Luda yã takada kɔ̃n

Bokobaru yão

The New Testament and portions of the Old Testament in the Bokobaru language of Nigeria

Luda yã̋ takada kɔ̃n Bokobaru yã̋o
The New Testament and portions of the Old Testament in the Bokobaru language of Nigeria

copyright © 2005 SIM International

Language: Bokobaru

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
c31548a1-5316-53c2-be42-674e0e4c5ae5

Contents

NAANA 1
BƆNA 44
NARONA 66
DOKAGBƐSISINA 77
YƆSUA 79
YÃGƆGƆRINƆ 90
RUTU 101
1 SAMUƐLI 104
2 SAMUƐLI 130
1 KINANƆ 154
2 KINANƆ 180
ƐZƐRA 205
NƐƐMAYA 211
ƐSITA 218
AYUBA 224
SAAMUNƆ 238
YAASINƆ 349
LAASUUDEE 384
DANIƐLI 394
YUNUSA 407
ZAKARI 409
MALAKI 415
MATIU 418
MAAKU 450
LUKU 470
YOHANA 505
ZĨRINƆ 529
ROMUDEENƆ 559
1 KƆRINTIDEENƆ 573
2 KƆRINTIDEENƆ 586
GALATIANƆ 594
ƐFESUDEENƆ 599
FILIPIDEENƆ 604
KƆLƆSEDEENƆ 608
1 TƐSALONIKADEENƆ 611
2 TƐSALONIKADEENƆ 614
1 TIMƆTI 616
2 TIMƆTI 620
TITU 623
FILIMƆ 625
EBERUNƆ 626
YEMISI 637
1 PITA 641
2 PITA 645
1 YOHANA 648
2 YOHANA 652
3 YOHANA 653
YUDA 654
ZIA YÃ 655

NAANA
Musa takada káaku

Adamu 1:1-5:32
Nuu 6:1-11:32
Ibraĩ 12:1-20:18
Isaaku 21:1-26:35
Yakubu 27:1-36:43
Yusufu 37:1-50:26

Anduna naana
1 À káaku Luda musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀.
2 Guu da pãmɛ à kɛkɛnaro, gusiaa bé à da ísiaala, ben Luda Ninii e yàa paa í pìla.
3 Ben Luda bè: Guu pu! Ben guu pù.
4 À è gupuraa pì maa, ben à gupuraa kɛ̃̀kɔ̃a kɔ̃n gusiaao.
5 À tɔ́ kpà gupuraanɛ fãantɛ̃, gusiaa sɔ̃ gwãavĩ. Guu sì guu dɔ̀, à gurɔ káakun gwe.
6 Ben Luda bè: Bàtuma gɔ̃ kú ínɔ dagura lɛ à í pìnɔ kɛ̃kɔ̃a.
7 Ben à bàtuma kɛ̀ lɛ, à í kɛ̀ kú bàtuma gĩzĩ kɛ̃̀kɔ̃a kɔ̃n í kɛ̀ kú à musuo.
8 Ben à tɔ́ kpà bàtuma pìnɛ ludambɛ. Guu sì guu dɔ̀, à gurɔ plaadeen gwe.
9 Ben Luda bè: Í kɛ̀ kú gĩzĩ kakɔ̃a gu dɔ̃nkɔ̃n, gukori bɔ. Ben à kɛ̀ lɛ.
10 À tɔ́ kpà gukori pìnɛ tɔɔtɛ, ben à tɔ́ kpà í kɛ̀ kàkɔ̃aanɛ ísiaa. Ben à è à kɛ̀ maa.
11 Ben Luda bè: Lánɔ bɔɛ tɔɔtɛ kɔ̃n sɛ̃̀ wɛ́ɛdeenɔ kɔ̃n lí nɛ́deenɔ, baade kɔ̃n a boriio. Ben à kɛ̀ lɛ,
12 lánɔ bɔ̀ɛ tɔɔtɛ kɔ̃n sɛ̃̀ wɛ́ɛdeenɔ kɔ̃n lí nɛ́deenɔ, baade kɔ̃n a boriio. Ben Ludaa è à kɛ̀ maa.
13 Guu sì guu dɔ̀, à gurɔ aagɔ̃deen gwe.
14 Ben Luda bè: Pɔ́ gupurinɔ gɔ̃ kú musu aɔ̃gɔ̃ fãantɛ̃ kɛ̃ɛkɔ̃a kɔ̃n gwãavĩo, aɔ̃gɔ̃ wɛ̃̀ sèedanɔ kɔ̃n gurɔɔnɔ kɔ̃n wɛ̃̀nɔ ɔdɔańnɛ.
15 Aɔ̃gɔ̃ dɛ pɔ́ gupurinɔ ũ musu lɛ wàgɔ̃ anduna puu. Ben à kɛ̀ lɛ.
16 À pɔ́ gupuri ìsinɔ kɛ̀ mɛ̀n plaa, à kɛ̀ gbãaa ègɔ̃ kí blee fãantɛ̃, à kɛ̀ busɛ ègɔ̃ kí blee gwãavĩ. À sɔsɔnɛnɔ kɛ̀ dɔ.
17 À ń pɛ́pɛ musu lɛ aɔ̃gɔ̃ anduna puu
18 aɔ̃gɔ̃ kí blee fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo, aɔ̃gɔ̃ gupura kɛ̃ɛkɔ̃a kɔ̃n gusiaao. Ben à è à kɛ̀ maa.
19 Guu sì guu dɔ̀, à gurɔ siigɔ̃deen gwe.
20 Ben Luda bè: Pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔ í pa yɛ́lɛlɛ, bãanɔ dagula musu aɔ̃gɔ̃ vĩaa bàtumaa.
21 Ben à pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃è lili o í guunɔ kɛ̀ kɔ̃n kpɔ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ píngi, baade kɔ̃n a boriio. À
bãanɔ kɛ̀ píngi dɔ, baade kɔ̃n a boriio. Ben à è à kɛ̀ maa.
22 À aubarika dàńgu à bè, aɔ̃gɔ̃ nɛ́ ii aɔ̃gɔ̃ kɔ̃ɔ, kpɔ̀nɔ ísiaa pa, bãanɔ kɔ̃ tɔɔtɛ.
23 Guu sì guu dɔ̀, à gurɔ sɔɔrodeen gwe.
24 Ben Luda bè: Pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔ bɔɛ tɔɔtɛa, pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ, baade kɔ̃n a boriio. Ben à kɛ̀ lɛ.
25 Luda nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɛ̀ baade kɔ̃n a boriio. À pɔ́kãdeenɔ kɛ̀ baade kɔ̃n a boriio. À pɔ́taa'onkusɛanɔ kɛ̀ baade kɔ̃n a boriio. Ben à è à kɛ̀ maa.
26 Ben Luda bè: Wà gbɛ̃ntee kɛ wa taka ũ, aɔ̃gɔ̃ dɛ wa bà, aɔ̃gɔ̃ kí blee kpɔ̀nɔa kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ píngi.
27 Ben Luda gbɛ̃ntee kɛ̀ a zĩnda taka ũ. À zĩnda takan à ń kɛ́ à ũ. À ń kɛ́ gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃o.
28 À aubarika dàńgu à bèńnɛ: Àgɔ̃ nɛ́ ii àgɔ̃ kɔ̃ɔ à anduna pa àgɔ̃ gbãaa bleea. Àgɔ̃ kí blee kpɔ̀nɔa kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃è táa o tɔɔtɛanɔ píngi.
29 Ben Luda bè: Ma pɔ́ wɛ́ɛdee kɛ̀ kú tɔɔtɛanɔ kpàawa a pɔ́blee ũ píngi kɔ̃n lí nɛ́deenɔ píngi.
30 Ma sɛ̃̀nɔ kɔ̃n lánɔ kpà pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔa píngi ń pɔ́blee ũ, nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ píngi. Ben à kɛ̀ lɛ.
31 Luda pɔ́ kɛ̀ à kɛ̀nɔ è píngi, à kɛ̀ maa wásawasa. Guu sì guu dɔ̀, à gurɔ swɛɛdodeen gwe.

2

1 Lɛn Luda musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀ lɛ kɔ̃n ń pɔ́nɔ píngi.
2 Ai à gurɔ swɛɛplaadee zĩ gɔ̃ ká, à zĩi kɛ̀ èe kɛɛ pì yãa. À gurɔ swɛɛplaadee pìn à kámma bò kɔ̃n zĩi kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
3 Ben à aubarika dà gurɔ swɛɛplaadee pìn à dìɛ a pɔ́ ũ, kɛ̀ zĩ beeen à kámma bò kɔ̃n zĩi kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi yãnzi.

Ɛdɛni swadako
4 Musu kɔ̃n tɔɔtɛo naana yãn yɛ̀. Gurɔɔ kɛ̀ Dii Luda tɔɔtɛ kɔ̃n musuo kɛ̀,
5 bura pɔ́kee e bɔɛ tɔɔtɛa kɔ̀ro, baa sɛ̀̃, zaakɛ Dii Ludaa e tó lou màro, bensɔ̃ gbɛ̃kee kuu à
tɔɔtɛ zĩi kɛro.
6 Sukaa bé è kpá andunala, ben è mɔdɔ pisi tɔɔtɛa píngi.
7 Dii Luda gɔ̃gbɛ̃ í kàsa kɔ̃n bùsutio, ben à ĩa wɛ̀̃ndidee vù à yĩn, ben gɔ̃gbɛ̃ pì gɔ̀̃ gbɛ̃ bɛɛ ũ.
8 Dii Luda swadako dìɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kɛ̀ wè be Ɛdɛni, ben à gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ à kɛ̀ pì dà gwe.
9 Dii Luda tò lí bori píngi bɔ̀ɛ tɔɔtɛa. Lí pìnɔɔ maa, bensɔ̃ ń bɛ blena nna. Lí wɛ̀̃ndide kú
dàko pì gura. Lí kɛ̀ è dɔ̃na maa kɔ̃n à zaaao iń́nɛ kú gwe dɔ.
10 Swaa kú Ɛdɛni ègɔ̃ mɔdɔ pisi dàko pìa. Bɔna gwe à ɔnɛ kɛ̀ siigɔ̃.
11 À káaku tɔ́n Pisɔ̃, àmbe à liga Avila bùsuzi píngi. Vura kú bùsu pì guu,
12 vura pì maa. Gbɛ̀ bɛ̀ɛdeenɔɔ kú gwe dɔ.
13 Swaa pì ɔnɛ plaade tɔ́n Giɔ̃, à liga Kusu bùsuzi píngi.
14 À ɔnɛ aagɔ̃de tɔ́n Tigiri, à dɔ̀rɔ tà Asiria bùsu ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa. Swaa pì ɔnɛ siigɔ̃de tɔ́n
Yuflati.
15 Dii Luda gɔ̃gbɛ̃ pì dìɛ Ɛdɛni dàko pì guu lɛ àgɔ̃ à zĩi kɛ àgɔ̃ gwaa.
16 Ben à yã dìɛnɛ à bè: Né fɔ̃ ǹ dàko pì lí píngi bɛɛ ble,
17 mɔde ǹton lí kɛ̀ è dɔ̃na maa kɔ̃n à zaaao iń́nɛ bɛɛ blero. Tó ń blè, n gamɛ.
18 Dii Luda bè: Gɔ̃gbɛ̃ kuuna adoo maaro. Mɛ́ dɔnlɛri kɛnɛ à gbɛ̃ndoo ũ.
19 Ben Dii Luda bùsu kɔ̀ à nɔ̀bɔnɔ kɛ̀o píngi kɔ̃n bãanɔ píngi, ben à mɔ̀ńyo gɔ̃gbɛ̃ pì kiia lɛ à e
dian eé tɔ́ kpáńnɛ nà. Tɔ́ kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì kpà pɔ́ wɛ̀̃ndidee pìnɔnɛ píngi gɔ̀̃ ń tɔ́ ũ.
20 Gɔ̃gbɛ̃ pì tɔ́ kpà pɔ́kãdeenɔnɛ píngi kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ píngi, mɔde èe dɔnlɛri e ń tɛ́
a gbɛ̃ndoo ũro.
21 Ben Dii Luda i ìsi dà gɔ̃gbɛ̃ pìla. Kɛ̀ èe ii oo, ben à à gbà̃ntɛ̃wa mɛ̀n doo bɔ̀, ben à à mɛ̀baasi
tàta a gbɛ̀n.
22 Ben à gɔ̃gbɛ̃ gbà̃ntɛ̃wa kɛ̀ à bɔ̀ pì lìɛ nɔgbɛ̃ ũ, ben à gàao à kiia.
23 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì bè:
Kɛ̀ki wá bɔ̀ ma wá guumɛ,
à mɛ̀ sɔ̃ bɔ̀ ma mɛ̀ guumɛ.
Weé à sísi nɔgbɛ̃,
kɛ̀ Luda à bɔ̀ gɔ̃gbɛ̃ guu yãnzi.
24 Beee yãnzin gɔ̃gbɛ̃ è a de kɔ̃n a dao tó, aɔ̃è nakɔ̃a kɔ̃n a naɔ̃o wà gɔ̃ mɛ̀ doo ũ.
25 Gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n a naɔ̃o kú bũu ń plaa ń píngi, wí sɔ̃ è ń kũro.

3

Gbɛ̃ntee kɛ̃kɔ̃ana kɔ̃n Ludao
1 Mlɛ̀̃ bé à mɔnafiki vĩ dɛ pɔ́ kɛ̀ Dii Ludaa kɛ̀nɔla píngi, ben à nɔgbɛ̃ là à bè: Luda bè àton
dàko pì lí ke bɛɛ blenloo?
2 Ben nɔgbɛ̃ wè mlɛ̀̃ pìla à bè: Wé fɔ̃ wà dàko pì líbɛɛ ble,
3 mɔde lí kɛ̀ kú dàko pì gura súusu, Luda bè wàton à bɛɛ blero wàton ɔ kɛa sero, lɛ wàton
garo yãnzi.
4 Ben mlɛ̀̃ bènɛ: É ga sero!
5 Zaakɛ Ludaa dɔ̃ kɛ̀ tó á blè, a wɛ́ɛ é kɛ̃ é gɔ̃ lán a bà, égɔ̃ à maaa dɔ̃ kɔ̃n à zaaao.
6 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ è lí pì bɛɛ maa, bensɔ̃ à blena égɔ̃ nna eé tó gbɛ̃ wɛ́ɛ kɛ̃, ben à à bɛɛ wò à blè. À
kpà a zãa sɔ̃, ben à blè.
7 Aɔ̃ plaa ń píngi wɛ́ɛ kɛ̀̃, ben aɔ̃ɔ dɔ̀̃ sa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bũu. Ben aɔ̃ gooda lá nàbi wà nàńzi.
8 Kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n a naɔ̃o Dii Luda kĩi mà èe táa oo dàko pì guu uusiɛ, ben aɔ̃ ùtɛnɛ dàko pì lán.
9 Ben Dii Luda lɛ́ zù gɔ̃gbɛ̃zi à bè: Ń kú mámɛ?
10 À wèàla à bè: Kɛ̀ ma n kĩi mà, ben vĩa ma kũ kɛ̀ má kú bũu yãnzi, ben ma utɛ.
11 Ben Dii Luda à là à bè: Dé bé à ònnɛ ń kú bũuu? Lí kɛ̀ ma ginnɛ ǹ à bɛɛ ble, ń blèn yɔ́?
12 À wèàla à bè: Nɔgbɛ̃ kɛ̀ ń kpàma àgɔ̃ kúmao bé à lí pì bɛɛ kpàma má blè.
13 Ben Dii Luda nɔgbɛ̃ là à bè: Bɔ́yãnzi ń kɛ̀ lɛzi? À wèàla à bè: Mlɛ̀̃ bé à ma kɛkɛ, ben má
blè.
14 Ben Dii Luda bè mlɛ̀̃nɛ:
Kɛ̀ ń kɛ̀ lɛ, négɔ̃ dɛ láari pɔ́ ũ
pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ tɛ́ píngi,
n gbɛɛɛn négɔ̃ gáɛɛ,
bùsutin négɔ̃ blee ai n wɛ̀̃ndi lɛ́n.
15 Mɛ́ íbɛtɛ da mpi kɔ̃n nɔgbɛ̃o dagura,

n bori kɔ̃n à boriio dagura.
À borii é n mì wí,
nɛ́ à gbátoge kɛ̃nna.
16 Ben à bè nɔgbɛ̃nɛ:
Mɛ́ n nɔ̀sina wãwãa kaarannɛ,
nɛ́gɔ̃ nɛ́ ii wãwãao.
N zã nii égɔ̃ kúmmamɛ,
eégɔ̃ gbãa vĩ n musu.
17 Ben à bè gɔ̃gbɛ̃nɛ:
Lán n n naɔ̃ yã mà nà,
lí kɛ̀ ma ginnɛ ǹ à bɛɛ blee ń blè,
tɔɔtɛ gɔ̃̀ láari pɔ́ ũ n yãnzi,
ɔsi kɔ̃n ɔsiion nɛ́gɔ̃ pɔ́blee en
ai n wɛ̃̀ndi lɛ́n.
18 Eé lɛ̀nɔ kɔ̃n lá ũkãdeenɔ bɔɛnnɛ,
gbasa ǹ bura pɔ́nɔ ble.
19 Ísimmagaakpana guun nɛ́ pɔ́blee en
ai ǹ liara ǹ gɛ̃ bùsu guu,
zaakɛ gwen ma n bɔn.
Bùsutin n ũ,
nɛ́ liara ǹ gɔ̃ bùsuti pì ũmɛ.
20 Adamu tɔ́ kpà a naɔ̃nɛ Awau, zaakɛ gbɛ̃ píngi dazimɛ.
21 Dii Luda báa uta kɛ̀ Adamunɛ kɔ̃n à naɔ̃, ben à dàńnɛ.
22 Ben à bè: Gbɛ̃ntee à maa kɔ̃n à zaaao dɔ̃̀ sa, à gɔ̃̀ lán wa bà. Wé gínɛ à lí wɛ̃̀ndide bɛɛ wo
à ble, lɛ àtongɔ̃ kuu gurɔ píngiro yãnzi.
23 Ben Dii Luda pɛ̀a à à bɔ̀ Ɛdɛni dàko pì guu. Ben Adamu gàa à tɔɔtɛ kɛ̀ Luda à bɔ̀n zĩi kɛ.
24 Kɛ̀ Dii Luda pɛ̀a, ben à kɛrubunɔ kàɛ Ɛdɛni dàko ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, lɛ aɔ̃gɔ̃ lí wɛ̃̀ndide zɛ́
dãkpaa kɔ̃n fɛ̃ɛdaa kɛ̀ èe tɛ́ kɛɛ èe liɛliɛɛo.

4

Kaini kɔ̃n Abilao

1 Adamu a naɔ̃ Awau dɔ̃̀ nɔgbɛ̃ ũ, ben à nɔ̀ sì à Kaini ì. Ben à bè: Ma gɔ̃gbɛ̃ ì kɔ̃n Dii gbãaao.
2 Ben à à dãaro Abila ì dɔ. Abila kɛ̀ sãdãri ũ, Kaini sɔ̃ kɛ̀ búbari ũ.
3 Zĩkea Kaini mɔ̀ kɔ̃n a bura pɔ́nɔo gbaa ũ Diinɛ.
4 Abila sɔ̃ mɔ̀ kɔ̃n a sãnɛ káaku mɛ̀kpanao. Abila yã kà Diinɛ, ben à à gbaa sì.
5 Kaini sɔ̃ yã e ká Diinɛro, ben èe à gba síro. Ben Kaini pɔ fɛ̃̀ maamaa à uu yàkɔ̃tɛ.
6 Ben Dii bè Kaininɛ: Bɔ́yãnzi n pɔ fɛ̃̀zi? À kɛ̀ dia n uu yàkɔ̃tɛɛ?
7 Tó n yã maaa kɛ̀, mɛ́ n síroo? Tó nɛ́ɛ yã maaa kɛ sɔ̃ro, durun naɛnnɛ n kpɛɛlɛ. N nii e à dɛɛ,
séde ǹ zɛ̀̃ blea.
8 Ben Kaini bè a dãaro Abilanɛ: Wà gá sɛ̃̀n. Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe, ben à fɛɛ a dãarozi à à dɛ̀.
9 Dii Kaini là à bè: Mán n dãaro Abila kún? À wèàla à bè: Má dɔ̃ro. Ma dãaro dãkparin ma
ũɔ́?
10 Ben Dii bè: Bɔ ń kɛ̀? N dãaro aru e lɛ́ zuumazi zaa tɔɔtɛ.
11 Tia sa nɛ́gɔ̃ láari pɔ́ ũmɛ, nɛ́gɔ̃ zɛ̃̀ kɔ̃n tɔɔtɛ kɛ̀ n dãaro aru mì n ɔzĩo.
12 Tó n bú bà, tɔɔtɛ é àre kɛnnɛro. Nɛ́gɔ̃ sɔ̃ki kpákpaa ǹgɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ɔ anduna guu.
13 Ben Kaini bè Diinɛ: Ĩadamma beee gbãa dɛmala, mɛ́ fɔ̃ro.
14 Nɛ́ɛ pɛɛma tɔɔtɛ kɛa gbɛ̃̀amɛ sa. Mɛ́ kɛ̃kɔ̃anyo sa. Mɛ́gɔ̃ sɔ̃ki kpákpaa màgɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ɔ
anduna guu, gbɛ̃ kɛ̀ kpàkũmao é ma dɛ.
15 Ben Dii bènɛ: Lɛnlo! Tó gbɛ̃ n dɛ, weé gɛ̃ɛ bonnɛ gɛ̃̀n swɛɛplaamɛ. Ben Dii wɛ̃zã ke kɛ̀
Kainia, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ kpàkũo tón à dɛro yãnzi.
16 Ben Kaini dà zɛ́n à kɛ̃̀ Diia. À gàa à vɛ̃ɛ Nɔdu bùsun Ɛdɛni ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
17 Kaini dàɛ kɔ̃n a naɔ̃o, ben à nɔ̀ sì à Ɛnɔku ì. À gbɛra Kaini wɛ́tɛ kàɛ, ben à a nɛ́ pì tɔ́ kpà
wɛ́tɛ pìnɛ.
18 Ɛnɔku Irada ì, Irada Mɛuyaɛli ì, Mɛuyaɛli Mɛtusaɛli ì, Mɛtusaɛli Lamɛki ì.
19 Lamɛki nɔɔ sɛ̀ mɛ̀n plaa, à doo tɔ́n Ada, à doo sɔ̃ Zila.
20 Ada Yabala ì. Àmbe pɔ́dãri kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ kú bisakutaa guunɔ dezi káaku ũ.
21 À dãaro tɔ́n Yubala. Àmbe mɔrɔlɛrinɔ kɔ̃n kurepɛrinɔ dezi káaku ũ.
22 Zila sɔ̃ bé à Tubala Kaini ì. Sian à ũ. È pɔ́ píngi pi kɔ̃n mɔ̀sio kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o. À dãre tɔ́n
Naama.

23 Ben Lamɛki bè a naɔ̃ɔnɔnɛ:
Ada kɔ̃n Zilao, à ma yã ma,
ma naɔ̃nɔ, à swã kpá ma yãzi.
Gbɛ̃ke ma kɛ̃nna, ben ma à dɛ̀,
gɔ̃kparɛ pì ma lɛmɛ, ben ma à kàatɛ.
24 Tó weé Kaini gɛ̃ɛ bonɛ gɛ̃̀n swɛɛplaa,
mamɔma Lamɛki ma pɔ́ sɔ̃,
gɛ̃̀n baaagɔ̃ akuri awɛɛswɛɛplaamɛ.
25 Adamu dàɛ kɔ̃n a naɔ̃o dɔ, ben à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì. À tɔ́ kpànɛ Sɛti à bè, Luda a gba nɛ́ pãnde
Abila kɛ̀ Kaini dɛ̀ gɛ̃ɛ ũmɛ.
26 Sɛti sɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, ben à tɔ́ kpànɛ Ɛnɔsu. Zaa zĩ beeean wà nà Dii sísinaa.

5

Adamu boriinɔ
1 Adamu boriinɔ yãn yɛ̀. Gurɔɔ kɛ̀ Luda gbɛ̃nteenɔ kɛ̀, à ń kɛ́ lán a bàmɛ.
2 À ń kɛ́ gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃o, ben à aubarika dàńgu. À tɔ́ kpàńnɛ gbɛ̃ntee.
3 Adamu wɛ̃̀ baswɛɛdo akuridee guun à nɛ́ ì a taka ũ à bɔ̀kɔ̃bao, ben à tɔ́ kpànɛ Sɛti.
4 Sɛti ina gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
5 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ baswɛɛdo akuri, ben à gà.
6 Sɛti wɛ̃̀ basɔɔro asɔɔrodee guun à Ɛnɔsu ì.
7 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ awɛɛswɛɛplaa à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
8 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔɔro akuri awɛɛplaa, ben à gà.
9 Ɛnɔsu wɛ̃̀ basiigɔ̃ akuridee guun à Kenana ì.
10 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kɔ̃n gɛ̃roo à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
11 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔɔro asɔɔro, ben à gà.
12 Kenana wɛ̃̀ baaagɔ̃ akuridee guun à Malalɛli ì.
13 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ baplaa à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
14 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔɔro akuri, ben à gà.
15 Malalɛli wɛ̃̀ baaagɔ̃ asɔɔrodee guun à Yarɛdi ì.
16 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kɔ̃n baaakurio à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
17 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔɔro sɔɔrosai, ben à gà.
18 Yarɛdi wɛ̃̀ basɔraagɔ̃ awɛɛplaadee guun à Ɛnɔku ì.
19 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
20 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔraagɔ̃ awɛɛplaa, ben à gà.
21 Ɛnɔku wɛ̃̀ baaagɔ̃ asɔɔrodee guun à Mɛtusela ì.
22 À gbɛra à táa ò kɔ̃n Ludao ai wɛ̃̀ wàa do kpɛ́ basɔɔro à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n
nɔgbɛ̃nɔo.
23 À kà wɛ̃̀ wàa do kpɛ́ basɔraagɔ̃ asɔɔro.
24 À táa ò kɔ̃n Ludao, ben wà kòrazi, kɛ̀ Luda à sɛ̀ bɔna anduna guu yãnzi.
25 Mɛtusela wɛ̃̀ bakɛ̃ndo awɛɛswɛɛplaadee guun à Lamɛki ì.
26 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa aagɔ̃ kpɛ́ bakɛ̃ndo awɛɛplaa à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
27 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔraagɔ̃ akuri dosai, ben à gà.
28 Lamɛki kɛ̀ wɛ̃̀ bakɛ̃ndo awɛɛplaa, ben à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì.
29 À tɔ́ kpànɛ Nuu à bè: Gbɛ̃ beee bé eé wa làakari kpáɛwe zĩ gbãaa kɛ̀ wée kɛ yãnzi. Wée zĩ
gbãaa pì kɛɛ Dii láarikɛna tɔɔtɛnɛ yãnzimɛ.
30 Nuu ina gbɛra Lamɛki kɛ̀ wɛ̃̀ wàa aagɔ̃ sɔɔrosai à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
31 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ wàa aagɔ̃ kpɛ́ basɔraagɔ̃ akuri awɛɛswɛɛplaa, ben à gà.
32 Kɛ̀ Nuu kà wɛ̃̀ wàa plaa kpɛ́ basɔɔro, à Sɛmu kɔ̃n Hamuo kɔ̃n Yafɛtio ì.

6

Gbɛ̃nteenɔ yakana
1 Kɛ gbɛ̃nteenɔ nà parikũnaa aɔ̃ɔ daagula aɔ̃ɔ nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ii,
2 ben Luda nɛ́nɔɔ è gbɛ̃ntee nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɔɔ maa, ben aɔ̃ɔ ń sɛɛ ń pɔyezia.
3 Ben Dii bè: Ma Ninii égɔ̃ kú gbɛ̃nteenɔ guu gurɔ píngiro, zaakɛ mɛ̀baadeemɛ. À gurɔɔnɔ
égɔ̃ wɛ̃̀ baswɛɛdo.

[4] Gbɛ̃ gbȁanɔɔ kú anduna guu gurɔ beeea kɔ̃n gurɔ beee gbɛraao dɔ, gurɔɔ kɛ̀ Luda nɛ́ pìnɔ
gbɛ̃ntee nɛ́nɔgbɛ̃nɔ dɔ̃̀ nɔgbɛ̃nɔ ũ, ben aɔ̃ nɛ́nɔ ìńyo. Aɔ̃ nɛ́ pìnɔn gɔ̃sagbãaa kɛ̀ aɔ̃ tó bɔ̀ zaa
káakunɔ ũ.
[5] Dii è kɛ̀ gbɛ̃nteenɔ yã zaa kɛna bíta anduna guu. Gurɔ píngi yã zaa laasuun aɔ̃ègɔ̃ lɛɛ ado,
[6] ben à nɔ̀sɛ yàka gbɛ̃ntee kɛ̀ à kɛ̀ tɔɔtɛa yã musu. À laasuu pãnde lɛ̀,
[7] ben à bè: Mɛ́ gbɛ̃ntee kɛ̀ má kɛ̀ tɔɔtɛa waa, gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n
bãanɔo, zaakɛ ma nɔ̀sɛ yàka ń kɛna yã musu.
[8] Mɔde Nuu Dii pɔnnaa è.

Nuu yã

[9] Nuu boriinɔ yãn yɛ̀. Nuu nɛ́ gbɛ̃ maaamɛ. Kɛ̀ à kuu, à mɛ̀n doo bé à taari vĩro, à táa ò kɔ̃n
Ludao.
[10] Nuu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gɔ̃ɔn aagɔ̃, Sɛmu kɔ̃n Hamuo kɔ̃n Yafɛtio.
[11] Ludaa è anduna gbɛ̃nɔ yàka ń píngi, taarikɛna anduna pà.
[12] Kɛ̀ Luda anduna gwà, à è à yàka, zaakɛ gbɛ̃ sãnda píngi kɛ̃̀ ń zɛ́a.
[13] Ben Luda bè Nuunɛ: Mɛ́ gbɛ̃ sãnda píngi kaatɛ, zaakɛ aɔ̃ yãnzin taarikɛna dà andunalazi.
Mɛ́ ń kaatɛ lɛdo kɔ̃n andunaomɛ.
[14] Ǹ góro'itɛ kɛkɛ kɔ̃n lí lɛ̀ɛtɛgɛo ǹ kpɛ́nɛnɔ kɛ à guu ǹ kɔntaa kɛa à guu kɔ̃n à kpɛɛo.
[15] Nɛ́ góro pì kɛ lán kɛ̀ bà. À gbȁaa gȁsãsuu wàa do kpɛ́ basɔɔro, à yàasa gȁsãsuu baplaa
akuri, à lezĩ sɔ̃ gȁsãsuu baaakuri.
[16] Ǹ góro pì musu pápa, gbasa ǹ guforoo tótó à dagura gwe gȁsãsuu doodo zaa à musu
kpa. Ǹ gbà da góro pì kpado ǹ góro pì kɛ didikɔ̃ana lɛo aagɔ̃.
[17] Mapi sɔ̃ mɛ́ tó í da andunala lɛ mà pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃è wesa bonɔ kaatɛ ń píngi. Pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ
kú anduna guunɔ é gaga píngi.
[18] Mɔde ma bà égɔ̃ kúnyo. Nɛ́ gɛ̃ góro pì guu kɔ̃n n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n n naɔ̃o kɔ̃n n nɛ́nɔ naɔ̃ɔnɔo.
[19] Nɛ́ pɔ́ wɛ̃̀ndide píngi sɛ́ ǹ gɛ̃ńyo mɛ̀n plaplaa lɛ aɔ̃égɔ̃ kú wɛ̃̀ndio.
[20] Bã boriinɔ kɔ̃n nɔ̀bɔ boriinɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛa boriinɔ píngi aɔ̃é mɔ́ n kiia mɛ̀n plaplaa
lɛ wàgɔ̃ kuu.
[21] Ǹ pɔ́blee kɛ̀ wè ble píngi sɛ́ɛ ǹ kakɔ̃a a kũsãɛ ũ, apinɔ kɔ̃n pɔ́ pìnɔ.
[22] Ben Nuu kɛ̀ lɛ à yã kɛ̀ Ludaa ònɛ kɛ̀ píngi.

7

Í dana andunala

[1] Ben Dii bè Nuunɛ: Ǹ gɛ̃ góro guu kɔ̃n n bɛdeenɔ, zaakɛ ḿbe ma n e yãnnadee ũ tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ
tɛ́.
[2] Ǹ nɔ̀bɔ kɛ̀ dɛ sa'opɔ ũunɔ sɛ́ ǹ gɛ̃ńyo da kɔ̃n à kyào mɛ̀n swɛɛplaplaa, ǹ nɔ̀bɔ kɛ̀ wè sa
ooroonɔ sɛ́ mɛ̀n plaplaa da kɔ̃n à kyào.
[3] Ǹ bãanɔ sɛ́ ǹ gɛ̃ńyo dɔ da kɔ̃n à kyào mɛ̀n swɛɛplaplaa lɛ ń boriinɔ gɔ̃ kú anduna gu píngia.
[4] Zaakɛ gurɔ swɛɛplaaa gbɛra mɛ́ tó lou ma tɔɔtɛa ai gurɔ baplaa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo, lɛ mà
pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ má kɛ̀nɔ waa tɔɔtɛa píngi.
[5] Nuu yã kɛ̀ Dii ònɛ kɛ̀ píngi.
[6] Gurɔɔ kɛ̀ í dà andunala, Nuu kuu wɛ̃̀ wàa aagɔ̃mɛ.
[7] À gɛ̃̀ góro'itɛ guu kɔ̃n a nɛ́nɔ kɔ̃n a naɔ̃o kɔ̃n a nɛ́nɔ naɔ̃ɔnɔo lɛ aɔ̃ bɔ í pì yãn.
[8] Ben nɔ̀bɔ kɛ̀ dɛ sa'opɔ ũunɔ kɔ̃n nɔ̀bɔ kɛ̀ wè saa ooroonɔ kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ
[9] mɔ̀ Nuu kiia góro guu mɛ̀n plaplaa da kɔ̃n à kyào lán Ludaa ònɛ nà.
[10] Gurɔ swɛɛplaaa gbɛra í daa pì dà andunala.
[11] Nuu wɛ̃̀ wàa aagɔ̃dee guu à mɔ plaade gurɔ gɛ̃ro awɛɛplaadee zĩ, ben í kɛ̀ kú tɔɔtɛ gĩzĩnɔ
pȗtã píngi, ben ludambɛ fòonɔ fɔ̃̀.
[12] Lou mà ai gurɔ baplaa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
[13] Zĩ beeean Nuu gɛ̃̀ góro guu kɔ̃n a nɛ́nɔ Sɛmu kɔ̃n Hamuo kɔ̃n Yafɛtio kɔ̃n api naɔ̃o kɔ̃n a
nɛ́nɔ naɔ̃ɔnɔ gɔ̃ɔn aagɔ̃,
[14] kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ píngi ń boriia kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ píngi ń boriia kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ píngi ń
boriia kɔ̃n pɔ́ vĩananɔ píngi ń boriia, bãanɔ kɔ̃n pɔ́ dɛ̀bɛdeenɔ píngi.
[15] Pɔ́ kɛ̀ aɔ̃è wesaa bonɔ mɔ̀ Nuu kiia góro guu bori kɔ̃n boriio mɛ̀n plaplaa.
[16] Pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔ bori píngi gɛ̃̀ da kɔ̃n à kyào lán Ludaa dìɛnɛ nà. Ben Dii gbà tàtańlɛ.
[17] Lou mà ai gurɔ baplaa. Kɛ̀ í e kaara, ben à góro pì sɛ̀ tɔɔtɛla.
[18] Í fɛ̀ɛ à kàara maamaa à dà tɔɔtɛla, ben góro pì fù íla.
[19] Í kàara à dà tɔɔtɛla láe à dà kpii lezĩ kɛ̀ kú anduna guunɔla míɔmiɔ.
[20] Í fɛ̀ɛ à dà kpiii pìnɔla ai gȁsãsuu gɛ̃ro.

21 Pɔ́ wɛ̀ndidee kɛ̀ aɔ̃è táa o tɔɔtɛanɔ gàga píngi, bãanɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɔ̃n
pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ ń píngi.
22 Pɔ́ kɛ̀ aɔ̃è wesaa boo kɛ̀ aɔ̃ɔ kú sɪ̃̀sɪ̃aanɔ gàga píngi.
23 Luda pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú sɪ̃̀sɪ̃aanɔ kàatɛ píngi. À gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n
pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n bãanɔ kàatɛ anduna guu. Nuu bé à bɔ̀ ado kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo góro guunɔ.
24 Ben í gɔ̃̀ da andunala ai gurɔ baswɛɛplaa akuri.

8

Í gona andunala

1 Nuu kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɔ̃n pɔ́kãdee kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo góro guunɔ píngi yã dɔ̀ Ludan. Kɛ̀ à ɪ̃a gbàrɛ
tɔɔtɛa, ben í nà babanaa.
2 Í kɛ̀ kú tɔɔtɛ gɪ̃zɪ̃nɔ kɔ̃n ludambɛ fòonɔ tàta, ben lou kɛ̃̀.
3 Í pì e babaa busɛbusɛ èe lagoo ai gurɔ baswɛɛplaa akuri.
4 À mɔ swɛɛplaade gurɔ gɛ̃ro awɛɛplaadee zɪ̃ góro pì dì kpiii kɛ̀ wè be Araratаa.
5 Í pì e lagoo ai mɔ kuridee guu. Mɔ kuridee pì gurɔ káaku zɪ̃ kpiiinɔ mìsɔ̃ntɛ̃nɔ bɔ̀bɔ.
6 Gurɔ baplaa gbɛra Nuu góro windo kɛ̀ à bɔ̀ yãa wɛ̃̀,
7 ben à bã kãnkãna gbàrɛ. Èe vɪ̃aa èe gaa èe suu ai í bàba tɔɔtɛa.
8 À pɔ̃tɛ̃ɛ gbàrɛ dɔ lɛ à e à dɔ̃ tó í làgo tɔɔtɛa.
9 Kɛ̀ pɔ̃tɛ̃ɛ e zɔ̃kii ero, ben a lìara à sù Nuu kiia góro guu, zaakɛ í da andunala píngimɛ. Nuu
ɔɔ bɔ̀ à kṹ à gɛ̃̀o góro guu.
10 À kámma bò ai gurɔ swɛɛplaa, ben à ɛ̀ara à pɔ̃tɛ̃ɛ gbàrɛ dɔ.
11 Pɔ̃tɛ̃ɛ pì lìara à sù à kiia uusiɛ à kù lá kàso à kpá a lɛ́zɪ̃. Ben Nuu dɔ̃ kɛ í làgo tɔɔtɛa.
12 À kámma bò gurɔ swɛɛplaa dɔ, ben à ɛ̀ara à pɔ̃tɛ̃ɛ pì gbàrɛ, èe liara à sù à kiia dɔro.
13 Nuu wɛ̃̀ wàa aagɔ̃ awɛɛdodee guu à mɔ káaku gurɔ káaku zɪ̃, í bàba tɔɔtɛa, ben à góro pì
musu gò. Kɛ̀ à guu gwà, à è í yɛ̃̀a tɔɔtɛa.
14 À mɔ plaade gurɔ baaasɔɔro awɛɛplaadee zɪ̃ í bàba tɔɔtɛa.
15 Ben Luda yã ò Nuunɛ à bè:
16 Ǹ bɔ góro guu kɔ̃n n naɔ̃o kɔ̃n n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n ń naɔ̃ɔnɔo.
17 Ǹ pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnyonɔ bɔɛ píngi, bãanɔ kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ píngi, lɛ
aɔ̃ fãakɔ̃a tɔɔtɛa aɔ̃gɔ̃ nɛ́ ii aɔ̃gɔ̃ kaara anduna guu.
18 Ben Nuu bɔ̀ kɔ̃n a nɛ́nɔ kɔ̃n a naɔ̃o kɔ̃n a nɛ́ pìnɔ naɔ̃ɔnɔo.
19 Nɔ̀bɔnɔ píngi kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ píngi kɔ̃n bãanɔ píngi kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃è táa o tɔɔtɛanɔ píngi
bɔ̀ɛ góro guu bori kɔ̃n boriio.
20 Ben Nuu Dii gbãgbãkii bò. À nɔ̀bɔ kɔ̃n bãa kɛ̀ wè saa oonɔ kṹ, ben à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n
à tɛ́ kṹ òa.
21 Kɛ̀ Dii à gũu mà, à kɛ̀nɛ nna, ben à laasuu lɛ̀ à bè: Mɛ́ ɛara mà láari zɪ̃ tɔɔtɛa gbɛ̃ntee yãnzi
dɔro, zaakɛ gbɛ̃ntee laasuu ègɔ̃ zaa zaa à ɔ̀wazikɛgurɔmɛ. Mɛ́ ɛara mà pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔ kaatɛ
lán má kɛ̀ nà dɔro.
22 Ai anduna gá àgɔ̃ kuuo pɔ́tɔ̃na kɔ̃n pɔ́kɛkɛnao, ɪ̃a kɔ̃n guwãaao, buusiɛ kɔ̃n kwɛɛo, fãantɛ̃
kɔ̃n gwãavɪ̃o, aɔ̃ ke é yãaro.

9

Luda bà kuuna kɔ̃n Nuuo

1 Ben Luda aubarika dà Nuun kɔ̃n à nɛ́nɔ à bèńnɛ: Àgɔ̃ nɛ́ ii àgɔ̃ kaara à anduna pa.
2 Nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n kpɔ̀nɔ égɔ̃ a vɪ̃a vɪ̃ píngi. Ma ń náare a ɔzɪ̃.
3 Pɔ́ kɛ̀ aɔ̃è táa oonɔ píngi égɔ̃ dɛ a pɔ́blee ũ. Ma ń kpáawa píngi lán ma blɛɛ kɛ̀ è bɔɛ tɔɔtɛanɔ
kpàawa nà yã.
4 Mɔde àton nɔ̀bɔ kɛ̀ wèe à kòto kpáro sóro, zaakɛ à arun à wɛ̃̀ndi ũ.
5 Mɛ́ a aru kɛ̀ dɛ a wɛ̃̀ndi ũu gɛ̃ɛ boare. Tó nɔ̀bɔ gbɛ̃ dɛ̀ ke tó gbɛ̃ a gbɛ̃daaa dɛ̀, mɛ́ à aru gɛ̃ɛ
bonɛ. Mɛ́ gɛ̃ɛ bo gbɛ̃ kɛ̀ à a gbɛ̃daaa dɛa.
6 Tó gbɛ̃ a gbɛ̃daaa dɛ̀, weé à dɛ, zaakɛ ma gbɛ̃ntee kɛ̀ ma taka ũmɛ.
7 Àgɔ̃ nɛ́ ii àgɔ̃ kaara, à da andunala àgɔ̃ kɔ̃ɔ.
8 Luda bè Nuunɛ kɔ̃n à nɛ́nɔ dɔ:
9 Ma bà égɔ̃ kúao kɔ̃n a boriinɔ
10 kɔ̃n pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃ɔ kúao kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ góro guunɔ píngi, bãanɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n
nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛanɔ píngi.

11 Ma bà égɔ̃ kúao. Mɛ́ í da andunala mà pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔ kaatɛ píngi dɔro. Í é da andunala
à à kaatɛ dɔro.
12 Ben Luda ɛ̀ara à bè: Ma bà égɔ̃ kúao kɔ̃n pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃ɔ kúaonɔ ai gurɔ píngimɛ. À
sèedan yɛ̀.
13 Mɛ́ ludambɛfɛ̃ɛdaa bɔ loua ma bà kuuna kɔ̃n andunao sèeda ũ.
14 Tó má tò lou sìsi ludambɛfɛ̃ɛdaa bɔ̀a,
15 lán ma bà kúao nà kɔ̃n pɔ́ wɛ̃̀ndide bori píngio, à yã é dɔmagumɛ. Mɛ́ tó í da andunala à
pɔ́ wɛ̃̀ndidee kaatɛ píngi dɔro.
16 Tó ma ludambɛfɛ̃ɛdaa è loua, ma bà kuuna kɔ̃n pɔ́ wɛ̃̀ndide bori píngio ai gurɔ píngi yã
é dɔmagumɛ.
17 Ben Luda bè Nuunɛ: Ma bà kuuna kɔ̃n pɔ́ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú anduna guu píngio sèedan
gwe.

Nuu nɛ́nɔ

18 Nuu nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ góro guunɔ tɔ́n yɛ̀: Sɛmu, Hamu, Yafɛti. Hamun Kanaa de ũ.
19 Nuu nɛ́nɔn gwe gɔ̃ɔn aagɔ̃. Aɔ̃ boriinɔ bé wà dàgula anduna guu píngi.
20 Nuu nɛ́ búbarimɛ, ben à geepi líkpɛ bà.
21 Kɛ̀ à geepiwɛ̃ɛ mì à kɛ̃̀, ben à daɛna bũu a kpɛ́n.
22 Kɛ̀ Kanaa de Hamu a de bũukɛɛ è, à bɔ̀ à gàa à ò Sɛmunɛ kɔ̃n Yafɛtio.
23 Ben Sɛmu kɔ̃n Yafɛtio utadaa sɛ̀ aɔ̃ kà ń gɛ̃̀n ń plaa aɔ̃ táa ò kɔ̃n kpɛɛo. Ń aɛ dɔna gu
pãndea lɛ aɔ̃ton ń de bũukɛɛ ero yãnzi, aɔ̃ gàa wà kù ń de bũukɛɛla.
24 Kɛ̀ wɛ̃ɛ kɛ̃̀ Nuua à fɛ̀ɛ, à mà lán a nɛ́ zãa kɛ̀are nà,
25 ben à bè:
Kanaa égɔ̃ láari pɔ́ ũmɛ,
àmbe égɔ̃ a gbɛ̃nɔ zɔ̀ zãa ũ.
26 Ben à bè:
Aubarikadeen Dii, Sɛmu Luda ũ,
Kanaanɔ égɔ̃ dɛ Sɛmunɔ zɔ̀nɔ ũ.
27 Luda kaarana kɛ Yafɛtinɛ,
Yafɛtinɔ ń baka e Sɛmunɔ aubarika guu,
Kanaanɔ égɔ̃ dɛ Yafɛtinɔ zɔ̀nɔ ũ.
28 Í dana andunalaa gbɛra Nuu kɛ̀ wɛ̃̀ wàa do kpɛ́ baswɛɛplaa akuri.
29 À kɛ̀ wɛ̃̀ wàa siigɔ̃ kpɛ́ baswɛɛplaa akuri, ben à gà.

10

Nuu boriinɔ

1 Nuu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ Sɛmu kɔ̃n Hamuo kɔ̃n Yafɛtio kɔ̃n ń nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ì í dana andunalaa
gbɛraanɔ yãn yɛ̀.
2 Yafɛti nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Goma, Magɔgu, Midia, Girisi, Tubala, Mɛsɛki kɔ̃n Tirasao.
3 Goma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Asakɛnaza, Rifa, Tɔgama.
4 Girisi nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Ɛlisa, Tasisi, Sipiru, Rodanimu.
5 Borii pìnɔ bé wà dàgula ísia gɛɛzi, aɔ̃ kɔ̃ kpàatɛtɛ bùsu kɔ̃n bùsuo bori kɔ̃n boriio danɛdanɛ,
baade kɔ̃n a boriyão.
6 Hamu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Etiopia, Igipiti, Libia kɔ̃n Kanaao.
7 Etiopia nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Sɛba, Avila, Sabata, Raama kɔ̃n Sabatɛkao. Raama nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn
Seba kɔ̃n Dedão ũ.
8 Nimlɔdu nɛ́ Etiopia boriimɛ dɔ. Àmbe anduna gbãabitade tɔ́de káaku ũ.
9 Tofe sàmɛ Dii aɛzĩ. À yã bé à tò wè be: Lán Nimlɔdu dɛ tofe sà ũ Dii aɛzĩ nà.
10 Babilɔnia bùsu kɛ̀ à kí blèa káaku wɛ́tɛdaan Babɛli kɔ̃n Ɛrɛkio kɔ̃n Akadao kɔ̃n Kalanɛo ũ.
11 Bɔna gwe à gàa Asiria bùsun, ben à Ninɛva kàɛ kɔ̃n Reobo'io kɔ̃n Kalao
12 kɔ̃n Rɛsɛ̃ kɛ̀ kú Ninɛva dagura kɔ̃n Kalao. Ninɛvan wɛ́tɛda ìsi ũ.
13 Igipiti boriinɔn yɛ̀: Ludunɔ, Anamunɔ, Lɛabanɔ, Nafatunɔ,
14 Patarusinɔ, Kasalunɔ kɔ̃n Kɛrɛtinɔ kɛ̀ Filisitininɔ bɔ̀ ń guunɔo.
15 Kanaa daudu Sidɔ̃ boriinɔn yɛ̀: Itinɔ,
16 Yebusinɔ, Amɔrinɔ, Gigasinɔ,
17 Ivinɔ, Akinɔ, Sininɔ,
18 Avadanɔ, Zɛmarinɔ kɔ̃n Amatanɔo. Kanaa pìnɔ dàgula zãamɛ.
19 Aɔ̃ bùsu lɛ́zɛkiin yɛ̀. Bɔna zaa Sidɔ̃ gana Gera kɛ̀ kú Gaza saɛ ai Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔrao kɔ̃n
Adamao kɔ̃n Zeboimu kɛ̀ kú Lasa saɛo.
20 Hamu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe bori kɔ̃n boriio bùsu kɔ̃n bùsuo danɛdanɛ, baade kɔ̃n a boriyão.

21 Yafɛti dãaro Sɛmu borii kɛ̀ dɔ. Àmbe Eberunɔ dezi káaku ũ.
22 Sɛmu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Elamu, Asiria, Apasada, Ludu kɔ̃n Aramuo.
23 Aramu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Uzu, Hulu, Geta kɔ̃n Mɛsɛkio.
24 Apasada bé à Sela ì, ben Sela Eberu ì.
25 Eberu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gɔ̃ɔn plaa. À doo tɔ́n Pɛlɛgi, zaakɛ à gurɔɔn wà kɛ̃̀kɔ̃a anduna guu. À
dãaro tɔ́n Yɔkɔtã.
26 Yɔkɔtã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Alamɔdada, Sɛlɛfi, Azamavɛ, Yera,
27 Adoramu, Uzala, Dikala,
28 Obala, Abimaɛli, Seba,
29 Ofi, Avila kɔ̃n Yobabuo. Yɔkɔtã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe píngi.
30 Bɔna Mɛsa gana Sefa kɔ̃n kpiii kɛ̀ kú ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaanɔ, àmbe ń bùsu ũ.
31 Sɛmu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe píngi bori kɔ̃n boriio bùsu kɔ̃n bùsuo danɛdanɛ, baade kɔ̃n a
boriyão.
32 Nuu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ boriinɔn gwe danɛdanɛ bùsu kɔ̃n bùsuo. Aɔ̃ kiian anduna bori píngi bɔ̀n
aɔ̃ dàgula í dana andunalaa gbɛra.

11

Babɛli kpɛ́didikɔ̃ana

1 Anduna píngi guu boriyã mɛ̀n doomɛ, yã dɔ̃nkɔ̃n wè o.
2 Lán gbɛ̃nɔɔ e sɔ̃ki kpákpaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa nà, kɛ̀ aɔ̃ kà Babilɔnia bùsu gusararaan, ben aɔ̃
vɛ̃̀ɛ gwe.
3 Aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Wà gá wà kúnku bɔ wà kpáta maamaa. Kúnkun ń gbɛ̀ ũ, kɔntaan ń siminti ũ.
4 Ben aɔ̃ bè: Wà wɛ́tɛdaa káɛ wà kpɛ́didikɔ̃ana bo à mìsɔ̃ntɛ̃ zɔ̃ ludambɛɛa. Wà wa zĩnda tɔ́
bɔ lɛ wàtongɔ̃ fãakɔ̃ana doodo anduna guuro yãnzi.
5 Ben Dii pìta à wɛ́tɛdaa pì gwà kɔ̃n kpɛ́ lezĩ kɛ̀ gbɛ̃nteenɔ bòo.
6 Ben à bè: Aɔ̃ píngi ń borii dɔ̃nkɔ̃mɛ, yã dɔ̃nkɔ̃n aɔ̃è o, ben yã kɛ̀ aɔ̃ɔe bɔɔon yɛ̀ɔ́? Yã kɛ̀ aɔ̃ à
laasuu lɛ̀ tia sa aɔ̃é kɛmɛ, pɔ́ke é kpáńnɛ à kɛna guu dɔro.
7 Wà pita wà gá gwe wà ń yã yãkɔ̃tɛńnɛ lɛ aɔ̃ton kɔ̃ yã ma dɔro.
8 Ben Dii ń fãakɔ̃a gwe doodo anduna guu píngi, ben aɔ̃ ń wɛ́tɛda kaɛna tò.
9 Beee yãnzin wà tɔ́ kpà wɛ́tɛ pìnɛ Babɛli, zaakɛ gwen Dii tò anduna bori píngi yã bɔ̀n. Zaa
gwemɛ à ń fãakɔ̃a anduna guu píngi.

Sɛmu kɔ̃n Terao boriinɔ

10 Sɛmu boriinɔ yãn yɛ̀. Sɛmu wɛ̃̀ basɔɔrodee guun à Apasada ì ídana andunalaa gbɛra wɛ̃̀
plaa.
11 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa plaa kpɛ́ basɔɔro a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
12 Apasada wɛ̃̀ baaakuri asɔɔrodee guun à Sela ì.
13 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa plaa kɔ̃n aagɔ̃ɔ a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
14 Sela wɛ̃̀ baaakuridee guun à Eberu ì.
15 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa plaa kɔ̃n aagɔ̃ɔ a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
16 Eberu wɛ̃̀ baaakuri awɛɛsiigɔ̃dee guun à Pɛlɛgi ì.
17 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa plaa kɔ̃n baaakurio a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
18 Pɛlɛgi wɛ̃̀ baaakuridee guun à Rɛu ì.
19 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa do akuri dosai a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
20 Rɛu wɛ̃̀ baaakuri awɛɛplaadee guun à Serugu ì.
21 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa do awɛɛswɛɛplaa a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
22 Serugu wɛ̃̀ baaakuridee guun à Nao ì.
23 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ wàa do a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
24 Nao wɛ̃̀ baaakuri dosaidee guun à Tera ì.
25 À gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛdo dosai a nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo.
26 Tera kɛ̀ wɛ̃̀ baaagɔ̃ akuri, ben à Abramu kɔ̃n Nao kɔ̃n Aranao ì.
27 Tera boriinɔ yãn yɛ̀. Tera Abramu kɔ̃n Nao kɔ̃n Aranao ì, ben Arana Lutu ì.
28 Arana gà a de Tera wáa zaa Urumɛ Kaladia bùsun, guu kɛ̀ wà à ìn.
29 Abramu kɔ̃n Nao nɔɔ sɛ̀. Abramu naɔ̃ tɔ́n Sarai, Nao naɔ̃ sɔ̃ tɔ́n Milika, Arana nɛ́. Arana
pì bé à Isika ì dɔ.
30 Sarai sɔ̃ pãaamɛ, èe nɛ́ iro.
31 Ben Tera a nɛ́ Abramu kɔ̃n a dio Lutuo kɔ̃n Abramu naɔ̃ Saraio sɛ̀ bɔna Uru, Kaladia
bùsun, aɔ̃ɔe gaa Kanaa bùsun. Kɛ̀ aɔ̃ kà Arana, aɔ̃ vɛ̃̀ɛ gwe.
32 Tera wɛ̃̀ wàa do asɔɔrodee guun à gà zaa Arana.

12

Dii ona Abramunɛ à bɔ a bùsun
1 Dii bè Abramunɛ: Ǹ bɔ n bùsun n danɛnɔ tɛ́ n de bɛ, ǹ tá bùsu kɛ̀ mɛ́ ɔdɔannɛɛn.
2 Mɛ́ tó n borii kɛ pari,
mɛ́ aubarika dangu mà n tɔ́ bɔ,
n kiian weégae aubarika en.
3 Mɛ́ aubarika da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é sa maaa onnɛɛnɔn,
mɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é sa zaaa onnɛɛnɔ ká.
Anduna bori píngi é aubarika e n gãzĩ.
4 Ben Abramu dà zɛ́n lán Dii ònɛ nà. Lutu gàao. À wɛ̃̀ basiigɔ̃ sɔɔrosaidee guun à bɔ̀ Arana
5 kɔ̃n a naɔ̃ Saraio kɔ̃n a vɔ̃̀i nɛ́ Lutuo kɔ̃n ń auziki kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ sɛ̀ gweenɔ. Lɛn
aɔ̃ bɔ̀ Arana lɛ aɔ̃ dà Kanaa zɛ́n. Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe,
6 ben aɔ̃ bɔ̀ɛ bùsu pìn ai aɔ̃ kà Mɔre gbíi lí kiia Sɛkɛmu. Kanaanɔɔ kú bùsu pìn gurɔ beeea.
7 Ben Dii bɔ̀ à mɔ̀ Abramuzi à bè: Mɛ́ bùsu kɛ̀kii kpá n boriinɔamɛ. Ben à Dii gbãgbãkii bò
gwe.
8 Kɛ̀ à fɛ̀ɛ gwe, à mì pɛ̀ kpiii kɛ̀ kú Bɛtɛli ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaanɔa, ben à bùra kàɛ gwe, Bɛtɛli kú
ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, Ai kú ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa. À Dii gbãgbãkii bò gwe dɔ, ben à à sìsi.
9 Ben à dà zɛ́n dɔ à mì pɛ̀ Nɛgɛvia.
10 Kɛ̀ dekaa kà bùsu pìn, ben Abramu gàa gurɔ plaaa kɛ Igipiti, zaakɛ dekaa pì gɛ̃̀ ɔla.
11 Kɛ̀ à kà kĩi kɔ̃n Igipitio, à bè a naɔ̃nɛ: Má dɔ̃ nɔ maan n ũ.
12 Tó Igipitinɔ n e, aɔ̃é be ma naɔ̃n n ũ, aɔ̃é ma dɛ aɔ̃é n tó.
13 Ǹ beńnɛ ma dãremɛ n ũ lɛ wà ma sí ɔplaplaa n yãnzi. Lán nɛ́ ma mì sí nàn gwe.
14 Kɛ̀ aɔ̃ kà Igipiti, Igipitinɔɔ è nɔgbɛ̃ pì maaa gɛ̃̀.
15 Kɛ̀ Igipiti kí Fili'auna ìbanɔ à è, aɔ̃ à maaa gɔ̃̀gɔ̃nɛ, ben wà à sɛ̀ wà gɛ̃̀o Fili'aunanɛ a bɛ.
16 Ben à Abramu gwà maamaa à yãnzi, à sãanɔ kpàa kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zaakinɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃
zĩkɛrinɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n lakuminɔo.
17 Ben Dii gyã pãsĩnɔ kà Fili'aunan kɔ̃n a bɛdeenɔ Abramu naɔ̃ pì yãnzi.
18 Ben Fili'auna Abramu sìsi à bènɛ: Bɔ́ yã ń kɛ̀mɛ gwee? Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ omɛ kɛ̀ n naɔ̃nloo?
19 À kɛ̀ dia n bè n dãremɛ, ben ma à sɛ̀ nɔɔ ũu? N naɔ̃n yɛ̀! Ǹ n pɔ́ sɛ́ ǹ táo.
20 Fili'auna yã ò a gbɛ̃nɔnɛ Abramu yã musu, ben aɔ̃ gàa wà zɛ̀nɛ kɔ̃n a naɔ̃o kɔ̃n a auzikinɔ
píngi.

13

Abramu kɛ̃kɔ̃ana kɔ̃n Lutuo
1 Ben Abramu bɔ̀ Igipiti à sù Nɛgɛvi kɔ̃n a naɔ̃o kɔ̃n a auzikinɔ píngi kɔ̃n Lutuo.
2 Abramu nɛ́ auzikideemɛ, à pɔ́kãdeenɔ vĩ pari kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao.
3 Bɔna Nɛgɛvi à sɔ̃ki kpàkpa ai à gàa à kào Bɛtɛli, guu kɛ̀ à bùra kàɛn káaku Bɛtɛli dagura kɔ̃n
Aio,
4 guu kɛ̀ à sa'okii bòn yã. Ben à Dii sìsi gwe.
5 Lutu ègɔ̃ tɛ́ kɔ̃n Abramuo lɛdo. À sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n bisakutaanɔ vĩ se.
6 Aɔ̃ pɔ́kãdeenɔɔ pari, guu pì sɛ̃̀ e mɔ́ḿma ń píngiro. Beee yãnzin aɔ̃é fɔ̃ wàgɔ̃ kú gu dɔ̃nkɔ̃a
lɛdo dɔro.
7 Ben lɛokpakɔ̃a gɛ̃̀ Abramu pɔ́dãrinɔ kɔ̃n Lutu pɔ́dãrinɔ dagura. Zĩ beeea sɔ̃ Kanaanɔ kɔ̃n
Pɛrizinɔɔ kú bùsu pìn.
8 Ben Abramu bè Lutunɛ: À maa lɛokpakɔ̃a gɔ̃ kú wa daguraro, ke ma pɔ́dãrinɔ kɔ̃n n
pɔ́dãrinɔ dagura, zaakɛ danɛnɔn wa ũ.
9 Ǹ bùsu gwa da n aɛ píngi. Wà kɛ̃kɔ̃a. Tó n gaa ɔzɛzi, mɛ́ gá ɔplazi. Tó n gaa ɔplazimɛ sɔ̃, mɛ́
gá ɔzɛzi.
10 Kɛ Lutu guu gwà, à è Yoda guzurɛ píngi mɔdɔ vĩ maamaa. Ai Dii gɔ̃ gá Sɔdɔmu kɔ̃n
Gɔmɔrao kaatɛ, guzurɛ pì dɛ lán Dii swadako bà, lán Igipiti bùsu bà, ai à gàa pɛ́ Zoaa.
11 Ben Lutu Yoda guzurɛ sɛ̀ píngi. Aɔ̃ kɛ̃̀kɔ̃a, ben Lutu dà zɛ́n à tà ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
12 Abramu gɔ̃̀ Kanaa bùsun, Lutu sɔ̃ɔ kú Yoda guzurɛ wɛ́tɛnɔ dagura. À bùra kàɛ Sɔdɔmu
saɛ.
13 Sɔdɔmudeenɔ sɔ̃ɔ zaa, durunkɛri sànɔn ń ũ Dii aɛzĩ.
14 Lutu tana gbɛra Dii bè Abramunɛ: Guu kɛ̀ ń zɛ́n ǹ wɛ́ɛ sɛ́ ǹ gu'igbãro kɔ̃n sɔɔmɛtɛo kɔ̃n
ɔfãntɛ̃bɔɛo kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn-o gwa.
15 Tɔɔtɛ kɛ̀ ń è píngi, má kpàmma, eégɔ̃ dɛ mpi kɔ̃n n boriinɔ pɔ́ ũ ai gurɔ píngi.
16 Mɛ́ tó n boriinɔ kɛ pari lán bùsu'ãatɛ̃ bà. Tó gbɛ̃ke é fɔ̃ à bùsu'ãatɛ̃ naro, ɛ̃ndɛ̃ eé fɔ̃ à n
boriinɔ naro.

17 Ǹ fɛɛ ǹ liga bùsu pìzi ǹ à gbȁa kɔ̃n à yàasao gwa, zaakɛ má kpàmmamɛ.
18 Abramu fɛ̀ɛ à gàa à vɛ̀ɛ Mamare gbíi lí kɛ̀ kú Ɛblɔnunɔ saɛ, ben à Dii gbãgbãkii bò gwe.

14

Lutu mìsina

1 Zĩkea Babilɔnia bùsu kí Amarafɛli kɔ̃n Ɛlasa bùsu kí Ariɔkio kɔ̃n Elamu bùsu kí Kɛdɔlaomao
kɔ̃n Goyimu bùsu kí Tidalao
2 e zȉ kaa kɔ̃n Sɔdɔmu kí Bɛrao kɔ̃n Gɔmɔra kí Bisao kɔ̃n Adama kí Sinabuo kɔ̃n Zeboimu
kí Sɛmɛbao kɔ̃n Bɛla kɛ̀ wè be tia Zoa kínao.
3 Kí gɔ̃ɔn sɔɔroo pìnɔ kɔ̃ kàkɔ̃a ń píngi Sidimu guzurɛn. Àmbe sɛ̀bɛ wisidee ũ tia.
4 Wɛ̃̀ kuri awɛɛplaaa dagura aɔ̃ègɔ̃ tángba kpaa Kɛdɔlaomaa. À wɛ̃̀ kuri awɛɛ'aagɔ̃dee guun
aɔ̃ gì bɔnɛzi.
5 À wɛ̃̀ gɛ̃ro dosaidee guun Kɛdɔlaoma kɔ̃n kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ mɔ̀ wà zȉ blè Rɛfaimunɔa zaa
Asɛtɛro Kanaimu, aɔ̃ zȉ blè Zuzinɔa zaa Hamu, aɔ̃ zȉ blè Ɛminɔa zaa Save Kiriataimu,
6 aɔ̃ zȉ blè Orinɔa ń kpiii kɛ̀ wè be Seia ai à gàa pɛ́ Ɛli Parana gbáaa.
7 Ben aɔ̃ lìara wà sù Ɛmisipa. Àmbe wè be tia Kadɛsi. Aɔ̃ zȉ blè Amalɛki bùsua píngi kɔ̃n Amɔri
borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Azazɔ̃tamanɔa dɔ.
8 Ben Sɔdɔmu kína kɔ̃n Gɔmɔra kínao kɔ̃n Adama kínao kɔ̃n Zeboimu kínao kɔ̃n Bɛla kɛ̀ wè
be tia Zoa kínao fɛ̀ɛ wà gàa wà zȉ káńyo Sidimu guzurɛn.
9 Aɔ̃ɔe zȉ kaa kɔ̃n Elamu bùsu kínao kɔ̃n Goyimu bùsu kínao kɔ̃n Babilɔnia bùsu kínao kɔ̃n
Ɛlasa bùsu kínao. Kí gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ pìnɔɔ e zȉ kaa kɔ̃n kí gɔ̃ɔn sɔɔroonɔ.
10 Sidimu guzurɛ kɔntaa wɛ̀ɛ vĩ pari. Kɛ̀ Sɔdɔmu kína kɔ̃n Gɔmɔra kínao e bàa lɛɛ, ben aɔ̃ sì
à guu, ben ń gbɛ̃ kpaaanɔ bàa lɛ̀ wà gàa gusĩsĩdeen.
11 Zȉblerinɔ Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔrao auzikinɔ kɔ̃n ń pɔ́bleenɔ sɛ̀ɛ píngi aɔ̃ tào.
12 Gurɔɔ mɔ̀a Abramu vȉi nɛ́ Lutu kú Sɔdɔmu, ben aɔ̃ à kȕ wà tào kɔ̃n à auzikinɔ.
13 Ben gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ ń ɔzĩ gàa à ò Eberu bori Abramunɛ zaa Mamare gbíi línɔ saɛ. Mamare kɔ̃n
a dãaronɔ Ɛsɛkɔlu kɔ̃n Anɛo nɛ́ Amɔri boriinɔmɛ, aɔ̃ɔ dɛ kɔ̃ gbɛ̃ ũ kɔ̃n Abramuo.
14 Kɛ̀ Abramu mà wà a danɛ kȕ wà tào, ben à a bɛ zȉkarinɔ sɛ̀ɛ gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ baswɛɛdo
plaasai à pɛ̀ɛ kína pìnɔzi, ben à ń lé Dani.
15 Ben à a gbɛ̃nɔ kpàatɛtɛ, ben aɔ̃ sì ń tɛ́ gwãavĩ. Aɔ̃ zȉ blɛ̀ḿma aɔ̃ pɛ̀ḿma ai Oba, Damasiku
gu'igbãroo kpa.
16 À lìara à sù kɔ̃n auziki pìnɔ píngi kɔ̃n a vȉi nɛ́ Lutuo kɔ̃n à auzikinɔ. À sù kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo
kɔ̃n gbɛ̃ pãndenɔ dɔ.
17 Kɛ̀ Abramu zȉ blè Kɛdɔlaomaa kɔ̃n kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ èe suu, ben Sɔdɔmu kí bɔ̀ à dàálɛ
Save Guzurɛ kɛ̀ wè be tia Kí Guzurɛn.
18 Ben Salɛmu kí Mɛlɛkizɛdɛki mɔ̀ kɔ̃n burɛdio kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo. Àpi nɛ́ Luda Musude
gbȁgbãrimɛ.
19 Ben à sa maaa ò Abramunɛ à bè:
Luda Musude musu kɔ̃n tɔɔtɛo Kɛ̀ri
aubarika da Abramun.
20 Aubarikadeen Luda Musude
kɛ̀ à n ibɛɛnɔ nànnɛ n ɔzĩ ũ.
Ben Abramu auziki kɛ̀ èe suunɔ píngi kuridee kpàa.
21 Sɔdɔmu kína bè Abramunɛ: Ǹ ma gbɛ̃nɔ kpáma ǹgɔ̃ auziki kũna n pɔ́ ũ.
22 Ben Abramu bènɛ: Má sì kɔ̃n Dii Luda Musude musu kɔ̃n tɔɔtɛo Kɛ̀rio,
23 mɛ́ n pɔ́ke sɛ́ro, baa kyateyĩba, lɛ ǹton be n ma kɛ auzikidee ũro yãnzi.
24 Mɛ́ pɔ́ke sɛ́ro, sé pɔ́blee kɛ̀ ma gbɛ̃nɔɔ blè baasiro. Mɔde Anɛ kɔ̃n Ɛsɛkɔluo kɔ̃n Mamare
kɛ̀ aɔ̃ gàamaonɔ, ǹ tó aɔ̃ ń baka sɛ́.

15

Luda bà kuuna kɔ̃n Abramuo

1 Beee gbɛra Dii yã ò Abramunɛ wɛ́ɛgupu'ena guu à bè:
Abramu! Ǹton vĩa kɛro.
Mámbe n sɛngbango ũ,
n asaia égɔ̃ bíta maamaa.
2 Ben Abramu bè: Dii Luda, bɔ́n nɛ́ ma gbaa? Má nɛ́ vĩro. Damasiku gbɛ̃ Ɛliɛza bé égɔ̃ dɛ
ma bɛ túbibleri ũ.
3 Kɛ̀ nɛ́ɛ ma gba nɛ́ro, ma bɛ zĩkɛri pì bé égɔ̃ dɛ ma túbibleri ũ.

[4] Ben Dii bènɛ: Àmbe eégɔ̃ dɛ n túbibleri ũro. Nɛ́ kɛ̀ eé bɔ n plɛ̀n bé eégɔ̃ dɛ n túbibleri ũ.
[5] Ben à bɔ̀o bàazi à bè: Ǹ musu gwa ǹ sɔsɔnɛnɔ naro, tó nɛ́ fɔ̃. Lɛmɛ n boriinɔ égɔ̃ dɛ lɛ.
[6] À Dii náanɛ kɛ̀, ben Dii tò yã bɔ̀o nna a náanɛ kɛ̀ à kɛ̀ yãnzi.
[7] À bènɛ dɔ: Diin ma ũ, mámbe ma n bɔ Uru, Kaladia bùsun, lɛ mà bùsu kɛ̀kii kpámma yãnzi.
[8] Ben Abramu bè: Dii Luda, dian mɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ eégɔ̃ dɛ ma pɔ́ ũu?
[9] À wèàla à bè: Ǹ zùnunu wɛ̃̀ aagɔ̃ɔ sɛ́ kɔ̃n blè wɛ̃̀ aagɔ̃ɔo kɔ̃n sãkaro wɛ̃̀ aagɔ̃ɔo kɔ̃n
pɔ̃tɛ̃ɛtɛ̃ngoo kɔ̃n lukulukuo.
[10] Ben à pɔ́ pìnɔ sɛ̀ à mɔ̀o píngi à pàrapara à gògokɔ̃a, ben à kàɛ à ń aɛ dɔ̀dɔkɔ̃a, mɔde èe bãanɔ
paraparararo.
[11] Kɛ̀ yeberekunɔ mɔ̀ wà zɔ̃̀zɔ̃ nɔ̀bɔ pìnɔa, ben Abramu pɛ̀ḿma.
[12] Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e gɛ̃ɛ kpɛ́n, i bíta Abramu kũ̀, ben gusia bíta vĩadee dààla.
[13] Ben Dii bènɛ: Ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n boriinɔ égɔ̃ nibɔ blee bùsu kɛ̀ dɛ ń pɔ́ ũroo guu, aɔ̃égɔ̃ zɔ̀ blee
gwe, weégɔ̃ wɛ́ɛ tãaḿma ai wɛ̃̀ wàa plaa.
[14] Mɔde mɛ́ ĩa kɛ borii kɛ̀ aɔ̃ɔe zɔ̀ bleeńnɛnɔa, n boriinɔ é bɔɛ kɔ̃n auziki bítao.
[15] Mmɔn sɔ̃, nɛ́gɔ̃ aafiamɛ ai ǹ gá zi kũo gbasa ǹ ká n dezinɔla wà n vĩi.
[16] N nasionɔ bé weé liara wà su kɛ̀, zaakɛ Amɔrinɔ durun e papa kɔ̀ro.
[17] Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n, guu sì, ben Abramu è kĩi kɛ̀ èe tɛ́sukpɛ bɔɔ kɔ̃n sɛ̃̀tɛo e gɛ̃ɛ nɔ̀bɔ kɛ̀ à
pàrapara pìnɔ dagura.
[18] Zĩ beeean Dii bè a bà égɔ̃ kú kɔ̃n Abramuo à bè: Mɛ́ bùsu kɛ̀kii kpá n boriinɔa zaa Igipiti
gulɛzɛki swaa ai swadaa kɛ̀ wè be Yuflati,
[19] bùsu kɛ̀ Keninɔɔ kún kɔ̃n Kenizinɔ kɔ̃n Kadamɔnunɔ
[20] kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Rɛfaimunɔ
[21] kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Kanaanɔ kɔ̃n Gigasinɔ kɔ̃n Yebusinɔo.

16

Agyara kɔ̃n a nɛ́ Sumailao

[1] Abramu naɔ̃ Sarai e nɛ́ iro. À nɔgbɛ̃ zĩkɛri vĩ Igipiti gbɛ̃ ũ kɛ̀ wè benɛ Agyara.
[2] Ben Sarai bè Abramunɛ: Lán Dii ma kɛ pãaa ũ nà, ǹ daɛ kɔ̃n ma zĩkɛrio. Má sì kɛ̀ mɛ́ nɛ́nɔ
e à gãzĩ. Ben Abramu Sarai yã mà.
[3] Abramu wɛ̃̀ kuri kɛna Kanaa bùsun gbɛran Sarai a zɔ̀ Agyara kpàa nɔɔ ũ.
[4] Abramu dàɛo, ben à nɔ̀ sì. Kɛ̀ à è á nɔ̀sina, à dɔkɛ̀ a diio.
[5] Ben Sarai bè Abramunɛ: Taari kɛ̀ wà kɛ̀mɛɛ gɔ̃̀ n yã ũmɛ. Ma a zɔ̀ kpàmma. Kɛ̀ à è á nɔ̀sina,
ben ègɔ̃ dɔkɛɛmao. Mpi kɔ̃n mapio, Dii bé eé yã gɔ̃gɔ̃we.
[6] Ben Abramu wèàla à bè: N zɔ̀ kuu n pɔ́ ũmɛ. Ǹ kɛnɛ lán ń yezi nà. Kɛ̀ Sarai ĩa dàa, ben à
bàa lɛ̀nɛ.
[7] Dii Malaika à è íbɔkiizi gbáan, bia pì kú Suru zɛ́ saɛmɛ.
[8] Ben à à là à bè: Sarai zĩkɛri Agyara, n bɔ mámɛ? Nɛ́ɛ gaa mámɛ? Ben à wèàla à bè: Mɛ́ɛ
bàa lɛɛ ma dii Sarainɛmɛ.
[9] Ben Dii Malaika bènɛ: Ǹ ɛara ǹ tá n dii pì kiia ǹgɔ̃ mì siɛɛnɛ.
[10] Mɛ́ n borii kaara aɔ̃gɔ̃ pari,
weé fɔ̃ wà ń lɛ́ dɔ̃ro.
[11] Ń nɔ̀sina, nɛ́ nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ,
nɛ́ tɔ́ kpánɛ Sumaila,
zaakɛ Dii n yã mà n wɛ́ɛtãmma guu.
[12] Eégɔ̃ dɛ lán zaakisɛ̃tɛ bà,
eé íbɛtɛ kpá kɔ̃n gbɛ̃ píngio,
gbɛ̃ píngi é íbɛtɛ kpáo se.
Eégɔ̃ kú kɔ̃ yãn kɔ̃n a gbɛ̃nɔro.
[13] Ben Agyara bè: Ma wɛ́ɛ sì Luda kɛ̀ è ma elɛ. Ben à tɔ́ kpà Dii kɛ̀ yã ònɛnɛ Ludakɛema'ee.
[14] À yã bé à tò wà tɔ́ kpà lɔ̀gɔ pìnɛ Ludabɛ̃ɛkɛema'ee lɔ̀gɔ. À kú Kadɛsi kɔ̃n Bɛrɛdio daguramɛ.
[15] Agyara nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì kɔ̃n Abramuo, ben Abramu tɔ́ kpànɛ Sumaila.
[16] Gurɔɔ kɛ̀ Agyara Sumaila ì, Abramu wɛ̃̀ basiigɔ̃ awɛɛswɛɛdomɛ.

17

Bàngukɛna yã

[1] Kɛ̀ Abramu kà wɛ̃̀ basɔɔro dosai, Dii bɔ̀ à mɔ̀zi à bè: Luda Gbãabitaden ma ũ. Ǹ táa omao
ǹgɔ̃ kuu taari sai.
[2] Ma bà kuunanyo égɔ̃ gaa, mɛ́ n borii kaarannɛ maamaa.
[3] Abramu dàɛ a puua Luda aɛ, ben Luda bènɛ:

4 Lán ma bà kúnyo nà, nɛ́ gɔ̃ bori pariinɔ dezi ũ.
5 Weégae bennɛ Abramu dɔro, sé Ibraĩ, zaakɛ mɛ́ n kɛ bori pariinɔ dezi ũ.
6 Mɛ́ tó n bori kɛ pari, boriinɔ kɔ̃n kínanɔ é bɔ n kiia.
7 Ma bà égɔ̃ kúnyo kɔ̃n n boriinɔ ai gurɔ píngi. Mɛ́gɔ̃ dɛ n Luda ũ kɔ̃n n boriinɔ n gbɛra.
8 Mɛ́ Kanaa bùsu kɛ̀ ń kú à guu nibɔ ũ kpámma píngi kɔ̃n n boriinɔ n gbɛra, lɛ aɔ̃gɔ̃ vĩ gurɔ
píngi, mɛ́gɔ̃ dɛ ń Luda ũ.
9 Luda ɛ̀ara à bè Ibraĩnɛ: Mpi kɔ̃n n boriinɔ, àgɔ̃ ma bà kuunaao yã kũna ai a boriia.
10 Ma bà kuunaao yã kɛ̀ égɔ̃ kũnan yɛ̀, mpi kɔ̃n n boriinɔ. Séde a gɔ̃gbɛ̃ píngi bɛ̃ngu kɛ.
11 À bɛ̃ngu kɛ ma bà kuunaao sèeda ũ.
12 Séde n bori nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ bɛ̃ngu kɛ ń gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ ai ń boriia, nɛ́ kɛ̀ wà ń í n bɛɛnɔ kɔ̃n
zɔ̀ kɛ̀ wà ń lú bori pãndenɔanɔ ń píngi.
13 Wà à ì n bɛn yoo kesɔ̃ wà lù zɔ̀ ũn yoo, sé à bɛ̃ngu kɛ. Beee égɔ̃ dɛ ma bà kuunaao gurɔ
píngi sèeda ũ a mɛ̀a.
14 Weé gɛfɔɔdee bɔ a gbɛ̃nɔ tɛ́, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ èe bɛ̃ngu kɛro yã kɛ̀ má dìɛare kũnaro.
15 Ben Luda ɛ̀ara à bè Ibraĩnɛ: Ǹton be n naɔ̃nɛ Sarai dɔro, ǹgae benɛ Sara sa.
16 Mɛ́ aubarika dan mà tó à nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ, eé gɔ̃ boriinɔ dazi ũ, bùsu kínanɔ é bɔ à kiia.
17 Ben Ibraĩ dàɛ a puua Luda aɛ à yáa dɔ̀ à bè a nɔ̀sɛ guu: Gbɛ̃ kɛ̀ kà wɛ̃̀ basɔɔroo é nɛ́ iɔ́?
Lán Sara kà wɛ̃̀ basiigɔ̃ akuri nà, eé nɛ́ iɔ́?
18 Ben à ɛ̀ara à bè Ludanɛ: Ǹ sùu kɛ ǹ Sumaila gwa.
19 Luda bè: Yãpura n naɔ̃ Sara é nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ, nɛ́ tɔ́ kpánɛ Isaaku. Ma bà égɔ̃ kúo kɔ̃n à boriinɔ
ai gurɔ píngi.
20 Sumaila yã musu, ma n yã mà. Mɛ́ aubarika dan, eé nɛ́ i à kaara maamaa. Eé nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ
i gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaa, aɔ̃é gɔ̃ kínanɔ ũ, à borii é kɛ pari.
21 Baa kɔ̃n beeeo ma bà kuunanyo é gɔ̃ Isaakuamɛ. Zii mɔndaa'i Sara é à i.
22 Kɛ̀ Luda yã ò Ibraĩnɛ à yɛ̃a, ben à à tò à tà musu.
23 Ben Ibraĩ a nɛ́ Sumaila sɛ̀ kɔ̃n a bɛ gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ń í a bɛɛnɔ kɔ̃n zɔ̀ kɛ̀ wà ń lúnɔ ń píngi, ben
à bɛ̃ngu kɛ̀ńnɛ zĩ beeea gɔ̃ɔ lán Ludaa ònɛ nà.
24 Ibraĩ kà wɛ̃̀ basɔɔro dosai, gbasa à bɛ̃ngu kɛ̀,
25 à nɛ́ Sumaila sɔ̃ wɛ̃̀ kuri awɛɛ'aagɔ̃.
26 Gurɔ dɔ̃nkɔ̃ pì zĩ Ibraĩ bɛ̃ngu kɛ̀ kɔ̃n a nɛ́ Sumailao
27 kɔ̃n a bɛ gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ń í a bɛɛnɔ kɔ̃n zɔ̀ kɛ̀ wà ń lú bori pãndeanɔ ń píngi. Aɔ̃ bɛ̃ngu kɛ̀
gurɔ dɔ̃nkɔ̃ zĩmɛ.

18

Nibɔnɔ mɔna Ibraĩ kiia
1 Dii bɔ̀ à mɔ̀ Ibraĩzi Mamare gbíi línɔ saɛ. Ibraĩ vɛ̃ɛna a bisakuta kpɛɛlɛ fãantɛ̃.
2 Kɛ̀ à wɛ́ɛ sɛ̀ musu, à gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ è zɛna. Kɛ̀ à ń é lɛ, ben à fɛ̀ɛ kpɛɛlɛa kɔ̃n bào à gàa à dàńlɛ à
dàɛńnɛ a puua
3 à bè: Dii, tó ma n pɔnnaa è, ǹton gɛ̃ mamɔma n zɔ̀blerilaro.
4 Mɛ́ mɔ́are ío à gbá pípi à kámma bo lí gbáru kɛ̀.
5 Lán a bɔɛ ma bɛɛ kpa nà, mɛ́ mɔ́are pɔ́bleeo féte lɛ à gbãaa e, gbasa à da zɛ́n. Ben aɔ̃ bè:
Tɔ̀, ǹ kɛ lán ń ò nà.
6 Ben à gàa Sara kiia kutaan à bè: Ǹ flawa kɔ zaka lɛ́ aagɔ̃ ǹ burɛdi kɛ kpakpaa.
7 Ben à bàa lɛ̀ à gɛ̃̀ a zùnɔ tɛ́ à zùnɛ bɔ̀rɔ maaa kɛ̃̀ à kpà a zĩkɛria, ben zĩkɛri pì gàa à kɛ̀kɛ
kpakpaa.
8 Ben Ibraĩ zwifãani kɔ̃n zwi'ipuo kɔ̃n zù kɛ̀ wà kɛ̀kɛ pìo sɛ̀ à gàa à dìɛńnɛ. Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃e pɔ́
blee, àpi zɛ ń saɛ lí gbáru gwe.
9 Ben aɔ̃ à là wà bè: N naɔ̃ Sara kú mámɛ? À bè: À kú kutaan gwe.
10 Ben Dii bè: Mɛ́ ɛara mà mɔ́ n kiia zii mɔndaa'i, n naɔ̃ Sara é nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ. Sara kú à kpɛɛ
kuta kpɛɛlɛ èe maa.
11 Ibraĩ kɔ̃n Sarao zi kɛ̃̀, Sara è nɔgbɛ̃nɔ pɔ́ kɛ dɔro. Ben Sara yáa dɔ̀ à bè a swɛ̃ guu:
12 Ma zi kɛ̃̀, ben ma dii zi kɛ̃̀ dɔ. Mɛ́ pɔnna yã pì dɔ̃ dɔɔ́?
13 Ben Dii Ibraĩ là à bè: À kɛ̀ dia Sara yáa dɔ̀? À bè amɔ kɛ̀ a zi kɛ̃̀ é fɔ̃ à nɛ́ i dɔɔ́?
14 Yãke ègɔ̃ zĩ'ũmɛro. Zii mɔndaa'i tó à gurɔɔ kà, mɛ́ mɔ́ n kiia, gbasa Sara nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ.
15 Ben Sara lɛ́ sɛ̀ à bè ée yáa dɔro, zaakɛ vĩa à kɛ̃̀. Ben Dii bè: É'e, n yáa dɔ̀.

Ibraĩ aduakɛna Sɔdɔmunɛ
16 Kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔ fɛ̀ɛ, Ibraĩ gàa à zɛńnɛ, ben aɔ̃ Sɔdɔmu kpaa gwà.
17 Ben Dii bè: Mɛ́ yã kɛ̀ má yezi mà kɛɛ utɛ Ibraĩnɛro.

18 À boriinɔ égɔ̃ bíta aɔ̃égɔ̃ gbãa vĩ. Anduna bori píngi é aubarika e à gãzĩmɛ.
19 Zaakɛ ma à sɛ̀ lɛ à o a nénɔnɛ kɔ̃n a boriinɔ a gbɛra aɔ̃gɔ̃ ma yã kũna aɔ̃ yã maa zédee kɛ,
lɛ mà yã kɛ̀ ma à lé gbɛ̃nɛ kɛnɛ.
20 Ben Dii ɛ̀ara à bè: Yã kɛ̀ wèe oo Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔrao musu pari, ń durun gɛ̃̀ ɔla.
21 Mɛ́ gá gwe sa mà gwa, tó yã kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛɛ zaa lán má mà nà. Tó aɔ̃ɔ dɛ lɛ sɔ̃ro, mɛ́ dɔ̃.
22 Kɛ̀ ń gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ dà zɛ́n aɔ̃ɔe gaa Sɔdɔmu, ben Dii gɔ̃̀ kɔ̃n Ibraĩo gwe.
23 Ben Ibraĩ sɔ̃̀zi à bè: Nɛ́ gbɛ̃ maaanɔ wara lɛdo kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔn yɔ́?
24 Tó gbɛ̃ maaanɔɔ kú wɛ́tɛ pì guu aɔ̃ kà gɔ̃ɔn baplaa akuri, nɛ́ ń waran yɔ́? Nɛ́ sùu kɛ wɛ́tɛ
pìo gbɛ̃ maa gɔ̃ɔn baplaa akuri pìnɔ yãnziroo?
25 Ǹ sùu kɛ! Ǹton kɛ lɛro. Ǹton gbɛ̃ maaanɔ dɛdɛ lɛdo kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔro, zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃nkɔ̃ro.
Ǹ sùu kɛ! Ǹton kɛ lɛro. Mmɔn kɛ̀ ń dɛ anduna píngi yãkpaɛkɛri ũ, nɛ́ yã kɛ a zɛ́aroo?
26 Ben Dii bè: Tó ma gbɛ̃ maaanɔ è Sɔdɔmu gɔ̃ɔn baplaa akuri, mɛ́ sùu kɛ wɛ́tɛ pìo ń yãnzi.
27 Ben Ibraĩ ɛ̀ara à bè dɔ: Mamɔma kɛ̀ má dɛ bùsuti kɔ̃n túbuo ũ, ǹ gaafaa kɛmɛ mà yã onnɛ,
Dii.
28 Tó gɔ̃ɔn sɔɔroo kɛ̃̀sã gɔ̃ɔn baplaa akuri pì guu, gɔ̃ɔn sɔɔroo pìnɔ yãnzi nɛ́ wɛ́tɛ pì kaatɛɔ́?
Ben Dii bè: Tó ma gbɛ̃ maaanɔ è gɔ̃ɔn baplaa asɔɔro, mɛ́ wɛ́tɛ pì kaatɛro.
29 Ben Ibraĩ kpɛ́ èe yã oonɛ à bè: Tó gbɛ̃ maaanɔ kà baplaa sɔ̃ nɛ́? Ben Dii bè: Mɛ́ yãke kɛro
gɔ̃ɔn baplaaa pìnɔ yãnzi.
30 Ben à bè: Dii, n yã nna! Ǹton pɔ fɛ̃ro, má yezi mà yã o dɔ. Tó gbɛ̃ maaanɔ kà baaakuri sɔ̃
nɛ́? À wèàla à bè: Tó ma gbɛ̃ maaanɔ è aɔ̃ kà gɔ̃ɔn baaakuri, mɛ́ yãke kɛro.
31 Ben à bè: Ǹ gaafaa kɛmɛ dɔ Dii, mà yã onnɛ. Tó gbɛ̃ maaanɔ kà gɔ̃ɔn baroo sɔ̃ nɛ́? À wèàla
à bè: Mɛ́ wɛ́tɛ pì kaatɛro gɔ̃ɔn baroo pìnɔ yãnzi.
32 Ben à bè: Dii, ǹton pɔ fɛ̃ro, yã kɛ̀kii baasi mɛ́ yã o dɔro. Tó gbɛ̃ maaanɔ kà gɔ̃ɔn kuri sɔ̃
nɛ́? À wèàla à bè: Mɛ́ wɛ́tɛ pì kaatɛro gɔ̃ɔn kuri pìnɔ yãnzi.
33 Kɛ̀ Dii yã ò Ibraĩnɛ à yɛ̃̀a, à gɛ̃̀ zɛ́la, ben Ibraĩ ɛ̀ara à tà bɛ.

19

Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔrao kaatɛna

1 Kɛ̀ malaika gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ kà Sɔdɔmu uusiɛ, Lutu vɛ̃ɛna Sɔdɔmu bĩi kpɛɛlɛ. Kɛ̀ à ń é, à fɛ̀ɛ
à gàa à dàńlɛ à kùɛ́ńnɛ à dàɛ a puua
2 à bè: Ma diinɔ, a yã nna! À mɔ́ à gá pita mamɔma a zɔ̀bleri bɛ. À zú o à i kɛ̀, zia kɔngɔ
idɛ'idɛ é da zɛ́n. Aɔ̃ bè: Auo, wé i gãalɛmɛ.
3 Lutu nàkɔ̃rɛḿma maamaa, ben aɔ̃ gɛ̃̀ à kpɛ́n. À ń yàari kɛ̀ maamaa à masa kɛ̀ńnɛ, ben aɔ̃ɔ
sò.
4 Ai aɔ̃gɔ̃ gá daɛ, Sɔdɔmudeenɔ lìga Lutu kpɛ́zi. Wɛ́tɛ pì gɔ̃gbɛ̃nɔ kàkɔ̃a gwe mámmam,
gɔ̃kparɛnɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ ń píngi.
5 Aɔ̃ lɛ́ zù Lutuzi wà bè: Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pìta n bɛ uusiɛanɔɔ kú máa? Ǹ bɔɛ́ńyowe, wà pãpãa
kɛ́ńyo.
6 Lutu bɔ̀ à zɛ̀ kpɛɛlɛ ń kiia, à gbà tàta kpɛɛo
7 à bè: O'o ma gbɛ̃nɔ, àton yã zaaa kɛro.
8 Má nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa kɛ̀ aɔ̃ɔ gɔ̃gbɛ̃ dɔ̃ro, mɛ́ ń bɔɛare. Lán á yezi nà à kɛ́ńyo, mɔde
àton yãke kɛ gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀kiinɔnɛro, zaakɛ aɔ̃ pìta ma bɛmɛ.
9 Aɔ̃ bènɛ: Ǹ guwe gwe! Ben aɔ̃ bè dɔ: Gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ gbɛ̃ zĩ̀tɔmɛ, ben à yezi à kɛ wa yãkpaɛkɛri
ũ. Wé yã zaaa kɛnnɛ dɛ ń pɔ́la. Ben aɔ̃ kùsia gbãaao, aɔ̃ɔe mɔɔ kpɛ́ gbà gboro.
10 Ben gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ ɔ bɔ̀ wà Lutu kũ̀ aɔ̃ gɛ̃̀o kpɛ́n, ben aɔ̃ zɛ́ tàta.
11 Aɔ̃ɔ tò vĩ̀a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kpɛɛlɛnɔ kũ̀ ń píngi nɛ́ féte gbɛ̃nsi, ben aɔ̃ɔe kpɛ́ gbà wɛtɛɛ ai aɔ̃
kpàsa.
12 Gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ bè Lutunɛ: Dé ń vĩ kɛ̀ dɔɔ? Nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ, nɛ́nɔgbɛ̃nɔ, n nɛ́ anzurenɔ kɔ̃n gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ n gbɛ̃ ũunɔ wɛ́tɛ guu ń píngi. Ǹ bɔɛ́ńyo,
13 zaakɛ wa mɔ wà gura kɛ̀ kaatɛmɛ. Yã zaaa kɛ̀ wèe oo wɛ́tɛ pì deenɔ musu gɛ̃̀ Dii swãn,
ben à wa zĩ wà wɛ́tɛ pì kaatɛ.
14 Lutu bɔ̀ à gàa à ò a nɛ́nɔ anzurenɔnɛ à bè: À fɛɛ wà bɔɛ, zaakɛ Dii é wɛ́tɛ kɛ̀ pì kaatɛ tiamɛ.
Ben aɔ̃ɔe daa èe fàadi boomɛ.
15 Kɛ̀ guu dɔ̀ malaika pìnɔ nàkɔ̃rɛ Lutua wà bè: Ǹ fɛɛ ǹ n naɔ̃ kɔ̃n n nɛ́nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀nɔ
sɛ́ɛ ǹ bɔɛ́ńyo kɛ̀, lɛ ǹton ga wɛ́tɛ pì kaatɛna guuro yãnzi.
16 Kɛ̀ Lutu e seka kɛɛ, Dii à wɛ̃nda bò, ben gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ à kũ̀ a ɔɔa kɔ̃n à naɔ̃o kɔ̃n à
nɛ́nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ, aɔ̃ bɔ̀ɛńyo wɛ́tɛ kpɛɛ.

17 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛńyo lɛ, ben malaika pìnɔ doke bè Lutunɛ: Ǹ bàa lɛ́ ǹ n zĩnda mì sí. Ǹton kpɛɛ
gwaro. Ǹton zɛ guzurɛ pì guuro. Ǹ bàa lɛ́ ǹ mì pɛ́ kpiiinɔa lɛ ǹton garo yãnzi.
18 Ben à bèńnɛ: Auo ma dii! N yã nna!
19 Mamɔma n zɔ̀bleri ma n pɔnnaa è, n gbɛ̃kɛɛ kɛ̀mɛ maamaa, n ma mì sì. Mɔde mɛ́ fɔ̃ mà
bàa lɛ́ mà kpiii pìnɔ kii lero. Ai màgɔ̃ gá ká gwe, kaatɛna pì é ma le mà ga.
20 Ǹ lakutu ke gwa kãaa. Lán à kĩi nà, mɛ́ fɔ̃ mà bàa lɛ́ mà gá gwe. Lakutu nɛ́ngomɛ sɔ̃. Ǹ
tó mà bàa sí mà tá gwe, mɛ́gɔ̃ aafia. Asa à nɛ́ngoroo?
21 Ben à bènɛ: Ma n gba zɛ́, mɛ́ lakutu kɛ̀ nɛ́ɛ oo pì kaatɛro.
22 Ǹ bàa lɛ́ ǹ tá gwe kpakpaa, zaakɛ mɛ́ yãke kɛ gĩaro ai ǹ gá káo gwe. Beee yãnzin wà tɔ́
kpà lakutu pìnɛ Zoa.
23 Kɛ̀ Lutu Zoa lè, ɔfãntɛ̃ e fɛɛɛ,
24 ben Dii tò tɛ́ kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o bɔ̀ musu à kà Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔraola.
25 À wɛ́tɛ pìnɔ kàatɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔ kɔ̃n guzurɛ pìo kɔ̃n línɔ kɔ̃n sɛ̃̀nɔ píngi.
26 Kɛ̀ Lutu naɔ̃ a kpɛɛ gwà, ben à lì à gɔ̃̀ zɛna wisi gbɛ̀ ũ.
27 Kɛ̀ guu dɔ̀, Ibraĩ fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à gàa guu kɛ̀ à kún yã kɔ̃n Diio pìn.
28 Kɛ̀ à Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔrao kpaa gwà kɔ̃n guzurɛ pìo píngi, à è tɛ́sukpɛ e fɛɛɛ tɔɔtɛ lán
mɔ̀datɛ tɛ́sukpɛ bà.
29 Lɛmɛ kɛ̀ Luda guzurɛ kɛ̀ Lutu kún wɛ́tɛnɔ kàatɛ lɛ, Ibraĩ yã dɔ̀n, ben à Lutu bɔ̀ wɛ́tɛ kɛ̀ à
kàatɛ pìnɔ guu.

Lutu boriinɔ

30 Kɛ̀ Lutu bɔ̀ Zoa, à gàa à vɛ̃̀ɛ kpiiinɔ tɛ́ kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ, kɛ̀ à kuuna Zoa vĩa vĩ
yãnzi. Ben à gɔ̃̀ kú gbɛ̀wɛɛn kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɔ.
31 Ben Yɔ̃ɔ bè Bãanɛ: Wa de zi kṹ, ben gɔ̃gbɛ̃ kee kú bùsun à daɛwao lán wè kɛ nàro.
32 Ǹ mɔ́ wà wɛ̃ɛ kákanɛ wé daɛo, lɛ wàgɔ̃ wa borii e à gãzĩ.
33 Gwãavĩ beeea aɔ̃ wɛ̃ɛ kàkanɛ, ben Yɔ̃ɔ gàa à dàɛo. Lutu e dɔ̃ gurɔɔ kɛ̀ à dàɛao ke gurɔɔ kɛ̀
à fɛ̃̀ɛro.
34 Kɛ̀ guu dɔ̀ Yɔ̃ɔ bè Bãanɛ: Ma daɛ kɔ̃n ma deo gĩa. Wà wɛ̃ɛ kákanɛ uusiɛa dɔ, nɛ́ gá ǹ daɛo,
lɛ wàgɔ̃ wa borii ee à gãzĩ.
35 Gwãavĩ beeea dɔ aɔ̃ wɛ̃ɛ kàkanɛ, ben Bãa gàa à dàɛo. Lutu e dɔ̃ gurɔɔ kɛ̀ à dàɛao ke gurɔɔ
kɛ̀ à fɛ̃̀ɛro.
36 Lɛmɛ Lutu nɛ́nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔɔ kɛ̀ lɛ wà nɔ̀ sìo.
37 Yɔ̃ɔ nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à tɔ́ kpànɛ Mɔabu. Àmbe Mɔabu borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu ai gbɛ̃̀anɔ dezi káaku
ũ.
38 Bãa nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ se, ben à tɔ́ kpànɛ Bɛnami. Àmbe Amɔni borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu ai gbɛ̃̀anɔ dezi
káaku ũ.

20

Ibraĩ kɔ̃n Abimɛlɛkio

1 Ben Ibraĩ fɛ̀ɛ gwe à gàa Nɛgɛvi bùsun Kadɛsi kɔ̃n Suruo dagura. Kɛ̀ à gàa à vɛ̃̀ɛ Gera,
2 à bè a naɔ̃ Sara nɛ́ a dãremɛ, ben Gera kí Abimɛlɛki gbɛ̃ zĩ̀ à à sɛ̀ à sùo.
3 Ben Luda bɔ̀ à mɔ̀ Abimɛlɛkizi nanaa guu gwãavĩ à bènɛ: Nɛ́ ga nɔɔ kɛ̀ ń sɛ̀ pì yãnzi, zaakɛ
nɔzãreemɛ.
4 À mɔ̀ à lè Abimɛlɛki e daɛo kɔ̀ro, ben à bè: Dii, nɛ́ borii kɛ̀ aɔ̃ɔe yãke kɛroonɔ dɛdɛn yɔ́?
5 Àmbe à bèmɛ a dãrenloo? Nɔgbɛ̃ pì sɔ̃ bè a dãgɔ̃mɛ. Ma yã kɛ̀ a zɛ́amɛ, má taari vĩro.
6 Ben Luda bènɛ nanaa pì guu: Eè, má dɔ̃ kɛ̀ n yã kɛ̀ a zɛ́amɛ. Beee yãnzi ma kpannɛ ǹton
durun kɛmɛro, mɛ́ɛ we n ɔ kɛ̀ nɔgbɛ̃ pìaro.
7 Tia sa, à gɔ̃gbɛ̃ pì nɔɔ kpáa, zaakɛ annabimɛ. Eé adua kɛnnɛ lɛ ǹ gɔ̃ aafia. Tó nɛ́ɛ à nɔɔ pì
kpáa sɔ̃ro, ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n gamɛ, mpi kɔ̃n n gbɛ̃nɔ a píngi.
8 Ben Abimɛlɛki fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à a gbɛ̃nɔ sìsi à yã pì tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ ń píngi, ben vĩa ń kũ maamaa.
9 Ben Abimɛlɛki Ibraĩ sìsi à bènɛ: Bɔ́yãnzi ń kɛ̀we lɛzi? Bɔ́ taarin má kɛ̀nnɛ gbasa ń tò ma
gɔ̃ durundee ũ kɔ̃n ma bùsuo? N yã kɛ̀ dɛ wà kɛroo kɛ̀mɛ.
10 Bɔ́ laasuu ń lɛ̀ gbasa n yã pì kɛ̀?
11 Ibraĩ wèàla à bè: Mɛ́ɛ daa yã gbɛ̃kee Luda vĩa vĩ bùsu kɛ̀kii guuro, weé ma dɛ ma naɔ̃
yãnzimɛ.
12 Beee gbɛra nɔgbɛ̃ pì nɛ́ ma dãremɛ yãpura. Wa de dɔ̃nkɔ̃mɛ, baade kɔ̃n a dao, ben à gɔ̃̀
ma nɔɔ ũ.
13 Kɛ̀ Luda ma bɔ ma de bɛ yã, mɛ́ɛ likɔ̃aa zɔ̃ɔ, ben ma bè ma nɔɔ pìnɛ guu kɛ̀ wé gán píngi,
à gbɛ̃kɛɛ kɛmɛ àgae be a dãgɔ̃n ma ũ.

14 Ben Abimɛlɛki mɔ̀ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ à kpà Ibraĩa,
ben à à naɔ̃ sɔ̀kpanɛ.
15 Ben Abimɛlɛki bè: Ma bùsun yɛ̀, ǹ vɛ̃ɛ guu kɛ̀ ń yezin.
16 Ben à bè Saranɛ: Ma kondogi ɔɔ bɔrɔ doo kpà n dãgɔ̃a agbaakpabɔ ũ, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnyonɔ
dɔ̃ ń píngi kɛ̀ nɛ́ɛ taari kɛro.
17 Ben Ibraĩ wɛ́ɛ kɛ̀ Ludaa, ben Luda Abimɛlɛki gbà aafia kɔ̃n à naɔ̃o kɔ̃n à nɔ yìgisainɔ, lɛ
aɔ̃ nɛ́ i,
18 zaakɛ Dii tò Abimɛlɛki bɛ nɔgbɛ̃nɔ pãa kũ̀ yã Ibraĩ naɔ̃ yã musu.

21

Isaaku ina
1 Dii aubarika dà Saragu lán à ò nà, à kɛ̀nɛ lán à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ nà.
2 Ben à nɔ̀ sì à nɛ́ ì kɔ̃n Ibraĩo gɔ̃gbɛ̃ ũ à zikũ guu gurɔɔ kɛ̀ Luda dìɛnɛa.
3 Ibraĩ tɔ́ kpà nɛ́ pìnɛ Isaaku.
4 À bã̀ngu kɛ̀nɛ à gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ lán Ludaa dìɛnɛ nà.
5 À kà wɛ̃̀ basɔɔro a nɛ́ pì igurɔ.
6 Ben Sara bè: Luda yáadɔziyã kɛ̀mɛ, gbɛ̃ kɛ̀ mà píngi é yáa dɔmao.
7 À bè dɔ: Weé we wà be Ibraĩnɛ yã mɛ́ gɔ̃ nɛ́dandee ũɔ́? Àɛ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ìo a zikũ guu.
8 Kɛ̀ nɛ́ pì bíta kũ̀ à kɛ̃̀ yɔ̃a, ben Ibraĩ à kɛ̃na yɔ̃a pɔnnaa kɛ̀.
9 Sara è nɛ́ kɛ̀ Igipiti nɔgbɛ̃ Agyara ì kɔ̃n Ibraĩo ègɔ̃ Isaaku yáa dɔɔmɛ,
10 ben à bè Ibraĩnɛ: Ǹ pɛ́ zɔ̀ pìa kɔ̃n a nɛ́o, zaakɛ zɔ̀ nɛ́ pì é túbi ble kɔ̃n ma nɛ́ Isaakuoro.
11 Yã pì Ibraĩ pɔɔ yàka maamaa, zaakɛ à nɛ́mɛ,
12 ben Luda bènɛ: Ǹton tó n nɔ̀sɛ yaka n nɛ́ kɔ̃n n nɔgbɛ̃ zĩkɛri pìo yã musuro. Yã kɛ̀ Sara e
oonnɛ píngi ǹ ma, zaakɛ Isaaku boriinɔn weégae beńnɛ n boriinɔ ũ.
13 Mɛ́ tó zɔ̀ nɛ́ pì borii kɛ se, zaakɛ n nɛ́mɛ.
14 Ben Ibraĩ fɛ̃ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à pɔ́blee sɛ̀ kɔ̃n í tùuo à kpà Agyaraa. À dìnɛ, ben à à nɛ́ kpàa
dɔ. À à gbàrɛ, ben à gàa èe likɔ̃aa zɔ̃ɔ Bɛsɛba gbáan.
15 Kɛ̀ í yãamma, à gɔ̃kparɛ pì tò lí gbáru,
16 ben à gàa à vɛ̃̀ɛ aɛ kàzulɛɛki zã̀ lɛ́n, zaakɛ à bè á yezi à a nɛ́ gana ero. Kɛ̀ à gàa à vɛ̃̀ɛ kãa lɛ,
ben à nà ɔ́ɔdɔnaa.
17 Luda gɔ̃kparɛ pì ɔ́ɔ dɔɔ mà, ben Luda Malaika lɛ́ zù Agyarazi zaa musu à bè: Bɔ́ bé à n
lee Agyara? Ǹton vĩa kɛro, zaakɛ Luda nɛ́ pì ɔ́ɔ dɔɔ mà guu kɛ̀ à kún.
18 Ǹ fɛɛ ǹ n nɛ́ pì sɛ́ ǹ à kũ a ɔɔa, zaakɛ mɛ́ tó à gɔ̃ bori ìsi ũ.
19 Luda nɔgbɛ̃ pì wɛ́ɛ kɛ̃̀nɛ, ben à lɔ̀gɔ è. À gàa à í tɔ̀ a tùu pa, ben à mɔ̀ à kpà a nɛ́ pìa à mì.
20 Ludaa kú kɔ̃n nɛ́ pìo ai à ìsi kũ̀. Ègɔ̃ kú gbáan, ben à gɔ̃̀ tofekari ũ.
21 Gurɔɔ kɛ̀ à kú Parani gbáa pì guun à da Igipiti bùsu nɔɔ sɛ̀nɛ.

Ibraĩ kɔ̃n Abimɛlɛkio lɛdolɛkɛna
22 Gurɔ beeea Abimɛlɛki kɔ̃n a zĩ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Fikɔluo gàa Ibraĩ kiia aɔ̃ bènɛ: Ludaa kúnyo
yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ guu píngi.
23 Ǹ la damɛ kɛ̀ gɔ̃ɔ ǹ sí kɔ̃n Ludao kɛ̀ nɛ́ bɔ ma kpɛɛro ke ma nɛ́nɔ ke ma boriinɔ. Lán ma
gbɛ̃kɛɛ kɛ̀nnɛ nà, ǹ kɛmɛ lɛ kɔ̃n bùsu kɛ̀ ń kú à guu gbɛ̃ zĩ̀tɔ ũuo.
24 Ben Ibraĩ bènɛ: Ma la dànnɛ.
25 Ben Ibraĩ lɔ̀gɔ kɛ̀ Abimɛlɛki gbɛ̃nɔ sìa yã sɛ̀ɛ à sìnnɛ.
26 Abimɛlɛki bè: Má gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã beee kɛ̀nɔ dɔ̃ro, nɛ́ɛ omɛ yãro, gbã̀an má mà.
27 Ben Ibraĩ sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kũ̀ à kpà Abimɛlɛkia, ben aɔ̃ lɛdolɛ kɛ̀ kɔ̃o.
28 Ben Ibraĩ sãnunu mɛ̀n swɛɛplaaanɔ bɔ̀ à kàɛ ńdona.
29 Abimɛlɛki à là à bè: Sã mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ n ń káɛ ńdona pìnɔ yã dɛ diamɛ?
30 Ben à wèàla à bè: Ǹ sã mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ sí sèeda ũ kɛ̀ mámbe ma lɔ̀gɔ pì yɔ̃̀.
31 Beee yãnzi wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Bɛsɛba, zaakɛ gwen aɔ̃ la dànkɔ̃nɛ.
32 Lɛn aɔ̃ lɛdolɛ kɛ̀ Bɛsɛba lɛ, ben Abimɛlɛki kɔ̃n a zĩ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Fikɔluo lìara wà tà
Filisitininɔ bùsun.
33 Ibraĩ sãma lí tɔ̃̀ Bɛsɛba, ben à Dii Luda Gurɔpingide sìsi gwe.
34 Ben à gurɔplaa kɛ̀ Filisitininɔ bùsu pì guu.

22

Isaaku kpana sa'opɔ ũ
1 Beee gbɛra Luda Ibraĩ yɔ̃̀ à gwà à bènɛ: Ibraĩ! Ben à wèàla à bè: Maɛ kɛ̀!

2 Ben Luda bènɛ: Ǹ n nɛ́ mɛ̀n doo kɛ̀ ń yezi Isaaku sɛ́ ǹ gáo Mɔria bùsun, ǹ sa'opɔ kɛ̀ wè ká
tɛ́n à tɛ́ kũ oo kpiii kɛ̀ mɛ́ onnɛɛa.
3 Kɛ̀ à fɛ̃ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à gàari yì a zaakinɛ, ben à a zĩkɛrinɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn plaa kɔ̃n a nɛ́ Isaaku pìo.
À sa'oyaka pàra, ben à dà zɛ́n, èe gaa guu kɛ̀ Ludaa ònɛn.
4 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ kɛ̀ à wɛ́ɛ sɛ̀, à guu pì è kãa.
5 Ben à bè a zĩkɛri pìnɔnɛ: À gɔ̃ kɔ̃n zaakio kɛ̀. Mapi kɔ̃n gɔ̃kparɛ kèo wé gá aɛ wà dɔnzi kɛ
Ludanɛ, wé liara wà su wà a le kɛ̀.
6 Ibraĩ sa'oyaka sɛ̀ à dì a nɛ́ pìnɛ, ben à tɛ́ kũna kɔ̃n fɛ̃ɛo, aɔ̃e gaa lɛdo.
7 Ben Isaaku yã ò a denɛ à bè: Baa! À wèàla à bè: Bɔ́mɛɛ nɛ́? Ben à bènɛ: Wá tɛ́ kũna kɔ̃n
yàkao, sãnɛ bɔ̀rɔ kɛ̀ wé ká tɛ́n à tɛ́ kũ kú mámɛ?
8 Ben Ibraĩ bè: Ma nɛ́, Luda bé eé sa'osã kpá. Ben aɔ̃ɔ tɛ́kɔ̃zi wèe gaa.
9 Kɛ̀ aɔ̃ kà guu kɛ̀ Ludaa ònɛn, à sa'okii bò gwe à yàka kpàkpaàla, ben à a nɛ́ pì yì à dà yàka
pìla sa'okii musu.
10 Kɛ̀ à fɛ̃ɛ sɛ̀ à ɔ bɔ̀ lɛ à a nɛ́ pì kòto kpá,
11 ben Dii Malaika lɛ́ zùzi zaa musu à bè: Ibraĩ! Ibraĩ! À wèàla à bè: Maɛ kɛ̀!
12 Ben à bè: Ǹton ɔ na nɛ́ pìaro ǹton yãke kɛnɛro. Má dɔ̃ sa kɛ̀ ń ma vĩa vĩ, nɛ́ɛ gímɛ kɔ̃n n nɛ́
mɛ̀n doooro.
13 Ibraĩ wɛ́ɛ sɛ̀, ben à sãkaro è líwakaa kà à kobazi. Ben à gàa à à kũ̀ à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à
tɛ́ kũ òo a nɛ́ gɛ̃ɛ ũ.
14 Ben à tɔ́ kpà guu pìnɛ Diiékpa, ben wègɔ̃ oo ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao wè be: Dii é kpá a kpiii musu.
15 Dii Malaika ɛ̀ara à lɛ́ zù Ibraĩzi zaa musu dɔ
16 à bè: Mamɔma Dii má sì kɔ̃n ma kuunao ma bè, lán n yã pì kɛ̀ nà, nɛ́ɛ gí kɔ̃n n nɛ́ mɛ̀n
doooro,
17 mɛ́ aubarika dangu mà n borii kaarannɛ lán sɔsɔnɛnɔ bà, aɔ̃égɔ̃ pari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃
bà. N boriinɔ égɔ̃ gbãa vĩ n ibɛɛnɔa.
18 Mɛ́ aubarika da anduna bori píngin n borii gãzĩ, kɛ̀ n ma yã mà yãnzi.
19 Kɛ̀ Ibraĩ lìara à sù a zĩkɛrinɔ kiia, aɔ̃ fɛ̃ɛ wà tà Bɛsɛba, ben à gurɔplaa kɛ̀ gwe.
20 Beee gbɛra wà ò Ibraĩnɛ wà bè: N vɛ̃̀i Nao naɔ̃ Milika nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì.
21 À daudu tɔ́n Uzu. À dãaronɔ tɔ́n yɛ̀: Buzu, Aramu de Kɛmuɛli,
22 Kɛsɛdi, Azo, Pilidasa, Yidilafa kɔ̃n Bɛtuɛlio.
23 Bɛtuɛli pì bé à Rɛbɛka ì. Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn sɔraagɔ̃ɔ kɛ̀ Milika ì kɔ̃n Ibraĩ vɛ̃̀i Naon gwe.
24 À nɔ yìgisai Ruma nɛ́nɔ tɔ́n yɛ̀: Teba, Gaamu, Tasa kɔ̃n Maakao.

23

Sara gana

1 Sara kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛdo awɛɛswɛɛplaa,
2 gbasa à gà zaa Kiriataba kɛ̀ wè be tia Ɛblɔnu, Kanaa bùsun. Ben Ibraĩ à sósobi kɛ̀ à ɔ́ɔ dɔ̀ à
gana yã musu.
3 Kɛ̀ à gù a naɔ̃ gɛ̀ kiia, à gàa à bè Iti boriinɔnɛ:
4 Nibɔ kɔ̃n gbɛ̃ zɛ̃̀tɔon ma ũ a tɛ́. À tɔɔtɛ yáma gɛ̀vĩikii ũ mà gɛ̀ vĩin.
5 Ben Iti boriinɔ bènɛ:
6 Maree, ǹ wa yã ma. Luda gbɛ̃ aubarikadeen n ũ wa tɛ́. Ǹ n gɛ̀ vĩi gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ kènnɛ maaa
guu. Wa gbɛ̃ke é n tɛ̃ gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ nɛ́ n gɛ̀ vĩi à guuro.
7 Ben Ibraĩ fɛ̀ɛ à kùɛ bùsu pì deenɔnɛ
8 à bènńɛ: À ma yã ma, tó a we mà a gɛ̀ vĩi kɛ̀. À wɛ́ɛ kɛmɛ Zoa nɛ́ Ɛflɔnua
9 à Makpɛla gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ kú à bú lɛ́zi yá ma à ɔɔa, eé gɔ̃ ma gɛ̀vĩikii ũ a bùsun.
10 Ɛflɔnu vɛ̃ɛna ń tɛ́ a wɛ́tɛ bĩilɛn gwe, ben à ò Ibraĩnɛ Itinɔ wáa ń píngi à bè:
11 Auo mare, ǹ ma yã ma. Ma n gba buraa pì kɔ̃n gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ kú gweeo. Ma n gba ma gbɛ̃nɔ
wáa. Ma n gbamɛ, lɛ ǹ n gɛ̀ vĩin.
12 Ibraĩ kùɛ bùsu pì deenɔnɛ,
13 ben à bè Ɛflɔnunɛ ń píngi wáa: Ǹ swã kpá ǹ ma yã ma. Mɛ́ buraa pì fĩa bonnɛ. Ǹ ma ɔɔ
sí, mɛ́ ma gɛ̀ vĩin.
14 Ben Ɛflɔnu bènɛ:
15 Maree, ǹ ma yã ma. Tɔɔtɛ kɛ̀ à ɔɔ kà kondogi wàa plaamɛ, bɔ́n beee ũ wa dagura? Ǹ n gɛ̀
vĩin.
16 Ibraĩ à yã mà, ben à kondogi kɛ̀ à ò yɔ̃̀nɛ gbɛ̃nɔ wáa laatarinɔ zakaa.
17 Lɛmɛ Ɛflɔnu bú kɛ̀ kú Makpɛla, Mamare saɛ, gɔ̃̀ Ibraĩ pɔ́ ũ lɛ kɔ̃n gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ kú gweeo kɔ̃n
lí kɛ̀ kú gweenɔ zaa bú pì lɛ́zi píngi.
18 À gɔ̃̀ Ibraĩ pɔ́ ũ Iti kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ wɛ́tɛ bĩilɛanɔ píngi wáa.

19 Beee gbɛra Ibraĩ a naɔ̃ vɩ̀i Makpɛla bura gbɛ̀wɛɛ pì guu Mamare kɛ̀ wè be tia Ɛblɔnu saɛ,
Kanaa bùsun.
20 Lɛn bú kɔ̃n gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ dɛ Itinɔ pɔ́ ũ yãao gɔ̃̀ Ibraĩnɛ gɛ̀vĩikii ũ lɛ.

24

Nɔwɛtɛna Isaakunɛ
1 Ibraĩ zi kṹ à gurɔɔnɔ kà zã̀, ben Dii aubarika dàn yã píngi guu.
2 Ben à ò a zɔ̀blerinɔ gbɛ̃nsi kɛ̀ dɛ a pɔ́ píngi yãgɔ̃gɔ̃ri ũunɛ à bè: Ǹ ɔ sɔtɔ ma gbáda gbáru,
3 mɛ́ tó ǹ sí kɔ̃n Dii musu kɔ̃n tɔɔtɛo Luda tɔ́o kɛ̀ nɛ́ Kanaa kɛ̀ má kú ń tɛ́nɔ nɔɔ sɛ́ ma nɛ́nɛro.
4 Ǹ gá ma bɛ bùsun ma danɛnɔ guu, ǹ nɔɔ sɛ́ ma nɛ́nɛ gwe.
5 Ben à zɔ̀bleri pì à là à bè: Tó nɔgbɛ̃ pì e we à tɛ̀mazi à sùmao bùsu kɛ̀kiin sɔ̃ro nɛ́? Mɛ́ gá
kɔ̃n n nɛ́o bùsu kɛ̀ n bɔnn yɔ́?
6 Ibraĩ bènɛ: Ǹ làakari kɛ! Ǹton gá kɔ̃n ma nɛ́o gwero.
7 Dii Luda Musude ma bɔ ma de bɛ ma danɛnɔ bùsun, ben à yã òmɛ à la dà à bè é bùsu kɛ̀kii
kpá ma boriinɔamɛ. Àmbe eé a Malaika zĩ à dɔnnɛ aɛ. Gwen nɛ́ nɔɔ sɛ́n ma nɛ́nɛ.
8 Tó nɔgbɛ̃ pì e we à tɛ̀nziro, n bɔ ladana kɛ̀ ń la dàmɛɛ kɛ̀ guu. Ǹton gá gwe kɔ̃n ma nɛ́oro
fá!
9 Ben à zɔ̀bleri pì a ɔɔ sɔ̀tɔ a dii gbáda gbáru, à la dànɛ yã pì musu.
10 Zɔ̀bleri pì a dii lakuminɔ sè mɛ̀n kuri kɔ̃n a dii auziki bori píngio, ben à fɛ̀ɛ à gàa Nao bɛ
wɛ́tɛ zaa Siria Mɛsɔpɔtamia bùsun.
11 Kɛ̀ à kà gwe, à tò lakuminɔ kámma bò lɔ̀gɔ saɛ wɛ́tɛ kpɛɛ. Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, gurɔɔ kɛ̀ nɔgbɛ̃nɔ è
bɔɛ í tɔ́,
12 ben à adua kɛ̀ à bè: Dii, ma dii Ibraĩ Luda, ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛ ma diinɛ ǹ tó ma tá kɛ nna uusiɛa.
13 Ǹ gwa, má zɛna lɔ̀gɔ saɛ. Tó wɛ́tɛ nɔkparɛnɔ bɔ̀ɛ í tɔ́,
14 nɔkparɛ kɛ̀ má ònɛ à a loo pita à í tɔ́mɛ mà mi, tó à bèmɛ mà mi, ben à kpà ma lakuminɔa
dɔ, ɛ̃ndɛ̃ mɛ́ dɔ̃ kɛ̀ n gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ ma diinɛ, nɔgbɛ̃ kɛ̀ ń dìɛ n zɔ̀bleri Isaaku pɔ́ ũun gwe.
15 Èe yã pì o à yã̀aro, ben Bɛtuɛli nɛ́ Rɛbɛka bɔ̀ kɔ̃n looo dina a gã̀n. Bɛtuɛli nɛ́ Ibraĩ vɩ̀i Nao
nɛ́ kɛ̀ à ì kɔ̃n a naɔ̃ Milikaomɛ.
16 Nɛ́ pì maa bensɔ̃ à lɛzimɛ, gɔ̃gbɛ̃ kee e daɛo zikiro. À mɔ̀ lɔ̀gɔzi, à í tɔ̀ à a loo pà, ben à lìara
èe taa.
17 Ben zɔ̀bleri pì bàa lɛ̀ à gàa à zɛ́ zɔ̃̀nɛ à bè: Ǹ ma gba í mà mi, baa féte.
18 Nɔgbɛ̃ pì bè: Ǹ mi Baa! Ben à a loo pìta gɔ̃ɔ à í kpàa à mì.
19 Kɛ̀ à í kpàa à mì à yã̀a, à bè: Mɛ́ tɔ́ n lakuminɔnɛ dɔ, aɔ̃ mi ai aɔ̃ kã.
20 Ben à a lo'i kà pɔ́nɔ ímibɔn gɔ̃ɔ, à lìara à bàa lɛ̀ à gàa à í tɔ́ lɔ̀gɔn, ben à í tɔ̀ lakuminɔnɛ píngi.
21 Gɔ̃gbɛ̃ pì zɛna èe à gwaa tíii, lɛ à e à dɔ̃ tó Dii é tó a tá kɛ nna, ke eé kɛ nnaro.
22 Kɛ̀ lakuminɔ í mì aɔ̃ yã̀a, ben gɔ̃gbɛ̃ pì vura tãnga maaa dà nɔɔ pìnɛ a yĩa, à vura zãa dànɛ
mɛ̀n plaa. Tãnga pì tìisi kà giramu sɔɔro, zãa pìnɔ sɔ̃ giramu basɔsɔɔro.
23 Ben à à là à bè: Ǹ omɛ, dé nɛ́n n ũu? Wé ikii e n de bɛɔ́?
24 Ben à wèàla à bè: Bɛtuɛli nɛ́n ma ũ, Milika kɔ̃n Nao dio.
25 Sɛ̃̀ kɔ̃n tàgaao din wa bɛ, ben ikii kuu dɔ.
26 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì kùɛ à dɔnzi kɛ̀ Diinɛ à bè:
27 Dii ma dii Ibraĩ Luda aubarika vĩ kɛ̀ èe gí gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo yã kɛnɛro yãnzi. Mapi sɔ̃, Dii
dɔ̀mɛ aɛ ma dii danɛnɔ bɛ.
28 Ben nɔkparɛ pì bàa lɛ̀ à gàa à yã pì tɔ̃kɛ̃̀ a bɛdeenɔnɛ.
29 Rɛbɛka pì dãgɔ̃ vĩ kɛ̀ wè benɛ Labã. À bɔ̀ wɛ́tɛ kpɛɛ kɔ̃n bào à gàa à gɔ̃gbɛ̃ pì lè lɔ̀gɔ lɛ́a,
30 zaakɛ à è a dãre tãnga kɔ̃n zãao dana, ben à yã kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì ònɛ mà. Kɛ̀ à gàa à à lè kɔ̃n
lakuminɔ lɔ̀gɔ lɛ́a,
31 à bè: Ǹ mɔ́ mmɔn kɛ̀ Dii aubarika dàngu! À kɛ̀ dia ń zɛna wɛ́tɛ kpɛɛ? Ma kpɛ́ kɛ̀kɛnnɛ kɔ̃n
lakuminɔ bàdɔkiio.
32 Gɔ̃gbɛ̃ pì gɛ̃̀ ua, ben Labã lakuminɔ asoo pòro à sɛ̃̀la kori kɔ̃n tàgaao kpàḿma à í kpà gɔ̃gbɛ̃
pìa à a gbá pípio kɔ̃n à gbɛ̃nɔ ń píngi.
33 Wà pɔ́blee dìɛnɛ, ben à bè: Mɛ́ pɔ́ ble gĩaro ai mà yã kɛ̀ ma mɔo o. Ben Labã bè: Ǹ o.
34 Ben à bè: Ibraĩ zɔ̀blerin ma ũ.
35 Dii aubarika kɛ̀ ma diinɛ maamaa, ben à gɔ̃̀ auzikidee ũ. À à gbà sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n
kondogio kɔ̃n vurao kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n lakuminɔ kɔ̃n zaakinɔ.
36 Ma dii pì naɔ̃ Sara nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ a zikũ guu, ben ma dii pɔ́ kɛ̀ à vĩi kpà nɛ́ pìa píngi.
37 Ma dii tò ma la dà, zaakɛ à bè màton Kanaa kɛ̀ à kú ń tɛ́nɔ nɔɔ sɛ́ a nɛ́nɛro.
38 À bè mà gá a de bɛ a borii guu mà nɔɔ sɛ́ a nɛ́nɛ gwe.
39 Ben ma a dii là ma bè, tó nɔgbɛ̃ pì e we à tɛ́mazi sɔ̃ro nɛ́?

40 À wèmala à bè, Dii kɛ̀ a táa òo bé eé a Malaika zĩ à gá zɛmɛ, lɛ ma tá kɛ nna, mɛ́ nɔɔ sɛ́ a
nɛ́nɛ a de bɛ danɛnɔ tɛ́.
41 À bè tó ma gaa a borii kiia, tó wèe wero, mɛ́ bɔ ladana kɛ̀ má la dàaree guu.
42 Kɛ̀ ma ka lɔ̀gɔ kiia gbȁa ma bè: Dii, ma dii Ibraĩ Luda, tó n we, ǹ tó ma tá kɛ nna.
43 Má kú lɔ̀gɔ lɛ́a. Nɔkparɛ kɛ̀ mɔ̀ í tɔ́, ben ma bènɛ à ma gba í féte mà mi,
44 tó à bè mà mi, ben à tɔ̀ ma lakuminɔnɛ dɔ, mɛ́ dɔ̃ kɛ̀ nɔkparɛ kɛ̀ ń dìɛ à kɛ ma dii nɛ́ pɔ́
ũun gwe.
45 Ai màgɔ̃ yã pì o ma nɔ̀sɛ guu mà yãa, ben Rɛbɛka bɔ̀ kɔ̃n looo dina a gȁn à mɔ̀ lɔ̀gɔ lɛ́a à í
tɔ̀. Ben ma bènɛ à ma gba í mà mi.
46 À a loo pìta gɔ̃ɔ, à bè mà mi, é kpá ma lakuminɔa dɔ. Kɛ̀ má mì, ben à kpà ma lakuminɔa.
47 Ben ma à là, dé nɛ́n à ũu? À bè Bɛtuɛli nɛ́n a ũ, Milika kɔ̃n Nao dio. Ben ma tãnga dànɛ
a yĩa, ma zãa dànɛ a ɔɔnɔa.
48 Ben ma kuɛ ma dɔnzi kɛ̀ Dii ma dii Ibraĩ Ludanɛ ma sáabu kpàa, zaakɛ à dɔ̀mɛ aɛ zɛ́ maaa
guu, lɛ mà a dii vȉi dio sɛ́ à nɛ́nɛ.
49 Tia sa tó é we à gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo yã kɛ ma diinɛ, à omɛ. Tó ée we sɔ̃ro, à omɛ, mɛ́ gá gu
pãndea.
50 Labã kɔ̃n Bɛtuɛlio wèàla wà bè: Yã pì bɔ̀ Dii kiiamɛ, wá yãke ona vĩro, à maaa ke à zaaa.
51 Rɛbɛkan yɛ̀, ǹ à sɛ́ ǹ táo, à gɔ̃ n dii nɛ́ naɔ̃ ũ lán Dii ò nà.
52 Kɛ̀ Ibraĩ zɔ̀bleri pì ń yã mà, à dàɛ tɔɔtɛ Diinɛ.
53 Ben à zãblebɔ kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao kɔ̃n pɔ́kãsãanɔ bɔ̀ɛ à kpà Rɛbɛkaa. À à
vȉi kɔ̃n à dao gbà pɔ́ ɔɔdeenɔ dɔ.
54 Ben àpi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ pɔ́ blè aɔ̃ í mì, ben aɔ̃ ì gwe.
Kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛ kɔngɔ à bè: À ma gbarɛ mà tá ma diizi.
55 Nɔɔ vȉi kɔ̃n à dao bè: Ǹ tó nɛ́ pì gɔ̃wao baa gurɔ kuri, é gbasa à tá.
56 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì bèńnɛ: Lán Dii ma tá kɛ̀ nna nà lán kɛ̀ bà, àton ma dãdã dɔro. À ma gbarɛ
mà tá ma dii kiia.
57 Ben aɔ̃ bè: Wà nɛ́ pì sísi wà à la.
58 Ben wà Rɛbɛka sìsi wà à là wà bè: Nɛ́ tá kɔ̃n gbɛ̃ pìoɔ́? Ben Rɛbɛka bè: Mɛ́ táo.
59 Ben aɔ̃ Rɛbɛka gbàrɛ kɔ̃n gwàri kɛ̀ à à gwà zaa à nɛ́ngo zĩo, aɔ̃ɔe taa kɔ̃n Ibraĩ zɔ̀blerio kɔ̃n
à gbɛ̃nɔ.
60 Aɔ̃ sa maaa ò Rɛbɛkanɛ wà bè:
Nɛ́, ǹ gɔ̃ gbɛ̃ pariinɔ dazi ũ,
n boriinɔ gɔ̃ gbãa vĩ ń zangurinɔa.
61 Ben Rɛbɛka fɛ̀ɛ kɔ̃n a nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ, aɔ̃ dì lakuminɔ kpɛɛ aɔ̃ɔ tɛ́ gɔ̃gbɛ̃ pìzi, ben à tàńyo.
62 À mɔ̀ à lè Isaaku sù kɔ̃n lɔ̀gɔ kɛ̀ wè be Ludabɛ̃ɛkɛema'eeo à vɛ̀ɛ Nɛgɛvi bùsun.
63 À bɔ̀ à gàa à laasuu lɛ́ sɛ̀n uusiɛ, ben kɛ̀ à wɛ́ɛ sɛ̀, à è lakuminɔɔ e mɔɔ.
64 Rɛbɛka wɛ́ɛ sɛ̀ à Isaaku è se, ben à pìta a lakumi kpɛɛ kpakpaa
65 à zɔ̀bleri pì là à bè: Dén gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ èe táa oo sɛ̀n èe mɔɔ dawalɛ kãaa ũu? Ben zɔ̀bleri pì
wèàla à bè: Ma diimɛ. Ben Rɛbɛka a pɔ́dangãn sɛ̀ à kù a uua.
66 Kɛ̀ aɔ̃ kà Isaaku kiia, zɔ̀bleri yã kɛ̀ à kɛ̀ tɔ̃kɛ̀nɛ píngi.
67 Isaaku gɛ̃ kɔ̃n Rɛbɛkao a da Sara bisakutaan, ben à à sɛ̀ à gɔ̃ à nɔɔ ũ. À ye nɔɔ pìzi, ben à
làakari kpaɛna a da gaa gbɛra.

25

Ibraĩ gaa

1 Ibraĩ nɔ pãnde sɛ̀ dɔ à tɔ́n Kɛtura.
2 Nɛ́ kɛ̀ à ìonɔ tɔ́n yɛ̀: Zimara, Yɔkɔsã, Mɛdã, Midiã, Isibaki, Sua.
3 Yɔkɔsã bé à Seba kɔ̃n Dedão ì. Dedã boriinɔn Asunɔ kɔ̃n Lɛtusinɔ kɔ̃n Lɛuminɔ ũ.
4 Midiã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Efa, Ɛfa, Anɔku, Abida, Ɛlɛda. Aɔ̃ píngi Kɛtura boriinɔmɛ.
5 Ibraĩ a auziki kpà Isaakua píngi,
6 ben à gba dà a nɔ yìgisai nɛ́nɔnɛ à ń gbáɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa lɛ à kpɛ́ à ga, lɛ aɔ̃tongɔ̃ kú kɔ̃n
Isaakuoro yãnzi.
7 Ibraĩ kɛ̀ wɛ̃ bakɛ̃ndo sɔɔrosai,
8 ben à gà. À zi kȕ kótokoto, gbasa à kà a gbɛ̃nɔla gɛ̀wãa.
9 À nɛ́nɔ Isaaku kɔ̃n Sumailao à vȉi Makpɛla gbɛ̀wɛɛ guu, Mamare ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, buraa kɛ̀
dɛ Iti bori Zoa nɛ́ Ɛflɔnu pɔ́ ũ yã
10 kɛ̀ Ibraĩ pì lù Itinɔa. Gwen wà à vȉin kɔ̃n a naɔ̃ Sarao.
11 Ibraĩ gana gbɛra Luda aubarika dà à nɛ́ Isaakun. À vɛ̃ɛna Ludabɛ̃ɛkɛema'ee lɔ̀gɔ saɛ.

Sumaila boriinɔ
12 Ibraĩ nɛ́ Sumaila boriinɔ yãn yɛ̀. Sara zĩkɛri Agyara, Igipiti nɔgbɛ̃ bé à nɛ́ pì ìo.
13 Sumaila nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀ lán wà ń í nà. À daudu tɔ́n Nɛbayo. À dãaronɔ tɔ́n yɛ̀: Keda,
Adabɛli, Mibisamu,
14 Misima, Duma, Masa,
15 Adada, Tema, Yetu, Nafisi kɔ̃n Kedemao.
16 Sumaila nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n gwe. Aɔ̃ baade a tɔ́ kpà a lakutu ke a bùranɛ. Aɔ̃mbe à bori kuri
awɛɛplaaanɔ kínanɔ ũ.
17 Sumaila kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛdo akuri awɛɛswɛɛplaa, ben à gà à kà a gbɛ̃nɔla gɛ̀wãa.
18 À boriinɔ vɛ̃ɛ zaa Avila ai à gàa pɛ́ Surua, Igipiti ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa gana Asiria bùsu kpa. Aɔ̃è
kɔ̃ tɛ́ kpákpa kɔ̃n Ibraĩ bori kpaaanɔro.

Isau kɔ̃n Yakubuo ina
19 Ibraĩ nɛ́ Isaaku boriinɔ yãn yɛ̀. Ibraĩ Isaaku ì.
20 Kɛ̀ Isaaku kà wɛ̃̀ baplaa, ben à Labã dãre Rɛbɛka sɛ̀. Àmbe Siria bùsu gbɛ̃ Bɛtuɛli kɛ̀ bɔ̀
Mɛsɔpɔtamia bùsun nɛ́ ũ.
21 Isaaku wɛ́ɛ kɛ Diia a naɔ̃nɛ, zaakɛ pãaamɛ, ben Dii à adua sì, à naɔ̃ pì nɔ̀ sì.
22 Sìkanɔɔ e ɔsi kaa à gbɛɛɛn, ben à bè: Bɔ́yãnzi yã beee taka ma lezi? Ben à gàa à Dii là.
23 Dii bènɛ:
Bori mɛ̀n plaaa kú n nɛ́'isɔn,
gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú n gbɛɛɛn pìnɔ é kɛ̃kɔ̃a.
Bori mɛ̀n doo gbãaa égɔ̃ dɛ a doola,
à kɛ̀ bɔ̀ káaku égɔ̃ zɔ̀ nɛ́ ũ zãanɛ.
24 Kɛ̀ à nɛ́'igurɔɔ kà, ben à sìkanɔ ì gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ.
25 Kɛ̀ gbɛ̃ káaku e bɔɔ, à bɔ̀ tɛ̃ɛ zónzon. À mɛ̀kã vĩ lán uta kãdee bà, ben wà tɔ́ kpànɛ Isau.
26 Beee gbɛra kɛ̀ nɛ́ plaadee e bɔɔ, à dɔ̀ Isau gbátogea, ben wà tɔ́ kpànɛ Yakubu. Isaaku wɛ̃̀
baaagɔ̃dee guun à nɛ́ pìnɔ ì.
27 Nɛ́ pìnɔ bíta kṹ. Isau kɛ̀ tofekari gbãaa kɛ̀ è kɛ̃ sɛ̃̀tɛaroo ũ. Yakubu sɔ̃ bɛgwarimɛ.
28 Isaaku ye Isauzi kɛ̀ à nɔ̀bɔ lóu vĩ yãnzi. Rɛbɛka sɔ̃ɔ ye Yakubuzi.
29 Zĩkea Yakubu e dò kukuu, ben Isau sù kɔ̃n sɛ̃̀tɛo nɔaa e à dɛɛ.
30 Ben à bè Yakubunɛ: N yã nna! Ǹ tó mà dò tɛ̃a beee ble, zaakɛ nɔaa e ma dɛɛmɛ. Beee
yãnzi wà tɔ́ kpà Isaunɛ Ɛdɔmu.
31 Yakubu bè: Ǹ n daudukɛzɛ kpáma gĩa.
32 Ben Isau bè: Má kú gaa lɛ́zĩ, bɔ́n ma daudukɛzɛ é kɛmɛɛ?
33 Ben Yakubu bènɛ: Ǹ lù sɛ́mɛ gĩa. Ben à lù sɛ̀nɛ à a daudukɛzɛ kpàa.
34 Ben Yakubu burɛdi kpàa kɔ̃n bládo pìo. À blè à í mì, ben à fɛ̀ɛ à bɔ̀. Lɛmɛ Isau kɛ̀ lɛ, à a
daudukɛzɛ dìɛ pã.

26

Isaaku kɔ̃n Abimɛlɛkio
1 Dekaa kà bùsu pìn à káakupɔ kɛ̀ kà Ibraĩ gurɔɔ baasi, ben Isaaku fɛ̀ɛ à gàa Filisitininɔ kí
Abimɛlɛki kiia Gera.
2 Ben Dii bɔ̀ à mɔ̀zi à bè: Ǹton tá Igipitiro, ǹ vɛ̃ɛ guu kɛ̀ mɛ́ onnɛɛn.
3 Ǹgɔ̃ kú bùsu kɛ̀kiin gĩa, mɛ́gɔ̃ kúnyo mà aubarika kɛnnɛ. Mɛ́ bùsu kɛ̀kii kpámma píngi kɔ̃n
n boriinɔ, mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀ n denɛ papannɛ.
4 Mɛ́ n borii kaara lán sɔsɔnɛnɔ bà, mɛ́ bùsu kɛ̀kii kpáḿma píngi. Borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛnɔ é
aubarika e n borii gãzĩ ń píngi
5 kɛ̀ Ibraĩ ma yã mà yãnzi. À ma ɔdɔkii gwà, ben à yã kɛ̀ má dìɛnɔ kũna kɔ̃n ma
yãdannɛnanɔ kɔ̃n ma dokayãnɔ.
6 Ben Isaaku gɔ̃̀ Gera.
7 Kɛ̀ wɛ́tɛ pì deenɔɔ e à laa à naɔ̃ yã musu, à bè a dãremɛ. Èe vĩa kɛɛ, zaakɛ èe daa tó à bè a
naɔ̃mɛ, weé a dɛ nɔɔ pì yãnzi, zaakɛ nɔɔ pì nɛ́ nɔ maaamɛ.
8 Kɛ̀ a gurɔplaa kɛ̀ gwe, Filisitininɔ kí Abimɛlɛki wɛ́ɛ kpàɛ windo guu, ben à è Isaaku e
bɔ̃̀nda gaa kɔ̃n a naɔ̃o.
9 Ben à Isaaku sìsi à bè: Ase n naɔ̃mɛɛ! À kɛ̀ dia n bè n dãremɛ? À wèàla à bè: Mɛ́ɛ kpákpaa
weé ma dɛ à yãnzimɛ.
10 Abimɛlɛki bè: Bɔ́ yã ń kɛ̀we lɛɛ? Féte bé à gɔ̃̀ kɛ̀ wa gbɛ̃ke é daɛ kɔ̃n n nɔɔ pìo, lɛ ǹ wa da
taarin.
11 Ben Abimɛlɛki gbɛ̃nɔ swã sùkãńnɛ píngi à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ ɔ kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pìa kɔ̃n à naɔ̃o, weé à dɛ.

12 Isaaku pɔ́ tɔ̃ bùsu pìn, ben à pɔ́ è wɛ̃ beeea lɛo basɔɔro, kɛ̀ Dii aubarika dàn yãnzi.
13 À kàara, à auziki e kaara ai à kɛ̀ auzikide bíta ũ.
14 À sãanɔ kɔ̃n zùnɔ vĩ pari kɔ̃n zɔ̀nɔ, ben Filisitininɔ zàn.
15 Ben aɔ̃ lɔ̀gɔ kɛ̀ à de Ibraĩ gbɛ̃nɔ yɔ̃ a gurɔɔanɔ tàta bùsuo píngi.
16 Ben Abimɛlɛki bè Isaakunɛ: Ǹ fɛɛ wa kiia, zaakɛ ń gbãaa dɛwala maamaa.
17 Ben Isaaku bɔ̀ gwe à bùra kàɛ Gera guzurɛn, ben à gurɔplaa kɛ̀ gwe.
18 Lɔ̀gɔ kɛ̀ wà yɔ̃ à de Ibraĩ gurɔɔa ben Filisitininɔɔ tàta à de gaa gbɛraanɔn à ɛ̀ara à bɔ̀bɔ à
tɔ́ dɔ̃nkɔ̃ kɛ̀ a de kpàńnɛ yãanɔ kpàńnɛ dɔ.
19 Isaaku zɔ̀blerinɔ lɔ̀gɔ pãnde yɔ̃ guzurɛ pìn, ben aɔ̃ bɔ̀ í maaaa.
20 Ben Gera pɔ́dãrinɔ swèe kɛ̀ kɔ̃n Isaaku pɔ́dãrinɔ wà bè: Wa ímɛ. Ben à tɔ́ kpà lɔ̀gɔ pìnɛ
Swèe, kɛ̀ aɔ̃ swèe kɛ̀o yãnzi.
21 Aɔ̃ lɔ̀gɔ pãnde yɔ̃, ben wà swèe kɛ̀ lɔ̀gɔ pì yã musu dɔ, ben à tɔ́ kpànɛ Íbɛtɛ.
22 À bɔ̀ gwe, ben à lɔ̀gɔ pãnde yɔ̃ dɔ, aɔ̃e swèe kɛ à yã musu dɔro. Ben à tɔ́ kpànɛ Mɛ̀porokii,
zaakɛ à bè: Dii tò wa mɛ̀ pòro, wé dagula sa.
23 Beee gbɛra à gàa Bɛsɛba.
24 Dii bɔ̀ à mɔ̀zi gwãavĩ beeea à bè: Mámbe n de Ibraĩ Luda ũ, ǹton vĩa kɛro, zaakɛ má kúnyo.
Mɛ́ aubarika kɛnnɛ mà n borii kaara ma zɔ̀bleri Ibraĩ yãnzi.
25 Gwen à sa'okii bòn à Dii sìsi. Ben à bùra kàɛ gwe à gbɛ̃nɔɔ e lɔ̀gɔ yɔ̃ɔ.
26 Ben Abimɛlɛki bɔ̀ Gera à mɔ̀ Isaaku kiia kɔ̃n a kpàasi Auzao kɔ̃n a zȉkpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Fikɔluo.
27 Isaaku ń lá à bè: Kɛ̀ a zamagu a pɛma a bɛ, à kɛ̀ dia a mɔ ma kiia?
28 Aɔ̃ wèàla wà bè: Wá è Dii kúnyo, ben wa bè à maa wà lɛdolɛ kɛ wà lù sɛ́kɔ̃nɛ à yã musu
29 kɛ̀ nɛ́ yã zaa ke kɛwero, zaakɛ wée wɛ́ɛ tãmmaro. Yã maaan wá kɛ̀nnɛ wa n gbarɛ aafia,
ben Dii aubarika kɛ̀nnɛ.
30 Ben Isaaku ń yàari kɛ̀, aɔ̃ pɔ́ blè aɔ̃ í mì.
31 Kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛ kɔngɔ, aɔ̃ lù sɛ̀kɔ̃nɛ, ben Isaaku zɛ̀ńnɛ, aɔ̃ bɔ̀ à kiia aafia.
32 Zĩ beeea Isaaku gbɛ̃nɔ mɔ̀ wà lɔ̀gɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ yɔ̃ yã ònɛ wà bè: Wa í è.
33 Ben à tɔ́ kpànɛ Sɛba. Beee yãnzin wè wɛ́tɛ pì sísi Bɛsɛba ai kɔ̃n a gbȁao.
34 Kɛ̀ Isau kà wɛ̃ baplaa, à Iti nɔɔ sɛ̀ mɛ̀n plaa, Beri nɛ́ Yudi kɔ̃n Ɛlɔni nɛ́ Basɛmao.
35 Isaaku kɔ̃n Rɛbɛkao nɔ̀sɛ ègɔ̃ yakana ń yãnzimɛ.

27

Isaaku sa'olɛkɛna Yakubunɛ

1 Isaaku zi kṹ à wɛ́ɛ gbãa dɔro, èe guu ee maaro. Ben à a daudu sìsi à bè: Nɛ́! Ben à wèàla
à bè: Maɛ kɛ̀.
2 Isaaku bè: Ma zi kṹ má a gagurɔɔ dɔ̃ro.
3 Ǹ n sá sɛ́ kɔ̃n n gbàrao ǹ gá ǹ nɔ̀bɔsɛ̃tɛ wɛtɛmɛ.
4 Ǹ ma pɔyezi dò kuku ǹ mɔ́omɛ mà ble, mɛ́ sa'olɛ kɛnnɛ lɛ mà kpɛ́ mà ga.
5 Rɛbɛka yã kɛ̀ Isaaku ò Isaunɛ pì mà. Kɛ̀ Isau fɛ̀ɛ à gàa tofe ká,
6 ben à gàa à ò Yakubunɛ à bè: Má mà n de yã ò n vȉinɛ à bè
7 à gá à nɔ̀bɔ dɛare à a pɔyezi dò kukuoare à ble, é sa'olɛ kɛnɛ kɔ̃n Dii tɔ́o lɛ á kpɛ́ à ga.
8 Ben Rɛbɛka ɛ̀ara à bènɛ: Ǹ ma yã ma ǹ yã kɛ̀ má dànnɛɛ kɛ.
9 Ǹ gá blè kpàsa guu ǹ blènɛ maaa kũ mɛ̀n plaa ǹ suo. Mɛ́ n de pɔyezi dò kukunɛ,
10 nɛ́ gáonɛ à ble, eé sa'olɛ kɛnnɛ lɛ à kpɛ́ à ga.
11 Ben Yakubu bè a danɛ: Ma vȉi mɛ̀kã vĩ, ben ma mɛ̀ pɔ́rɔpɔrɔ.
12 Tó ma de ɔ kɛ̀ma, tó à ma dɔ̃, eé be mɛ́ɛ a kɛɛ pãpãmɛ, eé lɛ́ kɛmɛ sa'olɛ gɛ̃ɛ ũ.
13 Ben à da bènɛ: Luda tó lɛ́kɛnannɛɛ pì gɔ̃mɛ. Ǹ ma yã ma dé! Ǹ gá ǹ dɛ ǹ suomɛ.
14 Ben Yakubu gàa à blè pìnɔ dɛ̀ à sùo a danɛ, ben à à de pɔyezi dò kùkunɛ.
15 Ben à a daudu pɔ́kãsã maaa kɛ̀ kú a kpɛ́ guunɔ sɛ̀ à dà a nɛ́ sabideenɛ.
16 À blènɛ báa pìnɔ fȉfĩ à ɔɔnɔa kɔ̃n à waa pɔ́rɔpɔrɔo.
17 Ben à dò kɔ̃n burɛdi kɛ̀ à kɛ̀o kpàa.
18 Yakubu gàa a de kiia à bè: Baa! Ben à de bè: Maɛ kɛ̀! Ma nɛ́ kpareemɛ?
19 Yakubu wèàla à bè: Mámbe Isau n daudu. Lán ń òmɛ nà, má kɛ̀ lɛ. Ǹ fɛɛ ǹ vɛ̃ɛ ǹ ma ɔzĩi
ble lɛ ǹ sa'olɛ kɛmɛ.
20 Ben Isaaku bè a nɛ́nɛ: O'o! Ń è kɔ̀ɔ́? À wèàla à bè: Dii n Luda bé à ma tá kɛ̀ nna.
21 Ben Isaaku bènɛ: Ǹ sɔ̃mazi mà ɔ kɛmma lɛ mà dɔ̃ tó ma nɛ́ Isaumɛ yãpura.
22 Yakubu sɔ̃ a dezi, ben à ɔ kɛ̀a à bè: Kòto kɛ̀kii nɛ́ Yakubu kòtomɛ, ɔɔ kɛ̀kii sɔ̃ Isau ɔɔmɛ.
23 Ben èe à dɔ̃ro, kɛ̀ à ɔɔnɔ kã vĩ lán Isau pɔ́ bà yãnzi. À yezi à sa'olɛ kɛnɛ,
24 ben à à là gĩa: Ma nɛ́ Isaun n ũ yãpuraɔ́? À wèàla à bè: Mámbee!

25 Ben à bè: Ǹ pɔ́ kpáma mà n ɔzĩi ble, mɛ́ sa'olɛ kɛnnɛ. Kɛ̀ à dìɛnɛ, ben à blè. À mɔ̀nɛ kɔ̃n
wɛ̃ɛo, à mì dɔ.
26 Ben à de pì bènɛ: Ǹ sɔ̃mazi ǹ lɛ́ pɛ́ma.
27 Ben à sɔ̃̀zi à lɛ́ pɛ̀a. Kɛ̀ Isaaku à pɔ́kãsãanɔ gũu mà, ben à sa'olɛ kɛ̀nɛ à bè:
Ma nɛ́ gũu dɛ
lán buraa kɛ̀ Dii aubarika dàn bà.
28 Luda n gba mɔdɔ bɔna musu,
à n gba tɔɔtɛ maaa.
Blɛwɛɛ kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo égɔ̃ dinzi.
29 Gbɛ̃nɔ é zɔ̀ blennɛ,
boriinɔ é kúɛ n aɛ,
nɛ́gɔ̃ dɛ n gbɛ̃nɔ dii ũ,
n da nɛ́nɔ é kúɛnnɛ.
Luda é lɛ́ kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ kɛ̀nnɛɛnɔnɛ,
eé aubarika da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sa maaa ònnɛɛnɔn.
30 Kɛ̀ Isaaku sa'olɛ kɛ̀ Yakubunɛ à yɛ̃̀a, ben Yakubu gù à kiia. Kɛ̀ à vɛ̃̀i sù kɔ̃n tofekao gɔ̃ɔ,
31 ben à pɔ́blee kɛ̀ a denɛ dɔ à gàaonɛ, ben à bènɛ: Baa! Ǹ fɛɛ ǹ ma ɔzĩi ble ǹ sa'olɛ kɛmɛ.
32 Ben à de à là à bè: Ḿbe dé ũu? À wèàla à bè: Mámbe n daudu Isau.
33 Yã pì Isaaku swɛ̃̀ zɔ̃̀ èe lugalugaa à bè: Dé bé à nɔ̀bɔ dɛ̀ à mɔ̀omɛ yã ai ǹgɔ̃ gá su má sò?
Ma sa'olɛ kɛ̀nɛ kɔ̀, àmbe eé aubarika e.
34 Kɛ̀ Isau a de yã pì mà, à pṹtã à ɔ́ gbãaa dɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃nda, ben à bè: Baa! Ǹ sa'olɛ kɛmɛ dɔ.
35 Ben à bè: N dãaro mɔ̀ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔ à n sa'olɛ sì kɔ̀.
36 Ben Isau bè: À tɔ́n Yakuburoo? À ma kɛkɛ à kɛ̀ gɛ̃̀n plaan gwe sa. À ma daudukɛzɛ sìma
yã, ben à ma sa'olɛ sìma tia dɔ. Mɛ́ sa'olɛ e dɔroɔ́?
37 Isaaku wèàla à bè: Ma à dìɛ n dii ũ, ma à danɛnɔ kɛ̀ à zɔ̀blerinɔ ũ ń píngi, ma blɛwɛɛ kɔ̃n
geepiwɛ̃ɛo kpàa. Bɔ́n mɛ́ e mà kɛnnɛ dɔɔ?
38 Isau bè a denɛ: Baa, sa'olɛ beeen ń vĩ adoɔ́? Ǹ sa'olɛ pãnde kɛmɛ dɔ Baa. Ben Isau wii
gbãaa lɛ̀.
39 Ben à de wèàla à bè:
Tɔɔtɛ kɛ̀ nɛ́gɔ̃ kún égɔ̃ maaro,
mɔdɔ é bɔnnɛ zaa musuro.
40 Nɛ́gɔ̃ fɛ̃ɛda kũna,
nɛ́ zɔ̀ ble n dãaronɛ.
Lɛmɛ dɔ n làakari é gɔ̃ kpaɛnaro,
nɛ́ à gbóngo gonla.
41 Isau íbɛtɛ sɛ̀ kɔ̃n Yakubuo sa'olɛ kɛ̀ à de kɛ̀nɛ yãnzi, ben à bè a nɔ̀sɛ guu: Ma de gaa zɛ̃̀ro,
gbasa mɛ́ ma dãaro dɛ.
42 Wà yã kɛ̀ Isau ò kɔɔmɔtɔ kɛ̀ Rɛbɛkanɛ, ben à Yakubu sìsi à bè: Isau yezi à gɛ̃ɛ bomma à n
dɛ.
43 Ǹ ma yã ma sa. Ǹ fɛɛ ǹ baalɛ ǹ gá ma dãgɔ̃ Labã bɛ zaa Arana
44 ǹgɔ̃ kúo gwe gĩa ai n vɛ̃̀i pì pɔfɛ̃ kpáɛ.
45 Tó à nɔ̀sɛ kpàɛ, tó yã kɛ̀ ń kɛ̀nɛ sɛ̃̀n, mɛ́ gbɛ̃ zĩ wà n gbɛ̀ sɛ́. Má yezi mà kora a gɔ̃ɔn
plaaanɔzi píngi gurɔ doro.
46 Ben Rɛbɛka bè Isaakunɛ: Iti nɔgbɛ̃nɔ nii bɔ̀magu. Tó Yakubu Iti nɔɔ sɛ̀ bùsu kɛ̀kiin lán
Isau nɔgbɛ̃ beeenɔ bà, ma kuuna égɔ̃ nnamɛ dɔro.

28

Yakubu tana Labã kiia

1 Ben Isaaku Yakubu sìsi à sa'olɛ kɛ̀nɛ à yã dànɛ à bè: Ǹton nɔɔ sɛ́ Kanaa nɔgbɛ̃nɔ tɛ́ro.
2 Ǹ fɛɛ ǹ gá Mɛsɔpɔtamia bùsun n da de Bɛtuɛli bɛ, ǹ nɔɔ sɛ́ gwe n desɛ̃ Labã nɛ́nɔ tɛ́.
3 Luda Gbãapingide aubarika dangu à tó ǹ nɛ́ i maamaa, aɔ̃gɔ̃ kaara lɛ ǹ gɔ̃ boriinɔ dezi ũ.
4 Luda aubarika kɛ̀ à dà Ibraĩn dangu kɔ̃n n boriinɔ, lɛ bùsu kɛ̀ nɛ́ɛ nibɔ bleen gɔ̃nnɛ, bùsu
kɛ̀ à kpà Ibraĩa.
5 Ben Isaaku Yakubu gbàrɛ à gá Labã kiia Mɛsɔpɔtamia bùsun. Labã nɛ́ Siria bùsu gbɛ̃
Bɛtuɛli nɛ́mɛ, Yakubu kɔ̃n Isauo desɛ̃mɛ.
6 Isau mà Isaaku sa'olɛ kɛ̀ Yakubunɛ à à gbàrɛ Mɛsɔpɔtamia lɛ à nɔɔ sɛ́ gwe. Kɛ̀ à sa'olɛ pì
kɛ̀nɛ, à bè àton nɔɔ sɛ́ Kanaa nɔgbɛ̃nɔ tɛ́ro.
7 À tàasi kɛ̀ kɛ̀ Yakubu a de kɔ̃n a dao yã mà à dà Mɛsɔpɔtamia zɛ́n.
8 Ben à dɔ̃̀ sa kɛ a de pɔɔ nna kɔ̃n Kanaa bùsu nɔgbɛ̃nɔro.

[9] Ben à gàa Ibraĩ nɛ́ Sumaila kiia à à nɛ́ Maala sɛ̀ à nà a nɔ káakunɔa. Maala nɛ́ Nɛbayo dãremɛ.

Yakubu nana'ona Bɛtɛli

[10] Yakubu bɔ̀ Bɛɛsɛba à dà Arana zɛ́n.
[11] Kɛ̀ à kà gukea, à yezi à i gwe kɛ̀ ɔfãntɛ̃ gɛ̀̃ kpɛ́n yãnzi. Ben à gbɛ̀ sɛ̀ guu pìn a mìdibɔ ũ à dàɛ gwe.
[12] Ben à nanaa ò à gára è pɛɛna tɔɔtɛ ai à gàa à zɔ̀̃ ludambɛɛa, Luda malaikanɔɔ e didiia aɔ̃e pitaa.
[13] À Dii è zɛnaala à bè: Mámbe Dii n dezi Ibraĩ kɔ̃n n de Isaakuo Luda ũ. Mɛ́ bùsu kɛ̀ ń daɛa kɛ̀ki kpámma, mpi kɔ̃n n boriinɔ.
[14] N boriinɔ égɔ̃ pari lán bùsuti bà, aɔ̃é dagula ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn-o kɔ̃n gu'igbãrooo kɔ̃n sɔɔmɛtɛo. Anduna bori píngi é aubarika e mpi kɔ̃n n boriio gãzĩ.
[15] Mɛ́gɔ̃ kúnyo, mɛ́gɔ̃ n dãkpaa guu kɛ̀ nɛ́ɛ gaan píngi, mɛ́ ɛara mà sunyo bùsu kɛ̀kiin, zaakɛ mɛ́ n tónlo mɛ́ yã kɛ̀ má ònnɛɛ kɛ.
[16] Kɛ̀ Yakubu vù kɔ̃n iio à bè: Dii kú gura kɛ̀, ben mɛ́ɛ dɔ̃ro!
[17] Vĩa à kṹ à bè: Guu kɛ̀ ma kã fɛ̀ɛ. Luda bɛɛmɛ, ludambɛ zɛ́mɛ.
[18] Yakubu fɛ̀ɛ kɔngɔ à gbɛ̀ kɛ̀ à kɛ̀ mìdibɔ ũu pì sɛ̀ à pɛ̀ɛ dɔngupɔ ũ, ben à nɔ́si kùa.
[19] Ben à tɔ́ kpà guu pìnɛ Bɛtɛli, mɔde wɛ́tɛ kɛ̀ wà kàɛ gwe tɔ́ káakun Luzu.
[20] Yakubu lù sɛ̀ Diinɛ à bè: Tó ń kúmao, tó nɛ́ ma dãkpa ma wɛ́tɛ kɛ̀kii gana guu, tó nɛ́ ma gba pɔ́blee kɔ̃n pɔ́kãsãanɔ
[21] ai ma gaa ma su ma de bɛ aafia, nɛ́gɔ̃ dɛ ma Luda ũ,
[22] gbɛ̀ kɛ̀ má pɛ̀ɛ dɔngupɔ ũu pì é gɔ̃ n gbãgbãkii ũ, pɔ́ kɛ̀ n ma gba píngi, mɛ́ à kuridee kpámma.

29

Yakubu kana Labã bɛ

[1] Yakubu ɛ̀ara à dà zɛ́n à gàa ɔfãntɛ̃bɔɛkpadeenɔ bùsun.
[2] Kɛ̀ à kà gwe, à lɔ̀gɔ è sɛ̀̃n sã kpàsa lɛo aagɔ̃ kaɛna à saɛ, zaakɛ lɔ̀gɔ pì ín wè kpáḿma. Gbɛ̀ bíta tatana lɔ̀gɔ pìlɛ.
[3] Tó kpàsa pìnɔ kàkɔ̃a gwe píngi, ben wè gbɛ̀ pì go lɔ̀gɔ pìlɛ wà í kpáḿma, ben wè ɛara wà gbɛ̀ pì tataàlɛ a gbɛ̀n.
[4] Ben Yakubu sãdãrinɔ là à bè: Gbɛ̃nɔ, a bɔ mámɛ? Aɔ̃ wèàla wà bè: Wa bɔ Aranamɛ.
[5] Ben à ń lá à bè: Á Nao dio Labã dɔ̃ɔ́? Aɔ̃ wèàla wà bè: Wá à dɔ̃.
[6] Ben à ń lá à bè: À aafiaɔ́? Aɔ̃ bè: À aafia. Ǹ à nɛ́ Rasɛli gwa, èe mɔɔ kɔ̃n sãanɔ kãaa.
[7] Ben Yakubu bè: Ɔfãntɛ̃ kpɛ́ gbãa, sãanɔ táguɾɔɔ e ká kɔ̀ro. À í kpáḿma à gá ń dã.
[8] Ben aɔ̃ bè: Wé fɔ̃ro. Tó èe kɛ sã kpàsanɔ kàkɔ̃a píngi baasiro, wè gbɛ̀ go lɔ̀gɔ pìlɛ wà í kpáḿmaro.
[9] Kɛ̀ èe yã oońnɛ lɛ, Rasɛli mɔ̀ kɔ̃n a de sãanɔ, zaakɛ sãdãrin à ũ.
[10] Kɛ̀ Yakubu a desɛ̃ Labã nɛ́nɔgbɛ̃ Rasɛli è kɔ̃n à de sãanɔ, à sɔ̀̃ lɔ̀gɔzi à gbɛ̀ gò lɔ̀gɔ pìlɛ, ben à í kpà a desɛ̃ sãanɔa.
[11] Ben à lɛ́ pɛ̀ Rasɛlia à pɔnna ɔ́ɔ dɔ̀.
[12] Ben à ònɛ kɛ̀ à de danɛ Rɛbɛka nɛ́n a ũ. Ben Rasɛli bàalɛ à gàa à ò a denɛ.
[13] Kɛ̀ Labã a dãre nɛ́ Yakubu baaru mà, à bàalɛ à gàa daàlɛ. Kɛ̀ à kà, ben à kùsia à lɛ́ pɛa à tào a bɛ. Ben Yakubu yã kɛ̀ kɛ̀nɔ ònɛ píngi.
[14] Ben Labã bɛ̀nɛ: Ma arumɛ n ũ yãpura.

Yakubu Lea kɔ̃n Rasɛlio sɛna

Yakubu kɛ̀ Labã bɛ mɔ do,
[15] ben Labã bɛ̀nɛ: Kɛ̀ ń dɛ ma danɛ ũ yãnzin nɛ́ zĩi kɛmɛ pãɔ́? Dia mɛ́ fĩa bonnɛ nà ǹ omɛ.
[16] Labã sɔ̃ nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa. Yɔ̃ɔ tɔ́n Lea, Bãa sɔ̃ Rasɛli.
[17] Lea wɛ́ɛ busana, Rasɛli sɔ̃ɔ nɔkparɛ maaamɛ, ben à kakana maa.
[18] Yakubu ye Rasɛlizi, ben à bè Labãnɛ: Mɛ́ zĩi kɛnnɛ wɛ̀̃ swɛɛplaa n nɛ́ bãade Rasɛli yãnzi.
[19] Labã bè: À sɛ̀ɔ mà à kpámma dɛ mà à kpá gbɛ̃ pãndeala. Ǹgɔ̃ kú ma bɛ kɛ̀.
[20] Ben Yakubu zĩi kɛ̀nɛ wɛ̀̃ swɛɛplaa Rasɛli yãnzi, ase à kɛ̀nɛ lán guɾɔ plaaa bàmɛ kɛ̀ à yezi yãnzi.
[21] Ben à bè Labãnɛ: Kɛ̀ ma zĩ guɾɔɔ pàpa, ǹ ma nɔɔ kpáma mà sɛ́.
[22] Ben Labã gwedeenɔ kàkɔ̃a ń píngi à nɔsɛpɔblee kɛ̀ńnɛ.
[23] Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, ben à a nɛ́ Lea sɛ̀ à kpàa, ben Yakubu dàɛo.
[24] Labã a nɔgbɛ̃ zĩkɛri Zilipa kpà Leaa zĩkɛri ũ.

25 Kɛ̀ guu dɔ̀ Yakubu è Leamɛ, ben à bè Labãnɛ: Bɔ́yãnzi ń kɛ̀mɛ lɛɛ? Rasɛli yãnzin ma zĩi
kɛ̀nnɛziroo? Bɔ́ bé à tò n ma kɛkɛ?
26 Labã bè: Wa kiia wè Bãa kpá gɔ̃ɔa Yɔ̃ɔ ãro.
27 Ǹ azuma doo kɛ kɔ̃n gbɛ̃ beeeo gĩa, mɛ́ à gbɛ̃ndoo kpámma zĩi kɛ̀ nɛ́ ɛara ǹ kɛmɛ wɛ̃̀
swɛɛplaa pãnde pɔ́ ũ.
28 Yakubu wèzi à azuma doo pì kɛ̀ kɔ̃n Leao, ben Labã a nɛ́ Rasɛli kpàa nɔɔ ũ.
29 Labã a nɔgbɛ̃ zĩkɛri Bila kpà Rasɛlia zĩkɛri ũ.
30 Yakubu dàɛ kɔ̃n Rasɛlio sɔ̃, ben à yezi dɛ Leala. Ben à ɛ̀ara à zĩi kɛ̀ Labãnɛ ai wɛ̃̀ swɛɛplaa
dɔ.

Yakubu nɛ́nɔ

31 Dii è Yakubu ye Leaziro, ben à à kɛ̀ nɛ́dandee ũ, Rasɛli sɔ̃ pãaamɛ.
32 Lea nɔ̀ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à tɔ́ kpànɛ Rubɛni, zaakɛ à bè: Dii ma nawɛ̃akɛna gwà. Ma
zã égɔ̃ yemazi sa.
33 Kɛ̀ à nɔ̀ sì dɔ, à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à bè: Dii mà ma zã yemaziro, ben à ɛ̀ara à nɛ́ kɛ̀kii kpàma
dɔ. Ben à tɔ́ kpànɛ Simɛɔ.
34 Kɛ̀ à ɛ̀ara à nɔ̀ sì dɔ, à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ à bè: Kɛ̀kii sa ma zã é ma diɛkii ero, zaakɛ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃
ìo mɛ̀n aagɔ̃. Ben à tɔ́ kpànɛ Levi.
35 À ɛ̀ara à nɔ̀ sì dɔ à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ à bè: Kɛ̀kii sa ma Dii sáabu kpà, ben à tɔ́ kpànɛ Yuda. Ben
à nɛ́'ii zɛ̀.

30

1 Kɛ̀ Rasɛli è ée nɛ́ ii kɔ̃n Yakubuoro, à gɔ̃aanɔ kpà kɔ̃n a vɩ̀io. Ben à bè Yakubunɛ: Ǹ nɔ̀
dɔmagu. Tó mɛ́ɛ e sɔ̃ro, mɛ́ gamɛ.
2 Yakubu pɔ fɛ̃̀zi à bè: Mámbe Luda ũ kɛ̀ n tɛ̃ nɛ́ɔ́?
3 Ben Rasɛli bè: Ma zĩkɛri Bilan yɛ̀. Ǹ gá io à nɛ́nɔ imɛ, mɛ́ borii e se à gãzĩ.
4 Ben à a zĩkɛri Bila kpàa nɔɔ ũ. Yakubu dàɛo,
5 ben à nɔ̀ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ.
6 Ben Rasɛli bè: Ludaa tò yã bɔ̀mao nna à ma yã mà, à ma gba nɛ́gɔ̃gbɛ̃. Ben à tɔ́ kpànɛ
Dani.
7 Rasɛli zĩkɛri pì ɛ̀ara à nɔ̀ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ dɔ,
8 ben Rasɛli bè: Ma ɔsi ìsi kà kɔ̃n ma vɩ̀io ma ɔsii nɛ̀. Ben à tɔ́ kpànɛ Nafatali.
9 Kɛ̀ Lea è a nɛ́'ii zɛ̀, ben à a zĩkɛri Zilipa kpà Yakubua nɔɔ ũ dɔ.
10 Ben Lea zĩkɛri pì nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ kɔ̃n Yakubuo.
11 Ben Lea bè: Mìnnaamɛ. Ben à tɔ́ kpànɛ Gada.
12 Ben Lea zĩkɛri pì nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ dɔ kɔ̃n Yakubuo.
13 Ben Lea bè: Ma pɔɔ kɛ̀ nna, zaakɛ nɔgbɛ̃nɔ é be pɔnnadeen ma ũ. Ben à tɔ́ kpànɛ Asa.
14 Rubɛni bɔ̀ ésekɛ̃gurɔ à yenzi ɛ̃zɛ̃ è sɛ̀n, ben à bòbo à sùo a da Leanɛ. Ben Rasɛli bènɛ: Ǹ n
nɛ́ yenzi ɛ̃zɛ̃ pì dãmɛ.
15 Lea bènɛ: Kɛ̀ n ma gɔ̃ɔ sìma, beee e mɔ́mmaro, ben ń yezi ǹ ma nɛ́ yenzi ɛ̃zɛ̃ sí dɔ́ɔ́? Rasɛli
bè: Tó ń kpàma, ḿbe nɛ́ io gbȁa.
16 Kɛ̀ Yakubu e suu kɔ̃n buraao uusiɛ, Lea bɔ̀ à gàa à dààlɛ à bè: Mámbe mɛ́ inyo gbȁa, zaakɛ
ma n sɛ̃kã ma nɛ́ yenzi ɛ̃zɛ̃ yãnzimɛ. Ben à ìo gwãavĩ beeea.
17 Luda Lea wɛ́ɛkɛɛ sì, ben à nɔ̀ sì à Sãani ì kɔ̃n Yakubuo.
18 Ben Lea bè: Luda láada kpàma, kɛ̀ ma a zĩkɛri kpà ma zãa yãnzi. Ben à tɔ́ kpànɛ Isaka.
19 Lea ɛ̀ara à nɔ̀ sì dɔ à Tori ì,
20 ben à bè: Luda gba maaa dàmɛ. Kɛ̀kii sa ma zã é ma kpe da, zaakɛ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ìo mɛ̀n
swɛɛdo. Ben à tɔ́ kpànɛ Zɛbuluni.
21 Zãazãa à nɛ́nɔgbɛ̃ ì, ben à tɔ́ kpànɛ Dina.
22 Ben Rasɛli yã dɔ̀ Ludan à à wɛ́ɛkɛɛ sì, ben à kɛ̀ nɛ́dandee ũ.
23 À nɔ̀ sì à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, ben à bè: Luda wí bɔ̀mɛ.
24 Ben à tɔ́ kpànɛ Yusufu à bè: Dii ɛara à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pãnde kaaramɛ dɔ.

Yakubu pɔ́nɔ dãna Labãnɛ

25 Kɛ̀ Rasɛli Yusufu ì, Yakubu bè Labãnɛ: Ǹ ma gbarɛ mà tá ma bɛ bùsun.
26 Ma zĩi kɛ̀nnɛ ma nɔɔnɔ kɔ̃n ma nɛ́nɔ yãnzi. Ǹ ń kpáma mà tá, zaakɛ ń dɔ̃ lán ma zĩi kɛ̀nnɛ
nà.
27 Ben Labã bènɛ: Tó ma n pɔnnaa è, ǹ gɔ̃mao kɛ̀. Ma màso kɛ̀ má è Dii aubarika kɛ̀mɛ n
yãnzi.
28 Ǹ n asaiapɔ omɛ, mɛ́ kpámma.
29 Yakubu bènɛ: Ń dɔ̃ lán ma zĩi kɛ̀nnɛ nà. Ń dɔ̃ lán n pɔ́kãdeenɔ kɛ̀ ma ɔzĩ nà,

30 zaakɛ à féte kɛ̀ ń vĩ zaalɛ mɛ́ɛ mɔ́roo kàara maamaa. Dii aubarika dàngu guu kɛ̀ ma gaan n bɛ píngi. Bɔrɛn mɛ́ ma zĩnda bɛ zĩi kɛ sɔ̃ɔ?

31 Labã à là à bè: Bɔ́n mɛ́ fĩa boonnɛɛ? Yakubu wèàla à bè: Ǹton pɔ́ke kpámaro, mɔde ǹ yã kɛ̀ kɛmɛ, mɛ́gɔ̃ n pɔ́nɔ dãannɛ.

32 Ǹ tó mà gɛ̃ n pɔ́nɔ tɛ́ gbȁa mà sã bakebakenɔ kɔ̃n à togetogenɔ plɛplɛ ma asaiapɔ ũ kɔ̃n sãnɛ bɔ̀rɔ siaanɔ kɔ̃n blè bakebakenɔ kɔ̃n à togetogenɔo.

33 Tó n ma asaiapɔ gwà gana gurɔ aɛzĩ, nɛ́ dɔ̃ tó má yãpuraa vĩ. Blè kɛ̀ kuu bakebakero ben à togetogero, ke sãnɛ bɔ̀rɔ kɛ̀ siaro, ɛ̃ndɛ̃ ma kpãi òmɛ.

34 Labã bè: Tɔ̀! Àgɔ̃ dɛ lán ń ò nà.

35 Zĩ beeea Labã à blèkofĩi bakebakenɔ sɛ̀ kɔ̃n à wɛ̃zãdeenɔ kɔ̃n blèda togetogenɔ kɔ̃n à bakebakenɔ, aɔ̃ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ puraa vĩinɔ píngi kɔ̃n sãnɛ bɔ̀rɔ siaanɔ píngi, à ń ná a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ ń ɔzĩ.

36 Ben à kpȁngu dà ń dagura kɔ̃n Yakubuo lán gurɔ aagɔ̃ tá bà, ben Yakubu e Labã pɔ́ kpaaanɔ dãa.

37 Yakubu lí bori aagɔ̃ gȁ búsunɔ zɔ̃̀zɔ̃ à ń wɛ̃zã kpàkpa à ń wɛ̃zã kɛ̀ púu.

38 Ben à lí kɛ̀ à ń wɛ̃zã kpàkpa pìnɔ pɛ̀ɛpɛɛ pɔ́nɔ gbãngo ímikiia, pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔe mɔɔ í minɔ wɛ́ɛn, zaakɛ gwen aɔ̃è kpákpa on.

39 Tó aɔ̃ kpákpa ò lí pìnɔ saɛ, ben aɔ̃ègɔ̃ nɛ́ wɛ̃zãdeenɔ ii kɔ̃n à togetogenɔ kɔ̃n à bakebakenɔo.

40 Yakubu è pɔ́nɛ pìnɔ plɛplɛ adona è à wɛ̃zãdeenɔ kɔ̃n à siaanɔ ká Labã pɔ́nɔ guu. Lɛmɛ à a zĩnda kpàsa bɔ̀ lɛ, èe ká Labã pɔ́nɔ guuro.

41 Tó pɔ́bori maaanɔ fɛ̀ɛ kɔ̃n kpákpa'onao, Yakubu è lí pìnɔ pɛ́ɛpɛɛɛ pɔ́nɔ aɛzĩ ímikiia, lɛ aɔ̃ kpákpa o ń saɛ.

42 Tó pɔ́ ginanɔmɛ sɔ̃, è lí pɛ́ɛpɛɛńnɛro. Lɛn pɔ́ ginanɔ gɔ̃̀ Labã pɔ́ ũ lɛ, ben pɔ́bori maaanɔ gɔ̃̀ Yakubu pɔ́ ũ.

43 Ben Yakubu auziki ègɔ̃ kaara maamaa à pɔ́nɔ pari kȕ kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n lakuminɔ kɔ̃n zaakinɔo.

31

Yakubu bàalɛna Labãnɛ

1 Yakubu yã kɛ̀ Labã nɛ́nɔɔ e oo mà kɛ̀ aɔ̃ bè: Yakubu wa de pɔ́nɔ sìa píngi. Wa de auziki guun à kaarana èn.

2 Yakubu dɔ̃̀ Labã wɛ́ɛa, kɛ̀ a yã kú à nɔ̀sɛ guu lán yãa bà dɔro.

3 Ben Dii bènɛ: Ǹ ɛara ǹ tá n dezi bùsun n danɛnɔ bɛ, mɛ́gɔ̃ kúnyo.

4 Ben Yakubu Rasɛli kɔ̃n Leao sìsi aɔ̃ mɔ́ a pɔ́nɔ kiia sɛ̃̀n.

5 À bèńnɛ: Má dɔ̃̀ a de wɛ́ɛa kɛ̀ ma yã kú à nɔ̀sɛn lán yãa bà dɔro. Baa kɔ̃n beeeo ma de Ludaa kúmao.

6 Á dɔ̃ a zĩndanɛ kɛ̀ ma zĩi kɛ̀ a denɛ ma gbãa lɛ́mmɛ.

7 A de ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀mɛ à ma láada lìɛ gɛ̃̀n kuri, ben Ludaa e tó à yãke kɛ̀mɛro.

8 Tó à bè sã bakebakenɔn ma baka ũ, sãanɔ ègɔ̃ nɛ́ bakebakenɔ ii. Tó à bè à wɛ̃zãdeenɔ bé wà ma baka ũ, sãanɔ ègɔ̃ nɛ́ wɛ̃zãdeenɔ ii.

9 Luda a de sãanɔ sìa à kpàma.

10 Gurɔɔ kɛ̀ blènɔɔ e kpákpa oo, ma nanaa ò, ben nanaa guu má è blèkofĩi kɛ̀ aɔ̃ɔe kpákpa oonɔ nɛ́ blè wɛ̃zãdeenɔmɛ kɔ̃n à bakebakenɔ kɔ̃n à togetogenɔo.

11 Ben Luda Malaika bèmɛ nanaa pì guu: Yakubu! Ben ma weàla ma bè: Maɛ kɛ̀!

12 À bè: Ǹ wɛ́ɛ sɛ́ ǹ gwa. Blèkofĩi kɛ̀ aɔ̃ɔe kpákpa oonɔ píngi blè wɛ̃zãdeenɔmɛ kɔ̃n à bakebakenɔ kɔ̃n à togetogenɔo, zaakɛ ma yã kɛ̀ Labã kɛ̀nnɛɛ è píngi.

13 Mámbe Luda kɛ̀ bɔ̀ à mɔ̀nzi Bɛtɛli ũ, guu kɛ̀ n gbɛ̀ pɛ̀ɛn n nɔ́si kùa n lù sɛ̀ma. Tia sa ǹ fɛɛ ǹ bɔ bùsu kɛ̀n ǹ tá n bɛ bùsun.

14 Ben Rasɛli kɔ̃n Leao bènɛ: Wá túbi vĩ wa de bɛ dɔɔ́?

15 Èe wa diɛɛ gbɛ̃ zɩ̃̀tɔnɔ ũnloo? A wa yamma, ben à à ɔɔ blè píngi.

16 Auziki kɛ̀ Ludaa sì wa dea gɔ̃̀ wa pɔ́ ũ píngimɛ kɔ̃n wa nɛ́nɔ. Ǹ yã kɛ̀ Ludaa ònnɛɛ kɛ píngi sa.

17 Ben Yakubu fɛ̀ɛ à a nɛ́nɔ kɔ̃n a nɔɔnɔ dì lakuminɔ kpɛɛ.

18 À a pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n auziki kɛ̀ à è Mɛsɔpɔtamianɔ sɛ̀ɛ píngi, ben à dà zɛ́n èe taa a de kiia Kanaa bùsun.

19 Kɛ̀ Labã gàa a sãanɔ kã kɛ̃ɛ, ben Rasɛli à tãanɔ sɛ̀ kpãi à kpɛɛ.

20 Yakubu sɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀ Siria bori Labãnɛ èe lɛ́ zaaro.

21 À fɛ̀ɛ à bàalɛ kɔ̃n a pɔ́nɔ píngi à bikȕ Yuflatia, ben à mì pɛ̀ Giliada gusĩsĩdeea.

Labã pɛɛna Yakubuzi

22 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ wà bè Labãnɛ Yakubu bàalɛ.
23 À a gbɛ̃nɔ kàkɔ̃a, ben à pɛ̀ɛzi. À táa ò gurɔ swɛɛplaa, ben à à lè Giliada gusĩsĩdeen.
24 Ben Luda bɔ̀ à mɔ̀zi gwãavĩ nanaa guu à bènɛ: Ǹ làakari kɛ yã kè nɛ́ o Yakubunɛzi à maaa
ke à zaaa.
25 Labã Yakubu bùra lè pɛɛna Giliada gusĩsĩdeen, ben à bùra kàɛ gwe kɔ̃n a gbɛ̃nɔo se.
26 Ben Labã gàa à bè Yakubunɛ: Bɔ́yãnzi n ɔ̃ndɔ̃ɔ kèmɛ n ma nɛ́nɔ sɛ̀ɛ n tańyo lán zɪ̃̀zɔnɔ bà?
27 Bɔ́yãnzi n ɔ̃ndɔ̃ɔ kèmɛ n wurɛ kpãi nɛ́ɛ lɛ́ zamaro, lɛ ma gaa zɛnnɛ kɔ̃n pɔnnakɛnao kɔ̃n
lɛ̀sinao kɔ̃n gɛ̃̀gão kɔ̃n mɔrɔo.
28 Nɛ́ɛ tó ma lɛ́ zà ma nɛ́nɔ kɔ̃n ma dionɔaro. N yɔ̃nkɔyã kɛ̀.
29 Ma gbãaa kà mà yã zaaa kɛare, ben n de Luda yã òmɛ gwãavĩ à bè mà làakari kɛ yã kɛ̀
mɛ́ onnɛɛzi à maaa ke à zaaa.
30 Nɛ́ɛ taa sa, kɛ̀ nɛ́ɛ n de bɛ bɛgɛ kɛɛ yãnzi. À kɛ̀ dia n ma tãanɔ sɛ̀ kpãii?
31 Yakubu wèàla à bè: Ma vĩa kɛ̀ mɛ́ɛ daa nɛ́ n nɛ́nɔ símamɛ.
32 Gbɛ̃ kɛ̀ n n tãanɔ è à kiia, wà à dɛ. Ǹ ma pɔ́nɔ gwagwa wa gbɛ̃nɔ wáa. Tó n n pɔ́ è, ǹ sɛ́.
Yakubu sɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ Rasɛli Labã pɔ́ sɛ̀ kpãiro.
33 Labã gɛ̃̀ Yakubu bisa kutaan à gɛ̃̀ Lea kutaan à gɛ̃̀ nɔgbɛ̃ zĩkɛri gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ kutaan èe
pɔ́ke ero. Kɛ̀ à bɔ̀ Lea kutaan, à gɛ̃̀ Rasɛli kutaan.
34 Rasɛli tãa pìnɔ sɛ̀ à ùtɛ lakumi gàari guumɛ, ben à vɛ̃̀ɛa. Labã à kuta guu gwàgwa píngi,
èe pɔ́ke ero.
35 Rasɛli bè a denɛ: Baa, ǹton pɔ fɛ̃mazirо, zaakɛ mɛ́ɛ e mà fɛɛro kɛ̀ má ɔ kũna yãnzi. Lɛmɛ
Labã a tãanɔ wɛ̀tɛ lɛ èe ero.
36 Ben Yakubu pɔ fɛ̃̀ à lɛ́fɔtɔɔ kà Labãzi à bè: Bɔ́ dàn má kɛ̀? Bɔ durunn má kɛ̀ ben n pɛɛmazi
wãawãa lán kɛ̀ bà?
37 Kɛ̀ n ma pɔ́nɔ gwàgwa píngi, n n bɛ pɔ́nɔ è gweɔ́? Ǹ bɔo gupuraaa ma gbɛ̃nɔ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ
wáa, aɔ̃ yã nnaa kpá gbɛ̃ kɛ̀ a yã nnaaa.
38 Ma kɛ n bɛ wɛ̃̀ baro. N sãanɔ kɔ̃n n blènɔ e nɔ̀ bɔɛro, mɛ́ɛ n sãa ke sóro.
39 Mɛ́ɛ sunnɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ nɔ̀bɔ pãsĩnɔ kũ̀ keoro, mɛɛ̀ à fĩa bonnɛ ma zĩndamɛ. Nɛɛ̀ pɔ́ kɛ̀ wà à
kpãi ò gwãavĩ ke fãantɛ̃ fĩa lama.
40 Ɔfãntɛ̃ è ma lɛ fãantɛ̃, ĩa è ma dɛ gwãavĩ, mɛɛ̀ itɛ̃ kɛ.
41 Lɛn ma kɛ n bɛ lɛ ai wɛ̃̀ baro. Wɛ̃̀ gɛ̃ro dosai ma zĩi kènnɛ n nɛ́nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ yãnzi.
Ma wɛ̃̀ swɛɛdoo kɛ̀ n kpàsa yã musu. N ma láada lìɛ gɛ̃̀n kuri.
42 Tó èe kɛ ma dezi Ibraĩ Luda kɛ̀ ma de Isaaku à vĩa vĩi zɛ̀mao baasiro, lɛ n ma gbarɛ ɔkori.
Luda zĩi kɛ̀ má kɛ̀ kɔ̃n nawɛ̃ao è, ben à kpɛ̀̃kɛ̃nzi gĩa gwãavĩ.
43 Ben Labã wè Yakubula: Nɔgbɛ̃ kɛ̀kiinɔ sɔ̃ ma nɛ́nɔmɛ. Nɛ́ kɛ̀kiinɔ sɔ̃ ma dionɔmɛ. Pɔ́kãdee
kɛ̀kiinɔ sɔ̃ ma pɔ́kãdeenɔmɛ. Pɔ́ kɛ̀ ń è kɛ̀ píngi ma pɔ́mɛ. Bɔ́n mɛ́ kɛ ma nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́ kɛ̀
aɔ̃ ìnɔnɛ gbɛ̃̀a?
44 Ǹ tó wà lɛdolɛ kɛ àgɔ̃ dɛ sèeda ũ wa dagura.
45 Ben Yakubu gbɛ̀ sɛ̀ à pɛ̀ɛ yã pì dɔngupɔ ũ.
46 À bè a gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ gbɛ̀nɔ sɛ́ɛ, ben aɔ̃ sɛ̀ɛ aɔ̃ dìdikɔ̃a, ben aɔ̃ pɔ́ blè à saɛ.
47 Ben Labã tɔ́ kpà gbɛ̀didikɔ̃ana pìnɛ Yega Saaduta. Yakubu tɔ́ kpànɛ Galɛɛdi.
48 Labã bè: Gbɛ̀didikɔ̃ana kɛ̀kiin sèeda ũ wa dagura gbɛ̃̀a. Bee yãnzi wà tɔ́ kpànɛ Galɛɛdi.
49 Wè be dɔ Mizipa, zaakɛ Labã bè: Dii wa dãkpa wa kɛ̃kɔ̃ana gbɛra lɛ wàton zakɔ̃nlo yãnzi.
50 Tó n ĩa dà ma nɛ́nɔgbɛ̃nɔa ke tó n nɔ pãndenɔ sɛ̀ dɔ, baa tó wá kú kɔ̃ kiiaro, ǹgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn
kɛ̀ Ludan wa yã pì sèedadee ũ.
51 Ben Labã bènɛ dɔ: Ǹ gbɛ̀didikɔ̃ana kɛ̀kii gwa kɔ̃n gbɛ̀ kɛ̀ má pɛ̀ɛ wa dagurao.
52 Eégɔ̃ dɛ sèeda ũ kɛ̀ mɛ́ vĩàla mà mɔ́ mà à zaaa kɛnnɛro, mpi sɔ̃ nɛ́ vĩàla ǹ mɔ́ ǹ à zaaa
kɛmɛro.
53 Ibraĩ kɔ̃n Naoo kɔ̃n ń deo Ludan wa yãkpaɛkɛri ũ.
Ben Yakubu sì kɔ̃n Luda kɛ̀ a de Isaaku à vĩa vĩ tɔ́o.
54 À saa ò gusĩsĩdeen gwe, ben à a gbɛ̃nɔ sìsi aɔ̃ pɔ́ ble. Kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blè, ben aɔ̃ ì gwe.
55 Labã fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à lɛ́ zà a dionɔa kɔ̃n a nɛ́nɔ à sa maaa òńnɛ, ben à lìara à tà a bɛ.

32

Yakubu gbɛ̃nɔ zĩna Isaua

1 Yakubu dà zɛ́n, ben Luda malaikanɔ dààlɛ.
2 Kɛ̀ à ń é, à bè: Luda bùran kɛ̀. Ben à tɔ́ kpà guu pìnɛ Manaimu.
3 À zɪ̃̀rinɔ zɪ̃̀ a aɛ a vɪ̃̀i Isaua Sei bùsu kɛ̀ wè be dɔ Ɛdɔmu bùsun.
4 À bè a zɪ̃̀rinɔnɛ: À gá à o ma dii Isaunɛ à zɔ̀bleri Yakubu gurɔ plaa kɛ̀ Labã bɛ èe suu sa.

5 À onɛ má zùnɔ vĩ kɔ̃n zaakinɔ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n blènɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔo.
Mámbe ma a zĩ à onɛ lɛ ma à pɔnnaa e.
6 Kɛ̀ zĩ̀rinɔ ɛ̀ara wà sù Yakubu kiia, aɔ̃ bè: Wa gaa n vĩ̀i kiia, èe mɔ́ à danlɛ kɔ̃n gɔ̃ɔn wàa
plaaanɔ.
7 Vĩa Yakubu kũ̀ èe bídi kɛɛ maamaa, ben à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ kpàatɛ lɛo plaa kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n
blènɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n lakuminɔo à bè:
8 Tó Isau mɔ̀ à sì à lɛo dooa, à lɛo doo kɛ̀ gɔ̃̀ é bɔ.
9 Ben à adua kɛ̀ à bè: Dii, ma dezi Ibraĩ kɔ̃n ma de Isaakuo Luda, ń òmɛ mà su ma bùsun
ma danɛnɔ kiia, nɛ́ aubarika damagu.
10 N gbɛ̃kɛɛ kɔ̃n náanɛ yão kèmɛ maamaa ma bɛ̀ɛ e káro. Gurɔɔ kɛ̀ ma bikũ Yodaa, gò bé à
na ma ɔzĩ ado. Tia sa ma su kɔ̃n auziki lɛo plaaa kɛ̀nɔ.
11 Ma wɛ́ɛ kèmma ǹ ma sí ma vĩ̀ia, zaakɛ mɛ́ɛ vĩa kɛɛnɛ kɛ̀ eé sí wa tɛ́ à nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́nɔ
dɛdɛ yãnzi.
12 Mpi sɔ̃, n bè nɛ́ aubarika damagu nɛ́ ma borii kaara lán ísialɛa bùsu'ãatɛ̃ bà weé fɔ̃ wà ń
naroro ń pari yãnzi.
13 Gwen Yakubu ìn. Pɔ́ kɛ̀ à plɛ̀plɛ à a vĩ̀i gbaanɔn yɛ̀:
14 Blèda mɛ̀n wàa do, à kofĩi mɛ̀n baro, sãda mɛ̀n wàa do, à karo mɛ̀n baro,
15 lakumida mɛ̀n baaakuri kɔ̃n ń nɛ́ bɔ̀rɔnɔ, zùda mɛ̀n baplaa, à sware mɛ̀n kuri, zaakida
mɛ̀n baro, à kyà mɛ̀n kuri.
16 À ń ná a zɔ̀blerinɔnɛ ń ɔzĩ bori kɔ̃n boriio, ben à bèńnɛ: Àgɔ̃ tɛ́ ma aɛ à kpàngu da a dagura
gã̀ kɔ̃n gã̀o.
17 À bè gbɛ̃ káakunɛ: Tó ma vĩ̀i dànlɛ à n la à bè: Démɛ n dii ũu? Nɛ́ɛ gaa mámɛ? Dé bé à pɔ́
kɛ̀ nɛ́ɛ dãa kɛ̀nɔ vĩi?
18 Ǹ onɛ à zɔ̀bleri Yakubu pɔ́mɛ, pɔ́ kɛ̀ à a dii gbà à kpã̀sãnɛnɔn gwe, àpi e suu kpɛɛ.
19 À yã dɔ̃nkɔ̃ pì ò gbɛ̃ plaadeenɛ kɔ̃n gbɛ̃ aagɔ̃deeo kɔ̃n pɔ́dãrinɔ ń píngi à bè: Tó a da Isaulɛ,
à onɛ lɛ.
20 À onɛ à zɔ̀bleri Yakubu e suu kpɛɛ. Zaakɛ à laasuu lɛ̀ à bè: Mɛ́ à làakari kpáɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ má
kpà aɛ kɛ̀nɔ, wé wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ. Eé gí gbãakɛ kpámazi saɔ́?
21 Gbaa pìnɔ dɔ̀nɛ aɛ, ben à gɔ̃̀ bùran gwãavĩ mɔ̀a à ì gwe.

Yakubu ɔsikana kɔ̃n Ludao

22 À fɛ̀ɛ gwãavĩ à a nɔ mɛ̀n plaaanɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n a nɔgbɛ̃ zĩkɛri gɔ̃ɔn plaaanɔ kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn
kuri awɛɛdoonɔ, ben à bikũ̀ńyo Yaboku íbikũkiia.
23 Kɛ̀ à bikũ̀ńyo, ben à pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ sɛ̀ɛ à bikũ̀o píngi.
24 Yakubu gɔ̃̀ ado, ben gɔ̃gbɛ̃ ke mɔ̀ èe ɔsi kaao ai guu kà dɔna.
25 Kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì è é fɔ̃ à à nɛ́ro, à à lɛ̀ a gisipɛkɔ̃rɛkiia, ben à gisi bɔ̀kũn ɔsikana pì guu.
26 Gɔ̃gbɛ̃ pì bè: Ǹ ma gbarɛ, zaakɛ guu e dɔɔ. Ben Yakubu bènɛ: Tó èe kɛ ǹ aubarika damagu
baasiro, mɛ́ n gbarɛro.
27 Gɔ̃gbɛ̃ pì à là à bè: N tɔ́n diaa? À wèàla à bè: Ma tɔ́n Yakubu.
28 Ben à bè: Weé bennɛ Yakubu dɔro, séde Isaraili, zaakɛ n ɔsi kà kɔ̃n Ludao kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ,
ben n ɔsii nɛ̀.
29 Yakubu bènɛ: Ǹ n tɔ́ omɛ se. A wèàla à bè: Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ ma tɔ́ gbekaazi? Ben à aubarika
dàn gwe.
30 Yakubu tɔ́ kpà guu pìnɛ Pɛniɛli, zaakɛ à bè: Wa wɛ́ɛ sìkɔ̃lɛ kɔ̃n Ludao, ben mɛ́ɛ garo.
31 À bɔ̀ Pɛniɛli ɔfãntɛ̃bɔɛna, èe tɔ̃ɔtɛɛ a gisi yãnzi.
32 Bee yãnzi ai gbã̀a Isarailinɔ è nɔ̀bɔ túgisi sóro, kɛ̀ Luda Yakubu lɛ̀ à túgisia yãnzi.

33

Yakubu wɛ́ɛsina Isaulɛ

1 Kɛ̀ Yakubu wɛ́ɛ sɛ̀, à è Isau e mɔɔ kɔ̃n gɔ̃ɔn wàa plaaanɔ. À a nɛ́nɔ kpàatɛtɛ Leanɛ kɔ̃n
Rasɛlio kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛri mɛ̀n plaaanɔ.
2 Ben à nɔgbɛ̃ zĩkɛri pìnɔ gbàrɛ aɔ̃ dɔ aɛ kɔ̃n ń nɛ́nɔ. Beee gbɛra Lea kɔ̃n a nɛ́nɔ, ben Rasɛli
kɔ̃n Yusufuo tɛ́ ń kpɛɛ.
3 À dɔ̀ńnɛ aɛ à kùɛ tɔɔtɛ gɛ̃̀n swɛɛplaa ai à gàa à kào a vĩ̀i pì kiia.
4 Ben Isau bàalɛ à mɔ̀ à dàalɛ à mlɛ̃̀a, à ɔɔ dà à gã̀n à lɛ́ pɛ̀a, ben aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀.
5 Isau wɛ́ɛ sɛ̀ à nɔgbɛ̃nɔ è kɔ̃n nɛ́nɔ, ben à bè: Dénɔ bé wà kúnyo kɛ̀? Yakubu wèàla à bè: Nɛ́
kɛ̀ Luda ma gbaanɔmɛ.
6 Ben nɔgbɛ̃ zĩkɛri pìnɔ sɔ̃̀ńzi kɔ̃n ń nɛ́nɔ aɔ̃ kùɛ.
7 Ben Lea kɔ̃n a nɛ́nɔ sɔ̃̀ńzi dɔ aɔ̃ kùɛ. Beee gbɛra Yusufu kɔ̃n Rasɛlio sɔ̃̀ńzi aɔ̃ kùɛ.

8 Isau bè: Pɔ́ kɛ̀ ma dańlɛ kɛ̀nɔɔ dɛ diamɛ? Yakubu wèàla à bè: Lɛ ma n pɔnnaa e yãnzimɛ.
9 Isau bè: Ma gbɛ̃, ma pɔ́nɔ mɔ̀ma, ǹgɔ̃ n pɔ́nɔ kũna.
10 Ben Yakubu bè: Auo! N yã nna! Tó ma n pɔnnaa è, ǹ ma gba sí, zaakɛ wa wɛ́ɛsikɔ̃lɛna
kɛ̀mɛ lán wɛ́ɛsikɔ̃lɛna kɔ̃n Ludao bàmɛ, ben n gbãakɛ kpàmazi.
11 Ǹ gbaa kɛ̀ ma mɔonnɛɛ sí, zaakɛ Luda aubarika dàmagu, pɔ́kee e kɛ̃sãmaro. Lɛmɛ à
nàkɔ̃rɛa lɛ, ben à sì.
12 Ben Isau bè: Wà da zɛ́n wà tá. Mɛ́ gányo.
13 Ben à wèàla à bè: Ma dii, ń dɔ̃ kɛ̀ nɛ́nɔ gbãa vĩro, ben má sãa kɔ̃n zùnɛ bɔ̀rɔnɔ vĩ. Tó wa
tá gbãaa ò gurɔ do, pɔ́kãdeenɔ é gaga píngimɛ.
14 Ǹ dɔmɛ aɛ ma dii, mɔma n zɔ̀bleri mɛ́gɔ̃ tɛ́ pɔ́nɔ kpɛɛ kɔ̃n nɛ́nɔ busɛbusɛ ai mà mɔ́ mà n
le Sei.
15 Isau bè: Mɛ́ ma gbɛ̃kenɔ tónyo. Yakubu bè: À kɛ̀ dɛa nɛ́ kɛ lɛ dɔɔ? Ǹ tó mà n pɔnnaa e dii.
16 Zĩ beeean Isau dà Sei zɛ́n.
17 Ben Yakubu gàa Suko. À bɛɛ bò gwe, ben à lá kutaanɔ dɔ̀ pɔ́nɔnɛ. Bee yãnzi wà tɔ́ kpà
guu pìnɛ Suko.
18 Kɛ̀ Yakubu sù kɔ̃n Mɛsɔpɔtamiao, à kà wɛ́tɛ kɛ̀ wè be Sɛkɛmu, Kanaa bùsun aafia, ben à
bùra kàɛ wɛ́tɛ pì saɛ.
19 À a bùrakaɛkii lù Sɛkɛmu de Amɔ nɛ́nɔa kondogi basɔɔro.
20 Gwen à sa'okii bòn, à tɔ́ kpànɛ Luda Isarailinɔ Luda.

34

Sɛkɛmu kusina Dinaa

1 Lea nɛ́nɔgbɛ̃ Dina kɛ̀ à ì kɔ̃n Yakubuo bɔ̀ à wɛ́ɛ kpáɛ bùsu pì nɔgbɛ̃nɔzi.
2 Kɛ̀ bùsu pì kí Amɔ nɛ́ Sɛkɛmu, Ivi borii à è, à à sɛ̀ gbãaao, ben à dàɛo.
3 À pɔɔ dɔ nɔkparɛ pìa à yezi, ben à yã nnannaa ònɛ.
4 Ben Sɛkɛmu bè a denɛ: Ǹ nɛ́nɔkparɛ beee wɛtɛmɛ mà sɛ́.
5 Kɛ̀ Yakubu mà wà a nɛ́nɔgbɛ̃ kpɛ bɔ̀, à nɛ́nɔɔ kú sɛ̃̀n kɔ̃n à pɔ́kãdeenɔ, ben à yɛ̃̀tɛ ai aɔ̃ sù.
6 Ben Sɛkɛmu de Amɔ gàa à Yakubu le à yã pì onɛ.
7 Kɛ̀ Yakubu nɛ́nɔ bɔ̀ sɛ̃̀n wà sù, ben aɔ̃ yã pì mà gɔ̃ɔ. Aɔ̃ nɔ̀sɛ yàka aɔ̃ pɔ fɛ̃̀ maamaa, kɛ̀
Sɛkɛmu wíyã kɛ̀ Isarailinɔnɛ yãnzi, à dàɛ kɔ̃n Yakubu nɛ́nɔgbɛ̃o à yã kɛ̀ dɛ wà kɛroo kɛ̀.
8 Ben Amɔ bèńnɛ: Ma nɛ́ Sɛkɛmu pɔɔ dɔ a nɛ́nɔgbɛ̃a. A yã nna. À à kpáa nɔɔ ũ.
9 Wà lɛdolɛ kɛ wàgɔ̃ wa nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kpãsãakɔ̃a.
10 Àgɔ̃ kúwao, wa bùsu kuu a pɔ́ ũmɛ. À vɛ̃ɛn àgɔ̃ laa taan àgɔ̃ tɔɔtɛ vĩ.
11 Ben Sɛkɛmu ò Dina de kɔ̃n à dãgɔ̃nɔnɛ à bè: À tó mà a pɔnnaa e. Pɔ́ kɛ̀ a be mà kpáawa
mɛ́ kpá.
12 À anzureblebɔ lɛ́ damɛ bíta kɔ̃n gbaanɔ paripari. Pɔ́ kɛ̀ á ò mɛ́ kpá. À nɛ́nɔkparɛ pì kpáma
nɔɔ ũ.
13 Ben Yakubu nɛ́nɔ wè Sɛkɛmu kɔ̃n à de Amɔola kɔ̃n mɔnafikio kɛ̀ Sɛkɛmu ń dãre kpɛ bɔ̀
yãnzi.
14 Aɔ̃ bèńnɛ: Wé fɔ̃ wà beee kɛro, wé fɔ̃ wà wa dãre kpá gɛfɔɔdeearo, zaakɛ wíyãmɛ wa kiia.
15 Wé we a yãziro, séto à gɔ̃ lán wapinɔ bà a gɔ̃gbɛ̃nɔ bɛ̃̀ngu kɛ ń píngi.
16 Tó a bɛ̃̀ngu kɛ̀, wé wa nɛ́nɔ kpãsãawa wé a nɛ́nɔ sɛ́ nɔɔ ũ. Wégɔ̃ kúao, wé gɔ̃ bori dɔ̃nkɔ̃nɔ
ũ.
17 Mɔde tó ée we wa yãziro, tó ée bɛ̃̀ngu kɛro, wé wa dãre sɛ́ wà táomɛ.
18 Yã pì kɛ̀ Amɔ kɔ̃n a nɛ́ Sɛkɛmuonɛ nna.
19 Gɔ̃kparɛ pì yã pì gɔ̃̀gɔ̃ kpakpaa kɛ̀ Yakubu nɛ́nɔgbɛ̃ yã kànɛ yãnzi. À bɛ̀ɛ vĩ dɛńla a de
bɛdeenɔ tɛ́.
20 Amɔ kɔ̃n a nɛ́ Sɛkɛmuo gàa ń wɛ́tɛ bĩilɛa, ben aɔ̃ yã ò kɔ̃n wɛ́tɛdeenɔ wà bè:
21 Gbɛ̃ pìnɔ yãke vĩwaoro. Wà tó aɔ̃gɔ̃ kú wa bùsun aɔ̃gɔ̃ laa taa, zaakɛ bùsu pì yàasa eé mɔ́wa.
Wé ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ sɛ́ wé wa nɛ́nɔ kpáḿma.
22 Gbɛ̃ pìnɔ sɔ̃ é we wàgɔ̃ kúwao lɛ wà gɔ̃ bori dɔ̃nkɔ̃ ũro, séto èe kɛ wa gɔ̃gbɛ̃ píngi bɛ̃̀ngu kɛ̀
lán ń bà baasiro.
23 Aɔ̃ pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n ń auzikinɔ kɔ̃n ń zùnɔ píngi é gɔ̃ wa pɔ́ ũroo? Wà weńnɛ lɛ aɔ̃gɔ̃ kúwao.
24 Wɛ́tɛ pì deenɔ Amɔ kɔ̃n a nɛ́ Sɛkɛmuo yã mà, ben aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ bɛ̃̀ngu kɛ̀ ń píngi.
25 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ, kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɔ̃n wãwãao aɔ̃ɔ kú kɔ̃n yãke laasuuoro, Yakubu nɛ́ gɔ̃ɔn
plaaanɔ Simɛɔ kɔ̃n Levio, Dina vɛ̃̀linɔ, aɔ̃ baade a fɛ̃ɛdaa sɛ̀ aɔ̃ sì wɛ́tɛ aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ ń píngi.
26 Aɔ̃ Amɔ kɔ̃n a nɛ́ Sɛkɛmuo dɛ̀dɛ, ben aɔ̃ Dina sɛ̀ aɔ̃ bɔ̀o Sɛkɛmu kpɛ́n aɔ̃ tào.
27 Wɛ́tɛdeenɔ dɛdɛna gbɛra Yakubu nɛ́nɔ mɔ̀ wà wɛ́tɛ pɔ́nɔ nàkɔ̃a kɛ̀ wà wí dà ń dãrea yãnzi.

28 Aɔ̃ ń sãanɔ kɔ̃n ń blènɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n ń zùnɔ kɔ̃n ń zaakinɔ, pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú wɛ́tɛ guunɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀
aɔ̃ɔ kú ń buraanɔ píngi.
29 Aɔ̃ ń auzikinɔ sɛ̀ɛ píngi kɔ̃n ń nɛ́nɔ kɔ̃n ń nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú ń bɛɛnɔ píngi.
30 Ben Yakubu bè Simɛɔnɛ kɔ̃n Levio: A sumɛ yã zaaao. Kanaanɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n bùsu
kɛ̀kii bori pãndenɔ égɔ̃ ye ma kãziro. Lán wá pariro nà, tó aɔ̃ lìgawazi, tó aɔ̃ sìwagu, aɔ̃é ma dɛ
kɔ̃n ma boriinɔo píngimɛ.
31 Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Kɛ̀ à wa dãre dìɛ kaarua ũ, beee maan gweɔ́?

35

Luda aubarikadana Yakubun Bɛtɛli

1 Luda bè Yakubunɛ: Ǹ fɛɛ ǹ tá Bɛtɛli ǹ vɛ̃ɛ gwe. Ǹ ma gbãgbãkii bo gwe, zaakɛ ma bɔ ma
mɔnzi gwe gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ɛ bàa lɛɛ n vì̃inɛ.
2 Ben Yakubu bè a bɛdeenɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ ń píngi: À bori zì̃tɔnɔ tãa kɛ̀ á vĩinɔ kwɛ́ɛ
à zú o à a pɔ́kãsãanɔ lendee kpá.
3 Wé fɛɛ wà tá Bɛtɛli. Mɛ́ Luda gbãgbãkii bo gwe, zaakɛ à dɔ̀malɛ ma nawɛ̃akɛgurɔ, ègɔ̃
kúmao guu kɛ̀ ma gaan píngi.
4 Ben aɔ̃ bori zì̃tɔnɔ tãa kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩinɔ kpàa kɔ̃n swãi kɛ̀ aɔ̃ɔ dananɔ, ben à pɔ́ pìnɔ vì̃i gbíi lí
gbáru Sɛkɛmu saɛ.
5 Kɛ̀ Yakubu kɔ̃n a nɛ́nɔ dà zɛ́n, Ludaa tò vĩa wɛ́tɛ kɛ̀ kú ń saɛnɔ deenɔ kù̃ maamaa, ben aɔ̃
gbɛ̃kee e pɛ́ɛńziro.
6 Ben Yakubu kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ ń píngi kà Luzu kɛ̀ wè be tia Bɛtɛli, Kanaa bùsun.
7 À sa'okii bò gwe, ben à tɔ́ kpà guu pìnɛ Bɛtɛli Luda, zaakɛ gwen Luda bɔ̀ à mɔ̀zin gurɔɔ kɛ̀
èe bàa sii a vì̃inɛ.
8 Debora kɛ̀ dɛ Rɛbɛka gwàri ũ yãa gà gwe, ben wà à vì̃i gbíi lí gbáru Bɛtɛli saɛ. Ben wà tɔ́
kpànɛ Ɔɔdɔlizi.
9 Luda bɔ̀ à mɔ̀ Yakubuzi dɔ à suna kɔ̃n Mɛsɔpɔtamiao gbɛra, à aubarika dàn
10 à bè: N tɔ́n Yakubu, mɔde weé bennɛ Yakubu dɔro, sé Isaraili. Lɛmɛ à tɔ́ kpànɛ Isaraili
lɛ.
11 Luda bènɛ dɔ: Luda Gbãapingiden ma ũ. Àgɔ̃ nɛ́ ii àgɔ̃ kaara. Borii é bɔ n kiia kɔ̃n bori
pariinɔ dɔ, n bori kenɔ égɔ̃ dɛ kínanɔ ũ.
12 Mɛ́ bùsu kɛ̀ má kpà Ibraĩ kɔ̃n Isaakuoa kpámma kɔ̃n n boriinɔ n gaa gbɛra.
13 Ben Luda fɛ̀ɛ à bɔ̀ guu kɛ̀ à yã ònɛn.
14 Yakubu gbɛ̀ pɛ̀ɛ guu kɛ̀ Luda yã ònɛn dɔngupɔ ũ. À í tɔ̀a à nɔ́si kùa.
15 Ben Yakubu tɔ́ kpà guu kɛ̀ Luda yã ònɛn pìnɛ Bɛtɛli.

Rasɛli kɔ̃n Isaakuo gaa

16 Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ Bɛtɛli wà dà zɛ́n. Kɛ̀ aɔ̃ kà kĩi kɔ̃n Ɛflatao, Rasɛli nɛ́'igurɔɔ kà, ben nɛ́'ii kɛ̀a zĩ'ũ.
17 Nɛ́'iwãwãa à kù̃ gbãa, ben nɛ́sɛɛri bènɛ: Ǹton vĩa kɛro, n nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì dɔ.
18 Rasɛli gbãa vĩ dɔro èe gaa, ben à tɔ́ kpà a nɛ́ pìnɛ Bɛnɔni, ben à de tɔ́ kpànɛ Bɛyãmi.
19 Kɛ̀ Rasɛli gà, wà à vì̃i Ɛflata kɛ̀ wè be tia Bɛtɛlɛmu zɛ́n.
20 Yakubu gbɛ̀ dɔngupɔ pɛ̀ɛ à miraa. Rasɛli mira gbɛ̀ pì kú gwe ai kɔ̃n a gbɛ̀ao.
21 Isaraili ɛ̀ara à dà zɛ́n, ben à bùra kàɛ sãdãrinɔ gugwagba aɛ.
22 Gurɔɔ kɛ̀ à kú bùsu pìn Rubɛni gàa à dàɛ kɔ̃n Bilao, Yakubu nɔ yìgisai, ben Yakubu yã pì
mà.
Yakubu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì mɛ̀n kuri awɛɛplaa.
23 Lea nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Yakubu daudu Rubɛni, Simɛɔ, Levi, Yuda, Isaka kɔ̃n Zɛbulunio.
24 Rasɛli nɛ́nɔn Yusufu kɔ̃n Bɛyãmio ũ.
25 Rasɛli zĩkɛri Bila nɛ́nɔn Dani kɔ̃n Nafatalio ũ.
26 Lea zĩkɛri Zilipa nɛ́nɔn Gada kɔ̃n Asao ũ. Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ń í kɔ̃n Yakubuo
Mɛsɔpɔtamianɔn gwe.
27 Ben Yakubu kà a de Isaaku kiia Mamare. À kú Kiriataba kɛ̀ wè be tia Ɛblɔnu saɛ, guu kɛ̀
Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo vɛ̃ɛn.
28 Isaaku kà wɛ̃ bakɛ̃ndo
29 à zi kù̃ kótokoto, ben à gà à kà a gbɛ̃nɔla, ben à nɛ́nɔ Isau kɔ̃n Yakubuo à vì̃i.

36

Isau boriinɔ

1 Isau kɛ̀ wè benɛ dɔ Ɛdɔmu boriinɔ yãn yɛ̀.
2 Isau Kanaa nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀, Iti bori Ɛlɔni nɛ́ Ada kɔ̃n Ivi bori Ana nɛ́ Ɔɔlibama, Zibɛɔ̃ dioo.
3 À Sumaila nɛ́ Basɛma, Nɛbayo dãre sɛ̀ dɔ.

4 Ada Ɛlifaza ìo, ben Basɛma Ruɛli ì.
5 Ɔɔlibama Yeusu kɔ̃n Yalamuo kɔ̃n Korao ì. Isau nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ń í Kanaa bùsunɔn gwe.
6 Isau a nɔɔnɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n a bɛdeenɔ ń píngi kɔ̃n a pɔ́kãdeenɔ
kɔ̃n a auziki kɛ̀ à è Kanaa bùsunnɔ píngi, ben à gàa Sei bùsun à zã̀ kũ̀ kɔ̃n a dãaro Yakubuo,
7 zaakɛ aɔ̃ auziki bíta bé à tò aɔ̃é fɔ̃ wàgɔ̃ kú kɔ̃oro. Bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔ kún e mɔ́ḿmaro, kɛ̀ aɔ̃ pɔ́nɔɔ
pari yãnzi.
8 Isau vɛ̃̀ɛ Sei gusĩsĩdeen kɛ̀ wè be tia Ɛdɔmu.
9 Isau kɛ̀ dɛ Ɛdɔmunɔ dezi káaku ũ boriinɔn yɛ̀.
10 Isau nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Ada nɛ́ Ɛlifaza kɔ̃n Basɛma nɛ́ Ruɛlio.
11 Ɛlifaza nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Temana, Omaa, Zefo, Gatamu kɔ̃n Kenazio ũ.
12 Ɛlifaza nɔ yìgisain Timina ũ. Àmbe à Amalɛki ìo. Isau nɔ Ada dionɔn gwe.
13 Ruɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Naata, Zɛra, Sama kɔ̃n Mizao. Isau nɔ Basɛma dionɔn gwe.
14 Isau nɔ Ana nɛ́ Ɔɔlibama, Zibɛɔ̃ dioo nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Yeusu, Yalamu kɔ̃n Korao.
15 Isau bori kínanɔn yɛ̀: Isau daudu Ɛlifaza bori kínanɔn Temana, Omaa, Zefo, Kenazi,
16 Kora, Gatamu kɔ̃n Amalɛkio ũ. Ɛlifaza bori kínanɔ, Ada dionɔn gwe. Aɔ̃ɔ kú Ɛdɔmunɔ
bùsun.
17 Isau nɛ́ Ruɛli bori kínanɔn yɛ̀: Naata, Zɛra, Sama kɔ̃n Mizao. Ruɛli bori kínanɔ, Basɛma
dionɔn gwe. Aɔ̃ɔ kú Ɛdɔmunɔ bùsun.
18 Isau nɔ Ɔɔlibama bori kínanɔn yɛ̀: Yeusu, Yalamu kɔ̃n Korao. Ana nɛ́ Ɔɔlibama dionɔn
gwe.
19 Isau kɛ̀ wè benɛ dɔ Ɛdɔmu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe, à bori kínanɔn gwe.

Sei boriinɔ

20 Sei, Ori borii kɛ̀ kú Ɛdɔmunɔ bùsun zaa káaku nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Lotana, Sobala, Zibɛɔ̃, Ana,
21 Disɔ̃, Ɛza kɔ̃n Disão.
22 Lotana nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Ori kɔ̃n Omamuo. Lotana dãren Timina ũ.
23 Sobala nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Alavã, Manaa, Ebala, Sefo kɔ̃n Onamuo.
24 Zibɛɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Aya kɔ̃n Anao. Ana pì bé à bɔ̀ bia wãaa zaa gbáan gurɔɔ kɛ̀ èe a de
zaakinɔ dãa.
25 Ana nɛ́gɔ̃gbɛ̃n Disɔ̃ ũ, à nɛ́nɔgbɛ̃ sɔ̃ Ɔɔlibama.
26 Disɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Ɛmɛdã, Ɛsɛbã, Itirana kɔ̃n Keranao.
27 Ɛza nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Bilana, Zavã kɔ̃n Akanao.
28 Disã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Uzu kɔ̃n Aranao.
29 Ori bori kínanɔn yɛ̀: Lotana, Sobala, Zibɛɔ̃, Ana,
30 Disɔ̃, Ɛza kɔ̃n Disão. Ori bori kínanɔ kɔ̃n ń borii kɛ̀ aɔ̃ kú Sei bùsunnɔn gwe.
31 Kína kɛ̀ aɔ̃ kí blè Ɛdɔmunɔ bùsun Isarailinɔ kínanɔ ãanɔn yɛ̀.
32 Bɛɔ nɛ́ Bɛla, Dinaba gbɛ̃ bé à kí blè Ɛdɔmu káaku.
33 Kɛ̀ à gà, ben Zɛra nɛ́ Yobabu, Bɔzɔra gbɛ̃ kí blè à gɛ̃ɛ ũ.
34 Kɛ̀ à gà, ben Temana bùsu gbɛ̃ Usamu kí blè à gɛ̃ɛ ũ.
35 Kɛ̀ à gà, ben Bedada nɛ́ Adada, Avi gbɛ̃ kí blè à gɛ̃ɛ ũ. Àmbe à zĩ̀ blè Midiãnɔa Mɔabunɔ
bùsun.
36 Kɛ̀ à gà, ben Masareka gbɛ̃ Samala kí blè à gɛ̃ɛ ũ.
37 Kɛ̀ à gà, ben Reobo kɛ̀ kú Yuflati saɛ gbɛ̃ Saulu kí blè à gɛ̃ɛ ũ.
38 Kɛ̀ à gà, ben Akabo nɛ́ Baali Ana kí blè à gɛ̃ɛ ũ.
39 Kɛ̀ à gà, ben Pau gbɛ̃ Adada kí blè à gɛ̃ɛ ũ. À nɔɔ tɔ́n Mɛtabɛli, Matarɛdi nɛ́mɛ, Mɛzaba
dio.
40 Isau bori kínanɔ tɔ́n yɛ̀ kɔ̃n ń bùsunɔ: Timina, Alava, Yɛtɛ,
41 Ɔɔlibama, Ela, Pinɔ,
42 Kenazi, Temana, Mibiza,
43 Magadiɛli kɔ̃n Iramuo. Ɛdɔmunɔ kínanɔn gwe wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo bùsu kɛ̀ aɔ̃ vɛ̃̀ɛn. Isau kɛ̀ dɛ
Ɛdɔmunɔ dezi ũu boriinɔn gwe.

37

Yusufu nana'ona

1 Yakubu kú Kanaa bùsun guu kɛ̀ a de vɛ̃̀ɛn.
2 Yakubu boriinɔ yãn yɛ̀. Yusufu nɛ́ gɔ̃kparɛmɛ. À wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛplaadee guu kɛ̀ èe sãanɔ
dãa kɔ̃n a vĩ̀inɔ, à de nɔɔnɔ Bila kɔ̃n Zilipao nɛ́nɔ, ben à dà zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ kɔmɔtɔ kɛ̀ a denɛ.
3 Isaraili ye Yusufuzi dɛ a nɛ́ kpaaanɔla kɛ̀ à à ì a zikũ guu yãnzi, ben à utagyaba zɔ̃̀nɛ.
4 Kɛ̀ à vĩ̀inɔ è ń dee ye Yusufuzi dɛńla, ben aɔ̃ zàn aɔ̃è we wà yã nnaa ooro.
5 Yusufu nanaa ò, ben à tɔ̃kɛ̃̀ a vĩ̀inɔnɛ, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà zàn dɛ zi pɔ́la.

6 À bèńnɛ: À nanaa kɛ̀ má ò ma.
7 Má è wée ése yiyii bura, ben ma ése bakaa fɛ̀ɛ à zɛ̀. A pɔ́nɔ lìgazi, ben aɔ̃ nàɛnɛ.
8 Ben à vɪ̀inɔ bènɛ: Nɛ́ kí blewan yɔ́? Nɛ́ gbãaa blewan yɔ́? Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà zàn dɛ yã pɔ́la
nanaa kɛ̀ à ò pì yãnzi.
9 Yusufu ɛ̀ara à nanaa ò dɔ, ben à tɔ̃kɛ̃̀ a vɪ̀inɔnɛ à bè: Ma ɛara ma nanaa ò dɔ. Má è ɔfãntɛ̃
kɔ̃n mɔvurao kɔ̃n sɔsɔnɛ mɛ̀n kuri awɛɛdoonɔɔ e naɛɛmɛ.
10 À nanaa pì tɔ̃kɛ̃̀ a denɛ dɔ, ben à de pàtaa à bè: Nana kparee takan ń ò lɛɛ? Mapi kɔ̃n n
dao kɔ̃n n vɪ̀inɔ, wé mɔ́ wà kúɛ n aɛn yɔ́?
11 À vɪ̀inɔ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpào. À de sɔ̃ nanaa pì yã kũna a nɔ̀sɛ guu.
12 À vɪ̀inɔ gàa ń de sãanɔ dã Sɛkɛmu.
13 Ben Isaraili bè Yusufunɛ: N vɪ̀inɔ e sãa dãa Sɛkɛmu. Mɛ́ n zĩ ń kiia. À wèàla à bè: Ma
yãa.
14 Ben à bènɛ: Ǹ gá ǹ n vɪ̀inɔ gwa kɔ̃n sãanɔ, tó aɔ̃ɔ aafia. Ǹ ɛara ǹ sumɛ kɔ̃n aɔ̃ baaruo. Ben
à à gbàrɛ, à bɔ̀ Ɛblɔnu guzurɛn à gàa Sɛkɛmu.
15 Ɛ̀e likɔ̃aa zɔ̃ɔ sɛ̃̀n, ben gɔ̃gbɛ̃ ke dààlɛ à à là: Bɔ́n nɛ́ɛ wɛtɛɛ?
16 À wèàla à bè: Mɛ́ɛ ma vɪ̀inɔ wɛtɛɛmɛ. Tó ń ń sãdãkii dɔ̃, ǹ omɛ.
17 Gɔ̃gbɛ̃ pì bè: Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ gura kɛ̀, má mà aɔ̃ bè wèe gaa Dotãmɛ. Ben Yusufu pɛ̀ɛńzi à ń lé
Dotã.
18 Kɛ̀ aɔ̃ à è kãaa, ai àgɔ̃ gá ká ń kiia, aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi wà bè wà à dɛ.
19 Aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: À gwa, nana'ori e mɔɔ kãaa.
20 À tó wà à dɛ wà à zu lɔ̀gɔ kɛ̀nɔ doke guu, wé be nɔ̀bɔ pãsĩ bé à à dɛ̀ à sò. Ɛndɛ̃ wé e lán à
nanaanɔ é mì dɛ nà.
21 Kɛ̀ Rubɛni yã pì mà, à yezi à à mì sí, ben à bè: Wàton à dɛro,
22 àton aru bɔaro. À à zu lɔ̀gɔ kɛ̀kiin gbáan kɛ̀. Àton à dɛro. Rubɛni òńnɛ lɛ, kɛ̀ à yezi à à mì
sí à à kpá a dea yãnzimɛ.
23 Kɛ̀ Yusufu kà a vɪ̀inɔ kiia, aɔ̃ à uta bɔ̀, à utagyaba maaa pì.
24 Ben aɔ̃ à sɛ̀ wà à zù lɔ̀gɔ pìn. Lɔ̀gɔ pì da korimɛ à í vĩro.
25 Ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛ wèe pɔ́ blee. Kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ sɛ̀, aɔ̃ Sumaila bori laatarinɔ è, aɔ̃ bɔ̀ Giliada bùsun aɔ̃ɔe
gaa Igipiti. Aɔ̃ lakuminɔɔ dò pɔ́nɔ kɔ̃n lí'ɔ ɛ̃zɛ̃o kɔ̃n lí'ɔ gũ nnannaao sɛna.
26 Ben Yuda bè a gbɛ̃nɔnɛ: Tó wa wa dãaro dɛ̀, ben wa à gɛ̀ ùtɛ, bɔ́ àren wé ee?
27 À tó wà à yá Sumaila borii pìnɔa. Wàton à dɛro, wa dãaronloo? Wa aru dɔ̃nkɔ̃mɛ. Ben à
gbɛ̃nɔ à yã mà.
28 Kɛ̀ Midiã laatari pìnɔɔ e mɔɔ gɛ̃ zɛ́la, ben aɔ̃ Yusufu gà wà bɔ̀ lɔ̀gɔn, aɔ̃ à yà Sumaila borii
pìnɔa kondogi baro, ben wà tào Igipiti.
29 Kɛ̀ Rubɛni mɔ̀ lɔ̀gɔ pì kiia, èe Yusufu e gwe dɔro, ben à a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̃̀kɛ̃,
30 ben à gàa a dãaronɔ kiia à bè: Nɛ́ pì kú gwe dɔro. Mɛ́ gá má kɔ̃n beeeo?
31 Aɔ̃ blèkofĩi kṹ wà dɛ̀, ben aɔ̃ Yusufu uta pì sɛ̀ wà màɛ à aru guu.
32 Ben aɔ̃ à utagyaba pì sɛ̀ wà gàao ń denɛ aɔ̃ bè: Pɔ́ kɛ̀ wá èn yɛ̀. N nɛ́ utan yɔ́, ke à pɔ́nlo?
33 À dɔ̃̀, ben à bè: Ma nɛ́ utamɛ, nɔ̀bɔ pãsĩ bé à à sò. Wãiyoo, wà ma nɛ́ Yusufu
kɛ̃̀sãkãsãkɔ̃ɛmɛ.
34 Ben à a utadaa gà à kɛ̃̀ à pɔ́kãsãa sɛ̀ à dà, ben à a nɛ́ pì sósobi kɛ̀ gìkɛna.
35 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n à nɛ́nɔgbɛ̃nɔ mɔ̀ à làakari kpáɛnɛ ń píngi, mɔde à gì à làakari kpáɛzi à bè:
Mɛ́gɔ̃ ma nɛ́ pì gɛ̀ ɔ́ɔ dɔɔmɛ ai mà gá táo à kiia gɛ̀wãan. Ben èe sósobi ɔ́ɔ dɔɔ a nɛ́ pì yã musu.
36 Midiã pìnɔ sɔ̃ Yusufu yà Pɔtifaa Igipiti. Fili'auna ìba kemɛ, àmbe à dogarinɔ gbɛ̃nsi ũ.

38

Yuda kɔ̃n Tamao

1 Zĩ beeea Yuda bɔ̀ a gbɛ̃nɔ kiia à gàa à vɛ̃̀ɛ Adulamu gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Ira bɛ.
2 Gwen à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n Kanaa bùsu gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Sua nɛ́nɔgbɛ̃o, ben à à sɛ̀ nɔɔ ũ.
3 À nɔ̀ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à tɔ́ kpànɛ Ɛɛ.
4 À ɛ̀ara à nɔ̀ sì dɔ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, ben à tɔ́ kpànɛ Ona.
5 À ɛ̀ara à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì dɔ, ben à tɔ́ kpànɛ Sela. Gurɔɔ kɛ̀ à nɛ́ pì ì, à kú Kezibimɛ.
6 Ben Yuda nɔgbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Tama sɛ̀ a daudu Ɛɛnɛ.
7 Ɛɛ kɛ̀ Diinɛ zaa, ben à à dɛ̀.
8 Ben Yuda bè Onanɛ: Ǹ n vɪ̀i gyaanɔɔ sɛ́ ǹ borii kɛ n vɪ̀inɛ, lán wè kɛ nà.
9 Kɛ̀ Ona dɔ̃ kɛ̀ nɛ́ kɛ̀ é i kɔ̃n a vɪ̀i gyaanɔɔo égɔ̃ dɛ a borii ũro, tó à dàɛo ben à yezi a zĩnda e,
è à gɔ̃gbɛ̃ pɔ́ kwɛ́ɛmɛ, lɛ àton borii kɛ a vɪ̀inɛro yãnzi.
10 Yã kɛ̀ èe kɛɛ pì kɛ̀ Diinɛ zaa, ben à à dɛ̀ dɔ.

11 Ben Yuda bè a nɛ́ gyaanɔ Tamanɛ: Ǹ gá ǹgɔ̃ gyaanɔɔ blee n de bɛ ai ma nɛ́ Sela ìsi kũ.
Zaakɛ èe daa Sela é ga lán a vl̃inɔ bàmɛ. Ben Tama gàa à vɛ̃ɛ a de bɛ.
12 Kɛ̀ à gurɔɔ gì kɛ̀, ben Yuda naɔ̃ gà. Kɛ̀ à nɔ̀sɛ kpàɛ, à dà zɛ́n èe gaa a sãkãkɛ̃ɛrinɔ kiia
Timina kɔ̃n a gbɛ̃nna Irao.
13 Ben wà à baaru kpà Tamanɛ wà bè: N zã de e gaa Timina a sãanɔ kã kɛ̃ɛ.
14 Ben à a gyaanɔblepɔnɔ bɔ̀ à pɔ́dangãn sɛ̀ à kù a uua, ben à gàa à vɛ̃ɛ Enaimu bĩilɛa Timina
zɛ́n. Zaakɛ à è Sela bíta kũ̀, wèe à kpáa nɔɔ ũro.
15 Kɛ̀ Yuda à è, ben à à dìɛ kaarua ũ kɛ̀ à pɔ́ kù a uua yãnzi.
16 Ben à sɔ̃̀zi zɛ́ saɛ à bè: Ǹ tó mà daɛnyo. Èe à dɔ̃ a nɛ́ gyaanɔɔ ũro. Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Tó n
daɛmao, bɔ́n nɛ́ kpámaa?
17 À wèàla à bè: Mɛ́ ma kpàsa blènɛ mɛ̀n doo kpãsãnnɛ. Ben à bè: Ǹ tɔɔba diɛmɛ ai ǹgɔ̃ gaa
kpãsã.
18 Ben à à là à bè: Bɔ́ tɔɔban mɛ́ diɛnnɛɛ? A bè: Ǹ n sèedakɛbɔ kɔ̃n a bào kɔ̃n gò kɛ̀ ń kũnao
kpáma. Ben à kpàa à dàɛo à nɔ̀ dɔ̀n.
19 Ben nɔgbɛ̃ pì fɛ̀ɛ à tà bɛ à a pɔ́dangãn bɔ̀ à a gyaanɔblepɔnɔ sɛ̀ à dà.
20 Yuda a gbɛ̃nna Adulamu gbɛ̃ zl̃̀ kɔ̃n blènɛo à tɔɔba boo nɔgbɛ̃ pì kiia. Kɛ̀ à kà, èe à ero.
21 Ben à gwedeenɔ làla à bè: Kaarua kɛ̀ kú Enaimu zɛ́ saɛ kɛ̀ yã kú máa? Aɔ̃ wèàla wà bè:
Kaarua kee kú kɛ̀ro fá!
22 Ben à ɛ̀ara à tà, à bè Yudanɛ: Mɛ́ɛ à ero. Gwedeenɔ bè wà kaarua ke dɔ̃ gwe yã sero.
23 Ben Yuda bè: Àgɔ̃ pɔ́ pìnɔ kũna. Wé tó gbɛ̃nɔ wa yáa dɔro. Ma n zĩ kɔ̃n blè pìo, nɛ́ɛ à ero.
24 Mɔ aagɔ̃ɔ gbɛra wà mɔ̀ wà ò Yudanɛ wà bè: N nɛ́ naɔ̃ Tama kaarua kà, ben à nɔ̀ sì a
pãpãkɛna pì guu. Yuda bè: À bɔo wà tɛ́ sɔ̃a.
25 Kɛ̀ wèe bɔɔo bàazi, à lɛ́kpãsã kɛ̀ a zã denɛ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ kɛ̀kiinɔ vĩi bé à nɔ̀ dɔ̀magu. Ǹ
sèedakɛbɔ kɔ̃n a bào kɔ̃n gò kɛ̀kiio gwa, tó ń à de dɔ̃.
26 Yuda pɔ́ pìnɔ dɔ̃̀, ben à bè: Nɔgbɛ̃ pì yã nna dɛmala, zaakɛ mɛ́ɛ à kpá ma nɛ́ Selaaro. Yuda
e daɛo dɔro.
27 Kɛ̀ à kà nɛ́'ina, à mɔ̀ à lè sìkanɔ bé wà kú à gbɛɛɛ guu.
28 Gurɔɔ kɛ̀ èe nɛ́ ii, aɔ̃ gbɛ̃ndoo ɔ bɔ̀, ben nɛ́sɛɛri wɔ̃ɔ tɛ̃aa dɔ̀a à bè: Nɛ́ kɛ̀kii bé à bɔ̀ káaku.
29 Kɛ̀ nɛ́ pì a ɔɔ sɔ̀kpa, ben nɛ́ plaadee bɔ̀, ben nɔgbɛ̃ pì bè: N bɔ bùimɛ fá! Ben wà tɔ́ kpànɛ
Pɛrɛzi.
30 Beee gbɛra kɛ̀ à gbɛ̃ndoo kɛ̀ wà wɔ̃ɔ tɛ̃aa dɔ̀ à ɔɔa bɔ̀, ben wà tɔ́ kpànɛ Zɛra.

39

Yusufu kɔ̃n Pɔtifa naɔ̃o

1 Kɛ̀ Sumaila boriinɔ kà kɔ̃n Yusufuo Igipiti, ben Igipiti gbɛ̃ Pɔtifa à lùḿma. Fili'auna ìba
kemɛ, àmbe à dogarinɔ gbɛ̃nsi ũ.
2 Dii kú kɔ̃n Yusufuo à à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n mìnnaao. À kú a dii Igipiti gbɛ̃ pì bɛ.
3 Kɛ̀ à dii pì è Dii kúo ègɔ̃ à dakɔ̃rɛɛ kɔ̃n saao yã kɛ̀ èe kɛɛnɔ guu píngi,
4 ben Yusufu à pɔnnaa è. Pɔtifa à dìɛ a bɛgwari ũ à pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ nànɛ a ɔzĩ píngi.
5 Zaa gurɔɔ kɛ̀ à à dìɛ a bɛgwari ũ, Dii aubarika dà à bɛɛn Yusufu yãnzi. Dii aubarika dà pɔ́
kɛ̀ dɛ à pɔ́ ũunɔn píngi, bɛ pɔ́nɔ kɔ̃n bura pɔ́nɔ mámmam.
6 Ben Pɔtifa a pɔ́ píngi nà Yusufunɛ a ɔzĩ. À bà kú yãkeoro, tó èe kɛ pɔ́blee baasiro. Yusufu
sɔ̃ nɛ́ gɔ̃ ɔ̀wazimɛ, ben à zɛna maa.
7 Zĩkea Yusufu nii gɛ̃̀ a dii naɔ̃gu, ben à bènɛ: Ǹ daɛmao.
8 Ben à gì à bè: Ǹ gwa, ma dii bà kú yãkeo ua kɛ̀ guu dɔro, à pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ nàmɛ ma ɔzĩ píngi.
9 À gbãaa dɛmala ua kɛ̀ guuro, èe gímɛ kɔ̃n pɔ́keoro, sé mpi, kɛ̀ ń dɛ à nɔɔ ũ yãnzi. Mɛ́ fɔ̃ mà
yã zaa beee taka kɛ mà durun kɛ Ludanɛro.
10 Baa kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì ègɔ̃ oonɛ baabɔrɛ, èe we à dàɛoro, à yezi àgɔ̃ kúo sero.
11 Zĩkea kɛ̀ Yusufu gɛ̃̀ kpɛ́n a zĩi kɛ, à mɔ̀ à lè ua zĩkɛri kee kú kpɛ́ guuro.
12 Ben nɔgbɛ̃ pì à kũ̀ a utaa à bè: Ǹ daɛmao. Ben Yusufu a uta tònɛ gwe à bàa lɛ̀ à bɔ̀ bàazi.
13 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì è à a uta tòare à bàa lɛ̀ à bɔ̀ bàazi,
14 ben à ua zĩkɛrinɔ sìsi à bèńnɛ: À gwa, wà mɔ̀we kɔ̃n Eberuo, ben èe dɔkɛɛwao. À gɛ̃̀mazi
à daɛmao, ben ma wii lɛ̀.
15 Kɛ̀ à mà ma wiii dɔ̀awa, ben à a uta tò kaɛna ma saɛ à bàa lɛ̀ à bɔ̀ bàazi.
16 Ben nɔgbɛ̃ pì uta pì kàɛ a saɛ ai Yusufu dii sù,
17 ben à bènɛ: Eberu zɔ̀ kɛ̀ n suowe dɔkɛ̀mao à gɛ̃̀mazi.
18 Kɛ̀ ma wiii dɔ̀a, ben à à uta tò kaɛna ma saɛ à bàa lɛ̀ à bɔ̀ bàazi.
19 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì yã pì ò a zãnɛ à bè, lán n zɔ̀ kɛ̀mɛ nàn gwe, ben Yusufu dii pɔ fɛ̃̀ maamaa.

[20] Ben à bè wà Yusufu kũ wà à da kpɛ́siaan, guu kɛ̀ kína pisinanɔɔ káɛn, ben à gurɔplaa kɛ̀
gwe.
[21] Baa kɔ̃n beeeo Dii kúo à gbɛ̃kɛɛ kɛ̀nɛ à tò à yã kà pisinanɔ dãkparin.
[22] Ben dãkpari pì pisinanɔ nà Yusufunɛ a ɔzĩ ń píngi, wè yãke kɛ à sairo.
[23] Pisinanɔ dãkpari pì bà ègɔ̃ kú Yusufu yãoro, kɛ̀ Dii kúo yãnzi, ben ègɔ̃ à daakɔ̃rɛ kɔ̃n saao
yã kɛ̀ èe kɛɛ guu píngi.

40

Yusufu pisinanɔ nana bɔkɔ̃tɛna
[1] Beee gbɛra Igipiti kí Fili'auna wɛ̃kpaatɛri kɔ̃n a burɛdikɛrio taari kɛ̀nɛ.
[2] À pɔ fɛ̃̀ a ìba gɔ̃ɔn plaaa pìnɔzi, à wɛ̃kpaatɛri kí kɔ̃n à burɛdikɛri kío.
[3] Ben à ń ká kpɛ́siaan a dogarinɔ gbɛ̃nsi bɛ, kpɛ́ kɛ̀ wà Yusufu dàn.
[4] Dogarinɔ gbɛ̃nsi pì Yusufu dìɛ àgɔ̃ ń gwaa, ben aɔ̃ gurɔplaa kɛ̀ kpɛ́ pìn gwe.
[5] Gwãavĩ dɔ̃nkɔ̃a Igipiti kína wɛ̃kpaatɛri kɔ̃n burɛdikɛri pìo nanaa ò ń gɔ̃ɔn plaaa ń píngi,
baade kɔ̃n a pɔ́o kɔ̃n a bɔkɔ̃tɛnao.
[6] Kɛ̀ Yusufu mɔ̀ ń gwa kɔngɔ, à è aɔ̃ uu sìsi.
[7] Ben à ń lá à bè: Bɔ́ yã bé à tò a uu sisina gbȁa?
[8] Aɔ̃ wèàla wà bè: Nanaan wá ò, gbɛ̃kee kú kɛ̀ kɛ̀ à à bɔkɔ̃tɛna owero. Ben à bèńnɛ: Luda bé
à nana bɔkɔ̃tɛna vĩroo? À a nanaa pìnɔ omɛ mà ma.
[9] Ben wɛ̃kpaatɛri kí a pɔ́ ònɛ à bè: Ma nanaa guu ma geepi lí è ma saɛ.
[10] Geepi lí pì gȁ aagɔ̃mɛ. À lá bɔ̀ à vú kɛ̀ à nɛ́ ì à mà.
[11] Má Fili'auna togo kũna, ben ma geepi bɛɛ pìnɔ sɛ̀ má fɛ̃̀ à togoo pì guu má kpàa.
[12] Yusufu bènɛ: Nanaa pì bɔkɔ̃tɛnan yɛ̀. Lígã aagɔ̃ɔ pìnɔ nɛ́ gurɔ aagɔ̃ɔmɛ.
[13] Gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra Fili'auna é n mì sí. Eé ɛara à n da n zĩi guu, nɛ́ ɛara ǹgɔ̃ geepiwɛ̃ɛ bɔɔnɛ
lán nɛɛ̀gɔ̃ kɛɛ nà yã.
[14] Tó yã bɔ̀nyo nna, ǹ tó ma yã gɔ̃ dɔngu. Ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛmɛ ǹ ma yã o Fili'aunanɛ lɛ à ma bɔ
kpɛ́siaa kɛ̀ guu.
[15] Zaakɛ wà ma kũ kpãi zaa Eberu bùsun, ben baa Igipiti kɛ̀ mɛ́ɛ yãke kɛ à kà wà ma da wɛ̀ɛ
kɛ̀ guuro.
[16] Kɛ̀ burɛdikɛri kí è Yusufu nanaa pì bɔkɔ̃tɛna bɔ̀ kɔ̃n wɛ̃kpaatɛrio nna, ben à bènɛ: Ma
nanaa guu sɔ̃ má è má burɛdi sɛna gbíi aagɔ̃ dikɔ̃ana.
[17] Gbíi kɛ̀ kú musu, burɛdi bori parii kɛ̀ má kɛ̀ Fili'aunanɛ ká à guu, ben bãanɔɔ e blee ma
musu.
[18] Yusufu bènɛ: À bɔkɔ̃tɛnan yɛ̀. Gbíi aagɔ̃ɔ pìnɔ gurɔ aagɔ̃ɔmɛ.
[19] Gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra Fili'auna é n mì zɔ̃ à n logo lía, bãanɔ é n ble.
[20] À gurɔ aagɔ̃dee sɔ̃ Fili'auna igurɔ làa kɔ̃kɔ̃mɛ, ben à pɔ́blee kɛ̀ a ìbanɔnɛ. À wɛ̃kpaatɛri kí
kɔ̃n burɛdikɛri kío bɔ̀ɛ kpɛ́n a ìbanɔ wáa.
[21] Ben à ɛ̀ara à wɛ̃kpaatɛri kí dà a zĩin à ɛara àgɔ̃ í bɔɔare.
[22] Ben à burɛdikɛri kí lògo lía lán Yusufu ń nanaanɔ bɔkɔ̃tɛna òńnɛ nà.
[23] Yusufu yã e dɔ wɛ̃kpaatɛrikin dɔro, à yã sȁn.

41

Yusufu Fili'auna nana bɔkɔ̃tɛna
[1] Wɛ̃ plaa papana gbɛra Fili'auna nanaa ò, à è á zɛna Nili lɛ́a.
[2] À è zùda maa mɛ̀kpananɔ bɔ̀ɛ swaa pì wɛ̀ɛn mɛ̀n swɛɛplaa aɔ̃e sɛ̃̀ blee tàfe guu.
[3] Ben à zùda yãyãna wɔ̀zɔgɔwɔzɔgɔnɔ è mɛ̀n swɛɛplaa dɔ. Aɔ̃ bɔ̀ swawɛɛn wà tɛ̀ à káakupɔnɔ
kpɛɛ aɔ̃ zɛ̀ ń saɛ swa lɛ́a.
[4] Ben zù yãyãna wɔ̀zɔgɔwɔzɔgɔ pìnɔ zù maa mɛ̀kpana pìnɔ mɔ̀mɔ, ben Fili'auna vù.
[5] À ɛ̀ara à ii ò, ben à nanaa ò dɔ. À è ése sáko maa wɛ́ɛdee pìa ése lí dɔ̃nkɔ̃a sáko swɛɛplaa.
[6] Ben à ése sáko wɛ́ɛ wodowodoo kɛ̀ lou'i kɛ̃̀sãḿmanɔ è, à pìa ń gbɛra dɔ sáko swɛɛplaa.
[7] Ben ése sáko wɛ́ɛ wodowodoo pìnɔ ése sáko maa wɛ́ɛdee pìnɔ mɔ̀mɔ. Kɛ̀ Fili'auna vù, à è
nanaan á ò.
[8] Kɛ̀ guu dɔ̀, à kú bídi guu, ben à Igipiti màsokɛrinɔ kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃rinɔ sìsi ń píngi. À a nanaanɔ
tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ, mɔde aɔ̃ gbɛ̃kee e fɔ̃ à à bɔkɔ̃tɛna ònɛro.
[9] Ben wɛ̃kpaatɛri kí fɛɛ à yã ò Fili'aunanɛ à bè: Taari kɛ̀ má kɛ̀ yãa dɔ̀magu gbȁa.
[10] Kí, n pɔ fɛ̃̀ n zɔ̀blerinɔzi yã, ben n ma da kpɛ́siaan n dogarinɔ gbɛ̃nsi bɛ lɛdo kɔ̃n
burɛdikɛrikio.
[11] Gwãavĩ dɔ̃nkɔ̃a wa nanaa ò, wa baade kɔ̃n a pɔ́o kɔ̃n à bɔkɔ̃tɛnao.

[12] Eberu gɔ̃kparɛ kee kúwao gwe, n dogarinɔ gbɛ̃nsi zɔ̀mɛ. Kɛ̀ wa wa nanaanɔ tɔ̃kɛ̃̀nɛ, ben
à wa baade pɔ́ bɔkɔ̃tɛna ònɛ.
[13] Yã pìnɔ kɛ̀ lán à òwe nà. N ɛara n ma da ma zĩin, ben n burɛdikɛri kí pì lògo lía.
[14] Ben Fili'auna gbɛ̃ zɩ̀ wà Yusufu sísi, ben wà gàa wà à bɔ̀ wɛɛn kpakpaa. À mì bò à a
pɔ́kãsãanɔ lìɛ, ben à gàa Fili'auna kiia.
[15] Ben Fili'auna bènɛ: Ma nanaa ò, gbɛ̃kee e fɔ̃ à à bɔkɔ̃tɛna òmɛro. Má mà wà bè tó wà
ònnɛ, nɛɛ̀ fɔ̃ ǹ à bɔkɔ̃tɛna ońnɛ.
[16] Yusufu bènɛ: Èe kɛ mámbeero! Luda bé eé à bɔkɔ̃tɛna onnɛ, kí.
[17] Ben Fili'auna bènɛ: Ma nanaa guu má è má zɛna Nili lɛ́a.
[18] Má è zùda maa mɛ̀kpana mɛ̀n swɛɛplaaanɔ bɔ̀ɛ swawɛɛn aɔ̃ɔe sɛ̃̀ blee tàfe guu.
[19] Ben ma zùda pãndenɔ è dɔ mɛ̀n swɛɛplaa aɔ̃ɔ yãyãna wɔ̀zɔgɔwɔzɔgɔ, mɛ́ɛ zù yãyãna beee
takanɔ e Igipiti kɛ̀ zikiro.
[20] Ben zùda yãyãna wɔ̀zɔgɔwɔzɔgɔ pìnɔ zù mɛ̀kpana káakupɔ mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ mɔ̀mɔ.
[21] Baa kɛ̀ aɔ̃ ń mɔ́mɔ, aɔ̃ gɔ̃̀ yãyãna lán yãa bàmɛ, gbɛ̃ke é dɔ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń mɔ́mɔ sero. Ben ma vu.
[22] Nanaa guu dɔ má è, ése sáko maa wɛ́ɛde pìa ése lí dɔ̃nkɔ̃a sáko swɛɛplaa.
[23] Ben má è ése sáko teee wɛ́ɛ wodowodoo kɛ̀ lou'i kɛ̃̀sãḿmanɔ pìa ń gbɛra dɔ sáko swɛɛplaa.
[24] Ben ése sáko wɛ́ɛ wodowodoo pìnɔ ése sáko wɛ́ɛdee pìnɔ mɔ̀mɔ. Kɛ̀ má ò màsokɛrinɔnɛ, aɔ̃
gbɛ̃kee e fɔ̃ à à bɔkɔ̃tɛna òmɛro.
[25] Ben Yusufu bènɛ: Kí, nanaa kɛ̀ ń ò pìnɔ bɔkɔ̃tɛna dɔ̃nkɔ̃mɛ. Luda yã kɛ̀ à yezi à kɛɛ
ɔ̀dɔannɛmɛ, kí.
[26] Zù maa mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ nɛ́ wɛ̃̀ swɛɛplaamɛ. Ése sáko wɛ́ɛde sáko swɛɛplaaa pìnɔ sɔ̃
wɛ̃̀ swɛɛplaamɛ. Nanaa pìnɔ bɔkɔ̃tɛna dɔ̃nkɔ̃mɛ.
[27] Zù yãyãna wɔ̀zɔgɔwɔzɔgɔ mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ wà tɛ̀ à káakupɔnɔ kpɛɛ pìnɔ nɛ́ wɛ̃̀
swɛɛplaamɛ. Lɛmɛ ése sáko wɛ́ɛ wodowodoo kɛ̀ lou'i kɛ̃̀sãḿma sáko swɛɛplaaa pìnɔ dɛ lɛ dɔ.
Beeenɔmɛ wɛ̃̀ swɛɛplaaa kɛ̀ dekaa é ká ũ.
[28] Lán má ònnɛ nà tia, kí, ma bè Ludaa e yã kɛ̀ à yezi à kɛɛ ɔdɔɔannɛmɛ.
[29] Blɛwɛɛ égɔ̃ di Igipiti gu píngia maamaa ai wɛ̃̀ swɛɛplaa.
[30] Beee gbɛra dekaa é ká ai wɛ̃̀ swɛɛplaa, kãna gbãaa pì yã é sã Igipitinɔn. Dekaa pì é bùsu
pì dɛ.
[31] Dekaa kɛ̀ eé mɔ́ pì égɔ̃ pãsĩ maamaa, kãna gbãaa pì yã é dɔ gbɛ̃ken dɔro.
[32] Kí, kɛ̀ gɛ̃̀n plaan n nanaa pì ò, kɛ̀ Luda bé à dìɛ yãnzimɛ. Eé kɛ tiamɛ, à seka vĩro.
[33] Tia sa kí, ǹ wɛ́ɛzɛ̃ri ɔ̃ndɔ̃dee wɛtɛ ǹ diɛ àgɔ̃ dɛ gbãadee ũ Igipiti.
[34] Kí, ǹ gbɛ̃nɔ diɛ gbɛ̃nsinɔ ũ Igipiti aɔ̃gɔ̃ blɛwɛɛ sɔɔrodee kaakɔ̃a wɛ̃̀ swɛɛplaaa kɛ̀ blɛwɛɛ
égɔ̃ din pì guu.
[35] Aɔ̃é blɛɛ kakɔ̃a wɛ̃̀ maaa kɛ̀ èe mɔɔnɔ guu wà blɛwɛɛ ká dɔ̃̀nɔ guu wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo kɔ̃n n
tɔ́o, aɔ̃égɔ̃ dãkpaa.
[36] Tó dekaa kɛ̀ é kɛ wɛ̃̀ swɛɛplaaa pì kà Igipiti, blɛɛ pì égɔ̃ dɛ pɔ́ zikana ũ lɛ dekaa pì tón
Igipitinɔ dɛdɛro yãnzi.

Yusufu kíblena Igipiti

[37] Yã pì kɛ̀ Fili'aunanɛ kɔ̃n a ìbanɔ ń píngi,
[38] ben à bèńnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀kii Luda Nini vĩ. Wé gbɛ̃ke e lán à bà dɔ́ɔ?
[39] Ben à bè Yusufunɛ: Lán Ludaa tò ń yã beeenɔ dɔ̃ píngi nà, wɛ́ɛzɛ̃ri ɔ̃ndɔ̃de kee kuu lán n
bàro.
[40] Ḿbe nɛ́gɔ̃ dɛ ma ua gbɛ̃nsi ũ, ma gbɛ̃nɔ égɔ̃ mì siɛɛnnɛ ń píngi. Kpata bé é tó màgɔ̃ dɛnla
ado.
[41] Ben à ɛ̀ara à bènɛ: Nɛ́gɔ̃ gbãa vĩ Igipiti bùsu gu píngia.
[42] Ben à tãnga sèedakɛbɔ bɔ̀ a ɔnɛa à dà Yusufunɛ a ɔnɛa, à babagaa uta dànɛ à vura kɛ̃̀mbɛɛ
dànɛ a waaa.
[43] À a sɔ̃goro plaadee kpàa táa'obɔ ũ, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔnɛ aɛnɔ ègɔ̃ pataa: À kúɛ! À kúɛ! Lɛmɛ
Fili'auna tò Yusufu gbãa vĩ Igipiti bùsun lɛ.
[44] À bènɛ dɔ: Mámbe Fili'auna, gbɛ̃ke é fɔ̃ à yãke kɛ Igipiti kɛ̀ n lɛ́ saɛro.
[45] À tɔ́ kpànɛ Zafɛna Panɛa, ben à Ɛliɔpɔli wɛ́tɛ sa'ori Potifɛra nɛ́nɔgbɛ̃ Asɛna kpàa nɔɔ ũ.
[46] Gurɔɔ kɛ̀ Yusufu zĩi sɛ̀ Igipiti kí Fili'auna bɛ, à wɛ̃̀ baaakurimɛ. Ben à bɔ̀ Fili'auna kiia à
gàa à lili ò Igipiti gu píngia.
[47] Kãna gbãaa kuu ai wɛ̃̀ swɛɛplaa, blɛwɛɛ din maamaa.
[48] Ben Yusufu blɛwɛɛ kɛ̀ din Igipiti wɛ̃̀ swɛɛplaaa pìnɔ kàkakɔ̃a wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo pɔ́ zikana ũ,
wɛ́tɛ píngi kɔ̃n a buraa kɛ̀ ligazinɔ pɔ́o.

49 A blɛwɛɛ kàkɔ̃a bítabita lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà, ben wà zɛ̀ à zaka lɛ́ yɔ̃naa, kɛ̀ weé fɔ̃ wà à
lɛ́ dɔ̃ro yãnzi.
50 Ai dekaa gɔ̃ gá ká Yusufu naɔ̃ Asɛna, Potifɛra nɛ́, nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì mɛ̀n plaa.
51 Yusufu tɔ́ kpà a daudunɛ Manase à bè: Ludaa tò ma de bɛdeenɔ kɔ̃n nawɛ̃a kɛ̀ má kɛ̀o
yã sȁmagu píngi.
52 Ben à tɔ́ kpà à plaadeenɛ Ɛflaimu à bè: Ludaa tò ma gɔ̃ nɛ́dee ũ bùsu kɛ̀ wà wɛ́ɛ tȁmaan.
53 Kɛ̀ kãna gbãaa kɛ̀ kú Igipiti wɛ̃̀ swɛɛplaaa pì yȁa,
54 ben wɛ̃̀ swɛɛplaaa kɛ̀ dekaa é ká nàa lán Yusufu ò nà. Dekaa kà bùsu kɔ̃n bùsuo píngi,
mɔde blɛwɛɛ di Igipiti gu píngiamɛ.
55 Kɛ̀ nɔaa gɛ̃̀ Igipitinɔn píngi, aɔ̃ wii lɛ̀ Fili'aunanɛ à pɔ́blee kpáḿma. Ben à bèńnɛ ń píngi: À
gá Yusufu kiia à kɛ lán eé oare nà.
56 Dekaa dà bùsu pìla píngi, ben Yusufu dɔ̃̀nɔ wɛ̃̀wɛ̃ à blɛwɛɛ yàya Igipitinɔa, kɛ̀ dekaa pì
gbãa kȕ ń bùsun yãnzi.
57 Ben gbɛ̃nɔ bɔ̀ anduna gu píngia wà mɔ̀ Igipiti blɛwɛɛ lú Yusufua, zaakɛ dekaa gbãa kȕ
anduna guu píngimɛ.

42

Yusufu vȉinɔ mɔna blɛwɛɛ lú Igipiti

1 Kɛ̀ Yakubu mà blɛwɛɛ kú Igipiti, à bè a nɛ́nɔnɛ: Égɔ̃ káɛ kɛ̀ pãɔ́?
2 Má mà blɛwɛɛ kú Igipiti. À gá lúwe gwe, lɛ wàton garo, wàgɔ̃ kuu aafia yãnzi.
3 Ben Yusufu vȉi gɔ̃ɔn kurinɔ gàa Igipiti blɛwɛɛ lú.
4 Yakubu e Yusufu dãaro Bɛyãmi zĩńyoro, zaakɛ à bè: Wègɔ̃ dɔ̃ro tó yã zaaa é à le.
5 Ben Isaraili nɛ́ pìnɔ gàa blɛwɛɛ lú kɔ̃n gbɛ̃ pãndenɔ, zaakɛ dekaa pì kà Kanaa bùsun dɔ.
6 Yusufu bé à bùsu pì gbɛ̃nsi ũ. Àmbe è blɛwɛɛ yá baade píngia. Ben à vȉinɔ mɔ̀ wà kùɛnɛ aɔ̃
ń aɛ pɛ̀ɛ tɔɔtɛa.
7 Kɛ̀ à a vȉinɔ è, à ń dɔ̃, ben à a zĩnda kɛ̀ńnɛ nibɔ ũ. Ben à yã ònnɛ pãsĩpãsĩ à ń lá à bè: A bɔ
máa? Aɔ̃ wèàla wà bè: Wa bɔ Kanaa bùsun wa mɔ blɛwɛɛ lúmɛ.
8 Yusufu a vȉinɔ dɔ̃̀, mɔde aɔ̃ɔe à dɔ̃ro.
9 Nanaa kɛ̀ à ò yã ń yã musu dɔ̀n, ben à bèńnɛ: Gu'asiigwarinɔn a ũ, a mɔ wa bùsu kɛ̃sãkii
gwamɛ.
10 Aɔ̃ wèàla wà bè: Auo dii! N zɔ̀blerinɔn wa ũ, wa mɔ blɛwɛɛ lúmɛ.
11 Dedɔ̃nkɔ̃deenɔn wa ũ wa píngi. Náanɛdeenɔn wa ũ. Wapinɔ n zɔ̀blerinɔ, gu'asiigwarinɔn
wa ũro.
12 Ben à bèńnɛ: Ɛgɛɛmɛ! A mɔ wa bùsu asii dɔ̃mɛ.
13 Aɔ̃ bè: Wapinɔ n zɔ̀blerinɔ, dedɔ̃nkɔ̃deenɔn wa ũ, wa gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaamɛ. Kanaa bùsu
gbɛ̃nɔn wa ũ. Wa dãaro gɔ̃̀ bɛ kɔ̃n wa deo, wa gbɛ̃ndoo kuuro.
14 Ben Yusufu bèńnɛ: Lán má òare nà, gu'asiigwarinɔn a ũ.
15 Yã kɛ̀ é tó mà a yãpuraa dɔ̃ɔn yɛ̀. Kɔ̃n Fili'auna kuunao é bɔɛ kɛ̀ro, séto a dãaro pì mɔ̀ kɛ̀
baasiro.
16 À a gbɛ̃ndoo zĩ à a dãaro sɛ́, a gbɛ̃ kpaaanɔ é gɔ̃ kpɛ́siaan kɛ̀, mɛ́ dɔ̃ tó a yã yãpuraamɛ.
Tó lɛnlo, kɔ̃n Fili'auna kuunao gu'asiigwarinɔn a ũ.
17 Ben à ń ká kpɛ́n ai gurɔ aagɔ̃.
18 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ à bèńnɛ: Má Luda vĩa vĩ. À yã kɛ̀ mɛ́ oaree kɛ, é bɔ aafia.
19 Tó náanɛdeenɔn a ũ, à a gbɛ̃ndoo tó da kpɛ́n kɛ̀, a gbɛ̃ kpaaanɔ é tá kɔ̃n blɛwɛɛo a bɛde
nɔadɛrinɔnɛ,
20 é ɛara à mɔ́mɛ kɔ̃n a dãaro pìo, mɛ́ dɔ̃ kɛ̀ a yã yãpuraamɛ, weé a dɛdɛ dɔro. Ben aɔ̃ wèzi
lɛ.
21 Aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Yãpuraamɛ taarideenɔn wa ũ yã kɛ̀ wá kɛ̀ wa dãaronɛ yã yãnzi. Wá è gurɔɔ
kɛ̀ èe agbaa kpaawe, à kɛ̀ wɛ̃nda, ben wée à yã maro. Beee yãnzin yã kɛ̀ wa lezi.
22 Ben Rubɛni bèńnɛ: Kɛ̀ má òare àton yãke kɛ nɛ́ pìnɛro, ée ma yã maro. À aru gɛ̃en Ludaa
e boowa kɛ̀.
23 Aɔ̃ dɔ̃ Yusufu e maaro, zaakɛ kɛ̀ èe yã oońnɛ, wèe liɛɛńnɛmɛ.
24 Ben à gù ń kiia à gàa à ɔ́ɔ dɔ̀. Kɛ̀ à sù, à yã òńnɛ, ben à Simɛɔ bɔ̀ ń guu à à yì ń wáa.
25 Yusufu bè, wà blɛwɛɛ káńnɛ ń sàkinɔ pa wà ń baade ɔɔ danɛ à pɔ́n wà zɛ́ kũsãɛ kɛńnɛ. Kɛ̀
wà kɛ̀ńnɛ lɛ,
26 aɔ̃ ń blɛwɛɛnɔ dì ń zaakinɔnɛ, ben aɔ̃ dà zɛ́n.
27 Kɛ̀ aɔ̃ kà guu kɛ̀ aɔ̃ɔe iin, kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ndoo a sàki pòro lɛ à pɔ́ kpá a zaakia, ben à a ɔɔ è a sàki
lɛ́n.

28 Ben à bè a gbɛ̃nɔnɛ: À ma sàki guu gwa, wà ma ɔɔ sɔ̀kpamɛ! Ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ŋ́gu, aɔ̃ bèkɔ̃nɛ
kɔ̃n luganao: Bɔ́ yãn Ludaa kɛ̀we lɛɛ?
29 Kɛ̀ aɔ̃ kà ń de Yakubu kiia Kanaa bùsun, aɔ̃ yã kɛ̀ ń lé tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi wà bè:
30 Bùsu gbɛ̃nsi pì yã òwe pãsĩpãsĩ à wa diɛ gu'asiigwarinɔ ũmɛ.
31 Wa bènɛ náanɛdeenɔn wa ũ, gu'asiigwarinɔn wa ũro.
32 Dedɔ̃nkɔ̃deenɔn wa ũ, wa gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaamɛ, wa gbɛ̃ndoo kuuro, wa dãaro gɔ̃̀ Kanaa
bùsun kɔ̃n wa deo.
33 Ben bùsu gbɛ̃nsi pì bèwe yã kɛ̀ eé tó à wa dɔ̃ náanɛdeenɔ ũun yɛ̀. À bè wà wa gbɛ̃ndoo
tóao, wà blɛwɛɛ sɛ́ wà táo wa bɛde nɔadɛrinɔnɛ,
34 wà liara wà mɔ́are kɔ̃n wa dãaroo, é dɔ̃ sa kɛ̀ gu'asiigwarinɔn wa ũro, náanɛdeenɔn wa
ũ, é wa gbɛ̃ndoo kpáwa, wé laa tá bùsu pìn.
35 Kɛ̀ aɔ̃ɔe blɛwɛɛ bɔɛɛ ń sàkinɔ guu, aɔ̃ baade a ɔɔsɔnɔ è a pɔ́ guu. Kɛ̀ aɔ̃ ń ɔɔnɔ è lɛ, vĩa ń kũ
ń píngi kɔ̃n ń deo.
36 Ben aɔ̃ de bèńnɛ: Á yezi mà gɔ̃ nɛ́ sain yɔ́? Yusufu kuuro, Simɛɔ kuuro, ben á yezi à
Bɛyãmi síma dɔɔ́? Yã píngi e bɔɔmɛ zaamɛ.
37 Ben Rubɛni bè a denɛ: Tó mɛ́ɛ suonnɛro, ǹ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ plaaanɔ dɛdɛ. Ǹ à kpáma, mɛ́
suonnɛ.
38 Ben Yakubu bè: Ma nɛ́ é gáaoro, zaakɛ à vĩ̀i dadɔ̃nkɔ̃dee gà, àmbe à gɔ̃̀ ado. Ma zi kũ̀. Tó
yãke à lè tá kɛ̀ ée oo guu, eé tó mà tá miran kɔ̃n pɔsiaaomɛ.

43

Yusufu vĩ̀inɔ ɛara à gana Igipiti kɔ̃n Bɛyãmio

1 Dekaa pãsĩ kũ̀ Kanaa bùsun.
2 Kɛ̀ aɔ̃ blɛwɛɛ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀o Igipiti blè wà yã̀a, aɔ̃ de bèńnɛ: À ɛara à gá blɛwɛɛ lú féte dɔ.
3 Ben Yuda bènɛ: Gɔ̃gbɛ̃ pì òwe sãnsãmmɛ à bè, tó wa dãaro kúwaoro, wé wɛ́ɛ sikɔ̃lɛro.
4 Tó nɛ́ we wa dãaro gáwao, wé gá wà blɛwɛɛ lúnnɛ.
5 Tó nɛ́ɛ we sɔ̃ro, wé gáro, zaakɛ gbɛ̃ pì òwe, tó wa dãaro kúwaoro, wé wɛ́ɛ sikɔ̃lɛro.
6 Ben Isaraili bè: Bɔ́yãnzin a ĩa dàmazi, kɛ̀ á ò gbɛ̃ pìnɛ á dãaro vĩi?
7 Aɔ̃ wèàla wà bè: Àmbe à yã gbèkawa kɔ̃n wa bɛdeenɔ yão à bè: A de kuu ai tiaɔ́? Á dãaro
vĩɔ́? Yã beeenɔ musun wa weàla. Wá dɔ̃ yã eé be wà mɔ́ kɔ̃n wa dãaroon yɔ́?
8 Ben Yuda bè a denɛ: Ǹ tó nɛ́ pì gámao. Wé fɛɛ wà gá gɔ̃ɔmɛ, lɛ wapinɔ kɔ̃n mpio kɔ̃n wa
nɛ́nɔ tón gagaro yãnzi, wégɔ̃ kuu aafia.
9 À gɔ̃̀ ma yã ũmɛ. Ma a zĩnda wɛ̃̀ndi dìɛ à pɔ́ gɛ̃ɛ ũ. Tó mɛ́ɛ suonnɛ aafiaro, ma gɔ̃ n taaridee
ũmɛ.
10 Tó wée seka kɛ yãro, lɛ wa gaa gɛ̃̀n plaadeeo wa su.
11 Ben aɔ̃ de bèńnɛ: Tó lɛmɛ, à yã kɛ̀kii kɛ. À wa bùsu pɔ́ maaanɔ sɛ́ɛ à ká a sàkinɔ guu à gá
à gɔ̃gbɛ̃ pì gba. À lí'ɔ ɛ̃zɛ̃ sɛ́ féte kɔ̃n zɔ́'io féte kɔ̃n dò pɔ́nɔ kɔ̃n lí'ɔ gũ nnannaao kɔ̃n gɔ̀rɔo kɔ̃n
sĩo.
12 À gá kɔ̃n ɔɔo lɛo plaa à ɔɔ kɛ̀ wà dàare a sàkinɔ guu sɔkpańnɛ. Ke wà sã̀sãn yá, á dɔ̃ro.
13 À a dãaro sɛ́ à ɛara à gá gɔ̃gbɛ̃ pì kiia.
14 Luda Gbãapingide tó gbɛ̃ pì a wɛ̃nda gwa à a gbɛ̃ndo kɔ̃n Bɛyãmio gbarɛ aɔ̃ suao. Mapi
sɔ̃, tó Luda ma nɛ́nɔ sìmamɛ, à sìman gwe.
15 Aɔ̃ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃é gá wà à gbaa pìnɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n ɔɔo lɛo plaa kɔ̃n Bɛyãmio aɔ̃ fɛ̀ɛ wà gàa Igipiti, ben
aɔ̃ gàa Yusufu kiia.
16 Kɛ̀ Yusufu Bɛyãmi è ń tɛ́, à bè a bɛgwarinɛ: Ǹ gá kɔ̃n gbɛ̃ beeenɔ ma bɛ. Ǹ nɔ̀bɔ dɛ ǹ kɛkɛ,
zaakɛ gbɛ̃ pìnɔ é pɔ́ blemao fãantɛ̃amɛ.
17 Bɛgwari pì yã kɛ̀ Yusufu dànɛ kɛ̀ à gàańyo à bɛ.
18 Kɛ̀ wèe gaańyo Yusufu bɛ lɛ, vĩa ń kũ aɔ̃ bè: Ɔɔ kɛ̀ wà dà wa sàkinɔ guu yã bé à tò wèe
mɔɔwao kɛ̀. Aɔ̃ɔ yezi wà lɛ́ɛwa wà gbãaa mɔ́we wà wa kũkũ zɔ̀nɔ ũ, wà wa zaakinɔ sɛ́ɛmɛ.
19 Kɛ̀ aɔ̃ kà Yusufu bɛ kpɛɛlɛ, aɔ̃ sɔ̃̀ à bɛgwari pìzi aɔ̃ bè:
20 Maree, n yã nna! Wa mɔ wà blɛwɛɛ lú kɛ̀ yã káaku.
21 Kɛ̀ wa ka guu kɛ̀ wé iin, wa wa sàkinɔ pòro, ben wa baade a ɔɔ è a sàki lɛ́n papana. Ben
wa su ɔɔ pìo wa ɔzĩ.
22 Wa mɔ ɔɔ pãndeo lɛ wà blɛ pãnde lúo. Wá dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ ɔɔ pì dà wa sàkinɔ guuro.
23 Bɛgwari pì bè: Àton bídi kɛro, àton vĩa kɛro. A Luda, a de Luda bé à ɔɔ pì dàare a sàkinɔ
guu. A ɔɔ ma kii lè. Ben à Simɛɔ bɔ̀ńnɛ.
24 Bɛgwari pì gɛ̃̀ńyo Yusufu ua guu, à í kpàḿma aɔ̃ zú oo, ben à sɛ̃̀ kpà ń zaakinɔa.
25 Ben aɔ̃ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃é Yusufu gbaa pì yã kɛ̀kɛ ai àgɔ̃ gá su fãantɛ̃, zaakɛ aɔ̃ɔ mà weé pɔ́ ble à
bɛmɛ.

26 Kɛ̀ Yusufu sù bɛ, aɔ̃ à gbà pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀o pìnɔ aɔ̃ dàɛ tɔɔtɛ à aɛ.
27 À ń aafia gbèka, ben à bè: A de zikũna kɛ̀ a à yã ò pì gbãaɔ́? À kú wɛ̃̀ndioɔ́?
28 Aɔ̃ wèàla wà bè: Wa de n zɔ̀bleri gbãa à kuu ai tia. Ben aɔ̃ kùɛnɛ wà aɛ pɛ̀ɛ tɔɔtɛa.
29 Yusufu wɛ́ɛ sɛ̀ à a dãaro dadɔ̃nkɔ̃de Bɛyãmi gwà à bè: A dãaro kɛ̀ a à yã òmɛɛ pìn yɛ̀ɔ́?
Ben à bè Bɛyãminɛ: Luda aubarika dangu.
30 Kɛ̀ à a dãaro gwà, à pɔɔ kɛ̀ nna bíta à yezi à ɔ́ɔ dɔ, ben à gɛ̃̀ kpɛ́tu kpakpaa, à ɔ́ɔ dɔ̀ gwe.
31 Kɛ̀ à uu pìpi, ben à bɔ̀ à a zĩnda kṹ̀ à bè wà mɔ́ pɔ́bleeo.
32 Wà pɔ́blee dìɛnɛ ado, aɔ̃ pɔ́ sɔ̃ adona, Igipiti kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ pɔ́ adona dɔ, zaakɛ Igipitinɔ è
pɔ́ ble kɔ̃n Eberunɔro aɔ̃è kakɔ̃añyoro.
33 Wà ń vɛ̃ɛvɛ̃ɛ à aɛ ń sáakɛɛa, zaa daudua ai ń gbɛ̃ zãaa, ben aɔ̃ lɛ́ àɛ wà kɔ̃ gwàgwa.
34 Ben wà pɔ́blee kɛ̀ kú Yusufu aɛ kpàatɛtɛńnɛ. Bɛyãmi pɔ́ bíta dɛ gbɛ̃ kpaaanɔ pɔ́la lɛo sɔɔro.
Ben aɔ̃ pɔ́ blè aɔ̃ í mì kɔ̃n Yusufuo ai wà kɛ̃̀.

44

Kondogi togo dana sàkin

1 Yusufu bè a bɛgwarinɛ: Ǹ blɛwɛɛ káka gbɛ̃ pìnɔnɛ ń sàkinɔ pa lán aɔ̃é fɔ̃ wà sɛ́ nà. Ǹ baade
ɔɔ danɛ a sàki lɛ́n
2 ǹ ma kondogi togo sɛ́ ǹ da ń dãaro sàkin kɔ̃n à blɛwɛɛ ɔɔo. Ben à kɛ̀ lán Yusufu ònɛ nà.
3 Kɛ̀ guu dɔ̀ gɔ̃ɔ, wà ń gbáɛ kɔ̃n ń zaakinɔ.
4 Ai aɔ̃gɔ̃ gá ká zɛ̃̀, ben Yusufu bè a bɛgwarinɛ: Ǹ fɛɛ ǹ pɛ́ɛńzi. Tó n ń lé, ǹ ń la ǹ be bɔ́yãnzin
aɔ̃ fĩa bòmɛ à zaaao à maaa gɛ̃ɛ ũzi?
5 Bɔ́yãnzin aɔ̃ ma togoo kɛ̀ mɛɛ̀ í mio mà màso kɛo sɛ̀ kpãii? Ǹ ońnɛ kɛ̀ aɔ̃ yã zaaa kɛ̀.
6 Kɛ̀ à ń lé, à yã pì òńnɛ,
7 ben aɔ̃ wèàla wà bè: Maree, à kɛ̀ dia ń ò lɛɛ? Kúku! Wamɔwa n zɔ̀blerinɔ, weè yã beee
taka kɛro.
8 Ɔɔ kɛ̀ wá è yã wa sàkinɔ lɛ́ guu, wée ɛara wa suonnɛ bɔna zaa Kanaaroo? Wé fɔ̃ wà kondogi
ke vura sɛ́ kpãi n dii bɛɔ́?
9 Maree, wa gbɛ̃ kɛ̀ ń è à kiia, adee gà, wa píngi wé gɔ̃ n zɔ̀nɔ ũ.
10 À bè: Tɔ̀, à kɛ lán á ò nà. Gbɛ̃ kɛ̀ wà è à kiia é gɔ̃ ma zɔ̀ ũmɛ, a gbɛ̃ kpaaanɔ é gɔ̃ taari sai.
11 Ben aɔ̃ baade a sàki pìta à pòro gɔ̃ɔ.
12 Ben bɛgwari pì ń sàkinɔ gwàgwa. À nà ń vĩ̀i pɔ́a ai à gàa à kào ń dãaro pɔ́a, ben à togoo
pì è Bɛyãmi pɔ́ guu.
13 Aɔ̃ ń utanɔ gà wà kɛ̃̀kɛ̃, ben aɔ̃ baade a asoo yì a zaakinɛ aɔ̃ ɛ̀ara wà gɛ̃̀ wɛ́tɛ guu.
14 Kɛ̀ Yuda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ kà Yusufu bɛ, aɔ̃ à lè gwe, ben aɔ̃ kùɛ à aɛ tɔɔtɛa.
15 À bèńnɛ: Bɔ́yãnzin á kɛ̀ lɛzi? Á dɔ̃ kɛ̀ ma taka è màso kɛroo?
16 Yuda wèàla à bè: Dii, wé bennɛ diamɛ? À yãke ona vĩro. Wé kɛ dia wà wa zĩnda bɔ yãn?
Luda bé à bɔ̀ wa taaria. Dii, wa gɔ̃ n zɔ̀nɔ ũ kɛ̀, wapinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wà togoo pì è à kiiao.
17 Ben Yusufu bè: Kai! Mɛ́ fɔ̃ mà beee kɛro. Gbɛ̃ kɛ̀ wà togoo pì èa bé eé gɔ̃ ma zɔ̀ ũ, a gbɛ̃
kpaaanɔ é ɛara à tá a de kiia aafia.

Yuda wɛ́ɛkɛna Yusufua Bɛyãminɛ

18 Ben Yuda sɔ̃̀zi à bè: N yã nna dii! Ǹ tó mamɔma n zɔ̀bleri mà yã onnɛ. Ǹton pɔ fɛ̃maziro
dii, zaakɛ ń sáa kɔ̃n Fili'aunaomɛ.
19 Dii, n wa la yã tó wá de vĩ ke dãaro.
20 Ben wa bè wa de zi kṹ̀, bensɔ̃ wa dãaro kuu dɔ, wa de à ì a zikũ guumɛ. Nɛ́ pì vĩ̀i
dadɔ̃nkɔ̃dee gà, àmbe à gɔ̃̀ ado, ben wa de pì yezi maamaa.
21 Ń ò wamɔwa n zɔ̀blerinɔnɛ wà à sɛ́ wà mɔ́onnɛ lɛ ǹ wɛ́ɛ siàlɛ.
22 Dii, wa bènnɛ nɛ́ pì é fɔ̃ à a de tóro. Tó à à tò, de pì é gamɛ.
23 Ben n bèwe, tó wée mɔ́ kɔ̃n wa dãaro pìoro, wé wɛ́ɛ sikɔ̃lɛro.
24 Kɛ̀ wa ta wa de kiia, wa n yã ònɛ.
25 Ben wa de pì bè wà ɛara wà gá blɛwɛɛ lú féte dɔ.
26 Wa bè, tó èe kɛ wa dãaro kúwao baasiro, wé fɔ̃ wà gáro, zaakɛ tó à kúwaoro, wa wɛ́ɛ é
sikɔ̃lɛro.
27 Ben wa de bèwe, wá dɔ̃ kɛ̀ a naɔ̃ nɛ́ ì mɛ̀n plaa.
28 Kɛ̀ à doo bɔ̀ à bɛ, èe à e dɔro ai gbɛ̃̀a. À bè nɔ̀bɔ pãsĩ bé à à sò.
29 À bè tó wa nɛ́ beee sìawa, ben yã zaaa à lè, lán a zi kṹ̀ nà, wé tó à tá miran kɔ̃n pɔsiaaomɛ.
30 Tia sa, tó ma ta ma de kiia, ben à nɛ́ pì kúwaoro, eé gamɛ, zaakɛ à pɔɔ nàamɛ.
31 Tó wa dee e nɛ́ pì e wa tɛ́ro, eé tá miran a zikũ guu kɔ̃n pɔsiaaomɛ.

32 Ma a zĩnda kpà ma dea nɛ́ pì gɛ̃ɛ ũmɛ, ma bè tó mɛ́ɛ suonɛro, mɛ́ gɔ̃ à taaridee ũ ai ma
wɛ̃̀ndi lɛ́n.
33 Dii, n yã nna! Ǹ tó mà gɔ̃ n zɔ̀ ũ nɛ́ pì gɛ̃ɛ ũ, lɛ à tá kɔ̃n a vĩ̀inɔ.
34 Tó èe kɛ kɔ̃n nɛ́ pìoro, mɛ́ fɔ̃ mà tá ma de kiiaro. Ǹton tó mà yã zaaa kɛ̀ eé ma de lee ero.

45

Yusufu zĩnda tɔ̃kɛ̃na a vĩ̀inɔnɛ

1 Yusufu e fɔ̃ à a zĩnda kũ̀ a ìba kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ aɛzĩ dɔro, ben à pũ̀tã à bè: Amɔa kɛ̀ á kú
kɛ̀nɔ, à bɔɛ a píngi! Kɛ̀ gbɛ̃kee kú gwe dɔro, ben à a zĩnda tɔ̃kɛ̃̀ a vĩ̀inɔnɛ sa.
2 Èe ɔ́ɔ dɔɔ gbãngbãn ai Igipitinɔɔ mà, ben Fili'auna bɛdeenɔ à baaru mà.
3 Ben à bè a gbɛ̃ pìnɔnɛ: Yusufun ma ũ. Ma de kuu ai tiaɔ́? Ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ŋ́gu, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà
wèàlaro.
4 Ben Yusufu bèńnɛ: À sɔ̃mazi. Kɛ̀ aɔ̃ sɔ̃̀zi, ben à bè: Mámbe a dãaro Yusufu kɛ̀ á yà wà sùo
Igipiti kɛ̀ ũ.
5 Tia sa àton tó a nɔ̀sɛ yakaro. Àton pɔ fɛ̃ ma yana yã musuro, zaakɛ gbɛ̃nɔ mìsina yãnzin
Luda ma zĩ a aɛ kɛ̀zi.
6 Dekaa kana bùsun kɛ̀ wɛ̃̀ plaadeen yɛ̀. Weé bú baro weé pɔ́ kɛ̃ro ai wɛ̃̀ sɔɔro.
7 Ludaa tò ma dɔare aɛ lɛ wa borii bɔ aafia anduna guu, mà a mì sí maamaa.
8 Èe kɛ ámbe a ma zĩ kɛ̀ro, Ludamɛ. À ma diɛ Fili'auna lɛ́dammari ũ, à bɛgwari ũ, Igipiti gu
píngi gbɛ̃nsi ũ.
9 À kɛ kpakpaa, à gá wa de kiia à onɛ à nɛ́ Yusufu bè Luda a diɛ Igipiti bùsu gbãadee ũ. À
su ma kiia kɛ̀ gɔ̃ɔ.
10 Àgɔ̃ kúmao kĩi à vɛ̃ɛ Gosɛ̃ bùsun kɔ̃n a nɛ́nɔ kɔ̃n a dionɔ kɔ̃n a sãanɔ kɔ̃n a blènɔ kɔ̃n a zùnɔ
kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ píngi.
11 Mɛ́ à gwa kɛ̀, zaakɛ dekaa égɔ̃ kuu ai wɛ̃̀ sɔɔro dɔmɛ. Tó lɛnlo, àpi kɔ̃n a bɛdeenɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀
à vĩinɔ é kaatɛ píngi.
12 Apinɔ kɔ̃n Bɛyãmio, á è wɛ́ɛo kɛ̀ mamɔma Yusufu mámbe mɛ́ɛ yã ooare.
13 À bɛ̀ɛ kɛ̀ má vĩ Igipiti kɛ̀ yã o ma denɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ á èo píngi. À gá à suo kɛ̀ kpakpaa.
14 À vĩ̀ à lògo a dãaro Bɛyãmi waaa à ɔ́ɔ dɔ̀, ben Bɛyãmi mlɛ̃̀a à ɔ́ɔ dɔ̀ se.
15 Ben à lɛ́ pɛ̀pɛ a vĩ̀inɔa ń píngi kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo. Beee gbɛra a vĩ̀inɔ yã òo.
16 Kɛ̀ Yusufu vĩ̀inɔ mɔna baaru kà Fili'auna bɛ, à kɛ̀nɛ nna kɔ̃n a ìbanɔ.
17 Ben à bè Yusufunɛ: Ǹ o n vĩ̀inɔnɛ aɔ̃ ń asoo yi ń zaakinɔnɛ aɔ̃ fɛɛ wà gá Kanaa,
18 aɔ̃ ń de sɛ́ kɔ̃n n bɛdeenɔ aɔ̃ suńyo ma kiia kɛ̀. Mɛ́ Igipiti bùsu gu maaa kpáḿma aɔ̃gɔ̃ nnaa
maa.
19 Ǹ ońnɛ dɔ aɔ̃ Igipiti zùgoronɔ sɛ́ ń nɛ́ fétenɔ kɔ̃n ń nɔgbɛ̃nɔ yãnzi, aɔ̃ ń de sɛ́ wà suo.
20 Aɔ̃ton laasuu lɛ́ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃é tó gweenɔaro, zaakɛ Igipiti gu maaa é gɔ̃ ń pɔ́ ũmɛ.
21 Ben Isaraili nɛ́ pìnɔɔ kɛ̀ lɛ. Yusufu zùgoronɔ kpàḿma lán Fili'auna ò nà. À zɛ́ kũsãɛ kɛ̀ńnɛ
dɔ.
22 À ń gbá uta ìsinɔ ń píngi, ben à Bɛyãmi gbà kondogi ɔɔ mɛ̀n wàa do kpɛ́ basɔɔro kɔ̃n uta
ìsinɔ mɛ̀n sɔɔro.
23 À Igipiti pɔ́ maaanɔ kpɛ̀sã a denɛ zaaki aso kuri kɔ̃n blɛwɛɛo kɔ̃n pɔ́bleeo zaaki aso kuri
a de zɛ́ kũsãɛ ũ.
24 Kɛ̀ à ń gbáɛ à bè: Àton swèe kɛ zɛ́nlo! Ben aɔ̃ tà.
25 Aɔ̃ bɔ̀ Igipiti, ben aɔ̃ kà Kanaa bùsun ń de Yakubu kiia.
26 Aɔ̃ bènɛ: Yusufu kú wɛ̃̀ndio ai tia, àmbe Igipiti bùsu gbɛ̃nsi ũ. Ben Yakubu kɛ̀ sɛ̃̀ii, èe síro.
27 Ben aɔ̃ yã kɛ̀ Yusufu òńnɛ ònɛ píngi. Kɛ̀ Isaraili zùgoro kɛ̀ Yusufu gbàrɛ à a sɛ́nɔ è, ben à
laasuu kɛ̀ do sa,
28 ben à bè: Kɛ̀kii mɔ̀! Ma nɛ́ Yusufu kú wɛ̃̀ndio ai tia. Mɛ́ gá mà wɛ́ɛ siàlɛ lɛ má kpɛ́ mà ga.

46

Yakubu tana Igipiti kɔ̃n a nɛ́nɔ

1 Isaraili dà zɛ́n kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ a vĩinɔ píngi. Kɛ̀ à kà Bɛsɛba, à saa ò a de Isaaku Ludaa.
2 Ben Luda bɔ̀ à mɔ̀zi wɛ́ɛgupu'ena guu gwãavĩ à bè: Yakubu! Yakubu! À wèàla à bè: Maɛ
kɛ̀!
3 Ben à bè: Mámbe Luda ũ, n de Luda. Ǹton bídi kɛ Igipiti gana yã musuro, zaakɛ gwen mɛ́
n borii kaaran maamaa.
4 Mɛ́ gányo Igipiti mà ɛara mà su kɔ̃n n boriinɔ. Yusufu gbádaan nɛ́ gan.

5 Ben Yakubu fɛɛ Bɛsɛba. À nɛ́nɔ à dà zùgoro kɛ̀ Fili'auna gbàrɛ wà à sɛ́onɔ guu kɔ̃n ń nɛ́nɔ
kɔ̃n ń naɔ̃nɔo.
6 Aɔ̃ ń pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n auziki kɛ̀ aɔ̃ɔ è Kanaa bùsu guunɔ sɛ̀ɛ wà tào Igipiti.
7 Yakubu tà gwe kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n a dionɔ ń píngi.
8 Isaraili kɛ̀ aɔ̃ tà Igipitinɔ tɔ́nɔn yɛ̀, Yakubu kɔ̃n a boriinɔ.
Yakubu daudu Rubɛni.
9 Rubɛni nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Anɔku, Palu, Ɛzɛrɔnu kɔ̃n Kaamio ũ.
10 Simɛɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Yemuɛli, Yami, Oada, Yakĩ, Zoa kɔ̃n Saulu kɛ̀ à à ì kɔ̃n Kanaa nɔgbɛ̃oo
ũ.
11 Levi nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Gɛsɔnu, Koa kɔ̃n Mɛrario ũ.
12 Yuda nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Ɛɛ, Ona, Sela, Pɛrɛzi kɔ̃n Zɛrao ũ, mɔde Ɛɛ kɔ̃n Onao gà Kanaamɛ. Pɛrɛzi
nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Ɛzɛrɔnu kɔ̃n Amuluo ũ.
13 Isaka nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Tola, Pua, Yasubu kɔ̃n Simirɔnuo ũ.
14 Zɛbuluni nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Sɛrɛdi, Ɛlɔni kɔ̃n Yalɛlio ũ.
15 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ Lea ń í kɔ̃n Yakubuo Mɛsɔpɔtamianɔn gwe. Àmbe à a nɛ́nɔgbɛ̃ Dina ì dɔ. Aɔ̃
borii pìnɔ ń píngi gɔ̃ɔn baaakuri awɛɛ'aagɔ̃mɛ.
16 Gada nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Zɛfɔ̃, Agi, Suni, Ɛzɛbɔ̃, Eri, Arodi kɔ̃n Arɛlio ũ.
17 Asa nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Imina, Isiva, Isivi kɔ̃n Bɛriao ũ kɔ̃n ń dãre Sɛrao. Bɛria nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn
Eberu kɔ̃n Malakiɛlio ũ.
18 Labã bé à Zilipa kpà Leaa. Borii kɛ̀ Zilipa kɛ̀ kɔ̃n Yakubuon gwe. Aɔ̃ gɔ̃ɔn gɛ̃ro awɛɛdomɛ.
19 Yakubu naɔ̃ Rasɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Yusufu kɔ̃n Bɛyãmio ũ.
20 Yusufu Manase kɔ̃n Ɛflaimuo ì Igipiti kɔ̃n a naɔ̃ Asɛna, Ɛliɔpɔli sa'ori Potifɛra nɛ́o.
21 Bɛyãmi nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Bɛla, Bɛkɛ, Asabɛli, Gera, Naama, Ɛhi, Rosu, Mupimu, Upimu kɔ̃n
Adao ũ.
22 Borii kɛ̀ Rasɛli kɛ̀ kɔ̃n Yakubuonɔn gwe. Aɔ̃ gɔ̃ɔn gɛ̃ro dosaimɛ.
23 Dani nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Usimu.
24 Nafatali nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Yaziɛli, Guni, Yɛzɛ kɔ̃n Silɛmuo ũ.
25 Labã bé à Bila kpà Rasɛlia. Borii kɛ̀ Bila kɛ̀ kɔ̃n Yakubuonɔn gwe. Aɔ̃ gɔ̃ɔn swɛɛplaamɛ.
26 Yakubu borii kɛ̀ aɔ̃ tàńyo Igipitinɔn gwe. Aɔ̃ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ awɛɛswɛɛdomɛ à nɛ́ naɔ̃nɔ
baasi.
27 Kɛ̀ Yusufu nɛ́ ì Igipiti gɔ̃ɔn plaa, ben Yakubu borii kɛ̀ aɔ̃ tà gweenɔ kɛ̀ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri.
28 Yakubu Yuda zɛ̃̀ à dɔnɛ aɛ Yusufu kiia, lɛ à Gosɛ̃ bùsu zɛ́ ɔdɔanɛ. Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe,
29 ben Yusufu gɛ̃̀ a sɔ̃goron à gàa da a delɛ gwe. Kɛ̀ à à lè, à mlɛ̃̀a à ɔ́ɔ dɔ̀ gìkɛna.
30 Ben Isaraili bè Yusufunɛ: Lán ma wɛ́ɛ sìnlɛ nà má è ń kú wɛ̃̀ndio, gaa é fɔ̃ à ma sɛ́ sa.
31 Yusufu bè a vɛ̃̀inɔnɛ kɔ̃n a de bɛdeenɔ: Mɛ́ gá mà o Fili'aunanɛ ma vɛ̃̀inɔ kɔ̃n ma de bɛdee
kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Kanaa bùsunnɔ sù ma kiia.
32 Mɛ́ onɛ kɛ̀ sãdãrinɔn a ũ, á pɔ́kãdeenɔ vĩ, ben a mɔ kɔ̃n a sãanɔ kɔ̃n a blènɔ kɔ̃n a zùnɔ kɔ̃n
pɔ́ kɛ̀ á vĩinɔ píngi.
33 Tó Fili'auna a sisi, ben à a la bɔ́ zĩin eè kɛ,
34 à onɛ à be á pɔ́kãdedeenɔ ũ zaa a gɔ̃kparɛkɛgurɔ ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao lán a dezinɔ bà. Tó á ònɛ
lɛ, é e à vɛ̃ɛ Gosɛ̃ bùsun, zaakɛ Igipitinɔ è kakɔ̃a kɔ̃n sãdãrinɔro.

47

Isarailinɔ vɛ̃ɛna Igipiti

1 Yusufu gàa à yã ò Fili'aunanɛ à bè: Ma vɛ̃̀inɔ bɔ̀ Kanaa bùsun kɔ̃n ń sãanɔ kɔ̃n ń blènɔ kɔ̃n
ń zùnɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩinɔ píngi, aɔ̃ mɔ̀ Gosɛ̃ bùsun.
2 Ben à a vɛ̃̀inɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn sɔɔro à ń ɔdɔa Fili'aunanɛ.
3 Fili'auna ń lá à bè: Bɔ́ zĩin eè kɛɛ? Aɔ̃ wèàla wà bè: Wamɔwa n zɔ̀blerinɔ, sãdãrinɔn wa ũ
lán wa dezinɔ bà.
4 Ben aɔ̃ bènɛ: Wa mɔ vɛ̃ɛ bùsun kɛ̀ gurɔ plaamɛ, zaakɛ dekaa kú Kanaa bùsun maamaa, sɛ̃̀
kuu kɛ̀ wa sãanɔ blero. Wamɔwa n zɔ̀blerinɔ, ǹ wa gba zɛ́ wà vɛ̃ɛ Gosɛ̃ bùsun.
5 Ben Fili'auna bè Yusufunɛ: Lán n de kɔ̃n n vɛ̃̀inɔ sù n kiia nà,
6 ǹ ń káɛ Igipiti gu maaan. Aɔ̃ vɛ̃ɛ Gosɛ̃ bùsun. Tó làakarideenɔɔ kú ń tɛ́, ǹ ma pɔ́nɔ nańnɛ ń
ɔzĩ.
7 Ben Yusufu a de Yakubu sɛ̀ à gàa à ɔ̀dɔa Fili'aunanɛ. Ben Yakubu sa maaa ònɛ.
8 Fili'auna à là à bè: N ka wɛ̃̀n gbaa?
9 À wèàla à bè: Ma kuuna anduna guu wɛ̃̀ baswɛɛdo akurideen yɛ̀. Ma wɛ̃̀ e ká ma dezinɔ
pɔ́ ũro, ben à yã'ɔ̃amma vĩ.
10 À sa maaa ò Fili'aunanɛ dɔ, ben à bɔ̀ à kiia.

11 Yusufu a de kɔ̃n a vɛ̀inɔ kàɛ Igipiti bùsu gu maaan, à ń gbá bùsu kɛ̀ Ramɛsɛ dɛ à wɛ́tɛdaa
ũ lán Fili'auna ò nà.
12 Yusufu blɛwɛɛ kpà a dea kɔ̃n a vɛ̀inɔ kɔ̃n a de bɛdeenɔ ń píngi ua kɔ̃n uao ń pari lɛ́n.

Dekaa gbãakũna

13 Dekaa kɛ̀ gbãa, blɛwɛɛ kú gukearo. Igipitinɔ kɔ̃n Kanaanɔ gbãaa yɛ̀a.
14 Wèe blɛwɛɛ luu, ben Yusufu ɔɔ kɛ̀ kú Igipiti kɔ̃n Kanaao sì píngi à tào Fili'auna bɛ.
15 Kɛ̀ Igipitinɔ kɔ̃n Kanaanɔ ɔɔ yɛ̀a, Igipitinɔ mɔ̀ Yusufu kiia ń píngi aɔ̃ bè: Ɔɔ kuu dɔro. Ǹ
wa gba blɛwɛɛ. Ǹton tó wà ga n wáaro.
16 Yusufu bè: Lán ɔɔ kuuro nà, à mɔ́ kɔ̃n a pɔ́kãdeenɔ, mɛ́ blɛwɛɛ kpáawa à musu.
17 Ben aɔ̃ mɔ̀ Yusufunɛ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ, ben à blɛwɛɛ kpàḿma sɔ̃nɔ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n blènɔ kɔ̃n
zùnɔ kɔ̃n zaakinɔ musu. Wɛ̃ beeea à blɛwɛɛ kpàḿma ń pɔ́kãdeenɔ musumɛ.
18 Kɛ̀ wɛ̃ beee gɛ̃tɛ, ben aɔ̃ mɔ̀ à kiia à wɛ̃ làa wà bènɛ: Dii, wé fɔ̃ wà yãke utɛnnɛro. Ɔɔ yɛ̀a,
ben wa pɔ́kãdeenɔ gɔ̃ n pɔ́ ũ. Pɔ́kee e gɔ̃ wà kpámmaro, wapinɔ kɔ̃n wa buraanɔ baasiro.
19 Ǹton tó wà ga n wáa kɔ̃n wa buraanɔro. Ǹ wa lú kɔ̃n wa buraanɔ ǹ fĩa bo kɔ̃n blɛwɛɛo
wà gɔ̃ Fili'auna zɔ̀nɔ ũ, wapinɔ kɔ̃n wa buraanɔ. Ǹ wa gba blɛwɛɛ lɛ wàton garo wàgɔ̃ kuu, lɛ
dɔ wa buraanɔ tón gɔ̃ taagaa ũro.
20 Ben Yusufu Igipiti buraanɔ lù Fili'aunanɛ píngi, zaakɛ Igipitinɔ baade a buraa yà, kɛ̀
nɔaa ń kũ gbãa yãnzi, ben bùsu gɔ̃ Fili'auna pɔ́ ũ.
21 Yusufu Igipitinɔ sì zɔ̀nɔ ũ ń píngi zaa ń bùsu lɛ́n kɛ̀ gana à lɛ́ kãa.
22 Mɔde èe sa'orinɔ buraanɔ lúro, zaakɛ Fili'auna dìɛ àgɔ̃ blɛwɛɛ kpáḿma gurɔ sãnda píngi.
Lán aɔ̃ɔ kú kɔ̃n blɛwɛɛ kɛ̀ Fili'auna è kpáḿmao nà, aɔ̃ɔe ń buraanɔ yáro.
23 Ben Yusufu bè gbɛ̃nɔnɛ: Ma a lu kɔ̃n a buraanɔ sa, a gɔ̃ Fili'auna pɔ́ ũ. Blɛwɛɛn yɛ̀. À gá
à tɔ̃.
24 Pɔ́kɛ̃gurɔ àgae à lɛo sɔɔrode kpá Fili'aunaa, à kpaa é gɔ̃are blɛwɛɛ ũ kɔ̃n pɔ́bleeo. Àgae
beee ble kɔ̃n a nɛ́nɔ kɔ̃n a bɛdeenɔ a píngi.
25 Ben aɔ̃ bè: N wa mì sì. Ǹ tó wà n pɔnnaa e dii, wà gɔ̃ Fili'auna zɔ̀nɔ ũ.
26 Ben Yusufu yã dìɛ Igipiti à bè, burapɔ lɛo sɔɔrodee égɔ̃ dɛ Fili'auna pɔ́ ũ. Yã pì kuu ai kɔ̃n
a gbɛ̀ao. Sa'orinɔ bùsu bé èe gɔ̃ Fili'auna pɔ́ ũro ado.

Yakubu wɛ́ɛkɛna zãa

27 Isarailinɔɔ kú Gosɛ̃ bùsun zaa Igipiti. Aɔ̃ ń zĩnda tɔɔtɛ vĩ gwe, ben aɔ̃ nɛ́ ì wà kàara
maamaa.
28 Yakubu kɛ̀ wɛ̃ gɛ̃ro awɛɛplaa Igipiti, à wɛ̃ píngipingi baswɛɛplaa awɛɛswɛɛplaamɛ.
29 Kɛ̀ à kà gana, à a nɛ́ Yusufu sìsi, ben à bènɛ: N yã nna! Tó ma n pɔnnaa è, ǹ n ɔɔ da ma
gbáda gbáru ǹ gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo yã kɛmɛ. Ǹton ǹ ma vĩi Igipitiro.
30 Tó ma ka ma dezinɔla, ǹ ma sɛ́ ǹ bɔmao Igipiti kɛ̀ ǹ ma vĩi ma dezi pìnɔ mirawɛɛn. Ben
Yusufu bènɛ: Mɛ́ yã kɛ̀ ń ò kɛnnɛ.
31 Ben Yakubu bè: Ǹ la damɛ. Kɛ̀ à la dànɛ, ben Yakubu gbãa è a gòa à dɔnzi kɛ̀.

48

Yakubu Ɛflaimu kɔ̃n Manaseo diɛna a zĩnda nɛ́nɔ ũ

1 Gurɔ plaaa gbɛra wà ò Yusufunɛ à dee e gyãa kɛɛ, ben à a nɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔ Manase kɔ̃n
Ɛflaimuo sɛ̀ɛ à gàańyo.
2 Kɛ̀ wà ò Yakubunɛ à nɛ́ Yusufu mɔ̀ à gwa, à aĩa kɛ̀ à fɛ̀ɛ à vɛ̀ɛ a gádo musu.
3 À bè Yusufunɛ: Luda Gbãapingide bɔ̀ à mɔ̀mazi zaa Luzu, Kanaa bùsun à aubarika
dàmagu
4 à bèmɛ é tó mà nɛ́ i maamaa, é ma kaara mà gɔ̃ boriinɔ dezi ũ, é bùsu pì kpá ma boriinɔa
ma gbɛra ń pɔ́ ũ ai gurɔ píngi.
5 Tia sa nɛ́ gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ n ń í Igipiti ai màgɔ̃ mɔ́ n kiianɔ ma pɔ́nɔmɛ. Ɛflaimu kɔ̃n Manaseo
gɔ̃ ma nɛ́nɔ ũ lán Rubɛni kɔ̃n Simɛɔo dɛ nà.
6 Nɛ́ kɛ̀ nɛ́ ń i ń gbɛraanɔ bé weégɔ̃ dɛ n pɔ́ ũ, aɔ̃é ń túbi e ń vɛ̀inɔ kiia.
7 Zaakɛ kɛ̀ mɛ́ɛ suu kɔ̃n Mɛsɔpɔtamiao, n da Rasɛli gà zɛ́n Ɛflata kɛ̀ wè be tia Bɛtɛlɛmu lɛ́zi
zaa Kanaa bùsun, ben ma à vɛ̀i zɛ́n gwe.
8 Ben Isaraili Yusufu nɛ́nɔ gwà à bè: Dénɔn gwee?
9 À bè a denɛ: Nɛ́ kɛ̀ Luda ma gba kɛ̀nɔn gwe. Ben Isaraili bè: Ǹ mɔ́ńyo ma kiia mà sa'olɛ
kɛńnɛ.
10 Zikũ Isaraili wɛ́ɛ bùsa èe guu ee maaro, ben Yusufu sɔ̃zi kɔ̃n nɛ́ pìnɔ. Isaraili lɛ́ pɛ̀pɛḿma
à ń kpá a kùla,

11 ben à bè Yusufunɛ: Mɛ́ɛ kpákpaa yã mà wɛ́ɛ sinlɛ dɔro, ben Ludaa tò ma n e kɔ̃n n nɛ́nɔ
dɔ.
12 Yusufu ń gú a de gbála, ben à kùɛnɛ à a aɛ pɛ̀ɛ.
13 Ben Yusufu a nɛ́nɔ kṹ ń plaa ń píngi. À Ɛflaimu kṹ kɔ̃n ɔplaao Yakubu ɔzɛɛzi, ben à
Manase kṹ a ɔzɛɛzi Yakubu ɔplaazi, ben à sɔ̃̀zi kɔ̃n nɛ́ pìnɔ.
14 Ben Yakubu a ɔɔ pã̀kɔ̃la à a ɔplaa nà Ɛflaimu kɛ̀ dɛ dãaro ũu mìa à a ɔzɛɛ nà Manase kɛ̀ dɛ
daudu ũu mìa.
15 Ben à sa'olɛ kɛ̀ Yusufunɛ à bè:
Luda kɛ̀ ma dezinɔ Ibraĩ
kɔ̃n Isaakuo táa òo,
Luda kɛ̀ dɔ̀mɛ aɛ
ma kuuna guu ai kɔ̃n a gbã̀ao,
16 à Malaika kɛ̀ ma bɔ à zaaan píngi,
à aubarika da nɛ́ kɛ̀kiinɔn,
à tó wàgɔ̃ ń sísii ma tɔ́a,
kɔ̃n ma dezinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo tɔ́o,
à tó aɔ̃gɔ̃ kɔ̃ɔ maamaa anduna guu.
17 Kɛ̀ Yusufu è a de a ɔplaa nà Ɛflaimu mìa, èe kɛnɛ nnaro. À a de ɔɔ kṹ lɛ à gu Ɛflaimu mìa à
na Manase pɔ́a
18 à bè: Lɛnlo Baa, gbɛ̃ kɛ̀kii bé à daudu ũ. Ǹ n ɔplaa na à mìa.
19 Ben à de gì à bè: Má dɔ̃ ma nɛ́, má dɔ̃. Àpi sɔ̃ eé gɔ̃ borii ũ, eégɔ̃ bíta, mɔde à dãaro bíta
égɔ̃ dɛàla, à borii égɔ̃ pari.
20 Zĩ beeea à sa'olɛ kɛ̀ńnɛ à bè:
Isarailinɔ é sa maaa okɔ̃nɛ kɔ̃n a tɔ́o
aɔ̃é be Luda tó ǹ gɔ̃
lán Ɛflaimu kɔ̃n Manaseo bà.
Lɛmɛ à Ɛflaimu dɔ̀ Manasenɛ aɛ lɛ.
21 Ben Isaraili bè Yusufunɛ: Ma ka gana, mɔde Luda égɔ̃ kúao, eé ɛara à táao a dezinɔ bùsun.
22 Sɛkɛmu bùsu maaa kɛ̀ má sì Amɔrinɔa kɔ̃n ma fɛ̃ɛdaao kɔ̃n ma sáo, ma n gba, mmɔn kɛ̀
ń dɛ n vĩ̀inɔla.

49

Yakubu sa'olɛkɛna a nɛ́nɔnɛ

1 Yakubu a nɛ́nɔ sìsi, ben à bè:
À kɔ̃ kakɔ̃a
mà yã kɛ̀ eé a le ziakpɛɛ zĩ oare.
2 À kɔ̃ kakɔ̃a ma nɛ́nɔ à swã kpá,
à a de Isaraili yã ma.

3 Rubɛni ma daudu ma gbãaa,
ma kana gɔ̃ lɛ́zĩ nɛ́ káaku,
n bɛ̀ɛ dɛńla kɔ̃n n gbãaao.
4 Ń pãsĩ lán ísɔ̃ bà,
mɔde nɛ́gɔ̃ dɛńlaro,
zaakɛ n didi n da n de gádoa,
n daɛ kɔ̃n ma nɔɔnɔ dokeo.

5 Simɛɔ kɔ̃n Levio bé wà kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ,
aɔ̃ɔ pãsĩ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao.
6 Ma lɛ́ kú aɔ̃ kakɔ̃ana guuro,
ma baka kú aɔ̃ yãgɔ̃gɔ̃na guuro,
zaakɛ aɔ̃ gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ pɔfɛ̃ guu,
aɔ̃ zù gbátĩkyanɔ zɔ̃̀zɔ̃ lán aɔ̃ɔ yezi nà.
7 Luda láari zĩḿma ń pɔfɛ̃ bíta yãnzi,
à lɛ́ kɛńnɛ ń pãsĩkɛ yãnzi.
Mɛ́ ń kɛ̃kɔ̃a Yakubu boriinɔ tɛ́,
mɛ́ ń boriinɔ fãakɔ̃a Isarailinɔ guu.

8 Yuda, n gbɛ̃nɔ é n tɔ́ kpá.
Nɛ́ n ibɛɛnɔ kũ ń waaa,
n de nɛ́nɔ é kúɛnnɛ.

9 Yuda dɛ lán músu bà,
ma nɛ́ pì è su kɔ̃n tofekao.
È gáɛ è daɛ a tòn.
dé bé é fɔ̃ à à fɛɛɛ?
10 Kpata é gu Yudalaro,
à boriinɔ bé weégɔ̃ gò kũna
ai Silo gá mɔ́,
bori píngi é mì siɛnɛ.
11 Eé a zaaki dɔ geepi lía,
eé a zaakinɛ yi geepi lí maaaa.
Geepiwɛ̃ɛ égɔ̃ dizimɛ
eé a pɔ́kãsãanɔ pípio
eé a uta pípi kɔ̃n geepi'io.
12 Geepiwɛ̃ɛ é à wɛ́ɛ tɛ̃a kũ,
zwii é a swaa pura kũ.

13 Zɛbuluni égɔ̃ kú ísiaa saɛ,
à bùsu égɔ̃ dɛ góro'itɛnɔ bàdɔkii ũ,
à bùsu lɛ́ é zɛ Sidɔ̃.

14 Isaka dɛ lán zaaki gbãaa
kɛ̀ daɛna aso mɛ̀n plaaa dagura bà.
15 Tó à boriinɔɔ è ń kámmabokii maa,
bensɔ̃ aɔ̃ bùsu pì vɛ̃ɛna nna,
aɔ̃é naɛ asosɛnanɛ wà zɔ̀zĩi kɛ.

16 Dani é a gbɛ̃nɔ bɔ yãn
Isaraili boriinɔ doke ũ.
17 Dani égɔ̃ dɛ lán mlɛ̃̀ kɛ̀ kú zɛ́ saɛ bà,
lán pitigoo kɛ̀ kú zɛ́wɛwɛ guu bà.
È sɔ̃ lɛ́ a gbáa,
lɛ gbɛ̃ kɛ̀ di à musu lɛ́ɛ a kpɛɛgãnda.
18 Dii, mɛɛ̀ wɛ́ɛ dɔ n mìsinazi.

19 Gada sɔ̃, zɛ̃̀kpɛɛnɔ é sińgu,
mɔde aɔ̃é lɛ́ɛ ń gbɛ̃ zãadeenɔa.

20 Asa blɛwɛɛ égɔ̃ nɔ́si vĩ,
pɔ́blee kɛ̀ à blena nna kínanɔnɛn eé kpá.

21 Nafatali dɛ lán gbɛ̃ɛ lí
kɛ̀ è gɛ̃̀ maaanɔ kɛɛ bà.

22 Yusufu dɛ lán lí nɛ́'iri
kɛ̀ kú bia saɛ bà,
à gɛ̃̀nɔ è poro à da gũ̀la.
23 Kàzurinɔ é íbɛtɛ kpáo,
aɔ̃é pɛ́a kɔ̃n kào.
24 Eégɔ̃ a sá kũna degena sai
Yakubu Luda Gbãabitade gãzĩ,
à ɔ gbãaa égɔ̃ wãa
Isarailinɔ Gbɛ̀si kɛ̀ è dɔnɛ aɛ yãnzi.
25 N de Luda é dɔnlɛ,
Gbãapingide é aubarika dangu
kɔ̃n lou'i kɛ̀ è bɔ musuo,
kɔ̃n aubarika kɛ̀ kaɛna tɔɔtɛ gĩzĩo,
lɛ n nɔɔnɔ kɔ̃n n pɔ́nɔ gɔ̃ dɛ nɛ́dandeenɔ ũ.
26 Sa'olɛ kɛ̀ n de kɛ̀nnɛɛ
dɛ ma dezinɔ pɔ́la,
à bíta dɛ kpii ziinɔla.
Luda tó aubarika kɛ̀nɔ gɔ̃ Yusufu mìa,
gbɛ̃ kɛ̀ wà dìɛ adona a gbɛ̃nɔ tɛ́ musu.

27 Bɛyãmi dɛ lán lɛwan pãsĩ bà,
eè lɛ́ɛ gbɛ̃nɔa kɔngɔ
eè ń pɔ́nɔ kpaatɛ uusiɛ.
28 Isaraili bori mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔn gwe ń píngi. Sa'olɛ kɛ̀ aɔ̃ dee kɛ̀ńnɛn gwe baade kɔ̃n a
pɔ́o.

Yakubu ga kɔ̃n à vĩinao

29 Ben à bèńnɛ: Tó ma anduna tò, à ma vĩi ma dezinɔ gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ kú Iti bori Ɛflɔnu buraa
guu.
30 Gbɛ̀wɛɛ pì kú Makpɛlamɛ, Mamare ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa Kanaa bùsun, buraa kɛ̀ Ibraĩ lù Iti bori
Ɛflɔnua mirawɛɛ ũ.
31 Gwen wà Ibraĩ kɔ̃n a naɔ̃ Sarao vɛ̀̃in. Gwen wà Isaaku kɔ̃n a naɔ̃ Rɛbɛkao vɛ̀̃in. Gwen ma
Lea vɛ̀̃in.
32 Wà buraa pì kɔ̃n a gbɛ̀wɛɛo lù Itinɔamɛ.
33 Kɛ̀ Yakubu lɛ́ dìɛ a nɛ́nɔnɛ à yɛ̀̃a, à ɛ̀ara à dàɛ, ben à gà.

50

1 Yusufu kùsi a dea à ɔ́ɔ dɔ̀ à musu à lɛ́ pɛ̀pɛa.
2 Ben à ò a zĩkɛri ɛ̃zɛ̃deenɔnɛ aɔ̃ ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ è tó gɛ̀ vãroo máma a de gɛ̀a. Ben aɔ̃ɔ màma Isaraili
gɛ̀a
3 ai gurɔ baplaa lɛ àton yai kũro yãnzi, zaakɛ lɛn Igipitinɔ è kɛ lɛ, ben aɔ̃ à gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ gurɔ
baaagɔ̃ akuri.
4 Kɛ̀ aɔ̃ à gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ wà yɛ̀̃a, Yusufu bè Fili'auna bɛdeenɔnɛ: A yã nna! Tó ma a pɔnnaa è, à
omɛ Fili'aunanɛ à be:
5 Kɛ̀ ma dee e gaa, à tò ma la dànɛ à bè mà a vĩi mirawɛɛ kɛ̀ à yɔ̃̀ a zĩnda pɔ́ ũ Kanaa bùsun.
Ǹ ma gba zɛ́ mà gá mà a de vĩi sa, mɛ́ liara mà su.
6 Ben Fili'auna bènɛ: Ǹ gá ǹ n de vĩi, zaakɛ à tò n la dàare.
7 Kɛ̀ Yusufu e gaa a de vĩi, Fili'auna ìbanɔ kɔ̃n a bɛ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n Igipiti bùsu gbãadeenɔ gàao
ń píngi.
8 Yusufu bɛdeenɔ kɔ̃n a vɛ̀̃inɔ kɔ̃n a de bɛdeenɔ gàao ń píngi dɔ. Aɔ̃ nɛ́ fétenɔ kɔ̃n ń sãanɔ kɔ̃n
ń blènɔ kɔ̃n ń zùnɔ bé wà gɔ̃̀ Gosɛ̃ bùsun ńtɛ̃ɛ.
9 Sɔ̃goronɔ kɔ̃n sɔ̃deenɔ gàao dɔ. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa zɛnɛ pìnɔɔ pari maamaa.
10 Kɛ̀ aɔ̃ kà Atada blɛwɛɛgbɛ̃kiia Yoda baa, gwen aɔ̃ wii gbãaa lɛ̀n ai, aɔ̃ gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ maamaa,
ben Yusufu a de sósobi kɛ̀ ai gurɔ swɛɛplaa.
11 Kɛ̀ Kanaa bùsudeenɔɔ è lán wèe gɛ̀ kɛɛ nà Atada blɛwɛɛgbɛ̃kiia, ben aɔ̃ bè: Igipitinɔ gɛ̀kɛna
bítan yɛ̀. Beee yãnzi wà tɔ́ kpà Yoda baa guu pìnɛ Abɛli Igipiti.
12 Lɛn Yakubu nɛ́nɔɔ kɛ̀ lɛ lán à òńnɛ nà.
13 Aɔ̃ à gɛ̀ sɛ̀ wà gàao Kanaa bùsun, ben aɔ̃ à vɛ̀̃i Makpɛla bura gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ Ibraĩ lù Iti bori
Ɛflɔnua mirawɛɛ ũu guu Mamare ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
14 Kɛ̀ Yusufu a de vɛ̀̃i à yɛ̀̃a, à lìara à tà Igipiti kɔ̃n a vɛ̀̃inɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa zɛnɛ à de gɛ̀ vĩinɔ
ń píngi.

Yusufu náanɛkpana a vɛ̀̃inɔa

15 Kɛ̀ Yusufu vɛ̀̃inɔ è ń de gà, ben aɔ̃ bè: Tó Yusufu íbɛtɛ kpàwao, ben à yezi à à zaaa kɛ̀ wá
kɛ̀nɛ píngi fĩa bowe sɔ̃ nɛ́?
16 Ben aɔ̃ lɛ́kpãsã kɛ̀nɛ wà bè: Lɛ n dee kpɛ́ à ga à bè
17 wà onnɛ ǹ wa taari kɔ̃n wa durun-o kɛ̃we, zaakɛ à zaaan wá kɛ̀nnɛ. N yã nna! Ǹ wa
taarinɔ kɛ̃we. N de Luda zɔ̀blerinɔn wa ũ. Kɛ̀ wà yã pì ò Yusufunɛ, ben à ɔ́ɔ dɔ̀.
18 Ben à vɛ̀̃inɔ mɔ̀ a kiia aɔ̃ kùɛ à aɛzĩ aɔ̃ bè: N zɔ̀nɔn wa ũ.
19 Ben Yusufu bèńnɛ: Àton vĩa kɛro. Ludan ma ũɔ́?
20 Á yezi à à zaaa kɛmɛ yã, ben Ludaa lìɛ à maaa ũ, lɛ à e à gbɛ̃nɔ mì sí pari lán èe kɛɛ nà tia.
21 Àton vĩa kɛro. Mɛ́ a gwa kɔ̃n a nɛ́nɔ. Ben à náanɛ kpàḿma à ń làakari kpàɛ.

Yusufu gana

22 Yusufu kú Igipiti kɔ̃n a de bɛdeenɔ ai à kà wɛ̃̀ basɔɔro akuri.
23 À wɛ́ɛ sì Ɛflaimu swãkpɛɛnɔlɛ, ben à wɛ́ɛ sì Manase nɛ́ Maki nɛ́nɔlɛ dɔ.
24 Ben Yusufu bè a gbɛ̃nɔnɛ: Ma ka gana. Luda bé eé mɔ́ dɔalɛ à bɔao bùsu kɛ̀n à gáao bùsu
kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ Ibraĩnɛ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo guu.
25 Ben Yusufu tò Isarailinɔ la dàare à bè: Gurɔɔ kɛ̀ Luda é mɔ́ dɔalɛ, à ma wánɔ sɛ́ɛ à bɔo guu
kɛ̀n.

26 Yusufu wɛ̃̀ basɔɔro akurideen à gà. Ben wà ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ è tó gɛ̀ vãroo màma à gɛ̀a wà dà àkpati guu Igipiti.

BƆNA
Musa takada plaadee

Musa kuuna Igipiti 1:1-11:10
Luda bɔna kɔ̃n Isarailinɔ Igipiti 12:1-15:21
Isarailinɔ likɔ̃azɔ̃na gbáan 15:22-18:27
Luda bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔ 19:1-20:26, 23:1-24:18
Bisakuta yã 31:1-18
Isarailinɔ Luda bà kuunańyo yã gborona 32:1-34:35
Bisakutadɔna 40:1-38

Wɛ́ɛtãna Isarailinɔa Igipiti
1 Isaraili nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ tà Igipiti kɔ̃n ń de Yakubuo, baade kɔ̃n a bɛ gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀:
2 Rubɛni, Simɛɔ, Levi, Yuda,
3 Isaka, Zɛbuluni, Bɛyãmi,
4 Dani, Nafatali, Gada kɔ̃n Asao.
5 Yakubu borii pìnɔ ń píngi gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akurimɛ. Yusufu sɔ̃ gĩakɛ à kú Igipiti kɔ̀.
6 Ben Yusufu gà kɔ̃n a vĩ̀inɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu a gurɔɔanɔ ń píngi.
7 Isarailinɔ nɛ́ ì wà kɔ̃̀, aɔ̃ kàara wà pari kũ̀ maamaa, aɔ̃ dà bùsu pìla píngi.
8 Kína dufu kɛ̀ Yusufu dɔ̃roo kpata blè Igipiti,
9 ben à bè a gbɛ̃nɔnɛ: À Isarailinɔ gwa, aɔ̃ pari kũ̀ wà dàwala.
10 Wà gá wà ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛńzi lɛ aɔ̃ton kaararo yãnzi. Tó zĩ̀ fɛ̀ɛ, aɔ̃é na wa ibɛɛnɔa aɔ̃ zĩ̀ káwao
aɔ̃é bɔɛ wa bùsun.
11 Ben wà gbɛ̃nɔ dìɛńnɛ ń diinɔ ũ aɔ̃ wɛ́ɛ tãḿma kɔ̃n zĩ gbãaa kɛnao. Lɛn aɔ̃ Pitomu kɔ̃n
Ramɛsɛo kàɛ Fili'aunanɛ a pɔ́blekaɛkiinɔ ũ lɛ.
12 Mɔde dian wèe ĩa daaḿma nà, lɛn aɔ̃ègɔ̃ kaara lɛ aɔ̃ɔe daagula, ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ Igipitinɔn ń
yã musu.
13 Ben wà ń dá zɔ̀zĩ pãsĩn
14 wà ń nɔ̀sɛ yàka wà gũ̀ zĩ gbãaa dàńnɛ kɔ̃n kúnkubɔnanɔ kɔ̃n bura zĩ píngio. Wà zĩi pìnɔ
dàńnɛ píngi pãsĩpãsĩ.
15 Ben Igipiti kína Eberu nɛ́sɛɛrinɔ sìsi, à doo tɔ́n Sifira, à doo sɔ̃ tɔ́n Pua.
16 À bèńnɛ: Tó é nɛ́ i Eberu nɔgbɛ̃nɔnɛ sa, tó gɔ̃gbɛ̃mɛ, à à dɛ. Tó nɔgbɛ̃mɛ sɔ̃, à à tó.
17 Nɔgbɛ̃ pìnɔɔ Luda vĩa vĩ, aɔ̃ɔe yã kɛ̀ à òńnɛ kɛro, aɔ̃ɔe nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ too.
18 Ben kína pì ń sísi à ń lá à bè: À kɛ̀ dia á kɛ̀ lɛ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tò?
19 Aɔ̃ wèàla wà bè: Eberu nɔgbɛ̃nɔɔ dɛ lán Igipiti nɔgbɛ̃nɔ bàro, aɔ̃ɔ wãa, ai wàgɔ̃ gá ká, aɔ̃è
nɛ́ i.
20 Lɛn Isarailinɔɔ e kaara lɛ aɔ̃ɔe pari kũu. Ben Luda yã maaa kɛ̀ nɛ́sɛɛri pìnɔnɛ
21 à ń gbá nɛ́nɔ, kɛ̀ aɔ̃ɔ à vĩa vĩ yãnzi.
22 Ben Fili'auna yã dìɛ a gbɛ̃nɔnɛ ń píngi à bè: À Eberu nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ń ínɔ ká Nili ín ń píngi,
mɔde à nɛ́nɔgbɛ̃nɔ tó.

2

Musa ina
1 Levi bori gɔ̃gbɛ̃ Levi bori nɔgbɛ̃ sɛ̀.
2 Nɔɔ pì nɔ̀ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. Kɛ̀ à è nɛ́ pì maa, ben à à ùtɛ mɔ aagɔ̃.
3 Kɛ̀ èe fɔ̃ à à ùtɛ dɔro, à kɛbu gbíi sɛ̀ à kɔntaa lɛ̀a lɛ í tón gɛ̃ à guuro. Ben à nɛ́ pì dàn à gàa à
dìɛ Nili í lɛ́a waa guu.
4 Nɛ́ pì dãree zɛ kãaa èe gwaa yã kɛ̀ eé à le.
5 Ben Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ gàa zú o swaa pìzi, à gbɛ̃nɔɔ e lili oo swaa pì lɛ́a. À gbíi è diɛna
waan, ben à a zɔ̀nɔkpare zĩ̀ à gàa à à sɛ̀.
6 Kɛ̀ à wɛ̃̀, à nɛ́ è dan, èe ɔ́ɔ dɔɔ. À kɛ̀nɛ wɛ̃nda à bè: Eberu nɛ́gɔ̃gbɛ̃mɛ.
7 Ben nɛ́ pì dãre mɔ̀ à bè Fili'auna nɛ́ pìnɛ: Ń yezi mà gá mà Eberu nɔgbɛ̃ sísinnɛ àgɔ̃ yɔ̃
kpaannɛ nɛ́ pìan yɔ́?
8 À wèàla à bè: Ee, ǹ gá! Ben nɛ́nɔgbɛ̃ pì gàa à nɛ́ pì da sìsi.
9 Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Ǹ nɛ́ pì sɛ́ ǹ táo ǹgɔ̃ à gwaamɛ, mɛ́gɔ̃ fĩa boonnɛ. Ben à nɛ́ pì sɛ̀
à tào, èe à gwaa.
10 Kɛ̀ nɛ́ pì bíta kũ̀, à à sɛ̀ à gàao Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɛ, ben à à sì a nɛ́ ũ. À tɔ́ kpànɛ Musa,
zaakɛ à bè, a à bɔ̀ í guumɛ.

Musa bàa lɛ́ à tana Midiã bùsun
11 Zĩkea kɛ̀ Musa kɛ̀ bíta, à gàa a bori Eberunɔ gwa, ben à zĩ gbãaa kɛ̀ aɔ̃e kɛɛ è. À è Igipiti
gbɛ̃ e a bori daa gbɛ̃ɛ.
12 Kɛ̀ à guu gwàgwa, èe gbɛ̃ke ero, ben à Igipiti gbɛ̃ pì dɛ̀ à à ùtɛ bùsu'ãatɛ̃n.
13 Kɛ̀ guu dɔ̀, à bɔ̀ à Eberunɔ è gɔ̃ɔn plaa, aɔ̃e swèe kɛɛ. Ben à gbɛ̃ kɛ̀ à yã nnaroo là à bè:
Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ n gbɛ̃ndoo gbɛ̃ɛzi?
14 À wèàla à bè: Dé bé à n diɛ kí yãgɔ̃gɔ̃ri ũwee? Ń yezi ǹ ma dɛ lán n Igipiti gbɛ̃ dɛ̀ nàn yɔ́?
Ben vĩa Musa kṹ à bè: Wà yã kɛ̀ má kɛ̀ dɔ̃̀ fá!
15 Kɛ̀ Fili'auna yã pì mà, èe wɛtɛɛ à Musa dɛ, ben à bàa lɛ̀nɛ à tà Midiã bùsun, ben à vɛ̃̀ɛ lɔ̀gɔ
saɛ gwe.
16 Midiã sa'ori nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn swɛɛplaa, ben aɔ̃ mɔ̀ wà í tɔ̀, aɔ̃ɔ kà pɔ́kãdeenɔ gbãngo
ímikiin ń de pɔ́kãdeenɔnɛ.
17 Kɛ̀ sãdãri kenɔ mɔ̀ aɔ̃e pɛɛḿma, ben Musa fɛ̃ɛ à yã sìńyo, ben à í kpàńnɛ ń pɔ́kãdeenɔa.
18 Kɛ̀ aɔ̃ tà ń de Ruɛli kiia, à ń lá à bè: À kɛ̀ dia a su idɛ lɛ gbɛ̃̀a?
19 Aɔ̃ wèàla wà bè: Igipiti gɔ̃gbɛ̃ ke bé à wa si sãdãrinɔa. Àmbe se à í tɔ̀ à kpàwe wa
pɔ́kãdeenɔa.
20 Ben à ń lá à bè: Adee pì kú mámɛ? Bɔ́yãnzi a gɔ̃gbɛ̃ pì tò gwezi? À à sísi à mɔ́ à pɔ́ blewao.
21 Musa mɔ̀, ben à wè à vɛ̃̀ɛ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ pìo, ben gɔ̃gbɛ̃ pì a nɛ́nɔgbɛ̃ Zipora kpàa nɔɔ ũ.
22 Ben Zipora nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben Musa tɔ́ kpànɛ Gɛsɔmu, à bè: Gbɛ̃ zĩ̀tɔn ma ũ gbɛ̃ pãndenɔ
bùsun kɛ̀.
23 Kɛ̀ à gì kɛ̀, ben Igipiti kína gà. Isarailinɔɔ e mboo zɔ̀zĩi kɛ̀ aɔ̃e kɛɛ yãnzi, aɔ̃e wii lɛɛ, ben
aɔ̃ wii pì Luda lè.
24 À ń mbona mà, à bà kɛ̀ kú kɔ̃n Ibraĩo kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo e sãnlo.
25 Luda Isarailinɔ gwà, ben aɔ̃ kɛ̀nɛ wɛ̃nda.

3

Luda Musa sisina
1 Musa e a anzure Midiã bùsu sa'ori pɔ́kãdeenɔ dãa à vĩ̀ gbáala ai à kà kpiii kɛ̀ wè sísi Orɛbu
kiia.
2 Ben Dii Malaika bɔ̀ à mɔ̀zi tɛ́vura guu gyanton. Musa gyanto pì gwà à è tɛ́ kúa, mɔde èe
tɛ́ kũro.
3 Ben à bè: Mɛ́ gá mà dabuyã pì gwa mà dɔ̃ pɔ́ kɛ̀ tò gyanto pì e tɛ́ kũuro.
4 Kɛ̀ Dii è à mɔ̀ gwa, ben à lɛ́ zùzi zaa gyanto pì guu à bè: Musa! Musa! Ben à wèàla à bè:
Maɛ kɛ̀!
5 Luda bènɛ: Ǹton sɔ̃ziro. Ǹ n kyatee bɔbɔ, zaakɛ guu kɛ̀ ń zɛn kú adonamɛ.
6 Ben à bè: Mámbe n dezinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo Luda ũ. Ben Musa pɔ́ kù a
wɛ́ɛa, kɛ̀ à Luda gwana vĩa vĩ yãnzi.
7 Ben Dii bè: Ma yã'ɔ̃amma kɛ̀ ma gbɛ̃nɔɔ kúo Igipiti è, ma wiii kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛtãmmarinɔɔ tò aɔ̃e
lɛɛ mà. Má wahaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo dɔ̃.
8 Ma pita mà ń sí Igipitinɔa mà ń bɔɛ bùsu pìn mà gáńyo bùsu maa yàasan, guu kɛ̀ zwi kɔ̃n
zɔ́'io din, bùsu kɛ̀ Kanaanɔɔ kún kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔo.
9 Isarailinɔ wiilɛna kà ma kiia tia sa, ma ĩaa kɛ̀ Igipitinɔɔ e daaḿma è.
10 Ǹ gá tia sa, ma n zĩ Fili'aunaamɛ lɛ ǹ ma gbɛ̃ Isarailinɔ bɔɛ Igipiti.
11 Ben Musa bè Ludanɛ: Dén ma ũ kɛ̀ mɛ́ gá Fili'auna kiia mà Isarailinɔ bɔɛ Igipiti?
12 Luda bènɛ: Mɛ́gɔ̃ kúnyo. Zĩna kɛ̀ ma n zĩi sèedan yɛ̀. Tó n ń bɔ́ɛ Igipiti, é dɔnzi kɛmɛ kpiii
kɛ̀ kiia.
13 Ben Musa bè Ludanɛ: Tó ma gaa má ò Isarailinɔnɛ ma bè, aɔ̃ dezinɔ Luda bé à ma zĩḿma,
tó aɔ̃ ma la n tɔ́zi sɔ̃ nɛ́? Mɛ́ beńnɛ diamɛ?
14 Luda wèàla à bè: Mámbe gbɛ̃ kɛ̀ má dɛ à ũu ũ. Ǹ ońnɛ kɛ̀ mámbe ma n zĩḿma.
15 Luda bènɛ dɔ: Ǹ o Isarailinɔnɛ kɛ̀ mamɔma Dii aɔ̃ dezinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo
Luda bé à n zĩḿma. Ma tɔ́n gwe gurɔ píngi. Àgɔ̃ ma sisii lɛ ai a boriia.
16 Ǹ gá ǹ Isaraili gbɛ̃nsinɔ kakɔ̃a ǹ ońnɛ kɛ̀ mamɔma Dii aɔ̃ dezinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n
Yakubuo Luda bé à bɔ̀ à mɔ̀nzi. Ǹ ońnɛ kɛ̀ mɛ́ɛ ń ee ma yã kɛ̀ wèe kɛɛńnɛ Igipiti è.
17 Mɛ́ ń bɔɛ Igipiti guu kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãaḿma pìn, mɛ́ gáńyo bùsu kɛ̀ Kanaanɔɔ kún kɔ̃n Itinɔ
kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔo, guu kɛ̀ zwi kɔ̃n zɔ́'io din.
18 Aɔ̃é n yã ma. Mpi kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsinɔ à gá à Igipiti kína le à onɛ kɛ̀ mamɔma Dii Eberunɔ
Luda ma bɔ ma mɔazi, ma bè à a gba zɛ́ à gá gurɔ aagɔ̃ɔ kɛ gbáan lɛ à saa o mamɔma Dii a
Ludaa.
19 Má dɔ̃ kɛ̀ Igipiti kína é we à gáro, séto ma gã nàa.

20 Mɛ́ ɔ tɔ̃ Igipitinɔa, mɛ́ dabuyãnɔ kɛ mà kpáońzi, eé gbasa à a gbarɛ.
21 Mɛ́ tó Igipitinɔ a wɛ́ɛ gwa, lɛ tó ée taa, é tá ɔkoriro.
22 A nɔgbɛ̃ píngi kondogi ke vura nɔmaablebɔnɔ kɔ̃n pɔ́kãsãanɔ gbeka a Igipiti nɔgbɛ̃ daa
kɔ̃n ń nɔgbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kú a bɛɛnɔ, à da a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ. Lɛn é Igipitinɔ pɔ́nɔ síḿma
lɛ maamaa.

4

Musa gbana dabuyãkɛna zɛ́

1 Musa wèàla à bè: Tó aɔ̃ɔe ma náanɛ kɛro, ben aɔ̃ɔe ma yã maro, tó aɔ̃ bè ḿbe n bɔ n
mɔmaziro sɔ̃ nɛ́?
2 Ben Dii a là à bè: Bɔ́n ń kũna gwee? À wèàla à bè: Gòmɛ.
3 Dii bènɛ: Ǹ gò pì pãɛ tɔɔtɛ. Kɛ̀ à pã̀ɛ, ben à lì mlɛ̃̀ ũ, ben Musa bɔ̀ru kpɛɛ.
4 Dii bènɛ: Ǹ ɔ bɔ ǹ kũ à vlãa. Kɛ̀ à kũ̀, ben à ɛ̀ara à lì gò ũ à ɔzĩ.
5 Dii bènɛ: Lɛn nɛ́ kɛ lɛ, lɛ aɔ̃ sí kɛ̀ mamɔma Dii aɔ̃ dezinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo
Luda bé à bɔ̀ à mɔ̀nzi.
6 Dii ɛ̀ara à bènɛ dɔ: Ǹ n ɔɔ sɔtɔ n utan. Ben à sɔ̀tɔn. Kɛ̀ à bɔ̀, à è a ɔɔ lì kusu ũ, à kɛ̀ púu lán
buu bà.
7 Dii bènɛ: Ǹ ɛara ǹ n ɔɔ sɔtɔ n utan. À ɛ̀ara à sɔ̀tɔn. Kɛ̀ à bɔ̀, à è à kɛ̀ a gbɛ̀n.
8 Dii bènɛ: Tó aɔ̃ɔe n náanɛ kɛ wà sèeda káakupɔ sìro, aɔ̃é à zãa pɔ́ sí.
9 Tó aɔ̃ɔe sèeda plaaa pìnɔ sí wà n yã mà sɔ̃ro, ǹ Nili í tɔ́ ǹ kwɛ́ɛ tɔɔtɛ, eé li aru ũ.
10 Ben Musa bènɛ: N yã nna Dii! Zaa zi yã'ona aagamaoro. Baa zaa gurɔɔ kɛ̀ n yã òmɛ, ma
lɛ́ tìisimɛ.
11 Ben Dii bènɛ: Dé bé à lɛ́ dɔ̀ gbɛ̃nteenɛ? Dé bé è à nɛ́nɛ naɛ ke è à swãdo kũu? Dé bé è tó
à guu e ke è à vl̀a kũu? Mamɔma Dii, mámbeeroo?
12 Ǹ gá! Mɛ́ n ĩan ká yã'onao, mɛ́ yã kɛ̀ nɛ́ oo dannɛ.
13 Ben à bè: N yã nna Dii! N yã nna! Ǹ gbɛ̃ pãnde zĩ.
14 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ Musazi à bè: N vl̀i Aruna Levi borii kuuroo? Má dɔ̃ kɛ̀ yã'ona zĩ'ũoro. Ɛ̀e
mɔɔ danlɛ. Tó à wɛ́ɛ sìnlɛ, à pɔɔ é kɛ nna.
15 Ǹ yã oo ǹ yã kɛ̀ eé oo danɛ. Mapi, mɛ́gɔ̃ à ĩan ká kɔ̃n yã'onao, mɛ́gɔ̃ yã kɛ̀ é kɛɛ daaare.
16 Eé yã o gbɛ̃nɔnɛ n gɛ̃ɛ ũ, eégɔ̃ dɛ n lɛ́gbɛkpari ũ, nɛ́gɔ̃ dɛnɛ lán Luda bà.
17 Ǹ gò kɛ̀ sɛ́ ǹgɔ̃ kũna ǹ sèedanɔ kɛo.

Musa ɛarana Igipiti

18 Musa tà a anzure Yɛtoro kiia à bènɛ: Ǹ ma gba zɛ́ mà tá ma gbɛ̃nɔ kiia Igipiti, mà e tó
aɔ̃ɔ kpɛ́ kú wɛ̃̀ndio ai tia. Yɛtoro bènɛ: Ǹ pita aafia.
19 Àɛ sɔ̃ Dii gĩakɛ à bè Musanɛ Midiã bùsun: Ǹ fɛɛ ǹ tá Igipiti, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe n wɛtɛɛ wà
n dɛ yãanɔ gàga ń píngi.
20 Ben Musa a naɔ̃ sɛ̀ kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ à ń dí zaakia, à lìara èe taa Igipiti à Luda gò pì kũna.
21 Ben Dii bènɛ: Tó n ka Igipiti, ǹ dabuyã kɛ̀ ma à gbãaa kpàmmaanɔ kɛ Fili'auna aɛ píngi.
Mɔde mɛ́ à kùgbãa kũ, eé gí gbɛ̃nɔ gbarɛzi.
22 Ǹ onɛ mamɔma Dii ma bè, Isaraili boriin ma daudu ũ,
23 ben ma bènɛ à ma daudu gbarɛ à gá dɔnzi kɛmɛ. Lán à gì à gbarɛzi nà, mɛ́ à daudu dɛ sa.
24 Zɛ́ guu Musa e ii gukea, ben Dii à lè gwe à yezi à à dɛ.
25 Ben Zipora gbɛ̀ fɛ̃ɛ sɛ̀ à a nɛ́ bã̀ngu kɛ̀o à a gɛfɔɔ nà Musa gbáa à bè: Yãpuramɛ, ń dɛmɛ gɔ̃
arudee ũ.
26 Bã̀ngukɛna beee yãnzin à bènɛ gɔ̃ arudeezi. Ben Dii Musa tò.
27 Dii bè Arunanɛ: Ǹ gá da Musalɛ gbáan. Ben à gàa à à lè Luda kpiii kiia, à lɛ́ pɛ̀ à gasua.
28 Musa yã kɛ̀ Dii a zĩ à oo tɔ̃kɛ̃̀ Arunanɛ kɔ̃n sèeda kɛ̀ à bènɛ à kɛɛnɔ.
29 Ben Musa kɔ̃n Arunao tà Igipiti aɔ̃ Isaraili gbɛ̃nsinɔ kàkɔ̃a.
30 Aruna yã kɛ̀ Dii ò Musanɛ tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ ń píngi, ben Musa dabuyã pìnɔ kɛ̀ Isarailinɔ wáa.
31 Aɔ̃ yã pì sì. Kɛ̀ aɔ̃ɔ mà Dii bé à mɔ̀ ń gwa à ń yã'ɔ̃amma è, ben aɔ̃ kùɛ wà dɔnzi kɛ̀nɛ.

5

Musa kɔ̃n Arunao gana Fili'auna aɛzĩ

1 Beee gbɛra Musa kɔ̃n Arunao gàa wà Fili'auna lè aɔ̃ bènɛ: Yã kɛ̀ Dii Isarailinɔ Ludaa òn
yɛ̀. À bè ǹ a gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá zĩbaa kɛare gbáan.
2 Fili'auna wɛ̀ńla à bè: Dén Dii ũ kɛ̀ mà à yã ma mà Isarailinɔ gbarɛɛ? Má Dii dɔ̃ro. Mɛ́
Isarailinɔ gbarɛro.

[3] Ben aɔ̃ bènɛ: Eberunɔ Luda bé à bɔ̀ à mɔ̀wazi. Ǹ wa gba zɛ́ wà gá wà gurɔ aagɔ̃ɔ kɛ gbáan
wà saa o Dii wa Luda pìa, lɛ àton gyãa káwaguro kesɔ̃ zɪ̀.
[4] Ben Igipiti kína pì bè Musa kɔ̃n Arunaonɛ: À kɛ̀ dia á tò gbɛ̃nɔ làakari e goo ń zĩia? À sɔkpa
a zĩia.
[5] Ben à ɛ̀ara à bè: Kɛ̀ gbɛ̃nɔ pari kṹ sa, ben á yezi aɔ̃ kámma bo kɔ̃n ń zĩioɔ́?
[6] Zĩ beeea Fili'auna yã dìɛ Isaraili wɛ́ɛtãmmarinɔnɛ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeenɔ à bè:
[7] Àton sɛ̃̀buru kpáḿma aɔ̃ kúnku bɔo lán eè kɛ nà yã dɔro. Aɔ̃ gá wà ń pɔ́ kɛ̃ ń zĩnda.
[8] Mɔde aɔ̃ kúnku bɔ lán aɔ̃è bɔ nà yã lɛ́n. Àton lagońnɛro, zaakɛ mɛadeenɔmɛ. Beee yãnzi aɔ̃
wiii ègɔ̃ dɔ, aɔ̃ɔe bee wà yezi wà gá saa o ń Ludaazi.
[9] À zĩi kaarańnɛ lɛ aɔ̃ton ĩampakii e aɔ̃ làakari kpá ɛgɛyãnɔa dɔro.
[10] Ben aɔ̃ wɛ́ɛtãmmari pìnɔ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeenɔ mɔ̀ aɔ̃ bèńnɛ: Fili'auna bè wàton sɛ̃̀buru
kpáawa dɔro.
[11] À gá à wɛtɛ a zĩnda guu kɛ̀ é en. Baa kɔ̃n beeeo wé zĩi lagoarero, baa féte.
[12] Ben aɔ̃ fãakɔ̃a wà gàa Igipiti gu píngi sɛ̃̀ kɛ̃ sɛ̃̀buru ũ.
[13] Aɔ̃ wɛ́ɛtãmmari pìnɔ ègɔ̃ nakɔ̃rɛɛḿma lán guu e dɔɔ nà, lɛ aɔ̃ ń zĩ nɛ lán aɔ̃è nɛ nà gurɔɔ kɛ̀
wèe sɛ̃̀buru kpaaḿma.
[14] Wà gbɛ̃na kɛ̀ Isaraili dɔn'aɛdee kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛtãmmarinɔɔ dìɛnɔnɛ wà bèńnɛ: À kɛ̀ dia ée kúnku
bɔ gbã̀a ke gĩa à kà lán wà a lɛ́ dìɛare nà yãroo?
[15] Ben Isaraili dɔn'aɛdeenɔ gàa wà wii lɛ̀ Fili'aunaa wà bè: À kɛ̀ dia nɛ́ɛ kɛɛ wamɔwa n
zɔ̀blerinɔnɛ lɛɛ?
[16] Wèe sɛ̃̀buru kpaawa dɔro, ben wèe bee wà kúnku bɔ. Wèe wa gbɛ̃ɛ, mɔde n gbɛ̃nɔ bé wà
taari vĩ.
[17] Ben à bè: Mɛadeenɔn a ũ. Lɛn á dɛ lɛ! Beee yãnzi eègɔ̃ bee é gá saa o Diiazi.
[18] À gá zĩi kɛ. Weé sɛ̃̀buru kpáawa dɔro, baa kɔ̃n beeeo é kúnku bɔ lán wà dàare nà lɛ́mmɛ.
[19] Kɛ̀ wà ò Isaraili dɔn'aɛdeenɔnɛ aɔ̃ton gurɔ doo kúnkubɔna lagoro, aɔ̃ɔ dɔ̃̀ kɛ̀ wà yã è sa.
[20] Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Fili'auna kiia, aɔ̃ dàkɔ̃rɛ kɔ̃n Musao kɔ̃n Arunao, aɔ̃ɔe ń dãa,
[21] ben aɔ̃ bèńnɛ: Dii a yã gwa à yãkpaɛ kɛao, zaakɛ á tò Fili'auna kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ ye wa kãziro.
A wa dɛna gbãaa kpàḿman gwe.
[22] Ben Musa lìara à gàa à bè Diinɛ: Dii, bɔ́yãnzi n ĩa dà gbɛ̃ pìnɔa? Beee yãnzin n ma zĩzioɔ́?
[23] Zaa gurɔɔ kɛ̀ ma gaa ma yã ò Fili'aunanɛ kɔ̃n n tɔ́o, ben èe ĩa da n gbɛ̃nɔa, ben nɛ́ɛ ń bɔ
sɔ̃ro nɛ́!

6

Dii lɛ́gbɛ̃na Musanɛ Isarailinɔ mìsina yã musu

[1] Ben Dii bènɛ: Nɛ́ yã kɛ̀ mɛ́ kɛ Fili'aunanɛ e tia. Eé ń gbarɛ ma gbãa bíta yãnzi. Eé pɛ́ḿma
a bùsun ma gbãa bíta yãnzi.
[2] Ben Luda ɛ̀ara à yã ò Musanɛ à bè: Mámbe Dii ũ,
[3] ma bɔ ma mɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuozi Luda Gbãapingide ũ, mɔde aɔ̃ɔe ma dɔ̃
ma tɔ́ Diiaro.
[4] Ma bà kúńyo, ma bè mɛ́ Kanaa bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à guu gbɛ̃ zɪ̀tɔ ũ kpáḿma.
[5] Ma Isarailinɔ mbona mà aɔ̃ zɔ̀blena Igipitinɔnɛ yãnzi, ben ma bà kɛ̀ kúńyo pì yã e
sãmaguro.
[6] Beee yãnzi ǹ o Isarailinɔnɛ kɛ̀ mámbe Dii ũ. Mɛ́ a bɔ zĩ gbãaa kɛ̀ Igipitinɔɔ dàaree guu, mɛ́
a bɔ zɔ̀bleen. Mɛ́ yãkpaɛ kɛńyo mà a bɔ kɔ̃n ma gã̀sã gbãaao.
[7] Mɛ́ a sɛ́ ma gbɛ̃nɔ ũ, mɛ́gɔ̃ dɛ a Luda ũ, égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ mámbe Dii a Luda kɛ̀ à a bɔ Igipiti zĩ gbãaa
guu ũ.
[8] Mɛ́ gáao bùsu kɛ̀ ma à lɛ́ gbɛ̃̀ Ibraĩnɛ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo guu. Mɛ́ a gba àgɔ̃ vĩ. Mámbe
Dii ũ.
[9] Musa yã pì ò Isarailinɔnɛ, mɔde aɔ̃ɔe à yã maro kɛ̀ zɔ̀zĩ pãsĩ ń mɛ̀ yɔ̀ yãnzi.
[10] Ben Dii ò Musanɛ à bè:
[11] Ǹ gá ǹ o Igipiti kí Fili'aunanɛ à Isarailinɔ gbarɛ aɔ̃ bɔɛ a bùsun.
[12] Ben Musa wè Diila à bè: Lán Isarailinɔ è ma yã maro nà, mamɔma kɛ̀ ma lɛ́ tìisi, dian
Fili'auna é ma yã ma nà?

Musa kɔ̃n Arunao bori bɔzia

[13] Dii yã ò Musanɛ kɔ̃n Arunao Isarailinɔ yã musu kɔ̃n Igipiti kínao, à òńnɛ aɔ̃ bɔɛ kɔ̃n
Isarailinɔ Igipiti.
[14] Aɔ̃ bori uabɛde káakunɔ tɔ́n yɛ̀. Isaraili daudu Rubɛni nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Anɔku, Palu,
Ɛzɛrɔnu, Kaami. Rubɛni boriinɔn gwe danɛdanɛ.

15 Simɛɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀: Yemuɛli, Yami, Oada, Yakĩ, Zoa kɔ̃n Kanaa nɔgbɛ̃ nɛ́ Soluo. Simɛɔ
boriinɔn gwe danɛdanɛ.
16 Levi nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀ aɔ̃ boriinɔa: Gɛsɔnu, Koa, Mɛrari. Levi kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛdo akuri
awɛɛswɛɛplaamɛ.
17 Gɛsɔnu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn yɛ̀ aɔ̃ boriinɔa danɛdanɛ: Libini kɔ̃n Simɛio.
18 Koa nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n yɛ̀: Amlamu, Iza, Ɛblɔnu, Uziɛli. Koa kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛdo akuri
awɛɛ'aagɔ̃mɛ.
19 Mɛrari nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Mali kɔ̃n Musio ũ. Levi boriinɔn gwe danɛdanɛ.
20 Amlamu a dasɛ̃ Yɔkɛbɛdi sɛ̀ nɔɔ ũ, ben à Aruna kɔ̃n Musao ìo. Amlamu kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛdo
akuri awɛɛswɛɛplaamɛ.
21 Iza nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Kora kɔ̃n Nɛfɛgio kɔ̃n Zikirio ũ.
22 Uziɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Misaili kɔ̃n Ɛlɛzafão kɔ̃n Sitirio ũ.
23 Aruna Aminadabu nɛ́ Ɛlisɛba, Nasɔ̃ dãre sɛ̀ nɔɔ ũ, ben à Nadabu kɔ̃n Abiuo kɔ̃n Ɛlɛazao
kɔ̃n Itamao ìo.
24 Kora nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Asi kɔ̃n Ɛlɛkanao kɔ̃n Abiasafao ũ. Kora boriinɔn gwe danɛdanɛ.
25 Aruna nɛ́ Ɛlɛaza Putiɛli nɛ́nɔgbɛ̃nɔ doke sɛ̀ nɔɔ ũ, ben à Finɛasi ìo. Levi bori uabɛde
káakunɔn gwe danɛdanɛ.
26 Aruna kɔ̃n Musa kɛ̀ Dii ɔ̀ńnɛ aɔ̃ Isarailinɔ bɔɛ Igipiti gãli kɔ̃n gãlion gwe.
27 Aɔ̃pinɔ bé wà yã ò Igipiti kí Fili'aunanɛ lɛ aɔ̃ Isarailinɔ bɔɛ Igipiti.
28 Kɛ̀ Dii yã ò Musanɛ Igipiti,
29 à bè ambe Dii ũ, yã kɛ̀ ée oonɛn à o Fili'aunanɛ píngi.
30 Ben Musa bènɛ a lɛ́ tìisi, dian Fili'auna é a yã ma nà?

7

Kisia mɛ̀n kuri zĩna Igipitia

1 Ben Dii bè Musanɛ: Ǹ gwa! Ma n kɛ lán ma bà Fili'aunanɛ, bensɔ̃ n vĩ̀i Aruna dɛ n
lɛ́gbɛkpari ũ.
2 Ǹ yã kɛ̀ má ònnɛ píngi o n vĩ̀i Arunanɛ, eé o Fili'aunanɛ à Isarailinɔ gbarɛ aɔ̃ bɔɛ a bùsun.
3 Baa kɔ̃n beeeo mɛ́ à kùgbãa kũ. Mɛ́ sèedanɔ kɔ̃n dabuyãnɔ kɛ Igipiti pari,
4 mɔde Fili'auna é a yã maro. Mɛ́ ɔ tɔ̃ Igipitia mà yãkpaɛ kɛńyo pãsĩpãsĩ, mɛ́ bɔ kɔ̃n ma zĩ̀kpɛ
Isarailinɔo.
5 Tó ma bɔ ma gbãaao Igipitia, mɛ́ Isarailinɔ bɔɛn, Igipitinɔ é dɔ̃ sa kɛ̀ mámbe Dii ũ.
6 Ben Musa kɔ̃n Arunao kɛ̀ lán Dii ɔ̀ńnɛ nà.
7 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ yã ò Fili'aunanɛ, Musa kuu wɛ̃̀ basiigɔ̃, Aruna sɔ̃ wɛ̃̀ basiigɔ̃ awɛɛ'aagɔ̃.
8 Ben Dii bè Musanɛ kɔ̃n Arunao:
9 Tó Fili'auna dabuyã gbèkamma, ǹ o Arunanɛ à a gò sɛ́ à pãɛ à aɛ, eé li mlɛ̃̀ ũ.
10 Kɛ̀ Musa kɔ̃n Arunao gàa Fili'auna kiia, aɔ̃ɔ kɛ̀ lán Dii ɔ̀ńnɛ nà. Aruna a gò sɛ̀ à pãɛ̀
Fili'auna kɔ̃n a ìbanɔ aɛ, ben à lì mlɛ̃̀ ũ.
11 Ben Fili'auna Igipiti wɛ́ɛzɛ̃rinɔ kɔ̃n ɛ̃zɛ̃deenɔ sìsi, ben aɔ̃ dabuyã dɔ̃nkɔ̃ pìnɔ kɛ̀ se ń
ɛ̃zɛ̃dekɛɛ guu.
12 Kɛ̀ aɔ̃ baade a gò pãɛ̀, ben aɔ̃ gò pìnɔ lì mlɛ̃̀nɔ ũ, ben Aruna gò ń pɔ́nɔ mɔ̀mɔ.
13 Fili'auna swã gbãa, èe ń yã maro lán Dii ò nà.

Ínɔ lina aru ũ

14 Dii bè Musanɛ: Fili'auna kù gbãa à gì gbɛ̃nɔ gbarɛzi.
15 Ǹ gá ǹ à le zia kɔngɔ gurɔɔ kɛ̀ èe gaa swaazi. Ǹgɔ̃ à dãa Nili saɛ gwe. Ǹgɔ̃ n gò kɛ̀ lì mlɛ̃̀ ũu
pì kũna.
16 Ǹ benɛ mamɔma Dii Eberunɔ Luda ma n zĩa, ń ònɛ à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá dɔnzi kɛmɛ
gbáan, mɔde ai tia à gìmazi.
17 Mamɔma Dii ma bè, yã kɛ̀ eé tó àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ mámbe Dii ũun yɛ̀. Tó n Nili í lɛ̀ kɔ̃n gò kɛ̀ ń
kũnao, eé li aru ũ.
18 Kpɔ̀ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú í pì guunɔ é gaga, Nili í é gũu sɔ̃, Igipitinɔ é fua wà mi.
19 Ben Dii ɛ̀ara à bè Musanɛ: Ǹ o Arunanɛ à a gò sɛ́ à dɔ Igipiti ínɔla, aɔ̃ swaanɔ kɔ̃n ń
swa'ɔnɛnɔ kɔ̃n ń íbɔkiinɔ kɔ̃n ń íkakiinɔ píngi é gɔ̃ aru ũ. Aru égɔ̃ dagula Igipiti, baa kpɛ̃ɛnɔ kɔ̃n
orozã guunɔ.
20 Ben Musa kɔ̃n Arunao kɛ̀ lán Dii ɔ̀ńnɛ nà. Aruna a gò pì sɛ̀, à Nili í lɛ̀o Fili'auna kɔ̃n a
ìbanɔ wáa, ben í pì gɔ̃̀ aru ũ píngi.
21 Kpɔ̀ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à guunɔ gàga, ben Nili í pì gũu sɔ̃̀, Igipitinɔ fùa wà mi. Aru dagula Igipiti.
22 Igipiti ɛ̃zɛ̃deenɔɔ kɛ̀ lɛ se ń ɛ̃zɛ̃dekɛɛ guu, ben Fili'auna kùgbãa kũ̀, èe ń yã maro lán Dii ò
nà.

23 Fili'auna lìara à tà a bɛ, èe yã̀ pì da sero.
24 Igipitinɔ íbɔkii yɔ̃̀yɔ̃ Nili baa lɛ wà í mi, zaakɛ aɔ̃e fɔ̃ wà swada í mìro.
25 À kuu lɛ ai gurɔ swɛɛplaamɛ Dii Nili lɛna gbɛra.

8

Blɔ̀nɔ dagulana

1 Ben Dii bè Musanɛ: Ǹ gá ǹ o Fili'aunanɛ, mamɔma Dii ma bè à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá
dɔnzi kɛmɛ.
2 Tó à gì ń gbarɛzi sɔ̃, mɛ́ tó blɔ̀nɔ da à bùsu gu píngila.
3 Blɔ̀nɔ é Nili pa ai aɔ̃ bikũ baa, aɔ̃é gɛ̃ à ua guu ai à kpɛ́n, aɔ̃é didi à gádoa. Aɔ̃é gɛ̃ à ìbanɔ
uanɔ guu kɔ̃n à gbɛ̃nɔ uanɔ. Aɔ̃é ká à kĩinɔ kɔ̃n à gónɔ guu.
4 Blɔ̀nɔ é didia kɔ̃n à gbɛ̃nɔ kɔ̃n à ìbanɔ ń píngi.
5 Dii ɛ̀ara à bè Musanɛ: Ǹ o Arunanɛ à a gò sɛ́ à dɔ swaanɔla kɔ̃n swa'ɔnɛnɔ kɔ̃n íbɔkiinɔ,
blɔ̀nɔ é da Igipiti bùsula.
6 Kɛ̀ Aruna a gò dɔ̀ Igipiti ínɔla, ben blɔ̀nɔ bɔ̀ɛ wà dà bùsu pìla.
7 Ben ɛ̃zɛ̃dee pìnɔɔ kɛ̀ lɛ se ń ɛ̃zɛ̃dekɛɛ guu, aɔ̃ɔ tò blɔ̀nɔ dà Igipitila.
8 Ben Fili'auna Musa kɔ̃n Arunao sìsi à bè: À agbaa kpá Diinɛ à blɔ̀nɔ kɛ̃ma kɔ̃n ma gbɛ̃nɔ,
mɛ́ a gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá saa oa.
9 Ben Musa bè Fili'aunanɛ: Ǹ gurɔɔ diɛmɛ mà agbaa kpánnɛ Diinɛ kɔ̃n n ìbanɔ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ,
lɛ à blɔ̀nɔ kɛ̃mma kɔ̃n n uanɔ aɔ̃égɔ̃ kú swaazi ado.
10 Fili'auna bè: Zia. Ben Musa bè: Eé kɛ lán ń ò nà lɛ ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃kee dɛ lán Dii wa Luda
bàro.
11 Blɔ̀nɔ é kɛ̃mma kɔ̃n n uanɔ kɔ̃n n ìbanɔ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ aɔ̃égɔ̃ kú swaazi ado.
12 Kɛ̀ Musa kɔ̃n Arunao gù Fili'auna kiia, Musa wɛ́ɛ kɛ̀ Diia blɔ̀ kɛ̀ aɔ̃ dà Fili'aunalaanɔ yã̀
musu.
13 Dii Musa wɛ́ɛkɛɛ sì, ben blɔ̀nɔ gàga kpɛ́nɔ guu kɔ̃n uanɔ kɔ̃n buraanɔ.
14 Wà ń kákakɔ̃a, ben bùsu gũu sɔ̃̀ píngi.
15 Kɛ̀ Fili'auna è à kɛ̀ sɔ̃̀ɔ, à swã kpɛ́ gbãa, ben à gì Musa kɔ̃n Arunao yã̀ mazi lán Dii ò nà.

Gãi dagulana

16 Dii bè Musanɛ: Ǹ o Arunanɛ à a gò sɛ́, à tɔɔtɛ lɛ́o, bùsuti é li gãi ũ Igipiti gu píngia.
17 Ben aɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ. Aruna a gò sɛ̀ à tɔɔtɛ lɛ̀o, ben bùsuti lì gãinɔ ũ, aɔ̃ dà gbɛ̃nteenɔla kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ.
Igipiti bùsuti lì gãinɔ ũ píngi.
18 Ɛzɛ̃deenɔɔ yɔ̃̀ wà gwà se ń ɛ̃zɛ̃dekɛɛ guu, ben aɔ̃ fùa. Gãinɔ dà gbɛ̃nteenɔla kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ.
19 Ben ɛ̃zɛ̃deenɔ bè Fili'aunanɛ: Luda ɔgbɛmɛ. Mɔde Fili'auna swã kpɛ́ gbãa, à gì ń yã̀ mazi
lán Dii ò nà.

Ifĩinɔ dagulana

20 Dii bè Musanɛ: Ǹ fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ ǹ gá ǹ Fili'auna le gurɔɔ kɛ̀ èe gaa swaazi, ǹ onɛ
mamɔma Dii ma bè, à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá dɔnzi kɛmɛ.
21 Tó à gì ń gbarɛzi, mɛ́ ifĩinɔ daàla kɔ̃n à ìbanɔ kɔ̃n à gbɛ̃nɔ kɔ̃n à kpɛ́nɔ. Igipiti kpɛ́nɔ é pa
kɔ̃n ifĩinɔ, baa tɔɔtɛ aɔ̃é daàla.
22 Gurɔ beeea mɛ́ Gosɛ̃ bùsu guu kɛ̀ ma gbɛ̃nɔɔ kún tó ado. Gwen ifĩinɔ é dan gularo, lɛ àgɔ̃
dɔ̃ kɛ̀ mámbe Dii ũ à bùsun.
23 Mɛ́ ma gbɛ̃nɔ dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n à gbɛ̃nɔ. Zian sèeda pì é kɛ.
24 Ben Dii kɛ̀ lɛ. Ifĩinɔ kà Fili'auna ua guu kɔ̃n à ìbanɔ uanɔ. Igipiti yàka píngi ifĩinɔ yã̀nzi.
25 Ben Fili'auna Musa kɔ̃n Arunao sìsi à bè: À gá saa o a Ludaa bùsu kɛ̀n.
26 Ben Musa bènɛ: Eé sí kɛ wà kɛ lɛro, zaakɛ pɔ́ kɛ̀ wé saa oo Dii wa Ludaa pì dɛ Igipitinɔnɛ
tɛ̃̀ ũmɛ. Tó wa saa ò kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ dɛńnɛ tɛ̃̀ ũuo ń wáa, aɔ̃é wa pápa gbɛ̀o wà wa dɛdɛroo?
27 Wé táa o gbáan gurɔ aagɔ̃mɛ, wé gbasa wà saa o Dii wa Ludaa lán à òwe nà.
28 Ben Fili'auna bè: Mɛ́ a gbarɛ à gá saa o Dii a Ludaa gbáan, mɔde àton gá zã̀ro. À agbaa
kpanɛmɛ sa.
29 Musa bènɛ: Tó ma ta, mɛ́ agbaa kpánɛ, eé ifĩinɔ kɛ̃mma zia kɔ̃n n ìbanɔ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ. Mɔde
ǹton mɔnafiki kɛ dɔro. Ǹ tó gbɛ̃nɔ gá saa o Diia.
30 Kɛ̀ Musa bɔ̀ Fili'auna kiia, à agbaa kpànɛ Diinɛ.
31 Dii à wɛ́ɛkɛɛ sì, ben ifĩinɔ kɛ̃̀ Fili'aunaa kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ. Èe gɔ̃ gukearo, baa mɛ̀n
do.
32 Mɔde Fili'auna swã kpɛ́ gbãa ai tia, à gì ń gbarɛzi.

9

Pɔ́kãdeenɔ gagana

1 Dii bè Musanɛ: Ǹ gá ǹ Fili'auna le ǹ onɛ Dii Eberunɔ Luda bè à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá
dɔnzi kɛmɛ.
2 Tó à gì ń gbarɛzi, tó à kpɛ́ ń kũna ai tia,
3 mɛ́ ɔ tɔ̃ à pɔ́kãdeenɔa bura. Mɛ́ gagyã pãsĩ ká à sɔ̃nɔn kɔ̃n à zaakinɔ kɔ̃n à lakuminɔ kɔ̃n à
zùnɔ kɔ̃n à sãanɔ kɔ̃n à blènɔ.
4 Mɛ́ Isaraili pɔ́kãdeenɔ dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n Igipitinɔ pɔ́nɔo. Isarailinɔ pɔ́kãdeenɔ ke é garo.
5 Mamɔma Dii ma à gurɔɔ dìɛ. Zian mɛ́ beee kɛ bùsu kɛ̀n.
6 Kɛ̀ guu dɔ̀, ben Dii kɛ̀ lɛ. Igipitinɔ pɔ́kãdeenɔ gàga píngi, mɔde Isarailinɔ pɔ́kãdeenɔ kee e
garo.
7 Fili'auna yã kɛ̀ kɛ̀ pì gbèka, à mà Isarailinɔ pɔ́kãdeenɔ kee e garo, mɔde à swã kpɛ́ gbãa,
à gì gbɛ̃ pìnɔ gbarɛzi.

Bɔ̀gĩi kana Igipitinɔn

8 Dii bè Musanɛ kɔ̃n Arunao: À mɔ̀dakpɛ túbu kɔ ɔkũ doodo, Musa fã Fili'auna aɛ.
9 Eé da Igipiti bùsula píngi lán lutɛ̃ bà, eé ká gbɛ̃nteenɔn kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ bɔ̀gĩi ũ gu píngia.
10 Ben aɔ̃ mɔ̀dakpɛ túbu sɛ̀ɛ aɔ̃ gàao Fili'auna kiia. Kɛ̀ Musa túbu pì fã̀ musu, ben à kà
gbɛ̃nteenɔn kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ bɔ̀gĩi ũ.
11 Ɛzɛ̃deenɔɔ e fɔ̃ wà gàa Musa kiiaro bɔ̀gĩi pìnɔ yãnzi, zaakɛ à dàńla kɔ̃n Igipitinɔ ń píngi.
12 Ben Dii Fili'auna kù kɛ̀ gbãa lán à ò Musanɛ nà, ben à gì ń yã mazi.

Lougbɛ mana

13 Dii bè Musanɛ: Ǹ fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ ǹ gá ǹ Fili'auna le, ǹ onɛ mamɔma Dii Eberunɔ Luda
ma bè à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá dɔnzi kɛmɛ.
14 Tia sa mɛ́ yã pãsĩ píngi daàla kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n à gbɛ̃nɔ, lɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ anduna guu píngi gbɛ̃kee
dɛ lán ma bàro.
15 Zaakɛ tó ma ɔ tɔ̃ḿma ma gagyãa kàńgu yã, lɛ àpi kɔ̃n a gbɛ̃nɔ yã̀a anduna guu.
16 Ma à kà kpatan lɛ mà a gbãaa ɔdɔanɛ, wà ma tó kpá anduna guu píngi.
17 Lán èe a zĩnda sɛɛ lezĩ dɛ ma gbɛ̃nɔla nà ai tia, èe ń gbarɛro,
18 zia mɔndaa'i mɛ́ tó lougbɛ pãsĩ ma maamaa, lougbɛ kɛ̀ a taka e ma Igipiti zikiro zaa lán
wà à kàɛ nà ai mɔna gbã̀a.
19 Ǹ onɛ à gbɛ̃nɔ zĩ aɔ̃ à pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩ buraanɔ sɛ́ɛ wà káka kpɛ́n píngi. Gbɛ̃nteenɔ
kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ kú bàazinɔ, tó wèe gɛ̃ńyo kpɛ́nlo, lougbɛ é mańma aɔ̃é gagamɛ.
20 Fili'auna ìba kenɔ vĩa kɛ̀ Dii yãnɛ, aɔ̃ ń zĩkɛrinɔ kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ kàka kpɛ́n.
21 Mɔde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e Dii yã daroonɔ ń zĩkɛrinɔ kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ tò bàazi.
22 Ben Dii bè Musanɛ: Ǹ ɔ sɛ́ musu, lougbɛ é ma gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n bura pɔ́nɔa
Igipiti bùsu gu píngia.
23 Kɛ̀ Musa a gò dɔ̀ musu, Dii tò lou e pũtãa èe maa kɔ̃n gbɛ̀o èe pii, ben laa e pɛɛɛ tɔɔtɛa. Dii
tò lougbɛ mà Igipitinɔla.
24 Lougbɛ e maa, lou e pii. Lougbɛ pì pãsĩ. Zaa lán Igipiti bùsu kuu nà, lou beee taka e ma
zikiro.
25 Lougbɛ pì pɔ́ kɛ̀ kú bàazi Igipiti bùsu guunɔ ásaru kɛ̀ píngi, gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n
bura pɔ́nɔ píngi. À sɛ̃tɛ línɔ ɛ̀'ɛ píngi.
26 Gosɛ̃ bùsu guu kɛ̀ Isarailinɔɔ kúnn lougbɛ pì e kánlo ado.
27 Fili'auna Musa kɔ̃n Arunao sìsi à bèńnɛ: Tia sa ma durun kɛ̀. Dii yã bé à nna, mapi kɔ̃n
ma gbɛ̃nɔ taarideenɔn wa ũ.
28 À agbaa kpánɛ. Lapatana kɔ̃n lougbɛ kɛ̀kiio mɔ̀ lɛ. Mɛ́ a gbarɛ sa, mɛ́ gíare dɔro.
29 Musa bènɛ: Tó ma bɔ wɛ́tɛ kpɛɛ, mɛ́ ma ɔɔnɔ dɔ Dii kúkiia, lapatana é zɛ, lougbɛ é yãa, lɛ
ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ tɔɔtɛ nɛ́ Dii pɔ́mɛ.
30 Mɔde má dɔ̃ kɛ̀ mpi kɔ̃n n ìbanɔ, ée vĩa kɛɛ Dii Ludanɛro ai tia.
31 Nagã kɔ̃n gbadoo yàka, zaakɛ nagãa gĩakɛ à pìa, gbado mɔree bɔ̀.
32 Ése kɔ̃n weaao e yakaro kɛ̀ aɔ̃è ma zãa yãnzi.
33 Musa bɔ̀ Fili'auna kiia à gàa wɛ́tɛ kpɛɛ à a ɔɔnɔ dɔ̀ Dii kúkiia, ben lapatana kɔ̃n lougbɛo
zɛ̀, lou e ma dɔro.
34 Kɛ̀ Fili'auna è lou kɔ̃n lougbɛo kɔ̃n lapatanao zɛ̀, ben à kpɛ́ èe durun kɛɛ, à swã kpɛ́ gbãa,
àpi kɔ̃n a ìbanɔ.
35 À kù kpɛ́ gbãa à gì Isarailinɔ gbarɛzi lán Ludaa dà Musanɛ à ònɛ nà.

10

Sutẽnɔ dagulana

1 Dii bè Musanɛ: Ǹ gá Fili'auna kiia, zaakɛ ma à kùgbãa kṹ kɔ̃n à ìbanɔ, lɛ mà a dabuyã
kɛ̀kiinɔ kɛ ń tɛ́,
2 lɛ ǹ e ǹ o n nɛ́nɔnɛ kɔ̃n n dionɔ lán ma wɛ́ɛ tầ Igipitinɔa nà kɔ̃n dabuyã kè má kè ń tɛ́nɔ,
àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ mámbe Dii ũ.
3 Ben Musa kɔ̃n Arunao gàa wà bè Fili'aunanɛ: Dii Eberunɔ Luda bè nɛ́gɔ̃ kuu mìsiɛnaare
sai ai bɔrɛmɛ? Ǹ a gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá dɔnzi kɛare.
4 Tó n gi ń gbarɛzi, zia eé sutɛ̃nɔ ká n bùsun.
5 Aɔ̃é da tɔɔtɛla, weé guu ero. Aɔ̃é lɛ́ɛ pɔ́ kè gɔ̃̀nnɛ lougbɛ gbɛraanɔa kɔ̃n línɔ píngi.
6 Aɔ̃é pa n kpɛ́nɔ guu kɔ̃n n ìbanɔ pɔ́nɔ kɔ̃n Igipitinɔ pɔ́nɔ píngi. N denɔ kɔ̃n n dezinɔ e à taka
e zikiro zaa gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ vɛ̃̀ɛ bùsu kɛ̀n ai mɔna gbầa. Ben Musa lìara à bɔ̀ Fili'auna kiia.
7 Fili'auna ìbanɔ bènɛ: Gbɛ̃ pìnɔ égɔ̃ mɔ́nzi kpaawazi lɛ ai bɔrɛmɛ? Ǹ gbɛ̃ pìnɔ gbarɛ aɔ̃ gá
dɔnzi kɛ Dii ń Ludanɛ. Ń dɔ̃ kɛ̀ Igipiti kàatɛroo?
8 Ben wà ɛ̀ara wà sù kɔ̃n Musao kɔ̃n Arunao Fili'auna kiia, à bèńnɛ: À gá dɔnzi kɛ Dii a
Ludanɛ. A dɛ́nɔ bé wé gáa?
9 Musa wèàla à bè: Nɛ́ féte gbɛ̃nsi. Wé gá wa píngimɛ kɔ̃n wa nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n wa nɛ́nɔgbɛ̃nɔ
kɔ̃n wa sãanɔ kɔ̃n wa blènɔ kɔ̃n wa zùnɔ, zaakɛ Dii zĩbaan wée gaa kɛ.
10 Ben à bèńnɛ: Tó ma a gbarɛ kɔ̃n a nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́nɔ a píngi, ásarumɛ, Dii a bɔ! À làakari
kɛ! Ée wɛtɛɛ à fɛ̃maomɛ.
11 Auo! A gɔ̃gbɛ̃nɔ bé wé gá dɔnzi kɛ Diinɛ, zaakɛ lɛn á gbèka lɛ. Ben wà pɛ̀ḿma Fili'auna
aɛzĩ.
12 Dii bè Musanɛ: Ǹ n ɔɔ dɔ Igipiti bùsula, sutɛ̃nɔ é ká wà sɛ̃̀ kɔ̃n lá kè bɔ̀ɛ lougbɛ gbɛraanɔ
ble píngi.
13 Kɛ̀ Musa a gò dɔ̀ Igipitila, Dii bɔ̀ kɔ̃n ĩao ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, èe paa bùsu pìa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo
zɛna sai. Kɛ guu dɔ̀, ɔfãntɛ̃bɔɛ ĩa pì sù kɔ̃n sutɛ̃nɔ.
14 Ben sutɛ̃ pìnɔ mɔ̀ wà dà Igipiti bùsula píngi. Aɔ̃ɔ pari dɛ à yã pɔ́nɔla, à taka é kɛ ziki dɔro.
15 Aɔ̃ dà tɔɔtɛla gu píngi, ben tɔɔtɛ sia kṹ. Aɔ̃ sɛ̃̀ kɔ̃n lánɔ kɔ̃n líbɛɛ kè bɔ̀ lougbɛ gbɛraanɔ blè
píngi. Sɛ̃̀ kɔ̃n láo kú Igipiti bùsun dɔro.
16 Gwe gɔ̃ɔ Fili'auna Musa kɔ̃n Arunao sìsi à bè: Ma durun kè Dii a Ludanɛ kɔ̃n apinɔ.
17 À sùu gɛ̃̀n doo kɛ̀kii kɛmɛ kɔ̃n ma durun-o à agbaa kpámɛ Dii a Ludanɛ à gagana kɛ̀kii
kɛ̃ma.
18 Kɛ̀ à bɔ̀ Fili'auna kiia, à agbaa kpà Diinɛ.
19 Ben Dii bɔ̀ kɔ̃n ĩa gbãaao ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, à mɔ̀ à sutɛ̃nɔ sɛ̀ɛ à kà Isia Tɛ̃aan. Baa sutɛ̃
mɛ̀n doo e gɔ̃ Igipiti dɔro.
20 Mɔde Dii Fili'auna kù kè gbãa, ben à gì Isarailinɔ gbarɛzi.

Gusia dana Igipitila

21 Dii bè Musanɛ: Ǹ ɔ sɛ́ musu, gusiaa kɛ̀ weé fɔ̃ wà ɔ kɛa é da Igipitila.
22 Kɛ̀ Musa a ɔɔ dɔ̀ musu, ben gusia níginigi dà Igipiti gu píngia ai gurɔ aagɔ̃.
23 Wè kɔ̃ ero, gbɛ̃kee e gu a gbɛ̀nlo ai gurɔ aagɔ̃ɔ pìa. Mɔde gupuraa kú guu kɛ̀ Isarailinɔɔ
kún píngi.
24 Ben Fili'auna Musa sìsi à bè: À gá dɔnzi kɛ Diinɛ kɔ̃n a nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́nɔ a píngi, mɔde
à a sãanɔ kɔ̃n a blènɔ kɔ̃n a zùnɔ tó.
25 Musa bè: Ǹ tó wàgɔ̃ wa sa'opɔnɔ kɔ̃n sa'opɔ kè wè ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ kũna, lɛ wà e wà Dii
wa Luda gbãgbão.
26 Séto wà gá kɔ̃n wa pɔ́kãdeenɔ, baa mɛ̀n doo é gɔ̃ro, zaakɛ aɔ̃ tɛ́n wé sa'opɔnɔ bɔn wà Dii
wa Luda gbãgbão. Lɛ wà kpɛ́ wà ká gwe, wá dɔ̃ pɔ́ kè wé sɛ́ wà saa ooa gĩaro.
27 Dii Fili'auna kùgbãa kṹ, èe we à ń gbarɛro.
28 Fili'auna bè Musanɛ: Ǹ gu ma aɛ! Ǹton tó wa wɛ́ɛ kɛ siigɔ̃ dɔro. Zĩ kɛ̀ wa wɛ́ɛ sìkɔ̃lɛ, n
gamɛ.
29 Ben Musa bè: Lán ń ò nà, nɛ́ wɛ́ɛ simalɛ dɔro.

11

Igipiti daudunɔ gagana yã

1 Àɛ sɔ̃ Dii gĩakɛ à bè Musanɛ: Mɛ́ ĩa da Fili'aunaa kɔ̃n Igipiti bùsuo gɛ̃̀n do dɔ, eé gbasa à a
gbarɛ. Tó èe a gbarɛɛ, eé pɛ́awamɛ!
2 Ǹ o gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ baade gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃o kondogi pɔ́nɔ kɔ̃n vura pɔ́nɔ gbeka a Igipiti
gbɛ̃daaaa.

[3] Mɛ́ tó Isarailinɔ kɛ Igipitinɔo nna. Musa sɔ̃ ègɔ̃ bɛ̀ɛ vĩ Igipiti guu Fili'auna ìbanɔnɛ kɔ̃n a
gbɛ̃nɔ.
[4] Ben Musa bè Fili'aunanɛ: Dii bè gwãavĩ lezãndo é ba Igipiti bùsula,
[5] Igipiti daudunɔ é gaga ń píngi sɛna zaa Fili'auna kɛ̀ vɛ̃ɛna kpatan nɛ́a ai à gàa pɛ́ nɔgbɛ̃
zĩkɛri kɛ̀ aɔ̃è wísi lɔ́nɔ nɛ́a kɔ̃n pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔ ń píngi.
[6] Weé sósobi ɔ́ gbãaa dɔ Igipiti gu píngia, à taka e kɛ yãro, eé kɛ ziki dɔro.
[7] Mɔde Isarailinɔ tɛ́ baa gbɛ̃ é gbon kɛ gbɛ̃ntee ke pɔ́kãdeearo, lɛ ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Dii Igipitinɔ
dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n Isarailinɔ.
[8] N ìba kɛ̀kiinɔ é mɔ́ ma kiia ń píngi aɔ̃é kúɛmɛ, aɔ̃é be mà gá kɔ̃n ma gbɛ̃nɔo ń píngi. Beee
gbɛra sa mɛ́ gá. Ben Musa bɔ̀ Fili'auna kiia kɔ̃n pɔfɛ̃ bítao.
[9] Dii bè Musanɛ yã: Fili'auna é n yã maro, lɛ ma dabuyãkɛnanɔ e à pari kũ Igipiti.
[10] Musa kɔ̃n Arunao dabuyã pìnɔ kɛ̀ Fili'auna aɛ píngi, ben Dii à kùgbãa kũ̀. À gì Isarailinɔ
gbarɛzi aɔ̃ bɔ a bùsun.

12

Banla zĩbaa
[1] Dii yã ò Musanɛ kɔ̃n Arunao Igipiti à bè:
[2] Mɔɔ kɛ̀kii égɔ̃ dɛare mɔ káaku ũ wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o.
[3] À o Isarailinɔnɛ ń píngi, mɔɔ kɛ̀ki gurɔ kuridee zĩ aɔ̃é sãa bɔbɔ mɛ̀n doodo ualɛ kɔ̃n ualɛo
píngi.
[4] Tó ua gbɛ̃nɔ parii e ká aɔ̃ sã mɛ̀n doo só sɔ̃ro, aɔ̃ kpaatɛ kɔ̃n ua kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɔ̃ saɛo à gbɛ̃nɔ
lɛ́n, lɛ a kpaaa tón gɔ̃ro yãnzi.
[5] À sãkaro ke blɛ̀kofĩi nɛ́ bɔ̀rɔ kɛ̀ see vĩroo bɔ.
[6] Isarailinɔ píngi, baade a pɔ́ gwa ai mɔɔ kɛ̀ki gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ. Uusiɛn weé dɛ,
[7] weé à aru ma kpɛ́ kɛ̀ weé à nɔ̀bɔ són kpɛɛlɛ gũ̀nɔa ɔplazi kɔ̃n ɔzɛzio kɔ̃n musuo.
[8] Gwãavĩ dɔ̃nkɔ̃ pìa weé nɔ̀bɔ pì kpá tɛ́a, weé só kɔ̃n burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃saio kɔ̃n lá kyãkyão.
[9] Àton só búsu ke fùfukɛnaro. À kpá tɛ́a kɔ̃n a mìo kɔ̃n a gbánɔ kɔ̃n a pɔ́guunɔ.
[10] Àton tó guu dɔ à kpaaaaro. Tó à kpaaa gɔ̃̀, à kpáta à tɛ́ kũ.
[11] Tó ée soo, à asaa dɔawa à kyatee kpá, a gò gɔ̃ nana a ɔzĩ. À só kpakpaa, zaakɛ Dii Banla
sa'opɔmɛ.
[12] Gwãavĩ pìa mɛ́ ba Igipitila mà daudunɔ dɛdɛ bùsu pì gu píngia kɔ̃n pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔ
ń píngi, mɛ́ wí da Igipiti tãanɔa. Mámbe Dii ũ.
[13] Aru pì égɔ̃ dɛ sèeda ũ kpɛ́ kɛ̀ á kú à guunɔa. Tó mɛ́ɛ ɔ tɔ̃ɔ Igipitinɔa, tó ma aru pì è, mɛ́
gɛ̃ala, gagana pì é a lero.
[14] À gurɔɔ pì diɛ ma zĩbaa gurɔɔ ũ dɔngu yãnzi, àgɔ̃ zĩbaa pì kɛɛ kɛ̀atokɔ̃nɛpɔ ũ ai a boriia.

Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa
[15] Gurɔ swɛɛplaaa guu à burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só. À gurɔ káakudee zĩ à burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ kú a
kpɛ́ guunɔ kwɛ́ɛ, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́sɛsɛna sò gurɔ swɛɛplaaa pì guu, weé a bɔ Isarailinɔ tɛ́ wà à
dɛmɛ.
[16] À gurɔ káakudee zĩ kɔ̃n à gurɔ swɛɛplaadeeo à kɔ̃ kakɔ̃a à dɔnzi kɛmɛ. Àton zĩi ke kɛ gurɔɔ
mɔ̀nɔaro, sé pɔ́blekɛna baade píngine baasiro, à lɛ́n gwe.
[17] À Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa kɛ, zaakɛ zĩ beeean ma a bɔɛ Igipiti lán zĩ̀kpɛɛnɔ bà. A boriinɔ
gɔ̃ zĩbaa pì kɛɛ kɛ̀atokɔ̃nɛpɔ ũ.
[18] Mɔ káaku gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ uusiɛ, àgɔ̃ burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai soo ai à gurɔ baro awɛɛdodee
zĩ uusiɛ.
[19] Gurɔ swɛɛplaaa guu burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃ tón gɔ̃ kú a bɛro, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́sɛsɛna sò, gbɛ̃ zĩ̀tɔn
yoo, bɛdeen yoo, weé à bɔ Isarailinɔ tɛ́ wà à dɛmɛ.
[20] Àton pɔ́sɛsɛna só gurɔ pìaro. Guu kɛ̀ á kún píngi, àgae burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só.

Banla zĩbaa káaku
[21] Musa Isaraili gbɛ̃nsinɔ sìsi ń píngi à bɛ̀ńnɛ: À gá à a ua sã kũ à dɛ Banla zĩbaakɛpɔ ũ.
[22] À sɛ̃̀sɔ̃vlãa sɛ́ à zɔ̃ aru kɛ̀ kú taa guua à máma a kpɛɛlɛ gũ̀a, ɔplazi kɔ̃n ɔzɛzio kɔ̃n à musuo.
A gbɛ̃ke tón bɔ bàaziro ai guu dɔ.
[23] Tó Dii e baa bùsula èe Igipitinɔ dɛdɛɛ, tó à aru è kpɛɛlɛ gũ̀nɔa, eé gɛ̃àlamɛ. Eé tó gbɛ̃dɛdɛri
gɛ̃azi à a dɛdɛro.
[24] Apinɔ kɔ̃n a boriinɔ àgɔ̃ yã pì kũna kɛatokɔ̃nɛpɔ ũ ai a boriia.
[25] Tó a gɛ̃ bùsu kɛ̀ Dii é a gbaan lán à à lɛ́ gbɛ̃̀are nà, àgɔ̃ dɔnziyã pì kũna.
[26] Tó a nɛ́nɔ dɔnziyã pì mì gbɛ̀kaawa,

27 à ońnɛ kɛ̀ Banla saa kɛ̀ wè o Diiamɛ, zaakɛ kɛ̀ à Igipitinɔ dɛ̀dɛ, à gɛ̃̀ wa Isarailinɔ kpɛ́la, èe
wa dɛdɛro. Ben gbɛ̃nɔ kùɛ aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ Diinɛ.
28 Kɛ̀ aɔ̃ tà, aɔ̃ɔ kɛ̀ lán Dii ò Musa kɔ̃n Arunaonɛ nà.

Igipiti daudunɔ gagana
29 Gwãavĩ lezãndo Dii Igipiti daudunɔ dɛ̀dɛ ń píngi, naana zaa Fili'auna kɛ̀ vɛ̃ɛna kpatan
nɛ́a ai à gàa pɛ́ pisinanɔ nɛ́nɔa kɔ̃n pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔ ń píngi.
30 Fili'auna fɛ̀ɛ gwãavĩ kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n Igipitinɔ ń píngi, ben sósobi ɔ́ dà Igipitila, zaakɛ ua
kee kuu gɛ̀ sairo.
31 Gwãavĩn Fili'auna Musa kɔ̃n Arunao sìsi à bèńnɛ: À fɛɛ kɔ̃n Isarailinɔ à bɔɛ ma gbɛ̃nɔ tɛ́.
À gá dɔnzi kɛ Diinɛ lán á ò nà.
32 À a blènɔ kɔ̃n a sãanɔ kɔ̃n a zùnɔ sɛ́ɛ lán á ò nà. À gá à sa maaa omɛ se.
33 Igipitinɔ nàkɔ̃rɛ gbɛ̃ pìnɔa aɔ̃ bɔɛńnɛ ń bùsun kpakpaa, zaakɛ aɔ̃ bè: Wé gaga wa píngimɛ.
34 Isarailinɔ ń flawadɛnanɔ kà taanɔ guu a sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃ sai, aɔ̃ ń utanɔ ĩ̀fĩa aɔ̃ɔ dàda ń gɛ̃̀n.
35 Aɔ̃ɔ kɛ̀ lán Musa òńnɛ nà, aɔ̃ kondogi pɔ́nɔ kɔ̃n vura pɔ́nɔ kɔ̃n pɔ́kãsãanɔ gbèka Igipitinɔa.
36 Dii tò aɔ̃ɔ kɛ̀ kɔ̃o nna, ben aɔ̃ɔ kpàḿma. Lɛmɛ aɔ̃ Igipitinɔ pɔ́nɔ sìḿma lɛ.

Isarailinɔ dana zɛ́n
37 Isarailinɔɔ dà zɛ́n kɛ̀sɛ, aɔ̃ bɔ̀ɛ kɔ̃n Ramɛsɛo aɔ̃ tà Suko. Gɔ̃gbɛ̃nɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa aagɔ̃mɛ,
nɛ́nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ baasi.
38 Bori zĩ̀tɔnɔ tàńyo pari dɔ. Blènɔ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zùnɔ parii kɛ̀ bíta.
39 Aɔ̃ burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai kɛ̀ kɔ̃n flawadɛna kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀o Igipitio. Aɔ̃ɔ kɛ̀ sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃ sai, zaakɛ wà
pɛ̀ḿma Igipiti kãndomɛ. Aɔ̃ɛ e wà pɔ́blee kɛ̀ wà sɛ̀ kũsãɛ ũro.
40 Isarailinɔ kuuna Igipiti kɛ̀ wɛ̃̀ wàa plaa kɔ̃n baaakurio.
41 Wɛ̃̀ wàa plaa kɔ̃n baaakurio pì papana gbɛra, zĩbaa pì zĩn Dii zĩ̀kpɛɛ pìnɔ bɔ̀ɛ Igipiti ń
píngi.
42 Gwãavĩ pì nɛ́ Dii pɔ́mɛ. Isarailinɔ égɔ̃ a itɛ̃ kɛɛ ai ń boriia, zaakɛ gwãavĩ pìn Dii Isarailinɔ
bɔna Igipiti itɛ̃ kɛ̀.

Banla zĩbaa
43 Dii bè Musanɛ kɔ̃n Arunao: Banla yã kɛ̀ má dìɛn yɛ̀. Bori zĩ̀tɔ ke toga à à nɔ̀bɔ sóro,
44 mɔde zɔ̀ kɛ̀ á lù, tó à bɛ̃̀ngu kɛ̀, eé só.
45 Nibɔ ke asaiazĩkɛri toga à sóro.
46 À só kpɛ́n, àton bɔ kɔ̃n à nɔ̀bɔ pìo bàaziro. Àton sãa pì wá ke ɛ́ro.
47 Isarailinɔ píngi gae zĩbaa pì kɛ.
48 Tó gbɛ̃ zĩ̀tɔ kú a tɛ́, tó à yezi à Banla zĩbaa kɛ Diinɛ, à a bɛ gɔ̃gbɛ̃nɔ bɛ̃̀ngu kɛ ń píngi à gɔ̃
bɛdee ũ, eé gbasa à kɛ. Gɛfɔɔdee toga à sóro.
49 Bɛde kɔ̃n gbɛ̃ zĩ̀tɔ kɛ̀ kúao, doka dɔ̃nkɔ̃ pìmɛ.
50 Ben Isarailinɔɔ kɛ̀ lán Dii ò Musa kɔ̃n Arunaonɛ nà ń píngi.
51 Zĩ beeean Dii Isarailinɔ bɔ̀ɛ Igipiti gãli kɔ̃n gãlio.

13

Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa kɔ̃n daudunɔ kpana Ludaao
1 Dii yã ò Musanɛ à bè:
2 Àgae Isaraili daudunɔ kɔ̃n pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔ kpáma, zaakɛ ma pɔ́nɔmɛ ń píngi.
3 Musa bè gbɛ̃nɔnɛ: A bɔna Igipiti zɔ̀blenan gurɔɔ kɛ̀ki yã gɔ̃ dɔagu, zaakɛ Dii bé à a bɔɛ
Igipiti kɔ̃n a ɔ gbãaao. Àton pɔ́sɛsɛna só gurɔɔ pìaro.
4 Ée bɔɛɛ Igipiti gbɛ̃̀amɛ mɔ káaku kɛ̀ wè sísi Abibu guu.
5 Dii lɛ́ gbɛ̃̀ a dezinɔnɛ à bè é bùsu kɛ̀ zwi kɔ̃n zɔ́'io din, kɛ̀ Kanaanɔ kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Amɔrinɔ
kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔɔ kún kpáawa. Tó à tò a ka, à zĩbaa pì kɛ mɔɔ kɛ̀kiin.
6 Àgae burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só ai gurɔ swɛɛplaa. À gurɔ swɛɛplaadee pì zĩ égɔ̃ dɛare Dii zĩbaa
gurɔɔ ũ.
7 Àgae burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só ai gurɔ swɛɛplaaa pì papa. Pɔ́sɛsɛna ke burɛdi ɛ̃zɛ̃ ke tóngɔ̃ kú
ua ke guu a bùsunlo.
8 Zĩ pìa àgae o a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ ée kɛɛ lɛ yã kɛ̀ Dii kɛ̀are kɛ̀ à a bɔɛ Igipiti yãnzimɛ.
9 Zĩbaa pì égɔ̃ dɛare sèeda ũ lán pɔ́ dana ɔɔa bà, ke lán dɔngu pɔ́ yina mì'aɛa bà, lɛ Dii doka
gɔ̃ kú a lɛ́n, zaakɛ àmbe à a bɔɛ Igipiti kɔ̃n a ɔ gbãaao.
10 Àgae dokayã pì kɛ a gurɔɔa wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o.
11 Tó Dii tò a ka Kanaa bùsun, ben à kpàawa lán à à lɛ́ gbɛ̃̀are nà kɔ̃n a dezinɔ,
12 àgae a daudunɔ kpáa ń píngi. A pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔ ègɔ̃ dɛ à pɔ́ ũ ń píngi.

[13] Àgae a zaaki nɛ́kya káaku tɔɔba bo kɔ̃n sãnɛo. Tó ée boro, à à waa fĩ. Àgae a daudunɔ
tɔɔba bo ń píngi.
[14] Tó a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ a la à mìzi zia wà bè, bɔ́ yãn gwee, à beńnɛ kɛ̀ Dii a bɔɛ zɔ̀bleen Igipiti yã
kɔ̃n a ɔ gbãaao yãnzimɛ.
[15] Kɛ̀ Fili'auna kùgbãaa kɛ̀ à gì wa gbarɛzi, ben Dii Igipiti daudunɔ dɛ̀dɛ ń píngi kɔ̃n pɔ́kãde
nɛ́kya káakunɔ ń píngi. Beee yãnzin weè saa oa kɔ̃n pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔzi píngi, weè wa
daudunɔ tɔɔba bo.
[16] Kɛ̀kii égɔ̃ dɛ sèeda ũ lán pɔ́ dana wa ɔɔa bà ke pɔ́ yina wa mì'aɛa bà, zaakɛ Dii bé à wa bɔɛ
Igipiti kɔ̃n a ɔ gbãaao.

Isarailinɔ bɔna Igipiti

[17] Kɛ̀ Fili'auna Isarailinɔ gbàrɛ, Luda e bɔ́ńyo Filisitininɔ bùsu zɛ́ kparo, baa kɔ̃n à kĩkɛɛo,
zaakɛ à bè: Tó wà fɛ̀ɛńzi kɔ̃n zì̃o, aɔ̃é ń nɔ̀sɛ liɛ wà liara Igipiti.
[18] Luda pà̃ zɛ́ pìnɛ, ben à gbáa zɛ́ sɛ̀ńyo Isia Tɛ̃aa kpa. Isarailinɔ bɔ̀ɛ Igipiti aɔ̃ ń gɔ̃kɛbɔnɔ
kũna.
[19] Musa Yusufu wánɔ sɛ̀ èe taao, zaakɛ Yusufu tò Isarailinɔ lɛ́ gbɛ̀̃are yã à bè, tó Luda mɔ̀ ń
bɔ, aɔ̃é a wánɔ sɛ́ɛ wà bɔo gwe.
[20] Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Suko, aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ gbáa lɛ́a zaa Etamu.
[21] Dii ègɔ̃ dɔɔ́ńnɛ aɛ tɛ́luguu guu fãantɛ̃ lɛ àgɔ̃ zɛ́ ɔdɔɔańnɛ. Gwãavĩ sɔ̃ ègɔ̃ dɔɔ́ńnɛ aɛ tɛ́nɛnɛ
guu, lɛ àgɔ̃ guu puuńnɛ aɔ̃gɔ̃ táa oo fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
[22] Tɛ́luguu pì è gu ń aɛ fãantɛ̃ro, tɛ́nɛnɛ pì è gu ń aɛ gwãavĩro.

14

Igipitinɔ pɛɛna Isarailinɔzi

[1] Dii bè Musanɛ:
[2] Ǹ o Isarailinɔnɛ aɔ̃ ɛara wà gá bùra káɛ Pi'airo saɛ Migidolu kɔ̃n ísiaao dagura, aɛdɔkɔ̃ana
kɔ̃n Baali Zɛfɔ̃o. À bùra káɛ ísiaa saɛ gwe.
[3] Fili'auna égɔ̃ daa a sãsã, gbáa a kũmɛ.
[4] Mɛ́ a kùgbãa kũ, eé pɛɛazi, mɛ́ tɔ́ bɔ Fili'auna kɔ̃n a zì̃kpɛɛnɔ yã sàabu, Igipitinɔ égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀
mámbe Dii ũ. Ben Isarailinɔɔ kɛ̀ lɛ.
[5] Kɛ̀ wà ò Igipiti kí Fili'aunanɛ gbɛ̃ pìnɔ bàa lɛ̀, ben àpi kɔ̃n a ìbanɔ nɔ̀sɛ lìɛ Isarailinɔ yã musu
wà bè: Bɔ́n wá kɛ̀, ben wá tò aɔ̃ bɔ̀ zɔ̀blenaween?
[6] Ben Fili'auna góro dɔ̀ a sɔ̃nɛ à a zì̃kpɛɛnɔ kàkɔ̃a.
[7] À sɔ̃goro maaanɔ sɛ̀ mɛ̀n wàa aagɔ̃ kɔ̃n Igipiti sɔ̃goronɔ píngi kɔ̃n zì̃kari gbɛ̃nsinɔo ká ń
guu.
[8] Dii Igipiti kí Fili'auna kùgbãa kũ̀, ben à pɛ̀ɛ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔe bɔɛɛ kɔ̃n kùgbãaaonɔzi.
[9] Ben Igipitinɔ pɛ̀ɛńzi kɔ̃n Fili'auna sɔ̃nɔ kɔ̃n à sɔ̃goronɔ kɔ̃n à sɔ̃deenɔ kɔ̃n à zì̃kpɛɛnɔ ń píngi,
ben aɔ̃ɔe mɔɔ ń le ń bùran ísiaa saɛ kĩi kɔ̃n Pi'airoo aɛdɔkɔ̃ana kɔ̃n Baali Zɛfɔ̃o.
[10] Kɛ̀ Fili'auna kà kĩi, Isarailinɔ wɛ́ɛ sɛ̀, ben aɔ̃ Igipitinɔ è tɛ́ ń kpɛɛ. Vĩa ń kũ maamaa, ben
aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi.
[11] Aɔ̃ bè Musanɛ: Miranɔɔ kú Igipitinloo? Bɔ́yãnzi n mɔwao gbáan kɛ̀ wà gagazi? À kɛ̀ dia
n bɔwao Igipiti?
[12] Asa wá ònnɛ Igipiti wà bè ǹ wa tó tɛɛɛ wà zɔ̀ ble Igipitinɔnɛ! Zɔ̀blenańnɛ maawe dɛ
gagana gbáa kɛ̀nla.
[13] Musa bɛ̀ńnɛ: Àton tó vĩa a kũro. À zɛ tɛɛɛ é e lán Dii é a mì sí nà gbà̃a, zaakɛ Igipiti kɛ̀ ée
ń ee gbà̃a kɛ̀nɔ, é ń e ziki dɔro.
[14] Dii bé eé zì̃ káare. Àgɔ̃ yĩtɛna kítikiti dé!

Isarailinɔ bikũna Isia Tɛ̃aala

[15] Dii Musa là à bè: Bɔ́ wiiin nɛ́ɛ pɛɛmazii? Ǹ o gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ fɛɛ wà bɔ kɔ̃n táo.
[16] Ǹ n gò dɔ ísiaala à zɔ̃kɔ̃rɛ, lɛ Isarailinɔ e wà gɛ̃tɛ à dagura gukoria.
[17] Mapi, mɛ́ Igipitinɔ kùgbãa kũ, aɔ̃é gɛ̃n ń gbɛra, mɛ́ tɔ́ bɔ Fili'auna kɔ̃n a zì̃kpɛɛnɔ kɔ̃n a
sɔ̃goronɔ kɔ̃n a sɔ̃deenɔ yã sàabu.
[18] Tó ma tɔ́ bɔ̀ Fili'auna kɔ̃n a sɔ̃goronɔ kɔ̃n a sɔ̃deenɔ yã sàabu, Igipitinɔ égɔ̃ dɔ̃ sa kɛ̀ mámbe
Dii ũ.
[19] Luda Malaika kɛ̀ dɔ Isarailinɔnɛ aɛ lìara à gàa ń kpɛɛ kpa, ben tɛ́luguu kɛ̀ kú ń aɛ lìara à
gàa ń kpɛɛ dɔ
[20] aɔ̃pinɔ kɔ̃n Igipitinɔ dagura. Tɛ́luguu pì guu pù Isarailinɔnɛ à gusiaa kpà Igipitinɔnɛ,
ben aɔ̃ gbɛ̃kee e e à sɔ̀̃ a daazi gwãavĩ beeearo.

[21] Kὲ Musa a ɔɔ dɔ̀ ísiaala, ben Dii bɔ̀ kɔ̃n ĩa gbãaao ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa. À kàka ai guu gàa dòo à
ísiaa lɛ̀ à kpàatɛkɔ̃rɛ, ben gukori bɔ̀. Kὲ í zɔ̃̀kɔ̃rɛ,
[22] ben Isarailinɔ táa ò gukoria aɔ̃ bikũ̀. Í bĩi bò aɔ̃ ɔplaazi kɔ̃n ɔzɛzio.
[23] Ben Igipitinɔ pὲɛńzi. Fili'auna sɔ̃nɔ kɔ̃n a sɔ̃goronɔ kɔ̃n a sɔ̃deenɔ píngi tɛ́ ń kpɛɛ ísiaa guu.
[24] Gudɔnao Dii Igipiti zɩ̃̀kpɛɛnɔ gwà zaa tɛ́nɛnɛ guu, ben à tò aɔ̃ lìkɔ̃a.
[25] À tò aɔ̃ sɔ̃goronɔ vlɛ̃̀ɛ, à tò aɔ̃ táa'ona kὲ zĩ'ũ, ben aɔ̃ bè: Wà bàa lɛ́ Isarailinɔnɛ, zaakɛ Dii e
zɩ̃̀ kaawaońnɛmɛ.
[26] Dii bè Musanɛ: Ǹ n ɔɔ dɔ ísiaala, í é da Igipitinɔla kɔ̃n ń sɔ̃goronɔ kɔ̃n ń sɔ̃deenɔ.
[27] Ben Musa a ɔɔ dɔ̀ ísiaala, ben í e suu a gbὲn gudɔnao. Lán í e suu nà, ben Igipitinɔ bàa sì
aɔ̃ɔ yezi wà bɔɛ. Gwen Dii tò ísiaa dàńlan.
[28] Í sù a dà sɔ̃goronɔla kɔ̃n sɔ̃deenɔ kɔ̃n Fili'auna zɩ̃̀kpɛɛ kὲ aɔ̃ gɛ̃̀ ísiaa guu Isarailinɔ gbɛraanɔ
ń píngi. Aɔ̃ kee e bɔro, baa mὲn do.
[29] Isarailinɔ sɔ̃ táa ò í dagura gukoriamɛ. Í bĩi bò aɔ̃ ɔplaazi kɔ̃n ɔzɛzio.
[30] Zĩ beeean Dii Isarailinɔ sì Igipitinɔa, ben Isarailinɔ Igipiti pìnɔ gὲnɔ è ísiaa baa.
[31] Kὲ Isarailinɔ Dii gbãa bíta kὲ à mɔ̀ Igipitinɔnɛ è, aɔ̃ vĩa kὲnɛ, ben aɔ̃ à náanɛ kὲ kɔ̃n à zɔ̀bleri
Musao.

15

Isarailinɔ lɛ̀

[1] Ben Musa kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi lɛ̀ kὲ sì Diinɛ wà bè:
Mɛ́ lɛ̀ sí Diinɛ, zaakɛ à tɔ́ bɔna,
à sɔ̃deenɔ kɔ̃n ń sɔ̃nɔ kà ísiaan.
[2] Dii bé ma gbãaa ũ, mɛ́ lɛ́ maa,
àpi bé à ma mì sì.
Àmbe ma Luda ũ, mɛ́ à tɔ́ kpá.
Àmbe ma de Luda ũ, mɛ́ à tɔ́ sɛ́ lezĩ.
[3] Dii nɛ́ zɩ̃̀karimɛ, à tɔ́n Dii.
[4] À Fili'auna sɔ̃goronɔ kɔ̃n à zɩ̃̀kpɛɛnɔ kà ísiaan,
à zɩ̃̀kari gbɛ̃nsinɔ vlɛ̃̀ɛ Isia Tɛ̃aan.
[5] Í lɔ̀dee pì dàńla,
aɔ̃ kpàɛ gĩzĩ lán gbɛ̀ bà.
[6] Dii, n ɔplaan gbãaa kún kɔ̃n bítakɛɛo,
Dii, n n ibɛɛnɔ dúgu zɔ̃̀ kɔ̃n n ɔplaao.
[7] N n zangurinɔ nὲ n gakui bíta guu,
n pɔ fɛ̃̀ n ń náɛ lán sɛ̃̀ bà.
[8] N pó bɔ̀ n yĩzĩ, ben í zɔ̃̀kɔ̃rɛ,
à gɔ̃̀ zɛna lán bĩi bà,
ísiaa ì ai a guragura.
[9] Wa ibɛɛ pìnɔ bè,
aɔ̃é pɛ́ɛwazi aɔ̃ wa lemɛ,
aɔ̃é wa pɔ́nɔ sɛ́ɛ lán aɔ̃ɔ yezi nà,
aɔ̃é ń fɛ̃ɛdaanɔ woto aɔ̃ wa dɛdɛo.
[10] N n lɛ́'ĩa vù, ben ísiaa dàńla,
aɔ̃ kpàɛ lán beoma bà í bíta pìn.
[11] Dii, tãanɔ tɛ́ à kparee bé à dɛ lán n bà?
Dén weé lɛ́kɔ̃zinyo?
Yãbɔnsaɛkɛri, n bítakɛɛ adona,
n gakui naasi vĩ.
[12] N n ɔplaa pòro, ben tɔɔtɛ ń mɔmɔ.
[13] Wamɔwa kὲ n wa bo zɔ̀bleennɔ
nɛ́ dɔwe aɛ n gbɛ̃kɛɛ guu,
nɛ́ gáwao n bùsun kɔ̃n n gbãaao.
[14] Tó boriinɔ mà, aɔ̃é lugaluga,
Filisitini bùsudeenɔ kù égɔ̃ vĩi.
[15] Ɛdɔmunɔ kínanɔ é bídi kɛ,
swɛ̃̀ é kɛ̃ Mɔabu dɔn'aɛdeenɔn,
Kanaa bùsudeenɔ mὲ é yɔ́ ń píngi.
[16] Vĩa bíta é ń kũ, swɛ̃̀ é kɛ̃ńgu,
aɔ̃é gɔ̃ kítikiti lán gbɛ̀ bà

n gbãa bíta yãnzi Dii,
ai wamɔwa kɛ̀ n wa sɛ n pɔ́ ũunɔ gɛ̃tɛ.
17 Dii, nɛ́ gáwao kpiii kɛ̀ ń sɛ̀ n pɔ́ ũu kiia,
nɛ́ wa kãsãa pɛ́ɛ guu kɛ̀ ń dìɛ n vɛ̃ɛkii ũun,
n kúkii kɛ̀ ń kɛ̀kɛ n zĩndanɛ pì.
18 Dii égɔ̃ kí blee gurɔ píngimɛ.
19 Kɛ̀ Fili'auna sɔ̃nɔ kɔ̃n à sɔ̃goronɔ kɔ̃n à sɔ̃deenɔ gɛ̃̀ ísiaa guu, ben Dii sù kɔ̃n ío à dàńla, mɔde
Isarailinɔ táa ò gukoria ísiaa pì guu.
20 Ben annabi Miriamu, Aruna dãre, a sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃ sɛ̀, ben nɔgbɛ̃nɔ bɔ̀ wà tɛ́zi ń píngi, aɔ̃ɔe
sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃ paa aɔ̃ɔe ɔ̃ wãa.
21 Miriamu lɛ̀ sìńnɛ à bè:
À lɛ̀ sí Diinɛ, zaakɛ à tɔ́ bɔna,
à sɔ̃deenɔ kɔ̃n ń sɔ̃nɔ kà ísiaan.

Í kyàkyã

22 Musa dà zɛ́n kɔ̃n Isarailinɔ, aɔ̃ kɛ̃̀ Isia Tɛ̃aaa aɔ̃ gɛ̃̀ Suru gbáan. Aɔ̃ táa ò gurɔ aagɔ̃ gbáa pìn
aɔ̃ɔe í ero.
23 Kɛ̀ aɔ̃ kà guu kɛ̀ wè sísi Mara, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà à í mìro kɛ̀ à kɛ̀ kyàkyã yãnzi. Beee yãnzi wà tɔ́
kpà guu pìnɛ Mara.
24 Ben gbɛ̃nɔ zɔka kà Musazi wà bè: Bɔ́n wé mii?
25 Musa wii pɛ̀ Diizi, ben Dii lí ɔ̀dɔanɛ. Kɛ̀ Musa lí pì zù ín, ben í pì kɛ̀ nna. Gwen Dii yã
dìɛńnɛ kɔ̃n dokao à ń lɛ́ à ń gwá
26 à bè: Tó a làakari dɔ̀ mamɔma Dii a Luda yãa ée yã kɛ̀ má yezi kɛɛ, tó a yã kɛ̀ má dìɛnɔ
mà, ben á ma dokanɔ kũna píngi, mɛ́ gyãa kɛ̀ má kà Igipitinɔn ke káaguro, zaakɛ mámbe Dii
kɛ̀ è a gba aafia ũ.
27 Beee gbɛra aɔ̃ kà Ɛlimu, guu kɛ̀ íbɔki mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔɔ kún kɔ̃n damina lí mɛ̀n
baaagɔ̃ akurinɔo. Ben aɔ̃ bùra kàɛ í pì saɛ gwe.

16

Mana kɔ̃n bùrunɔ

1 Isarailinɔ fɛ̃ɛ Ɛlimu ń píngi, ben aɔ̃ kà Sini gbáa kɛ̀ kú Ɛlimu kɔ̃n Sinaio dagura aɔ̃ bɔna
Igipiti mɔ plaadee guu gurɔ gɛ̃rodee zĩ.
2 Ben aɔ̃ zɔka kà Musa kɔ̃n Arunaozi gbáan gwe ń píngi
3 aɔ̃ bèńnɛ: Bɔ́yãnzi Dii e wa dɛdɛ Igipitirozi? Gwe weè vɛ̃ɛ wà pɔ́ ble kɔ̃n nɔ̀bɔo ai wà kã,
ben a mɔwao gbáan kɛ̀ à wa dɛdɛ kɔ̃n nɔaao.
4 Dii bè Musanɛ: Bɔna musu mɛ́ pɔ́blee fãkɛare. Gbɛ̃nɔ é bɔɛ wà gurɔ doo pɔ́ sɛ́ɛ lán gu e dɔɔ
nà ń blena lɛ́n, lɛ mà ń yɔ̃ mà gwa tó aɔ̃ɔ ma doka kũna.
5 Gurɔ swɛɛdodee zĩ gurɔ plaaa pɔ́n aɔ̃é sɛ́ɛ aɔ̃ à pɔ́blee kɛ.
6 Ben Musa kɔ̃n Arunao bèńnɛ ń píngi: Uusiɛa é dɔ̃ kɛ̀ Dii bé à a bɔɛ Igipiti,
7 zia kɔngɔ é Dii gakui e. À zɔka kɛ̀ á kàazii mà. Bɔ́n wa ũ kɛ̀ é gbasa a zɔka kàwazii?
8 Musa ɛ̀ara à bè: Dii é a gba nɔ̀bɔ à só uusiɛa, zia kɔngɔ eé pɔ́blee kpáawa a blena lɛ́n, kɛ̀ à
zɔka kɛ̀ á kàazii mà yãnzi. Pɔ́ken wa ũro. Ɛ̀e kɛ wámbe a zɔka kàwaziro, Diimɛ.
9 Ben Musa bè Arunanɛ: Ǹ o Isarailinɔnɛ ń píngi aɔ̃ sɔ̃ Diizi, zaakɛ à ń zɔkakana mà.
10 Kɛ̀ Aruna e yã oońnɛ, aɔ̃ aɛ dɔ̀ gbáa kpa, ben aɔ̃ɔ è Dii gakui bɔ̀ à mɔ̀ńzi tɛ́luguu guu.
11 Ben Dii yã ò Musanɛ à bè:
12 Ma Isarailinɔ zɔkakana mà. Ǹ ońnɛ uusiɛa aɔ̃é nɔ̀bɔ só, zia kɔngɔ aɔ̃é pɔ́ ble wà kã, aɔ̃é
dɔ̃ kɛ̀ mámbe Dii ń Luda ũ.
13 Uusiɛ bùrunɔ mɔ̀ wà dà ń bùrala. Kɛ̀ guu dɔ̀ kpíi kpà à lìgańzi.
14 Kɛ̀ kpíi kɛ̃̀, ben pɔ́ gɔ̃̀ kaɛna tɔɔtɛa púu ketekete lán pɔ́ kokũ bà.
15 Kɛ̀ Isarailinɔɔ è, aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Bɔ́n gwee? Zaakɛ aɔ̃ɔe dɔ̃ tó bɔ́nlo. Musa bèńnɛ: Pɔ́ kɛ̀ Dii
kpàawa à bleen gwe.
16 Yã kɛ̀ Dii dìɛareen yɛ̀: A baade sɛ́ɛ a blena lɛ́n. À sɛ́ɛ a baade mìa zaka lɛ́ doodo a uadeenɔ
pari lɛ́n.
17 Isarailinɔɔ kɛ̀ lɛ. Aɔ̃ɔ sɛ̀ɛ, gbɛ̃kenɔ pɔ́ bíta, gbɛ̃kenɔ pɔ́ nɛ́ngo.
18 Kɛ̀ wà zaka dàn, gbɛ̃ kɛ̀ sɛ̀ɛ bíta pɔ́ e diziro, gbɛ̃ kɛ̀ sɛ̀ɛ féte pɔ́ e kɛ̃sãaro.
19 Musa bèńnɛ: Gbɛ̃ke tón à kpaa tó ai guu dɔaro.
20 Gbɛ̃kenɔ e Musa yã maro, aɔ̃ à kpaaa tò ai guu dɔ̀, ben à kɔ̀kɔ kà à vɛ̃̀, ben Musa pɔ fɛ̃̀ gbɛ̃
pìnɔzi.
21 Lán guu e dɔɔ nà baade è sɛ́ɛ a blena lɛ́n. Tó ɔfãntɛ̃ gbɛ̃̀, à kɛ̀ gɔ̃̀ tɔɔtɛa è yɔ́mɛ.

22 Gurɔ swɛɛdodee zĩ aɔ̃ pɔ́blee sɛ̀ɛ lɛo plaa, baade mìa zaka lɛ́ plaplaa. Ben aɔ̃ gbɛ̃nsinɔ gàa
wà ò Musanɛ ń píngi.
23 À bèńnɛ: Lɛn Dii dìɛ lɛ. Zia nɛ́ kámmaboguroɔ zĩmɛ, Dii gurɔɔmɛ. À pɔ́ kɛ̀ á yezi à kpá tɛ́a
kpá tɛ́a. À pɔ́ kɛ̀ á yezi à disa disa, à à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀ dìɛ ai guu dɔ̀.
24 Aɔ̃ɔ dìɛ ai guu dɔ̀ lán Musa ò nà. Beekii e vãro èe kɔ̀kɔ káro.
25 Ben Musa bèńnɛ: À ble gbȁa, zaakɛ kámmaboguroɔ zĩmɛ, é e gukea gbȁaro.
26 Àgae sɛ́ɛ ai gurɔ swɛɛdo. À gurɔ swɛɛplaadee nɛ́ kámmaboguroɔ zĩmɛ, eégɔ̃ kuu zĩ pìaro.
27 Gurɔ swɛɛplaadee zĩ gbɛ̃kenɔ bɔ̀ wà gàa sɛ́ɛ, ben aɔ̃ɔe ero.
28 Ben Dii bè Musanɛ: Égɔ̃ kú kɔ̃n doka kɛ̀ má dìɛ masaio ai bɔrɛmɛ?
29 Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ mamɔma Dii mámbe ma kámmaboguroɔ dìɛare. Beee yãnzi gurɔ swɛɛdodee zĩ
mɛɛ̀ gurɔ plaaa pɔ́blee kpáawa. Baade gɔ̃ kú a gbɛ̀n, gbɛ̃ke tón gu a gbɛ̀n gurɔ swɛɛplaadee pì
zĩro.
30 Ben aɔ̃ kámma bò gurɔ swɛɛplaadee zĩ.
31 Isarailinɔ tɔ́ kpà pɔ́blee pìnɛ mana. À dɛ lán pɔ́wɛɛ pura keteketenɔ bàmɛ. À í nna lán
kàra zɔ́dee bà.
32 Musa bè: Yã kɛ̀ Dii dìɛn yɛ̀: Wà mana zaka lɛ́ doo diɛ wa boriinɔnɛ, lɛ aɔ̃ pɔ́blee kɛ̀ à kpàwa
wá blè gbáan wa bɔna Igipiti gbɛraa e se.
33 Ben Musa bè Arunanɛ: Ǹ loo sɛ́ ǹ mana zaka lɛ́ doo kán ǹ diɛ Dii aɛ, lɛ àgɔ̃ diɛna wa
boriinɔnɛ.
34 Ben Aruna dìɛ gbɛ̀ walaanɔ saɛ lɛ àgɔ̃ diɛna lán Dii ò Musanɛ nà.
35 Isarailinɔ mana blè wɛ̃̀ baplaa ai aɔ̃ gàa wà kào bùsu kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ kún. Aɔ̃ mana pì blè ai aɔ̃
gàa wà kào Kanaa bùsu lɛ́a.
36 Zaka lɛ́ doo nɛ́ lita plaaamɛ.

17

Í bɔna gbɛ̀n
(Nar 20:2-13)

1 Isarailinɔ fɛ̀ɛ Sini gbáan ń píngi, aɔ̃ɔe bùra káɛkaɛɛ lán Dii òńnɛ nà, ben aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ
Rɛfidimu. Aɔ̃ɔe í e wà mì gwero,
2 ben aɔ̃ zɔka kà Musazi wà bè: Ǹ wa gba í wà mi. À bèńnɛ: Bɔ́yãnzi ée lɛokpakɔ̃a kɛɛmaozi?
A kɛ̀ dia ée Dii lɛɛ ée gwaa?
3 Kɛ̀ ímii e ń dɛɛ, ben aɔ̃ zɔka kà Musazi wà bè: Bɔ́yãnzi n bɔwao Igipitizi? Ń yezi ímii wa dɛ
kɔ̃n wa nɛ́nɔ kɔ̃n wa pɔ́kãdeenɔon yɔ́?
4 Ben Musa wii pɛ̀ Diizi à bè: Dian mɛ́ kɛ kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔ nà? À gɔ̃̀ féte kɛ̀ aɔ̃é ma pápa gbɛ̀o wà
ma dɛ.
5 Dii bènɛ: Ǹ Isaraili gbɛ̃nsinɔ sɛ́ɛ à dɔ gbɛ̃ pìnɔnɛ aɛ. Ǹ n gò kɛ̀ n Nili lɛ̀o sɛ́ dɔ.
6 Mɛ́ zɛ n aɛ Orɛbu gbɛ̀si saɛ gwe. Ǹ gbɛ̀si pì lɛ́, í é bɔ lɛ aɔ̃ mi. Ben Musa kɛ̀ lɛ Isaraili gbɛ̃nsinɔ
wáa.
7 Ben wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Masa, zaakɛ gwen aɔ̃ Dii yɔ̃̀n wà gwà wà bè: Dii kúwaon gweɔ́?
Wà tɔ́ kpànɛ Mɛriba dɔ, kɛ̀ Isarailinɔ zɔka kà gwe yãnzi.

Zɩ̃̀kana kɔ̃n Amalɛkinɔ

8 Amalɛkinɔ mɔ̀ zɩ̃̀ ká kɔ̃n Isarailinɔ Rɛfidimu.
9 Ben Musa bè Yɔsuanɛ: Ǹ gbɛ̃nɔ plɛplɛ wa tɛ́ à gá zɩ̃̀ ká kɔ̃n Amalɛkinɔ. Zia mɛ́gɔ̃ zɛna sɩ̃̀sĩ
kɛ̀kii mìsɔ̃ntɛ̃a kɔ̃n Luda gòo kũna.
10 Yɔsua kɛ̀ lán Musa ònɛ nà, à gàa zɩ̃̀ ká kɔ̃n Amalɛkinɔ. Ben Musa kɔ̃n Arunao kɔ̃n Uruo
dìdi sɩ̃̀sĩ pì mìsɔ̃ntɛ̃a.
11 Tó Musa a ɔɔnɔ sɛ̀, Isarailinɔ ègɔ̃ zɩ̃̀ blee Amalɛkinɔamɛ, mɔde tó à a ɔɔnɔ dìɛ sɔ̃, Amalɛkinɔ
ègɔ̃ zɩ̃̀ blee Isarailinɔa.
12 Kɛ̀ Musa ɔɔnɔ wȁ, wà gbɛ̀ sɛ̀ wà dìɛ à gbáru à vɛ̃̀ɛa, ben Aruna kɔ̃n Uruo à ɔɔnɔ kũkũna,
gbɛ̃ doo ɔplazi, gbɛ̃ doo ɔzɛzi, ben à ɔɔnɔ gɔ̃̀ zɛna ai ɔfãntɛ̃ gàa à gɛ̀o kpɛ́n.
13 Ben Yɔsua zɩ̃̀ blè Amalɛkinɔa à ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao.
14 Dii bè Musanɛ: Ǹ kɛ̀kii kɛ̃ takada guu lɛ àgɔ̃ dɛ dɔngu pɔ́ ũ ǹ o Yɔsuanɛ, zaakɛ mɛ́
Amalɛkinɔ borii bɔ anduna guu ń píngi.
15 Musa gbãgbãkii bò, ben à tɔ́ kpànɛ Diin ma tuuta ũ
16 à bè: Ma ɔɔ sɛ̀ Dii kpata kpa. Dii égɔ̃ zɩ̃̀ ká kɔ̃n Amalɛkinɔ gurɔ píngi.

18

Yɛtoro gana Musa gwa
1 Musa anzure Yɛtoro, Midiã sa'ori, yã kɛ̀ Ludaa kɛ̀ Musanɛ kɔ̃n a gbɛ̃ Isarailinɔ mà, lán
Dii ń bɔ́ɛ Igipiti nà.
2 Àɛ kɛ̀ sɔ̃ Musa gĩakɛ à a naɔ̃ Zipora zɩ̃̀ bɛ
3 kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n plaaanɔ. À doo tɔ́n Gɛsɔmu, zaakɛ Musa bè gbɛ̃ zɩ̃̀tɔn a ũ danɔ bùsun.
4 À doo tɔ́n Ɛliɛza, zaakɛ Musa bè a de Luda a faaba kɛ̀ à a bɔ Fili'auna fɛ̃ɛdaa lɛ́zĩ.
5 Ben Yɛtoro fɛ̀ɛ èe mɔɔ Musa kiia kɔ̃n à nɛ́nɔ kɔ̃n à naɔ̃o guu kɛ̀ à bùra kàɛn Luda kpiii saɛ
gbáan.
6 À lɛ́kpãsã kɛ̀ Musanɛ à bè: Mɛ́ɛ mɔɔ n kiia kɔ̃n n naɔ̃o kɔ̃n n nɛ́ mɛ̀n plaaanɔɔ.
7 Musa bɔ̀ à gàa à dà a anzurelɛ à kùɛ à lɛ́ pɛ̀ à gasua. Aɔ̃ kɔ̃ aafia gbèka, ben aɔ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n.
8 Musa yã kɛ̀ Dii kɛ̀ Fili'aunanɛ kɔ̃n Igipitinɔ Isarailinɔ yãnzi tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi kɔ̃n nawɛ̃a kɛ̀ aɔ̃ɔ
è zɛ́ guunɔ píngi kɔ̃n lán Dii ń bɔ́ nào.
9 Yɛtoro pɔɔ kɛ̀ nna yã maaa kɛ̀ Dii kɛ̀ Isarailinɔnɛa píngi kɔ̃n lán à ń bɔ́ Igipitinɔ ɔzĩ nào.
10 Ben à bè: Wà Dii sáabu kpá lán à a bɔ Fili'auna kɔ̃n Igipitinɔ ɔzĩ nà.
11 Má dɔ̃̀ sa kɛ̀ Dii bíta dɛ tãanɔla ń píngi. Kɛ̀ Igipitinɔ kya kàagu, à yã mɔ̀ńnɛ.
12 Ben Yɛtoro sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Ludaa kɔ̃n sa'opɔ pãndenɔ dɔ. Ben Aruna kɔ̃n
Isaraili gbɛ̃nsinɔ ń píngi mɔ̀ wà pɔ́ blèo Luda aɛ.

Yãgɔ̃gɔ̃rinɔ diɛna
13 Kɛ̀ guu dɔ̀ Musa vɛ̀ɛ èe yã gɔ̃gɔ̃ɔńnɛ, aɔ̃ɔ káɛzi zaa kɔngɔ ai uusiɛ.
14 Kɛ̀ Musa anzure yã kɛ̀ èe kɛɛńnɛ è píngi, ben à à là à bè: Bɔ́n nɛ́ɛ kɛɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀nɔ lɛɛ?
Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ yãkpaɛ kɛɛńnɛ ndo, baade píngi káɛnzi zaa kɔngɔ ai uusiɛ?
15 Musa wèàla à bè: Gbɛ̃nɔ è mɔ́ ma kiia aɔ̃ Luda pɔyeziyã mamɛ.
16 Tó aɔ̃ yãkete vĩ, aɔ̃è mɔ́ ma kiia mà yã pì gɔ̃gɔ̃ńnɛ mà Luda doka kɛ̀ à dìɛnɔ ońnɛ.
17 Musa anzure bènɛ: Yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ maaro.
18 Nɛ́ kpasa, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnyonɔ é kpasa dɔ, zaakɛ zĩi pì dɛnla, nɛ́ fɔ̃ ǹ kɛ ndoro.
19 Ǹ ma yã ma sa, mɛ́ lɛ́ damma, Luda égɔ̃ kúnyo. Nɛ́gɔ̃ dɛńnɛ yãgɔ̃gɔ̃ri ũ, nɛ́gɔ̃ gaa kɔ̃n ń
yãnɔ Luda kiia,
20 nɛ́gɔ̃ doka kɛ̀ Ludaa dìɛnɔ daańnɛ, nɛ́gɔ̃ zɛ́ kɛ̀ dɛ aɔ̃ sɛ́ ɔdɔɔańnɛ kɔ̃n yã kɛ̀ aɔ̃é kɛɛnɔ.
21 Ǹ gbɛ̃ làakaride náanɛdee kɛ̀ aɔ̃ɔ Luda vĩa vĩ ben aɔ̃è ɔdɔnkpɛɛgbaa síroonɔ plɛplɛ ń tɛ́, ǹ ń
diɛ gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔroonɔ dɔn'aɛdeenɔ ũ kɔ̃n gɔ̃ɔn basɔsɔɔroo kɔ̃n gɔ̃ɔn baplaa akurio kɔ̃n gɔ̃ɔn
kurikurio,
22 lɛ aɔ̃gɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃ pìnɔnɛ gurɔ píngi. Aɔ̃é mɔ́ n kiia kɔ̃n yã zĩ'ũunɔ píngi, mɔde aɔ̃é yã
nɛ́ngonɔ gɔ̃gɔ̃ ń zĩnda. Beee bé eé n asoo lagonnɛ.
23 Tó Dii wènnɛ, tó ń kɛ̀ lɛ, nɛ́ fuaro, gbɛ̃ pìnɔ é tá bɛ làakario kpaɛna.
24 Musa a anzure yã mà à kɛ̀ lán à òare nà píngi.
25 À gbɛ̃ làakarideenɔ plɛ̀plɛ Isaraili boriinɔ tɛ́ píngi à ń díɛ gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔroonɔ dɔn'aɛdeenɔ
ũ kɔ̃n gɔ̃ɔn basɔsɔɔroo kɔ̃n gɔ̃ɔn baplaa akurio kɔ̃n gɔ̃ɔn kurikurio.
26 Ben aɔ̃ègɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ɔńnɛ gurɔ píngi. Yã zĩ'ũun aɔ̃è mɔ́o Musa kiia, ben aɔ̃è yã nɛ́ngonɔ gɔ̃gɔ̃
ń zĩnda.
27 Musa gàa à zɛ̀ a anzurenɛ, ben à tà a bùsun.

19

Sinai kpiii saɛ
1 Isarailinɔ bɔna Igipiti mɔ aagɔ̃dee guu
2 aɔ̃ fɛ̀ɛ Rɛfidimu. Kɛ̀ aɔ̃ kà Sinai gbáan, ben aɔ̃ bùra kàɛ gwe Sinai kpiii saɛ.
3 Musa dìdi à gàa Luda kiia kpiii pì musu, ben Dii lɛ́ zùzi à bè: Ǹ yã kɛ̀kii o Yakubu bori
Isarailinɔnɛ:
4 Á è lán má kɛ̀ Igipitinɔnɛ nà, lán ma a sɛ ma suao ma kiia, lán kúu è a nɛ́ sɛ́ a dɛ̀bɛa nà.
5 Tó a ma yã mà á ma bà kuunaao yã kũna tia sa, égɔ̃ dɛ ma gbɛ̃ yenzideenɔ ũ bori píngi tɛ́.
Baa kɛ̀ anduna dɛ ma pɔ́ ũ píngi,
6 égɔ̃ dɛmɛ kínanɔ kɔ̃n sa'orinɔ ũ, ma gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú adonanɔ ũ. Yã kɛ̀ nɛ́ o Isarailinɔnɛn gwe.
7 Musa pìta à gbɛ̃nsinɔ sìsi, ben à yã kɛ̀ Dii ònɛ tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ píngi.
8 Gbɛ̃nɔ wèàla ń píngi wà bè: Yã kɛ̀ Dii òwe píngi wé kɛ. Ben Musa gàa à yã kɛ̀ wà ò tɔ̃kɛ̃̀
Diinɛ.
9 Dii bènɛ: Mɛ́ mɔ n kiia tɛ́sukpɛ gègete guu, lɛ gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ yã oonnɛ, aɔ̃é ma aɔ̃égɔ̃ n náanɛ
vĩ gurɔ píngi. Ben Musa yã kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ ò tɔ̃kɛ̃̀ Diinɛ.
10 Ben Dii bènɛ: Ǹ gá ń kiia ǹ ońnɛ aɔ̃ gbãsĩ bɔ ń zĩndan gbã̀a kɔ̃n ziaao, aɔ̃ ń pɔ́kãsãanɔ pípi.

11 Aɔ̃gɔ̃ kú soru guu ziando, zaakɛ à gurɔ aagɔ̃dee zĩ mɛ́ pita mà zɛ Sinai kpiii musu baade
píngi wáa.
12 Ǹ tɔɔtɛ lɛ́ sèeda dańnɛ kpiii pì gɛɛzi ai à lìgazi píngi. Ǹ ońnɛ aɔ̃ làakari kɛ. Aɔ̃ton didi kpiii
pìaro. Aɔ̃ gbɛ̃ke tón ɔ kɛa sero. Gbɛ̃ kɛ̀ ɔ kɛ̀a, wà adee dɛ.
13 Wàton ɔ kɛ adeearo. Wà à pápa gbèo ke wà à pápa kào wà dɛ. Pɔ́kãdeen yoo, gbɛ̃nteen
yoo, à gàmɛ. Tó aɔ̃ɔ mà wà kuru pɛ̀ wà à bà gà, aɔ̃ sɔ̃ kpiii pìzi.
14 Musa pìta kpiii pìa à mɔ̀ à gbɛ̃nɔ lè à òńnɛ aɔ̃ gbãsĩ bɔ ń zĩndan aɔ̃ ń pɔ́kãsãanɔ pípi.
15 À ɛ̀ara à bèńnɛ: Àgɔ̃ kú soru guu gurɔ aagɔ̃dee zĩ yãnzi. Àton daɛ kɔ̃n nɔgbɛ̃oro.
16 Kɛ̀ guu dɔ̀ à gurɔ aagɔ̃dee pìa, ben laa e pataa èe pii, ben lou sìsi kpiii musu. Kɛ̀ aɔ̃ kuru'ɔ
gbãaa mà, ben vĩa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bùrannɔ kṹ ń píngi aɔ̃ɔe lugalugaa.
17 Musa bɔ̀ńyo bùran à gàańyo Luda kiia, ben aɔ̃ zɛ̀ gĩzĩ kpiii pì saɛ.
18 Tɛ́sukpɛ dà Sinai kpiiila kɛ̀ Dii pìta gwe kɔ̃n tɛ́o yãnzi. Tɛ́sukpɛ pì fɛ̀ɛ lán mɔ̀da tɛ́sukpɛ
bà, ben kpiii pì e nigãnigãa maamaa.
19 Kuru'ɔ gbãaa e kaara. Kɛ̀ Musa yã ò, ben Luda wèàla lapatana guu.
20 Dii pìta à zɛ̀ Sinai kpiii mìsɔ̃ntɛ̃a à Musa sìsi, ben à dìdi à gàa gwe.
21 Dii bènɛ: Ǹ pita ǹ kpãkɛ̃ gbɛ̃nɔzi, aɔ̃ton vĩ gulɛla aɔ̃ mɔ́ wà ma gwaro, lɛ aɔ̃ paridee tón
gagaro yãnzi.
22 Baa sa'ori kɛ̀ aɔ̃è sɔ̃maziinɔ, aɔ̃ gbãsĩ bɔ ń zĩndan lɛ màton fɛ̃ńziro yãnzi.
23 Musa bè Diinɛ: Aɔ̃é didiro, zaakɛ n kpãkɛ̃wazi n bè wà tɔɔtɛ lɛ́ sèeda da kpiii pì gɛɛzi à gɔ̃
n pɔ́ ũmɛ.
24 Ben Dii bènɛ: Ǹ pita ǹ Aruna sɛ́ ǹ suo, mɔde sa'orinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ tón vĩ guu baa aɔ̃
mɔ́ ma kiiaro lɛ màton fɛ̃ńziro yãnzi.
25 Ben Musa pìta gbɛ̃ pìnɔ kiia à yã pì òńnɛ.

20

Dokayã mɛ̀n kurinɔ

1 Luda yã kɛ̀kii ò píngi à bè:
2 Mámbe Dii a Luda ũ. Ma a bɔɛ zɔ̀bleen Igipiti.
3 Àtongɔ̃ dii ke vĩ ma gbɛraro.
4-5 Àton pɔ́ke taka kɛ à kúɛ à dɔnzi kɛnɛro, pɔ́ kɛ̀ kú musu ke tɔɔtɛa ke í guun yoo, zaakɛ
mamɔma Dii a Luda má nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ vĩ. Mɛɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ yemaziroonɔ yã zaa wí ń boriinɔ musu ai
à gá pɛ́ ń swãkpɛɛnɔa kɔ̃n ń nasionɔ.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yemazi aɔ̃ɔ ma dokayãnɔ kũnanɔ sɔ̃, mɛɛ̀gɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩńyomɛ ai ń boriia.
7 Àton mamɔma Dii a Luda tɔ́ sí pãpãro, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ ma tɔ́ sì pãpãa mɛ́ tó à bɔ pãro.
8 Àgae dɔn kámmabogurɔɔ zĩ nɛ́ ma pɔ́mɛ.
9 Àgae a bura zĩ kɔ̃n a zĩ píngio kɛ gurɔ swɛɛdo,
10 à swɛɛplaadee gɔ̃ dɛare kámmabogurɔɔ ũ, zaakɛ mamɔma Dii a Luda ma pɔ́mɛ. Àton zĩi
ke kɛ gurɔɔ pì zĩro, apinɔ ke a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke a nɛ́nɔgbɛ̃ ke a zĩkɛri gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke a pɔ́kãdee ke
nibɔ kɛ̀ kú a bɛ.
11 Zaakɛ gurɔ swɛɛdon ma musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀ kɔ̃n ísiaao kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú ń guunɔ píngi, ben ma
kámma bò à gurɔ swɛɛplaadee zĩ. Beee yãnzi ma aubarika dà kámmabogurɔɔ pìnzi, má dìɛ ma
pɔ́ ũ.
12 Àgae bɛ̀ɛ lí a de kɔ̃n a daonɛ, lɛ à gì kɛ bùsu kɛ̀ mamɔma Dii a Luda mɛ́ɛ kpaaawaan.
13 Àton gbɛ̃ dɛro.
14 Àton zina kɛro.
15 Àton kpãi oro.
16 Àton yã di a gbɛ̃daaaaro.
17 Àton a gbɛ̃daaa ua ni dɛro. Àton à nɔɔ ni dɛro ke à zĩkɛri gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke à zù ke à zaaki
ke pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ píngi.
18 Baade píngi lapatana mà kɔ̃n kuru'ɔo, aɔ̃ loupina è kɔ̃n tɛ́sukpɛo dɔ kpiii musu, ben vĩa
ń kũ aɔ̃ɔe lugalugaa aɔ̃ɔ zɛ kãaa.
19 Aɔ̃ bè Musanɛ: Ǹ yã owe n zĩnda, wé ma. Ǹton tó Luda yã owero, lɛ wàton gagaro yãnzi.
20 Musa bèńnɛ: Àton tó vĩa a kũro, zaakɛ kɛ̀ à a yɔ̃ à gwa yãnzin à mɔ̀zi, lɛ àgɔ̃ à vĩa vĩ bensɔ̃
àton durun kɛro yãnzi.
21 Aɔ̃ɔ zɛ kãaa, ben Musa sɔ̃̀ tɛ́sukpɛ gègete pìzi, guu kɛ̀ Ludaa kún pìn.

Dii gbãgbãki yã

22 Ben Dii bè Musanɛ: Ǹ yã kɛ̀kii o Isarailinɔnɛ: Á mà a zĩndanda lán ma yã òare zaa musu
nà.

23 Àton tãa ke kɛ à namaro. Àton kondogi ke vura pi tãanɔ ũro.
24 À ma gbãgbãkii bo kɔ̃n ɛ̃ɛo à saa oa kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zùnɔ, sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ kɔ̃n
kɛnnakɔ̃o sa'opɔo. Guu kɛ̀ má dìɛare àgɔ̃ ma sísin, mɛ́ mɔ́ a kiia mà aubarika daagu.
25 Tó ée ma gbãgbãkii pì boo kɔ̃n gbɛ̀o, àton bo kɔ̃n gbɛ̀ anaoro, zaakɛ tó a gã pɛ̀ɛa, á tò à
gbãsĩ lɛ̀n gwe.
26 Àton ma gbãgbãkii bo à à didikii kɛro, lɛ a bũukɛɛ tón ɔdɔaaro yãnzi.

23

Yãkɛna a zɛ́a
1 Àton wàpe baaru kpáro. Àton zɛ kɔ̃n gbɛ̃ zaaao ɛgɛ sèedadee ũro.
2 Àton tɛ́ pariizi yãzaakɛna guuro. Àton zɛ kɔ̃n pariio yãkpaɛ guu à bɔ yãzɛdee kpɛɛro.
3 Tó takaaside yã nnaro, àton zɛoro.
4 Tó n ibɛɛ zù ke à zaaki sɑ̀sã bensɔ̃ n kpakũo, ǹ kũ ǹ gáonɛ bɛ.
5 Tó n n zanguri zaaki è èe fuu asooa, ǹ à ĩan ká, ǹton à tónlo.
6 Tó takaaside yã nna, àton bɔ à kpɛɛro.
7 À zɑ̀ kũ kɔ̃n mɔnafikio. Àton taarisaidee ke gbɛ̃ maaa dɛro, zaakɛ mɛ́ tó taaridee bɔ pãro.
8 Àton ɔdɔnkpɛɛgbaa síro, zaakɛ ɔdɔnkpɛɛgbaa è tó wɛ́ɛdeenɔ vĩa kũmɛ, bensɔ̃ è gbɛ̃ maaanɔ
yã liɛ kpɛɛgãnda.
9 Àton wɛ́ɛ tã bɔ̀amɔaro. Á bɔ̀amɔkɛɛ dɔ̃, zaakɛ bɔ̀amɔnɔn a ũ yã zaa Igipiti.
10 Àgae pɔ́ tɔ̃ a buraanɔa à kɛkɛ ai wɛ̃ swɛɛdo,
11 à wɛ̃ swɛɛplaadeen à tó tɔɔtɛ kámma bo à ĩam pá, lɛ a takaasideenɔ e wà à zɑ̀ kɛ̀ bɔ̀ɛ gweenɔ
kɔ̃ɔ wɛ, nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ e wà à kpaa só. À kɛ lɛ dɔ kɔ̃n a geepi búo kɔ̃n a kùkpɛo.
12 Àgaegɔ̃ zĩi kɛɛ ai gurɔ swɛɛdo, à swɛɛplaadeen àgae kámma bo, lɛ a zùnɔ kɔ̃n a zaakinɔ e
wà kámma bo, bensɔ̃ a zɔ̀nɔ kɔ̃n bɔ̀amɔnɔ é e wà ĩam pá.
13 Àgɔ̃ yã kɛ̀ má òareenɔ kũna píngi. Àton tãanɔ tɔ́ síro. Wàton ń tɔ́ ma a lɛ́n sero.

Zĩbaa mɛ̀n aagɔ̃ɔnɔ
(Bɔn 34:18-26)
14 Wɛ̃ kɔ̃n wɛ̃o àgae mɔ́ zĩbaa kɛmɛ gɛ̃n aagɔ̃.
15 Àgae Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa kɛ lán má dìɛare nà, àgae burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só ai gurɔ
swɛɛplaa mɔɔ kɛ̀ wè be Abibu guu a gurɔɔa, zaakɛ mɔɔ pì guun a bɔɛ Igipiti. Gbɛ̃ke tón mɔ́ ma
kiia ɔkoriro.
16 Àgae Pɔ́kɛkɛna zĩbaa kɛ gurɔɔ kɛ̀ a na pɔ́kɛkɛnaa, à a bura pɔ́ káakunɔ kpáma. Àgae
Pɔ́dufublena zĩbaa kɛ wɛ̃ yãanaa, gurɔɔ kɛ̀ a a bura pɔ́nɔ kàkɔ̃a píngi.
17 Wɛ̃ kɔ̃n wɛ̃o gɛ̃n aagɔ̃ a gɔ̃gbɛ̃ píngi mɔ́ kakɔ̃ana kɛ mamɔma Dii a Luda aɛzĩ.
18 Àton pɔ́sɛsɛna kpáma lɛdo kɔ̃n sa'opɔ aruoro. Àton zĩbaa sa'opɔ nɔ́si diɛ guu dɔaro.
19 Àgae gá mamɔma Dii a Luda ua kɔ̃n a bura pɔ́ káakunɔ. Àton blènɛ nɔ̀bɔ kuku kɔ̃n à da
yɔ̃'ioro.

Luda Malaika é dɔ a gbɛ̃nɔnɛ aɛ
20 Mɛ́ Malaika gbarɛ à dɔare aɛ à a dãkpa zɛ́n à káao guu kɛ̀ má kɛ̀kɛn.
21 À làakari dɔ à yãa à à yã ma. Àton bɔ à kpɛɛro, zaakɛ eé sùu kɛao a taari yã musuro kɛ̀ ma
tɔ́ kúa yãnzi.
22 Tó a à yã mà bensɔ̃ a yã kɛ̀ má òaree kɛ̀ píngi, mɛ́gɔ̃ dɛ a ibɛɛnɔ ibɛɛ ũmɛ, a wɛdɛrinɔ wɛdɛri
ũ.
23 Ma Malaika pì é dɔare aɛ à gá zɛare bùsu kɛ̀ Amɔrinɔɔ kún kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n
Kanaanɔ kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔo, mɛ́ ń kaatɛ.
24 Àton kúɛ ń tãanɔnɛ à zɔ̀ bleńnɛro, àton ń kɛna kɛro. À ń gboro à ń gbɛ̀nɔ wíwi.
25 À dɔ Dii a Ludazi, eé aubarika daare a pɔ́bleen kɔ̃n a íminao, eé gyãanɔ kɛ̃awa.
26 Nɔgbɛ̃nɔ é nɔ̀ bɔɛ a bùsunlo bensɔ̃ pãaa égɔ̃ kuuro. Mɛ́ a wɛ̃ndi bà dɔare kɔ̃n mɔ̀kyakooo.
27 Mɛ́ vĩa dada gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú a aɛnɔzi mɛ́ tó bídi gɛ̃ borii kɛ̀ a ka ń kiianɔn, mɛ́ tó a ibɛɛnɔ
kpɛɛ kpáare.
28 Mɛ́ zɔ̃mantɛ̃nɔ gbarɛ a aɛ aɔ̃ ká Ivinɔn kɔ̃n Kanaanɔ kɔ̃n Itinɔ aɔ̃ pɛ́ḿmaare.
29 Èe kɛ mɛ́ pɛ́ḿmaare wɛ̃ doo guu gɔ̃ɔnlo, lɛ bùsu pì tón gɔ̃ lákpɛ ũ nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ daalaro yãnzi.
30 Mɛ́gɔ̃ pɛ́ḿmaare busɛbusɛmɛ ai à gá pari kũ à ká à bùsu pì sí.
31 Mɛ́ a bùsu lɛ́ kɛare zaa Isia Tɛ̃a lɛ́a ai Filisitininɔ Isia lɛ́a, zaa gbáa lɛ́n ai Yuflati lɛ́a. Mɛ́
bùsu pì deenɔ naare a ɔzĩ à pɛ́ḿma.
32 À bà tóngɔ̃ kú ń yãn ke ń tãanɔ yãnlo.

33 Àton tó aɔ̃gɔ̃ kú a bùsunlo, lɛ aɔ̃ton tó à durun kɛmɛro, zaakɛ tó a ń tãanɔ gbã̀gbã, a takutɛɛ kpàkpa a zĩndanɛmɛ.

24

Luda bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔo sèɛda

1 Dii bè Musanɛ: Mmɔn kɔ̃n Arunao kɔ̃n Nadabuo kɔ̃n Abiuo kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsi gɔ̃ɔn
baaagɔ̃ akurinɔ, à didi kpiiia à mɔ́ ma kiia, à dɔnzi kɛmɛ zaa kãaa.

2 Ḿbe nɛ́ sɔ̃mazi ndo, gbɛ̃ kpaaanɔ tón mɔ́ kĩiro bensɔ̃ parii tón didińyo kpiii kɛ̀ musuro.

3 Musa gàa à yã kɛ̀ Dii ò tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ píngi kɔ̃n dokayãnɔ píngi. Aɔ̃ wè lɛdolɛ ń píngi wà bè: Yã kɛ̀
Dii ò píngi wé kɛ.

4 Ben Musa yã kɛ̀ Dii ò pìnɔ kɛ̃̀ takada guu píngi.

À fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ à gbãgbãkii bò kpiigɛɛzi, ben à gbɛ̀ pɛ̀ɛpɛɛ mɛ̀n kuri awɛɛplaa Isaraili
bori kuri awɛɛplaaanɔ pɔ́ ũ.

5 À Isaraili gɔ̃kparɛnɔ zɛ̃̀ kɔ̃n zùswarenɛ bɔ̀rɔnɔ, ben aɔ̃ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ òo Diia kɔ̃n
sáabukpana sa'opɔnɔ.

6 Ben Musa zù pìnɔ aru sì à kpàatɛ lɛo plaa. À à lɛo doo dìɛ kɔ̃n taao à à lɛo doo àɛ
gbãgbãkiia.

7 Ben à Dii bà kuunańyo takada sɛ̀ à à kyó kɛ̀ńnɛ. Ben aɔ̃ bè: Yã kɛ̀ Dii ò píngi, wé kɛ wé mì
siɛnɛ.

8 Ben à aru pì sɛ̀ à fã̀ḿma à bè: Dii bà kuunaao arun gwe lán á mà nà píngi.

9 Musa kɔ̃n Arunao kɔ̃n Nadabuo kɔ̃n Abiuo kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsi gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akurinɔ dìdi
kpiiia.

10 Aɔ̃ Isarailinɔ Luda è. Safia gbɛ̀ gusararaa kaɛna à gbá gĩzĩ, à í dɛ búgu wásawasa lán
ludambɛ búgu bà.

11 Ludaa e pɔ́ke kɛ Isaraili gbãadee pìnɔnɛro. Aɔ̃ wɛ́ɛ sìàlɛ, ben aɔ̃ pɔ́ blè aɔ̃ í mì.

Musa kuuna Sinai kpiii musu

12 Dii bè Musanɛ: Ǹ didi kpiiia ǹ mɔ́ ma kiia ǹgɔ̃ kú gwe. Mɛ́ gbɛ̀ walaa kɛ̀ ma a dokayãnɔ
kɛ̃anɔ kpámma, lɛ ǹ e ǹ dańnɛ.

13 Ben à fɛ̀ɛ kɔ̃n a kpàasi Yɔsuao, aɔ̃ɔe gaa didi Luda kpiiia.

14 Ben Musa bè gbɛ̃nsinɔnɛ: Àgɔ̃ wa dãa kɛ̀, wé ɛara wà su a kiia. Aruna kɔ̃n Uruo égɔ̃ kúao.
Tó gbɛ̃ke yãke vĩ, à gáo ń kiia.

15 Ben Musa dìdi kpiii pìa. Tɛ́sukpɛ dà à mìsɔ̃ntɛ̃la,

16 ben Dii gakui pìta Sinai kpiii pìa. Tɛ́sukpɛ pì daàla lɛ ai gurɔ swɛɛdo, à gurɔ swɛɛplaadeen
Dii lɛ́ zù Musazi zaa tɛ́sukpɛ pì guu.

17 Isarailinɔ Dii gakui è lán tɛ́ kɛ̀ è ń blee bà kpiii pì mìsɔ̃ntɛ̃a.

18 Ben Musa gɛ̃̀ tɛ́luguu pì guu à ɛ̀ara à dìdi kpiii pìa. À kú gwe ai gurɔ baplaa fãantɛ̃ kɔ̃n
gwãavĩo.

31

Luda bisakutaa

1 Dii yã ò Musanɛ à bè:

2 Ǹ ma! Ma Uri nɛ́ Bezalɛli, Uru dio, Yuda borii sɛ̀.

3 Má tò ma Ninii kúa, ben à ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n gonio kɔ̃n dɔ̃nao è ɔzĩ píngi guu.

4 À zã ble pɔ́nɔa dɔ̃ kɔ̃n vurao kɔ̃n kondogio kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o.

5 À gbɛ̀ bɛ̀ɛde ana dɔ̃ kɔ̃n à dana pɔ́ guuo kɔ̃n lí'anao kɔ̃n ɔzĩ sãnda píngio.

6 Beee gbɛra ma Aisamaki nɛ́ Ɔɔliabu, Dani borii dìɛ à dɔnlɛri ũ. Ma ɔzĩkɛrinɔ gbà ɔ̃ndɔ̃ɔ ń
píngi, lɛ aɔ̃ e wà pɔ́ kɛ̀ má dìɛnnɛɛnɔ kɛ píngi:

7 Dakɔ̃rɛki kuta kɔ̃n doka àkpatio kɔ̃n à nɛ́kpaɛo kɔ̃n kpɛ́ pì pɔ́ ketenɔ píngi,

8 teebu kɔ̃n a pɔ́ ketenɔ, vura atɛ̃ɛ dabu kɔ̃n a pɔ́ ketenɔ píngi, tuaetitikpatakii,

9 sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ oki kɔ̃n a pɔ́ ketenɔ píngi, dàga kɔ̃n a dibɔo,

10 pɔ́kãsãa kɛ̀ wà tã̀nɔ, sa'ori Aruna pɔ́kãsãa kɛ̀ eé sɔ̃omaziinɔ kɔ̃n à nɛ́nɔ sa'opɔkãsãanɔ
píngi,

11 pɔ́ kyakɛnɔsi kɔ̃n bisakuta tuaetiti gũ nnaao. Aɔ̃ pɔ́ pìnɔ kɛ, lán má dìɛnnɛ nà píngi.

Kámmaboguɾɔ yã

12 Dii yã ò Musanɛ à bè:

13 Ǹ o Isarailinɔnɛ aɔ̃ kámmaboguɾɔɔ kɛ̀ má dìɛ yã da, zaakɛ à dɛ sèeda ũ mapi kɔ̃n apinɔ
dagura ai a boriia, lɛ à e à dɔ̃ mamɔma Dii ma a sɛ ma gbɛ̃nɔ ũ.

14 Àgae kámmaboguroo pì yã da, zaakɛ guroo pì kuuare adonamɛ. Gbẽ kè guroo pì tẽ̀ kè, adee
gàmɛ. Gbẽ kè zĩi kè guroo pìa, wà adee bɔ a gbẽnɔ tɛ́ wà dɛ.
15 Àgae zĩi kɛ gurɔ swɛɛdo, à gurɔ swɛɛplaadeen é kámma bo, zaakɛ mamɔma Dii ma pɔ́mɛ.
Gbẽ kè zĩi kè kámmaboguroɔa gàmɛ.
16 Isarailinɔ gaegɔ̃ kámmaboguroo pì yã kũna aɔ̃ diɛ gurɔ ìsi ũ ai ń boriia ma bà kuunańyo
yã ũ.
17 Eégɔ̃ dɛ sèeda ũ mapi kɔ̃n Isarailinɔ dagura gurɔ píngi, zaakɛ mamɔma Dii ma musu kɔ̃n
andunao kè gurɔ swɛɛdomɛ, ben má yɑ̃̀a ma kámma bò à gurɔ swɛɛplaadee zĩ.
18 Kɛ̀ Dii yã ò Musanɛ Sinai kpiii musu à yɑ̃̀a, ben à dokayã kɛ̃̀ gbɛ̀ walaanɔa mɛ̀n plaa kɔ̃n
a zĩnda ɔnɛo à kpàa.

32

Vura zùswarenɛ bɔ̀rɔ

1 Kɛ̀ gbẽnɔɔ è kɛ̀ Musa e pita kpiii musu kpaaro, aɔ̃ kàkɔ̃a Arunazi aɔ̃ bènɛ: Ǹ fɛɛ ǹ tãa kenɔ
kɛwe lɛ aɔ̃ dɔwe aɛ, zaakɛ Musa kɛ̀ wa bɔɛ Igipiti pì, wá dɔ̃ yã kɛ̀ à à lèro.
2 Ben Aruna bèńnɛ: À a nɔgbẽnɔ vura swãinɔ bɔɛ kɔ̃n a négɔ̃gbẽnɔ pɔ́nɔ kɔ̃n a nénɔgbẽnɔ
pɔ́nɔ à mɔ́omɛ.
3 Ben ń píngi a vura swãinɔ bɔ̀bɔ aɔ̃ɔ kpà Arunaa.
4 À sì à kàsa lán zùswarenɛ bɔ̀rɔ bà, ben à lɔ̀lɔ. Ben wà bè: Isarailinɔ, a tãan yɛ̀! Àmbe à a bɔɛ
Igipiti.
5 Kɛ̀ Aruna è lɛ, à sa'okii bò zù pì aɛ, ben à kpàakpa kɛ̀ à bè: Dii zĩbaa kuu zia.
6 Kɛ̀ guu dɔ̀, gbẽnɔ fɛ̀ɛ wà sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ òa kɔ̃n kɛnnakɔ̃o sa'opɔo. Gbẽnɔ vɛ̃̀ɛ
wèe pɔ́ blee wèe í mii, ben aɔ̃ fɛ̀ɛ wèe pãpãa kɛɛ.
7 Ben Dii bè Musanɛ: Ǹ pita ǹ gá! N gbẽ kɛ̀ n bɔńyo Igipitinɔ yàka.
8 Aɔ̃ kɛ̃̀ zɛ́ kɛ̀ má ɔ̀dɔańnɛa kpakpaa, aɔ̃ vura kàsa tãa ũ lán zùswarenɛ bɔ̀rɔ bà, aɔ̃ kùɛnɛ aɔ̃
saa òa wà bè, Isarailinɔ tãa kɛ̀ à ń bɔ́ɛ Igipitin gwe.
9 Ben Dii lìara à bè Musanɛ: Má è gbẽ pìnɔ swã gbãamɛ.
10 Ǹ gumala lɛ mà a pẽtẽ fɛɛńzi mà ń kaatɛ, mɔde mɛ́ n boriinɔ kɛ bíta.
11 Ben Musa agbaa kpà Dii a Ludanɛ à bè: Dii, bɔ́yãnzin n pẽtẽ é fɛɛ n gbẽnɔazi kɛ̀ n ń bɔ́ɛ
Igipiti kɔ̃n n gbãa bítao kɔ̃n n gɑ̃̀sã gbãaao?
12 Igipitinɔ é be aɔ̃ kaatɛna yãnzin n ń bɔ́ɛzi, lɛ ǹ e ǹ ń dɛdɛ kpiiinɔ musu ǹ ń yãa anduna
guu. Ǹ n pɔfẽ kpáɛ ǹ yã kɛ̀ ń yezi ǹ pita n gbẽnɔa pì bɔ n nɔ̀sɛn.
13 Ǹ dɔ n zɔ̀blerinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Isarailio yãn, zaakɛ ń sìńnɛ kɔ̃n n kuunao n bè,
nɛ́ ń borii kaara lán sɔsɔnɛnɔ bà, nɛ́ bùsu kɛ̀ n à yã òńnɛ kpá ń boriinɔa wàgɔ̃ vĩ gurɔ píngi.
14 Ben Dii yã kɛ̀ à bè é pita a gbẽnɔa pì bɔ̀ a nɔ̀sɛn.
15 Musa ɛ̀ara à pìta kpiiia, à doka gbɛ̀ walaa mɛ̀n plaaa pìnɔ kũna a ɔzĩ. Yã kẽna gbɛ̀ pìnɔa
kpa plaplaa píngi.
16 Luda bé à gbɛ̀ walaa pìnɔ à, àmbe à yã kɛ̃̀ḿma.
17 Yɔsua gbẽnɔ wiii mà, ben à bè Musanɛ: Ǹ zɪ̃̀ wii ma dɔ bùran.
18 Musa bè: Zɪ̃̀blena wiii bé à dɔ gwero, wẽnda ɔ́ɔdɔnan gwe sɔ̃ro, gbẽnɔ lɛ̀sinan mɛ́ɛ maa.
19 Kɛ̀ à kà kĩi kɔ̃n bùrao, à è wèe ɔ̃ wãa zùswaree pì aɛ, ben à pɔ fɛ̃̀. À gbɛ̀ walaa kɛ̀ à kũna
pìnɔ pɑ̃̀ɛ kpiigɛɛzi gwe, aɔ̃ wìwi.
20 Ben à zùsware kɛ̀ wà pì pì sɛ̀ à dà tɛ́n. À à tí bò, ben à kà ín à kpà Isarailinɔa, aɔ̃ mì.
21 Ben Musa Aruna là à bè: Bɔ́n gbẽ pìnɔɔ kɛ̀nnɛ, gbasa ń tò aɔ̃ durun bíta kɛ̀ taka kɛ̀?
22 Ben à wèàla à bè: Ǹton pɔ fẽro, mare. Ń gbẽ pìnɔ dɔ̃, kɛ̀ aɔ̃ɔ zaa.
23 Aɔ̃mbe aɔ̃ bèmɛ mà tãa ke kɛ à dɔńnɛ aɛ. Aɔ̃ bè Musa kɛ̀ wa bɔɛ Igipiti pì, wà dɔ̃ yã kɛ̀ à à
lèro.
24 Ben ma bèńnɛ gbẽ kɛ̀ aɔ̃ vura vĩinɔ bɔɛ wà mɔ́o. Kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀o, ben má kà tɛ́n, ben à bɔ̀
zùswarenɛ bɔ̀rɔ pì ũ.
25 Musa è Aruna tò gbẽnɔɔ e ń pɔyezi kɛɛ, ben aɔ̃ gɔ̃̀ fabona pɔ́ ũ ń ibɛɛnɔnɛ.
26 Ben à zɛ̀ bùra gẽkiia à bè: Gbẽ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Dii kpaanɔ mɔ́ ma kuu. Ben Levi boriinɔ kàkɔ̃a à
kuu.
27 À bèńnɛ: Dii Isarailinɔ Luda bè, a baade a fẽɛdaa logo à dɔdɔ bùrazi gulɛ kɔ̃n gulɛo, a
baade a gbẽnɔ kɔ̃n a gbẽnnanɔ kɔ̃n a gbẽdaaanɔ dɛdɛ.
28 Levi boriinɔɔ kɛ̀ lán Musa dàńnɛ nà. Gbẽ kɛ̀ wà ń dɛ́dɛ zĩ pìanɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃ taka.
29 Ben Musa bè Levi borii pìnɔnɛ: Lán a bɔ a nénɔ kɔ̃n a gbẽnɔ kpɛɛ nà, a a zĩnda kpà Diia
gbɑ̃̀a, Dii aubarika dàagu gbɑ̃̀an gwe.

Musa agbaakpana Diinɛ Isarailinɔnɛ

[30] Kɛ̀ guu dɔ̀ Musa bè gbɛ̃nɔnɛ: A durun bíta kɛ̀, baa kɔ̃n beeeo mɛ́ ɛara mà didi kpiiia mà
gá Dii kiia dɔ, wègɔ̃ dɔ̃ro ke mɛ́ e mà agbaa kpánɛare a durun yɑ̃ musu.
[31] Ben à ɛ̀ara à gàa Dii kiia à bè: N yɑ̃ nna! Gbɛ̃ pìnɔ durun bíta kɛ̀, aɔ̃ tɑ̃a ke kɛ̀ ń zĩndanɛ
kɔ̃n vurao.
[32] Ǹ sùu kɛ! Ǹ ń durun kɛ̃ńnɛ. Tó lɛnlo, ǹ ma tɔ́ gogo takada kɛ̀ ń kɛ̃ guu.
[33] Dii bènɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ durun kɛ̀mɛ tɔ́n mɛ́ gogo ma takada guu.
[34] Ǹ gá kɔ̃n gbɛ̃nɔ guu kɛ̀ má ònnɛɛn sa. Ma Malaika é dɔnnɛ aɛ. Baa kɔ̃n beeeo tó ma
wɛ́ɛtɑ̃mmana gurɔɔ kà, mɛ́ wɛ́ɛ tɑ̃ḿma ń durun yɑ̃nzi.
[35] Ben Dii gagyɑ̃a kà gbɛ̃nɔn zùswaree kɛ̀ aɔ̃ɔ tò Aruna pì pì yɑ̃nzi.

33

[1] Dii bè Musanɛ: Ǹ fɛɛ ǹ gu kɛ̀, mpi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ n bɔńyo Igipitinɔ, ǹ gáńyo bùsu kɛ̀ má la dà
Ibraĩnɛ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo ma bè mɛ́ kpá ń boriinɔan.
[2] Mɛ́ Malaika gbarɛ à dɔare aɛ mɛ́ pɛ́are Kanaanɔa kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n
Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔo.
[3] À gá bùsu kɛ̀ zwi kɔ̃n zɔ́'io din pì guu. Mɔde mɛ́ gáaoro, lɛ màton a kaatɛ zɛ́nlo yɑ̃nzi, zaakɛ
swɑ̃gbɑ̃adeenɔn a ũ.
[4] Kɛ̀ gbɛ̃nɔ yɑ̃ pɑ̃sĩ pì mà, aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀, ben gbɛ̃kee e a zɑ̃blebɔnɔ da dɔro.
[5] Zaakɛ Dii gĩakɛ à yɑ̃ ò Musanɛ à o Isarailinɔnɛ à be: Swɑ̃gbɑ̃adeenɔn ń ũ, baa tó ma táa
òńyo kɛ̀sɛ do, mɛ́ ń kaatɛ. Aɔ̃ baade ń zɑ̃blebɔnɔ bɔbɔ, mɛ́gɔ̃ dɔ̃ dian mɛ́ kɛńyo nà.
[6] Ben Isarailinɔ ń zɑ̃blebɔnɔ bɔ̀bɔ, aɔ̃e da dɔro zaa Orɛbu kpii kiia.
[7] Musa è bisakuta sɛ́ à gá à dɔ bùra kpɛɛ bɔruna kɔ̃n bùra pìo féte. À tɔ́ kpà kutaa pìnɛ
dakɔ̃rɛki kutaa. Gbɛ̃ kɛ̀ ye Dii yɑ̃zi adee è bɔ à gá dakɔ̃rɛki kutaa pì kiia bùra kpɛɛ gwe.
[8] Tó Musa bɔ̀ èe gaa kpɛ́ pì kiia, baade è bɔ à zɛ a kpɛɛlɛa àgɔ̃ à gwaa ai à gá à gɛ̃n.
[9] Tó Musa gɛ̃ kpɛ́ pìn, tɛ́luguu è pita àgɔ̃ dɔ kpɛɛlɛa, ben Dii è yɑ̃ oo.
[10] Tó gbɛ̃nɔɔ è tɛ́luguu pì dɔ kpɛɛlɛ pìa, baade è dɔnzi kɛ a kpɛɛlɛ.
[11] Dii è yɑ̃ o kɔ̃n Musao tɛ̃tɛ̃ntɛ̃, lán gbɛ̃ è yɑ̃ o kɔ̃n a gbɛ̃nnao nà. Musa è ɛara à su bùran,
mɔde Nuni nɛ́ Yɔsua à kpàasi è bɔ kpɛ́ pìnlo.

Dii bɔ à mɔna Musazi

[12] Musa bè Diinɛ: N bèmɛ mà gá kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔ, mɔde nɛ́ɛ gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ɛ daamɛɛ omɛro. Àɛ kɛ̀ sɔ̃
n bè, ń ma dɔ̃ n gbɛ̃nna ũ bensɔ̃ ma n pɔnnaa è.
[13] Zaakɛ ma n pɔnnaa è, ǹ tó mà n laasuunɔ dɔ̃ sa, lɛ mà e màgɔ̃ n dɔ̃ màgɔ̃ nnanyo yɑ̃pura.
Ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ borii kɛ̀kii nɛ́ n gbɛ̃nɔmɛ.
[14] Ben Dii wèàla à bè: Ma wɛ́ɛ égɔ̃ tɛ́azi mà a gba kámmabona.
[15] Musa bè: Tó nɛ́ wɛ́ɛ tɛ́waziro, ǹton wa fɛɛ kɛ̀ro.
[16] Tó nɛ́ɛ gáwaoro, dian weé e wà dɔ̃ kɛ̀ mapi kɔ̃n n gbɛ̃ pìnɔ wá nnanyo? Weé wa dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n
bori pɑ̃ndenɔ anduna guu diamɛ?
[17] Dii bènɛ: Yɑ̃ kɛ̀ ń gbèkamaa pì mɛ́ kɛ, zaakɛ n ma pɔnnaa è, má n dɔ̃ ma gbɛ̃nna ũ.
[18] Musa bè: Ǹ n gakui ɔdɔamɛ.
[19] Ben Dii wèàla à bè: Mɛ́ tó ma maakɛ píngi bɔ n aɛ, mɛ́ ma tɔ́ Dii sísi n aɛ, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ má
yezi mà sùu kɛon mɛ́ kɛo, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ má yezi mà wɛ̃nda dɔ̃nɛn mɛ́ dɔ̃nɛ.
[20] Ben à bè: Nɛ́ fɔ̃ ǹ ma uu gwaro, zaakɛ gbɛ̃ntee é fɔ̃ à wɛ́ɛ simalɛ àgɔ̃ kuuro.
[21] Dii bè: Ǹ guu gwa da ma saɛ kɛ̀. Ǹ zɛ gbɛ̀ musu gwe.
[22] Tó ma gakui pì e gɛ̃ɛ, mɛ́ n sɔtɔ gbɛ̀kotoon mà a ɔɔ kúnla ai mà gɛ̃tɛ.
[23] Tó ma a ɔɔ gònla, nɛ́ ma kpɛɛ kpaa e sa, mɔde weé fɔ̃ wà ma uu ero.

34

Gbɛ̀ walaa dufunɔ

[1] Dii bè Musanɛ: Ǹ gbɛ̀ walaa kɛ mɛ̀n plaa lán káakupɔnɔ bà, mɛ́ yɑ̃ kɛ̀ kú à káakupɔ kɛ̀ ń
wìnɔa kɛ̃ḿma.
[2] Ǹgɔ̃ kú soru guu kɔngɔ. Ǹ didi Sinai kpiiia ǹ zɛ ma aɛ à mìsɔ̃ntɛ̃a.
[3] Gbɛ̃ke tɔ́n mɔ́nyoro. Wàton gbɛ̃ke e gukea kpiii pìa sero. Baa sɑ̃a ke zù tɔ́n mɔ́ pɔ́ ble à
gĩzĩro.
[4] Musa gbɛ̀ walaa à mɛ̀n plaa lán káakupɔnɔ bà. À fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, ben à dìdi Sinai kpiiia à
gbɛ̀ walaa mɛ̀n plaaa pìnɔ kũna a ɔzĩ lán Dii ònɛ nà.
[5] Dii pìta tɛ́sukpɛ guu à zɛ̀ à saɛ, ben à a zĩnda tɔ́ sìsi.
[6] Kɛ̀ Dii e gɛ̃ɛ à aɛ, à a tɔ́ sìsi à bè: Dii, Dii Luda wɛ̃ndadɔ̃nnɛri sùudeen ma ũ. Ma pɔɔ è fɛ̃
kpaaro, má gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo vĩ bíta.

7 Mɛɛ̀gɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃n gbɛ̃nɔo ai ń bori lɛ́mmɛ, mɛ́ ń yã zaaanɔ kɛ̃ńnɛ kɔ̃n ń taarinɔ kɔ̃n ń
durunnɔo. Mɔde mɛɛ̀ tó taaridee bɔ pãro. Mɛɛ̀ denɔ yã zaaa wí ń nɛ́nɔ musu kɔ̃n ń dionɔ kɔ̃n
ń swãkpɛɛnɔ kɔ̃n ń nasionɔo.
8 Musa dàɛ a puua à dɔnzi kɛ̀nɛ gɔ̃ɔ
9 à bè: Dii, zaakɛ ma n pɔnnaa è, ǹ gáwao. Baa kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔ swã gbãa, ǹ sùu kɛwao kɔ̃n wa
yã zaaanɔ kɔ̃n wa durunnɔo, ǹ wa sɛ́ n pɔ́nɔ ũ.

Luda bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔ
(Bɔn 23:14-19)

10 Dii bè: Ma bà égɔ̃ kúaomɛ. Mɛ́ yãbɔnsaɛ kɛ a píngi wáa kɛ̀ gbɛ̃kee e a taka kɛ bori ke guu
andunan zikiro. Borii kɛ̀ aɔ̃ɔ ligaaziinɔ é ma yãkɛna e, zaakɛ mɛ́ yã naasidee kɛao.
11 Àgɔ̃ yã kɛ̀ má òare gbȁa kũna, mɛ́ pɛ́are Amɔrinɔa kɔ̃n Kanaanɔ kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n
Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔo.
12 À làakari kɛ! Àton lɛdolɛ kɛ kɔ̃n bùsu kɛ̀ ée gaa gɛ̃n deenɔoro, lɛ àton takutɛɛ kpákpa a
zĩndanɛro yãnzi.
13 À ń sa'okiinɔ gboro à ń tãa gbɛ̀nɔ wíwi à Asɛra línɔ zɔ̃zɔ̃.
14 Àton kúɛ tãanɛro, zaakɛ mamɔma Dii ma tɔ́n Nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ, mɛɛ̀ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpá.
15 À làakari kɛ! Àton lɛ́dolɛ kɛ kɔ̃n bùsu pì deenɔoro, zaakɛ tó aɔ̃ɔe pãpãa kɛɛ ń tãanɔ yã
musu, aɔ̃ɔe saa ooḿma, aɔ̃é a sísi à ń sa'onɔbɔ sóńyomɛ.
16 Àton nɔɔ sɛ́ a nɛ́nɔnɛ ń tɛ́ro, zaakɛ tó aɔ̃ nɛ́nɔgbɛ̃nɔɔ e pãpãa kɛɛ ń tãanɔ yã musu, aɔ̃é tó
a nɛ́nɔ pãpãa kɛńyo se.
17 Àton mɔ̀ pi tãa ũro.
18 Àgae Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa kɛ. Àgae burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só gurɔ swɛɛplaa mɔɔ kɛ̀ wè sísi
Abibu guu lán má dìɛare nà, zaakɛ mɔɔ pì guun a bɔe Igipiti.
19 A daudunɔ nɛ́ ma pɔ́nɔmɛ ń píngi kɔ̃n a pɔ́kãde nɛ́kya káakunɔ ń píngi, zù ke pɔ́ ketenɔ.
20 Àgae zaaki nɛ́kya káaku bo kɔ̃n sãao. Tó ée boro, à à waa fĩ à dɛ. Àgae a daudunɔ bo.
Gbɛ̃ke tón mɔ́ ma kiia ɔkoriro.
21 Àgae zĩi kɛ gurɔ swɛɛdo à kámma bo à gurɔ swɛɛplaadee zĩ, baa búwigurɔ ke pɔ́kɛ̃gurɔ.
22 Àgae Pɔ́kɛ̃na zĩbaa kɛ gurɔɔ kɛ̀ a na bura pɔ́ káaku kɛkɛnaa. Àgae Pɔ́dufublena zĩbaa kɛ wɛ̃̀
yãanaa.
23 Wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o gɔ̃gbɛ̃ píngi gae mɔ́ mamɔma Dii Isarailinɔ Luda aɛzĩ gɛ̃̀n aagɔ̃.
24 Mɛ́ pɛ́are boriinɔa mɛ́ a bùsu lɛ́ kaaraare. Gbɛ̃ke é a bùsu nii dɛ gurɔɔ kɛ̀ ée mɔɔ mamɔma
Dii a Luda aɛzĩ wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o gɛ̃̀n aagɔ̃ro.
25 Àton pɔ́sɛsɛna kpáma lɛdo kɔ̃n sa'opɔ aruoro. Àton Banla sa'onɔbɔ diɛ guu dɔ̀aro.
26 Àgae gá mamɔma Dii a Luda ua kɔ̃n a bura pɔ́ káakunɔ. Àton blènɛ nɔ̀bɔ kuku kɔ̃n à da
yɔ̃'ioro.
27 Ben Dii bè Musanɛ: Ǹ yã pìnɔ kɛ̃ takadan, zaakɛ ma bà kuunanyo kɔ̃n Isarailinɔ yãnɔmɛ.
28 Musa kú kɔ̃n Diio gwe ai gurɔ baplaa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo pɔ́blena sai ímina sai. Ben Dii
a bà kuunańyo yã mɛ̀n kurinɔ kɛ̃̀ gbɛ̀ walaa pìnɔa.

Musa uu tɛ́kɛna

29 Kɛ̀ Musa pìta Sinai kpiiia, à gbɛ̀ walaa mɛ̀n plaaa kɛ̀ doka kɛ̃a pìnɔ kũna a ɔzĩ. À dɔ̃ kɛ̀ a
uu e tɛ́ kɛɛ aɔ̃ yã'ona kɔ̃n Diio yãnziro.
30 Kɛ̀ Aruna kɔ̃n Isarailinɔ à è ń píngi, à uu e tɛ́ kɛɛ, vĩa ń kũ wà sɔ̃zi.
31 Ben Musa ń sísi. Aruna kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ ɛ̀ara wà mɔ̀ à kiia, ben à yã ɔ̀ńyo.
32 Beee gbɛra Isarailinɔ sɔ̃̀zi ń píngi, ben à yã kɛ̀ Dii dìɛnɛ Sinai kpiii musu ɔ̀ńnɛ píngi.
33 Kɛ̀ à yã ɔ̀ńnɛ à yȁa, à sáta kù a uua.
34 Tó à gɛ̃̀ à yã o Diio, è sáta go lɛ à kpɛ́ à bɔ. Tó à bɔ̀, è yã kɛ̀ Dii dìɛnɛ o Isarailinɔnɛ,
35 ben aɔ̃è e kɛ̀ à uu e tɛ́ kɛɛ. Musa è ɛara à sáta kú a uua lɛ à kpɛ́ à gɛ̃ à yã o Diio.

40

Bisakuta kyakɛna

1 Dii bè Musanɛ:
2 Ǹ kutaa dɔ kɛ̀ dɛ dakɔ̃rɛki kutaa ũ mɔ káakun gurɔ káaku zĩ
3 ǹ àkpati kɛ̀ doka gbɛ̀ walaanɔɔ kú à guu diɛn ǹ lábure mɔ̀ kpázi.
4 Ǹ gɛ̃ kɔ̃n teebu mɔ̀o ǹ à taanɔ káɛa zɛ́azɛa. Ǹ gɛ̃ kɔ̃n dabu mɔ̀o ǹ à fitianɔ kɛkɛ.
5 Ǹ vura tuaetitikpatakii mɔ̀ diɛ doka àkpati aɛ ǹ kuta kpɛɛlɛ lábure logo ǹ tataàlɛ.
6 Ǹ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ okii diɛ dakɔ̃rɛki kpɛɛlɛa,
7 ǹ dàga mɔ̀ diɛ dakɔ̃rɛki kutaa dagura kɔ̃n sa'okiio ǹ í kán.

8 Ǹ kara mɔ̀ kpá ǹ ligazi, ǹ lábure kpá kara pì lɛ́a.
9 Ǹ pɔ́ kyakɛnɔsi mɔ̀ sɛ́ ǹ kú kpɛ́ pìa kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ píngi ǹ diɛ ma pɔ́ ũ kɔ̃n à zĩkɛbɔnɔ,
aɔ̃é gɔ̃ ma pɔ́ ũ.
10 Ǹ nɔ́si pì kú sa'okii pìa kɔ̃n a zĩkɛbɔnɔ píngi. Ǹ sa'okii pì diɛ ma pɔ́ ũ, eégɔ̃ dɛ ma pɔ́ ũ dɛńla.
11 Ǹ nɔ́si pì kú dàga pìa kɔ̃n a dibɔo, aɔ̃é gɔ̃ ma pɔ́ ũ.
12 Ǹ mɔ́ kɔ̃n Arunao kɔ̃n a nɛ́nɔ dakɔ̃rɛki kpɛɛlɛa ǹ ń zú o gwe.
13 Ǹ sa'ori pɔ́kãsãa mɔ̀nɔ da Arunanɛ, ǹ nɔ́si kúa ǹ à diɛ ma pɔ́ ũ, eé gɔ̃ ma gbã̀gbãri ũ.
14 Ǹ mɔ́ kɔ̃n à nɛ́nɔ dɔ ǹ utagyaba mɔ̀nɔ dadańnɛ,
15 ǹ nɔ́si kúkuḿma lán ń kù ń dea nà, aɔ̃é ma gbãgbã. Nɔ́sikuḿmana pì bé eé tó aɔ̃gɔ̃ dɛ ma
gbã̀gbãrinɔ ũ ai ń boriia.
16 Musa kɛ̀ lán Dii ònɛ nà píngi.
17 Aɔ̃ bɔna Igipiti wɛ̃̀ plaade mɔ káaku gurɔ káaku zĩn wà kutaa pì dɔ̀.
18 Kɛ̀ Musa e kutaa pì dɔɔ, à à zɛbɔ mɔ̀nɔ pɛ̀ɛpɛɛ gĩa, ben à à lípɛɛ mɔ̀nɔ pɛ̀pɛn à à líkpannɔ
kpàkpan, ben à lípɛɛnɔ pɛ̀ɛpɛɛ.
19 À bisa dààla, ben à báa kpààla lán Dii ònɛ nà.
20 À sèeda gbɛ̀ walaanɔ sɛ̀ à kà àkpati pì guu, à àkpati pì sɛ́linɔ dà à zãanɔ guu, ben à à nɛ́
kùɛa.
21 À gɛ̃̀o kpɛ́n, ben à lábure kpà sèeda àkpati pìzi lán Dii ònɛ nà.
22 À teebu dìɛ dakɔ̃rɛki kutaan lábure pì kpɛɛlɛ kpa gu'igbãroo kpa.
23 À burɛdi kàɛa Diinɛ zɛ́azɛa lán à ònɛ nà.
24 À dabu dìɛ dakɔ̃rɛki kutaan aɛdɔkɔ̃ana teebua sɔɔmɛtɛ kpa,
25 à fitianɔ nàna Dii aɛ lán à ònɛ nà.
26 Ben à vura tuaetitikpatakii pì dìɛ dakɔ̃rɛki kutaan lábure saɛ,
27 ben à tuaetiti gũ nnaa kpàtaa lán Dii ònɛ nà.
28 Ben à lábure kpà kutaa pì lɛ́a.
29 À sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ okii dìɛ dakɔ̃rɛki kpɛɛlɛa, ben à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ
òa kɔ̃n flawao lán Dii ònɛ nà.
30 À dàga mɔ̀ dìɛ dakɔ̃rɛki kutaa dagura kɔ̃n sa'okiio, ben à í kàn.
31 Gwen Musa kɔ̃n Arunao kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ è ń ɔɔnɔ kɔ̃n ń gbánɔ pípin.
32 Tó aɔ̃ɔe gɛ̃ɛ dakɔ̃rɛki kutaan, ke tó aɔ̃ɔe sɔ̃ɔ sa'okiizi, aɔ̃è ń ɔɔnɔ kɔ̃n ń gbánɔ pípin lán Dii
ò Musanɛ nà.
33 Ben à kara kpà à lìga kutaa pìzi kɔ̃n sa'okiio, ben à lábure kpà kara pì lɛ́a. Lɛn Musa zĩi
pì kɛ̀ à yã̀a lɛ.

Dii gakui pitana bisakutaan
(Nar 9:15-23)

34 Ben tɛ́luguu pì dà dakɔ̃rɛki kutaa pìla, Dii gakui kutaa pì pà.
35 Musa e fɔ̃ à gɛ̃ dakɔ̃rɛki kutaa pìnlo, kɛ̀ tɛ́luguu dààla bensɔ̃ kɛ̀ Dii gakui kutaa pì pà yãnzi.
36 Isarailinɔ táa'ona guu, tó tɛ́luguu pì gò kutaa pìa, ben aɔ̃è fɛɛ kɔ̃n táo.
37 Tó tɛ́luguu pì e goaro, aɔ̃è fɛɛ kɔ̃n táoro, sé zĩ kɛ̀ à gòa.
38 Fãantɛ̃ Dii tɛ́luguu è da kutaa pìla, gwãavĩ sɔ̃ tɛ́ ègɔ̃ kú tɛ́luguu pì guu. Lɛn Isarailinɔ è e
lɛ ń píngi ń táa'ona guu píngi.

NARONA
Musa takada siigɔ̃dee

Isarailinɔ kuuna gbáan 9:1-14:45, 20:1-21:35
Balamu 22:1-24:25

9

Banla zĩbaakɛna

1 Dii yã ò Musanɛ Sinai gbáan Isarailinɔ bɔna Igipiti wɛ̃ plaade mɔ káaku guu à bè:
2 Isarailinɔ gae Banla zĩbaa kɛ à gurɔɔa.
3 À zĩbaa pì kɛ mɔɔ kèkii gurɔ gɛ̃rodosaideen uusiɛ. À kɛ lán má dàare nà píngi kɔ̃n à dokayã
kɛ̀ má dàareenɔ.
4 Musa ò Isarailinɔnɛ aɔ̃ Banla zĩbaa kɛ,
5 ben aɔ̃ zĩbaa pì kɛ̀ Sinai gbáan mɔ káaku gurɔ gɛ̃rodosaideen uusiɛ. Aɔ̃ɔ kɛ̀ lán Dii ò Musanɛ
nà píngi.
6 Gbɛ̃kenɔ kú gwe aɔ̃ɔ gbãsĩ kɛ̀ aɔ̃ ɔ kɛ̀ gɛ̀a yãnzi, ben aɔ̃ɔe e wà Banla zĩbaa kɛ̀ zĩ beeearo.
Ben aɔ̃ gàa wà Musa kɔ̃n Arunao lè zĩ beeea gɔ̃ɔ
7 aɔ̃ bè Musanɛ: Gɛ̀ yã musu wa gbãsĩ lɛ̀. Bɔ́yãnzi wà gìwe wà mɔ́ kɔ̃n gbaanɔ Diinɛ kɔ̃n wa
gbɛ̃nɔo à gurɔɔazi?
8 Musa wɛ̀ńla à bè: À zɛ ai mà ma lán Dii é o a yã musu nà.
9 Ben Dii bè Musanɛ:
10 Ǹ o Isarailinɔnɛ, tó aɔ̃ gbɛ̃kenɔ ke aɔ̃ boriinɔɔ kpɛ́ gbãsĩ gɛ̀ yã musu, ke aɔ̃ gàa wɛ́tɛ zɛ̃̀azã
ken, aɔ̃é fɔ̃ wà Banla zĩbaa kɛmɛ zãa.
11 Mɔ plaadee gurɔ gɛ̃rodosaidee uusiɛn aɔ̃é zĩbaa pì kɛ. Aɔ̃é sã nɔ̀bɔ só kɔ̃n burɛdi
sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃saio kɔ̃n lá kyȁkyão.
12 Aɔ̃ton à ke tó guu dɔ̀aro bensɔ̃ aɔ̃ton sãa pì wá ke ɛ́ro. Aɔ̃é Banla zĩbaa pì kɛ lán má dìɛare
nà píngi.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ èe gbãsĩ lɛ́ro bensɔ̃ èe gá wɛ́tɛ kearo, tó à gì Banla zĩbaa pì kɛzi, wà adee bɔ a gbɛ̃nɔ
tɛ́, zaakɛ èe mɔ́mɛ kɔ̃n gbaao à gurɔɔaro. À taari é wí à musu.
14 Bɔ̀amɔ kɛ̀ kú a tɛ́ bensɔ̃ à yezi à Banla zĩbaa kɛmɛ, séde à kɛ lán ma à doka dìɛare nà.
Bɔ̀amɔ kɔ̃n bɛdeeo ń píngi yã dɔ̃nkɔ̃mɛ.

Tɛ́luguu dana bisakutaalaa
(Bɔn 40:34-38)

15 Zĩ kɛ̀ wà bisakutaa mɔ̀ dɔ̀, tɛ́luguu pì dà sèeda kutaa pìla. Zaa uusiɛ ai guu gàa à dɔ̀o
tɛ́luguu pì kú kutaa pì musu lán tɛ́ bà.
16 Lɛn ègɔ̃ kuu lɛ gurɔ píngi, ègɔ̃ kú kutaa pìla fãantɛ̃, gwãavĩ sɔ̃ lán tɛ́ bà.
17 Tó à gò kutaa pìa, ben Isarailinɔ è fɛɛ kɔ̃n táo. Guu kɛ̀ tɛ́luguu pì zɛ̀n, gwen aɔ̃è bùra káɛn.
18 Tó Dii ɔ̀dɔańnɛ lɛ, aɔ̃è bùra fɛɛ. Tó à ɔ̀dɔańnɛ dɔ, aɔ̃è ɛara wà bùra káɛ. Tó tɛ́luguu pì da
kutaa pìla sɔ̃, aɔ̃ bùra ègɔ̃ kaɛnamɛ.
19 Tó tɛ́luguu pì e gurɔ plaaa kɛɛ kutaa pìla, aɔ̃ègɔ̃ Dii yã maa, aɔ̃è bùra fɛɛro.
20 Zĩkenɔa tɛ́luguu pì è gurɔ plaaa kɛ kutaalaro. Tó Dii ɔ̀dɔańnɛ, aɔ̃è bùra káɛ, tó Dii ɛ̀ara à
ɔ̀dɔańnɛ dɔ, ben aɔ̃è bùra fɛɛ.
21 Zĩkenɔa sɔ̃ tɛ́luguu pì è zɛ gu dɔ̃nkɔ̃ féte zaa uusiɛ ai kɔngɔ. Tó à gòa kɔngɔ, ben aɔ̃è bùra
fɛɛ. Fãantɛ̃ ke gwãavĩn yoo, tó tɛ́luguu pì gòa, aɔ̃è bùra fɛɛmɛ.
22 Tó tɛ́luguu pì gɔ̃̀ zɛna kutaa pìla gurɔ do ke mɔ do ke wɛ̃ don yoo, aɔ̃ègɔ̃ kaɛna bùrammɛ,
aɔ̃è fɛɛro. Tó à gòa, ben aɔ̃è bùra fɛɛ.
23 Aɔ̃è bùra káɛ ke wà bùra fɛɛ Dii lɛ́ saɛro. Aɔ̃ègɔ̃ Dii yã maa lán à dà Musanɛ à òńnɛ nà.

10

Kondogi kãkãki mɛ̀n plaaanɔ

1 Dii yã ò Musanɛ à bè:
2 Ǹ kãkãki pi mɛ̀n plaa kɔ̃n kondogi kɛ̀ wà gbɛ̃̀gbɛ̃ maamaaao gbɛ̃nɔ kakɔ̃abɔ ũ lɛ aɔ̃gae
bùra fɛɛ.
3 Tó wà kãkãki pìnɔ pɛ̀, gbɛ̃nɔ é mɔ́ wà kakɔ̃anzi ń píngi dakɔ̃rɛki kpɛɛlɛa.
4 Tó kãkãki mɛ̀n doon wà pɛ̀, Isaraili bori dɔn'aɛdee kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ kí ũunɔ bé wé mɔ́ wà
kakɔ̃anzi.
5 Tó wà kãkãki pìnɔ pɛ̀ sikɔ̃kɛnao, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bùra kú ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaanɔ bé wé bùra fɛɛ káaku.
6 Tó wà à gɛ̃n plaadee pɛ̀ sikɔ̃kɛnao, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bùra kú sɔɔmɛtɛ kpaanɔ bé wé bùra fɛɛ.
Kãkãkipɛna sikɔ̃kɛnao pìn gbɛ̃nɔ dana zɛ́n sèeda ũ.

7 Tó wà yezi wà gbɛ̃nɔ kakɔ̃a, wàgae pɛ́ sikɔ̃kɛna sai.
8 Aruna nɛ́ sa'orinɔ bé wé kãkãki pìnɔ pɛ́. Eégɔ̃ dɛare doka ũ gurɔ píngi, apinɔ kɔ̃n a boriinɔ.
9 Gurɔɔ kɛ̀ a ka a bùsun, tó ée gaa zɛ̃̀ ká kɔ̃n a ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃é gà wà fɛɛaonɔ, àgae kãkãki pìnɔ pɛ́
sikɔ̃kɛnao, lɛ a yã e à dɔ mamɔma Dii a Ludan, mɛ́ a bɔ a ibɛɛ pìnɔ ɔzĩ.
10 Gurɔɔ kɛ̀ ée pɔnnaa kɛɛ sɔ̃, zĩbaan yoo, mɔ dufu gurɔ káaku zĩn yoo, àgae kãkãki pìnɔ pɛ́ a
sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔa kɔ̃n a sáabukpana sa'opɔnɔ, a yã é dɔmagu. Mámbe Dii a Luda
ũ.

Isarailinɔ fɛɛna Sinai

11 Wɛ̃ plaade mɔ plaade gurɔ barodee zĩ, tɛ́luguu gò sèeda kutaala,
12 ben Isarailinɔ bùra fɛ̀ɛ Sinai gbáan, aɔ̃ɔe sɔ̃ki kpákpaa ai tɛ́luguu gàa à zɛ̀ Parani gbáan.
13 Aɔ̃ bùra fɛɛna káakun gwe. Aɔ̃ɔ kɛ̀ lán Dii dà Musanɛ à òńnɛ nà.
14 Yuda zɛ̃̀kpɛɛnɔ bé wà bùra fɛ̀ɛ gãli kɔ̃n gãlio káaku kɔ̃n ń tuutao. Aminadabu nɛ́ Nasɔ̃n ń
dɔn'aɛdee ũ.
15 Zua nɛ́ Nɛtanɛlin Isaka zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
16 Eloni nɛ́ Ɛliabun Zɛbuluni zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
17 Gɛsɔnu boriinɔ kɔ̃n Mɛrari boriinɔ kutaa pì gbòro, ben aɔ̃ɔ sɛ̀ wà dào zɛ́n.
18 Ben Rubɛni zɛ̃̀kpɛɛnɔ bùra fɛ̀ɛ gãli kɔ̃n gãlio kɔ̃n ń tuutao. Sedeu nɛ́ Ɛlizun ń dɔn'aɛdee ũ.
19 Zurisadai nɛ́ Selumiɛlin Simɛɔ zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
20 Dɛwɛli nɛ́ Ɛliasafan Gada zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
21 Ben Koa boriinɔ Luda pɔ́nɔ sɛ̀ wà dào zɛ́n. Wà kutaa pì dɔ̀ ai aɔ̃gɔ̃ ká.
22 Ben Ɛflaimu zɛ̃̀kpɛɛnɔ bùra fɛ̀ɛ gãli kɔ̃n gãlio kɔ̃n ń tuutao. Amiudu nɛ́ Ɛlisaman ń dɔn'aɛdee
ũ.
23 Pedazu nɛ́ Gamaliɛlin Manase zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
24 Gideoni nɛ́ Abidãn Bɛyãmi zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
25 Ben Dani zɛ̃̀kpɛɛnɔ bùra fɛ̀ɛ gãli kɔ̃n gãlio kɔ̃n ń tuutao. Aɔ̃mbe aɔ̃ègɔ̃ tɛ́ kpɛɛ. Amisadai
nɛ́ Ayɛzan aɔ̃ dɔn'aɛdee ũ.
26 Ɔkɔrana nɛ́ Pagiɛlin Asa zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
27 Enana nɛ́ Airan Nafatali zɛ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ.
28 Lán Isarailinɔ è bùra fɛɛfɛɛ wàgɔ̃ tɛ́tɛkɔ̃zi nàn gwe gãli kɔ̃n gãlio.
29 Obabun Musa anzure Ruɛli nɛ́ ũ, Midiã boriimɛ. Musa bènɛ: Wée daa zɛ́n gana bùsu kɛ̀
Dii bè é wa gbaan. Ǹ mɔ́ ǹ gáwao, wé yã maaa kɛnnɛ, zaakɛ Dii nnamana gwe lɛ́ gbɛ̃̀we.
30 Ben à bènɛ: Mɛ́ gáro, mɛ́ ɛara ma bùsun ma bɛdeenɔ kiiamɛ.
31 Musa bè: N yã nna. Ǹton wa tónlo, zaakɛ ń bùrakaɛki maaa dɔ̃ bensɔ̃ ḿbe nɛ́ kɛ wa wɛ́ɛdee
ũ.
32 Tó n gaawao, wé yã maaa kɛ̀ Dii é kɛwee kɛnnɛ se.
33 Isarailinɔ bùra fɛ̀ɛ Dii kpiii saɛ aɔ̃ táa ò gurɔ aagɔ̃. Wà dɔ̀ aɛ kɔ̃n Dii bà kuunańyo àkpatio
lɛ à bùrakaɛkii ɔdɔańnɛ.
34 Tó aɔ̃ fɛ̀ɛ wà dà zɛ́n, Dii tɛ́luguu pì ègɔ̃ kúńla fãantɛ̃.
35 Tó wà dà zɛ́n kɔ̃n àkpatio, Musa è be:
Ǹ fɛɛ Dii, lɛ n ibɛɛnɔ fãakɔ̃a,
lɛ n zangurinɔ bàa lɛ́nnɛ.
36 Tó wà dìɛ, Musa è be:
Dii, ǹ ɛara ǹ su Isaraili bɔrɔ ũgbangbanɔa.

11

Dii tɛ́fɛɛna

1 Isarailinɔ zɔka kà Diizi ń nawɛ̃akɛna yãnzi. Kɛ̀ Dii mà, à pɔ fɛ̃̀, ben à tɛ́ fɛ̀ɛ ń tɛ́, aɔ̃ bùra
kpadoo tɛ́ kũ̀.
2 Ben gbɛ̃nɔ wii pɛ̀ Musazi. Kɛ̀ à wɛ́ɛ kɛ̀ Diia, ben tɛ́ pì zɛ̀.
3 Ben wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Tabera, kɛ̀ Dii tɛ́ fɛ̀ɛ ń tɛ́ gwe yãnzi.

Dii bùrunɔ gbarɛna

4 Bori pãndenɔ kú Isarailinɔ tɛ́, aɔ̃ɔe pɔ́ble pãnde nii dɛɛ, ben Isarailinɔɔ e ɔ́ɔ dɔɔ se wà bè:
Mán wé nɔ̀bɔ en wà sóo?
5 Wée kpɔ̀ kɛ̀ wá sò Igipiti wa pɔyezia bɛgɛ kɛɛ kɔ̃n plɛ̃̀nɔ kɔ̃n gbɛzɛɛnɔ kɔ̃n ɛfɔnɔ kɔ̃n
aubasanɔ kɔ̃n aubasa gizonɔo.
6 Tia sa wa lɛ́ gà, zaakɛ weè pɔ́ke ero, tó èe kɛ mana kɛ̀ baasiro.
7 Mana pì wɛ́ɛ kete, à dɛ lán lí'ɔɔ bàmɛ.
8 Isarailinɔ è sɛ́ɛ wà lɔ́ gbɛ̀n ke aɔ̃è zɔ̃ gón. Aɔ̃è disa wà kàra kɛo. À nna lán kàra tɛ̃ngo bà.

9 Tó kpíi kpà bùran gwãavĩ, ben mana pì è kwɛ́ se.
10 Musa mà wèe ɔ́ɔ dɔɔ ualɛ kɔ̃n ualɛo. Dii pɔ fɛ̃̀ maamaa, ben à kɛ̀ Musanɛ ĩi
11 à bènɛ: Bɔ́yãnzin nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãamazi? Ma yã kparee bé à kɛ̀nnɛ zaa, ben n gbɛ̃ pìnɔ gwana
asoo dìmɛɛ?
12 Mámbe ma gbɛ̃ pìnɔ nɔ̀ sìɔ́? Mámbe ma ń íɔ́? Bɔ́yãnzi n bèmɛ mà ń kú kpɛɛ lán nɛ́dandee
bà mà gáńyo bùsu kɛ̀ ń la dà aɔ̃ dezinɔnɛnzi?
13 Mákpan mɛ́ nɔ̀bɔ en mà kpá gbɛ̃ pìnɔa ń píngii? Zaakɛ aɔ̃e wii pɛɛmazi wèe bee mà ń gba
nɔ̀bɔ wà só.
14 Mɛ́ fɔ̃ mà gbɛ̃ pìnɔɔ kú kpɛɛ ń píngi madoro, zaakɛ aɔ̃ asoo dɛmala.
15 Tó lɛn nɛ́ kɛmɛ lɛ, ǹ tó ma n pɔnnaa e ǹ ma dɛ gɔ̃ɔ. Ǹton tó mà nawɛ̃a pì kɛ dɔro.
16 Ben Dii bènɛ: Ǹ Isaraili gbɛ̃nsi kɛ̀ ń ń dɔ̃ dɔn'aɛdee ũunɔ kakɔ̃a gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri ǹ mɔ́ńyo
dakɔ̃rɛki kuta kiia aɔ̃gɔ̃ kúnyo gwe.
17 Mɛ́ pita mà yã onnɛ gwe mà a Ninii kɛ̀ kúmmaa kpadoo go mà dińnɛ, aɔ̃é gbɛ̃nɔ gwana
aso sɛ́nyo lɛ ǹtongɔ̃ ń sɛna ndo dɔro yãnzi.
18 Ǹ o gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ gbãsĩ bɔ ń zĩndan zia yãnzi, aɔ̃é nɔ̀bɔ e wà só. Zaakɛ aɔ̃ wii pɛ̀mazi wà bè,
mán wé nɔ̀bɔ en kɛ̀ wà sóo? Aɔ̃ bè wà sɔ̃̀ Igipiti. Beee yãnzin mɛ́ ń gba nɔ̀bɔ aɔ̃ sózi.
19 Aɔ̃é só èe kɛ gurɔ donlo, gurɔ plaanlo, gurɔ sɔɔronlo, gurɔ kurinlo, gurɔ baronlo.
20 Aɔ̃é só mɔ do gbãngbãn ai à bɔ ń yĩn à nii bɔ ń pɔɔ guu. Zaakɛ mamɔma Dii má kú ń tɛ́,
ben aɔ̃ pã kpàmazi. Aɔ̃ zɔka dòma wà bè, bɔ́yãnzi wà bɔ̀ Igipitizi?
21 Ben Musa bè: Gɔ̃gbɛ̃nɔɔ kúmao tá guu gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa aagɔ̃, ben n bè nɛ́ nɔ̀bɔ kpáḿma wà
só ai mɔ do gbãngbãn-ɔ́?
22 Baa tó wà sãanɔ kɔ̃n zùnɔ dɛ̀dɛ paripari, eé mɔ́ḿmaɔ́? Tó wà ísia kpɔ̀nɔ sɛ̀ɛ píngi, eé
mɔ́ḿmaɔ́?
23 Dii wèàla à bè: Ma gbãaa é kánloo? Nɛ́ e tia, tó yã kɛ̀ má ònnɛɛ é kɛ ke eé kɛro.
24 Musa bɔ̀ à Dii yã pìnɔ òńnɛ. À Isaraili gbɛ̃nsinɔ kàkɔ̃a gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri à ń zɛ́ wà lìga
kutaa pìzi.
25 Ben Dii pìta tɛ́luguu guu à yã òo. À a Ninii kɛ̀ kúa kpadoo gò à dì gbɛ̃nsi gɔ̃ɔn baaagɔ̃
akuri pìnɔnɛ. Kɛ̀ à a Ninii pì dìńnɛ lɛ, aɔ̃ annabikɛɛ kɛ̀, beee gbɛra aɔ̃e ɛara wà kɛ̀ dɔro.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ Musa ń sɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔ gɔ̃̀ bùran, gbɛ̃ doo tɔ́n Ɛlɛdada, gbɛ̃ doo sɔ̃ Mɛdada. Aɔ̃e
gá kutaa kiiaro, mɔde Ninii pì sùḿma se, ben aɔ̃ annabikɛɛ kɛ̀ bùran.
27 Gɔ̃kparɛ ke bàa lɛ̀ à gàa à bè Musanɛ: Ɛlɛdada kɔ̃n Mɛdadao e annabikɛyã oo bùran.
28 Nuni nɛ́ Yɔsuan Musa kpàasi ũ zaa a ɔ̀wazikɛgurɔ, ben à bè: Baa Musa, ǹ gíńnɛ.
29 Ben Musa bènɛ: Nɛ́ɛ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kɛɛńyo ma yã musun yɔ́? Tó Dii a Ninii dì a gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃
gɔ̃̀ annabinɔ ũ ń píngi, à maaroo?
30 Ben Musa ɛ̀ara bùran kɔ̃n Isarailinɔ gbɛ̃nsi pìnɔo.
31 Dii tò ĩa bɔ̀ ísiaa kpa à mɔ̀ kɔ̃n bùrunɔ, aɔ̃ dà bùrala. Aɔ̃ lìga bùrazi baama píngi à kà táguro
doo ũ, bensɔ̃ aɔ̃ vĩana lezĩ kà gɑ̃̀sãsuu plaa.
32 Fãantɛ̃ beeea kɔ̃n gwãavĩo kɔ̃n à gu làa dɔnao aɔ̃ fɛ̀ɛ wà gàa wà bùrunɔ kũ̀kũ. Gbɛ̃ kɛ̀ èe
kũkũ bítaroo kũ̀kũ sùu baro. Ben aɔ̃ɔ fɑ̃̀ɛ à gàga.
33 Kɛ̀ aɔ̃ à nɔ̀bɔ dà ń lɛ́n gɔ̃ɔ, aɔ̃e e wà só bítaro, ben Dii pɔ fɛ̃̀ńzi à gagyãa kàńgu.
34 Ben wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Lóudeenɔ Mira, zaakɛ gwen wà gbɛ̃ kɛ̀ nɔ̀bɔ lóu ń kũnɔ vɩ̃̀in.
35 Ben Isarailinɔ fɛ̀ɛ gwe aɔ̃ gàa Azero aɔ̃ gurɔplaa kɛ̀ gwe.

12

Miriamu kɔ̃n Arunao Musa taari'ena

1 Miriamu kɔ̃n Arunao Musa taari è Etiopia nɔɔ kɛ̀ à sɛ̀ yã musu, zaakɛ à Etiopia nɔɔ sɛ̀.
2 Aɔ̃ bè: Musa adon Dii dìɛ à yã ò à gãzĩɔ́? Ɛ̀e o wa gãzĩ seroo? Dii yã pì mà.
3 Musa nɛ́ gbɛ̃ busɛmɛ, à sáa kú anduna guuro.
4 Gwe gɔ̃ɔ Dii bè Musa kɔ̃n Arunao kɔ̃n Miriamuonɛ: À bɔɛ à gá dakɔ̃rɛki kuta kiia a gɔ̃ɔn
aagɔ̃a. Ben aɔ̃ gàa ń gɔ̃ɔn aagɔ̃a ń píngi.
5 Dii pìta tɛ́luguu guu à zɛ̀ kutaa pì kpɛɛlɛa. À Aruna kɔ̃n Miriamuo sìsi, ben aɔ̃ sɔ̃̀zi ń plaa
ń píngi.
6 À bèńnɛ: À ma yã ma. Tó ma annabi kee kú a tɛ́, mɛɛ̀ bɔ mà mɔ́zi wɛ́ɛgupu guu mɛɛ̀ yã onɛ
nanaa guumɛ.
7 Mɔde à dɛ lɛ kɔ̃n ma zɔ̀bleri Musaoro. Zĩkɛri náanɛdeemɛ ma ua gbɛ̃nɔ tɛ́ ń píngi.
8 Weè yã bɔ kɔ̃ lɛ́n. Mɛɛ̀ yã onɛ mà à ke utɛnɛro. È wɛ́ɛ si ma takalɛ. À kɛ̀ dia ée ma zɔ̀bleri
Musa taari'ena vĩa kɛroo?
9 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ńzi, à a taa o.

10 Kɛ̀ tɛ́luguu pì gò kutaa pìla, kusu dà Miriamula gɔ̃ɔ, à pura kṹ lán buu bà. Kɛ̀ Aruna lìɛ à
à gwà, à è kusu dààla,
11 ben à bè Musanɛ: N yã nna Baa! Ǹton tó wà mìsaiyã taarikɛna gbɛ̀ ero.
12 Ǹton tó àgɔ̃ dɛ lán nɛ́ kɛ̀ wà ì gɛ̀ à mɛ̀ kpadoo yakana bàro.
13 Musa wii pɛ̀ Diizi à bè: Luda, n yã nna! Ǹ à kɛ̃kɔ̃a.
14 Ben Dii bènɛ: Tó à de bé à lóu sù à uua, eé kɛnɛ wíyã ũ ai gurɔ swɛɛplaaroo? Wà bɔo bùra
kpɛɛ gurɔ swɛɛplaa gĩa, gbasa wà à sí.
15 Miriamu kú bùra kpɛɛ ai gurɔ swɛɛplaa. Isarailinɔɔ e da zɛ́nlo sé kɛ̀ wà ɛ̀ara wà à sì.
16 Beee gbɛra aɔ̃ fɛ̀ɛ Azero aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ Parani gbáan.

13

Gu'asiigwari gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ zĩna

1 Dii bè Musanɛ:
2 Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ aɔ̃ gá Kanaa bùsu kɛ̀ mɛ́ɛ kpaa Isarailinɔa gwa. Ǹ ń dezinɔ bori gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ
dɔn'aɛdee ũunɔ sɛ́ mɛ̀n doodo ǹ ń zĩ.
3 Ben à ń gbáɛ lɛ bɔna Parani gbáan lán Dii ò nà. Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́ Isaraili dɔn'aɛdeenɔmɛ ń píngi.
4 Aɔ̃ tɔ́nɔn yɛ̀:
Rubɛni boriinɔ guu Zaku nɛ́ Samua,
5 Simɛɔ boriinɔ guu Ori nɛ́ Safata,
6 Yuda boriinɔ guu Yefunɛ nɛ́ Kalɛbu,
7 Isaka boriinɔ guu Yusufu nɛ́ Igali,
8 Ɛflaimu boriinɔ guu Nuni nɛ́ Osea,
9 Bɛyãmi boriinɔ guu Rafu nɛ́ Paliti,
10 Zɛbuluni boriinɔ guu Sodi nɛ́ Gadiɛli,
11 Yusufu nɛ́ Manase boriinɔ guu Susi nɛ́ Gadi,
12 Dani boriinɔ guu Gɛmali nɛ́ Amiɛli,
13 Asa boriinɔ guu Mikaɛli nɛ́ Setu,
14 Nafatali boriinɔ guu Vofosi nɛ́ Nabi,
15 Gada boriinɔ guu Maki nɛ́ Guɛli.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ Musa ń zĩ bùsu gwaanɔn gwe. Musa tɔ́ kpà Nuni nɛ́ Oseanɛ Yɔsua.
17 Kɛ̀ Musa e ń zĩi Kanaa bùsu gwa, à bèńnɛ: À bɔɛ kɔ̃n Nɛgɛvi gbáao à di bùsu gusĩsĩdeea.
18 À gwa lán bùsu pì dɛ nà, tó à gbɛ̃nɔɔ gbãa kesɔ̃ aɔ̃ɔ busɛ, tó aɔ̃ɔ pari kesɔ̃ aɔ̃ɔ pariro,
19 tó aɔ̃ bùsu maa kesɔ̃ à zaa, tó aɔ̃ wɛ́tɛnɔ bĩi vĩ kesɔ̃ à vĩro,
20 tó à tɔɔtɛ gbãa kesɔ̃ à bùsa, tó à línɔ vĩ kesɔ̃ à vĩro. À aĩa kɛ à bùsu pì líbɛɛnɔ sɛ́ɛ à suo. Zaakɛ
geepi bɛ káakunɔ magurɔɔn yɛ̀.
21 Ben aɔ̃ gàa wà bùsu pì asii gwàgwa zaa Zini gbáan ai Reobo, Lebo Amata kpa.
22 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ kɔ̃n Nɛgɛvi gbáao, aɔ̃ kà Ɛblɔnu, guu kɛ̀ Anaki boriinɔ Aima kɔ̃n Sesaio kɔ̃n
Talamaio kún. Ɛblɔnu kaɛna Zoã kɛ̀ kú Igipiti ã wɛ̀ swɛɛplaamɛ.
23 Kɛ̀ aɔ̃ kà Ɛsɛkɔlu guzurɛn, aɔ̃ geepi yɔ̃ doo zɔ̃̀ gwe aɔ̃ɔ lògo lía, ben gɔ̃ɔn plaaanɔ sɛna. Aɔ̃
biisioo kɔ̃n kãkãpuraao sɛ̀ dɔ.
24 Wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Ɛsɛkɔlu guzurɛ, geepi yɔ̃ kɛ̀ Isarailinɔɔ zɔ̃̀ gwe yãnzi.
25 Kɛ̀ aɔ̃ bùsu pì yakɛ̀ gurɔ baplaa, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà sù.

Gu'asiigwarinɔ baarukpana

26 Kɛ̀ aɔ̃ sù Kadɛsi, Parani gbáan, aɔ̃ gàa Musa kɔ̃n Arunao kɔ̃n Isarailinɔ kiia píngi. Aɔ̃ sù
kɔ̃n baaruo Isarailinɔnɛ ń píngi, ben aɔ̃ bùsu pì líbɛɛnɔ ɔ̀dɔańnɛ.
27 Aɔ̃ yã pì gbã̀ Musanɛ wà bè: Wa gaa bùsu kɛ̀ n wa zĩin. Zwi kɔ̃n zɔ́'io di gwe. À líbɛɛnɔn
yɛ̀.
28 Mɔde bùsu pì deenɔ gbãa. Aɔ̃ wɛ́tɛnɔ bĩi vĩ bensɔ̃ aɔ̃ wɛ́tɛ pìnɔ bíta maamaa. Wa Anaki
boriinɔ è gwe se.
29 Amalɛkinɔɔ kú Nɛgɛvi gbáan. Itinɔ kɔ̃n Yebusinɔ kɔ̃n Amɔrinɔɔ kú bùsu gusĩsĩdeen, bensɔ̃
Kanaanɔɔ kú ísiaa saɛ kɔ̃n Yoda saɛo.
30 Kalɛbu gbɛ̃nɔ lɛ́ yi̋tɛ Musa aɛ, ben à bè: Wà gá wà bùsu pì sí, zaakɛ wé fɔ̃ wà zi̋ bleḿma.
31 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàaonɔ bè: Wé fɔ̃ wà lɛ́ɛ gbɛ̃ pìnɔaro, zaakɛ aɔ̃ gbãaa dɛwala.
32 Ben aɔ̃ bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔ yakɛ̀ pì fabò Isarailinɔnɛ wà bè: Bùsu kɛ̀ wá yakɛ̀ pì nɛ́ bùsu kɛ̀ è a
gbɛ̃nɔ mɔ́mɔmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ wa ń é gweenɔ ń píngi nɛ́ gbɛ̃ gbã̀anɔmɛ.
33 Wa gbɛ̃ gbã̀agbãanɔ è gwe Anaki boriinɔ ũ. Wa a zĩnda è lán babanɛnɔn bà, lɛn wá dɛ lɛ
ń wɛ́ɛn se.

14

Isarailinɔ bɔna Dii kpɛɛ

1 Isarailinɔɔ e wii gbãaa pɛɛ ń píngi, aɔ̃ɔe ɔ́ɔ dɔɔ gwãavĩ beeea.
2 Aɔ̃ zɔka dɔ̀ Musaa kɔ̃n Arunao ń píngi wà bèńnɛ: Tó wa gaga Igipiti kesɔ̃ gbáan kɛ̀, lɛ à kɛ̀
maa.
3 Bɔ́yãnzin Dii e taawao bùsu pìnzi? Weé wa dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaaomɛ, weé wa nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n wa
nɛ́nɔ kũkũ. Wa sɔkpana Igipiti sɑ̃̀ɔroo?
4 Ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Wà dɔn'aɛdee diɛ wà ɛara wà tá Igipiti.
5 Musa kɔ̃n Arunao dàɛ ń puua gbɛ̃ píngi aɛ.
6 Ben gu'asiigwarinɔ gɔ̃ɔn plaa Nuni nɛ́ Yɔsua kɔ̃n Yefunɛ nɛ́ Kalɛbuo ń utanɔ gàga wà kɛ̃̀kɛ̃
7 aɔ̃ bè gbɛ̃nɔnɛ: Bùsu kɛ̀ wa bɔɛn wá yakɛ̀ pì maa maamaa.
8 Tó wa yã kà Diinɛ, eé gáwao bùsu pìn, bùsu kɛ̀ zwi kɔ̃n zɔ́'io din pì, à wa gba.
9 Àton bɔ Dii kpɛɛro. Àton vĩa kɛ bùsu pì deenɔnɛro, zaakɛ wa blɛɛnɔmɛ, aɔ̃ɔ utɛkii vĩ dɔro.
Dii kúwao, àton vĩa kɛro.
10 Baade píngi e bee wà ń pápa kɔ̃n gbɛ̀o, ben Dii gakui bɔ̀ à mɔ̀ Isarailinɔzi dakɔ̃rɛki kuta
kiia.
11 Dii bè Musanɛ: Gbɛ̃ pìnɔ égɔ̃ kya kaamagu gurɔ píngin yɔ́? Baa kɔ̃n dabuyã parii kɛ̀ má
kɛ̀ ń tɛ́nɔ, aɔ̃égɔ̃ gii ma náanɛ kɛzi gurɔ píngin yɔ́?
12 Mɛ́ gagyã kpánzi mà ń kaatɛ, mɛ́ n boriinɔ kɛ pari, aɔ̃ gbãaa égɔ̃ dɛ gbɛ̃ pìnɔla.
13 Ben Musa bè Diinɛ: Ḿbe n gbɛ̃ pìnɔ bɔ̀ɛ Igipiti kɔ̃n n gbãaao. Tó Igipitinɔɔ mà,
14 aɔ̃é gí o bùsu kɛ̀ deenɔnɛziro. Zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ ń kúwao, nɛɛ̀ bɔ ǹ mɔ́wazi tɛ̃tɛ̃ntɛ̃. Aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀
n tɛ́luguu ègɔ̃ kú wa musu, nɛɛ̀ dɔwe aɛ à guu fãantɛ̃, gwãavĩ sɔ̃ tɛ́ guu.
15 Tó n gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀ kãndo gɔ̃ɔ, borii kɛ̀ aɔ̃ yã pì mànɔ é be:
16 Dii fùa à gá kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔ bùsu kɛ̀ à la dàńnɛn, beee yãnzin à ń dɛ́dɛ gbáanzi.
17 Dii, ǹ n gbãa bíta ɔdɔańnɛ sa, lán ń ò nà n bè
18 n pɔɔ è fɛ̃ kpaaro, ń gbɛ̃kɛɛ vĩ bíta, nɛɛ̀ gbɛ̃nɔ yã zaaanɔ kɔ̃n ń taarinɔ kɛ̃ńnɛ, mɔde nɛɛ̀
tó taaridee bɔ̀ pãro. Nɛɛ̀ denɔ yã zaaanɔ wí ń boriinɔ musu ai à gá à pɛ́ ń swãkpɛɛnɔa kɔ̃n ń
nasionɔ.
19 Lán n sùu kɛ̀ kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔo nà zaa Igipiti ai aɔ̃ gàa wà kào kɛ̀, ǹ ń durun kɛ̃ńnɛ n gbɛ̃kɛ
bíta guu.

Zɔkakarinɔ wɛ́ɛtãmmana

20 Ben Dii bè: Lán n wɛ́ɛ kɛ̀ma nà, mɛ́ sùu kɛńyo.
21 Mɔde lán mɛɛ̀gɔ̃ kuu nà bensɔ̃ ma gakui dà andunala píngi,
22 gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ma gakui è kɔ̃n dabuyã kɛ̀ má kɛ̀ Igipiti kɔ̃n gbáa guuo kɛ̀ aɔ̃ ma lɛ wà ma gwa
gɛ̃̀n kuri aɔ̃ gì ma yã mazinɔ,
23 ń gbɛ̃ke é wɛ́ɛ si bùsu kɛ̀ ma la dà ń dezinɔnɛ pìlɛro. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kya kàmaguunɔ ke é wɛ́ɛ
siàlɛro.
24 Lán ma zɔ̀bleri Kalɛbu nɔ̀sɛ bɔ̀ ado nà, à tɛ́mazi kɔ̃n nɔ̀sɛo do, mɛ́ tó à gɛ̃ bùsu kɛ̀ à gàan pì
guu, à boriinɔ é e túbi ũ.
25 Zaakɛ Amalɛkinɔ kɔ̃n Kanaanɔɔ kú guzurɛn gwe, à ɛara à da gbáa zɛ́n zia Isia Tɛ̃aa kpa.
26 Dii bè Musanɛ kɔ̃n Arunao:
27 Gbɛ̃ zaaa kɛ̀nɔ é zɔka kámazi gurɔ píngin yɔ́? Ma zɔka kɛ̀ aɔ̃ɔe kaamazii mà.
28 Ǹ beńnɛ mamɔma Dii ma bè má kuu. Lán aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀ma nà, lɛn mɛ́ kɛńnɛ lɛ.
29 Aɔ̃ gɛ̀nɔ é gɔ̃ kaɛna gbáan kɛ̀, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kà wɛ̃̀ baro ke dɛàlaanɔ píngi. Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ wà ń náro
bensɔ̃ aɔ̃ zɔka kàmaziinɔ
30 é gɛ̃ bùsu kɛ̀ ma à lɛ́ gbɛ̃̀ńnɛnlo, séde Yefunɛ nɛ́ Kalɛbu kɔ̃n Nuni nɛ́ Yɔsuao baasiro.
31 Aɔ̃ nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ bè weé ń kũkũnɔn mɛ́ gɛ̃ńyo, lɛ aɔ̃ bùsu kɛ̀ ń denɔ gìzi pì nnaa ma.
32 Aɔ̃pinɔ sɔ̃, aɔ̃ gɛ̀nɔ é gɔ̃ kaɛna gbáan kɛ̀mɛ.
33 Aɔ̃ nɛ́nɔ é pɔ́nɔ dãdã gbáan kɛ̀ ai wɛ̃̀ baplaa, aɔ̃ ń denɔ náanɛ sai gbɛ̀ e. Aɔ̃ denɔ gɛ̀nɔ é gɔ̃
gbáan kɛ̀ ń píngi.
34 Lán wà bùsu pì yakɛ̀ gurɔ baplaa nà, lɛn aɔ̃égɔ̃ ń yã zaaa gbɛ̀ e lɛ ai wɛ̃̀ baplaa, wɛ̃̀ doodo
gurɔ doodo, aɔ̃égɔ̃ dɔ̃ lán íbɛtɛkpanamao dɛ nà.
35 Mamɔma Dii mámbe ma yã pì ò, lɛmɛ sɔ̃ mɛ́ kɛ gbɛ̃ zaaa kɛ̀ aɔ̃ kàkɔ̃amazii pìnɔnɛ lɛ. Aɔ̃é
gaga gbáan kɛ̀ ń píngi.
36 Gbɛ̃ kɛ̀ Musa ń zĩ aɔ̃ bùsu yakɛ̀ kɛ̀ aɔ̃ sù aɔ̃ kya kà bùsu pìn aɔ̃ɔ tò wà zɔka dɔ̀anɔ,
37 Dii gagyãa kà gbɛ̃ pìnɔn, ben aɔ̃ gàga.
38 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa wà bùsu yakɛ̀ pìnɔ tɛ́, Nuni nɛ́ Yɔsua kɔ̃n Yefunɛ nɛ́ Kalɛbuo bé wà gɔ̃̀ wɛ̃̀ndio.
39 Musa yã pìnɔ tɔ̃kɛ̃̀ Isarailinɔnɛ píngi, ben aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀ maamaa.

40 Aɔ̃ fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, aɔ̃ mì pɛ̀ kpiiinɔa aɔ̃ bè: À gwa, wée gaa guu kɛ̀ Dii òn. Wa wa durun
dɔ̃̀ sa.
41 Musa bè: Bɔ́yãnzi ée pãa Dii yãnɛzi? Beee é sí kɛro.
42 Àton gáro, zaakɛ Dii kúaoro. A ibɛɛnɔ é zɩ̃̀ bleawa.
43 Amalɛkinɔ kɔ̃n Kanaanɔɔ kú a aɛ gwe. Aɔ̃é a dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Dii égɔ̃ kúaoro, kɛ̀ a gi
tɛ́zizi yãnzi.
44 Ben aɔ̃ wada yã kɛ̀ aɔ̃ mì pɛ̀ kpiiinɔa, baa kɛ̀ Dii bà kuunańyo àkpati gɔ̃̀ bùran kɔ̃n Musao.
45 Ben Amalɛkinɔ kɔ̃n Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gusĩsĩdee pìnnɔ lɛ̀ɛḿma aɔ̃ zɩ̃̀ blèḿma wà pɛ̀ḿma ai
Ɔɔma.

20

Í bɔna gbɛ̀n
(Bɔn 17:1-7)
1 Isarailinɔ kà Zini gbáan ń píngi mɔ káaku guu, ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛ Kadɛsi. Gwen Miriamu gàn, wà
à vɩ̃̀i.
2 Í kuu wà miro, ben aɔ̃ kàkɔ̃a Musa kɔ̃n Arunaozi.
3 Aɔ̃ zɔka kà Musazi wà bè: Tó wa gaga yã kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàga Dii aɛnɔ, lɛ beee sɔ̃̀ɔ.
4 Bɔ́yãnzi a mɔwao gbáa kɛ̀kiin lɛ wà gaga kɛ̀ kɔ̃n wa pɔ́kãdeenɔozi?
5 Bɔ́yãnzi a bɔɛwao Igipiti a mɔwao gu zaaa kɛ̀ guuzi? Pɔ́wɛɛ ke kãkã lí ke geepi bɛɛ ke
biisioo kú kɛ̀ro, bensɔ̃ í kú kɛ̀ wà miro.
6 Musa kɔ̃n Arunao parii tò aɔ̃ gàa dakɔ̃rɛki kpɛɛlɛa aɔ̃ dàɛ ń puua, ben Dii gakui bɔ̀ à mɔ̀ńzi.
7 Dii yã ò Musanɛ à bè:
8 Ǹ gò sɛ́, mpi kɔ̃n n vɩ̃̀i Arunao à gbɛ̃ pìnɔ kakɔ̃a à yã o gbɛ̀si kɛ̀kãanɛ ń wáa, í é bɔn. Lɛn nɛ́
í bɔńnɛ gbɛ̀ pìn aɔ̃ mi lɛ kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ.
9 Musa gò sɛ̀ Dii aɛzĩ lán à òn ɛ nà.
10 Musa kɔ̃n Arunao ń kákɔ̃a gbɛ̀si pì aɛ, ben à bèńnɛ: À ma a swãgbãadeenɔ! Á yezi wà í
bɔare gbɛ̀ kɛ̀kii guun yɔ́?
11 Ben Musa ɔɔ sɛ̀ musu à gbɛ̀ pì lɛ̀ kɔ̃n a gòo gɛ̃̀n plaa. Í bɔ̀ maamaa, ben aɔ̃ mì kɔ̃n ń
pɔ́kãdeenɔ.
12 Ben Dii bè Musanɛ kɔ̃n Arunao: Zaakɛ ée ma náanɛ kɛ a ma tɔ́ bɔ̀ Isarailinɔnɛro, é gɛ̃ńyo
bùsu kɛ̀ mɛ́ɛ kpaaḿmanlo.
13 Mɛriba íbɔkiin gwe, guu kɛ̀ Isarailinɔ zɔka kàn Diizi, ben à a ludakɛɛ ɔ̀dɔańnɛ.

Ɛdɔmunɔ gina Isarailinɔnɛ aɔ̃ bɔɛ kɔ̃n ń bùsuo

14 Musa gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ aɔ̃ bɔ̀ Kadɛsi wà gàa Ɛdɔmunɔ kína kiia aɔ̃ bè: Wamɔwa n danɛ Isarailinɔ
bè, ń nawɛ̃a kɛ̀ à wa leenɔ dɔ̃ píngi.
15 Wa dezinɔ gàa Igipiti, ben wa gì kɛ̀ gwe. Igipitinɔ ĩa dàwa kɔ̃n wa dezinɔ.
16 Wa wii pɛ̀ Diizi, ben à yã sìwao. À a Malaika zɩ̃̀ à bɔ̀wao Igipiti. Tia sa wá kú Kadɛsi, n
bùsu lɛ́zɛkiia.
17 Ǹ wa gba zɛ́ wà bɔɛ kɔ̃n n bùsuo. Wé gɛ̃ buraanɔ ke geepi búnɔnlo, wé a lɔ̀gɔ'i miro. Wégɔ̃
tɛ́ kína zɛ́daa guumɛ. Wé liɛ ɔplazi ke ɔzɛziro ai wà gá gɛ̃tɛo n bùsula.
18 Ben Ɛdɔmunɔ bèńnɛ: É e à bɔɛ kɔ̃n wa bùsuoro. Tó a gi, wé bɔ wà daalɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao.
19 Isarailinɔ bèńnɛ: Wé bɔɛ kɔ̃n zɛ́daaomɛ. Tó wapinɔ ke wa pɔ́kãdeenɔ a í mì, wé à fĩa bo.
Wá yezi wà bɔɛmmɛ pã.
20 Ɛdɔmunɔ bè: É e à gɛ̃ro. Ben aɔ̃ zɩ̃̀karinɔ bɔ̀ɛ paripari aɔ̃ mɔ̀ dańlɛ kɔ̃n gbãaao.
21 Zaakɛ Ɛdɔmunɔ gì Isarailinɔnɛ aɔ̃ gɛ̃ kɔ̃n ń bùsuo, ben Isarailinɔ pã̀ńnɛ.

Aruna gana
22 Isarailinɔ bɔ̀ Kadɛsi ń píngi aɔ̃ kà Oru kpii kiia
23 Ɛdɔmunɔ bùsu lɛ́zɛkiia. Gwen Dii yã òn Musanɛ kɔ̃n Arunao à bè:
24 Aruna é ká a dezinɔla tia, eé gɛ̃ bùsu kɛ̀ mɛ́ɛ Isarailinɔ gbaa guuro, kɛ̀ a gɔ̃ɔn plaaa a gi
ma yã mazi zaa Mɛriba yãnzi.
25 Ǹ Aruna kɔ̃n a nɛ́ Ɛlɛazao sɛ́ ǹ didińyo Oru kpiiia
26 ǹ Aruna pɔ́kãsãanɔ bɔɛa ǹ da à nɛ́ Ɛlɛazanɛ gwe. Gwen Aruna é gan à ká a dezinɔla.
27 Musa kɛ̀ lán Dii òn ɛ nà. À dìdi Oru kpiiia gbɛ̃nɔ wáa píngi
28 à Aruna pɔ́kãsãanɔ bɔ̀ɛa à dà à nɛ́ Ɛlɛazanɛ, ben Aruna gà kpiii pì musu gwe. Kɛ̀ Musa
kɔ̃n Ɛlɛazao pìta kpiii pìa
29 bensɔ̃ Isarailinɔɔ mà kɛ̀ Aruna gà, ben aɔ̃ à gɛ̀ sósobi kɛ̀ gurɔ baaakuri.

21

Zɪ̀blena Kanaanɔa Nɛgɛvi bùsun
[1] Aradi kɛ̀ kú Nɛgɛvi bùsun kína nɛ́ Kanaa gbɛ̃mɛ. Kɛ̀ à mà Isarailinɔɔ tɛ́ Atarimu zɛ́n aɔ̃ɔe
mɔɔ, ben à bɔ̀ à dàńlɛ kɔ̃n zɪ̀o à ń gbɛ̃kenɔ kʊ̃kʊ̃.
[2] Ben Isarailinɔ lù sɛ̀ Diinɛ wà bè: Tó n gbɛ̃ pìnɔ nàwe wa ɔzĩ, wé ń wɛ́tɛnɔ kaatɛ mámmam.
[3] Dii Isarailinɔ yã mà, ben à Kanaa pìnɔ kpàḿma. Aɔ̃ ń káatɛ kɔ̃n ń wɛ́tɛnɔ píngi, ben wà tɔ́
kpà guu pìnɛ Ɔɔma.

Mɔ̀gotɛ̃ mlɛ̃̀
[4] Kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛ Oru kpiii pì kiia, aɔ̃ Isia Tɛ̃a zɛ́ sɛ̀ lɛ wà pã Ɛdɔmunɔ bùsunɛ. Ben aɔ̃ fù mɛnaa zɛ́n
[5] aɔ̃ Luda kɔ̃n Musao taari è wà bè: Bɔ́yãnzin a bɔwao Igipiti lɛ wà gaga gbáan kɛ̀zi? Pɔ́blee
kuuro, í kuuro, wa za pɔ́ble gina kɛ̀n.
[6] Ben Dii mlɛ̃̀ pãsĩnɔ zɪ̀ḿma aɔ̃ ń lɛ́lɛ, ben aɔ̃ gàga paripari.
[7] Gbɛ̃nɔ mɔ̀ Musa kiia wà bè: Wa durun kɛ̀, zaakɛ wa Dii kɔ̃n mpio taari è. Ǹ agbaa kpánɛwe
lɛ à wa kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n mlɛ̃̀ kɛ̀nɔ. Ben à agbaa kpànɛńnɛ.
[8] Dii bènɛ: Ǹ mlɛ̃̀ pi ǹ logo lía ǹ pɛ́ɛ. Tó mlɛ̃̀ gbɛ̃ lɛ̀, tó à wɛ́ɛ sɛ̀ à gwà, eé aafia e.
[9] Ben à mɔ̀gotɛ̃ pì mlɛ̃̀ ʊ̃ à lògo lía à pɛ̀ɛ. Tó mlɛ̃̀ gbɛ̃ lɛ̀ bensɔ̃ à wɛ́ɛ sɛ̀ à mɔ̀gotɛ̃ mlɛ̃̀ pì gwà, è
aafia e.

Isarailinɔ pãna Ɛdɔmu kɔ̃n Mɔabunɔ bùsunɔnɛ
[10] Isarailinɔ dà zɛ́n, ben aɔ̃ bùra kàɛ Obo.
[11] Bɔna Obo aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ Iɛ'abarimu gbáan Mɔabunɔ bùsu ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
[12] Bɔna gwe aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ Zeredi guzurɛn.
[13] Bɔna gwe aɔ̃ bùra kàɛ Anɔ baa kãa kpa, gbáa kɛ̀ kú Amɔrinɔ bùsu lɛ́zɛkiia. Anɔ pìn Mɔabu
kɔ̃n Amɔrinɔ bùsunɔ lɛ́zɛkii ʊ̃.
[14] Beee yãnzin wà bè Dii zɪ̀katakada guu: Waɛbu kɛ̀ kú Sufa bùsun kɔ̃n Anɔ swa'ɔnɛnɔ
[15] kɔ̃n ń guzurɛ kɛ̀ tà ai Aranɔ Mɔabunɔ bùsu lɛ́zɛkiio.
[16] Bɔna gwe dɔ aɔ̃ gàa Lɔ̀gɔ, guu kɛ̀ Dii bèn Musanɛ: Ǹ gbɛ̃nɔ kakɔ̃a mà í kpáḿma.
[17] Gwen Isarailinɔ lɛ̀ kɛ̀kii sìn:
Í bɔ lɔ̀gɔn, gbasa wà lɛ̀ sínɛ,
[18] lɔ̀gɔ kɛ̀ wa dɔn'aɛdeenɔɔ yɔ̃̀ kɔ̃n línɔ,
lɔ̀gɔ kɛ̀ wɛ̃ɛnɛnɔɔ pà kɔ̃n ń gònɔ.
Bɔna gbáan aɔ̃ gàa Matana.
[19] Matana gbɛra Naliɛli, Naliɛli gbɛra Bamɔ.
[20] Bamɔ gbɛra guzurɛ kɛ̀ kú Mɔabunɔ bùsun, guu kɛ̀ Pisiga mìsɔ̃ntɛ̃ aɛ dɔ gbáaa.

Zɪ̀blena Siɔ̃ kɔ̃n Oguoa
[21] Isarailinɔ gbɛ̃nɔ zɪ̀ Amɔrinɔ kí Siɔ̃a aɔ̃ bè:
[22] Ǹ wa gba zɛ́ wà bɔɛ kɔ̃n n bùsuo. Wé gɛ̃ buraanɔ ke geepi búnɔnlo, wé a lɔ̀gɔ'i miro. Wégɔ̃
tɛ́ kína zɛ́daa guumɛ ai wà gá gɛ̃tɛo n bùsula.
[23] Siɔ̃ e ń gba zɛ́ aɔ̃ gɛ̃tɛ a bùsunlo. À a zɪ̀karinɔ kàkɔ̃a ń píngi, aɔ̃ bɔɛ wèe gaańzi gbáan. Kɛ̀ aɔ̃
kà Yaza, aɔ̃ zɪ̀ kà kɔ̃n Isarailinɔ,
[24] ben Isarailinɔ ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ ń bùsu sìḿma zaa Anɔ ai Yabokuzi Amɔninɔ bùsun,
zaakɛ Amɔninɔ bùsu lɛ́zɛkii pì pãsĩ, è sí gɛ̃nlo.
[25] Isarailinɔ Amɔri wɛ́tɛnɔ sì píngi kɔ̃n Ɛsɛbɔ̃o kɔ̃n a lakutunɔ píngi, ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛn.
[26] Ɛsɛbɔ̃n Amɔrinɔ kí Siɔ̃ wɛ́tɛdaa ʊ̃. Siɔ̃ zɪ̀ kà yã kɔ̃n Mɔabunɔ kína káakuo, ben à à bùsu sìa
ai Anɔ swaazi.
[27] Beee yãnzin kɛrɛɛnɔ è be:
À mɔ́ Ɛsɛbɔ̃,
wà Siɔ̃ wɛ́tɛdaa pì kɛkɛ wà káɛ!
[28] Tɛ́ bɔ̀ Ɛsɛbɔ̃ yã,
zɪ̀karinɔ bɔ̀ Siɔ̃ wɛ́tɛ pì guu,
aɔ̃ Mɔabunɔ bùsu wɛ́tɛda Ara kàatɛ
Anɔ mì sɪ̀sĩ gbɛ̃ pìnɔ.
[29] Wãiyoo Mɔabunɔ!
Kɛmɔsi gbàgbãrinɔ, a kaatɛmɛ!
Kɛmɔsi tò a gɔ̃gbɛ̃nɔ fàakɔ̃a,
à a nɔgbɛ̃nɔ kpà Amɔrinɔ kí Siɔ̃a zɪ̀zɔnɔ ʊ̃.
[30] Ben wa ń fú,
wa ń dɛ́dɛ zaa Ɛsɛbɔ̃ ai Dibɔ̃.

Wa ń káatɛ ai Nɔfa kɔ̃n Mɛdɛbao.
31 Lɛn Isarailinɔ vɛ̃ɛ Amɔrinɔ bùsun lɛ.
32 Musa gbɛ̃nɔ zɛ̀ Yaza asii gwa, ben Isarailinɔ gwee sì kɔ̃n à lakutunɔ píngi, aɔ̃ pɛ̀ Amɔri kɛ̀
aɔ̃ɔ kú gweenɔa.
33 Ben Isarailinɔ lìɛ aɔ̃ Basã zɛ́ sɛ̀. Ben Basã kí Ogu gàańzi kɔ̃n a zɛ̀kpɛɛnɔ ń píngi aɔ̃ zɛ̀ kàńyo
Ɛdɛrɛi.
34 Dii bè Musanɛ: Ǹton vĩa kɛnɛro, zaakɛ ma à nànnɛ n ɔzĩ kɔ̃n à gbɛ̃nɔ kɔ̃n à bùsuo píngi. Ǹ
kɛnɛ lán ń kɛ̀ Amɔrinɔ kí Siɔ̃ kɛ̀ kí blè Ɛsɛbɔ̃nɛ nà.
35 Ben aɔ̃ Ogu dɛ̀ kɔ̃n à nɛ́nɔ kɔ̃n à zɛ̀kpɛɛnɔ ń píngi, baa gbɛ̃ mɛ̀n doo e bɔro, ben aɔ̃ à bùsu
pì sì.

22

Mɔabunɔ kí Balaki Balamu sisina

1 Isarailinɔ dà zɛ́n, ben aɔ̃ bùra kàɛ Mɔabunɔ bùsu sɛ̀n Yoda baa kãa kɛ̀ aɛ dɔ Yɛrikoa kpa.
2 Zipo nɛ́ Balaki Mɔabunɔ kína è lán Isarailinɔɔ kɛ̀ Amɔrinɔnɛ nà,
3 ben swɛ̃ kɛ̃ Mɔabunɔn, vĩa ń kũ Isarailinɔ parikɛɛ yãnzi.
4 Ben Mɔabunɔ bè Midiã gbɛ̃nsinɔnɛ: Parii kɛ̀kii é pɔ́ kɛ̀ ligawaziinɔ ble píngi lán zù è sɛ̃ ble
nà.
5 Ben Balaki gbɛ̃nɔ zɛ̀ Bɛɔ nɛ́ Balamua ai Peto, Yuflati saɛ à bɛ bùsun. À bèńnɛ aɔ̃ à sísi à mɔ́
aɔ̃ benɛ: Gbɛ̃kenɔ bɔ̀ Igipiti aɔ̃ dàgula aɔ̃ɔ káɛ ma saɛ.
6 N yã nna! Ǹ mɔ́ ǹ ń kámɛ, zaakɛ aɔ̃ gbãaa dɛmala. Wègɔ̃ dɔ̃ro ke mɛ́ e mà zɛ̀ bleḿma mà
pɛ́ḿma bùsu kɛ̀n gwɛɛ. Má dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ n sa maaa ònɛ égɔ̃ dɛ aubarikadee ũmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ sɔ̃ n sa
zaaa ònɛ, eégɔ̃ dɛ kana pɔ́ ũmɛ.
7 Mɔabu kɔ̃n Midiã gbɛ̃nsinɔ dà zɛ́n, aɔ̃ɔ màsokɛna gbaa kɛ̀ aɔ̃é da Balamunɛ kũna. Kɛ̀ aɔ̃ kà
à kiia, aɔ̃ yã kɛ̀ Balaki ń zĩo ònɛ.
8 À bèńnɛ: À i kɛ̀, mɛ́ yã kɛ̀ Dii é omɛɛ oare. Ben Mɔabu kínɛ pìnɔ ì Balamu bɛ.
9 Ben Luda bɔ̀ à mɔ̀ Balamuzi à à là à bè: Dénɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnyo kɛ̀kiinɔ ũu?
10 À wèàla à bè: Zipo nɛ́ Balaki, Mɔabunɔ kína bé à ń zĩma. Aɔ̃ bè
11 gbɛ̃ kenɔ bɔ̀ Igipiti aɔ̃ dàgula. Ben à bè mà mɔ́ mà ń káare lɛ à e à zɛ̀ bleḿma à pɛ́ḿma.
12 Ben Luda bènɛ: Ǹton tɛ́ńziro. Ǹton sa zaaa ońnɛro, zaakɛ ma aubarika dàńgu kɔ̀.
13 Kɛ̀ Balamu fɛ̀ɛ kɔngɔ, à bè Balaki kínɛnɔnɛ: À tá a bùsun, zaakɛ Dii gìmɛ mà tɛ́azi.
14 Ben Mɔabu kínɛ pìnɔ fɛ̀ɛ wà tà Balaki kiia aɔ̃ bè: Balamu gì mɔ́waozi.
15 Balaki ɛ̀ara à kínɛ pãndenɔ zɛ̀ dɔ, aɔ̃ pari kɔ̃n ń gakuio dɛ gbɛ̃ káakunɔla.
16 Kɛ̀ aɔ̃ kà Balamu kiia, aɔ̃ bè: Zipo nɛ́ Balaki bè ǹton tó pɔ́ke kpánnɛ kɔ̃n mɔna a kiiaoro,
17 zaakɛ eé gbaa kɛnnɛ maamaa. Pɔ́ kɛ̀ ń ònɛ píngi é kɛ. N yã nna! Ǹ mɔ́ ǹ gbɛ̃ pìnɔ kámɛ.
18 Ben Balamu bè Balaki zɛ̀ri pìnɔnɛ: Baa tó Balaki kondogi kɔ̃n vura kɛ̀ kú a bɛɛo kpàma
píngi, mɛ́ fɔ̃ mà bɔ Dii ma Luda yã kpɛɛro, baa féte.
19 À i kɛ̀ gwãavĩa lán gbɛ̃ káakunɔɔ kɛ̀ nà ai mà ma dɔ yã kɛ̀ Dii é kaaramɛ.
20 Luda bɔ̀ à mɔ̀zi gwãavĩ à bènɛ: Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀nɔ mɔ̀ n sísi, ǹ fɛɛ ǹ gáńyo, mɔde yã kɛ̀ mɛ́ oon
ǹ kɛ.

Balamu zaaki yã'ona

21 Balamu fɛ̀ɛ kɔngɔ à gàari yì a zaakinɛ, ben à gàa kɔ̃n Mɔabu kínɛ pìnɔo.
22 Luda pɔ fɛ̃ à gana yãnzi, ben Dii Malaika gàa à zɛ à zɛ́ zɔ̃nɛ. Balamu di a zaaki kpɛɛ, à
zĩkɛri gɔ̃ɔn plaaanɔn tɛ́o.
23 Kɛ̀ zaaki pì è Dii Malaika zɛna zɛ́ guu à fɛ̃ɛdaa wòto à kũna, ben à lìɛ sɛ̃n. Balamu à lɛ̀,
ben à ɛ̀ara à dà zɛ́n.
24 Dii Malaika gàa à zɛ̀ zɛ́ wɛ́wɛn geepi líkpɛ kɛ̀ gbɛ̀ kara ligazinɔ dagura.
25 Kɛ̀ zaaki pì Dii Malaika è, à nà gũa à Balamu gbá lɔ̀a. Ben Balamu ɛ̀ara à à lɛ̀ dɔ.
26 Dii Malaika ɛ̀ara à gàa aɛ dɔ à zɛ̀ gu kpaatogoo kɛ̀ liɛkii vĩroon.
27 Kɛ̀ zaaki pì Dii Malaika pì è, à kùɛ kɔ̃n Balamuo. Ben Balamu pɔ fɛ̃ à à lɛ̀ gòo.
28 Ben Dii zaaki pì gbà lɛ́ à yã ò Balamunɛ à bè: Bɔ́n má kɛ̀nnɛ n ma lɛ ai gɛ̃n aagɔ̃ɔ?
29 Balamu wèàla à bè: Kɛ̀ n yɔ̃nkɔyã kɛ̀mɛ yãnzimɛ. Tó má fɛ̃ɛ kũna, lɛ ma n dɛ gɔ̃ɔ.
30 Ben zaaki pì bènɛ: N zaaki kɛ̀ nɛɛ̀gɔ̃ diia gurɔ sãnda píngia mɔna gbȁan ma ũroo? Má
kɛ̀nnɛ lɛ zikiɔ́? À bè: Auo.
31 Ben Dii Balamu wɛ́ɛ kɛ̃nɛ, à à Malaika è zɛna zɛ́n à fɛ̃ɛdaa wòto à kũna. Ben à kùɛ à mì
pɛ̀ɛ.
32 Dii Malaika à là à bè: Bɔ́yãnzin n n zaaki lɛ̀ ai gɛ̃n aagɔ̃zi? Ma mɔ zɛ́ zɔ̃nnɛmɛ, zaakɛ n
wãmɛ.

33 Kɛ̀ zaaki pì ma e, ben à lìɛmɛ ai gɛ̃̀n aagɔ̃. Tó èe liɛmɛ yãro, lɛ ma n dɛ ma à tò.
34 Balamu bè Dii Malaika pìnɛ: Ma durun kɛ̀, zaakɛ má dɔ̃ kɛ̀ n zɛ́ zɔ̃̀mɛro. Zaakɛ ma gana
kɛ̀nnɛ zaa, mɛ́ ɛara mà tá.
35 Ben Dii Malaika bè Balamunɛ: Ǹ gá kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔ, yã kɛ̀ mɛ́ dannɛɛn ǹ o. Ben Balamu gàa
kɔ̃n Balaki kínɛ pìnɔo.
36 Kɛ̀ Balaki mà Balamu e mɔɔ, ben à gàa à dààlɛ wɛ́tɛ kɛ̀ kú Anɔ baa, Mɔabunɔ bùsu lɛ́zɛkiia.
37 Ben à bè Balamunɛ: Kɛ̀ ma gbɛ̃nɔ zɩ̀ wà n sísi yã, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ mɔ́roo? Mɛ́ fɔ̃ mà gbaa
kɛnnɛnloo?
38 Balamu wèàla à bè: Ma mɔ sa, mɔde má yã sãnda píngi ona zɛ́ vĩro. Yã kɛ̀ Luda é damɛɛn
mɛ́ o.
39 Ben Balaki gàa kɔ̃n Balamuo Kiria'uzo.
40 À saa ò kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n sãanɔ à à nɔ̀bɔ kpà Balamua kɔ̃n kínɛ kɛ̀ aɔ̃ kúo lɛdoonɔ.
41 Kɛ̀ guu dɔ̀, à Balamu sɛ̀ à gàao Bamɔ Baali. Gwen Balamu Isarailinɔ bùra kpadoo èn.

23

Balamu yã káaku kɛ̀ à è ona

1 Balamu bè Balakinɛ: Ǹ gbãgbãkii bomɛ kɛ̀ mɛ̀n swɛɛplaa, ǹ mɔ́mɛ kɔ̃n zùswareenɔ mɛ̀n
swɛɛplaa kɔ̃n sãkaronɔ mɛ̀n swɛɛplaa.
2 Balaki kɛ̀ lán Balamu ònɛ nà, ben aɔ̃ saa ò kɔ̃n zùswareeo kɔ̃n sãkaroo gbãgbãkii pìnɔa
píngi.
3 Ben Balamu bènɛ: Ǹ zɛ n sa'opɔzi. Mɛ́ gá mà gwa tó Dii é mɔ́ yã omɛ, mɛ́ yã kɛ̀ eé omɛɛ
onnɛ. Ben à gàa à zɛ̀ gu lezĩ gbáagbaaa.
4 Luda mɔ̀ à à lè, ben Balamu bènɛ: Ma gbãgbãkii bò mɛ̀n swɛɛplaa, ben ma saa òḿma píngi
kɔ̃n zùswareeo kɔ̃n sãkaroo.
5 Dii yã dànɛ à lɛ́n, ben à bè: Ǹ ɛara ǹ gá ǹ Balaki le ǹ onɛ lán má dànnɛ nà.
6 Ben à ɛ̀ara à gàa à à lè zɛna a sa'opɔzi kɔ̃n Mɔabu kínɛnɔ ń píngi,
7 ben à yã kɛ̀ à è ò à bè:
Mɔabunɔ kí Balaki ma sisi Siria bùsun,
ben ma bɔ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kpiiinɔ kiia ma mɔ.
À bè mà bɔare Isarailinɔ kpɛɛ,
mà mɔ́ mà sa zaaa oare Yakubu borii pìnɔnɛ.
8 Mɛ́ kɛ dia mà gbɛ̃ kɛ̀ Luda e ń károonɔ káa?
Mɛ́ kɛ dia mà bɔ gbɛ̃ kɛ̀ Dii e bɔ ń kpɛɛroonɔ kpɛɛɛ?
9 Zaa kpii mìsɔ̃ntɛ̃an mɛ́ɛ ń ee,
zaa gulezĩan mɛ́ɛ wɛ́ɛ siińlɛ.
Gbɛ̃ pìnɔɔ kú ńdona,
aɔ̃ ń zĩnda dìɛ ńdona kɔ̃n bori pãndenɔ.
10 Yakubu boriinɔɔ pari lán bùsu'ãatɛ̃ bà,
weé fɔ̃ wà Isarailinɔ naro wà ń lɛ́ dɔ̃ro.
Luda tó ma gaa gɔ̃ dɛ lán a gbɛ̃nɔ pɔ́ bà,
ma yãana gɔ̃ dɛ lán ń pɔ́ bà.
11 Ben Balaki bènɛ: Ń kɛ̀mɛ dian gwee? Ma mɔnyo lɛ ǹ ma ibɛɛnɔ kámɛ, ben sa maaan ń
òńnɛɔ́?
12 À wèàla à bè: Yã kɛ̀ Dii dàmɛ ma lɛ́nn mɛ́ oroo?

Balamu yã plaadee kɛ̀ à è ona

13 Balaki bènɛ: Ǹ mɔ́ wà gá gu pãndea, guu kɛ̀ nɛ́ ń en. Ǹ ń kámɛ gwe, zaakɛ aɔ̃ kpadoon nɛ́
e, nɛ́ ń e ń píngiro.
14 Ben à gàao gudãkparinɔ guun Pisiga kpii mìsɔ̃ntɛ̃a. À gbãgbãkii bò gwe mɛ̀n swɛɛplaa,
ben à saa òḿma píngi kɔ̃n zùswareeo kɔ̃n sãkaroo.
15 Ben Balamu bènɛ: Ǹ zɛ n sa'opɔzi kɛ̀, mɛ́ gá mà à le gwe.
16 Ben Dii mɔ̀ à yã dànɛ à lɛ́n, ben à bènɛ: Ǹ ɛara ǹ gá ǹ Balaki le ǹ onɛ lán má dànnɛ nà.
17 Ben à ɛ̀ara à gàa à à lè zɛna a sa'opɔzi kɔ̃n Mɔabu kínɛnɔo. Balaki à là à bè: Dii bè diamɛ?
18 Ben à yã kɛ̀ à è ò à bè:
Zipo nɛ́ Balaki,
ǹ swã kpá ǹ ma yã ma!
19 Luda nɛ́ gbɛ̃nteenlo gbasa à ɛgɛɛ to,
è nɔ̀sɛ liɛ lán busãnsi bàro.
Eé gí yã kɛ̀ à ò kɛziɔ́?
Eé gí lɛ́ kɛ̀ à gbɛ̃̀ńnɛ papaziɔ́?

20 À bèmɛ mà sa maaa ońnɛmɛ.
À aubarika dàńgu, mɛ́ fɔ̃ mà gíro.
21 Mɛ́ɛ yã zaa ke e Yakubu boriinɔaro,
mɛ́ɛ yã'ɔ̃amma ke e Isarailinɔaro.
Dii ń Ludaa kúńyo,
aɔ̃è à kíkɛ tó bɔ ń tɛ́.
22 Luda ń bɔ́ɛ Igipiti,
aɔ̃ gbãaa vĩ lán zùsɛ̃tɛ bà.
23 Weé fɔ̃ wà pɔ́ da Yakubu boriinɔaro,
weé fɔ̃ wà àisi zaaa kpá Isarailinɔziro.
Zaa gbã̀a weégae o ń yã musu,
kɛ̀ yã kɛ̀ Ludaa kɛ̀n gwe.
24 Borii pì è fɛɛ lán músudaa bà,
è a zĩnda sɛ́ lán musukya bà.
È daɛro ai à gá pɔ́ kũ à só,
ai à gá pɔ́ kɛ̀ à dɛ̀nɔ aru mio.
25 Balaki bènɛ: Ǹton ń káro. Ǹton sa maaa ońnɛ sero.
26 Balamu bènɛ: Mɛ́ɛ onnɛ kɛ̀ yã kɛ̀ Dii dàmɛɛn mɛ́ oroo?

Balamu yã aagɔ̃dee kɛ̀ à è ona

27 Balaki bè Balamunɛ: Ǹ mɔ́ sa, mɛ́ gányo gu pãndea. Wègɔ̃ dɔ̃ro tó eé kɛ Ludanɛ ǹ gbɛ̃
pìnɔ kámɛ gwe sa.
28 Ben Balaki gàao Peo kpiii musu kɛ̀ aɛ dɔ gbáaa.
29 Balamu bènɛ: Ǹ gbãgbãkii bomɛ kɛ̀ mɛ̀n swɛɛplaa, ǹ mɔ́mɛ kɔ̃n zùswareenɔ mɛ̀n swɛɛplaa
kɔ̃n sãkaronɔ mɛ̀n swɛɛplaa.
30 Balaki kɛ̀ lán à ònɛ nà à saa òḿma kɔ̃n zùswaree pìnɔ kɔ̃n sãkaro pìnɔo.

24

1 Kɛ̀ Balamu è sa maa ona Isarailinɔnɛ kà Diin, èe gá màso kɛ lán yãa bà dɔro, ben à aɛ dɔ̀
gbáaa.
2 Kɛ̀ à wɛ́ɛ zù, ben à Isarailinɔ è kaɛna ń boriia. Luda Nini pìtaa,
3 ben à yã kɛ̀ à è ò à bè:
Bɛɔ nɛ́ Balamu yãn yɛ̀,
mamɔma kɛ̀ ma wɛ́ɛ kɛ̃na yãn yɛ̀.
4 Mamɔma kɛ̀ mɛɛ̀ Luda yã ma yãn yɛ̀.
Ma Gbãapingide wɛ́ɛgupu è,
má daɛna ma puua, ma wɛ́ɛ wɛ̃na.
5 Yakubu boriinɔ bùrakaɛna maa fá!
Isaraili bisakutaanɔɔ maa!
6 Aɔ̃ kaɛna lán guzurɛ dàkonɔ bà,
lán swa dɔ̀rɔ kara búnɔ bà.
Aɔ̃ɔ dɛ lán zà lí kɛ̀ Dii bànɔ bà,
lán sida lí kɛ̀ aɔ̃ɔ kú í saɛnɔ bà.
7 Í é ń orozãnɔ pa yɛ́lɛlɛ,
aɔ̃ pɔ́tɔ̃nanɔ é í e maamaa.
Aɔ̃ kína gbãaa égɔ̃ dɛ Agagala,
aɔ̃ kpata é tó bɔ.
8 Luda ń bɔ́ɛ Igipiti,
aɔ̃ gbãaa vĩ lán zùsɛ̃tɛ bà.
Aɔ̃è zì ble borii kɛ̀ aɔ̃ íbɛtɛ kpàńyonɔa,
aɔ̃è ń wánɔ wíwi aɔ̃è ń pápa kào.
9 Aɔ̃è sɔ̃pɛɛ wà daɛ lán músu bà,
dé bé eé fɔ̃ à ń fɛɛɛ?
Luda aubarika da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é sa maaa ońnɛnɔn,
à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é sa zaaa ońnɛnɔ ká.
10 Balaki pɔ fɛ̃ Balamuzi à ɔnɛtee dɔ̀a à bè: Ma ibɛɛnɔ kana yãnzin ma n sisizi, ben n sa maaa
òńnɛ gɛ̃n aagɔ̃ɔ́?
11 Ǹ tá n bɛ tia gɔ̃ɔ. Ma bè mɛ́ gbaa kɛnnɛmɛ yã, mɔde Dii gìnnɛ ǹ láada e.
12 Balamu bènɛ: Mɛ́ɛ o gbɛ̃ kɛ̀ n ń zĩmaanɔnɛroo!
13 Ma bè baa tó n ma gba n bɛɛ kɛ̀ pana kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao, mɛ́ bɔ Dii yã kpɛɛ mà yã kɛ
kɔ̃n ma zĩnda pɔyezioro, à maaa ke à zaaa. Yã kɛ̀ Dii bè mà oon mɛ́ o.

14 Mɛ́ɛ taa ma gbɛ̃nɔ kiia sa. Ǹ mɔ́ mà onnɛ lán gbɛ̃ pìnɔ é kɛ n gbɛ̃nɔnɛ nà zia.

Balamu yã siigɔ̃dee kɛ̀ à è ona

15 Ben Balamu yã kɛ̀ à è ò à bè:
Bɛɔ nɛ́ Balamu yãn yɛ̀,
mamɔma kɛ̀ ma wɛ́ɛ kɛ̃na yãn yɛ̀.
16 Mamɔma kɛ̀ mɛɛ̀ Luda yã ma yãn yɛ̀.
Má Luda Musude nɔ̀sɛguuyã dɔ̃.
Ma Gbãapingide wɛ́ɛgupu è,
má daɛna ma puua, ma wɛ́ɛ wɛ̃na.
17 Mɛ́ɛ Isarailinɔ ee, èe kɛ tianlo,
mɛ́ɛ ń gwaa, à gurɔɔ e ká gĩaro.
Sɔsɔnɛ é bɔ Yakubu boriinɔ tɛ́,
kpatableri é bɔ Isarailinɔ tɛ́,
eé Mɔabunɔ mì wíwi,
eé zɔkakari pìnɔ mìwatoro fɔ̃fɔ̃.
18 Ɛdɔmunɔ bùsu é gɔ̃ à pɔ́ ũ,
à ibɛɛ Sei bùsu é gɔ̃ à pɔ́ ũ,
Isarailinɔ gbãaa égɔ̃ kaaramɛ.
19 Yakubu bori ke é kí bleḿma,
eé gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ kaatɛ.
20 Balamu Amalɛki boriinɔ è, ben à yã kɛ̀ à è ò à bè:
Amalɛki boriinɔ nɛ́ boriinɔ mìdeemɛ,
mɔde aɔ̃é kaatɛ zãa.
21 Kɛ̀ Balamu Keninɔ è, ben à yã kɛ̀ à è ò à bè:
A kúkii gbãa gíngin,
a sà kú gbɛ̀ musu.
22 Baa kɔ̃n beeeo weé a kaatɛmɛ,
Asirianɔ é a kũkũ zĩ̀zɔnɔ ũ.
23 Balamu yã kɛ̀ à è ò dɔ à bè:
O'o, tó Ludaa kɛ̀ lɛ, dé bé eé bɔɔ?
24 Góro'itɛnɔ é bɔ Sipiru bùsun,
aɔ̃é zĩ̀ ble Asirianɔ kɔ̃n Eberunɔa,
mɔde aɔ̃pinɔ é kaatɛmɛ se.
25 Balamu fɛ̀ɛ à tà a bɛ, ben Balaki dà zɛ́n se.

DOKAGBƐSISINA
Musa takada sɔɔrodee

30

Dii Isarailinɔ sɔkpana ń gwena ziin

1 Tó aubarika kɔ̃n kana yã kɛ̀ má dìɛaree kɛ̀kiinɔ a le píngi, àgɔ̃ dɔn borii kɛ̀ Dii a Luda é
pɛ́awa à a fãakɔ̃a ń tɛ́nɔ guu.
2 Tó apinɔ kɔ̃n a nɛ́nɔ ɛ̀ara wà aɛ dɔ̀ Dii a Ludaa, tó a à yã kɛ̀ mɛ́ɛ diɛɛare gbɛ̃̀a mà píngi kɔ̃n
nɔ̀sɛo do kɔ̃n pɔyezinao,
3 Dii a Luda é a wɛ̃nda gwa, eé ɛara à a kakɔ̃a zaa borii kɛ̀ à a fãakɔ̃a ń tɛ́nɔ guu à suao a
gwena ziin.
4 Baa tó à pɛ̀awa à a fãakɔ̃a bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ai anduna lɛ́anɔ guu, eé a boriinɔ kakɔ̃a gwe à
suńyo.
5 Eé ɛarańyo bùsu kɛ̀ dɛ aɔ̃ dezinɔ pɔ́ ũu guu. Tó aɔ̃ bùsu pì kũ̀, eé aubarika dańgu, eé tó aɔ̃
pari kũ dɛ ń dezinɔla.
6 Dii a Luda é a swɛ̃ pípiare kɔ̃n a boriinɔ, a ninii égɔ̃ yezi kɔ̃n nɔ̀sɛo do lɛ àgɔ̃ kú wɛ̃̀ndio.
7 Dii a Luda é láari kɛ̀kiinɔ zĩ a ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ zàagu aɔ̃ɔe wɛ́ɛ tãaawaanɔa,
8 é ɛara à Dii yã ma àgɔ̃ zĩi kɛɛ kɔ̃n à yãdiɛna kɛ̀ mɛ́ɛ ooare gbɛ̃̀anɔo.
9 Dii a Luda é aubarika daagu a zĩ píngin, eé tó a nɛ́nɔ kɔ̃ kɔ̃n a pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n a bura pɔ́nɔ.
À pɔɔ é ɛara à kɛawa nna, eé à maaa kɛare lán à pɔɔ kɛ̀ nna a dezinɔa nà.
10 Tó a Dii a Luda yã mà a à ɔdɔkii gwà bensɔ̃ á à yãdiɛna kɛ̀ aɔ̃ɔ kú doka takada kɛ̀kii guunɔ
kũna, tó a aɛ dɔ̀ Dii a Ludaa kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n pɔyezinao, eé beeenɔ kɛare píngi.

Wɛ̃̀ndi ke gaa

11 Yã kɛ̀ mɛ́ɛ diɛɛare gbɛ̃̀a pì zĩ'ũu dɛ a gbãa lɛ́laro. À sɔ̃ɔ zɛ̃̀aoro.
12 À kú ludambɛro, gbasa à be, dé bé eé gá ludambɛ à pitao lɛ à ma à zĩi kɛa.
13 À kú ísiaa baa kãa kparo, gbasa à be, dé bé eé bikũ ísiaa baa à suo lɛ à ma àgɔ̃ kũna.
14 Yã pì kúao kĩikĩi, à kú a lɛ́n kɔ̃n a nɔ̀sɛo lɛ à e à zĩi kɛa.
15 À ma! Mɛ́ɛ wɛ̃̀ndi kɔ̃n yã maaao diɛɛ a are gbɛ̃̀a kɔ̃n gaao kɔ̃n yã zaaao.
16 Mɛ́ɛ diɛɛare gbɛ̃̀a, àgɔ̃ ye Dii a Ludazi àgɔ̃ tɛ́ à kɛ̀sɛgbɛzi, à à ɔdɔkii gwa àgɔ̃ à yãdiɛnanɔ
kɔ̃n à dokayãnɔ kũna, lɛ àgɔ̃ kuu à pari kũ, Dii a Luda é aubarika daagu bùsu kɛ̀ ée gaa sí guu.
17 Mɔde tó a kpɛɛ lìnɛ bensɔ̃ ée à yã maro, tó a kẽa bensɔ̃ a tãanɔ gbɛ̃̀gbã a dɔnzi kɛ̀ńnɛ,
18 mɛ́ɛ ooare gbɛ̃̀a, a kaatɛn gwe! É gì kɛ bùsu kɛ̀ ée bikũu Yodaa ée gaa sí guuro.
19 Ludambɛ kɔ̃n tɔɔtɛon ma sèedadeenɔ ũ gbɛ̃̀a a yã musu. Ma wɛ̃̀ndi kɔ̃n gaao dìɛ a are,
aubarika yãnɔ kɔ̃n kana yãnɔ. À wɛ̃̀ndi sɛ́ lɛ apinɔ kɔ̃n a nɛ́nɔ e àgɔ̃ kuu.
20 Àgɔ̃ ye Dii a Ludazi àgɔ̃ à yã maa à naa, zaakɛ àmbe a wɛ̃̀ndi ũ. Eé tó à gì kɛ bùsu kɛ̀ à la
dà a dezi Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuonɔnɛ, à bè é kpáḿma guu.

31

Yɔsua diɛna Musa gɛ̃ɛ ũ

1 Kɛ̀ Musa yã kɛ̀kiinɔ ò Isarailinɔnɛ à yɛ̃̀a,
2 à bè: Tia la ma ka wɛ̃ baswɛɛdo, mɛ́ fɔ̃ mà dɔare aɛ dɔro. Dii bèmɛ mɛ́ bikũ Yodaaro.
3 Dii a Luda bé eé dɔare aɛ à bikũ. Eé borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ kaatɛare lɛ à ń bùsu sí. Yɔsua
bé eégɔ̃ dɔɔare aɛ sa lán Dii ò nà.
4 Dii é kɛ borii pìnɔnɛ lán à kɛ̀ Amɔrinɔ kínanɔnɛ nà Siɔ̃ kɔ̃n Oguo kɔ̃n ń bùsuo kɛ̀ à ń káatɛ.
5 Dii é ń naare a ɔzĩ, é kɛńnɛ lán má dìɛare nà píngi.
6 À a làakari kpáɛ àgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ! Àton tó vĩa a kũro, àton tó swɛ̃ kẽagu ń yãnziro, zaakɛ Dii
a Luda bé èe gaaao. Eé a tónlo eé pã kpáaziro.
7 Ben Musa Yɔsua sìsi Isarailinɔ píngi wáa à bènɛ: Ǹ zɛ gbãa ǹgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ, zaakɛ ḿbe
nɛ́ gá kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀nɔ bùsu kɛ̀ Dii la dà ń dezi káakunɔnɛ à bè é kpáḿma guu. Ḿbe nɛ́ bùsu pì
kpaatɛtɛ́ńnɛ.
8 Dii bé eé dɔnnɛ aɛ. Àmbe eégɔ̃ kúnyo, eé n tónlo eé pã kpánzi zikiro. Ǹton tó vĩa n kũro
ǹton bídi kɛro.
9 Musa doka pì kɛ̃ takada guu à kpà sa'ori Levi borii kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ Dii bà kuunańyo àkpati
sɛnanɔa kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsinɔ ń píngi.
10 Musa yã dìɛńnɛ à bè: Wɛ̃ swɛɛplaplaaa gbɛra, wɛ̃ kɛ̀ wè fĩadeenɔ kẽ Kutadɔna zĩbaagurɔ,

11 tó Isarailinɔ mɔ̀ wà ń zĩnda ɔ̀dɔa Dii ń Ludanɛ ń píngi guu kɛ̀ eé sɛ́ guu, àgae doka takada
kɛ̀ki kyó kɛńnɛ wà ma.
12 Àgae ń kakɔ̃a, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́ fétenɔ kɔ̃n bɔ̀amɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a wɛ́tɛnnɔ, lɛ wà
ma wà dada, wà e wàgɔ̃ Dii a Luda vĩa vĩ, wàgɔ̃ dokayã pìnɔ kũna píngi wàgɔ̃ zĩi kɛɛa.
13 Aɔ̃ nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ yã pì dɔ̃roonɔ é ma, aɔ̃égɔ̃ vĩakɛna Dii a Ludanɛ dadaa gurɔɔ kɛ̀ á kú bùsu kɛ̀
ée bikũu Yodaa à gá sí pì guu.

Dii gĩakɛ à Isarailinɔ bɔna a kpɛɛ yã ò

14 Dii bè Musanɛ: N gagurɔɔ kà kĩi. Ǹ Yɔsua sísi à gá zɛ dakɔ̃rɛkiia, mɛ́ zĩi nanɛ a ɔzĩ. Ben
Musa kɔ̃n Yɔsuao gàa wà zɛ̀ dakɔ̃rɛkiia.
15 Dii bɔ̀ à mɔ̀ńzi gwe tɛ́luguu kɛ̀ zɛna kutaa pì kpɛɛlɛ guu.
16 Ben Dii bè Musanɛ: Tó n ka n dezinɔla, gbɛ̃ pìnɔ é fɛɛ wà pãpãa kɛ wà dɔ bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔe
gɛ̃ɛn tãanɔzi. Aɔ̃é pã kpámazi aɔ̃ ma bà kuunańyo yã gboro.
17 Zĩ pìa mɛ́ pɔ fɛ̃ńzi mà pã kpáńzi, mɛ́ kpɛɛ lińnɛ wà ń kaatɛ. Kisianɔ é wí ń musu bíta aɔ̃é
nawɛ̃anɔ kɛ. Zĩ pìa aɔ̃é be: Kisia pìnɔ wì wa musu kɛ̀ wa Ludaa kúwaoro yãnzin yee?
18 Zĩ pìan mɛ́ kpɛɛ lińnɛ yã zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ yãnzi, aɔ̃ aɛ dɔ̀ tãanɔa.
19 Ǹ lɛ̀ kɛ̀kii kɛ̃ takadan sa ǹ dada Isarailinɔnɛ aɔ̃ sí, lɛ àgɔ̃ dɛmɛ aɔ̃ bɔna ma kpɛɛ sèeda ũ.
20 Tó ma gaańyo bùsu kɛ̀ má la dà ń dezi káakunɔnɛ guu, bùsu kɛ̀ zwi kɔ̃n zɔ́'io din pì, tó aɔ̃ kã̀
wà mɛ̀ kpà, aɔ̃é aɛ dɔ tãanɔamɛ wà ń gbãgbã. Aɔ̃é pã kpámazi wà ma bà kuunańyo yã gboro.
21 Tó kisia pìnɔ ń lé bíta aɔ̃ɔe nawɛ̃a kɛɛ, lɛ̀ pì bé eé ń yã zaaa káńnɛ ń ɔzĩ, zaakɛ à yã é sã ń
boriinɔnlo. Má yã kɛ̀ kú ń nɔ̀sɛn gbã̀a dɔ̃ ai màgɔ̃ gáńyo bùsu kɛ̀ má la dàńnɛ guu.
22 Musa lɛ̀ pì kɛ̃̀ takadan zĩ pìa, ben à dà Isarailinɔnɛ.
23 Dii yã dìɛ Nuni nɛ́ Yɔsuanɛ à bè: Ǹ làakari kpáɛ ǹgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ! Ḿbe nɛ́ gá kɔ̃n Isarailinɔ
bùsu kɛ̀ má la dàńnɛ guu, bensɔ̃ mapi mɛ́gɔ̃ kúnyo.
24 Kɛ̀ Musa dokayã pìnɔ kɛ̃̀ takadan à yã̀a píngi,
25 à yã dìɛ Levi borii kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ Dii bà kuunańyo àkpati sɛnanɔnɛ à bè:
26 À doka takada kɛ̀kii sí à diɛ Dii a Luda bà kuunaao àkpati saɛ, àgɔ̃ kú gwe a bɔna Dii kpɛɛ
sèeda ũ.
27 Zaakɛ má a swãgbãaa dɔ̃, lán eè gí yãzi nà. Zaa gurɔɔ kɛ̀ má kúao eègɔ̃ bɔɔ Dii yã kpɛɛmɛ
ai kɔ̃n à tiaao. Weé ma gaa gbɛra pɔ́ o dɔɔ́?
28 À a bori gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n a dɔn'aɛdeenɔ kakɔ̃amɛ, lɛ mà yã kɛ̀nɔ dańnɛ ń swãla, ludambɛ kɔ̃n
tɔɔtɛo égɔ̃ dɛ ma sèedadeenɔ ũ a yã musu.
29 Zaakɛ má dɔ̃ kɛ̀ é a zĩnda yaka ma gaa gbɛra, é kɛ̃ zɛ́ kɛ̀ má ɔ̀dɔaareea. Beee gbɛra kisia é
a le, zaakɛ é yã kɛ̀ zaa Diinɛ kɛ, eé pɔ fɛ̃azi tãa kɛ̀ á kɛ̀nɔ yãnzi.
30 Ben Musa lɛ̀ pì yã dà Isaraili kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ananɔnɛ ń swãla námmam.

34

Musa gana

1 Musa bɔ̀ Mɔabunɔ bùsu sɛ̃̀tɛ à dìdi Nɛbo kpiiia ai Pisiga kpii mìsɔ̃ntɛ̃ kɛ̀ aɛ dɔ Yɛrikoa, ben
Dii bùsu pì ɔ̀dɔanɛ píngi zaa Giliada bùsun ai Daninɔ bùsun
2 kɔ̃n Nafatalinɔ bùsuo píngi kɔ̃n Ɛflaimunɔ bùsuo kɔ̃n Manasenɔ bùsuo kɔ̃n Yudanɔ bùsuo
píngi ai ísiaa kɛ̀ kú ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa
3 kɔ̃n Nɛgɛvio kɔ̃n Yɛriko daminalide guzurɛo ai Zoa.
4 Ben Dii bènɛ: Bùsu kɛ̀ ma la dà Ibraĩnɛ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo ma bè mɛ́ kpá ń boriinɔa
pìn gwe. Má tò n wɛ́ɛ sìàlɛ, mɔde nɛ́ bikũ Yodaa ǹ gɛ̃nlo.
5 Ben Dii zɔ̀bleri Musa gà Mɔabunɔ bùsun gwe lán Dii ò nà.
6 Ben Dii à vĩ̀i guzurɛn gwe Bɛtɛpeo kpa. Gbɛ̃kee à mira kii dɔ̃ro ai kɔ̃n a gbã̀ao.
7 Musa gà a wɛ̃̀ baswɛɛdodee guumɛ. À wɛ́ɛ nna bensɔ̃ à gbãaa e lagoro.
8 Isarailinɔ à gɛ̀ kɛ̀ gurɔ baaakuri Mɔabunɔ bùsu sɛ̃̀tɛ, ben à gɛ̀sosobikɛna kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo yã̀a.
9 Nuni nɛ́ Yɔsua pana ɔ̃ndɔ̃ɔo kɛ̀ Musa ɔ nàa yãnzi. Isarailinɔ à yã mà, aɔ̃ɔ kɛ̀ lán Dii dà
Musanɛ nà.
10 Annabi kee e bɔ Isarailinɔ guu lán Musa bà dɔro. È yã o kɔ̃n Diio tɛ̃tɛ̃ntɛ̃
11 bensɔ̃ à sèedanɔ kɔ̃n dabuyã kɛ̀ Dii à zĩ̀onɔ kɛ̀ Igipiti, Fili'auna kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ aɛ
ń píngi.
12 Gbɛ̃kee e yã naaside bíta kɛ kɔ̃n iko gbãaao lán Musa bà Isarailinɔ wɛ́ɛ sìàlɛ dɔro.

YƆSUA

Zɩ̀blena Kanaa bùsua 1:1-11:23
Yɔsua lɛ́zammana kɔ̃n à ganao 23:1-24:33

Dii yãdiɛna Yɔsuanɛ

1 Dii zɔ̀bleri Musa gaa gbɛra Dii yã ò Musa kpàasi Yɔsua, Nuni nɛ́nɛ à bè:
2 Ma zɔ̀bleri Musa gà. Ǹ fɛɛ ǹ bikũ Yodaa kɛ̀ sa, mpi kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi, à gɛ̃ bùsu kɛ̀ má
kpàawaan.
3 Guu kɛ̀ a gbá pɛɛn píngi, má kpàawa lán má ò Musanɛ nàmɛ.
4 Sɛna zaa gbáan ai gana Lɛbanɔ bùsun, sɛna zaa swa bíta kɛ̀ wè be Yuflati ai gana ísiaa kɛ̀
kú ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, Itinɔ bùsu pì é gɔ̃ a bùsu ũ píngimɛ.
5 Ai ǹ gá gao gbɛ̃ke é e à n gɛ̀sã fĩro. Lán má kú kɔ̃n Musao nà, lɛn mɛ́gɔ̃ kúnyo lɛ. Mɛ́ n tónlo,
mɛ́ pã kpánzi zikiro.
6 Ǹ zɛ gbãa ǹgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ, zaakɛ ḿbe nɛ́ bùsu kɛ̀ ma à lɛ́ gbɛ̃̀ a dezi káakunɔnɛ ma bè mɛ́
kpáḿma sí ǹ kpá gbɛ̃ kɛ̀nɔa.
7 Ǹ zɛ gbãa ǹgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ dé! Ǹ làakari dɔ doka kɛ̀ ma zɔ̀bleri Musa dànnɛɛa ǹgɔ̃ kũna píngi.
Ǹton kɛ̃a ǹ na ɔplazi ke ɔzɛziro, n tá égae kɛ nna.
8 Ǹ tó Musa doka takada pì yã gɔ̃ da n lɛ́n, ǹgɔ̃ laasuu lɛɛa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo. Ǹ làakari dɔ
yã kɛ̀ kú à guunɔa píngi ǹ zĩi kɛa, n tá égɔ̃ nna n yã égae bɔ maa.
9 Mámbe ma yã dìɛnnɛroo? Ǹ zɛ gbãa ǹgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ. Ǹton tó vĩa n kũro. Ǹton bídi kɛro,
zaakɛ mamɔma Dii n Luda, mɛ́gɔ̃ kúnyo guu kɛ̀ nɛ́ɛ gaan píngi.
10 Ben Yɔsua bè Isaraili dɔn'aɛdeenɔnɛ:
11 À gɛ̃tɛ bùran à o gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ kũsãɛ soru kɛ, zaakɛ gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra aɔ̃é bikũ Yodaa kɛ̀, aɔ̃é
gá bùsu kɛ̀ Dii ń Ludaa kpàḿma wàgɔ̃ vĩ sí.
12 Yɔsua bè Rubɛninɔnɛ kɔ̃n Gadanɔ kɔ̃n Manasenɔ kpadooo:
13 À dɔ yã kɛ̀ Dii zɔ̀bleri Musa dìɛaree kɛ̀kiin, à bè Dii a Luda é tó à kámmabokii e à bùsu
kɛ̀kii kpàawa.
14 Beee yãnzi a nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́ fétenɔ kɔ̃n a pɔ́kãdeenɔ gɔ̃ bùsu kɛ̀ Musa kpàawaan Yoda
baa kɛ̀ kpa, a zɩ̀kpɛɛnɔ dɔ ń gbɛ̃nɔnɛ aɛ wà bikũ ń píngi, aɔ̃gɔ̃ ń gɔ̃kɛbɔnɔ kũna aɔ̃ dɔ́ńlɛ
15 ai Dii gɔ̃ tó a gbɛ̃nɔ kámmabokii e lán à kɛ̀are nà, aɔ̃pinɔ sɔ̃ égɔ̃ bùsu kɛ̀ Dii a Ludaa e
kpaaḿma vĩ. Beee gbɛra é su bùsu kɛ̀ gɔ̃̀ a pɔ́ ũu kɛ̀ guu, é vɛ̃ɛ bùsu kɛ̀ Dii zɔ̀bleri Musa kpàawa
Yoda baa kɛ̀ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaa pìn.
16 Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Yã kɛ̀ ń dìɛwe píngi wé kɛ. Guu kɛ̀ n wa zĩin píngi wé gámɛ.
17 Lán wa zĩi kɛ̀ Musa yãa nà píngi, lɛn wé zĩi kɛ n yãa lɛ se. Dii n Luda gɔ̃ kúnyo, lán à kú
kɔ̃n Musao nà.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ n yã kpɛɛ à gì yã kɛ̀ ń dìɛnɛ kɛzi, adee gàmɛ. Ǹ zɛ gbãa ǹgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ dé!

2

Gu'asiigwarinɔ zĩna Yɛriko

1 Zaa Sitimu Nuni nɛ́ Yɔsua gu'asiigwarinɔ zɩ̀ gɔ̃ɔn plaa asii guu à bè: À gá à wɛ́ɛ kpáɛ bùsu
pìzi, atɛ̃nsa Yɛriko. Ben aɔ̃ gàa gwe, aɔ̃ gàa wà pìta kaarua kɛ̀ wè sísi Rahabu bɛɛn.
2 Ben wà bè Yɛriko kínanɛ: Isaraili kenɔ gɛ̃̀ kɛ̀ uusiɛa lɛ wà wa bùsu asii gwa.
3 Ben kína pì gbɛ̃nɔ zɩ̀ Rahabua aɔ̃ bè: Ǹ bɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ n kiianɔ, zaakɛ wa bùsu píngi
asii gwana yãnzin aɔ̃ mɔ̀zi.
4 Àɛ sɔ̃ nɔgbɛ̃ pì gĩakɛ à gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ ùtɛ kɔ̀, ben à bè: Gbɛ̃ pìnɔ mɔ̀ ma kiia kɛ̀ yãpura. Má
dɔ̃ guu kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀nlo.
5 Kɛ̀ guu sì bĩizɛtataguro, aɔ̃ bɔ̀ɛ. Má dɔ̃ tó mákpan aɔ̃ tànlo. À ń gbɛ̀ sɛ́ kpakpaa, é ń le.
6 Àɛ sɔ̃ à gĩakɛ à ń sɛ́ à gàańyo kpɛ́ musu à ń útɛ gbɔ̃̀ɔ lí kɛ̀ kaɛna gween kɔ̀.
7 Zɩ̀rinɔ pɛ̀ɛńzi zɛ́n ai Yoda bikũkiia, ben wà bĩizɛ tàta ń kpɛɛ gɔ̃ɔ.
8 Ai gu'asiigwari pìnɔ gɔ̃ daɛ, Rahabu dìdi ń kiia kpɛ́ musu
9 à bèńnɛ: Má dɔ̃ kɛ̀ Dii bùsu kɛ̀ kpàawa. A vĩa wa kũ, ben bùsu kɛ̀ deenɔ kã gà ń píngi a yãnzi.
10 Wa mà lán Dii Isia Tɛ̃aa zɔ̃̀kɔ̃rɛare nà gurɔɔ kɛ̀ a bɔɛ Igipiti kɔ̃n yã kɛ̀ á kɛ̀ Siɔ̃ kɔ̃n Oguonɛ,
a Amɔrinɔ kína gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ kɛ̀ dúgudugu Yoda baa kãa kpa.
11 Kɛ̀ wá mà, swɛ̃̀ kɛ̃̀wagu, wa ninii dà batan a yãnzi, zaakɛ Dii a Ludan musu kɔ̃n tɔɔtɛo
Luda ũ.

12 Zaakɛ ma gbɛ̃kɛɛ kɛ̀are, apinɔ sɔ̃ à símɛ sa kɔ̃n Dii tɔ́o kɛ̀ é gbɛ̃kɛɛ kɛ ma de bɛdeenɔnɛ. À
sèeda kɛmɛ lɛ màgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn
13 kɛ̀ é ma de kɔ̃n ma dao kɔ̃n ma vı̃̀inɔ kɔ̃n ma dãaronɔ kɔ̃n wa gbɛ̃nɔ mì sí ń píngi à wa bɔ
gaa lɛ́zĩ.
14 Ben gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ wèàla wà bè: Ḿbe wa wɛ̃̀ndi ũ, wámbe n wɛ̃̀ndi ũ se. Tó nɛ́ɛ wa yã o gbɛ̃kee
màro, tó Dii bùsu kɛ̀ kpàwa, wé gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ yãpura.
15 Ben à ń bɔ́ɛ windo guu à ń píta bı̃í kpɛɛ kɔ̃n bào, zaakɛ à bɛɛ kɛ̀ à kún kú wɛ́tɛ bı̃í musumɛ.
16 À bèńnɛ: À mì pɛ́ kpiiinɔa lɛ a gbɛ̀sɛrinɔ tón dakɔ̃rɛaoro yãnzi. Àgɔ̃ utɛna gwe gurɔ aagɔ̃
ai a gbɛ̀sɛrinɔ su, é gbasa à da zɛ́n.
17-18 Ben gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ bènɛ: Tó wa ɛara wa gɛ̃ a bùsun, ǹ wɔ̃ɔ tɛ̃aa kɛ̀kii dɔ windo kɛ̀ nɛ́ɛ wa
bɔɛɛn kɛ̀a, ǹ n de kɔ̃n n dao kɔ̃n n vı̃̀inɔ kɔ̃n n dãaronɔ kɔ̃n n de bɛdeenɔ kakɔ̃anzi ń píngi n
kpɛ́ kɛ̀kiin. Tó nɛ́ɛ kɛ lɛro, wa bà égɔ̃ kú ladana kɛ̀ ń tò wá la dànnɛɛn dɔro.
19 Tó aɔ̃ gbɛ̃ke bɔ̀ n kpɛ́n à gàa gãalɛ, à a zı̃nda dɛ̀n gwe, wa yãn dɔro. Tó aɔ̃ gbɛ̃kee kúnyo
kpɛ́n, ben wà à dɛ̀, wámbe à gana yã é wí wa musu.
20 Tó n wa kɔmɔtɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ sɔ̃, wa bà égɔ̃ kú ladana kɛ̀ ń tò wá la dànnɛɛ pìn dɔro.
21 Ben Rahabu bè: Àgɔ̃ dɛ lán á ò nà. Ben à ń gbáɛ aɔ̃ tà. Ben à wɔ̃ɔ tɛ̃aa pì dɔ̀ a windoa.
22 Kɛ̀ aɔ̃ pìta bı̃ía lɛ, aɔ̃ mì pɛ̀ kpiiinɔa, ben aɔ̃ ì gwe gurɔ aagɔ̃ ai ń gbɛ̀sɛrinɔ gàa sùo. Aɔ̃
gbɛ̀sɛri pìnɔ ń wɛ́tɛ zɛ́ saɛ píngi aɔ̃e ń ero.
23 Ben gɔ̃n plaaa pìnɔ dà zɛ́n aɔ̃ pìta kpiii pìnɔa aɔ̃ bikũ̀ swaaa. Kɛ̀ aɔ̃ kà Nuni nɛ́ Yɔsua kiia,
aɔ̃ yã kɛ̀ à ń lé gbã̀nɛ píngi
24 wà bè: Dii bùsu pì nàwe wa ɔzĩ píngi. Bùsu pì deenɔ kã gà ń píngi wa yãnzi.

3

Isarailinɔ bikũna Yodaa
1 Yɔsua fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi. Bɔna Sitimu aɔ̃ gàa Yodazi, ben aɔ̃ bùra kàɛ
gwe ai aɔ̃gɔ̃ gá bikũ.
2 Gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra Isaraili dɔn'aɛdeenɔ dɔ̀dɔ bùrazi
3 aɔ̃ yã dìɛ gbɛ̃nɔnɛ wà bè: Tó á è Levi bori sa'orinɔ Dii a Luda bà kuunawao àkpati sɛna, à
da zɛ́n àgɔ̃ tɛ́ ń kpɛɛ,
4 lɛ à e à dɔ̃ zɛ́ kɛ̀ é sɛ́, zaakɛ ée zɛ́ pì sɛ́ zikiro. Àgɔ̃ tɛ́ zã̀azã lán kiloo do taka bàɔɔ! Àton sɔ̃
àkpati pìziro.
5 Ben Yɔsua bè gbɛ̃nɔnɛ: À gbãsĩ bɔ a zı̃ndan, zaakɛ Dii é yãbɔnsaɛ kɛ a tɛ́ zia.
6 Ben à ɛ̀ara à bè sa'orinɔnɛ: À Dii bà kuunawao àkpati sɛ́ à dɔ gbɛ̃nɔnɛ aɛ à bikũo. Ben aɔ̃
àkpati pì sɛ̀ wà dɔ̀o gbɛ̃nɔnɛ aɛ.
7 Dii bè Yɔsuanɛ: Mɛ́ na n sɛna lezĩa Isarailinɔnɛ gbã̀a, aɔ̃égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ má kúnyo lán má kú kɔ̃n
Musao nà.
8 Ǹ o sa'ori kɛ̀ aɔ̃ ma bà kuunaao àkpati sɛnanɔnɛ, tó aɔ̃ kà Yodazi, aɔ̃ gɛ̃ wà zɛ à ín.
9 Ben Yɔsua bè Isarailinɔnɛ: À mɔ́ kɛ̀ à Dii a Luda yã ma.
10 Ben à ɛ̀ara à bè: Lɛn égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Luda Wɛ̃̀ndidee kúao lɛ, bensɔ̃ eé pɛ́are Kanaanɔa kɔ̃n Itinɔ
kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Gigasinɔ kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Yebusinɔo.
11 À gwa! Anduna píngi Dii bà kuunawao àkpati é dɔare aɛ ai Yoda ín.
12 À gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sɛ́ a tɛ́, bori kɔ̃n boriio gbɛ̃ mɛ̀n doodo.
13 Tó sa'ori kɛ̀ aɔ̃ anduna píngi Dii àkpati sɛnanɔ gbá pɛ̀ɛ Yoda ín, í pì é zɔ̃kɔ̃rɛ, í kɛ̀ èe bɔɔ
swaa musu é bı̃í kɛ à gɔ̃ zɛna a gbɛ̀n.
14 Kɛ̀ gbɛ̃nɔ bùra fɛ̀ɛ wà dà zɛ́n, aɔ̃e gaa bikũ Yodaa, sa'ori kɛ̀ aɔ̃ Dii bà kuunańyo àkpati
sɛnanɔɔ tɛ́ ń aɛ lɛ.
15 Pɔ́kɛkɛgurɔ píngi swaa pì è pa ai à dà sı̃̀sĩla, mɔde gurɔɔ kɛ̀ àkpatisɛri pìnɔ kà swaa pìzi, kɛ̀
aɔ̃ gbá pɛ̀ɛ ín,
16 ben í kɛ̀ èe bɔɔ swaa pì musu zɔ̃̀kɔ̃rɛ à bı̃í kɛ̀ à gɔ̃̀ zɛna a gbɛ̀n zaa zã̀azã wɛ́tɛ kɛ̀ wè be
Adamu saɛ Zarɛtã bùsun. Í kɛ̀ èe taa sɛ̀bɛ wisideen zɔ̃̀kɔ̃rɛ míɔmiɔ, ben gbɛ̃nɔ bikũ̀ aɛdɔkɔ̃ana
kɔ̃n Yɛrikoo.
17 Sa'ori kɛ̀ aɔ̃ Dii bà kuunańyo àkpati sɛnanɔ gɔ̃̀ zɛna Yoda wɛ̀ɛn tɔɔtɛ koria gíngin, ben
Isaraili bori píngi tɛ́ gukori pìn ai aɔ̃ gàa wà bikũ̀ ń píngi wà yã̀a.

4

Gbɛ̀ mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔ didikɔ̃ana sèeda ũ
1 Kɛ̀ Isaraili bori píngi bikũ̀ Yodaa wà yã̀a, ben Dii bè Yɔsuanɛ:
2 A bori mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔ tɛ́ à gbɛ̃nɔ sɛ́n doodo

[3] ǹ ońnɛ aɔ̃ gbɛ̀ sɛ́ɛ swawɛɛn mɛ̀n kuri awɛɛplaa guu kɛ̀ sa'orinɔɔ zɛn súusu, aɔ̃ bikũo wà káɛ guu kɛ̀ é in gwãavĩa.
[4] Ben Yɔsua gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ dìɛ Isaraili boriinɔ tɛ́ doodo, ben à ń sísi
[5] à bèńnɛ: À gá Yoda wɛ̀ɛn Dii a Luda àkpati aɛ, a baade gbɛ̀ sɛ́ à di a gȁn a Isaraili boriinɔ pari lɛ́n.
[6] Gbɛ̀ kɛ̀kiinɔ é gɔ̃are sèeda ũ. Tó a nɛ́nɔ a la zia, bɔ́n gbɛ̀ kɛ̀nɔɔ dɛare à ũu,
[7] à beńnɛ, kɛ̀ wèe bikũu kɔ̃n Dii bà kuunawao àkpatio, ben à í zɔ̏kɔ̃rɛ, ben gbɛ̀ pìnɔ gɔ̏ Isarailinɔnɛ à dɔngu pɔ́ ũ ai gurɔ píngi.
[8] Lɛn Isarailinɔɔ kɛ̀ lɛ lán Yɔsua òńnɛ nà. Aɔ̃ gbɛ̀ sɛ̀ɛ Yoda wɛ̀ɛn mɛ̀n kuri awɛɛplaa Isaraili boriinɔ pari lɛ́n lán Dii ò Yɔsuanɛ nà. Aɔ̃ bikȕo aɔ̃ɔ kàɛ guu kɛ̀ aɔ̃ ìn.
[9] Gbɛ̀ mɛ̀n kuri awɛɛplaaa kɛ̀ wà sɛ̀ɛ swawɛɛn sa'ori kɛ̀ aɔ̃ àkpati sɛna pìnɔ zɛkiian Yɔsua dìdikɔ̃a, aɔ̃ɔ kú gwe ai kɔ̃n a gbȁao.
[10] Sa'ori kɛ̀ aɔ̃ɔ àkpati pì sɛnanɔ gɔ̏ zɛna swawɛɛn ai yã kɛ̀ Dii dìɛ Yɔsuanɛ à ò gbɛ̃nɔnɛ gàa à kɛ̀o píngi lán Musa dìɛnɛ nà. Gbɛ̃nɔ kɛ̀ kpaa aɔ̃ bikȕ.
[11] Kɛ̀ aɔ̃ bikȕ ń píngi wà yȁa, gbasa sa'orinɔ bikȕ kɔ̃n Dii àkpatio gbɛ̃nɔ wáa.
[12] Rubɛni bori gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n Gada bori gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n Manasenɔ kpado gɔ̃gbɛ̃nɔ bé wà dɔ̀ Isaraili bori kpaaanɔnɛ aɛ wà bikȕ lán Musa òńnɛ yã nà. Aɔ̃ ń gɔ̃kɛbɔnɔ kũna.
[13] Aɔ̃ zȉkpɛɛnɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ baplaa taka. Aɔ̃ bikȕ Dii aɛ aɔ̃ gàa Yɛriko gbáan kɔ̃n zȉ soruo.
[14] Zĩ beeean Dii Yɔsua sɛ̀ lezĩ Isarailinɔnɛ ń píngi, ben aɔ̃ à yã mà ai à gàa à gào lán aɔ̃ Musa yã mà nà.
[15] Ben Dii bè Yɔsuanɛ:
[16] Ǹ o sa'ori kɛ̀ aɔ̃ɔ doka àkpati sɛnanɔnɛ aɔ̃ bɔ swawɛɛn.
[17] Ben Yɔsua òńnɛ aɔ̃ bɔ swawɛɛn,
[18] ben aɔ̃ bɔ̀n. Kɛ̀ aɔ̃ gbá pɛ̀ɛ sȉsĩa, ben swa'i ɛ̀ara à sù a gbɛ̀n gɔ̃ɔ. À pà à dàgula ai à dà sȉsĩla lán káakupɔ bà.
[19] Mɔ káaku gurɔ kuridee zĩn Isarailinɔ bɔ̀ Yoda swawɛɛn aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ Giligala, Yɛriko ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
[20] Yɔsua gbɛ̀ mɛ̀n kuri awɛɛplaaa kɛ̀ wà sɛ̀ɛ Yoda wɛ̀ɛn pìnɔ dìdikɔ̃a Giligala gwe.
[21] À bè gbɛ̃nɔnɛ: Tó a nɛ́nɔ gà wà ń denɔ là zia wà bè, gbɛ̀ kɛ̀nɔ yáasi dɛ diamɛ?
[22] À beńnɛ, a bikũna Yodaa gukoria sèedamɛ,
[23] zaakɛ Dii a Luda à í bàbaare a zɛ́n, ben a bikȕ lán a bikȕ Isia Tɛ̃aa kɛ̀ à à í bàbaareea nà.
[24] Dii kɛ̀ lɛ, lɛ anduna bori píngi gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ à gbãa vĩ, apinɔ sɔ̃ àgɔ̃ Dii a Luda vĩa vĩ gurɔ píngi.

5

[1] Kɛ̀ Amɔrinɔ kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yoda ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaanɔ kɔ̃n Kanaanɔ kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ísiaa saɛnɔɔ mà lán Dii Yoda í zɔ̏kɔ̃rɛ Isarailinɔnɛ aɔ̃ bikȕ nà, ben swɛ̏ kɛ̏ńgu aɔ̃ kã gà ń píngi Isarailinɔ yãnzi.

Bȁngukɛna Isarailinɔnɛ Giligala

[2] Gurɔ beeea Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹ gbɛ̀ fɛ̃ɛnɔ kɛ ǹ ɛara ǹ bȁngu kɛ Isarailinɔnɛ.
[3] Ben Yɔsua bè wà gbɛ̀ fɛ̃ɛnɔ kɛ, ben wà bȁngu kɛ̀o Isarailinɔnɛ guu kɛ̀ wè be tia Gɛfɔɔ Sȉsĩ.
[4] Yã kɛ̀ tò à bȁngu kɛ̀ńnɛn yɛ̀. Isarailinɔ bɔɛna Igipiti gbɛra, aɔ̃ tá guu, gɔ̃ gbãaa kɛ̀ aɔ̃ bȁngu kɛ̀nɔ gàga gbáan ń píngi.
[5] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ Igipitinɔ bȁngukɛna ń píngi. Gbɛ̃ kɛ̀ wà ń í gbáan zɛ́ guu bɔna Igipiti gbɛraanɔ, aɔ̃mbe aɔ̃ɔe bȁngu kɛro.
[6] Isarailinɔɔ tɛ́ gbáan wɛ̏ baplaa ai gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ gɔ̃ gbãaanɔ ũ gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ Igipitinɔ gàa wà gàgao ń píngi, zaakɛ aɔ̃ɔe Dii yã maro. Dii bèńnɛ aɔ̃é wɛ́ɛ si bùsu kɛ̀ a à lɛ́ gbɛ̏ ń dezinɔnɛ à bè é kpáḿmalɛro, bùsu kɛ̀ zwi kɔ̃n zɔ́'io din pì.
[7] Aɔ̃ nɛ́ kɛ̀ Dii tò aɔ̃ fɛ̀ɛ ń gbɛraanɔn Yɔsua bȁngu kɛ̀ńnɛ, zaakɛ gɛfɔɔdeenɔmɛ, wèe bȁngu kɛńnɛ zɛ́nlo.
[8] Kɛ̀ Isarailinɔ bȁngu kɛ̀ ń píngi wà yȁa, aɔ̃ gɔ̏ guu kɛ̀ aɔ̃ bùra kàɛn gwe ai ń bɔ̀ gàa à yȁao.
[9] Ben Dii bè Yɔsuanɛ: Ma wí kɛ̀ Igipitinɔɔ dàawaa bɔ̀are gbȁan gwe. Ben wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Giligala ai kɔ̃n a gbȁao.
[10] Isarailinɔ bùra kaɛna Giligala ben aɔ̃ Banla zĩbaa kɛ̀ Yɛriko gbáan gwe mɔɔ pì gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ uusiɛ.
[11] Kɛ̀ wà zĩbaa pì kɛ̀ guu dɔ̀ aɔ̃ bùsu pì bura pɔ́nɔ blè, burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sainɔ kɔ̃n pɔ́wɛɛ kpatanao.
[12] Aɔ̃ bùsu pì bura pɔ́nɔ blena gbɛra, kɛ̀ guu dɔ̀, manakwɛɛna zɛ̀, èe kwɛ́ɛńnɛ dɔro, ben aɔ̃ Kanaa bùsu blɛɛ blè wɛ̏ beeea sa.

Dii zȉkpɛɛnɔ dɔn'aɛdee

13 Kɛ̀ Yɔsua kà kĩi kɔ̃n Yɛrikoo, à wɛ́ɛ sɛ̀ à guu gwà, ben à gɔ̃gbɛ̃ ke è zɛna a aɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao
na à ɔzĩ. Ben Yɔsua sɔ̏zi à à là à bè: Ń kú wa kpɛɛn yɔ́, ke wa ibɛɛnɔ kpɛɛ?
14 À wèàla à bè: Lɛnlo. Dii zȉkpɛɛnɔ dɔn'aɛdeen ma ũ, ma kanan yɛ̀. Ben Yɔsua kùɛnɛ à mì
pɛ̀ɛ, ben à à là à bè: Bɔ́n ma Dii é o mamɔma a zɔ̀blerinɛ?
15 Dii zȉkpɛɛnɔ dɔn'aɛdee pì wèàla à bè: Ǹ n kyatee bɔbɔ, zaakɛ guu kɛ̀ ń zɛ́n kú adona. Ben
Yɔsua kɛ̀ lɛ.

6

Yɛriko bĩi lɛɛna

1 Wà Yɛriko bĩizɛ gbànɔ tàta gíngin Isarailinɔ yãnzi. Gbɛ̃kee e bɔro, gbɛ̃kee e gɛ̃ro.
2 Ben Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹ gwa, ma Yɛriko nànnɛ n ɔzĩ kɔ̃n à kínao kɔ̃n à zȉkpɛɛnɔ.
3 Mpi kɔ̃n n zȉkpɛɛnɔ à gá liga wɛ́tɛ pìzi gɛ̏n do a píngi à su. Àgɔ̃ ligaazi lɛ gɛ̏n doodo ai gurɔ
swɛɛdo.
4 Sa'ori gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ dɔ àkpatinɛ aɛ aɔ̃gɔ̃ kuu kũna. À gurɔ swɛɛplaadee zĩ à liga wɛ́tɛ
pìzi gɛ̏n swɛɛplaa gurɔɔ kɛ̀ sa'ori pìnɔɔ e ń kuu pɛɛ.
5 Tó aɔ̃ kuu pɛ̀ aɔ̃ɔe à bà gaa, ben a à ɔ́ mà, gbɛ̃ píngi wii lɛ́ gbãngbãn, wɛ́tɛ bĩi é lɛ́ɛ, a baade
é sin súusu.
6 Ben Nuni nɛ́ Yɔsua sa'orinɔ sìsi à bèńnɛ: À Dii bà kuunawao àkpati sɛ́, a gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ
é dɔnɛ aɛ, a baade égɔ̃ kuu kũna.
7 Ben à bè gbɛ̃nɔnɛ: À fɛɛ à gá liga wɛ́tɛzi gɛ̏n do. Zȉkpɛɛnɔ bé wà dɔ Dii àkpatinɛ aɛ.
8 Kɛ̀ Yɔsua yã ò gbɛ̃nɔnɛ, ben sa'ori gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ kuu kũna pìnɔ fɛ̀ɛ wà dɔ̀ Dii bà
kuunańyo àkpatinɛ aɛ, aɔ̃ɔe ń kuu pɛɛ.
9 Zȉkpɛɛnɔɔ tɛ́ sa'ori pìnɔ aɛ, parii tɛ́ àkpati kpɛɛ, bensɔ̃ kuunɔ ɔ́ dɔ.
10 Yɔsua gĩakɛ à ò gbɛ̃nɔnɛ à bè: Àton wii lɛ́ro. Àton tó wà a kĩi maro. Àton tó yãke bɔ a lɛ́nlo
ai gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ oare à wii lɛ́, gbasa à lɛ́.
11 Aɔ̃ gàa wà lìga wɛ́tɛ pìzi kɔ̃n àkpatio gɛ̏n do lɛ, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà ń bùran aɔ̃ ì gwe.
12 Yɔsua fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, ben sa'orinɔ Dii àkpati sɛ̀.
13 Sa'ori gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ kuu kũna pìnɔ dɔ̀ Dii àkpatinɛ aɛ, aɔ̃ɔe pɛɛ. Zȉkpɛɛnɔ dɔ̀ńnɛ aɛ,
parii tɛ́ àkpati pì kpɛɛ, bensɔ̃ kuunɔ ɔ́ dɔ.
14 Aɔ̃ lìga wɛ́tɛ pìzi gɛ̏n do à gurɔ plaadee zĩ, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà ń bùran. Aɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ ai gurɔ
swɛɛdo.
15 À gurɔ swɛɛplaadee zĩ aɔ̃ fɛ̀ɛ idɛ'idɛ gudɔnao, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà gàa wà lìga wɛ́tɛ pìzi lán aɔ̃è
kɛ nà. Mɔde zĩ beeea aɔ̃ lìgazi gɛ̏n swɛɛplaamɛ.
16 À gɛ̏n swɛɛplaadee pìa gurɔɔ kɛ̀ sa'orinɔɔ e gaa ń kuu pɛ́ gbãngbãn, ben Yɔsua bè gbɛ̃nɔnɛ:
À wii lɛ́, zaakɛ Dii wɛ́tɛ pì kpàawamɛ.
17 Dii wɛ́tɛ pì kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ dìɛ a pɔ́ ũ. Wà ń kaatɛ ń píngi. Kaarua Rahabu kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
kúo à bɛɛnɔ bé wé bɔ ńtɛ̃ɛ, zaakɛ àmbe à gu'asiigwari kɛ̀ wà ń zĩnɔ ùtɛ.
18 À làakari kɛ! Àton pɔ́ kɛ̀ Dii tɛ̏ ke sɛ́ro, lɛ àton kaatɛro yãnzi. Tó á sɛ̀, é yã gáɛ a bùranɛ à gɔ̃
kaatɛna pɔ́ ũ.
19 Kondogi kɔ̃n vurao kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃ pɔ́nɔ kɔ̃n mɔ̀si pɔ́nɔ píngi nɛ́ Dii pɔ́mɛ. Séde wà ká Dii
auziki utɛkiin.
20 Kɛ̀ wà kuu pɛ̀ bensɔ̃ Isarailinɔ wii lɛ̀ gbãngbãn lɛ, wɛ́tɛ bĩinɔ lɛ̀ɛ. Ben aɔ̃ baade sìn súusu,
ben aɔ̃ wɛ́tɛ pì sì.
21 Aɔ̃ pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ dìɛ Dii pɔ́ ũ, ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ kàatɛ ń píngi kɔ̃n fɛ̃ɛdaao, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ,
nɛ́ fétenɔ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zaakinɔɔ.
22 Yɔsua bè gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ aɔ̃ gàa wà bùsu pì asii gwànɔnɛ: À gɛ̃ kaarua pì bɛɛn à bɔo kɔ̃n a
gbɛ̃nɔ, lán a à lɛ́ gbɛ̏nɛ nà.
23 Ben gɔ̃kparɛ pìnɔ gàa wà bɔ̀ kɔ̃n Rahabuo kɔ̃n a deo kɔ̃n a dao kɔ̃n a vȉinɔ kɔ̃n a dãaronɔ
kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń píngi. Aɔ̃ sùo kɔ̃n à danɛnɔ ń píngi, ben aɔ̃ ń káɛ Isarailinɔ bùra saɛ.
24 Ben aɔ̃ tɛ́ sɔ̃ wɛ́tɛ pìa kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ píngi, tó èe kɛ kondogi kɔ̃n vurao kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃ pɔ́nɔ
kɔ̃n mɔ̀si pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ sɛ̀ɛ wà kàɛ Dii bisakuta auziki utɛkiin baasiro.
25 Yɔsua tò kaarua Rahabu bɔ̀ aafia kɔ̃n à de bɛdeenɔ kɔ̃n à gbɛ̃nɔ ń píngi, kɛ̀ à gu'asiigwari
kɛ̀ Yɔsua ń zĩ Yɛriko asii gwaanɔ ùtɛ yãnzi, ben aɔ̃ gɔ̏ Isarailinɔ tɛ́ ai kɔ̃n a gbȁao.
26 Gurɔ beeea Yɔsua lɛ́ kɛ̀ à bè: Dii láari kɛ gbɛ̃ kɛ̀ eé fɛɛ à Yɛriko wɛ́tɛ kɛ̀ kɛkɛ à káɛa.
Tó à à bĩi ɛ̃ɛ kpàɛ, à daudu é ga.
Tó à à gbànɔ pɛ̀ɛ sɔ̃, à nɛ́ zãadee é ga.
27 Dii kú kɔ̃n Yɔsuao, ben à tɔ́ dà bùsu pìla píngi.

7

Akã durun yã

1 Isarailinɔ tɛ̃ pɔ́ kɛ̀. Kaami nɛ́ Akã, Zimiri dio, Zɛra swãkpɛɛ, Yuda borii bé à tɛ̃ pɔ́ kenɔ sɛ̀,
ben Dii pɔ fɛ̃ Isarailinɔzi.
2 Yɔsua gbẽnɔ zɛ̀ à bè, aɔ̃ bɔ Yɛriko wà gá Ai kɛ̀ kú Bɛtavɛ̃ saɛ Bɛtɛli ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa lɛ wà bùsu
pì asii gwa. Ben aɔ̃ gàa wà Ai asii gwà.
3 Kɛ̀ aɔ̃ sù Yɔsua kiia, aɔ̃ bènɛ: Aideenɔɔ pariro, èe ká wà gá gwe wa píngiro. Tó gɔ̃ɔn wàa
kuri ke wàa gɛ̃roo gàa, aɔ̃é wɛ́tɛ pì sí. Ǹton ĩa da gbẽnɔa ń píngiro.
4 Kɛ̀ gɔ̃ɔn wàa gɛ̃roonɔ gàa gwe, ben Aideenɔ ń fú
5 aɔ̃ pɛ̀ḿma bɔna zaa ń wɛ́tɛ bĩilɛa ai gbɛ̀wikiia, aɔ̃ ń dɛ́dɛ sɛ̀sĩgɛɛzi gɔ̃ɔn baaakuri
awɛɛswɛɛdo. Ben swɛ̃ kɛ̃ Isarailinɔn aɔ̃ ninii dà batan.
6 Yɔsua a uta gà à kɛ̃ à dàɛ a puua Dii àkpati aɛ ai uusiɛ. Àpi kɔ̃n Isaraili gbẽnsinɔ bùsu kùku
ń mìa.
7 Ben Yɔsua bè: Á'a, Dii Luda! À kɛ̀ dia n wa bikũ Yodaa n wa na Amɔrinɔnɛ ń ɔzĩ aɔ̃ wa
kaatɛɛ? Tó wá vẽɛna Yoda baa kãa kpa yã nɛ́!
8 N yã nna Dii! Zaakɛ Isarailinɔ bɔ̀ru kpɛɛ ń ibɛɛnɔnɛ, mɛ́ be dia saa?
9 Kanaanɔ kɔ̃n bùsu kɛ̀ deenɔ é yã pì ma ń píngi, aɔ̃ ligawazi aɔ̃ wa kaatɛ andunan. N tɔ́
bítakɛɛ sɔ̃ nɛ́? Nɛ́ kɛo diamɛ?
10 Ben Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹ fɛɛ ǹ zɛ! À kɛ̀ dia ń daɛna n puua?
11 Isarailinɔ durun kɛ̀, aɔ̃ ma bà kuunańyo yã gbòro. Aɔ̃ tɛ̃ pɔ́ kenɔ sɛ̀, aɔ̃ kpãi ò, aɔ̃ mɔnafiki
kɛ̀, aɔ̃ pɔ́ pì dà ń pɔ́nɔ guu.
12 Beee yãnzi aɔ̃ɔe fɔ̃ wà ń ibɛɛnɔ gã̀ ɦ̃ro. Aɔ̃ bɔ̀ru kpɛɛńnɛ, kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ kaatɛna pɔ́ ũ yãnzi. Mɛ́gɔ̃
kúao dɔro, séto a tɛ̃ pɔ́ kɛ̀ kú a tɛ́nɔ kàatɛ.
13 Ǹ fɛɛ ǹ gá gbãsĩ bɔ n gbẽnɔn. Ǹ beńnɛ aɔ̃ gbãsĩ bɔ ń zĩndan ai guu gɔ̃ gá dɔ, zaakɛ mamɔma
Dii Isarailinɔ Luda ma bè, tɛ̃ pɔ́ kú a tɛ́mɛ. É fɔ̃ à zɛ a ibɛɛnɔ aɛro séto à pɔ́ pì bɔ̀ a tɛ́.
14 Tó guu dɔ̀, à sɔ̃mazi bori kɔ̃n boriio. Borii kɛ̀ má sɛ̀ é sɔ̃mazi danɛdanɛ, danɛ kɛ̀ má sɛ̀nɔ
é sɔ̃mazi ualɛ kɔ̃n ualɛo, ualɛ kɛ̀ má sɛ̀ sɔ̃, à gɔ̃gbẽnɔ é sɔ̃mazi doodo.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ wà gà wà tɛ̃ pɔ́ pì èa, weé adee kpata kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ píngi, zaakɛ à ma bà kuunaao
yã gbòromɛ, à wí dà Isarailinɔa.
16 Yɔsua fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à tò Isarailinɔ sɔ̃ Diizi bori kɔ̃n boriio, ben gbɛ̀ Yuda borii sɛ̀.
17 Ben à tò Yudanɔ sɔ̃zi danɛdanɛ, ben gbɛ̀ Zɛra danɛnɔ sɛ̀. À tò Zɛra danɛnɔ sɔ̃zi ualɛ kɔ̃n
ualɛo, ben gbɛ̀ Zimiri ua sɛ̀.
18 Ben à tò à ua gɔ̃gbẽnɔ sɔ̃zi doodo, ben gbɛ̀ Kaami nɛ́ Akã, Zimiri dio, Zɛra swãkpɛɛ, Yuda
borii sɛ̀.
19 Ben Yɔsua bè Akãnɛ: Nɛ́, ǹ yãpuraa o ǹ bɛ̀ɛ lí Dii Isarailinɔ Ludanɛ. Ǹ yã kɛ̀ ń kɛ̀ omɛ.
Ǹton à ke utɛmɛro.
20 Ben Akã wèàla à bè: Yãpuramɛ, ma durun kɛ̀ Dii Isarailinɔ Ludanɛ. Yã kɛ̀ má kɛ̀n yɛ̀.
21 Ma Babilɔnia gumusu maaa è ń pɔ́nɔ tɛ́ kɔ̃n kondogio kiloo plaa kɔ̃n vura kiloo kusuo,
ben à nii gɛ̃magu má sɛ̀. À utɛna wɛ̀ɛn ma kpɛ́n, kondogi kú gĩzĩ.
22 Ben Yɔsua gbẽnɔ zɛ̀ gwe. Aɔ̃ kɛ̀ kpaa aɔ̃ gàa wà gɛ̃ à kpɛ́n, ben aɔ̃ è utɛna gwe, kondogi
kú gĩzĩ.
23 Ben aɔ̃ sɛ̀ɛ wà mɔ̀o Yɔsuanɛ kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi, aɔ̃ kàɛ Dii aɛ.
24 Ben Yɔsua kɔ̃n Isarailinɔ Zɛra swãkpɛɛ Akã sɛ̀ kɔ̃n kondogi pìo kɔ̃n gumusu pìo kɔ̃n vura
pìo kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbẽnɔ kɔ̃n à nɛ́nɔgbẽnɔ kɔ̃n à zùnɔ kɔ̃n à zaakinɔ kɔ̃n à sãanɔ kɔ̃n à bisakutaao
kɔ̃n à pɔ́nɔ píngi, aɔ̃ gàańyo Akoo guzurɛn.
25 Ben Yɔsua bè: N yã gàɛwe fá! Dii é yã mɔ́nnɛ gbã̀a sɔ̃. Ben Isarailinɔ à pàpa gbɛ̀o ń píngi,
aɔ̃ à dɛ̀ kɔ̃n à gbẽnɔ ń píngi, ben aɔ̃ ń kpáta.
26 Aɔ̃ gbɛ̀ kàkaàla, gbɛ̀didikɔ̃ana bíta pì kú gwe ai kɔ̃n a gbã̀ao. Ben Dii pɔfɛ̃ kpàɛ. Beee
yãnzin wè be guu pìnɛ Akoo guzurɛ.

8

Ai kaatɛna

1 Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹton tó vĩa n kũro. Ǹton bídi kɛro. Ǹ zɛ̀kpɛɛnɔ sɛ́ɛ ǹ gáńyo ń píngi, à lɛ́ɛ Aia,
zaakɛ ma Ai kína nànnɛ n ɔzĩ kɔ̃n à gbẽnɔ kɔ̃n à wɛ́tɛo kɔ̃n à bùsuo.
2 Ǹ kɛ Ai kɔ̃n a kínaonɛ lán ń kɛ̀ Yɛriko kɔ̃n a kínaonɛ nà, mɔde é fɔ̃ à ń pɔ́nɔ kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ
sɛ́ɛ a pɔ́ ũ sa. Ǹ naɛńnɛ ń wɛ́tɛ kpɛɛ.
3 Ben Yɔsua kɔ̃n a zɛ̀kpɛɛnɔ gàa wà lɛ́ɛ Aia ń píngi. À gɔ̃sagbãaanɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn bɔrɔ baaakuri,
ben à ń gbáɛ gwãavĩ

4 à bèńnɛ: À swã kpá! À naɛńnɛ ń wɛ́tɛ kpɛɛ. Àton kɛ zã̀ wɛ́tɛ pìoro. Àgɔ̃ kú soru guu a píngi.
5 Mapi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúmaonɔ wé sɔ̃ wɛ́tɛ pìzi. Tó aɔ̃ bɔ̀ dawalɛ, wégɔ̃ bàa lɛ́ńnɛ lán káaku
bà.
6 Aɔ̃é pɛ́wa ai aɔ̃é kɛ̃ ń wɛ́tɛa zã̀, zaakɛ aɔ̃égɔ̃ daa wée bàa lɛɛńnɛ lán káaku bàmɛ. Tó wée bàa
lɛɛńnɛ lɛ,
7 à fɛɛ a utɛkiia à wɛ́tɛ pì sí. Dii a Ludaa nàare a ɔzĩmɛ.
8 Tó a wɛ́tɛ pì sì, à tɛ́ sɔ̃a lán Dii ò nà. À làakari kɛ, à kɛ lán má dìɛare nà.
9 Ben Yɔsua ń gbáɛ, aɔ̃ gàa guu kɛ̀ aɔ̃é e wà ń zãmba kɛn. Aɔ̃ nàɛ Bɛtɛli kɔ̃n Aio dagura Ai
ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa. Gwãavĩ beeea Yɔsua ì bùran gwe kɔ̃n a gbɛ̃nɔo.
10 À fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ à gbɛ̃nɔ kàkɔ̃a, ben àpi kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsinɔ dɔ̀ńnɛ aɛ ai aɔ̃ gàa káo Ai.
11 Zĩ̀kpɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ sɔ̃̀ wɛ́tɛ pìzi ń píngi. Kɛ̀ aɔ̃ kào kĩi, aɔ̃ bùra kàɛ à aɛ gu'igbãroo kpa.
Guzurɛ kú ń dagura kɔ̃n Aio.
12 Yɔsua gbɛ̃nɔ sɛ̀ bɔrɔ sɔɔro. À gĩakɛ à ń útɛ Bɛtɛli kɔ̃n Aio dagura kɔ̀ Ai ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa.
13 Isarailinɔ bùra kàɛ wɛ́tɛ gu'igbãroo kpa, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ naɛna pìnɔɔ kú wɛ́tɛ
ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa. Gwãavĩ beeea Yɔsua ì guzurɛmmɛ.
14 Kɛ̀ Ai kína Isarailinɔ è lɛ, àpi kɔ̃n a wɛ́tɛdeenɔ fɛ̀ɛ wà kɛ̀ kpaa wà gàańzi kɔ̃n zĩ̀o guu kɛ̀ aɛ
dɔ̀ Araba gbáaa. À dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ naɛna a wɛ́tɛ kpɛɛro.
15 Yɔsua kɔ̃n Isarailinɔɔ e kɛɛ lán wà be Aideenɔɔ e ń fuu bà, aɔ̃ɔe bàa lɛɛńnɛ aɔ̃ mì pɛ̀ gbáaa.
16 Aideenɔ kɔ̃ sìsi ń píngi aɔ̃ bɔɛ wà pɛ́ Yɔsuanɔa, ben aɔ̃ pɛ̀ḿma ai aɔ̃ gàa wà kɛ̃̀ ń wɛ́tɛa zã̀azã.
17 Gɔ̃gbɛ̃ kee e gɔ̃ wɛ́tɛ guuro, aɔ̃ bɔ̀ɛ wà pɛ̀ Isarailinɔa ń píngi, ben aɔ̃ ń wɛ́tɛ bĩilɛ tò wɛ̃na,
aɔ̃ɔe pɛɛ Isarailinɔa.
18 Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹ sári kɛ̀ ń kũna dɔ Aia, zaakɛ má nànnɛ n ɔzĩmɛ. Ben Yɔsua a sári pì dɔ̀
Aia.
19 Kɛ̀ à ɔ pòro lɛ, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ naɛnanɔ fɛ̀ɛ wà sì wɛ́tɛn gɔ̃ɔ aɔ̃ɔ sì, ben aɔ̃ kɛ̀ kpaa wà tɛ́ sɔ̃̀a.
20 Kɛ̀ Aideenɔ lìɛ wà ń kpɛɛ gwà, ben aɔ̃ɔ è tɛ́sukpɛ fɛ̀ɛ à dà ń wɛ́tɛla, ben aɔ̃ɔe gákii e dɔro,
zaakɛ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ bàa lɛ̀ wà mì pɛ̀ gbáaanɔ lìɛ wà aɛ dɔ̀ ń pɛmmari pìnɔa.
21 Kɛ̀ Yɔsua kɔ̃n Isarailinɔɔ è ń gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ naɛnanɔ wɛ́tɛ sì bensɔ̃ tɛ́sukpɛ fɛ̀ɛ à dà wɛ́tɛla, ben
aɔ̃ ɛ̀ara wà lɛ̀ɛ Aidee pìnɔa.
22 Isaraili kpaaanɔ bɔ̀ɛ wɛ́tɛ pìn aɔ̃ gàa Aideenɔzi kɔ̃n zĩ̀o, ben aɔ̃ lìgańzi. Aɔ̃ lɛ̀ɛḿma, ben aɔ̃
gbɛ̃kee e e à bɔ̀ro, aɔ̃ gbɛ̃kee e e à bàa lɛ̀ro.
23 Mɔde aɔ̃ Ai kína kũ̀ bɛ̃ɛ aɔ̃ gàao Yɔsuanɛ.
24 Isarailinɔ Aideenɔ dɛ̀dɛ míɔmiɔ buraanɔa kɔ̃n sɛ̃̀tɛnɔ guu kɛ̀ aɔ̃ ń lɛ́n. Kɛ̀ aɔ̃ Aideenɔ dɛ̀dɛ
kɔ̃n fɛ̃ɛdaao lɛ, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà gɛ̃̀ wɛ́tɛ pìn, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ gweenɔ dɛ̀dɛ dɔ.
25 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàga zĩ pìanɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ ń píngi gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaamɛ. Aideenɔ
sɔ̃ lɛ́n gwe.
26 Yɔsua ɔɔ kɛ̀ à sári kũnao pì kpɛ́ dɔ ai wà gàa wà Aideenɔ dúgu zɔ̃o.
27 Isarailinɔ wɛ́tɛ pì pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n à pɔ́nɔ nàkɔ̃a wà tào lán Dii ò Yɔsuanɛ nà.
28 Lɛn Yɔsua tɛ́ sɔ̃̀ Aia lɛ, à tò à gɔ̃̀ bɛzĩ ũ, ben à gɔ̃̀ da kori ai kɔ̃n a gbã̀ao.
29 Ben à Ai kína lògo lía ai uusiɛ. Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e gɛ̃ɛ kpɛ́n, à bè wà à gɛ̀ bakɛ̃ lía wà zu wɛ́tɛ bĩilɛa
gwe. Ben wà gbɛ̀ kàkɔ̃aa paripari, gbɛ̀didikɔ̃ana pì kú gwe ai kɔ̃n a gbã̀ao.

Dii bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔ kɛkɛna Ebala kpiii musu

30 Yɔsua Dii Isarailinɔ Luda gbãgbãkii bò Ebala kpiii musu
31 lán Dii zɔ̀bleri Musa dìɛ Isarailinɔnɛ nà. À bò lán Musa kɛ̃̀ a doka takada guu nà, à bè
wà bo kɔ̃n gbɛ̀ kɛ̀ wèe gã pɛ́ɛa wà àroonɔ. Ben wà sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Diia gwe kɔ̃n
sáabukpana sa'opɔnɔ.
32 Ben Yɔsua doka kɛ̀ Musa kɛ̃̀ pì kɛ̃̀ gbɛ̀ pìnɔa gwe Isarailinɔ wáa.
33 Isarailinɔ píngi, bɛdeenɔ kɔ̃n bɔ̀amɔnɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeenɔ kɔ̃n ń
yãkpaɛkɛrinɔɔ zɛna àkpati saɛ ɔplazi kɔ̃n ɔzɛzio. Aɔ̃ aɛ dɔ̀ Levi bori sa'ori kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ Dii bà
kuunańyo àkpati sɛnanɔa. Gbɛ̃ kpadoonɔ aɛ dɔna Gɛrizimu kpiiia, gbɛ̃ kpadoonɔ sɔ̃ Ebala
kpiiia, lán Dii zɔ̀bleri Musa gĩakɛ à dìɛ wà sa maaa o Isarailinɔnɛ nà.
34 Beee gbɛra Yɔsua dokayã pìnɔ kyó kɛ̀ńnɛ píngi, aubarika kɛ̀ Dii è dańgunɔ kɔ̃n kɛ̀ è
bɔ́ńgunɔo lán à kú Musa doka takada guu nà.
35 Yã kɛ̀ Musa dìɛnɔ tɛ́ píngi, à kee e gɔ̃ kɛ̀ Yɔsua gì à kyó kɛ pariinɛziro. Baa nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́
fɛ́tenɔ kɔ̃n bɔ̀amɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ń tɛ́nɔɔ kú gwe ń píngi.

9

Gibiɔ̃deenɔ ɔ̃ndɔ̃kɛna Isarailinɔzi

1 Borii kɛ̀ aɔ̃ kú Yoda ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaanɔ, sɛ̃̀sɛ̃deenɔ kɔ̃n gusararadeenɔ kɔ̃n ísialɛadeenɔ ai
à gàa pɛ́ Lɛbanɔ bùsua, Itinɔ kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Kanaanɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔo,
kɛ̀ aɔ̃ kínanɔ Ai yã pì baaru mà,
2 ben aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a ń píngi lɛ wà gá wà zɛ̃̀ ká kɔ̃n Yɔsuao kɔ̃n à gbɛ̃ Isarailinɔ.
3 Kɛ̀ Gibiɔ̃deenɔ yã kɛ̀ Yɔsua kɛ̀ Yɛrikonɛ kɔ̃n Aio baaru mà,
4 aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ dàɛńzi. Aɔ̃ kũsãɛ kàka sàki zikũnanɔ guu aɔ̃ dìdi zaakinɔnɛ kɔ̃n geepiwɛ̃ tùu zi
parana nabinabinanɔo.
5 Aɔ̃ɔ kyate nambata nanananɔ kpákpana, aɔ̃ɔ pɔsia utanɔ dadana. Aɔ̃ burɛdi kũsãɛ gagana
bensɔ̃ à pù kpà.
6 Aɔ̃ fɛ̀ɛ wà gàa wà Yɔsua lè kɔ̃n a gbɛ̃nɔ Giligala bùran, ben aɔ̃ bèńnɛ: Bùsu kɛ̀ wa bɔn zã̀.
Wá yezi à lɛdolɛ kɛwao.
7 Ben Isarailinɔ bè Ivi pìnɔnɛ: Tó a bɛɛ kú kɛ̀ kĩimɛ, wé lɛdolɛ kɛaoro yooo!
8 Ben aɔ̃ bè Yɔsuanɛ: N zɔ̀blerinɔn wa ũ. Ben Yɔsua ń lá à bè: Dénɔn a ũu? A bɔ mámɛ?
9 Aɔ̃ wèàla wà bè: Wamɔwa n zɔ̀blerinɔ, wa bɔ bùsu zã̀azãmmɛ Dii n Luda tɔ́ kɛ̀ dàgula
yãnzi. Wa à baaru mà kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀ Igipitinɔ píngi
10 kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀ Amɔrinɔ kína gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yoda baa kãa kpaanɔnɛ, Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ kɔ̃n
Basã kí Ogu kɛ̀ kú Asataroo.
11 Wa gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n wa bùsudeenɔ bè wà kũsãɛ sɛ́ wà mɔ́ wà a le, wà beare a zɔ̀blerinɔn wa
ũ. Beee yãnzi à lɛdolɛ kɛwao.
12 Wa kũsãɛn yɛ̀. Wa bɔo bɛ burɛdi wãaa ũmɛ gurɔɔ kɛ̀ wa da zɛ́n wée mɔɔ a kiia. À gwa
dian à kori kṹ nà à pù kpà.
13 Wa geepiwɛ̃ tùunɔn yɛ̀. Wa geepiwɛ̃ɛ kàn tùu dufu ũmɛ. À gwa dian aɔ̃ pàrapara nà. À wa
utanɔ kɔ̃n wa kyateenɔ gwa. Aɔ̃ yàkayaka tá gbã̀a kɛ̀ wá ò yãnzi.
14 Ben Isarailinɔ ń kũsãɛ blèńyo Dii lɛ́ saɛ.
15 Yɔsua lɛdolɛ kɛ̀ńyo à bè é ń dɛdɛro, ben Isaraili dɔn'aɛdeenɔ la dà à yã musu.
16 Aɔ̃ lɛdolɛkɛnańyo gbɛra à gurɔ aagɔ̃dee zĩ, ben aɔ̃ɔ mà kɛ̀ aɔ̃ bɛɛ zã̀ńyoro, aɔ̃ɔ kú kɔ̃ saɛmɛ.
17 Ben Isarailinɔ dà zɛ́n, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ aɔ̃ kà ń wɛ́tɛnɔ kiia, Gibiɔ̃ kɔ̃n Kɛfirao kɔ̃n Beroo
kɔ̃n Kiriayarimuo.
18 Aɔ̃e lɛ́ɛḿmaro, zaakɛ aɔ̃ dɔn'aɛdeenɔ sìńnɛ kɔ̃n Dii ń Luda tɔ́omɛ. Gbɛ̃ píngi e wisɔ̃ɔ ń
dɔn'aɛdeenɔzi,
19 ben dɔn'aɛdee pìnɔ bèńnɛ: Wámbe wá sìńnɛ kɔ̃n Dii wa Luda tɔ́o. Èe kɔ̃ síokɛ̀ wà ɔ nańma
dɔro.
20 Yã kɛ̀ wé kɛńnɛn yɛ̀. Wé ń tó gwe ladana kɛ̀ wá kɛ̀ńnɛ yãnzi, lɛ Dii pɔfɛ̃ tón pita wa musuro.
21 Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà bè: Wà ń tó, aɔ̃égɔ̃ dɛ wa yàkawɛrinɔ ũ kɔ̃n wa ítɔtɔrinɔ. Ben Isarailinɔ zɛ̀
kɔ̃n ń dɔn'aɛdeenɔ yã pìo.
22 Ben Yɔsua Gibiɔ̃deenɔ sìsi à bèńnɛ: Bɔ́yãnzin a ɛgɛɛ tòwe lɛzi? Ase wá kaɛna kɔ̃ gbálamɛ,
ben a bè a kúkii zã̀waoɔ́?
23 A gɔ̃ kana pɔ́ ũ ma Luda kiia sa. Égɔ̃ dɛ à kpɛ́ yàkawɛrinɔ ũ kɔ̃n à ítɔtɔrinɔo gurɔ píngi.
24 Ben aɔ̃ bènɛ: Wà bè wamɔwa n zɔ̀blerinɔnɛ súusu lán Dii n Ludaa ò a zɔ̀bleri Musanɛ nà.
À bè é bùsu pì kpáawa píngi à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ kaatɛare ń píngi. Vĩa wa kũ maamaa wa wɛ̃̀ndi
yã musu, beee yãnzi wa kɛ̀ lɛzi.
25 Wá kú n ɔzĩmɛ sa. Yã kɛ̀ kènnɛ maa bensɔ̃ à zɛ́ vĩn kɛwe.
26 Lɛn Yɔsua kɛ̀ lɛ à ń bɔ́ Isarailinɔ ɔzĩ, aɔ̃e ń dɛdɛro.
27 Zĩ beeean à ń díɛ Isarailinɔ yàkawɛrinɔ kɔ̃n ń ítɔtɔrinɔ ũ, aɔ̃ègɔ̃ yàka wɛɛ, aɔ̃ègɔ̃ í tɔtɔɔ Dii
gbãgbãkiinɛ guu kɛ̀ Dii é diɛn. Ben aɔ̃ɔ kuu lɛ ai kɔ̃n a gbã̀ao.

10

Ɔfãntɛ̃ zɛna a gbɛ̀n

1 Yerusalɛmu kí Adonizɛdɛki mà kɛ̀ Yɔsua Ai sì à kɛ̀nɛ dúgudugu, à kɛ̀ Ainɛ kɔ̃n a kínao lán
à kɛ̀ Yɛriko kɔ̃n a kínaonɛ nà. À mà dɔ kɛ̀ Gibiɔ̃deenɔ kɔ̃ yã mà kɔ̃n Isarailinɔ bensɔ̃ aɔ̃ɔ kú kɔ̃
saɛ.
2 Ben vĩa Yerusalɛmudeenɔ kṹ maamaa, zaakɛ Gibiɔ̃ nɛ́ mɛɛwimɛ lán kína wɛ́tɛ ke bà. À
bíta dɛ Aila bensɔ̃ à gɔ̃gbɛ̃nɔ nɛ́ zɛ̃̀kari gbãaanɔmɛ.
3 Ben Yerusalɛmu kí Adonizɛdɛki lɛ́kpãsã kɛ̀ Ɛblɔnu kí Oamunɛ kɔ̃n Yamu kí Piramuo kɔ̃n
Lakisi kí Yafiao kɔ̃n Ɛgɛlɔni kí Dɛbio à bè:
4 À mɔ́ à dɔmalɛ wà gá lɛ́ɛ Gibiɔ̃deenɔa, zaakɛ aɔ̃ kɔ̃ yã mà kɔ̃n Yɔsuao kɔ̃n Isarailinɔ.
5 Ben Amɔrinɔ kína gɔ̃ɔn sɔɔroo pìnɔ, Yerusalɛmu kína kɔ̃n Ɛblɔnu kínao kɔ̃n Yamu kínao kɔ̃n
Lakisi kínao kɔ̃n Ɛgɛlɔni kínao kɔ̃n ń zɛ̃̀kpɛɛnɔ kɔ̃ kàkɔ̃a. Aɔ̃ gàa wà bùra kàɛ Gibiɔ̃ saɛ, ben aɔ̃
gàańzi kɔ̃n zɛ̃̀o.

6 Ben Gibiɔ̃deenɔ gbɛ̃nɔ zɩ̀ Yɔsuaa Giligala bùran aɔ̃ bè: Ǹton pã kpá wamɔwa n
zɔ̀blerinɔziro. Ǹ kɛ kpaa ǹ mɔ́ ǹ wa mì sí. Ǹ mɔ́ ǹ dɔwalɛ, zaakɛ Amɔrinɔ kína kè aɔ̃ɔ kú
gusĩsĩdeennɔ kàkɔ̃awazi ń píngi.
7 Ben Yɔsua kɔ̃n a gɔ̃sagbãaanɔ kɔ̃n a zɩ̀kpɛɛnɔ bɔ̀ɛ Giligala, aɔ̃ɔe mɔɔ ń píngi.
8 Ben Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹton vĩa kɛńnɛro. Ma ń nánnɛ n ɔzĩ, aɔ̃ gbɛ̃ke é fɔ̃ à n gɛ̀ fĩro.
9 Bɔna Giligala Yɔsua táa ò gwãavĩ ai guu gàa à dɔ̀o à sùḿma kãndo zɛna sai.
10 Ben Dii tò aɔ̃ kè gìri aɔ̃ lɛ̀kɔ̃a Isarailinɔ aɛ, ben Isarailinɔ lɛ̀ɛḿma aɔ̃ ń dɛ́dɛ maamaa Gibiɔ̃
gwe, ben aɔ̃ pɛ̀ḿma Bɛtoroni zɛ́n dɔ. Aɔ̃ ń dɛ́dɛ ai à gàa pɛ́ Azeka kɔ̃n Makɛdaoa.
11 Kɛ̀ aɔ̃ɔe bàa lɛɛ Isarailinɔnɛ zɛ́ kè bɔ̀ Bɛtoroni kè à gàa Azeka guu, Dii lougbɛ gbɛ̃̀ntɛ̃ sì ń
tɛ́. Gbɛ̃ kè lougbɛ pì ń dɛ́dɛnɔɔ pari dɛ gbɛ̃ kè Isarailinɔ ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaaonɔla.
12 Gurɔɔ kè Dii Amɔri pìnɔ nà Isarailinɔnɛ ń ɔzĩ, ben Yɔsua yã ò Diio Isarailinɔ wáa à bè:
Ǹ tó ɔfãntɛ̃ zɛ a gbɛ̀n Gibiɔ̃la!
Ǹ tó mɔɔ zɛ tɛɛɛ Ayalɔni guzurɛla!
13 Ben ɔfãntɛ̃ zɛ̀ a gbɛ̀n lɛ, ben mɔɔ zɛ̀ dɔ ai Isarailinɔ gàa wà gɛ̃ɛ bò ń ibɛɛnɔa. Yã pì kú Yasa
takadan. Ɔfãntɛ̃ gɔ̃̀ zɛna mìdangura, èe gu a gbɛ̀nlo ai gurɔ do gbãngbãn.
14 Wèe gurɔ beee taka e zikiro, bensɔ̃ wèe e à gbɛraro. Dii gbɛ̃ntee yã mà, zaakɛ èe zɩ̀ kaa
Isarailinɔnɛmɛ.
15 Ben Yɔsua tà Giligala bùran kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń píngi.

Yɔsua Amɔri kínanɔ dɛdɛna

16 Kɛ̀ kí gɔ̃ɔn sɔɔroo pìnɔ bàa lɛ̀, wà gàa wà ùtɛ gbɛ̀wɛɛn zaa Makɛda,
17 ben wà bè Yɔsuanɛ: Wà bɔ̀ kí gɔ̃ɔn sɔɔroo mɔ̀nɔa gbɛ̀wɛɛn zaa Makɛda.
18 Ben Yɔsua bè: À gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ yĩpa à tata gbɛ̀wɛɛ pìlɛ, à gbɛ̃nɔ diɛ gwe wàgɔ̃ dãkpaa.
19 Àton zɛro. À pɛ́ɛ a ibɛɛnɔzi à lɛ́ɛḿma kpɛɛ kpa. Àton tó aɔ̃ ń wɛ́tɛnɔ lero, zaakɛ Dii a Luda
ń náare a ɔzĩmɛ.
20 Yɔsua kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń dɛ́dɛ ai aɔ̃ɔ yezi wà yãa, aɔ̃ gbɛ̃ kè aɔ̃ bɔ̀nɔ kà ń wɛ́tɛ bĩideenɔ guu.
21 Ben Isarailinɔ sù Yɔsuaa bùran Makɛda aafia ń píngi. Gbɛ̃kee e fɔ̃ à yãke ò Isarailinɔ yã
musu dɔro.
22 Ben Yɔsua bè: À gbɛ̀ go gbɛ̀wɛɛ pìlɛ à bɔɛmɛ kɔ̃n kí gɔ̃ɔn sɔɔroo pìnɔ.
23 Ben aɔ̃ɔ kè lɛ aɔ̃ bɔ̀ɛnɛ kɔ̃n kí gɔ̃ɔn sɔɔroo pìnɔ, Yerusalɛmu kína kɔ̃n Ɛblɔnu kínao kɔ̃n Yamu
kínao kɔ̃n Lakisi kínao kɔ̃n Ɛgɛlɔni kínao.
24 Kɛ̀ wà ń bɔ́ɛ lɛ, ben à Isaraili zɩ̀kpɛɛnɔ sìsi ń píngi à bè ń dɔn'aɛdee kè aɔ̃ gàaaonɔnɛ: À sɔ̃
kĩi à gbá zɛzɛ kína kɛ̀nɔ waaa. Ben aɔ̃ mɔ̀ wà gbá zɛ̀zɛ ń waaa.
25 Yɔsua bèńnɛ: Àton tó vĩa a kũro, àton bídi kɛro. À zɛ gbãa àgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ, zaakɛ lɛn Dii é
kɛ lɛ kɔ̃n a ibɛɛ kè é zɩ̀ káńyonɔ ń píngi.
26 Beee gbɛra Yɔsua ń dɛ́dɛ à ń lógo lía, baade kɔ̃n a lío, ben aɔ̃ gɔ̃̀ logologona gwe ai uusiɛ.
27 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e gɛ̃ɛ kpɛ́n, à bè wà ń gɛ̀nɔ bakɛ̃ lí pìnɔa wà ń zu gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ aɔ̃ ùtɛn pìn. Ben wà
kɛ̀ lɛ, wà gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ tàta wɛ̀ɛ pìlɛ, à kú gwe ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
28 Zĩ beeean Yɔsua Makɛda sì. À à kína kɔ̃n à gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ ń píngi kɔ̃n fɛ̃ɛdaao à ń káatɛ. Baa
gbɛ̃ mɛ̀n doo e bɔro. Ben à kɛ̀ Makɛda kínanɛ lán à kɛ̀ Yɛriko kínanɛ nà.

Yɔsua zɩ̀blena Amɔrinɔ bùsua

29 Yɔsua kɔ̃n Isarailinɔ bɔ̀ɛ Makɛda ń píngi, ben aɔ̃ gàa Libina aɔ̃ lɛ̀ɛa.
30 Dii wɛ́tɛ pì kɔ̃n a kínao nàńnɛ ń ɔzĩ, ben aɔ̃ ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao ń píngi, aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔro.
Ben aɔ̃ɔ kɛ̀ à kínanɛ lán aɔ̃ɔ kɛ̀ Yɛriko kínanɛ nà.
31 Ben Yɔsua kɔ̃n a gbɛ̃nɔ bɔ̀ɛ Libina aɔ̃ gàa Lakisi. Aɔ̃ lìgazi aɔ̃ lɛ̀ɛa.
32 Dii Lakisi nàńnɛ ń ɔzĩ, à gurɔ plaadee zĩn aɔ̃ɔ sì. Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao ń
píngi lán aɔ̃ɔ kɛ̀ Libinanɛ nà.
33 Kɛ̀ Gɛza kí Oramu mɔ̀ à dɔ Lakisideenɔlɛ, ben Yɔsua zɩ̀ blɛ̀a kɔ̃n à zɩ̀kpɛɛnɔ, aɔ̃ gbɛ̃kee e
bɔro.
34 Aɔ̃ bɔ̀ Lakisi, ben aɔ̃ gàa wà lìga Ɛgɛlɔnizi aɔ̃ lɛ̀ɛa.
35 Aɔ̃ wɛ́tɛ pì sì zĩ beeea gɔ̃ɔ, ben aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ ń káatɛ lán aɔ̃ɔ kɛ̀
Lakisinɛ nà.
36 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ Ɛgɛlɔni, ben aɔ̃ gàa Ɛblɔnu aɔ̃ lɛ̀ɛa.
37 Aɔ̃ wɛ́tɛ pì sì aɔ̃ à gbɛ̃nɔ kɔ̃n à kínao dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao kɔ̃n à lakutudeenɔ. Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
kúnnɔ kàatɛ, aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔro, lán aɔ̃ɔ kɛ̀ Ɛgɛlɔninɛ nà.
38 Ben aɔ̃ gàa Dɛbi aɔ̃ lɛ̀ɛa.
39 Aɔ̃ wɛ́tɛ pì sì kɔ̃n à kínao kɔ̃n à lakutunɔ píngi. Ben aɔ̃ ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
kúnnɔ kàatɛ lán aɔ̃ɔ kɛ̀ Ɛblɔnunɛ nà, aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔro. Aɔ̃ɔ kɛ̀ Dɛbinɛ kɔ̃n à kínao lán aɔ̃ɔ kɛ̀
Libinanɛ kɔ̃n à kínao nà.

40 Yɔsua bùsu pì deenɔ kɔ̃n à kínanɔ dɛ̀dɛ ń píngi, gusĩsĩdeenɔ kɔ̃n Nɛgɛvideenɔ kɔ̃n
gusararadeenɔ kɔ̃n sɛ̃̀sĩgɛɛdeenɔ ń píngi. Èe gbɛ̃ke tó bɛ̃ɛro, à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ kàatɛ lán
Dii Isarailinɔ Ludaa ònɛ nà.
41 À ń dɛ́dɛ sɛna zaa Kadɛsi Banɛa ai à gàa pɛ́ Gazaa, zaa Gosɛ̃ bùsun píngi ai à gàa pɛ́ Gibiɔ̃a.
42 Yɔsua zɩ̃̀ blè kína pìnɔa kɔ̃n ń bùsunɔ gɛ̃̀n do gɔ̃ɔ, kɛ̀ Dii Isarailinɔ Ludaa e zɩ̃̀ kaańnɛ yãnzi.
43 Ben à ɛ̀ara kɔ̃n a gbɛ̃nɔo bùran zaa Giligala.

11

Yɔsua zɩ̃̀ ble à mìdɛna Kanaa bùsua
1 Kɛ̀ Azo kí Yabĩ à baaru mà, à gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Madɔ̃ kí Yobabua kɔ̃n Simirɔnu kínao kɔ̃n Akasafa
kínao
2 kɔ̃n kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gu'igbãroo kpaanɔ ń píngi, kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gukpiideenɔ kɔ̃n sɛ̃̀tɛpɔɔtu kɛ̀
kú Galili sɔɔmɛtɛ kpaao kɔ̃n gusararaao kɔ̃n Dɔru gusĩsĩdee kɛ̀ kú ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaao.
3 Ben à ɛ̀ara à gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ dɔ Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaanɔa kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaanɔ ń
píngi, Amɔrinɔ kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Yebusi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gukpiideennɔ kɔ̃n Ivi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
Mizipa bùsun Ɛmɔni gbɛ̀ saɛnɔo.
4 Aɔ̃ bɔ̀ɛ kɔ̃n ń zɩ̃̀kpɛɛnɔ ń píngi paripari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà. Aɔ̃ sɔ̃nɔ kɔ̃n ń sɔ̃goronɔɔ pari.
5 Ben kína pìnɔ kɔ̃ kàkɔ̃a aɔ̃ mɔ̀ wà bùra kàɛ lɛdo Mɛromu ínɔ saɛ, lɛ wà zɩ̃̀ ká kɔ̃n Isarailinɔ.
6 Ben Dii bè Yɔsuanɛ: Ǹton vĩa kɛńnɛro. Zia mɔndaa'i mɛ́ ń na Isarailinɔnɛ ń ɔzĩ aɔ̃ ń dɛdɛ.
Ǹ ń sɔ̃nɔ gbátĩkyanɔ zɔ̃zɔ̃ ǹ ń sɔ̃goronɔ kpata.
7 Ben Yɔsua kɔ̃n a zɩ̃̀kpɛɛnɔ gàańzi zɩ̃̀o kãndo ń píngi aɔ̃ dàńla Mɛromu ínɔ saɛ gwe.
8 Dii ń náńnɛ ń ɔzĩ, ben aɔ̃ ń dɛ́dɛ aɔ̃ pɛ̀ ń gbɛ̃kenɔa ai Sidɔ̃ mɛɛwin kɔ̃n Misirefo Maimuo
kɔ̃n Mizipa guzurɛ kɛ̀ kú ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaao. Aɔ̃ ń dɛ́dɛ, aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔro.
9 Yɔsua kɛ̀ńnɛ lán Dii ònɛ nà, à ń sɔ̃nɔ gbátĩkyanɔ zɔ̃̀zɔ̃ à ń sɔ̃goronɔ kpàta.
10 Zĩ pìa Yɔsua lìara à gàa à Azo sì, ben à à kína dɛ̀ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Azo pìn kína pìnɔ wɛ́tɛ mìdee
ũ gurɔ beeea.
11 Isarailinɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ ń káatɛ, aɔ̃ gbɛ̃kee e gɔ̃ro, ben aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀a.
12 Yɔsua wɛ́tɛ pìnɔ sì píngi kɔ̃n ń kínanɔ, à ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao à ń káatɛ lán Dii zɔ̀bleri Musa
ò nà.
13 Mɔde Isarailinɔɔ e tɛ́ sɔ̃ wɛ́tɛ kɛ̀ wà ɛ̀ara wà kàɛ ń bɛzĩ gbɛ̀nnɔaro, séde Azo kɛ̀ Yɔsua tɛ́ sɔ̃̀a
pì baasiro.
14 Isarailinɔ wɛ́tɛ pìnɔ pɔ́nɔ nàkɔ̃a ń pɔ́ ũ kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ aɔ̃ tào. Aɔ̃ ń gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao
ń píngi ai aɔ̃ ń káatɛ, aɔ̃ɔe gbɛ̃ke tó bɛ̃ɛro.
15 Yã kɛ̀ Dii ò a zɔ̀bleri Musanɛ, Musa yã pì ò Yɔsuanɛ, ben Yɔsua kɛ̀ lɛ píngi, èe yã kɛ̀ Dii ò
Musanɛ ke tóro.
16 Lɛn Yɔsua bùsu pì sì lɛ píngi, à gukpiide kɔ̃n Nɛgɛvio píngi kɔ̃n Gosɛ̃ bùsuo píngi kɔ̃n
gusararaao kɔ̃n sɛ̃̀tɛpɔɔtuo píngi. À Isaraili gukpiide kɔ̃n gusararaao sì
17 sɛna zaa Alaki gbɛ̀ kɛ̀ kú Sei bùsun ai à gàa pɛ́ Baali Gada kɛ̀ kú Lɛbanɔ bùsu guzurɛn
Ɛmɔni gbɛ̀ saɛ. À ń kínanɔ kũ̀kũ ń píngi à ń dɛ́dɛ.
18 À zɩ̃̀kana gì kɛ̀ kɔ̃n kína pìnɔ ń píngi.
19 Ivi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Gibiɔ̃nɔ baasiro wɛ́tɛ kee e kɔ̃ yã mà kɔ̃n Isarailinɔro, aɔ̃ ń blé zɩ̃̀o píngi.
20 Dii bé à tò aɔ̃ swã gbã̀gbã, ben aɔ̃ zɩ̃̀ kà kɔ̃n Isarailinɔ, lɛ Isarailinɔ e wà ń kaatɛ ń
wɛ̃ndagwana sai, à yãańyo mámmam lán à ò Musanɛ nà.
21 Gurɔɔ pìan Yɔsua gàa à Anakinɔ dɛ̀dɛ gukpiideen kɔ̃n Ɛblɔnuo kɔ̃n Dɛbio kɔ̃n Anabuo. À
ń káatɛ à ń wɛ́tɛnɔ kɛ̀ dúgudugu Yuda gukpiideen kɔ̃n Isaraili gukpiideeo píngi.
22 Anaki bori kee e gɔ̃ Isarailinɔ bùsun dɔro, séde Gaza kɔ̃n Gatao kɔ̃n Asadɔdio.
23 Yɔsua bùsu pì sì píngi lán Dii ò Musanɛ nàmɛ, ben à kpà Isarailinɔa à kpàatɛtɛńnɛ
danɛdanɛ túbi ũ. Ben bùsu pì gɔ̃̀ kaɛna aafia zɩ̃̀ sai.

23

Yɔsua lɛ́zana Isarailinɔa
1 À gurɔplaa kɛ̀ kɛ̀ Dii tò Isarailinɔ kámma bò ń ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ lìgańzinɔ yã musu, bensɔ̃ Yɔsua zi
kũ̀ kótokoto.
2 Ben à Isarailinɔ sìsi, aɔ̃ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ń mìdeenɔ kɔ̃n ń yãkpaɛkɛrinɔ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeenɔ ń
píngi, à bɛ̀ńnɛ: Ma zi kũ̀ kótokoto.
3 A wɛ́ɛ è yã kɛ̀ Dii a Ludaa kɛ̀ bori beeenɔnɛ a yãnzi. Dii a Luda bé à zɩ̃̀ kàare.
4 Ma borii kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ Yoda dagura kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa ísia bítaonɔ bùsu kpàatɛ a boriinɔnɛ
túbi ũ kɔ̃n borii kɛ̀ ma ń káatɛnɔ pɔ́o.

5 Dii a Luda é ɔ sɔ̃ńziare eé pɛ́ḿmaare, é ń bùsunɔ símma lɛ àgɔ̃ vĩ lán à à lɛ́ gbɛ̀̃are nà.
6 À zɛ gbãa maamaa. À làakari kɛ àgɔ̃ zĩi kɛ yã kɛ̀ kú Musa doka takada guua. Àton pãnɛ
ɔplazi ke ɔzɛziro.
7 A bà tóngɔ̃ kú kɔ̃n borii kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ a tɛ́ pìnɔoro. Àton ń tãanɔ tɔ́ sísiro, àton la dańyoro. Àton
dɔńzi à kúɛńnɛro.
8 Àgɔ̃ naa Dii a Ludazi ado lán ée kɛɛ nà ai kɔ̃n a gbɑ̀̃ao.
9 Dii ɔ sɔ̃̀are bori bíta gbãadeenɔzi, gbɛ̃kee e fɔ̃ à a gɑ̀̃ f̃ìro ai kɔ̃n a gbɑ̀̃ao.
10 A gbɛ̃ mɛ̀n doo è gɔ̃ɔn wàa sɔɔroonɔ fu, kɛ̀ Dii a Ludaa e zɪ̃̀ kaaare lán à à lɛ́ gbɛ̀̃are nà
yãnzi.
11 À làakari kɛ maamaa àgɔ̃ ye Dii a Ludazi.
12 Tó a kpɛɛ lìnɛ, ben a na borii kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ a tɛ́ pìnɔa, tó a ń nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀ bensɔ̃ a kakɔ̃ańyo,
13 àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ Dii a Luda é pɛ́are borii pìnɔa dɔro. Aɔ̃é gɔ̃are takutɛɛ ke mɔ̀ ũ ke flɑ̀̃nɔ ũ
a kpɛɛgura kesɔ̃ kɔ̀kɔnɔ ũ a wɛ́ɛn ai a gaa kaatɛo bùsu maaa kɛ̀ Dii a Ludaa kpàawa kɛ̀kii guu.
14 À gwa! Ma ka gana anduna píngi gákiia sa. Á dɔ̃ a nɔ̀sɛn kɔ̃n a laasuuo píngi kɛ̀ sa maaa
kɛ̀ Dii a Ludaa òareenɔ guu, baa mɛ̀n doo e kɛ pãro. À pàpa píngi, aɔ̃ kee e lɛ́ɛ pãro.
15-16 Lán sa maaa kɛ̀ Dii a Ludaa òaree pàpa a musu nà píngi, tó a Dii a Luda bà kuunaao
yã kɛ̀ à dìɛaree gbòro, a gaa a dɔ tãanɔzi a kuɛńnɛ, Dii é tó sa zaaa kɛ̀ à ò pìnɔ píngi a le ai à
gá à a kaatɛo bùsu maaa kɛ̀ à kpàawaa kɛ̀kiin. Dii é pɔfɛ̃ pitaawa, é kaatɛ gɔ̃ɔ bùsu maaa kɛ̀ à
kpàawaa kɛ̀kii pìn.

24

Yɔsua gbɛ̃nɔ gbana làakari zaa Sɛkɛmu

1 Yɔsua Isaraili boriinɔ kàkɔ̃a Sɛkɛmu. À Isaraili gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ń mìdeenɔ kɔ̃n ń
yãkpaɛkɛrinɔ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeenɔ sìsi, ben aɔ̃ mɔ̀ wà zɛ̀ Luda aɛ.
2 Ben Yɔsua bèńnɛ: Yã kɛ̀ Dii Isarailinɔ Ludaa òn yɛ̀: A dezinɔ kú Yuflati baa kãa kpamɛ yã,
aɔ̃ dɔ̀ tãanɔzi. Ibraĩ kɔ̃n Naonɔ de Tera kú ń tɛ́.
3 Ben ma a dezi káaku Ibraĩ sɛ̀ zaa Yuflati baa kãa kpa, ma gɛ̃tɛo Kanaa bùsun píngi, ben
má tò à borii kɔ̃̀. Ma à gbà Isaaku,
4 ben ma Isaaku gbà Yakubu kɔ̃n Isauo. Ma Isau gbà Sei gusĩsĩdee. Yakubu kɔ̃n a nɛ́nɔ sɔ̃
aɔ̃ tà Igipiti.
5 Ma Musa kɔ̃n Arunao zɪ̃̀, ben ma wɛ́ɛ tɑ̀̃ Igipitinɔa kɔ̃n yã kɛ̀ má kɛ̀ ń tɛ́nɔ, ben ma a bɔɛn.
6 Kɛ̀ ma a dezinɔ bɔ̀ɛ Igipiti, kɛ̀ a ka ísiaazi, ben Igipitinɔ pɛ̀ɛazi kɔ̃n sɔ̃goronɔ kɔ̃n sɔ̃deenɔ ai
Isia Tɛ̃aazi.
7 Kɛ̀ a wii pɛ̀mazi, ben ma gusiaa dà a dagura kɔ̃n Igipiti pìnɔ, ben má tò ísiaa dàńla míɔmiɔ.
A wɛ́ɛ yã kɛ̀ má kɛ̀ Igipitinɔnɛ è. Beee gbɛra a gurɔplaa kɛ̀ gbáan.
8 Ma mɔao Amɔri kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yoda ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaanɔ bùsun. Kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛazi zɪ̃̀o, ben ma ń náare
a ɔzĩ. Ma ń káatɛ, ben aɔ̃ bùsu gɔ̃̀ a pɔ́ ũ.
9 Kɛ̀ Zipo nɛ́ Balaki, Mɔabunɔ kína fɛ̀ɛazi zɪ̃̀o, à Bɛɔ nɛ́ Balamu sìsi à a ká.
10 Ben ma gi Balamu yã mazi má tò à sa maaa òare, ma a bɔ Balaki ɔzĩ.
11 Beee gbɛra a bikũ Yodaa a ka Yɛriko. Ben Yɛrikodeenɔ zɪ̃̀ kàao. Amɔrinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n
Kanaanɔ kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Gigasinɔ kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n Yebusinɔ zɪ̃̀ kàao dɔ, ben ma ń náare a ɔzĩ.
12 Ma zɔ̃mantɛ̃nɔ gbàrɛ a aɛ, aɔ̃ pɛ̀are Amɔrinɔ kína gɔ̃ɔn plaaanɔa. Ɛ̀e kɛ a fɛ̃ɛdaa ke a kà bé
à pɛ̀ḿmaro.
13 Ma tɔɔtɛ kɛ̀ ámbe a à zĩi kɛ̀roo kpàawa kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀ ámbe á kàɛroonɔ, ben á kú wɛ́tɛ pìnɔ
guu. Ée geepi lí kɔ̃n kù lí kɛ̀ ámbe á bàroonɔ bɛɛ blee.
14 Ben Yɔsua bè: Àgɔ̃ Dii vĩa vĩ àgɔ̃ dɔɔzi yãpura kɔ̃n nɔ̀sɛo do. À tãa kɛ̀ a dezinɔ dɔ̀ńzi Yuflati
baa kãa kpa kɔ̃n Igipitionɔ bɔ a tɛ́ à dɔ Diizi.
15 Tó zɔ̀blena Diinɛ kɛ̀are zaa, ɛ̃ndɛ̃ à zɛ kɔ̃n tãa kɛ̀ á yezi à dɔzio gbɑ̀̃a, tãa kɛ̀ a dezinɔ
dɔ̀ńzi Yuflati baa kãa kpaanɔn yoo, kesɔ̃ Amɔri kɛ̀ á kú ń bùsunnɔ pɔ́. Mɔde mamɔma kɔ̃n
ma bɛdeenɔ, Diin wégɔ̃ dɔɔzi.
16 Ben gbɛ̃nɔ wèàla wà bè: Gyam! Wé fɔ̃ wà pã kpá Diizi wà dɔ tãanɔziro.
17 Dii wa Luda bé à wa bɔ zɔ̀bleen Igipiti bùsun kɔ̃n wa denɔo. Àmbe à dabuyã bíta pìnɔ kɛ̀
wa wáa, à wa dãkpa wa táa'ona guu píngi à wa bɔ borii kɛ̀ wa gɛ̃tɛ ń guunɔ ɔzĩ ń píngi.
18 Dii bé à pɛ̀we Amɔrinɔa kɔ̃n borii kɛ̀ aɔ̃ kú bùsu kɛ̀kiinnɔo. Beee yãnzi wégɔ̃ dɔɔ Diizi se,
zaakɛ àmbe wa Luda ũ.
19 Ben Yɔsua bè gbɛ̃nɔnɛ: É fɔ̃ à dɔ Diiziro. Zaakɛ à kú adona, Luda nɔ̀sɛgɔ̃aanɔdeemɛ. Eé
a taarinɔ kɔ̃n a durunnɔ kɛ̃arero.

20 Baa kɛ̀ à yã maaa kɛ̀are yã, tó a pã kpàzi a dɔ bori zɩ̃̀tɔnɔ tãanɔzi, eé ɛara à kisia zĩawa à
a kaatɛ.
21 Ben gbɛ̃nɔ bè Yɔsuanɛ: Lɛnlo! Diin wégɔ̃ dɔɔzi.
22 Ben Yɔsua bèńnɛ: Ámbe a zĩnda sèedadeenɔ ũ, kɛ̀ a zɛo àgɔ̃ dɔɔ Diizi. Ben aɔ̃ bè: Ee! À
sèedadeenɔn wa ũ.
23 Ben Yɔsua bè: Tó lɛmɛ, à bori zɩ̃̀tɔnɔ tãa kɛ̀ aɔ̃ɔ kúaonɔ bɔ a tɛ́ à a swɛ̃̀ kpá Dii Isarailinɔ
Ludaa.
24 Ben gbɛ̃nɔ bènɛ: Dii wa Ludan wégɔ̃ dɔɔzi wàgɔ̃ à yã maa.
25 Zĩ beeean Yɔsua ɛ̀ara à Dii bà kuunańyo yã kɛ̀kɛ gbɛ̃nɔnɛ. Zaa Sɛkɛmu gwe à dokayãnɔ
kɔ̃n yãdiɛnanɔ zɛ́ kpàɛńnɛ,
26 ben à yã pìnɔ kɛ̃̀ Luda doka takadan. Ben à gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ sɛ̀ à pɛ̀ɛ gbíi lí gbáru Dii gbãgbãkiia
gwe.
27 Ben à bè gbɛ̃nɔnɛ: À gwa! Gbɛ̀ kɛ̀kii bé eégɔ̃ dɛwe sèedadee ũ. Gbɛ̀ pì yã kɛ̀ Dii òwee mà
píngi. Eégɔ̃ dɛare sèedadee ũ lɛ àton mɔnafiki kɛ a Ludanɛro.
28 Yɔsua gbɛ̃nɔ gbàrɛ, ben baade tà a bùsu kɛ̀ wà kpàa túbi ũu guu.
29 Yã beeenɔ gbɛra Dii zɔ̀bleri Yɔsua, Nuni nɛ́ gà. À kɛ̀ wɛ̃̀ basɔɔro akuri.
30 Wà à vɩ̃̀i guu kɛ̀ dɛ à túbi ũu guu Timina Sɛra, Ɛflaimunɔ gukpiideen Gaasi kpiii gu'igbãroo
kpa.
31 Isarailinɔ dɔ̀ Diizi Yɔsua gurɔ píngi kɔ̃n gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu à gbɛraanɔ gurɔɔo dɔ. Gbɛ̃nsi
pìnɔ wɛ́ɛ sì yã kɛ̀ Dii kɛ̀ Isarailinɔnɛlɛ píngi.
32 Yusufu wánɔ kɛ̀ Isarailinɔ bɔ̀o Igipiti sɔ̃, aɔ̃ɔ vɩ̃̀i Sɛkɛmu tɔɔtɛ guu, kɛ̀ Yakubu lù Sɛkɛmu
de Amɔ nɛ́nɔa kondogi basɔɔro. Tɔɔtɛ pì kú Yusufunɔ túbi guumɛ.
33 Kɛ̀ Aruna nɛ́ Ɛlɛaza gà, ben wà à vɩ̃̀i zaa Gibɛa, wɛ́tɛ kɛ̀ wà kpà à nɛ́ Finɛasia túbi ũ
Ɛflaimunɔ gukpiideen.

YÃGƆƆGƆRINƆ

Isarailinɔ pãkpana Diizi 1:1-3:6
Yãgɔ̃gɔ̃ri káakunɔ 3:7-3:31
Debora 4:1-24
Gidiɔn 6:1-8:35
Samusĩ 13:1-16:31

Isarailinɔ zȉkana kɔ̃n Kanaa borii kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ

1 Yɔsua gaa gbɛra Isarailinɔ Dii gbèka wà bè: Dénɔ bé weé gá zȉ káwe kɔ̃n Kanaanɔo káakuu?
2 Ben Dii bè: Yudanɔ bé weé gá. À ma! Ma bùsu pì nàńnɛ ń ɔzĩmɛ.
3 Ben Yudanɔ bè ń danɛ Simɛɔnɔnɛ: À mɔ́ à gá zɛwe guu kɛ̀ Ludaa kpàwa túbi ũu guu, wà
zȉ ká kɔ̃n Kanaanɔ wé gbasa wà gá zɛare guu kɛ̀ à kpàawaan. Ben Simɛɔnɔ gàańyo.
4 Kɛ̀ Yudanɔ gàa lɛ, Dii Kanaanɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ nàńnɛ ń ɔzĩ, ben aɔ̃ ń dɛ́dɛ zaa Bɛzɛki bɔrɔ kuri.
5 Gwen aɔ̃ Adonibɛzɛki lèn aɔ̃ zȉ kào, ben aɔ̃ Kanaanɔ kɔ̃n Pɛrizi pìnɔ dɛ̀dɛ.
6 Kɛ̀ kína pì e bàa lɛɛ, ben aɔ̃ pɛ̀a. Aɔ̃ à kṹ, ben aɔ̃ à ɔnɛmidaanɔ kɔ̃n à gbánɛmidaanɔ zɔ̃̀zɔ̃.
7 Ben Adonibɛzɛki bè: Ma kí gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akurinɔ ɔnɛmidaanɔ kɔ̃n ń gbánɛmidaanɔ zɔ̃̀zɔ̃,
ben aɔ̃ pɔ́blee kɛ̀ lɛ̀ɛ ma teebu gĩzĩ kɔ̃ɔ wɛ̀. Lán má kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔnɛ nà, à fĩan Ludaa bòmɛ. Ben
aɔ̃ gàao Yerusalɛmu, gwen à gàn.
8 Kɛ̀ Yudanɔ lɛ̀ɛ Yerusalɛmua, aɔ̃ɔ sì, ben aɔ̃ à gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀a.
9 Beee gbɛra Yudanɔ gàa wà zȉ ká kɔ̃n Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gusĩsĩdeennɔ kɔ̃n Nɛgɛvio kɔ̃n
gusararaao.
10 Aɔ̃ gàa wà lɛ̀ɛ Kanaa kɛ̀ wà kú Ɛblɔnunɔa. Ɛblɔnu tɔ́n Kiriataba yã. Gwen aɔ̃ zȉ blèn Sesai
kɔ̃n Aimao kɔ̃n Talamaioa.
11 Bɔna gwe aɔ̃ gàa lɛ́ɛ Dɛbideenɔa. Dɛbi tɔ́n Kiriasɛfa yã.
12 Ben Kalɛbu bè: Gbɛ̃ kɛ̀ lɛ̀ɛ Kiriasɛfa pìa à sìn, mɛ́ ma nɛ́nɔgbɛ̃ Akasa kpáa nɔɔ ũ.
13 Kalɛbu dãaro Kenazi nɛ́ Ɔtɔniɛli bé à sì, ben Kalɛbu a nɛ́nɔgbɛ̃ pì kpàa.
14 Kɛ̀ à à sɛ̀, ben à nàkɔ̃rɛa à gá tɔɔtɛ wɛ́ɛ kɛ a dea. Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì pìta a zaakia, ben Kalɛbu à là
à bè: Bɔ́n ń yezi?
15 Ben à wèàla à bè: Ǹ gbaa kɛmɛ. Zaakɛ guu kɛ̀ n ma gbaa kú Nɛgɛvi gbáan, ǹ ma gba à
íbɔkidee dɔ. Ben Kalɛbu à gbà guu kɛ̀ à íbɔkii kún sȉsĩ musu kɔ̃n kɛ̀ à íbɔkii kú guzurɛ guuo.
16 Musa anzure borii kɛ̀ wè be Keninɔ bɔ̀ wɛ́tɛ daminalideen kɔ̃n Yudanɔ, aɔ̃ gàa wà vɛ̃̀ɛńyo
ń bùsun Aradi saɛ Nɛgɛvi gbáan.
17 Ben Yudanɔ kɔ̃n ń danɛ Simɛɔnɔ gàa wà lɛ̀ɛ Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Zɛfanɔa. Aɔ̃ wɛ́tɛ pì kàatɛ
mámmam, ben aɔ̃ tɔ́ kpànɛ Ɔɔma.
18 Yudanɔ Gaza kɔ̃n Asakɛlɔnio kɔ̃n Ɛkɛrɔnuo kɔ̃n ń guunɔ sì.
19 Dii kúńyo, ben aɔ̃ ń gukpiidee sì, mɔde aɔ̃ɔe fɔ̃ wà pɛ̀ gusararadeenɔaro, kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔ sɔ̃goro
mɔ̀pɔnɔ vĩ yãnzi.
20 Wà Ɛblɔnu kpà Kalɛbua, lán Musa à lɛ́ gbɛ̃̀ nà, ben à pɛ̀ Anaki bori gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔa gwe.
21 Bɛyãminɔ sɔ̃ɔ e pɛ́ Yebusi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmunɔaro, ben Yebusinɔɔ kúńyo Yerusalɛmu
ai kɔ̃n a gbȁao.
22 Yusufunɔ sɔ̃ lɛ̀ɛ Bɛtɛlia bensɔ̃ Dii kúńyo.
23 Bɛtɛli tɔ́n Luzu yã. Kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃nɔ zȉ Bɛtɛli asii gwa,
24 gu'asiigwari pìnɔ gɔ̃gbɛ̃ ke è èe bɔɔ wɛ́tɛ pìn, ben aɔ̃ bènɛ: Ǹ owe dian wé kɛ nà wà gɛ̃ wɛ́tɛ
guu wé gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ.
25 Kɛ̀ à zɛ́ ɔ̀dɔańnɛ, ben aɔ̃ wɛ́tɛ pì deenɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao, ben aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃ pì tò kɔ̃n à danɛnɔ
ń píngi.
26 Gɔ̃gbɛ̃ pì gàa Itinɔ bùsun à wɛ́tɛ kàɛ gwe, ben à tɔ́ kpànɛ Luzu. Tɔ́ beee bé à gɔ̃̀nɛ ai kɔ̃n a
gbȁao.
27 Manasenɔɔ e pɛ́ Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Bɛtɛsã kɔ̃n Tanakio kɔ̃n Dɔruo kɔ̃n Ibleamuo kɔ̃n
Mɛgidoo kɔ̃n ń lakutunɔaro, zaakɛ aɔ̃ gì wà kpɛ́ vɛ̃ɛ bùsu pìmmɛ.
28 Kɛ̀ Isarailinɔ gbãaa è, ben aɔ̃ Kanaanɔ dà zɔ̀zĩin, aɔ̃ɔe pɛ́m̀ma ń píngiro.
29 Lɛmɛ se Ɛflaimunɔɔ e pɛ́ Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Gɛzanɔaro, ben aɔ̃ɔ kú gwe lɛdo.
30 Lɛmɛ dɔ Zɛbuluninɔɔ e pɛ́ Kanaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Kitironu kɔ̃n Naloluonɔaro, ben aɔ̃ ń dá zɔ̀zĩin.
31 Lɛmɛ dɔ Asanɔɔ e pɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Ako kɔ̃n Sidɔ̃o kɔ̃n Alabuo kɔ̃n Akazibuo kɔ̃n Ɛlɛbao
kɔ̃n Afɛkio kɔ̃n Reobuoaro,
32 ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛ lɛdo kɔ̃n Kanaa bùsudee pìnɔo.

33 Lɛmɛ dɔ Nafatalinɔɔ e pɛ́ Bɛsɛmɛsideenɔ kɔ̃n Bɛtanadeenɔaro, ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛ lɛdo kɔ̃n Kanaa
bùsudee pìnɔ aɔ̃ ń dá zɔ̀zĩin.
34 Amɔrinɔ Daninɔ yì̃pa aɔ̃ ń kpá gukpiideen, aɔ̃ɔe weńnɛ aɔ̃ mɔ́ vɛ̃ɛ gusararaanlo.
35 Amɔri pìnɔ gì wà kpɛ́ vɛ̃ɛ Ɛrɛsi kpiiia kɔ̃n Ayalɔnio kɔ̃n Salabimuo. Kɛ̀ Yusufunɔ gbãaa
kàara, ben aɔ̃ ń dá zɔ̀zĩin.
36 Amɔrinɔ bùsu lɛ́zɛkii nàa zaa Swí Gbɛ̀kotozɛn ai à gàa pɛ́ Selaa ai à gàao aɛ kpa.

2

Dii Malaika bɔ à mɔna Isarailinɔzi zaa Bokimu

1 Dii Malaika bɔ̀ Giligala à gàa Bokimu à bè: Ma a bɔɛ Igipiti, ma gɛ̃ao bùsu kɛ̀ ma la dà a
dezinɔnɛ kɛ̀kii guu. Ma bè mɛ́ ma bà kuunaao yã gboro zikiro.
2 Má òare a yã tón kakɔ̃a kɔ̃n bùsu kɛ̀ deenɔoro. Má òare à ń sa'okiinɔ gboro, ben ée ma yã
maro. À kɛ̀ dia á kɛ̀ lɛɛ?
3 Tɔ̀! Mɛ́ɛ ooare, mɛ́ pɛ́ḿmaare dɔro. Aɔ̃égɔ̃ dɛare lɛ̀ ũ a gbɛ̃̀ntɛ̃a bensɔ̃ aɔ̃ tãanɔ égɔ̃ dɛare
takutɛɛ ũ.
4 Kɛ̀ Dii Malaika yã pì ò Isarailinɔnɛ, aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀ gbãngbãn.
5 Ben aɔ̃ tɔ́ kpà guu pìnɛ Bokimu, ben aɔ̃ saa ò Diia gwe.

Isarailinɔ kpɛɛlina Ludanɛ

6 Yɔsua gbɛ̃nɔ gbarɛna gbɛra baade gàa à guu kɛ̀ wà kpàa túbi ũu kṹ.
7 Aɔ̃ dɔ̀ Diizi Yɔsua gurɔɔa píngi kɔ̃n gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu à gbɛraanɔ gurɔo dɔ. Gbɛ̃nsi pìnɔ wɛ́ɛ
sì yã bíta kɛ̀ Dii kɛ̀ Isarailinɔnɛlɛ píngi.
8 Kɛ̀ Dii zɔ̀bleri Nuni nɛ́ Yɔsua kɛ̀ wɛ̃̀ basɔɔro akuri, ben à gà.
9 Wà à vì̃i guu kɛ̀ dɛ à túbi ũu guu zaa Timina Ɛrɛsi, Ɛflaimunɔ gukpiideen, Gaasi kpii
gu'igbãroo kpa.
10 Kɛ̀ Yɔsua gurɔ gbɛ̃nɔ gàga ń píngi, nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛ ń gbɛraanɔɔ Dii dɔ̃ro, bensɔ̃ aɔ̃ yã kɛ̀ à kɛ̀ ń
dezinɔnɛ dɔ̃ro.
11 Ben aɔ̃ yã kɛ̀ zaa Diinɛ kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀ tãanɔzi.
12 Aɔ̃ pã kpà Dii ń dezinɔ Luda kɛ̀ à ń bɔ́ɛ Igipitizi, aɔ̃ tɛ̀ borii kɛ̀ aɔ̃ɔ ligańzinɔ tãanɔzi aɔ̃ dɔnzi
kɛ̀ńnɛ, ben aɔ̃ Dii pɔɔ fɛ̃̀.
13 Aɔ̃ pã kpàzi aɔ̃ dɔ̀ Baalizi kɔ̃n Asatorɛo.
14 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ńzi à ń ná ń wɛ́ɛtãmmarinɔnɛ ń ɔzĩ aɔ̃ ń wáa. À ń kpá ń ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligańzinɔa,
ben aɔ̃ɔe fɔ̃ wà gì ń zĩndao ń ibɛɛ pìnɔ ɔzĩro.
15 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ gàa zì̃ ká píngi, Dii è bɔ ń kpɛɛmɛ lɛ yã tón bɔńyo nnaro yãnzi, lán à dàńnɛ ń
swãla nà, ben aɔ̃ gɔ̃̀ wɛ́ɛtãmma bíta guu.
16 Ben Dii yãgɔ̃gɔ̃rinɔ bɔ̀bɔ ń tɛ́ lɛ aɔ̃ ń sí ń wɛ́ɛtãmmarinɔa.
17 Mɔde aɔ̃è ń yãgɔ̃gɔ̃ri pìnɔ yã maro, aɔ̃ pãpãa kɛ̀ wà dɔnzi kɛ̀ tãanɔnɛ. Aɔ̃ kɛ̃̀ zɛ́ kɛ̀ ń dezinɔ
sɛ̀a kpakpaa, aɔ̃ègɔ̃ yã kɛ̀ Dii dìɛńnɛnɔ kũna lán ń dezi pìnɔ bàro.
18 Tó Dii yãgɔ̃gɔ̃ri bɔ̀ ń tɛ́, ègɔ̃ kú kɔ̃n yãgɔ̃gɔ̃ri pìo, ben ègɔ̃ ń sí ń ibɛɛnɔ ɔzĩ ai yãgɔ̃gɔ̃ri pì
wɛ̃̀ndi lɛ́n, zaakɛ tó aɔ̃ m̀bo gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ɔ tɔ̃ɔḿma aɔ̃ɔe ĩa daḿmanɔ yãnzi, Dii è ń wɛ̃nda gwamɛ.
19 Tó yãgɔ̃gɔ̃ri gà sɔ̃, aɔ̃è ɛara wà yaka dɛ ń denɔlamɛ. Aɔ̃è dɔ tãanɔzi aɔ̃è ń gbãgbã aɔ̃è dɔnzi
kɛńnɛ. Aɔ̃è ń yãzaakɛna pìnɔ kɔ̃n ń swãgbãaao tóro.
20 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ńzi à bè: Zaakɛ borii kɛ̀ ma bà kuuna kɔ̃n ń dezinɔ yã gbòro aɔ̃ɔe ma yã maro,
21 mɛ́ pɛ́ńnɛ borii kɛ̀ Yɔsua gà à ń tó ń bùsunnɔ kea dɔro.
22 Mɛ́ ń swi kɛ Isarailinɔa lɛ mà ń yɔ̃ mà gwa, tó aɔ̃é ma zɛ́ sɛ́ aɔ̃gɔ̃ ma yã kũna lán ń dezinɔ
kṹ nà, ke tó aɔ̃é kɛ lɛro.
23 Beee yãnzin Dii borii pìnɔ tò gwezi. Èe ń na Yɔsuanɛ a ɔzĩ à pɛ̀ḿma gɔ̃ɔro.

3

1 Dii borii pìnɔ tò gwe lɛ à Isaraili kɛ̀ wèe Kanaa bùsu zì̃ ká ń wáaroonɔ yɔ̃ à gwao,
2 lɛ dɔ à zì̃kana dada gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zì̃kana dɔ̃ yãroo pìnɔnɛ. Borii pìnɔn yɛ̀:
3 Filisitininɔ kína gɔ̃ɔn sɔɔroonɔ kɔ̃n Kanaanɔ píngi kɔ̃n Sidɔ̃deenɔ kɔ̃n Ivi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Lɛbanɔ
gukpiideennɔ zaa Baali Ɛmɔni gbɛ̀a ai à gàa pɛ́ Lebo Amataa.
4 À ń tó lɛ à Isarailinɔ yɔ̃ à gwao, tó aɔ̃égɔ̃ yã kɛ̀ à dìɛ ń dezinɔnɛ Musa gãzĩnɔ kũna.
5 Beee yãnzin Isarailinɔ vɛ̃̀ɛ Kanaanɔ tɛ́ kɔ̃n Itinɔ kɔ̃n Amɔrinɔ kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Ivinɔ kɔ̃n
Yebusinɔozi.
6 Aɔ̃ ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀ nɔɔ ũ bensɔ̃ aɔ̃ ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kpɛ̃̀sã borii pìnɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔa, ben aɔ̃ dɔ̀ ń
tãanɔzi.

Ɔtɔniɛli

7 Isarailinɔ yã kɛ̀ Dii gìzi kɛ̀. Dii ń Luda yã sɛ̀ńgu, ben aɔ̃ dɔ̀ Baalizi kɔ̃n Asatorɛo.
8 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ńzi à ń yá Mɛsɔpɔtamia bùsu kí Kusãrisataimua, ben aɔ̃ zɔ̀ blènɛ ai wɛ̃̀ sɔraagɔ̃.
9 Kɛ̀ aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi, ben à mìsiri bɔ̀ńnɛ, àmbe Kalɛbu dãaro Kenazi nɛ́ Ɔtɔniɛli ũ. Àmbe à ń
bɔ́.
10 Dii Nini sùa, ben à yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailinɔnɛ à dɔ̀ńnɛ aɛ zɩ̃̀ guu. Dii Mɛsɔpɔtamia bùsu kí
Kusãrisataimu nànɛ a ɔzɩ̃, ben à gbãaa mɔ̀nɛ.
11 Ben aɔ̃ bùsu gɔ̃̀ kaɛna aafia wɛ̃̀ baplaa ai Kenazi nɛ́ Ɔtɔniɛli gàa gao.

Ɛudu

12 Isarailinɔ ɛ̀ara wà yã kɛ̀ Dii gìzi kɛ̀ dɔ, ben Dii tò Mɔabu kí Ɛgɛlɔni gbãaa mɔ̀ńnɛ à zaaa kɛ̀
aɔ̃ɔ kɛ̀ pì yãnzi.
13 Ɛgɛlɔni Amɔninɔ kɔ̃n Amalɛkinɔ nàawa, ben aɔ̃ mɔ̀ wà lɛ̀ɛ Isarailinɔa aɔ̃ wɛ́tɛ daminalidee
sì.
14 Isarailinɔ zɔ̀ blè Mɔabu kí Ɛgɛlɔninɛ ai wɛ̃̀ baro plaasai.
15 Ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi, ben à mìsiri bɔ̀ńnɛ, àmbe Gera nɛ́ Ɛudu, Bɛyãmi borii ũ. Ɔzɛdeemɛ.
Isarailinɔ à zɩ̃̀ tángba kpá Mɔabu kí Ɛgɛlɔnia.
16 Ɛudu fɛ̃ɛ lɛ́kpaplaadee pì à gbɛ̃̀a kà gɛ̃̀sãsuu do. À nà a gbáda ɔplaaa a uta gbáru,
17 ben à gàa à tángba kpà Ɛgɛlɔnia. Ɛgɛlɔni sɔ̃ nɛ́ gbɛ̃ mɛ̀deemɛ maamaa.
18 Kɛ̀ Ɛudu kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tángba sɛ̀ wà gàaonɔ tángba kpàa wà yɛ̃̀a, ben Ɛudu a gbɛ̃ pìnɔ gbàrɛ
zɛ́n.
19 Ben à ɛ̀ara tãa kɛ̀ kú Giligala saɛ à sù kína pì kiia dɔ à bè: Má asiiyã ke vĩ mà onnɛ. Ben
kína pì bè: À tó mà yã ma, ben à ìba kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ bɔ̀ɛ.
20 Ɛgɛlɔni vɛ̃ɛna ado kpɛ́ musu ĩampakiin, ben Ɛudu sɔ̃̀zi à bè: Má yã kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia vĩ mà
onnɛ. Kɛ̀ kína pì fɛɛ a kìtan,
21 ben Ɛudu a fɛ̃ɛ gà à wòto kɔ̃n ɔzɛɛo a gbáda ɔplaaa, ben à à zɔ̃̀o a gbɛɛɛn.
22 Ben fɛ̃ɛ pì gɛ̃̀ à gbɛɛɛn kɔ̃n a páo píngi ai à bɔ̀ à kpɛɛ kpa. Ɛudu e fɛ̃ɛ pì wotoro ai à gbɛɛ nɔ́si
dààla.
23 Ɛudu bɔ̀ kpɛɛlɛa à kpɛ́ ĩampakii pì zɛ́ tàta à mɔ̀nɛ kɛ̃̀.
24 À bɔna gbɛra Ɛgɛlɔni zɩ̃̀rinɔ mɔ̀ aɔ̃ ĩampakii pì zɛ́ è kãna, ben aɔ̃ bè: Eégɔ̃ bĩikpɛɛ kɛɛ kpɛ́
ĩampakiian yee?
25 Aɔ̃ɔe à dãa ai aɔ̃ bídi kɛ̀. Kɛ̀ aɔ̃ɔ è èe zɛ́ wɛ̃ńnɛro, ben aɔ̃ mɔ̀nɛ sɛ̀ wà wɛ̃̀ aɔ̃ gɛ̃̀ wà ń dii è
daɛna tɔɔtɛ gɛ̀ ũ.
26 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kpɛ́ wèe kí dãa lɛ, Ɛudu bàa lɛ̀ à dɔ̀ tãa pìnɔzi à tà Seira.
27 Kɛ̀ à kà gwe, à tò wà kuu pɛ̀ Ɛflaimu gukpiideen, ben Isarailinɔ pìtao kpiiinɔa, Ɛudu dɔ̀ńnɛ
aɛ.
28 À bèńnɛ: À tɛ́mazi, zaakɛ Dii a ibɛɛ Mɔabunɔ nàare a ɔzɩ̃. Aɔ̃ tɛ̀zi, ben aɔ̃ Yoda bikũkii kɛ̀ è
gá Mɔabunɔ bùsun sì, aɔ̃e we gbɛ̃ke bikũ dɔro.
29 Zĩ beeea aɔ̃ Mɔabu gɔ̃ gbãaanɔ dɛ̀dɛ lán bɔrɔ kuri bà, aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔro.
30 Zĩ beeean Isarailinɔ gbãaa mɔ̀ Mɔabunɔnɛ, ben aɔ̃ bùsu gɔ̃̀ kaɛna aafia ai wɛ̃̀ basiigɔ̃.

Samaga

31 Ɛudu gbɛra Anata nɛ́ Samaga Filisitininɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n zùdãgoo. À Isarailinɔ
mì sì se.

4

Debora kɔ̃n Barakio

1 Kɛ̀ Ɛudu gà, Isarailinɔ ɛ̀ara wà yã kɛ̀ Dii gìzi kɛ̀ dɔ.
2 Ben Dii ń yá Kanaa kí Yabĩ kɛ̀ vɛ̃ɛna Azoa. À zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi tɔ́n Sisera. À bɛɛn Arose
Goyimu.
3 À sɔ̃goro mɔ̀pɔnɔ vĩ mɛ̀n wàa siigɔ̃ kpɛ́ basɔɔro. À gbãaa mɔ̀ Isarailinɔnɛ pãsĩpãsĩ ai wɛ̃̀
baro, ben Isarailinɔ wii pɛ̀ Diizi.
4 Gurɔ beeea nɔgbɛ̃ annabi kɛ̀ wè benɛ Debora, Lapido naɔ̃ dɛ Isarailinɔ yãgɔ̃gɔ̃ri ũ.
5 È yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ a damina lí gbáru Rama kɔ̃n Bɛtɛlio dagura Ɛflaimunɔ gukpiideen. Isarailinɔ
ègɔ̃ gaa à kiia gwe.
6 Ben à Abinɔamu nɛ́ Baraki kɛ̀ kú Kɛdɛsi, Nafatalinɔ bùsun sìsi à bènɛ: Dii Isarailinɔ Luda
bè ǹ fɛɛ ǹ gá Nafatalinɔ kɔ̃n Zɛbuluninɔ sɛ́ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri ǹ gáńyo Tabo kpiiia.
7 Dii é Yabĩ zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Sisera gáɛ à mɔ́o Kisɔ̃ swaazi kɔ̃n à sɔ̃goronɔ kɔ̃n à zɩ̃̀kpɛɛnɔ
paripari, gwen eé à nannɛ n ɔzɩ̃n.
8 Ben Baraki bènɛ: Tó nɛ́ gámao dé, mɛ́ gá. Tó nɛ́ gámao sɔ̃ro, mɛ́ gáro.

[9] Ben Debora bè: Mɛ́ gányo, mɔde zaakɛ ń ò lɛ, èe kɛ n tɔ́ bé eé bɔro. Nɔgbɛ̃n Dii é Sisera
nanɛ a ɔzĩ sa. Ben Debora fɛ̀ɛ à gàao Kɛdɛsi.
[10] Ben Baraki Zɛbuluninɔ kɔ̃n Nafatalinɔ kàkɔ̃a Kɛdɛsi, ben à dà zɛ́n kɛ̀sɛ kɔ̃n gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri
pìnɔ. Debora kú ń tɛ́.
[11] Keni bori Eberu bɔ̀ Keninɔ bùsun yã, à mɔ̀ à bùra kàɛ gbíi lí kɛ̀ kú Zananimu gbáru Kɛdɛsi
saɛ. Keninɔ nɛ́ Musa anzure Obabu boriinɔ dokemɛ.
[12] Wà ò Siseranɛ kɛ̀ Abinɔamu nɛ́ Baraki gàa Tabo kpiiia,
[13] ben à a sɔ̃goro mɔ̀pɔnɔ kàkɔ̃a mɛ̀n wàa siigɔ̃ kɔ̃n basɔɔrooo kɔ̃n zɪ̃̀kari kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ. À ń
sɛ́ Arose Goyimu, aɔ̃ gàa Kisɔ̃ swaazi.
[14] Ben Debora bè Barakinɛ: Ǹ gá, zaakɛ gbã̀an Dii é Sisera nannɛ n ɔzĩ. À dɛ Dii gĩakɛ à
dɔ̀nnɛ aɛ kɔ̀ fá. Ben Baraki pìta Tabo kpiiia kɔ̃n zɪ̃̀kari gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri pìnɔ.
[15] Dii tò Sisera kɔ̃n à sɔ̃goronɔ kɔ̃n à zɪ̃̀karinɔ lɛ̀kɔ̃a Baraki fɛ̃ɛdaanɛ, ben Sisera bɔ̀ a sɔ̃goron
à bàa lɛ̀.
[16] Baraki pɛ̀ɛ Sisera zɪ̃̀karinɔ kɔ̃n ń sɔ̃goronɔzi ai Arose Goyimu. Gwen à ń dɛ́dɛn kɔ̃n
fɛ̃ɛdaao ń píngi, baa gbɛ̃ mɛ̀n do èe gɔ̃ro.
[17] Ben Sisera bàa lɛ̀ kɛ̀sɛ à gàa Keni bori Eberu naɔ̃ Yaɛli kuta kiia, zaakɛ Azo kí Yabĩ kɔ̃n
Eberu bɛdeenɔ kɔ̃ yã mà yã.
[18] Yaɛli bɔ̀ à dàalɛ à bè: Ǹ mɔ́ ǹ gɛ̃ kpɛ́n, Maree. Ǹ gɛ̃! Ǹton tó vĩa n kũ̃ro. Kɛ̀ à gɛ̃̀, ben nɔgbɛ̃
pì bisa dàala,
[19] ben Sisera bènɛ: Ímii e ma dɛɛ. Ǹ ma gba í mà mi. Ben à zwi tùu sɛ̀ à tɔ̀nɛ à mì, ben à ɛ̀ara
à bisa kùàla.
[20] Sisera bènɛ: Ǹ zɛ kpɛɛlɛ. Tó gbɛ̃ke mɔ̀ à n la à be, gbɛ̃kee kú kɛ̀ɔ́, ǹ benɛ, auo.
[21] Kpasa'ii à sɛ̀, ben Eberu naɔ̃ Yaɛli kuta káro sɛ̀ kɔ̃n ereeo à sɔ̃̀o Siserazi tɛɛɛ, ben à káro pì
pɛ̀ à swãgɛɛa à pà ai à gɛ̃̀ à gàa à tɔɔtɛ kũ̀, ben à gà.
[22] Baraki sɔ̃ɔ e pɛɛɛ Siserazi, ben Yaɛli bɔ̀ à gàa à dàalɛ à bè: Ǹ mɔ́ mà gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ɛ wɛtɛɛ
ɔdɔannɛ. Kɛ̀ à gɛ̃̀ kpɛ́n, ben à Sisera è daɛna, à gà kɔ̃n károoo pɛna à swãgɛɛa.
[23] Zĩ beeean Luda Kanaa kí Yabĩ bùsa Isarailinɔnɛ.
[24] Ben Isarailinɔ pãsĩkɛɛ e kaara ai aɔ̃ gàa wà Kanaa kí Yabĩ dɛ̀o.
Ben aɔ̃ bùsu gɔ̃̀ a làakaria ai wɛ̃̀ baplaa.

6

Midiãnɔ ɔtɔ̃na Isarailinɔa
[1] Isarailinɔ ɛ̀ara wà yã kɛ̀ Dii gìzi kɛ̀ dɔ, ben Dii ń ná Midiãnɔnɛ ń ɔzĩ ai wɛ̃̀ swɛɛplaa.
[2] Kɛ̀ Midiãnɔɔ e ɔ tɔ̃ɔḿma, ben Isarailinɔ utɛkiinɔ kɛ̀kɛ gukpiideenɔn kɔ̃n gbɛ̀wɛɛnɔ kɔ̃n
sɛ̃̀tɛpɔɔtunɔo.
[3] Tó aɔ̃ pɔ́ tɔ̃̀, Midiãnɔ kɔ̃n Amalɛkinɔ kɔ̃n ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa bori pãndenɔ è mɔ́ wà lɛ́ɛḿmamɛ.
[4] Aɔ̃è mɔ́ wà bùra káɛ ń bùsun, ben aɔ̃è ń bura pɔ́nɔ yakańnɛ ai à gá pɛ́o Gazaa. Aɔ̃è pɔ́ke tó
Isarailinɔnɛro ke sãa ke zù ke zaaki.
[5] Aɔ̃è mɔ́ kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ kɔ̃n ń bisakutaanɔ paripari lán sutɛ̃nɔ bà. Gbɛ̃ke ègɔ̃ ḿpinɔ kɔ̃n
ń lakuminɔ lɛ́ dɔ̃ro. Aɔ̃è mɔ́ wà bùsu yakamɛ.
[6] Midiãnɔ Isarailinɔ kpà takaasikɛɛzi, ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi.
[7] Kɛ̀ aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi Midiãnɔ yã musu lán beee bà,
[8] ben Dii annabi bɔ̀ńnɛ à bè: Mamɔma Dii Isarailinɔ Luda ma bè ma a bɔ zɔ̀bleen ma a bɔɛ
Igipiti.
[9] Ma a bɔ Igipitinɔ ɔzĩ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ɔ tɔ̃̀awaanɔ ń píngi ma pɛ́ḿmaare, ben ma ń bùsu kpàawa.
[10] Kɛ̀ ma bèare mámbe Dii a Luda ũ, àton Amɔri kɛ̀ á kú ń bùsunnɔ tãanɔ gbãgbãro, ben a gi
ma yã mazi.

Dii Malaika bɔ à mɔna Gidiɔnzi
[11] Dii Malaika mɔ̀ à vɛ̀ɛ gbíi lí gbáru zaa Ɔfla, Abiɛza bori Yoasi bɛ wɛ́tɛ. À nɛ́ Gidiɔn e blɛwɛɛ
gbɛ̃ɛ geepi'ifɛ̃ki wɛ̀ɛn lɛ Midiãnɔ tón à ero yãnzi.
[12] Kɛ̀ Dii Malaika bɔ̀ à mɔ̀zi, à bènɛ: Gɔ̃ gbãaa, Dii kúnyo.
[13] Ben Gidiɔn bènɛ: Maree, tó Dii kúwao, bɔ́yãnzin yã kɛ̀nɔ wa lezi píngii? Dabuyã kɛ̀ wa
denɔ à yã tɔ̃kɛ̃̀weenɔɔ kú mámɛ? Aɔ̃ bè Dii wa bɔɛ Igipiti, mɔde tiala à pã kpàwazi, ben à wa
na Midiãnɔnɛ ń ɔzĩ.
[14] Ben Dii aɛ dɔ̀a à bè: Ǹ gá kɔ̃n gbãaa kɛ̀ ń vĩio ǹ Isarailinɔ bɔ Midiãnɔ ɔzĩ. À dɛ mámbe mɛ́ɛ
n zĩi fá.
[15] Ben Gidiɔn à là à bè: Maree, mɛ́ fɔ̃ mà Isarailinɔ bɔ diamɛ? Ma ua bé à kɛ̃sãna Manasenɔ
tɛ́ bensɔ̃ mámbe má nɛ́ngo dɛńla ma de bɛdeenɔ tɛ́.
[16] Dii wèàla à bè: Mɛ́gɔ̃ kúnyo, nɛ́ Midiãnɔ lɛ́ ǹ nɛ lán gbɛ̃ mɛ̀n doo bà.

17 Ben Gidiɔn bènɛ: Tó ma n pɔnnaa è, ǹ sèeda ɔdɔamɛ lɛ màgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ ḿbe nɛ́ɛ yã oomao.
18 Ǹton gu kɛ̀ro ai mà su. Mɛ́ mɔ́nnɛ kɔ̃n gbaao mà diɛnnɛ. Ben à wèàla à bè: Mɛ́gɔ̃ kú kɛ̀ ai
ǹ ɛara ǹ su.
19 Gidiɔn gàa à blènɛ dɛ̀ à kɛ̀kɛ, à burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai kɛ̀ kɔ̃n wísiti kilo kurio. À nɔ̀bɔ kà gbíin
à dò kà oroon à gàao gbíi lí pì gbáru gwe, ben à dìɛnɛ.
20 Luda Malaika bènɛ: Ǹ nɔ̀bɔ kɔ̃n burɛdio sɛ́ ǹ káɛ gbɛ̀ kɛ̀kiia ǹ dò ɛɛa. Ben à kɛ̀ lɛ.
21 Ben Dii Malaika gò kɛ̀ à kũna zɔ̃̀ nɔ̀bɔ kɔ̃n burɛdi pìoa, ben tɛ́ bɔ̀ gbɛ̀ pì guu à kũ̀ nɔ̀bɔ kɔ̃n
burɛdi pìoa, ben Dii Malaika pì gusii lɛ̀.
22 Kɛ̀ Gidiɔn dɔ̃̀ Dii Malaikamɛ, à bè: Kúku Dii Luda, ase n Malaikan ma wɛ́ɛ sìàlɛ tɛ̃tɛ̃ntɛ̃ɔ́?
23 Ben Dii bènɛ: Ǹgɔ̃ kú aafia! Ǹton tó vĩa n kũro. Nɛ́ garo.
24 Gidiɔn Dii gbãgbãkii bò gwe, ben à tɔ́ kpà guu pìnɛ Dii Aafiade. À kú Ɔfla Abiɛza gwe ai
kɔ̃n a gbã̀ao.

Tãa gbãgbãkii gborona

25 Zĩ beeea gwãavĩ Dii bènɛ: Ǹ n de zùswaree kɛ̀ kà wɛ̃̀ swɛɛplaa kũ ǹ Baali gbãgbãkii kɛ̀ n
dee vĩi gboro ǹ Asɛra lí kɛ̀ zɛ à saɛ zɔ̃ ǹ nɛ.
26 Ǹ mamɔma Dii n Luda gbãgbãkii bo a zɛ́a gu gbãaa kɛ̀kii musu. Ǹ Asɛra lí kɛ̀ ń zɔ̃̀ sɛ́ɛ
yàka ũ ǹ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ oma kɔ̃n zù pìo.
27 Ben Gidiɔn a zĩkɛrinɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn kuri à kɛ̀ lán Dii ònɛ nà. Kɛ̀ èe vĩa kɛɛ a de bɛdeenɔnɛ kɔ̃n
wɛ́tɛdeenɔ yãnzi, èe we à kɛ̀ fãantɛ̃ro, gwãavĩn à kɛ̀.
28 Kɛ̀ wɛ́tɛdeenɔ fɛ̃ɛ kɔngɔ, aɔ̃ è wà Baali gbãgbãkii gbòro wà Asɛra lí kɛ̀ zɛ à saɛ zɔ̃̀ wà nɛ̀
wà saa ò kɔ̃n zùo sa'oki dufu kɛ̀ wà bòa.
29 Ben aɔ̃ kɔ̃ làla: Dé bé à kɛ̀kii kɛ̀? Kɛ̀ wà dɔ̀ńzi wà gbèkagbeka, ben aɔ̃ mà wà bè: Yoasi nɛ́
Gidiɔn bé à kɛ̀ lɛ.
30 Ben wɛ́tɛdeenɔ gàa wà bè Yoasinɛ: Ǹ bɔ kɔ̃n n nɛ́o wà à dɛ, zaakɛ à Baali gbãgbãkii gbòro
bensɔ̃ à Asɛra lí kɛ̀ zɛ à saɛ zɔ̃̀ à nɛ̀.
31 Ben Yoasi bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ligaaziinɔnɛ: Ámbe é yã sí kɔ̃n Baalioɔ́? Ámbe é à bɔɔ́? Weé gbɛ̃ kɛ̀
yã sìo dɛ ai guu gɔ̃ gá dɔ. Tó tãan à ũ, à gí a zĩndao à gbãgbãkii kɛ̀ wà gbòro yãnzi.
32 Zĩ beeean wà tɔ́ kpà Gidiɔnnɛ Yerubaali wà bè: Wà à tó kɔ̃n Baalio, zaakɛ à gbãgbãkiin
à gbòro.

Gidiɔn sèedagbekana Diia

33 Midiãnɔ kɔ̃n Amalɛkinɔ kɔ̃n ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa gbɛ̃ pãndenɔ kɔ̃ kàkɔ̃a ń píngi aɔ̃ bikũ̀ Yodaa,
ben aɔ̃ bùra káɛ Yɛzɛrili guzurɛn.
34 Dii Nini sù Gidiɔn-a, ben à Abiɛzanɔ sìsi kɔ̃n kuuo lɛ aɔ̃ mɔ́ wà tɛ́azi.
35 À gbɛ̃nɔ zĩ̀ Manasenɔ bùsu gu píngia wà ń sísi se aɔ̃ mɔ́ wà tɛ́azi. Ben à gbɛ̃nɔ zĩ̀ Asanɔ
bùsun kɔ̃n Zɛbuluninɔ bùsuo kɔ̃n Nafatalinɔ bùsuo. Ben aɔ̃ mɔ̀ wà nàḿma.
36 Gidiɔn bè Ludanɛ: Tó nɛ́ Isarailinɔ bɔ ma gãzĩ lán n à lɛ́ gbɛ̃̀mɛ nà,
37 ǹ gwa, mɛ́ɛ sãkã kaɛɛ blɛwɛɛgbɛ̃kiia. Tó kpíi kpà sãkã pìa ado, bensɔ̃ tɔɔtɛ gɔ̃̀ kori, mɛ́ dɔ̃
sa kɛ̀ nɛ́ Isarailinɔ bɔ ma gãzĩ lán ń ò nà.
38 Ben à kɛ̀ lɛ. Kɛ̀ guu dɔ̀, ben à fɛ̃ɛ idɛ'idɛ, à sãkã pì fɛ̃̀, à í taa pà.
39 Ben Gidiɔn bè Ludanɛ: Ǹton pɔ fɛ̃maoro. Má yezi mà yã gbekamma gɛ̃̀n do dɔ. Ǹ tó mà
gwa sãkãa gɛ̃̀n do dɔ. Kɛ̀kii sa, ǹ tó kpíi kpá tɔɔtɛa ado, sãkã gɔ̃ kori.
40 Gwãavĩ beeea Ludaa kɛ̀ lɛ. Kpíi kpà tɔɔtɛa gu píngia, sãkã bé à gɔ̃̀ kori ado.

7

Gidiɔn kɔ̃n a gbɛ̃nɔ zĩ̀blena Midiãnɔa

1 Gidiɔn kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ fɛ̃ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ aɔ̃ gàa wà bùra káɛ Arodi íbɔkiia. Midiãnɔ
bùra kú guzurɛn gu'igbãroo kpa Mɔre sĩ̀sĩgɛɛzi.
2 Ben Dii bè Gidiɔnnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúnyonɔ kɛ̀ pari, mɛ́ Midiãnɔ nańnɛ ń ɔzĩro. Tó má ń náńnɛ
ń ɔzĩ, aɔ̃é ĩa dã wà be ń zĩnda gbãaa bé à ń bɔ́.
3 Ǹ kpàakpa kɛ gĩa ǹ beńnɛ, gbɛ̃ kɛ̀ swɛ̃̀ kɛ̃̀n, ben èe lugalugaa, adee ɛara. Ben gɔ̃ɔn bɔrɔ baro
awɛɛplaaa ɛ̀ara, gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri bé à gɔ̃̀.
4 Ben Dii bè Gidiɔnnɛ: Aɔ̃ kpɛ́ pari ai tia. Ǹ gáńyo í kiia, mɛ́ ń plɛplɛnnɛ gwe. Gbɛ̃ kɛ̀ má
ònnɛ aɔ̃é gányonɔ bé weé gá, gbɛ̃ kɛ̀ má ònnɛ aɔ̃é gányoroonɔ sɔ̃ bé weé gɔ̃.
5 Kɛ̀ à gàańyo í kiia, Dii bènɛ: Ǹ gbɛ̃ kɛ̀ ń è aɔ̃ lɛ́ pɛ̀ ía lán gbɛ̃ɛ bànɔ plɛkɔ̃tɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kùɛ
ń kosooa wà í dã̀ ɔɔo wèe miinɔ.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ pɛ̀ íanɔ gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ basɔɔromɛ. Gbɛ̃ kpaaanɔ sɔ̃ kùɛ ń kosooa aɔ̃ í mì.

7 Ben Dii bè Gidiɔnnɛ: Mɛ́ Midiãnɔ naare a ɔzĩ kɔ̃n gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ basɔɔroo kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ pɛ̀
íanɔo sa mà a bɔ. Ǹ gbɛ̃ kpaaanɔ gbarɛ, aɔ̃ baade tá a bɛ.
8 Ben Gidiɔn gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ basɔɔroo pìnɔ sɛ̀, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe taa bɛɛnɔ kũsãɛnɔ kɔ̃n ń kuunɔ
sìḿma, ben à ń gbáɛ.

Gidiɔn kú sĩ̀sĩ musu, Midiãnɔ bùra kú guzurɛn à gĩzĩ.
9 Gwãavĩ beeea Dii yã ònɛ à bè: Ǹ fɛɛ ǹ gáńzi ń bùran, zaakɛ ma ń nánnɛ n ɔzĩ.
10 Tó vĩa e n kũu ǹ gáńzimɛ, ǹ pita ǹ gá lɛdo kɔ̃n n zĩkɛri Purao
11 ǹ swã kpá yã kɛ̀ aɔ̃ɔe oozi. Yã pì é n gba swɛ̃̀ lɛ ǹ gáńzi ń bùran. Ben à pìta kɔ̃n a zĩkɛri
Purao aɔ̃ sɔ̃̀ ń bùra lɛ́zi.
12 Midiãnɔ kɔ̃n Amalɛkinɔ kɔ̃n ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa gbɛ̃ pãndenɔ kaɛna guzurɛn ń píngi, aɔ̃ kpá
lán sutɛ̃nɔ bà. Wèe fɔ̃ wà ń lakuminɔ nàroro, aɔ̃ɔ pari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà.
13 Kɛ̀ Gidiɔn kà gwe, à gbɛ̃ke lè, èe a nanaa tɔ̃kɛ̃ɛ a gbɛ̃ndoonɛ à bè: Ǹ nanaa kɛ̀ má ò ma.
Má è burɛdi kɔ̃̀ɔ kporogoo e gbegere paa, ben à lɛ̀ɛ wa bùran à sì bisakutaaa, ben kutaa pì lɛ̀ɛ
kpɛɛgãnda à gɔ̃̀ kaɛna.
14 Ben à gbɛ̃ndoo pì bènɛ: Yoasi nɛ́ Gidiɔn, Isaraili bori fɛ̃ɛdaan ń è gwe, èe kɛ pɔ́ pãndenlo.
Luda Midiãnɔ kɔ̃n wa bùrao nànɛ à ɔzĩ píngi.
15 Kɛ̀ Gidiɔn nanaa pì yã mà kɔ̃n à bɔkɔ̃tɛnao, à dɔnzi kɛ̀ Diinɛ. Ben à ɛ̀ara Israililnɔ bùran
à bè: À fɛɛ! Dii Midiãnɔ nàwe wa ɔzĩ.
16 À gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ basɔɔroo pìnɔ kpàatɛ gãli aagɔ̃, ben à kuu kɔ̃n lo korio kpà ń baadea.
Ben wà sɛ̃̀ tɛ́ sɔ̀tɔsɔtɔ loo pìnɔ guu.
17 À bèńnɛ: Mɛ́ɛ gaa ai ń bùra lɛ́a. Àgɔ̃ ma gwaa. Lán á è má kɛ̀ nà, à kɛ lɛ se.
18 À liga ń bùrazi píngi. Tó mapi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúmaonɔ wa kuu pɛ̀, à a pɔ́ pɛ́ se à wii lɛ́ à be:
Dii pɔ́mɛ kɔ̃n Gidiɔn-o.
19 Gidiɔn kɔ̃n gɔ̃ɔn basɔɔroo kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ kà bùra lɛ́a lezãndo gudãkparinɔ kɔ̃ lendekɛna
gbɛra gɔ̃ɔ. Ben aɔ̃ ń kuu pɛ̀ ń píngi, aɔ̃ loo kɛ̀ aɔ̃ kũnanɔ wìwi.
20 Ben gãli aagɔ̃ɔ pìnɔ baade a kuu pɛ̀ aɔ̃ ń loonɔ wìwi. Aɔ̃ɔ sɛ̃̀ tɛ́nɔ kũna ɔzɛɛo, aɔ̃ kuu kɛ̀ aɔ̃ɔe
pɛɛnɔ kũna ɔplaan. Ben aɔ̃ wii lɛ̀ wà bè: Dii kɔ̃n Gidiɔn-o fɛ̃ɛdaamɛ.
21 Baade zɛ a gbɛ̀n ligana bùrazi, ben bùradeenɔ fɛɛ wà lɛ̀ kɔ̃a kɔ̃n wiiio aɔ̃ bàa lɛ̀.
22 Kɛ̀ wà kuu mɛ̀n wàa do kpɛ́ basɔɔroonɔ pɛ̀ lɛ, Dii tò bùra pì deenɔ kɔ̃ dɛ̀dɛ kɔ̃ tɛ̃ɛ kɔ̃n
fɛ̃ɛdaao. Zĩ̀kari pìnɔ bàa lɛ̀ wà tà Bɛtɛsita kɔ̃n Zererao ai Abɛli Mɛɔla lɛ́a Taba kpa.
23 Wà Nafatalinɔ kɔ̃n Asanɔ sìsi kɔ̃n Manasenɔ ń píngi, ben aɔ̃ pɛ̀ɛ Midiãnɔzi.
24 Ben Gidiɔn gbɛ̃nɔ zĩ̀ aɔ̃ gàa Ɛflaimunɔ gukpiideen píngi, aɔ̃ bèńnɛ: À pita à gá Midiãnɔzi.
À zɛ́ zɔ̃ńnɛ Yoda bikũkiinɔa ai Bɛtɛbara. Ben wà Ɛflaimunɔ sìsi ń píngi aɔ̃ gàa wà zɛ́ zɔ̃̀ńnɛ Yoda
bikũkiinɔa ai Bɛtɛbara.
25 Ben Ɛflaimunɔ Midiã kínanɔ kũ̀ gɔ̃ɔn plaa, Orɛbu kɔ̃n Zebuo. Aɔ̃ Orɛbu dɛ̀ gbɛ̀ saɛ, kɛ̀ wè be
tia Orɛbu gbɛ̀. Aɔ̃ Zebu dɛ̀ dɔ, guu pìn wè be tia Zebu geepi'ifɛ̃kii. Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà pɛ̀ Midiãnɔa.
Ben wà kína pìnɔ mì zɔ̃̀zɔ̃ wà gàao Gidiɔnnɛ Yoda baa kãa kpa.

8

1 Ɛflaimunɔ Gidiɔn là wà bè: Bɔ́yãnzin ń kɛ̀we lɛzi? Kɛ̀ nɛ́ɛ gaa zĩ̀ ká kɔ̃n Midiãnɔ, ben nɛ́ɛ
wa sísiroo? Ben aɔ̃ wisɔ̃̀zi lɛ pãsĩpãsĩ,
2 ben à bèńnɛ: Bɔ́n má kɛ̀ kɛ̀ kà a pɔ́ ũu? A Ɛflaimunɔ geepi kɔ̃ɔwɛna maa dɛ wamɔwa
Abiɛzanɔ geepikɛkɛnala.
3 Luda Midiã kínanɔ Orɛbu kɔ̃n Zebuo nàare a ɔzĩ. Bɔ́n ma fɔ̃ má kɛ̀ kɛ̀ kà a pɔ́ ũu? Kɛ̀ à òńnɛ
lɛ, ben aɔ̃ pɔfɛ̃ gbasa à kpàɛ sa.

Zɛba kɔ̃n Zalamunao dɛdɛna

4 Gidiɔn kɔ̃n a gbɛ̃ gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ basɔɔroonɔɔ kpɛ́ wèe pɛɛɛ Midiãnɔzi, baa kɛ̀ aɔ̃ gbãaa
bùsa. Kɛ̀ aɔ̃ kà Yodazi, ben aɔ̃ bikũ̀.
5 Ben à bè Sukodeenɔnɛ: À ma gbɛ̃nɔ gba pɔ́blee. Aɔ̃ gbãaa bùsa bensɔ̃ má kpɛ́ mɛ́ɛ pɛɛɛ
Midiã kínanɔ Zɛba kɔ̃n Zalamunaozi.
6 Ben Suko gbɛ̃nsinɔ bè: Zɛba kɔ̃n Zalamunao gɛ̃̀ n ɔzĩ kɔ̀n yɔ́? À kɛ̀ dia wé n zĩ̀karinɔ gba
pɔ́bleee?
7 Gidiɔn wèńla à bè: Zaakɛ á ò lɛ, tó Dii Zɛba kɔ̃n Zalamunao nàmɛ ma ɔzĩ, mɛ́ a kɛ gyáigyai
kɔ̃n gbáa lɛ̀o.
8 Zaa gwe à gàa Pɛniɛli, ben à wɛ́ɛ kɛ̀ḿma lɛ dɔ. Pɛniɛlideenɔ wèàla lán Sukodeenɔ wèàla
nàmɛ dɔ,
9 ben à bèńnɛ se: Tó ma gaa ma su aafia, mɛ́ gudãkpaki lezĩ kɛ̀ gboro.

10 Zɛba kɔ̃n Zalamunao kú Kako kɔ̃n ń zɪ̀karinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ gɛ̃ro. Ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa zɪ̀kpɛɛ kɛ̀ aɔ̃
gɔ̃̀nɔn gwe. Aɔ̃ fɛ̃ɛdadeenɔ gàga gɔ̃ɔn bɔrɔ baswɛɛdo.
11 Gidiɔn laatarinɔ zɛ́ sɛ̀ Nɔba kɔ̃n Yɔgbɛao ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, ben à sì zɪ̀kari pìnɔ tɛ́ gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃
sã̀ ń zĩnda yãn.
12 Midiã kína pìnɔ Zɛba kɔ̃n Zalamunao bàa lɛ̀, ben à pɛ̀ɛńzi à ń kũkũ, ben à tò ń zɪ̀karinɔ
lɛ̀kɔ̃a ń píngi.
13 Kɛ̀ Yoasi nɛ́ Gidiɔn bɔ̀ zɪ̀lan èe suu, à bɔ̀ɛ Ɛrɛsi Gbɛ̀kotozɛn,
14 ben à Suko gɔ̃kparɛ ke kũ̀ à à làla yãzi, ben gɔ̃kparɛ pì Suko gbɛ̃nsinɔ tɔ́ kɛ̃̀nɛ takadan
gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri awɛɛswɛɛplaa.
15 Ben Gidiɔn gàa à Sukodeenɔ lè à bè: Zɛba kɔ̃n Zalamunaon yɛ̀. A ma lalandi kɛ̀ yã a bè,
Zɛba kɔ̃n Zalamunao e gɛ̃ ma ɔzĩ kòro. É fɔ̃ à ma gbɛ̃ kɛ̀ ń gbãaa bùsanɔ gba pɔ́bleero.
16 Ben à wɛ́tɛ pì gbɛ̃nsi pìnɔ kũ̀kũ à ń kɛ́ gyáigyai kɔ̃n gbáa lɛ̀o, aɔ̃ dɔ̃̀ ń mɛ̀a.
17 Ben à gàa à Pɛniɛli gudãkpaki lezĩ gbòro à wɛ́tɛ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ.
18 Ben à Zɛba kɔ̃n Zalamunao là à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ a ń dɛ́dɛ Tabonɔɔ dɛ diamɛ? Aɔ̃ wèàla wà bè:
Aɔ̃ɔ dɛ lán n bàmɛ, aɔ̃ kakana dɛ lán kínɛnɔ bà.
19 Ben Gidiɔn bèńnɛ: Ma vɪ̀i dadɔ̃nkɔ̃deenɔn gwe. Tó a ń tó yã, kɔ̃n Diio mɛ́ a dɛdɛro.
20 Ben à bè a daudu Yɛtanɛ: Ǹ fɛɛ ǹ ń dɛdɛ. Nɛ́ pì e a fɛ̃ɛdaa wotoro, vĩa à kũ̀, zaakɛ nɛ́
fétemɛ.
21 Ben Zɛba kɔ̃n Zalamunao bè: Ǹ fɛɛ ǹ wa dɛdɛ n zĩnda. Baade kɔ̃n a gbãaaomɛ. Ben Gidiɔn
fɛ̀ɛ à ń dɛ́dɛ à mɔ̀ kã̀mbɛɛ kɛ̀ da ń lakuminɔ waalɛ bɔ̀ɛ.
22 Isarailinɔ bè Gidiɔnnɛ: Ǹ gɔ̃ wa mìdee ũ kɔ̃n n boriinɔ. Zaakɛ ḿbe n wa bɔ Midiãnɔ ɔzĩ.
23 Ben Gidiɔn bèńnɛ: Mɛ́ gɔ̃ a mìdee ũro, baa ma nɛ́. Diin a kí ũ.
24 Ben à ɛ̀ara à bèńnɛ: Mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛawa: A baade swãi kɛ̀ à sìḿma kpáma mɛ̀n doodo.
Midiãnɔ ègɔ̃ vura swãi dana, zaakɛ Sumaila boriinɔmɛ.
25 Aɔ̃ bènɛ: Wé kpámma kɔ̃n nɔ̀sɛo do. Aɔ̃ bisa kpàɛ, ben baade swãi kɛ̀ à sìḿmanɔ dàn mɛ̀n
doodo.
26 Vura swãi kɛ̀ à gbèkaḿma pìnɔ tìisi kà kilo baro, mɔ̀kãmbɛɛnɔ kɔ̃n swãinɔ kɔ̃n gumusu
tɛ̃aa kɛ̀ Midiã kínanɔɔ dananɔ kɔ̃n mɔ̀kãmbɛɛ kɛ̀ da ń lakuminɔ waalɛnɔ baasi.
27 Ben à pì màsokɛbɔ ũ à pɛ̀ɛ a bɛ wɛ́tɛn zaa Ɔfla. Ben Isarailinɔ pãpãa kɛ̀ wà dɔ̀zi ń píngi,
ben à gɔ̃̀ takutɛɛ ũ Gidiɔnnɛ kɔ̃n à bɛdeenɔ.
28 Lɛn Isarailinɔ Midiãnɔ gbãaa bùsa lɛ. Midiãnɔɔ e e wà mì bɔ̀ dɔro. Ben Isarailinɔ bùsu gɔ̃̀
kaɛna aafia Gidiɔn gurɔ ai wɛ̃̀ baplaa.

Gidiɔn gana

29 Yoasi nɛ́ Gidiɔn gàa à vɛ̃̀ɛ a bɛ.
30 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ à ń ínɔ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akurimɛ, zaakɛ à nɔɔnɔɔ pari.
31 À nɔpɔsɛɛ vĩ dɔ zaa Sɛkɛmu kɛ̀ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ìo, ben wà tɔ́ kpànɛ Abimɛlɛki.
32 Yoasi nɛ́ Gidiɔn gà a zikũmmɛ, ben wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a de pɔ́o zaa Ɔfla Abiɛza.
33 Kɛ̀ Gidiɔn gà gɔ̃ɔ, ben Isarailinɔ ɛ̀ara wà pãpãa kɛ̀ wà dɔ̀ Baalizi. Ben aɔ̃ tãa kɛ̀ wè be
Baalibaakuwao pɛ̀ɛ ń dii ũ,
34 ben Dii ń Luda kɛ̀ à ń bɔ́ ń ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligańzi kpa píngianɔ ɔzĩ yã sã̀ńgu.
35 Aɔ̃ɔe gbɛ̃kɛɛ kɛ Gidiɔn kɛ̀ wè benɛ dɔ Yerubaali bɛdeenɔnɛ yã maaa kɛ̀ à kɛ̀ńnɛ píngi
musuro.

13

Samusĩ ina

1 Isarailinɔ ɛ̀ara wà yã kɛ̀ Dii gìzi kɛ̀ dɔ, ben Dii ń ná Filisitininɔnɛ ń ɔzĩ ai wɛ̃̀ baplaa.
2 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú Zɔra, Dani boriimɛ, à tɔ́n Manɔa. À naɔ̃ nɛ́ pãaamɛ, èe nɛ́ iro.
3 Dii Malaika bɔ̀ à mɔ̀ nɔgbɛ̃ pìzi à bè: Ǹ ma! Pãaan n ũ, nɛ́ɛ nɛ́ iro, mɔde nɛ́ nɔ̀ sí ǹ nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃
ũ.
4 Ǹ làakari kɛ! Ǹton geepiwɛ̃ɛ ke í gbãa ke miro. Ǹton tɛ̃̀ ke blero.
5 Nɛ́ nɔ̀ sí ǹ nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ. Gɛ̃ɛ tón na nɛ́ pì mìaro, zaakɛ eégɔ̃ dɛ Luda pɔ́ ũmɛ zaa a igurɔ. Àmbe
eé na Isarailinɔ bɔnaa Filisitininɔ ɔzĩ.
6 Ben nɔgbɛ̃ pì gàa à ò a zãnɛ à bè: Luda gbɛ̃ke mɔ̀ ma kiia. Tó n à è, à dɛ lán Luda Malaika
bà à naasi vĩ maamaa. Mɛ́ɛ à la tó mán à bɔ̀nlo, bensɔ̃ èe a tɔ́ omɛro.
7 À bèmɛ mɛ́ nɔ̀ sí mà nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ. À bèmɛ màton wɛ̃ɛ ke í gbãa ke miro, bensɔ̃ màton tɛ̃̀ ke
blero, zaakɛ nɛ́ pì égɔ̃ dɛ Luda pɔ́ ũmɛ zaa a igurɔ ai à wɛ̃̀ndi lɛ́n.
8 Ben Manɔa wɛ́ɛ kɛ̀ Diia à bè: N yã nna Dii! Ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ ń zɪ̀ ɛara à mɔ́ dɔ à yã kɛ̀ wé kɛ kɔ̃n
nɛ́ pìo à ina gbɛraa dawe.

[9] Luda Manɔa yã mà, ben Luda Malaika pì ɛ̀ara à mɔ̀ nɔgbɛ̃ pìzi gurɔɔ kɛ̀ à kú bura. À zã
Manɔa kúo gwero,
[10] ben à kɛ̀ kpaa à bàa lɛ̀ à gàa à ònɛ à bè: Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ à mɔ̀ mazi zĩ mɔ̀a kɛ̀ dɔee!
[11] Manɔa fɛ̀ɛ à tɛ̀ a naɔ̃zi. Kɛ̀ à kà gɔ̃gbɛ̃ pì kiia, à à là à bè: Ḿbe n yã ò ma naɔ̃ɔ́? À wèàla à
bè: Mámbee!
[12] Ben Manɔa à là à bè: Tó n yã pì gàa à kɛ̀ lɛ, ńɛ́ pì kuuna égɔ̃ dɛ diamɛ? Bɔ́ zĩin eégɔ̃ kɛɛ?
[13] Dii Malaika wèàla à bè: N naɔ̃ gɔ̃ yã kɛ̀ má ònɛ kũna píngi.
[14] Àton geepi lí pɔ́ke blero. Àton wɛ̃ɛ ke í gbãa ke miro. Àton tɛ̃̀ ke blero. Àgɔ̃ yã kɛ̀ má dìɛnɛ
kũna píngi.
[15] Ben Manɔa bènɛ: N yã nna, ǹ zɛ gĩa ai wà blènɛ bɔ̀rɔ kɛkɛnnɛ.
[16] Dii Malaika wèàla à bè: Baa tó ma gɔ̃ kɛ̀, mɛ́ n pɔ́ke blero. Tó n sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́
kũ soru kɛ̀, ǹ o Diia. Manɔa e dɔ̃ kɛ̀ Dii Malaikanlo,
[17] ben à à là à bè: N tɔ́n diaa? Tó yã kɛ̀ ń ò pì kɛ̀, wé sáabu kɛnnɛ.
[18] Dii Malaika wèàla à bè: Bɔ́yãnzin nɛ́ɛ ma tɔ́ gbekaazi? Tɔ́ bɔnsaɛmɛ.
[19] Ben Manɔa blènɛ bɔ̀rɔ kũ̀ à flawa sɛ̀ à Dii gbã̀gbão gbɛ̀ ke musu. Kɛ̀ Manɔa kɔ̃n a naɔ̃o
wɛ́ɛ kà wèe gwaa, ben Dii yãbɔnsaɛ kɛ̀
[20] à tò tɛ́ bɔ̀ sa'okii pìn à fɛ̀ɛ musu, ben Dii Malaika fɛ̀ɛ tɛ́nɛnɛ pì guu à tà musu. Kɛ̀ Manɔa
kɔ̃n a naɔ̃o è lɛ, ben aɔ̃ dàɛ ń puua.
[21] Dii Malaika e gà à mɔ̀ Manɔa kɔ̃n a naɔ̃ozi dɔro, ben Manɔa dɔ̃̀ sa kɛ̀ Dii Malaikamɛ.
[22] Manɔa bè a naɔ̃nɛ: Wa gan gweee! Zaakɛ wa wɛ́ɛ sì Ludalɛ.
[23] Ben à naɔ̃ bènɛ: Tó Dii yezi à wa dɛmɛ, lɛ èe saa kɛ̀ wá òa kɔ̃n flawao síro, lɛ èe yã kɛ̀nɔ
owero bensɔ̃ èe yã pì ɔdɔawero.
[24] Nɔgbɛ̃ pì nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à tɔ́ kpànɛ Samusĩ. Nɛ́ pì bíta kũ̀, bensɔ̃ Dii aubarika dàn.
[25] Dii Nini nà zĩkɛnaa à guu gurɔɔ kɛ̀ à kú Daninɔ bùran, Zɔra dagura kɔ̃n Ɛsɛtaoluo.

14

Samusĩ nɔsɛna Filisitininɔ tɛ́

[1] Samusĩ gàa Timina, ben à Filisitini nɛ́nɔkparɛ ke è gwe.
[2] Kɛ̀ à sù, ben à bè a de kɔ̃n a daonɛ: Ma Filisitini nɛ́nɔkparɛ ke è zaa Timina. À gá à à
wɛtɛmɛ mà sɛ́ nɔɔ ũ.
[3] Ben à de kɔ̃n à dao bènɛ: Nɔɔ kú n danɛnɔ ke n boriinɔ tɛ́nloo? Ben nɛ́ gá ǹ nɔɔ sɛ́ Filisitini
gɛfɔɔdeenɔ tɛ́ɔ? Ben Samusĩ bè a denɛ: Ǹ gá ǹ à wɛtɛmɛ dé, zaakɛ nɔkparɛ pìn má yezi.
[4] À de kɔ̃n à dao e dɔ̃ kɛ̀ yã pì bɔ̀ Dii kiianlo, zaakɛ Dii e zɛ́ wɛtɛɛ à yã mɔ Filisitininɔnɛmɛ.
Gurɔ beeea Filisitininɔ bé wèe kí blee Isarailinɔa.
[5] Ben Samusĩ e gaa Timina kɔ̃n a de kɔ̃n a dao. Kɛ̀ aɔ̃ kà Timina geepi bura, músunɛ bɔ̀rɔ
bɔ̀ Samusĩzi èe pũtãa.
[6] Dii Nini sùa, ben à músu pì kũ̀ à kɛ̃̀kɔ̃rɛ lán wà be blènɛ bɔ̀rɔ à kɛ̃̀kɔ̃rɛ bà. À pɔ́ke kũna à
ɔzĩ sɔ̃ro. Èe yã kɛ̀ à kɛ̀ pì o a de ke a danɛro.
[7] Ben à gàa à yã ò kɔ̃n nɔkparɛ pìo, nɔkparɛ pì sɔ̃ kènɛ maa.
[8] Kɛ̀ à gurɔplaa kɛ̀, à fɛ̀ɛ èe gaa nɔɔ pì sɛ́ sa, ben à lìɛ à gàa músu gɛ̀ pì gwa. Ben à è zɔ́nɔ sà
dɔ̀ à gɛ̀a ai aɔ̃ í kɛ̀.
[9] Ben à ɔ dàn à à sà gà à wòto èe blee, ben èe taao. Kɛ̀ à kà a de kɔ̃n a dao kiia, à lìńnɛ aɔ̃ɔ
blè, mɔde èe ońnɛ kɛ̀ a bò músu gɛ̀ guunlo.

Samusĩ gara gbooto dana Filisitininɔnɛ

[10] À de gàa nɔkparɛ pì kiia, ben Samusĩ pɔnna pɔ́blee kɛ̀ńnɛ lán nɔsɛri è kɛ nà.
[11] Kɛ̀ à mɔ̀, wà gɔ̃kparɛnɔ sìsi gɔ̃ɔn baaakuri wàgɔ̃ kúo.
[12] Ben Samusĩ bèńnɛ: Má gara gbooto ke vĩ mà daare. Ai pɔ́blena gurɔ swɛɛplaaa kɛ̀ gá
papao, tó a fɔ̃ à gara pì bòmɛ, mɛ́ bisa kpáawa pii baaakuri kɔ̃n utao waa baaakuri.
[13] Tó ée fɔ̃ à bòmɛ sɔ̃ro, ámbe é bisa pii baaakuri kɔ̃n uta waa baaakurio kpáma. Ben aɔ̃
bènɛ: Ǹ ǹ gara pì dawe wà ma.
[14] À bèńnɛ:
Pɔ́blee bɔ̀ pɔ́sori guu,
pɔ́ nnaa bɔ̀ pɔ́ gbãaa guu.
Ben aɔ̃ɔe fɔ̃ wà gara pì bòro ai gurɔ aagɔ̃.
[15] À gurɔ siigɔ̃dee zĩn aɔ̃ bè Samusĩ naɔ̃nɛ: Ǹ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ n zãzi à gara pì bowe. Tó lɛnlo, wé n
kpata kɔ̃n n de bɛdeenɔ. Ase a wa sisi lɛ à wa pɔ́nɔ síwamɛ?
[16] Ben Samusĩ naɔ̃ e ɔ́ɔ dɔɔnɛ à bè: N zamagu! Ń yemaziro! N gara ke dà ma gbɛ̃nɔnɛ, bensɔ̃
nɛ́ɛ bomɛro. Ben à bènɛ: Mɛ́ɛ bo ma de ke ma danɛro. Bɔ́ bé à tò mɛ́ onnɛɛ?

[17] Èe ɔ́ɔ dɔɔnɛ ai gurɔ swɛɛplaaa pì gàa à pàpao. À gurɔ swɛɛplaadee pì zĩ ben Samusĩ gara pì
bònɛ kè à nàkɔ̃rɛa yãnzi, ben nɔɔ pì gàa à ò a gbɛ̃nɔnɛ.
[18] À gurɔ swɛɛplaadee zĩ ai ɔfãntɛ̃ gɔ̃ gá gɛ̃ kpɛ́n wɛ́tɛ pì gɔ̃kparɛnɔ bènɛ:
Bɔ́ nnaa bé à dɛ zɔ́laa?
Bɔ́ gbãaa bé à dɛ músulaa?
Ben Samusĩ bèńnɛ: Tó èe kɛ a bú wì kɔ̃n ma zùnunuoro, lɛ ée fɔ̃ a ma gara pì bòro.
[19] Dii Nini sùa, ben à gàa Asakɛlɔni à gɔ̃gbɛ̃nɔ dèdɛ gɔ̃ɔn baaakuri à ń pɔ́kãsãanɔ pìtim̀ma, ben
à gàa à kpà gbɛ̃ kè aɔ̃ à gara pì bònɛnɔa. Ben à pɔ fɛ̃̀ à tà a de bɛ.
[20] Ben wà Samusĩ nɔɔ pì kũ̀ wà kpà à gbɛ̃nna kè zè à saɛ nɔɔ pì sɛ́gurɔɔ zĩa.

15

Samusĩ tɛ́sɔ̃na Filisitininɔ buraaa

[1] Kè à kè gurɔ plaa, burapɔnɔkɛkɛgurɔɔ kà, ben Samusĩ blènɛ bɔ̀rɔ kũ̀ à gàa a nɔɔ pì gwao.
À bè: Má yezi mà gá ma naɔ̃zi kpɛ́ guu. Ben à nɔɔ pì de e à gba zɛ́ro
[2] à bè: Mɛ́ɛ daa n yezinlo, ben ma à kpà n gbɛ̃nnaa. À dãaro maa dɛàla. Ǹ à sɛ́ à gɛ̃ɛ ũ.
[3] Samusĩ bèńnɛ: Tó ma yã zaaa kè a Filisitininɔnɛ sa, mɛ́gɔ̃ taari vĩ dɔro.
[4] Samusĩ gàa à gbɛ̃ngboonɔ kũ̀kũ wàa do kpɛ́ basɔɔro, ben à sɛ̃̀ yìyi sɔ̀ɔɔsɔɔɔ. À gbɛ̃ngboo
pìnɔ vlãa yìyi kɔ̃a plaplaa, ben à sɛ̃̀ pì yìyi ń vlãa pìnɔa.
[5] À tɛ́ nà sɛ̃̀ pìnɔa, ben à gbɛ̃ngboo pìnɔ gbàrɛ Filisitininɔ bura. Aɔ̃ blɛwɛɛ tɛ́ kũ̀ píngi kɔ̃n ń
blɛwɛɛ gbànɔ kɔ̃n ń geepi búnɔ kɔ̃n ń kùkpɛnɔ píngi.
[6] Ben Filisitininɔ bè: Dé bé à yã kè taka kèwee? Ben wà bè: Samusĩmɛ, Timina gbɛ̃ anzure.
À anzure pì à nɔɔ sìamɛ, ben à kpà à gbɛ̃nnaa. Ben Filisitininɔ gàa wà tɛ́ sɔ̃̀ nɔɔ pìa kɔ̃n a deo.
[7] Samusĩ bèńnɛ: Zaakɛ á kè lɛ, mɛ́ kámma boro ai ma gaa gɛ̃ɛ booawa.
[8] À sì ń tɛ́ à ń kɛ́ dúgudugu, aɔ̃ dɛdɛna pì gɛ̃̀ ɔla, ben à gàa à vɛ̃̀ɛ Etamu gbèwɛɛn.

Filisitininɔ dɛdɛna kɔ̃n zaaki gɛɛwao

[9] Filisitininɔ gàa wà bùra kàɛ Yudanɔ bùsun, aɔ̃gɔ̃ kpá guula ai Gɛɛwa saɛ.
[10] Ben Yudanɔ ń lá wà bè: Bɔ́yãnzin a mɔwazi kɔ̃n zĩ̀ozi? Ben aɔ̃ bè: Wa mɔ wà Samusĩ
kũmɛ, lɛ wà kɛnɛ lán à kèwe nà.
[11] Ben Yudanɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃ɔnɔ gàa Etamu gbèwɛɛ kiia aɔ̃ bè Samusĩnɛ: Ń dɔ̃ kè Filisitininɔ
bé wèe kí bleewaroo? Bɔ́ yãn ń kèwe gwee? À wèńla à bè: Pɔ́ kè aɔ̃ɔ kèmɛɛn má kèńnɛ.
[12] Ben aɔ̃ bè: Wa mɔ wà n yi wà n kpám̀mamɛ. Ben Samusĩ bè: À la damɛ kè é ma dɛ a
zĩndaro.
[13] Ben aɔ̃ bènɛ: Auo! Wé n dɛro. Wé n yi kɔ̃n bàomɛ wà n nańnɛ ń ɔzĩ. Ben aɔ̃ à yì kɔ̃n bà
dufuo mèn plaa aɔ̃ bɔ̀o gbèwɛɛ pì guu.
[14] Kè wà kào Gɛɛwa, ben Filisitininɔ mɔ̀ wà daàlɛ, aɔ̃ɔe wuu kaaa. Dii Nini sù Samusĩa, ben
bà kè wà à yìo a ɔɔnɔa gɔ̃̀ lán zĩndoo tɛ́kũna bà, ben bà pìnɔ zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ à ɔɔa.
[15] À zaaki gè dufu gɛɛwa è, ben à nàɛ à sè à gɔ̃ɔn wàa sɔɔroonɔ dèdɛo.
[16] Samusĩ bè:
Zaaki gɛɛwan ma gɔ̃ɔn wàa sɔɔroonɔ dèdɛo,
zaaki gɛɛwan ma ń tɔ̃tɔ̃okɔ̃la.
[17] Kè à yã pì ò à yã̀a, ben à gɛɛwa pì zĩ̀nna. Ben wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Gɛɛwa sĩ̀sĩ.
[18] Ímii à kũ̀ gbãa, ben à wii pɛ̀ Diizi à bè: Ń tò mamɔma n zɔ̀bleri ma zĩ̀ blè maamaa, ben
nɛ́ tó mà ga kɔ̃n ímiio mà lɛ́ɛ Filisitini gɛfɔɔdeenɔ ɔzĩɔ́?
[19] Luda Gɛɛwa gu zòoto pàra, ben í bɔ̀n. Samusĩ mì, ben à wɛ̃̀ndi sù à gbãaa è. Beee yãnzin
wè guu pì sísi Ɛnakore. À kú Gɛɛwa ai kɔ̃n a gbã̀ao.
[20] Samusĩ yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailinɔnɛ ai wɛ̃̀ baro Filisitininɔ kíblemmanagurɔ.

16

Samusĩ Gaza gɛ̃kii gbà gborona

[1] Samusĩ gàa Gaza à kaarua ke è gwe, ben à gɛ̃̀ à daɛo.
[2] Wà bè Gazadeenɔnɛ: Samusĩ kú kè. Ben aɔ̃ lìga guu pìzi, wèe à kpákpaa wɛ́tɛ gɛ̃kiia gwãavĩ.
Aɔ̃ yĩ̀tɛ gwãavĩ pìa wà bè: Tó guu dɔ̀, wé à dɛmɛ.
[3] Samusĩ dàɛ gwe ai lezãndo, ben à fɛ̀ɛ à gàa à wɛ́tɛ gɛ̃kii gbà kũ̀ kɔ̃n a lípɛɛ mèn plaaanɔ à
wùrɛ kɔ̃n à gbãngao lɛdo. À dà a gã̀n à gàa à zĩ̀nna sĩ̀sĩ kè aɛ dɔ Ɛblɔnua musu.

Samusĩ kɔ̃n Dɛlilao

[4] Beee gbɛra Samusĩ yè nɔgbɛ̃ kezi zaa Sɔrɛki guzurɛn, à tɔ́n Dɛlila.

5 Ben Filisitininɔ kínanɔ gàa wà nɔgbɛ̃ pì lè aɔ̃ bènɛ: Ǹ ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛzi lɛ ǹ e ǹ à gbãa bíta pì asii
dɔ̃ kɔ̃n dian wé kɛ nà wà gbãaa mɔ́nɛo. Tó wa à yì bào wa à gbãaa bùsa, wa baade é n gba
kondogi ɔɔ mɛ̀n wàa sɔɔro kpɛ́ basɔɔro.
6 Ben Dɛlila bè Samusĩnɛ: Ǹ ń gbãa bíta asii omɛ kɔ̃n dian weé kɛ nà wà n yi bào wà n gbãaa
busao.
7 À wèàla à bè: Tó wà ma yi kɔ̃n kyã yĩi mɛ̀n swɛɛplaaao, beee bé eé ma busa màgɔ̃ dɛ lán
baade bà.
8 Filisitininɔ kínanɔ mɔ̀ Dɛlilanɛ kɔ̃n kyã yĩi kɛ̀ èe kori kũrooo mɛ̀n swɛɛplaaa, ben à à yìo.
9 À kũ̀rinɔɔ utɛna kpɛ́tu, ben Dɛlila bè Samusĩnɛ: Samusĩ! Filisitininɔɔɛ zɛnla fá! Ben à kyã
pìnɔ kɛ̃̀kɛ̃ lán bà mùna bà, wèe à gbãaa asii dɔ̃ro.
10 Ben Dɛlila bènɛ: Nɛ́ɛ ma lalandi kɛɛ, nɛ́ɛ ɛgɛɛ toomɛmɛ. Ǹ omɛ sa dian weé n yi nà.
11 Ben à bènɛ: Tó wà ma yi kɔ̃n bà gègete dufu kɛ̀ wèe zĩi kɛo zikirooo, eé ma busa màgɔ̃ dɛ
lán baade bà.
12 Ben Dɛlila bà pì sɛ̀ à à yìo. À kũ̀rinɔɔ utɛna kpɛ́tu, ben à bè: Samusĩ! Filisitininɔɔɛ zɛnlaee!
Ben Samusĩ bà kɛ̀ dɔ a ɔɔa pì kɛ̃̀kɛ̃ lán sɔbuba bà.
13 Dɛlila bènɛ: Nɛ́ɛ ma lalandi kɛɛ ai tia. Nɛ́ɛ ɛgɛɛ toomɛ. Ǹ omɛ sa dian weé n yi nà? Ben à
bènɛ: Tó n ma mìkã gbã̀a mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kũ̀ ń dà àsan ń tã̀, ben n káro pɛ̀a, mɛ́ busa màgɔ̃
dɛ lán baade bà. Dɛlila tò ii à sɛ̀, ben à à mìkã gbã̀a mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ kũ̀ à tã̀ lán bisatãna
bà
14 à káro pɛ̀a. Ben à bè: Samusĩ! Filisitininɔɔɛ zɛnlaee! Ben à vù à àsa pì gà à wùrɛ kɔ̃n a
mìkão.
15 Dɛlila ɛ̀ara à bènɛ dɔ: Nɛɛ̀gɔ̃ bee ń yemazi, bensɔ̃ nɛɛ̀ ma náanɛ kɛro nɛ́? N ma lalandi kɛ̀
à kà gɛ̃̀n aagɔ̃. Nɛ́ɛ n gbãa bíta asii omɛro.
16 Lɛn ègɔ̃ nakɔ̃rɛɛa lɛ kɔ̃n yã beee takao yãana sai. Èe a zĩnda busaanɛ ai à gàa à fù mɛnaa
à yezi à ga.
17 Ben à yã kɛ̀ kú a swɛ̃̀n ònɛ píngi sa à bè: Gɛ̃ɛ e na ma mìa zikiro, zaakɛ wà ma kɛ Luda pɔ́
ũmɛ. Tó wà ma mì bò, ma gbãaa é bɔmagu, mɛ́ busa màgɔ̃ dɛ lán baade bà.
18 Kɛ̀ Dɛlila è à yã kɛ̀ kú à swɛ̃̀n òare píngi, ben à lɛ́kpãsã kɛ̀ Filisitininɔ kínanɔnɛ à bè: À ɛara
à mɔ́ gɛ̃̀n do dɔ, zaakɛ à à píngi òmɛ sa. Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà mɔ̀ à kiia, aɔ̃ɔ kondogi pì kũna.
19 Dɛlila tò ii Samusĩ sɛ̀ a gbála, ben à gɔ̃gbɛ̃ ke sìsi. À à mìkã gbã̀a mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ bò,
ben à nà busanaa à gbãaa pì bɔ̀n.
20 Dɛlila bè: Samusĩ! Filisitininɔɔɛ zɛnlaee! Ben à vù èe daa é kɛ lán yãa bà à a zĩnda bɔmɛ.
À dɔ̃ kɛ̀ Dii a tonlo.
21 Ben Filisitininɔ à kũ̀, wà à wɛ́ɛnɔ bɔ̀bɔ, ben aɔ̃ gàao Gaza. Aɔ̃ mɔ̀gotɛ̃ gata kpànɛ, ben wà
à dà èe wísi lɔɔ kpɛ́siaan.
22 À mìkã pì ɛ̀ara à nà kpaɛnaa dɔ à bona gbɛra.

Samusĩ gana

23 Filisitininɔ kínanɔ kɔ̃ kàkɔ̃a lɛ wà ń tãa Dagɔni gbãgbã, ben aɔ̃ɔe pɔnnaa kɛɛ wèe bè: Wa
tãa wa ibɛɛ Samusĩ nàwe wa ɔzĩ.
24 Kɛ̀ Filisitininɔ à è, aɔ̃ ń tãa sáabu kpà wà bè:
Wa ibɛɛ wa bùsu dɛ̀,
à wa gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ dúgudugu,
ben wa tãa à nàwe wa ɔzĩ.
25 Lán aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna nà aɔ̃ bè: À Samusĩ sísi à kɔ̃kɔ̃ owe. Ben wà à bɔ̀ kpɛ́siaan à yáadɔziyã
kɛ̀ńnɛ.
Kɛ̀ wà à zɛ̀ kpɛ́ wesagbanɔ dagura,
26 à bè gɔ̃kparɛ kɛ̀ à à ɔ kũnanɛ: Ǹ gámao wesagba kɛ̀ aɔ̃ kpɛ́ sɛnanɔ saɛ lɛ mà ɔ nanaa mà
gbãaa ea.
27 Tãakpɛ pì pà, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔɔ kú gwe kɔ̃n Filisitininɔ kínanɔ ń píngi. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
kpɛ́ pì musu kà gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃, kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ Samusĩ kɔ̃kɔ̃ gwa.
28 Samusĩ wɛ́ɛ kɛ̀ Diia à bè: Dii Luda, ǹ tó ma yã dɔngu. Luda, ǹ ma gba gbãaa gɛ̃̀n do dɔ lɛ
mà gɛ̃ɛ boo Filisitininɔa ma wɛ́ɛ mɛ̀n plaa yã musu.
29 À ɔ nàna wesagba mɛ̀n plaaa kɛ̀ aɔ̃ kpɛ́ pì kũna gura súusunɔa, à ɔplaa kú à dooa à ɔzɛɛ
kú à dooa dɔ.
30 À bè: Ǹ tó mà ga kɔ̃n Filisitininɔo! À nàɛ, ben à ɔ yĩ̀pazi kɔ̃n gbãaao, ben kpɛ́ pì gbòro à
sì Filisitininɔ kínanɔa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à guunɔ ń píngi. Gbɛ̃ kɛ̀ Samusĩ ń dɛ́dɛ a gagurɔɔnɔɔ
pari dɛ gbɛ̃ kɛ̀ à ń dɛ́dɛ gurɔɔ kɛ̀ à kú wɛ̃̀ndiola.

31 À dãaronɔ kɔ̃n à de bɛdeenɔ mɔ̀ ń píngi aɔ̃ à gɛ̀ sɛ̀ wà tào, ben aɔ̃ à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n à de
Manɔa pɔ́o, Zɔra kɔ̃n Ɛsɛtaoluo dagura. À yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailinɔnɛ ai wɛ̃̀ baro.

RUTU

Naomi kɔ̃n Rutuo

1 Gurɔɔ kɛ̀ yãgɔ̃gɔ̃rinɔɔ e kí blee Isarailinɔ bùsun, dekaa kà, ben gɔ̃gbɛ̃ ke bɔ̀ Bɛtɛlɛmu, Yudanɔ bùsun, à gàa gurɔplaa kɛ Mɔabunɔ bùsun kɔ̃n a naɔ̃o kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ.

2 Gɔ̃gbɛ̃ pì tɔ́n Ɛlimɛlɛki. À naɔ̃ tɔ́n Naomi. À nɛ́nɔ tɔ́n Malonu kɔ̃n Kiliɔ̃o. Ɛflata bùsu gbɛ̃nɔmɛ. Aɔ̃ gàa Mɔabunɔ bùsun, ben aɔ̃ɔ kú gwe.

3 Gwen Naomi zã Ɛlimɛlɛki gàn, ben à gɔ̃̀ gwe kɔ̃n a nɛ́ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ.

4 Aɔ̃ Mɔabu nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀ nɔɔnɔ ũ, à doo tɔ́n Opa, à doo sɔ̃ Rutu. Aɔ̃ɔ kú gwe lán wɛ̃̀ kuri taka bà, à gbɛran

5 Malonu kɔ̃n Kiliɔ̃o gà ń plaa ń píngi, ben Naomi gɔ̃̀ gɔ̃ɔ sai nɛ́ sai.

6 Kɛ̀ à kú Mɔabunɔ bùsun gwe, à mà kɛ̀ Dii a gbɛ̃nɔ wɛ̃nda gwà à ń gbá pɔ́blee, ben à soru kɛ̀ à ta kɔ̃n a nɛ́ naɔ̃ pìnɔ.

7 Ben à fɛ̃ɛ guu kɛ̀ à kún à dà zɛ́n kɔ̃n a nɛ́ naɔ̃ pìnɔ, aɔ̃ɔe taa Yudanɔ bùsun.

8 Ben à bè a nɛ́ naɔ̃ pìnɔnɛ: À liara à tá a danɔ kiia. Dii gbɛ̃kɛɛ kɛare lán á kɛ̀ a gɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃ gànɔnɛ nà kɔ̃n mapio.

9 Dii tó a baade ɛara à zã kɛ à vɛ̃ɛkii e. Kɛ̀ à lɛ́ zàḿma, ben aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀ gbãngbãn.

10 Aɔ̃ bènɛ: Wé tányo n gbɛ̃nɔ kiiamɛ.

11 Ben à bè a nɛ́ gyaanɔɔ pìnɔnɛ: À liara! Bɔ́yãnzi é támaozi? Mɛ́ ɛara mà nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ i lɛ à e à zã kɛḿma dɔn yɔ́?

12 À liara à tá! Ma zi kũ̀, mɛ́ e mà zã kɛ dɔro. Baa tó ma bè mɛ́ wɛ́ɛ dɔ zãkɛnazi, ben má è uusiɛa ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ìo,

13 é fɔ̃ à ń dã ai aɔ̃ bíta kũɔ́? É fɔ̃ àgɔ̃ kuu pɔsɛ ń yãnziɔ́? Auo, ma nɛ́nɔ! Dii kpɛɛ lìmɛmɛ. Yã kɛ̀ à a lee pì e kɛmɛ nnaro fá!

14 Aɔ̃ ɛ̀ara wà nà ɔ́ɔ dɔɔa, ben Opa lɛ́ zà a zã da pìa, mɔde Rutu gì à nàa.

15 Ben Naomi bènɛ: Ǹ gwa, n gbɛ̃ndoo e taa a gbɛ̃nɔ kɔ̃n a tãanɔzi. Ǹ liara ǹ táo.

16 Ben Rutu bènɛ: Ǹton nakɔ̃rɛma mà n tón mà táro. Guu kɛ̀ n kɛ̀sɛ e pɛɛɛn, wégɔ̃ lɛdomɛ. Guu kɛ̀ n pitan, gwen mɛ́ pitan. N gbɛ̃nɔ é gɔ̃ ma gbɛ̃nɔ ũ, n Luda é gɔ̃ ma Luda ũ.

17 Guu kɛ̀ n gan, gwen mɛ́ gan wà ma vĩi gwe. Gaa baasiro pɔ́ke é wa kɛ̃kɔ̃aro. Tó ma kɛ̃mma, Dii yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.

18 Kɛ̀ Naomi è à zɛ̀o à táaomɛ, èe yãke onɛ dɔro.

19 Ben aɔ̃ plaa ń píngi gàa aɛ ai aɔ̃ kà Bɛtɛlɛmu. Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe, wɛ́tɛ lògo ń yã musu. Gbɛ̃nɔ bè: Naomin gwe sɔ̃ɔ́?

20 Ben à bèńnɛ: Àtongae ma sísi Naomi dɔro, séde Mara, zaakɛ Gbãapingide pɔsiayã kɛ̀mɛ.

21 Ma gaa wɛ́tɛa kɔ̃n pɔ́o, ben Dii sùmao ɔkori. Bɔ́ yã bé à tò é ma sísi Naomii? Dii bɔ̀ ma kpɛɛ, Gbãapingide yã'ɔ̃amma kpàmazi.

22 Lán Naomi sù kɔ̃n Mɔabunɔ bùsuo nàn gwe kɔ̃n a nɛ́ naɔ̃ Rutu, Mɔabu boriio. Aɔ̃ kà Bɛtɛlɛmu gurɔɔ kɛ̀ wà nà nagãkɛ̃naamɛ.

2

Rutu dakɔ̃rɛna kɔ̃n Bɔazao

1 Naomi zã Ɛlimɛlɛki bɛ gɔ̃gbɛ̃ kee kuu, gbɛ̃nsi auzikideemɛ, à tɔ́n Bɔaza.

2 Mɔabu nɔgbɛ̃ Rutu bè Naominɛ: Ǹ tó mà gá bura nagã kɔ̃ɔ wɛ màgɔ̃ tɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ ma wɛ̃nda gwà kpɛɛ. Ben à bè a nɛ́ gyaanɔɔ pìnɛ: Ǹ gá!

3 Ben à fɛ̃ɛ à gàa nagã kɔ̃ɔ wɛ bura, ègɔ̃ tɛ́ pɔ́kɛ̃rinɔ kpɛɛ. À mɔ̀ à lè buraa kɛ̀ à gàan pì nɛ́ Ɛlimɛlɛki danɛ Bɔaza buraamɛ.

4 Ben Bɔaza bɔ̀ Bɛtɛlɛmu. Kɛ̀ à kà gwe, à ì kpà pɔ́kɛ̃rinɔa à bè: Dii gɔ̃ kúao! Ben aɔ̃ bènɛ: Dii aubarika dangu!

5 Bɔaza bè a zĩkɛri kɛ̀ dɛ à pɔ́kɛ̃rinɔ gwàri ũunɛ: Dé bé à nɔkparɛ kɛ̀kãa vĩi?

6 Ben à wèàla à bè: Nɔkparɛ pì nɛ́ Mɔabu nɔgbɛ̃ kɛ̀ Naomi bɔ̀o Mɔabunɔ bùsun à sùomɛ.

7 À bè mà tó à nagãa kɔ̃ɔ wɛ pɔ́kɛ̃rinɔ kpɛɛ, ben èe zĩi kɛɛ zaa kɔngɔ. Tian à mɔ̀ kámma bo féte kutaa guu.

8 Ben Bɔaza gàa à bè Rutunɛ: Ǹ ma yã ma. Ǹton gá nagã kɔ̃ɔ wɛ bú pãnde guuro. Ǹton gɛ̃walaro. Ǹ gɔ̃ kɛ̀ kɔ̃n ma nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ.

9 Ǹ wɛ́ɛ dɔ zĩi kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛɛzi ǹgɔ̃ tɛ́ ń kpɛɛ. Má ò ma gɔ̃kparɛnɔnɛ aɔ̃ton ĩa dammaro. Tó ímii e n dɛɛ, ǹ gá ǹ í kɛ̀ aɔ̃ kà orozãnɔn mi.

10 À kùɛnɛ à mì pɛ̀ɛ à bè: À kɛ̀ dia mamɔma kɛ̀ bori pãnde nɔgbɛ̃n ma ũ, n làakari dɔ̀ma, ben
n yã maaa kɛ̀mɛɛ?
11 Ben Bɔaza wèàla à bè: Wà yã kɛ̀ ń kɛ̀ n zã danɛ n zã gaa gbɛraa òmɛ píngi, lán n n de kɔ̃n
n dao tò nà kɔ̃n n bùsuo, ben n mɔ n vɛ̃ɛ gbɛ̃ kɛ̀ ń ń dɔ̃ yãroonɔ tɛ́.
12 Dii fĩa bonnɛ yã kɛ̀ ń kɛ̀ musu. Lán n mɔ n sɔtɔ Dii Isarailinɔ Luda ɔru guu nà, à fĩa bonnɛ
maamaa.
13 Rutu bè: Baa, n yã maaa kɛ̀mɛ fá! N ma làakari kpàɛmɛ, n yã nnaa ò mamɔma n zĩkɛrinɛ,
baa kɛ̀ n zĩkɛrinɔ doken ma ũro.
14 Pɔ́blegurɔ Bɔaza bènɛ: Ǹ mɔ́ ǹ pɔ́ ble kɛ̀ ǹgɔ̃ burɛdi zɔ̃ɔ dòa. Ben à vɛ̃̀ɛ pɔ́kɛ̃rinɔ saɛ. Bɔaza
pɔ́wɛɛ kpatana kpàa, ben à pɔ́ blè à kã̀ ai à kpaaa gɔ̃̀.
15 Kɛ̀ à fɛ̃ɛ èe gaa pɔ́ kɔ̃ɔ wɛ, ben Bɔaza ò gɔ̃kparɛnɔnɛ à bè: Baa tó èe pɔ́ kɔ̃ɔ wɛɛ nagãa kɛ̀
kaɛna tɛ́, àton wí daaro.
16 À à sà kenɔ bɔbɔnɛ nagãa guu à tó à kɔ̃ɔ wɛ. Àton pataaro.
17 Ben à pɔ́ kɔ̃ɔ wɛ̀ ai uusiɛ. Kɛ̀ à zɔ̃̀ à à wɛ́ɛ bɔ̀, à kà koto lɛ́ do taka bà.
18 Kɛ̀ à sɛ̀ à tào bɛ, ben à pɔ́ kɛ̀ à kɔ̃ɔ wɛ̀ pì ɔ̀dɔa a zã danɛ. À pɔ́ kɛ̀ à fùa à blee pì kpàa dɔ.
19 Ben à zã da à là à bè: Mákpan n pɔ́ kɔ̃ɔ wɛ̀n gbã̀a? N zĩi kɛ̀ mámɛ? Luda aubarika da gbɛ̃
kɛ̀ làakari dɔ̀mmaan. Ben à gbɛ̃ kɛ̀ à zĩi kɛ̀ à bura yã ònɛ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi kɛ̀ à bura gbã̀a tɔ́n
Bɔaza.
20 Ben Naomi bè: Ma Dii sáabu kɛ̀! À kpɛ́ èe gbɛ̃kɛɛ kɛɛ wamɔwa kɛ̀ wá bɛ̃ɛnɔnɛ kɔ̃n wa gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ gànɔ. Ben à ɛ̀ara à bè: Gbɛ̃ pì nɛ́ wa danɛ fɛ̃̀fɛ̃ bòrinɔ dokemɛ.
21 Ben Mɔabu nɔgbɛ̃ Rutu bè: À bèmɛ mà na a zĩkɛrinɔa ai aɔ̃ gá pɔ́ kɛ̃ wà yãao.
22 Ben Naomi bè a nɛ́ gyaanɔɔ pìnɛ: À maa ǹ gá kɔ̃n à nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ lɛ wàton ĩa damma
bura pãndearo yãnzi.
23 Ben à nà Bɔaza nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔa. Ègɔ̃ pɔ́ kɔ̃ɔ wɛɛ ń kpɛɛ ai wà gàa wà nagã kɔ̃n gbadooo kɛ̃̀
wà yã̀a. À kú a zã da bɛmɛ.

3

Rutu kɔ̃n Bɔazao zaa blɛwɛɛgbɛ̃kiia

1 Naomi bè a nɛ́ gyaanɔɔ pìnɛ: À maa mà bɛɛ wɛtɛnnɛ, guu kɛ̀ nɛ́ e ǹgɔ̃ kún aafia.
2 Bɔaza kɛ̀ ń kú kɔ̃n à zĩkɛrinɔ nɛ́ wa danɛnloo? Àmbe èe pɔ́wɛɛ gbɛ̃ɛ uusiɛa.
3 Ǹ zú o ǹ nɔ́si kɛmma. Ǹ n pɔ́ maaa da ǹ gá blɛwɛɛgbɛ̃kiia. Ǹton tó à n yã dɔ̃ro ai à pɔ́ blè
à í mì à yã̀a.
4 Tó à dàɛ, ǹ guu kɛ̀ à dàɛn gwa, ǹ gá ǹ à bisa lɛ́ sɛ́ ǹ daɛ à gbá saɛ. Eé yã kɛ̀ nɛ́ kɛɛ onnɛ.
5 Ben à bènɛ: Yã kɛ̀ ń ò píngi, mɛ́ kɛmɛ.
6 Ben à gàa blɛwɛɛgbɛ̃kiia à yã kɛ̀ a zã daa ònɛ pì kɛ̀ píngi.
7 Bɔaza pɔ́ blè à í mì, à pɔɔ kɛ̀ nna. À gàa à dàɛ pɔ́wɛɛ tò saɛ kãa kpa, ben Rutu lɔɔtɛ̀zi tɛɛɛ, à
bisa gò à gbála à dàɛ gwe.
8 Lezãndo kɛ̀ Bɔaza kɛ̀ gìri, à vù kɔ̃n iio à lìɛ, ben à è nɔgbɛ̃ bé à daɛna a gbá saɛ.
9 Kɛ̀ à bè, démɛ, ben Rutu wèàla à bè: N zĩkɛri Rutumɛ. Ǹ n bisa lɛ́ kúmala, zaakɛ ma danɛ
fɛ̃̀fɛ̃ kɛ̀ eé ma boon n ũ.
10 À bènɛ: Dii aubarika dangu! Gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ ń kɛ̀ zãa kɛ̀kii dɛ à káakupɔla. Nɛ́ɛ gá n gɔ̃kparɛ
wɛ̀tɛro, takaasidee kesɔ̃ auzikidee.
11 Ǹton tó vĩa n kũro. Pɔ́ kɛ̀ n wɛ́ɛ kɛ̀ píngi, mɛ́ kɛnnɛ, zaakɛ wɛ́tɛdeenɔɔ dɔ̃ ń píngi kɛ̀ nɔ
maaan n ũ.
12 Yãpuraamɛ! N danɛn ma ũ, mɔde danɛ fɛ̃̀fɛ̃ pãndee kuu à fɛ̃fɛ̃kɛɛ dɛmala.
13 Ǹ i kɛ̀ gwãavĩa, zia kɔngɔ tó à yezi à n bomɛ, à maa, à n bo. Mɔde tó èe weziro, má sì kɔ̃n
Diio mɛ́ n bo. Ǹ i kɛ̀ ai guu dɔ.
14 À daɛna à gbá saɛ gwe ai gukɛ̃kɔ̃anao, ben à fɛ̃ɛ ai guwɛɛ gɔ̃ gá kɛ̃, zaakɛ Bɔaza bènɛ àton
tó gbɛ̃kee dɔ̃ kɛ̀ à mɔ̀ blɛwɛɛgbɛ̃kiiaro.
15 À bènɛ dɔ: Ǹ n pɔ́dangãn poro ǹgɔ̃ kũna. Kɛ̀ à kũna, ben Bɔaza nagãa kànnɛ zaka lɛ́
swɛɛdo à dìnɛ, ben à tào bɛ.
16 Kɛ̀ à kà bɛ, à zã da à là à bè: Yã kɛ̀ dia gwee? Ben à yã kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì kɛ̀nɛ ònɛ píngi
17 à bè: À ma gba nagã zaka lɛ́ swɛɛdoo kɛ̀kiimɛ. À bè à maa mà tá ma zã daa ɔkoriro.
18 Ben Naomi bè: Ǹ vɛ̃ɛ tɛɛɛ ai ǹ yã pì mìdɛna dɔ̃, zaakɛ gɔ̃gbɛ̃ pì é kámma bo gbã̀a yã pì
mìdɛna sairo.

4

Rutu zãkɛna Bɔazao

1 Bɔaza gàa à vɛ̃ɛ wɛ́tɛ bĩilɛa, ben à è danɛ fɛ̃fɛ̃ bòri kɛ̀ à à yã ò pì e mɔɔ. Ben à bè: Ma gbɛ̃, ǹ
mɔ́ ǹ vɛ̃ɛ.
2 Ben à wɛ́tɛ gbɛ̃nsinɔ sìsi gɔ̃ɔn kuri à bè aɔ̃ vɛ̃ɛ.
3 Ben à bè danɛ fɛ̃fɛ̃ pìnɛ: Naomi kɛ̀ sù kɔ̃n Mɔabunɔ bùsuo e wa vɛ̀i Ɛlimɛlɛki bura kpadoo
yaa.
4 Ben má è à maa mà à yã onnɛ, lɛ ǹ lú wa gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛna kɛ̀nɔ wáa. Tó ń yezi ǹ bomɛ,
ǹ bo. Tó ń yezi ǹ bo sɔ̃ro, ǹ omɛ mà ma, zaakɛ ḿbe ń à bona zɛ́ vĩ. Tó n baka gɛ̃̀, sé mapi. Ben
gɔ̃gbɛ̃ pì bè: Mɛ́ bo.
5 Ben Bɔaza bè: Tó n tɔɔtɛ pì lù Naomi kɔ̃n Mɔabu nɔgbɛ̃ Rutuoa, nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ gà gyaanɔɔ e dɔ,
lɛ à tɔ́ e à gɔ̃ à túbia.
6 Ben danɛ fɛ̃fɛ̃ bòri pì bè: Tó lɛn à dɛ lɛ, mɛ́ boro, lɛ màton ma zĩnda túbi yakaro yãnzi. Ǹ n
pɔ́ bo, zaakɛ mɛ́ fɔ̃ mà boro.
7 Isarailinɔ bùsun yã tó gbɛ̃ e tɔɔtɛ boo ke èe à lendee kpaa, tó èe yã mì dɛɛ, è a kyate gbá
doo bɔ à dɔ gbɛ̃nɛmɛ yã pì mìdɛna sèeda ũ Isarailinɔnɛ.
8 Kɛ̀ danɛ fɛ̃fɛ̃ bòri pì bè Bɔazanɛ à lú, ben à a kyatee bɔ̀ à kpà Bɔazaa.
9 Ben Bɔaza bè gbɛ̃nsi pìnɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ ń píngi: Ámbe sèedadeenɔ ũ gbɛ̃̀a, kɛ̀ ma
Ɛlimɛlɛki kɔ̃n Malonuo kɔ̃n Kiliɔ̃o pɔ́nɔ lù Naomia píngi.
10 Ben ma Malonu gyaanɔ Rutu, Mɔabu nɔgbɛ̃ è nɔɔ ũ dɔ, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ gà pì tɔ́ e àgɔ̃ kú à túbia,
lɛ à tɔ́ tón ga à gbɛ̃nɔ tɛ́ ke à wɛ́tɛ kɛ̀ guuro. Ámbe yã pì sèedadeenɔ ũ gbɛ̃̀a.
11 Ben gbɛ̃nsi pìnɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gãnu guunɔ bè ń píngi: Wámbe sèedadeenɔ ũ. Dii tó
nɔgbɛ̃ kɛ̀ èe gɛ̃ɛ n ua pì gɔ̃ lán Rasɛli kɔ̃n Leao bà. Aɔ̃ plaa ń píngi bé wà Isarailinɔ borii kɛ̀. Eé
tó ǹ gbãa kũ Ɛflata bùsun ǹ tɔ́ bɔ Bɛtɛlɛmu.
12 Dii tó borii kɛ̀ eé kpámma kɔ̃n nɔgbɛ̃ pìonɔ gɔ̃ lán Pɛrɛzi kɛ̀ Tama ì Yudanɛ boriinɔ bà.

Dauda bori bɔzia

13 Ben Bɔaza Rutu sɛ̀ nɔɔ ũ. À dàɛo, ben Dii tò à nɔ̀ sì, ben à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ.
14 Ben nɔgbɛ̃nɔ bè Naominɛ: Wa Dii sáabu kɛ̀, èe n tó borii sai gbɛ̃̀aro. Luda tó nɛ́ pì tɔ́ bɔ
Isarailinɔ tɛ́.
15 Eé n làakari kpáɛnnɛ, eé n gwa n zikũ guu, zaakɛ n nɛ́ gyaanɔɔ kɛ̀ yenzi bé à à ìnnɛ, à sɔ̃ à
maannɛ dɛ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔla.
16 Ben Naomi nɛ́ pì sɛ̀ à kpà a kùla à gɔ̃̀ à gwàri ũ.
17 Ben nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ bè: Wà nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì Naominɛ. Ben aɔ̃ tɔ́ kpànɛ Ɔbɛdi. Àmbe Yɛsɛ
de, Dauda dezi ũ.
18 Pɛrɛzi boriinɔ zɛ́kpaɛn yɛ̀:
Pɛrɛzi bé à Ɛzɛrɔnu ì,
19 Ɛzɛrɔnu Ramu ì, Ramu Aminadabu ì,
20 Aminadabu Nasɔ̃ ì, Nasɔ̃ Salamɔ ì,
21 Salamɔ Bɔaza ì, Bɔaza Ɔbɛdi ì,
22 Ɔbɛdi Yɛsɛ ì, ben Yɛsɛ Dauda ì.

SAMUƐLI TAKADA KAAKU

Samuɛli 1:1-7:17
Solu 8:1-15:35
Solu kɔ̃n Daudao 16:1-31:13

Ɛlɛkana kɔ̃n a gbɛ̃nɔ

1 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú Rama, Ɛflaimu bùsu gusĩsĩdeen. Zufu boriimɛ, à tɔ́n Ɛlɛkana, Yeroamu nɛ́mɛ.
Ɛflaimu borii kɛ̀ wè benɛ Zufu pì bé à Tohu ì, ben Tohu Ɛliu ì, ben Ɛliu Yeroamu pì ì.
2 Ɛlɛkana nɔɔnɔ vĩ mɛ̀n plaa, à káaku tɔ́n Ana, à plaade tɔ́n Penina. Penina bé à nɛ́nɔ vĩ,
Ana sɔ̃ɔ e nɛ́ iro.
3 Wɛ̃ kɔ̃n wɛ̃o gɔ̃gbɛ̃ pì è bɔ a wɛ́tɛ guu à gá dɔnzi kɛ Dii Z̀ìkpɛdenɛ zaa Silo à saa oa. Ɛli
nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n plaaanɔ Ɔfini kɔ̃n Finɛasio kú gwe Dii gbɛ̃̀gbãrinɔ ũ.
4 Gurɔɔ kɛ̀ Ɛlɛkana saa ò, è à nɔ̀bɔ kpá a naɔ̃ Peninaa kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n à nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ń
píngi,
5 ben è à lɛo plaaa kpá Anaa kɛ̀ à yezi yãnzi, baa kɛ̀ Dii à kɛ̀ pãaa ũ.
6 À gɔ̃aanɔ pì sɔ̃, ègɔ̃ à faboo kɛ̀ à kuu pãaa ũ yãnzi, lɛ à à nɔ̀sɛ fɛɛnɛ.
7 Lɛn ègɔ̃ kɛɛnɛ lɛ wɛ̃ kɔ̃n wɛ̃o. Tó Ana gàa Dii kpɛ́ guu, à gɔ̃aanɔ pì è à fabo, ben è ɔ́ɔ dɔ ai à
fua à pɔ́ ble.
8 Ben à zã è à lá: Ana, bɔ́ bé à n le nɛ́ɛ ɔ́ɔ dɔɔ, ben n gi pɔ́ blezii? À kɛ̀ dia n nɔ̀sɛ yàka? Má
dɛnnɛ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n kurilaroo?
9 Zĩkea kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Silo, aɔ̃ pɔ́ blè wà yɛ̃̀a, sa'ori Ɛli vɛ̃ɛna kìtaa Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ, ben Ana fɛ̀ɛ
10 kɔ̃n nɔ̀sɛyakana bítao, à wɛ́ɛ kɛ̀ Diia kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo maamaa.
11 Ben à lù sɛ̀ Diinɛ à bè: Dii Z̀ìkpɛde, ǹ tó mamɔma n zɔ̀bleri yã dɔngu! Ǹ ma wɛ̃nda gwa!
Tó ma yã e sãnguro, bensɔ̃ n ma gba nɛ́gɔ̃gbɛ̃, mɛ́ à kpámma n pɔ́ ũ ai à wɛ̃̀ndi lɛ́n, gɛ̃ɛ é na à
mìa zikiro.
12 Kɛ̀ à wɛ́ɛkɛna Diia pì e yãaaro, ben Ɛli e à lɛ́ tàasi kɛɛ.
13 Ana e adua pì kɛɛ a swɛ̃̀ guu, à lɛ́ bé èe kɛɛ zúgizugi, èe yã o à bɔ̀ a lɛ́n gbɛ̃kee màro. Ɛli e
daa wɛ̃ɛ e à dɛɛmɛ,
14 ben à bènɛ: Wɛ̃ɛ égɔ̃ n dɛɛ ai bɔrɛmɛ? Ǹ mì kɛ̃ wɛ̃ɛa.
15 Ben Ana wèàla à bè: Èe kɛ lɛnlo Baa! Nɔgbɛ̃ pɔsiadeen ma ũ, mɛ́ɛ wɛ̃ɛ ke í gbãa ke miro.
Mɛ́ɛ ma yã'ɔ̃ammanɔ oo Diinɛmɛ.
16 Ǹton mamɔma n zɔ̀bleri diɛ nɔgbɛ̃ pãpãdee ũro. Ma nɔ̀sɛ kɛ̀ yàka kɔ̃n ma kuuna bídi guuo
bé à tò mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛ gura kɛ̀ ai tia.
17 Ben Ɛli bènɛ: Ǹ tá kɔ̃n aafiao. Isarailinɔ Luda n gba pɔ́ kɛ̀ n wɛ́ɛ kɛ̀a.
18 Ben Ana bè: Ǹ tó mapi n zɔ̀bleri yã kánnɛ. Ben à tà à pɔ́ blè à uu wère.

Samuɛli ina

19 Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ fɛ̀ɛ idɛ'idɛ aɔ̃ gàa wà dɔnzi kɛ̀ Diinɛ. Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà ń bɛ wɛ́tɛ zaa Rama.
Kɛ̀ Ɛlɛkana dàɛ kɔ̃n a naɔ̃ Anao, à yã dɔ̀ Diin.
20 Gurɔ beeean à nɔ̀ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à tɔ́ kpànɛ Samuɛli, zaakɛ à bè: Ma à wɛ́ɛ kɛ̀ Diiamɛ.
21 Ben Ɛlɛkana fɛ̀ɛ kɔ̃n a bɛdeenɔ ń píngi, aɔ̃ ɛ̀ara wà gàa saa kɛ̀ wè o wɛ̃ kɔ̃n wɛ̃o o Diia, aɔ̃
lù kɛ̀ aɔ̃ɔ sɛ̀nɛ fĩa bo.
22 Mɔde Ana e gáro. À bè a zãnɛ: Tó nɛ́ pì kɛ̃, ben mɛ́ gá à ɔdɔa Diinɛ, eégɔ̃ kú gwe gurɔ píngi.
23 Ben à zã bènɛ: Lán à kɛ̀nnɛ maa nà ǹ kɛ. Ǹ tó ai à kɛ̃. Dii tó yã pì kɛ. Ben nɔgbɛ̃ pì a nɛ́
gwà ai à gàa à kɛ̃̀o.
24 Kɛ̀ à kɛ̃̀, ben à à sɛ̀ à gàao Dii kpɛ́n zaa Silo kɔ̃n zùsware wɛ̃̀ aagɔ̃ɔo kɔ̃n wísitio konko do
kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo tùu do. Nɛ́ pì kɛ̀ gɔ̃kparɛ ũ.
25 Kɛ̀ aɔ̃ zùswaree pì kòto kpà, ben aɔ̃ gàa kɔ̃n nɛ́ pìo Ɛli kiia.
26 Ben Ana bènɛ: Baa, ǹ gaafaa kɛmɛ! Kɔ̃n n kuunao mámbe nɔgbɛ̃ kɛ̀ zɛ mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛ Diia n
wáa gura kɛ̀ ũ.
27 Nɛ́ kɛ̀kiin ma wɛ́ɛ kɛ̀ Diia, ben à ma gba pɔ́ kɛ̀ má gbèkaa pì.
28 Beee yãnzin ma mɔ à kpá Diiazi, lɛ àgɔ̃ kuu à pɔ́ ũ ai a wɛ̃̀ndi lɛ́n. Ben aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ Diinɛ
gwe.

2

Ana aduakɛna
(Luk 1:46-55)

1 Ben Ana adua kɛ̀ à bè:
Ma nɔ̀sɛ e yáa dɔɔ Diia,
ma mì da'iana Dii yãnzi.
Mɛ́ɛ woo kaa ma ibɛɛnɔa,
ma pɔɔ kɛ̀ nna, kɛ̀ à ma mì sì.
2 Gbɛ̃kee kú adona lán Dii bàro,
gbɛ̃kee kuu lán à bàro,
gbɛ̀si kee kuu lán wa Luda bàro.
3 Àton yã bɔɛ kɔ̃n yɔ̃nkɔɔoro,
àton tó wadayã bɔ a lɛ́nlo,
zaakɛ Dii Ludan yãdɔ̃ri ũ,
àmbe è wa yãkɛnanɔ yɔ̃ à gwa.
4 Gɔ̃sagbãaanɔ sá ɛ̀'ɛ,
mɔde gbɛ̃ funanɔ gbãa asaa dɔ̀ ń pii.
5 Gbɛ̃ kãna e a zĩnda aya kɛɛ pɔ́blee yãnzi,
mɔde nɔaa e gbɛ̃ kɛ̀ èe à dɛ yãa dɛ dɔro.
Pãaa nɛ́ ì mɛ̀n swɛɛplaa,
mɔde nɛ́pari'iri gɔ̃̀ wɛ̃nda.
6 Dii bé è tó gbɛ̃ ga,
bensɔ̃ è tó gbɛ̃ gɔ̃ kuu.
Àmbe è tó gbɛ̃ gɛ̃ bùsu guu,
bensɔ̃ è gɛ̀ vu.
7 Dii bé è mɔ́ kɔ̃n takaasio kɔ̃n kuuna nnaao,
è ɔ tɔ̃ gbɛ̃kenɔa, è gbɛ̃kenɔ sɛ́ lezĩ.
8 È wɛ̃ndadeenɔ bɔ bùsutitin,
è takaasideenɔ bɔ tubura.
È ń vɛ̃ɛ gu dɔ̃nkɔ̃n kɔ̃n kínɛnɔ,
è tó aɔ̃ kpata ble kɔ̃n gakuio.
Zaakɛ tɔɔtɛ kãsãpɛɛkiinɔ nɛ́ Dii pɔ́mɛ,
ben à anduna kàɛa.
9 È a gbɛ̃nɔ gbápɛɛki dãkpańnɛ,
è zaakɛrinɔ dúgu zɔ̃ gusiaan.
Gbɛ̃ke é fɔ̃ à ɔsii nɛ kɔ̃n a zĩnda gbãaaoro.
10 Dii é a ibɛɛnɔ ú lɔ́,
eé pata a ibɛɛnɔa zaa musu,
eé yãkpaɛ kɛńyo ai anduna lɛ́zɛkiia.
Eé gbãaa kpá kína kɛ̀ à kàa,
eé gbɛ̃ kɛ̀ à sɛ̀ pì mì da ía.
11 Ben Ɛlɛkana tà a bɛ wɛ́tɛ zaa Rama, ben nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì gɔ̃̀, èe zĩi kɛɛ Diinɛ kɔ̃n sa'ori Ɛlio.

Ɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ

12 Ɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ nɛ́ nɛ́ pãsĩnɔmɛ, aɔ̃è Dii daro.
13 Yã kɛ̀ sa'ori pìnɔ è kɛńnɛn yɛ̀. Tó gbɛ̃ saa ò, gurɔɔ kɛ̀ èe nɔ̀bɔ pì fùfu kɛɛ, sa'ori ìba ke è mɔ́
kɔ̃n saka gbã̀dã aagɔ̃deeo kũna.
14 Ben è pɛɛ taa guu ke oroo ke mɔ̀'oroo, ben sa'ori è pɔ́ kɛ̀ saka pì bɔ̀o sɛ́ a pɔ́ ũ píngi. Lɛn
aɔ̃è kɛ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ Silonɔnɛ lɛ ń píngi.
15 Baa ai wàgɔ̃ gá nɔ̀bɔ kpá tɛ́a à nɔ́si yãa, sa'ori ìba ke è mɔ́ à be gbɛ̃ kɛ̀ saa ò pìnɛ: Ǹ nɔ̀bɔ
kpá sa'oria à kpá tɛ́a, zaakɛ eé we à nɔ̀bɔ fùfukɛna símmaro, sé à búsu.
16 Tó gbɛ̃ pì bɛ̀nɛ é nɔ̀bɔ kpá tɛ́a gĩa a nɔ́si yãa, gbasa pɔ́ kɛ̀ à yezi à sɛ́ sa, ben ìba pì è be: Auo!
Ǹ kpáma gɔ̃ɔ! Tó n gi, mɛ́ bɔ kɔ̃n gbãaao.
17 Gɔ̃kparɛ pìnɔ durun kɛ̀ bíta Diinɛ maamaa, zaakɛ aɔ̃e kya kaa à sa'onɔbɔmmɛ.
18 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Samuɛli sɔ̃ ègɔ̃ zĩi kɛɛ Diinɛ kɔ̃n dansiki utao dana.
19 À da è uta gyaba néngo zɔ̃nɛ. Tó èe mɔɔ saa o kɔ̃n a zão wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o, ben è mɔ́ɔnɛ.
20 Ɛli è sa maaa o Ɛlɛkananɛ kɔ̃n a nɔɔ pìo à be: Dii n gba nɛ́ dɔ kɔ̃n n nɔɔ pìo, nɛ́ kɛ̀ à à wɛ́ɛ
kɛ̀ ben à kpà Diia pì gɛ̃ɛ ũ. Ben aɔ̃è tá ń bɛ.
21 Ben Dii aubarika dà Anan, à ɛ̀ara à nɛ́ ì mɛ̀n sɔɔro, gɔ̃gbɛ̃nɔ gɔ̃ɔn aagɔ̃, nɔgbɛ̃nɔ plaa.
Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Samuɛli sɔ̃ɔ e bíta kũu Dii ɔzĩ.
22 Ɛli zi kṹ kótokoto, à yã kɛ̀ a nɛ́nɔɔ e kɛɛ Isarailinɔnɛ mà píngi kɔ̃n lán aɔ̃è daɛ kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ègɔ̃ zĩi kɛɛ dakɔ̃rɛki kuta kpɛɛlɛnɔo nà.
23 Ben à ń lá à bè: Bɔ́ bé à tò ée yã kɛɛ lɛɛ? Má mà baade píngi e a yãzaakɛna oo.
24 Àton kɛ lɛro ma nɛ́nɔ! Baaru kɛ̀ má mà kɛ̀ èe daagula Dii gbɛ̃nɔ tɛ́ pì maaro.

25 Tó gbɛ̃ durun kɛ̀ a gbɛ̃daaanɛ, Luda é à yã gɔ̃gɔ̃, mɔde tó gbɛ̃ durun kɛ̀ Diinɛ, dé bé eé agbaa kpánɛ? Ben aɔ̃ gì ń de yã mazi, zaakɛ Dii zɛ̀ kɔ̃n ń dɛdɛna yãomɛ.
26 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Samuɛli sɔ̃ɔ e bíta kũu èe kaara. Ègɔ̃ nna kɔ̃n Diio kɔ̃n baade píngio.

Àisi zaa dɔna Ɛli bɛdeenɔa
27 Ben Luda gbɛ̃ke mɔ̀ à bè Ɛlinɛ: Dii bè, gurɔɔ kɛ̀ n dezi Aruna bɛdeenɔɔ e zɔ̀ blee Firi'aunanɛ zaa Igipiti, a bɔ a mɔńzi tɛ̃tɛ̃ntɛ̃,
28 Isaraili boriinɔ tɛ́ píngi n dezi Arunan á sɛ̀ a gbã̀gbãri ũ. Ben à a gbãgbã, à tuaetiti kàare tɛ́n kɔ̃n sa'o'utao dana. Dii bè, a sa'opɔ kɛ̀ Isarailinɔ è kpáta kpà à boriinɔa píngi.
29 Dii bè, bɔ́ bé à tò eè a sa'onɔbɔ zɔ̃ kɔ̃n gbáo kɔ̃n gbaa kɛ̀ á dìɛ aɔ̃ mɔ́oare a kpɛ́ guuo? À bè, bɔ́yãnzi nɛɛ̀ n nɛ́nɔ diɛ dɛalazi, ben ée mɛ̀ kpaa kɔ̃n a gbɛ̃ Isarailinɔ sa'onɔbɔ maaao?
30 Beee yãnzi Dii Isarailinɔ Luda bè, á dìɛ yã n boriinɔ kɔ̃n n dezi boriinɔ bé wàgae a gbãgbã ai gurɔ píngi, mɔde tia ée we beeezi dɔro. À bè, gbɛ̃ kɛ̀ à a kpe dàn é bɛɛ línɛ, gbɛ̃ kɛ̀ kya kàaguun é kɛ pɔ́ ũro.
31 Ǹ ma! À bè, gurɔke é mɔ́, é n bɛ gbãaa símma kɔ̃n n de bɛ pɔ́o. Mare zi ke égɔ̃ kú n ua dɔro.
32 Nɛ́ nawɛ̃a e a bɛ. Baa tó a aubarika pìsi Isarailinɔa ń píngi, mare zi ke égɔ̃ kú n uaro ai gurɔ píngi.
33 N uadeenɔ é gaga zɛ́gbãn ń píngi. N gbɛ̃ kɛ̀ ée à bɔ a gbãgbãzĩinloo é tó n wɛ́ɛ wo kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo, n pɔɔ é sia kũ.
34 N nɛ́ gɔ̃ɔn plaa Ɔfini kɔ̃n Finɛasio é gaga gurɔ dɔ̃nkɔ̃ zĩ aɔ̃ plaa ń píngi. Beee égɔ̃ dɛnnɛ sèeda ũ kɛ̀ yã kɛ̀ á ò é kɛ píngi.
35 Dii bè, é gbɛ̃ sɛ́ sa'ori náanɛdee ũ, eé a pɔyeziyã kɛ lán á yezi nà. É à boriinɔ gba gbãaa gíngin, eégɔ̃ zĩi kɛɛ kína kɛ̀ é kánɛ ai gurɔ píngi.
36 N borii kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ é mɔ́ wà kúɛ kɛnɛ ɔɔ ke burɛdi yãnzi aɔ̃ be: Ǹ sa'ori zĩ ke dawe wà kɛ, lɛ wà pɔ́ féte e wàgɔ̃ blee.

3

Dii lɛ́zuna Samuɛlizi
1 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Samuɛli e zĩi kɛɛ Diinɛ Ɛli ɔzĩ. Gurɔ beeea Dii yã è su gbɛ̃a kpakpaaro, ben wɛ́ɛgupu'ena kuu pariro.
2 Zĩkea Ɛli daɛna a daɛkiia. À wɛ́ɛ bùsa, èe guu ee maamaa dɔro.
3 Samuɛli daɛna Dii kpɛ́n, guu kɛ̀ Luda àkpati kún. Luda fitia e ga kɔ̀ro.
4 Ben Dii lɛ́ zù Samuɛlizi. À wèàla à bè: Maɛ kɛ̀!
5 Ben à bàa lɛ̀ à gàa Ɛli kiia à bè: N lɛ́ zùmazin yɔ́? Maɛ kɛ̀. Ben à bènɛ: Mɛ́ɛ lɛ́ zunziro. Ǹ gá daɛ. Ben à ɛ̀ara à gàa à dàɛ.
6 Dii ɛ̀ara à lɛ́ zùzi dɔ, ben à ɛ̀ara à gàa Ɛli kiia à bè: N lɛ́ zùmazin yɔ́? Maɛ kɛ̀. Ben à bè: Ma nɛ́, mɛ́ɛ lɛ́ zunziro. Ǹ gá daɛ.
7 Samuɛli sɔ̃ɔ Dii dɔ̃ gĩaro, Dii yã e sua kɔ̀ro.
8 Dii ɛ̀ara à lɛ́ zùzi à gɛ̃̀n aagɔ̃deeo, ben à fɛ̀ɛ à gàa Ɛli kiia dɔ à bè: N lɛ́ zùmazin yɔ́? Maɛ kɛ̀. Ben Ɛli dɔ̃̀ sa kɛ̀ Dii bé èe lɛ́ zuu gɔ̃kparɛ pìzi.
9 Ben à bènɛ: Ǹ gá daɛ. Tó à lɛ́ zùnzi sa, ǹ be: Ǹ yã o Dii, n zɔ̀bleri swã dɔ. Ben Samuɛli gàa à dàɛ a daɛkiia.
10 Dii mɔ̀ à zɛ̀ gwe, à lɛ́ zùzi lán yã pɔ́ bà à bè: Samuɛli! Samuɛli! Ben Samuɛli bè: Ǹ yã o Dii, mamɔma n zɔ̀bleri ma swã dɔ.
11 Ben Dii bènɛ: Ǹ ma! Mɛ́ yã kɛ Isarailinɔ tɛ́, gbɛ̃ kɛ̀ à à baaru mà é kɛkɛ à swã wɛ̃mɛ.
12 Gurɔ beeea mɛ́ àisi kɛ̀ má kpà Ɛli bɛdeenɔzi kɛ píngi zaa à daɛnaa ai à mìdɛnaa.
13 Ma bènɛ mɛ́ tó yã gae wí à bɛdeenɔ musu ai gurɔ píngi à zaaa kɛ̀ à à yã dɔ̃ yãnzi. À nɛ́nɔ ń zĩnda kpɛ bɔ̀, ben èe gíńnɛro.
14 Beee yãnzi ma la dà Ɛli bɛdeenɔ yã musu ma bè: Sa'ona ke gbadana é Ɛli bɛdeenɔ taari kɛ̃ḿma zikiro.
15 Samuɛli dàɛ ai guu dɔ̀, ben à Dii kpɛ́ gbànɔ wɛ̃̀wɛ̃. À wɛ́ɛgupu kɛ̀ à è ona Ɛlinɛ vĩa vĩ.
16 Ben Ɛli à sìsi à bè: Samuɛli ma nɛ́! À wèàla à bè: Maɛ kɛ̀!
17 Ben à à là à bè: À bènnɛ diamɛ? Ǹton yã pì utɛmɛro. Tó n yã kɛ̀ à ònnɛɛ ke ùtɛmɛ, Luda yã kɛnnɛ pãsĩpãsĩ.
18 Ben Samuɛli yã pì tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi, èe à ke utɛnɛro. Ben Ɛli bè: Diin à ũ. Lán à kɛ̀nɛ maa nà à kɛ.
19 Samuɛli e bíta kũu, bensɔ̃ Dii kúo. Èe tó yã kɛ̀ à ò lɛ̀ɛ pãro.

20 Ben Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kú zaa Dani ai Bɛsɛbanɔɔ dɔ̃̀ ń píngi sa kɛ̀ Samuɛli nɛ́ Dii annabimɛ
yãpura.
21 Dii ègɔ̃ bɔɔ àgɔ̃ mɔɔ Samuɛlizi zaa Silo, guu kɛ̀ à a zĩnda ɔ̀dɔanɛn káaku. È yã onɛ, ben
Isarailinɔɔ e à yã maa ń píngi.

4

Filisitininɔ Dii àkpati sina

1 Isarailinɔ bɔ̀ɛ aɔ̃ gàa Filisitininɔzi zɔ̀o. Aɔ̃ bùra kàɛ Ɛbɛnɛza, Filisitininɔ sɔ̃ɔ kú Afɛki.
2 Filisitininɔ zɔ̀'ɔɔ pòro aɔ̃ gàao Isarailinɔzi. Kɛ̀ zɔ̀ gbãa kṹ, ben Filisitininɔ Isarailinɔ blè aɔ̃
ń dɛdɛ zɔ̀lan gwe lán gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃ taka bà.
3 Kɛ̀ Isarailinɔ sù ń bùran, aɔ̃ gbɛ̃nsinɔ bè: Bɔ́yãnzi Dii tò Filisitininɔ wa ble zɔ̀o gbà̃azi? Wà
gá wà Dii bà kuunawao àkpati sɛ́ zaa Silo wà suo àgɔ̃ kúwao, lɛ àgae wa bɔ wa ibɛɛnɔ ɔzĩ.
4 Ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ zɔ̀ Silo aɔ̃ gàa wà Dii bà kuunańyo àkpati sɛ̀ wà sùo. Àmbe Dii Zɔ̀kpɛde kíblekita
ũ kɛrubunɔ dagura. Ɛli nɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔ Ɔfini kɔ̃n Finɛasio kú kɔ̃n àkpati pìo gwe.
5 Kɛ̀ wà kào Isarailinɔ bùran, aɔ̃ vɔ̀ kɔ̃n pɔnna wiiio ń píngi ai tɔɔtɛ nìgã.
6 Kɛ̀ Filisitininɔ wiii pì mà, aɔ̃ bè: Bɔ́ wii gbãaa bé à dɔ Eberunɔ bùran lɛɛ? Kɛ̀ aɔ̃ dɔ̃̀ Dii àkpati
bé à pìta ń bùran,
7 vĩa ń kũ aɔ̃ bè: Tãa ke pìta ń bùrammɛ. Yã gìwao sa! Yã beee taka e kɛ zikiro.
8 Yã gìwao! Dé bé eé wa bɔ tãa gbãadee pìnɔ ɔzĩi? Tãa pìnɔ bé wà yã gàɛ Igipitinɔnɛ gbáan.
9 Wamɔwa Filisitininɔ wà swɛ̃̀ diɛ wà gɔ̃gbɛ̃kɛɛ kɛ. Tó wée kɛ lɛro, wé zɔ̀ ble Eberunɔnɛ lán
aɔ̃ɔe bleewe nàmɛ. Wà gɔ̃gbɛ̃kɛɛ kɛ wà zɔ̀ káńyo.
10 Ben Filisitininɔ fɛ̀ɛ Isarailinɔzi kɔ̃n zɔ̀o aɔ̃ ń fu, ben aɔ̃ baade bàa lɛ̀ wà tà bɛ, zaakɛ aɔ̃
dɛdɛna kɛ̀ bíta. Filisitininɔ ń gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ kɛ̀sɛnɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ baaakuri.
11 Aɔ̃ Luda àkpati sìḿma, ben wà Ɛli nɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔ Ɔfini kɔ̃n Finɛasio dɛ̀dɛ.
12 Bɛyãmi bori gbɛ̃ke bɔ̀ zɔ̀lan à bàa lɛ̀ à gàa Silo zĩ pìa. À a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̀kɛ̃ à bùsu kù a
mìa.
13 Kɛ̀ à kà, à Ɛli lè vɛ̃ɛna kìtaa zɛ́ saɛ, èe guu dãkpaa, zaakɛ à làakari kpaɛnaro Luda àkpati
yãnzi. Kɛ̀ gbɛ̃ pì gɛ̃̀ wɛ́tɛn, à baaru kpà wɛ́tɛdeenɔnɛ, ben aɔ̃ɔe ɔ́ɔ dɔɔ ń píngi.
14 Kɛ̀ Ɛli wiii pì mà à bè: Zɔka beee bɔ̀ mámɛ? Ben gbɛ̃ pì kɛ̀ kpakpaa à gá onɛ.
15 Ɛli zii kà wɛ̃̀ basɔɔro plaasai, à wɛ́ɛ gɔ̃̀ dãadãa, èe guu e dɔro.
16 Ben gbɛ̃ pì bènɛ: Tian ma bɔ zɔ̀lan, ma bɔ zaa gwe kɔ̃n bào gbà̃amɛ. Ben Ɛli à là à bè: Bɔ́
bé à kɛ̀ gwee, ma gbɛ̃?
17 Baarukpari pì wèàla à bè: Isarailinɔ bàa lɛ̀ Filisitininɔnɛ, ben Filisitininɔ ń dɛdɛ paripari.
N nɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔ Ɔfini kɔ̃n Finɛasio gàga dɔ. Wà Luda àkpati sìḿma dɔ.
18 Kɛ̀ à Luda àkpati yã ò, Ɛli bɔ̀ a kìtan à lɛ̀ɛ a kpɛɛgãnda wɛ́tɛ bĩilɛ saɛ, ben à waa ɛ̀ à gà, zaakɛ
à zi kṹ, bensɔ̃ gbɛ̃ kãnamɛ. À dɔ̀ Isarailinɔnɛ aɛ ai wɛ̃̀ baplaa.
19 Ɛli nɛ́ Finɛasi naɔ̃ nɔ̀sina, à kà nɛ́'ina. Kɛ̀ à Luda àkpati sina baaru mà kɔ̃n a zã de ganao
kɔ̃n a zã ganao, ben à kùɛ à nɛ́ ì, zaakɛ nɔ̀wãwãa fɛ̀ɛa.
20 Kɛ̀ èe gbãsĩ lɛɛ, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à kũkũnanɔ bènɛ: Ǹton tó vĩa n kũro, zaakɛ n nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. Mɔde
èe weńlaro, èe ń yã daro.
21 Ben à tɔ́ kpà nɛ́ pìnɛ Ikabodu à bè: Isarailinɔ gakui kɔ̀ ɛ̀. Zaakɛ wà Luda àkpati sìḿma,
bensɔ̃ à zã de kɔ̃n à zão gàga dɔ.
22 À bè: Isarailinɔ gakui kɔ̀ ɛ̀, zaakɛ wà Luda àkpati sìḿma.

5

Luda àkpati kuuna Filisitininɔ kiia

1 Kɛ̀ Filisitininɔ Luda àkpati sì, aɔ̃ bɔ̀o Ɛbɛnɛza aɔ̃ tào Asadɔdi.
2 Ben aɔ̃ gɛ̃̀o ń tãa Dagɔni kpɛ́n aɔ̃ dìɛ à saɛ.
3 Kɛ̀ guu dɔ̀, Asadɔdideenɔ fɛ̀ɛ idɛ'idɛ, ben aɔ̃ɔ è Dagɔni lɛ̀ɛ tɔɔtɛ a puua Dii àkpati aɛ. Ben aɔ̃
Dagɔni sɛ̀ wà pɛ̀ɛ a gbɛ̀n.
4 Kɛ̀ guu dɔ̀ dɔ, aɔ̃ fɛ̀ɛ idɛ'idɛ, ben aɔ̃ɔ è Dagɔni lɛ̀ɛ tɔɔtɛ a puua dɔ Dii àkpati aɛ. À mì kɔ̃n à
ɔɔnɔ wòkɔ̃rɛ kaɛna kpɛɛlɛ tintia. À gbãn gɔ̃̀ diɛna ado.
5 Beee yãnzi Dagɔni gbà̃gbãrinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃ɛ à kpɛ́n Asadɔdinɔ è kɛ̀sɛ pɛ́ɛ à kpɛ́ kpɛɛlɛ
tintiarozi ai kɔ̃n a gbà̃ao.
6 Dii ɔ tɔ̃̀ Asadɔdideenɔa à ń ásaru kɛ̀ à gbɛ̀nɛ kàńgu, Asadɔdi kɔ̃n a lakutunɔ píngi.
7 Kɛ̀ Asadɔdideenɔɔ è lɛ, aɔ̃ bè: Isarailinɔ tãa àkpati é e àgɔ̃ kúwao kɛ̀ dɔro, zaakɛ èe ɔ tɔ̃ɔwa
kɔ̃n wa tãa Dagɔnio pãsĩpãsĩ.

8 Ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ zɩ̀ aɔ̃ ń kínanɔ kàkɔ̃a ń píngi, ben aɔ̃ ń lá wà bè: Dian wé kɛ nà kɔ̃n Isarailinɔ
tãa àkpatioee? Ben aɔ̃ bè: Wà gáo Gata. Ben aɔ̃ gàao.
9 Kɛ̀ aɔ̃ kào gwe, Dii ɔ tɔ̃̀ wɛ́tɛ gwe deenɔa dɔ, ben wɛ́tɛ pì lògo. Dii gagyãa kàńgu, gbɛ̀nɛ dàńla
ń píngi nɛ́ féte gbɛ̃nsi.
10 Ben aɔ̃ gàa kɔ̃n Luda àkpati pìo Ɛkɛrɔnu. Kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃ɛo, wɛ́tɛ pì deenɔ wii lɛ̀ wà bè: Wà
gɛ̃̀wazi kɔ̃n Isarailinɔ tãa àkpatio lɛ aɔ̃ wa dɛdɛ wa boriiamɛ.
11 Ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ zɩ̀ aɔ̃ ń kínanɔ kàkɔ̃a ń píngi aɔ̃ bèńnɛ: À Isarailinɔ tãa àkpati sɛ́ à táo a gbɛ̀n,
lɛ àton wa dɛdɛ wa boriiaro. Zaakɛ gagaa tò wɛ́tɛ pì lògo, Luda ɔ tɔ̃̀ḿma gwe maamaa.
12 Gbɛ̀nɛ kà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe garoonɔn, ben wɛ́tɛ pì deenɔ wiii kà ludambɛ.

6

Ɛarana kɔ̃n àkpatio Isaraili bùsun

1 Dii àkpati kú Filisitininɔ bùsun ai mɔ swɛɛplaa,
2 ben aɔ̃ sa'orinɔ kɔ̃n màsokɛrinɔ kàkɔ̃a aɔ̃ ń lá wà bè: Dian wé kɛ nà kɔ̃n Dii àkpatioee? À
owe lán wé kɛ nà wà táo à gbɛ̀n.
3 Ben aɔ̃ wèńla wà bè: Tó ée taa kɔ̃n Isarailinɔ tãa àkpatio, àton táo koriro. À à gba pɔ́ a taari
yãnzi, é kɛ̃kɔ̃a, é yã kɛ̀ à tò èe ɔ goawaroo dɔ̃.
4 Ben aɔ̃ ń lá wà bè: Bɔ́n wé à gba wà táo wa taari yãnzii? Aɔ̃ wèńla wà bè: À vura pi lán
gbɛ̀nɛ bà mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n ɛ̃ɛnɔ dɔ mɛ̀n sɔɔro a kínanɔ pari lɛ́n, zaakɛ gyã dɔ̃nkɔ̃ pì a le kɔ̃n a
kínanɔ a píngi.
5 À a gbɛ̀nɛnɔ taka pi kɔ̃n ɛ̃ɛ kɛ̀ aɔ̃ɔe wa bùsu yakaanɔ, à Isarailinɔ tãa kpe dao. Ke eé ɔ gowa
kɔ̃n wa tãanɔ kɔ̃n wa bùsuo gwɛɛ?
6 Bɔ́yãnzin á yezi à swãgbãaa kɛ lán Igipitinɔ kɔ̃n Firi'aunao kɛ̀ nàee? Kɛ̀ à wɛ́ɛ tɔ̃̀ḿma ai aɔ̃
Isarailinɔ gbàrɛ aɔ̃ tà, à yã e dɔaguroo?
7 Tia sa à gá à zùgoro dufu kɛ, à mɔ́ kɔ̃n zù nɛ́dande mɛ̀n plaaa kɛ̀ wèe gbóngo dańnɛ
zikiroonɔ. À góro pì dɔḿma, à ń nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ tɛ́ńzinɔ kɛ̃ḿma à táńyo ń kara guu.
8 À Dii àkpati sɛ́ à da góro pì guu, à vura pɔ́ kɛ̀ ée kpãsãa a taari yãnzinɔ ká batan à diɛ àkpati
pì saɛ, à zùnɔ da zɛ́n aɔ̃ gáo
9 àgɔ̃ gwaa. Tó àkpati pì a bùsu zɛ́ sɛ̀ èe gaa Bɛsɛmɛsi kpa, ɛ̃ndɛ̃ àmbe à kisia bíta pì zɩ̀wa. Tó
èe zɛ́ sɛ́ gwe kpa sɔ̃ro, wégɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ àmbe à ɔ tɔ̃̀waro, yã bé à sù lɛ.
10 Ben aɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ, aɔ̃ góro dɔ̀ zù nɛ́dande mɛ̀n plaaanɔa aɔ̃ ń nɛ́nɔ kà kara guu,
11 ben aɔ̃ Dii àkpati dà góro pì guu kɔ̃n bata kɛ̀ vura ɛ̃ɛnɔ kɔ̃n gbɛ̀nɛ takanɔɔ kú à guuo.
12 Ben zù pìnɔ zɛ́ sɛ̀ súusu aɔ̃ aɛ dɔ Bɛsɛmɛsi zɛ́a, aɔ̃ɔe gaa aɔ̃ɔe ɔ́ɔ dɔɔ, aɔ̃ɔe liɛ ɔplazi ke ɔzɛziro.
Filisitininɔ kínanɔɔ tɛ́ ń kpɛɛ ai Bɛsɛmɛsi bùsu lɛ́zɛkiin.
13 Bɛsɛmɛsideenɔɔ e pɔ́wɛɛ kɛkɛɛ guzurɛn. Kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ sɛ̀ musu, aɔ̃ àkpati pì è, ben aɔ̃ pɔɔ kɛ̀
nna kɔ̃n à enao.
14-15 Kɛ̀ góro pì kà Bɛsɛmɛsi gbɛ̃ Yɔsua búgbɛa, ben à zɛ̀ gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ ke saɛ gwe. Ben Levinɔ
Dii àkpati pì bɔ̀ kɔ̃n bata kɛ̀ vura pɔ́nɔɔ kú à guuo, aɔ̃ɔ kàɛ gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ pìa. Ben Bɛsɛmɛsideenɔ
góro pì lí zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ yàka ũ, aɔ̃ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Diia kɔ̃n zù pìnɔ. Zĩ beeea aɔ̃ sa'opɔ
kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ ò Diia kɔ̃n sa'opɔ pãndenɔ.
16 Filisitininɔ kína gɔ̃ɔn sɔɔroonɔ yã pì è, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà Ɛkɛrɔnu zĩ beee zĩ.
17 Vura gbɛ̀nɛ kɛ̀ Filisitininɔɔ kpɛ̃̀sã Diinɛ ń taari yãnzinɔn yɛ̀: Asadɔdi pɔ́ mɛ̀n do, Gaza pɔ́
mɛ̀n do, Asakɛlɔni pɔ́ mɛ̀n do, Gata pɔ́ mɛ̀n do, Ɛkɛrɔnu pɔ́ mɛ̀n do.
18 Vura ɛ̃ɛnɔɔ kuu dɔ Filisitini mɛɛwi pìnɔ pari lɛ́n, aɔ̃ kína gɔ̃ɔn sɔɔroonɔ pɔ́ ũ. Aɔ̃ mɛɛwi
bĩidee pìnɔ baade kɔ̃n a lakutunɔ. Gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ kɛ̀ wà Dii àkpati dìɛa Bɛsɛmɛsi gbɛ̃ Yɔsua búgbɛa
pìn sèeda ũ ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
19 Ben Dii Bɛsɛmɛside kenɔ dɛ̀dɛ, kɛ̀ aɔ̃ a àkpati guu gwà yãnzi. À ń dɛdɛ gɔ̃ɔn baaagɔ̃
akurimɛ, ben wà sósobi ɔ́ɔ dɔ̀, kɛ̀ Dii kaatɛ bíta kpàńzi yãnzi.
20 Ben Bɛsɛmɛsideenɔ bè: Dé bé eé fɔ̃ à zɛ Dii Luda kɛ̀ kú adona pì aɛɛ? Wé àkpati pì kpãsã
dénɔ kiia saa?
21 Ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ zɩ̀ Kiriayarimudeenɔa aɔ̃ bè: Filisitininɔ sù kɔ̃n Dii àkpatio. À mɔ́ à sɛ́ à táo
a kiia.

7

Samuɛli dɔna Isarailinɔnɛ aɛ

1 Ben Kiriayarimudeenɔ mɔ̀ wà Dii àkpati pì sɛ̀ aɔ̃ tào Abinadabu bɛ sɩ̀sĩ musu. Ben aɔ̃ à nɛ́
Ɛlɛaza dìɛ à dãkpari ũ.
2 Àkpati pì kú Kiriayarimu à gì kɛ̀, à kɛ̀ gwe wɛ̃̀ baro.

Isarailinɔɔ e wii pɛɛ Diizi ń píngi, aɔ̃ɔe à kii wɛtɛɛ.
3 Ben Samuɛli bè Isarailinɔnɛ ń píngi: Tó a aɛ dɔ̀ Diia kɔ̃n nɔ̀sɛo do, à bori zɩ̃̀tɔnɔ tãanɔ kɔ̃n
Asatorɛnɔ bɔɛ a tɛ́, à a zĩnda kpá Diia àgɔ̃ dɔɔzi ado, eé a bɔ Filisitininɔ ɔzĩ.
4 Ben Isarailinɔ Baalinɔ kɔ̃n Asatorɛnɔ bɔ̀ɛ ń tɛ́, aɔ̃ɔe dɔɔ Diizi ado.
5 Ben Samuɛli bè: a Isarailinɔ à kɔ̃ kakɔ̃a Mizipa a píngi, mɛ́ agbaa kpáare Diinɛ.
6 Kɛ̀ aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a gwe, ben aɔ̃ í tɔ̀ aɔ̃ɔ kwɛ̀ɛ Dii aɛ. Zĩ beeean aɔ̃ lɛ́ yì aɔ̃ bè: Wa durun kɛ̀ Diinɛ.
Ben Samuɛli yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailinɔnɛ Mizipa gwe.
7 Kɛ̀ Filisitininɔɔ mà Isarailinɔ kɔ̃ kàkɔ̃a Mizipa, ben aɔ̃ kínanɔ gàa lɛ́ɛḿma. Kɛ̀ Isarailinɔɔ
mà, vĩa ń kũ,
8 ben aɔ̃ bè Samuɛlinɛ: Ǹtongɔ̃ yĩtɛnaro! Ǹ wii pɛ́ Dii wa Ludazi lɛ à wa sí Filisitininɔa.
9 Ben Samuɛli sãnɛ yɔ̃miri sɛ̀ à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Diia, ben à wii pɛ̀zi Isarailinɔnɛ.
Ben Dii sìo.
10 Kɛ̀ Samuɛli e saa pì oo, Filisitininɔɔ e mɔɔ Isarailinɔa kɔ̃n zɩ̃̀o. Zĩ beeean Dii tò la gbãaa
pàta Filisitininɔa. Aɔ̃ bídi kɛ̀ wà lɛ̀kɔ̃a, ben Isarailinɔ ń ásaru kɛ̀.
11 Kɛ̀ Isarailinɔ bɔ̀ɛ Mizipa aɔ̃ pɛ̀ Filisitininɔa, aɔ̃ ń dɛdɛ aɔ̃ ń kpá ai Bɛtɛka.
12 Ben Samuɛli gbɛ̀ pɛ̀ɛ Mizipa kɔ̃n Sɛnio dagura à tɔ́ kpànɛ Ɛbɛnɛza, zaakɛ à bè: Dii bé à wa
ĩan kà ai wa kao kɛ̀.
13 Lɛn aɔ̃ Filisitininɔ fù lɛ, ben aɔ̃ɔe fɔ̃ wà ɛ̀ara wà mɔ̀ńzi zɩ̃̀o ń bùsun dɔro. Dii ɔ gbãaa mɔ̀
Filisitininɔnɛ ai Samuɛli kuuna gurɔ zakan.
14 Wɛ́tɛ kɛ̀ Filisitininɔɔ sì Isarailinɔa yãanɔ ɛ̀ara à gɔ̃̀ ń pɔ́ ũ zaa Ɛkɛrɔnu ai à gàa pɛ́ Gataa.
Isarailinɔ wɛ́tɛ pìnɔ kɔ̃n ń bùsunɔ sì Filisitininɔa píngi. Isarailinɔ kɔ̃n Amɔrinɔ sɔ̃ɔ kú kɔ̃o
yãkete sai.
15 Samuɛli nɛ́ Isarailinɔ dɔn'aɛdeemɛ ai a kuuna gurɔ zakan.
16 Wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o ègɔ̃ gaa Bɛtɛli kɔ̃n Giligalao kɔ̃n Mizipao, è yã gɔ̃gɔ̃ Isarailinɔnɛ wɛ́tɛ pìnɔ guu.
17 Ben è ɛara à tá Rama, zaakɛ à bɛɛn gwe. È yã gɔ̃gɔ̃ Isarailinɔnɛ gwe dɔ. Gwen à Dii
gbãgbãkii bɔ̀n.

8

Isarailinɔ kína gbekana

1 Kɛ̀ Samuɛli zi kṹ, à a nɛ́nɔ dìɛ Isarailinɔnɛ dɔn'aɛdeenɔ ũ.
2 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ káaku tɔ́n Yoɛli, à plaadee Abia. Aɔ̃mbe aɔ̃è yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ Bɛsɛba.
3 Mɔde à nɛ́ pìnɔɔ e tɛ́ à tuubaziro. Ɔɔyã ń swɛ̃̀ blè, aɔ̃è ɔdɔnkpɛɛgbaa sí, aɔ̃è yã gɔ̃gɔ̃ a zɛ́aro.
4 Ben Isaraili gbɛ̃nsinɔ kɔ̃ kàkɔ̃a, aɔ̃ gàa wà Samuɛli lè Rama
5 aɔ̃ bè: Ǹ gwa, n zi kṹ, ben n nɛ́nɔɔ tɛ́ n tuubaziro. Ǹ kína diɛwe sa lɛ àgɔ̃ dɛ wa dɔn'aɛdee
ũ, lán bori píngi a pɔ́ vĩ nà.
6 Kɛ̀ aɔ̃ bè à kí káńnɛ àgɔ̃ dɛ ń dɔn'aɛdee ũ, yã pì e kɛ Samuɛlinɛro, ben à wɛ́ɛ kɛ̀ Diia.
7 Ben Dii bè Samuɛlinɛ: Ǹ gbɛ̃ pìnɔ yã ma, zaakɛ ḿbe aɔ̃ gìnziro. Mámbe aɔ̃ gìmazi lɛ màton
kí bleńnɛro yãnzi.
8 Lán aɔ̃ɔe kɛɛ nà zaa gurɔɔ kɛ̀ ma ń bɔɛ Igipiti ai gbã̀a, aɔ̃ pã kpàmazi aɔ̃ dɔ̀ tãanɔzi, lɛn aɔ̃ɔe
kɛɛnnɛ lɛ dɔ.
9 Ǹ ń yã ma sa, ǹ lɛ́ dańma ǹ tó aɔ̃gɔ̃ dɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ eé kí bleńnɛ yãnɔ égɔ̃ dɛ nà.
10 Ben Samuɛli Dii yã pì tɔ̃kɛ̃̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe kína gbekaaanɔnɛ píngi
11 à bè: Lán gbɛ̃ kɛ̀ eé kí bleare yãnɔ égɔ̃ dɛ nàn yɛ̀. Eé a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ sí à ń diɛ a sɔ̃gorodeenɔ
kɔ̃n a sɔ̃deenɔ ũmɛ. Aɔ̃égɔ̃ táa oo à sɔ̃goro aɛ kɔ̃n bào.
12 Eé ń diɛ gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔro ke gɔ̃ɔn baplaa akurikurinɔ gbɛ̃nsinɔ ũ. Aɔ̃égɔ̃ à bú wiinɛ, aɔ̃égɔ̃
à pɔ́nɔ kɛkɛɛnɛ, aɔ̃égɔ̃ à zɩ̃̀kabɔnɔ piinɛ kɔ̃n à sɔ̃goro pɔ́nɔ.
13 Eé a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ sí à ń diɛ nɔ́sigũnnakɛrinɔ kɔ̃n pɔ́blekɛrinɔ kɔ̃n burɛdikɛrinɔ ũ.
14 Eé a buraanɔ kɔ̃n a geepi búnɔ kɔ̃n a kùkpɛ maaanɔ síawa à kpá a ìbanɔa.
15 Eé a blɛwɛɛ kɔ̃n a geepi bɛɛnɔ lɛo kuridee síawa à kpá a bɛgwarinɔ kɔ̃n a ìbanɔa.
16 Eé a zɔ̀gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ sí kɔ̃n a zù maaanɔ kɔ̃n a zaakinɔ àgɔ̃ a zĩnda zĩi kɛɛo.
17 Eé a pɔ́kãdeenɔ lɛo kuridee síawa, apinɔ é gɔ̃ à zɔ̀nɔ ũ.
18 Gurɔ beeea sa é wii pɛ́ Diizi gbɛ̃ kɛ̀ á sɛ̀ a kína ũu pì yãnzi, mɔde eé weala gurɔ beeea
dɔro.
19 Ben aɔ̃ gì Samuɛli yã mazi aɔ̃ bè: Auo! Wá yezi wàgɔ̃ kína vĩmɛ,
20 wégɔ̃ dɛ lán bori kpaaanɔ bà se. Wa kína bé eégae yã gɔ̃gɔ̃we, àmbe eégae dɔwe aɛ zɩ̃̀ guu.
21 Kɛ̀ Samuɛli ń yã mà píngi, à gàa à gbã̀ Diinɛ.
22 Ben Dii bènɛ: Ǹ ń yã ma, ǹ kína káńnɛ. Ben Samuɛli bè Isaraili pìnɔnɛ: A baade tá a wɛ́tɛ.

9

Samuɛli kɔ̃'ena kɔ̃n Soluo

1 Bɛyãmi bori kee kuu, à tɔ́n Kisi. Auzikideemɛ. Bɛyãmi borii bé à Afia ì, Afia Bekora ì,
Bekora Zero ì, Zero Abiɛli ì, ben Abiɛli Kisi pì ì.
2 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩ, à tɔ́n Solu. Gɔ̃kparɛ maaamɛ. À maa sáa kú Isarailinɔ tɛ́ro, aɔ̃ gbɛ̃ke gbɛ̀a e
vĩ à gɛ̀nlaro.
3 Kɛ̀ Kisi pì zaakinɔ sɛ̀sã, ben à bè a nɛ́ pìnɛ: Ǹ fɛɛ ǹ zĩkɛrinɔ mɛ̀n doo sɛ́ à gá zaaki pìnɔ wɛtɛ.
4 Ben aɔ̃ Ɛflaimu bùsu gusĩsĩdee pàra kɔ̃n Salisa bùsuo, aɔ̃ɔe ń ero. Ben aɔ̃ Salimu bùsu pàra,
mɔde aɔ̃ɔ kú gwero. Ben aɔ̃ Bɛyãmi bùsu pàra, aɔ̃ɔe zaaki pìnɔ ero.
5 Kɛ̀ aɔ̃ kà Zufu bùsun, Solu bè zĩkɛri kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ lɛdoo pìnɛ: Ǹ mɔ́ wà ɛara. Tó wée táro, ma
maree é bídi kɛ wa yãzi, eé zaakinɔ yã da dɔro.
6 Ben à wèàla: Ǹ ma! Luda gbɛ̃kee kú wɛ́tɛ kɛ̀ guu. À bɛ̀ɛ vĩ, yã kɛ̀ à ò bé è kɛ. Wà gá gwe.
Ke eé zɛ́ kɛ̀ wé sɛ́ wà wa zaaki pìnɔ eo owe gwɛɛ.
7 Ben Solu wèàla à bè: Tó wée gaa, bɔ́n wé gáonɛ? Pɔ́ble kee e gɔ̃ wa bɔ̀kɔn dɔro. Wá pɔ́ke
vĩ wà Luda gbɛ̃ pì gbaro. Ke bɔ́n wá vĩi?
8 Ben zĩkɛri pì ɛ̀ara à bè Solunɛ: Ǹ gwa! Má ɔɔ vĩ féte kɛ̀. Mɛ́ à gba, eé wa da zɛ́ kɛ̀ dɛ wà sɛ́a.
9 Isarailinɔ bùsun yã, tó gbɛ̃ e gaa yã gbeka Ludaa è be: Ǹ mɔ́ wà gá wɛ́ɛgupu'eri kiia. Zaakɛ
gbɛ̃ kɛ̀ wè sísi gbɛ̀a annabi ũ, àmbe wè sísi yã wɛ́ɛgupu'eri ũ.
10 Ben Solu bè a zĩkɛrinɛ: N yã maaa ò. Wà gá. Ben aɔ̃ɔe gaa wɛ́tɛ kɛ̀ Luda gbɛ̃ pì kún-a.
11 Kɛ̀ aɔ̃ɔe wɛ́tɛ pì sĩsĩ kũu, aɔ̃ dàkɔ̃rɛ kɔ̃n nɔkparɛnɔ, aɔ̃ɔe gaa í tɔ́. Ben aɔ̃ ń lá wà bè:
Wɛ́ɛgupu'eri kú bɛɔ́?
12 Aɔ̃ wèńla wà bè: Eè, à kú aɛ gwe. À kɛ kpakpaa. Gbɛ̀an à sù, zaakɛ wà yezi wà saa o
gbãgbãkiiamɛ.
13 Tó a gɛ̃ wɛ́tɛn, é à e ai àgɔ̃ gá pɔ́ ble gbãgbãkii pìa. Zaakɛ weé pɔ́ ble gĩaro, à gɔ̃̀ ai à mɔ́, àpi
bé eé aubarika da sa'opɔbleen gĩa, gbasa gbɛ̃ kɛ̀ wà ń sísinɔ pɔ́ ble. Àgɔ̃ wãa, zaakɛ à egurɔ
zakan yɛ̀.
14 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ wɛ́tɛ pì guu, ben aɔ̃ dàkɔ̃rɛ kɔ̃n Samuɛlio gɔ̃ɔ, à bɔ̀ èe gaa gbãgbãkii pìa.
15 Ai Solu gɔ̃ gá mɔ́, Dii gĩakɛ à yã kɛ̀ dà Samuɛlinɛ a swãla à bè:
16 Zia mɔndaa'i mɛ́ Bɛyãmi bùsu gbɛ̃ zĩmma. Ǹ nɔ́si kúa ǹ à diɛ ma gbɛ̃ Isarailinɔ dɔn'aɛdee
ũ. Eé ma gbɛ̃ pìnɔ bɔ Filisitininɔ ɔzĩ. Ma a gbɛ̃ pìnɔ wiii mà, ben ma ń wɛ̃nda gwà.
17 Kɛ̀ Samuɛli Solu è, Dii bènɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ ma à yã ònnɛɛ pìn gwe. Àmbe eé kí ble ma gbɛ̃nɔnɛ.
18 Ben Solu sɔ̃̀ Samuɛlizi wɛ́tɛ bĩilɛa à à là à bè: Wɛ́ɛgupu'eri bɛɛ kú mámɛ? Ǹ ɔdɔamɛ.
19 Ben Samuɛli wèàla à bè: Mámbe adee pì ũ. Ǹ dɔmɛ aɛ wà gá gbãgbãkiia, nɛ́ pɔ́ blemao
gbɛ̀a. Zia kɔngɔ mɛ́ n nɔ̀sɛguuyã onnɛ píngi, gbasa mà n gbarɛ.
20 Ǹton n zaaki kɛ̀ sɛ̀sã zaa gurɔ aagɔ̃ɔnɔ damu kɛro, zaakɛ wà ń é. Dén Isarailinɔɔ yezi ń
píngii, tó èe kɛ mpi kɔ̃n n de bɛdeenɔ baasiro?
21 Ben Solu bè: Bɛyãmi boriin ma ũroo? Ma borii bé à nɛ́ngo dɛ Isaraili boriinɔla ń píngi,
ben ma danɛnɔ bé wà kɛ̃sãnańzi Bɛyãmi boriinɔ tɛ́. Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ yã beee taka oomɛzi?
22 Ben Samuɛli Solu kɔ̃n a zĩkɛrio sɛ̀ à gɛ̀ńyo pɔ́blekpɛn, à vɛ̃ɛki maaa kpàḿma gbɛ̃ kɛ̀ wà ń
sísinɔ tɛ́. Gbɛ̃ pìnɔ kà gɔ̃ɔn baaakuri taka bà.
23 Ben Samuɛli bè pɔ́blekɛrinɛ: Ǹ nɔ̀bɔ kɛ̀ má kpàmma ma bè ǹ à diɛkii kɛɛ pì sɛ́ ǹ mɔ́o.
24 Ben pɔ́blekɛri pì mɔ̀ kɔ̃n nɔ̀bɔ gbá pìo à dìɛ Solu aɛ. Ben Samuɛli bè: Pɔ́ kɛ̀ wà dìɛnnɛɛn
yɛ̀. Ǹ só, zaakɛ wà dìɛnnɛ ai mɔndaa'i kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ ma ń sísinɔ. Ben Solu pɔ́ blè kɔ̃n Samuɛlio
zĩ beeea.
25 Kɛ̀ aɔ̃ pìta gbãgbãkii pìa, aɔ̃ gɛ̃̀ wɛ́tɛ guu, ben Samuɛli gàa à yã ò kɔ̃n Soluo a kpɛ́ musu.
26 Ben aɔ̃ ì gwe. Kɛ̀ guu yezi à dɔ, ben Samuɛli lɛ́ zù Soluzi kpɛ́ musu gwe à bè: Ǹ fɛɛ, mà gá
zɛnnɛ. Kɛ̀ Solu fɛ̀ɛ, àpi kɔ̃n Samuɛlio aɔ̃ bɔ̀ bàazi ń plaaa.
27 Kɛ̀ aɔ̃ kà wɛ́tɛ kpɛɛ, ben Samuɛli bè Solunɛ: Ǹ o n zĩkɛrinɛ àgɔ̃ gaa, mpi ǹ zɛ gĩa lɛ mà yã
kɛ̀ Dii ò onnɛ.

10

Samuɛli nɔ́sikuna Solu mìa

1 Ben Samuɛli nɔ́si tùu sɛ̀ à nɔ́si kù Solunɛ a mìa, ben à lɛ́ pɛ̀a à bè: Dii bé à n diɛ dɔn'aɛdee
ũ a gbɛ̃ Isarailinɔnɛ. Nɛ́ kí ble Dii gbɛ̃nɔnɛ ǹ ń bɔ ń ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ ligańzinɔ ɔzĩ. Sèeda kɛ̀ eé tó ǹ dɔ̃
kɛ̀ Dii bé à n diɛ a gbɛ̃nɔ dɔn'aɛdee ũun yɛ̀.

2 Tó wa kɛ̃kɔ̃a kɛ̀ tia, nɛ́ da gɔ̃ɔn plaaanɔlɛ Zɛlɛza, Rasɛli mira saɛ, Bɛyãmi bùsu lɛ́zɛkiia. Aɔ̃é
bennɛ: Wà zaaki kɛ̀ n gaa wɛtɛɛnɔ è. Aɔ̃ yã n de kũna gbãa dɔro, n yã kɛ̀hãnn èe kɛɛ sa, èe
bee dian é kɛ a nɛ́ yã musu nà?
3 Bɔna gwe, tó n gaa aɛ, tó n ka gbíi lí beee kiia zaa Tabo, gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ é danlɛ gwe dɔ, aɔ̃ɔe
gaa Luda gbãgbã zaa Bɛtɛli. Aɔ̃ gbɛ̃ doo blènɛnɔ kũna mɛ̀n aagɔ̃, aɔ̃ gbɛ̃ doo burɛdi kũna mɛ̀n
aagɔ̃, ben aɔ̃ gbɛ̃ doo geepiwɛ̃ kũna tùu do.
4 Aɔ̃é n aafia gbeka, aɔ̃é burɛdi mɛ̀n plaaa kpámma, nɛ́ sí.
5 Beee gbɛra tó n ka Luda sɛ̀isĩ kɛ̀ kú Gibɛa, guu kɛ̀ Filisitininɔ gudãkpakii kún, tó n ka kĩi
kɔ̃n wɛ́tɛ pìo, nɛ́ kpákɔ̃a kɔ̃n annabinɔ aɔ̃ɔ tɛ́tɛkɔ̃zi, aɔ̃ɔe pitaa gbãgbãkiia. Wèe dɔɔńnɛ aɛ kɔ̃n
kuntiginɔ kɔ̃n gã̀gãnɔ kɔ̃n kurenɔ kɔ̃n mɔrɔnɔ, aɔ̃ɔe annabikɛyã oo.
6 Dii Nini é summa, nɛ́ annabikɛyã ońyo, nɛ́ li gbɛ̃ dufu ũ.
7 Tó sèeda beeenɔ kɛ̀ lɛ, ǹ yã kɛ̀ n à kɛna zɛ́ è kɛ, zaakɛ Ludaa kúnyo.
8 Ǹ dɔmɛ aɛ gana Giligala, mɛ́ n le gwe, mɛ́ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ o kɔ̃n kɛnnakɔ̃o
sa'opɔo. Ǹ ma dã gwe ai gurɔ swɛɛplaa, mɛ́ mɔ́ mà n le gwe, mɛ́ yã kɛ̀ nɛ́ kɛɛ onnɛ.
9 Kɛ̀ Solu kpɛɛ lì Samuɛlinɛ, èe taa, Luda à nɔ̀sɛ lìɛnɛ, ben sèeda pìnɔ kɛ̀ zĩ beee zĩ píngi.
10 Kɛ̀ aɔ̃ kà Gibɛa, annabinɔ dààlɛ aɔ̃ɔ tɛ́tɛkɔ̃zi, ben Luda Nini sùa, èe annabikɛyã oońyo.
11 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ à dɔ̃ɔnɔ à è, èe annabikɛyã oo kɔ̃n annabinɔ, aɔ̃ kɔ̃ làla wà bè: Bɔ́ bé à Kisi
nɛ́ lèee? Solu kú annabinɔ tɛ́mɛ see?
12 Ben Gibɛa gbɛ̃ke yã wèńla à bè: Gbɛ̃ kpaaanɔ denɔn dénɔ ũ sɔ̃ɔ? Ben à gɔ̃̀ pena pɔ́ ũ wè
be: Solu kú annabinɔ tɛ́mɛ see?
13 Kɛ̀ Solu annabikɛyã ò à yã̀a, ben à gàa gbãgbãkii pìa.
14 Kɛ̀ Solu tà bɛ kɔ̃n a zĩkɛrio, à desɛ̃ ń lá à bè: A gaa mámɛ? Solu wèàla à bè: Wa gaa zaakinɔ
wɛtɛmɛ. Kɛ̀ wée ń ero, ben wa gaa Samuɛli kiia.
15 Ben Solu desɛ̃ bènɛ: Yã kɛ̀ Samuɛli òaree tɔ̃kɛ̃mɛ.
16 Ben Solu bè: À bèwe wà zaaki pìnɔ è. Mɔde èe kpata yã kɛ̀ Samuɛli ònɛ tɔ̃kɛ̃nɛro.

Samuɛli bɔna kɔ̃n Solu kíblena yão gupuraaa
17 Ben Samuɛli Isarailinɔ kàkɔ̃a Dii aɛ Mizipa.
18 À bèńnɛ: Dii a Luda bè, a a bɔɛ Igipiti, a a si Igipitinɔ kɔ̃n borii kɛ̀ aɔ̃ ɔ tɔ̃̀awaanɔ ɔzĩ ń píngi.
19 Luda a bɔ a yã'ɔ̃ammanɔ kɔ̃n a nawɛ̃akɛnanɔ guu píngi, ben a gizi gbã̀a, a bènɛ à kí káare
kpatan. Tɔ̀, à mɔ́ à zɛ Dii aɛ sa bori kɔ̃n boriio, ualɛ kɔ̃n ualɛo.
20 Kɛ̀ Samuɛli mɔ̀ kɔ̃n Isaraili boriinɔ ń píngi, ben Bɛyãmi boriinɔ kàbankpɛ blè.
21 Ben à mɔ̀ kɔ̃n Bɛyãmi boriinɔ ualɛ kɔ̃n ualɛo. Ben Matari ua kàbankpɛ blè. Uadee pìnɔ tɛ́
Kisi nɛ́ Solu bé à blè. Kɛ̀ wà à wɛ̀tɛ, wèe à ero.
22 Ben wà ɛ̀ara wà Dii là dɔ wà bè: Gɔ̃gbɛ̃ pì mɔ̀ kɛ̀ kɔ̀ɔ́? Ben Dii bè: À utɛna asoonɔ dagura.
23 Ben wà bàa lɛ̀ wà gàa wà à bɔ̀ wà sùo ń tɛ́. Kɛ̀ à zɛ̀ ń tɛ́, aɔ̃ píngi gbã̀a zɛ̀ à gã̀ lɛ́n.
24 Ben Samuɛli bèńnɛ ń píngi: A gbɛ̃ kɛ̀ Dii sɛ̀ èɔ́? Gbɛ̃kee kuu lán à bà a tɛ́ro. Ben baade
píngi wii lɛ̀ wà bè: Luda wa kína dɔ̃ kɔ̃n aafiao!
25 Ben Samuɛli kíblena zɛ́ bɔ̀kɔ̃tɛńnɛ, ben à kɛ̃̀ takadan à dìɛ Dii kpɛ́n. Ben à ń gbáɛ, baade
tà a bɛ.
26 Solu sɔ̃ tà a bɛ zaa Gibɛa. Gɔ̃ wɔ́rɔngɔdee kɛ̀ Luda zĩi kɛ̀ ń swɛ̃̀ guunɔ tɛ̀zi.
27 Ben gbɛ̃ pã kenɔ bè: Gbɛ̃ beee bé eé wa mì síɔ́? Ben aɔ̃ kya kàn, aɔ̃ɔe mɔ́nɛ kɔ̃n pɔ́keoro,
mɔde Solu a yĩtɛɛ o.

11

Solu zĩ̀blena Amɔninɔa
1 Amɔni bori Naasa mɔ̀ kɔ̃n a zĩ̀kpɛɛnɔ, aɔ̃ bùra kàɛ Yabɛsi Giliada saɛ, ben Yabɛsideenɔ bè
Naasanɛ: Ǹ lɛdolɛ kɛwao, wé mì siɛnnɛ.
2 Ben Naasa bèńnɛ: Tó ma a baade wɛ́ɛ ɔplakpapɔ bɔ̀bɔ, ben wí Isarailinɔ kũ̀ ń píngi, mɛ́
gbasa mà lɛdolɛ kɛao.
3 Ben Yabɛsi gbɛ̃nsinɔ bènɛ: Ǹ wa gba gurɔ swɛɛplaaa lɛ wà gbɛ̃nɔ zĩ Isarailinɔ bùsu guu
píngi. Tó gbɛ̃kee kuu à wa mì síro, wé wa zĩnda kpámma.
4 Kɛ̀ zĩ̀ri pìnɔ kà Solu bɛ zaa Gibɛa, aɔ̃ yã pì òńnɛ, ben wà sósobi ɔ́ɔ dɔ̀.
5 Gurɔ beeea Solu e suu kɔ̃n buraao, à tɛ́ a zùnɔzi, ben à bè: Bɔ́ yã bé à mɔ̀, ben wèe ɔ́ɔ dɔɔ?
Ben wà Yabɛsidee pìnɔ yã tɔ̃kɛ̃̀nɛ.
6 Kɛ̀ Solu yã pì mà, Luda Nini sùa, ben à pɔ fɛ̃̀ maamaa.
7 À zù sɛ̀ mɛ̀n plaa à dɛ̀ à zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ, ben à gbɛ̃nɔ zĩ̀o Isarailinɔ bùsu guu píngi aɔ̃ bè: Lɛn weé
kɛ gbɛ̃ kɛ̀ e tɛ́ Soluzi kɔ̃n Samuɛlioroo zùnɔnɛ lɛ. Ben vĩa ń kũ Dii yã musu, aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ̀ńzi lɛdo
ń píngi.

8 Solu ń náro zaa Bɛzɛki. Isarailinɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa do kpɛ́ basɔɔro. Yudanɔɔ kú ń tɛ́ gɔ̃ɔn
bɔrɔ baaakuri.
9 Ben wà bè zȉri kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ pìnɔnɛ: À gá à o a gbɛ̃nɔnɛ, zia ai ɔfãntɛ̃ gɔ̃ gá gbã, wé ń mì sí. Kɛ̀
zȉrinɔ tà, aɔ̃ yã pì baaru kpà Yabɛsideenɔnɛ, ben aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna.
10 Aɔ̃ bè Amɔninɔnɛ: Wé wa zĩnda kpáawa zia, é a pɔyeziyã kɛwa.
11 Solu a gbɛ̃nɔ kpàatɛtɛ gãli aagɔ̃. Gudɔnaon aɔ̃ sì Amɔninɔn ń bùran aɔ̃ ń dɛdɛ ai ɔfãntɛ̃ gàa
à fɛɛo. Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̏nɔ fȁakɔ̃a doodo.
12 Ben wà bè Samuɛlinɛ: Dénɔ bé wà bè Solu é kí bleweroo? À bɔɛńyo wà ń dɛdɛ.
13 Ben Solu bè: Weé gbɛ̃ke dɛ gbȁaro, zaakɛ Dii Isarailinɔ mì sì gbȁamɛ.
14 Ben Samuɛli bè gbɛ̃nɔnɛ: À mɔ́ wà gá Giligala wà ɛara wà Solu kpá kpatan gwe dɔ.
15 Ben aɔ̃ gàa Giligala ń píngi, aɔ̃ ɛ̀ara wà Solu kpà kpatan Dii aɛ gwe dɔ, aɔ̃ kɛnnakɔ̃o saa ò
Diia, ben Solu kɔ̃n Isarailinɔ pɔnnaa kɛ̀ gwe ń píngi maamaa.

12

Samuɛli ɔgbarɛna kpatazi

1 Samuɛli bè Isarailinɔnɛ ń píngi: Ma yã kɛ̀ á òmɛɛ mà píngi, ma kí kàare kpatan.
2 Àpi bé eé dɔare aɛ sa. Mapi sɔ̃ ma zi kȕ, ma mìkã pura kȕ ben ma nɛ́nɔɔ kúao. Ma dɔare
aɛ zaa ma gɔ̃kparɛkɛgurɔ ai kɔ̃n a gbȁao.
3 Maɛ kɛ̀! À kɛ ma sèedadeenɔ ũ Dii kɔ̃n kí kɛ̀ à kpào aɛ. Ma zù ke zaaki sì a gbɛ̃keaɔ́? Ma a
gbɛ̃ke blèɔ́? Ma wɛ́ɛ tȁ a gbɛ̃keaɔ́? Ma ɔdɔnkpɛɛgbaa sì a gbɛ̃kea ai à ma wɛ́ɛ tàtaɔ́? Tó má kɛ̀
lɛ, mɛ́ à fĩa bonɛ.
4 Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Nɛ́ɛ wa blero, nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãwaro, nɛ́ɛ pɔ́ke sí wa gbɛ̃kearo.
5 Samuɛli bèńnɛ dɔ: Dii kɔ̃n kí kɛ̀ à kàon a sèedadeenɔ ũ gbȁa, kɛ̀ ée taari emaro. Aɔ̃ bè: Dii
bé wa sèedadee ũ.
6 Ben Samuɛli bèńnɛ: Dii bé à Musa kɔ̃n Arunao dìɛ, ben aɔ̃ bɔ̀ kɔ̃n a dezinɔo Igipiti.
7 À zɛ tɛɛɛ Dii aɛ, mɛ́ yã maaa kɛ̀ à kɛ̀are kɔ̃n a dezinɔ tɔ̃kɛ̃are.
8 Yakubunɔ gana Igipiti gbɛra a dezinɔ wii pɛ̀ Diizi, ben à Musa kɔ̃n Arunao dìɛ, aɔ̃ ń bɔ́ɛ
Igipiti, ben aɔ̃ ń káɛ bùsu kɛ̀kiin.
9 Kɛ̀ Dii ń Luda yã sȁńgu yãnzi, ben à ń kpá Azo zȉkpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Siseraa kɔ̃n Filisitininɔ
kɔ̃n Mɔabunɔ kío, aɔ̃e zȉ kaańyo.
10 Ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi wà bè: Wa durun kɛ̀ wa pã kpànzi wa dɔ̀ Baalinɔzi kɔ̃n Asatorɛnɔ. Ǹ
wa bɔ wa ibɛɛnɔ ɔzĩ sa, wégɔ̃ dɔɔnzi.
11 Ben Dii Gidiɔn dìɛ kɔ̃n Barakio kɔ̃n Yɛfɛtao kɔ̃n Samusĩo aɔ̃ a bɔ a ibɛɛ pìnɔ ɔzĩ baama
píngi, ben a gɔ̃ kaɛna aafia.
12 Kɛ̀ á è Amɔni kí Naasa e mɔɔ lɛ́ɛawa, baa kɛ̀ Dii a Ludan a kína ũ, a bèmɛ: Lɛnlo! Kín á
yezi!
13 Tia la kína kɛ̀ á gbèka á sɛ̀n yɛ̀, àɛ kɛ̀ Dii à dìɛare.
14 Tó á Dii vĩa vĩ ben ée dɔɔzi, tó ée à yã maa ben ée bɔ à yã kpɛɛro, tó apinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ èe kí
bleeareeo tɛ́ Dii a Ludazi, égɔ̃ aafia.
15 Tó ée Dii yã ma sɔ̃ro, ben a bɔ à yã kpɛɛ, eé ɔ tɔ̃awamɛ lán à kɛ̀ a dezinɔnɛ nà.
16 À zɛ à yã bíta kɛ̀ Dii é kɛaree e.
17 Ésekɛ̃gurɔɔn wá kún kɛ̀roo? Mɛ́ Dii sísi, eé tó lou vĩ à ma, égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ a kína gbekana kɛ̀ Diinɛ
zaa maamaa.
18 Ben Samuɛli Dii sìsi, ben Dii tò lou vȉ à mà zĩ beeea. Ben baade píngi vĩa kɛ̀ Diinɛ kɔ̃n
Samuɛlio maamaa.
19 Ben aɔ̃ bènɛ: Ǹ wɛ́ɛ kɛwe Dii n Ludaa lɛ wapinɔ n zɔ̀blerinɔ tón gagaro. Wa yã zaaa kà
wa durunnɔla, kɛ̀ wa kína gbèka.
20 Samuɛli bèńnɛ: Àton tó vĩa a kũro. A yã zaaa pì kɛ̀ píngimɛ, mɔde àton kɛ̃ Diiaro. Àgɔ̃ dɔɔzi
kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
21 Àton kɛ̃a à tɛ́ pɔ́ ginanɔziro. Aɔ̃ àre vĩro, aɔ̃é fɔ̃ wà gbɛ̃ bɔro, zaakɛ pɔ́ pãanɔmɛ.
22 Dii é a gbɛ̃nɔ zĩnnaro a zĩnda tɔ́ bíta yãnzi, zaakɛ à kɛ̀nɛ à a kɛ a gbɛ̃nɔ ũ.
23 Mapi sɔ̃, Dii tón tó mà durun kɛare mà aduakɛnaare tóro. Mɛ́ zɛ́ maaa kɛ̀ dɛ à sɛ́ ɔdɔaare.
24 À vĩa kɛ Diinɛ, àgɔ̃ dɔɔzi kɔ̃n náanɛo kɔ̃n nɔ̀sɛo do. À laasuu lɛ́ yã bíta kɛ̀ à kɛ̀areenɔa.
25 Tó a gi a tɛ à zaaazi, apinɔ kɔ̃n a kínao, weé a kaatɛ a píngi.

13

Samuɛli kpãkɛ̃na Soluzi

1 Kɛ̀ Solu kí blè Isarailinɔnɛ wɛ̃ plaa,

2 à ń zȉkarinɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃. Gɔ̃ɔn bɔrɔ plaaa kúo Mikimasa kɔ̃n Bɛtɛli gusĩsĩdeeo. Gɔ̃ɔn
bɔrɔ doo kú kɔ̃n à nɛ́ Yonatão Gibɛa, Bɛyãmi bùsun. Ben à gbɛ̃ kpaaanɔ gbàrɛ, baade tà a bɛ.
3 Yonatã lɛ̀ɛ Filisitini gudãkpakii kɛ̀ kú Gɛbaa, ben Filisitininɔ à baaru mà. Ben Solu zȉ kuu
pɛ̀ Isarailinɔ bùsu gu píngia à bè Eberunɔ ma!
4 Ben Isarailinɔɔ mà ń píngi wà bè, Solu lɛ̀ɛ Filisitini gudãkpakiia, ben Filisitininɔ Isarailinɔ
kyãkyãma bò. Ben wà Isarailinɔ sìsi, aɔ̃ mɔ̀ wà nà Solua Giligala.
5 Ben Filisitininɔ kɔ̃ kàkɔ̃a aɔ̃ zȉ ká kɔ̃n Isarailinɔ. Aɔ̃ sɔ̃goronɔ kà bɔrɔ baaakuri, aɔ̃
sɔ̃gorodeenɔ kà bɔrɔ swɛɛdo, ben aɔ̃ kɛ̀sɛdeenɔɔ pari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà. Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ wà
gàa wà bùra kàɛ Mikimasa, Bɛtavɛ̃ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
6 Kɛ̀ Isarailinɔɔ è wà kú nawɛ̃a guu wèe naakɔ̃rɛḿma, ben aɔ̃ ùtɛ gbɛ̀wɛɛnɔ guu kɔ̃n dàkonɔ
kɔ̃n gbɛ̀ sɔ̀tɔnɔ kɔ̃n kokotɛ̃wɛɛnɔ kɔ̃n lɔ̀gɔnɔo.
7 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ toke lɛ̀ wà bikṹ Yodaa ai Gada bùsun kɔ̃n Giliada bùsuo. Solu kpɛ́ kú Giligala,
vĩa e gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ kũu maamaa.
8 À Samuɛli dã gurɔ swɛɛplaa lán à dìɛnɛ nà. Kɛ̀ èe mɔ́ro, ben à gbɛ̃nɔɔ e fãakɔ̃a.
9 Ben Solu bè: À mɔ́mɛ kɔ̃n sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũo kɔ̃n sáabukpa sa'opɔnɔ. Ben à sa'opɔ
kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ pì ò.
10 Kɛ̀ à yȁa, Samuɛli e kaa, ben Solu pì gàa à dààlɛ à gbãakɛ kpàzi.
11 Ben Samuɛli bènɛ: Bɔ́ yãn ń kɛ̀ gwee? Solu wèàla à bè: Kɛ̀ má è ma gbɛ̃nɔɔ e fãakɔ̃a, bensɔ̃
nɛ́ɛ mɔ́ gurɔɔ kɛ̀ ń dìɛaro yãnzimɛ. Filisitininɔɔ e kɔ̃ kaakɔ̃a Mikimasa,
12 ben ma bè, aɔ̃ton lɛ́ɛma Giligala kɛ̀ ai mà Dii gbeka. Ben ma saa pì ò tiasi.
13 Ben Samuɛli bènɛ: N faasaiyã kɛ̀! Ń yã kɛ̀ Dii n Ludaa dìɛnnɛɛ kũnaro. Tó ń kũna yãmɛ,
lɛ Dii é tó n boriinɔ gɔ̃ kpata blee Isarailinɔnɛ gurɔ píngi.
14 Tia la nɛ́ gì kɛ kpatanlo. Lán ń yã kɛ̀ Dii dìɛnnɛɛ kũnaro nà, à gĩakɛ à gbɛ̃ kɛ̀ à pɔɔ kɛ̀nɛ
wɛ̀tɛ, à à dìɛ a gbɛ̃nɔ dɔn'aɛdee ũ.
15 Ben Samuɛli fɛ̀ɛ Giligala à gàa Gibɛa, Bɛyãmi bùsun. Ben Solu a zȉkari kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ nàro,
aɔ̃ kà gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ taka bà.
16 Solu kɔ̃n a nɛ́ Yonatão kɔ̃n a zȉkari kɛ̀ aɔ̃ kúńyonɔɔ kú Gibɛa, Filisitininɔ sɔ̃ bùra kàɛ
Mikimasa.
17 Zȉkari gãli aagɔ̃ɔnɔ bɔ̀ɛ Filisitininɔ bùran aɔ̃ gàa lɛ́ɛ Isarailinɔa. Gãli doo gàa Ɔfla kpa Suali
bùsun,
18 gãli doo gàa Bɛtoroni kpa, ben à aagɔ̃dee gàa Isarailinɔ bùsu lɛ́n, sȉsĩ kɛ̀ aɛdɔna kperanɔ
guzurɛa kɔ̃n gbáao.
19 Sia kú Isarailinɔ bùsunlo, zaakɛ Filisitininɔ bè, Eberunɔ tón fɛ̃ɛda ke sári piro.
20 Filisitininɔ kiian Isarailinɔ è gá swaaronɔ kɔ̃n zùswaaronɔ kɔ̃n kpásanɔ kɔ̃n kontonɔ lɛ́
kɛkɛn píngi.
21 Swaaro kɔ̃n zùswaaro lɛ́kɛkɛna kà kondogi ɔɔ plaplaa, sakanɔ kɔ̃n kpásanɔ sɔ̃ kondogi ɔɔ
doodo.
22 À yã bé à tò zȉ pì káguro Solu kɔ̃n Yonatão zȉkarinɔ fɛ̃ɛda ke sári kũnaro, sé Solu kɔ̃n
Yonatão baasiro.
23 Filisitini gudãkparinɔ gàa Mikimasa gbɛ̀kotoon.

14

Yonatã zȉblena Filisitininɔa

1 Zĩkea Solu nɛ́ Yonatã bè gɔ̃kparɛ kɛ̀ à a zȉkapɔnɔ kũnanɛ: Ǹ mɔ́ wà gá Filisitini gudãkii
kpa kãa. Èe o a denɛ sɔ̃ro.
2 Solu kú biisio lí gbáru zaa Migirɔnu, Gibɛa saɛ kɔ̃n zȉkpɛɛnɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃.
3 Sa'ori Ahia kú ń tɛ́, à a dansiki dana. Ikabodu vȉi Aitubu nɛ́mɛ. Aitubu pì nɛ́ Finɛasi nɛ́mɛ,
Ɛli kɛ̀ dɛ Luda gbȁgbãri ũ zaa Silo diomɛ. Aɔ̃ gbɛ̃kee dɔ̃ Yonatã gàa gukearo.
4 Gbɛ̀kotoo kɛ̀ Yonatã yezi à gɛ̃n à Filisitini gudãkparinɔ le, gbɛ̀ sɔ̃ntɛnɔ pɛɛpɛɛnan ɔplazi
kɔ̃n ɔzɛzio. A doo tɔ́n Bozezi, a doo sɔ̃ Sɛnɛ.
5 A doo kú gu'igbãroon Mikimasa kpa, a doo sɔ̃ sɔɔmɛtɛ Gɛba kpa.
6 Ben Yonatã bè gɔ̃kparɛ pìnɛ: Ǹ mɔ́ wà gá gɛfɔɔde gudãkpari pìnɔ kiia. Ke Dii é wa ĩan ká
gwɛɛ? Zaakɛ pɔ́ke é fɔ̃ à kpá Diinɛ à gí wà mì síziro, baa tó wá pari kesɔ̃ wá pariro.
7 Ben à zȉkapɔnɔsɛri pì bènɛ: Lán à n pɔɔ gbà nà píngi dé, ǹ kɛ. Lán ń sɛ̀ nà, má kúnyo kɔ̃n
nɔ̀sɛo domɛ.
8 Ben Yonatã bè: Tɔ̀, wà gáńzi wà wa zĩnda ɔdɔańnɛ.
9 Tó aɔ̃ bèwe wà zɛ wà ń dãmɛ, wé zɛ wa gbɛ̀n, wé gáńzi dɔro.
10 Tó aɔ̃ bè wà mɔ́mɛ sɔ̃, wé gáńzi, zaakɛ beee bé eégɔ̃ dɛ sèeda ũ kɛ̀ Dii ń náwe wa ɔzĩ.

11 Ben aɔ̃ ń zĩnda ɔ̀dɔa Filisitini gudãkpari pìnɔnɛ. Ben Filisitini pìnɔ bè: À gwa! Eberunɔɔ
e bɔɔ wɛ̀ɛ kɛ̀ aɔ̃ ùtɛnnɔ guu.
12 Ben gudãkpari pìnɔ lɛ́ zù Yonatãzi kɔ̃n a zl̀kapɔnɔsɛrio wà bè: À mɔ́ wà yãke oare kɛ̀.
Ben Yonatã bè a zl̀kapɔnɔsɛrinɛ: Ǹgɔ̃ tɛ́ ma kpɛɛ, zaakɛ Dii ń ná Isarailinɔnɛ ń ɔzĩmɛ.
13 Ben Yonatã e lɔɔtɛɛ kuɛna, ben à zl̀kapɔnɔsɛri tɛ́ à kpɛɛ. Kɛ̀ Yonatã ń nɛ́, ben à zl̀kapɔnɔsɛri
pì ń dɛdɛ.
14 Lɛ́ɛmmana káaku pì guu Yonatã kɔ̃n a zl̀kapɔnɔsɛrio ń dɛdɛ gɔ̃ɔn baro taka bà. Guu pì
kpȁngu kà lán bàlɛna basɔɔro taka bà.
15 Ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ Filisitininɔn ń bùran kɔ̃n zl̀lan-o píngi. Vĩa ń zl̀kpɛɛnɔ kȕ, gudãkparinɔ kɔ̃n
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è gá lɛ́ɛ Isarailinɔanɔ ń píngi. Ben tɔɔtɛ nìgãnigã. Luda bé à tò swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu lɛ.
16 Kɛ̀ Solu gudãkpari kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo Gibɛanɔɔ è Filisitini zl̀kpɛɛnɔ bàa lɛ̀ wèe fãakɔ̃a baama
píngi,
17 ben Solu bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúaonɔnɛ: À wa gbɛ̃nɔ dɔdɔ à gwa, wé dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ wa tɛ́. Kɛ̀ aɔ̃ɔ
gwà, aɔ̃ɔ è Yonatã kɔ̃n a zl̀kapɔnɔsɛrio bé wà kú ń tɛ́ro.
18 Ben Solu bè Ahianɛ: Ǹ mɔ́ kɔ̃n n dansiki utao wà gbeka Diia. Zaakɛ zĩ beeea à sa'o'uta
pì dana Isarailinɔ tɛ́ gwemɛ.
19 Gurɔɔ kɛ̀ Solu e yã oo sa'ori pìnɛ, zɔka kɛ̀ dɔ Filisitininɔ bùran kɛ̀kɛ èe kaara, ben Solu
bènɛ à tó gwe.
20 Solu a zl̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi, aɔ̃ gɛ̃̀ zl̀n, ben aɔ̃ɔ è swɛ̃̀ kɛ̃̀ Filisitininɔn maamaa, aɔ̃ɔe kɔ̃
ásaru kɛɛ fɛ̃ɛdaao.
21 Eberu kɛ̀ aɔ̃ vɛ̃̀ɛ Filisitininɔ tɛ́ yã kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ńyo ń bùra guunɔ ɛ̀ara wà nà ń gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɔ̃n
Soluo kɔ̃n Yonatãoa.
22 Kɛ̀ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ utɛna Ɛflaimu bùsu gusĩsĩdeen gweenɔɔ mà Filisitininɔɔ e bàa lɛɛ, aɔ̃ nà
ń gbɛ̃nɔa dɔ aɔ̃ pɛ̀ɛńzi zĩn.
23 Lɛn Dii Isarailinɔ bɔ̀ lɛ zĩ beeea, ben aɔ̃ zl̀ blè ai Bɛtavɛ̃.

Yonatã zɔ́blena

24 Isarailinɔ nawɛ̃a kɛ̀ zĩ beeea, zaakɛ Solu lù sɛ̀ kɔ̃n Luda tɔ́o a zl̀kpɛɛnɔnɛ à bè: Ai uusiɛ gá
kɛo, gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ blè ai màgɔ̃ gá gɛ̃ɛ bo ma ibɛɛnɔa, adee gɔ̃̀ láaripɔ ũmɛ. Ben aɔ̃ gbɛ̃kee e pɔ́ blero.
25 Zl̀kpɛɛnɔ sì lákpɛn ń píngi, ben aɔ̃ zɔ́'i è di guu pìn.
26 Kɛ̀ aɔ̃ sì lákpɛn lɛ, aɔ̃ɔ è zɔ́'i e bàa lɛɛ, mɔde aɔ̃ gbɛ̃kee e ɔ zɔ̃a à dà a lɛ́nlo, kɛ̀ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ
ladana kɛ̀ Solu kɛ̀ yãnzi.
27 Yonatã sɔ̃ɔ e yã kɛ̀ a dee dìɛ a zl̀kpɛɛnɔnɛ maro, ben à a gò kɛ̀ à kũna zɔ̃̀ zɔ́sa pìa. À ɔ kɛ̀a
à dà a lɛ́n, ben à wɛ́ɛ kɛ̃̀.
28 Ben zl̀kari ke bènɛ: N de lù sɛ̀ a zl̀kpɛɛnɔnɛ kɔ̃n Luda tɔ́o à bè, gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ blè gbȁa, adee gɔ̃̀
láaripɔ ũmɛ. Beee yãnzin ń baade píngi mɛ̀ bùsazi.
29 Ben Yonatã bè: Ma dee e ĩa dańmamɛ. Ǹ gwa lán ma wɛ́ɛ kɛ̃̀ nà, kɛ̀ ma zɔ́ pì mɔ̀sɔ féte
yãnzi.
30 Tó gbɛ̃nɔ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ sì ń ibɛɛnɔa blè gbȁa yã dé, lɛ aɔ̃ Filisitininɔ dɛ̀dɛ dɛ beeela.
31 Zĩ beeean Isarailinɔ Filisitininɔ dɛ̀dɛ sɛna zaa Mikimasa ai Ayalɔni. Aɔ̃ kpàsa búgubugu,
32 ben aɔ̃ sì ń pɔ́kãdeenɔ tɛ́, aɔ̃ sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zùnɛnɔ kȕkũ aɔ̃ɔ dɛ̀dɛ gwe gɔ̃ɔ, aɔ̃ɔe soo
kɔ̃n a aruo.
33 Ben wà à baaru kpà Solunɛ wà bè: Ǹ gwa! Wèe durun kɛɛ Diinɛ, wèe nɔ̀bɔ soo kɔ̃n à
aruo. Ben Solu bè: A bɔ Dii yã kpɛɛ. À gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ gbegere pá à suomɛ kɛ̀ kpakpaa.
34 Ben à bè: À fãakɔ̃a ń tɛ́, à beńnɛ aɔ̃ baade mɔ́ ma kiia kɔ̃n a zùo ke a sãa, aɔ̃ kòto kpá gura
kɛ̀ wà só. Àton durun kɛ Diinɛ à nɔ̀bɔ só kɔ̃n à aruoro. Ben baade mɔ̀ kɔ̃n a zùo gwãavĩ beeea,
à à kòto kpàkpa gwe.
35 Solu Dii gbãgbãkii bò gwe. Sa'okii kɛ̀ à bò káakun gwe.
36 Ben Solu bè: Wà pɛ́ɛ Filisitininɔzi gwãavĩa wàgɔ̃ ń dɛdɛɛ ai guu gá dɔo. Wàton ń gbɛ̃ke
tóro. Ben wà bènɛ: Ǹ kɛ lán à kɛ̀nnɛ maa nà. Ben sa'ori bè: À tó wà gbeka Ludaa kɛ̀ gĩa.
37 Ben Solu gbèka Ludaa: Wà pɛ́ɛ Filisitininɔzi, nɛ́ ń nawe wa ɔzĩɔ́? Ben èe weàla zĩ beee
zĩro.
38 Ben Solu bè: a zl̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ a píngi, à sɔ̃mazi kɛ̀, lɛ wà e wà dɔ̃ durun kɛ̀ wà kɛ̀ gbȁa.
39 Kɔ̃n Dii Isarailinɔ Mìsiri tɔ́o, baa tó ma nɛ́ Yonatã bé à durun kɛ̀, séde à ga. Ben gbɛ̃kee e
yã siàlaro.
40 Ben à bèńnɛ: À zɛ kpado kãa, mapi kɔ̃n ma nɛ́o wégɔ̃ kú kpado kɛ̀. Ben wà bènɛ: Ǹ kɛ lán
à kɛ̀nnɛ maa nà.
41 Solu bè Dii Isarailinɔ Ludanɛ: Ǹ tó wà yãpuraa dɔ̃. Ben yã Yonatã kɔ̃n Soluo blè, ben
parii mì bɔ̀ bàn.

42 Solu bè: À gbɛ̀ la mapi kɔ̃n ma nɛ́o musu. Kɛ̀ yã Yonatã blè,
43 ben Solu bènɛ: Ǹ yã kɛ̀ ń kɛ̀ omɛ. Ben Yonatã bènɛ: Ma gò lɛ́ sɔ̃ntɛn má zɔ̃̀ zɔ́a, féte má
mɔ̀sɔ. Maɛ kɛ̀! Mà ga.
44 Ben Solu bè: Yonatã, tó nɛ́ɛ garo, Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
45 Ben wà bè Solunɛ: Yonatã gaɔ́! Àmɔ kɛ̀ tò wa zĩ̀ blèɔ́? Auo! Kɔ̃n Ludao wée we kɛ̀ baa à
mìkã mɛ̀n doo lɛ́ɛ tɔɔtɛro, zaakɛ Luda dɔnlɛn à beee kɛ̀o gbã̀a. Lɛn wà Yonatã mì sì lɛ, èe garo.
46 Ben Solu kámma bò kɔ̃n pɛɛna Filisitininɔzio, ben Filisitininɔ tà ń bùsun.
47 Kɛ̀ Solu vɛ̃̀ɛ Isarailinɔ kpatan à yã̀a, à zĩ̀ kà kɔ̃n a ibɛɛnɔ gu píngia: Mɔabunɔ kɔ̃n Amɔninɔ
kɔ̃n Ɛdɔmunɔ kɔ̃n Zoba kínanɔ kɔ̃n Filisitininɔo. Kpaa kɛ̀ à lìɛn píngi, è zĩ̀ blem̀mamɛ.
48 À wɔ́rɔngɔkɛ tɔ́ bò à zĩ̀ blè Amalɛkinɔa, à Isarailinɔ sì ń wɛ́ɛtãmmarinɔa.
49 Yonatã kɔ̃n Isibosɛo kɔ̃n Malakisuaon Solu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ. À nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa. À
káaku tɔ́n Mɛraba, à plaade tɔ́n Mikala.
50 À naɔ̃ tɔ́n Ainɔama, Aimaza nɛ́mɛ. À zĩ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi tɔ́n Abana. Solu pì dãaromɛ, à desɛ̃
Nɛrɛ nɛ́mɛ.
51 Solu de Kisi kɔ̃n Abana de Nɛrɛon Abiɛli nɛ́nɔ ũ.
52 Solu gurɔ ègɔ̃ pãsĩ kɔ̃n Filisitininɔo gurɔ píngi. Tó Solu gɔ̃sagbãa ke wɔ́rɔngɔdee è, è à sí
à na a zĩ̀kpɛɛnɔamɛ.

15

Dii gina Soluzi kí ũ

1 Samuɛli bè Solunɛ: Mámbe Dii ma zĩ, ben ma nɔ́si kùmma n kpatablena à gbɛ̃ Isarailinɔnɛ
sèeda ũ. Tɔ̀! Ǹ swã kpá Dii yãzi sa.
2 Dii Zĩ̀kpɛde bè, é gɛ̃ɛ bo Amalɛkinɔa yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ Isarailinɔnɛ, kɛ̀ aɔ̃ zɛ́ zɔ̃̀ńnɛ ń bɔɛna Igipiti
gbɛra yãnzi.
3 Ǹ gá lɛ́ɛm̀ma sa, ǹ ń kaatɛ ń píngi. Ǹton ń gbɛ̃ke tóro. Ǹ ń dɛdɛ ń píngi, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ
kɔ̃n nɛ́nɔ kɔ̃n nɛ́kpãntɛ̃nɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n lakuminɔ kɔ̃n zaakinɔo.
4 Ben Solu a gbɛ̃nɔ sìsi à ń kakɔ̃a Telaimu. À zĩ̀kpɛ kɛ̀sɛdeenɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa domɛ. Yudanɔɔ
kuu dɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri.
5 Ben Solu gàa Amalɛkinɔ wɛ́tɛ, à nàɛ èe ń kpákpaa swawɛɛn.
6 Solu lɛ́kpãsã kɛ̀ Keninɔnɛ à bè: À bɔɛ Amalɛkinɔ tɛ́ lɛ màton a dɛdɛńyoro yãnzi, zaakɛ ámbe
a yã maaa kɛ̀ Isarailinɔnɛ ń bɔɛna Igipiti gbɛra. Kɛ̀ Keninɔ bɔ̀ɛ Amalɛkinɔ tɛ́,
7 ben Solu gàa à lɛ̀ɛ Amalɛki pìnɔa sɛna zaa Avila ai à gàa pɛ́o Suru kɛ̀ kú Igipiti ɔfãntɛ̃bɔɛ
kpaaa.
8 À Amalɛki kí Agaga kũ̀ bɛ̃ɛ, ben à à gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao ń píngi.
9 Solu kɔ̃n a zĩ̀kpɛɛnɔɔ e Agaga dɛro, bensɔ̃ aɔ̃ sã maaanɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zùnɛ mɛ̀kpananɔ
kɔ̃n sãnɛ bɔ̀rɔnɔ kɔ̃n pɔ́ maaanɔ píngi, aɔ̃ɔe we wà ń dɛdɛro. Pɔ́ ginanɔ kɔ̃n pɔ́ yãyãnanɔn aɔ̃ɔ
dɛ̀dɛ píngi.
10 Ben Dii yã sù Samuɛlia à bè:
11 Ma Solu kana kpatan tò ma nɔ̀sɛ yàka, zaakɛ à kpɛɛ lìmɛ. Lán má dànɛ nà, è kɛ lɛro. Yã pì
dì Samuɛlia, ben à wii pɛ̀ Diizi ai guu gàa à dɔ̀o.
12 Kɛ̀ Samuɛli fɛ̃ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à gàa da Solulɛ, ben wà bènɛ: Solu gàa Kamɛli. À sèeda pɛ̀ɛ
gwe a zĩnda dɔngupɔ ũ, ben à gɛ̃̀tɛ à tà Giligala.
13 Kɛ̀ Samuɛli Solu lè, ben Solu bènɛ: Dii aubarika dangu! Má kɛ̀ lán Dii òmɛ nà.
14 Ben Samuɛli à là à bè: Sã wiii kɛ̀ ma swã e maa dɛ diamɛ? Zù wiii kɛ̀ mɛ́ɛ maa bɔ̀ mámɛ?
15 Ben Solu wèàla à bè: Amalɛkinɔ pɔ́nɔmɛ, zaakɛ wà ń sãanɔ kɔ̃n ń zù maaanɔ sɛ̀ɛ wà sùo
wà saa oo Dii n Ludaamɛ. Wa ń kpaaanɔ dɛ̀dɛ.
16 Ben Samuɛli bènɛ: Ǹ yĩ̃tɛ lɛ, mɛ́ yã kɛ̀ Dii òmɛ gwãavĩa onnɛ. Ben Solu bè: Ǹ o.
17 Ben Samuɛli bè: Kɛ̀ n n zĩnda féte bò yã, nɛ́ɛ gɔ̃ Isaraili boriinɔ dɔn'aɛdee ũroo? Dii n ka
kpatan Isarailinɔ kína ũ,
18 ben à n zĩ bɔkɔ̃tɛ kɛare kɛ̀ à bè: Ǹ gá ǹ Amalɛkinɔ dɛdɛ, zaakɛ durunkɛrinɔmɛ. Ǹ gá ǹ zĩ̀
káńyo ai ǹ ń kaatɛ.
19 À kɛ̀ dia n gi Dii yã mazi, n lɛɛ ń pɔ́nɔa, n yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀?
20 Ben Solu bènɛ: Ma Dii yã mà, ma bɔkɔ̃tɛ kɛ̀ à ma zĩ mà kɛɛ kɛ̀. Ma Amalɛkinɔ dɛ̀dɛ ń píngi,
ben ma su kɔ̃n ń kí Agagao.
21 Ben zĩ̀karinɔ sã maaanɔ kɔ̃n zù maaanɔ bɔ̀ pɔ́ kɛ̀ wà sɛ̀ɛ pìnɔ tɛ́, lɛ wà saa oo Dii n Ludaa
zaa Giligala kɛ̀.
22 Ben Samuɛli bè:
Dii yã kũna maanɛ dɛ

sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũla.
Mìsiɛnanɛ dɛ sa'onala.
À yãmana dɛ
sa'ona kɔ̃n sãkaro mɛ̀kpanaola.
23 Gina à yã mazi durun sɛ̃nkpɛ kɔ̃n màsokɛnaomɛ.
Dɔkɛnao zaa sɛ̃nkpɛ kɔ̃n tãagbãgbãnaomɛ.
Lán n gi Dii yã mazi nà,
àpi gì n kíkɛɛzi se.
24 Ben Solu bènɛ: Ma durun kɛ̀. Ma pã Dii yã kɛ̀ ń òmɛɛnɛ, zaakɛ ma vĩa kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ, ben ma
ń yã mà.
25 Ǹ sùu kɛmao kɔ̃n ma durun pìo sa. Ǹ ɛara ǹ gámao lɛ mà e mà dɔnzi kɛ Diinɛ.
26 Ben Samuɛli bènɛ: Mɛ́ gányoro. N gi Dii yãzi, ben à gìnnɛ ǹgɔ̃ dɛ Isarailinɔ kína ũ.
27 Kɛ̀ Samuɛli kpɛɛ lì, èe taa, ben Solu à kũ a uta lɛ́a, ben à kɛ̃̀ à ɔzĩ.
28 Ben Samuɛli bènɛ: Dii n bɔ Isarailinɔ kpatan zaa gbã̀a, ben à n gbɛ̃daaa kɛ̀ à maa dɛnlaa
kàn.
29 Isarailinɔ Luda Gakuide è ɛgɛɛ toro, è a laasuu liɛro, zaakɛ gbɛ̃nteenlo, gbasa à a laasuu
liɛ.
30 Ben Solu bènɛ: Ma durun kɛ̀. Baa kɔ̃n beeeo n yã nna, ǹ ma kpe da Isaraili gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n
gbɛ̃ píngio aɛ. Ǹ gá zɛmɛ lɛ mà e mà dɔnzi kɛ Dii n Ludanɛ.
31 Ben Samuɛli ɛ̀ara à gàa à zɛ̀nɛ, ben Solu dɔnzi kɛ̀ Diinɛ.
32 Ben Samuɛli bè: À mɔ́ kɔ̃n Amalɛki kí Agagao. Kɛ̀ kína pì e mɔɔ, èe kpákpaa kɛ̀ yãkee
kuuro, zaakɛ èe daa a bɔ gaa lɛ́zĩmɛ.
33 Ben Samuɛli bè: Lán n fɛ̃ɛdaa tò nɔgbɛ̃ paridee kòra a nɛ́zi nà, lɛn n da é kora a nɛ́zi lɛ se.
Ben à Agaga zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ Dii aɛ Giligala gwe.
34 Ben à tà Rama. Solu sɔ̃ tà a bɛ Gibɛa.
35 Baa kɛ̀ Solu kɛ̀ Samuɛlinɛ wɛ̃nda, Samuɛli e gá à wɛ́ɛ kpáɛzi dɔro ai à gàa gao, zaakɛ Dii
pɔɔ yàka kɛ̀ à Solu kà Isarailinɔ kína ũ yãnzi.

16

Samuɛli nɔ́sikuna Dauda mìa

1 Dii bè Samuɛlinɛ: Nɛ́gɔ̃ ɔ́ɔ dɔɔ Solu yã musu ai bɔrɛmɛ? Ma ginɛ à kí ble Isarailinɔnɛ. Ǹ
nɔ́si ká koban à pa ǹ da zɛ́n. Ma n zĩ Bɛtɛlɛmu gbɛ̃ Yɛsɛ kiia, zaakɛ à nɛ́nɔ doken má sɛ̀ à gɔ̃ kí
ũ.
2 Ben Samuɛli bè: Dian mɛ́ kɛ nà mà gá gwee? Tó Solu mà, eé ma dɛ. Ben Dii bènɛ: Ǹ
zùnunu sɛ́ ǹ gáo ǹ be n mɔ ma gbãgbãmɛ.
3 Ǹ Yɛsɛ sísi saa pì onaa, mɛ́ yã kɛ̀ nɛ́ kɛɛ onnɛ, nɛ́ nɔ́si kúmɛ gbɛ̃ kɛ̀ mɛ́ ɔdɔannɛɛ mìa.
4 Samuɛli yã kɛ̀ Dii ònɛ kɛ̀. Kɛ̀ èe kaa Bɛtɛlɛmu, lakutu pì gbɛ̃nsinɔ gàa wà dàalɛ. Vĩa ń kũ,
ben aɔ̃ à là wà bè: Aafian n mɔ kɛ̀ɔ́?
5 À bè: Aafiamɛ. Ma mɔ Dii gbãgbãmɛ. À gbãsĩ bɔ a zĩndan à gámao saa o. Ben à gbãsĩ bɔ̀
Yɛsɛn kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ à ń sísi sa'onaa.
6 Kɛ̀ aɔ̃ kà, Samuɛli Ɛliabu è, ben à laasuu lɛ̀ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ Dii sɛ̀ bé à zɛna à aɛ gwe.
7 Ben Dii bènɛ: Ǹton à zɛna ke à gbã̀akɛɛ gwaro, ma gizimɛ. Mɛɛ̀ gbɛ̃ gwa lán gbɛ̃ntee è gwa
nàro. Gbɛ̃ntee è gbɛ̃ gwa a mɛ̀amɛ, mapi sɔ̃, swɛ̃̀n mɛɛ̀ gwa.
8 Ben Yɛsɛ Abinadabu sìsi, à mɔ̀ Samuɛli aɛ, ben à bè: Dii e gbɛ̃ kɛ̀kii sɛ́ro.
9 Ben Yɛsɛ Sama sìsi, à mɔ̀ Samuɛli aɛ dɔ, ben à bè: Dii e gbɛ̃ kɛ̀kii sɛ́ro.
10 Ben Yɛsɛ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃on swɛɛplaaanɔ sìsi, aɔ̃ mɔ̀ Samuɛli aɛ, ben à bè: Dii e ń gbɛ̃ke sɛ́ro.
11 Ben à Yɛsɛ là à bè: N gɔ̃kparɛnɔ lɛ́n yɛ̀ ń píngiɔ́? À wèàla à bè: Aɔ̃ gbɛ̃ zãadee bé à kú kɛ̀ro,
èe sãa dãamɛ. Ben Samuɛli bènɛ: Ǹ gbɛ̃ zĩ wà à sísi. Wé pɔ́ke kɛro séto à sù.
12 Ben à gbɛ̃ zĩ̀a, à mɔ̀. Nɛ́ pì nɛ́ gbɛ̃ tɛ̃aamɛ, à zɛna maa bensɔ̃ à uu kɛ̃kɔ̃ana. Ben Dii bè: Ǹ
fɛɛ ǹ nɔ́si kú à mìa, zaakɛ àpin gwe.
13 Ben Samuɛli koba pì sɛ̀ à nɔ́si kù à mìa à vĩ̀inɔ wáa. Zaa zĩ beeean Dii Nini sù Daudaa.
Beee gbɛra Samuɛli ɛ̀ara à tà Rama.

Dauda zĩkɛna Solunɛ

14 Dii Nini gò Solua, ben Dii tò zĩn pãsĩ sùa.
15 À ìbanɔ bènɛ: Ludaa tò zĩn pãsĩ e wɛ́ɛ tãamma.
16 Kí, ǹ tó wamɔwa n ìbanɔ gbɛ̃ kɛ̀ mɔrɔlɛna dɔ̃ɔ wɛtɛ. Tó Ludaa tò zĩn pãsĩ pì sùmma, eégae
mɔrɔ lɛ́nnɛ, ǹgae e ǹ kɛ sã̀ɔ.
17 Ben à bè a ìbanɔnɛ. À gbɛ̃ kɛ̀ mɔrɔlɛna dɔ̃ maamaa wɛtɛ à mɔ́omɛ.

18 Ben à ìbanɔ doke bènɛ: Ma Bɛtɛlɛmu gbɛ̃ Yɛsɛ nɛ́ ke è, à mɔrɔlɛna dɔ̃. Zi̇̀kpɛ wɔ́rɔngɔdeemɛ,
bensɔ̃ à yã'ona dɔ̃. Gɔ̃ maaamɛ, bensɔ̃ Dii kúo.
19 Ben Solu gbɛ̃nɔ zi̇̀ Yɛsɛa, aɔ̃ gàa wà bènɛ: Solu bè ǹ n nɛ́ Dauda kɛ̀ è sãanɔ dã gbarɛare.
20 Ben Yɛsɛ burɛdi dì zaakinɛ kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo tùu do kɔ̃n blèkofĩinɛ bɔ̀rɔo, à a nɛ́ Dauda
gbàrɛo Solua.
21 Kɛ̀ à kà Solu kiia, à gɔ̃̀ à zĩkɛri ũ. Solu yezi maamaa, ben à à dìɛ a zi̇̀kapɔnɔsɛrinɔ doke ũ.
22 Ben Solu gbɛ̃ zi̇̀ Yɛsɛa à bè: Ǹ tó Dauda gɔ̃ ma zĩkɛri ũ, zaakɛ à yã è kɛmɛ nna.
23 Tó Ludaa tò zĩn pì sù Solua, ben Dauda è a mɔrɔ sɛ́ àgɔ̃ lɛɛnɛ. Tó zĩn pì gòa, ben è kɛ sɔ̃̀ɔ,
à su a làakaria.

17

Dauda kɔ̃n Gɔlayao

1 Filisitininɔ ń zi̇̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a, aɔ̃ɔe zi̇̀ soru kɛɛ Soko zaa Yudanɔ bùsun, ben aɔ̃ bùra kàɛ Ɛfɛsi
Damimu, Soko kɔ̃n Azekao dagura.
2 Solu kɔ̃n Isarailinɔ sɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a aɔ̃ bùra kàɛ Ela gusararaan, aɔ̃ɔe soru kɛɛ aɔ̃ gá Filisitininɔzi
zi̇̀o.
3 Filisitininɔɔ kú si̇̀sĩa kãa kpa, Isarailinɔ sɔ̃ɔ kú si̇̀sĩa kɛ̀ kpa, guzurɛ kú ń dagura.
4 Ben Gata gɔ̃sagbãaa kɛ̀ wè sísi Gɔlaya bɔ̀ Filisitininɔ bùran. À gbɑ̃̀a kà gɑ̃̀sɑ̃suu swɛɛdo.
5 À mɔ̀gotɛ̃ fùra kuna, à mɔ̀gotɛ̃ uta kɛ̀ dɛ lán kpɔ̀tɛɛ bà dana kɛ̀ à tìisi kà kiloo baaagɔ̃.
6 À mɔ̀gotɛ̃ sòkoto yina dɔ, bensɔ̃ à mɔ̀gotɛ̃ sári lɛ̀ɛtɛgɛɛ logona a kpɛɛ kpa.
7 À sári sɔ̃ntɛ kũna, à pá dɛ lán bisatãri àsa lí bà. À wɛ́ɛ tìisi kà kiloo swɛɛplaa. À
sɛngbangosɛri tɛna à aɛ.
8 Gɔlaya zɛ̀ à lɛ́ zù Isaraili zi̇̀kpɛɛnɔzi à bè: Bɔ́yãnzin a bɔɛ kɔ̃n zi̇̀ozi? Á dɔ̃ kɛ̀ Filisitinin ma
ũroo? Amɔa sɔ̃, Solu zɔ̀nɔn a ũ. À gbɛ̃ke bɔ a tɛ́ à pita à mɔ́ ma kiia.
9 Tó eé fɔ̃ à zi̇̀ kámao à ma dɛ, ma gbɛ̃nɔ é gɔ̃ a zɔ̀nɔ ũ. Tó mámbe ma à dɛ̀ sɔ̃, é gɔ̃ wa zɔ̀nɔ ũ,
égɔ̃ zɔ̀ bleewe.
10 Ben Filisitini pì ɛ̀ara à bè: Mɛ́ɛ kùsɛ biii Isaraili zi̇̀kpɛɛnɔa gbɑ̃̀a. À gbɛ̃ wɛtɛmɛ lɛ wà zi̇̀ ká
lɛdo.
11 Kɛ̀ Solu kɔ̃n Isarailinɔ à yã pì mà ń píngi, aɔ̃ bídi kɛ̀, swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu.
12 Dauda nɛ́ Ɛflata gbɛ̃ Yɛsɛ nɛ́mɛ. Yɛsɛ nɛ́ Bɛtɛlɛmu kɛ̀ kú Yudanɔ bùsun gbɛ̃mɛ. À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ
ì gɔ̃ɔn sɔraagɔ̃. Solu gurɔ gbɛ̃ zikũnamɛ.
13 À nɛ́ gbãa gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔɔ kú zi̇̀lan kɔ̃n Soluo. À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ káaku tɔ́n Ɛliabu, à plaade tɔ́n
Abinadabu, à aagɔ̃de tɔ́n Sama.
14 Daudan Yɛsɛ nɛ́ zãadee ũ. À vi̇̀i pìnɔɔ tɛ́ Soluzi,
15 mɔde Dauda è gá Solu kiia à ɛara à su Bɛtɛlɛmu à a de sãanɔ dã.
16 Filisitini pì è bɔ à a zĩnda ɔdɔańnɛ kɔngɔ kɔ̃n uusiɛo ai gurɔ baplaa.
17 Zĩkea Yɛsɛ bè a nɛ́ Daudanɛ: Ǹ ése kpatana kpɛ̃ɛ doo kɛ̀ kɔ̃n burɛdi mɛ̀n kuri kɛ̀nɔ sɛ́ ǹ gáo
n vi̇̀inɔnɛ kpakpaa ń bùran.
18 Ǹ gàsi mɛ̀n kuri kɛ̀nɔ sɛ́ ǹ kpá ń gãli gbɛ̃nsia. Ǹ gá ǹ ń gwa, tó aɔ̃ɔ aafia, ǹ su sèedao kɛ̀
aɔ̃ɔ kuu aafia.
19 Aɔ̃ɔ kú kɔ̃n Soluo kɔ̃n Isarailinɔ píngi Ela guzurɛn, aɔ̃ɔe zi̇̀ kaa kɔ̃n Filisitininɔ.
20 Dauda fɛ̃ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à a sãanɔ tò kɔ̃n sãdãri pãndeo. À a asoo sɛ̀, ben à dà zɛ́n lán
Yɛsɛ ònɛ nà. Kɛ̀ à kà zi̇̀kpɛɛnɔ bùran, à mɔ̀ à lè aɔ̃ɔe gaa zi̇̀lan, aɔ̃ɔe wii gbãaa lɛɛ.
21 Isarailinɔ kɔ̃n Filisitininɔɔ e soru kɛɛ aɔ̃ aɛ dɔkɔ̃a.
22 Ben Dauda a asoo nà pɔ́dãkparinɛ a ɔzĩ, ben à bàa lɛ̀ à gàa zi̇̀lan. À a vi̇̀inɔ lè gwe, ben à
ì kpàḿma.
23 Kɛ̀ èe yã oońyo, Filisitininɔ gɔ̃sagbãa Gɔlaya, Gata gbɛ̃ bɔ̀ Filisitini zi̇̀kpɛɛnɔ tɛ́, à ɛ̀ara à fɛ̀ɛ
kɔ̃n a yã pìo. Dauda yã pì mà.
24 Kɛ̀ Isarailinɔ à è, swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu, aɔ̃ lɛ̀kɔ̃a ń píngi.
25 Aɔ̃ɔe ookɔ̃nɛ wèe bee: Ée gɔ̃gbɛ̃ pì e à bɔ̀roo? Tó à bɔ̀, è kùsɛ biiwamɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ à à dɛ̀, kína
é adee gba auziki bíta, eé a nɛ́nɔgbɛ̃ kpáa dɔ nɔɔ ũ, bensɔ̃ à bɛdeenɔ é bɛ'ɔɔ kpá dɔro.
26 Ben Dauda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛna a saɛnɔ là à bè: Bɔ́n weé kɛ gbɛ̃ kɛ̀ à Filisitini pì dɛ̀ à Isarailinɔ
bɔ̀ wí guunɛ? Dén Filisitini gɛfɔɔdee pì ũ, gbasa àgɔ̃ Luda Wɛ̃̀ndide zi̇̀kpɛɛnɔ lɛ́ gwa yãzii?
27 Ben wà bènɛ lán gbɛ̃nɔɔ e oo nà: Lɛn weé kɛ gbɛ̃ kɛ̀ à à dɛ̀nɛ lɛ.
28 Kɛ̀ à vi̇̀i gbɛ̃nside Ɛliabu mà Dauda e yã oo kɔ̃n gbɛ̃nɔ, à pɔ fɛ̃̀zi à bè: À kɛ̀ dia n mɔ kɛ̀? Dén
n sã féte kɛ̀gweenɔ tònɛ gbáan? Má n wada kɔ̃n n nɔ̀sɛ zaaao dɔ̃. N mɔ zi̇̀ gwamɛ.
29 Dauda bè: Bɔ́n má kɛ̀? Yãn má gbèkaroo?

30 Ben à kpɛɛ lìnɛ à gàa à yã dɔ̃nkɔ̃ pì là gbɛ̃ pãndea. Lán gbɛ̃ káaku ònɛ nà, lɛn wà ònɛ lɛ dɔ.

31 Wà yã kɛ̀ Dauda ò pì tɔ̃kɛ̃ Solunɛ, ben à gbɛ̃ zɩ̃̀ wà à sìsi.

32 Kɛ̀ Dauda mɔ̀, à bè Solunɛ: Gbɛ̃ke tón tó swɛ̃̀ kɛ̃agu Filisitini pì yã musuro. Mamɔma n zɔ̀bleri, mɛ́ gá zɩ̃̀ káo.

33 Ben Solu bènɛ: Nɛ́ fɔ̃ ǹ gá zɩ̃̀ ká kɔ̃n Filisitini pìoro. Nɛ́ féten n ũ. Gɔ̃gbɛ̃ pì sɔ̃ nɛ́ zɩ̃̀karimɛ zaa a gɔ̃kparɛkɛgurɔ.

34 Ben Dauda bènɛ: Mamɔma n zɔ̀bleri, mámbe mɛɛ̀gɔ̃ ma de sãanɔ dãa. Tó músu ke kpera mɔ̀ à sãa kũ̀ kpàsan,

35 mɛɛ̀ à gbɛsɛ mà lɛ́ mà sãa pì bɔ à lɛ́zĩ. Tó à ɛ̀aramazi, ben mɛɛ̀ à kũ a lɛ́tãnkaa mà lɛ́ mà dɛ.

36 Mapi n zɔ̀bleri, ma músu dɛ̀, ma kpera dɛ̀. Filisitini gɛfɔɔdee pì é gɔ̃ lán ń bà, zaakɛ èe Luda Wɛ̃̀ndide zɩ̃̀kpɛɛnɔ lɛ́ gwaa yãzi.

37 Dauda ɛ̀ara à bè: Lán Dii ma bɔ músu kɔ̃n kperao lɛ́zĩ nà, lɛn eé ma bɔ Filisitini pì ɔzĩ lɛ. Ben Solu bènɛ: Ǹ gá! Dii gɔ̃ kúnyo.

38 Solu a zɩ̃̀ka'uta dànɛ à a mɔ̀gotɛ̃ fùra kùnɛ, ben à a mɔ̀ uta dànɛ.

39 Dauda Solu fɛ̃ɛdaa lògo zɩ̃̀ka'uta pìa. Kɛ̀ à yɔ̃̀ táa, ben à fùa, zaakɛ èe kɔ̃ dɔ̃oro. Ben à bè Solunɛ: Mɛ́ fɔ̃ mà gá kɔ̃n pɔ́ pìnɔro, zaakɛ mɛ́ɛ kɔ̃ dɔ̃oro. Ben à pɔ́ pìnɔ bɔ̀ɛ píngi à kàɛ.

40 À a gò sɛ̀, ben à gàa à gbɛ̀ pɔ́rɔpɔrɔ sɛ̀ɛ swawɛɛn mɛ̀n sɔɔro à kà a sãdãbɔkɔn. Ben èe sɔ̃ɔ Filisitini pìzi, à a gbɛ̀mba kũna.

41 Ben Filisitini pì e sɔ̃ɔ Daudazi, à sɛngbangosɛri tɛ́ à aɛ.

42 Kɛ̀ à Dauda gwà, à è nɛ́ féte tɛ̃a maaamɛ, ben à dɔkɛ̀o

43 à bènɛ: Gbɛ̃ɛn ma ũ, ben n gbasa nɛ́ɛ mɔɔmazi kɔ̃n gòoɔ́? Ben à à kà kɔ̃n a tãa tɔ́o.

44 Ben à ɛ̀ara à bè: Ǹ sɔ̃mazi ǹ gwa, bãanɔ é n ble, nɔ̀bɔ pãsĩnɔ é n só.

45 Dauda bènɛ: Fɛ̃ɛda kɔ̃n sári lɛ̀ɛtɛgɛɛo kɔ̃n sári sɔ̃ntɛon nɛ́ɛ mɔɔo mazi. Mapi sɔ̃, Dii Zɩ̃̀kpɛde Isarailinɔ Luda kɛ̀ n à lɛ́ gwà yãzi tɔ́n mɛ́ɛ mɔɔonzi.

46 Dii é n namɛ ma ɔzĩ gbɛ̃̀a. Mɛ́ n dɛ mà n mì zɔ̃, mɛ́ Filisitini zɩ̃̀kpɛɛnɔ gɛ̀nɔ kpá bãanɔa kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩnɔ gbɛ̃̀a aɔ̃ só, anduna é dɔ̃ kɛ̀ Ludaa kú kɔ̃n Isarailinɔ.

47 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kàkɔ̃a gura kɛ̀nɔ é dɔ̃ kɛ̀ Dii è zɩ̃̀ ble kɔ̃n fɛ̃ɛdaao ke kɔ̃n sárioro. Dii bé à zɩ̃̀ vĩ, eé a nawe wa ɔzĩ.

48 Gurɔɔ kɛ̀ Filisitini pì e sɔ̃ɔ Daudazi, à mɔ́ dakɔ̃rɛo, ben Dauda bàa lɛ̀ èe gaazi guu kɛ̀ weé zɩ̃̀ kán.

49 Ben à ɔ gɛ̃̀ a bɔ̀kɔn à gbɛ̀ bɔ̀ à dà a gbɛ̀mban. Kɛ̀ à Filisitini pì gbɛ̃̀o, ben à à pà a aɛa. Gbɛ̀ pì gɛ̃̀ à aɛwan, ben à lɛ̀ɛ a puua.

50 Gbɛ̀mban Dauda zɩ̃̀ blèo Filisitini pìa. À à pào a nɛ̀, baa fɛ̃ɛdaa à kũnaro.

51 Ben à bàa lɛ̀ à gàa à zɛ̀àla, à à fɛ̃ɛdaa wòto à kpɛ́n à à dɛ̀ à à mì zɔ̃̀o. Kɛ̀ Filisitininɔɔ è ń gɔ̃sagbãaa pì gà, ben aɔ̃ lɛ̀kɔ̃a.

52 Ben Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ pɛ̀ɛńzi kɔ̃n wiiio, aɔ̃ pɛ̀ḿma ai Gata bĩilɛa kɔ̃n Ɛkɛrɔnu bĩilɛo. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń dɛdɛnɔ gɛ̀nɔ gɔ̃̀ kaɛna sɛna zaa Saraimu zɛ́n ai Gata kɔ̃n Ɛkɛrɔnuo.

53 Kɛ̀ aɔ̃ sù kɔ̃n pɛna Filisitininɔao, ben aɔ̃ ń bùra pɔ́nɔ nàkɔ̃a wà gɛ̃̀tɛo.

54 Dauda Filisitini pì mì sɛ̀ à gàao Yerusalɛmu, à à gɔ̃kɛbɔnɔ kàɛ a kpɛ́n.

55 Gurɔɔ kɛ̀ Dauda e sɔ̃ɔ Filisitini pìzi, Solu e à gwaa, ben à a zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Abana là à bè: Dé nɛ́n nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì ũu? À wèàla à bè: Kí, kɔ̃n n kuunao, má dɔ̃ro.

56 Ben kína bè: Ǹ gbeka ǹ ma tó dé nɛ́n gɔ̃kparɛ pì ũ.

57 Kɛ̀ Dauda sù kɔ̃n Filisitini pì dɛnao, Abana à sɛ̀ à gàao Solu kiia, à Filisitini pì mì kũna.

58 Ben Solu à là à bè: Gɔ̃kparɛ, dé nɛ́n n ũu? À wèàla à bè: N zɔ̀bleri Yɛsɛ, Bɛtɛlɛmu gbɛ̃ nɛ́n ma ũ.

18

Solu íbɛtɛkpana kɔ̃n Daudao

1 Kɛ̀ Dauda yã ò kɔ̃n Soluo à yɛ̃̀a, ben Yonatã gbɛ̃nna kpào à yezi lán a zĩnda wɛ̃̀ndi bà.

2 Zaa zĩ beeean Solu à dìɛ a bɛ, èe we à tá a de bɛ dɔro.

3 Yonatã yã yìo kɛ̀ à yezi lán a zĩnda wɛ̃̀ndi bà yãnzi.

4 Ben à a utadaa kɛ̀ à dana bɔ̀ à à gbà kɔ̃n a zɩ̃̀ka'utao kɔ̃n a fɛ̃ɛdaao kɔ̃n a sáo kɔ̃n a asaao.

5 Guu kɛ̀ Solu Dauda gbàrɛn zɩ̃̀ ká píngi, è saa kũmɛ, ben à à dìɛ zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi ũ. À yã è kɛ baade píngine nnamɛ kɔ̃n Solu ìbanɔ ń píngi.

6 Kɛ̀ zɩ̃̀kpɛɛnɔɔ e suu Dauda Filisitini pì dɛna gbɛra, nɔgbɛ̃nɔ bɔ̀ Isaraili wɛ́tɛnɔ guu píngi, aɔ̃ gàa da ń kí Solulɛ, aɔ̃ɔe lɛ̀ sii aɔ̃ɔe ɔ̃ wãa, aɔ̃ɔe gɛ̃̀gã lɛɛ aɔ̃ɔe pɔnnaa kɛɛ aɔ̃ɔe sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃ paa.

[7] Aɔ̃ɔe lɛ̀ sii wèe dɔɔkɔ̃nɛ, aɔ̃ɔe ɔ̃ wãa wèe bee:
Solu gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔro,
Dauda sɔ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ lɛo ũgbangba.
[8] Yã pì kɛ̀ Solunɛ zaa maamaa, ben à pɔ fɛ̃̀ à bè: Wà gɔ̃ɔn bɔrɔ lɛo ũgbangba kpà Daudaa, mapi
sɔ̃ wàa sɔsɔɔro. Kpata bé à gɔ̃̀ à sí sa.
[9] Zaa zĩ beeean à wɛ́ɛ dɔ̀nɛ.
[10] Kɛ̀ guu dɔ̀, ben Ludaa tò Solu zĩn pãsĩ pì dìa, èe yãbuu tãa a kpɛ́n, ben Dauda a mɔrɔ sɛ̀,
èe lɛɛ lán è lɛ́ nà. Solu a sári kũna,
[11] ben à à gbãò̰, èe daa é Dauda páo lɛ à nakɔ̃a kɔ̃n gũ̀omɛ. Ben Dauda a zĩnda gbɛ̃̀ɛnɛ ai gɛ̃̀n
plaa.
[12] Solu e vĩa kɛɛ Daudanɛ kɛ̀ Dii kúo bensɔ̃ à kpɛɛ lìare yãnzi.
[13] Ben à pɛ̀ Daudaa a kiia, à à dìɛ zĩ̀kpɛ gɔ̃ɔn wàa sɔɔroonɔ gbɛ̃nsi ũ. Àmbe ègɔ̃ dɔ́ńnɛ aɛ zĩ̀lan.
[14] Guu kɛ̀ à gàan píngi è saa kũmɛ, kɛ̀ Dii kúo yãnzi.
[15] Kɛ̀ Solu è ègɔ̃ saa kũu, ben à vĩa kɛ̀nɛ dɛ káakula.
[16] Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ sɔ̃ɔ ye Daudazi ń píngi, kɛ̀ ègɔ̃ dɔɔ́ńnɛ aɛ zĩ̀lan yãnzi.
[17] Ben Solu bènɛ: Mɛ́ ma nɛ́nɔgbɛ̃ káaku Mɛraba kpámma nɔɔ ũ. Ǹ wɔ́rɔngɔ kɛ ǹ Dii zĩ̀ kámɛ.
Zaakɛ Solu laasuu lɛ̀ à bè: Mɛ́ ɔ naaro, Filisitininɔ bé wé à dɛ.
[18] Ben Dauda bènɛ: Dén ma ũu? Dén ma bɛdeenɔ kɔ̃n ma de boriinɔ ũ kɛ̀ mɛ́ gbasa mà gɔ̃
n anzure ũu?
[19] Kɛ̀ Mɛraba kà wà à kpá Daudaa, ben Solu à kpà Mɛɔla gbɛ̃ Adariɛlia.
[20] Solu nɛ́nɔgbɛ̃ Mikala ye Daudazi. Kɛ̀ wà yã pì ò Solunɛ, à kɛ̀nɛ nna
[21] à bè: Mɛ́ à kpáamɛ, eé gɔ̃nɛ takutɛɛ ũ, Filisitininɔ é à dɛ. Ben à bè Daudanɛ: Nɛ́ ma nɛ́
pãnde e ǹ sɛ́ sa.
[22] Ben à bè a ìbanɔnɛ: À yã o Daudanɛ asii guu, à onɛ à yã kàmɛ, bensɔ̃ ma ìbanɔɔ yezi ń
píngi. À ma nɛ́nɔgbɛ̃ sɛ́.
[23] À ìbanɔ yã pì dà Daudanɛ a swãla, ben à bèńnɛ: Gɔ̃na kína nɛ́ zã ũu nɛ́ yã aagan yɔ́?
Takaasideen ma ũ, dé bé à ma dɔ̃ɔ?
[24] Kɛ̀ Solu ìbanɔ sù, aɔ̃ Dauda yã pì tɔ̃kɛ̃̀nɛ.
[25] Ben Solu bè: À onɛ má ye anzure pɔ́keziro, sé à gɛ̃ɛ bomɛ ma ibɛɛ Filisitininɔa, à sumɛ
kɔ̃n ń gɛfɔɔnɔ mèn basɔɔro. Èe kpákpaa Filisitininɔ é à dɛmɛ.
[26] Kɛ̀ ìba pìnɔ yã pì tɔ̃kɛ̃̀ Daudanɛ, gɔ̃na kína nɛ́ zã ũu kɛ̀nɛ nna sa. Ai nɔɔ pì sɛ́gurɔɔ gɔ̃ gá ká,
[27] Dauda kɔ̃n a zĩ̀kpɛɛnɔ fɛ̀ɛ wà gàa wà Filisitininɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn wàa do, ben à sù kɔ̃n ń gɛfɔɔnɔo
à kpà kínaa píngi, lɛ à e à gɔ̃ à nɛ́ zã ũ yãnzi. Ben Solu a nɛ́ Mikala kpàa nɔɔ ũ.
[28] Kɛ̀ Solu è lɛ, à dɔ̃̀ kɛ̀ Dii kú kɔ̃n Daudao bensɔ̃ a nɛ́ Mikala yezi,
[29] ben à vĩakɛnanɛ kàara, à gɔ̃̀ à ibɛɛ ũ ai à gàa gào.
[30] Gurɔɔ kɛ̀ Filisitininɔ kínanɔɔ e bɔɛɛ wà gá zĩ̀ ká, Dauda è saa kũ dɛ Solu ìba kpaaanɔla,
ben à tɔ́ bɔ̀ maamaa.

19

Solu wɛtɛna à Dauda dɛ
[1] Solu ò a nɛ́ Yonatãnɛ kɔ̃n a ìbanɔ ń píngi aɔ̃ Dauda dɛ. Mɔde Yonatã yezi à ɔ gɛ̃̀,
[2] ben à à gbà làakari à bè: Ma dee e wɛtɛɛ à n dɛ. Ǹgɔ̃ n zĩnda kũna dɔ̃ zia kɔngɔ. Ǹ utɛkii
wɛtɛ ǹgɔ̃ kú gwe.
[3] Mɛ́ bɔ wɛ́tɛ kpɛɛ kɔ̃n ma deo, wé zɛ guu kɛ̀ n utɛn. Mɛ́ n yã onɛ. Lán à òmɛ nà, mɛ́ onnɛ.
[4] Ben Yonatã gàa à Dauda maa bò a denɛ à bè: Baa, ǹton yã zaaa kɛ n zɔ̀bleri Daudanɛro,
zaakɛ èe zaa ke kɛnnɛro. À yãkɛnanɔɔ àre vĩnnɛ maamaa.
[5] Kɛ̀ à Filisitini pì dɛ̀, à gì a wɛ̃̀ndizimɛ, ben Dii tò wa zĩ̀ bíta blè wa píngi. Ń è, ben n pɔɔ kɛ̀
nna. Bɔ́yãnzi ń yezi ǹ yã zaaa kɛ taarisaidee pìnɛzi ǹ à dɛ pãa?
[6] Solu à yã mà, ben à lù sɛ̀ à bè: Kɔ̃n Diio weé à dɛro.
[7] À gbɛra Yonatã Dauda sìsi, à yã pì tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi, ben à gàa kɔ̃n Daudao Solu kiia, ben èe zĩi
kɛɛnɛ lán a zii bà.
[8] Zĩ̀ ɛ̀ara à fɛ̀ɛ, ben Dauda gàa zĩ̀ ká kɔ̃n Filisitininɔ. À sìńgu à zĩ̀ blèḿma búgubugu, ben aɔ̃
bàa lɛ̀nɛ.
[9] Dii tò Solu zĩn pãsĩ pì ɛ̀ara à dìa gurɔɔ kɛ̀ à vɛ̃ɛna a kpɛ́n. À a sári kũna, ben Dauda e a
mɔrɔ lɛɛnɛ.
[10] Solu wɛ̀tɛ à Dauda páo lɛ à à nakɔ̃a kɔ̃n gũ̀o. Kɛ̀ à gbɛ̃̀ɛnɛ, ben sári pì gàa à gũ̀ pà. Gwãavĩ
beeean Dauda bàa lɛ̀ à tà.
[11] Ben Solu gbɛ̃nɔ zĩ̀ Dauda bɛ, lɛ aɔ̃ à dãdã aɔ̃ à dɛ kɔngɔ, ben à naɔ̃ Mikala à gbà làakari à
bè: Tó nɛ́ɛ bàa sí gwãavĩaro, weé n dɛ zia.

12 Ben Dauda bɔ̀ windo guu, Mikala à gbàrɛ kɔ̃n bào tɔɔtɛ, ben à bàa lɛ̀ à gɛ̃̀ zɛ́la.
13 Ben Mikala tãa sɛ̀ à dàɛ gádoa, à blè báa sɛ̀ à kù tãa pì mìla, ben à bisa kùàla.
14 Kɛ̀ Solu gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Dauda kũ, Mikala bè à gbãaro.
15 Ben Solu ɛ̀ara à gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Dauda gwa à bèńnɛ: À à sɛ́ kɔ̃n a gádoo lɛdo, à suomɛ lɛ mà à dɛ.
16 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n, tãa pìn aɔ̃ɔ è gádoa, blè báa kú à mìla.
17 Ben Solu Mikala là à bè: Bɔ́yãnzi n bɔ ma kpɛɛ n ma ibɛɛ gbàrɛ à pìtimaguzi? Mikala wèàla
à bè: À bèmɛ mà tó à gɛ̃ zɛ́la. Tó ma gi sɔ̃, é ma dɛ.
18 Kɛ̀ Dauda bàa lɛ̀ à gɛ̃̀ zɛ́la, à gàa Samuɛli gwa zaa Rama. À yã kɛ̀ Solu kɛ̀nɛ tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi,
ben aɔ̃ gàa wà vɛ̃̀ɛ Nayo lɛdo.
19 Kɛ̀ wà ò Solunɛ Dauda kú Nayo zaa Rama,
20 ben Solu gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ à kũ. Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe, aɔ̃ɔ lè annabi gãli e dɛdɛɛ, Samuɛli kú ń tɛ́ ń
dɔn'aɛdee ũ. Ben Luda Nini sù zɩ̃̀ri pìnɔa, aɔ̃ɔe dɛdɛɛ se.
21 Kɛ̀ wà ò Solunɛ, ben à gbɛ̃ pãndenɔ zɩ̃̀, ben aɔ̃ɔ dɛ̀dɛ lɛ dɔ. Solu ɛ̀ara à gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ à gɛ̃̀n
aagɔ̃deeo, ben aɔ̃ɔ dɛ̀dɛ se dɔ.
22 Ben Solu pì fɛ̃ɛ èe gaa Rama a zĩnda sa. Kɛ̀ à kà lɔ̀gɔ bíta kɛ̀ kú Sɛku saɛ, à gbɛ̃nɔ gbèka à
bè: Samuɛli kɔ̃n Daudao kú mámɛ? Ben wà bènɛ: Aɔ̃ɔ kú Nayo zaa Rama.
23 Kɛ̀ èe gaa gwe, ben Luda Nini sù baa àpia se, èe dɛdɛɛ èe gaa ai à gàa à kào Nayo zaa
Rama.
24 À a pɔ́kãsãanɔ pìtiawa, à dɛ̀dɛ Samuɛli aɛzĩ. Zĩ beeea fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo píngi ègɔ̃ daɛna
bũumɛ. À yã bé à tò wè be: Solu kú annabinɔ tɛ́mɛ se dɔɔ?

20

Dauda kɔ̃n Yonatão

1 Dauda bɔ̀ Nayo zaa Rama, à bàa lɛ̀ à gàa à Yonatã lè, ben à à là à bè: Bɔ́n má kɛ̀? Dà
kpareen má kɛ̀? Yã zaa kpareen má kɛ̀ n denɛ kɛ̀ èe wɛtɛɛ à ma dɛɛ?
2 À wèàla à bè: Gyam! Nɛ́ garo. Ǹ gwa, ma de è yãke kɛ à gí damɛ ma swãlaziro, yã bíta ke
à nɛ́ngon yoo. Ma de égɔ̃ yã beee taka kɛɛ à gí omɛziɔ́? Mɛ́ɛ síro!
3 Ben Dauda bè dɔ: N dee dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ ma n pɔnnaa è. Beee yãnzin èe tó n yã pì màro, lɛ n
pɔɔ tón yakaro yãnzi. Kɔ̃n Dii kuunao kɔ̃n n kuunao má kú gaa lɛ́zĩmɛ.
4 Ben Yonatã bènɛ: Pɔ́ kɛ̀ ń yezi píngi mɛ́ kɛnnɛ.
5 Ben Dauda bènɛ: Ǹ gwa, mɔ dufu zĩbaamɛ zia. À kũ̀ mà vɛ̃ɛ mà pɔ́ ble kɔ̃n kínaomɛ. Ǹ tó
mà gá mà utɛ sɛ̃̀tɛ ai ziando uusiɛ.
6 Tó n de ma gbeka, ǹ benɛ ma zɛ́ gbèkamma mà gá ma bɛ wɛ́tɛ Bɛtɛlɛmu kpakpaa, kɛ̀ ma
bɛdeenɔ píngi e saa kɛ̀ wè o wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o oo gwe yãnzi.
7 Tó à bè à maa, mɛ́gɔ̃ aafia, mɔde tó à pɔ fɛ̃̀ maamaa, ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ yã zaaan à zɛ̀o à kɛmɛ gwe.
8 Ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛ mamɔma n zɔ̀blerinɛ, zaakɛ n yã yìmao kɔ̃n Dii dɔ̃naomɛ. Tó má taari vĩ, ǹ
ma dɛ n zĩnda. Ǹton ma kpá n dearo.
9 Ben Yonatã bè: Gyam! Tó má dɔ̃ kɛ̀ ma de zɛ̀o à zaaa kɛnnɛ, lɛ mɛ́ onnɛroo?
10 Ben Dauda à là à bè: Tó n de gà à yã pãsĩ ònnɛ, dé bé eé omɛɛ?
11 Ben Yonatã bènɛ: Ǹ mɔ́ wà gá sɛ̃̀tɛ. Ben aɔ̃ bɔ̀ɛ wà gàa sɛ̃̀tɛ ń plaa.
12 Ben Yonatã bè: Má sì kɔ̃n Dii Isarailinɔ Ludao, ai ziando mɔndaa'i mɛ́ ma de yɔ̃ mà gwa.
Tó n yã kànɛ, mɛ́ lɛ́kpãsã kɛnnɛ.
13 Tó ma dee yezi à à zaaa kɛnnɛmɛ sɔ̃, ben mɛ́ɛ lɛ́kpãsã kɛnnɛ ma n gbarɛ n ta aafiaro, Dii
yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ. Dii gɔ̃ kúnyo lán à kú kɔ̃n ma deo yã nà.
14 Lán má kpɛ́ kú wɛ̃̀ndio nà ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛmɛ lán Dii è kɛńnɛ nà, kɛ̀ wàton ma dɛro yãnzi.
15 N gbɛ̃kɛɛ tón yãa kɔ̃n ma bɛdeenɔ zikiro, baa tó Dii tò n ibɛɛnɔ yɛ̃̀a anduna guu.
16 Lɛn Yonatã yã yì kɔ̃n Daudao lɛ, ben à bè: Dii gɛ̃ɛ bonnɛ n ibɛɛnɔa.
17 Ben Yonatã tò Dauda ɛ̀ara à lù sɛ̀are dɔ a yenzi yãnzi, zaakɛ à yezi lán a zĩnda wɛ̃̀ndi
bàmɛ.
18 Ben Yonatã bènɛ: Mɔ dufu zĩbaa kuu zia. Tó wèe gbɛ̃ke e n vɛ̃ɛkiinlo, weé n gbeka.
19 Ziando ǹ gá ǹ utɛ guu kɛ̀ n utɛn yãa pì naanagurɔ, nɛ́gɔ̃ kú gbɛ̀ kɛ̀ dɛ tɔɔtɛ lɛ́ sèeda ũu saɛ
gwe.
20 Mɛ́ kà zu gbɛ̀ pì saɛ wɛ́n aagɔ̃ lándɔ̃ mɛ́ɛ pɔ́ gbãa bà,
21 mɛ́ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke zĩ à gá kà pìnɔ wɛtɛ. Tó ma bènɛ, kànɔɔ kú à kpɛɛ, à sɛ́ɛ à mɔ́o, ǹ mɔ́, má sì
kɔ̃n Diio nɛ́gɔ̃ aafiamɛ, kari kuuro.
22 Tó ma bènɛ kànɔɔ kú à aɛ sɔ̃, ǹ gá, zaakɛ Dii bé à n gbarɛ.
23 Yã kɛ̀ wá yì kɔ̃o sɔ̃, Dii bé eégɔ̃ dɛ yã pì sèedadee ũ gurɔ píngi.
24 Ben Dauda gàa à ùtɛ sɛ̃̀n. Kɛ̀ mɔ dufu bɔ̀, kína vɛ̃̀ɛ lɛ à pɔ́ ble.

25 À vɛ̃ɛ a vɛ̃ɛkiia gũ̀ saɛ. Yonatã vɛ̃ɛ à aɛ, Abana kú à saɛ. Dauda vɛ̃ɛkii sɔ̃, gbɛ̃kee kú gwero.
26 Solu e yãke o zĩ beeearo, zaakɛ èe daa yãke bé à à lè, à kú gbãsĩomɛ, beee bé à kpànɛ.
27 Kɛ̀ guu dɔ̀ mɔ gurɔ plaadee zĩ, Dauda vɛ̃ɛkii gɔ̃ da kori, ben Solu a nɛ́ là à bè: Bɔ́yãnzi Yɛsɛ
nɛ́ e mɔ́ pɔ́ ble gĩa kɔ̃n gbã̀aoroo?
28 Ben à bènɛ: À zɛ́ gbèkama, à bè é gá Bɛtɛlɛmu.
29 À bè mà tó à gá, zaakɛ a bɛdeenɔɔ e saa oo wɛ́tɛ pì guumɛ, ben a vĩ̀i bèare à mɔ́. À bè tó à
kèmɛ, mà a gbarɛ à gá a vĩ̀inɔ gwa. Beee yãnzin èe mɔ́ pɔ́ blenyorozi.
30 Ben Solu pɔ fɛ̃̀ Yonatãzi à bè: Nɛ́ faasai swãgbãade! Má dɔ̃ kɛ̀ n zɛ Yɛsɛ nɛ́ kpɛɛmɛ. N wí
dà n zĩndaa kɔ̃n n dao.
31 Tó Yɛsɛ nɛ́ pì gɔ̃ kú kũ wɛ̃̀ndio, nɛ́ e ǹ kpata blero. Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ aɔ̃ à kũ wà suomɛ tia. Séto
à ga.
32 Ben Yonatã à là à bè: Bɔ́yãnzin eé gazi? Bɔ́n à kɛ̀?
33 Ben Solu Yonatã gbã̀ kɔ̃n sário lɛ à e à à dɛ, ben Yonatã dɔ̃̀ sa kɛ̀ a de zɛ̀ kɔ̃n Dauda
dɛnaomɛ.
34 Yonatã fɛ̀ɛ à gò pɔ́bleela kɔ̃n pɔfɛ̃o, èe gà à pɔ́ blè mɔ gurɔ plaadee pì zĩ dɔro, zaakɛ à nɔ̀sɛ
yàka Dauda yã musu, kɛ̀ à de à dìɛ gbɛ̃ futaa ũ yãnzi.
35 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yonatã bɔ̀ à gàa Dauda le guu pìn. Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kee tɛ́zi.
36 Ben à bè nɛ́ pìnɛ. Ǹ bàa lɛ́ ǹ gá kãa. Tó ma kà zù, nɛ́ wɛtɛ. Kɛ̀ nɛ́ pì bàa lɛ̀ èe gaa, ben
Yonatã kà zù à mìla.
37 Kɛ̀ nɛ́ pì kà guu kɛ̀ Yonatã kà pɛ̀ɛn, ben à lɛ́ zù nɛ́ pìzi à bè: Kà pìnɔɔ kú n aɛ kãa.
38 Ben Yonatã ɛ̀ara à lɛ́ zùzi dɔ à bè: Ǹ gá kpakpaa, ǹton zɛro. Ben nɛ́ pì kà pìnɔ sɛ̀ɛ à sùo a
diinɛ.
39 Nɛ́ pì e yã pì dɔ̃ro, séde Yonatã kɔ̃n Daudao.
40 Ben Yonatã a gɔ̃kɛbɔnɔ kpà nɛ́ pìa à bè: Ǹ sí ǹ táo bɛ.
41 Kɛ̀ nɛ́ pì tà, Dauda fɛ̀ɛ gbè kpɛɛ à mɔ̀ à kùɛ Yonatãnɛ gɛ̃̀n aagɔ̃ à dàɛ a puua. Ben aɔ̃ lɛ́ pɛ̀kɔ̃a
aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀ ń plaa ń píngi, Dauda pɔ́ bé à bíta.
42 Ben Yonatã bènɛ: Ǹ tá aafia, zaakɛ wa lù sɛ̀ kɔ̃n Dii tɔ́o wa bè, Diin wa sèedadee ũ ma
boriinɔ kɔ̃n n boriinɔ dagura ai gurɔ píngi. Dauda bɔ̀ gwe, ben Yonatã ɛ̀ara à tà a bɛ.

21

Dauda kuuna Nɔbu

1 Kɛ̀ Dauda e gaa sa'oriki Aimɛlɛki kiia zaa Nɔbu, Aimɛlɛki pì bɔ̀ à gàa à daàlɛ. Vĩa à kũ̀, ben
à à là à bè: Bɔ́ bé à tò ń tɛ́ ndo, gbɛ̃kee kúnyoroee?
2 Dauda wèàla à bè: Kí bé à zĩi dàmɛ, à bè màton tó gbɛ̃ke yã kɛ̀ á dìɛmɛ à ma zĩ mà kɛɛ dɔ̃ro.
Ben wa guu zɔ̃̀kɔ̃nɛ kɔ̃n ma ìbanɔ aɔ̃ dɔmɛ aɛ.
3 Pɔ́ble kpareen ń vĩ kɛ̀ tiaa? Ǹ ma gba burɛdi mɛ̀n sɔɔro kesɔ̃ pɔ́ kɛ̀ ń vĩ píngi dé.
4 Ben sa'oriki pì bè: Burɛdi pã kuuro, séde kɛ̀ wà kàɛ Ludanɛ baasiro. Tó n gbɛ̃nɔɔ e kakɔ̃a
kɔ̃n nɔgbɛ̃oro, mɛ́ kpámma.
5 Ben Dauda bènɛ: À dɛ lɛ kɔ̀, wá wa zĩnda kũna nɔgbɛ̃nɔ yã musu, lán weè kɛ nà wà gbasa
wà da zɛ́n wà gá zĩ̀ ká. Ma gbɛ̃nɔ mɛ̀nɔɔ gbãsĩro. Baa gurɔɔ kɛ̀ wée pɔyezi táa oo, aɔ̃ègɔ̃ gbãsĩro,
atɛ̃nsa tá kɛ̀ wée oo gbã̀aro.
6 Ben sa'oriki pì Luda burɛdi sɛ̀ à kpàa, zaakɛ burɛdi kee kú gwero, sé kɛ̀ wà kàɛ Ludanɛ.
Wè burɛdi pì sɛ́ Dii aɛmɛ, ben wè à lende kpá kɔ̃n burɛdi dufuo.
7 Solu ìbanɔ dokee kú gwe gurɔɔ pìa, à tɔ́n Doɛgi. Ɛdɔmu boriimɛ, àmbe Solu sãdãriki ũ.
8 Ben Dauda Aimɛlɛki là à bè: Ń sári ke fɛ̃ɛdaa vĩ kɛ̀ɔ́? Mɛ́ɛ e ma a fɛ̃ɛda ke gɔ̃kɛbɔ ke sɛ̀ro,
zaakɛ kí zĩ kùrukuru dàmɛmɛ.
9 Sa'oriki pì wèàla à bè: Gɔlaya, Filisitini kɛ̀ ń dɛ̀ Ela guzurɛn fɛ̃ɛdaa kú kɛ̀. À kú dansiki
kpɛɛ, bisa fĩfĩa. Tó ń yezi, ǹ sɛ́, zaakɛ à pãndee kú kɛ̀ dɔro, séde beee pì. Ben Dauda bè: Ǹ
kpáma, à sáa kuuro.

Dauda ĩadeyãnɔ kɛkɛna

10 Dauda bàa lɛ̀ Solunɛ zĩ beeea, à tà Gata kí Akisi kiia.
11 Ben Akisi ìbanɔ bènɛ: Isarailinɔ bùsu kí Daudan yɛ̀roo? Àpin wè ɔ̃ wã wà lɛ̀ sí à yã
musuroo? Wè be:
Solu gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔro,
Dauda sɔ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ lɛo ũgbangba.
12 Yã pì Dauda kũ̀ gbãa, èe vĩa kɛɛ Akisinɛ maamaa.
13 Ben à a zĩnda lìɛ, èe ĩadeyãnɔ kɛkɛɛ ń aɛzĩ. À ɔgbɛ gàɛgaɛ bĩi zɛ́ gbànɔa, à tò lóu e plaa a
lɛ́tãnkaa.

14 Ben Akisi bè a ìbanɔnɛ: À gwa! Gbɛ̃ pì nɛ́ ĩadeemɛ. Bɔ́yãnzin a à sɛ̀ a mɔo ma kiiazi?
15 Ĩadeenɔ kɛ̀sãmamɛɛ, ben a gbɛ̃ pì sɛ̀ a mɔo ma kiia lɛ à ĩadeyãnɔ kɛkɛmɛɔ́? Eé e à gɛ̃ ma uaro.

22

Solu Nɔbu sa'orinɔ dɛdɛna

1 Dauda bɔ̀ gwe à bàa lɛ̀, à gàa à gɛ̀ Adulamu gbɛ̀wɛɛn. Kɛ̀ à vı̃̀inɔ kɔ̃n à de bɛdeenɔ à baaru
mà, aɔ̃ gàa wà à lè gwe.
2 Yã'ɔ̃ammadeenɔ kɔ̃n fı̃adeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ yã è kɛńnɛroonɔ kàkɔ̃azi ń píngi, ben à gɔ̃̀ ń gbɛ̃nsi
ũ. Aɔ̃ kà gɔ̃ɔn wàa plaa taka bà.
3 Bɔna zaa gwe Dauda gàa Mizipa, Mɔabunɔ bùsun, à bè Mɔabu kínanɛ: Ǹ ma de kɔ̃n ma
dao gba zɛ́ aɔ̃gɔ̃ kúnyo ai mà dɔ̃ lán Luda é kɛmɛ nà.
4 Ben à ń tó kɔ̃n Mɔabu kínao gwe. Aɔ̃ kúo gurɔɔ kɛ̀ Dauda kú sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu.
5 Beee gbɛra annabi Gada mɔ̀ à yã ò Daudanɛ à bè: Ǹtongɔ̃ kú sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu dɔro. Ǹ ɛara ǹ tá
Yudanɔ bùsun. Ben à fɛ̀ɛ à gàa Ɛrɛti líkpɛn.
6 Zı̃kea Solu vɛ̃ɛna sãma lí gbáru Gibɛa sı̃̀sı̃a. À a sári kũna, à ìbanɔ lìgazi ń píngi. Ben à mà
wà Dauda kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ kúkii dɔ̃̀.
7 Ben à bè a ìba pìnɔnɛ: a Bɛyãmi boriinɔ, à ma yã ma a píngi. Yɛsɛ nɛ́ é buraanɔ kɔ̃n geepi
búnɔ kpáawaɔ́? Eé a diɛ zı̃̀kari gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔro ke gɔ̃ɔn basɔsɔɔroonɔ gbɛ̃nsinɔ ũɔ́?
8 A píngi a lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃mazimɛ. Kɛ̀ ma nɛ́ yã yì kɔ̃n Yɛsɛ nɛ́o, a gbɛ̃kee e omɛro. A gbɛ̃kee e
ma wɛ̃nda gwaro. Èe damɛ ma swãla kɛ̀ ma nɛ́ ma ìba pì nɔ̀sɛ fɛ̀ɛ àgɔ̃ ma wɛtɛɛ à ma dɛ, lán èe
kɛɛ nà tiaro.
9 Ɛdɔmu bori Doɛgi kú kɔ̃n Solu ìbanɔ gwe, ben à bè: Ma Yɛsɛ nɛ́ è, à mɔ̀ Aitubu nɛ́ Aimɛlɛki
kiia zaa Nɔbu.
10 À yã gbèkanɛ Diia, ben à kũsãɛ kpàa kɔ̃n Filisitini bori Gɔlaya fɛ̃ɛdaao.
11 Ben kína gbɛ̃nɔ zı̃̀ aɔ̃ sa'oriki Aimɛlɛki sísi kɔ̃n a de bɛdee kɛ̀ aɔ̃ dɛ sa'orinɔ ũ zaa Nɔbunɔ
ń píngi. Ben aɔ̃ mɔ̀ kína kiia ń píngi.
12 Ben Solu bènɛ: Ǹ swã kpá ǹ ma, Aitubu nɛ́. À wèàla à bè: Ma swã dɔ, Baa.
13 Ben Solu à là à bè: Bɔ́yãnzin mmɔn kɔ̃n Yɛsɛ nɛ́o a lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃mazizi? Bɔ́yãnzin n pɔ́blee
kpàa kɔ̃n fɛ̃ɛdaaozi? N yã gbèkanɛ Ludaa, lɛ à fɛɛmazi àgɔ̃ ma wɛtɛɛ à ma dɛ, lán èe kɛɛ nà tia.
14 Aimɛlɛki wèàla à bè: Ǹ ìbanɔ tɛ́ píngi, dé bé à náanɛ vĩ à kà Dauda ũu? N nɛ́ zãmɛ, n zı̃nda
dogarinɔ kínamɛ, bensɔ̃ à tɔ́ bɔ̀ n bɛ.
15 Mɛ́ɛ gbekanɛ Ludaa zikiroo? Kai! Baa, ǹton yã di mamɔma n zɔ̀bleriaro ke ma de
bɛdeenɔ, zaakɛ má yãke dɔ̃ yã pì musuro pátipati.
16 Ben kí bènɛ: Nɛ́ gamɛ, mpi kɔ̃n n de bɛdeenɔ ń píngi.
17 Ben à ò dogari kɛ̀ aɔ̃ kú gweenɔnɛ à bè: À fɛɛ à Dii gbã̀gbãrinɔ dɛdɛ, zaakɛ ń ɔɔ kú Dauda
yãmmɛ. Aɔ̃ à bàalɛna yã dɔ̃, ben aɔ̃e omɛro. Mɔde à ìba pìnɔɔ e wezi wà ɔ sɛ̀ wà Dii gbã̀gbãri
pìnɔ dɛ̀dɛro.
18 Ben kí bè Doɛginɛ: Ǹ fɛɛ ǹ sa'ori pìnɔ dɛdɛ. Ben à fɛ̀ɛ à ń dɛdɛ gɔ̃ɔ. À sa'o'utadari pìnɔ dɛ̀dɛ
gɔ̃ɔn basiigɔ̃ asɔɔromɛ.
19 Ben Solu ɛ̀ara à sa'ori pìnɔ wɛ́tɛ Nɔbudeenɔ dɛ̀dɛ dɔ, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́ gbãaanɔ
kɔ̃n nɛ́kpãntɛ̃nɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zaakinɔ kɔ̃n sãanɔ. Wà ń dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao ń píngi.
20 Ben Aimɛlɛki nɛ́ ke pìtińgu, à tɔ́n Abiata. À bàa lɛ̀ à gàa à nà Daudaa.
21 À bè Daudanɛ, Solu Dii gbã̀gbãrinɔ dɛ̀dɛ ń píngi.
22 Ben Dauda bènɛ: Kɛ̀ ma Ɛdɔmu bori Doɛgi è gwe zĩ beeea, má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ eé o Solunɛ.
Ma yãnzin wà n de bɛdeenɔ dɛ̀dɛzi ń píngi.
23 Ǹgɔ̃ kúmao. Ǹton tó vĩa n kũro. Gbɛ̃ kɛ̀ èe n wɛtɛɛ à n dɛɛ e ma wɛtɛɛ à ma dɛmɛ se. Yãke
é n le ma kiiaro.

23

Dauda Kɛiladeenɔ mìsina

1 Wà ò Daudanɛ wà bè: Ǹ gwa, Filisitininɔɔ e zı̃̀ kaa kɔ̃n Kɛiladeenɔ, aɔ̃e ń pɔ́wɛɛnɔ naakɔ̃a.
2 Ben Dauda gbèka Diia à bè: Mà gá mà lɛ́ɛ Filisitini pìnɔan yɔ́? Ben Dii bènɛ: Ǹ gá ǹ lɛ́ɛḿma
ǹ Kɛiladeenɔ mì sí.
3 Ben Dauda gbɛ̃nɔ bènɛ: Lán vĩa e wa kũu Yudanɔ bùsu kɛ̀n nà, wé fɔ̃ wà gá wà zı̃̀ ká kɔ̃n
Filisitininɔ Kɛilaɔ́?
4 Dauda ɛ̀ara à gbèka Diia dɔ, ben Dii bènɛ: Ǹ fɛɛ ǹ gá Kɛila, zaakɛ mɛ́ Filisitininɔ nannɛ n
ɔzĩ.
5 Ben Dauda gàa Kɛila kɔ̃n a gbɛ̃nɔ, à zı̃̀ kà kɔ̃n Filisitininɔ, ben à ń pɔ́kãdeenɔ sìḿma. À
Filisitininɔ dɛ̀dɛ paripari, ben à Kɛiladeenɔ mì sì.

6 Kɛ̀ Aimɛlɛki nɛ́ Abiata bàa lɛ̀ èe gaa Dauda kiia yã̀, à a sa'o'uta kũna, ben à gàao Kɛila.

Solu pɛɛna Daudazi

7 Kɛ̀ Solu mà Dauda gàa Kɛila, à bè: Luda gìzimɛ, ben à à nàmɛ ma ɔzĩ, zaakɛ à a zĩnda tàta
wɛ́tɛ bĩidee guumɛ.
8 Solu a zĩ̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi, lɛ aɔ̃ gá Dauda kagura kɛ kɔ̃n à gbɛ̃nɔ zaa Kɛila.
9 Kɛ̀ Dauda mà Solu e à zaaa kpaakɔ̃sɔ̃azi, ben à bè sa'ori Abiatanɛ à mɔ́ kɔ̃n sa'o'utao.
10 Ben Dauda bè: Dii Isarailinɔ Luda, mapi n zɔ̀bleri má mà Solu e zɛ́ wɛtɛɛ à mɔ́ Kɛila à
wɛ́tɛ kɛ̀ kaatɛ ma yã̀nzi.
11 Kɛiladeenɔ é ma kpáan yɔ́? Solu é mɔ́ kɛ̀ lán má mà nàn yɔ́? Dii Isarailinɔ Luda, ǹ o
mamɔma n zɔ̀blerinɛ. Ben Dii bènɛ: Eé mɔ́.
12 Ben Dauda à là dɔ: Kɛiladeenɔ é ma kpáa kɔ̃n ma gbɛ̃nɔn yɔ́? Ben Dii bè: Aɔ̃é a kpáamɛ.
13 Ben Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ fɛ̀ɛ, aɔ̃ kà gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ taka bà. Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Kɛila, ben aɔ̃ɔe sɔ̃ki
kpákpaa. Kɛ̀ Solu mà Dauda bɔ̀ Kɛila, èe gà à gàa gwe dɔro.
14 Dauda kú zɛki gbãaan gbáan Zifi bùsu sɩ̀sĩdeen. Lán guu e dɔɔ nà Solu ègɔ̃ à wɛtɛɛ à dɛ,
mɔde Ludaa e Dauda nanɛ à ɔzĩro.
15 Gurɔɔ kɛ̀ Dauda kú Zifi bùsu líkpɛn, à mà Solu kɔ̃n à gbɛ̃nɔɔ e mɔɔ a dɛ.
16 Ben Solu nɛ́ Yonatã fɛ̀ɛ à gàa à Dauda lè zaa líkpɛ pìn, à à gbà swɛ̃̀ kɔ̃n Luda tɔ́o.
17 À bènɛ: Ǹton tó vĩa n kũro, zaakɛ ma de é e à ɔ nammaro. Ḿbe nɛ́ kí ble Isarailinɔnɛ,
mapi sɔ̃ mɛ́gɔ̃ dɛ n plaadee ũ. Ma de pì beee dɔ̃ se.
18 Ben aɔ̃ yã yì kɔ̃o ń plaa Dii aɛ. Dauda gɔ̃̀ líkpɛn gwe, ben Yonatã tà bɛ.
19 Beee gbɛra Zifideenɔ gàa wà Solu lè Gibɛa aɔ̃ bè: Dauda utɛna wa bùsun sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu. À
kú líkpɛn Akila sɩ̀sĩgɛɛzi Yɛsimɔ sɔɔmɛtɛ kpa.
20 Kí, gurɔɔ kɛ̀ ń yezi píngi, ǹ mɔ́ gwe, wé à kpámma.
21 Ben Solu bè: Dii aubarika daagu kɛ̀ a ma wɛ̃nda gwà yã̀nzi.
22 À tá à ɛara à soru kɛ. À guu kɛ̀ è gán gbekagbeka kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à ènɔ, zaakɛ má mà wà
bè, à ɔ̃ndɔ̃ɔ nɛ́ ɔ̃ndɔ̃ɔnlo.
23 À gbekagbeka lɛ à e à à utɛkiinɔ dɔ̃ píngi, à ɛara à mɔ́ à ma le, lɛ mà à sãnsãn ma, mɛ́ gáao.
Tó à kú a bùsun gwemɛ, mɛ́ pɛ́ɛzi Yuda boriinɔ tɛ́ píngi.
24 Ben aɔ̃ dà zɛ́n, aɔ̃ dɔ̀ Solunɛ aɛ gana Zifi. Àɛ sɔ̃ Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ gĩakɛ wà kú Maɔni
gbáan sɛ̃̀tɛ Yɛsimɔ sɔɔmɛtɛ kpa.
25 Kɛ̀ Solu kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ e mɔɔ pɛ́ɛzi, à à baaru mà, ben à pìta kpiii pìa à gàa à kú Maɔni
gbáan. Kɛ̀ Solu mà, ben à pɛ̀ɛzi Maɔni gbáan gwe.
26 Solunɔ e táa oo kpiii kpɛɛ kãa kpa, Daudanɔ e táa oo à kpɛɛ kɛ̀ kpa, aɔ̃ɔe wãa aɔ̃ɔe bàa lɛɛ
Solunɛ. Gurɔɔ kɛ̀ Solu kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ e ligaa Daudanɔzi aɔ̃ ń kũ,
27 ben gbɛ̃ke mɔ̀ à baaru kpà Solunɛ à bè: Ǹ kɛ kpakpaa, Filisitininɔ mɔ̀ wà lɛ̀ɛ wa bùsua.
28 Ben Solu pɛɛna Daudazi tò, à gàa Filisitininɔ le. Beee yã̀nzi wè guu pì sísi Kɔ̃kpaatɛkpiii.
29 Beee gbɛra Dauda bɔ̀ gwe à gàa à vɛ̃̀ɛ sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu, guu kɛ̀ wè sísi Ɛngɛdi.

24

Dauda gina Solu dɛnazi gbɛ̀wɛɛn

1 Kɛ̀ Solu sù kɔ̃n pɛɛna Filisitininɔzio, wà bènɛ Dauda kú Ɛngɛdi gbáan.
2 Ben à Isaraili zĩ̀kpɛɛnɔ sɛ̀ɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃ à dàńyo zɛ́n, lɛ aɔ̃ Daudanɔ wɛtɛ guu kɛ̀ wè sísi
Zɔ̃nɔ Gbɛ̀a.
3 Kɛ̀ à kà sãanɔ kara kɛ̀ kú zɛ́ saɛ kiia, à gbɛ̀wɛɛ è gwe, ben à gɛ̃̀n à gàa dɔzɛzi kɛ. Dauda kɔ̃n
a gbɛ̃nɔ sɔ̃ɔ kú gbɛ̀wɛɛ pìn zaa à lɛ́zɛkiia.
4 Ben Dauda gbɛ̃nɔ bènɛ: Ǹ gwa, à gurɔɔn gbã̀a kɛ̀ Dii bè é n ibɛɛ nannɛ n ɔzĩ ǹ yã kɛnɛ lán
ń yezi nà. Ben Dauda fɛ̀ɛ tɛɛɛ, à Solu utagumusu lɛ́ zɔ̃̀ à saɛ.
5 À gbɛra Dauda gɛ̃̀ laasuun Solu uta lɛ́ kɛ̀ à zɔ̃̀ pì yã̀nzi,
6 à bè a gbɛ̃nɔnɛ: Kai! Dii tón tó mà yã beee taka kɛ ma dii kɛ̀ à à kpànɛro. Mɛ́ ɔ naaro,
zaakɛ Dii bé à à kpà kpatan.
7 Dauda kpã̀kɛ̃ a gbɛ̃nɔzi kɔ̃n yã pìo, èe tó aɔ̃ Solu dɛ̀ro. Kɛ̀ Solu bɔ̀ gbɛ̀wɛɛn, èe gɛ̃ɛ zɛ́la,
8 ben Dauda bɔ̀ gbɛ̀wɛɛ pìn, à lɛ́ zùzi à bè: Ma dii kí! Kɛ̀ Solu lìɛ à a kpɛɛ gwà, ben Dauda
kùɛ à dàɛ a puua.
9 Ben à bè Solunɛ: Tó wà bè ma yã zaaa kpàkpa n musu, bɔ́ yã bé à tò nɛɛ̀ síi?
10 Ǹ gwa! N wɛ́ɛ è gbã̀a lán Dii n namɛ ma ɔzĩ nà gbɛ̀wɛɛn. Wà bèmɛ mà n dɛ, ben ma n
wɛ̃nda gwà, ma bè mɛ́ ɔ na ma diiaro, zaakɛ Dii bé à à kpà kpatan.
11 Ǹ gwa kɛ̀ Baa! Ǹ gwa, má n uta lɛ́ kũna kɛ̀! Ma n uta lɛ́ zɔ̃̀, mɔde mɛ́ɛ n dɛro. Ń dɔ̃̀ sa kɛ̀
má n kũna kɔ̃n nɔ̀sɛ zaaaoro. Mɛ́ɛ taari kɛnnɛro, ben nɛ́ɛ ma wɛtɛɛ ǹ ma dɛ.

12 Dii yã gɔ̃gɔ̃we à gɛ̃ɛ bommamɛ, mɔde mapi mɛ́ ɔ nammaro.
13 Lán wà yáasi zù zaa zi nà wà bè, yã zaaa è bɔ zaakɛrinɔ kiiamɛ, mɛ́ ɔ nammaro.
14 N Isarailinɔ kína, dé yãnzin n bɔzi? Dén nɛ́ɛ pɛ́ɛzi? Gbɛ̃ɛ gèn yɔ́? Ke kòkɔ nɛ́ngo?
15 Dii ma yã gwa à yã gɔ̃gɔ̃we. À yã nnaa kpáma à zɛmao à ma bɔ n ɔzĩ.
16 Kɛ̀ Dauda yã beee ò Solunɛ à yȁa, Solu bè: Ma nɛ́ Dauda, n kòton gweɔ́? Ben Solu vȉ wiiio
17 à bè Daudanɛ: N yã nnaa dɛmala, zaakɛ yã zaaan má kɛ̀nnɛ, ben n fĩa bòmɛ kɔ̃n à maaao.
18 N yã maaa kɛ̀ ń kɛ̀mɛɛ ò tia. Kɛ̀ Dii ma nannɛ n ɔzĩ, nɛ́ɛ ma dɛro.
19 Tó gbɛ̃ bò a ibɛɛa, è tó à tá aafiaɔ́? Dii yã maaa kɛ̀ ń kɛ̀mɛ gbȁa fĩa bonnɛ.
20 Má dɔ̃ sa kɛ̀ nɛ́ gɔ̃ kí ũ, nɛ́gɔ̃ kí blee Isarailinɔnɛ.
21 Ǹ símɛ kɔ̃n Dii tɔ́o kɛ̀ nɛ́ ma borii kaatɛro, nɛ́ ma tɔ́ dɛ ma de bɛdeenɔ tɛ́ro.
22 Ben Dauda la dà Solunɛ. Kɛ̀ Solu tà bɛ, ben Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ɛ̀ara wà tà sɛ̀tɛ pɔ̀rɔtu.

25

Dauda kɔ̃n Nabalao kɔ̃n Abigailio

1 Samuɛli gà, ben Isarailinɔ kàkɔ̃a ń píngi, aɔ̃ɔe ɔ́ɔ dɔɔ à gaa musu, ben wà à vȉi a bɛ zaa
Rama. Beee gbɛra Dauda gàa Parani sɛ̀tɛ.
2 Maɔni gbɛ̃kee kuu, à bɔkɔ̃tɛ vĩ Kamɛli gwe. Auzikide sàmɛ, à sãanɔ vĩ bɔrɔ aagɔ̃ kɔ̃n blènɔ
wàa sɔɔro. Ben à mɔ̀ Kamɛli lɛ à a sãanɔ kã kɛ̃ɛ.
3 À tɔ́n Nabala, à naɔ̃ tɔ́n Abigaili. Nɔgbɛ̃ pì làakari vĩ bensɔ̃ à kakana maa, mɔde à gɔ̃ɔ pì
gbɛ̃ke wí vĩro, à yãkɛnanɔɔ dɔ̀rɔ vĩro. Kalɛbu boriimɛ.
4 Gurɔɔ kɛ̀ Dauda kú sɛ̀tɛ, à mà Nabala mɔ̀ a sãanɔ kã kɛ̃ɛ.
5 Ben à a ìbanɔ zȉ gɔ̃ɔn kuri à bɛ̀ńnɛ: À fɛɛ à gá Nabala kiia zaa Kamɛli, à ì kpáamɛ
6 à onɛ à be: Luda n dɔ̃ aafiao kɔ̃n n uao kɔ̃n n gbɛ̃nɔ ń píngi.
7 Má mà n mɔ kɔ̃n sãkãkɛ̃ɛrinɔ. Kɛ̀ n sãdãrinɔɔ kúwao, wée ĩa daḿmaro, ń kuuna Kamɛli
guu, pɔ́kee e kɛ̃sãḿmaro.
8 Ǹ n zĩkɛri pìnɔ la, aɔ̃é onnɛ. Ǹ tó ma ìbanɔ n pɔnnaa e, zaakɛ zĩbaa zĩmɛ. N zɔ̀bleri pìnɔ kɔ̃n
mamɔma n nɛ́o ǹ wa gba pɔ́ kɛ̀ ń è.
9 Kɛ̀ Dauda ìba pìnɔ kà, aɔ̃ yã pì tɔ̃kɛ̃ Nabalanɛ kɔ̃n Dauda tɔ́o, ben aɔ̃ sɔ̃kpazi.
10 Ben Nabala bɛ̀ńnɛ: Dén Dauda ũu? Dén Yɛsɛ nɛ́ pì ũu? Zɔ kɛ̀ aɔ̃ kɛ̃ n diinɔa gbȁanɔɔ pari.
11 Á yezi mà a burɛdi kɔ̃n ma ío kɔ̃n nòbɔ kɛ̀ má dɛ̀ ma sãkãkɛ̃ɛrinɔnɛo sɛ́ɛ mà kpá gbɛ̃ kɛ̀
má ń bɔkii dɔ̃roonɔan yɔ́?
12 Ben Dauda gbɛ̃nɔ ɛ̀ara wà dà zɛ́n aɔ̃ tà. Kɛ̀ aɔ̃ kà, aɔ̃ yã pìnɔ gbȁnɛ píngi.
13 Ben Dauda bè a gbɛ̃ pìnɔnɛ: A baade a fɛ̃ɛdaa logo. Ben ń baade a fɛ̃ɛdaa lògo kɔ̃n Daudao
se. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa kɔ̃n Daudaonɔ kà wàa plaa taka, ben gɔ̃ɔn wàa doo gɔ̃ kɔ̃n asoonɔ.
14 À mɔ̀ à lè zĩkɛri pìnɔ doke gàa à ò Nabala naɔ̃ Abigailinɛ à bè: Dauda gbɛ̃nɔ zȉ aɔ̃ bɔ̀ sɛ̀tɛ
aɔ̃ mɔ̀ wà ì kpà wa diia, ben à pàtaḿma.
15 Gbɛ̃ pìnɔ sɔ̃ yã maaa kɛ̀we maamaa, aɔ̃ɔe ĩa dawaro. Kɛ̀ wá kúńyo sɛ̀tɛ, pɔ́ke è sãsãwaro.
16 Gurɔɔ kɛ̀ wée sãa dãa ń saɛ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo píngi, aɔ̃ègɔ̃ ligawazi lán bĩi bà.
17 Ǹ laasuu lɛ́ yã kɛ̀ nɛ́ kɛɛa, zaakɛ aɔ̃ zɛ̀o wà yã zaaa kɛ wa diinɛ kɔ̃n à uadeenɔ ń píngi. Àpi
maaro, è gbɛ̃ lɛ́damma síro.
18 Ben Abigaili burɛdi nàkɔ̃a kpakpaa mɛ̀n wàa do kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo tùu plaa kɔ̃n sãa kɛ̀ wà
kɛ̀kɛnɔ mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n pɔ́wɛɛ kpatanao kpɛ̃ɛ sɔɔro kɔ̃n geepi kàranɔ mɛ̀n basɔɔro kɔ̃n kãkã bɛ
kori kàranɔ mɛ̀n wàa do, aɔ̃ɔ yì zaakinɔnɛ.
19 Ben à bè a zĩkɛrinɔnɛ: Àgɔ̃ dɔɔ aɛ, mɛ́gɔ̃ tɛ́ a kpɛɛ. Ɛ̀e yãke o a zã Nabalanɛro.
20 Ben à di a zaakia, ɛ̀e pitaa sȉsĩa. Kɛ̀ à bɔ̀ sȉsĩ kpɛɛ, aɔ̃ dàkɔ̃rɛ Daudao, ɛ̀e pitaa sȉsĩa se kɔ̃n
à gbɛ̃nɔ, aɔ̃ɔe mɔɔ.
21 Dauda e oo a gbɛ̃nɔnɛ: Ma gbɛ̃ pì pɔ́nɔ dȁkpanɛ sɛ̀tɛ pãmɛ. Wée à pɔ́ke sɛ́ro, ben à yã
maaa kɛ̀ má kɛ̀nɛ fĩa bòmɛ kɔ̃n à zaaao.
22 Tó ma à gɔ̃gbɛ̃ ke tò bɛ̃ɛ ai guu gɔ̃ gá dɔ, Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
23 Kɛ̀ Abigaili à è, ben à pìta a zaakia kpakpaa, à kùɛ Daudanɛ à aɛ pɛ̀ɛ.
24 Ben à kùɛ à gbá saɛ à bè: Baa, taari pì gɔ̃ ma mɛ̀n do musu. Ǹ mamɔma n zɔ̀bleri gba zɛ́
mà yã onnɛ. Ǹ swã kpá mamɔma n zɔ̀bleri yãzi.
25 Baa, Nabala maaro. Ǹton à yã daro. À yãnɔɔ dɛ lán a tɔ́ bàmɛ. À tɔ́n Mìsaide, bensɔ̃
mìsaiyãn ɛ̀gɔ̃ kɛɛ. Mamɔma n zɔ̀bleri sɔ̃, mɛ́ɛ gbɛ̃ kɛ̀ n ń zĩnɔ ero.
26 Baa, lán Dii kuu bensɔ̃ ń kuu nà, Dii gìnnɛ ǹ gbɛ̃ dɛ ǹ gɛ̃ɛ bo n zĩnda. Dii tó n ibɛɛnɔ kɔ̃n
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e n kpákpaa à zaaaonɔ gɔ̃ lán Nabala bà.
27 Tia sa Baa, ǹ gbaa kɛ̀ mamɔma n zɔ̀bleri ma mɔonnɛɛ kɛ̀ sí ǹ kpá n ìbanɔa.

28 Ǹ sùu kɛ kɔ̃n mamɔma n zɔ̀blerio kɔ̃n ma taario dɔ. Dii é tó n boriinɔ gɔ̃ kí blee ai gurɔ
píngi, zaakɛ nɛ̀ɛ zɩ̀ ká Diinɛmɛ, weé à zaa ke emma zikiro.
29 Baa tó gbɛ̃ke fɛ̀ɛ èe pɛɛɛnzi à n dɛ, Dii n Luda é n wɛ̃̀ndi dãkpa, eé n ibɛɛnɔ wɛ̃̀ndi da
gbɛ̀mban à zu.
30 Baa, tó Dii yã maaa kɛ̀nnɛ lán à lɛ́ gbɛ̃̀nnɛ nà píngi, tó à n diɛ Isarailinɔ gbɛ̃nsi ũ,
31 ǹton gɛ̃ laasuun à n da yãn gbɛ̃dɛna pã ke gɛ̃ɛbona n zĩndanɛ yã musuro. Baa, tó Dii yã
maaa kɛ̀nnɛ, ǹ tó mamɔma n zɔ̀bleri ma yã gɔ̃ dɔngu.
32 Ben Dauda bè Abigailinɛ: Wà Dii Isarailinɔ Luda sáabu kpá, zaakɛ à n zĩ ǹ damalɛ gbɑ̃̀a.
33 Ma n sáabu kpà se kɔ̃n lɛ́damma kɛ̀ n ma gbaao, zaakɛ ḿbe n kpamɛ gbɑ̃̀a, ben mɛ́ɛ gbɛ̃
dɛ ma gɛ̃ɛ bò ma zĩndanɛro.
34 Tó beeenlo, kɔ̃n Dii Isarailinɔ Luda kɛ̀ gìmɛ mà yã zaaa kɛnnɛɛo, tó nɛ́ɛ wã n mɔ n damalɛ
yãro, lɛ guu é dɔ Nabala nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kearo.
35 Ben Dauda pɔ́ kɛ̀ Abigaili mɔ̀onɛ sì à bè: Ǹ ká bɛ aafia. Ma n yã mà, ma n yodaado kɛ̀.
36 Kɛ̀ Abigaili kà Nabala kiia, à è èe pɔ́ blee lán kína bà. À pɔɔ kɛ̀ nna, à wɛ̃ɛ gbɛ̃̀ à kɑ̃̀.
Ben à
naɔ̃ pì e lɛ́ bɔ à yãke ònɛro, sé kɛ̀ guu dɔ̀.
37 Kɛ̀ guu dɔ̀, Nabala wɛ́ɛ kɛ̃̀, ben à naɔ̃ yã kɛ̀ à kɛ̀ pì ònɛ. Ben swɛ̃̀ kɛ̃̀n, à gɔ̃̀ lán gbɛ̀ bà.
38 Kɛ̀ à kɛ̀ lán gurɔ kuri bà, ben Dii gò tɔ̃̀a, à gà.
39 Kɛ̀ Dauda Nabala gana baaru mà, à bè: Wà Dii kɛ̀ zɛ̀mao sáabu kpá, à wí kɛ̀ Nabala dàmaa
bɔ̀mɛ. À gìmɛ mà yã zaaa kɛ, ben à tò Nabala zaakɛna wì à zĩnda musu. Beee gbɛra Dauda
gbɛ̃nɔ zɩ̀ Abigailia aɔ̃ onɛ á yezi à à sɛ́ nɔɔ ũ.
40 Kɛ̀ Dauda ìba pìnɔ kà Abigaili kiia zaa Kamɛli, aɔ̃ bènɛ: Dauda bé à wa zĩmma, à yezi à n
sɛ́ nɔɔ ũ.
41 Ben à fɛ̀ɛ à kùɛ à a mì pɛ̀ɛ à bè: À zɔ̀blerin ma ũ, má yãana mà a dii ìbanɔ gbá pípińnɛ.
42 Ben à fɛ̀ɛ à dì zaakia gɔ̃ɔ. À nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ gàao gɔ̃ɔn sɔɔro. Aɔ̃ dà zɛ́n kɔ̃n Dauda zɩ̀rinɔ,
ben à gɔ̃̀ à nɔɔ ũ.
43 Dauda Yɛzɛrili gbɛ̃ Ainɔama kũna nɔɔ ũ dɔ. Aɔ̃ plaa ń píngi kɛ̀ à nɔɔnɔ ũ.
44 Solu a nɛ́ Mikala kɛ̀ dɛ Dauda nɔɔ ũ yãa kpà Laisi nɛ́ Palatiɛli, Galimu gbɛ̃a.

26

Dauda gina Solu dɛnazi gɛ̃̀n plaadee

1 Zifideenɔ gàa wà Solu lè Gibɛa aɔ̃ bènɛ: Dauda utɛna Akila sɩ̀sĩgɛɛzi kɛ̀ aɛdɔna Yɛsimɔa.
2 Ben Solu gàa Zifi sɛ̃̀tɛ kɔ̃n Isaraili zɩ̀kpɛɛnɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃, aɔ̃ɔe Dauda wɛtɛɛ wà à dɛ sɛ̃̀ pìn.
3 Solu bùra kàɛ zɛ́ saɛ Akila sɩ̀sĩgɛɛ kɛ̀ aɛdɔna Yɛsimɔa, ben Dauda kú sɛ̃̀n. Kɛ̀ à mà Solu e
pɛɛɛazi,
4 ben à gu'asiigwarinɔ zɩ̀, gbasa à dɔ̃̀ sa kɛ̀ Solu kà.
5 Ben Dauda fɛ̀ɛ à gàa guu kɛ̀ Solu bùra kàɛn. À Solu kɔ̃n a zɩ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Nɛrɛ nɛ́ Abanao
daɛkii è. Solu daɛna bùra guu, à gbɛ̃nɔ kàɛ wà ligazi.
6 Ben Dauda Iti bori Aimɛlɛki kɔ̃n Zeruya nɛ́ Abisaio là à bè: Dé bé eé gámao bùra pìn Solu
kiia? Ben Abisai bènɛ: Mámbe mɛ́ gányo.
7 Kɛ̀ Dauda kɔ̃n Abisaio lɔɔtɛ̀ gbɛ̃ pìnɔzi gwãavĩ, ben aɔ̃ Solu è daɛna, èe ii oo bùra guu, à
sári pɛɛna à mìzi. Abana kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ daɛna wà ligazi ń píngi.
8 Ben Abisai bè Daudanɛ: Luda n ibɛɛ nànnɛ n ɔzĩ gbɑ̃̀a. Ǹ tó mà à zɔ̃ kɔ̃n sário mà à nakɔ̃a
kɔ̃n tɔɔtɛo. Mɛ́ à zɔ̃ gɛ̃̀n domɛ, èe kɛ gɛ̃̀n plaanlo.
9 Ben Dauda bènɛ: Ǹton à dɛro. Dé bé eé fɔ̃ à ɔ na kína kɛ̀ Dii kàa à bɔ pãa?
10 Ben Dauda ɛ̀ara à bè: Dii kuu! Dii bé eé gò tɔ̃a à ga, tó à gurɔɔ pàpa kesɔ̃ à gà zɩ̀lan.
11 Kai! Dii tón tó mà ɔ na kína kɛ̀ à kàaro. Wà gá wà sári kɛ̀ kú à mìzi sɛ́ kɔ̃n à í zɛ̀rɛo wà táo.
12 Dauda sári kɔ̃n í zɛ̀rɛ kɛ̀ kú Solu mìzio sɛ̀, ben aɔ̃ tào. Aɔ̃ gbɛ̃kee e ń ero, aɔ̃ ń yã dɔ̃ro, aɔ̃ɔe
ii oo ń píngi. Aɔ̃ gbɛ̃kee e vuro, zaakɛ Dii bé à tò i ìsi dàńla.
13 Kɛ̀ Dauda bikũ̀ guzurɛ baa kãa kpa, ben à zɛ̀ sɩ̀sĩ musu zɑ̃̀azã, gu yàasa dana ń dagura.
14 Ben à lɛ́ zù Abanazi kɔ̃n a gbɛ̃nɔ à bè: Abanaooo! Ń yĩtɛnan yɔ́? Abana wèàla à bè: Dé
bé èe lɛ́ zuu kínazi?
15 Dauda bènɛ: Gɔ̃sagbãaan n ũroo? Gbɛ̃ke kà lán n bà Isarailinɔ bùsunn yɔ́? Gbɛ̃ke mɔ̀ n
dii kína dɛ. Bɔ́ yã bé à tò nɛ́ɛ à dãkparoo?
16 Nɛ́ɛ yã kɛ a zɛ́aro. Má sì kɔ̃n Diio a kɔ̃ sìo wà a dɛdɛmɛ, zaakɛ ée a dii kína kɛ̀ Dii kpà
kpatan dãkparo. Ǹ gwa! Kí sári kɔ̃n à í zɛ̀rɛ kɛ̀ kú à mìzio kú mámɛ?
17 Solu Dauda kòto dɔ̃̀, ben à bè: Dauda ma nɛ́, n kòton gweɔ́? À wèàla à bè: Ma dii kí, ma
kòtomɛ.

18 Dauda ɛ̀ara à bè: Bɔ́ yã bé à tò ma dii e pɛɛɛ mamɔma a zɔ̀bleriazi? Bɔ́n má kɛ̀? Bɔ́ taarin
má kɛ̀?
19 Ma dii kí, ǹ swã kpá mamɔma n zɔ̀bleri yãzi sa. Tó Dii bé à n swi kɛ̀ma, à ma sa'ona gũu
ma. Tó gbɛ̃nteenɔmɛ sɔ̃, Dii láari kɛḿma, zaakɛ aɔ̃ pɛ̀ma wà ma bɔ Dii gbɛ̃nɔ tɛ́, aɔ̃ bè mà gá
mà dɔ tãanɔzimɛ.
20 Ǹton tó wà ma dɛ zɛ̃̀ kɔ̃n Diioro. Isarailinɔ kína bɔ̀, èe kɔ̀kɔ nɛ́ngo wɛtɛ à dɛ, lán wègɔ̃ pɛɛ
dɔ̃ɔa sɩ̃̀sĩnɔ musu nà.
21 Ben Solu bè: Ma durun kɛ̀. Ma nɛ́ Dauda, ǹ ɛara ǹ su. Mɛ́ ĩa damma dɔro, zaakɛ n ma
wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛ kɛ̀ gbɛ̃̀a. Yãpuramɛ, ma yɔ̃nkɔyã kɛ̀, ma zã yãa maamaa.
22 Ben Dauda bènɛ: N sárin yɛ̀. Ǹ tó n ìbanɔ doke bikũ à mɔ́ à sí.
23 Dii è fĩa bo baadenɛ à maakɛna kɔ̃n a náanɛo musu. Dii n namɛ ma ɔzĩ gbɛ̃̀a, mɔde mɛ́ɛ
we mà ɔ nàmmaro kɛ̀ Dii bé à n ka kpatan yãnzi.
24 Lán ma n wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛ kɛ̀ gbɛ̃̀a nà, Dii ma wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛ dɔ̃ lɛ, à ma sí yã zaa píngia.
25 Ben Solu bènɛ: Luda aubarika dangu ma nɛ́ Dauda. Nɛ́ yã ìsi kɛ, n mì égɔ̃ da'iana. Kɛ̀
Dauda gɛ̃̀ zɛ́la, ben Solu tà bɛ.

27

Dauda kuuna Filisitininɔ bùsun

1 Dauda laasuu lɛ̀ à bè: Solu é ma dɛ zĩkea. Tó mɛ́ɛ bàa lɛ́ ma ta Filisitininɔ bùsunlo, eé bɔmao
nnaro. Tó ma bàa lɛ̀, Solu é mì kɛ̃ ma wɛtɛnaa, mɛ́ bɔ à ɔzĩ.
2 Ben Dauda fɛ̀ɛ à gàa Gata kí Akisi, Maɔku nɛ́ kiia. Gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ɔnɔ gàao.
3 Ben Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ vɛ̃̀ɛ Gata kɔ̃n Akisio, baade kɔ̃n a bɛdeenɔ. Dauda kú gwe kɔ̃n a
nɔɔnɔ mɛ̀n plaa, Yɛzɛrili gbɛ̃ Ainɔama kɔ̃n Kamɛli gbɛ̃ Abigaili kɛ̀ dɛ Nabala nɔɔ ũ yãao.
4 Kɛ̀ wà ò Solunɛ Dauda bàa lɛ̀ à tà Gata, èe pɛ́ɛzi dɔro.
5 Dauda bè Akisinɛ: Tó ma n pɔnnaa è, ǹ ma gba zɛ́ mà vɛ̃ɛ gukea n lakutunɔ doke guu.
Mamɔma n zɔ̀bleri má yezi màgɔ̃ kúnyo n mɛɛwinlo.
6 Zĩ beeean Akisi Zikilaga kpàa, ben à gɔ̃̀ Yudanɔ kínanɔ pɔ́ ũ ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
7 Dauda kuuna Filisitininɔ bùsun kà wɛ̃̀ do kɔ̃n mɔ siigɔ̃ɔ.
8 Ben Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ gàa wà lɛ̀ɛ Gesurunɔa kɔ̃n Gizinɔ kɔ̃n Amalɛkinɔ. Gbɛ̃ pìnɔɔ kú
bùsu pìn zaa zimɛ bɔna zaa Suru ai à gàa pɛ́ Igipitia.
9 Tó Dauda zɩ̃̀ blè bùsu pì lakutunɔa, è gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke tó bɛ̃ɛro, sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n
zaakinɔ kɔ̃n lakuminɔ kɔ̃n pɔ́kãsãanɔn è nakɔ̃a. Tó à tà, è gá Akisi kiia.
10 Tó Akisi à là guu kɛ̀ à lɛ̀ɛn gbɛ̃nɔa gbɛ̃̀a, Dauda è benɛ a gaa Nɛgɛvi bùsun, Yudanɔ ke
Yeramɛli boriinɔ ke Keninɔ kiiamɛ.
11 Dauda è gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke tó bɛ̃ɛ wà suo Gataro, zaakɛ èe bee: Gbɛ̃ke é kɔmɔtɔ kɛńnɛ à
be dia má kɛ̀ nàn yɛ̀. Lɛn ègɔ̃ kɛɛ lɛ gurɔɔ kɛ̀ à kú Filisitininɔ bùsun.
12 Akisi Dauda náanɛ kɛ̀ à bè a zĩndanɛ: Isarailinɔ gì à kãzimɛ. Eégɔ̃ dɛ ma zɔ̀bleri ũmɛ gurɔ
píngi.

28

Solu kɔ̃n nɔgbɛ̃ weegũnnade gɛ̀sisirio

1 Gurɔ beeenɔa Filisitininɔ ń zɩ̃̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a, aɔ̃ɔ yezi wà gá wà zɩ̃̀ ká kɔ̃n Isarailinɔ. Ben
Akisi bè Daudanɛ: Asa ń dɔ̃ kɛ̀ mmɔn kɔ̃n n gbɛ̃nɔ é gámao zɩ̃̀ ká sɔ̃ɔ?
2 Ben Dauda bènɛ: Tɔ̀, nɛ́ e sa lán mamɔma n zɔ̀bleri mɛ́ kɛ nà. Ben Akisi bènɛ: Tó lɛmɛ, mɛ́
n kɛ ma dãkpari ũ ai gurɔ píngi.
3 Samuɛli sɔ̃ gĩakɛ à gà kɔ̀, Isarailinɔ kàkɔ̃a ń píngi, aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀ à ga yã musu, ben aɔ̃ à vɩ̃̀ a bɛ
wɛ́tɛn zaa Rama. Solu pɛ̀ weegũnnadeenɔa kɔ̃n gɛ̀sisirinɔ Isarailinɔ bùsun.
4 Kɛ̀ Filisitininɔ kɔ̃ kàkɔ̃a, aɔ̃ mɔ̀ wà bùra kàɛ Sunɛmu. Ben Solu Isarailinɔ kàkɔ̃a ń píngi, aɔ̃
bùra kàɛ Giliboa.
5 Kɛ̀ Solu Filisitini zɩ̃̀kpɛɛnɔ è, vĩa à kṹ, swɛ̃̀ kɛ̃̀n maamaa.
6 À gbèka Diia, ben Dii e weàla nanaa guu ke kɔ̃n Urimuo ke annabinɔ gãzĩro.
7 Ben Solu bè a ìbanɔnɛ: À nɔgbɛ̃ wegũnnade gɛ̀sisiri ke wɛtɛmɛ, lɛ mà gá mà yã gbekaa.
Ben aɔ̃ bènɛ: Nɔgbɛ̃ wegũnnade gɛ̀sisiri kee kú Ɛndɔ.
8 Ben Solu a zĩnda lìɛ à pɔ́kãsã pãndenɔ dà, ben à gàa à nɔgbɛ̃ pì lè gwãavĩ, à gɔ̃ɔn plaaanɔ
tɛ̀zi. À bènɛ: Ǹ tó n zĩn mɔ́ ǹ gɛ̀ kɛ̀ mɛ́ à tɔ́ onnɛ sísimɛ.
9 Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Ń dɔ̃ sãnsãn yã kɛ̀ Solu kɛ̀, kɛ̀ à a bùsu zɛ́ zɔ̃̀ wegũnnadeenɔnɛ kɔ̃n
gɛ̀sisirinɔo. Bɔ́ yã bé à tò nɛ́ɛ takutɛɛ kpákpaamɛ lɛ wà ma dɛzi?
10 Ben Solu sìnɛ kɔ̃n Dii tɔ́o à bè: Má sì kɔ̃n Diio weé ĩa damma yã kɛ̀ musuro.

11 Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Gɛ̀ kpareen mà sísinnɛɛ? À bè: Samuɛli gɛ̀mɛ.
12 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì Samuɛli è, à vı̀ wiiio à bè Solunɛ: Ase ḿbe Solu ũu? Bɔ́yãnzin n ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀mɛzi?
13 Ben kí bènɛ: Ǹton tó vĩa n kũro. Bɔ́n ń è? À bènɛ: Gɛ̀wãadeen má è, èe bɔɔ tɔɔtɛn.
14 Ben Solu à là à bè: À kɛ̀ diamɛ? À bènɛ: Mare zi ke bé èe mɔɔ, à utadaa dana. Ben Solu
dɔ̃̀ kɛ̀ Samuɛlimɛ, ben à kùɛ à dàɛ a puua.
15 Ben Samuɛli à là à bè: Bɔ́yãnzin n ĩa dàmazi, kɛ̀ n ma sisiee? À wèàla à bè: Ma nawɛ̃a bíta
èmɛ. Filisitininɔ bé wà mɔ̀ zı̃̀ kámao, ben Luda kpɛɛ lìmɛ. È wemala annabi gãzĩ ke nanaa
guu dɔro. Beee yãnzin ma n sisizi. Ǹ omɛ lán mɛ́ kɛ nà.
16 Samuɛli bènɛ: Dii kpɛɛ lìnnɛ à gɔ̃̀ n ibɛɛ ũ, ben n mɔ nɛ́ɛ yã gbekaama sɔ̃ nɛ́?
17 Dii kɛ̀nnɛ lán à dàmɛ má ònnɛ nà. À n bɔ kpatan à n gbɛ̃daa Dauda kàn.
18 Dii beee kɛ̀nnɛ gbã̀a, kɛ̀ nɛ́ɛ à yã maro yãnzimɛ. Nɛ́ɛ pɔfɛ̃ pãsĩ bɔbɔnɛ Amalɛkinɔaro.
19 Dii é Isarailinɔ kɔ̃n mpio kpá Filisitininɔamɛ. Mmɔn kɔ̃n n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ égɔ̃ kúmao kɛ̀ zia.
Dii é Isaraili zı̃̀kpɛɛnɔ kpá Filisitininɔa.
20 Samuɛli yã pì tò vĩa Solu kṹ maamaa, ben à lɛ̀ɛ a puua sɔ̀rɔrɔ gɔ̃ɔ. À gbãaa yã̀a, zaakɛ èe
pɔ́ke ble gurɔ beeea ke gwãavĩ beeearo.
21 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì mɔ̀ Solu kiia, à è swɛ̃̀ kɛ̃̀n maamaa, ben à bènɛ: Mamɔma n zɔ̀bleri ma n yã
mà, ma a zĩnda kpà karizi, ma yã kɛ̀ ń òmɛɛ kɛ̀.
22 Ǹ n zɔ̀bleri yã ma sa. Ǹ tó mà pɔ́blee diɛnnɛ ǹ ble, lɛ ǹ gbãa e ǹ da zɛ́n.
23 Ben Solu gì à bè: Mɛ́ pɔ́ blero. Kɛ̀ à ìbanɔ nàkɔ̃rɛa lɛdo kɔ̃n nɔgbɛ̃ pìo, ben à ń yã mà. Ben
à fɛ̀ɛ tɔɔtɛ à vɛ̃̀ɛ gádoa.
24 Nɔgbɛ̃ pì zù nɛ́ bɔ̀rɔ mɛ̀kpana vĩ bàdɔna a bɛ. À gàa à dɛ̀ gɔ̃ɔ, ben à flawa sɛ̀ à dɛ̀, à burɛdi
sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai kɛ̀o.
25 À dìɛ Solunɛ kɔ̃n à ìbanɔ. Aɔ̃ɔ blè, ben aɔ̃ fɛ̀ɛ wà tà gwãavĩ beeea gɔ̃ɔ.

29

Filisitininɔ kínanɔ Dauda gbarɛna Zikilaga

1 Filisitininɔ ń zı̃̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a Afɛki, bensɔ̃ Isarailinɔ bùra kú Yɛzɛrili íbɔkiia.
2 Filisitininɔ kínanɔɔ e gɛ̃tɛɛ kɔ̃n ń zı̃̀kpɛ gãlinɔ, aɔ̃ kenɔ gɔ̃ɔn basɔsɔɔro, aɔ̃ kenɔ wàa sɔsɔɔro.
Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ tɛ́ ń kpɛɛ kɔ̃n Akisio.
3 Ben Filisitininɔ kína pìnɔ Akisi là wà bè: Eberu kɛ̀nɔ sɔ̃ nɛ́? À wɛ̀ńla à bè: Daudan yɛ̀.
Isarailinɔ kí Solu ìba kemɛ yã. À gurɔplaa kɛ̀mao. À kúmao dɛ wɛ̃̀ doola. Naana zaa gurɔɔ kɛ̀
à mɔ̀ ma kiia ai gbã̀a, mɛ́ɛ taari ke earo.
4 Ben kína pìnɔ pɛ̃tɛ̃ kɛ̀o wà bè: Ǹ gɔ̃gbɛ̃ pì gbarɛ à tá guu kɛ̀ ń kpàan. Eé e à gáwao zı̃̀lanlo,
lɛ àton bɔ wa kpɛɛ gwero yãnzi. Dian eé e à kɛ nna kɔ̃n a diio nà, tó èe kɛ à tà kɔ̃n wa gbɛ̃kenɔ
mìo baasiroo?
5 Dauda kɛ̀ wà lɛ̀ sì wà ɔ̃ wã̀ à yã musun gweroo? Kɛ̀ wà bè:
Solu gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn wàa sɔsɔɔro,
Dauda sɔ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ lɛo ũgbangba.
6 Ben Akisi Dauda sìsi à bènɛ: Má sì kɔ̃n Diio ń kuu gbɛ̃ maaa ũ ma kiia, n ganamao zı̃̀lan
kɛ̀mɛ nna, zaakɛ naana zaa gurɔɔ kɛ̀ n mɔ ma kiia ai gbã̀a, mɛ́ɛ taari ke emmaro. Mɔde ń yã
e kɛ wa kínanɔnɛro.
7 Ǹ ɛara ǹ tá kɔ̃n aafiao lɛ ǹton yãke kɛ à kɛńnɛ zaaro.
8 Ben Dauda Akisi là à bè: Bɔ́n má kɛ̀? Naana zaa gurɔɔ kɛ̀ ma mɔ n kiia ai gbã̀a, bɔ́n ń èmaa?
Bɔ́yãnzin mɛ́ e mà gá mà zı̃̀ ká kɔ̃n ma dii kí ibɛɛnɔoroo?
9 Ben Akisi bènɛ: Má dɔ̃ kɛ̀ ń maamɛ lán Luda malaika bà, mɔde wa kínanɔ bè ǹton gáwao
zı̃̀lanlo.
10 Tó guu dɔ̀, ǹ fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ kɔ̃n n dii Solu zɔ̀bleri kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀nyonɔ, à tá.
11 Ben Dauda fɛ̀ɛ kɔngɔ idɛ'idɛ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ, aɔ̃ɔe taa Filisitininɔ bùsun. Filisitininɔ sɔ̃ gàa
Yɛzɛrili.

30

Dauda Amalɛkinɔ kaatɛna

1 Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ kà Zikilaga à gurɔ aagɔ̃dee zĩ. À mɔ̀ à lè Amalɛkinɔ mɔ̀ wà lɛ̀ɛ Nɛgɛvi
bùsua kɔ̃n Zikilagao ń kpɛɛ. Aɔ̃ lɛ̀ɛ Zikilagaa aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀a.
2 Aɔ̃ nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ kṹkũ, nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ ìsinɔ ń píngi. Aɔ̃ɔe ń gbɛ̃ke dɛro, aɔ̃
ń sɛ́ɛ wà tàńyo.

3 Kɛ̀ Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ kà ń bɛ wɛ́tɛ, aɔ̃ɔ è wà tɛ́ sɔ̀a wà ń nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n ń nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n ń
nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kũ̀kũ wà tàńyo.
4 Ben Dauda kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ wii lɛ̀ aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀ ai aɔ̃ gbãaa yã̀a, ai aɔ̃ɔe fɔ̃ wà ɔ́ɔ dɔ̀ dɔro.
5 Wà Dauda nɔɔnɔ kũ̀kũ wà tàńyo ń plaa Ainɔama kɔ̃n Abigailio.
6 Dauda wɛ́ɛtãmma è maamaa, zaakɛ wèe bee wà à pápa gbèo wà dɛmɛ. Aɔ̃ baade píngi
nɔ̀sɛ yàka aɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ yã musu. Mɔde Dauda gbãa è Dii a Ludaa,
7 ben à bè sa'ori Abiatanɛ: Ǹ mɔ́ kɔ̃n n dansiki utao. Kɛ̀ à gàaonɛ,
8 ben Dauda yã gbèka Diia, à à là à bè: Mà pɛ́ɛ gbãamɔnnɛri pìnɔzi mɛ́ ń leɔ́? À bènɛ: Ǹ
pɛ́ɛńzi, nɛ́ ń le ǹ n gbɛ̃nɔ mì sí.
9 Ben Dauda dà zɛ́n kɔ̃n gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ɔnɔ. Kɛ̀ aɔ̃ kà Beso swaazi, gbɛ̃kenɔ gɔ̃̀ gwe.
10 Gɔ̃ɔn wàa doonɔ gbãaa yã̀a, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà bikũ̀ swaa pìaro, ben Dauda bikũ̀, à tɛ́ ń gbɛ̀zi kɔ̃n
gɔ̃ɔn wàa plaaanɔ.
11 Aɔ̃ Igipiti gbɛ̃ke è sɛ̃̀tɛ, ben aɔ̃ gàao Dauda kiia. Wà póblee kpàa à blè, wà í kpàa à mì.
12 Ben aɔ̃ kãkã bɛ kori kpàa kɔ̃n geepi kàrao mɛ̀n plaa à sò. Ben à mɛ̀ sù, zaakɛ à kɛ̀ fãantɛ̃
kɔ̃n gwãavĩo gurɔ aagɔ̃ póblesai ímisai.
13 Ben Dauda à là à bè: Dé gbɛ̃n n ũu? N bɔ mámɛ? Ben Igipiti gbɛ̃ pì bè: Amalɛki zɔ̀n ma
ũ. À gurɔ aagɔ̃deen yɛ̀, ma dii pã kpàmazi kɛ̀ mɛ́ɛ gyãa kɛɛ yãnzi.
14 Wa lɛɛ Nɛgɛvi bùsuamɛ, guu kɛ̀ Kiritinɔɔ kún kɔ̃n Yudanɔ kɔ̃n Kalɛbu boriinɔ, ben wà tɛ́
sɔ̃̀ Zikilagaa.
15 Ben Dauda à là à bè: Nɛ́ fɔ̃ ǹ gámao gbɛ̃ pìnɔ kiiaɔ́? À wèàla à bè: Tó ń sìmɛ kɔ̃n Luda tɔ́o
kɛ̀ nɛ́ ma dɛro, tó nɛ́ ma kpá ma diiaro, mɛ́ gányo ń kiia.
16 Ben à gàao. Kɛ̀ aɔ̃ kà, aɔ̃ ń lé, aɔ̃ɔ fãakɔ̃ana gu píngia, aɔ̃ɔe pó blee, aɔ̃ɔe í mii, aɔ̃ɔe pɔnnaa
kɛɛ pó bíta kɛ̀ aɔ̃ɔ sɛɛ Filisitininɔ bùsunnɔ kɔ̃n Yudanɔ bùsuo yãnzi.
17 Ben Dauda sì ń tɛ́ à ń dɛdɛ naana zaa uusiɛ ai gu làa gàa à dɔ̀o uusiɛ. Aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔkii
ero, séde gɔ̃kparɛ gɔ̃ɔn wàa plaaa kɛ̀ aɔ̃ dì lakumia aɔ̃ bàa lɛ̀nɔ baasiro.
18 Dauda gbɛ̃ kɛ̀ Amalɛkinɔ ń kũkũnɔ mì sì ń píngi kɔ̃n a nɔɔnɔ ń plaa.
19 Aɔ̃ gbɛ̃kee e sãsãro, nɛ́ féte gbɛ̃nsi, nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ń píngi. Baa pó kɛ̀ aɔ̃ɔ sɛɛnɔ,
Dauda ɛ̀ara à pó pìnɔ sì píngi.
20 À sãanɔ kɔ̃n zùnɔ nàkɔ̃a, ben à gbɛ̃nɔ pókãdee pìnɔ kpan'aɛ kɛ̀ aɔ̃ bè: Dauda pɔ́nɔn yɛ̀.
21 Ben Dauda kà gɔ̃ɔn wàa doo kɛ̀ aɔ̃ gbãaa yã̀a aɔ̃ɔe fɔ̃ wà gàaoro aɔ̃ gɔ̃̀ Beso swaazinɔ kiia.
Aɔ̃ bɔ̀ɛ wà dààlɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ. Kɛ̀ Dauda sɔ̃̀ńzi, à ì kpàḿma,
22 ben gbɛ̃ pãsĩ gaabudee kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ Daudazinɔ bè: Lán aɔ̃ɔe gáwaoro nà, wé pó kɛ̀ wá sìnɔ ke
kpáḿmaro, tó èe kɛ aɔ̃ baade naɔ̃ kɔ̃n a nɛ́nɔ baasiro. Aɔ̃ ń sɛ́ wà tánẏo.
23 Ben Dauda bè: Auo! Ma gbɛ̃nɔ, àton kɛ lɛ kɔ̃n pó kɛ̀ Dii kpàwaanɔro, zaakɛ à wa dãkpa à
gbãamɔnnɛri kɛ̀ aɔ̃ lɛ̀ɛwaanɔ nàwe wa ɔzĩ.
24 Dé bé é yã kɛ̀ á ò kɛ̀kii sí sɔ̃ɔ? Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ aɔ̃ɔe pɔ́nɔ dãkpaanɔ asaia égɔ̃ dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ gàa zĩ̀lannɔmɛ. Wé kpaatɛtɛkɔ̃nɛ sáasaamɛ.
25 Kɛ̀ Dauda yã pì dìɛ, ben à gɔ̃̀ doka ũ Isarailinɔnɛ zaa zĩ beeea ai kɔ̃n a gbã̀ao.
26 Kɛ̀ Dauda kà Zikilaga, à pó kɛ̀ à sì kenɔ kpã̀sã Yudanɔ bùsu gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ a gbɛ̃nna
ũunɔnɛ à bè: Gbaa kɛ̀ á è pó kɛ̀ wá sì Dii ibɛɛnɔa guunɔn gwe.
27 À kpã̀sãńnɛ Bɛtɛli kɔ̃n Ramɔ Nɛgɛvio kɔ̃n Yatio
28 kɔ̃n Aroao kɔ̃n Sifimɔo kɔ̃n Ɛsɛtɛmɔao
29 kɔ̃n Rakalao kɔ̃n Yeramɛli bori wɛ́tɛnɔ kɔ̃n Keni wɛ́tɛnɔ
30 kɔ̃n Ɔɔmao kɔ̃n Borasão kɔ̃n Atakao
31 kɔ̃n Ɛblɔnuo kɔ̃n guu kɛ̀ Dauda lili ɔ̀n kɔ̃n a gbɛ̃nɔ píngi.

31

Solu gana kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ

1 Filisitininɔ zĩ̀ kà kɔ̃n Isarailinɔ, ben Isarailinɔ bàa lɛ̀ńnɛ ai aɔ̃ paridee gàga Giliboa
sĩ̀sĩgɛɛzi.
2 Filisitininɔ pɛ̀ɛ Solu kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔzi, ben aɔ̃ à nɛ́ pìnɔ Yonatã kɔ̃n Abinadabuo kɔ̃n
Malakisuao dɛ̀dɛ.
3 Zĩ̀ kɛ̀ wèe kaa Solu saɛ pãsĩ kũ̀, ben kàzurinɔ à pà, à kɛ̃̀nna maamaa.
4 Ben à bè a zĩ̀kapɔnɔsɛrinɛ: Ǹ n fɛ̃ɛdaa woto ǹ ma zɔ̃ ǹ ma dɛo. Tó lɛnlo, gɛfɔɔdee kɛ̀nɔ é ma
zɔ̃ aɔ̃ kɔ̃kɔ̃ omao. Ben vĩa à zĩ̀kapɔnɔsɛri kũ̀, èe weziro, ben Solu a fɛ̃ɛdaa sɛ̀, à a zĩnda ò'oàla.
5 Kɛ̀ à zĩ̀kapɔnɔsɛri è à gà, ben à a zĩnda ò'o a fɛ̃ɛdaala se à gà.
6 Lɛn Solu kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn aagɔ̃ kɔ̃n a zĩ̀kapɔnɔsɛrio kɔ̃n a gbɛ̃nɔ gàga lɛdo lɛ zĩ dɔ̃nkɔ̃ pì
zĩ ń píngi.

7 Kɛ̀ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kú guzurɛn gweenɔ kɔ̃n ń gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yoda baa kãa kpaanɔ è ń zɩ̀kpɛɛnɔ
bàa lɛ̀, bensɔ̃ Solu kɔ̃n a nɛ́nɔ gàga, aɔ̃ bàa lɛ̀ aɔ̃ ń wɛ́tɛnɔ tò gwe, ben Filisitininɔ mɔ̀ wà vɛ̃̀ɛn.
8 Kɛ̀ guu dɔ̀, ben Filisitininɔ mɔ̀ aɔ̃ɔe pɔ́nɔ bɔbɔɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàganɔa, ben aɔ̃ Solu kɔ̃n a nɛ́ mɛ̀n
aagɔ̃ɔ pìnɔ gɛ̀ è kaɛna Giliboa sɩ̀sɩ̃gɛɛzi.
9 Ben aɔ̃ Solu mì zɔ̃̀ aɔ̃ à gɔ̃kɛbɔnɔ bɔ̀ɛa, ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ zɩ̀ aɔ̃ à baaru kpàkpa Filisitininɔ bùsu
gu píngia kɔ̃n ń tãakpɛnɔ.
10 Wà à gɔ̃kɛbɔnɔ kàɛ tãa kɛ̀ wè sísi Asatorɛ kpɛ́n, ben wà à gɛ̀ lògo Bɛtɛsã bĩia.
11 Kɛ̀ Yabɛsi Giliadadeenɔ yã kɛ̀ Filisitininɔɔ kɛ̀ Solunɛ pì mà,
12 ben aɔ̃ gɔ̃sagbãaanɔ fɛ̀ɛ ń píngi aɔ̃ tá gwãavĩ ò zĩ beeea, aɔ̃ Solu kɔ̃n a nɛ́nɔ gɛ̀nɔ bàkɛ̃ Bɛtɛsã
bĩia, ben aɔ̃ tào Yabɛsi aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀ḿma gwe.
13 Aɔ̃ ń wánɔ sɛ̀ɛ aɔ̃ɔ vɩ̀i sãma lí gbáru Yabɛsi gwe, ben aɔ̃ lɛ́ yì gurɔ swɛɛplaa.

SAMUƐLI TAKADA PLAADEE

Dauda kíblena Yudanɔnɛ 1:1-4:12
Dauda kíblena Isaraili bori pínginɔnɛ 5:1-12:31
Abusalomu bɔna Dauda kpɛɛ 13:1-20:26
Dauda kíblena zãa 21:1-24:25

Dauda Solu ga baaru mana

1 Solu gana gbɛra Dauda sù kɔ̃n zɪ̀blena Amalɛkinɔao, ben à gɔ̃̀ Zikilaga gurɔ plaa.
2 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ gɔ̃gbɛ̃ ke bɔ̀ Solu bùran à mɔ̀. À pɔ́kãsãanɔ kɛ̃kɛ̃na, bùsu ká à mìn. Kɛ̀ à
kà Dauda kiia, à kùɛnɛ à dàɛ a puua.
3 Dauda à là à bè: N bɔ mámɛ? À wèàla à bè: Ma bɔ Isarailinɔ bùrammɛ.
4 Ben Dauda à là dɔ: À kɛ̀ diamɛ? Ǹ omɛ. Ben à wèàla à bè: Isarailinɔ bɔ̀ zɪ̀lan wà bàa lɛ̀. Aɔ̃
paridee lɛ̀ɛ wà gàga. Solu kɔ̃n a nɛ́ Yonatão gà dɔ.
5 Ben Dauda gɔ̃kparɛ kɛ̀ èe baaru pì kpaanɛ là à bè: N kɛ dian ń dɔ̃ kɛ̀ Solu kɔ̃n a nɛ́ Yonatão
gà?
6 À wèàla à bè: Àɛ sɔ̃ má kú Giliboa kpiigɛɛzi gwemɛ, ben ma Solu è, èe gbãa ee a sária.
Sɔ̃gorodeenɔ kɔ̃n sɔ̃deenɔɔ e kaao kĩĩ.
7 Kɛ̀ à lìɛ ma kpa, à ma e, ben à ma sisi. Ma bè: Máɛ kɛ̀!
8 Ben à ma la, mámbe dé ũu? Ben ma weàla ma bè Amalɛki boriin ma ũ.
9 Ben à bèmɛ mà sɔ̃azi mà a dɛ, zaakɛ á kú gaa lɛ́zĩmɛ, baa kɛ̀ a wɛ́ɛ kpɛ́ kɛ̃na féte.
10 Ben ma sɔ̃zi ma à dɛ̀, zaakɛ má dɔ̃ eé fɔ̃ à ble à lɛɛna gbɛra dɔro. Ben ma à kífura kɛ̀ à
kuna sɛ̀ kɔ̃n zãa kɛ̀ à danao, ben ma suonnɛ kɛ̀ ma dii.
11 Ben Dauda a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̃̀, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ ń pɔ́nɔ kɛ̃̀kɛ̃ se.
12 Aɔ̃ Solu kɔ̃n a nɛ́ Yonatão gana ɔ́ɔ dɔ̀ kɔ̃n Dii gbɛ̃ Isarailinɔ, zaakɛ zɪ̀ ń blé. Wɛ́ɛ'i bɔ̀ḿma,
ben aɔ̃ lɛ́ yì ai uusiɛ.
13 Dauda gɔ̃kparɛ kɛ̀ à baaru pì kpànɛ là à bè: N bɛɛ kú mámɛ? Ben à bènɛ: Bɔ̀amɔ nɛ́n ma
ũ, Amalɛki borii.
14 Ben Dauda à là à bè: À kɛ̀ dia kína kɛ̀ Dii kà dɛna vĩa e n kũroo?
15 Ben Dauda a gɔ̃kparɛnɔ doke sìsi à bè: Ǹ à lɛ́ ǹ dɛ se. Ben à à lɛ̀ à dɛ̀.
16 Zaakɛ Dauda gĩakɛ à bènɛ: N n zĩnda dèmɛ. N zĩnda lɛ́ bé à n da yãn, n bè n kína kɛ̀ Dii kà
dɛ̀.

Sósobilɛ kɛ̀ Dauda sì Solu kɔ̃n Yonatão ga yã musu

17 Dauda sósobi lɛ̀ kɛ̀ sì Solu kɔ̃n a nɛ́ Yonatão ga yã musu.
18 À bè wà lɛ̀ pì dada Yudanɔnɛ. À kú Yasa takadan.
19 Isarailinɔ gakuideenɔ gàga sɪ̀sĩgɛɛzi,
gɔ̃sagbãaanɔ ii òmɛ!
20 Àton à baaru kpá Gata zɛ́daanlo,
lɛ Filisitini nɔgbɛ̃nɔ tón à pɔnnaa kɛro yãnzi.
Àton à kpàakpa kɛ Asakɛlɔniro,
lɛ gɛfɔɔde nɛ́nɔgbɛ̃nɔ tón áyuwi kɛro.
21 Kpíi tón kpá Giliboa gbɛ̀ musua dɔro,
lou tón ma buraa kɛ̀ aɔ̃ kú gweenɔa dɔro,
gwen wà ɔ sɔ̃̀ gɔ̃sagbãaanɔ sɛngbangonɔzi,
nɔ́si dɔkɔna Solu sɛngbangoa lɛ́ zɛ̀!
22 Kɛ̀ wèe gɔ̃sagbãaa aru fãa guua,
wèe ń gbɛɛɛ paraa,
Yonatã kàzuri pãsĩ è kpɛɛ gwaro,
Solu fɛ̃ɛdade pãsĩ è su koriro.
23 Solu kɔ̃n Yonatão,
gbɛ̃ maa yenzideenɔmɛ!
Aɔ̃e kɛ̃kɔ̃a wɛ̃̀ndi ke gaanlo.
Aɔ̃ wãaa dɛ kúunɔla,
aɔ̃ gbãaa dɛ músunɔla.
24 Isaraili nɔgbɛ̃nɔ,
à wɛ́ɛ'i kán Solu ga yã musu.
À bisa tɛ̃aa yìare kɔ̃n nɔmaablebɔnɔ,
à a pɔ́kãsãanɔ kɛ̀kɛare kɔ̃n zãblebɔ kɛ̀ wà pì kɔ̃n vuraonɔ.

25 Gɔ̃sagbãaanɔ ii ò zɪ̀lan fá!
Yonatã daɛna gɛ̀ ũ sɪ̀sɪ̃gɛɛzi.
26 Ma gbɛ̃ Yonatã,
ma gɔ̃ nawɛ̃a guu n yãnzi,
ń maamɛ wásawasa.
Yenzi kɛ̀ ń vɪ̃mao sáa vɪ̃ro,
à dɛ nɔ yenzila.
27 Gɔ̃sagbãaanɔ ii ò fá!
Aɔ̃ gɔ̃kɛbɔnɔ kàatɛ.

2

Dauda kana Yudanɔ kpatan

1 Beee gbɛra Dauda Dii là à bè: Mà gá Yuda wɛ́tɛnɔ doke guuɔ́? Dii bènɛ à gá, ben Dauda
ɛ̀ara à à là à bè: Mákpan mà gán? Dii wèàla à bè: Ɛblɔnu kpa.
2 Ben Dauda gàa gwe kɔ̃n a nɔ mɛ̀n plaaanɔ, Yɛzɛrili gbɛ̃ Ainɔama kɔ̃n Nabala gyaanɔ
Abigaili, Kamɛli gbɛ̃o.
3 Dauda gàa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ dɔ, baade kɔ̃n a bɛdeenɔ, ben aɔ̃ vɛ̀ɛ Ɛblɔnu kɔ̃n à
lakutunɔo.
4 Ben Yudanɔ gbɛ̃nsinɔ mɔ̀ wà nɔ́si kù Dauda mìa gwe, aɔ̃ à kà Yudanɔ kína ũ.
Kɛ̀ Dauda mà Yabɛsi Giliadadeenɔ bé wà Solu vɪ̀i,
5 à gbɛ̃nɔ zɪ̀mma, aɔ̃ gàa wà bèńnɛ: Dauda bè Dii aubarika daagu, kɛ̀ a gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Solu a diinɛ
a à vɪ̀i.
6 Dii gbɛ̃kɛ yã kɔ̃n náanɛ yão kɛare. Mapi sɔ̃ mɛ́ à maaa kɛare kɛ̀ a yã pì kɛ̀ yãnzi.
7 Tia sa àgɔ̃ gbãa à kùgbãaa kɛ. A dii Solu gà ben Yudanɔ ma ka ń kína ũ.
8 Nɛrɛ nɛ́ Abana, Solu zɪ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi gɪ̃akɛ à gàa se kɔ̃n Solu nɛ́ Isibosɛo Manaimu.
9 Ben à à kà kí ũ Giliada bùsun kɔ̃n Asa boriinɔ bùsuo kɔ̃n Yɛzɛrilio kɔ̃n Ɛflaimu boriinɔ bùsuo
kɔ̃n Bɛyãmi boriinɔ bùsuo kɔ̃n Isarailinɔ bùsu kpaaanɔ píngi.
10 Solu nɛ́ Isibosɛ wɛ̀ baplaadee guun à gɔ̀ Isarailinɔ kína ũ. À kí blè wɛ̀ plaa. Yudanɔ sɔ̃,
Daudan aɔ̃ zɛ̀o.
11 Dauda kí blè Yudanɔnɛ zaa Ɛblɔnu ai wɛ̀ swɛɛplaa kɔ̃n mɔ swɛɛdooo.

Isarailinɔ zɪ̀kana kɔ̃n Yudanɔ

12 Nɛrɛ nɛ́ Abana kɔ̃n Solu nɛ́ Isibosɛ zɪ̀kpɛɛnɔ bɔ̀ Manaimu wà gàa Gibiɔ̃.
13 Zeruya nɛ́ Yoabu kɔ̃n Dauda zɪ̀kpɛɛnɔ fɛ̀ɛ wà gàa dańlɛ Gibiɔ̃ íkaɛkii saɛ. Aɔ̃ gãli doo kú í
baa kɛ̀ kpa, aɔ̃ gãli doo kú í baa kãa kpa.
14 Ben Abana bè Yoabunɛ: Ǹ tó gɔ̃kparɛ kenɔ fɛɛ kɔ̃zi wà gwa. Ben Yoabu bè: Aɔ̃ gá.
15 Ben Bɛyãmi zɪ̀karinɔ fɛ̀ɛ gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaa Isibosɛ pɔ́ ũ, ben Dauda zɪ̀karinɔ fɛ̀ɛ gɔ̃ɔn
kuri awɛɛplaa se.
16 Baade ɔ kà a ɔsikari daa mìkpɛɛzi, ben aɔ̃ kɔ̃ zɔ̀zɔ̃ kɔ̃ gbɛ̀ntɛ̃a kɔ̃n fɛ̃ɛo aɔ̃ lɛ̀ɛ lɛdolɛ. Ben
wà tɔ́ kpà Gibiɔ̃ guu pìnɛ Fɛ̃ɛlɛnnabura.
17 Zɪ̀ kɛ̀ wà kà zɪ̃ beeea pãsɪ̃ maamaa, ben Dauda zɪ̀kpɛɛnɔ zɪ̀ blè Abana kɔ̃n Isarailinɔa.
18 Zeruya nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔɔ kú gwe, Yoabu kɔ̃n Abisaio kɔ̃n Asahɛlio. Asahɛli sɔ̃ bà
nna lán zɔ̃ bà.
19 Ben à pɛ̀ɛ Abanazi, èe liɛ ɔplazi ke ɔzɛziro.
20 Kɛ̀ Abana a kpɛɛ gwà à à è, ben à bè: Asahɛli, ḿbe gweɔ́? À wèàla à bè: Mámbee!
21 Ben Abana bènɛ: Ǹ liɛ n ɔplaazi ke ɔzɛɛzi, ǹ gɔ̃kparɛnɔ doke kũ ǹ à pɔ́nɔ sía. Mɔde Asahɛli
e zɛnɛro.
22 Abana ɛ̀ara à bènɛ dɔ: Ǹton sɔ̃maziro. Ń yezi mà n dɛn yɔ́? Tó ma n dɛ, mɛ́ we wa wɛ́ɛ kɛ
siigɔ̃ kɔ̃n n vɪ̀i Yoabuo dɔɔ́?
23 Mɔde Asahɛli gì, èe zɛnɛro, ben Abana à zɔ̀ a gbɛɛɛn kɔ̃n a sári páo ai à bɔ̀ kpɛɛ kpa. Gwen
à lɛ̀ɛn à gà gɔ̃ɔ. Kɛ̀ baade píngi kà guu kɛ̀ à lɛ̀ɛ à gà pìn, aɔ̃ zɛ̀ wèe gwaa.
24 Ben Yoabu kɔ̃n Abisaio pɛ̀ Abanazi ai ɔfãntɛ̃ gàa à gɛ̀o kpɛ́n. Aɔ̃ kà Ama sɪ̀sɪ̃ kɛ̀ kú Gia
ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa Gibiɔ̃ gbáa zɛ́n.
25 Bɛyãmi boriinɔ kàkɔ̃a Abanazi gãli do, ben aɔ̃ gàa wèe gii kɔ̃n ń zɪ̃ndao sɪ̀sɪ̃ musu.
26 Ben Abana lɛ́ zù Yoabuzi à bè: Wé zɛ kɔ̃dɛdɛnanɛroo? Ń dɔ̃ kɛ̀ yã pì é mì dɛ kɔ̃n
pɔsiaaoroo? Nɛ́ o n gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ zɛwe aɔ̃ ɛara wà tároo?
27 Ben Yoabu wèàla à bè: Ludaa kuu! Tó nɛ́ɛ lɛ́ sí yãro, ma gbɛ̃nɔ é zɛarero ai gu gá dɔo.
28 Kɛ̀ Yoabu kuru pɛ̀, ben à gbɛ̃nɔ kámma bò, aɔ̃ɔe gá Isarailinɔa zɪ̀o dɔro.

29 Gwãavĩ beeea Abana kɔ̃n a gbɛ̃nɔ táa ò sɛ̃n aɔ̃ bikũ̀ Yodaa, ben aɔ̃ dɔ̀ swadɔɔzi ai aɔ̃ gàa
wà kà Manaimu.
30 Kɛ̀ Yoabu sù kɔ̃n pɛna Abanaao, ben à a zĩ̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi. Dauda gbɛ̃nɔ tɛ́ gɔ̃ɔn baro
dosai bé wà kuuro, Asahɛli baasi.
31 Aɔ̃ Bɛyãmi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɔ̃n Abanaonɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n basɔraagɔ̃ɔo.
32 Aɔ̃ Asahɛli gɛ̀ sɛ̀ aɔ̃ɔ vĩ̀i à de miran Bɛtɛlɛmu. Ben Yoabu kɔ̃n a gbɛ̃nɔ táa ò gwãavĩ aɔ̃ kà
Ɛblɔnu gudɔnao.

3

1 Zĩ̀ kɛ̀ Solu bɛdeenɔɔ kà kɔ̃n Dauda bɛdeenɔ gì kɛ̀. Dauda gbãaa e kaara, Solu bɛdeenɔ sɔ̃
gbãaa e lagoo.

Dauda nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ

2 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ Dauda ì Ɛblɔnunɔ tɔ́n yɛ̀. À káaku tɔ́n Aminɔ. À da tɔ́n Ainɔama, Yɛzɛrili gbɛ̃mɛ.
3 À plaade tɔ́n Kiliabu. À da tɔ́n Abigaili, Nabala gyaanɔ Kamɛli gbɛ̃mɛ. À aagɔ̃de tɔ́n
Abusalomu. À da tɔ́n Maaka, Gesuu kína Talamai nɛ́mɛ.
4 À siigɔ̃de tɔ́n Adonia. À da tɔ́n Agi. À sɔɔrode tɔ́n Sefatia. À da tɔ́n Abitali.
5 À swɛɛdode tɔ́n Itiriamu. À da tɔ́n Egela. Dauda nɔɔnɔ nɛ́ pìnɔ ì Ɛblɔnumɛ.

Abana nana Daudaa

6 Gurɔɔ kɛ̀ Solu bɛdeenɔɔ e zĩ̀ kaa kɔ̃n Dauda bɛdeenɔ, Abana e gbãa kũu Solu bɛdeenɔ guu.
7 Solu nɔ yìgisai vĩ yã, à tɔ́n Rizipa, Aya nɛ́mɛ. Isibosɛ bè Abananɛ: N kɛ dia n daɛ kɔ̃n ma
de nɔɔo?
8 Abana pɔ fɛ̃̀ maamaa Isibosɛ yã pì yãnzi à bè: Gbɛ̃ɛ gɛ̀n ma ũ Yudanɔ kpaɔ́? Mɛ́ɛ gbɛ̃kɛɛ
kɛɛ n de Solu bɛdeenɔnɛ kɔ̃n à dãaronɔ kɔ̃n à gbɛ̃nnanɔ ai kɔ̃n a gbã̀ao. Mɛ́ɛ n na Daudanɛ a
ɔzĩro, ben nɛ́ɛ ma taari ee nɔgbɛ̃ pì yã musu saa?
9 Tó mɛ́ɛ lɛ́ kɛ̀ Dii gbɛ̃̀ Daudanɛ kɛnɛro, Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
10 Mɛ́ kpata sí Solu bɛdeenɔa mà tó Dauda gɔ̃ Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ kína ũ sɛna zaa Dani
ai à gá pɛ́o Bɛɛsɛbaa.
11 Isibosɛ e sí à wè Abanala dɔro, kɛ̀ ɛ̀e vĩa kɛɛnɛ yãnzi.
12 Abana gbɛ̃nɔ zĩ̀ Daudaa kɔ̃n a tɔ́o à bènɛ: Dé bé à bùsu vĩi? Wà lɛdolɛ kɛ, mɛ́ dɔnlɛ lɛ
Isarailinɔ bà e àgɔ̃ kúnyo ń píngi.
13 Ben Dauda bè: À maa, mɛ́ lɛdolɛ kɛnyo, mɔde yã mɛ̀n doon mɛ́ɛ gbekaamma. Tó nɛ́ɛ mɔɔ
ma gwa, tó nɛ́ɛ mɔ́mɛ kɔ̃n Solu nɛ́nɔgbɛ̃ Mikalaoro, ǹton tó wa wɛ́ɛ sikɔ̃lɛro.
14 Dauda lɛ́kpãsã kɛ̀ Solu nɛ́ Isibosɛnɛ à bè: Ǹ ma naɔ̃ Mikala sukpamɛ. Ma anzure blè kɔ̃n
Filisitininɔ gɛfɔɔo mɛ̀n basɔɔro.
15 Ben Isibosɛ gbɛ̃nɔ zĩ̀, aɔ̃ nɔgbɛ̃ pì sì a zã Palatiɛli, Laisi nɛ́a.
16 Ben à zã pì e gaao à tɛ́zi ai Bahurimu, ɛ̀e ɔ́ɔ dɔɔ. Ben Abana ònɛ à ɛara à tá, ben à ɛ̀ara.
17 Abana yã ò kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsinɔ à bè: Zaa zi ée wɛtɛɛ Dauda gɔ̃ dɛ a kína ũ.
18 À à ká sa, zaakɛ Dii lɛ́ gbɛ̃̀nɛ à bè, é a gbɛ̃ Isarailinɔ bɔ Filisitininɔ kɔ̃n ń ibɛɛnɔ ɔzĩ ń píngi
a zɔ̀bleri Dauda pì gãzĩmɛ.
19 Abana yã pì dà Bɛyãmi boriinɔnɛ ń swãla dɔ. Ben à gàa Ɛblɔnu, lɛ à yã kɛ̀ à kɛ̀ Bɛyãmi
boriinɔ kɔ̃n Isarailinɔnɛ pì o Daudanɛ.
20 Kɛ̀ à kà Dauda kiia zaa Ɛblɔnu kɔ̃n gɔ̃ɔn baroo kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ, ben Dauda pɔnna pɔ́blee
kɛ̀ńnɛ.
21 Ben Abana bè Daudanɛ: Ma dii kí, ǹ tó mà fɛɛ mà gá mà Isarailinɔ kakɔ̃annɛ ń píngi, lɛ
aɔ̃ lɛdolɛ kɛnyo, nɛ́gɔ̃ dɛ bùsu kɛ̀ n pɔɔ yezi píngi kína ũ. Ben Dauda Abana gbàrɛ, à tá aafia.

Abana dɛna

22 Zĩ beeea Yoabu kɔ̃n Dauda gbɛ̃nɔ sù kɔ̃n lɛ́ɛmmanao. Aɔ̃ pɔ́nɔ sì gbɛ̃nɔa maamaa aɔ̃ sùo.
Abana kú kɔ̃n Daudao gwe dɔro, zaakɛ à à gbàrɛ, à tá aafia.
23 Kɛ̀ Yoabu kɔ̃n zĩ̀kari kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ kà, wà ònɛ Nɛrɛ nɛ́ Abana mɔ̀ kína gwa, ben à à gbàrɛ à
tá aafia.
24 Ben Yoabu gàa à kína lè à bè: Bɔ́ yãn ń kɛ̀ gwee? Kɛ̀ Abana mɔ̀ n kiia, bɔ́yãnzi ń tò à tàzi?
25 Ń Nɛrɛ nɛ́ Abana dɔ̃roo? À mɔ̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛnzi, lɛ à e àgɔ̃ n gágurɔɔ kɔ̃n n sugurɔɔo dɔ̃ kɔ̃n n
yãkɛnanɔ píngi.
26 Kɛ̀ Yoabu bɔ̀ Dauda kiia, ben à gbɛ̃nɔ zĩ̀, aɔ̃ pɛ̀ɛ Abanazi. Aɔ̃ à lè Sira lɔ̀gɔ kiia, ben aɔ̃e
suuo, mɔde Dauda à yã dɔ̃ro.
27 Kɛ̀ wà kà kɔ̃n Abanao Ɛblɔnu wɛ́tɛ bĩilɛa, ben Yoabu à sìsi lándɔ̃ à yezi à asiiyã onɛ bà,
ben à à zɔ̃̀ a gbɛɛɛn, à à dɛ̀. À dãaro Asahɛli dɛna gɛ̃ɛn à bòa gwe.

28 Beee gbɛra kɛ̀ Dauda mà, à bè: Mapi kɔ̃n ma kíkɛɛo, mɛ́gɔ̃ taari vĩ Diinɛ Nɛrɛ nɛ́ Abana
dɛna yã musuro.
29 Yã pì é wí Yoabu musumɛ kɔ̃n à de bɛdeenɔ ń píngi. Yoabu bɛdeenɔ égɔ̃ kuu kɛntudee ke
kusu ke ɛrɛ ke gbɛ̃ kɛ̀ zɩ̀ à blè ke nɔadɛri sairo.
30 Yoabu kɔ̃n Abisaio Abana dɛ̀, kɛ̀ àmbe à ń dãaro Asahɛli dɛ̀ zɩ̀lan zaa Gibiɔ̃ yãnzi.
31 Ben Dauda bè Yoabunɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ ń píngi: À a pɔ́kãsãanɔ gága à kɛ̃kɛ̃, à uta
kãsãanɔ dada, àgɔ̃ tɛ́ aɛ kɔ̃n Abana gɛ̀o kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo. Kí Dauda sɔ̃ɔ tɛ́ ń kpɛɛ.
32 Ben wà à vɩ̀i Ɛblɔnu gwe. Kína sósobi ɔ́ɔ dɔ̀ gbãngbãn Abana miraa, ben baade píngi ɔ́ɔ
dɔ̀ se.
33 Ben kína sósobilɛ kɛ̀kii sì Abana yã musu à bè:
Abana gana lán mìsaidee bà maan gweɔ́?
34 Wèe n gɔ̃̀ yinnɛ n kpɛɛ kparo,
wèe gata kpánnɛro,
n ga lán gbɛ̃ kɛ̀ gɛ̃̀ zaakɛrinɔ ɔzĩ bà.
Ben baade píngi ɛ̀ara wà ɔ́ɔ dɔ̀ dɔ.
35 Baade píngi mɔ̀ wà ò Daudanɛ à pɔ́ ble ai guu gɔ̃ gá si, mɔde à ladà à bè: Tó ma burɛdi ke
pɔ́ble ke dà ma lɛ́n ɔfãntɛ̃ gɛ̃na kpɛ́n sai, Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
36 Baade píngi wɛ́ɛ tɛ̀ yã pìzi, ben à kɛ̀ńnɛ maa. Yã kɛ̀ kí e kɛɛ píngi è kɛ gbɛ̃nɔnɛ maamɛ.
37 Zĩ beeea Dauda gbɛ̃nɔ kɔ̃n Isarailinɔ píngi dɔ̃̀ sa kɛ̀ kí lɛ́ kú Nɛrɛ nɛ́ Abana dɛna yãnlo.
38 Ben à bè a gbɛ̃ pìnɔnɛ: Á dɔ̃ kɛ̀ Isaraili dɔn'aɛde bíta gà gbɛ̃̀aroo?
39 Mamɔma sɔ̃, baa kɛ̀ Luda ma ka kí ũ, ma busa gbɛ̃̀a. Zeruya nɛ́ pìnɔ yãkɛna pãsĩ dɛ ma
pɔ́la. Dii bé eé fĩa bo zaakɛrinɛ a zaa lɛ́n.

4

Isibosɛ dɛna
1 Kɛ̀ Solu nɛ́ Isibosɛ mà Abana gà Ɛblɔnu, à kã gà, ben Isarailinɔ gɔ̃̀ bídi guu ń píngi.
2 Solu nɛ́ pì zɩ̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa, à doo tɔ́n Baana, à doo sɔ̃ Rekabu. Beero gbɛ̃ Rimɔ,
Bɛyãmi bori nɛ́nɔmɛ. Wà Beero dìɛ Bɛyãmi bùsu pɔ́ ũ yãmɛ,
3 zaakɛ Beerodeenɔ bàa lɛ̀ wà tà Gitaimu aɔ̃ɔ kú gwe ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
4 Solu nɛ́ Yonatã sɔ̃ nɛ́ vĩ ɛrɛ ũ. Gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ pì kà wɛ̃̀ sɔɔro, ben Solu kɔ̃n Yonatão gana Yɛzɛrili
baaru sù. Kɛ̀ à gwàri à sɛ̀ èe bàa lɛɛo, à wãna guun nɛ́ pì pìtia à lɛ̀ɛ. Bee bé à tò à ɛrɛ kũ̀. À tɔ́n
Mɛfibosɛ.
5 Beero gbɛ̃ Rimɔ nɛ́ pìnɔ Rekabu kɔ̃n Baanao fɛ̀ɛ, ɔfãntɛ̃ gbãaazin aɔ̃ kà Isibosɛ bɛ, gurɔɔ kɛ̀
èe i fãantɛ̃ oo.
6 Ben Rekabu kɔ̃n a dãaro Baanao gɛ̃̀ kpɛ́n aɔ̃ɔ kɛ̀ lándɔ̃ wèe gaa pɔ́wɛɛ kɔɔ bà.
7 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n, Isibosɛ daɛna a gádoa, ben aɔ̃ gɛ̃̀zi kpɛ́nɛ guu aɔ̃ à zɔ̃̀ wà dɛ̀. Ben aɔ̃ à mì zɔ̃̀
aɔ̃ɔ sɛ̀ wà tào. Aɔ̃ pɛ̀ɛ Yoda sɛ̃̀n, ben aɔ̃ táa ò ai guu gàa à dɔ̀o.
8 Aɔ̃ mɔ̀ Dauda kiia Ɛblɔnu kɔ̃n Isibosɛ mìo aɔ̃ bènɛ: Ǹ gwa, n ibɛɛ Solu kɛ̀ à wɛ̀tɛ à n dɛ nɛ́
Isibosɛ mìn yɛ̀. Wa dii kí, Dii gɛ̃ɛ bònnɛ Solu kɔ̃n a boriinɔa gbɛ̃̀a.
9 Dauda wèńla à bè: Dii kuu! À ma bɔ ma nawɛ̃akɛna guu píngi.
10 Kɛ̀ gbɛ̃ke mɔ̀ ma kiia Zikilaga yã à bè Solu gà, èe daa baaru nnaan ée kpaa, ben ma à kũ̀
má dɛ̀. À baaru àren gwe.
11 Dɛbeeelana lán amɔa gbɛ̃ zaaanɔ a taarisaidee dɛ̀ a gádoa a kpɛ́n nà, mɛ́ à dɛna gɛ̃ɛ boawa
mà a wɛ̃̀ndi bɔ se.
12 Ben Dauda yã ò a gbɛ̃nɔnɛ, ben aɔ̃ ń dɛdɛ. Aɔ̃ ń ɔla kɔ̃n ń gbálanɔ zɔ̃̀zɔ̃, ben aɔ̃ ń gɛ̀nɔ lògo
Ɛblɔnu ítɔkii saɛ. Ben wà Isibosɛ mì sɛ̀ wà vɩ̀i Abana miran zaa Ɛblɔnu.

5

Dauda kana Isarailinɔ kpatan
1 Isarailinɔ mɔ̀ ń boriia ń píngi Dauda kiia zaa Ɛblɔnu aɔ̃ bè: Wa aru dɔ̃nkɔ̃mɛ.
2 Zaa zi gurɔɔ kɛ̀ Solu dɛ wa kí ũ, ḿbe nɛɛ̀ dɔwe aɛ zɩ̀lan, gana kɔ̃n sunao. Ben Dii bènnɛ,
ḿbe nɛ́gɔ̃ dɛ a gbɛ̃ Isarailinɔ dɔn'aɛdee ũ, aɔ̃ kína ũ.
3 Kɛ̀ Isaraili gbɛ̃nsinɔ mɔ̀ kí Dauda kiia zaa Ɛblɔnu ń píngi, gwen à lɛdolɛ kɛ̀nńyo Dii aɛ, ben
aɔ̃ nɔ́si kù à mìa aɔ̃ à kà Isarailinɔ kpatan.
4 Dauda kɛ̀ wɛ̃̀ baaakuri gurɔɔ kɛ̀ à nà kíblenaa, à vɛ̃̀ɛ kpatan wɛ̃̀ baplaa.
5 À kí blè Yudanɔnɛ zaa Ɛblɔnu wɛ̃̀ swɛɛplaa kɔ̃n mɔ swɛɛdoo, ben à kí blè Yudanɔnɛ kɔ̃n
Isarailinɔ píngi zaa Yerusalɛmu wɛ̃̀ baaakuri awɛɛ'aagɔ̃.

6 Kí kɔ̃n a gbɛ̃nɔ gàa Yerusalɛmu lɛ à zɩ̀ ká kɔ̃n Yebusi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ. Ben aɔ̃ bè Daudanɛ:
Nɛ́ gɛ̃ kɛ̀ro, baa vɩ̀anɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ aɔ̃é pɛ́mma. Aɔ̃ɔe daa Dauda é e à gɛ̃ gwero.
7 Kɔ̃n beeeo Dauda wɛ́tɛ bĩidee kɛ̀ wè sísi dɔ Zayɔn pì sì, ben à gɔ̃̀ à wɛ́tɛdaa ũ.
8 Zĩ beeea Dauda bè: Tó gbɛ̃ yezi à Yebusinɔ dɛdɛ, séde à gɛ̃ ízɛ kɛ̀ wà yɔ̃̀ gbɛ̀n guu, eé ɛrɛnɔ
kɔ̃n vɩ̀a pìnɔ le. Dauda ibɛɛnɔmɛ. Bee yãnzi wè be, vɩ̀anɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ é gɛ̃ kíbɛro.
9 Ben Dauda bɛɛ kṹ wɛ́tɛ bĩidee pì guu, à a zĩnda tɔ́ kpànɛ, Dauda Wɛ́tɛ. À kpɛ́nɔ bòbo à lìgazi
ai gura kɛ̀ wà wɛ̀ɛ tàtan, wè be Milo.
10 Dauda gbãaa e kaara, zaakɛ Dii Luda Zɩ̀kpɛdee kúo.
11 Taya kí Hiramu gbɛ̃nɔ zɩ̀ Daudaa kɔ̃n sida línɔ kɔ̃n lí'arinɔ kɔ̃n gbɛ̀'arinɔ, ben aɔ̃ bɛɛ bònɛ.
12 Ben Dauda dɔ̃̀ sa kɛ̀ Dii a ka Isarailinɔ kí ũmɛ, bensɔ̃ à a kpata kàaraare kɛ̀ Isarailinɔɔ dɛ
Dii gbɛ̃nɔ ũ yãnzi.
13 Dauda bɔna Ɛblɔnu gbɛra à ɛ̀ara à nɔ pãndenɔ sɛ̀ à kàara Yerusalɛmu dɔ kɔ̃n nɔ yìgisainɔ,
ben à nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ìńyo.
14 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ à ń í Yerusalɛmu pìnɔ tɔ́n yɛ̀: Samua, Sobabu, Natã, Sulemanu,
15 Ibaa, Ɛlisua, Nɛfɛgi, Yafia,
16 Ɛlisama, Ɛliada kɔ̃n Ɛlifɛlɛtio.
17 Kɛ̀ Filisitininɔɔ mà wà Dauda kà Isarailinɔ kí ũ, ben aɔ̃ gàa wèe wɛtɛɛ wà à dɛ ń píngi. Kɛ̀
à ń baaru mà, ben à gàa sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu.
18 Filisitininɔ zɩ̀'ɔɔ pòro Rɛfaimu guzurɛn,
19 ben Dauda Dii là à bè: Mà gá mà lɛ́ɛ Filisitininɔa, nɛ́ ń namɛ ma ɔzĩɔ́? Ben Dii wèàla à bè:
Ǹ gá, mɛ́ ń nannɛ n ɔzĩ.
20 Ben Dauda gàa Baali Pɛrazimu, à zɩ̀ blèḿma gwe. Ben à bè: Dii dɔ̀mɛ aɛ, à bɔ̀ à mɔ̀ ma
ibɛɛnɔzi bùi lán í è guu fɔ̃ nà. Ben à tɔ́ kpà guu pìnɛ Baali Pɛrazimu.
21 Filisitininɔ ń tãanɔ tò gwe, ben Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ sɛ̀ɛ wà tào.
22 Filisitininɔ ɛ̀ara wà mɔ̀ dɔ, aɔ̃ zɩ̀'ɔɔ pòro Rɛfaimu guzurɛn.
23 Ben Dauda ɛ̀ara à Dii là dɔ. Ben Dii wèàla à bè: Ǹton gáńzi súusuro. Ǹ ligańzi kpɛɛ kpa ǹ
lɛ́ɛḿma kpɛ̃̀ líkpɛ saɛ.
24 Tó a kɛ̀sɛ kĩi mà lí pìnɔ musu, à kɛ kpakpaa, zaakɛ mámbe ma bɔ ma dɔare aɛ gwe, lɛ mà
zɩ̀ bleare Filisitini zɩ̀kpɛɛnɔa yãnzi.
25 Dauda kɛ̀ lán Dii ònɛ nà, ben à zɩ̀ blè Filisitininɔa sɛna zaa Gibiɔ̃ ai à gàa pɛ́ Gɛzaa.

6

Suna kɔ̃n Dii àkpatio Yerusalɛmu

1 Dauda ɛ̀ara à Isaraili kɛ̀ à ń sɛ́nɔ kàkɔ̃a gɔ̃ɔn bɔrɔ baaakuri.
2 Ben à fɛ̃ɛ à dàńyo zɛ́n, aɔ̃ gàa Baala kɛ̀ kú Yuda bùsun, lɛ aɔ̃ Luda àkpati sɛ́ wà suo. Dii
Zɩ̀kpɛde ègɔ̃ vɛ̃ɛna kpatan àkpati pì malaika dɛ̀bɛdeenɔ dagura, bee yãnzin wè be à tɔ́ kúazi.
3 Aɔ̃ àkpati pì dà zùgoro dufu guu Abinadabu bɛ sɩ̃sĩ musu, ben aɔ̃ dào zɛ́n. Abinadabu nɛ́nɔ
Uza kɔ̃n Ahioo bé aɔ̃ɔe dɔɔ zùgoro pìzi,
4 Luda àkpati kún. Ahio bé à tɛ́ aɛ,
5 ben Dauda kɔ̃n Isarailinɔɔ e ɔ̃ wãa ń píngi Dii aɛ ń gbãa zaka lɛ́n kɔ̃n lɛ̀sinao. Wèe mɔrɔ
lɛɛ kɔ̃n kúuo kɔ̃n sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃o kɔ̃n fagao kɔ̃n sɛ̃̀gɛ̃o.
6 Kɛ̀ aɔ̃ kà Nakɔ̃ ésegbɛ̃kiia, zùnɔ gɛ̃̀n sì, ben Uza ɔ bɔ̀ à nà Luda àkpatia.
7 Ben Dii pɔ fɛ̃̀zi, à à lɛ̀ a dɛ̀ àkpati saɛ gwe dà kɛ̀ à kɛ̀ yãnzi.
8 Dauda nɔ̀sɛ yàka, kɛ̀ Dii pɔ fɛ̃̀ Uzazi yãnzi, ben wè guu pì sísi Pɔfɛ̃'uzazi ai kɔ̃n a gbã̀ao.
9 Zĩ beeea vĩa Dauda kṹ Dii yã musu à bè: Dian mɛ́ kɛ nà mà Dii àkpati sɛ́ mà táo?
10 Ben èe we à táo a wɛ́tɛ guu dɔro, à lìɛ à tào Gata gbɛ̃ Ɔbɛdi Ɛdɔmu bɛ.
11 Dii àkpati kú à bɛ ai mɔ aagɔ̃, ben Dii aubarika dàn kɔ̃n à bɛdeenɔ ń píngi.
12 Wà bè kí Daudanɛ: Dii aubarika dà Ɔbɛdi Ɛdɔmu bɛdeenɔn kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ píngi a àkpati
yãnzi. Ben Dauda gàa gwe, à Luda àkpati sɛ̀ èe suuo a wɛ́tɛ guu kɔ̃n pɔnnaao.
13 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Dii àkpati sɛnanɔ gbá sɛ̀ gɛ̃̀n swɛɛdo, ben Dauda saa ò kɔ̃n zùswareeo kɔ̃n
zùnɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpanao.
14 Dauda sa'o'uta dana, èe ɔ̃ wãa Dii aɛ a gbãa zaka lɛ́n.
15 Àpi kɔ̃n Isarailinɔ píngi e suu kɔ̃n Dii àkpatio, aɔ̃ɔe pɔnna wii lɛɛ, aɔ̃ɔe kuru pɛɛ.
16 Kɛ̀ Dii àkpati e gɛ̃ɛ Dauda wɛ́tɛ guu, ben Solu nɛ́ Mikala e tɔɔtɛ gwaa windo guu. Kɛ̀ à è kí
Dauda e vĩvĩi èe ɔ̃ wãa Dii aɛ, à kya kàn a swɛ̃̀ guu.
17 Kɛ̀ wà sù kɔ̃n Dii àkpatio, wà dìɛ a gbɛ̀n bisakutaa kɛ̀ Dauda dɔ̀nɛ guu. Ben à sa'opɔ kɛ̀ wè
ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Dii aɛ kɔ̃n kɛnnakɔ̃o sa'opɔo.

18 Kɛ̀ à saa ò à yȁa, à sa maaa ò gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n Dii Z̀ìkpɛde tɔ́o.
19 Ben à burɛdi kpàatɛtɛ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana gweenɔnɛ kɔ̀ɔ doodo gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ ń
píngi kɔ̃n damina kàrao mɛ̀n doodo kɔ̃n geepi kàrao mɛ̀n doodo.
20 Kɛ̀ Dauda e suu bɛ lɛ à sa maaa o a bɛdeenɔnɛ, ben Solu nɛ́ Mikala bɔ̀ à gàa à dàalɛ à bè:
Mmɔn Isarailinɔ kína, gbɛ̃ bɛ̀ɛde yãn ń kɛ̀ gwe gbȁaɔ́? N n zĩnda mɛ̀ ɔ̀dɔa n ìba nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔnɛ,
lán wísaidee è a zĩnda mɛ̀ ɔdɔańnɛ nà.
21 Ben Dauda bè Mikalanɛ: Diin ma ɔ̃ wȁnɛ. Dii bé à ma sɛ n de kɔ̃n a bɛdeenɔ gɛ̃ɛ ũ, à ma
kɛ a gbɛ̃ Isarailinɔ dɔn'aɛdee ũ.
22 Mɛ́ gbɛ̃ futa yã kɛ dɛ beeela, mɛ́ ma zĩnda kɛ̃sã n ena guu, mɔde nɔgbɛ̃ zĩkɛri kɛ̀ ń tɛ́ḿma
pìnɔ bé aɔ̃é ma bɛ̀ɛ kɛ.
23 Solu nɛ́ Mikala sɔ̃ɔ e nɛ́ iro ai à gàa à gà o.

7

Luda lɛ́gbɛ̃na Daudanɛ

1 Kɛ̀ kí vɛ̀ɛ a bɛ, Dii à bɔ ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligazinɔ ɔzĩ à à gbà ĩampakii,
2 ben kí bè annabi Natãnɛ: Á'a! Kpɛ́ kɛ̀ wà dɔ̀ kɔ̃n sida líon mɛ́gɔ̃ vɛ̃ɛɛn, Luda àkpati gɔ̃ diɛna
bisakutaan-ɔ́?
3 Natã wèàla à bè: Lán à kɛ̀nnɛ nà ǹ kɛ, zaakɛ Dii kúnyo.
4 Gwãavĩ beeea Dii yã sù Natãa à bè:
5 Ǹ gá ǹ o ma zɔ̀bleri Daudanɛ kɛ̀ ma bè, àmbe eé kpɛ́ kɛ̀ mɛ́gɔ̃ kún dɔmɛro.
6 Zaa gurɔɔ kɛ̀ ma Isarailinɔ bɔ̀ɛ Igipiti ai gbȁa mɛ́ɛ bɛɛ kũro. Mɛɛ̀gɔ̃ sɔ̃ki kpákpaamɛ,
bisakuta bé ma kúkii ũ.
7 Guu kɛ̀ ma sɔ̃ki kpàkpan kɔ̃n ma gbɛ̃ Isarailinɔ ń píngi mɛɛ̀ dɔn'aɛdeenɔ diɛ aɔ̃ dɔ́ńnɛ aɛ.
Má ò ń gbɛ̃kenɛ, à kɛ̀ dia èe kpɛ́ dɔmɛ kɔ̃n sida líoro zikiɔ́?
8 Ǹ gá ǹ o ma zɔ̀bleri Daudanɛ, mamɔma Dii Z̀ìkpɛde ma bè, ma à sɛ̀ sãdãkiia lɛ àgɔ̃ dɛ ma
gbɛ̃ Isarailinɔ dɔn'aɛdee ũ.
9 Má kúo guu kɛ̀ à gàan píngi, ben ma à ibɛɛnɔ dɛ̀dɛnɛ. Mɛ́ à tɔ́ bɔ maamaa sa, eégɔ̃ kú anduna
tɔ́deenɔ tɛ́.
10 Mɛ́ bùsu kpá ma gbɛ̃ Isarailinɔa, mɛ́ ń káɛn, aɔ̃é vɛ̃ɛn ń pɔ́ ũ. Aɔ̃ làakari gɔ̃ kpaɛna. Gbɛ̃
zaaanɔ é e wà wɛ́ɛ tãḿma lán aɔ̃ wɛ́ɛ tȁḿma káaku
11 gurɔɔ kɛ̀ ma dɔn'aɛdeenɔ dìɛ́ńnɛ nà dɔro. Mɛ́ à bɔ a ibɛɛ pìnɔ ɔzĩ ń píngi.
Mamɔma Dii mɛ́ɛ oonɛ, mámbe mɛ́ ua pɛ́ɛnɛ à boriinɔ gbãa'ekii ũ.
12 Tó à gurɔɔ pàpa à gà, mɛ́ à borii kɛ̀ bɔ̀ à mɛ̀n ke sɛ́ lezĩ, mɛ́ à kpá kpatan.
13 Àpi bé eé kpɛ́ dɔ kɛ̀ ma tɔ́ égɔ̃ kúa, mɛ́ à kpatablena gbá pɛ́ɛ, eégɔ̃ kí blee ai gurɔ píngi.
14 Mɛ́gɔ̃ dɛnɛ De ũ, eégɔ̃ dɛ ma nɛ́ ũ. Tó à taari kɛ̀, mɛ́ wɛ́ɛ tãa kɔ̃n gòomɛ, lán gbɛ̃ntee è gbɛ̃
gbɛ̃ nà.
15 Mɔde ma gbɛ̃kɛ é kɛ̃kɔ̃ao lán má kɛ̀kɔ̃a kɔ̃n Solu kɛ̀ má à bɔ Dauda aɛzĩ nàro.
16 À boriinɔ égɔ̃ kpata blee gurɔ píngi. À kpata pì égɔ̃ yãana vĩro.
17 Ben Natã yã pì gbȁ Daudanɛ lán Dii ònɛ nà píngi.

Dauda wɛ́ɛkɛna Diia

18 Ben kí Dauda gɛ̀ à vɛ̀ɛ Dii aɛ à bè: Dii Luda, bɔ́n ma ũu? Dénɔn ma bɛdeenɔ ũ kɛ̀ n ma ka
gwena kɛ̀ takaa?
19 Dii Luda, bee nɛ́ yã nɛ́ngomɛ n kiia, ben n mamɔma n zɔ̀bleri borii kɛ̀ aɔ̃égɔ̃ kú ziaanɔ
yã ò dɔɔ́? Lɛn nɛɛ̀ kɛńnɛ lɛɔ́, Dii Luda?
20 Dii Luda, mɛ́ bennɛ diamɛ dɔɔ? Mamɔma n zɔ̀bleri ń ma dɔ̃.
21 N yã bíta pì kɛ̀ lán n pɔɔ yezi nà yã kɛ̀ ń ò yãnzi, ben ń tò mamɔma n zɔ̀bleri má dɔ̀.
22 Dii Luda, ń bíta fá! Weé gbɛ̃ke lɛ́kɔ̃zinyoro. N baasiro dii ke kuuro, lán wá mà kɔ̃n wa
swãa nà.
23 Dén weé lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n n gbɛ̃ Isarailinɔɔ? Anduna boriinɔ tɛ́ bori mɛ̀n doo pìn n bɔ n gaa ń
bò, lɛ aɔ̃gɔ̃ dɛ n gbɛ̃nɔ ũ. N n zĩnda tɔ́ bɔ̀, n yã bíta bɔnsaɛnɔ kɛ̀ n gbɛ̃ pìnɔnɛ, n pɛ bori kenɔa
kɔ̃n ń tãanɔ n gbɛ̃ kɛ̀ n ń bó Igipitinɔ aɛzĩ.
24 N Isarailinɔ dìɛ aɔ̃gɔ̃ dɛ n gbɛ̃nɔ ũ ai gurɔ píngi. Dii, n gɔ̃ ń Luda ũ.
25 Dii Luda, lɛ́ kɛ̀ ń gbɛ̀ mamɔma n zɔ̀blerinɛ kɔ̃n ma boriinɔ yã musu, ǹgɔ̃ zĩi kɛɛa gurɔ
píngi. Ǹ kɛ lán ń ò nà
26 lɛ ǹ tɔ́ bɔ maamaa ai gurɔ píngi. Gbɛ̃nɔ é be Dii Z̀ìkpɛde bé Isarailinɔ Luda ũ. Mamɔma
n zɔ̀bleri Dauda, nɛ́ ma boriinɔ kãsãa pɛ́ɛ,
27 zaakɛ Dii Z̀ìkpɛde Isarailinɔ Luda, ń òmɛ n bè, nɛ́ ma ua pɛ́ɛmɛ ma boriinɔ gbãa'ekii ũ.
Bee yãnzi mamɔma n zɔ̀bleri ma kùgbãaa kɛ̀ ma wɛ́ɛkɛɛ kɛ̀ kɛ̀mmazi.

[28] Dii Luda, ḿbe Luda ũ, n yã náanɛ vĩ, ben n yã maaa kɛ̀nɔ lɛ́ gbɛ̃̀ mamɔma n zɔ̀blerinɛ.
[29] Ǹ aubarika da mamɔma n zɔ̀bleri boriinɔn sa, n wɛ́ɛ égɔ̃ tɛ́ńzi gurɔ píngi. Dii Luda, n yã
ò n aubarika dà mamɔma n zɔ̀bleri boriinɔn, aɔ̃égɔ̃ aubarika vĩ ai gurɔ píngi.

8

Dauda zɩ̃̀blena bori pãndenɔa

[1] Beee gbɛra Dauda zɩ̃̀ blè Filisitininɔa à ń búsa à ń mɛɛwi Gata sìḿma.
[2] À zɩ̃̀ blè Mɔabunɔa, ben à tò aɔ̃ dàɛ kɔ̃ saɛ tɔɔtɛ. À bà yɔ̃̀ḿma. Tó à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bà plaa
dagura dɛ̀dɛ, è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bà do dagura tó bɛ̃ɛ. Ben Mɔabunɔ gɔ̃̀ Dauda zɔ̀blerinɔ ũ, ben
aɔ̃ègɔ̃ tángba kpaanɛ.
[3] Dauda zɩ̃̀ blè Reobo nɛ́ Adadɛza, Zoba kínaa, gurɔɔ kɛ̀ kí pì ɛ̀ara èe gaa ɔ tɔ̃ Yuflati
swasaɛdeenɔa.
[4] Ben à à sɔ̃goronɔ kũ̀kũ mɛ̀n wàa sɔɔro kɔ̃n sɔ̃gorodeenɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ swɛɛplaa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
tɛ́ kɛ̀sɛnɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ baro. Ben à ń sɔ̃nɔ gbátĩ̀kyanɔ zɔ̃̀zɔ̃ píngi, mɛ̀n basɔɔro bé aɔ̃ bɔ̀.
[5] Siria kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Damasakunɔ mɔ̀ ɔ da Adadɛzaa, ben Dauda ń gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ baro
awɛɛplaa.
[6] À gudãkparinɔ dìɛdiɛ Siria bùsun, ben aɔ̃ gɔ̃̀ à zɔ̀blerinɔ ũ, aɔ̃ègɔ̃ tángba kpaanɛ. Dii tò
Dauda zɩ̃̀ blè guu kɛ̀ à gàan píngi.
[7] Dauda Adadɛza ìbanɔ vura sɛngbangonɔ sɛ̀ɛ à tào Yerusalɛmu.
[8] À mɔ̀gotɛ̃ sɛ̀ɛ bítabita Adadɛza wɛ́tɛ kɛ̀ wè sísi Teba kɔ̃n Berotaio guu.
[9] Kɛ̀ Amata kí Tou mà Dauda zɩ̃̀ blè Adadɛza zɩ̃̀kpɛɛnɔa ń píngi,
[10] ben à a nɛ́ Adoramu zɩ̃̀ ì kpáa. À à sáabu kpà zɩ̃̀ kɛ̀ à blè Adadɛzaa yãnzi, zaakɛ Tou zɩ̃̀ kào
yã. Adoramu mɔ̀ kɔ̃n vura pɔ́nɔ kɔ̃n kondogi pɔ́nɔ kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃ pɔ́nɔ,
[11] ben kí Dauda kàɛ Dii pɔ́ ũ lán à kɛ̀ kɔ̃n borii kɛ̀ à gbãaa blɛ̀ḿmanɔ kondogi pɔ́nɔ kɔ̃n vura
pɔ́nɔo nà píngi,
[12] Ɛdɔmunɔ kɔ̃n Mɔabunɔ kɔ̃n Amɔninɔ kɔ̃n Filisitininɔ kɔ̃n Amalɛkinɔ. Lɛn à kɛ̀ lɛ kɔ̃n pɔ́
kɛ̀ à sì Zoba kí Adadɛza, Reobo nɛ́ao.
[13] Lɛn Dauda tɔ́ bɔ̀ lɛ. Kɛ̀ à zɩ̃̀ blè Sirianɔa à sù, à Ɛdɔmunɔ dɛ̀dɛ Guzurɛ Wisideen gɔ̃ɔn bɔrɔ
baro plaasai.
[14] Ben à gudãkparinɔ dìɛdiɛ Ɛdɔmu bùsun dɔ, ben Ɛdɔmu pìnɔ gɔ̃̀ à zɔ̀blerinɔ ũ. Guu kɛ̀
Dauda gàan píngi Dii è tó à zɩ̃̀ blemɛ.
[15] Daudan Isaraili bori píngi kína ũ, à yã maaa kɛ̀ a gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a.
[16] Zeruya nɛ́ Yoabun zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi ũ. Ailudi nɛ́ Yosafatan baarukpari ũ.
[17] Aitubu nɛ́ Zadɔki kɔ̃n Abiata nɛ́ Aimɛlɛkion sa'orikinɔ ũ. Serayan takadakɛ̃ri ũ.
[18] Yoyada nɛ́ Bɛnayan dogarinɔ gbɛ̃nsi ũ. Dauda zĩnda nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn a kpàasinɔ ũ.

9

Dauda gbɛ̃kɛɛ kɛna Mɛfibosɛnɛ

[1] Dauda gbɛ̃nɔ là: Solu bori kee e gɔ̃roo? Má yezi mà gbɛ̃kɛɛ kɛnɛ Yonatã yãnzi.
[2] Solu bɛ zĩkɛri ke kuu, à tɔ́n Ziba, ben wà à sìsi kí Daudanɛ. À à là à bè: Ḿbe Ziba ũɔ́? À
wèàla à bè: Ee, n zɔ̀blerin ma ũ.
[3] Ben kí pì à là à bè: Solu bori ke kuu ai tiaɔ́? Má yezi mà Luda gbɛ̃kɛɛ kɛnɛmɛ. Ben Ziba
wèàla à bè: Yonatã nɛ́ ke kuu ai tia. Ɛrɛmɛ.
[4] Ben kí à là à bè: À kú mámɛ? Ziba wèàla à bè: À kú Amiɛli nɛ́ Maki bɛ zaa Lodɛba.
[5] Kí Dauda gbɛ̃nɔ zɩ̃̀, ben wà mɔ̀o.
[6] Kɛ̀ Yonatã nɛ́ Mɛfibosɛ, Solu dio kà Dauda kiia, à kùɛnɛ à dàɛ a puua. Ben Dauda bè:
Mɛfibosɛ! À wèàla à bè: N zɔ̀blerin ma ũ.
[7] Ben Dauda bènɛ: Ǹton tó vĩa n kũro, zaakɛ mɛ́ gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ n de Yonatã yãnzimɛ. Mɛ́ n
dezi Solu buraanɔ sukpannɛ píngi, nɛ́gaegɔ̃ mɔɔ pɔ́ blemao gurɔ píngi.
[8] Mɛfibosɛ kùɛnɛ à bè: Bɔ́n mamɔma n zɔ̀bleri ũ kɛ̀ nɛ́ ma wɛ̃nda gwaa? Má dɛ lán gbɛ̃ɛ gɛ̀
bàroo?
[9] Ben kí Dauda Solu zĩkɛri Ziba sìsi à bènɛ: Pɔ́ kɛ̀ dɛ Solu pɔ́ ũ kɔ̃n à bɛdeenɔ pɔ́o píngi, má
kpà n dii dioamɛ.
[10] Mpi kɔ̃n n nɛ́nɔ kɔ̃n n zĩkɛrinɔ, àgae à tɔɔtɛ zĩi kɛnɛ, à à pɔ́nɔ kɛkɛ, lɛ à e àgɔ̃ kũsãɛ vĩ. N dii
dio Mɛfibosɛ égaegɔ̃ pɔ́ bleemao gurɔ píngi. Ziba sɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn gɛ̃ro kɔ̃n zĩkɛrinɔ gɔ̃ɔn
baro.
[11] Ben Ziba bè kínɛ: Yã kɛ̀ ma dii kí ò mamɔma a zɔ̀blerinɛ, mɛ́ kɛ píngimɛ. Ben Mɛfibosɛ
ègɔ̃ pɔ́ blee kɔ̃n kío, à gɔ̃̀ lán kína nɛ́nɔ doke bà.

12 Mɛfibosɛ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩ, à tɔ́n Mika, bensɔ̃ Ziba bɛdeenɔ gɔ̃̀ Mɛfibosɛ zĩkɛrinɔ ũ ń píngi.
13 À kú Yerusalɛmu, zaakɛ ègɔ̃ pɔ́ blee kɔ̃n kío gurɔ píngimɛ. Bensɔ̃ ɛrɛn à ũ.

10

Dauda zĩ̀blena Amɔninɔa

1 Beee gbɛra Amɔni kína gà, ben à nɛ́ Anuni vɛ̃̀ɛ à gɛ̃ɛ ũ.
2 Dauda bè: Mɛ́ gbɛ̃kɛɛ kɛ Naasa nɛ́ Anuninɛ lán à de gbɛ̃kɛɛ kèmɛ yã nà. Ben Dauda a ìba
kenɔ zĩ̀a, lɛ aɔ̃ gá Amɔninɔ bùsun wà à làakari kpáɛnɛ à de ga yã musu. Kɛ̀ Dauda ìba pìnɔ kà
gwe,
3 Amɔni kínɛnɔ bè ń dii Anuninɛ: Nɛ́ɛ daa Dauda gbɛ̃nɔ zĩ̀mma n de gɛ̀ kpedana yãnzi lɛ à
n làakari kpáɛnnɛn yɔ́? À ń zĩ lɛ aɔ̃ mɔ́ wa wɛ́tɛ asii gwamɛ, lɛ aɔ̃ ɛara wà mɔ́ wà wɛ́tɛ ble zĩ̀o.
4 Ben Anuni Dauda ìba pìnɔ kṹkũ à ń lɛ́tãnka kã bò kpadokpado, à ń pɔ́kãsãanɔ zɔ̃̀zɔ̃ ń
pɔ̀rɔnɔ dagura, ben à ń gbáɛ.
5 Kɛ̀ wà ò Daudanɛ, ben à gbɛ̃nɔ zĩ̀ aɔ̃ gá dańlɛ, zaakɛ wí ń kũ maamaa. Aɔ̃ bèńnɛ: Kí bè, à
vɛ̃ɛ Yɛriko ai a lɛ́tãnka kã kú, é gbasa à su.
6 Kɛ̀ Amɔninɔɔ è Dauda ye ń kãzi dɔro, ben aɔ̃ fĩa bò gbɛ̃nɔnɛ lɛ aɔ̃ zĩ̀ káńnɛ: Siria kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
Bɛtɛreobu kɔ̃n Zobao kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ kɛ̀sɛnɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ baro kɔ̃n kí Maaka zĩ̀kpɛɛnɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ do kɔ̃n
Tobudeenɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa.
7 Kɛ̀ Dauda mà lɛ, ben à Yoabu gbàrɛḿma kɔ̃n zĩ̀karinɔ ń píngi.
8 Amɔninɔ bɔ̀ wà zĩ̀'ɔɔ pòro ń wɛ́tɛ bĩilɛa, ben Zoba kɔ̃n Bɛtɛreobuo Sirianɔ kɔ̃n Tobudeenɔ
kɔ̃n Maaka gbɛ̃nɔɔ kú sɛ̃̀n ńtɛ̃ɛ.
9 Kɛ̀ Yoabu è wà zĩ̀'ɔɔ pòro a aɛ kɔ̃n a kpɛɛo, ben à Isaraili zĩ̀kari maaanɔ plɛ̀plɛ à ń kpáatɛtɛ
aɔ̃ gá lɛ́ɛ Sirianɔa.
10 Ben à zĩ̀kari kpaaanɔ nà a dãaro Abisainɛ a ɔzĩ, ben à ń gbáɛ aɔ̃ gá lɛ́ɛ Amɔninɔa.
11 À bè: Tó Sirianɔ gbãaa e ma fuu, ǹ mɔ́ ǹ ɔ dama. Tó Amɔninɔ gbãaa e n fuumɛ sɔ̃, mɛ́ mɔ́
mà ɔ damma.
12 Ǹgɔ̃ gbãa, wà gɔ̃gbɛ̃kɛɛ kɛ wa gbɛ̃nɔ kɔ̃n wa Dii wɛ́tɛnɔ yã musu. Dii é yã kɛ̀ kɛ̀nɛ maa kɛ.
13 Ben Yoabu kɔ̃n zĩ̀kari kɛ̀ aɔ̃ kúonɔ gàa Sirianɔa kɔ̃n zĩ̀o, ben Siria pìnɔ bàa lɛ̀ńnɛ.
14 Kɛ̀ Amɔninɔɔ è Sirianɔ bàa lɛ̀, ben aɔ̃ bàa lɛ̀ Abisainɛ se aɔ̃ sì wɛ́tɛ guu, ben Yoabu ń tó
gwe à tà Yerusalɛmu.
15 Kɛ̀ Sirianɔɔ è Isarailinɔ zĩ̀ blɛ̀ḿma, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà kɔ̃ kàkɔ̃a.
16 Ben Adadɛza gbɛ̃nɔ zĩ̀, aɔ̃ sù kɔ̃n Siria kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yuflati baa kãa kpaanɔ, ben aɔ̃ gàa Elamu.
Sobakin Adadɛza zĩ̀kpɛɛ pìnɔ gbɛ̃nsi ũ.
17 Kɛ̀ Dauda mà lɛ, ben à Isarailinɔ kàkɔ̃a ń píngi, à bikṹńyo Yodaa à gàa Elamu. Ben Sirianɔ
zĩ̀'ɔɔ pòrozi, ben aɔ̃ sìkɔ̃n.
18 Kɛ̀ aɔ̃e bàa lɛɛ Isarailinɔnɛ, ben Dauda ń dɛdɛ sɔ̃gorodeenɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kpɛ́ basɔɔro
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ kɛ̀sɛnɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ baplaa. Gwen wà ń zĩ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi Sobaki dɛ̀n.
19 Kɛ̀ kí kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ Adadɛza zɔ̀blerinɔ ũu è Isarailinɔ zĩ̀ blɛ̀ḿma lɛ, ben aɔ̃ lɛdolɛ kɛ̀ kɔ̃n
Isarailinɔ aɔ̃ gɔ̃̀ ń zɔ̀blerinɔ ũ. Vĩa Sirianɔ kṹ, aɔ̃e gá wà ɔ da Amɔninɔa dɔro.

11

Dauda yena Basɛbazi

1 Kɛ̀ í kɛ̃̀ tɔɔtɛa, gurɔɔ kɛ̀ kínanɔ è gá zĩ̀ ká, ben Dauda Yoabu zĩ̀ kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n Isarailinɔ ń
píngi. Aɔ̃ Amɔninɔ ásaru kɛ̀, ben aɔ̃ lìga Rabazi. Dauda sɔ̃ɔ kú Yerusalɛmu.
2 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, ben Dauda fɛ̃ɛ a gádoa, ɛ̀e ligaa a kpɛ́ musu. Zaa kpɛ́ musu gwe ben à nɔgbɛ̃
ke è, ɛ̀e zú oo. Nɔgbɛ̃ pì nɛ́ nɔ maaamɛ maamaa,
3 ben à gbɛ̃ zĩ̀ wà nɔgbɛ̃ pì yã gbeka. Ben wà bènɛ: Ɛliamu nɛ́ Basɛban gwe, Iti bori Uria
naɔ̃mɛ.
4 Ben Dauda gbɛ̃nɔ zĩ̀ wà à sísi. Kɛ̀ à mɔ̀, ben Dauda dàɛo, ben nɔgbɛ̃ pì tà bɛ. Àɛ sɔ̃ à zúbaɛ
gbãsĩ bɔ̀ dufumɛ.
5 Kɛ̀ à nɔ̀ sì, ben à lɛ́kpãsã kɛ̀ Daudanɛ à bè a nɔ̀ sì.
6 Ben Dauda gbɛ̃ zĩ̀ Yoabua à bè: Ǹ Iti bori Uria gbarɛmɛ. Ben Yoabu à gbàrɛnɛ.
7 Kɛ̀ Uria pì mɔ̀, ben Dauda Yoabu aafia gbèka kɔ̃n zĩ̀kpɛɛnɔ kɔ̃n zĩ̀ kɛ̀ aɔ̃e kaao.
8 Ben Dauda bènɛ: Ǹ tá bɛ ǹ zú o. Kɛ̀ Uria bɔ̀ kíbɛ, ben kína gbɛ̃ zĩ̀a kɔ̃n pɔ́bleeo.
9 Mɔde Uria e tá a bɛro, kíbɛ gãnu guun à ìn kɔ̃n kíbɛ zĩkɛrinɔ.
10 Kɛ̀ wà ò Daudanɛ wà bè, Uria e tá a bɛro, ben à Uria là à bè: À dɛ n bɔ tázi n sumɛ gwɛɛ?
À kɛ̀ dia nɛ́ɛ tá bɛroo?

11 Uria wèàla à bè: Àkpati kɔ̃n Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔɔ kú bisakutaanɔ guu. Ma dii Yoabu
kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ kú zl̀lan. Mɛ́ fɔ̃ mà tá bɛ mà pɔ́ ble mà í mi, mà daɛ kɔ̃n ma naɔ̃oro. Kɔ̃n n kuunao
mɛ́ yã pì taka kɛro.
12 Ben Dauda bènɛ: Ǹ gɔ̃ kɛ̀ gbȁa dɔ, zian mɛ́ n gbarɛ. Ben Uria gɔ̃̀ Yerusalɛmu zĩ beeea kɔ̃n
a gudɔ làao dɔ.
13 Dauda à sìsi à pɔ́ blè à í mìo, ben Dauda í kàkanɛ. Mɔde kɛ̀ à bɔ̀ uusiɛ, à gàa à ì kɔ̃n a dii
kína zĩkɛrinɔomɛ, èe tá a bɛro.
14 Kɛ̀ guu dɔ̀ Dauda takada kɛ̃̀ Yoabunɛ, ben à Uria gbàrɛo.
15 Takada pì guu à bè: À Uria dɔńnɛ aɛ guu kɛ̀ zl̀ pãsĩn, é bɔ à kpɛɛ lɛ wà e wà à dɛ.
16 Gurɔɔ kɛ̀ Yoabu e ligaa wɛ́tɛ pìzi, ben à Uria dà guu kɛ̀ à dɔ̃ gɔ̃sa gbãaanɔ kún.
17 Kɛ̀ wɛ́tɛdeenɔ bɔ̀ɛ wèe zl̀ kaa kɔ̃n Yoabuo, aɔ̃ Dauda zl̀kari kenɔ dɛ̀dɛ. Iti bori Uria kú ń
tɛ́.
18 Ben Yoabu gbɛ̃ zl̀ Daudaa lɛ à zl̀ yã gbãnɛ píngi.
19 À bè zl̀ri pìnɛ: Tó n zl̀ yã gbȁ kínɛ píngi n yãa,
20 tó à nɔ̀sɛ fɛ̀ɛ à n la à bè: Bɔ́ bé à tò a sɔ̃ wɛ́tɛzi kĩikĩi kɔ̃n zl̀o? Á dɔ̃ kɛ̀ bĩimusudeenɔ è kà
gbarɛńzi tɔɔtɛroo?
21 Dé bé à Gidiɔn nɛ́ Abimɛlɛki dɛ̀? Nɔgbɛ̃ bé à ɔ sɔ̃̀ wísilɔgbɛzi zaa bĩi musu, ben à à dɛ̀
Tebeziroo? À kɛ̀ dia a sɔ̃ bĩizi kĩikĩi lɛɛ? Tó à ònnɛ lɛ, ǹ benɛ a zɔ̀bleri Uria, Iti borii gà dɔ.
22 Ben zl̀ri pì dà zɛ́n. Kɛ̀ à kà Dauda kiia, à yã kɛ̀ Yoabu dànɛ ònɛ píngi.
23 À bè: Gbɛ̃nɔ bɔ̀ɛ wɛ́tɛ guu wèe gbãa mɔɔwe bĩi kpɛɛmɛ, ben wa pɛḿma ai ń wɛ́tɛ bĩilɛa.
24 Aɔ̃ kàzurinɔɔ kú zaa bĩi musumɛ, ben aɔ̃ kà fȁ n gbɛ̃nɔ tɛ́ tɔɔtɛ aɔ̃ n gbɛ̃kenɔ dɛ̀dɛ. N zɔ̀bleri
Uria, Iti borii gà se.
25 Ben Dauda bè zl̀ri pìnɛ: Ǹ o Yoabunɛ àton tó yã pì à nɔ̀sɛ yakaro. Wègɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ zl̀ é ń
blero. À zl̀ ká wɛ́tɛ pìo kɔ̃n gbãaao à kaatɛ. Ǹ à gba swɛ̃̀ lɛ.
26 Kɛ̀ Uria naɔ̃ mà a zã gà, à ɔ́ɔ dɔ̀.
27 Kɛ̀ wà gɛ̀ kɛ̀ wà yȁa, Dauda gbɛ̃nɔ zl̀ aɔ̃ sùo a bɛ, ben à gɔ̃̀ à nɔɔ ũ. À nɛ́ ìo gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben yã
kɛ̀ Dauda kɛ̀ pì kɛ̀ Diinɛ zaa.

12

Annabi Natã kpãkɛ̃na Daudazi

1 Dii Natã zl̀ Daudaa. Kɛ̀ à kà, à bènɛ: Gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaa kenɔ bé wà kú wɛ́tɛ ke guu, gbɛ̃ doo
nɛ́ auzikideemɛ, gbɛ̃ doo sɔ̃ takaasideemɛ.
2 Auzikidee pì sãanɔ kɔ̃n zùnɔ vĩ paripari,
3 takaasidee pì sɔ̃ pɔ́ke vĩro, sã núnu nɛ́ngo mɛ̀n doken à lù. Ben à dàto ai à bíta kȕ à bɛ
kɔ̃n à nɛ́nɔ. Aɔ̃ègɔ̃ pɔ́ dɔ̃nkɔ̃ blee aɔ̃ègɔ̃ í mii ta dɔ̃nkɔ̃n, è dàɛ à pɔtɛ, ben èe à gwaa lán a zĩnda
nɛ́nɔkparɛ bà.
4 Kɛ̀ nibɔ pìta auzikidee pìa, ben èe we à sãa ke zù kȕ a kpàsa guu à nibɔ pì yàari kɛoro.
Takaasidee sã núnu nɛ́ngo pìn à sìa à a nibɔ pì yàari kɛ̀o.
5 Ben Dauda pɔ fɛ̃̀ auzikidee pì yã musu maamaa, à bè Natãnɛ: Kɔ̃n Dii kuunao, à kɔ̃ sìo
wà gbɛ̃ kɛ̀ yã pì kɛ̀ dɛmɛ.
6 Kɛ̀ à kɛ̀ lɛ, èe à wɛ̃nda gwaro, ɛ̃ndɛ̃ à sãa pì fĩa bo lɛo siigɔ̃.
7 Ben Natã bè Daudanɛ: Ḿbe adee pì ũ. Dii Isarailinɔ Luda bé à yã kɛ̀ ò à bè: Ma n ka
Isarailinɔ kí ũ, ma n bɔ Solu ɔzĩ,
8 ben ma n dii pì bɛɛ kpàmma, ma à nɔɔnɔ nànnɛ n ɔzĩ. Ma Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ kpàmma
n gbɛ̃nɔ ũ. Tó beeenɔ kɛ̀mma nɛ́ngo yã, lɛ mà à pãndenɔ kaarannɛ dɔ.
9 Bɔ́yãnzi n kya kà ma yãnzi? N yã kɛ̀ má yeziroo kɛ̀, n Iti bori Uria dɛ̀ kɔ̃n fɛ̀ɛdaao, n à nɔɔ
sìa ń sɛ̀. Ń tò Amɔninɔ à dɛ̀ zl̀ guu.
10 Zaa gbȁa yã pãsĩ é kɛ̃ n bɛɛa ziki dɔro, zaakɛ n kya kàmagu, n Iti bori Uria nɔɔ sìa ń sɛ̀.
11 Ben Dii ɛ̀ara à yã kɛ̀ ò dɔ à bè: Ǹ ma! Mɛ́ tó n zĩnda bɛdeenɔ mɔ́nzi kɛnnɛ. Mɛ́ n nɔɔnɔ
símma mà ń kpá n gbɛ̃daa kea n wáa, eé daɛńyo gupuraaa.
12 N yã pì kɛ̀ asii guumɛ. Mapi sɔ̃ mɛ́ yã pì kɛnnɛ gupuraaa Isarailinɔ wáa ń píngi.
13 Ben Dauda bè Natãnɛ: Ma durun kɛ̀ Diinɛ. Ben Natã bènɛ: Dii n durun kɛ̃̀mma, nɛ́ garo.
14 Mɔde lán n dɔkɛ Diio maamaa nà kɔ̃n yã pì kɛnao, bee yãnzi nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì ìnyo é
gamɛ.
15 Kɛ̀ Natã tà bɛ, ben Dii tò nɛ́ kɛ̀ Uria naɔ̃ɔ ì kɔ̃n Daudao pì gyã kȕ.
16 Ben Dauda e kúɛ kɛɛ Ludanɛ nɛ́ pì yã musu kɔ̃n lɛ́yinao, gwãavĩ è daɛ tɔɔtɛmɛ.
17 À bɛ gbɛ̃nsinɔ ègɔ̃ zɛàla lɛ aɔ̃ à fɛɛ tɔɔtɛ, mɔde è weziro, è pɔ́ bleńyoro.

18 À gurɔ swɛɛplaadee zĩn nɛ́ pì gà. Vĩa Dauda ìbanɔ kũ̀, aɔ̃e fɔ̃ wà òne kɛ̀ nɛ́ pì gàro. Aɔ̃ bè:
Gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ pì kuu, wa yã ònɛ, èe wa yã maro. Dian wé onɛ nà sa kɛ̀ nɛ́ pì gà? Eé yã zaaa kɛ.
19 Dauda è a ìbanɔɔ e yã kpãi ookɔ̃nɛ, ben a dɔ̃̀ kɛ̀ nɛ́ pì gàmɛ. À ń lá à bè: Nɛ́ pì gàn yɔ́? Ben
aɔ̃ wèàla wà bè: Ee! À gàmɛ.
20 Dauda fɛ̀ɛ tɔɔtɛ à zú ò, à nɔ́si kɛ̀awa à a pɔ́kãsãanɔ lìɛ, ben à gàa à kùɛ Diinɛ a kpɛ́n. Kɛ̀ à
ɛ̀ara à tà bɛ, à pɔ́blee gbèka, ben wà kpàa à blè.
21 À ìbanɔ à là wà bè: À kɛ̀ dia nɛ́ɛ yã kɛɛ lɛɛ? Gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ pì kuu, n lɛ́ yì n ɔ́ɔ dɔ̀. Kɛ̀ à gà sa, n
fɛɛ n pɔ́ blè.
22 À wèńla à bè: Gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ pì kuu, ma lɛ́ yì ma ɔ́ɔ dɔ̀, zaakɛ ma bè, ke Dii é ma wɛ̃nda gwa
à tó nɛ́ pì gɔ̃ kuu gwɛɛ, dé bé à dɔ̃ɔ?
23 Lán à gà nà sa, bɔ́yãnzin mɛ́gɔ̃ lɛ́yinazi dɔɔ? Mɛ́ fɔ̃ mà à vun yɔ́? Mɛ́ gá à kiiamɛ, mɔde eé
ɛara à su ma kiiaro.
24 Dauda a naɔ̃ Basɛba làakari kpàɛnɛ, ben à gàa à dàɛo. À nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, ben à tɔ́ kpànɛ
Sulemanu. Dii yezi,
25 ben à annabi Natã zì̃a à tɔ́ kpà nɛ́ pìnɛ Yɛdidia Dii yenzi pì yãnzi.

Raba sina Amɔninɔa
26 Ai tia Yoabu kpɛ́ e zì̃ kaa kɔ̃n Amɔninɔ zaa Raba, ben à kíbɛɛ sì.
27 Ben à gbɛ̃nɔ zì̃ Daudaa à bè: Ma zì̃ kà kɔ̃n Rabadeenɔ, ben ma ń ítɔkii sìḿma.
28 Ǹ zì̃kpɛ kpaaanɔ kakɔ̃a sa, ǹ mɔ́ ǹ liga wɛ́tɛ pìzi ǹ sí. Tó lɛnlo, mɛ́ sí, weé ma tɔ́ kpánɛ.
29 Ben Dauda zì̃kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi, à gàa à lɛ̀ɛ Rabaa à sì.
30 Wà ń kína vura fùra gò wà kù Daudanɛ. À tìisi kà kiloo baaakuri, bensɔ̃ gbɛ̀ bɛ̀ɛdee kúa.
À wɛ́tɛ pì pɔ́nɔ nàkɔ̃a maamaa,
31 ben à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ kũ̀kũ à bɔ̀ɛńyo, à ń dá sagasigi zĩin kɔ̃n diga zĩio kɔ̃n kpása
zĩio, bensɔ̃ à tò aɔ̃ kúnku bɔ̀. Lɛn à kɛ̀ Amɔni wɛ́tɛnɔnɛ lɛ píngi, ben à ɛ̀ara à tà Yerusalɛmu kɔ̃n
a zì̃kpɛɛnɔ ń píngi.

13

Aminɔ yena a dãre Tamazi
1 Beee gbɛra Dauda nɛ́ Abusalomu dãre maaa vĩ, à tɔ́n Tama, ben Dauda nɛ́ Aminɔ yezi.
2 Yã pì e ĩa daa Aminɔ pìa ai à kà gyãkɛna a dãre Tama pì yãnzi, zaakɛ à gɔ̃gbɛ̃ dɔ̃ro, eé fɔ̃ à
yãke kɛnɛro.
3 Aminɔ gbɛ̃nna ke vĩ, à tɔ́n Yonadabu, Dauda vì̃i Simɛa nɛ́mɛ. Yonadabu ɔ̃ndɔ̃ gbãa,
4 ben à Aminɔ là à bè: À kɛ̀ dia n kínɛ'ina n mɛ̀ ègɔ̃ busana lán guu e dɔɔ nà lɛɛ? Nɛ́ omɛroo?
Ben Aminɔ wèàla à bè: Má ye ma dãaro Abusalomu dãre Tamazimɛ.
5 Ben Yonadabu bènɛ: Ǹ gá ǹ daɛ n gádoa lán gyãreen n ũu bà. Tó n de mɔ̀ n gwa, ǹ onɛ ń
yezi n dãre Tama mɔ́ à pɔ́blee kpámma. À mɔ́ à kɛkɛ n wáa lɛ n wɛ́ɛ gɔ̃ ee, gbasa à nannɛ n ɔzĩ.
6 Ben Aminɔ dàɛ lán gyãree bà. Kɛ̀ kí mɔ̀ à gwa, ben à bènɛ: Ǹ tó ma dãre Tama mɔ́ à kàra
kɛmɛ ma wáa, à kpáma kɔ̃n a ɔɔo.
7 Ben Dauda gbɛ̃ zì̃ Tamaa a bɛ à bè: Ǹ gá n vì̃i Aminɔ kpɛ́n ǹ pɔ́blee kɛnɛ.
8 Kɛ̀ Tama gɛ̃̀ à kpɛ́n, à à lè daɛna, ben à wísiti yà à kàra kàsao à wáa.
9 Ben à taa sɛ̀ à kàra pì kànnɛ. Aminɔ gì sózi à bè: Ǹ pɛ́ gbɛ̃nɔa aɔ̃ bɔɛ ń píngi. Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃
kúonɔ bɔ̀ɛ ń píngi,
10 ben à bè Tamanɛ: Ǹ mɔ́ kɔ̃n pɔ́blee pìo kpɛ́nɛ guu kɛ̀ ǹ kpáma. Ben Tama kàra kɛ̀ à kɛ̀ sɛ̀
à gɛ̃̀o a vì̃i Aminɔ pì kiia kpɛ́nɛ guu.
11 Kɛ̀ à sɔ̃̀zi, èe mɔɔ kpáa à só, ben à a dãre pì kũ̀ à bè: Ǹ tó mà daɛnyo.
12 Ben à bè a vì̃i pìnɛ: Auo! Ǹton gbãa mɔ́mɛro. Zaakɛ wa Isarailinɔ weè yã beee taka kɛro.
Ǹton yã dɔ̀rɔsai beee taka kɛmɛro.
13 Mɛ́ gɛ̃ mámɛ kɔ̃n wíyã beeeo? Mmɔn sɔ̃, Isarailinɔ é n diɛ gbɛ̃ pãa ũ. Ǹ sùu kɛ! Ǹ yã o kínɛ,
eé gí ma kpámmaziro.
14 Èe we à à yã màro. À gbãa mɔ̀nɛ, ben à kùsia à dàɛo.
15 Ben Aminɔ zàn pãsĩpãsĩ. Zangu kɛ̀ à sɛ̀ kɔ̃n Tama pìo dɛ yenzi kɛ̀ à vĩo yãala. Ben à bènɛ:
Ǹ fɛɛ ǹ bɔ.
16 Ben nɔgbɛ̃ pì bè a vì̃i pìnɛ: Auo! N pɛnama taari bíta dɛ pɔ́ kɛ̀ ń kɛ̀mɛɛla. Baa kɔ̃n beeeo
èe we à à yã màro.
17 Ben Aminɔ a zĩkɛri gɔ̃kparɛ sìsi à bè: Ǹ pɛ́ nɔgbɛ̃ kɛ̀a à bɔmɛ ma kpɛ́n, ǹ gbà tata ǹ à mɔ̀nɛ
ká.

[18] Ben à zĩkɛri pì à sɛ̀ à bɔ̀o bàazi, à gbà tàta à à mɔ̀nɛ kà. Nɔgbɛ̃ pì uta gbȁa dana, zaakɛ uta
beee takan kí nɛ́nɔkparɛ lɛziinɔ ègɔ̃ dana.
[19] Ben Tama túbu gbɛ̃̀ a mìa, à a uta gbȁa kɛ̀ à dana pì gà à kɛ̃̀ à ɔ dì a musu, èe ɔ́ɔ dɔɔ èe taa.
[20] À dãgɔ̃ dadɔ̃nkɔ̃de Abusalomu bènɛ: N dãgɔ̃ Aminɔ dàɛnyon yɔ́? Ǹton o gbɛ̃ke maro,
zaakɛ n dãgɔ̃mɛ. Ǹtongɔ̃ yã pì kũna n swɛ̃̀ guuro. Ben Tama vɛ̀ɛ a dãgɔ̃ Abusalomu bɛ nɔ̀sɛo
yakana.
[21] Kɛ̀ kí Dauda yã pì mà, à pɔ fɛ̃̀ maamaa.
[22] Abusalomu e yãke o Aminɔnɛro, yã zaaa ke à maaa. À zàn, kɛ̀ à kùsi a dãre Tamaa yãnzi.

Aminɔ dɛna

[23] Wɛ̃̀ plaa gbɛra Abusalomu kú Baali Azo, Ɛflaimu bùsu lɛ́n kɔ̃n a sãkãkɛ̃ɛrinɔ, ben à kína
nɛ́nɔ sìsi pɔnna pɔ́bleea ń píngi.
[24] Ben à gàa à kí lè à bè: Kí, wèe mamɔma n zɔ̀bleri sãanɔ kã kɛ̃ɛɛ. Mpi kɔ̃n n ìbanɔ é
tɛ́maziroo?
[25] Ben kí wè a nɛ́ pìla à bè: Auo! Wé fɔ̃ wà gá wa píngiro. Wé kɛnnɛ asoo ũ. À nàkɔ̃rɛa, mɔde
èe gáro, ben à sa maaa ònɛ.
[26] Ben Abusalomu bè: Tó nɛ́ gáro, ǹ tó ma vȉi Aminɔ gáwao. Kí à là à bè: Bɔ́yãnzi ń yezi à
gányozi?
[27] Abusalomu nàkɔ̃rɛa, ben kí tò Aminɔ gàao kɔ̃n a nɛ́ kpaaanɔ ń píngi.
[28] Abusalomu yã dìɛ a gbɛ̃nɔnɛ à bè: À swã kpá! Tó í Aminɔ kȕ, tó má òare à à zɔ̃, à à dɛ.
Àton tó vĩa a kũro. Mámbe ma a dan! À zɛ gbãa à gɔ̃gbɛ̃kɛɛ kɛ.
[29] Abusalomu gbɛ̃nɔ kɛ̀ lán à dìɛńnɛ nà aɔ̃ à dɛ̀, ben kína nɛ́ kpaaanɔ fɛ̀ɛ wà dì ń bãagãsɔ̃nɔ
kpɛɛ aɔ̃ bàa lɛ̀.
[30] Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ zɛ́n, Dauda à baaru mà wà bè: Abusalomu kí nɛ́nɔ dɛ̀dɛ ń píngi, aɔ̃ gbɛ̃kee
e gɔ̃ro.
[31] Dauda fɛ̀ɛ à a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̃̀, ben à dàɛ tɔɔtɛ. À ìba kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛzɛzinɔ ń pɔ́kãsãanɔ gà wà
kɛ̃̀kɛ̃ se.
[32] Ben Dauda vȉi Simɛa nɛ́ Yonadabu bè: Baa, ǹtongɔ̃ daa wà n nɛ́ gɔ̃kparɛnɔ dɛ̀dɛ píngiro,
Aminɔ ado bé à gà. Wà yã pì dɔ̃̀ Abusalomu wɛ́ɛa zaa gurɔɔ kɛ̀ Aminɔ kùsi a dãre Tamaamɛ.
[33] Ma dii kí, ǹtongɔ̃ yã pì kũna n nɔ̀sɛ guuro. N nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔɔ e gaga píngiro, séde Aminɔ ado.
[34] Abusalomu sɔ̃ bàa lɛ̀.
Kɛ̀ gɔ̃kparɛ gudãkpari wɛ́ɛ zù, à è wà tɛ́ Oronaimu zɛ́n sȉsĩgɛɛzi paripari. À gàa à bè kínɛ:
Ma gbɛ̃nɔ è tɛ́ sȉsĩgɛɛzi Oronaimu kpa.
[35] Ben Yonadabu bè kínɛ: Ń èɔ́? N nɛ́nɔ bé aɔ̃e suu gwe lán má ònnɛ nà.
[36] Kɛ̀ à yã pì ò à yȁa, ben kína nɛ́ pìnɔ kà gɔ̃ɔ, aɔ̃e sósobi ɔ́ɔ dɔɔ. Kí kɔ̃n a ìbanɔ ɔ́ɔ dɔ̀ ń píngi
maamaa dɔ.
[37] Abusalomu bàa lɛ̀ à tà Amiudu nɛ́ Talamai, Gesuu kína kiia. Kí Dauda sɔ̃ ègɔ̃ a nɛ́ ga ɔ́ɔ
dɔɔ gurɔ píngi.
[38] Kɛ̀ Abusalomu bàa lɛ̀ à tà Gesuu, à kú gwe ai wɛ̃̀ aagɔ̃.
[39] Kɛ̀ kí Dauda nɔ̀sɛ kpàɛ Aminɔ ga yã musu, ben èe Abusalomu bɛgɛ kɛɛ sa.

14

Abusalomu suna Yerusalɛmu

[1] Zeruya nɛ́ Yoabu dɔ̃ kɛ̀ kí pɔɔ kpɛ́ kú Abusalomua,
[2] ben à gbɛ̃nɔ zȉ Tɛkoa, aɔ̃ nɔgbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃de ke sɛ̀ wà sùo. Ben à bènɛ: Ǹ kɛ lándɔ̃ nɛ́ɛ sósobi kɛɛ
bà. Ǹ gyaanɔ pɔ́kãsãanɔ da. Ǹton nɔ́si kɛmmaro. Ǹ kɛ lán nɔgbɛ̃ kɛ̀ à gbɛ̃ gà, èe à ɔ́ɔ dɔɔ à gì kɛ̀
bà.
[3] Ǹ gá kí kiia lɛ, ǹ yã kɛ̀ onɛ. Ben Yoabu yã kàka nɔgbɛ̃ pìnɛ.
[4] Kɛ̀ Tɛkoa nɔgbɛ̃ pì gàa à kí lè, à kùɛnɛ à mì pɛ̀ɛnɛ à bè: Kí, ǹ ma mì sí!
[5] Ben kí pì à là à bè: Bɔ́n ń yezi? À wèàla à bè: Gyaanɔɔn ma ũ, ma zã gà.
[6] Mamɔma n zɔ̀bleri, má nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa. Kɛ̀ aɔ̃e swèe kɛɛ ń kɔ̃ tɛ̃ɛ bura, gbɛ̃kee kuu
à ń yokɔ̃aro. Ben gbɛ̃ doo a gbɛ̃ndoo lɛ̀ à dɛ̀.
[7] Ben ma bɛdeenɔ fɛ̀ɛ ń píngi, aɔ̃ bè mamɔma n zɔ̀blerinɛ mà ma nɛ́ kɛ̀ à a gbɛ̃ndoo dɛ̀ pì
kpáḿma wà dɛ, kɛ̀ à a gbɛ̃ndoo dɛ̀ yãnzi. Aɔ̃ yezi wà yàka tɛ́mio kɛ̀ gɔ̃̀mɛ túbibleri ũu pì tɛ́
dɛmɛ, lɛ ma zã tóngɔ̃ tɔ́ ke borii vĩ anduna guu dɔro yãnzi.
[8] Ben kí bè nɔgbɛ̃ pìnɛ: Ǹ tá bɛ, mɛ́ yã diɛ n yã pì musu.
[9] Ben Tɛkoa nɔgbɛ̃ pì bè: Ma dii kí, taari pì wí ma musu kɔ̃n ma de bɛdeenɔ, mpi ǹgɔ̃ kuu
taari sai kɔ̃n n kíkɛɛo.
[10] Ben kí bè: Tó gbɛ̃ke lɛ́ pà yã pìa, ǹ mɔ́o ma kiia kɛ̀, eé n lɛ́ wɛtɛo dɔro.

11 Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Kí, ǹ lɛ́ gbɛ̃ kɔ̃n Dii n Luda tɔ́o, lɛ gɛ̃ɛbori tón ma nɛ́ doo kɛ̀ gɔ̃̀ laata kpáro
yãnzi. Ben kí pì bè: Kɔ̃n Diio n nɛ́ pì mìkã ke é lɛ́ɛ tɔɔtɛro.
12 Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Ma dii kí, mamɔma n zɔ̀bleri ǹ ma gba zɛ́ mà ɛara mà yã onnɛ. À wèàla
à bè: Ǹ o!
13 Ben à bènɛ: À kɛ̀ dia nɛ́ɛ Luda gbɛ̃nɔ kpákpaa kɔ̃n à zaaao? Yã kɛ̀ ń òmɛɛ bé à n da yãn,
zaakɛ nɛ́ɛ gbɛ̃ kɛ̀ n pɛa gbɛsɛ n suoro.
14 Wa píngi wé ga, wégɔ̃ dɛ lán í kɛ̀ kwɛ̀ɛ tɔɔtɛ gbɛ̃kee e e à sɛ̀ɛ dɔroo bà. Luda è gbɛ̃ kɛ̀ wà
pɛ̀a wɛ̃̀ndi bɔro, è zɛ́ wɛtɛ adee ɛara à suawamɛ.
15 Ma mɔ yã pì o ma dii kínɛmɛ, zaakɛ gbɛ̃nɔɔ tò vĩa ma kũ. Ben mamɔma n zɔ̀bleri ma bè
mɛ́ yã pì gbãnnɛ. Wègɔ̃ dɔ̃ro ke nɛ́ ma wɛ́ɛkɛna sí
16 ǹ ma bɔ gbɛ̃ kɛ̀ yezi à mapi kɔ̃n ma nɛ́o tɔɔtɛ kɛ̀ Ludaa tòwe sí wa ɔzĩ.
17 Ma dii kí, mamɔma n zɔ̀bleri ma bè n yã é tó ma làakari kpáɛ, zaakɛ ń dɛ lán Luda malaika
bàmɛ, nɛè swã kpá yã maa kɔ̃n a zaaaozi píngimɛ. Dii n Luda gɔ̃ kúnyo.
18 Ben kí bènɛ: Ǹton gí yã kɛ̀ mɛ́ɛ n laa oziro. Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Ǹ o ma dii kí!
19 Ben kí à là à bè: Yoabu lɛ́ kú yã pì guuɔ́? Nɔgbɛ̃ pì wèàla à bè: Ma dii kí, kɔ̃n n kuunao yã
kɛ̀ ń ò pì gagana vĩro. Ee, n zɔ̀bleri Yoabu bé à yã pì kàkamɛ píngi.
20 N zɔ̀bleri Yoabu kɛ̀ lɛ, lɛ à e à yã kɛ̀ logona tiaa kɛ̀ kɛkɛ yãnzimɛ. Ma dii, ń ɔ̃ndɔ̃ lán Luda
malaika bàmɛ, ń yã kɛ̀ kɛ̀ anduna guu dɔ̃ píngi.
21 Ben kí gàa à bè Yoabunɛ: Tɔ̀, mɛ́ yã pì kɛ sa. Ǹ gá ǹ gɔ̃kparɛ Abusalomu gbɛsɛ ǹ suo.
22 Ben Yoabu kùɛ kínɛ à mì pɛ̀ɛnɛ, à à sáabu kpà à bè: Ma dii kí, mamɔma n zɔ̀bleri, má dɔ̃̀
gbã̀a sa kɛ̀ ma yã kànnɛ, zaakɛ n ma yã mà.
23 Ben Yoabu fɛ̀ɛ à gàa à Abusalomu gbɛ̀sɛ zaa Gesuru à sùo Yerusalɛmu.
24 Ben kí bè: Ǹ onɛ à gá vɛ̃ɛ a zĩnda bɛ, wa wɛ́ɛ é kɛ siigɔ̃ro. Ben Abusalomu gàa à vɛ̃̀ɛ a bɛ,
aɔ̃ɔe wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ kɔ̃n kíoro.
25 Gɔ̃ maa kee kú Isarailinɔ tɛ́ lán Abusalomu bàro. Wègɔ̃ à maakɛ yã oo maamaa. Sɛna
zaa à kɛ̀sɛa ai à gàa pɛ́ à mìdangura see kee kúaro.
26 Ègɔ̃ a mì boo wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀omɛ. È kɛa tìisi. Tó à bò, è yɔ̃ kilooa, à tìisi ègɔ̃ dɛ kiloo plaala.
27 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gɔ̃ɔn aagɔ̃ kɔ̃n nɛ́nɔgbɛ̃o mɛ̀n do. Nɛ́nɔgbɛ̃ pì tɔ́n Tama. Nɔ maaamɛ.
28 Abusalomu kú Yerusalɛmu ai wɛ̃̀ plaa wɛ́ɛsina kílɛ sai.
29 Ben à Yoabu sìsi à gáare kí kiia, mɔde Yoabu e we à mɔ̀ à kiiaro. Ben à ɛ̀ara à à sìsi dɔ, èe
we à mɔ̀ro.
30 Ben à bè a zĩkɛrinɔnɛ: À Yoabu buraa kɛ̀ kú ma pɔ́ saɛ gwa, à nagãa mà. À gá à tɛ́ sɔ̃a.
Ben Abusalomu zĩkɛrinɔ gàa wà tɛ́ sɔ̃̀ Yoabu buraa pìa.
31 Ben Yoabu fɛ̀ɛ à gàa Abusalomu bɛ, à à là à bè: Bɔ́yãnzi n zĩkɛrinɔ tɛ́ sɔ̃̀ ma buraaazi?
32 Ben Abusalomu wèàla à bè: Ǹ gwa, ma gbɛ̃ zĩ̀mma ma bè ǹ mɔ́ mà n zĩ kía, lɛ ǹ à la bɔ́
bé à tò à ma gbɛ̀sɛ zaa Gesuru à sùmaozi? Ma kuuna gwee sã̀ɔmɛ dɛ gura kɛ̀la! Má yezi mà
kɔ̃ e kɔ̃n kío tia. Tó má taari ke vĩ, ɛ̃ndɛ̃ à ma dɛ.
33 Ben Yoabu gàa à yã pì ò kínɛ. Ben kí Abusalomu sìsi. Kɛ̀ à mɔ̀, à kùɛnɛ à dàɛ a puua. Ben
kí lɛ́ pɛ̀a.

15

Abusalomu bɔna Dauda kpɛɛ

1 Beee gbɛra Abusalomu sɔ̃goro è a zĩndanɛ kɔ̃n sɔ̃nɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃nɔ gɔ̃ɔn baplaa akuri kɛ̀ aɔ̃égɔ̃
bàa lɛɛ à aɛnɔ.
2 È fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ àgɔ̃ zɛna bĩilɛ saɛ. Tó gbɛ̃ yã vĩ kɔ̃n a gbɛ̃daaao èe gaao kí kiia à kɛkɛnɛ,
Abusalomu è adee sísi à benɛ: Wɛ́tɛ kpareen n bɔn? Tó à wèàla à bè: Mamɔma n zɔ̀bleri ma
bɔ Isaraili borii kɛ̀ guumɛ,
3 ben Abusalomu è benɛ: N yã nnamɛ, bensɔ̃ à zɛ́ vĩ, mɔde kí gbɛ̃kee kuu à swã kpá n
yãziro.
4 Abusalomu è ɛara à be: Tó wà ma kɛ yãkpaɛkɛri ũ wa bùsun, gbɛ̃ kɛ̀ yã vĩ ke gbɛ̃ kɛ̀ èe gbɛ̃
gbekaa yãkpaɛkɛkiia ń píngi eégae mɔ́ ma kiia, mɛ́gae à yã kɛkɛnɛ a zɛ́a.
5 Tó gbɛ̃ mɔ̀ à kùɛ à aɛ, è ɔ bɔ à adee kũ à lɛ́ pɛ́amɛ.
6 Lɛn ègɔ̃ kɛɛ lɛ Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔe mɔ́ yãkpaɛ kɛ kí kiianɔnɛ ń píngi, ben aɔ̃ swɛ̃̀ tà à kpa.
7 Wɛ̃̀ siigɔ̃ɔ gbɛra à bè kínɛ: Ǹ ma gba zɛ́ mà gá lù kɛ̀ má sɛ̀ Diinɛ saa o zaa Ɛblɔnu.
8 Mamɔma n zɔ̀bleri ma lù pì sɛ̀nɛ gurɔɔ kɛ̀ má kú Gesuru, Siria bùsun ma bè: Tó Dii tò ma
su Yerusalɛmu, mɛ́ saa oa Ɛblɔnumɛ.
9 Kí bènɛ: Ǹ gá ǹ su aafia! Ben à fɛ̀ɛ à gàa Ɛblɔnu.
10 À gbɛ̃nɔ zĩ̀ Isaraili boriinɔ kiia píngi à bè: Tó a kuru'ɔ mà dɔ, à be Abusalomu bé à kí blè
Ɛblɔnu.

11 Gurɔɔ kɛ̀ èe fɛɛɛ Yerusalɛmu à gbɛ̃nɔ sìsi gɔ̃ɔn wàa do aɔ̃ gá zɛare, ben aɔ̃ gàa kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
aɔ̃ yã pì asii dɔ̃ro.
12 Gurɔɔ kɛ̀ èe saa oo, à Gilo gbɛ̃ Aitofɛli, Dauda lɛ́dammari sìsi zaa à bɛ wɛ́tɛn, ben
lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Daudazi e kaara. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɔ̃n Abusalomuonɔ pari kȕ wèe kaara.

Dauda bàalɛna

13 Baarukpari mɔ̀ à bè Daudanɛ: Isarailinɔ swɛ̃̀ tà Abusalomu kpa.
14 Ben Dauda bè a ìba kɛ̀ aɔ̃ɔ kúao Yerusalɛmunɔnɛ: À fɛɛ wà bàa lɛ́. Tó wée kɛ lɛro, wé
piti Abusalomunlo. Wà kɛ kpakpaa. Tó wée kɛ kpakpaaro, eé wa le kɛ̀, eé wa ásaru kɛ, eé
wɛ́tɛdeenɔ dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaaomɛ.
15 Kí ìbanɔ bènɛ: Wa dii kí, yã kɛ̀ n zɛo píngi, wamɔwa n zɔ̀blerinɔ wá yãanamɛ.
16 Ben kí dà zɛ́n. À bɛdeenɔ bɔ̀ wà tɛ̀zi ń píngi, mɔde à a nɔ yìgisai mɛ̀n kurinɔ tò gwe aɔ̃gɔ̃
bɛɛ gwaa.
17 Kí dà zɛ́n lɛ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ. Kɛ̀ aɔ̃ kà wɛ́tɛ kpɛɛ, à lìɛ à zɛ̀.
18 Ben à ìbanɔ píngi kɔ̃n a dogarinɔ kɔ̃n Gatadeenɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́zi zaa Gatanɔ
gɛ̃̀tɛ ń píngi.
19 Ben kí bè Gata gbɛ̃ Itainɛ: Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ gaawaozi? Ǹ ɛara ǹ tá ǹgɔ̃ kú kɔ̃n kí dufuo, zaakɛ
gbɛ̃ zɪ̃̀tɔn n ũ, n bɔ n bùsummɛ.
20 N suna e gurɔplaa kɛro, ben ń yezi ǹgɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ɔwaoɔ́? Má dɔ̃ guu kɛ̀ mɛ́ɛ gaanlo. Ǹ n
gbɛ̃nɔ kakɔ̃a ǹ táńyo. Dii gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛ yão kɛnnɛ.
21 Ben Itai wèàla à bè: Ma dii kí, kɔ̃n Dii kuunao kɔ̃n n kuunao, guu kɛ̀ ń kún píngi, mamɔma
n zɔ̀bleri mɛ́gɔ̃ kú gwemɛ, gaan yoo kesɔ̃ wɛ̃̀ndi yoo.
22 Ben Dauda bènɛ: Ǹ dɔmɛ aɛ wà gá! Ben Gata gbɛ̃ Itai ɛ̀ara à dà zɛ́n kɔ̃n a gbɛ̃nɔ kɔ̃n a
danɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ ń píngi.
23 Kɛ̀ aɔ̃e gɛ̃ɛ zɛ́la ń píngi, ben bùsudeenɔ wiii sìn. Kɛ̀ kí bikȕ Kidironua, ben aɔ̃ píngi aɔ̃ gbáa
zɛ́ sɛ̀.
24 Zadɔki kú gwe dɔ kɔ̃n Levinɔ ń píngi. Aɔ̃ Luda bà kuunańyo àkpati sɛna. Aɔ̃ɔ àkpati pì dìɛ
Abiata saɛ ai gbɛ̃nɔ bɔ̀e wɛ́tɛn wà yȁa ń píngi.
25 Ben kí bè Zadɔkinɛ: Ǹ Luda àkpati sɛ́ ǹ gɛ̃o wɛ́tɛ guu. Tó ma Dii ma pɔnnaa è, eé tó mà
su mà wɛ́ɛ siàlɛ kɔ̃n à kúkiio.
26 Tó à bè ma yã e káaguro sɔ̃, ma yãa. À kɛmɛ lán à kɛ̀nɛ maa nà.
27 Ben kí ɛ̀ara à bè sa'ori Zadɔkinɛ: Wɛ́ɛgupu'erin n ũroo? Ǹ ɛara ǹ tá wɛ́tɛ guu aafia kɔ̃n n
nɛ́ Aimazao kɔ̃n Abiata nɛ́ Yonatão. À tá kɔ̃n a nɛ́ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ.
28 Mɛ́gɔ̃ zɛna swabikũkiia sɛ̃̀tɛ ai mà baaru ma a kiia.
29 Ben Zadɔki kɔ̃n Abiatao Luda àkpati sɛ̀ wà tào Yerusalɛmu, ben aɔ̃ gɔ̃̀ gwe.
30 Dauda e Kùkpɛ sɪ̃̀sɪ̃ kũu èe ɔ́ɔ dɔɔ. À pɔ́ kù a mìa, à kyatee kpanaro. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ pɔ́
kù ń mìa ń píngi, aɔ̃e ɔ́ɔ dɔɔ wèe gaao.
31 Kɛ̀ wà bè Daudanɛ Aitofɛli kú gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n Abusalomuonɔ tɛ́, ben Dauda adua kɛ̀ à bè:
Dii, ǹ tó à lɛ́damma gɔ̃ dɛ faasaiyã ũ.
32 Kɛ̀ Dauda kà sɪ̃̀sɪ̃ mìsɔ̃ntɛ̃a, guu kɛ̀ dɔnzikɛkii kún, Aki gbɛ̃ Usai mɔ̀ à dàalɛ, à uta kɛ̃na
bensɔ̃ bùsu kú à mìa.
33 Dauda bènɛ: Tó n gaamao, nɛ́gɔ̃ dɛmɛ asoo ũmɛ.
34 Tó n ɛara n ta wɛ́tɛn, ben ń bè Abusalomunɛ à zɔ̀blerin n ũ sɔ̃, nɛ́ Aitofɛli lɛ́damma
gboromɛmɛ. Ǹ benɛ à de zɔ̀blerin n ũ yã, mɔde tia n gɔ̃ à zɔ̀bleri ũmɛ sa.
35 Sa'orinɔ Zadɔki kɔ̃n Abiatao gɔ̃ kúnyo gwe. Ǹ yã kɛ̀ ń mà kíbɛɛ tɔ̃kɛ̃ńnɛ píngi.
36 Aɔ̃ nɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔɔ kúnyo gwe, Zadɔki nɛ́ Aimaza kɔ̃n Abiata nɛ́ Yonatão. Tó n yãke mà,
ǹ nɛ́ pìnɔ zɪ̃ aɔ̃ mɔ́ wà omɛ.
37 Ben Dauda gbɛ̃nna Usai pì tà, à kà Yerusalɛmu gurɔɔ kɛ̀ Abusalomu e gɛ̃ɛ.

16

Dauda kɔ̃n Zibao kɔ̃n Simɛio

1 Kɛ̀ Dauda vɪ̃̀ sɪ̃̀sɪ̃ mìdangurala féte, à è Mɛfibosɛ bɛgwari Ziba gàari yì zaakinɔnɛ mɛ̀n plaa,
èe mɔɔ daalɛ. Aɔ̃ burɛdi sɛna mɛ̀n wàa do kɔ̃n geepi kàrao mɛ̀n basɔɔro kɔ̃n kãkã kàrao mɛ̀n
basɔɔro kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo tùu do.
2 Ben Dauda Ziba là à bè: Bɔ́ bé à tò n mɔ kɔ̃n beeeo? Ziba wèàla à bè: Kí, zaakinɔ nɛ́ n
bɛdeenɔ pɔ́mɛ aɔ̃ dia. Burɛdi kɔ̃n kàranɔ nɛ́ n gbɛ̃nɔ pɔ́bleemɛ. Geepiwɛ̃ɛ sɔ̃, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kpàsa
gbáa guunɔ íminamɛ.
3 Kí à là à bè: N dii kɛ̀ kɛ̀ sai dio kú mámɛ? Ziba wèàla à bè: À gɔ̃̀ Yerusalɛmu, zaakɛ èe daa
Isarailinɔ a ká a dezi kpatan gbȁamɛ.

[4] Ben kí bènɛ: Pɔ́ kɛ̀ Mɛfibosɛ vĩ píngi gɔ̃̀ n pɔ́ ũ. Ben Ziba bè: Máɛ kúɛ kɛ̀! Ma dii kí, ǹ tó
màgɔ̃ n pɔnnaa e lɛ.
[5] Kɛ̀ kí Dauda sɔ̃̀ Bahurimuzi, à è gɔ̃gbɛ̃ ke bɔ̀. À tɔ́n Simɛi, Gera nɛ́mɛ. Àmbe bori dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n
Solu bɛdeenɔ. À bɔ̀ wɛ́tɛ guu, èe Dauda kaa.
[6] Èe kí Dauda kɔ̃n à gbɛ̃nɔ gbãgbãa kɔ̃n gbɛ̀o, baa kɛ̀ à zɛ̃̀karinɔ kɔ̃n à dogarinɔɔ kú à ɔplaazi
kɔ̃n à ɔzɛɛzio ń píngi.
[7] Èe à sɔ̃sɔ̃ɔ èe bee: Ǹ gá! Ǹ gá! Gbɛ̃dɛri! Pɔ́ pã!
[8] Dii fĩa bònnɛ Solu kɛ̀ n kí blè à gbɛ̀n bɛdeenɔ dɛdɛna yã yãnzi. Dii n bɔ kpatan à n nɛ́
Abusalomu kàn. Ásaru kɛ̀mma sa, zaakɛ gbɛ̃dɛrin n ũ.
[9] Ben Zeruya nɛ́ Abisai bè kínɛ: Ma dii kí, à maa gbɛ̃ɛ gɛ̀ kɛ̀ gɔ̃ n sɔ̃sɔ̃ɔro. Ǹ tó mà gá mà à
mì zɔ̃.
[10] Ben kí bè: Zeruya nɛ́nɔ, bɔ́ bé à wa kakɔ̃aa? Tó Dii bé à ònɛ à ma sɔ̃sɔ̃, ben èe ma sɔ̃sɔ̃ɔ,
dé bé eé fɔ̃ à à la à be, bɔ́yãnzi èe kɛɛ lɛzi?
[11] Ben Dauda ò Abisainɛ kɔ̃n a ìbanɔ ń píngi à bè: À gwa, ma zĩnda nɛ́'ina bé èe wɛtɛɛ à ma
dɛ, ɛ̃ndɛ̃ weé Bɛyãmi bori kɛ̀ki nɛ́ o dɔɔ́? À à tó gwe. Tó Dii bé à bènɛ à ma sɔ̃sɔ̃, à maamɛ.
[12] Wègɔ̃ dɔ̃ro ke Dii é ma nawɛ̃akɛna gwa à fĩa bomɛ kɔ̃n à maaao sɔ̃sɔ̃ kɛ̀ wèe kɛɛmɛ gbȁa
kɛ̀ yãnzi gwɛɛ.
[13] Kɛ̀ Dauda tɛ́ zɛ́n kɔ̃n a gbɛ̃nɔ, Simɛi tɛ́ sɛ̃̀sĩ pãnde gɛɛzi, èe à sɔ̃sɔ̃ɔ èe à gbãgbãa kɔ̃n gbɛ̀o
èe bùsu fãa.
[14] Kɛ̀ kí kɔ̃n a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ kà swaazi, aɔ̃ kpàsa, ben aɔ̃ kámma bò gwe.

Abusalomu kana Yerusalɛmu

[15] Abusalomu kà Yerusalɛmu kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi. Aitofɛli kúo.
[16] Ben Dauda gbɛ̃nna Usai, Aki gbɛ̃ gàa à Abusalomu lè à bènɛ: Luda n dɔ̃ kɔ̃n aafiao Zaaki!
Luda n dɔ̃ kɔ̃n aafiao Zaaki!
[17] Abusalomu à là à bè: Gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ ń vĩ kɔ̃n n gbɛ̃nnaon gweɔ́? À kɛ̀ dia nɛ́ɛ gá kɔ̃n n
gbɛ̃nnaoroo?
[18] Usai wèàla à bè: Lɛnlo! Gbɛ̃ kɛ̀ Dii sɛ̀ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀kiinɔ pɔ́n ma ũ. Ma zɛ kɔ̃n kína kɛ̀
Isarailinɔɔ kà pìo.
[19] Beee gbɛra dɔ, dé bé à maa mà zɔ̀ blenɛ, n baasiroo? Lán ma zɔ̀ blè n denɛ nà, lɛn mɛ́
blennɛ lɛ.
[20] Abusalomu bè Aitofɛlinɛ: À lɛ́ dawa. Bɔ́n wé kɛɛ?
[21] Ben Aitofɛli wèàla à bè: Ǹ gá ǹ daɛ kɔ̃n n de nɔ yìgisai kɛ̀ à ń tó kɛ̀ aɔ̃ɔe bɛɛ gwaanɔo, lɛ
Isarailinɔ e wà dɔ̃ ń píngi kɛ̀ ń tò n dee ye n kãziro, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnyonɔ gbãaa é kaara.
[22] Ben wà bisakutaa dɔ̀ Abusalomunɛ kpɛ́ musu, ben à gàa à dàɛ kɔ̃n a de nɔɔ pìnɔ gwe
Isarailinɔ píngi wáa.
[23] Gurɔ beeenɔa lɛ́ kɛ̀ Aitofɛli è daḿma dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ yã gbèka Ludaa yã bàmɛ. Lɛn Aitofɛli
lɛ́damma dɛ lɛ Daudanɛ kɔ̃n Abusalomuo ń píngi.

17

Usai ɔ̃ndɔ̃kɛna Abusalomunɛ

[1] Aitofɛli bè Abusalomunɛ: Tó mámbee, mɛ́ zɛ̃̀karinɔ sɛ́ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa mà pɛ́ɛńyo
Daudazi gwãavĩa.
[2] Mɛ́ lɛ́ɛa gurɔɔ kɛ̀ à kpàsa à ɔɔ bùsa, mɛ́ à fu. À gbɛ̃nɔ é bàa lɛ́ ń píngi, mɛ́ à dɛ ado,
[3] mɛ́ sunnɛ kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔ ń píngi. Gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ɛ wɛtɛɛ ǹ à dɛɛ gaan gbɛ̃ pìnɔ suna ũ ń píngi. Tó à
gà, gbɛ̃ kpaaanɔ é gɔ̃ aafia ń píngi.
[4] Yã pì kɛ̀ Abusalomunɛ nna kɔ̃n Isaraili gbɛ̃nsinɔ ń píngi.
[5] Ben Abusalomu bè: Wà Aki gbɛ̃ Usai sísi dɔ wà ma lán eé o nà se.
[6] Kɛ̀ Usai kà, Abusalomu bènɛ: Lán Aitofɛli ò nàn yɛ̀. Wà kɛ lán à ò nàn yɔ́? Ke wàton kɛ lɛro.
Ń è diamɛ?
[7] Usai wèàla à bè: Lɛ́ kɛ̀ Aitofɛli dàawa gbȁa kɛ̀kii maaro.
[8] Ń n de dɔ̃ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ. Zɛ̃̀kari maaanɔn ń ũ, aɔ̃ pãsĩ lán músu nɛ́dandee kɛ̀ wà à nɛ́nɔ sìa
bàmɛ. N de nɛ́ zɛ̃̀kari gbãaamɛ, eé we à i gu dɔ̃nkɔ̃n kɔ̃n a gbɛ̃nɔoro.
[9] Guu kɛ̀ à kún tia, eégɔ̃ utɛna gbɛ̀wɛɛ guu ke gukea. Tó à gà à lɛ̀ɛ wa gbɛ̃nɔa káaku sɔ̃, gbɛ̃
kɛ̀ à à baaru mà é be, wà zɛ̃̀ blè Abusalomu zɛ̃̀kpɛɛnɔamɛ.
[10] Baa gɔ̃sagbãaa kɛ̀ wɔ́rɔngɔ vĩ lán músu bànɔ swɛ̃̀ é kɛ̃ńgumɛ, zaakɛ Isarailinɔɔ dɔ̃ ń píngi
kɛ̀ n de nɛ́ zɛ̃̀kari pãsĩmɛ, bensɔ̃ gɔ̃sagbãaanɔɔ kúo.
[11] Beee yãnzi lɛ́damma yã kɛ̀ má vĩin yɛ̀. Ǹ Isarailinɔ kakɔ̃anzi ń píngi zaa Dani ai gana
Bɛsɛba, aɔ̃gɔ̃ pari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà, ǹ dɔńnɛ aɛ zɛ̃̀lan.

12 Wé à le guu kɛ̀ à kún píngi, wé lɛ́ɛa lán kpíi è kwɛ́ tɔɔtɛa nà. Àpi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ ń
píngi, aɔ̃ gbɛ̃ke é bɔro.
13 Tó à gà à gɛ̃̀ wɛ́tɛ ke guumɛ sɔ̃, Isaraili baade píngi é bà sɛ́ à gáo gwe, aɔ̃é wɛ́tɛ pì kaɛbɔnɔ
gáɛ wà táo guzurɛn. Baa à gbɛ̀ kaso ke, weé e gwe dɔro.
14 Ben Abusalomu kɔ̃n Isarailinɔ bè ń píngi: Usai lɛ́damma maa dɛ Aitofɛli pɔ́la. Dii bé à
zɛ̀o à Aitofɛli lɛ́damma maaa pì gboro, lɛ à e à Abusalomu ásaru kɛ yãnzi.
15 Ben Usai ò sa'ori Zadɔkinɛ kɔ̃n sa'ori Abiatao à bè: Aitofɛli lɛ́ dà Abusalomua kɔ̃n Isaraili
gbɛ̃nsinɔ à bè à kɛ lán kɛ̀ bà, ben ma lɛ́ dàḿma ma bè aɔ̃ kɛ lán kɛ̀ bà.
16 À gbɛ̃nɔ zĩ kpakpaa aɔ̃ gá wà o Daudanɛ àton i swabikũkiiaro, à bikũ kpakpaa, lɛ wàton
àpi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ dúgu zɔ̃ro yãnzi.
17 Yonatã kɔ̃n Aimazao kú Ɛnlogɛli, zaakɛ aɔ̃é fɔ̃ wà bɔ gupuraaa Yerusalɛmuro. Ben
nɔkparɛ zĩkɛri ke gàa à òńnɛ aɔ̃ gá baaru pì kpá kí Daudanɛ.
18 Bensɔ̃ gɔ̃kparɛ ke ń é, ben à gàa à ò Abusalomunɛ. Gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ dà zɛ́n gɔ̃ɔ aɔ̃ gàa gbɛ̃ke
bɛ Bahurimu. Lɔ̀gɔ kú uan gwe, ben aɔ̃ gɛ̃̀n.
19 Ben bɛdee pì naɔ̃ lɔ̀gɔ pì nɛ́ kpààlɛ à pɔ́wɛɛ fã̀ɛa, gbɛ̃kee à yã dɔ̃ro.
20 Kɛ̀ Abusalomu gbɛ̃nɔ mɔ̀ nɔgbɛ̃ pì bɛ aɔ̃ bè: Aimaza kɔ̃n Yonatão kú mámɛ? À wèńla à bè:
Aɔ̃ bikũ̀ swa'ɔnɛa. Aɔ̃ ń wɛ́tɛ, aɔ̃ɔe ń ero, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà Yerusalɛmu.
21 Kɛ̀ aɔ̃ tà, ben gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ bɔ̀ɛ lɔ̀gɔ pì guu, aɔ̃ gàa wà bè kí Daudanɛ: Ǹ bikũ swaaa
kpakpaa, zaakɛ Aitofɛli n kpakpa kɔ̃n à zaaaomɛ.
22 Dauda dà zɛ́n kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ ń píngi, aɔ̃ bikũ̀ Yodaa. Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ gbɛ̃kee e gɔ̃ro, aɔ̃
bikũ̀ ń píngi.
23 Kɛ̀ Aitofɛli è wèe zĩi kɛ a lɛ́dammaaro, à fɛ̀ɛ à gàari yì a zaakinɛ à tà a bɛ wɛ́tɛ. À a bɛ pɔ́nɔ
nàkɔ̃a, ben à a zĩnda lògo à gà, ben wà à vĩ̀i a de mirawɛɛn.
24 Dauda gàa Manaimu, ben Abusalomu bikũ̀ Yodaa kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi.
25 Abusalomu Amasa dìɛ zĩ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi ũ Yoabu gɛ̃ɛ ũ. Amasa nɛ́ Sumaila bori Yɛta nɛ́mɛ.
À dan Naasa nɛ́ Abigaili ũ, Yoabu da Zeruya dãaromɛ.
26 Isarailinɔ kɔ̃n Abusalomuo bùra kàɛ Giliada bùsun.
27 Kɛ̀ Dauda kà Manaimu, Naasa nɛ́ Sobi, Raba wɛ́tɛ kɛ̀ kú Amɔninɔ bùsun gbɛ̃ mɔ̀ kɔ̃n
Lodɛba gbɛ̃ Amiɛli nɛ́ Makio kɔ̃n Rogɛlimu kɛ̀ kú Giliada bùsun gbɛ̃ Bazilaio.
28 Aɔ̃ mɔ̀ kɔ̃n daɛbɔnɔ kɔ̃n taanɔ kɔ̃n oroonɔ kɔ̃n éseo kɔ̃n nagãao kɔ̃n wísitio kɔ̃n pɔ́wɛɛ
kpatanao kɔ̃n bláo kɔ̃n dò pɔ́nɔ
29 kɔ̃n zɔ́o kɔ̃n zwifãanio kɔ̃n sã nɔ̀bɔo kɔ̃n gàsio, aɔ̃ɔ kpà Daudaa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ aɔ̃
ble, zaakɛ aɔ̃ bè: Nɔa kɔ̃n ímiio gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀ gbáan, aɔ̃ kpàsamɛ.

18

Abusalomu gaa

1 Dauda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ kàkɔ̃a, ben à gbɛ̃nsinɔ dìɛdiɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ doodoonɔnɛ kɔ̃n gɔ̃ɔn
basɔsɔɔroonɔ.
2 Ben à a zĩ̀kari pìnɔ kpàatɛtɛ gãli aagɔ̃. À gãli doo nà Zeruya nɛ́ Yoabunɛ a ɔzĩ, à doo sɔ̃
Yoabu dãaro Abisai ɔzĩ, à doo sɔ̃ Gata gbɛ̃ Itai ɔzĩ. Ben kí bè a zĩ̀karinɔnɛ: Mámbe mɛ́ dɔare
aɛ.
3 Ben gbɛ̃nɔ bè: Ǹton gáro. Tó wa gà wa bàa lɛ̀, aɔ̃é wa yã daro. Baa tó wa gbɛ̃ kpadoonɔ
gàga, aɔ̃é wa yã daro. Mmɔn aɔ̃ɔe n gwaa dɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ kurinɔla. N dɔnawalɛ wɛ́tɛ guu bé à
maa.
4 Ben kí bèńnɛ: Lán à kɛ̀are maa nàn mɛ́ kɛ. Kí gàa à zɛ̀ bĩilɛ saɛ, ben zĩ̀karinɔ bɔ̀ɛ gãli kɔ̃n
gãlio gɔ̃ɔn basɔsɔɔroonɔ kɔ̃n gɔ̃ɔn bɔrɔ doodoonɔ.
5 Ben kí yã dìɛ Yoabunɛ kɔ̃n Abisaio kɔ̃n Itaio à bè: À kɛ gɔ̃kparɛ Abusalomunɛ busɛbusɛ
ma yãnzi. Zĩ̀karinɔ yã kɛ̀ kí dìɛ gbɛ̃nsinɔnɛ Abusalomu yã musu mà ń píngi.
6 Zĩ̀kpɛɛnɔ bɔ̀ɛ wà gàa lákpɛn, lɛ wà zĩ̀ ká kɔ̃n Isarailinɔ, ben aɔ̃ sìkɔ̃n Ɛflaimu dàkon.
7 Dauda zĩ̀kpɛɛnɔ zĩ̀ blè Isarailinɔa. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàga zĩ beeeanɔɔ pari, gɔ̃ɔn bɔrɔ baromɛ.
8 Zĩ̀ pì dà bùsu pìla píngi, ben zĩ beeea sɛ̀tɛ gbɛ̃nɔ blè pari dɛ fɛ̃ɛdaala.
9 Kɛ̀ Abusalomu kpàkɔ̃a kɔ̃n Dauda gbɛ̃nɔ, à dina bãagãsɔ̃ kpɛɛ. Ben bãagãsɔ̃ pì gàa gbíi lí
ìsi gã̀nɔ gbáru, ben à waa kpà lígãn gíngin, ben à sɔ̃ pì gɛ̃̀ zɛ́la, à gɔ̃̀ logona lígãn gwe.
10 Kɛ̀ gbɛ̃ke à è, à gàa à bè Yoabunɛ: Ma Abusalomu è kpana lígãn.
11 Ben Yoabu bè gbɛ̃ kɛ̀ baaru pì kpànɛnɛ: Bɔ́ɔɔ? N à èɔ́? Bɔ́yãnzin nɛ́ɛ à lɛ́ ń nɛ̀ziroo? Lɛ yã
ma n gba kondogi ɔɔ mɛ̀n kuri kɔ̃n zĩ̀ka'asaao.

12 Ben gbẽ pì wè Yoabula à bè: Baa tó wà kondogi ɔɔ wàa sɔɔroo yɔ̃ wà kà ma ɔɔn, mɛ́ fɔ̃ mà
ɔ pá kína nɛ́ pìaro, zaakɛ kí yã dìɛnnɛ kɔ̃n Abisaio kɔ̃n Itaio wa swã mà, à bè wà kɛ gɔ̃kparɛ
Abusalomunɛ busɛbusɛ.
13 Tó ma à dɛ̀, lɛ ma ásaru kɛ̀ ma zĩndanɛmɛ. À kee utɛna kínanɛro, mmɔn sɔ̃ nɛ́ zɛmaoro.
14 Yoabu bè: Mɛ́ zɛ mà n dã dɔro. Ben à sári sɔ̃ntɛ sɛ̀ mɛ̀n aagɔ̃, à gàa à Abusalomu zɔ̃̀o a
swɛ̃̀n gurɔɔ kɛ̀ à kpana lígãn bɛ̃ɛ.
15 Ben Yoabu zĩ̀kapɔnɔsɛri gɔ̃ɔn kurinɔ lìgazi aɔ̃ à dɛ̀.
16 Ben Yoabu kuru pɛ̀ à a zĩ̀karinɔ milɛ blè, ben aɔ̃ kámma bò kɔ̃n pɛɛna Isarailinɔzio.
17 Aɔ̃ Abusalomu gɛ̀ sɛ̀ aɔ̃ɔ zù wɛ̀ɛ bíta guu lákpɛn gwe, ben aɔ̃ gbɛ̀ kàkɔ̃aa, à gɔ̃̀ gbɛ̀didikɔ̃ana
bíta ũ. Isarailinɔ sɔ̃ bàa lɛ̀, baade tà a bɛ.
18 Gurɔɔ kɛ̀ Abusalomu kuu, à gbɛ̀ pɛ̀ɛ a zĩndanɛ Kína guzurɛn, zaakɛ à bè á nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩro,
ben á yezi a tɔ́ garo. À a zĩnda tɔ́ kpà gbɛ̀ kɛ̀ à pɛ̀ɛ pìnɛ, ben wè gwe sísi Abusalomu Dɔngupɔ
ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.

Dauda Abusalomu ga baarumana

19 Zadɔki nɛ́ Aimaza bè: Ǹ tó mà bàa lɛ́ mà gá baaru kpá kínɛ, lán Dii yã nnaa kpàa nà à à
bɔ̀ a ibɛɛnɔ ɔzĩ.
20 Ben Yoabu bènɛ: Nɛ́ e ǹ baaru kpá gbɛ̃̀aro, sé gurɔ pãnde zĩ. Gbɛ̃̀a pɔ́ kɛ̀kiin nɛ́ kpáro, kɛ̀
kína nɛ́ gà yãnzi.
21 Ben Yoabu bè Etiopia boriinɛ: Ǹ gá ǹ yã kɛ̀ ń è o kínɛ. Ben Etiopia borii pì kùɛ Yoabunɛ
à fɛ̀ɛ kɔ̃n bào.
22 Zadɔki nɛ́ Aimaza ɛ̀ara à bè Yoabunɛ: Baa à fɔ̃̀ à kɛ dia, ǹ tó mà bàa lɛ́ màgɔ̃ tɛ́ Etiopia
borii pì kpɛɛ. Ben Yoabu bènɛ: Nɛ́, bɔ́yãnzin ń yezi ǹ gázi? Baaru pì égɔ̃ àre ke vĩnnɛro.
23 Ben Aimaza bè: Baa à fɔ̃̀ à kɛ̀ dia, má yezi mà gámɛ. Ben Yoabu bènɛ: Ǹ gá! Ben à bàa lɛ̀
à gàa à bɔ̀ɛ swaa saɛ zɛ́o, à Etiopia borii pì kɛ̃̀.
24 Dauda vɛ̃ɛna wɛ́tɛ bĩilɛ gbà mɛ̀n plaaanɔ dagura. Gudãkpari dìdi bĩia ai gãnu pì musu.
Kɛ̀ à wɛ́ɛ zù, à gbɛ̃ke è à tɛ́ kɔ̃n bào.
25 À lɛ́ zù kízi à ònɛ. Ben kí bè: Lán à tɛ́ ado nà, èe mɔɔ kɔ̃n baaru nnaaomɛ. Kɛ̀ èe mɔɔ, à kà
kĩi.
26 Ben gudãkpari pì gbẽ pãnde è dɔ, èe bàa lɛ́ɛ. À lɛ́ zù zɛ́dãkparizi à bè: Gbẽ pãndee tɛ́ à
kpɛɛ kãa kɔ̃n bào, èe mɔɔ dɔ. Ben kí bè: Èe mɔɔ kɔ̃n baaru nnaaomɛ se dɔ.
27 Ben gudãkpari pì bè: Má è gbẽ káaku bàalɛna dɛ lán Zadɔki nɛ́ Aimaza bàalɛna bà. Ben
kí bè: Gbẽ maaamɛ, baaru nnaan èe mɔɔo.
28 Aimaza lɛ́ zù kízi à bè: Aafia kuu! Ben à kùɛ kínɛ à mì pɛ̀ɛ tɔɔtɛa à bè: Wà Dii n Luda
sáabu kpá, à gbẽ kɛ̀ aɔ̃ kùsɛ bìimmaanɔ nànnɛ n ɔzĩ, ma dii kí.
29 Ben kí à là à bè: Gɔ̃kparɛ Abusalomu kú aafiaoɔ́? Aimaza wèàla à bè: Kɛ̀ Yoabu e n
zɔ̀bleri zĩi kɔ̃n mamɔma n zɔ̀blerio, má mà zɔka fɛ̀ɛ maamaa, mɔde má dɔ̃ tó bɔ́ bé à sùro.
30 Kí bè: Ǹ zɛ kpado kɛ̀ gĩa. Ben à zɛ̀ gwe.
31 Kɛ̀ Etiopia borii sù, à bè: Ma dii kí, ma mɔnnɛ kɔ̃n baaru nnaaomɛ. Dii yã nnaa kpàmma
gbɛ̃̀a, à n bɔ gbẽ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ n kpɛɛnɔ ɔzĩ.
32 Ben kí à là à bè: Gɔ̃kparɛ Abusalomu kú aafiaoɔ́? Etiopia borii pì wèàla à bè: Ma dii kí,
Luda tó n ibɛɛnɔ kɔ̃n gbẽ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛ wèe ĩa daammaanɔ gɔ̃ lán gɔ̃kparɛ pì bà.
33 Swɛ̃̀ kɛ̃̀ kín, à dìdi à gɛ̃̀ kpɛ́ kɛ̀ kú gãnu pì musu, ben à ɔ́ɔ dɔ̀ gwe. Gurɔɔ kɛ̀ èe didii gwe à
bè: O'o ma nɛ́ Abusalomu! Ma nɛ́ Abusalomu! Ma gana n gɛ̃ɛ ũu sɔ̃̀ɔ yã! Abusalomu ma nɛ́!
Ma nɛ́!

19

Yoabu kpãkɛ̃na Daudazi

1 Wà bè Yoabunɛ: Kí e ɔ́ɔ dɔɔ, èe sósobi kɛɛ Abusalomu yã musu.
2 Zĩ beeea zĩ̀karinɔ zĩ̀blena pɔnnaa lì sósobikɛna ũ, zaakɛ aɔ̃ɔ mà wà bè, kí nɔ̀sɛ yàka a nɛ́ yã
musu.
3 Zĩ beeea zĩ̀karinɔ gɛ̃̀ wɛ́tɛn sɔ̀ɔsɔɔɔ lán gbẽ kɛ̀ aɔ̃ bàa lɛ̀ zĩ̀lan, wí ń kũnɔ bà.
4 Kí pɔ́ kù a wɛ́ɛla, èe sósobi ɔ́ɔ dɔɔ èe bee: O'o ma nɛ́ Abusalomu! Abusalomu ma nɛ́! Ma
nɛ́!
5 Ben Yoabu gàa à kí lè kpɛ́n à bè: N wí dà n gbɛ̃nɔa gbɛ̃̀a. Aɔ̃ n bɔ gbɛ̃̀a kɔ̃n n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ
kɔ̃n n nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n n naɔ̃nɔ kɔ̃n n nɔ yìgisainɔ.
6 N zangurinɔn ń yeńzi, ben ń za n yenzideenɔn. Ń ɔ̀dɔawe gbɛ̃̀a, kɛ̀ wamɔwa n zĩ̀kpɛ
gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n wa gbɛ̃nɔ wée kánnɛ pɔ́ke ũro. Má dɔ̃̀ sa, tó Abusalomu kuu gbɛ̃̀a, ben wapinɔ
wa gaga wa píngi, beee bé eé kɛnnɛ nna.

7 Ǹ fɛɛ ǹ bɔ sa. Ǹ gá ǹ yã nnaa o n gbɛ̃nɔnɛ. Má sìnnɛ kɔ̃n Diio, tó nɛ́ɛ gáro, aɔ̃ gbɛ̃ke é inyo kɛ̀ gwãavĩaro. Beee é kɛnnɛ zaa dɛ yã zaaa kɛ̀ à n le zaa n ɔ̀wazikɛgurɔ ai mɔna gbȁala.
8 Ben kí fɛ̀ɛ à gàa à vɛ̀ɛ bĩilɛa. Kɛ̀ wà ò gbɛ̃nɔnɛ kí vɛ̃ɛna gãnulɛa, ben aɔ̃ mɔ̀ wà zɛ̀ à aɛ ń píngi.

Dauda gbɛsɛna

Isarailinɔ bàa lɛ̀, baade tà a bɛ.
9 Isaraili boriinɔ tɛ́ píngi gbɛ̃nɔɔ e lɛokpakɔ̃a kɛɛ wà bè: Kí wa si wa ibɛɛnɔa à wa bɔ Filisitininɔ ɔzĩ, ben à bàa lɛ̀ à bɔ̀ wa bùsun Abusalomu yãnzi.
10 Wa Abusalomu kpà kpatan, ben à gà zȉlan. Bɔ́n ée dãa kɔ̃n kína gbɛsɛnao dɔɔ?
11 Kí Dauda gbɛ̃nɔ zȉ sa'ori Zadɔkia kɔ̃n sa'ori Abiatao à bè: Yã kɛ̀ Isarailinɔɔ e oo píngi gɛ̀ ma swãn zaa ma kúkiia kɛ̀. À yã kɛ̀kii gbeka Yuda gbɛ̃nsinɔa à be: Bɔ́yãnzi a gɔ̃ kpɛɛ kɔ̃n ma gbɛsɛnaozi?
12 Ma gbɛ̃nɔ, pɔ́ dɔ̃nkɔ̃nɔn wa ũ, wa aru dɔ̃nkɔ̃mɛ. À kɛ̀ dia a gì kɛ̀ kɔ̃n ma gbɛsɛnao?
13 Ǹ o Amasanɛ pɔ́ dɔ̃nkɔ̃nɔn wa ũ, wa aru dɔ̃nkɔ̃mɛ. Tó mɛ́ɛ tó à gɔ̀ ma zȉkpɛɛnɔ gbɛ̃nsi ũ Yoabu gbɛ̀n zaa gbȁaro, Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
14 À yã Yudanɔ swɛ̃ blè, aɔ̃ lɛ́ kɛ̀ do, ben aɔ̃ lɛ́kpãsã kɛ̀nɛ wà bè: Ǹ su kɔ̃n n gbɛ̃nɔ ń píngi.
15 Kí e suu, à kà Yodazi, ben Yudanɔ gàa daàlɛ zaa Giligala, lɛ wà bikũo swaa pìa.
16 Gera nɛ́ Simɛi, Bɛyãmi borii kɛ̀ kú Bahurimu wȁ à gá da kí Daudalɛ kɔ̃n Yudanɔ.
17 Bɛyãmi boriinɔɔ kúo gɔ̃ɔn wàa sɔɔro. Solu bɛgwari Ziba gàa dɔ kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn gɛ̃roonɔ kɔ̃n a zĩkɛri gɔ̃ɔn baroonɔ. Aɔ̃ wȁ wà kà Yoda lɛ́a kí ã,
18 lɛ wà e wà bikũ kɔ̃n kíbɛdeenɔ, aɔ̃ yã kɛ̀ eé kɛ kínɛ nnaa kɛ yãnzi. Ben Gera nɛ́ Simɛi dàɛ kí aɛ ai àgɔ̃ gá bikũ Yodaa.
19 À bènɛ: Ma dii, ǹton ma taari yã daro. Yã zaaa kɛ̀ mamɔma n zɔ̀bleri má kɛ̀nnɛ gurɔɔ kɛ̀ n bɔ Yerusalɛmu tón dɔnguro. Ma dii kí, ǹtongɔ̃ yã pì kũna n swɛ̃ guuro.
20 Mamɔma n zɔ̀bleri, má dɔ̃ kɛ̀ ma durun kɛ̀. Yusufu boriinɔ tɛ́ píngi, mámbe ma dɔńnɛ aɛ ma mɔ danlɛ gbȁa ma dii kí.
21 Ben Zeruya nɛ́ Abisai bè: Simɛi láari bɔ̀ kí kɛ̀ Dii kàn. Ɛ̀e ká wà à dɛroo?
22 Ben Dauda bè: Zeruya nɛ́nɔ, bɔ́n wa vĩ kɔ̃o? Á yezi à zɛ́ zɔ̃mɛ gbȁan yɔ́? Wé gbɛ̃ke dɛ Isarailinɔ bùsun gbȁaro, zaakɛ má dɔ̃ gbȁa kɛ̀ mámbe Isarailinɔ kína ũ.
23 Ben kí bè Simɛinɛ: Nɛ́ garo. Ben kí la dànɛ.
24 Solu dio Mɛfibosɛ gàa da kílɛ. Zaa gurɔɔ kɛ̀ kí bɔ̀ wɛ́tɛ ai gurɔɔ kɛ̀ à sù aafia, Mɛfibosɛ e a gbá pípiro, èe a yĩkã zɔ̃zɔ̃ro, èe a pɔ́nɔ pípiro.
25 Kɛ̀ à bɔ̀ Yerusalɛmu à mɔ̀ à dà kílɛ, ben kí à là à bè: Mɛfibosɛ, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ gámaoroo?
26 À wèàla à bè: Ma dii kí, ma zĩkɛri bé à ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀mazi. Má ònɛ à gàari yimɛ ma zaakinɛ mà dia mà gányo, zaakɛ ɛrɛn ma ũ.
27 Ma dii kí, ben à gàa à mamɔma n zɔ̀bleri yàka n kiia. Ma dii kí ń dɛ lán Luda malaika bàmɛ. Ǹ kɛ lán à kɛ̀nnɛ maa nà.
28 Ma dii kí, à dɛ yã n ma de bɛdeenɔ dɛ̀dɛ ń píngi, ben n mamɔma n zɔ̀bleri baka kàkɔ̃a kɔ̃n n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è pɔ́ ble lɛdoonɔ. Má zɛ́ vĩ mà kúɛ ke kɛnnɛ dɔro.
29 Ben kí bènɛ: Yã kpareen nɛ́ o dɔɔ? Má dìɛ kɛ̀ mpi kɔ̃n Zibao, à tɔɔtɛ kpaatɛkɔ̃nɛmɛ.
30 Ben Mɛfibosɛ bè kínɛ: Ma dii kí, zaakɛ n su bɛ aafia, ǹ tó à sɛ́ píngi.
31 Giliada bùsu gbɛ̃ Bazilai bɔ̀ Rogɛlimu à gàa zɛ kínɛ ai Yoda baa kãa kpa.
32 Bazilai zi kȕ maamaa, à kà wɛ̃ basiigɔ̃. À kí yàari kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ à kú Manaimu, zaakɛ auzikide bítamɛ.
33 Ben kí bènɛ: Ǹ bikũmao, mɛ́ n gwa ma bɛ zaa Yerusalɛmu.
34 Bazilai wèàla à bè: Wɛ̃ ũgba bé à gɔ̃mɛ anduna guu kɛ̀ mà tányo Yerusalɛmu?
35 Ma ka wɛ̃ basiigɔ̃ kɔ̀. Má pɔ́ maa kɔ̃n à zaaao dɔ̃kɔ̃zi dɔ́ɔ́? Mamɔma n zɔ̀bleri mɛ́ fɔ̃ mà pɔ́blena ke pɔ́mina nnaa ma dɔ́ɔ́? Mɛ́ gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ lɛ̀sirinɔ kòto ma dɔ́ɔ́? Ma dii kí, ǹ tó mà asoo lagonnɛ.
36 Mamɔma n zɔ̀bleri wé Yoda bikũ lɛdo, mà zɛnnɛ kĩikĩi gwe. À kɛ̀ dia ń yezi ǹ fĩa bomɛ lɛɛ?
37 Mamɔma n zɔ̀bleri, ǹ tó mà ɛara mà tá ma bɛ wɛ́tɛ, lɛ gaa tón ma sɛ́ màgɔ̃ zȁ kɔ̃n ma de kɔ̃n ma da miraoro. Ǹ ma nɛ́ n zɔ̀bleri Kimamu gwa kɛ̀. Ma dii kí, ǹ tó à bikũnyo. Ǹ kɛnɛ lán à kɛ̀nnɛ maa nà.
38 Ben kí bè: Kimamu é bikũmao. Mɛ́ yã kɛ̀ à kɛ̀nnɛ maaa kɛnɛ, yã kɛ̀ ń gbèkama sɔ̃ píngi mɛ́ kɛnnɛ.
39 Baade píngi bikȕ Yodaa, ben kí bikȕ. Kí lɛ́ pɛ̀ Bazilaia à sa maaa ònɛ, ben Bazilai ɛ̀ara à tà a bɛ.

40 Kɛ̀ kí bikũ̀ à gàa Giligala, Kimamu bikũ̀o.
Yuda zĩ̀karinɔ ń píngi kɔ̃n Isaraili zĩ̀kari kpadoonɔ kí bikũ̀.
41 Ben Isaraili bori píngi mɔ̀ wà kí lè aɔ̃ bènɛ: À kɛ̀ dia wa gbɛ̃ Yudanɔ bikũ̀ao kpãi, mmɔn
kɔ̃n n bɛdeenɔ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ píngii?
42 Ben Yudanɔ wèńla wà bè: Kɛ̀ kí dɛ wa danɛ ũ yãnzimɛ. Bɔ́yãnzi yã beee kɛ̀are zaazi?
Wée kí kũsãɛ blero, wée à pɔ́ke sí wa pɔ́ ũro.
43 Ben Isarailinɔ bè Yudanɔnɛ: Zaakɛ wa bori lɛo kurimɛ, wa baka kú kɔ̃n kí Daudao dɛ a
pɔ́la. Bɔ́yãnzi a wa diɛ futazi lɛɛ? Wámbe wa kí gbɛsɛna yã ò káakuroo? Mɔde Yudanɔ wena
pãsĩ dɛ Isarailinɔ pɔ́la.

20

Sɛba bɔna Dauda kpɛɛ

1 Gaabude ke bé à kú gwe, à tɔ́n Sɛba, Bikiri nɛ́, Bɛyãmi boriimɛ. Ben à kuru pɛ̀ à bè:
Wa baka kakɔ̃ana kɔ̃n Daudaoro,
wa bà kú kɔ̃n Yɛsɛ nɛ́oro,
a Isarailinɔ, a baade tá a bɛ.
2 Ben Isarailinɔ kɛ̃̀ Daudaa ń píngi aɔ̃ gàa wà nà Bikiri nɛ́ Sɛbaa, mɔde Yudanɔ zɛ̀ kɔ̃n ń kío
bɔna zaa Yodazi ai Yerusalɛmu.
3 Kɛ̀ Dauda sù a bɛ Yerusalɛmu, à a nɔ yìgisai gɔ̃ɔn kuri kɛ̀ à tò aɔ̃ɛ bɛɛ gwaanɔ sɛ̀ à ń ká
kpɛ́n wàgɔ̃ ń dãkpaa. Dauda ń gwá, mɔde èe daɛńyo dɔro. Wà ń káka kpɛ́n gyaanɔnɔ ũmɛ ai
aɔ̃ gàa wà gàgao.
4 Ben kí bè Amasanɛ: Ǹ Yuda zĩ̀kpɛɛnɔ sísi aɔ̃ kakɔ̃amazi gurɔ aagɔ̃ɔ dagura. Mmɔn sɔ̃, nɛ́gɔ̃
kú kɛ̀mɛ.
5 Amasa gàa à Yudanɔ sìsi, mɔde à gì kɛ̀ dɛ gurɔɔ kɛ̀ kí dìɛnɛla.
6 Ben Dauda bè Abisainɛ: Bikiri nɛ́ Sɛba é ĩa dawa tia dɛ ĩaa kɛ̀ Abusalomu dàwaala. Ǹ ma
gbɛ̃nɔ sɛ́ɛ à pɛ́ɛzi, lɛ àton sí wɛ́tɛ bĩideen à piti wa ɔzĩro yãnzi.
7 Ben Yoabu gbɛ̃nɔ kɔ̃n kí dãkparinɔ kɔ̃n zĩ̀karinɔ ń píngi wà bɔ̀ɛ Yerusalɛmu wà pɛ̀ɛ Bikiri
nɛ́ Sɛbazi.
8 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ kɛ̀ kú Gibiɔ̃ saɛ, ben Amasa mɔ̀ dańlɛ. Yoabu zĩ̀ka'uta dana, à
fɛ̃ɛ dɔna à pii. Kɛ̀ à sɔ̃̀ Amasazi, à fɛ̃ɛ pì wòto a kpɛ́ɛn
9 à bènɛ: Ma gbɛ̃, ń aafiaɔ́? Ben à Amasa kũ̀ a lɛ́tãnkaa kɔ̃n a ɔ plaaao lán à yezi à lɛ́ pɛ́a bà.
10 Amasa e fɛ̃ɛ kɛ̀ kú Yoabu ɔɔn tàasi káro, ben Yoabu à zɔ̃̀o a gbɛɛɛn, à nɔaɛnɔ bɔ̀ɛ à kàɛ tɔɔtɛ.
Yoabu e gà à zɔ̃̀o gɛ̃̀n plaa dɔro, zaakɛ à gà kɔ̀. Ben Yoabu kɔ̃n a dãaro Abisaio pɛ̀ɛ Bikiri nɛ́
Sɛbazi.
11 Yoabu ìbanɔ doke gɔ̃̀ zɛna Amasala à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n Yoabuo kɔ̃n Daudao, à dɔ Yoabuzi.
12 Aru daa Amasa gɛ̀la zɛ́daan, ben zĩ̀kari kɛ̀ aɔ̃ɛ mɔɔnɔ zɛ̀ aɔ̃ɛ gwaa ń píngi. Kɛ̀ Yoabu ìba
pì è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɛ mɔɔ gweenɔ ń píngi wà zɛ̀ wèe gwaa, ben à Amasa gɛ̀ gàɛ à gùo zɛ́n à dìɛ sɛ̃̀n,
ben à uta kùàla.
13 Kɛ̀ à gàɛ à gùo zɛ́n lɛ, baade píngi bɔ̀ à tɛ̀ Yoabuzi, ben aɔ̃ Bikiri nɛ́ Sɛba gbɛ̀sɛ.
14 Sɛba lili ò Isaraili boriinɔ bùsun píngi ai Abɛli Bɛtɛmaka, ben Bɛri boriinɔ mɔ̀ wà kàkɔ̃a
wà tɛ̀zi gwe.
15 Yoabunɔ mɔ̀ wà lìgazi zaa Abɛli Bɛtɛmaka. Wà bùsu kàɛkaɛ wɛ́tɛ bĩi saɛ, ben aɔ̃ɛ wɛtɛɛ
wà bĩi pì gboro.
16 Ben nɔgbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃de ke lɛ́ zù zaa wɛ́tɛ guu à bè: À swã kpá! À swã kpá! Ǹ o Yoabunɛ à mɔ́
kɛ̀, mà yã onɛ.
17 Kɛ̀ Yoabu sɔ̃̀ nɔgbɛ̃ pìzi, ben à à là à bè: Ḿbe Yoabu ũɔ́? À wèàla à bè: Mámbee! Ben à bènɛ:
Ǹ swã kpá mamɔma n zɔ̀bleri yãzi. À bè: Ma swã kpà.
18 Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Wè be yã, ǹ yã gbeka Abɛlideenɔa, yã e à mì dɛ.
19 Wá kuu yãkete sai Isaraili gbɛ̃ náanɛdeenɔ ũ, ben nɛ́ɛ wɛtɛɛ ǹ Isaraili wɛ́tɛ tɔ́dee kɛ̀
kaatɛɔ́? Bɔ́yãnzi ń yezi ǹ Dii wɛ́tɛ dɛzi?
20 Yoabu wèàla à bè: Agya! Lɛnlo! Má yezi mà a dɛdɛro. Má yezi mà a wɛ́tɛ kaatɛro.
21 Lɛnlo! Gbɛ̃ kɛ̀ wè sísi Bikiri nɛ́ Sɛba, Ɛflaimu boriinɔ bùsu sĩ̀sĩde gbɛ̃ bé à fɛ̀ɛ kí Daudazi.
À gbɛ̃ mɛ̀n doo pì kpáma, mɛ́ go a wɛ́tɛla. Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Ǹ ma! Weé à mì zunnɛ zaa bĩi
musu.
22 Nɔgbɛ̃ pì gàa à a gbɛ̃nɔ lè kɔ̃n a ɔ̃ndɔ̃kɛyão, ben wà Bikiri nɛ́ Sɛba mì zɔ̃̀ wà zù Yoabunɛ.
Yoabu kuru pɛ̀, ben wà fãakɔ̃a, wà wɛ́tɛ pì tò gwe. Baade tà a bɛ, ben Yoabu pì tà kí kiia
Yerusalɛmu.

Dauda ìbanɔ

23 Yoabun Isaraili zɩ̃kpɛɛnɔ píngi gbɛ̃nsi ũ. Yoyada nɛ́ Bɛnayan dogarinɔ gbɛ̃nsi ũ.
24 Adoniramu bé zɔ̀nɔ gbɛ̃nsi ũ. Ailudi nɛ́ Yosafatan baarukpari ũ.
25 Sevan takadakɛ̃ri ũ. Zadɔki kɔ̃n Abiataon sa'orikinɔ ũ.
26 Yairi gbɛ̃ Iran Dauda kpàasi ũ.

21

Gɛ̃ɛbona Gibiɔ̃deenɔnɛ

1 Dekaa kuu Dauda gurɔɔa, à gì kɛ̀ ai wɛ̃̀ aagɔ̃. Dauda Dii wɛ́ɛ wɛ̀tɛ, ben Dii bè: Solu yãnzimɛ.
Gbɛ̃dɛyã wì à bɛɛ musu, kɛ̀ à Gibiɔ̃deenɔ dɛ̀dɛ yãnzi.
2 Ben kí Gibiɔ̃deenɔ sìsi, à yã ɔ̀ńnɛ. Gibiɔ̃deenɔɔ dɛ Isarailinɔ ũro, Amɔri borii kɛ̀ gɔ̃̀nɔmɛ.
Isarailinɔ la dàńnɛ yã wà bè weé ń dɛdɛro, ben Solu wɛ̀tɛ à ń laata kpá a aĩakɛna Isarailinɔnɛ
kɔ̃n Yudanɔo yãnzi.
3 Ben Dauda Gibiɔ̃deenɔ là à bè: Bɔ́n á yezi mà kɛaree? Mɛ́ agbaa kpáare diamɛ, lɛ à e à Dii
gbɛ̃nɔ sáabu kpáa?
4 Aɔ̃ wèàla wà bè: Wá zɛ́ vĩ wà kondogi ke vura gbeka Solua ke a bɛdeeanɔro, bensɔ̃ wá zɛ́
vĩ wà Isaraili gbɛ̃ke dɛro. Ben Dauda ń lá à bè: Ée bee diamɛ? Bɔ́n mɛ́ kɛaree?
5 Aɔ̃ wèàla wà bè: Gbɛ̃ kɛ̀ à wa dɛdɛ à lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃wazi à wa yãa lɛ à e à wa borii bɔ Isarailinɔ
guu yãnzi,
6 tó wà à bori gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kpáwa, wé ń logo lía Dii aɛ Gibɛa, kí Solu kɛ̀ Dii kà pì
bɛ wɛ́tɛn. Ben kí bè: Mɛ́ ń kpáawa.
7 Kí e Yonatã nɛ́ Mɛfibosɛ, Solu dio kpáḿmaro, lɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ Diia lɛdo kɔ̃n Yonatão yãnzi.
8 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ Aya nɛ́nɔgbɛ̃ Rizipa ì kɔ̃n Soluo sɛ̀. Aɔ̃ tɔ́n yɛ̀: Aamɔni kɔ̃n
Mɛfibosɛo. À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn sɔɔroo kɛ̀ Solu nɛ́nɔgbɛ̃ Mɛraba ì kɔ̃n Mɛɔla gbɛ̃ Bazilai nɛ́ Adiɛlionɔ
sɛ̀ dɔ.
9 À ń ná Gibiɔ̃deenɔnɛ ń ɔzĩ, ben aɔ̃ ń logo lía sɩ̃̀sĩ musu Dii aɛ. Gɔ̃ɔn swɛɛplaaa pìnɔ gà
lɛdomɛ, wà ń dɛdɛ pɔ́ dúfu kɛkɛgurɔ.
10 Aya nɛ́ Rizipa pɔsia utanɔ sɛ̀ à kpàɛ a zĩndanɛ gbɛ̀a gwe. Zaa pɔ́ dúfu kɛkɛgurɔ ai lou gàa
à gɛ̀ pìnɔ gbɛ̃̀, ègɔ̃ gii bãanɔnɛ aɔ̃ zɔ̃ḿma fãantɛ̃, ègɔ̃ gii sɛ̃̀tɛ nɔ̀bɔnɔnɛ aɔ̃ sɔ̃ńzi gwã.
11 Wà yã kɛ̀ Solu nɔ yìgisai pì kɛ̀ ò Daudanɛ,
12 ben à gàa à Solu kɔ̃n à nɛ́ Yonatão wánɔ sɛɛ Yabɛsi Giliadadeenɔ kiia. À mɔ̀ à lè wà ń gɛ̀nɔ
sɛɛ kpãi Bɛtɛsã gãalɛ, guu kɛ̀ Filisitininɔ ń logo bĩia Solu dɛna Giliboa gbɛra.
13 Dauda tò wà ń gɛ̀wa pìnɔ sɛɛ wà tào, wà kàkɔ̃a kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wà ń logo pìnɔ gɛ̀wanɔ,
14 ben wà vɩ̃̀i Solu de Kisi miran Zɛla, Bɛyãmi boriinɔ bùsun. Wà yã kɛ̀ kína dìɛ kɛ̀ píngi, ben
Luda adua kɛ̀ wà kɛ̀ Isarailinɔ bùsu yã musu sìńyo.

Gbɛ̃ gbȁagbãanɔ dɛdɛna

15 Filisitininɔ ɛ̀ara wà zɩ̃̀ kà kɔ̃n Isarailinɔ dɔ. Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ gàa wà zɩ̃̀ kàńyo. Kɛ̀ Dauda
gbãaa yȁa,
16 ben gbɛ̃ gbȁanɔ bori Isibi Bɛnɔbu bè é Dauda dɛmɛ. À mɔ̀gotɛ̃ sári tìisi dɛ kiloo aagɔ̃ɔla,
à fɛ̃ɛda dufu logona.
17 Ben Zeruya nɛ́ Abisai dɔ̀àlɛ à Filisitini pì dɛ̀. Ben Dauda gbɛ̃nɔ la dànɛ wà bè: Nɛ́ gáwao
zɩ̃̀lan dɔro, lɛ wa Isarailinɔ fitia tón garo yãnzi.
18 Beee gbɛra aɔ̃ɔe zɩ̃̀ kaa kɔ̃n Filisitininɔ Gobu, ben Usa gbɛ̃ Sibekai gbɛ̃ gbȁa borii kɛ̀ wè
sísi Safa dɛ̀.
19 Zɩ̃̀ ɛ̀ara à fɛ̀ɛ kɔ̃n Filisitininɔ Gobu dɔ, ben Bɛtɛlɛmu gbɛ̃ Yairi nɛ́ Ɛlana Gata gbɛ̃ Gɔlaya
dãaro Lami dɛ̀. Lami sári pá dɛ lán bisatãri àsa lí bàmɛ.
20 Kɛ̀ aɔ̃ɔe zɩ̃̀ kaańyo Gata dɔ, gbɛ̃ bíta kee kú gwe, à ɔnɛnɔ kɔ̃n à gbánɛnɔ mɛ̀n swɛɛdodomɛ,
à kɛ̀ píngi baaasɔɔro dosai. Gbɛ̃ gbȁanɔ boriimɛ dɔ.
21 À kùsɛ bìi Isarailinɔa, ben Dauda vɩ̃̀i Simɛa nɛ́ Yonatã à dɛ̀.
22 Gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ pìnɔ nɛ́ Gata gbɛ̃ gbȁanɔ boriinɔmɛ. Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔ bé wà ń dɛdɛ.

22

Dauda Dii sáabukpana a zɩ̃̀blena yã musu
(Saa 18)

1 Kɛ̀ Dii kí Dauda bɔ̀ Solu kɔ̃n à ibɛɛ kpaaanɔ ɔzĩ, à lɛ̀ dà kɔ̃n Dii tɔ́o
2 à bè:
Diin ma gbɛ̀si kɔ̃n ma zɛki gbãaao ũ,
ma mìsirimɛ.
3 Ma Ludan ma gbɛ̀si ũ, mɛɛ̀ nazi.

Àmbe ma sɛngbango ũ
ma mìsiri gbãa kɔ̃n ma gulezĩo,
ma utɛki kɔ̃n ma bɔkiio,
è ma sí gbɛ̃ pãsĩnɔa.
4 Dii kà wà à sáabu kpá.
Mɛɛ̀ à sísi, è ma bɔ ma ibɛɛnɔ ɔzĩ.

5 Góro'itɛ vlɛ̀ɛmao,
ísɔ̃ kɛ̀ è ń kaatɛ e ma blee.
6 Mira bànɔ lìgamazi,
gaa takutɛɛ kpàkpamɛ ma aɛ.
7 Kɛ̀ má kú nawɛ̃a guu lɛ, ma Dii sìsi,
ma wii pɛ̀ ma Ludazi,
ben à ma kòto mà zaa a bɛ,
ma wiii kà à kiia, à gɛ̃̀ à swãn.

8 Tɔɔtɛ lùgaluga à nìgãnigã,
kpiiinɔ dègedege ai ń kãsãan.
Aɔ̃ lùgaluga kɛ̀ à pɔ fɛ̃̀ yãnzi.
9 Tɛ́sukpɛ bɔ̀ à yĩzĩ,
tɛ́ kɛ̀ è ń kpata bɔ̀ à lɛ́n,
à yɔ̃̀nɔɔ e tɛ́ kɛɛ à aɛ.
10 À musu wɛ̃̀ à pìta,
lou sìsi à gbá gĩzĩ.
11 Èe vĩaa dina kɛrubu kpɛɛ,
èe yàa paa ĩala.
12 À gusiaa dà a zĩndala,
ludambɛ sia kũ̀ à kúkiila.
13 Zaa à gakui tɛ́kɛna guu
lou e pii pãsĩpãsĩ.
14 Dii pàta zaa musu,
Luda Musude kòto dɔ lapatana ũ.
15 À kà fã̀ ma ibɛɛnɔa à ń fãakɔ̃a,
à tò lou pìḿma à pɛ̀ḿma.
16 Kɛ̀ Dii pàtaḿma,
kɛ̀ à pɔ́ bɔ̀ a yĩzĩ,
ísia tɔɔtɛ bɔ̀ gupuraaa,
anduna kãsãa gɔ̃̀ kaɛna pɔ̃tɛ̃.

17 À ɔ bɔ̀ zaa musu à ma kũ,
à ma bɔ swadaa guu.
18 À ma si ma ibɛɛ gbãaa ɔzĩ
kɔ̃n ma zanguri kɛ̀ aɔ̃ gbãaa dɛmalaanɔ.
19 Aɔ̃ lɛ̀ɛma ma mɔ́nzikɛgurɔ,
mɔde Dii zɛ̀mao.
20 À ma bɔ à ma gba mɛ̀porokii,
à ma mì sì, kɛ̀ à yemazi yãnzi.

21 Dii yã kɛ̀mɛ ma nɔ̀sɛ maa lɛ́n,
à fĩa bòmɛ ma gbãsĩsaikɛ lɛ́n.
22 Zaakɛ má Luda yãdiɛnanɔ kũna,
mɛ́ɛ à zaaa kɛ ma a Luda tònlo.
23 À dokayãnɔ ègɔ̃ dɔɔmɛ aɛ píngi,
mɛ́ɛ kpɛɛ li yã kɛ̀ à dìɛnɔnɛro.
24 Má kuuna taari vĩ Diinɛro,
má a zĩnda kũna durun sai.
25 Dii fĩa bòmɛ ma nɔ̀sɛ maa lɛ́n,
zaakɛ à è má kuu gbãsĩ sai.

26 Náanɛdeen n ũ náanɛdeenɔnɛ,
taarisaideen n ũ taarisaideenɔnɛ.

27 Ń wásawasa gbɛ̃ wásawasanɔnɛ,
mɔde nɛɛ̀ íbɛtɛ kpá kɔ̃n gbɛ̃ dɔ̀rɔsaideenɔo.
28 Nɛɛ̀ zĩndabusarinɔ mì sí,
nɛɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è ń zĩnda sɛ́ lezĩnɔ sɔ̃ɛ.
29 Dii, ḿbe ma fitia ũ,
Dii, nɛɛ̀ ma gusiaa liɛ gupuraa ũ.
30 Kɔ̃n n gbãaao mɛ́ fɔ̃ mà kù kpá karaa,
ma Luda gãzĩ mɛ́ fɔ̃ mà vĩ gũ̀la.
31 Luda kɛ̀kii sɔ̃ yãkɛna bɔɛzina,
Dii yã see vĩro, à wásawasa,
à dɛ sɛngbango ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ nàzinɔnɛ.
32 Dii baasiro, dén Luda ũu?
Wa Luda baasiro, dén gbɛ̀si ũu?
33 Luda bé è ma gba gbãaa,
àmbe è zɛ́ poromɛ súusu.
34 È tó ma gbá kãi gɔ̃ nna lán zɔ̃ pɔ́ bà,
è tó màgɔ̃ táa oo gulezĩnɔ musu.
35 È zĩ̀kana dadamɛ,
ai ma gã̀sã é fɔ̃ à mɔ̀gotɛ̃ sá gá.
36 Nɛɛ̀ n zĩ̀blesɛngbango kpáma,
nɛɛ̀ naɛ ǹ ma tɔ́ bɔ.
37 Nɛɛ̀ ma zɛ́ yàasa kũmɛ,
lɛ ma gbá tón sataro.

38 Ma pɛɛ ma ibɛɛnɔzi ma ń dúgu zɔ̃̀,
mɛ́ɛ ɛara mà suro, sé kɛ̀ ma gaa ma ń dɛdɛ.
39 Ma ń wiwi dúgudugu, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà fɛ̀ɛ dɔro,
aɔ̃ lɛ̀ɛ wà gɔ̃̀ kaɛna ma gbá gĩzĩ.
40 N ma gba gbãaa ma zĩ̀ kào,
ń tò ma ibɛɛnɔ mì nàɛmɛ.
41 Ń tò ma zangurinɔ kpɛɛ lì,
ben ma a ibɛɛ pìnɔ kàatɛ.
42 Aɔ̃ wii lɛ̀, gbɛ̃kee e ń mì síro,
aɔ̃ lɛ́ zù Diizi, èe weńlaro.
43 Ma ń kɛ́ tíkɛtikɛ lán bùsutiti bà,
ma táa òḿma lán zɛ́ guu bɔtɔnga bà.

44 N ma bɔ ma gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛmaziinɔ ɔzĩ,
n ma kɛ boriinɔ mìdee ũ.
Borii kɛ̀ má ń dɔ̃roonɔ è zɔ̀ blemɛ,
45 bori zĩ̀tɔnɔ è na ń sàsaa ma aɛ.
Tó aɔ̃ ma yã mà, aɔ̃è mì siɛmɛ.
46 Aɔ̃ kã è ga,
aɔ̃è bɔ ń zɛki gbãaanɔn kɔ̃n luganao.

47 Dii kuu! Aubarikadeen ma gbɛ̀si ũ!
Wà Luda ma gbɛ̀si ma mìsiri tɔ́ bɔ!
48 Luda bé è gɛ̃ɛ bomɛ,
è tó boriinɔ mì siɛmɛ,
49 è tó mà piti ma ibɛɛnɔn.
N ma gba gbãaa dɛ ma zangurinɔla,
n ma bɔ gbɛ̃ pãsĩnɔ ɔzĩ.
50 Beee yãnzi mɛ́ n sáabu kpá boriinɔ tɛ́,
mɛ́ n tɔ́ kpá, Dii.
51 Dii è zĩ̀ bíta ble kína kɛ̀ à à sɛ̀nɛ,
è gbɛ̃kɛɛ kɛ kína kɛ̀ à à kànɛ,
mamɔma Dauda kɔ̃n ma boriinɔo
ai gurɔ píngi.

23

Yã zãa kɛ̀ Dauda ò

1 Yã zãa kɛ̀ Dauda ò̀n yɛ̀.
Yɛsɛ nɛ́ Dauda yãn yɛ̀,
gbɛ̃ kɛ̀ Luda à gbà gbãaa yã'onamɛ.
Yakubu Luda à kà kí ũ,
àmbe Isarailinɔ lɛ̀dari maaa ũ.
2 Dii Nini yã dàmɛ,
à yã da ma lɛ́n.
3 Isarailinɔ Luda yã ò,
Isarailinɔ Gbɛ̀si bèmɛ:
Tó gbɛ̃ kí blè gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a,
tó à kí blè vĩakɛna Ludanɛ guu,
4 ègɔ̃ dɛ lán ɔfãntɛ̃ bɔɛna gupuraa bàmɛ,
lán gudɔna gukɛ̃kɔ̃ana bà,
lán lou kɛ̀ è tó sɛ̃̀ bɔɛ bà.
5 Ma bɛdeenɔ nna kɔ̃n Ludaoroo?
À bà égɔ̃ kúmao ai gurɔ píngi.
À à yã gɔ̃̀gɔ̃ píngi, à seka vĩro.
Eé ma mìsina yã kɛkɛ à pàparoo?
Eé pɔ́ kɛ̀ má à nii vĩ kpáma píngiroo?
6 Gbɛ̃ pãanɔɔ dɛ lán lɛ̀ bàmɛ,
wè zɔ̃ wà zĩnnamɛ, è sí kũ kyáuro.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi à ɔ páa,
séto àgɔ̃ gɔ̃kɛbɔ ke gò kũna,
è tɛ́ sɔ̃a guu kɛ̀ à kún.

Dauda gɔ̃sagbãaanɔ

8 Dauda gɔ̃sagbãaanɔ tɔ́n yɛ̀. Takemɔ gbɛ̃ Yasɔbeamun zɩ̃̀kari tɔ́de gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ gbɛ̃nsi ũ.
Àmbe à sári sɛ̀ gɔ̃ɔn wàa siigɔ̃ɔnɔzi à ń zɔ̃zɔ̃ ń píngi gurɔ dɔ̃nkɔ̃ zĩ.
9 Gbɛ̃ beee gbɛra Dodai nɛ́ Ɛlɛaza, Ahoa gbɛ̃ kú zɩ̃̀kari gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ tɛ́ dɔ. À kú kɔ̃n Daudao
gurɔɔ kɛ̀ Isarailinɔ kàkɔ̃a aɔ̃ zɩ̃̀ kà kɔ̃n Filisitininɔ zaa Pasadamimu. Isarailinɔ bɔru kpɛɛ,
10 àmbe à fɛ̃ɛ à Filisitininɔ dɛ̀dɛ ai à ɔɔ yã̀a à gbã̀gbã à gɔ̃̀ fɛ̃ɛda pá kũna. Dii tò à zɩ̃̀ blè
maamaa zĩ beeea. Zɩ̃̀kari kpaaanɔ ɛ̀ara wà sù aɔ̃ à lè, mɔde pɔ́nɔ pitina gɛ̀nɔa yãnzimɛ.
11 Gbɛ̃ beee gbɛra Age nɛ́ Sama gusĩsĩde gbɛ̃. Kɛ̀ Filisitininɔ gãli kàkɔ̃a guu kɛ̀ blá bú kún,
Isarailinɔ bàa lɛ̀ńnɛ,
12 àmbe à zɛ̀ à gì bú pì dagura. À bú pì sìḿma à Filisitininɔ dɛ̀dɛ. Dii tò à zɩ̃̀ blè maamaa.
13 Pɔ́kɛ̃gurɔ wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn baaakurinɔ tɛ́, gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ bɔ̀ wà gàa Dauda kiia zaa
Adulamu gbɛ̀wɛɛn. Filisitininɔ gãli bùra kaɛna Rɛfaimu guzurɛn.
14 Gurɔ beeea Dauda kú sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu, Filisitini gudãkparinɔ sɔ̃ɔ kú Bɛtɛlɛmu.
15 Dauda e a bɛ í ni dɛɛ à bè: Dé bé eé gá à Bɛtɛlɛmu bĩilɛ lɔ̀gɔ'i tɔ́mɛɛ?
16 Wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ bé wà gàa wà gɛ̃̀ Filisitininɔ bùran, aɔ̃ Bɛtɛlɛmu bĩilɛ lɔ̀gɔ'i tɔ̀
wà sùo Daudanɛ. Ben èe we à mìro, à kwɛ̀ɛ Dii aɛ sa'o'i ũ.
17 À bè: O'o Dii, mɛ́ fɔ̃ mà í kɛ̀ miro. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gì ń wɛ̃̀ndizinɔ arumɛ. Èe we à mìro.
Wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ yãkɛnan gwe.
18 Zeruya nɛ́ Abisai, Yoabu dãaro bé wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn baaakurinɔ gbɛ̃nsi ũ. Àmbe à sári sɛ̀
gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ basɔɔroonɔzi à ń dɛdɛ, ben à tɔ́ bɔ̀ gɔ̃ɔn baaakuri pìnɔ tɛ́.
19 À tɔ́ bɔ̀ dɛ wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔla, ben à gɔ̃̀ ń gbɛ̃nsi ũ, mɔde à kú wɔ́rɔngɔde tɔ́de
gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ tɛ́ro.
20 Yoyada nɛ́ Bɛnaya, Kabazɛli gbɛ̃n zɩ̃̀kari wɔ́rɔngɔdee ũ. À yãkɛnanɔɔ pari. À Mɔabu
zɩ̃̀kari tɔ́deenɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn plaa. À gɛ̃̀ wɛ̀ɛ guu gurɔɔ kɛ̀ lougbɛ kwɛ̀ɛ, à músu dɛ̀.
21 À Igipiti gɔ̃sagbãaa kɛ̀ sári kũna dɛ̀. À sɔ̃̀zi kɔ̃n gòo à à sári sìa à à dɛ̀o.
22 Yoyada nɛ́ Bɛnaya bé à yã pìnɔ kɛ̀, ben à tɔ́ bɔ̀ wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn baaakuri pìnɔ tɛ́.
23 À tɔ́ bɔ̀ dɛ wɔ́rɔngɔde gɔ̃ɔn baaakuri pìnɔla, mɔde à kú wɔ́rɔngɔ tɔ́de gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ tɛ́ro.
Ben Dauda à dìɛ a dãkparinɔ gbɛ̃nsi ũ.
24 Gɔ̃ɔn baaakuri pìnɔ tɔ́n yɛ̀:
Yoabu dãaro Asahɛli,
doodo nɛ́ Ɛlana Bɛtɛlɛmu gbɛ̃,
25 Arodi gbɛ̃nɔ Sama kɔ̃n Ɛlikao,
26 Paliti gbɛ̃ Ɛlɛzi,
Tɛkoa gbɛ̃ Ikɛsi nɛ́ Ira,
27 Anato gbɛ̃ Abiɛza,

Usa gbɛ̃ Mɛbunai,
28 Ahoa gbɛ̃ Salamɔ,
Nɛtofa gbɛ̃ Marai,
29 Nɛtofa gbɛ̃ Baana nɛ́ Ɛlɛbu,
Gibɛa kɛ̀ kú Bɛyãmi bùsun gbɛ̃ Ribai nɛ́ Itai,
30 Piratɔ̃ gbɛ̃ Bɛnaya,
Gaasi guzurɛ gbɛ̃ Idai,
31 Araba gbɛ̃ Abialabɔ̃,
Bahurimu gbɛ̃ Azamavɛ,
32 Salaboni gbɛ̃ Ɛliabu,
Yasɛ̃ nɛ́nɔ,
33 gusĩsĩde gbɛ̃ Sama nɛ́ Yonatã,
gusĩsĩde gbɛ̃ Saraa nɛ́ Ahiamu,
34 Maaka gbɛ̃ Asabai nɛ́ Ɛlifɛlɛti,
Gilo gbɛ̃ Aitofɛli nɛ́ Ɛliamu,
35 Kamɛli gbɛ̃ Ɛzɛro,
Larubu bori Parai,
36 Zoba gbɛ̃ Natã nɛ́ Igali,
Gada bori Bani,
37 Amɔni bori Zɛlɛki,
Bero gbɛ̃ Narai, Zeruya nɛ́ Yoabu zɪ̃̀kapɔnɔsɛri,
38 Yɛta gbɛ̃nɔ Ira kɔ̃n Garɛbuo
39 kɔ̃n Iti bori Uriao.
Aɔ̃ píngi aɔ̃ɔ gɔ̃ɔn baaakuri awɛɛswɛɛplaamɛ.

24

Dauda zɪ̃̀kpɛɛnɔ narona

1 Dii ɛ̀ara à pɔ fɛ̃̀ Isarailinɔzi, ben à Dauda dà à ɔ kà yãzi à bè: Ǹ gá ǹ Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ
naro.
2 Ben kí bè Yoabunɛ kɔ̃n zɪ̃̀kpɛ gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ à bè: À Isaraili boriinɔ bùsu para sɛna
zaa Dani ai à gá pɛ́ Bɛsɛbaa, à zɪ̃̀karinɔ naro lɛ mà e mà ń pari lɛ́ dɔ̃.
3 Ben Yoabu bè kínɛ: Ma dii kí, Dii n Luda n gbɛ̃nɔ kɔ̃nnɛ lɛo basɔɔro ǹ wɛ́ɛ siàlɛ, mɔde ma
dii kí, à kɛ̀ dia ń yezi ǹ kɛ lɛɛ?
4 Baa kɔ̃n beeeo kí yã Yoabu kɔ̃n zɪ̃̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ blè, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ kí kiia aɔ̃ gàa Isarailinɔ naro.
5 Kɛ̀ aɔ̃ bikũ̀ Yodaa, ben aɔ̃ bùra kàɛ Aroa saɛ. Wɛ́tɛ pì kú guzurɛmmɛ. Ben aɔ̃ lili ò Gada
bùsun ai Yaza.
6 Aɔ̃ lili ò Giliada bùsun aɔ̃ gàa Kadɛsi, Itinɔ bùsun ai Daniyani, ben aɔ̃ gàa Sidɔ̃ kpa.
7 Aɔ̃ gàa Taya wɛ́tɛ bĩideen kɔ̃n Ivi wɛ́tɛnɔ kɔ̃n Kanaa wɛ́tɛnɔ píngi, ben aɔ̃ gàa Yudanɔ bùsu
sɔɔmɛtɛ kpa ai Bɛsɛba.
8 Aɔ̃ lili ò bùsu pìn píngi. Mɔ kɛ̃ndo kɔ̃n gurɔ barooo gbɛra aɔ̃ ɛ̀ara wà sù Yerusalɛmu.
9 Ben Yoabu gbɛ̃ kɛ̀ à ń naronɔ lɛ́ ò kínɛ. Isaraili gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ fɛ̃ɛdaa dɔ̃ɔnɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa
siigɔ̃. Yudanɔ sɔ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa plaa kpɛ́ basɔɔro.
10 Gbɛ̃ pìnɔ narona gbɛra Dauda kú tóadɔ̃yãa guu, ben à bè Diinɛ: Ma durun kɛ̀ yã pì kɛna
guu maamaa. Dii, mamɔma n zɔ̀bleri, ǹ ma taari kɛ̃mɛ sa, zaakɛ ma yɔ̃nkɔyã kɛ̀.
11 Ai Dauda gɔ̃ gá fɛɛ kɔngɔ, Dii yã dìdi annabi Gada, Dauda wɛ́ɛgupu'eria à bè:
12 Ǹ gá ǹ o Daudanɛ kɛ̀ ma bè, mɛ́ yã mɛ̀n aagɔ̃ kpáɛ à aɛzĩ. À yã pìnɔ doke gwa à sɛ́, mɛ́
kɛnɛ.
13 Ben Gada gàa à Dauda lè à bènɛ: Dekaa kana n bùsun wɛ̃̀ swɛɛplaaa ke n ibɛɛnɔ pɛɛnanzi
ǹ bàa lɛ́ńnɛ mɔ aagɔ̃ ke gagyãa gɛ̃na n bùsun gurɔ aagɔ̃, à kpareen ń sɛ̀? Ǹ laasuu lɛ́a ǹ gwa,
mɛ́ gá mà o Luda kɛ̀ ma zĩinɛ.
14 Ben Dauda bè Gadanɛ: Má kú nawɛ̃a bíta guu. Má sì wà lɛ́ɛ wà da Dii ɔzĩ, zaakɛ à wɛ̃nda
vĩ maamaa. Àton tó mà lɛ́ɛ mà da gbɛ̃ntee ɔzĩro.
15 Ben Dii tò gagyãa gɛ̃̀ Isarailinɔn zaa kɔngɔ beeea ai gurɔɔ kɛ̀ à zɛ̀o. Sɛna zaa Dani ai à gàa
pɛ́ Bɛsɛbaa Isarailinɔ gàga gɔ̃ɔn bɔrɔ baaagɔ̃ akuri.
16 Kɛ̀ malaika ɔ bɔ̀ à Yerusalɛmudeenɔ kaatɛ, Dii a nɔ̀sɛ lìɛ yã pì musu, ben à bè malaika kɛ̀
èe ń kaatɛɛ pìnɛ: Ǹ zɛ lɛ! Ǹ n ɔɔ sɔkpa sa. Yebusi bori Arauna blɛwɛɛgbɛ̃kiin Dii malaika pì
kún.
17 Gurɔɔ kɛ̀ Dauda malaika pì è èe ń dɛdɛɛ, à bè Diinɛ: Mámbe ma durun kɛ̀ ma taari kɛ̀.
Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́ ma kpàsa sãanɔmɛ, aɔ̃ɔe yãke kɛro. Ǹ tó n pɔfɛ̃ pita mapi kɔ̃n ma de bɛdeenɔa.

18 Zĩ beeea Gada gàa à Dauda lè à bènɛ: Ǹ gá Dii gbãgbãkii bo Yebusi bori Arauna
pɔ́wɛɛgbɛ̃kiia.
19 Ben Dauda gàa lán Dii à yã ò Gadanɛ nà.
20 Kɛ̀ Arauna wɛ́ɛ zù, à è kí kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ e mɔɔ a kiia, ben à gàa à kùɛnɛ à dàɛ a puua
21 à bè: Ma dii kí, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ mɔɔ mamɔma n zɔ̀bleri kiia lɛɛ? Dauda wèàla à bè: Ma mɔ
mà n pɔ́wɛɛgbɛ̃ki lúmma mà Dii gbãgbãkii bommɛ, lɛ gagyãa pì e à go gbɛ̃nɔa yãnzi.
22 Ben Arauna bè Daudanɛ: Ma dii kí, ǹ pɔ́ kɛ̀ kɛ̀nnɛ maaa sɛ́ ǹ saa oo. Ǹ zùnɔ gwa sa'opɔ
ũ. Ǹ pɔ́wɛɛgbɛ̃gonɔ kɔ̃n gbóngonɔ sɛ́ɛ yàka ũ.
23 Kí, ma n gbaa píngi. Arauna ɛ̀ara à bènɛ dɔ: Dii n Luda sínnɛ.
24 Ben kí bènɛ: Auo! Mɛ́ lúmmamɛ, mɛ́ à fĩa bonnɛ. Mɛ́ saa o Dii ma Ludaa pã fĩabosairo. Ben
à pɔ́wɛɛgbɛ̃kii pì kɔ̃n zùnɔ lùa kondogi baplaa akuri.
25 Ben à Dii gbãgbãkii bò gwe à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ òa kɔ̃n kɛnnakɔ̃o sa'opɔnɔ. Dii
sìnɛ à bùsu yã musu, ben gagyãa pì zɛ̀.

KINANƆ TAKADA KAAKU

Sulemanu kíblena 1:1-2:46
Kí Sulemanu yã 3:1-11:43
Yudanɔ kɔ̃n Isarailinɔ kɔ̃kpaatɛna 12:1-16:34
Ilia yã 17:1-22:54

Adonia a zĩnda kana kí ũu
1 Gurɔɔ kɛ̀ kí Dauda zi kȕ kótokoto, baa tó wà bisanɔ kùàla, ĩa ègɔ̃ kpɛɛ à dɛɛmɛ.
2 Ben à ìbanɔ bènɛ: Wa dii kí, ǹ tó wà nɔkparɛ wɛtɛnnɛ, àgɔ̃ zĩi kɛɛnnɛ àgɔ̃ n gwaa, àgɔ̃ daɛɛ
n saɛ lɛ ĩa tón n dɛ dɔro.
3 Ben wà gàa wà kpáɛ kɛ̀ nɔkparɛ maaazi Isarailinɔ bùsun píngi, ben wà bɔ̀ Sunɛmu nɔgbɛ̃
Abisagaa, wà à sɛ̀ wà sùo kínanɛ.
4 Nɔkparɛ pì nɛ́ nɔ maaamɛ. Ègɔ̃ kína gwaa àgɔ̃ zĩi kɛɛnɛ, mɔde kí à dɔ̃ nɔgbɛ̃ ũro.
5 Dauda naɔ̃ Agi nɛ́ Adonia a zĩnda dìɛ kɛ̀ a ka, ben à bè ámbe é kí ble. Ben à sɔ̃goronɔ sɛ̀ kɔ̃n
sɔ̃deenɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn baplaa akuri kɛ̀ aɔ̃égɔ̃ bàa lɛɛ wàgɔ̃ tɛ́arɛ aɛnɔ.
6 À dee e kpãkɛ̃zi ziki à be, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ kɛɛ lɛɛro. Àpi sɔ̃ nɛ́ gɔ̃ maaamɛ. Abusalomu bé à yɔ̃
mì à kpàa.
7 Ben à lɛdolɛ kɛ̀ kɔ̃n Zeruya nɛ́ Yoabuo kɔ̃n sa'ori Abiatao, ben aɔ̃ zɛ̀o.
8 Mɔde sa'ori Zadɔki kɔ̃n Yoyada nɛ́ Bɛnayao kɔ̃n annabi Natão kɔ̃n Simɛio kɔ̃n Dauda
gbɛ̃nnanɔ kɔ̃n à dogarinɔɔ e zɛoro.
9 Adonia saa ò kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zùnɛ mɛ̀kpananɔ Mlɛ̃̀gbɛ kɛ̀ kú Ɛnlogɛli saɛa. À a
dãaro kínɛnɔ sìsi ń píngi kɔ̃n Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ kína ìba ũunɔ ń píngi.
10 Èe annabi Natã sísiro ke Bɛnaya ke Dauda dogarinɔ ke a zĩnda dãaro Sulemanu.
11 Ben Natã gàa à Sulemanu da Basɛba là à bè: Nɛ́ɛ ma kɛ̀ Agi nɛ́ Adonia kí blè wa dii kí
Dauda dɔ̃na sairoo?
12 Tɔ̀, ǹ tó mà lɛ́ damma sa lán nɛ́ kɛ nà, ǹ n zĩnda mì sí kɔ̃n n nɛ́ Sulemanu pɔ́o.
13 Ǹ fɛɛ ǹ gá kí Dauda le ǹ benɛ, kɛ̀ à la dànnɛ yã à bè n nɛ́ Sulemanu bé eé kí ble a gɛ̃ɛ ũ à
vɛ̃ɛ a kpatan sɔ̃ nɛ́? À kɛ̀ dia Adonia gɔ̃̀ kí ũu?
14 Gurɔɔ kɛ̀ ń kpɛ́ nɛ́ɛ yã oonɛ, mɛ́ gɛ̃ mà yã'i kaara se.
15 Ben Basɛba gàa à kína lè à kpɛ́n, guu kɛ̀ Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga e à gwaan. Kí sɔ̃ zi kȕ.
16 Basɛba kùɛ à mì pɛɛnɛ, ben kí à là à bè: Bɔ́n ń yezi?
17 À wèàla à bè: Ma dii, ḿbe ń sì mamɔma n zɔ̀blerinɛ kɔ̃n Dii n Luda tɔ́o, n bè ma nɛ́
Sulemanu bé eé kí ble n gɛ̃ɛ ũ à vɛ̃ɛ n kpatan.
18 Tia sɔ̃ ma dii kí, Adonia bé à kɛ̀ kí ũ, bensɔ̃ ń à yã dɔ̃ro.
19 À saa ò kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zùnɛ mɛ̀kpananɔ kɔ̃n sãanɔ paripari, à n nɛ́nɔ sìsi ń píngi kɔ̃n sa'ori
Abiatao kɔ̃n zĩ̀kpɛ dɔn'aɛde Yoabuo, mɔde èe n zɔ̀bleri Sulemanu sísiro.
20 Ma dii kí, ḿbe Isarailinɔ píngi sɔ̃kpanzi, wà ma tó dé bé eé kɛ kí ũ n gbɛ̀n.
21 Ma dii kí, tó n gaa n dezinɔ kúkiia, mapi kɔ̃n ma nɛ́ Sulemanuo, weégɔ̃ wa gwaa
taarideenɔ ũmɛ.
22 Kɛ̀ à kpɛ́ èe yã oo kɔ̃n kínao, ben annabi Natã mɔ̀.
23 Wà ò kínɛ kɛ̀ annabi Natã kú kɛ̀. Ben Natã gɛ̃̀ à kùɛ kínanɛ à dàɛ a puua
24 à bè: Ma dii kí, ḿbe n bè Adonia kɛ kí ũ à vɛ̃ɛ kpatan n gɛ̃ɛ ũɔ́?
25 Zaakɛ à gàa à saa ò gbȁa kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n zùnɛ mɛ̀kpananɔ kɔ̃n sãanɔ paripari. À n nɛ́nɔ sìsi
ń píngi kɔ̃n n zĩ̀kpɛ dɔn'aɛdeeo kɔ̃n sa'ori Abiatao. Aɔ̃ɔe pɔ́ bleeo, wèe í mii tia, aɔ̃ɔe bee: Luda
kí Adonia dɔ̃ kɔ̃n aafiao!
26 Mɔde èe mamɔma n zɔ̀bleri sísiro ke sa'ori Zadɔki ke Yoyada nɛ́ Bɛnaya ke n zɔ̀bleri
Sulemanu.
27 Ma dii kí, ase lɛ n kɛ̀ lɛɛ, ben n gi gbɛ̃ kɛ̀ eé vɛ̃ɛ kpatan n gɛ̃ɛ ũu o wamɔwa n
zɔ̀blerinɔnɛziɔ́?

Sulemanu kana kí ũ
28 Ben kí Dauda bè: À Basɛba sísimɛ. Kɛ̀ Basɛba mɔ̀ à gɛ̃̀, à mɔ̀ à zɛ̀ kí aɛ.
29 Ben kína la dànɛ à bè: Kɔ̃n Dii kuunao! Àmɔ kɛ̀ à ma bɔ nawɛ̃a píngi guu.
30 Ladana kɛ̀ má kɛ̀nnɛ kɔ̃n Dii Isarailinɔ Luda tɔ́o, ma bè n nɛ́ Sulemanu bé eé kí ble ma
gbɛ̀n à vɛ̃ɛ kpatan ma gɛ̃ɛ ũ, mɛ́ papa gbȁa kãnkãmmɛ.
31 Ben Basɛba kùɛ à mì pɛɛ tɔɔtɛ kínanɛ à bè: Ma dii kí Dauda, Luda n dɔ̃ kɔ̃n aafiao gurɔ
píngi!

[32] Ben kí Dauda bè: À sa'ori Zadɔki sísimɛ kɔ̃n annabi Natão kɔ̃n Yoyada nɛ́ Bɛnayao. Kɛ̀ aɔ̃
mɔ̀ kína kiia,
[33] à bèńnɛ: À ma ìbanɔ kakɔ̃a é ma nɛ́ Sulemanu sɛ́ à à di ma bãagãsɔ̃a, é gáo Giɔ̃.
[34] Gwen sa'ori Zadɔki kɔ̃n annabi Natão é nɔ́si kúa aɔ̃ à ká Isarailinɔ kí ũ, é kuru pɛ́ à wii lɛ́
à be: Luda kí Sulemanu dɔ̃ kɔ̃n aafiao!
[35] Beee gbɛra é suo, eé vɛ̃ɛ kpatan àgɔ̃ kí blee ma gbɛ̀n. Àmbe má dìɛ Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ
dɔn'aɛdee ũ.
[36] Ben Yoyada nɛ́ Bɛnaya bè kínanɛ: À kɛ lɛ! Dii n Luda n lɛ́gbɛ sí ma dii kí!
[37] Lán Dii kúnyo nà ma dii kí, àgɔ̃ kú kɔ̃n Sulemanuo lɛ, à à kíkɛ sɛ́ lezĩ dɛ n pɔ́la se.
[38] Ben sa'ori Zadɔki kɔ̃n annabi Natão kɔ̃n Yoyada nɛ́ Bɛnayao kɔ̃n dogarinɔ gàa wà
Sulemanu dì kí Dauda bãagãsɔ̃a, aɔ̃ gàa zɛnɛ Giɔ̃.
[39] Ben sa'ori Zadɔki nɔ́si tùu sɛ̀ Dii kpɛ́n, à nɔ́si pì kù Sulemanua. Ben wà kuu pɛ̀, baade
píngi wii lɛ̀ wà bè: Luda kí Sulemanu dɔ̃ kɔ̃n aafiao!
[40] Ben baade píngi bɔ̀ wà tɛ̀zi, aɔ̃ɔe suu aɔ̃ɔe gaasia pɛɛ, aɔ̃ɔe pɔnnaa kɛɛ maamaa ai tɔɔtɛ
nìgã kĩi kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛɛ pì yãnzi.
[41] Kɛ̀ Adonia kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ à ń sisinɔ pɔ́ blè wà yȁa, aɔ̃ɔe mɔɔ fɛɛ, ben aɔ̃ kĩi pì mà. Kɛ̀ Yoabu
kuru'ɔ pì mà, ben à bè: Bɔ́ zɔka bé à dɔ wɛ́tɛ guu lɛɛ?
[42] Èe yã pì o à yȁaro, ben sa'ori Abiata nɛ́ Yonatã gàa káo gɔ̃ɔ. Ben Adonia bè: Ǹ gɛ̃. Gbɛ̃
bɛ̀ɛdeen n ũ, mɛ́ɛ sii baaru nnaan n suo.
[43] Ben Yonatã bè Adonianɛ: Lɛnlo! Wa dii kí Dauda Sulemanu kpà kpatan.
[44] À sa'ori Zadɔki kɔ̃n annabi Natão kɔ̃n Yoyada nɛ́ Bɛnayao kɔ̃n a dogarinɔ gbàrɛ aɔ̃ gáo,
ben aɔ̃ gàa wà à dì kína bãagãsɔ̃a.
[45] Ben sa'ori Zadɔki kɔ̃n annabi Natão nɔ́si kùa aɔ̃ à kà kí ũ zaa Giɔ̃. Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ gwe, aɔ̃ sù kɔ̃n
pɔnnakɛnao, ben wɛ́tɛ lògo. Kĩi kɛ̀ á màn gwe.
[46] Baa diamɛ Sulemanu vɛ̃ɛ kpatan kɔ̀.
[47] Ben wa dii kí Dauda ìbanɔ mɔ̀ wà ì kpàa se, aɔ̃ bè Luda Sulemanu tɔ́ bɔ dɛ à pɔ́la! Luda à
kíkɛɛ gba gbãaa dɛ à pɔ́la! Ben Dauda mì nàɛ à dɔnzi kɛ̀ Diinɛ a daɛbɔa
[48] à bè: Wà Dii Isarailinɔ Luda sáabu kpá, kɛ̀ à tò ma wɛ́ɛ sì ma gɛ̃ɛ kana kí ũlɛ gbȁa.
[49] Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ Adonia ń sisinɔɔ mà lɛ, ben aɔ̃ làakari fɛ̀ɛ, baade a zɛ́ kȕ.
[50] Kɛ̀ Adonia e vĩa kɛɛ Sulemanunɛ yãnzi, ben à fɛ̀ɛ à gàa à nà Dii gbãgbãkiizi, à a koba kȕ.
[51] Ben wà bè Sulemanunɛ: Adonia e vĩa kɛɛnnɛ, à gàa à nà Dii gbãgbãkiizi à à koba kũna,
èe bee ǹ la da amɔa n zɔ̀blerinɛ gbȁa, kɛ̀ nɛ́ a dɛro.
[52] Ben Sulemanu bè: Tó à a zĩnda kũna dɔ̃ gbɛ̃ maaa ũ, baa à mìkã wɛ́n do eé lɛ́ɛ tɔɔtɛro. Tó
wà gà wà à zaa ke èa sɔ̃, à gàmɛ.
[53] Ben kí Sulemanu gbɛ̃nɔ zȉ, aɔ̃ Adonia gò Dii gbãgbãkiia. Kɛ̀ Adonia pì mɔ̀ à kùɛnɛ, ben
Sulemanu bènɛ: Ǹ tá n bɛ.

2

Dauda lɛ́diɛna Sulemanunɛ

[1] Kɛ̀ Dauda gagurɔɔ kà kĩi, à lɛ́ dìɛ a nɛ́ Sulemanunɛ à bè:
[2] Mɛ́ɛ gaa anduna gbɛ̃ píngi gákiia. Ǹ zɛ gbãa, nɛ́ n zĩnda ɔdɔa kɛ̀ nɛ́gɔ̃gbɛ̃n n ũ!
[3] Ǹgaegɔ̃ Dii n Luda yãnɔ kũna, nɛ́gɔ̃ tɛ́ à zɛ́zi, nɛ́gɔ̃ à ɔdɔkii gwaa, nɛ́gɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna
kɔ̃n à dokayãnɔ kɔ̃n à yã'onnɛnanɔ, lán à kú Musa doka takadan nà, yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ píngi égɔ̃
bɔɔ maa, n tá píngi égɔ̃ nna.
[4] Lɛn Dii é yã kɛ̀ à òmɛɛ papa lɛ à bè, tó ma nɛ́nɔ ń zĩnda kũna dɔ̃ bensɔ̃ aɔ̃ɔ tɛ́ ma zɛ́zi kɔ̃n
nɔ̀sɛo do kɔ̃n pɔyezinao píngi, ma boriinɔ égɔ̃ vɛ̃ɛna Isarailinɔ kpatan gurɔ píngi.
[5] Ń yã kɛ̀ Zeruya nɛ́ Yoabu kɛ̀mɛɛ dɔ̃, lán à Isaraili zȉkpɛ dɔn'aɛde gɔ̃ɔn plaaanɔ dɛ̀dɛ nà, Nɛɛ
nɛ́ Abana kɔ̃n Yɛta nɛ́ Amasao. À gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀dɛ, èe kɛ sɔ̃ zȉ gurɔnlo. Aɔ̃ aru gɔ̃̀ à musu, à kù à
asaaa kɔ̃n à kyateenɔ.
[6] Ǹ yã kɛnɛ n ɔ̃ndɔ̃na lɛ́n. Ǹton tó à mìkã pura kũ gbasa à daɛ miran yĩi guuro.
[7] Ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛ Giliada gbɛ̃ Bazilai nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ. Ǹ ń diɛ gbɛ̃ kɛ̀ égɔ̃ pɔ́ blee lɛdoonɔ tɛ́, zaakɛ
aɔ̃mbe aɔ̃ zɛ̀mao gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ bàa sii n vȉi Abusalomunɛ.
[8] Bɛyãmi bori Gera nɛ́ Simɛi, Bahurimu gbɛ̃ kúnyo dɔ. À ma ka pãsĩpãsĩ gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ gaa
Manaimu. Kɛ̀ à mɔ̀ à ma le Yodazi, má sìnɛ kɔ̃n Diio kɛ̀ mɛ́ à dɛro.
[9] Baa kɔ̃n beeeo ǹton à tó pã wɛ́ɛtãmma sairo. Ń ɔ̃ndɔ̃, ń dɔ̃ dian nɛ́ kɛnɛ nà à ga zɛ́gbãn à
gɛ̃ miran.
[10] Ben Dauda gà. Yerusalɛmu fáandi kɛ̀ wà à vȉin wè be Dauda wɛ́tɛ.
[11] À kɛ̀ Isarailinɔ kí ũ ai wɛ̃̀ baplaa, Ɛblɔnu wɛ̃̀ swɛɛplaa, Yerusalɛmu wɛ̃̀ baaakuri
awɛɛ'aagɔ̃.

12 Sulemanu vɛ̀ɛ a de gbɛ̀n bensɔ̃ à kpata kãsãa pɛɛna.

Adonia gana

13 Agi nɛ́ Adonia gàa à Sulemanu da Basɛba lè, ben Basɛba à là à bè: Aafian n mɔɔ́? À wèàla
à bè: Aafiamɛ!
14 Adonia ɛ̀ara à bè: Má yã vĩ mà onnɛ. Basɛba bè: Ǹ o!
15 Ben Adonia bè: Ń dɔ̃ kɛ̀ kpata nɛ́ ma pɔ́mɛ yã. Isarailinɔ wɛ́ɛ kúma ń píngi mà kɛ ń kí ũ,
ben yã lìɛ, ma dãaro bé à kpata blè, zaakɛ Dii bé à à kà.
16 Tia sa yã mɛ̀n doon mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛmma, ǹton gí kɛmɛziro. Basɛba bè: Ǹ o!
17 Ben à bè: Ǹ wɛ́ɛ kɛmɛ kí Sulemanua à Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga kpáma nɔɔ ũ, zaakɛ eé
gíonnɛro.
18 Basɛba bènɛ: Tɔ̀, mɛ́ onɛnnɛ.
19 Kɛ̀ Basɛba gàa à kí Sulemanu lè Adonia yã pì musu, ben kína pì fɛ̀ɛ à gàa à dààlɛ à kùɛnɛ,
ben à ɛ̀ara à mɔ̀ à vɛ̀ɛ a kíblekitan. Ben wà mɔ̀ Basɛbanɛ kɔ̃n kíblekita pãndeo, ben à vɛ̀ɛ kí
ɔplaazi.
20 Basɛba bè: Pɔ́ken má yezi mà wɛ́ɛ kɛmma, ǹton ma tɛ̃ro. Ben kí bè: Ǹ wɛ́ɛ kɛ Naa, mɛ́ n
tɛ̃ro.
21 Ben Basɛba bè: Ǹ tó wà Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga kpá n vĩ̀i Adoniaa à à sɛ́ nɔɔ ũ.
22 Ben kí Sulemanu a da là à bè: Bɔ́yãnzin nɛ́ɛ Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga wɛ́ɛ kɛɛ Adonianɛzi?
Ǹ kpata wɛ́ɛ kɛnɛ gɔ̃ɔmɛee! Zaakɛ ma vĩ̀imɛ. Nɛ́ɛ kpata wɛ́ɛ kɛɛnɛ kɔ̃n sa'ori Abiatao kɔ̃n
Zeruya nɛ́ Yoabuomɛ.
23 Ben kí Sulemanu sì kɔ̃n Diio à bè: Tó Adonia e kora a wɛ̃̀ndizi yã kɛ̀ à wɛ́ɛ kɛ̀ kɛ̀ yãnziro,
Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
24 Zaakɛ Dii ma ka kpatan, à ma diɛ ma de Dauda gɛ̃ɛ ũ, à ma borii gbà gbãaa lán à à lɛ́ gbɛ̃̀
nà, má sì kɔ̃n Diio Adonia é ga gbã̀amɛ.
25 Ben kí Sulemanu Yoyada nɛ́ Bɛnaya dà, à gàa à Adonia lɛ̀ à dɛ̀.

Sulemanu pɛna Abiataa kɔ̃n Yoabu ganao

26 Kína bè sa'ori Abiatanɛ: Ǹ ɛara ǹ tá n guun Anato. À kɔ̃ sìo ǹ gamɛ, mɔde mɛ́ n dɛ tiaro,
zaakɛ ḿbe n Dii Luda àkpati sɛ̀ n dɔo ma de Daudanɛ aɛ, bensɔ̃ n zɛo à nawɛ̃a píngi guu.
27 Lɛn Sulemanu pɛ̀ Abiataa lɛ, à à bɔ̀ Dii gbãgbãna zĩin, lɛ yã kɛ̀ Dii ò Ɛli bɛdeenɔ musu zaa
Silo e à papa yãnzi.
28 Kɛ̀ Yoabu yã pì baaru mà, ben à bàa sì à gàa Dii bisakuta kiia, à nà Dii gbãgbãkiizi à à
koba kũ̀. Yoabu zɛ̀ kɔ̃n Adoniaomɛ yã, mɔde èe zɛ kɔ̃n Abusalomuoro.
29 Wà ò kí Sulemanunɛ kɛ̀ Yoabu bàa lɛ̀ à gàa Dii bisakuta kiia, à kú sa'okii pì saɛ, ben
Sulemanu bè Yoyada nɛ́ Bɛnayanɛ à gá à yãao gwe.
30 Kɛ̀ Bɛnaya kà Dii bisakuta kiia, à bènɛ: Kína bè ǹ bɔ gwe! Ben Yoabu bè: Auo! Gura kɛ̀n
mɛ́ gan. Ben Bɛnaya gbɛ̃nɔ zĩ̀ kínaa à bè: Lán Yoabu wèmala nàn yɛ̀.
31 Ben kína bènɛ: Ǹ kɛnɛ lán à ò nà. Ǹ à dɛ, nɛ́ à vĩi, lɛ à gbɛ̃dɛna pã yã tón wí mapi kɔ̃n ma
de bɛdeenɔ musuro.
32 Dii é tó à gbɛ̃dɛna yã wí à musu, zaakɛ à lɛ̀ɛ taarisaide gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ aɔ̃ maaa dɛalaanɔa.
À Nɛɛ nɛ́ Abana, Isaraili zĩ̀kpɛ dɔn'aɛde kɔ̃n Yɛta nɛ́ Amasa, Yuda zĩ̀kpɛ dɔn'aɛdeeo dɛ̀dɛ ma
de lɛ́ saɛ.
33 Aɔ̃ dɛna yã égɔ̃ wii Yoabu kɔ̃n a boriinɔ musu gurɔ píngi, mɔde Dii égɔ̃ Dauda kɔ̃n a boriinɔ
kɔ̃n a uao kɔ̃n a kpatao gbaa aafia gurɔ sãnda píngia.
34 Ben Yoyada nɛ́ Bɛnaya gàa à Yoabu lɛ̀ à dɛ̀, ben wà à vĩ̀i a bɛ zaa gbáan.
35 Ben kína Yoyada nɛ́ Bɛnaya dìɛ zĩ̀kpɛ dɔn'aɛdee ũ Yoabu gbɛ̀n, sa'ori Zadɔki sɔ̃, Abiata
gbɛ̀n.

Simɛi gana

36 Kína gbɛ̃nɔ zĩ̀ aɔ̃ Simɛi sìsi, ben à bènɛ: Ǹ bɛɛ bo Yerusalɛmu kɛ̀ ǹgɔ̃ kún. Ǹton bɔ bɛa kɛ̀ ǹ
gá gukearo.
37 Ǹgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn zĩ kɛ̀ n bikũ̀ Kidironua, n gan gwe. Mɔde ḿbe n n zĩnda dɛ̀.
38 Ben Simɛi bè kínɛ: Yã maaan ń ò ma dii kí. Mamɔma n zɔ̀bleri mɛ́ kɛ lán ń ò nà. Ben à
kú Yerusalɛmu lɛ ai à gì kɛ̀.
39 Wɛ̃̀ aagɔ̃ɔ gbɛra Simɛi zɔ̀ gɔ̃ɔn plaaanɔ bàa sì wà tà Maaka nɛ́ Akisi, Gata kína kiia, ben
wà bè Simɛinɛ: N zɔ̀nɔɔ kú Gata.
40 Ben Simɛi fɛ̀ɛ à gàari yì a zaakinɛ, à gàa Akisi kiia Gata a zɔ̀ pìnɔ wɛtɛ. Kɛ̀ à ń é, ben à ń
sɛ́ɛ Gata à sùńyo.
41 Ben wà ò Sulemanunɛ, Simɛi bɔ̀ Yerusalɛmu à gàa Gata à ɛ̀ara à sù.

42 Ben kína gbɛ̃nɔ zì̃ aɔ̃ Simɛi sìsiare, ben à bènɛ: Má tò ń sì kɔ̃n Diio, ben ma lɛ́ dàmma ma
bè, zĩ kɛ̀ n bɔ kɛ̀ n gaa gukea, ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n gamɛ. Ben ń bèmɛ, yã maaamɛ, ń mà.
43 Bɔ́yãnzin n bɔ ladana kɛ̀ ń kɛ̀ kɔ̃n Dii tɔ́o kpɛɛzi kɔ̃n yã kɛ̀ má dànnɛɛo?
44 Ben kína ɛ̀ara à bènɛ dɔ: Yã zaaa kɛ̀ ń kɛ̀ ma de Daudanɛ dɔngu píngi. Dii bé eé tó à zaaa
pì wí n musu sa,
45 mɔde eé aubarika damagu à tó Dauda kpata kãsãa gɔ̃ pɛɛna ai gurɔ sãnda píngia.
46 Kína Yoyada nɛ́ Bɛnaya dà, ben à gàa à Simɛi lɛ̀ à dɛ̀. Lɛn Sulemanu kpata kãsãa pɛ̀ɛ lɛ.

3

Sulemanu ɔ̃ndɔ̃ wɛ́ɛkɛna

1 Sulemanu lɛdolɛ kɛ̀ kɔ̃n Igipiti kí Fili'aunao, à à nɛ́nɔgbɛ̃ sɛ̀ nɔɔ ũ à sùo Dauda wɛ́tɛn àton
a bɛ kɔ̃n Dii uao kɔ̃n Yerusalɛmu bĩio bo à mì dɛ.
2 Gurɔ beeea wèe kpɛ́ bo Diinɛ kɔ̀ro, ben wègɔ̃ saa oo kpiii musu tãagbãgbãkiinɔa.
3 Sulemanu ye Diizi, à a de Dauda yãdiɛnanɔ kũna, mɔde è saa o gbãgbãkii pìnɔa, ben ègɔ̃
tuaetiti kpata gwe.
4 Ben à gàa saa o zaa Gibiɔ̃, zaakɛ gbãgbãkii pì bé à dɛ à kpaaanɔla. À sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n
à tɛ́ kũ ò gwe mɛ̀n wàa sɔɔro.
5 Gwen Dii bɔ̀ à mɔ̀zi nanaa guu gwãavĩ à bè: Ǹ pɔ́ kɛ̀ ń yezi wɛ́ɛ kɛma.
6 Ben Sulemanu bè: N gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ n zɔ̀bleri ma de Daudanɛ maamaa, kɛ̀ à dɛnnɛ gbɛ̃ maa
náanɛde nɔ̀sɛpuradee ũ yãnzi. N gbɛ̃kɛ bíta kɛ̀nɛ, ń tò mamɔma à nɛ́ e kí blee à gɛ̃ɛ ũ gbɛ̀a
kɛ̀a.
7 Tia sa Dii ma Luda, n mamɔma n zɔ̀bleri kà kí ũ ma de Dauda gbɛ̀n. Nɛ́ féten ma ũ, má
yãke gbá dɔ̃ro.
8 Mamɔma n zɔ̀bleri, má kú n gbɛ̃ kɛ̀ ń sɛ̀nɔ tɛ́. Aɔ̃ɔ pari, weé fɔ̃ wà ń naro wà ń lɛ́ dɔ̃ro.
9 Ǹ mamɔma n zɔ̀bleri gba ɔ̃ndɔ̃ɔ, lɛ màgae yã gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a, màgɔ̃ à maaa dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n
à zaaao. Tó lɛnlo, dian mɛ́ kɛ nà mà yã gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃ pari daa pìnɔnɛ?
10 Yã kɛ̀ Sulemanu wɛ́ɛ kɛ̀ pì kɛ̀ Diinɛ,
11 ben à bènɛ: Zaakɛ yã kɛ̀ ń wɛ́ɛ kɛ̀n gwe, nɛ́ɛ wɛ̃̀ndi gbɛ̀a wɛ́ɛ kɛro ke auziki ke n ibɛɛnɔ
gaa, séde yãgɔ̃gɔ̃na a zɛ́a dɔ̃nan ń wɛ́ɛ kɛ̀,
12 mɛ́ kɛ lán ń wɛ́ɛ kɛ̀ nà, mɛ́ n gba ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ɛo. Gbɛ̃ kee kuu n ã ke n gbɛra kɛ̀ eégɔ̃
ɔ̃ndɔ̃ lán n bàro.
13 Mɛ́ pɔ́ kɛ̀ nɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛro kpámma dɔ. Mɛ́ n gba auziki kɔ̃n gakuio píngi ai n wɛ̃̀ndi lɛ́n. Kína
ke é ká n ũro.
14 Tó ń tɛ́mazi, bensɔ̃ ń ma yã'onnɛnanɔ kɔ̃n ma yãdiɛnanɔ kũna lán n de Dauda kũna nà,
mɛ́ n wɛ̃̀ndi dɔnnɛ kɔ̃n mɔ̀kyakooo.
15 Ben Sulemanu vù, à è kɛ̀ nanaan á ò. Ben à tà Yerusalɛmu, à gàa à zɛ̀ Dii bà kuuna kɔ̃n
Isarailinɔ àkpati aɛ, à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ kɔ̃n kɛnnakɔ̃o sa'opɔnɔ ò gwe, ben à pɔnna
pɔ́blee kɛ̀ a ìbanɔnɛ.

Sulemanu yãgɔ̃gɔ̃na kaaruanɔnɛ

16 Zĩkea kaarua gɔ̃ɔn plaa kenɔ mɔ̀ Sulemanu kiia, aɔ̃ zɛ̀ à aɛ.
17 Aɔ̃ gbɛ̃ doo bè: Ǹ gaafaa kɛmɛ kí. Mapi kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀o wá kú kpɛ́ dɔ̃nkɔ̃mmɛ. Ben ma nɛ́
ì wámbe wa plaa kpɛ́ pì guu.
18 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ nɔgbɛ̃ pì nɛ́ ì se. Wámbe wa plaa kpɛ́ pì guu, gbɛ̃kee kúwao gwero.
19 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì dàɛ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìa gwãavĩ, ben à gà.
20 Ben à fɛ̀ɛ gwãavĩ lezãndo, à ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ sɛ̀ ma saɛ gurɔɔ kɛ̀ mamɔma n zɔ̀bleri e ii oo, à
dàɛ a saɛ, ben à a nɛ́ gɛ̀ kii sɛ̀ à dàɛmɛ ma saɛ.
21 Kɛ̀ ma vu kɔngɔ mà yɔ̃ kpá ma nɛ́a, ben má è gɛ̀. Kɛ̀ má gwà tíii, ben má è ma nɛ́nlo.
22 Ben nɔgbɛ̃ pì gbɛ̃ndoo bè: Ɛgɛɛmɛ! Ma nɛ́ bé à bɛ̃ɛ, n pɔ́ bé à gà. Ben nɔgbɛ̃ káaku bè:
Ɛgɛɛmɛ! N nɛ́ bé à gà, ma pɔ́ bé à bɛ̃ɛ. Ben aɔ̃e lɛokpakɔ̃a kɛɛ kína aɛzĩ.
23 Ben kína bè: Gbɛ̃ kɛ̀kii e bee a nɛ́ bé à bɛ̃ɛ, n pɔ́ bé à gà, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀kãa e bee, ɛgɛɛmɛ, n
nɛ́ bé à gà, a pɔ́ bé à bɛ̃ɛ.
24 Ben kína bè: À mɔ́mɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Ben wà mɔ̀onɛ.
25 Ben kína bè: À nɛ́ kɛ̀ bɛ̃ɛ zɔ̃kɔ̃rɛ plaa, à à kpadoo kpá gbɛ̃ dooa, é à kpadoo kpá dooa.
26 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ a nɛ́ bɛ̃ɛ sɔ̃, nɛ́ pì kɛ̀nɛ wɛ̃nda, ben à bè kínanɛ: Kí, ǹ nɛ́ kɛ̀ bɛ̃ɛ pì kpáa, ǹton à
dɛro. Ben à gbɛ̃ndoo bè: Wà à zɔ̃kɔ̃rɛ plaa, wa píngi wà korazi.
27 Ben kína yã mì dɛ̀ à bè: À nɛ́ kɛ̀ bɛ̃ɛ pì kpá nɔgbɛ̃ káakua. Àton à dɛro. À dan gwe.
28 Kɛ̀ Isarailinɔ yãkpaɛ kɛ̀ kína kɛ̀ pì mà, aɔ̃ vĩa kɛ̀nɛ, zaakɛ aɔ̃ɔ è Luda à gbà ɔ̃ndɔ̃ɔ à yã gɔ̃gɔ̃
a zɛ́a.

4

Sulemanu ìbanɔ
1 Kí Sulemanun Isaraili bori píngi kína ũ.
2 À bùsu dɔn'aɛdeenɔ tɔ́n yɛ̀: Zadɔki nɛ́ Azarian sa'oriki ũ.
3 Sisa nɛ́nɔ Ɛliɔrɛfi kɔ̃n Ahiaon à takadakɛ̃rinɔ ũ. Ailudi nɛ́ Yosafatan yãzibaarukɛ̃ri ũ.
4 Yoyada nɛ́ Bɛnayan à zɛ̃̀kpɛ dɔn'aɛdee ũ. Zadɔki kɔ̃n Abiataon sa'orinɔ ũ.
5 Natã nɛ́ Azarian à gu dɔn'aɛdeenɔ gbɛ̃nsi ũ. Sa'ori Zabudu, Natã nɛ́n à kpàasi ũ.
6 Aisan à bɛgwari ũ. Abada nɛ́ Adoniramun zɔ̀zĩ gbɛ̃nsi ũ.
7 Kí Sulemanu Isarailinɔ bùsu gbɛ̃nsinɔ dìɛdiɛ guunɔa gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaa. Wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o aɔ̃
baade è mɔ́ kína kɔ̃n a uadeenɔnɛ kɔ̃n pɔ́bleeo aɔ̃ baade kɔ̃n a mɔɔo.
8 Aɔ̃ tɔ́n yɛ̀: Bɛnuru bé à Ɛflaimu boriinɔ gu sɛ̃̀sĩdee vĩ.
9 Bɛnidɛka bé à Makaza kɔ̃n Salabimuo kɔ̃n Bɛsɛmɛsio kɔ̃n Ɛlɔni Bɛtanao vĩ.
10 Bɛnɛsɛdi bé à Arubo kɔ̃n Sokoo vĩ kɔ̃n Ɛfa guuo píngi dɔ.
11 Bɛnabinadabu bé à Dɔru gusĩsĩdee vĩ. Sulemanu nɛ́nɔgbɛ̃ Tafamɛ à nɔɔ ũ.
12 Ailudi nɛ́ Baana bé à Tanaki vĩ kɔ̃n Mɛgidoo kɔ̃n Bɛtɛsã guu kɛ̀ kĩi kɔ̃n Zarɛtão Yɛzɛrili
gĩzĩ kpa píngi zaa Bɛtɛsã ai Abɛli Mɛɔla ai Yɔkɛmɛamu kãa kpa.
13 Bɛnigɛba bé à Ramɔ Giliada vĩ kɔ̃n Manase nɛ́ Yairi lakutu kɛ̀ kú Giliada guunnɔ kɔ̃n
Agobu guu kɛ̀ kú Basão kɔ̃n à mɛɛwi bĩide mɛ̀n baaagɔ̃ɔnɔ. Wà ń zɛ́ gbãnganɔ kɛ̀ kɔ̃n
mɔ̀gotɛ̃omɛ.
14 Ido nɛ́ Ainadabu bé à Manaimu guu vĩ.
15 Aimaza bé à Nafatali guu vĩ. Àmbe à Sulemanu nɛ́nɔgbɛ̃ Basɛma sɛ̀ nɔɔ ũ.
16 Usai nɛ́ Baana bé à Asa guu vĩ kɔ̃n Alotio.
17 Parua nɛ́ Yosafata bé à Isaka guu vĩ.
18 Ela nɛ́ Simɛi bé à Bɛyãmi guu vĩ.
19 Uri nɛ́ Gɛba bé à Giliada guu vĩ. Amɔrinɔ kí Siɔ̃ kɔ̃n Basã kí Oguo bé wà kú gwe yã. Gɛban
guu pì dɔn'aɛdee ũ ado.
20 Yudanɔ kɔ̃n Isarailinɔɔ pari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà. Aɔ̃ègɔ̃ pɔ́ blee wàgɔ̃ í mii wà pɔnnaa
kɛ.

Sulemanu nnamana kɔ̃n à ɔ̃ndɔ̃ɔo
21 Zaa Yuflati ai Filisitininɔ bùsun kɔ̃n Igipiti bùsu lɛ́o, Sulemanu bé à kí blè bùsu pìnɔa
píngi. Bùsu pìnɔ gbɛ̃nɔ ègɔ̃ tángba kpaaa ai à wɛ̃̀ndi lɛ́n.
22 Sulemanu ua gurɔ do blɛɛn yɛ̀: Flawa sàki baplaa akuri, wísiti sàki basɔɔro.
23 Zù mɛ̀kpana kɛ̀ wà gwà bɛ mɛ̀n kuri, kpàsa zù mɛ̀n baro, sã mɛ̀n basɔɔro kɔ̃n gãanɔ kɔ̃n
zɔ̃nɔ kɔ̃n dùanɔ kɔ̃n ko maaanɔ dɔ.
24 Zaakɛ à kí blè bùsu kɛ̀ kú Yuflati ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaanɔa píngi sɛna zaa Tifisa ai Gaza,
bensɔ̃ yãkete kú gukearo.
25 Sulemanu gurɔɔa Yudanɔ kɔ̃n Isaraili kɛ̀ aɔ̃ kú zaa Dani ai Bɛsɛbanɔ kaɛna ń bùsun ń
làakaria, baade kɔ̃n a geepi línɔ kɔ̃n a kãkãpura línɔ.
26 Sulemanu sɔ̃ kɛ̀ aɔ̃è góro gáɛnɔ kɛ́sɛ bɔrɔ siigɔ̃. À sɔ̃ kɛ̀ wè dim̄manɔ sɔ̃, bɔrɔ kuri awɛɛplaa.
27 Gu gbɛ̃nsi pìnɔ sɔ̃, aɔ̃ baade ègɔ̃ mɔɔnɛ kɔ̃n blɛɛo a mɔɔn kí Sulemanu kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è mɔ́
pɔ́ bleonɔ pɔ́ ũ. Pɔ́ke è kɛ̃sãm̄maro.
28 Aɔ̃ègɔ̃ mɔɔ sɔ̃ pìnɔnɛ kɔ̃n éseo kɔ̃n sɛ̃̀o dɔ guu kɛ̀ aɔ̃ kún, lán wà dìɛ ń baadenɛ nà.
29 Luda Sulemanu gbà ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ɛo maamaa. Weé fɔ̃ wà à dɔ̃na lɛ́ dɔ̃ro, lán weé fɔ̃ wà
ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ lɛ́ dɔ̃ro nà.
30 Sulemanu ɔ̃ndɔ̃ɔ dɛ ɔfãntɛ̃bɔɛkpadeenɔ kɔ̃n Igipitinɔ pɔ́la ń píngi.
31 À ɔ̃ndɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃ píngila. À dɛ Ɛzɛra bori Etani pɔ́la kɔ̃n Maɔli nɛ́nɔ Emani kɔ̃n Kalakɔlio kɔ̃n
Daadao. À tɔ́ bɔ̀ bùsu kɛ̀ lìgazinɔ guu píngi.
32 À yáasi zù bɔrɔ aagɔ̃ bensɔ̃ lɛ̀ kɛ̀ à dànɔ kà bɔrɔ do kɔ̃n mɛ̀n sɔɔroo.
33 À línɔ kɔ̃n lánɔ yã bɔkɔ̃tɛna kɛ̀, naana zaa sida lí kɛ̀ kú Lɛbanɔ bùsun ai à gàa pɛ́ sɛ̃̀sɔ̃vlãa
kɛ̀ è bɔɛ bĩianɔa. À nɔ̀bɔnɔ yã dàńnɛ dɔ kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n kpɔ̀nɔ.
34 Kína kɛ̀ aɔ̃ kú anduna guunɔ à ɔ̃ndɔ̃ baaru mà ń píngi. Bùsu kɔ̃n bùsuo píngi ń gbɛ̃nɔ zɛ̃̀
wà gá à ɔ̃ndɔ̃yã ma.

5

Dii ua kaɛna soru
1 Kɛ̀ Taya kí Hiramu mà kɛ̀ wà Sulemanu kà kí ũ a de gɛ̃ɛ ũ, à a ìba kenɔ zɛ̃̀a, zaakɛ Dauda
gbɛ̃nnamɛ yã.
2 Ben Sulemanu lɛ́kpãsã kɛ̀ Hiramunɛ à bè:

3 Ń dɔ̃ kɛ̀ ma de Dauda e e à kpɛ́ bò Dii a Ludanɛro, kɛ̀ borii kɛ̀ aɔ̃ ligazinɔɔ e zɛ̀̃ kaao yãnzi,
ai Dii gàa à ń kɛ́nɛ tinti ũ.
4 Tia sa Dii ma Ludaa tò ma ĩampakii è. Ibɛɛ kee kú gukearo, mɔ́nzi kee kuuro.
5 Beee yãnzin má yezi mà kpɛ́ bo Dii ma Ludanɛzi, lán Dii ò ma de Daudanɛ nà, à bè à nɛ́
kɛ̀ é kpá kpatan à gɛ̃ɛ ũu bé eé kpɛ́ boare.
6 Ǹ gbɛ̃nɔ da aɔ̃ Lɛbanɔ sida línɔ zɔ̃zɔ̃mɛ. Ma zĩkɛrinɔ é zĩi pì kɛ kɔ̃n n zĩkɛrinɔ lɛdo, mɛ́ n
zĩkɛri pìnɔ fĩa bonnɛ lán ń ò nà píngi. Ń dɔ̃ kɛ̀ wá gbɛ̃ke vĩ à lízɔ̃na dɔ̃ lán a Sidɔ̃deenɔ bàro.
7 Kɛ̀ Hiramu Sulemanu yã pì mà, à pɔɔ kɛ̀ nna maamaa à bè: Wà Dii tɔ́ kpá gbɛ̃̀a, zaakɛ à
Dauda gbà nɛ́ ɔ̃ndɔ̃dee, èe dɔɔ a gbɛ̃ pariinɔnɛ aɛ.
8 Ben Hiramu gbɛ̃nɔ zɛ̀̃ Sulemanua à bè: Ma lɛ́kpãsã kɛ̀ ń kɛ̀mɛɛ mà. Mɛ́ kɛ lán ń yezi nà
sida línɔ kɔ̃n pini línɔ yã musu.
9 Ma zĩkɛrinɔ é lí pìnɔ sɛ́ zaa Lɛbanɔ kpiiinɔ musu, aɔ̃é pitao ísialɛa, mɛ́ yiyi mà gbɛ̃nɔ zĩonnɛ
ísiaala. Guu kɛ̀ ń òmɛn, gwen mɛ́ tó wà káɛnnnɛ, gbasa ǹ táo. Mpi sɔ̃, yã kɛ̀ má yezi ǹ kɛmɛɛn
yɛ̀: Ǹ pɔ́blee kpá ma uadeenɔa.
10 Lɛn Hiramu ègɔ̃ sida línɔ kɔ̃n pini línɔ kpaa Sulemanua lɛ lán à yezi nà.
11 Sulemanu sɔ̃ ègɔ̃ pɔ́wɛɛ kpaaa wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o tɔn wàa plaa kɔ̃n nɔ́sio lita bɔrɔ wàa plaa.
12 Dii Sulemanu gbà ɔ̃ndɔ̃ɔ lán à à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ nà. Hiramu kɔ̃n Sulemanuo nna kɔ̃o, ben aɔ̃
lɛdolɛ vĩ.
13 Kí Sulemanu gbɛ̃nɔ sɛ̀sɛ Isaraili boriinɔ tɛ́ píngi à ń dá zĩi pì guu gɔ̃ɔn bɔrɔ baaakuri.
14 Ègɔ̃ ń zĩ Lɛbanɔ bùsun mɔ kɔ̃n mɔo gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri. Gbɛ̃ pìnɔ è kɛ Lɛbanɔ mɔ do, ben aɔ̃è
su wà kɛ bɛ mɔ plaplaa. Adoniramun zɔ̀zĩi pì gbɛ̃nsi ũ.
15 Sulemanu gbɛ̀'arinɔ vĩ gukpiideen gɔ̃ɔn bɔrɔ basiigɔ̃, à sɛ̀sɛrinɔ sɔ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ baaagɔ̃ akuri.
16 Gbɛ̃ pìnɔ baasi, Sulemanu gbɛ̃nɔ dìɛdiɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃ kɔ̃n wàa aagɔ̃o, aɔ̃gɔ̃ wɛ́ɛ tɛɛ zĩi pìzi.
17 Kína yã dìɛ, ben wà gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ maaanɔ yɔ̃̀yɔ̃ wà à, wà sɛ̀ɛ wà sùo kpɛ́ pì ɛ̃daɛbɔnɔ ũ.
18 Lɛn Sulemanu zĩkɛrinɔ kɔ̃n Hiramu zĩkɛrinɔ kɔ̃n Gebalideenɔ lí zɔ̃̀zɔ̃ lɛ aɔ̃ kɛ̀kɛ, aɔ̃ gbɛ̀
kɛ̀kɛ kpɛ́ pì bobɔ ũ.

6

Dii ua kaɛna

1 Isarailinɔ bɔna Igipiti wɛ̃̀ wàa plaa kpɛ́ basiigɔ̃ɔ gbɛra, Sulemanu kíblena wɛ̃̀ siigɔ̃deen, à
mɔ plaadee kɛ̀ wè be Zivi guu, ben à nà Dii ua kaɛnaa.
2 Kpɛ́ kɛ̀ à bò Diinɛ pì gbɛ̃̀a kà gɛ̃̀sãsuu baaagɔ̃, à yàasa baro, à lezĩ baaakuri.
3 Kpɛ́ pì gbàadaaa vĩ a aɛ, à gbɛ̃̀a sɛ̃nkpɛo gɛ̃̀sãsuu baro, à yàasa sɔ̃ gɛ̃̀sãsuu kuri.
4 À à windonɔ bɔ̀bɔ, à lɛ́nɔɔ dɛ yàasa, à guu kpaa dɛ kpaatogo.
5 À kpɛ́nɛnɔ bòbo à lìga kpɛ́ pìzi kɔ̃n a Ludakukiio kpa plaplaa kɔ̃n a kpɛɛo.
6 À didikɔ̃ana aagɔ̃gɔ̃, kpɛ́nɛ kɛ̀ kú tɔɔtɛnɔ yàasa kà gɛ̃̀sãsuu sɔsɔɔro, kɛ̀ kú guranɔ swɛɛdodo,
kɛ̀ kú musunɔ swɛɛplaplaa. Dii kpɛ́ gbɛ̀ kɛ̀ kú musunɔ yàasa kɛ̃̀sã tɔɔtɛ pɔ́zi, lɛ wà e wà kpɛ́nɛ
pì zànɔ didia kpɛ́ pì gbɛ̀fɔ̃na sai.
7 Kɛ̀ wèe kpɛ́ pì boo, wà bò kɔ̃n gbɛ̀ kɛ̀ wà à zaa a yɔ̃kiiaomɛ. Wèe eree ke gã ke zĩkɛbɔ ke
kĩi ma kpɛ́ pì bokiiaro.
8 Kpɛ́nɛ kɛ̀ kú tɔɔtɛnɔ píngi gɛ̃kii kú à sɔɔmɛtɛ kpamɛ. Didikii gàa kpɛ́nɛ kɛ̀ kú guranɔ kɔ̃n
kpɛ́nɛ kɛ̀ di à musunɔ kiia.
9 Kɛ̀ à kpɛ́ pì bò à yɛ̃̀a, à dɔ̀ kɔ̃n zà línɔ kɔ̃n sida lí lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ.
10 À kpɛ́nɛ pìnɔ bò kpɛ́ pì gbɛ̃̀a lɛ́mmɛ. À píngi lezĩ gɛ̃̀sãsuu sɔsɔɔromɛ, bensɔ̃ wà ń pɛ́pɛ kpɛ́
pìa kɔ̃n sida líɔ.
11 Ben Dii yã ò Sulemanunɛ à bè:
12 Kpɛ́ kɛ̀ nɛ́ɛ boo kɛ̀ki yã musu, tó nɛ́ɛ ma ɔdɔkii gwaa, tó n ma yãdannɛnanɔ kɛ̀, tó ń yã kɛ̀
má dìɛńnɛnɔ kũna nɛ́ɛ zĩi kɛɛa, mɛ́ lɛ́ kɛ̀ má gbɛ̃̀ n de Daudanɛ papannɛ.
13 Mɛ́gɔ̃ kú ma gbɛ̃ Isarailinɔ tɛ́, mɛ́ ń tónlo.
14 Kɛ̀ Sulemanu kpɛ́ pì bò à yɛ̃̀a,
15 à sida lí lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ nàna à gũ̀a à guu sɛ́lɛlɛ zaa tɔɔtɛ ai à sàtazi, ben à pini lí lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ kpàɛ
à tɔɔtɛ píngi.
16 À kpɛ́nɛ kɛ̀ kpɛ́ pì guu Ludakukii ũ, à gbɛ̃̀a kà gɛ̃̀sãsuu baro, ben à sida lí lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ nàna
à gũ̀a sɛ́lɛlɛ zaa tɔɔtɛ ai à sàtazi.
17 Kpɛ́ pì gãnu gbɛ̃̀a kà gɛ̃̀sãsuu baplaa.
18 Sida lí kɛ̀ wà nàna kpɛ́ pì guu, wà ɔzĩi kɛ̀a lán tùu kɔ̃n lávu pianao bà. À píngi nɛ́ sida límɛ,
wè gbɛ̀ ke e gupuraaro.
19 À kpɛ́ pì kpɛ́nɛ kɛ̀kɛ Dii bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔ àkpati diɛkii ũ.

20 Kpɛ́nɛ pì gbȁa kà gȁsãsuu baro, à yàasa dɔ baro, à lezĩ sɔ̃ baro. À vura atɛ̃ɛ nàna kpɛ́nɛ pì
gȕa píngi. À tuaetitikpatakii kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n sida lío nàna kɔ̃n vurao dɔ.
21 À vura atɛ̃ɛ nàna gãnu gȕa dɔ, ben à mɔ̀kyakoo kɛ̀ wà pì kɔ̃n vuraonɔ lògologo kpɛ́nɛ gȕ
kɛ̀ à vura nànaa pìa kpɛɛlɛ kpa.
22 À vura nàna kpɛ́ pì guuguu sɛ́lɛlɛ kɔ̃n tuaetitikpatakii kɛ̀ kú kpɛ́nɛ pì saɛo.
23 À kù lí à kɛrubunɔ ũ mɛ̀n plaa, à dìɛ kpɛ́nɛ guu. Kɛrubu pìnɔ lezĩ kà gȁsãsuu kuri.
24 Aɔ̃ dɛ̀bɛnɔ gbȁa kà gȁsãsuu sɔsɔɔro. Zaa dɛ̀bɛ do lɛ́a kɛ̀ ai à do lɛ́a kãa à gbȁa gȁsãsuu
kuri.
25 Kɛrubu mɛ̀n plaaa pìnɔɔ bɔ̀kɔ̃ba, aɔ̃ɔ sɛ̃nkpɛmɛ.
26 Aɔ̃ plaa ń píngi lezĩ kà gȁsãsuu kurikuri.
27 Ben à ń káɛ kpɛ́ pì kpɛ́nɛ guu. Aɔ̃ dɛ̀bɛnɔɔ poroporona, à doo dɛ̀bɛ gàa à pɛ̀ gȕa kãa, à doo
pɔ́ pɛ̀ gȕa kɛ̀, ben aɔ̃ dɛ̀bɛ kɛ̀ gɔ̃̀nɔ pɛ̀ kɔ̃a kpɛ́nɛ pì guragura.
28 À vura nàna kɛrubu pìnɔa dɔ.
29 À ɔzĩi kɛ̀ kpɛ́ pì gȕnɔa gãnu kɔ̃n kpɛ́nɛo píngi, à kɛrubunɔ wɛ̃zã kɛ̀ kɔ̃n damina línɔ kɔ̃n
lávu piananɔ.
30 À vura kpàɛ kpɛ́ pì tɔɔtɛ dɔ, gãnu kɔ̃n kpɛ́nɛo píngi.
31 À kpɛ́nɛ pì gbànɔ kɔ̃n à lípɛɛnɔ kɛ̀ kɔ̃n kù lío. À musu kɛ̀ sɔ̃ntɛ.
32 À ɔzĩi kɛ̀ kù lí gbà mɛ̀n plaaa pìnɔa, à kɛrubunɔ wɛ̃zã kɛ̀ kɔ̃n damina línɔ kɔ̃n lávu piananɔ,
ben à vura nànaa.
33 À gãnu gbà lí kɛ̀ kusua siigɔ̃ kɔ̃n kù lío dɔ.
34 À à gbànɔ kɛ̀ kɔ̃n pini lío ɔla plaa. Gbà pìnɔ ɔla píngi è nakɔ̃a guragura.
35 Ben à ɔzĩi kɛ̀ gbà pìnɔa, à kɛrubunɔ wɛ̃zã kɛ̀ kɔ̃n damina lío kɔ̃n lávu pianao, ben à vura
nànaa.
36 À bĩi bò à lìga à uazi. Bĩi pì gbɛ̀ kɛ̀ wà ànɔ vĩ didikɔ̃ana lɛo aagɔ̃gɔ̃, ben sida lí kɛ̀ wà zɔ̃̀nɔ
kpákpa à musu.
37 Wà Dii kpɛ́ pì ɛ̃ɛ kpàɛ Sulemanu kíblena wɛ̃̀ siigɔ̃den, à mɔɔ kɛ̀ wè be Zivi guumɛ,
38 ben wà à laata kpà à wɛ̃̀ kuri awɛɛdodeen, à mɔ sɔraagɔ̃dee kɛ̀ wè be Bulu guu lán à kpɛ́
zĩi dìɛ nà. À bona kɔ̃n à kɛkɛnao kà wɛ̃̀ swɛɛplaa.

7

Sulemanu bɛ bona

1 Sulemanu a bɛ bona zĩi kɛ̀ píngi wɛ̃̀ kuri awɛɛ'aagɔ̃mɛ.
2 À kpɛ́ kɛ̀ wè be Lɛbanɔ líkpɛ bò, à gbȁa kà gȁsãsuu basɔɔro, à yàasa kà gȁsãsuu baplaa
akuri, à lezĩ sɔ̃ baaakuri. À sida línɔ pɛ̀ɛpɛɛ dɔ̀rɔ siigɔ̃, ben à sida lí kɛ̀ wà ànɔ kpàkpańla
3 mɛ̀n baplaa asɔɔro, dɔ̀rɔ kɔ̃n dɔ̀rɔo gɛ̃rogɛ̃ro lɛo aagɔ̃, ben à sida línɔ kpàkpa lí kɛ̀ wà kpà
pìnɔla.
4 À à windonɔ bɔ̀bɔ dɔ̀rɔ aagɔ̃gɔ̃ didikɔ̃ana aɛo dɔdɔkɔ̃a.
5 Kpɛ́ pì lɛ́nɔ lezĩ kɔ̃n à yàasao píngi sɛ̃nkpɛkpɛmɛ. À lɛ́nɔɔ mɛ̀n aagɔ̃gɔ̃ kãa kpa kɔ̃n kɛ̀ kpaao
aɛo dɔdɔkɔ̃a.
6 À wesagbanɔ pɛ̀ɛpɛɛ kpɛ́ pì kpɛɛlɛ. Kpɛɛlɛ pì gbȁa kà gȁsãsuu baplaa akuri, à yàasa sɔ̃
baaakuri. À gãnu bò wesagba pìnɔ aɛ, ben à wesagbanɔ pɛ̀ɛpɛɛ à gbàadaaa dɔ̀ gãnu pì lɛ́a.
7 À a kíblekita dìɛ gãnu pìn. Gwen è yã gɔ̃gɔ̃n, ben wè be Yãkpaɛkɛkpɛ. À sida lí lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ
nàna à gȕa zaa tɔɔtɛ ai à sàtaa.
8 À kpɛ́ kɛ̀ è in kú aɛ. À bɔ̀kɔ̃ba kɔ̃n gãnu pìo. Lɛn kpɛ́ kɛ̀ à dɔ̀ Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ kɛ̀ à sɛ̀ nɔɔ
ũunɛ dɛ lɛ dɔ.
9 Kpɛ́ pìnɔ bona, gbɛ̀ maaanɔn wà ɛ̃ɛ dàɛo ai à gàa pɛ́ à sàtaa. Wà gbɛ̀ pìnɔ yɔ̃̀yɔ̃ gbasa wà
zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ kɔ̃n sagasigio kpa plaplaa píngi. Lɛmɛ ua guu kpaa dɛ lɛ kɔ̃n bàazi kpaao.
10 Wà kpɛ́ pìnɔ ɛ̃ɛ dàɛ kɔ̃n gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ maaanɔ, à kenɔ gbȁa kà gȁsãsuu kuri, à kenɔ sɔ̃ sɔraagɔ̃,
11 gbasa wà bò kɔ̃n gbɛ̀ maaa kɛ̀ wà yɔ̃̀yɔ̃ wà ànɔ kɔ̃n sida lío.
12 À bĩi bò à lìga ua bíta pìzi, à gbɛ̀ kɛ̀ wà ànɔ vĩ didikɔ̃ana dɔ̀rɔ aagɔ̃, ben sida lí kɛ̀ wà ànɔ
kpákpa à musu, lán Dii kpɛ́ kɔ̃n à gbàadaaao ua bĩi dɛ nà.

Dii ua pɔ́nɔ

13 Kí Sulemanu gbɛ̃nɔ zȉ Huramu sísi zaa Taya, ben wà sùo.
14 Huramu pì da nɛ́ Nafatali boriimɛ, bensɔ̃ gyaanɔɔmɛ. À de nɛ́ Taya gbɛ̃mɛ, bensɔ̃ mɔ̀gotɛ̃
ɔzĩkɛrimɛ. Huramu pì wɛ́ɛzɛ̃ɛ vĩ kɔ̃n dɔ̃nao mɔ̀gotɛ̃ zĩ píngi guu. Kɛ̀ à mɔ̀ kí Sulemanu kiia,
ben à zĩi kɛ̀ à dànɛ kɛ̀ píngi.

15 À wesagba pì mɛ̀n plaa kɔ̃n mɔ̀gotẽo. À píngi lezĩ kà gȁsãsuu baro plaasai, à lɛ́ yàasa sɔ̃
kuri awɛɛplaa.
16 À à mìfura pì kɔ̃n mɔ̀gotẽo mɛ̀n plaa à dì wesagba pìnɔ musu. Mìfura pìnɔ lezĩ kà gȁsãsuu
sɔsɔɔro.
17 À mɔ̀kyakoonɔ pì, ben à ȉfĩ à mì pìnɔa lán kȁmbɛɛ bà, aɔ̃ logologona mɛ̀n swɛɛplaa.
18 À pɔ́nɔ pì lán biisio bɛɛnɔ bà à dɔ̀dɔ wesagba mì pìnɔa à lìgazi dɔ̀rɔ plaa, mɔ̀kyakoo pìnɔ
gĩzĩ kɔ̃n à musuo. À mì pìnɔɔ sɛ̃nkpɛ píngi.
19 À Dii kpɛ́ gbàadaaa wesagba mì pìnɔ pì kɔ̃n dɔ̃nao lán ítɛbaagunna vú bà. Ítɛbaagunna
vú pìnɔ lezĩ kà gȁsãsuu siisiigɔ̃.
20 Biisio bɛɛ pìnɔɔ dɔdɔ wesagba mì pìnɔ kȕdɔkii musu mɛ̀n wàa doodo ligana mɔ̀kyakoo
pìnɔzi dɔ̀rɔdɔrɔ.
21 Ben à wesagba pìnɔ pɛ̀ɛpɛɛ kɛ̀ aɔ̃ Dii kpɛ́ gbàadaa kũna. À tɔ́ kpà ɔplaa kpa pɔ́nɛ Eé Káɛ,
ɔzɛɛ kpa pɔ́ sɔ̃ Gbãaa Kúa.
22 Wesagba pìnɔ mìnɔ bɔ̀ lán ítɛbaagunna vú bà. Lɛn à wesagba pìnɔ pì lɛ píngi.
23 À mɔ̀ kàsa íkakii ũ bòotoko. À lɛ́ kɛ̀ kpa ai à lɛ́ kãa kpaa kà gȁsãsuu kuri, à lezĩ kà gȁsãsuu
sɔɔro, à lɛ́ yàasa sɔ̃ baaakuri.
24 À ɔzĩi kɛ̀ íkakii pìa lán tùunɔ bà, à lìga à lɛ́zi gĩzĩ dɔ̀rɔ plaa, gȁsãsuu do píngi tùu mɛ̀n kuri.
À íkakii pì kàsa lɛdo kɔ̃n tùu wɛ̃zãdee pìnɔ.
25 Íkakii pì di zùsware mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔ musu. Zù mɛ̀n aagɔ̃ɔnɔ mì dɔ gu'igbãroo kpa,
mɛ̀n aagɔ̃ɔnɔ ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, mɛ̀n aagɔ̃ɔnɔ sɔɔmɛtɛ kpa, mɛ̀n aagɔ̃ɔnɔ sɔ̃ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa. Íkakii
pì di ń musu, bensɔ̃ aɔ̃ pɔ̀rɔnɔɔ dɔdɔ gura.
26 Íkakii pì gègete kà ɔla yàasa ũ. À swã dɛ lán oro swã bà, lán ítɛbaagunna swã bà. Gãnɔɔ lɛ́
wàa do ín è sí.
27 À tadibɔnɔ pì kɔ̃n mɔ̀gotẽo mɛ̀n kuri. Aɔ̃ píngi gbȁa kà gȁsãsuu siigɔ̃, à yàasa dɔ siigɔ̃, à
lezĩ sɔ̃ aagɔ̃.
28 Kɛ̀ wà tadibɔ pìnɔ pì, wà mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ kpà à gbánɔ dagura.
29 Ben wà músu wɛ̃zãnɔ kɛ̀ mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛɛ pìnɔa píngi kɔ̃n zùsware wɛ̃zãnɔ kɔ̃n kɛrubu wɛ̃zãnɔo.
Wà lávutãna wɛ̃zã kɛ̀ músu pìnɔ kɔ̃n zùswaree pìnɔ musu kɔ̃n à gĩzĩo.
30 Tadibɔ pìnɔ mɔ̀gotɛ̃ górogba kɔ̃n gòo vĩ mɛ̀n siisiigɔ̃. Aɔ̃ gbá vĩ mɛ̀n siisiigɔ̃ dɔ. Gbá pìnɔ
musun wè taa din. Wà gbá pìnɔ kàsa, wà lávutãna wɛ̃zã kɛ̀ à kpa siigɔ̃ɔa.
31 Tadibɔ pìnɔ lɛ́ wɛ̃na bòotoko, à lɛ́ kpaa bɔna gȁsãsuu do, bensɔ̃ à zòoto kà ɔtã do. Wà wɛ̃zã
kɛ̀ à lɛ́ kɛ̀ bɔ̀ musua dɔ. Tadibɔ pìnɔɔ mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛ goodadeenɔ vĩ, aɔ̃ dɛ bòotokoro.
32 Górogba pìnɔɔ kú mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛɛ pìnɔ gĩzĩ. À gònɔ pɛ́pɛna tadibɔ pìnɔ gbánɔa. Górogba pìnɔ
lezĩ kà gȁsãsuu do kɔ̃n a kusuo.
33 Wà górogba pìnɔ pì lán sɔ̃goro pɔ́ bàmɛ. Wà à gònɔ kɔ̃n à górogbanɔ kɔ̃n à mɔ̀teeenɔ kɔ̃n à
oroonɔ kàsa kɔ̃n mɔ̀gotẽo píngi.
34 Tadibɔ pìnɔ kũkii vĩ mɛ̀n siisiigɔ̃ a goodanɔa.
35 Tadibɔ pìnɔ musu dɛ bòotoko, à lezĩ kà ɔtã do. À gbánɔ kɔ̃n à mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔɔ na tadibɔ pìnɔ
musu.
36 À kɛrubu wɛ̃zã kɛ̀ à gbánɔ kɔ̃n à mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔa kɔ̃n músu wɛ̃zãnɔ kɔ̃n damina línɔ
wɛ̃zãnɔo, guu kɛ̀ à è píngi. À lávutãna wɛ̃zã kɛ̀ à lìgazi dɔ.
37 Lɛn à tadibɔ pìnɔ pì lɛ. À kàsa pɔ́ dɔ̃nkɔ̃ guumɛ, aɔ̃ bítakɛ kɔ̃n ń bɔnao sɛ̃nkpɛmɛ.
38 Ben à dàga pì kɔ̃n mɔ̀gotẽo mɛ̀n kuri. À píngi è í sí à kà gãnɔɔ lɛ́ siisiigɔ̃. Dàga pìnɔ yàasa
kà gȁsãsuu siisiigɔ̃. Kɛ̀ à dàga pìnɔ dìdi tadibɔ mɛ̀n kuri pìnɔa,
39 ben à kàɛ Dii kpɛ́ aɛ, mɛ̀n sɔɔroo ɔplazi, mɛ̀n sɔɔroo ɔzɛzi. À íkakii pì dìɛ ɔzɛzi Dii kpɛ́
gooda kɛ̀ kú ɔfãntɛ̃bɔɛ sɔɔmɛtɛ kpaa saɛ.
40 Ben Huramu oro túbukabɔnɔ kɔ̃n a sɛ́ɛbɔnɔ kɔ̃n ta arusibɔnɔ pì dɔ. Lɛn à Dii ua zĩi kɛ̀ kí
Sulemanu dànɛ kɛ̀ lɛ, à à laata kpà píngi.
41 Zĩi kɛ̀ à kɛ̀ pìnɔn yɛ̀: Wesagba mɛ̀n plaa, à mì kɛ̀ bɔ̀ lán loo bà kɛ̀ kú wesagba pìnɔ musu
mɛ̀n plaa, mɔ̀kyakoo kɛ̀ à zã blèo à mì pìnɔa mɛ̀n plaa,
42 biisio bɛɛ kɛ̀ à dɔ̀dɔ mɔ̀kyakoo pìnɔa musu mɛ̀n wàa plaa. À kɛ̀ ai dɔ̀rɔ plaa zãblebɔ ũ
wesagba mì pìnɔa.
43 Tadibɔ pìnɔ mɛ̀n kuri kɔ̃n à dàganɔ mɛ̀n kuri.
44 Íkakii mɛ̀n do kɔ̃n zùswaree kɛ̀ kú à gĩzĩnɔ mɛ̀n kuri awɛɛplaa.
45 Túbukabɔ pìnɔ kɔ̃n a sɛ́ɛbɔnɔ kɔ̃n ta arusibɔnɔ. Pɔ́ kɛ̀ Huramu pì kí Sulemanunɛ Dii ua pɔ́
ũunɔ píngi, à ń pí kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃ lɔ́lɔnaomɛ.
46 Kína tò wà pɔ́ pìnɔ kàsa kɔ̃n Yoda gũo zaa Suko kɔ̃n Zarɛtão dagura.
47 Sulemanu e tó wà pɔ́ kɛ̀ wà pì kɔ̃n mɔ̀gotẽo pìnɔ yɔ̃ kilooa à à tìisi dɔ̃ro, kɛ̀ à kɛ̀ pari yãnzi.

48 Sulemanu pɔ́ kɛ̀ kú Dii kpɛ́ guunɔ pì dɔ, tuaetitikpatakii kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n vurao kɔ̃n vura
teebu kɛ̀ wè Dii burɛdi káɛao
49 kɔ̃n dabu kɛ̀ wà kàɛ gãnu guu kpɛ́nɛ aɛ ɔplazi kɔ̃n ɔzɛzio mɛ̀n sɔsɔɔro. Wà pì kɔ̃n vurao
atɛ̃ɛ kɔ̃n à fitianɔ kɔ̃n à kpàkonɔ píngi, wà lávu wɛ̃zã kɛ̀m̀ma.
50 À vura ímibɔnɔ pì dɔ kɔ̃n fitiadɛbɔnɔ kɔ̃n taanɔ kɔ̃n gɔ̃mbɔnɔ kɔ̃n tɛ́sibɔnɔ kɔ̃n kpɛ́nɛ kɛ̀ wè
be Ludakuki gbà asigbenɔ kɔ̃n gãnu pɔ́nɔ.
51 Kɛ̀ kí Sulemanu Dii ua zĩi pì kɛ̀ à yȁa píngi, ben à mɔ̀ kɔ̃n vurao kɔ̃n kondogio kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ a
de Dauda dìɛ Dii pɔ́ ũunɔ, ben à kà Dii ua auzikikaɛkiin.

8

Tana kɔ̃n Dii àkpatio a kpɛ́n
1 Ben kí Sulemanu Isaraili gbɛ̃nsinɔ sìsi Yerusalɛmu, aɔ̃ borii dɔn'aɛdeenɔ kɔ̃n ń uabɛdeenɔ
ń píngi, lɛ aɔ̃ mɔ́ wà Dii bà kuunańyo àkpati sɛ́ Dauda wɛ́tɛ kɛ̀ wè be Zayɔn wà suo.
2 Ben Isarailinɔ kàkɔ̃a à aɛ ń píngi mɔ swɛɛplaade Ɛtanimu zĩbaagurɔɔ zĩ.
3 Kɛ̀ Isaraili gbɛ̃nsinɔ pɛ̀kɔ̃rɛ ń píngi, ben sa'orinɔ Dii àkpati pì sɛ̀
4 kɔ̃n dakɔ̃rɛki kutaao kɔ̃n Dii pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ. Sa'orinɔ kɔ̃n Levi boriinɔ bé wà pɔ́ pìnɔ sɛ̀
wà sùo,
5 ben kí Sulemanu kɔ̃n Isaraili kɛ̀ aɔ̃ kàkɔ̃a à aɛnɔ saa ò kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zùnɔ àkpati pì aɛ. Pɔ́
kɛ̀ aɔ̃ saa òo pìnɔɔ parii kɛ̀ bíta, èe sí naroro.
6 Ben sa'orinɔ gɛ̃̀ kɔ̃n Dii bà kuunańyo àkpatio à kpɛ́n ai kpɛ́nɛ kɛ̀ wè be Ludakukiin. Aɔ̃ɔ dìɛ
à diɛkiia gwe kɛrubunɔ gĩzĩ.
7 Kɛrubu pìnɔ dɛ̀bɛnɔɔ poroporona àkpati pì kɔ̃n à sɛ́linɔla.
8 À sɛ́li pìnɔɔ gbȁa ai wè ń lɛ́ e Dii kpɛ́ gãnu guu, mɔde wè e ua kparo. Lí pìnɔɔ kú gwe ai
kɔ̃n a gbȁao.
9 Pɔ́kee kú àkpati pì guuro, tó èe kɛ gbɛ̀ walaa mɛ̀n plaaa kɛ̀ Musa dàn zaa Orɛbu, guu kɛ̀ Dii
bè a bà égɔ̃ kú kɔ̃n Isarailinɔ aɔ̃ bɔna Igipiti gbɛraa baasiro.
10 Kɛ̀ sa'orinɔ bɔ̀ɛ Dii kpɛ́n, tɛ́sukpɛ kpɛ́ pì pà,
11 aɔ̃ɔe fɔ̃ wà gɛ̃̀ wà ń zĩi kɛ gwero tɛ́sukpɛ pì yãnzi, zaakɛ Dii gakui a kpɛ́ pà.
12 Ben Sulemanu bè: Dii bè égɔ̃ kú tɛ́sukpɛ siaa guumɛ.
13 Ben à bè Diinɛ: Ma kpɛ́ naasidee kɛ̀kii bònnɛ, ǹgɔ̃ kú à guu gurɔ píngi.
14 Ben à lìɛ à aɛ dɔ̀ pariia à sa maaa òńnɛ.
15 Ben à bè: Wà Dii Isarailinɔ Luda sáabu kpá! À lɛ́ gbɛ̃̀ ma de Daudanɛ, ben à pàpa. Zaakɛ
à bè,
16 zaa gurɔɔ kɛ̀ a a gbɛ̃ Isarailinɔ bɔ̀ɛ Igipiti, ée Isaraili wɛ́tɛ ke diɛ wà kpɛ́ bon arero. Daudan
a sɛ̀ a gbɛ̃ Isarailinɔ dɔn'aɛdee ũ.
17 Kɛ̀ ma de Dauda yezi à kpɛ́ bo Dii Isarailinɔ Ludanɛ,
18 ben Dii bènɛ kpɛ́bonaare lɛ a tɔ́ gɔ̃ kúa laasuu kɛ̀ à kɛ̀ pì maa,
19 mɔde èe kɛ àpi bé eé boarero, à zĩnda nɛ́ ke bé eé boare.
20 Ben Dii kɛ̀ lán à à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ nà. Ma gɔ̃ ma de Dauda gɛ̃ɛ ũ, ma vɛ̃ɛ Isaraili kpatan lán Dii
Isarailinɔ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ nà, ben ma kpɛ́ kɛ̀ bònɛ lɛ à tɔ́ gɔ̃ kúa yãnzi.
21 Gwen ma Dii àkpati diɛkii kɛ̀kɛn. Dii bà kuuna kɔ̃n wa dezinɔ aɔ̃ bɔna Igipiti gbɛra yã kú
à guu.

Sulemanu aduakɛna a gbɛ̃nɔnɛ
22 Sulemanu aɛ dɔ̀ Dii gbãgbãkiia Isaraili kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana gweenɔ wáa ń píngi, ben à a ɔɔnɔ
sɛ̀ musu
23 à bè: Dii Isarailinɔ Luda, gbɛ̃ke è sí lɛ́kɔ̃zinyo musu ke tɔɔtɛro. N gbɛ̃kɛɛ guu n bà kú kɔ̃n
n zɔ̀bleri kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ n zɛ́n kɔ̃n nɔ̀sɛ dooonɔ.
24 N yã kɛ̀ n à lɛ́ gbɛ̃̀ n zɔ̀bleri ma de Daudanɛ pàpa. Ń ò kɔ̃n lɛ́omɛ yã, gbȁa san ń pàpa.
25 Tia sa Dii Isarailinɔ Luda, n lɛ́ gbɛ̃̀ n zɔ̀bleri ma de Daudanɛ n bè, tó à boriinɔ ń zĩnda
kũna dɔ̃ bensɔ̃ aɔ̃ɔ tɛ́ n zɛ́n lán à tɛ́zi nà, aɔ̃égɔ̃ kú Isaraili kpatan gurɔ píngi.
26 Isarailinɔ Luda, ǹ tó yã kɛ̀ ń ò n zɔ̀bleri ma de Daudanɛ kɛ yãpuraa ũ sa.
27 Mɔde Luda, nɛ́gɔ̃ kú tɔɔtɛ kɛ̀ yãpuran yɔ́? Musu kɔ̃n a lezĩkɛɛo é fɔ̃ à n síro, benle kpɛ́ kɛ̀
má bònnɛɛ kɛ̀kii saɔ́?
28 Dii ma Luda, ǹ làakari dɔ mapi n zɔ̀bleria, ǹ ma aduakɛna kɔ̃n ma agbaakpanannɛɛo sí.
Ǹ swã kpá wiii kɛ̀ mapi n zɔ̀bleri mɛ́ɛ pɛɛnziizi kɔ̃n adua kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛmmaao gbȁa.
29 Ǹ tó n wɛ́ɛ gɔ̃ pɛna kpɛ́ kɛ̀kiia gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o, guu kɛ̀ n bè n tɔ́ égɔ̃ kúa kɛ̀kii pì. Ǹ
adua kɛ̀ mapi n zɔ̀bleri mɛ̀ kɛɛ aɛdɔna guu kɛ̀kiia ma.
30 Tó mapi n zɔ̀bleri ke n gbɛ̃ Isarailinɔ aɛ dɔ̀ guu kɛ̀kiia, tó wa wɛ́ɛ kɛ̀mma, ǹgae wa wɛ́ɛkɛna
sí zaa n kúkiia musu ǹ sùu kɛwao.

31 Tó gbɛ̃ taari kɛ̀ a gbɛ̃daaanɛ, ben wà bènɛ à la da, tó à mɔ̀ à la dà n gbãgbãkii kɛ̀ aɛ,
32 ǹgae zɛńyo zaa n kúkiia musu ǹ ɔdɔańnɛ. Ǹgae yã gɔ̃gɔ̃ n zɔ̀blerinɔnɛ ǹ yã da taarideela,
lɛ à yãkɛna wí à musu ǹ yã nnaa kpá taarisaideea, lɛ wà e wà dɔ̃ kɛ̀ à yãke vĩro.
33 Tó n gbɛ̃ Isarailinɔ ibɛɛnɔ zɛ̀ blèḿma durun kɛ̀ aɔ̃ kènnɛ yãnzi, aɔ̃ tàńyo, tó aɔ̃ ɛ̀ara wà aɛ
dɔ̀mma wà n sisi, tó aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀mma wà agbaa kpànnɛ kpɛ́ kɛ̀kiia,
34 zaa n kúkiia musu ǹgae zɛńyo ǹ sùu kɛńyo kɔ̃n ń durunnɔ, ǹ ɛarańyo bùsu kɛ̀ ń kpà ń
dezinɔa kɛ̀kii pì guu.
35 Tó ludambɛɛ gɔ̃̀ da wáawaa, lou gì mazi kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀nnɛ yãnzi, tó aɔ̃ aɛ dɔ̀ guu kɛ̀kiia
aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀mma aɔ̃ n sisi, bensɔ̃ aɔ̃ kpɛɛ lì ń durunnɛ kɛ̀ n wɛ́ɛ tàḿma yãnzi,
36 zaa n kúkiia musu ǹgae zɛńyo ǹ sùu kɛńyo kɔ̃n ń durunnɔ. Ǹgae ń da zɛ́ maaan, nɛ́ tó lou
ma n bùsu kɛ̀ ń kpà n gbɛ̃nɔa aɔ̃ pɔ́ ũu kɛ̀ guu.
37 Tó dekaa ke gagyãa kà bùsu kɛ̀n, ke pɔ́wɛɛpɔ̃si ke pɔ́pukpana ke sutɛ̃nɔ ke kwaanɔ ke tó
ibɛɛnɔ lìga ń wɛ́tɛ kezi ke tó mɔ́nzi ke gyãa gɛ̃̀ ń tɛ́,
38 tó aɔ̃ gbɛ̃ke yã kɛ̀ à a lee dɔ̃̀, tó à a ɔɔ dɔ̀ kpɛ́ kɛ̀kii kpa, tó à wɛ́ɛ kɛ̀mma à agbaa kpànnɛ,
39 zaa n kúkiia musu ǹgae zɛo ǹ sùu kɛo, nɛ́ dɔàlɛ. Ǹgae fĩa bonɛ a yãkɛnaa, zaakɛ ń à nɔ̀sɛ
dɔ̃. Ḿbe ń baade píngi nɔ̀sɛ dɔ̃.
40 Lɛn aɔ̃égɔ̃ vĩa kɛɛnnɛ lɛ ai ń wɛ̃̀ndi lɛ́n bùsu kɛ̀ ń kpà ń dezinɔa kɛ̀ guu.
41-42 Zaakɛ weé n tɔ́ bíta kɔ̃n n gɛ̃̀sã gbãaao kɔ̃n n ɔɔ kɛ̀ poronao baaru ma, tó gbɛ̃ zɛ̃̀tɔ kɛ̀ dɛ
n gbɛ̃ Isaraili borii ũroo bɔ̀ bùsu zã̀azãn à mɔ̀ n tɔ́ yãnzi, tó à aɛ dɔ̀ kpɛ́ kɛ̀a à wɛ́ɛ kɛ̀mma,
43 zaa n kúkiia musu ǹgae zɛo ǹ yã kɛ̀ à wɛ́ɛ kɛ̀mmaa kɛnɛ, lɛ anduna bori píngi e à n tɔ́ dɔ̃,
wà vĩa kɛnnɛ lán n gbɛ̃ Isarailinɔ è kɛnnɛ nà, aɔ̃égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n tɔ́ kú kpɛ́ kɛ̀ má bɔ̀ kɛ̀a.
44 Tó n gbɛ̃nɔ bɔ̀ɛ wà gàa zɛ̀ ká kɔ̃n ń ibɛɛnɔ, baa guu kɛ̀ n ń zĩn píngi, tó aɔ̃ aɛ dɔ̀ wɛ́tɛ kɛ̀ ń sɛ̀
kɛ̀a kɔ̃n kpɛ́ kɛ̀ má bɔ̀nnɛɛ kɛ̀o, tó aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀mma,
45 zaa n kúkiia musu ǹgae zɛńyo agbaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kpànnɛ yãnzi, ǹ yã nnaa kpáḿma.
46 Zaakɛ gbɛ̃ke è gí durun kɛziro, tó aɔ̃ durun kɛ̀nnɛ, tó n pɔ fɛ̃̀ńzi n ń ná ń ibɛɛnɔnɛ ń ɔzĩ, tó
aɔ̃ tàńyo ń bùsun zɛ̀zɔnɔ ũ bùsu zã̀azã ke à kĩin yoo,
47 tó aɔ̃ nɔ̀sɛ lìɛ bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔe zɔ̀ bleen pì guu, tó aɔ̃ ɛ̀ara wà agbaa kpànnɛ gwe wà bè: Wa
durun kɛ̀, wa taari kɛ̀, wa yã zaaa kɛ̀,
48 tó aɔ̃ aɛ dɔ̀mma kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n pɔyezinao píngi zaa bùsu kɛ̀ aɔ̃ɔe zɔ̀ bleen ń ibɛɛnɔnɛ pì
guu, tó aɔ̃ aɛ dɔ̀ bùsu kɛ̀ ń kpà ń dezinɔa kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀ ń sɛ̀o kɔ̃n kpɛ́ kɛ̀ má bɔ̀nnɛɛ kɛ̀oa, tó aɔ̃
wɛ́ɛ kɛ̀mma,
49 zaa n kúkiia musu ǹgae zɛńyo agbaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kpànnɛ yãnzi, ǹ yã nnaa kpáḿma.
50 Ǹgae sùu kɛ kɔ̃n n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀nnɛɛnɔ kɔ̃n taari kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀o, ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe zɔ̀
bleeńnɛnɔ ń wɛ̃nda gwa,
51 zaakɛ n pɔ́vĩnanɔmɛ, n gbɛ̃ kɛ̀ n ń bɔ́ɛ Igipitinɔ wɛ́ɛtãmma pãsĩ guunɔmɛ.
52 Ǹ tó n wɛ́ɛ gɔ̃ kú mapi n zɔ̀bleria, ǹ swã kpá agbaa kɛ̀ má kpànnɛɛzi kɔ̃n agbaa kɛ̀ n gbɛ̃
Isarailinɔ kpànnɛɛo. Ǹ swã kpáńzi gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ wii pɛ̀nzi píngi.
53 Dii Luda, zaakɛ anduna bori píngi guu aɔ̃pinɔn n ń sɛ́ n gbɛ̃nɔ ũ, lán ń ò n zɔ̀bleri Musa
gãzĩ nà gurɔɔ kɛ̀ n wa dezinɔ bɔ̀ɛ Igipiti.
54 Gurɔɔ kɛ̀ Sulemanu e wɛ́ɛ kɛɛ Diia, à kuɛna a kosooamɛ kɔ̃n à ɔɔnɔo porona musu. Kɛ̀ à
adua kɛ̀ à yɛ̃̀a, ben à fɛ̃ɛ à zɛ̀ Dii gbãgbãkiia gwe,
55 ben à sa maaa ò Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔnɛ ń píngi, à ò gbãngbãn à bè:
56 Wà Dii sáabu kpá, zaakɛ à wamɔwa a gbɛ̃ Isarailinɔ gbà ĩampakii lán à ò nà. Yã maaa kɛ̀ à
à lɛ́ gbɛ̃̀ a zɔ̀bleri Musa gãzĩnɔ pàpa píngi, à kee e lɛ́ɛ pãro.
57 Dii wa Luda gɔ̃ kúwao, lán à kú kɔ̃n wa dezinɔo nà. Àton wa tónlo, àton pã kpáwaziro.
58 À tó wà swɛ̃̀ gɔ̃ kúawa wàgɔ̃ tɛ́ à zɛ́n, wàgɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna kɔ̃n yã kɛ̀ à dà wa dezinɔnɛnɔ,
wàgɔ̃ à ɔdɔkii gwaa.
59 Adua kɛ̀ má kɛ̀ Dii wa Ludaa gɔ̃ dɔn fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo. Àgɔ̃ yã nnaa kpá mamɔma a
zɔ̀bleria kɔ̃n a gbɛ̃ Isarailinɔ lán guu e dɔɔ nà,
60 anduna bori píngi é à dɔ̃ kɛ̀ Dii nɛ́ Ludamɛ, à pãndee kuuro.
61 À kũ̀ à a swɛ̃̀ kpá Dii wa Ludaa mámmam, àgɔ̃ à ɔdɔkii gwaa, àgɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna lán á
kũna gbɛ̃̀a nà.

Dii ua kyakɛna

62 Ben kína kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi saa ò Diia.
63 Sulemanu kɛnnakɔ̃o saa ò Diia kɔ̃n zùnɔ bɔrɔ baro awɛɛplaa kɔ̃n sãanɔ bɔrɔ baswɛɛdo.
Lɛn kína kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi Dii ua kya kɛ̀ lɛ.

64 Zĩ pìa kína gbãsĩ gò ua kɛ̀ kú Dii kpɛ́ aɛa, ben à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò gwe kɔ̃n pɔ́wɛɛ
gbaao kɔ̃n kɛnnakɔ̃o sa nɔ́sio, zaakɛ sa'okii kɛ̀ à kɛ̀ kɔ̃n mɔ̀gotẽo kɛ̀ kú Dii kpɛ́ aɛ bítaro, èe fɔ̃ à
sì píngiro.
65 Zĩ beeea Sulemanu kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi zĩbaa kɛ̀ Dii ń Ludanɛ ai gurɔ swɛɛplaa, ben aɔ̃
Kutadɔna zĩbaa kɛ̀ gurɔ swɛɛplaa dɔ. À píngi kɛ̀ gurɔ gẽro dosai. Wà pari maamaa, wà bɔ̀ zaa
Lebo Amata ai à gàa pɛ́ Igipiti gulɛzɛki swaaa.
66 À gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ à ń gbáɛ, ben aɔ̃ lɛ́ zàa aɔ̃ tà ń bɛ kɔ̃n pɔnnaao. Aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna yã
maaa kɛ̀ Dii kɛ̀ a zɔ̀bleri Dauda kɔ̃n a gbɛ̃ Isarailinɔnɛ píngi yãnzi.

9

Dii bɔ̀ à mɔna Sulemanuzi

1 Kɛ̀ Sulemanu Dii ua kàɛ à yɛ̃a kɔ̃n a uao kɔ̃n zĩi kɛ̀ à pɔɔ kúanɔ píngi,
2 ben Dii ɛ̀ara à bɔ̀ à mɔ̀zi à gɛ̃̀n plaadeeo lán à bɔ̀ à mɔ̀zi Gibiɔ̃ nà
3 à bènɛ: Ma adua kɛ̀ ń kɛ̀ kɔ̃n agbaa kɛ̀ ń kpàmɛɛo mà. Ma kpɛ́ kɛ̀ ń bò pì dìɛ ma pɔ́ ũ, ma
tɔ́ égɔ̃ kúa yãana sai. Ma wɛ́ɛ égɔ̃ kúa, ma pɔɔ égɔ̃ kúa.
4 Mpi sɔ̃, tó ń tɛ́ ma zɛ́n súusu kɔ̃n nɔ̀sɛ puraao lán n de Dauda bà, tó ń yã kɛ̀ má dìɛnnɛɛnɔ
kũna kɔ̃n ma yã'onnɛnanɔ, tó nɛ́ɛ ma ɔdɔkii gwaa,
5 mɛ́ n kpata kãsãa pɛ́ɛ Isarailinɔ tɛ́, eégɔ̃ yãana vĩro, lán ma à lɛ́ gbɛ̃̀ n de Daudanɛ nà, ma
bè à boriinɔ égɔ̃ kú Isaraili kpatan gurɔ píngi.
6 Tó mpi ke n nɛ́nɔ kpɛɛ lìmɛ sɔ̃, tó á ma dokayãnɔ kɔ̃n yã kɛ̀ má dìɛareenɔ kũnaro, tó a gaa
a dɔ tãanɔzi ai ée ń gbãgbãa,
7 mɛ́ Isarailinɔ bɔɛ bùsu kɛ̀ má kpàḿman, mɛ́ gí kpɛ́ kɛ̀ má dìɛ ma pɔ́ ũu pìzi, aɔ̃é gɔ̃ fabona
pɔ́ ũ, pena pɔ́ ũ bori píngínɛ.
8 Baa kɔ̃n kpɛ́ pì naasikɛɛo, à yã é bɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃tɛɛ à saɛnɔ saɛ. Aɔ̃é sio gá wà be: À kɛ̀ dia
Dii kɛ̀ bùsu kɛ̀ kɔ̃n kpɛ́ kɛ̀onɛ lɛɛ?
9 Weé beńnɛ: Kɛ̀ aɔ̃ pã kpà Dii ń Luda kɛ̀ à ń dezinɔ bɔ̀ɛ Igipitizi yãnzimɛ. Aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n tãanɔ,
aɔ̃ɔe ń gbãgbãa aɔ̃ɔe kuɛɛńnɛ. Beee yãnzin Dii mɔ́nzi beee kpàńzi píngizi.

Sulemanu yãkɛna kpaaanɔ

10 Sulemanu ua mɛ̀n plaaa pìnɔ kàɛ wɛ̃̀ baromɛ, Dii ua kɔ̃n à zĩnda uao. Beee gbɛran
11 à Galili bùsu wɛ́tɛ kpà Taya kí Hiramua mɛ̀n baro, zaakɛ Hiramu sida lí kɔ̃n pini lío kɔ̃n
vurao kpàa lán à yezi nà.
12 Kɛ̀ Hiramu bɔ̀ Taya à gàa à wɛ́tɛ kɛ̀ Sulemanu kpàawaanɔ gwà, èe kɛnɛro,
13 ben à bè: Ma gbɛ̃, wɛ́tɛ kparee takanɔn ń kpàma gwee? Ben wà tɔ́ kpà guu pìnɛ Kabulu
ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
14 Hiramu gĩakɛ à vura kpɛ̃̀sã Sulemanunɛ yã tɔn siigɔ̃.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ Sulemanu ń dá zɔ̀zĩinnɔ yãn yɛ̀. Gbɛ̃ pìnɔ bé wà Dii ua kɔ̃n Sulemanu uao zĩi kɛ̀.
Aɔ̃ Milo wɛ̀ɛ tàta kɔ̃n bùsuo, aɔ̃ Yerusalɛmu bĩi bò, aɔ̃ ɛ̀ara wà Azo kɔ̃n Mɛgidoo kɔ̃n Gɛzao kɛ̀kɛ
wà kàɛ.
16 Igipiti kí Fili'auna lɛ̀ɛ Gɛza pìa yã, ben à sì à tɛ́ sɔ̃̀a à Kanaa kɛ̀ aɔ̃ kú à guunɔ dɛ̀dɛ, ben à
kpà a nɛ́nɔgbɛ̃a zãkɛna gbaa ũ gurɔɔ kɛ̀ à à kpɛ̃̀sã Sulemanua.
17 Ben Sulemanu ɛ̀ara à Gɛza pì kɛ̀kɛ à kàɛ kɔ̃n Bɛtoroni gĩzĩ pɔ́o
18 kɔ̃n Baalao kɔ̃n Tadamɔ kɛ̀ kú à bùsu gbáan-o
19 kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀ à kũsãɛ kàɛnnɔ kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀ à sɔ̃goronɔ kɔ̃n à sɔ̃nɔɔ kúnnɔ kɔ̃n kpɛ́ kɛ̀ à yezi à
dɔ Yerusalɛmunɔ kɔ̃n Lɛbanɔo kɔ̃n bùsu kɛ̀ èe kí bleeanɔ píngi.
20 Borii kɛ̀ aɔ̃ dɛ Isaraili ũroonɔ: Amɔrinɔ, Itinɔ, Pɛrizinɔ, Ivinɔ kɔ̃n Yebusi kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ ń
píngi,
21 gbɛ̃ kɛ̀ Isarailinɔɔ e fɔ̃ wà ń dɛdɛroonɔ, aɔ̃ borii kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ ń bùsu pìnnɔn Sulemanu ń dá
zɔ̀zĩin, ben aɔ̃ègɔ̃ zĩi pì kɛɛ lɛ ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
22 Èe Isarailinɔ da zɔ̀zĩinlo. Aɔ̃mbe à ń díɛ a zĩ̀kpɛɛnɔ ũ, a ìbanɔ, a kína daanɔ, a gbɛ̃nɔ
dɔn'aɛdeenɔ, a sɔ̃gorodeenɔ, a sɔ̃deenɔ.
23 Aɔ̃mbe zĩi kɛ̀ wèe kɛɛ pì gbɛ̃nsinɔ ũ dɔ, aɔ̃ɔ gɔ̃ɔn wàa plaa kpɛ́ baswɛɛplaa akuri.
24 Kɛ̀ Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ bɔ̀ Dauda wɛ́tɛ à tà a kpɛ́ kɛ̀ Sulemanu bònɛn, à gbɛran Sulemanu
Milo wɛ̀ɛ tàta.
25 Wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o Sulemanu ègɔ̃ saa oo gɛ̃̀n aagɔ̃gɔ̃. È sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ kɔ̃n kɛnnakɔ̃o
sa'opɔo o sa'okii kɛ̀ à bò Diinɛa, è tuaetiti kpata Dii aɛ gwe dɔ. Lɛn à Dii ua zĩinɔ kɛ̀ lɛ mámmam.
26 Kí Sulemanu góro'itɛnɔ kɛ̀ Ɛziɔ̃ Gɛba Elata saɛ Ɛdɔmunɔ bùsun Isia Tɛ̃a lɛ́a.
27 Hiramu a górodee kɛ̀ aɔ̃ ísiaa dɔ̃ɔnɔ zɛ̃̀, ben aɔ̃ dà ísiaala lɛdo kɔ̃n Sulemanu gbɛ̃nɔ.
28 Aɔ̃ gàa Ofi, aɔ̃ vura sɛ̀ɛ gwe tɔn gẽro aɔ̃ sùo kí Sulemanunɛ.

10

Seba bùsu kína kɛ̀ dɛ nɔgbɛ̃ ũ mɔna Sulemanu kiia

1 Kɛ̀ Seba bùsu kína kɛ̀ dɛ nɔgbɛ̃ ũu mà lán Sulemanu tɔ́ bɔ̀ nà Dii yã musu, ben à mɔ̀ à yɔ̃ à
gwa kɔ̃n yãgbekana zĩ'ũuo.
2 À kà Yerusalɛmu kɔ̃n a ìbanɔ paripari kɔ̃n pɔ́ gũ nnannaanɔ kɔ̃n vura sà bítao kɔ̃n gbɛ̀
bɛ̀ɛdee kɛ̀ lakuminɔ sɛnanɔ, ben à gàa Sulemanu kiia à yã kɛ̀ kú a nɔ̀sɛ guu fàadi bòo píngi.
3 Ben Sulemanu yã kɛ̀ à làlaanɔ bɔ̀kɔ̃tɛnɛ píngi. À ke bɔkɔ̃tɛna e à furo.
4 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì Sulemanu ɔ̃ndɔ̃yãnɔ mà píngi, bensɔ̃ à à bɛɛ kɛ̀ à bò è
5 kɔ̃n pɔ́blee kɛ̀ è bleenɔ kɔ̃n à ìbanɔ gwenao kɔ̃n à bɛ zĩkɛrinɔ kuunao kɔ̃n ń pɔ́kãsãanɔ kɔ̃n
à wɛ̃kpaatɛrinɔ kɔ̃n sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ kɛ̀ à ò Dii uanɔ, yã pì à kṹ gbãa, ben à lɛ́ àɛ.
6 Ben à bè kínanɛ: N yãkɛnanɔ kɔ̃n n ɔ̃ndɔ̃ baaru kɛ̀ má mà zaa ma bùsun-o nɛ́ yãpuramɛ.
7 Mɛ́ɛ yã pìnɔ síro ai ma gaa ma kao kɛ̀, ben ma wɛ́ɛ sìàlɛ sa. Wèe omɛ píngi sero fá! N ɔ̃ndɔ̃
kɔ̃n n auzikinɔɔ dɛ lán ma à baaru mà nàla zã̀.
8 Mìnnadeenɔn n gbɛ̃nɔ ũ kɔ̃n n ìba kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ kúnyo gurɔ píngi, aɔ̃gɔ̃ n ɔ̃ndɔ̃yã maanɔ!
9 Wà Dii n Luda sáabu kpá, zaakɛ n yã kànɛ, ben à n ka Isarailinɔ kín. Yenzi kɛ̀ Dii vĩ kɔ̃n
Isarailinɔ gurɔ píngi bé à tò à n ka kí ũzi, lɛ ǹgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ɔ́ńnɛ a zɛ́a.
10 Ben nɔgbɛ̃ pì kína gbà vura tɔn siigɔ̃ kɔ̃n pɔ́ gũ nnannaanɔ paripari maamaa kɔ̃n gbɛ̀
bɛ̀ɛdeenɔ. Pɔ́ gũ nnannaa kɛ̀ à kí Sulemanu gbà pìnɔ bíta, gbɛ̃kee e mɔ́onɛ à kà lɛ ziki dɔro.
11 Hiramu góro'itɛ kɛ̀ aɔ̃ sù kɔ̃n Ofio kɔ̃n vuraonɔ sù kɔ̃n lí bɛ̀ɛdeenɔ maamaa kɔ̃n gbɛ̀
bɛ̀ɛdeenɔ dɔ.
12 Ben kína Dii ua pɔ́nɔ kɛ̀o kɔ̃n a zĩnda bɛ pɔ́nɔ, à mɔrɔnɔ kɔ̃n kúunɔ kɛ̀o lɛ̀sirinɔnɛ dɔ. Wèe
mɔ́ kɔ̃n lí pì boriio à kà lɛ ziki dɔro, wèe wɛ́ɛ si à takalɛ dɔro ai kɔ̃n a gbã̀ao.
13 Pɔ́ kɛ̀ Seba bùsu kína pì yezi píngi à gbèka kí Sulemanua, ben à à gbà, gbaa kɛ̀ à kɛ̀nɛ
yɔ̃nkɔyɔ̃nkɔnɔ baasi. Ben à ɛ̀ara à tà a bùsun kɔ̃n a ìbanɔ.

Sulemanu gakuikɛɛ

14 Vura kɛ̀ è gɛ̃ Sulemanuzi wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o è ká tɔn baro awɛɛ'aagɔ̃,
15 tángba kɛ̀ táa'orinɔ kɔ̃n latarinɔ kɔ̃n Larubu kínanɔ kɔ̃n a bùsu gbɛ̃nsinɔ è mɔ́onɛ baasi.
16 À sɛngbango bítanɔ kɛ̀ kɔ̃n vura kɛ̀ wà gbɛ̃̀gbɛ̃o mɛ̀n wàa do, aɔ̃ baade tìisi kà kiloo aagɔ̃gɔ̃
kɔ̃n a kusuo.
17 À sɛngbango nɛ́ngonɔ kɛ̀o dɔ, aɔ̃ baade tìisi yezi à ká kiloo plaplaa. À sɛngbango pìnɔ kàɛ
kpɛ́ kɛ̀ wè be Lɛbanɔ Líkpɛn.
18 Kína kíblekita bíta kɛ̀ kɔ̃n wesa swaao, ben à vura atɛ̃ɛ kùɛa.
19 Kìta pì didikii vĩ, à gbápɛɛkii mɛ̀n swɛɛdo. À kpɛɛnaki musu dɛ mɔ̀ɔɔ gooda sai. À
gã̀sãdikiinɔ vĩ, músu taka kɛ̀ wà kɛ̀nɔɔ zɛzɛna gã̀sãdikii pìnɔ saɛ.
20 Músu pìnɔɔ zɛzɛna gbápɛɛkii pìnɔa kpa plaplaa, à píngi kà kuri awɛɛplaa. Wèe kìta pì
taka kɛ bùsu ken zikiro.
21 Kí Sulemanu togoonɔ nɛ́ vuramɛ píngi. Kpɛ́ kɛ̀ wè be Lɛbanɔ Líkpɛ pɔ́nɔ píngi nɛ́ vuramɛ
atɛ̃ɛ. Kondogi pɔ́kee kú gwero, zaakɛ wè kondogi diɛ pɔ́ke ũ Sulemanu gurɔɔaro.
22 Kína góro'itɛnɔ ègɔ̃ dana ísiaala kɔ̃n Hiramu góronɔ. Wɛ̃̀ aagɔ̃ píngi aɔ̃ègɔ̃ suu kɔ̃n vurao
kɔ̃n kondogio kɔ̃n wesa swaao kɔ̃n gbakũnɔ kɔ̃n zã̀nɔ.
23 Kí Sulemanu auziki kɔ̃n à ɔ̃ndɔ̃ɔ bíta dɛ anduna kínanɔ pɔ́la ń píngi.
24 Baade píngi e zɛ́ wɛtɛɛ à wɛ́ɛ si Sulemanulɛ à à ɔ̃ndɔ̃yã kɛ̀ Ludaa dànɛ à swɛ̃̀n ma.
25 Wɛ̃̀ píngi baade ègɔ̃ mɔɔnɛ kɔ̃n a gbaao: Kondogi pɔ́nɔ, vura pɔ́nɔ, utanɔ, gɔ̃kɛbɔnɔ, pɔ́ gũ
nnannaanɔ, sɔ̃nɔ kɔ̃n bãagãsɔ̃nɔ.
26 Sulemanu sɔ̃goronɔ kɔ̃n sɔ̃nɔ kàkɔ̃a. À sɔ̃goro pìnɔ kà wàa swɛɛplaa, à sɔ̃nɔ sɔ̃ bɔrɔ kuri
awɛɛplaa. Wè à sɔ̃ pìnɔ gwa à sɔ̃goro wɛ́tɛnɔ guu kɔ̃n à bɛ Yerusalɛmuo.
27 Kína tò kondogi gɔ̃ di Yerusalɛmu lán gbɛ̀ bà, bensɔ̃ sida lí kɛ̀ wè kpɛ́ dɔo pari lán bɛ̀tɛ lí
bà sɛ̃̀n.
28 Wè bɔ kɔ̃n Sulemanu sɔ̃ pìnɔ zaa Igipiti kɔ̃n Silisia bùsuomɛ. Kína latarinɔ bé wè gá lúlu
gwe.
29 Aɔ̃è sɔ̃goronɔ lúlu Igipiti kondogi ɔɔ mɛ̀n wàa aagɔ̃mɛ, sɔ̃nɔ sɔ̃ mɛ̀n baswɛɛplaa akuri, ben
è ɛara à sɔ̃ pìnɔ yá Iti kínanɔa kɔ̃n Sirianɔ kínanɔ.

11

Sulemanu nɔɔnɔ

1 Kí Sulemanu yè bori pãnde nɔgbɛ̃nɔzi pari. Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ baasi, ben à Mɔabunɔ kɔ̃n
Amɔninɔ kɔ̃n Ɛdɔmunɔ kɔ̃n Sidɔ̃deenɔ kɔ̃n Itinɔ sɛ̀sɛ nɔɔnɔ ũ.

2 Dii bè Isarailinɔnɛ aɔ̃ton borii pìnɔ sɛ́ro, zaakɛ aɔ̃é ń sãsãmɛ, lɛ aɔ̃ɔ tɛ́ ń tãanɔzi. Baa kɔ̃n
beeeo aɔ̃ yenzi Sulemanu swɛ̃̀ blè.
3 À kínɛnɔ sɛ̀sɛ nɔɔnɔ ũ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kpɛ́ basɔɔro, bensɔ̃ à nɔ yìgisainɔ vĩ dɔ wàa do kpɛ́
basɔɔro. Ben à nɔɔ pìnɔ à sɛ̀sã.
4 Kɛ̀ zikũ e gɛ̃ɛn, à nɔɔnɔ tò à tɛ̀ tãanɔzi, èe a swɛ̃̀ kpá Dii a Ludaa mámmam lán a de Dauda
bàro.
5 À tɛ̀ Sidɔ̃deenɔ tãa Asatorɛzi kɔ̃n Amɔninɔ tãa Mɔlɛki kɛ̀ Luda zàn-o.
6 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, èe tɛ́zi kɔ̃n nɔ̀sɛo do lán a de Dauda bàro.
7 Ben à gàa à tãagbãgbãkii bò sɪ̀sĩ kɛ̀ kú Yerusalɛmu ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaa musu Mɔabunɔ tãa
gina Kɛmɔsinɛ kɔ̃n Amɔninɔ tãa gina Mɔlɛkio.
8 Lɛn à kɛ̀ lɛ a bori pãnde nɔɔnɔnɛ ń píngi, ben aɔ̃ tuaetiti kpàta ń tãanɔnɛ aɔ̃ saa òḿma.
9 Ben Dii Isarailinɔ Luda pɔ fɛ̃̀ Sulemanuzi, kɛ̀ à kpɛɛ lìnɛ à swɛ̃̀ kúa dɔro yãnzi, zaakɛ Dii
bɔ̀ à mɔ̀zi yã gɛ̃̀n plaa.
10 Baa kɛ̀ Dii bènɛ, àton tɛ́ tãanɔziro, èe yã kɛ̀ Dii dìɛ pì maro.
11 Ben Dii bènɛ: Zaakɛ ń kɛ̀ lɛ, nɛ́ɛ zɛ kɔ̃n ma bà kuunanyo yã kɛ̀ má dìɛnnɛɛoro, mɛ́ kpata
bɔ n ɔzĩ mà n zɔ̀bleri ke ká n gɛ̃ɛ ũ.
12 Mɔde n de Dauda yãnzi mɛ́ kɛ lɛ n gurɔɔaro, n nɛ́n mɛ́ kɛnɛ.
13 Baa kɔ̃n beeeo mɛ́ kpata bɔ à ɔzĩ mámmanlo. Bori lɛo doon mɛ́ tó n nɛ́ pìnɛ ma zɔ̀bleri
Dauda kɔ̃n Yerusalɛmu kɛ̀ má sɛ̀ ma pɔ́ ũuo yãnzi.

Sulemanu ibɛɛnɔ

14 Ben Dii tò Ɛdɔmu gbɛ̃ Adada kɛ̀ dɛ wɛ̃ɛnɛ ũ íbɛtɛ kpà kɔ̃n Sulemanuo.
15 Gurɔɔ kɛ̀ Dauda e zɪ̃̀ kaa kɔ̃n Ɛdɔmunɔ yã, à zɪ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee Yoabu gàa à Isarailinɔ
gɛ̀nɔ vɪ̃̀i, ben à Ɛdɔmunɔ bùsu gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gwe ń píngi.
16 Àpi kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ kú gwe ai mɔ swɛɛdo ai aɔ̃ gàa wà Ɛdɔmunɔ bùsu gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀dɛo ń
píngi.
17 Kɛ̀ Adada bàa sì, èe taa Igipiti kɔ̃n a de ìba kenɔ. Gurɔ beeea sɔ̃ Adada nɛ́ gɔ̃kparɛmɛ.
18 Aɔ̃ bɔ̀ Midiã aɔ̃ gàa Parani, ben aɔ̃ Paranide kenɔ sɛ̀ wà gàańyo Igipiti kí Fili'auna kiia.
Fili'auna kpɛ́ kpàa kɔ̃n pɔ́bleeo kɔ̃n tɔɔtɛo.
19 Adada yã kà Fili'aunanɛ maamaa, ben à a naɔ̃ Tapɛnɛsi dãaro kpàa nɔɔ ũ.
20 Ben Tapɛnɛsi dãaro pì nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, wè benɛ Genuba, ben Tapɛnɛsi nɛ́ pì gwà Fili'auna
ua kɔ̃n Fili'auna nɛ́nɔo lɛdo.
21 Gurɔɔ kɛ̀ Adada kú Igipiti, à mà kɛ̀ Dauda gà bensɔ̃ à zɪ̃̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛde Yoabu gà dɔ. Ben
à bè Fili'aunanɛ: Ǹ ma gba zɛ́ mà tá ma bùsun.
22 Ben Fili'auna à là à bè: Bɔ́ bé èe kɛ̃sãamma ma kiia, kɛ̀ tò ń yezi ǹ tá n bùsun? À wèàla à
bè: Pɔ́kee e kɛ̃sãamaro, ǹ ma gba zɛ́ dé!
23 Ben Ludaa tò dɔ Ɛliada nɛ́ Rɛzɔ̃ kɛ̀ bàa sì a dii Zoba kí Adadɛzanɛ yãa fɛ̀ɛ Sulemanuzi.
24 Kɛ̀ Dauda Adadɛza gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ, ben Rɛzɔ̃ gbɛ̃nɔ kàkɔ̃aazi aɔ̃ kɛ̀ gbãamɔnnɛrinɔ gãli ũ, ben
à gɔ̃̀ ń dɔn'aɛdee ũ. Aɔ̃ gàa wà vɛ̃̀ɛ Damasiku, ben à gwee sì.
25 Rɛzɔ̃n Isarailinɔ ibɛɛ ũ ai Sulemanu wɛ̃̀ndi lɛ́n, yãkete kɛ̀ Adada fɛ̀ɛo baasi. À kpata blè
Siria bùsun, à gì Isarailinɔ kãzi.

Yeroboamu bɔna Sulemanu kpɛɛ

26 Nɛbati nɛ́ Yeroboamu nɛ́ Sulemanu ìba kemɛ. Ɛflaimu boriimɛ, kɛ̀ bɔ̀ Zɛrɛda, ben à bɔ̀
Sulemanu kpɛɛ. À da nɛ́ gyaanɔɔmɛ, à tɔ́n Zɛrua.
27 Lán à kɛ̀ nà à bɔ̀ kína kpɛɛn yɛ̀. Sulemanu wɛ̀ɛ kɛ̀ wè be Milo tàta bùsuo, ben à a de Dauda
wɛ́tɛ bĩi bò à pɛ̀kɔ̃rɛ.
28 Yeroboamu nɛ́ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ làakarideemɛ. Kɛ̀ Sulemanu è kɛ̀ ɔ̀wazi pì aĩa vĩ, ben à à dìɛ zĩ
gbãaa kɛ̀ Yusufu boriinɔɔ e kɛɛ pì gbɛ̃nsi ũ.
29 Gurɔɔ beeean Yeroboamu bɔ̀ Yerusalɛmu, ben à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n annabi Ahia, Silo gbɛ̃o zɛ́n,
à uta dufu dana. Aɔ̃ɔ kú sɛ̃̀n gwe ń plaa.
30 Ben Ahia a uta dufu pì gà à kɛ̃̀ à pàrapara lɛo kuri awɛɛplaa.
31 Ben à bè Yeroboamunɛ à à parana pì sɛ́ɛ mɛ̀n kuri, zaakɛ Dii Isarailinɔ Luda bè: Mɛ́
Sulemanu bɔ kpatammɛ mà Isaraili bori lɛo kuri kpámma.
32 Mɛ́ bori lɛo doo tónɛ ma zɔ̀bleri Dauda kɔ̃n Yerusalɛmu kɛ̀ má sɛ̀ Isaraili bori píngi wɛ́tɛnɔ
tɛ́o yãnzi.
33 Mɛ́ kɛnɛ lɛ, kɛ̀ à ma zĩnna à gàa èe Sidɔ̃deenɔ tãa Asatorɛ kɔ̃n Mɔabunɔ tãa Kɛmɔsio kɔ̃n
Amɔninɔ tãa Mɔlɛkio gbãgbãa yãnzi. Èe tɛ́maziro, èe yã kɛ̀ maamɛɛ kɛro, èe ma ɔdɔkii gwaro,
à ma dokayãnɔ kũna lán a de Dauda bàro.

34 Baa kɔ̃n beeeo mɛ́ kpata bɔ à ɔzĩ mámmanlo, zaakɛ ma gĩakɛ ma à kɛ̀ kí ũ ai a wɛ̃̀ndi lɛ́mmɛ
ma zɔ̀bleri Dauda kɛ̀ má sɛ̀ yãnzi, kɛ̀ à ma yãdiɛnanɔ kũna bensɔ̃ à ma ɔdɔkii gwà.
35 À nɛ́n mɛ́ kpata sí à ɔzĩ, mà Isaraili bori lɛo kurinɔ kpámma.
36 Isaraili bori lɛo doon mɛ́ tó à nɛ́ pìnɛ, lɛ ma zɔ̀bleri Dauda borii gɔ̃ kí bleemɛ Yerusalɛmu
gurɔ píngi, wɛ́tɛ kɛ̀ má sɛ̀ ma tɔ́ gɔ̃ kúa pì.
37 Mpi sɔ̃, ma n sɛ Isarailinɔ kína ũ, lɛ ǹgɔ̃ kí blee pɔ́ kɛ̀ n pɔɔ yezia píngi.
38 Tó nɛ́ɛ yã kɛ̀ má dìɛnnɛɛ kɛɛ píngi, tó ń tɛ́mazi, nɛ́ɛ yã kɛ̀ maamɛɛ kɛɛ, tó nɛ́ɛ ma ɔdɔkii
gwaa bensɔ̃ ń ma yãdiɛnanɔ kũna lán ma zɔ̀bleri Dauda bà, mɛ́gɔ̃ kúnyo, mɛ́gɔ̃ n boriinɔ kaa
Isaraili kpatan gurɔ píngi, lán ma Dauda boriinɔ kàn nà.
39 Mɛ́ Dauda boriinɔ ɛara kpɛɛ yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ pì yãnzi, mɔde èe kɛ ai gurɔ pínginlo.
40 Sulemanu zɛ́ wɛ̀tɛ à Yeroboamu dɛ, ben à fɛ̀ɛ à bàa sì à tà Igipiti kí Sisaki kiia, à gɔ̃̀ gwe
ai Sulemanu gàa à gào.
41 Sulemanu yã kpaaanɔ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi kú Sulemanu yãnɔ takadan.
42 Sulemanu kɛ̀ Isaraili bori píngi kína ũ Yerusalɛmu wɛ̃̀ baplaamɛ.
43 Kɛ̀ à gà, wà à vĩ̀i à de Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Reoboamu vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

12

Isarailinɔ bɔna Reoboamu kpɛɛ

1 Reoboamu gàa Sɛkɛmu, zaakɛ gwen Isaraili bori píngi gàan lɛ wà à ká kí ũ.
2 Kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu à baaru mà, ben à bɔ̀ Igipiti à sù, zaakɛ gwen à kún zaa gurɔɔ kɛ̀
à bàa sì Sulemanunɛ.
3 Ben Isaraili kɛ̀ aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a pìnɔ à sìsi, ben aɔ̃ gàa wà yã ò lɛdo kɔ̃n Reoboamuo wà bè:
4 N de zĩ gbãaa dàwe pãsĩpãsĩ. Mmɔn sɔ̃, ǹ zĩ gbãaa pì kɔ̃n aso tìisi kɛ̀ à dìweeo lago, wé mì
siɛnnɛ.
5 Ben à wèńla à bè: À tá gĩa ai gurɔ aagɔ̃, gbasa à ɛara à mɔ́. Ben aɔ̃ tà.
6 Kí Reoboamu yã pì gbã̀ gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ a de Sulemanu ìba ũunɔnɛ à bè: Yã kpareen á è à
maa mà sí gbɛ̃ pìnɔlaa?
7 Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Tó n mì sìɛ́nnɛ gbã̀a, ben n yã maaa sìńla, aɔ̃égɔ̃ dɛ n zɔ̀blerinɔ ũ gurɔ
píngi.
8 Ben Reoboamu gì gbɛ̃nsi pìnɔ lɛ́dammazi, à gàa à yã pì gbã̀ a ìba gɔ̃kparɛ kɛ̀ aɔ̃ nɛ́ blè
lɛdoonɔnɛ.
9 À ń lá à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bèmɛ mà zĩ gbãaa kɛ̀ ma dee dàńnɛ lagońnɛ pìnɔ, yã kpareen á è à
maa wà síńlaa?
10 Ben gɔ̃kparɛ pìnɔ wèàla wà bè: Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bènnɛ n de aso tìisi dìńnɛ ǹ lagońnɛ pìnɔ, ǹ ońnɛ
n ɔnɛzãa gbère dɛ n de piila.
11 N de aso tìisi dìńnɛ, mmɔn sɔ̃, nɛ́ asoo pì kaarańnɛ. N de wɛ́ɛ tã̀mma kɔ̃n flã̀omɛ, mɔde flã̀
lɛ̀deen nɛ́ wɛ́ɛ tãomma.
12 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ Yeroboamu kɔ̃n Isarailinɔ ɛ̀ara wà mɔ̀ wà Reoboamu lè ń píngi, lán à
òńnɛ nà à bè, aɔ̃ ɛara wà mɔ́ gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra.
13 Ben kína gì gbɛ̃nsinɔ lɛ́dammazi à yã wèńla pãsĩpãsĩ.
14 À tɛ̀ gɔ̃kparɛnɔ lɛ́dammazi à bè: Aso tìisin ma dee dìare, mamɔma sɔ̃ mɛ́ asoo pì
kaaraaremɛ. Flã̀n ma de wɛ́ɛ tã̀oawa, mapi sɔ̃, flã̀ lɛ̀deen mɛ́ wɛ́ɛ tãoawa.
15 Ben kína gì Isarailinɔ yã mazi, zaakɛ yã pì bɔ̀ Dii kiiamɛ, lɛ yã kɛ̀ à ò Nɛbati nɛ́
Yeroboamunɛ annabi Ahia, Silo gbɛ̃ gãzĩ e à kɛ yãnzi.
16 Kɛ̀ Isarailinɔɔ è kína gì ń yã mazi, aɔ̃ bènɛ:
Wa bà kú kɔ̃n Daudaoro,
wa lɛ́ kú Yɛsɛ nɛ́ yãnlo.
Isarailinɔ, a baade tá a bɛ!
Dauda bori, ǹ n zĩnda bɛ kũ!
Ben Isarailinɔ tà ń bɛ.
17 Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yuda boriinɔ wɛ́tɛ guunɔn Reoboamu gɔ̃̀ ń kína ũ ado.
18 Kí Reoboamu a zɔ̀zĩ gbɛ̃nsi Adoniramu zĩ̀ Isarailinɔa, ben aɔ̃ à pàpa gbɛ̀o wà à dɛ̀. Ben kí
Reoboamu fɛ̀ɛ kɔ̃n wãaao à sì a sɔ̃goron à bàa sì à tà Yerusalɛmu.
19 Lɛn Isarailinɔ gì Dauda boriinɔzi lɛ ai kɔ̃n a gbã̀ao.
20 Kɛ̀ Isarailinɔɔ mà ń píngi kɛ̀ Yeroboamu sù, ben aɔ̃ à sìsi kakɔ̃ana guu, ben aɔ̃ à kà Isaraili
boriinɔ kína ũ. Isaraili bori kee e zɛ kɔ̃n Dauda boriinɔo dɔro, tó èe kɛ Yuda boriinɔ baasiro.
21 Kɛ̀ Reoboamu kà Yerusalɛmu, à Yudanɔ kàkɔ̃a ń píngi kɔ̃n Bɛyãmi boriinɔ. Zĩ̀kari pìnɔ
gɔ̃ɔn bɔrɔ bakɛ̃ndomɛ. Ben aɔ̃ɔe gaa zĩ̀ ká kɔ̃n Isarailinɔ, lɛ wà e wà Sulemanu nɛ́ Reoboamu
kpata sínɛ wà kpáa dɔ.

22 Ben Luda yã sù Luda gbɛ̃ kɛ̀ wè be Semayaa à bè:
23 Ǹ o Yudanɔ kí Sulemanu nɛ́ Reoboamunɛ kɔ̃n Yudanɔ ń píngi kɔ̃n Bɛyãmi boriinɔ kɔ̃n
gbɛ̃ kpaaanɔ,
24 mamɔma Dii ma bè, àton gá zɩ̀ ká kɔ̃n a Isaraili daanɔoro. A baade tá a bɛ, zaakɛ yã kɛ̀
kɛ̀ pì bɔ̀ ma kiiamɛ. Ben aɔ̃ yã kɛ̀ Dii òńnɛ mà aɔ̃ tà.
25 Yeroboamu Sɛkɛmu kɛ̀ kú Ɛflaimu gu kpiideen bĩi bò, ben à vɛ̃ɛn. Zaa gwen à gàa à Pɛniɛli
kɛ̀kɛ à kàɛ.
26 Ben à laasuu lɛ̀ à bè: Weé ɛara wà Dauda borii sɔkpa kpatammɛ fá!
27 Tó Isarailinɔɔ e gaa saa o Dii ua Yerusalɛmu, aɔ̃é ɛara wà zɛ kɔ̃n ń dii Yudanɔ kí
Reoboamuomɛ, aɔ̃é ma dɛ wà zɛo.
28 Kɛ̀ kína yã pì gwà, ben à vura zùswarenɛ bɔ̀rɔnɔ pì mɛ̀n plaa, ben à bè gbɛ̃nɔnɛ: Isarailinɔ,
a gana Yerusalɛmu mɔ̀ lɛ. A dii kɛ̀ aɔ̃ a bɔɛ Igipitinɔn yɛ̀!
29 Ben à à doo dìɛ Bɛtɛli, à doo sɔ̃ ai Dani.
30 Ben yã pì gɔ̃̀ńnɛ durun ũ, aɔ̃è gá dɔnzi kɛ à doonɛ Bɛtɛli, à doo sɔ̃ ai Dani.
31 Yeroboamu kpɛ́ bò zù pìnɔnɛ tãagbãgbãkiinɔa, ben à gbɛ̃ dìɛ sa'orinɔ ũ, baa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ dɛ Levi borii ũroonɔ.
32 Ben à mɔ sɔraagɔ̃de gurɔ gɛ̃rodee dìɛ zĩbaa ũ lán Yudanɔ pɔ́ bà se, ben à saa ò
tãagbãgbãkii kɛ̀ kú Bɛtɛli pìa. À saa ò zùswaree kɛ̀ à pì pìnɔa, ben à sa'orinɔ dìɛ gwe.
33 Ben à saa ò sa'okii kɛ̀ à kɛ̀ Bɛtɛli pìa mɔ sɔraagɔ̃de gurɔ gɛ̃rodee zĩ. Gurɔɔ pìn à dìɛ a zĩnda
pɔyezia zĩbaa ũ Isarailinɔnɛ.

13

Luda gbɛ̃ lɛ́kɛna Bɛtɛli sa'okiinɛ

1 Luda gbɛ̃ke bɔ̀ Yudanɔ bùsun à mɔ̀ Bɛtɛli lán Dii dànɛ nà gurɔɔ kɛ̀ Yeroboamu zɛna sa'okii
pì saɛ lɛ à saa o.
2 Ben à sa'okii pì kà à bè: Sa'oki, sa'oki, Dii bè weé nɛ́ i Dauda bɛ, weé tɔ́ kpánɛ Yosia. Àpi
bé eé saa omma kɔ̃n tãagbãgbãkii sa'ori kɛ̀ aɔ̃e zĩ kɛɛ kɛ̀nɔ, eé gbɛ̃ntee wánɔ kpátamma.
3 Gwe gɔ̃ɔ Luda gbɛ̃ pì yã pì kɛna sèeda òńnɛ à bè: Sèeda kɛ̀ Dii òn yɛ̀. Sa'okii pì é parakɔ̃rɛ à
túbu é kwɛ́ɛ.
4 Kɛ̀ kí Yeroboamu lɛ́ kɛ̀ Luda gbɛ̃ pì kɛ̀ Bɛtɛli sa'okii pìnɛ mà, ben à ɔ̀dɔa zaa sa'okiia gwe à
bè: À à kũ! Ben ɔɔ kɛ̀ à dɔ̀a pì gbɑ̃̀gbɑ̃, eé fɔ̃ à kòko dɔro.
5 Ben sa'okii pì pàrakɔ̃rɛ à túbu kwɛ̀ɛ lán Dii dà Luda gbɛ̃ pìnɛ à ò nà.
6 Ben kína bè Luda gbɛ̃ pìnɛ: Ǹ agbaa kpámɛ Dii n Ludanɛ. Ǹ wɛ́ɛ kɛamɛ lɛ ma ɔɔ e à su a
gbɛ̀n. Ben Luda gbɛ̃ pì agbaa kpà Diinɛ, ben à ɔɔ sù a gbɛ̀n lán a zii bà.
7 Ben kína bè Luda gbɛ̃ pìnɛ: Ǹ mɔ́ wà gá ma bɛ wà pɔ́ ble, mɛ́ gba dannɛ.
8 Ben à bè kína pìnɛ: Baa tó n n auziki kpadoo kpàma, mɛ́ gányoro. Mɛ́ pɔ́ ble ke mà í mi guu
kɛ̀ro,
9 zaakɛ Dii bèmɛ màton pɔ́ ble kɛ̀ro, màton í mi kɛ̀ro, màton sɔ̃ tá kɔ̃n zɛ́ kɛ̀ ma mɔooro.
10 Ben à zɛ́ pãnde sɛ̀, èe zɛ́ kɛ̀ à mɔ̀o Bɛtɛli sɛ́ dɔro.
11 Annabi zi kee kú Bɛtɛli gwe. Kɛ̀ à nɛ́nɔ sù, aɔ̃ yã kɛ̀ Luda gbɛ̃ pì kɛ̀ gwe zĩ beeea tɔ̃kɛ̀ ń
denɛ kɔ̃n yã kɛ̀ à ò kínanɛo píngi.
12 Ben aɔ̃ de ń lá à bè: Zɛ́ kpareen à sɛ̀? Ben à nɛ́nɔ zɛ́ kɛ̀ Luda gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ Yudanɔ bùsun pì sɛ̀
gɔ̃̀gɔ̃nɛ.
13 Ben à bèńnɛ: À gàari yimɛ zaakinɛ. Ben aɔ̃ yìnɛ aɔ̃ à dì à kpɛɛ.
14 Kɛ̀ à pɛɛ Luda gbɛ̃ pìzi, ben à à lè vɛ̃ɛna gbíi lí gbáru. Ben à à là à bè: Luda gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀
Yudanɔ bùsumn n ũɔ́? À wèàla à bè: Mámbee!
15 Ben annabi zii pì bènɛ: Ǹ mɔ́ wà gá ma bɛ, ǹ pɔ́ ble.
16 À wèàla à bè: Mɛ́ fɔ̃ mà ɛara mà tányoro. Mɛ́ fɔ̃ mà pɔ́ ble ke mà í minyo guu kɛ̀ro,
17 zaakɛ Dii bèmɛ màton pɔ́ ble ke mà í mi kɛ̀ro, màton sɔ̃ tá kɔ̃n zɛ́ kɛ̀ ma mɔooro.
18 Ben annabi zii pì bènɛ: Annabin ma ũ lán n bà. Malaika ke bé à Dii yã òmɛ à bè mà
pɛ́ɛnzi mà sunyo ma bɛ, lɛ ǹ pɔ́ ble ǹ í mi. Mɔde ɛgɛɛn annabi pì e too.
19 Ben Luda gbɛ̃ pì ɛ̀arao, à pɔ́ blè à bɛ à í mì.
20 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ vɛ̃ɛna pɔ́bleezi, Dii yã sù annabi zii kɛ̀ sùo pìa,
21 ben à wii lɛ̀ Luda gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ Yudanɔ bùsun pìa à bè: Dii n Luda bè, lán n gi a yã mazi nà,
nɛ́ɛ yã kɛ̀ à ònnɛɛ maro,
22 n ɛara n mɔ n pɔ́ blè n í mì guu kɛ̀ à ònnɛ ǹton pɔ́ blenlo ǹton í minlo pì, weé n vĩi kɔ̃n n
dezinɔoro.
23 À pɔ́blena kɔ̃n à íminao gbɛra, annabi kɛ̀ sùo pì gàari yìnɛ zaakia.

24 Kɛ̀ à dà zɛ́n, ben à kpàkũ kɔ̃n músuo, músu pì à dɛ̀. À gɛ̀ gɔ̃̀ diɛna zɛ́n, ben zaaki kɔ̃n músuo
gɔ̃̀ zɛna à gɛ̀ pìzi.
25 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e gɛ̃tɛɛnɔ à gɛ̀ è daɛna zɛ́n gwe kɔ̃n músu kɛ̀ zɛzio, ben aɔ̃ gàa wà à baaru kpà
wɛ́tɛ kɛ̀ annabi zii pì kún guu.
26 Kɛ̀ annabi kɛ̀ sùo pì à baaru mà, à bè: Luda gbɛ̃ kɛ̀ gì Dii yã mazin gwe. Ben Dii à kpà
músua, à à ɛ̀'ɛkɔ̃rɛ à dɛ̀ lán Dii ònɛ nà.
27 Ben à bè a nɛ́nɔnɛ: À gàari yimɛ zaakinɛ. Ben aɔ̃ yìnɛ.
28 À dà zɛ́n, ben à gàa à à gɛ̀ lè daɛna, zaaki kɔ̃n músuo zɛzi. Músu pì e gɛ̀ pì sóro bensɔ̃ èe
zaaki pì ɛ́'ɛkɔ̃rɛro.
29 Ben annabi pì Luda gbɛ̃ pì gɛ̀ sɛ̀ à dì zaaki musu à sùo a bɛ wɛ́tɛn, lɛ à gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ à à vĩ̀i.
30 Ben à à vĩ̀i a zĩnda mirawɛɛn, à ɔ́ɔ dɔ̀ à bè: Wãiyoo ma gbɛ̃!
31 Kɛ̀ à à vĩ̀i à yã̀a, à bè a nɛ́nɔnɛ: Tó ma ga, à ma vĩi mirawɛɛ kɛ̀ ma Luda gbɛ̃ pì vĩ̀in à wa
gɛ̀ kpákɔ̃zi.
32 Zaakɛ yã kɛ̀ Dii dànɛ à ò Bɛtɛli sa'okii musu kɔ̃n tãakpɛ kɛ̀ kú Samaria bùsu wɛ́tɛ
tãagbãgbãkiianɔ é kɛ yãpura.
33 Baa kɔ̃n beeeo Yeroboamu e kpɛɛ li a yãzaakɛnanɛro, à ɛ̀ara à Isaraili bori píngi dìɛ
tãagbãgbãki sa'orinɔ ũ dɔ. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yezi wà gɔ̃ tãagbãgbãki sa'orinɔ ũun à ń kɛ́ à ũ.
34 Durun kɛ̀ tò wà Yeroboamu boriinɔ dúgu zɔ̃̀ aɔ̃ yã̀a anduna guun gwe.

14

Annabi Ahia yã kɛ̀ eé Yeroboamu lee ona

1 Gurɔ beeea gyãa Yeroboamu nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Abia kũ̀.
2 Ben Yeroboamu bè a naɔ̃nɛ: Ǹ fɛɛ ǹ n zĩnda liɛ, lɛ wàton n dɔ̃ ma nɔɔ ũro, ǹ gá Silo. Annabi
Ahia kú gwe. Àmbe à bèmɛ mɛ́gɔ̃ dɛ Isarailinɔ kína ũ.
3 Ǹ burɛdi sɛ́ mɛ̀n kuri kɔ̃n kàranɔ kɔ̃n zɔ́ tùuo, ǹ gáonɛ. Eé yã kɛ̀ eé nɛ́ pì lee onnɛ.
4 Ben Yeroboamu naɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ, à fɛ̀ɛ à gàa Silo à gɛ̃̀ Ahia bɛ. Ahia wɛ́ɛ e guu e dɔro, zaakɛ à zi
kũ à wɛ́ɛ gɔ̃̀ dãadãa.
5 Dii gĩakɛ à ò Ahianɛ kɛ̀ Yeroboamu naɔ̃ nɛ́ e gyãa kɛɛ, ben èe mɔɔ lɛ à yã gbekamma. Ǹ
onɛ la, ǹ onɛ la, zaakɛ tó à mɔ̀, eé a zĩnda liɛnnɛ gbɛ̃ pãnde ũmɛ.
6 Kɛ̀ Ahia à kɛ̀sɛ kĩi mà, èe gɛ̃ɛ kpɛ́n, à bè: Ǹ gɛ̃ Yeroboamu naɔ̃! Bɔ́yãnzin n n zĩnda lìɛ lɛzi?
Yã pãsĩn Luda bè mà onnɛ.
7 Ǹ gá ǹ o Yeroboamunɛ, Dii Isarailinɔ Luda bè, ámbe a n sɛ n gbɛ̃nɔ tɛ́, a n kɛ a gbɛ̃ Isarailinɔ
dɔn'aɛdee ũ.
8 A kpata bɔ̀ Dauda boriinɔ ɔzĩ, ben a n kpan, mɔde ń dɛ lán à zɔ̀bleri Dauda bàro, kɛ̀ à a
yãdiɛnanɔ kũna, à tɛ́zi kɔ̃n nɔ̀sɛo do à yã kɛ̀ á yezi kɛ̀.
9 N yã zaaa kɛ̀ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀nnɛ aɛnɔla, n gaa n tãanɔ kɛ̀ n zĩndanɛ, mɔ̀ kɛ̀ ń kàsa pìnɔ, ben
n kpɛɛ lìare, n a pɔɔ fɛ̃̀.
10 Beee yãnzin é mɔ́nzi kpá n boriinɔzizi, é n gɔ̃gbɛ̃nɔ kaatɛ Isarailinɔ guu zɔ̀nɔ kɔ̃n wɛ̃ɛnɛnɔ
ń píngi, é tɛ́ sɔ̃ n bɛɛa, lán wè tɛ́ sɔ̃ zùgbɔ̃a nà ai à tɛ́ kũ à yãa píngi.
11 Gbɛ̃ɛnɔ é n borii kɛ̀ aɔ̃é gaga wɛ́tɛnnɔ só, bãanɔ é n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é gaga sɛ̃̀nnɔ ble. Dii bé à ò
lɛ.
12 Mmɔn sɔ̃ nɔgbɛ̃, ǹ fɛɛ ǹ tá bɛ. Tó n kɛ̀sɛ pɛ̀ɛ wɛ́tɛ guu gɔ̃ɔ, nɛ́ pì é ga.
13 Isarailinɔ é à gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ wà à vĩi. Yeroboamu boriinɔ tɛ́ ń píngi, àmbe weé vĩi ado, zaakɛ
àmbe ado kɛ̀ Dii Isarailinɔ Luda yã maaa èa Yeroboamu ua.
14 Dii é kína pãnde diɛ a gbɛ̃ Isarailinɔnɛ. Àmbe eé Yeroboamu boriinɔ dɛdɛ. Gbã̀a kɛa!
Bɔ́ɔɔ? Lɛmɛ, tiaaɛmɛ!
15 Dii é gò tɔ̃ Isarailinɔa, aɔ̃é gɔ̃ lán kàba kɛ̀ èe nigãa í guu bà. Eé Isarailinɔ bɔɛ bùsu maaa
kɛ̀ à kpà ń dezinɔa kɛ̀n à ń fãakɔ̃a Yuflati baa kãa kpa, kɛ̀ aɔ̃ Asatorɛ lí pɛ̀ɛpɛɛ aɔ̃ Dii pɔɔ fɛ̃̀onɛ
yãnzi.
16 Eé Isarailinɔ kpáḿma durun kɛ̀ Yeroboamu kɛ̀ à Isarailinɔ dà à kɛnan yãnzi.
17 Ben Yeroboamu naɔ̃ fɛ̀ɛ èe taa. Kɛ̀ à kà Tiza, kɛ̀ à kɛ̀sɛ zɛ̀ kpɛɛlɛa gɔ̃ɔ, ben nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì gà.
18 Wà à vĩ̀i, ben Isarailinɔ ɔ́ɔ dɔ̀ ń píngi lán Dii ò a zɔ̀bleri annabi Ahia gãzĩ nà.
19 Yeroboamu yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan, zĩ̀ kɛ̀ à kànɔ kɔ̃n à
kíkɛyãnɔ píngi.
20 Yeroboamu kí blè wɛ̃̀ baro awɛɛplaamɛ. Kɛ̀ à gà, ben à nɛ́ Nadabu vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Yudanɔ kí Reoboamu

21 Sulemanu nέ Reoboamun Yudanɔ kína ũ. À kí blè a wɛ̃ baplaa awɛɛdodeemmɛ, ben à
kí blè Yerusalɛmu wɛ̃ gɛ̃ro awɛɛplaa, wέtɛ kὲ Dii sὲ Isaraili bori píngi wέtɛnɔ tέ lɛ à tɔ́ gɔ̃ kúa.
À da tɔ́n Naama, Amɔni boriimɛ.
22 Yudanɔ yã kὲ Dii yeziroo kὲ, aɔ̃ à pɔɔ fɛ̃ dɛ ń dezinɔla ń píngi ń durun kὲ aɔ̃ɔ kὲ yãnzi.
23 Aɔ̃ tãagbãgbãkiinɔ bò ń zĩndanɛ sɪ̃sɪ̃ lezĩ sãnda píngi musu kɔ̃n lí bíta sãnda píngi gbáruo,
aɔ̃ gbὲnɔ kɔ̃n línɔ pὲɛpɛɛn.
24 Baa se tãagbãgbãki kaaruanɔɔ kú Isarailinɔ bùsun gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ. Lɛmɛ Isarailinɔ
borii kὲ Dii pὲḿmańnɛnɔ dà zaaanɔ sὲɛ lɛ píngi.
25 Kí Reoboamu kíblena wɛ̃ sɔɔrodee guun Igipiti kí Sisaki mɔ̀ à lὲɛ Yerusalɛmua.
26 À Dii ua auzikinɔ kɔ̃n kíbɛ pɔ́nɔ nàkɔ̃a à vura sɛngbango kὲ Sulemanu pìnɔ sὲɛ píngi.
27 Ben kí Reoboamu sɛngbango pìnɔ gɛ̃ɛ pì kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o à nà a bɛ dogari dɔn'aɛdeenɔnɛ ń
ɔzĩ a bɛ kpɛɛlɛ.
28 Tó kína e gaa Dii ua, dogari pìnɔ ègɔ̃ sɛngbango pìnɔ kũna. Tó aɔ̃ ὲara wà sù, aɔ̃è ɛara wà
káɛ ń kpέn.
29 Reoboamu yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kὲ à kὲnɔ píngi kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
30 Reoboamu kɔ̃n Yeroboamuo ègɔ̃ zɪ̃̀ kaa kɔ̃o gurɔ píngi.
31 Kὲ Reoboamu gà, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezinɔ pɔ́o Dauda wέtɛ. À da tɔ́n Naama,
Amɔni boriimɛ. Ben à nέ Abia vɛ̃ɛ à gbὲn.

15

Yudanɔ kí Abia

1 Nɛbati nέ Yeroboamu kíblena wɛ̃ baro plaasaidee guun Abia gɔ̃̀ Yudanɔ kína ũ
2 à kí blè Yerusalɛmu wɛ̃ aagɔ̃mɛ. À da tɔ́n Maaka, Abusalomu boriimɛ.
3 À durun kὲ a dee kὲnɔ kὲ píngi, èe a zĩnda kpá Dii a Ludaa lán a dezi Dauda bàro.
4 Mɔde Dauda yãnzin Dii à Ludaa tò à bori kí blè Yerusalɛmu, à à borii pì dìɛ à gɛ̃ɛ ũ à tò
Yerusalɛmu gbãaa è.
5 Zaakɛ Dauda yã kὲ Dii yezi kὲ, èe gí yã kὲ Dii dìɛnɛ maziro ai a wɛ̃̀ndi lέn, tó èe kɛ yã kὲ à
kὲ Iti bori Urianɛ baasiro.
6 Abia kɔ̃n Yeroboamuo ègɔ̃ zɪ̃̀ kaa kɔ̃o ai Abia wɛ̃̀ndi lέn.
7 Abia yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kὲ à kὲnɔ píngi kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
8 Kὲ à gà, wà à vɪ̃̀ Dauda wέtɛ, ben à nέ Asa vɛ̃ɛ à gbὲn.

Yudanɔ kí Asa

9 Isarailinɔ kí Yeroboamu kíblena wɛ̃ barodee guun Asa gɔ̃̀ Yudanɔ kína ũ,
10 ben à kí blè Yerusalɛmu wɛ̃ baplaa awɛɛdo. À dazi tɔ́n Maaka, Abusalomu boriimɛ.
11 Kí Asa yã kὲ Dii yezi kὲ lán a dezi Dauda bà.
12 À pὲ tãagbãgbãki kaaruanɔa a bùsun, ben à tãa kὲ a dezinɔ kὲnɔ kwὲ píngi.
13 Baa se à a dazi Maaka bɔ̀ kpatan, kὲ à Asatorɛ lí gina pὲɛ yãnzi. Kí Asa lí pì zɔ̃̀ à tέ sɔ̃̀a
Kidironu guzurɛn.
14 À a zĩnda kpà Diia ai a wɛ̃̀ndi lέn, mɔde èe tãagbãgbãkii kὲ wà bònɔ gbororo.
15 À vura kɔ̃n kondogio kɔ̃n pɔ́ pãnde kὲ api kɔ̃n a deo dìɛ Dii pɔ́ ũunɔ sὲɛ à kàɛ Dii ua.
16 Asa kɔ̃n Isarailinɔ kí Baasao ègɔ̃ zɪ̃̀ kaa kɔ̃o ai ń kíblena gurɔlɛn.
17 Baasa bé à gàa à lὲɛ Yudanɔ bùsua, ben èe bĩi boo à liga Ramazi, lɛ gbɛ̃ke tón bɔ ke à gɛ̃
Yudanɔ kí Asa bùsunlo yãnzi.
18 Ben Asa kondogi kɔ̃n vura kὲ gɔ̃̀ Dii ua làasinnɔ sὲɛ kɔ̃n pɔ́ kὲ kú a bɛ làasinnɔ, à nà a ìbanɔnɛ
ń ɔzĩ, ben à ń zĩ Damasiku, Siria bùsu kí Bɛnadada, Tabirimɔ nέ, Ɛziɔ̃ dio kiia à bè:
19 Wà lɛdolɛ kɛ lán ma de kɔ̃n n deo kὲ nà yã. À kondogi kɔ̃n vuraon yὲ. Ǹ lɛdolɛ kὲ ń vĩ kɔ̃n
Isarailinɔ kí Baasao gboro, lɛ à gumala kɔ̃n a zɪ̃̀kpɛɛnɔ.
20 Ben Bɛnadada lɛdolɛ kὲ kɔ̃n Asao à a zɪ̃̀kpɛɛnɔ gbàrɛ aɔ̃ gàa wà lὲɛ Isaraili wέtɛnɔa. Aɔ̃
Iyona sì kɔ̃n Danio kɔ̃n Abɛli Bɛtɛmakao kɔ̃n Gɛnɛsarɛti guuo kɔ̃n Nafatali boriinɔ guuo dɔ
píngi.
21 Kὲ Baasa à baaru mà, ben à bĩibona Ramazi tò à tà Tiza.
22 Ben kí Asa kpàakpa kὲ Yudanɔnɛ ń píngi, èe gbɛ̃ke tɛ̃ boro à bè, aɔ̃ Rama gbὲnɔ kɔ̃n lí kὲ
Baasa e bĩi booonɔ sέɛ. Ben à bĩi bòo à lìga Gɛba kὲ kú Bɛyãmi boriinɔ guuzi kɔ̃n Mizipao.
23 Kí Asa yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan, à nέgɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔ kɔ̃n yã kὲ
à kὲnɔ píngi kɔ̃n wέtɛ bĩi kὲ à bònɔ. Kὲ à zi kṹ, gyãa à kṹ a gbálanɔa.
24 Kὲ à gà, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezinɔ pɔ́o a dezi Dauda wέtɛ, ben à nέ Yosafata vɛ̃ɛ à
gbὲn.

Isarailinɔ kí Nadabu
25 Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃ plaadee guun Yeroboamu nɛ́ Nadabu kɛ̀ Isarailinɔ kína ũ à kí
blè wɛ̃ plaamɛ.
26 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ kɛ̀ à zɛ̀ kɔ̃n yã kɛ̀ a dee kɛ̀ à Isarailinɔ dà durun guuo.
27 Ahia nɛ́ Baasa, Isaka bori lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi gurɔɔ kɛ̀ àpi kɔ̃n Isarailinɔɔ e ligaa Filisitini wɛ́tɛ
Gibetɔ̃zi, ben à à dɛ̀ gwe.
28 À à dɛ̀ Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃ aagɔ̃dee guumɛ, ben à vɛ̃ɛ à gbɛ̀n.
29 Kɛ̀ à nà kíblenaa, ben à Yeroboamu boriinɔ dɛ̀dɛ ń píngi, èe ń gbɛ̃ke tóro, à ń káatɛ lán Dii
ò a zɔ̀bleri Ahia, Silo gbɛ̃ gãzĩ nà.
30 Yã pì kɛ̀ lɛ durun kɛ̀ Yeroboamu kɛ̀ yãnzi, kɛ̀ à Isarailinɔ dà à kɛnan à Dii Isarailinɔ Luda
pɔɔ fɛ̃̀onɛ.
31 Nadabu yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
32 Kí Asa kɔ̃n Isarailinɔ kí Baasao zĩ̀ kà kɔ̃o ai ń kíblena gurɔlɛmmɛ.

Isarailinɔ kí Baasa
33 Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃ aagɔ̃dee guun Ahia nɛ́ Baasa kɛ̀ Isarailinɔ kína ũ. À kí blè Tiza
wɛ̃ baro awɛɛsiigɔ̃.
34 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, kɛ̀ à zɛ̀ kɔ̃n Yeroboamu yãkɛnao kɔ̃n durun kɛ̀ à Isarailinɔ dà à
kɛnan-o.

16

1 Dii yã sù Anani nɛ́ Yehua, ben à yã ò Baasanɛ à bè:
2 Ma n bɔ bùsutin, ma n kɛ ma gbɛ̃ Isarailinɔ dɔn'aɛdee ũ, ben n zɛ kɔ̃n Yeroboamu
yãkɛnanɔo n ma gbɛ̃ Isarailinɔ dà durun guu, ben aɔ̃ durun pìnɔ ma pɔɔ fɛ̃̀.
3 Mmɔn kɔ̃n n boriinɔ, mɛ́ a dúgu zɔ̃mɛ sa. Mɛ́ kɛ n uanɛ lán má kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu
uanɛ nà.
4 Gbɛ̃ɛnɔ é n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é gaga wɛ́tɛ guunɔ só, bãanɔ é n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é gaga sɛ̀nnɔ ble.
5 Baasa yã kpaaanɔ, yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan.
6 Kɛ̀ Baasa gà, wà à vĩ̀i Tiza, ben à nɛ́ Ela vɛ̃ɛ à gbɛ̀n.
7 Dii yã pì ò Baasanɛ kɔ̃n a boriinɔ annabi Yehu, Anani nɛ́ gãzĩ, yã zaaa kɛ̀ à kɛ̀ à Dii pɔɔ
fɛ̃̀onɛ lán Yeroboamu boriinɔɔ kɛ̀ nà yãnzi kɔ̃n Yeroboamu borii kɛ̀ à ń kaatɛnɔ yão dɔ.

Isarailinɔ kí Ela
8 Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃ baaasɔɔro awɛɛdodee guun Baasa nɛ́ Ela kɛ̀ Isarailinɔ kína ũ à
vɛ̃ɛ Tiza wɛ̃ plaa.
9 À ìbanɔ do Zimirin à sɔ̃goronɔ kpadoo gbɛ̃nsi ũ, ben à lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zińyo. Gurɔɔ kɛ̀ í Ela kũ̀ a
bɛgwari Aza kpɛ́n zaa Tiza,
10 ben Zimiri gɛ̃ à à dɛ̀ Asa kíblena wɛ̃ baaasɔɔro awɛɛplaadee guu, ben à vɛ̃ɛ à gbɛ̀n.
11 Kɛ̀ à kí blè gɔ̃ɔ, ben à Baasa boriinɔ dɛ̀dɛ ń píngi, èe gɔ̃gbɛ̃ ke tó à danɛnɔ ke à gbɛ̃nnanɔ
tɛ́ro.
12 À Baasa borii pìnɔ kàatɛ ń píngimɛ, lán Dii ò annabi Yehu gãzĩ nà.
13 Baasa kɔ̃n a nɛ́ Elao Dii Isarailinɔ Luda pɔɔ fɛ̃̀nɛ durun kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀ tãa pãpãanɔ yã musu,
ben dɔ aɔ̃ Isarailinɔ dà à kɛnan yãnzi.
14 Ela yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.

Isarailinɔ kí Zimiri
15 Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃ baaasɔɔro awɛɛplaadee guun Zimiri kí blè Tiza gurɔ swɛɛplaa.
Gurɔ beeea Isaraili zĩ̀kpɛɛnɔ bùra kú Filisitini wɛ́tɛ Gibetɔ̃ saɛ.
16 Kɛ̀ zĩ̀kpɛɛ pìnɔɔ mà Zimiri lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃n gbɛ̃nɔ kínazi à à dɛ̀, ben aɔ̃ ń dɔn'aɛde Ɔmiri kà
Isarailinɔ kína ũ ń bùran gwe gɔ̃ɔ.
17 Ben Ɔmiri kɔ̃n Isaraili zĩ̀kpɛɛnɔ fɛ̀ɛ Gibetɔ̃ aɔ̃ gàa wà lìga Tizazi.
18 Kɛ̀ Zimiri è aɔ̃ a wɛ́tɛ sìawa, ben à dìdi à gɛ̃ a bɛ kpɛ́didikɔ̃ana musun à tɛ́ sɔ̃̀a, ben à tɛ́ kũ̀,
à gà
19 durun kɛ̀ à kɛ̀ yãnzi. À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ kɛ̀ à zɛ̀ kɔ̃n Yeroboamu yãkɛnao. À durun kɛ̀,
ben dɔ à Isarailinɔ dà à kɛnan.
20 Zimiri yã kpaaanɔ kɔ̃n lɛ́ kɛ̀ à kpàkɔ̃sɔ̃ńyo Elazio kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan.

Isarailinɔ kí Ɔmiri
21 Isarailinɔ kpàatɛ lɛo plaa. Aɔ̃ kpadoonɔɔ yezi wà Ginati nɛ́ Tibini ká kí ũ, ń kpadoonɔ sɔ̃
Ɔmiri.

22 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n Ɔmirionɔ gbãaa dɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n Ginati nɛ́ Tibinionɔla, ben wà Tibini
dɛ̀, Ɔmiri kí blè.
23 Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃̀ baaakuri awɛɛdodee guun Ɔmiri kɛ̀ Isarailinɔ kína ũ, à kí blè
wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa. À kɛ̀ Tiza wɛ̃̀ swɛɛdo,
24 ben à Samaria sĩ̀sĩ lù Sɛmaa kɔ̃n kondogio kiloo baaagɔ̃ akuri, ben à wɛ́tɛ kàɛa à tɔ́ kpànɛ
Samaria kɛ̀ Sɛma bé à sĩ̀sĩ pì vĩ yã yãnzi.
25 Ɔmiri yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ à durun kɛ̀ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀nɛ aɛnɔ pɔ́la ń píngi.
26 À zɛ̀ kɔ̃n Nɛbati nɛ́ Yeroboamu yãkɛnao píngi. À Dii Isarailinɔ Luda pɔɔ fɛ̃̀nɛ kɔ̃n durun
kɛ̀ à kɛ̀ tãa pãpãanɔ yã musuo à Isarailinɔ dà à kɛnan dɔ.
27 Ɔmiri yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan.
28 Kɛ̀ à gà, wà à vĩ̀i Samaria, ben à nɛ́ Ahabu vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Isarailinɔ kí Ahabu

29 Yudanɔ kí Asa kíblena wɛ̃̀ baplaa plaasaidee guun Ɔmiri nɛ́ Ahabu kɛ̀ Isarailinɔ kína ũ à
kí blè Samaria wɛ̃̀ baro awɛɛplaamɛ.
30 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀nɛ aɛnɔ pɔ́la ń píngi.
31 À zɛna kɔ̃n Nɛbati nɛ́ Yeroboamu durunkɛnao e kɛnɛ yãke ũro, ben à Sidɔ̃deenɔ kí
Ɛtabaali nɛ́nɔgbɛ̃ Yɛzɛbɛli sè nɔɔ ũ, ben à nà Baali tãagbãgbãnaa, ègɔ̃ kuɛɛnɛ.
32 À kpɛ́ bò Baalinɛ Samaria, ben à à gbãgbãkii pɛ̀ɛ kpɛ́ pì guu.
33 À Asɛra lí pɛ̀ɛn dɔ à ɛ̀ara à Dii Isarailinɔ Luda pɔɔ fɛ̃̀nɛ dɛ Isarailinɔ kína kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀nɛ aɛnɔ
pɔ́la ń píngi.
34 Ahabu gurɔɔan Bɛtɛli gbɛ̃ Iyɛli Yɛriko kɛ̀kɛ à kàɛ. Kɛ̀ à à bĩi ɛ̃ɛ dàɛ, ben à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ káaku
Abiramu gà. Kɛ̀ à à zɛ́ gbànɔ pɛ̀ɛ, ben à nɛ́ zãade Segubu gà lán Dii ò Nuni nɛ́ Yɔsua gãzĩ nà.

17

Gbáa kãnkãnanɔ annabi Ilia gwana

1 Tisibɛ gbɛ̃ Ilia bɔ̀ a bɛ Giliada bùsun à gàa à Ahabu lè à bè: Kɔ̃n Dii Isarailinɔ Luda kɛ̀ mɛ́ɛ
dɔɔzi kuunao, zaa wɛ̃̀ kɛ̀a kpíi é kpáro, lou é maro, séde gurɔɔ kɛ̀ má ò baasiro.
2 Ben Dii yã sù Iliaa à bè:
3 Ǹ fɛɛ ǹ gá ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, ǹ utɛ Kɛriti swawɛɛn Yoda baa kãa kpa.
4 Nɛ́gɔ̃ swaa pì í mii. Má dìɛ gbáa kãnkãnanɔnɛ aɔ̃gɔ̃ n gwaa gwe.
5 Ben à gàa à kɛ̀ lán Dii ònɛ nà, à vɛ̃̀ɛ Kɛ riti swawɛɛn Yoda baa kãa kpa.
6 Gbáa kãnkãnanɔ ègɔ̃ mɔɔnɛ kɔ̃n burɛdio kɔ̃n nɔ̀bɔo kɔngɔ kɔ̃n uusiɛo, ben ègɔ̃ swaa pì í
mii.

Zarɛfa gyaanɔɔ Ilia gwana

7 Gurɔ plaaa gbɛra swaa pì í bàba kɛ̀ lou e ma bùsu pìnlo yãnzi.
8 Ben Dii yã sùa à bè:
9 Ǹ fɛɛ ǹ gá Zarɛfa Sidɔ̃ bùsun, ǹgɔ̃ kú gwe. Ma gyaanɔ ke dìɛ àgɔ̃ n gwaa gwe.
10 Ben à fɛ̀ɛ èe gaa Zarɛfa. Kɛ̀ à kà wɛ́tɛ pì saɛ, à gyaanɔ ke lè, èe yàka wɛɛ gwe. Ben Ilia lɛ́
zù gyaanɔɔ pìzi à bè: Ǹ gá mɔ́mɛ kɔ̃n ío, baa féte, mà mi.
11 Kɛ̀ èe gaa tɔ́, Ilia ɛ̀ara à lɛ́ zùzi à bè: Ǹ mɔ́mɛ kɔ̃n burɛdi kusuo dɔ.
12 Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Kɔ̃n Dii n Luda kuunao, baa burɛdi má vĩro, séde wísiti ɔkũ doo kɛ̀ gɔ̃̀
gbaka guu kɔ̃n nɔ́sio féte tùu guu baasiro. À yàkan mɛ́ɛ wɛɛ kɛ̀, lɛ mà tá bɛ mà pɔ́blee kɛo, wà
ble kɔ̃n ma nɛ́o wàgɔ̃ ga dãa.
13 Ben Ilia bènɛ: Ǹton tó vĩa n kũro. Ǹ gá kɛ lán ń ò nà, mɔde ǹ burɛdi kɛo féte ǹ mɔ́omɛ gĩa,
nɛ́ gbasa ǹ n pɔ́ kɛ kɔ̃n n nɛ́o.
14 Zaakɛ Dii Isarailinɔ Luda bè, wísiti gbaka pì égɔ̃ da koriro, bensɔ̃ nɔ́si é yãa tùu pìnlo ai
gurɔɔ kɛ̀ eé tó lou ma bùsu pìn.
15 Gyaanɔɔ pì gàa à kɛ̀ lán Ilia ònɛ nà, ben pɔ́blee mɔ̀ḿma ai gurɔ ũgbangba, àpi kɔ̃n a
bɛdeenɔ kɔ̃n Iliao.
16 Wísiti e yãa gbaka pìnlo, bensɔ̃ nɔ́si e yãa tùu pìnlo, lán Dii ò Ilia gãzĩ nà.
17 Beee gbɛra nɔgbɛ̃ bɛdee pì nɛ́ e gyãa kɛɛ. Kɛ̀ gyãa gbãaa kpà maamaa, ben à wɛ̃̀ndi bɔ̀.
18 Ben nɔgbɛ̃ pì bè Ilianɛ: Luda gbɛ̃, bɔ́ bé à wa ka kɛ̀ n mɔmazii? N mɔ ma durun dɔ Ludan
lɛ à ma nɛ́ dɛ yãnzin yɔ́?
19 Ben Ilia bènɛ: Ǹ n nɛ́ pì kpáma. Ben à nɛ́ pì sì nɔgbɛ̃ pì ɔzĩ à dìdio kpɛ́ musu guu kɛ̀ à pìtan.
À à dàɛ a gádoa gwe,

[20] ben à wii pɛ̀ Diizi à bè: Dii ma Luda, ḿbe ń tò gyaanɔɔ kɛ̀ ma pita à bɛ nɛ́ gà n pɔsiaa
kpàziɔ́?
[21] Ben à dàɛ à a zĩnda pòro nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìla gɛ̃̀n aagɔ̃ à wii pɛ̀ Diizi à bè: Dii ma Luda, ǹ tó à
wɛ̃̀ndi ɛara à su à mɛ̀ guu.
[22] Dii Ilia wiipɛna mà, ben wɛ̃̀ndi ɛ̀ara à sù nɛ́ pìa à fɛ̀ɛ.
[23] Kɛ̀ Ilia nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì sɛ̀ à pìtao, à gɛ̃̀o kpɛ́n, ben à à kpà à daa à bè: Ǹ gwa, n nɛ́ pì wɛ̃̀ndi sù!
[24] Ben nɔgbɛ̃ pì bè Ilianɛ: Má dɔ̃ sa kɛ̀ Luda gbɛ̃n n ũ. Dii yã kɛ̀ bɔ̀ n lɛ́n nɛ́ yãpuraamɛ.

18

Ilia kɔ̃n Obadiao
[1] À gurɔ plaaa kɛ̀, ben Dii yã sù Iliaa lousaiwɛ̃ aagɔ̃dee guu à bè: Ǹ gá ǹ n zĩnda ɔdɔa
Ahabunɛ, mɛ́ tó lou ma à bùsun.
[2] Ben Ilia fɛ̀ɛ èe gaa a zĩnda ɔdɔa Ahabunɛ.
Kɛ̀ dekaa gbãaa kpà Samaria,
[3] ben Ahabu a bɛgwari Obadia sìsi. Obadia pì sɔ̃ɔ Dii vĩa vĩ maamaa.
[4] Kɛ̀ Yɛzɛbɛli e Dii annabinɔ dɛdɛ yã, ben Obadia ń gbɛ̃ kenɔ sɛ̀ɛ gɔ̃ɔn basɔɔro à ń útɛ
gbɛ̀wɛɛnɔ guu gɔ̃ɔn baplaa akurikuri, ben à ń gwá kɔ̃n pɔ́bleeo kɔ̃n ío.
[5] Ben Ahabu bè Obadianɛ: Wà dɔdɔ guuzi wà gá íbɔkiinɔ kɔ̃n swawɛɛnɔn píngi. Wègɔ̃ dɔ̃ro
ke wé sɛ̃̀ e wà kpá wa sɔ̃nɔa kɔ̃n wa bãagãsɔ̃nɔ.
[6] Ben aɔ̃ guu kpàatɛ, aɔ̃ baade a zɛ́ sɛ̀.
[7] Kɛ̀ Obadia tɛna, ben aɔ̃ kpàkɔ̃a kɔ̃n Iliao. À à dɔ̃̀, ben à dàɛ a puua à bè: Ma dii Ilia, ḿbe
gweɔ́?
[8] Ilia wèàla à bè: Mámbee! Ǹ gá o n diinɛ má kú kɛ̀.
[9] Ben Obadia bè: Bɔ́ taarin má kɛ̀, kɛ̀ nɛ́ɛ mamɔma n zɔ̀bleri naa Ahabunɛ a ɔzĩ à ma dɛɛ?
[10] Má sì kɔ̃n Dii n Ludao bori ke bùsu kee kuu kɛ̀ ma dii gì gbɛ̃nɔ zĩḿma wà n wɛtɛnziro. Tó
wà bè ń kú gwero, è tó aɔ̃ ladamɛ.
[11] Ben nɛ́ɛ oomɛ dɔ mà gá mà o ma dii Ahabunɛ kɛ̀ ń kú kɛ̀ɔ́?
[12] Tó ma da zɛ́n, mɛ́gɔ̃ dɔ̃ guu kɛ̀ Dii Nini é n sɛ́ à tányoro. Tó ma gaa má ò Ahabunɛ, tó à mɔ̀
èe n ero, eé ma dɛmɛ. Mamɔma n zɔ̀bleri sɔ̃ má Dii vĩa vĩ zaa ma ɔ̀wazikɛgurɔmɛ.
[13] Ma dii Ilia, kɛ̀ Yɛzɛbɛli e Dii annabinɔ dɛdɛɛ, nɛ́ɛ yã kɛ̀ má kɛ̀ maroo? Mámbe ma ń
gbɛ̃kenɔ sɛ̀ɛ gɔ̃ɔn basɔɔro, ma ń útɛ gbɛ̀wɛɛnɔ guu gɔ̃ɔn baplaa akurikuri, ma ń gwá kɔ̃n
pɔ́bleeo kɔ̃n ío.
[14] Ben n bèmɛ dɔ mà gá mà o ma dii Ahabunɛ ń kú kɛ̀ɔ́? Eé ma dɛee.
[15] Ben Ilia bè: Má sì kɔ̃n Dii Zĩ̀kpɛde kɛ̀ mɛ́ɛ dɔɔzio, mɛ́ ma zĩnda ɔdɔanɛ gbã̀a sa.

Ilia kɔ̃n Baali tãagbãgbãrinɔ Kamɛli kpiii musu
[16] Ben Obadia gàa à dà Ahabulɛ à yã pì ònɛ, ben Ahabu gàa da Ilialɛ.
[17] Kɛ̀ Ahabu Ilia è, à bènɛ: Isarailinɔ bùsu dèri, ḿbe gweɔ́?
[18] Ben Ilia bè: Èe kɛ mámbe ma Isarailinɔ bùsu dèro, ḿbe kɔ̃n n de bɛdeenɔ ámbe á dɛ̀, zaakɛ
a pã kpà Dii yãdiɛnanɔzi a dɔ Baalizi.
[19] Ǹ Isarailinɔ sísi ń píngi, wà dakɔ̃rɛ Kamɛli kpiii musu lɛdo kɔ̃n Baali tãagbãgbãri gɔ̃ɔn
wàa plaa kpɛ́ baplaa akuri kɔ̃n Asɛra tãade gɔ̃ɔn wàa plaaa kɛ̀ aɔ̃è pɔ́ ble kɔ̃n Yɛzɛbɛlionɔ.
[20] Ahabu Isarailinɔ sìsi ń píngi, ben à tãadee pìnɔ kàkɔ̃a Kamɛli kpiii musu.
[21] Ben Ilia sɔ̃̀ gbɛ̃nɔzi à ń lá à bè: A laasuu égɔ̃ kpaatɛna ai bɔrɛmɛ? Tó Dii nɛ́ Ludamɛ, à tɛ́zi.
Tó Baalimɛ sɔ̃, à tɛ́zi. Aɔ̃ɔe yãke siàlaro,
[22] ben Ilia bèńnɛ: Dii annabinɔ tɛ́ mámbe ma gɔ̃ mado. Baali tãagbãgbãrinɔ sɔ̃, gɔ̃ɔn wàa
plaa kpɛ́ baplaa akurimɛ.
[23] À zùswareenɔ kpáwa mɛ̀n plaa, tãadee pìnɔ à mɛ̀n doo sɛ́ aɔ̃ zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ wà ká yàkala, aɔ̃ton
tɛ́ naaro. Mamɔma sɔ̃, mɛ́ à doo kɛkɛ mà ká yàkala, mɛ́ tɛ́ naa sero.
[24] Aɔ̃mɔnnɔ é Baali sísi, mamɔma sɔ̃ mɛ́ Dii sísi. Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ mà, ben à sù tɛ́o, àmbe Luda ũ.
Ben baade píngi bè: Yã maaamɛ!
[25] Ben Ilia bè tãadee pìnɔnɛ: À zùsware mɛ̀n doo sɛ́ à kɛkɛ káaku, zaakɛ ámbe á pari. À a tãa
sísi, mɔde àton tɛ́ naaro.
[26] Ben aɔ̃ zùswaree kɛ̀ wà kpàḿma sì aɔ̃ kɛ̀kɛ, ben aɔ̃ɔe Baali sisii zaa kɔngɔ ai ɔfãntɛ̃ gàa káo
mìdangura. Aɔ̃ɔe ɔ̃ wãa, aɔ̃ɔe ligaa sa'okii kɛ̀ wà bòzi, aɔ̃ɔe bee: Baali, nɛ́ yã mawaroo? Baa
kɔ̃n beeeo aɔ̃ɔe yãke maro, èe yã maḿmaro.
[27] Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, ben Ilia e ń lalandi kɛɛ à bè: À wii lɛ́ gbãa à kaara, à dɛ diimɛ
gwɛɛ! Ke à laasuu tà gu pãndeamɛ. Ke à gàa bĩikpɛɛ kɛmɛ. Ke à gàa wɛ́tɛamɛ. Ke èe ii oomɛ,
ben ée à vuroo?

28 Ben aɔ̃ɔe wii lɛɛ kɔ̃n kòto gbãaao, aɔ̃ɔe ń zĩnda lilii kɔ̃n fɛ̃ɛdaao kɔ̃n sário lán aɔ̃ɔ kɔ̃ dɔ̃o nà,
ai aru e plaa ń mɛ̀a.
29 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ gò mìa, ben aɔ̃ɔe yã yaa ai sa uusiɛ ogurɔɔ gàa à kào. Baa kɔ̃n beeeo èe yãke
síńlaro, èe yã mamḿmaro, èe swã kpáńziro.
30 Ben Ilia bè pariinɛ: À sɔ̃mazi kɛ̀! Kɛ̀ aɔ̃ sɔ̃̀zi ń píngi, ben à Dii gbãgbãkii kɛ̀ gbòro kɛ̀kɛ èe
boo.
31 À gbɛ̀ sɛ̀sɛ mɛ̀n kuri awɛɛplaa Yakubu boriinɔ pari lɛ́n. Yakubun Dii yã ònɛ yã à bè wàgae
benɛ sa Isaraili.
32 Kɛ̀ à Dii gbãgbãkii pì bò, ben à wɛ̀ɛ yɔ̃̀ à lìgazi. Wɛ̀ɛ pì kà à í sí lita gɛ̃ro.
33 À yàka kà sa'okii pìla, à zù pì zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ à kà yàka pìa à bè: À í tɔ́ lo siigɔ̃, é ká sa'opɔ pìa kɔ̃n
yàka pìo.
34 Kɛ̀ aɔ̃ɔ tɔ̀, ben à bè: À ɛara à tɔ́ dɔ. Kɛ̀ aɔ̃ɔ tɔ̀, ben à bè: À ɛara à tɔ́ à kɛ gɛ̃̀n aagɔ̃. Ben aɔ̃ɔ tɔ̀
ai gɛ̃̀n aagɔ̃.
35 Í pì bàa lɛ̀ à lìga sa'okii pìzi ai wɛ̀ɛ pì pà.
36 Sa uusiɛ ogurɔ ben annabi Ilia sɔ̃̀zi à bè: Dii, Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Isarailio Luda, ǹ tó
wà dɔ̃ gbã̀a kɛ̀ ḿbe Isarailinɔ Luda ũ bensɔ̃ n zɔ̀blerin ma ũ, mɛ́ɛ yã kɛ̀ kɛɛ kɛ̀ ḿbe n ma dan
yãnzi.
37 Ǹ yã mama Dii! Ǹ yã mama, lɛ gbɛ̃ kɛ̀nɔ e wà dɔ̃ kɛ̀ Dii, ḿbe ń Luda ũ bensɔ̃ nɛ́ɛ ń nɔ̀sɛ
liɛ́ńnɛ lɛ aɔ̃ ɛara wà summa.
38 Ben Dii tɛ́ sù sa'obɔ pìa kɔ̃n yàkao kɔ̃n gbɛ̀nɔ kɔ̃n bùsuo, aɔ̃ tɛ́ kṹ, ben í kɛ̀ kú wɛ̀ɛ pìn bàba.
39 Kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ è, ben aɔ̃ dàɛ ń puua wà bè: Diimɛ Luda ũ! Diimɛ Luda ũ!
40 Ben Ilia dàńnɛ à bè: À Baali tãagbãgbãri pìnɔ kũkũ, aɔ̃ gbɛ̃ke tón pitiaguro. Kɛ̀ wà ń
kũkũ, ben Ilia gàańyo Kisɔ̃ guzurɛn à ń dɛdɛ gwe.
41 Ilia bè Ahabunɛ: Ǹ gá pɔ́ ble ǹ í mi, zaakɛ ma lou kĩi mà dɔ.
42 Ben Ahabu gàa pɔ́ ble à í mi. Ben Ilia dìdi à gàa Kamɛli mìsɔ̃ntɛ̃a à vɛ̃̀ɛ à mì kà tú.
43 À bè a zĩkɛrinɛ: Ǹ gá guu gwa ísiaa kpa. Ben à gàa à gwà. Kɛ̀ a sù à bè: Pɔ́kee kú gwero.
Ben Ilia bènɛ à ɛara à gá gwa dɔ, ben à gàa lɛ ai gɛ̃̀n swɛɛplaa.
44 À gɛ̃̀n swɛɛplaadeeo zĩkɛri pì bè: Ma lou sèeda è sɛtɛɛgɛ lán ɔla bà, èe fɛɛɛ ísiaala. Ben Ilia
bènɛ: Ǹ gá ǹ o Ahabunɛ à sɔ̃goro dɔ sɔ̃nɔa à gɛ̃n à pita kpiiia ai lou gɔ̃ gá à dãdã.
45 Lou e sisii busɛbusɛ, zàga'ĩa fɛ̀ɛ, ben lou mà maamaa. Ahabu kú sɔ̃goron, èe taa Yɛzɛrili.
46 Dii gbãaa mɔ̀ Iliaa, ben à a utadaa kàkakɔ̃a à kṹ, à bàa lɛ̀ à Ahabu kɛ̃̀ ai à gàa káo Yɛzɛrili.

19

Dii yã'ona Iliao Orɛbu

1 Ben Ahabu yã kɛ̀ Ilia kɛ̀ tɔ̃kɛ̃̀ Yɛzɛbɛlinɛ píngi, lán à tãadee pìnɔ dɛ̀dɛ nà kɔ̃n fɛ̃ɛdaao ń píngi.
2 Ben Yɛzɛbɛli lɛ́kpãsã kɛ̀ Ilianɛ à bè: Ai zia mɔndaa'i, tó mɛ́ɛ kɛnnɛ lán ń kɛ̀ tãadeenɔnɛ
nàro, tãanɔ yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ!
3 Ben vĩa Ilia kṹ, ben à fɛ̀ɛ à bàa sì à a zĩnda mìbɔkii wɛ̀tɛ. Kɛ̀ à kà Bɛsɛba, Yudanɔ bùsun,
gwen à a zĩkɛri tòn,
4 ben à táa ò gbáan gurɔ do. À gàa à vɛ̃̀ɛ sɛ̃ lí gbáru, ben à adua kɛ̀ à e à ga à bè: Dii, yã kɛ̀kii
mɔ̀ma lɛ. Ǹ ma wɛ̃̀ndi sɛ́ gɔ̃ɔ, zaakɛ má dɛ ma dezinɔlaro.
5 Ben à dàɛ èe ii oo sɛ̃ lí pì gbáru.
Èe gì kɛro ben malaika mɔ̀ à ɔ kɛ̀a à bè: Ǹ fɛɛ ǹ pɔ́ ble.
6 Kɛ̀ Ilia guu gwà, ben à kàra aasana è kɔ̃n í tùuo kaɛna a mìzi. Ben à pɔ́ blè à í mì à ɛ̀ara à
dàɛ.
7 Dii Malaika ɛ̀ara à mɔ̀ à gɛ̃̀n plaadeeo, à ɔ kɛ̀a à bè: Ǹ fɛɛ ǹ pɔ́ ble, zaakɛ tá gbã̀an nɛ́ɛ mɔɔ
o.
8 Ben à fɛ̀ɛ à pɔ́ blè à í mì. Pɔ́blee pì tò à gbãaa è, ben à táa ò gurɔ baplaa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo
ai à gàa à kà Luda kpiii kɛ̀ wè be Orɛbua.
9 Ben à gɛ̃̀ gbɛ̀wɛɛn à ì gwe, ben Dii yã sùa à bè: Ilia, bɔ́n nɛ́ɛ kɛɛ kɛ̀?
10 À wèàla à bè: Dii Luda Zĩ̀kpɛde, ma làakari fɛ̀ɛ maamaa, zaakɛ Isarailinɔ pã kpà n bà
kuunańyo yãzi, ben aɔ̃ n gbãgbãkiinɔ gbòro aɔ̃ n annabinɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Mámbe ma gɔ̃
mado, ben aɔ̃ɔe ma wɛɛ se.
11 Ben Dii bè: Ǹ bɔ ǹ gá zɛ ma aɛ kpiii musu, mɛ́ gɛ̃tɛ n aɛ.
Zàga'ĩa gbãaa fɛ̀ɛ, èe kpiii pìnɔ paraa èe gbɛ̀nɔ wiwii Dii aɛ, mɔde Dii kú ĩa pì guuro. Ĩa pì
gbɛra tɔɔtɛ nìgãnigã, mɔde Dii kú tɔɔtɛ nigãnigãna pì guuro.
12 Tɔɔtɛ nigãna pì gbɛra ben tɛ́ bɔ̀, mɔde Dii kú tɛ́ pì guuro. Tɛ́ pì gbɛra ben kòto busɛ bɔ̀ tɛɛɛ.

13 Kɛ̀ Ilia kòto pì mà, à a utadaa kù a wɛ́ɛla. Ben à bɔ̀ à gàa à zɛ̀ gbɛ̀wɛɛ pì lɛ́a, à mà wà bèare:
Ilia, bɔ́n nɛ́ɛ kɛɛ kɛ̀?
14 À wèàla à bè: Dii Luda Zɪ̀kpɛde, ma làakari fɛ̀ɛ maamaa, zaakɛ Isarailinɔ pã̀ kpà n bà
kuunańyo yãzi, ben aɔ̃ n gbãgbãkiinɔ gbòro aɔ̃ n annabinɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Mámbe ma gɔ̃
mado, ben aɔ̃ɔe ma wɛɛ se.
15 Ben Dii bènɛ: Ǹ ɛara ǹ tá Damasiku gbáan. Tó n ka gwe, ǹ Azaili ká Sirianɔ kína ũ,
16 nɛ́ Nimisi dio Yehu ká Isarailinɔ kína ũ, nɛ́ Abɛli Mɛɔla gbɛ̃ Safata nɛ́ Ɛlisa kɛ n gɛ̃ɛ ũ annabi
ũ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ Azaili fɛ̃ɛdaa lɛ́zĩ, Yehu bé eé à dɛ. Tó à bɔ̀ Yehu fɛ̃ɛdaa lɛ́zĩ sɔ̃, Ɛlisa bé eé à dɛ.
18 Baa kɔ̃n beeeo má Isarailinɔ kũna gɔ̃ɔn bɔrɔ swɛɛplaa, kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃kee e kúɛ Baalinɛ à lɛ́
pɛ̀aro.

Ɛlisa sisina

19 Ben Ilia fɛ̀ɛ à bɔ̀ gwe à gàa à Safata nɛ́ Ɛlisa lè, èe bú wii kɔ̃n zùnɔ swaaro kuri awɛɛplaa.
Àmbe à tɛ́ zù swaaro kpɛɛdeezi. Ben Ilia sɔ̃̀zi à a gyaba gò à dààla.
20 Ben Ɛlisa a zùnɔ tò gwe à bàa lɛ̀ à bɔ̀ à tɛ́ Ilia kpɛɛ, ben à bènɛ: Ǹ tó mà gá lɛ́ za ma de kɔ̃n
ma daoa gĩa, mɛ́ gbasa mà mɔ́ mà tɛ́nzi sa. Ben Ilia bènɛ: Ǹ gá ǹ ɛara ǹ su. Asa ń dɔ̃ yã kɛ̀ má
kɛ̀nnɛ.
21 Ben Ɛlisa ɛ̀ara à gàa à a zùnɔ kòto kpà à tɛ́ lè kɔ̃n a zù swaaro gbóngoo, ben à zù pìnɔ nɔ̀bɔ
fùfu kɛ̀ à kpà gbɛ̃nɔa aɔ̃ sò. Ben à bɔ̀ à tɛ̀ Iliazi, à gɔ̃̀ à plaadee ũ.

20

Bɛnadada kɔ̃n a zɪ̀kpɛɛnɔ ligana Samariazi

1 Siria kí Bɛnadada a zɪ̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi. Kí gɔ̃ɔn baaakuri awɛɛplaaanɔɔ kúo kɔ̃n ń sɔ̃nɔ
kɔ̃n ń sɔ̃goronɔ. Ben aɔ̃ gàa wà lìga Samariazi aɔ̃ lɛ̀ɛa.
2 Ben à gbɛ̃nɔ zɪ̀ Ahabua wɛ́tɛ guu à bè: Ma Bɛnadada ma bè,
3 n kondogi kɔ̃n n vurao gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ. N nɔ maaanɔ kɔ̃n n nɛ́ maaanɔ gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ dɔ.
4 Ben Isarailinɔ kína bè: Ma dii kí, mapi kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ má vĩinɔ gɔ̃̀ n pɔ́ ũ píngi lán ń ò nà.
5 Ben Bɛnadada ɛ̀ara à gbɛ̃nɔ zɪ̀a dɔ à bè: Ma Bɛnadada ma gbɛ̃nɔ zɪ̀ ma n kondogi kɔ̃n n
vurao kɔ̃n n nɔɔnɔ kɔ̃n n nɛ́nɔ làmma.
6 Zia mɔndaa'i mɛ́ ma gbɛ̃nɔ zĩmma aɔ̃ n bɛɛ kpokɛ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ bɛɛnɔ, aɔ̃é a pɔ́ bɛ̀ɛdeenɔ sɛ́ɛ
wà suomɛ píngi.
7 Ben Isarailinɔ kína a bùsu gbɛ̃nsinɔ sìsi ń píngi à bɛ̀ńnɛ: Á è lán èe ma lɛ́ wɛtɛɛo nàɔ́? Kɛ̀ à
gbɛ̃nɔ zɪ̀ma, à ma nɔɔnɔ kɔ̃n ma nɛ́nɔ kɔ̃n ma kondogio kɔ̃n ma vurao làma, mɛ́ɛ gíonɛro.
8 Ben gbɛ̃nsi pìnɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ bènɛ: Ǹton à yã maro, ǹton wenɛro.
9 Ben à bè Bɛnadada zɪ̀rinɔnɛ: À gá à o ma dii kínɛ, pɔ́ kɛ̀ à là mamɔma a zɔ̀bleria káakun
mɛ́ kɛ. Pɔ́ kɛ̀ à làma zãa kɛ̀kiin mɛ́ kɛro. Ben zɪ̀ri pìnɔ ɛ̀ara wà gàa Bɛnadadaa kɔ̃n lɛ́kpãsã pìo.
10 Ben à ɛ̀ara à gbɛ̃nɔ zɪ̀ Ahabua dɔ à bè: Tó Samaria bùsuti gɔ̃̀ à kà kɛ̀ ma gbɛ̃nɔ e à kɔkɔ ɔkũ
doodo, tãanɔ yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ!
11 Ben Isarailinɔ kína bè: À gá à onɛ, gbɛ̃ kɛ̀ èe zɪ̀ka'uta daa tón ĩa dã lán gbɛ̃ kɛ̀ uta pì bɔ̀ à
kàɛ bàro.
12 Kɛ̀ Bɛnadada yã pì mà gurɔɔ kɛ̀ èe í mii kɔ̃n a kína daanɔ ń bisakutaanɔ guu, ben à bè a
gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ soru kɛ. Ben aɔ̃ gàa soru kɛ.

Ahabu zɪ̀blena Bɛnadadaa

13 Annabi ke mɔ̀ à Isarailinɔ kí Ahabu lè à bènɛ: Dii bè, n zɪ̀kpɛ parii kɛ̀gweenɔ èɔ́? É ń
nannɛ n ɔzĩ gbãa, nɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ ámbe Dii ũ.
14 Ben Ahabu à là à bè: Dé bé eé beee kɛɛ? À wèàla à bè: Dii bè, n bùsu gu gbɛ̃nsinɔ ɔ̀wazi
zɪ̀karinɔ bé wé kɛ. Ben Ahabu à là dɔ: Dé bé eé na zɪ̀a káakuu? À wèàla à bè: Ḿbee!
15 Ben Ahabu gu gbɛ̃nsinɔ ɔ̀wazi zɪ̀kari pìnɔ kàkɔ̃a gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ baaakuri awɛɛplaa.
Ben à a zɪ̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi, aɔ̃ kɛ̀ gɔ̃ɔn bɔrɔ swɛɛplaa.
16 Aɔ̃ fɛ̀ɛ wɛ́tɛn ɔfãntɛ̃o di mìdangura, gurɔɔ kɛ̀ í e Bɛnadada kɔ̃n a kína daa pìnɔ dɛɛ ń
bisakutaanɔ guu.
17 Ben gu gbɛ̃nsinɔ ɔ̀wazi zɪ̀kari pìnɔ bɔ̀ɛ káaku. Ben Bɛnadada zɪ̀rinɔ gàa wà ònɛ, gbɛ̃nɔɔ e
bɔɔ Samaria.
18 Ben Bɛnadada bè: Tó aafian aɔ̃ɔe mɔɔn yoo ke kɔ̃n zɪ̀o, à ń kũkũ bɛ̃ɛ.
19 Kɛ̀ gu gbɛ̃nsinɔ ɔ̀wazi pìnɔ bɔ̀ wɛ́tɛ guu, zɪ̀kpɛɛnɔɔ tɛ́ ń kpɛɛ,
20 ben aɔ̃ baade a ibɛɛ dɛ̀. Kɛ̀ Sirianɔ lɛ̀kɔ̃a, ben Isarailinɔ pɛ̀ḿma, ben Siria kí Bɛnadada
kɔ̃n a sɔ̃de kenɔ bàa sì wà ń kɛ̃ sɔ̃ musu.

21 Ben Isarailinɔ kína bɔ̀ à gàa à sɔ̃deenɔ kɔ̃n sɔ̃gorodeenɔ dɛ̀dɛ à Sirianɔ ásaru kɛ̀ maamaa.
22 Annabi pì ɛ̀ara à mɔ̀ à Isarailinɔ kína lè à bè: Ǹ n zɩ̃̀kpɛɛnɔ kaara ǹgɔ̃ kú kɔ̃n soruo, zaakɛ
tó Sɛ̃̀tãntɛ̃ kà, Sirianɔ kína é ɛara à mɔ́ lɛ́ɛmma dɔ.
23 Ben Sirianɔ kína ìbanɔ bènɛ: Isaraili tãanɔ nɛ́ sɩ̃̀sɩ̃ tãanɔmɛ. Beee yãnzin aɔ̃ gbãaa
dɛwalazi. Tó wée zɩ̃̀ kaańyo gusararaan, wa gbãaa égɔ̃ dɛńla.
24 Ǹ n kína daanɔ lendee kpá, nɛ́ dɔn'aɛde pãndenɔ diɛdiɛ ń gbɛ̀n.
25 Séde n zɩ̃̀kpɛɛnɔ kɔ̃n n sɔ̃nɔ kɔ̃n n sɔ̃goronɔ gɔ̃ pari lán káakupɔ kɛ̀ n korazinɔ bà, wé zɩ̃̀
káńyo gusararaan, wa gbãaa égɔ̃ dɛńla. Kína ń yã mà, ben à kɛ̀ lɛ.
26 Kɛ̀ Sɛ̃̀tãntɛ̃ kà, Bɛnadada Sirianɔ kàkɔ̃a, ben à gàa zɩ̃̀ ká kɔ̃n Isarailinɔ zaa Afɛki.
27 Wà Isarailinɔ kàkɔ̃a wà kũsãɛ kɛ̀ńnɛ, ben aɔ̃ gàańzi. Sirianɔ dàgula baama píngi, ben
Isarailinɔ bùra kàɛ lán blè kpàsa nɛ́ngo sɛtɛɛgɛ lɛo plaaanɔ bà, wà aɛ dɔ̀kɔ̃a.
28 Ben Luda gbɛ̃ pì mɔ̀ à bè Isarailinɔ kínanɛ: Dii bè, zaakɛ Sirianɔɔ e daa sɩ̃̀sɩ̃nɔ diin a ũ,
guzurɛ diin a ũro, é à zɩ̃̀kari parii kɛ̀kiinɔ nannɛ n ɔzɩ̃, nɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ ámbe Dii ũ.
29 Aɔ̃ bùranɔ aɛ dɔdɔkɔ̃a lɛ ai gurɔ swɛɛplaa, à gurɔ swɛɛplaadee pìn aɔ̃ nà zɩ̃̀a. Ben Isarailinɔ
Siria kɛ̀sɛdeenɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ basɔɔro zɩ̃ pìa.
30 Kɛ̀ gbɛ̃ kpaaanɔ lɛ̀kɔ̃a wà sì Afɛki wɛ́tɛn, ben à bĩi lɛ̀ɛ à sìḿma. Gbɛ̃ pìnɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ
baaasɔɔro awɛɛswɛɛplaa. Bɛnadada sɔ̃ bàa sì à sì wɛ́tɛ pìn se, à gàa à ùtɛ kpɛ́tu.
31 Ben à ìbanɔ bènɛ: Wá mà Isarailinɔ kínanɔ gbɛ̃kɛɛ vĩ. Wà pɔsia utanɔ dɔ wa pii, wà bà dɔ
wa waalɛ, wà bɔ wà gá wà à le. Wègɔ̃ dɔ̃ro ke eé n tó wɛ̃̀ndio.
32 Ben aɔ̃ pɔsia utanɔ dɔ̀ ń pii, aɔ̃ bà dɔ̀ ń waalɛ, aɔ̃ gàa wà Isarailinɔ kína lè wà bè: N zɔ̀bleri
Bɛnadada bè ǹ a tó wɛ̃̀ndio. Ben Isarailinɔ kína bè: Ase à kpɛ́ kuuɔ́? Ma gbɛ̃mɛ.
33 Yã pì kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔnɛ àisi maaa ũ, ben aɔ̃ yã pì dã̀ wà kṹ wà bè: Ee, Bɛnadada nɛ́ n gbɛ̃mɛ.
Ben kína bè: À gá à à sɛ́ à suo. Kɛ̀ Bɛnadada sù, ben Ahabu bènɛ à gɛ̃ao a sɔ̃goron.
34 Ben Bɛnadada bènɛ: Wɛ́tɛ kɛ̀ ma de sì n deanɔ mɛ́ ɛara mà sɔkpannɛ, nɛ́gɔ̃ laa yaa
Damasiku lán ma dee kɛ̀ nà Samaria. Ben Ahabu bè: Wà lɛdolɛ kɛ beee musu, mɛ́ n gbarɛ.
Ben à lɛdolɛ kɛ̀o à à gbàrɛ.

Annabi yãdana kí Ahabula

35 Dii bè annabi gãli gbɛ̃kenɛ à o a gbɛ̃daaanɛ à a lɛ́. Kɛ̀ annabi pì ònɛ, ben à gì.
36 Ben à bènɛ: Zaakɛ nɛ́ɛ Dii yã maro, tó wa kɛ̃̀kɔ̃a gɔ̃ɔ, músu é n dɛmɛ. Kɛ̀ aɔ̃ kɛ̃̀kɔ̃a, ben
músu à è à dɛ̀.
37 Annabi pì gbɛ̃ke è dɔ, ben à bènɛ à a lɛ́. Ben à à lɛ̀ à kɛ̃̀nna.
38 Ben annabi pì bisa kù a wɛ́ɛla à a zɩ̃nda lìɛ, ben à gàa èe kína dãa zɛ́ lɛ́a.
39 Kɛ̀ kína e gɛ̃tɛɛ, ben annabi pì lɛ́ zùzi à bè: Mamɔma n zɔ̀bleri, kɛ̀ ma gaa zɩ̃̀lan, ben gbɛ̃ke
mɔ̀ ma kiia kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ keo, à bè màgɔ̃ à dãkpaa. Tó má tò à pìtimagu, ma wɛ̃̀ndi musu, kesɔ̃
mà fĩa bo kɔ̃n kondogio kiloo baplaa sɔɔrosai.
40 Kɛ̀ ma làakari tà gu pãndea, ben gɔ̃gbɛ̃ pì gɛ̃̀ zɛ́la. Ben Isarailinɔ kína bènɛ: Lán weé wɛ́ɛ
tãmma nàn ń ò gwe.
41 À bisa pì gò a wɛ́ɛla kpakpaa, ben Isarailinɔ kína à dɔ̃̀ annabi ũ.
42 Ben annabi pì bènɛ: Dii bè, zaakɛ n gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ á dìɛ à gaa gbàrɛ, nɛ́ ga à gɛ̃ɛ ũ, n gbɛ̃nɔ é
gaga à gbɛ̃nɔ gɛ̃ɛ ũ.
43 Ben Isarailinɔ kína dà zɛ́n à tà a bɛ zaa Samaria. À nɔ̀sɛ yàka à uu sìsi.

21

Nabɔti geepi líkpɛ

1 Beee gbɛra Yɛzɛrili gbɛ̃kee kuu, à tɔ́n Nabɔti. À geepi líkpɛ vĩ gwe Samaria kí Ahabu bɛɛ
saɛ.
2 Ben Ahabu bènɛ: Ǹ n geepi líkpɛ kpáma mà kɛ dò kara ũ, zaakɛ à kú ma bɛɛ saɛ. Mɛ́ geepi
líkpɛ kɛ̀ à maa dɛ beeela kpámma à gɛ̃ɛ ũ. Tó ń yezi, mɛ́ fĩa bonnɛ kɔ̃n kondogio lán à kṹ nà.
3 Ben Nabɔti bè Ahabunɛ: Kai, eé sí kɛro! Mɛ́ fɔ̃ mà túbi kɛ̀ ma dezinɔ tòmɛɛ kpámmaro.
4 Ben Ahabu nɔ̀sɛ yàka, à tà bɛ kɔ̃n pɔsiaao kɛ̀ Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti bènɛ é túbi kɛ̀ a dezinɔ
tòare kpáaro yãnzi. Ben à dàɛ a gádoa à aɛ dɔ̀ gũa à gì pɔ́ blezi.
5 À naɔ̃ Yɛzɛbɛli mɔ̀ à à là à bè: Bɔ́ bé à n le n uu sìsi, nɛ́ɛ pɔ́ bleroo?
6 Ben à wèàla à bè: Ma bè Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔtinɛ à a geepi líkpɛ kpáma, mɛ́ fĩa bonɛ kɔ̃n
kondogio. Tó geepi líkpɛ pãnden à yezi sɔ̃, mɛ́ kpáa à gɛ̃ɛ ũ. Ben à bè é kpámaro.
7 Ben à naɔ̃ Yɛzɛbɛli bènɛ: N Isarailinɔ kí ina yãkɛnan yɛ̀ɔ́? Ǹ fɛɛ ǹ pɔ́ ble kɔ̃n pɔnnaao, mɛ́
Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti geepi líkpɛ sínnɛ.

[8] Ben à takadanɔ kɛ̀kɛ̃ kɔ̃n Ahabu tɔ́o à à tambari lɛ̀a, à kpȁsãkpãsã gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n kínɛ kɛ̀
aɔ̃ɔ kú Nabɔti wɛ́tɛ guunɔnɛ.
[9] Takada pìnɔ guu à bè: À lɛ́yigurɔɔ diɛ à à kpàakpa kɛ. À vɛ̃ɛkii maaa kpá Nabɔtia gbɛ̃nɔ tɛ́
[10] à gbɛ̃ ginanɔ wɛtɛ gɔ̃ɔn plaa à ń káɛ à aɛ, lɛ aɔ̃ yã dia wà be à Luda kɔ̃n kínao tɔ́ zaaa sì. À
à kũ à bɔo wɛ́tɛ kpɛɛ, é à pápa gbɛ̀o à dɛ.
[11] Ben Nabɔti wɛ́tɛ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n kínɛnɔɔ kɛ̀ lán Yɛzɛbɛli ò takada kɛ̀ à kpȁsãńnɛnɔ guu nà.
[12] Aɔ̃ lɛ́yigurɔɔ dìɛ, ben aɔ̃ vɛ̃ɛkii maaa kpà Nabɔtia gbɛ̃nɔ tɛ́.
[13] Ben gbɛ̃ gina gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ mɔ̀ wà vɛ̃̀ɛ à aɛ, aɔ̃ yã dìa gbɛ̃nɔ wáa wà bè à Luda kɔ̃n kínao
tɔ́ zaaa sì. Ben wà à kũ̀ wà bɔ̀o wɛ́tɛ kpɛɛ wà à pàpa gbɛ̀o wà dɛ̀.
[14] Ben wà lɛ́kpãsã kɛ̀ Yɛzɛbɛlinɛ wà bè, wà Nabɔti pàpa gbɛ̀o wà dɛ̀.
[15] Kɛ̀ Yɛzɛbɛli mà wà Nabɔti pàpa gbɛ̀o wà dɛ̀, ben à gàa à bè Ahabunɛ: Ǹ fɛɛ ǹ gá Nabɔti
geepi líkpɛ kɛ̀ à gìonnɛɛ pì sí n pɔ́ ũ, zaakɛ à kuu dɔro à gà.
[16] Kɛ̀ Ahabu mà Nabɔti gà, ben à fɛ̀ɛ èe gaa lɛ à à geepi líkpɛ sí a pɔ́ ũ.
[17] Ben Dii yã sù Tisibɛ gbɛ̃ Iliaa à bè:
[18] Ǹ fɛɛ ǹ gá Samaria kí Ahabu le. À gàa Nabɔti geepi líkpɛ sí, à kú gwe.
[19] Ǹ onɛ kɛ̀ mamɔma Dii ma bè, à gbɛ̃ dɛ̀ à mɔ̀ à túbi sín gweroo? Nɛ́ onɛ dɔ kɛ̀ guu kɛ̀ gbɛ̃ɛnɔ
Nabɔti aru sȁsãn, gwen aɔ̃é àpi pɔ́ sãsãn se.
[20] Kɛ̀ Ahabu Ilia è à bè: Ma ibɛɛ, ai tia nɛ́ɛ ma tóroo? Ben Ilia bènɛ: Ee, mɛ́ɛ n tóro, zaakɛ n
n zĩnda dà yã kɛ̀ zaa Diinɛ kɛnan.
[21] Ben Dii bè é mɔ́nzi kpáńzi é n boriinɔ kaatɛ, n gɔ̃gbɛ̃ ke é gɔ̃ Isarailinɔ bùsunlo, baa wɛ̃ɛnɛ
kesɔ̃ zɔ̀.
[22] É kɛ n uanɛ lán à kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu uanɛ nà, lán à kɛ̀ Ahia nɛ́ Baasa uanɛ nà, zaakɛ
n Isarailinɔ dà durunkɛnan n à pɔɔ fɛ̃̀nɛ.
[23] Yɛzɛbɛli sɔ̃, Dii bè gbɛɛnɔ é à só Yɛzɛrili bĩi saɛ.
[24] Gbɛ̃ɛnɔ é n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é gaga wɛ́tɛ guunɔ só, bãanɔ é n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é gaga sɛ̃̀nnɔ ble.
[25] Gbɛ̃kee kuu ziki kɛ̀ à a zĩnda dà yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛnan lán Ahabu bàro, bensɔ̃ à naɔ̃
Yɛzɛbɛli è tɛ́ kán.
[26] À yã kɛ̀ wà tɛ̃̀nɔ kɛ̀ maamaa, à tɛ̀ tãanɔzi lán Amɔrinɔɔ kɛ̀ nà, kɛ̀ Dii pɛ̀ḿma Isarailinɔnɛ.
[27] Kɛ̀ Ahabu mà lɛ, ben à a uta gà à kɛ̃̀ à pɔsia utanɔ dà ai à ìo, ben à lɛ́ yì à gɔ̃̀ tɛ́ kɔ̃n pɔsiaao.
[28] Ben Dii yã sù Iliaa:
[29] Ń è dian Ahabu a zĩnda nàɛmɛ nàɔ́? Zaakɛ à a zĩnda nàɛmɛ, mɛ́ yã zaaa pì kɛ à bɛɛnɛ à
gurɔɔaro. À nɛ́gɔ̃gbɛ̃n mɛ́ yã zaaa pì kɛ à bɛɛnɛ.

22

Mikaya annabikɛyã zaa ona Ahabunɛ
[1] À kà wɛ̃̀ aagɔ̃ kɛ̀ Sirianɔ kɔ̃n Isarailinɔɔ e zɩ̃̀ ká kɔ̃oro.
[2] À wɛ̃̀ aagɔ̃dee pì guun Yudanɔ kí Yosafata gàa à Isarailinɔ kína lè.
[3] Isarailinɔ kína bè a gbɛ̃nɔnɛ: Á dɔ̃ kɛ̀ Ramɔ Giliada nɛ́ wa pɔ́mɛ yãroo? Mɔde wée à sina
Sirianɔ kínaa yã kɛro.
[4] Ben à Yosafata là à bè: Nɛ́ gámao zɩ̃̀ ká kɔ̃n Ramɔ Giliadadeenɔroo? Ben Yosafata wèàla à
bè: Pɔ́ dɔ̃nkɔ̃n wa ũ, ma gbɛ̃nɔ nɛ́ n gbɛ̃nɔmɛ. Ma sɔ̃nɔ nɛ́ n sɔ̃nɔmɛ.
[5] Ben à ɛ̀ara à bènɛ: Ǹ Dii gbeka ǹ ma gĩa.
[6] Ben Isarailinɔ kína annabinɔ kàkɔ̃a lán gɔ̃ɔn wàa plaaa bà, ben à ń lá à bè: Mà gá zɩ̃̀ ká kɔ̃n
Ramɔ Giliadadeenɔon yɔ́, ke màton gáro? Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Ǹ gá! Dii é ń nannɛ n ɔzĩ.
[7] Ben Yosafata bè: Dii annabi kee kú kɛ̀ wà à laroo?
[8] Ben Isarailinɔ kína wèàla à bè: Gɔ̃gbɛ̃ kee kuu dɔ, à tɔ́n Mikaya, Imlã nɛ́mɛ. Eé fɔ̃ à yã
gbekawe Diia, mɔde má ye à yãziro, zaakɛ è yã maaa e à omɛ zikiro, séde à zaaa. Ben
Yosafata bè: Kí, ǹton o lɛro!
[9] Ben Isarailinɔ kína a ìbanɔ doke sìsi à bènɛ: Ǹ gá ǹ Imlã nɛ́ Mikaya sísi à mɔ́ kpakpaa.
[10] Isarailinɔ kí kɔ̃n Yudanɔ kí Yosafatao baade a kíble'uta dana, aɔ̃ɔ vɛ̃ɛna ń kíblekitaa
pɔ́wɛɛgbɛ̃kii kɛ̀ kú Samaria bĩilɛa, ben annabi pìnɔɔ e annabikɛyã oo ń aɛ ń píngi.
[11] Kenana nɛ́ Zedekia mɔ̀si pì lán koba bà à bè: Dii bè koba kɛ̀nɔn nɛ́ Sirianɔ zɔ̃zɔ̃o ǹ ń dɛdɛ
ń píngi.
[12] Ben annabi pìnɔɔ e yã dɔ̃nkɔ̃ oo ń píngi wèe bee: Ǹ gá lɛ́ɛ Ramɔ Giliadaa, nɛ́ fuaro. Dii é
ń nánnɛ n ɔzĩ.
[13] Gbɛ̃ kɛ̀ gàa Mikaya sísi bènɛ: N annabi daanɔ lɛ́ kɛ̀ don yee! Yã nnaan aɔ̃ɔe oo kínanɛ. Ǹ
yã dɔ̃nkɔ̃ pì o se ǹ yã nnaa onɛ.
[14] Ben Mikaya bè: Má sì kɔ̃n Dii kuunao, yã kɛ̀ Dii òmɛɛn mɛ́ o kínanɛ.

15 Kɛ̀ à kà, ben kína à là à bè: Mikaya, wà gá zɩ̀ ká kɔ̃n Ramɔ Giliadadeenɔon yɔ́, ke wàton
gáro? Ben à wèàla à bè: Ǹ gá lɛ́ɛḿma! Nɛ́ fuaro. Dii é ń nánnɛ n ɔzĩ.
16 Ben kína bènɛ: Gɛ̀n ũgban mɛ́ n da ǹ sí kɔ̃n Dii tɔ́o kɛ̀ yãpuraan nɛ́ omɛɛ?
17 Ben Mikaya bè: Ma Isarailinɔ è fãakɔ̃ana sɩ̀sĩnɔ gɛɛzi lán sãa kɛ̀ aɔ̃ɔ dàri vĩroonɔ bà. Ben
Dii bèmɛ, gbɛ̃ pìnɔɔ dɔn'aɛdee vĩro. Aɔ̃ baade tá a bɛ aafia.
18 Ben Isarailinɔ kína bè Yosafatanɛ: Nɛ́ɛ ma gweroo? Mɛ́ɛ onnɛ kɛ̀ è yã nnaa e à omɛ zikiro,
séde à zaaa?
19 Ben Mikaya ɛ̀ara à bè: Ǹ Dii yã ma! Ma Dii è vɛ̃ɛna a kpatan, ludambɛ zɩ̀kpɛɛnɔɔ zɛzɛ à
saɛ ń píngi ɔplazi kɔ̃n ɔzɛzio.
20 Ben Dii bè: Dé bé eé ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛmɛ Ahabuzi à gá lɛ́ɛ Ramɔ Giliadaa lɛ à ga gwee? Ben
gbɛ̃ke bè la, gbɛ̃ pãnde bè la dɔ.
21 Ben nini ke bɔ̀ à mɔ̀ à zɛ̀ Dii aɛ à bè: Mámbe mɛ́ gá ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛzi. Ben Dii à là à bè: Nɛ́ kɛ
diamɛ?
22 Ben à wèàla à bè: Mɛ́ gá mà kɛ nini ɛgɛdee ũ mà yã sóso mà ká à annabinɔnɛ ń lɛ́n. Ben
Dii bè: Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛzi, nɛ́ fuaro. Ǹ gá kɛ lɛ.
23 Lɛn Dii tò nini ɛgɛdee pì yã sòso à kà n annabi kɛ̀nɔnɛ ń lɛ́n lɛ ń píngi. Mɔ́nzin Dii kpànzi.
24 Ben Kenana nɛ́ Zedekia gàa à Mikaya sãn kɛ̀ à bè: Bɔrɛn Dii Nini gòmala à gàa à yã ònnɛɛ?
25 Ben Mikaya wèàla à bè: Nɛ́ dɔ̃ zĩ kɛ̀ n bàa lɛ̀ n gaa utɛ kpɛ́tu.
26 Ben Isarailinɔ kína bè: À Mikaya kũ à táo wɛ́tɛ kí Amɔ kɔ̃n ma nɛ́ Yoasio kiia,
27 é ońnɛ ma bè wà à da kpɛ́siaan, wàgɔ̃ burɛdi kpáa kɔ̃n ío fétefete ai mà gá suo aafia.
28 Ben Mikaya bè: Tó n gaa n su aafia, ɛ̃ndɛ̃ Dii e yã o ma gãzĩro. Ben Mikaya ɛ̀ara à bè: Asa
a baade píngi ma yã pì mà.

Ahabu gana zaa Ramɔ Giliada

29 Isarailinɔ kí kɔ̃n Yudanɔ kí Yosafatao gàa Ramɔ Giliada.
30 Ben Isarailinɔ kína bè Yosafatanɛ: Mɛ́ ma zĩnda liɛ mà si zɩ̀n. Mmɔn sɔ̃, ǹgɔ̃ kú kɛ̀ kɔ̃n n
kíble'utao dana. Ben Isarailinɔ kína a zĩnda lìɛ à sì zɩ̀n.
31 Sirianɔ kína gĩakɛ sɔ̃ à ò a sɔ̃goro dɔn'aɛde gɔ̃ɔn baaakuri awɛɛplaaanɔnɛ à bè: Àton aɛ pɛ́
gbɛ̃kea zɩ̀nlo, baa démɛ, séde Isarailinɔ kína ado.
32 Kɛ̀ sɔ̃goro dɔn'aɛdee pìnɔ Yosafata è, aɔ̃ɔe daa Isarailinɔ kínamɛ. Kɛ̀ aɔ̃ sɔ̃ dàa, ben Yosafata
wii lɛ̀.
33 Kɛ̀ aɔ̃ɔ è Isarailinɔ kínanlo, ben aɔ̃ à tò gwe.
34 Kɛ̀ gbɛ̃ke kà gbàrɛ, ben à gàa à Isarailinɔ kína pà à gɛ̀ à mɔ̀'uta pɛ́kɔ̃rɛkii dagura. Ben à
bè a sɔ̃gorodeenɛ: Ǹ sɔ̃ lɛ́ liɛ wà bɔ zɩ̀n, wà ma kɛ̃nnamɛ gwe.
35 Zɩ̀ pì gbãa kpà zĩ beeea, ben wà kína pì kũkũna a sɔ̃goro guu, wà aɛ dɔ̀ Sirianɔa. Guu kɛ̀
wà à kɛ̀nnan pì e aru bɔ èe kwɛɛɛ sɔ̃goro guu. Zĩ pìa uusiɛn à gà.
36 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e gɛ̃ɛ, zɩ̀kpɛɛnɔ wiii kàkũn wà bè, baade tá a bùsun ai a bɛ wɛ́tɛ.
37 Lɛn kína pì gà lɛ, ben wà à gɛ̀ sɛ̀ wà sùo Samaria wà vɩ̀i.
38 Wà à sɔ̃goro pìpi Samaria íkaɛkiia, guu kɛ̀ kaaruanɔ è zú on, ben gbɛ̃ɛnɔ mɔ̀ wà à aru
sɛ̀sã lán Dii gĩakɛ à ò nà.
39 Ahabu yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan, yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi kɔ̃n kpɛ́
kɛ̀ à bò kɔ̃n wesa swaao kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀ à kɛ̀kɛ à kàɛnɔ.
40 Kɛ̀ Ahabu gà, ben à nɛ́ Aazia vɛ̀ɛ à gbɛ̀n.

Yudanɔ kí Yosafata

41 Isarailinɔ kí Ahabu kíblena wɛ̃ siigɔ̃dee guun Asa nɛ́ Yosafata kɛ̀ Yudanɔ kína ũ.
42 À wɛ̃ baaakuri asɔɔrodee guun à kɛ̀ kí ũ, ben à kí blè Yerusalɛmu wɛ̃ baaasɔɔro. À da tɔ́n
Azuba, Sili nɛ́mɛ.
43 À zɛ̀ kɔ̃n a de Asa yãkɛnanɔ zɛ́ píngi guu, èe pãnɛro, à yã kɛ̀ Dii yezi kɛ̀. Baa kɔ̃n beeeo èe
tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔ gbororo. Wà kpɛ́ wè saa ooa wèe tuaetiti kpataa gwe.
44 Yosafata kɔ̃n Isarailinɔ kínao kú kɔ̃o aafia.
45 À yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan, à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔ kɔ̃n zɩ̀ kɛ̀ à kànɔ
píngi.
46 Tãagbãgbãki kaarua kpaaa kɛ̀ aɔ̃ gɔ̀ à bùsun zaa a de Asa gurɔɔanɔ, à pɛ̀ḿma gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n
nɔgbɛ̃nɔo ń píngi.
47 Ɛdɔmunɔ bùsu kína vĩ gurɔ beeearo, séde gbɛ̃nsi kɛ̀ Yudanɔ kí dìɛ.
48 À góro'itɛ latabɔnɔ kɛ̀ lɛ aɔ̃ gá vura sɛ́ Ofi, mɔde aɔ̃ɔe e wà bɔ táo ísiaalaro, zaakɛ góro pìnɔ
wìwi zaa Ɛziɔ̃ Gɛba.
49 Gurɔ beeean Ahabu nɛ́ Aazia bè Yosafatanɛ à tó a gbɛ̃nɔ da ísiaala kɔ̃n à gbɛ̃nɔ lɛdo, mɔde
Yosafata e wero.

50 Kɛ̀ Yosafata gà, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezin pɔ́o a dezi Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Yoramu
vɛ̏ɛ à gbɛ̀n.

Isarailinɔ kí Aazia

51 Yudanɔ kí Yosafata kíblena wɛ̏ gɛ̃ro awɛɛplaadee guun Ahabu nɛ́ Aazia kɛ̀ Isarailinɔ kína
ũ Samaria, à kí blè wɛ̏ plaa.
52 À yã̀ kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ kɛ̀ à zɛ̀ kɔ̃n a de kɔ̃n a dao yã̀o kɔ̃n dɔ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu kɛ̀
Isarailinɔ dà durunkɛnan yã̀o.
53 À dɔ̀ Baalizi à à gbã̏gbã, ben à Dii Isarailinɔ Luda pɔɔ fɛ̏nɛ lán à dee kɛ̀ nà.

KINANƆ TAKADA PLAADEE

Ilia yã 1:1-2:18
Ɛlisa yã 2:19-8:15
Yudanɔ kínanɔ kɔ̃n Isarailinɔ kínanɔo 8:16-16:20
Isarailinɔ gɔ̃na zɛ̀zɔnɔ ũ 17:1-17:41
Yudanɔ kínanɔ 18:1-24:20
Yudanɔ gɔ̃na zɛ̀zɔnɔ ũ 25:1-25:30

Ilia kɔ̃n kí Aaziao

1 Ahabu gaa gbɛra Mɔabunɔ ń zĩnda sì Isarailinɔa.
2 Gurɔɔ kɛ̀ Aazia bɔ̀ à lɛ̀ɛ zaa a kpɛ́ musu windo guu Samaria, à kɛ̃̀nna maamaa. Ben à
gbɛ̃nɔ zɛ̀ à bè: À gá à Ɛkɛrɔnu tãa Baalizɛbubu gbekamɛ, tó mɛ́ kɛ̃kɔ̃a.
3 Ben Dii Malaika bè Tisibɛ gbɛ̃ Ilianɛ: Ǹ fɛɛ ǹ gá da Samaria kína zɛ̀rinɔlɛ ǹ ń la, asa Ludaa
kú Isarailinɔ bùsunlo, àmbe à tò aɔ̃ɔ gaa yã gbeka Ɛkɛrɔnu tãa Baalizɛbubua?
4 Beee yãnzin ma bè, Aazia é fɛɛ a gyãpɛ kɛ̀ à daɛaaro, eé gamɛ. Ben Ilia gàa à ò lɛ.
5 Kɛ̀ zɛ̀ri pìnɔ ɛ̀ara wà tà kína kiia, ben à ń lá à bè: À kɛ̀ dia a ɛara a su kpakpa lɛɛ?
6 Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Gɔ̃gbɛ̃ ke bé à mɔ̀ à dàwalɛ à bèwe wà ɛara wà su wà onnɛ, Dii bè á kú
Isarailinɔ bùsunloo, ben n gbɛ̃nɔ zɛ̀ wà yã gbeka Ɛkɛrɔnu tãa Baalizɛbubuaɔ́? Beee yãnzin nɛ́
fɛɛ n gyãpɛ kɛ̀ n daɛaaro, nɛ́ gamɛ.
7 Ben kí ń lá à bè: Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ mɔ̀ à dàalɛ à yã òaree pì dɛ diamɛ?
8 Aɔ̃ wèàla wà bè: Pɔ́kã utan gɔ̃gbɛ̃ pì dana, bensɔ̃ à báa asaa dɔ̀ a pii. Ben kí bè: Tisibɛ gbɛ̃
Iliamɛ gwe.
9 Kí a zɛ̀kpɛ gɔ̃ɔn baplaa akuri kɔ̃n ń dɔn'aɛdeeo zɛ̀ wà Ilia kũ, ben aɔ̃ gàa wà à lè vɛ̃ɛna sɛ̀sĩ
musu. Dɔn'aɛdee pì bènɛ: Luda gbɛ̃, kína bè ǹ pita ǹ mɔ́!
10 Ilia wèàla à bè: Tó Luda gbɛ̃n ma ũ, tɛ́ bɔ ludambɛ à a dɛdɛ kɔ̃n n zɛ̀kpɛ gɔ̃ɔn baplaa
akurinɔ. Ben tɛ́ bɔ̀ ludambɛ à ń dɛdɛ ń píngi.
11 Ben kí ɛ̀ara à zɛ̀kpɛ gɔ̃ɔn baplaa akuri pãndenɔ zɛ̀ dɔ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeeo. Dɔn'aɛdee pì bè:
Luda gbɛ̃, kí bè ǹ pita ǹ mɔ́ kpakpaa!
12 Ilia bènɛ: Tó Luda gbɛ̃n ma ũ, tɛ́ bɔ ludambɛ à a dɛdɛ kɔ̃n n zɛ̀kpɛ gɔ̃ɔn baplaa akurinɔ.
Ben Luda tɛ́ bɔ̀ zaa musu à ń dɛdɛ ń píngi.
13 Ben kí ɛ̀ara à zɛ̀kpɛ gɔ̃ɔn baplaa akuri pãndenɔ zɛ̀ kɔ̃n ń dɔn'aɛdeeo à gɛ̃̀n aagɔ̃dee zĩ.
Dɔn'aɛdee pì gàa à kùɛ Ilianɛ à agbaa kpànɛ à bè: Luda gbɛ̃, mapi kɔ̃n n zɔ̀bleri gɔ̃ɔn baplaa
akuri kɛ̀nɔ, ǹ wa wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛ gwa.
14 Tɛ́ bɔ̀ ludambɛ à dɔn'aɛde gɔ̃ɔn plaa káakupɔnɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n ń zɛ̀kpɛɛnɔ ń píngi. Tia sa ǹ ma
wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛ gwa.
15 Ben Dii Malaika bè Ilianɛ: Ǹ pita ǹ tɛ́zi, ǹton vĩa kɛnɛro. Ben à pìta, aɔ̃ gàa kí pì kiia lɛdo.
16 Ben Ilia bè kínɛ: Dii bè, asa á kú Isarailinɔ bùsunlo, àmbe à tò n gbɛ̃nɔ zɛ̀ wà yã gbeka
Ɛkɛrɔnu tãa Baalizɛbubua? Beee yãnzin nɛ́ fɛɛ gyãpɛ kɛ̀ n daɛaaro, nɛ́ gamɛ.
17 Ben kí Aazia gà lán Dii ò Ilia gãzĩ nà.
Yudanɔ kí Yehoramu, Yosafata nɛ́ kíblena wɛ̃̀ plaadee guun Yoramu vɛ̀ɛ Aazia gbɛ̀n, kɛ̀
Aazia nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩro yãnzi.
18 Aazia yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ.

2

Ilia tana Dii kiia

1 Gurɔɔ kɛ̀ Dii yezi à Ilia sɛ́ kɔ̃n zàga'ĩao à táo a kiia, Ilia kɔ̃n Ɛlisao bɔ̀ Giligala aɔ̃ɔ tɛ́ zɛ́n.
2 Ben Ilia bè Ɛlisanɛ: Ǹ zɛ kɛ̀! Dii ma zĩ Bɛtɛli. Ben Ɛlisa bè: Kɔ̃n Dii kuunao kɔ̃n n kuunao
mɛ́ kɛ̃mmaro. Kɛ̀ aɔ̃ɔ gaa Bɛtɛli,
3 ben annabinɔ gãli gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú Bɛtɛlinɔ bɔ̀ wà mɔ̀ wà Ɛlisa là wà bè: Asa ń dɔ̃ kɛ̀ Dii yezi
à n dii símma gbȁa? À wèńla à bè: Má dɔ̃. À beee tó!
4 Ben Ilia bè Ɛlisanɛ: Ǹ zɛ kɛ̀! Dii ma zĩ Yɛriko. Ben à wèàla à bè: Kɔ̃n Dii kuunao kɔ̃n n
kuunao mɛ́ kɛ̃mmaro. Ben aɔ̃ gàa Yɛriko lɛdo.
5 Annabinɔ gãli gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú Yɛrikonɔ bɔ̀ wà mɔ̀ wà Ɛlisa là wà bè: Asa ń dɔ̃ kɛ̀ Dii yezi à n
dii símma gbȁa? À wèńla à bè: Má dɔ̃! À beee tó!
6 Ben Ilia bènɛ: Ǹ zɛ kɛ̀! Dii ma zĩ Yodazi. Ben à wèàla à bè: Kɔ̃n Dii kuunao kɔ̃n n kuunao
mɛ́ kɛ̃mmaro.

Ben aɔ̃ɔ tɛ́kɔ̃zi,
7 annabi gɔ̃ɔn baplaa akurinɔɔ tɛ́ńzi. Kɛ̀ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ zɛ̀ Yoda baa, ben annabi pìnɔ zɛ̀
kãa wèe ń gwaa.
8 Ben Ilia a utagyaba bɔ̀ à ȋ̃kɔ̃a à í lɛ̀o, ben í pì zɔ̃̀kɔ̃rɛ zaa baa kɛ̀ kpa ai baa kãa kpa. Gukori
bɔ̀, ben aɔ̃ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ bikũ̀.
9 Kɛ̀ aɔ̃ bikũ̀, ben Ilia Ɛlisa là à bè: Bɔ́n ń yezi mà kɛnnɛ ai Luda gɔ̃ gá ma símmaa? Ɛlisa wèàla
à bè: Ǹ tó n annabikɛgbãaa kɛ̀ ń vĩi gɔ̃mɛ túbi ũ lɛo plaa.
10 Ben Ilia bènɛ: Yã kɛ̀ ń gbèkamaa pì zĩ'ũ. Gurɔɔ kɛ̀ Ludaa e ma siimma, tó n ma e, eé gɔ̃nnɛ.
Tó nɛ́ɛ ma e sɔ̃ro, nɛ́ ero.
11 Kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛna, wèe yã oo lɛdo, ben sɔ̃goro tɛ́de kɔ̃n sɔ̃ tɛ́deenɔ ń kɛ̃kɔ̃a, ben Ilia tà musu kɔ̃n
zàga'ĩao.
12 Kɛ̀ Ɛlisa è lɛ, à wii lɛ̀ à bè: Baa! Baa! Ḿbe Isaraili sɔ̃goronɔ kɔ̃n à sɔ̃deenɔ ũ. Zaa gwe èe à
e dɔro, ben à a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̃̀kɔ̃rɛ.
13 À Ilia utagyaba kɛ̀ bɔ̀ à lɛ̀ɛa sɛ̀, ben à ɛ̀ara à gàa à zɛ̀ Yoda baa.
14 À í lɛ̀ kɔ̃n Ilia utagyaba kɛ̀ à kũna pìo à bè: Dii Ilia Ludaa kú mámɛ? Kɛ̀ à í lɛ̀o, ben í pì
zɔ̃̀kɔ̃rɛ zaa baa kɛ̀ kpa ai baa kãa kpa, ben à bikũ̀.
15 Annabinɔ gãli gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Yɛrikonɔɔ e à gwaa, ben aɔ̃ bè: Ilia annabikɛgbãaa gɔ̃̀ Ɛlisanɛ.
Ben aɔ̃ mɔ̀ wà dààlɛ wà kùɛnɛ
16 wà bè: Wamɔwa n zɔ̀blerinɔ, wá gɔ̃sagbãa gɔ̃ɔn baplaa akurinɔ vĩ. Ǹ tó aɔ̃ gá n dii wɛtɛ.
Wègɔ̃ dɔ̃ro tó Dii Nini à sɛ̀ à zù kpii ke musu ke guzurɛ ken gwɛɛ. Ben Ɛlisa bè: Àton ń zĩro.
17 Aɔ̃ nàkɔ̃rɛa, ben à ń wí dɛ̀ à bè: À ń zĩ. Ben aɔ̃ gɔ̃ɔn baplaa akuri pìnɔ gbàrɛ, aɔ̃ kpáɛ kɛ̀
Iliazi gurɔ aagɔ̃, aɔ̃ɔe bɔaro.
18 Kɛ̀ aɔ̃ ɛ̀ara wà sù, aɔ̃ Ɛlisa lè Yɛriko, ben à bèńnɛ: À dɛ má òare àton gá à à wɛtɛroo?

Ɛlisa dabuyã káakunɔ

19 Wɛ́tɛ pì deenɔ bè Ɛlisanɛ: Ǹ gwa dii! Wa wɛ́tɛ kaɛna maa lán ń è nà. À í bé à nnaro, à tɔɔtɛ
è pɔ́ kɛ maaro.
20 Ben à bè: À wisi ká ta dufun à mɔ́omɛ. Ben wà mɔ̀onɛ.
21 À gàa íbɔkiia, ben à wisi pì kàn à bè: Dii bè a gbãsĩ bɔ̀ í pìn. Í pì é mɔ́ kɔ̃n gagaa ke tɔɔtɛ
pɔ́kɛmaasaio dɔro.
22 Ben í pì kɛ̀ nna ai kɔ̃n a gbã̀ao lán Ɛlisa ò nà.
23 Kɛ̀ Ɛlisa bɔ̀ gwe, èe gaa Bɛtɛli. Gurɔɔ kɛ̀ à tɛ́ zɛ́n, ben gɔ̃kparɛ kenɔ bɔ̀ɛ wɛ́tɛ guu aɔ̃ à kɛ̀
pɔ̃ɔpɔ̃ɔ wà bènɛ: Mìgbaasude, ǹgɔ̃ gaa! Mìgbaasude, ǹgɔ̃ gaa!
24 À lìɛ à ń gwá, ben à ń ká kɔ̃n Dii tɔ́o. Ben nɔ̀bɔ pãsĩnɔ bɔ̀ɛ líkpɛn mɛ̀n plaa, aɔ̃ nɛ́ gɔ̃ɔn
baplaa awɛɛplaaa pìnɔ kɛ̃̀kɛ̃kɔ̃rɛ.
25 Kɛ̀ Ɛlisa bɔ̀ gwe, à gàa Kamɛli kpiii musu, ben à ɛ̀ara à tà Samaria.

3

Mɔabunɔ ń zĩnda sina Isarailinɔa

1 Yudanɔ kí Yosafata kíblena wɛ̃̀ baro plaasaidee guun Ahabu nɛ́ Yoramu kɛ̀ Isarailinɔ kína
ũ Samaria, à kí blè wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa.
2 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, mɔde èe ká a de kɔ̃n a dao pɔ́ ũro. À Baali gbɛ̀ kɛ̀ à dee pɛɛ wùrɛ,
3 mɔde à zɛ̀ kɔ̃n durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à kɛnan-o, èe pãnɛro.
4 Mɔabu kí Mɛsa sã kpàsanɔ vĩ, ègɔ̃ sãnɛ bɔ̀rɔnɔ tángba kpaa Isarailinɔ kínaa bɔrɔ basɔɔro
kɔ̃n sãkaro bɔrɔ basɔɔroonɔ kão.
5 Kɛ̀ Ahabu gà, ben Mɔabu kína a zĩnda sì Isarailinɔ kínaa.
6 Gwe gɔ̃ɔ kí Yoramu bɔ̀ Samaria à Isarailinɔ kàkɔ̃a ń píngi.
7 À gbɛ̃nɔ zĩ̀ Yudanɔ kí Yosafataa à bè: Mɔabu kína a zĩnda sìma. Nɛ́ gámao zĩ̀ ká kɔ̃n
Mɔabunɔroo? À wèàla à bè: Mɛ́ gá, zaakɛ pɔ́ dɔ̃nkɔ̃n wa ũ. Ma zĩ̀kpɛɛnɔ nɛ́ n zĩ̀kpɛɛnɔmɛ,
ma sɔ̃nɔ nɛ́ n sɔ̃nɔmɛ.
8 Kɛ̀ Yosafata mɔ̀, ben à Yoramu là à bè: Mákpan wé sɛ́ɛn wà lɛ́ɛḿmaa? Yoramu wèàla à bè:
Wé sɛ́ɛ Ɛdɔmu gbáa kpamɛ.
9 Ben Isarailinɔ kína dà zɛ́n kɔ̃n Yudanɔ kínao kɔ̃n Ɛdɔmunɔ kínao. Kɛ̀ aɔ̃ lìga guuzi gurɔ
swɛɛplaa, ben í yã̀a zĩ̀kpɛɛnɔa kɔ̃n ń pɔ́kãdeenɔ.
10 Ben Isarailinɔ kína bè: Yã gì! Dii wa kína gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ kàkɔ̃a à wa na Mɔabunɔnɛ ń ɔzĩɔ́?
11 Ben Yosafata bè: Dii annabi kee kú kɛ̀ à gbekawe Diiaroo? Ben Isarailinɔ kína ìbanɔ doke
bè: Safata nɛ́ Ɛlisa kuu. Àmbe è í kú Ilianɛ a ɔɔa yã.

12 Ben Yosafata bè: Dii kúo. Ben Isarailinɔ kína kɔ̃n Yosafatao kɔ̃n Ɛdɔmunɔ kínao gàa Ɛlisa
kiia.
13 Ben Ɛlisa bè Isarailinɔ kínanɛ: Wa bà kú kɔ̃o mámɛ? Ǹ gá n de kɔ̃n n dao tãagbãgbãrinɔ
kiia. Ben Isarailinɔ kína wèàla à bè: Auo! Wa kína gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ, Dii bé à wa kakɔ̃a à wa na
Mɔabunɔnɛ ń ɔzĩ.
14 Ben Ɛlisa bènɛ: Kɔ̃n Dii Zȉkpɛde kè mɛ́ɛ zĩi kɛɛnɛ kuunao, tó èe kɛ Yudanɔ kí Yosafata
yãnzinlo, mɛ́ wɛ́ɛ sɛ́ mà n gwa sero.
15 À mɔ́mɛ kɔ̃n mɔrɔlɛrio. Kè mɔrɔlɛri pì nà à lɛnaa, ben Dii gbãaa sù Ɛlisaa
16 à bè: Dii bè à wɛ̀ɛ yɔ̃yɔ̃ swawɛɛ kɛ̀kiin.
17 Dii bè é zàga'ĩa kɔ̃n louo ero, mɔde í é guzurɛ kɛ̀kii pa, é mi kɔ̃n a pɔ́kãdeenɔ.
18 Dii kiian yã pì zĩ'ũro. Eé Mɔabunɔ naare a ɔzĩmɛ dɔ.
19 É lɛ́ɛ aɔ̃ wɛ́tɛ maa bĩideenɔa píngi. É lí kɛ̀ wè à bɛɛ bleenɔ zɔ̃zɔ̃ píngi. É íbɔkiinɔ tata píngi.
É búgbɛ maaanɔ yaka kɔ̃n gbɛ̀o píngi.
20 Kè guu dɔ̀ sa kɔngɔ ogurɔ, ben í bɔ̀ Ɛdɔmunɔ bùsu kpa à dà tɔɔtɛla píngi.
21 Kè Mɔabunɔɔ mà kína pìnɔ mɔ̀ zȉ káńyo, aɔ̃ gbɛ̃ kè aɔ̃ kà wà zȉ kánɔ sìsi ń píngi nɛ́ féte gbɛ̃nsi,
ben aɔ̃ ń kákɔ̃a ń bùsu lɛ́zɛkiia.
22 Kè aɔ̃ fɛ̀ɛ kɔngɔ, ɔfãntɛ̃ dɔ̀ í pìa ń aɛ, à kɛ̀ńnɛ tɛ̃ɛ lán aru bà.
23 Ben aɔ̃ bè: Arun gwe fá! Kína pìnɔ aɛ dɔ̀ kɔ̃a aɔ̃ kɔ̃ dɛ̀dɛ! Mɔabunɔ, wà gá wà ń pɔ́nɔ sɛ́ɛ!
24 Kè aɔ̃ kà Isarailinɔ bùran, ben Isarailinɔ fɛ̀ɛ wà lɛ̀ɛḿma, ben Mɔabu pìnɔ lɛ̀kɔ̃a. Ben
Isarailinɔ sì ń bùsun aɔ̃ ń dɛdɛ.
25 Aɔ̃ ń wɛ́tɛnɔ wìwi. Baade gbɛ̀ sɛ̀ɛ wà zùzu búgbɛ maaanɔn, aɔ̃ɔ dà búgbɛ pìnɔla píngi. Aɔ̃
íbɔkiinɔ tàta píngi. Aɔ̃ lí kɛ̀ wè à bɛɛ bleenɔ zɔ̃̀zɔ̃ píngi. Aɔ̃ mɛɛwi Kirarɛsɛ bé à gɔ̃̀ lɛzi ado, ben
gbɛ̀zurinɔ lìgazi, aɔ̃e wɛ́tɛ pì bĩi papaa kɔ̃n gbɛ̀ bítanɔ.
26 Kè Mɔabu kína è wà yezi wà zȉ bleawa, ben à fɛ̃ɛdadeenɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kpɛ́ basɔɔro,
lɛ aɔ̃ gbɛ̃nɔ kɛ̃guu gana Ɛdɔmunɔ kína kiia, mɔde aɔ̃ fùa.
27 Ben à a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ káaku kè eé kí ble à gbɛraa sɛ̀ à saa òo bĩia. Ben vĩa Isarailinɔ kṹ, aɔ̃ gù
Mɔabunɔla wà tà ń bùsun.

4

Gyaanɔɔ nɔ́si tùu yã

1 Annabinɔ gãli gbɛ̃ke naɔ̃ wii pɛ̀ Ɛlisazi à bè: Ma zã kɛ̀ dɛ n gbɛ̃ ũu gà. Ń dɔ̃ kɛ̀ n gbɛ̃ pì Dii
vĩa vĩ. À fĩadee e mɔɔ à ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ sɛ́ɛ a zɔ̀nɔ ũ.
2 Ben Ɛlisa bènɛ: Bɔ́n ń yezi mà kɛnnɛɛ? Ǹ omɛ, bɔ́n ń vĩ n kpɛ́n? Ben à bè: Mamɔma n
zɔ̀bleri, nɔ́si kɛ̀ kú tùu guu baasiro má pɔ́ke vĩro.
3 Ben Ɛlisa bè: Ǹ gá bàazi ǹ ta korinɔ gbekagbeka n gbɛ̃daaanɔa ń píngi, àgɔ̃ pari,
4 nɛ́ gɛ̃ kpɛ́n ǹ zɛ́ tatanlɛ kɔ̃n n nɛ́nɔ, ǹgɔ̃ nɔ́si kákaa taa pìnɔ guu, taa kɛ̀ pà nɛ́ diɛ kpado.
5 Ben nɔgbɛ̃ pì fɛ̀ɛ à bɔ̀ à kiia à gàa kɛ lɛ. À gɛ̃̀ kpɛ́n kɔ̃n a nɛ́nɔ à zɛ́ tàta, aɔ̃e taa dɔɔnɛ, ben
èe nɔ́si kákaan.
6 Kè taa pìnɔ pà píngi, à bè a nɛ́nɔ dokenɛ à ta pãnde dɔare, ben à bènɛ ta kee kuu dɔro, ben
nɔ́si pì yona zɛ̀.
7 À gàa à ò Luda gbɛ̃ pìnɛ, ben Luda gbɛ̃ pì bè: Ǹ gá ǹ nɔ́si pì yá ǹ fĩa boo, mpi kɔ̃n n nɛ́nɔ
égɔ̃ pɔ́ blee kɔ̃n à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀o.

Ɛlisa Sunɛmu nɔgbɛ̃ nɛ́ fɛɛna gaan

8 Zĩkea Ɛlisa gàa Sunɛmu. Nɔgbɛ̃ tɔ́de kee kú gwe, à nàkɔ̃rɛa à bè, à pɔ́ ble a bɛ, ben à pɔ́ blè.
Zaa gurɔ beeea tó èe gɛ̃tɛɛ, è bɔɛ à pɔ́ ble gwe.
9 Ben nɔgbɛ̃ tɔ́dee pì bè a zãnɛ: Má dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ gɛ̃tɛɛ kɛ̀ gɛ̃̀n baaagɔ̃ pì nɛ́ Luda gbɛ̃mɛ
súusu.
10 Wà kpɛ́nɛ bo wa kpɛ́ musu wà gádo diɛnɛ gwe kɔ̃n teebuo kɔ̃n kìtao kɔ̃n fitiao. Tó à mɔ̀
wa gwa, eégae pita gwe.
11 Zĩkea kɛ̀ Ɛlisa mɔ̀ gwe, à gɛ̃̀ a kpɛ́ pìn à dàɛ.
12 Ben à bè a zĩkɛri Geazinɛ. Ǹ Sunɛmu nɔgbɛ̃ pì sísi. Kè à à sìsi, ben à mɔ̀ à zɛ̀ Ɛlisa aɛ.
13 Ben Ɛlisa bè Geazinɛ: Ǹ onɛ à nibɔkɛɛ kɛ̀we maamaa. Bɔ́n à yezi wà kɛare sɔ̃ɔ? À yezi wà
yãke oare kínanɛ ke zȉkpɛ dɔn'aɛdeenɛɔ́? Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Pɔ́kee e kɛ̃sãma ma gbɛ̃nɔ tɛ́ro.
14 Ben Ɛlisa Geazi là à bè: Bɔ́n à dɛ wà kɛnɛ? Ben Geazi wèàla à bè: Too, à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke vĩro,
bensɔ̃ à zã zi kṹ.
15 Ben Ɛlisa bè: Ǹ à sísi. Kè à à sìsi, ben à mɔ̀ à zɛ̀ kpɛɛlɛ.
16 Ben Ɛlisa bènɛ: Zii mɔndaa'i nɛ́gɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũna n ɔzĩ. Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Auo ma dii Luda
gbɛ̃, ǹton mamɔma n zɔ̀bleri kɛkɛro.

17 Ben nɔgbɛ̃ pì nɔ̀ sì. Kɛ̀ wɛ̃̀ làa kà, à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ lán Ɛlisa ònɛ nà.
18 Kɛ̀ nɛ́ pì ìsi kṹ, ben zĩkea à gàa à a de lè bura kɔ̃n pɔ́kɛ̃rinɔ.
19 Ben à bè a de pìnɛ: Ma mì! Ma mì! Ben à de pì bè a zĩkɛrinɛ: Ǹ nɛ́ pì sɛ́ ǹ táo a danɛ.
20 Kɛ̀ à à sɛ̀ à tào a danɛ, ben à da pì à sɛ̀ à kpà a gbála. Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, ben à gà.
21 Ben à à sɛ̀ à dìo Luda gbɛ̃ pì kpɛ́n à à dàɛ à gádoa, ben à bɔ̀ à zɛ́ tàtaàlɛ.
22 Ben à a zã sìsi à bènɛ: Ǹ zĩkɛrinɔ doke gbarɛmɛ kɔ̃n zaakio. Má yezi mà gá Luda gbɛ̃ kiia
mà su kpakpaa.
23 Ben à à lá à bè: À kɛ̀ dia nɛ́ɛ gaa à kiia gbȁa? Mɔ dufu ke kámmaboguroo zĩn gbȁaro nɛ́!
Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Beee yãke vĩro.
24 À gàari yì zaakinɛ à dìa, ben à bè a zĩkɛrinɛ: Ǹ à kpakɛ wà gá. Ǹton zɛro, séto ma ònnɛ.
25 Aɔ̃ dà zɛ́n wà gàa Luda gbɛ̃ pì kiia zaa Kamɛli kpiii musu. Kɛ̀ Luda gbɛ̃ pì à è tɛ́ kãaa, à
bè a zĩkɛri Geazinɛ: Ǹ Sunɛmu nɔgbɛ̃ gwa, à tɛ́ kãa!
26 Ǹ bàa lɛ́ ǹ gá daàlɛ, nɛ́ à la, tó à aafia kɔ̃n a zão kɔ̃n a nɛ́o. Ben nɔgbɛ̃ pì wèàla à bè:
Aafiamɛ!
27 Kɛ̀ à kà Luda gbɛ̃ kiia kpiii pì musu, ben à à kṹ a gbáa. Kɛ̀ Geazi mɔ̀ à ɔ sɔ̃zi, ben Luda
gbɛ̃ pì bè: Ǹ à tó. À nɔ̀sɛ yakanamɛ, mɔde Dii beee ùtɛmɛ, èe omɛro.
28 Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Ma dii, ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ wɛ́ɛ kèmman yɔ́? Mɛ́ɛ be ǹton ma kɛkɛroroo?
29 Ben Ɛlisa bè Geazinɛ: Ǹ n asaa dɔmma ǹ ma gò sɛ́ ǹ gá. Tó n da gbɛ̃kelɛ, ǹton ì kpáaro. Tó
gbɛ̃ke ì kpàmma sɔ̃, ǹton wero. Ǹ gá ǹ ma gò pì na nɛ́ pì aɛa.
30 Ben nɛ́ pì da bè: Kɔ̃n Dii kuunao kɔ̃n n kuunao mɛ́ tá n sairo. Ben Ɛlisa bɔ̀ à tɛ́zi.
31 Geazi dɔ̀ aɛ à gàa à gò pì nà nɛ́ pì aɛa, mɔde èe kĩi ke kɛro, èe nigãro. Ben Geazi ɛ̀ara à gàa
à dà Ɛlisalɛ à bènɛ: Nɛ́ pì e fɛɛro.
32 Kɛ̀ Ɛlisa kà bɛɛ pìn, à nɛ́ pì è daɛna a gádoa gɛ̀ ũ.
33 Ben à gɛ̃̀ nɛ́ pìzi ado, à zɛ́ tàta à wɛ́ɛ kɛ̀ Diia.
34 Ben à dàɛ nɛ́ pìa. À lɛ́ pɛ̀ à lɛ́a à wɛ́ɛ pɛ̀ à wɛ́ɛn à ɔ dàda à ɔɔnɔn. Lán à dàɛ nɛ́ pìa nà, ben à
mɛ̀ kɛ̀ lɔ́gɔlɔgɔ.
35 Ɛlisa fɛ̀ɛ à zɛ̀ à táa ò kpɛ́ pìn à gàa à sù, ben à ɛ̀ara à dàɛ nɛ́ pìa dɔ. Ben nɛ́ pì yĩ sȁ gɛ̃̀n
swɛɛplaa à wɛ́ɛ wɛ̃̀.
36 Ben Ɛlisa Geazi sìsi à bènɛ: Ǹ Sunɛmu nɔgbɛ̃ pì sísi. Kɛ̀ à à sìsi à mɔ̀, ben Ɛlisa bènɛ: N nɛ́n
yɛ̀.
37 Ben à kùɛ à mì pɛ̀ɛ à gbá saɛ à a nɛ́ pì sɛ̀ à bɔ̀o.

Sɛwɛɛ kana do'oroon

38 Ɛlisa tà Giligala. Gurɔ beeea dekaa kú bùsu pìn. Annabinɔɔ káɛ à aɛ, ben à bè a zĩkɛrinɛ:
Ǹ dàga di tɛ́a, nɛ́ dò kuku annabi kɛ̀nɔnɛ.
39 Kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ke gàa dò pɔ́nɔ wɛtɛ bura, ben à bɔ̀ sɛ̃̀tɛ boboa. À à bɛɛ bòbo à kà a uta lɛ́baan à
pà. Kɛ̀ à sùo, ben wà pàrapara wà kà dòn, gbɛ̃kee dɔ̃ lán à dɛ nàro.
40 Kɛ̀ wà dò pì tɔ̀ gbɛ̃ pìnɔnɛ aɔ̃ pɔ́ bleo, kɛ̀ aɔ̃ɔ dȁ, aɔ̃ wii lɛ̀ wà bè: Luda gbɛ̃, gaa bé à kú
do'oroo pìn. Ben aɔ̃ɛ fɔ̃ wà blèro.
41 Ben Ɛlisa bè: À flawa sɛ́ à mɔ́o. Ben à kɔ̀ à kà do'oroo pìn à bè: Ǹ kpaatɛńnɛ aɔ̃ ble. Ben
sɛwɛɛ pì yȁa do'oroon.

Pɔ́blekpana gɔ̃ɔn basɔɔrooa

42 Gbɛ̃ke bɔ̀ Baali Salisa à mɔ̀ Luda gbɛ̃ pìnɛ kɔ̃n burɛdi kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n pɔ́wɛɛ káakuo mɛ̀n baro
kɔ̃n gbado dufuo. Ben Ɛlisa bè: Ǹ kpá gbɛ̃nɔa aɔ̃ só.
43 Ben à zĩkɛri à là à bè: Gbɛ̃ pìnɔ kà gɔ̃ɔn basɔɔro, dian mɛ́ beee kpaatɛńnɛ nà? À wèàla à
bè: Ǹ kpáḿma aɔ̃ só, zaakɛ Dii bè aɔ̃é só, à kpaa é gɔ̃.
44 Ben à kpàḿma, aɔ̃ɔ sò, à kpaaa gɔ̃̀ lán Dii ò nà.

5

Naama kɛ̃kɔ̃ana kɔ̃n a kusuo

1 Naaman Sirianɔ kína zĩ̀kpɛɛnɔ dɔn'aɛdee ũ. À bɛ̀ɛ vĩ a dii ɔzĩ bensɔ̃ à tɔ́ bɔ̀, zaakɛ à gãzĩn
Dii tò Sirianɔ zĩ̀ blèzi. Nɛ́gɔ̃gbɛ̃mɛ zĩ̀ guu, mɔde à kusu kṹ.
2 Gurɔɔ kɛ̀ Siria zĩ̀kari gbãamɔnnɛrinɔ gàa Isarailinɔ bùsun yã, aɔ̃ nɛ́nɔkparɛ ke kṹ, ben à
gɔ̃̀ Naama naɔ̃ zĩkɛri ũ.
3 Ben nɛ́nɔkparɛ pì bè a diinɛ: Tó wa bɛdee é fɔ̃ à gá annabi kɛ̀ kú Samaria kiia yã, lɛ à à
kɛ̃̀kɔ̃a kɔ̃n a kusuo.
4 Ben Naama gàa kína kiia à bè: Yã kɛ̀ nɔkparɛ kɛ̀ bɔ̀ Isarailinɔ bùsun òn yɛ̀.

[5] Ben Sirianɔ kína bè: Ǹ gá, mɛ́ takada kɛ̃ Isarailinɔ kínanɛ. Ben Naama kondogi sɛ̀ɛ kiloo
wàa do kpɛ́ baswɛɛplaa kɔ̃n vurao kiloo baaagɔ̃ akuri kɔ̃n utao waa kuri.
[6] À gàa kɔ̃n takada kɛ̀ kína kɛ̃̀ Isarailinɔ kínanɛo dɔ. Takada pì guu kína bè: Ma takada kɛ̀
kpɛ̀sãnnɛ kɔ̃n ma ìba Naamao, lɛ ǹ à kɛ̃kɔ̃amɛ kɔ̃n à kusuo.
[7] Kɛ̀ Isarailinɔ kína takada pì kyó kɛ̀, à a utadaa gà à kɛ̃̀ à bè: Ludan ma ũ kɛ̀ mɛ́ gbɛ̃ wɛ̃̀ndi
bɔ mà sɔkpanɛ dɔ́ɔ́? Bɔ́yãnzin à gbɛ̃ kɛ̀ gbàrɛma mà à kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n a kusuozi? À gwa lán èe ma
lɛ́ wɛtɛɛ nà fá!
[8] Luda gbɛ̃ Ɛlisa mà kɛ̀ Isarailinɔ kína a utadaa gà à kɛ̃̀, ben à lɛ́kpãsã kɛ̀nɛ à bè: Bɔ́yãnzin n
n utadaa gà ń kɛ̃̀zi? Ǹ tó adee pì mɔ́ ma kiia, eé dɔ̃ kɛ̀ annabi kú Isarailinɔ bùsun.
[9] Ben Naama gɛ̃̀ a sɔ̃goron à gàa à zɛ̀ Ɛlisa bɛ gãalɛ.
[10] Ben Ɛlisa gbɛ̃ zɩ̃̀a à bè: Ǹ gá ǹ zú o Yoda swaan gɛ̃̀n swɛɛplaa, n mɛ̀ é ɛara à su a gbɛ̀n, nɛ́
kɛ̃kɔ̃a wásawasa.
[11] Ben Naama pɛ̃tɛ̃ kɛ̀, èe taa à bè: Mɛ́ɛ daa eé bɔ ua à mɔ́ à zɛ ma aɛ à Dii a Luda sísi à ɔ liga
ma bɔ̀zi, lɛ ma kusu pì yãamɛ.
[12] Damasuku swaanɔ Abana kɔ̃n Faapao í maa dɛ Isaraili swaanɔ ílaroo? Mɛ́ fɔ̃ mà zú o
gwe mà gɔ̃ wásawasaroo? Ben à ɛ̀ara kɔ̃n pɔfɛ̃o, èe taa.
[13] Ben à ìbanɔ tɛ̀zi wà bè: Baa, tó yã zĩ'ũun annabi pì dànnɛ yã, nɛ́ kɛroo? Kɛ̀ à bènnɛ ǹ gá
zú o, nɛ́ gɔ̃ wásawasa, beee é n fuɔ́?
[14] Ben à gàa à a zĩnda kpàɛ Yoda ín gɛ̃̀n swɛɛplaa lán Luda gbɛ̃ pì ònɛ nà. Ben à mɛ̀ ɛ̀ara à sù
a gbɛ̀n wásawasa lán nɛ́ féte pɔ́ bà.
[15] Ben Naama kɔ̃n a ìbanɔ ɛ̀ara wà gàa Luda gbɛ̃ kiia ń píngi. À zɛ̀ à aɛ à bè: Má dɔ̃̀ sa kɛ̀ Ludaa
kú gukea anduna guuro, séde Isarailinɔ bùsun. Ǹ gbaa kɛ̀ mamɔma n zɔ̀bleri ma mɔonnɛɛ kɛ̀
sí.
[16] Ben Ɛlisa bè: Kɔ̃n Dii kɛ̀ mɛɛ̀ zĩi kɛnɛ kuunao mɛ́ síro. Naama nàkɔ̃rɛa à sí, baa kɔ̃n beeeo
à gì sízi.
[17] Ben Naama bè: Tó nɛ́ɛ síro, ǹ mamɔma n zɔ̀bleri gba zɛ́ mà bùsu sɛ́ bãagãsɔ̃ aso plaa,
zaakɛ mɛ́ saa o tãaa dɔro, séde Dii.
[18] Dii sùu kɛmao kɔ̃n yã kɛ̀kiio. Tó ma kína gàa Rimɔ gbãgbã à kpɛ́n, tó ma gaa zɛnɛ, tó ma
kuɛ Rimɔ kpɛ́ pìn, Dii sùu kɛmao kɔ̃n yã pìo.
[19] Ben Ɛlisa bènɛ: Ǹ ká bɛ aafia!
Kɛ̀ à dà zɛ́n, à táa ò féte,
[20] ben Luda gbɛ̃ Ɛlisa zĩkɛri Geazi laasuu lɛ̀ à bè: Ma dii tò Siria gbɛ̃ Naama e taa pã, èe pɔ́
kɛ̀ à mɔ̀onɛ síro. Kɔ̃n Dii kuunao mɛ́ pɛ́ɛzi mà pɔ́ke sía.
[21] Ben Geazi pɛ̀ɛ Naamazi. Kɛ̀ Naama è à tɛ́ ń kpɛɛ kɔ̃n bào, ben à bɔ̀ a sɔ̃goron, èe à dãa. Kɛ̀
à kà, ben Naama à là à bè: Aafian yɔ́?
[22] À wèàla à bè: Aafiamɛ. Ma dii bé à ma zĩmma, à bè annabinɔ gãli gɔ̃kparɛ gɔ̃ɔn plaa kenɔ
bé wà bɔ̀ Ɛflaimu gusĩsĩdeen aɔ̃ mɔ̀ a kiia tia. Ǹ ń gba kondogi kiloo baplaa kɔ̃n utao waa plaa.
[23] Ben Naama bè: Ɛndɛ̃ ǹ kondogi kiloo basiigɔ̃ɔ sí gɔ̃ɔ. À kànɛ sàkin mɛ̀n plaa kɔ̃n utao waa
plaa. À kpà a ìba gɔ̃ɔn plaaanɔa, ben aɔ̃ sɛ̀ wà dɔ̀ Geazinɛ aɛ.
[24] Kɛ̀ aɔ̃ kà Ɛlisa bɛ sɩ̃̀sĩ musu, ben Geazi pɔ́ pìnɔ sìḿma à kàɛ a kpɛ́n, ben à gbɛ̃ pìnɔ gbàrɛ aɔ̃
tà.
[25] Kɛ̀ à gàa a dii Ɛlisa kiia, ben Ɛlisa à là à bè: Geazi, mán n gaan? À wèàla à bè: Mamɔma n
zɔ̀bleri, mɛ́ɛ gá gukearo.
[26] Ben Ɛlisa bènɛ: Kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì bɔ̀ a sɔ̃goron, èe n dãa, ń dɔ̃ kɛ̀ ma ninii kúnyo gweroo?
Kondogi ke utanɔ símmana gurɔɔn yɛ̀ro nɛ́, ke kùkpɛnɔ ke geepi búnɔ ke sãanɔ ke zùnɔ ke
gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔo.
[27] Naama kusu é gɔ̃nnɛ kɔ̃n n boriinɔ ai gurɔ píngi. Kɛ̀ à bɔ̀ Ɛlisa kiia, ben kusu pì dàala púu
lán buu bà.

6

Kpásawɛɛ funa íla

[1] Annabi gãli gbɛ̃nɔ bè Ɛlisanɛ: Ǹ gwa, guu kɛ̀ wèe kakɔ̃ana kɛɛn kɛ̀we nɛ́ngo.
[2] Wà gá Yodazi, wa baade é lí zɔ̃ wà kpɛ́ dɔo gwe, guu kɛ̀ wégɔ̃ kun. Ben Ɛlisa bè: À gá.
[3] Ben aɔ̃ gbɛ̃ke bè: Nɛ́ sùu kɛ ǹ gáwaoroo? Ben à bè: Mɛ́ gá.
[4] Ben à gàańyo. Kɛ̀ aɔ̃ kà Yodazi, aɔ̃e lí zɔ̃zɔ̃ɔ.
[5] Kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃kee e lí zɔ̃ɔ, ben à kpása wɛ́ɛ bɔ̀ a pán à zù ín bùdum, ben à wii lɛ̀ Ɛlisazi à bè: O'o
dii, ma kpása pì sɛ̀ḿmamɛ fá!
[6] Ben Luda gbɛ̃ bè: Mákpan à zùn súusuu? Kɛ̀ à ɔ̀dɔanɛ, ben Ɛlisa lí zɔ̃̀ à zù ín gwe, à tò kpása
pì wɛ́ɛ fù íla.

[7] Ɛlisa bè: Ǹ sɛ́ ǹ bɔo! Ben gbɛ̃ pì ɔ bɔ̀ à kṹ.

Siria zɪ̀kpɛɛnɔ vɪ̀akũna

[8] Siria kí fɛ̀ɛ Isarailinɔzi kɔ̃n zɪ̀o. À lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃n a ìbanɔ, ben à bèńnɛ gukean weé bùra káɛn.
[9] Ben Luda gbɛ̃ lɛ́kpãsã kɛ̀ Isarailinɔ kínanɛ à bè, àgɔ̃ guu pì dãkpaa àton gɛ̃àlaro, zaakɛ Sirianɔɔ e mɔɔ gwemɛ.
[10] Ben Isarailinɔ kína gbɛ̃nɔ zɪ̀ guu kɛ̀ Luda gbɛ̃ à yã ònɛ pì guu. Lɛn Ɛlisa ègɔ̃ lɛ́ daaa gɛ̀n baaagɔ̃ lɛ, ben è tó wàgɔ̃ guu pìnɔ dãkpaa.
[11] Ben Sirianɔ kína làakari fɛ̀ɛ yã pì yãnzi. À a ìbanɔ kàkɔ̃a, ben à ń lá à bè: Wa dé bé à dɛ Isarailinɔ kína gbɛ̃ ũu? À omɛ.
[12] À ìba pìnɔ doke wèàla à bè: Ma dii kí, èe kɛ wa gbɛ̃ke nɛ́ à gbɛ̃nlo. Isarailinɔ bùsu annabi Ɛlisa bé è yã kɛ̀ nɛɛ̀ o zaa n kpɛ́ guu gbã Isarailinɔ kínanɛ.
[13] Ben kína bè: À gá à à wɛtɛ guu kɛ̀ à kún, mɛ́ gbɛ̃nɔ zĩ wà à kũ. Ben wà bènɛ: À kú Dotãmɛ.
[14] Ben kína zɪ̀kpɛɛnɔ gbàrɛ gwe paripari kɔ̃n sɔ̃deenɔ kɔ̃n sɔ̃goronɔ. Aɔ̃ gàa gwe gwãavĩ aɔ̃ lìga wɛ́tɛ pìzi.
[15] Kɛ̀ Luda gbɛ̃ zĩkɛri fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ, à bɔ̀, ben à zɪ̀kpɛɛ pìnɔ è ligana wɛ́tɛzi kɔ̃n sɔ̃deenɔ kɔ̃n sɔ̃goronɔ. Ben à bè Ɛlisanɛ: O'o dii, wé kɛ diamɛ?
[16] À wèàla à bè: Ǹton tó vĩa n kũro. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúwaonɔɔ pari dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúńyonɔla.
[17] Ben Ɛlisa wɛ́ɛ kɛ̀ à bè: Dii, ǹ à wɛ́ɛ kɛ̃nɛ. Ben Dii zĩkɛri pì wɛ́ɛ kɛ̃̀nɛ. Kɛ̀ à guu gwà dɔ, ben à sɔ̃deenɔ kɔ̃n sɔ̃goro tɛ́deenɔ è ligana Ɛlisazi, aɔ̃ dà sɪ̃̀sĩ pìla.
[18] Kɛ̀ Sirianɔɔ e mɔɔ Ɛlisa kũ, ben à wɛ́ɛ kɛ̀ Diia à bè: Ǹ tó gbɛ̃ pìnɔ vɪ̀a kũ. Ben Dii tò aɔ̃ vɪ̀a kṹ lán Ɛlisa wɛ́ɛ kɛ̀a nà.
[19] Ben Ɛlisa bè Siria zɪ̀kpɛɛ pìnɔnɛ: Zɛ́ kɛ̀kiinlo! Wɛ́tɛ kɛ̀kiinlo! À tɛ́mazi mà gáao gbɛ̃ kɛ̀ ée wɛtɛɛ kiia. Ben à gàańyo Samaria.
[20] Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ wɛ́tɛ pì guu, ben Ɛlisa bè: Dii, ǹ ń wɛ́ɛ wɛ̃́ńnɛ sa. Kɛ̀ Dii ń wɛ́ɛ wɛ̃̀ńnɛ, aɔ̃ guu gwà aɔ̃ è kɛ̀ Samarian wà kún.
[21] Kɛ̀ Isarailinɔ kína ń é, à Ɛlisa là à bè: Mà ń dɛdɛn yɔ́? Baa, mà ń dɛdɛn yɔ́?
[22] Ben Ɛlisa wèàla à bè: Ǹton ń dɛdɛro. Nɛɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ n ń kũkũ zɪ̀lannɔ dɛdɛn yɔ́? Ǹ pɔ́blee kpáḿma aɔ̃ ble. Ǹ í kpáḿma aɔ̃ mi, gbasa wà tá ń diia.
[23] Ben kína pɔnna pɔ́blee kɛ̀ńnɛ, aɔ̃ blè wà í mì, ben wà ń gbáɛ, aɔ̃ tà ń diia. Beee gbɛra Siria gbãamɔnnɛrinɔɔ e ɛara wà mɔ̀ lɛ́ɛ Isarailinɔ bùsua dɔro.

Sirianɔ Samaria kagurakɛna

[24] Gurɔ plaaa gbɛra Siria kí Bɛnadada a zɪ̀kpɛɛnɔ kàkɔ̃a ń píngi, ben aɔ̃ mɔ̀ wà Samaria kagura kɛ̀.
[25] Ben nɔaa gbãa kṹ wɛ́tɛ pìn, wà à kagura kɛ̀ à gì kɛ̀ ai wèe zaaki mì yaa kondogi kiloo do, lukuluku gbɔ̃̀ zaka nɛ́ngo lɛ́ doo sɔ̃ kondogi ɔɔ mɛ̀n sɔɔro.
[26] Kɛ̀ Isarailinɔ kína tɛ́ bĩi musu, ben nɔgbɛ̃ ke wii pɛ̀zi à bè: Ma dii kí, ǹ ma mì sí.
[27] Ben kína bènɛ: Tó Dii e n mì síro, mɛ́ e mà n mì sí diamɛ? Má blɛwɛɛ ke geepiwɛ̃ɛ vĩn yɔ́?
[28] Ben à ɛ̀ara à à là à bè: Bɔ́ bé à n lee? Ben nɔgbɛ̃ pì wèàla à bè: Nɔgbɛ̃ ke bé à bèmɛ mà mɔ́ kɔ̃n ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃o wà só gbȁa, zian sɔ̃ wé a pɔ́ só.
[29] Ben wa ma nɛ́ kùku wá sò. Kɛ̀ guu dɔ̀, ben ma bènɛ à mɔ́ kɔ̃n a pɔ́o sɔ̃ wà só, ben à a pɔ́ kii ùtɛ.
[30] Kɛ̀ kína mà yã kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì ò, ben à a utadaa gà à kɛ̃̀. Kɛ̀ wà wɛ́ɛ sɛ̀ wà à gwà lán à tɛ́ bĩi musu nà, wà à è kɔ̃n pɔsia utanɔ dana a utadaa gĩzĩ.
[31] Ben kína bè: Tó mɛ́ɛ Safata nɛ́ Ɛlisa mì zɔ̃ gbȁaro, Luda yã kɛmɛ pãsĩpãsĩ.
[32] Ɛlisa vɛ̃ɛna a kpɛ́n kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ. Ben kína gbɛ̃ zɪ̀ à dɔare aɛ à gá Ɛlisa kũ ai àgɔ̃ ká. Ai zɪ̀ri pì gɔ̃ gá ká gwe, ben Ɛlisa bè gbɛ̃nsi pìnɔnɛ: Gbɛ̃dɛri pì gbɛ̃ zɪ̀, èe mɔɔ à ma mì zɔ̃. À làakari kɛ! Tó zɪ̀ri pì kà, à zɛ́ tatanɛ, àton tó à gɛ̃ro. Ée à dii kɛ̀sɛ kĩi ma dɔ à kpɛɛroo?
[33] Kɛ̀ à kpɛ́ èe yã oońnɛ, ben zɪ̀ri pì kà à kiia. Ben kína pì kà à bè: Mɔ́nzi kɛ̀ bɔ̀ Dii kiiamɛ, bɔ́ mɛ́ wɛ́ɛ dɔzi dɔɔ?

7

[1] Ben Ɛlisa bè: À Dii yã ma! À bè zia mɔndaa'i weé flawa yá Samaria bĩilɛa zaka lɛ́ do kondogi ɔɔ mɛ̀n do, pɔ́wɛɛ sɔ̃, zaka lɛ́ plaa kondogi ɔɔ mɛ̀n do.
[2] Ben kína kpàasi yã sì Luda gbɛ̃ pìla à bè: Baa tó Dii ludambɛ fòonɔ fɔ̃̀fɔ̃, yã pì é sí kɛɔ́? Ben Ɛlisa bènɛ: Nɛ́ wɛ́ɛ siàlɛ, mɔde nɛ́ e ǹ blero.

Kusunɔ baaru nna kpana

3 Kusu gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔnɔɔ kú bĩilɛa. Ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Bɔ́yãnzin wégɔ̃ vɛ̃ɛna kɛ̀ ai wà gá gagaa?
4 Tó wa bè wé gɛ̃ wɛ́tɛ guu, nɔaa kú gwe, wé gagamɛ. Tó wa gɔ̃ kɛ̀ sɔ̃, ga dɔ̃nkɔ̃ pìmɛ. Wà fɛɛ
wà gá na Sirianɔ bùraa. Tó aɔ̃ wa to bɛ̃ɛ, wégɔ̃ kuu. Tó aɔ̃ wa dɛdɛmɛ sɔ̃, wa gagan gwe.
5 Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ uusiɛ, aɔ̃e gaa Sirianɔ bùran. Kɛ̀ aɔ̃ kà bùra lɛ́zi, aɔ̃ɔ è gbɛ̃kee kú gwero.
6 Dii tò Siria bùradeenɔ sɔ̃gorono kɔ̃n sɔ̃nɔ kɔ̃n zɪ̃̀kpɛ pariinɔ kĩi mà, ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ, Isarailinɔ
kína fĩa bò Iti kínanɔnɛ kɔ̃n Igipiti kínanɔ aɔ̃ mɔ́ wà lɛ́ɛwa.
7 Ben aɔ̃ bàa sì uusiɛ pìa gɔ̃ɔ aɔ̃ ń bisakutaanɔ tò gwe kɔ̃n ń sɔ̃nɔ kɔ̃n ń zaakinɔ. Aɔ̃ ń bùra tò
gwe lán à dɛ nà, aɔ̃ lɛ̀kɔ̃a aɔ̃ ń zĩnda mìbɔkii wɛ̀tɛ.
8 Kɛ̀ kusu pìnɔ kà bùra pìn gwe, aɔ̃ gɛ̃̀ bisakutaa pìnɔ doke guu, aɔ̃ pɔ́ blè wà í mì, ben aɔ̃
kondogi kɔ̃n vurao kɔ̃n pɔ́kãsãanɔ sɛ̀ɛ aɔ̃ gàa wà ùtɛ. Kɛ̀ aɔ̃ ɛ̀ara wà sù, aɔ̃ gɛ̃̀ bisakuta pãnden
dɔ, aɔ̃ pɔ́nɔ nàkɔ̃a aɔ̃ gàa wà ùtɛ.
9 Ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Yã kɛ̀ wée kɛɛ kɛ̀ maaro. Gbà̃a bé à dɛ wà baaru nnaa kpá, ben wá yĩtɛnaɔ́?
Tó wa yĩtɛ lɛ ai guu gàa à dɔ̀o, à gò é wa lɛ́. Wà fɛɛ gɔ̃ɔ wà gá o kíbɛdeenɔnɛ.
10 Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe, aɔ̃ lɛ́ zù wɛ́tɛ zɛ́dãkparinɔzi wà bè: Wa gaa Sirianɔ bùran, wée gbɛ̃ke
e gwero, wée gbɛ̃ke kĩi maro. Aɔ̃ sɔ̃nɔ kɔ̃n ń zaakinɔ bé wà bàdɔdɔna gwe, bensɔ̃ aɔ̃
bisakutaanɔɔ kú ń gbɛ̀n gborona sai.
11 Kɛ̀ zɛ́dãkpari pìnɔ lɛ́ zù wà òńnɛ wɛ́tɛn, ben wà à baaru kpà kíbɛ ua guu.
12 Ben kína fɛ̀ɛ gwãavĩ, à bè a ìbanɔnɛ: Mɛ́ yã kɛ̀ Sirianɔ kɛ̀wee oare. Kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ nɔaa wa
kũ gbãa, beee yãnzin aɔ̃ bɔ̀ɛ ń bùranzi aɔ̃ gàa wà ùtɛ sɛ̃̀n. Aɔ̃e daa wé bɔɛ wɛ́tɛn gbasa wà wa
kũkũ bɛ̃ɛ wà wa wɛ́tɛ símɛ.
13 Ben à ìbanɔ doke bènɛ: Zaakɛ wamɔwa kɛ̀ wa gɔ̃ɔnɔ wá kú gaa lɛ́zĩmɛ, ǹ tó wà sɔ̃ mɛ̀n
sɔɔroo kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ sɛ́ wà gbɛ̃nɔ zĩo, lɛ wà yã kɛ̀ kɛ̀ gwa.
14 Ben aɔ̃ sɔ̃gorono sɛ̀ mɛ̀n plaa kɔ̃n sɔ̃nɔ, ben kína ń gbáɛ à bè: À gá à Siria zɪ̃̀kpɛɛnɔ gbɛsɛ à
gwa!
15 Ben aɔ̃ ń gbɛsɛ ai Yodazi. Aɔ̃ɔ è kɛ̀ Sirianɔ bàa sìmɛ, aɔ̃ ń pɔ́kãsãanɔ kɔ̃n ń gɔ̃kɛbɔnɔ fà̃akɔ̃a
zɛ́ guu gwe. Ben zɪ̃̀ri pìnɔ ɛ̀ara wà sù aɔ̃ yã pì gbà̃ kínanɛ.
16 Ben wà bɔ̀ɛ wà gàa Sirianɔ bùran wà pɔ́nɔ sɛ̀ɛ, ben wèe flawa yaa zaka lɛ́ do kondogi ɔɔ
mɛ̀n do, pɔ́wɛɛ zaka lɛ́ plaa kondogi ɔɔ mɛ̀n do lán Dii ò nà.
17 Kína a kpàasi dìɛ bĩilɛ dãkpari ũ, ben gbɛ̃nɔ kɛ̀sɛ zɛ̀zɛa bĩilɛa gwe à gà, lán Luda gbɛ̃ gĩakɛ
à ò nà gurɔɔ kɛ̀ kína mɔ̀ à bɛ.
18 À kɛ̀ lán Luda gbɛ̃ pì ò kínanɛ nà à bè: Weé flawa yá zia mɔndaa'i Samaria bĩilɛa zaka lɛ́
do kondogi ɔɔ mɛ̀n do, pɔ́wɛɛ sɔ̃ zaka lɛ́ plaa kondogi ɔɔ mɛ̀n do.
19 Kína kpàasi yã sì Luda gbɛ̃la à bè: Baa tó Dii ludambɛ fòonɔ fɔ̃̀, yã pì é kɛɔ́? Ben Luda gbɛ̃
bènɛ: Nɛ́ wɛ́ɛ siàlɛ, mɔde nɛ́ e ǹ blero.
20 Lɛn à kɛ̀ lɛ sɔ̃, wà kɛ̀sɛ zɛ̀zɛa bĩilɛa à gà.

8

Kína Sunɛmu nɔgbɛ̃ bura sɔkpanɛna

1 Ɛlisa bè nɔgbɛ̃ kɛ̀ à à nɛ́ fɛ̀ɛ pìnɛ à fɛɛ à tá bùsu pãnden kɔ̃n a bɛdeenɔ à gurɔ plaaa kɛ gwe,
zaakɛ Dii dìɛ nɔaa é gɛ̃ Isarailinɔ bùsun ai wɛ̃̀ swɛɛplaamɛ.
2 Ben nɔgbɛ̃ pì kɛ̀ lán Luda gbɛ̃ònɛ nà. Àpi kɔ̃n a bɛdeenɔ gàa wà vɛ̃̀ɛ Filisitininɔ bùsun ai wɛ̃̀
swɛɛplaa.
3 Wɛ̃̀ swɛɛplaaa pì gbɛran à bɔ̀ Filisitininɔ bùsun à sù, ben à gàa wɛ́ɛ kɛ kínaa a bɛ kɔ̃n a
buraao yã musu.
4 Gurɔ beeea kína e fàadi boo kɔ̃n Luda gbɛ̃ zĩkɛri Geazio à bè: Ǹ yã bíta kɛ̀ Ɛlisa kɛ̀nɔ tɔ̃kɛ̃mɛ.
5 Gurɔɔ kɛ̀ èe à gɛ̀fɛɛna yã oo kínanɛ, ben nɔgbɛ̃ kɛ̀ à à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ fɛ̀ɛnɛ pì mɔ̀ wɛ́ɛ kɛ kína pìa, lɛ
à a bɛ kɔ̃n a buraao sɔkpaare. Ben Geazi bè: Ma dii kí, nɔgbɛ̃ kɛ̀ Ɛlisa à nɛ́ fɛ̀ɛnɛ pìn yɛ̀ kɔ̃n a
nɛ́o.
6 Kɛ̀ kína à làla yã pìzi, ben nɔgbɛ̃ pì yã pì tɔ̃kɛ̃̀nɛ. Ben kína bè a ìbanɔ dokenɛ: Ǹ nɔgbɛ̃ pì
pɔ́nɔ sɔkpanɛ kɔ̃n blɛɛ kɛ̀ kɛ̀ à buraan zaa gurɔɔ kɛ̀ à fɛ̀ɛ kɛ̀ ai kɔ̃n a gbà̃aoo.

Azaili kí Bɛnadada dɛna

7 Ɛlisa gàa Damasiku gurɔɔ kɛ̀ Siria kí Bɛnadada e gyãa kɛɛ. Kɛ̀ wà ònɛ Luda gbɛ̃ mɔ̀ kɛ̀,
8 ben kína bè Azailinɛ: Ǹ gbaa sɛ́ ǹ gá dao Luda gbɛ̃lɛ ǹ kpáa ǹ onɛ à Dii gbekamɛ, tó mɛ́ fɛɛ
kɔ̃n gyãa kɛ̀kiio.
9 Ben Azaili Damasiku pɔ́ maaanɔ sɛ̀ɛ lakumi aso baplaa, ben à gàa dao Ɛlisalɛ. Kɛ̀ à kà à
kiia à bè: N zɔ̀bleri Siria kí Bɛnadada bé à ma zĩmma mà n gbeka, tó é fɛɛ a gyãpɛa.
10 Ben Ɛlisa wèàla à bè: Ǹ gá ǹ onɛ eé fɛɛ kɔ̃n beeeo, mɔde Dii ɔ̀dɔamɛ kɛ̀ eé gamɛ.
11 Ben Luda gbɛ̃ wɛ́ɛ pɛ̀ Azailia ai wí à kṹ, ben Luda gbɛ̃ nà ɔ́ɔdɔnaa.

[12] Ben Azaili à là à bè: Ma dii, bɔ́yãnzin nɛ́ɛ ɔ́ɔ dɔɔzi? À wèàla à bè: Kè má yã zaaa kè nɛ́ kɛ
Isarailinɔnɛ dɔ̃ yãnzimɛ. Nɛ́ tɛ́ sɔ̃ ń zɛki gbãaanɔa, nɛ́ ń gɔ̃kparɛnɔ dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao, nɛ́ ń nɛ́nɔ
yãmiyãmi, nɛ́ ń nɔ̀sindadeenɔ gbɛɛɛ fɔ̃fɔ̃.
[13] Ben Azaili bè: Mamɔma n zɔ̀bleri, dén ma ũ mà gbasa mà yã bíta beee taka kɛɛ? Ben
Ɛlisa bènɛ: Dii ɔ̀dɔamɛ kè nɛ́ gɔ̃ Sirianɔ kína ũ.
[14] Kè à bɔ̀ Ɛlisa kiia, à ɛ̀ara à tà a dii kiia. Kè kína à là yã kè Ɛlisa ònɛzi, ben à bè: À bèmɛ nɛ́
fɛɛ aafia.
[15] Kè guu dɔ̀, Azaili bisa gègete sè à yàku, ben à kù kína uula ai à gà, ben Azaili vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Yudanɔ kí Yehoramu

[16] Isarailinɔ kí Ahabu nɛ́ Yoramu kíblena wɛ̃̀ sɔɔrodee guu, Yudanɔ kí Yosafata nɛ́ Yeho-
ramu nà kíblenaa.
[17] À wɛ̃̀ baaakuri awɛɛplaadeen à kí blè, à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ sɔraagɔ̃.
[18] À zɛ̀ kɔ̃n Isarailinɔ kínanɔ yãkɛnao lán Ahabu bɛdeenɔ bà, zaakɛ à Ahabu nɛ́nɔgbɛ̃ sè nɔɔ
ũ, ben à yã kè Dii yeziroo kè.
[19] Baa kɔ̃n beeeo Dii e we à Yudanɔ dúgu zɔ̃̀ro a zɔ̀bleri Dauda yãnzi, zaakɛ à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ à bè,
à borii égɔ̃ kí blee ai gurɔ píngi.
[20] Yehoramu kíbleguròɔan Ɛdɔmunɔ ń zĩnda sì Yudanɔa aɔ̃ ń zĩnda kína kà.
[21] Beee yãnzi Yehoramu gàa Zai kɔ̃n a sɔ̃goronɔ píngi, ben Ɛdɔmunɔ lìgazi kɔ̃n a
sɔ̃gorodeenɔ. À fɛ̀ɛ à ń kɛ̃guu gwãavĩ à tà, ben à zɩ̃̀kpɛɛnɔ bàa sì wà tà bɛ.
[22] Ɛdɔmunɔ ń zĩnda sì Yudanɔa ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao. Gurɔ beeean Libinadeenɔ ń zĩnda sì Yudanɔa
se.
[23] Yehoramu yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kè à kènɔ píngi kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
[24] Yehoramu gà, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezinɔ pɔ́o Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Aazia vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Yudanɔ kí Aazia yã

[25] Isarailinɔ kí Ahabu nɛ́ Yoramu kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛplaadee guun Yudanɔ kí Yehoramu
nɛ́ Aazia nà kíblenaa.
[26] À wɛ̃̀ baro awɛɛplaadee guun à kí blè, à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ domɛ. À da tɔ́n Atalia,
Isarailinɔ kí Ɔmiri diomɛ.
[27] Aazia zɛ̀ kɔ̃n Ahabu bɛdeenɔ yãkɛnao, à yã kè Dii yeziroo kè lán Ahabu bɛdeenɔ bà, zaakɛ
à anzurenɔmɛ.
[28] À gàa à nà Ahabu nɛ́ Yoramua, ben aɔ̃e zɩ̃̀ kaa lɛdo kɔ̃n Siria kí Azailio zaa Ramɔ Giliada.
Kè Sirianɔ Yoramu kɛ̃̀nna,
[29] ben à ɛ̀ara à tà Yɛzɛrili ai a bɔ̀ pì gɔ̃ yãa. Ben Aazia gàa wɛ́ɛ kpáɛzi gwe.

9

Yehu kana Isarailinɔ kína ũ

[1] Annabi Ɛlisa annabi gãli gbɛ̃ke sìsi, ben à bènɛ: Ǹ asaa dɔmma ǹ kũ, ǹ nɔ́si tùu kè sí ǹ gáo
Ramɔ Giliada.
[2] Tó n ka gwe, ǹ kpáɛ kɛ Yosafata nɛ́ Yehu, Nimisi diozi ǹ bɔo a gbɛ̃nɔ tɛ́, nɛ́ gɛ̃o kpɛ́n ai
kpɛ́tu.
[3] Ǹ tùu pì nɔ́si kú à mìa, nɛ́ onɛ kè Dii bè a à kà Isarailinɔ kína ũ. Beee gbɛra ǹ zɛ́ wɛ̃, nɛ́ bàa
sí ǹ su. Ǹton gì kɛ gwero.
[4] Ben annabi gɔ̃kparɛ pì gàa Ramɔ Giliada.
[5] Kè à kà gwe, à zɩ̃̀kari dɔn'aɛdeenɔ è kaɛna, ben à bè: Dɔn'aɛde, má yã vĩ mà onnɛ. Ben
Yehu à là à bè: Wa dén ń tɛ́a? À wèàla à bè: Ḿbee dɔn'aɛde.
[6] Kè Yehu fɛ̀ɛ à gɛ̃̀ kpɛ́n, ben gɔ̃kparɛ pì nɔ́si kù à mìa à bè: Dii Isarailinɔ Luda bè a n ka a
gbɛ̃ Isarailinɔ kína ũ.
[7] Ǹ Ahabu bɛdeenɔ dɛdɛ, Dii é a zɔ̀bleri annabinɔ gɛ̃ɛ bom̀ma kɔ̃n a zɔ̀bleri kè Yɛzɛbɛli ń
dɛ́nɔ ń píngi.
[8] Ǹ Ahabu bɛdee pìnɔ dɛdɛ zɔ̀nɔ kɔ̃n wɛ̃ɛnɛnɔ ń píngi. Aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃ ke tón gɔ̃ Isarailinɔ bùsunlo,
[9] Ahabu ua é gɔ̃ lán Nɛbati nɛ́ Yeroboamu ua bà, lán Ahia nɛ́ Baasa ua bà.
[10] Gbɛ̃ɛnɔ é Yɛzɛbɛli gè só Yɛzɛrili bĩikpɛɛmɛ, gbɛ̃ke é à vĩro. Ben annabi pì zɛ́ wɛ̃̀ à bàa sì.
[11] Kè Yehu bɔ̀ à gàa a dɔn'aɛde daanɔ kiia, ben aɔ̃ à là wà bè: À kè diamɛ ĩadee pì mɔ̀ n kiiaee?
À wɛ̀ńla à bè: Á à dɔ̃ kè yãzɔ̃zɔ̃rimɛ.
[12] Ben aɔ̃ bè: Ɛgɛɛmɛ! Ǹ owe. Ben à bè: Yã kè à òmɛɛn yɛ̀. À bè Dii bè a ma ka Isarailinɔ kína
ũ.
[13] Ben aɔ̃ baade kè kpakpaa à a utadaa sè à kàɛ à gbá gĩzĩ didikiia, ben aɔ̃ kuu pɛ̀ wà bè:
Yehu kè kí ũ.

14 Ben Yehu lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ńyo Yoramuzi. Gurɔ beeea sɔ̃ kí Yoramu pì kɔ̃n Isarailinɔ ń píngi e
gii kɔ̃n Ramɔ Giliadao, aɔ̃ɔe zl̀ kaa kɔ̃n Siria kí Azailio.
15 Kɛ̀ Sirianɔ à kɛ̃̀nna, ben à ɛ̀ara à tà Yɛzɛrili ai à kɛ̃kɔ̃a. Ben Yehu bè a gbɛ̃ pìnɔnɛ: Tó a
zɛmaomɛ, àton tó gbɛ̃ke bɔ wɛ́tɛn à gá yã kɛ̀ baaru kpá Yɛzɛriliro.
16 Ben Yehu gɛ̃̀ a sɔ̃goron, èe gaa Yɛzɛrili. Yoramu daɛ gwe kɛ̃nnana, Yudanɔ kí Aazia kú
gwe dɔ, à gàa wɛ́ɛ kpáɛzi.
17 Kɛ̀ gudãkpari kɛ̀ kú Yɛzɛrili gudãkpaki lezĩ musu Yehu è kɔ̃n a gbɛ̃nɔ, aɔ̃ɔe mɔɔ, ben à wii
lɛ̀ à bè: Ma gbɛ̃nɔ è, aɔ̃ɔe mɔɔ. Ben Yoramu bè: Ǹ sɔ̃dee gbarɛ à gá dańlɛ à ń la tó aafian aɔ̃ɔe
mɔɔo.
18 Ben sɔ̃dee bɔ̀ à gàa à Yehu lè à bè: Kína bè, aafian nɛ́ɛ mɔɔoɔ́? Yehu wèàla à bè: N bà ũgba
kɔ̃n aafiaomɛ? Ǹ mɔ́ ǹgɔ̃ tɛ́mazi. Ben gudãkpari bè: Zl̀ri pì ń lé, mɔde èe ɛara à sùro.
19 Ben kína sɔ̃de plaadee gbàrɛ dɔ. Kɛ̀ à ń lé, à bè: Kína bè, aafian nɛ́ɛ mɔɔoɔ́? Ben Yehu
wèàla à bè: N bà ũgba kɔ̃n aafiaomɛ? Ǹ mɔ́ ǹgɔ̃ tɛ́mazi.
20 Ben gudãkpari pì bè: À ń lé, mɔde èe sɔ̃ ɛara à sùro. Gbɛ̃ pì górofĩna dɛ lán Nimisi dio
Yehu bà, è góro baka lán ĩadee bà.
21 Ben kí Yoramu bè: Ǹ góro dɔmɛ sɔ̃nɔa! Kɛ̀ wà dɔ̀a, ben à bɔ̀ wɛ́tɛn kɔ̃n Yudanɔ kí Aaziao,
baade kɔ̃n a sɔ̃goroo, aɔ̃ɔe gaa da Yehulɛ. Ben aɔ̃ dàkɔ̃rɛ Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti kɛ̀ wà à dɛ̀ yãa
bura.
22 Kɛ̀ Yoramu wɛ́ɛ sì Yehulɛ, ben à à là à bè: Yehu, aafian nɛ́ɛ mɔɔoɔ́? À wèàla à bè: Aafia
kú mámɛ? Zaakɛ n da Yɛzɛbɛli tãagbãgbãna kɔ̃n à pɔ́dammanao dàgula.
23 Kɛ̀ Yoramu lìɛ èe bàa sii, ben à lɛ́ zù Aaziazi à bè: Bɔnkpɛɛyãmɛ Aazia!
24 Ben Yehu a sá gà à Yoramu pào a kafatawa dagura. Kà pì gàa à à swɛ̃̀ zɔ̃̀, ben à kɛ̀ yɔ̀kɔɔ
a sɔ̃goron.
25 Ben Yehu bè a zl̀kpɛ gbɛ̃nsi Bidikanɛ: Ǹ à gɛ̀ sɛ́ ǹ zu Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti bura gwe. Ma
dɔn kɛ̀ wá kú sɔ̃goro guu lɛdo yã wa plaa, wá tɛ́ à de Ahabu kpɛɛ, gurɔɔ mɔ̀a Dii gĩakɛ à lɛ́ kɛ̀ à
yã musu à bè
26 á è lán wà Nabɔti dɛ̀ nà kɔ̃n a nɛ́nɔ. Bura kɛ̀n é Nabɔti pɔ́ gɛ̃ɛ bonɛ Ahabua. Beee yãnzin
ǹ à gɛ̀ sɛ́ ǹ zĩnna bura gwe lán Dii ò nà.
27 Kɛ̀ Yudanɔ kí Aazia è lɛ, ben à dà Bɛtagã zɛ́n kɔ̃n bào. Ben Yehu pɛ̀ɛzi èe bee: À à dɛ se.
Ben wà à pà a sɔ̃goro guu gurɔɔ kɛ̀ èe Guru sl̀sĩ kũu Ibleamu saɛ. Ben à ń kɛ̃ à tà Mɛgido, gwe
à gàa à gàn.
28 À ìbanɔ à gɛ̀ sɛ̀ wà dà sɔ̃goro guu wà tào Yerusalɛmu, ben aɔ̃ à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezinɔ
pɔ́o Dauda wɛ́tɛ.
29 Ahabu nɛ́ Yoramu kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛdodee guun Aazia kɛ̀ Yudanɔ kí ũ.

Yɛzɛbɛli gana

30 Kɛ̀ Yehu mɔ̀ Yɛzɛrili, Yɛzɛbɛli à baaru mà, ben à kiroo kà à a mìkã kɛ̀kɛ. Zaa bĩi kpɛ́ musu
windo guun èe wɛ́ɛ kpaɛɛ.
31 Kɛ̀ Yehu gɛ̃̀ bĩilɛa, ben Yɛzɛbɛli bè: N kɛ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Zimirio, n n dii dɛ̀. Aafian n mɔo kɛ̀ɔ́?
32 Kɛ̀ Yehu wɛ́ɛ sɛ̀ musu, à windo gwà, ben à bè: Dé bé à zɛ̀mao? Dé bé à kú ma kpaa? Kɛ̀
kíbɛ zĩkɛri gɔ̃ɔn plaa ke aagɔ̃ɔnɔ mɔ̀ wà wɛ́ɛ kpàɛ windo guu,
33 ben Yehu bèńnɛ: À ɔ yĩpazi à à pãɛ. Kɛ̀ aɔ̃ ɔ yl̀pazi aɔ̃ à pã̀ɛ, ben Yehu kìti pàa kɔ̃n sɔ̃goroo
ai à aru fã̀fã gũ̀a kɔ̃n a sɔ̃nɔ.
34 Kɛ̀ Yehu gɛ̃̀ kíbɛ, à pɔ́ blè à í mì, ben à bè: Baa kɛ̀ wà láari bɔ̀ nɔgbɛ̃ pìn, wà à vĩi, zaakɛ kí
boriimɛ.
35 Kɛ̀ wà gàa wà à gɛ̀ sɛ́ wà vĩi, ben wèe pɔ́ke ero, tó èe kɛ à mìwatoro kɔ̃n à gbálanɔ kɔ̃n à
ɔlanɔ baasiro.
36 Ben wà ɛ̀ara wà gàa wà ò Yehunɛ, ben à bè: Yã kɛ̀ Dii ò a zɔ̀bleri Tisibɛ gbɛ̃ Ilia gãzĩn gwe,
à bè: Gbɛ̃ɛnɔ é Yɛzɛbɛli nɔ̀bɔ só Yɛzɛrili bĩi kpɛɛ.
37 Yɛzɛbɛli gɛ̀ é gɔ̃ káɛ tɔɔtɛ lán pɔ́kãde gbɔ̃̀ bà Yɛzɛrili bĩi kpɛɛ. Gbɛ̃ke é e à be Yɛzɛbɛlin yɛ̀ro.

10

Ahabu boriinɔ dɛdɛna

1 Ahabu boriinɔɔ kú Samaria gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri. Ben Yehu takada kɛ̃̀ à kpã̀sã
Samaria gbãadeenɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe Ahabu nɛ́ gwaanɔ à bè:
2 Tó takada kɛ̀kii gɛ̃̀ a ɔzĩ, zaakɛ a dii Ahabu boriinɔɔ kúao bensɔ̃ á sɔ̃goronɔ vĩ kɔ̃n sɔ̃nɔ kɔ̃n
wɛ́tɛ bĩideeo kɔ̃n gɔ̃kɛbɔnɔ,
3 à a dii nɛ́ kɛ̀ kɛ̀are maa dɛ gbɛ̃ kpaaanɔlaa ká à de kpatan à zl̀ ká a dii pì bɛdeenɔnɛ.
4 Ben vĩa ń kũ maamaa aɔ̃ bè: Zaakɛ kí gɔ̃ɔn plaaanɔɔ e fɔ̃ wà gìnɛro, wámbe wé fɔ̃ wà gínɛɔ́?

5 Ben kíbɛ dãkpari kɔ̃n wɛ́tɛ dɔn'aɛdeeo kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n nɛ́gwari pìnɔ gbɛ̃nɔ zɩ̀ Yehua wà
bè: N zɔ̀blerinɔn wa ũ. Yã kè ń òwe píngi wé kɛ. Wé gbɛ̃ke ká kí ũro. Ǹ kɛ lán à kènnɛ maa nà.
6 Ben Yehu takada pãnde kɛ̃́ńnɛ à bè: Tó a zɛmao, ée ma yã maa, à a dii Ahabu nɛ́gɔ̃gbɛ̃
pìnɔ mì zɔ̃zɔ̃ à mɔ́omɛ Yɛzɛrili zia mɔndaa'i.
Kínɛ pìnɔ sɔ̃ kà gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri, aɔ̃ɔ kú kɔ̃n wɛ́tɛ gbɛ̃nsi kè aɔ̃ɔe ń tò to kɛɛnɔ.
7 Kè takada pì kà, ben aɔ̃ kínɛ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri pìnɔ kũ̀kũ aɔ̃ ń dɛdɛ ń píngi, ben aɔ̃ ń mìnɔ
zɔ̃̀zɔ̃ wà kàka gbíin aɔ̃ kpȁsãnɛ zaa Yɛzɛrili.
8 Kè zɩ̀ri pì kà, ben à bè Yehunɛ: Wà mɔ̀ kɔ̃n kínɛ pìnɔ mìnɔo. Ben Yehu bè wà káɛ bĩilɛa lɛo
plaa ai guu dɔ̀.
9 Kè guu dɔ̀, ben Yehu bɔ̀ à gàa à zè gbɛ̃nɔ aɛ à bè: Amɔanɔ á yãke vĩro, mámbe ma bɔ ma dii
kpɛɛ ma à dè, mɔde dé bé à gbɛ̃ kènɔ dèdɛ.
10 Àgɔ̃ dɔ̃ sa kè yã kè Dii gĩakɛ à ò Ahabu bɛdeenɔ yã musu, à ke é lɛ́ɛ pãro. Dii kè lán à ò a
zɔ̀bleri Ilia gãzĩ nà.
11 Ben Yehu Ahabu bɛdee kè aɔ̃ gɔ̃̀ Yɛzɛrilinɔ dèdɛ ń píngi kɔ̃n à ìba gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n à gbɛ̃nnanɔ
kɔ̃n à sa'orinɔ. Èe à gbɛ̃ke tó wɛ̃̀ndioro.
12 Ben à fɛ̃ɛ à dà Samaria zɛ́n. Kè à kà sãdãrinɔ bùrakaɛkiia,
13 ben à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n Yudanɔ kí Aazia danɛnɔ à ń lá à bè: Dénɔn a ũu? Aɔ̃ wèàla wà bè: Aazia
danɛnɔn wa ũ, wa mɔ ì kpá kí Yoramu bɛdeenɔamɛ kɔ̃n à da Yɛzɛbɛli bɛdeenɔ.
14 Ben Yehu bè a gbɛ̃nɔnɛ: À ń kũkũ bɛ̃ɛ! Ben aɔ̃ ń kũkũ aɔ̃ ń dɛdɛ bùra pìn lɔ̀gɔ saɛ. Aɔ̃ɔ gɔ̃ɔn
baplaa awɛɛplaamɛ, aɔ̃ gbɛ̃kee e bɔro.
15 Kè à bɔ̀ gwe, à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n Rekabu nɛ́ Yonadabuo, èe mɔɔ daàlɛ. Ben Yehu à là à bè: N
swɛ̃̀ kúma lán ma swɛ̃̀ kúmma nàɔ́? Yonadabu wèàla à bè: Ee! Ben Yehu bè: Zaakɛ lɛmɛ, ǹ n
ɔɔ dɔmɛ. Kè à ɔ dɔ̀ Yehuzi, ben Yehu à kũ̀ à gɛ̃o a sɔ̃goro guu.
16 Yehu bè: Wà gá lɛdo, nɛ́ aĩa kè má vĩ kɔ̃n Dii yão e. Ben à tò à gàaao lɛdo a sɔ̃goro guu.
17 Kè Yehu kà Samaria, à Ahabu borii kè aɔ̃ gɔ̃̀ gweenɔ dèdɛ mámmam. À ń dúgu zɔ̃̀ lán Dii ò
Ilia gãzĩ nà.

Baali tãagbãgbãrinɔ dɛdɛna

18 Yehu gbɛ̃nɔ kàkɔ̃a ń píngi, ben à bèńnɛ: Ahabu dɔnzi kè Baalinɛ fétengomɛ, mamɔma
Yehu, mɛ́ dɔnzi kɛnɛ maamaa.
19 Ǹ Baali tãadeenɔ sísimɛ ń píngi kɔ̃n à gbȁgbãrinɔ kɔ̃n à gɛ̃sãndeenɔ ń píngi. Aɔ̃ gbɛ̃ke tón
gí mɔ́ziro, má yezi mà sa bíta o Baaliamɛ. Gbɛ̃ kè gì mɔ́zi, à gàmɛ. Yehu e ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛɛńnɛ lɛ à e
à Baali gbȁgbãri pìnɔ kaatɛmɛ.
20 Ben à bè: À zĩbaa diɛ Baali pɔ́ ũ. Ben wà à kpàakpa kè.
21 À lɛ́kpãsã kè Isarailinɔ bùsun píngi, ben Baali gbȁgbãrinɔ mɔ̀ ń píngi, aɔ̃ gbɛ̃kee e gɔ̃ro.
Kè aɔ̃ gɛ̃̀ Baali kpɛ́n, aɔ̃ kpɛ́ pì pà zĩnzĩm, gbápɛɛkii kuuro.
22 Ben Yehu bè kpɛ́ pì utakaɛki dãkparinɛ: Ǹ bɔɛ kɔ̃n utanɔ Baali gbȁgbãrinɔnɛ ń píngi. Ben
à bɔ̀ɛńnɛ kɔ̃n uta pìnɔ.
23 Yehu kɔ̃n Rekabu nɛ́ Yonadabuo gɛ̃̀ Baali kpɛ́n, ben Yehu bè Baali gbȁgbãri pìnɔnɛ: À wɛ́ɛ
tɛ́ gbɛ̃nɔzi à ń gwagwa maamaa, lɛ Dii gbȁgbãrinɔ tóngɔ̃ kúao kèro, sé a Baali gbȁgbãrinɔ atɛ̃ɛ.
24 Ben Yehu kɔ̃n Yonadabuo gɛ̃̀ lɛ wà saa o. À mɔ̀ à lè Yehu gĩakɛ à gbɛ̃nɔ kàɛkaɛ bàazi gɔ̃ɔn
basiigɔ̃. À kpȁkɛ̃́ńzi à bè tó aɔ̃ gbɛ̃kee tò gbɛ̃ kè èe ń naańnɛ ń ɔzĩnɔ doke pìtingu, à wɛ̃̀ndi
musumɛ.
25 Kè Yehu sa'opɔ kè wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò à yȁa, ben à bè dogarinɔ kɔ̃n zɩ̀kpɛ gbɛ̃nsi pìnɔnɛ: À
gɛ̃ à ń dɛdɛ! Àton tó aɔ̃ gbɛ̃ke pitiaguro. Kè aɔ̃ ń dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ ń gènɔ kwɛ̀ɛ bàazi, ben aɔ̃
gɛ̃̀ Baali kúkiia.
26 Aɔ̃ Baali tãakpɛ gbèpɛɛ sè wà bɔ̀o aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀a,
27 ben aɔ̃ɔ wìwi aɔ̃ à kpɛ́ gbòro, ben wà guu pì kè bĩikpɛɛkɛkii ũ ai kɔ̃n a gbȁao.
28 Lɛn Yehu Baali tãagbãgbãna mì dè lɛ Isarailinɔ bùsun.
29 Baa kɔ̃n beeeo èe kpɛɛ li durun kè Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à kɛnannɛro, à tɛ́
vura zùswarenɛ bɔ̀rɔ kè aɔ̃ɔ kú Bɛtɛli kɔ̃n Danionɔzi.
30 Dii bènɛ: Zaakɛ n yã kè maa, n yã kè má yezi kè, ń kè Ahabu bɛdeenɔnɛ lán ma zɛo nà, n
borii égɔ̃ vɛ̃ɛna Isaraili kpatan ai n nasionɔa.
31 Mɔde Yehu e zɛ kɔ̃n Dii Isarailinɔ Luda dokaoro, èe làakari dɔa kɔ̃n nɔ̀sɛo doro. Èe kpɛɛ li
durun kè Yeroboamu Isarailinɔ dà à kɛnannɛro.
32 Gurɔ beeean Dii tò Isarailinɔ bùsu nà lagonaa. Azaili gbãaa blè Isarailinɔ bùsu
33 kè kú Yoda ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaaa píngi sɛna zaa Aroa kè kú Anɔ swadɔɔzi ai Giliada kɔ̃n Basã
bùsuo. Gada boriinɔ kɔ̃n Rubɛni boriinɔ kɔ̃n Manase boriinɔɔ kú gwe.

[34] Yehu yã kpaaa kɛ̀ à kɛ̀nɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔ píngi.
[35] Yehu gà, wà à vɩ̃̀i Samaria, ben à nɛ́ Yoaza vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.
[36] Yehu vɛ̃̀ɛ Samaria à kí blè Isarailinɔnɛ wɛ̃̀ baaakuri plaasai.

11

Yoasi kɔ̃n a dazi Ataliao

[1] Kɛ̀ Aazia da Atalia è a nɛ́ gà, ben à fɛ̃ɛ èe kí boriinɔ dɛdɛɛ ń píngi.
[2] Ben kí Yehoramu nɛ́nɔgbɛ̃ Yosɛba, Aazia dãre, Aazia nɛ́ Yoasi sɛ̀ ń saɛ kínɛ kɛ̀ wèe ń dɛdɛɛnɔ tɛ́. À à ùtɛ Atalianɛ kpɛ́ kɛ̀ gádonɔ kaɛnan kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ èe yɔ̃ kpaaao lɛdo, ben wèe e wà à dɛ̀ro.
[3] Nɛ́ pì gɔ̃̀ utɛna Dii ua kɔ̃n a gwàri pìo ai wɛ̃̀ swɛɛdo. Gurɔ beeea Atalian Yudanɔ bùsu kína ũ.
[4] À wɛ̃̀ swɛɛplaadee guun sa'oriki Yoyada kíbɛ dogari gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n zɩ̃̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ sìsi, ben wà mɔ̀ńyo à kiia Dii ua. Ben à yã yìńyo à tò aɔ̃ la dà Dii ua gwe, ben à kí nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì ɔ̀dɔańnɛ.
[5] Ben à yã dìɛńnɛ à bè: Yã kɛ̀ é kɛɛn yɛ̀. Tó a mɔ guu dãkpa kámmaboguroɔ zĩ, a gãli káaku égɔ̃ kíbɛɛ dãkpaa,
[6] a gãli plaadee sɔ̃ Suru gãnu, a gãli aagɔ̃dee égɔ̃ gãnu kɛ̀ kú dogari kpaaanɔ kpɛɛ dãkpaa.
[7] A gãli plaaa kɛ̀ aɔ̃ɔe kámma boo kámmaboguroɔ zĩnɔ égɔ̃ kína pì dãkpaa Dii ua.
[8] À ligazi, a baade kɔ̃n a gɔ̃kɛbɔo kũna. Gbɛ̃ kɛ̀ gà à sɔ̃̀zi, à à dɛ. Àgɔ̃ tɛ́ kína pìzi guu kɛ̀ èe gaan píngi.
[9] Zɩ̃̀kpɛ gbɛ̃nsinɔɔ kɛ̀ lán sa'oriki Yoyada òńnɛ nà. Aɔ̃ baade a gbɛ̃nɔ sɛ̀ à gàańyo Yoyada kiia, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe kámma boonɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe mɔɔ ń lende kpánɔ ń píngi.
[10] Ben Yoyada kí Dauda sárinɔ kɔ̃n à sɛngbango kɛ̀ kú Dii uanɔ kpà zɩ̃̀kpɛ gbɛ̃nsi pìnɔa.
[11] Ben dogari pìnɔ mɔ̀ wà kàɛ Dii kpɛ́ kɔ̃n sa'okiio kpɛɛlɛa sɛna zaa Dii ua ɔplazi ai à ɔzɛzi, baade kɔ̃n a gɔ̃kɛbɔo kũna, lɛ wàgɔ̃ kína pì dãkpaao.
[12] Ben Yoyada bɔ̀ kɔ̃n kí nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìo à kífura kùnɛ à doka takada kpàa. Kɛ̀ wà nɔ́si kù à mìa wà à kà kí ũ, ben wà ɔpa lɛ̀ wà wii lɛ̀ wà bè: Luda kína dɔ̃ kɔ̃n aafiao!
[13] Kɛ̀ Atalia dogarinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ kĩi pì mà, ben à fɛ̃ɛ à gàa ń kiia Dii ua.
[14] Kɛ̀ à wɛ́ɛ sɛ̀, à kína pì è zɛna wesagba saɛ lán wè kɛ nà. Zɩ̃̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n kãkãkipɛrinɔɔ zɛna à saɛ, bensɔ̃ baade píngi e pɔnnaa kɛɛ aɔ̃ɔe kãkãki pɛɛ. Ben Atalia a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̃̀ à vɩ̃̀ wiiio à bè: Wà bɔ̀ ma kpɛɛ! Wà bɔ̀ ma kpɛɛ!
[15] Ben sa'oriki Yoyada bè zɩ̃̀kpɛ gbɛ̃nsi pìnɔnɛ: À nɔgbɛ̃ pì sɛ́ à bɔo bàazi, é gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ́zinɔ dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Zaakɛ à bè wàton à dɛ Dii uaro.
[16] Gurɔɔ kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì kà kíbɛ gãnulɛ kɛ̀ sɔ̃nɔ è gɛ̃n kiia, ben wà ɔ pɛ̀ɛa gwe wà à dɛ̀.
[17] Yoyada tò kína kɔ̃n a gbɛ̃nɔ Dii bà kuunańyo yã kɛ̀kɛ, lɛ aɔ̃ e wàgɔ̃ dɛ Dii gbɛ̃nɔ ũ yãnzi. À tò kína kɔ̃n a gbɛ̃nɔ lɛdolɛ kɛ̀ kɔ̃o dɔ.
[18] Ben aɔ̃ gàa wà Baali kpɛ́ gbòro, aɔ̃ à gbãgbãkiinɔ kɔ̃n à tãanɔ wìwi dúgudugu, ben aɔ̃ Baali gbã̀gbãri Matã dɛ̀ gbãgbãkii pìnɔ saɛ.
Yoyada Dii ua nà gudãkparinɔnɛ ń ɔzĩ,
[19] ben à zɩ̃̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n dogarinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ ń píngi, aɔ̃ bɔ̀ Dii ua kɔ̃n kína pìo, aɔ̃ kíbɛ gãnulɛ kɛ̀ dogarinɔ è gɛ̃n zɛ́ sɛ̀. Kɛ̀ aɔ̃ kà kíbɛ, ben kína pì vɛ̃̀ɛ kpatan,
[20] ben bùsu pì baade píngi pɔɔ kɛ̀ nna, bensɔ̃ wɛ́tɛ gɔ̃̀ kaɛna yãkete sai, kɛ̀ wà Atalia dɛ̀ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao kíbɛ yãnzi.
[21] Yoasi kí blè a wɛ̃̀ swɛɛplaadee guumɛ.

12

Dii ua kɛkɛna

[1] À kɛ̀ kí ũ Yehu kíblena wɛ̃̀ swɛɛplaadee guu, ben à kí blè Yerusalɛmu wɛ̃̀ baplaa. À da nɛ́ Bɛsɛba gbɛ̃mɛ, à tɔ́n Zibia.
[2] Gurɔɔ kɛ̀ sa'oriki Yoyada lɛ́ dà Yoasia, ben à yã kɛ̀ maa Diinɛ kɛ̀.
[3] Mɔde èe tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔ gbororo, wà kpɛ́ wèe saa oo gwe, wèe tuaetiti kpataa.
[4] Yoasi bè sa'orinɔnɛ: À ɔɔ kɛ̀ wà mɔ̀o Dii ua kakɔ̃a, ɔɔ kɛ̀ wà lìli baadenɛ kɔ̃n lɛ́gbɛ̃na ɔɔo kɔ̃n pɔyezi gbaanɔ píngi.
[5] Sa'orinɔ gae ɔɔ pì sí ɔɔsirinɔa wà Dii ua guu kɛ̀ yàkanɔ kɛkɛo.
[6] Ben Yoasi kí blè ai wɛ̃̀ baro awɛɛ'aagɔ̃, mɔde sa'orinɔɔ e Dii ua guu kɛ̀ yàkanɔ kɛkɛro,
[7] ben kí Yoasi sa'oriki Yoyada sìsi kɔ̃n sa'orinɔ ń píngi à ń lá à bè: À kɛ̀ dia ée Dii ua guu kɛ̀ yàkanɔ kɛkɛroo? Àton ɔɔ sí ɔɔsirinɔa dɔro. À tó wàgae Dii ua guu kɛ̀ yàkanɔ kɛkɛo.

8 Ben sa'orinɔ wè kɛ̀ aɔ̃é ɔɔ ke sí gbɛ̃nɔa dɔro, aɔ̃é sɔ̃ Dii ua guu kɛ̀ yàkanɔ kɛkɛro.
9 Ben sa'oriki Yoyada àkpati sɛ̀ à à nɛ́kpaɛ fɔ̃̀, ben à dìɛ sa'okii saɛ tó wèe gɛ̃ɛ Dii kpɛ́ ua
ɔplaazi. Ben sa'ori kɛ̀ aɔ̃ɔe kpɛ́ zɛ́ dãkpaanɔ è ɔɔ kɛ̀ wà mɔ̀o Dii ua kán píngi.
10 Tó aɔ̃ɔ è àkpati pì ɔɔ kɛ̀ bíta, ben kína takadakɛ̃ri kɔ̃n sa'orikio è naro wà káka sàkinɔ guu.
11 Aɔ̃è ɔɔ pì dennabaru kɛ wà na gbɛ̃ kɛ̀ wà Dii ua zĩi dàńnɛnɔnɛ ń ɔzĩ, ben aɔ̃è fĩa boo
lí'arinɔnɛ kɔ̃n kpɛ́borinɔ
12 kɔ̃n gũ̀borinɔ kɔ̃n gbɛ̀'arinɔ. Ben aɔ̃ lí kɔ̃n gbɛ̀ ananɔ lùluo dɔ, lɛ wà Dii ua guu kɛ̀ yàkanɔ
kɛkɛo yãnzi kɔ̃n kpɛ́ kɛkɛna zĩ pãndenɔ píngi.
13 Wèe Dii ua kondogi taanɔ pi kɔ̃n ɔɔ kɛ̀ wà mɔ̀o Dii ua pìoro, ke fitia tɛ́dɛbɔnɔ ke arusibɔnɔ
ke kãkãkinɔ ke vura pɔ́nɔ ke kondogi pɔ́ kpaaanɔ.
14 Dii ua kɛ̀kɛrinɔn wè fĩa boońnɛ.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ wà ɔɔ pì kpàḿma aɔ̃ fĩa boo zĩkɛrinɔnɛnɔ, wè ń gbeka ɔɔ pì yãziro, zaakɛ gbɛ̃ pìnɔ
nɛ́ gbɛ̃ náanɛdeenɔmɛ.
16 Ɔɔ kɛ̀ wà kpà taari fĩabobɔ ke durun agbaakpabɔ ũunɔ, wè gɛ̃o Dii uaro, sa'orinɔ pɔ́mɛ.
17 Gurɔ beeean Siria kí Azaili gàa à lɛ̀ɛ Gataa à sì, ben à ɛ̀ara èe mɔɔ lɛ́ɛ Yerusalɛmua dɔ.
18 Ben Yudanɔ kí Yoasi pɔ́ kɛ̀ a dezi Yudanɔ kínanɔ Yosafata kɔ̃n Yoramuo kɔ̃n Aaziao kpà
Diianɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n kɛ̀ à kpà Diianɔ dɔ kɔ̃n vura kɛ̀ kú Dii ua laasi guuo kɔ̃n a bɛ laasi guuo píngi,
à kpɑ̀sã Azailinɛ, ben Azaili gù Yerusalɛmula.
19 Yoasi yã kpaaanɔ kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
20 À ìbanɔ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi, ben aɔ̃ à dɛ̀ zaa Bɛtɛmilo Sila zɛ́n.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à dɛ̀ pìnɔ tɔ́n yɛ̀: Simɛata nɛ́ Yozabada kɔ̃n Soma nɛ́ Yehozabadao. Kɛ̀ Yoasi gà,
wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezinɔ pɔ́o Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Amazia vɛ̀ɛ à gbɛ̀n.

13

Isarailinɔ kí Yoaza

1 Yudanɔ kí Aazia nɛ́ Yoasi kíblena wɛ̃̀ baro awɛɛ'aagɔ̃dee guun Yehu nɛ́ Yoaza kɛ̀ Isarailinɔ
kí ũ, ben à kí blè Samaria wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛplaa.
2 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ kɛ̀ à zɛ̀ kɔ̃n durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à kɛnan-o,
èe pãnɛro.
3 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ Isarailinɔzi à ń ná Siria kí Azailinɛ a ɔzĩ kɔ̃n a nɛ́ Bɛnadadao ai Yoaza kíblena
lɛ́n.
4 Yoaza agbaa kpà Diinɛ, ben Dii wènɛ, zaakɛ à è dian Sirianɔ kína pì e wɛ́ɛ tãa Isarailinɔa
nà.
5 Dii tò aɔ̃ mìsiri è, ben aɔ̃ bɔ̀ Sirianɔ ɔzĩ, ben baade kú a ua lán à zii bà.
6 Mɔde aɔ̃ɔe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu ń dá à kɛnannɛro, aɔ̃ zɛ̀o. Asɛra lí sɔ̃ kpɛ́
pɛɛna Samaria.
7 Yoaza zĩ̀kpɛɛnɔ kà yãana, séde sɔ̃de gɔ̃ɔn baplaa akurinɔ kɔ̃n sɔ̃goro mɛ̀n kurinɔ kɔ̃n zĩ̀kpɛ
kɛ̀sɛde gɔ̃ɔn bɔrɔ kurinɔ bé wà gɔ̃̀, zaakɛ Sirianɔ kína ń kɛ́ dúgudugu, aɔ̃ gɔ̃̀ lán bùsuti bà.
8 Yoaza yã kpaaanɔ, yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan.
9 Kɛ̀ Yoaza gà, ben wà à vĩ̀i Samaria, ben à nɛ́ Yehoasi vɛ̀ɛ à gbɛ̀n.

Isarailinɔ kí Yehoasi

10 Yudanɔ kí Yoasi kíblena wɛ̃̀ baaakuri awɛɛswɛɛplaadee guun Yoaza nɛ́ Yehoasi kɛ̀
Isarailinɔ kí ũ, ben à kí blè wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛdo.
11 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, èe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à
kɛnannɛro, à kpɛ́ èe kɛɛ.
12 Yehoasi yã kpaaa kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔ kɔ̃n zĩ̀ kɛ̀ à kà kɔ̃n Yudanɔ kí Amaziao
kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
13 Kɛ̀ à gà, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n Isarailinɔ kínanɔ pɔ́o Samaria, ben Yeroboamu vɛ̀ɛ à gbɛ̀n.

Ɛlisa gana

14 Ɛlisa e gyãa kɛɛ, eé fɔ̃ à ble dɔro, ben Isarailinɔ kí Yehoasi gàa à à lè, èe ɔ́ɔ dɔɔ à bɛ̀nɛ: Baa!
Baa! Ḿbe Isarailinɔ sɔ̃goronɔ ũ kɔ̃n ń sɔ̃deenɔo.
15 Ben Ɛlisa bɛ̀nɛ: Ǹ sá sɛ́ kɔ̃n kànɔ. Kɛ̀ à sɛ̀,
16 ben Ɛlisa bɛ̀nɛ: Ǹ kà kpá sála. Kɛ̀ à kpà sála, ben Ɛlisa a ɔɔnɔ dìdi kína pì ɔɔnɔa
17 à bè: Ǹ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa windo wɛ̃. Kɛ̀ à wɛ̃̀, ben Ɛlisa bè: Ǹ kà pì zu. Kɛ̀ à zù, ben Ɛlisa bè:
Dii zĩ̀blena kàn gwe. Zĩ̀blena Sirianɔa kàmɛ. Nɛ́ Sirianɔ kaatɛ mámmam zaa Afɛki.
18 Ben Ɛlisa bè: Ǹ kà pìnɔ sɛ́ɛ. Kɛ̀ à sɛ̀ɛ, ben Ɛlisa bɛ̀nɛ: Ǹ tɔɔtɛ lɛ́o. À lɛ̀o gɛ̃̀n aagɔ̃, ben à ɔ zɛ̀.

[19] Ben Luda gbɛ̃ pì pɔ fɛ̃zi à bè: Wà be n tɔɔtɛ lɛo gɛ̃n sɔɔro ke swɛɛdomɛ yã, lɛ n zɩ̃̀ blè
Sirianɔa mámmam. Tia sa nɛ́ zɩ̃̀ bleḿma gɛ̃n aagɔ̃mɛ.
[20] Ɛlisa gà, ben wà à vɩ̃̀i. Tó Sɛ̃tãntɛ̃ kà, ben Mɔabu gbãamɔnnɛrinɔ è mɔ́ lɛ́ɛ Isarailinɔ bùsua.
[21] Zĩ kɛa gbɛ̃nɔɔ e gɛ̀ vĩii. Kɛ̀ aɔ̃ gbãamɔnnɛrinɔ gãli è, ben aɔ̃ gɛ̀ pì sɛ̀ wà zù Ɛlisa miran. Kɛ̀
gɛ̀ pì lɛ̀ɛ à nà Ɛlisa wánɔa, ben à wɛ̃̀ndi è à fɛ̃ɛ à zɛ̀.
[22] Siria kí Azaili gbãaa mɔ̀ Isarailinɔnɛ ai Yoaza kíblena lɛ́n.
[23] Ben Dii sùu kɛ̀ńyo à wɛ̃nda dɔ̃̀ńnɛ, à ń wɛ́ɛ gwà a bà kuuna kɔ̃n Ibraĩo kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n
Yakubuo yãnzi. Èe we à ń dúgu zɔ̃ro, èe ń zĩnnaro ai kɔ̃n a gbã̀ao.
[24] Kɛ̀ Siria kí Azaili gà, ben à nɛ́ Bɛnadada vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.
[25] Kɛ̀ Yoaza nɛ́ Yehoasi zɩ̃̀ kà kɔ̃n Azaili nɛ́ Bɛnadada pìo, à ɛ̀ara à wɛ́tɛ kɛ̀ Azaili sì a de
Yoazaanɔ sìa. Yehoasi zɩ̃̀ blèa gɛ̃n aagɔ̃mɛ, ben à Isaraili wɛ́tɛ pìnɔ sìa.

14

Yudanɔ kí Amazia

[1] Isarailinɔ kí Yoaza nɛ́ Yehoasi kíblena wɛ̃̀ plaadee guun Yoasi nɛ́ Amazia kɛ̀ Yudanɔ kína
ũ.
[2] À wɛ̃̀ baaasɔɔrodee guun à kí blè, à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ baaakuri dosai. À da nɛ́
Yerusalɛmu gbɛ̃mɛ, à tɔ́n Yoadini.
[3] À yã kɛ̀ Dii yezi kɛ̀, mɔde èe ká a dezi Dauda pɔ́ ũro. À a de Yoasi zɛ́kpaɛ sɛ̀ súusu.
[4] Èe tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔ gbororo, wà kpɛ́ wèe saa ooḿma wèe tuaetiti kpataa gwe.
[5] Kɛ̀ à kpata kãsãa pɛ̀ɛ à yã̀a, ben à a ìba kɛ̀ aɔ̃ a de dɛ̀nɔ dɛ̀dɛ se.
[6] Lán à kú Musa doka takadan nà, èe gbɛ̃dɛri pìnɔ nɛ́nɔ dɛdɛro. Takada pì guu Dii bè wàton
denɔ dɛdɛ ń nɛ́nɔ durun yãnziro, bensɔ̃ wàton nɛ́nɔ dɛdɛ ń denɔ durun yãnziro. Baade é ga
a zĩnda durun yãnzimɛ.
[7] Amazia bé à zɩ̃̀ blè Ɛdɔmunɔa gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri zaa Guzurɛ Wisideen. Zɩ̃̀ pì guun à Sela sì,
ben à tɔ́ kpànɛ Yɔkɔtɛli, tɔ́ pì kpɛ́ kúa ai kɔ̃n a gbã̀ao.
[8] Beee gbɛra Amazia gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Isarailinɔ kí Yoaza nɛ́ Yehoasi, Yehu dioa, à bènɛ: Ǹ mɔ́ wà
dakɔ̃rɛ zɩ̃̀lan.
[9] Isarailinɔ kí Yoasi wèàla à bè: Lɛbanɔ bùsu lɛ̀kara lɛ́kpãsã kɛ̀ Lɛbanɔ bùsu sida línɛ à bè à
a nɛ́nɔgbɛ̃ kpãsã a nɛ́a, ben Lɛbanɔ bùsu nɔ̀bɔ pãsĩ mɔ̀ à kìti pà lɛ̀kara pìa.
[10] N zɩ̃̀ blè Ɛdɔmunɔa, ben n n zĩnda sɛ̀ lezĩ. Ǹ zɛ kɔ̃n n tɔ́maakɛɛo ǹ vɛ̃ɛ tɛɛɛ. À kɛ̀ dia nɛ́ɛ ɔ
kaa yã pãsĩzi? Beee é sunnɛ kɔ̃n mɔ́nzio kɔ̃n Yudanɔ se.
[11] Mɔde Amazia yã pì kpà swãkoto, ben Yehoasi mɔ̀ lɛ́ɛa. Aɔ̃ dàkɔ̃rɛ zaa Bɛsɛmɛsi Yudanɔ
bùsun.
[12] Isarailinɔ zɩ̃̀ blè Yudanɔa, ben Yudanɔ bàa sì wà tà ń bɛ.
[13] Bɛsɛmɛsi gwen Yehoasi Amazia kũ̀n à gàao Yerusalɛmu. À a bĩi gbòro lán mita wàa doo
bà zaa Ɛflaimu gãnu lɛ̀ ai gana Gooda gãnulɛa.
[14] À vura kɔ̃n kondogio kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú Dii uanɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú kíbɛ laasinnɔ sɛ̀ɛ píngi, ben à
gbɛ̃kenɔ kũ̀kũ à tàńyo Samaria zɩ̃̀zɔnɔ ũ.
[15] Yehoasi yã kpaaa kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan. Lán à zɩ̃̀ kà kɔ̃n Yudanɔ kí Amaziao nà kú gwe dɔ.
[16] Kɛ̀ Yehoasi kà a dezinɔla, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n Isarailinɔ kínanɔ pɔ́o Samaria, ben à nɛ́
Yeroboamu vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.
[17] Yudanɔ kí Amazia kɛ̀ wɛ̃̀ gɛ̃ro Yehoasi gana gbɛra.
[18] Amazia yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
[19] Wà lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi Yerusalɛmu, ben à bàa sì à tà Lakisi. Ben wà gbɛ̃nɔ gbàrɛ wà pɛ̀ɛzi wà à
dɛ̀ gwe.
[20] Ben wà à gɛ̀ sɛ̀ kɔ̃n sɔ̃o wà sùo Yerusalɛmu, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezinɔ pɔ́o Dauda
wɛ́tɛ.
[21] Ben Yudanɔ Uzia kɛ̀ kà wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛdoo kà kí ũ à de Amazia gbɛ̀n.
[22] Àmbe à Elata sì à kɛ̀kɛ à kàɛ Yudanɔnɛ a de gana gbɛra.

Isarailinɔ kí Yeroboamu plaadee

[23] Yudanɔ kí Yoasi nɛ́ Amazia kíblena wɛ̃̀ gɛ̃rodee guun Isarailinɔ kí Yoasi nɛ́ Yeroboamu
kɛ̀ kí ũ Samaria, à vɛ̃̀ɛ kpatan wɛ̃̀ baplaa awɛɛdo.
[24] À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, èe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à
kɛnannɛro.

25 Àmbe à ɛ̀ara à Isarailinɔ bùsu sìńnɛ zaa Lebo Amata ai gana Ísia Wisideezi, lán Dii
Isarailinɔ Ludaa ò a zɔ̀bleri Amitai nɛ́ Yunusa, Gatɛfa gbɛ̃ gãzĩ nà.
26 Zaakɛ Dii è Isarailinɔɔ e nawɛ̃a kɛɛ maamaa, zɔ̀nɔ kɔ̃n wɛ̃ɛnɛnɔ ń píngi, bensɔ̃ aɔ̃ gbɛ̃ke vĩ
à dɔńlɛro.
27 Dii e be é Isaraili tɔ́ dɛdɛ anduna guuro, ben à ń mì sì Yehoasi nɛ́ Yeroboamu gãzĩ.
28 Yeroboamu yã kpaaa kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n zɩ̃̀ kɛ̀ à kànɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan. Lán à ɛ̀ara à Damasiku kɔ̃n Amatao sì Isarailinɔnɛ nà kú gwe dɔ.
29 Kɛ̀ à kà a dezinɔla, wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n a dezi Isarailinɔ kínanɔ pɔ́o, ben à nɛ́ Zakari
vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

15

Yudanɔ kí Uzia

1 Isarailinɔ kí Yeroboamu kíblena wɛ̃̀ baaasɔɔro awɛɛplaadee guu Amazia nɛ́ Uzia kɛ̀
Yudanɔ kína ũ.
2 À wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛdodee guun à kí blè, ben à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ baplaa akuri
awɛɛplaa. À da nɛ́ Yerusalɛmu gbɛ̃mɛ, à tɔ́n Yɛkɔlia.
3 À yã kɛ̀ Dii yezi kɛ̀ lán à de Amazia kɛ̀ nà.
4 Mɔde èe tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔ gbororo, wà kpɛ́ wèe saa oońma wèe tuaetiti kpataa
gwe.
5 Dii tò à kusu kũ̀, à kúo ai à gàa à gào. Wà kpɛ́ bɔ̀nɛ ado. À nɛ́ Yotamu bé à kíbɛ ua kũna,
àmbe Yudanɔ dɔn'aɛdee ũ.
6 Uzia yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
7 Kɛ̀ à kà a dezinɔla, wà à vɩ̃̀i kɔ̃n a dezinɔ Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Yotamu vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Isarailinɔ kí Zakari

8 Yudanɔ kí Uzia kíblena wɛ̃̀ baplaa plaasaidee guun Yeroboamu nɛ́ Zakari kɛ̀ Isarailinɔ
kína ũ Samaria, à kí blè mɔ swɛɛdo.
9 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ lán à dezinɔ kɛ̀ nà. Èe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu
Isarailinɔ dà à kɛnannɛro.
10 Ben Yabɛsi nɛ́ Salumu lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi kɔ̃n gbɛ̃nɔ à à dɛ̀ zaa Ibleamu, ben à vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.
11 Zakari yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
12 Lɛn yã kɛ̀ Dii ò Yehunɛ kɛ̀ lɛ, à bè à boriinɔ bé wégɔ̃ Isarailinɔ kí blee ai à gá pɛ́ à nasionɔa.

Isarailinɔ kí Salumu

13 Yabɛsi nɛ́ Salumu kɛ̀ kí ũ Yudanɔ kí Uzia kíblena wɛ̃̀ baplaa dosaidee guu, à kí blè
Samaria mɔ do.
14 Ben Gadi nɛ́ Mɛnahɛmu bɔ̀ Tiza à gàa Samaria, ben à Yabɛsi nɛ́ Salumu lɛ̀ à dɛ̀ gwe, ben
à vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.
15 Salumu yã kpaaanɔ kɔ̃n lɛ́ kɛ̀ à kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃n gbɛ̃nɔ Zakarizio kú Isarailinɔ kínanɔ
gĩayãkɛnanɔ takadan.
16 Gurɔ beeean Mɛnahɛmu bɔ̀ Tiza à gàa à lɛ̀ɛ Tifisaa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú à guunɔ kɔ̃n guu kɛ̀
lìgazinɔ píngi, zaakɛ aɔ̃ gì zɛ́ wɛ̃nɛzi. À nɔ̀sindadeenɔ gbɛɛɛ pàrapara ń píngi dɔ.

Isarailinɔ kí Mɛnahɛmu

17 Yudanɔ kí Uzia kíblena wɛ̃̀ baplaa dosaidee guun Gadi nɛ́ Mɛnahɛmu kɛ̀ Isarailinɔ kí ũ,
ben à kí blè Samaria wɛ̃̀ kuri.
18 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ ai a wɛ̃̀ndi lɛ́n. Èe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ
dà à kɛnannɛro.
19 Kɛ̀ Asiria kí Tigila Pilɛsa lɛ̀ɛ Isarailinɔ bùsua, ben Mɛnahɛmu à gbà kondogi tɔn baaakuri
awɛɛsiigɔ̃, lɛ Tigila Pilɛsa e à ɔ daawa, à kpata kãsãa e à pɛ́ɛ yãnzi.
20 Mɛnahɛmu tò Isarailinɔ kondogi pì fĩa bò, ben ɔɔdeenɔ kondogi ɔɔ kpà ń mìamia mɛ̀n
baplaa akurikuri Asirianɔ kína pɔ́ ũ. Ben Asirianɔ kína pì ɛ̀ara à tà, èe zɛ ń bùsun dɔro.
21 Mɛnahɛmu yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
22 Kɛ̀ à kà a dezinɔla, ben à nɛ́ Pekaya vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Isarailinɔ kí Pekaya

23 Yudanɔ kí Uzia kíblena wɛ̃̀ baplaa akuridee guun Mɛnahɛmu nɛ́ Pekaya kɛ̀ Isarailinɔ kí
ũ, à kí blè Samaria wɛ̃̀ plaa.
24 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, èe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à
kɛnannɛro.

25 À zȉkari gbɛ̃nsi Rɛmalia nɛ́ Pɛka lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi kɔ̃n gbɛ̃nɔ. Ben à Giliada bùsudeenɔ sɛ̀ gɔ̃ɔn
baplaa akuri à sìńyo kína pìzi à zɛki gbãan Samaria, à à dɛ̀ kɔ̃n Agobuo kɔ̃n Ariɛo, ben à vɛ̀ɛ
à gbɛ̀n.
26 Pekaya yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.

Isarailinɔ kí Pɛka

27 Yudanɔ kí Uzia kíblena wɛ̃̀ baplaa akuri awɛɛplaadee guun Rɛmalia nɛ́ Pɛka kɛ̀ Isarailinɔ
kí ũ, à kí blè Samaria wɛ̃̀ baro.
28 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, èe kpɛɛ li durun kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailinɔ dà à
kɛnannɛro.
29 Pɛka gurɔɔan Asiria kí Tigila Pilɛsa mɔ̀ à Iyona sì kɔ̃n Abɛli Bɛtɛmakao kɔ̃n Yanɔao kɔ̃n
Kɛdɛsio kɔ̃n Azoo. À Nafatali boriinɔ guu sì dɔ, Giliada kɔ̃n Galilio píngi, ben à guu pì deenɔ
kȕkũ à tàńyo Asiria.
30 Ela nɛ́ Osea lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃n gbɛ̃nɔ Pɛkazi, ben à à dɛ̀ à vɛ̀ɛ à gbɛ̀n Uzia nɛ́ Yotamu kíblena
wɛ̃̀ barodee guu.
31 Pɛka yã kpaaanɔɔ kú Isarailinɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.

Yudanɔ kí Yotamu

32 Isarailinɔ kí Rɛmalia nɛ́ Pɛka kíblena wɛ̃̀ plaadee guun Uzia nɛ́ Yotamu kɛ̀ Yudanɔ kí ũ.
33 À wɛ̃̀ baaasɔɔrodee guun à kí blè, ben à vɛ̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛdo. À da
tɔ́n Yɛrusa, Zadɔki nɛ́mɛ.
34 À yã kɛ̀ Dii yezi kɛ̀ lán à de Uzia kɛ̀ nà.
35 Mɔde èe tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔ gbororo, wà kpɛ́ wèe saa ooḿma wèe tuaetiti kpataa
gwe. Àmbe à Dii ua gãnu kɛ̀ kú musu kpaa kɛ̀kɛ.
36 Yotamu yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
37 Gurɔ beeean Dii tò Siria kí Rezĩ kɔ̃n Rɛmalia nɛ́ Pɛkao nà lɛɛna Yudanɔaa.
38 Kɛ̀ Yotamu kà a dezinɔla, wà à mira kpàkɔ̃zińyo Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Aaza vɛ̀ɛ à gbɛ̀n.

16

Yudanɔ kí Aaza

1 Rɛmalia nɛ́ Pɛka kíblena wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛplaadee guun Yotamu nɛ́ Aaza kɛ̀ Yudanɔ kí ũ.
2 À wɛ̃̀ barodee guun à kí blè, ben à vɛ̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛdo. Èe yã kɛ̀ Dii a
Ludaa yezi kɛ lán a dezi Dauda bàro.
3 À zɛ̀ kɔ̃n Isarailinɔ kínanɔ yãkɛnao ai sé à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃o. À
yã zaaa kɛ̀ lán borii kɛ̀ Dii pɛ̀ḿma Isarailinɔnɛnɔ è kɛ nà yã.
4 À saa ò à tuaetiti kpàta tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔa kɔ̃n sȉsĩ musunɔ kɔ̃n lí bíta píngi gbáruo.
5 Beee gbɛra Siria kí Rezĩ kɔ̃n Isarailinɔ kí Rɛmalia nɛ́ Pɛkao mɔ̀ zȉ ká Yerusalɛmu. Gwen
aɔ̃ lìgan Aazazi, mɔde aɔ̃ɛ fɔ̃ wà zȉ blèaro.
6 Gurɔ beeean Rezĩ pɛ̀ Yudanɔa à ń bɔ́ɛ Elata à ɛ̀ara à gwee sìḿma, ben Ɛdɔmunɔ mɔ̀ wà vɛ̀ɛ
gwe ai kɔ̃n a gbȁao.
7 Ben Aaza gbɛ̃nɔ zȉ Asiria kí Tigila Pilɛsaa à bè: N zɔ̀blerin ma ũ, n nɛ́n ma ũ. Ǹ mɔ́ ǹ ma
bɔ Sirinɔ kína kɔ̃n Isarailinɔ kína kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛmaziinɔ ɔzĩ.
8 Aaza kondogi kɔ̃n vura kɛ̀ kú Dii ua kɔ̃n a bɛ laasi guuo sɛ̀ɛ à Asirianɔ kína gbà à kpȁsãnɛ.
9 Ben Asirianɔ kína à yã mà, à gàa à lɛ̀ɛ Damasikua à sì. À Rezĩ dɛ̀, ben à tà kɔ̃n
Damasikudeenɔo ai Kiri.
10 Kí Aaza gàa à dà Asiria kí Tigila Pilɛsalɛ zaa Damasiku. À sa'okii è gwe, ben à à taka gà
takada guu à kpȁsã sa'ori Urianɛ kɔ̃n à kɛna takao píngi.
11 Sa'ori Uria sa'okii pì kɛ̀ lán kí Aaza kpȁsãnɛ nà déede, à à mì dɛ̀ kí pì ton su kɔ̃n
Damasikuo.
12 Kɛ̀ à sù, à sa'okii pì è, ben à sɔ̃̀zi.
13 À sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ òa à wísiti kàn à í tɔ̃̀a à kɛnnakɔ̃o sa'o'aru kùa.
14 Dii gbãgbãkii kɛ̀ wà pì kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o kú sa'oki dufu pì kɔ̃n Dii kpɛ́o dagura, ben Aaza sɛ̀
à dìɛ sa'oki dufu pì ɔplazi.
15 Ben à yã dìɛ sa'ori Urianɛ à bè: Nɛ́gae sa'o kɔngɔ pɔ́ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ o sa'oki bíta pìa
kɔ̃n uusiɛ pɔ́wɛɛtitio kɔ̃n kína sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũo kɔ̃n à pɔ́wɛɛtiti gbaao kɔ̃n gbɛ̃nɔ
sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũo kɔ̃n ń pɔ́wɛɛtiti gbaao kɔ̃n ń sa'o'io. Nɛ́gae sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́
kũ aru kúa kɔ̃n kɛnnakɔ̃o sa'o'aruo. Sa'okii kɛ̀ wà pì kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o sɔ̃, eégɔ̃ dɛ ma màsokɛkii ũ.
16 Ben sa'ori Uria kɛ̀ lán kí Aaza ònɛ nà.
17 Kí Aaza mɔ̀ lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ gògo tadibɔnɔa à ń taanɔ gò à dìɛ. À íkakii gò mɔ̀gotɛ̃ zùswaree kɛ̀
aɔ̃ɔ kú à gĩzĩnɔa à dìɛ gbɛ̀ kĩia.

18 À kína tinti kɛ̀ wà bò Dii ua kɔ̃n à gãnu kɛ̀ kú gweeo gbòro mìsiɛna Asirianɔ kínanɛ yãnzi.
19 Aaza yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
20 Aaza kà a dezinɔla, ben wà à mira kpàkɔ̃ziń́yo Dauda wɛ́tɛ, ben à nɛ́ Ɛzɛkaya vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

17

Osea, Isarailinɔ kí zãadee

1 Yudanɔ kí Aaza kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛplaadee guun Ela nɛ́ Osea kɛ̀ Isarailinɔ kí ũ Samaria,
à kí blè wɛ̃̀ kɛ̃ndo.
2 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀, mɔde èe kɛ lán Isarailinɔ kína kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀nɛ aɛnɔɔ kɛ̀ nàro.
3 Asiria kí Samanɛsa mɔ̀ à lɛ̀ɛa, ben Osea kɛ̀ à zɔ̀bleri ũ, èe tángba kpaaa.
4 Osea gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Igipiti kí Soa, ben èe tángba kɛ̀ è kpá Samanɛsaa wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o kpáa dɔro. Kɛ̀
Samanɛsa è Osea bɔ̀ a kpɛɛ, ben à à kʊ̃̀ à à dà kpɛ́siaan.
5 Ben Samanɛsa lɛ̀ɛ Isarailinɔ bùsua píngi. À gbɛ̃nɔ mɔ̀ wà Samaria kagura kɛ̀ ai wɛ̃̀ aagɔ̃.
6 Osea kíblena wɛ̃̀ kɛ̃ndodee guun Samanɛsa Samaria sì à tà kɔ̃n Isarailinɔ a bùsun, à ń
káɛkaɛ Ala kɔ̃n Gozã kɛ̀ kú Abo baao kɔ̃n Midiã bùsu wɛ́tɛnɔ guuo.

Isarailinɔ gɔ̃na zɩ̃̀zɔnɔ ũ ń durun yãnzi

7 Yã pì kɛ̀ lɛ, kɛ̀ Isarailinɔ durun kɛ̀ Dii ń Ludanɛ kɛ̀ à ń bɔ́ Igipiti kí Fɛro ɔzĩ yãnzi. Aɔ̃ dɔnzi
kɛ̀ tãanɔnɛ
8 aɔ̃ borii kɛ̀ Dii pɛ̀ḿmańnɛnɔ zɛ́kpaɛ sɛ̀ aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n yã kɛ̀ Isarailinɔ kínanɔɔ dàńnɛnɔo.
9 Aɔ̃ yã dɔ̀rɔsai dìɛ Dii ń Luda yã gbɛ̀n aɔ̃ tãagbãgbãkiinɔ bò ń zĩndanɛ ń wɛ́tɛnɔ guu píngi
zaa gudãkpakiia gana ai wɛ́tɛ bĩideea.
10 Aɔ̃ gbɛ̀nɔ kɔ̃n línɔ pɛ̀ɛpɛɛ sɩ̃̀sĩ lezĩnɔa píngi kɔ̃n lí bíta píngi gbáruo.
11 Aɔ̃ tuaetiti kpàta tãagbãgbãkii kɛ̀ aɔ̃ bò pìnɔa píngi lán borii kɛ̀ Dii pɛ̀ḿmańnɛnɔɔ kɛ̀ nà.
Yã zaaa kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀ pìnɔ bé à Dii pɔɔ fɛ̃̀nɛ.
12 Aɔ̃ dɔ̀ tãanɔzi, baa kɛ̀ Dii bɛ̀ńnɛ aɔ̃ton kɛro.
13 Dii Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ swã gà a annabinɔ kɔ̃n wɛ́ɛgupu'erinɔ gãzĩ ń píngi à bè, aɔ̃ kpɛɛ
li ń yã zaaanɔnɛ, aɔ̃gɔ̃ Dii yãdiɛnanɔ kɔ̃n à yãdannɛnao kũna, lán à kú doka takada kɛ̀ à dìɛ
ń dezinɔnɛ guu nà, ben à ɛ̀ara à ò a zɔ̀bleri annabinɔ gãzĩ.
14 Baa kɔ̃n beeeo Isarailinɔ gì mazi, aɔ̃ swã gbãa lán ń dezi kɛ̀ aɔ̃e Dii ń Luda náanɛ kɛroonɔ
pɔ́ bàmɛ.
15 Aɔ̃ gì à ɔdɔkii gwazi, aɔ̃ à bà kuuna kɔ̃n ń dezinɔ yã gbòro, aɔ̃e lɛ́ kɛ̀ à nàańnɛ yã daro. Aɔ̃
tɛ̀ pɔ́ pãpãanɔzi, ben aɔ̃pinɔ kɛ̀ pã. Aɔ̃ borii kɛ̀ aɔ̃ ligańzinɔ zɛ́kpaɛ sɛ̀, borii kɛ̀ Dii bè aɔ̃ton ń
dà sɛ́roo pìnɔ.
16 Aɔ̃ pã kpà Dii ń Luda yãdiɛnanɔzi, aɔ̃ mɔ̀ kàsa mɛ̀n plaa lán zùswareenɔ bà ń tãanɔ ũ, aɔ̃
Asɛra lí pɛ̀ɛ, aɔ̃ sɔsɔnɛnɔ gbãgbã, aɔ̃ dɔ̀ Baalizi.
17 Aɔ̃ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò kɔ̃n ń nɛ́nɔ, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ, aɔ̃ màso kɛ̀ aɔ̃ ɛ̃zɛ̃ kɛ̀, aɔ̃
ń zĩnda kpà yã kɛ̀ Dii yeziroоa, aɔ̃ à pɔɔ fɛ̃̀nɛ.
18 Ben Dii pɔ fɛ̃̀ńzi maamaa à pɛ̀ḿma. Yudanɔ bé wà gɔ̃̀ ńtɛ̃ɛ.
19 Baa se Yudanɔɔ e Dii ń Luda yãdiɛnanɔ maro, aɔ̃ Isarailinɔ zɛ́kpaɛ sɛ̀.
20 Ben Dii gì Isaraili borii pìnɔzi ń píngi. À wɛ́ɛ tãḿma à ń ná gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e gbãaa mɔɔńnɛnɔnɛ
ń ɔzĩ ai à gàa pɛ́oḿma.
21 Kɛ̀ Dii Isarailinɔ kɛ̃̀ Dauda boriinɔa, ben aɔ̃ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu dìɛ ń kína ũ. Yer-
oboamu bé à Isarailinɔ swã gbãgbã Diinɛ, à tò aɔ̃ durun bíta kɛ̀.
22 Isarailinɔɔ kpɛ́ wèe durun kɛ̀ Yeroboamu kɛ̀nɔ kɛɛ, aɔ̃e kpɛɛ linɛro,
23 ben Dii pɛ̀ḿma lán à ò a zɔ̀bleri annabinɔ gãzĩ nà. Asirianɔ Isarailinɔ sɛ̀ɛ ń bùsun aɔ̃ tàńyo
zɩ̃̀zɔnɔ ũ, ben aɔ̃ kú gwe ai kɔ̃n a gbãao.

Samariadeenɔ yã

24 Asirianɔ kína tò gbɛ̃nɔ bɔ̀ɛ Babilɔnu kɔ̃n Kutao kɔ̃n Avao kɔ̃n Amatao kɔ̃n Sefavaimuo,
ben à ń káɛkaɛ Samaria wɛ́tɛnɔ guu Isarailinɔ gbɛ̀n. Lɛn aɔ̃ Samaria bùsu kɛ̀ ń pɔ́ ũ lɛ, aɔ̃
vɛ̃̀ɛvɛ̃ɛ à wɛ́tɛnɔ guu.
25 Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe káaku, aɔ̃e dɔnzi kɛ Diinɛro, ben à músunɔ gbàrɛḿma, aɔ̃e ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛɛ.
26 Ben wà gàa wà ò Asirianɔ kínanɛ wà bè: Gbɛ̃ kɛ̀ n ń sɛ́ n ń káɛkaɛ Samaria wɛ́tɛnɔ guunɔ,
aɔ̃ bùsu pì tãakɛkɛna dɔ̃ro, ben à músunɔ gbàrɛḿma, aɔ̃e ń dɛdɛɛ.
27 Ben Asirianɔ kína bè: Wà Samaria sa'ori kɛ̀ wa suńyonɔ doke gbarɛ, à tá gwe à bùsu pì
tãakɛkɛna dadańnɛ.
28 Ben Samaria sa'orinɔ doke ɛ̀ara à tà gwe à vɛ̃̀ɛ Bɛtɛli. À dàda gbɛ̃nɔnɛ dian aɔ̃é kɛ nà wà
dɔnzi kɛ Diinɛ.

29 Gurɔ beeea gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ wà vɛ̀ɛ wɛ́tɛ pìnɔ guunɔ, bori píngi kɔ̃n a tãao, ben aɔ̃ ń tãa pìnɔ
taka kɛ̀ aɔ̃ɔ pɛ̀ɛpɛɛ tãagbãgbãkii kɛ̀ Isarailinɔɔ bònɔ kpɛ́nɔn.
30 Babilɔnudeenɔ Sukobenɔti tãa kɛ̀, Kutadeenɔ Nɛgali tãa kɛ̀, Amatadeenɔ Asima tãa kɛ̀,
31 Avadeenɔ Nibazi kɔ̃n Tatakio tãa kɛ̀, Sefavaimudeenɔ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò kɔ̃n ń
nɛ́nɔ ń tãa Adaramɛlɛkia kɔ̃n Anamɛlɛkio.
32 Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà dɔnzi kɛ̀ Diinɛ dɔ. Gbɛ̃nɔ diɛna tãagbãgbãkii pìnɔ sa'orinɔ ũ tɛ̃̀ vĩńnɛro,
ben aɔ̃ègɔ̃ saa oońnɛ tãagbãgbãkii pìnɔ kpɛ́nɔ guu.
33 Aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ Diinɛ, ben aɔ̃ɔe ń tãanɔ gbãgbãa lán bùsu kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀n fɛɛakaarayã dɛ nà.
34 Lɛn aɔ̃ ń fɛɛakaarayã kũna lɛ ai kɔ̃n a gbã̀ao. Aɔ̃ɔe vĩa kɛ Diinɛro, zaakɛ aɔ̃è à ɔdɔkii
gwaro, aɔ̃ègɔ̃ à yãdannɛna kũnaro ke à doka ke yã kɛ̀ à dìɛ Yakubu kɛ̀ à ɛ̀ara à tɔ́ kpànɛ Isaraili
boriinɔnɛnɔo.
35 Kɛ̀ Dii bè a bà égɔ̃ kú kɔ̃n Isaraili pìnɔ yã, à bè aɔ̃ton dɔ tãanɔziro aɔ̃ton kúɛńnɛro, aɔ̃ton
ń gbãgbãro aɔ̃ton saa oḿmaro,
36 séde amɔa kɛ̀ à ń bɔ́ɛ Igipiti kɔ̃n a gbãa bítao kɔ̃n a gã̀sã gbãaao. Ambe aɔ̃gɔ̃ dɔnzi kɛɛare,
aɔ̃gɔ̃ kuɛɛare, aɔ̃gɔ̃ saa ooawa.
37 À bè aɔ̃gɔ̃ a ɔdɔkii gwaa, aɔ̃gɔ̃ a yãdannɛnanɔ kũna kɔ̃n a dokayãnɔ kɔ̃n yãdiɛna kɛ̀ à
kɛ̃̀ńnɛ takada guunɔ ai gurɔ píngi. Aɔ̃ton dɔnzi kɛ tãanɔnɛro.
38 Aɔ̃ton tó a bà kuunańyo yã sãńguro. Aɔ̃ton tãanɔ sísiro.
39 Aɔ̃gae dɔnzi kɛ amɔa Dii ń Ludanɛ ado. Ámbe é ń bɔ ń ibɛɛnɔ ɔzĩ ń píngi.
40 Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ gì mazi, ben aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n ń fɛɛakaarayão.
41 Borii pìnɔ dɔnzi kɛ̀ Diinɛ, mɔde aɔ̃ɔ kpɛ́ wèe ń tãanɔ gbãgbãamɛ dɔ, ben aɔ̃ nɛ́nɔ kɔ̃n ń
dionɔɔ e kɛɛ lán ń dezinɔ kɛ̀ nà ai kɔ̃n a gbã̀ao.

18

Yudanɔ kí Ɛzɛkaya yã

1 Isarailinɔ kí Ela nɛ́ Osea kíblena wɛ̃̀ aagɔ̃dee guun Aaza nɛ́ Ɛzɛkaya kɛ̀ Yudanɔ kí ũ.
2 À wɛ̃̀ baaasɔɔrodee guun à kí blè, à vɛ̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ baaakuri dosai. À da tɔ́n
Abia, Zakari nɛ́mɛ.
3 À yã kɛ̀ Dii yezi kɛ̀ lán à dezi Dauda kɛ̀ nà píngi.
4 À tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bònɔ gbòro à tãa gbɛ̀nɔ wìwi à Asɛra lípɛɛnɔ zɔ̃̀zɔ̃. À mɔ̀gotɛ̃ mlɛ̃̀ kɛ̀
Musa pì gbɛ̃̀gbɛ̃ à ɛ̀'ɛkɔ̃rɛ, zaakɛ ai gurɔ beeea Isarailinɔɔ kpɛ́ wèe tuaetiti kpataaa. Mlɛ̃̀ pìn
wà tɔ́ kpànɛ Nɛusutã.
5 Ɛzɛkaya Dii Isarailinɔ Luda náanɛ kɛ̀. Yudanɔ kína kee e sí lɛ́kɔ̃zioro, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kí blè à
ãanɔ kesɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kí blè à kpɛɛnɔ.
6 À nà Diizi, èe kpɛɛ linɛro. À yã kɛ̀ Dii dà Musanɛnɔ kũna.
7 Dii kúo, ben yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ saa kṹ píngi. À bɔ̀ Asirianɔ kína yã kpɛɛ, èe zɔ̀ blenɛ dɔro.
8 À zĩ̀ blè Filisitininɔa ai Gaza kɔ̃n guu kɛ̀ ligazinɔ sɛna zaa gudãkpakiia ai wɛ́tɛ bĩideea.
9 Kí Ɛzɛkaya kíblena wɛ̃̀ aagɔ̃dee guu, Isarailinɔ kí Ela nɛ́ Osea kíblena wɛ̃̀ swɛɛplaadee guun
Asiria kí Samanɛsa mɔ̀ wà Samaria kagura kɛ̀. Aɔ̃ɔ kaɛna gwe
10 ai wɛ̃̀ aagɔ̃, aɔ̃ wɛ́tɛ pì sì Ɛzɛkaya kíblena wɛ̃̀ swɛɛdodee guu. Isarailinɔ kí Osea kíblena wɛ̃̀
kɛ̃ndodeen gwe.
11 Asirianɔ kína Isarailinɔ sɛ̀ɛ à tàńyo a bùsun à ń káɛkaɛ Ala kɔ̃n Gozã kɛ̀ kú Abo baa kɔ̃n
Midiã bùsu wɛ́tɛnɔ guuo.
12 Yã pì kɛ̀ lɛ kɛ̀ aɔ̃ɔe Dii ń Luda yã maro yãnzimɛ. Aɔ̃ɔ à bà kuunańyo yãnɔ kũnaro, aɔ̃ɔe yã
kɛ̀ Dii zɔ̀bleri Musa dìɛ ma wà zĩi kɛ̀aro.

Asirianɔ kína vĩadadana Yerusalɛmudeenɔzi

13 Kí Ɛzɛkaya kíblena wɛ̃̀ gɛ̃ro dosaidee guun Asiria kí Sɛnakeribi mɔ̀ à lɛ̀ɛ Yuda wɛ́tɛ
bĩideenɔa à sì píngi.
14 Ben Yudanɔ kí Ɛzɛkaya gbɛ̃nɔ zĩ̀ Asirianɔ kínaa zaa Lakisi à bè: Ma taari kɛ̀. Ǹ gumala,
mɛ́gɔ̃ fĩa bonnɛ lán nɛ́ límɛ nà. Ben Asirianɔ kína kondogi lì Ɛzɛkayanɛ tɔn kuri kɔ̃n vurao tɔn
do.
15 Ben Ɛzɛkaya kondogi kɛ̀ à è Dii ua kɔ̃n a bɛ laasi guuo kpàa píngi.
16 Gurɔ beeea à vura gò Dii kpɛ́ gbànɔa kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à kùɛ gbà pìnɔ lípɛɛnɔao à kpà Asirianɔ
kínaa.
17 Ben Asirianɔ kína a kpàasi kɔ̃n a ìbanɔ gbɛ̃nsio kɔ̃n a zĩ̀kpɛ gbɛ̃nsio zĩ̀, aɔ̃ bɔ̀ Lakisi aɔ̃ mɔ̀
Yerusalɛmu kí Ɛzɛkaya kiia kɔ̃n zĩ̀kpɛɛnɔ paripari. Kɛ̀ aɔ̃ kà Yerusalɛmu, aɔ̃ mɔ̀ wà zɛ̀ musu
kpa íkaɛkii saɛ òsiwɛɛla zɛ́n.

18 Aɔ̃ kína sìsi, ben kíbɛgwari Ilikia nɛ́ Ɛliakimu kɔ̃n à takadakɛ̃ri Sɛbɛnao kɔ̃n à yãzibaarukɛ̃ri Asafa nɛ́ Yoao bɔ̀ wà gàa ń kiia.
19 Ben zɪ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi pì bèńnɛ: À gá o Ɛzɛkayanɛ, Asirianɔ kína ìsi bé èe à laa à bè: Bɔ́n à kɛ̀sɛ pɛ̀ɛa lɛɛ?
20 À bè á zɪ̀kana gbá dɔ̃ bensɔ̃ á gbãa, mɔde yã pã korimɛ. Dén èe náanɛ kɛɛ, ben à bɔ̀ ma yã kpɛɛ?
21 À Igipiti kína kɛ̀ èe à náanɛ kɛɛ pì gwa. À dɛ lán kapa gò ɛna bàmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ gbãa èa, è à lí a ɔɔamɛ.
22 Tó a bèmɛ Dii a Ludan á náanɛkɛna, à dɛ à tãagbãgbãkiinɔ kɔ̃n à sa'okiinɔn Ɛzɛkaya gbòro fá! Ben à bè Yerusalɛmudeenɔ kɔ̃n Yudanɔnɛ ń píngi aɔ̃ mɔ́ wà dɔnzi kɛ sa'okii kɛ̀a Yerusalɛmu.
23 À gɔ̃gɔ̃ à dɔkɔ̃zi kɔ̃n ma dii Asirianɔ kínao, mɛ́ à gba sɔ̃ bɔrɔ plaa, tó á gbɛ̃nɔ vĩ kɛ̀ aɔ̃ dimma dé!
24 Zaakɛ èe Igipiti sɔ̃goronɔ kɔ̃n sɔ̃deenɔ náanɛ kɛɛ, dian eé fɔ̃ à kpá baa ma dii zɪ̀kari gbɛ̃nsi kɛ̀ kɛ̀sãńzinɔ dokenɛ?
25 Èe daa ma dii mɔ̀ lɛ́ɛ gura kɛ̀a à kaatɛ Dii lɛ́ saɛn yɔ́? Dii bé à bènɛ à lɛ́ɛ bùsu kɛ̀ pìa à kaatɛ.
26 Ben Ɛliakimu kɔ̃n Sɛbɛnao kɔ̃n Yoao bè zɪ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi pìnɛ: Ǹ yã o wamɔwa n zòblerinɔnɛ kɔ̃n Siria yão, zaakɛ weè beee ma. Ǹton yã owe kɔ̃n Eberu yãoro, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú bĩi musunɔ tón maro yãnzi.
27 Ben gbɛ̃nsi pì wèńla à bè: Ma dii e ma zĩ mà yã pì òare kɔ̃n a diio atɛ̃ɛro, kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ vɛ̃ɛna bĩi musunɔmɛ se, zaakɛ aɔ̃é ń zĩnda bɔtɔ ble, aɔ̃é ń zĩnda osoro mi lán a bà.
28 Ben gbɛ̃nsi pì fɛ̀ɛ à pũtã kɔ̃n Eberu yão à bè: À Asirianɔ kína ìsi yã ma!
29 Kína pì bè, àton tó Ɛzɛkaya a kɛkɛro, zaakɛ eé fɔ̃ à a bɔ a ɔzĩro.
30 Ɛzɛkaya bè Dii é a bɔ eé a wɛ́tɛ kɛ̀ kpá Asirianɔ kínaaro. Àton Ɛzɛkaya yã ma à Dii náanɛ kɛ yã beee musuro.
31 Àton Ɛzɛkaya yã maro. Asirianɔ kína bè, à a yã ma à su a kpa, a baade é a zĩnda geepi bɛ kɔ̃n a zĩnda kãkã bɛɛo ble, eé a zĩnda orozã í mi
32 ai àgɔ̃ mɔ́ a sɛ́ɛ à táao bùsu kɛ̀ dɛ lán a pɔ́ bà guu. Pɔ́wɛɛ kɔ̃n geepiwɛ̃ nnaao dimmɛ, burɛdi kɔ̃n geepi búo kɔ̃n kù línɔ kɔ̃n zɔ́'io dimmɛ. À zɛ kɔ̃n wɛ̃̀ndio. Àton zɛ kɔ̃n gaaoro. Ɛzɛkaya bè Dii é a bɔ, mɔde àton weziro, àton tó à a kɛkɛro.
33 Boriinɔ tãa ke fɔ̃̀ à gì Asirianɔ kínanɛ kɔ̃n ń bùsuo lɛ àton sím̀maroɔ́?
34 Amata kɔ̃n Apadao tãanɔɔ kú mámɛ? Sefavaimu ke Ena ke Iva tãanɔɔ kú mámɛ? Samaria tãanɔ fɔ̃̀ wà gìnɛ kɔ̃n ń wɛ́tɛoɔ́?
35 Bùsu pìnɔ kparee tãa bé à fɔ̃̀ à gìnɛ kɔ̃n a bùsuo? Wàton be Dii é fɔ̃ à gínɛ kɔ̃n Yerusalɛmuo?
36 Gbɛ̃nɔ yĩtɛna kítikiti, aɔ̃ɛ yã siàlaro, zaakɛ aɔ̃ kína bèńnɛ aɔ̃ton yã siàlaro.
37 Ben kíbɛgwari Ilikia nɛ́ Ɛliakimu kɔ̃n à takadakɛ̃ri Sɛbɛnao kɔ̃n Asafa nɛ́ Yoa à yãzibaarukɛ̃rio ń pɔ́kãsãanɔ kɛ̀kɛ̃ aɔ̃ ɛ̀ara wà sù Ɛzɛkayaa aɔ̃ zɪ̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi yã pì gbɛ̃̀nɛ.

19

Ɛzɛkaya wɛ́ɛkɛna Diia

1 Kɛ̀ kí Ɛzɛkaya yã pì mà, à a uta gà à kɛ̃̀, ben à uta kãsãa dàala à gàao Dii ua.
2 À a bɛgwari Ɛliakimu kɔ̃n a takadakɛ̃ri Sɛbɛnao kɔ̃n sa'orikinɔ zɪ̀ annabi Isaya, Amɔzu nɛ́a kɔ̃n pɔsia utanɔo dadana.
3 Aɔ̃ bènɛ: Ɛzɛkaya bè yã gì gbɛ̃̀a, wà kpɛ̃̀kɛ̃wazi wà wí dàdawa. Wa gɔ̃ lán nɔgbɛ̃ kɛ̀ à nɛ́ kà bɔna à gbãaa vĩ à iroo bà.
4 Asirianɔ kína a zɪ̀kpɛ gbɛ̃nsi zɪ̀, à mɔ̀ à Luda Wɛ̃̀ndide lalandi kɛ̀. Dii n Luda yã pì mà, eé kpãkɛ̃zi yã pì ona yãnzin yɔ́, wá dɔ̃ro. Ǹ adua kɛ wamɔwa gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ wa gɔ̃ɔnɔnɛ.
5 Kɛ̀ kí Ɛzɛkaya zɪ̀ri pìnɔ gàa wà Isaya lè lɛ,
6 à bèńnɛ: À gá o a diinɛ, Dii bè àton tó vĩa à kũ Asirianɔ kína ìbanɔ dɔkɛnaao yã kɛ̀ à mà pì yãnziro.
7 À ma! Tó Asirianɔ kína baaru ke mà, Dii é tó laasuu gɛ̃n à tá a bùsun, Dii é tó wà à dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao gwe.
8 Kɛ̀ zɪ̀kpɛ gbɛ̃nsi mà Asirianɔ kína fɛ̀ɛ Lakisi, ben à ɛ̀ara à gàa à à lè, èe zɪ̀ kaa kɔ̃n Libinadeenɔ.
9 Kɛ̀ Asirianɔ kína mà Etiopia kí Tiraka e mɔɔ zɪ̀ káao, ben à ɛ̀ara à zɪ̀rinɔ gbàrɛ Ɛzɛkayaa kɔ̃n takadao à bè:
10 À o Yudanɔ kí Ɛzɛkayanɛ, tãa kɛ̀ èe à náanɛ kɛɛ gbasa à bè é Yerusalɛmu namɛ ma ɔzĩroo, àton tó tãa pì a kɛkɛro.

11 Èe ma lán Asirianɔ kínanɔɔ kὲ bùsunɔnɛ nà à ń dúgu zɔ̃̀ píngiroo? Àmbe eé bɔ ado saa?
12 Borii kὲ ma dezinɔ ń káatɛ Gozã kɔ̃n Aranao kɔ̃n Rɛzɛfio kɔ̃n Ɛdɛni kὲ kú Tɛlasaonɔ, aɔ̃
tãanɔ ń bɔ́ɔ?
13 Amata kína kú máa? Apada kína kú máa? Sefavaimu ke Ena ke Iva kínanɔɔ kú máa?
14 Ɛzɛkaya Asirianɔ takada sì zɪ̃̀ri pìnɔa. Kὲ à à kyó kὲ, ben à gàa Dii ua à pòro à aɛ
15 à wɛ́ɛ kὲa à bè: Dii Isarailinɔ Luda, ń kú kɛrubunɔ dagura, ḿbe bùsu kὲ kú anduna guu
píngi Luda ũ. Ḿbe n musu kὲ kɔ̃n tɔɔtɛo.
16 Ǹ swã kpá ǹ yã ma, Dii. Ǹ wɛ́ɛ sɛ́ ǹ guu gwa, Dii. Ǹ dɔkɛna kɔ̃n n Luda Wɛ̃̀ndideo lɛ́kpãsã
kὲ Sɛnakeribi kὲ ma fá!
17 Yãpuramɛ Dii, Asirianɔ kínanɔ borii pìnɔ kàatɛ ń píngi, aɔ̃ bùsunɔ gɔ̃̀ bɛzĩ ũ.
18 Aɔ̃ ń tãanɔ kà tɛ́n aɔ̃ ń kpáta, zaakɛ pɔ́ pìnɔɔ kú pɔ́ke lɛ́zĩro, pɔ́ kὲ gbɛ̃ntee kὲ kɔ̃n lío kɔ̃n
gbὲonɔmɛ.
19 Dii wa Luda, ǹ wa bɔ à ɔzĩ, lɛ bùsu kὲ kú anduna guu píngi gɔ̃ dɔ̃ kὲ n Dii, ḿbe Luda ũ ndo.

Sɛnakeribi gana

20 Ben Amɔzu nɛ́ Isaya lɛ́kpãsã kὲ Ɛzɛkayanɛ à bè: Dii Isarailinɔ Luda bè a adua kὲ ń kὲ
Asiria kí Sɛnakeribi yã musu mà,
21 ben à lɛ́ kὲnɛ à bè:
Zayɔn nɔkparɛ lɛzii e kya kaangu,
èe n lalandi kɛɛ n kpɛɛ.
Yerusalɛmu nɔgbɛ̃ e ère kɛɛ,
èe a mì dadaa a gã̀n.
22 Dén n dɔkɛo ń sɔ̃̀sɔ̃?
Dén n pataa n n mì dànɛ íaa?
Isarailinɔ Luda kὲ kú adonan n beee kὲnɛ.
23 Ń dà n zɪ̃̀rinɔnɛ, ben aɔ̃ Dii sɔ̃̀sɔ̃,
n bè n didi kpiiinɔ musu
kɔ̃n n sɔ̃goronɔ paripari
ai Lɛbanɔ bùsu kpii mìsɔ̃ntɛ̃a.
N sida lí gbã̀anɔ zɔ̃̀zɔ̃,
n pini lí bítanɔ nὲ,
n ka à lɛ́a musu ai à líkpɛ sisinan.
24 N lɔ̀gɔ yɔ̃̀ bori pãndenɔ bùsun,
n à í mì,
n kὲsɛ pὲɛpɛɛ Igipiti swaanɔa ai ń í bàba.
25 Kὲ mámbe má dìɛ lɛ zaa zi,
nɛ́ɛ maroo?
Ma zɛo à gì kὲ, ben má tò à kὲ.
Má tò n ń wɛ́tɛ bĩ̃ideenɔ gbòro bìtimm,
à gbὲnɔ gɔ̃̀ kaɛna.
26 Wɛ́tɛpideenɔ gbãaa kɛ̃̀sã,
aɔ̃ gɔ̃̀ sũ̀mm, wí ń kũ,
aɔ̃ɔ dɛ lán sɛ̃̀ bà, lán sɛ̃̀la bɔ̀rɔ bà,
lán sɛ̃̀ kὲ bɔ̀ɛ kpɛ́ musu à gàga gɔ̃ɔ bà.
27 Má n kúkii dɔ̃,
má n gana kɔ̃n n sunao dɔ̃,
má n fɛɛnamazii dɔ̃.
28 Zaakɛ n fɛɛmazi,
n wɛ́ɛkaka kὲ ń vĩ yã gɛ̃̀ ma swãn,
mɛ́ bà kánnɛ n yĩn,
mɛ́ aizi kánnɛ n lɛ́n,
mɛ́ tó ǹ ɛara ǹ tá kɔ̃n zɛ́ kὲ n mɔoo.
29 Ɛzɛkaya, yã kὲkii égɔ̃ dɛnnɛ sèeda ũ:
É pɔ́ zã̀ ble wɛ̃̀nzi,
zii dɔ é ble gwe.
Zii kãa sa é pɔ́ tɔ̃ é pɔ́ kɛkɛ,
é geepi lí pɛ́pɛ é à bɛɛ ble.
30 Yuda kpaaa kὲ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ
é kãsãa pɛ́ɛ tɔɔtɛ gbasa aɔ̃ nɛ́ kpá musu.
31 Zaakɛ gbɛ̃ kpaaanɔ é bɔ Yerusalɛmumɛ,

gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ pìnɔ é ɔ tá zaa Zayɔn kpiiia.
Dii Zĩ̀kpɛde aĩa bé eé beee kɛ.
32 Beee yãnzin ma yã kɛ̀ ò Asirianɔ kína musuzi:
Eé gɛ̃ wɛ́tɛ kɛ̀nlo,
eé kà zunlo,
eé a sɛngbango dɔnɛro,
eé ligazi à gbà lezĩ daziro.
33 Eé ɛara à tá kɔ̃n zɛ́ kɛ̀ à mɔ̀oo,
eé gɛ̃ wɛ́tɛ kɛ̀nlo.
Mamɔma Dii mámbe má ò.
34 Mɛ́ gí kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀omɛ,
mɛ́ à mì sí ma zĩnda yãnzi
kɔ̃n ma zɔ̀bleri Dauda yão dɔ.
35 Gwãavĩ beeean Dii Malaika bɔ̀ à gàa Asirianɔ bùran à gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ bɔrɔ bakɛ̃ndo asɔɔro. Kɛ̀
aɔ̃ fɛ̀ɛ kɔngɔ, ben aɔ̃ gɛ̀nɔ è kaɛna gu sãnda píngia.
36 Ben Asiria kí Sɛnakeribi fɛ̀ɛ a bùra pìn à ɛ̀ara à tà Ninɛva à gɔ̃̀ gwe.
37 Zĩkea kɛ̀ à kuɛna a tãa Nisiroku kpɛ́n, ben à nɛ́nɔ Adaramɛlɛki kɔ̃n Sarɛzao à dɛ̀ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao.
Aɔ̃ bàa sì wà tà Ararata bùsun, ben à nɛ́ Esaradɔ̃ vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

20

Ɛzɛkaya gyãkɛna

1 Gurɔ beeea Ɛzɛkaya gyãa kɛ̀ à kà gana, ben annabi Isaya, Amɔzu nɛ́ gàa à à lè à bènɛ: Dii
bè ǹ lɛ́ diɛ n gbɛ̃nɔnɛ, zaakɛ nɛ́ɛ mɔɔ gamɛ, nɛ́ fɛɛ dɔro.
2 Ben Ɛzɛkaya aɛ dɔ̀ gũ̀a à wɛ́ɛ kɛ̀ Diia
3 à bè: Dii, n yã nna! Zaakɛ ma dɔnzi kɔ̃n yãpuraao, bensɔ̃ ma yã kɛ̀ ń yezi kɛ̀ kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
ǹ tó à dɔngu. Ben à wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ̀.
4 Lɛ Isaya gɔ̃ gá bɔ ua, ben Dii yã sùa à bè:
5 Ǹ gá ǹ o ma gbɛ̃nɔ dɔn'aɛde Ɛzɛkayanɛ, kɛ̀ mamɔma Dii à dezi Dauda Luda, ma bè ma à
aduakɛna mà, ma à wɛ́ɛ'i è. Mɛ́ à kɛ̃kɔ̃a, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé gá ma kpɛ́n.
6 Ma à gurɔɔ kàaranɛ wɛ̃̀ gɛ̃ro. Mɛ́ à sí Asirianɔ kínaa kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀o. Mɛ́ gí kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀o ma
zĩnda yãnzi kɔ̃n ma zɔ̀bleri Dauda yão.
7 Isaya bè wà kãkã bɛɛ lɔ́. Kɛ̀ wà lɔ̀, wà dɔ̀kɔ à bɔ̀gĩia, ben à kɛ̃̀kɔ̃a.
8 Ben Ɛzɛkaya Isaya là à bè: Zaakɛ Dii bè é ma kɛ̃kɔ̃a mɛ́ gá a kpɛ́n à gurɔ aagɔ̃dee zĩ, bɔ́ bé
eégɔ̃ dɛ à sèeda ũu?
9 Ben Isaya wèàla à bè: Sèeda kɛ̀ Dii é kɛnnɛ lɛ́ kɛ̀ à gbɛ̃̀nnɛ yã musun yɛ̀. Ɔra kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e
suuo Aaza didikiinɔa, ń yezi à gá ai à gbápɛki mɛ̀n kurian yɔ́, ke à ɛara à su kpɛɛ kpa mɛ̀n
kuriamɛ?
10 Ben Ɛzɛkaya wèàla à bè: Ɔra pitana gbápɛki mɛ̀n kuria zĩ'ũro. À tó à ɛara à sɔkpa kpɛɛ
kpa gbápɛki mɛ̀n kuria.
11 Kɛ̀ annabi Isaya Dii wɛ́ɛ kɛ̀, ben ɔra kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e suuo ɛ̀ara à sɔ̀kpa gbápɛki mɛ̀n kuri kɛ̀ à
pìtaa yãanɔa.

Babilɔnu bùsu zĩ̀rinɔ mɔna Yerusalɛmu

12 Gurɔ beeea Baladã nɛ́ Mɛrodaki Baladã, Babilɔnu kína takada kpɛ̃̀sã Ɛzɛkayanɛ kɔ̃n
gbaao, kɛ̀ à à gyãkɛna baaru mà yãnzi.
13 Ɛzɛkaya gbãakɛɛ kpà zĩ̀ri pìnɔzi à gàańyo a laasin, à a kondogi pɔ́nɔ ɔ̀dɔańnɛ kɔ̃n vura
pɔ́nɔ kɔ̃n pɔ́ gũ nnannaanɔ kɔ̃n nɔ́si maaao. À gàańyo a gɔ̃kɛbɔkaɛkiin dɔ à a auzikinɔ ɔ̀dɔańnɛ
mámmam. Pɔ́kee kú à bɛ ke à bùsun kɛ̀ à gì ɔdɔańnɛziro.
14 Ben annabi Isaya gàa à à lè à à là à bè: Yã kpareen gbɛ̃ pìnɔɔ ònnɛɛ? Zaa mákpan aɔ̃ bɔ̀n
wà mɔ̀ n kiiaa? Ben Ɛzɛkaya wèàla à bè: Aɔ̃ bɔkii zã̀, Babilɔnun aɔ̃ bɔ̀n.
15 Ben Isaya à là à bè: Bɔ́n aɔ̃ɔ è n bɛɛ? À wèàla à bè: Aɔ̃ ma bɛ pɔ́ píngi è. Ma auziki kee kuu
kɛ̀ ma gi ɔdɔańnɛziro.
16 Ben Isaya bènɛ: Ǹ yã kɛ̀ Dii ò ma:
17 Gurɔɔ e mɔɔ, weé n bɛ pɔ́ píngi kɔ̃n auziki kɛ̀ n dezinɔ tònnɛ ń kũna ai gbã̀anɔ sɛ́ɛ wà táo
Babilɔnu. Dii bè à ke é gɔ̃ro.
18 Weé nɛ́ kɛ̀ nɛ́ ń i kenɔ sɛ́ɛ wà táńyo, aɔ̃é gɔ̃ Babilɔnu kíbɛ zĩkɛrinɔ ũ.
19 Ben Ɛzɛkaya bè Isayanɛ: Dii yã kɛ̀ ń òmɛɛ pì maa. Zaakɛ èe daa vɛ̃ɛna aafia yãkete sai
égɔ̃ kuu ai a wɛ̃̀ndi lɛ́mmɛ.
20 Ɛzɛkaya yã kpaaanɔ kɔ̃n à nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. Lán
à íkaɛkii kɛ̀ nà kɔ̃n íbaazɛ kɛ̀ à bɔ̀ gbɛ̀n è mɔ́ kɔ̃n ío wɛ́tɛ guu kú gwe dɔ.

[21] Kɛ̀ à kà a dezinɔla, ben à nɛ́ Manase vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

21

Yudanɔ kí Manase

[1] Manase wɛ̃̀ kuri awɛɛplaadee guun à kí blè, ben à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ baaagɔ̃ sɔɔrosai. À da tɔ́n Ɛfɛziba.
[2] À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ kɛ̀ à zɛ̀ kɔ̃n borii kɛ̀ Dii pɛ̀ḿma Isarailinɔnɛnɔ yãzaakɛnanɔo.
[3] À tãagbãgbãkii kɛ̀ a de Ɛzɛkaya gbòronɔ kɛ̀kɛ à bò kɔ̃n Baali sa'okiinɔ. À Asɛra lí pɛ̀ɛ lán Isarailinɔ kí Ahabu kɛ̀ nà yã. À kùɛ sɔsɔnɛnɔnɛ à ń gbãgbã.
[4] À sa'okiinɔ bò Dii ua guu Yerusalɛmu, guu kɛ̀ Dii bè a tɔ́ égɔ̃ kúa pì.
[5] À sa'okiinɔ bò Dii ua mɛ̀n plaaanɔ guu sɔsɔnɛnɔnɛ píngi.
[6] À sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃o, à pɔ́ dàḿma à màsonɔ kɛ̀, à yã gbèka gɛ̀sisirinɔa kɔ̃n weegũnnadeenɔ, à yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ maamaa, ben à à pɔɔ fɛ̃̀nɛ.
[7] À Asɛra tãa kɛ̀ à kɛ̀ pì dìɛ Dii ua guu kɛ̀ Dii bè Daudanɛ kɔ̃n à nɛ́ Sulemanuo a tɔ́ égɔ̃ kúa gurɔ píngi, zaakɛ Isaraili wɛ́tɛnɔ tɛ́ píngi Yerusalɛmun à sɛ̀.
[8] À bè, tó Isarailinɔ yã kɛ̀ á dìɛńnɛnɔ kũna píngi, tó aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n doka kɛ̀ a zɔ̀bleri Musa kpàḿmao píngi, é ɛara à ń bɔɛ bùsu kɛ̀ á kpà ń dezinɔanlo, é tó aɔ̃ likɔ̃a zɔ̃ dɔro.
[9] Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ gì à yã mazi. Manase ń sãsã, ben aɔ̃ yã zaaa kɛ̀ dɛ borii kɛ̀ Dii ń kaatɛ ń dezinɔnɛnɔ pɔ́la.
[10] Ben Dii yã ò a zɔ̀bleri annabinɔ gãzĩ à bè:
[11] Zaakɛ Yudanɔ kí Manase yã kɛ̀ à dɛ tɛ̃̀ ũunɔ kɛ̀ à yã zaaa kɛ̀ dɛ Amɔri kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a ãanɔla, à Yudanɔ dà durunkɛnan tãa kɛ̀ à kɛ̀nɔ yã musu,
[12] beee yãnzin mamɔma Dii Isarailinɔ Luda ma bè, mɛ́ mɔ́nzi kpá Yerusalɛmuzi kɔ̃n Yudanɔ bùsuo píngi. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à baaru mànɔ é kɛ gìri.
[13] Zaka kɛ̀ má yɔ̃̀o Samarianɛn mɛ́ yɔ̃o Yerusalɛmunɛ se. Mɛ́ kɛnɛ lán má kɛ̀ Ahabu bɛɛnɛ nà. Mɛ́ Yerusalɛmu wawa lán wè taa wawa wà à lɛ́ kúɛ nà.
[14] Mɛ́ pã kpá ma gbɛ̃ kpaaa pìnɔzi mà ń na ń ibɛɛnɔnɛ ń ɔzĩ. Aɔ̃é ń pɔ́nɔ nakɔ̃a wà ń sɛ́ɛ,
[15] zaakɛ aɔ̃ yã kɛ̀ má yeziroo kɛ̀, aɔ̃ègɔ̃ ma pɔɔ fɛ̃ɛmɛ zaa gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ dezinɔ bɔ̀ Igipiti ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao.
[16] Manase taarisaideenɔ dɛ̀dɛ paripari ai aɔ̃ gɛ̀nɔ Yerusalɛmu pà zaa à lɛ́a kɛ̀ ai à lɛ́a kãa, durun kɛ̀ à kɛ̀ à Yudanɔ dà yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛnan baasi.
[17] Manase yã kpaaanɔ kɔ̃n durun kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
[18] Kɛ̀ à kà a dezinɔla, wà à vɩ̃̀i a bɛ, Uza karan, ben à nɛ́ Amɔ vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

Yudanɔ kí Amɔ

[19] Amɔ wɛ̃̀ baro awɛɛplaadee guun à kí blè, ben à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ plaa. À da tɔ́n Mɛsulɛmɛ, Aruzu nɛ́, Yɔtɔba gbɛ̃mɛ.
[20] À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ lán à de Manase kɛ̀ nà.
[21] À a de zɛ́kpaɛ sɛ̀ píngi. À dɔ̀ tãa kɛ̀ a de dɔ̀ńzinɔzi à kùɛńnɛ.
[22] À Dii a dezinɔ Luda tòn, èe à zɛ́ sɛ́ro.
[23] Ben à ìbanɔ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi wà à dɛ̀ a bɛ.
[24] Kɛ̀ Yudanɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi pìnɔ dɛ̀dɛ ń píngi, ben aɔ̃ à nɛ́ Yosia kà kí ũ à gbɛ̀n.
[25] Amɔ yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
[26] Kɛ̀ wà à vɩ̃̀i Uza karan, ben à nɛ́ Yosia vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

22

Yudanɔ kí Yosia

[1] Yosia wɛ̃̀ sɔraagɔ̃dee guun à kí blè, ben à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ baaakuri awɛɛdo. À da tɔ́n Yedida, Adaya nɛ́, Bɔzɔka gbɛ̃mɛ.
[2] À yã kɛ̀ Dii yezi kɛ̀ à a dezi Dauda zɛ́kpaɛ sɛ̀ píngi, èe pãnɛ ɔplazi ke ɔzɛziro.
[3] À kíblena wɛ̃̀ baro plaasaidee guun à a takadakɛ̃ri Safana, Azalia nɛ́, Mɛsulamu dio zɩ̃̀ Dii ua à bè:
[4] Ǹ gá sa'oriki Ilikia kiia ǹ onɛ à ɔɔ kɛ̀ wà mɔ̀o Dii ua kɛ̀ zɛ́dãkparinɔ sì ń ɔzĩ naro
[5] à na gbɛ̃ kɛ̀ wà ń díɛ Dii ua zĩkɛrinɔ gbɛ̃nsi ũunɔnɛ ń ɔzĩ, aɔ̃ fĩa boo gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kpɛ́ pì guu kɛ̀ yàkanɔ kɛkɛɛnɔnɛ,
[6] lí'arinɔ kɔ̃n kpɛ́borinɔ kɔ̃n gbɛ̀'arinɔ. Wà lí lúo dɔ kɔ̃n gbɛ̀ ananɔ wà kpɛ́ pì kɛkɛo.
[7] Wàton gbeka lán aɔ̃ ɔɔ kɛ̀ wà nàńnɛ ń ɔzĩ pì blè nàro, zaakɛ gbɛ̃ náanɛdeenɔmɛ.
[8] Sa'oriki Ilikia bè takadakɛ̃ri Safananɛ a bɔ Musa doka takadaa Dii ua, ben à kpàa. Kɛ̀ à à kyó kɛ̀,

9 ben à gàa kína kiia à à yã gbɛ̃̀nɛ à bè: N ìbanɔ ɔɔ kɛ̀ kú Dii ua bɔ̀ɛ wà nà ua zĩ̀kɛrinɔ
gbɛ̃nsinɔnɛ ń ɔzĩ.
10 À ɛ̀ara à bènɛ sa'ori Ilikia takada kpàawa, ben à à kyó kɛ̀ kínanɛ.
11 Kɛ̀ kína Musa doka takada pì yã mà, ben à a utadaa gà à kɛ̃̀.
12 Ben à bè sa'ori Ilikianɛ kɔ̃n Safana nɛ́ Aikamuo kɔ̃n Mikaya nɛ́ Akaboo kɔ̃n takadakɛ̃ri
Safanao kɔ̃n a ìba Asayao à bè:
13 À gá gbekamɛ Diia Yudanɔnɛ ń píngi takada kɛ̀ wà bɔ̀a kɛ̀ yã musu. Dii pɔ fɛ̃̀wazi à kɛ̀
bíta, zaakɛ wa dezinɔ e wa yã kɛ̀ kú takada kɛ̀ guu ma wà zĩi kɛ̀aro.
14 Ben sa'ori Ilikia kɔ̃n Aikamuo kɔ̃n Akaboo kɔ̃n Safanao kɔ̃n Asayao gàa wà yã pì ò nɔgbɛ̃
annabi Uludanɛ. Nɔgbɛ̃ pì kú Yerusalɛmu fáandi plaadee guumɛ, à zã tón Salumu, Tikiva nɛ́,
Arasa diomɛ. Arasan Dii ua utakaɛki dãkpari ũ.
15 Dii Isarailinɔ Luda yã sù nɔgbɛ̃ pìa à bè: À gá à o gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩmaanɛ,
16 mamɔma Dii ma bè mɛ́ mɔ́nzi kpá gu kɛ̀kiizi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ lán à kú takada kɛ̀
Yudanɔ kína à kyó kɛ̀ pì guu nà.
17 Mɛ́ pɔfɛ̃ pita gu kɛ̀kiia, ma pɔfɛ̃ pì é kpáɛro, zaakɛ aɔ̃ ma ton aɔ̃ tuaetiti kpàta tãanɔa aɔ̃
ma pɔɔ fɛ̃̀mɛ tãa kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ pìnɔ yãnzi.
18 À o Yudanɔ kína kɛ̀ à a zĩ à gbekamaanɛ, yã kɛ̀ à mà pì musu, mamɔma Dii Isarailinɔ
Luda ma bè
19 yã kɛ̀ má ò guu kɛ̀kiia kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ, ma bè eé gɔ̃ bɛzĩ ũ kana pɔ́ ũmɛ, zaakɛ à swɛ̃̀
kpà yã pìa à a zĩnda bùsa à a utadaa gà à kɛ̃̀ à ɔ́ɔ dɔ̀, beee yãnzin ma à yã màzi. Mamɔma Dii
mámbe má ò.
20 Beee yãnzin mɛ́ tó à ga, weé à vĩi yĩiyĩi. Eé wɛ́ɛ si mɔ́nzi kɛ̀ mɛ́ kpá guu kɛ̀zilɛro. Ben zĩ̀ri
pìnɔ ɛ̀ara wà tà kína kiia kɔ̃n yã pìo.

23

Yosia zɛna kɔ̃n Dii bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔ yãnɔ

1 Kína Yerusalɛmu gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n Yuda gbɛ̃nsinɔ sìsi, ben aɔ̃ kàkɔ̃azi ń píngi.
2 À gàańyo Dii ua kɔ̃n sa'orinɔ kɔ̃n annabinɔ kɔ̃n Yerusalɛmudeenɔ kɔ̃n Yudanɔ ń píngi, nɛ́
féte gbɛ̃nsi, ben à tò wà Dii bà kuunańyo takada kɛ̀ wà è à ua pì kyó kɛ̀ ń wáa píngi.
3 Kína zɛna kpɛ́ wesagba saɛ, ben à ɛ̀ara à zɛ̀ kɔ̃n Dii bà kuunańyo yãnɔ. À bè á tɛ́ Diizi, égɔ̃
à yãdiɛnanɔ kɔ̃n à yãdannɛnanɔ kũna, égɔ̃ à ɔdɔkii gwaa kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n a pɔyezinao píngi,
lán à kú takada pì guu nà. Ben baade píngi zɛ̀ kɔ̃n Dii bà kuunańyo yão dɔ.
4 Kína bè sa'oriki Ilikianɛ kɔ̃n à kpàasio kɔ̃n Dii ua zɛ́dãkparinɔ aɔ̃ pɔ́ kɛ̀ wà kɛ̀ Baalinɛ kɔ̃n
Asɛrao kɔ̃n sɔsɔnɛnɔ sɛ́ɛ wà bɔo Dii ua guu. Ben à gàa à tɛ́ sɔ̃̀a Yerusalɛmu bĩi kpɛɛ Kidironu
guzurɛ búgbɛn, ben wà à túbu sɛ̀ɛ wà tào Bɛtɛli.
5 Ben kína pɛ̀ tãa sa'orinɔa kɛ̀ Yudanɔ kínanɔ ń díɛ aɔ̃ saa o Yuda wɛ́tɛ tãagbãgbãkiinɔa kɔ̃n
pɔ́ kɛ̀ lìga Yerusalɛmuzinɔ ń píngi kɔ̃n sa'ori kɛ̀ aɔ̃ saa ò Baalianɔ kɔ̃n ɔfãntɛ̃o kɔ̃n mɔvurao kɔ̃n
sɔsɔnɛ tɔ́deenɔ kɔ̃n sɔsɔnɛ kpaaanɔ píngi.
6 À Asɛra lípɛɛ sɛ̀ à bɔ̀o Dii ua à gàa à tɛ́ sɔ̃̀a Yerusalɛmu bĩi kpɛɛ zaa Kidironu guzurɛn, ben
à à tí bò à fãkɛ talakanɔ miranɔa.
7 À gɔ̃gbɛ̃ kaaruanɔ kpɛ́ kɛ̀ kú Dii ua guunɔ gbòro dɔ. Kpɛ́ pìnɔ guun nɔgbɛ̃nɔ è Asɛra kuta
bisanɔ tãn.
8 À tò sa'ori kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yuda wɛ́tɛnnɔ sù Yerusalɛmu, ben à tãagbãgbãkii kɛ̀ wà bò kɛ̀ sa'orinɔ
saa òanɔ gbãsĩ lɛ̀ sɛna zaa Gɛba ai Bɛsɛba. À tãagbãgbãkii kɛ̀ kú wɛ́tɛ dɔn'aɛde Yɔsua gãnulɛa
wɛ́tɛ pì bĩilɛ ɔzɛzinɔ gbòro.
9 Baa kɛ̀ tãagbãgbãki sa'ori pìnɔ è saa ò Diia Yerusalɛmuro, aɔ̃è burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai só kɔ̃n ń
sa'ori daanɔ.
10 À tò sa'okii kɛ̀ kú Tofɛti, Bɛninɔmu guzurɛn gbãsĩ lɛ̀, lɛ gbɛ̃ke tón sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́
kũ o Mɔlɛkia kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke a nɛ́nɔgbɛ̃o dɔro.
11 À sɔ̃ kɛ̀ Yudanɔ kínanɔɔ kyakɛ̀ ɔfãntɛ̃ pɔ́ ũunɔ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛa gò, ben à sɔ̃ pìnɔ góronɔ kpàta.
Sɔ̃ pìnɔɔ kú gbãade Natãmɛlɛki kpɛ́ saɛ.
12 À sa'okii kɛ̀ Yudanɔ kínanɔɔ bò Aaza kpɛ́ musuanɔ gbòro kɔ̃n kɛ̀ Manase bò Dii ua mɛ̀n
plaaa guunɔo. À wìwi dúgudugu, ben à à bùru sɛ̀ɛ à kwɛ̀ɛ Kidironu guzurɛn.
13 Isarailinɔ kí Sulemanu tãagbãgbãkiinɔ bò yã Sidɔ̃deenɔ tãa Asatorɛnɛ kɔ̃n Mɔabunɔ tãa
Kɛmɔsio kɔ̃n Amɔninɔ tãa Mɔlɛkio Yerusalɛmu ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa zaa Kùkpɛ sĩ̀sĩgɛɛzi sɔɔmɛtɛ kpa,
ben Yosia tò tãagbãgbãkii pìnɔ gbãsĩ lɛ̀.
14 À à gbɛ̀pɛɛnɔ wìwi à à lípɛɛnɔ zɔ̃̀zɔ̃, ben à gbɛ̃ntee gɛ̀wanɔ fãakɔ̃a guu pìnɔla.

15 Baa tãagbãgbãkii kɛ̀ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu bò Bɛtɛli kɔ̃n à sa'okiio à Isarailinɔ dào
durunkɛnan pì, Yosia gbãgbãkii pì kɔ̃n a sa'okiio gbòro. À gbãgbãkii pì gbɛ̀nɔ wìwi à à tí
bò à tɛ́ sɔ̃̀ Asɛra lípɛɛa dɔ.
16 Kɛ̀ à wɛ́ɛ zù, à miranɔ è sɪ̃̀sĩa gwe, ben à gɛ̀wanɔ bɔ̀ɛn à kpàta sa'okii pìa à tò à gbãsĩ lɛ̀,
lán Dii gĩakɛ à ò nà Luda gbɛ̃ gãzĩ.
17 Ben kína bè: Dé miran wà sèeda kɛ̀a kãaa? Ben wɛ́tɛpideenɔ bè: Luda gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ Yudanɔ
bùsummɛ. Àmbe à gĩakɛ à yã kɛ̀ ń kɛ̀ Bɛtɛli sa'okii kɛ̀kiinɛ pì ò.
18 Ben kína bè: À à tó gwe. Gbɛ̃ke tón à wá sɛ́ à sɔ̃ki kpáoro. Ben wà à wánɔ tò gwe kɔ̃n
annabi kɛ̀ bɔ̀ Samaria pɔ́o.
19 Tãagbãgbãki kpɛ́ kɛ̀ Isarailinɔ kínanɔɔ bò Samaria bùsu wɛ́tɛnɔ guu aɔ̃ Dii pɔɔ fɛ̃̀onɛnɔn
Yosia wìwi píngi lán à kɛ̀ Bɛtɛli pɔ́nɛ nà.
20 Ben à gbãgbãkii pìnɔ sa'orinɔ kòto kpàkpa sa'okii kɛ̀ aɔ̃è saa oanɔa ń píngi à gbɛ̃ntee
gɛ̀wanɔ kpàtaa, ben à ɛ̀ara à tà Yerusalɛmu.
21 Kína bè baade píngine: À Banla zĩbaa kɛ Dii a Ludanɛ lán à kú Dii bà kuunawao takada
kɛ̀ guu nà.
22 Zaa gurɔɔ kɛ̀ yãgɔ̃gɔ̃rinɔ dɔ̀ Isarailinɔnɛ aɛ kɔ̃n gurɔɔ kɛ̀ Isarailinɔ kínanɔ kɔ̃n Yudanɔ
kínanɔɔ e kí bleeo píngi, wèe Banla zĩbaa pì kɛ à kà lɛro.
23 Kí Yosia kíblena wɛ̃̀ baro plaasaidee guun wà Banla zĩbaa pì kɛ̀ Yerusalɛmu.
24 Beee gbɛra à yɛ̃̀a kɔ̃n gɛ̀sisirinɔ kɔ̃n weegũnnadeenɔ kɔ̃n kpɛ́ guu tãanɔ kɔ̃n ua tãanɔ kɔ̃n
tɛ̃̀ pɔ́ kɛ̀ wà è Yerusalɛmu kɔ̃n Yudanɔ bùsuonɔ píngi, lɛ à zĩi kɛ dokayã kɛ̀ kú takada kɛ̀ sa'oriki
Ilikia bɔ̀a Dii ua pìnɔa.
25 Kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à ãanɔ kɔ̃n kína kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à gbɛraanɔ tɛ́, aɔ̃ gbɛ̃kee e aɛ dɔ Diia kɔ̃n nɔ̀sɛo do
kɔ̃n pɔnnaao píngi lán à bàro. À Musa doka kũna píngi a gbãa lɛ́n.
26 Baa kɔ̃n beeeo Dii pɔfɛ̃na Yudanɔzi kɔ̃n pɛ̃tɛ̃ pãsĩo yã zaaa kɛ̀ Manase kɛ̀ yãnzi e kpáɛro.
27 Dii bè: Mɛ́ pɛ́ Yudanɔa mà ń gomala lán ma pɛ Isarailinɔa ma ń gómala nà. Mɛ́ gí
Yerusalɛmu kɛ̀ má sɛ̀zi kɔ̃n kpɛ́ kɛ̀ ma bè ma tɔ́ égɔ̃ kúao.
28 Yosia yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
29 Kí Yosia gurɔɔa kɛ̀ Igipiti kí Fɛro Nɛko e gaa Asirianɔ kína le Yuflati, ben Yosia gàa zɪ̃̀ káo
Mɛgido. Kɛ̀ aɔ̃ kɔ̃ lè, ben Nɛko à dɛ̀.
30 À ìbanɔ à gɛ̀ sɛ̀ wà dà sɔ̃goro guu, aɔ̃ sùo Yerusalɛmu wà vɪ̃̀i. Ben Yudanɔ à nɛ́ Yoaza kà kí
ũ à gbɛ̀n.

Yudanɔ kí Yoaza

31 Yoaza wɛ̃̀ baro awɛɛ'aagɔ̃dee guun à kí blè, ben à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu mɔ aagɔ̃. À da
tɔ́n Amutali, Yɛrɛmaya nɛ́, Libina gbɛ̃mɛ.
32 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ lán à dezinɔ kɛ̀ nà.
33 Ben Fɛro Nɛko mɔ̀ kàa Ribla, Amata bùsun, lɛ àtongɔ̃ dɛ kí ũ Yerusalɛmuro yãnzi, ben à
bè Yudanɔ fĩa boare kondogi tɔn aagɔ̃ kɔ̃n a kusuo kɔ̃n vurao kiloo baaakuri asɔɔro.
34 Ben à Yosia nɛ́ Ɛliakimu dìɛ kí ũ a de gɛ̃ɛ ũ, ben à à tɔ́ lìɛnɛ Yoyakimu. Ben à Yoaza sɛ̀ à tào
Igipiti, gwen à gàn.
35 Yoyakimu kondogi kɔ̃n vura kɛ̀ Fɛro Nɛko gbèkaa sì a bùsudeenɔa baade gbãa lɛ́n, ben à
kpàa.

Yudanɔ kí Yoyakimu

36 Yoyakimu wɛ̃̀ baaasɔɔrodee guun à kí blè, ben à vɛ̃̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ kuri awɛɛdo.
À da tɔ́n Zebida, Pedaya nɛ́, Ruma gbɛ̃mɛ.
37 À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ lán a dezinɔ kɛ̀ nà.

24

1 Yoyakimu kíblegurɔɔan Babilɔnu kí Nɛbukanɛza mɔ̀ à lɛ̀ɛ Yudanɔ bùsua, ben Yoyakimu gɔ̃̀
à zɔ̀bleri ũ ai wɛ̃̀ aagɔ̃. Beee gbɛra Yoyakimu nɔ̀sɛ lìɛ, ben à bɔ̀ à kpɛɛ.
2 Dii Babilɔnia gbãamɔnnɛrinɔ gbàrɛa kɔ̃n Sirianɔ kɔ̃n Mɔabunɔ kɔ̃n Amɔninɔo. À ń gbáɛ
wà Yudanɔ bùsu kaatɛ lán à ò a zɔ̀bleri annabinɔ gãzĩ nà.
3 Yã pì Yudanɔ lè kɛ̀ Dii bé à ò yãnzi, lɛ à pɛ́ḿma à ń goala durun kɛ̀ Manase kɛ̀nɔ yãnzi kɔ̃n
yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi
4 kɔ̃n taarisaidee kɛ̀ à ń dɛdɛnɔ yão. Manase tò Yerusalɛmu pà kɔ̃n taarisaidee kɛ̀ à ń dɛdɛnɔ
aruo. Beee yãnzi Dii e we à sùu kɛ̀oro.
5 Yoyakimu yã kpaaanɔɔ kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kɔ̃n yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
6 Kɛ̀ à kà a dezinɔla, ben à nɛ́ Yoyakini vɛ̃̀ɛ à gbɛ̀n.

[7] Igipiti kína e ɛara à bɔ̀ a bùsun dɔro, zaakɛ Babilɔnu kína bùsu kɛ̀ dɛ Igipiti pɔ́ ũ yãa sìa píngi zaa Igipiti gulɛzɛki swaazi ai gana Yuflatizi.

Yudanɔ kí Yoyakini

[8] Yoyakini wɛ̃̀ baro plaasaidee guun à kí blè, ben à vɛ̀ɛ kpatan Yerusalɛmu mɔ aagɔ̃. À da tɔ́n Nɛusuta, Ɛlɛnatã nɛ́, Yerusalɛmu gbɛ̃mɛ.
[9] À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ lán a dee kɛ̀ nà.
[10] Gurɔ beeean Babilɔnu kí Nɛbukanɛza zɩ̃̀kpɛɛnɔ mɔ̀ Yerusalɛmu aɔ̃ à kagura kɛ̀.
[11] Ben Nɛbukanɛza mɔ̀ gwe gurɔɔ kɛ̀ à zɩ̃̀kpɛɛ pìnɔɔ ligazi.
[12] Ben Yudanɔ kí Yoyakini bɔ̀ à gàa à a zĩnda kpàa, àpi kɔ̃n a dao kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n a asakpaanɔ kɔ̃n a kpàasinɔ. Babilɔnu kína Yoyakini kũ̀ a kíblena wɛ̃̀ sɔraagɔ̃dee guu.
[13] Ben à Dii ua auzikinɔ nàkɔ̃a à bɔo gwe kɔ̃n kíbɛ auzikinɔ píngi. À vura pɔ́ kɛ̀ Isarailinɔ kí Sulemanu kɛ̀ Dii kpɛ́ pɔ́ ũunɔ zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ píngi lán Dii gĩakɛ à ò nà.
[14] À Yerusalɛmu gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n zɩ̃̀kpɛɛnɔ kũ̀kũ à tàńyo zɩ̃̀zɔnɔ ũ ń píngi. Aɔ̃ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri. À tà kɔ̃n lí'arinɔ kɔ̃n sianɔ dɔ. Gbɛ̃kee e gɔ̃ro, séde talakanɔ.
[15] Lɛn à Yoyakini kũ̀ Yerusalɛmu lɛ kɔ̃n à dao kɔ̃n à nɔɔnɔ kɔ̃n à kpàasinɔ kɔ̃n bùsu gbɛ̃nsinɔ à tàńyo Babilɔnu zɩ̃̀zɔnɔ ũ.
[16] À tà Babilɔnu kɔ̃n gɔ̃ gbãaanɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ swɛɛplaa kɔ̃n ɔzĩkɛrinɔ kɔ̃n sianɔ gɔ̃ɔn wàa sɔɔro. Aɔ̃ píngi zɩ̃̀kari gbãaanɔmɛ.
[17] À Yoyakini desɛ̃ Matania dìɛ kí ũ à gbɛ̀n, ben à à tɔ́ lìɛnɛ Zedekia.

Yudanɔ kí Zedekia

[18] Zedekia wɛ̃̀ baro awɛɛdodee guun à kí blè, ben à vɛ̀ɛ kpatan Yerusalɛmu wɛ̃̀ kuri awɛɛdo. À da tɔ́n Amutali, Yɛrɛmaya nɛ́, Libina gbɛ̃mɛ.
[19] À yã kɛ̀ Dii yeziroo kɛ̀ lán Yoyakimu kɛ̀ nà.
[20] Dii pɔfɛ̃ bé à tò yã pì Yerusalɛmu kɔ̃n Yudanɔ bùsuo lè píngi ai à gàa pɛ́m̀ma à ń góala. Ben Zedekia bɔ̀ Babilɔnu kína kpɛɛ.

25

Yerusalɛmu kaatɛna

[1] Zedekia kíblena wɛ̃̀ kɛ̃ndodee guu, à mɔ kuri gurɔ kurideen Babilɔnu kí Nɛbukanɛza mɔ̀ lɛ́ɛ Yerusalɛmua, àpi kɔ̃n a zɩ̃̀kpɛɛnɔ ń píngi. Aɔ̃ bùra kàɛ à bĩi saɛ, ben aɔ̃ gbà lezĩnɔ dɔ̀ wà lìgazi.
[2] Aɔ̃ wɛ́tɛ pì kagura kɛ̀ lɛ ai kí Zedekia kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛdodee guu.
[3] À mɔ siigɔ̃ gurɔ kɛ̃ndodeen nɔaa gbãaa kpà wɛ́tɛ pìn, gbɛ̃ke pɔ́blee vĩ dɔro.
[4] Kɛ̀ wà bĩi fɔ̃̀, baa kɛ̀ Babilɔnianɔɔ ligana wɛ́tɛ pìzi, ben Yuda zɩ̃̀kpɛɛnɔ bàa sì ń píngi, aɔ̃ bɔ̀ɛ kɔ̃n kíbɛ karao aɔ̃ bɔ̀ɛ wɛ́tɛ gɛ̃kiia gwãavĩ, ben aɔ̃ pɛ̀ɛ Yoda sɛ̃̀n.
[5] Ben Babilɔnia zɩ̃̀kpɛɛnɔ pɛ̀ɛ kína pìzi aɔ̃ à lè sɛ̃̀n Yɛriko kpa. Kɛ̀ Zedekia zɩ̃̀kpɛɛnɔ lɛ̀kɔ̃a wà à tòn,
[6] ben wà à kũ̀ wà tào Babilɔnu kínanɛ zaa Ribla, ben wà yã dààla.
[7] Wà à nɛ́nɔ dɛ̀dɛ à wáa, ben wà à wɛɛ bɔ̀bɔ wà mɔ̀gotɛ̃ gata kpànɛ wà tào Babilɔnu.
[8] Babilɔnu kína kíblena wɛ̃̀ baro dosaidee guu, à mɔ sɔɔroo gurɔ swɛɛplaadee zĩ à ìba Nɛbuzaradã mɔ̀ Yerusalɛmu. Àmbe Nɛbukanɛza dogarinɔ gbɛ̃nsi ũ.
[9] À tɛ́ sɔ̃̀ Dii uaa kɔ̃n kíbɛɛo kɔ̃n Yerusalɛmu kpɛ́nɔ píngi. Kpɛ́ kɛ̀ dɛ kpɛ́ bíta ũ píngi dé, à tɛ́ sɔ̃̀amɛ.
[10] Ben à tò Babilɔnia zɩ̃̀kpɛɛnɔ ń píngi Yerusalɛmu bĩi gbòro.
[11] À gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ wɛ́tɛ pì guunɔ sɛ̀ɛ à tàńyo Babilɔnu kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa wà nà Babilɔnu kínaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ.
[12] Talakanɔn à tòn lɛ aɔ̃gɔ̃ geepi búnɔ kɔ̃n búgbɛnɔ sɛ̃̀ waa.
[13] Babilɔnianɔ Dii ua mɔ̀gotɛ̃ wesagbanɔ kɔ̃n tadibɔnɔ kɔ̃n íkaki bítao wìwi aɔ̃ tào Babilɔnu.
[14] Aɔ̃ túbukabɔnɔ kɔ̃n a sɛ́ɛbɔnɔ kɔ̃n fitiadɛbɔnɔ kɔ̃n gɔ̃mbɔnɔ kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃ pɔ́ pãnde kɛ̀ wè Dii zĩi kɛonɔ nàkɔ̃a wà tào dɔ.
[15] Ben dogarinɔ gbɛ̃nsi pì takasonɔ kɔ̃n arusibɔnɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ wà pì kɔ̃n vurao ke kɔ̃n kondogionɔ sɛ̀ɛ píngi.
[16] Wesagba mɛ̀n plaa kɔ̃n íkakii pìo kɔ̃n tadibɔ kɛ̀ Sulemanu pì Dii ua pɔ́ ũunɔ, wèe fɔ̃ wà à mɔ̀gotɛ̃ yɔ̃̀ kilooaro, à tìisi kɛ̀ bíta.

17 Wesagba pìnɔ lezĩ kà gȁsãsuu baro plaplaasai, bensɔ̃ à mìfura kɛ̀ kú musunɔ lezĩ kà
gȁsãsuu sɔsɔɔro. Mɔ̀kyakotãna kɔ̃n ɔzĩi kɛ̀ wà kɛ̀ lán biisio bɛɛ bànɔɔ ligana mìfura pìnɔzi píngi.
Wesagba mɛ̀n plaaa pìnɔɔ sɛ̃nkpɛmɛ.
18 Dogari gbɛ̃nsi pì sa'oriki Seraya kȕ kɔ̃n à plaade Zɛfanayao kɔ̃n zɛ́dãkpari gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ.
19 À gbɛ̃nsi kɛ̀ dɛ zȉkpɛ dɔn'aɛdee ũu kȕ wɛ́tɛ guu kɔ̃n kína ìba gɔ̃ɔn sɔɔroo kɛ̀ à bɔ̀ḿma wɛ́tɛ
guunɔ dɔ kɔ̃n zȉkpɛ gbɛ̃nsi takadakɛ̃ri kɛ̀ è gbɛ̃nɔ tɔ́ da sozan-o kɔ̃n à gbɛ̃nɔ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ɔ kɛ̀
wà bɔ̀ḿma wɛ́tɛ guunɔ.
20 Nɛbuzaradã ń sɛ́ɛ à tàńyo Babilɔnu kínanɛ zaa Ribla,
21 ben Babilɔnu kína ń dɛdɛ Ribla gwe Amata bùsun. Lɛn wà Yudanɔ sɛ̀ɛ ń bùsun wà tàńyo
lɛ.

Gedalia diɛna Yudanɔ bùsu gbɛ̃nsi ũ

22 Babilɔnu kí Nɛbukanɛza Aikamu nɛ́ Gedalia, Safana dio dìɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̏ Yudanɔ bùsunnɔ
gbɛ̃nsi ũ.
23 Kɛ̀ zȉkpɛ dɔn'aɛdeenɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nɔɔ mà Babilɔnu kína Gedalia dìɛ gbɛ̃nsi ũ, ben aɔ̃ mɔ̀
à kiia Mizipa. Nɛtania nɛ́ Sumaila kú ń tɛ́ kɔ̃n Karea nɛ́ Yoananao kɔ̃n Tanumɛ nɛ́ Seraya,
Nɛtofa gbɛ̃o kɔ̃n Maaka gbɛ̃ nɛ́ Yazaniao kɔ̃n ń gbɛ̃nɔ.
24 Ben Gedalia la dàńnɛ kɔ̃n ń gbɛ̃ pìnɔ à bè: Àton vĩa kɛ Babilɔnia gbãadeenɔnɛro. À vɛ̃ɛ wa
bùsun kɛ̀ à zɔ̀ ble Babilɔnu kínanɛ, égɔ̃ aafia.
25 Mɔde à mɔ swɛɛplaadee guun Nɛtania nɛ́ Sumaila, Ɛlisama dio kɛ̀ dɛ kínɛ ũu mɔ̀ kɔ̃n gɔ̃ɔn
kurinɔ à Gedalia dɛ̀ kɔ̃n Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo Mizipanɔ kɔ̃n Babilɔnia kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo gweenɔ.
26 Ben Yudanɔ fɛ̀ɛ, nɛ́ féte gbɛ̃nsi ń píngi kɔ̃n zȉkpɛ dɔn'aɛdee pìnɔ, aɔ̃ bàa sì wà tà Igipiti, kɛ̀
aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ Babilɔnianɔnɛ yãnzi.

Yoyakini gbarɛna

27 Yudanɔ kí Yoyakini tana Babilɔnu wɛ̏ baaakuri awɛɛswɛɛplaade, à mɔ kuri awɛɛplaa
gurɔ baaasɔɔro awɛɛplaadeen Babilɔnu kí Ɛvili Mɛrodaki à bɔ̀ kpɛ́siaan a kíblena wɛ̏ káaku
guu.
28 À yã maaa ònɛ, ben à vɛ̃ɛkii kpàa kɛ̀ dɛ à kína daa kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo Babilɔnunɔ pɔ́la.
29 Ben Yoyakini a kpɛ́sia uta bɔ̀ à kàɛ, ègɔ̃ pɔ́ blee kɔ̃n kínao lɛdo ai a wɛ̀ndi lɛ́n.
30 Lán guu e dɔɔ nà kína ègɔ̃ pɔ́blee kɛ̀ à yezi kpaaa ai à gàa à gào.

ƐZƐRA

Sirusu Isarailinɔ gbarɛna

[1] Pɛsianɔ kí Sirusu kíblena wɛ̃ káaku guu Dii tɛ́ kàn lɛ yã kɛ̀ à dà Yɛrɛmayanɛ à ò e à kɛ yãnzi.
Ben Sirusu kpàakpa kɛ̀ a bùsun píngi, gbasa à kɛ̃̀ takadan à bè:
[2] Yã kɛ̀ mamɔma Sirusu, Pɛsianɔ kína má ɔ̀n yɛ̀. Dii Luda Musudee tò anduna kpata píngi
gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ, ben à ma diɛ mà kpɛ́ boare Yerusalɛmu, Yudanɔ bùsun.
[3] Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ à gbɛ̃ ũ a tɛ́, Luda gɔ̃ kúo à tá Yerusalɛmu, Yudanɔ bùsun, à kpɛ́ bo Dii Isarailinɔ
Luda kɛ̀ dɛ Dii ũ Yerusalɛmunɛ gwe.
[4] Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ pìnɔ gbɛ̃daaanɔ dɔ́ńlɛ kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao kɔ̃n auzikinɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ
kɔ̃n Luda kpɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔe gaa bo Yerusalɛmu gbaanɔ.
[5] Ben Yudanɔ kɔ̃n Bɛyãminɔ uabɛdeenɔ kɔ̃n sa'orinɔ kɔ̃n Levinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ Luda tɛ́ kàńgunɔ
fɛ̀ɛ aɔ̃ɔe gaa Dii kpɛ́ bo Yerusalɛmu.
[6] Aɔ̃ gbɛ̃daaanɔ ɔ dàḿma aɔ̃ ń gbá kondogi pɔ́nɔ kɔ̃n vura pɔ́nɔ kɔ̃n auzikinɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ
kɔ̃n pɔ́ ɔɔdeenɔ kɔ̃n Dii kpɛ́ gbaanɔ píngi.
[7] Ben Pɛsianɔ kí Sirusu bɔ̀ kɔ̃n Dii kpɛ́ pɔ́ kɛ̀ Nɛbukanɛza sɛ̀ɛ yã zaa Yerusalɛmu à kàɛ a tãa
kpɛ́ guunɔo.
[8] À bè a ɔɔ'utɛri Mitirɛdanɛ à pɔ́ pìnɔ naro à kpá Yudanɔ kí Sesebazaa, ben à kɛ̀ lɛ.
[9] Pɔ́ pìnɔ pari lɛ́n yɛ̀:
Vura taa baaakuri,
kondogi taa bɔrɔ do,
tapɛɛnti baaakuri dosai,
[10] vura togoo baaakuri,
kondogi togoo wàa plaa kɔ̃n kurio,
ta bori pãndenɔ bɔrɔ do.
[11] Vura kɔ̃n kondogi taanɔ fɛ̀ɛ píngi mɛ̀n bɔrɔ sɔɔro kpɛ́ wàa plaa. Kɛ̀ zɩ̃̀zɔ pìnɔ bɔ̀ɛ Babilɔnu aɔ̃
sù Yerusalɛmu, ben Sesebaza mɔ̀ kɔ̃n pɔ́ pìnɔ píngi.

2

Zɩ̃̀zɔ kɛ̀ aɔ̃ sùnɔ

[1] Babilɔnu kí Nɛbukanɛza Isarailinɔ kũ̀kũ zɩ̃̀zɔnɔ ũ yã à tàńyo Babilɔnu, ben aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bɔ̀
zɩ̃̀zɔkɛɛ pìn aɔ̃ sù Yerusalɛmu, Yudanɔ bùsun sa, ben ń baade tà a wɛ́tɛ.
[2] Aɔ̃ dɔn'aɛdeenɔn yɛ̀: Zɛrubabɛli, Yesua, Nɛɛmaya, Seraya, Relaya, Mɔdekai, Bilisã,
Misipa, Bigivai, Reumu kɔ̃n Baanao. Isaraili gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sùnɔ pari lɛ́n yɛ̀.
[3] Parɔsu boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ plaa kɔ̃n mɛ̀n basɔraagɔ̃ akuri awɛɛplaao.
[4] Sefatia boriinɔ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n basɔraagɔ̃ akuri awɛɛplaao.
[5] Ara boriinɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n bakɛ̃ndo sɔɔrosaio.
[6] Pamɔabu borii kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ Yesua kɔ̃n Yoabuo boriinɔ ũunɔ gɔ̃ɔn wàa gɛ̃ro dosai kɔ̃n kuri
awɛɛplaao.
[7] Elamu boriinɔ gɔ̃ɔn wàa swɛɛdo kɔ̃n mɛ̀n baplaa akuri awɛɛsiigɔ̃o.
[8] Zatu boriinɔ gɔ̃ɔn wàa siigɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baswɛɛplaa asɔɔroo.
[9] Zakai boriinɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n basɔraagɔ̃o.
[10] Bani boriinɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baplaa awɛɛplaao.
[11] Bebai boriinɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baro awɛɛ'aagɔ̃o.
[12] Azagada boriinɔ gɔ̃ɔn wàa swɛɛdo kɔ̃n mɛ̀n baro awɛɛplaao.
[13] Adonikamu boriinɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baaagɔ̃ awɛɛswɛɛdoo.
[14] Bigivai boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ plaa kɔ̃n mɛ̀n baplaa akuri awɛɛswɛɛdoo.
[15] Adini boriinɔ gɔ̃ɔn wàa plaa kɔ̃n mɛ̀n baplaa akuri awɛɛsiigɔ̃o.
[16] Ata boriinɔ gɔ̃ɔn basɔɔro plaasai.
[17] Bezai boriinɔ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n baswɛɛdo awɛɛ'aagɔ̃o.
[18] Yora boriinɔ gɔ̃ɔn basɔɔro akuri awɛɛplaa.
[19] Asumu boriinɔ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n baro awɛɛ'aagɔ̃o.
[20] Giba boriinɔ gɔ̃ɔn basɔɔro sɔɔrosai.
[21] Bɛtɛlɛmudeenɔ gɔ̃ɔn baswɛɛdo awɛɛ'aagɔ̃.
[22] Nɛtofadeenɔ gɔ̃ɔn baplaa akuri awɛɛswɛɛdo.
[23] Anatodeenɔ gɔ̃ɔn baswɛɛdo akuri plaasai.
[24] Azamavɛdeenɔ gɔ̃ɔn baplaa awɛɛplaa.

[25] Kiriayarimudeenɔ kɔ̃n Kɛfiradeenɔ kɔ̃n Berodeenɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baswɛɛplaa
awɛɛ'aagɔ̃o.
[26] Ramadeenɔ kɔ̃n Gɛbadeenɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baro awɛɛdoo.
[27] Mikimasadeenɔ gɔ̃ɔn baswɛɛdo awɛɛplaa.
[28] Bɛtɛlideenɔ kɔ̃n Aideenɔ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n baro awɛɛ'aagɔ̃o.
[29] Nɛbodeenɔ gɔ̃ɔn baplaa akuri awɛɛplaa.
[30] Magbisideenɔ gɔ̃ɔn baswɛɛplaa akuri awɛɛswɛɛdo.
[31] Elamu pãnde boriinɔ gɔ̃ɔn wàa swɛɛdo kɔ̃n mɛ̀n baplaa akuri awɛɛsiigɔ̃o.
[32] Arimu boriinɔ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n baswɛɛdoo.
[33] Lodudeenɔ kɔ̃n Adidideenɔ kɔ̃n Onɔdeenɔ gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baswɛɛdo asɔɔroo.
[34] Yɛrikodeenɔ gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n baswɛɛplaa asɔɔroo.
[35] Senadeenɔ gɔ̃ɔn wàa baro plaasai kɔ̃n mɛ̀n baaakurio.
[36] Sa'ori borii kɛ̀ aɔ̃ sùnɔn yɛ̀:
Yesua bori Yedaya boriinɔ gɔ̃ɔn wàa siigɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n basɔraagɔ̃ akuri awɛɛ'aagɔ̃o.
[37] Ima boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ do kɔ̃n mɛ̀n baplaa akuri awɛɛplaao.
[38] Pasu boriinɔ gɔ̃ɔn wàa swɛɛdo kɔ̃n mɛ̀n baplaa awɛɛswɛɛplaao.
[39] Arimu boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ do kɔ̃n mɛ̀n gɛ̃ro awɛɛplaao.
[40] Levi kɛ̀ aɔ̃ sùnɔn yɛ̀:
Odavia bori Yesua kɔ̃n Kadamiɛlio boriinɔ gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri awɛɛsiigɔ̃o.
[41] Asafa bori lɛ̀sirinɔ gɔ̃ɔn baswɛɛdo akuri plaasai.
[42] Zɛ́dãkpari kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ Salumu kɔ̃n Atao kɔ̃n Talamɔo kɔ̃n Akubuo kɔ̃n Atitao kɔ̃n Sobaio
borii ũunɔ gɔ̃ɔn baswɛɛplaa dosai.
[43] Gbɛ̃ kɛ̀nɔ boriinɔ bé Luda ua zĩkɛrinɔ ũ:
Zia, Asufa, Tabao,
[44] Kerosu, Sia, Padɔ̃,
[45] Lebana, Agabu, Akubu,
[46] Agabu, Salamai, Anana,
[47] Gidɛli, Gaa, Raya,
[48] Rezĩ, Nɛkoda, Gazamu,
[49] Uza, Pasea, Besai,
[50] Asana, Mɛunimu, Nɛfusimu,
[51] Bakabuku, Akufa, Aru,
[52] Bazalu, Mɛida, Asa,
[53] Bakosi, Sisera, Tema,
[54] Nɛzia kɔ̃n Atifao.
[55] Sulemanu zɔ̀bleri kɛ̀nɔ boriinɔ bé wà bɔ̀ zĩ̀zɔkɛɛn wà sù:
Sotai, Asofɛrɛ, Peruda,
[56] Yaala, Dakɔ̃, Gidɛli,
[57] Sefatia, Atili, Pɔkɛrɛ Azebaimu kɔ̃n Amio.
[58] Luda ua zĩkɛri pìnɔ kɔ̃n Sulemanu zɔ̀bleri borii pìnɔ kà gɔ̃ɔn wàa do kɔ̃n mɛ̀n bakɛ̃ndo
akuri awɛɛplaao.
[59] Gbɛ̃kenɔ bɔ̀ Tɛlɛmɛla kɔ̃n Tɛlasao kɔ̃n Kɛrubuo kɔ̃n Adɔ̃o kɔ̃n Ima o, ben aɔ̃ɔe e wà ń bori
bɔzia òńnɛ kɛ̀ Isarailinɔn ń ũro.
[60] Delaya kɔ̃n Tobiao kɔ̃n Nɛkodao boriinɔmɛ, aɔ̃ kà gɔ̃ɔn wàa aagɔ̃ kɔ̃n mɛ̀n baplaa akuri
awɛɛplaao.
[61] Sa'ori borii kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ Obaya kɔ̃n Akozuo kɔ̃n Bazilaio boriinɔ ũu sù dɔ. Bazilai pì Giliada
bùsu gbɛ̃ Bazilai nɛ́ sɛ̀ yã, ben à a anzure pì tɔ́ sɛ̀.
[62] Gbɛ̃ pìnɔ ń tɔ́ wɛ̀tɛ bori bɔzia takadan, mɔde aɔ̃ɔe bɔaro, ben wà gìńnɛ sa'orikɛɛo.
[63] Bùsu dɔn'aɛdee bèńnɛ, tó èe kɛ sa'ori ń yã gwà kɔ̃n Urimuo kɔ̃n Tumimuo baasiro, aɔ̃ton
sa'opɔ blero.
[64] Gbɛ̃ pìnɔ ń píngi gɔ̃ɔn bɔrɔ baplaa awɛɛplaa kpɛ́ wàa do kɔ̃n basɔraagɔ̃omɛ.
[65] Aɔ̃ zɔ̀bleri gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔɔ kuu dɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ swɛɛplaa kpɛ́ wàa do kɔ̃n baswɛɛdo
akuri awɛɛswɛɛplaao. Lɛ̀sirinɔ gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃o kúńyo dɔ gɔ̃ɔn wàa do.
[66] Aɔ̃ɔ sɔ̃ vĩ mɛ̀n wàa aagɔ̃ kɔ̃n baswɛɛdo akuri awɛɛswɛɛdoo, bãagãsɔ̃ mɛ̀n wàa do kɔ̃n
baplaa asɔɔroo,
[67] lakumi wàa plaa kɔ̃n baplaa sɔɔrosaio, zaaki bɔrɔ swɛɛdo kpɛ́ wàa aagɔ̃ kɔ̃n baswɛɛdoo.
[68] Kɛ̀ aɔ̃ kà Dii kpɛ́ bokiia Yerusalɛmu, aɔ̃ uabɛdeenɔ gba dàda lɛ wà e wà Luda kpɛ́ kɛkɛ wà
boo a gbɛ̀n.
[69] Aɔ̃ gba dà kpɛ́ zĩ ɔɔdakii guu ń gbãa lɛ́n, vura kiloo wàa plaa kpɛ́ basɔɔro, kondogi tɔn
aagɔ̃ kɔ̃n sa'ori gyabanɔ basɔɔro.

70 Sa'orinɔ kɔ̃n Levinɔ kɔ̃n lèsirinɔ kɔ̃n zɛ́dãkparinɔ kɔ̃n Luda ua zĩkɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaa kenɔ
vɛ̃ɛvɛ̃ɛ lakutu kɛ̀ wà kɛ̀kɛńnɛnɔ guu, ben Isaraili kpaaanɔ vɛ̃ɛ ń wɛ́tɛnɔ guu.

3

Dii gbãgbãki bona

1 Kɛ̀ wɛ̃ mɔ swɛɛplaadee kà, Isarailinɔɔ vɛ̃ɛna ń wɛ́tɛnɔ guu, ben aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a Yerusalɛmu
gbɛ̃ dɔ̃nkɔ̃ ũ.
2 Yozadaka nɛ́ Yesua kɔ̃n a sa'ori daanɔ kɔ̃n Sealatiɛli nɛ́ Zɛrubabɛlio kɔ̃n a gbɛ̃nɔ Isarailinɔ
Luda gbãgbãkii bò, lɛ wà sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ oa lán Luda gbɛ̃ Musa ò a doka guu nà.
3 Baa kɛ̀ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bùsu pì guunɔnɛ, aɔ̃ gbãgbãkii pì bò a gbɛ̀mmɛ, ben aɔ̃
sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Diia kɔngɔ kɔ̃n uusiɛo.
4 Aɔ̃ Kutadɔna zĩbaa kɛ̀ lán à kú takada guu nà, aɔ̃ègɔ̃ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ oo lán guu
e dɔɔ nà lán wà à lɛ́ dìɛ nà.
5 Beee gbɛra aɔ̃ sa'opɔ kɛ̀ wègɔ̃ ká tɛ́n à tɛ́ kũ gurɔ píngi ò kɔ̃n mɔ dufu pɔ́o kɔ̃n zĩbaa kɛ̀ Dii
dìɛnɔ pɔ́o kɔ̃n gbaa kɛ̀ wè mɔ́onɛnɔ.
6 Mɔ swɛɛplaade gurɔ káaku zĩn aɔ̃ nà Dii gbãgbãnaa lɛ, baa kɛ̀ wèe à kpɛ́ bo kɔ̀ro.
7 Aɔ̃ ɔɔ kpà gbɛ̀'arinɔ kɔ̃n lí'arinɔa, ben aɔ̃ póble kɔ̃n íminao kɔ̃n nɔ́sio kpà Sidɔ̃deenɔ kɔ̃n
Tayadeenɔa, lɛ aɔ̃ sida lí zɔ̃zɔ̃ Lɛbanɔ bùsun aɔ̃ yiyi wà gáo ai Yɔpa funa ísiaala, lán Pɛsianɔ
kína Sirusu ń gbá zɛ́ nà.
8 Aɔ̃ kana Luda kpɛ́ bokiia Yerusalɛmu wɛ̃ plaade mɔ plaadee guu, Sealatiɛli nɛ́ Zɛrubabɛli
kɔ̃n Yozadaka nɛ́ Yesuao nà zĩia kɔ̃n ń gbɛ̃ kpaaanɔ, sa'orinɔ kɔ̃n Levinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀
zɩ̀zɔkɛɛn wà sù Yerusalɛmunɔ ń píngi. Aɔ̃ Levi kɛ̀ aɔ̃ kà wɛ̃ baro ke aɔ̃ɔ dɛàlaanɔ dìɛ Dii kpɛ́
zĩi pì gbɛ̃nsinɔ ũ.
9 Yesua kɔ̃n a boriinɔ nàkɔ̃a kɔ̃n Kadamiɛlio kɔ̃n à nɛ́ Odavia boriinɔ, ben aɔ̃ gɔ̃ zĩi pì
gbɛ̃nsinɔ ũ kɔ̃n Enadadao kɔ̃n à boriinɔ. Levinɔmɛ ń píngi.
10 Kɛ̀ Dii kpɛ́borinɔɔ e kpɛ́ pì ɛ̃ɛ daɛɛ, sa'orinɔɔ zɛzɛ gwe sa'ori pɔ́kãsãanɔ dadana, aɔ̃ ń kuunɔ
kũkũna, bensɔ̃ Levi nɛ́ Asafa boriinɔɔ kú gwe dɔ kɔ̃n sɛ̃gɛ̃nɔ lɛ wà Dii táaki lɛ́o, lán Isarailinɔ
kí Dauda dìɛ yã nà.
11 Aɔ̃ lɛ̀ sì aɔ̃ Dii táaki lɛ̀ aɔ̃ à sáabu kpà wà bè:
Dii maa,
à gbɛ̃kɛɛ kɛna wa Isarailinɔnɛ yãana vĩro.
Ben baade píngi wii gbãaa lɛ̀ aɔ̃ Dii táaki lɛ̀, kɛ̀ wà Dii kpɛ́ ɛ̃ɛ dàɛ yãnzi.
12 Mɔde sa'ori parideenɔ kɔ̃n Levinɔ kɔ̃n bɛdee kɛ̀ aɔ̃ zi kũ aɔ̃ wɛ́ɛ sì kpɛ́ káakulɛnɔ, kɛ̀ aɔ̃ kpɛ́
pì ɛ̃bona è, aɔ̃ sósobi ɔ́ɔ dɔ̀. Gbɛ̃ parideenɔ sɔ̃, aɔ̃ɔe pɔnna wii lɛɛ.
13 Gbɛ̃kee e pɔnna wiii dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n sósobi ɔ́ kɛ̀ wèe dɔɔo dɔro, kɛ̀ baade e wii gbãaa lɛɛ yãnzi,
bensɔ̃ wà wisɔ̃ɔ pì mà zɛ̃.

4

Íbɛtɛkpana kɔ̃n Dii kpɛ́borinɔ

1 Kɛ̀ Yudanɔ kɔ̃n Bɛyãminɔ ibɛɛnɔ mà zɩ̀zɔ kɛ̀ aɔ̃ sùnɔɔ e kpɛ́ boo Dii Isarailinɔ Ludanɛ,
2 aɔ̃ mɔ̀ wà Zɛrubabɛli kɔ̃n uabɛdeenɔ lè aɔ̃ bèńnɛ: À tó wà kpɛ́ boao, zaakɛ weè a Luda kii
wɛtɛ lán a bàmɛ se. Weègɔ̃ à gbãgbãamɛ zaa gurɔɔ kɛ̀ Asirianɔ kí Esaradɔ̃ sùwao kɛ̀.
3 Ben Zɛrubabɛli kɔ̃n Yesuao kɔ̃n Isaraili bɛde kpaaanɔ bèńnɛ: Wa Luda kpɛ́ bona dɛ a yã
ũro. Wé wa pɔ́ bo Dii Isarailinɔ Ludanɛ watɛ̃ɛ lán Pɛsianɔ kí Sirusu dìɛwe nà.
4 Ben bùsu pì deenɔɔ e wɛtɛɛ aɔ̃ Yudanɔ nɔ̀sɛ yaka, aɔ̃ɔe wɛ́ɛ tãaḿma lɛ aɔ̃ton kpɛ́ pì boro
yãnzi.
5 Aɔ̃ fĩa bò kína lɛ́dammarinɔnɛ zaa Sirusu gurɔɔ ai à gàa pɛ́ Pɛsianɔ kí Dariusu kíblegurɔɔa,
ben aɔ̃ gìńnɛ kɔ̃n yã kɛ̀ aɔ̃e pɛɛao.
6 Aɔ̃ takada kɛ̃ Asuerunɛ à kíblenao gɔ̃ɔ, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmunɔ kɔ̃n Yudanɔ bùsuo
píngi káara kpà à kiia.
7 Bisilamu kɔ̃n Mitirɛdao kɔ̃n Tabɛlio kɔ̃n ń gbɛ̃ kpaaanɔ takada kɛ̃ Pɛsianɔ kí Atasɛsɛnɛ dɔ
à kíblegurɔɔa. Aɔ̃ kɛ̃nɛ kɔ̃n Siria yão, ben wà bɔkɔ̃tɛnɛ.
8 Bùsu gbɛ̃nsi Reumu kɔ̃n a takadakɛ̃ri Simisaio takada kɛ̃ kí Atasɛsɛnɛ Yerusalɛmu yã
musu dɔ wà bè:
9 Bùsu gbɛ̃nsi Reumu kɔ̃n a takadakɛ̃ri Simisaio kɔ̃n ń gbɛ̃ kpaa yãkpaɛkɛrinɔ kɔ̃n
gbãadeenɔ kɔ̃n Tiripɔlideenɔ kɔ̃n Pɛsianɔ kɔ̃n Ɛrɛkideenɔ kɔ̃n Babilɔnudeenɔ kɔ̃n Susadee
kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ Elamu bùsu guunɔ
10 kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ kína bíta bɛ̀ɛde Asubanipali ń bɔ́ɛ ń bùsun à ń vɛ̃ɛvɛ̃ɛ Samaria wɛ́tɛn kɔ̃n Yuflati
baa kɛ̀ kpa gu pãndenɔ,

11 wamɔwa Yuflati baakɛkpadeenɔ n zɔ̀blerinɔ bé wà takada kɛ̀ kɛ̃̀nnɛ, kí Atasɛsɛ, wa bè:
12 Kí, ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Yuda kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ n kiia aɔ̃ sù kɛ̀nɔ gàa wèe Yerusalɛmu wɛ́tɛ zaa pãsĩ pì kaɛɛ, aɔ̃
ɛ̀ara wèe à bĩi boo dɔ, aɔ̃e à bɛzĩ fɛɛɛ.
13 Kí, ǹgɔ̃ dɔ̃ dɔ, tó aɔ̃ ɛ̀ara wà wɛ́tɛ pì kàɛ aɔ̃ à bĩi bò wà yȁa, aɔ̃é tángba kpámma dɔro ke
yàra'ɔɔ ke bùsu'ɔɔ, n ɔɔ kɛ̀ nɛɛ̀ sí é lago.
14 Tia lán kɛ̀ bà kí, lán n bɛ wisin weè ble nà, èe kɔ̃ sío wà n kpɛɛ ero. Beee yãnzin wa takada
kɛ̀kii kpȁsãnnɛzi lɛ wà yã pì onnɛ.
15 Ǹ wɛtɛ n dezinɔ takadanɔ guu ǹ gwa, nɛ́ e ǹ dɔ̃ dia wɛ́tɛ pì deenɔ swã gbãa, aɔ̃ ĩa dà
kínanɔa kɔ̃n bùsu gbãadeenɔ. Zaa zi wɛ́tɛ pì deenɔ yãkete kɛ̀ bíta. Beee yãnzin wà wɛ́tɛ pì
gbòrozi.
16 Kí, wée oonnɛ, tó wà ɛ̀ara wà wɛ́tɛ pì fɛ̀ɛ wà ɛ̀ara wà à bĩi bò wà yȁa, nɛ́gɔ̃ pɔ́ke vĩ Yuflati
baa kɛ̀ kpa dɔro.
17 Beee gbɛra kína takada kpȁsãńnɛ à bè: Bùsu gbɛ̃nsi Reumu kɔ̃n à takadakɛ̃ri Simisaio
kɔ̃n a gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ kú Samaria kɔ̃n Yuflati baa kãa kpaanɔ, ma ì kpàawa.
18 Takada kɛ̀ á kpȁsãmɛ, wà à kyó kɛ̀ wà bɔ̀kɔ̃tɛmɛ.
19 Ma bè wà wɛtɛ takada ziinɔ guu, ben wà è yãpuramɛ, wɛ́tɛ pì deenɔ ègɔ̃ bɔɔ kínanɔ
kpɛɛmɛ. Zaa zi yãketedeenɔmɛ.
20 Kína ìsinɔ kpata blè Yerusalɛmu gwe, aɔ̃ gbãaa blè Yuflati baakãakpadeenɔa ń píngi, wà
tángba kpàḿma kɔ̃n yàra'ɔɔo kɔ̃n bùsu'ɔɔo.
21 À yã diɛ gbɛ̃ pìnɔnɛ aɔ̃ kámma bo sa. Aɔ̃ton ɛara wà wɛ́tɛ pì vuro ai mà ń gba lɛ́.
22 À làakari kɛ! Àton nigãzĩi kpá yã pìziro, lɛ à zaaa pì tón ɔ tá à wa ásaru kɛro yãnzi.
23 Kɛ̀ wà kí Atasɛsɛ lá pì kyó kɛ̀ wà bɔ̀kɔ̃tɛ Reumunɛ kɔ̃n à takadakɛ̃ri Simisaio kɔ̃n ń gbɛ̃
kpaaanɔ, ben aɔ̃ fɛ̀ɛ wà gàa wà Yudanɔ lè Yerusalɛmu gɔ̃ɔ. Aɔ̃ gìńnɛ pãsĩpãsĩ wà bè aɔ̃ kámma
bo.
24 Lɛn aɔ̃ kámma bò lɛ kɔ̃n Luda kpɛ́ zĩi kɛ̀ aɔ̃e kɛɛ Yerusalɛmuo ai Pɛsianɔ kí Dariusu kíblena
wɛ̃̀ plaadee guu.

5

Tatenai takadakɛ̃na kí Dariusunɛ

1 Annabi Agai kɔ̃n annabi Zakari, Ido nɛ́o annabikɛɛ kɛ̀ Yuda kɛ̀ aɔ̃ kú Yerusalɛmunɔ kɔ̃n
Yudanɔ bùsuo kɔ̃n Isarailinɔ Luda tɔ́o.
2 Ben Sealatiɛli nɛ́ Zɛrubabɛli kɔ̃n Yozadaka nɛ́ Yesuao fɛ̀ɛ wà nà Luda kpɛ́ bonaa
Yerusalɛmu. Luda annabi pìnɔɔ kúńyo aɔ̃e dɔɔńlɛ.
3 Gwe gɔ̃ɔ Yuflati baa kɛ̀ kpa dɔn'aɛde Tatenai kɔ̃n Seta Bozɛnaio kɔ̃n ń gbɛ̃nɔ mɔ̀ wà ń lé aɔ̃
ń lá wà bè: Dé bé à a gba zɛ́ à kpɛ́ kɛ̀ kɛkɛ à boo?
4 Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e kpɛ́ pì boonɔ tɔ́ gbèka dɔ.
5 Mɔde Ludaa e wɛ́ɛ tɛ́ Yuda gbɛ̃nsi pìnɔzi, ben aɔ̃e ońnɛ aɔ̃ kámma boro. Aɔ̃ bè weé lɛ́kpãsã
kɛ Dariusunɛ gĩa, weé takada kɛ̀ eé kɛ̃ à yã musu e.
6 Yuflati baa kɛ̀ kpa dɔn'aɛde Tatenai kɔ̃n Seta Bozɛnaio kɔ̃n ń gbɛ̃ Pɛsianɔ takada kɛ̃̀, ben
aɔ̃ kpȁsã kí Dariusunɛ.
7 Lɛ́kpãsã kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀nɛn yɛ̀, aɔ̃ bè:
Kí Dariusu, wa ì kpàmma maamaa.
8 Kí, ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ wa gaa Yudanɔ bùsun ai Luda kɛ̀ bíta kpɛ́n. Wèe kpɛ́ pì boo kɔ̃n gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ
wèe lí lɛ̀ɛtɛgɛ kpaɛɛ kpɛ́ pì gũ̀nɔn. Wèe zĩi pì kɛɛ kɔ̃n làakario èe táa oo.
9 Wa yã làla ń gbɛ̃nsinɔa wa bè: Dé bé à a gba zɛ́ à kpɛ́ kɛ̀kii kɛkɛ à boo?
10 Wa ń tɔ́ gbèka lɛ wà e wà onnɛ, ben wa ń dɔn'aɛdee pìnɔ tɔ́ dà takadan.
11 Dia aɔ̃ yã sìwala nàn yɛ̀. Aɔ̃ bè, musu kɔ̃n tɔɔtɛo Luda zɔ̀blerinɔn ń ũ. Kpɛ́ kɛ̀ wà bò yã à
wɛ̃̀ kɛ̀n wà kɛ̀kɛ wèe boo dɔ. Isarailinɔ kí bíta bé à bò yã.
12 Aɔ̃ bè ń dezinɔ Luda Musude pɔ fɛ̃̀, ben à ń ná Kaladia bori Nɛbukanɛza, Babilɔnu kínanɛ
a ɔzĩ, ben à kpɛ́ pì wìwi à gbɛ̃ pìnɔ sɛ̀ɛ à tàńyo Babilɔnu.
13 Mɔde Babilɔnu kí Sirusu kíblena wɛ̃̀ káaku guu à yã dìɛ à bè wà ɛara wà Luda kpɛ́ pì bo
dɔ.
14 Baa vura kɔ̃n kondogi pɔ́ kɛ̀ Nɛbukanɛza sɛ̀ɛ Luda kpɛ́n zaa Yerusalɛmu à kàɛ a tãa kpɛ́n
Babilɔnunɔ, kí Sirusu bɔ̀ɛ à kpà Sesebaza kɛ̀ à dìɛ bùsu dɔn'aɛdee ũua.
15 À bènɛ à pɔ́ pìnɔ sɛ́ à gá à káɛ Luda kpɛ́n zaa Yerusalɛmu, tó wà kpɛ́ pì kɛ̀kɛ wà bò.
16 Ben Sesebaza mɔ̀ Luda kpɛ́ ɛ̃ɛ dàɛ. Wèe kpɛ́ pì boo zaa gurɔ beeea ai kɔ̃n a gbȁao, mɔde
èe yãa kɔ̀ro.
17 Kí, tó à kènnɛ maa, ǹ takada wɛtɛ kínanɔ takadakaɛkiia zaa Babilɔnu ǹ gwa tó kí Sirusu
yã dìɛ wà Luda kpɛ́ bo Yerusalɛmu. Lán ń è nà, ǹ lɛ́kpãsã kɛwe.

6

Dariusu yãdiɛna Luda kpɛ́ bona yã musu

[1] Kí Dariusu yã dìɛ, ben wà takada wɛ̀tɛ takada kɛ̀ wà kàɛ Babilɔnu takadakaɛkiianɔ tɛ́.
[2] Ben wà bɔ̀ takada kokonaa Ɛkɛbatana wɛ́tɛ bĩideen Midiã bùsun. Yã kɛ̀kii kú à guu lɛ wàton sãńlo yãnzi:

[3] Kí Sirusu kíblena wɛ̃̀ káaku guu à yã dìɛ Luda kpɛ́ kɛ̀ kuu Yerusalɛmu musu, à bè wà kpɛ́
pì bo sa'okii ũ. Wà à ɛ̃ɛ daɛ, kpɛ́ pì lezĩ ká gɑ̃̀sɑ̃suu baaagɔ̃, à yàasa gɑ̃̀sɑ̃suu baaagɔ̃.
[4] Wàgae gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ mɛ̀n aagɔ̃ɔ didikɔ̃a, lí lɛ̀ɛtɛgɛ mɛ̀n do, gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ aagɔ̃, lí lɛ̀ɛtɛgɛ mɛ̀n do.
Weé à fĩa bo kɔ̃n kíbɛ ɔɔo.
[5] Vura kɔ̃n kondogi pɔ́ kɛ̀ Nɛbukanɛza sɛ̀ɛ Luda kpɛ́n Yerusalɛmu à sùo Babilɔnunɔ sɔ̃, weé
ɛara wà gá káɛ à gbɛ̀n Luda kpɛ́n Yerusalɛmu.
[6] Ben kí Dariusu lɛ́kpɑ̃sɑ̃ kɛ̀ à bè: Tia sa Yuflati baa kãa dɔn'aɛde Tatenai kɔ̃n Seta Bozɛnaio
kɔ̃n a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yuflati baa gweenɔ, à a zĩnda gá gwe.
[7] À Luda kpɛ́ bòrinɔ tó tɛɛɛ. À tó Yuda dɔn'aɛdeenɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nsinɔ Luda kpɛ́ pì kɛkɛ wà bo.
[8] Mɛ́ɛ yã kɛ̀ àton kɛ Yuda gbɛ̃nsinɔnɛ Luda kpɛ́ pì bona musu diɛɛare. À pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezinɔ sɛ́ɛ
ma auzikikaɛkiin gwe kɔ̃n Yuflati baa kãa kpa tángba kɛ̀ wà kpào, à kpáḿma píngi lɛ zĩi pì tón
zɛ dɔro yãnzi.
[9] Pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi píngi, zùswaree, sɑ̃karo, sɑ̃nɛ bɔ̀rɔ kɛ̀ aɔ̃è Luda Musude gbɑ̃gbɑ̃o, pɔ́wɛɛ, wisi,
geepiwɛ̃ɛ, nɔ́si, àgɔ̃ kpaa Yerusalɛmu sa'orinɔa lán guu e dɔɔ nà lán aɔ̃ɔ gbɛ̀ka nà funa sai,
[10] lɛ aɔ̃ e wà saa kɛ̀ kà Luda Musuden oa, aɔ̃ wɛ́ɛ kɛamɛ kɔ̃n ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ.
[11] Tó gbɛ̃ke yã kɛ̀ má dìɛ kɛ̀kii lìɛ, weé adee kpɛ́ lí wo wà à páa wà pɛ́ɛ wà à bɛɛ kɛ tuburaa
ũ.
[12] Tó kína ke bori kee e wɛtɛɛ à yã pì liɛ ke èe wɛtɛɛ à Luda kpɛ́ kɛ̀ kú Yerusalɛmu pì wí, Luda
kɛ̀ tò a tɔ́ kúa à kaatɛ. Mamɔma Dariusu mámbe ma yã pì dìɛ. Wà zĩi kɛa maamaa.

Luda kpɛ́ kyakɛna

[13] Kɛ̀ kí Dariusu lɛ́kpɑ̃sɑ̃ pì kɛ̀ lɛ, Yuflati baa kɛ̀ kpa dɔn'aɛde Tatenai kɔ̃n Seta Bozɛnaio kɔ̃n
ń gbɛ̃nɔ yã pì kɛ̀ kɔ̃n làakario.
[14] Ben Yuda gbɛ̃nsinɔ kpɛ́bona e gaa aɛ lán annabi Agai kɔ̃n annabi Zakari Ido nɛ́o
annabikɛɛ kɛ̀ nà. Aɔ̃ kpɛ́ pì dɔ̀ wà yɑ̃̀a lán Isarailinɔ Ludaa ò nà, lán Pɛsianɔ kínanɔ Sirusu
kɔ̃n Dariusuo kɔ̃n Atasɛsɛo à yã dìɛ nà.
[15] Aɔ̃ Luda kpɛ́ mì dɛ̀ Ada gurɔ aagɔ̃dee zĩ kí Dariusu kíblena wɛ̃̀ swɛɛdodee guu.
[16] Ben Isarailinɔ Luda kpɛ́ kyakɛ̀ kɔ̃n pɔnnaao, sa'orinɔ kɔ̃n Levinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ sù
kɔ̃n zɩ̃̀zɔkɛɛonɔ ń píngi.
[17] Luda kpɛ́ kyakɛna pì yãnzi aɔ̃ saa ò kɔ̃n zùswareenɔ mɛ̀n basɔɔro kɔ̃n sɑ̃karonɔ mɛ̀n wàa
do kɔ̃n sɑ̃nɛ bɔ̀rɔnɔ mɛ̀n wàa plaa, ben aɔ̃ saa ò kɔ̃n blɛ̀kofĩinɔ mɛ̀n kuri awɛɛplaa Isaraili bori
pari lɛ́n aɔ̃ píngi durun agbaakpabɔ ũ.
[18] Aɔ̃ sa'orinɔ dìɛdiɛ gɑ̃li kɔ̃n gɑ̃lio, ben aɔ̃ Levinɔ dìɛdiɛ gɑ̃li kɔ̃n gɑ̃lio dɔ lɛ aɔ̃ zĩi kɛ Ludanɛ
Yerusalɛmu lán à kú Musa takada guu nà.
[19] Mɔ káaku gurɔ kuri awɛɛsiigɔ̃dee zĩ, zɩ̃̀zɔ kɛ̀ aɔ̃ sù pìnɔ Banla zĩbaa kɛ̀.
[20] Sa'orinɔ kɔ̃n Levinɔ gbɑ̃sĩ bɔ̀ ń zĩndan aɔ̃ gɔ̃̀ gbɑ̃sĩ sai ń píngi, ben aɔ̃ Banla sɑ̃ kòto kpàkpa
zɩ̃̀zɔ kɛ̀ aɔ̃ sùnɔnɛ kɔ̃n ń sa'ori daanɔ pɔ́o kɔ̃n ń zĩnda pɔ́o.
[21] Isaraili zɩ̃̀zɔ kɛ̀ aɔ̃ sù pìnɔ bé wà sò kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń zĩnda kɛ̃̀ bori pɑ̃ndenɔ yɑ̃bɛ̃ɛkɛnanɔa
aɔ̃ɔe Dii Isarailinɔ Luda kii wɛtɛɛnɔ.
[22] Ben aɔ̃ Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa kɛ̀ kɔ̃n pɔnnaao ai gurɔ swɛɛplaa. Dii tò aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna,
zaakɛ à tò Asirianɔ kína nɔ̀sɛ lìɛ ń yã musu, ben à dɔ̀ńlɛ à kpɛ́ bona zĩi guu, Isarailinɔ Luda pì.

7

Ɛzɛra su à Yerusalɛmu sorukɛna

[1-5] Yã beeenɔ gbɛra Pɛsianɔ kí Atasɛsɛ kíblegurɔɔa Ɛzɛra bɔ̀ Babilɔnu à sù. Sa'oriki ìsi Aruna
bé à Ɛlɛaza ì, Ɛlɛaza Finɛasi ì, Finɛasi Abisua ì, Abisua Buki ì, Buki Uzi ì, Uzi Zeraya ì, Zeraya
Mɛrayo ì, Mɛrayo Azaria ì, Azaria Amaria ì, Amaria Aitubu ì, Aitubu Zadɔki ì, Zadɔki Salumu
ì, Salumu Ilikia ì, Ilikia Azaria ì, Azaria Seraya ì, ben Seraya Ɛzɛra pì ì.
[6] Ɛzɛra nɛ́ yãdannɛrimɛ, à Musa doka kɛ̀ Dii Isarailinɔ Ludaa dìɛ dɔ̃ sɑ̃nsɑ̃n. Lán Dii à Luda
ɔɔ kúa nà, kína pɔ́ kɛ̀ à wɛ́ɛ kɛ̀a kpàa píngi.
[7] Kí Atasɛsɛ kíblena wɛ̃̀ swɛɛplaadee guu Isaraili kenɔ sù Yerusalɛmu dɔ. Sa'orinɔɔ kú ń tɛ́
kɔ̃n Levinɔ kɔ̃n lɛ̀sirinɔ kɔ̃n zɛ́dɑ̃kparinɔ kɔ̃n Luda ua zĩkɛrinɔ.
[8] Ɛzɛra kà Yerusalɛmu kína kíblena wɛ̃̀ swɛɛplaade mɔ sɔɔrodee guu.

9 À fɛ̀ɛ Babilɔnu mɔ káaku gurɔ káaku zĩ, ben à kà Yerusalɛmu mɔ sɔɔro gurɔ káaku zĩ. À
Luda ɔɔ kúa,
10 zaakɛ Ɛzɛra mɛ̀ kpà Dii doka wàaripanaa kɔ̃n à kɛnao, lɛ à e à à yãdiɛnanɔ kɔ̃n à dokayãnɔ
dada Isarailinɔnɛ.

Takada kɛ̀ kí Atasɛsɛ kpà Ɛzɛraa

11 Takada kɛ̀ kí Atasɛsɛ kpà sa'ori Ɛzɛraa yãn yɛ̀, kɛ̀ è Dii yãdiɛnanɔ kɔ̃n à dokayãnɔ da
Isarailinɔnɛ.
12 Atasɛsɛ, kínanɔ kí bé à takada kɛ̀kii kɛ̃̀ Luda Musude dokadannɛri sa'ori Ɛzɛranɛ. Ma ì
kpàmma.
13 Ma yã dìɛ, ma bè Isaraili ke sa'ori ke Levi kɛ̀ kú ma bùsun kɛ̀ yezi à gányo Yerusalɛmu
gá.
14 Mapi kɔ̃n ma ìba gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ bé wa n gbarɛ, lɛ ǹ gá Yerusalɛmu kɔ̃n Yudanɔ bùsuo
píngi yã gwagwa n Luda doka kɛ̀ ń kũna musu.
15 Ǹ kondogi kɔ̃n vura kɛ̀ mapi kɔ̃n ma ìbanɔ wa Isarailinɔ Luda kɛ̀ à bɛɛ kú Yerusalɛmu
gbà sɛ́ɛ ǹ gáo
16 kɔ̃n kondogio kɔ̃n vura kɛ̀ ń è Babilɔnu bùsun-o píngi kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃nɔ kɔ̃n sa'orinɔɔ kpà
ń Luda kpɛ́ pɔ́ ũ Yerusalɛmuo.
17 Ǹ zùswareenɔ kɔ̃n sãkaronɔ kɔ̃n sãnɛ bɔ̀rɔnɔ lúlu kɔ̃n ɔɔ pìo n làakaria ǹ saa kɛ̀ oo n Luda
kpɛ́ gbãgbãkiia zaa Yerusalɛmu kɔ̃n flawa gbaao kɔ̃n pɔ́mina gbaao.
18 Mpi kɔ̃n n gbɛ̃nɔ à kɛ kɔ̃n kondogio kɔ̃n vura kɛ̀ gɔ̃̀o lán à kɛ̀are maa nà, lán a Ludaa yezi
nà.
19 Ǹ pɔ́ kɛ̀ wà nànnɛ n ɔzĩ n Luda kpɛ́ dɔnzikɛbɔ ũunɔ kpá Luda kɛ̀ kú Yerusalɛmu pìa.
20 Tó ń ye Luda kpɛ́ pɔ́ kpaaanɔzi, tó à kɛkɛna gɔ̃̀ n yã ũmɛ, ǹ sɛ́ ma làasin gwe.
21 Ma kí Atasɛsɛ, ma yã dìɛ Yuflati baa kãa kpa ɔɔ'utɛrinɔnɛ ń píngi. À wɛ́ɛkɛɛ kɛ̀ Luda
Musude dokadannɛri sa'ori Ɛzɛra kɛ̀awa kpáa gɔ̃ɔ píngi.
22 Kondogi tón dɛ tɔn aagɔ̃ɔlaro. Pɔ́wɛɛ tón dɛ tɔn baaakurilaro. Geepiwɛ̃ kɔ̃n nɔ́sio tón dɛ
lita wàa basɔsɔɔrolaro. Wisi sɔ̃, lán à yezi nà lɛ́n.
23 Lán Luda Musudee dìɛ píngi nà, à kpá gɔ̃ɔ à kpɛ́ pɔ́ ũ, lɛ àton pɛ̃tɛ̃ kɛ kɔ̃n ma kíkɛɛo ke kɔ̃n
ma nɛ́nɔoro.
24 Àgɔ̃ dɔ̃ sɔ̃ kɛ̀ á zɛ́ vĩ à tángba ke yàra'ɔɔ ke bɛ'ɔɔ sí Luda ua pì zĩkɛrinɔaro ke sa'orinɔ ke
Levinɔ ke lɛ̀sirinɔ ke zɛ́dãkparinɔ ke zĩkɛri pãndenɔ.
25 Mpi sɔ̃ Ɛzɛra, ǹ yãkpaɛkɛrinɔ kɔ̃n yãgɔ̃gɔ̃rinɔ diɛdiɛ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀ n Ludaa kpàmma lɛ́n, lɛ aɔ̃gae
yã kɛkɛ a zɛ́a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yuflati baa kãa kpaanɔnɛ ń píngi. Aɔ̃égɔ̃ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ n Luda doka
dɔ̃ɔnɔ ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔ̃roonɔ sɔ̃, ǹ dadańnɛ.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ n Luda doka kɔ̃n bùsu dokao kũna ɔplaplaaro, weé yã daàla, à dɛna ke à bɔna
bùsun ke à auziki sinaa ke à dana kpɛ́siaann yoo.
27 Ben Ɛzɛra bè: Wà Dii wa dezinɔ Luda sáabu kpá! À laasuu maaa dà kínanɛ a swɛ̃̀n, ben
kína pì gbãaa kpà à kpɛ́ kɛ̀ kú Yerusalɛmua lɛ.
28 À tò ma yã kà kína kɔ̃n a ìbanɔn kɔ̃n à kí gbãade daanɔ ń píngi. Lán Dii ma Luda ɔɔ kúma
nà, ma kù kɛ̀ gbãa, ben ma Isaraili dɔn'aɛdeenɔ kàkɔ̃a aɔ̃ gámao.

NƐƐMAYA

Nɛɛmaya Yerusalɛmu damukɛna

1 Akalia nɛ́ Nɛɛmaya yãn yɛ̀. Atasɛsɛ kíblena wɛ̃̀ barode mɔɔ kɛ̀ wè be Kisilɛvi guu má kú
kíbɛ Susa wɛ́tɛdaan.
2 Ben ma dãaro Anani bɔ̀ Yudanɔ bùsun à mɔ̀ kɔ̃n gbɛ̃kenɔ. Ma yã gbèkam̀ma Yuda gbɛ̃
kpaaa kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ zɪ̃̀zɔkɛɛnnɔ musu kɔ̃n Yerusalɛmuo.
3 Aɔ̃ wèmala wà bè, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ zɪ̃̀zɔkɛɛn wà tà Yudanɔ bùsu guunɔɔ e nawɛ̃a kɛɛ maamaa,
wèe ń lalandi kɛɛ, zaakɛ Yerusalɛmu bĩi gborona bensɔ̃ à bĩilɛ gbànɔ tɛ́kũna.
4 Kɛ̀ ma yã pì mà, ma vɛ̃ɛ, ben wɛ́ɛ'i bɔ̀ma. Ma ɔ́ɔ dɔ̀ gurɔ plaa, mɛ́ɛ lɛ́ yii, mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛ Luda
Musudea
5 ma bè: N yã nna Dii Luda Musude! Ń bíta bensɔ̃ ń naasi vĩ. Gbɛ̃kɛɛ guu n bà ègɔ̃ kú kɔ̃n
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yenzi aɔ̃ɔ n yãdiɛnanɔ kũnanɔo.
6 Ǹ wɛ́ɛ tɛ́ mamɔma n zɔ̀blerizi ǹ swã kpá adua kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo n zɔ̀bleri
Isarailinɔnɛzi. Mɛ́ɛ durun kɛ̀ wá kɛ̀nnɛɛ yã oo. Baa mapi kɔ̃n ma de bɛdeenɔ wa durun kɛ̀ se.
7 Wa yã zaaa kɛ̀nnɛ maamaa, wée n yãdiɛnanɔ daro, wée n ɔdɔkii gwaro, wá n doka kɛ̀ ń
dìɛ n zɔ̀bleri Musanɛ kũnaro.
8 Ǹ tó yã kɛ̀ ń dìɛ n zɔ̀bleri Musanɛ kɛ̀kii dɔngu. N bè tó wa bɔ n kpɛɛ, nɛ́ wa fãakɔ̃a boriinɔ
tɛ́.
9 N bè dɔ tó wa ɛara wa aɛ dɔ̀mma bensɔ̃ wá n yãdiɛnanɔ kũna wée zĩi kɛɛa, baa kɛ̀ ń pɛ̀wa
ai anduna lɛ́a, nɛ́ wa kakɔ̃a nɛ́ suwao guu kɛ̀ ń sɛ̀ ben n tɔ́ kúa pìn.
10 Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́ n zɔ̀blerinɔmɛ, n gbɛ̃ kɛ̀ n ń bó kɔ̃n n iko bítao kɔ̃n n gɔ̃̀sã gbãaaonɔmɛ.
11 N yã nna Dii, ǹ swã kpá mamɔma n zɔ̀bleri aduakɛnazi kɔ̃n n zɔ̀bleri kɛ̀ n yã è kɛńnɛ nna
bensɔ̃ aɔ̃ɔ n vĩa vĩinɔ aduakɛnao. Ǹ mamɔma n zɔ̀bleri dakɔ̃rɛ kɔ̃n mìnnaao gbɔ̃̀a lɛ kína ma
wɛ̃nda gwa.
Gurɔɔ beeea sɔ̃, kína pì wɛ̃kpaatɛrin ma ũ.

2

Kí Atasɛsɛ Nɛɛmaya zĩna Yerusalɛmu

1 Kí Atasɛsɛ kíblena wɛ̃̀ barode mɔɔ kɛ̀ wè be Nisã guu kína yezi à geepiwɛ̃ɛ mi, ben má sɛ̀
má kpàa. Èe ma e kɔ̃n uusisinao zikiro,
2 ben à ma la à bè: Bɔ́ yã bé à tò n uu sisina? Nɛ́ɛ gyãa kɛro. N nɔ̀sɛ bé à yàka? Vĩa ma kũ
maamaa,
3 ben ma bènɛ: Luda n dɔ̃ kɔ̃n aafiao, Zaaki! Ma uu sisina, zaakɛ wɛ́tɛ kɛ̀ ma dezinɔ mira
kún gɔ̃̀ bɛzĩ ũ. À bĩilɛ gbànɔ tɛ́ kṹ.
4 Ben à bèmɛ: Ń yezi mà kɛ diamɛ? Ma wɛ́ɛ kɛ̀ Luda Musudea gĩa,
5 ben ma weàla ma bè: Kí, tó à kɛ̀nnɛ maa bensɔ̃ mamɔma n zɔ̀bleri yã kàngu, ǹ ma zĩ
Yudanɔ bùsu wɛ́tɛ kɛ̀ ma dezinɔ mira kún pìa, lɛ mà e mà kɛkɛ mà káɛ.
6 Kína pì naɔ̃ɔ vɛ̃ɛna à saɛ, ben à ma la à bè: Dian n tá é gì kɛ nà? Bɔrɛn nɛ́ suu? Kɛ̀ kína wè
ma ganazi, ben ma gurɔɔ dìɛnɛ.
7 Ma bènɛ: Tó à kɛ̀nnɛ, ǹ takada kɛ̃ Yuflati baa kãa kpa dɔn'aɛdeenɔnɛ ǹ kpáma. Ǹ ońnɛ aɔ̃
tó mà gɛ̃tɛ ń bùsun ai mà gá káo Yudanɔ bùsun.
8 Ǹ takada kɛ̃ n líkpɛ dãkpari Asafanɛ dɔ. Ǹ onɛ à ma gba lí mà zɛki gbãaa kɛ̀ kú Luda kpɛ́
saɛ lɛ́ kɛo kɔ̃n bĩilɛnɔ kɔ̃n kpɛ́ kɛ̀ mɛ́gɔ̃ kún pɔ́o. Ben kína pɔ́ kɛ̀ má gbèka kpàma, zaakɛ ma Luda
ɔɔ kúma.
9 Kína soza bàdeenɔ kɔ̃n sɔ̃deenɔ dàmɛ aɔ̃ gámao. Ben ma gaa ma Yuflati baa kãa kpa
dɔn'aɛdeenɔ lè ma kína lánɔ kpàm̀ma.
10 Kɛ̀ Oronu gbɛ̃ Sambala kɔ̃n à ìba Tobia, Amɔni boriio mà gbɛ̃ke mɔ̀ Isarailinɔ gwena
kaara, à kɛ̀ńnɛ ĩi maamaa.
11 Kɛ̀ ma ka Yerusalɛmu, ma kámma bò gĩa gurɔ aagɔ̃.
12 Ben ma fɛɛ gwãavĩ kɔ̃n gbɛ̃kenɔ, mɛ́ɛ yã kɛ̀ ma Ludaa dà ma swɛ̃̀n mà kɛ Yerusalɛmu o
gbɛ̃kenɛro. Má di zaaki kpɛɛ, gbɛ̃ kpaaanɔɔ tɛ́ kɛ̀sɛ.
13 Ma bɔ Guzurɛ bĩilɛn gwãavĩ ma mì pɛ̀ Gbɛ̃ngbo lɔ̀gɔa kɔ̃n Tubura bĩilɛo. Mɛ́ɛ Yerusalɛmu
bĩi kɛ̀ wà gbòro gwagwa kɔ̃n à bĩilɛ kɛ̀ tɛ́ kṹnɔ.
14 Ben ma gaa aɛ ai Íbɔki bĩilɛa kɔ̃n Kína íkakiio. Gu kee kú gwe, ma zaaki e fɔ̃ à gɛ̃̀nlo,
15 ben má tɛ́ swawɛɛn gwãavĩ, mɛ́ɛ bĩi gwagwaa. Ben ma ɛara ma su ma gɛ̃ Guzurɛ bĩilɛn.

16 Gbãadeenɔɔ guu kɛ̀ ma gaan ke yã kɛ̀ má kɛ̀ dɔ̃ro, zaakɛ mɛ́ɛ yãke o Yudanɔnɛ gĩaro, baa
sa'orinɔ ke kínɛnɔ ke gbãadeenɔ ke gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃é zĩi pì kɛɛnɔ.
17 Ben ma bèńnɛ: A nawɛ̃a kɛ̀ wa lee èɔ́? Yerusalɛmu gɔ̃̀ bɛzĩ ũ, à bĩilɛnɔ tɛ́ kũ̀. À tó wà ɛara
wà bĩi bo dɔ lɛ wàtongɔ̃ dɛ fabona pɔ́ ũ dɔro yãnzi.
18 Ma bèńnɛ dɔ lán ma Luda ɔɔ kùma nà kɔ̃n yã kɛ̀ kína òmɛɛo. Ben aɔ̃ bè: Wà fɛɛ wà na à
bonaa. Ben aɔ̃ nà zĩ maaa pìa ɔplaplaa.
19 Kɛ̀ Oronu gbɛ̃ Sambala kɔ̃n a ìba Tobia, Amɔni boriio kɔ̃n Larubu bori Gɛsɛmuo à baaru
mà, aɔ̃ wa fabò aɔ̃ kya kàwagu aɔ̃ bè: Bɔ́n ée kɛɛ gwee? Ée bɔɔ kína yã kpɛɛn yɔ́?
20 Ben ma yã sìńla ma bè: Luda Musude é wa dakɔ̃rɛ kɔ̃n mìnnaao. Wamɔwa à zɔ̀blerinɔ,
Yerusalɛmu bĩibonan wé naa kɛ̀. Amɔa sɔ̃ a baka kúnlo. A yã kú kɛ̀ dɔro, a tɔ́ égɔ̃ dɔ gbɛ̃ken
wɛ́tɛ kɛ̀ guu dɔro.

4

Íbɛtɛkpana kɔ̃n Yerusalɛmu bĩiborinɔ

1 Kɛ̀ Sambala mà wa Yudanɔ wée Yerusalɛmu bĩi boo, à pɔ fɛ̃̀ à làakari fɛɛ maamaa, ben èe
wa kɛɛ pɔ́nɔpɔnɔ.
2 À bè a gbɛ̃nɔ kɔ̃n Samaria zɛ̃̀kpɛɛnɔ wáa: Bɔ́n Yuda gina pìnɔɔ e kɛɛ? Aɔ̃é fɔ̃ wà ɛara wà bĩi
pì boɔ́? Aɔ̃é saa o aɔ̃ zĩi pì nɛ́ gurɔ doɔ́? Aɔ̃é fɔ̃ wà wɛ́tɛ pì vu kɔ̃n gbɛ̀ kɛ̀ tɛ́ kũ̀ à kaɛna pìnɔɔ́?
3 Amɔni bori Tobia kú à saɛ, ben à bè: Bĩi kɛ̀ aɔ̃e boo pì, tó gbɛ̃ngboo dìdia, à gbɛ̀nɔ é gboro
fá!
4 Ben ma bè: Wa Luda, ǹ wa yã ma, zaakɛ aɔ̃ dɔkɛ̀wao. Ǹ tó wa lalandi kɛ̀ aɔ̃e kɛɛ wí ń
musu. Ǹ tó wà ń kũkũ wà táńyo zɛ̃̀zɔnɔ ũ.
5 Ǹton lá kú ń taarinɔlaro. Ǹton ń durunnɔ gogoro, zaakɛ aɔ̃ bĩiborinɔ sɔ̃̀sɔ̃.
6 Lɛn wa bĩi pì bò lɛ ai à pɛ̀kɔ̃a, ben à lezĩ kà guragura, zaakɛ gbɛ̃nɔɔ e zĩi pì kɛɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo
domɛ.
7 Kɛ̀ Sambala kɔ̃n Tobiao kɔ̃n Larubunɔ kɔ̃n Amɔninɔ kɔ̃n Asadɔdideenɔɔ mà Yerusalɛmu
bĩikɛkɛna e gaa aɛ, bensɔ̃ guforonɔɔ e tataa, aɔ̃ pɔ fɛ̃̀ maamaa.
8 Ben aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ ń píngi aɔ̃ bè weé mɔ́ wà lɛ́ɛ Yerusalɛmua wà yãkete ligańzi.
9 Ben wa wɛ́ɛ kɛ̀ wa Ludaa, bensɔ̃ wa gudãkparinɔɔ dìɛdiɛ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo aɔ̃ yãnzi.
10 Ben Yudanɔ bè: Asosɛrinɔ gbãaa e yãaa. Gbɛ̀ kɛ̀ wà gbòro wà dàɛ pari, wé fɔ̃ wà bĩi pì bo
wà à mì dɛro.
11 Wa ibɛɛnɔ bè, ai wàgɔ̃ gá ń yã dɔ̃, weé siwagu wà wa dɛdɛ, zĩi pì é gɔ̃ kpana zɛ́n.
12 Wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú ń saɛnɔ mɔ̀ wà bèwe à kà gɛ̃̀n kuri aɔ̃ bè: Aɔ̃e bɔɔ gu píngia, aɔ̃ yezi wà
mɔ́ wà lɛ́ɛwa.
13 Ben ma gbɛ̃nɔ dìɛdiɛ bĩi fòonɔzi kɔ̃n à guu kɛ̀ kɛ̀ ɛɛtɛnɔ. Ma ń díɛdiɛ danɛdanɛ, baade kɔ̃n
a fɛ̃ɛdaao kɔ̃n a sário kɔ̃n a sáo.
14 Kɛ̀ ma wɛ́ɛ tɛ̀ guunɔzi, ma fɛɛ ma bè kínɛnɔnɛ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ: Àton vĩa
kɛńnɛro. Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Dii bíta à naasi vĩ. À zɛ̃̀ ká a gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n
a nɔɔnɔ kɔ̃n a bɛɛnɔ.
15 Kɛ̀ wa ibɛɛnɔɔ mà Luda ń fú à tò wa ń lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na asii mà, ben wa píngi wa ɛara wa na
bĩibonaa, baade kɔ̃n a zĩio.
16 Zaa gurɔ beeea ma gbɛ̃nɔ kpàatɛ lɛo plaa. Gbɛ̃kenɔ e zĩi kɛɛ, gbɛ̃kenɔ sári kũna kɔ̃n
sɛngbangoo kɔ̃n sáo kɔ̃n mɔ̀'utao dana. Gbɛ̃nsinɔɔ zɛna gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e bĩi boonɔ kpɛɛ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ asoo sɛnanɔ aso kũna ɔdo, gɔ̃kɛbɔ ɔdo.
18 Bĩiborinɔ fɛ̃ɛdaa dɔna ń piia ń píngi. Kurupɛri ègɔ̃ kú ma saɛ.
19 Ben ma bè kínɛnɔnɛ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ: Zĩi pari bensɔ̃ bĩi pì gbã̀a, ben wa
kɔ̃ kpàatɛtɛ à lɛ́zi.
20 Guu kɛ̀ á mà wèe kuu pɛɛn, à kɔ̃ kakɔ̃awazi gwe, wa Luda é zɛ̃̀ káwe.
21 Ben wa ɛara wa na zĩia, gbɛ̃kenɔ sári kũna zaa bùgubugua ai sɔsɔnɛnɔ gàa wà bɔ̀ɛo.
22 Zĩ beeean ma bè gbɛ̃nɔnɛ: A baade gae i Yerusalɛmu kɛ̀ kɔ̃n a ìbanɔ, lɛ àgae e à gu dãkpa
gwãavĩ, àgae zĩi kɛ fãantɛ̃.
23 Mapi kɔ̃n ma dãaronɔ kɔ̃n ma ìbanɔ kɔ̃n gudãkpari kɛ̀ aɔ̃ kúmaonɔ, weè wa pɔ́kãsãa bɔro,
baade ègɔ̃ a gɔ̃kɛbɔ kũna a ɔplaammɛ.

5

Nɛɛmaya zɛna kɔ̃n takaasideenɔ

1 Gurɔ beeean wa Yuda kenɔ kɔ̃n ń naɔ̃nɔ e wii lɛɛ ń gbɛ̃nɔa maamaa.
2 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: Wapinɔ kɔ̃n wa nɛ́nɔ wá pari. Wá ye pɔ́wɛɛzi wà pɔ́ ble wà e wàgɔ̃ aafia.

3 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè dɔ: Nɔaa kuu, ben wa wa buraanɔ kɔ̃n wa geepi búnɔ kɔ̃n wa kpɛ́nɔ tɔɔba kpà pɔ́wɛɛ yãnzi.

4 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: Wa ɔɔ sɛ̃kã lɛ wà wa buraanɔ kɔ̃n wa geepi búnɔ tángba bɔ kínanɛ yãnzi.

5 Baa tó wa borii dɔ̃nkɔ̃mɛ, bensɔ̃ wa nɛ́nɔɔ dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n ń nɛ́nɔ, wée wa nɛ́nɔ yaaḿma zɔ̀nɔ ũ tiasi. Wa nɛ́nɔgbɛ̃ kenɔ e zɔ̀ blee kɔ̀ bensɔ̃ wa gbãaa e ká wà pɔ́ke kɛ̀ro, zaakɛ wa buraanɔ kɔ̃n wa geepi búnɔ gɔ̃̀ ń pɔ́ ũmɛ.

6 Kɛ̀ ma ń wii pì mà kɔ̃n gbɛ̃nɔ káara kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀o, ma pɔ fɛ̃̀ maamaa.

7 Ma yã pì wàari pà ma swɛ̃̀ guu, ben ma zɔka dɔ̀ kínɛnɔ kɔ̃n gbãadeenɔa ma bɛ̀ńnɛ: A baade e ɔɔ'i kaara a gbɛ̃daaanɛ. Ben ma bè wà parii kakɔ̃a aɔ̃ yã pì yãnzi.

8 Ma bɛ̀ńnɛ: Wa wa gbɛ̃ Yuda kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ bori pãndenɔ pɔ́ ũunɔ bò wa gbãa lɛ́n, ben á tò a gbɛ̃nɔɔ e ń zĩnda yaawa dɔɔ́? Ben aɔ̃ yĩtɛ kpɛ̃kpɛ̃, aɔ̃ɔe yãke e wà ɔ̀ro.

9 Ben ma ɛara ma bè: Yã kɛ̀ ée kɛɛ pì maaro. Àgɔ̃ wa Luda vĩa vĩ lɛ wa ibɛɛ bori pãndenɔ tón wa sɔ̃sɔ̃ro yãnzi.

10 Mapi kɔ̃n ma danɛnɔ kɔ̃n ma ìbanɔ, wa ɔɔ kɔ̃n pɔ́wɛɛo sɛ̃kãńnɛ dɔ. À ɔɔ'ikaarannɛna tó sa,

11 à ń buraanɔ kɔ̃n ń geepi búnɔ kɔ̃n ń kùkpɛnɔ kɔ̃n ń kpɛ́nɔ sɔkpańnɛ kɔ̃n pɔ́ basɔɔrodee kɛ̀ ée siiḿma ɔɔ'i ũuo, ɔɔ kɔ̃n pɔ́wɛɛo kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo kɔ̃n nɔ́sio píngi.

12 Ben aɔ̃ bè: Wé sɔkpańnɛ, wé pɔ́ke wɛtɛḿma dɔro. Wé kɛ lán ń ò nà. Ben ma sa'orinɔ sìsi má tò gbɛ̃ pìnɔ la dà ń wáa lán aɔ̃ à lɛ́ gbɛ̃̀ nà.

13 Ma a utadaa kpòkɛ ma bè: Luda gbɛ̃ kɛ̀ èe zĩi kɛ lɛ́ kɛ̀ à gbɛ̃̀ pìaroo kpokɛ lɛ à à bɛ kɔ̃n à auzikinɔ sía. Luda à kpokɛ lɛ à gɔ̃ kori lɛ. Gbɛ̃ pariinɔ bè: Aami! Ben aɔ̃ Dii sáabu kpà. Ben gbɛ̃nɔ kɛ̀ lán aɔ̃ à lɛ́ gbɛ̃̀ nà.

14 Beee gbɛra zaa gurɔɔ kɛ̀ kí Atasɛsɛ ma diɛ Yudanɔ bùsu dɔn'aɛdee ũ a kíblena wɛ̃̀ barodeen ai à wɛ̃̀ baaakuri awɛɛplaadee guu, à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa, mapi kɔ̃n ma danɛnɔ wée dɔn'aɛdekɛ pɔ́ blero.

15 Dɔn'aɛde káaku kɛ̀ à dɔ̀mɛ aɛnɔ aso tìisi tɔ̃̀ gbɛ̃nɔa, aɔ̃ pɔ́ble kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo sì baadea kɔ̃n kondogi ɔɔ mɛ̀n baplaplaao. Aɔ̃ ìbanɔ gbãaa blɛ̀ḿma dɔ. Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ kɛ lɛro, zaakɛ má Luda vĩa vĩ.

16 Ma mɛ̀ kpà bĩi pì bonaa, mɛ́ɛ tɔɔtɛ sɛ́ ma pɔ́ ũro. Ma ìbanɔ kakɔ̃ana gwe zĩi pì yãnzi.

17 Yudanɔ ègɔ̃ pɔ́ blee ma bɛ gɔ̃ɔn baswɛɛplaa akurikuri, gbãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ borii kɛ̀ aɔ̃ɔ liganawaziinɔ kiianɔ.

18 Lán guu è dɔ nà wègɔ̃ zù kɛkɛɛmɛ mɛ̀n doodo kɔ̃n sã mɛ̀kpananɔ mɛ̀n swɛɛdodo kɔ̃n koonɔ, bensɔ̃ wègɔ̃ geepiwɛ̃ɛ baa bítabita gurɔ kuri kɔ̃n gurɔ kurio. Baa kɔ̃n beeeo mɛ́ɛ dɔn'aɛdekɛ pɔ́blee gbekaḿmaro, zaakɛ zĩi kɛ̀ gbɛ̃ beeenɔɔ e kɛɛ bíta.

19 Ma Luda, yã maaa kɛ̀ má kɛ̀ gbɛ̃ beeenɔnɛ píngi gɔ̃ dɔngu.

6

Nɛɛmaya ibɛɛnɔ zɛ́wɛtɛna wà ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛzi

1 Ma bĩi bò má yɛ̃̀a à foo kú gukea dɔro, mɔde mɛ́ɛ à bĩilɛ gbànɔ pɛ́ɛpɛɛ gĩaro. Kɛ̀ Sambala kɔ̃n Tobiao kɔ̃n Larubu bori Gɛsɛmuo kɔ̃n ma ibɛɛ kpaaanɔ à baaru mà,

2 Sambala kɔ̃n Gɛsɛmu pìo lɛ́kpãsã kɛ̀mɛ wà bè mà mɔ́ mà dańlɛ Onɔ guzurɛ lakutu ke guu. À zaaan aɔ̃ɔe wɛtɛɛmao.

3 Ma gbɛ̃nɔ zɛ̃̀ḿma ma bè: Mɛ́ɛ zĩ bíta kɛɛmɛ, mɛ́ e mà mɔ́ro. Mɛ́ e mà zĩi pì tó mà mɔ́ a kiiaro.

4 Aɔ̃ lɛ́kpãsã pì kɛ̀mɛ gɛ̃̀n siigɔ̃, ben ma yã mɛ̀n doo pì sìńla.

5 À gɛ̃̀n sɔɔrode Sambala a ìba ke zɛ̃̀ma. À takada kɛ̀ wèe kãɛ'ɔ naaro kũna.

6 Wà kɛ̃̀ lá pì guu wà bè: Wa yãke wàpe mà bori pãndenɔ kiia, ben Gɛsɛmu bè yãpuramɛ. À bè mpi kɔ̃n Yuda kpaaanɔ a zɛo à bɔ kína yã kpɛɛmɛ. Beee yãnzin ée bĩi pì bozi. Wà bè dɔ ń yezi ǹ gɔ̃ Yudanɔ kína ũmɛ,

7 ben n annabinɔ dìɛ aɔ̃ o Yerusalɛmu kɛ̀ ḿbe ń kína ũ. Kína é yã pì ma. Beee yãnzin ǹ mɔ́ wà lɛ́ kpakɔ̃sɔ̃zi.

8 Ben ma lɛ́kpãsã kɛ̀nɛ ma bè: Yã kɛ̀ nɛ́ɛ oo kuuro. Ḿbe n yã pì ò n zĩndaa.

9 Aɔ̃ píngi aɔ̃ yezi vĩa ma kũmɛ, aɔ̃ɔe daa wa ɔɔ é gɔ̃ dɔwazimɛ, wé e wà zĩi pì mì dɛro. Ma Luda, ǹ ma ɔɔ gba gbãaa.

10 Ma gaa Delaya nɛ́ Semaya, Mɛtabɛli dio bɛ, zaakɛ à a zĩnda yì a kpɛ́n. À bè: Wà kpakɔ̃a Luda kpɛ́n wà à gbà tatawalɛ, zaakɛ gbɛ̃nɔɔ e mɔɔ n dɛmɛ. Aɔ̃é mɔ́ wà n dɛ gwãavĩmɛ.

11 Ben ma bè: Ma taka è bàa síɔ́? Ma taka é fɔ̃ à gá utɛ Luda kpɛ́n ma zĩnda mìsina yãnziɔ́? Mɛ́ gáro.

12 Má dɔ̃ ma zĩndaa à yã pì e bɔ Luda kiiaro. À annabikɛyã pì ò ma yã musu kɛ̀ Tobia kɔ̃n Sambalao fĩa bònɛ yãnzimɛ.

13 À fĩa bònɛ lɛ vĩa e à ma kũ mà durun kɛ mà gá gwe, aɔ̃é gbasa wà ma tɔ́ yaka wà ma sɔ̃sɔ̃.
14 Ma Luda, Tobia kɔ̃n Sambalao yãkɛna pì gɔ̃ dɔngu. Nɔgbɛ̃ annabi Nɔadia yã gɔ̃ dɔngu dɔ
kɔ̃n annabi kpaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi vĩa ma kũnɔ.

Yerusalɛmu bĩi mìdɛna

15 Gurɔ baplaa akuri awɛɛplaaa gbɛra wà bĩi pì mì dɛ̀ Ɛlulu mɔ gurɔ baaasɔɔrodeea.
16 Kɛ̀ wa ibɛɛnɔ à baaru mà bensɔ̃ borii kɛ̀ aɔ̃ɔ liganawaziinɔ wɛ́ɛ sìàlɛ, aɔ̃ kã gà aɔ̃ dɔ̃̀ sa kɛ̀
wa zĩi pì kɛ̀ kɔ̃n wa Luda gbãaao.
17 Gurɔ beeean Yudanɔ kínɛnɔɔ e takada kpãsãa Tobianɛ pari, bensɔ̃ Tobia pì e kpãsãańnɛ.
18 Yudanɔ yã yìo pari, zaakɛ Ara nɛ́ Sɛkanian à anzure ũ bensɔ̃ Bɛrɛkia nɛ́ Mɛsulamu bé
Tobia nɛ́ Yoanana anzure ũ.
19 Aɔ̃è à sáabu kpá ma wáa dɔ, ben aɔ̃è ɛara wà ma yã tɔ̃kɛ̃nɛ. Tobia pì lánɔ kpã̀sãmɛ dɔ lɛ
vĩa e à ma kũ.

7

1 Kɛ̀ wa bĩi bò bensɔ̃ ma à lɛ́ gbànɔ pɛ̀ɛpɛɛ, wà zɛ́dãkparinɔ kɔ̃n lɛ̀sirinɔ kɔ̃n Levinɔ dìɛ.
2 Ben ma a dãaro Anani dìɛ Yerusalɛmu gbɛ̃nsi ũ kɔ̃n zɛki gbãaa gbɛ̃nsi Ananiao, zaakɛ
gbɛ̃ náanɛdeemɛ. À Luda vĩa vĩ dɛ gbɛ̃ pariinɔla.
3 Ma bèńnɛ: Wàtongae Yerusalɛmu bĩilɛ gbànɔ wɛ̃ro ai ɔfãntɛ̃ gá gbãa kũ. Wàgae zɛ́ tata wà
gbãnganɔ dan ai zɛ́dãkparinɔ tá. Wà Yerusalɛmudeenɔ diɛdiɛ gudãkparinɔ ũ dɔ, aɔ̃ gbɛ̃kenɔ
gɔ̃ kú dãkpakiia, aɔ̃ gbɛ̃kenɔ ń bɛ saɛ.

8

Ɛzɛra Musa doka kyókɛna

1 Baade píngi kàkɔ̃a kɔ̃n lɛdolɛo gãalɛ kɛ̀ kú Í bĩilɛ saɛ, ben wà bè dannɛri Ɛzɛranɛ à bɔ kɔ̃n
Musa doka kɛ̀ Dii dìɛ Isarailinɔnɛ takadao.
2 Mɔ swɛɛplaa gurɔ káakun sa'ori Ɛzɛra bò kɔ̃n Musa dokao parii aɛ. Gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é fɔ̃ wà yã maanɔ ń píngi kú gwe.
3 À aɛ dò gãalɛ kɛ̀ kú Í bĩilɛ pì saɛa, ben èe takada pì kyó kɛɛ zaa kɔngɔ idɛ'idɛ ai ɔfãntɛ̃ kà
mìdangura gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é fɔ̃ wà maanɔ wáa. Baade píngi swã dò Musa
doka takada pì kyókɛnazi.
4 Dannɛri Ɛzɛra zɛna tinti lezĩ kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n lío musu lá pì kyókɛna yãnzi. Matitia kɔ̃n Sɛmao
kɔ̃n Anayao kɔ̃n Uriao kɔ̃n Ilikiao kɔ̃n Masiao kú à ɔplaazi. Pedaya kɔ̃n Misailio kɔ̃n Malakiao
kɔ̃n Asumuo kɔ̃n Asabadanao kɔ̃n Zakario kɔ̃n Mɛsulamuo kú à ɔzɛɛzi.
5 Kɛ̀ Ɛzɛra takada wɛ̃̀, baade píngi è, zaakɛ à zɛkii lezĩ dɛńla. Kɛ̀ à wɛ̃̀, baade píngi fɛ̀ɛ wà zɛ̀.
6 Ɛzɛra Dii Luda Bítade sáabu kpà, ben baade píngi ɔ sɛ̀ musu aɔ̃ bè: Aami! Aami! Ben aɔ̃ mì
pɛ̀ɛ tɔɔtɛ wà dɔnzi kɛ̀ Diinɛ.
7 Gurɔɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ zɛna gwe, Levi kenɔ Musa doka dàdańnɛ. Levi pìnɔ tɔ́n yɛ̀: Yesua, Bani,
Serebia, Yami, Akubu, Sabetai, Odia, Masia, Kelita, Azaria, Yozabada, Anana kɔ̃n Pelayao.
8 Aɔ̃ Luda doka takada pì kyó kɛ̀, ben aɔ̃ bɔ̀kɔ̃tɛ wà à wɛ́ɛ wɛ̃̀ńnɛ, lɛ aɔ̃ e wà kyó pì dɔ̃.
9 Ben bùsu gbãade Nɛɛmaya kɔ̃n dannɛri sa'ori Ɛzɛrao kɔ̃n Levi kɛ̀ aɔ̃e yã dadaa gbɛ̃nɔnɛnɔ
bèńnɛ: Gurɔ kɛ̀kii nɛ́ Dii a Luda pɔ́mɛ. Àton kɛ wɛ̃ndaro àton ɔ́ɔ dɔro. Zaakɛ kɛ̀ aɔ̃e Musa doka
yã maa, aɔ̃e ɔ́ɔ dɔɔ ń píngi.
10 Nɛɛmaya bè: À gá à pɔ́ nɔ́sidee ble à í nnannaa mi. À li gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ke vĩroonɔnɛ. Gurɔ
kɛ̀kii nɛ́ wa Dii pɔ́mɛ. Àton sósobi ɔ́ɔ dɔro, zaakɛ pɔnnaa kɛ̀ Dii è kpáwa dɛ a gbãa'ekii ũ.
11 Levinɔ gàa wà gbɛ̃nɔ nɔ̀sɛ kpàɛńnɛ wà bè: À yĩtɛ! Gurɔ kɛ̀kii nɛ́ Luda pɔ́mɛ, àton sósobi ɔ́ɔ
dɔro.
12 Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ wà gàa wà pɔ́ blè aɔ̃ í mì, aɔ̃ lìkɔ̃nɛ aɔ̃ pɔnnaa kɛ̀ maamaa, zaakɛ aɔ̃ yã kɛ̀ wà
òńnɛ mà sa.
13 Mɔɔ pì gurɔ plaadeea uabɛdeenɔ kɔ̃n sa'orinɔ kɔ̃n Levinɔ kàkɔ̃a dannɛri Ɛzɛrazi, lɛ wà e
wà wɛ́ɛ tɛ́ Musa dokazi.
14 Ben aɔ̃ yã kɛ̀ Dii dìɛ Musanɛ è gwe à bè, Isarailinɔ gɔ̃ kú lá kutaanɔ guu mɔ swɛɛplaade
zĩbaagurɔɔa,
15 aɔ̃ yã kɛ̀kii kpàakpa kɛ ń lakutunɔ guu kɔ̃n Yerusalɛmuo wà be: À bɔɛ à gá sɛ̃̀n à kù lánɔ
kaso à suo kɔ̃n sãma lánɔ kɔ̃n swã̀ lánɔ kɔ̃n damina lánɔ kɔ̃n lí ɔrade lánɔ, lɛ à lá kutaanɔ dɔo
lán à kú takadan nà.
16 Ben gbɛ̃nɔ gàa wà kàsokaso wà sùo, baade kutaa dɔ̀o a kpɛ́ musu ke ua ke Luda ua ke Í
bĩilɛ gãalɛ ke Ɛflaimu bĩilɛ gãalɛ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bò zĩ̀zɔkɛɛn pìnɔ lá kutaanɔ dɔ̀dɔ ń píngi, ben aɔ̃ɔ kú à guu. Zaa Nuni nɛ́ Yɔsua
gurɔ ai gurɔ beeea Isarailinɔɔ e zĩbaa pì kɛ lɛro. Ben aɔ̃ pɔnnaa kɛ̀ maamaa.

[18] Ɛzɛra ègɔ̃ Luda doka takada kyó kɛɛ lán guu è dɔ nà naana zaa zĩbaagurɔ káakua ai à gàa
à mì dèo. Aɔ̃ zĩbaa pì kè gurɔ swɛɛplaamɛ. À gurɔ sɔraagɔ̃deea aɔ̃ kakɔ̃ana kè lán wà dìɛ nà.

9

Isarailinɔ ń durunnɔ ona Ludanɛ

[1] Mɔ dɔ̃nkɔ̃ pì gurɔ baro awɛɛsiigɔ̃deea Isarailinɔ kɔ̃ kàkɔ̃a kɔ̃n lɛ́yinao kɔ̃n pɔsia utanɔ
dadana, bùsu ká ń mìn.
[2] Aɔ̃ ń zĩnda kɛ̀ bori pãndenɔa ben aɔ̃ɔ zɛna, aɔ̃ɔe ń durunnɔ kɔ̃n ń dezinɔ yãzaakɛnanɔ oo.
[3] Aɔ̃ gɔ̃̀ zɛna guu kè aɔ̃ɔ kún, ben wà Dii ń Luda doka takada kyó kèńnɛ awa aagɔ̃, ben aɔ̃ ń
durunnɔ ò aɔ̃ dɔnzi kè Dii ń Ludanɛ awa aagɔ̃.
[4] Levi kenɔ zɛna tinti kè wà kèńnɛ musu, aɔ̃ lɛ́ zù Dii ń Ludazi gbãngbãn. Aɔ̃ tɔ́nɔn yè: Yesua,
Bani, Kadamiɛli, Sebania, Buni, Serebia, Bani kɔ̃n Kenanio.
[5] Levinɔ Yesua kɔ̃n Kadamiɛlio kɔ̃n Banio kɔ̃n Asabaniao kɔ̃n Serebiao kɔ̃n Odiao kɔ̃n
Sebaniao kɔ̃n Petayao bè:
À fɛɛ à Dii a Luda táaki lɛ́!
À kuu zaa káaku ai gurɔ píngi.
Wà n tɔ́ gakuidee bɔ,
à dɛ gbɛ̃ tɔ́kpana kɔ̃n táakiola píngi.
[6] Ḿbe Dii ũ ndo.
N bàtuma kè kɔ̃n n bɛɛ kè kú musuo
kɔ̃n pɔ́ kè kú gweenɔ píngi.
N anduna kè kɔ̃n pɔ́ kè kúnnɔ.
N ísiaa kè kɔ̃n pɔ́ kè kú à guunɔ.
Nɛè wɛ̀ndi kpá ń píngia,
n bɛ malaika pariinɔ è dɔnzi kɛnnɛ.
[7] Ḿbe Dii Luda kè à Abramu sè ũ,
n bɔo Uru, Kaladia bùsun,
n à tɔ́ lìɛnɛ Ibraĩ.
[8] Ń è à n náanɛ vĩ a swɛ̃̀ guu,
ben n bè n bà égɔ̃ kúo,
nɛ́ Kanaa bùsu kpáa kɔ̃n à boriinɔ,
bùsu kè Itinɔ kɔ̃n Amɔrinɔɔ kún
kɔ̃n Pɛrizinɔ kɔ̃n Yebusinɔ kɔ̃n Gigasinɔ.
Ben n lɛ́ kè ń gbɛ̃̀nɛ pì pàpa,
kè ń maa yãnzi.
[9] N nawɛ̃a kè wa dezinɔ kè Igipiti è,
n wiii kè aɔ̃ɔ lè Isia Tɛ̃aazi mà.
[10] N sèedanɔ kɔ̃n dabuyãnɔ kè Fili'aunanɛ,
ń mɔ́nzi kpàzi kɔ̃n à ìbanɔ
kɔ̃n à bùsudeenɔ ń píngi,
zaakɛ ń dɔ̃ lán aɔ̃ aĩa pãsĩ kè kɔ̃n wa dezinɔ nà.
N tɔ́ bɔ̀ lán à kuu ai kɔ̃n a gbɛ̃̀ao nà.
[11] N ísiaa zɔ̃̀kɔ̃rɛńnɛ,
ben aɔ̃ táa ò gukorin aɔ̃ bikũ̀.
N gbɛ̃ kè aɔ̃ pèɛńzinɔ zù í lɔ̀n,
n ń zú lán gbè bà í ìsi pì guu.
[12] N dɔ n gbɛ̃nɔnɛ aɛ tɛ́luguu guu fãantɛ̃,
gwãavĩ sɔ̃ tɛ́ guu.
N zɛ́ kè dɛ aɔ̃ sɛ́ pùńnɛ.
[13] N pita Sinai kpiii musu,
n yã òńnɛ zaa musu.
N doka zɛ́de yãpuradee kpàḿma
kɔ̃n yã maaa kè ń dìɛnɔ.
[14] Ń tò aɔ̃ kámmaboguɔɔ dɔ̃̀ n pɔ́ ũ.
N n yãdiɛnanɔ kɔ̃n n ɔdɔkiio
kɔ̃n n dokao dà n zɔ̀bleri Musanɛ
ben à kpàḿma.
[15] Kè nɔaa ń dɛ́,
n pɔ́blee gbàrɛńnɛ zaa musu.
Kè ímii ń dɛ́,

n í bɔ̀ńnɛ gbɛ̀sin.
Bùsu kɛ̀ n à lɛ́ gbɛ̃̀ńnɛ n bè nɛ́ kpáḿman
ń bèńnɛ aɔ̃ gá wà sí ń pɔ́ ũ.
16 Baa kɔ̃n beeeo wa dezi pìnɔ karambaani vĩ,
aɔ̃ swã gbãa kũ̀,
aɔ̃ègɔ̃ n yãdiɛnanɔ kũnaro.
17 Aɔ̃ gì n yã mazi,
dabuyã kɛ̀ ń kɛ̀ńnɛnɔ yã sã̀ńgu.
Aɔ̃ swã gbãa kũ̀ aɔ̃ bɔ̀ n yã kpɛɛ
aɔ̃ dɔn'aɛdee dìɛ à ɛara à táńyo zɔ̀bleen.
Luda, nɛɛ̀ gbɛ̃nɔ durun kɛ̃ńnɛ,
ń sùu vĩ kɔ̃n sósobio,
n pɔɔ è fɛ̃ kpaaro,
ń gbɛ̃kɛɛ vĩ bíta,
ben nɛ́ɛ pã kpáńziro.
18 Baa kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ kàsa lán zùswarenɛ bɔ̀rɔ bà,
aɔ̃ bè ń dii kɛ̀ à ń bɔ́ɛ Igipitin gwe,
bensɔ̃ aɔ̃ dɔkɛ̀nyo maamaa,
19 nɛ́ɛ pã kpáńzi gbáanlo
n sósobi bíta yãnzi.
Tɛ́luguu pì dɔ̀ńnɛ aɛ à zɛ́ ɔ̀dɔańnɛ fãantɛ̃,
tɛ́ pì zɛ́ kɛ̀ dɛ aɔ̃ sɛ́ pùńnɛ gwãavĩ,
èe ń tón zikiro.
20 N n Ninii kpàḿma à yã dàńnɛ.
Nɛ́ɛ ń tɛ̃ manaro,
kɛ̀ ímii e ń dɛɛ, n ń gbá í.
21 N ń gwá gbáan wɛ̃̀ baplaa,
pɔ́kee e kɛ̃sãḿmaro.
Aɔ̃ pɔ́kãsãanɔɔ e yakaro,
aɔ̃ gbá e sɛ́sɛro.
22 N boriinɔ kpàḿma kɔ̃n ń bùsunɔ,
n ń bùsu pìnɔ kpàatɛńnɛ míɔmiɔ.
Aɔ̃ Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ bùsu sì ń pɔ́ ũ
kɔ̃n Basã kí Ogu pɔ́o.
23 Ń tò aɔ̃ boriinɔ pari kũ̀ lán sɔsɔnɛnɔ bà,
n gɛ̃ńyo bùsu kɛ̀ n ò ń denɔnɛ aɔ̃ gá wà sí ń pɔ́ ũu guu.
24 Kɛ̀ aɔ̃ nɛ́nɔ gàa wà bùsu pì sì ń pɔ́ ũ,
ben n Kanaa kɛ̀ aɔ̃ kú gweenɔ kã dɛ̀ńnɛ,
n ń náńnɛ ń ɔzĩ kɔ̃n ń kínanɔ ń píngi,
n bùsu pì boriinɔ kpàḿma,
aɔ̃ ń pɔyeziyã kɛ̀ḿma.
25 Aɔ̃ wɛ́tɛ bĩideenɔ sì kɔ̃n tɔɔtɛ maaao,
aɔ̃ kpɛ́nɔ sì kɔ̃n pɔ́ maaa kɛ̀ aɔ̃ kúnnɔ
kɔ̃n lɔ̀gɔ kɛ̀ wà yɔ̃̀nɔ
kɔ̃n geepi búnɔ kɔ̃n kùkpɛnɔ
kɔ̃n lí kɛ̀ wè à bɛɛ bleenɔ à kɛ̀ bíta.
Aɔ̃ pɔ́ blè wà kã̀ aɔ̃ mɛ̀ kpà,
aɔ̃ nnamana mà n aubarika bíta yãnzi.
26 Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ swã gbãa kũ̀,
ben aɔ̃ bɔ̀ n yã kpɛɛ,
aɔ̃ kpɛɛ lì n dokanɛ.
Aɔ̃ annabi kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ dàḿma
lɛ aɔ̃ summaanɔ dɛ̀dɛ,
aɔ̃ dɔkɛ̀nyo maamaa.
27 N ń ná ń ibɛɛnɔnɛ ń ɔzĩ,
aɔ̃ gbãaa mɔ̀ńnɛ,
ben aɔ̃ wii lɛ̀nzi ń nawɛ̃akɛna guu.
Zaa musu n ń wɛ́ɛkɛɛ sì
n sósobi bíta yãnzi,
n mìsirinɔ dìɛńnɛ,

ben aɔ̃ ń bɔ́ ń ibɛɛ pìnɔ ɔzĩ.
28 Tó aɔ̃ à yĩi è,
aɔ̃è ɛara wà yã kɛ̀ à zaannɛɛ kɛmɛ,
ben n ń kpá ń ibɛɛnɔa,
aɔ̃ gbãaa blèḿma.
Aɔ̃ ɛ̀ara wà wii lɛ̀nzi,
ben zaa musu n ń wɛ́ɛkɛɛ sì,
n ń bɔ́ gɛ̃̀n ũgbangba n sósobi yãnzi.
29 N lɛ́ dàḿma aɔ̃ aɛ dɔ n dokaa,
mɔde aɔ̃ dɔkɛ̀nyo,
aɔ̃ègɔ̃ n yãdiɛnanɔ kũnaro,
yã kɛ̀ tó gbɛ̃ kũna eégɔ̃ kuu à gãzĩ.
Aɔ̃ zã̀ n yã pìnɔa aɔ̃ kpɛɛ lìnnɛ,
aɔ̃ swã gbãa kũ̀ aɔ̃ gì n yã mazi.
30 N mɛnańyo à wɛ̃̀ pari,
n Ninii yã dà n annabinɔnɛ,
ben aɔ̃ lɛ́ dàoḿma aɔ̃ɔe swã dɔziro,
ben n ń ná bori pãndenɔnɛ ń ɔzĩ.
31 N sósobi bíta guu nɛ́ɛ ń mì dɛro,
Luda sùude sósobideen n ũ,
nɛ́ɛ pã kpáńziro.
32 Beee yãnzi wa Luda,
ń bíta, ń gbãa bensɔ̃ ń naasi vĩ,
lán n bà ègɔ̃ kúwao n gbɛ̃kɛɛ guu nà,
nawɛ̃a kɛ̀ à wa le
kɔ̃n wa kínanɔ kɔ̃n wa dɔn'aɛdeenɔ
kɔ̃n wa sa'orinɔ kɔ̃n wa annabinɔ
kɔ̃n wa dezinɔ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ ń píngi
zaa Asirianɔ kínanɔ gurɔ ai kɔ̃n a gbã̀ao,
ǹton tó à kɛnnɛ fétero.
33 Yã kɛ̀ à wa leenɔ píngi musu ń maa,
baa kɛ̀ wa yã zaaa kɛ̀, ń náanɛ vĩ.
34 Wa kínanɔ kɔ̃n wa dɔn'aɛdeenɔ
kɔ̃n wa sa'orinɔ kɔ̃n wa dezinɔ
aɔ̃ɔe zĩi kɛ n dokaaro,
aɔ̃ɔe làakari dɔ n yãdiɛnanɔaro
ke lɛ́ kɛ̀ ń dàḿmanɔ.
35 Baa gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ ń zĩnda vĩ
bensɔ̃ aɔ̃ pɔ́ maa parii kɛ̀ n ń gbánɔ vĩ
kɔ̃n bùsu yàasa taakidee kɛ̀ ń kpàḿmao,
aɔ̃ɔe dɔnziro,
aɔ̃ɔe kpɛɛ li ń yã zaaanɔnɛro.
36 Ǹ gwa! Zɔ̀nɔn wa ũ gbã̀a.
Bùsu kɛ̀ ń kpà wa dezinɔa
aɔ̃ à líbɛɛnɔ kɔ̃n à pɔ́ maaanɔ ble,
zɔ̀nɔn wa ũ à guu.
37 Kína kɛ̀ ń tò aɔ̃ kí blewaanɔ,
wa búgbɛ yàasanɔ gɔ̃̀ ń pɔ́ ũ
wa durunnɔ yãnzi.
Aɔ̃è kí blewa kɔ̃n wa pɔ́kãdeenɔ
lán aɔ̃ɔ yezi nà.
Wá kú wɛ́ɛtãmma bíta guu.
38 Yã beeenɔ yãnzi píngi wée lɛdolɛ kɛɛnyo kɔ̃n yãpuraao wée kɛ̃ɛ lá guu. Wa dɔn'aɛdeenɔ kɔ̃n
Levinɔ kɔ̃n wa sa'orinɔɔ e ń sèeda kɛɛa.

ƐSITA

Kí Asueru naɔ̃ Vasati bɔna kpatan
1 Kí Asueru gurɔ à kí blè bùsu mɛ̀n baswɛɛdo awɛɛswɛɛplaaanɔa sɛna zaa India bùsun ai à
gàa pɛ́ Etiopia bùsua.
2 Vɛ̃ɛna à bɛ zaa Susa wɛ́tɛdaan
3 à kíblena wɛ̃̀ aagɔ̃dee guu à gbãadeenɔ kɔ̃n a ìbanɔ kàkɔ̃a ń píngi zĩbaa pɔ́bleea. Pɛsia kɔ̃n
Midião bùsu zɛ̃̀kari bàdeenɔɔ kú gwe kɔ̃n gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ kɔ̃n bùsu gbãadeenɔo.
4 À a kpata auziki bítanɔ kɔ̃n a bítakɛ gakuio ɔ̀dɔańnɛ ai mɔ swɛɛdo.
5 Kɛ̀ gurɔ beeenɔ pàpa, à zĩbaa pɔ́blee kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Susanɔnɛ, kínɛnɔ kɔ̃n talakanɔ ń píngi.
Wà zĩbaa pɔ́ blè ai gurɔ swɛɛplaa à bɛ ua líkpɛn.
6 Wà bisa pura kɔ̃n à búguo dɔ̀dɔ kondogi tãnganɔa kɔ̃n bà puraanɔ kɔ̃n bà gaarura'ideenɔ,
ben wà lògo kpɛ́ wesagba kɛ̀ wà bò kɔ̃n gbɛ̀punɔa. Vura kɔ̃n kondogi daɛbɔnɔ kaɛna
gusararaa kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n gbɛ̀puo kɔ̃n gbɛ̀tɛ̃o kɔ̃n gbɛ̀ siaao kɔ̃n gbɛ̀ búguoa.
7 Wà wɛ̃ɛ dɔ̀ńnɛ gwe kɔ̃n vura ímibɔnɔ. Ímibɔ pìnɔ bori doodo píngimɛ. Kína wɛ̃ɛ pì kpàḿma
à gɛ̃̀ ɔla.
8 Kína dìɛ kɛ̀ wàton gí wɛ̃mirinɔnɛro. À bè a bɛgwarinɔnɛ aɔ̃ wɛ̃ kpá baadea lán à yezi nà.
9 Kí Asueru naɔ̃ Vasati zĩbaa pɔ́blee kɛ̀ nɔgbɛ̃nɔnɛ kíbɛ dɔ.
10 À gurɔ swɛɛplaadee zĩ kína pɔɔ kɛ̀ nna wɛ̃ɛa, ben à bè a dogari gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ wà ń
fɛ̃ɛ kɛ̀nɔnɛ: Mɛuma, Bizita, Abona, Bigita, Abagata, Zeta kɔ̃n Kakasao
11 aɔ̃ mɔ́are kɔ̃n a naɔ̃ Vasatio kɔ̃n à kí naɔ̃ fùrao kuna, lɛ à à maakɛɛ ɔdɔa gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n
gbãadeenɔ, zaakɛ nɔgbɛ̃ pì nɛ́ nɔɔmɛ.
12 Kɛ̀ kína dogari pìnɔ yã pì ò à naɔ̃nɛ, à gì mɔ́zi, ben kína pɛ̃tɛ̃ kɛ̀ à fɛ̃̀zi maamaa.
13 Kína yã pì ò wɛ́ɛzɛ̃ri sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔnɛ, zaakɛ ègɔ̃ yã píngi gbekaa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ bùsu doka
dɔ̃ɔnɔamɛ.
14 Pɛsia kɔ̃n Midião gbãadee kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ kú à saɛ gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ tɔ́n yɛ̀: Kasena, Seta,
Adamata, Tasisi, Mɛrɛsi, Masena kɔ̃n Mɛmukão. Aɔ̃mbe à kpàasinɔ ũ. À kpata gbãadeenɔn
gwe.
15 À bèńnɛ: Ma a dogarinɔ zɛ̃̀ ma naɔ̃ Vasatia kɔ̃n yão, ben à gì mazi. Wé kɛo diamɛ? Doka
bè diamɛ?
16 Ben Mɛmukã bè kínanɛ kɔ̃n gbãadee pìnɔ: Kí, ḿbe n naɔ̃ Vasati taari kɛ̀nnɛ ndoro, à taari
kɛ̀ gbãadeenɔnɛ kɔ̃n n bùsu gbɛ̃ sãnda píngio.
17 Yã kɛ̀ n naɔ̃ pì kɛ̀ é dagula, nɔgbɛ̃ píngi é ma aɔ̃é kya ká ń zãnɔn wà be: Kí Asueru bè wà
a naɔ̃ Vasati sísiare, ben à gì mɔ́zi.
18 Pɛsia kɔ̃n Midião bùsu gbãadeenɔ nɔɔ kɛ̀ aɔ̃ n naɔ̃ yã pì mànɔ égae yã sí ń zãnɔla tia.
Lɛ́'ɛ'ɛna kɔ̃a kɔ̃n zɔkao é kɛ bíta.
19 Kí, tó à kɛ̀nnɛ, ǹ yã diɛ Vasatinɛ àton wɛ́ɛ sinlɛ dɔro, ǹ nɔgbɛ̃ kɛ̀ dɛàla kpá kpatan à gɛ̃ɛ ũ.
Weé yã pì kɛ̃ Pɛsia kɔ̃n Midião doka kɛ̀ wè gbororo takada guu.
20 Tó wà yã kɛ̀ ń dìɛ kpàakpa kɛ̀ n bùsu bíta guu píngi, nɔgbɛ̃nɔ é bɛ̀ɛ lí ń zãnɔnɛ, nɔ gbãadeenɔ
kɔ̃n nɛ́nɔkparɛnɔ ń píngi.
21 Yã pì kà kínanɛ kɔ̃n gbãadeenɔ ń píngi, ben à kɛ̀ lán Mɛmukã ònɛ nà.
22 Ben à lɛ́kpãsã kɛ̀ bùsu kɛ̀ èe kí bleeḿmanɔnɛ píngi, bùsu kɔ̃n bùsuo kɔ̃n à lákɛ̃na boriio,
bori kɔ̃n boriio baade kɔ̃n a boriyão. À bè gɔ̃gbɛ̃ bé eégɔ̃ gbãaa blee a ua guu, à boriyãn
wàgae o ua pì guu.

2

Ɛsita gɔ̃na kína naɔ̃ ũ
1 Yã beeenɔ gbɛra kɛ̀ kí Asueru pɔɔ wèrea, yã kɛ̀ Vasati kɛ̀nɛ kɔ̃n yã kɛ̀ à dìɛ à yã musuo e
sãnlo.
2 Ben kína ìbanɔ bɛ̀nɛ: Kí, ǹ tó wà nɔkparɛ maaanɔ wɛtɛnnɛ.
3 Ǹ gbɛ̃nsinɔ diɛ n bùsunɔ guu píngi aɔ̃ nɔkparɛ maaanɔ kakɔ̃a aɔ̃ mɔ́ wà ká n nɔgbɛ̃nɔla Susa
kɛ̀. N nɔgbɛ̃nɔ gwàri Egai kɛ̀ wà à fɛ̃ɛ kɛ̀ é ń gwa kɔ̃n n nɔɔnɔ, weé ń kɛkɛ kɔ̃n nɔmaablebɔnɔ
wásawasa.
4 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ kɛ̀nnɛɛ é gɔ̃ n naɔ̃ ũ Vasati gɛ̃ɛ ũ. Yã pì kɛ̀ kínanɛ nna, ben à zɛ̀o lɛ.
5 Yuda kee kú Susa Bɛyãmi boriimɛ, à tɔ́n Mɔdekai, Yairi nɛ́mɛ. Simɛi kɔ̃n Kisio kú à dezinɔ
tɛ́.
6 À kú zɛ̃̀zɔ kɛ̀ Babilɔnu kí Nɛbukanɛza ń kũkũ Yerusalɛmu kɔ̃n Yudanɔ kí Yɛkɔniao à
tàńyonɔ tɛ́.

7 Èe a desɛ̃ nɛ́ Adasa kɛ̀ wè benɛ dɔ Ɛsita gwaa, zaakɛ à de kɔ̃n à dao kuuro. Nɔkparɛ pì
kakana maa bensɔ̃ à maa. Kɛ̀ à de kɔ̃n à dao gà, Mɔdekai à sɛ̀ a nɛ́ ũ.
8 Kɛ̀ wà yã kɛ̀ kína dìɛ pì mà, ben wà gàa kɔ̃n nɔkparɛnɔ paripari Susa wà ń ná Egainɛ a ɔzĩ.
Ben wà Ɛsita sɛ̀ wà gàao kíbɛ kína nɔgbɛ̃nɔ gwàri pìnɛ.
9 Nɔkparɛ pì kɛ̀nɛ maa, ben à gbɛ̃kɛɛ kɛ̀nɛ à bè wà à kɛkɛ kɔ̃n nɔmaablebɔnɔ wásawasa gɔ̃ɔ,
wà póble maaa kpáa. À kíbɛ nɔkparɛ kɛ̀ à sɛ̀ gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ kpàa, ben à kpɛ́ maaa kpàa
kína nɔgbɛ̃nɔ bɛ.
10 Ɛsita e a borii ke a bɛ bùsu o gbɛ̃kenɛro, zaakɛ Mɔdekai bènɛ àton tó gbɛ̃kee dɔ̃ro.
11 Lán guu e dɔɔ nà Mɔdekai ègɔ̃ kína nɔgbɛ̃nɔ bɛ gãalɛ zɛ́ sɔ, lɛ à e àgɔ̃ Ɛsita kuuna dɔ̃ kɔ̃n yã
kɛ̀ èe à leeo.
12 Ai nɔkparɛnɔ zɛ́ e wàgɔ̃ gá i kɔ̃n kí Asueruo, séto aɔ̃ yã kɛ̀ wà dìɛńnɛ kɛ gĩa ai mɔ kuri
awɛɛplaa. Wègɔ̃ nósi kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n lí'ɔ gũ nnannaao kɛɛḿma ai mɔ swɛɛdo, ben wègɔ̃ ń kɛkɛɛ
kɔ̃n tuaenɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ mɛ̀kɛkɛbɔnɔ ai mɔ swɛɛdo.
13 Nɔkparɛ kɛ̀ kína bè ina kàa, kí naɔ̃nɔ bɛ pó kɛ̀ à gbèka píngi wè kpáa à gáomɛ.
14 È gá uusiɛ à su kí naɔ̃nɔ bɛ kɔngɔ gwàri kɛ̀ wè benɛ Sasagaza kɛ̀ wà à fɛ̀ɛ kɛ̀ fáandi. Àmbe è
ɔ liga kí nɔ yìgisai pìnɔzi. È e à ɛara à gá kína kiia dɔro, séto à yã kà kína pìnɛ à à sìsi dɔ baasiro.
15 Kɛ̀ ina kà Abiaili nɛ́ Ɛsita kɛ̀ à desɛ̃ Mɔdekai à sɛ̀ nɛ́ ũu pìa, èe póke gbekaro, séde pó kɛ̀
kína nɔgbɛ̃nɔ gwàri Egai pì ònɛ baasiro. Ɛsita yã kà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ sìàlɛnɔnɛ ń píngi.
16 Kína kíblena wɛ̃̀ swɛɛplaadee guu wà gàao à bɛ mɔ kuride Tɛbɛ guu.
17 Kína ye Ɛsitazi dɛ a nɔ kpaaanɔla ń píngi. À yã kànɛ, à kɛ̀nɛ maa dɛ nɔkparɛ kpaaanɔla ń
píngi, ben à kí naɔ̃ fùra kùnɛ à à dìɛ a nɔ Vasati gɛ̃ɛ ũ.
18 Ben kína pì zĩbaa póblee kɛ̀ à gbãadeenɔ kɔ̃n a ìbanɔ kàkɔ̃a Ɛsita sɛna yã musu. À dìɛ kɛ̀
wà zĩbaa bíta kɛ, ben wà à kpàakpa kɛ̀ bùsu kɔ̃n bùsuo, ben à gba dà gbɛ̃nɔnɛ à gɛ̃̀ ɔla.

Mɔdekai kɔ̃n Amanao

19 Nɔkparɛnɔ kakɔ̃ana gɛ̃̀n plaadee Mɔdekai vɛ̃ɛna kíbɛ gãnu guu.
20 Ɛsita e a bɛ bùsu ke a boriyã o gbɛ̃kee màro lán Mɔdekai ònɛ nà. À tɛ̀ Mɔdekai yãzi lán ègɔ̃
kɛɛ nà zaa gurɔɔ kɛ̀ èe à gwaa.
21 Kɛ̀ Mɔdekai vɛ̃ɛna kíbɛ gãnu guu lɛ, kí Asueru dogari zɛ́dãkpari gɔ̃ɔn plaaanɔ pɔɔ fɛ̃̀ kínazi,
ben aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi wà à dɛ. Aɔ̃ tón yɛ̀: Bigitana kɔ̃n Tɛrɛsio.
22 Kɛ̀ Mɔdekai yã pì kpãi mà, à ò kína naɔ̃ Ɛsitanɛ, ben Ɛsita ò kínanɛ kɔ̃n Mɔdekai tóo.
23 Wà yã pì gwàgwa wà è yãpuramɛ, ben wà gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ lògo lía aɔ̃ gà. Wà yã pì kɛ̃̀ bùsu
gĩayãkɛnanɔ takadan kína wáa.

3

1 Yã beeenɔ gbɛra kí Asueru Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga borii gwena kàara à à gbà gbãa, à
vɛ̃ɛkii kɛ̀ dɛ a gbãade daanɔ píngi pólaa kpàa.
2 Kína ìba kɛ̀ aɔ̃ kú à bɛ gãnu guunɔ è daɛ ń puua wà mì siɛ Amananɛ lán kína dìɛ nà, mɔde
Mɔdekai è daɛ a puua à mì siɛnɛro.
3 Ben kína ìba pìnɔ Mɔdekai là wà bè: À kɛ̀ dia nɛ́ɛ kína yã maroo?
4 Lán guu e dɔɔ nà aɔ̃ègɔ̃ oonɛ lɛ, mɔde è ń yã daro, à bè Yudan a ũ. Ben aɔ̃ ò Amananɛ lɛ
wà e wà dɔ̃ tó eé Mɔdekai yãkɛna pì fɔ̃.
5 Kɛ̀ Amana è Mɔdekai è daɛ a puua à mì siɛarero, ben à pɔ fɛ̃̀.
6 Kɛ̀ wà Mɔdekai borii ònɛ, à mɛ̀n do dɛna kɛ̀nɛ nɛ́ngo, ben èe zɛ́ wɛtɛɛ à Mɔdekai bori Yuda
kɛ̀ aɔ̃ kú Asueru bùsu guunɔ kaatɛ ń píngi.

Amana lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Yudanɔzi

7 Kí Asueru kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛplaadeen à mɔ káaku Nisã guu, Amana gbɛ̀ kɛ̀ wè be
purimu là, lɛ à mɔɔ kɛ̀ eé yã pì kɛa dɔ̃ kɔ̃n à gurɔɔo. Ben yãgbekana pì bɔ̀ mɔ kuri awɛɛplaaa
kɛ̀ wè be Ada guu.
8 Ben Amana bè kí Asuerunɛ: Bori kee kuu à gbɛ̃nɔ fãakɔ̃a bori pãndenɔ tɛ́ n bùsu pariinɔ
guu píngi. Aɔ̃ fɛɛakaarayãnɔ bɔ̀ doodo kɔ̃n bori kpaaanɔ póo, aɔ̃è n doka daro. Èe kɔ̃ sío ǹ ń
tó tɛɛɛro.
9 Kí, tó à kɛ̀nnɛ nna, ǹ yã diɛ lɛ wà ń kaatɛ, mɛ́ kondogi tɔn wàa plaaa kpá n ɔɔ'utɛrinɔa aɔ̃
ká n auzikikaɛkiin.
10 Kína a tãnga sèedakɛbɔ bɔ̀ à kpà Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga bori Yudanɔ zanguri pìa
11 à bè: Ǹ kɛ borii pìnɛ lán à kɛ̀nnɛ maa nà, ǹgɔ̃ kondogi pì kũna n pó ũ.
12 Mɔ káaku gurɔ kuri awɛɛ'aagɔ̃dee zĩ Amana kína takadakɛ̃rinɔ sìsi. Aɔ̃ yã kɛ̀ Amana dìɛ
kína ìbanɔ kɔ̃n kína kɛ̀ aɔ̃ kú bùsu kɔ̃n bùsuonɔ, bori kɔ̃n boriio gbãadeenɔnɛ dà takadan. Aɔ̃

kɛ̀ bori kɔ̃n boriionɛ, baade kɔ̃n a yão, bùsu kɔ̃n bùsuo kɔ̃n à takadakɛ̃na boriio. Aɔ̃ɔ kɛ̃ kɔ̃n kí Asueru tɔ́o, ben aɔ̃ à sèeda kɛ̀ takada pìa kɔ̃n à tãngao.
13 Aɔ̃ takada pìnɔ nà zɩ̃̀rinɔnɛ ń ɔzĩ aɔ̃ ń gbáɛ kí bùsu parideenɔ guu. Takada pì guu wà bè
wà Yudanɔ dɛdɛ wà ń kaatɛ wà ń borii bɔ, nɛ́ féte gbɛ̃nsi, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ gurɔ doo guu,
mɔ kuri awɛɛplaade Ada gurɔ kuri awɛɛ'aagɔ̃dee zĩ, wà ń pɔ́nɔ nakɔ̃a.
14 Weé yã kɛ̀ à dìɛ pì takada kpãsã bùsu kɔ̃n bùsuo píngi lɛ àgɔ̃ dɛ doka ũ, weé à kpàakpa kɛ
bori píngìnɛ lɛ aɔ̃gɔ̃ kú soru guu gurɔɔ pì zĩ.
15 Zɩ̃̀rinɔ wã̀ wà gàa gɔ̃ɔ yã kɛ̀ kína dìɛ pì yãnzi, ben wà à kpàakpa kɛ̀ Susa wɛ́tɛdaan. Kína
kɔ̃n Amanao vɛ̃ɛ aɔ̃ɔe í sɛ́ɛ. Susadeenɔ sɔ̃ bídi kɛ̀ yã pìa.

4

Mɔdekai wɛ́ɛkɛna Ɛsitaa lɛ à lɛ́ da yãn
1 Kɛ̀ Mɔdekai yã kɛ̀ wà kɛ̀ pì mà, à a pɔ́kãsãanɔ gà à kɛ̃, ben à pɔsia utanɔ kùàla à túbu gbɛ̃̀ a
mìa, ben èe lili oo wɛ́tɛ guu èe wɛ̃nda ɔ́ gbãaa dɔɔ.
2 À gàa ai kíbɛ gãalɛ, zaakɛ gbɛ̃ke è fɔ̃ à gɛ̃ kíbɛ gãnu guu kɔ̃n pɔsia utanɔ danaro.
3 Wà yã kɛ̀ kína dìɛ doka ũu pì kpàakpa kɛ̀ bùsu kɔ̃n bùsuo píngi, ben Yudanɔ nà ɔ́ɔdɔnaa
maamaa baama píngi kɔ̃n lɛ́yinao. Aɔ̃ɔe wɛ́ɛ'i kwɛɛɛ aɔ̃ɔe sósobi ɔ́ɔ dɔɔ. Aɔ̃ gbɛ̃ paridee pɔsia
utanɔ kùńla aɔ̃ túbu gbɛ̃̀ ń mìnɔa.
4 Kɛ̀ Ɛsita ìba nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃nɔ mɔ̀ wà ònɛ, à nɔ̀sɛ yàka maamaa. À pɔ́kãsãanɔ kpɛ̃̀sã
Mɔdekainɛ à da pɔsia utanɔ gbɛ̀n, mɔde èe we à sìro.
5 Ataka kɛ̀ wà à fɛ̀ɛ kɛ̀n dogari kɛ̀ kína dìɛ àgɔ̃ kú Ɛsita saɛ ũ. Ɛsita à sìsi à à zɩ̃̀ Mɔdekaia à gá
à à lá: Bɔ́ yã bé à sù? Bɔ́yãnzin èe kɛɛ lɛzi?
6 Ataka bɔ̀ kíbɛ gãalɛ à Mɔdekai lè.
7 Mɔdekai yã kɛ̀ à à lee tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi, ben à kondogi kɛ̀ Amana bè é ká kína auzikikaɛkiin
Yudanɔ dɛdɛna yãnzi lɛ́ ònɛ papana.
8 À yã kɛ̀ wà dìɛ Yudanɔ dɛdɛna yã musu kɛ̀ wà à kpàakpa kɛ̀ Susa takada kpàa dɔ lɛ à ɔdɔa
Ɛsitanɛ à à bɔkɔ̃tɛ kɛnɛ. À bè à o Ɛsitanɛ à gá kína kiia à kúɛ kɛnɛ à wɛ́ɛ kɛa a gbɛ̃nɔ yã musu.
9 Ataka tà à yã kɛ̀ Mɔdekai ò tɔ̃kɛ̃ Ɛsitanɛ.
10 Ben Ɛsita bɛ̀nɛ à gá à yã kɛ̀ o Mɔdekainɛ:
11 Kína ìbanɔ kɔ̃n a bùsu gbɛ̃nɔ dɔ̃ ń píngi kɛ̀ tó gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ sɔ̃̀ kínazi à kpɛ́ guu, tó èe à sísiro,
doka kuu mɛ̀n domɛ. Wè adee dɛmɛ, tó èe kɛ kína a vura gò dɔ̀ adeea lɛ à e àgɔ̃ kuu baasiro.
Mapi sɔ̃, à kà gurɔ baaakuri kɛ̀ wèe ma sísi mà gá kína kiiaro.
12 Kɛ̀ à gàa à Ɛsita yã pì tɔ̃kɛ̃ Mɔdekainɛ,
13 ben Mɔdekai ɛ̀ara à lɛ́kpãsã kɛ̀nɛ à bè: Ǹtongɔ̃ daa ḿbe nɛ́ bɔ ndo Yudanɔ tɛ́ n kuuna kíbɛ
yãnziro.
14 Tó ń yĩtɛna gurɔɔ kɛ̀ taka guu, dɔnlɛ é bɔ gukea à Yudanɔ mì sí à ń bɔ. Mpi kɔ̃n n de
bɛdeenɔ sɔ̃ é gaga. Tó gurɔɔ kɛ̀ taka yãnzin n gɔ̃ kína naɔ̃ ũzi, dé bé à dɔ̃ɔ?
15 Ben Ɛsita lɛ́kpãsã kɛ̀ Mɔdekainɛ à bè:
16 Ǹ gá ǹ Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Susanɔ kakɔ̃a ń píngi, à lɛ́ yi ma yã musu. Àton pɔ́ blero àton í miro
gurɔ aagɔ̃ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo. Mapi kɔ̃n ma ìbanɔ wé lɛ́ yi lɛ se. Beee gbɛra mɛ́ gá kína kiia,
baa tó má gana zɛ́ vĩro. Tó mɛ́ gamɛ, mà ga.
17 Ben Mɔdekai tà à yã kɛ̀ Ɛsita ònɛ kɛ̀ píngi.

5

Ɛsita wɛ́ɛkɛna kínaa
1 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ Ɛsita a kí naɔ̃ bisanɔ yì, ben à gàa à zɛ̀ kíbɛ ua guu kpɛ́ kɛ̀ à kún kpɛɛlɛa.
Kína vɛ̃ɛna kíblekitaa kpɛ́ guu gwe, à aɛ dɔna kpɛɛlɛa.
2 Kɛ̀ à a naɔ̃ Ɛsita è zɛna kpɛɛlɛa, à pɔɔ kɛ̀a nna, ben à a vura gò kɛ̀ à kũna dɔ̀a. Ɛsita sɔ̃̀zi, à ɔ
zɔ̃̀ à gò pì lɛ́a.
3 Kína à là à bè: Ɛsita, bɔ́ ń yezi? Bɔ́n nɛ́ɛ gbekaamaa? Baa ma kpata kpadoomɛ mɛ́ kpámma.
4 À wèàla à bè: Kí, tó à kɛ̀nnɛ maa, ǹ Amana sísi pɔ́blee kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛnnɛɛa gbã̀a.
5 Ben kína bè wà mɔ́ kɔ̃n Amanao gɔ̃ɔ, lɛ aɔ̃ gá wà yã kɛ̀ Ɛsita gbɛ̀ka pì kɛ. Ben kína kɔ̃n
Amanao gàa lɛ wà pɔ́blee kɛ̀ Ɛsita kɛ̀ńnɛ pì ble.
6 Kɛ̀ aɔ̃ɔe wɛ̃ɛ mii, kína Ɛsita là à bè: Bɔ́n nɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛ maa? Mɛ́ kɛnnɛ. Yã kpareen nɛ́ɛ
gbekaamaa? Baa ma kpata kpadoomɛ mɛ́ kpámma.
7 Ɛsita wèàla à bè: Yã kɛ̀ mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛmmaan yɛ̀.
8 Kí, tó ma n pɔnnaa è, tó à kànnɛ, ǹ yã kɛ̀ mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛmmaa kɛmɛ, à mɔ́ à pɔ́blee kɛ̀ mɛ́
kɛare ziaa ble, mɛ́ yã kɛ̀ n ma lazi onnɛ.

[9] Kɛ̀ Amana bɔ̀ zĩ beeea, à pɔɔ kɛ̀ nna èe yáa dɔɔ. Mɔde kɛ̀ à Mɔdekai è kíbɛ gãnu guu èe
fɛɛarero èe vĩa kɛarero, ben à pɔ fɛ̃̀zi.
[10] À a zĩnda kũ̀ à tà bɛ. Kɛ̀ à a gbɛ̃nnanɔ sìsi kɔ̃n a naɔ̃ Zɛrɛsio,
[11] ben èe ĩa dãa a auziki bíta kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pariinɔ yã musu. À bè kína a gwena kàara à a
gba gbãaa dɛ à ìba kpaaanɔla kɔ̃n gbãadeenɔo ń píngi.
[12] À bè dɔ: Mámbe mado kɛ̀ kína naɔ̃ Ɛsita ma sisi à pɔ́blee kɛ̀mɛ kɔ̃n kínao. À ɛ̀ara à ma sisi
mà pɔ́ ble kɔ̃n kínao zia dɔ.
[13] Baa kɔ̃n beeeo tó ma Yuda bori Mɔdekai è vɛ̃ɛna kíbɛ gãnu guu, yã beeenɔ píngi è kɛmɛ
pɔ́ke ũro.
[14] Ben à naɔ̃ Zɛrɛsi kɔ̃n à gbɛ̃nnanɔ bènɛ: Ǹ tó gbɛ̃nɔ lí pɛ́ɛnnɛ à lezĩ kà gɛ̃̀sãsuu baplaa
akuri, ǹ wɛ́ɛ kɛ kínaa zia kɔngɔ à n gba zɛ́ ǹ Mɔdekai logoa, nɛ́ gbasa ǹ gá kɔ̃n kínao pɔ́ ble kɔ̃n
pɔnnaao. Yã pì kà Amananɛ maamaa, ben à lí pì pɛ̀ɛ.

6

Bɛ̀ɛkaarana Mɔdekainɛ

[1] Gwãavĩ beeea kína e fɔ̃ à ii òro. Ben à bè wà mɔ́ kɔ̃n a bùsu gĩayãkɛnanɔ takadao. Wà à
kyó kɛ̀nɛ,
[2] ben wà Mɔdekai yã è gwe, lán kína dogari zɛ́dãkpari gɔ̃ɔn plaaanɔ Bigitana kɔ̃n Tɛrɛsio
lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi nà, ben Mɔdekai bɔ̀o.
[3] Kína a ìbanɔ là à bè: Wà Mɔdekai bɛ̀ɛ kàara wà à gbà gbãaa yã pì yãnzi diamɛ? Aɔ̃ wèàla
wà bè: Wèe yãke kɛnɛro.
[4] Ben kína bè: Dé bé à kú ua guu gwee? Àɛ sɔ̃ Amana gɛ̃̀ kíbɛ ua guu gɔ̃ɔ lɛ à Mɔdekai logona
lí kɛ̀ à pɛ̀ɛ pìa yã onɛ.
[5] Ben kína ìbanɔ wèàla wà bè: Amana bé à kú uan gwe. Ben kína bè à gɛ̃.
[6] Kɛ̀ à gɛ̃̀, kína à là à bè: Bɔ́n weé kɛ gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ má yezi mà à gwena kaaranɛ? Amana laasuu
lɛ̀ à bè: Dén kína yezi à bɛ̀ɛ kaaranɛ dɛ mapilaa?
[7] Ben à wèàla à bè: Tó ń yezi ǹ gbɛ̃ bɛ̀ɛ kaara,
[8] weé kína gumusu kɛ̀ ń dà yã sɛ́ wà mɔ́o kɔ̃n n sɔ̃ kɛ̀ wà kífura kùao.
[9] Ǹ gumusu pì kɔ̃n sɔ̃ pìo kpá n gbãade bɛ̀ɛdeenɔ gbɛ̃ mɛ̀n dooa, à gumusu pì da gbɛ̃ kɛ̀ ń
yezi ǹ à bɛ̀ɛ kaaraanɛ à à di sɔ̃a àgɔ̃ tɛ́ à aɛ wɛ́tɛ zɛ́daanɔ guu àgɔ̃ pũtã àgɔ̃ bee: Lɛn kína è kɛ lɛ
gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à à bɛ̀ɛ kaaranɛ.
[10] Ben kína bènɛ: Ǹ gá ǹ gumusu pì sɛ́ gɔ̃ɔ kɔ̃n sɔ̃o lán ń ò nà, ǹ yã pì kɛ Yuda bori Mɔdekai
kɛ̀ ègɔ̃ vɛ̃ɛna ma bɛ gãnu guunɛ. Ǹton yã kɛ̀ n bè wà kɛnɛ pì ke tóro.
[11] Amana gàa à gumusu pì sɛ̀ kɔ̃n sɔ̃ pìo à sùo. Ben à gumusu pì dà Mɔdekainɛ à à dì sɔ̃a, à
tɛ́ à aɛ wɛ́tɛ zɛ́daanɔ guu, èe pũtãa à bè: Lɛn kína è kɛ lɛ gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à à bɛ̀ɛ kaaranɛ.
[12] Kɛ̀ aɔ̃ sù, Mɔdekai gàa à vɛ̃̀ɛ kíbɛ gãnu guu, ben Amana ɔ kù a wɛ́ɛa à tà bɛ kɔ̃n ɔ́ɔdɔɔo.
[13] À yã kɛ̀ a lee tɔ̃kɛ̃̀ a naɔ̃ Zɛrɛsinɛ kɔ̃n a gbɛ̃nnanɔ ń píngi. Ben à lɛ́dammari pìnɔ kɔ̃n Zɛrɛsio
bènɛ: Zaakɛ Mɔdekai kɛ̀ nɛ́ɛ kɛ̃sãazi pì nɛ́ Yuda boriimɛ, nɛ́ à fɔ̃ dɔro, eégɔ̃ gbãaa bleemmamɛ.
[14] Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃e yã pì oonɛ, kína dogari kɛ̀ wà ń fɛ̀ɛ kɛ̀nɔ kà, ben aɔ̃ à sɛ̀ kpakpaa aɔ̃ gàao
pɔ́blee kɛ̀ Ɛsita kɛ̀a.

7

Amana logona lía

[1] Ben kína kɔ̃n Amanao gàa pɔ́ ble kɔ̃n Ɛsitao.
[2] Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃e wɛ̃ɛ mii à gurɔ plaadee pì zĩ, ben kína Ɛsita là à bè: Ɛsita, bɔ́n nɛ́ wɛ́ɛ kɛmaa?
Mɛ́ kɛnnɛ. Yã kpareen nɛ́ɛ gbekaamaa? Baa ma kpata kpadoo mɛ́ kpámma.
[3] À wèàla à bè: Tó ma n pɔnnaa è bensɔ̃ yã pì kànnɛ, ǹ tó màgɔ̃ kú wɛ̃̀ndio. Wɛ́ɛkɛɛ kɛ̀ má
kɛ̀mmaan gwe. Ǹ tó ma gbɛ̃nɔ gɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ. Yã kɛ̀ má gbèkan gwe.
[4] Zaakɛ mapi kɔ̃n ma gbɛ̃nɔ, wà dìɛ kɛ̀ wà wa dɛdɛ wà wa kaatɛ wà wa borii bɔmɛ. Tó wèe
wa yaa zɔ̀nɔ ũ yãmɛ, lɛ má yĩtɛna. Nawɛ̃a beee taka e ká mà ĩa dammaro.
[5] Ben kína à là à bè: Démɛɛ? Dé bé eé fɔ̃ à zɛ kɔ̃n yã beee taka bori kɛnaoee?
[6] À wèàla à bè: Amana vãii kɛ̀n ibɛɛ kɛ̀ zàwaguu pì ũ. Swɛ̃̀ kɛ̃̀ Amanan kína kɔ̃n a naɔ̃ pìo yã
musu.
[7] Kína fɛ̀ɛ a wɛ̃ɛla pɔfɛ̃ guu à gàa líkpɛn a ua guu. Amana sɔ̃ gɔ̃̀ gwe kɔ̃n Ɛsitao, ben Amana e
kúɛ kɛɛnɛ a wɛ̃̀ndi yã musu, zaakɛ à è kɛ̀ kína zɛ̀o à zaaa kɛaremɛ.
[8] Kɛ̀ kína bɔ̀ líkpɛn à sù pɔ́blekiia gɔ̃ɔ, Amana lɛ̀ɛ kìta daɛbɔ kɛ̀ Ɛsita gɛɛkɛsɛkɛnaa ben à bè: À
yezi à kusi ma naɔ̃a ma wáa kpɛ́ guu kɛ̀n yɔ́? Kɛ̀ yã pì bɔ̀ kína lɛ́n gɔ̃ɔ, wà mɔ̀ wà pɔ́ yì Amana
uua.

[9] Kína dogarinɔ doke Abona bènɛ: Lí pɛɛna Amana pì bɛɛ saɛ à kà gȁsãsuu baplaa akuri.
Àpi bé à lí pì pɛ̀ɛ lɛ à Mɔdekai kɛ̀ yã maaa kɛ̀nnɛɛ logoa. Ben kína bè: À à logo lí pìa.
[10] Kɛ̀ aɔ̃ Amana lògo lí kɛ̀ à pɛ̀ɛ Mɔdekainɛ pìa, ben kína pɔfɛ̃ kpàɛ.

8

Kína yã pãnde diɛna Yudanɔ yã musu
[1] Zĩ beeean kí Asueru Yudanɔ zanguri Amana bɛɛ kpà a naɔ̃ Ɛsitaa. Ɛsita bè kínanɛ
Mɔdekain a danɛ ũ, ben Mɔdekai sɔ̀̃ kínazi.
[2] Kína a tãnga kɛ̀ à sì Amanaa bɔ̀ à dà Mɔdekainɛ, ben Ɛsita Amana bɛɛ nànɛ à ɔzĩ.
[3] Ɛsita ɛ̀ara à gàa yã o kínanɛ dɔ. À dàɛ à gbá saɛ èe wɛ́ɛ'i kwɛɛɛ, à kúɛ kɛ̀nɛ lɛ à à zaaa kɛ̀
Agaga bori Amana à lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ Yudanɔzi gboro.
[4] Kína vura gò dɔ̀a, ben à fɛ̃ɛ à zɛ̀ à aɛ
[5] à bè: Tó à kɛ̀nnɛ bensɔ̃ ma n pɔnnaa è, tó yã kɛ̀ zɛ́ vĩ bensɔ̃ ma yã kànnɛ, zaakɛ Amɛdata
nɛ́ Amana, Agaga borii zɛ̀o à Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú n bùsu guunɔ dɛdɛ ń píngi, ǹ o n takadakɛ̃rinɔnɛ
aɔ̃ takada kɛ̃ wà Amana yã pì liɛ kpɛɛgãnda.
[6] Mɛ́ kɛ dia màgɔ̃ mɔ́nzi kɛ̀ eé ma gbɛ̃nɔ lee gwaa? Mɛ́ kɛ dia màgɔ̃ ma boriinɔ dɛdɛna gwaa?
[7] Ben kí Asueru bè a naɔ̃ Ɛsitanɛ kɔ̃n Mɔdekaio: À gwa, ma Amana bɛɛ kpà Ɛsitaa, ben ma
Amana pì lògo lía kɛ̀ à à zaaa kpàkɔ̃sɔ̃ Yudanɔzi yãnzi.
[8] À takada kɛ̃ Yudanɔ yã musu lán à kɛ̀are maa nà. À kɛ̃ kɔ̃n ma tɔ́o à ma tãnga sèeda kɛa,
zaakɛ takada kɛ̀ wà kɛ̃̀ kɔ̃n ma tɔ́o wà ma tãnga sèeda kɛ̀a gborona vĩro.
[9] Gwe gɔ̃ɔ aɔ̃ kína takadakɛ̃rinɔ sìsi. Mɔ aagɔ̃de Sivã gurɔ baro awɛɛ'aagɔ̃dee zĩn aɔ̃ yã kɛ̀
Mɔdekai dìɛ Yudanɔnɛ kɔ̃n kína ìbanɔ kɔ̃n kínanɔ kɔ̃n bùsu gbãadeenɔo kɛ̃̀ píngi bùsu mɛ̀n
baswɛɛdo awɛɛswɛɛplaaanɔnɛ sɛna zaa India bùsun ai à gàa pɛ́ Etiopia bùsua. Aɔ̃ takada kɛ̃̀
bùsu kɔ̃n bùsuo kɔ̃n ń lákɛ̃na boriio, bori kɔ̃n boriio kɔ̃n ń yão. Aɔ̃ takada kɛ̃̀ Yudanɔnɛ kɔ̃n ń
lákɛ̃na takao kɔ̃n ń boriyão dɔ.
[10] Mɔdekai takada kɛ̃̀ kɔ̃n kí Asueru tɔ́o à kína tãnga sèeda kɛ̀a à takada pìnɔ nà zĩ̀rinɔnɛ ń
ɔzĩ, ben aɔ̃ dì sɔ̃ bàalɛri kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ kína sɔ̃ gãnu guunɔa aɔ̃ gàao.
[11] Yã kɛ̀ kína dìɛ pì Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛonɔ gbà zɛ́ aɔ̃ kɔ̃ kakɔ̃a aɔ̃ gí kɔ̃n ń zĩndao.
Tó borii ke bùsu zĩ̀kpɛɛ ke lɛ̀ɛḿma kɔ̃n ń nɛ́nɔ kɔ̃n ń nɔgbɛ̃nɔ, aɔ̃ ń dɛdɛ aɔ̃ ń kaatɛ aɔ̃ yãańyo
aɔ̃ ń pɔ́nɔ sɛ́ɛ.
[12] À ń gbá zɛ́ aɔ̃ beee kɛ kí Asueru bùsunɔ guu píngi mɔ kuri awɛɛplaade Ada gurɔ kuri
awɛɛ'aagɔ̃dee zĩ.
[13] Wà yã kɛ̀ à dìɛ pì takada kpȁsã bùsu kɔ̃n bùsuo píngi doka ũ. Wà à kpàakpa kɛ̀ bori píngine
lɛ Yudanɔ gɔ̃ kú soru guu aɔ̃ yã yá ń ibɛɛnɔa zĩ beeea yãnzi.
[14] Kína yãdiɛna pì yãnzin zĩ̀ri pìnɔ kɛ̀ kpakpaa dina kína sɔ̃ bàalɛrinɔa aɔ̃ gàa. Bensɔ̃ wà yã
pì kpàakpa kɛ̀ Susa wɛ́tɛdaan.
[15] Mɔdekai bɔ̀ kíbɛ à kíkɛ pɔ́ pura kɔ̃n pɔ́ búguo dana, à kífura bíta kɛ̀ wà pì kɔ̃n vurao kuna.
À táaru bisa gumusu tɛ̃aa dana dɔ, ben Susadeenɔ guda kɛ̀ kɔ̃n pɔnnaao.
[16] Guu pù Yudanɔnɛ zĩ beeea, aɔ̃e pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n yáadɔɔo, zaakɛ wà ń gbá gbãaa.
[17] Bùsu kɔ̃n bùsuo wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo, guu kɛ̀ kína yã diɛna pì kàn píngi Yudanɔ pɔnnaa kɛ̀ kɔ̃n
yáadɔɔo aɔ̃ zĩbaa kɛ̀ kɔ̃n pɔ́blenao. Bori pãndenɔ gɔ̃̀ Yudanɔ ũ pari, kɛ̀ vĩa ń kũ Yudanɔ yã musu
yãnzi.

9

Yudanɔ zĩ̀blena ń ibɛɛnɔa
[1] Mɔ kuri awɛɛplaade Ada gurɔ kuri awɛɛ'aagɔ̃dee zĩn yã kɛ̀ kína dìɛ kɛgurɔɔ ũ. Zĩ beeean
Yudanɔ ibɛɛnɔ wɛ́ɛ dɔzi yã kɛ̀ aɔ̃ gbãa mɔ́ Yudanɔnɛ, mɔde yã pì lìɛ kpɛɛgãnda, ben Yudanɔ
gbãaa mɔ̀ ń ibɛɛnɔnɛ.
[2] Kí Asueru bùsunɔ guu píngi Yudanɔ kɔ̃ kàkɔ̃a fáandi kɛ̀ aɔ̃ kún lɛ wà lɛ́ɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à zaaa
kpàkɔ̃sɔ̃ńzinɔa. Gbɛ̃kee e fɔ̃ à ń furo, zaakɛ bori pãndenɔ vĩa kɛ̀ńnɛ ń píngi.
[3] Bùsu gbãadeenɔ, kí ìbanɔ kɔ̃n kínɛnɔ kɔ̃n à zĩkɛrinɔ ń píngi zɛ̀ Yudanɔ kpɛɛ, kɛ̀ aɔ̃e vĩa kɛɛ
Mɔdekainɛ yãnzi.
[4] Mɔdekai bɛ̀ɛ vĩ kíbɛ, ben à tɔ́ dà bùsu píngila, zaakɛ à gbãaa e kaara.
[5] Yudanɔ ń ibɛɛnɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao aɔ̃ ń káatɛ ń píngi aɔ̃ ń pɔyezi kɛ̀ ń zanguri pìnɔa.
[6] Aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ Susa wɛ́tɛdaan gɔ̃ɔn wàa plaa kpɛ́ basɔɔro.
[7] Aɔ̃ Pasandata kɔ̃n Dalafɔ̃o kɔ̃n Asapatao
[8] kɔ̃n Poratao kɔ̃n Adaliao kɔ̃n Aridatao
[9] kɔ̃n Pamasatao kɔ̃n Arisaio kɔ̃n Aridaio kɔ̃n Vaizatao dɛ̀dɛ dɔ.

10 Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́ Amɛdata nɛ́ Amana, Yudanɔ zanguri nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn kurinɔmɛ. Baa kɔ̃n beeeo
aɔ̃ɔe ɔ kɛ ń pɔ́kearo.
11 Gurɔ dɔ̃nkɔ̃ pì zĩ wà gbɛ̃ kɛ̀ wà ń dɛ́dɛ Susanɔ pari lɛ́ gbȁ kínanɛ.
12 Ben à bè a naɔ̃ Ɛsitanɛ: Yudanɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ Susa kɛ̀ gɔ̃ɔn wàa plaa kpɛ́ basɔɔro kɔ̃n
Amana nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn kurinɔ. Bɔ́n aɔ̃ɔ kɛ̀ ma bùsu kpaaanɔ guu sɛɛ! Yã kpareen nɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛma
dɔɔ? Mɛ́ kɛnnɛ. Bɔ́ yãn nɛ́ɛ gbekaamaa? Mɛ́ kpámma.
13 Ɛsita wèàla à bè: Kí, tó à kɛ̀nnɛ maa, ǹ Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Susa kɛ̀nɔ gba zɛ́ aɔ̃ yã kɛ̀ ń dìɛ aɔ̃
kɛ gbȁa kɛ zia dɔ, wà Amana nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn kuri pìnɔ logo lía.
14 Kína bè, wà kɛ lɛ. Wà à kpàakpa kɛ̀ Susa, ben wà Amana nɛ́ pìnɔ gɛ̀ lògologo.
15 Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Susanɔ kɔ̃ kàkɔ̃a Ada gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ, ben aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ dɔ gɔ̃ɔn
wàa do kpɛ́ basɔɔro. Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ɔe ɔ kɛ ń pɔ́kearo.
16 Yuda kpaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kína búsunɔ guunɔ ń píngi kɔ̃ kàkɔ̃a lɛ wà gí kɔ̃n ń zĩndao aɔ̃ bɔ ń
ibɛɛnɔ yãn, ben aɔ̃ ń zanguri pìnɔ dɛ̀dɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ basiigɔ̃ sɔɔro sai. Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ɔe ɔ kɛ ń
pɔ́kearo.
17 Aɔ̃ yã pì kɛ̀ Ada gurɔ kuri awɛɛ'aagɔ̃dee zĩmɛ, à gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩn aɔ̃ kámma bò. Aɔ̃
gurɔɔ pì dìɛ zĩbaa ũ lɛ wà zĩbaa pɔ́blee kɛ wà pɔnnaa kɛ gurɔɔ pìa.
18 Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Susanɔ kɔ̃ kàkɔ̃a à gurɔ kuri awɛɛ'aagɔ̃dee zĩ kɔ̃n à gurɔ gɛ̃rodosaidee zĩo,
ben aɔ̃ kámma bò à gurɔ gɛ̃rodee zĩ. Aɔ̃ gurɔɔ pì dìɛ zĩbaa ũ lɛ wà zĩbaa pɔ́blee kɛ wà pɔnnaa
kɛ gurɔɔ pìa.
19 Beee yãnzin Yuda búbari kɛ̀ aɔ̃ɔ kú lakutu guunɔ è zĩbaa pì kɛ Ada gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ
aɔ̃ zĩbaa pɔ́blee kɛ wà pɔnnaa kɛ, aɔ̃è pɔ́blee dakɔ̃nɛ.

Purimu zĩbaa diɛna

20 Mɔdekai yã pìnɔ kɛ̃̀ takada guu, ben à kpȁsã Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kí Asueru bùsu guunɔnɛ ń
píngi, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kĩinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú zȁnɔ ń píngi.
21 À dìɛńnɛ kɛ̀ aɔ̃gae zĩbaa pì kɛ wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o Ada gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ kɔ̃n à gurɔ gɛ̃rodee
zĩo.
22 Gurɔɔ pìnɔn Yudanɔ bɔna ń ibɛɛnɔ ɔzĩ zĩbaa ũ. Mɔɔ pì guu aɔ̃ pɔsiaa lìɛ pɔnnaa ũ, aɔ̃
sósobikɛna lìɛ zĩbaakɛna ũ. Aɔ̃gae zĩbaa pì kɛ gurɔ pìnɔ zĩ, aɔ̃gae zĩbaa pɔ́blee kɛ wàgae pɔnnaa
kɛ, aɔ̃gae pɔ́blee dakɔ̃nɛ, aɔ̃gae gba da takaasideenɔnɛ.
23 Yudanɔ zɛ̀ kɔ̃n yã kɛ̀ Mɔdekai kɛ̃̀ńnɛo, ben zĩbaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ pì gɔ̃̀ńnɛ fɛɛakaarayã ũ.
24 Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga bori Yudanɔ píngi zanguri à zaaa kpàkɔ̃sɔ̃ńzi à ń dɛdɛ, ben à
gbɛ̀ kɛ̀ wè sísi purimu gbèka lɛ à e à ń fu à ń dɛdɛ.
25 Mɔde kɛ̀ kína yã pì asii mà, à yã dìɛ takada guu, lɛ à zaaa kɛ̀ à à lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ Yudanɔzi pì wí
à musu. Ben wà à lògo lía kɔ̃n a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ lɛdo.
26 Beee yãnzi wè gurɔɔ pìnɔ sísi Purimu, zaakɛ gbɛ̀ kɛ̀ à là tɔ́n gwe. Yã kɛ̀ Mɔdekai kɛ̃̀ takada
pì guu kɔ̃n yã kɛ̀ à ń lénɔ yãnzin
27 aɔ̃ sì kɛ̀ wà zĩbaa kɛ gurɔ plaaa pìnɔ guu wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o. Aɔ̃ bè ḿpinɔ kɔ̃n ń nɛ́nɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ nàḿmanɔ é gí zĩbaa pì kɛziro, wàgae kɛ à gurɔɔa lán wà kɛ̃̀ lán nà.
28 Wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o gurɔɔ pìnɔ yã gae dɔ́ngu, aɔ̃gae à zĩbaa kɛ ualɛ kɔ̃n ualɛo wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo bùsu
kɔ̃n bùsuo, lɛ Purimu zĩbaa pì tɔ́n mì dɛ Yudanɔ kiiaro yãnzi, à kɛgurɔɔ tɔ́n yãa ń boriinɔaro.
29 Kína naɔ̃ Ɛsita, Abiaili nɛ́ takada plaadee kɛ̃̀ kɔ̃n a ikoo píngi Purimu yã musu, à gbãaa
kpào takada kɛ̀ Yuda bori Mɔdekai kɛ̃̀a.
30 Mɔdekai takada pì kpȁsã Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kí Asueru bùsu mɛ̀n baswɛɛdo awɛɛswɛɛplaaa
guunɔnɛ. À kuuna aafia làakario kpaɛna yã òńnɛ,
31 ben à Purimu zĩbaa pì dìɛ a gurɔɔa, lán àpi kɔ̃n kína naɔ̃ Ɛsitao dìɛńnɛ nà, lán aɔ̃pinɔ sɔ̃ sì
wà kɛ nà kɔ̃n ń boriinɔ ń kpɛɛ kɔ̃n lɛ́yinao kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo.
32 Yã kɛ̀ Ɛsita dìɛ pì gbãaa kpà Purimu doka pìnɔa, ben wà kɛ̃̀ takadan.

10

Kí Asueru kɔ̃n Mɔdekaio yã

1 Kí Asueru tò gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a bùsu guunɔ píngi kɔ̃n ísia luannɔ tángba kpáawa.
2 Yã bíta kɛ̀ à kɛ̀nɔ kɔ̃n à ikokɛyãnɔ kɛ̃na Midiãnɔ kɔ̃n Pɛsianɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
Lán kína Mɔdekai gbà gbãaa à gɔ̃ gbɛ̃nsi ũ nà, à yã kú takada pì guu dɔ.
3 Yuda bori Mɔdekain kí Asueru kpàasi ũ. À tɔ́ bɔ̀ Yudanɔ tɛ́ bensɔ̃ à yã kà ń gbɛ̃ parideen,
zaakɛ à a gbɛ̃nɔ aafia wɛ̀tɛ, ben à kuuna nna zɛ́ kɛ̀kɛ a borii pìnɔnɛ.

AYUBA

Setãn Ayuba yɔ̃na 1:1-2:13
Ayuba kyakana a igurɔɔn 3:1-3:26
Ayuba gbɛ̃nnanɔ yãsialana 4:1-5:22
Ayuba wena a gbɛ̃nnanɔ 14, 19, 31
Dii wena Ayubala 38:1-41:34
Ayuba yã mìdɛna 42:1-42:17

Setãn Ayuba yɔ̃na káaku

1 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú Uzu bùsun yã à tɔ́n Ayuba. Gbɛ̃ maaamɛ, ègɔ̃ taari vĩro. À Luda vĩa vĩ bensɔ̃
à gì yãzaakɛnazi.
2 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn swɛɛplaa, nɛ́nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃ɔn aagɔ̃.
3 À sãanɔ vĩ bɔrɔ swɛɛplaa, lakuminɔ bɔrɔ aagɔ̃, zùnɔ bɔrɔ do, zaakinɔ wàa plaa kpɛ́ basɔɔro,
bensɔ̃ à zĩkɛrinɔɔ pari maamaa. À auziki bíta dɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa gbɛ̃nɔ pɔ́la píngi.
4 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ègɔ̃ pɔnna pɔ́blee kɛɛkɔ̃nɛ bɛ kɔ̃n bɛɛo, aɔ̃è ń dãre pìnɔ sísi aɔ̃ mɔ́ wà pɔ́ ble wà
í mińyo lɛdo.
5 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ pɔnna pɔ́ blè wà yȁa píngi, Ayuba è gbɛ̃ zĩḿma wà gbãsĩ bɔ́ngu. Tó à guu dɔ̀, è
fɛɛ kɔngɔ idɛ'idɛ à sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ o aɔ̃ baadenɛ à be: Wègɔ̃ dɔ̃ro ma nɛ́nɔ durun kɛ̀
aɔ̃ dɔkɛ̀ kɔ̃n Ludao ń swɛ̃n gwɛɛ. Lɛn Ayuba ègɔ̃ kɛɛ lɛ gurɔ píngi.
6 Zĩkea malaikanɔ mɔ̀ wà zɛ̀ Dii aɛ, bensɔ̃ Setãn kú ń tɛ́.
7 Ben Dii bè Setãnnɛ: N bɔ mámɛ? À wèàla à bè: Mɛ́ɛ gaa mɛ́ɛ suu mɛ́ɛ likɔ̃aa zɔ̃ɔ anduna
guumɛ.
8 Ben Dii bènɛ: N ma zɔ̀bleri Ayuba èɔ́? À sáa kú anduna guuro. Gbɛ̃ maaamɛ, à taari vĩro.
À ma vĩa vĩ bensɔ̃ à gì yãzaakɛnazi.
9 Ben Setãn bè Diinɛ: Ayuba n vĩa vĩ pãn yɔ́?
10 Ḿbe n kara kpà n ligazi kɔ̃n à bɛɛo kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ píngi. N aubarika dà à zĩin, ben à
pɔ́nɔ kɔ̃̀ à dàgula.
11 Ǹ ɔ bɔ ǹ pá à pɔ́nɔa píngi ǹ gwa, tó èe yã zaaa onnɛro.
12 Ben Dii bènɛ: Tɔ̀! Ma à pɔ́ píngi nànnɛ n ɔzĩ, mɔde ǹton ɔ pá à mɛ̀aro. Ben Setãn gù Dii aɛ.
13 Zĩkea Ayuba nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n à nɛ́nɔgbɛ̃nɔɔ e pɔ́ blee aɔ̃ɔe geepiwɛ̃ɛ mii ń vȉi bɛ.
14 Ben gbɛ̃ke mɔ̀ Ayuba kiia à bè: Zùnɔɔ e bú wii bensɔ̃ zaakinɔɔ e sɛ̃̀ blee ń saɛ,
15 ben Sɛbanɔ lɛ̀ɛḿma aɔ̃ ń sɛ́ɛ wà tàńyo, aɔ̃ ń dȁrinɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Mámbe ma bɔ mado
ma mɔ à baaru kpánnɛ.
16 Èe yã o à yȁaro, ben gbɛ̃ pãnde mɔ̀ à bè: Laa pɛ̀ɛ n sã kpàsanɔa aɔ̃ tɛ́ kȕ, pɔ́dãrinɔ gàga.
Mámbe ma bɔ mado ma mɔ à baaru kpánnɛ.
17 Èe yã o à yȁaro, ben gbɛ̃ pãnde mɔ̀ à bè: Kaladianɔ kɔ̃ kpàatɛ gãli aagɔ̃ aɔ̃ mɔ̀ wà lɛ̀ɛ n
lakuminɔa wà ń sɛ́ɛ wà tàńyo, wà ń dȁrinɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Mámbe ma bɔ mado ma mɔ à
baaru kpánnɛ.
18 Èe yã o à yȁaro, ben gbɛ̃ pãnde mɔ̀ à bè: N nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n n nɛ́nɔgbɛ̃nɔɔ e pɔ́ blee aɔ̃ɔe
geepiwɛ̃ɛ mii ń vȉi bɛ,
19 ben zàga'ĩa gbãaa kàka à bɔ̀ gbáan à sù ń kpɛ́ gooda siigɔ̃ɔnɔa, ben à lɛ̀ɛ à sì nɛ́ pìnɔa aɔ̃
gàga. Mámbe ma bɔ mado ma mɔ à baaru kpánnɛ.
20 Ben Ayuba fɛ̀ɛ à a uta gà à kɛ̃̀ à a mì bò. Ben à dàɛ a puua à dɔnzi kɛ̀ Ludanɛ
21 à bè:
Ma bɔ ma da gbɛɛɛn ɔkori
bensɔ̃ mɛ́ ɛara mà tá ɔkori.
Dii kpàma ben à ɛ̀ara à sìma.
Wà Dii sáabu kpá.
22 Yã pìnɔ guu píngi Ayuba e durun kɛ à Luda taari èro.

2

Setãn Ayuba yɔ̃na gɛ̃̀n plaadee

1 Zĩkea malaikanɔ ɛ̀ara wà mɔ̀ wà zɛ̀ Dii aɛ, Setãn sɔ̃ɔ kú ń tɛ́. À zɛ̀ Dii aɛ,
2 ben Dii à là à bè: N bɔ mámɛ? À wèàla à bè: Mɛ́ɛ gaa mɛ́ɛ suu mɛ́ɛ likɔ̃aa zɔ̃ɔ anduna
guumɛ.

3 Ben Dii bènɛ: N ma zɔ̀bleri Ayuba èɔ́? À sáa kú anduna guuro. Gbɛ̃ maaamɛ, à taari vĩro.
À ma vĩa vĩ bensɔ̃ à gì yãzaakɛnazi. Baa kɛ̀ n ma swã vùmɛ, ma mɔ́nzi kpàzi pã, à kpɛ́ kuu
taari sai ai tia.
4 Ben Setãn bènɛ: Ǹ kɛmɛ mà kɛnnɛ. Pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ vĩ píngi eé kpá a mìsina yãnzi.
5 Ǹ n ɔɔ bɔ ǹ pá à mɛ̀a ǹ gwa. Eé yã zaaa onnɛ.
6 Ben Dii bènɛ: Tɔ̀! Ma à nànnɛ n ɔzĩ, mɔde ǹ à wɛ̃̀ndi tó.
7 Setãn gù Dii aɛ, ben à bɔ̀gĩi zĩ̀ Ayubaa sɛna zaa à kɛ̀sɛa ai à gàa pɛ́ à mìdangura.
8 Ben Ayuba takaso sɛ̀ à gàa à vɛ̃̀ɛ tubura, èe a zĩnda waao.
9 À naɔ̃ bènɛ: Nɛ́gɔ̃ kpɛɛ kuu taari sai ai tian yɔ́? Ǹ yã zaaa o Ludanɛ ǹ ga.
10 Ben à bènɛ: Nɛ́ɛ yã oo lán nɔgbɛ̃ yɔ̃nkɔɔ bà. Wégɔ̃ à maaa ee Luda ɔzĩ wà gí à zaaa eziɔ́?
Yã pìnɔ guu píngi Ayuba e durun kɛ a yã'ona guuro.

Ayuba gbɛ̃nnanɔ mɔna à kiia

11 Kɛ̀ Ayuba gbɛ̃nna gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ kisia kɛ̀ à à lènɔ baaru mà, aɔ̃ baade bɔ̀ a bɛ aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a,
ben aɔ̃ gàa wà sósobi kɛo aɔ̃ à làakari kpáɛnɛ. Aɔ̃ tɔ́nɔn yɛ̀: Temana gbɛ̃ Ɛlifaza, Sua gbɛ̃ Bilidada
kɔ̃n Naamati gbɛ̃ Zofao.
12 Kɛ̀ aɔ̃ à wɛ̃ndɛ̃ kɛ̀ zɛ̃̀azã, aɔ̃e à dɔ̃ro, ben aɔ̃ ɔ́ɔ dɔ̀, baade a uta gà à kɛ̃̀, ben aɔ̃ bùsu kɔ̀ wà
fã̀ musu à kú ń mìa.
13 Ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛo tɔɔtɛ gurɔ swɛɛplaa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo. Aɔ̃ gbɛ̃kee e yãke ooro, zaakɛ aɔ̃ è
lán à nawɛ̃a kɛ̀ bíta nà.

3

Ayuba kyakana a igurɔɔn

1 Beee gbɛra Ayuba lɛ́ wɛ̃̀ à yã zaaa ò a igurɔɔ musu
2 à bè:
3 Luda ma igurɔɔ kɛ pã
atɛ̃nsa gwãavĩ kɛ̀ wà ma nɔ̀ sì pì.
4 Gurɔɔ pì li gusiaa ũ,
zaa musu Luda tón à yã daro,
àton tó guu puaro.
5 Gusia kũ níginigi gurɔɔ pìa,
ludambɛ siaa kúɛa,
gusia bìtim daàla.
6 Gwãavĩ pì sɔ̃ sia kũ níginigi,
wàton da wɛ̃̀ gurɔɔnɔ tɛ́ dɔro,
wàton naro mɔ gurɔɔnɔ guuro.
7 Gwãavĩ pì kɛ gwãavĩ fĩi ũ,
guda tóngɔ̃ dɔ gurɔɔ beeearo.
8 Pɔ́dammari kɛ̀ aɔ̃è tó ɔfãntɛ̃ guu puroonɔ láari kɛ gurɔɔ pìa,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔ̃ lán wè ɔ ká kùkukuzi pìnɔ.
9 À gudɔnao sɔsɔnɛnɔ sia kũ,
weé à gudɔna dã pã, guwɛɛ é kɛ̃ro.
10 Zaakɛ gurɔɔ pì e ma da nɛ́'isɔ zɛ́ tatamalɛro,
à tò ma wɛ́ɛ sì nawɛ̃alɛ.

11 À kɛ̀ dia wèe ma i gɛ̀ ũroo?
Bɔ́yãnzi mɛ́ɛ bɔ gbɛɛɛn ma sɔkpa gɔ̃ɔroo?
12 À kɛ̀ dia wà ma kpa gbálaa?
Bɔ́yãnzin wà yɔ̃ kpàma má mìzi?
13 Tó ma ga yã, lɛ ma gɔ̃ kítikiti,
lɛ ma ii ò ma kámma bò
14 kɔ̃n kínanɔ kɔ̃n anduna guu lɛ́dammari
kɛ̀ aɔ̃ kíbɛ ziinɔ kɛ̀kɛ wà bò ń zĩndanɛnɔ,
15 wɛ̃ɛnɛ kɛ̀ aɔ̃ vura kàkɔ̃ańzinɔ
bensɔ̃ aɔ̃ kondogi kà ń kpɛ́n à pà.
16 À maa yã wà ma vĩi lán nɔ̀bɔɛnɛ bà,
lán nɛ́ kɛ̀ mɔ̀ gɛ̀ ũ èe anduna eroo bà.
17 Gwen zaakɛrinɔ è ń zaakɛna tón
bensɔ̃ gbɛ̃ busananɔ è kámma bon.
18 Zĩ̀zɔnɔ è ĩampakii e gwe,

aɔ̃è ń wɛ́ɛtãmmarinɔ kòto ma dɔro.
19 Gbãadeenɔ kɔ̃n talakanɔɔ kú gwe ń píngi,
bensɔ̃ zɔ̀ ègɔ̃ dɛ a dii pɔ́ ũ gwe dɔro.

20 Bɔ́yãnzi Luda è guu pu wɛ̃ndadeenɔnɛzi?
À kɛ̀ dia è wɛ̃̀ndi kpá gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔɔ siaanɔa?
21 Aɔ̃ wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔ gaazi aɔ̃è ero,
aɔ̃è kpáɛ kɛzi dɛ auziki kɛ̀ utɛnala.
22 Tó aɔ̃ gà wà ń vĩi, aɔ̃è pɔnnaa kɛ,
aɔ̃ nɔ̀sɛ è kɛ nna.
23 Luda ń zia yã ùtɛńnɛ,
à kara lìgańzi kpa sãnda píngia.
24 Wesakakɔ̃a à bo bé à gɔ̃̀ ma pɔ́blee ũ,
ma m̀bona è yãaro.
25 Yã kɛ̀ ma vĩa kɛ̀nɛ pì bé à ma le,
yã kɛ̀ ma kã gìzi pì bé à sùma.
26 Má ĩampana vĩro, ma làakari kpaɛnaro.
Má kámmabona vĩro, ma nawɛ̃akɛna è yãaro.

4

Ɛlifaza yãsina Ayubala

1 Ben Temana gbɛ̃ Ɛlifaza yã sìàla à bè:
2 Asa tó gbɛ̃ yã ònnɛ, nɛ́ pɔ fɛ̃roo?
Zaakɛ mɛ́ fɔ̃ màgɔ̃ yĩtɛnaro.
3 Ǹ dɔn lán n lɛ́ dà gbɛ̃nɔa pari nà,
n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gbãaa yȁanɔ gbà swɛ̃̀.
4 N yã gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e fuunɔ sɛ̀ lezĩ,
n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ busananɔ gbà gbãaa.
5 Kɛ̀ yã n le sa, ben nɛ́ɛ fuu,
kɛ̀ à sùmma, ben n bídi kɛ̀.
6 N vĩakɛna Ludanɛ e n làakari kpáɛroo?
N kuuna taari sai è tó ǹgɔ̃ tãmaa vĩroo?
7 Ǹ laasuu lɛ́ ǹ gwa!
Kisia taarisaidee lè ziki ai à gàɔ́?
Mán wà gbɛ̃ maaanɔ kàatɛn zikii?
8 Gbɛ̃ kɛ̀ yã zaa bú wì à yãkete tɔ̃̀a,
má è beee bé è bɔɛnɛ.
9 Luda lɛ́'ĩa bé è à kaatɛ,
à pɔ́ bɔna a yĩn bé è à dúgu zɔ̃.
10 À pũtãna kɔ̃n kòto gbãaao lán músu bà è yãa,
Luda è à swaa woronɛ.
11 È ga lán músu kɛ̀ nɔ̀bɔ wɛ̀tɛ à kòrazi bà,
à nɛ́nɔ é gbasa wà fãakɔ̃a.

12 Ma yã kpãi mà ĩala,
yã pì asii gɛ̃̀ ma swãn.
13 Gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ nana bɛ̃̀ɛ oo gwãavĩ,
gurɔɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔ ii ò wà kà zȁ,
14 vĩa ma kũ mɛ́ɛ lugalugaa,
ma mɛ̀ píngi e lugaa.
15 Ĩa ke borii ma pa ma uua,
ma mɛ̀kãsɛsɛ fɛ̀ɛ à zɛ̀.
16 Kɛ̀ à zɛ̀, mɛ́ɛ à taka dɔ̃ro,
pɔ́ pì kú ma aɛ,
ben ma à kòto kpãi mà à bè,
17 gbɛ̃ntee é fɔ̃ àgɔ̃ dɛ yãnnadee ũ Ludanɛɔ́?
Gbɛ̃ é fɔ̃ àgɔ̃ zɛ̃na a Kɛ̀ri aɛɔ́?
18 Zaakɛ Luda è a malaikanɔ náanɛ kɛro,
bensɔ̃ è a zɔ̀bleri pìnɔ taari e,
19 wamɔwa kɛ̀ wa mɛ̀ dɛ lán gũ̀ kpɛ́ bà,

wa kasana dɛ bùsu kori ũ
bensɔ̃ wè wa dúgu zɔ̃ lán dȁmboo bà,
weé wa pɔ́ o dɔ́ɔ́?
20 Zaa kɔngɔ ai uusiɛ gbɛ̃nɔ è gaga,
aɔ̃è kaatɛ ai gurɔ píngi,
wè ń tàasi kɛro.
21 Luda è ń kuta lí gborońnɛ,
ben aɔ̃è ga ɔ̃ndɔ̃kũsai.

5

1 Ǹ lɛ́ zú sa ǹ ma, tó gbɛ̃ke é wenla.
Malaika kpareen nɛ́ aɛ dɔa?
2 Íbɛtɛkpana è yɔ̃nkɔɔ dɛ,
nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ è mìsaidee kaatɛ.
3 Má è yɔ̃nkɔɔ kãsãa pɛ̀ɛ,
ben kãsãa pì yɔ̀ kãndo.
4 À nɛ́nɔɔ zȁ kɔ̃n aafia'ekiio,
wè ń yã máɛmaɛńnɛ yãkpaɛkɛkiia,
gbɛ̃ke è zɛ ń kpɛɛro.
5 Nɔadɛrinɔ è à bura pɔ́nɔ ble,
baa pɔ́ kɛ̀ à lɛ̀ lìgazinɔ,
ímidɛrinɔ è luga à auzikizi.
6 Kisia è fɛɛ bùsunlo,
nawɛ̃a è bɔɛ tɔɔtɛro.
7 Lán tɛ́pũtãna gana musu seka vĩro nà,
lɛn gbɛ̃ kɛ̀ wà ì píngi è nawɛ̃a e lɛ.

8 Tó mámbee sɔ̃, Ludan mɛ́ gbeka,
mɛ́ ma yã kpáɛ à aɛzĩ.
9 È yã bíta kɛ kɛ̀ weé fɔ̃ wà à gbá dɔ̃ro,
weé fɔ̃ wà à yãbɔnsaɛkɛnanɔ lɛ́ dɔ̃ro.
10 È tó lou ma tɔɔtɛa,
è tó à í dagula sɛ̃̀tɛ.
11 È gbɛ̃ busananɔ sɛ́ lezĩ,
è sósobikɛrinɔ gba pɔnnaa.
12 È yã kɛ̀ mɔnafikideenɔɔ e pɛɛa gboro,
lɛ ń ɔzĩi tóngɔ̃ aubarika vĩro yãnzi.
13 È ɔ̃ndɔ̃rinɔ kũ ń wɛ́ɛzɛ̃ɛ guu,
è tó yãlɛkpɛɛ'orinɔ yãgɔ̃gɔ̃na kɛ pã.
14 Guu è sia kũḿma fãantɛ̃,
aɔ̃è ɔ máɛmaɛ fãantɛ̃ lán gwãavĩ bà.
15 È takaasideenɔ bɔ gaa lɛ́zĩ,
è pɔ́saideenɔ bɔ gbãamɔnnɛrinɔ ɔzĩ.
16 Beee yãnzi gbãasaideenɔɔ tãmaa vĩ,
yãzɛdesaideenɔ è yĩtɛ kyɔ̃.

17 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ Luda è à tòto kɛɛ ũ.
Tó Gbãapingidee e n swã gagaa, ǹton yãbuu tãro.
18 Zaakɛ è gbɛ̃ kɛ̃nna ben è à bɔ̀ gwa,
è gbɛ̃ wíwi ben è à kɛ̃kɔ̃a.
19 Eé n bɔ yãn gɛ̀n swɛɛdo,
baa tó à kà gɛ̀n swɛɛplaa, kisia é n lero.
20 Eé n sí gaaa dekaagurɔ,
eé n bɔ fɛ̃ɛdaa lɛ́zĩ zȉlan.
21 Dii é n bɔ gbɛ̃yakarinɔ ɔzĩ,
tó mɔ́nzi mɔ̀, vĩa é n kũro.
22 Nɛ́ mɔ́nzi kɔ̃n nɔaao yáa dɔ,
nɛ́ vĩa kɛ nɔ̀bɔ pãsĩnɔnɛro.
23 Zaakɛ nɛ́gɔ̃ kuu aafia kɔ̃n gbɛ̀nɔ,
nɛ́gɔ̃ nna kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ,

24 nɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n ua égɔ̃ nna,
tó n gaa n kpàsan, pɔ́ke é kɛ̃sãro.
25 Nɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n nɛ́nɔ é kɛ pari,
n boriinɔ é dagula lán sɛ̃̀ bà.
26 Nɛ́ zi kũ kótokoto ǹ gbasa ǹ ga
lán ése kɛ̀ mà wà kɛ̃̀ à gurɔɔa bà.
27 Kɛ̀ wa yã pì asii gbèka, lɛn à dɛ lɛ.
Ǹ yã pì sí nɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n zĩnda yãmɛ.

14

Ayuba yã'ona Ludanɛ
1 Gbɛ̃ntee è bɔ nɔgbɛ̃ kiiamɛ,
à wɛ̃̀ndi kusu, ègɔ̃ kuu yãkete sairo.
2 È pia lán lávu bà è kori kũ,
è gɛ̃tɛ lán ɔra bà è gì kɛro.
3 Gbɛ̃ beee takan nɛ́ wɛ́ɛ dɔnɛ
ǹ yãkpaɛ kɛoɔ́?
4 Pɔ́ gbãsĩ é fɔ̃ à pɔ́ gbãsĩsai iɔ́?
Eé sí kɛro.
5 N gbɛ̃ntee gurɔɔ dìɛnɛ,
à mɔ lɛ́ kú n ɔzĩ,
n à wɛ̃̀ lɛ́ dànɛ, eé fɔ̃ à vĩàlaro.
6 Ǹ wɛ́ɛ goa ǹ à tó gwe
ai à gurɔ lɛ́ papa lán ayazĩkɛri bà.

7 Lí ègɔ̃ tãmaa vĩmɛ,
zaakɛ tó wà zɔ̃̀, è ɛara à pìto pá,
bensɔ̃ à pìto dufu pì è furo.
8 Baa tó à kãsãa zi kũ̀ tɔɔtɛ guu,
bensɔ̃ à kusu gà bùsun,
9 tó à í gũu mà, eé pìto pá,
eé gã̀ bɔ lán lí kɛ̀ wà pɛ̀ bà.
10 Tó gbɛ̃ gà sɔ̃, ègɔ̃ daɛna sɔ̀rɔrɔ,
è tá ègɔ̃ kuu dɔro.
11 Lán sɛ̀bɛ'i è lago nà,
bensɔ̃ swa'i è baba à yãa,
12 lɛn gbɛ̃ntee è daɛ lɛ è fɛɛ dɔro,
ai ludambɛɛ gá gɛ̃tɛo, eé vuro,
eé vu kɔ̃n ii pìoro.
13 Tó nɛ́ ma utɛ gɛ̀wãan
ǹ ɔ kúma ai n pɔɔ wèrema dé!
Tó nɛ́ gurɔ lɛ́ diɛmɛ gwe
gbasa ǹ dɔ ma yãn dé!

14 Tó gbɛ̃ gà, eé ɛara àgɔ̃ kuuɔ́?
Tó lɛmɛ, mɛ́gɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ ma vunazi
ma ɔsikana guu gurɔ píngi.
15 Nɛ́ lɛ́ zumazi mɛ́ wenla,
nɛ́ mamɔma kɛ̀ má dɛ n ɔzĩi ũu bɛgɛɛ kɛ.
16 Gurɔɔ beeea n wɛ́ɛ égɔ̃ tɛ́ ma yãkɛnanɔzi,
mɔde nɛ́ ma durun yã da dɔro.
17 Nɛ́ ma taarinɔ ká bɔ̀kɔn ǹ yi ǹ diɛ,
nɛ́ lá kú ma zaakɛna pìnɔla.

18 Lán kpiii è gboro à fãakɔ̃a nà,
bensɔ̃ sĩ̀sĩ musu gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ è sɔ̃ki kpá,
19 lán swa'i è gbɛ̀ lɔ́lɔ nà,
bensɔ̃ í è bùsu sɛ́ɛ à táo,
lɛn nɛɛ̀ gbɛ̃ntee tãmaa nɛnɛ lɛ.
20 Nɛɛ̀ gbãaa mɔ́nɛ à tá, è su dɔro,
nɛɛ̀ tó à uu liɛ à anduna tó.

21 Tó à nɛ́nɔ gɔ̃̀ gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ ũ, eé dɔ̃ro,
tó aɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ fétenɔ ũmɛ sɔ̃, eé ero.
22 Wãwãan eégɔ̃ maa ado,
à zĩnda pɔsiaan ègɔ̃ kɛɛ.

19

Ayuba wena a gbɛ̃nnanɔla
1 Ben Ayuba wè a gbɛ̃nnanɔla à bè:
2 Ai bɔrɛn égɔ̃ ĩa daama,
àgɔ̃ ma nɔ̀sɛ yakaamɛ kɔ̃n yãzɔ̃zɔ̃ɔ?
3 A ma sɔ̃sɔ̃ à kɛ̀ gɛ̃̀n kuri sa,
ée ma faboo, wí è a kũro.
4 Tó ma sãsãmɛ yãpura,
ma taari dɛ ma zĩnda yã ũmɛ.
5 Tó a gi ée a zĩnda sɛɛ lezĩ dɛmala,
bensɔ̃ ée ma taari ee yã kɛ̀ ma lee musu,
6 àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Luda bé à yã kɛ̀ kɛ̀mɛ kpɛɛgãnda,
à takutɛɛ kpàkpamɛ à ma kũ.
7 Mɛɛ̀ faaba wii lɛ́, gbɛ̃ke è wemalaro,
mɛɛ̀ mìsina ɔ́ɔ dɔ, yãzɛdee kuuro.
8 Luda zɛ́ zɔ̃̀mɛ, gɛ̃kii kuuro,
à gusiaa dà ma zɛ́la.
9 À ma kpɛ bɔ̀,
à ma fùra gò.
10 È ma wíwi kpɛ píngia ai ma yãa,
è ma tãmaa nɛ lán wè lí nɛ nà.
11 È a pɔfɛ̃ bɔbɔma,
è ma diɛ a ibɛɛ ũ.
12 À zĩ̀kpɛɛnɔ è fɛɛmazi lɛdo,
aɔ̃è ma kagura kɛ,
aɔ̃è bùra káɛ wà liga ma kpɛ́zi.

13 À tò ma gbɛ̃nɔ è kakɔ̃amao dɔro,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ma dɔ̃ɔnɔ lɛ̀ zɔ̃̀ wà tàtamalɛ.
14 Ma danɛnɔ pã kpàmazi,
ma gbɛ̃nnanɔ sã̀ ma yãn.
15 Ma gɔ̃ nibɔ ũ ma bɛ zĩkɛrinɔnɛ,
ma gɔ̃ńnɛ lán bori zĩ̀tɔ bà.
16 Tó ma a bɛgwari sìsi, è wemala dɔro,
baa tó ma agbaa kpànɛ kɔ̃n ma zĩnda lɛ́o.
17 Ma lɛ́'ĩa è kɛ ma naɔ̃nɛ lɛ́fɔna ũmɛ,
ma vĩ̀inɔ kɔ̃n ma dãaronɔ yemazi dɔro.
18 Baa nɛ́ ketenɔ è kya kámagu,
tó ma tɛna, aɔ̃ègɔ̃ ma faboomɛ.
19 Ma kpàasinɔɔ ye ma yãziro,
ma gbɛ̃ yenzideenɔ bɔ̀ ma kpɛɛ.
20 Ma mɛ̀ yitoo kũ̀,
à gɔ̃̀ féte kɛ̀ mɛ́ ga.

21 À ma wɛ̃nda gwa ma gbɛ̃nnanɔ,
à ma wɛ̃nda gwa, zaakɛ Luda ɔ tɔ̃̀mamɛ.
22 À kɛ̀ dia eè wɛ́ɛ dɔmɛ lán Luda è wɛ́ɛ dɔmɛ nà?
Ma nɔ̀bɔ sona e mɔ́awa lɛroo?
23 Lɛ wà ma yãnɔ kɛ̃̀
wà kà lán.
24 Lɛ wà kɛ̃̀ gbɛ̀a kɔ̃n gão,
wà beoma kpàɛn àgɔ̃ kuu ai gurɔ píngi.
25 Zaakɛ má dɔ̃ kɛ̀ ma Zɛnyodee kuu,
eé fɛɛ à zɛ ma sèedadee ũ zãazãa.
26 Tó ma mɛ̀baa kɛ̀kii kàatɛ,

mɛ́ wɛ́ɛ si Ludalɛ mɛ̀ sai.
27 Mɛ́ wɛ́ɛ siàlɛ ma zĩnda,
eé kɛmɛ gbɛ̃ zɔ̃̀tɔ ũro.
Yã pì ma kũna gbãa ma swɛ̃̀ guu.
28 À kɛ̀ dia a wɛ́ɛ dɔ̀mɛ,
a bè mámbe ma a zĩnda lèo?
29 À vĩa kɛ Luda fɛ̃ɛdaanɛ,
zaakɛ eé pɔfɛ̃ bɔbɔo zaakɛrinɔa,
lɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ yãkpaɛ e a dãa.

31

Ayuba zɛna kɔ̃n a taarisaikɛɛo
1 Ma la dà kɛ̀ ma wɛ́ɛ égɔ̃ kú nɔkparɛaro.
2 Bɔ́ bé eé gɔ̃ gbɛ̃ntee baka ũ Luda kiia zaa musuu?
Bɔ́ túbin eé e Gbãapingide kiia zaa ludambɛɛ?
3 Gbɛ̃ zaaanɔn kisia è ń leroo?
Zaakɛrinɔn mɔ́nzi è gɛ̃ńziroo?
4 À dɛ Ludaa e ma yãkɛnanɔ ee
à ma kɛ̀sɛsɛna lɛ́ dɔ̃roo?

5 Mɛɛ̀gɔ̃ táa oo kɔ̃n mɔnafikion yɔ́?
Mɛɛ̀ wã mà gbɛ̃ sãsãn yɔ́?
6 Luda ma yɔ̃ a zɛ́a à gwa,
eé dɔ̃ kɛ̀ má taari vĩro.
7 Tó ma pã zɛ́nɛ,
bensɔ̃ pɔ́ kɛ̀ ma wɛ́ɛ ènɔ bé èe ma swɛ̃̀ blee,
ke tó ma ɔɔ kú yã zaa ke guu,
8 ɛ̃ndɛ̃ mà pɔ́ tɔ̃ gbɛ̃ pãndenɔ ble,
wà pɔ́ kɛ̀ má bànɔ biɛbiɛ.

9 Tó gbɛ̃ke nɔɔ nii gɛ̃̀ ma swɛ̃̀n,
tó ma naguzi ma gbɛ̃daaa nɔɔ yãnzi,
10 ɛ̃ndɛ̃ gbɛ̃ pãnde gbá di ma naɔ̃a,
àgɔ̃ kĩi kɛɛ danɔnɛ.
11 Zaakɛ tó ma yã pì kɛ̀, dà zaaamɛ,
durun kɛ̀ à kà wà à yã gɔ̃gɔ̃mɛ.
12 Yã pì nɛ́ tɛ́ pɔ́kaatɛrimɛ,
kɛ̀ dɛ à dɔ ma bura pɔ́nɔa à tɛ́ kũ kororo.

13 Tó ma gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ zĩkɛri yã vĩmao,
tó mɛ́ɛ gɔ̃gɔ̃ a zɛ́aro,
14 mɛ́ kɛ diamɛ, tó Luda fɛ̀ɛmazii?
Tó à mɔ̀mazi, mɛ́ benɛ diamɛ?
15 Luda kɛ̀ à ma í kàsa nɛ́'isɔn bé à adee í kàsa seroo?
Luda mɛ̀n doo pì bé à wa baade kɛ̀ à da gbɛɛɛnloo?

16 Tó ma takaasidee tɛ̃̀ pɔ́ kɛ̀ èe à nii dɛɛ,
tó ma gi gyaanɔɔ wɛ̃nda bozi,
17 tó ma pɔ́ blè,
ma tonɛ kɛ̀ gwàri vĩroo tɛ̃̀ sɔ̃, tɔ̀!
18 Lɛnlo! Zaa ma gɔ̃kparɛkɛgurɔ
tonɛnɔ den ma ũ.
Zaa lán ma bɔ ma da nɛ́'isɔn nà
gyaanɔnɔ dɔnlɛrin ma ũ.
19 Tó ma gbɛ̃ke è kɛ̀ ĩa e à dɛɛ,
ke tó ma takaasidee è kɛ̀ à bisa vĩ à kúalaro,
20 tó èe ma sáabu kpá
kɛ̀ ma a sãkã bisa kùàla à mɛ̀ kɛ̀ lɔ́gɔlɔgɔro,
21 tó ma gbãaa mɔ̀ tonɛnɛ,
kɛ̀ má dɔ̃ kɛ̀ weé zɛmao yãkpaɛkɛnan yãnzi,
22 ma gɑ̃̀ bɔkũn,

ma gȁsã wó a pɛ́kiia.
23 Má Luda wɛ́ɛtãmmana vĩa vĩ,
à bítakɛ yãnzi mɛ́ fɔ̃ mà yã beee taka kɛro.

24 Tó vuran ma gbãaa èa,
tó ma bè vura atɛ̃ɛn má náanɛkɛna,
25 tó ma auziki bítan ma pɔɔ dɔa,
ɔɔdaa kɛ̀ à gɛ̏ ma ɔzĩ pì,
26 tó ɔfãntɛ̃ tɛ́kɛnan má tɛ́zi,
ke mɔvura táa'ona kɔ̃n à maakɛɛo,
27 ben aɔ̃ yã e ma swɛ̏ blee busɛbusɛ,
ai ma lɛ́ pɛ̀ ma ɔɔa ma ì kpàoḿma,
28 beee nɛ́ durun kɛ̀ à kà wà à yã gɔ̃gɔ̃mɛ,
mɔnafikikɛna Luda Musudenɛn gwe.

29 Mɛ́ɛ pɔnnaa kɛ ma zanguri mɔ́nzi'ena yã musuro,
mɛ́ɛ à yáa dɔ kɛ̀ yã à lè yãnziro.
30 Mɛ́ɛ we ma durun kɛ̀ ma à kàro.
31 Dé bé à pìtama kɛ̀ èe pɔ́ ble à kȁroo?
Ma bɛdeenɔn ma sèedadeenɔ ũ.
32 Ma bɛ zɛ́ ègɔ̃ wɛ̃na nibɔnɔnɛ,
mɛɛ̀ we gbɛ̃ kɛ̀ èe gɛ̃tɛɛ ì gãalɛro.
33 Ma a taarinɔ ùtɛ gbɛ̃nɔnɛɔ́?
Ma lá kù ma durunnɔan yɔ́?
34 Parii vĩa ma kũ ai ma fua mà yã oɔ́?
Kɛ̀ weé kya kámagu yãnzin ma gi bɔ kpɛ́nziɔ́?

35 O'o! Dé bé eé ma yã kɛ̀ mamaa?
Ma zɛo. Gbãapingide wemala sa.
Luda kɛ̀ yã vĩmao pì kɛ̃ takadan.
36 Mɛ́ takada pì sɛ́ mà da ma gȁn,
mɛ́ kú fùra ũ,
37 mɛ́ gá mà yã kɛ̀ má kɛ̀nɔ tɔ̃kɛ̃nɛ píngi,
mɛ́ gázi lán wɛ̃ɛnɛ bà.

38 Tó ma buraa e giimazi,
bensɔ̃ à dɔ̀rɔnɔɔ e wii lɛɛma,
39 tó ma bura pɔ́ blè bensɔ̃ mɛ́ɛ tɔɔtɛ pì fĩa boro,
ke tó ma gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ vĩ yãanɔ dɛ̀dɛ,
40 ɛ̃ndɛ̃ lɛ̀kara bɔɛ gbado gɛ̃ɛ ũ,
pampaa sɔ̃ bɔɛ ése gbɛ̀n.

Ayuba yã lɛ́n gwe.

38

Dii a kíkɛɛ ɔdɔana Ayubanɛ

1 Ben Dii yã sì Ayubala zàga'ĩa guu à bè:
2 Dé bé èe faasaiyã kaa ma ɔ̃ndɔ̃ɔlaa?
3 Ǹ fɛɛ ǹ zɛ lán nɛ́gɔ̃gbɛ̃ bà,
mɛ́ n la yãzi, nɛ́ wemala.
4 Kɛ̀ ma anduna kàɛ, ń kú mámɛ?
Tó ń dɔ̃na vĩ, ǹ omɛ.
5 Dé bé à à tɔɔtɛ lɛ́zɛkiinɔ lɛ̀?
Dé bé à bà yɔ̀a à gwà? À dɛ ń dɔ̃ɔ?
6 Bɔ́ bé à tɔɔtɛ kũna?
Dé bé à à ɛ̃ɛ dàɛ
7 gurɔɔ kɛ̀ gudɔna sɔsɔnɛnɔɔ e guda kɛɛ,
Luda malaikanɔ pɔnna wiii dɔ ń píngii?
8 Kɛ̀ ísiaa guu fɔ̏ à bɔ̀,
dé bé à zɛ́ tàtaàlɛɛ?
9 Ma ludambɛ luguu dànɛ pɔ́kãsãa ũ,
ma gusiaa yìnɛ bisa ũ.

10 Ma à lɛ́zɛkii dànɛ,
ma zɛ́nɔ tàtaàlɛ ma gbãnganɔ dàdan.
11 Ma bènɛ: Nɛ́gae ká kɛ̀ ǹton vĩàlaro,
n ísɔ̃kana gbãaanɔ é zɛ kɛ̀.

12 Zaa lán wà n i nà n yã dìɛ kɔngɔnɛɔ́?
N bɔkii ɔ̀dɔa gudɔnanɛ zikiɔ́?
13 Gudɔna è anduna kũ a lɛ́a
lɛ à gbãkɛ lán bisa bà à zaakɛrinɔ kwɛ́ɛ.
14 È anduna liɛ kodekode lán kwã kpɛɛ bà,
kpiiinɔ è bɔ gupuraaa lán uta yiyikɔ̃ana bà.
15 È gí zaakɛrinɔnɛ aɔ̃ ń gusia yã kɛ,
è ń ɔ sɛna musu ɛ́'ɛ.

16 N gaa ai zaa ísia íbɔkiinɔaɔ́?
N táa ò í lɔ̀ pì gãnulɛa zikiɔ́?
17 Wà gaa kpɛɛlɛ gbànɔ ɔ̀dɔannɛɔ́?
N gɛ̀wãa gãnulɛnɔ èɔ́?
18 N anduna yàasa lɛ́ tàasi kɛ̀ɔ́?
Tó ń yã beeenɔ dɔ̃ píngi, ǹ omɛ.

19 Gupuraa bɛ zɛ́n máa?
Ń gusiakukii dɔ̃ɔ́?
20 Nɛ́ fɔ̃ ǹ gáńyo ń bùsun-ɔ́?
Ń ń bɛ zɛ́ dɔ̃roo?
21 Ń dɔ̃ sɛra, à dɛ wà n i gurɔɔ beeea!
À dɛ n wɛ̃̀ lɛ́ vĩroo?

22 N gɛ̃ làasi kɛ̀ ma gu yĩi kàɛn-ɔ́?
N ma lougbɛ dɔ̃̀ èɔ́?
23 Mɛɛ̀ utɛ ai nawɛ̃akɛgurɔɔa,
mɛɛ̀ gbarɛ zĩ̀kagurɔɔ zĩ.
24 Gupuraa è bɔ mámɛ à dagulaa?
Ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ĩa è bɔ à da tɔɔtɛla diamɛ?
25 Dé bé è zɛ́ bɔ lou bítanɛ?
Dé bé è guu para lapatananɛ?
26 È mɔdɔ pisi tɔɔtɛ kɛ̀ gbɛ̃kee kúnlooa,
baa gbáa kɛ̀ gbɛ̃ntee kúnloo.
27 È bɛzia kɔ̃n taagaao yĩi kũ,
è tó sɛ̃̀ bɔɛ gwe.
28 Lou de vĩɔ́?
Dé bé à kpíi ì?
29 Dé nɛ́'isɔn lougbɛ è bɔn?
Dé bé è sukaa i gbasa à kpáa?
30 Dé bé è tó í li à kɛ gbɛ̀ ũ
è tó ísia musu kɛ kpàkpaakpa?

31 Nɛ́ fɔ̃ ǹ sɔsɔnɛ mɛ̀n swɛɛplaaanɔ yi ǹ kakɔ̃aɔ́?
Nɛ́ fɔ̃ ǹ sɔsɔnɛ flɛ̃ngonɔ fãakɔ̃aɔ́?
32 Nɛ́ fɔ̃ ǹ mɔgaakiblee bɔ a gurɔɔaɔ́?
Nɛ́ fɔ̃ ǹ guu ɔdɔa sɔsɔnɛ ko nɛ́dande kɔ̃n a nɛ́nɔnɛɔ́?
33 Ń musu pɔ́nɔ doka dɔ̃ɔ́?
Nɛ́ fɔ̃ ǹ ń kpá kpatan tɔɔtɛlaɔ́?
34 Nɛ́ fɔ̃ ǹ lɛ́ zu louzi lɛ à sisi
à í bɔ à n yakuɔ́?
35 Nɛ́ fɔ̃ ǹ loupinanɔ gbarɛ aɔ̃ da zɛ́n yɔ́?
Aɔ̃è mɔ́ wà bennɛ wáɛ kɛ̀ɔ́?
36 Dé bé à ɔ̃ndɔ̃ɔ dà ludambɛ luguunɔnɛ à lou maa?
Dé bé à dɔ̃na kpà sukaaa à kpáa?
37 Dé ɔ̃ndɔ̃ɔ bé à kà à ludambɛ luguunɔ naroo?
Dé bé eé fɔ̃ à musu orozãnɔ kpákaziaa?

38 Tó à í bɔ̀ɛ, bùsu kori è gɔ̃ bɔtɔnga ũ,
làkpakɔ̃ɔnɔ è nanakɔ̃a.

39-40 Ḿbe nɛɛ̀ tofe ká músudaanɛ,
tó èe nɔ̀bɔ dãdãa dàko guuɔ́?
Ḿbe nɛɛ̀ pɔ́blee kpá à nɛ́nɔa aɔ̃ kã
gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ń tòn-ɔ́?
41 Tó gbáa kãnkãna nɛ́nɔɔ e ligaligaa guuzi,
aɔ̃ɔe lɛ́ zuu Ludazi kɛ̀ pɔ́blee kɛ̃̀sãḿma yãnzi,
dé bé è pɔ́blee kpáḿmaa?

39

1 Ń zɔ̃ nɛ́'igurɔɔ dɔ̃ɔ́?
N gãsi è gurɔɔ kɛ̀ èe nɛ́ iiɔ́?
2 Nɛɛ̀ ń nɔ̀ mɔɔ dɔdɔɔ́?
Nɛɛ̀ ń nɛ́'igurɔɔ dɔ̃ɔ́?
3 Aɔ̃è kúɛ wà nɛ́ imɛ,
ben aɔ̃ nɛ́'iwãwãa è kpáɛ.
4 Aɔ̃ nɛ́nɔ è gbãa kũ sɛ̃̀n aɔ̃è pɛ́ɛ,
aɔ̃è gɛ̃ zɛ́la aɔ̃è su ń danɔa dɔro.

5 Dé bé à tò zaakisɛ̃tɛ gɔ̃̀ a zĩndanɛ?
Dé bé à à pòro à à gbàrɛɛ?
6 Ma sɛ̃̀tɛ dìenɛ à bɛɛ ũmɛ,
ma tɔɔtɛ wisidee kɛ̀nɛ à kúkii ũ.
7 È pã kpá wɛ́tɛ kĩizi,
è a kpàkɛri zɔka maro.
8 Ègɔ̃ tɛ́ sĩ̀sĩnɔa àgɔ̃ sɛ̃̀ wɛtɛɛ,
ègɔ̃ kpáɛ kɛɛ pɔ́ ísinɔzi píngi.

9 Zùsɛ̃tɛ é we à zĩi kɛnnɛɔ́?
Eé we à i n zùnɔ karan yɔ́?
10 Nɛ́ bà dɔa lɛ à bú wínnɛɔ́?
Nɛ́ gbóngo danɛ lɛ à kpasee kɛ̃nnɛɔ́?
11 Nɛ́ náanɛ dɔa à gbãa bíta yãnzii?
Nɛ́ n zĩi tónɛɔ́?
12 Nɛ́ à náanɛ kɛ à n pɔ́wɛɛ sɛ́sɛ
à suonnɛ pɔ́wɛɛgbɛ̃kiiaɔ́?

13 Taataa è a dɛ̀bɛkãnɔ poro kɔ̃n pɔnnaao,
mɔde eé sí lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n tokũ dɛ̀bɛkãoro.
14 È nɛ́gbere da tɔɔtɛ,
è tó bùsu'ãatɛ̃ nɛ́gbere pìnɔ wã à pipi.
15 À sɛ̃̀n kɛ̀ weé gà wà kɛ̀sɛ pɛ́ɛa à wíwi,
kesɔ̃ nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ é táa oa.
16 Ègɔ̃ pãsĩ kɔ̃n a nɛ́nɔ,
nɛ́gɔ̃ dɔ̃ se à zĩnda nɛ́nɔnlo,
zĩ pã kɛna è kɛnɛ yãke ũro.
17 Zaakɛ mɛ́ɛ à gba ɔ̃ndɔ̃ɔro,
mɛ́ɛ à baka da faadeenɔ tɛ́ro.
18 Mɔde tó à fɛ̀ɛ à bɔ̀ kɔ̃n bào,
è gɛ̃ sɔ̃la à à dìri yáa dɔ.

19 Ḿbe nɛɛ̀ tó sɔ̃ gɔ̃ gbãaa vĩɔ́?
Ḿbe n sɛ̀sɛkã pɛ̀pɛnɛ à waaaɔ́?
20 Ḿbe nɛɛ̀ tó àgɔ̃ vĩvĩi lán kwaa bàɔ́?
À pɔ́ bɔna à yĩn kĩi gbãaa è tó vĩa ń kũ.
21 È a gbá gáɛgaɛ guzurɛn,
è pɔnnaa kɛ a gbãaa yãnzi,
ben è gá da zĩ̀kpɛɛnɔlɛ.

22 È pɔ́ kɛ̀ wè vĩa kɛnɛ yáa dɔ,
swɛ̃̀ è kɛ̃nlo, è bɔru kpɛɛ fɛ̃ɛdaanɛro.
23 Kà ègɔ̃ kĩi kɛɛ gbàran à musu,
sári lɛ̀ɛtɛgɛ kɔ̃n sári gésedeeo è pí.
24 Tó wà zɛ̃̀kuu pɛ̀, ègɔ̃ a zĩnda dakii dɔ̃ro,
ègɔ̃ tɔɔtɛ lɛ́lɛɛ ègɔ̃ vĩvĩi ègɔ̃ kɛɛ kɛ̀ɛkɛɛ.
25 Tó wà kuu pɛ̀,
è pɔ́ bɔ a yĩn à be, ɛ̃hɛ̃!
Ègɔ̃ zɛ̃̀ ĩa sɛ́sɛɛ zaa zã̀azã
kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ wii gbãaao kɔ̃n kuukɛnao.

26 N ɔ̃ndɔ̃ɔ bé à tò blɛa è yàa pá,
à a dɛ̀bɛ poro à gá sɔɔmɛtɛ kpaɔ́?
27 Ḿbe ń dìɛ kúunɛ
àgae vĩa zãazãa à a sà da zaa musuɔ́?
28 Ègɔ̃ kú gbɛ̀ musu, gwen è in,
è zɔ̃ gbɛ̀ mìsɔ̃ntɛ̃a a aafia'ekii ũ.
29 Zaa gwen ègɔ̃ kpáɛ kɛɛ pɔ́bleezi,
è wɛ́ɛ pá pɔ́nɔa kãaa.
30 Arun à nɛ́nɔ pɔ́blee ũ,
guu kɛ̀ pɔ́ gɛ̀ kún, gwen ègɔ̃ kún.

40

Gbɛ̃ntee è fɔ̃ à Luda zaaa boro
1 Ben Dii ɛ̀ara à bè Ayubanɛ:
2 Mamɔma Gbãapingide,
nɛ́ ma taari e ǹ ma gba làakariɔ́?
Ludazaabori, ǹ yã wemala sa.

3 Ben Ayuba wèàla à bè:
4 Pɔ́ken ma ũro fá! Dian mɛ́ wenla nà?
Séde mà ɔ kú ma lɛ́a.
5 Ma yã ò gɛ̃̀n do, mɛ́ ɛara mà o dɔro,
má ò gɛ̃̀n plaa se, mɛ́ yã sínla dɔro.

6 Ben Dii ɛ̀ara à yã ò Ayubanɛ zàga'ĩa guu à bè:
7 Ǹ fɛɛ ǹ zɛ lán nɛ́gɔ̃gbɛ̃ bà,
mɛ́ n lala yãzi, nɛ́ wemala.
8 Nɛ́ lá kú ma yãkɛna a zɛ́alan yɔ́?
Ń yezi ǹ ma taari e lɛ n yã bɔ nnan yɔ́?
9 N gã̀sã gbãaa kà ma pɔ́ ũɔ́?
N kòto é fɔ̃ à guu nigã lán ma pɔ́ bàɔ́?
10 Ǹ bítakɛ kɔ̃n kíkɛɛo da pɔ́kãsã maaanɔ ũ,
ǹ gakui kɔ̃n bɛ̀ɛo da utadaa ũ.
11 Ǹ n pɔfɛ̃ bɔbɔḿma,
ǹ ĩadãrinɔ gwa kɔ̃n wɛ́ɛ zaaao ǹ wí daḿma.
12 Ǹ ĩadãrinɔ gwa kɔ̃n wɛ́ɛ zaaao ǹ ń pãɛ,
ǹ ń dúgu zɔ̃ guu kɛ̀ aɔ̃ɔ kún,
13 ǹ ń ká tú ń píngi,
ǹ ń yiyi ǹ ń ká gɛ̀wãan,
14 mɛ́ gbasa mà n sáabu kpá,
kɛ̀ n zɛ̃̀ blè kɔ̃n n gã̀sã gbãaao yãnzi.

Bɔrɛ yã
15 Ǹ bɔrɛ gwa,
kɛ̀ ma à kɛ̀ lán ma n kɛ nà.
È sɛ̃̀ ble lán zù bàmɛ.
16 À gbãaa kú à wógbaamɛ,
à yɛ̃̀ɛ kú à gbɛɛ báasiamɛ.
17 À vlãa porona lán sida lí bà,

à gbáda tĩi dɛ lán bàtãna bà.
18 À wánɔɔ gbãa lán mɔ̀gotɛ̃ bà,
à gbánɔɔ dɛ lán mɔ̀ gò bà.
19 À bíta bé à dɛ pɔ́ bɛ̃ɛ kɛ̀ má kɛ̀nɔla píngi,
à Kɛ̀ri ado bé eé à fɔ̃.
20 Sɪ̃̀sɪ̃nɔ musun è pɔ́ blen,
gwen nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ è kɔ̃kɔ̃ on ń píngi.
21 È daɛ lɛ̀'itɛ gbáru,
ègɔ̃ sɔtɔɔ vɔ̃n dã̀dã guu.
22 Lɛ̀'itɛ ɔra è daàla,
swagbaranɔ è ligazi.
23 Baa tó ísɔ̃ e vĩvĩi, è bídi kɛro,
tó Yoda ísɔ̃pɛɛna e à lɛ́ paa,
à làakari ègɔ̃ kpaɛnamɛ.
24 Weé fɔ̃ wà à wɛ́ɛ wíwi wà à kũɔ́?
Weé fɔ̃ wà ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛzi wà à yĩ fɔ̃ɔ́?

41

Kùkuku

1 Nɛ́ fɔ̃ ǹ kùkuku kũ kɔ̃n daburuo
ǹ gáɛ ǹ bɔoɔ́?
Nɛ́ fɔ̃ ǹ bà dɔ à nɛ́nɛaɔ́?
2 Nɛ́ fɔ̃ ǹ bà ká à yĩn-ɔ́?
Nɛ́ fɔ̃ ǹ à lɛ́tãnka fɔ̃ kɔ̃n kúraoɔ́?
3 Eé agbaa kpákpannɛ ǹ a gbarɛɔ́?
Eé bennɛ ǹ sùu kɛɔ́?
4 Eé wennɛ ǹ a sɛ́ n zɔ̀ ũ
ai a wɛ̃̀ndi lɛ́n yɔ́?
5 Nɛ́ à dato lán wè bãa dato nàɔ́?
Nɛ́ bà dɔa ǹ kpá n nɛ́nɔgbɛ̃nɔaɔ́?
6 Sɔrɔkɔnɔ é kùkuku pì tɔkɛḿmaɔ́?
Aɔ̃é à líli latarinɔnɛɔ́?
7 Nɛ́ fɔ̃ ǹ à pápa kɔ̃n sakao ǹ à báa fɔ̃ɔ́?
Nɛ́ fɔ̃ ǹ à mì kɛ gyágya kɔ̃n sárioɔ́?
8 Ǹ wɛtɛ ǹ ɔ kɛa ǹ gwa!
Ɔsii pì yã é sãnguro,
nɛ́ si ǹ à taka kɛ dɔro.
9 Tó nɛ́ɛ daa nɛ́ à fɔ̃, nɛ́ɛ n zĩnda kɛkɛɛmɛ,
tó n wɛ́ɛ sìàlɛ, n mɛ̀ è ganzimɛ.
10 Zaakɛ gbɛ̃ke kùgbãaa e ká à à go a gbɛ̀nlo,
dé bé eé fɔ̃ à zɛ ma aɛ sɔ̃ɔ?
11 Dé fĩa bé à dɔma, kɛ̀ mɛ́ bonɛ?
Pɔ́ kɛ̀ kú anduna guu píngi nɛ́ ma pɔ́mɛ.

12 Mɛ́ gí kùkuku pì gbánɔ yã oziro
ke à gɔ̃sagbãakɛɛ ke à maakɛɛ.
13 Dé bé eé fɔ̃ à à tɛ̀ɛ gogoo?
Dé bé eé we à aizi kánɛ?
14 Dé bé eé we à à lɛ́ wɛ̃kɔ̃a?
À swaa kà à gbɛ̃ naasi kũ.
15 À tɛ̀ɛ dɛ lán sɛngbangonɔ bà à kpɛɛa,
à didikɔ̃ana foo sai dɔ̀rɔdɔrɔ.
16 À tɛ̀ɛ pìnɔ nana kɔ̃amɛ,
baa ĩa è gɛ̃kii ero.
17 Aɔ̃ pɛ́pɛkɔ̃rɛna gíngin,
aɔ̃é sí gokɔ̃aro.
18 Tó à yĩ sã̀, guu è pumɛ,
à wɛ́ɛ dɛ lán ɔfãntɛ̃ bɔɛna kɔngɔ bà.
19 Tɛ́nɛnɛ è bɔ à lɛ́n,
tɛ́pũtãna è bɔn dɔ.

20 Tɛ́sukpɛ ègɔ̃ bɔɛ à yĩn
lán í kɛ̀ wà dì tɛ́a èe pipii puusu bà.
21 À lɛ́'ĩa è tó sĩsĩi tɛ́ sɛ́,
tɛ́nɛnɛ è bɔ à lɛ́n.
22 À gbãaa kú à waaamɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀a mɛ̀ è kɛ kpɑ̀m.
23 À báasi ègɔ̃ sɔ̃sɔ̃kɔ̃ana gíngin,
à naa gbãngbãn, è nigãro.
24 À kù gbãa lán gbɛ̀ bà,
lán wísilɔgbɛ daa bà.
25 Tó à fɛ̀ɛ, swɛ̃̀ è kɛ̃ gɔ̃sagbãaanɔn,
aɔ̃è kɔ̃ kɛ̃guu wà kora gákiizi.
26 Fɛ̃ɛdaa kɛ̀ wà à lɛ̀o píngi è bɔaro
ke sári ke kà ke saka.
27 È mɔ̀si gwa lán kàba bàmɛ,
mɔ̀gotɛ̃ ègɔ̃ dɛnɛ lán lí mùna bàmɛ.
28 È bàa lɛ́ kànɛro,
gbɛ̀mba gbɛ̀ ègɔ̃ dɛnɛ lán ése ũkã bàmɛ.
29 Ègɔ̃ gò gwaa lán sɛ̃̀ kori bàmɛ,
sári kĩi ègɔ̃ dɛnɛ yáadɔziyã ũmɛ.

30 À gbɛɛ tɛ̀ɛ dɛ lán takaso bà,
à gbɛ̀ ègɔ̃ tɛ́ bɔtɔngan
lán zùswaaro guwibɔ bà.
31 È í ya a lɔ̀n lán í kɛ̀ èe pipii oroon bà,
è ísiaa dɛ lán nɔ́sidɛna bà.
32 Í kutuwina ègɔ̃ tɛ́ à kpɛɛ,
ísiaa pì è ya à kpɛɛ púu.
33 À sáa kú anduna guuro,
ma pɔ́kɛnanɔ tɛ́ àmbe à vĩa vĩro.
34 È nɔ̀bɔ kɛ̀ aɔ̃è ń zĩnda diɛ bítanɔ da pɔ́ke ũro,
àmbe nɔ̀bɔ kɛ̀ aɔ̃ dìɛ wà kànɔ kína ũ.

42

Ayuba mìsiɛna Ludanɛ

1 Ben Ayuba bè Diinɛ:
2 Má dɔ̃ kɛ̀ nɛ́ fɔ̃ ǹ yã píngi kɛ,
gbɛ̃ke é fɔ̃ à kpá n pɔyezinanɛro.
3 N bè, dé bé èe kpaa ɔ̃ndɔ̃ɔnɛ dɔ̃saii?
Yãpuramɛ, ma yã kɛ̀ má à gbá dɔ̃roo ò,
yãbɔnsaɛ kɛ̀ dɛ ma dɔ̃nalaa.
4 N bè mà swã kpá, nɛ́ yã o,
nɛ́ yã lalama, mɛ́ wenla.
5 Ma n yã mà kɔ̃n swãomɛ yã,
tia sa ma wɛ́ɛ sìnlɛ.
6 Beee yãnzi ma kya kà ma zĩndan,
ma a nɔ̀sɛ lìɛ ma vɛ̃ɛ bùsutin tubura.

Dii ɛara à Ayuba kãsã pɛɛna

7 Dii yã beeenɔ ona gbɛra à yã ò Temana gbɛ̃ Ɛlifazanɛ à bè: Ma pɔ fɛ̃̀nzi kɔ̃n n gbɛ̃nna gɔ̃ɔn
plaaanɔ, zaakɛ ée ma yã o a zɛ́a lán ma zɔ̀bleri Ayuba bàro.
8 À zùsware sɛ́ mɛ̀n swɛɛplaa kɔ̃n sãkaroo mɛ̀n swɛɛplaa, à gáo ma zɔ̀bleri Ayuba kiia à
sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ oo, ma zɔ̀bleri Ayuba é adua kɛare. Mɛ́ à aduakɛna sí mɛ́ kɛare a
yɔ̃nkɔkɛnaaro. Ée ma yã o a zɛ́a lán ma zɔ̀bleri Ayuba bàro.
9 Ben Temana gbɛ̃ Ɛlifaza kɔ̃n Sua gbɛ̃ Bilididao kɔ̃n Naamati gbɛ̃ Zofao gàa wà kɛ̀ lán Dii
ɔ̀ńnɛ nà, ben Dii Ayuba aduakɛnnɛna sì.
10 Ayuba aduakɛna a gbɛ̃nnanɔnɛ gbɛra Dii tò à sù a gwena ziin. À ɛ̀ara à pɔ́ kɛ̀ à vĩ yãa
kàaranɛ lɛo plaa.

11 À vȉi kɔ̃n à dãaronɔ mɔ̀ à kiia ń píngi kɔ̃n à gbɛ̃ dɔ̃nanɔ ń píngi. Aɔ̃ pɔ́ blèo a bɛ aɔ̃ sósobi
kɛ̀o, aɔ̃ à làakari kpàɛnɛ yã kɛ̀ Dii tò à à lè píngi yãnzi. Ben aɔ̃ baade à gbà kondogi ɔɔ kɔ̃n vura
tãngao mɛ̀n doodo.
12 Dii aubarika dà Ayuban zãa dɛ káakupɔla. À sãanɔ vĩ bɔrɔ gɛ̃ro dosai, lakuminɔ bɔrɔ
swɛɛdo, zùnɔ bɔrɔ plaa kɔ̃n zaakinɔ bɔrɔ do.
13 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gɔ̃ɔn swɛɛplaa kɔ̃n nɛ́nɔgbɛ̃nɔ mɛ̀n aagɔ̃ dɔ.
14 À nɛ́nɔgbɛ̃ káakudee tɔ́n Yemima, à plaade tɔ́n Kezia, à aagɔ̃de tɔ́n Kɛrɛnapuku.
15 Bùsu pì guu píngi nɔgbɛ̃ kee kuu à maaa kà Ayuba nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɔ ũro. Aɔ̃ de ń túbi dìɛ́ńnɛ
kɔ̃n ń dãgɔ̃nɔ.
16 Ayuba nawɛ̃akɛna gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ baswɛɛplaa dɔ, à wɛ́ɛ sì a dionɔ kɔ̃n a swãkpɛɛnɔ kɔ̃n a
nasionɔlɛ.
17 À zi kȕ kótokoto àton gà.

SAAMUNƆ
TAKADA KAAKU

1

Saamu 1-41

Aubarikadee

1 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ è gbɛ̃ zaaanɔ lɛ́damma maroo ũ,
è kifiinɔ zɛ́ sɛ́ro,
è vɛ̃ɛ kɔ̃n gbɛ̃ faborinɔoro.
2 Dii doka bé è kɛnɛ,
ègɔ̃ laasuu lɛɛa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
3 À dɛ lán lí kɛ̀ wà pɛ̀ swaa saɛ bà,
à lá è kori kũro,
ègɔ̃ nɛ́ ii à gurɔɔa,
yã kɛ̀ è kɛ píngi kaarana vĩ.

4 À dɛ lɛ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔoro.
Aɔ̃ɔ dɛ lán ése ũkã kɛ̀ ĩa è sɛ́ɛ bà.
5 Gbɛ̃ zaaanɔ é bɔ maa yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩro,
kifiinɔ é zɛ gbɛ̃ maaanɔ saɛro.

6 Dii gbɛ̃ maaanɔ zɛ́ dɔ̃,
gbɛ̃ zaaanɔ zɛ́ sɔ̃ mì pɛ́ kaatɛnaa.

2

Kí kɛ̀ Ludaa kà

1 Bɔ́yãnzin boriinɔɔ e zɔka kaazi?
À kɛ̀ dia wèe lɛ́ pãa kpaakɔ̃sɔ̃ɔ?
2 Anduna kínanɔɔ e zɩ̀ soru kɛɛ,
kpatablerinɔɔ e kaakɔ̃a Diizi
kɔ̃n Kí kɛ̀ à kào.
3 Aɔ̃ɔe bee: Wà ń mɔ̀kyakoonɔ kɛ̃kɛ̃,
wà ń bà porowa.

4 Dii e ń faboo,
à vɛ̃ɛna musu, èe ń yáa dɔɔ.
5 Èe pataaḿma kɔ̃n pɔfɛ̃o,
à pɛ̃tɛ̃ è tó vĩa ń kũ.
6 À bè a a Kí kà a kpii Zayɔn musu.

7 Mɛ́ yã kɛ̀ Dii dìɛmɛɛ o kɛ̀ à bè:
Ma Nɛ́n n ũ, gbã̀an ma n i.
8 Ǹ wɛ́ɛ kɛma, mɛ́ bori píngi kpámma n pɔ́ ũ,
mɛ́ n gba anduna gooda siigɔ̃ɔ.
9 Nɛ́ kí bleḿma kɔ̃n mɔ̀ gòo,
nɛ́ ń wíwi lán wè oroo wí nà.

10 Kínanɔ, à lɛ́damma kɛ̀kii ma,
anduna kpatablerinɔ, à ɔ̃ndɔ̃ kũ sa.
11 À dɔ Diizi kɔ̃n vĩao,
à pɔnnaa kɛo kɔ̃n luganao.
12 À lɛ́ pɛ́ à Nɛ́a
lɛ à pɔɔ tón fɛ̃azi à gaga zɛ́nlo,
zaakɛ à pɔɔ è fɛ̃ kãndomɛ.

Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ nàzi ũ.

3

Lɛ́zuna Ludazi ibɛɛnɔ yã̄ musu
(2Sa 15:13-17)
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ à bàa lɛ̀ a nɛ́ Abusalomunɛ.
1 Dii, ma wɛdɛrinɔɔ kpámɛ fá,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ íbɛtɛ kpàmaonɔɔ pari.
2 Wèe ma yã̄ oo pari,
wèe bee Luda é ma mì síro.

3 Mpi sɔ̃ Dii, nɛɛ̀ ɔ ligamazi sɛngbango ũ,
ma gakuin n ũ, nɛɛ̀ tó ma mì gɔ̃ da'ilana.
4 Mɛɛ̀ wii pɛ́ Diizi,
è wemala zaa a kúkiia kpiii musu.

5 Mɛɛ̀ daɛ mà ii o mà vu,
zaakɛ Diin ma kũ̄na ũ.
6 Gɔ̃ɔn bɔrɔ baaagɔ̃ akurikurinɔɔ e ma wɛɛ kpa sã̄nda píngia,
mɔde mɛɛ̀ vĩa kɛńnɛro.

7 Ǹ fɛɛ, Dii,
ǹ ma mì sí, ma Luda,
ǹ ma ibɛɛnɔ swã̄n kɛkɛ,
ǹ gbɛ̃ zaaa pìnɔ swaa ɛ́'ɛ.
8 Dii bé è gbɛ̃ mì sí.
Ǹ aubarika da n gbɛ̃nɔn.

4

Uusiɛ aduakɛna
Dauda lɛ̀. Wè sí kɔ̃n mɔrɔlɛnaomɛ.
1 Tó ma n sisi, ǹ wemala Luda ma zɛnyode,
tó má kú nawɛ̃a guu, ǹ ma gba mɛ̀porokii,
ǹ ma wɛ̃nda gwa ǹ ma aduakɛna sí.

2 Gbɛ̃nɔ, é gí àgɔ̃ wí daa ma Luda Gakuidea ai bɔrɛmɛ?
Égɔ̃ ye pɔ́ pã̄anɔzi àgɔ̃ tɛ́ tã̄anɔzin yɔ́?
3 Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Dii a gbɛ̃nɔ dìɛ ńdona,
tó ma à sìsi, eé ma yã̄ ma.

4 Tó a pɔ fɛ̃̀, àton durun kɛro,
à laasuu lɛ́ a daɛbɔ musu à yĩtɛ.

5 À saa kɛ̀ dɛ à oo o,
à Dii náanɛ kɛ.

6 Gbɛ̃ paridee è be: Dé bé eé yã̄ maaa kɛwee?
Ǹ uu werewa, Dii, ǹ aubarika dawagu.
7 Baa tó pɔ́wɛɛ kɔ̃n wɛ̃ɛo dińzi,
pɔnnaa kɛ̀ ń dàmɛ ma swɛ̃̀n dɛ ń pɔ́la.
8 Mɛɛ̀ daɛ mà ii o nnanna,
zaakɛ Dii, ḿbe nɛɛ̀ tó màgɔ̃ kú ma làakaria.

5

Kɔngɔ aduakɛna
Dauda lɛ̀. Wè sí kɔ̃n kurepɛnaomɛ.
1 Ǹ swã̄ kpá ma yã̄zi, Dii,
ǹ làakari dɔ ma m̀bonaa.
2 Ma Kína, ǹ ma wiilɛna ma,
ma Luda, mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛmma.
3 Dii, nɛɛ̀ ma yã̄'ona ma gudɔnao,
mɛɛ̀ ma yã̄nɔ dɔdɔnnɛ kɔngɔ,
ma wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔnzi.

4 N Luda n tɛ̃n à zaaa ũ,
nɛɛ̀gɔ̃ gbɛ̃ zaaao lɛdoro.
5 Ĩadãri è e à zɛ n aɛzĩro,
n za yãzaakɛrinɔn ń píngi.
6 Dii, nɛɛ̀ ɛgɛdeenɔ mì dɛ,
ń ye gbɛ̃dɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃blerinɔ kãziro.

7 Mapi sɔ̃, mɛ́ gɛ̃ n ua n gbɛ̃kɛ bíta yãnzi,
mɛ́ kúɛ mà aɛ dɔ n kpɛ́a mà mì siɛnnɛ.
8 Dii, ǹ ma da zɛ́a n náanɛkɛna yãnzi,
ǹ zɛ́ poromɛ ma wɛdɛrinɔ yãnzi.

9 Zaakɛ aɔ̃ yãke náanɛ vĩro,
aɔ̃ nɔ̀sɛ dɛ lán kãkã bɛɛ bàmɛ,
aɔ̃ kòto dɛ lán mira wɛ̃na bàmɛ,
aɔ̃è lɛ́nnaa kásańnɛ.
10 Ǹ tó yã vɛ̃ɛḿma Luda,
ǹ tó yã zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔe kpákpaanɔ wí ń musu.
Ǹ pɛ́ḿma n aɛzĩ aɔ̃ taari pariinɔ yãnzi,
zaakɛ aɔ̃ gì n yã mazi.

11 Ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ utɛna n kiianɔ yáa dɔ,
aɔ̃gɔ̃ lɛ̀ sii kɔ̃n pɔnnaao gurɔ píngi.
Ǹ ɔ kú gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yenziinɔla,
lɛ aɔ̃ pɔnnaa kɛ n yã musu.
12 Dii, nɛɛ̀ aubarika da gbɛ̃ maaanɔn,
nɛɛ̀ ligańzi yenzio lán sɛngbango bà.

6

Faaba wiipɛna Ludazi
Dauda lɛ̀. Wè sí kɔ̃n mɔrɔlɛnaomɛ.
1 Dii, ǹton kpãkɛ̃mazi kɔ̃n pɛ̃tɛ̃oro,
ǹton ma toto kɔ̃n pɔfɛ̃oro.
2 Ǹ ma wɛ̃nda gwa, Dii,
zaakɛ ma ã'ã,
ǹ ma kɛ̃kɔ̃a, Dii,
zaakɛ ma wánɔɔ e wii.
3 Ma pɔɔ yàka búgubugu, Dii,
bɔrɛn nɛ́ dɔmalɛɛ?

4 Ǹ ɛara ǹ ma mì sí, Dii,
ǹ ma faaba kɛ n gbɛ̃kɛ yãnzi.
5 Zaakɛ gɛ̀ é e à n tɔ́ kpáro,
weé n sáabu kpá mira guuro.

6 Ma m̀bona ma kpasa,
ma mìbɔkɔ è ga kɔ̃n wɛ́ɛ'io,
ma daɛbɔ è yĩi kũ ai guu gá dɔo.
7 Ma wɛ́ɛ kakana kɔ̃n pɔsia ɔ́ɔdɔnao,
èe gaa kɛ̀ ma ibɛɛnɔɔ pari yãnzi.

8 À gu ma kiia zaakɛrinɔ,
zaakɛ Dii ma ɔ́ɔdɔna mà.
9 Dii ma wiipɛna mà,
Dii ma aduakɛna sì.
10 Wí é ma ibɛɛnɔ kũ ń píngi aɔ̃ gɔ̃ bídi guu,
aɔ̃é fu kãndo aɔ̃ kpɛɛ li.

7

Ǹ yã nnaa kpáma, Dii!
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda sì Diinɛ Bɛyãmi bori Kusu yã musu.

1 Dii ma Luda, ma nanzi,
ǹ ma mì sí ǹ ma faaba kɛ
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɛ̀ɛmaanɔ ɔzĩ.
2 Tó lɛnlo, aɔ̃é ma kɛ gyáigyai
lán músu è kɛńnɛ nàmɛ,
aɔ̃é ma kɛ̃kɛ̃kɔ̃rɛ,
gbɛ̃ke é ma mì síro.

3 Dii ma Luda, tó ma taari ke kɛ̀,
tó ma ɔɔ kú yã zaaan,
4 tó ma à zaaa kɛ̀ ma gbɛ̃daaanɛ,
ke tó ma gbãaa mɔ̀ ma ibɛɛnɛ pã,
5 ǹ tó ma ibɛɛ pì pɛ́ɛma à ma kũ,
à kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛma tɔɔtɛ,
à ma vĩi bùsu'ãatɛ̃n.

6 Ǹ fɛɛ ǹ zɛ kɔ̃n pɔfɛ̃o, Dii,
ǹ fɛɛ ma ibɛɛnɔzi ń nɔ̀sɛ kpã̀kpã yãnzi.
Ǹ vú, ma Luda,
ǹ yã gɔ̃gɔ̃ a zɛ́a.
7 Ǹ tó gbɛ̃nɔ kakɔ̃anzi,
ǹ kí bleńnɛ zaa musu.
8 Dii, nɛɛ̀ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔ.
Dii, ǹ tó yã bɔmao nna ma yãzɛde lɛ́n,
Luda Musude, ǹ yã kɛmɛ ma nɔ̀sɛpura lɛ́n.
9 Luda, ḿbe ń maa,
nɛɛ̀ nɔ̀sɛ kɔ̃n laasuuo kpokɛ.
Ǹ gbɛ̃ zaaanɔ pãsĩkɛna mì dɛ,
ǹ gbɛ̃ maaanɔ gba zɛkii.

10 Luda Musuden ma sɛngbango ũ,
è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ nɔ̀sɛ maaanɔ mì sí.
11 Luda è yãkpaɛ kɛ a zɛ́a,
è tó yã gɔ̃ vɛ̃ɛḿma gurɔ píngi.
12 Tó gbɛ̃ e a nɔ̀sɛ liɛro,
Luda è a fɛ̃ɛda lɛ́ kɛ
è a sá kú à kã.
13 È a gɔ̃kɛbɔ kɛ̀ è gaa ińnɛnɔ kɛkɛ,
è a kà tɛ́deenɔ kpá sála.

14 Ǹ gwa, yã zaaa è nɔ̀ dɔ gbɛ̃n,
ben è wahaa nɔ̀ sí à nɛ́ i ɛgɛɛ ũ.
15 È wɛ̀ɛ yɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ zã̀azã takutɛɛ ũ,
ben è zu wɛ̀ɛ kɛ̀ à yɔ̃̀ pì guu.
16 À àisi pãsĩ è wí à musu,
à wɛ́ɛtãna gbɛ̃nɔa è wí à mìa.

17 Mɛ́ Dii sáabu kpá a maakɛɛ yãnzi,
mɛ́ Dii Musude tɔ́ bɔ kɔ̃n lɛ̀sinao.

8

Luda gakui yã'ona
Dauda lɛ̀.
1 Dii wa Dii, n tɔ́ bɔna anduna gu píngia,
n gakui bɔna gupuraaa musu.
2 Ń dà nɛ́ fétenɔnɛ kɔ̃n nɛ́kpãntɛ̃nɔ aɔ̃ n sáabu kpá
lɛ n ibɛɛnɔ kɔ̃n n zanguri gɛ̃ɛbommarinɔ yĩtɛ.

3 Kɛ̀ ma n zĩi gwà musu,
mɔvura kɔ̃n sɔsɔnɛ kɛ̀ ń pɛ̀pɛ gweenɔ,
4 ma bè bɔ́n gbɛ̃ntee ũ kɛ̀ à yã ègɔ̃ dɔnguu?

Bɔ́n à ũ kɛ̀ nɛɛ̀ làakari dɔa?
5 N à kɛ̀ kɛ̃sãna malaikanɔzi féte,
n à kà kín kɔ̃n gakuio kɔ̃n bɛ̀ɛo.

6 Ń tò à kí blè pɔ́ kɛ̀ ń kɛ̀nɔa,
ń tò pɔ́ sãnda píngi mì sìɛnɛ,
7 sãanɔ kɔ̃n zùnɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ píngi,
8 bãanɔ kɔ̃n kpɔ̀nɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú ísiaannɔo.

9 Dii wa Dii, n tɔ́ bɔna anduna guu píngi.

9

Luda sáabukpana kɛ̀ è yã kɛkɛ gbɛ̃nɔnɛ yãnzi
Dauda lɛ̀.
1 Dii, mɛ́ n sáabu kpá kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
mɛ́ n yãbɔnsaɛkɛnanɔ kpàakpa kɛńnɛ.
2 Mɛ́ pɔnnaa kɛ mà ĩa dã n yã musu,
Luda Musude, mɛ́ n tɔ́ kpá kɔ̃n lɛ̀sinao.

3 Ma ibɛɛnɔ è kpɛɛ li,
aɔ̃è lɛɛ wà gaga n aɛ.
4 Zaakɛ n zɛmao n yã nnaa kpàma,
vɛ̃ɛna n tintia n yã gɔ̃̀gɔ̃ a zɛ́a.
5 N kpãkɛ̃ boriinɔzi,
n gbɛ̃ zaaanɔ kàatɛ n ń tɔ́ dɛ̀dɛ míɔmiɔ.
6 N mɔ́nzi kɛ̀ è yãaroo kpà ma zangurinɔzi,
n ń wɛ́tɛnɔ gbòro, aɔ̃ yã dɔ gbɛ̃ken dɔro.

7 Dii è kí ble gurɔ píngi,
à a kpata dìɛ yãkpaɛkɛna yãnzi.
8 Eé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n anduna gbɛ̃nɔ súusu,
eé kí ble boriinɔa a zɛ́a.

9 Diin utɛkii ũ gbɛ̃ kɛ̀ wèe gbãaa mɔɔńnɛnɔnɛ,
à dɛńnɛ aafia'ekii ũ nawɛ̃akɛgurɔ.
10 Dii, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ n tɔ́ dɔ̃ɔnɔɔ n náanɛ vĩ,
nɛɛ̀ n kii wɛ̀tɛrinɔ zĩnnaro.

11 À lɛ̀ sí Diinɛ, èe kí blee zaa Zayɔn,
à à yãkɛnanɔ kpàakpa kɛ bori píngìnɛ.
12 Zaakɛ è gɛ̃ɛ bo gbɛ̃dɛria, yã è sãnlo,
è takaasideenɔ wiilɛna yã da.

13 Dii, ǹ gwa lán ma ibɛɛnɔɔ e ĩa daama nà,
ǹ ma wɛ̃nda gwa ǹ ma bɔ gaa lɛ́zĩ,
14 lɛ mà n tɔ́ kpá Zayɔn bĩilɛa,
mà pɔnnaa kɛ kɛ̀ n ma mì sì yãnzi.
15 Boriinɔ sì wɛ̀ɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ yɔ̃̀n,
aɔ̃ gbá zù bà kɛ̀ aɔ̃ɔ kpàkpa guu.
16 Wà Dii dɔ̃ kɔ̃n yãkpaɛkɛna a zɛ́ao,
è tó gbɛ̃ zaaa yãkɛna wí à musu.

17 Gbɛ̃ zaaanɔ è tá gɛ̀wãan,
borii kɛ̀ aɔ̃è Luda yã daroo pìnɔ.
18 Wɛ̃ndadeenɔ yã é sãn zikiro,
takaasidee sɔ̃ wɛ́ɛdɔzina yãana vĩro.

19 Ǹ fɛɛ Dii, ǹton tó gbɛ̃ntee n gã̀ fĩro,
ǹ bori píngi kakɔ̃a ǹ yãkpaɛ kɛńyo.
20 Dii, ǹ tó vĩa boriinɔ kũ,
lɛ aɔ̃ e wà dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃nteenɔn ń ũ.

10

Wɛ́ɛkɛna Ludaa à yãkpaɛ kɛ gbɛ̃nteenɔnɛ

[1] Dii, bɔ́yãnzi ń zɛna zàazãzi?
À kɛ̀ dia nɛɛ̀ n zĩnda utɛ nawɛ̃akɛgurɔ?

[2] Gbɛ̃ zaaa è gbãasaidee wɛtɛ à dɛ wadakɛɛ guu,
è mɔnafiki kɛnɛ à à kũ.
[3] Gbɛ̃ zaaa è a pɔ́nidɛnanɔ ĩa dã,
è sãnkarade sáabu kpá è Dii tɔ́ zaaa sí.
[4] Gbɛ̃ zaaa wada bé à tò è Dii kii wɛtɛro,
à Luda laasuu vĩro.
[5] Yã kɛ̀ è kɛ píngi è bɔnɛ maamɛ,
è a zĩnda kaara, è n doka daro,
è lɛ́zukii kɛ a ibɛɛnɔa.
[6] È be é kpágularo,
égɔ̃ kú pɔnnaan wahaa sai.
[7] Ɛgɛ kɔ̃n gbɛ̃kanao kɔ̃n yã pãsĩo à lɛ́ pà,
kisia yã kɔ̃n yã zaaao bé ègɔ̃ daa à lɛ́n.
[8] È naɛ taarisaideenɛ lakutu kpɛɛ
lɛ à e à à dɛ asii guu,
è mìzaadee kpákpa gusaɛ.
[9] È naɛ gbɛ̃nɔnɛ asii guu lán músu bà,
è naɛ lákpɛn lɛ à e à gbãasaide kũ.
Tó à à kũ̀, è à gáɛ kɔ̃n a bào.
[10] Gbɛ̃ kɛ̀ à lè à kũ̀ ègɔ̃ daɛna sɔ̀rɔrɔ,
gbãaa bé à à nɛ̀.
[11] Gbɛ̃ zaaa è be Luda è yã tàasi kɛro,
è ɔ kú a wɛ́ɛamɛ è guu ero.

[12] Dii, ǹ fɛɛ ǹ mɔ́ kɔ̃n n gbãaao,
Luda, ǹgɔ̃ takaasideenɔ tàasi kɛɛ.
[13] Luda, bɔ́yãnzin gbɛ̃ zaaa è dɔkɛnyo lɛzi?
È be a swɛ̃̀ guu nɛ́ ĩa daawaro.
[14] Baa kɔ̃n beeeo nɛɛ̀ gbɛ̃nɔ yã'ɔ̃amma e sãnsãn,
nɛɛ̀ ń pɔsia yã da lɛ ǹ e ǹ ɔ dam̀ma.
Gbãasaidee è a zĩnda kpámma,
tonɛ kɛ̀ gwàri vĩroo dɔnlɛrin n ũ.
[15] Ǹ gbɛ̃ zaaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ pãsĩnɔ gɑ̃̀sã ɛ́ńnɛ,
ǹ ń yã zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔe daa wà dɔ̃roo wí ń musu.
[16] Dii ègɔ̃ kí blee gurɔ píngi,
à yãdarisaideenɔ é kaatɛ à bùsun.

[17] Dii è takaasideenɔ wɛ́ɛkɛna sí,
è ń gba swɛ̃̀, è swã kpá ń wiipɛnazi.
[18] È zɛ kɔ̃n tonɛ kɛ̀ gwàri vĩroonɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãam̀manɔ,
lɛ gbɛ̃ntee kɛ̀ dɛ bùsuti ũ
tón tó swɛ̃̀ kɛ̃ gbɛ̃nɔn dɔro yãnzi.

11

Làakarikpaɛna

Dauda lɛ̀.
[1] Ma na Diizi.
Bɔ́yãnzin ée beemɛ mà vĩa
mà tá kpiii musuzi lán bãa bà?
[2] À zaakɛrinɔ gwa, aɔ̃ kà kpà sála,
aɔ̃ nàɛ gusaɛ aɔ̃ ń sá gà,
aɔ̃ kà zù nɔ̀sɛmaadeenɔzi.
[3] Tó fɛɛakaarayã e kaatɛɛ,
gbɛ̃ maaanɔ é kɛ diamɛ?

4 Dii kú a kpɛ́ kɛ̀ kú adona guu,
à vɛ̃ɛna kpatan musu gwe.
È wɛ́ɛ tɛ́ gbɛ̃nteenɔzi à ń tàasi kɛ.
5 Dii è gbɛ̃ maaanɔ yɔ̃ à gwa,
mɔde à zà zaakɛrinɔn
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ yã pãsĩ è kɛńnɛ nnaanɔ.
6 Eé tɛ́yɔ̃ kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o kú zaakɛrinɔa,
ĩa wãaa bé eégɔ̃ dɛ ń baka ũ.

7 Zaakɛ Dii è yã kɛ a zɛ́a,
yãmaakɛna è kɛnɛ nna,
gbɛ̃ maaanɔ é wɛ́ɛ siàlɛ.

12

Gbɛ̃ntee zaakɛɛ
Dauda lɛ̀. Wè sí kɔ̃n mɔrɔlɛnaomɛ.
1 Ǹ ma mì sí, Dii,
zaakɛ gbɛ̃ maa kee kuu dɔro,
náanɛdee yȁa gbɛ̃nteenɔ tɛ́.
2 Baade è ɛgɛɛ to a gbɛ̃daaanɛ,
è lɛ́nnaa kásańnɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo plaa.

3 Dii, ǹ lɛ́nnade lɛ́ kɔ̀ ɛ́
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda sɛ́ lezĩo.
4 Aɔ̃è be ń lɛ́ bé eé tó wà zȉ ble,
wà ń lɛ́ vĩ, dé bé eé kí bleḿmaa?

5 Wɛ́ɛtãna gbɛ̃ busɛnɔa
kɔ̃n wɛ̃ndadeenɔ m̀bonao yãnzi
Dii bè é fɛɛ sa
à ń gba zɛ́bɔkii kɛ̀ aɔ̃e à ni dɛɛ.
6 Dii yã see vĩro,
à dɛ lán kondogi kɛ̀ wà yɔ̀ tɛ́vura guu
wà bàasa gɛ̀n swɛɛplaaa bà.
7 Mpi Dii, nɛ́gɔ̃ wa dãkpaa gurɔ píngi,
nɛ́ wa sí gbɛ̃ beee takanɔa.
8 Tó gbɛ̃nɔ yã bɛ̀ɛ kȕ ɔplaplaa,
gbɛ̃ zaaanɔ ègɔ̃ lili oo kɔ̃n ĩadãnao gu píngia.

13

Wiipɛna Ludazi
Dauda lɛ̀.
1 Ai bɔrɛ, Dii?
Ma yã égɔ̃ sãangu gurɔ sãnda píngin yɔ́?
Nɛ́gɔ̃ mìkpɛɛ zuumɛ ai bɔrɛmɛ?
2 Mɛ́gɔ̃ kɔ̃dɛɛ kɛɛ kɔ̃n ma laasuunɔ ai bɔrɛmɛ?
Ma pɔɔ ègɔ̃ sia lán guu e dɔɔ nà,
ma ibɛɛ égɔ̃ gbãaa bleema ai bɔrɛmɛ?

3 Dii ma Luda, ǹ ma gwa nɛ́ ma yã ma,
ǹ ma uu weremɛ lɛ màton garo yãnzi,
4 lɛ ma ibɛɛ tón be a ma nɛro yãnzi,
lɛ ma zangurinɔ tón pɔnnaa kɛ ma funa yã musuro.

5 Mɛ́ɛ n gbɛ̃kɛ náanɛ kɛɛ,
ma pɔɔ kɛ̀ nna kɛ̀ n ma mì sì.
6 Mɛ́ lɛ̀ sí Diinɛ,
zaakɛ à yã maaa kɛ̀mɛ.

14

Yɔ̃nkɔɔ yã'ona
Dauda lɛ̀.
1 Yɔ̃nkɔɔ è be a swɛ̃̀n Ludaa kuuro.
Gbɛ̃nɔ yàka, aɔ̃ yãkɛna zaa,
yãmaakɛri kee kú ń tɛ́ro.
2 Zaa musu Dii è gbɛ̃nteenɔ tàasi kɛ
à gwa tó gbɛ̃ke ɔ̃ndɔ̃ɔ kà à a kii wɛtɛ.
3 Aɔ̃ sã̀sã ń píngi aɔ̃ gɔ̃̀ dɔ̀rɔ sai míɔmiɔ,
yãmaakɛri kee kú ń tɛ́ro, baa mɛ̀n do.

4 Zaakɛrinɔɔ dɔ̃na vĩnloo?
Aɔ̃è ma gbɛ̃nɔ mɔ́mɔ lán ú bà,
aɔ̃è Dii sísiro.
5 Gwen vĩa ń kũn maamaa,
zaakɛ Ludaa kú kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ.
6 Wè kpá takaasideenɛ a pɔyezikɛnaa,
mɔde Diin à utɛkii ũ.

7 Luda, ǹ bɔ Zayɔn ǹ mɔ́ ǹ Isarailinɔ mì sí!
Tó Dii sɔ̀kpa kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń gwena ziin,
Yakubu boriinɔ é pɔnnaa kɛ,
Isarailinɔ é yáa dɔ.

15

Ludayãdari yã'ona
Dauda lɛ̀.
1 Dii, dé bé à zɛ́ vĩ à gɛ̃ n bɛ ua?
Dé bé eé fɔ̃ àgɔ̃ kú n kpiii musuu?

2 Gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ kuu taari sai,
è yã kɛ a zɛ́a,
è yãpuraa o zaa a nɔ̀sɛn.
3 È yã di gbɛ̃kearo,
è taari kɛ a gbɛ̃daaanɛro,
è a gbɛ̃ndoo sɔ̃sɔ̃ro.
4 È kya ká ludayãdarisainɔn,
è bɛ̀ɛ li ludayãdarinɔnɛ,
è a lùsɛna papa, baa tó à kɛ̀nɛ zĩ'ũ.
5 È ɔɔ sɛ̃kãńnɛ a dialɛna yãnziro,
è bɔ taarisaidee kpɛɛ ɔdɔnkpɛɛgba yãnziro.

Gbɛ̃ kɛ̀ è kɛ lɛɛ é kpágula zikiro.

16

Nana Ludazi adua
Dauda lɛ̀.
1 Ǹ ma dãkpa Luda,
ḿbe ma nanzi.
2 Ma bè Diinɛ: Ḿbe ma Dii ũ,
n baasiro má pɔ́ maa ke vĩro.
3 N gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bùsu kɛ̀ guunɔ,
aɔ̃mbe gakuidee kɛ̀ wà kɛ̀mɛɛnɔ ũ.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è wã wà gá tãa kiianɔ
è yã'ɔ̃amma kpá ń zĩndazimɛ.
Mɛ́ sa'o'aru kwɛ́ɛńyoro,
weé ń tãanɔ tɔ́ ma ma lɛ́zĩro.

5 Dii, ḿbe má n vĩ ndo,
n ma ka ma bakaa,
ma wɛ̃̀ndi kú n ɔzĩmɛ.

6 N tɔɔtɛ lɛ́zɛkiinɔ kɛ̀mɛ gu maaa guu,
gbaa kɛ̀ ń dàmɛɛ kɛ̀mɛ.

7 Mɛ́ Dii sáabu kpá kɛ̀ è lɛ́ dama yãnzi,
baa gwãavĩ è tó ma swɛ̃̀ ma gba làakari.
8 Mɛɛ̀gɔ̃ Dii ee ma wɛ́ɛn,
lán à kú ma ɔplaazi nà, pɔ́ke é ma degero.
9 Beee yãnzi ma pɔɔ ègɔ̃ nnazi,
ma nɔ̀sɛguu pù.
Má tãmaa vĩ kɛ̀ ma mɛ̀ égɔ̃ kuu,
10 zaakɛ nɛ́ ma tó mira guuro,
nɛ́ we n gbɛ̃ kɛ̀ kú adona yai kũro.
11 N ma da wɛ̃̀ndi zɛ́a,
ma pɔnnaa égɔ̃ pana n kiia,
pɔ́ maaanɔ égɔ̃ kú n ɔzĩ gurɔ píngi.

17

Taarisaidee aduakɛna
Dauda aduakɛna
1 Dii, ǹ ma yãzɛdee ma,
ǹ swã kpá ma wiipɛnazi,
ǹ ma wɛ́ɛkɛna sí,
zaakɛ mɛ́ɛ kɛɛ kɔ̃n mɔnafikioro.
2 N kiian mɛ́ yã nnaa en,
n wɛ́ɛ e yã kɛ̀ zɛ́ vĩi ee sãnsãn.
3 N ma swɛ̃̀ gwà, n wɛ́ɛ tɛ́mazi gwãavĩ,
n ma tàasi kɛ̀, nɛ́ɛ yãke emaro,
zaakɛ ma zɛo kɛ̀ ma lɛ́ é ma kari kɛro.
4 Mɛɛ̀ tɛ́ gbɛ̃ntee yãkɛnanɔziro,
mɛɛ̀ gbɛ̃ pãsĩnɔ zɛ́kpaɛ sɛ́ro.
5 Ma lili ò n zɛ́n súusu,
mɛ́ɛ pã n yãnɛro.

6 Mɛ́ɛ lɛ́ zuunzi, zaakɛ nɛ́ wemala.
Luda, ǹ swã kpá ma aduakɛnazi.
7 Ǹ n gbɛ̃kɛ bɔnsaɛ yã kɛmɛ,
ǹ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ nànziinɔ bɔ ń ibɛɛnɔ ɔzĩ.
8 Ǹ làakari dɔma lán n wɛ́ɛnɛ bà,
ǹ ma sɔtɔ n ɔru.
9 Ǹ ma sí gbɛ̃ zaaa kɛ̀ aɔ̃è ĩa damaanɔa,
ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ liganamazii pìnɔ.
10 Aɔ̃è gbɛ̃ke wɛ́ɛ gwaro,
aɔ̃ lɛ́ è ĩadãyã o.
11 Aɔ̃ pɛ̀ɛma wà lìgamazi,
aɔ̃ wɛ́ɛ bìima lɛ wà e wà ma pãɛ tɔɔtɛ.
12 Aɔ̃ɔ yezi wà ma kɛ gyáigyai
lán músu nɔadɛri è kɛ nà,
lán músu kɛ̀ naɛna gusaɛ bà.

13 Dii, ǹ fɛɛ ǹ dańlɛ ǹ ń nɛ,
ǹ ma sí gbɛ̃ zaaanɔa kɔ̃n n fɛ̃ɛdaao.
14 Ǹ ma bɔ ń ɔzĩ kɔ̃n n gbãaao.
Aɔ̃ baka kú anduna kɛ̀kii guu,
aɔ̃ auziki ègɔ̃ dińzi, aɔ̃ nɛ́nɔ è kã,
aɔ̃è pɔ́ kɛ̀ dìńzinɔ káɛ ń nɛ́nɔnɛ.
15 Mapi sɔ̃, mɛ́ wɛ́ɛ sinlɛ ma nɔ̀sɛ maaa yãnzi,
tó ma n e ma fɛɛgurɔ, beee é mɔ́ma.

18

Zɪ̀blena sáabu
(2Sa 22:1-51)
Lɛ̀ kɛ̀ Dii zɔ̀bleri Dauda sìnɛ gurɔɔ kɛ̀ à à bɔ̀ Solu kɔ̃n a ibɛɛ kpaaanɔo ɔzĩ.
1 Má yenzi Dii, ḿbe ma gbãaa ũ.

2 Diin ma gbɛ̀si ũ kɔ̃n ma zɛki gbãaao,
ma mìsirimɛ.
Ma Ludan ma gbɛ̀si ũ, mɛɛ̀ nazi.
Àmbe ma sɛngbango ũ,
ma mìsiri gbãa kɔ̃n ma gulezĩo.
3 Dii kà wà à sáabu kpá.
Mɛɛ̀ à sísi, è ma bɔ ma ibɛɛnɔ ɔzĩ.

4 Góro'itɛ vlɛ̃̀ɛmao,
ísɔ̃ kɛ̀ è ń kaatɛ e ma blee.
5 Mira bànɔ lìgamazi,
gaa takutɛɛ kpàkpamɛ ma aɛ.
6 Kɛ̀ má kú nawɛ̃a guu, ma Dii sìsi,
ma wii pɛ̀ ma Ludazi,
ben à ma kòto mà zaa a bɛ,
ma wiii kà à kiia, à gɛ̃̀ à swãn.

7 Tɔɔtɛ lùgaluga à nìgãnigã,
kpiiinɔ dègedege ai ń kãsãan.
Aɔ̃ lùgaluga kɛ̀ à pɔ fɛ̃̀ yãnzi.
8 Tɛ́sukpɛ bɔ̀ à yĩzĩ,
tɛ́ kɛ̀ è ń kpata bɔ̀ à lɛ́n,
à yɔ̃̀nɔɔ e tɛ́ kɛɛ à aɛ.
9 À musu wɛ̃̀ à pìta,
lou sìsi à gbá gĩzĩ.
10 Èe vĩaa dina kɛrubu kpɛɛ,
èe yàa paa ĩala.
11 À gusiaa dà a zĩndala,
ludambɛ sia kũ à kúkiila.
12 Zaa à gakui tɛ́kɛna guu lou e sisii,
lougbɛ e kwɛɛ, lou e pii pãsĩpãsĩ.
13 Dii pàta zaa musu,
Luda Musude kòto dɔ lapatana ũ.
14 À kà fã̀ ma ibɛɛnɔa à ń fãakɔ̃a,
à tò lou pìḿma à pɛ̀ḿma.
15 Kɛ̀ n patańma, Dii,
kɛ̀ n pɔ́ bɔ̀ n yĩzĩ,
ísiaa tɔɔtɛ bɔ̀ gupuraaa,
anduna kãsãa gɔ̃̀ kaɛna pɔ̃tɛ̃.

16 À ɔ bɔ̀ zaa musu à ma kũ,
à ma bɔ swadaa guu.
17 À ma si ma ibɛɛ gbãaa ɔzĩ
kɔ̃n ma zanguri kɛ̀ aɔ̃ gbãaa dɛmalaanɔ.
18 Aɔ̃ lɛ̀ɛma ma mɔ́nzikɛgurɔ,
mɔde Dii zɛ̀mao.
19 À ma bɔ à ma gba mɛ̀porokii,
à ma mì sì kɛ̀ à yemazi yãnzi.

20 Dii yã kɛ̀mɛ ma nɔ̀sɛ maa lɛ́n,
à fĩa bòmɛ ma gbãsĩsaikɛ lɛ́n.
21 Zaakɛ má Luda yãdiɛnanɔ kũna,
mɛ́ɛ à zaaa kɛ ma a Luda tònlo.
22 À dokayãnɔ ègɔ̃ dɔɔmɛ aɛ píngi,
mɛ́ɛ kpɛɛ li yã kɛ̀ à dìɛnɔnɛro.

23 Ma kuuna taari vĩ Diinɛro,
má a zĩnda kũna durun sai.
24 Dii fĩa bòmɛ ma nɔ̀sɛ maa lɛ́n,
zaakɛ à è má kuu gbãsĩ sai.

25 Náanɛdeen n ũ náanɛdeenɔnɛ,
taarisaideen n ũ taarisaideenɔnɛ.
26 Ń wásawasa gbɛ̃ wásawasanɔnɛ,
mɔde nɛɛ̀ íbɛtɛ kpá kɔ̃n gbɛ̃ dɔ̀rɔsaideenɔo.
27 Nɛɛ̀ zĩndabusarinɔ mì sí,
nɛɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è ń zĩnda sɛ́ lezĩnɔ sɔ̃ɛ.
28 Dii, nɛɛ̀ ma fitia tɛ́ tó nana,
ma Luda, nɛɛ̀ ma gusiaa liɛ gupuraa ũ.
29 Kɔ̃n n gbãaao mɛ́ fɔ̃ mà kù kpá karaa,
ma Luda gãzĩ mɛ́ fɔ̃ mà vĩ gũ̀la.

30 Luda kɛ̀kii sɔ̃ yãkɛna bɔɛzina,
Dii yã see vĩro, à wásawasa,
à dɛ sɛngbango ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ nàzinɔnɛ.
31 Dii baasiro, dén Luda ũu?
Wa Luda baasiro, dén gbɛ̀si ũu?
32 Luda bé è ma gba gbãaa,
àmbe è zɛ́ poromɛ súusu.
33 È tó ma gbá kãi gɔ̃ nna lán zɔ̃ pó bà,
è tó màgɔ̃ táa oo gulezĩnɔ musu.
34 È zĩ̀kana dadamɛ
ai ma gã̀sã fɔ̃ à mɔ̀gotɛ̃ sá gá.
35 Nɛɛ̀ n zĩ̀blesɛngbango kpáma,
ń ma kũna kɔ̃n n ɔplaao,
nɛɛ̀ naɛ ǹ ma tɔ́ bɔ.
36 Nɛɛ̀ ma zɛ́ yàasa kũmɛ
lɛ ma gbá tón sataro.

37 Ma pɛɛ ma ibɛɛnɔzi ma ń kũkũ,
mɛ́ɛ ɛara ma suro, sé kɛ̀ ma gaa ma ń dɛdɛ.
38 Ma ń wíwi, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà fɛ̀ɛ dɔro,
aɔ̃ lɛ̀ɛ wà gɔ̃̀ kaɛna ma gbá gĩzĩ.
39 N ma gba gbãaa ma zĩ̀ kào,
ń tò ma ibɛɛnɔ mì nàɛmɛ.
40 Ń tò ma zangurinɔ kpɛɛ lì,
ben ma a ibɛɛ pìnɔ kàatɛ.
41 Aɔ̃ wii lɛ̀, gbɛ̃kee e ń mì síro,
aɔ̃ lɛ́ zù Diizi, èe weńlaro.
42 Ma ń kɛ́ tíkɛtikɛ lán bùsuti kɛ̀ ĩa sɛ̀ɛ bà,
ma táa òḿma lán zɛ́ guu bɔtɔnga bà.

43 N ma bɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛmaziinɔ ɔzĩ,
n ma kɛ boriinɔ mìdee ũ.
Borii kɛ̀ má ń dɔ̃roonɔ è zɔ̀ blemɛ,
44 bori zĩ̀tɔnɔ è na ń sàsaa ma aɛ.
Tó aɔ̃ ma yã mà, aɔ̃è mì siɛmɛ.
45 Aɔ̃ kã è ga,
aɔ̃è bɔ ń zɛki gbãaanɔn kɔ̃n luganao.

46 Dii kuu! Aubarikadeen ma gbɛ̀si ũ!
Wà Luda ma mìsiri tɔ́ bɔ.
47 Luda bé è gɛ̃ɛ bomɛ,
è tó boriinɔ mì siɛmɛ,
48 è tò mà piti ma ibɛɛnɔn.
N ma gba gbãaa dɛ ma zangurinɔla,
n ma bɔ gbɛ̃ pãsĩnɔ ɔzĩ.
49 Beee yãnzi mɛ́ n sáabu kpá boriinɔ tɛ́,

mɛ́ n tɔ́ kpá, Dii.
50 Dii è zɪ̀ bíta ble kína kɛ̀ à à sɛ̀nɛ,
è gbɛ̃kɛɛ kɛ kína kɛ̀ à à kànɛ,
mamɔma Dauda kɔ̃n ma boriinɔo
ai gurɔ píngi.

19

Ludambɛ gakui kɔ̃n Luda yã gakuio
Dauda lɛ̀.
1 Musu è Luda gakui bɔ gupuraaa,
bàtumapɔnɔ è à zĩi ɔdɔańnɛ.
2 Lɛn èegɔ̃ yã oo lɛ lán guu e dɔɔ nà,
è dɔ̃na kpáḿma gwãavĩ kɔ̃n gwãavĩo.
3 È yã oro, à yã'ona borii kuuro,
wè à kĩi maro.
4 À kòto è da andunala píngi,
à yã'ona è gá ai tɔɔtɛ lɛ́zɛkiia.
Luda kpɛ́ bò ɔfãntɛ̃nɛ gwe,
5 è bɔ kpɛ́n à fɛɛ lán nɔsɛri bà,
è fɛɛ táo kɔ̃n pɔnnaao lán gɔ̃sagbãaa bà.
6 È fɛɛ ludambɛlɛa kɛ̀,
è bikũ à gá ai à lɛ́a kãa,
pɔ́ke ègɔ̃ utɛna à puusunɛro.

7 Dii doka papana,
è ń kuuna kɛkɛ à kɛńnɛ dɔ.
Dii yã náanɛ vĩ,
è lɛ́ da ɔ̃ndɔ̃saideenɔa.
8 Dii ɔdɔkii bé à súusu, è ń pɔɔ kɛ nna.
Dii yãdiɛnanɔɔ gbãsĩ vĩro, è ń uu wereńnɛ.
9 Mìsiɛna Diinɛ zɛ́ pì wɛ́ɛbɔna,
weégɔ̃ tɛ́zi gurɔ píngi,
Dii yãkpaɛkɛna yãpuraa vĩ,
ègɔ̃ maa wásawasa.
10 À maaa dɛ vurala, baa vura maaa,
à nnaa dɛ zɔ́'ila, baa zɔ́ búsu.
11 Beee musu nɛɛ̀ lɛ́ da mamɔma n zɔ̀bleria,
gbɛ̃ kɛ̀ n yã kũna àre ègɔ̃ bíta.

12 Dé bé eé fɔ̃ à yã kɛ̀ à zɑ̃anɔ dɔ̃ɔ?
Ǹ sùu kɛmao kɔ̃n ma taari kɛ̀ utɛnamɛɛnɔ.
13 Ǹton tó mamɔma n zɔ̀bleri taari kɛnnɛ gĩanziro,
ǹton tó durunnɔ kí blemaro,
mɛ́gɔ̃ kuu wásawasa taari bíta sai.

14 Ǹ tó yã kɛ̀ èe bɔɔ ma lɛ́n kɛnnɛ
kɔ̃n laasuu kɛ̀ kú ma swɛ̃ guuo,
Dii, ma gbɛ̀si, ma mìsiri.

20

Zɪ̀blena wɛ́ɛkɛɛ
Dauda lɛ̀.
1 Dii yã sínyo n nawɛ̃akɛgurɔ,
Yakubu Luda n dãkpa.
2 À dɔnlɛ zĩmma bɔna a kúkiia,
à n ĩan ká bɔna zaa Zayɔn.
3 À n sa'ona sí píngi,
à dɔ n sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ yãn.

4 À pɔ́ kɛ̀ n pɔɔ yezi kɛnnɛ,

à tó ǹ pɔ́ kɛ̀ nɛ́ɛ pɛɛa le.
5 Wé guda kɛ zɪ̀ kɛ̀ ń blè yã musu,
wé tuuta logo kɔ̃n wa Luda tɔ́o.
Dii wɛ́ɛkɛɛ kɛ̀ ń kɛ̀ sí píngi.

6 Má dɔ̃ sa kɛ̀ Dii è kína kɛ̀ à à kà mì sí,
è yã síɔ zaa a bɛɛ kɛ̀ kú adonan,
è tó à zɪ̀ ble kɔ̃n a gɑ̀sã gbãaao.
7 Gbɛ̃kenɔ è sɔ̃gorɔnɔ náanɛ kɛ,
gbɛ̃kenɔ è sɔ̃nɔ náanɛ kɛ,
wapinɔ sɔ̃, Dii wa Ludan weè náanɛ kɛ.
8 Aɔ̃é gɛ̃n sí wà lɛ́ɛ,
wapinɔ sɔ̃ wégɔ̃ zɛna gíngin.

9 Dii, ǹ tó kína zɪ̀ ble,
tó wa n sisi, ǹ wewala.

21

Zɪ̀blena sáabu
Dauda lɛ̀.
1 Dii, kína e pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n n gbãaao,
à pɔɔ nna maamaa kɛ̀ ń tò à zɪ̀ blè.
2 N pɔ́ kɛ̀ à pɔɔ yezi kpàa,
nɛ́ɛ gí à wɛ́ɛkɛna síziro.
3 N daàlɛ kɔ̃n aubarika bítao,
n vura fùra kùnɛ.
4 À wɛ̃̀ndi gbèkamma, ben ń kpàa,
ń tò àgɔ̃ kuu ai gurɔ píngi.
5 À gakui bíta kɛ̀ ń tò à zɪ̀ blè,
n bɛ̀ɛ kɔ̃n bítakɛɛo kpàa.
6 Nɛɛ̀gɔ̃ aubarika daan gurɔ píngi,
n kuuna bé à tò à pɔɔ kɛ̀ nna.
7 Zaakɛ kína náanɛ dɔ̀ Diia,
Luda Musude gbɛ̃kɛ yãnzi eé nigãro.

8 N ɔɔ é n ibɛɛnɔ kũ ń píngi,
nɛ́ n zangurinɔ kũ kɔ̃n n ɔplaao.
9 Nɛ́ ń kɛ mɔ̀datɛ yàka ũ n mɔ́gurɔ,
Dii é ń kaatɛ a pɔfɛ̃gurɔ, eé tó tɛ́ ń ble.
10 Nɛ́ ń nɛ́nɔ mì dɛ anduna guu,
nɛ́ ń boriinɔ kɛ̃ gbɛ̃nteenɔa.
11 Baa tó aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃nzi,
aɔ̃ pɔyeziyã é zĩi kɛro.
12 Nɛ́ kà dɔdɔ ń wɛ́ɛa,
nɛ́ tó aɔ̃ kpɛɛ li.

13 N gbãakɛɛ guu, Dii, ǹ n zĩnda sɛ́ lezĩ,
wé lɛ̀ sí wà n bítakɛɛ sáabu kpá.

22

Wiipɛna Ludazi
Dauda lɛ̀.
1 Ma Luda, ma Luda,
à kɛ̀ dia n ma ton-ee?
Ma wii pɛ̀,
à kɛ̀ dia nɛ́ɛ mɔ́ ma mì síroo?
2 Ma Luda,
ma lɛ́ zùnzi fãantɛ̃, mɔde nɛ́ɛ wemalaro,
ma wii pɛ̀nzi gwãavĩ dɔ, mɛ́ɛ yĩtɛro.

3 Ń kú adona ń vɛ̃ɛna kpatan,

mmɔn kɛ̀ Isarailinɔ è n sáabu kpá.
4 Ḿbe wa dezinɔ n náanɛ kɛ̀,
aɔ̃ n náanɛ kɛ̀, ben n ń mì sì.
5 Aɔ̃ lɛ́ zùnzi, ben aɔ̃ bɔkii è,
aɔ̃ n náanɛ kɛ̀, ben wí e ń kũ̀ro.

6 Kɔ̀kɔ nɛ́ngon ma ũ, gbɛ̃̀nteen ma ũ̀ro,
wèe ma sɔ̃sɔ̃ɔ, wèe kya kaamagu.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ma gwaanɔɔ e ma faboo,
aɔ̃ɔe lɛ́zukii kɛɛma,
aɔ̃ɔe ń mì kɛɛ degũ̀degũ wèe bee:
8 Lán èe Dii náanɛ kɛɛ nà, ɛ̃ndɛ̃ à à mì sí,
tó à yã kànɛmɛ, à à mì sí.

9 Ḿbe n ma bɔ ma da gbɛɛɛn,
n ma gwa aafia ma yɔ̃migurɔ.
10 Má na n ɔzĩ zaa nɛ́'isɔmmɛ,
ma Ludan n ũ zaalɛ má kú ma da gbɛɛɛn.
11 Ǹtongɔ̃ kúmao zã̀ro,
zaakɛ wahaa kĩi kũ̀mao,
gbɛ̃kee kuu à dɔmalɛro.

12 Wà ligamazi paripari lán zùswareenɔ bà,
wà ma kagura kɛ̀ lán Basã bùsu zùsware gbãaanɔ bà.
13 Wèe lɛ́ aɛɛmazi lán músu ɔ́ɔdɔri
kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ kɛɛ gyáigyainɔ bà.
14 Ma gbãaa yã̀a lán í kwɛɛna bà,
ma gupɛkiinɔ bɔ̀kũn píngi,
ma mɛ̀ yɔ̀ lán zɔ́sa bà.
15 Ma kòto gàga lán pɛ̃ɛ korii bà,
ma nɛ́nɛ nà ma lɛ́ musu,
wà ma daɛ lán gɛ̀ bà bùsutin.
16 Lɛwannɔ gãli liganamazi,
gbɛ̃ zaaa pìnɔ nànakɔ̃rɛma,
aɔ̃ ma ɔɔnɔ kɔ̃n ma gbánɔ zɔ̃̀zɔ̃.
17 Mɛ́ fɔ̃ mà a wánɔ naro píngi,
wà wɛ́ɛ bìibiia, wèe ma gwaa.
18 Aɔ̃ ma pɔ́kãsãanɔ kpàatɛtɛkɔ̃nɛ,
aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀ ma uta yã musu.

19 Dii, ǹtongɔ̃ kúmao zã̀ro,
ḿbe ma gbãaa ũ,
ǹ mɔ́ ǹ dɔmalɛ kpakpaa.
20 Ǹ ma bɔ aɔ̃ fɛ̃ɛdaa lɛ́zĩ,
ǹ ma wɛ̃̀ndi sí lɛwan pìnɔa.
21 Ǹ ma bɔ músu pìnɔ lɛ́zĩ,
ǹ ma si zùsɛ̃tɛ pìnɔ kobaa.
22 Mɛ́ n tɔ́ bɔ ma gbɛ̃nɔ tɛ́,
mɛ́ n sáabu kpá kakɔ̃ana guu.

23 A Dii vĩakɛrinɔ, à à sáabu kpá,
a Yakubu boriinɔ, à à tɔ́ bɔ,
a Isarailinɔ, à mì siɛnɛ.
24 Zaakɛ èe kya ká takaasideenlo,
èe à wɛ̃ndakɛɛ faboro,
èe mìkpɛɛ zunɛro,
à swã kpà à wiipɛnazi.

25 Mɛ́ n sáabu kpá pari kakɔ̃ana guu,
mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀nnɛ papa n vĩakɛrinɔ aɛzĩ.
26 Takaasideenɔ é pɔ́ ble wà kã,

Dii kii wɛ̀tɛrinɔ é à sáabu kpá,
aɔ̃égɔ̃ kú wɛ̃̀ndio gurɔ píngi.
27 Andunalɛzɛkideenɔ égɔ̃ Dii dɔ̃ aɔ̃ aɛ dɔa,
borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kuunɔ é kúɛnɛ ń píngi,
28 zaakɛ kíblena nɛ́ Dii pɔ́mɛ,
è kí ble bori píngia.

29 Anduna auzikideenɔ é dɔnzi kɛnɛ ń píngi
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gaa lɛ́zĩnɔ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa gákiianɔ é mì siɛnɛ ń píngi.
30 Zia gbɛ̃nɔ é dɔzi,
aɔ̃é Dii yã tɔ̃kɛ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é suunɔnɛ,
31 Aɔ̃é mìsina yã o gbɛ̃ kɛ̀ wèe ń i kɔ̀roonɔnɛ
zaakɛ à gĩakɛ à kɛ̀.

23

Diin ma dàri ũ
Dauda lɛ̀.
1 Diin ma dàri ũ,
pɔ́ke é kɛ̃sãmaro.
2 È ma daɛ sɛ̃̀la bɔ̀rɔnɔn,
è gámao í kaɛna kítikiti saɛ.
3 È ma kuuna kɛkɛ dɔ,
è dɔmɛ aɛ zɛ́ maaanɔ guu a tɔ́ bɔna yãnzi.
4 Baa tó ma táa ò guzurɛ sia pãsĩn,
mɛ́ à zaaa vĩa kɛro, zaakɛ ń kúmao,
n sári kɔ̃n n gòo è ma làakari kpáɛmɛ.

5 Nɛɛ̀ pɔ́blee káɛmɛ ma aɛ ma ibɛɛnɔ wáa,
nɛɛ̀ nɔ́si gũnnadee kú ma mìa,
nɛɛ̀ í ká ma togoon ai à pa yɛ́lɛlɛ.
6 Yãpura Dii gbɛ̃kɛ kɔ̃n à yenzio égɔ̃ kúmao gurɔ píngi,
mɛ́gɔ̃ kú à ua ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n.

24

Dii gɛ̃na a kpɛ́ guu
Dauda lɛ̀.
1 Tɔɔtɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ píngi nɛ́ Dii pɔ́mɛ,
anduna kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ ń píngi.
2 À tɔɔtɛ kãsãa pɛ̀ɛ ísiaan,
à anduna kàɛ kɔ̃n swaanɔo.
3 Dé bé à zɛ́ vĩ à didi Dii kpiii musuu?
Dé bé eé fɔ̃ à gɛ̃ à ua?

4 Gbɛ̃ kɛ̀ taari vĩro bensɔ̃ à nɔ̀sɛ puraa,
gbɛ̃ kɛ̀ a làakari è tá tãanɔ kparo
bensɔ̃ è yã sí kɔ̃n tãa tɔ́oroo.
5 Dii é aubarika da adeen,
Luda à mìsiri é tó yã bɔo nna.
6 Lɛn à dɛ lɛ kɔ̃n à kii wɛ̀tɛrinɔ,
Yakubu boriinɔ Luda wɛ́ɛ wɛ̀tɛrinɔ.

7 À bĩilɛnɔ wɛ̃wɛ̃,
à gbà ziinɔ wɛ̃wɛ̃,
à tó Kína gakuidee gɛ̃.
8 Dén Kína gakuidee pì ũ sɔ̃ɔ?
Dii gbãabitademɛ,
àmbe Dii zĩ̀kari gbãadee pì ũ.
9 À bĩilɛnɔ wɛ̃wɛ̃,
à gbà ziinɔ wɛ̃wɛ̃,
à tó Kína gakuidee gɛ̃.

10 Dén Kína gakuidee pì ũ sɔ̃ɔ?
Dii Zĩ̀kpɛden Kína gakuidee pì ũ.

25

Luda wa dãkpari
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ḿbe ma a swɛ̃̀ kpàmma,
2 Ma Luda, má n náanɛkɛna,
ǹton tó wí ma kũro,
ǹton tó ma ibɛɛnɔ ma nɛro.
3 Wí é gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔnziinɔ kũ zikiro,
sé gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ n kpɛɛ yãkɔdɔana sainɔ.

4 Dii, ǹ n zɛ́ ɔdɔamɛ,
ǹ n yã dadamɛ.
5 Ǹ ma da n yãpura zɛ́a,
ǹ à yã dadamɛ,
zaakɛ Luda ma mìsirin n ũ,
ma wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔnzimɛ gurɔ píngi.
6 N wɛ̃nda kɔ̃n n yenzio gɔ̃ dɔngu,
zaakɛ beenɔɔ kúnyo zaa zi, Dii.
7 Ǹton taari kɛ̀ má kɛ̀nɔ yã daro
ke durun kɛ̀ má kɛ̀ ma gɔ̃kparɛkɛgurɔɔnɔ.
Ǹ tó ma yã gɔ̃ dɔngu yenzi guu,
kɛ̀ ń maa yãnzi, Dii.

8 Dii maa, è yã kɛ a zɛ́a,
beee yãnzin è a yã dada durunkɛrinɔnɛzi.
9 È zĩndabusarinɔ da a zɛ́a,
è yã maaa dadańnɛ.
10 Dii ègɔ̃ yenzi kɔ̃n náanɛo vĩ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ a bà kuunańyo yã kũnanɔ.
11 Baa kɛ̀ ma durun bíta Dii,
ǹ kɛ̃mɛ n tɔ́bɔna yãnzi.
12 Dé bé à Dii vĩa vĩi?
Dii è adee da zɛ́ kɛ̀ dɛ à sɛ́a.
13 Adee égɔ̃ kú nnamana guu,
à boriinɔ bé wégɔ̃ ń bùsu vĩ.
14 Dii ègɔ̃ nna kɔ̃n a vĩakɛrinɔ,
è tó aɔ̃gɔ̃ a bà kuunańyo yã dɔ̃.
15 Ma wɛ́ɛ ègɔ̃ pɛ́ Diia,
zaakɛ àmbe è ma gbá bɔ bàn.

16 Ǹ aɛ dɔma, nɛ́ ma wɛ̃nda gwa,
zaakɛ má kú mado wɛ́ɛtãmma guu.
17 Ma yã'ɔ̃ammanɔ kàara ma nɔ̀sɛ guu,
ǹ ma bɔ ma nawɛ̃a pìn.
18 Ǹ ma wɛ́ɛtãmma kɔ̃n ma pɔsiaao gwa,
nɛ́ ma durunnɔ kɛ̃ma píngi.
19 Ǹ gwa lán ma ibɛɛnɔ dàgula nà,
aɔ̃ zàmagu pãsĩpãsĩ.
20 Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa, nɛ́ ma mì sí,
ǹton tó wí ma kũro, zaakɛ ma nanzi.
21 Ǹ tó yãpura kɔ̃n kuuna maaao gɔ̃ ma dãkpaa,
zaakɛ ma wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔnzi.

22 Luda, ǹ Isarailinɔ bɔ ń nawɛ̃anɔn píngi.

26

Gbɛ̃ maaa aduakɛna
Dauda lɛ̀.
1 Ǹ yã nnaa kpáma Dii,
zaakɛ ma yã kɛ̀ a zɛ́a,
ma n náanɛ kɛ̀ seka sai.
2 Ǹ ma lɛ́ ǹ ma gwa Dii,
nɛ́ ma nɔ̀sɛ kɔ̃n ma laasuunɔ gwa,
3 zaakɛ n yenzi ègɔ̃ dɔɔmɛ aɛ,
mɛɛ̀ zĩi kɛ n yãpuraaa.
4 Mɛɛ̀ vɛ̃ɛ kɔ̃n ɛgɛdeenɔoro,
mɛɛ̀ gɛ̃ mɔnafikideenɔ tɛ́ro.
5 Ma za durunkɛrinɔ kakɔ̃anan,
mɛɛ̀ vɛ̃ɛ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔoro.
6 Ma ɔ pìpi ma taarisaidekɛ sèeda ũ,
mɛ́ɛ ligaa n gbãgbãkiizi, Dii,
7 lɛ mà e mà n sáabu kpá lɛ̀sina guu,
mɛ́ n yãbɔnsaɛnɔ kpàakpa kɛ.
8 Dii, má ye n kpɛ́ kɛ̀ nɛɛ̀gɔ̃ kúnzi,
guu kɛ̀ n gakui è pitan.

9 Ǹton ma kakɔ̃a kɔ̃n durunkɛrinɔoro,
ǹton ma baka kakɔ̃a kɔ̃n gbɛ̃dɛrinɔ pɔ́oro.
10 Laasuu zaaa bé ègɔ̃ dɔɔ́nɛ aɛ,
aɔ̃ ɔɔ ègɔ̃ pana kɔ̃n ɔdɔnkpɛɛgbaanɔ.
11 Mapi sɔ̃, mɛɛ̀ yã kɛ a zɛ́a,
ǹ ma wɛ̃nda gwa, ǹ ma mì sí.

12 Ma zɛkii è gu maaan,
mɛ́ Dii sáabu kpá pari kakɔ̃ana guu.

27

Diin ma gupuraa ũ
Dauda lɛ̀.
1 Diin ma gupuraa ũ kɔ̃n ma mìsirio,
dén mɛ́ vĩa kɛnɛ?
Diin ma utɛkii ũ,
dé vĩa bé eé ma kũu?
2 Tó gbɛ̃ zaaanɔ lɛ̀ɛma lɛ wà ma kɛ gyáigyai
ke tó ma ibɛɛnɔ kɔ̃n ma zangurinɔ fɛ̀ɛmazi,
aɔ̃é gɛ̃̀n sí wà lɛ́ɛ.
3 Baa tó zɪ̃̀karinɔ lìgamazi,
ma kù é vĩro,
baa tó gbɛ̃nɔ fɛ̀ɛmazi kɔ̃n zɪ̃̀o,
ma làakari égɔ̃ kpaɛnamɛ.

4 Yã mɛ̀n don mɛ́ɛ gbekaa Diia,
yã pìn mɛ́ɛ wɛtɛɛ maamaa.
Má yezi màgɔ̃ kú Dii ua ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
lɛ màgɔ̃ à wɛ́ɛ wɛtɛ à kpɛ́n gwe,
mɛ́ wɛ́ɛ pɛ́ à maakɛɛa.
5 Eé ma utɛ a kpɛ́n nawɛ̃akɛgurɔ,
eé ma gwa a bisakutaan,
eé ma zɛ gbɛ̀ musu aafia.
6 Ma mì é gbã à dɛ ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligamaziinɔ pɔ́la,
mɛ́ saa o Dii ua kɔ̃n gudakɛnao,
mɛ́ lɛ̀ sí mà à sáabu kpá.

7 Tó ma n sisi Dii, ǹ wemala,
ǹ ma wɛ̃nda gwa, nɛ́ ma yã ma.
8 Ma nɔ̀sɛ e lɛ́ daama mà n wɛ́ɛ wɛtɛ,

Dii, mɛ́ɛ n wɛ́ɛ wɛtɛɛ.
9 Ǹton mìkpɛɛ zu mamɔma n zɔ̀blerinɛro,
ǹton kpɛɛ limɛ kɔ̃n pɔfɛ̃oro.
Ma dɔnlɛrin n ũ, ǹton ma zĩnnaro,
Luda ma mìsiri, ǹton ma tónlo.
10 Tó ma de kɔ̃n ma dao pã kpàmazi,
Dii é ma sí.
11 Dii, ǹ n yãzɛdee damɛ,
ǹ dɔmɛ aɛ zɛ́ súusu guu ma wɛ́ɛtãmmarinɔ yãnzi.
12 Ǹton tó ma ibɛɛnɔ pɔyeziyã kɛ ma musuro,
zaakɛ sèeda ɛgɛdeenɔɔ e yã diima,
gbɛ̃ pãsĩnɔɔ e pɔ́ bɔɔ ń yĩzĩ.

13 Má yã kɛ̀kii náanɛkɛna,
kɛ̀ Dii é à maaa kɛmɛ anduna kɛ̀ guu.
14 Ǹ wɛ́ɛ dɔ Diizi,
ǹ zɛ gbãa, nɛ́ n làakari kpáɛ,
ǹ wɛ́ɛ dɔ Diizi.

28

Wɛ́ɛkɛna kɔ̃n sáabukpanao
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ḿbe ma gbɛ̀si ũ, mɛ́ɛ n sisii,
ǹton ma yã kpá swãkotoro.
Tó n yĩtɛmala,
mɛ́ gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sì gɛ̀wãa guunɔ bàmɛ.
2 Mɛ́ɛ dɔnlɛ wii pɛɛmma,
ǹ swã kpámazi,
mɛ́ɛ ma ɔ sɛɛ n kúkii kpa.

3 Ǹton ma gáɛ lɛdo kɔ̃n gbɛ̃ bɛ̀ɛnɔ ke zaakɛrinɔoro.
Aɔ̃è yã nnaa o ń gbɛ̃daaanɔnɛ,
mɔde zangu bé à kú ń swɛ̀n.
4 Ǹ kɛńnɛ aɔ̃ yãkɛnaa kɔ̃n ń zaakɛnao,
ǹ fĩa bońnɛ ń dàa
lɛ aɔ̃ yã zaaa wí ń musu.
5 Aɔ̃è Dii yãkɛna kɔ̃n à zĩkɛnao yã daro,
eé ń gboro, eé ń fɛɛ dɔro.

6 Aubarikadeen Dii ũ,
zaakɛ à swã kpà ma wɛ̃nda wiipɛnazi.
7 Diin ma gbãaa ũ kɔ̃n ma sɛngbangoo,
má à náanɛ vĩ ma swɛ̀n.
È ma ĩan ká, ma pɔɔ è kɛ nna,
mɛɛ̀ à sáabu kpá kɔ̃n lɛ̀sinao.

8 Diin a gbɛ̃nɔ gbãaa ũ,
à dɛ utɛkii ũ kí kɛ̀ à kànɛ, è à mì sí.
9 Ǹ n gbɛ̃nɔ mì sí ǹ aubarika dańgu,
ǹ ń dãkpa ǹgɔ̃ ń kũna gurɔ píngi.

29

Dii yã'ona zàga'ĩa guu
Dauda lɛ̀.
1 A malaikanɔ, à Dii tɔ́ kpá,
à gakui kɔ̃n gbãaao dɔ̃ Diinɛ.
2 À Dii tɔ́ kpá,
à kúɛ Diinɛ à kúadona gupuraan.

3 Dii kòto dɔ ínɔla,
Luda Gakuide è tó lou pũtã,

Dii kòto kĩi dɔ ínɔ musu.
4 Dii kòto gbãaa dɔ,
Dii kòto gakui vĩ.
5 Dii kòto è sida línɔ para,
Dii è Lɛbanɔ bùsu sida línɔ para.
6 È tó Lɛbanɔ kpiiinɔ vĩvĩ lán zùnɛ bà,
Ɛmɔni gbɛ̀ sɔ̃ lán zùswarenɛ bɔ̀rɔ bà.
7 Dii kòto è bɔ kɔ̃n loupinao,
8 Dii kòto è gbáa nigã,
Dii è Kadɛsi gbáa nigã.
9 Dii kòto è línɔ nigã,
è líkpɛnɔ pu,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à ua guunɔɔ e beenɛ,
Gakuideen à ũ.
10 Dii kú í kɛ̀ dana andunalaa musu,
Dii vɛ̃ɛna Kí ũ gurɔ píngi.
11 Dii è a gbɛ̃nɔ gba gbãaa,
Dii è aubarika dańgu aɔ̃gɔ̃ aafia.

30

Dii sáabukpana
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà Luda ua kyakɛna yã musu.
1 Mɛ́ n tɔ́ sɛ́ lezĩ Dii,
zaakɛ n ma kaara,
nɛ́ɛ tó ma ibɛɛnɔ ma nɛro.
2 Dii ma Luda, ma wii pɛ̀nzi,
ben n ma gba aafia.
3 Dii, n ma si miraa,
nɛ́ɛ tó ma si gɛ̀wãanlo.
4 Dii gbɛ̃nɔ, à à tɔ́ kpá,
à à tɔ́ kɛ̀ kú adona sáabu kpá.
5 Zaakɛ à pɔfɛ̃na è gì kɛro,
à aubarika bé ègɔ̃ kuu ai gbɛ̃ wɛ̀ndi lɛ́n.
Ɔɔdɔna ègɔ̃ kuu gwãavĩ,
ben guu è dɔ kɔ̃n pɔnnaao.
6 Kɛ̀ má kú nnamana guu ma bè:
Mɛ́ kpágula zikiro.
7 Dii, kɛ̀ n aubarika dàmagu,
n ma zɛ gíngin lán kpiii bà.
Mɔde kɛ̀ n mìkpɛɛ zùmɛ,
ma gɔ̃ bídi guu.
8 N Dii, mbe ma n sisi,
ma kúɛ kɛ̀ ma diinɛ ma bè:
9 Bɔ́ àren ma gaa vĩi ke ma sina gɛ̀wãan?
Ma mira é n tɔ́ kpán yɔ́?
Eé n náanɛ kpàakpa kɛn yɔ́?
10 Ǹ ma yã ma Dii ǹ ma wɛ̃nda gwa,
Dii, ǹgɔ̃ dɛ ma dɔnlɛri ũ.

11 N ma ɔ́ɔdɔna lìɛ ɔ̃wãna ũ,
n ma pɔsia utanɔ pìtima,
n pɔnnaa dàmɛ pɔ́kãsãa ũ.
12 Mɛ́gɔ̃ yĩtɛnaro, mɛ́gɔ̃ n tɔ́ kpaamɛ,
Dii ma Luda,
mɛ́gɔ̃ n sáabu kpaa gurɔ píngi.

31

Zĩndakpana Diia
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ḿbe ma nanzi,
ǹton tó wí ma kũ zikiro.

Ǹ ma mì sí n maakɛna yãnzi,
2 Ǹ swã kpámazi, ǹ ma faaba kɛ kpakpaa,
ǹ gɔ̃ ma utɛki gbɛ̀ ũ,
zɛki gbãaa kɛ̀ eé ma faaba kɛɛ ũ.
3 Ma gbɛ̀si kɔ̃n ma zɛki gbãaaon n ũ,
ǹ dɔmɛ aɛ ǹ ma da zɛ́a n tɔ́ yãnzi.
4 Ǹton tó mà si bà kɛ̀ wà kpàkpamɛɛnlo,
zaakɛ ma mìsirin n ũ.
5 Ma a ninii nànnɛ n ɔzĩ,
ǹ ma mì sí Dii Luda yãpurade.

6 Ma za gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è na tãanɔan,
Diin má náanɛ kɛ̀.
7 Mɛ́ yáa dɔ mà pɔnnaa kɛ kɔ̃n n yenzio,
zaakɛ n ma yã'ɔ̃amma è,
n ma nawɛ̃akɛna dɔ̃̀mɛ.
8 Nɛ́ɛ ma na ma ibɛɛnɔnɛ ń ɔzĩro,
n ma gba mɛ̀porokii.

9 Ǹ ma wɛ̃nda gwa Dii,
zaakɛ má kagurakɛnamɛ,
pɔsiaa tò ma wɛ́ɛ gɔ̃̀ súkusuku,
ma pɔɔ sia kṹ ma nɔ̀sɛ yàka.
10 Pɔsiaa e ma wɛ̃̀ndi lagoo,
m̀bna e ma wɛ̃̀ yãaa,
laasuu tò má gbãaa vĩ dɔro,
ma wánɔ bùsa.
11 Ma gbɛ̃daaanɔ è kya kámagu ma ibɛɛnɔ yãnzi,
ma yã è ma gbɛ̃nɔ vĩa kũ maamaa,
gbɛ̃ kɛ̀ weè dakɔ̃rɛ gãalɛnɔ è pãmɛ.
12 Ma yã e dɔ gbɛ̃ken dɔro,
ma gɔ̃ lán gɛ̀ bà,
ma gɔ̃ńnɛ lán oo kãndo bà.
13 Mɛɛ̀ ma kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ e ma pee pari,
vĩapɔnɔɔ ligamazi.
Aɔ̃è kakɔ̃a wà lɛ́ kpákɔ̃sɔ̃mazi,
aɔ̃è lɛdolɛ kɛ ma wɛ̃̀ndibɔna yãnzi.

14 Mɔde ḿbe ma n náanɛ kɛ̀ Dii,
mɛɛ̀ be ma Ludan n ũ.
15 Ma wɛ̃̀ndi ègɔ̃ kú n ɔzĩ gurɔ píngimɛ,
ǹ ma sí ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃e ma wɛtɛɛ
wà ma dɛɛnɔ ɔzĩ.
16 Ǹ uu were mamɔma n zɔ̀bleria,
ǹ ma mì sí n yenzi guu.
17 Dii, ǹton tó wí ma kũro,
zaakɛ ma wii pɛ̀nzi.
Ǹ tó wí zaakɛrinɔ kũ,
ǹ tó aɔ̃ lɛ́ gɔ̃ nakɔ̃ana gɛ̀wãan,
18 ǹ tó ɛgɛtori pìnɔ nɛ́nɛ naɛ.
Aɔ̃è dɔkɛ kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ,
aɔ̃è kya káńgu kɔ̃n ĩadãnao.

19 Auziki kɛ̀ ń kàkɔ̃a n vĩakɛrinɔnɛ bíta,
nɛɛ̀ aubarika da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ nanziinɔn gbɛ̃ píngi wáa.
20 Tó gbɛ̃nɔ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ńzi, nɛɛ̀ ń utɛ n kuu,
tó wèe lɛokpakɔ̃a kɛɛńyo, nɛɛ̀ ń dãkpa n kukiia.

21 Aubarikadeen Dii ũ,
zaakɛ à yenzi bíta ɔ̀dɔamɛ
wɛ́tɛ kɛ̀ wà lìgazi guu.

[22] Swɛ̃̀ kɛ̃̀magu gwe,
ben ma bè, wà n kii zɛ́ zɔ̃̀mɛ.
Kɛ̀ ma faaba lɛ́ zùnzi,
n ma wɛ̃nda wiipɛna mà.

[23] Àgɔ̃ ye Diizi, amɔa a gbɛ̃nɔ.
Dii è a náanɛkɛrinɔ dãkpa,
è fĩa bo ĩadãrinɔnɛ pãsĩpãsĩ.
[24] Amɔa kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔ Diizinɔ,
àgɔ̃ gbãa à a swɛ̃̀ kpáɛ.

32

Durun'ona Ludanɛ
Dauda lɛ̀.
[1] Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ Luda pɔ́ kù à taarinɔla
à à durunnɔ kɛ̃̀nɛ ũ.
[2] Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ Dii è à durun yã daroo ũ,
bensɔ̃ mɔnafiki kú à nɔ̀sɛ guuro.

[3] Kɛ̀ ma yĩtɛ kɔ̃n ma durun-o, ma yãyã,
ma wiii ègɔ̃ dɔ zaa kɔngɔ ai uusiɛ.
[4] N ɔ tɔ̃̀ma fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo,
ma gbãaa yɛ̃̀a lán guwãagurɔ ɔfãntɛ̃ bé à ma lɛɛ bà.
[5] Ben ma wennɛ ma durunzi,
mɛ́ɛ ma yã zaaa utɛnnɛ dɔro.
Ma bè, mɛ́ ma taarinɔ o Diinɛ,
ben à ma durun kɛ̃̀mɛ.

[6] Beee yãnzi n náanɛkɛri wɛ́ɛ kɛmma a gurɔɔazi,
tó yã zĩ'ũu e mɔɔ, eé à lero.
[7] Ma utɛkiin n ũ,
nɛɛ̀ ma bɔ wɛ́ɛtãmma guu,
nɛɛ̀ ligamazi ǹ ma mì sí.

[8] Mɛ́ yã dannɛ mà n da zɛ́ kɛ̀ dɛ ǹ sɛ́a,
mɛ́ lɛ́ damma, ma wɛ́ɛ gɔ̃ tɛ́nzi.
[9] Ǹtongɔ̃ kuu laasuu sai
lán sɔ̃ ke bãagãsɔ̃ bàro,
tó nɛ́ɛ aizi káńnɛ kɔ̃n a bàoro,
aɔ̃è da n dɔ̀rɔaro.
[10] Yã'ɔ̃amma è da gbɛ̃ zaaanɔla,
Dii yenzi è liga à náanɛkɛrinɔzi.

[11] Gbɛ̃ maaanɔ, à pɔnnaa kɛ Dii yãnzi,
nɔ̀sɛpuradeenɔ, à guda kɛ à yáa dɔ.

33

Luda sáabukpana
[1] À guda dɔ Diia gbɛ̃ maaanɔ,
à kɔ̃ sìo nɔ̀sɛpuradeenɔ à sáabu kpá.
[2] À Dii tɔ́ kpá kɔ̃n kuntigio,
à lɛ̀ sínɛ kɔ̃n mɔrɔo.
[3] À lɛ̀ dufu sínɛ,
à pɔ́'ɔnnanɔ lɛ́ kɔ̃n dɔ̃nao kɔ̃n pɔnna wiiio.

[4] Zaakɛ yã kɛ̀ Dii ò nɛ́ yãpuramɛ,
à náanɛ vĩ a yãkɛna píngi guu.
[5] À ye maakɛɛzi kɔ̃n yãzɛdeeo,
Dii yenzi anduna pà.

[6] Dii yã'ona bé à musu kɛ̀,

à lɛ́'ĩa bé à musupɔnɔ pɛ̀pɛ.
7 À í kàɛ gu dɔ̃nkɔ̃, à gɔ̃̀ ísiaa ũ,
à ínɔ kàkɔ̃a, à gɔ̃̀ í lɔ̀ ũ.
8 Anduna gbɛ̃ píngi, à vĩa kɛ Diinɛ,
gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ píngi, à mì siɛnɛ.
9 Zaakɛ à yã ò, ben anduna gɔ̃̀ kaɛna,
à yã dìɛ, ben pɔ́ píngi gɔ̃̀ kun.
10 Dii è lɛ́ kɛ̀ boriinɔɔ kpàkɔ̃sɔ̃ kɛ pã,
è kpá bùsudeenɔnɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɛɛao.
11 Yã kɛ̀ Dii zɛ̀o ègɔ̃ diɛna gíngin,
yã kɛ̀ à à pɔɔ gbà ègɔ̃ kuu gurɔ píngi.

12 Aubarikadeen borii kɛ̀ Dii dɛ à Luda ũu ũ,
gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́ a pɔ́ ũunɔ.
13 Zaa musu Dii è guu gwa gĩzĩ,
è gbɛ̃nteenɔ e ń píngi.
14 Zaa à kúkiia è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
anduna guunɔ tàasi kɛ ń píngi.
15 Àmbe à baade píngi swɛ̃̀ kɛ̀,
è ń yãkɛnanɔ dɔ̃ píngi.
16 Kína ke è zĩ̀ ble a zĩ̀kpɛ parikɛɛ yãnziro,
zĩ̀kari ke è bɔ a gɔ̃sagbãakɛ yãnziro.
17 Sɔ̃ náanɛkɛna à ń bɔɔ nɛ́ ɛgɛɛmɛ,
baa kɔ̃n à gbãakɛɛo eé fɔ̃ à gbɛ̃ mì síro.
18 Dii wɛ́ɛ kú a vĩakɛrinɔa,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔ à yenzizinɔ.
19 Eé ń bɔ gaa lɛ́zĩ,
eé ń gwa dekaagurɔ.
20 Wa wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔ Diizi,
àmbe wa dɔnlɛri ũ kɔ̃n wa sɛngbangoo.
21 Zaakɛ Diin wa pɔɔ ègɔ̃ nnaa,
wá à tɔ́ kɛ̀ kú adona náanɛ vĩ.
22 Dii, ǹ tó n yenzi gɔ̃ kúwao
lán wa wɛ́ɛ dɔnzi nà.

34

Dii maakɛna
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ à a zĩnda dìɛ ĩadee ũ Abimɛlɛki aɛ, ai Abimɛlɛki pɛ̀a à tà.
1 Mɛ́gɔ̃ Dii tɔ́ sɛ́ɛ lezĩ gurɔ yãana sai,
mɛ́gɔ̃ à tɔ́ kpaa lán guu e dɔɔ nà.
2 Mɛ́gɔ̃ ĩa dãa Dii yã musu,
takaasideenɔ é ma aɔ̃ pɔnnaa kɛ.
3 À bítakɛɛ dɔ̃ Diinɛmao,
à tó wà à tɔ́ bɔ lɛdo.

4 Ma Dii kii wɛ̀tɛ, ben à wèmala,
à ma bɔ ma vĩanɔ guu.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔzinɔ uu égɔ̃ werena,
wí é gɛ̃ ń wɛ́ɛn zikiro.
6 Takaasidee kɛ̀ Dii sìsi, ben à wèàla,
à à bɔ̀ à nawɛ̃anɔ guu píngi.
7 Dii Malaika ègɔ̃ kú à vĩakɛrinɔ saɛ,
è ń mì sí.

8 À dã à gwa, é e kɛ̀ Dii nna,
aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ nàzi ũ.
9 Dii gbɛ̃nɔ, à vĩa kɛnɛ,
pɔ́ke è kɛ̃sã à vĩakɛrinɔaro.
10 Nɔaa è músunɔ dɛ, pɔ́blee è kɛ̃sãḿma,
mɔde pɔ́ maa ke è kɛ̃sã Dii kii wɛ̀tɛrinɔaro.

11 Gbɛ̃nɔ, à mɔ́ à ma yã ma,
mà vĩakɛna Diinɛ dadaare.
12 Amɔa kɛ̀ á yezi a wɛ̃̀ndi gɔ̃ maa
bensɔ̃ á yezi a kuuna gɔ̃ nna,
13 à a lɛ́ kũ kɔ̃n yãzaa'onao,
àton tó ɛgɛɛ bɔ a lɛ́nlo.
14 À kpɛɛ li à zaaanɛ à à maaa kɛ,
à aafia zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ tɛ́zi.

15 Dii ègɔ̃ gbɛ̃ maaanɔ tàasi kɛɛ,
è swã kpá ń wiipɛnazi.
16 Dii è mìkpɛɛ zu zaakɛrinɔnɛ,
lɛ aɔ̃ yã tón dɔ gbɛ̃kenlo yãnzi.

17 Tó gbɛ̃ maaanɔ lɛ́ zù Diizi, è ma,
è ń bɔ ń nawɛ̃anɔ guu píngi.
18 Dii kĩi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔɔ yàkanɔ,
è dɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ uu sisinanɔlɛ.

19 Wahaa ègɔ̃ gbɛ̃ maaa lee gɛ̃̀n baaagɔ̃,
mɔde Dii è à bɔ à guu píngi.
20 È à wánɔ dãkpa píngi,
à ke è ɛ́ro, baa mɛ̀n do.

21 Kisia é gbɛ̃ zaaanɔ dɛdɛ,
yã é vɛ̃ɛ gbɛ̃ maaa ibɛɛnɔa.
22 Dii è a zɔ̀blerinɔ mì sí,
yã é vɛ̃ɛ gbɛ̃ kɛ̀ naziaro.

35

Gbɛ̃ maa wiipɛna Diizi
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ǹ íbɛtɛ kpá kɔ̃n ma ibɛɛnɔo,
ǹ zɨ̃̀ ká kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e zɨ̃̀ kaamaonɔ.
2 Ǹ n sɛngbango kɔ̃n n gɔ̃kɛbɔnɔ sɛ́ɛ,
ǹ fɛɛ ǹ dɔmalɛ.
3 Ǹ n sári kɔ̃n n fɛ̃ɛdaao sɛ́ dɔ,
ǹ fɛɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ma gbɛsɛɛnɔzi.
Ǹ bemɛ ma mìsirin n ũ.

4 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ma wɛtɛɛ wà ma dɛɛnɔ,
ǹ tó aɔ̃ kpɛɛ li, wí ń kũ.
Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e à zaaa gɔ̃gɔ̃maziinɔ,
ǹ tó aɔ̃ fua, mà ń kpɛɛ e.
5 Aɔ̃gɔ̃ dɛ lán ése ũkã kɛ̀ ĩa sɛ̀ɛ bà,
Dii Malaika pɛ́ḿma.
6 Aɔ̃ zɛ́ gɔ̃ gusiaa ũ kɔ̃n gu zãɛo,
Dii Malaika ɔ yĩpańzi.
7 Zaakɛ aɔ̃ wɛ̀ɛ yɔ̃̀mɛ pã,
mɛ́ɛ yãke kɛ́ńnɛro, ben aɔ̃ bà kpàkpamɛ.
8 Ǹ tó mɔ́nzi ń le à kɛ́ńnɛ ásaru ũ,
ǹ tó bà kɛ̀ aɔ̃ɔ kpàkpamɛɛ ń kũ,
aɔ̃ lɛ́ɛ wɛ̀ɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ yɔ̃̀ pì guu.
9 Ma pɔɔ é gbasa à kɛ Diia nna,
mɛ́ pɔnnaa kɛ kɛ̀ à ma mì sì yãnzi.
10 Mɛ́ be kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
Dii, dé bé à dɛ lán n bà?
Nɛɛ̀ takaasideenɔ sí gbãamɔnnɛrinɔa,
nɛɛ̀ wɛ̃ndadeenɔ bɔ ń wɛ́ɛtãmmarinɔ ɔzĩ.

11 Sèeda ɛgɛdeenɔ è fɛɛmazi,

aɔ̃è yã kɛ̀ má à yã dɔ̃roo lalama.
12 Aɔ̃è à maaa fĩa bomɛ kɔ̃n à zaaao,
ben ma gɔ̃ gbɛ̃ miradodee ũ.
13 Tó aɔ̃ɔe gyãa kɛɛ yã sɔ̃,
mɛɛ̀ uta kãsãa damɛ,
mɛɛ̀ ma zĩnda busa kɔ̃n lɛ́yinao,
mɛɛ̀ adua kɛńnɛ yãana sai,
14 lán wà be aɔ̃ɔ dɛ ma gbɛ̃nna ke ma danɛ ũu bà.
Mɛɛ̀gɔ̃ lili oo mìpɛɛna kɔ̃n pɔsiaao,
lán wà bè ma dan mɛ́ɛ wɛ̃nda kɛɛnɛ bà.
15 Mɔde kɛ̀ ma gɛ̃̀n sì,
aɔ̃ lìgamazi kɔ̃n pɔnnaao,
aɔ̃ ma zãmba kɛ̀ aɔ̃ lɛ̀ɛma,
aɔ̃ ma yaka yãana sai.
16 Aɔ̃ ma fabò pãsĩpãsĩ,
aɔ̃ swaa pìtimazi.
17 Dii, nɛ́gɔ̃ ma gwaa lɛ ai bɔrɛmɛ?
Músu pìnɔɔ e ma kɛɛ gyáigyai,
ǹ ma sím̍ma màgɔ̃ kú wɛ̃̀ndio.
18 Mɛ́ n sáabu kpá pari kakɔ̃ana guu,
mɛ́ n tɔ́ kpá gbɛ̃nɔ wáa.

19 Ǹton tó ma ibɛɛnɔ ma yáa dɔro,
ǹton tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zàmagu pãanɔ
ma gwa kɔ̃n wɛ́ɛ zaaaoro.
20 Yã nnaa è bɔ ń lɛ́nlo,
aɔ̃è yã di nɔ̀sɛyĩideenɔa.
21 Aɔ̃è lɛ́ aɛ wà be:
Ɛhɛ̃, ɛ̃hɛ̃, wa wɛ́ɛ è.

22 Dii, n wɛ́ɛ è, ǹtongɔ̃ yĩtɛnaro,
ma Dii, ǹtongɔ̃ zɛ̃̀maoro.
23 Ma Luda, ǹ fɛɛ ǹ zɛmao,
ma Dii, ǹ tó yã bɔmao nna.
24 Nɛɛ̀ yã kɛ a zɛ́a,
Dii ma Luda, ǹ yã nnaa kpáma,
ǹton tó aɔ̃ ma yáa dɔro.
25 Ǹton tó aɔ̃ be ń swɛ̃̀n wà ma nɛro,
ǹton tó aɔ̃ be wà ma mɔ bɛ̃ɛro.

26 Lán aɔ̃ɔe pɔnnaa kɛɛ ma wɛ́ɛtãmma musu nà,
ǹ tó wí ń kũ mà ń kpɛɛ e.
Lán aɔ̃ɔe bítakɛɛ ɔdɔamɛ nà,
ǹ wí dam̍ma ǹ ń kpɛ bɔ.
27 Gbɛ̃ kɛ̀ ma bɔna maaa è kɛńnɛ nnaanɔ
ǹ tó aɔ̃ pɔnnaa kɛ aɔ̃ guda kɛ.
Gbɛ̃ kɛ̀ ma bɔna aafia è kɛńnɛnɔ
ǹ tó aɔ̃gɔ̃ bee Dii bé à bíta.
28 Mapi sɔ̃, mɛ́ n maakɛ yã o,
mɛ́gɔ̃ n sáabu kpaa gurɔ píngi.

36

Gbɛ̃ntee zaaa
Dii zɔ̀bleri Dauda lɛ̀.
1 Gbɛ̃ zaaa durun yã da ma swɛ̃̀n,
à wɛ́ɛ ègɔ̃ Luda wí vĩro.
2 Zaakɛ ègɔ̃ a zĩnda ee gbɛ̃ maaa ũmɛ,
è a durun dɔ̃ gbasa à zanlo.
3 Ɛgɛ kɔ̃n mɔnafikio kú à lɛ́n,
à ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n maakɛnao tò.
4 È yã zaaa laasuu lɛ́ a daɛkiia,

è gí yã pãsĩziro,
è a zĩnda da zɛ́ faasaideea.

5 Dii, n yenzi bíta kà ludambɛ,
ń náanɛ vĩ maamaa, à zɔ̃̀ sɔsɔnɛnɔa.
6 N maakɛna bíta lán kpiiinɔ bà,
n yãzɛdekɛ lɛ́ vĩro lán ísia lɔ̀ bà.
Dii, nɛɛ̀ gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ bɔ píngi.
7 Luda, n yenzi bɛ̀ɛ vĩ fá,
gbɛ̃nteenɔ è utɛ n ɔru.
8 Aɔ̃è n ua pɔ́ble nɔ́sidee ble wà kã,
nɛɛ̀ n swa'i pɔnnade kpáḿma aɔ̃ mi.
9 Zaakɛ ḿbe wɛ̃̀ndibɔkii ũ,
wa kuuna n gupuraan bé à wa wɛ́ɛ kɛ̃̀.

10 Ǹgɔ̃ yenzi ɔdɔa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ n dɔ̃ɔnɔnɛ ǹgɔ̃ gaa,
ǹgɔ̃ kpɛɛ ǹgɔ̃ nɔ̀sɛpuradeenɔ mì sii.
11 Ǹton tó ĩadãrinɔ ma dúgu zɔ̃ro,
ǹton tó zaakɛrinɔ ɔ yĩpamaziro.
12 Ǹ gwa, mɔnafikidee pìnɔ lɛ̀ɛ,
aɔ̃ gɔ̃̀ daɛna sɔ̀rɔrɔ, aɔ̃é fɔ̃ wà fɛɛ dɔro.

37

Gbɛ̃ maaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ ziaa zĩ
Dauda lɛ̀.
1 Ǹton tó gbɛ̃ zaaanɔ yã n kũ gbãaro,
ǹton zaakɛrinɔ gwena ni dɛro,
2 zaakɛ aɔ̃é kori kũ wà gaga tia lán sɛ̃̀ bàmɛ,
aɔ̃ maakɛɛ é yãa lán sɛ̃̀la ísi bà.
3 Ǹ Dii náanɛ kɛ, ǹgɔ̃ yã maaa kɛɛ,
ǹgɔ̃ kú bùsu kɛ̀n, ǹgɔ̃ nnaa maa.

4 Ǹ tó n pɔɔ gɔ̃ nna Diia,
eé pɔ́ kɛ̀ n nɔ̀sɛ yezi kpámma.

5 Ǹ zɛ kɔ̃n Diio ǹ à náanɛ kɛ,
eé yã kɛ̀nɔ kɛnnɛ.
6 Eé tó yã bɔnyo nna lán gudɔna bà,
eé tó ǹ bɔ maa lán fãantɛ̃ gupuraa bà.

7 Ǹ lɛ́ yĩtɛ Dii aɛ ǹ sɔ̃kpazi,
ǹton tó auzikide yã n kũ gbãa
gurɔɔ kɛ̀ à bɔ̀ kɔ̃n a wɛ́ɛzɛ̃ zaaaoro.

8 Ǹ pɔfɛ̃ tó ǹ mì kɛ̃ pɛ̃tɛ̃a.
Ǹton tó yã beeenɔ n kũ gbãaro,
è mɔ́ kɔ̃n yãzaakɛnaomɛ.
9 Zaakɛ gbɛ̃ zaaanɔ é kaatɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔ Diizinɔ bé wégɔ̃ bùsu vĩ.

10 À gɔ̃̀ féte kɛ̀ gbɛ̃ zaaanɔ égɔ̃ kuu dɔro,
baa tó n ń wɛ́tɛ, nɛ́ ń ero.
11 Zĩndabusarinɔ bé wégɔ̃ bùsu vĩ,
aɔ̃égɔ̃ pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n aafia bítao.

12 Gbɛ̃ zaaa è à zaaa kpákpa gbɛ̃ maaazi,
è fɛ̃zi.
13 Mɔde Dii ègɔ̃ à yáa dɔɔ,
zaakɛ à dɔ̃ kɛ̀ à gurɔɔ é papa.

14 Gbɛ̃ zaaanɔ è fɛ̃ɛdaa woto,

aɔ̃è ń kà kpá sála,
lɛ wà e wà takaasideenɔ kɔ̃n wɛ̃ndadeenɔ dɛdɛo,
aɔ̃é gbɛ̃ kɛ̀ ń yãkɛna maaanɔ kaatɛ.
15 Aɔ̃ zĩnda fɛ̃ɛdaa é ń zɔ̃ ń swɛ̃̀n,
weé ń sánɔ ɛ́'ɛńnɛ.

16 Pɔ́ féte kɛ̀ gbɛ̃ maaa vĩi
dɛ gbɛ̃ zaa pariinɔ auzikila,
17 zaakɛ gbɛ̃ zaaanɔ gbãaa é mì dɛ,
mɔde Diin gbɛ̃ maaanɔ kũna ũ.

18 Dii taarisaideenɔ yã dɔ̃,
aɔ̃ baka ègɔ̃ dɛ ń pɔ́ ũ gurɔ píngi.
19 Wí é ń kũ yã pãsĩ gurɔɔ zĩro,
baa tó dekaa kà, aɔ̃égɔ̃ kãna.

20 Gbɛ̃ zaaanɔ sɔ̃ é kaatɛ,
Dii ibɛɛnɔ é yãa lán sɛ̃̀la bɔ̀rɔ nà,
aɔ̃é gɛ̃tɛ lán tɛ́sukpɛ bà.

21 Gbɛ̃ zaaa è pɔ́ sɛ̃kãḿma à à fĩa boro,
gbɛ̃ maaa sɔ̃ è gba da maamaa.
22 Gbɛ̃ kɛ̀ Dii aubarika dàńgunɔ bé wégɔ̃ bùsu vĩ,
gbɛ̃ kɛ̀ à lɛ́ kɛ̀ńnɛnɔ sɔ̃ é kaatɛ.

23 Dii è gbɛ̃ da zɛ́ kɛ̀ dɛ à sɛ́a,
à pɔɔ ègɔ̃ nna à kuunaa.
24 Baa tó à gɛ̃̀n sì, eé lɛ́ɛro,
kɛ̀ Dii à kũna yãnzi.

25 Zaa ma gɔ̃kparɛkɛgurɔ
ai ma gaa ma zi kṹo la,
mɛ́ɛ e Luda gbɛ̃ maaa zĩ̀nna zikiro,
mɛ́ɛ e à nɛ́nɔɔ e baa kɛɛro.
26 Ègɔ̃ gba daa gurɔ píngi
ègɔ̃ pɔ́ sɛ̃kãańnɛmɛ,
à nɛ́nɔ égɔ̃ aubarika vĩ.

27 Ǹ kpɛɛ li yã zaaanɛ ǹgɔ̃ à maaa kɛɛ,
nɛ́gɔ̃ kú bùsu kɛ̀n gurɔ píngi.
28 Zaakɛ Dii ye yãzɛdeezi,
eé a náanɛkɛrinɔ zĩnnaro.

Aɔ̃égɔ̃ kuu aafia gurɔ píngi,
gbɛ̃ zaaanɔ sɔ̃ é kaatɛ.
29 Gbɛ̃ maaanɔ bé wégɔ̃ bùsu vĩ,
aɔ̃égɔ̃ kún gurɔ píngi.

30 Ɔndɔ̃yã è bɔ gbɛ̃ maa lɛ́n,
à lɛ́ è yãzɛdee o.
31 À Luda doka kú à swɛ̃̀n,
à gbá è sata pɔ́kearo.

32 Gbɛ̃ zaaa è gbɛ̃ maaa kpákpa
lɛ à e à à dɛ,
33 mɔde Dii é à tó à ɔzĩro,
eé we yãkpaɛ à nɛro.

34 Ǹ sɔ̃kpa Diizi ǹgɔ̃ à yã kũna,
eé n kaara lɛ ǹgɔ̃ bùsu vĩ,
nɛ́ gbɛ̃ zaaanɔ kaatɛna e.

35 Ma gbɛ̃ zaa gbãade ke è yã,

à gbȁ à ɔ tà lán lí kɛ̀ tɔɔtɛ kɛ̀nɛ nnaa bà.
36 Kɛ̀ tá ma kpa gwe, à kú gwe dɔro,
ma à wɛ̀tɛ, mɛ́ɛ à ero.

37 Ǹ taarisaide yã gwa,
ǹ gbɛ̃ maa yã tàasi kɛ,
zaakɛ nɔ̀sɛyĩidee boriinɔ é gɔ̃ borii ũ.
38 Durunkɛrinɔ sɔ̃ é kaatɛ lɛdolɛ,
gbɛ̃ zaaanɔ borii é mì dɛ.

39 Dii bé eé gbɛ̃ maaanɔ mì sí,
eégɔ̃ dɛ́ńnɛ utɛkii ũ nawɛ̃akɛgurɔ.
40 Dii é dɔ́ńlɛ à ń bɔ,
eé ń sí gbɛ̃ zaaanɔa à ń mì sí
kɛ̀ aɔ̃ nàzi yãnzi.

38

Takaasidee aduakɛna
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ǹton ma toto kɔ̃n pɔfɛ̃oro,
ǹton ma swã sɔ̃kãmɛ kɔ̃n pɛ̃tɛ̃oro.
2 N kànɔ ma papa
n ɔ tɔ̏ma.
3 Ma mɛ̀ gbãaa yȁa n pɛ̃tɛ̃ yãnzi,
ma wá aafiaro ma durun yãnzi.
4 Ma taarinɔ dàmala,
aɔ̃ tɔ̏ma lán aso tìisi bà.

5 Ma bɔ̀nɔ fɔ̃,
aɔ̃ yai kȕ ma yɔ̃nkɔkɛɛ yãnzi.
6 Má kuna, ma gɔ̃ zɔ̀lɔlɔ,
mɛɛ̀gɔ̃ tɛ́ uuo sisina gurɔ píngi.
7 Ma kpɛɛwa e wii maamaa,
ma mɛ̀ gbãaa vĩro.
8 Má gbãaa vĩro, ma mɛ̀ kɛ̀ búgubugu,
mɛ́ɛ wii lɛɛ ma pɔyakana yãnzi.
9 Dii, ń pɔ́ kɛ̀ má yezi dɔ̃ píngi,
nɛɛ̀ ma m̀bna ma sãnsãn.
10 Ma kù e vĩi gbì gbì, ma gbãaa yȁa,
ma uu e tɛ́ kɛɛ dɔro.
11 Ma gbɛ̃nnanɔ kɔ̃n ma gbɛ̃nɔ è gbɛ̃ɛmɛ,
ma danɛnɔ è bàa lɛ́mɛ ma bɔ̀nɔ yãnzi.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ wɛtɛ wà ma dɛnɔ è bà kpákpamɛ,
ma wɛdɛrinɔ è yã zaaa kpakɔ̃sɔ̃mazi,
aɔ̃ègɔ̃ mɔnafikiyã wàari paa kɔ̃o gurɔ píngi.

13 Ma gɔ̃ lán swãdoo bà, mɛɛ̀ yã maro,
lán gbɛ̃ kɛ̀ à nɛ́nɛ nàɛ bà, mɛɛ̀ lɛ́ è wɛ̃kɔ̃aro.
14 Má dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ è yã maroo bà,
mɛɛ̀ weńlaro.
15 Dii, ḿbe ma wɛ́ɛ dɔnzi,
nɛ́ ma yã ma, Dii ma Luda.
16 Ma bè, ǹton tó aɔ̃ yɔ̏gɔ̃ kɛmaro,
ǹton tó aɔ̃ ĩa dã ma satana yãnziro.

17 Ma ka lɛɛna,
mɛɛ̀gɔ̃ kú yã'ɔ̃amma guumɛ.
18 Mɛ́ ma yã zaaanɔ onnɛ sa,
zaakɛ ma durun yãnzin ma pɔɔ yakanazi.
19 Ma ibɛɛ pãsĩnɔɔ lɛ́ vĩro,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zàmagu pãpãanɔɔ pari.
20 Aɔ̃è à maaa fĩa bomɛ kɔ̃n à zaaao,

yã maaan má tɛ́zi, ben aɔ̃ íbɛtɛ kpàmao.

21 Dii, ǹton ma zĩnnaro,
ma Luda, ǹtongɔ̃ kúmao zã̀ro.
22 Ǹ mɔ́ ǹ dɔmalɛ kpakpaa,
ma Dii, ma mìsiri.

39

Takaaside wiipɛna Ludazi
Dauda lɛ̀.
1 Ma bè, mɛ́gɔ̃ ma zĩnda kũna dɔ̃,
mɛ́ tó ma lɛ́ ma da durunkɛna guuro.
Tó gbɛ̃ zaaa kúmao, mɛ́ ma lɛ́ kũ.
2 Ma lɛ́ nakɔ̃a, ma yĩ kítikiti,
mɛ́ɛ yãke oro, baa yã maaa se,
ben ma yã'ɔ̃amma sɔ̀kpa à kàara.
3 Ma swɛ̃̀ puusu bɔ̀ ma guu,
kɛ̀ ma laasuu lɛ̀, ma swɛ̃̀ tɛ́ bɔ̀,
ben ma lɛ́ bɔ̀ ma bè:

4 Dii, ǹ tó màgɔ̃ ma wɛ̃̀ndigurɔ lɛ́ dɔ̃,
kɔ̃n ma gurɔ pari zaka lɛ́o.
Ǹ tó màgɔ̃ dɔ̃ lán ma wɛ̃̀ndi é gɛ̃ zɛ́la nà kã̀ndo.
5 N ma wɛ̃̀ndi lɛ́ yɔ̃̀ n ɔla zakan,
ma kuuna dɛ wɛ́ɛ kɔ̃n yĩola n kiiaro.
Baade píngi è gɛ̃ zɛ́la lán ĩa bàmɛ,
6 gbɛ̃ntee tɛna ègɔ̃ dɛ lán ɔra bàmɛ.
È bãabãa bo à auziki kakɔ̃a,
mɔde à dɔ̃ tó dén eé gɔ̃nɛro.
7 Tó lɛmɛ, bɔ́ tãmaan mɛ́gɔ̃ vĩi?
Ḿbe ma wɛ́ɛ dɔnzi, Dii.
8 Ǹ ma taarinɔ kɛ̃mɛ,
ǹton tó yɔ̃nkɔɔnɔ ma faboro.
9 Ma lɛ́ nakɔ̃ana, mɛ́ɛ ma lɛ́ wɛ̃kɔ̃aro,
zaakɛ ḿbe n yã beee kɛ̀.

10 Ǹton ma lɛ́ dɔro,
ma gbãsĩ lɛ̀ n ɔkũ yãnzi.
11 Nɛɛ̀ gbɛ̃ toto nɛɛ̀ wɛ́ɛ tãa à durun yãnzi,
nɛɛ̀ à auziki yaka lán blɛ́ bà.
Baade píngi è gɛ̃ zɛ́la lán ĩa bàmɛ.

12 Ǹ ma aduakɛna sí Dii,
ǹ swã kpá ma wiipɛnazi.
Ǹton ma ɔ́ɔdɔna kpá swãkotoro,
zaakɛ n nibɔn ma ũ,
má dɛ gbɛ̃ zĩ̀tɔ ũ lán ma dezinɔ bà.
13 Ǹ uu goma lɛ ma pɔɔ e àgɔ̃ nna dɔ,
ai màgɔ̃ gá anduna tó.

40

Dii sáabukpana
Dauda lɛ̀.
1 Ma wɛ́ɛ dɔ̀ Diizi maamaa,
ben à aɛ dɔ̀ma à ma wiipɛna mà.
2 À ma bɔ kokotɛ̃wɛɛn,
à ma bɔ foo guu.
À ma gbá pɛ̀ɛ gbɛ̀si musu,
à ma zɛ gwe gíngin.
3 À lɛ̀ dufu dàmɛ ma lɛ́n,

wa Luda sáabukpana pɔ́ ũ.
Gbɛ̃nɔ é e pari, vĩa é ń kũ,
aɔ̃é Dii náanɛ kɛ.

4 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ Dii náanɛ vĩi ũ,
bensɔ̃ è aɛ dɔ ĩadãrinɔ kɔ̃n tãagbãgbãrinɔaro.
5 Dii ma Luda, n yãbɔnsaɛkɛnanɔɔ pari,
weé fɔ̃ wà yã kɛ̀ nɛ́ɛ pɛɛawee dɔdɔro.
Tó mɛ́ɛ tɔ̃kɛ̃ɛnnɛ, à lɛ́ vĩro,
mɛ́ fɔ̃ mà o píngiro.

6 Ń ye sa'opɔ ke gbaaziro,
ben n ma gba swã mà yã mao.
Nɛ́ɛ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ
ke durun agbaakpabɔ gbekaro.
7 Ben ma bè: Maɛ kɛ̀,
ma mɔ lán wà kɛ̃̀ takadan ma yã musu nà.
8 Má ye n pɔyezi kɛmɛ, ma Luda,
n doka kú ma swɛ̃̀ guu.

9 Mɛ́ yãzɛdee baaru kpá pari kakɔ̃ana guu,
mɛ́ ma lɛ́ nakɔ̃aro, lán ń dɔ̃ nà Dii.
10 Mɛ́ɛ n yãzɛdee utɛńnɛro,
ma n náanɛ kɔ̃n n mìsinao yã ò.
Mɛ́ɛ gí n yenzi kɔ̃n n yãpuraao o
pari kakɔ̃ana guuziro.

11 Dii, ǹton gí ma wɛ̃nda gwaziro,
n yenzi kɔ̃n n yãpuraao gɔ̃ ma dãkpaa.
12 Zaakɛ yã zaaa kɛ̀ liganamazi lɛ́ vĩro,
ma taarinɔ dàmala, mɛ́ɛ guu eero,
à pari dɛ ma mìkãla, swɛ̃̀ kɛ̃̀magu.

13 Dii, ǹ sùu kɛ ǹ ma mì sí,
Dii, ǹ kɛ kpakpaa ǹ mɔ́ ǹ dɔmalɛ.
14 Ǹ tó wí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ma wɛɛ wà ma dɛɛnɔ kũ,
aɔ̃ ń mì pɛ́ɛ.
Ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi mà mɔ́nzi eenɔ kpɛɛ li,
aɔ̃ uu yãkɔ̃tɛ.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è bemɛ taalɛ taalɛɛnɔ,
ǹ tó wí ń kũ aɔ̃ kɛ gìri.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe n kii wɛtɛɛnɔ,
ǹ tó aɔ̃ pɔɔ kɛmma nna aɔ̃ yáa dɔ.
Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye n mìsinazinɔ
gɔ̃ bee Dii bíta.

17 Takaaside wɛ̃ndadeen ma ũ,
ǹ laasuu lɛ́ ma yãzi, Dii.
Ḿbe ma dɔnlɛri ũ kɔ̃n ma mìsirio,
ma Luda, ǹton gì kɛro.

41

Gyãree aduakɛna
Dauda lɛ̀.
1 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ è gbãasaide yã daa ũ,
Dii è à bɔ nawɛ̃akɛgurɔ.
2 Dii é à dãkpa à à gba wɛ̃̀ndi gbã̀a,
eé aubarika dan a bùsun,
eé à na à ibɛɛnɔ ɔzĩ aɔ̃ ń pɔyezi kɛaro.
3 Dii é à dãkpa à gyãpɛa,
eé tó à a gyãa pì ble.

4 Ma bè: Dii, ma durun kɛ̀nnɛ,
ǹ ma wɛ̃nda gwa ǹ ma gba aafia.
5 Ma ibɛɛnɔ è ma kpákpa gaao wà be:
Bɔrɛn eé ga lɛ à tɔ́ kaatɛɛ?
6 Tó aɔ̃ mɔ̀ ma gwa,
ɛgɛyãn aɔ̃è omɛ,
aɔ̃è baaru zaaa wɛtɛ ma yã musu,
ben aɔ̃è fɛɛ wà gá wàgɔ̃ yã pì fãa bàazi.

7 Ma zangurinɔ è ma kpákpa à zaaao,
aɔ̃ píngi aɔ̃è àisi zaaa kpámazi wà be:
8 Gagyãa bé à à lè,
eé fɛɛ a daɛkiia dɔro.
9 Baa ma gbɛ̃nna kɛ̀ ma à náanɛ kɛ̀,
kɛ̀ weè ɔ kakɔ̃a ta dɔ̃nkɔ̃ guu bɔ̀ ma kpɛɛ.

10 Mmɔn sɔ̃ Dii, ǹ ma wɛ̃nda gwa,
ǹ ma gba aafia lɛ mà fĩa bońnɛ.
11 Tó ma ibɛɛnɔɔ e ma yɔ̃̀gɔ̃ kɛmaro,
mɛ́gɔ̃ dɔ̃ sa kɛ̀ ma yã kànnɛ.
12 Ń ma kũna ma nɔ̀sɛ maaa yãnzi,
ń tò màgɔ̃ kú n aɛzĩ gurɔ píngi.

13 Aubarikade Dii, Isarailinɔ Luda
zaa káaku ai gurɔ píngi!
Aami! Aami!

TAKADA PLAADEE

Saamu 42-72

42

Zĩ̀zɔ ɔ́ɔdɔna
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 Lán zɔ̃ ègɔ̃ swasaɛ ni dɛɛ nà,
lɛn n nii kú ma swɛ̃̀n lɛ, Luda.
2 Ma ninii e Luda ni dɛɛ, Luda Wɛ̃̀ndide pì,
bɔrɛn mɛ́ e mà gá wɛ́ɛ siàlɛɛ?
3 Wɛ́ɛ'i bé à gɔ̃̀ ma pɔ́blee ũ
fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
Wègɔ̃ beemɛ gurɔ píngi:
N Ludaa kú mámɛee?
4 Ma nɔ̀sɛ wɛ̃̀nnɛ, ben yã kɛ̀kiinɔ dɔ̀magu,
lán mɛè gá parii guu nà ai Luda ua,
gbɛ̃nɔ ègɔ̃ tɛ́tɛ ma kpɛɛ kɔ̃n gudakɛnao,
zĩbaakɛrinɔ ègɔ̃ tɛ́ ma kpɛɛ kɔ̃n sáabukpanao.

5 Bɔ́yãnzin ma nɔ̀sɛ yàkazi?
À kɛ̀ dia ma làakari fɛ̀ɛɛ?
Séde màgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ Ludazi,
zaakɛ mɛ́ ɛara màgɔ̃ à sáabu kpaa,
ma Mìsiri, ma Luda.

6 Ma nɔ̀sɛ yàka, ben n yã dɔ̀magu
zaa Miza kpiigɛɛzi ai Yoda mìa,
zaa Ɛmɔni gbɛ̀nɔ musu.
7 Nɛ̀ɛ tó ísɔ̃pɛɛna kĩi gɔ̃ dɔ,
í lɔ̀nɔɔ e lɛ́ zuukɔ̃zi.
Ń tò í e daamala,
à sɔ̃ e taamao.

8 Dii è yenzi ɔdɔamɛ fãantɛ̃,
à lɛ̀ ègɔ̃ da ma lɛ́n gwãavĩ,
mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛ Luda kɛ̀ dɛ ma wɛ̃̀ndi ũua.

9 Mɛɛ̀ be Luda ma gbɛ̀sinɛ:
Bɔ́yãnzin ma yã sɛ̃̀nguzi?
À kɛ̀ dia ń tò màgɔ̃ tɛ́ kɔ̃n pɔsiaao
ma ibɛɛ wɛ́ɛtãmma yãnzii?
10 Ma ĩadammarinɔ è ma sɔ̃sɔ̃,
beee yãnzi ma wánɔ ègɔ̃ wii,
aɔ̃ègɔ̃ beemɛ gurɔ píngi:
N Ludaa kú mámɛee?

11 Bɔ́yãnzin ma nɔ̀sɛ yàkazi?
À kɛ̀ dia ma làakari fɛ̀ɛɛ?
Séde màgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ Ludazi,
zaakɛ mɛ́ ɛara màgɔ̃ à sáabu kpaa,
ma Mìsiri, ma Luda.

43

1 Ǹ ma yã nnaa kpáma Luda,
ǹ yã símao bori ludadɔ̃risaideenɔ yã musu,
ǹ ma bɔ gbɛ̃ zaa mɔnafikideenɔ ɔzĩ.
2 Luda, ḿbe ma utɛkii ũ,
bɔ́yãnzin n gimazii?
À kɛ̀ dia ń tò ma gɔ̃ tɛ́ kɔ̃n pɔsiaao
ma ibɛɛ wɛ́ɛtãmmana yãnzii?
3 Ǹ n gupura kɔ̃n n yãpuraao zĩma,
à dɔmɛ aɛ n kpiii musu,
à gámao ai n kúkiia gwe.
4 Mɛ́ gbasa mà gá n gbãgbãkiia Luda,
ma pɔɔ é kɛmma nna, Luda ma pɔnnaa,
mɛ́ n tɔ́ kpá kɔ̃n mɔrɔo,
Luda ma Luda.

5 Bɔ́yãnzin ma nɔ̀sɛ yàkazi?
À kɛ̀ dia ma làakari fɛ̀ɛɛ?
Mɛ́gɔ̃ wɛ́ɛ dɔ Ludazi,
zaakɛ mɛ́ ɛara màgɔ̃ à sáabu kpaamɛ,
ma Mìsiri, ma Luda.

44

Isarailinɔ faaba wɛ́ɛkɛna
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 Luda, yã kɛ̀ ń kɛ̀ zaa gìkɛna wa dezinɔ gurɔ,
aɔ̃ òwe wa swã mà.
2 N ɔ yı̀pa bori pãndenɔzi n ĩa dàḿma,
n wa dezinɔ kàɛ ń gbɛ̀n,
n ń kaara aɔ̃ dàgula.
3 Aɔ̃ fɛ̃ɛdaa bé à ń ká bùsu kɛ̀aro,
aɔ̃ gɛ̃̀sã gbãaan aɔ̃ zı̃̀ blèoro.
N zĩnda gɛ̃̀sã gbãaa bé à tò,
n aɛ dɔ̀ḿma kɛ̀ ń yeńzi yãnzi.

4 Ḿbe ma Kína ũ ma Luda,
nɛɛ̀ tó Yakubu boriinɔ zı̃̀ ble.
5 N gãzĩn weè ɔ yĩpa wa ibɛɛnɔzi,
kɔ̃n n tɔ́on weè wa zangurinɔ dúgu zɔ̃.
6 Èe kɛ má sá náanɛkɛnanlo,
èe kɛ ma fɛ̃ɛdaa bé è ma bɔro.
7 Zaakɛ ḿbe nɛɛ̀ wa sí wa ibɛɛnɔa,
nɛɛ̀ wí da wa zangurinɔa.
8 Luda, weègɔ̃ n sáabu kpaa gurɔ píngi,
weègɔ̃ n tɔ́ kpaa yãana sai.

9 Baa kɔ̃n beeeo n giwazi ń tò wí wa kũ,
nɛ̀ɛ bɔ kɔ̃n wa zɪ̃̀kpɛɛnɔ dɔro.
10 Ń tò wa bɔru kpɛɛ wa ibɛɛnɔnɛ,
ń tò wa zangurinɔ wa pɔ́nɔ nàkɔ̃a.
11 N ń gbá zɛ́ aɔ̃ wa dɛdɛ lán sãanɔ bà,
n wa fãakɔ̃a boriinɔ tɛ́.
12 N n gbɛ̃nɔ yà aaga,
nɛ́ɛ àre e à guuro.

13 Ń tò wa gbɛ̃daaanɔ wa sɔ̃sɔ̃,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú wa saɛnɔ wa lalandi kɛ̀.
14 Ń tò wa gɔ̃ pena pɔ́ ũ boriinɔnɛ,
gbɛ̃nɔ è ń mì kɛ degũdegũ wa yãnzi.
15 Mɛɛ̀gɔ̃ kú kɔ̃n wíyão gurɔ píngi,
wí ègɔ̃ kú ma wɛ́ɛn
16 ma faborinɔ kɔ̃n ma sɔ̃̀sɔ̃rinɔ yãnzi
kɔ̃n ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà gɛ̃ɛ bomaanɔ yão.

17 Beee wa le píngi,
baa kɛ̀ n yã e sãwaguro,
wée n bà kuunawao yã gbororo.
18 Wa laasuu e kɛ̃mmaro,
wée kɛ̃ n zɛ́aro.
19 N wa wiwi,
n wa bùsu kɛ̀ gbɛ̃ngboonɔ tɛ́kii ũ,
n gusia níginigi dàwala.

20 Tó wa Dii tɔ́ sã̀wagu yã,
ke tó wa wɛ́ɛ dɔ̀ bori zɪ̃̀tɔnɔ tãazi,
21 Luda é gí eziɔ́?
Zaakɛ àmbe à wa nɔ̀sɛguuyãnɔ dɔ̃ píngi.
22 N yãnzi wá kú gaa lɛ́zĩzi zaa kɔngɔ ai uusiɛ,
wè wa diɛ lán sãa kɛ̀ weé ń kòto kpánɔ bà.

23 Ǹ vu Dii! À kɛ̀ dia nɛ́ɛ ii oo?
Ǹ fɛɛ! Ǹton gíwazi gurɔ píngiro.
24 À kɛ̀ dia n mìkpɛɛ zùwee?
Wa wɛ̃ndakɛ kɔ̃n gbãaa kɛ̀ wèe mɔɔweeo sã̀ngun yɔ́?
25 Wa gɔ̃ yina bùsutin,
wa gɔ̃ daɛna tɔɔtɛ.
26 Ǹ fɛɛ ǹ dɔwalɛ,
ǹ mɔ́ ǹ wa bo n yenzi yãnzi.

45

Kína nɔsɛna lɛ̀
Yenzi lɛ̀ kɛ̀ Kora boriinɔɔ dà.
1 Yã nnaa e pipii ma swɛ̃̀ guu,
lán mɛ́ɛ lɛ̀ kɛ̀kii daa kínanɛ nà.
Ma lɛ́ nna lán takadakɛ̃ri lákɛ̃bɔ bà.

2 N maakɛɛ dɛ gbɛ̃ píngila,
n lɛ́gbɛ ègɔ̃ nna,
aubarika kɛ̀ Ludaa dànguu yãana vĩro.
3 N zɪ̃̀kari pãsĩ, ǹ n fɛ̃ɛdaa sɛ́ ǹ logo
n kíkɛgakui sèeda ũ.
4 Ǹ di sɔ̃a ǹ gá zɪ̃̀ ble n gakuikɛɛ guu
yãpura kɔ̃n nɔ̀sɛdooo kɔ̃n yãzɛdeeo yãnzi,
ǹ yã naasideenɔ kɛ kɔ̃n n ɔplaa gbãaao.
5 Kí, n kànɔ lɛ́ sɔ̃ntɛ,
è gɛ̃ à n ibɛɛnɔ swɛ̃̀ zɔ̃,

boriinɔ è lɛ́ɛ n gbá saɛ.
6 Luda, nɛ́gɔ̃ vɛ̃ɛna kpatan gurɔ píngi,
nɛ́gɔ̃ n kíkɛgo kũna yãzɛdee ũ.
7 Ń ye yãmaakɛnazi, n za yãzaakɛnan.
Beee yãnzi Luda, n Luda, n ka kpatan,
à pɔnnaa pìsimma dɛ n gbɛ̃nɔla.
8 Lí'ɔ gũ nnannaa pìsi n pɔ́kãsãanɔa,
mɔrɔ'ɔ è n pɔɔ kɛ nna
n kpɛ́ kɛ̀ wà kɛ̀kɛ kɔ̃n wesaswaao guu.
9 Kí nɛ́nɔgbɛ̃nɔɔ kú n nɔ yenzideenɔ tɛ́,
n nɔ dufu kú n ɔplaazi,
à Ofi bùsu vura zãblebɔnɔ dana.

10 Nɛ́nɔkparɛ, ǹ swã kpá ǹ ma!
N de bɛ kɔ̃n n gbɛ̃nɔ yã tón dɔnnɛ aɛro.
11 N nɔmaakɛɛ e kí mɛ̀ lugaa,
ǹ mì siɛnɛ, zaakɛ n diin à ũ.
12 Tayadeenɔ é mɔ́ wà gba dannɛ,
auzikideenɔ é n wɛ́ɛ wɛtɛ.
13 Kí nɛ́nɔkparɛ vɛ̃ɛna kpɛ́nɛ guu kɔ̃n gakuio,
wà ɔzĩi kɛ̀ à pɔ́kãsãanɔa kɔ̃n vura bào.
14 Wèe suuo kínɛ
kɔ̃n à pɔ́kãsã wɛ̃zãdeenɔo dana.
Nɛ́nɔkparɛ zɛnnɛrinɔɔ tɛ́zi,
aɔ̃ɔe suuo à kiia.
15 Wèe gɛ̃ɛńyo kíbɛ,
wèe pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n gudakɛnao.

16 N nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ é gɔ̃ n denɔ gɛ̃ɛ ũ,
nɛ́ ń diɛdiɛ kínanɔ ũ anduna guu píngi.
17 Mɛ́ tó n tɔ́ gɔ̃ dɔ gbɛ̃nɔn yãana sai,
boriinɔ égɔ̃ n sáabu kpaa gurɔ píngi.

46

Ludaa kúwao
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 Ludan wa utɛkii ũ kɔ̃n wa gbãaao,
ègɔ̃ dɔɔwalɛ gurɔ píngi wa nawɛ̃a guu.
2-3 Beee yãnzi baa tó anduna yàka
bensɔ̃ kpiiinɔ lɛ̀ɛ wà sì ísiaan,
baa tó í pì kàka à fùta dɔ̀
bensɔ̃ kpiiinɔ dège kɔ̃n kĩio,
swɛ̃̀ é kɛ̃waguro.

4 Swa kee kuu kɛ̀ à í è mɔ́ pɔnnaao Luda wɛ́tɛ guu,
Luda Musude kúkii kɛ̀ kú adona pì.
5 Ludaa kú wɛ́tɛ pì guu, eé gɔ̃ bɛzĩ ũro,
Luda é dɔ̀àlɛ gudɔnao.
6 Boriinɔ e wii lɛɛ, kpatanɔɔ e yãaa,
Luda pũ̀tã, ben anduna yɔ̀.

7 Dii Zĩ̀kpɛdee kúwao,
Yakubu Ludan wa utɛkii ũ.
8 À mɔ́ à Dii yãkɛnanɔ gwa,
lán à yã yà andunaa nà.
9 Àmbe è zĩ̀ mì dɛ ai anduna lɛ́n,
è sánɔ ɛ́'ɛ è sárinɔ dúgu zɔ̃,
è tɛ́ sɔ̃ sɛngbangonɔa.
10 À zɛ tɛɛɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ mámbe Luda ũ.
Boriinɔ é ma tɔ́ sɛ́ lezĩ,
weé ma tɔ́ kpá anduna guu píngi.

11 Dii Z̀ĩkpɛdee kúwao,
Yakubu Ludan wa utɛkii ũ.

47

Ludan anduna píngi kína ũ
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 Bori píngi, à ɔpa lɛ́,
à pɔnna wii lɛ́ Ludanɛ kɔ̃n gudao.
2 Zaakɛ Dii Musude naasi vĩ,
àmbe anduna píngi Kína bíta ũ.
3 À tò wa z̀ĩ blè boriinɔa,
à tò wa ɔ̃ tɔ̀̃ gbɛ̃nɔa.
4 À wa tɔɔtɛ baka kpàwá,
à yenzide Yakubu boriinɔ ĩadãbɔ ũ.

5 Luda fɛ̀ɛ, wèe guda kɛɛ,
Dii zɛna, wèe kãkãki pɛɛ.
6 À lɛ̀ sí Ludanɛ, à lɛ̀ sínɛ,
à lɛ̀ sí wa Kínanɛ, à lɛ̀ sínɛ.

7 Zaakɛ anduna píngi Kínan à ũ,
à lɛ̀ sínɛ kɔ̃n dɔ̃nao.
8 Ludaa e kí blee boriinɔa,
à vɛ̃ɛna a kpata kɛ̀ kú adonaa.
9 Boriinɔ kpatablerinɔɔ e kɔ̃ kaakɔ̃a
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ Ibraĩ Luda gbɛ̃nɔ ũ,
zaakɛ anduna kínanɔ nɛ́ Luda pɔ́mɛ.
À dɛńla ń píngi.

48

Zayɔn nɛ́ Luda wɛ́tɛmɛ
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 Dii bíta, à kà wà à sáabu kpá maamaa
wa Luda wɛ́tɛ guu à kpiii kɛ̀ kú adona musu.
2 Zayɔn gbɛ̀ kaɛna maa,
à dɛ anduna gbɛ̃ píngine pɔnnaa ũ.
Kína bíta wɛ́tɛ kú gbɛ̀ pì gu'igbãroo kpamɛ.
3 Ludaa kú à gudãkpakiinɔ guu,
à tò wà a dɔ̃ aafia'ekii ũ.

4 Kɛ̀ kínanɔ lɛdolɛ kɛ̀
lɛ wà mɔ́ wà lɛ́ɛa lɛdo,
5 kɛ̀ aɔ̃ wɛ́tɛ pì è lɛ, ben à bɔ̀ ń saɛ,
vĩa ń kũ, ben aɔ̃ bàa lɛ̀.
6 Gwen aɔ̃ɔe lugaan
lán nɔgbɛ̃ nɔ̀wãwãkɛri bà.
7 N ń wiwi
lán ɔfãntɛ̃bɔɛ ĩa è latarinɔ góro'itɛnɔ wíwi nà.

8 Yã kɛ̀ wá màn wa wɛ́ɛ è
Dii Z̀ĩkpɛde wa Luda wɛ́tɛ guu.
Luda wɛ́tɛ pì kàɛ àgɔ̃ kuu gurɔ píngi.

9 Luda, wá kú n kpɛ́ ua,
wée laasuu lɛɛ n yenzikɛɛa.
10 Luda, lán n tɔ́ dàgula ai anduna lɛ́n nà,
lɛn n sáabukpana dàgula lɛ dɔ.
Nɛɛ̀ yã gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a.
11 Zayɔn kpiideenɔɔ e pɔnnaa kɛɛ,
Yudanɔ bùsu wɛ́tɛdeenɔ pɔɔ kɛ̀ nna,
yãkpaɛ kɛ̀ ń kɛ̀nɔ yãnzi.

[12] À dɔdɔkɔ̃zi à liga Zayɔnzi,
à à bĩi dãkpaki lezĩ pariinɔ naro.
[13] À à bĩinɔ tàasi kɛ kɔ̃n à zɛki gbãaanɔ
lɛ à e à tɔ̃kɛ̃ kpɛɛdeenɔnɛ.
[14] Zaakɛ Luda kɛ̀n wa Luda ũ gurɔ píngi,
è dɔwe aɛ ai wà gá gáo gákiiamɛ.

49

Auziki náanɛkɛna nɛ́ mìsaiyãmɛ
Kora boriinɔ lɛ̀.
[1] Bori píngi, à yã kɛ̀kii ma,
anduna píngi, à swã kpá,
[2] kínanɔ kɔ̃n talakanɔ,
auzikideenɔ kɔ̃n takaasideenɔ a píngi.
[3] Ɔndɔ̃yã kú ma lɛ́n,
dɔ̃na kú ma swɛ̃̀n.
[4] Mɛ́ swã dɔ yáasi yãzi
mà à bɔkɔ̃tɛ kɛ kɔ̃n mɔrɔlɛnao.

[5] Mɛ́ vĩa kɛ yã pãsĩ gurɔɔnɛro,
baa tó ma zangurinɔ ligamazi.
[6] Aɔ̃ ń auziki náanɛ vĩ,
aɔ̃è ń ɔɔdaa ĩa dã.
[7] Gbɛ̃ke é fɔ̃ à gí a gbɛ̃daaanɛ gaa kɛ̀ eé à sɛ́ziro,
eé e à pɔ́ke kpá Ludaa à à wɛ̃̀ndi booro.
[8] Zaakɛ gbɛ̃ wɛ̃̀ndi bona zĩ'ũ,
auziki é fɔ̃ à bo zikiro.
[9] Eé fɔ̃ à tó àgɔ̃ kuu gurɔ píngiro,
eé fɔ̃ à gínɛ àton wɛ́ɛ si gɛ̀wãalɛro.
[10] Zaakɛ wà dɔ̃ kɛ̀ baa ɔ̃ndɔ̃rinɔ è ga,
mìsaideenɔ kɔ̃n yɔ̃nkɔɔnɔ è kaatɛ lɛ se,
aɔ̃è ń auziki tó gbɛ̃ pãndenɔnɛ.
[11] Baa kɛ̀ wà ń tɔ́nɔ kpà bùsunɔnɛ yã,
aɔ̃ mira égɔ̃ dɛ ń bɛɛ ũmɛ gurɔ píngi,
eégɔ̃ ń kúkii ũ ai ń boriia.

[12] Gbɛ̃ntee kɔ̃n a bɛ̀ɛkɛɛo
ègɔ̃ kuu gurɔ píngiro,
eé kaatɛ lán nɔ̀bɔnɔ bàmɛ.
[13] Mìsaideenɔ yãanan gwe,
lɛn à dɛ lɛ dɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tɛ́ ń tuubazinɔ.
[14] Aɔ̃é si gɛ̀wãan lán sãanɔ bà,
gaa bé eégɔ̃ dɛ ń dã̀ri ũ,
gbɛ̃ maaanɔ é kí blem̀ma ziaa zĩ.
Aɔ̃ mɛ̀nɔ é yai kũ miran,
gɛ̀wãa bé eégɔ̃ dɛ ń bɛɛ ũ.
[15] Mɔde Luda é ma wɛ̃̀ndi sí gɛ̀wãaa
à gbãakɛ kpámazi.

[16] Tó gbɛ̃ e kɛɛ auzikidee ũ
bensɔ̃ à bɛ tɔ́ nnaa e kaara,
ǹton tó à kɛnnɛ yãke ũro,
[17] zaakɛ eé e à pɔ́ke sɛ́ à táo a gagurɔro,
à auzikinɔ é pɛ́ɛziro.
[18] Baa tó à a zĩnda dɔ̃̀ aubarikadee ũ a wɛ̃̀ndi gurɔ
bensɔ̃ wà à sáabu kpà à nnamana yãnzi,
[19] eé ká a dezinɔlamɛ,
eé wɛ́ɛ si gupuraalɛ ziki dɔro.
[20] Gbɛ̃ntee kɔ̃n a bɛ̀ɛkɛɛo,
tó à wɛ́ɛ e kɛ̃ro,
eé gɛ̃tɛ lán nɔ̀bɔnɔ bàmɛ.

50

Dɔnzikɛna yãpuraa
Asafa lɛ̀.
1 Dii Luda Gbãapingidee e yã oo,
èe lɛ́ zuu anduna gbɛ̃nɔzi
zaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ai à gɛ̃kii kpa.
2 Luda gakui e bii Zayɔn,
wɛ́tɛ kɛ̀ à maakɛɛ papana.
3 Wa Ludaa e mɔɔ, eégɔ̃ yĩtɛnaro.
Tɛ́ kɛ̀ è ń blee kú à aɛ,
zàga'ĩa pãsĩ ligazi.
4 Èe musudeenɔ kɔ̃n tɔɔtɛdeenɔ sisii
lɛ à e à yãkpaɛ kɛ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ.
5 À bè: À ma yãmarinɔ kakɔ̃amɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ ma bà kúńyo sa'ona gãzĩnɔ.
6 Ludan yãkpaɛkɛri ũ,
musudeenɔ è à yãkɛna a zɛ́a kpàakpa kɛ.

7 À ma, ma gbɛ̃nɔ, má yã vĩ mà oare,
Isarailinɔ, mɛ́ a bɔbɔ a dàn,
mámbe Luda a Luda ũ.
8 Mɛ́ɛ kpãkɛ̃ɛazi a sa'ona yãnziro,
ke sa'opɔ kɛ̀ eègɔ̃ kaa tɛ́n à tɛ́ kũ baa bɔrɛ.
9 Má zùswaree kɛ̀ kú a kpàsan nii vĩro,
ke blè kɛ̀ kú a kara guu,
10 Zaakɛ nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ nɛ́ ma pɔ́nɔmɛ
kɔ̃n pɔ́kãde kpàsa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú sɛ̃̀sĩ pariinɔ musuo.
11 Má kpii musu bãanɔ dɔ̃ píngi,
sɛ̃̀tɛ pɔ́ ketenɔɔ kuu ma pɔ́ ũmɛ.
12 Tó nɔaa e ma dɛɛ, mɛ́ oarero,
zaakɛ má anduna vĩ kɔ̃n à pɔ́ kɛ̀ kunnɔ píngi.
13 Mɛɛ̀ zùsware nɔ̀bɔ són yɔ́?
Mɛɛ̀ blèkofĩi aru min yɔ́?
14 À saa oma kɛ̃nnakɔ̃o pɔ́ ũ,
à lù kɛ̀ á sɛ̀ ma Luda Musudea fĩa bo.
15 À ma sísi nawɛ̃akɛgurɔ,
mɛ́ a bɔ, é bɛ̀ɛ límɛ.

16 Ben Luda bè zaakɛrinɔnɛ:
À kɛ̀ dia ée ma yãdiɛnanɔ dɔdɔɔ,
bɔ́yãnzin ma bà kuunańyo yã da a lɛ́nzi?
17 Á ye ma yãdannɛziro,
a ma yãnɔ kpà kpɛɛ.
18 Tó a kpãi è, eè à kɛ a gbɛ̃nna ũmɛ,
bensɔ̃ eègɔ̃ kaakɔ̃a kɔ̃n zinakɛrinɔ.
19 A lɛ́gbɛ zaa,
eè lɛ́nnaa kásańnɛ.
20 Eègɔ̃ a gbɛ̃ndoo pee,
eè a da nɛ́ ɛgɛ bo.
21 A yã beeenɔ kɛ̀, ben má yĩtɛna.
Ée daa má dɛ lán a bàmɛ,
mɔde mɛ́ kpãkɛ̃azi mà a bɔbɔ a dàn.

22 Amɔa kɛ̀ ma yã sɛ̃̀aguunɔ, à yã pì ma.
Tó lɛn sɔ̃ro, mɛ́ a kɛ gyáigyai,
gbɛ̃ke é fɔ̃ à a símaro.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ kɛnnakɔ̃o saa òmaa bɛ̀ɛ lìmɛ,
èe ma gba zɛ́ mà ɔdɔaare
lán mɛɛ̀ gbɛ̃nɔ mì sí nà.

51

Yãnza wɛ́ɛkɛna Ludaa

Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ annabi Natã gàa à kiia à zinakɛna kɔ̃n Basɛbao gbɛra

1 Luda, ǹ ma wɛ̃nda gwa n yenzi guu,
ǹ ma taarinɔ gogo n maa bíta yãnzi.
2 Ǹ ma yã zaaa kɛ̃ma mà gɔ̃ wásawasa,
ǹ ma durun kɛ̃mɛ míɔmiɔ.

3 Má a taarinɔ dɔ̃ sa,
ma durun ègɔ̃ sãamaguro.
4 Ḿbe ma durun kɛ̀nnɛ,
ma yã kɛ̀ ń yeziroo kɛ̀.
Tó n yã ò, n yã égɔ̃ zɛ́ vĩ,
tó n yãkpaɛ kɛ̀mao, n yã égɔ̃ nna.
5 Zaa ma da nɔ̀sɛn má zaa,
má durun vĩ zaa ma igurɔmɛ.
6 Nɔ̀sɛ maaa bé è kánnɛ,
ǹ ɔ̃ndɔ̃ɔ damɛ ma swɛ̃̀ guu.

7 Ǹ ma zú o kɔ̃n saboo lɛ mà zɛ̃ wásawasa,
ǹ ma nɔ̀sɛ pípimɛ lɛ mà gɔ̃ pú fénfen.
8 Ǹ tó mà pɔnnaa kɛ kɔ̃n yáadɔnao,
ǹ tó ma wá kɛ̀ ń bùsanɔ were.
9 Ǹton ma durunnɔ yã daro,
ǹ ma yã zaaanɔ bɔ ǹ zĩnna píngi.

10 Luda, ǹ nɔ̀sɛpuraa damɛ,
ǹ ɛara ǹ tó ma làakari gɔ̃ kpaɛna.
11 Ǹton ma zĩnnaro,
ǹton n Ninii símaro.
12 Ǹ ɛara ǹ tó ma pɔɔ kɛ nna
kɛ̀ n ma mì sì yãnzi.
Ǹ ma ninii gbaa màgɔ̃ n yã maa
13 mɛ́ gbasa mà n yã dada zaakɛrinɔnɛ,
durunkɛrinɔ é ɛara wà aɛ dɔmma.

14 Ǹ ma bɔ gbɛ̃dɛna yãn,
Luda, Luda ma mìsiri,
mɛ́ lɛ̀ sí n yãkɛna a zɛ́a musu.
15 Dii, ǹ ma gba lɛ́
mà n sáabu kpá.
16 Sa'ona è kɛnnɛ nnaro,
tó lɛnlo lɛ má ò.
Sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ è kánnɛro.
17 Saa kɛ̀ mɛ́ɛ oommaan ma nɔ̀sɛyĩi ũ,
nɛɛ̀ kya ká wɛ̃ndade sùudeenlo.

18 Luda, ǹ aubarika da Zayɔn
n pɔyezi maaa guu,
ǹ Yerusalɛmu bĩi gba gbãaa,
19 sa'ona a zɛ́a é gbasa à kánnɛ
kɔ̃n sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũo,
weé saa o kɔ̃n zùswareenɔ n gbãgbãkiia.

52

Auzikide ĩadãna

Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ à gàa Aimɛlɛki bɛ, ben Ɛdɔmu gbɛ̃ Doɛgi gàa à ò Solunɛ

1 N gɔ̃sagbãaa, Luda gbɛ̃kɛɛ kuu gurɔ píngi,
à kɛ̀ dia nɛ́ɛ ĩa dãa kɔ̃n yã zaaao?
2 Nɛɛ̀gɔ̃ lɛ́fɔtɔɔ kaa gbɛ̃nɔzi gurɔ píngi,
n lɛ́ nna lán gɛ̃ mìbobɔ bà,

nɛɛ̀ gbɛ̃nɔ gbá sɛ́ɛo.
3 Ń ye à zaaazi dɛ à maaala,
ɛgɛtona è kɛnnɛ nna dɛ yãpuraala.
4 Ń ye gbɛ̃kaatɛna yãzi,
mɔnafikiyã bé à da n lɛ́n.

5 Luda é n gbãaa kɔ̀ ɛ́ ai gurɔ píngi,
eé n kũ à bɔnyo n kpɛ́n,
eé n bɔ gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ tɛ́.
6 Tó gbɛ̃ maaanɔɔ è, vĩa é ń kũ,
aɔ̃é n lalandi kɛ wà be:
7 Gbɛ̃ kɛ̀ èe Luda kɛ a utɛkii ũroon yɛ̀!
À náanɛ kpà a auziki bítaa,
à gɔ̃̀ gbãadee ũ gbɛ̃kaatɛna guu.

8 Má dɛ lán kù lásiadee kɛ̀ kú Luda ua bà,
mɛ́gɔ̃ zɛ kɔ̃n Luda yenzio gurɔ píngimɛ.
9 Mɛ́gɔ̃ n sáabu kpaa gurɔ píngi
yã kɛ̀ ń kɛ̀ yãnzi,
mɛ́ n tɔ́ sɛ́ lezĩ n yãmarinɔ aɛzĩ,
kɛ̀ ń maa yãnzi.

53

Mìsaidee yã'ona
Dauda lɛ̀.
1 Yɔ̃nkɔɔ è be a swɛ̃̀n Ludaa kuuro.
Gbɛ̃nɔ yàka, aɔ̃ yãkɛna zaa,
yãmaakɛri kee kú ń tɛ́ro.

2 Zaa musu Luda è gbɛ̃nteenɔ tàasi kɛ
à gwa tó gbɛ̃ke ɔ̃ndɔ̃ɔ kà à a kii wɛtɛ.
3 Aɔ̃ sã̀sã ń píngi aɔ̃ gɔ̃̀ dɔ̀rɔ sai míɔmiɔ,
yãmaakɛri kee kú ń tɛ́ro, baa mɛ̀n do.

4 Zaakɛrinɔɔ dɔ̃na vĩroo?
Aɔ̃è ma gbɛ̃nɔ mɔ́mɔ lán ú bà,
aɔ̃è Luda sísiro.
5 Gwen vĩa ń kũn maamaa,
vĩapɔnɔɔ kú gwe sɔ̃ro.
Ludaa tò gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ lɛ̀ɛawaanɔ gɔ̃̀ kaɛna gɛ̀nɔ ũ,
a wí dàḿma kɛ̀ Luda gìńzi yãnzi.

6 Luda, ǹ bɔ Zayɔn ǹ mɔ́ ǹ Isarailinɔ mì sí!
Tó Luda sɔ̀kpa kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń gwena ziin,
Yakubu boriinɔ é pɔnnaa kɛ,
Isarailinɔ é yáa dɔ.

54

Gbɛ̃ kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãaa aduakɛna
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ Zifideenɔ gàa wà bè Solunɛ, Dauda utɛna ń bùsun.
1 Luda, ǹ ma mì sí n tɔ́ yãnzi,
ǹ yã símao kɔ̃n n gbãaao.
2 Luda, ǹ ma aduakɛna ma,
ǹ swã kpá ma yã'onazi.
3 Zaakɛ bori pãndenɔ fɛ̀ɛmazi,
gbɛ̃ pãsĩnɔɔ e ma wɛɛ wà ma dɛ,
aɔ̃è Luda yã daro.
4 Ludan ma dɔnlɛri ũ,
Dii bé à ma kũna.

5 Ǹ ma zangurinɔ zaaa sɔkpaḿma,

ǹ ń dúgu zɔ̃ n náanɛ yãnzi.

[6] Mɛ́ saa omma kɔ̃n ma pɔyezio,
mɛ́ n tɔ́ bɔ Dii, zaakɛ ń maa.
[7] À ma bɔ ma nawɛ̃anɔ guu píngi,
à tò ma yɔ̃̀gɔ̃ kɛ̀ ma ibɛɛnɔa.

55

Aduakɛna kuuna wɛ́ɛtãmma guu
Dauda lɛ̀. Wè sí kɔ̃n mɔrɔnɔmɛ.
[1] Luda, ǹ ma aduakɛna ma,
ǹton lá kú ma yãlaro.
[2] Ǹ swã kpá ma yãzi ǹ wemala,
ma laasuu ma likɔ̃a ma gɔ̃ bídi guu
[3] ma ibɛɛnɔ yã'ona yãnzi
kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ wɛ́ɛbiimanao,
zaakɛ aɔ̃ɔe ĩa daama,
aɔ̃ɔ ma kũna kɔ̃n pɔfɛ̃o.

[4] Swɛ̃̀ kɛ̃̀magu,
ga vĩa gɛ̃̀magu.
[5] Vĩa ma kũ, mɛ́ɛ lugalugaa,
ma ninii dà batan.
[6] Tó má dɛ̀bɛ vĩ lán pɔ̃tɛ̃ɛ bà,
lɛ mɛ́ vĩa mà gá kámma bo,
[7] mɛ́ bàa lɛ́ mà gá zã̀azã,
mɛ́ gá mà vɛ̃ɛ gbáan.
[8] Mɛ́ wã mà gá mà utɛkii wɛtɛ,
lɛ zàga'ĩa gbãaa tón ma lero yãnzi.

[9] Ǹ ń yã gboro, Dii, ǹ ń yã yãkɔ̃tɛ́ńnɛ,
zaakɛ má è zɔka kɔ̃n swèeo kú wɛ́tɛ guu.
[10] Aɔ̃è kpáɛ kɛ bĩi musu fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo,
yã zaa kɔ̃n yã gbãaao di wɛ́tɛ guu.
[11] Gbɛ̃dɛdɛyã bé à wɛ́tɛ pì pà,
gbãamɔnnɛna kɔ̃n mɔnafikio è kɛ̃ à gãalɛro.

[12] Tó ma ibɛɛ bé èe ma sɔ̃sɔ̃ɔ yã, mɛ́ mɛna,
tó ma zanguri bé à fɛ̀ɛmazi, mɛ́ utɛnɛ.
[13] Mɔde ḿbeee, mmɔn kɛ̀ wá sáa,
ma gbɛ̃ndoo, ma gbɛ̃nna!
[14] Weè fàadi bo kɔ̃o yã nnanna,
weègɔ̃ tɛ́kɔ̃zi parii tɛ́ Luda ua.

[15] Gaa é zãmba kɛ ma ibɛɛnɔnɛ,
aɔ̃é si gɛ̀wãan ń gbãagurɔ,
zaakɛ zaaa vɛ̃ɛkii è ń guu.

[16] Mapi sɔ̃, mɛɛ̀ Luda sísi,
Dii è ma mì sí.
[17] Kɔngɔ, fãantɛ̃ kɔ̃n uusiɛo
mɛɛ̀gɔ̃ ma yã'ɔ̃ammanɔ bɔɛɛnɛ kɔ̃n m̀bnao,
bensɔ̃ è ma yã ma.
[18] Baa kɛ̀ ma ibɛɛnɔɔ pari,
è ma sí à ma bɔ swèen aafia.
[19] Luda ègɔ̃ vɛ̃ɛna kpatan gurɔ píngi,
eé ma yã ma, eé wí dańma,
zaakɛ aɔ̃è ń dà liɛro, aɔ̃ɔ Luda vĩa vĩro.

[20] Ma gbɛ̃ pì swèe kɛ̀ kɔ̃n a gbɛ̃nɔo,
à bɔ̀ lɛdolɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ kɔ̃o kpɛɛ.
[21] È yã nnaa o lán zɔ́ bà,

mɔde swèe laasuu kú à swɛ̃̀n.
È lɛ́nnaa kásańnɛ páipai,
mɔde yáadɔmma bà da à bɔ̀kɔmmɛ.

22 Ǹ n yã'ɔ̃ammanɔ tó Diinɛ,
eégɔ̃ n kũna,
è tó gbɛ̃ maaa fu zikiro.
23 Gbɛ̃dɛri náanɛsaideenɔ é ń gurɔ dagura lero,
Luda, nɛ́ tó aɔ̃ si gɛ̀wãa tùtuwɛɛn.

Mapi sɔ̃, mɛ́gɔ̃ n náanɛ kɛɛ.

56

Zĩndakpana Ludaa
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ Filisitininɔ à kũ̀ zaa Gata.
1 Ǹ ma wɛ̃nda gwa Luda, wèe pɛɛɛmazi,
wègɔ̃ zĩ̀ kaamao wàgɔ̃ wɛ́ɛ tãama gurɔ píngi.
2 Ma kpàkparinɔ ègɔ̃ pɛɛɛmazi gurɔ píngi,
aɔ̃ wada yãnzin aɔ̃ɔe zĩ̀ kaamaozi.

3 Tó vĩa e ma kũu, mɛ́ n náanɛ kɛ.
4 Mɛ́ Luda tɔ́ kpá yã kɛ̀ à ò yãnzi,
má Luda náanɛ vĩ, mɛ́ vĩa kɛro.
Bɔ́n gbɛ̃ntee é fɔ̃ à kɛmɛɛ?

5 Aɔ̃ègɔ̃ ma yã liɛɛ kpɛɛgãnda gurɔ píngi,
aɔ̃ègɔ̃ ma kpákpaa à zaaao.
6 Aɔ̃è kɔ̃ kakɔ̃amazi wà naɛmɛ,
aɔ̃è ma kpákpa wàgɔ̃ yezi wà ma dɛ.

7 Luda, ǹton tó aɔ̃ gbɛ̃ke bɔro,
ǹ boriinɔ nɛ kɔ̃n pɔfɛ̃o.
8 Ǹ ma nawɛ̃a yã da,
ǹ ma wɛ́ɛ'ikwɛɛna ká n sɛ̀rɛ guu.
À kú n takada guuroo?

9 Tó ma Luda sìsi,
ma ibɛɛnɔ é bɔru kpɛɛ,
mɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ à yã sìmao.
10 Mɛ́ Luda tɔ́ kpá yã kɛ̀ à ò yãnzi,
ee, mɛ́ Dii tɔ́ kpá yã pì ona yãnzi.
11 Má Luda náanɛ vĩ, mɛ́ vĩa kɛro.
Bɔ́n gbɛ̃ntee é fɔ̃ à kɛmɛɛ?

12 Luda, mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀mmaanɔ fĩa bo,
mɛ́ kɛnnakɔ̃o saa omma.
13 Zaakɛ n ma si gaa lɛ́zĩ, nɛ́ɛ tó ma gɛ̃̀n sìro,
lɛ màgɔ̃ táa oonyo gupuraa kɛ̀ è wɛ̃̀ndi kpáḿma guu.

57

Wiipɛna Luda Musudezi
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ à bàa lɛ̀ Solunɛ à ùtɛ gbɛ̀wɛɛn.
1 Ǹ ma wɛ̃nda gwa Luda, ǹ ma wɛ̃nda gwa,
zaakɛ ḿbe ma nanzi.
Ǹ ma sɔtɔ n ɔru ai ma bɔ gaa lɛ́zĩ.

2 Mɛ́ɛ wii pɛɛ Luda Musudezi,
Luda kɛ̀ è yã kɛ̀ à ò papamɛɛ pì.
3 Eé tó dɔnlɛ bɔ zaa musu à ma mì sí,
eé wí da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɛɛɛmaziinɔa,
eé a gbɛ̃kɛ kɔ̃n a náanɛyão kɛmɛ.

4 Má kú músunɔ tɛ́,
ma gɔ̃ daɛna nɔ̀bɔ pãsĩnɔ dagura.
Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́nɛ nna lán fɛ̃ɛdaa bà,
aɔ̃ swaa nɛ́ sárimɛ kɔ̃n kào.
5 Luda, ǹ n zĩnda tɔ́ sɛ́ lezĩ ai musumusu,
ǹ tó n gakui da andunala píngi.

6 Aɔ̃ bà kpàkpamɛ ma zɛ́n, ben nawɛ̃a tɔ̀ma,
aɔ̃ wɛ̀ɛ yɔ̃̀ ma aɛ, ben aɔ̃ zù à guu.

7 Ma làakari kpaɛna Luda, ma làakari kpaɛna,
mɛ́ lɛ̀ sí mà n táaki lɛ́.
8 Ǹ vu, ma swɛ̃̀!
Ma mɔrɔ kɔ̃n ma kuntigio kú máa?
Mɛ́ gudɔɔ pá mìo.

9 Dii, mɛ́ n sáabu kpá boriinɔ tɛ́,
mɛ́ n táaki lɛ́ gbɛ̃nɔnɛ.
10 Zaakɛ n gbɛ̃kɛ bíta kà n kiia,
n náanɛ ludambɛ luguu lè.

11 Luda, wà n tɔ́ sɛ́ lezĩ ai musumusu,
ǹ tó n gakui da andunala píngi.

58

Gbɛ̃ zaaanɔ tona kɔ̃n Ludao
Dauda lɛ̀.
1 Gbãadeenɔ, eè yã o a zɛ́a sɔ̃ɔ́?
Eè yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔo súusuɔ́?
2 Eè yã zaa wàari pá a swɛ̃̀ guu,
eè gbãaa mɔ gbɛ̃nɔnɛ a bùsun.
3 Gbɛ̃ zaaanɔ sɔ̀sã zaa ń igurɔmɛ,
ɛgɛdeenɔ yàka zaa ń da gbɛɛɛmmɛ.
4 Aɔ̃ lɛ́gbɛ dɛ lán mlɛ̃̀ sɛwɛɛ bà,
aɔ̃ɔ dɛ lán kárɛ kɛ̀ à a swã tàta bà,
5 lɛ àton a kɔ̃kɔ̃'ori gaasia ɔ́ maro,
lɛ mlɛ̃̀ pì tón a dabokɛri gonikɛɛ ero.

6 Luda, ǹ ń swaa ɛ́'ɛńnɛ ń lɛ́n,
Dii, ǹ músu pìnɔ swaa sɔ̃ntɛnɔ ɛ́'ɛńnɛ.
7 Ǹ tó aɔ̃ gɛ̃ zɛ́la lán í bàalɛna bà.
Tó aɔ̃ sá gà, ǹ ń kànɔ ɛ́'ɛńnɛ.
8 Ǹ tó aɔ̃ kori kũ zɛ́n lán kɔntɔ lóu bà,
aɔ̃gɔ̃ dɛ lán nɔ̀bɔɛnɛ kɛ̀ èe ɔfãntɛ̃ eroo bà.

9 Ai yàka tɛ́ gɔ̃ oroo wã,
gbɛ̃ zaaanɔ é gɛ̃ ĩa.
10 Gbɛ̃ maaanɔ é pɔnnaa kɛ,
zĩ kɛ̀ Luda gɛ̃ɛ bòńnɛ gbɛ̃ zaaanɔa,
kɛ̀ aɔ̃ ń gbá pìpi ń aru guu.
11 Gbɛ̃nɔ é be: Gbɛ̃ maaanɔ láada vĩ fá!
Ludaa kuu, è yãkpaɛ kɛ anduna guu.

59

Ǹ ma sí ma ibɛɛnɔa
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ Solu gbɛ̃nɔ zɛ̀ aɔ̃ à dãdã à bɛ wà à dɛ.
1 Ma Luda, ǹ ma sí ma ibɛɛnɔa,
ǹ ma bɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛmaziinɔ ɔzĩ.
2 Ǹ ma sí zaakɛrinɔa,
ǹ ma bɔ gbɛ̃dɛrinɔ ɔzĩ.

3 Ǹ gwa, aɔ̃ɔe ma kpákpaa,
gbɛ̃ pãsĩnɔɔ e swèe kɛɛmao.
Dii, mɛ́ɛ taari ke durun kɛńnɛro,
4 mɛ́ɛ sãsãńnɛ yãkearo,
ben aɔ̃ɔ kú soruo wà nakɔ̃rɛma.
Ǹ ma wɛ̃nda gwa ǹ fɛɛ ǹ mɔ́ ǹ dɔmalɛ!
5 N Dii Luda Zĩ̀kpɛde, Isarailinɔ Luda,
ǹ fɛɛ ǹ wɛ́ɛ tã borii mɔ̀nɔa ń píngi.
Ǹton bɔnkpɛɛde zaaa mɔ̀nɔ wɛ̃nda gwaro.

6 Aɔ̃è ɛara wà su uusiɛ dɔ,
aɔ̃è likɔ̃aa zɔ̃ wɛ́tɛn,
aɔ̃è hũ̀u kɛma lán gbɛ̃ɛnɔ bà.
7 Ǹ gwa, aɔ̃ lóu e tɔ̃ɔ,
fɛ̃ɛ kpá ń lɛ́n,
aɔ̃è be gbɛ̃kee e ń maaro.
8 Mpi sɔ̃ Dii, nɛɛ̀ ń yáa dɔ,
nɛɛ̀ borii pìnɔ lalandi kɛ ń píngi.

9 Luda ma gbãa, ma wɛ́ɛ dɔnzi,
ḿbe ma aafia'ekii ũ.
10 Luda é dɔmɛ aɛ a gbɛ̃kɛɛ guu,
eé tó mà yɔ̃̀gɔ̃ kɛ ma zangurinɔa.
11 Dii wa sɛngbango, ǹton ń dɛdɛro,
lɛ aɔ̃ yã tón sã ma gbɛ̃nɔnlo yãnzi.
Ǹ tó aɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ ǹ ń sɔ̃ɛ kɔ̃n n gbãaao.
12 Yã kɛ̀ è bɔ ń lɛ́n nɛ́ durun yãmɛ.
Ǹ tó aɔ̃ wadakɛna ń kũ,
zaakɛ aɔ̃è ɛgɛɛ to, aɔ̃è gbɛ̃ ká.
13 Ǹ ń kaatɛ kɔ̃n pɔfɛ̃o,
ǹ ń dúgu zɔ̃, aɔ̃tongɔ̃ kuu dɔro
de aɔ̃gɔ̃ dɔ̃ ai zaa anduna lɛ́a
kɛ̀ Ludaa e kí blee Yakubu boriinɔa.

14 Aɔ̃è ɛara wà su uusiɛ dɔ,
aɔ̃è likɔ̃aa zɔ̃ wɛ́tɛ guu,
aɔ̃è hũ̀u kɛ lán gbɛ̃ɛnɔ bà.
15 Aɔ̃è ligaliga wàgɔ̃ pɔ́blee wɛtɛɛ,
tó aɔ̃ɔe kãro, aɔ̃è wii pɛ́.
16 Mapi sɔ̃, mɛ́ lɛ̀ sí n gbãaa yã musu,
mà guda kɛ kɔngɔ n gbɛ̃kɛ yãnzi,
zaakɛ ḿbe ma aafia'ekii ũ,
ḿbe ma utɛkii ũ nawɛ̃akɛgurɔ.

17 Luda ma gbãaa, mɛ́ n táaki lɛ́,
zaakɛ ḿbe ma aafia'ekii ũ,
Luda kɛ̀ è gbɛ̃kɛɛ kɛmɛɛ.

60

Wé zĩ̀ ble kɔ̃n Luda gbãaao

Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ à zĩ̀ kà kɔ̃n Siria kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Mɛsɔpɔtamia bùsun kɔ̃n Zoba bùsu guunɔ,
ben Yoabu mɔ̀ à Ɛdɔmunɔ dɛ̀dɛ Guzurɛ Wisideen gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa.
1 Luda, n pɔ fɛ̃̀wazi,
n ɔ gbàrɛwazi n wa zĩnna.
Ǹ sɔkpa ǹ aɛ dɔwa sa.
2 Ń tò wa bùsu nìgã ai à pàra.
Ǹ ɛara ǹ tata a gbɛ̀n,
zaakɛ à gɔ̃̀ kpámmɛ.
3 Ń tò yã zĩ'ũu sù n gbɛ̃nɔa,
n wa kaka í gbãaao,

ben wée tàtaatataa boo.

4 Mɔde n tuuta dɔ̀ n vĩakɛrinɔnɛ,
lɛ aɔ̃ e wà bɔ gbɛ̃nɔ ságana lɛ́zĩ.
5 Ǹ wewala ǹ wa mì sí kɔ̃n n gə̀sã gbãaao
lɛ wamɔwa n gbɛ̃ yenzideenɔ e wà bɔ.
6 Luda yã ò zaa a kúkiia à bè:
Mɛ́ Sɛkɛmu kpaatɛtɛ kɔ̃n zɨ̃̀blena wiiio,
mɛ́ gba da kɔ̃n Suko guzurɛo.
7 Giliada bùsu nɛ́ ma pɔ́mɛ,
Manase boriinɔ bùsu nɛ́ ma pɔ́mɛ,
Ɛflaimu boriinɔ bùsu nɛ́ ma mɔ̀furamɛ,
Yudanɔ bùsu nɛ́ ma gòmɛ.
8 Mɔabunɔ bùsu nɛ́ ma ɔpipibɔmɛ,
mɛɛ̀ ma kyatee káɛ Ɛdɔmunɔ bùsun,
mɛɛ̀ zɨ̃̀blewiii dɔ Filisitininɔ bùsua.

9 Dé bé eé gɛ̃mao wɛ́tɛ bĩidee guuu?
Dé bé eé dɔmɛ aɛ ai Ɛdɔmunɔ bùsun?
10 Luda, à dɛ ḿbe n ɔ gbàrɛwazi,
nɛɛ̀ bɔ kɔ̃n wa zɨ̃̀kpɛɛnɔ dɔroo?
11 Ǹ ɔ dawa wa ibɛɛnɔ yãnzi,
zaakɛ gbɛ̃ntee dɔnlɛ nɛ́ yã pãamɛ.
12 Wé zɨ̃̀ ble kɔ̃n Luda gbãaao,
àmbe eé kìti pá wa ibɛɛnɔa.

61

Kína aduakɛna
Dauda lɛ̀.
1 Luda, ǹ swã kpá ma wiipɛnazi,
ǹ ma aduakɛna ma.
2 Kuuna zaa anduna lɛ́a ma wii pɛ̀nzi,
kɛ̀ ma suuna lɛ̀, ben ma n sisi.
Ǹ gámao gbɛ̀si kɛ̀ lezĩ dɛmalaa kiia.
3 Zaakɛ ḿbe ma aafia'ekii ũ,
ma utɛki gbãaa ũ ma ibɛɛnɔ aɛ.

4 Má yezi màgɔ̃ kú n ua gurɔ píngi,
màgɔ̃ sɔtɔ n ɔru.
5 Luda, zaakɛ n lù kɛ̀ ma sɛ̀nnɛɛ mà,
n n vĩakɛrinɔ baka kpàma.

6 Ǹ kína dɔ̃ aafiao,
ǹ tó à ká a gurɔɔa.
7 Àgɔ̃ kpata blee n dɔ̃na guu gurɔ píngi,
ǹ à dãkpa n gbɛ̃kɛ kɔ̃n n náanɛkɛnao yãnzi,
8 mɛ́ gbasa màgɔ̃ n táaki lɛɛ lán guu e dɔɔ nà,
mɛ́gɔ̃ lù kɛ̀ má sɛ̀nnɛɛ fĩa boo gurɔ píngi.

62

Ludan utɛkii ũ
Dauda lɛ̀.
1 Luda ado bé à tò ma lɔ̀akari kpáɛna,
àmbe è ma mì sí.
2 Àmbe ma gbɛ̀si ũ kɔ̃n ma mìsirio,
mɛɛ̀ gbãa ea, mɛ́ nigã zikiro.

3 Gɛ̃̀n ũgban égɔ̃ fɛɛɛ gbɛ̃zi?
É à nɛ lán gũ̀ kɛ̀ ɛ̀ à kpán
ke kara zi wɔ̀kɔwɔkɔ bàn yɔ́?

4 À guna a tíla lɛ́n ée kpaakɔ̃sɔ̃,
ɛgɛtona bé è kɛare nna.
Eè sa maaa o gbɛ̃nɛ kɔ̃n lɛ́omɛ,
ben eè ń ká a swɛ̃̀ guu.

5 Luda ado bé à tò ma làakari kpáɛna,
zaakɛ àpin ma wɛ́ɛ dɔzi.
6 Àmbe ma gbɛ̀si ũ ma mìsiri ũ,
mɛɛ̀ gbãa ea, mɛ́ nigã zikiro,
7 Ma aafia kɔ̃n ma bɛ̀ɛo è bɔ à kiiamɛ,
àmbe ma gbɛ̀si gbãaa ũ, ma utɛkii ũ.
8 Gbɛ̃nɔ, àgɔ̃ à náanɛ kɛɛ gurɔ píngi,
à a swɛ̃̀ wɛ̃nɛ, àmbe wa utɛkii ũ.

9 Talakanɔɔ dɛ lán lɛ́'ĩa bàmɛ,
gbãadeenɔ e ká pɔ́ke lɛ́zĩro.
Tó wà ń yɔ̃ kilooa,
aɔ̃ píngi égɔ̃ dɛ fákuumɛ.
10 Àton gbɛ̃ble'ɔɔ náanɛ kɛro,
àton ĩa dã kɔ̃n kpãi pɔ́oro.
Tó a auziki e kɔ̃ɔ,
àton tó a swɛ̃̀ gɔ̃ kúaro.

11 Yã mɛ̀n doon Ludaa ò,
yã mɛ̀n plaaa kɛ̀nɔn má mà:
Luda, ḿbe ń gbãaa vĩ,
12 Dii, ḿbe ń gbɛ̃kɛɛ vĩ,
ben nɛɛ̀ fĩa bo baadenɛ a yãkɛnaa.

63

Luda nidɛna
Lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà gurɔɔ kɛ̀ à kú Yuda gbáan.
1 Luda, ḿbe ma Luda ũ,
mɛ́ɛ n wɛ́ɛ wɛtɛɛ,
ma ninii yenzi, mɛ́ɛgɔ̃ lugaanzi
lán tɔɔtɛ kori kɛ̀ ye ízi bà.
2 Ma n e n kúkiin,
ma wɛ́ɛ sì n gbãa kɔ̃n n gakuiolɛ.
3 Zaakɛ n gbɛ̃kɛɛ maamɛ dɛ wɛ̃̀ndila,
n sáabukpana égɔ̃ kú ma lɛ́n.
4 Mɛ́gɔ̃ n tɔ́ kpaa ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
mɛ́ ɔ sɛ́ musu mà n sísi.
5 Ma nɔ̀sɛ é kã lán wè pɔ́ maaa ble wà kã nà,
n táakilɛna égɔ̃ kú ma lɛ́n kɔ̃n gudakɛnao.
6 N yã è dɔmagu ma daɛkiia,
mɛɛ̀ laasuu lɛ́nzi gwãavĩ.
7 Ma sɔtɔna n ɔru, mɛ́ɛ lɛ̀ sii,
zaakɛ ḿbe ma dɔnlɛri ũ.
8 Ma ninii namma,
ń ma kũna n ɔplaan.

9 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ma wɛɛnɔ é kaatɛ,
aɔ̃é gɛ̃ tɔɔtɛn.
10 Luda é tó wà ń dɛdɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao,
aɔ̃é gɔ̃ gbɛ̃ngboonɔ pɔ́blee ũ.
11 Kína sɔ̃ é pɔnnaa kɛ kɔ̃n Ludao.
Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è be wà sì kɔ̃n Ludaonɔ é à sáabu kpá,
ɛgɛdeenɔ sɔ̃ lɛ́ égɔ̃ nakɔ̃ana.

64

Ǹ ma sí gbɛ̃ zaaanɔ ɔzĩ
Dauda lɛ̀.
1 Luda, ǹ ma m̀bna ma,
ǹ ma bɔ ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃e vĩa daamaziinɔ ɔzĩ.
2 Ǹ ma utɛ gbɛ̃ zaaa kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃maziinɔnɛ,
zaakɛri zɔkadee pìnɔ.

3 Aɔ̃è ń lɛ́ lɛ́ kɛ lán fɛ̃ɛdaa bà,
yã pãsĩnɔ è bɔ ń lɛ́n lán kà sɛwɛɛdee bà.
4 Aɔ̃è taarisaidee dãdã lɛ wà à pá,
aɔ̃è à pá kãndo, vĩa è ń kũro.

5 Aɔ̃è kɔ̃ yĩpa wà da zaakɛna guu,
aɔ̃è bàkpakpannɛna gusaɛ yã gɔ̃gɔ̃
aɔ̃è be: Gbɛ̃ke é wa ero.
6 Aɔ̃è zaakɛna yã gɔ̃gɔ̃ wà be,
yã kɛ̀ wa à lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ bɔɛzina.
Gbɛ̃ntee nɔ̀sɛguuyãnɔ asii bíta.

7 Mɔde Luda é ń pá kào,
eé ń kɛ̃nna kãndo.
8 Eé tó yã kɛ̀ aɔ̃ɔ ò wí ń musu,
gbɛ̃ kɛ̀ ń é píngi égɔ̃ mì kɛ degũdegũ wà be taalɛ.

9 Vĩa é baade píngi kũ,
aɔ̃é Luda yãkɛnanɔ tɔ̃kɛ̃,
aɔ̃égɔ̃ yã kɛ̀ à kɛ̀nɔ laasuu lɛɛ.
10 Gbɛ̃ maaanɔ, àgɔ̃ pɔnnaa kɛɛ Dii guu à nazi,
nɔ̀sɛpuradeenɔ, àgɔ̃ à táaki lɛɛ á píngi.

65

Bori píngi wɛ́ɛ dɔ Ludazi
Dauda lɛ̀.
1 Luda, à kɔ̃ sìo wà n táaki lɛ́ Zayɔn,
wà lù kɛ̀ wà sɛ̀nnɛɛnɔ fĩa bo.
2 Mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ aduakɛna ma,
n kiian bori píngi é sun.
3 Wa yã zaaanɔ wa fu,
ben n wa taarinɔ kɛ̃̀we.
4 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ ń sɛ̀ n gɛ̃o n ua ũ.
N kpɛ́ pɔ́ maaanɔ mɔ̀wa,
n kpɛ́ kɛ̀ kú adona pì.
5 Nɛɛ̀ wewala kɔ̃n yã maa naasideenɔ, Luda wa Mìsiri.
Andunalɛzɛkideenɔ kɔ̃n ísiabaadeenɔ wɛ́ɛ dɔnzi ń píngi.

6 N gbãaa dànla,
n kpiiinɔ kɛ̀ kɔ̃n n ikoo.
7 Nɛɛ̀ ísia kɔ̃n a sɔ̃nɔ kĩi kpáɛ,
nɛɛ̀ boriinɔ zɔka yãańnɛ.
8 N dabuyãnɔ è swɛ̃̀ kɛ̃
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú zaa tɔɔtɛlɛanɔn,
wè guda dɔmma zaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa
kɔ̃n a gɛ̃kpɛn kpaao.

9 Nɛɛ̀ làakari dɔ andunaa, nɛɛ̀ à gba í,
nɛɛ̀ taaki ká tɔɔtɛnɛ, n swaanɔɔ pa kɔ̃n ío,
nɛɛ̀ tó blɛwɛɛ kɛ, zaakɛ lɛn ń dìɛ lɛ.
10 Nɛɛ̀ í dagula ai búgbarunɔ pa,
nɛɛ̀ guunɔ foo fɔ̃ kɔ̃n louo,
nɛɛ̀ aubarika da pɔ́ kɛ̀ bɔ̀ɛnɔn.
11 Nɛɛ̀ aubarika da burazĩin wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o,

blɛ nɔ́sidee è kwɛ́ɛ n tuuban.
12 Pɔ́dãdãkiinɔ sɛ̃̀ lá bɔ̀rɔ kù sɛ̃̀tɛ,
sɪ̃̀sɪ̃nɔ pɔnnaa dà uta ũ.
13 Pɔ́kãdeenɔ dàgula ń dãdãkiinɔa,
blɛwɛɛ dàgula sɪ̃̀sɪ̃gɛɛzi.
Wèe pɔnna wii lɛɛ, wèe lɛ̀ sii.

66

Luda sáabukpana
1 Anduna gbɛ̃ píngi,
à guda dɔ Diia.
2 À lɛ̀ sí à tɔ́ gakuikɛɛ musu,
à à táaki lɛ́ à à tɔ́ bɔ.
3 À be Ludanɛ: N yãkɛnanɔɔ naasi vĩ,
n gbãa bíta è tó n ibɛɛnɔ na ń sàsaa.
4 Anduna píngi è kúɛnnɛ,
aɔ̃è n táaki lɛ́ wà n tɔ́ bɔ.

5 À mɔ́ à Luda yãkɛnanɔ gwa,
yã kɛ̀ à kɛ̀ gbɛ̃nteenɔnɛ naasi vĩ.
6 À ísiaa lì gukori ũ,
aɔ̃ swaa bikṹ̀ kɛ̀sɛ.
Wà pɔnnaa kɛ à yã musu.
7 Ègɔ̃ kí blee kɔ̃n a gbãaao gurɔ píngi,
à wɛ́ɛ ègɔ̃ kú boriinɔa.
Swãgbãadeenɔ tón dɔkɛoro.

8 Boriinɔ, à wa Luda sáabu kpá,
à táakilɛna gɔ̃ kú a lɛ́n.
9 À wa wɛ̃̀ndi dã̀kpawe,
èe tó wa gbá sàtaro.
10 Luda, zaakɛ n wa yɔ̃ n wa gwa,
n wa baasa lán kondogi bà.
11 N wa ka kpɛ́siaan,
n aso tìisi dìwe wa kpɛɛ.
12 Ń tò wà dìwa lán sɔ̃ bà,
wa wɛ́ɛ tɛ́ mà, í dàwala,
ben n mɔwao gunnamana guu.

13 Mɛ́ mɔ́ n ua mà sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ o,
mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀nnɛɛnɔ fĩa bonnɛ,
14 yã kɛ̀ bɔ̀ ma lɛ́n ma nawɛ̃akɛgurɔ.
15 Mɛ́ saa omma kɔ̃n pɔ́ mɛ̀kpananɔ,
mɛ́ sãkaronɔ kpatannɛ,
mɛ́ n gbãgbã kɔ̃n zùswareenɔ kɔ̃n blɛ̀kofĩinɔo.

16 Amɔa kɛ̀ á Luda vĩa vĩinɔ,
à mɔ́ à ma a píngi,
mɛ́ yã kɛ̀ à kɛ̀mɛɛ oare.
17 Ma wii pɛ̀zi,
à táakilɛna da ma lɛ́n.
18 Tó ma yã zaaa dà ma swɛ̃̀n,
lɛ Dii gì ma yã mazi.
19 Mɔde à ma yã mà,
ben à ma aduakɛna sì.
20 Aubarikadeen Luda ũ,
èe gí ma aduakɛna maziro,
èe gímɛ a gbɛ̃kɛɛoro.

67

Aubarika gbekana Ludaa
Lɛ̀ kɛ̀ wè sí kɔ̃n mɔrɔnɔo.
1 Luda, ǹ wa wɛ̃nda gwa,
ǹ n uu werewa ǹ aubarika dawagu,
2 lɛ anduna gbɛ̃nɔ gɔ̃ n zɛ́ dɔ̃,
bori píngi dɔ̃ lán nɛɛ̀ gbɛ̃ mì sí nà.

3 Wà n táaki lɛ́ Luda,
baade píngi n táaki lɛ́.
4 Boriinɔ pɔnnaa kɛ à guda kɛ,
zaakɛ nɛɛ̀ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔ a zɛ́a,
nɛɛ̀ dɔ anduna boriinɔnɛ aɛ.

5 Wà n táaki lɛ́ Luda,
baade píngi n táaki lɛ́,
6 gbasa tɔɔtɛ blɛɛ kɛ,
Luda wa Luda é aubarika dawagu.
7 Luda é aubarika dawagu,
anduna lɛzɛkideenɔ é vĩa kɛnɛ ń pingi.

68

Luda bítakɛɛ
Dauda lɛ̀.
1 Luda é fɛɛ, à ibɛɛnɔ é fãakɔ̃a,
à zangurinɔ é bàa lɛ́nɛ.
2 Lán tɛ́sukpɛ è gɛ̃ kɔ̃n ĩao nà,
ǹ tó aɔ̃ gɛ̃tɛ lɛ.
Lán zɔ́sa è yɔ́ nà tɛ́ saɛ,
zaakɛrinɔ é kaatɛ Luda aɛ lɛ.
3 Gbɛ̃ maaanɔ sɔ̃ pɔnnaa kɛ,
aɔ̃ yáa dɔ Luda aɛ,
aɔ̃ vĩvĩ kɔ̃n pɔnna bítao.

4 À lɛ̀ sí Ludanɛ à lɛ́ maa,
à di ludambɛ luguua, à à tɔ́ bɔ,
à tɔ́n Dii, à pɔnna wii pɛ́ à aɛ.
5 Kuuna a kpɛ́ kɛ̀ kú adona guu,
Luda nɛ́ tonɛnɔ demɛ,
gyaanɔnɔ zɛnyodeemɛ.
6 Luda è bɛɛ kɛ gbɛ̃ kɛ̀ gbɛ̃ vĩroonɛ,
è pisinanɔ bɔɛ à ń da nnamanan,
swãgbãadeenɔ sɔ̃ égɔ̃ kú gukori guumɛ.

7 Luda, kɛ̀ n dɔ n gbɛ̃nɔnɛ aɛ,
gurɔɔ kɛ̀ n táa òńyo gbáan,
8 tɔɔtɛ nìgãnigã, ludambɛɛ lou gbàrɛ n aɛ,
mmɔn kɛ̀ n yã ò Sinai kpiii musu aɛ,
Luda, Isarailinɔ Luda.

9 Luda, ń tò mɔdɔ kpà ń bùsua kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃,
n n gbɛ̃ kpasananɔ gbà gbãaa.
10 N gbɛ̃nɔ vɛ̀ɛ à guu, Luda,
ben n wɛ̃ndadeenɔ gbà pɔ́ n maakɛɛ yãnzi.

11 Dii yã ò,
ben nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃ à baarukparinɔ ũ pari.
12 Kínanɔ kɔ̃n ń zĩ̀kpɛɛnɔɔ e bàa lɛɛ kpakpaa,
nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃ bɛɛnɔɔ e ń pɔ́nɔ kpaatɛtɛ.
13 Baa kɛ̀ a daɛ kpàsa gura,
kondogi í kú ma pɔ̃tɛ̃ɛ dɛ̀bɛnɔa,

à kãnɔɔ e tɛ́ kɛɛ lán vura bà.
14 Kɛ̀ Gbãapingide kínanɔ fȁakɔ̃a,
aɔ̃ kwɛ̀ Zalamɔ kpiiia lán lougbɛ bà.

15 Basã kpiii gakui vĩ,
Basã kpii mìsɔ̃ntɛ̃nɔɔ pari.
16 Amɔa kpii mìsɔ̃ntɛ̃nɔ,
bɔ́yãnzin ée kpiii kɛ̀ Ludaa sɛ̀
a kíblekii ũu gwaa nɔ̀sɛgɔ̃aanɔozi?
Gwen Dii égɔ̃ kún gurɔ píngi.
17 Luda sɔ̃goronɔɔ lɛ́ vĩro,
à kà bɔrɔ lɛo ũgbangba.
Dii bɔ̀o zaa Sinai,
à mɔ̀ à pìta a guu kɛ̀ kú adonan.
18 N fɛɛ n ta musu dɔna zȉzɔnɔnɛ aɛ,
n gbaa sì gbɛ̃nɔa ai kɔ̃n swãgbãadeenɔ,
ben n vɛ̃ɛ gwe, Dii Luda.

19 Aubarikadeen Dii Luda wa mìsiri ũ,
àmbe ègɔ̃ wa asoonɔ sɛna lán guu e dɔɔ nà.
20 Wa Luda nɛ́ Luda kɛ̀ è ń mì símɛ,
Dii Luda bé è wa bɔ gaa lɛ́zĩ.

21 Luda é a ibɛɛnɔ mì wíwińnɛ,
gbɛ̃ntee mìkpɛ̃ɛ kãdee kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ ń durun-onɔ.
22 Dii bè: Mɛ́ ń bɔɛ Basã bùsun,
mɛ́ ń bɔɛ ísia lɔ̀n,
23 lɛ à a gbá ya a ibɛɛnɔ arun,
a gbɛ̃ɛnɔ é nɛ́nɛ máɛn wà ń baka ble.

24 Luda, wa n gbɛ̃nɔ è aɔ̃ɔ tɛ́tɛkɔ̃zi,
ma Luda ma Kína, aɔ̃ɔe mɔɔ n kúkiia.
25 Lɛ̀sirinɔɔ tɛ́ aɛ, batanɔɔ tɛ́ ń kpɛɛ,
nɔkparɛ sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃parinɔɔ tɛ́ ń gura.
26 À Luda tɔ́ bɔ pari kakɔ̃ana guu,
à Dii sáabu kpá amɔa Isaraili boriinɔ.
27 Nɛ́ zãade Bɛyãmi boriinɔ bé aɔ̃ɔ tɛna aɛ gwe,
beee gbɛra Yuda kínɛnɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nɔ
kɔ̃n Zɛbuluni bori kínɛnɔ
kɔ̃n Nafatali bori kínɛnɔo.

28 Luda, ǹ n gbãaa ɔdɔawe,
Luda, ǹ bɔ kɔ̃n n gbãaa kɛ̀ ń ɔ̀dɔawe yãao.
29 Kínanɔ é mɔ́nnɛ kɔ̃n ń gbaanɔ
n kpɛ́ kɛ̀ kú Yerusalɛmu yãnzi.
30 Ǹ kpãkɛ̃ Igipiti ítɛnɔbɔzi,
ǹ pata boriinɔ zùswareenɔa kɔ̃n ń gbɛ̃nɔo.
Ǹ kondogi gò tɔ̃ḿma,
ǹ gbɛ̃ kɛ̀ zȉkana è kɛńnɛ nnaanɔ fãakɔ̃a.
31 Igipitinɔ é zȉrinɔ gbarɛmma,
Etiopianɔ é ɔ dɔnzi, Luda.

32 Anduna kpatablerinɔ, à lɛ̀ sí Ludanɛ,
à Dii táaki lɛ́,
33 àmɔ kɛ̀ à di ludambɛɛ kɛ̀ kuu zaa ziziia.
À ma, èe pũtãa gbãngbãn.
34 À Luda gbãaa kpàakpa kɛ,
wà à bítakɛɛ dɔ̃ Isarailinɔa,
à gbãaa kú ludambɛ puraan.
35 Luda, ń naasi vĩ n kúkiia,
Isarailinɔ Luda è gbãaa kɔ̃n ikoo kpá a gbɛ̃nɔa.

Aubarikadeen Luda ũ!

69

Wɛ́ɛtãmma guu aduakɛna
Dauda lɛ̀.
1 Luda, ǹ ma mì sí,
zaakɛ í ma kũ ma waalɛ.
2 Foo e ma mɔɔ ma ka zã̀,
kɛ̀sɛpɛkii kuuro,
ma kpaɛ í lɔ̀n,
ísɔ̃ e ma blee.
3 Ma wii lɛ̀ ma kpasa,
ma kòto nàɛ,
ma wɛ́ɛ dɔ̀ ma Ludazi
ai ma wɛ́ɛ kɛ̀ yɔ̀ɔɔ.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zàmagu pãanɔɔ
pari dɛ ma mìkãnɔla.
Ma ibɛɛnɔɔ lɛ́ vĩro,
aɔ̃ɔ yezi wà ma dɛ pɔ́ke wíńnɛ sai.
Pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ à kpãi oroon
aɔ̃ bè mà i mà kpáḿma.

5 Luda, ń ma yɔ̃nkɔyãnɔ dɔ̃,
ma taarinɔɔ utɛnannɛro.
6 Dii Luda Zĩ̀kpɛde,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔnziinɔ
ǹton tó wí ń kũ ma yãnziro.
Isarailinɔ Luda,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è n kii wɛtɛnɔ
ǹton tó aɔ̃ tɔ́ yaka ma yãnziro.
7 Zaakɛ n yãnzin mɛ́ɛ mɛnaa kɔ̃n sɔ̃sɔ̃ozi,
ben wí gɛ̃̀ ma wɛ́ɛn
8 Ma gɔ̃ gbɛ̃ zĩ̀tɔ ũ ma gbɛ̃nɔ tɛ́,
ma gɔ̃ gbɛ̃ miradodee ũ ma da bɛdeenɔ tɛ́.
9 N ua yã ma kũ gbãa maamaa,
gbɛ̃nɔ dɔkɛnanyo gɔ̃̀mɛ.
10 Tó ma lɛ́ yì pɔsiaa guu,
wègɔ̃ ma sɔ̃sɔ̃ɔ.
11 Tó ma pɔsia utanɔ ñ̀fĩma,
wègɔ̃ ma faboomɛ.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛna gãalɛnɔ è ma pe,
ígbãamirinɔ è lɛ̀ damao.

13 Mɔde tó à gɔ̃̀ ma yãnzi, Dii,
ḿbe mɛ́gɔ̃ wɛ́ɛ kɛɛmma a gurɔɔa.
Ǹ wemala Luda n gbɛ̃kɛ bíta yãnzi,
ǹ ma mì sí yãpura.
14 Ǹ ma bɔ foon,
ǹton tó mà vlɛ̃ɛnlo.
Ǹ ma bɔ í lɔ̀n,
ǹ ma sí ma zangurinɔa.
15 Ǹton tó ísɔ̃ ma blero,
ǹton tó mà kpáɛ í lɔ̀nlo,
ǹton tó wɛ̀ɛ tatamalɛro.
16 Ǹ wemala Dii, zaakɛ n gbɛ̃kɛɛ maa,
ǹ aɛ dɔma n sùu bíta guu.
17 Ǹton mìkpɛɛ zu n zɔ̀blerinɛro,
ǹ wemala kpakpaa,
zaakɛ ma gɔ̃ kagurakɛna.
18 Ǹ sɔ̃mazi ǹ ma mì sí,

ǹ ma faaba kɛ ma ibɛɛnɔ yãnzi.

19 Ń ma sɔ̃sɔ̃na dɔ̃
kɔ̃n ma wídammao kɔ̃n ma kpɛbɔnao,
nɛ́ɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ma kũna yãonɔ ee.
20 Sɔ̃sɔ̃na ma swɛ̃̀ zɔ̃̀, ma gɔ̃ gbãaa sai,
gbɛ̃ kɛ̀ eé ma wɛ̃nda gwaan má wɛ̀tɛ, mɛ́ɛ ero,
gbɛ̃ kɛ̀ eé ma nɔ̀sɛ kpáɛmɛɛn ma wɛ́ɛ dɔ̀zi, à kuuro.
21 Aɔ̃ ɛ̃zɛ̃ zaaa kàmɛ pɔ́bleen,
kɛ̀ ímii ma dɛ, aɔ̃ wɛ̃ kpã̀kpãa kpàma ma mi.

22 Aɔ̃ zĩbaakɛna gɔ̃ńnɛ takutɛɛ ũ
à ń kũ à yã lúńnɛ.
23 Aɔ̃ wɛ́ɛ sisi lɛ aɔ̃ton guu ero,
aɔ̃ wó gɔ̃ kokona.
24 Ǹ n pɛ̃tɛ̃ pitam̋ma,
ǹ n pɔfɛ̃ pãsĩ pisim̋ma.
25 Aɔ̃ bɛɛ gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ,
aɔ̃ gbɛ̃ke tóngɔ̃ kuu lɛ à vɛ̃ɛ ń kpɛ́n dɔro.
26 Zaakɛ aɔ̃è wɛ́ɛ tã gbɛ̃ kɛ̀ n ń lɛ́nɔa,
aɔ̃è gbɛ̃ kɛ̀ n ń kari kɛ̀nɔ wãwã yã o.
27 Ǹ ń yã píngi taari dińnɛ,
aɔ̃ baka tóngɔ̃ kú n mìsina guuro.
28 Ǹ ń tɔ́ gogo wɛ̃̀ndi takada guu,
lɛ aɔ̃ tɔ́ tóngɔ̃ kú kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ tɔ́oro.

29 Luda, má kú wãwãa guu kɔ̃n yã'ɔ̃ammao,
ǹ ma sɛ́ lezĩ lɛ mà bɔ aafia.

30 Mɛ́ Luda tɔ́ bɔ lɛ̀sina guu,
mɛ́ à sáabu kɛ mà à tɔ́ sɛ́ lezĩ.
31 Beee é ká Diinɛ dɛ sa'ona kɔ̃n zùola,
baa zùsware kobadee.
32 Takaasideenɔ é e aɔ̃ pɔnnaa kɛ,
a Luda kiwɛtɛrinɔ égɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ.
33 Zaakɛ Dii è wɛ̃ndadeenɔ yã ma,
è kya ká a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ zĩ̀zɔ ũunɔnlo.

34 À à táaki lɛ́ musu kɔ̃n tɔɔtɛo,
ísia kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ píngi.
35 Zaakɛ Luda é Zayɔn mì sí,
eé ɛara à Yuda wɛ́tɛnɔ káɛ,
à gbɛ̃nɔ é vɛ̃ɛn ń pɔ́ ũ.
36 À zɔ̀bleri nɛ́nɔ bé wégɔ̃ vĩ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye à tɔ́ nnaazinɔ égɔ̃ kún.

70

Wiipɛna mìsirizi
(Saa 40:14-18)
Dauda lɛ̀.
1 N yã nna Luda, ǹ ma mì sí,
Dii, ǹ kɛ kpakpaa ǹ mɔ́ ǹ dɔmalɛ.
2 Ǹ tó wí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ma wɛɛ wà ma dɛɛnɔ kũ,
aɔ̃ ń mì pɛ́ɛ.
Ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi mà mɔ́nzi eenɔ kpɛɛ li,
aɔ̃ uu yãkɔ̃tɛ.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è bemɛ taalɛ taalɛɛnɔ,
ǹ tó aɔ̃ ɛara kɔ̃n wíyão.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe n kii wɛtɛɛnɔ pɔɔ kɛmma nna aɔ̃ yáa dɔ.
Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye n mìsinazinɔ gɔ̃ bee Luda bíta.

5 Takaaside wɛ̃ndadeen ma ũ,
Luda, ǹ kɛ kpaa.
Ḿbe ma dɔnlɛri ũ kɔ̃n ma mìsirio,
Dii, ǹton gì kɛro.

71

Mare ìsi aduakɛna
1 Dii, ḿbe ma nanzi,
ǹton tó wí ma kũ zikiro.
2 Ǹ ma bɔ ǹ ma mì sí n maakɛna yãnzi,
ǹ swã kpámazi ǹ ma faaba kɛ.
3 Ǹgɔ̃ dɛ ma utɛki gbɛ̀ kɛ̀ mɛ́gae gá utɛn ũ.
Ń dìɛ ǹ ma mì sí,
zaakɛ ma gbɛ̀si kɔ̃n ma zɛki gbãaaon n ũ.
4 Ma Luda, ǹ ma bɔ zaakɛrinɔ ɔzĩ,
ǹ ma si gbɛ̃ zaa pãsĩnɔa.

5 Ḿbe ma wɛ́ɛ dɔnzi, Dii Luda,
ḿbe má n náanɛkɛna zaa ma gɔ̃kparɛkɛgurɔ.
6 Ma gbãa èmma zaa ma igurɔ,
ḿbe n ma bɔ ma da gbɛɛɛn.
N táakin mɛɛ̀gɔ̃ lɛɛ.
7 Ma kuuna dɛ yãbɔnsaɛ ũ gbɛ̃nɔnɛ pari,
zaakɛ ḿbe ma utɛki gbãaa ũ.
8 N táakilɛna ègɔ̃ da ma lɛ́n,
mɛɛ̀gɔ̃ n maakɛɛ boo kɔngɔ kɔ̃n uusiɛo.

9 Ǹton ma tón ma zikũkɛɛ yãnziro,
ǹton ma zĩnna ma gbãa yãana yãnziro.
10 Zaakɛ ma ibɛɛnɔɔ e ma pee,
ma wɛdɛrinɔɔ e lɛ́ kpaakɔ̃sɔ̃mazi ma wɛ̀ndi bɔna yãnzi.
11 Aɔ̃ bè: Luda gìzimɛ nɛ́, wà pɛ́a wà kũ,
gbɛ̃ke kuu kɛ̀ à à mì síro.
12 Luda, ǹton kɛmao zɛ̀ro,
ma Luda, ǹ kɛ kpaa ǹ mɔ́ ǹ dɔmalɛ.

13 Ǹ tó wí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e yã diimaanɔ kũ
lɛ aɔ̃ kaatɛ,
ǹ tó sɔ̃sɔ̃ da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e wɛ́ɛ tãmaanɔla
lɛ aɔ̃ tɔ́ yaka.

14 Mapi sɔ̃, ma wɛ́ɛ égɔ̃ dɔnzi,
mɛ́gɔ̃ n táaki lɛɛ màgɔ̃ gaa.
15 N maakɛna égɔ̃ da ma lɛ́n gurɔ píngi
kɔ̃n n mìsina kɛ̀ má à lɛ́ dɔ̃rooo.
16 Mɛ́ mɔ́ mà n gbãabitakɛyãnɔ o, Dii Luda,
n mɛ̀n do maakɛɛn mɛ́ à kpàakpa kɛ gbɛ̃nɔnɛ.
17 N yã dàmɛ zaa ma gɔ̃kparɛkɛgurɔ,
Luda, ai tia mɛ́ɛ n yãbɔnsaɛnɔ oo.
18 Baa kɛ̀ ma zi kɔ̃̀, ma mìkã pura,
ǹton ma tónlo, Luda,
lɛ mà e mà n gbãaa tɔ̃kɛ̃ tiadeenɔnɛ,
mà n gbãakɛyã da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e fɛɛnɔnɛ ń píngi.

19 Luda, n maakɛna zɔ̃̀ sɔsɔnɛnɔa,
n yã bíta kɛ̀, dén weé lɛ́kɔ̃zinyo?
20 Ń tò nawɛ̃a pãsĩ ma le paripari,
mɔde nɛ́ ɛara ǹ ma gba wɛ̀ndi dɔ,
nɛ́ ɛara ǹ ma bɔ tɔɔtɛ guu.
21 Nɛ́ ma bɛ̀ɛ kaaramɛ,

nɛ́ ɛara ǹ ma làakari kpáɛmɛ dɔ.
22 Ma Luda, mɛ́ n sáabu kpá
kɔ̃n mɔrɔo n náanɛkɛɛ yãnzi.
Isarailinɔ Luda kɛ̀ ń kú adona,
mɛ́ n táaki lɛ́ kɔ̃n kungidio.
23 Guda égɔ̃ dɔ ma lɛ́n,
mamɔma kɛ̀ n ma mì sì mɛ́ n táaki lɛ́.
24 Mɛ́gɔ̃ n yãmaakɛna oo gurɔ píngi,
zaakɛ wí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ma wɛtɛ zaaaonɔ kɯ̃̀,
aɔ̃ gɔ̃̀ kɔ̃n bídio.

72

Aduakɛna kínanɛ
Sulemanu lɛ̀.
1 Luda, ǹ dada kínanɛ à yãkpaɛ kɛ kɔ̃n yãpuraao,
ǹ tó kínɛ yã maaa kɛ lán nɛɛ̀ kɛ nà,
2 lɛ à dɔ n gbɛ̃nɔnɛ aɛ a zɛ́a,
à yã gɔ̃gɔ̃ talakanɔnɛ súusu,
3 kpiiinɔ é gbasa wà mɔ́ gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n aafiao,
sɪ̃̀sĩnɔ é tó aɔ̃gɔ̃ kú nnamana guu.
4 Kína é tó yã bɔ kɔ̃n talakanɔo nna,
eé takaaside nɛ́nɔ mì sí,
eé gbãamɔnnɛrinɔ dúgu zɔ̃.

5 Eégɔ̃ kuu lán ɔfãntɛ̃ ègɔ̃ kuu nà,
lán mɔvura ègɔ̃ kuu nà wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o.
6 Eégɔ̃ dɛ lán loumana buraa bà,
lán mɔdɔ kɛ̀ è kpá tɔɔtɛa bà.
7 Gbɛ̃ maaanɔ é ɔ tá a gurɔɔa,
nnamana égɔ̃ bíta ai mɔɔ tóngɔ̃ kuu dɔro.

8 Eé kí ble zaa ísia baa kɛ̀ kpa kɔ̃n baa kãa kpaao,
sɛna zaa Yuflatia ai gana anduna lɛ́a.
9 Borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gbáa guunɔ é mɔ́ wà kúɛnɛ,
à ibɛɛnɔ é daɛ ń puua à aɛ.
10 Taasisi kína kɔ̃n ísia baa kínanɔ é tángba kpáa,
Seba kɔ̃n Sɛba kínanɔ é mɔ́ wà gba danɛ.
11 Kínanɔ é mɔ́ wà kúɛ à aɛ ń píngi,
bori píngi é zɔ̀ blenɛ.

12 Zaakɛ eé wɛ̃ndadee kɛ̀ aɔ̃ wiii dɔɔnɔ bɔmɛ,
eé takaasidee kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔnlɛri vĩroonɔ mì sí.
13 Eé gbãasaideenɔ wɛ̃nda gwa,
eé takaasideenɔ bɔ gaa lɛ́zĩ.
14 Eé ń bɔ gbãamɔnnɛrinɔ ɔzĩ kɔ̃n gbɛ̃ pãsĩnɔo,
zaakɛ à ye ń arukwɛɛnaziro.

15 Luda kína dɔ̃ kɔ̃n aafiao!
Wàgɔ̃ à gbaa Seba bùsu vura,
wàgɔ̃ adua kɛɛnɛ yãana sai,
wàgɔ̃ sa maaa oonɛ gurɔ píngi.
16 Ǹ tó burapɔnɔ kɛ à bùsun maamaa,
à lánɔ gɔ̃ da sɪ̃̀sĩnɔ musu sí plɛ̀plɛ,
aɔ̃ nɛ́ i wà pia lán Lɛbanɔ lákpɛ bà,
aɔ̃ gbã lán kàbapu bà sɛ̃̀tɛ.
17 Ǹ tó à tɔ́ gɔ̃ kuu gurɔ píngi
lán ɔfãntɛ̃ bà,
bori píngi é aubarika e à gãzĩ,
wé à tɔ́ nnaa sí.

18 Aubarikadeen Dii Luda, Isarailinɔ Luda!

Àmbe è yãbɔnsaɛnɔ kɛ ado.
19 Wàgɔ̃ à tɔ́ gakuidee bɔɔ gurɔ píngi!
À tó à gakui da andunala píngi!
Aami! Aami!

20 Yɛsɛ nɛ́ Dauda aduakɛna lɛ́n gwe.

TAKADA AAGƆDEE

Saamu 73-89

73

Zaakɛrinɔ nnamana
Asafa lɛ̀.
1 Luda è yã maaa kɛ Isarailinɔnɛ yãpuramɛ,
atɛ̃nsa nɔ̀sɛpuradeenɔ.

2 Mapi sɔ̃, ma kĩi kṹ lɛɛnao,
ma gbá yezi à satamɛ yã.
3 Kɛ̀ ma zaakɛrinɔ kuuna maaa è,
ma ĩadãri pìnɔ gwena ni dɛ̀.
4 Yãke è kpáńnɛro,
aafia mɔ̀ḿma bensɔ̃ aɔ̃ɔ mɛ̀kpana.
5 Aɔ̃è nawɛ̃a kɛ lán danɔ bàro,
aɔ̃è gyãa kɛ lán danɔ bàro.
6 Aɔ̃è ĩadãna da ń waalɛ lán kãmbɛɛ bà,
aɔ̃è pãsĩkɛɛ da pɔ́kãsãa ũ.
7 Aɔ̃ swɛ̃̀ kɛ̀ gbãa yãzaakɛnao,
yã vãi ń nɔ̀sɛ pà.
8 Aɔ̃è gbɛ̃ lalandi kɛ aɔ̃è yã zaaa liḿma,
aɔ̃è gbãaa mɔ́ńnɛ ń gwena bítakɛɛ yãnzi.
9 Aɔ̃è be: Luda pita wà ɔsi ká,
bensɔ̃ aɔ̃ yã bé è ble anduna guu.
10 Bee yãnzi wè tá ń kpa,
wè yã kɛ̀ aɔ̃ɔ ò píngi sí yãpuraa ũ.
11 Aɔ̃è be: Luda é kɛ dɛa à dɔ̃ɔ?
Luda Musude dɔ̃na kà lɛn yɔ́?

12 Ǹ gwa, zaakɛrinɔ è yãke kã̀hãn kɛro,
aɔ̃ gwena ègɔ̃ kaara gurɔ píngimɛ.
13 Ase ma nɔ̀sɛ pura pãn yɔ́?
Ma a ɔɔ bɔ̀ɛ taarin wásawasa pãmɛɔ́?
14 Nɛ̀ɛgɔ̃ ma gbɛ̃ɛ gurɔ píngi,
nɛ̀ɛgɔ̃ ma swã sukãamɛ lán guu e dɔɔ nà.
15 Tó ma zɛ kɔ̃n yã beee taka onao,
bee égɔ̃ dɛ bɔna n gbɛ̃nɔ kpɛɛ yã ũmɛ.
16 Kɛ̀ ma laasuu lɛ̀ yã pìzi mà e mà dɔ̃,
à kɛ̀mɛ zĩ'ũ.
17 Sé kɛ̀ ma gɛ̃ Luda kúkiin,
ben ma wɛ́ɛ gbasa à kɛ̃̀ lán aɔ̃é yãa nà.

18 N ń kpá guzãɛa yãpura,
nɛ̀ɛ ɔ sɔ̃ńzi aɔ̃ lɛ́ɛ wà kaatɛ.
19 Aɔ̃è gɔ̃ kaatɛna pɔ́ ũ kãndo,
vĩapɔnɔ è ń le aɔ̃ yãao.
20 Lán nanaa è gɛ̃ ĩa nà tó gbɛ̃ vù,
tó n fɛɛ Dii, ǹ tó aɔ̃ gɛ̃ ĩa lɛ.

21 Kɛ̀ ma nɔ̀sɛ yàka,
bensɔ̃ ma pɔɔ sia kṹ,
22 ma kɛ yɔ̃nkɔ, má yãke dɔ̃ro,
ma gɔ̃nnɛ lán nɔ̀bɔsɛ̃tɛ bà.

23 Baa kɔ̃n beeeo mɛ̀ɛgɔ̃ kúnyo,

ń ma kũna ma ɔplaaa.
24 Nɛɛ̀ dɔmɛ aɛ kɔ̃n n lɛ́dammanao,
nɛ́ yãa ǹ ma sí ai n gakui guu.
25 N baasiro, dén ma wɛ́ɛ dɔzi musuu?
N baasiro pɔ́ke nii e ma dɛ anduna guuro.
26 Baa tó ma mɛ̀ kɔ̃n ma swɛ̃̀o e yãaa,
Ludan ma swɛ̃̀ gbãa'ekii ũ,
àmbe ma baka ũ gurɔ píngi.

27 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kɛ̃̀mmaanɔ é mì dɛ,
nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ n kpɛɛnɔ kaatɛ.
28 Luda, ma sɔ̃nzina bé à kɛ̀mɛ nna,
Dii Luda, ma n kɛ ma utɛkii ũ,
mɛ́ n yãkɛnanɔ tɔ̃kɛ̃ńnɛ.

74

Wiipɛna Ludazi à kpɛ́ kɛ̀ wà wì yãnzi
Asafa lɛ̀.
1 Luda, bɔ́yãnzin n giwazi ai gurɔ píngizi?
À kɛ̀ dia n pɛ̃tɛ̃ e fɛɛɛ n kpàsa sãanɔzi?
2 Ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ n ń sí zaa ziinɔ yã dɔngu,
borii kɛ̀ ń bò aɔ̃ gɔ̃̀ n pɔ́ ũunɔ
kɔ̃n Zayɔn kpiii kɛ̀ ń kɛ̀ n kúkii ũuo.
3 N ibɛɛnɔ n kúkii gbɛ̃̀ wà dàɛ mámmam,
ǹ dɔdɔzi ǹ gwa, à gbòro píngi

4 N zangurinɔ zɔka dɔ guu kɛ̀ weè danlɛn,
aɔ̃ ń zĩnda tuutanɔ pɛ̀ɛ gwe sèeda ũ.
5 Wá è, aɔ̃ kpása dɔ musu,
aɔ̃ɔe kɛɛ lán wègɔ̃ dàko kɛ̃ɛɛ nà.
6 Lí ana maaa kɛ̀ wà nàna n kpɛ́ gũ̀a,
aɔ̃ɔ gbɛ̃̀ wà gbòro kɔ̃n kpásao kɔ̃n aadao.
7 Aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀ n kúkiia à kwɛ̀,
aɔ̃ɔ tò kpɛ́ kɛ̀ n tɔ́ kúa pì gbãsĩ lɛ̀.
8 Aɔ̃ bè ń nɔ̀sɛn: Wà ɔ tɔ̃ḿma mámmam.
Aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀ wa bùsu aduakɛkpɛnɔa.
9 N kpɛ́ sèedanɔ kuu dɔro,
annabi ke kuu dɔro.
Wégɔ̃ kuu lɛ ai bɔrɛmɛ?
Wa gbɛ̃kee dɔ̃ro.

10 Luda, nɛ́ tó n ibɛɛnɔ gɔ̃ n yáa dɔɔ ai bɔrɛmɛ?
N zangurinɔ égɔ̃ kya kaangu yãana sain yɔ́?
11 Bɔ́yãnzin n ɔ kpà n kùlazi?
Ǹ ɔ bɔɛ n utan ǹ ń dɛdɛ.

12 Ludan ma kína ũ zaa káaku,
àmbe è gbɛ̃ mì sí anduna guu.
13 Ḿbe n ísiaa zɔ̃̀kɔ̃rɛ kɔ̃n n gbãaao,
n kùkuku mìnɔ wìwi í guu.
14 N Igipitinɔ kàatɛ gwe,
n ń gɛ̀nɔ kpà gbáa nɔ̀bɔnɔa pɔ́blee ũ.
15 N swaanɔ bɔ̀ n zɛ́ wɛ̃̀ bianɔnɛ,
n swaa kɛ̀ à í babana vĩroo zɔ̃̀kɔ̃rɛ.
16 Fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo kú n pɔ́ ũ,
n mɔvura kɔ̃n ɔfãntɛ̃o kúkii kɛ̀ńnɛ.
17 Ḿbe n anduna gulɛzɛkinɔ kɛ̀ píngi,
n kwɛɛ kɔ̃n buusiɛo gurɔɔ dìɛ.

18 N yá kɛ̀ n ibɛɛnɔ dɔ̀ yãa dɔngu Dii,

yɔ̃nkɔɔnɔ kya kà n tɔ́n.
19 Ǹton n pɔ̃tɛ̃ɛ kpá nɔ̀bɔ pãsĩnɔaro,
n gbɛ̃ wɛ̃ndadeenɔ yã tón sãnguro.
20 Ǹ làakari dɔ n bà kuunawaoa,
zaakɛ wa bùsu gusaɛnɔɔ pãsĩ píngi.
21 Ǹton tó wa gwenawɛ̃ndadeenɔ bɔru kpɛɛ kɔ̃n wíoro,
ǹ tó takaasideenɔ kɔ̃n pɔ́nidɛrinɔ n táaki lɛ́.

22 Luda, ǹ fɛɛ ǹ gí kɔ̃n n zĩndao,
ǹ n yá kɛ̀ yɔ̃nkɔɔnɔɔ e dɔɔ zɛna sai ma dé!
23 Ǹton zɔka kɛ̀ n ibɛɛnɔɔ e kaanzi kpá swãkotoro,
n zangurinɔ kĩi dìgɔ̃ dɔ yãana sai.

75

Ludan yãkpaɛkɛri ũ
Asafa lɛ̀.
1 Wa sáabu kɛ̀nnɛ Luda, wa sáabu kɛ̀nnɛ.
Tó wà n yãbɔnsaɛnɔ tɔ̃kɛ̃, nɛɛ̀gɔ̃ kú kĩi.

2 Luda bè: Ma gurɔɔ dìɛ
kɛ̀ mɛ́ yãkpaɛ kɛ a zɛ́a.
3 Tó anduna nìgã kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kúnnɔ ń píngi,
mámbe mɛɛ̀ à wesagbanɔ kũ gíngin.
4 Mɛɛ̀ o wadadeenɔnɛ aɔ̃ton ĩa dãro,
mɛɛ̀ o zaakɛrinɔnɛ aɔ̃ton kùsɛ biiro.
5 Àton kùsɛ bii ludambɛaro,
àton waa nɔnɔmaziro.

6 Zaakɛ gbãaa è bɔ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ke a gɛ̃kpɛn kparo,
è bɔ gbáanlo,
7 Ludan yãkpaɛkɛri ũ,
àmbe è gbɛ̃ doo lago à gbɛ̃ doo kaara.
8 Togoo kú Dii ɔzĩ, í gbãaa kán à pà,
èe sɛsɛɛ à pɔfɛ̃ ũ.
È kú anduna zaakɛrinɔnɛ ń píngi,
ben aɔ̃è mi wà yãa láe kɔ̃n à gbɔ̃̀o.

9 Mapi sɔ̃, mɛ́gɔ̃ yã pì oo gurɔ píngi,
mɛ́ Yakubu Luda táaki lɛ́.
10 Mɛ́ zaakɛrinɔ koba ɛ́'ɛ,
gbɛ̃ maaanɔ koba sɔ̃, mɛ́ sɛ́ musu.

76

Ludan zĩ̀blena gbãaa ũ
Asafa lɛ̀. Wè sí kɔ̃n mɔrɔnɔo.
1 Wà Luda dɔ̃ Yuda bùsummɛ,
à tɔ́ bíta Isarailinɔ tɛ́.
2 À bisakutaa kú Salɛmu,
à kúkii kú Zayɔn.
3 Zaa gwen à kà wãaanɔ ɛ̀'ɛn
kɔ̃n sɛngbangonɔ kɔ̃n fɛ̃ɛdaanɔ kɔ̃n zĩ̀kabɔnɔo.

4 Nɛɛ̀ guu pu nɛɛ̀gɔ̃ tɛ́ kɛɛ,
n bítakɛɛ dɛ kpiii kɛ̀ aɔ̃ kuu gurɔ pínginɔla.
5 N kùgbãadeenɔ gbãaa sìḿma,
aɔ̃ɔ daɛna kɔ̃n ga'iio,
gɔ̃ gbãaa pìnɔ dokee e fɔ̃ à a ɔɔ sɛ̀ro.
6 Yakubu Luda, n kpãkɛ̃ńzi,
ben sɔ̃nɔ kɔ̃n ń sɔ̃goronɔ gɔ̃̀ kaɛna.
7 Ḿbe ń naasi vĩ ndo,
tó n pɔ́ bɔ̀ n yĩzĩ,

dé bé eé fɔ̃ à zɛ n aɛɛ?
8 Zaa musu n yãkpaɛ kɛ̀,
vĩa anduna kũ̀, à yɛ̃̀tɛ kítikiti,
9 zĩ kɛ̀ Luda, n fɛɛ ǹ yã gɔ̃gɔ̃ andunanɛ
lɛ ǹ gbãasaideenɔ mì sí.

10 N pɔfɛ̃na gbɛ̃nɔzi è n tɔ́ bɔ,
n pɔfɛ̃ kpaaa ègɔ̃ dɔ n pii.

11 À lù sɛ́ Dii a Ludanɛ à à fĩa bo.
Amɔa kɛ̀ á ligawaziinɔ, à mɔ́
à Luda kɛ̀ dɛ wàgɔ̃ à vĩa vĩi gba pɔ́.
12 È kpatablerinɔ kã busa,
è tó vĩa anduna kínanɔ kũ.

77

Luda dɔnlɛ bɛgɛkɛna nawɛ̃a guu
Asafa lɛ̀.
1 Ma wii pɛ̀ Ludazi ma à sìsi,
ma wii pɛ̀ Ludazi lɛ à ma yã ma.
2 Kɛ̀ má kú nawɛ̃a guu ma Dii kii wɛ̀tɛ,
ma ɔ sɛ̀ musu gwãavĩ kámmabona sai,
ma làakari wè à kpáɛro.
3 Kɛ̀ ma laasuu tà Luda kiia, ben ma ã'ã,
kɛ̀ ma à yã wàari pà, ben ma suuna kɛ̀.
4 N ma wɛ́ɛ tɛ̃̀ iii,
ma gɔ̃ bídi guu ma kora yãzi mà o.
5 Ma dɔ yã ziinɔn
kɔ̃n wɛ̃̀ kɛ̀ gɛ̃̀tɛnɔ.
6 Ma laasuu lɛ̀ ma swɛ̃̀ guu gwãavĩ,
ma a zĩnda là mà wɛtɛ mà dɔ̃.
7 Ma bè: Dii gìwazi mámmann yɔ́?
À pɔɔ é kɛwa nna dɔroo?
8 À gbɛ̃kɛɛ yã̀a mámmann yɔ́?
À yã égɔ̃ fɛɛna gurɔ píngin yɔ́?
9 Wa wɛ̃ndagwana yã sã̀ Ludann yɔ́?
À pɔ fɛ̃̀wazi, eé sósobi kɛwao dɔroo?
10 Ben ma bè: Yã kɛ̀ ɔ̃̀maan yɛ̀.
Luda Musude ɔɔ bùsawe.

11 Mɛ́ laasuu lɛ́ Dii yãbɔnsaɛnɔa,
mɛ́ dɔ yã kɛ̀ à kɛ̀ yãanɔn.
12 Mɛ́ n dabuyãkɛnanɔ wàari pá píngi,
mɛ́ n yãbitakɛnanɔ da ma swɛ̃̀n.
13 Luda, n zɛ́ kú adona.
Dii kpare bíta bè à kà lán wa Luda bà?
14 Ḿbe Luda yãbɔnsaɛkɛri ũ,
n n gbãaa mɔ̀ boriinɔnɛ.
15 N n gbɛ̃nɔ mì sì kɔ̃n n gã̀sã gbãaao,
wamɔwa Yakubu kɔ̃n Yusufu boriinɔ.

16 Kɛ̀ ísia wɛ́ɛ sìnlɛ Luda,
kɛ̀ ísia wɛ́ɛ sìnlɛ, ben à kɔ́tɔ kpà,
à dègedege ai a lɔ̀n.
17 Ludambɛɛ í kwɛ̀ɛ,
lapatana kĩi gɔ̃ dɔ musu,
n kànɔɔ e fãa loupina ũ.
18 N pũtãna kĩi dɔ zàga'ĩa guu,
n loupina anduna pù píngi,
tɔɔtɛ kɛ̀ gìri, à nìgãnigã.

19 N zɛ́ bɔ̀ ísiaan,
n gɛ̃kii kɛ̀ í bítanɔ dagura,
wèe n kɛ̀sɛgbɛ ero.
20 N dɔ n gbɛ̃nɔnɛ aɛ lán sã kpàsa bà
Musa kɔ̃n Arunao gãzĩ.

78

Lɛ̀ kɛ̀ Isarailinɔ yã wa gbao làakari
Asafa lɛ̀.
1 Ma gbɛ̃nɔ, à ma yãdannɛna ma,
à swã kpá ma yãzi.
2 Mɛ́ yã oare kɔ̃n yáasio,
mɛ́ yã kɛ̀ utɛna zaa zii bɔkɔ̃tɛ kɛare,
3 yã kɛ̀ wá mà bensɔ̃ wá dɔ̃,
yã kɛ̀ wa denɔ tɔ̃kɛ̃wee.
4 Wé yã pì utɛ wa nɛ́nɔnɛro,
wé Dii táakilɛna da wa dionɔnɛ,
à gbãaa kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ à kɛ̀nɔ.
5 À yã dìɛ Yakubu boriinɔnɛ,
à a doka dà Isarailinɔnɛ,
à dìɛ wa dezinɔnɛ kɛ̀ aɔ̃ tó ń nɛ́nɔ gɔ̃ dɔ̃,
6 lɛ à gɔ̃ ń borii kɛ̀ aɔ̃ kpɛ́nɔnɛ fɛɛakaarayã ũ,
aɔ̃ gbasa wà fɛɛ wà dada ń nɛ́nɔnɛ se,
7 lɛ aɔ̃ e wà Luda náanɛ kɛ,
à yãkɛnanɔ tón sãńguro,
mɔde aɔ̃égɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna.
8 Aɔ̃gɔ̃ dɛ lán ń dezinɔ bàro,
zaakɛ aɔ̃ swãgbãaa kɛ̀ aɔ̃ gì Luda yãzi,
aɔ̃ swɛ̃̀ kú Ludaaro, aɔ̃ yãpuraa vĩnɛro.

9 Ɛflaimu boriinɔ nɛ́ kàzurinɔmɛ,
ben aɔ̃ bɔ̀ru kpɛɛ zɩ̃̀ guu.
10 Aɔ̃ɔe zɛ kɔ̃n Luda bà kuunańyo yãoro,
aɔ̃ gì tɛ́ à dokazizi.
11 À yãkɛnanɔ sɛ̃̀ńgu
kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ à ɔ̀dɔańnɛnɔ.
12 À dabuyãnɔ kɛ̀ aɔ̃ dezinɔ wáa
Zoã wɛ́tɛ guu, Igipiti bùsun.
13 À ísiaa zɔ̃̀kɔ̃rɛ à bikũ̀ńyo,
à tò í gɔ̃̀ zɛna lán bĩi bà.
14 À dɔ̀ńnɛ aɛ tɛ́luguu guu fãantɛ̃,
gwãavĩ sɔ̃ kɔ̃n tɛ́ gupuraao.
15 À gbɛ̀si pàra gbáan,
à í kpàḿma bíta lán ísia'i bà.
16 À tò í bɔ̀ńnɛ gbɛ̀n,
à tò í bàa lɛ̀ lán swadaa bà.

17 Ben aɔ̃ɔ kpɛ́ wèe durun kɛɛnɛ,
aɔ̃ gì Luda Musude yã mazi gbáan.
18 Aɔ̃ Luda yɔ̃̀ wà gwà kɔ̃n nɔ̀sɛplaaao,
aɔ̃ ń pɔyezi pɔ́blee gbèkaa.
19 Aɔ̃ Luda zaa bò wà bè:
Luda é fɔ̃ à wa gba pɔ́blee gbáan kɛ̀n yɔ́?
20 Baa kɛ̀ à gbɛ̀ lɛ̀, í bɔ̀ à dàgula,
eé fɔ̃ à pɔ́blee ke nɔ̀bɔ kpáwa dɔɔ́?
21 Kɛ̀ Dii yã pì mà, à pɔ fɛ̃̀,
ben tɛ́ fɛ̀ɛ à dà Yakubu boriinɔla,
à pɔfɛ̃ pìta Isarailinɔa.
22 Zaakɛ aɔ̃ɔe Luda yã síro,
aɔ̃ɔe à mìsina gbãa náanɛ kɛro.

23 Baa kɔ̃n beeeo à yã dìɛ bàtumanɛ,
à musu zɛ́ wɛ̃̀,
24 ben à mana kwɛ̀ɛńnɛ aɔ̃ɔ blè,
à pɔ́blee kɛ̀ bɔ̀ musu kpàḿma.
25 Aɔ̃ malaikanɔ pɔ́blee blè,
à kũsãɛ kɛ̀ńnɛ, à gɛ̃̀ ɔla.
26 À tò ĩa gbãaa bɔ̀ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa,
à pɛ̀ sɔɔmɛtɛ kpa ĩaa dɔ kɔ̃n a gbãaao,
27 ben à nɔ̀bɔ kwɛ̀ɛńnɛ pari lán lutɛ̃ bà,
bãanɔ dàńla lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà.
28 À tò aɔ̃ pìtapita ń bùran,
aɔ̃ gɔ̃̀ káɛ ligana ń kpɛ́nɔzi.
29 Luda pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔe à ni dɛɛnɔ kpàḿma,
ben aɔ̃ɔ blè wà kã̀ gíngin.
30 Lɛ à ni kpɛ́ à bɔńgu,
gurɔɔ kɛ̀ pɔ́blee pì kpɛ́ da ń lɛ́n,
31 Luda pɔfɛ̃ fɛ̀ɛńzi,
à Isaraili gɔ̃ gbãaanɔ dɛ̀dɛ,
à ń gɔ̃kparɛnɔ lɛ̀ à nɛ̀.

32 Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ɔ kpɛ́ wèe durun kɛɛ,
baa kɔ̃n à yãbɔnsaɛkɛnanɔ, aɔ̃ɔe à náanɛ kɛro.
33 Ben à ń wɛ̃̀ndi kɛ̀ńnɛ pã lán lɛ́'ĩa bà,
à tò mɔ́nzi ń lé.
34 Tó à ń gbɛ̃kenɔ dɛ̀dɛ, ben aɔ̃è à kii wɛtɛ,
aɔ̃è ɛara wà aɛ dɔa kɔ̃n wãaao.
35 Ben aɔ̃ dɔ̀n sa kɛ̀ Ludan ń gbɛ̀si ũ,
Luda Musudemɛ ń mìsiri ũ.
36 Gurɔ mɔ̀a sa aɔ̃è lɛ́ maa,
aɔ̃è ɛgɛɛ tonɛ,
37 aɔ̃ swɛ̃̀ kúaro,
aɔ̃ à bà kuunańyo yã gbòro.
38 Àpi sɔ̃ ń wɛ̃nda gwà,
à ń durun kɛ̃̀ńnɛ, èe ń kaatɛro.
Ègɔ̃ a zĩnda pɔfɛ̃ kpaɛɛ baabɔrɛ,
è a pɛ̃tɛ̃pitammana ɔzã gba.
39 À ń gbɛ̃nteekɛɛ dɔ̃̀ḿma,
kɛ̀ aɔ̃è gɛ̃tɛ suna sai lán ĩa bà.

40 Aɔ̃ swãgbãaa kɛ̀nɛ gbáan gɛ̃̀n ũgbangba!
Aɔ̃ à pɔɔ yàka sɛ̃̀tɛ gwe à kɛ̀ bíta.
41 Aɔ̃ Luda yɔ̃̀ wà gwà, aɔ̃ Luda yɔ̃̀ wà gwà,
aɔ̃ Isarailinɔ Luda kɛ̀ kú adona pɔɔ fɛ̃̀.
42 À iko gbãaa sã̀ńgu,
lán à ń sí ń ibɛɛnɔa nà,
43 lán à dabuyãnɔ kɛ̀ Igipiti nà,
bensɔ̃ à yãbɔnsaɛnɔ kɛ̀ Zoã bùsun.
44 À ń swa ínɔ lì aru ũ,
ben aɔ̃ɔe fɔ̃ wà à í mì dɔro.
45 À ifĩinɔ kàńgu, aɔ̃ ń soso,
kɔ̃n kasoonɔ dɔ, à mɔ́nzi kpàńzi.
46 À tò kwaanɔ ń bura pɔ́wɛɛnɔ blè,
à sutɛ̃nɔ kà ń burapɔnɔn.
47 À tò lougbɛ ń geepi líkpɛnɔ kɛ̀ dúgudugu,
zàga'ĩa ń kãkã línɔ ɛ̀'ɛ.
48 À ń pɔ́kãdeenɔ kàatɛ kɔ̃n lougbɛo,
laa pɛ̀ɛ ń kpàsanɔa.
49 À a pɔfɛ̃ bíta bɔ̀bɔńzi,
à kɛ̀ńyo ĩi kɔ̃n pɔfɛ̃o kɔ̃n pɛ̃tɛ̃o,

à malaika kisiadeenɔ gbàrɛḿma.
50 À a pɔfɛ̃ zɛ́ wɛ̃̀, èe gí gaanɛ dɔro,
à gagyãa kàńgu.
51 À Igipiti daudunɔ dɛ̀dɛ ń píngi,
Hamu bori nɛ́gɔ̃gbɛ̃ káakunɔ gàga.
52 Mɔde à bɔ̀ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ lán sãanɔ bà,
à dɔ̀ńnɛ aɛ gbáan lán sã kpàsanɔ bà.
53 À tɛ́ńyo làakario kpáɛna vĩa sai,
aɔ̃ ibɛɛnɔ sɔ̃, ísiaa dàńla.
54 À kàńyo a bùsu lɛ́zi,
gusĩsĩdee kɛ̀ à sì kɔ̃n a gbãaao pì.
55 À pɛ̀ńnɛ boriinɔa,
ben à ń bùsu kpàatɛtɛńnɛ ń pɔ́ ũ,
à ua kpàkpa Isaraili boriinɔa.

56 Ben aɔ̃ Luda yɔ̃̀ wà gwà aɔ̃ gì à yã mazi,
aɔ̃ɔ Luda Musude yãdiɛnanɔ kũnaro.
57 Aɔ̃ ɛ̀ara wà bɔ̀ à kpɛɛ lán ń denɔ bà,
aɔ̃ náanɛ vĩro lán sá kotina bà.
58 Aɔ̃ à pɔɔ fɛ̃̀ kɔ̃n ń sa'okiinɔo,
aɔ̃ à nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ fɛ̀ɛ kɔ̃n ń tãanɔ.
59 Kɛ̀ Ludaa dɔ̃̀ lɛ, ben à pɔ fɛ̃̀,
à gì Isarailinɔzi zaazaa.
60 À a bisakutaa tò zaa Silo gwe,
à bɛɛ kɛ̀ à dɔ̀ gbɛ̃nteenɔ tɛ́ pì.
61 À tò aɔ̃ wɛdɛrinɔ mɔ̀ wà a àkpati sɛ̀,
àmbe à gbãa kɔ̃n à gakuibɔkiio ũ.
62 À tò wà a gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao,
à pɔ fɛ̃̀ borii kɛ̀ ń sɛ́zi.
63 Aɔ̃ gɔ̃kparɛnɔ tɛ́ kũ̀ zĩ̀ guu,
aɔ̃ nɔkparɛnɔɔ e e wà zãkɛlɛ sì dɔro.
64 Wà ń sa'orinɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao,
aɔ̃ gyaanɔnɔɔ e fɔ̃ wà ɔ́ɔ dɔ̀ro.

65 Ben Dii fɛ̀ɛ sa lán i'ori bà,
lán gɔ̃sa kɛ̀ vù kɔ̃n wɛ̃'iio bà.
66 À ń wɛdɛrinɔ gbɛ̃̀, aɔ̃ bɔ̀ru kpɛɛ,
à tò aɔ̃ gɔ̃̀ kɔ̃n wíyão gurɔ píngi.
67 À gì Ɛflaimu boriinɔzi,
èe Yusufu borii pì sɛ́ dɔro.
68 Yuda boriin à sɛ̀ sa
kɔ̃n Zayɔn kpiii kɛ̀ à yezio.
69 À a kúkii bò musumusu gwe,
eégɔ̃ kuu gurɔ píngi lán anduna kaɛna bà.
70 Ben à a zɔ̀bleri Dauda sɛ̀,
à à bɔ̀ sãkpasan.
71 À à bɔ̀ sãdãn, à dɔ̀ Isarailinɔnɛ aɛ,
Luda gbɛ̃ Yakubu boriinɔ kínamɛ.
72 Dauda ń kpá a kpɛɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
à dɔ̀ńnɛ aɛ kɔ̃n a ɔ aubarikadeeo.

79

Wɛ̃nda ɔ́ɔdɔna Yerusalɛmu wina yã musu
Asafa lɛ̀.
1 Luda, bori pãndenɔ sì n bùsun,
aɔ̃ n kpɛ́ kɛ̀ à kú adona yàka,
aɔ̃ Yerusalɛmu wìwi wà dàɛ.
2 Aɔ̃ n zɔ̀blerinɔ gɛ̀ kpà bãanɔa,
aɔ̃ n yãmarinɔ mɛ̀ tò nɔ̀bɔ pãsĩnɔnɛ pɔ́blee ũ.
3 Wà ń aru kwɛ̀ɛ lán í bà Yerusalɛmu bĩikpɛɛ,

gbɛ̃ke kuu à ń vĩiro.
4 Wa gɔ̃ sɔ̃sɔ̃na pɔ́ ũ wa saɛdeenɔnɛ,
fabona pɔ́ ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligawazinɔnɛ.

5 Dii, nɛ́gɔ̃ pɔ fɛ̃ɛwazi ai bɔrɛmɛ?
N pɛ̃tɛ̃ tɛ́ égɔ̃ kũu gurɔ píngin yɔ́?
6 Ǹ pɔfɛ̃ pita borii kɛ̀ aɔ̃ɔ n dɔ̃roonɔa,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è n sísiroonɔ bùsunɔa.
7 Zaakɛ aɔ̃ Yakubu boriinɔ blè,
aɔ̃ ń bùsu dɛ̀.
8 Ǹton wa denɔ durunnɔ wí wa musuro.
Ǹ wɛ̃nda dɔ̃we kpakpaa,
zaakɛ wa busa wa gɔ̃ búgubugu.

9 Ǹ dɔwalɛ, Luda wa mìsiri.
Ǹ wa mì sí lɛ n tɔ́ bɔ,
ǹ wa durunnɔ kɛ̃we n tɔ́ yãnzi.
10 Bɔ́yãnzin nɛ́ tó bori pãndenɔ wa la wà be:
Wa Ludaa kú mámɛee?
Ǹ tó bori pãndenɔ gɔ̃ dɔ̃ wa wáa
kɛ̀ nɛɛ̀ n zɔ̀blerinɔ dɛdɛna gɛ̃ɛ boḿma.
11 Ǹ tó zĩ̀zɔnɔ ɔ́ɔdɔna gɛ̃ n swãn,
ǹ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ga lɛ́zĩ pìnɔ bɔ
kɔ̃n n gã̀sã gbãaao.

12 Ǹ lalandi kɛ̀ bori pãnde kɛ̀ ligawazinɔɔ kɛ̀nnɛɛ
fĩa boḿma gɛ̃̀n swɛɛplaa, Dii.
13 Wamɔwa n gbɛ̃nɔ, n kpàsa sãanɔ,
wé gbasa wàgɔ̃ n sáabu kpaa gurɔ píngi,
wégɔ̃ n tɔ́ tɔ̃kɛ̃ɛńnɛ ai wa boriia.

80

Isarailinɔ suna ń gwena ziia aduakɛna
Asafa lɛ̀.
1 Ǹ swã kpá, Isarailinɔ Dɔn'aɛde,
mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ Yusufu boriinɔ dã lán sãa bà.
Ǹ bɔ ǹ mɔ́, mmɔn kɛ̀ ń vɛ̃ɛna kɛrubunɔ dagura,
2 ǹ dɔ Ɛflaimu boriinɔnɛ aɛ
kɔ̃n Bɛyãmi boriinɔ kɔ̃n Manase boriinɔ.
Ǹ fɛɛ kɔ̃n n gbãaao, ǹ mɔ́ ǹ wa mì sí!

3 Luda, ǹ tó wà ɛara wà su wa gwena ziin,
ǹ uu werewa, ǹ wa mì sí.

4 Dii Luda Zĩ̀kpɛde,
nɛ́ fɛ̃ ǹ gí n gbɛ̃nɔ aduakɛna sízi ai bɔrɛmɛ?
5 N wɛ́ɛ'i dɔ̀ńnɛ ń pɔ́mina ũ,
n ń wɛ́ɛ'i yɔ̃̀ńnɛ à pɔ́ pà, aɔ̃ɔ mì.
6 Ń tò wa gɔ̃ fabona pɔ́ ũ wa saɛdeenɔnɛ,
wa ibɛɛnɔɔ e wa lalandi kɛɛ.

7 Luda Zĩ̀kpɛde, ǹ tó wà su wa gwena ziia,
ǹ uu werewa ǹ wà mì sí.

8 N geepi lí wùrɛ Igipiti,
n pɛ boriinɔa, ben ń lí pì pɛ̀ aɔ̃ gbɛ̀n.
9 N guu kɛ̀kɛnɛ à kãsãa pɛ̀ɛ,
ben à ɔ tà à guu sì.
10 À ɔra dà kpiiinɔla,
à gã̀nɔ dɛ sida lí bítanɔla.
11 À ɔ tà à kà ai ísia lɛ́a,

à ɔnɛnɔ kà ai Yuflatizi.

12 Bɔ́yãnzin n à kara gbòrozi
lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃tɛɛnɔ gɔ̃ ɔ maɛɛ à nɛ́zi?
13 Kyàkpanɔ è lɛ́ kázi wà bi,
nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ è mɔ́ wà à lá ble.
14 N yã nna! Luda Zɪ̃̀kpɛde, ǹ ɛara ǹ aɛ dɔwa!
Zaa musu ǹ wɛ́ɛ kpáɛ ǹ gwa!
Ǹ làakari dɔ geepi lí kɛ̀a,
15 borii kɛ̀ ń pɛ̀ n zĩndaa,
nɛ́ kɛ̀ ń sì n pɔ́ ũu pì.

16 Wà n geepi lí pì zɔ̃̀, wà tɛ́ sɔ̃̀a,
n wɛ́ɛ tɛ̃aa pìtim̀ma, ben aɔ̃ɔe kaatɛɛ.
17 Ǹ ɔ kúɛ gbɛ̃ kɛ̀ kú n ɔplaazia,
gbɛ̃ntee nɛ́ kɛ̀ ń sɛ̀ n pɔ́ ũu pì,
18 wé kɛ̃mma dɔro.
Ǹ wa kuuna kɛkɛ ǹ kɛwe, wé n sísi.
19 Dii Luda Zɪ̃̀kpɛde,
ǹ tó wà su wa gwena ziia,
ǹ uu werewa ǹ wa mì sí.

81

Isarailinɔ zĩbaa lɛ̀
Asafa lɛ̀.
1 À guda dɔ Luda wa gbãaaa,
à pɔnna wii pɛ́ Yakubu boriinɔ Ludaa.
2 À lɛ̀ dɔ à bata lɛ́
kɔ̃n mɔrɔ'ɔ nnaao kɔ̃n kuntigio.
3 À kuu pɛ́ mɔ dufu bɔnao,
à pɛ́ tó mɔɔ ɔzi kɛ̀ wa zĩbaagurɔ,
4 zaakɛ à dɛ doka ũ Isarailinɔnɛmɛ.
yã kɛ̀ Yakubu boriinɔ Ludaa dìɛn gwe.
5 À yã pì dà Yusufu boriinɔnɛ
gurɔɔ kɛ̀ à vɪ̃̀ Igipiti bùsula.
Aɔ̃ kòto kɛ̀ wà dɔ̃roo mà à bè:

6 Ma asoo gò a gɛ̃̀n,
ma a ɔɔ bɔ̀ɛ ɛ̃ɛbona zĩin.
7 A wii pɛ̀mazi nawɛ̃akɛgurɔ, ben ma a bɔ,
ma weala zaa louvĩnan,
ma a lɛ ma a gwa zaa Mɛriba í kiia.

8 À swã kpá ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ lɛ́ daawa,
amɔa Isarailinɔ, tó é ma yã ma dé!
9 Àtongɔ̃ bori zɪ̃̀tɔnɔ tãa vĩ a tɛ́ro,
àton kúɛ dii pãndenɛro.
10 Mámbe Dii a Luda ũ,
ma a bɔɛ Igipiti.
À a lɛ́ wɛ̃, mɛ́ tó àgɔ̃ kãna.

11 Mɔde Isarailinɔ gì ma yã mazi,
ma gbɛ̃ pìnɔɔ e mì siɛmɛro.
12 Ben ma ń tó kɔ̃n ń swãgbãakɛɛo,
aɔ̃ɔ tɛ́ ń zĩnda pɔyezizi.
13 Tó wà be Isarailinɔ é ma yã ma,
tó ma gbɛ̃nɔɔ tɛ́ ma yãzi,
14 lɛ mɛ́ ń ibɛɛnɔ sɔ̃ɛ gɔ̃ɔgɔ̃ɔ,
mɛ́ ɔ sɔ̃ ń zangurinɔzi.
15 Ma zangurinɔ é na ń sàsaa ma aɛ,
aɔ̃ wɛ́ɛtãmmana égɔ̃ yãana vĩro.

[16] Mɛ́ gbasa mà a gwa kɔ̃n pɔ́wɛɛ maaao,
mɛ́ ɛara mà gbɛ̀ zɔ́'i kpáawa à mɔ́awa.

82

Yãkpaɛkɛna kɔ̃n gbãadeenɔ
Asafa lɛ̀.
[1] Ludaa vɛ̃ɛna pari kakɔ̃ana guu,
èe yãkpaɛ kɛɛ kɔ̃n Ludanɔ à bè:
[2] Ai bɔrɛn égɔ̃ yãkpaɛ kɛɛ a kpɛɛgãnda
à yã sí kɔ̃n zaakɛrinɔo?
[3] À yã nnaa kpá gbãasaideenɔa kɔ̃n tonɛnɔ,
à zɛ kɔ̃n takaasideenɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãaḿmanɔo.
[4] À gbãasaideenɔ kɔ̃n wɛ̃ndadeenɔ mì sí,
à ń bɔ zaakɛrinɔ ɔzĩ.

[5] Aɔ̃ yãke dɔ̃ro, aɔ̃ à ke gbá zɛ́ dɔ̃ro,
aɔ̃ɔ kú gusiaa guumɛ,
ben anduna nìgã ai a gĩzĩ.

[6] Ma bè Ludanɔn a ũ,
Luda Musude nɛ́nɔn a ũ a píngi.
[7] Baa kɔ̃n beeeo é ga gbɛ̃ntee gana ũmɛ,
é kpá guuzi lán gbãade kpaaanɔ bàmɛ.
[8] Luda, ǹ fɛɛ ǹ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunao,
zaakɛ bori píngi nɛ́ n pɔ́mɛ.

83

Ibɛɛnɔ kpana Ludaa
Asafa lɛ̀.
[1] Luda, ǹtongɔ̃ yĩtɛnaro,
n lɛ́ tóngɔ̃ nakɔ̃anaro,
ǹton zɛ sitiigiro, Luda.
[2] Ǹ n ibɛɛnɔ gwa lán aɔ̃ fɛ̀ɛ wà zɛ̀ nà,
n zangurinɔɔ e ń mì zuzuu.
[3] Aɔ̃ɔe ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛɛ n gbɛ̃nɔzi,
aɔ̃ɔe lɛ́ kpaakɔ̃sɔ̃ n gbɛ̃ yenzideenɔzi.
[4] Aɔ̃ɔe bee: À mɔ́ wà ń borii bɔ,
lɛ aɔ̃ tɔ́ Isaraili tóngɔ̃ dɔ gbɛ̃ken dɔro.
[5] Aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃, aɔ̃ yã kɔ̃sɛ̀,
aɔ̃ lɛdolɛ kɛ̀ kɔ̃o wà fɛɛnzi.
[6] Ɛdɔmunɔ kɔ̃n Sumaila boriinɔ
kɔ̃n Mɔabunɔ kɔ̃n Agyara boriinɔ
[7] kɔ̃n Gebalideenɔ kɔ̃n Amɔninɔ
kɔ̃n Amalɛkinɔ kɔ̃n Filisitininɔ kɔ̃n Tayadeenɔ.
[8] Baa se Asirianɔ nàḿma dɔ,
lɛ aɔ̃ ɔ da Lutu boriinɔa.

[9] Ǹ kɛńnɛ lán ń kɛ̀ Midiãnɔnɛ nà,
lán ń kɛ̀ Sisera kɔ̃n Yabĩonɛ nà Kisɔ̃zi.
[10] N ń kɛ́ dúgudugu Ɛndɔ,
ben aɔ̃ gɔ̃̀ kaɛna tɔɔtɛ lán busa bà.
[11] Ǹ kɛ ń wɛ̃ɛnɛnɔnɛ
lán wà kɛ̀ Orɛbu kɔ̃n Zeebuonɛ nà.
Ǹ kɛ ń kínɛnɔnɛ
lán wà kɛ̀ Zɛba kɔ̃n Zalamunaonɛ nà.
[12] Aɔ̃pinɔ bé wà bè yã,
wà Luda sãdãkii sɛ́ ń pɔ́ ũ.
[13] Ma Luda, ǹ tó aɔ̃ gɔ̃ lán ĩampuu sɛ̃̀ bà
lán ése ũkã kɛ̀ ĩa e sɛ́ɛɛ bà.
[14] Lán dàko è tɛ́ kũ nà,

kesɔ̃ lán tɛ́ è kpiiinɔ ble nà,
15 ǹ pɛ́ɛńzi kɔ̃n n zàga'ĩao,
ǹ tó n ĩa pãsĩ swɛ̀̃ kɛ̃́ŋ́gu.
16 Ǹ tó wí gɛ̃ ń wɛ́ɛn,
lɛ aɔ̃ɔ n gbãaa dɔ̃ Dii.

17 Wí égɔ̃ ń kũu gurɔ píngi kɔ̃n bídio,
aɔ̃é bɔru kpɛɛ wà kaatɛ.
18 Ǹ tó aɔ̃gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n tɔ́n Dii,
ḿbe Luda Musude ũ anduna guu píngi.

84

Luda ua bɛgɛkɛna
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 N kúkii maa fá, Dii Zɪ̃̀kpɛde!
2 Mɛ́ɛ Dii ua bɛgɛ kɛɛ ai guu e liima,
ma nini kɔ̃n ma mɛ̀o e lugaa Luda Wɛ̃̀ndidezi.
3 Dii Zɪ̃̀kpɛde ma Kína ma Luda,
baa sȁtɛ̃ sà dɔ̀ n gbãgbãkii saɛ,
taakaso kpɛ́ bò gwe à a nɛ́nɔ kàn.
4 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú n ua guunɔ ũ,
aɔ̃ègɔ̃ n táaki lɛɛ gurɔ píngi.
5 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gbãaan n ũunɔ ũ,
n ua gana yã kú ń swɛ̀̃ guu.
6 Tó aɔ̃ɔe gɛ̃tɛɛ Baka guzurɛla,
è gɔ̃ lán guu kɛ̀ ibɔkiinɔ vĩi bà,
pɔ́tɔ̃gurɔ lou è tó aubarika dagula.
7 Aɔ̃ gana guu aɔ̃ gbãaa ègɔ̃ kaaramɛ
ai aɔ̃ gá káo n kiia Zayɔn.

8 Dii Luda Zɪ̃̀kpɛde, ǹ ma aduakɛna sí,
ǹ swã kpá ma yãzi, Yakubu Luda.
9 Luda, ǹ kína kɛ̀ dɛ wa sɛngbango ũu gwa,
ǹ wɛ́ɛ gɔ̃ tɛ́ kí kɛ̀ ń kàzi.

10 Kuuna n ua gurɔ doo maamɛ
dɛ kuuna gu pãndea gurɔ wàa sɔɔroola.
Ma Luda ua zɛ́dãkparikɛɛ sì
dɛ kuuna ua lɛdo kɔ̃n zaakɛrinɔola.
11 Dii Ludaa dɛńnɛ ɔfãntɛ̃ kɔ̃n sɛngbangoo ũ,
Dii è gbɛ̃kɛɛ kɛńnɛ kɔ̃n bɛ̀ɛo,
è gí pɔ́ maaa kpá taarisaideenɔaziro.
12 Dii Zɪ̃̀kpɛde,
aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe n náanɛ kɛɛ ũ.

85

Aafia wɛ́ɛkɛna Ludaa
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 N aubarika dà n bùsun, Dii,
n ɛara ǹ su kɔ̃n Yakubu boriinɔ ń gwena ziin.
2 N n gbɛ̃nɔ taarinɔ gògo,
n ń durunnɔ kɛ̃̀ńnɛ píngi.
3 N n pɔ kpȁkpa tò píngi,
n n pɔfɛ̃ pãsĩ tò.

4 Ǹ sɔkpawao wa gwena ziin, Luda wa Mìsiri,
ǹ pɛ̃tɛ̃ kɛ̀ ń kɛ̀wao lago.
5 N pɔɔ égɔ̃ fɛ̃nawazi gurɔ píngin yɔ́?
Nɛ́gɔ̃ n pɔfɛ̃gurɔɔ gagaa wɛ̀̃ kɔ̃n wɛ̃̀on yɔ́?
6 Nɛ́ ɛara ǹ n gbɛ̃nɔ kuuna kɛkɛ ǹ kɛńnɛ dɔ,

lɛ aɔ̃ pɔɔ e à kɛmma nnaroo?
7 Dii, ǹ n gbɛ̃kɛɛ ɔdɔawe,
ǹ wa mì sí kɔ̃n n gbãaao.

8 Ma swã dɔ Dii Luda yã'onazi,
zaakɛ è aafia lɛ́ gbɛ̃ a yãmarinɔnɛ,
tó aɔ̃ɔe ɛara wà sɔ̀kpa ń yɔ̃̀nkɔyãnɔziro.
9 À vĩakɛrinɔ mìsina gurɔɔ zã̀ro,
lɛ à gakui e àgɔ̃ kú wa bùsun yãnzi.
10 Gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo è dakɔ̃rɛ,
yãzɛde kɔ̃n aafiao è ɔ kpákɔ̃a.
11 Náanɛ è ɔ poro musu,
yãzɛdee è ɔ nɔnɔ tɔɔtɛa.
12 Dii é à maaa kɛwe,
wa tɔɔtɛ é pɔ́blee kɛ.
13 Yãzɛdee ègɔ̃ tɛ́ à aɛ,
è zɛ́ kɛkɛnɛ.

86

Dɔnlɛ wɛ́ɛkɛna Ludaa
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ǹ swã kpá ma yãzi ǹ wemala,
zaakɛ takaaside wɛ̃ndadeen ma ũ.
2 Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa,
zaakɛ má a zĩnda kpàmma.
Ǹ mamɔma n zɔ̀bleri mì sí,
zaakɛ mɛ́ɛ n náanɛ kɛɛ.
Ḿbe ma Luda ũ.
3 Ǹ sùu kɛmao, Dii,
zaakɛ mɛɛ̀gɔ̃ n sisii kɔngɔ kɔ̃n uusiɛo.
4 Ǹ mamɔma n zɔ̀bleri pɔɔ kɛ nna,
zaakɛ ma làakari tà n kiia, Dii.
5 Ń maa bensɔ̃ ń sùu vĩ, Dii,
n gbɛ̃kɛ bíta n sìsirinɔnɛ.
6 Dii, ǹ swã kpá ma wɛ́ɛkɛnazi,
ǹ làakari dɔ ma wɛ̃nda wiiia.
7 Mɛ́ n sísi ma nawɛ̃akɛgurɔɔ zĩ,
zaakɛ nɛɛ̀ wemala.

8 Tãa ke é sí lɛ́kɔ̃zinyoro, Dii,
gbɛ̃kee è fɔ̃ à n kɛna kɛro.
9 Borii kɛ̀ ń kɛ̀nɔ é mɔ́ wà kúɛnnɛ,
aɔ̃ n tɔ́ bɔ ń píngi.
10 Zaakɛ ń bíta bensɔ̃ nɛɛ̀ dabuyãnɔ kɛ,
ḿbe Luda ũ ndo.

11 Ǹ n zɛ́ ɔdɔamɛ, Dii, mɛ́gɔ̃ táa oo n yãpuraa guu,
ǹ ma laasuu kɛmɛ do, lɛ màgɔ̃ n vĩa vĩ.
12 Mɛ́ n sáabu kpá kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
Dii ma Luda, mɛ́gɔ̃ n tɔ́ bɔɔ gurɔ píngi.
13 Zaakɛ gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ ń kɛ̀mɛɛ bíta,
n ma wɛ̃̀ndi bɔ̀ gɛ̀wãa lɔ̀n.

14 Luda, karambaanideenɔɔ e fɛɛɛmazi,
gbɛ̃ pãsĩnɔɔ e ma wɛɛ, aɔ̃è n yã daro.
15 N Dii, Luda sósobideen n ũ,
ń sùu vĩ bensɔ̃ n pɔɔ è fɛ̃ kpaaro,
n gbɛ̃kɛ kɔ̃n n náanɛo bíta.
16 Ǹ aɛ dɔma ǹ ma wɛ̃nda gwa,
ǹ n zɔ̀bleri gba gbãaa,
ǹ mapi n zɔ̀nɔkpare nɛ́ mì sí.

17 Ǹ yãmaakɛna gbɛ̀ ɔdɔamɛ
lɛ ma zangurinɔ e, wí ń kũ,
zaakɛ Dii, n dɔmalɛ,
n ma làakari kpàɛmɛ.

87

Zayɔn nɛ́ Luda wɛ́tɛmɛ
Kora boriinɔ lɛ̀.
1 Luda a wɛ́tɛ kàɛ
kpiii kɛ̀ à kú adona musu,
2 Dii ye Zayɔn bĩilɛnɔzi
dɛ Yakubu boriinɔ wɛ́tɛ kpaaanɔla píngi.
3 Luda wɛ́tɛ,
Luda gakui yã ò n musu à bè:
4 Mɛ́ Igipitinɔ kɔ̃n Babilɔnudeenɔ da
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ma dɔ̃ɔnɔ tɛ́.
Filisitininɔɔ kú à guu dɔ
kɔ̃n Tayadeenɔ kɔ̃n Etiopianɔ.
Weé be, wà gbɛ̃ beeenɔ ì gwemɛ.

5 Zayɔn yã musu weé be:
Wà wãanɛ kɔ̃n wãanɛo ì gwemɛ,
Luda Musude bé è à kãsãa pɛ́ɛ gíngin.
6 Tó Dii e gbɛ̃nɔ tɔ́ daa takadan,
eé be: Wà gbɛ̃ kɛ̀ ì gwemɛ.
7 Lɛ̀sirinɔ kɔ̃n ɔ̃wãrinɔ ń píngi aɔ̃é be:
Wa maakɛ píngi è bɔ Zayɔmmɛ.

88

Kuuna gaa lɛ́zĩ aduakɛna
Ɛzɛra bori Emani lɛ̀.
1 Dii Luda ma Mìsiri,
mɛ́ɛ wii pɛɛnzi fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
2 Ǹ tó ma aduakɛna ká n kiia,
ǹ swã kpá ma wiipɛnazi.

3 Zaakɛ yã'ɔ̃amma ma nɔ̀sɛ pà,
ma wɛ̃̀ndi kú gaa lɛ́zĩ.
4 Wà ma da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe sii gɛ̀wãannɔ tɛ́,
ma gɔ̃ gbãasaidee ũ.
5 Wà pã kpàmazi wà ma da gɛ̀nɔ tɛ́
lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ daɛna miran sɔ̀rɔrɔnɔ bà,
lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã dɔngu dɔro
aɔ̃ bà kúnyo dɔroonɔ bà.
6 N ma zu wɛ̀ɛ zɛ̃̀n
ai tɔɔtɛ tú kokotɛ̃wɛɛ gusiaan.
7 N pɔfɛ̃ tɔ̃̀ma,
à ísɔ̃ dàmala.
8 Ń tò ma gbɛ̃nɔ ma zĩnna,
ń tò aɔ̃ɔ ye ma kãziro.
Wà ma kagura kɛ̀, bɔkii kuuro,
9 nawɛ̃a ma wɛ́ɛ sìsi.

Mɛ́ɛ n sisii zaa kɔngɔ ai uusiɛ,
ma ɔɔnɔɔ dɔnzi.
10 Gɛ̀nɔn nɛɛ̀ yãbɔnsaɛ kɛńnɛɔ́?
Gɛ̀wãadeenɔ bé wè fɛɛ wà n sáabu kpáɔ́?
11 Wè n gbɛ̃kɛɛ tɔ̃kɛ̃ mira guun yɔ́?
Wè n náanɛkɛyã o gɛ̀wãann yɔ́?
12 Wà n dabuyãnɔ dɔ̃ gusiaa guun yɔ́?
N maakɛnanɔ dɔ̃na kú yãsãngukii guun yɔ́?

13 Dii, mɛ́ɛ wii pɛɛnzi,
ma aduakɛna kɔngɔ è ká n kiia.
14 Bɔ́yãnzin nɛ́ɛ giimazizi, Dii?
À kɛ̀ dia n mìkpɛɛ zùmɛɛ?
15 Má kú gaa lɛ́zĩ wɛ̃ndawɛ̃nda zaa ma gɔ̃kparɛkɛgurɔ,
n yã pãsĩnɔ tɔ̃ma, ma gɔ̃ sãii.
16 N pɔfɛ̃namazii dàmala,
n vĩapɔnɔ ma kaatɛ.
17 Aɔ̃ dàmala lán í bà zaa kɔngɔ ai uusiɛ,
aɔ̃ lìgamazi mámmam.
18 Ń tò ma gbɛ̃nɔ kɔ̃n ma gbɛ̃nnanɔ ma zĩnna,
gusiaa bé à gɔ̃ ma kpàasi ũ.

89

Luda lɛ́gbɛ̃na Daudanɛ
Ɛzɛra bori Etani lɛ̀.
1 Dii, mɛ́gɔ̃ lɛ̀ sii n gbɛ̃kɛ yã musu yãana sai,
mɛ́gɔ̃ n náanɛkɛyã kpàakpa kɛɛ wɛ̃ kɔ̃n wɛ̃o.
2 Mɛ́ o kɛ̀ n gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro,
n náanɛkɛɛ kãsãa pɛɛna n bɛ zaa musu.

3 N bè: Ma bà kú kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ má sɛ̀o,
ma lɛ́ gbɛ̃ ma zɔ̀bleri Daudanɛ.
4 Nɛ́ tó à borii gɔ̃ kí blee gurɔ píngi,
nɛ́ à kpata gba gbãaa ai à boriia.

5 Musudeenɔ è n dabuyãnɔ sáabu kpá, Dii,
malaikanɔ è n náanɛkɛyã o ń kakɔ̃ana guu.
6 Zaakɛ gbɛ̃kee kú musu kɛ̀ kà Dii ũro,
malaika ke é sí lɛ́kɔ̃zioro.
7 Luda vĩa è malaikanɔ kũ ń kakɔ̃anan,
à naasi vĩ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ligazinɔla.
8 Dii Luda Zĩ̀kpɛde, dé bé à sɛ̃nkpɛnyo?
Ń gbãaa vĩ kɔ̃n náanɛo yã píngi guu.

9 Nɛ̀ɛ gbãaa mɔ ísiaanɛ,
tó à sɔ̃ fɛ̀ɛ vĩvĩnao, nɛ̀ɛ à gbãaa fɔ̃.
10 N Igipitinɔ dúgu zɔ̃̀, aɔ̃ gɔ̃̀ gɛ̀nɔ ũ,
n n zangurinɔ fãakɔ̃a kɔ̃n n gãsã gbãaao.
11 Musu nɛ́ n pɔ́mɛ, tɔɔtɛ dɔ nɛ́ n pɔ́mɛ,
n anduna kàɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ píngi.
12 N gu'igbãro kɔ̃n sɔɔmɛtɛo kɛ̀,
Tabo kɔ̃n Ɛmɔni gbɛ̀nɔ è guda kɛ kɔ̃n n tɔ́o.
13 N gãsã nɛ́ gbãaa pɔ́mɛ,
n ɔ gbãaa bensɔ̃ n ɔplaa dɔ musu.

14 Maakɛ kɔ̃n yãzɛdekɛɛon n kpata kãsãa ũ,
gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo bé à dɔnnɛ aɛ.
15 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gudadɔmmaanɔ ũ,
kɛ̀ aɔ̃è táa o gupuraa kɛ̀ kú n kuunzi, Dii.
16 Aɔ̃ègɔ̃ pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n n tɔ́o gurɔ píngi,
aɔ̃è ĩa dã kɔ̃n n maakɛɛo.
17 Zaakɛ aɔ̃ gakui kɔ̃n ń gbãaaon n ũ,
n zɛnawao è wa sɛ́ lezĩ.
18 Wa kína nɛ́ Dii pɔ́mɛ,
wa sɛngbango pì nɛ́ Isarailinɔ Luda pɔ́mɛ.

19 N yã ò n yãmarinɔnɛ yã wɛ́ɛgupu'ena guu
n bè: Ma dɔnlɛ kɛ̀ gɔ̃ gbãaanɛ,
ma gɔ̃kparɛ sɛ̀ musu a gbɛ̃nɔ tɛ́.
20 Ma a zɔ̀bleri Dauda è,

ma a nɔ́si kùa ma à dìɛ.
21 Mɛ́gɔ̃ à kũna ma ɔzĩ,
ma gã̀sã gbãaa égɔ̃ kúo.
22 Ibɛɛ ke é fɔ̃ à tángba síaro,
gbɛ̃ zaa ke é e à ɔ tɔ̃aro.
23 Mɛ́ à wɛdɛrinɔ ú lɔ́ à aɛ,
mɛ́ à zangurinɔ nɛ.
24 Mɛ́ gbɛ̃kɛɛ kɛɛnɛ kɔ̃n náanɛo,
weé à sɛ́ lezĩ kɔ̃n ma tɔ́o.
25 Mɛ́ ísiaa nanɛ a ɔzĩ,
eégɔ̃ iko vĩ swaanɔa.
26 Eé ma sísi à be,
má dɛ a De ũ kɔ̃n a Ludao,
a gbɛ̀si ũ kɔ̃n a mìsirio.
27 Mɛ́ à kɛ ma daudu ũ,
eégɔ̃ dɛ anduna kínanɔ mìdee ũ.
28 Mɛ́gɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩo gurɔ píngi,
ma bà kɛ̀ kúo gborona vĩro.
29 Mɛ́ tó à borii gɔ̃ kí blee gurɔ píngi,
à kpata égɔ̃ kuu lán ludambɛɛ ègɔ̃ kuu nà.

30 Tó à boriinɔ pã kpà ma dokazi,
bensɔ̃ aɔ̃ɔe tɛ́ ma yãdiɛnanɔziro,
31 tó aɔ̃ bɔ̀ ma yã kpɛɛ,
bensɔ̃ aɔ̃ ma yãdannɛnanɔ kũnaro,
32 mɛ́ gò tɔ̃ḿma ń taarinɔ yãnzi,
mɛ́ ń kɛ búgubugu ń zaakɛna musu.
33 Mɔde gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ má vĩo é yãaro,
mɛ́ fɔ̃ mà náanɛsaiyã kɛro.
34 Mɛ́ ma bà kuunao yã gbororo,
mɛ́ yã kɛ̀ bɔ̀ ma lɛ́n liɛro.
35 Má sì kɔ̃n ma kuunao gɛ̃̀n do,
mɛ́ ɛgɛɛ to Daudanɛro, kɛ̀ ma bè,
36 à borii égɔ̃ kuu gurɔ píngi,
à kpata égɔ̃ kuu ma wáa lán ɔfãntɛ̃ bà.
37 Lán mɔvura dɛ sèeda náanɛdee ũ musu nà,
lɛn à kpata égɔ̃ kuu gurɔ píngi lɛ.

38 Baa kɔ̃n beeeo n gi kína kɛ̀ ń kàzi,
n ɔ gbàrɛzi n pɔ fɛ̃̀zi maamaa.
39 N n bà kuuna kɔ̃n n zɔ̀blerio yã gbòro,
n kya kà à kífuran ń pã̀ɛ tɔɔtɛ.
40 N à wɛ́tɛ bĩinɔ gbòro,
n à zɛki gbãaanɔ gbɛ̃̀ ń dàɛ.
41 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃ɛ zɛ́laanɔ ń baka bɔ̀n ń píngi,
à gɔ̃̀ fabona pɔ́ ũ a bori daanɔnɛ.
42 N à wɛdɛrinɔ gã̀ dɔ̀ musu,
ń tò à ibɛɛnɔ pɔnnaa kɛ̀.
43 N à fɛ̃ɛda gbãaa ɛ̀,
nɛ́ɛ zɛo zĩ̀ guuro.
44 N à kíkɛgo sìa,
n à kíkpata lɛ́ kùɛ.
45 Ń tò à zi kũ̀ a gbãaan,
n wí dàa gumusu ũ.

46 Dii, nɛ́gɔ̃ utɛnawe ai bɔrɛmɛ?
N pɔfɛ̃ tɛ́ égɔ̃ kũu gurɔ píngin yɔ́?
47 Ǹ laasuu lɛ́ ma wɛ̃̀ndi kusukɛɛa.
N gbɛ̃ntee kɛ̀ pãn yɔ́?
48 Dé bé eégɔ̃ kuu à gí gazii?
Dé bé eé fɔ̃ à a zĩnda sí mira gbãaaa?

49 Dii, gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ ń vĩ yãa gàa mámɛ?
N yenzi kɛ̀ ń à lɛ́ gbɛ̃̀ Daudanɛ kɔ̃n náanɛo sɔ̃ nɛ́?
50 Ǹ tó n zɔ̀bleri fabona yã dɔngu,
boriinɔ ma atafii kɛ̀ wà ma nɔ̀sɛ yàka.
51 N ibɛɛnɔ kína kɛ̀ ń kà lalandi kɛ̀
ai guu kɛ̀ à kɛ̀sɛ pɛ̀ɛn, Dii.

52 Aubarikadeen Dii ũ ai gurɔ píngi!
Aami! Aami!

TAKADA SIIGƆDEE

Saamu 90-106

90

Luda kɔ̃n gbɛ̃nteeo
Luda gbɛ̃ Musa aduakɛna.
1 Dii, wa utɛkiin n ũ wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o.
2 Lɛ ń kpɛ́ ǹ kpiiinɔ kɛ,
lɛ ń kpɛ́ ǹ tɔɔtɛ kɔ̃n andunao káɛ,
Ludan n ũ zaa káaku ai gurɔ píngi.

3 Ń dìɛ kɛ̀ gbɛ̃ntee é sɔkpa tɔɔtɛ,
nɛɛ̀ beńnɛ aɔ̃ ɛara bùsutin.
4 Wɛ̃̀ wàa sɔɔroo dɛnnɛ lán gurɔ doo bà,
à dɛnnɛ lán gĩa ke gwãavĩ zaka bà.
5 Nɛɛ̀ gbɛ̃ntee sɛ́ kɔ̃n ga'iio,
aɔ̃ɔ dɛ lán sɛ̃̀ yĩi bà kɔngɔ.
6 È bɔɛ kɔngɔ à gbã,
è yitoo kũ à gaga uusiɛ.

7 N pɔfɛ̃ è wa kaatɛ,
n patammana è swɛ̃̀ kɛ̃wagu.
8 Wa yã zaaanɔ kaɛna n aɛ,
wa asiiyãnɔ bɔ̀ gupuraaa n kuu.
9 Wa gurɔɔ è gɛ̃tɛ n pɛ̃tɛ̃ yãnzi,
wa wɛ̃̀ndi è yãa kɔ̃n m̀bnao.
10 Wa wɛ̃̀ è ká baaagɔ̃ akuri,
tó wá gbãa sɔ̃, basiigɔ̃.
Nawɛ̃a kɔ̃n pɔsiaaon wɛ̃̀ pìnɔ è mɔ́owe,
aɔ̃è gɛ̃tɛ gɔ̃ɔgɔ̃ɔ, ben weè kpá guuzi.

11 Dé bé à n pɔfɛ̃ gbãa lɛ́ dɔ̃ɔ?
N pɛ̃tɛ̃ bíta kà vĩa kɛ̀ à dɛ wà kɛnnɛɛ ũ.
12 Ǹ dawe wàgɔ̃ wa wɛ̃̀ndi kusukɛ lɛ́ dɔ̃,
lɛ wà ɔ̃ndɔ̃ɔ e wa swɛ̃̀ guu.

13 Dii, bɔrɛn nɛ́ n pɔfɛ̃ kpáɛɛ?
Ǹ n zɔ̀blerinɔ wɛ̃nda gwa.
14 Ǹ tó n gbɛ̃kɛɛ mɔ́wa lán guu e dɔɔ nà,
lɛ wàgɔ̃ pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n gudakɛnao ai wa gurɔ lɛ́n.
15 Ǹ wa pɔɔ kɛ nna ɔɔ kɛ̀ ń tɔ̃̀wa gurɔ lɛ́n,
nawɛ̃a kɛ̀ wá kɛ̀ wɛ̃̀ lɛ́n.
16 Ǹ n yãkɛnanɔ ɔdɔa wamɔwa n zɔ̀blerinɔnɛ,
ǹ tó wa nɛ́nɔ n gbãaa gakui dɔ̃.

17 Dii wa Luda, ǹ tó wà n pɔnnaa e,
ǹ tó wa zĩi kaarana e,
ee, ǹ tó wa zĩi kaarana e.

91

Ludan wa dãkpari ũ

1 Gbɛ̃ kɛ̀ utɛna Luda Musude ɔzĩ
égɔ̃ kú Gbãapingide ɔrazi.
2 Eé be Diin a zɛki gbãaa ũ,
a Ludan a utɛkii ũ, á à náanɛ vĩ.

3 Àmbe é n sí karia,
eé n mì sí gagyãaa.
4 Eé n sɔtɔ a pɔtɛ, nɛ́gɔ̃ utɛna à ɔru,
à náanɛkɛɛ bé eé n dãkpa lán sɛngbango bà.
5 Gwãavĩ kainɔ kɔ̃n fãantɛ̃ kà vĩananɔ
aɔ̃ ke vĩa é n kũro,
6 ke gagyãa kɛ̀ ègɔ̃ tɛ́ gusiaan
ke gyãgɛ̃wɛtɛ kɛ̀ è ń le fãantɛ̃ gbãaa.
7 Baa tó gɔ̃ɔn wàa sɔɔroo e lɛɛɛ n saɛ,
ke gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri e gaa n ɔplaazi,
pɔ́ke é n lero.
8 Nɛ́ wɛ́ɛ sɛ́ ǹ gwa,
nɛ́ e lán wè wɛ́ɛ tã zaakɛrinɔa nà.

9 Tó n Luda Musude kɛ̀ n utɛkii ũ,
tó n Dii kɛ̀ n kúkii ũ,
10 yã zaa ke é n lero,
mɔ́nzi é gɛ̃ n uaro.
11 Zaakɛ eé n yã o a malaikanɔnɛ,
lɛ aɔ̃ n dãkpa guu kɛ̀ nɛ́ɛ gaan píngi.
12 Aɔ̃é n sɛ́ ń ɔzĩ
lɛ ǹton gɛ̃̀n sí gbɛ̀aro yãnzi.
13 Nɛ́ kɛ̀sɛ zɛ músua kɔ̃n kárɛo,
nɛ́ kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛ gbèkaa kɔ̃n pitigooo.

14 Dii bè: Zaakɛ à nàmazi, mɛ́ à bɔ,
zaakɛ à ma dɔ̃, mɛ́ ɔ kúa.
15 Eé ma sísi, mɛ́ weàla,
tó yã nàkɔ̃rɛa, mɛ́gɔ̃ kúo,
mɛ́ à mì sí mà à kpe da.
16 Mɛ́ à pɔɔ kɛ nna kɔ̃n wɛ̃̀ndi gbã̀ao,
mɛ́ tó à e lán mɛɛ̀ gbɛ̃ mì sí nà.

92

Luda sáabukpana
Kámmaboguru lɛ̀.
1 À maa wà n sáabu kpá, Dii,
wà lɛ̀ sí wà n tɔ́ bɔ, Luda Musude,
2 wà n gbɛ̃kɛɛ tɔ̃kɛ̃ kɔngɔ,
wà n náanɛkɛyã o gwãavĩ,
3 wà n táaki lɛ́ kɔ̃n mɔrɔo
kɔ̃n kuntigi ɔ́ nnaao.

4 N yãkɛnanɔ è ma pɔɔ kɛ nna, Dii,
mɛɛ̀ guda dɔ n ɔzĩkɛnanɔa.
5 Dii, n yãkɛnanɔ bíta maamaa,
n laasuunɔɔ zã̀ à kɛ̀ bíta.
6 Yɔ̃nkɔɔ yã pì dɔ̃ro,
mìsaidee é fɔ̃ à dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
7 Baa tó gbɛ̃ zaaanɔ fɛ̀ɛ wà gbã̀ lán sɛ̃̀ bà
bensɔ̃ zaakɛrinɔ kaarana è ń píngi,
aɔ̃ ziaa nɛ́ kaatɛna yãanasaimɛ.
8 Mmɔn sɔ̃ Dii,
nɛɛ̀gɔ̃ kú musu gurɔ píngi.

9 Ǹ gwa, n ibɛɛnɔɔ e yãaa,
zaakɛrinɔɔ e fãakɔ̃a ń píngi.

10 N ma gba gbãaa lán zùsɛ̃tɛ bà,
n nɔ́si maaa kù ma mìa.
11 Ma wɛ́ɛ sì ma wɛ̀tɛrinɔ lɛɛnalɛ,
ma swã ma ibɛɛ zaaanɔ wiii mà dɔ.

12 Gbɛ̃ maaanɔ é gbã lán damina línɔ bà,
aɔ̃é kɛ bíta lán Lɛbanɔ sida línɔ bà.
13 Aɔ̃ pɛna Dii bɛɛ guu,
aɔ̃é gbã wa Luda ua.
14 Baa kɔ̃n ń zikũkɛɛo aɔ̃égɔ̃ nɛ́ iimɛ,
aɔ̃ lá égɔ̃ tɛ́ kɛɛ sí plɛ̀plɛ.
15 Aɔ̃é be, Dii maa,
àmbe wa gbɛ̀si ũ, zaa kee kú à guuro.

93

Diin Kí ũ

1 Dii bé èe kí blee,
à bítakɛɛ dana uta ũ.
Dii bítakɛɛ dana,
à gbãaa dɔ̀ a pii,
à anduna kàɛ gíngin,
eé degero.
2 N kpata pɛɛna zaa zizi,
ń kuu zaa káaku.
3 Í bíta dàgula Dii,
í bíta kĩi dɔ,
í bíta e gã̀gã lɛɛ.

4 Dii kú musu, à bíta,
à bíta dɛ í bíta kĩila,
à gbãaa dɛ ísia sɔ̃ vĩvĩnala.

5 Dii, n yãdiɛnanɔɔ gborona vĩro,
à kɔ̃ sìo n kpɛ́ gɔ̃ kú adona ai gurɔ píngi.

94

Ludan yãkpaɛkɛri ũ

1 Dii Luda gɛ̃ɛbomḿmari,
Luda gɛ̃ɛbomḿmari, ǹ bɔ gupuraaa!
2 Anduna yãkpaɛkɛri, ǹ fɛɛ,
ǹ fĩa bo wadadeenɔnɛ ń yãkɛnaa.
3 Gbɛ̃ zaaanɔ égɔ̃ ń zĩnda sɛɛ lezĩ ai bɔrɛmɛ?
Ai bɔrɛmɛ, Dii?

4 Zaakɛrinɔ è wada yã o,
aɔ̃è yã bɔɛ aɔ̃è ĩa dã ń píngi.
5 Dii, aɔ̃è n gbɛ̃nɔ dúgu zɔ̃,
aɔ̃è gbãaa mɔ gbɛ̃ kɛ̀ n ń sɛ́nɔnɛ.
6 Aɔ̃è gyaanɔnɔ kɔ̃n bɔ̀amɔnɔ dɛdɛ,
aɔ̃è tonɛnɔ kaatɛ.
7 Aɔ̃è be Dii e ń ero,
Yakubu boriinɔ Luda làakari kúḿmaro.

8 A yɔ̃nkɔɔnɔ, à làakari kɛ!
A mìsaideenɔ, é ɔ̃ndɔ̃ kũ bɔrɛn yee?
9 Luda bé à swã dɔ̀, eé gí yã maziɔ́?
À wɛ́ɛ kɛ̀, eé gí guu eziɔ́?
10 È boriinɔ tòto kɛ, eé gí ń swã gágaziɔ́?
È yã dańnɛ, à dɔ̃na vĩnloo?
11 Dii gbɛ̃ntee laasuu dɔ̃,
kɛ̀ yã pãamɛ.

12 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ nɛɛ̀ tòto kɛ
ǹ n doka danɛ ũ, Dii.
13 Nɛɛ̀ à gba kámmabona nawɛ̃akɛgurɔ,
ai wàgɔ̃ wɛ̀ɛ yɔ̃ zaakɛrinɛ.
14 Dii é pã kpá a gbɛ̃nɔziro,
eé gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́ a pɔ́ ũunɔ zĩnnaro.
15 Weé ɛara wà yãkpaɛ kɛ a zɛ́a,
nɔ̀sɛpuradeenɔ é zɛo.

16 Dé bé eé fɛɛmɛ gbɛ̃ zaaanɔzi?
Dé bé eé zɛmao zaakɛrinɔ yã musuu?
17 Tó èe kɛ Dii dɔnlɛ kɛ̀mɛnlo,
lɛ má kú miran kítikiti kɔ̀.
18 Kɛ̀ ma bè gu zãɛ e ma sɛɛɛ,
n ma kũ n gbɛ̃kɛɛ guu, Dii.
19 Kɛ̀ laasuu ma swɛ̃̀ pà,
n ma làakari kpàɛmɛ n ma pɔɔ kɛ̀ nna.

20 N bà égɔ̃ kú kɔ̃n yãlɛkpɛɛgɔ̃gɔ̃rinɔ kpataoɔ́?
Aɔ̃ yãdiɛnanɔ è mɔ́ńnɛ kɔ̃n nawɛ̃ao,
21 Aɔ̃è lɛ́ kpakɔ̃sɔ̃ gbɛ̃ maaazi,
aɔ̃è yã da taarisaideela wà à dɛ.
22 Diin ma zɛki gbãaa ũ,
ma Ludan gbɛ̀si kɛ̀ mɛɛ̀ utɛn ũ.
23 Eé ń zaakɛna sɔkpam̃ma,
eé ń borii bɔ aɔ̃ taarinɔ yãnzi.
Dii wa Luda é ń borii bɔ.

95

Luda táakilɛna

1 À mɔ́ wà pɔnna lɛ̀ sí Diinɛ,
wà guda dɔ Gbɛ̀si kɛ̀ è wa mì sía.
2 Wà mɔ́ à aɛ wà à sáabu kpá,
wà lɛ̀ sí wà à táaki lɛ́.

3 Zaakɛ Dii nɛ́ Luda kɛ̀ bítamɛ.
Kí bítamɛ, à dɛ dii píngila.
4 Tɔɔtɛ zã̀ gĩzĩgĩzĩ kú à ɔzĩ,
kpii mìsɔ̃ntɛ̃nɔ nɛ́ à pɔ́mɛ.
5 Ísia nɛ́ à pɔ́mɛ, zaakɛ à kɛ̀,
àmbe à tɔɔtɛ í kàsa kɔ̃n a ɔɔo.

6 À mɔ́ wà kúɛ wà dɔnzi kɛ
wà daɛ Dii wa Kɛ̀ri aɛ.
7 Zaakɛ àmbe wa Luda ũ,
à kpàsa gbɛ̃nɔn wa ũ,
à sãa kɛ̀ èe ń dãanɔ ũ.

Tó a à kòto mà gbã̀a,
8 àton swãgbãaa kɛ
lán a dezinɔ kɛ̀ nà zaa Mɛribaro
ke Masa gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gbáan.
9 Baa kɛ̀ aɔ̃ ma yãkɛnanɔ è,
aɔ̃ ma lɛ wà ma gwa gwe.
10 Ben ma pɔ fɛ̃̀ gbɛ̃ pìnɔzi ai wɛ̃̀ baplaa,
ma bè gbɛ̃ sãsãnanɔn ń ũ,
aɔ̃ɔ ma zɛ́nɔ dɔ̃ro.
11 Ben ma la dà ma pɔfɛ̃ guu ma bè,
aɔ̃é gɛ̃ ma kámmabokiinlo.

96

Diin Kí bíta ũ

1 À lɛ̀ dufu sí Diinɛ,
anduna gbɛ̃ píngi, à lɛ̀ sí Diinɛ.
2 À lɛ̀ sí Diinɛ à à tɔ́ bɔ,
àgɔ̃ à mìsina baaru kpaa lán guu e dɔɔ nà.
3 À à gakuikɛyã o boriinɔnɛ,
à à yãbɔnsaɛnɔ tɔ̃kɛ̃ baade píngine.

4 Dii bíta, à kà wà à táaki lɛ́,
à kɔ̃ sìo wà vĩa kɛnɛ dɛ tãanɔla ń píngi.
5 Boriinɔ tãanɔ nɛ́ pɔ́ ginanɔmɛ,
mɔde Dii bé à musu kɛ̀.
6 Bítakɛ kɔ̃n bɛ̀ɛo kúa,
gbãa kɔ̃n gakuio kú à kúkiiamɛ.

7 À gakui kɔ̃n gbãaao dɔ̃ Diinɛ,
bùsu píngi gbɛ̃nɔ, à dɔ̃ Diinɛ.
8 À Dii tɔ́ gakui dɔ̃nɛ,
à mɔ́ kɔ̃n gbaao à gɛ̃o à ua.
9 À dɔnzi kɛ Diinɛ à kúadona maakɛɛn,
tɔɔtɛdeenɔ, àgɔ̃ lugaa à aɛ a píngi.
10 À o boriinɔnɛ, Dii e kí blee.
Anduna kaɛna gíngin, à nigãna vĩro,
eé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n baade píngio a zɛ́a.
11 Musudeenɔ, à pɔnnaa kɛ,
tɔɔtɛdeenɔ, à vĩ kɔ̃n pɔnnaao,
ísia kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ, à kĩi dɔ.
12 Sɛ̃tɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ, à pɔnna wii lɛ́,
lí kɛ̀ kú dàko guunɔ, à guda kɛ a píngi.
13 Aɔ̃é pɔnnaa kɛ Dii aɛ, zaakɛ èe mɔɔ,
èe mɔɔ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunao.
Eé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunao a zɛ́a,
à yã gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n yãpuraao.

97

Dii mɔna
1 Dii bé èe kí blee!
Tɔɔtɛdeenɔ pɔnnaa kɛ,
ísiabaadeenɔ gɔ̃ kú pɔnnaa guu.

2 Ludambɛ sia kɔ̃n gusia níginigio ligazi,
maakɛ kɔ̃n yãzɛdeeon à kpata kãsãa ũ.
3 Tɛ́ ègɔ̃ kũu à aɛ,
è ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ ligazinɔ kpata.
4 À loupina è tɔɔtɛ pu,
tó anduna è, è luga.
5 Kpiiinɔ è yɔ́ lán zɔ́sa bà Dii aɛ,
anduna píngi Dii aɛ.
6 Musudeenɔ è à maakɛɛ kpàakpa kɛ,
bori sãnda píngi è à gakui e.

7 Wí è tãagbãgbãrinɔ kũ ń píngi,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è ĩa dã kɔ̃n pɔ́ ginanɔ.
Tãanɔ é dɔnzi kɛnɛ ń píngi.

8 Zayɔndeenɔɔ mà wà pɔnnaa kɛ̀,
Yuda wɛ́tɛdeenɔɔ kú pɔnnaa guu
n yãkpaɛkɛnanɔ yãnzi, Dii.
9 Zaakɛ ń kú musu dɛ anduna píngila,
Dii, ń dɛ tãanɔla ń píngi.

10 Dii ye gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zà yã zaaannɔzi,

ègɔ̃ a yãmarinɔ wɛ̃ndi dãkpa,
è ń bɔ zaakɛrinɔ ɔzĩ.
11 Guu è dɔ gbɛ̃ maaanɔa,
nɔ̀sɛpuradeenɔɔ pɔnnaa vĩ.
12 Gbɛ̃ maaanɔ, à pɔnnaa kɛ Dii guu,
à à tɔ́ kɛ̀ kú adona bɔ.

98

Dii mɔna táakilɛna
1 À lɛ̀ dufu sí Diinɛ,
zaakɛ à yãbɔnsaɛnɔ kɛ̀,
à zɪ̃̀ blè kɔ̃n a ɔplaa kɛ̀ kú adona gbãaao.
2 Dii tò wà a mìsina dɔ̃̀,
à a maakɛna ɔ̀dɔa boriinɔnɛ.
3 Gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛ kɛ̀ à vĩ kɔ̃n Isarailinɔo dɔ̀n,
andunalɛzɛkideenɔ wa Luda mìsina è ń píngi.

4 Anduna píngi, à pɔnna wii pɛ́ Diinɛ,
à gudakɛna kakɔ̃n.
5 À mɔrɔlɛna ɔ́ dɔ Diinɛ,
à mɔrɔ lɛ́nɛ kɔ̃n lɛ̀sinao
6 kɔ̃n kãkãkipɛnao kɔ̃n kuru'ɔo.
À pɔnna wii pɛ́ Dii wa Kínanɛ.

7 Ísia kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ kĩi kɛ,
anduna kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúnnɔ ń píngi.
8 Swaanɔ ɔpa lɛ́ Dii aɛ,
kpiiinɔ guda kɛ lɛdolɛ,
9 zaakɛ èe mɔɔ yãkpaɛ kɛ tɔɔtɛmɛ.
Eé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunao a zɛ́a,
eé yã gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n yãpuraao.

99

Luda kɛ̀ kú adona
1 Dii e kí blee, boriinɔ luga,
à vɛ̃ɛna kɛrubunɔ dagura,
anduna nigã.
2 Dii bíta Zayɔn,
à dɛ bori píngila.
3 Aɔ̃ à tɔ́ bíta naasidee bɔ,
à kú adona.

4 Kína pì gbãaa vĩ, à ye yãzɛdeezi,
àmbe à yãkpaɛkɛna a zɛ́a dìɛ,
à yã gɔ̃̀gɔ̃ Yakubu boriinɔnɛ a zɛ́a.
5 À Dii wa Luda tɔ́ sɛ́ lezĩ,
à kúɛ à tinti aɛ,
à kú adona.

6 Musa kɔ̃n Arunao kú à gbã̀gbãrinɔ tɛ́,
Samuɛlin à sìsirinɔ doke ũ,
aɔ̃ à sìsi, ben à wèńla.
7 Zaa tɛ́luguu guun à yã ò̀ńnɛ,
aɔ̃ɔ à doka kɔ̃n à yãdannɛnanɔ kũna.

8 Dii wa Luda, n weńla,
ḿbe Luda kɛ̀ è ń taari kɛ̃ńnɛ ũ,
baa kɔ̃n beeeo n ń yã zaaanɔ wìńnɛ ń musu.
9 À Dii wa Luda tɔ́ sɛ́ lezĩ,
à dɔnzi kɛnɛ à kpiii kɛ̀ kú adona musu,
zaakɛ Dii wa Ludaa kú adona.

100

Dii sáabukɛna
Sáabukɛna lɛ̀.
1 Anduna píngi, à pɔnna wii pɛ́ Diizi.
2 À dɔnzi kɛ Diinɛ kɔ̃n pɔnnaao,
à mɔ́ à kiia kɔ̃n gudakɛnao.
3 À dɔ̃ kɛ̀ Diin Luda ũ,
àmbe à wa kɛ, wá dɛ à pɔ́ ũ,
wá dɛ à gbɛ̃nɔ ũ, à kpàsa sãanɔ ũ.

4 À gɛ̃ à ualɛn kɔ̃n sáabukɛnao,
à gɛ̃ à ua kɔ̃n à táakilɛnao,
à sáabu kɛnɛ à à tɔ́ sɛ́ lezĩ.
5 Zaakɛ Dii maa, à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro,
ègɔ̃ náanɛ vĩ gurɔ píngi.

101

Kína lɛ́gbɛ̃na Ludanɛ
Dauda lɛ̀.
1 Mɛ́ lɛ̀ da n gbɛ̃kɛ kɔ̃n yãzɛdeeo musu,
mɛ́ lɛ̀ sínnɛ, Dii.
2 Mɛ́ làakari kɛ màgɔ̃ kuu taari sai,
bɔrɛn nɛ́ mɔ́mazii?
Mɛ́gɔ̃ kú ma ua kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao,
3 Ma wɛ́ɛ égɔ̃ kú pɔ́ ginaaro,
mɛ́ za yãdɔrɔsaikɛnan, eé namaro.
4 Ma nɔ̀sɛ égɔ̃ mɔnafiki vĩro,
ma bà égɔ̃ kú kɔ̃n yã zaaaoro.
5 Mɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ è a gbɛ̃daaa yaka à kpɛɛ kaatɛ,
mɛ́ sùu fɔ̃ kɔ̃n wadadeenɔ kɔ̃n ĩadãrinɔoro.
6 Ma wɛ́ɛ égɔ̃ kú ma bùsu náanɛdeenɔa,
lɛ aɔ̃gɔ̃ kúmao,
gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ kú taari sai égɔ̃ dɛ ma zĩkɛri ũ.
7 Mɛ́ we gbɛ̃sãsãri gɔ̃ kú ma bɛro,
mɛ́ tó mɔnafikidee zɛ ma aɛro.
8 Mɛ́gɔ̃ ma bùsu gbɛ̃ zaaanɔ kaatɛ lán guu e dɔɔ nà,
mɛ́gɔ̃ zaakɛrinɔ borii bɔɔ Dii wɛ́tɛ guu.

102

Gbãasaidee aduakɛna
Wɛ̃ndade gbãasaidee kɛ̀ èe a yã'ɔ̃ammanɔ bɔɛɛ Diinɛ aduakɛna.
1 Dii, ǹ ma aduakɛna ma,
ǹ tó ma wiii n kii le.
2 Ǹton wɛ́ɛ gá ǹ zumɛ ma nawɛ̃akɛgurɔro,
ǹ swã kpámazi,
tó ma n sisi, ǹ wemala kpakpaa,
3 Zaakɛ ma gurɔɔ e gɛ̃tɛɛ lán tɛ́sukpɛ bà,
ma mɛ̀ e puusu bɔɔ lán tɛ́yɔ̃ bà.
4 Ma nɔ̀sɛ yàka, ma gɔ̃ lán sɛ̃ kori bà,
ma sã pɔ́bleyãn.
5 Ma m̀bona gbãngbãn bé à tò
ma gɔ̃ wákabaran ũ.
6 Ma gɔ̃ lán gbáa tiongoo bà,
lán bɛzĩ koroo bà.
7 Ii è gɛ̃ ma wɛ́ɛnlo,
ma gɔ̃ lán bãa kɛ̀ zɔ̃ kpɛ́ musu adoo bà.
8 Ma ibɛɛnɔ ègɔ̃ ma sɔ̃sɔ̃ gurɔ píngi,
ma faborinɔ è gbɛ̃ ká kɔ̃n ma tɔ́o.
9 Túbun mɛɛ̀ ble pɔ́blee ũ,
ma wɛ́ɛ'i è ká ma íminan

10 n pɔfɛ̃ kɔ̃n n pɛ̃tɛ̃o yãnzi,
zaakɛ n ma sɛ n ma zĩnna.
11 Ma gurɔɔ e gɛ̃tɛɛ lán ɔra bà,
ben mɛ́ɛ gagaa lán sɛ̃ bà.

12 Mpi sɔ̃ Dii,
nɛɛ̀gɔ̃ kú kpatan gurɔ píngi,
n tɔ́ é garo ai wa boriia.
13 Nɛ́ fɛɛ ǹ Zayɔn wɛ̃nda gwa, zaakɛ gurɔɔ kà,
gurɔɔ kɛ̀ ń dìɛ kà, kɛ̀ nɛ́ à pɔnnaa wɛtɛ.
14 À gbɛ̀nɔ kɛ̀ n zɔ̀blerinɔnɛ maa,
à gborona bùsu è kɛńnɛ wɛ̃nda.
15 Bori píngi é vĩa kɛnnɛ, Dii,
anduna kínanɔ é n kíkɛɛ dɔ̃ ń píngi.
16 Zaakɛ Dii é Zayɔn kɛkɛ à bo dɔ,
eé bɔ à mɔ́ḿma kɔ̃n gakuio.
17 Eé takaasideenɔ aduakɛna sí,
eé ń wɛ́ɛkɛna kpá swãkotoro.

18 À tó yã kɛ̀ gɔ̃ kɛ̃na kpɛɛdeenɔ yãnzi
lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kpɛ́nɔ Dii táaki lɛ́.
19 Dii tɔɔtɛ gwà zaa a kúkiia,
zaa musu à wɛ́ɛ kpàɛ gĩzĩ,
20 lɛ à gbɛ̃nɔ zɔ̀blena wii ma
à ń bɔ gaa lɛ́zĩ yãnzi,
21 Weé Dii tɔ́ bɔ Zayɔn,
weé à táaki lɛ́ Yerusalɛmu.
22 zĩ kɛ̀ gbɛ̃nɔ é kɔ̃ kakɔ̃a gwe,
kɔ̃n kpatablerinɔ wà dɔnzi kɛnɛ.

23 À ma gbãaa bùsa zɛ́gbãn,
à ma wɛ̃̀ndi kɛ̀ kusu,
24 ben ma bè: Ma Luda,
ǹton ma wɛ̃̀ndi bɔ gugbãnlo,
mmɔn kɛ̀ ń kuu ai wa boriia.
25 N anduna kãsãa pɛ̀ɛ zaa káaku,
musu nɛ́ n ɔzĩimɛ.
26 Aɔ̃ píngi é gɛ̃tɛ, mɔde nɛ́gɔ̃ kuu,
aɔ̃é zi kũ lán pɔ́kãsãa bà,
nɛ́ ń liɛ lán uta bà ǹ ń zĩnna.
27 Mpi sɔ̃ n kuuna ègɔ̃ dɔ̃nkɔ̃,
n gurɔɔ yãana vĩro.
28 N zɔ̀blerinɔ nɛ́nɔ égɔ̃ kuu aafia,
aɔ̃ boriinɔ é kãsãa pɛ́ɛ n kuu.

103

Luda gbɛ̃kɛɛ
Dauda lɛ̀.
1 Ma swɛ̃̀, ǹ Dii sáabu kpá,
ma baabɔ píngi, ǹ à tɔ́ kɛ̀ kú adona bɔ.
2 Ma swɛ̃̀, ǹ Dii sáabu kpá,
ǹton sã à yãmaakɛna kenlo.
3 È ma taarinɔ kɛ̃mɛ píngi,
è ma kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n ma gyãanɔ píngi.
4 È ma wɛ̃̀ndi bɔ gɛ̀wãan,
è à nnaa dialɛmɛ a gbɛ̃kɛ kɔ̃n a wɛ̃ndao guu.
5 È tó pɔ́ maaa kɛ̀ má yezinɔ mɔ́ma,
lɛ ma gɔ̃kparɛkɛɛ e àgɔ̃ dufu lán kúu pɔ́ bà.

6 Dii è yã kɛ a zɛ́a,
è tó yã bɔ kɔ̃n gwenawɛ̃ndadeenɔo nna.

7 À tò Musa a pɔyeziyã̀ dɔ̃,
à a yãbɔnsaɛnɔ ɔ̀dɔa Isarailinɔnɛ.
8 Dii sùu vĩ kɔ̃n wɛ̃ndaao,
à pɔɔ è fɛ̃ kpaaro,
à gbɛ̃kɛ bíta maamaa.
9 Eé ń taari e gɛ̃̀n baaagɔ̃ro,
eé pɔfɛ̃ da a nɔ̀sɛn gurɔ píngiro.
10 È yã kɛwe lán wa durunnɔɔ dɛ nàro,
è fĩa bowe lán wa zãzãanɔɔ dɛ nàro.
11 Lán ludambɛ lezĩ kà nà kɔ̃n tɔɔtɛo,
lɛn à gbɛ̃kɛɛ bíta lɛ kɔ̃n à vĩakɛrinɔ.
12 Lán ɔfãntɛ̃bɔɛ kpaa zã̀ kɔ̃n a gɛ̃kpɛn kpaao nà,
lɛn è wa taarinɔ kɛ̃wa lɛ.
13 Lán de è wɛ̃nda dɔ̃ a nɛ́nɔnɛ nà,
lɛn Dii è a vĩakɛrinɔ wɛ̃nda gwa lɛ,
14 Zaakɛ à dɔ̃ pɔ́ kɛ̀ à wa kɛo,
à dɔ̀n kɛ̀ bùsun wa ũ.
15 Gbɛ̃ntee wɛ̃̀ndi kusu lán sɛ̃̀ bà,
ègɔ̃ gakui vĩ gurɔ plaa lán lávu bà.
16 Tó ĩa pàa, è gɛ̃tɛ,
guu kɛ̀ à kún pì è dɔ à yãn dɔro.
17 Dii ègɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃n a vĩakɛrinɔ
zaa káaku ai gurɔ píngi,
è à maaa kɛ ń nɛ́nɔnɛ kɔ̃n ń dionɔ,
18 gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n à bà kuunańyo yão
bensɔ̃ aɔ̃ yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũnanɔ.

19 Dii a kpata dìɛ musu,
à gbãaa vĩ gbɛ̃ píngia.
20 À Dii sáabu kpá, amɔa à malaikanɔ,
a gbãadee kɛ̀ eè à yã ma à zĩi kɛanɔ.
21 À Dii sáabu kpá, a ludambɛ zĩ̀kpɛɛnɔ a píngi,
à zĩkɛri kɛ̀ eè à pɔyeziyã kɛɛnɔ.
22 À Dii sáabu kpá, amɔa à pɔ́kɛnanɔ a píngi
guu kɛ̀ èe kí bleennɔ baama píngi.

Ma swɛ̃̀, ǹ Dii sáabu kpá.

104

Dii Pɔ́pingikɛri táakilɛna

1 Ma swɛ̃̀, ǹ Dii sáabu kpá.
Dii ma Luda, ń bíta maamaa,
ń gakui dana pɔ́kãsãa ũ, èe tɛ́ kɛɛ,
2 n gupuraa kùnla lán bisa bà,
n musu kpàɛ lán pɛ̀ bà,
3 n bɛɛ bò ínɔla musu.
N ludambɛ luguu kɛ̀ n sɔ̃goro ũ,
nɛɛ̀ di ĩa ɔɔa.
4 Nɛɛ̀ ĩa kɛ n zĩ̀rinɔ ũ,
nɛɛ̀ tɛ́vura kɛ n zĩkɛrinɔ ũ.

5 N anduna kàɛ, n à kãsãa pɛ̀ɛ,
à nigãna vĩ zikiro.
6 N ísiaa dànɛ uta gumusu ũ,
í pì dà kpiiinɔla.
7 N kpãkɛ̃ í pìzi, ben à bàa lɛ̀,
n pataa, ben à nàguzi.
8 Kpiiinɔ bɔ̀ gupuraaa, guzurɛnɔ sɔ̃̀ɛ,
ben í tà guu kɛ̀ ń dìɛnɛn.
9 N lɛ́zɛkii dà í pìnɛ, eé fɔ̃ à vĩàlaro,
eé ɛara à da tɔɔtɛla ziki dɔro.

10 Nɛɛ̀ tó íbɔkiinɔ í pisi swa'ɔnɛnɔn,
ben à í ègɔ̃ bàa lɛɛ kpiiinɔ dagura.
11 Sɛ̃̀tɛ pɔ́ píngi ègɔ̃ à í mii,
à í è saginɔ í nii kɛ̃ḿma.
12 Bãanɔ è sà dɔ swaanɔ saɛ,
aɔ̃ègɔ̃ kú à dàko guu, aɔ̃ wiii ègɔ̃ dɔ.
13 Zaa n bɛ musu nɛɛ̀ lou gbarɛ kpiiinɔa,
n zĩ gbɛ̀ è anduna kã.
14 Nɛɛ̀ tó sɛ̃̀ bɔɛ pɔ́kãdeenɔnɛ,
nɛɛ̀ tó burapɔnɔ bɔɛ gbɛ̃nteenɔnɛ,
nɛɛ̀ pɔ́blee bɔɛńnɛ tɔɔtɛa,
15 geepiwɛ̃ɛ kɛ̀ è ń pɔɔ kɛ nnaa
kɔ̃n nɔ́si kɛ̀ è ń uu tɛ́ kɛɛo
kɔ̃n blɛɛ kɛ̀ è ń gba gbãaao.
16 Dii línɔ è mɔdɔ e maamaa,
sida lí kɛ̀ à bà Lɛbanɔnɔ.
17 Gwen bãanɔ è sà dɔdɔn,
zùbaaninɔ è bɛɛ dɔ pini lí musu.
18 Kpii lezĩnɔɔ dɛ kpasaanɔ kúkii ũ,
gbɛ̀kotoonɔ dɛ gbɛ̀'ɛ̃ɛnɔ utɛkii ũ.

19 N mɔvura kɛ̀ gurɔ tàasikɛbɔ ũ
kɔ̃n ɔfãntɛ̃ kɛ̀ à a gɛ̃na kpɛ́n gurɔɔ dɔ̃ɔo.
20 Nɛɛ̀ tó guu si, ben gwãavĩ è kɛ,
lákpɛpɔnɔ è fɛɛ táo píngi.
21 Músunɔ è nɔadɛna ɔ́ɔ dɔ,
aɔ̃è pɔ́blee wɛtɛ Ludaa.
22 Tó ɔfãntɛ̃ bɔ̀ɛ, aɔ̃è lɔɔtɛ
aɔ̃ tá daɛ ń tòn.
23 Gbɛ̃ntee è bɔ à gá zĩi kɛ,
ègɔ̃ yã ma a zĩndaa ai uusiɛ.

24 Dii, n yãkɛnanɔɔ pari fá!
À píngi bɔ̀ n ɔ̃ndɔ̃ɔ guumɛ,
anduna pana kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ ń kɛ̀nɔ.
25 Ísia kuu, à bíta bensɔ̃ à yàasa,
pɔ́ bɛ̃ɛ kɛ̀ kú à guunɔ lɛ́ vĩro,
à nɛ́ngo kɔ̃n à bítao píngi.
26 Góro'itɛnɔ ègɔ̃ táa oon
kɔ̃n kúkukuu kɛ̀ ń kɛ̀ à kɔ̃kɔ̃ o à guuo.

27 Pɔ́ pìnɔ è wɛ́ɛ dɔnzi ń píngi
lɛ ǹ pɔ́blee kpáḿma a gurɔɔa.
28 Nɛɛ̀ kpáḿma, aɔ̃è sɛ́ɛ,
nɛɛ̀ ɔ porońnɛ, ben pɔ́ maaanɔ è mɔ́ḿma.
29 Tó n mìkpɛɛ zùńnɛ, aɔ̃è bídi kɛmɛ,
tó n wɛ̃̀ndi sìḿma, aɔ̃è ga wà ɛara wà tá bùsutin.
30 Tó n n Ninii gbàrɛ, pɔ́nɔ è wɛ̃̀ndi e,
nɛɛ̀ tó tɔɔtɛ ɛara à kɛ dufu.

31 Wà tó Dii gakui gɔ̃ kuu gurɔ píngi,
wà tó Dii pɔɔ kɛ nna a yãkɛnanɔa.
32 Àmbe è tɔɔtɛ gwa, ben è dege,
è ɔ kɛ kpiiinɔa, ben tɛ́sukpɛ è bɔ.

33 Mɛ́ lɛ̀ sí Diinɛ ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
mɛ́ ma Luda táaki lɛ́ ai ma gurɔ lɛ́n.
34 Ǹ tó ma laasuu kánnɛ, Dii,
lán mɛ́ɛ pɔnnaa kɛnyo nà.
35 Durunkɛrinɔ mì dɛ anduna guu,
zaakɛrinɔ tóngɔ̃ kuu dɔro.

Ma swɛ̀, ǹ Dii sáabu kpá.
Aleluya!

105

Luda a gbɛ̃nɔ mìsina

1 À Dii sáabu kɛ à à tɔ́ kpá,
à tó boriinɔ à yãkɛnanɔ dɔ̃.
2 À lɛ̀ sí à à táaki lɛ́,
à à yãbɔnsaɛkɛnanɔ tɔ̃kɛ̃ píngi.
3 À ĩa dã kɔ̃n Dii tɔ́ kɛ̀ kú adonao,
a Dii kiwɛtɛrinɔ à pɔnnaa kɛ,
4 À Dii kii wɛtɛ à gbãaa wɛ́ɛ kɛa,
àgɔ̃ à uu wɛtɛɛ yãana sai.

5 À tó yãbɔnsaɛ kɛ̀ à kɛ̀nɔ dɔagu,
à dabuyãkɛnanɔ kɔ̃n à yãkpaɛkɛnanɔo,
6 a Dii zɔ̀bleri Ibraĩ boriinɔ,
a Yakubu borii kɛ̀ à a sɛɛnɔ.

7 Àmbe Dii wa Luda ũ,
à yãkpaɛkɛna kú anduna guu píngi.
8 À bà kuunawao yã è sãn zikiro,
yã kɛ̀ à dìɛ égɔ̃ kuu ai wa boriia.
9 À bà kú kɔ̃n Ibraĩo,
à ɛ̀ara à sì kɔ̃n a kuunao Isaakunɛ dɔ.
10 À yã pì pàpa Yakubunɛ dokayã ũ,
ben à kú kɔ̃n Isarailinɔo ai gurɔ píngi.
11 À bè é Kanaa bùsu kpáḿma,
eégɔ̃ dɛ ń baka ũ kɛ̀ aɔ̃gɔ̃ vĩ.

12 Gurɔɔ beeea aɔ̃ pariro, wè ń yã daro,
aɔ̃ kú Kanaa bùsun bɔ̀amɔnɔ ũmɛ.
13 Aɔ̃ègɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ bori kɔ̃n boriionɔ tɛ́,
aɔ̃ègɔ̃ lili oo bùsu kɔ̃n bùsuo.
14 Èe we wà gbãaa mɔ̀ńnɛro,
à kpà̃kɛ̃ kínanɔzi aɔ̃ yã musu à bè,
15 aɔ̃ton ɔ na gbɛ̃ kɛ̀ a ń sɛ́nɔaro,
aɔ̃ton wɛ́ɛ tã a annabinɔaro.

16 Ben à tò nɔaa gɛ̀ bùsu pìn,
à tò aɔ̃ kũsãɛ yà̃a píngi.
17 Ben à Yusufu gbàrɛ à dɔ̀ńnɛ ń aɛ,
wà à yà zɔ̀ ũ.
18 Wà mɔ̀kyakoo kà à gbáa,
wà mɔ̀ dà à waalɛ
19 ai yã kɛ̀ à gĩakɛ à ò gàa à pàpao,
ben yã kɛ̀ Dii dànɛ tò yã bɔ̀o nna.
20 Kɛ̀ kína gbɛ̃ zɩ̀, ben wà à gbàrɛ,
bùsu gbɛ̃nsi pì à bɔ̀ bàn.
21 À à dìɛ a bùsu dɔn'aɛdee ũ,
à tò à iko vĩ a auzikinɔa píngi.
22 Yusufu à kínɛnɔ tòto a pɔyezia,
à ɔ̃ndɔ̃ɔ dàda à ìbanɔnɛ.

23 Ben Yakubu sù Igipiti,
Isarailinɔɔ kuu nibɔnɔ ũ Hamu boriinɔ bùsun.
24 Dii tò a gbɛ̃nɔ kɔ̃ gwe maamaa,
à tò aɔ̃ pari kũ dɛ ń ibɛɛnɔla.
25 À ń ibɛɛ pìnɔ swã gbà̃gbãńnɛ,
ben aɔ̃ zà à gbɛ̃nɔn, aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀ à zɔ̀blerinɔzi.

26 À a zɔ̀bleri Musa zɪ̀ḿma
kɔ̃n Aruna kɛ̀ à à sɛ̀o.
27 Aɔ̃ dabudabuyãnɔ kɛ̀ Igipitinɔnɛ,
aɔ̃ yãbɔnsaɛnɔ kɛ̀ Hamu boriinɔ bùsun.
28 À gusiaa gbàrɛḿma, guu sì ń bùsun,
kɛ̀ aɔ̃ gì à yã mazi yãnzi.
29 À ń ínɔ lì aru ũ,
ben ń kpɔ̀nɔ gàga.
30 Kasoonɔ dà ń bùsula
kɔ̃n ń gbãadeenɔ daɛkiinɔ píngi.
31 À yã ò, ben ifĩinɔ dàńla,
gãinɔ sì ń tɛ́ ai aɔ̃ bùsu lɛ́n píngi.
32 À lougbɛ kwɛ̀ɛńnɛ lou gɛ̃ɛ ũ,
lapatana dà ń bùsula píngi.
33 À ń geepi línɔ ɛ̀'ɛ kɔ̃n ń kãkãpura línɔ,
à ń bùsu línɔ kɛ̀ dúgudugu.
34 À yã ò, ben kwaanɔ kàńgu,
sutɛ̃nɔ kà aɔ̃ lɛ́ vĩro.
35 Aɔ̃ ń bùsu sɛ̃̀ kɔ̃n láo blè wà nɛ̀,
aɔ̃ ń burapɔnɔ blè píngi.
36 À ń bùsu daudunɔ dɛ̀dɛ ń píngi,
ń nɛ́ daudu kɛ̀ aɔ̃ɔ ì ń ɔ̀wazikɛgurɔɔnɔ.

37 À bɔ̀ kɔ̃n Isarailinɔ,
aɔ̃ kondogi kɔ̃n vurao sɛna,
aɔ̃ bori gbɛ̃kee e gɛ̃̀n sí zɛ́nlo.
38 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ, Igipitinɔ pɔɔ kɛ̀ nna,
kɛ̀ vĩa ń kũ Isarailinɔ yã musu.
39 À tɛ́luguu dà a gbɛ̃nɔla,
à kɛ̀ tɛ́ ũ gwãavĩ à guu pùńnɛ.
40 Aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a, ben à mɔ̀ńnɛ kɔ̃n bùrunɔ,
à musu pɔ́blee kpàḿma, aɔ̃ mɔ̀ḿma.
41 À gbɛ̀si pàra, ben í bɔ̀n,
í bàa lɛ̀ gbáan gwe lán swa'i bà.
42 Zaakɛ à dɔ̀ lɛ́ kɛ̀ à gbɛ̃̀
a zɔ̀bleri Ibraĩnɛ yãn.

43 À bɔ̀ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ, aɔ̃e pɔnnaa kɛɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́nɔɔ e guda kɛɛ.
44 À boriinɔ bùsu kpàḿma,
aɔ̃ zĩi kɛ̀ danɔ kɛ̀ àre blè,
45 lɛ aɔ̃ e wàgɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna,
aɔ̃ à dokayãnɔ da.
Aleluya!

106

Isarailinɔ ń durunnɔ ona Ludanɛ

1 Aleluya!
À Dii sáabu kɛ, zaakɛ à maa,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
2 Dé bé eé fɔ̃ à Dii yãbitakɛnanɔ oo?
Dé bé eé fɔ̃ à à táaki lɛ́ píngii?
3 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è yã kɛ a zɛ́anɔ ũ,
kɛ̀ aɔ̃è yã maaa kɛ gurɔ píngi.
4 Tó nɛ́ɛ à nnaa kɛɛ n gbɛ̃nɔnɛ,
ǹ tó ma yã gɔ̃ dɔngu, Dii,
tó nɛ́ɛ ń mì sii, ǹ ma wɛ́ɛ gwa,
5 lɛ ma baka e àgɔ̃ kú n gbɛ̃nɔ nnamanan,
mà pɔnnaa kɛ kɔ̃n borii kɛ̀ n ń sɛ́nɔ,

lɛ mɛ́ n táaki lɛ́ n gbɛ̃ pìnɔ tɛ́.

6 Wa durun kɛ̀ lán wa dezinɔ bà,
wa taari kɛ̀ wa yã zaaa kɛ̀.
7 Kɛ̀ wa dezinɔ kú Igipiti,
aɔ̃ɔe Dii dabuyãkɛnanɔ yã daro,
gbɛ̃kɛyã parii kɛ̀ à kɛ̀ńnɛnɔ sɛ̃̀ńgu,
ben aɔ̃ swãgbãaa kɛ̀ Isia Tɛ̃aa saɛ.
8 Baa kɔ̃n beeeo à ń mì sì a tɔ́ yãnzi,
lɛ à à gbãa bíta ɔdɔa.
9 À kpã̀kɛ̃ Isia Tɛ̃aazi, ben gukori bɔ̀,
à gɛ̃̀ńyo à wɛ̀ɛn, aɔ̃ bikũ̀ lán wà be gbáan bà.
10 À ń bɔ́ ń ibɛɛnɔ ɔzĩ,
à ń sí ń zangurinɔ gbãaaa.
11 Í dà ń wɛdɛrinɔla,
baa aɔ̃ gbɛ̃ mɛ̀n do èe bɔro.
12 Ben aɔ̃ à yã kɛ̀ à ò sì,
aɔ̃ à táaki lɛ̀.

13 Mɔde à yãkɛnanɔ sɛ̃̀ńgu gɔ̃ɔ,
ben aɔ̃ɔe zɛ lɛ à lɛ́ daḿmaro.
14 Aɔ̃ pɔ́ble pãnde ni dɛ̀ gbáan,
ben aɔ̃ Dii yɔ̃̀ wà gwà sɛ̃̀tɛ gwe.
15 À pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a kpàḿma,
ben à mɛ̀'ibabagyãa zĩ̀ḿma.

16 Aɔ̃ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpà kɔ̃n Musao bùran
kɔ̃n Aruna kɛ̀ kú adona Diinɛo.
17 Tɔɔtɛ pàra à Datani mɔ̀,
à sìkɔ̃rɛ Abiramua kɔ̃n a gbɛ̃nɔ.
18 Tɛ́ fɛ̀ɛ aɔ̃ ìbanɔ tɛ́,
tɛ́nɛnɛ gbɛ̃ zaaanɔ blè.

19 Aɔ̃ mɔ̀ pì zaa Orɛbu lán zùswaree bà,
aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ ń tãa kɛ̀ aɔ̃ɔ pìnɛ.
20 Aɔ̃ Luda Gakuide lendee kpà
kɔ̃n zù sɛ̃̀sori takao.
21 Aɔ̃ sã̀ Luda ń mìsiri yãn,
kɛ̀ à yã bítanɔ kɛ̀ńnɛ zaa Igipiti,
22 kɛ̀ à dabuyãnɔ kɛ̀ Hamu boriinɔ bùsun,
kɛ̀ à naasiyãnɔ kɛ̀ Isia Tɛ̃aazi.
23 Beee yãnzin à bè é a gbɛ̃nɔ kaatɛ,
ben Musa kɛ̀ à à sɛ̀ kpànɛ,
à tò à pɔɔ kpàɛ, èe gàa à ń kaatɛro.

24 Aɔ̃ kya kà bùsu nidee mɔ̀n,
aɔ̃ gì Dii yã náanɛ kɛzi.
25 Aɔ̃ yãbuu tã̀ ń bisakutaanɔ guu,
aɔ̃ɔe dɔ Dii yãziro.
26 Ben à ɔ dɔ̀ à la dàńnɛ à bè,
é tó aɔ̃ gaga gbáan,
27 é tó aɔ̃ boriinɔ gaga boriinɔ tɛ́,
é ń fãakɔ̃a bùsunɔ guu.

28 Aɔ̃ dɔ̀ Peo tãazi,
aɔ̃ pɔ́ kɛ̀ wà saa òo pɔ́gɛnɔa blè.
29 Aɔ̃ yãkɛnanɔ Dii pɔɔ fɛ̃̀,
ben gagyãa sìńgu.
30 Finɛasi fɛ̀ɛ à yã pì mì zɔ̃̀,
ben gyãa pì zɛ̀.
31 Ben Dii tò yã bɔ̀o nna,

à bà kúo ai à boriia.

32 Aɔ̃ Dii pɔɔ fɛ̃̀ Mɛriba í kiia,
ben yã bɔ̀ Musao zaa aɔ̃ yãnzi.
33 Zaakɛ aɔ̃ à nɔ̀sɛ yàka,
ben à yã ò laasuulɛna sai.

34 Aɔ̃ɔe bùsu pì deenɔ kaatɛ
lán Dii dìɛńnɛ nàro.
35 Aɔ̃ yɑ̃̀kɔ̃tɛ kɔ̃n borii pìnɔ,
aɔ̃ ń fɛɛakaara zɛ́kpaɛ sɛ̀.
36 Aɔ̃ dɔ̀ ń tãanɔzi,
ben yã pì gɔ̃̀ńnɛ takutɛɛ ũ.
37 Aɔ̃ ń nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɛ̀ sa'opɔ ũ,
aɔ̃ saa ò tãanɔa kɔ̃n ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔo.
38 Aɔ̃ taarisaideenɔ kòto kpàkpa,
aɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n ń nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɔ.
Aɔ̃ saa òńyo Kanaa bùsu tãanɔa,
ben aɔ̃ bùsu pì gbãsĩ kɛ̀.
39 Aɔ̃ gbãsĩ lɛ̀ ń yãkɛnanɔ yãnzi,
aɔ̃ gɔ̃̀ náanɛsaideenɔ ũ ń yãkɛnanɔa.

40 Ben Dii pɔfɛ̃ fɛ̀ɛńzi,
à ye gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́nɔ kãzi dɔro.
41 À ń ná boriinɔnɛ ń ɔzĩ,
ben aɔ̃ zangurinɔ kí blè ń musu.
42 Aɔ̃ ibɛɛnɔ gbãaa mɔ̀ńnɛ,
aɔ̃ ɔ tɔ̃̀ḿma.
43 Ègɔ̃ ń bɔɔ gɛ̃̀n baaagɔ̃,
mɔde aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n ń swãgbãakɛnao,
ben aɔ̃ sɔ̃̀ɛ ń durun yãnzi.

44 Baa kɔ̃n beeeo tó à ń wiii mà,
è ń nawɛ̃akɛna yã da.
45 Aɔ̃ yãnzi è dɔ a bà kuunańyo yãn,
è a nɔ̀sɛ liɛ a gbɛ̃kɛ bíta yãnzi.
46 À tò gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń kũkũ zɪ̃̀zɔ ũunɔ
ń wɛ̃nda gwà.

47 Dii wa Luda, ǹ wa mì sí!
Ǹ wa bɔɛ boriinɔ tɛ́ ǹ wa kakɔ̃a,
lɛ wà n tɔ́ kɛ̀ kú adona bɔ
wà ĩa dã kɔ̃n n táakilɛnao.

48 Aubarikade Dii, Isarailinɔ Luda
zaa káaku ai gurɔ píngi!
Gbɛ̃ píngi be aami!
Aleluya!

TAKADA SƆƆRODEE

Saamu 107-150

107

Dii sáabukɛna

1 À Dii sáabu kɛ, zaakɛ à maa,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
2 Gbɛ̃ kɛ̀ Dii ń bónɔ o lɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ à ń bɔ́ ń ibɛɛnɔ ɔzĩnɔ.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ à ń bɔ́ bùsu kɔ̃n bùsuo à ń kakɔ̃a
bɔna ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kɔ̃n a gɛ̃kpɛn kpaao
kɔ̃n gu'igbãroo kpaao kɔ̃n sɔɔmɛtɛ kpaaonɔ.

4 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ likɔ̃aa zɔ̃̀ gbáan,

aɔ̃ɔe wɛ́tɛ kɛ̀ weé gá vɛ̃ɛn zɛ́ dɔ̃ro.
5 Nɔaa ń dɛ́, ímii ń dɛ́,
aɔ̃ wɛ̃̀ndi suuna kɛ̀.
6 Ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi ń nawɛ̃akɛnan,
ben à ń bɔ́ ń wɛ́ɛtãmma guu.
7 À ń dá zɛ́ súusun
ai aɔ̃ kà wɛ́tɛ kɛ̀ aɔ̃é vɛ̃ɛn.
8 Wà Dii sáabu kɛ à gbɛ̃kɛ yãnzi
kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ è kɛ gbɛ̃nɔnɛo.
9 Zaakɛ è ímidɛrinɔ kòto yĩi kũńnɛ,
è pɔ́ maaa kpá nɔadɛrinɔa aɔ̃ kã.

10 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ kú ga gusisin,
aɔ̃ɔe nawɛ̃a kɛɛ yina kɔ̃n mɔ̀kyakooo.
11 Zaakɛ aɔ̃ gì Luda yã mazi,
aɔ̃ kya kà Luda Musude lɛ́damman.
12 À tò wà ń busa kɔ̃n zĩ gbãaao,
aɔ̃ gɛ̃̀n sì wà lɛ̀ɛ, dɔnlɛri kuuro.
13 Ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi ń nawɛ̃akɛna guu,
ben à ń bɔ́ ń wɛ́ɛtãmma guu.
14 À ń bɔ́ ga gusisin,
à ń mɔ̀kyakoonɔ gà à kɛ̃̀kɛ̃.
15 Wà Dii sáabu kɛ à gbɛ̃kɛ yãnzi
kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ è kɛ gbɛ̃nɔnɛo.
16 Zaakɛ è bĩilɛ gbà kɛ̀ wà pì kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o gboro,
è mɔ̀si gbãnganɔ ɛ́'ɛ.

17 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ lìkɔ̃a ń swãgbãa yãnzi,
aɔ̃ wɛ́ɛtãmma è ń taarinɔ yãnzi.
18 Pɔ́blee nii bɔ̀ ń pɔɔn,
aɔ̃ kà gana.
19 Ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi ń nawɛ̃akɛnan,
ben à ń bɔ́ ń wɛ́ɛtãmma guu.
20 À a yã zĩ̀ḿma, ben aɔ̃ kɛ̃̀kɔ̃a,
à ń bɔ́ gaa lɛ́zĩ.
21 Wà Dii sáabu kɛ a gbɛ̃kɛ yãnzi
kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ è kɛ gbɛ̃nɔnɛo.
22 Wà kɛnnakɔ̃o saa oa,
wà à yãkɛnanɔ tɔ̃kɛ̃ kɔ̃n gudakɛnao.

23 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ dà ísiaala góro guu,
aɔ̃ɔe laa taa í bíta pìla.
24 Aɔ̃ Dii yãkɛnanɔ è,
kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ è kɛ í dagulanɔo.
25 À yã ò, ben zàga'ĩa gbãaa kàka,
ísiaa sɔ̃ fɛ̀ɛ musumusu.
26 Aɔ̃ɔe fɛɛɛ musu, wèe suu gĩzĩ,
aɔ̃ɔ kú kari lɛ́zĩ, ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu.
27 Gó nìgãnigãńyo,
aɔ̃ tàtaatataa bò lán wɛ̃dɛri bà,
ítɛ'ɔ̃ndɔ̃ píngi yã̀aḿma.
28 Ben aɔ̃ wii lɛ̀ Diizi ń nawɛ̃akɛnan,
ben à ń bɔ́ ń wɛ́ɛtãmma guu.
29 À ĩa gbãaa zɛ̀, à gɔ̃̀ ĩa fɛɛɛ ũ,
à ísɔ̃ kpàɛ, ben í zɛ̀ kítikiti.
30 Kɛ̀ guu yĩ̀, aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna,
ben à gàańyo íkparɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi.
31 Wà Dii sáabu kɛ à gbɛ̃kɛɛ yãnzi
kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ è kɛ gbɛ̃nɔnɛo.
32 Wà à tɔ́ bɔ pari kakɔ̃ana guu,
wà à táaki lɛ́ dɔn'aɛdeenɔ kakɔ̃anan.

33 À swa ídeenɔ lìɛ gbáa ũ,
à tò íbɔkiinɔ gɔ̃̀ gukori ũ.
34 À tɔɔtɛ aubarikadee lì gu wìsidee ũ
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛnɔ yãzaakɛna yãnzi.
35 À gbáa lì sɛ̀bɛ ũ,
à tò gukori gɔ̃̀ íbɔkiinɔ ũ.
36 À nɔadɛrinɔ kàɛ gwe,
ben aɔ̃ wɛ́tɛ kàɛ wà vɛ̃̀ɛn.
37 Aɔ̃ burapɔnɔ tɔ̃̀, aɔ̃ geepi línɔ bà,
ben à nɛ́ ìńnɛ maamaa.
38 À aubarika dàńgu, aɔ̃ pari kũ̀ maamaa,
èe tó aɔ̃ pɔ́kãdeenɔ làgoro.

39 Ben à ń lago dɔ, aɔ̃ bùsa
gbãamɔnnɛna kɔ̃n mɔ́nzio kɔ̃n pɔsiaao yãnzi.
40 À wí dà wɛ̃ɛnɛnɔa,
à tò aɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃̀ gukori zɛ́saidee guu.
41 Mɔde à wɛ̃ndadeenɔ bɔ̀ takaasikɛɛn à ń sɛ́ lezĩ,
à tò aɔ̃ ua kɔ̃̀ lán kpàsapɔnɔ bà.
42 Tó gbɛ̃ maaanɔɔ è, aɔ̃è pɔnnaa kɛ,
gbɛ̃ zaaanɔ sɔ̃ è ń lɛ́ nakɔ̃a.
43 Ɔndɔ̃dee làakari dɔ yã pìnɔa,
à Dii gbɛ̃kɛɛ gwa lán à dɛ nà.

108

Luda bé è tó wà zɩ̃̀ ble
Dauda lɛ̀.
1 Ma làakari kpaɛna, Luda,
mɛ́ lɛ̀ sí mà n táaki lɛ́ kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
2 Ma mɔrɔ kɔ̃n ma kuntigio kú máa?
Mɛ́ gudɔɔ pá mìo.
3 Dii, mɛ́ n sáabu kpá boriinɔ tɛ́,
mɛ́ n táaki lɛ́ gbɛ̃nɔnɛ.
4 Zaakɛ n gbɛ̃kɛɛ bíta kà n kiia,
n náanɛ ludambɛ luguu lè.
5 Luda, wà n tɔ́ sɛ́ lezĩ ai musumusu,
ǹ tó n gakui da andunala píngi.

6 Ǹ wewala ǹ wa mì sí kɔ̃n n gã̀sã gbãaao,
lɛ wamɔwa n gbɛ̃ yenzideenɔ e wà bɔ.
7 Luda yã ò zaa a kúkiia à bè:
Mɛ́ Sɛkɛmu kpaatɛtɛ kɔ̃n zɩ̃̀blena wiiio,
mɛ́ gba da kɔ̃n Suko guzurɛo.
8 Giliada bùsu nɛ́ ma pɔ́mɛ,
Manase boriinɔ bùsu nɛ́ ma pɔ́mɛ,
Ɛflaimu boriinɔ bùsu nɛ́ ma mɔ̀furamɛ,
Yudanɔ bùsu nɛ́ ma gòmɛ.
9 Mɔabunɔ bùsu nɛ́ ma ɔpipibɔmɛ,
mɛɛ̀ ma kyatee káɛ Ɛdɔmunɔ bùsun,
mɛɛ̀ zɩ̃̀blewiii dɔ Filisitininɔ bùsua.

10 Dé bé eé gɛ̃mao wɛ́tɛ bĩidee guuu?
Dé bé eé dɔmɛ aɛ ai Ɛdɔmunɔ bùsun?
11 Luda, à dɛ ḿbe n ɔ gbàrɛwazi,
nɛɛ̀ bɔ kɔ̃n wa zɩ̃̀kpɛɛnɔ dɔroo?
12 Ǹ ɔ dawa wa ibɛɛnɔ yãnzi,
zaakɛ gbɛ̃ntee dɔnlɛ nɛ́ yã pãamɛ.
13 Wé zɩ̃̀ ble kɔ̃n Luda gbãaao,
àmbe eé kìti pá wa ibɛɛnɔa.

109

Sa zaaa ona ibɛɛnɛ
Dauda lɛ̀.
1 Luda, ḿbe mɛɛ̀ n táaki lɛ́,
ǹtongɔ̃ yĩtɛnaro.
2 Zaakɛ gbɛ̃ zaa bɔnkpɛɛdeenɔ è ma yaka,
aɔ̃è lɛ́ bɔ wà ɛgɛyã dima.
3 Aɔ̃è ligamazi kɔ̃n zangu yão,
aɔ̃è swèe kɛmao pɔ́ke wíwinnɛna sai.
4 Aɔ̃è yenzi sɔkpamɛ kɔ̃n yãdimmanao,
baa kɛ̀ mɛɛ̀ adua kɛńnɛ.
5 Aɔ̃è à maaa fĩa bomɛ kɔ̃n à zaaao,
yenzi sɔ̃, kɔ̃n zanguo.

6 Ǹ Setãn swi kɛa,
ǹ à kpakɔ̃zi kɔ̃n Ibilisio.
7 Ǹ tó yãkpaɛ à ble,
ǹ tó à aduakɛna kɛnɛ taari ũ.
8 À wɛ̃̀ndi gɔ̃ kusu,
gbɛ̃ pãnde gɔ̃ à gɛ̃ɛ ũ.
9 À nɛ́nɔ gɔ̃ de sai,
à naɔ̃ gɔ̃ gyaanɔɔ ũ.
10 À nɛ́nɔ gɔ̃ likɔ̃azɔ̃rinɔ ũ wàgɔ̃ baa kɛɛ,
wàgɔ̃ ń kpakɛɛ ń bɛ zĩnɔ guu.
11 À fĩadee à pɔ́nɔ nakɔ̃a píngi,
gbɛ̃ zĩ̀tɔnɔ à zĩ àre ble.
12 Gbɛ̃ke tón gbɛ̃kɛɛ kɛnɛro,
wàton à nɛ́ kɛ̀ à tònɔ wɛ̃nda boro.
13 À boriinɔ kaatɛ,
aɔ̃ tɔ́ tóngɔ̃ kú borii kɛ̀ aɔ̃é fɛɛnɔ tɛ́ro.
14 À dezinɔ zaakɛna yã gɔ̃ dɔ Diin,
ǹton tó à da durun kɛ̃a zikiro.
15 Aɔ̃ durun gɔ̃ dɔn Diin,
aɔ̃ yã sã gbɛ̃nɔn anduna guu.
16 Zaakɛ èe dɔn à gbɛ̃kɛɛ kɛ gbɛ̃kenɛro,
è wɛ́ɛ tã takaasideenɔa kɔ̃n wɛ̃ndadeenɔ
kɔ̃n pɔsiadeenɔo ai gɛ̀wãan.
17 À ye sa zaa onnɛnazi,
ǹ tó à wí à musu.
Sa maa onnɛna è kánɛro,
ǹ tó aubarika kɛo zã̀.
18 À lɛ́kɛnnɛna dà lán uta bà,
à à mɛ̀ yàku lán í bà,
à gɛ̃̀ à wánɔn lán nɔ́si bà.
19 Kana pì gɔ̃ daàla lán uta bà,
àgɔ̃ dɔ à pii lán asaa bà.
20 Dii fĩa bo ma yãdimmarinɔnɛ lɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è yã zaaa o ma musunɔo.

21 Dii Gbãapingide,
ǹ ma wɛ̃nda gwa n tɔ́ yãnzi,
ǹ ma bɔ n maakɛ kɔ̃n n gbɛ̃kɛɛo yãnzi.
22 Zaakɛ takaaside wɛ̃ndadeen ma ũ,
ma pɔɔ yàka búgubugu.
23 Mɛ́ɛ gɛ̃tɛɛ lán uusiɛ ɔra bà,
má dɛ lán kwaa kɛ̀ ĩa e sɛɛ bà.
24 Lɛ́yina tò ma gbá è sí sɛ́ dɔro,
ma yãyã ma gɔ̃ wɔ̀ɔzɔgɔ.
25 Ma gɔ̃ yáadɔzipɔ ũ ma yãdimmarinɔnɛ,
aɔ̃è ma gwa wà mì gbãkɛ.

26 Ǹ dɔmalɛ, Dii ma Luda,
ǹ ma mì sí n gbɛ̃kɛ yãnzi,
27 lɛ aɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n ɔɔ bé à kɛ̀,
ḿbe Dii, n kɛnamɛ.
28 Baa tó aɔ̃ ma ka, nɛ́ aubarika damagu,
tó aɔ̃ fɛ̀ɛmazi, wí é ń kũ,
mapi n zɔ̀bleri mɛ́ pɔnnaa kɛ.
29 Tɔ́ zaaa gɔ̃ ma yãdimmarinɔnɛ uta ũ,
aɔ̃ wí da ń zĩndaa lán gumusu bà.

30 Mɛ́ Dii sáabu kpá kɔ̃n kòto gbãaao,
mɛ́ à táaki lɛ́ pari kakɔ̃ana guu.
31 Zaakɛ è zɛ kɔ̃n wɛ̃ndadeenɔ,
è ń sí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è yã vɛ̃ɛḿmanɔa.

110

Mɛsaya kíkɛɛ
Dauda lɛ̀.
1 Dii bè ma diinɛ à vɛ̃ɛ a ɔplaazi
ai àgɔ̃ à ibɛɛnɔ kɛnɛ à tinti ũ.
2 Dii é tó n iko dagula,
nɛ́ kí ble n ibɛɛnɔa zaa Zayɔn.
3 N gbɛ̃nɔ é ń zĩnda kpámma zĩ̀kagurɔ
kpiii kɛ̀ kú adona musu,
n gɔ̃kparɛnɔ é mɔ́ n kiia lán gudɔnao kpíikpana bà.

4 Dii la dà, eé lɛ́ sɔkparo à bè:
Nɛ́gɔ̃ dɛ sa'ori ũ ai gurɔ píngi
Mɛlɛkizɛdɛki zɛ́kpaɛa.

5 Dii kú n ɔplaazi,
eé kínanɔ dúgu zɔ̃ a pɔfɛ̃gurɔ.
6 Eé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n boriinɔ,
aɔ̃ gɛ̀nɔ égɔ̃ kpá,
eé anduna píngi kínanɔ dúgu zɔ̃.
7 Eé í mi swaazi zɛ́ lɛ́a,
beee yãnzin à mì égɔ̃ dana ílazi.

111

Dii tɔ́bɔna
1 Aleluya!
Mɛ́ Dii sáabu kpá kɔ̃n nɔ̀sɛo do
gbɛ̃ maaanɔ kakɔ̃ana guu.
2 Dii yãkɛnanɔɔ bíta,
gbɛ̃ kɛ̀ à yã kɛ̀ńnɛ nnaanɔ è wɛtɛ wà dɔ̃.
3 À yãkɛnanɔɔ bɛ̀ɛ vĩ kɔ̃n gakuio,
à yãmaakɛna yãana vĩro.
4 Dii tò wà dɔ a yãbɔnsaɛkɛnanɔn,
à sùu vĩ kɔ̃n wɛ̃ndaao.
5 È pɔ́blee kpá a vĩakɛrinɔa,
ègɔ̃ dɔ a bà kuunańyo yãn.
6 À a yãkɛnanɔ gbãaa ɔ̀dɔa a gbɛ̃nɔnɛ,
à bori pãndenɔ bùsunɔ sì à kpàḿma.
7 À yãkɛnanɔ náanɛ vĩ bensɔ̃ à zɛ́ vĩ,
à yãdannɛnanɔ yãpuraa vĩ píngi.
8 Yã pìnɔ kãsãa pɛɛna gurɔ píngi,
è yã kɛ a zɛ́a kɔ̃n náanɛo.
9 À mìsiri zĩ̀ à a gbɛ̃nɔ bò,
à bà kúńyo gurɔ píngi.
À tɔ́ kú adona, à naasi vĩ.

10 Vĩakɛna Diinɛn ɔ̃ndɔ̃ mì ũ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ à vĩa vĩinɔn asãnsideenɔ ũ.
À táakilɛna égɔ̃ yãana vĩro.

112

Gbɛ̃ kɛ̀ Dii vĩa vĩi

1 Aleluya!
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ Dii vĩa vĩi ũ,
bensɔ̃ Dii yãdiɛnanɔ è kánɛ maamaa.

2 À nɛ́nɔ égɔ̃ gbãadeenɔ ũ ń bùsun,
nɔ̀sɛpuradee boriinɔ égɔ̃ dɛ aubarikadeenɔ ũ.
3 Ɔɔ kɔ̃n auzikio di à bɛ,
à yãmaakɛna yãana vĩro.
4 Baa gusiaan guu è pu gbɛ̃ maaanɛ,
nɔ̀sɛpuradee kɛ̀ sùu kɔ̃n wɛ̃ndaao vĩi.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ è ɔ poro, kɛ̀ è pɔ́ sɛ̃kãńnɛ,
bensɔ̃ è yã kɛ a zɛ́a, yã è bɔo nna.
6 Pɔ́ke é gbɛ̃ maaa lá ble zikiro,
à yã égɔ̃ dɔ́ngu gurɔ píngi.
7 Baaru zaaa è à vĩa kũro,
à làakari ègɔ̃ kpaɛna, ègɔ̃ Dii náanɛ vĩ.
8 À kù è vĩro, vĩa è à kũro
ai à gá à yɔ̃̀gɔ̃ kɛ a ibɛɛnɔa.
9 È gba da takaasideenɔnɛ maamaa,
à yãmaakɛna yãana vĩro,
à gbãaa ègɔ̃ kaara kɔ̃n bɛ̀ɛo.

10 Gbɛ̃ zaaa è à e à pɔ fɛ̃,
è swaa kakũn à naguzi,
gbɛ̃ zaaa pɔyezina è kɛ pã.

113

Dii táakilɛna

1 Aleluya!
Dii zɔ̀blerinɔ, à à táaki lɛ́,
à Dii tɔ́ bɔ!
2 Wà Dii sáabu kpá
zaa tia ai gurɔ píngi.
3 Wà Dii tɔ́ bɔ
zaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ai à gɛ̃kpɛn kpaao.

4 Dii bíta dɛ bori píngila,
à gakui da musula.
5 Dé bé à kà Dii wa Luda ũu?
À vɛ̃ɛna kpatan zaa musu,
6 è wɛ́ɛ zu gĩzĩ
à musu kɔ̃n tɔɔtɛo gwa.
7 È gbãasaideenɔ bɔ bùsu tɛ́ à ń fɛɛ,
è wɛ̃ndadeenɔ bɔ tubura à ń sɛ́ lezĩ.
8 È ń da kínɛnɔ tɛ́,
borii kɛ̀ à sɛ̀ kínɛnɔ.
9 È pãaa kaara a bɛɛn,
è à kɛ nɛ́dande pɔnnadee ũ.
Aleluya!

114

Banla zĩbaa lɛ̀

1 Kɛ̀ Isarailinɔ bɔ̀ Igipiti,
kɛ̀ Yakubu boriinɔ bɔ̀ gbɛ̃ zɪ̃̀tɔnɔ tɛ́,

2 Yudanɔ bùsu gɔ̃̀ Dii kúkii ũ,
Isarailinɔ bùsu gɔ̃̀ à kíblekii ũ.

3 Isia Tɛ̃aa wɛ́ɛ sìńlɛ à bàa lɛ̀,
Yoda í kpɛɛ lì.
4 Kpiiinɔ vĩ̀vĩ lán sãkaronɔ bà,
sĩ̀sĩnɔ kɔrɔ lɛ̀ lán sãnɛnɔ bà.

5 Ísia, bɔ́ bé à n le n bàa lɛ̀?
Yoda, à kɛ̀ dia n kpɛɛ lì?
6 Kpiiinɔ, bɔ́yãnzin a vĩvĩ lán sãkaronɔ bàzi?
Sĩ̀sĩnɔ, à kɛ̀ dia a kɔrɔ lɛ̀ lán sãnɛnɔ bà?

7 Anduna, ǹ lugaluga Dii aɛ,
Yakubu Luda aɛzĩ.
8 À gbɛ̀si kɛ̀ íkaɛkii ũ,
à gbɛ̀pukãa lì íbɔkii ũ.

115

Dii bé è aubarika dańgu

1 Èe kɛ wámbeero Dii,
èe kɛ wámbeero,
ḿbe ń dɛ wà n tɔ́ bɔ
n gbɛ̃kɛ kɔ̃n n náanɛo yãnzi.

2 À kɛ̀ dia boriinɔ è wa la
wà be wa Ludaa kú mámɛ?
3 Wa Ludaa kú musu,
pɔ́ kɛ̀ à yezin è kɛ.
4 Aɔ̃ ń tãanɔ pì kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao,
gbɛ̃ntee ɔzĩimɛ.
5 Aɔ̃ɔ lɛ́ vĩ, mɔde aɔ̃è yã oro,
aɔ̃ɔ wɛ́ɛ vĩ, mɔde aɔ̃è guu ero.
6 Aɔ̃ɔ swã vĩ, mɔde aɔ̃è yã maro,
aɔ̃ɔ yĩ vĩ, mɔde aɔ̃è pɔ́ gũu maro.
7 Aɔ̃ɔ ɔɔ vĩ, mɔde aɔ̃è pɔ́ kũro,
aɔ̃ɔ gbá vĩ, mɔde aɔ̃è táa oro,
aɔ̃è kòto kɛkɛro.
8 Aɔ̃ pìrinɔɔ sɛ̃nkpɛńyomɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ń náanɛ kɛɛnɔ ń píngi.

9 Isarailinɔ, à Dii náanɛ kɛ!
Àmbe a dɔnlɛri ũ kɔ̃n a sɛngbangoo.
10 Aruna boriinɔ, à Dii náanɛ kɛ!
Àmbe a dɔnlɛri ũ kɔ̃n a sɛngbangoo.
11 Dii vĩakɛrinɔ, à Dii náanɛ kɛ!
Àmbe a dɔnlɛri ũ kɔ̃n a sɛngbangoo.

12 Dii dɔ̀ wa yãn,
eé aubarika dawagu.
Eé aubarika da Isaraili boriinɔn,
eé aubarika da Aruna boriinɔn,
13 eé aubarika da a vĩakɛrinɔn,
nɛ́ féte gbɛ̃nsi.

14 Dii a bori kɔ̃are,
apinɔ kɔ̃n a nɛ́nɔ.
15 Dii aubarika daagu,
àmɔ kɛ̀ musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀.

16 Musu nɛ́ Dii pɔ́mɛ,
mɔde à tɔɔtɛ nà gbɛ̃nteenɔnɛ ń ɔzĩ.

17 Èe kɛ gɛ̀nɔ bé wè Dii táaki lɛ́ro,
kesɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ yĩtɛnɔ.
18 Wámbe, wégɔ̃ Dii sáabu kpaa
zaa tia ai gurɔ píngi.
Aleluya!

116

Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ gaa lɛ́zĩ Dii sáabukpana

1 Má ye Diizi, zaakɛ à ma yã mà,
à ma wiipɛnaazii mà.
2 Mɛ́gɔ̃ à sisii ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
kɛ̀ à swã kpàmazi yãnzi.

3 Ga bà ȁkãmazi yã,
mira wãwãa tɔ̃̀ma,
wɛ́ɛtãmma kɔ̃n pɔsiaao dàmala.
4 Ben ma Dii sìsi ma bè:
Dii, n yã nna, ǹ ma mì sí.
5 Dii sùu vĩ bensɔ̃ à maa,
wa Ludaa wɛ̃nda vĩ.
6 Dii è gbãasaideenɔ dãkpa,
kɛ̀ ma busa, à ma mì sì.

7 Ma swɛ̃̀, ǹ kɛkɛ ǹ kpáɛ,
zaakɛ Dii yã maaa kɛ̀nnɛ.
8 Dii, n ma bɔ gaa lɛ́zĩ,
n wɛ́ɛ'i gògomɛ, nɛ́ɛ tó ma gɛ̃̀n síro,
9 lɛ màgɔ̃ tɛ́ n aɛ gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ kukiia kɛ̀.
10 Baa kɛ̀ nawɛ̃a tɔ̃̀ma ma gɔ̃ búgubugu,
má kpɛ́ à náanɛ vĩ, ben ma yã ò.
11 Ma bídi kɛ̀ ma bè:
Gbɛ̃ píngi nɛ́ ɛgɛdeenɔmɛ.

12 Bɔ́n mɛ́ fĩa boo Diinɛ
à maaa kɛ̀ à kɛ̀mɛɛ musu píngii?
13 Mɛ́ Dii mìsina togo sɛ́ musu,
mɛ́ à sísio.
14 Mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀ Diinɛnɔ papa
à gbɛ̃nɔ wáa ń píngi.

15 Dii yãmarinɔ gana bɛ̀ɛ vĩnɛ.
16 Dii, n yã nna, n zɔ̀blerin ma ũ,
nɔgbɛ̃ kɛ̀ à dɔ̀nzi nɛ́n ma ũ,
n ma bɔ bàn.

17 Mɛ́ kɛnnakɔ̃o saa omma,
mɛ́ n sísio, Dii.
18 Mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀ Diinɛnɔ papa
à gbɛ̃nɔ wáa ń píngi
19 à kpɛ́ ua Yerusalɛmu guu.
Aleluya!

117

Dii táakilɛna

1 Amɔa bori píngìnɔ à Dii tɔ́ kpá,
amɔa bùsu píngi gbɛ̃nɔ à à táaki lɛ́,
2 Zaakɛ gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ à vĩwao kɛ̀ bíta,
Dii náanɛ vĩ gurɔ píngi.
Aleluya!

118

Gana Dii ua kɔ̃n sáabukɛnao
1 À Dii sáabu kɛ, zaakɛ à maa,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.

2 Isarailinɔ o:
À gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
3 Aruna boriinɔ o:
À gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
4 À vĩakɛrinɔ o:
À gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.

5 Ma Dii sìsi ma nawɛ̃a guu,
ben à wèmala à ma gba mɛ̀porokii.
6 Dii kúmao, vĩa é ma kũro.
Bɔ́n gbɛ̃ntee é fɔ̃ à kɛmɛɛ?
7 Dii kúmao ma dɔnlɛri ũ,
mɛ́ ma ibɛɛnɔ tí dɔ.

8 À maa wà na Diizi dɛ
gbɛ̃ntee náanɛkɛnala.
9 À maa wà na Diizi dɛ
gbãadeenɔ náanɛkɛnala.

10 Bori píngi lìgamazi,
ben ma ń kaatɛ kɔ̃n Dii tɔ́o.
11 Aɔ̃ lìgamazi kpa píngi,
ben ma ń kaatɛ kɔ̃n Dii tɔ́o.
12 Aɔ̃ ĩ̀ma lán zɔ́nɔ bà,
ben aɔ̃ gàga lán kãɛ tɛ́ bà,
ma ń kaatɛ kɔ̃n Dii tɔ́o.

13 Aɔ̃ ma yĩpa kpɛɛ, má yezi mà lɛ́ɛ,
ben Dii dɔ̀malɛ.
14 Dii bé ma gbãaa ũ, à táakin mɛɛ̀ lɛ́,
àmbe à gɔ̃̀ ma mìsiri ũ.

15 À ma, pɔnna wiii dɔ gbɛ̃ maaanɔ bùran,
Dii ɔplaa zĩ bíta kɛ̀.
16 Dii ɔplaa kú musu,
Dii ɔplaa zĩ bíta kɛ̀.

17 Mɛ́ garo, mɛ́gɔ̃ kuu,
mɛ́gɔ̃ Dii yãkɛnanɔ tɔ̃kɛ̃ɛ.
18 Dii ma toto maamaa,
mɔde èe tó gaa ma sɛro.

19 À zɛ́ maaa gbànɔ wɛ̃mɛ,
lɛ mà gɛ̃ mà Dii sáabu kpá.
20 Dii ua zɛ́n yɛ̀,
gbɛ̃ maaanɔ bé wè gɛ̃n.
21 Ma n sáabu kɛ̀ Dii, zaakɛ n wemala,
n gɔ̃ ma mìsiri ũ.

22 Gbɛ̀ kɛ̀ kpɛ́borinɔ pã kpàzi
bé à gɔ̃̀ kpɛ́ gooda gbɛ̀ mìdee ũ.
23 Dii bé à beee kɛ̀,
ben à kɛ̀we yãbɔnsaɛ ũ.
24 Gurɔɔ kɛ̀ Dii dìɛn yɛ̀,
wà pɔnnaa kɛn wà nɔ̀sɛ kɛ nna.

25 N yã nna Dii! Ǹ wa mì sí!

Ǹ sùu kɛ Dii! Ǹ wa dakɔ̃rɛ mìnnaao!
26 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ kɔ̃n Dii tɔ́o ũ,
zaa Dii ua wée gbãakɛ kpaanzi.
27 Diin Luda ũ, à guu pùwe.
À zà lá kpákpa àgɔ̃ tɛ́o zĩbaakɛrinɔzi
ai sa'oki kobanɔ kiia.

28 Ma Ludan n ũ, mɛ́ n sáabu kɛ,
ma Luda, mɛ́ n tɔ́ sɛ́ lezĩ.

29 À Dii sáabu kɛ, zaakɛ à maa,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.

119

Luda yã sɛna lezĩ
1 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kuu taari sai
wà Dii doka kũnanɔ ũ.
2 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Dii yã kũna
wà à kii wɛtɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo doonɔ ũ.
3 Aɔ̃è yã kpɛɛgãnda kɛro,
aɔ̃ègɔ̃ tɛ́ à zɛ́ guu.
4 N n ɔdɔkii ɔ̀dɔawe,
lɛ wàgɔ̃ tɛ́zi kɔ̃n làakario.
5 Má yezi màgɔ̃ kú ma dɔ̀rɔa
màgɔ̃ n yãdannɛnanɔ kũna.
6 Tó má n yãdiɛnanɔ kũna píngi,
bee é tó wí ma kũro.
7 Gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ n dokayã maaanɔ dadaa,
mɛ́ n sáabu kpá kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao.
8 Mɛ́gɔ̃ n yãdannɛnanɔ kũna,
ǹton ma tón mámmanlo.

9 Dian gɔ̃kparɛ e àgɔ̃ kuu gbãsĩ sai nà?
Séde à yãkɛna kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n n yão.
10 Mɛ́ɛ n kii wɛtɛɛ nɔ̀sɛo do,
ǹton tó mà zã n yãdiɛnanɔaro.
11 Ma n yã dà ma swɛ̃̀ guu
lɛ màton durun kɛnnɛro yãnzi.
12 Aubarikadeen mmɔn Dii ũ,
ǹ n yãdiɛnanɔ damɛ.
13 Dokayã kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ n lɛ́nnɔ píngi,
mɛ́ tɔ̃kɛ̃ńnɛ kɔ̃n ma lɛ́o.
14 Mɛɛ̀ pɔnnaa kɛ kɔ̃n n yãnɔ
lán wè kɛ kɔ̃n auziki bítao nà.
15 Mɛɛ̀ laasuu lɛ́ n ɔdɔkiia,
ma wɛ́ɛ kú n zɛ́nɔa.
16 Ma pɔɔ kɛ̀ nna n yãdiɛnanɔa,
n yã é sãmaguro.

17 Ǹ yã maaa kɛ mɔma n zɔ̀blerinɛ
lɛ màgɔ̃ kuu wɛ̃̀ndio, mɛ́gɔ̃ n yã kũna.
18 Ǹ ma wɛ́ɛ kɛ̃mɛ
lɛ mà wɛ́ɛ si yãbɔnsaɛnɔlɛ n dokan.
19 Nibɔn ma ũ anduna guu,
ǹton n yãdiɛnanɔ utɛmɛro.
20 N dokayãnɔ nidɛna baabɔrɛ
ma swɛ̃̀ blè.
21 Nɛɛ̀ kpãkɛ̃ wadadeenɔ kɛ̀ lɛ́ ń kũnɔzi,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̃̀ n yãdiɛnanɔanɔ.
22 Ǹ ma bɔ sɔ̃sɔ̃nan kɔ̃n dɔkɛnyoo,
zaakɛ má n yãnɔ kũna.

23 Baa kɛ̀ kínɛnɔ vɛ̃ɛ wà lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃mazi,
ma laasuu égɔ̃ kú n yɑ̃dannɛnanɔa.
24 N yɑ̃nɔ è ma pɔɔ kɛ nna,
n yɑ̃ pì è lɛ́ dama.

25 Ma gɔ̃ daɛna tɔɔtɛ,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dɑ̃kpa lán ń ò nà.
26 Ma a yɑ̃kɛnanɔ dɔ̀dɔnnɛ, ben n wemala,
ǹ n yɑ̃dannɛnanɔ damɛ.
27 Ǹ tó mà n ɔdɔkiinɔ dɔ̃,
ma laasuu égɔ̃ kú n yɑ̃bɔnsaɛnɔa.
28 Ma pɔɔ sia à kɛ̀ bíta,
ǹ ma gba gbɑ̃a lán ń ò nà.
29 Ǹ ma kɛ̃ mɔnafiki zɛ́a,
ǹ ma gba zɛ́ mà zɛ kɔ̃n n dokao.
30 Ma yɑ̃pura zɛ́ sɛ̀,
ma swɛ̃̀ ègɔ̃ kú n dokaa.
31 Má n yɑ̃nɔ kũna ɔplaplaa,
ǹton tó wí ma kũro, Dii.
32 Mɛɛ̀ wɑ̃ n yɑ̃diɛnanɔ zɛ́zi,
zaakɛ n ma làakari kpàɛmɛ.

33 Dii, ǹ n yɑ̃dannɛnanɔ zɛ́ ɔdɔamɛ
lɛ màgɔ̃ kũna ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n.
34 Ǹ ma gba ɔ̃ndɔ̃ɔ màgɔ̃ n doka kũna,
màgɔ̃ zĩi kɛa kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
35 Ǹ ma da n yɑ̃diɛnanɔ zɛ́n,
zaakɛ bee bé è kámagu.
36 Ǹ tó ma swɛ̃̀ gɔ̃ kú n yɑ̃nɔa,
àton tá bĩni zɛ́nlo.
37 Ǹ ma wɛ́ɛ go pɔ́ pɑ̃anɔa,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dɑ̃kpa lán ń ò nà.
38 Ǹ yɑ̃ kɛ̀ ń ò papa mɔma n zɔ̀blerinɛ,
lɛ́ kɛ̀ ń gbɛ̃̀ n vĩakɛrinɔnɛ.
39 Ǹ tó sɔ̃sɔ̃na kɛ̀ mɛɛ̀ à vĩa kɛɛ gomala,
zaakɛ n dokayɑ̃nɔɔ maa.
40 Má ye n ɔdɔkiizi fá,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dɑ̃kpa n maakɛɛ guu.

41 Dii, ǹ mɔ́ ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛmɛ,
ǹ ma mì sí lán ń ò nà,
42 gbasa mà yɑ̃ sí ma sɔ̃̀sɔ̃rila,
zaakɛ mɛ́ɛ n yɑ̃ náanɛ kɛɛ.
43 Ǹton yɑ̃pura yɑ̃ sí ma lɛ́nlo,
zaakɛ n yɑ̃zɛdeen má wɛ́ɛ dɔzi.
44 Mɛ́gɔ̃ n doka kũna
ai gurɔ píngi,
45 Mɛ́gɔ̃ tɛ́ aafia,
zaakɛ ma n ɔdɔkii wɛ̀tɛ.
46 Mɛ́ n yɑ̃nɔ o kínanɔ aɛ,
wí é ma kũ sɔ̃ro.
47 N yɑ̃diɛnanɔ è kɛ ma pɔɔnɛ,
zaakɛ má ye yɑ̃ pìnɔzi.
48 Ma gɑ̃̀ sɛ̀ n yɑ̃diɛna kɛ̀ má yezinɔnɛ,
mɛɛ̀ laasuu lɛ́ n yɑ̃dannɛnanɔa.

49 Ǹ dɔ yɑ̃ kɛ̀ ń ò n zɔ̀blerinɛn,
zaakɛ ń tò ma wɛ́ɛ dɔzi.
50 Yɑ̃ kɛ̀ è ma làakari kpáɛ ma nawɛ̃akɛnan yɛ̀,
n lɛ́gbɛ̃na bé è ma wɛ̃̀ndi dɑ̃kpa.

51 Wadadeenɔɔ e ma faboo yãana sai,
baa kɔ̃n beeeo mɛɛ̀ zã n dokaaro.
52 Mɛɛ̀ dɔ n dokayã kɛ̀ kú zaa ziinɔn,
ben aɔ̃è ma nɔ̀sɛ yĩi kũmɛ, Dii.
53 Mɛɛ̀ pɔ fɛ̃ maamaa,
kɛ̀ zaakɛrinɔ è pã kpá n dokazi yãnzi.
54 Mɛɛ̀ lɛ̀ sí n yãdannɛnanɔ musu
ma kuuna anduna kɛ̀kii guu.
55 N yã ègɔ̃ dɔmagu gwããvĩ, Dii,
mɛɛ̀gɔ̃ n dokayãnɔ kũna.
56 Ma yã beeenɔ kɔ̃ dɔ̃̀,
zaakɛ mɛɛ̀gɔ̃ n ɔdɔkii gwaa.

57 Dii, ḿbe ma baka ũ,
ma lɛ́ gbɛ̃̀ kɛ̀ mɛ́ n yã ma.
58 Mɛɛ̀ kúɛ kɛnnɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
ǹ sùu kɛmao lán ń ò nà.
59 Ma a yãkɛnanɔ laasuu lɛ̀,
ben ma sɔkpa n dokayãnɔa.
60 Mɛ́ wã, mɛ́ gbá gáɛro,
lɛ mà n yãdiɛnanɔ da.
61 Baa kɛ̀ gbɛ̃ zaaanɔ bà ɓ̃̀kãmazi,
n dokayãnɔ é sãmaguro.
62 Mɛɛ̀ fɛɛ mà sáabu kɛnnɛ lezãndo
n dokayã maaanɔ musu.
63 N vĩakɛri píngi gbɛ̃nnan ma ũ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è n ɔdɔkii gwaanɔ.
64 Dii, n gbɛ̃kɛɛ anduna pà,
ǹ n yãdiɛnanɔ damɛ.

65 N à maaa kɛ̀ mɔma n zɔ̀blerinɛ,
lán ń ò nà, Dii.
66 Ǹ wɛ́ɛzɛ̃ɛ kɔ̃n dɔ̃nao damɛ,
zaakɛ ma n yãdiɛnanɔ sì.
67 Lɛ ń kpɛ́ ǹ ɔ tɔ̃ma, má sãsãnamɛ,
mɔde tia sa má n yã kũna.
68 Ń maa bensɔ̃ n yãkɛnanɔɔ maa,
ǹ n yãdiɛnanɔ damɛ.
69 Baa kɛ̀ wadadeenɔ yãsiaa nàma,
mɛɛ̀gɔ̃ n ɔdɔkii gwaa kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
70 Aɔ̃ swã gbã̀gbã, èe yã maro,
mɔma sɔ̃ ma pɔɔ nna n dokaa.
71 N ɔtɔ̃mana kɛ̀mɛ maa,
lɛ mà e mà n yãdannɛnanɔ dada.
72 Doka kɛ̀ bɔ̀ n lɛ́n maamɛ
dɛ vura kɔ̃n kondogi bɔrɔ ũgbangbanɔla.

73 N ɔɔ ma í kàsa à ma kɛ,
ǹ ma gba ɔ̃ndɔ̃ɔ mà n yãdiɛnanɔ dada.
74 N vĩakɛrinɔ é ma e wà pɔnnaa kɛ,
zaakɛ n yãn ma tãmaa dɔa.
75 Dii, má dɔ̃ kɛ̀ n dokayãnɔɔ maa,
kɛ̀ ń náanɛ vĩ yãnzin n ɔ tɔ̃̀mazi.
76 Ǹ gbɛ̃kɛɛ kɛmɛ lɛ ma nɔ̀sɛ kpáɛ,
lán ń ò mɔma n zɔ̀blerinɛ nà.
77 Ǹ mɔ́ ǹ wɛ̃nda dɔ̃mɛ lɛ màgɔ̃ kuu,
zaakɛ n dokayãnɔn ma pɔnnaa ũ.
78 Ǹ tó wí wadadee kɛ̀ aɔ̃ taari kɛ̀mɛ pãnɔ kũ,
mapi sɔ̃ mɛ́ laasuu lɛ́ n ɔdɔkiia.
79 N vĩakɛrinɔ su ma kiia,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ n yãnɔ dɔ̃ɔnɔ.

80 Ǹ tò ma nɔ̀sɛ gɔ̃ pura n yãnɔ musu
lɛ wí tón ma kũro yãnzi.

81 N mìsina yã e ma swɛ̃̀ blee,
n yãn ma wɛ́ɛ dɔzi.
82 Ma wɛ́ɛ dɔ̀ n lɛ́gbɛ̃nazi ai ma kpasa,
bɔrɛn nɛ́ ma nɔ̀sɛ yĩi kũmɛɛ?
83 Má dɛ lán báa bɔ̀kɔ kɛ̀ tɛ́sukpɛ mà bà,
baa kɔ̃n beeeo n yãdiɛnanɔ è sãmaguro.
84 Mɔma n zɔ̀bleri mɛ́gɔ̃ n dãa ai bɔrɛmɛ?
Bɔrɛn nɛ́ ĩa da ma wɛ́ɛtãmmarinɔa?
85 Wadadeenɔ è wɛ̀ɛ yɔ̃mɛ mà zun,
aɔ̃ yã è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n n dokaoro.
86 N yãdiɛnanɔ píngi náanɛ vĩ,
ǹ dɔmalɛ, zaakɛ wèe wɛ́ɛ tãama pãmɛ.
87 À gɔ̃̀ féte kɛ̀ aɔ̃é yãamao anduna guu,
mɔma sɔ̃ mɛ́ɛ pã kpá n ɔdɔkiiziro.
88 Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa n gbɛ̃kɛ yãnzi,
mɛ́ n yãnɔ da.

89 Dii, n yã ègɔ̃ kuu gurɔ píngi,
à kãsãa pɛɛna zaa musu.
90 Ń náanɛ vĩ wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o,
n anduna kàɛ, ben à kpɛ́ kuu.
91 Pɔ́ píngi kpɛ́ kuu gbã̀a n doka musu,
zaakɛ pɔ́ píngi è dɔnzi.
92 Tó n dokan ma pɔnnaa ũ yãro,
lɛ ma kaatɛ ma nawɛ̃akɛna guu.
93 N ɔdɔkii é sãmagu zikiro,
zaakɛ à gãzĩn n ma wɛ̃̀ndi dã̀kpa.
94 N pɔ́n ma ũ, ǹ ma mì sí,
zaakɛ ma n ɔdɔkii wɛ̀tɛ.
95 Gbɛ̃ zaaanɔɔ e ma kpákpaa wà ma dɛ,
mɔde ma làakari kú n yãnɔa.
96 Má è kɛ̀ pɔ́ maa píngi zaka lɛ́ kuumɛ,
mɔde n yãdiɛnanɔ bíta lɛ́ vĩro.

97 Má ye n dokazi à kɛ̀ bíta fá,
mɛɛ̀gɔ̃ laasuu lɛɛa zaa kɔngɔ ai uusiɛ.
98 N yãdiɛnanɔ è tó ma ɔ̃ndɔ̃ɔ gɔ̃ dɛ ma ibɛɛnɔ pɔ́la,
zaakɛ à kú ma swɛ̃̀n gurɔ píngi.
99 Ma wɛ́ɛzɛ̃ɛ dɛ ma yãdannɛrinɔ pɔ́la ń píngi,
zaakɛ ma laasuu ègɔ̃ kú n yãnɔamɛ.
100 Ma ɔ̃ndɔ̃ɔ dɛ mareenɔ pɔ́la,
zaakɛ mɛɛ̀gɔ̃ n ɔdɔkiinɔ gwaa.
101 Mɛɛ̀ mì kɛ̃ zɛ́ zaa píngia
lɛ mà e màgɔ̃ n yã kũna yãnzi.
102 Mɛ́ɛ kɛ̃ n dokayãnɔaro,
zaakɛ ḿbe ń dàmɛ.
103 N yãnɔ nnamɛ à kɛ̀ bíta,
à nna dɛ zɔ́la ma lɛ́n.
104 N ɔdɔkii è ma gba làakari,
Beee yãnzin ma za sãsãna zɛ́ pínginzi.

105 N yãn fitia ũ ma gbánɛ,
è guu pumɛ zɛ́n.
106 Ma la dà ma sɔ̃ zɛo,
kɛ̀ mɛ́gɔ̃ tɛ́ n dokayã maaanɔzi.
107 Ma wɛ́ɛtãmmana kɛ̀ bíta, Dii.
ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa lán ń ò nà.
108 Ǹ ma sáabukpana sí,

gbasa ǹ n dokayãnɔ damɛ, Dii.
109 Mɛɛ̀gɔ̃ ma zĩnda da kari guu,
baa kɔ̃n beeeo n dokayãnɔ è sãmaguro.
110 Zaakɛrinɔ takutɛɛ kpàkpamɛ,
mɔde mɛ́ɛ zã n ɔdɔkiiaro.
111 N yãnɔn ma túbi ũ ai gurɔ píngi,
aɔ̃mbe ma pɔnnaa ũ.
112 Ma swɛ̃̀ kú n yãdannɛnanɔ kɛnaa
ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n.

113 Ma za nɔ̀sɛplaadeenɔn,
n dokan má yezi.
114 Ḿbe ma utɛki kɔ̃n ma sɛngbangoo ũ,
n yãn ma wɛ́ɛ dɔzi.
115 À gumala a zaakɛrinɔ
lɛ màgɔ̃ ma Luda yãdiɛnanɔ kũna.
116 Ǹgɔ̃ ma kũna lán ń ò nà, mɛ́gɔ̃ kuu,
ǹton tó tãmaa ma nɛro.
117 Ǹ ma sɛ́ musu lɛ mà bɔ aafia,
ma wɛ́ɛ égɔ̃ pɛ́ n yãdannɛnanɔa.
118 Nɛɛ̀ gí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̃̀ n yãdannɛnaanɔzi,
aɔ̃ mɔnafikikɛna nɛ́ pãmɛ.
119 Nɛɛ̀ anduna zaakɛrinɔ kwɛ́ɛ lán mɔ̀gbɔ̃ bà,
beee yãnzin má ye n yãnɔzizi.
120 Ma mɛ̀ è fɛɛ n vĩa yãnzi,
n dokayãnɔɔ naasi vĩmɛ.

121 Ma yã kɛ̀ a zɛ́a súusu,
ǹton ma tó ma wɛ́ɛtãmmarinɔnɛro.
122 Ǹ kpɛ́gaau sɛ́ mamɔma n zɔ̀blerinɛ lɛ mà bɔ maa,
ǹton tó wadadeenɔ wɛ́ɛ tãmaro.
123 Ma wɛ́ɛ dɔ n mìsinazi ai ma kpasa,
má sɔ̃kpa n lɛ́gbɛ̃na maaazi.
124 Ǹ yã kɛmɛ n gbɛ̃kɛɛ guu,
ǹ n yãdannɛnanɔ da mamɔma n zɔ̀blerinɛ.
125 N zɔ̀blerin ma ũ, ǹ ma gba làakari
lɛ mà n yãnɔ dɔ̀rɔ dɔ̃.
126 Yãkɛna gurɔɔ kà, Dii,
zaakɛ wèe bɔɔ n doka kpɛɛ.
127 Má ye n yãdiɛnanɔzi dɛ vurala,
baa vura baasana.
128 Má è n ɔdɔkii maa,
beee yãnzin sãsãna zɛ́ píngi è kɛmɛrozi.

129 N yãnɔɔ dɛmɛ yãbɔnsaɛ ũ,
beee yãnzin má kũna ma swɛ̃̀nzi.
130 N yã bɔkɔ̃tɛna è guu puńnɛ,
è nɔ̀sɛdodeenɔ gba làakari.
131 Ma lɛ́ aɛna, mɛ́ɛ wesaa boo fɛ̀kuufɛkuu,
zaakɛ n dokayãnɔ nii e ma dɛɛ.
132 Ǹ aɛ dɔma ǹ sùu kɛmao,
lán nɛɛ̀ kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye n tɔ́zinɔnɛ nà.
133 Ǹ ma da zɛ́a lán ń ò nà,
ǹton tó yã zaa ke kí blemaro.
134 Ǹ ma bɔ gbɛ̃ takiikɛrinɔ ɔzĩ
lɛ mà n ɔdɔkii gwa.
135 Ǹ uu were mamɔma n zɔ̀bleria,
ǹ tó mà n yãdannɛnanɔ dɔ̃.
136 Wɛ́ɛ'i e plaa ma wɛ́ɛn
kɛ̀ wà n doka kũnaro yãnzi.

137 Dii, ń maa,
n dokayãnɔɔ zɛ́ vĩ.
138 N n yãnɔ dìɛ a zɛ́a,
aɔ̃ náanɛ vĩ maamaa.
139 Ma ibɛɛnɔ sã̀ n yãn,
ben aɔ̃ yã ma kũ gbãa maamaa.
140 Wà n yã yɔ̃̀ wà gwà à see ke vĩro,
mamɔma n zɔ̀bleri, má yezi maamaa.
141 Pɔ́ken ma ũro, wè kya kámagu,
baa kɔ̃n beeeo n ɔdɔkii è sãmaguro.
142 N yãmaakɛna yãana vĩro,
n doka yãpuraa vĩ.
143 Nawɛ̃a kɔ̃n yã'ɔ̃ammao ma le,
mɔde n yãdiɛnanɔn ma pɔnnaa ũ.
144 N yãnɔɔ maa gurɔ píngi,
ǹ ma gba làakari lɛ màgɔ̃ kuu.

145 Mɛɛ̀ n sísi kɔ̃n nɔ̀sɛo do Dii,
ǹ wemala, mɛ́gɔ̃ n yãdiɛnanɔ kũna.
146 Mɛɛ̀ wiipɛnzi ǹ ma mì sí,
mɛ́gɔ̃ n yãnɔ kũna.
147 Mɛɛ̀ fɛɛ idɛ'idɛ mà wii pɛ́nzi,
n yãn ma wɛ́ɛ dɔzi.
148 Ii è na ma wɛ́ɛn gwãavĩro
lɛ mà e mà laasuu lɛ́ n yãa yãnzi.
149 Ǹ ma yã ma n gbɛ̃kɛ yãnzi, Dii,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa lán n yãzɛdekɛɛ dɛ nà.
150 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è lɛ́ kpaakɔ̃sɔ̃maziinɔɔ kĩimao,
mɔde aɔ̃ɔ zã̀ kɔ̃n n dokao.
151 Ń kĩimao Dii,
n yãdiɛnanɔ píngi yãpuraa vĩ.
152 Zaa gìkɛna má dɔ̃̀ n yãnɔa
kɛ̀ ń dìɛ àgɔ̃ kuu gurɔ píngi.

153 Ǹ ma nawɛ̃akɛna gwa ǹ ma mì sí,
zaakɛ n doka e sãmaguro.
154 Ǹ zɛmao ǹ ma bo,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa lán n à lɛ́ gbɛ̃̀ nà.
155 N mìsina zã̀ kɔ̃n zaakɛrinɔ,
zaakɛ aɔ̃è n yãdannɛnanɔ wɛtɛro.
156 N wɛ̃ndaa bíta, Dii,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa lán n yãzɛdekɛɛ dɛ nà.
157 Ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃è wɛ́ɛ tãmaanɔɔ pari,
mɔde mɛ́ɛ zã n yãnɔaro.
158 Má ye n náanɛsaideenɔ kãziro,
kɛ̀ aɔ̃ɔ n yã kũnaro yãnzi.
159 Ǹ gwa lán má ye n ɔdɔkiizi nà.
Dii, ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa n gbɛ̃kɛɛ yãnzi.
160 N yã píngipingi nɛ́ yãpuraamɛ,
n dokayãnɔɔ maa aɔ̃ɔ yãana vĩro.

161 Gbãadeenɔ è wɛ́ɛ tãma pã,
mɔde n yã vĩa è ma kũ.
162 Mɛɛ̀ pɔnnaa kɛ kɔ̃n n lɛ́gbɛ̃nao,
lán ma auziki bíta sɛ̀ɛ zì̃ guu bà.
163 Ma za mɔnafikin, má ye à yãziro,
n dokan má yezi.
164 Mɛɛ̀gɔ̃ n táaki lɛɛ gurɔ do gɛ̃̀n swɛɛplaplaa
kɛ̀ n dokayãnɔɔ maa yãnzi.
165 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye n dokazinɔ aafia bíta,

yãke è tó aɔ̃ furo.
166 Ma wɛ́ɛ dɔzi ǹ ma mì sí, Dii,
mɛɛ̀ tɛ́ n yãdiɛnanɔzi.
167 Má n yãnɔ kũna,
zaakɛ má yezi maamaa.
168 Mɛɛ̀ n ɔdɔkii gwa mɛɛ̀ n yãnɔ ma,
zaakɛ ma yãkɛna píngi kú n ɔzĩmɛ.

169 Ǹ tó ma wiipɛna n kii le, Dii,
ǹ ma gba làakari lán ń ò nà.
170 Ǹ tó ma aduakɛna ká n kiia,
ǹ ma mì sí lán n lɛ́ gbɛ̃̀ nà.
171 N táakilɛna gɔ̃ da ma lɛ́n,
zaakɛ nɛɛ̀ n yãdannɛnanɔ damɛ.
172 Mɛ́ lɛ̀ sí n lɛ́gbɛ̃na musu,
zaakɛ n yãdiɛnanɔɔ maa píngi.
173 Ǹgɔ̃ kú soruo ǹ ɔ dɔmalɛ,
zaakɛ ma zɛ kɔ̃n n ɔdɔkiio.
174 Mɛ́ɛ à ni dɛɛ ǹ ma mì sí, Dii,
n dokan ma pɔnnaa ũ.
175 Ǹ tó màgɔ̃ kuu, mɛ́gɔ̃ n táaki lɛɛ,
ǹ tó n dokayãnɔ gɔ̃ ma kũna.
176 Ma kɛ̃ zɛ́a lán sãa kɛ̀ sã̀sã bà,
ǹ mamɔma n zɔ̀bleri wɛtɛ,
zaakɛ n yãdannɛnanɔɔ e sãmaguro.

120

Kuuna yãketedeenɔ tɛ́
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
1 Ma nawɛ̃akɛna guu ma Dii sìsi,
ben à wèmala.
2 Ǹ ma sí yãsiadeenɔ ɔzĩ
kɔ̃n mɔnafikideenɔ lɛ́o.

3 Mɔnafikide, Luda é kɛnyo dia nà?
Ke bɔ́n eé kɛnnɛɛ?
4 Eé wɛ́ɛ tãmma kɔ̃n gɔ̃sagbãaa kà lɛ́ nnaanɔ
kɔ̃n sɛ̃ lí sĩsĩ wãaao.

5 Wãiyoo mamɔma kɛ̀ má kú Mɛsɛkinɔ tɛ́,
má vɛ̃ɛ Kedanɔ bisakutaan.
6 Ma vɛ̃ɛ à gì kɛ̀ maamaa
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zà aafiannɔ.
7 Vɛ̃ɛna aafian má yezi,
mɔde tó ma yã ò, swèen aɔ̃è fɛɛomazi.

121

Dii wa Dãkpari
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
1 Ma wɛ́ɛ dɔ sĩ̀sĩnɔ kpa,
guu kɛ̀ ma dɔnlɛ è bɔn.
2 Ma dɔnlɛ è bɔ Dii kiiamɛ,
àmbe à musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀.

3 Eé tó n gbá sataro,
n dãkpari é igoba páro.
4 Isarailinɔ dãkpari é igoba páro fá,
eé sɔ̃ ii oro.
5 Diin n dãkpari ũ,
Dii dɛnnɛ ɔra ũ n ɔplaazi.
6 Ɔfãntɛ̃ é n lɛ́ fãantɛ̃ro,

kesɔ̃ mɔvura gwãavĩ.

7 Dii é n sí kisira sãnda píngia,
eé n wɛ̃ndi dãkpannɛ.
8 Dii é n dãkpa n gana guu kɔ̃n n sunao
zaa tia ai gurɔ píngi.

122

Dauda aduakɛna Yerusalɛmunɛ
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
1 Kɛ̀ wà bèmɛ wà gá Dii ua,
ma pɔɔ kɛ̀ nna.
2 Wá zɛna n bĩilɛa sa, Yerusalɛmu.

3 Wà Yerusalɛmu kàɛ nanakɔ̃ana gíngin.
4 Gwen Isaraili boriinɔ è gɛ̃n,
borii kɛ̀ Dii sɛ̀ pìnɔ.
Aɔ̃è gá Dii sáabu kpá
lán à dìɛńnɛ nà.
5 Gwen yãgɔ̃gɔ̃rinɔ kìtanɔɔ káɛn
Dauda boriinɔ kpata kìtanɔ ũ.

6 À aafia wɛ́ɛ kɛ Yerusalɛmunɛ à be:
Luda tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yenziinɔ aubarika e!
7 Aafia gɔ̃ kú n bĩinɔ dagura,
n gudãkpakiinɔ gɔ̃ kaɛna nna.
8 Ma gbɛ̃nɔ kɔ̃n ma gbɛ̃nnanɔ yãnzi mɛ́ be,
Luda n gba aafia.
9 Dii wa Luda kpɛ́ yãnzi
mɛ́ à maaa wɛ́ɛ kɛnnɛ.

123

Wɛ́ɛdɔna Ludazi
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
1 Ma wɛ́ɛ sɛ̀, mɛ́ɛ n kii gwaa,
mmɔn kɛ̀ n kpatan kú musu.
2 Lán zɔ̀ wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔ pɔ́zi a bɛdee ɔzĩ nà
bensɔ̃ zɔ̀nɔgbɛ̃ wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔ a dazi,
lɛn wa wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔ Dii wa Ludazi lɛ
ai à gá wa wɛ̃nda gwao.

3 Ǹ wa wɛ́ɛ gwa, Dii, ǹ wa wɛ́ɛ gwa,
zaakɛ gbɛ̃nɔ kyakanawaguu wa kpasa maamaa.
4 Wa ĩadarinɔ lalandikɛna fɔ̃̀ maamaa
kɔ̃n wadadeenɔ kyakangunao.

124

Dii wa zɛnyodee
Gana Yerusalɛmu lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà.
1 Tó Dii kúwao yãro,
Isarailinɔ o:
2 Tó Dii kúwao yãro
gurɔɔ kɛ̀ wà fɛ̀ɛwazi,
3 lɛ wà wa mɔ́mɔ bɛ̃ɛ kɛ̀ aɔ̃ pɔ fɛ̃̀wazi,
4 lɛ aɔ̃ dàwala lán í bíta è dańla nà,
lɛ aɔ̃ wa sɛɛ wà tàwao lán swa pana bà,
5 lɛ aɔ̃ wa wara lán í fɛ̃na bà.

6 Aubarikadeen Dii ũ,
kɛ̀ èe tó wà wa kɛ gyáigyairo.

[7] Wa bɔ takutɛɛn lán bãa bà,
bà kɛ̃, wa pitiḿma.
[8] Wa dɔnlɛ è bɔ Dii kiiamɛ,
àmbe à musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀.

125

Luda gbɛ̃nɔ kuuna aafia
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
[1] Dii náanɛkɛrinɔɔ dɛ lán Zayɔn kpiii bà,
à degena vĩroo, ègɔ̃ kuu gurɔ píngi.
[2] Lán kpiiinɔɔ ligana Yerusalɛmuzi nà,
lɛn Dii ligana a gbɛ̃nɔzi lɛ
zaa tia ai gurɔ píngi.

[3] Gbɛ̃ zaaanɔ é e wàgɔ̃ kí blee
gbɛ̃ maaanɔ bùsun wàgɔ̃ gaaro,
lɛ gbɛ̃ maaanɔ tón ɔ da zaakɛnanlo yãnzi.

[4] Dii, ǹ à maaa kɛ gbɛ̃ maaanɔnɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ nɔ̀sɛ puraanɔ.
[5] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ́ kotina sɛ̀nɔ sɔ̃,
Dii é ń wara kɔ̃n zaakɛrinɔmɛ.

Luda Isarailinɔ gba aafia!

126

Isarailinɔ suna ń gwena ziia
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
[1] Kɛ̀ Dii wa bɔ zɔ̀bleen à sùwao Zayɔn,
à dɛwe lán nanaa bàmɛ.
[2] Wa vĩ kɔ̃n yáo wa guda kɛ̀,
ben boriinɔ bèkɔ̃nɛ,
Dii yã bíta kɛ̀we.
[3] Dii yã bíta kɛ̀we,
ben wée pɔnnaa kɛɛ.

[4] Dii, ǹ suwao wa gwena ziin,
lán nɛɛ̀ su kɔ̃n ío gbáan nà.
[5] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ tɔ̃̀ kɔ̃n wɛ́ɛ'ionɔ,
adeenɔ é kɛ̃ kɔ̃n gudakɛnaomɛ.
[6] Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ kɔ̃n ɔ́ɔ dɔɔo kɔ̃n pɔ́wɛɛo kũna,
adee é ɛara à su kɔ̃n gudakɛnao
kɔ̃n ése bakaao sɛna.

127

Pɔ́ píngi nɛ́ ludangbaamɛ
Gana Yerusalɛmu lɛ̀ kɛ̀ Sulemanu dà.
[1] Tó èe kɛ Dii bé à kpɛ́ bòro,
ɛ̃ndɛ̃ à bòrinɔɔ e zĩ pãa kɛɛmɛ.
Tó èe kɛ Dii bé à wɛ́tɛ dã̀kparo,
ɛ̃ndɛ̃ à dãkparinɔɔ e itɛ̃ kɛɛ pãmɛ.
[2] Fɛɛna idɛ'idɛ, daɛna lezãndo,
zĩbãabãakɛna pɔ́blee yãnzi nɛ́ yã pãamɛ,
zaakɛ Dii è a gbɛ̃ yenzideenɔ gba kámmabona.

[3] Nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ nɛ́ Dii gbaamɛ,
nɛ́nɔ nɛ́ à láadamɛ.
[4] Lán kànɔɔ dɛ nà zĩ̀kari ɔzĩ,
lɛn n gɔ̃kparɛkɛgurɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔɔ dɛ lɛ.
[5] Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ à gbàra pananyo ũ,
tó à ibɛɛnɔ à lè gãalɛ, wí é à kũro.

128

Yã̀ maaa kὲ Dii vĩakεri è ee
Gana Yerusalεmu lὲ.
1 Aubarikadeen gbε̃ kὲ Dii vĩa vĩ
bensɔ̃ à tέ à zέn ũ.
2 Nέ n zĩ àre ble,
nέgɔ̃ aubarika vĩ, nέgɔ̃ kuu aafia.
3 N naɔ̃ égɔ̃ kú n ua
lán geepi lí nέ'iri bà,
n nέgɔ̃gbε̃nɔ égɔ̃ liga n teebuzi
lán kù lí ketenɔ bà.
4 Lεn gbε̃ kὲ Dii vĩa vĩi
ègɔ̃ aubarika vĩ lε.

5 Zaa Zayɔn Dii aubarika dangu
ai n wε̃̀ndi lέn.
À tó ǹ wέε si Yerusalεmu nnamanalε,
6 à tó ǹ n dionɔ e kɔ̃n wέεo.

Dii Isarailinɔ gba aafia!

129

Isarailinɔ sa zaa ona ń ibεεnɔnε
Gana Yerusalεmu lὲ.
1 Zaa wa nέngo zĩ wà wέε tã̀wa gε̃̀n ũgbangba.
Isarailinɔ o:
2 Zaa wa nέngo zĩ wà wέε tã̀wa gε̃̀n ũgbangba,
mɔde wèe fɔ̃ wà wa furo.
3 Wà wa kpεεgura bú wì,
wà à dɔ̀rɔ kὲ gbã̀agbãa.
4 Dii maa,
à gbε̃ zaaanɔ bà zɔ̃̀we.

5 Gbε̃ kὲ aɔ̃ zà Zayɔnnnɔ
sɔkpa kpεε kɔ̃n wíyão.
6 Aɔ̃gɔ̃ dε lán sε̃̀ kὲ bɔ̀ε kpέ musu bà,
ai àgɔ̃ gbã à gàga.
7 Eé sε̃̀kε̃ri ɔkũ paro,
eé bakaa kε à sí yi wà da gã̀nlo.
8 Gbε̃ kὲ aɔ̃e gε̃tεεnɔ tón be,
Dii aubarika dańguro,
ke wà aubarika dańgu kɔ̃n Dii tɔ́o.

130

Wέεdɔna Diizi
Gana Yerusalεmu lὲ.
1 Zaa í lɔ̀n ma wii pὲ Diizi ma bè,
2 Dii, ǹ ma yã ma,
ǹ swã kpá ma wiipεnazi ǹ ma wέε gwa.
3 Dii, tó nεὲ wa durunnɔ kε̃ ǹ diεmε,
Dii, dé bé eé bɔɔ?
4 Ḿbe ń durunkε̃nnεna zέ vĩ,
beee yãnzin wè vĩa kεnnεzi.

5 Ma wέε ègɔ̃ dɔ Diizi, mέε à dãa,
à yãn má sɔ̃kpazi.
6 Lán gudãkparinɔ wέε ègɔ̃ dɔ gudɔnazi nà,
ma wέε ègɔ̃ dɔ Diizi dεńla,
ee, à dε gudãkparinɔ wέεdɔna gudɔnazila.

7 A Isarailinɔ, à wέε dɔ Diizi,

zaakɛ Dii gbɛ̃kɛɛ vĩ,
à mìsina gbãaa vĩ papana.
8 Àmbe eé Isarailinɔ bo
aɔ̃ durunnɔ guu píngi.

131

Nana Diizi
Gana Yerusalɛmu lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà.
1 Dii, ĩadãna kú ma swɛ̃̀ guuro,
mɛɛ̀ gbɛ̃nɔ gwa mà ń kɛ pɔ̃ɔpɔ̃ɔro,
mɛɛ̀ ɔ ká yã kɛ̀ dɛmalaaziro,
kesɔ̃ yã kɛ̀ zĩ'ũmɛɛ.
2 Lɛnlo! Ma a laasuu kɛ̀ do,
ma a làakari kpàɛ
lán nɛ́ yɔ̃miri kɛ̀ kú à da ɔzĩ bà,
ma nɔ̀sɛ dɛ lán nɛ́ yɔ̃miri pɔ́ bà.

3 A Isarailinɔ, a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ Diizi
zaa tia ai gurɔ píngi.

132

Dauda boriinɔɔ vɛ̃ɛna kpatan Zayɔn
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
1 Dii, ǹ tó Dauda yã gɔ̃ dɔngu
kɔ̃n nawɛ̃a kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
2 À la dà Diinɛ,
à lù sɛ̀ Yakubu Luda gbãadeenɛ à bè,
3 é gɛ̃ kpɛ́nlo,
é daɛ a gádoaro,
4 é we à igoba páro,
é tó ii na a wɛ́ɛnlo,
5 ai à gá guu eo Diinɛ
à kpɛ́ dɔ Yakubu Luda gbãadeenɛ.

6 Wa à baaru mà Ɛflata bùsun,
wa bɔa Yarimu bura.
7 Wà gá à kúkiia,
wà kúɛ à tinti aɛ.
8 Dii, ǹ fɛɛ ǹ su n pitakiia,
mpi kɔ̃n n ikokɛ àkpatio.
9 N gbàgbãrinɔ maakɛɛ da uta ũ,
n yãmarinɔ guda gɔ̃ dɔ.
10 Ǹton mìkpɛɛ zu kína kɛ̀ ń kànɛro
n zɔ̀bleri Dauda yãnzi.

11 Dii sì kɔ̃n a kuunao Daudanɛ,
à náanɛ vĩ, eé lɛ́ liɛro, à bè:
Mɛ́ n boriinɔ doke ká n kpatan.
12 Tó n boriinɔ ma bà kuunańyo yã dà,
tó aɔ̃ yã kɛ̀ má dàńnɛnɔ kũna,
aɔ̃ boriinɔ égɔ̃ vɛ̃ɛ n kpatan gurɔ píngi.
13 Zaakɛ Dii Zayɔn sɛ̀,
à yezi àgɔ̃ dɛ a vɛ̃ɛkii ũ, à bè:
14 Guu kɛ̀n mɛ́gɔ̃ kún gurɔ píngi,
gura kɛ̀n mɛ́gɔ̃ vɛ̃ɛnan, zaakɛ à ma pɔɔ gbàmɛ.
15 Mɛ́ aubarika dan maamaa,
mɛ́ pɔ́blee kpá à takaasideenɔa à mɔ́ḿma.
16 Mɛ́ mìsina da à sa'orinɔnɛ uta ũ,
ma yãmarinɔ guda égɔ̃ dɔ.

17 Gwen mɛ́ Dauda bori kína gbãadee bɔn,

gwen kína kɛ̀ má kà tɛ́ égɔ̃ dɔn.
18 Mɛ́ wí da à ibɛɛnɔa,
à kífura égɔ̃ tɛ́ kɛɛ à mìa.

133

Kuuna kɔ̃o lɛdolɛ guu
Gana Yerusalɛmu lɛ̀ kɛ̀ Dauda dà.
1 À gwa lán à maa bensɔ̃ à nna nà,
tó Luda gbɛ̃nɔɔ kuu kɔ̃o lɛdolɛ guu.
2 À dɛ lán kyakɛna nɔ́si
kɛ̀ wà kù Aruna mìa bà,
kɛ̀ plà à lɛ́tãnkakãa ai à kà à uta lɛ́a.
3 À dɛ lán wà be
Ɛmɔni kpíi bé èe kpaa bà Zayɔn kpiiinɔa.
Gwen Dii a aubarikadanguna dìɛn
wɛ̃ndi kɛ̀ eé yãaroo ũ.

134

Dii sáabukpana gwãavĩ
Gana Yerusalɛmu lɛ̀.
1 A Dii zĩkɛrinɔ,
à Dii sáabu kpá a píngi,
amɔa kɛ̀ ée zĩi kɛɛ Dii ua gwãavĩnɔ.
2 À a ɔɔ sɛ́ musu Dii kúkii kpa,
à à sáabu kpá.

3 Zaa Zayɔn Dii aubarika daagu,
àmbe à musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀.

135

Dii táakilɛna
1 Aleluya!
À Dii tɔ́ bɔ!
À Dii sáabu kpá, amɔa à zĩkɛrinɔ!
2 Amɔa kɛ̀ eè zĩi kɛ wa Dii bɛnɔ,
a gbɛ̃ kɛ̀ eègɔ̃ zɛna wa Luda uanɔ.

3 À Dii tɔ́ bɔ, zaakɛ à maa,
à à táaki lɛ́, zaakɛ beee bé à nna.
4 Dii Yakubu boriinɔ sɛ̀ a pɔ́ ũ,
à Isarailinɔ dìɛ a gbɛ̃ yenzideenɔ ũ.

5 Má dɔ̃ kɛ̀ Dii bíta,
wa Luda bé à dɛ tãanɔla ń píngi.
6 Dii è yã kɛ̀ à yezi kɛ
musu kɔ̃n tɔɔtɛo,
ísiaanɔ guu kɔ̃n a lɔ̀nɔo.
7 È tó lou sisi ai anduna lɛ́zɛkiia,
è tó lou ma kɔ̃n à pinao,
è bɔ kɔ̃n zàga'ĩao a pɔ́kaɛkiin.
8 À Igipiti daudunɔ dɛ̀dɛ
kɔ̃n pɔ́kãde nɛ́ káakunɔ píngi.

9 À sèedanɔ kɔ̃n dabuyãnɔ kɛ̀ Igipiti,
à wɛ́ɛ tã̀ Fili'aunaa kɔ̃n a ìbanɔ ń píngi.
10 À boriinɔ kàatɛ pari,
à kína gbãadeenɔ dɛ̀dɛ,
11 Amɔrinɔ kí Siɔ̃
kɔ̃n Basã kí Oguo
kɔ̃n Kanaa bùsu kínanɔ ń píngi.

12 À ń bùsu sì à kpà
a gbɛ̃ Isarailinɔa túbi ũ.

13 Dii, n tɔ́ ègɔ kuu gurɔ píngi,
Dii, n yã égɔ̃ dɔ gbɛ̃nɔn ai wa boriia.
14 Zaakɛ Dii é tó a gbɛ̃nɔ bɔ maa,
eé a zɔ̀blerinɔ wɛ̃nda gwa.
15 Boriinɔ ń tãanɔ pì kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao,
gbɛ̃ntee ɔzĩinɔmɛ.
16 Aɔ̃ lɛ́ vĩ, mɔde aɔ̃è yã oro,
aɔ̃ wɛ́ɛ vĩ, mɔde aɔ̃è guu ero,
17 aɔ̃ swã vĩ, mɔde aɔ̃è yã maro,
aɔ̃è wesaa boro.
18 Aɔ̃ pìrinɔɔ sɛ̃nkpɛńyomɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ńzinɔ ń píngi.

19 Isarailinɔ, à Dii sáabu kpá!
Aruna boriinɔ, à Dii sáabu kpá!
20 Levi boriinɔ, à Dii sáabu kpá!
Dii vĩakɛrinɔ, à Dii sáabu kpá!
21 Aubarikadeen Dii ũ zaa Zayɔn,
àmɔ kɛ̀ kú Yerusalɛmu.
Aleluya!

136

Dii sáabukɛna

1 À Dii sáabu kɛ, zaakɛ à maa,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
2 À Luda kɛ̀ dɛ tãanɔla sáabu kɛ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
3 À Dii kɛ̀ dɛ diinɔla sáabu kɛ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
4 Àmbe è dabuyã bítanɔ kɛ ado,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
5 À musu kɛ̀ kɔ̃n a ɔ̃ndɔ̃ɔo,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
6 À tɔɔtɛ kàɛ í musu,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
7 À pɔ́gupuri bítanɔ kɛ̀,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
8 À ɔfãntɛ̃ kɛ̀ à kí ble fãantɛ̃,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
9 À mɔvura kɔ̃n sɔsɔnɛnɔ kɛ̀ aɔ̃ kí ble gwãavĩ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
10 À Igipiti daudunɔ dɛ̀dɛ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro,
11 À Isarailinɔ bɔ̀ɛ ń tɛ́,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
12 À a gɛ̃̀sã pòro kɔ̃n a iko gbãaao,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
13 À Isia Tɛ̃aa zɔ̃̀kɔ̃rɛ plaa,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
14 À tò Isarailinɔ gɛ̃̀tɛ à dagura,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
15 À Fili'auna kɔ̃n a zĩ̀kpɛɛnɔ kà Isia Tɛ̃aan,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
16 À dɔ̀ a gbɛ̃nɔnɛ aɛ gbáan,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
17 À kí bítanɔ lɛ̀ à nɛ̀,

à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
18 À kí gbãadeenɔ dɛ̀dɛ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
19 Amɔrinɔ kí Siɔ̃,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
20 Kɔ̃n Basã kí Oguo,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
21 À ń bùsu sì à gba dào,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
22 À kpà a zɔ̀bleri Isarailinɔa túbi ũ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
23 À dɔ̀ wa yãn wa gwena zaaan,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
24 À wa bɔ wa ibɛɛnɔ ɔzĩ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
25 È pɔ́blee kpá pɔ́ sãnda píngia,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.
26 À Luda Musude sáabu kɛ,
à gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro.

137

Zı̃̀zɔnɔ wiipɛna
1 Kɛ̀ wa vɛ̃ɛ Babilɔnu swaanɔ saɛ,
Zayɔn yã dɔ̀wagu, ben wa ɔ́ɔ dɔ̀.
2 Wa wa mɔrɔnɔ tò logona swagbara línɔa gwe.
3 Gwen gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ wa kũnanɔ bè wà lɛ̀ síńnɛ,
wa wɛ́ɛtãmmarinɔɔ yezi wà kɔ̃kɔ̃ ońnɛ,
wà Zayɔn lɛ̀nɔ doke síńnɛ.
4 Dian wé Dii lɛ̀nɔ sí nà
bori pãndenɔ bùsu guuu?
5 Tó n yã sɛ̀magu Yerusalɛmu,
ma ɔplaa ga.
6 Tó Yerusalɛmu yã e dɔmaguro,
tó mɛ́ɛ à diɛ ma pɔnnakɛna mì ũro,
ma nɛ́nɛ naɛ.

7 Dii, ǹ dɔ yã kɛ̀ Ɛdɔmunɔɔ kɛ̀n
zĩ kɛ̀ wà yã mɔ̀ Yerusalɛmunɛ
aɔ̃ bè: À gbɛ̃ à daɛ,
à gbɛ̃ à daɛ mámman.
8 Babilɔnudeenɔ nɛ́ pɔ́ kaatɛnanɔmɛ!
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ eé yã kɛ̀ á kɛ̀wee fĩa boaree ũ,
9 kɛ̀ eé a nɛ́nɔ kũkũ à ń pá gbɛ̀a.

138

Dii sáabukpana à gbɛ̃kɛ yãnzi
Dauda lɛ̀.
1 Mɛ́ n sáabu kpá kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
mɛ́ n táaki lɛ́ gbãadeenɔ aɛ.
2 Mɛ́ kúɛ mà aɛ dɔ
n kpɛ́ kɛ̀ kú adona kpa,
mɛ́ n tɔ́ bɔ n gbɛ̃kɛ kɔ̃n n náanɛo yãnzi,
zaakɛ n n tɔ́ kɔ̃n n yão sɛ̀ lei dɛ pɔ́ píngila.
3 Kɛ̀ ma n sisi, n wemala,
ǹ ma kù kɛ gbãaa, ǹ ma swɛ̃̀ kpáɛ.

4 Tó anduna kínanɔ yã kɛ̀ ń ò mà,
aɔ̃ n sáabu kpá ń píngi, Dii.
5 Aɔ̃ lɛ̀ sí Dii yãkɛnanɔ musu,
zaakɛ Dii gakui bíta.

6 Baa kɔ̃n Dii kuunamusukɛɛo,
è gbɛ̃ kɛ̃sãnanɔ wɛ̃nda gwa,
è wɛ́ɛ pã gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e daa wà kànɔla.
7 Baa tó wɛ́ɛtãmma lìgamazi,
nɛɛ̀ ma wɛ̃̀ndi dãkpa,
nɛɛ̀ ma ibɛɛnɔ pɔfɛ̃ kpáɛ,
nɛɛ̀ ma mì sí kɔ̃n n gã̀sã gbãaao.
8 Dii é yã kɛ̀ à ò papamɛ.
Dii, n gbɛ̃kɛɛ yãana vĩro,
ǹton mamɔma kɛ̀ n ma kɛɛ tóro.

139

Dii yã sãnda píngi dɔ̃
Dauda lɛ̀.
1 Dii, n ma yã gwàgwa ń dɔ̃̀,
2 ń ma vɛ̃ɛna kɔ̃n ma fɛɛnao dɔ̃,
zaa zã̀azã ń ma laasuunɔ dɔ̃.
3 Nɛɛ̀ ma táa'ona kɔ̃n ma daɛnao tàasi kɛ,
n kɔ̃ dɔ̃̀ kɔ̃n ma yãnɔ píngi.
4 Lɛ yã kpɛ́ à bɔ ma lɛ́n,
Dii, ń dɔ̃ sãnsãn.

5 Ń ligamazi kpɛɛ kɔ̃n aɛo,
n ɔɔ kúmala.
6 Dɔ̃na beee dɛmɛ dabuyã ũmɛ,
à dɛmala, ma ɔ̃ndɔ̃ɔ e káaro.

7 Mán mɛ́ gán mà kɛ̃ n Niniia?
Mán mɛ́ bàa sí mà gán mà koranzii?
8 Tó ma fɛɛ ma gaa musu, ń kú gwe!
Tó ma daɛkii kɛ̀ gɛ̀wãan, ńyɛ gwa!
9 Tó ma fɛɛ ma gaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa,
tó ma gaa vɛ̃ɛ ísia baa ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa,
10 baa gwemɛ má na n ɔzĩ,
nɛ́gɔ̃ ma kũna n ɔplaao.

11 Tó ma bè gusiaa damala,
ke gupuraa kɛ̀ ligamazii li gwãavĩ ũ,
12 guu ègɔ̃ siannɛro,
gwãavĩ ègɔ̃ dɛnnɛ lán fãantɛ̃ bàmɛ,
gupura kɔ̃n gusiaao ègɔ̃ sɛ̃nkpɛnnɛmɛ.

13 Ḿbe n ma guu kɛ̀,
n ma í kàsa ma da gbɛɛɛn.
14 Ma sáabu kɛ̀ kɛ̀nnɛ ma kɛna naasi vĩ
bensɔ̃ à yãbɔnsaɛ vĩ.
N yãkɛnanɔ è bɔ ń saɛ,
má dɔ̃ sãnsãn ma nɔ̀sɛn.
15 Gurɔɔ kɛ̀ n ma í kàsa nɛ́'isɔ guu,
ma wá kee utɛnannɛro.
Kɛ̀ ma mɛ̀ e lii asii guu gwe,
16 n wɛ́ɛ sì ma nɛ́gberelɛ.
Lán n ma gurɔɔ dìɛ nà píngi,
à lɛ́ kú n takadan
zaalɛ à kee e naaro.

17 Luda, n laasuu bɛ̀ɛ vĩmɛ maamaa,
à lɛ́ vĩro fá!
18 Tó má yezi mà naro,
aɔ̃ɔ pari dɛ bùsu'ãatɛ̃la.
tó ma vu,
mɛɛ̀gɔ̃ kúnyo ai tia.

19 Luda, tó nɛ́ gbɛ̃ zaaanɔ dɛdɛ dé?
À gumala a gbɛ̃dɛrinɔ!
20 N ibɛɛnɔ è n yã o kɔ̃n nɔ̀sɛ zaaao,
n tɔ́ bɛ̀ɛ vĩ n lɛ́nlo.
21 Dii, mɛɛ̀ za gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zanguunɔnloo?
Mɛɛ̀ gí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛnzinɔ kãzi.
22 Má yãke vĩńnɛro, se zangu,
mɛɛ̀ ń diɛ ma ibɛɛnɔ ũmɛ.

23 Luda, ǹ ma gwagwa ǹ ma nɔ̀sɛ dɔ̃,
ǹ ma yɔ̃ ǹ ma gwa ǹ ma laasuu dɔ̃.
24 Ǹ gwa tó má laasuu zaa ke vĩ,
ǹ ma da zɛ́ kɛ̀ ègɔ̃ kuu gurɔ píngia guu.

140

Aduakɛna gbɛ̃ zaaanɔ musu
Dauda lɛ̀.
1 Dii, ǹ ma sí gbɛ̃ zaaanɔa,
ǹ ma dãkpa gbɛ̃ pãsĩnɔ yãnzi.
2 Aɔ̃è yã zaaa laasuu lɛ́ ń swɛ̃̀ guu,
swèen aɔ̃ègɔ̃ wɛtɛɛ gurɔ píngi.
3 Aɔ̃è ń lɛ́ kɛkɛ lán mlɛ̃̀ bà,
aɔ̃ lɛ́gbɛ nɛ́ pitigoo sɛwɛɛmɛ.

4 Dii, ǹton tó gbɛ̃ zaaanɔ ɔ namaro,
ǹ ma sí gbɛ̃ pãsĩnɔa,
aɔ̃è lɛ́ kpakɔ̃sɔ̃ lɛ wà ma pãɛ.
5 Wadadeenɔ wɛ̀ɛ yɔ̃̀mɛ,
aɔ̃ takutɛɛ kpàkpamɛ,
aɔ̃ bà kpàmɛ zɛ́n.

6 Dii, ma bènnɛ: Ma Ludan n ũ,
ǹ swã kpá ma wɛ̃nda wiiizi, Dii.
7 Dii Luda, ma mìsiri gbãaa,
mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ ɔ kúmala zɩ̃̀lan,
8 ǹton tó gbɛ̃ zaaanɔ ń pɔyezi zɛ́ ero,
Dii, ǹton tó aɔ̃ lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na kɔ̃ sɛ́ro.

9 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligamaziinɔ,
yã zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔe ma kpákpaao wí ń musu.
10 Tɛ́yɔ̃ wãaa kúḿma, wà ń zu tɛ́n,
aɔ̃ si wɛ̀ɛ kɛ̀ aɔ̃é bɔnloo guu.
11 Ǹton tó gbɛ̃yakarinɔ zɛkii e anduna guuro,
ǹ tó kisira gɔ̃ gbɛ̃ pãsĩnɔ wɛɛ zɛna sai.

12 Má dɔ̃ kɛ̀ Dii è yã nnaa kpá wɛ̃ndadeenɔa,
è yã kɛkɛ takaasideenɔnɛ a zɛ́a.
13 Yãpura, gbɛ̃ maaanɔ é n tɔ́ bɔ,
nɔ̀sɛpuradeenɔ égɔ̃ kú n aɛzĩ.

141

Mìsina aduakɛna
Dauda lɛ̀.
1 Dii, mɛ́ɛ wii pɛɛnzi, ǹ kɛ kpakpaa,
tó ma n sisi, ǹ swã kpá ma yãzi.
2 Ǹ tó ma aduakɛna ká n kiia
lán tuaetiti tɛ́sukpɛ bà.
Ǹ tó ma ɔ dɔna musu gɔ̃ dɛnnɛ
sa uusiɛ ona ũ.

3 Dii, ǹ lɛ́sɔ damɛ ma lɛ́nɛ,

ǹ tó mà a lɛ́ fɔ̃.
4 Ǹton tó yã zaaa ma swɛ̃̀ gáɛro,
lɛ màton kakɔ̃a kɔ̃n zaakɛrinɔ
ń yãzaakɛna guuro,
lɛ màton ń pɔ́ nnaanɔ bleńyoro.
5 Tó gbɛ̃ maaa ma lɛ, à gbɛ̃kɛɛ kɛ̀mɛmɛ!
Tó à kpã̀kɛ̃mazi, mɛ́ gíziro,
nɔ́si kɔ̃n a kpɛ̃̀omɛ.

Mɛɛ̀gɔ̃ adua kɛɛ baabɔrɛ
lɛ gbɛ̃ zaaanɔ yãkɛna gboro.
6 Tó wà ń gbãadeenɔ kà sɩ̃̀sɩ̃goo wɛ̀ɛn,
zaakɛrinɔ é sí kɛ̀ ma yã bé à nna.
7 Lán wè yàka para à bùu fãakɔ̃a nà,
lɛn aɔ̃ wá égɔ̃ fãakɔ̃ana ń mirawɛɛ lɛ́a lɛ.

8 Dii Luda, ḿbe ma wɛ́ɛ dɔnzi,
ma nanzi, ǹton ma kpá gaaziro.
9 Ǹ ma bɔ takutɛɛ kɛ̀ wà kpàkpamɛɛnɔn,
bà kɛ̀ zaakɛrinɔɔ kpàkpamɛɛ pìnɔ.
10 Ǹ tó gbɛ̃ zaaanɔ si ń zɩ̃nda bà guu,
mapi sɔ̃ mɛ́ gɛ̃tɛ aafia.

142

Aduakɛna gbɛ̀wɛɛn

Dauda aduakɛna gurɔɔ kɛ̀ à kú gbɛ̀wɛɛn.
1 Mɛ́ɛ ɔ́ gbãaa dɔɔ Diinɛ,
mɛ́ɛ wɛ̃nda wii pɛɛ Diizi.
2 Mɛ́ɛ ma yã'ɔ̃amma bɔɛɛnɛ,
mɛ́ɛ ma nawɛ̃akɛna tɔ̃kɛ̃ɛnɛ.
3 Tó ma nɔ̀sɛ yàka búgubugu,
ḿbe nɛɛ̀gɔ̃ ma tá kɛ̀sɛ dɔ̃.
Wà takutɛɛ kpàkpamɛ ma zɛ́n.
4 Ǹ wɛ́ɛ sɛ́ ǹ ma ɔplaa gwa,
gbɛ̃ke è ma yã daro.
Má nakii vɩ̃ dɔro,
gbɛ̃ke è ma aafia gbekaro.

5 Dii, mɛ́ɛ wii pɛɛnzi ma bè:
Ḿbe ma utɛkii ũ,
ḿbe ma baka ũ andunan.
6 Ǹ swã kpá ma wiipɛnazi,
zaakɛ ma gɔ̃ múkumukumɛ.
Ǹ ma sí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e pɛɛɛmaziinɔa,
zaakɛ aɔ̃ gbãaa dɛmala.
7 Ǹ ma bɔ kagurakɛna kɛ̀kiin,
lɛ mà n tɔ́ bɔ,
gbasa gbɛ̃ maaanɔ ligamazi
kɛ̀ n yã maaa kɛ̀mɛ yãnzi.

143

Kuuna ibɛɛnɔ ɔzɩ̃ aduakɛna

Dauda lɛ̀.
1 Dii, ǹ ma aduakɛna sí,
ǹ swã kpá ma wɛ̃nda wiiizi,
ǹ wemala n náanɛ kɔ̃n n maaao yãnzi.
2 Ǹton yãkpaɛ kɛ kɔ̃n mamɔma n zɔ̀blerioro,
zaakɛ gbɛ̃kee taari sai n kiiaro.

3 Ma ibɛɛ pɛ̀ɛma à ma nɛ,

à tò má kú gusiaan
lán gbɛ̃ kɛ̀ gà zaa gìkɛna bà.
4 Ben ma nɔ̀sɛ yàka búgubugu,
ma kã gà.

5 Yã ziziinɔ dɔ̀magu,
mɛɛ̀ laasuu lɛ́ n zĩkɛnanɔa,
mɛɛ̀ n yãkɛnanɔ wàari pá.
6 Ma a ɔɔ dɔnzi,
mɛɛ̀ n ni dɛɛ lán gukori è í ni dɛ nà.
7 Ǹ wemala kpakpaa Dii,
ma yɛ̃̀ɛ vĩ dɔro.
Ǹton mìkpɛɛ zumɛro,
lɛ màton gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sì gɛ̀wãannɔ bàro.
8 Ǹ n gbɛ̃kɛɛ ɔdɔamɛ kɔngɔ,
zaakɛ ḿbe má n náanɛ vĩ.
Ǹ ma da zɛ́ kɛ̀ dɛ mà sɛ́a,
zaakɛ ḿbe ma swɛ̃̀ tà n kiia.
9 Ǹ ma sí ma ibɛɛnɔa, Dii,
ḿbe ma nanzi.
10 Ḿbe ma Luda ũ,
ǹ n pɔyeziyã damɛ.
Ǹ tó n Nini maaa dɔmɛ aɛ gusararaan.
11 Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpa n tɔ́ yãnzi, Dii,
ǹ ma bɔ yã'ɔ̃amma guu n maaa yãnzi.
12 Ǹ ma ibɛɛnɔ kaatɛ n gbɛ̃kɛɛ yãnzi,
ǹ ma zangurinɔ dɛdɛ ń píngi,
zaakɛ n zɔ̀blerin ma ũ.

144

Aduakɛna mìsina yã musu
Dauda lɛ̀.
1 Aubarikadeen Dii ma gbɛ̀si ũ,
è zĩ̀kana dadamɛ,
è ma ɔɔ tòto kɛ zĩ̀kana yãnzi.
2 Àmbe ma utɛkii ũ, è gbɛ̃kɛɛ kɛmɛ,
à dɛ ma zɛki gbãaa ũ, è ma mì sí.
À dɛ ma sɛngbango ũ kɛ̀ mɛɛ̀ nazi,
è tó boriinɔ mì siɛmɛ.

3 Dii, bɔ́n gbɛ̃ntee ũ
kɛ̀ à yã ègɔ̃ dɔnguu?
Bɔ́n à ũ kɛ̀ nɛɛ̀ làakari dɔa?
4 Gbɛ̃ntee dɛ lán kàsa kpíi bàmɛ,
à wɛ̃̀ndi è gɛ̃tɛ lán ɔra bà.

5 Dii, ǹ musu naɛ ǹ pita,
ǹ ɔ kɛ kpiiinɔa lɛ aɔ̃ tɛ́sukpɛ bɔ.
6 Ǹ tó lou pí ǹ gbɛ̃nɔ fãakɔ̃a,
ǹ kà fã ń tɛ́ aɔ̃ lɛkɔ̃a.
7 Ǹ ɔ bɔ zaa musu ǹ ma kũ,
ǹ ma bɔ í bíta guu,
ǹ ma sí bori zĩ̀tɔnɔa.
8 Ɛgɛtona ń lɛ́ pà,
aɔ̃è ɔ pãɛ kɔ̃n lùsɛna pãao.

9 Luda, mɛ́ lɛ̀ dufu sínnɛ,
mɛ́ n táaki lɛ́ kɔ̃n mɔrɔ bà mɛ̀n kurideeo,
10 mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ tó kínanɔ zĩ̀ ble,
nɛɛ̀ n zɔ̀bleri Dauda bɔ fɛ̃ɛda pãsĩ lɛ́zĩ.

11 Ǹ ma sí ǹ ma bɔ bori zȉtɔnɔ ɔzĩ,
ɛgɛtona ń lɛ́ pà,
aɔ̃è ɔ pãɛ kɔ̃n lùsɛna pãao.

12 Wa nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ é fɛɛ ń gɔ̃kparɛkɛgurɔ
lán lí kɛ̀ nnaa mà bà,
wa nɛ́nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃ dɛ
lán kíbɛ wesagba kɛ̀ wà zãa blèa bà.
13 Wa dɔ̃̀nɔ é pa kɔ̃n pɔ́ bori sãnda píngio.
Wa sãanɔ é kɔ̃ lɛo wàa do,
aɔ̃é ká bɔrɔ ũgbangba wa kpàsan.
14 Wa zùnɔ égɔ̃ dɛ nɛ́dandeenɔ ũ,
nɔ̀bɔɛna égɔ̃ kuuro,
lagona égɔ̃ kuuro,
wɛ̃nda'ɔ́ɔdɔna égɔ̃ kú gãalɛro.

15 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kuuna dɛ lɛɛnɔ ũ,
aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ Dii dɛ ń Luda ũunɔ ũ.

145

Dii táakilɛna a maakɛna yãnzi
Dii táaki kɛ̀ Dauda lɛ̀.
1 Mɛ́ n táaki lɛ́, ma Luda ma Kína,
mɛ́gɔ̃ n tɔ́ bɔɔ gurɔ píngi.
2 Mɛ́gɔ̃ n sáabu kpaa lán guu e dɔɔ nà,
mɛ́gɔ̃ n táaki lɛɛ yãana sai.
3 Dii bíta, à kà wà à táaki lɛ́,
à bítakɛ lɛ́ vĩro.
4 Kpàɛnɔ é n yãkɛnanɔ sáabu kpá Wurenɔnɛ,
aɔ̃é n yãbitakɛnanɔ kpàakpa kɛ.
5 Aɔ̃é n maakɛ bíta gakuide yã o,
mɛ́ n yãbɔnsaɛkɛnanɔ laasuu lɛ́.
6 Aɔ̃é n yãkɛna naaside gbãa yã o,
mɛ́ n bítakɛɛ tɔ̃kɛ̃ńnɛ.
7 Aɔ̃é n maakɛ bíta baaru kpá,
aɔ̃é guda kɛ n yãzɛdekɛnanɔ yãnzi.

8 Dii sùu vĩ kɔ̃n wɛ̃ndaao,
è pɔ fɛ̃ kpaaro, à gbɛ̃kɛɛ vĩ bíta.
9 Dii è à maaa kɛ baade píngiɛ,
è a pɔ́ kɛ̀ à kɛ̀nɔ wɛ̃nda gwa ń píngi.
10 Pɔ́ kɛ̀ ń kɛ̀nɔ é n sáabu kpá ń píngi,
n yãmarinɔ é n tɔ́ sɛ́ lezĩ, Dii.
11 Aɔ̃é n kpata gakui gari kɛ,
aɔ̃é n iko gbãa yã o,
12 lɛ gbɛ̃ píngi n yãbitakɛnanɔ dɔ̃
kɔ̃n n kpata maa gakuide yão.
13 N kpata nɛ́ kpata yãanasaimɛ,
nɛ́gɔ̃ dɛ kí ũ ai wa boriia.

Dii náanɛ vĩ yã kɛ̀ à ò píngi musu,
à sùu vĩ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à kɛ̀nɔ ń píngi.
14 Dii è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e lɛɛɛnɔ kũ,
è gbɛ̃ kɛ̀ nawɛ̃a tɔ̃̀ḿmanɔ fɛɛ.
15 Pɔ́ píngi wɛ́ɛ dɔnzi,
nɛɛ̀ pɔ́blee kpáḿma à gurɔɔa.
16 Nɛɛ̀ ɔ porońnɛ pɔ́ mɔ́ḿma,
nɛɛ̀ pɔ́ píngi pɔyezi bɔkɔ̃tɛnɛ.

17 Dii yãkɛnanɔɔ maa píngi,
à gbɛ̃kɛɛ vĩ a yã píngi kɛna guu.
18 Dii kĩi kɔ̃n a sìsirinɔ ń píngi,

gbẽ kɛ̀ aɔ̃è à sísi kɔ̃n yãpuraaonɔ.
19 È a vĩakɛrinɔ pɔyezi bɔkɔ̃tɛńnɛ,
è ń wiipɛna ma à ń mì sí.
20 Dii è gbẽ kɛ̀ aɔ̃ɔ yeaziinɔ dãkpa ń píngi,
mɔde eé zaakɛrinɔ kaatɛ.

21 Dii táakilɛna égɔ̃ da ma lɛ́n,
pɔ́ píngi gɔ̃ à tɔ́ kɛ̀ kú adona bɔɔ gurɔ píngi.

146

Dii làakaridɔna wɛ̃ndadeenɔa

1 Aleluya!
Ma swɛ̃̀, ǹ Dii táaki lɛ́.
2 Mɛ́gɔ̃ Dii táaki lɛɛ ai ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
mɛ́gɔ̃ lɛ̀ sii ma Ludanɛ ai ma kuuna lɛ́n.

3 Àton náanɛ dɔ gbãadeenɔaro,
mìsina kú gbɛ̃ntee kiiaro.
4 Tó aɔ̃ wɛ̃̀ndi tà, aɔ̃è ɛara wà gɛ̃ bùsun,
zĩ beeean yã kɛ̀ aɔ̃ɔe pɛɛa è yãa.

5 Aubarikadeen gbẽ kɛ̀ Yakubu Luda de à dɔnlɛri ũu ũ,
kɛ̀ à wɛ́ɛ dɔ Dii a Ludazi,
6 musu kɔ̃n tɔɔtɛo Kɛ̀ri,
ísia kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ píngi.
Dii náanɛ vĩ gurɔ píngi,
7 è yã sí kɔ̃n gbẽ kɛ̀ wèe gbãaa mɔɔńnɛnɔo,
è pɔ́blee kpá nɔadɛrinɔa.
Dii è bà poro gbẽ kɛ̀ aɔ̃ɔ yinanɔa,
8 Dii è vĩ̀anɔ wɛ́ɛ wɛ̃ńnɛ,
Dii è gbẽ kɛ̀ nawɛ̃a tɔ̃̀ḿmanɔ fɛɛ,
Dii ègɔ̃ ye gbẽ maaanɔzi.
9 Dii è bɔ̀amɔnɔ gwa,
è ɔ da gyaanɔnɔa kɔ̃n tonɛnɔ,
mɔde è zɛ́ yãkɔ̃tɛ gbẽ zaaanɔnɛ.

10 Dii ègɔ̃ kí blee gurɔ píngi,
Zayɔndeenɔ, a Luda ègɔ̃ kuu ai a boriia.
Aleluya!

147

Pɔ́ píngi kú Luda ɔzĩ

1 Aleluya!
Lɛ̀sina wa Ludanɛ maa,
à nna bensɔ̃ à kɔ̃ sìo wà à táaki lɛ́.

2 Dii e Yerusalɛmu fɛɛɛ dɔ,
èe Isaraili zĩ̀zɔnɔ kaakɔ̃a, èe ɛara à suńyo.
3 È gbẽ kɛ̀ aɔ̃ nɔ̀sɛ yàkanɔ làakari kpáɛńnɛ,
è ń bɔ̀ pípińnɛ.
4 À sɔsɔnɛnɔ lɛ́ dɔ̃,
è ń baade sísi a tɔ́a.
5 Wa Dii bíta, à iko vĩ maamaa,
à ɔ̃ndɔ̃ɔ lɛ́ vĩro.
6 Dii è zĩndabusarinɔ gba gbãaa,
mɔde è ɔ tɔ̃ zaakɛrinɔa ai tɔɔtɛa.

7 À lɛ̀ sí Diinɛ kɔ̃n à sáabukɛnao,
à wa Luda táaki lɛ́ kɔ̃n mɔrɔo.
8 È tó lou sisi,
è tɔɔtɛ gba lou,

è tó sɛ̃ bɔɛ sɪ̃sĩnɔa.
9 È pɔ́blee kpá nɔ̀bɔnɔa
kɔ̃n gbáa kãnkãna nɛ́nɔ, tó aɔ̃ɔe wii pɛɛ.
10 Èe kɛ sɔ̃ gbãakɛɛ bé è kánɛro,
èe kɛ gɔ̃sagbãakɛɛ bé è kɛnɛro.
11 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ à vĩa vĩinɔ bé è kánɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔ à gbɛ̃kɛɛzinɔ.

12 Yerusalɛmudeenɔ, à Dii tɔ́ bɔ,
Zayɔndeenɔ, à a Luda táaki lɛ́.
13 Zaakɛ è aubarika daagu,
è a wɛ́tɛ bĩilɛnɔ gbãaa kaaraare.
14 È a gba aafia ai a bùsulɛ lɛ́n,
è pɔ́bori maaa kpáawa à mɔ́awa.

15 È yã o à kpãsã tɔɔtɛnɛ,
à yã è ká gɔ̃ɔgɔ̃ɔ.
16 È tó lougbɛ kwɛ́ púu lán buu bà,
è tó kpíi kpá lán túbu bà,
17 è lougbɛ fã lán gbɛ̀kɔsɔ bà.
Dé bé eé fɔ̃ à zɛ à ĩa yĩizi?
18 È yã o à kpãsã, lougbɛ è yɔ́,
è ĩa gbarɛ, à í è bàa lɛ́.

19 È tó Yakubu boriinɔ gɔ̃ a yã dɔ̃,
è doka kɛ̀ a dìɛnɔ da Isarailinɔnɛ.
20 Èe beee kɛ bori pãnde kenɛro,
aɔ̃ɔ à yãdiɛnanɔ dɔ̃ro.
Aleluya!

148

Dii pɔ́ kɛ̀ à kɛ̀nɔ à táakilɛna

1 Aleluya!
À Dii táaki lɛ́, à bɛdeenɔ,
à à táaki lɛ́ zaa musu!
2 À à táaki lɛ́, à malaikanɔ a píngi,
à à táaki lɛ́, à ìbanɔ a píngi!
3 À à táaki lɛ́, ɔfãntɛ̃ kɔ̃n mɔvurao,
à à táaki lɛ́, sɔsɔnɛ ínnaanɔ píngi!
4 À à táaki lɛ́, bàtuma musumusu pɔ́nɔ
kɔ̃n í kɛ̀ da ludambɛɛlaanɔ.
5 Aɔ̃ Dii tɔ́ bɔ,
zaakɛ à yã ò, ben aɔ̃ɔ kuu.
6 À ń pɛpɛ ń pɛ́kiia
lɛ aɔ̃gɔ̃ kú gwe gurɔ píngi,
à doka dìɛńnɛ, aɔ̃é fɔ̃ wà vĩàlaro.

7 À Dii táaki lɛ́, pɔ́ kɛ̀ kú tɔɔtɛnɔ,
kpɔ̀ gbɛ̃ntɛ̃nɔ kɔ̃n ísia lɔ̀nɔ,
8 kɔ̃n loupinao kɔ̃n lougbɛo kɔ̃n lousisinao
kɔ̃n zàga'ĩa kɛ̀ è mì siɛ à yãnɛo,
9 kɔ̃n kpiiinɔ kɔ̃n sɪ̃sĩnɔ píngi
kɔ̃n lí nɛ́'irinɔ kɔ̃n sida línɔ píngi,
10 kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ píngi
kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n bãanɔ,
11 kɔ̃n anduna kínanɔ kɔ̃n boriinɔ píngi
kɔ̃n kínɛnɔ kɔ̃n bùsu gbãadeenɔ ń píngi,
12 kɔ̃n gɔ̃kparɛnɔ kɔ̃n nɔkparɛnɔ ń píngi,
gbɛ̃nsi nɛ́ féte.
13 Aɔ̃ Dii tɔ́ bɔ,

zaakɛ à mɛ̀n doo tɔ́ bé à bíta,
à gakui dɛ musu kɔ̃n tɔɔtɛo pɔ́la.
14 À kí kà a gbɛ̃nɔnɛ,
kɛ̀ à yãmarinɔ è à táaki lɛ́,
Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kĩionɔ.
Aleluya!

149

Dii gbɛ̃nɔ yãkpaɛkɛna kɔ̃n boriinɔo
1 Aleluya!
À lɛ̀ dufu sí Diinɛ,
à à táaki lɛ́ à gbɛ̃nɔ kakɔ̃ana guu.
2 Isarailinɔ pɔɔ kɛ nna ń Kɛ̀ria,
Zayɔndeenɔ pɔnnaa kɛ kɔ̃n ń kínao.

3 Aɔ̃ ɔ̃ wã wà à tɔ́ bɔ,
aɔ̃ à táaki lɛ́ kɔ̃n mɔrɔo kɔ̃n sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃o.
4 Zaakɛ Dii gbɛ̃nɔ yã è kánɛ,
è mìsina fùra kú zĩndabusarinɔnɛ.
5 Dii yãmarinɔ pɔnna wii pɛ́ ń zɛ̀blena yãnzi,
aɔ̃ guda dɔ ń daɛbɔ musu.

6 Luda táakilɛna gɔ̃ da ń lɛ́n,
fɛ̃ɛda kpaplaplaaa gɔ̃ naa ń ɔzĩ,
7 lɛ aɔ̃ gɛ̃ɛ boo boriinɔa,
aɔ̃ wɛ́ɛ tão bùsu píngi gbɛ̃nɔa,
8 lɛ aɔ̃ ń kínanɔ yiyi kɔ̃n mɔ̀kyakoonɔ,
aɔ̃ mɔ̀gata ká ń wɛ̃ɛnɛnɔa,
9 lɛ aɔ̃ yã dańla lán à kɛ̃na takada guu nà.
Gakui kɛ̀ Dii yãmarinɔ é een gwe.
Aleluya!

150

Dii táakilɛna
1 Aleluya!
À Luda táaki lɛ́ à kúkiia,
à à táaki lɛ́ bàtuma bíta guu.
2 À à táaki lɛ́ à gbãakɛ yãnzi,
à à táaki lɛ́ kɛ̀ à bíta dɛńla yãnzi.
3 À à táaki lɛ́ kɔ̃n kãkãkipɛnao,
à à táaki lɛ́ kɔ̃n mɔrɔo kɔ̃n kungidio.
4 À à táaki lɛ́ kɔ̃n gȁgão kɔ̃n ɔ̃wãnao,
à à táaki lɛ́ kɔ̃n googeo kɔ̃n kureo.
5 À à táaki lɛ́ kɔ̃n sɛ̃̀gɛ̃panao,
à à táaki lɛ́ kɔ̃n sɛ̃̀gɛ̃ ɔ́ gbãaao.
6 Pɔ́ bɛ̃ɛ píngi, à Dii táaki lɛ́!
Aleluya!

YAASINƆ

Yã kɛ̀ à yãnzin wè yáasi zuzi

1 Yáasi kɛ̀ Dauda nɛ́ Sulemanu, Isarailinɔ kína zù,
2 lɛ gbɛ̃nɔ ɔ̃ndɔ̃ kũ aɔ̃gɔ̃ làakari vĩ,
aɔ̃ dɔ̃na yã dada,
3 aɔ̃ gɔ̃ wɛ́ɛzɛ̃ri làakarideenɔ ũ
maakɛna kɔ̃n yãzɛdeeo kɔ̃n náanɛo yã guu.
4 Yáasi kɛ̀nɔ è nɔ̀sɛdodee gba làakari,
è tó ɔ̀wazi gɔ̃ kú à dɔ̀rɔa kɔ̃n dɔ̃nao.
5 Làakaridee é ma, à yãdadana e à kaara,
nɔ̀sɛdee é lɛ́damma e à guu,
6 eé yáasi kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinao mì dɔ̃
kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃rinɔ yã'onao kɔ̃n ń gara gbooto yãnɔ.
7 Vĩakɛna Diinɛn dɔ̃na kãsãa ũ,
yɔ̃nkɔɔ bé è kya ká ɔ̃ndɔ̃ɔn kɔ̃n lɛ́dammanao.

Làakarikɛna gbɛ̃ zaaa mɔnafikizi

8 Ma nɛ́, ǹ n de yã'onnɛna ma,
ǹton pã kpá n da lɛ́dammaziro.
9 Eégɔ̃ dɛ fùra maaa ũ n mìa,
eégɔ̃ dɛ kɛ̃̀mbɛɛ ũ n waalɛ.

10 Tó durunkɛrinɔɔ e ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛnzi,
ǹton wero, ma nɛ́.
11 Aɔ̃è be: Ǹ mɔ́ wà gá gbɛ̃nɔ dãdã wà ń dɛdɛ,
wà taarisaideenɔ kpákpa wà ń kũkũ.
12 Wà ń mɔ́mɔ bɛ̃ɛ lán mira è ń mɔ́mɔ nà,
wà ń mɔ́ zaa lán gɛ̀wãa è ń mɔ́ zaa nà,
13 wé pɔ́ ɔɔde bori sãnda píngi e,
wa kpɛ́nɔ é pa kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ wá nàkɔ̃anɔ.
14 Ǹ mɔ́ wà wa baka kakɔ̃a,
wa píngi wa ɔɔsɔ̃ɔ égɔ̃ dɔ̃nkɔ̃.
15 Ma nɛ́, ǹton gáńyoro,
ǹton zɛ́ sɛ́ńyoro.
16 Zaakɛ aɔ̃ègɔ̃ wãa kɔ̃n yãzaakɛnao,
aɔ̃ɔ kpaa kɔ̃n gbɛ̃dɛnao.
17 Bàkpakpana bãanɔ wáa nɛ́ yã pãamɛ.
18 Aɔ̃ɔe takutɛɛ kpákpaa ń zĩndanɛmɛ,
aɔ̃ toke bé à ń paa.
19 Ɔɔzaa'erinɔ ziaan gwe ń píngi,
aɔ̃ lugana pɔ́zi bé è ń wɛ̃̀ndi bɔ.

Ɔndɔ̃ɔ e wa sisii

20 Ɔndɔ̃ɔ e wii lɛɛ gãalɛ,
à lɛ́ dɔ zɛ́daan.
21 Èe lɛ́ zuu zɛ́ kɛ̀ wè kakɔ̃an lɛ́a,
èe kpàakpa kɛɛ wɛ́tɛ bĩilɛnɔ guu à be:
22 Ɔndɔ̃saideenɔ, égɔ̃ kuu kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃saikɛɛo ai bɔrɛmɛ?
Faborinɔ, é zɛ kɔ̃n ma fabonao ai bɔrɛmɛ?
Yɔ̃nkɔɔnɔ, égɔ̃ zaa dɔ̃nan ai bɔrɛmɛ?
23 Tó a ma lɛ́damma mà yã,
lɛ ma a dɔ̃na pìsiawa,
mɛ́ tó àgɔ̃ ma laasuu vĩ.
24 Lán ma a sisi a gi swã kpázi nà,
ma ɔ pòroare, a gbɛ̃kee e làakari kɛro,
25 lán a ma lɛ́damma kpà swãkoto nà píngi,
ée we làakari kɛ̀ ma a gbaaziro,
26 tó mɔ́nzi a le, mɛ́ a yáa dɔmɛ,
tó yã a le, mɛ́ a lalandi kɛmɛ,
27 baa tó yã a le lán zàga'ĩa bà,

ke tó mɔ́nzi a le lán toto bà,
ke tó takaasi kɔ̃n yã'ɔ̃ammao gɛ̃̀azi.
28 Zĩ beeea é lɛ́ zumazi, mɛ́ sɔ̃ wero,
é ma kii wɛtɛ, é ma e sɔ̃ro.
29 Zaakɛ a za dɔ̃nan,
ée zɛ kɔ̃n vĩakɛna Diinɛoro.
30 Ée we ma lɛ́dammaziro,
a kya kà làakari kɛ̀ ma a gbaan.
31 É a dà gbɛ̀ e,
yã zaaa kɛ̀ a zɛo é wí a musu.
32 Kpɛɛlina ɔ̃ndɔ̃ɔnɛ é ɔ̃ndɔ̃saideenɔ dɛdɛ,
laasuusai é yɔ̃nkɔɔnɔ dúgu zɔ̃.
33 Gbɛ̃ kɛ̀ ma yã kũna sɔ̃ égɔ̃ kuu aafia,
eégɔ̃ kuu làakario kpaɛna vĩakɛna zaaanɛ sai.

2

Tɛna ɔ̃ndɔ̃ɔzi àre

1 Ma nɛ́, tó n ma yã sì,
tó ń ma yãdiɛnanɔ kũna n swɛ̃̀n,
2 tó nɛ́ɛ swã kpaa ɔ̃ndɔ̃yãzi,
tó n swɛ̃̀ kpà asãnsia,
3 tó n lɛ́ zù wɛ́ɛzɛ̃ɛzi,
tó n wii lɛ̀ yã dɔ̀rɔ dɔ̃nazi,
4 tó n kpáɛ kɛ̀zi lán kondogi bà,
tó ń wɛ̀tɛ lán auziki kɛ̀ utɛna bà,
5 nɛ́gɔ̃ vĩakɛna Diinɛ dɔ̃ sa,
nɛ́ bɔ Luda dɔ̃naa.
6 Zaakɛ Dii bé è ń gba ɔ̃ndɔ̃ɔ,
dɔ̃na kɔ̃n asãnsio è bɔ à kiiamɛ.
7 À zĩ̀blena kũna gbɛ̃ maaanɔnɛ,
à dɛ sɛngbango ũ taarisaideenɔnɛ.
8 È ɔ liga gbɛ̃ maaanɔzi aɔ̃ zɛ́ guu,
è a yãmarinɔ dãkpa ń táa'ona guu.

9 Nɛ́gɔ̃ yãzɛdee dɔ̃ sa kɔ̃n yã súusuo
kɔ̃n yã maaao kɔ̃n zɛ́ maaao píngi.
10 Zaakɛ ɔ̃ndɔ̃ɔ é gɛ̃ n swɛ̃̀n,
dɔ̃na é n pɔɔ kɛ nna.
11 N làakari é n dãkpa,
asãnsi é ɔ liganzi.
12 Eé n bɔ gbɛ̃ zaaanɔ zɛ́n
eé n sí yãbɛ̃ɛ'orinɔ ɔzĩ.
13 Gbɛ̃ pìnɔ pã̀ zɛ́ súusunɛ,
aɔ̃ gusia zɛ́ sɛ̀.
14 Aɔ̃è pɔnnaa kɛ zaakɛna guu,
aɔ̃è yã zaa faasai nnaa ma.
15 Aɔ̃ yãkɛna súusuro,
aɔ̃ègɔ̃ yã kɛɛ mɔnafiki guumɛ.

16 Ɔndɔ̃ɔ pì é n bɔ zinakɛri ɔzĩ,
eé n sí kaarua yãnnanna'onnɛnaa.
17 Nɔgbɛ̃ pì pã kpà a nɛ́nɔkparɛkɛgurɔ gɔ̃ɔzi,
à Luda bà kuunao yã gbòro.
18 À bɛɛ è mì pɛ́ńyo gaaamɛ,
à kpɛ́ zɛ́ è táńyo gɛ̀wãan.
19 Gbɛ̃ kɛ̀ gɛ̃̀zi è nɔ̀sɛ liɛro,
è wɛ̃̀ndi zɛ́ le dɔro.

20 Ɔndɔ̃ɔ pì é n da gbɛ̃ maaanɔ zɛ́a,
nɛ́gɔ̃ dɔ̀rɔdeenɔ zɛ́ kũna.
21 Zaakɛ nɔ̀sɛpuradeenɔ bé wé gɔ̃ bùsu vĩ,

taarisaideenɔ bé wégɔ̃ kú à guu.
22 Zaakɛrinɔ sɔ̃, weé pɛ́ḿma wà ń bɔ bùsummɛ,
weé náanɛsaideenɔ kpakɛ à guu.

3

Dii náanɛkɛna è ń gba ɔ̃ndɔ̃ɔ

1 Ma nɛ́, ǹton tó ma yãdannɛna sãnguro,
ǹgɔ̃ yã kɛ̀ má dìɛnnɛɛnɔ kũna n swɛ̃̀n.
2 Zaakɛ eé n ká wɛ̃̀ndi gbã̀aa,
eé aafia kaarannɛ.
3 Gbɛ̃kɛ kɔ̃n náanɛo tón kɛ̃mmaro,
ǹgɔ̃ dana kã̀mbɛɛ ũ,
ǹ kɛ̃ n swɛ̃̀a lán wè pɔ́ kɛ̃ walaaa nà,
4 n tɔ́ égɔ̃ nna,
nɛ́gɔ̃ maa Luda kiia kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ.

5 Ǹ Dii náanɛ kɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo do,
ǹton gbãaa kpá n zĩnda dɔ̃naaro.
6 Ǹgɔ̃ à dɔ̃ n yãpingikɛna guu,
eé zɛ́ poronnɛ súusu.
7 Ǹton n zĩnda gwa ɔ̃ndɔ̃dee ũro,
ǹgɔ̃ Dii vĩa vĩ ǹ kɛ̃ yã zaaaa.
8 Beee égɔ̃ dɛ n mɛ̀ aafia ɛ̃zɛ̃ ũ,
eé n wánɔ gba gbãaa.
9 Ǹ bɛ̀ɛ lí Diinɛ kɔ̃n n auzikio
kɔ̃n n bura pɔ́ káakunɔ píngi,
10 pɔ́wɛɛ é n dɔ̃̀ pa ai àgɔ̃ kwɛ́ɛ,
n lo ìsinɔ é pa yɛ́lɛlɛ kɔ̃n geepiwɛ̃ dufuo.
11 Ma nɛ́, tó Dii e n totoo, ǹton dɔkɛ à yãoro,
tó à kpã̀kɛ̃nzi, ǹton tó à kɛnnɛ ĩiro.
12 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ Dii yezin è toto,
lán de è kɛ a nɛ́ kɛ̀ kɛ̀nɛ maaanɛ nà.

Ɔndɔ̃ àre

13 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ lè à kũ̀
à dɔ̃na è à pàpa ũ.
14 Zaakɛ à àre vĩ dɛ kondogila,
è kaarana kɛńnɛ dɛ vurala.
15 À bɛ̀ɛ vĩ dɛ gbɛ̀baila,
pɔ́ kɛ̀ ń à nii vĩinɔ kee e ká à ũro.
16 Wɛ̃̀ndi gbã̀a kú à ɔplaan,
auziki kɔ̃n gakuio kú à ɔzɛɛn.
17 À yãkɛnanɔ nna,
à zɛ́ píngi aafia vĩ.
18 À dɛ lí wɛ̃̀ndidee ũ gbɛ̃ kɛ̀ kũnanɔnɛ,
aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ sìnɔ ũ.

19 Dii gonikɛɛ guu à tɔɔtɛ kàɛ,
à ɔ̃ndɔ̃ɔ guu à musu kɛ̀.
20 À ísia wɛ̀ɛ bɔ̀ a dɔ̃na guu,
à tò ludambɛ luguu mɔdɔ vĩ.

21 Ma nɛ́, ǹgɔ̃ wɛ́ɛzɛ̃ɛ vĩ kɔ̃n faao,
ǹton wɛ́ɛ vĩàlaro.
22 Eégɔ̃ dɛ n ninii wɛ̃̀ndi ũ,
eégɔ̃ dɛ kã̀mbɛɛ ũ n waalɛ.
23 Nɛ́gɔ̃ tɛ́ n làakaria,
pɔ́ke é kpánnɛro.
24 Tó n daɛ, vĩa é n kũro,
nɛ́ daɛ ǹ ii o nna.

25 Nɛ́ vĩa kɛ karinɛro,
ke mɔ́nzi kɛ̀ è zaakɛrinɔ le kãndoo.
26 Zaakɛ Dii égɔ̃ dɛ n mìnakii ũmɛ,
eé tó n gbá vĩ takutɛɛla.
27 Tó n ɔɔ e n kpɛɛ lee,
gbɛ̃ kɛ̀ dɛ ǹ à maaa kɛnɛ, ǹton gí kɛnɛziro.
28 Tó ń ĩankana zɛ́ vĩ,
ǹton be n gbɛ̃daaanɛ à gá gĩa ai ziaro.
29 N gbɛ̃daaa kɛ̀ kú n saɛ kɛ̀ à n náanɛkɛna,
ǹton à zaaa kpákɔ̃sɔ̃ziro.
30 Tó gbɛ̃ e yãke kɛnnɛro,
ǹton lɛokpakɔ̃a kɛo pãro.
31 Ǹton gbãamɔnnɛri gwena ni dɛro,
ǹton tɛ́ à yãkɛna keziro.
32 Zaakɛ Dii tɛ̃̀n mɔnafikideenɔ ũ,
nɔ̀sɛpuradeenɔn è kɛ a kpaasinɔ ũ.
33 Dii è láari zĩ gbɛ̃ zaaanɔ uaa,
è aubarika da gbɛ̃ maaanɔ bɛɛn.
34 È lalandideenɔ lalandi kɛ,
mɔde à gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃n zĩndabusarinɔ.
35 Ɔndɔ̃dee è bɛ̀ɛ e,
yɔ̃nkɔɔ sɔ̃ è wí da a zĩndaa.

4

Gbɛ̃nsi lɛ́damma

1 Ma nɛ́nɔ, à gbɛ̃nsi lɛ́damma ma,
à làakari dɔa lɛ à asãnsi e.
2 Dɔ̃na súusun mɛ́ɛ daaare,
àton pã kpá ma yãdannɛziro.
3 Kɛ̀ má kuu nɛ́ ũ ma de ɔzĩ,
má busana ma da nɛ́ mɛ̀n do léle ũ.
4 Ma de yã dàmɛ à bè:
Ǹgɔ̃ ma yã kũna n swɛ̃̀ guu,
ǹ ma yãdiɛnanɔ da nɛ́gɔ̃ kuu.
5 Ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ ǹgɔ̃ dɔ̃na vĩ,
ǹton sãn ǹ pã ma yãnɛro.
6 Ǹton pã kpá ɔ̃ndɔ̃ɔziro, eé n dãkpa,
ǹgɔ̃ yezi, eé ɔ kúnla.
7 Ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ, àmbe yã píngi mì ũ,
ǹ dɔ̃na wɛtɛ kɔ̃n auziki kɛ̀ ń vĩio píngi.
8 Ǹ à kũ gbãngbãn, eé n kaara,
ǹ à kũ ɔplaplaa, eé bɛ̀ɛ línnɛ.
9 Eégɔ̃ dɛ fùra maaa ũ n mìa,
eégɔ̃ dɛnnɛ kífura gakuidee ũ.

10 Ma nɛ́, ǹ swã kpá ma yãzi,
ǹ yã pì da, n wɛ̃̀ndi égɔ̃ gbɛ̃̀a.
11 Ma ɔ̃ndɔ̃ zɛ́ ɔ̀dɔannɛ,
ma n da à zɛ́ súusu guu.
12 Tó nɛ́ɛ táa oon, pɔ́ke é kpánnɛro,
tó nɛ́ɛ bàa lɛɛn, nɛ́ gɛ̃̀n síro.
13 Ǹgɔ̃ ma lɛ́damma kũna, ǹton ɔ gbarɛziro,
ǹ à kũ gbãa, zaakɛ àmbe n wɛ̃̀ndi ũ.
14 Ǹton zaakɛrinɔ zɛ́ sɛ́ro,
ǹton tɛ́ gbɛ̃ zaaanɔ zɛ́ziro.
15 Ǹ pãńnɛ, ǹton naḿmaro,
ǹ kɛ̃ḿma ǹ n gáao.
16 Tó aɔ̃ɔe zaaa e wà kɛ̀ro, aɔ̃è ii oro,
tó aɔ̃ɔe gbɛ̃ e wà kari kɛro, ii è gɛ̃ ń wɛ́ɛnlo.

17 Zaakɛ zaakɛnan ń pɔ́blee ũ,
wɛ́ɛtãna gbɛ̃nɔan ń ímina ũ.
18 Gbɛ̃ maaanɔ zɛ́ dɛ lán gudɔna bàmɛ,
à gupuraa ègɔ̃ bɔɔ lán ɔfãntɛ̃ bɔna bà.
19 Zaakɛrinɔ zɛ́ dɛ lán gusia níginigi bàmɛ,
aɔ̃è pɔ́ kɛ̀ tò wè gɛ̃̀n sí dɔ̃ro.

20 Ma nɛ́, ǹ làakari dɔ yã pìnɔa,
ǹ swã kpá ma yã'onnɛnazi.
21 Ǹton kpá swãkotoro,
ǹgɔ̃ kũna n swɛ̃̀ guu.
22 Zaakɛ à dɛ wɛ̃̀ndi ũ gbɛ̃ kɛ̀ lè à kṹnɛ,
à dɛ mɛ̀ píngi aafia ũ.
23 Kɛ̀ dɛnlaa ǹ làakari dɔ n swɛ̃̀ yãa,
zaakɛ wɛ̃̀ndi kãsãa bɔ̀ swɛ̃̀ kiiamɛ.
24 Ǹ bɔ yãzaa'onan,
ǹ mì kɛ̃ yãlɛkpɛɛ'onaa.
25 Ǹ wɛ́ɛ dɔ n aɛ,
ǹ guu gwa n kuu súusu.
26 Ǹ zɛ́ sɛ́ súusu,
n yãkɛnanɔ píngi é bɔ maa.
27 Ǹton na ɔplazi ke ɔzɛziro,
ǹton gbá pɛ́ɛ à zaa zɛ́nlo.

5

Làakarikɛna kaaruazi

1 Ma nɛ́, ǹ làakari dɔ ma dɔ̃naa,
ǹ swã kpá ǹ ma ɔ̃ndɔ̃ yã ma,
2 lɛ ǹgɔ̃ kú n làakaria,
dɔ̃na yã égɔ̃ kú n lɛ́n.
3 Kaarua yã'ona ègɔ̃ nna lán zɔ́ bàmɛ,
è ń gáɛ kɔ̃n lɛ́nnaao,
4 mɔde zãazãa è kɛ́ńɛ kyã̀kyã lán sɛwɛɛ bà,
à lɛ́ nna lán fɛ̃ɛda kpaplaplaaa bà.
5 À zɛ́ è mì pɛ́ńyo gaaa,
è si kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́zinɔo gɛ̀wãan.
6 È laasuu lɛ́ wɛ̃̀ndi zɛ́aro,
à dɔ̃ a kɛ̃ zɛ́ pìaro.

7 Ma nɛ́, ǹ swã kpá ma yãzi sa,
ǹton kpɛɛ li ma lɛ́dammanɛro.
8 Ǹ pã nɔgbɛ̃ beee takanɛ zã̀azã,
ǹton sɔ̃ à bɛ gãalɛziro,
9 lɛ n bɛ̀ɛ tón gɔ̃ gbɛ̃ pãndenɔnɛro,
lɛ ǹton n wɛ̃̀ndi kpá gbɛ̃ pãsĩnɔaro,
10 lɛ n auzikinɔ tón gɔ̃ danɔnɛro,
lɛ n zĩ àre tón gɔ̃ ua pãnde deenɔnɛro.
11 Nɛ́gɔ̃ mboo n gurɔ yãanaa,
nɛ́ yãyã n gbãaa é yãa.
12 Nɛ́ be: Ma gi lɛ́dammazi fá!
Ma dɔkɛna totonao bé à tò.
13 Mɛ́ɛ lɛ́dammarinɔ yã'onnɛna maro,
mɛ́ɛ swã kpá ma yãdannɛrinɔziro.
14 Féte bé à gɔ̃̀ kɛ̀ mɛ́ kpɛ bɔ
anduna píngi wáa.

15 Ǹ n zĩnda orozã í mi,
ǹ zɛ kɔ̃n n zĩnda lɔ̀gɔ'io.
16 N í kwɛɛna bàazi maaro.

N í fãna gãalɛ zɛ́ vĩro.
17 Ǹ tó àgɔ̃ dɛ n naɔ̃ pɔ́ ũ ado,
àtongɔ̃ dɛ gbɛ̃ pãnde pɔ́ ũro.
18 Luda aubarika da n íbɔkii pìn,
ǹ pɔnnaa kɛ kɔ̃n n gɔ̃kparɛkɛgurɔ nɔɔo.
19 N gã yenzidee! N gbikyao maaa!
Ǹ tó à bɔ̃ndagana gɔ̃ kɛɛnnɛ nna,
ǹ a yenzi ni dɛ lán guu e dɔɔ nà.
20 Ma nɛ́, bɔ́yãnzin nɛ́ kaarua ni dɛzi?
Bɔ́yãnzin nɛ́ bɔ̃nda gá kɔ̃n gbɛ̃ pãnde nɔɔozi?
21 Gbɛ̃ntee yãkɛna kee utɛna Diinɛro,
ègɔ̃ zɛ́ kɛ̀ à sɛ̀ dɔ̃ píngi.
22 Zaakɛri taari è bà kpákpanɛ,
à durun è à kũ.
23 À lɛ́dammamasai é a kpá gaazi,
à yɔ̃nkɔkɛ bíta é à sãsã.

6

Fĩa kɔ̃n mɛao kɔ̃n gbɛ̃ntee pãao yã

1 Ma nɛ́, tó n n gbɛ̃daaa fĩa dì n musu,
tó n kpɛ́gaau sɛ̀ gbɛ̃nɛ,
2 tó n lɛ́ n ásaru kɛ̀,
tó n yã'ona n da yãn,
3 ǹ kɛ lán kɛ̀ bà, ma nɛ́, ǹ lɛ́ bɔ yã pìn,
zaakɛ n na n gbɛ̃daaa ɔzĩ.
Ǹ gá ǹgɔ̃ zɛzɛ n gbɛ̃daaa pìzi,
ǹ agbaa kpánɛ.
4 Ǹton tó ii gɛ̃ n wɛ́ɛnlo,
ǹton tó n wɛ́ɛbaa tìisi kũro,
5 ǹ n zĩnda sía lán gãa è ń kɛ̃ nà,
lán bãa è bɔ bàkpakpari ɔzĩ nà.

6 Mɛade, ǹ gá zɛ̀nɔ gwa,
ǹ a yãkɛna tàasi kɛ, né ɔ̃ndɔ̃ kũ.
7 À dɔn'aɛdee vĩro,
à gbɛ̃nsi ke dii vĩro.
8 È kũsãɛ zi di kwɛɛmɛ,
è a pɔ́blee kakɔ̃a pɔ́kɛ̃gurɔ.
9 Mɛade, nɛ́gɔ̃ daɛna ai bɔrɛmɛ?
Bɔrɛn nɛ́ vu iin?
10 Nɛɛ̀ kámma bo féte nɛɛ̀ ii o féte,
nɛɛ̀ daɛ féte ɔkpana n kùsɛa.
11 Takaasi é gɛ̃nzi lán kpãi wɛ́ɛdewɛ bà,
pɔ́kɛ̃sãmmana é summa
lán gbɛ̃ kɛ̀ gɔ̃kɛbɔ kũna bà.

12 Gbɛ̃ntee pãa nɛ́ gbɛ̃ zaaamɛ,
ègɔ̃ lili oo kɔ̃n ɛgɛɛo da à lɛ́n.
13 È yã o kɔ̃n wɛ́ɛo kɔ̃n ɔɔo,
è sèeda kɛńnɛ kɔ̃n gbáo.
14 Mɔnafiki bé à à nɔ̀sɛ pana,
yã zaa wàarin ègɔ̃ paa gurɔ píngi.
15 Beee yãnzin mɔ́nzi é mɔ́a lɛ́zana sai,
kaatɛna é gɛ̃zi kãndo, eégɔ̃ fɛɛna vĩro.

16 Yã mɛ̀n swɛɛdoo kuu kɛ̀ Dii zàn,
à kà se swɛɛplaa kɛ̀ dɛnɛ tɛ̃̀ ũ.
17 Wada, ɛgɛtona, taarisaide dɛna,
18 yã pãsĩ wàaripana, wãna zaaazi,
19 sèeda ɛgɛtona kɔ̃n danɛnɔ dɔkɔ̃anao.

Lààkarikɛna zinakɛnazi
20 Ma nɛ́, ǹgɔ̃ n de yãdiɛnanɔ kũna,
ǹton pã kpá n da yãdannɛziro.
21 Ǹgɔ̃ kũna n swɛ̃̀ guu,
ǹgɔ̃ dana kã̀mbɛɛ ũ.
22 Eé dɔnnɛ aɛ n táa'ona guu,
eé n dãkpa n daɛna guu.
Tó n vu, eé lɛ́ damma.
23 Zaakɛ yãdiɛna pìnɔ nɛ́ fitiamɛ,
yãdannɛna pì nɛ́ gupuraamɛ,
lɛ́damma kɔ̃n totonao nɛ́ zɛ́ wɛ̃̀ndideemɛ.
24 Eé n sí nɔgbɛ̃ zaaa ɔzĩ,
eé n bɔ gbɛ̃ pãnde nɔ yãnnanna'onan.
25 Ǹton à maakɛɛ ni dɛro,
ǹton tó à wɛ́ɛkpãntɛ̃daɛnzina n kũro.
26 Kaarua è tó ń gɔ̃ kori,
gbɛ̃ pãnde nɔɔ sɔ̃ è ń wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛdee kaatɛ.
27 Tó gbɛ̃ tɛ́ sɛ̀ à dà a pɔtɛ,
à pɔ́kãsãa é gí tɛ́ kũziɔ́?
28 Tó gbɛ̃ kɛ̀sɛ pɛ̀ɛ tɛ́yɔ̃a,
eé gí à kpataziɔ́?
29 Lɛn à dɛ lɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ gɛ̃̀ a gbɛ̃daaa nɔɔzio,
zaakɛ tó à ɔ kɛ̀a, eé bɔ pãro.
30 Tó nɔaa e gbɛ̃ dɛɛ, tó à kpãi ò,
wè à yã da pãɔ́?
31 Tó wà à kũ̀, eé à fĩa bo lɛo swɛɛplaa,
eé pɔ́ kɛ̀ à vĩ a uan kpá píngi.
32 Zinakɛri laasuu vĩro,
gbɛ̃ kɛ̀ è beee kɛɛ è a zĩnda kaatɛmɛ.
33 Gbɛ̃na maa kɔ̃n kpɛbɔnaon à baka ũ,
à tɔ́ zaaa é kɛ̃aro.
34 Zaakɛ gɔ̃gbɛ̃ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ bé eé su pɔfɛ̃o,
tó èe gɛ̃ɛ boomma, eé ń wɛ̃nda gwaro.
35 Eé agbaakpabɔ ke síro,
baa tó à gba bíta dànɛ, eé weziro.

7

Lààkarikɛna kaaruazi
1 Ma nɛ́, ǹgɔ̃ ma yãnɔ kũna,
ǹ ma yãdiɛnanɔ da n nɔ̀sɛn.
2 Ǹgɔ̃ ma yãdiɛnanɔ kũna nɛ́gɔ̃ kú wɛ̃̀ndio,
ǹ lààkari dɔ ma yãdannɛnaa lán n wɛ́ɛnɛ bà.
3 Ǹ da n ɔnɛa tãnga ũ,
ǹ kɛ̃ n swɛ̃̀a lán wè kɛ̃ walaaa nà.
4 Ǹ o ɔ̃ndɔ̃ɔnɛ n dãren à ũ,
ǹ asãnsi sísi n gbɛ̃ ũ.
5 Eé n dãkpa bɔna kaarua ɔzĩ,
eé n bɔ gbɛ̃ pãnde nɔ yãnnanna'onan.

6 Má zɛna ma kpɛ́ windo guu,
mɛ́ɛ bààzi gwaa.
7 Ben ma ɔ̀wazi kenɔ è, ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̃̀sãḿma,
gɔ̃kparɛ kee kú ń tɛ́, à laasuu vĩro.
8 Èe likɔ̃aa zɔ̃ɔ gãalɛ,
èe waalogũ kɛkɛɛ nɔgbɛ̃ kezi,
èe gɛ̃tɛɛ à bɛ kpa gɛ̃̀n baaagɔ̃
9 zaa ɔfãntɛ̃ lɛɛnao ai gwãavĩ,
ai guu gàa à sì kũ̀o maamaa.
10 Ben nɔgbɛ̃ pì bɔ̀ à mɔ̀ daàlɛ ɔ̃ndɔ̃'ɔ̃ndɔ̃,

èe ɔ maa a zĩndaa lán kaarua bà.
11 Kùgbãadeemɛ, à wísai vĩ,
à pɔ̀rɔ è pɛ́ɛ bɛro.
12 Zĩkenɔa ègɔ̃ kú zɛ́daan, zĩkenɔa gãalɛ,
ègɔ̃ kpáɛ kɛɛ zɛ́ɔ̃nkpakɔ̃a.
13 Ben à ɔ̀wazi pì kṹ à lɛ́ pɛ̀a,
à wɛ́ɛkpãntɛ̃ dàɛzi à bè:
14 Sáabukpa sa'ona kúma yã,
ben ma lù kɛ̀ má sɛ̀ pì fĩa bò gbã̀a.
15 Wa kɔ̃'ena yãnzin ma bɔzi,
mɛ́ɛ n wɛtɛɛ ma n e kɛ̀ sɔ̃.
16 Ma kuntu kpàɛ ma gádoa
kɔ̃n Igipiti bùsu bisa wɛ́ɛ maaao.
17 Ma tuaetiti fã̀ ma daɛkiia
kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n lí'ɔ gũ nnannaao kɔ̃n lítɛɛo.
18 Ǹ mɔ́ wà yenzi kɛ ai guu gá dɔo,
wà wa pɔyezi kɛ ai à mɔ́wa.
19 Zaakɛ ma zã kú bɛro,
wɛ́tɛ kɛ̀ à gàan zã̀.
20 À ɔɔsɔ yì à gàao,
ai àgɔ̃ gá su mɔɔ é ɔsi kɛ.

21 À à swɛ̃̀ blè kɔ̃n yã pari bɔɛnao,
à gã nàa kɔ̃n yãnnanna'onao.
22 Ben ɔ̀wazi pì bɔ̀ à tɛ̀zi gɔ̃ɔ,
lán zù kɛ̀ wèe gaa kòto kpá bà,
lán gãa kɛ̀ èe gbá pɛɛɛ bàn dɔ̃,
23 lán bãa kɛ̀ èe wãa à sì taan bà.
Èe dɔ̃ kɛ̀ a a zĩnda kpà gaazinlo,
ai kà gàa à à swɛ̃̀ kṹ.

24 Tia sa, ma nɛ́nɔ, à ma yã ma,
à làakari dɔ yã kɛ̀ èe bɔɔ ma lɛ́n-a.
25 Àton tó a laasuu tá à kiiaro,
àton sãsã à gɛ̃ à zɛ́nlo.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ à ń nɛ́ à ń kaatɛnɔɔ pari,
gbɛ̃ kɛ̀ à ń dɛdɛ pìnɔ lɛ́ vĩro.
27 À bɛɛ nɛ́ mira zɛ́daamɛ,
è gɛ̃ńyo gɛ̀wãa kpɛ́nɛn.

8

Ɔndɔ̃ e wa sisii

1 Ɔndɔ̃ɔ bé èe lɛ́ zuuwaziroo?
Wɛ́ɛzɛ̃ɛ bé èe wa sisiiroo?
2 À kú sɛ̀sĩ musu zɛ́ gɛɛzi,
à zɛna zɛ́ɔ̃nkpakɔ̃a.
3 À kú wɛ́tɛ bĩilɛ saɛ,
à kòto dɔ bĩilɛ pì gbànɔ kiia.
4 Gbɛ̃nɔ, ámbe mɛ́ɛ a sisii,
gbɛ̃nteenɔ, mɛ́ɛ lɛ́ zuuazi.
5 Nigãzĩdeenɔ, à làakari wɛtɛ àgɔ̃ vĩ,
yɔ̃nkɔɔnɔ, à tó àgɔ̃ laasuu vĩ.
6 À swã kpá, zaakɛ yã tìisin mɛ́ oare,
yã dɔ̀rɔdee bé eé bɔ ma lɛ́n.
7 Zaakɛ ma lɛ́ è yãpuraa o,
ma za à zaaan.
8 Yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ma lɛ́nnɔɔ maa,
aɔ̃ kee mɔnafiki ke sãsãna vĩro.
9 À súusu asãnsideenɔnɛ píngi,
à zɛ́ vĩ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔ̃na vĩinɔnɛ.

10 À ma lɛ́damma sɛ́ dɛ kondogila,
à dɔ̃na sɛ́ dɛ vura maaala.
11 Zaakɛ ɔ̃ndɔ̃ɔ bɛ̀ɛ vĩ dɛ gbɛ̀bainɔla,
pɔ́ke nii kúmma kɛ̀ kà à ũro.

12 Mamɔma ɔ̃ndɔ̃, má làakari vĩ,
má yãkɛna a zɛ́a dɔ̃na vĩ.
13 Vĩakɛna Diinɛn zana à zaaan ũ.
Ma za zĩndasɛna lezĩn kɔ̃n ĩadãnao
kɔ̃n kuuna zaaao kɔ̃n yãlɛkpɛɛ'onao.
14 Lɛ́damma kɔ̃n faakɛɛo nɛ́ ma pɔ́mɛ,
ma kiian gbãaa è bɔn kɔ̃n asãnsikɛɛo.
15 Kínanɔ è kpata ble ma gãzĩmɛ,
kpatablerinɔ è yãzɛdee diɛ kɔ̃n ma gbãaaomɛ.
16 Gbãadeenɔ è iko kɛ ma gãzĩmɛ
kɔ̃n anduna kpatadeenɔ ń píngi.
17 Má ye gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yemaziinɔzi,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è ma wɛtɛnɔ bé wè ma e.
18 Auziki kɔ̃n gakuio kú ma ɔzĩ
kɔ̃n ɔɔda kaaranao kɔ̃n kuuna nnaao.
19 Nɛ́ kɛ̀ mɛɛ̀ ińnɛ sɑ̃̀ɔ dɛ vura maaala,
kaarana kɛ̀ mɛɛ̀ kɛńnɛ dɛ kondogi wásawasala.
20 Má tɛ́ yãzɛde zɛ́n,
mɛɛ̀ táa o zɛ́ súusu guu.
21 Mɛɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yemaziinɔ gba pɔ́,
mɛɛ̀ ń auzikikaɛkiinɔ pańnɛ.

22 Dii ma kɛ zaa a zĩ naanagurɔ,
ai àgɔ̃ gá yã kɛ̀ à kɛ̀ zaa káakunɔ kɛ.
23 À ma diɛ zaa káakumɛ,
zaa à daɛgurɔ, lɛ èe anduna kɛ kɔ̀ro.
24 À ma i zaalɛ ísiaa kuuro,
íbɔki kee kuu gurɔ beeearo.
25 À ma i kpiiinɔ ã,
ai àgɔ̃ gá sĩ̀sĩnɔ kãsãa pɛ́ɛ,
26 ai àgɔ̃ gá anduna káɛ,
ke sɛ̃̀tɛ ke bùsu wɛ́n doo.
27 Kɛ̀ èe pɔ́ kɛ̀ kú musunɔ kɛɛ,
kɛ̀ èe bàtuma daa ísiaala,
28 kɛ̀ èe lou naa musu,
kɛ̀ èe tɔɔtɛ í zɛ́ fɔ̃ɔ,
29 kɛ̀ èe ísia zɛki lɛ́ kɛɛ,
lɛ à í tón vĩ à zɛki lɛ́laro,
kɛ̀ èe anduna kaɛɛ, má kú gwe.
30 Má kú à saɛ ɔzĩkɛri maaa ũ,
ma pɔɔ ègɔ̃ nna à aɛzĩ lán guu e dɔɔ nà,
mɛɛ̀gɔ̃ pɔnnaa kɛɛo gurɔ sãnda píngi.
31 Ma pɔɔ ègɔ̃ nna Dii andunaa,
gbɛ̃nteenɔɔ dɛ ma pɔnnakɛbɔ ũ.

32 Tia sa, ma nɛ́nɔ, à ma yã ma,
aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ ma zɛ́ kũna ũ.
33 À ma lɛ́damma ma à ɔ̃ndɔ̃ kũ,
àton pã kpáziro.
34 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe swã kpaa ma yãzi ũ
kɛ̀ ègɔ̃ ma wɛtɛɛ ma kpɛɛlɛ,
kɛ̀ ègɔ̃ ma dãa gurɔ sãnda píngia.
35 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ ma ee wɛ̃̀ndi è,
eégɔ̃ nna kɔ̃n Diio.
36 Gbɛ̃ kɛ̀ kɔ̀ramazii yã zaaa ì a zĩndanɛmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ zàmaguunɔɔ ye gaazimɛ.

9

Ɔndɔ̃ kɔ̃n yɔ̃nkɔkɛɛo

1 Ɔndɔ̃ɔ a kpɛ́ bò,
à a wesagbanɔ à mɛ̀n swɛɛplaa à pɛ̀ɛpɛɛ,
2 à nɔ̀bɔ dɛ̀ à wɛ̃ɛ bà,
à pɔ́bleenɔ soru kɛ̀ à kàɛ.
3 À a nɔkparɛ zĩkɛrinɔ zɛ̃̀,
èe lɛ́ zuu wɛ́tɛ sɛ̃̀sĩ mìsɔ̃ntɛ̃a à bè:
4 A faasaideenɔ à ɛara à mɔ́ kɛ̀!
A laasuusaideenɔ mɛ́ɛ ooare,
5 à mɔ́ à ma pɔ́blee ble,
à wɛ̃ɛ kɛ̀ má bà mi.
6 À a yɔ̃nkɔkɛɛ tó, égɔ̃ kú wɛ̃̀ndio,
à táa o wɛ́ɛkɛ̃na zɛ́n.

7 Gbɛ̃ kɛ̀ èe fabori daa zɛ́a e sɔ̃sɔ̃ wɛtɛɛmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ èe kpãkɛ̃ɛ zaakɛrizi e taari wɛtɛɛ a zĩndanɛmɛ.
8 Ǹton kpãkɛ̃ faboriziro, zaakɛ eé kɛnyo ĩimɛ,
ǹ ɔ̃ndɔ̃dee da zɛ́a, eégɔ̃ yenzi.
9 Ǹ yã da ɔ̃ndɔ̃rinɛ, à ɔ̃ndɔ̃ɔ é diàlɛ,
ǹ yã o gbɛ̃ maaanɛ, à dɔ̃na é kaara.

10 Vĩakɛna Diinɛn ɔ̃ndɔ̃ kãsãa ũ,
Luda kɛ̀ kú adona dɔ̃nan wɛ́ɛkɛ̃na zɛ́ ũ.
11 Zaakɛ nɛ́ gì kɛ ma gãzĩ,
n wɛ̃̀ndi gbã̀a é kaara.
12 Tó ń ɔ̃ndɔ̃, n zĩndanɛmɛ,
tó faborin n ũ, n mì musu.

13 Mìsaikɛɛ dɛ lán nɔgbɛ̃ lɛ́dee bàmɛ,
à ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩro bensɔ̃ à yãke dɔ̃ro.
14 È vɛ̃ɛ kìtaa a kpɛɛlɛ,
à kpɛ́ kú wɛ́tɛ sɛ̃̀sĩa,
15 èe lɛ́ zuu gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃tɛɛnɔzi,
èe bee gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ ń zɛ́n súusunɔnɛ:
16 A faasaideenɔ à ɛara à mɔ́ kɛ̀!
A laasuusaideenɔ, mɛ́ɛ ooare,
17 í kpãi mina ègɔ̃ nna,
pɔ́blena asii guu nɛ́ zɔ́mɛ.
18 Gbɛ̃ pìnɔɔ dɔ̃ kɛ̀ beee nɛ́ gɛ̀wãa zɛ́nlo,
gbɛ̃ kɛ̀ mìsaikɛɛ ń sisinɔ sì gɛ̀wãa tùtuwɛɛn.

10

Sulemanu yáasinɔ

1 Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃dee è tó a de pɔɔ kɛ nna,
nɛ́ yɔ̃nkɔɔ è a da nɔ̀sɛ yakanɛ.
2 Ɔɔ zaaa è àre kɛro,
yãkɛna a zɛ́a è ń sí gaa ɔzĩ.
3 Dii è tó nɔaa gbɛ̃ maaa dɛro,
è zaakɛrinɔ tɛ̃ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi.
4 Ɔ mɛadee è mɔ́ takaasio,
zĩkɛna ɔplaplaa sɔ̃ è mɔ́ auzikio.
5 Nɛ́ kɛ̀ pɔ́wɛɛ kàkɔ̃a kwɛɛ nɛ́ làakarideemɛ,
nɛ́ kɛ̀ è ii o pɔ́kɛ̃gurɔ wí vĩro.
6 Gbɛ̃ maaa mì ègɔ̃ aubarika vĩ,
mɔde yã pãsĩ bé à zaakɛri lɛ́ pà.
7 Gbɛ̃ maaa è ga kɔ̃n a tɔ́oro,
zaakɛri tɔ́ è kaatɛmɛ.
8 Ɔndɔ̃dee è zĩi kɛ yãdiɛnanɔa,
yãbɔɛri è a zĩnda nɛ.

9 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã kɛ a zɛ́a kú a làakaria,
zɛ́zaasɛri yã é bɔ gupuraaa.
10 Gbɛ̃gwana kɔ̃n wɛ́ɛ pãsĩo è mɔ́ yão,
gbɛ̃ kɛ̀ è yã utɛ a nɔ̀sɛ guuroo è íbɛtɛ mì dɛ.
11 Gbɛ̃ maaa lɛ́ nɛ́ íbɔki wɛ̃̀ndideemɛ,
yã pãsĩ è zaakɛri lɛ́ pa.
12 Zangu è swèe da,
yenzi è lá ká taari píngila.
13 Ɔndɔ̃ yã ègɔ̃ kú làakaridee lɛ́n,
flɛ̃̀n faasaidee pɔ́ ũ a kpɛɛa.
14 Ɔndɔ̃rinɔ è dɔ̃na zi ká,
làakarisaidee lɛ́ è à kaatɛ aagamɛ.
15 Ɔɔdee auziki ègɔ̃ dɛnɛ lán wɛ́tɛ bĩidee bà,
takaasidee takaasi sɔ̃ è à kaatɛ.
16 Gbɛ̃ maaa asaia è mɔ́nɛ wɛ̃̀ndio,
zaakɛri àre è wɛ́ɛtãmma inɛ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ è lɛ́damma maa è wɛ̃̀ndi zɛ́ ɔdɔańnɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ è pã kpá totonazi è ń sãsã.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ è zangu utɛ nɛ́ ɛgɛdeemɛ,
gudɛri nɛ́ yɔ̃nkɔɔmɛ.
19 Yã pari bɔɛna ègɔ̃ durun sairo,
gbɛ̃ kɛ̀ è a lɛ́ kũ nɛ́ làakarideemɛ.
20 Gbɛ̃ maaa lɛ́ dɛ lán kondogi wásawasa bà,
zaakɛri nɔ̀sɛ bɛ̀ɛ vĩro.
21 Gbɛ̃ maaa yã'ona è paridee da zɛ́a,
làakarisaidee è ga faasaikɛɛ guu.
22 Dii aubarika è ń kɛ auzikidee ũ,
zĩkɛna nawɛ̃ao è pɔ́ke kaararo.
23 Zaakɛna dɛ yɔ̃nkɔɔnɛ kɔ̃kɔ̃ yã ũ,
ɔ̃ndɔ̃ɔ è kɛ làakarideenɛ nna.
24 Yã kɛ̀ zaakɛri e vĩa kɛɛnɛ bé eé à le,
Luda é pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ maaa yezi kpáa.
25 Tó zàga'ĩa kàka à gɛ̃̀, zaakɛrinɔ ègɔ̃ kuu dɔro,
gbɛ̃ maaa kãsãa ègɔ̃ pɛɛna gurɔ sãnda píngi.
26 Lán lɛvũu kpã̀kpã è kɛ swaanɛ nà,
lán tɛ́sukpɛ è kɛ wɛ́ɛnɛ nà,
lɛn mɛadee dɛ lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à zĩ̀nɔnɛ.
27 Vĩakɛna Diinɛ è wɛ̃̀ndi gbã̀a kaara,
zaakɛrinɔ sɔ̃, ń wɛ̃̀ndi égɔ̃ kusumɛ.
28 Gbɛ̃ maaanɔ wɛ́ɛ ègɔ̃ dɔ pɔnnaazi,
zaakɛrinɔ sɔ̃, tãmaa é ń nɛ.
29 Dii zɛ́ dɛ utɛkii ũ gbɛ̃ maaanɔnɛ,
zaakɛrinɔ sɔ̃, è ń kaatɛmɛ.
30 Weé gbɛ̃ maaa fɛɛ à gbɛ̀n zikiro,
gbɛ̃ zaaa sɔ̃ é vɛ̃ɛkii e bùsunlo.
31 Ɔndɔ̃ yã è bɔ gbɛ̃ maaa lɛ́n,
lɛ́zaadee sɔ̃, weé à nɛ́nɛ zɔ̃kɔ̃rɛmɛ.
32 Gbɛ̃ maa yã kɛ̀ kɔ̃ sío wà ońnɛ dɔ̃,
yãkpɛɛgãnda'ona ègɔ̃ da gbɛ̃ zaaa lɛ́n.

11

1 Dii zà pɔ́yɔ̃na kɔ̃n mɔnafikion,
kilooyɔ̃na súusun à yezi.
2 Zĩndasɛna lezĩ è mɔ́ wíyão,
zĩndabusanan ɔ̃ndɔ̃yã ũ.
3 Gbɛ̃ maaa nɔ̀sɛpuraa è a da zɛ́a,
náanɛsaidee nɔ̀sɛ zaaa è à yaka.
4 Auziki àre vĩ yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩro,
yãkɛna a zɛ́a sɔ̃ è ń sí gaaa.
5 Taarisaidee maakɛna è zɛ́ poronɛ,
zaakɛri zaakɛna è à nɛ.

6 Nɔ̀sɛpuradee maakɛna è à bɔ,
náanɛsaide pɔ́nidɛna sɔ̃ è à kũ.
7 Tó gbɛ̃ zaaa gà, à tãmaa è mì dɛ,
pɔ́ kɛ̀ à náanɛkɛna a gbãagurɔ píngi è yãa.
8 Gbɛ̃ maaa è bɔ wɛ́ɛtãmman,
ben gbɛ̃ zaaa è gɛ̃n à gɛ̃ɛ ũ.
9 Ludayãdarisai lɛ́ è à gbɛ̃daaa yaka,
mɔde dɔ̃na è gbɛ̃ maaa bɔn.
10 Tó gbɛ̃ maaanɔɔ kú nnamanan,
wɛ́tɛ ègɔ̃ nna,
tó gbɛ̃ zaaanɔ gàga, wè guda kɛ.
11 Wɛ́tɛ è kaara nɔ̀sɛpuradeenɔ gãzĩ,
gbɛ̃ zaaanɔ lɛ́ è wɛ́tɛ dɛ.
12 Faasaidee è a gbɛ̃daaa fabo,
làakaridee è a lɛ́ kũ.
13 Kɔmɔtɔdee è bɔ asiiyão gupuraaa,
gbɛ̃ náanɛdee è ń asii ta.
14 Dɔn'aɛdesaikɛɛ è tó gbɛ̃nɔ fu,
yãkɛkɛri pariinɔ è tó wà zɩ̃̀ ble.
15 Tó n gbɛ̃ pãnde fĩa dì n musu,
n ka wɛ́ɛtãmmalamɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ a ɔɔ bɔ̀ɛn è gɔ̃ a làakaria.
16 Gbãamɔnnɛri ègɔ̃ auziki vĩ,
mɔde nɔgbɛ̃ nɔ̀sɛmaadee ègɔ̃ bɛ̀ɛ vĩńnɛ.
17 Sùudee è maaa i a zĩndanɛ,
gbɛ̃ pãsĩ è a zĩnda kpá nawɛ̃azi.
18 Gbɛ̃ zaaa asaia ègɔ̃ aubarika vĩro,
yãmaatɔ̃ri è àre e yãpura.
19 Kuuna maa yãpura è ń ká wɛ̃̀ndia,
tɛna à zaaazi è mɔ́ gaao.
20 Dii tɛ̃̀n nɔ̀sɛzaadeenɔ ũ,
à pɔɔ è kɛ nna taarisaideenɔa.
21 Yãpura, gbɛ̃ zaaanɔ é bɔ pãro,
mɔde gbɛ̃ maaanɔ é bɔ aafia.
22 Lán vura tãnga dɛ nà alɛdɛ yĩn,
lɛn nɔ maa ɔ̃ndɔ̃saidee dɛ lɛ.
23 Gbɛ̃ maaanɔ pɔyezi è ń ká nnamanan,
gbɛ̃ zaaanɔ tãmaa è ń nɛ.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ è gbaa daa è kaarana e,
gbɛ̃ kɛ̀ gì pɔ́ kɛ̀ dɛ à kpá kpázi è gɔ̃ takaasimmɛ.
25 Gbɛ̃ntee aubarikadee é nnaa ma,
gbɛ̃ kɛ̀ è ń pɔ́yĩi kũ é pɔ́yĩi e se.
26 Wè gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́wɛɛ utɛ ká,
wè sa maaa o gbɛ̃ kɛ̀ è yám̀manɛ.
27 Gbɛ̃ kɛ̀ è à maaa wɛtɛ égɔ̃ nna kɔ̃n gbɛ̃nɔ,
gbɛ̃ kɛ̀ è à zaaa wɛtɛ, yã zaaa é à le.
28 Gbɛ̃ kɛ̀ è a auziki náanɛ kɛ é lɛ́ɛ,
gbɛ̃ maaa è ɔ tá lán lí ládee bà.
29 Gbɛ̃ kɛ̀ yã ì a uanɛ é gɔ̃ kori,
yɔ̃nkɔɔ é gɔ̃ ɔ̃ndɔ̃dee zɔ̀ ũ.
30 Gbɛ̃ maa yãkɛnnɛna nɛ́ lí wɛ̃̀ndideemɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ è gbɛ̃nɔ ee ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ.
31 Zaakɛ Luda è fĩa bo gbɛ̃ maaanɛ andunan,
weé ludayãdarisai kɔ̃n durunkɛrio pɔ́ o dɔɔ́?

12

1 Gbɛ̃ kɛ̀ lɛ́damma è kɛnɛ nnaa ye dɔ̃nazi,
gbɛ̃ kɛ̀ totona è kɛnɛ zaaa mì vĩro.
2 Gbɛ̃ maaa è Dii pɔnnaa e,
mɔde Dii è yã da mɔnafikideela.
3 Zaakɛna è gbɛ̃ke kãsãa pɛ́ɛro,

gbɛ̃ maaa kãsãa ègɔ̃ degena vĩro.
4 Nɔ maaa dɛ a zãnɛ lán fùra bà,
nɔ wídammari dɛnɛ lán mɛ̀kɛmuna bà.
5 Gbɛ̃ maaanɔ ègɔ̃ pɛɛ yãzɛdeea,
gbɛ̃ zaaanɔ lɛ́damma mɔnafiki vĩ.
6 Gbɛ̃ zaaanɔ yã nɛ́ gbɛ̃dɛna yãmɛ,
gbɛ̃ maaanɔ lɛ́ sɔ̃ è ń bɔ.
7 Wè gbɛ̃ zaaanɔ liɛ ń kpɛɛgãnda aɔ̃ mì dɛ,
mɔde gbɛ̃ maaanɔ ua ègɔ̃ kuu.
8 Wè gbɛ̃ tɔ́ bɔ a ɔ̃ndɔ̃ lɛ́mmɛ,
wè kya ká faasaideen.
9 Gbɛ̃ futa kɛ̀ à zĩ̀ri vĩi sɔ̃̀ dɛ
gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda diɛ pɔ́ke ũ bensɔ̃ à pɔ́blee vĩroola.
10 Gbɛ̃ maaa a pɔ́kãdeenɔ gwana dɔ̃,
gbɛ̃ zaaanɔ dà pãsĩ kɔ̃n ń pɔ́nɔ.
11 Búbari aĩadee ègɔ̃ kãna,
laasuu kɛ̃̀sã gbɛ̃ kɛ̀ è pɛ́ gukoriaa.
12 Gbɛ̃ zaaa è ɔɔ zaaa ni dɛ,
mɔde gbɛ̃ maaa kãsãa ègɔ̃ mɔdɔ vĩ.
13 Gbɛ̃ zaaa lɛ́ zaaa è à kũ,
mɔde gbɛ̃ maaa è bɔ yãketen.
14 Lɛ́ maaa è ń ká pɔ́ maaaa,
zĩi kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ àre è gɛ̃ a ɔzĩ.
15 Yɔ̃nkɔɔ yãkɛna è kɛnɛ maa,
ɔ̃ndɔ̃dee sɔ̃ è lɛ́damma ma.
16 Yɔ̃nkɔɔ è tó wà à pɔfɛ̃ dɔ̃ gɔ̃ɔ,
làakaridee sɔ̃ è sɔ̃sɔ̃ daro.
17 Yãpura'ori è yãzɛdee o,
sèeda'ɛgɛde yã ègɔ̃ mɔnafiki vĩmɛ.
18 Laasuusaiyã è ń swɛ̃̀ zɔ̃ lán fɛ̃ɛdaa bà,
ɔ̃ndɔ̃dee lɛ́gbɛ è mɔ aafiao.
19 Yãpuraa kɛ̀ wà ò ègɔ̃ gìkɛna,
ɛgɛɛ sɔ̃ è gɛ̃ zɛ́la lán wɛ́ɛ'ibakɛna bà.
20 Mɔnafiki kú zaalɛkpakɔ̃sɔ̃rinɔ swɛ̃̀n,
gbɛ̃'aafiawɛtɛrinɔ bé aɔ̃ɔ pɔnnaa vĩ.
21 Zaa ke è gbɛ̃ maaa lero,
gbɛ̃ zaaanɔ sɔ̃, yã è dańla.
22 Dii tɛ̃̀n ɛgɛdee ũ,
à pɔɔ ègɔ̃ nna yãpuradeea.
23 Làakaridee ègɔ̃ a dɔ̃na kũna a swɛ̃̀n,
yɔ̃nkɔɔ è yã faasai kpàakpa kɛ.
24 Zĩkɛna ɔplaplaa è tó gbɛ̃ kí ble,
mɛa è gbɛ̃ da zɔ̀bleen.
25 Kuuna bídi guu è gbɛ̃ sɔ̃ɛ,
yãnna'onnɛna è ń pɔɔ kɛ nna.
26 Gbɛ̃ maaa è a gbɛ̃daaa da zɛ́a,
gbɛ̃ zaaanɔ yãkɛna è ń sãsã.
27 Mɛadee è a nɔ̀bɔ kã wawaro,
aĩadee è làakari dɔ a pɔ́nɔa.
28 Kuuna yãzɛde zɛ́n wɛ̃̀ndi vĩ,
zɛ́ pì sɛna è ń kpá gaaziro.

13

1 Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃dee è a de lɛ́damma ma,
fabori è gí kpãkɛ̃nazi.
2 Lɛ́gbɛ nnaa è gbɛ̃ ká pɔ́ maaaa,
náanɛsaidee è ble a pãsĩ guumɛ.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ è a lɛ́ kũ è a wɛ̃̀ndi dãkpa,
gbɛ̃ kɛ̀ à lɛ́ è kúroo è a zĩnda yaka.
4 Mɛadee è pɔ́ kɛ̀ à yezi ero,
aĩade sɔ̃ è nnaa ma.

5 Gbɛ̃ maaa zà mɔnafikiyãn,
gbɛ̃ zaaa è wí daḿma è ń kpɛ bɔ.
6 Maakɛna è zɛ́maasɛri mì sí,
zaakɛna è durunkɛri liɛ a kpɛɛgãnda.
7 Gbɛ̃kenɔ è ń zĩnda diɛ auzikidee ũ,
mɔde aɔ̃ègɔ̃ pɔ́ke vĩro.
Gbɛ̃kenɔ è ń zĩnda diɛ takaasidee ũ,
mɔde aɔ̃ègɔ̃ pɔ́ vĩ bíta.
8 Auzikidee è a zĩnda bɔ kɔ̃n a auzikikɛɛo,
takaasidee sɔ̃ è vĩadaanzina ero.
9 Gbɛ̃ maaanɔ gupuraa ègɔ̃ puna,
gbɛ̃ zaaanɔ fitia è gaḿma.
10 Zĩndasɛna lezĩ è swèe da,
lɛ́dammamana è tó wà ɔ̃ndɔ̃ kũ.
11 Ɔɔ zaaa è gá aɛro,
ɔɔ kɛ̀ wà è ísimma guu sɔ̃ è kɔ̃.
12 Tãmaa gìkɛna è ń nɔ̀sɛ yaka,
pɔ́ kɛ̀ wà yezi ena è mɔ́ wɛ̃̀ndi dufuo.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã daroo é yã e,
gbɛ̃ kɛ̀ è yã ma é àre e.
14 Ɔndɔ̃dee yãdannɛnan íbɔki wɛ̃̀ndidee ũ,
è ń bɔ ga bàn.
15 Wɛ́ɛzɛ̃ maaa è tó gbɛ̃ dakɔ̃rɛ gòmio,
mɔde náanɛsaideenɔ zɛ́ ègɔ̃ pãsĩ.
16 Làakarideenɔ è yã kɛ kɔ̃n dɔ̃nao,
yɔ̃nkɔɔ è a faasaikɛɛ ɔdɔańnɛ.
17 Zɛ̃̀ri zaaa è gɛ̃ yãn,
ìba náanɛdee è su aafia.
18 Gina totonazi è mɔ́ takaasio kɔ̃n wíyão,
lɛ́dammamana è bɛ̀ɛ líńnɛ.
19 Pɔ́nidɛna ena è ń pɔɔ kɛ nna,
mɔde yɔ̃nkɔɔ ye kɛ̃na yã zaaaaziro.
20 Gbɛ̃ kɛ̀ tɛ́ ɔ̃ndɔ̃rinɔzi è ɔ̃ndɔ̃ kũ,
gbɛ̃ kɛ̀ kakɔ̃ana kɔ̃n yɔ̃nkɔɔnɔ è yã e.
21 Mɔ́nzi ègɔ̃ tɛ́ durunkɛrinɔzi,
nnamanan gbɛ̃ maaanɔ àre ũ.
22 Gbɛ̃ maaa è túbi tó a dionɔnɛ,
durunkɛri sɔ̃ auziki é gɔ̃ gbɛ̃ maaanɛ.
23 Takaaside bura è pɔ́blee kɛ maamaa,
mɔde yãkɛna lɛkpɛɛ è tó à korazi.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ è a nɛ́ gbɛ̃roo zàn,
gbɛ̃ kɛ̀ ye a nɛ́zi è à toto káaku.
25 Gbɛ̃ maaa è pɔ́ ble à kã,
gbɛ̃ zaaanɔ nɔ̀sɛ ègɔ̃ da kori.

14

1 Nɔgbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃dee è ua káɛ,
à faasaidee sɔ̃ è ua fãakɔ̃a.
2 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã kɛ a zɛ́a Dii vĩa vĩ,
gbɛ̃ kɛ̀ è zɛ́ sɛ́ súusuroo sɔ̃ è kya kán.
3 Faasaide lɛ́n à gbɛ̃bɔ ũ,
ɔ̃ndɔ̃dee yã'ona è à bɔ.
4 Tó zù kuuro, pɔ́ble gbà ègɔ̃ da korimɛ,
wè àre bíta e kɔ̃n zùnɔ gbãaao.
5 Sèeda yãpuradee è ɛgɛɛ toro,
sèeda ɛgɛde yã ègɔ̃ mɔnafiki vĩ.
6 Fabori è kpáɛ kɛ ɔ̃ndɔ̃ɔzi à korazi,
yãdɔ̃na aaga làakarideenɛ.
7 Ǹ kɛ̃ yɔ̃nkɔɔa zã̀azã,
zaakɛ nɛ́ dɔ̃na earo.
8 Ɔndɔ̃ɔ è tó làakaridee laasuu lɛ́ a zɛ́a,

yɔ̃nkɔɔ faasaikɛɛ è à sãsã.
9 Faasaideenɔ è kya ká taari kúɛkɛnan,
gbɛ̃ maaanɔ ègɔ̃ nna kɔ̃o.
10 Baade a zĩnda yã'ɔ̃amma dɔ̃,
gbɛ̃ pɔnnaa ègɔ̃ dɛ gbɛ̃ pãnde pɔ́ ũro.
11 Gbɛ̃ zaaanɔ ua é mì dɛ,
gbɛ̃ maaanɔ bɛ é ɔ tá.
12 Zɛ́ ke kuu è kɛ gbɛ̃nɔnɛ maa,
mɔde à mìdɛkii nɛ́ gaamɛ.
13 Baa yáadɔna guu nɔ̀sɛ è yaka,
pɔnnaa kuu kɛ̀ è mì dɛ kɔ̃n pɔsiaao.
14 Bɔrukpɛɛde yãkɛna è wí à musu,
gbɛ̃ maaa è a yãkɛna gbɛ̀ e.
15 Laasuusaidee è yã píngi símɛ,
làakaridee è yã náanɛ kɛ laasuulɛna sairo.
16 Ɔndɔ̃dee ègɔ̃ zaakɛna vĩa vĩ è pãnɛ,
yɔ̃nkɔɔ è náanɛ kpá a zĩndaa ègɔ̃ wãna.
17 Pɔfɛ̃ri è yã futaa kɛ,
mɔnafikidee è zangu i a zĩndanɛ.
18 Ɔndɔ̃saideenɔ è gɔ̃ faa sai,
làakarideenɔ è dɔ̃na kú fùra ũ.
19 Gbɛ̃ zaaanɔ é mì siɛ gbɛ̃ maaanɔnɛ,
zaakɛrinɔ é kúɛ nɔ̀sɛpuradeenɔ kpɛɛlɛa.
20 Takaasidee, baa à gbɛ̃daaa è zan,
mɔde auzikide gbɛ̃nnanɔ ègɔ̃ pari.
21 Kyakana n gbɛ̃daaan nɛ́ durummɛ.
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ è wɛ̃nda dɔ̃ takaasideenɔnɛ ũ.
22 Zaalɛkpakɔ̃sɔ̃rinɔ sãsãnaroo?
Maawaariparinɔɔ sùu vĩ kɔ̃n náanɛo.
23 Mɛ̀kpana zĩia ègɔ̃ àre vĩ,
yãbɔɛna pãa è mɔ́ kɛ̃sãnao.
24 Ɔndɔ̃deenɔ auzikimɛ ń fùra ũ,
yɔ̃nkɔɔnɔ faasaikɛɛ è mɔ́ kɔ̃n faasaiyão.
25 Sèeda yãpuradee è gbɛ̃ mì sí,
mɔde sèeda ɛgɛdee yã mɔnafiki vĩ.
26 Vĩakɛna Diinɛ nɛ́ gbãa'eki náanɛdeemɛ,
à dɛ mìsikii ũ à nɛ́nɔnɛ.
27 Vĩakɛna Diinɛ nɛ́ íbɔki wɛ̃ndideemɛ,
è tó wà bɔ ga bàn.
28 Tó kína gbɛ̃nɔɔ pari, ègɔ̃ gakui vĩ,
bùsugbɛ̃saikɛɛ nɛ́ kpatableri mɔ́nzimɛ.
29 Gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ fɛ̃ kpaaro wɛ́ɛ kɛ̃na,
pɔfɛ̃ri è a futakɛɛ sɛ́ lezĩ.
30 Làakarikpaɛna nɛ́ mɛ̀ aafiamɛ,
zangu è mɛ̀kɛkpɛtɛ kpáńzi.
31 Wɛ̃ndade wɛ́ɛtãmmari è à Kɛ̀ri kpɛ bɔ,
takaaside wɛ́ɛgwari è à Kɛ̀ri kpe da.
32 Tó kisia gɛ̃ zaakɛrizi, è à nɛmɛ,
baa tó gbɛ̃ maaa gà, à utɛkii vĩ.
33 Ɔndɔ̃ɔ è vɛ̃ɛkii e làakaridee nɔ̀sɛn,
mɔde wè e yɔ̃nkɔɔaro.
34 Yãzɛdee è bùsu sɛ́ lezĩ,
durun sɔ̃ è wí da gbɛ̃nɔa, baa démɛ.
35 Zɔ̀bleri làakaride yã è ká kínanɛ,
mɔde è a pɔfɛ̃ bɔbɔ à wídammaria.

15

1 Yãwenlana dɔ̃ɔ è pɔfɛ̃ kpáɛ,
yã pãsĩ è ń pɔɔ fɛ̃.
2 Ɔndɔ̃dee yã'ona è ń gba dɔ̃na,
mɔde yɔ̃nkɔɔ yã ègɔ̃ faa sai.
3 Dii wɛ́ɛ kú gu píngia,

ègɔ̃ gbɛ̃ zaaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ tàasi kɛɛ.
4 Yãbusɛ'ona è ń gba wɛ̃ndi dufu,
yãlɛkpɛɛ è ń kã dɛ.
5 Faasaidee è kya ká a de totonan,
lɛ́dammamari sɔ̃ɔ làakari vĩ.
6 Gbɛ̃ maaa ua ègɔ̃ auziki vĩ bíta,
gbɛ̃ zaa pɔ́nɔ ègɔ̃ yãkete vĩ.
7 Ɔndɔ̃dee lɛ́ è dɔ̃na fã,
yɔ̃nkɔɔnɔ sɔ̃, aɔ̃ɔ nɔ̀sɛ vĩro.
8 Dii tɛ̃̀n gbɛ̃ zaaanɔ sa'ona ũ,
mɔde gbɛ̃ maaanɔ wɛ́ɛkɛna è kánɛ.
9 Dii zà gbɛ̃ zaaa yãkɛnan,
à ye gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ yãzɛdeezinɔzi.
10 Totona pãsĩn gbɛ̃ kɛ̀ pã̀ zɛ́nɛ pɔ́ ũ,
gbɛ̃ kɛ̀ ye lɛ́dammaziroo sɔ̃ é gamɛ.
11 Lán Dii gɛ̀wãa kɔ̃n kaatɛnao yã dɔ̃ nà,
weé gbɛ̃ntee swɛ̃̀ pɔ́ o dɔɔ́?
12 Fabori ègɔ̃ yezi wà a gba làakariro,
è gá ɔ̃ndɔ̃rinɔ kiiaro.
13 Nɔ̀sɛ nnaa è tó uu gɔ̃ werena,
nɔ̀sɛ yakana è gbɛ̃ kã dɛ.
14 Laasuudee è dɔ̃na wɛtɛ,
yɔ̃nkɔɔ è yãfaasai mɔ́mɔ.
15 Gurɔ píngi ègɔ̃ pãsĩ wɛ̃ndadeenɛmɛ,
pɔnnadee ègɔ̃ kú zĩbaa guu.
16 Pɔ́ vĩna féte vĩakɛna Diinɛ guu
maa dɛ auziki bíta kũna wahaa guula.
17 Dò pã blena yenzi guu
maa dɛ nɔ̀bɔ nɔ́side sona kɔ̃n zanguola.
18 Pɔfɛ̃ri è swèe da,
nɔ̀sɛyĩidee è zɔka mì dɛ.
19 Mɛadee zɛ́ ègɔ̃ dɛnɛ lɛ̀kara ũmɛ,
gbɛ̃ maa zɛ́ nɛ́ zɛ́daamɛ.
20 Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃dee è tó a de pɔɔ kɛ nna,
gbɛ̃ntee yɔ̃nkɔɔ è kya ká a dan.
21 Yãfaasai è kɛ laasuusaideenɛ nna,
laasuudee è zɛ́ sɛ́ súusu.
22 Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃nasai è yã gboro,
lɛ́dammari pariinɔ è tó yã kɛ.
23 Yãwenlana dɔ̃ɔ è a ɔ̀ri pɔɔ kɛ nna,
yã'ona à gurɔɔa ègɔ̃ nna fá!
24 Wɛ̃̀ndi zɛ́ è gá kɔ̃n làakarideenɔ musu
lɛ aɔ̃ton sí gɛ̀wãanlo yãnzi.
25 Dii è ĩadãri ua wí,
è gyaanɔɔ gulɛzɛki dãkpa.
26 Dii zà laasuu zaaan,
yãnna'ona è kɛnɛ gbãsĩro.
27 Ɔɔzaawɛtɛri è ĩa da a uaa,
gbɛ̃ kɛ̀ zà ɔdɔnkpɛɛgbaan égɔ̃ kuu aafia.
28 Gbɛ̃ maaa è laasuu lɛ́ yã kɛ̀ eé weńlaa,
yã zaaa è bɔɛ gbɛ̃ zaaanɔ lɛ́n gɔ̃ɔ.
29 Dii zã̀ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ,
è swã kpá gbɛ̃ maaanɔ aduakɛnazi.
30 Uu werena è ń pɔɔ kɛ nna,
baaru nnaa è ń wá were.
31 Gbɛ̃ kɛ̀ è swã dɔ aafia lɛ́dammazi
égɔ̃ bɛdee ũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ tɛ́.
32 Gbɛ̃ kɛ̀ gì totonazi zà a zĩndan,
lɛ́dammamari sɔ̃ è gɔ̃ làakaridee ũ.
33 Vĩakɛna Diinɛ è ɔ̃ndɔ̃ɔ dańnɛ,
zĩndabusana è bɛ̀ɛ líńnɛ.

16

1 Gbɛ̃ntee è yã diɛ a swɛ̃̀n,
mɔde à mìdɛna è bɔ Dii lɛ́mmɛ.
2 Baade è a yãkɛna e maamɛ,
mɔde Dii ń nɔ̀sɛguuyãnɔ yɔ̃ à gwa.
3 Ǹ yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ na Dii ɔzĩ,
n pɔyeziyã é bɔ maa.
4 Dii pɔ́ píngi kɛ̀ a pɔyezi yãnzimɛ,
zaakɛrinɔ pɔ́n wɛ́ɛtãmmagurɔɔ ũ.
5 Dii tɛ̃̀n ĩadãrinɔ ũ,
yãpuramɛ aɔ̃é bɔ pãro.
6 Gbɛ̃kɛɛ kɔ̃n náanɛo è lá ká taarila,
vĩakɛna Diinɛ è tó wà pã à zaaanɛ.
7 Tó gbɛ̃ yãkɛnanɔ kɛ̀ Diinɛ nna,
è tó se à ibɛɛnɔ kɛo nna.
8 Pɔ́ féte ena maakɛna guu
maa dɛ àre zaa bíta enala.
9 Gbɛ̃ntee è zɛ́ kɛ̀ èe sɛɛ laasuu lɛ́,
mɔde Dii è a kɛ̀sɛ da zɛ́a.
10 Lán kína è yã diɛ Luda gɛ̃ɛ ũ nà,
à maa à yã bɔ yãzɛdee kpɛɛro.
11 Zaka maaa kɔ̃n kiloo súusuo nɛ́ Dii pɔ́mɛ,
pɔ́tiisigwabɔ píngi nɛ́ à pɔ́kɛnanɔmɛ.
12 Èe kɔ̃ sío kína à zaaa kɛro,
wè kpata kãsãa pɛ́ɛ yãzɛdee musumɛ.
13 Yãzɛde'ori è kɛ kínanɛ nna,
ègɔ̃ ye yãpura'orizi.
14 Kína pɔfɛ̃ dɛ lán ga zɛ̃̀ri bàmɛ,
mɔde ɔ̃ndɔ̃dee è à tɛ́ dɛ.
15 Kína uu werena ègɔ̃ aafia vĩ,
à maakɛnnɛna dɛ lán pɔ́tɔ̃gurɔ lou bàmɛ.
16 Ɔndɔ̃kũna maa dɛ vurala zɛ̃̀,
gɔ̃na làakaridee ũu bɛ̀ɛ vĩ dɛ kondogi maaala.
17 Gbɛ̃ maa zɛ́ kɛ̀ è sɛ́ pɛ̃̀ zɛ́ zaaanɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩndakũna dɔ̃ɔ è a wɛ̃̀ndi dãkpa.
18 Ĩadãna è mɔ́ lɛɛnao,
zĩndasɛna lezĩ è mɔ́ kaatɛnao.
19 Zĩndabusana talakanɔ tɛ́ maa
dɛ baka kuuna kɔ̃n ĩadãrinɔla.
20 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã'onnɛ maa è à maaa e,
Dii náanɛkɛri ègɔ̃ pɔnnaa vĩ.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ à nɔ̀sɛ papanan wè sísi làakaridee,
gbɛ̃ kɛ̀ à lɛ́ nnaan wè à yãdɔ̃na zɛ́ e.
22 Làakarin wɛ̃̀ndi mì ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ vĩinɔnɛ,
faasaideenɔ yãfaasai è wɛ́ɛ tãḿma.
23 Ɔndɔ̃dee laasuu è à lɛ́ da zɛ́a,
à lɛ́ è tó wà à yãdɔ̃na zɛ́ e.
24 Yãnna'ona nɛ́ zɔ́mɛ,
à nna nɔ̀sɛn bensɔ̃ è mɛ̀ gba aafia.
25 Zɛ́ kee kuu è kɛ gbɛ̃nɔnɛ maa,
mɔde à mìdɛkii nɛ́ gaamɛ.
26 Búbari nɔ̀sɛ è à da zĩin,
zaakɛ nɔaa è tɛ́ kámmɛ.
27 Gbɛ̃ pãa è à zaaa gɔ̃gɔ̃,
à lɛ́gbɛ dɛ lán tɛ́ kɛ èe kũu bàmɛ.
28 Gbɛ̃ dɔ̀rɔsaidee è swèe da,
kɔmɔtɔdee è gbɛ̃nnanɔ kɛ̃kɔ̃a.
29 Gbɛ̃ pãsĩ è mɔnafiki kɛ a gbɛ̃daaanɛ,
gbasa à à da zɛ́ zaaan.
30 Gbɛ̃ kɛ̀ èe wɛ́ɛ'igɔ̃ kɛɛ laasuu ègɔ̃ kpɛɛgãndamɛ,

gbɛ̃ kɛ̀ èe lɛ́zuki kɛɛ zɛ̀ kɔ̃n à zaaaomɛ.
31 Mìkã puraa nɛ́ fùra gakuideemɛ,
maakɛna è ń káa.
32 Nɔ̀sɛyĩidee maa dɛ zɪ̃̀karila,
gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩndakũna dɔ̃ɔ maa dɛ wɛ́tɛsirila.
33 Wè yã gbeka kɔ̃n ɔɔ puraao,
mɔde à bɔkɔ̃tɛna è bɔ Dii kiiamɛ.

17

1 Burɛdi kusu kori sona yãkete sai
maa dɛ nɔ̀bɔgbɛ̃na ua swèedeenla.
2 Zɔ̀ làakaridee ègɔ̃ gbãaa vĩ nɛ́ wídammari musu,
égɔ̃ baka vĩ ua túbi guu.
3 Wè kondogi kɔ̃n vurao baasa,
mɔde Dii è ń swɛ̃̀ tàasi kɛ.
4 Gbɛ̃ zaaa swã ègɔ̃ nna kɔ̃n yã dɔ̀rɔsaio,
ɛgɛdee làakari ègɔ̃ kú gbɛ̃peria.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ è takaasidee faboo è kyaka à Kɛ̀rimmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ è gbɛ̃ yáa dɔ mɔ́nzia é bɔ pãro.
6 Dionɔmɛ ń dezinɔ gakui ũ,
denɔmɛ ń nɛ́nɔ ĩadãbɔ ũ.
7 Yãzɛde'ona è kɔ̃si kɔ̃n yɔ̃nkɔɔoro,
ɛgɛɛ è kɔ̃si kɔ̃n bɛ̀ɛdeeoro.
8 Ɔdɔnkpɛɛgbaa dɛ yɔbãndii ũ a dàrinɛ,
guu kɛ̀ à lìɛn píngi à tá ègɔ̃ nnamɛ.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ lá kà taarilaa e yenzi wɛtɛɛmɛ,
yãzifɛɛri sɔ̃ è gbɛ̃nna kɛ̃kɔ̃a.
10 Ɔndɔ̃ri è kpãkɛ̃nzina ma,
yɔ̃nkɔɔ sɔ̃ɔ e gbɛ̃na gɛ̃̀n baaagɔ̃ɔ daro.
11 Yã zaaa è dɔ swãgbãadeenɛ aɛ,
weé zɪ̃̀ri wɛ̃ndadɔ̃risaidee gbarɛzi.
12 Dakɔ̃rɛna kɔ̃n músu kɛ̀ wà à nɛ́nɔ sɛ̀ɛo
sɑ̃̀ɔ dɛ dakɔ̃rɛna kɔ̃n yɔ̃nkɔɔ mìsaikɛɛola.
13 Tó gbɛ̃ à maaa fĩa bò kɔ̃n à zaaao,
à zaaa é kɛ̃ à uaaro.
14 Lɛokpakɔ̃adana dɛ lán ízɛwɛ̃na bàmɛ,
ǹ gu gwe ai swèe gɔ̃ gá fɛɛ.
15 Yã nna kpana taarideea
kɔ̃n yãdana taarisaideelaao,
Dii zà yã beeenɔn píngi.
16 Bɔ́ àren yɔ̃nkɔɔ vĩ ɔɔblena kyódɔ̃na musuu?
Zaakɛ à nɔ̀sɛ vĩro.
17 Gbɛ̃nna yenzi ègɔ̃ kuu gurɔ sãnda píngimɛ,
vɪ̃̀i kɔ̃n dãaronɔ kuu dɔ̃kɔ̃nɛna yãnzimɛ.
18 Yɔ̃nkɔɔ è gbɛ̃ fĩa di a musu,
è kpɛ́gaau sɛ́ a gbɛ̃daaanɛ.
19 Gbɛ̃ kɛ̀ ye swèezi ye durunzimɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ à a gãnulɛ bɔ̀ yàasa è mɔ́nzi wɛtɛ a zĩndanɛ.
20 Laasuukpɛɛgãndadee è à maaa ero,
lɛ́fɔtɔdee è lɛ́ɛ à da yãn.
21 Yɔ̃nkɔɔ da pɔɔ ègɔ̃ siamɛ,
faasaidee de pɔɔ ègɔ̃ nnaro.
22 Nɔ̀sɛ nnaan ɛ̃zɛ̃ maaa ũ,
pɔsiaa è ń yãyã.
23 Zaakɛri è ɔdɔnkpɛɛgbaa sɔtɔ a utan,
lɛ à yãzɛdee mì dɛo yãnzimɛ.
24 Làakaride wɛ́ɛ ègɔ̃ kú ɔ̃ndɔ̃ɔa,
mɔde yɔ̃nkɔɔ wɛ́ɛpɛkii ègɔ̃ zɑ̃̀mɛ.
25 Nɛ́ yɔ̃nkɔɔ è tó a de pɔɔ gɔ̃ sia,
è a da'ina nɔ̀sɛ yaka.
26 À maa wà wɛ́ɛ tã taarisaideearo,

bɛ̀ɛdee gbɛ̃na a nɔ̀sɛ maa yãnzi zɛ́ vĩro.
27 Gbɛ̃ kɛ̀ è a lɛ́ kũ dɔ̃na vĩ,
nɔ̀sɛyĩidee ègɔ̃ làakari vĩ.
28 Baa yɔ̃nkɔɔ, tó à yĩtɛna,
wè à diɛ ɔ̃ndɔ̃dee ũmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ è a lɛ́ kũ nɛ́ làakarideemɛ.

18

1 Zĩnda pɔyezi è dɔ gbɛ̃ kɛ̀ è kɛ̃ḿmanɛ aɛ,
è gí lɛ́damma píngizi.
2 Yɔ̃nkɔɔ è pɔnnaa kɛ làakari yã musuro,
yã kɛ̀ bɔ̀ à lɛ́n è o.
3 Zaakɛna è mɔ́ kyakanguomɛ,
kpɛbɔyã è wí ińnɛ.
4 Gbɛ̃ntee lɛ́gbɛ nɛ́ í lɔ̀mɛ,
swa'i bàalɛnamɛ, íbɔki wɛ̃̀ndideemɛ.
5 Kɛna zaakɛrinɛ kɛ̀rɛkɛrɛ
ke yãkɛna taarisaideenɛ lɛ̀kpɛɛ maaro.
6 Yɔ̃nkɔɔ lɛ́ è à da swèen,
à yã'ona è à kpá gbɛ̃nazi.
7 Yɔ̃nkɔɔ lɛ́ è à yaka,
à yã'ona è à kũ lán takutɛɛ bà.
8 Gbɛ̃peri yã è kɛńnɛ lán zɔ́ bà,
è gɛ̃ lɛ́n dɔ̃̀ɔ ai nɔ̀sɛ guu.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ è pã kpá a zĩizi nɛ́
mɔ́nzide dãaromɛ.
10 Dii tɔ́ nɛ́ utɛki lezĩmɛ,
gbɛ̃ maaa è bàa lɛ́ à gɛ̃̀n à aafia e.
11 Ɔɔde auziki dɛnɛ lán wɛ́tɛ kɛ̀ wà lɛ̀kaa lìgazi bà,
lán bĩi kɛ̀ weé fɔ̃ wà didiaroo bà.
12 Zĩndasɛna lezĩ è mɔ́ gbɛ̃nɛ kɔ̃n lɛɛnao,
zĩndabusana è mɔ́ bɛ̀ɛo.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ è weńla swãkpana sai,
mìsaikɛɛ kɔ̃n kpɛbɔnao gɔ̃̀nɛ.
14 Kãgbãakɛɛ è gbɛ̃ gba gbãaa gyãpɛa,
mɔde dé bé eé pɔsiaa fɔ̃ɔ?
15 Làakaridee è yã dada a swɛ̃̀n,
ɔ̃ndɔ̃dee swã ègɔ̃ dɔ dɔ̃nazi.
16 Gbaa kɛ̀ gbɛ̃ dà è zɛ́ kɛkɛnɛ,
è zɛ́ wɛ̃nɛ gana gbɛ̃nsinɔ kiia.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ yã ò káakun wè à gwa yãnnadee ũ,
ai à ibɛɛ gɔ̃ gá à ɛgɛ bo.
18 Kàbankpɛkɛna è swèe mì dɛ,
è gɔ̃sa gbãaanɔ yokɔ̃a.
19 Danɛ kɛ̀ wà taari kɛ̀nɛ yã ègɔ̃ gbãa lán bĩi bà,
aɔ̃ swèe dɛ lán zɛ́tatana kɔ̃n lɛ̀o bà.
20 Yã'ona dɔ̃ɔ è mɔ́ gbɛ̃nɛ kɔ̃n kãnao,
à lɛ́gbɛ è tó pɔ́ mɔ́a.
21 Gaa kɔ̃n wɛ̃̀ndio kú lɛ́mmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ ye yã'onazi è a gbɛ̀ e.
22 Gbɛ̃ kɛ̀ nɔɔ è ń sɛ́ n pɔ́ maaa è,
aubarika beee bɔ̀ Dii kiiamɛ.
23 Takaasidee è yã o wɛ̃ndawɛ̃nda,
auzikidee è weńla gbãngbãn.
24 Gbɛ̃nna bɛrɛkɛtɛ è à zaaa ińnɛmɛ,
gbɛ̃nna kenɔ kuu aɔ̃ègɔ̃ na gbɛ̃a dɛ ua gbɛ̃la.

19

1 Kuuna takaaside taarisaidee ũu maa
dɛ kuuna yɔ̃nkɔ yãzaa'ori ũula.
2 Aĩa vĩna dɔ̃na sai maaro,

wãna bíta è ń kɛ̃ zɛ́amɛ.
3 Gbɛ̃ntee faasaikɛɛ è zɛ́ yakanɛ,
ben è Dii taari e.
4 Auziki è tó wà gbɛ̃nna e pari,
takaaside gbɛ̃nna è kɛ̃amɛ.
5 Sèeda ɛgɛdee é bɔ pãro,
ɛgɛdee é gí wɛ́ɛtãmma eziro.
6 Gbɛ̃ paridee è kpatableri tɔ́ nnaa sí,
baade píngi ègɔ̃ yezi gbadari gɔ̃ dɛ a gbɛ̃ ũmɛ.
7 Takaasidee danɛnɔ è pã kpázimɛ,
weé à gbɛ̃nnanɔ kɛ̃ana o dɔro.
Tó èe wɛtɛɛ à yã ońyo,
aɔ̃ègɔ̃ kú bɛro.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ èe ɔ̃ndɔ̃ kũu ye a zĩndazimɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ ye làakarizi è à maaa e.
9 Sèeda ɛgɛdee é bɔ pãro,
ɛgɛtori é kaatɛ.
10 Lán nnamana e kɔ̃si kɔ̃n yɔ̃nkɔɔo nàro,
lɛn zɔ̀ kíblena wɛ̃ɛnɛnɔa e kɔ̃sioro lɛ.
11 Làakaridee pɔɔ è fɛ̃ kpaaro,
lákana taarilan à ĩadãbɔ ũ.
12 Kína pɔfɛ̃na dɛ lán músu pũtãna bà,
à maakɛnnɛna dɛ lán mɔdɔpisina sɛ̃̀a bàmɛ.
13 Nɛ́ yɔ̃nkɔɔn a de yakana ũ,
nɔ swèedee dɛ lán ítɔ̃tɔ̃na zɛna sai bàmɛ.
14 Wè bɛɛ kɔ̃n a auzikio e túbi ũmɛ,
mɔde nɔ làakaride ena è bɔ Dii kiiamɛ.
15 Mɛakɛna è ń da ibita'onan,
nɔaa è gbɛ̃ gina dɛ.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã'onnɛna da è a wɛ̃̀ndi dãkpa,
gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda yãkɛna daroo é ga.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ wɛ̃nda dɔ̃̀ takaasideenɛ pɔ́ sɛ̃̀kã Diinɛmɛ,
àmbe é à yãkɛnanɔ fĩa bonɛ.
18 Ǹ n nɛ́ toto a gurɔɔa,
mɔde ǹton tó à gɛ̃ ɔla ai à garo.
19 Pɔfɛ̃bitadee é fĩa bomɛ,
tó n à bò, à bona égɔ̃ lɛ́ vĩro.
20 Ǹ lɛ́damma ma ǹ totona sí,
lɛ ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ gurɔ aɛzĩ yãnzi.
21 Laasuu kú gbɛ̃ntee nɔ̀sɛn pari,
mɔde yã kɛ̀ Dii zɛ̀o bé è kɛ.
22 Gbɛ̃kɛɛn wè wɛtɛ gbɛ̃nteea,
takaasidee maa dɛ ɛgɛdeela.
23 Vĩakɛna Diinɛ è mɔ́ wɛ̃̀ndio,
gbɛ̃ kɛ̀ vĩí è ii o làakario kpaɛna,
à zaaa è à lero.
24 Mɛadee è ɔ gɛ̃ taan
à fua à pɔ́blee lí à da a lɛ́n.
25 Ǹ fabori gbɛ̃, yɔ̃nkɔɔ é gɔ̃ làakari vĩ,
ǹ kpãkɛ̃ làakarideezi, eé yã dada.
26 Nɛ́ kɛ̀ è a de gbɛ̃ à pɛ́ a daa nɛ́
nɛ́ gina kɛ̀ è wí daḿmamɛ.
27 Ma nɛ́, tó n kámma bò kɔ̃n lɛ́dammamanao,
n pã yãdɔ̃nanɛn gwe.
28 Sèeda zaadee è yãzɛdee fabo,
zaakɛri è à zaaa mɔ́mɔ zaa.
29 Gò logona faborinɔla,
gbɛ̃nan yɔ̃nkɔɔnɔ pɔ́ ũ ń kpɛɛa.

20

1 Wɛ̃ɛ è lalandi zĩḿma,

í gbãaa è ń da yãbɔɛn,
gbɛ̃ kɛ̀ tò à a dɛ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩro.
2 Kína pɔfɛ̃na dɛ lán músu pũtãna bà,
gbɛ̃ kɛ̀ tò à pɔ fɛ̃̀ a zĩnda kpà gaazimɛ.
3 Baasina lɛokpakɔ̃anɛ bɛ̀ɛ vĩ,
faasaideenɔ è kasakɛ swèe kɛro.
4 Mɛadee è bú wí a gurɔɔaro,
tó à gàa bura pɔ́kɛ̃gurɔ, è pɔ́ke ero.
5 Gbɛ̃ntee nɔ̀sɛguuyã nɛ́ í lɔ̀mɛ,
mɔde asánsidee bé à yã pìnɔ tɔna dɔ̃.
6 Gbɛ̃ paridee è a maakɛna yã o,
mɔde bɔna gbɛ̃ náanɛdeea zĩ'ũ.
7 Gbɛ̃ maaa ègɔ̃ kuu taari sai,
aubarikadeenɔn nɛ́ kɛ̀ à ń tónɔ ũ.
8 Kína kɛ̀ vɛ̃ɛna a yãkpaɛkɛkiia
è à zaa píngi dɔ̃ a wɛ́ɛ guu à plɛkɔ̃tɛ.
9 Dé bé é fɔ̃ à o kɛ̀ a nɔ̀sɛ yãke vĩro,
á kuu durun sai wásawasaa?
10 Kilooyɔ̃na zaaa kɔ̃n mɔnafiki zakao,
Dii zà beeenɔn píngi.
11 Baa kɔ̃kɔ̃'ona guu wè dɔ̃ nɛ́a,
tó à yãkɛna maa ke à zɛ́ vĩ.
12 Swã kɛ̀ wè yã mao kɔ̃n wɛ́ɛ kɛ̀ wè guu eoo,
Dii bé à ń kɛ́ ń píngi.
13 Tó ń ye i'onazi, nɛ́ gɔ̃ takaasidee ũmɛ,
ǹ itɛ̃, pɔ́blee é mɔ́mma.
14 Pɔ́luri è be: À maaro! À maaro!
Tó à kào aɛ, è a zĩnda sáabu kpá.
15 Vura kun, ben òso din,
mɔde dɔ̃na kuuna lɛ́mmɛ gbɛ̀ bɛ̀ɛdee ũ.
16 Tó gbɛ̃ nibɔ fĩa dì a musu,
ǹ à uta sí ǹgɔ̃ kũna tɔɔba ũ adee gɛ̃ɛ ũ.
17 Dibidibi pɔ́blee ègɔ̃ nna gbɛ̃nɛmɛ,
è yãa à gɔ̃ n lɛ́n lán gbɛ̀wa bà.
18 Ǹ zɛ yão lɛ́damma musu,
ǹ yã gwa maamaa, nɛ́ gbasa ǹ zɩ̃̀ ká.
19 Kɔmɔtɔdee ègɔ̃ lili oo kɔ̃n danɔ asiiyãomɛ,
ǹton kakɔ̃a kɔ̃n yãbɔɛrioro.
20 Gbɛ̃ kɛ̀ à a de ke a da kà,
à fitia é ga gusia níginigimmɛ.
21 Túbiblena idɛ wahaakɛsai
ègɔ̃ aubarika vĩ zãaro.
22 Ǹton à zaaa gɛ̃ɛbona laasuu lɛ́ro.
Ǹ sɔ̃kpa Diizi à n mì sí.
23 Dii zà kilooyɔ̃na zaaan,
mɔnafiki zaka è kɛnɛro.
24 Dii bé è gbɛ̃ntee kɛ̀sɛ da zɛ́a.
Dian gbɛ̃ é yã kɛ̀ eé kɛ zɛ́ dɔ̃ɔ?
25 Gba lɛ́gbɛ̃na Ludanɛ kpaakpaa kari vĩ,
nɛ́ yãa ǹ laasuu lɛ́ lù kɛ̀ ń sɛ̀nɛ pìa.
26 Kína ɔ̃ndɔ̃dee è gbɛ̃ zaaanɔ plɛplɛ
à ń ká gbɛ̀n à ń agaa pá.
27 Dii fitia è gbɛ̃ntee laasuu pu,
è nɔ̀sɛguuyã tàasi kɛ píngi.
28 Gbɛ̃kɛɛ kɔ̃n náanɛon kína dãkparinɔ ũ,
maakɛna è à kpata kãsã pɛ́ɛ.
29 Gɔ̃kparɛnɔ gbãaamɛ ń ĩadãbɔ ũ,
mare ìsinɔ mìkã puraamɛ ń gakui ũ.
30 Wɛ́ɛtãmmana è à zaaa kɛ̃ḿma,
flã̀ ɔ̃amma è yã bɛ̀ɛ nɔ̀sɛn.

21

1 Kína nɔ̀sɛ kú Dii ɔzĩ lán ízɛ bàmɛ,
è à liɛ guu kɛ̀ à yezin.
2 Baade ègɔ̃ ee a yãkɛna maa,
mɔde Dii bé ègɔ̃ ń nɔ̀sɛ dɔ̃.
3 Maakɛna kɔ̃n yãkɛna a zɛ́ao
è kɛ Diinɛ dɛ sa'onala.
4 Zĩndasɛna lezĩ kɔ̃n ĩadãao
è zaakɛrinɔ durun bɔ gupuraaamɛ.
5 Aĩadee laasuu è à ká nnamanaa,
nɔ̀sɛwãadee è gɛ̃ takaasin.
6 Auziki kɛ̀ gbɛ̃ è ɛgɛtona guu
é gɛ̃ ĩala à ń kpá gaazi.
7 Zaakɛrinɔ pãsĩkɛna é táńyo,
zaakɛ aɔ̃è we wà yãzɛdee kɛro.
8 Taaride yãkɛna ègɔ̃ dɔ̀rɔ vĩro,
taarisaide yãkɛna ègɔ̃ wásawasamɛ.
9 Ina kpɛ́ làasin maa
dɛ kuuna kpɛ́n lɛdo kɔ̃n nɔ swèedeeola.
10 Zaakɛri swɛ̃̀ ègɔ̃ kú à zaaaamɛ,
è a gbɛ̃daaa wɛ̃nda gwaro.
11 Tó wà wɛ́ɛ tã̀ faboria,
yɔ̃nkɔɔ è ɔ̃ndɔ̃ kũmɛ,
tó wà kpã̀kɛ̃ ɔ̃ndɔ̃deezi,
à dɔ̃na è kaaramɛ.
12 Ludaa maa, è zaakɛri bɛɛ tàasi kɛ,
è zaakɛrinɔ ká kaatɛnan.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ èe swã kpá wɛ̃ndade wiiiziro,
àpi é wii pɛ́ se, gbɛ̃ke é weàlaro.
14 Gbadana asii guu è pɔfɛ̃ kpáɛ,
ɔdɔnkpɛɛgbaa sɔtɔna utan è pɔfɛ̃ mì dɛ.
15 Yãgɔ̃gɔ̃na a zɛ́a è gbɛ̃ maaa pɔɔ kɛ nna,
mɔde è vĩa dada zaakɛrizi.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ pã̀ làakari zɛ́nɛ
é si gɛ̀wãadeenɔ tɛ́mɛ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ nɔ̀sɛ kpà pɔnnakɛnaa é gɔ̃ takaasin,
gbɛ̃ kɛ̀ ye wɛ̃ɛzi kɔ̃n nɔ́sio é kɛ auzikidee ũro.
18 Zaakɛrinɔn gbɛ̃ maaanɔ tɔɔbakpabɔ ũ,
Luda è wɛ́ɛ tã náanɛsaideenɔa nɔ̀sɛpuradeenɔ gɛ̃ɛ ũ.
19 Kuuna gbáan maa
dɛ vɛ̃ɛna kɔ̃n nɔ swèede pɛ̃tɛ̃deeola.
20 Pɔ́ble maaa kɔ̃n nɔ́sio ègɔ̃ kaɛna ɔ̃ndɔ̃dee bɛ,
mɔde yɔ̃nkɔɔ è a pɔ́ mɔ́mɔ gɔ̃ɔmɛ.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ è yãzɛdee kɔ̃n gbɛ̃kɛɛo wɛtɛ
è wɛ̃̀ndi kɔ̃n yã nnaao kɔ̃n bɛ̀ɛo e.
22 Ɔndɔ̃dee è lɛ́ɛ gɔ̃sa gbãaanɔ wɛ́tɛa,
è zɛkigbãaa kɛ̀ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛɛ gboro.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ à a lɛ́ fɔ̃̀ bensɔ̃ à a nɛ́nɛ kũ̀,
àmbe è a zĩnda bɔ yãn.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ wada kɔ̃n ĩadãnao vĩ tɔ́n fabori,
è yã kɛ kɔ̃n zaza bítaomɛ.
25 Mɛadee pɔyezi è à kpá gaazi,
kɛ̀ à ɔ gbàrɛ zĩizi yãnzi.
26 Ègɔ̃ kú pɔ́nidɛnan gurɔ sãnda píngi,
gbɛ̃ maaa sɔ̃ è gba da nɔ̀sɛo do.
27 Gbɛ̃ zaaa sa'ona Diia nɛ́ tɛ̃̀mɛ,
atɛ̃nsa tó èe oo kɔ̃n mɔnafikio.
28 Sèeda ɛgɛdee é gɛ̃ zɛ́a,
gbɛ̃ kɛ̀ à tɛ̀ à yãzi é kaatɛ ai gurɔ píngi.
29 Gbɛ̃ zaaa wɛ́ɛ ègɔ̃ pãsĩmɛ,
nɔ̀sɛpurade wɛ́ɛ ègɔ̃ tɛ́ a yãkɛnazi.

30 Ɔndɔ̃ɔ ke wɛ́ɛzɛ̃ɛ ke lɛ́damma,
aɔ̃ ke é fɔ̃ à Dii furo.
31 Wè sɔ̃ soru kɛ zɪ̃̀ yãnzimɛ,
mɔde Dii bé à zɪ̃̀blena yã dɔ̃.

22

1 Tɔ́ nnaa dɛ auzikila,
nna kɔ̃n gbɛ̃nɔo dɛ vura kɔ̃n kondogiola.
2 Auzikidee kɔ̃n takaasideeo kãsãa dɔ̃nkɔ̃mɛ,
Dii bé à ń kɛ́ ń píngi.
3 Làakaridee è gĩakɛ à à zaaa e à utɛnɛ,
ɔ̃ndɔ̃saidee ègɔ̃ gaa ai à wɛ́ɛtãmma e.
4 Zĩndabusana kɔ̃n vĩakɛna Diinɛo gbɛ̀n
auziki kɔ̃n bɛ̀ɛo kɔ̃n wɛ̃̀ndio ũ.
5 Lɛ̀ kɔ̃n takutɛɛo kú gbɛ̃ dɔ̀rɔsaide zɛ́n,
gbɛ̃ kɛ̀ ye aafiazi è kɛ̃ḿma.
6 Ǹ nɛ́ féte da zɛ́ kɛ̀ dɛ à sɛ́a,
tó à ìsi kũ̀, eé kɛ̃aro.
7 Auzikidee è gbãaa mɔ takaasideenɛ,
pɔ́sɛ̃kãri è zɔ̀ ble pɔ́deenɛ.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ à à zaaa tɔ̃̀, adee é yã e à kɛ̃gurɔ,
à pãsĩkɛgo é à gbɛ̃.
9 Luda é aubarika da gbɛ̃ kɛ̀ gbɛ̃kɛɛ vĩin
kɛ̀ è pɔ́blee kpaatɛ takaasideenɔnɛ yãnzi.
10 Ǹ pɛ́ faboria, swèe é mì dɛ,
yãkete kɔ̃n wío é yãa.
11 Nɔ̀sɛpuradee kɛ̀ à lɛ́gbɛ nna
bé eégɔ̃ dɛ kína gbɛ̃nna ũ.
12 Dii wɛ́ɛ ègɔ̃ tɛ́ dɔ̃nazi,
è mìkpɛɛ zu náanɛsaide yãnɛ.
13 Mɛadee è be músu kú bàazi,
tó ma bɔ, eé ma dɛ gãalɛ.
14 Kaarua lɛ́ nɛ́ wɛ̀ɛ zòotomɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ Dii pɔɔ fɛ̃̀o è lɛ́ɛ à sin.
15 Faasaiyã ègɔ̃ kú nɛ́nɔ swɛ̃̀n,
totona kɔ̃n flào é tó aɔ̃ kɛ̃a.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ è wɛ́ɛ tã takaasideea lɛ à a auziki kaara
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ è gba da ɔɔdeenɛo, aɔ̃ píngi é kɛ̃sã.

Ɔndɔ̃deenɔ lɛ́damma
17 Ǹ swã kpá ǹ ɔ̃ndɔ̃rinɔ yã'onnɛna ma,
ǹ n nɔ̀sɛ wɛ̃ ma yãdannɛnanɛ,
18 zaakɛ à nna ǹgɔ̃ kũna n swɛ̃̀ guu,
àgɔ̃ kú n lɛ́mmɛ.
19 Baa mpi, mɛ́ɛ yã daannɛ gbɛ̃̀a,
lɛ ǹgɔ̃ Dii náanɛ vĩ yãnzimɛ.
20 Ma yã'onnɛna kɛ̃̀nnɛ mɛ̀n baaakuri,
yã pìnɔ lɛ́damma kɔ̃n dɔ̃nao vĩ.
21 Mɛ́ɛ yãpuraa kɛ̀ náanɛ vĩi daannɛ,
lɛ ǹ e ǹ yã weńla a zɛ́amɛ.

22 Ǹton gbãasaidee ble à gbãasaikɛ yãnziro,
ǹton gbãaa mɔ wɛ̃ndadeenɛ yãkpaɛkɛkiiaro,
23 zaakɛ Dii é yã síńyo,
eé wɛ́ɛ tã gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e wɛ́ɛ tãaḿmanɔa.

24 Ǹton gbɛ̃nna kpá kɔ̃n pɔfɛ̃rioro,
ǹtongɔ̃ tɛ́ kɔ̃n pɛ̃tɛ̃deeoro,
25 lɛ ǹton à dà sɛ́ɛ
ǹ n zĩnda kpá yãziro yãnzi.

26 Ǹton gbɛ̃ke fĩa di n musuro,
ǹton kpɛ́gaau sɛ́nɛro.
27 Tó ń pɔ́ke vĩ ǹ fĩa booro,
weé n daɛbɔ sɛ́ n gĩzĩ.

28 Ǹton tɔɔtɛ lɛ́ sèeda zii wurɛro,
n dezinɔ bé aɔ̃ pɛ̀ɛ.

29 N gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩi dɔ̃ maamaaa èɔ́?
Adee é zĩi kɛ kínanɔnɛ,
èe kɛ talakanɔn eé kɛńnɛro.

23

1 Tó n mɔ pɔ́ ble kɔ̃n gbãadeeo,
ǹgɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ kú n aɛ.
2 Tó sãnkaradeemɛ n ũ,
ǹ fɛ̃ɛ da n kòtoa.
3 Ǹton wãkũ kɛ à pɔ́ble nɔ́sideeziro,
zaakɛ pɔ́blee pì dɛ lán dabuuzunnɛna bàmɛ.

4 Ǹton ĩa da n zĩndaa ɔɔbitawɛtɛna yãnziro,
ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ ǹgɔ̃ n zĩndakũna dɔ̃.
5 Wè wɛ́ɛ lɛ́ ɔɔa, ben è gɛ̃ zɛ́la,
è dɛ̀bɛ bɔbɔ à vĩa lán kúu bà.

6 Ǹton aĩapãsĩde pɔ́ blero,
ǹton wãkũ kɛ à pɔ́ble nɔ́sideeziro,
7 zaakɛ ègɔ̃ a ɔɔ naroo a nɔ̀sɛmmɛ.
Eé bennɛ ǹ pɔ́ ble ǹ í mi,
mɔde èe kɛnɛ a nɔ̀sɛnlo.
8 Nɛ́ à féte kɛ̀ ń blè pisimɛ,
sáabu kɛ̀ ń kɛ̀ é kɛ pã.

9 Ǹton yã o yɔ̃nkɔɔ swãnlo,
zaakɛ eé kyaka n ɔ̃ndɔ̃yãmmɛ.

10 Ǹton tɔɔtɛ lɛ́ sèeda zii wurɛro,
ǹton tonɛnɔ bú lɛ́ ǹ ká n pɔ́laro,
11 zaakɛ aɔ̃ Dãkpari gbãa,
eé bɔ n kpɛɛ à yã síńyo.

12 Ǹ lɛ́damma yã da n swɛ̃n,
ǹ làakari dɔ dɔ̃nayãa.

13 Ǹton gí n nɛ́ totoziro.
Tó n à gbɛ̃̀ flɑ̃̀o, eé garo.
14 Ǹ à gbɛ̃ flɑ̃̀o,
lɛ ǹ à bɔ gaa ɔzĩ.

15 Ma nɛ́, tó n ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ n swɛ̃̀n,
ma pɔɔ é kɛ nna.
16 Tó yãzɛdee e bɔɔ n lɛ́n,
ma pɔɔ é kɛ nna.

17 Ǹton durunkɛrinɔ gwena ni dɛro,
ǹgɔ̃ Dii vĩa vĩ gurɔ sãnda píngi,
18 zaakɛ nɛ́gɔ̃ ziaa vĩmɛ,
tãmaa é n nɛro.

19 Ma nɛ́, ǹ ma yã ma lɛ ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ,
ǹ tó n swɛ̃̀ gɔ̃ tɛ́ zɛ́ maaazi.
20 Ǹton kakɔ̃a kɔ̃n wɛ̃mirinɔro,

ǹtongɔ̃ kú lóudeenɔ tɛ́ro,
21 zaakɛ wɛ̃dɛri kɔ̃n lóudeeo è gɔ̃ takaasideenɔ ũ,
aɔ̃ mɛ̀kpɛtɛ è ń da utakãsãdanammɛ.

22 Ǹ n de'ina yã ma,
tó n da zi kũ̀, ǹton kyakanlo.
23 Ǹgɔ̃ yãpuraa wɛtɛɛ, ǹton ɔ kpáziro,
ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ kɔ̃n yãdadanao kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ɛo.
24 Gbɛ̃ maaa de pɔɔ ègɔ̃ nna maamaa,
gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ ɔ̃ndɔ̃dee ì pɔɔ ègɔ̃ nnaaamɛ.
25 Ǹ tó n de kɔ̃n n dao pɔɔ kɛmma nna,
ǹ tó n da'ina guda dɔmma.

26 Ma nɛ́, ǹ n nɔ̀sɛ wɛ̃mɛ,
n wɛ́ɛ gɔ̃ tɛ́ ma yãkɛnazi,
27 zaakɛ kaarua nɛ́ wɛ̀ɛ zòotomɛ,
nɔ pãpãkɛri nɛ́ lɔ̀gɔ zã̀mɛ.
28 È gbɛ̃ kpákpa lán kpãi wɛ́ɛdewɛ bà,
è tó gɔ̃gbɛ̃ paridee gɔ̃ náanɛ sai.

29 Dén wè wãiyoo kɛnɛ?
Dén wè o'oo kɛnɛ?
Dé bé à lɛokpakɔ̃a vĩi?
Dé bé à zɔka vĩi?
Dé bé è kɛ̃nna pãa?
Dé wɛ́ɛ bé à tɛ̃aa?
30 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è gì kɛ wɛ̃mikiianɔ,
kɛ̀ aɔ̃è gá kpáɛ kɛ geepiwɛ̃ yãkɔ̃tɛnanɔzimɛ.
31 Ǹton wɛ́ɛ bii geepiwɛ̃ɛa
lɛ à tɛ̃akɛ wãkũ n kũro,
zaakɛ ègɔ̃ pipii togoo guumɛ
à gɛ̃na lɛ́n ègɔ̃ nna.
32 Eé yãa swaa tɛ̃mma lán mlɛ̃̀ bà,
eé n gbã à n kũ lán pitigoo bà.
33 Nɛ́ wɛ́ɛ si pɔ́ kɛ̀ nɛ́ɛ e yãroolɛ,
nɛ́ laasuu kpɛɛgãnda lɛ́ n swɛ̃̀n.
34 Nɛ́gɔ̃ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ daɛna góron ísiaalaa bà,
lán gbɛ̃ kɛ̀ kú góro'itɛ bisa mìsɔ̃ntɛ̃a bà.
35 Nɛ́ be: Wà ma gbɛ̃, èe ɔ̃maro,
wà ma kɛ búgubugu, mɛ́ɛ à wãwãa maro.
Bɔrɛn ma wɛ́ɛ é were lɛ mà í wɛtɛ mà mi dɔɔ?

24

1 Ǹtongɔ̃ lugaa gbɛ̃ zaaanɔ gwenaziro,
ǹton kakɔ̃anyona ni dɛ sero,
2 zaakɛ yã gbãaa laasuu bé ègɔ̃ kú ń swɛ̃̀n,
yãkete ègɔ̃ kú n lɛ́mmɛ.

3 Ɔndɔ̃ɔn wè bɛ kpáɛo,
làakari è tó àgɔ̃ pɛɛna.
4 Dɔ̃nan wè pɔ́ káo kpɛ́nɔ pa
kɔ̃n auziki maa bɛ̀ɛdeeo.

5 Ɔndɔ̃dee gbãaa ègɔ̃ kaaramɛ,
dɔ̃̀ri iko ègɔ̃ gaa aɛmɛ.
6 Baaru è tó wà zɩ̃̀ asãnsi dɔ̃,
tó yãkɛkɛrinɔɔ pari, è tó wà zɩ̃̀ ble.

7 Ɔndɔ̃ɔ lezĩ dɛ faasaideela,
lakutu kɔ̃kakɔ̃aa guu à lɛ́ ègɔ̃ nakɔ̃anamɛ.

8 Gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ zaakɛnnɛna laasuu vĩin

wè à sísi mɔnafikide.
9 Yãfaasai wàaripana nɛ́ durummɛ,
gbɛ̃ke ègɔ̃ ye faboriziro.

10 Tó n mɛ̀kpɛtɛ kɛ̀ nawɛ̃akɛgurɔ,
n gbãaa bítaro.

11 Ǹ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mì pɛ̀ gaaanɔ mì sí,
ǹ gí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sòro wèe sii kaatɛnannɔnɛ.
12 Tó n bè: O'o, wá dɔ̃ yãro fá,
Luda kɛ̀ nɔ̀sɛguuyã dɔ̃ é eroo?
N wɛ̃̀ndi gwàri à yã dɔ̃,
eé fĩa bo baadenɛ a yãkɛnaamɛ.

13 Ma nɛ́, ǹ zɔ́ ble, zaakɛ à maa,
zɔ́sa è kɛ lɛ́nɛ nna.
14 Lɛn ɔ̃ndɔ̃ɔ è kɛ gbɛ̃nɛ nna a nɔ̀sɛn lɛ.
Tó n ɔ̃ndɔ̃ kṹ, nɛ́gɔ̃ ziaa vĩ,
tãmaa é n nɛro.

15 Dàde, ǹton gbɛ̃ maaa ua kpákparo,
ǹton à bɛ pɔ́nɔ kpokɛro.
16 Baa tó gbɛ̃ maaa lɛ̀ɛ gɛ̃̀n swɛɛplaa,
è ɛara à fɛɛmɛ,
zaakɛrinɔ sɔ̃, mɔ́nzi è ń fu.

17 Tó n ibɛɛ lɛ̀ɛ, ǹton pɔnnaa kɛro,
tó à fù, ǹton à yáa dɔro.
18 Tó Dii è lɛ, eé kɛnɛ nnaro,
à pɔfɛ̃ é yãa n ibɛɛ pìamɛ.

19 Ǹton tó gbɛ̃ zaaanɔ yã n kũ gbãaro,
ǹton zaakɛrinɔ gwena ni dɛro,
20 zaakɛ gbɛ̃ zaaa égɔ̃ ziaa vĩro,
Luda é zaakɛrinɔ fitia tɛ́ dɛ.

21 Ma nɛ́, ǹ vĩa kɛ Diinɛ kɔ̃n kínao,
ǹton gbɛ̃nna kpá kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ ń kpɛɛnɔoro,
22 zaakɛ yã é ń le kãndomɛ.
Dé bé à dɔ̃ lán weé ń ásaru kɛ nà?

Ɔndɔ̃deenɔ yãn yɛ̀ dɔ

23 Ɔndɔ̃deenɔ yãn yɛ̀ dɔ:
Gbɛ̃wɛɛgwana yãkpaɛ guu maaro.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã nnaa kpá taarideea,
gbɛ̃nɔ é sa zaaa onɛ, boriinɔ é à ká.
25 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã da taarideela égɔ̃ à maaa ee,
Luda é aubarika dan maamaa.
26 Yãwenlana súusu
dɛ lán lɛ́pɛna lɛ́a bàmɛ.

27 Ǹ n bàazi zĩi kɛ ǹ n bura soru kɛ,
nɛ́ gbasa ǹ kpɛ́ bo sa.

28 Ǹton n gbɛ̃daaa bɔbɔ a dàn pãro,
ǹton tó n lɛ́ gbɛ̃nɔ sãsãro.
29 Ǹton be: Mɛ́ kɛnɛ lán à kɛ̀mɛ nàro,
kesɔ̃ mɛ́ fĩa bonɛ a yãkɛnaa.

30 Ma pã mɛade búnɛ,
ma dɔ faasaidee geepiwɛ̃ búzi,
31 ben má è lɛ̀ bɔ̀ɛ à dàgula píngi,
à sɛ̃̀ kù, gṹ kɛ̀ à bò kɔ̃n gbɛ̀o lɛ̀ɛ.

32 Ma yã beee gwà ma laasuu lɛ̀a,
ben pɔ́ kɛ̀ má è yã dàdamɛ.
33 Tó n bè: Mɛ́ ii o féte, mɛ́ kámma bo féte,
mɛ́ daɛ féte ɔkpana ma kùa,
34 takaasi é bɔ n ã lán kpãi bà,
pɔ́kɛ̃sãmma é mɔ́nzi
lán gbɛ̃ kɛ̀ gɔ̃kɛbɔ kũna bà.

25

Sulemanu yáasi pãndenɔ

1 Sulemanu yáasi kɛ̀ Yuda kí Ɛzɛkaya gbɛ̃nɔɔ kɛ̃̀ takada guunɔn yɛ̀.
2 Luda gakui vĩ à yã utɛ,
kínanɔ gakui vĩ aɔ̃ yã tàasi kɛ.
3 Lán wé fɔ̃ wà ludambɛ lezĩ kɔ̃n tɔɔtɛ lɔ̀o dɔ̃ro nà,
lɛn wé fɔ̃ wà kína laasuu dɔ̃ro lɛ.
4 Ǹ kondogi gbãsĩ bɔɛ,
à pìri é pɔ́ maaa pio,
5 ǹ zaakɛrinɔ bɔɛ kína aɛ,
à kpata é gbãa kũ yãzɛdee musu.
6 Ǹton n zĩnda sɛ́ lezĩ kína aɛro,
ǹton vɛ̃ɛ gbɛ̃nsinɔ vɛ̃ɛkiiaro.
7 Zaakɛ à sɔ̃̀ɔ à bennɛ ǹ mɔ́ aɛ kɛ̀
dɛ à n diɛ kɛ̃sãna gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ aɛla.
8 Yã kɛ̀ n wɛ́ɛ è,
ǹtongɔ̃ wãa kɔ̃n à gɔ̃gɔ̃naoro,
zaakɛ tó wà n yã ɛgɛ bò,
bɔ́n nɛ́ yãa ǹ kɛɛ?
9 Tó nɛ́ɛ yã gɔ̃gɔ̃ɔ kɔ̃n n gbɛ̃daaao,
ǹton bɔ kɔ̃n gbɛ̃ pãnde asiioro.
10 Tó à mà, eé wí dammamɛ,
n tɔ́ zaaa é yãa dɔro.

11 Yãmaa'ona a gurɔɔa nna
lán mango tɛ̃aa kɛ̀ da kondogi taan bà.
12 Ɔndɔ̃dee lɛ́damma maa gbɛ̃ kɛ̀ nɔ̀sɛ vĩinɛ
lán vura zãblebɔ bà.
13 Lán í yĩi ègɔ̃ dɛ nà pɔ́kɛ̃rinɔnɛ,
lɛn zĩ̀ri náanɛdee dɛ lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à zĩ̀nɔnɛ,
è ń nɔ̀sɛ yĩi kũńnɛ.
14 Gbɛ̃ kɛ̀ è gbadana lɛ́ gbɛ̃ ben è daroo
dɛ lán lou kɛ̀ sìsi à ĩa kàka èe maroo bàmɛ.
15 Mɛnadee è tó kína a yãzɛ e,
kpaɛna yãzi è tó à yã ble.
16 Tó n zɔ́ è, ǹ ble mɔ́kɔ̃ana yão,
lɛ ǹton ble bíta ǹ lɛ́ sɔkparo yãnzi.
17 Ǹton n gbɛ̃daaa bɛ zɛ́ sɔro,
lɛ àton kpasanyo à zanguro yãnzi.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ yã dì a gbɛ̃daaaa
dɛ lán gò ke fɛ̃ɛdaa ke kàlɛ sɔ̃ntɛ bàmɛ.
19 Làakarikpaɛna náanɛsaideea nawɛ̃akɛgurɔ
dɛ lán swaa gyãree ke gbá ɛrɛ bàmɛ.
20 Pɔnna lɛ̀sina pɔsiadeenɛ
dɛ lán utasimmana ĩampuu gurɔ
ke yɔ̃nku kana bɔ̀a bàmɛ.

21 Tó nɔaa e n ibɛɛ dɛɛ, ǹ pɔ́blee kpáa,
tó ímiimɛ sɔ̃, ǹ à gba í.
22 Tó ń kɛ̀ lɛ, nɛ́ɛ à ɔɔ kaanɛ a lɛ́mmɛ,
Dii é fĩa bonnɛ.

23 Lán gu'igbãroo kpa ĩa è mɔ́ louo nà,

lɛn gbɛ̃pena è mɔ́ uusisinao lɛ.
24 Ina kpɛ́ làasin maa
dɛ kuuna kpɛ́n lɛdo kɔ̃n nɔ swèedeeola.
25 Baaru nna bɔna bùsu zȁazãn
dɛ lán íyĩikpana gbɛ̃ kɛ̀ gbãaa yȁa bàmɛ.
26 Gbɛ̃ maaa kɛ̀ è we zaakɛrinɛ
dɛ lán íbɔkii kɛ̀ à í yana bàmɛ,
lán lɔ̀gɔ kɛ̀ à í yàka bà.
27 Zɔ́blena à ɔ gɛ̃ɛ maaro,
gbɛ̃ bɛ̀ɛlina a zĩndanɛ gakui vĩro.
28 Gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩndakũna dɔ̃roo
dɛ lán wɛ́tɛ kɛ̀ à bĩi gborona bàmɛ.

26

1 Lán lousisina dɛ nà kwɛɛ,
lan loumana dɛ nà pɔ́kɛ̃gurɔɔa,
lɛn gakui e kɔ̃si kɔ̃n yɔ̃nkɔɔoro lɛ.
2 Lán kíkoia kɔ̃n taakasoo
ègɔ̃ vĩavĩa à gá kɛ̀ à su kɛ̀ nà,
lɛn gbɛ̃kana pãa è pɔ́ke woḿmaro lɛ.
3 Gezee nɛ́ sɔ̃ pɔ́mɛ,
flȁ nɛ́ zaaki pɔ́mɛ,
yɔ̃nkɔɔ pɔ́n gò ũ a kpɛɛa.
4 Ǹton we yɔ̃nkɔɔla a faasaikɛɛaro,
lɛ ǹton gɔ̃ lán à bàro yãnzi.
5 Ǹ yã we yɔ̃nkɔɔla a faasaikɛ lɛ́n,
lɛ àton a zĩnda gwa ɔ̃ndɔ̃dee ũro yãnzi.
6 Tó n lɛ́kpãsã kɛ̀ yɔ̃nkɔɔ gãzĩ,
n n zĩnda yàkamɛ, n yã wɛ̀tɛ n zĩndanɛ.
7 Yáasi kɛ̀ kú yɔ̃nkɔɔ lɛ́n
dɛ lán ɛrɛ gbá kɛ̀ e gbãkɛɛ bàmɛ.
8 Bɛ̀ɛlina yɔ̃nkɔɔnɛ dɛ lán gbɛ̀dana gbɛ̀mban bà.
9 Yáasi kɛ̀ kú yɔ̃nkɔɔ lɛ́n
dɛ lán lɛ̀ kɛ̀ dana wɛ̃dɛri ɔzĩ bàmɛ.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ yɔ̃nkɔɔ ke gbɛ̃ gɛ̀zɛ́laa dà zĩin
dɛ lán tofekari kɛ̀ è nɔ̀bɔ píngi gbãa bàmɛ.
11 Yɔ̃nkɔ ɛarana a yãfaasaikɛnaa
dɛ lán gbɛ̃ɛ kɛ̀ ɛ̀ara a pisizi bàmɛ.
12 N gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩnda dìɛ ɔ̃ndɔ̃dee ũu èɔ́?
Yɔ̃nkɔɔ sȁɔ dɛàla.
13 Mɛadee è be: Músu kú zɛ́mmɛ,
nɔ̀bɔ pãsĩ tɛ́ gãaɛ.
14 Lán gbà ègɔ̃ nigãa a sigbea nà,
lɛn mɛadee ègɔ̃ liɛliɛ a daɛkiia lɛ.
15 Mɛadee è ɔ gɛ̃ taan
à fua à pɔ́blee lí à da a lɛ́n.
16 Mɛadee ègɔ̃ daa a ɔ̃ndɔ̃ɔ
dɛ yãwenladɔ̃ri gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔla.

17 Gbɛ̃ kɛ̀ vȉ à pɛ̀ɛ danɔ lɛokpakɔ̃an
dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ gbɛ̃ɛ kȕ a swãa bà.
18-19 Gbɛ̃ kɛ̀ à a gbɛ̃daaa sȁsã
gbasa à bɛ̀nɛ: Mɛ́ɛ fàadi boomɛ
dɛ lán bȁndee kɛ̀ e kà tɛ́dee
kɔ̃n kà sɛwɛɛdeeo zuuńzi bàmɛ.

20 Tó yàka kuuro, tɛ́ è gamɛ,
tó kɔmɔtɔdee kuuro, swèe è yãamɛ.
21 Lán sĩsĩi è kɛ tɛ́yɔ̃nɛ nà,
lán yàka è kɛ tɛ́nɛ nà,
lɛn lɛokpakɔ̃adee è swèe da lɛ.

22 Kɔmɔtɔde yã è kɛ́ńnɛ lán zɔ́ bà,
è gɛ̃ lɛ́n dɔ̃̀ɔ ai nɔ̀sɛ guu.

23 Nɔ̀sɛpãsĩdee kɛ̀ è yã nnannaa ońnɛ
dɛ lán loo kɛ̀ wà kondogi í lɛ̀a bàmɛ.
24 Zanguri è a zĩnda kɛkɛ kɔ̃n lɛ́omɛ,
mɔde mɔnafiki bé à kú à swɛ̃̀n.
25 Tó yã nnannaa bɔ̀ à lɛ́n, ǹton síro,
zaakɛ yã zaa mɛ̀n swɛɛplaa bé à kú à swɛ̃̀n.
26 Baa tó à a zangu ùtɛ mɔnafiki guu,
à zaaa è bɔ gupuraaa pari wáa.

27 Gbɛ̃ kɛ̀ èe wɛ̀ɛ yɔ̃ɔńnɛ é zu à guumɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ èe gbɛ̀ gbegere paa, gbɛ̀ pì é si adeea.
28 Ɛgɛdee è za gbɛ̃ kɛ̀ è ń yakan,
mɔnafikidee è gbɛ̃ kpá lɛɛnazi.

27

1 Ǹton n zĩnda sáabu kpá zia yã musuro,
zaakɛ ń dɔ̃ yã kɛ̀ eé su ziaro.
2 Ǹ tó wà n sáabu kpá,
ǹton n zĩnda sáabu kpáro.
Ǹ tó à bɔ gbɛ̃nɔ lɛ́n,
ǹton tó à bɔ n lɛ́nlo.
3 Gbɛ̀ tìisi, bùsu'ãatɛ̃ nɛ́ asoomɛ,
mɔde yɔ̃nkɔɔ pɔfɛ̃ tìisi dɛ beeenɔla píngi.
4 Pɛ̃tɛ̃ pãsĩ, pɔfɛ̃ ègɔ̃ dańla,
mɔde dé bé eé nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ fɔ̃ɔ?
5 Kpãkɛ̃na gbɛ̃zi gbɛ̃ pariinɔ wáa maa
dɛ yena gbɛ̃zi asii guula.
6 Gbɛ̃nna yã'ɔ̃amma kpáńzi náanɛ vĩ,
ibɛɛ lɛ́pɛmmana mɔnafiki vĩ.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ kãna è zaza kũ zɔ́amɛ,
mɔde nɔadɛri pɔ́ kyầkyã dɔ̃ro.

8 Gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃̀ a uaa èe likɔ̃a zɔ̃ɔ
dɛ lán bãa kɛ̀ sầsã a sàa bàmɛ.
9 Nɔ́si gũ nnannaa kɔ̃n tuaetitio è ń pɔɔ kɛ nna,
lɛ́dakɔ̃ana kɔ̃n nɔ̀sɛo doo è gbɛ̃nnanɔ kɛ nna.
10 Ǹton pã kpá n gbɛ̃nnaziro ke n de gbɛ̃nna.
Tó yã n le, ǹton gá n vɩ̃̀i ke n dãaro bɛro.
N gbɛ̃daaa kɛ̀ kúńyo kĩi maa
dɛ n bɛ gbɛ̃ kɛ̀ kú zầla.
11 Ma nɛ́, ǹgɔ̃ ɔ̃ndɔ̃, ma pɔɔ é kɛmma nna,
mɛ́ we ma sɔ̃̀sɔ̃rinɔla.
12 Làakaridee è yã pãsĩ e káaku, ben è utɛnɛ,
laasuusaidee è gí àgɔ̃ gaa, ben è yã e.
13 Tó gbɛ̃ nibɔ fĩa dì a musu,
ǹ à uta sí ǹgɔ̃ kũna tɔɔba ũ adee pì gɛ̃ɛ ũ.
14 Tó n yã ò gbãngbãn
n sa maaa ò n gbɛ̃daaanɛ kɔngɔ idɛ'idɛ,
weé da sa zaaa ũmɛ.
15 Nɔ swɛ̀edee
dɛ lán í kɛ̀ e tɔ̃tɔ̃ɔ zɛna sai lou zãa gurɔ bàmɛ,
16 à dãdãna dɛ lán ĩa dãdãna bàmɛ,
adee e nɔ̀si'í kũu kɔ̃n ɔɔomɛ.
17 Lán mɔ̀nɔ è kɔ̃ lɛ́ kɛ nà,
lɛn gbɛ̃ntee è a gbɛ̃daaa kɛkɛ lɛ.
18 Tó gbɛ̃ làakari dɔ̀ kãkã lía, eé à nɛ́ ble,
tó gbɛ̃ a dii yã mà, eé a kpe da.
19 Lán gbɛ̃ è a ninii e ín nà,

lɛn gbɛ̃nteenɔ ègɔ̃ kɔ̃ laasuu dɔ̃ lɛ.
20 Lán gɛ̀nɔ è mɔ́ gaaaro nà kɔ̃n gɛ̀wãao,
lɛn gbɛ̃ wɛ́ɛ yena pɔ́zi è mɔ́aro lɛ.
21 Lán wè kondogi kɔ̃n vurao maaa dɔ̃
a baasana guu nà,
lɛn wè bɛ̀ɛ lí gbɛ̃nɛ à tɔ́bɔna guu lɛ.
22 Baa tó n faasaidee dà gón
n à sabò lán pɔ́wɛɛ bà,
à faasaikɛ é kɛ̃aro.

23 Ǹgɔ̃ n pɔ́kãdeenɔ kuuna dɔ̃ maamaa,
ǹ làakari dɔ n kpàsa pɔ́nɔa,
24 zaakɛ auziki ègɔ̃ kuu gurɔ sãnda píngiro,
baa kpata è gɔ̃ gbɛ̃ pɔ́ ũ ai a boriiaro.
25 Sɛ̃̀ è yãa, à dufu è bɔɛ,
nɛɛ̀ à tàgaa kpá pɔ́nɔa,
26 nɛɛ̀ pɔ́kãsãa kɛ kɔ̃n n sãanɔ kão,
nɛɛ̀ bú lú kɔ̃n n blè ɔɔo,
27 n blènɔ zwii ègɔ̃ dinzi n pɔ́blee ũ,
nɛɛ̀ n uadeenɔ kɔ̃n n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ gwao.

28

1 Zaakɛri è baalɛ, baa tó wèe pɛ́aro,
gbɛ̃ maaa ègɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ lán músu bà.
2 Tó bùsu taari kɛ̀ bíta, à kínanɔ ègɔ̃ parimɛ,
mɔde làakaride yãdɔ̃ri é tó aafia gɔ̃ kuu.
3 Kína kɛ̀ è wɛ́ɛ tã takaasideenɔa
dɛ lán lou kɛ̀ mà à blɛɛnɔ yàka bàmɛ.
4 Dokayãdarisaideenɔ è zaakɛrinɔ sáabu kpá,
dokayãdarinɔ sɔ̃ aɔ̃è swèe kɛńyo.
5 Gbɛ̃ zaaanɔ yãzɛde gbá dɔ̃ro,
mɔde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Dii aɛ wɛtɛnɔɔ dɔ̃ wásawasa.
6 Takaaside taarisaidee maa
dɛ auzikide yãlɛkpɛɛkɛrila.
7 Nɛ́ dokayãdari asãnsi vĩ,
pãpãdeenɔ gbɛ̃nna è wí da a deamɛ.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ è a auziki kaara ɔɔdialɛna bíta guu
e pɔ́ kaakɔ̃a gbɛ̃ kɛ̀ è takaasideenɔ wɛ̃nda gwaanɛmɛ.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ è doka kpá swãkoto,
Luda è za à aduakɛnan.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ è gbɛ̃ maaanɔ da zɛ́ zaaaa
é lɛ́ɛ à da a zĩnda takutɛɛmmɛ,
taarisaideenɔ sɔ̃ aɔ̃é bɔ maa.
11 Ɔɔdee è a zĩnda diɛ ɔ̃ndɔ̃dee ũmɛ,
mɔde takaaside asãnsidee è à ɔ̃ndɔ̃ɔ dɔ̃amɛ.
12 Tó gbɛ̃ maaanɔ zɪ̃̀ blè,
gbɛ̃ píngi ègɔ̃ ĩa dãamɛ,
tó zaakɛrinɔ kpata blè,
baade ègɔ̃ mì kpaa guuzimɛ.
13 Tó n n taarinɔ ùtɛ, nɛ́ gá aɛro,
tó ń ò bensɔ̃ ń tò, Luda é n wɛ̃nda gwa.
14 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ Dii vĩa vĩi ũ,
swãgbãadee sɔ̃ è lɛ́ɛ à da yãn.
15 Gbɛ̃ zaaa kɛ̀ è kí ble takaasideenɔa
dɛ lán músu kɛ̀ èe pũtãa bàmɛ,
lán gbèka kɛ̀ èe kusiiḿma bà.
16 Dɔn'aɛdee kɛ̀ è wɛ́ɛ tã a gbɛ̃nɔa faa vĩro,
gbɛ̃ kɛ̀ zà ɔɔzaa'enan wɛ̃̀ndi ègɔ̃ gbã̀a.
17 Gbɛ̃dɛri kɛ̀ a laasuu e ĩa daaa
égɔ̃ baalɛɛ ai à gá gaomɛ.
Gbɛ̃ke tón kpánɛro.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ è yã kɛ a zɛ́a égɔ̃ aafiamɛ,

yãdɔrɔsaikɛri sɔ̃ é lɛ́ɛ kãndo.
19 Gbɛ̃ kɛ̀ è làakari dɔ a bú zĩia ègɔ̃ kãna,
gbɛ̃ kɛ̀ è pɛ́ gukoria sɔ̃ ègɔ̃ kú takaasi guumɛ.
20 Luda é aubarika da náanɛdeen maamaa,
gbɛ̃ kɛ̀ e wãa à kɛ ɔɔdee ũ é bɔ pãro.
21 Gbɛ̃wɛɛgwana maaro,
baa kɔ̃n beeeo gbɛ̃ é taari kɛ burɛdi kusu yãnzi.
22 Sãnkaradee è wã kɔ̃n auziki'enao,
ègɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ takaasi é a lero.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ è kpãkɛ̃ gbɛ̃zi égɔ̃ nnao
dɛ gbɛ̃ kɛ̀ à à tɔ́ nnaa sìla.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ kpãi ò a de ke a daa,
ben èe bee, taarinlo,
adee sɛ̃nkpɛ kɔ̃n kpãi wɛ́ɛdewɛomɛ.
25 Gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛkaka vĩi è swèe damɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ Dii náanɛ vĩ bé eé kaarana e.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ e a zĩnda náanɛ kɛɛ nɛ́ yɔ̃nkɔɔmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ tɛ́ ɔ̃ndɔ̃ɔzi bé eé bɔ maa.
27 Pɔ́ è kɛ̃sã gbɛ̃ kɛ̀ è takaasideenɔ gba pɔ́aro,
wè gbɛ̃ kɛ̀ è ń wɛ́ɛ gwaroo kámɛ.
28 Tó zaakɛrinɔ kpata blè,
baade ègɔ̃ mì kpaa guuzimɛ.
Tó aɔ̃ gàga, gbɛ̃ maaanɔ è dagula.

29

1 Gbɛ̃ kɛ̀ wà kpȁkɛ̃zi maamaa, ben à gì mazi,
adee é kaatɛ kãndo yɔ̀ɔ sai.
2 Tó gbɛ̃ maaanɔ dàgula, gbɛ̃nɔ pɔɔ ègɔ̃ nnamɛ,
tó gbɛ̃ zaaa kú kpatan, wègɔ̃ m boomɛ.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ ye ɔ̃ndɔ̃ɔzi è a de pɔɔ kɛ nna,
kaaruanɔ bɛ zɛ́sɛri è a ɔɔ yaka.
4 Kína è tó a bùsu gbãa kaara yãzɛdee musu,
ɔdɔnkpɛɛgbasiri sɔ̃ è a bùsu dɛmɛ.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ èe lɛ́nnaa kɛɛ a gbɛ̃daaanɛ
e bà kpakpaa a zĩndanɛmɛ.
6 Gbɛ̃ zaaa taarikɛna è à kũ takutɛɛ ũmɛ,
gbɛ̃ maaa è guda kɛ kɔ̃n pɔnnaao.
7 Gbɛ̃ maaa è làakari dɔ takaaside yãgɔ̃gɔ̃naa,
zaakɛri sɔ̃ è à yã daro.
8 Gbɛ̃ faborinɔ è wɛ́tɛ wã,
ɔ̃ndɔ̃rinɔ è gbɛ̃nɔ làakari kpáɛńnɛ.
9 Tó ɔ̃ndɔ̃dee gàa yãkpaɛ kɛ kɔ̃n yɔ̃nkɔɔo,
yɔ̃nkɔɔ pì è pɔ fɛ̃ è yáa dɔ, à lɛ́ è nakɔ̃aro.
10 Gbɛ̃dɛrinɔ è za taarisaideemmɛ,
aɔ̃ègɔ̃ gbɛ̃ maaanɔ wɛtɛ wà ń dɛ.
11 Yɔ̃nkɔɔ pɔfɛ̃ è bɔ à wɛ́ɛamɛ,
ɔ̃ndɔ̃dee sɔ̃ è a pɔfɛ̃ naawamɛ.
12 Tó gbãadee e swã kpaa ɛgɛyãzi,
à ìbanɔ è gɔ̃ zaakɛrinɔ ũ ń píngimɛ.
13 Takaasidee kɔ̃n gbãamɔnnɛrio yã mɛ̀n doo kɛ̀ vĩ,
Dii bé à tò ń wɛ́ɛ e guu ee ń píngi.
14 Kína kɛ̀ è yãkpaɛ kɛ takaasideenɔnɛ kɔ̃n yãpuraao,
à kpata kãsãpɛɛna égɔ̃ gbãa gurɔ sãnda píngi.
15 Totona kɔ̃n flȁo è tó gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃ kũ,
nɛ́ kɛ̀ wà à tò a zĩndanɛ è wí da a daamɛ.
16 Tó zaakɛrinɔ dàgula, taarikɛna è kɔ̃mɛ,
mɔde gbɛ̃ maaanɔ é ń kpɛɛ e.
17 Ǹ n nɛ́ toto, eé n làakari kpáɛnnɛ,
eé tó n pɔɔ kɛ nna.
18 Guu kɛ̀ Luda yã kunlo, wègɔ̃ ń zĩndakũna dɔ̃ro.
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ à à doka kũna ũ.

19 Wè zɔ̀ toto kɔ̃n lɛ́oro.
Baa tó à mà, eé zĩi kɛaro.
20 N gbɛ̃ kɛ̀ è wã à yã oo èɔ́?
Yɔ̃nkɔɔ sầɔ dɛ adeela.
21 Zɔ̀ kɛ̀ wà à zaza kũ̀ zaa à nɛ́ngo zĩ,
é yãa à gɔ̃ guturu ũmɛ.
22 Pɔfɛ̃ri è swèe da,
nɔ̀sɛfutadee è durun kɛ maamaa.
23 Ĩadãna è ń busamɛ,
zĩndabusana bé è ń kaara.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ è ble kɔ̃n kpãio zà a zĩndammɛ,
è lada kɔ̃n Ludao, mɔde è we à yãpuraa oro.
25 Vĩakɛna gbɛ̃nteenɛ nɛ́ takutɛɛmɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ è Dii náanɛ kɛɛ mì égɔ̃ da'iana.
26 Gbɛ̃ paridee è gbãadee aɛ wɛtɛ,
mɔde yãkpaɛkɛna nɛ́ Dii yãmɛ.
27 Gbɛ̃ maaa ye ɛgɛdeeziro,
gbɛ̃ zaaa è za zɛ́suususɛrimmɛ.

30

Agu yã'ona

1 Yake nɛ́ Agu yã'onamɛ.
Ma kpasa Luda, ma kpasa maamaa,
2 zaakɛ ma yɔ̃nkɔkɛɛ dɛ danɔ pɔ́la,
má gbɛ̃nteekɛ asãnsi vĩro.
3 Mɛ́ɛ ɔ̃ndɔ̃ɔ dadaro,
má Luda dɔ̃na vĩro.
4 Dé bé à gàa ludambɛ yã à sù?
Dé bé à ĩa kàkɔ̃a à kũ̀ a ɔzĩi?
Dé bé à lou'i kòko a pɔ́kãsãan?
Dé bé à tɔɔtɛ lɛ́ kɛ̀?
À tɔ́n diaa? À Nɛ́ tɔ́n diaa?
Tó ń dɔ̃.

5 Luda yãnɔ píngi see vĩro,
ègɔ̃ dɛ sɛngbango ũ gbɛ̃ kɛ̀ nàzinɛ.
6 Ǹton yãke kaara à yã guuro,
lɛ àton n ɛgɛ kánnɛ n ɔzĩro yãnzi.
7 Yã mɛ̀n plaaan mɛ́ɛ gbekaamma Dii,
ǹton gíomɛro ai màgɔ̃ gá ga.
8 Ǹ ma kɛ̃ yãpã'onaa kɔ̃n ɛgɛtonao,
ǹgɔ̃ ma gbaa pɔ́blee mɔkɔ̃anayão.
Ǹton ma kɛ takaaside kesɔ̃ ɔɔde sà ũro,
9 lɛ pɔ́ tóngɔ̃ dimazi mà lɛ́ sɛ́nzi
mà be dén Dii ũu yãnzi,
lɛ takaasi tón ma kũ mà kpãi o
mà n tɔ́ yakaro yãnzi.

10 Ǹton yã di zɔ̀a a dii kiiaro,
lɛ àton n ká à n lero yãnzi.
11 Gbɛ̃kenɔ kuu aɔ̃è ń denɔ kámɛ,
aɔ̃è sa maaa o ń danɛro.
12 Gbɛ̃kenɔ kuu aɔ̃ègɔ̃ daa wà gbãsĩro,
mɔde aɔ̃ zaakɛɛ e kɛ̃ḿmaro.
13 Gbɛ̃kenɔ kuu aɔ̃è ń zĩnda sɛ́ lezĩ,
aɔ̃è gbɛ̃nɔ gwa wà kwɛ́ɛ.
14 Gbɛ̃kenɔ kuu aɔ̃ swaa dɛ lán fɛ̃ɛdaa bà,
aɔ̃ swaa sɔ̃ntɛnɔɔ dɛ lán fɛ̃ɛnɔ bà,
aɔ̃è anduna takaasideenɔ
kɔ̃n gbɛ̃ntee wɛ̃ndadeenɔ kɛo gyaigyai.

15 Mìsi nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa,
aɔ̃è be: Ǹ wa gbaa, ǹ wa gbaa.

Pɔ́ mɛ̀n aagɔ̃ kuu kɛ̀ aɔ̃è kãro,
à kà siigɔ̃ se, aɔ̃è be pɔ́ mɔ̀ḿmaro:
16 Gɛ̀wãa kɔ̃n pãa nɛ́'isɔo
kɔ̃n tɔɔtɛo zaakɛ í è mɔ́aro
kɔ̃n tɛ́o zaakɛ è be a kãro.

17 Wɛ́ɛ kɛ̀ nɛ́ è a de faboo
bensɔ̃ è kyakao a dan,
swawɛɛ gbáa kãnkãnanɔ é à wɛ́ɛ pì bɔ,
yeberekunɔ é à gɛ̀ ble.

18 Yã mɛ̀n aagɔ̃ kuu kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ ma dɔ̃nala,
à kà mɛ̀n siigɔ̃ se má ń mì dɔ̃ro:
19 Zɛ́ kɛ̀ kúu ègɔ̃ tɛ́o musu,
zɛ́ kɛ̀ mlɛ̃̀ ègɔ̃ táa oon gbɛ̀ sàraa,
zɛ́ kɛ̀ góro'itɛ ègɔ̃ tɛ́n ísiaa dagura
kɔ̃n zɛ́ kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ ègɔ̃ yeo nɔkparɛzio.

20 Nɔ zinakɛri yãkɛnan yɛ̀:
È pɔ́ ble à ɔ ma a lɛ́a
à be ée yã zaaa kɛro.

21 Yã mɛ̀n aagɔ̃ bé è tó tɔɔtɛ lugaluga,
à kà siigɔ̃ se, tɔɔtɛ é yã pìnɔ fɔ̃ro:
22 Zɔ̀ kɛ̀ à kpata blè,
yɔ̃nkɔɔ kɛ̀ pɔ́ blè à kɑ̃̀,
23 nɔgbɛ̃ kɛ̀ wà zàn ben à zã kɛ̀
kɔ̃n zɔ̀ nɔkparɛ kɛ̀ gɔ̃̀ a dii zã nɔɔ ũuo.

24 Pɔ́ nɛ́ngonɔɔ kú tɔɔtɛ mɛ̀n siigɔ̃,
mɔde aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ maamaa:
25 Babannɛnɔ kuu pɔ́ gbãaanɔ ũro,
mɔde aɔ̃è blɛ zi di kwɛɛmɛ.
26 Gbɛ̀'ɛ̃ɛnɔ kuu pɔ́ bítanɔ ũro,
mɔde aɔ̃è bɛɛ bo gbɛ̀kotoommɛ.
27 Kwaanɔ ègɔ̃ kína vĩro,
mɔde aɔ̃è bɔɛ wà zɛzɛ gãli kɔ̃n gãliomɛ.
28 Nɛ́ fɔ̃ ǹ zɔ̃̀ kũ kɔ̃n ɔɔo,
mɔde è gá na kína kpɛ́ sàtazimɛ.

29 Pɔ́ mɛ̀n aagɔ̃ kuu kɛ̀ aɔ̃ tɛna maa,
à kà siigɔ̃ se, aɔ̃ táa'ona nna:
30 Músu kɛ̀ bíta nɔ̀bɔnɔ tɛ́,
è bɔru kpɛɛ pɔ́kenɛro
31 kɔ̃n kokya kɛ̀ toke bɔ̀o kɔ̃n blèkofĩi lɛ̀tãdeeo
kɔ̃n kína kɛ̀ kú a zĩ̀kpɛɛnɔ aɛo.

32 Tó n yɔ̃nkɔyã kɛ̀ zĩndasɛna lezĩ guu
ke tó n yã zaaa laasuu lɛ̀,
ǹ ɔ kú n lɛ́a,
33 zaakɛ lán wè zwii fagaa pá à nɔ́si bɔ nà,
ke lán wè yĩ kũ wà fĩ à aru bɔ nà,
lɛn gbɛ̃ pɔfɛ̃na è swèe da lɛ.

31

Kí Lemuɛli yã

1 Kí Lemuɛli da lɛ́ dàa à bè:
2 Diamɛ, ma nɛ́? Bɔ́mɛɛ, ma nɛ́'ina?
À kɛ̀ diamɛ, nɛ́ kɛ̀ ma à lɛ́ gbɛ̃̀ Ludanɛ?

3 Ǹton n wó dɛ nɔgbɛ̃nɔ kiiaro,
ǹton zɛ́ kɛ̀ è kínanɔ yaka sɛ́ro.

4 Lemuɛli, geepiwɛ̃ɛ dɛ kínanɔ pɔ́mina ũro,
í gbãaa dɛ kpatablerinɔ pɔ́mina ũro,
5 lɛ aɔ̃ton mi, dokayãnɔ sãńgu,
aɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ takaasideenɔnɛ faa sairo yãnzi.
6 À í gbãa kpá gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe mɔɔ gaanɔa,
à geepiwɛ̃ kpá pɔsiadeenɔa
7 aɔ̃ mi, aɔ̃ takaasi sãńgu,
aɔ̃ yã'ɔ̃amma tóngɔ̃ dɔńgu dɔro.
8 Ǹ yã o gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é fɔ̃ wà yã oroonɔ gɛ̃ɛ ũ,
ǹ yã sí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɔnlɛri vĩroonɔnɛ.
9 Ǹtongɔ̃ yĩtɛnaro, ǹ yãkpaɛ kɛ a zɛ́a.
Ǹ takaasideenɔ kɔ̃n wɛ̃ndadeenɔ yã nnaa kpáḿma.

Nɔ làakaridee

10 Dé bé eé nɔ làakaridee ee?
À bɛ̀ɛ vĩ dɛ gbɛ̀ bainɔla zã̀.
11 À zã ègɔ̃ à náanɛ kɛɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo domɛ,
pɔ́ maa ke è kɛ̃sãaro.
12 À maaan ègɔ̃ kɛɛ a zãnɛ,
èe kɛ à zaaanlo ai a wɛ̃̀ndi lɛ́n.
13 È sãkã kɔ̃n gbɔ̃̀bào wɛtɛ
à a ɔzĩi kɛ kɔ̃n pɔnnaao.
14 È gá blɛ sɛ́ zã̀
lán góro'itɛ latari bà.
15 È fɛɛ gukɛ̃kɔ̃anao à pɔ́blee kɛ a uadeenɔnɛ,
è zĩi kpaatɛtɛ a nɔkparɛnɔnɛ.
16 È tɔɔtɛ maaa wɛtɛ à lú,
è geepi línɔ pɛ́pɛn kɔ̃n a zĩnda bɔ̀gɔ ɔɔo.
17 È gbãaa dɔ a pii asaa ũ
à gã̀sãwa bɔbɔ a zĩia.
18 Ègɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ é yàra e,
à fitia tɛ́ ègɔ̃ nana gwãavĩmɛ.
19 À ɔɔ ègɔ̃ porona àgɔ̃ buutãbɔ kũna,
ègɔ̃ kɛkɛ ɔ̃ wã a ɔnɛo.
20 È ɔ poro wɛ̃ndadeenɔnɛ,
è ɔ liga takaasideenɔzi.
21 È ĩampuu gurɔɔ vĩa kɛ a bɛdeenɔ yã musuro,
zaakɛ à uadeenɔ è uta didi kɔ̃amɛ.
22 È daɛbɔ bisanɔ tã a zĩnda,
à pɔ́kãsãanɔ nɛ́ táaru bisa kɔ̃n bisa gaarura'ideenɔmɛ.
23 À zã è tó bɔ fàadibokiia,
ègɔ̃ vɛ̃ɛna gu dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n bùsu gbɛ̃nsinɔ.
24 Nɔgbɛ̃ pì è pɔ́dangãn kɛ àgɔ̃ yaa,
è gère tã à kpá a latarinɔa.
25 Ègɔ̃ gbãa kɔ̃n gakuio dana pɔ́kãsãa ũ,
à kuuna zia yã è swɛ̃̀ kɛ̃nlo.
26 Ɔndɔ̃yã ègɔ̃ daa à lɛ́n,
è yã dańnɛ kɔ̃n yenzio.
27 À wɛ́ɛ ègɔ̃ tɛ́ a ua yãkɛnazi,
è mɛa pɔ́ blero.
28 À nɛ́nɔ è fɛɛ wà sa maaa onɛ,
à zã è à sáabu kpá à be:
29 Nɔgbɛ̃ paridee aĩa vĩ fá,
mɔde ḿbe ń dɛńla ń píngi.
30 Kakana maaa ègɔ̃ náanɛ vĩro,
nɔmaakɛɛ è gɛ̃ zɛ́lamɛ,

nɔgbɛ̃ kɛ̀ Dii vĩa vĩin wè sáabu kpá.
31 Ǹ zĩi kɛ̀ à kɛ̀ àre kpáa,
ǹ à tɔ́ kpá à yãkɛna musu gãalɛ.

LAASUUDEE

Yã píngi pãmɛ

1 Laasuude Dauda nɛ́, Yerusalɛmu kína yãn yɛ̀.
2 Ma laasuude ma bè:
Yã pã búgubugu,
yã pã búgubugu,
à píngi pãmɛ.
3 Bɔ́ àren gbɛ̃ntee è e anduna guu
nawɛ̃a kɛ̀ èe kɛɛ a zĩ píngi guua?
4 Kpàɛnɔ è gɛ̃tɛ, wurenɔ è su,
mɔde anduna ègɔ̃ kuu gurɔ píngimɛ.
5 Ɔfãntɛ̃ è bɔ, è gɛ̃,
è wã à ɛara à gá guu kɛ̀ è bɔn.
6 Ĩa è káka sɔɔmɛtɛ kpa,
è liara à su gu'igbãroo kpa,
ègɔ̃ ligaligaa àgɔ̃ gaa àgɔ̃ suu.
7 Swa píngi í ègɔ̃ kaa ísiaa guumɛ,
mɔde ísiaa è paro,
í pìnɔ è ɛara wà su swaa pìnɔ mìamɛ.
8 Pɔ́ píngi è ń kpasa,
kpasa pì yã gɛ̃̀ onala.
Gugwana è mɔ wɛ́ɛaro,
yãmana è swã paro.
9 Yã kɛ̀ kuu yãa bé eé ɛara àgɔ̃ kuu dɔ,
yã kɛ̀ wà kɛ̀ yãan weé ɛara wà kɛ dɔ.
À dufu kee kú anduna guuro.
10 Pɔ́kee kuu kɛ weé be:
Ǹ pɔ́ dufu ke gwaɔ́?
Auo! À gĩakɛ à kuu wa ã zaa zi kɔ̀.
11 Gbɛ̃ káakunɔ yã ègɔ̃ dɔ gbɛ̃ken dɔro.
Baa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃égɔ̃ kuu ziaanɔ,
aɔ̃ yã é dɔ gbɛ̃ken ziakpɛɛ zĩro.

12 Ma laasuude ma kí blè Isarailinɔa Yerusalɛmu.
13 Ma mɛ̀ kpà yã kɛ̀ wèe kɛɛ anduna guu píngi tàasikɛnaa, má gwàgwa ɔ̃ndɔ̃'ɔ̃ndɔ̃ má è Luda
zĩ pãsĩ dà gbɛ̃nteenɔnɛ aɔ̃ kɛ.
14 Ma yã kɛ̀ wèe kɛɛ anduna guu è píngi, à píngi nɛ́ pãmɛ, pɛna gukoriamɛ.
15 Pɔ́ kotina porona vĩro,
wè e wà pɔ́ kɛ̀ kuuroo naroro.

16 Ben má ò ma nɔ̀sɛ guu ma bè: Ǹ gwa! Ma ɔ̃ndɔ̃ɔ bíta dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kpata blè Yerusalɛmu
ma ãanɔla ń píngi, ma ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n ma dɔ̃nao wɛ́ɛ bɔ̀ maamaa.
17 Ben ma mɛ̀ kpà ɔ̃ndɔ̃ asii dɔ̃naa lɛ mà yɔ̃nkɔkɛ kɔ̃n mìsaiyão asii dɔ̃, ben má è beee nɛ́
pɛna gukoriamɛ dɔ.
18 Ɔndɔ̃ bíta è mɔ́ kɔ̃n nɔ̀sɛyakana bítaomɛ,
wè yã'ɔ̃amma e ń dɔ̃na lɛ́mmɛ.

2

Pɔnnakɛna nɛ́ yã pãamɛ

1 Má ò ma zĩndanɛ: Ǹ fɛɛ ǹ pɔnnakɛna yɔ̃ ǹ gwa ǹ nnamana dɔ̃, ben má è beee nɛ́ pãamɛ
dɔ.
2 Má è kɛ̀ yáadɔna nɛ́ yɔ̃nkɔyãmɛ. Pɔnnakɛna sɔ̃, bɔ́n wè ea?
3 Ma pɔnnaa wɛ̀tɛ wɛ̃mina guu ma ɔ lìga mìsaiyãzi, mɔde ma swɛ̃̀ e dɔɔmɛ aɛ ɔ̃ndɔ̃ɔ guu lɛ
mà dɔ̃ yã kɛ̀ maa gbɛ̃nteenɛ à kɛ anduna guu a wɛ̃̀ndi zaka lɛ́n.
4 Ma zĩ bítanɔ ɔɔ kpà, ma kpɛ́nɔ bò ma zĩndanɛ ma geepi línɔ pɛ̀pɛ kpɛ́tɛkpɛtɛ.
5 Ma karanɔ kpàkpa ma swa dàkonɔ kɛ̀kɛ ma lí kɛ̀ wè à nɛ́ ble bori sãnda píngi bàban.
6 Ma íkakiinɔ kɛ̀kɛ aɔ̃gɔ̃ mɔdɔ pisi líkpɛ pìnɔa.

[7] Ma zɔ̀nɔ lùlu gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ, wà ń kenɔ ì ma bɛ. Má zùnɔ kɔ̃n pɔ́kãde ketenɔ vĩ
paripari dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmu ma ãanɔla ń píngi.
[8] Ma kondogi kɔ̃n vurao kàkɔ̃amazi kɔ̃n kínanɔ auzikinɔ kɔ̃n ń bùsu pɔ́nɔ. Ma lɛ̀sirinɔ sɛ̀
gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ, ma nɔgbɛ̃ kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ è lugańzinɔ sɛ̀ pari.
[9] Ma tɔ́ bɔ̀, má bíta dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmu ma ãanɔla ń píngi, ben má kpɛ́ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ à
píngi guu.
[10] Mɛ́ɛ gí ma zĩndanɛ
kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ ma wɛ́ɛ blèoro.
Mɛ́ɛ pɔ́ kɛ̀ ma pɔɔ gbà ke tóro.
Ma pɔɔ kɛ̀ nna ma zĩkɛna píngia,
àmbe ma ísimmagaakpana píngi láada ũ.
[11] Kɛ̀ ma wɛ́ɛ tɛ̀ yã kɛ̀ má kɛ̀nɔzi píngi
kɔ̃n ísimma kɛ̀ má gà má kpào à musu,
má è à píngi nɛ́ pãmɛ, pɛna gukoriamɛ,
à àre vĩ anduna guuro.
[12] Ben ma laasuu tà ɔ̃ndɔ̃ɔ
kɔ̃n yɔ̃nkɔkɛɛo kɔ̃n mìsaikɛɛo kpa.
Yã kɛ̀ wà kɛ̀ zaa zii baasiro,
à kpareen kína gɛ̃ɛbleri é kɛ dɔɔ?
[13] Má è ɔ̃ndɔ̃ɔ àre vĩ dɛ mìsaikɛɛla
lán gupuraa ègɔ̃ àre vĩ dɛ gusiaala nà.
[14] Ɔndɔ̃dee wɛ́ɛ ègɔ̃ kú a aɛ,
yɔ̃nkɔɔ ègɔ̃ lili oo gusiaan.
Ben má è góro dɔ̃nkɔ̃ bé eé ń bikũ ń píngi.
[15] Ben ma laasuu lɛ̀ ma swɛ̃̀n ma bè,
zaakɛ góro dɔ̃nkɔ̃ bé eé wa bikũ kɔ̃n yɔ̃nkɔɔnɔ,
bɔ́ àren mɛ́ e ma ɔ̃ndɔ̃ɔa?
Ben ma bè, beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
[16] Ɔndɔ̃dee yã é dɔ gbɛ̃ken dɛ yɔ̃nkɔɔlaro,
aɔ̃ píngi yã é sã gbɛ̃nɔn zia.
Ɔndɔ̃dee è ga lán yɔ̃nkɔɔ bàmɛ.

Ísimmagaakpana nɛ́ yã pãamɛ

[17] Ben ma kya kà ma kuunan, zaakɛ yã kɛ̀ wèe kɛɛ anduna guu píngi è kɛmɛ nɔ̀sɛyakayã
ũmɛ. À píngi nɛ́ pãmɛ, pɛna gukoriamɛ.
[18] Ben ma kya kà zĩi kɛ̀ má kɛ̀ anduna guunɔn píngi kɛ̀ mɛ́ tó ma gɛ̃ɛblerinɛ yãnzi.
[19] Dé bé à dɔ̃ tó ɔ̃ndɔ̃dee ke yɔ̃nkɔɔn à ũu? Baa kɔ̃n beeeo zĩi kɛ̀ má kɛ̀ anduna guu kɔ̃n
ɔ̃ndɔ̃ɔo é gɔ̃nɛmɛ. Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
[20] Ben ma pɔɔ yàka ísimma kɛ̀ má gà má kpà anduna guu píngi yã musu.
[21] Zaakɛ gbɛ̃ è zĩi kɛ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo kɔ̃n dɔ̃nao kɔ̃n gonio, ben è tó gbɛ̃ kɛ̀ èe à ke kɛroonɛ à gɔ̃ à
pɔ́ ũ. Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ, nɔ̀sɛyakayãmɛ maamaa.
[22] Bɔ́n gbɛ̃ è e ísimma kɛ̀ à gà à kpà anduna guu kɔ̃n ɔsii kɛ̀ à kào píngi yã musuu?
[23] À kuuna anduna guu gurɔ píngi à zĩi ègɔ̃ mɔɔnɛ kɔ̃n yã'ɔ̃ammao kɔ̃n pɔyakanaomɛ. Baa
gwãavĩ à làakari ègɔ̃ kpaɛnaro. Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
[24] Yã kɛ̀ maa kɔ̃n gbɛ̃nteeo bé à dɛ à pɔ́ ble à í mi à a zĩ sáabu kpá. Má è beee bɔ̀ Luda ɔzĩmɛ
dɔ.
[25] Luda dɔnlɛ sai dé bé eé fɔ̃ à pɔ́ ble à pɔnnaa kɛɛ?
[26] Luda è ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n dɔ̃nao kɔ̃n pɔnnaao kpá gbɛ̃ kɛ̀ à kɛ̀nɛa, mɔde è auziki kakɔ̃ana zĩi da
durunkɛrinɛ lɛ à sí à kpá gbɛ̃ kɛ̀ à kɛ̀nɛa. Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ, pɛna gukoriamɛ.

3

Yã píngi kɔ̃n a gurɔɔomɛ

[1] Yã píngi kɔ̃n a gurɔɔomɛ,
bɔkɔ̃tɛ píngi kɔ̃n a kɛgurɔɔo.
[2] Nɛ́'igurɔɔ kuu, gagurɔɔ kuu,
pɔ́tɔ̃gurɔɔ kuu, à wurɛgurɔɔ kuu.
[3] Dɛgurɔɔ kuu, gbana aafia gurɔɔ kuu,
gborogurɔɔ kuu, à dɔgurɔɔ kuu.
[4] Ɔɔdɔgurɔɔ kuu, yáadɔgurɔɔ kuu,
sósobikɛgurɔɔ kuu, kɔ̃kɔ̃'ogurɔɔ kuu.
[5] Gbɛ̀fãakɔ̃ana gurɔɔ kuu, gbɛ̀kakɔ̃ana gurɔɔ kuu,

bɔ̃ndagagurɔɔ kuu, à kɛ̃na gurɔɔ kuu.
6 Pɔ́wɛtɛgurɔɔ kuu, à ɔkpazina gurɔɔ kuu,
pɔ́kũna gurɔɔ kuu, à gbarɛna gurɔɔ kuu.
7 Pɔ́gaakɛ̃gurɔɔ kuu, à nabigurɔɔ kuu,
lɛ́kũna gurɔɔ kuu, yã'ona gurɔɔ kuu.
8 Yenzi gurɔɔ kuu, zangu gurɔɔ kuu,
zɛ̃̀kagurɔɔ kuu, kaɛna aafia gurɔɔ kuu.

9 Bɔ́ àren zĩkɛri è e nawɛ̃a kɛ̀ à kɛ̀a?
10 Ma zĩi kɛ̀ Ludaa dà gbɛ̃nteenɔnɛ aɔ̃ kɛɛ è.
11 Ludaa tò pɔ́ píngi maa a gurɔɔa. À kuuna gurɔ píngi laasuu dà gbɛ̃ntee swɛ̃̀n dɔ, baa kɔ̃n
beeeo eé fɔ̃ à yã kɛ̀ Luda e kɛɛ zaa anduna daɛna ai à mìdɛnaa gbá dɔ̃ro.
12 Má dɔ̃ kɛ̀ pɔ́kee maa kɔ̃n gbɛ̃nteeo dɛ kuuna pɔnnaa guu kɔ̃n maakɛnao à wɛ̃̀ndi lɛ́nlaro.
13 Tó gbɛ̃ e pɔ́ blee èe í mii èe a zĩ píngi sáabu kpaa, Luda bé à à gbà.
14 Má dɔ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ Luda è kɛɛ égɔ̃ kuu gurɔ píngimɛ. Weé fɔ̃ wà pɔ́ke kaaranlo, weé fɔ̃ wà
pɔ́ke lagonlo. Ludaa kɛ̀ lɛ, lɛ wàgɔ̃ a vĩa vĩ yãnzimɛ.
15 Pɔ́ kɛ̀ kuu tia gĩakɛ à kuu zaa zi kɔ̀. Pɔ́ kɛ̀ eégɔ̃ kuu zia kuu yã kɔ̀. Luda è yã kɛ̀ wà kɛ̀ yãanɔ
gbɛ̀ sísi.
16 Ma yã è anduna guu dɔ,
guu kɛ̀ dɛ yãzɛdee gɔ̃ kún,
yãzɛsaidee bé à kú gwe,
guu kɛ̀ dɛ yã maaa gɔ̃ kún sɔ̃,
yã zaaa bé à kú gwe.
17 Ma bè ma swɛ̃̀ guu,
Luda é yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ
kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ ń píngi,
zaakɛ yãkɛna píngi kɔ̃n a gurɔɔomɛ,
bɔkɔ̃tɛ píngi kɔ̃n a kɛgurɔɔo.

18 Ma bè ma swɛ̃̀ guu dɔ, gbɛ̃nteenɔ sɔ̃, Luda è ń yã wɛ́ɛ wɛ̃ńnɛ lɛ aɔ̃ dɔ̃ ń zĩndaa kɛ̀ wà dɛ lán
nɔ̀bɔnɔ bàmɛ.
19 Baa zaa zi gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ, góro dɔ̃nkɔ̃ bé èe ń bikũu. Lán nɔ̀bɔ è ga nà lɛn gbɛ̃ntee è
ga lɛ se, aɔ̃ wesabona dɔ̃nkɔ̃mɛ. Gbɛ̃ntee dɛ nɔ̀bɔlaro, zaakɛ à píngi pãmɛ.
20 Aɔ̃ píngi è gá gu dɔ̃nkɔ̃mmɛ, zaakɛ aɔ̃ píngi bɔ̀ bùsuti guumɛ, aɔ̃ píngi é ɛara à gɔ̃ bùsuti ũmɛ.
21 Tó gbɛ̃ntee ninii è tá musu, nɔ̀bɔ pɔ́ sɔ̃ è tá gĩzĩmɛ, dé bé à dɔ̃ɔ?
22 À yã bé à tò má è yãkee maa kɔ̃n gbɛ̃nteeo dɛ à a zĩ sáabu kpálaro, zaakɛ à bakan gwe. Dé
bé eé tó à dɔ̃ yã kɛ̀ eé kɛ à gbɛraa?

4

Kuuna kɔ̃o

1 Ben ma gbãaa kɛ̀ wèe mɔɔ gbɛ̃nɔnɛ anduna guu yã gwà dɔ píngi. Ma gbɛ̃ kɛ̀ wèe wɛ́ɛ
tãaḿmanɔ wɛ́ɛ'i è, aɔ̃ làakarikpaɛri vĩro. Aɔ̃ làakarikpaɛri vĩro, zaakɛ aɔ̃ wɛ́ɛtãmmari pìnɔ bé
wà gbãaa vĩ.
2 Ben ma bè, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gànɔ sáabu vĩ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kuunɔla,
3 mɔde gbɛ̃ kɛ̀ wèe i kɔ̀ro bensɔ̃ èe wɛ́ɛ si à zaaa kɛ̀ wè kɛ anduna guulɛroo sɔ̀ɔḿma ń píngi.
4 Má è kɛ̀ pɔ́ kɛ̀ tò gbɛ̃ è zĩi kɛ à mɛ̀ kpáa, lɛ àgɔ̃ dɛ a gbɛ̃daaala yãnzimɛ. Beee nɛ́ yã pãamɛ
dɔ, pɛna gukoriamɛ.
5 Yɔ̃nkɔɔ è ɔ kpá a kùla ai à yãyã.
6 Kuuna kɔ̃n pɔ́ ɔkũ doo làakario kpaɛna
maa dɛ kuuna kɔ̃n pɔ́ ɔkũ plaaao kɔ̃n
ísimmagaakpanao kɔ̃n pɛna gukoriaola.

7 Ben ma ɛara ma yã pã pãnde è anduna guu dɔ.
8 Gbɛ̃ke bé à kuu à nɛ́ vĩro, à vɛ̃̀i ke dãaro vĩro. À ísimma è yãaro, baa kɔ̃n beeeo à auziki
è mɔ́aro. Dé yãnzin èe zĩi kɛɛzi? Bɔ́yãnzi à nnamana tɛ̃̀ a zĩndanɛzi? Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ,
yãbɔkɔ̃tɛ pãsĩmɛ.
9 Plaaa dɛ doola,
zaakɛ aɔ̃ zĩkɛna àre égɔ̃ maa.
10 Tó gbɛ̃ mɛ̀n doo lɛ̀ɛ, à gbɛ̃ndoo é à sɛ́.
Wãiyoo gbɛ̃ mɛ̀n do!
Tó à lɛ̀ɛ, eégɔ̃ sɛ̀ri vĩro.

11 Tó gɔ̃ɔn plaaa daɛna gu dɔ̃nkɔ̃n,
aɔ̃é kɔ̃ puusu ma.
Dian gbɛ̃ mɛ̀n doo é kɛ nà à bɔ ĩan?
12 Wè gbãa mɔ́ gbɛ̃ mɛ̀n doonɛ,
gɔ̃ɔn plaaanɔ sɔ̃ aɔ̃è zɛ wà gímɛ.
Bà nɛ́ aagɔ̃ɔ è kɛ̃ kpaaro.

13 Gɔ̃kparɛ ɔ̃ndɔ̃de takaasidee maa dɛ kína zikũna yɔ̃nkɔɔ kɛ̀ è lɛ́damma ma dɔroola,
14 baa tó gɔ̃kparɛ pì bɔ̀ kpɛ́siaa guu, ben à gɔ̃̀ kí ũ, ke tó wà à ì bùsu pìn takaasidee ũ.
15 Má è anduna tɛ̀ kína gɛ̃ɛbleri gɔ̃kparɛ pìzimɛ.
16 Gurɔ beeea à gbɛ̃nɔ pari lɛ́ vĩro, à dɛ ń dɔn'aɛdee ũ. Mɔde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ zãanɔɔ e à sáabu
kpáro. Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ, pɛna gukoriamɛ.

5

Lɛ́gbɛ̃na Ludanɛ laasuu sai

1 Tó n gaa Luda ua guu, ǹgɔ̃ kú kɔ̃n làakario. Ǹ sɔ̃zi ǹ à yã maa maa dɛ yɔ̃nkɔɔnɔ sa'ona
gweela, zaakɛ aɔ̃ yãdɔ̃nasai bé è tó aɔ̃ yã zaaa kɛ.
2 N lɛ́ tóngɔ̃ wãaro, ǹton wã ǹ yã o Ludanɛro. Lán à kú musu ń kú tɔɔtɛ nà, ǹton yã o pariro.
3 Lán yãbɔkɔ̃tɛ parii è mɔ́ kɔ̃n nana'onao nà, lɛn yã pari bɔɛna è mɔ́ kɔ̃n yɔ̃nkɔyão lɛ.
4 Tó n lù sɛ̀ Ludanɛ, ǹton à papana gurɔ gágaro. Ǹ à papa, zaakɛ yɔ̃nkɔɔnɔ yã è kánɛro.
5 Lùsɛna Ludanɛ sai maa dɛ n lù sɛ̀nɛ papana saila.
6 Ǹton tó n lɛ́ n da yãnlo. Ǹton o sa'orinɛ n bè n sã lùsɛna yãnlo. Ń yezi Luda pɔ fɛ̃nzi n yã
pì yãnzi à zĩi kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ kaatɛn yɔ́?
7 Nana pari ona kɔ̃n yã pari bɔɛnao è mɔ́ kɔ̃n yã pãaomɛ. Beee yãnzi ǹgɔ̃ Luda vĩa vĩ.

Auziki nɛ́ yã pãamɛ

8 Tó ń è wèe gbãa mɔɔ takaasideenɔnɛ gukea, wèe giińnɛ kɔ̃n yãzɛdeeo wèe yã gɔ̃gɔ̃ɔńnɛ a
zɛ́aro, ǹton tó yã pì bɔ n saɛro, zaakɛ bùsu pì gbãadeenɔɔ e wɛ́ɛ dɔɔkɔ̃nɛ, ben aɔ̃ gbɛ̃nsinɔɔ e
wɛ́ɛ dɔɔńnɛ dɔ.
9 Aɔ̃ píngi è bùsu pì baka blemɛ, zaakɛ kína bé à buraanɔ vĩ.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ ye ɔɔzi è kɛ̃sãa,
gbɛ̃ kɛ̀ ye auzikizi àre è mɔ́aro.
Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
11 Tó auziki e kaara,
à blèrinɔ ègɔ̃ kaaramɛ.
Bɔ́ àren à vĩ a diinɛ?
À wɛ́ɛ biia baasiro.
12 Zĩgbãakɛri è i nnaa o,
baa tó à pɔ́ blè féte ke bíta.
Auzikidee sɔ̃ pɔ́ parii è tó à ii oro.
13 Ma nɔ̀sɛyakayã pãsĩ è anduna guu,
gbɛ̃ke zɛ́ tàta a ɔɔdaalɛ
à a zĩnda kari kɛ̀,
14 ben à bɔkɔ̃tɛ zaaa kɛ̀o,
à auziki kàatɛ píngi.
Kɛ̀ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, à pɔ́ke vĩ kɛ̀ à tónɛro.
15 Gbɛ̃ntee è bɔ a da gbɛɛɛn bũumɛ.
Lán à mɔ̀ nà lɛn è liara à tá lɛ dɔ,
è a zĩ àre ke e à sɛ́ à na a ɔzĩ à táoro.
16 Yã kɛ̀kii nɛ́ nɔ̀sɛyakayã pãsĩmɛ dɔ.
Lán gbɛ̃ mɔ̀ nà lɛn è liara à tá lɛ dɔ.
À ísimma gà à kpà à pɛ̀ gukoria pã,
bɔ́ bé à gɔ̃̀nɛ?
17 Beee gbɛra à a gurɔ dɛ̀ gusiaan
kɔ̃n nɔ̀sɛyakana bítao
kɔ̃n gyãao kɔ̃n pɔfɛ̃o.

18 Ben má è à maa kɔ̃n gbɛ̃nteeo à pɔ́ ble à í mi à zĩi kɛ̀ à kɛ̀ kɔ̃n nawɛ̃ao anduna guu sáabu
kpá a wɛ̃̀ndi zaka kɛ̀ Luda à gbà lɛ́n, zaakɛ à bakan gwe.
19 Beee gbɛra tó Luda gbɛ̃ kà ɔɔdaaa kɔ̃n auzikio, ben à à gbà zɛ́ à aufãni kɛo, à zɛ kɔ̃n a bakao
à a zĩ sáabu kpá. Luda bé à à gbà.

20 Ɛ̀gɔ̃ laasuu lɛɛ a wɛ̃̀ndi zakaa pari dɔro, zaakɛ Luda bé à yã mìa kɔ̃n pɔnnaao.

6

1 Ma nɔ̀sɛyakayã è anduna guu dɔ kɛ̀ ɔ tɔ̃̀ gbɛ̃nteenɔa.
2 Luda gbɛ̃ kà ɔɔdaaa à à gbà auziki kɔ̃n bɛ̀ɛo, à pɔ́ kɛ̀ dɛ àgɔ̃ à nii dɛɛ píngi vĩ, ben Ludaa e
à gba zɛ́ à aufãni kɛ̀oro, gbɛ̃ pãnde bé à gɔ̃̀ vĩ. Beee nɛ́ yã pãamɛ, nɔ̀sɛyakayã pãsĩmɛ dɔ.
3 Tó gbɛ̃ nɛ́ ì mɛ̀n basɔɔro, ben à zi kṹ kótokoto, baa kɔ̃n à gìkɛnao, tó èe pɔnnaa kɛoro, tó à
gà, tó à vĩina kpedanaro, ma bè nɛ́ kɛ̀ wà ì gɛ̀ ũu sɔ̃̀ dɛàla.
4 Zaakɛ nɛ́ pì mɔ̀ pãmɛ, ben à tà gusiaan, à tɔ́ gɔ̃̀ gusiaan.
5 Baa kɛ̀ èe ɔfãntɛ̃ ero bensɔ̃ à yãke dɔ̃ro, à mɛ̀ kpaɛna dɛ auzikidee pìla.
6 À dɛ gbɛ̃ kɛ̀ kuu wɛ̃̀ bɔrɔ plaa pɔnnakɛsaila. Aɔ̃è gá gu dɔ̃nkɔ̃ ń pínginloo?
7 Gbɛ̃ntee ísimma kɛ̀ à gà èe kpaa,
lɛ à pɔ́ e à da lɛ́n yãnzimɛ,
mɔde à gbɛɛɛ è kãro.
8 Bɔ́n ɔ̃ndɔ̃dee dɛo yɔ̃nkɔɔlaa?
Bɔ́ àren yãkɛna a zɛ́a è i takaasideenɛ?
9 Pɔnnakɛna kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ ń vĩio
maa dɛ à pãnde nidɛnala.
Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ, pɛna gukoriamɛ.
10 Pɔ́ kɛ̀ kɛ̀ yã tɔ́ vĩ kɔ̀,
pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ntee dɛ à ũ sɔ̃, wà dɔ̃ kɔ̀.
Gbɛ̃ntee é fɔ̃ à lɛokpakɔ̃a kɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ à gbãaa dɛalaaoro.
11 Yãbɔɛna parii è yã yaka.
Bɔ́ àren beee vĩ gbɛ̃nɛ?

12 Dé bé à dɔ̃ pɔ́ kɛ̀ maa kɔ̃n gbɛ̃nteeo à wɛ̃̀ndi kori zaka kɛ̀ è gɛ̃tɛ lán ɔra bà guuu? Dé bé eé
fɔ̃ à yã kɛ̀ eé kɛ à kpɛɛ anduna guu onɛ?

7

Ɔndɔ̃dannɛna
1 Tɔ́ nnaa maa dɛ nɔ́si gũ nna bɛ̀ɛdeela,
gagurɔɔ maa dɛ igurɔɔla.
2 Gɛ̃na ua kɛ̀ wèe gɛ̀ ɔ́ɔ dɔɔn maa
dɛ gɛ̃na ua kɛ̀ wèe zĩbaa kɛɛnla,
zaakɛ baade píngi yãanan gwe,
à maa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kuunɔ yã pì da.
3 Sósobikɛna maa dɛ yáadɔnala,
pɔsiakɛna gbɛran nɔ̀sɛ è wee.
4 Ɔndɔ̃dee làakari ègɔ̃ kú ua kɛ̀ wèe ɔ́ɔ dɔɔn-a,
yɔ̃nkɔɔ làakari ègɔ̃ kú ua kɛ̀ wèe pɔnnaa kɛɛn-a.
5 À maa ǹ ɔ̃ndɔ̃dee kpãkɛ̃nzina da
dɛ ǹ swã kpá yɔ̃nkɔɔ gɔ̃ n tɔ́ kpaala,
6 zaakɛ yɔ̃nkɔɔnɔ yáadɔɔ dɛ
lán kyàkpa lí tɛ́pũtãna kĩi guu bàmɛ.
Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
7 Gbãa mɔna gbɛ̃nɔnɛ è tó ɔ̃ndɔ̃dee yɔ̃nkɔ kũmɛ,
ɔdɔnkpɛɛgbaa è gbɛ̃ yakamɛ.
8 Yã mìdɛna maa dɛ à daɛnala,
mɛna maa dɛ ń zĩnda sɛna lezĩla.
9 Ǹton tó ǹ pɔ fɛ̃ kpaaro,
zaakɛ yɔ̃nkɔɔ bé ègɔ̃ pɔfɛ̃ vĩ.
10 Ǹton be bɔ́yãnzin yãgurɔɔ maa dɛ tia pɔ́laro,
zaakɛ yãlana beee taka nɛ́ ɔ̃ndɔ̃yãnlo.
11 Ɔndɔ̃ɔ nɛ́ pɔ́ maamɛ lán túbi bà,
à àre vĩ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ɔfãntɛ̃ eenɔnɛ.
12 Ɔndɔ̃ɔ nɛ́ utɛkiimɛ,
lán ɔɔ dɛ utɛkii ũ nà,
mɔde dɔ̃na àren yɛ̀:
Ɔndɔ̃ɔ è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩinɔ wɛ̃̀ndi dãkpa.

13 Ǹ laasuu lɛ́ Luda yãkɛnanɔa.
Dé bé eé fɔ̃ à pɔ́ kɛ̀ à kɛ̀ kotina dɔdɔɔ?
14 Tó gurɔ nnaa mɔ̀mma, ǹ pɔnnaa kɛo.
Tó gurɔ zaaamɛ sɔ̃, ǹ laasuu lɛ́.
Luda bé à à píngi kɛ̀,
lɛ gbɛ̃ke tóngɔ̃ à ziaa dɔ̃ro yãnzi.
15 Ma wɛ̃̀ndi kori kɛ̀ guu
ma yã kɛ̀nɔ è píngi.
Ma gbɛ̃ maaa è,
à gà a maakɛna guu,
ma gbɛ̃ zaaa è,
èe gì kɛɛ a yãzaakɛna guu.
16 Ǹton tó n maakɛna ɔ gɛ̃ro,
ǹton tó n ɔ̃ndɔ̃ɔ ɔ gɛ̃ro.
À kɛ̀ dia nɛ́ n zĩnda kaatɛɛ?
17 N zaaa tón ɔ gɛ̃ro,
ǹtongɔ̃ yɔ̃nkɔɔ ũro.
À kɛ̀ dia nɛ́ ga n gurɔɔ ãa?
18 À maa ǹgɔ̃ yã mɛ̀n plaaa pìnɔ kũnamɛ,
ǹton ɔ kpáziro,
zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ Luda vĩa vĩ
è à plaaa pìnɔ zɛ́ e píngimɛ.
19 Ɔ̃ndɔ̃ɔ è tó ɔ̃ndɔ̃dee gbãaa gɔ̃ dɛ
wɛ́tɛ gbãade gɔ̃ɔn kurinɔla.
20 Gbɛ̃ maaa kɛ̀ ègɔ̃ yã maaa kɛɛ
kɛ̀ è durun kɛroo kú anduna guuro.
21 Ǹton swã kpá yã kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ e oozi píngiro,
lɛ ǹton ma n zĩkɛri e n sɔ̃sɔ̃ɔro.
22 Zaakɛ ń dɔ̃ n zĩndanɛ,
kɛ̀ mpi se n gbɛ̃nɔ sɔ̃̀sɔ̃ pari.
23 Ma yã beeenɔ gwà kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo píngi,
ma zɛo kɛ̀ mà ɔ̃ndɔ̃ kũ,
ben à zã̀ kũ̀mao.
24 Baa tó ɔ̃ndɔ̃ɔ fɔ̃̀ àgɔ̃ dia, à kúkii zã̀,
à asii bíta maamaa,
dé bé eé fɔ̃ à bɔa?
25 Ma ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n yã píngio mì tàasi kɛ̀,
má gwàgwa lɛ mà e mà dɔ̃,
lɛ mà yãzaakɛna dɔ̃ yɔ̃nkɔkɛɛ ũ,
lɛ mà yɔ̃nkɔkɛɛ dɔ̃ mìsaikɛɛ ũ.
26 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ dɛ takutɛɛ ũ,
à swɛ̃̀ nɛ́ gbàngidimɛ,
à ɔɔnɔ nɛ́ mɔ̀kyakoomɛ,
à yã è ma pɔɔ yaka dɛ gaala.
Gbɛ̃ kɛ̀ à yã kà Ludanɛ è pitin,
mɔde nɔgbɛ̃ pì è durunkɛri kũmɛ.
27 Ma laasuude ma bè,
ǹ yã kɛ̀ ma bɔa gwa.
Kɛ̀ mɛ́ɛ yã gwaa zɛ́azɛa
lɛ mà e mà à mì dɔ̃,
28 gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ wɛtɛɛ esai,
ma gɔ̃gbɛ̃ maaa è mɛ̀n do
gɔ̃ɔn wàa sɔɔroonɔ tɛ́,
mɔde baa nɔgbɛ̃ maa mɛ̀n do
mɛ́ɛ e ń tɛ́ro.
29 Yã kɛ̀ ma bɔan yɛ̀.
Luda gbɛ̃nteenɔ kɛ̀ nɔ̀sɛpuradeenɔ ũmɛ,
ben aɔ̃ gɛ̃̀ mɔnafiki zɛ́n.

8

1 Dé bé à dɛ lán ɔ̃ndɔ̃dee bà?

Dé bé à yãnɔ bɔkɔ̃tɛna dɔ̃ɔ?
Ɔndɔ̃ɔ è gbɛ̃ntee uu werenɛ,
è à wɛ́ɛ pãsĩ liɛ wɛ́ɛ maaa ũ.
2 Ǹ mì siɛ kína yãnɛ,
zaakɛ n lù sɛ̀nɛ kɔ̃n Luda tɔ́omɛ.
3 Ǹton wã ǹ gu à aɛzĩro,
ǹton zɛ yã kɛ̀ è kɛnɛ zaaa kpɛɛro,
zaakɛ yã kɛ̀ kɛ̀nɛ nnaan è kɛ píngi.
4 Zaakɛ kína yã bé à zɛ́ vĩ,
dé bé eé fɔ̃ à benɛ: Bɔ́n nɛ́ɛ kɛɛ gwee?
5 Gbɛ̃ kɛ̀ mì sìɛnɛ é gɛ̃ yãnlo,
gbɛ̃ kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ é à gurɔ kɔ̃n à kɛnao dɔ̃.
6 Yã píngi a gurɔ kɔ̃n a kɛnao vĩmɛ,
baa tó yã'ɔ̃amma e tɔ̃ɔ gbɛ̃a maamaa.
7 Zaakɛ gbɛ̃kee ziaa dɔ̃ro,
dé bé eé fɔ̃ à yã kɛ̀ eé mɔɔ onɛ?
8 Gbɛ̃kee a wɛ̃̀ndi kũna gbãaa vĩro,
lɛmɛ se gbɛ̃ke é fɔ̃ à a gagurɔɔ sɔ̃ aɛro.
Wè e wà bɔ̀ sozan zɩ̃̀ guuro,
lɛmɛ dɔ yã zaaa è a kɛ̀rinɔ gbarɛro.

9 Kɛ̀ ma yã kɛ̀ wèe kɛɛ anduna guu laasuu lɛ̀ píngi, má è gbɛ̃ntee è gbãaa blem̃ma à ĩa kpáńzi.
10 Ben ma zaakɛri kɛ̀ wèe ń vĩinɔ è. Gbɛ̃nɔ bɔ̀ Luda ua guu aɔ̃ mɔ̀ ń tɔ́ nnaa sí wɛ́tɛ kɛ̀ aɔ̃ ń yã
zaaa kɛ̀n guu. Beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
11 Tó wèe ĩa da dàkɛria kpakpaaro, à yã è tó gbɛ̃nɔ zɛo ń swɛ̃̀n wà à zaaa kɛmɛ se.
12 Baa tó durunkɛri dà kɛ̀ gɛ̃̀n baaagɔ̃, ben à gì kɛ̀, má dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Luda vĩa vĩ bensɔ̃ aɔ̃ɔe
mì siɛɛnɛnɔɔ sɛ̃̀ɔ dɛàla.
13 Yã é bɔ zaakɛrinɔo nnaro kɛ̀ aɔ̃ɔ Luda vĩa vĩro yãnzi, aɔ̃ gurɔɔ é gì kɛro lán ɔra bàmɛ.
14 Yã pã pãndee kuu èe kɛɛ anduna guu. Yã è gbɛ̃ maaa le lándɔ̃ zaakɛrin à ũu bà, yã è
zaakɛri le lándɔ̃ gbɛ̃ maaan à ũu bà. Ma bè beee nɛ́ yã pãamɛ dɔ.
15 Mɛɛ̀ pɔnnakɛna sáabu kpá, zaakɛ à maa kɔ̃n gbɛ̃nteeo anduna guu à pɔ́ ble à í mi à pɔnnaa
kɛ, pɔnnaa pì é dɔnɛ aɛ à zĩkɛna guu lán Luda à gbà à wɛ̃̀ndi lɛ́n nà anduna guu.
16 Ma mɛ̀ kpà ɔ̃ndɔ̃kũnaa, ben bɔkɔ̃tɛ kɛ̀ wèe kɛɛ anduna guu kɛ̀ ii è na ń wɛ́ɛnlo fãantɛ̃ kɔ̃n
gwãavĩo, ma à laasuu lɛ̀
17 má è Ludaa tò gbɛ̃ke é fɔ̃ à yã kɛ̀ èe kɛɛ anduna guu dɔ̃ro. Baa tó gbɛ̃ kpáɛ kɛ̀zi maamaa,
eé à mì dɔ̃ro. Baa tó ɔ̃ndɔ̃dee bè á dɔ̃, eé fɔ̃ à bɔaro.

9

Yã dɔ̃nkɔ̃ bé èe baade píngi dãa

1 Ma beeenɔ laasuu lɛ̀ píngi, ben ma zɛo kɛ̀ gbɛ̃ maaanɔ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃rinɔ kɔ̃n ń yãkɛnanɔɔ kú
Luda ɔzĩmɛ. Gbɛ̃ke ègɔ̃ dɔ̃ tó yenzi ke zangu e a dãaro.
2 Yã dɔ̃nkɔ̃ bé èe baade píngi dãa, yãpuradeenɔ kɔ̃n nɔ̀sɛpãsĩdeenɔ, gbɛ̃ maaanɔ kɔ̃n gbɛ̃
zaaanɔ, gbãsĩsaideenɔ kɔ̃n gbãsĩdeenɔ, ludagbãgbãrinɔ kɔ̃n ludagbãgbãrisainɔ. Lán à dɛ kɔ̃n
gbɛ̃ maaanɔ nà, lɛn à dɛ lɛ kɔ̃n durunkɛrinɔ. Lán à dɛ nà kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è la daanɔ, lɛn à dɛ lɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è la daroonɔ.
3 Yã kɛ̀ è kɛ anduna guu píngi nɔ̀sɛyakayãmɛ, kɛ̀ yã dɔ̃nkɔ̃ bé è gbɛ̃ píngi le. Yã zaaa kɔ̃̀
gbɛ̃nteenɔ swɛ̃̀n, yɔ̃nkɔyã bé è dɔ́ńnɛ aɛ, à gbɛra aɔ̃è tá gɛ̀wãan.
4 Gurɔɔ kɛ̀ gbɛ̃ kú wɛ̃̀ndio ègɔ̃ tãmaa vĩ. Gbɛ̃ɛ kɛ̀ bɛ̃ɛ see sɛ̃̀ɔ dɛ músu gɛ̀la.
5 Gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔɔ dɔ̃ kɛ̀ aɔ̃é ga, gɛ̀nɔ sɔ̃ɔ pɔ́ke dɔ̃ro. Aɔ̃ láada ke vĩ dɔro, aɔ̃ yã é dɔ gbɛ̃ken dɔro.
6 Aɔ̃ yena gbɛ̃zi kɔ̃n ń zana gbɛ̃n-o kɔ̃n ń nɔ̀sɛgɔ̃aanɔo gɛ̃̀ zɛ́lan gwe. Aɔ̃ bà égɔ̃ kú kɔ̃n yã kɛ̀
è kɛ anduna guuo ziki dɔro.
7 Ǹ gá ǹ n pɔ́ ble kɔ̃n pɔnnaao, ǹ n geepiwɛ̃ɛ mi kɔ̃n yáadɔnao, zaakɛ Luda n yãkɛna pìnɔ
sáabu kpà kɔ̀.
8 Ǹgɔ̃ uta puraa dana gurɔ píngi. Ǹtongɔ̃ kuu nɔ́si dɔkɔna n mìa sairo.
9 Ǹ pɔnnaa kɛ kɔ̃n n naɔ̃ yenzideeo n wɛ̃̀ndi kori kɛ̀ Ludaa kpàmma anduna guu lɛ́n, zaakɛ
n bakan gwe gurɔɔ kɛ̀ n ísimma gà nɛ́ɛ kpaa anduna guu.
10 Zĩi kɛ̀ n ɔ nà a kɛnaa, ǹ kɛ n gbãa lɛ́n, zaakɛ zĩi ke yãgɔ̃gɔ̃na ke dɔ̃na ke ɔ̃ndɔ̃ɔ kú gɛ̀wãan
kɛ̀ nɛ́ɛ taanlo.
11 Má è anduna guu dɔ kɛ̀
bàkpakɔ̃sɔ̃blena è kɛ bà nna yãnlo,

zɩ̀blena è kɛ gbãa yãnlo,
pɔ́ble'ena è kɛ ɔ̃ndɔ̃ yãnlo,
auziki'ena è kɛ wɛ́ɛzɛ̃ yãnlo,
nna kɔ̃n gbɛ̃nɔ è kɛ kyódɔ̃na yãnlo,
zaakɛ gurɔ zaa kɔ̃n kisiao è ń lé ń píngi,
12 gbɛ̃kee gurɔɔ kɛ̀ yã zaaa é a lee dɔ̃ro.
Lán kpɔ̀ kɛ̀ sì táaru guu bà,
lán bãa kɛ̀ bà kũ̀ bà,
lɛn guu è dɔ gbɛ̃nɛ zaazaa à à kũ kùsu lɛ.

Ɔndɔ̃ɔ dɛ gbãaala

13 Ma ɔ̃ndɔ̃ ke taka è anduna guu, à yã ma kũ gbãa.
14 Lakutu kee kuu yã, à gbɛ̃nɔɔ pariro, ben kína gbãadee mɔ̀ à lɛ̀ɛa à lìga à bĩizi.
15 Gɔ̃gbɛ̃ takaaside ɔ̃ndɔ̃de kee kú lakutu pì guu, à lakutu mì sì kɔ̃n a ɔ̃ndɔ̃ɔo, ben takaasidee
pì yã e dɔ gbɛ̃kenlo.
16 Ben ma bè ɔ̃ndɔ̃ɔ dɛ gbãaala, mɔde wè kya ká takaaside ɔ̃ndɔ̃ɔn, wè à yã daro.
17 Ɔndɔ̃dee yã yĩiyĩi kɛ̀ wà swã kpàzi
maa dɛ yɔ̃nkɔɔnɔ kí patammanala.
18 Ɔndɔ̃ɔ maa dɛ gɔ̃kɛbɔnɔla,
mɔde durunkɛri mɛ̀n doo è yã maa bíta yakamɛ.

10

Yɔ̃nkɔkɛ kari

1 Lán ifĩ gɛ̀nɔ è tó tuaekɛri nɔ́si gũu zaa kũ nà,
lɛn yɔ̃nkɔkɛ féte è gbɛ̃ kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ kɔ̃n bɛ̀ɛo tɔ́ yaka lɛ.
2 Ɔndɔ̃dee laasuu è tá ɔplazi,
yɔ̃nkɔɔ pɔ́ è tá ɔzɛzi.
3 Baa tó yɔ̃nkɔɔ e táa oo zɛ́n,
à ɔ̃ndɔ̃ɔ ègɔ̃ kɛ̃sãnamɛ,
è tó baade píngi a mìsaikɛɛ dɔ̃.
4 Tó gbãadee pɔ fɛ̃̀nzi,
ǹton gu n tílaro.
Kuuna n làakaria è lá ká taari bítala.
5 Ma nɔ̀sɛyakayã ke è anduna guu,
à dɛ gbãade sãsãna yãa ũmɛ.
6 Wè yɔ̃nkɔɔnɔ ká gwena maaan pari,
auzikideenɔ sɔ̃ ègɔ̃ kú gwena kɛ̃sãnan.
7 Ma zɔ̀nɔ è di sɔ̃a,
wɛ̃ɛnɛnɔ sɔ̃ɔ e táa oo kɛ̀sɛ lán zɔ̀nɔ bà.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ èe wɛ̀ɛ yɔ̃ɔ é zu à guu,
gbɛ̃ kɛ̀ èe bĩi gboroo, mlɛ̃̀ é à só.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ èe gbɛ̀ wii, gbɛ̀ é à kɛ̃nna,
gbɛ̃ kɛ̀ èe yàka paraa, yàka é à kari kɛ.
10 Tó kpása lɛ́ nnaro,
ben wèe à lɛ́ kɛkɛro,
sé ǹ gɛ̃̀sãwa bɔbɔzi kɔ̃n gbãaao,
mɔde ɔ̃ndɔ̃ɔ è tó wà à zɛ́ emɛ.
11 Tó mlɛ̃̀ bɔn'ãa kɛ̀ a kɔ̃kɔ̃'orinɛ à à sò,
à àre vĩ à guu dɔro.
12 Ɔndɔ̃dee lɛ́gbɛ nna,
mɔde yɔ̃nkɔɔ lɛ́ è à kaatɛmɛ.
13 È na yã'onaa yɔ̃nkɔyɔ̃nkɔ,
è à mì dɛ kɔ̃n mìsaiyã zaaao,
14 zaakɛ yɔ̃nkɔɔ è yã bɔɛmɛ.
Lán gbɛ̃ke yã kɛ̀ eé mɔ́ dɔ̃ro nà,
dé bé eé fɔ̃ à yã kɛ̀ eé kɛ à kpɛɛ onɛ?
15 Yɔ̃nkɔɔ zĩi è à kpasamɛ,
ai se è zɛ́ dɔ̃ gana wɛ́tɛ guuro.
16 Wãiyoo bùsu kɛ̀ à kína dɛ gɔ̃kparɛ ũ,
à ìbanɔ ègɔ̃ pɔ́ gbɛ̃ɛ zaa gudɔnao.
17 Mìnnadeen bùsu kɛ̀ à kína dɛ kínɛ ũ,

à ìbanɔ è pɔ́ ble à gurɔɔa gbãakaarana yãnzi,
èe kɛ wɛ̃dɛna yãnzinlo.
18 Tó gbɛ̃ mɛa vĩ,
à kpɛ́ líkɔ̃kũnɔ ègɔ̃ zunnamɛ,
tó èe gwaa wɛ́ɛo,
à kpɛ́ é í bɔ.
19 Wè pɔ́ble bíta kɛ pɔnnakɛna yãnzimɛ,
wɛ̃mina è mɔ́ kɔ̃n yáadɔɔo,
mɔde ɔɔ bé è mɔ́ kɔ̃n à píngio.
20 Ǹton kína sɔ̃sɔ̃ro, baa n nɔ̀sɛ guu,
ǹton auzikide káro, baa n kpɛ́ guu,
zaakɛ bãa é yã pì sɛ́ɛ à gá ońnɛmɛ.

11

1 Ǹ gba da pɔ́bleeo gbɛ̃nɔnɛ,
zĩkea nɛ́ e dɔ.
2 Ǹ kpaatɛtɛ gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔnɛ ke sɔraagɔ̃,
zaakɛ ń mɔ́nzi kɛ̀ eé bùsu lee dɔ̃ro.
3 Tó ludambɛ sia kũ̀ kɔ̃n ío,
è ma tɔɔtɛa lou ũmɛ,
tó lí lɛ̀ɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ke ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa,
guu kɛ̀ à lɛ̀ɛn, gwen ègɔ̃ daɛɛn.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ à wɛ́ɛ dɔ ĩazi è pɔ́ tɔ̃ro,
gbɛ̃ kɛ̀ èe ludambɛ siaa gwaa è pɔ́ kɛ̃ro.
5 Lán ń wɛ̃̀ndibɔkii dɔ̃ro nà
ke nɛ́ kasana a da gbɛɛɛn,
nɛ́ fɔ̃ ǹ Luda Pɔ́pingikɛri zĩi dɔ̃ro.
6 Ǹ pɔ́ tɔ̃ kɔngɔ,
ǹton mɛa kɛ uusiɛro,
zaakɛ ń dɔ̃ tó à kparee bé eé aubarika kɛro.
Kɛ̀kiin yoo ke kɛ̀kãan yoo,
ke aɔ̃égɔ̃ maa ń píngin yoo, ń dɔ̃ro.
7 Gupura nna,
wɛ́ɛsina ɔfãntɛ̃lɛ è káńnɛ.
8 Baa tó gbɛ̃ wɛ̃̀ndi gbã̀a fɔ̃ àgɔ̃ dia,
à pɔnnaa kɛn píngi.
Baa kɔ̃n beeeo à laasuu lɛ́ gusia gurɔɔa,
zaakɛ aɔ̃égɔ̃ parimɛ.
Yã kɛ̀ èe mɔɔ píngi pãmɛ.

Lɛ́dana gɔ̃kparɛnɔa

9 Gɔ̃kparɛ, ǹ pɔnnaa kɛ n ɔ̀wazikɛgurɔ,
ǹ tó n pɔɔ kɛ nna n gɔ̃kparɛkɛgurɔɔa.
Ǹ yã kɛ̀ n pɔɔ gbà kɛ
ǹ tɛ́ pɔ́ kɛ̀ kɛ̀nnɛɛzi,
mɔde à píngi guu ǹgɔ̃ dɔ̃
kɛ̀ Luda é yãkpaɛ kɛnyo.
10 Ǹton tó n pɔɔ yakaro,
ǹ n mɛ̀'ɔ̃ammanɔ gonla,
zaakɛ gɔ̃kparɛkɛ kɔ̃n mìkã siaao è gɛ̃ zɛ́lamɛ.

12

1 Ǹ tó n Kɛ̀ri yã gɔ̃ dɔngu n gɔ̃kparɛkɛgurɔ
ai gurɔ zaaa gá ká,
ai wɛ̃̀ kɛ̀ nɛ́ be nɛ́ɛ à nnaa ma dɔrooa.
2 Ǹ tó à yã gɔ̃ dɔngu
ai ɔfãntɛ̃ kɔ̃n gupuraao gɔ̃ lago,
ai mɔvura kɔ̃n sɔsɔnɛnɔ gɔ̃ sia kũ,
ai loumana gbɛra guweresai gɔ̃ gá su.
3 Gurɔ beeea n ɔɔnɔ égɔ̃ lugaluga,
n gbánɔ é koko,
n pɔ́sobɔnɔ é kámma bo kɛ̀ aɔ̃ɔ pari dɔro yãnzi,

n gugwabɔnɔ é guu e ń windo guu dãadãa.
4 N lɛ́ égɔ̃ nakɔ̃ana gãalɛ,
wísilɔgbɛ kĩi é busɛ kũnnɛ.
Bãanɔ wiii é n vu iin,
nɔkparɛnɔ lɛ̀ é kɛnnɛ busɛ.
5 Nɛ́ vĩa kɛ gulezĩnɛ kɔ̃n lili'ona zɛ́ guuo,
n mìkã é pura kũ lán desu vú bà.
Nɛ́ n zĩnda gáɛ lán kwa táa'ona bà,
pɔ́ke é n mɛ̀ fɛɛ dɔro,
zaakɛ gbɛ̃ntee è gá a gákiiamɛ,
ben ɔ́ɔdɔrinɔ ègɔ̃ lili oo gãalɛ.
6 Ǹ tó n Kɛ̀ri yã gɔ̃ dɔngu
ai n kondogi bà gɔ̃ gá kɛ̃,
ai n vura taa gɔ̃ gá kpaato kũ,
ai n í loo gɔ̃ gá wíwi,
ai n lɔ̀gɔ googa gɔ̃ gá wí,
7 ai n bùsuti gɔ̃ ɛara à gá gɛ̃ tɔɔtɛn,
guu kɛ̀ à bɔ̀n,
ai n ninii gɔ̃ gá tá
Luda kɛ̀ kpàmmaa kiia.
8 Ma laasuude ma bè:
Yã pã búgubugu,
à píngi pãmɛ.

Yã pì mìdɛna

9 Beee gbɛra lán laasuudee pì ɔ̃ndɔ̃ nà, à dɔ̃na dàdańnɛ. À laasuu lɛ̀ à kpáɛ kɛ̀ yãzi, ben à
yáasinɔ kɛ̀ pari.
10 À kpáɛ kɛ̀ yã maaazi, ben à yã pìnɔ kɛ̀̃ a zɛ́a, bensɔ̃ yãpuramɛ.
11 Ɔndɔ̃dee yãnɔɔ dɛ
lán gò kɛ̀ wè pɔ́kãdeenɔ zɔ̃o bàmɛ,
aɔ̃ yã'onanɔɔ dɛ
lán kuusa kɛ̀ wà pà gínginnɔ bà.
Sãdãri mɛ̀n doo bé à yã pìnɔ dà.

12 Ma nɛ́, ǹ làakari kɛ, ǹton yãke kaaranlo. Wè takadanɔ kɛ̃ paripari, à lɛ́ vĩro. Kyókɛna bíta sɔ̃
è mɛ̀ kpasamɛ.
13 Wà à píngi mà, à mìdɛnan yɛ̀:
Ǹ vĩa kɛ Ludanɛ,
ǹgɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna,
zaakɛ baade píngi yãn gwe.
14 Luda é yãkpaɛ kɛ wa yã píngi musu,
kɔ̃n yã kɛ̀ utɛnao píngi,
baa à maaa ke à zaaa.

DANIƐLI

Daniɛli gɔ̃na Babilɔnu kína ìba ũ

1 Yudanɔ kí Yoyakimu kíblena wɛ̃̀ aagɔ̃dee guu, Babilɔnu kí Nɛbukanɛza mɔ̀ à Yerusalɛmu
kagura kɛ̀.
2 Ben Dii kí Yoyakimu nànɛ à ɔzĩ kɔ̃n Luda kpɛ́ pɔ́kenɔ, ben à tào Babilɔnia bùsun à kàɛ a
tãakpɛ auzikikaɛkiin.
3 Ben kína pì bè a bɛgwari Asapenazanɛ à mɔ́ kɔ̃n Isaraili gɔ̃kparɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu kí ke gbãade
borii ũunɔ,
4 gɔ̃ maa seesai kɛ̀ aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ kà wà yã píngi dada wàgɔ̃ wɛ́ɛzɛ̃ɛ vĩinɔ, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è yã dɔ̀rɔ dɔ̃
kpakpaa bensɔ̃ aɔ̃ goni kà wà zĩi kɛ kíbɛɛnɔ. Gwàri pì bé eé Babilɔnia yã dadańnɛ kɔ̃n à kyóo.
5 Kína dìɛ kɛ̀ wà pɔ́blee kɛ̀ eè ble lán guu e dɔɔ nà líńnɛ kɔ̃n wɛ̃ɛ kɛ̀ eè miio, wà yã dadańnɛ
ai wɛ̃̀ aagɔ̃, beee gbɛra aɔ̃é zĩi kɛare.
6 Yuda kenɔ kú ń tɛ́, Daniɛli kɔ̃n Ananiao kɔ̃n Misailio kɔ̃n Azariao.
7 Gwàri pì ń tɔ́ lìɛńnɛ. À tɔ́ kpà Daniɛlinɛ Bɛtɛsaza, Anania sɔ̃ Sadaraka, Misaili sɔ̃ Mɛsaki,
Azaria sɔ̃ Abɛdinɛgo.
8 Daniɛli zɛ̀o a swɛ̃̀n kɛ̀ é kína pɔ́ ble kesɔ̃ à à wɛ̃ɛ mi à gbãsĩ lɛ́ro, ben à zɛ́ wɛ̀tɛ bɛgwari pìa
lɛ à pɔ́blee pì tó gwe.
9 Ludaa tò bɛgwari pì gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Daniɛlinɛ à à wɛ̃nda gwà,
10 mɔde à bènɛ: Má a dii kína vĩa vĩ, zaakɛ àpi bé à a pɔ́ble kɔ̃n íminao dìɛ. Tó à n e pɔsiaa
guu dɛ n sáa daanɔla sɔ̃ nɛ́? Nɛ́ tó yã pì wí ma musu kína aɛ.
11 Gwàri pì dãkpari dìɛ à làakari gɔ̃ kú Daniɛlia kɔ̃n Ananiao kɔ̃n Misailio kɔ̃n Azariaoa, ben
Daniɛli bènɛ:
12 Ǹ wamɔwa n zɔ̀blerinɔ yɔ̃ ǹ gwa ai gurɔ kuri. Nɛ̀gae dò lá atɛ̃ɛ kpáawa kɔ̃n ío ado
13 ǹ wa lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n gɔ̃kparɛ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ble dɔ̃nkɔ̃ blee kɔ̃n kínaonɔ, nɛ́ gbasa ǹ kɛwe lán ń yezi
nà.
14 À wèńnɛ yã beeezi, ben à kɛ̀ńnɛ lɛ ai gurɔ kuri.
15 Kɛ̀ gurɔ kuri pì pàpa, à ń gwá, ben à è aɔ̃ɔ aafia vĩ aɔ̃ɔ mɛ̀kpana dɛ gɔ̃kparɛ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ɔe
pɔ́ble dɔ̃nkɔ̃ blee kɔ̃n kínaonɔla.
16 Ben aɔ̃ dãkpari pì e kína pɔ́ble kɔ̃n à wɛ̃ɛo kpáḿma dɔro, séde dò lá pãa.
17 Luda gɔ̃kparɛ gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ pìnɔ gbà dɔ̃na kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ɛo. Aɔ̃ takada yáasi dɔ̃, ben aɔ̃ɔ laasuu
vĩ ń píngi. Daniɛli sɔ̃ wɛ́ɛgupu'ena kɔ̃n nana bɔkɔ̃tɛnao dɔ̃.
18 Kɛ̀ wɛ̃̀ aagɔ̃ɔ kɛ̀ kí Nɛbukanɛza dìɛ wà yã dada gɔ̃kparɛ pìnɔnɛ lɛ́ kà, ben bɛgwari pì gàańyo
à kiia.
19 Kɛ̀ kína fàadi bòńyo, ben à è kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ kee sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Daniɛlioro kɔ̃n Ananiao kɔ̃n Misailio
kɔ̃n Azariao, ben aɔ̃ gɔ̃̀ à ìbanɔ ũ.
20 Kína ń lála ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n dɔ̃nao yã musu píngi, ben à è aɔ̃ɔ dɛ màsokɛrinɔ kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ri kɛ̀ aɔ̃ɔ
kú a bùsu guunɔla píngi lɛo kuri.
21 Daniɛli kú gwe ai Sirusu kíblena wɛ̃̀ káaku guu.

2

Nɛbukanɛza nana'ona anduna kpatanɔ yã musu

1 Nɛbukanɛza kíblena wɛ̃̀ plaadee guu à nanaanɔ ò. Nanaa pì yã à kṹ gbãa, eé fɔ̃ à ii òro.
2 Ben à bè wà màsokɛrinɔ kɔ̃n asidɔ̃rinɔ kɔ̃n ɛ̃zɛ̃deenɔ kɔ̃n sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ sísi lɛ aɔ̃ nanaa pì
bɔkɔ̃tɛare. Kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ à aɛ,
3 à bèńnɛ: Ma nanaa ò, nanaa pì ma kṹ gbãa. Má yezi mà nanaa pì asii dɔ̃.
4 Ben aɔ̃ɔ bènɛ kɔ̃n Siria yão: Wà n dɔ̃ aafiao, Zaaki! Ǹ nanaa pì yã o wamɔwa n zɔ̀blerinɔnɛ,
wé à bɔkɔ̃tɛnnɛ.
5 Kína bèńnɛ: Yã kɛ̀ ma zɛo mà kɛareen yɛ̀. Tó ée nanaa pì kɔ̃n à bɔkɔ̃tɛnao omɛro, weé a
zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ wà a uanɔ kɛ tuburaa ũ.
6 Tó a nanaa pì kɔ̃n à bɔkɔ̃tɛnao tɔ̃kɛ̃̀mɛ sɔ̃, mɛ́ a kpe da maamaa, é gbaanɔ e a asaia ũ. À
nanaa pì omɛ sa kɔ̃n à bɔkɔ̃tɛnao.
7 Aɔ̃ ɛ̀ara wà bènɛ dɔ: Kí, ǹ nanaa pì o wamɔwa n zɔ̀blerinɔnɛ, wé à bɔkɔ̃tɛnnɛ.
8 Ben kína bèńnɛ: Má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ ée yã gágaamɛ, kɛ̀ á yã kɛ̀ ma zɛo mà kɛaree dɔ̃ yãnzi.
9 Tó ée nanaa pì omɛro, yã mɛ̀n doo bé à gɔ̃̀are. A lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ à ɛgɛɛ tòmɛ kɔ̃n yãlɛkpɛɛomɛ
ai yã gɔ̃ gá liɛ. À nanaa pì omɛ, mɛ́gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ é fɔ̃ à à bɔkɔ̃tɛ.

[10] Ben aɔ̃ bènɛ: Kí, gbɛ̃kee kú anduna guu kɛ̀ eé fɔ̃ à yã kɛ̀ nɛ́ɛ gbekaa kɛ̀kii bɔkɔ̃tɛnnɛro.
Kína kee kuu kɛ̀ à yã beee taka gbeka màsokɛrinɔ kɔ̃n asidɔ̃rinɔ kɔ̃n sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔaro, baa
tó kí ìsi gbãadeemɛ.
[11] Kí, yã kɛ̀ nɛ́ɛ gbekaa pì zĩ'ũ. Gbɛ̃ke é fɔ̃ à onnɛro, sé Luda, bensɔ̃ à bɛɛ kú gu dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n
wamɔwa gbɛ̃nteenɔro.
[12] Yã beee tò kína pɛ̃tɛ̃ kɛ̀ à pɔ fɛ̃ maamaa, à bè wà Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃rinɔ dɛdɛ ń píngi.
[13] Kɛ̀ wà ɔ̃ndɔ̃rinɔ dɛdɛna yã kpàakpa kɛ̀, ben wèe Daniɛli kɔ̃n a gbɛ̃nɔ wɛtɛɛ wà ń dɛdɛ.
[14] Kɛ̀ kína dogarinɔ gbɛ̃nsi Ariɔki gàa Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃rinɔ dɛdɛ, ben Daniɛli yãzɛdee ònɛ kɔ̃n
asãnsio
[15] à à là à bè: Bɔ́yãnzi kína yã pãsĩ pì dìɛzi? Ben Ariɔki yã pì tɔ̃kɛ̃ Daniɛlinɛ.
[16] Ben Daniɛli gàa à wɛ́ɛ kɛ̀ kínaa à sɔ̃ kɔ̃n gurɔɔo aɛ féte gbasa à nanaa pì bɔkɔ̃tɛnɛ.
[17] Ben à tà bɛ à yã pì tɔ̃kɛ̃ a gbɛ̃nɔnɛ Anania kɔ̃n Misailio kɔ̃n Azariao.
[18] À bèńnɛ aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ Luda Musudea à wɛ̃nda dɔ̃ńnɛ nanaa pì asii yã musu, lɛ wàton ń dɛdɛ
kɔ̃n Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃ri kpaaanɔro yãnzi.
[19] Gwãavĩn Daniɛli wɛ́ɛgupu è, Luda Musude nanaa pì asii ònɛ, ben Daniɛli à sáabu kpà à
bè:
[20] Wàgɔ̃ Luda sáabu kpaa gurɔ píngi,
àmbe à ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n gbãaao vĩ.
[21] È gurɔ kɔ̃n à zakao liɛ,
è kínanɔ kpá kpatan è ń bɔn,
è ɔ̃ndɔ̃ɔ da ɔ̃ndɔ̃deenɔnɛ,
è dɔ̃na kpá wɛ́ɛzɛ̃rinɔa.
[22] È asii yãnɔ kɔ̃n yã kɛ̀ aɔ̃ɔ utɛnanɔ ɔdɔańnɛ,
à gusia yãnɔ dɔ̃, zaakɛ àmbe è guu pu.
[23] Ma n sáabu kɛ̀ ma dezinɔ Luda,
ma n tɔ́ kpà,
zaakɛ n ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n gbãaao kàaramɛ.
N yã kɛ̀ wá gbèkammaa tɔ̃kɛ̃mɛ,
n nanaa kɛ̀ kína ò ɔ̀dɔawe.

Daniɛli nana bɔkɔ̃tɛna kínanɛ

[24] Ben Daniɛli gàa Ariɔki kɛ̀ kína à dìɛ à Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃rinɔ dɛdɛɛ kiia à bènɛ: Ǹton Babilɔnu
ɔ̃ndɔ̃rinɔ dɛdɛro. Ǹ gámao kína kiia lɛ mà à nanaa bɔkɔ̃tɛnɛ.
[25] Gwe gɔ̃ɔ Ariɔki Daniɛli sɛ̀ à gàao kína kiia à bènɛ: Ma gbɛ̃ kɛ̀ eé fɔ̃ à n nanaa bɔkɔ̃tɛnnɛɛ è
Yuda zĩ̀zɔnɔ tɛ́.
[26] Kína Daniɛli kɛ̀ wè benɛ dɔ Bɛtɛsaza là à bè: Nɛ́ fɔ̃ ǹ nanaa kɛ̀ má ò bɔkɔ̃tɛmɛ ǹ à yáasi
tɔ̃kɛ̃mɛɔ́?
[27] Daniɛli wèàla à bè: Ɔndɔ̃ri ke asidɔ̃ri ke màsokɛri ke sɔsɔnɛyãdɔ̃ri ke é fɔ̃ à asiiyã kɛ̀ ń
gbèka pì onnɛro.
[28] Mɔde Ludaa kú musu, àmbe è asiiyã ońnɛ. Kí Nɛbukanɛza, Luda yã kɛ̀ eé mɔ́ kɛ ziaa
ɔ̀dɔannɛmɛ. Nanaa kɛ̀ ń ò n gádoa kɔ̃n wɛ́ɛgupu kɛ̀ ń èon yɛ̀.
[29] Kí, gurɔɔ kɛ̀ ń daɛna n gádoa n laasuu tà yã kɛ̀ eé mɔ́ kɛɛa. Luda bé è asiiyã ɔdɔańnɛ, ben
à tò n yã kɛ̀ eé mɔ́ kɛɛ dɔ̃.
[30] Mapi sɔ̃, èe kɛ ma ɔ̃ndɔ̃ɔ bé à dɛ danɔ pɔ́la gbasa Luda asiiyã pì òmɛro. À òmɛ lɛ ǹ e ǹ à
bɔkɔ̃tɛ mamɛ ǹgɔ̃ laasuu kɛ̀ kú n nɔ̀sɛ guu dɔ̃.
[31] Kí, n guu gwà ben n pɔ́ke taka è n aɛ lán gbɛ̃ntee bà. À bíta èe tɛ́ kɛɛ bensɔ̃ à naasi vĩ.
[32] Pɔ́ taka pì mì nɛ́ vuramɛ atɛ̃ɛ, à kùsɛ kɔ̃n à gɛ̃̀sãnɔ nɛ́ kondogi, à gbɛɛɛ kɔ̃n à gisinɔ nɛ́
mɔ̀gotɛ̃mɛ,
[33] à gbánɔ nɛ́ mɔ̀simɛ, à gbálanɔ nɛ́ mɔ̀si kɔ̃n gũ̀omɛ.
[34] Gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ɛ gwa, gbɛ̀si ke gbòro, èe kɛ gbɛ̃ke bé à ɔ kèaro, ben à mɔ̀ à sì pɔ́ taka pì gbála
kɛ̀ dɛ mɔ̀si kɔ̃n gũ̀o ũunɔa, à ń wíwi.
[35] Gɔ̃ɔgɔ̃ɔ mɔ̀si kɔ̃n gũ̀o kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao wìwi, ben à gɔ̃̀ lán ése mìsiaa kɛ̀
kú pɔ́wɛɛgbɛ̃kiia bà. À gɛ̃̀tɛ kɔ̃n ĩao, wèe à gbɛ̀ e dɔro, ben gbɛ̀si kɛ̀ sì pɔ́ taka pìa gɔ̃̀ kpii gbɛ̃ntɛ̃
ũ à anduna pà píngi.
[36] Nanaa pìn gwe. Kí, wé à bɔkɔ̃tɛnnɛ sa.
[37] Kí, ḿbe kínanɔ kína ũ. Luda Musude n kpa kpatan kɔ̃n ikoo kɔ̃n gbãaao kɔ̃n gakuio.
[38] À gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ kɔ̃n bãanɔ nànnɛ n ɔzĩ. Guu kɛ̀ aɔ̃ɔ kún píngi nɛ́gɔ̃ dɛ ń kína
ũmɛ. Ḿbe mì kɛ̀ dɛ vura pì ũ.
[39] Kpata pãnde é bɔ n kpɛɛ, eé ká n kpata ũro. Beee gbɛra à aagɔ̃dee é bɔ à da andunala
píngi. Beeen mɔ̀gotɛ̃ pì ũ.

40 Kpata siigɔ̃dee é mɔ, eégɔ̃ gbãa lán mɔ̀si bà, zaakɛ mɔ̀si è pɔ́ píngi wíwi à ń tí bomɛ. Lán
mɔ̀si è pɔ́ wíwi nà, lɛn eé kpata káakupɔnɔ mì dɛ à ń kɛ dúgudugu lɛ.
41 Lán n à gbálanɔ kɔ̃n gbánɛnɔ è nà, à gukenɔ dɛ gũ̀ kpatana ũ bensɔ̃ à gukenɔ dɛ mɔ̀si ũ,
lɛn kpata pì égɔ̃ kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana lɛ, mɔde mɔ̀si gbãaa égɔ̃ kú à guumɛ, zaakɛ ń è mɔ̀si kakɔ̃ana kɔ̃n
gũ̀o.
42 Lán gbánɛ pì gukenɔ dɛ mɔ̀si ũ nà bensɔ̃ à gukenɔ dɛ gũ̀ ũ, lɛn kpata pì kpadoo égɔ̃ gbãa
vĩ lɛ, à kpadoo égɔ̃ busana.
43 Lán n mɔ̀si è kakɔ̃ana kɔ̃n gũ̀ kpatanao nà, lɛn gbɛ̃ntee boriinɔ égɔ̃ kú gwe kakɔ̃ana lɛ,
mɔde aɔ̃é kɔ̃ síro lán ń è mɔ̀si è kɔ̃ sí kɔ̃n gũ̀oro nà.
44 Kína pìnɔ gurɔ Luda Musude é kpata kɛ̀ è yãaroo fɛɛ. Kpata pì mìdɛna vĩro, eé gɔ̃ bori
pãndenɔ pɔ́ ũ zikiro. Kpata pì é kpata káakupɔ pìnɔ kɛ dúgudugu à ń mì dɛ, àpi bé eégɔ̃ kuu
gurɔ píngi.
45 Lán ń è nà gbɛ̀si ke gbòro kpiiia, èe kɛ gbɛ̃ke bé à ɔ kɛ̀aro, ben à gàa à mɔ̀si kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o
kɔ̃n gũ̀o kɔ̃n kondogio kɔ̃n vurao wìwi, kí, Luda Bítade yã kɛ̀ eé mɔ́ kɛ ziaa ɔ̀dɔannɛmɛ. Nanaa
pì nɛ́ yãpuraamɛ, à bɔkɔ̃tɛna náanɛ vĩ.
46 Ben kí Nɛbukanɛza dàɛ a puua Daniɛli aɛ à bɛ̀ɛ lìnɛ, ben à bè wà saa oa wà tuaetiti
kpatanɛ.
47 À bè Daniɛlinɛ: A Luda nɛ́ tãanɔ Ludamɛ, kínanɔ diimɛ yãpura. Àmbe è asiiyã bɔnnɛ
gupuraaa, zaakɛ n fɔ̃ n bɔwe kɔ̃n asii pìo.
48 Ben kína Daniɛli gbà gbãaa à à gbà pɔ́nɔ à gɛ̃ ɔla, à à kpà kpatan àgɔ̃ wɛ́ɛ tɛ́are Babilɔnu
bùsuzi, à à dìɛ Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃rinɔ píngi gbɛ̃nsi ũ.
49 Daniɛli wɛ́ɛ kɛ̀ kínaa, ben à Sadaraka kɔ̃n Mɛsakio kɔ̃n Abɛdinɛgoo dìɛ Babilɔnu bùsu
gbãadeenɔ ũ. Daniɛli sɔ̃ɔ kú kíbɛmɛ.

3

Gɔ̃ɔn aagɔ̃ zuna mɔ̀datɛ guu

1 Kí Nɛbukanɛza tãa pì kɔ̃n vurao lán gbɛ̃ntee bà. À lezĩ kà gɛ̀sãsuu baaagɔ̃, à yàasa sɔ̃
gɛ̀sãsuu swɛɛdomɛ. Ben à pɛ̀ɛ Dura guzurɛn Babilɔnu bùsun.
2 Ben à lɛ́kpãsã kɛ̀ a bùsu gbɛ̃nsinɔnɛ lɛ aɔ̃ kɔ̃ kakɔ̃a, kínanɔ, lɛ́dammarinɔ, zĩ̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ,
gbãadeenɔ, ɔɔ'utɛrinɔ, yãkpaɛkɛrinɔ, yãgɔ̃gɔ̃rinɔ kɔ̃n a bùsu kpatablerinɔ ń píngi, aɔ̃ mɔ́ pɔ́ kɛ̀
à pì à pɛ̀ɛ pì kya kɛ.
3 Ben bùsu gbɛ̃nsi pìnɔ kɔ̃ kàkɔ̃a pɔ́ taka pì kyakɛnazi aɔ̃ zɛ̀zɛ à aɛ.
4 Ben kpàakpakɛri bè pariinɔnɛ gbãngbãn: Bùsu píngi gbɛ̃nɔ kɔ̃n bori píngio, à yã kɛ̀ wà
dìɛaree ma.
5 Tó a kuru'ɔ mà kɔ̃n kureo kɔ̃n googeo kɔ̃n kúuo kɔ̃n mɔrɔo kɔ̃n kɔ̃kɔ̃pɔnɔ píngi, à kúɛ à
dɔnzi kɛ pɔ́ taka kɛ̀ kí Nɛbukanɛza pì kɔ̃n vurao à pɛ̀ɛ pìnɛ.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ gì kúɛ à dɔnzi kɛnɛzi, weé adee zu mɔ̀datɛ pãsĩ guu gɔ̃ɔmɛ.
7 Beee yãnzi tó gbɛ̃nɔ kɔ̃kɔ̃pɔ pìnɔ ɔ́ mà, bùsu píngi gbɛ̃nɔ ke bori píngin yoo, aɔ̃è kúɛ wà
dɔnzi kɛ vura pɔ́ taka pìnɛ.
8 Gurɔ beeean sɔsɔnɛyãdɔ̃ri kenɔ mɔ̀ wà Yuda kenɔ káara kɛ̀
9 aɔ̃ bè kí Nɛbukanɛzanɛ: Wà n dɔ̃ aafiao Zaaki!
10 Kí, n yã dìɛ n bè, tó gbɛ̃nɔ kɔ̃kɔ̃pɔnɔ ɔ́ mà, aɔ̃ kúɛ wà dɔnzi kɛ pɔ́ taka kɛ̀ ń pì kɔ̃n vurao
pìnɛ.
11 N bè gbɛ̃ kɛ̀ èe kúɛ à dɔnzi kɛnɛro, weé adee zu mɔ̀datɛ pãsĩ guumɛ.
12 Tɔ̀, Yuda kenɔ kuu, n ń díɛ Babilɔnu bùsu gbãadeenɔ ũ. Aɔ̃ tɔ́n Sadaraka, Mɛsaki kɔ̃n
Abɛdinɛgoo. Kí, gbɛ̃ pìnɔ è n yã maro aɔ̃è n tãanɔ gbãgbãro, bensɔ̃ aɔ̃è dɔnzi kɛ vura pɔ́ taka
kɛ̀ ń pɛ̀ɛ pìnɛro.
13 Ben Nɛbukanɛza fɛ̃̀ maamaa à bè wà mɔ́are kɔ̃n Sadarakao kɔ̃n Mɛsakio kɔ̃n
Abɛdinɛgoo. Ben wà mɔ̀ wà gbɛ̃ pìnɔ kpàa.
14 Nɛbukanɛza ń lá à bè: Sadaraka, Mɛsaki kɔ̃n Abɛdinɛgoo, ée gii ma tãanɔ gbãgbãzi
yãpuran yɔ́? Ée gii dɔnzi kɛ vura pɔ́ taka kɛ̀ má pɛ̀ɛnɛzin yɔ́?
15 Tó a soru kɛ̀ à kúɛ à dɔnzi kɛ pɔ́ taka kɛ̀ má pì pìnɛ gurɔɔ kɛ̀ a pɔ́nɔ ɔ́ mà, eé kɛ maa, mɔde
tó ée dɔnzi kɛnɛro, weé a zu mɔ̀datɛ pãsĩ guu gɔ̃ɔmɛ. Tãa kparee bé eé fɔ̃ à a bɔ ma ɔzĩi?
16 Aɔ̃ bè: Kí, à zɛ́ vĩ wà wa zĩnda bɔro.
17 Kí, tó wà wa zu mɔ̀datɛ guu, wa Dii kɛ̀ weè zɔ̀ dɔzi é fɔ̃ à wa bɔn à wa sí n ɔzĩ.
18 Baa tó èe kɛ sɔ̃ro, ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ wé n tãanɔ gbãgbãro. Wé dɔnzi kɛ vura pɔ́ taka kɛ̀ ń pɛ̀ɛnɛro.
19 Ben Nɛbukanɛza pɔ fɛ̃̀ pãsĩpãsĩ à uu sìsiɲ́zi. À bè wà mɔ̀datɛ kaara dɛ yã pɔ́la lɛo swɛɛplaa.
20 Ben à ò a zĩ̀kpɛ gɔ̃sagbãa kenɔnɛ aɔ̃ Sadaraka kɔ̃n Mɛsakio kɔ̃n Abɛdinɛgoo yiyi wà ń zu
mɔ̀datɛ pãsĩ pì guu.

21 Ben gɔ̃sa pìnɔ ń yíyi kɔ̃n ń pɔ́kãsãa kɛ̀ aɔ̃ dananɔ, utanɔ kɔ̃n sòkotonɔ kɔ̃n lawaninɔ píngi,
ben aɔ̃ ń sɛ́ wà ń zu mɔ̀datɛ pãsĩ pì guu.
22 Lán kína yã dìɛ pãsĩpãsĩ nà bensɔ̃ mɔ̀datɛ pì wà̃ maamaa, ben tɛ́ puusu gɔ̃sagbãaa kɛ̀ aɔ̃
ń zún pìnɔ lɛ̀ à ń dɛ́dɛ.
23 Gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ sɔ̃ aɔ̃ gàa wà sì mɔ̀datɛ gbãaa pì guu yiyina.
24 Ben kí Nɛbukanɛza kɛ̀ gìri à fɛ̀ɛ à zɛ̀, ben à a ìbanɔ là à bè: Gɔ̃ɔn aagɔ̃n wà zù tɛ́n yiyinaroo?
Aɔ̃ wèàla wà bè: Lɛmɛ kí!
25 Ben à bè: À gwa! Gɔ̃ɔn siigɔ̃n má è. Aɔ̃ɔ porona aɔ̃ɔe táa oo tɛ́ pì guu bensɔ̃ èe pɔ́ke
wom̀maro. Aɔ̃ gɔ̃ɔn siigɔ̃dee bɔ̀kɔ̃ba Luda Nɛ́ keo.
26 Ben à sɔ̃̀ mɔ̀datɛ pì lɛ́zi à bè: Sadaraka, Mɛsaki kɔ̃n Abɛdinɛgoo, Luda Musude zɔ̀blerinɔ,
à bɔɛ. Ben aɔ̃ bɔ̀ɛ tɛ́ pìn.
27 Bùsu gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n lɛ́dammarinɔ kɔ̃n zì̃kpɛ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n kínanɔ kàkɔ̃am̀zi
aɔ̃ɔ è tɛ́ pì e fɔ̃ à pɔ́ke wòm̀maro. Baa aɔ̃ mìkã e tɛ́ kũro, aɔ̃ utanɔɔ e yakaro, wèe tɛ́sukpɛ gũu
mam̀ma sero.
28 Ben Nɛbukanɛza bè: Wà Sadaraka kɔ̃n Mɛsakio kɔ̃n Abɛdinɛgoo Luda sáabu kpá! À a
malaika zì̃ à a zɔ̀bleri kɛ̀ aɔ̃ɔ à náanɛ vĩinɔ mì sì. Aɔ̃ gì yã kɛ̀ má dìɛ kɛzi aɔ̃ ń zĩnda kpà gaaa, lɛ
wàton kúɛ wà dɔnzi kɛ dii pãndenɔnɛro yãnzi, sé ń Dii.
29 Beee yãnzi yã kɛ̀ má dìɛn yɛ̀. Tó gbɛ̃ke Sadaraka kɔ̃n Mɛsakio kɔ̃n Abɛdinɛgoo Luda tɔ́
zaaa sì, bùsu píngi gbɛ̃ ke bori kpareen yoo, weé à zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ wà à ua kɛ tuburaa ũmɛ. Zaakɛ
dii pãnde é fɔ̃ à gbɛ̃ mì sí lɛro.
30 Ben kína Sadaraka kɔ̃n Mɛsakio kɔ̃n Abɛdinɛgoo gwena kàaram̀nɛ Babilɔnu bùsun.

4

Nɛbukanɛza nana'ona lí yã musu

1 Kí Nɛbukanɛza bé èe yã kɛ̀ oo gbɛ̃ píngine, bùsu gbɛ̃ píngi kɔ̃n borii kɛ̀ kú anduna guu píngio
à bè: Àgɔ̃ kuu kɔ̃n aafiao maamaa!
2 Má è à kɛ̀ maa mà dabuyã kɔ̃n yãbɔnsaɛ kɛ̀ Luda Musude kɛ̀mɛɛnɔ oare.
3 À dabuyãnɔ bíta fá! À yãbɔnsaɛnɔɔ pãsĩ. À kpata yãana vĩro, à kíblena égɔ̃ kuu gurɔ
píngimɛ.
4 Mamɔma Nɛbukanɛza má kú nnamana guu ma bɛ, ma làakari kpáɛna,
5 ben ma nanaa ò ai vĩa ma kũ. Kɛ̀ má daɛna ma gádo musu yã kɛ̀ má è kɔ̃n laasuu kɛ̀ má
lɛ̀o tò swɛ̃̀ kɛ̀magu.
6 Má dìɛ kɛ̀ wà mɔ́mɛ kɔ̃n Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃rinɔ ń píngi aɔ̃ nanaa pì bɔkɔ̃tɛmɛ.
7 Kɛ̀ asidɔ̃rinɔ kɔ̃n dabudabukɛrinɔ kɔ̃n sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ kɔ̃n màsokɛrinɔ mɔ̀, ben ma nanaa
pì yã òm̀nɛ, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà à bɔ̀kɔ̃tɛmɛro.
8 Zãazãan Daniɛli kɛ̀ wà ma tãa tɔ́ kpànɛ, kɛ̀ wè benɛ Bɛtɛsaza mɔ̀ ma kiia, ben ma nanaa
pì ònɛ. À Luda kɛ̀ kú adona Ninii vĩ.
9 Ma bè: Bɛtɛsaza, ɔ̃ndɔ̃rinɔ gbɛ̃nsi, má dɔ̃ kɛ̀ ń Luda kɛ̀ kú adona Ninii vĩ, asiiyã ègɔ̃
zĩ'ũnnɛro. Yã kɛ̀ má è nanaa guun yɛ̀. Ǹ à bɔkɔ̃tɛmɛ.
10 Pɔ́ kɛ̀ má è ma laasuu guu gurɔɔ kɛ̀ má daɛna ma gádo musun yɛ̀. Mɛ́ɛ guu gwaa ben ma
lí è zɛna tɔɔtɛ gura súusu, à lezĩ maamaa.
11 Lí pì bíta kũ̀ à gbà̃ ai à mìsɔ̃ntɛ̃ gàa à zɔ̃̀ ludambɛɛa. Wè lí pì e zaa anduna lɛ́ zɛkiinɔa
píngi.
12 À lánɔɔ maa, à nɛ́ ì bíta, à pɔ́blee mɔ̀ gbɛ̃ píngia. Nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ ɔra è à gbáru, bãanɔ è mɔ́ wà
zɔ̃zɔ̃ à gà̃nɔa. Pɔ́ wɛ̃̀ndide píngi è pɔ́blee ea.
13 Mɛ́ɛ pɔ́ pì ee wɛ́ɛgupu guu gurɔɔ kɛ̀ má daɛna ma gádoa, ben ma malaika è bɔna ludambɛ.
14 À lɛ́ zù gbãngbãn à bè: À lí pì zɔ̃ à nɛ́ à à gà̃nɔ kɛ̃ɛ. À à lánɔ woro à à bɛɛnɔ fãakɔ̃a. À tó
nɔ̀bɔnɔ bàa lɛ́ wà kɛ̃a. À tó bãanɔ bɔɛ à lánɔ guu.
15 Mɔde à lí pì kusu kɔ̃n à kãsãanɔ tó tɔɔtɛ guu à mɔ̀si gada kpánɛ kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃ pɔ́o sɛ̃̀ guu
gwe. Kpíi é kpáàla, eégɔ̃ kú sɛ̃̀n gwe kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ.
16 À mì é likɔ̃a, à laasuu é gɔ̃ lán nɔ̀bɔnɔ pɔ́ bà ai wɛ̃̀ swɛɛplaa.
17 Malaikanɔ bé wà yã kɛ̀ Ludaa dìɛ pì ò, à ìba pìnɔ bé wà yã kɛ̀ Luda zɛ̀o kpàakpa kɛ̀, lɛ gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ kuunɔ e wà dɔ̃ kɛ̀ Luda Musude bé à iko vĩ gbɛ̃ntee kpatanɔa. È gbɛ̃ kpá kpatan lán à
yezi nà, baa gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃sãna.
18 Mamɔma kí Nɛbukanɛza, nanaa kɛ̀ má òn gwe. Bɛtɛsaza, ǹ à bɔkɔ̃tɛmɛ sa, zaakɛ ma
kpata ɔ̃ndɔ̃ri kee e fɔ̃ à bɔ̀kɔ̃tɛmɛro. Mɔde nɛ́ fɔ̃, zaakɛ ń Luda kɛ̀ kú adona Ninii vĩ.

Daniɛli nana bɔkɔ̃tɛna kínanɛ

19 Ben Daniɛli kɛ̀ wè benɛ dɔ Bɛtɛsaza bídi kɛ̀ yã pìa. Laasuu kɛ̀ èe lɛɛ tò swɛ̃̀ kɛ̃̀n. Ben kína bè: Bɛtɛsaza, ǹton tó nanaa pì kɔ̃n à bɔkɔ̃tɛnao n vĩa kũro. Ben Bɛtɛsaza bènɛ: Ma dii, Luda tó nanaa pì gɔ̃ dɛ n zangurinɔ yã ũ. Luda tó à bɔkɔ̃tɛna gɔ̃ dɛ n ibɛɛnɔ yã ũ.

20 Lí kɛ̀ ń è bíta bensɔ̃ à gbã̀a ai à mìsɔ̃ntɛ̃ zɔ̃̀ ludambɛɛa, ben wè e zaa anduna lɛ́ zɛkiinɔa píngi.

21 À lánɔɔ maa, à nɛ́ ì bíta, à pɔ́blee mɔ̀ gbɛ̃ píngia. Nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔɔ kú à gbáru, bãanɔ è mɔ́ zɔ̃zɔ̃ à gã̀nɔa.

22 Kí, ḿbe lí pì ũ. N iko bíta bensɔ̃ ń gbãa vĩ. N bítakɛɛ gbã̀ à zɔ̃̀ ludambɛɛa, n kpata ɔ tà ai anduna lɛ́a.

23 Kí, n malaika ke è bɔna ludambɛ à bè: À lí pì zɔ̃ à kɛ pɔ̃pɔ̃, mɔde à à kusu kɔ̃n à kãsãanɔ tó tɔɔtɛn. À mɔ̀si gada kpánɛ kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o sɛ̃̀ guu gwe. Kpíi é kpáàla, eégɔ̃ kú kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ ai wɛ̃̀ swɛɛplaa.

24 Kí, à bɔkɔ̃tɛnan yɛ̀. Yã kɛ̀ Luda Musude dìɛ ma dii kína yã musun yɛ̀.

25 Weé pɛ́mma wà n bɔ gbɛ̃nteenɔ tɛ́, nɛ́gɔ̃ kú kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ nɛ́gɔ̃ sɛ̃̀ soo lán zù bà. Kpíi é n gbɛ̃, nɛ́gɔ̃ kuu lɛ wɛ̃̀ swɛɛplaa ai ǹ gá dɔ̃ kɛ̀ Luda Musude bé à iko vĩ gbɛ̃ntee kpatanɔa, è gbɛ̃ kpá kpatan lán à yezi nà.

26 Lán à bè wà líkusu kɔ̃n à kãsãanɔ tó nà, beee bè tó n Luda dɔ̃̀ ikodee ũ, eé ɛara à n kpá kpatan.

27 Beee yãnzi kí, ǹ ma lɛ́damma kɛ̀ ma. Ǹ kɛ̃ n durunnɔa ǹgɔ̃ yã kɛɛ a zɛ́a. Ǹ n yã zaakɛna tó ǹgɔ̃ gbɛ̃kɛɛ kɛɛ takaasideenɔnɛ, ke n nnamana ɛ́gɔ̃ gaa gwɛɛ.

28 Yã pìnɔ kí Nɛbukanɛza lè píngi.

29 Mɔ kuri awɛɛplaaa gbɛra kína e táa oo a bɛ kpɛ́ bíta musu Babilɔnu.

30 Ben à bè: Babilɔnu bíta kɛ̀ má kàɛ ma kíblekii ũun yɛ̀roo? Má kàɛ kɔ̃n ma iko gbãaao ma kíkɛ gakui yãnzimɛ.

31 Ai kína gɔ̃ yã pì o à yãa, kòto ke bɔ̀ ludambɛ à bè: Kí Nɛbukanɛza, yã kɛ̀ wà ò n yã musun yɛ̀: Wà n bɔ kpatan sa.

32 Weé pɛ́mma wà n bɔ gbɛ̃nteenɔ tɛ́, nɛ́gɔ̃ kú kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ nɛ́gɔ̃ sɛ̃̀ soo lán zù bà. Nɛ́gɔ̃ kuu lɛ wɛ̃̀ swɛɛplaa ai ǹ gá dɔ̃ kɛ̀ Luda Musude bé à iko vĩ gbɛ̃ntee kpatanɔa, è gbɛ̃ kpá kpatan lán à yezi nà.

33 Gwe gɔ̃ɔ yã kɛ̀ wà ò Nɛbukanɛza musu kɛ̀. Wà pɛ̀a wà à bɔ̀ gbɛ̃nteenɔ tɛ́, à sɛ̃̀ sò lán zù bà, kpíí à yàku. À mìkã gbã̀ lán kúu kã bà, à ɔnkɔkɔ bɔ̀bɔ sɔ̀ɔɔsɔɔɔ lán bã ɔnkɔkɔ bà.

34 Kɛ̀ wɛ̃̀ swɛɛplaaa pì pàpa, mamɔma Nɛbukanɛza ma wɛ́ɛ sè ma musu gwà, ben ma su ma làakaria. Ben ma Luda Musude sáabu kpà ma Gurɔpingide tɔ́ kpà ma bɛ̀ɛ lìnɛ. Zaakɛ à kíkɛɛ yãana vĩro, à kpata ègɔ̃ kuu gurɔ píngi.

35 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú anduna guunɔ ń píngi dɛnɛ pɔ́ke ũro. È kɛ lán à yezi nà kɔ̃n gbãadee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú musunɔ kɔ̃n gbɛ̃ntee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛnɔ. Gbɛ̃ke è fɔ̃ à kpànɛro, gbɛ̃ke è fɔ̃ à benɛ bɔ́n èe kɛɛro.

36 Gurɔɔ kɛ̀ ma su ma làakaria, ben ma ɛara ma su ma kíkɛgakuin kɔ̃n bɛ̀ɛo kɔ̃n bítakɛɛo. Ma ìbanɔ kɔ̃n ma bùsu gbãadeenɔ ma gbeka, aɔ̃ ma ka kpatan, ben ma iko dɛ káakupɔla.

37 Mamɔma Nɛbukanɛza mɛ́ɛ musu Kína sáabu kpaa sa mɛ́ɛ bɛ̀ɛ liinɛ mɛ́ɛ à tɔ́ kpaa, zaakɛ à yãkɛnanɔɔ maa píngi, ègɔ̃ yã kɛɛ a zɛ́a. Eé fɔ̃ à gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda sɛ́ lezĩ busa.

5

Yã kɛ̃na gũ̀a

1 Kí Bɛlisaza a bùsu gbãadeenɔ sìsi zĩbaa pɔ́bleea gɔ̃ɔn wàa sɔɔro, ben èe wɛ̃ɛ miiń́yo.

2 Kɛ̀ à pɔɔ kɛ̀ í pìa nna, à bè wà mɔ́ kɔ̃n vura ímibɔnɔ kɔ̃n kondogi ímibɔ kɛ̀ a dezi Nɛbukanɛza sɛ̀ɛ Luda kpɛ́n Yerusalɛmunɔ lɛ à í mio, àpi kɔ̃n a bùsu gbãadeenɔ kɔ̃n a nɔɔnɔ kɔ̃n a nɔ yìgisainɔ.

3 Ben wà mɔ̀ kɔ̃n togoo pìnɔ, aɔ̃ɔe í miio.

4 Kɛ̀ aɔ̃ɔe wɛ̃ɛ mii, aɔ̃ɔe tãa kɛ̀ wà ń kɛ́ kɔ̃n vurao kɔ̃n kondogio kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o kɔ̃n mɔ̀sio kɔ̃n líо kɔ̃n gbɛ̀o sáabu kpaa.

5 Gwe gɔ̃ɔ gbɛ̃ntee ɔɔ bɔ̀ fitia'izi, èe ɔgbɛ kɛ̃ɛ kíbɛ gũ̀ kɛ̀ lɔ́lɔnaa. Kína ɔɔ pì è, èe pɔ́ kɛ̃ɛ,

6 ben à laasuu tò swɛ̃̀ kɛ̃̀n. À uu yàkɔ̃tɛ à gbãaa bùsa, ben à gbánɔɔ e lugalugaa.

7 À wii gbãaa lɛ̀ à bè, wà mɔ́ kɔ̃n asidɔ̃rinɔ kɔ̃n sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ kɔ̃n màsokɛrinɔ. Ben à bè Babilɔnu ɔ̃ndɔ̃ri pìnɔnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ ɔgbɛ kɛ̀ki kyó kɛ̀ ben à à bɔ̀kɔ̃tɛmɛ, mɛ́ gumusu tɛ̃a kɔ̃n vura kã̀mbɛɛo danɛ, eé gɔ̃ ma bùsu gbãadeenɔ gbɛ̃ aagɔ̃dee ũ.

8 Kɛ̀ kína ɔ̃ndɔ̃ri pìnɔ gɛ̃̀ ń píngi, ben aɔ̃ gbɛ̃kee e fɔ̃ à ɔgbɛ pì kyó kɛ̀ à à bɔ̀kɔ̃tɛnɛro.

9 Swɛ̃̀ ɛ̀ara à kɛ̃̀ kí Bɛlisazan maamaa, à ɛ̀ara à uu yã̀kɔ̃tɛ, ben à bùsu gbɛ̃nsinɔ gɔ̃̀ bídi guu.

10 Kɛ̀ kí naɔ̃ kína kɔ̃n bùsu gbɛ̃nsinɔ zɔka mà, à gɛ̃ńzi pɔ́blekiia à bè: Wà n dɔ̃ kɔ̃n aafiao
Zaaki! Ǹton tó n laasuu n nɔ̀sɛ yakaro, ǹton tó n uu gɔ̃ sisinaro.
11 Gbɛ̃kee kú n bùsun kɛ̀, à Luda kɛ̀ kú adona Ninii vĩ. N dezi Nɛbukanɛza gurɔ wà è à
làakari vĩ kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ɛo kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo lán Luda bà. N dezi à dìɛ wɛ́ɛzɛ̃rinɔ kɔ̃n asidɔ̃rinɔ kɔ̃n
sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ kɔ̃n màsokɛrinɔ gbɛ̃nsi ũ.
12 À ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n à dɔ̃nao pãsĩ, è yã píngi ma. È nanaanɔ bɔkɔ̃tɛ è yã zĩ'ũunɔ yáasi tɔ̃kɛ̃ kɔ̃n
yãlɛkɔ̃zinanɔ. À tɔ́n Daniɛli. Kína tɔ́ kpànɛ dɔ Bɛtɛsaza. Ǹ à sísi se, eé yã pì bɔkɔ̃tɛnnɛ.
13 Kɛ̀ wà mɔ̀ kɔ̃n Daniɛlio kína pì kiia, ben kína bènɛ: Ḿbe zɛ̃̀zɔ kɛ̀ wè be Daniɛli kɛ̀ ma dezi
bɔ̀o Yudanɔ bùsun ũɔ́?
14 Má mà wà bè ń Luda Ninii vĩ, ń làakari vĩ kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ɛo kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ wɛ́ɛbɔnao.
15 Wà mɔ̀mɛ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃rinɔ kɔ̃n yã'asidɔ̃rinɔ tia, lɛ aɔ̃ ɔgbɛ kɛ̀ kyó kɛ aɔ̃ à bɔkɔ̃tɛmɛ, mɔde aɔ̃ɔe
fɔ̃ro.
16 Má mà wà bè nɛ̀ɛ fɔ̃ ǹ yãnɔ bɔkɔ̃tɛ nɛ̀ɛ fɔ̃ ǹ yãlɛkɔ̃zinanɔ tɔ̃kɛ̃. Tó n fɔ̃ n ɔgbɛ kɛ̀ kyó kɛ̀ n
à bɔ̀kɔ̃tɛmɛ, mɛ́ gumusu tɛ̃a kɔ̃n vura kɛ̃̀mbɛɛo dannɛ, nɛ́ gɔ̃ ma bùsu gbãadeenɔ gbɛ̃ aagɔ̃dee
ũ.
17 Ben Daniɛli bènɛ: Ǹ n gbaanɔ kũ ǹ asaiapɔ pì kpá gbɛ̃ pãndea. Mɔde baa kɔ̃n beeeo mɛ́
ɔgbɛ pì kyó kɛnnɛ kí, mɛ́ sɔ̃ bɔkɔ̃tɛnnɛ.
18 Kí, Luda Musude bé à kíkɛ kɔ̃n bítakɛɛo kɔ̃n gakuio kɔ̃n bɛ̀ɛo kpà n dezi Nɛbukanɛzaa.
19 Lán à à sɛ̀ lezĩ nà, gbɛ̃ píngi à vĩa vĩ, aɔ̃è mì siɛnɛ, bori píngi ke yã'ona bori píngin yoo. Gbɛ̃
kɛ̀ à yezi à à dɛ, è à dɛmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à à bɔ, è à bɔmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à gwena kaaranɛ, è à
kaara. Gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à à busa, è à busamɛ.
20 Mɔde kɛ̀ à a zĩnda sɛ̀ lezĩ à swã gbãa kṹ bensɔ̃ à zaza kṹ, ben Luda à bɔ̀ kpatan à à gakui
kɔ̀ ɛ̀.
21 Wà pɛ̀a wà à bɔ̀ gbɛ̃nteenɔ tɛ́, à laasuu gɔ̃̀ lán nɔ̀bɔnɔ pɔ́ bà. À kú kɔ̃n sakenɔ à sɛ̃̀ sò lán
zù bà. Kpíi à yàku, ben à dɔ̃̀ sa kɛ̀ Luda Musude bé à iko vĩ gbɛ̃ntee kpatanɔa, è gbɛ̃ kɛ̀ à yezi
kpá kpatan.
22 Mpi sɔ̃ Bɛlisaza, à dion n ũ. Baa kɛ̀ ń yã pìnɔ dɔ̃ píngi, nɛ́ɛ n zĩnda busaro.
23 N dɔkɛ̀ Dii Musudeo ń tò wà mɔ̀ kɔ̃n à kpɛ́ togoonɔ, ben mpi kɔ̃n n bùsu gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n n
nɔɔnɔ kɔ̃n n nɔ yìgisainɔ wɛ̃ɛ mìo, ben n tãa kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n vurao kɔ̃n kondogio kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o kɔ̃n
mɔ̀sio kɔ̃n líø kɔ̃n gbɛ̀o sáabu kpà, pɔ́ kɛ̀ aɔ̃è guu ero aɔ̃è yã maro bensɔ̃ aɔ̃ɔ dɔ̃na vĩroonɔ. N
wɛ̃̀ndi kɔ̃n n ziaao kú Luda ɔzĩmɛ, ben nɛ́ɛ bɛ̀ɛ línɛro.
24 Beee yãnzin à tò ɔɔ pì mɔ̀ à ɔgbɛ pì kɛ̃̀zi.
25 Yã kɛ̀ ɔɔ pì kɛ̃̀n yɛ̀: Mɛnɛ, mɛnɛ, tɛkɛli, paasi.
26 Yã pìnɔ bɔkɔ̃tɛnan yɛ̀: Mɛnɛ bè, Luda n kíblegurɔɔ nàro à à lɛ́ zɛ̀.
27 Tɛkɛli bè, wà n tìisi lɛ́ gwà kilooa wà è nɛ́ɛ kiloo sɛ́ro.
28 Paasi bè, wà n kpata kpàatɛtɛ Midiãnɔ kɔ̃n Pɛsianɔnɛ.
29 Bɛlisaza yã ò a ìbanɔnɛ, ben aɔ̃ gumusu tɛ̃a kɔ̃n vura kɛ̃̀mbɛɛo dà Daniɛlinɛ wà kpàakpa
kɛ̀ wà bè, bùsu gbãadeenɔ gbɛ̃ aagɔ̃deen à ũ.
30 Gwãavĩ dɔ̃nkɔ̃ pì guun wà Babilɔnia kí Bɛlisaza dɛ̀.
31 Midiã borii kɛ̀ wè benɛ Dariusu bé à vɛ̃̀ɛ à gɛ̃ɛ ũ a wɛ̃̀ baaagɔ̃ awɛɛplaadee guu.

6

Daniɛli zuna músunɔ wɛ̀ɛn

1 À kà Dariusunɛ à bùsu gbãadeenɔ diɛ gɔ̃ɔn baswɛɛdo, ben à ń díɛdiɛ a bùsun píngi.
2 À gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ dìɛ ń gbɛ̃nsinɔ ũ. Daniɛli nɛ́ gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ dokemɛ. Bùsu gbãadeenɔ è ń
yãnɔ tɔ̃kɛ̃ gbɛ̃ pìnɔnɛ, lɛ wàton ásaru kɛ kínanɛro yãnzi.
3 Daniɛli ɔ̃ndɔ̃ɔ wɛ́ɛbɔna dɛ gbɛ̃nsinɔla kɔ̃n bùsu gbãadeenɔ ń píngi, ben kína zɛ̀o à à diɛ a
bùsu gbɛ̃nsi ũ.
4 Ben gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n bùsu gbãadeenɔɔ e zɛ́ wɛtɛɛ wà yãke ea kpata kɛ̀ à blè yã musu, mɔde
à taari vĩro, aɔ̃ɔe yãke earo, zaakɛ à náanɛ vĩ a yãkɛna guu píngi. È pã kpá yãkeziro è sãsã
yãkearo.
5 Ben aɔ̃ bè: Wé yãkee e Daniɛliaro, tó èe kɛ à Luda doka musu baasiro.
6 Ben gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ mì pɛ̀kɔ̃rɛ aɔ̃ gàa wà kína lè wà bè: Kí Dariusu, wà n dɔ̃ kɔ̃n
aafiao!
7 Wamɔwa gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n kínanɔ kɔ̃n zɛ̃̀kpɛ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n lɛ́dammarinɔ kɔ̃n n
ìbanɔ ń píngi, wa lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ wá è à maa ǹ yã kɛ̀ diɛ ǹgɔ̃ zĩi kɛɛa. Gurɔ baaakuri daguran tó gbɛ̃
wɛ́ɛ kɛ̀ dii kea ke gbɛ̃nteen yoo, tó èe kɛ mpi baasiro, wà adee sɛ́ wà zu músunɔ wɛ̀ɛn.
8 Kí, ǹ yã pì diɛ sa ǹ ɔ da takada kɛ̀n, lɛ gbɛ̃ke tón yã pì liɛro yãnzi. Eégɔ̃ dɛ Midiãnɔ kɔ̃n
Pɛsianɔ doka kɛ̀ weé fɔ̃ wà gbororoo ũ.

9 Ben kí Dariusu yã pì dìɛ à a ɔɔ dà takadan.
10 Kɛ̀ Daniɛli mà wà yã pì dìɛ, à tà bɛ. À kpɛ́ kɛ̀ kú musu windonɔɔ aɛ dɔ Yerusalɛmua
wɛ̃wɛ̃na. Ben à kùɛ à adua kɛ̀ à Luda sáabu kpà, lán è kɛ nà lán guu e dɔɔ nà gɛ̀n aagɔ̃gɔ̃.
11 Ben gbɛ̃ pìnɔ mì pɛ̀kɔ̃rɛ aɔ̃ gàa wà à è èe adua kɛɛ èe dɔnlɛ wɛ́ɛ kɛɛ Ludaa.
12 Ben aɔ̃ gàa wà kína lè yã kɛ̀ à dìɛ pì musu wà bè: N yã dìɛ n bè ai gurɔ baaakuri dagura
gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛ kɛ̀ dii kea ke gbɛ̃nteen yoo, tó èe kɛ mpi baasiro, weé adee sɛ́ wà zu músunɔ wɛ̀ɛ
guumɛ. Ben kína bè: Yã pì seka vĩro, à gɔ̃̀ Midiãnɔ kɔ̃n Pɛsianɔ doka kɛ̀ weé fɔ̃ wà gbororoo
ũmɛ.
13 Ben aɔ̃ bènɛ: Yudanɔ bùsu zɩ̃̀zɔ Daniɛli è n yã daro ke yã kɛ̀ ń dìɛ pì. Ègɔ̃ adua kɛɛ lán guu
e dɔɔ nà gɛ̀n aagɔ̃gɔ̃mɛ.
14 Kɛ̀ kína yã pì mà, à kɛ̀nɛ zaa maamaa. À zɛ̀o à Daniɛli mì sí, ben èe à bɔna zɛ́ wɛtɛɛ ai
ɔfãntɛ̃ gàa à gɛ̀o kpɛ́n.
15 Ben gbɛ̃ pìnɔ ɛ̀ara wà pɛ̀kɔ̃rɛ wà gàa wà kína lè wà bè: Kí, ń Midiãnɔ kɔ̃n Pɛsianɔ doka dɔ̃,
wà bè yã kɛ̀ kína dìɛ kɔ̃n yã kɛ̀ à gìzio liɛna vĩro.
16 Ben kína bè wà mɔ́ kɔ̃n Daniɛlio wà à zu músunɔ wɛ̀ɛn. Kína bè Daniɛlinɛ: N Luda kɛ̀
nɛɛ̀gɔ̃ dɔnzi kɛɛnɛ gurɔ píngi n bɔ!
17 Kɛ̀ wà à zù wɛ̀ɛ pì guu, wà gbɛ̀ sɛ̀ wà tàta wɛ̀ɛ pì lɛ́a, ben kína sèeda kɛ̀a kɔ̃n a tãngao kɔ̃n
a bùsu gbãadeenɔ tãnganɔ, lɛ gbɛ̃́ke tón yãke liɛ Daniɛli musuro yãnzi.
18 Ben kína tà bɛ à gì pɔ́ ble gwãavĩ beeeazi, bensɔ̃ èe a nɔgbɛ̃ ke yã gbekaro. Èe fɔ̃ à ii òro.
19 Kɛ̀ guu dɔ̀, guwɛɛ e kɛ̃ɛ, ben kína pì fɛ̀ɛ à gàa músunɔ wɛ̀ɛ pì kiia kpakpaa.
20 Kɛ̀ à sɔ̃̀ wɛ̀ɛ pìzi, à lɛ́ zù Daniɛlizi kɔ̃n pɔsiaao à bè: Daniɛli, Daniɛli, Luda Wɛ̃̀ndide zɔ̀bleri!
N Luda kɛ̀ nɛɛ̀gɔ̃ dɔnzi kɛɛnɛ gurɔ píngi fɔ̃̀ à n bɔ músunɔ lɛ́zĩɔ́?
21 Daniɛli wèàla à bè: Luda n dɔ̃ aafiao Zaaki!
22 Ma Luda a malaika zɩ̃̀, à mɔ̀ à músunɔ lɛ́ nàkɔ̃a, aɔ̃ɔe ma kɛ̃nnaro, zaakɛ ma dɛnɛ
taarisaidee ũ. Kí, mɛ́ɛ taari ke kɛnnɛ zikiro.
23 Kína pɔɔ kɛ̀ nna maamaa, ben à bè wà Daniɛli gá wà à bɔ wɛ̀ɛ pì guu. Kɛ̀ wà à bɔ̀, wèe e
à kɛ̃̀nna gukearo kɛ̀ à Luda náanɛ kɛna yãnzi.
24 Ben kína bè wà mɔ́ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã dì Daniɛlianɔ, ben wà ń zúzu wɛ̀ɛ pì guu se kɔ̃n ń nɛ́nɔ
kɔ̃n ń naɔ̃nɔo. Ai aɔ̃gɔ̃ gá tɔɔtɛ le, músunɔ ń dã aɔ̃ ń kũkũ aɔ̃ ń wánɔ wìwi píngi.
25 Kí Dariusu takada kɛ̃̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a bùsu guunɔnɛ ń píngi kɔ̃n bori sãnda píngio à bè:
Àgɔ̃ kú aafiao maamaa!
26 Ma yã kɛ̀ dìɛ ma bùsu gbɛ̃ píngine, kɛ̀ aɔ̃gɔ̃ Daniɛli Luda vĩa vĩ aɔ̃ dɔnzi kɛnɛ. Zaakɛ Luda
Wɛ̃̀ndide kɛ̀ kuu gurɔ píngin à ũ. À kpata yãana vĩro, ègɔ̃ kí blee gurɔ píngimɛ.
27 È gbɛ̃ mì sí è ń bɔ. È dabuyãnɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɛ musu kɔ̃n tɔɔtɛo. Àmbe à Daniɛli bɔ̀
músunɔ lɛ́zĩ.
28 Daniɛli gbãaa è Dariusu kíblegurɔ kɔ̃n Pɛsia bori Sirusu kíblegurɔɔo.

7

Daniɛli wɛ́ɛgupu'ena pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔ yã musu

1 Babilɔnu kí Bɛlisaza kíblena wɛ̃̀ káaku guu Daniɛli wɛ́ɛgupu è, à yãke è a laasuu guu gurɔɔ
kɛ̀ à daɛna a gádoa, ben à wɛ́ɛgupu pì yã kɛ̃̀ takadan à à yã mìnɔ ò.
2 Daniɛli bè: Mɛ́ɛ guu gwaa wɛ́ɛgupu'ena guu gwãavĩ, ben ma ludambɛ ĩa mɛ̀n siigɔ̃ɔ è, aɔ̃ɔe
kakaa ísia bítala.
3 Ben pɔ́ bɛ̃ɛ bíta mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔ bɔ̀ ísiaan, aɔ̃ borii bɔ̀ doodo.
4 À káakudee bɔ̀ lán músu kɛ̀ à kúu dɛ̀bɛnɔ vĩi bà. Kɛ̀ mɛ́ɛ gwaa, wà à dɛ̀bɛ wòwoa, ben wà à
sɛ̀ wà zɛ̀ à gbá plaaaa lán gbɛ̃ntee bà, ben wà gbɛ̃ntee swɛ̃̀ dànɛ.
5 Ben ma pɔ́ bɛ̃ɛ plaadee è, à bɔ̀ lán kpera bà. À gɛɛkɛsɛkɛna, gbɛ̃̀ntɛ̃wa mɛ̀n aagɔ̃ kpana à
lɛ́zĩ. Ben wà bènɛ à fɛɛ à nɔ̀bɔ só maamaa.
6 Beee gbɛra ma guu gwà, ben ma pɔ́ bɛ̃ɛ pãnde è, à bɔ̀ lán gbèka bà. À dɛ̀bɛ vĩ a kpɛɛa lán
bãa bà mɛ̀n siigɔ̃ bensɔ̃ à mì vĩ mɛ̀n siigɔ̃. Wà à kpà kpatan.
7 Beee gbɛra kɛ̀ mɛ́ɛ guu gwaa wɛ́ɛgupu pì guu gwãavĩ lɛ, ma pɔ́ bɛ̃ɛ siigɔ̃dee è, è tó vĩa gbɛ̃
kũ ai swɛ̃̀ kɛ̃n. À gbãaa sáa vĩro. À swaa nɛ́ mɔ̀simɛ bensɔ̃ à bíta, è pɔ́ sóo, à wíwi, è kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛ
à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀a. À bɔ̀ ado kɔ̃n pɔ́ bɛ̃ɛ kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀nɛ aɛnɔ. À koba mɛ̀n kuri.
8 Kɛ̀ mɛ́ɛ laasuu lɛɛ à koba pìnɔ yã musu, ben ma koba pãnde è, à nɛ́ngo èe bɔɔ ń tɛ́, ben
koba káaku mɛ̀n aagɔ̃ɔnɔ wòwo aɔ̃ guu bɔ̀nɛ. Má è koba nɛ́ngo pì wɛ́ɛ vĩ lán gbɛ̃ntee pɔ́ bà. À
lɛ́ vĩ dɔ kɛ̀ ègɔ̃ wada yã oo.
9 Kɛ̀ mɛ́ɛ gwaa, má è wà kíblekitanɔ kàɛ, ben Tontoride mɔ̀ à vɛ̃̀ɛa. À pɔ́kãsãanɔ dɛ pú fénfen
lán buu bà, à mìkã dɛ lán sãkã bà. À kíblekita dɛ tɛ́nɛnɛ ũ, à górogbanɔ vĩ aɔ̃ɔe tɛ́ bɔɔ.

10 Tɛ́ bɔ̀ à gĩzĩ èe bàa lɛɛ à aɛ lán swaa bà. Gɔ̃ɔn bɔrɔ lɛo bɔrɔ e ìba bleenɛ, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna à
aɛnɔ kà gɔ̃ɔn miliɔ̃ basɔɔro. Yãkpaɛkɛrinɔ vɛ̃ɛ, ben wà takadanɔ wɛ̃wɛ̃.
11 Ben má kpɛ́ mɛ́ɛ tàasi kɛɛ wada yã kɛ̀ koba pì e oo yãnzi, ben má kpɛ́ mɛ́ɛ gwaa ai wà gàa
wà pɔ́ bɛ̃ɛ pì dɛ̀ wà à gɛ̀ dúgu zɔ̃̀ wà sɛ̀ wà zù tɛ́n.
12 Wà pɔ́ bɛ̃ɛ pãndenɔ bɔ̀ kpatan, mɔde wà ń tó wɛ̃̀ndio ai gurɔ plaa.
13 Kɛ̀ mɛ́ɛ guu gwaa gwãavĩ wɛ́ɛgupu pì guu lɛ, ben ma pɔ́ è lán gbɛ̃ntee nɛ́ bà, èe mɔɔ
ludambɛ luguun. Kɛ̀ à kà, ben wà à kpan'aɛ kɛ̀ wà gàao Tontoride kiia.
14 À à kpà kpatan à iko kpàa kɔ̃n gakuio, ben baade píngi dɔnzi kɛ̀nɛ, bùsu píngi gbɛ̃ kɔ̃n
bori sãnda píngio. À iko égɔ̃ kuu gurɔ píngi à yãana vĩro, à kpata é mì dɛ zikiro.

Wɛ́ɛgupu bɔkɔ̃tɛna

15 Mamɔma Daniɛli ma pɔɔ yàka. Yã kɛ̀ mɛ́ɛ ee ma laasuu guu tò swɛ̃̀ kɛ̃̀magu.
16 Ma sɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna gweenɔ dokezi ma yã pìnɔ yãpuraa gbɛ̀kaa píngi. Ben à yã òmɛ à
yã pìnɔ bɔ̀kɔ̃tɛmɛ.
17 Pɔ́ bɛ̃ɛ bíta mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ nɛ́ kpata mɛ̀n siigɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃é bɔ anduna guunɔmɛ.
18 Mɔde Luda Musude gbɛ̃nɔ bé wé kpata sí wà ble aɔ̃égɔ̃ vĩ gurɔ píngi, kpata pì égɔ̃ yãana
vĩro.
19 Beee gbɛra má yezi mà yãpuraa dɔ̃ pɔ́ bɛ̃ɛ siigɔ̃de yã musu. À taka bɔ̀ ado kɔ̃n pɔ́ bɛ̃ɛ
kpaaanɔmɛ, è tó vĩa gbɛ̃ kũ dɛ à kpaaanɔla. À swaa nɛ́ mɔ̀simɛ, à ɔnkɔkɔ nɛ́ mɔ̀gotɛ̃mɛ, è pɔ́ só
à wíwi è kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛ à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀a.
20 Má yezi mà koba mɛ̀n kuri kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à mìanɔ yáasi dɔ̃ dɔ kɔ̃n koba kɛ̀ bɔ̀ ben koba mɛ̀n
aagɔ̃ɔnɔ wòwo wà guu tònɛo. Koba pì wɛ́ɛ vĩ kɔ̃n lɛ́o, è wada yã o, à zɛna gbãa dɛ à kpaaanɔla.
21 Kɛ̀ má kpɛ́ mɛ́ɛ gwaa, koba pì e zɛ̃̀ kaa kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ èe ń fuu.
22 Ben Tontoride pì mɔ̀ à yã nnaa kpà a gbɛ̃ pìnɔa, zaakɛ kpata gɔ̃na Luda Musude gbɛ̃nɔ
pɔ́ ũ gurɔɔ bé à kà.
23 Wà bèmɛ lán kɛ̀ bà. Pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃dee pì nɛ́ kpata siigɔ̃dee kɛ̀ eé bɔ anduna guumɛ. À
taka bɔ̀ ado kɔ̃n kpata kpaaanɔ, eé da andunala píngi à kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛa à wíwi.
24 Koba mɛ̀n kuri pìnɔ nɛ́ kpata pì kína gɔ̃ɔn kuri kɛ̀ aɔ̃é kí bleenɔmɛ. Kína kɛ̀ bɔ̀ adona kɔ̃n
à káakupɔnɔ é fɛɛ ń gbɛra eé kí gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ bɔ kpatan.
25 Eé Luda Musude tɔ́ zaaa sí eé gbãa mɔ́ à gbɛ̃nɔnɛ eé wɛtɛ à zĩbaa gurɔɔnɔ kɔ̃n doka kɛ̀
Ludaa dìɛnɔ liɛ. Wà Luda gbɛ̃nɔ nànɛ à ɔzĩ wɛ̃ aagɔ̃ kɔ̃n a kusuo.
26 Mɔde yãkpaɛkɛrinɔ é vɛ̃ɛ aɔ̃ à bɔ kpatan, aɔ̃é kpata pì mì dɛ míɔmiɔ ai gurɔ píngi
27 gbasa wà anduna kpata píngi kíkɛ kɔ̃n ikoo kɔ̃n bítakɛɛo kpá Luda Musude gbɛ̃nɔa. À
kpata pì nɛ́ kpata kɛ̀ eé yãaromɛ, kpatablerinɔ é dɔnzi kɛnɛ aɔ̃é mì siɛnɛ ń píngi.
28 Yã pì lɛ́n gwe. Mamɔma Daniɛli, ma laasuunɔɔ tò vĩa ma kũ maamaa, ma uu lìɛ, ben má
yã pì kũna ma swɛ̃̀n.

8

Sãkaro swèekɛna kɔ̃n blèkofĩio

1 Bɛlisaza kíblena wɛ̃ aagɔ̃dee guu mamɔma Daniɛli ma wɛ́ɛgupu è à kɛ̀ má è káaku baasi.
2 Mɛ́ɛ guu gwaa ma wɛ́ɛgupu'ena pì guu, ben má è má kú kíbɛ Susa wɛ́tɛdaan Elamu bùsun.
Má kú swaa kɛ̀ wè be Ulai saɛ.
3 Ma wɛ́ɛ sɛ̀ ma guu gwà, ben ma sãkaro è zɛna swaa pì lɛ́a. À koba vĩ mɛ̀n plaa. Aɔ̃ɔ gbɛ̃̀a,
mɔde à doo gbɛ̃̀a dɛ à doola, à kɛ̀ gbɛ̃̀a pì bɔ̀ zãamɛ.
4 Ma sãkaro pì gwà, èe sɔ̃ dadaa ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa kɔ̃n gu'igbãroo kpaao kɔ̃n sɔɔmɛtɛ kpaao,
èe koba máɛmaɛɛ. Nɔ̀bɔ kee e fɔ̃ à zɛ̀ à gìnɛro, gbɛ̃kee e fɔ̃ à bɔ̀ à gbãaa ɔzĩro. Ègɔ̃ a zĩnda pɔyezi
kɛɛmɛ, ben à a zĩnda sɛ̀ lezĩ.
5 Mɛ́ɛ laasuu lɛɛ yã pìa, ben ma blèkofĩi è bɔna ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, à bà andunala píngi à gbá
e pɛ́ɛ tɔɔtɛro. À koba bíta vĩ a wɛ́ɛgbãtãn.
6 À gàa sãkaro kɛ̀ zɛna swa lɛ́a pì kiia, ben à kúu òa kɔ̃n pɔfɛ̃ pãsĩo.
7 Kɛ̀ má è à sùzi kɔ̃n pɔfɛ̃o lɛ, à à gbɛ̃̀gbɛ̃ ai à à koba mɛ̀n plaaa pìnɔ ɛ̀'ɛ, ben sãkaro pì e fɔ̃ à
pɛ̀aro. Blèkofĩi à nɛ̀ à kɛ̀sɛ pɛ̀ɛpɛɛa, gbɛ̃kee e fɔ̃ à à bɔ̀ à ɔzĩro.
8 Ben blèkofĩi a zĩnda dì, mɔde kɛ̀ à pɛ̀ɛ maamaa, à koba bíta pì ɛ̀, ben koba pãndenɔ bɔ̀ɛ wà
kpà mɛ̀n siigɔ̃ à gɛ̃ɛ ũ, aɔ̃ lɛ́ dɔdɔ anduna gooda siigɔ̃ɔnɔa.
9 Koba pìnɔ doke gbɛ̃̀dɛ̃ nɛ́ngo bɔ̀, ben à bíta kũ̀ maamaa. À gàa sɔɔmɛtɛ kpa kɔ̃n ɔfãntɛ̃bɔɛ
kpaao kɔ̃n bùsu maaa kpaao.
10 À bíta kũ̀ ai à gàa pɛ́ ludambɛ zɛ̃̀kpɛɛnɔa, ben à sɔsɔnɛ kenɔ wòro à ń kwɛ́ɛ tɔɔtɛ à kɛ̀sɛ
pɛ̀ɛpɛɛḿma.

11 À a zĩnda sɛ̀ à kɛ̀ sáa kɔ̃n zɩ̃̀kpɛɛ pìnɔ Kínao. À saa kɛ̀ wègɔ̃ ooa lán guu e dɔɔ nà mì dɛ̀ à à
kúkii kɛ̀ bɛzĩ ũ.
12 Wà zɩ̃̀kari pìnɔ nànɛ à ɔzĩ kɔ̃n saa kɛ̀ wègɔ̃ oo lán guu e dɔɔ nào bɔnkpɛɛyã kɛ̀ wà kɛ̀ yãnzi,
ben à yãpuraa pɛ̃̀ tɔɔtɛ. Yã kɛ̀ à kɛ̀ píngi bɔ̀ maa.
13 Ben má mà malaika e yã oo, ben malaika pãnde à là à bè: Wɛ́ɛgupu'ena yã pì é gá kɛ ai
bɔrɛmɛ? Saa kɛ̀ wègɔ̃ oo lán guu e dɔɔ nà yã pì kɔ̃n bɔnkpɛɛyã kɛ̀ è guu yaka pìo kɔ̃n Luda kpɛ́
kpam̀manao kɔ̃n kɛ̀sɛpɛɛpɛɛna zɩ̃̀kpɛɛ pìnɔao.
14 Ben à bèmɛ: Eégɔ̃ gaa ai gurɔ wàa kuri awɛɛdo kpɛ́ basɔɔro sa'ona kɔngɔ kɔ̃n uusiɛo gbɛra,
Luda kpɛ́ é gbasa à bɔ maa.

Wɛ́ɛgupu bɔkɔ̃tɛna

15 Gurɔɔ kɛ̀ mamɔma Daniɛli mɛ́ɛ wɛ́ɛgupu pì ee lɛ, mɛ́ɛ zɛ́ wɛtɛɛ mà à yáasi dɔ̃, ben ma pɔ́ke
è zɛna ma aɛ à bɔ̀ lán gɔ̃gbɛ̃ bà.
16 Ben ma gbɛ̃ntee kòto mà bɔna Ulaizi à lɛ zù à bè: Gabliɛli, ǹ wɛ́ɛgupu kɛ̀ gbɛ̃ pì è bɔkɔ̃tɛnɛ.
17 À sɔ̃̀mazi ma zɛkiia. Kɛ̀ èe mɔɔ, vĩa ma kũ, ben ma daɛ ma puua. À bèmɛ: Gbɛ̃ntee nɛ́, ǹgɔ̃
dɔ̃ kɛ̀ wɛ́ɛgupu kɛ̀ ń è dɛ andunayãagurɔ yã ũmɛ.
18 Gurɔɔ kɛ̀ èe yã oomɛ, ii ma kũ gbãa, má daɛna ma puua. Ben à ɔ nàma à ma fɛɛ à ma zɛ.
19 À bè: Mɛ́ɛ yã kɛ̀ eé mɔ́ Luda pɔfɛ̃pitammagurɔ ziakpɛɛ zĩ oonnɛmɛ, zaakɛ andunayãagurɔ
yãmɛ.
20 Sãkaro kobamɛmplaadee kɛ̀ ń è pì dɛ Midiãnɔ kɔ̃n Pɛsia kínanɔ ũmɛ.
21 Blèkofĩi sɔ̃ nɛ́ Girisi kpatamɛ. Koba bíta kɛ̀ dɔ à wɛ́ɛgbãtãn dɛ à kína káaku ũ.
22 Koba mɛ̀n siigɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ koba kɛ̀ ɛ̀ gɛ̃ɛ ũu pì nɛ́ kpata mɛ̀n siigɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃é bɔɛ à borii
guunɔmɛ, mɔde aɔ̃ gbãaa é ká lán à bàro.
23 Aɔ̃ kíblena gurɔ zãa zĩ, tó aɔ̃ taarikɛna lɛ́ kà, kína uu fɛ̃kpana mɔnafikide kàsara é fɛɛ.
24 À gbãaa é kaara, èe kɛ kɔ̃n à zĩnda gbãaaonlo. À pɔ́kaatɛna é swɛ̃̀ kɛ̃ńgu. Yã kɛ̀ eé kɛ píngi
égɔ̃ papanamɛ, eé gɔ̃sagbãaanɔ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ dúgu zɔ̃.
25 À ɔ̃ndɔ̃ɔ guu à mɔnafiki égɔ̃ papanamɛ, eégɔ̃ daa a ka. Tó gbɛ̃nɔ yãke dɔ̃naro, ben eé ń
dúgu zɔ̃ paripari eé fɛɛ kɔ̃n kínanɔ Kínao. Weé à kaatɛ, mɔde gbɛ̃ntee ɔɔnlo.
26 Sa kɔngɔ kɔ̃n sa uusiɛo ogurɔ wɛ́ɛgupu kɛ̀ ń è nɛ́ yãpuraamɛ. Ǹ yã pì ká takadan, zaakɛ
eé kɛ ziakpɛɛ zĩmɛ.
27 Mamɔma Daniɛli ma gbãaa yȁa, ben ma gyãa kɛ̀ gurɔ plaa. Kɛ̀ ma fɛɛ, ma ɛara ma zĩi kɛ̀
kínanɛ. Ma bídi kɛ̀ wɛ́ɛgupu kɛ̀ má è pì yãa, mɛ́ɛ à bɔkɔ̃tɛna dɔ̃ro.

9

Daniɛli aduakɛna

1 Asueru nɛ́ Dariusu, Midiã bori kíblena Babilɔnia bùsun wɛ̃̀ káaku guu,
2 mamɔma Daniɛli ma yã kɛ̀ Dii ò annabi Yɛrɛmayanɛ è takadan à bè, Yerusalɛmu é gɔ̃ bɛzĩ
ũ wɛ̃̀ baaagɔ̃ akurimɛ.
3 Ben ma aɛ dɔ̀ Dii Ludaa ma kúɛ kɛ̀nɛ ma wɛ́ɛ kɛ̀a kɔ̃n lɛ́yinao kɔ̃n túbuo kuna ma mìa kɔ̃n
pɔsia utanɔo dana.
4 Ma adua kɛ̀ Dii ma Ludaa, ma a gbɛ̃nɔ durunnɔ ònɛ ma bè:
N yã nna Dii Luda. Ń bíta bensɔ̃ ń naasi vĩ. Nɛ̀ɛgɔ̃ n bà kuuna kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yenzi aɔ̃è n
yã maanɔ kũna náanɛ guu.
5 Wa durun kɛ̀ wa yã zaaa kɛ̀. Wa taari kɛ̀nnɛ wa kpɛɛ lìnnɛ. Wa bɔ yã kɛ̀ ń dìɛ kɔ̃n n
dokanɔ kpɛɛ.
6 N zɔ̀bleri annabinɔ yã ò wa kínanɔnɛ kɔ̃n wa kpatablerinɔ kɔ̃n wa dezinɔ kɔ̃n wa bùsu
gbɛ̃nɔ ń píngi kɔ̃n n tɔ́o, ben wée ń yã maro.
7 Dii, ń maa. Wapinɔ sɔ̃ wa gɔ̃ kɔ̃n wío gbȁa, wamɔwa Yerusalɛmudeenɔ kɔ̃n Yudanɔ
píngi kɔ̃n Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kĩinɔ kɔ̃n Isaraili kɛ̀ aɔ̃ɔ kú zȁ bùsu kɛ̀ n ń fãakɔ̃an aɔ̃ bɔna n kpɛɛ
yãnzinɔ ń píngi.
8 Dii, wí wa kũ durun kɛ̀ wá kɛ̀nnɛ yãnzi, wapinɔ kɔ̃n wa kínanɔ kɔ̃n wa kpatablerinɔ kɔ̃n
wa dezinɔ.
9 Dii wa Luda, baa kɛ̀ wa sãsã n yãa, ń wɛ̃nda vĩ kɔ̃n sùuo.
10 Dii wa Luda, wée mì siɛnnɛro wée tɛ́ doka kɛ̀ ń dà n zɔ̀bleri annabinɔnɛ aɔ̃ɔ òweenɔziro.
11 Isarailinɔ pȁ n dokanɛ ń píngi aɔ̃ gì n yã mazi. Ben n láari kɛ̀wa kɛ̀ wa durun kɛ̀nnɛ
yãnzi, lán ń ò n zɔ̀bleri Musa doka takadan nà.
12 N yã kɛ̀ n bè eé wa lee kɛ̀we kɔ̃n wa gbɛ̃nsinɔ. N mɔ́nzi kpàwazi, wèe yã kɛ̀ Yerusalɛmu
lè taka e anduna guu zikiro.
13 Wa Luda, yã pì wa le lán à yã kú Musa doka takadan nà, mɔde wée n kii wɛtɛro, wée
kpɛɛ li wa durunnɔnɛ wa làakari dɔ̀ n yãpuraaaro.

[14] Dii wa Luda, nɛ́ɛ gì kɛ kɔ̃n mɔ́nzi kpanawazioro, zaakɛ n yã ègɔ̃ nna n yãkɛna guu píngi, ben wée n yã maro.
[15] Dii wa Luda, n bɔ kɔ̃n wa gbẽ kè aɔ̃ɔ dɛ n gbẽ ũunɔ zaa Igipiti kɔ̃n n gàsã gbãaao, n tɔ́ bɔ̀ lán à kuu ai kɔ̃n a gbã̀ao nà. Wa durun kè wa taari kènnɛ.
[16] Dii, lán n yãkɛnanɔɔ maa píngi nà, ǹ n pɔfẽ kɔ̃n n pẽtẽo kẽ n wɛ́tɛ Yerusalɛmua kɔ̃n n kpiiio sa, zaakɛ Yerusalɛmu kɔ̃n wamɔwa kè wá dɛ n gbẽ ũunɔ gɔ̃̀ fabona pɔ́ ũ gbẽ kè aɔ̃ɔ ligawaziinɔnɛ ń píngi wa durunnɔ kɔ̃n wa dezinɔ yãzaakɛnao yãnzi.
[17] Wa Luda, ǹ mamɔma n zɔ̀bleri wɛ́ɛkɛɛ kè mɛ́ɛ kɛɛmma sí sa kɔ̃n ma wẽnda wiiio. Dii, ǹ aɛ dɔ n kúkii kè gbòroa n tɔ́ yãnzi.
[18] Luda, ǹ swã kpá ǹ ma yã ma. Ǹ wɛ́ɛ sɛ́ ǹ wɛ́tɛ kè n tɔ́ kúa bɛzĩ gwa. Èe kɛ wa maakɛna yãnzin wée wɛ́ɛ kɛɛmmaziro, n wẽnda bíta yãnzimɛ.
[19] Dii, ǹ ma yã ma! Dii, ǹ sùu kɛ! Dii, ǹ swã kpá ma yãzi ǹ kɛ kpakpaa! Ma Luda, ǹton gì kɛro n tɔ́ yãnzi, zaakɛ n tɔ́ kú wɛ́tɛ pìa kɔ̃n n gbẽnɔmɛ.

Azuma baaagɔ̃ akuri yã

[20] Gurɔɔ kè mɛ́ɛ yã oo lɛ, mɛ́ɛ adua kɛɛ mɛ́ɛ ma durunnɔ yã oo kɔ̃n ma gbẽ Isarailinɔ durunnɔo, mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛ Dii ma Ludaa à kpii yã musu,
[21] kè mɛ́ɛ adua kɛɛ lɛ, Gabliɛli, gbẽ kè má è wɛ́ɛgupu'ena guu yãa pì vĩ̀a à mɔ̀ ma kiia sa uusiɛ ogurɔ.
[22] À yã òmɛ à bè: Daniɛli, ma bɔ ma mɔnzi lɛ mà n wɛ́ɛ kẽnnɛmɛ, n dɔ̃na e à kaara.
[23] Kè n na aduakɛnaa, Luda n wɛ́ɛkɛɛ sì, ben ma mɔ mà onnɛ, zaakɛ à gbẽ yenzideen n ũ. Ǹ làakari dɔ yã kèa ǹ laasuu lɛ́ wɛ́ɛgupu kè nɛ́ɛ eea.
[24] Luda azuma baaagɔ̃ akuri dìɛ n gbẽnɔnɛ kɔ̃n n wɛ́tɛ pìo, lɛ à taarinɔ mì dɛ à durunnɔ vĩi à yã zaaanɔ kẽawa, eé bɔ kɔ̃n bɔna maaa kè eé yãarooo, wɛ́ɛgupu'ena kɔ̃n annabikɛɛ kɛnao lɛ́ é ká, weé Ludakukii kya kɛ.
[25] Ǹ laasuu lɛ́ yã kèa ǹgɔ̃ dɔ̃ kè naana zaa gurɔɔ kè wà dìɛ kè Yerusalɛmu é ɛara à su a gwena ziia ai à gàa pɛ́ Mɛsaya mɔ́gurɔɔa eégɔ̃ dɛ azuma swɛɛplaa kɔ̃n azuma baaagɔ̃ awɛɛplaao ũmɛ. Weé ɛara wà káɛ weé à gãalɛnɔ kɛkɛ kɔ̃n zɛ́daanɔ, mɔde nawẽa égɔ̃ kuu gurɔɔ pìa.
[26] Azuma baaagɔ̃ awɛɛplaaa pì gbɛra weé Mɛsaya pì dɛ, gbẽke é zɛoro. Kína kè èe mɔɔ zĩ̀kpɛɛnɔ é wɛ́tɛ pì kaatɛ kɔ̃n Luda kpɛ́o. À mìdɛna é su lán í gublena bà. Ai à lɛ́ gɔ̃ gá ká zĩ̀kana kɔ̃n kaatɛnao égɔ̃ kuu lán Ludaa dìɛ nà.
[27] Kína pì é lɛdolɛ kɛ kɔ̃n gbẽnɔo pari ai azuma do. Azuma doo pì dagura eé sa'ona kɔ̃n gbadanao mì dɛ à tẽ̀pɔ guyakari pɛ́ɛ gwe ai kaatɛna kè Ludaa dìɛ guyakari pìnɛ gá à leo.

10

Gakuidee bɔ à mɔna Daniɛlizi

[1] Pɛsianɔ kí Sirusu kíblena wẽ̀ aagɔ̃dee guu wà yã bìia Daniɛli kè wè benɛ dɔ Bɛtɛsazanɛ. Yã pì nɛ́ yãpuraamɛ, bensɔ̃ zĩ̀ gbãa yãmɛ. À yã pì mà wɛ́ɛgupu'ena guumɛ, ben wà à bɔ̀kɔ̃tɛnɛ.
[2] Gurɔ beeea mamɔma Daniɛli, mɛ́ɛ pɔsiaa kɛɛ azuma aagɔ̃ɔ dagura.
[3] Mɛ́ɛ pɔ́ nnaa blero, nɔ̀bɔ ke wẽɛ e gẽ ma lɛ́nlo. Mɛ́ɛ nɔ́si kɛmaro ai azuma aagɔ̃ɔ pì gàa à pàpao.
[4] Mɔ káaku gurɔ baro awɛɛsiigɔ̃dee zĩ má zɛna swa bíta kè wè sísi Tigiri saɛ.
[5] Ma wɛ́ɛ sɛ̀ ma guu gwà, ben ma gbẽke è à táaru bisa dana, vura maa asaa dɔna à pii.
[6] À mɛ̀ bɔ̀ lán gbɛ̀ bɛ̀ɛdee bà, à uu dɛ lán loupina bà. À wɛ́ɛ dɛ lán sɛ̃̀tɛ́ bà, à ɔɔnɔ kɔ̃n à gbánɔɔ e tɛ́ kɛɛ lán mɔ̀gotẽ lɔ́lɔna bà. À kòto dɛ lán gbẽ parii kĩi bà.
[7] Mamɔma Daniɛli mámbe ma wɛ́ɛgupu pì è mado. Gbẽ kè aɔ̃ɔ kúmaonɔɔ e ero, mɔde swẽ̀ kẽ̀ńgu, ben aɔ̃ bàa lɛ̀ wà gàa wà ùtɛ.
[8] Mámbe ma gɔ̃ mado, mɛ́ɛ wɛ́ɛgupu bíta pì ee. Ma gbãaa yã̀a, ma uu lìɛ, ma gɔ̃ gbãaa sai.
[9] Ma à kòto mà, ben gurɔɔ kè mɛ́ɛ maa, ii ma kũ gbãa, ma daɛ ma puua.
[10] Ben wà ɔ nàma wà ma sɛ wà ma kuɛ ma kosooa kɔ̃n ma ɔɔo, mɛ́ɛ lugalugaa.
[11] Ben wà bèmɛ: Luda gbẽ yenzide Daniɛli, ǹ làakari dɔ yã kè mɛ́ɛ oonnɛɛa. Ǹ fɛɛ ǹ zɛ, zaakɛ wà ma zĩmmamɛ. Kè à òmɛ lɛ, ma fɛɛ ma zɛ, mɛ́ɛ lugalugaa.
[12] Ben à ɛ̀ara à bèmɛ: Daniɛli, ǹton tó vĩa n kũro, zaakɛ zaa gurɔ káaku kè n n nɔ̀sɛ kpà yã wàaripanaa bensɔ̃ n n zĩnda bùsa Ludanɛ, à yã sìnyo. N yã pì yãnzin ma mɔzi.
[13] Pɛsia bùsu tãa kí ma dãdã gurɔ baro awɛɛdo, ben malaika kínɔ do Mikaɛli bé à mɔ̀ à ma ĩan kà.
[14] Ma mɔ lɛ mà yã kè eé n gbẽnɔ le gurɔ zãa zĩ bɔkɔ̃tɛnnɛ, zaakɛ wɛ́ɛgupu kè nɛ́ɛ ee kuu zia yã ũmɛ.
[15] Gurɔɔ kè èe yã pì oomɛ, ma a mì pɛ̀ɛ, má yĩtɛna kítikiti.

16 Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ lán gbɛ̃ntee bà pì ɔ kɛ̀ ma lɛ́a, ben ma lɛ́ wɛ̃̀ ma yã ò. Ben ma bè gbɛ̃ kɛ̀ zɛna ma
aɛnɛ: Dii, ma wãwãa mà pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ ee yãnzi, ma gɔ̃ gbãaa sai.
17 Dii, mamɔma n zɔ̀bleri mɛ́ kɛ diamɛ mà yã onyo? Má gbãa vĩ dɔro, wesabona kɛ̀mao
zĩ'ũ.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ lán gbɛ̃ntee bà pì ɛ̀ara à ɔ kɛ̀ma à ma gba gbãaa
19 à bè: Luda gbɛ̃ yenzide, ǹton tó vĩa n kũro. Ǹgɔ̃ kú kɔ̃n aafiao! Ǹ tó n làakari gɔ̃ kpaɛna!
Ǹ swɛ̃̀ gɔ̃ gbãa! Kɛ̀ à yã òmɛ, ben ma gbãa è ma bè: Dii, ǹ yã omɛ sa, zaakɛ n ma gba gbãaa.
20 Ben à bè: Ń yã kɛ̀ tò ma mɔ n kiia dɔ̃ɔ́? Mɛ́ ɛara mà gá zɩ̃̀ ká kɔ̃n Pɛsia tãa pìo tia. Tó ma
ta, Giriki tãa é mɔ́.
21 Mɔde mɛ́ yã kɛ̀ kú Yãpura Takadan onnɛ gĩa. Gbɛ̃kee e zɛ à ma ĩan káro, séde a malaika
Mikaɛli baasiro.

11

1 Midiã bori Dariusu kíblena wɛ̃̀ káaku guu, ma zɛ ma gi kɔ̃n Mikaɛlio ma à dãkpa.

Sɔɔmɛtɛ kína kɔ̃n gu'igbãro kínao

2 Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ. Kína pãndenɔ é fɛɛ gɔ̃ɔn aagɔ̃ aɔ̃ kí ble Pɛsia bùsun. Aɔ̃ siigɔ̃dee tɛ́
ń kpɛɛ, eégɔ̃ auziki vĩ maamaa dɛ́ńla. Eé gbãaa e a auziki pì yãnzi eé tó gbɛ̃ píngi fɛɛ Girisi
bùsuzi.
3 Kína gbãadee é fɛɛ à kí ble bùsunɔa pari, eégɔ̃ kɛɛ lán à yezi nà.
4 À fɛɛna gbɛra à kpata é gboro à kɛ lɛo siigɔ̃, anduna gooda siigɔ̃ɔnɔ baade kɔ̃n a pɔ́o. Ɛ̀e kɛ
à boriinɔ bé wé kpata pìnɔ blero, gbɛ̃ pãndenɔ bé wé ble, à kpata pìnɔ gbãaa é ká à káakupɔ
ũro.
5 Sɔɔmɛtɛ kpa kína égɔ̃ gbãa vĩ, mɔde à zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi ke égɔ̃ gbãa vĩ dɛàla. Eé kí ble à kpata
égɔ̃ bíta.
6 Gurɔ plaaa gbɛra aɔ̃é lɛdolɛ kɛ. Sɔɔmɛtɛ kpa kína é a nɛ́nɔkparɛ kpãsã gu'igbãro kínaa
lɛdolɛkɛna kɔ̃o sèeda ũ, mɔde nɔgbɛ̃ pì égɔ̃ iko vĩ gwero, kína pì kɔ̃n à nɛ́o é gì kɛro. Weé nɔgbɛ̃
pì kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀onɔ kɔ̃n à deo kɔ̃n à ĩankario kpáḿma gurɔ beeea.
7 Nɔgbɛ̃ pì danɛ ke bé eé kí ble à de gɛ̃ɛ ũ. Eé lɛ́ɛ gu'igbãroo kpa kína zɩ̃̀kpɛɛnɔa eé gɛ̃ à zɛki
gbãaan. Eé zɩ̃̀ káńyo à gbãa mɔ́ńnɛ.
8 Eé ń tãanɔ kɔ̃n ń dii kɛ̀ aɔ̃ kàsanɔ sɛ́ɛ wà táo Igipiti kɔ̃n ń pɔ́ bɛ̀ɛdee kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n vurao kɔ̃n
kondogionɔ. Eé gu'igbãroo kpa kína tón gĩa gurɔ plaa.
9 Gu'igbãro kpa kína pì é mɔ́ à lɛ́ɛ sɔɔmɛtɛ kpa kína pì bùsua se, mɔde eé ɛara à tá a bùsun.
10 À nɛ́nɔ é zɩ̃̀ soru kɛ aɔ̃ zɩ̃̀kpɛɛnɔ kakɔ̃a paripari. Aɔ̃é da zɛ́n aɔ̃ dagula lán swapana bà.
Aɔ̃é zɩ̃̀ ká ai aɔ̃ gá káo à zɛki gbãaan.
11 Sɔɔmɛtɛ kpa kína é fɛ̃ eé gá zɩ̃̀ ká kɔ̃n gu'igbãroo kpa kínao kɔ̃n zɩ̃̀kpɛɛ kɛ̀ à kàkɔ̃a
paripariinɔ eé zɩ̃̀ bleḿma.
12 Tó à zɩ̃̀kpɛɛ pìnɔ sɛ̀ɛ à tàńyo, eé a zĩnda sɛ́ lezĩ. Eé ń dɛdɛ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri, mɔde eé e à zɩ̃̀
bleḿma gurɔ píngiro.
13 Gu'igbãro kpa kína é ɛara à zɩ̃̀kpɛɛnɔ kakɔ̃a paripari dɛ à káakupɔla. Tó à gurɔɔ kà, eé mɔ́
kɔ̃n a zɩ̃̀kpɛ parii pìnɔ, baade kɔ̃n a gɔ̃kɛbɔnɔ.
14 Gurɔ beeea gbɛ̃ paridee é fɛɛ sɔɔmɛtɛ kpa kínazi. N bori gɔ̃ pãsĩnɔ é fɛɛzi wɛ́ɛgupu kɛ̀ ń è
yãpapana yãnzi, mɔde aɔ̃é mìnnaa kɛro.
15 Gu'igbãro kpa kína é mɔ́ à wɛ́tɛ bĩide kagura kɛ eé sí. Sɔɔmɛtɛ kpa zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbãaa é fɔ̃ à
kpáńnɛro, baa aɔ̃ zɩ̃̀kpɛ maaanɔ. Aɔ̃ gbãaa é fɔ̃ro.
16 Kína kɛ̀ mɔ̀ à lɛ̀ɛa é kɛ lán à yezi nà, gbɛ̃ke é fɔ̃ à kpánɛro. Eé zɛ bùsu maaan eégɔ̃ à kaatɛna
zɛ́ vĩ.
17 Eé zɛo à mɔ́ kɔ̃n a bùsu ikoo píngi, mɔde eé lɛdolɛ kɛ kɔ̃n sɔɔmɛtɛ kpa kínao. Eé a nɛ́nɔkparɛ
kpãsãa lɛ à e à à kpata yaka yãnzi. Yã pì é zɛ́ kɛro, eégɔ̃ àre ke vĩnɛro.
18 Eé gbasa à aɛ dɔ ísiaa saɛ bùsunɔa eé sí pari, ben zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbɛ̃nsi ke é à wada mì dɛ eé tó
à wada wí à musu.
19 Eé ɛara à aɛ dɔ a bɛ bùsu zɛki gbãaanɔa sa, mɔde eé gɛ̃̀n sí à lɛ́ɛ, weé à e dɔro.
20 À gɛ̃ɛ é bɛ'ɔɔsiri gbãamɔnnɛri gbarɛḿma lɛ à a kíkɛgakui kaara yãnzi, mɔde gurɔ plaaa
gbɛra eé gamɛ, ɛ̀e kɛ pɔfɛ̃ ke zɩ̃̀ yãnzinlo.
21 À gɛ̃ɛ égɔ̃ dɛ gbɛ̃ gina kɛ̀ wèe à kpá kpatanloo ũ. Gurɔɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔ yãke danaro, eé mɔ́ à
lɛ́nnaa kásańnɛ à kpata síḿma.
22 Eé zɩ̃̀kpɛɛnɔ wíwi a aɛ dúgudugu, eé ń kaatɛ kɔ̃n kína kɛ̀ à lɛdolɛ kɛ̀oo.
23 Lɛdolɛkɛnao gbɛra eé bɔ à kpɛɛ, à gbãaa é kaara, baa tó à gbɛ̃nɔɔ pariro.

24 Eé gɛ̃ bùsu auzikidee kɛ̀ à gbɛ̃nɔ yãke danaroonɔzi, eé yã kɛ̀ a denɔ ke a dezinɔ e fɔ̃ wà
kɛ̀roo kɛ. Eé ń pɔ́nɔ sɛ́ɛ eé ń pɔ́kãdeenɔ nakɔ̃a eé ń auziki pìnɔ kpaatɛtɛ a ìbanɔnɛ. Eé à zaaa
kpakɔ̃sɔ̃ zɛki gbãaanɔzi, mɔde eé gurɔ plaaa kɛro.
25 Eé swɛ̃̀ diɛ à tɛ́ ká a zĩndan. Eé gɛ̃ sɔɔmɛtɛ kpa kínazi kɔ̃n zĩ̀kpɛɛnɔ paripari. Sɔɔmɛtɛ
kpa kína pì é zĩ̀ káo kɔ̃n a zĩ̀kpɛ parii kɛ̀ aɔ̃ gbãaa kɛ̀ bítanɔ, mɔde eé ń fɔ̃ro, zaakɛ weé lɛ́
kpakɔ̃sɔ̃zimɛ.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è pɔ́ bleonɔ é zĩ̀bɔnkpɛɛ kɛnɛ. Weé pɛ́ à zĩ̀kpɛɛnɔa wà ń paridee dɛdɛ.
27 Kí gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ é vɛ̃ɛ teebu dɔ̃nkɔ̃zi kɔ̃n nɔ̀sɛzaaao aɔ̃ ɛgɛɛ tokɔ̃nɛ. Eé zɛ́ kɛro, zaakɛ yã
é mì dɛ à gurɔɔamɛ.
28 Gu'igbãro kpa kína é da a bùsu zɛ́n kɔ̃n auziki bítao, mɔde eé yã zaaa kpakɔ̃sɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ Luda
bà kúńyonɔzi. Eé yã lúńnɛ gbasa à tá a bùsun.
29 Tó à gurɔɔ kà, eé ɛara à gɛ̃ sɔɔmɛtɛ kpa bùsuzi, mɔde kɛ̀kii égɔ̃ dɛ lán à káakupɔ bàro.
30 Ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛndeenɔ é gínɛ kɔ̃n góro'itɛnɔ. Eé na a sàsaa, eé ɛara à gá pɔfɛ̃ pita gbɛ̃ kɛ̀ Luda
bà kúńyonɔa. Eé zɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Luda bà kuunańyo yã gbòronɔo.
31 À zĩ̀kpɛɛnɔ é Luda kpɛ́ gbãsĩ lɛ́ aɔ̃é saa kɛ̀ wègɔ̃ oo lán guu e dɔɔ nà mì dɛ aɔ̃é tɛ̃̀pɔ guyakari
pɛ́ɛn.
32 Eé gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Luda bà kuunańyo yã gbòronɔ mì liɛ kɔ̃n mɔnafikio, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń Luda
dɔ̃ɔnɔ é zɛ gbãa aɔ̃ gínɛ.
33 Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩinɔ é yã da gbɛ̃nɔnɛ pari, mɔde gurɔ plaaa dagura weé ń gbɛ̃kenɔ
kwɛ́ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao weé ń gbɛ̃kenɔ kpáta weé ń gbɛ̃kenɔ ká kpɛ́siaan weé ń pɔ́nɔ símma.
34 Tó aɔ̃ lɛ̀ɛ lɛ, weé ń ĩan ká féte, mɔnafikideenɔ é nańma pari.
35 Ɔndɔ̃ri pì kenɔ é kpágula, lɛ Luda e à ń baasa à ń gbãsĩ worońma, lɛ aɔ̃ nɔ̀sɛ e à pura kũ
ai gurɔ lɛ́ gá ká, zaakɛ gurɔɔ pì é ká lán Ludaa dìɛ nàmɛ.

Kína kɛ̀ eé a zĩnda sɛ́ lezĩ

36 Kína ke bé eé kɛ lán à yezi nà eé a zĩnda sɛ́ lezĩ, eé bítakɛɛ dɔ̃ a zĩndanɛ dɛ tãanɔla píngi
eé dɔkɛna yã o Luda kɛ̀ dɛńlaa musu. À yã égɔ̃ gaamɛ ai Luda pɔfɛ̃pitammagurɔɔ gá papao,
zaakɛ Luda é yã kɛ̀ à zɛ̀o kɛmɛ.
37 Kína pì é a dezinɔ tãanɔ yã daro ke tãa kɛ̀ nɔgbɛ̃nɔ ègɔ̃ yezi. Eé tãa ke yã daro eé bítakɛɛ
dɔ̃ a zĩndanɛ dɛńla píngi.
38 Eé zɛki gbãaanɔ tãa kpe da a dii ũ aɔ̃ gɛ̃ɛ ũ. Eé dii kɛ̀ a dezinɔ dɔ̃roo pì kpe da kɔ̃n vurao
kɔ̃n kondogio kɔ̃n gbɛ̀ bɛ̀ɛdeeo kɔ̃n pɔ́ auzikideenɔ.
39 Eé yã lú zɛki gbãa gbɛ̃̀ntɛ̃nɔnɛ bori zĩ̀tɔnɔ tãa pì gãzĩ. Eé gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ à dɔ̃ɔnɔ kpe da
maamaa. Eé tó aɔ̃ kí ble gbɛ̃nɔa pari, eé bùsu kpàatɛtɛńnɛ ń asaia ũ.
40 Tó à gurɔ lɛ́ kà, sɔɔmɛtɛ kpa kína é lɛ́ɛa zĩ̀o, ben gu'igbãroo kpa kína é fɛɛzi lán zàga'ĩa bà
kɔ̃n sɔ̃goronɔ kɔ̃n sɔ̃deenɔ kɔ̃n góro'itɛnɔ paripari. Eé gɛ̃ bùsunɔzi pari à dagula.
41 Eé gɛ̃ bùsu maaazi dɔ. Bùsu paridee é lɛ́ɛ, mɔde Ɛdɔmunɔ kɔ̃n Mɔabunɔ kɔ̃n Amɔninɔ
gbɛ̃nsinɔ é bɔ.
42 À iko é bùsu pariinɔ le, Igipiti é bɔro.
43 Eé gbãaa ble Igipiti auziki kɛ̀ utɛnanɔa, vura kɔ̃n kondogio kɔ̃n pɔ́ bɛ̀ɛdeenɔ píngi.
Libianɔ kɔ̃n Etiopianɔ é mì siɛnɛ.
44 Baaru kɛ̀ eé bɔ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kɔ̃n gu'igbãroo kpaao é tó swɛ̃̀ kɛ̃n, eé da zɛ́n kɔ̃n pɔfɛ̃ bítao
gbɛ̃ parideenɔ kaatɛna kɔ̃n ń mìdɛnao yãnzi.
45 Eé a kíkɛ bisakutaa dɔ ísia kɔ̃n Luda kpii maaao dagura. Gwen eé gan, gbɛ̃ke é à ĩan káro.

12

Gurɔ zãa zĩ

1 Gurɔ beeea Mikaɛli, malaika ìsi kɛ̀ è zɛ kɔ̃n n gbɛ̃nɔo é fɛɛ. Gurɔ beee nawɛ̃a égɔ̃ bíta. Zaa
boriinɔ naana gurɔ ai gurɔ beeea à taka e kɛ zikiro. Gurɔ beeea n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tɔ́ kú Luda takada
guunɔ é bɔ.
2 Gbɛ̃ parii kɛ̀ aɔ̃e ii oo tɔɔtɛ guunɔ é vu. Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ égɔ̃ wɛ̃̀ndi kũ eé yãaroo vĩ, aɔ̃ gbɛ̃kenɔ
sɔ̃ lalandi kɔ̃n wí yãanasaio.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩinɔ égɔ̃ tɛ́ kɛɛ lán musu pɔ́nɔ bà. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è tó parii bɔ maaa pìnɔ égɔ̃ tɛ́
kɛɛ lán sɔsɔnɛnɔ bà.
4 Mpi sɔ̃ Daniɛli, ǹ yã pìnɔ ká takadan ǹ koko ǹ à lɛ́ nakɔ̃a ai gurɔɔ pì lɛ́ gá ká. Gbɛ̃ parideenɔ
égɔ̃ gaa weégɔ̃ suu lɛ wà dɔ̃na kaara.
5 Mamɔma Daniɛli ma guu gwà, ben ma gɔ̃ɔn plaaanɔ è, gbɛ̃ doo zɛna swaa baa kɛ̀ kpa, gbɛ̃
doo baa kãa kpa.
6 Aɔ̃ gbɛ̃ mɛ̀n doo bè gbɛ̃ kɛ̀ táaru bisa dana à zɛna swa'ilaanɛ: Yãbɔnsaɛ pìnɔ é mì dɛ bɔrɛmɛ?

7 Gbɛ̃ kɛ̀ táaru bisa dana à zɛna swa'ilaa pì a ɔplaa kɔ̃n a ɔzɛɛo sɛ̀ musu, ben má mà à bè kɔ̃n
Gurɔpingide tɔ́o: Wɛ̃̀ aagɔ̃ kɔ̃n a kusuomɛ. Tó wà Luda gbɛ̃nɔ gbãaa fɔ̃̀ wà yã̀a, yã pìnɔ gbasa
wà mì dɛ píngi.
8 Má mà, mɔde mɛ́ɛ à bɔkɔ̃tɛna dɔ̃ro, ben ma à là ma bè: Dii, yã pì gbɛ̀ é bɔ diamɛ?
9 À wèmala à bè: Daniɛli, ǹ gá! Yã pìnɔ mì égɔ̃ utɛnamɛ, weégɔ̃ pɔ́ kúɛa ai gurɔ lɛ́ gá ká.
10 Zĩ beeea gbɛ̃nɔ gbãsĩ é kɛ̃ḿma pari, aɔ̃ nɔ̀sɛ é pura kũ lán wà ń baasa bà, mɔde gbɛ̃ zaaanɔ
é kɛkɛ wàgɔ̃ zaa. Gbɛ̃ zaa ke é yã pì dɔ̀rɔ dɔ̃ro, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩinɔ bé wé ma.
11 Tó wà saa kɛ̀ wè o lán guu e dɔɔ nà mì dɛ̀ wà tɛ̃̀pɔ guyakari pɛ̀ɛn, gurɔ wàa swɛɛdo kpɛ́
basiigɔ̃ akuri bé eégɔ̃ kuu.
12 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ eé gurɔ wàa swɛɛdo kpɛ́ baswɛɛplaa sɔɔrosai dã à ká ũ.
13 Mpi sɔ̃, ǹ gá ai n gurɔ lɛ́a. Nɛ́ anduna tó gbasa ǹ fɛɛ ǹ n baka le gurɔ zãa zĩ.

YUNUSA

Yunusa bàalɛna Diinɛ
[1] Dii yã ò Amitai nɛ́ Yunusanɛ à bè:
[2] Ǹ fɛɛ ǹ gá wɛ́tɛda bíta kɛ̀ wè be Ninɛva guu ǹ kpãkɛ̃́ńzi, zaakɛ aɔ̃ zaakɛna ma kii lè.
[3] Ben Yunusa bàa lɛ̀ Diinɛ à mì pɛ̀ Tasisia. Kɛ̀ à kà Yɔpa, à góro'itɛ è gwe kɛ̀ èe gaa Tasisi. Kɛ̀
à fĩa bò, à gɛ̃̀n kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gaa gweenɔ, èe bàa lɛɛ Diinɛ.
[4] Dii ĩa gbãaa gbàrɛ ísiaala, ben zàga'ĩa pãsĩ fɛ̃ɛ ísiaala ai góro'itɛ yezi à para.
[5] Vĩa góro gbɛ̃nɔ kũ̀, baade e wii pɛɛ a tãazi, ben aɔ̃ góro pì asoonɔ bɔ̀ɛ aɔ̃ɔe kaa ín lɛ góro e à
futa kũ. Yunusa sɔ̃ pìta à gɛ̃̀ à dàɛ góro gĩzĩ, ben i bíta à sɛ̀.
[6] Górodee gàa à à lè à bè: Bɔ́ iin nɛ́ɛ oo lɛɛ? Ǹ fɛɛ ǹ wii pɛ́ n tãazi, wègɔ̃ dɔ̃ro tó eé wa wɛ́ɛ
gwa à wa bɔ.
[7] Ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: À mɔ́ wà kàbankpɛ kɛ lɛ wà dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ gɛ̃̀wazi kɔ̃n kisia kɛ̀o. Kɛ̀ aɔ̃ kàbankpɛ
kɛ̀, ben à Yunusa kũ̀.
[8] Aɔ̃ à là wà bè: Ǹ owe gbɛ̃ kɛ̀ ń dɛ à ũ, mmɔn kɛ̀ n gɛ̃wazi kɔ̃n kisia kɛ̀ takao. Zĩ kpareen
nɛɛ̀ kɛɛ? N bɔ mámɛ? Bùsu kparee gbɛ̃n n ũu? Bori kpareen n ũu?
[9] À wèńla à bè: Eberun ma ũ. Dii Luda Musude kɛ̀ ísia kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀n mɛɛ̀ dɔnzi kɛnɛ.
[10] Ben vĩa gbɛ̃ pìnɔ kũ̀, swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu, aɔ̃ bènɛ: Bɔ́yãnzi ń kɛ̀ lɛzi? Gbɛ̃ pìnɔ dɔ̃̀ kɛ̀ èe bàa lɛɛ
Diinɛmɛ, kɛ̀ à òńnɛ lɛ yãnzi.
[11] Í kpɛ́ e góro zuzuu, ben aɔ̃ à là wà bè: Dian wé kɛnnɛ nà lɛ ísiaa busawee?
[12] À bèńnɛ: À ma sɛ́ à ma zu ísiaan lɛ í busaare, zaakɛ má dɔ̃̀ kɛ̀ mámbe ma gɛ̃azi kɔ̃n zàga'ĩa
gbãaa kɛ̀o.
[13] Aɔ̃ nà górolinaa lɛ wà e wà bikũ, mɔde aɔ̃ɔe fɔ̃ro, zaakɛ í kpɛ́ e ń zuzuumɛ.
[14] Ben aɔ̃ wii pɛ̀ Diizi wà bè: N yã nna Dii! Ǹton wa kaatɛ gbɛ̃ kɛ̀ wɛ̃̀ndibɔna yãnziro. Dii,
ǹton wa diɛ taarideenɔ ũ à dɛna yã musuro, zaakɛ n n pɔyezi dàwemɛ.
[15] Ben aɔ̃ Yunusa sɛ̀ wà zù ísiaan, ben í pì zuzuna kpàɛ.
[16] Dii yã pì tò vĩa gbɛ̃ pìnɔ kũ̀ maamaa, ben aɔ̃ saa òa aɔ̃ lù sɛ̀nɛ.
[17] Ben Dii tò kpɔ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ bɔ̀ à Yunusa mɔ̀, ben à kɛ̀ kpɔ̀ pì gbɛɛɛn fãantɛ̃ aagɔ̃ gwãavĩ aagɔ̃.

2

Yunusa aduakɛna kpɔ̀ gbɛɛɛn
[1] Zaa kpɔ̀ pì gbɛɛɛn Yunusa wɛ́ɛ kɛ̀ Dii a Ludaa à bè:
[2] Ma lɛ́ zù Diizi ma kagurakɛna guu,
ben à wèmala.
Zaa gɛ̀wãa lɔ̀n ma wii pɛ̀,
ben à ma yã mà.
[3] N ma zu ísia lɔ̀n
ai zaa à guragura,
ísɔ̃ dìdima kɔ̃n à kakanao,
n ísɔ̃kana fùta táa ò ma mìla.
[4] Ma bè n pɛma bɔna n kiia,
mɔde mɛ́ ɛara mà wɛ́ɛ si
n kpɛ́ kɛ̀ kú adonalɛ.
[5] Í ma kũ ma waalɛ,
í lɔ̀ ma mɔ,
burugu fĩ̀kã ma mìzi.
[6] Ma kpaɛ ai kpiiinɔ kãsãazi,
tɔɔtɛ zɛ́ kɛ̀ wɛ̃na vĩroo tàtamalɛ.
Ben n ma bɔ gɛ̀wãan,
n ma mì sì Dii ma Luda.
[7] Kɛ̀ má yezi mà anduna tó,
Dii, n yã dɔ̀magu,
ben ma wɛ́ɛ kɛ̀mma,
à n kii le ai n kpɛ́ kɛ̀ kú adonan.
[8] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ gina yã kũnanɔ kɛ̃̀ Luda aubarikaa,
[9] mapi sɔ̃, mɛ́ saa omma kɔ̃n sáabukɛnao,
mɛ́ lù kɛ̀ má sɛ̀nnɛɛ fĩa bo.

Dii bé è ń mì sí.

10 Kɛ̀ Dii yã dà kpɔ̀ pìnɛ, ben à Yunusa pìsi ísiaa lɛ́zi.

3

Yunusa gana Ninɛva

1 Dii yã ò Yunusanɛ à gɛ̃̀n plaade dɔ à bè:
2 Ǹ fɛɛ ǹ gá wɛ́tɛda bíta kɛ̀ wè be Ninɛva guu ǹ yã kɛ̀ má ònnɛɛ kpàakpa kɛńnɛ gwe.
3 Ben Yunusa fɛ̃ɛ à gàa Ninɛva lán Dii ònɛ nà. Ninɛva sɔ̃ wɛ́tɛ bítamɛ maamaa. Tá kɛ̀ weé o
wà wɛ́tɛ pì paa wà bɔo kà gurɔ aagɔ̃ tá ũ.
4 À gɛ̃̀ wɛ́tɛdaa pì guu à táa ò gurɔ do, ben à nà kpàakpakɛnaa à bè: Gurɔ baplaaa bé à gɔ̃̀ kɛ̀
weé Ninɛva kaatɛ.
5 Ninɛvadeenɔ Luda yã sì, ben aɔ̃ lɛ́yi kpàakpa kɛ̀ aɔ̃ pɔsia utanɔ kùńla, nɛ́ féte kɔ̃n gbɛ̃nsio.
6 Kɛ̀ à baaru Ninɛva kína kii lè, à fɛ̃ɛ a kíblekitaa à a gumusu bɔ̀ à zù à uta kãsãa dà à lutɛ̃
dàala nɔ̀sɛliɛna sèeda ũ.
7 À bè wà kpàakpa kɛ a wɛ́tɛn lán kɛ̀ bà: Lán kína kɔ̃n a ìbanɔ dìɛ nàn yɛ̀. Gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n
pɔ́kãdeenɔ píngi, pɔ́blee tón gɛ̃ ń lɛ́nlo, aɔ̃ton í miro.
8 Gbɛ̃ntee kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ uta kãsãa dada ń píngi, aɔ̃gɔ̃ wii pɛɛ Ludazi wàgɔ̃ zɛàla. Baade bɔ
a zɛ́ zaaan à ɔ bɔ yã pãsĩn.
9 Dé bé à dɔ̃ tó eé wa wɛ̃nda gwa à nɔ̀sɛ liɛ, à fɛ̃na pãsĩ yãa à wa bɔ kaatɛnan?
10 Kɛ̀ Luda ń yãkɛna è kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ ń zɛ́ zaaan, à ń wɛ̃nda gwà, èe tó mɔ́nzi kɛ̀ à dìɛ à kpáńzi ń le
dɔro.

4

Dii yã dadana Yunusanɛ kɛ̀ à gbɛ̃nɔ wɛ̃nda gwa

1 Yã pì kɛ̀ Yunusanɛ zaa ai, ben à pɔ fɛ̃̀.
2 À wɛ́ɛ kɛ̀ Diia à bè: N yã nna Dii! Mɛ́ɛ yã beee o zaa ma bùsunloo? Beee yãnzin ma bàa sì
mɛ́ɛ taa Tasisizi! Zaakɛ má dɔ̃ kɛ ń sùu kɔ̃n wɛ̃ndaao vĩ. N pɔɔ è fɛ̃ kpakpaaro, ń gbɛ̃kɛ bíta vĩ,
nɛɛ̀ yã da n nɔ̀sɛnlo.
3 Tia sa Dii, ǹ ma sɛ́, zaakɛ ma ga wɛ́ɛ sì dɛ ma kuunala.
4 Dii bènɛ: À maa n pɔ fɛ̃̀ɔ́?
5 Yunusa bɔ̀ wɛ́tɛdaa pì guu à gàa à vɛ̃̀ɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa. À kutaa dɔ̀ gwe à kú à guu, èe yã kɛ̀
eé wɛ́tɛdaa pì lee dãa.
6 Ben Dii tò zãgã fɛ̃ɛ à ɔra kpà Yunusala lɛ à nawɛ̃a e à lago. Zãgã pì yã tò Yunusa pɔɔ kɛ̀
nna maamaa.
7 Kɛ̀ guu dɔ̀, ben Ludaa tò kɔ̀kɔ mɔ̀ à zãgã pì zɔ̃̀, ben à kori kṹ à gà.
8 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ fɛ̃ɛ à gbãa kṹ, Luda bɔ̀ kɔ̃n ĩa wãaao ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, ben ɔfãntɛ̃ e à lɛɛ a mìa. Kɛ̀ à
yɛ̃̀ɛ vĩ dɔro, ben à ga ni dɛ̀ à bè: Ma ga wɛ́ɛ sì dɛ ma kuunala.
9 Ben Luda bènɛ: À maa n pɔ fɛ̃̀ zãgã beee yã musuɔ́? Ben à bè: À maa, à kà mà pɔ fɛ̃ ai mà
ga.
10 Ben Dii bènɛ: Zãgã kɛ̀ nɛ́ɛ à zĩi kɛro, ḿbe ń tò à gbã̀ro, ben à kɛ̀nnɛ wɛ̃nda. À fɛ̃ɛ gwãavĩ
dooa, ben à gà gwãavĩ do.
11 Mapi sɔ̃, à maa wɛ́tɛda bíta Ninɛva kɛmɛ wɛ̃ndaroo? Aɔ̃ nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ ɔplaa dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n
ɔzɛɛoroonɔɔ parii dɛ bɔrɔ baswɛɛdoola bensɔ̃ aɔ̃ pɔ́kãdeenɔ kpɛ̀ɛsɛ.

ZAKARI
8

Dii lɛ́gbɛ̃na Isarailinɔ yã musu

1 Dii Z̀ĩkpɛde yã sùma à bè:
2 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè,
mɛ́ɛ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpaa Zayɔn yã musu maamaa,
èe ma nɔ̀sɛ kpataa pãsĩpãsĩ.
3 Mamɔma Dii ma bè,
mɛ́ ɛara mà su Zayɔn,
mɛ́ vɛ̃ɛ Yerusalɛmu.
Weé be Yerusalɛmunɛ Wɛ́tɛ Yãpurade,
weé be mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde kpiiinɛ Luda Kpiii.
4 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè,
gɔ̃ gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n nɔ gbɛ̃nsinɔ
é ɛara wà káɛ Yerusalɛmu gãalɛnɔa,
baade kɔ̃n a gòo kũna
kɛ̀ aɔ̃ zi kũ̀ yãnzi.
5 Gɔ̃kparɛnɔ kɔ̃n nɔkparɛnɔ
é wɛ́tɛ pì gãalɛnɔ pa dɔ,
aɔ̃égɔ̃ kɔ̃kɔ̃ oo à zɛ́daanɔ guu.
6 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè,
Yã pì é bɔ borii kɛ̀ gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ saɛ gurɔ beeea,
mɔde eé bɔ ma saɛro.
Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde mámbe má ò.
7 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè,
mɛ́ ma gbɛ̃nɔ bɔɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa bùsunɔn
kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa bùsunɔo,
8 mɛ́ suńyo aɔ̃gɔ̃ kú Yerusalɛmu,
aɔ̃é gɔ̃ ma gbɛ̃nɔ ũ,
mɛ́gɔ̃ dɛńnɛ Luda náanɛdee ũ a zɛ́a.
9 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè, amɔanɔ kɛ̀ ée yã kɛ̀kii maanɔ annabinɔ lɛ́zĩ zaa gurɔɔ kɛ̀ wà
ma kpɛ́ ɛ̃ɛ dàɛ ai gbà̃a, à aĩa kɛ kpɛ́ pì bonazi.
10 Ai gurɔɔ pì gàa à kào gbɛ̃nteenɔ kɔ̃n pɔ́kãdeenɔ è asaiapɔ e zĩ guuro. Gbɛ̃ kɛ̀ èe gaa kɔ̃n
gbɛ̃ kɛ̀ èe suuo aafia vĩro ń ibɛɛnɔ yãnzi, zaakɛ má tò wà íbɛtɛ kpà kɔ̃o kɔ̃ tɛ̃ɛ.
11 Mɔde mɛ́ yã kɛ borii kɛ̀ gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔnɛ tia lán yãa bàro. Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde
mámbe má ò.
12 Ludambɛɛ é mɔdɔ kpá, blɛwɛɛ égɔ̃ aafia, geepi línɔ é nɛ́ i, tɔɔtɛ é pɔ́blee kɛ. Mɛ́ pɔ́ pìnɔ kpá
borii kɛ̀ gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔa gbaa ũ.
13 A Yudanɔ kɔ̃n Isarailinɔ, lán a gɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ boriinɔ è ń ká kɔ̃n a tɔ́onɔ ũ nà, lɛn mɛ́ a mì sí mà
tó wà aubarika dańgu kɔ̃n a tɔ́o lɛ dɔ. Àton tó vĩa a kũro. À aĩa kɛ.
14 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè, lán ma zɛo ma mɔ́nzi kpàazi gurɔɔ kɛ̀ a dezinɔ ma pɔɔ fɛ̃̀mɛ
nà, ben mɛ́ɛ a wɛ̃nda gwaro,
15 lɛn ma zɛo lɛ dɔ mà à maaa kɛ Yerusalɛmudeenɔnɛ kɔ̃n Yudanɔ ń píngi gurɔ kɛ̀nɔa.
Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde mámbe má ò. Àton tó vĩa a kũro.
16 Yã kɛ̀ égae kɛɛn yɛ̀. A baade gae yãpuraa o a gbɛ̃daaanɛ. Àgae yã gɔ̃gɔ̃ a zɛ́a nnanna a
yãkpaɛkɛkiinɔn.
17 A gbɛ̃ke tón a gbɛ̃daaa kpákpa a zaaaoro. Ɛgɛtona kɔ̃n ma tɔ́o tón kɛarero, zaakɛ ma za
yã pìnɔn píngi. Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde mámbe má ò.
18 Dii Z̀ĩkpɛde yã ɛ̀ara sùma à bè:
19 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè, lɛ́ kɛ̀ eègɔ̃ yii mɔ siigɔ̃dee guu kɔ̃n mɔ sɔɔrodeeo kɔ̃n mɔ
swɛɛplaadeeo kɔ̃n mɔ kurideeo é gɔ̃ a Yudanɔnɛ zĩbaa maaa kɛ̀ é pɔnnaa kɛn kɔ̃n yáadɔnao ũ.
Beee yãnzi à wɛtɛ àgɔ̃ kuu kɔ̃n yãpuraao kɔ̃n aafiao.
20 Mamɔma Dii Z̀ĩkpɛde ma bè, boriinɔ kɔ̃n wɛ́tɛdeenɔ é mɔ́ pari ai tia.
21 Weé gá okɔ̃nɛ wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo wà be: Wà gá Dii kii wɛtɛ wà Dii Z̀ĩkpɛde pì wɛ́ɛ wɛtɛ. Mapi
mɛ́ gá se.
22 Boriinɔ kɔ̃n bùsu gbãade gbɛ̃nɔ é mɔ́ ma kii wɛtɛ pari Yerusalɛmu lɛ wà ma wɛ́ɛ kɛ.

23 Mamɔma Dii Zɩ̃̀kpɛde ma bè, zĩ pìn gɔ̃ɔn kuri kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ bori kɔ̃n boriio guunɔ e Yuda mɛ̀n
do kũ a uta lɛ́a wà benɛ, wé gányomɛ, zaakɛ wá mà kɛ̀ Ludaa kúao.

9

Yã vɛ̃ɛna Isarailinɔ ibɛɛnɔa

1 Dii é yã da Adaraka bùsula,
eé tó yã vɛ̃ɛ Damasikua,
zaakɛ gbɛ̃ntee wɛ́ɛ kú Diia
kɔ̃n Isaraili boriinɔ ń píngi.
2 Yã pì é vɛ̃ɛ Amataa dɔmɛ
kɔ̃n Tayao kɔ̃n Sidɔ̃o,
baa kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃rinɔmɛ maamaa.
3 Tayadeenɔ bĩi gbãaa bò wà lìga ń wɛ́tɛzi,
aɔ̃ kondogi kàkɔ̃ańzi lán bùsu'ãatɛ̃ bà,
aɔ̃ vura nànakɔ̃ańzi lán zɛ́ guu bùsuti bà.
4 Ǹ gwa! Dii é ń pɔ́nɔ sím̃ma,
eé zɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩ ísiaala mì dɛ.
Tɛ́ bé eé ń wɛ́tɛ pì ble.
5 Asakɛlɔnideenɔ é e, vĩa é ń kũ.
Gazadeenɔ é petee bo kɔ̃n wãwãao
kɔ̃n Ɛkɛrɔnideenɔ dɔ,
zaakɛ tãmaa é ń nɛ́mɛ.
Gazadeenɔ é kora ń kínazi,
Asakɛlɔni é gɔ̃ bɛzĩ ũ.
6 Bori pãndenɔ é Asadɔdi sí,
Dii é Filisitininɔ wada mì dɛ.
7 Eé nɔ̀bɔ kòtokpasai bɔ ń lɛ́zĩ,
eé tɛ̃̀pɔ bɔ ń lɛ́n.
Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ gɔ̃̀nɔ é gɔ̃ wa Luda pɔ́ ũmɛ,
aɔ̃é gɔ̃ lán Yudanɔ bori gãli ke bà,
Ɛkɛrɔnudeenɔ é gɔ̃ à gbɛ̃nɔ ũ
lán Yebusinɔɔ kɛ̀ nà.
8 Dii é a bùsu kɔ̃n a gbɛ̃nɔ dãkpa
zɩ̃̀kari kɛ̀ aɔ̃e mɔɔ lɛ́ɛḿmanɔ yãnzi.
Gbãamɔnnɛrinɔ é gbãaa bleḿma dɔro,
zaakɛ égɔ̃ wɛ́ɛ tɛ́ńzimɛ sa.

Zayɔn Kína mɔna

9 A Zayɔndeenɔ à pɔnnaa kɛ maamaa,
a Yerusalɛmudeenɔ à áyuwi kɛ.
À gwa, a kína e mɔɔwa,
è yã kɛ a zɛ́a bensɔ̃ zɩ̃̀blerimɛ.
À nɔ̀sɛ yĩi bensɔ̃ à di zaaki kpɛɛ,
à di zaakinɛ bɔ̀rɔ kpɛɛ.
10 Eé sɔ̃gorɔnɔ bɔɛ Ɛflaimu bùsun,
eé tó zɩ̃̀kasɔ̃nɔ gɔ̃ kú Yerusalɛmu dɔro,
weé zɩ̃̀kasanɔ ɛ́'ɛ.
Eé aafia kpàakpa kɛ bori píngine,
eé kí ble zaa ísia lɛ́a kɛ̀ kɔ̃n à lɛ́a kãao,
zaa Yuflatizi ai anduna lɛ́a.
11 Amɔa kɛ̀ á dɛ zɩ̃̀zɔnɔ ũ sɔ̃,
mɛ́ a bɔɛ wɛ̀ɛ ísai pìn
ma bà kuunaao aru yãnzi.
12 Zɩ̃̀zɔ tãmaadeenɔ, à su a wɛ́tɛ bĩideen,
baa gbã̀a mɛ́ɛ ooare, mɛ́ sɔkpaare lɛo plaa.
13 Yudanɔn ma sá kɛ̀ mɛɛ̀ gá ũ,
Ɛflaimunɔn ma kà kɛ̀ mɛɛ̀ kpáàla ũ.
Mɛ́ Zayɔndee pìnɔ gbarɛ Girikinɔa,
aɔ̃é gɔ̃mɛ lán gɔ̃sagbãaa fɛ̃ɛdaa bà.
14 Zaa musu Dii é bɔ à mɔ́ a gbɛ̃ pìnɔa,

à kà é gɛ̃tɛ lán loupina bà.
Dii Luda é kãkãki pɛ́,
eé mɔ́ zaa sɔɔmɛtɛ kpa zàga'ĩa guu.
15 Dii Zı̀kpɛde é ɔ liga a gbɛ̃nɔzi,
aɔ̃é ń ibɛɛnɔ kɛ gyáigyai kɔ̃n gbɛ̀mbagbɛnɔ.
Aɔ̃é ń aru mi wà pata lán wɛ̃miri bà,
aɔ̃é kɛ zímzim lán taa kɛ̀ wè aru fão sa'okiia bà.
16 Dii ń Luda é ń mì sí zĩ pìa a kpàsa sãanɔ ũ,
aɔ̃égɔ̃ tɛ́ kɛɛ à bùsun lán kífura gbɛ̀ bɛ̀ɛdeenɔ bà.
17 Aɔ̃ maakɛɛ é gbɛ̃ wɛ́ɛ ble fá!
Pɔ́wɛɛ é tó gɔ̃kparɛnɔ fɛɛna gɔ̃ nna,
geepiwɛ̃ɛ é tó nɔkparɛnɔ mɛ̀ kpá.

10

Dii ɔligana Yudanɔzi
1 À lou gbeka Diia laudɛdɛgurɔ,
zaakɛ Dii bé è tó lou sisi,
è tó lou mańnɛ,
è tó bura pɔ́nɔ kɛ baadenɛ.
2 Tãanɔ è yã gɛ̀ o,
màsokɛrinɔ è yã ɛgɛɛ e.
Wɛ́ɛgupu'erinɔ yã nɛ́ mɔnafikiyãmɛ,
aɔ̃ gbɛ̃nɔ nɔ̀sɛkpaɛnnɛna nɛ́ yã pãamɛ.
Beee yãnzin gbɛ̃nɔɔ likɔ̃ana lán sãanɔ bà,
aɔ̃ɔ kú nawɛ̃an kɛ̀ aɔ̃ɔ dàri vĩro yãnzi.
3 Ma pɔɔ fɛ̃na aɔ̃ dàrinɔzi,
mɛ́ wɛ́ɛ tã ń dɔn'aɛdee pìnɔa.
Mamɔma Dii Zı̀kpɛde
mɛ́ ɔ liga Yudanɔzi ma kpàsa pɔ́nɔ ũ,
mɛ́ ń kɛ lán sɔ̃ kɛ̀ kãi nna zı̀lan bà.
4 Ɛdaɛgbɛ é bɔ ń tɛ́,
kuta lípɛɛ kɔ̃n zı̀kasao é bɔ gwe,
kpatablerinɔ é bɔ gwe ń píngi.
5 Aɔ̃égɔ̃ dɛ gɔ̃sagbãaanɔ ũ,
aɔ̃é kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛ ń ibɛɛnɔa zı̀kazɛnɔn bɔtɔnga ũ.
Lán má kúńyo nà, aɔ̃é zı̀ ká wà sɔ̃deenɔ fu.
6 Mɛ́ Yudanɔ gba gbãaa,
mɛ́ Yusufu boriinɔ mì sí,
mɛ́ suńyo ń gwena ziin, kɛ̀ má ń wɛ̃nda vĩ yãnzi.
Aɔ̃égɔ̃ dɛ lán mɛ́ɛ ń zĩnna yãroo bà,
zaakɛ mámbe Dii ń Luda ũ, mɛ́ yã weńla.
7 Ɛflaimunɔ égɔ̃ gɔ̃sagbãaanɔ ũ,
aɔ̃ pɔɔ égɔ̃ nna lán wɛ̃ɛ ń kũ bà.
Aɔ̃ nɛ́nɔ é e wà pɔnnaa kɛ,
aɔ̃ pɔɔ é kɛ nna Diia.
8 Mɛ́ swee pɛ́ńzi mà ń kakɔ̃a,
mɛ́ ń bo, aɔ̃é pari kũ lán yãa bà.
9 Baa tó ma ń fãakɔ̃a boriinɔ tɛ́,
ma yã égɔ̃ dɔńgu zaa bùsu zàazãnɔa.
Aɔ̃pinɔ kɔ̃n ń nɛ́nɔ égɔ̃ kuu aɔ̃ su.
10 Mɛ́ ń bɔɛ Igipiti bùsun mà suńyo,
mɛ́ ń kakɔ̃a Asiria bùsun
mà suńyo Giliada bùsun kɔ̃n Lɛbanɔo.
Guu é mɔ́m̀maro.
11 Aɔ̃é bikũ Igipiti ísiaaa,
aɔ̃é à í kokonanɔ fu,
Nili í lɔ̀nɔ é baba.
Asirianɔ wada é kpáɛ,
Igipitinɔ iko é yãa.
12 Mamɔma Dii Zı̀kpɛde ma bè,

ma gbɛ̃nɔ é gbãa e ma guu aɔ̃gɔ̃ tɛ́mazi.

11

1 Lɛbanɔ bùsu, ǹ zɛ́ wɛ̃
lɛ n sida línɔ tɛ́ kũ.
2 Pini línɔ, à sósobi ɔ́ɔ dɔ,
zaakɛ sida línɔ lɛ̀ɛ, gakuidee pìnɔ yàka.
Basã bùsu gbíi línɔ, à sósobi ɔ́ɔ dɔ,
zaakɛ líkpɛ sisina pì kwɛ̀.
3 Sãdãrinɔ sósobi ɔ́ dɔ,
zaakɛ aɔ̃ sãdãki maaanɔ yàka.
Músunɔ wiii dɔ,
zaakɛ Yoda dàko kàatɛ.

Sãdãri maa kɔ̃n sãdãri bɛ̀ɛsaideeo

4 Dii ma Luda bè màgɔ̃ sãa kɛ̀ dɛ wà ń kòto kpánɔ dãkpaa,
5 zaakɛ aɔ̃ lùrinɔ è ń kòto kpámɛ, wè wɛ́ɛ tãḿmaro. Aɔ̃ yàrinɔ sɔ̃ è be wa sáabu kɛ̀ Diinɛ, zaakɛ
wa ɔɔdaa lè wá kũ̀. Aɔ̃ dãri pìnɔ è ń wɛ̃nda gwaro.
6 Dii bè é anduna gbɛ̃nɔ wɛ̃nda gwa dɔro, é tó aɔ̃ lɛ́ɛ kɔ̃ ɔzĩ kɔ̃ ń kínanɔ ɔzĩo dɔ. Aɔ̃é anduna
dúgu zɔ̃ bensɔ̃ é gbɛ̃ke bɔ ń ɔzĩro.
7 Ben ma sãa kɛ̀ dɛ wà ń kòto kpánɔ dãkpa, atɛ̃nsa kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãaḿmanɔ. Ben ma gò sɛ̀ mɛ̀n
plaa ma tɔ́ kpàńnɛ. À doo tɔ́n Gbɛ̃kɛɛ, à doo sɔ̃ Lɛdolɛ, ben mɛ́ɛ sãa pìnɔ dãkpaao.
8 Mɔ doo guu ma sãdãri gɔ̃ɔn aagɔ̃ mɔ̀nɔ kàatɛ. Ma sãanɔɔ ye ma kãziro, ben ma fuḿma.
9 Ma bè sãanɔnɛ mɛ́ ń dãkpa dɔro, à kɛ̀ aɔ̃ɔe gaanɔ ga, à kɛ̀ aɔ̃ɔe kaatɛnɔ kaatɛ, kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀nɔ
kɔ̃ só.
10 Ben ma a gò kɛ̀ ma tɔ́ kpànɛ Gbɛ̃kɛɛ sɛ̀ má ɛ̀ ma a bà kuuna kɔ̃n bori píngio gbòro.
11 Bàkuunańyo pì gboroguɾɔɔ pìn sãa kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãaḿmanɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe ma gwaanɔ dɔ̃̀ sa kɛ̀ yã
pì bɔ̀ Dii kiiamɛ.
12 Ma bè sãanɔnɛ tó à kɛ̀ńnɛ, aɔ̃ ma asaia kpáma. Tó lɛn sɔ̃ro, aɔ̃gɔ̃ ń pɔ́ kũna. Ben aɔ̃ fĩa
bòmɛ kondogi ɔɔ mɛ̀n baaakuri.
13 Dii bèmɛ mà a luna ɔɔ kɛ̀ aɔ̃ tɔkɛ̀ pì zu oroborinɛ, kɛ̀ èe ɔɔ bɔ dɛ beeelaroo pì, ben ma
kondogi ɔɔ mɛ̀n baaakuri pìnɔ sɛ̀ má zù oroborinɛ Dii ua guu.
14 Ben ma a gò plaadee kɛ̀ ma tɔ́ kpànɛ Lɛdolɛ sɛ̀ má ɛ̀ ma gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Yudanɔ kɔ̃n Isarailinɔɔ
vĩ kɔ̃o gbòro.
15 Ben Dii bèmɛ mà sãdãri bɛ̀ɛsaidee dada sa,
16 zaakɛ é sãdãri diɛ ń bùsun kɛ̀ eégɔ̃ làakari dɔ sãa kɛ̀ aɔ̃ɔe kaatɛnɔaro, eé à kɛ̀ fãakɔ̃aanɔ
wɛtɛro, eé ɛ̃zɛ̃ kɛ à kɛ̀ kɛ̀nnanɔnɛro, eé à kɛ̀ gbãaanɔ gwaro. Eé sã mɛ̀kpananɔ kɛ̀sɛsɔɔ woto à
ń só.
17 Wãiyoo sãdãri bɛ̀ɛsaidee kɛ̀ è pã kpá sãanɔzi!
Weé à lɛ́ fɛ̃ɛdaao a gãsãa kɔ̃n a wɛ́ɛ ɔplaao,
à gãsã pì é gazi, à wɛ́ɛ pì é nan kpáturugu.

12

Dii Yerusalɛmu bɔna bori píngi ɔzĩ

1 Yã kɛ̀ Dii ò Isarailinɔ musun yɛ̀. Dii kɛ̀ musu kpàɛ à tɔɔtɛ kàɛ bensɔ̃ è nini í kása gbɛ̃ntee
guu bè:
2 À gwa! Mɛ́ Yerusalɛmu kɛ lán togoo kɛ̀ à í é borii kɛ̀ aɔ̃ɔ ligazinɔ tàtaa pá bà. Aɔ̃é
Yerusalɛmu kagura kɛ kɔ̃n Yudanɔ bùsuo píngi.
3 Zĩ pìa tó anduna boriinɔ píngi à kagura kɛ̀ lɛ, mɛ́ Yerusalɛmu kɛ bori píngine gbɛ̀si kɛ̀ sí
sɛ́roo ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ èe wɛtɛɛ à sɛ́ píngi é à zĩnda kɛ̃nna.
4 Zĩ pìa mɛ́ tó gídi gɛ̃ sɔ̃nɔn píngi, mɛ́ bãn zĩ ń dìrinɔa. Mamɔma Dii mámbe má ò. Ma wɛ́ɛ égɔ̃
wɛ̃na Yudanɔ yã musu, mɛ́ boriinɔ sɔ̃nɔ vĩ̀a kũńnɛ.
5 Yudanɔ kínanɔ é be ń swɛ̃̀n, Yerusalɛmudeenɔ gbãa, kɛ̀ Dii Zĩ̀kpɛden ń Luda ũ yãnzi.
6 Zĩ pìa mɛ́ tó Yudanɔ kínanɔ gɔ̃ lán tɛ́yɔ̃ kɛ̀ kú yàka gbáru bà, lán sɛ̃̀tɛ kɛ̀ sɔtɔ sɛ̃̀ bakaanɔ guu
bà. Aɔ̃é gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligańzinɔ sãsã ɔplazi kɔ̃n ɔzɛzio, Yerusalɛmu égɔ̃ kaɛna a gbɛ̀n.
7 Mamɔma Dii mɛ́ Yuda wɛ́tɛnɔ bɔ káaku, lɛ Dauda boriinɔ gakui kɔ̃n Yerusalɛmudeenɔ pɔ́o
tóngɔ̃ dɛ Yuda kpaaanɔ pɔ́laro.
8 Zĩ pìa mamɔma Dii mɛ́ ɔ kú Yerusalɛmudeenɔla. Zĩ pìa aɔ̃ gbãasaideenɔ é gbãa e lán
Dauda bà, Dauda boriinɔ sɔ̃ é gbãa e lán Luda bà, lán Dii Malaika kɛ̀ dɔńnɛ aɛ bà.
9 Zĩ pìa mɛ́ zɛ kɔ̃n borii kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ lɛ́ɛ Yerusalɛmuanɔ kaatɛnao ń píngi.

Yudanɔ aɛdɔna Diia

10 Mɛ́ ma Ninii pisi Dauda boriinɔa kɔ̃n Yerusalɛmudeenɔ ń píngi, lɛ aɔ̃ ma sùu dɔ̃ aɔ̃ adua
kɛ, aɔ̃ mamɔma kɛ̀ aɔ̃ ma zɔ̃ɔ gwa. Aɔ̃é sósobi ɔ́ɔ dɔ à yã musu lán wè dɔ nɛ́ mɛ̀n doo gana yã
musu nà. Aɔ̃é pɔsiaa kɛnɛ lán wè kɛ daudu gana yã musu nà.
11 Zĩ pìa Yerusalɛmudeenɔ sósobi ɔ́ɔdɔna égɔ̃ dɛ lán sósobi ɔ́ kɛ̀ wà dɔ̀ Adadarimɔ Mɛgido
gusararaan bà.
12 Bùsu pì gbɛ̃nɔ é sósobi ɔ́ɔ dɔ fáandi kɔ̃n fáandio, Dauda boriinɔ ńtɛ̃ɛ, aɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ ńtɛ̃ɛ, Natã
boriinɔ ńtɛ̃ɛ, aɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ ńtɛ̃ɛ,
13 Levinɔ ńtɛ̃ɛ, aɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ ńtɛ̃ɛ, Simɛi boriinɔ ńtɛ̃ɛ, aɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ ńtɛ̃ɛ,
14 kɔ̃n bori kpaaanɔ ńtɛ̃ɛtɛ̃ɛ, aɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ ńtɛ̃ɛtɛ̃ɛ dɔ.

13

1 Zĩ pìa íbɔkii é wɛ̃ Dauda boriinɔnɛ kɔ̃n Yerusalɛmudeenɔ durunkɛ̃nnɛna kɔ̃n
gbãsĩbɔnnɛnao yãnzi.
2 Zĩ pìa mɛ́ tãanɔ tɔ́ mì dɛ ń bùsun, aɔ̃ yã égɔ̃ dɔ gbɛ̃ken dɔro. Mamɔma Dii Zi̇̃kpɛde mámbe
má ò. Mɛ́ annabi ɛgɛɛnɔ mì dɛ ń bùsun kɔ̃n wegũnna kɛ̀ aɔ̃ɔ ń gba lɛ́nɔ.
3 Tó gbɛ̃ kpɛ́ e annabikɛyã oo, à de kɔ̃n à da'inao é benɛ à gàn gwe, zaakɛ à ɛgɛɛ tò kɔ̃n ma
tɔ́omɛ. Tó èe annabikɛyã oo, à de kɔ̃n à da pìnɔ bé wé à zɔ̃ wà dɛ.
4 Zĩ pìa annabi sãnda píngi é wí dɛ kɔ̃n yã kɛ̀ èe ee onao. Aɔ̃é annabi pɔ́kã uta da aɔ̃ gbɛ̃nɔ
sãsão dɔro.
5 Eé be annabin a ũro, búbarin a ũ, ée buraa kɛɛ zaa a ɔ̀wazikɛgurɔmɛ.
6 Tó wà à là: Bɔ́ bɔ̀gbɛ bé kú n ɔɔnɔa sɔ̃ɔ? Eé be: É'e! Ma kɛ̃nna ma gbɛ̃nɔ bɛmɛ.
7 Mamɔma Dii Zi̇̃kpɛde ma bè:
Fɛ̃ɛda, ǹ fɛɛ ma sãdãrizi, gɔ̃ kɛ̀ dɛ ma gbɛ̃ndoo ũu pì.
Ǹ ma sãdãri pì lɛ́, sãanɔ é fãakɔ̃a,
mɛ́ ɔ tɔ̃ aɔ̃ gbɛ̃ kpɛɛdeenɔa.
8 Weé bùsu gbɛ̃nɔ lɛo plaaa lɛ́ wà ń dɛdɛ,
mɔde lɛo doo é gɔ̃ à guu.
Mamɔma Dii mámbe má ò.
9 Mɛ́ lɛo doo pì baasa kɔ̃n tɛ́o lán kondogi baasana bà.
Mɛ́ ń maaa yɔ̃ mà gwa lán wè vura maaa yɔ̃ wà gwa nà.
Aɔ̃é ma sísi, mɛ́ weńla.
Mɛ́ be ma gbɛ̃nɔn ń ũ, aɔ̃é be Diin ń Luda ũ.

14

Zi̇̃ zãade kɔ̃n Dii sunao

1 À gwa, Dii gurɔɔ e mɔɔ, weé a pɔ́nɔ síawa wà kpaatɛtɛkɔ̃nɛ a wáa.
2 Dii é bori píngi kakɔ̃a Yerusalɛmuzi, lɛ aɔ̃ zi̇̃ káao aɔ̃ wɛ́tɛ pì sí. Aɔ̃é kpɛ́nɔ kpokɛ, aɔ̃é kusi
nɔgbɛ̃nɔa. Weé tá kɔ̃n wɛ́tɛ pì deenɔ kpadooo zi̇̃zɔnɔ ũ, mɔde weé ń kpadoo kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ bɔɛ
wɛ́tɛ pì guuro.
3 Dii é mɔ́ zi̇̃ ká kɔ̃n borii pìnɔ lán è kɛ nà yã zi̇̃kagurɔ
4 Zĩ pìa Dii é gbá pɛ́ɛ Kùkpɛ si̇̃sĩ mìsɔ̃ntɛ̃a Yerusalɛmu ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa. Si̇̃sĩ pì é parakɔ̃rɛ plaa
naana zaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ai ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, à guzurɛ égɔ̃ bíta maamaa. Si̇̃sĩ pì kpadoo é tá
gu'igbãroo kpa, à kpadoo sɔ̃ sɔɔmɛtɛ kpa.
5 É bàa lɛ́ à tá si̇̃sĩ pìnɔ guzurɛn, zaakɛ guzurɛ pì é gá pɛ́ Azɛliamɛ. É bàa lɛ́ lán a dezinɔ bàa
lɛ̀ tɔɔtɛ lugaluganane Yudanɔ kí Uzia gurɔ nà, Dii ma Luda é mɔ́ kɔ̃n a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú adonanɔo
lɛdo.
6 Zĩ pìa gupuraa égɔ̃ kuuro, pɔ́gupurinɔ é guu pu dɔro.
7 Zĩ pì é bɔ adona, fãantɛ̃ ke gwãavĩ égɔ̃ kuuro. Dii bé à gurɔɔ pì dɔ̃. Tó uusiɛ kɛ̀, guu é pu.
8 Zĩ pìa í wɛ̃̀ndide é bɔ Yerusalɛmu à bàa lɛ́, à kpadoo é tá ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ai sɛ̀bɛ wisideen, à
kpadoo é tá ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa ai ísiaan kwɛɛ kɔ̃n buusiɛo píngi.
9 Dii bé égɔ̃ dɛ anduna píngi Kína ũ. Zĩ pìa àmbe égɔ̃ Dii ũ ado, à tɔ́ bé égɔ̃ kuu ado.
10 Bùsu pì píngi é gɔ̃ gusararaa ũ naana zaa Gɛba ai Rimɔ kɛ̀ kú Yerusalɛmu sɔɔmɛtɛ kpa.
Mɔde Yerusalɛmu égɔ̃ kaɛna a gbɛ̀n musumusu naana zaa Bɛyãmi bĩilɛa ai Bĩilɛ Káaku kɔ̃n
Gooda Bĩilɛo, naana zaa Ananɛli bĩi lezĩzi ai kí geepi'ifɛ̃kiia.
11 Weégɔ̃ kú à guumɛ, weé kaatɛ ziki dɔro. Yerusalɛmu égɔ̃ aafia.
12 Gagyãa kɛ̀ Dii é ká borii kɛ̀ aɔ̃ lɛ̀ɛ Yerusalɛmuanɔnn yɛ̀. Aɔ̃ mɛ̀ égɔ̃ vãa zɛna, aɔ̃ wɛ́ɛ é vã a
tóon, aɔ̃ nɛ́nɛ é vã ń lɛ́n.
13 Zĩ pìa Dii é tó gídi gɛ̃ńgu maamaa, aɔ̃é kɔ̃ kũkũ kɔ̃ ɔɔa wà lɛ́ɛkɔ̃a.

[14] Yudanɔ é zɪ̀ ká Yerusalɛmu ń píngi aɔ̃é zɪ̀ ble borii kὲ aɔ̃ɔ ligańzinɔa, aɔ̃é ń auziki nakɔ̃a, vura kɔ̃n kondogio kɔ̃n pɔ́kãsãanɔ kὲ bíta.
[15] Gagyãa pì é ká sɔ̃nɔn se kɔ̃n bãagãsɔ̃nɔ kɔ̃n lakuminɔ kɔ̃n zaakinɔ kɔ̃n pɔ́kãdee kὲ kú gbɛ̃ pìnɔ bùrannɔ píngi.
[16] Borii kὲ aɔ̃ mɔ̀ wà lὲɛ Yerusalɛmua pìnɔ, aɔ̃ gbɛ̃ kὲ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ égɔ̃ gaa gwe wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o lɛ wà dɔnzi kɛ kí Dii Zɪ̃̀kpɛdenɛ aɔ̃ Kutadɔna zĩbaa kɛ.
[17] Tó anduna bori kee e gá Yerusalɛmu dɔnzi kɛ kí Dii Zɪ̃̀kpɛdenɛro, lou é mańnɛo.
[18] Tó Igipitinɔ e gá zĩbaa pì kɛro, lou é mańnɛro bensɔ̃ Dii é gagyãa kὲ è ká borii kὲ aɔ̃è gá zĩbaa pì kɛroonɔn káńgumɛ.
[19] Wɛ́ɛ kὲ eé tã Igipitinɔa kɔ̃n borii kὲ èe gá zĩbaa pì kɛroonɔan gwe.
[20] Zĩ pìa weé kɛ̃ sɔ̃ angotanɔa wà be: Dii pɔ́. Dii kpɛ́ dàganɔ égɔ̃ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n sa'oki taanɔomɛ.
[21] Oroo kὲ kú Yerusalɛmu kɔ̃n Yudanɔ bùsuonɔ égɔ̃ Dii Zɪ̃̀kpɛde pɔ́ ũ píngi. Gbɛ̃ kὲ aɔ̃é mɔ́ saa oonɔ é sɛ́ wà nɔ̀bɔ fùfu kɛo. Zĩ pìa latari égɔ̃ kú Dii Zɪ̃̀kpɛde ua dɔro.

MALAKI

Sa'ona yã
[1] Yã kɛ̀ Dii ò Isarailinɔnɛ Malaki gãzĩn yɛ̀.
[2] Mamɔma Dii ma bè má yeazi, ben a bè ma yeazi diamɛ? Mamɔma Dii ma bè Isau nɛ́
Yakubu vĩ̀inloo? Baa kɔ̃n beeeo Yakubun má yezi
[3] ma gi Isauzi, ben ma à gusĩsĩdee lì gugbagaaga ũ, ma à bùsu kɛ̀ gbáa gbɛ̃ngboonɔ kúkii ũ.
[4] Ɛdɔmu gbɛ̃ pìnɔ bè wà ń wɛ́tɛnɔ dúgu zɔ̃̀, weé ɛara wà ń bɛzĩnɔ fɛɛ. Ben mamɔma Dii
Zĩ̀kpɛde ma bè: Tó wà kɛ̀kɛ wà kàɛ, mɛ́ gboro, weé beńnɛ Bùsu Zaa gbɛ̃nɔ, gbɛ̃ kɛ̀ Dii pɛ̃tɛ̃
kɛ̀ńzi ai gurɔ píngìnɔ!
[5] É wɛ́ɛ si yã pìlɛ à be Dii bíta ai Isarailinɔ bùsu baa kãa kpa.
[6] Nɛ́ è a de kpe da bensɔ̃ zɔ̀bleri è a dii kpe da. Kɛ̀ má dɛ a De ũ, ée ma kpe daaɔ́? Kɛ̀ má dɛ a
Dii ũ, á ma vĩa vĩɔ́? Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde mámbe mɛ́ɛ a laa. A sa'orinɔ ámbe ée kya kaamagu.
Eè be: Dian wa kya kàngu nà?
[7] Kɛ̀ a kya kà ma teebun yãnzimɛ. Eè mɔ́ ma gbãgbãkiia kɔ̃n pɔ́ble gbãsĩo. Eè be: Dian wa
n gbãgbãkii gbãsĩ lɛ̀?
[8] Kɛ̀ a mɔ saa oma kɔ̃n pɔ́kãde vĩ̀anɔ, yã zaaan gweroo? Kɛ̀ a saa òma kɔ̃n pɔ́ ɛrɛnɔ kɔ̃n
à gyãreenɔ, yã zaaan gweroo? À gá kpá bùsu gbɛ̃nsia à gwa, tó a yã é kánɛ à a sáabu kpá.
Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde mámbe mɛ́ɛ a laa.
[9] À agbaa kpámɛ mà a wɛ̃nda gwa. Mɔde tó pɔ́ beee takanɔɔ kú a ɔzĩ, mɛ́ síɔ́? Mamɔma Dii
Zĩ̀kpɛde mámbe mɛ́ɛ a laa.
[10] Wà be a gbɛ̃ke gàa à ma ua zɛ́ tàta yã, lɛ wàton gɛ̃ wà tɛ́ pɛkɔ̃rɛ ma gbãgbãkiia pãro. Beee
sɔ̃̀ɔ. Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde mámbe má ò. A yã e kɛɛmɛ nnaro, mɛ́ a gba síro.
[11] Zaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ai à gɛ̃kiia ma tɔ́ égɔ̃ bíta boriinɔ tɛ́. Weé tuaetiti kpátamɛ weé mɔ́mɛ
kɔ̃n gba gbãsĩsainɔ gu píngia, zaakɛ ma tɔ́ égɔ̃ bíta boriinɔ tɛ́. Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde mámbe má
ò.
[12] Mɔde apinɔ eè dɔkɛ kɔ̃n ma tɔ́o eè be ma teebu gbãsĩ vĩ, ben eè saa oa kɔ̃n pɔ́kãde ginanɔ.
[13] Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde ma bè: Eè be a kpasao kɔ̃n yã pìo, ben eè lɛ́zukii kɛa. Tó a mɔ ma
gbãgbã kɔ̃n pɔ́ kɔ̃̀ɔkũnanɔ kɔ̃n pɔ́ ɛrɛnɔ kɔ̃n pɔ́ gyãreenɔ, mɛ́ beeenɔ síɔ́? Mamɔma Dii mámbe
mɛ́ɛ a laa.
[14] Mɔnafikidee kɛ̀ pɔ́ kyà vĩ a kpàsan kɛ̀ à lɛ́ gbɛ̃̀mɛ, ben à gàa à ma gbãgbã kɔ̃n pɔ́ seedeeo
à gɛ̃ɛ ũ, ma láari kɛ̀ adeea. Zaakɛ mámbe Kína bíta ũ, ma tɔ́ è boriinɔ naasi kũ. Mamɔma Dii
Zĩ̀kpɛde mámbe má ò.

2

[1] Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde ma bè: A sa'orinɔ a yãn yɛ̀ sa.
[2] Tó ée ma yã maro, tó ée da a swɛ̃̀n à ma tɔ́ bɔro, mɛ́ láari kɛawa lɛ àton gɔ̃ aubarika vĩro.
Má bɔ̀agu se kɔ̀, zaakɛ ée da a swɛ̃̀n a ma tɔ́ bɔ̀ro.
[3] À ma! Mɛ́ kpãkɛ̃ a boriinɔzi a yãnzi, mɛ́ zĩbaa sa'opɔnɔ gbɔ̃̀ lɔ́lɔ a uua, weé a sɛ́ɛ wà a kwɛ́.
[4] Égɔ̃ dɔ̃ sa kɛ̀ ma yã beee dìɛare lɛ ma bà kuuna kɔ̃n Levi boriinɔ gɔ̃ kuu. Mamɔma Dii
Zĩ̀kpɛde mámbe má ò.
[5] Ma bà kuunańyo pì guu ma wɛ̃̀ndi kɔ̃n aafiao kpàḿma lɛ aɔ̃gɔ̃ ma vĩa kɛɛ, ben aɔ̃ ma vĩa
kɛ̀, ma tɔ́ naasi ń kũ.
[6] Yãdannɛna yãpuraa da ń lɛ́n, wèe ɛgɛyã ma ń lɛ́nlo. Aɔ̃ táa òmao kɔ̃n lɛdolɛo kɔ̃n nɔ̀sɛ
puraao, aɔ̃ gbɛ̃nɔ bɔ̀ à zaaa guu pari.
[7] À maa sa'ori gɔ̃ dɔ̃na vĩ lɛ gbɛ̃nɔ e wà yãdannɛna ma à lɛ́zĩ, zaakɛ àmbe mamɔma Dii
Zĩ̀kpɛde zĩ̀ri ũ.
[8] Amɔa sɔ̃ a kɛ̃ zɛ́a, a yãdannɛnanɔɔ tò gbɛ̃nɔ fù pari, a ma bà kuuna kɔ̃n Levi boriinɔ gbòro.
Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde mámbe má ò.
[9] Ben má tò wà kya kàagu ma a kɛ̃sã gbɛ̃ píngi kiia, kɛ̀ ée tɛ́ ma tuubaziro bensɔ̃ eè gbɛ̃nɔ tɛ̃̀
bo doka musu.

Gina nɔɔzi yã
[10] À dɛ wa píngi De mɛ̀n domɛ? À dɛ Luda dɔ̃nkɔ̃ bé à wa kɛɛ? Bɔ́ bé à tò weè yãfɛɛ kɛkɔ̃nɛ?
Wa Luda bà kuuna kɔ̃n wa dezinɔ yã gbòro.
[11] Yudanɔ yãfɛɛ kɛ̀ aɔ̃ yã zaaa kɛ̀ Isarailinɔ bùsun kɔ̃n Yerusalɛmuo, zaakɛ aɔ̃ nɔ
tãagbãgbãrinɔ sɛ̀ wà Dii kpɛ́ kɛ̀ à yezi gbãsĩ lɛ̀o.

12 Gbɛ̃ kɛ̀ yã beee taka kɛ̀, Dii à kɛ̃ Yakubu boriinɔa, baa tó démɛ, baa tó à mɔ̀ kɔ̃n gbaanɔ
Dii Zì̖kpɛdenɛ.
13 Yã plaadee kɛ̀ eè kɛɛn yɛ̀. Eègɔ̃ ɔ́ɔ dɔɔ àgɔ̃ wii pɛɛ, a wɛ́ɛ'i ègɔ̃ kú Dii gbãgbãkiia, kɛ̀ èe wɛ́ɛ
sɛ́ à gbaa kɛ̀ a mɔonɛ gwa gbasa à sìro yãnzi.
14 Eè be: Bɔ́ bé à mɔ̀ kɔ̃n yã kɛ̀o? Kɛ̀ Dii bé sèedadee ũ a dagura kɔ̃n n gɔ̃kparɛkɛgurɔ
nɔkpammao yãnzimɛ. Zaakɛ n nɔkpamma pìn n gbɛ̃ndoo kɛ̀ a kɔ̃ yã mà ũ, ben n yãfɛɛ kɛ̀nɛ.
15 À dɛ Dii a kɛ mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ lɛ a mɛ̀ kɔ̃n a lɛ́o gɔ̃ dɔ̃nkɔ̃ yãnzimɛ? Bɔ́n Ludaa e pɛɛa a
mɛ̀dɔ̃nkɔ̃kɛɛ pì musuu? Lɛ a nɛ́nɔ e wà à yã ma yãnzimɛ. Beee yãnzi àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃
lɛ àton yãfɛɛ kɛ a nɔkpammanɛro.
16 Mamɔma Dii Isarailinɔ Luda ma bè, ma za yìgidɛnan yãn kɔ̃n nɔ kpɛbɔnao. Mamɔma
Dii Zì̖kpɛde mámbe má ò. Àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃, àton yãfɛɛ kɛnɛro.
17 Á tò Dii kpàsa kɔ̃n a yã'onao. Eè be: Wa yã kparee bé à à kpàsa? Kɛ̀ eè be zaakɛrinɔɔ maa
Diinɛ, ben aɔ̃ yã è kánɛ yãnzi. Eè be dɔ Luda kɛ̀ è yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔo a zɛ́a pì kú mámɛ?

3

Dii yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ

1 Mamɔma Dii Zì̖kpɛde ma bè: À ma! Mɛ́ ma zì̖ri gbarɛ à dɔmɛ aɛ à zɛ́ kɛkɛmɛ. Dii kɛ̀ eè à
kii wɛtɛ é gɛ̃ a kpɛ́n kãndo. À ma, ma bà kuunaao Malaika kɛ̀ a pɔɔ dɔa pì e mɔɔ!
2 Mɔde dé bé eé à mɔ́gurɔɔ fɔ̃ɔ? Tó à bɔ̀ gupuraaa, dé bé eé fɔ̃ à zɛɛ? Zaakɛ eégɔ̃ dɛ lán
mɔ̀baasari tɛ́ bàmɛ, lán pɔ́pipiri mɔsɔrɔ gbãaa bà.
3 Eé vɛ̃ɛ à gbɛ̃nɔ baasa à ń gbãsĩ bɔ. Eé gbãsĩ bɔ Levi boriinɔn lán wè kɛ vura kɔ̃n kondogionɛ
nà, gbɛ̃nɔ é gbasa wà mɔ́ Diinɛ kɔ̃n gbaanɔ a zɛ́a.
4 Zĩ pìa Yerusalɛmudeenɔ kɔ̃n Yudanɔ ń píngi gbaa é ká Diinɛ lán yãa bà, lán à zii bà.
5 Mamɔma Dii Zì̖kpɛde ma bè: Mɛ́ mɔ́azi yãkpaɛkɛkiia mɛ́gɔ̃ wãa mà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ma vĩa
vĩroonɔ bɔbɔ ń dàn: Pɔ́dammarinɔ kɔ̃n zinakɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è la da ɛgɛyã musunɔ kɔ̃n gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃è gbãaa mɔ ń zĩkɛrinɔnɛ kɔ̃n gyaanɔnɔ kɔ̃n tonɛnɔ kɔ̃n bɔ̀amɔnɔ.

Kpãi'ona Ludaa

6 Mamɔma Dii mɛɛ̀ liɛro. Beee yãnzin a Yakubu boriinɔ ée kaatɛro.
7 Mamɔma Dii Zì̖kpɛde ma bè: Zaa a dezinɔ gurɔɔa a pã ma yãnɛ á tɛ́ziro. À aɛ dɔma, mɛ́ aɛ
dɔawa. Eè be, dian wé aɛ dɔmmaa?
8 Gbɛ̃ntee è kpãi o Ludaaɔ́? Mɔde ée kpãi ooma. Eè be, bɔ́ musun ée kpãi oomaa? A pɔ́
kuride kɔ̃n a gbaanɔ yã musumɛ.
9 A bori píngi gɔ̃̀ láari pɔ́ ũ kɛ̀ ée kpãi ooma yãnzi.
10 À mɔ́ kɔ̃n pɔ́ kurideeo píngi à ká ma auzikikaɛkiin, lɛ pɔ́blee gɔ̃ kú ma kpɛ́n. Mamɔma
Dii Zì̖kpɛde mámbe má ò. À ma lɛ́ beee musu à gwa, tó mɛ́ɛ musu zɛ́ wɛ̃ ma aubarika pìsiare
a kora à kákiiziro.
11 Mamɔma Dii Zì̖kpɛde ma bè: Mɛ́ kpá a bura pɔ́ yàkarinɔnɛ lɛ aɔ̃ton a pɔ́nɔ kaatɛro. A
geepi línɔ nɛ́ é wororo.
12 Bori píngi é be aubarikadeenɔn a ũ, zaakɛ a bùsu égɔ̃ nna. Mamɔma Dii Zì̖kpɛde mámbe
má ò.
13 Mamɔma Dii ma bè: A yã pãsĩ ò ma musu. Eè be, bɔ́ yãn wá ò n musuu?
14 A bè zɔ̀blena Ludanɛ nɛ́ yã pãamɛ. Kɛ̀ wa zĩi kɛ̀ Dii Zì̖kpɛde yãa bensɔ̃ wa pɔsia utanɔ dà
à yãnzi, bɔ́ àren wá è?
15 Tia la eè be wadadeenɔn aubarikadeenɔ ũ. Ée daa zaakɛrinɔ bé wèe kãsãa pɛɛɛ, gbɛ̃ kɛ̀
è be Luda pita wà ɔsi ká sɔ̃, yãke è à lero.
16 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Dii vĩa vĩinɔ yã ò kɔ̃o, ben à swã kpà ń yãzi à mà. Ben wà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Dii vĩa
vĩi kɛ̀ aɔ̃è laasuu lɛ́anɔ tɔ́ kɛ̃ dɔngu takadan à aɛ.
17 Mamɔma Dii Zì̖kpɛde ma bè gurɔɔ kɛ̀ ma bɔ kɔ̃n yão, aɔ̃égɔ̃ dɛ ma pɔ́ ũ ma auziki ũ. Mɛ́
sùu kɛńyo lán gbɛ̃ è sùu kɛ kɔ̃n a nɛ́ kɛ̀ èe zĩi kɛɛnɛo nà.
18 É gbɛ̃ maaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ dɔ̃kɔ̃zi sa, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe dɔɔ Ludazinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe
dɔɔziroonɔ.

4

Dii mɔ́gurɔɔ

1 Mamɔma Dii Zì̖kpɛde ma bè: À ma! Gurɔɔ pì e mɔɔ, eégɔ̃ wãa lán mɔ̀datɛ bà, bensɔ̃
wadadeenɔ kɔ̃n zaakɛrinɔ égɔ̃ dɛ lán sɛ̃̀ kori bà. Gurɔɔ pì é ń kpata ń píngi, aɔ̃ kãsãa ke aɔ̃
ɔnɛ é gɔ̃ro.

2 Amɔa kɛ̀ á ma vĩa vĩinɔ sɔ̃, a mìsina Ɔfãntɛ̃ é bɔ, aafia égɔ̃ kú à gupuraazi. É bɔɛ àgɔ̃ vĩvĩi lán
zùnɛ kɛ̀ wà ń gbáɛnɔ bà.
3 Mamɔma Dii Zĩ̀kpɛde ma bè: Gurɔɔ kɛ̀ ma bɔ kɔ̃n yão, é kìti pá gbɛ̃ zaaanɔa, aɔ̃égɔ̃ dɛ lán
túbu bà a gbá gĩzĩ.
4 À tó doka kɛ̀ má kpà ma zɔ̀bleri Musaa zaa Orɛbu gɔ̃ dɔagu, yã kɛ̀ má dìɛ Isarailinɔnɛ kɔ̃n
yã kɛ̀ má dàńnɛo.
5 À ma! Mɛ́ annabi Ilia zĩawa ai ma mɔ́gurɔ bíta naasidee gɔ̃ gá ká.
6 Eé tó denɔ pɔɔ gɔ̃ kú ń nɛ́nɔa bensɔ̃ nɛ́nɔ pɔɔ égɔ̃ kú ń denɔa. Tó lɛnlo, mɛ́ mɔ́ mà ɔ pãɛ a
bùsua mà lɛ́ kɛare.

MATIU
Baaru nnaa kɛ̀ Matiu kɛ̃̀

Yesu Kirisi ina 1:1-2:23
Yaaya Batisikɛri waazikɛna 3:1-3:12
Yesu batisikɛna 3:13-4:11
Yesu yãdannɛna Galili 4:12-18:35
Zaa Galili ai Yerusalɛmu 19:1-20:34
Yesu kuuna Yerusalɛmu 21:1-26:13
Yesu gana kɔ̃n a fɛɛnao 26:14-28:20

Yesu Kirisi bori bɔzia
(Luk 3:23-38)

1 Ibraĩ kɔ̃n Daudao bori Yesu Kirisi bɔzian yɛ̀:
2 Ibraĩ Isaaku ì,
Isaaku Yakubu ì,
Yakubu Yuda ì kɔ̃n a vĩ̀inɔ kɔ̃n a dãaronɔ,
3 Yuda Pɛrɛzi kɔ̃n Zɛrao ì kɔ̃n a nɔ Tamao,
Pɛrɛzi Ɛzɛrɔnu ì,
Ɛzɛrɔnu Ramu ì,
4 Ramu Aminadabu ì,
Aminadabu Nasɔ̃ ì,
Nasɔ̃ Salamɔ ì,
5 Salamɔ Bɔaza ì kɔ̃n a nɔ Rahabuo.
Bɔaza Ɔbɛdi ì kɔ̃n a nɔ Rutuo,
Ɔbɛdi Yɛsɛ ì,
6 ben Yɛsɛ kí Dauda ì.

Ben Dauda Sulemanu ì kɔ̃n Uria naɔ̃o,
7 Sulemanu Reoboamu ì,
Reoboamu Abia ì,
Abia Asa ì,
8 Asa Yosafata ì,
Yosafata Yehoramu ì,
Yehoramu Uzia ì,
9 Uzia Yotamu ì,
Yotamu Aaza ì,
Aaza Ɛzɛkaya ì,
10 Ɛzɛkaya Manase ì,
Manase Amɔ ì,
Amɔ Yosia ì,
11 Yosia Yoyakini ì kɔ̃n a dãaronɔ gurɔɔ kɛ̀ wà gbɛ̃nɔ kũ̀kũ wà tàńyo Babilɔnu.

12 Tana kɔ̃n gbɛ̃nɔ Babilɔnu gbɛran Yoyakini Sealatiɛli ì,
Sealatiɛli Zɛrubabɛli ì,
13 Zɛrubabɛli Abiudu ì,
Abiudu Ɛliakimu ì,
Ɛliakimu Azɔ ì,
14 Azɔ Zadɔki ì,
Zadɔki Akimu ì,
Akimu Ɛliudu ì,
15 Ɛliudu Ɛlɛaza ì,
Ɛlɛaza Matã ì,
Matã Yakubu ì,
16 Yakubu Mariama zã Yusufu ì,
ben Mariama Yesu kɛ̀ wè benɛ Mɛsaya ì.

17 Zaa Ibraĩ gurɔɔnɔa ai à gàa pɛ́ Daudaa, de kɔ̃n a nɛ́o kuu gɛ̃ro dosaimɛ. Zaa Dauda gurɔɔnɔa ai gurɔɔ kɛ̀ wà tà kɔ̃n gbɛ̃nɔo Babilɔnu, de kɔ̃n a nɛ́o kuu gɛ̃ro dosaimɛ. Zaa tana kɔ̃n gbɛ̃nɔo Babilɔnu ai à gàa pɛ́ Mɛsayaa, de kɔ̃n a nɛ́o kuu gɛ̃ro dosaimɛ.

Yesu Kirisi ina
(Luk 2:1-7)
18 Dian wà Yesu Kirisi ì nàn yɛ̀: À da Mariama kuu Yusufu nɔkpamma ũmɛ. Ai àgɔ̃ gá zã kɛ, à nɔ̀ sì kɔ̃n Luda Nini gbãaao.
19 À gɔ̃kpamma Yusufu pì nɛ́ gbɛ̃ maaamɛ, à yezi à wí daaro, ben à zɛ̀o kɛ̀ é bɔ à yãn asii guu.
20 Gurɔɔ kɛ̀ èe laasuu lɛɛ yã pìa, Dii malaika bɔ̀ à mɔ̀zi nanaa guu à bènɛ: Dauda bori Yusufu, ǹton bídi kɛ n nɔkpamma Mariama sɛna yã musuro, zaakɛ nɔ̀ kɛ̀ à sina bɔ̀ Luda Nini kiiamɛ.
21 Eé nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ, nɛ́ tɔ́ kpánɛ Yesu, zaakɛ eé a gbɛ̃nɔ bɔ ń durunnɔ guu.
22 Beee kɛ̀ píngi, lɛ yã kɛ̀ Dii ò annabi gãzĩ kɛ, à bè:
23 Nɔkparɛ lɛzii bé eé nɔ̀ sí
à nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ,
weé tɔ́ kpánɛ Imanuɛli.
Tɔ́ pì bè, Ludaa kúwao.
24 Kɛ̀ Yusufu vù, à kɛ̀ lán Dii malaika dìɛnɛ nà, à a nɔɔ pì sɛ̀.
25 Mɔde èe à dɔ̃ nɔgbɛ̃ ũro ai à gàa à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì ì. Ben à tɔ́ kpànɛ Yesu.

2

Sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ mɔna Yesu gwa
1 Wà Yesu ì Bɛtɛlɛmu Yudea bùsun kí Hɛrɔdu gurɔ. Ben sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ bɔ̀ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, aɔ̃ mɔ̀ Yerusalɛmu,
2 aɔ̃ gbɛ̃nɔ là wà bè: Nɛ́ kɛ̀ wà ì Yudanɔ kína ũu kú máa? Wa à sɔsɔnɛ è ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, ben wa mɔ kúɛnɛ.
3 Kɛ̀ kí Hɛrɔdu yã pì mà, à bídi kɛ̀ kɔ̃n Yerusalɛmudeenɔ ń píngi.
4 À Yuda sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ kàkɔ̃a ń píngi, ben à ń lá guu kɛ̀ weé Mɛsaya in.
5 Aɔ̃ wèàla wà bè: Bɛtɛlɛmumɛ zaa Yudea bùsun. Zaakɛ lán annabi kɛ̃ nàn yɛ̀:
6 Bɛtɛlɛmu kɛ̀ kú Yudanɔ bùsun,
ń kɛ̃sãna Yuda wɛ́tɛnɔziro fá.
Zaakɛ n guun kína é bɔn,
kɛ̀ eé dɔ ma gbɛ̃ Isarailinɔnɛ aɛ.
7 Ben Hɛrɔdu sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ sìsi asii guu, à sɔsɔnɛ pì bɔgurɔ sãnsãn gbèkaḿma.
8 Ben à ń gbarɛ Bɛtɛlɛmu à bè: À gá à nɛ́ pì baaru gbekagbeka kɔ̃n làakario. Tó a à è, à mɔ́ à omɛ, mapi se, mɛ́ gá kúɛnɛ.
9 Kɛ̀ aɔ̃ kína yã mà, ben aɔ̃ dà zɛ́n. Ben sɔsɔnɛ kɛ̀ aɔ̃ è ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa yãa pì dɔ̀ńnɛ aɛ dɔ ai à gàa à zɛ̀ nɛ́ pì kúkiila.
10 Kɛ̀ aɔ̃ sɔsɔnɛ pì è, aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna maamaa.
11 Aɔ̃ gɛ̃ kpɛ́n, aɔ̃ nɛ́ pì è kɔ̃n a da Mariamao, ben aɔ̃ kùɛ wà dɔnzi kɛ̀nɛ. Ben aɔ̃ ń auziki àkpatinɔ wɛ̃wɛ̃, aɔ̃ à gbà vura kɔ̃n tuaetitio kɔ̃n lí'ɔ gũ nnannaao.
12 Ludaa òńnɛ nanaa guu kɛ̀ aɔ̃ton bɔɛ Hɛrɔdu kiiaro, ben aɔ̃ tà ń bùsun kɔ̃n zɛ́ pãndeo.

Gana kɔ̃n Yesuo Igipiti
13 Aɔ̃ tana gbɛra Dii malaika bɔ̀ à mɔ̀ Yusufuzi nanaa guu à bè: Ǹ fɛɛ ǹ nɛ́ pì sɛ́ kɔ̃n a dao, ǹ bàa lɛ́ ǹ gáńyo Igipiti, nɛ́gɔ̃ kú gwe ai mà mɔ́ mà yã onnɛ dɔ, zaakɛ Hɛrɔdu é nɛ́ pì wɛtɛ à dɛmɛ.
14 Ben Yusufu fɛ̀ɛ gwãavĩ, à nɛ́ pì sɛ̀ kɔ̃n a dao, à gàańyo Igipiti.
15 À kú gwe ai Hɛrɔdu gàa à gào. Beee kɛ̀, lɛ yã kɛ̀ Dii ò annabi gãzĩ kɛ yãnzimɛ, à bè:
Ma a nɛ́ gbɛ̀sɛ Igipiti.

Nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛdɛna
16 Kɛ̀ Hɛrɔdu è sɔsɔnɛyãdɔ̃rinɔ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀azi, ben à pɔ fɛ̃ maamaa. À sɔsɔnɛ bɔgurɔɔ taka dɔ̃ yã kɛ̀ à gbèka sɔsɔnɛyãdɔ̃ri pìnɔa yãnzi, ben à gbɛ̃nɔ zɩ̃ aɔ̃ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kà wɛ̃ plaaa ke kɛ̀ aɔ̃ kɛ̃sãzinɔ dèdɛ Bɛtɛlɛmu kɔ̃n a buraanɔ píngi.
17 Yã kɛ̀ annabi Yɛrɛmaya ò kɛ̀ sa, à bè:
18 Wà wii gbãaa mà Rama,
wèe ɔ́ɔ dɔɔ, wèe wii pɛɛ.
Rasɛli e a nɛ́nɔ ɔ́ɔ dɔɔ,
à gì agbaa mazi, zaakɛ aɔ̃ɔ kuu dɔro.

Suna Igipitio
19 Kɛ̀ Hɛrɔdu gà, ben Dii malaika bɔ̀ à mɔ̀ Yusufuzi Igipiti nanaa guu
20 à bè: Ǹ fɛɛ ǹ nɛ́ pì sɛ́ kɔ̃n a dao, ǹ táńyo Isarailinɔ bùsun, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e wɛtɛɛ wà nɛ́ pì wɛ̃ndi bɔɔnɔ gàga.

21 Ben à fɛ̀ɛ à nɛ́ pì sɛ̀ kɔ̃n a dao, à tàńyo Isarailinɔ bùsun.
22 Kɛ̀ à mà Akɛlau bé èe kí blee Yudea a de Hɛrɔdu gɛ̃ɛ ũ, gwe vɛ̃ɛna vĩa à kũ̀. Luda yã̀ ònɛ
nanaa guu, ben à tà Galili bùsun,
23 à gàa à vɛ̃̀ɛ wɛ́tɛ kɛ̀ wè be Nazarɛti. Lɛn yã kɛ̀ annabinɔɔ ò pàpa lɛ, kɛ̀ aɔ̃ bè: Weé à sísi
Nazarɛti gbɛ̃.

3

Yaaya Batisikɛri waazikɛna
(Maa 1:1-8, Luk 3:1-18, Yoh 1:19-28)
1 Beee gbɛra Yaaya Batisikɛri mɔ̀ Yudea gbáan, èe waazi kɛɛ
2 à bè: À nɔ̀sɛ liɛ, kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kà kĩi.
3 À yãn annabi Isaya ò yã à bè:
À baarukpari kòto ma dɔ gbáan,
èe bee à zɛ́ kɛkɛ Diinɛ,
à zɛ́ wɛ́wɛnɔ poronɛ súusu.
4 Yaaya ègɔ̃ pɔ́kãsãa kɛ̀ wà tã̀ kɔ̃n lakumi kão dana, è báa asaa dɔ a pii. Sutɛ̃ kɔ̃n zɔ́'ion à
pɔ́blee ũ.
5 Wègɔ̃ bɔɛ Yerusalɛmu kɔ̃n Yudea bùsu gu píngio kɔ̃n Yoda dɔ̀rɔzio wàgɔ̃ mɔɔ à kiia.
6 Aɔ̃è ń durunnɔ o gupuraaa, ben è ń batisi kɛ Yodan.
7 Kɛ̀ Yaaya è Farisinɔ kɔ̃n Sadusinɔɔ e mɔɔ a kiia pari aɔ̃ batisi kɛ, ben à bèńnɛ: Gbɛ̃ntee
pitigoonɔ! Dé bé à lɛ́ dàawa à bàa sí pɔfɛ̃ kɛ̀ Luda é pitam̀manɛ?
8 À nɔ̀sɛliɛna yã kɛ, weégɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ a liɛ.
9 Kɛ̀ Ibraĩ dɛ a dezi ũ, àtongɔ̃ daa kɛ̀ beee bé eé a bɔro. Mɛ́ɛ ooare, Luda é fɔ̃ à gbɛ̀ kɛ̀nɔ kɛ
Ibraĩ boriinɔ ũ.
10 Kpása diɛna línɔzi kɔ̀. Luda é lí kɛ̀ è nɛ́ maaa iroo zɔ̃ à zu tɛ́ guu.
11 Mɛ́ɛ a batisi kɛɛ a nɔ̀sɛliɛna sèeda ũmɛ, mɔde gbɛ̃ke é mɔ́ ma gbɛra à gbãaa dɛmala, mɛ́ɛ
ká mà à kyatee sɛ́ɛnɛro. Àmbe eé a batisi kɛ kɔ̃n Luda Ninio kɔ̃n tɛ́o.
12 À gbaka kũna a ɔzĩ ésegbɛ̃kiia. Tó à fã̀, eé a pɔ́wɛɛ ká a dɔ̃̀n, eé à sàko ká tɛ́ kɛ̀ è garoo guu.

Yesu batisikɛna
(Maa 1:9-11, Luk 3:21-22)
13 Ben Yesu bɔ̀ Galili bùsun à mɔ̀ Yaaya kiia Yodazi lɛ à a batisi kɛ.
14 Yaaya yezi à gí à bè: Mamɔma kɛ̀ má dɛ ǹ ma batisi kɛɛn n mɔ ma kiiaɔ́?
15 Ben Yesu wèàla à bè: Àgɔ̃ dɛ lɛ gĩa, zaakɛ à kɔ̃ sìwao lɛ yã píngi kɛna a zɛ́a yãnzi. Ben à
wèzi.
16 Kɛ̀ Yesu batisi kɛ̀, à bikũ̀ gɔ̃ɔ. Zĩ beeea ludambɛɛ wɛ̃̀kɔ̃a, ben à è Luda Nini è e suu lán
pɔ̃tɛ̃ɛ bà à zɔ̃̀awa.
17 Ben wà kòto mà bɔna ludambɛ à bè: Ma nɛ́ mɛ̀n do léle yenzideen yɛ̀, kɛ̀ ma pɔɔ nnaa
maamaa.

4

Yesu yɔ̃agwana
(Maa 1:12-13, Luk 4:1-13)
1 Ben Luda Nini gàa kɔ̃n Yesuo gbáan, lɛ Ibilisi à yɔ̃ à gwa.
2 Yesu lɛ́ yì fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo ai gurɔ baplaa. Kɛ̀ nɔaa e à dɛɛ,
3 ben gbɛ̃kɛkɛri pì sɔ̃̀zi à bè: Tó Luda Nɛ́n n ũ, ǹ be gbɛ̀ kɛ̀nɔ li burɛdi ũ.
4 Yesu wèàla à bè: À kú Luda yãn wà bè:
Pɔ́bleen gbɛ̃ntee ègɔ̃ kúo adoro,
sé yã kɛ̀ Ludaa e oo píngi.
5 Ben Ibilisi à sɛ̀ à gàao Luda wɛ́tɛ, à à zɛ̀ Luda kpɛ́ mìsɔ̃ntɛ̃a,
6 à bè: Tó Luda Nɛ́n n ũ, ǹ ɔ kpá n zĩndazi, zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Eé n yã o a malaikanɔnɛ,
aɔ̃é n sɛ́ ń ɔzĩ lɛ ǹton gɛ̃̀n sí gbɛ̀aro yãnzi.
7 Yesu wèàla à bè: Wà kɛ̃̀ dɔ wà bè:
Ǹton Dii n Luda lɛ́ ǹ gwaro.
8 Ben Ibilisi à sɛ̀ à gàao dɔ kpii lezĩ maamaa musu, à anduna kpatanɔ ɔ̀dɔanɛ píngi kɔ̃n ń
auzikinɔ
9 à bè: Mɛ́ n gba beeenɔ píngi, tó n kuɛ n dɔnzi kɛmɛ.
10 Ben Yesu bènɛ: Ǹ gumala Setãn! Zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè,

ǹ dɔnzi kɛ Dii n Ludanɛ
ǹgɔ̃ dɔɔzi ado.
[11] Ben Ibilisi à tò gwe sa, ben malaikanɔ mɔ̀ wà dɔ̀àlɛ.

Yesu nana a zĩia zaa Galili
(Maa 1:14-15, Luk 4:14-15)

[12] Kɛ̀ Yesu mà wà Yaaya kṹ wà dà kpɛ́siaan, ben à tà Galili.
[13] Èe vɛ̃ɛ Nazarɛti dɔro, à gàa à vɛ̃̀ɛ sɛ̀bɛ saɛ Kapɛnamu, Zɛbuluni boriinɔ kɔ̃n Nafatali
boriinɔ bùsun,
[14] lɛ yã kɛ̀ annabi Isaya ò kɛ yãnzi à bè:
[15] Zɛbuluni boriinɔ kɔ̃n Nafatali boriinɔ bùsu,
zaa ísiaa kpa ai Yoda baa kãa kpa,
Galili bùsu kɛ̀ bori pãndenɔ kún pì,
[16] aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gusiaa guunɔ gupura ìsí è,
guu dɔ̀ bùsu kɛ̀ kú gaa lɛ́zĩ pì deenɔnɛ sa.
[17] Zaa gurɔ beeean Yesu nà waazikɛnaa à bè: À nɔ̀sɛ liɛ, kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kà kĩi.

Yesu ìba káakunɔ sisina
(Maa 1:16-20, Luk 5:1-11)

[18] Kɛ̀ Yesu e dɔɔ Galili sɛ̀bɛzi, à gɔ̃ɔn plaaanɔ è, vɩ̀i kɔ̃n dãaroo, Simɔ kɛ̀ wè be Pita kɔ̃n a
dãaro Anduruo. Aɔ̃e táaru kpaa sɛ̀bɛ pì guu, zaakɛ sɔrɔkɔnɔmɛ.
[19] Ben Yesu bèńnɛ: À mɔ́ à tɛ́mazi, mɛ́ a kɛ gbɛ̃wɛtɛrinɔ ũ.
[20] Zaa gwe gɔ̃ɔ aɔ̃ ń táarunɔ tòn aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ̀zi.
[21] Kɛ̀ à gàa aɛ, à gɔ̃ɔn plaa pãndenɔ è, vɩ̀i kɔ̃n dãaroo dɔ, Zebedi nɛ́ Yemisi kɔ̃n a dãaro
Yohanao. Aɔ̃ɔ kú góro'itɛ guu kɔ̃n ń de Zebedi pìo, aɔ̃e ń táarunɔ kɛkɛɛ. Yesu ń sísi,
[22] ben aɔ̃ ń de tò góro guu gwe gɔ̃ɔ, aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ̀zi.

Yesu yãdannɛna Galili
(Luk 6:17-19)

[23] Yesu ègɔ̃ lili oo Galili bùsun, è yã dańnɛ ń aduakɛkpɛnɔ guu, è kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia baaru
kpá, è gbɛ̃nɔ kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n gyã bori sãnda píngio.
[24] À tɔ́ dà Siria bùsula píngi, ben wègɔ̃ mɔɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e gyã bori píngi kɔ̃n wãwãao
kɛɛnɔ kɔ̃n zĩndeenɔ kɔ̃n gasindadeenɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ, ben è ń kɛ̃kɔ̃a.
[25] Wà bɔ̀ Galili kɔ̃n Wɛ́tɛmɛnkuri bùsuo kɔ̃n Yerusalɛmuo kɔ̃n Yudeao kɔ̃n Yoda baa kãa
kpaao paripari wà tɛ̀zi.

5

Aubarikadeenɔn Yesu ìbanɔ ũ
(Luk 6:20-23)

[1] Kɛ̀ Yesu parii pìnɔ è, à dìdi sɩ̀sĩa. Kɛ̀ à vɛ̃̀ɛ, à ìbanɔ mɔ̀ à kiia,
[2] ben à nà yãdannɛnaa à bè:
[3] Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń kɛ̃sãna dɔ̃ɔnɔ ũ,
zaakɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ ń pɔ́ ũ.
[4] Aubarikadeenɔn pɔsiadeenɔ ũ,
zaakɛ Luda é ń làakari kpáɛńnɛ.
[5] Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń zĩnda bùsanɔ ũ,
zaakɛ aɔ̃mbe weégɔ̃ anduna vĩ.
[6] Aubarikadeenɔn yãzɛde nidɛrinɔ ũ,
zaakɛ aɔ̃mbe aɔ̃é kã.
[7] Aubarikadeenɔn wɛ̃ndadɔ̃nnɛrinɔ ũ,
zaakɛ Luda é ń wɛ̃nda dɔ̃.
[8] Aubarikadeenɔn nɔ̀sɛpuradeenɔ ũ,
zaakɛ aɔ̃mbe aɔ̃é wɛ́ɛ si Ludalɛ.
[9] Aubarikadeenɔn íbɛtɛmidɛrinɔ ũ,
zaakɛ weé ń sísi Luda nɛ́nɔ.
[10] Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ wè ĩa dańma yãmaakɛna yãnzinɔ ũ,
zaakɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ ń pɔ́ ũ.
[11] Aubarikadeenɔn a ũ,
tó wà a sɔ̃sɔ̃, tó wà ĩa dàawa,
tó wà yã zaa píngi dìawa ma yãnzi.
[12] À pɔnnaa kɛ à yáa dɔ, zaakɛ a láada bíta ludambɛ. Lɛn wà ĩa dà annabi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a ãanɔa lɛ.

Yesu ìbanɔn wisi ũ kɔ̃n gupuraao
(Maa 9:50, Luk 14:34-35)
13 Ámbe wisi ũ andunanɛ. Tó wisi i nnaa tà, dian weé kɛ nà à gɔ̃ wisi ũ dɔɔ? À àre kee vĩ
dɔro, séde wà kwɛ́ɛ gbɛ̃nɔ táa oa.
14 Ámbe gupuraa ũ andunanɛ. Wɛ́tɛ kɛ̀ wà kàɛ sı̀sĩ musu è fɔ̃ àgɔ̃ utɛnaro.
15 Wè fitia na wà gbaka kúɛaro. Wè di dabu musumɛ, lɛ à guu pu gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú uanɔnɛ.
16 À guu pu gbɛ̃nɔnɛ lɛ, lɛ aɔ̃ a maakɛnanɔ e wà a De kɛ̀ kú musu tɔ́ kpá.

Musa doka bɔkɔ̃tɛna
17 Àtongɔ̃ daa ma mɔ Musa doka kɔ̃n annabinɔ yãnɔ gboronlo. Mɛ́ɛ mɔ́ gbororo, ma mɔ lɛ
mà papamɛ.
18 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, ludambɛ kɔ̃n tɔɔtɛo é gɛ̃tɛ, mɔde doka pì wɛ̃zã féte ke a pɔ́ kete ke
é gɛ̃tɛro, yã píngi é kɛ.
19 Beee yãnzi tó gbɛ̃ gì yã kɛ̀ wà dìɛ pìnɔ dokezi, baa à kɛ̀ kɛ̃sãnańzi, tó è da gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ kɛ
lɛ, adee égɔ̃ kɛ̃sãnańzi kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gbɛ̃nɔ témɛ. Tó gbɛ̃ kũna, tó è dańnɛ lɛ sɔ̃, adee
égɔ̃ bíta kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gbɛ̃nɔ tɛ́.
20 Mɛ́ɛ ooare, tó a yãmaakɛna dɛ ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ pɔ́laro, é gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀
Luda kiia guuro.

Pɔfɛ̃na
21 Á mà wà bè yãdeenɔnɛ, aɔ̃ton gbɛ̃ dɛro. Gbɛ̃ kɛ̀ gbɛ̃ dɛ̀, weé yãkpaɛ kɛo.
22 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ pɔ fɛ̃̀ a gbɛ̃daaazi kà wà yãkpaɛ kɛo. Gbɛ̃ kɛ̀ a gbɛ̃daaa sɔ̃̀sɔ̃ kà
wà gáo gbãadeenɔ kiia. Gbɛ̃ kɛ̀ bè a gbɛ̃daaanɛ mìsaide sɔ̃ kà à gɛ̃ tɛ́n.
23 Tó n mɔ ǹ Luda gba pɔ́ a gbãgbãkiia, tó n dɔn gwe kɛ̀ n gbɛ̃daaa n yã kũna,
24 ǹ n gba tó sa'okii aɛ gwe, ǹ gá ǹ agbaa kpá adeenɛ gĩa, gbasa ǹ mɔ́ ǹ saa o sa.
25 Tó n ibɛɛ e gaanyo yãkpaɛkɛkiia, ǹ kɛ kpakpaa ǹ kɛo nna zaa zɛ́n, lɛ àton n kpá
yãkpaɛkɛriaro yãnzi. Tó nɛ́ɛ kɛ lɛro, yãkpaɛkɛri pì é n kpá dogaria, dogari é n da kpɛ́siaan.
26 Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, nɛ́ bɔ gwero ai ǹ gá fĩa boo píngi. Baa kɔbɔ é gɔ̃ tɛ́nziro.

Zinakɛna
27 Á mà wà bè, àton zina kɛro.
28 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, tó gbɛ̃ nɔgbɛ̃ gwà kɔ̃n laasuu pãndeo, adee zina kɛ̀on gwe kɔ̀.
29 Tó n wɛ́ɛ ɔplaa è tó ǹ fu, ǹ bɔ ǹ zĩnna. N korana n mɛ̀gu kezi maa dɛ wà n mɛ̀ píngi zu
tɛ́nla.
30 Tó n ɔplaa è tó ǹ fu, ǹ zɔ̃ ǹ zĩnna. N korana n mɛ̀gu kezi maa dɛ n mɛ̀ píngi tana tɛ́nla.

Yìgidɛna
(Mat 19:9, Maa 10:11-12, Luk 16:18)
31 Wà bè dɔ, tó gbɛ̃ e gii a naɔ̃zi, à yìgidɛla kpáa.
32 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ gì a naɔ̃zi, tó èe kɛ à gɔ̃pɔsɛɛ kɛ̀nlo, à zã pì bé è tó à gɔ̃ zinakɛri
ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ nɔɔ kɛ̀ wà gìzi sɛ̀ sɔ̃ zina kɛ̀n gwe.

Ladana
33 Á mà wà bè yãdeenɔnɛ dɔ, aɔ̃ yã kɛ̀ aɔ̃ɔ sì kɔ̃n Diio papa, aɔ̃ton fuaro.
34 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, àton la da sero. Àton yã sí kɔ̃n ludambɛɛoro, zaakɛ Luda kíblekitamɛ,
35 ke anduna, zaakɛ Luda tintimɛ, ke Yerusalɛmu, zaakɛ Kína ìsi wɛ́tɛmɛ.
36 Ǹton yã sí kɔ̃n n mìoro, zaakɛ nɛ́ fɔ̃ ǹ n mìkã mɛ̀n doo pura kũ ke ǹ à sia kũro.
37 Àgae be ee ke auo. Yã kɛ̀ dɛ beeelaa bɔ̀ à zaaa guumɛ.

Gɛ̃ɛbona
(Luk 6:29-30)
38 Á mà wà bè, wà wɛ́ɛ fĩa bo kɔ̃n wɛ́ɛo, swaa kɔ̃n swaao.
39 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, àton gɛ̃ɛ bo gbɛ̃ kɛ̀ zaaa kɛ̀areearo. Tó gbɛ̃ n swãn kɛ̀ n gasu ɔplaaa,
ǹ à doo dɔnɛ dɔ.
40 Tó gbɛ̃ yezi à n dansiki yãkpaɛ kɛnyo, ǹ n utadaa tónɛ dɔ.
41 Tó gbɛ̃ gã nàmma ǹ aso sɛ́are kiloo do, ǹ gáonɛ kiloo plaa.
42 Tó gbɛ̃ pɔ́ wɛ́ɛ kɛ̀mma, ǹ kpáa. Ǹton gbɛ̃ kɛ̀ yezi à pɔ́ sɛ̃kãmma tɛ̃ro.

Yena ibɛɛzi
(Luk 6:27-28, 32-36)
43 Á mà wà bè, àgɔ̃ ye a gbɛ̃daaazi, à za a ibɛɛn.
44 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, àgɔ̃ ye a ibɛɛnɔzi, à adua kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è wɛ́ɛ tãawaanɔnɛ,
45 lɛ à gɔ̃ a De kɛ̀ kú musu nɛ́nɔ ũ yãpura. Zaakɛ è ɔfãntɛ̃ bɔ gbɛ̃ zaaanɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ
ń píngi, è lou ma taarisaideenɔnɛ kɔ̃n taarideenɔ ń píngi.
46 Tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yeaziinɔn á yeńzi, é láada ke e Luda kiiaɔ́? Baa bɛ'ɔɔsirinɔ è kɛ lɛroo?

47 Tó a gbɛ̃nɔn eè ì kpákpaḿma ńtɛ̃ɛ, bɔ́ á dɛo gbɛ̃ pãndenɔlaa? Baa kifiinɔ è kɛ lɛroo?
48 Beee yãnzi àgɔ̃ kuu papana, lán a De kɛ̀ kú musu kuu papana nà.

6

Gbadana

1 À làakari kɛ a dɔnzi yãkɛna gupuraaazi. Àton kɛ gbɛ̃ntee wɛ́ɛ yãnziro. Tó ée kɛɛ lɛ, é láada e a De kɛ̀ kú musu kiiaro.
2 Tó nɛ́ɛ gba daa takaasideenɔnɛ, ǹton a kpàakpa kɛ lán mɔnafikideenɔ bàro. Aɔ̃è kɛ aduakɛkpɛnɔ guu kɔ̃n gãalɛnɔ, lɛ gbɛ̃nɔ ń tɔ́ nnaa sí yãnzimɛ. Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, aɔ̃ ń láada èn gwe kɔ̀!
3 Mpi, tó nɛ́ɛ gba daa takaasideenɔnɛ, ǹton tó n ɔzɛɛ dɔ̃ lán n ɔplaa e kɛɛ nàro.
4 Ǹ tó n gbadana kɛ asiiyã ũ, n De kɛ̀ asiiyã dɔ̃ɔ é à fĩa bonnɛ.

Aduakɛna
(Luk 11:2-4)

5 Tó ée adua kɛɛ, àtongɔ̃ dɛ lán mɔnafikideenɔ bàro. Aɔ̃ègɔ̃ yezi wà adua kɛ zɛna aduakɛkpɛn kɔ̃n zɛ́ɔ̃nkpakɔ̃anɔ, lɛ gbɛ̃nɔ ń e yãnzi. Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, aɔ̃ ń láada èn gwe kɔ̀!
6 Mpi, tó nɛ́ɛ adua kɛɛ, ǹ gɛ̃ n kpɛ́ guu, ǹ gbà tata, ǹ wɛ́ɛ kɛ n De kɛ̀ kú gwe asii guua, n De kɛ̀ asiiyã dɔ̃ɔ é sínyo.
7 Tó ée adua kɛɛ, àton yã bɔɛ pari lán kifiinɔ bàro. Aɔ̃ègɔ̃ daa ń yãbɔɛna parii guun Luda é síńyo.
8 Àtongɔ̃ dɛ lán ń bàro, zaakɛ a De pɔ́ kɛ̀ á à nii vĩi dɔ̃ ai àgɔ̃ gá gbekaa.
9 Àgae adua kɛ lán kɛ̀ bà:
Wa De kɛ̀ kú musu,
ǹ tó wàgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n tɔ́ adona.
10 Ǹ tó kpata kɛ̀ bɔ̀ n kiia bɔ gupuraaa,
wà n pɔyezi kɛ anduna guu,
lán wè kɛ zaa musu nà.
11 Ǹ wa gba ú kɛ̀ wé ble gbȁa.
12 Ǹ wa taarinɔ kɛ̃we,
lán weè kɛ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ taari kɛ̀weenɔnɛ nà.
13 Ǹton tó wà fu yɔ̃agwanaaro,
ǹ wa sí à zaaaa.
14 Tó a gbɛ̃nɔ taari kɛ̃ńnɛ, a De kɛ̀ kú musu é a pɔ́ kɛ̃are se.
15 Tó ée gbɛ̃nɔ taarinɔ kɛ̃ńnɛ sɔ̃ro, a De é a taarinɔ kɛ̃arero.

Lɛ́yina

16 Tó á lɛ́yina sɔ̃, àton uu sisi lán mɔnafikideenɔ bàro. Aɔ̃è ń uu yãkɔ̃tɛ lɛ gbɛ̃nɔ gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ aɔ̃ lɛ́yina yãnzi. Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, aɔ̃ ń láada èn gwe kɔ̀!
17 Mpi, tó ń lɛ́yina, ǹ uu pípi, ǹ nɔ́si mámamma,
18 lɛ gbɛ̃nɔ tón dɔ̃ ń lɛ́yinaro, sé n De kɛ̀ kú asii guu baasiro. N De kɛ̀ asiiyã dɔ̃ɔ é à fĩa bonnɛ.

Auziki yã
(Luk 11:33-36, 12:33-34, 16:13)

19 Àton auziki kakɔ̃aazi anduna guu kɛ̀ro, gura kɛ̀ kɔ̀kɔnɔ è pɔ́ yakan, pɔ́nɔ è kɔ̃tɛ̃ kpán bensɔ̃ kpãinɔ è gu fɔ̃ aɔ̃ pɔ́nɔ sɛ́ɛn.
20 À a auziki kakɔ̃a ludambɛ, gura kɛ̀ kɔ̀kɔnɔ è pɔ́ yakanlo, pɔ́nɔ è kɔ̃tɛ̃ kpánlo bensɔ̃ kpãinɔ è gu fɔ̃ aɔ̃ pɔ́nɔ sɛ́ɛnlo.
21 Zaakɛ guu kɛ̀ n auziki kún, gwen n làakari ègɔ̃ kún se.
22 Wɛ́ɛn mɛ̀ fitia ũ. Tó n wɛ́ɛ aafia, n mɛ̀ píngi égɔ̃ gupuraa ũ.
23 Tó n wɛ́ɛ gbãaro sɔ̃, n mɛ̀ píngi égɔ̃ gusiaa ũ. Tó gupuraa kɛ̀ ń kũna dɛ gusiaa ũ, gusiaa pì bíta.
24 Gbɛ̃ke è fɔ̃ à dɔ dii mɛ̀n plaaaziro, zaakɛ eé za gbɛ̃ doon àgɔ̃ ye gbɛ̃ doozi, kesɔ̃ eé na gbɛ̃ dooa à kya ká gbɛ̃ doon. É fɔ̃ àgɔ̃ dɔ Ludazi kɔ̃n ɔɔo lɛdoro.

Ludanaanɛkɛna
(Luk 12:22-31)

25 Beee yãnzi mɛ́ɛ ooare, àton a wɛ̃̀ndi kȁhãn kɛ à be bɔ́n wé ble ke bɔ́n wé miro. Àton mɛ̀ kȁhãn kɛ à be bɔ́n wé daro. Wɛ̃̀ndi dɛ pɔ́bleelaroo? Mɛ̀ dɛ pɔ́kãsãalaroo?
26 À gwa bãanɔa. Aɔ̃è pɔ́ tɔ̃ro, aɔ̃è pɔ́ kɛ̃ro, aɔ̃è pɔ́ ká dɔ̃̀ guuro, mɔde a De kɛ̀ kú musu è pɔ́blee kpáḿma. Á bɛ̀ɛ vĩ maamaa dɛ bãanɔlaroo?
27 A tɛ́, dé bé eé fɔ̃ à a wɛ̃̀ndi gbȁa kaara, baa gurɔ do, a kȁhãnkɛna guuu?

28 Bɔ́yãnzin eè pɔ́kãsã kȁhãn kɛzi? À lá vúdeenɔ gwa sȅn lán aɔ̃ɔ dɛ nà. Aɔ̃è zĩi kɛro, aɔ̃è buu
tãro,
29 mɔde mɛ́ɛ ooare, baa Sulemanu kɔ̃n a auzikio, èe uta da à maaa kà aɔ̃ ke ũro.
30 Sȅla kɛ̀ kuu gbȁa eé tɛ́ kũ ziaa, lán Luda è pɔ́ nazi lɛ nà, amɔa ludanaanɛkɛ̃sãnadeenɔ,
weé a pɔ́ o dɔɔ́?
31 Beee yãnzi àton pɔ́ke kȁhãn kɛ à be bɔ́n wé ble ke bɔ́n wé mi ke bɔ́n wé daro.
32 Kifiinɔn pɔ́ pìnɔ píngi yã è dɔńnɛ aɛ. Zaakɛ a De kɛ̀ kú musu dɔ̃ kɛ̀ pɔ́ pìnɔ kɔ̃ sìao,
33 à tó kpata kɛ̀ bɔ̀ à kiia kɔ̃n à yãzɛdeeo dɔare aɛ gĩa, eé pɔ́ pìnɔ kaaraare dɔ píngi.
34 Beee yãnzi àton ziaa kȁhãn kɛro, zaakɛ ziaa a zĩnda yã dɔ̃. Gurɔ píngi yã'ɔ̃amma mɔ̀a.

7

Kɔ̃ taari'ena

(Luk 6:37-38, 41-42)

1 Àton gbɛ̃ taari ero, Luda é a taari e sero.
2 Zaakɛ lán nɛɛ̀ gbɛ̃ taari e nà, lɛn Luda é n taari e lɛ. Zaka kɛ̀ ń eè yɔ̃ɔńnɛn eé yɔ̃onnɛ.
3 Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ sȅburu kɛ̀ da n gbɛ̃daaa wɛ́ɛn eezi, bensɔ̃ nɛ́ɛ líkusu kɛ̀ da n wɛ́ɛn yã daaroo?
4 Kɛ̀ líkusu da n wɛ́ɛn, à kɛ̀ dia nɛ́ be n gbɛ̃daaanɛ à tó ǹ sȅburu kɛ̀ da à wɛ́ɛn bɔnɛ?
5 Mɔnafikide! Ǹ líkusu kɛ̀ da n wɛ́ɛn bɔ gĩa, nɛ́ gbasa ǹ guu e wásawasa, lɛ ǹ e ǹ sȅburu kɛ̀ da
n gbɛ̃daaa wɛ́ɛn bɔnɛ.
6 Àton Luda pɔ́ kpá gbɛ̃ɛnɔaro
lɛ aɔ̃ton sɔkpa wà a kari kɛro yãnzi.
Àton a gbɛ̀ bɛ̀ɛdeenɔ zu alɛdɛnɔnɛro
lɛ aɔ̃ton táa o'oaro yãnzi.

Wɛ́ɛkɛna

(Luk 11:9-13)

7 À wɛ́ɛ kɛ, Luda é kpáawa. À wɛtɛ, é e. À gbà lɛ́, Luda é wɛ̃are.
8 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛ kɛ̀n wè kpáa, gbɛ̃ kɛ̀ wɛ̀tɛ sɔ̃ è e. Gbɛ̃ kɛ̀ gbà lɛ̀n weé wɛ̃nɛ.
9 A tɛ́, dé bé eé gbɛ̀ kpá a nɛ́a, tó à burɛdi wɛ́ɛ kɛ̀a?
10 Tó à kpɔ̀ wɛ́ɛ kɛ̀a sɔ̃, eé mlɛ̃̀ sɛ́ à kpáaɔ́?
11 Baa kɔ̃n a zaakɛɛo, á pɔ́ maa kpana a nɛ́nɔa dɔ̃. Weé a De kɛ̀ kú musu pɔ́ maa kpana gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀anɔa pɔ́ o dɔɔ́?
12 À kɛ gbɛ̃nɔnɛ lán á yezi aɔ̃ kɛare nà. Musa doka kɔ̃n annabinɔ yãnɔ mìn gwe.

Zɛ́lɛ kpaatoo

(Luk 13:24)

13 À gɛ̃ zɛ́lɛ kpaatoo guu. Zɛ́ kɛ̀ à lɛ́ yàasa ben à mɛ̀porokii vĩi è gáńyo kaatɛna guumɛ. Beeen
gbɛ̃ parideе e sɛɛ.
14 Zɛ́ kɛ̀ è gáńyo wɛ̃̀ndi guu lɛ́ kpaato à nakɔ̃ana, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ è wà sɛɛnɔɔ pariro.

Gbɛ̃ dɔ̃na a yãkɛnaa

(Luk 6:43-44, 13:25-27)

15 À làakari kɛ annabi ɛgɛɛnɔzi. Aɔ̃è mɔ́ a kiia sã báao dana, mɔde lɛwan nɔadɛrinɔn ń ũ.
16 É ń dɔ̃ ń yãkɛnaa. Wè geepi bo lɛ̀ líaro. Wè kãkãa e babanɛ láaro.
17 Lí maaa è nɛ́ nnaa i, lí zaaa è nɛ́ gina i.
18 Lí maaa è fɔ̃ à nɛ́ gina ìro, lí zaaa è fɔ̃ à nɛ́ nnaa ìro.
19 Wè lí kɛ̀ è nɛ́ maaa iroo zɔ̃ wà zu tɛ́ guumɛ.
20 Lɛmɛ é ń dɔ̃ ń yãkɛnaa lɛ.
21 Èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ ma sisii Dii, Dii, bé eé gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guuro, sé gbɛ̃ kɛ̀ è ma De
kɛ̀ kú musu pɔyezi kɛɛ.
22 Yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ gbɛ̃ parideenɔ é bemɛ: Dii, Dii, wa Luda yã òńnɛ kɔ̃n n tɔ́o nɛ́! Wa zĩnnɔ
gòḿma kɔ̃n n tɔ́o nɛ́! Wa dabuyãnɔ kɛ̀ pari kɔ̃n n tɔ́o nɛ́!
23 Mɛ́ beńnɛ wásawasa: Má a dɔ̃ zikiro. À gumala zaakɛrinɔ!

Kpɛ́bori gɔ̃ɔn plaaanɔ

(Luk 6:47-49)

24 Beee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ à ma yã kɛ̀nɔ mà, ben à zĩi kɛ̀a dɛ lán gbɛ̃ làakarideе kɛ̀ à a kpɛ́ bò gbɛ̀a
bàmɛ.
25 Kɛ̀ lou mà, í dàgula, ĩa kàka à sù kpɛ́ pìa, ben èe lɛ́ɛro, kɛ̀ wà à ɛ̃ɛ dàɛ gbɛ̀a yãnzi.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ ma yã kɛ̀nɔ mà, ben èe zĩi kɛaroo dɛ lán mìsaidee kɛ̀ à a kpɛ́ bò bùsu'ãatɛ̃a bàmɛ.
27 Kɛ̀ lou mà, í dàgula, ĩa kàka à sù kpɛ́ pìa, ben à gbòro à lɛ̀ɛ bìtimm.

Yesu iko
28 Kɛ̀ Yesu yã beeenɔ ò à yȁa, à yãdannɛna bɔ̀ parii saɛ,
29 zaakɛ èe yã daǹnɛ lán ludayãdannɛrinɔ bàro, à dàǹnɛ ikoomɛ.

8

Kusu kɛ̃kɔ̃ana
(Maa 1:40-45, Luk 5:12-16)
1 Kɛ̀ Yesu pìta sȉsĩa, parii tɛ́zi.
2 Ben kusu ke mɔ̀ à kùɛ à aɛ à bè: Dii, tó ń yezi, nɛ́ fɔ̃ ǹ ma kɛ̃kɔ̃a wásawasa.
3 Yesu ɔ bɔ̀ à kɛ̀a à bè: Má yezi. Ǹ gɔ̃ wásawasa. Zaa gwe gɔ̃ɔ à kusu yȁa.
4 Ben Yesu bènɛ: Ǹton o gbɛ̃ke maro. Ǹ gá ǹ n zĩnda ɔdɔa sa'orinɛ, ǹ sa'opɔ kɛ̀ Musa dìɛ kpá
n kɛ̃kɔ̃ana sèeda ũ gbɛ̃nɔnɛ.

Sozanɔ gbɛ̃nsi zĩkɛri kɛ̃kɔ̃ana
(Luk 7:1-10)
5 Kɛ̀ Yesu e gɛ̃ɛ Kapɛnamu, ben Romu sozanɔ gbɛ̃nsi mɔ̀ à kiia, a wɛ́ɛ kɛ̀a
6 à bè: Dii, ma zĩkɛri daɛna bɛ, à kɔ̏ɔ kȕ, mɛ̀ e ɔ̃ɔa maamaa.
7 Ben Yesu bènɛ: Mɛ́ gá mà à kɛ̃kɔ̃a.
8 Ben gbɛ̃nsi pì bènɛ: Dii, mɛ́ɛ ká ǹ gá ma bɛro. Ǹ yã ò dé, ma zĩkɛri é kɛ̃kɔ̃a.
9 Zaakɛ mapi se, wà iko vĩmamɛ, ben má iko vĩ sozanɔa. Mɛɛ̀ o aɔ̃ gbɛ̃ doonɛ à gá, è sɔ̃ gá.
Mɛɛ̀ o à pãndenɛ à mɔ́, è sɔ̃ mɔ́. Mɛɛ̀ o ma zĩkɛrinɛ à kɛ̀ kɛ, è sɔ̃ kɛ.
10 Kɛ̀ Yesu yã pì mà, à bɔ̀ à saɛ, ben à bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́zinɔnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, mɛ́ɛ e
gbɛ̃ke ma náanɛ kɛ̀ lɛ Isarailinɔ tɛ́ro.
11 Mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃nɔ é bɔ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaao paripari aɔ̃é mɔ́ pɔ́ ble kɔ̃n
Ibraĩo kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ yã wàgɔ̃ kú kpata pì guunɔ sɔ̃, weé ń zu bàazi gusiaa guumɛ. Gwen aɔ̃é ɔ́ɔ
dɔn wà ɔ di ń musu.
13 Ben Yesu bè sozanɔ gbɛ̃nsi pìnɛ: Ǹ tá bɛ. À kɛnnɛ lán n ma náanɛ kɛ̀ nà. Ben à zĩkɛri pì
gbãa kȕ gurɔɔ mɔ̀a gɔ̃ɔ.

Gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃ana paripari
(Maa 1:29-34, Luk 4:38-41)
14 Yesu gàa Pita bɛ, ben à è à naɔ̃ daa daɛna, èe mɛ̀wãaa kɛɛ.
15 Kɛ̀ à ɔ kɛ̀ à ɔɔa, ben à mɛ̀ yĩi kȕ, ben à fɛ̀ɛ à pɔ́blee kɛ̀nɛ.
16 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, ben wà mɔ̀nɛ kɔ̃n zĩndeenɔ paripari, ben à zĩn pìnɔ gòm̀ma kɔ̃n yã'onao, à
gyãreenɔ kɛ̃̀kɔ̃a ń píngi.
17 Lɛn yã kɛ̀ annabi Isaya ò pàpa lɛ à bè:
À wa gbãasaikɛɛ sɛ̀,
à wa gyãanɔ kɛ̃̀wa.

Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà tɛ́ Yesuzinɔ
(Luk 9:57-62)
18 Kɛ̀ Yesu è parii kàkɔ̃aazi, ben à bè a ìbanɔnɛ: Wà bikũ sɛ̀bɛ baa.
19 Ben ludayãdannɛri ke mɔ̀ à bè Yesunɛ: Dannɛri, guu kɛ̀ nɛ́ɛ gaan píngi mɛ́gɔ̃ tɛ́nzi.
20 Yesu bènɛ: Gbɛ̃ngboonɔ ń tò vĩ, bãanɔn ń sà vĩ, Gbɛ̃ntee Nɛ́ sɔ̃ ĩampakii vĩro.
21 Ben ìba pãnde bènɛ: Dii, ǹ tó ai ma de kpá guuzi gĩa.
22 Ben Yesu bènɛ: Ǹ tɛ́mazi. Ǹ tó gɛ̀nɔ ń gɛ̀nɔ vĩi.

Yesu zàga'ĩa zɛna
(Maa 4:35-41, Luk 8:22-25)
23 Yesu gɛ̃̀ góro'itɛ guu, ben à ìbanɔ tɛ̀zi aɔ̃ dà zɛ́n.
24 Kãndo zàga'ĩa gbãaa kàka sɛ̀bɛla, í e vĩvĩi èe kakaa ń góron. Yesu e ii oo,
25 ben à ìbanɔ sɔ̏zi, aɔ̃ à vù wà bè: Dii, ǹ wa mì sí, wée kaatɛɛmɛ.
26 Ben à bèǹnɛ: Ludanaanɛkɛ̃sãnadeenɔ! À kɛ̀ dia á vĩa vĩ lɛɛ? Ben à fɛ̀ɛ à gì ĩanɛ kɔ̃n ío, ben
guu yȉ kítikiti.
27 Yã pì bɔ̀ gbɛ̃ pìnɔ saɛ aɔ̃ bè: Gbɛ̃ kparee taka boriin yɛ̀? Baa ĩa kɔ̃n ío è à yã mamɛ.

Zĩnnɔ gɛ̃na alɛdɛnɔ guu
(Maa 5:1-20, Luk 8:26-39)
28 Kɛ̀ Yesu bikȕ baa kãa kpa Gadara bùsun, zĩnde gɔ̃ɔn plaa kenɔ bɔ̀ mirakpɛtɛa, aɔ̃ mɔ̀ wà
dààlɛ. Aɔ̃ɔ pãsĩ maamaa, gbɛ̃ke è fɔ̃ à bɔɛ gwero.
29 Aɔ̃ wii lɛ̀ wà bè: Bɔ́n wá vĩ kɔ̃ ɔzĩi, Luda Nɛ́? N mɔ wɛ́ɛ tãwa kɛ̀ ai à gurɔɔ gɔ̃ kán yɔ́?
30 Alɛdɛ kpàsa bíta kúǹyo kãaa, aɔ̃ɔe pɔ́ blee.

31 Ben zĩn pìnɔ agbaa kpà Yesunɛ wà bè: Tó n pɛ̀wa, ǹ wa gbarɛ alɛdɛ kpàsa kɛ̀kãa guu.
32 Ben Yesu bèńnɛ: À gá. Ben aɔ̃ gòḿma aɔ̃ gɛ̃̀ alɛdɛnɔ guu. Ben alɛdɛ kpàsa pì wì bào píngi,
aɔ̃ sòro sɛ̃̀sĩgɛɛzi, aɔ̃ sì sɛ̀bɛn, ben aɔ̃ gàga í guu gwe.
33 Ben alɛdɛdãrinɔ bàa lɛ̀ wà gɛ̃̀ wɛ́tɛ guu, aɔ̃ yã pìnɔ tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ kɔ̃n yã kɛ̀ zĩndeenɔ lèo píngi.
34 Ben wɛ́tɛdeenɔ bɔ̀ɛ wà gàa da Yesulɛ ń píngi. Kɛ̀ aɔ̃ à è, aɔ̃ agbaa kpànɛ kɛ̀ à bɔńnɛ ń bùsun.

9

Gbɛ̃ kaɛna kɛ̃kɔ̃ana

(Maa 2:1-12, Luk 5:17-26)

1 Yesu gɛ̃̀ góro guu, à ɛ̀ara à sɛ̀bɛ bikṹ à kà a bɛ wɛ́tɛ.
2 Ben gbɛ̃kenɔ mɔ̀nɛ gbɛ̃ kaɛnao daɛna gyãresɛbɔn. Kɛ̀ Yesu è aɔ̃ɔ a náanɛ vĩ, ben à bè gbɛ̃
kaɛna pìnɛ: Ma gbɛ̃, ǹ n làakari kpáɛ! N durunnɔ kɛ̃̀mma.
3 Ludayãdannɛri kenɔ kú gwe, ben aɔ̃ɔ ò ń nɔ̀sɛ guu wà bè: Gbɛ̃ beee e dɔkɛɛ Ludaomɛ.
4 Yesu ń laasuu dɔ̃, ben à ń lá à bè: Bɔ́yãnzi ée laasuu zaaa lɛɛ a nɔ̀sɛ guuzi?
5 Tó ma bè, à durunnɔ kɛ̃̀a ke tó ma bè, à fɛɛ à táa o, à kparee bé à aagaa?
6 Má ò lɛ lɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Gbɛ̃ntee Nɛ́ durunkɛ̃nnɛna iko vĩ tɔɔtɛ kɛ̀mɛ. Ben à bè gbɛ̃ kaɛna pìnɛ:
Ǹ fɛɛ ǹ n daɛbɔ sɛ́ ǹ tá bɛ.
7 Ben à fɛ̀ɛ à tà bɛ.
8 Kɛ̀ parii è lɛ, vĩa ń kũ, aɔ̃ Luda kɛ̀ iko beee taka kpà gbɛ̃nteenɔa tɔ́ bɔ̀.

Matiu sisina

(Maa 2:13-17, Luk 5:27-32)

9 Yesu bɔ̀ gwe, èe gɛ̃tɛɛ, ben à gbɛ̃ kɛ̀ wè be Matiu è vɛ̃ɛna a bɛ'ɔɔsikpɛn. À bènɛ: Ǹ mɔ́ ǹ
tɛ́mazi. Ben à fɛ̀ɛ à tɛ̀zi.
10 Kɛ̀ Yesu e pɔ́ blee à bɛ, bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n durunkɛrinɔɔ kú gwe pari, aɔ̃ɔe pɔ́ bleeo kɔ̃n à ìbanɔ
lɛdo.
11 Kɛ̀ Farisinɔɔ è lɛ, ben aɔ̃ à ìbanɔ là wà bè: Bɔ́yãnzi a dii e pɔ́ blee kɔ̃n bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n
durunkɛrinɔozi?
12 Kɛ̀ Yesu yã pì mà à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ aafia vĩi bà kú kɔ̃n likita yãoro, sé gyãree.
13 À gá à laasuu lɛ́ yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn beee mìzi wà bè: Kɔ̃ wɛ̃ndagwanan má yezi, èe kɛ
sa'onanlo. Mɛ́ɛ mɔ́ gbɛ̃ maaanɔ sísiro, sé durunkɛrinɔ.

Lɛ́yina

(Maa 2:18-22, Luk 5:33-39)

14 Ben Yaaya Batisikɛri ìbanɔ mɔ̀ aɔ̃ Yesu là wà bè: À kɛ̀ dia wapinɔ kɔ̃n Farisinɔ weè lɛ́ yi,
ben n ìbanɔ è yi seroo?
15 Ben Yesu yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Nɔsɛri gbɛ̃nɔ é pɔsiaa kɛ gurɔɔ kɛ̀ à kúńyo nɔsɛ guun yɔ́? Auo,
mɔde à gurɔɔ é mɔ́ kɛ̀ weé nɔsɛri pì bɔ ń tɛ́, gbasa aɔ̃é lɛ́ yi sa.
16 Gbɛ̃ke è uta zii nambata na kɔ̃n pɔ́lɛ dufuoro, zaakɛ uta dufu é sɔ̃kɔ̃zi à kɛ̃kɔ̃rɛ, à zii fɔ̃na
é kaara.
17 Wè geepiwɛ̃ dufu ká tùu zii guuro. Tó wà kɛ̀ lɛ, tùu é pũtãmɛ, wɛ̃ɛ pì é kwɛ́ɛ, tùu é yaka.
Auo, wè geepiwɛ̃ dufu ká tùu dufu guumɛ, aɔ̃égɔ̃ maa ń píngi.

Nɛ́nɔkparɛ fɛɛ à bɔna gaan kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ ɔ kɛ̀ Yesu utaao

(Maa 5:21-43, Luk 8:40-56)

18 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu e yã beeenɔ oońnɛ, gbãade ke mɔ̀ à kùɛ à aɛ à bè: Ma nɛ́nɔgbɛ̃ gà tia. Ǹ mɔ́
ǹ ɔ kɛa, eégɔ̃ kú wɛ̃̀ndio.
19 Ben Yesu fɛ̀ɛ à tɛ̀zi kɔ̃n a ìbanɔ.
20 Nɔgbɛ̃ kee kú gwe, aru è bɔɛa à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa. À mɔ̀ à ɔ kɛ̀ Yesu uta lɛ́a à kpɛɛ kpa.
21 Zaakɛ à bè: Baa tó ma ɔ kɛ̀ à utaa dé, mɛ́ kɛ̃kɔ̃a.
22 Yesu lìɛ à à è, ben à bè: Ǹ n làakari kpáɛ, nɔgbɛ̃! Ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n kɛ̃kɔ̃a. Gwe gɔ̃ɔ
nɔgbɛ̃ pì kɛ̃̀kɔ̃a.
23 Kɛ̀ Yesu kà gbãadee pì bɛ, à è wèe kure pɛɛ, parii kĩi dɔ.
24 Ben Yesu bè: À a zĩnda gá. Nɛ́ pì e garo, èe ii oomɛ. Ben aɔ̃ɔe à lalandi kɛɛ.
25 Kɛ̀ wà pɛ̀ gbɛ̃nɔa aɔ̃ bɔ̀ɛ bàazi, ben Yesu gɛ̃̀ kpɛ́n, à nɛ́ pì kũ̀ a ɔɔa, ben à fɛ̀ɛ.
26 Ben yã pì baaru dà bùsu pìla píngi.

Vɛ̃̀anɔ kɛ̃kɔ̃ana

27 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ gwe, vɛ̃̀a gɔ̃ɔn plaaanɔɔ tɛ́zi kɔ̃n wiiio wèe bee: Ǹ wa wɛ̃nda gwa, Dauda Bori!
28 Kɛ̀ Yesu kà bɛ, vĩa pìnɔ sɔ̃̀zi, ben à ń lá à bè: Á ma náanɛ vĩ kɛ̀ mɛ́ fɔ̃ mà yã pì kɛareɔ́? Aɔ̃
wèàla wà bè: Lɛmɛ, Dii.
29 Ben à ɔ kɛ̀ ń wɛ́ɛa à bè: Àgɔ̃ dɛare lán a ma náanɛ kɛ̀ nà.

30 Ben aɔ̃ wέɛ guu è. Yesu kpàkɛ̃ńzi à bè: Àton o gbɛ̃ke maro.
31 Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ gàa wà à baaru fȁakɔ̃a bùsu pìn píngi.

Nέnɛnaɛnade kɛ̃kɔ̃ana

32 Gurɔɔ kè vȉanɔɔ e bɔɛɛ, wà mɔ̀ Yesunɛ kɔ̃n zĩnde kè à nέnɛ naɛnao.
33 Kè Yesu zĩn pì gòa, ben à yã ò. Yã pì bɔ̀ parii saɛ aɔ̃ bè: Wée yã beee taka e Isarailinɔ bùsun
yãro.
34 Ben Farisinɔ bè: È zĩn goḿma kɔ̃n zĩnnɔ kína gbãaaomɛ.

Yesu gbɛ̃nɔ wɛ̃ndadɔ̃na

35 Yesu gàa wέtɛnɔa kɔ̃n lakutunɔ píngi, à yã dàńnɛ ń aduakɛkpɛnɔ guu, à kpata kè bɔ̀ Luda
kiia baaru nnaa kpàńnɛ, à gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃a ń píngi kɔ̃n gbãasaideenɔ ń píngi.
36 Kè à parii è, ben aɔ̃ kènɛ wɛ̃nda, zaakɛ aɔ̃ kú bídin aɔ̃ lìkɔ̃a lán sãa kè aɔ̃ dȁri vĩroonɔ bà.
37 Ben Yesu bè a ìbanɔnɛ: Pɔ́kɛkɛna bíta, mɔde zĩkɛrinɔɔ pariro.
38 À wέɛ kɛ Buradeea lɛ à zĩkɛrinɔ gbarɛ aɔ̃ a pɔ́ kɛkɛ.

10

Yesu zȉri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ diɛna
(Maa 3:13-19, Luk 6:12-16)

1 Yesu a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sìsi, ben à ń gba iko aɔ̃ zĩnnɔ goḿma, aɔ̃ gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃a
kɔ̃n gbãasaideenɔ ń píngi.
2 Zȉri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa pìnɔ tɔ́nɔn yɛ̀: Gbɛ̃ káaku Simɔ kè wè benɛ Pita kɔ̃n à dãaro
Anduruo, Zebedi nέ Yemisi kɔ̃n à dãaro Yohanao,
3 Filipi, Batɔlɔmiu, Tomasi, bɛ'ɔɔsiri Matiu, Alafeu nέ Yemisi, Tadeu,
4 Simɔ Aĩade kɔ̃n Yudasi Isikariɔti kè bɔ̀ à kpɛɛo.

Yesu zȉrinɔ zĩna
(Maa 6:7-13, Luk 9:1-6)

5 Kè Yesu e gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa pìnɔ zĩi, à bèńnɛ: Àton gá bori pãndenɔ kiiaro. Àton gɛ̃
Samaria wέtɛnɔ guuro.
6 À gá Isaraili kè aɔ̃ sȁsã lán sãa bànɔ kiia.
7 À gá àgɔ̃ waazi kɛɛ àgɔ̃ gaa à be: Kpata kè bɔ̀ Luda kiia kà kĩi!
8 À gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃a, à gènɔ fɛɛ bɔna gaan, à kusunɔ kɛ̃kɔ̃a wásawasa, à zĩnnɔ goḿma. Lán á è
pɔ́kekpasai nà, à kɛńnɛ pɔ́kesisai.
9 Àton ɔɔ da a bɔ̀kɔnlo.
10 Àton bɔ̀kɔlogomma sέro ke uta plaadee ke kyatee ke gò, zaakɛ zĩkɛri kɔ̃ sìo à a pɔ́blee e.
11 Wέtɛ kè é kán píngi ke lakutu, à gbɛ̃ maaa wɛtɛ à pitaa, àgɔ̃ kú gwe ai à gá gɛ̃o zέla.
12 Tó a gɛ̃ ua guu, à ì nnaa kpáḿma.
13 Tó uadeenɔ kɔ̃ sìo, a ì nnaa é gɔ̃ńnɛ. Tó aɔ̃e kɔ̃ síο sɔ̃ro, a ì nnaa é ɛara à sɔkpaawa.
14 Guu kè wèe a sín ke wèe swã kpá a yãziro, à bɔ ua ke lakutu pìn à lutɛ̃ gogo a gbánɔa.
15 Yãpuraan mέɛ ooare, yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ wέɛtãmma kè Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔradeenɔ é ee égɔ̃
sȁɔ dɛ wέtɛ pì deenɔ pɔ́la.

Yã kè eé Yesu ìbanɔ le onnɛna
(Maa 13:9-13, Luk 21:12-17)

16 Mέɛ a zĩi lán sãanɔ bà lɛwannɔ tέmɛ. Àgɔ̃ làakari vĩ lán mlɛ̃nɔ bà, àgɔ̃ dɛ yãkekɛrisaideenɔ
ũ lán pɔ̃tɛ̃ɛnɔ bà.
17 À làakari kɛ gbɛ̃nteenɔzi, zaakɛ aɔ̃é a kũkũ wà a na yãkpaɛkɛrinɔnɛ ń ɔzĩ, aɔ̃é a gbɛ̃gbɛ̃ ń
aduakɛkpɛnɔ guu.
18 Weé gáao bùsu gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n kínanɔ kiia ma yãnzi. Égɔ̃ dɛńnɛ ma sèedadeenɔ ũ kɔ̃n bori
pãndenɔ.
19 Tó wà a kpaḿma, àton yã kè é o ke yã kè é liḿma damu kɛro. Zĩ beeea Luda bé é yã kè é
oo da a lέn.
20 Èe kɛ ámbe é yã oro, a De Nini bé eé yã da a lέn.
21 Vȉi kɔ̃n dãaronɔ é kɔ̃ kpáḿma wà dɛ. Denɔ é bɔ ń nέnɔ kpɛɛ. Nέnɔ é bɔ ń denɔ kɔ̃n ń danɔ
kpɛɛ wà ń dɛ.
22 Gbɛ̃ píngi é zaagu ma yãnzi, mɔde gbɛ̃ kè zɛna gbãa ai à gurɔ lέa é mìsina e.
23 Tó wèe wέɛ tãaawa wέtɛ ken, à bàa lέ à tá à pãnden. Yãpuraan mέɛ ooare, é gá Isarailinɔ
bùsu wέtɛnɔ guu à yãa píngiro, Gbɛ̃ntee Nέ é gĩakɛ à mɔ́.
24 Ìba ègɔ̃ dɛ a dannɛrilaro. Zȉri ègɔ̃ dɛ a diilaro.

25 Tó ìba a yãdannɛri gwena lè ke tó zl̀ri a dii gwena lè, beee mɔ̀ lɛ. Tó wà tɔ́ kpà ua bɛdeenɛ
Bɛlɛzɛbubu, tɔ́ kɛ̀ à zaaa dɛ beeelaan weé kpá à bɛdeenɔnɛ.

Zɛna kɔ̃n Yesuo gbɛ̃nɔ aɛ
(Luk 12:2-9)

26 Àton vĩa kɛńnɛro. Pɔ́kee kuu utɛna kɛ̀ é bɔ gupuraaaro. Asiiyã kee kuu kɛ̀ weé gí dɔ̃ziro.
27 À yã kɛ̀ mɛ́ɛ ooare gusiaan o gupuraaa. À yã kɛ̀ ée maa kpãikpãi kpàakpa kɛ gãalɛ.
28 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è mɛ̀baa kaatɛ, mɔde aɔ̃è fɔ̃ wà ninii dɛ̀roonɔ, àton vĩa kɛńnɛro. À vĩa kɛ Ludanɛ
kɛ̀ eé fɔ̃ à nini kɔ̃n mɛ̀o kaatɛ tɛ́ guu píngi.
29 Wè sãtɛ̃ mɛ̀n plaaa yá kɔbɔ donloo? Mɔde aɔ̃ ke è lɛ́ɛ tɔɔtɛ a De yãdɔ̃na sairo.
30 Baa a mìkãnɔ, à à lɛ́ dɔ̃.
31 Beee yãnzi àton vĩa kɛro. A bɛ̀ɛ dɛ sãtɛ̃ pariinɔla.
32 Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀mao gbɛ̃nɔ aɛ, mɛ́ zɛo ma De kɛ̀ kú musu aɛ.
33 Gbɛ̃ kɛ̀ lɛ́ sɛ̀mazi gbɛ̃nɔ aɛ sɔ̃, mɛ́ lɛ́ sɛ́zi ma De kɛ̀ kú musu aɛ.

Kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãnzi
(Luk 12:51-53, 14:26-27)

34 Àtongɔ̃ daa ma mɔ lɛ gbɛ̃nɔ gɔ̃ nna kɔ̃o anduna guunlo. Mɛ́ɛ mɔ́ lɛ gbɛ̃nɔ gɔ̃ nna kɔ̃o
yãnzinlo, sé fɛɛna kɔ̃zi.
35 Ma mɔmɛ, lɛ gɔ̃gbɛ̃ bɔ a de kpɛɛ, nɔgbɛ̃ bɔ a da kpɛɛ, nɔzãree bɔ a zã da kpɛɛ.
36 Gbɛ̃ bɛdeenɔ é gɔ̃ à ibɛɛnɔ ũ.
37 Gbɛ̃ kɛ̀ ye a de ke a dazi dɛmalaa e ká àgɔ̃ dɛ ma ìba ũro. Gbɛ̃ kɛ̀ ye a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke a nɔgbɛ̃zi
dɛmalaa e ká àgɔ̃ dɛ ma ìba ũro.
38 Gbɛ̃ kɛ̀ èe a líkpangbãroo sɛ́ àgɔ̃ tɛ́omaziro, adee e ká àgɔ̃ dɛ ma ìba ũro.
39 Gbɛ̃ kɛ̀ à a wɛ̃̀ndi kũna, adee é korazi. Gbɛ̃ kɛ̀ gì a wɛ̃̀ndizi ma yãnzi sɔ̃, adee égɔ̃ wɛ̃̀ndi
vĩ.

Láada ena yã
(Maa 9:41)

40 Gbɛ̃ kɛ̀ à a si ma simɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ ma si sɔ̃, adee gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi sìmɛ.
41 Gbɛ̃ kɛ̀ annabi sì a annabikɛ yãnzi é annabi láada e. Gbɛ̃ kɛ̀ gbɛ̃ maaa sì a maakɛ yãnzi é
gbɛ̃ maaa láada e.
42 Baa í yĩin, gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ kɛ̀kiinɔ doke gbà ma ìbakɛɛ yãnzi, yãpuraan mɛ́ɛ ooare, adee é kora
a láadaziro.

11

Yaaya Batisikɛri zl̀rinɔ
(Luk 7:18-35)

1 Kɛ̀ Yesu yã beeenɔ dà a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔnɛ à yã̀a, à bɔ̀ gwe, à gàa waazi kɛ ń
wɛ́tɛnɔ guu, èe yã daańnɛ.
2 Zaa kpɛ́siaan Yaaya Kirisi yãkɛnanɔ mà, ben à a ìba kenɔ zl̀
3 aɔ̃ à la, àmbe gbɛ̃ kɛ̀ eé mɔ́ ũɔ́, ke wàgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ gbɛ̃ pãndezimɛ?
4 Ben Yesu wèńla à bè: À gá yã kɛ̀ ée maa ée ee gbã Yaayanɛ à be,
5 vl̀anɔɔ e guu ee, ɛrɛnɔɔ e táa oo, kusunɔɔ e kɛ̃ɛkɔ̃a, swãdoonɔɔ e yã maa, gɛ̀nɔɔ e fɛɛɛ,
takaasideenɔɔ e baaru nna waazi maa.
6 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ è fu ma yãaroo ũ.
7 Kɛ̀ Yaaya zl̀rinɔ tà, Yesu Yaaya yã ò pariinɛ à bè: Bɔ́n a gaa gwa gbáan? Kàba kɛ̀ ĩa e nigãan
yɔ́?
8 Bɔ́n a gaa gwa saa? Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́kãsã zãɛ danan yɔ́? Pɔ́kãsãmaadarinɔ ègɔ̃ kú kíbɛmɛ.
9 Bɔ́n a gaa gwa saa? Annabin yɔ́? Lɛmɛ! Mɛ́ɛ ooare, à dɛ annabila se.
10 Zaakɛ Yaayan wà à yã kɛ̃̀ Luda yãn wà bè: Mɛ́ ma zl̀ri gbarɛ n ã lɛ à zɛ́ kɛkɛnnɛ.
11 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, nɔgbɛ̃ nɛ́'ina guu gbɛ̃kee e bɔ à kà Yaaya Batisikɛri ũro. Baa kɔ̃n
beeeo gbɛ̃ kɛ̀ dɛ gbɛ̃ kpɛɛdee ũ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu dɛàla.
12 Zaa gurɔɔ kɛ̀ Yaaya Batisikɛri nà waazikɛnaa ai mɔna gbã̀a, wèe kɔ̃dɛɛ kɛɛ wà gɛ̃ kpata
pìn, ben kùgbãadeenɔɔ e gɛ̃ɛn.
13 Musa kɔ̃n annabinɔ píngi gĩakɛ wà à yã ò ai à gàa pɛ́ Yaayaa.
14 Tó é fɔ̃ à sí, Yaaya pì bé à Ilia kɛ̀ wà bè eé mɔ́ ũ.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à ma.
16 Bɔ́n mɛ́ tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ lɛ́kɔ̃zio? Aɔ̃ɔ dɛ lán nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú yàra guu aɔ̃ɔe lɛ́ zuukɔ̃zinɔ bà
17 wèe bee:
Wa kure pɛ̀are, ée ɔ̃ wãro,
wa wɛ̃nda lɛ̀ sìare, ée sósobi kɛro.

[18] Zaakɛ Yaaya mɔ̀, èe burɛdi sóro, èe wɛ̃ɛ miro, ben wà bè zĩndeemɛ.
[19] Kɛ̀ Gbɛ̃ntee Nɛ́ mɔ̀, è pɔ́ ble, è í mi, ben wà bè: Guturu wɛ̃mirimɛ, bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n
durunkɛrinɔ gbɛ̃nnamɛ! Mɔde wè ɔ̃ndɔ̃ɔ dɔ̃ a yãkɛnaamɛ.

Yesu zɔkakana wɛ́tɛ kenɔ deenɔzi
(Luk 10:13-15)

[20] Ben Yesu fɛ̀ɛ à zɔka kà wɛ́tɛ kɛ̀ à a dabuyã paridee kɛ̀nnɔ gbɛ̃nɔzi, kɛ̀ aɔ̃ɔe ń nɔ̀sɛ liɛro
yãnzi à bè:
[21] Wãiyoo Kɔrazĩdeenɔ! Wãiyoo Bɛtɛsaidadeenɔ! Tó ma dabuyã kɛ̀ má kɛ̀ a tɛ́nɔ kɛ̀ Taya
kɔ̃n Sidɔ̃o yã, lɛ wɛ́tɛ pì deenɔ pɔ́kãsãanɔ dàdańla, aɔ̃ vɛ̃̀ɛ tubura à gì kɛ̀ nɔ̀sɛliɛna sèeda ũ.
[22] Mɛ́ɛ ooare, yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ a wɛ́ɛtãmma égɔ̃ dɛ Tayadeenɔ kɔ̃n Sidɔ̃deenɔ pɔ́la.
[23] A Kapɛnamudeenɔ sɔ̃ é gbã à zɔ̃ Ludaan yɔ́? Weé ɔ sɔ̃azi ai gɛ̀wãan. Zaakɛ tó wà dabuyã
kɛ̀ má kɛ̀areenɔ kɛ̀ Sɔdɔmu yã, lɛ à kuu ai kɔ̃n a gbã̀ao.
[24] Mɛ́ɛ ooare, yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ a wɛ́ɛtãmma égɔ̃ dɛ Sɔdɔmudeenɔ pɔ́la.

Kámmabona Yesu kiia
(Luk 10:21-22)

[25] Zĩ beeea Yesu bè: Baa, musu kɔ̃n tɔɔtɛo Dii, ma n sáabu kɛ̀, kɛ̀ n yã beeenɔ ùtɛ yãdɔ̃rinɔnɛ
kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃rinɔ, n bɔo kyódɔ̃risainɔnɛ.
[26] Lɛmɛ, Baa, zaakɛ n pɔyezinamɛ.
[27] Ma De pɔ́ píngi nàmɛ ma ɔzĩ. Gbɛ̃kee Luda Nɛ́ dɔ̃ro, tó èe kɛ De Luda baasiro. Gbɛ̃kee De
Luda dɔ̃ro, tó èe kɛ à Nɛ́ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ Nɛ́ pì yezi à à ɔdɔańnɛnɔ baasiro.
[28] À mɔ́ ma kiia amɔa kɛ̀ á aso sɛna a kpasanɔ píngi, mɛ́ a gba zɛ́ à kámma bo.
[29] À ma gbóngo sɛ́ à yã dada ma kiia, a làakari é kpáɛ, zaakɛ má busɛ bensɔ̃ ma nɔ̀sɛ yĩi.
[30] Ma gbóngo sɛna zĩ'ũro, ma asoo tìisiro.

12

Kámmaboguro yã
(Maa 2:23-3:6, Luk 6:1-11)

[1] Gurɔ beeea Yesu e pãa buraanɔla kámmabogurɔɔ zĩ. Nɔaa e à ìbanɔ dɛɛ, ben aɔ̃ pɔ́wɛɛ wòro,
aɔ̃ɔe soo.
[2] Kɛ̀ Farisinɔɔ è lɛ, ben aɔ̃ bènɛ: Ǹ n ìbanɔ gwa, aɔ̃ɔe yã kɛ̀ wè kɛ kámmabogurɔɔ zĩroo kɛɛ.
[3] Ben Yesu bèńnɛ: Ée kyó kɛ á è lán Dauda kɛ̀ nà kɔ̃n a gbɛ̃nɔ gurɔɔ kɛ̀ nɔaa e ń dɛɛroo?
[4] À gɛ̃̀ Luda ua guu, àpi kɔ̃n a gbɛ̃nɔ burɛdi kɛ̀ wà kàɛ Ludanɛ sò, burɛdi kɛ̀ aɔ̃ɔ à sona zɛ́
vĩro, sé sa'orinɔ.
[5] Kɛ̀ sa'ori kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Luda ua guu kámmabogurɔɔ zĩnɔ è gurɔɔ pì yã daro, bensɔ̃ èe kɛńnɛ taari
ũro, ée à kyó kɛ á è Luda yãnloo?
[6] Mɛ́ɛ ooare: Pɔ́ kɛ̀ à bíta dɛ Luda ualaa kú kɛ̀.
[7] Tó á yã kɛ̀kii mì dɔ̃, kɛ̀ kɔ̃wɛ̃ndagwanan má yezi, èe kɛ sa'onanlo, lɛ ée taarisaideenɔ taari
ero.
[8] Zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ bé à iko vĩ kámmabogurɔɔa.
[9] Kɛ̀ Yesu bɔ̀ gwe, ben à gɛ̃̀ ń aduakɛkpɛn.
[10] Gɔ̃gbɛ̃ kee kú gwe, à ɔ doo fɛ̃fɛ̃na. Gbɛ̃kenɔ e zɛ́ wɛtɛɛ wà yã di Yesua, ben aɔ̃ à là wà bè:
Gbɛ̃kɛ̃kɔ̃ana kámmabogurɔɔ zĩ zɛ́ vĩɔ́?
[11] Ben à wèńla à bè: Tó a gbɛ̃kee sãa vĩ à zù wɛ̀ɛn kámmabogurɔɔ zĩ, à gí gá à bɔzi?
[12] Gbɛ̃ntee dɛ sãala zã̀. Beee yãnzi maakɛna kámmabogurɔɔ zĩ zɛ́ vĩ.
[13] Ben Yesu bè gɔ̃gbɛ̃ pìnɛ: Ǹ n ɔɔ pì poro. Kɛ̀ à pòro, ben à kɛ̀ a gbɛ̀n wásawasa lán à doo bà.
[14] Ben Farisinɔ bɔ̀ɛ wà gàa wà yã gɔ̃gɔ̃ dian aɔ̃é kɛ nà wà Yesu dɛ.

Zĩkɛri kɛ̀ Ludaa sɛ̀

[15] Yesu dɔ̃̀, ben à gù gwe. Parii bɔ̀ wà tɛ̀zi, ben à gyãree kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ń tɛ́nɔ kɛ̃̀kɔ̃a ń píngi,
[16] à gìńnɛ aɔ̃ o gbɛ̃ kɛ̀ á dɛ à ũ.
[17] Lɛn Luda yã kɛ̀ annabi Isaya ò kɛ̀ lɛ, à bè:
[18] Ma zĩkɛri kɛ̀ má sɛ̀n yɛ̀,
ma yenzidee kɛ̀ à yã è kámaguu.
Mɛ́ ma Ninii di à musu,
eé yãzɛdee da boriinɔnɛ.
[19] Eé lɛokpakɔ̃a kɛro, eé patamḿmaro,
gbɛ̃ke é à zɔka ma dɔ gãalɛro.
[20] Eé kàba kɛ̀ kpá zɛ́n ɛ́ro,
eé fitia wɛ́ɛ'ibakɛna dɛro,
ai à tó yãzɛdee zɛ̃̀ ble.

21 Bori píngi tãmaa égɔ̃ dɔa.

Zĩn gona gbɛ̃nɔa
(Maa 3:20-30, Luk 11:14-23)

22 Ben wà mɔ̀ Yesunɛ kɔ̃n zĩnde vĩ̀a kɛ̀ à nɛ́nɛ naɛnao. Yesu à kɛ̃̀kɔ̃a, èe yã oo sa, èe guu ee.
23 Ben yã pì bɔ̀ gbɛ̃nɔ saɛ ń píngi wà bè: Dauda borii pìn yɛ̀roo?
24 Kɛ̀ Farisinɔɔ mà, ben aɔ̃ bè: Gbɛ̃ kɛ̀kii é fɔ̃ à zĩn goḿmaro sé kɔ̃n zĩnnɔ kí Bɛlɛzɛbubu
gbãaao.
25 Yesu ń laasuu dɔ̃, ben à bè: Kpata kɛ̀ à gbɛ̃nɔ íbɛtɛ kpà kɔ̃o é kaatɛ. Wɛ́tɛ ke ua kɛ̀ à gbɛ̃nɔ
íbɛtɛ kpà kɔ̃o é gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ.
26 Tó Setãn e a zĩnda goo gbɛ̃nɔa, à íbɛtɛ kpà a zĩndaon gwe. À kpata é gì kɛ diamɛ?
27 Tó Bɛlɛzɛbubu gbãaan mɛɛ̀gɔ̃ zĩnnɔ gooońma sɔ̃, a gbɛ̃nɔ è ń go kɔ̃n dé gbãaaomɛ? Lɛn a
zĩnda gbɛ̃nɔ a ɛgɛ bò lɛ.
28 Tó Luda Nini gbãaan mɛ́ɛ zĩn gooḿma, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ kí kɛ̀ Ludaa kà mɔ̀ à a len gwe.
29 Dian gbɛ̃ é kɛ nà à gɛ̃ gɔ̃sagbãaa kpɛ́n à à pɔ́nɔ sɛ́ɛɛ? Séto à à yì gĩa, gbasa à à kpɛ́ kpokɛ.
30 Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ ma gbɛ̃ ũroo nɛ́ ma ibɛɛmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ èe pɔ́ kaakɔ̃amaoroo e fãakɔ̃amɛ.
31 Beee yãnzi mɛ́ɛ ooare, Luda é gbɛ̃nɔ durunnɔ kɛ̃ńnɛ kɔ̃n a tɔ́ zaaa kɛ̀ aɔ̃̀ sísinɔ píngi, mɔde
eé gbɛ̃ kɛ̀ à à Ninii tɔ́ zaaa sì kɛ̃ro.
32 Tó gbɛ̃ Gbɛ̃ntee Nɛ́ tɔ́ zaaa sì, Luda é kɛ̃nɛ, mɔde tó gbɛ̃ Luda Nini tɔ́ zaaa sì, eé adee kɛ̃
anduna tiaa kɛ̀kii guuro ke à kɛ̀ èe mɔɔ.

Gbɛ̃ dɔ̃na a yãkɛnaa
(Luk 6:43-45)

33 Tó lí maa, à nɛ́ égɔ̃ maamɛ. Tó lí zaa sɔ̃, à nɛ́ égɔ̃ zaamɛ. Zaakɛ líbɛɛn wè lí dɔ̃a.
34 Gbɛ̃ntee pitigoonɔ! Kɛ̀ á zaa, à kɛ̀ dia é fɔ̃ à yã maaa oo? Zaakɛ yã kɛ̀ swɛ̃̀ pàn lɛ́ è o.
35 Gbɛ̃ maaa è à maaa bɔ à maaa kɛ̀ kaɛna a guumɛ. Gbɛ̃ zaaa sɔ̃ è à zaaa bɔ à zaaa kɛ̀ kaɛna
a guumɛ.
36 Mɛ́ɛ ooare, yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ gbɛ̃nɔ é ń faasaiyã kɛ̀ aɔ̃ ò tɔ̃kɛ̃ Ludanɛ píngi.
37 Zaakɛ yã kɛ̀ ń ò bé eé yã nnaa kpámma kesɔ̃ à yã danla.

Sɛ̀edagbekana Yesua
(Maa 8:11-12, Luk 11:29-32)

38 Ben ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisi kenɔo bè Yesunɛ: Dannɛri, wá yezi ǹ sɛ̀eda ke kɛ wà e.
39 Ben Yesu wɛ̀ńla à bè: Tɔ̃ɔrigbɛ̃ zaa ludanaanɛkɛrisaideenɔ bé wè sɛ̀eda gbekama, mɔde
mɛ́ sɛ̀eda ke kɛńnɛro, sé annabi Yunusa pɔ́.
40 Lán Yunusa kɛ̀ kpɔ̀ ìsi gbɛɛɛ guu nà fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo ai gurɔ aagɔ̃, lɛn Gbɛ̃ntee Nɛ́ é kɛ
lɛ tɔɔtɛn fãantɛ̃ aagɔ̃ gwãavĩ aagɔ̃.
41 Yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ Ninɛvadeenɔ é fɛɛ wà yã da tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔla, zaakɛ kɛ̀ aɔ̃ Yunusa waazi
mà, aɔ̃ ń nɔ̀sɛ lìɛ, ben gbɛ̃ kɛ̀ bíta dɛ Yunusalaa kú kɛ̀.
42 Yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ sɔɔmɛtɛ kpa nɔgbɛ̃ kína é fɛɛ à yã da tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔla, zaakɛ à bɔ̀ zaa anduna
lɛ́a à mɔ̀ Sulemanu ɔ̃ndɔ̃yã ma, ben gbɛ̃ kɛ̀ dɛ Sulemanulaa kú kɛ̀ sa.

Zĩn ɛarana a bɛ ziia
(Luk 11:24-26)

43 Tó wà zĩn gò gbɛ̃a, ègɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ɔ gukorin àgɔ̃ vɛ̃ɛkii wɛtɛɛ. Tó èe ero,
44 ben è be: Mɛ́ liara mà tá ma bɛ ziiamɛ. Tó à kà gwe, è e à da pã, à waana wásawasa zɛ́azea.
45 Ben è gá à zĩn kɛ̀ aɔ̃ pãsĩ dɛalaanɔ sɛ́ɛ mɛ̀n swɛɛplaa à suńyo aɔ̃̀ gɛ̃ wà vɛ̃ɛn. Lɛmɛ adee
gwena zãa zaaa ègɔ̃ dɛ à káakupɔla. Góro dɔ̃nkɔ̃ pì bé eé tɔ̃ɔrigbɛ̃ zaaanɔ bikũ sɔ̃.

Yesu danɛnɔ
(Maa 3:31-35, Luk 8:19-21)

46 Kɛ̀ Yesu e yã oo gbɛ̃nɔnɛ, ben à da kɔ̃n à dãaronɔ kà, aɔ̃ zɛ bàazi, aɔ̃ɔ yezi wà yã oo.
47 Ben wà bɛ̀nɛ: N da kɔ̃n n dãaronɔ zɛ bàazi, aɔ̃ɔ yezi wà yã onyo.
48 Ben à wɛ̀àla à bè: Dén ma da ũu? Dén ma dãaronɔ ũu?
49 Ben à ɔ dɔ̀ a ìbanɔa à bè: Ma da kɔ̃n ma dãaronɔn yɛ̀.
50 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ è ma De kɛ̀ kú musu pɔyezi kɛɛn ma dãaro kɔ̃n ma dãreo kɔ̃n ma dao ũ.

13

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n pɔ́wɛɛfãrio
(Maa 4:1-20, Luk 8:4-15)

1 Gurɔ dɔ̃nkɔ̃ pì zĩ Yesu bɔ̀ bɛ à gàa à vɛ̃̀ɛ sɛ̀bɛ lɛ́a.
2 Wà pàzi paripari, ben à gɛ̃̀ à vɛ̃̀ɛ góro'itɛn, gbɛ̃nɔ gɔ̃̀ zɛna sĩ̀sĩla ń píngi.
3 Ben à yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ pari à bè: Búbari ke bé à bɔ̀ à gàa pɔ́wɛɛ fã.
4 Lán èe fãa nà, ben à kenɔ lɛ̀ɛ zɛ́ guu, bãanɔ mɔ̀ wà blè.

5 À kenɔ lɛ̀ɛ gbɛ̀ sàra musu, gura kɛ̀ bùsu vĩ bítaro, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ gɔ̃ɔ, kɛ̀ bùsu bíta gwero yãnzi.
6 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ fɛ̀ɛ, ben aɔ̃ tɛ́ kũ̀ wà gàga kɛ̀ aɔ̃ɔ kãsãa vĩro yãnzi.
7 À kenɔ lɛ̀ɛ lɛ̀nɔ guu, ben lɛ̀ fɛ̀ɛ à nàkɔ̃rɛḿma.
8 À kenɔ sɔ̃ lɛ̀ɛ tɔɔtɛ maaa guu, aɔ̃ fɛ̀ɛ wà nɛ́ ì, à kenɔ wɛ́ɛ basɔsɔɔro, à kenɔ baaagɔ̃gɔ̃, à kenɔ
baaakurikuri.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à ma.
10 Ben Yesu ìbanɔ sɔ̃̀zi, aɔ̃ à là wà bè: Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ yã oońnɛ kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinaozi?
11 Ben à wɛ̀ńla à bè: Luda a gba zɛ́ à kpata kɛ̀ bɔ̀ à kiia asiinɔ dɔ̃, mɔde èe ń gba zɛ́ro.
12 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ vĩin, Luda é kaaranɛ ai àgɔ̃ dizi. Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ke vĩroo sɔ̃, baa à nɛ́ngo kɛ̀ à vĩi
Luda é sía.
13 Beee yãnzin mɛ́ɛ yã oońnɛ kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinaozi, lɛ aɔ̃ guu gwa pɔ́ke'ena sai, aɔ̃ swã kpá
yãmasai, à dɔ̀rɔ dɔ̃na sai.
14 Luda yã kɛ̀ annabi Isaya ò kɛ̀ḿma à bè:
Aɔ̃égɔ̃ swã kpaa yãkemana sai,
aɔ̃égɔ̃ guu gwaa pɔ́ke'ena sai.
15 Aɔ̃ɔ nɔ̀sɛ vĩro lɛ aɔ̃ton ɔ̃ndɔ̃ kũro yãnzi,
aɔ̃ swã gbãa lɛ aɔ̃ton yã maro yãnzi,
aɔ̃ wɛ́ɛ kpakɔ̃rɛna lɛ aɔ̃ton guu ero yãnzi,
zaakɛ aɔ̃ɔ yezi wà aɛ dɔma mà ń gba aafiaro.
16 Aubarikadeenɔn a ũ kɛ̀ a wɛ́ɛ e guu ee, bensɔ̃ a swã e yã maa.
17 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, annabinɔ kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ kuu yã pari, aɔ̃ɔ yezi wà pɔ́ kɛ̀ ée eenɔ e,
aɔ̃e ero, aɔ̃ɔ yezi wà yã kɛ̀ ée maanɔ ma, aɔ̃e maro.
18 À pɔ́wɛɛfãri yã mì dɔ̃ sa.
19 Tó gbɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã mà ben èe dɔ̃ro, Setãn è mɔ́ à pɔ́ kɛ̀ wà tɔ̃̀ à swɛ̃̀ guu pì
síamɛ. Pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ zɛ́ guu mìn gwe.
20 Pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ gbɛ̀ sàraa sɔ̃, beeen gbɛ̃ kɛ̀ yã mà à sì gɔ̃ɔ kɔ̃n pɔnnaao ũ.
21 Zaakɛ à kãsãa vĩro, è kɛ gurɔ plaaro. Tó yã'ɔ̃amma à lè ke tó wà wɛ́ɛ tã̀a yã pì yãnzi, è
fumɛ gɔ̃ɔ.
22 Pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ lɛ̀nɔ guu dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ yã mà a sì bà, mɔde anduna yã kã̀hãnkɛna kɔ̃n yena
auzikizio è nakɔ̃rɛa, ben è gɔ̃ àre sai.
23 Pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ tɔɔtɛ maaa guu dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ yã pì mà à à dɔ̀rɔ dɔ̃ɔ bà. È kɛ kaarana pɔ́ ũ, aɔ̃
kenɔ basɔsɔɔro, kenɔ baaagɔ̃gɔ̃, kenɔ baaakurikuri.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n sɛ̃̀fɔ̃ɔɔo

24 Yesu yã pãnde lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Lán kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ nàn yɛ̀: Gbɛ̃ke ése maaa tɔ̃̀ a
bura.
25 Gurɔɔ kɛ̀ wèe ii oo, ben à ibɛɛ mɔ̀ à fɔ̃ɔ wɛ́ɛ fã̀ ése pìn, ben à gɛ̃̀ zɛ́la.
26 Kɛ̀ ése nɔ̀ sì èe piaa, ben fɔ̃ɔɔ pì bɔ̀ gupuraaa.
27 Ben buradee zĩkɛrinɔ mɔ̀ wà bènɛ: Dii, pɔ́wɛɛ maaan ń tɔ̃̀ n buranloo? Fɔ̃ɔɔ gàa bɔ mámɛ?
28 Ben à bèńnɛ: Ibɛɛ bé à beee kɛ̀. Ben zĩkɛrinɔ bènɛ: Ń yezi wà gá wurɛwurɛn yɔ́?
29 Ben à bè: Auo! Tó ée wurɛwurɛɛ, é wurɛ kɔ̃n éseomɛ.
30 À tó aɔ̃ fɛɛ lɛdo ai pɔ́kɛ̃gurɔ. Mɛ́ o pɔ́kɛ̃rinɔnɛ aɔ̃ fɔ̃ɔɔ pì kɛ̃ gĩa, aɔ̃ à bakaa yi tɛ́ pɔ́ ũ, gbasa
wà ése kɛ̃ wà ká ma dɔ̃̀n.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n musadi wɛ́ɛo
(Maa 4:30-32, Luk 13:18-19)

31 Yesu yã pãnde lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ lán musadi wɛ́ɛ kɛ̀ gbɛ̃ sɛ̀ à tɔ̃̀ a
buraa bàmɛ.
32 À wɛ́ɛ kete dɛ pɔ́wɛɛnɔla píngi, mɔde tó à fɛ̀ɛ, è kɛ bíta dɛ dò pɔ́nɔla píngi. È lí kɛ ai bãanɔ
è mɔ́ wà zɔ̃zɔ̃ à gã̀nɔa.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃o
(Luk 13:20-21)

33 Yesu yã pãnde lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ lán burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ nɔgbɛ̃ sɛ̀ à
kà flawa zaka lɛ́ aagɔ̃ɔ guu à yã̀kɔ̃tɛ píngi bà.

Pɔ́ kɛ̀ tò Yesu yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ
(Maa 4:33-34)

34 Yesu yã beeenɔ ò gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinao. Èe yãke ońnɛ yãlɛkɔ̃zina sairo,
35 lɛ yã kɛ̀ annabi ò kɛ yãnzi, zaakɛ à bè:
Mɛ́ lɛ́ wɛ̃ mà yãlɛkɔ̃zina ońnɛ,
mɛ́ yã kɛ̀ utɛna zaa andunakaɛgurɔɔ ońnɛ.

Sɛ̃fɔ̃ɔ yã̀ bɔkɔ̃tɛna

36 Ben Yesu gbɛ̃nɔ tò gwe à tà bɛ. À ìbanɔ sɔ̃zi aɔ̃ bè: Ǹ bura fɔ̃ɔ yã bɔkɔ̃tɛ kɛwe.
37 Ben à bèńnɛ: Pɔ́wɛɛmaatɔ̃ri nɛ́ Gbɛ̃ntee Nɛ́mɛ.
38 Bura nɛ́ andunamɛ. Pɔ́wɛɛ maa nɛ́ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gbɛ̃nɔmɛ. Fɔ̃ɔ nɛ́ Setãn gbɛ̃nɔmɛ.
39 Ibɛɛ kɛ̀ ń tɔ̃ nɛ́ Ibilisimɛ. Pɔ́kɛkɛna nɛ́ andunayãaguroɔmɛ. Pɔ́kɛ̃rinɔ nɛ́ malaikanɔmɛ.
40 Lán wè fɔ̃ɔ kɛ̃ wà ká tɛ́n nà, lɛn eé kɛ lɛ andunayãagurɔ.
41 Gbɛ̃ntee Nɛ́ é a malaikanɔ gbarɛ aɔ̃ gbɛ̃kɛkɛrinɔ kɔ̃n zaakɛrinɔ bɔɛ a kpata gbɛ̃nɔ tɛ́ ń píngi,
42 aɔ̃ ń ká tɛ́ pãsĩ guu. Gwen aɔ̃é ɔ́ɔ dɔn wà ɔ di ń musu.
43 Ben gbɛ̃ maaanɔ égɔ̃ tɛ́ kɛɛ lán ɔfãntɛ̃ bà kpata kɛ̀ bɔ̀ ń De kiia guu. Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à ma.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n auzikio

44 Kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ lán auziki kɛ̀ utɛna tɔɔtɛ guu bàmɛ. Kɛ̀ gbɛ̃ke bɔ̀a, à kɛ̀kɛ à ùtɛ,
ben pɔnnaa guun à tà à pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ yà píngi, ben à tɔɔtɛ pì lù.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n gbɛ̀ bɛ̀ɛdeeo

45 Lán kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ nàn yɛ̀ dɔ. Laatari bé èe òso maaanɔ wɛtɛɛ.
46 Kɛ̀ à òso ɔɔdee è, ben à tà à pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ yà píngi, ben à òso pì lùo.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n táaruo

47 Lán kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ nàn yɛ̀ dɔ. Wà táaru kpà sɛ̀bɛn, à kpɔ̀ bori sãnda píngi kũ̀.
48 Kɛ̀ à pà, wà gàɛ wà bikũo baa, ben wà vɛ̃ɛ wà à maaanɔ plɛ̀plɛ wà kà gbíin, wà à zaaanɔ
kwɛ̀ɛ.
49 Lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ andunayãagurɔ. Malaikanɔ é mɔ́ gbɛ̃ zaaanɔ sɛ́ɛ wà ń bɔ gbɛ̃ maaanɔ tɛ́,
50 aɔ̃é ń ká tɛ́ pãsĩ guu. Gwen aɔ̃é ɔ́ɔ dɔn wà ɔ di ń musu.
51 Ben Yesu ń lá à bè: A yã beeenɔ mì dɔ̃ sa píngiɔ́? Aɔ̃ wèàla wà bè: Ee!
52 Ben à bèńnɛ: Tó yãdannɛri kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã dàda, eégɔ̃ dɛ lán bɛdee kɛ̀ è pɔ́ dufu
kɔ̃n à ziio bɔ a làasi guu bàmɛ.

Nazarɛtideenɔ gina Yesuzi
(Maa 6:1-6, Luk 4:16-30)

53 Kɛ̀ Yesu yã beeenɔ lɛ̀kɔ̃ziǹnɛ à yɔ̀a, à bɔ̀ gwe,
54 à gàa a bɛ wɛ́tɛ, ben èe yã daańnɛ ń aduakɛkpɛn. À yã bɔ̀ ń saɛ aɔ̃ bè: Mákpan gɛ̃gbɛ̃ pì
ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n dabuyã beeenɔ èn?
55 Lí'ari nɛ́n yɛ̀roo? À da tɔ́n Mariamaroo? À dãaronɔn Yemisi kɔ̃n Yusufuo kɔ̃n Simɔo kɔ̃n
Yudao ũroo?
56 À dãrenɔ kúwao kɛ̀roo? À yã beeenɔ è mámɛ píngii?
57 Ben aɔ̃ gìzi. Yesu bèńnɛ: Annabi ègɔ̃ bɛ̀ɛ sairo, sé à bɛ wɛ́tɛ kɔ̃n à uao.
58 Èe dabuyã kɛ gwe pariro, kɛ̀ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛro yãnzi.

14

Yaaya Batisikɛri gana
(Maa 6:14-29, Luk 9:7-9)

1 Gurɔ mɔ̀a bùsu pì kí Hɛrɔdu Yesu baaru mà.
2 Ben à bè a ìbanɔnɛ: Gbɛ̃ pì nɛ́ Yaaya Batisikɛrimɛ. À fɛ̀ɛ bɔna gaan, beee yãnzin à gbãaa è
èe dabuyãnɔ kɛɛzi.
3 Zaakɛ Hɛrɔdu Yaaya kũ̀ yã, à mɔ̀ kàa, à à dà kpɛ́siaan a vɩ̀i Filipi naɔ̃ Hɛrɔdia yãnzi.
4 Zaakɛ Yaaya ègɔ̃ beenɛ: N Hɛrɔdia kũna nɔɔ ũ zɛ́ vĩro.
5 Hɛrɔdu yezi à à dɛ, mɔde èe vĩa kɛɛ gbɛ̃nɔnɛ, zaakɛ aɔ̃ à annabikɛɛ sì.
6 Hɛrɔdu igurɔ làa kɔ̃kɔ̃ zĩ Hɛrɔdia nɛ́nɔkparɛ ɔ̃ wɔ̃̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ gweenɔnɛ, ben à kɛ̀ Hɛrɔdunɛ
nna maamaa.
7 Ben à lɛ́ gbɛ̃̀ à bè: Má la dà kɛ̀ mɛ́ n gba pɔ́ kɛ̀ n à wɛ́ɛ kɛ̀ma píngi.
8 Ben à da yã kàkanɛ à be: Ǹ ma gba Yaaya Batisikɛri mì dana pɛrɛnti guu kɛ̀ tia.
9 Ben kína pɔɔ yàka, mɔde kɛ̀ à la dà nibɔnɔ wáa yãnzin à bè wà kpáazi.
10 Ben à gbɛ̃ zɩ̀ wà Yaaya mì zɔ̃ kpɛ́siaan.
11 Kɛ̀ wà mɔ̀ kɔ̃n à mìo dana pɛrɛnti guu, wà kpà nɛ́ pìa, ben à gàao a danɛ.
12 Ben Yaaya ìbanɔ mɔ̀ wà à gɛ̀ sɛ̀ wà vɩ̀i, ben aɔ̃ gàa wà ò Yesunɛ.

Yesu pɔ́blekpana gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroonɔa
(Maa 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-15)

13 Kɛ̀ Yesu yã pì mà, ben a gɛ̃̀ góro'itɛ guu, èe gaa gusaɛ lɛ àgɔ̃ kú ado. Kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ mà, aɔ̃ bɔ̀
wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo pari wà pɛ̀ɛzi kɛ̀sɛ.

14 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ góro guu, à gbɛ̃nɔ è paripari, ben aɔ̃ kɛ̀nɛ wɛ̃nda, ben à gyãree kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ń tɛ́nɔ
kɛ̃̀kɔ̃a.
15 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, à ìbanɔ sɔ̃̀zi aɔ̃ bè: Gura kɛ̀kii nɛ́ sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtumɛ, bensɔ̃ guu e sii. Ǹ gbɛ̃nɔ gbarɛ
aɔ̃ tá lakutunɔ guu, aɔ̃ pɔ́blee wɛtɛ wà lú.
16 Ben Yesu wèńla à bè: Èe kɛ tiasi aɔ̃ táro. À pɔ́ kpáḿma aɔ̃ ble.
17 Ben aɔ̃ bènɛ: Burɛdi mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀ mɛ̀n plaaaon wá vĩ kɛ̀.
18 Yesu bèńnɛ: À mɔ́omɛ kɛ̀.
19 À ò gbɛ̃ pìnɔnɛ aɔ̃ vɛ̃ɛ sɛ̃̀a, ben à burɛdi mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀ mɛ̀n plaaa pìnɔ sɛ̀, à a wɛ́ɛ sè
musu, à aubarika dàn. Ben à burɛdi pì lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa, aɔ̃ɔ kpàatɛtɛ gbɛ̃nɔnɛ.
20 Aɔ̃ pɔ́ blè wà kã̀ ń píngi. Ben wà à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀nɔ sɛ̀ɛ gbíi kuri awɛɛplaaa pà.
21 Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blènɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔro taka, nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́nɔ baasi.

Yesu táa'ona sɛ̀bɛlaa
(Maa 6:45-52, Yoh 6:16-21)

22 Yesu gã nà a ìbanɔa gɔ̃ɔ aɔ̃ gɛ̃ góro'itɛn, aɔ̃ dɔnɛ aɛ gana sɛ̀bɛ baa kãa kpa ai àgɔ̃ parii gbarɛ.
23 Aɔ̃ gbarɛna gbɛra, à dìdi sɩ̃̀sĩ musu à adua kɛ ado. Guu e sii, à kú gwe ado.
24 Góro'itɛ pì kà zã̀ kɔ̃n í lɛ́ao, ben í e gó pì yĩpayĩpaa kɛ̀ zàga'ĩa kàkańzi yãnzi.
25 Gudɔnao Yesu gàa ń kiia, èe táa oo íla.
26 Kɛ̀ aɔ̃ à è èe táa oo íla, ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu aɔ̃ bè: Gɛ̀wãadeemɛ! Aɔ̃ wii lɛ̀ kɔ̃n vĩao,
27 ben Yesu bèńnɛ gɔ̃ɔ: À a làakari kpáɛ, mámbee! Àton tó vĩa a kũro.
28 Ben Pita bènɛ: Dii, tó ḿbeee, ǹ tó mà táa o íla mà mɔ́ n kiia.
29 Ben Yesu bè: Ǹ mɔ́! Ben Pita bɔ̀ góro guu, èe táa oo íla èe gaa à kiia.
30 Kɛ̀ à è ĩa e kakaa, ben vĩa à kũ̀. Èe vlɛ̃ɛɛ, ben à wii pɛ̀ à bè: Dii, ǹ ma mì sí.
31 Gwe gɔ̃ɔ Yesu ɔ bɔ̀ à à kũ̀, ben à bènɛ: Ludanaanɛkɛ̃sãnade! Bɔ́yãnzi n seka kɛ̀zi?
32 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ góro guu, ĩa zɛ̀.
33 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú góro guunɔ dɔnzi kɛ̀nɛ aɔ̃ bè: Luda Nɛ́mɛ n ũ yãpura.

Yesu gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃na zaa Gɛnɛsarɛti
(Maa 6:53-56)

34 Kɛ̀ aɔ̃ bikũ̀ baa, aɔ̃ kà Gɛnɛsarɛti bùsun.
35 Gwedeenɔ Yesu dɔ̃̀, ben aɔ̃ à baaru dàgula bùsu pìn píngi, ben wà mɔ̀nɛ gyãreenɔ ń píngi.
36 Wà wɛ́ɛ kɛ̀a lɛ wà ɔ kɛ baa à uta lɛ́a. Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ɔ kɛ̀anɔ kɛ̃̀kɔ̃a ń píngi.

15

Fɛɛakaarayã
(Maa 7:1-13)

1 Farisi kenɔ kɔ̃n ludayãdannɛri kenɔ bɔ̀ Yerusalɛmu aɔ̃ mɔ̀ Yesu kiia, ben aɔ̃ à là wà bè:
2 Bɔ́yãnzi n ìbanɔ ègɔ̃ wa dezinɔ fɛɛakaarayã kũnarozi? Aɔ̃è ɔ pípi gbasa wà pɔ́ blero.
3 Ben Yesu wèńla à bè: Bɔ́yãnzin eè gí Luda yãdiɛnanɔzi àgɔ̃ a fɛɛakaarayã kũna?
4 Zaakɛ Luda bè, à bɛ̀ɛ lí a de kɔ̃n a daonɛ. À bè dɔ, gbɛ̃ kɛ̀ à a de ke a da kpɛ bɔ̀, wà adee dɛ.
5 Apinɔ sɔ̃ eè be, tó gbɛ̃ bè a de ke a danɛ, pɔ́ kɛ̀ á vĩ à ń kpe dao gɔ̃̀ Luda pɔ́ ũ,
6 àsun a de kpe daoro. Lɛmɛ eè Luda yã kɛ famma lɛ, lɛ àgɔ̃ a fɛɛakaarayã kũna yãnzi.
7 A mɔnafikideenɔ! Isaya annabikɛyã ò a yã musu wásawasa à bè:
8 Bori beee è bɛ̀ɛ limɛɛ kɔ̃n lɛ́omɛ,
aɔ̃ swɛ̃̀ kúmaro.
9 Aɔ̃ègɔ̃ dɔnzi kɛɛnɛ pãmɛ,
gbɛ̃ntee yãzɛkparɛn aɔ̃è dańnɛ.

Yã kɛ̀ è tó wàgɔ̃ gbãsĩ
(Maa 7:14-23)

10 Ben Yesu parii sìsiazi à bè: À swã kpá à yã ma.
11 Èe kɛ pɔ́ kɛ̀ è gɛ̃ lɛ́n bé è tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩro. Yã kɛ̀ è bɔ lɛ́n bé è tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ.
12 Ben a ìbanɔ sɔ̃̀zi aɔ̃ bè: Ń dɔ̃ kɛ̀ Farisinɔ yã pì mà à ń zɔ̃ ń swɛ̃̀nloo?
13 Yesu wèńla à bè: Pɔ́ kɛ̀ ma De kɛ̀ kú musu e tɔ̃ro weé wurɛmɛ.
14 À ń tó gwe. Vĩ̀a dɔn'aɛdeenɔmɛ! Tó vĩ̀a gò kũna vĩ̀anɛ, aɔ̃ plaa ń píngi é si wɛ̀ɛmmɛ.
15 Pita bènɛ: Ǹ yã pì bɔkɔ̃tɛwe.
16 Ben Yesu bè: A laasuu kpɛ́ yĩi seɔ́?
17 Á dɔ̃ kɛ̀ pɔ́ kɛ̀ gɛ̃̀ lɛ́n è tá gbɛɛn gbasa à bɔ mɛ̀nloo?
18 Yã kɛ̀ è bɔ lɛ́n sɔ̃ è bɔ swɛ̃̀ guumɛ. Àmbe è tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ.

[19] Zaakɛ zaa swɛ̃ guun laasuu zaaa è bɔn: Gbɛ̃dɛna, zinakɛna, pãpãkɛna, kpãi'ona, ɛgɛtona
kɔ̃n gbɛ̃sɔ̃sɔ̃nao.
[20] Yã beeenɔ bé è tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ, pɔ́blena ɔpipisai è tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩro.

Nɔgbɛ̃ zĩ̀tɔ wɛ́ɛkɛna
(Maa 7:24-30)

[21] Ben Yesu bɔ̀ gwe, à gàa Taya kɔ̃n Sidɔ̃o bùsun.
[22] Kanaa nɔgbɛ̃ kee kú bùsu pìn, à mɔ̀ à wii pèzi à bè: Dii, Dauda Bori, ǹ ma wɛ̃nda gwa.
Zĩn e wɛ́ɛ tãa ma nɛ́nɔkparɛa maamaa.
[23] Ben Yesu e weàlaro. À ìbanɔ sɔ̃̀zi, aɔ̃ wɛ́ɛ kèa wà bè: Ǹ pɛ́ nɔgbɛ̃ pìa, zaakɛ ègɔ̃ tɛ́wazi kɔ̃n
wiiiomɛ.
[24] Yesu wèńla à bè: Isarailinɔ sãsãna lán sãanɔ bàmɛ. Aɔ̃ kiian Luda ma zĩn ado.
[25] Ben nɔgbɛ̃ pì mɔ̀ à kùɛnɛ à bè: Dii, ǹ ma ĩanka.
[26] Yesu bènɛ: À maa wà nɛ́nɔ pɔ́blee sɛ́ wà zu gbɛ̃ɛnɔnɛro.
[27] Ben nɔgbɛ̃ pì bè: Yãpuramɛ Dii! Mɔde baa gbɛ̃ɛnɔ è pɔ́ble buru kè lɛ̀ɛ ń dii teebu gĩzĩnɔ
sɛ́sɛ.
[28] Ben Yesu wèàla à bè: Nɔgbɛ̃, ń ma náanɛ vĩ bíta. À kɛnnɛ lán ń yezi nà. Ben à nɛ́nɔkparɛ
pì aafia è zĩ pìa gɔ̃ɔ.

Yesu gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃ana pari

[29] Yesu bɔ̀ gwe à gàa èe dɔɔ Galili sèbɛzi, ben à bikũ̀ à vɛ̃̀ɛ sĩ̀sĩa.
[30] Wà mɔ̀nɛ kɔ̃n ɛrɛnɔ kɔ̃n vĩ̀anɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɔ̃̀ɔkũnanɔ kɔ̃n swãdoonɔ kɔ̃n gyãre pãndenɔ
paripari. Wà ń káɛ à aɛ, ben à ń kɛ̃kɔ̃a.
[31] Kè gbɛ̃nɔɔ è swãdoonɔɔ e yã oo, gbɛ̃ kɔ̃̀ɔkũnanɔɔ e gɔ̃ɔ wásawasa, ɛrɛnɔɔ e táa oo, vĩ̀anɔɔ e
guu ee, yã pì bɔ̀ ń saɛ, ben aɔ̃ Isarailinɔ Luda sáabu kpà.

Yesu pɔ́blekpana gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃ɔnɔa
(Maa 8:1-10)

[32] Yesu a ìbanɔ sìsiazi à bèńnɛ: Gbɛ̃ kènɔ kèmɛ wɛ̃nda, zaakɛ aɔ̃ gĩakɛ wà kúmao gurɔ aagɔ̃,
ben aɔ̃ɔ pɔ́ke vĩ wà blero. Má yezi mà ń gbarɛ kɔ̃n nɔaaoro, lɛ guu tón lim̀ma zɛ́nlo yãnzi.
[33] Ben a ìbanɔ à là wà bè: Mákpan wé pɔ́blee en sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu kè, à parii kè taka kãa?
[34] Ben Yesu ń lá à bè: Burɛdi mèn ũgban á vĩi? Aɔ̃ bè: Mèn swɛɛplaamɛ kɔ̃n kpɔ̀ kete kenɔ.
[35] Ben à bè parii vɛ̃ɛ tɔɔtɛ.
[36] Ben à burɛdi mèn swɛɛplaaa pìnɔ sè kɔ̃n kpɔ̀nɔ, à sáabu kè, ben à lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa,
aɔ̃ɔ kpà gbɛ̃nɔa.
[37] Baade píngi pɔ́ blè wà kã̀. Wà à kpaaa kè gɔ̃̀nɔ sèɛ ai gbíi swɛɛplaaa pà.
[38] Gɔ̃gbɛ̃ kè aɔ̃ pɔ́ blènɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃, nɔgbɛ̃nɔ kɔ̃n nɛ́nɔ baasi.
[39] Kè Yesu gbɛ̃nɔ gbàrɛ, ben à gɛ̃̀ góro'itɛ guu, à gàa Magadã bùsun.

16

Farisinɔ mɔnafiki
(Maa 8:11-21, Luk 12:54-56)

[1] Farisinɔ kɔ̃n Sadusinɔ mɔ̀ Yesu kiia lɛ aɔ̃ à yɔ̃ wà gwa, ben aɔ̃ à gbèka à sèeda ke kɛńnɛ kɔ̃n
Luda gbãaao wà e.
[2] Ben Yesu wèńla à bè: Tó ɔfãntɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n eè be, ludambɛɛ é kɛ̃kɔ̃a, zaakɛ à tɛ̃a kũ̀.
[3] Tó kɔngɔmɛ eè be, lou é ma gbã̀a, zaakɛ ludambɛɛ dɛ tɛ̃ gɛ̃̀ɛgɛ̃ɛ. Á ludambɛ wɛ́ɛ dɔ̃kɔ̃zi,
mɔde ée fɔ̃ à gurɔɔ kèkii sèeda dɔ̃ro.
[4] Tɔ̃ɔrigbɛ̃ zaa ludanaanɛkɛrisaideenɔ bé wè sèeda gbekama, mɔde mɛ́ sèeda ke kɛńnɛro, sé
Yunusa pɔ́. Ben à ń tó gwe à tà.
[5] Kè à ìbanɔ bikũ̀ baa gwe, burɛdi kũsãɛ yã sã̀ńgu.
[6] Ben Yesu bèńnɛ: Àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃! À làakari kɛ Farisinɔ kɔ̃n Sadusinɔ burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃zi.
[7] Ben aɔ̃ɔe beekɔ̃nɛ: Kè wée burɛdi sɛ́ro yãnzin à ò lɛzi.
[8] Yesu dɔ̃̀ḿma, ben à ń lá à bè: Ludanaanɛkɛ̃sãnadeenɔ, bɔ́yãnzin ée beekɔ̃nɛ kè á burɛdi
vĩro yãnzimɛzi?
[9] Ai tia ée dɔ̃roo? Burɛdi mèn sɔɔroo kè má kpà gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroonɔa yã e dɔaguroo? Á sèɛ
gbíi ũgbamɛ?
[10] Burɛdi mèn swɛɛplaaa kè má kpà gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃ɔnɔa sɔ̃, á sèɛ gbíi ũgbamɛ?
[11] Bɔ́yãnzin ée dɔ̃ kè burɛdi yãn mɛ́ɛ oarerorozi? À làakari kɛ Farisinɔ kɔ̃n Sadusinɔ
burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃zi!
[12] Ben aɔ̃ dɔ̃̀ sa èe kɛ burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃ yãn èe oońnɛ wà làakari kɛziro, Farisinɔ kɔ̃n Sadusinɔ
yãdannɛnamɛ.

Yesu mɛsayakɛ ona
(Maa 8:27-30, Luk 9:18-21)

13 Kɛ̀ Yesu kà Sizarea Filipi bùsun, ben à a ìbanɔ là à bè: Dén gbɛ̃nɔ è be Gbɛ̃ntee Nɛ́ dɛ à ũu?
14 Aɔ̃ wèàla wà bè: Gbɛ̃kenɔ è be Yaaya Batisikɛrimɛ, gbɛ̃kenɔ è be Ilia, gbɛ̃kenɔ è be dɔ
Yɛrɛmaya ke annabi yãanɔ doken n ũ.
15 Ben à ń lá à bè: Apinɔ sɔ̃, dén eè be má dɛ a ũu?
16 Simɔ Pita wèàla à bè: Mɛsayan n ũ, Luda Wɛ̃ndide Nɛ́.
17 Ben Yesu bènɛ: Aubarikadeemɛ n ũ, Yunusa nɛ́ Simɔ! Zaakɛ èe kɛ gbɛ̃ntee bé à yã beee
dànnɛro, ma De kɛ̀ kú musumɛ.
18 Mɛ́ɛ oonnɛ: Pitamɛ n ũ, gbɛ̀si pìn mɛ́ ma sɔsi káɛa. Gɛ̀wãa gbãa é zɩ̃̀ blearo.
19 Mɛ́ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia mɔ̀nɛnɔ kpámma. Pɔ́ kɛ̀ ń yì tɔɔtɛ yina musu. Pɔ́ kɛ̀ ń pòto tɔɔtɛ
potona musu.
20 Ben Yesu a ìbanɔ swã sùkãńnɛ lɛ aɔ̃ton o gbɛ̃kenɛ kɛ̀ Mɛsayan a ũro.

Yesu a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Maa 8:31-9:1, Luk 9:22-27)

21 Zaa gurɔ beeean Yesu e a Yerusalɛmu gana yã bɔkɔ̃tɛɛ a ìbanɔnɛ à bè, séde à wɛ́ɛtãmma e
maamaa gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ ɔzĩ, weé a dɛ, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ é fɛɛ.
22 Ben Pita gàao kpado, èe giinɛ à bè: Kai Dii! Bee é n lero!
23 Ben Yesu lìɛ à bè Pitanɛ: Ǹ gumɛ gwe Setãn! Ń yezi ǹ zɛ́ zɔ̃mɛmɛ. N laasuu nɛ́ Luda
pɔ́nlo, gbɛ̃ntee pɔ́mɛ.
24 Ben Yesu bè a ìbanɔnɛ: Tó gbɛ̃ yezi à kɛ ma ìba ũ, séde à gí a zĩnda wɛ̃̀ndizi, à a líkpangbãroo
sɛ́ à tɛ́omazi.
25 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi àgɔ̃ a wɛ̃̀ndi kũna é korazi. Gbɛ̃ kɛ̀ gì a wɛ̃̀ndizi ma yãnzi sɔ̃, adee bé eégɔ̃
wɛ̃̀ndi vĩ.
26 Tó gbɛ̃ gɔ̃̀ anduna vĩ píngi, tó à kòra a wɛ̃̀ndizi, bɔ́ àren eé ee? Bɔ́n gbɛ̃ é e à a wɛ̃̀ndi lendee
kpáo?
27 Zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ é liara à su a De gakui guu kɔ̃n a malaikanɔ, gbasa à fĩa bo baadenɛ a
yãkɛnaa.
28 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃kenɔ kú gura kɛ̀ aɔ̃é garo ai aɔ̃ Gbɛ̃ntee Nɛ́ e, èe suu kína ũ.

17

Yesu lina
(Maa 9:2-13, Luk 9:28-36)

1 Gurɔ swɛɛdoo gbɛra Yesu Pita kɔ̃n Yemisio kɔ̃n à dãaro Yohanao sɛ̀ɛ à gàańyo kpii lezĩa
ńtɛ̃ɛ.
2 Ben à lì ń wáa. A uu e tɛ́ kɛɛ lán ɔfãntɛ̃ bà, à pɔ́kãsãanɔ gɔ̃̀ pú fénfen lán loupina bà.
3 Ben Musa kɔ̃n Iliao bɔ̀ wà mɔ̀ńzi, aɔ̃ɔe yã oo kɔ̃n Yesuo.
4 Ben Pita bè Yesunɛ: Dii, à maa kɛ̀ wá kú kɛ̀. Tó ń yezi, mɛ́ kutaa dɔ mɛ̀n aagɔ̃, n pɔ́ mɛ̀n
do, Musa pɔ́ mɛ̀n do, Ilia pɔ́ mɛ̀n do.
5 Gurɔɔ kɛ̀ èe yã oo, ludambɛ lugu tɛ́kɛna dàńla, ben aɔ̃ kòto mà à guu à bè: Àmbe ma Nɛ́
mɛ̀n do léle yenzidee ũ, à yã è kámagu. À à yã ma.
6 Kɛ̀ à ìba pìnɔ kòto pì mà, vĩa ń kũ maamaa, aɔ̃ dàɛ ń puua.
7 Ben Yesu sɔ̃̀ńzi, à ɔ kɛ̀ḿma à bè: À fɛɛ, àton vĩa kɛro.
8 Kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ sɛ̀ musu, aɔ̃ɔe gbɛ̃ke ero, sé Yesu ado.
9 Kɛ̀ aɔ̃ɔe pitaa kpiii pìa, Yesu dìɛ́nnɛ à bè: Àton wɛ́ɛgupu kɛ̀ á è yã o gbɛ̃ke maro ai Gbɛ̃ntee
Nɛ́ fɛɛ bɔna gaan.
10 Ben à ìbanɔ à là wà bè: Bɔ́yãnzin ludayãdannɛrinɔ è be Ilia bé eé mɔ́ káakuzi?
11 Ben à wèńla à bè: Ilia é mɔ́ yãpuramɛ, eé yã píngi kɛkɛ a gbɛ̀n.
12 Mɔde mɛ́ɛ ooare, Ilia mɔ̀ kɔ̀, ben aɔ̃ɔe à dɔ̃ro, ben aɔ̃ ń pɔyezi kɛ̀nɛ. Lɛn aɔ̃é wɛ́ɛ tã Gbɛ̃ntee
Nɛ́a lɛ dɔ.
13 Ben à ìbanɔɔ dɔ̃̀ kɛ̀ Yaaya Batisikɛrin à tɛ́a.

Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ zĩnde kɛ̃kɔ̃ana
(Maa 9:14-29, Luk 9:37-42)

14 Kɛ̀ aɔ̃ kà parii guu, gɔ̃gbɛ̃ ke mɔ̀ à kùɛ Yesunɛ
15 à bè: Dii, ǹ ma nɛ́ wɛ̃nda gwa, zaakɛ gasindadeemɛ. È nawɛ̃a kɛ maamaa, ègɔ̃ lɛ́ɛɛ tɛ́n ke
ín baabɔɛ.
16 Ma mɔo n ìbanɔnɛ, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà à kɛ̃̀kɔ̃aro.
17 Ben Yesu bè: Tɔ̃ɔrigbɛ̃ yakana ludanaanɛkɛrisaideenɔ! Mɛ́gɔ̃ kúao ai bɔrɛmɛ? Mɛ́gɔ̃
mɛnaaao ai bɔrɛmɛ? À mɔ́mɛ nɛ́ pìo kɛ̀.

18 Yesu gì zĩn pìnɛ, ben à gò nɛ́ pìa, à kɛ̀kɔ̃a gwe gɔ̃ɔ.
19 Beee gbɛra Yesu ìbanɔ sɔ̀zi ńtɛ̃ɛ, aɔ̃ à là wà bè: À kɛ̀ dia wée fɔ̃ wa pɛ́ zĩn pìa à bɔ̀roo?
20 À wèńla à bè: Kɛ̀ á Luda náanɛ vĩ bítaro yãnzimɛ. Yãpuraan mɛ́ɛ ooare: Tó á Luda náanɛ
vĩ féte lán ɛfɔ wɛ́ɛ bà, é o kpiii kɛ̀kiinɛ à gu kɛ̀ à gá kãa, eé kɛ lɛ. Yãke é a furo.
21 Zĩn kɛ̀ taka è sí bɔro, sé kɔ̃n aduakɛnao kɔ̃n lɛ́yinao.

Yesu ɛara à a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Maa 9:30-32, Luk 9:43-45)
22 Gurɔɔ kɛ̀ à kú kɔ̃n a ìbanɔ lɛdo Galili, à bèńnɛ: Weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ nańnɛ ń ɔzĩ,
23 weé à dɛ, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ. Ben aɔ̃ nɔ̀sɛ yàka maamaa.

Luda ua ɔɔ fĩabona
24 Kɛ̀ aɔ̃ kà Kapɛnamu, Luda ua ɔɔsirinɔ mɔ̀ wà Pita là wà bè: A dannɛri è Luda ua ɔɔ kpároo?
25 Pita wèńla à bè: È kpá. Kɛ̀ Pita e gɛ̃ɛ bɛ, Yesu gĩakɛ à bènɛ gɔ̃ɔ: Simɔ, dénɔn anduna kɛ̀
kínanɔ è bɛ'ɔɔ ke yàra'ɔɔ símmaa? Aɔ̃ nénɔn yɔ́ɔ ke gbɛ̃ pãndenɔmɛ? N yã pì è diaa?
26 Pita bè: Gbɛ̃ pãndenɔmɛ. Yesu bènɛ: Tó lɛmɛ, aɔ̃ nénɔ bà kuuro.
27 Mɔde lɛ wa yã tón ɔ̃ḿmaro yãnzi, ǹ gá ǹ daburu da sɛ̀bɛ guu. Kpɔ̀ káaku kɛ̀ nɛ́ kũ, ǹ à lɛ́
wɛ̃, nɛ́ ɔɔ e à guu. Ǹ bee sɛ́ ǹ kpáḿma, mapi kɔ̃n mpio pɔ́ ũ.

18

Tɛna Yesuzi lán nɛ́ bà
(Maa 9:33-37, Luk 9:46-48)
1 Zĩ beeea Yesu ìbanɔ mɔ̀ aɔ̃ à là wà bè: Dé bé à dɛńla kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gbɛ̃nɔ tɛ́ɛ?
2 Ben Yesu nɛ́ féte ke sìsi à à zɛ̀ ń aɛzĩ
3 à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, tó ée nɔ̀sɛ liɛ a gɔ̃ lán nɛ́ féte bàro, é gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia
guuro.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩnda bùsa à gɔ̃̀ lán nɛ́ féte kɛ̀kii bà, àmbe dɛńla kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gbɛ̃nɔ tɛ́.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ beee taka sì ma ìbakɛɛ yãnzi, mámbe à ma si.

Yã kɛ̀ è tó wà sãsã
(Maa 9:42-48, Luk 17:1-2)
6 Tó gbɛ̃ tò nɛ́ kɛ̀ ma náanɛ vĩi kɛ̀kiinɔ doke sɔ̀sã, eégɔ̃ sɔ̀ɔ adeenɛ wà wísilɔgbɛ gbɛ̀ntɛ̃ dɔ à
waalɛ wà à zu sɛ̀bɛ lɔ̀n.
7 Wãiyoo anduna, kɛ̀ yã kɛ̀ è tó wà sãsã kú à guu yãnzi. Séde yã kɛ̀ è tó wà sãsã gɔ̃ kuu,
mɔde wãiyoo gbɛ̃ kɛ̀ sãsãna yã pì bɔ̀ à kiia.
8 Tó n ɔɔ ke n gbá bé è tó ǹ sãsã, ǹ zɔ̃ ǹ zĩnna. À sɔ̀ɔnnɛ ǹ gɛ̃ wɛ̀ndi guu kɔ̃n ɔ kusuo ke ɛrɛ ũ
dɛ n gɔ̃ ɔ mɛ̀n plaaa ke gbá mɛ̀n plaaa vĩla wà n zu tɛ́ kɛ̀ è garoo guu.
9 Tó n wɛ́ɛ bé è tó ǹ sãsã, ǹ bɔ ǹ zĩnna. À sɔ̀ɔnnɛ ǹ gɛ̃ wɛ̀ndi guu kɔ̃n wɛ́ɛ dooo dɛ n gɔ̃ wɛ́ɛ
mɛ̀n plaaa vĩla wà n zu tɛ́ guu gɛ̀wãan.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n sã sãsãnao
(Luk 15:3-7)
10-11 À làakari kɛ dɔkɛna kɔ̃n nɛ́ kɛ̀nɔ dokezi, zaakɛ mɛ́ɛ ooare, aɔ̃ malaikanɔɔ kú musu, aɔ̃ɔ
kú kɔ̃ wɛ́ɛn kɔ̃n ma De kɛ̀ kú gweeo baabɔɛ.
12 Ée daa diamɛ? Tó gbɛ̃ sãa vĩ mɛ̀n basɔɔro, tó à doo sɔ̀sã, eé à mɛ̀n basɔɔro dosai tó sɔ̀sĩgɛɛzi
gwe, à gá à à sãa kɛ̀ sɔ̀sã pì wɛtɛroo?
13 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, tó à bɔ̀a, à pɔɔ égɔ̃ nnaa dɛ à mɛ̀n basɔɔro dosai kɛ̀ aɔ̃e sãsãroonɔla.
14 Lɛn a De kɛ̀ kú musu yezi nɛ́ kɛ̀nɔ doke sãsã sɔ̃ro lɛ.

Sùukɛna kɔ̃o
15 Tó n gbɛ̃daaa taari kɛ̀, ǹ gá ǹ à le ndo, ǹ yã pì bɔnɛ gupuraaa. Tó à n yã mà, n n gbɛ̃ pì
mìlɛ blè.
16 Tó èe n yã ma sɔ̃ro, ǹ gbɛ̃ mɛ̀n doo ke gɔ̃ɔn plaa sɛ́ ǹ namma, lɛ à yã pì sí sèedade gɔ̃ɔn
plaa ke aagɔ̃ɔ musu.
17 Tó à gì ń yã mazi, ǹ yã pì o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ. Tó à gì à sɔsi gbɛ̃ pìnɔ yã mazi dɔ, ǹ à diɛ kifii ke
gbɛ̃ zɔ̀tɔ ũ.
18 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, pɔ́ kɛ̀ á yì tɔɔtɛ yina musu, pɔ́ kɛ̀ á pòto tɔɔtɛ potona musu.
19 Mɛ́ɛ ooare dɔ, tó a gɔ̃ɔn plaaanɔ lɛ́ kɛ̀ do tɔɔtɛ kɛ̀, yã kɛ̀ a à wɛ́ɛ kɛ̀ ma De kɛ̀ kú musua píngi,
eé kɛare.
20 Zaakɛ guu kɛ̀ gɔ̃ɔn plaa ke gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ kàkɔ̃an kɔ̃n ma tɔ́o, má kú ń tɛ́.
21 Beee gbɛra Pita mɔ̀ à Yesu là à bè: Dii, gɛ̀n ũgban mà sùu kɛ kɔ̃n ma gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ taari
kɛɛmɛɛo? Gɛ̀n swɛɛplaan yɔ́?

22 Yesu wèàla à bè: Mɛ́ɛ oonnɛ, èe kɛ gɛ̃̀n swɛɛplaanlo, gɛ̃̀n swɛɛplaa lɛo baaagɔ̃ akurimɛ.
23 Beee yãnzi kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ lán kɛ̀ bà. Kína ke bé à yezi à a ɔɔ yã gɔ̃gɔ̃ kɔ̃n a ìbanɔ.
24 Kɛ̀ à nà ɔɔ pì yãa, ben wà mɔ̀nɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ à à fĩa sɛna miliɔ̃ wàa kurio.
25 Kɛ̀ à ɔɔ vĩ à fĩa pì boro, ben à dii bè wà à yá kɔ̃n à naɔ̃o kɔ̃n à nɛ́nɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ píngi
gbasa wà à kɛ̃.
26 Ben ìba pì dàɛ a dii aɛzĩ, à agbaa kpànɛ à bè: Ǹ mɛna kɛmao, mɛ́ n fĩa bonnɛ píngi.
27 Ben à dii à wɛ̃nda gwà à à gbàrɛ, à fĩa pì tònɛ.
28 Kɛ̀ ìba pì bɔ̀ dé, à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n a ìba daa kɛ̀ à fĩa dɔa kondogi ɔɔ mèn basɔɔroo. Ben à à kũ̀,
èe ɔ tɔ̃ɔ a kòtoa à bè: Ǹ ma fĩa bomɛ.
29 À ìba daaa pì dàɛ à aɛzĩ, à agbaa kpànɛ à bè: Ǹ mɛnamɛ, mɛ́ n fĩa bonnɛ.
30 Mɔde èe wero. À tò wà à dà kpɛ́siaan ai à à fĩa bonɛ.
31 Kɛ̀ à ìba kpaaanɔɔ è lɛ, aɔ̃ nɔ̀sɛ yàka maamaa, ben aɔ̃ gàa wà yã kɛ̀ kɛ̀ pì tɔ̃kɛ̃̀ ń diinɛ píngi.
32 Ben dii pì à sìsi à bè: Ìba pãsĩ! Ma n fĩa tònnɛ píngi, kɛ̀ n agbaa kpàmɛ yãnzi.
33 Lán ma sùu kɛ̀nyo nà, lɛ n sùu kɛ̀ kɔ̃n n gbɛ̃daaao lɛ se.
34 À dii pì pɔ fɛ̃̀, à tò wà à dà kpɛ́siaan, wàgɔ̃ wɛ́ɛ tãaa ai à gá à fĩa pì boo píngi.
35 Ben Yesu ɛ̀ara à bè: Tó a baade è sùu kɛ kɔ̃n a gbɛ̃daaao kɔ̃n nɔ̀sɛo doro, lɛn ma De kɛ̀ kú
musu é kɛare lɛ se.

19

Gina nɔɔzi yã
(Maa 10:1-12)

1 Kɛ̀ Yesu yã beeenɔ ò à yã̀a, à bɔ̀ Galili à gàa Yudea bùsu kpado Yoda baa kãa kpa.
2 Parii tɛ́zi, ben à ń gyãreenɔ kɛ̃̀kɔ̃ańnɛ gwe.
3 Farisi kenɔ mɔ̀ wà à yɔ̃ wà gwa, ben aɔ̃ à là wà bè: Gɔ̃gbɛ̃ zɛ́ vĩ à gí a naɔ̃zi yã píngi yãnzin
yɔ́?
4 À wɛ̀ńla à bè: Kɛ̀ Luda ń kɛ́ gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃o ũ zaa káaku, ée à kyó kɛ á màroo?
5 Luda bè, beee yãnzin gɔ̃gbɛ̃ é a de kɔ̃n a dao tó, aɔ̃é nakɔ̃a kɔ̃n a naɔ̃o, aɔ̃ gɔ̃ɔn plaaa é gɔ̃
mɛ̀ doo ũ.
6 Aɔ̃ɔ kuu plaa dɔro, sé do. Beee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń nákɔ̃anɔ, gbɛ̃ntee tón ń kɛ̃kɔ̃aro.
7 Ben Farisinɔ à là wà bè: Bɔ́yãnzi Musa dìɛ gɔ̃gbɛ̃ yìgidɛtakada kpá a naɔ̃a à à gbarɛozi?
8 Yesu wɛ̀ńla à bè: A swãgbãa yãnzin Musa a gba zɛ́ à a nɔɔnɔ gbarɛzi, mɔde à dɛ lɛ zaa
káakuro.
9 Mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ gì a naɔ̃zi, tó èe kɛ à gɔ̃pɔsɛɛ kɛ̀nlo, tó à nɔ pãnde sɛ̀, adee zina kɛ̀n gwe.
10 Ben à ìbanɔ bɛ̀nɛ: Tó lɛn gɔ̃gbɛ̃ yã dɛ lɛ kɔ̃n a naɔ̃o, à maa wà nɔɔ sɛ́ro.
11 Ben Yesu bɛ̀ńnɛ: Èe kɛ gɔ̃gbɛ̃ píngi bé eé yã pì fɔ̃ro, sé gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń gbá à zɛ́nɔ.
12 Zaakɛ gbɛ̃kenɔ è nɔɔ sɛ́ro, kɛ̀ wà ń í lɛ yãnzi, gbɛ̃kenɔ ègɔ̃ kuu lɛ kɛ̀ wà ń fɛ̀ɛ kɛ̀ yãnzi,
gbɛ̃kenɔ ń zĩnda kũ̀ lɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yãnzi. Gbɛ̃ kɛ̀ eé yã pì fɔ̃ à fɔ̃.

Aubarikadana nɛ́nɔn
(Maa 10:13-16, Luk 18:15-17)

13 Wèe mɔ́ Yesunɛ kɔ̃n nɛ́nɔ lɛ à ɔ kɛḿma à adua kɛńnɛ, ben à ìbanɔ gìńnɛ.
14 Ben Yesu bè: À tó nɛ́nɔ mɔ́ ma kiia. Àton gíńnɛro, zaakɛ aɔ̃ takanɔ pɔ́n kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda
kiia ũ.
15 Kɛ̀ à ɔ kɛ̀kɛḿma, ben à bɔ̀ gwe.

Auzikidee
(Maa 10:17-31, Luk 18:18-30)

16 Ben gɔ̃gbɛ̃ ke mɔ̀ Yesu kiia, à à là à bè: Dannɛri, bɔ́ maaan mɛ́ kɛ mà wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo
ee?
17 À wèàla à bè: À kɛ̀ dia nɛ́ɛ ma laa maakɛna yãzi? Luda ado bé à maa. Tó ń yezi ǹ gɛ̃
wɛ̃̀ndi pì guu, ǹgɔ̃ à yãdiɛnanɔ kũna.
18 Ben à à là à bè: À kpareemɛ? Ben Yesu bè: Ǹton gbɛ̃ dɛro, ǹton zina kɛro, ǹton kpãi oro,
ǹton yã di n gbɛ̃daaaaro,
19 ǹgae bɛ̀ɛ lí n de kɔ̃n n daonɛ, ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃daaazi lán n zĩnda wɛ̃̀ndi bà.
20 Gɔ̃kparɛ pì bɛ̀nɛ: Má yã beeenɔ kũna píngi. À kparee bé à gɔ̃̀mɛ dɔɔ?
21 Yesu bɛ̀nɛ: Tó ń yezi ǹgɔ̃ papana, ǹ gá ǹ n pɔ́nɔ yá píngi, ǹ à ɔɔ kpá takaasideenɔa, ǹ mɔ́
ǹ tɛ́mazi, nɛ́gɔ̃ auziki vĩ ludambɛ.
22 Kɛ̀ gɔ̃kparɛ pì yã pì mà, à tà pɔsiaao, kɛ̀ à auzikinɔ vĩ bíta yãnzi.
23 Ben Yesu bè a ìbanɔnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, à zĩ'ũ auzikideenɛ à gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda
kiia guu.

24 Mɛ́ɛ ooare dɔ, lakumi gɛ̃na pɔrɔyĩn aaga dɛ auzikide gɛ̃na kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guula.
25 Kɛ̀ à ìbanɔ yã pì mà, ben à bɔ̀ ń saɛ maamaa aɔ̃ bè: Tó lɛmɛ, dé bé eé fɔ̃ à mìsina ee?
26 Ben Yesu ń gwá tíii, à bèńnɛ: Gbɛ̃ntee é fɔ̃ro. Luda kiia baabɔ píngi è sí kɛ.
27 Ben Pita wèàla à bè: Wa baabɔ píngi tò wa tɛnzi. Bɔ́ bé eé gɔ̃we saa?
28 Yesu bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare: Tó Gbɛ̃ntee Nɛ́ vɛ̃̀ɛ a kíblekita gakuideea anduna dufu
guu, amɔa kɛ̀ á tɛ́maziinɔ é vɛ̃ɛ kíblekita mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔa, àgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ɔ Isaraili bori
mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔnɛ.
29 Gbɛ̃ kɛ̀ à a bɛɛ ke a vĩ̀inɔ tò ke a dãaronɔ ke a de ke a da ke a nɛ́nɔ ke a buraanɔ ma yãnzi,
adee é ɛara à beee taka e lɛo basɔɔro, bensɔ̃ eé wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo e.
30 Mɔde gbɛ̃ káakunɔ égɔ̃ kpɛɛdeenɔ ũ pari, kpɛɛdeenɔ égɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ pari.

20

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n ayakɛrinɔ

1 Lán kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ nàn yɛ̀: Uabɛde ke bé à bɔ̀ kɔngɔ idɛ'idɛ, à gàa ayakɛrinɔ wɛtɛ
aɔ̃ zĩi kɛare a bura.
2 Aɔ̃ yã kɔ̃ sɛ̀ à fĩa bońnɛ kondogi ɔɔ mɛ̀n doodo. Ben à ń gbáɛ a bura.
3 À bɔ̀ dɔ mɔ̀ kɛ̃ndo, ben à gbɛ̃ pãndenɔ lè yàra guu kaɛna pã.
4 À bèńnɛ: Apinɔ sɔ̃, à gá à zĩi kɛ ma bura, mɛ́ fĩa boare a zɛ́a.
5 Ben aɔ̃ gàa. À ɛ̀ara à bɔ̀ dɔ ɔfãntɛ̃ mìdangura, ben à ɛ̀ara à bɔ̀ ɔfãntɛ̃ ɔra pitanao, à ò gbɛ̃
pãndenɔnɛ lɛ dɔ.
6 Kɛ̀ à bɔ̀ uusiɛ, à gbɛ̃ pãndenɔ lè kaɛna, ben à ń lá à bè: Bɔ́yãnzi á kaɛna kɛ̀ pã zaa kɔngɔɔ?
7 Aɔ̃ wèàla wà bè: Kɛ̀ wèe zĩi dawero yãnzimɛ. À bèńnɛ: À gá à zĩi kɛ ma bura se.
8 Ɔfãntɛ̃ gɛ̃na kpɛ́nn buradee pì bè a ayakɛrinɔ gbɛ̃nsinɛ: Ǹ ayakɛrinɔ sísi ǹ fĩa bońnɛ. Ǹ
naa gbɛ̃ kpɛɛdeenɔa ai à gá mì dɛo gbɛ̃ káakunɔa.
9 Ben uusiɛdeenɔ mɔ̀, aɔ̃ kondogi ɔɔ è mɛ̀n doodo.
10 Kɛ̀ gbɛ̃ káakunɔ mɔ̀, aɔ̃e daa ń ɔɔ égɔ̃ dɛ gbɛ̃ kpɛɛdeenɔ pɔ́lamɛ, ben kondogi ɔɔ mɛ̀n doon
aɔ̃ è ń píngi.
11 Kɛ̀ aɔ̃ ń ɔɔ sì, ben aɔ̃ lɛ́fɔtɔɔ kà bɛdee pìzi
12 wà bè: Awa doon gbɛ̃ zãadeenɔ zĩi kɛ̀, ben n ń kɛ́ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n wamɔwa kɛ̀ wa zĩ bíta kɛ̀
ɔfãntɛ̃ gbãaa guuoɔ́?
13 Ben à wè ń gbɛ̃ doo pìla à bè: Ma gbɛ̃, mɛ́ɛ n blero. Wa kɔ̃ yã mà kondogi ɔɔ mɛ̀n doo
musunloo?
14 Ǹ n pɔ́ sí ǹ tá. Má yezi mà kpá gbɛ̃ zãadee kɛ̀kiia lán n pɔ́ bàmɛ.
15 Má zɛ́ vĩ mà kɛ kɔ̃n ma ɔɔo lán má yezi nàroo? Nɛ́ɛ wɛ́ɛ bɔbɔɔzi kɛ̀ má gbɛ̃kɛɛ vĩ yãnzin
yɔ́?
16 Lɛn kpɛɛdeenɔ égɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ lɛ, gbɛ̃ káakunɔ égɔ̃ kpɛɛdeenɔ ũ.

Yesu ɛara à a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Maa 10:32-34, Luk 18:31-34)

17 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu e gaa Yerusalɛmu, à a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sɛ̀ɛ ńdona, à yã òńnɛ zɛ́n
à bè:
18 Wée gaa Yerusalɛmumɛ. Gwen weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpá sa'orikinɔa kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ,
aɔ̃é yã daàla à ga,
19 aɔ̃é a kpá bori pãnde gbɛ̃nɔa. Aɔ̃é à fabo, aɔ̃é à gbɛ̃ flɛ̀o, aɔ̃é à pá lía wà à dɛ, à gurɔ
aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.

Yemisi kɔ̃n Yohanao wɛ́ɛkɛna
(Maa 10:35-45)

20 Ben Zebedi nɛ́nɔ da mɔ̀ Yesu kiia kɔ̃n a nɛ́nɔ. À yezi à wɛ́ɛ kɛa, ben à kùɛnɛ.
21 Ben à à là à bè: Bɔ́n ń yezi? À wèàla à bè: Ǹ tó ma nɛ́ gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀nɔ vɛ̃ɛnyo n kpatan,
gbɛ̃ doo n ɔplaazi, gbɛ̃ doo ɔzɛɛzi.
22 Ben Yesu bè nɛ́ pìnɔnɛ: Á yã kɛ̀ ée à wɛ́ɛ kɛɛmaa dɔ̃ro. Togo'i kɛ̀ mɛ́ mi, é fɔ̃ à miɔ́? Aɔ̃
wèàla wà bè: Wé fɔ̃.
23 Yesu bèńnɛ: Togo'i kɛ̀ mɛ́ mii, é mi fá, mɔde vɛ̃ɛna ma ɔplaazi ke ma ɔzɛɛzi nɛ́ ma yãnlo.
Gbɛ̃ kɛ̀ ma Dee kɛ̀kɛńnɛnɔ pɔ́mɛ.
24 Kɛ̀ à ìba gɔ̃ɔn kuri kpaaanɔ yã pì mà, aɔ̃ pɔ fɛ̃̀ vĩ̀i kɔ̃n dãaroo pìzi.
25 Ben Yesu ń kákɔ̃a à bèńnɛ: Á dɔ̃ kɛ bori pãnde kínanɔ è gbãaa ble ń gbɛ̃nɔa, gbãadeenɔ sɔ̃
è iko mɔ́ńnɛ,
26 mɔde à dɛ lɛ a kiiaro. A tɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ yezi à gɔ̃ gbɛ̃nsi ũ, sé adee kɛ a zĩ̀ri ũ.
27 Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kɛ̀ yezi à gɔ̃ gbɛ̃ káaku ũ, sé adee kɛ a zɔ̀ ũ.

28 Zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ e mɔ́ lɛ wà zĩi kɛnɛro, à mɔ̀ lɛ à zĩi kɛńnɛmɛ, à a zĩnda wɛ̃̀ndi kpá lɛ à gbɛ̃nɔ bo pari yãnzi.

Vı̃̀a baakɛrinɔ kɛ̃kɔ̃ana
(Maa 10:46-52, Luk 18:35-43)

29 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe bɔɔ Yɛriko, parii tɛ́ Yesuzi.
30 Vı̃̀a gɔ̃ɔn plaaanɔ vɛ̃ɛna zɛ́ lɛ́a, aɔ̃ɔ mà Yesu bé èe gɛ̃tɛɛ, ben aɔ̃ɔe lɛ́ gbãaa zuu wà bè: Dii,
Dauda Bori, ǹ wa wɛ̃nda gwa!
31 Wà gìńnɛ wà bè aɔ̃ yĩtɛ, ben aɔ̃ lɛ́ gbãa zuna kàara wèe bee: Dii, Dauda Bori, ǹ wa wɛ̃nda
gwa!
32 Ben Yesu zɛ̀ à ń sísi, à ń lá à bè: Bɔ́n á yezi mà kɛaree?
33 Aɔ̃ wèàla wà bè: Dii, wá yezi wa wɛ́ɛ guu emɛ.
34 Yesu ń wɛ̃nda gwà, à ɔ kɛ̀ ń wɛ́ɛa. Gwe gɔ̃ɔ aɔ̃ wɛ́ɛ guu è, ben aɔ̃ tɛ̀zi.

21

Gbãakɛkpana Yesuzi Yerusalɛmu
(Maa 11:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19)

1 Kɛ̀ aɔ̃ kà kĩi kɔ̃n Yerusalɛmuo, aɔ̃ kà Bɛtɛfage lakutu kɛ̀ kú Kùkpɛ sı̃̀sĩgɛɛzi, ben Yesu a ìba
zı̃̀ gɔ̃ɔn plaa,
2 à bèńnɛ: À gá lakutu kɛ̀ káɛ a aɛ kɛ̀kãa guu. Tó a gɛ̃ gɔ̃ɔ, é zaaki e kɔ̃n a nɛ́o bàdɔna gwe. À
poro à suomɛ.
3 Tó wà a la wà bè, à kɛ̀ diaa, à be Dii bé à yezi, eé ɛara à suo tia.
4 À kɛ̀ lɛ lɛ yã kɛ̀ annabi ò kɛ yãnzimɛ à bè:

5 À o Zayɔndeenɔnɛ
aɔ̃ kína bé èe mɔɔ ń kiia.
À busɛ à di zaakinɛ bɔ̀rɔ kpɛɛ.

6 Ìba pìnɔ gàa wà kɛ̀ lán Yesu òńnɛ nà.
7 Aɔ̃ sù zaaki pìo kɔ̃n a nɛ́o, aɔ̃ ń utanɔ kpàɛḿma, ben Yesu dìa.
8 Gbɛ̃nɔɔ e ń utanɔ kpaɛɛ zɛ́n paripari, gbɛ̃kenɔ e lá zɔ̃ɔ, aɔ̃ɔe kpaɛɛ zɛ́n dɔ.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tɛ́ aɛzĩnɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tɛ́ kpɛɛnɔɔ e wii lɛɛ wèe bee:

Ǹ gbãaa kɛ, Dauda Bori!
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ kɔ̃n Dii tɔ́o ũ!
Wà gbãakɛ kpázi ai ludambɛ.

10 Kɛ̀ Yesu gɛ̃̀ Yerusalɛmu, wɛ́tɛ lògo, gbɛ̃ píngi e bee: Dén gbɛ̃ beee ũu?
11 Parii bè: Annabi Yesumɛ. À bɔ̀ Nazarɛti, Galili bùsun.

Yesu kuuna Luda ua
(Maa 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22)

12 Yesu gɛ̃̀ Luda ua guu, à pɛ̀ laayarinɔ kɔ̃n laalurinɔa à ń bɔ́ɛ ń píngi. A ɔɔlendekɛrinɔ
teebunɔ kɔ̃n pɔ̃tɛ̃ɛyarinɔ kìtanɔ yı̃̀pa à kwɛ̀ńnɛ.
13 À bèńnɛ: Wà kɛ̃̀ Luda yãn, ma kpɛ́ égɔ̃ dɛ aduakɛkpɛ ũ, ben á kɛ̀ gbɛ̃blerinɔ tò ũ.
14 Vı̃̀anɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ mɔ̀ à kiia Luda ua guu gwe, ben à ń kɛ̃kɔ̃a.
15 Kɛ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ yãbɔnsaɛ kɛ̀ èe kɛɛnɔ è, bensɔ̃ aɔ̃ɔ mà nɛ́nɔɔ e wiii dɔɔa
Luda ua guu aɔ̃ɔe bee, ǹ gbãaa kɛ, Dauda bori, ben aɔ̃ pɔ fɛ̃̀.
16 Aɔ̃ bènɛ: Ń mà lán aɔ̃ɔe oo nàɔ́? Yesu wèńla à bè: Lɛmɛ! Kɛ̀ Ludaa dà nɛ́ fétenɔnɛ kɔ̃n
nɛ́kpãntɛ̃nɔ aɔ̃ a sáabu kpá, ée à kyó kɛ á màroo?
17 Ben à bɔ̀ wɛ́tɛ pìn à ń tón, à gàa à ì Bɛtani.

Kãkã lí kana
(Maa 11:12-14, 20-24)

18 Kɛ̀ guu dɔ̀ kɔngɔ idɛ'idɛ, à lìara e suu wɛ́tɛn, ben nɔaa e à dɛɛ.
19 À kãkã lí è zɛ́ lɛ́a, ben à sɔ̃̀zi èe pɔ́ke earo, sé à lánɔ. Ben à bè lí pìnɛ: Nɛ́ nɛ́ i ziki dɔro. Gwe
gɔ̃ɔ lí pì kori kũ̀ à gàga.
20 Kɛ̀ à ìbanɔɔ è, ben à bɔ̀ ń saɛ aɔ̃ bè: À kɛ̀ dia kãkã lí pì kori kũ̀ lɛ gɔ̃ɔ?
21 Yesu wèńla à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, tó á Luda náanɛ vĩ seka sai, èe kɛ kãkã lí pì yãn é
kɛ adoro. Tó á ò kpiii kènɛ à fɛɛ à a zĩnda sɛ́ à zu sɛ̀bɛn, eé kɛ lɛ.
22 Tó á Luda náanɛ vĩ, yã kɛ̀ a à wɛ́ɛ kɛ̀a aduakɛna guu píngi, é e.

Yesu gbekana a ikozi
(Maa 11:27-33, Luk 20:1-8)

23 Yesu gɛ̃ Luda ua guu, èe yã daańnɛ. Ben sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ mɔ̀ wà à là wà bè: Iko
kpareen nɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ kɛɛo? Dé bé à n gba iko pì?
24 Ben Yesu wèńla à bè: Mapi sɔ̃, yã mɛ̀n doon mɛ́ gbekaawa. Tó á òmɛ, mɛ́ iko kɛ̀ mɛ́ɛ yã
kɛ̀nɔ kɛɛo oare.
25 Dé ikon Yaaya gbɛ̃nɔ batisi kɛ̀o? À bɔ̀ Luda kiian yɔ́ɔ, ke gbɛ̃ntee kiiamɛ? Ben aɔ̃ yã gɔ̃̀gɔ̃
wà bè: Tó wa bè Luda kiiamɛ, eé wa la, bɔ́yãnzin wée Yaaya yã sírozi.
26 Tó wa bè gbɛ̃ntee kiiamɛ sɔ̃, wá gbɛ̃nɔ vĩa vĩ, zaakɛ gbɛ̃ píngi Yaaya annabikɛɛ sì.
27 Ben aɔ̃ wè Yesula wà bè: Wá dɔ̃ro. Ben Yesu bèńnɛ: Ɛndɛ̃ mapi se, mɛ́ iko kɛ̀ mɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ
kɛɛo oarero.

Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ

28 Ben Yesu bè: Gbɛ̃ke nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa. Ben à bè Worunɛ: Ǹ gá ǹ zĩi kɛ bura gbȁa.
29 Woru bè: Mɛ́ gáro. Ben à a nɔ̀sɛ lìɛ zãa à gàa.
30 Maree pì gàa à bè Sabinɛ lɛ dɔ. Sabi bè: Tɔ̀. Ben èe gáro.
31 Á è diaa? Gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ guu, aɔ̃ dé bé à a de pɔyezi kɛ̀? Aɔ̃ bè: Worumɛ. Ben Yesu
bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n kaaruanɔ é gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu a ã.
32 Zaakɛ Yaaya mɔ̀, à zɛ́ súusu ɔ̀dɔaare, ée à yã síro. Bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n kaaruanɔ bé wà à yã sì.
Baa kɔ̃n beee enao ée a nɔ̀sɛ liɛ zãa a à yã sìro.

Geepi líkpɛ ayakɛrinɔ
(Maa 12:1-12, Luk 20:9-19)

33 À yã pãnde ma dɔ. Burade ke bé à kuu, à geepi líkpɛ bà à kara lìgazi, à wɛ̀ɛ yɔ̃̀ à guu
geepi'ifɛ̃kii ũ à búdãkpagba dɔ̀. Ben à bú pì nà ayakɛrinɔnɛ ń ɔzĩ, ben à fɛ̀ɛ táo.
34 Kɛ̀ geepizɔ̃gurɔɔ kà, ben à a zɩ̀rinɔ zɩ̀ ayakɛri pìnɔa, lɛ aɔ̃ a geepi bɛɛ sí.
35 Ben ayakɛri pìnɔ à zɩ̀rinɔ kũ̀kũ, aɔ̃ ń gbɛ̃ doo gbɛ̃̀, aɔ̃ ń gbɛ̃ doo dɛ̀, aɔ̃ ń gbɛ̃ doo pàpa gbɛ̀o
wà à dɛ̀.
36 Ben à ɛ̀ara à zɩ̀ri pãndenɔ zɩ̀ḿma, aɔ̃ parii dɛ gbɛ̃ káakunɔla, ben aɔ̃ kɛ̀ńnɛ lɛ dɔ.
37 Zãan à a nɛ́ zɩ̀ḿma à bè: Aɔ̃é ma nɛ́ yã da.
38 Kɛ̀ ayakɛri pìnɔ nɛ́ pì è, aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Túbiblerin yɛ̀. À tó wà à dɛ, à túbi é gɔ̃ wa pɔ́ ũ.
39 Ben aɔ̃ à kũ̀ wà bɔo buraa guu, aɔ̃ à dɛ̀.
40 Tɔ̀! Tó buradee pì sù, bɔ́n eé kɛ ayakɛri pìnɔnɛ?
41 Aɔ̃ wèàla wà bè: Eé gbɛ̃ pãsĩ pìnɔ dɛdɛ pãsĩpãsĩ, eé buraa pì na ayakɛri pãnde kɛ̀ aɔ̃é à
baka kpáa à gurɔɔanɔnɛ ń ɔzĩ.
42 Ben Yesu bèńnɛ: Ée Luda yã kɛ̀ kyó kɛroo?
Gbɛ̀ kɛ̀ kpɛ́borinɔ pã kpàzi
bé à gɔ̃̀ kpɛ́ gooda gbɛ̀ mìdee ũ.
Dii bé à beee kɛ̀
ben à kɛ̀we yãbɔnsaɛ ũ.
43-44 Bee yãnzi mɛ́ɛ ooare: Luda é a bɔ kpata kɛ̀ bɔ̀ a kiia guu, eé gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é à baka kpáanɔ kán.
45 Kɛ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n Farisinɔ Yesu yãlɛkɔ̃zina pìnɔ mà, aɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ ń yãn èe oo.
46 Ben aɔ̃ zɛ́ wɛ̀tɛ wà à kũ, mɔde aɔ̃ vĩa kɛ̀ pariinɛ, kɛ̀ wà à dìɛ annabi ũ yãnzi.

22

Nɔsɛ pɔnnakɛna
(Luk 14:15-24)

1 Yesu ɛ̀ara à yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè:
2 Lán kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ nàn yɛ̀ dɔ. Kína ke bé èe nɔsɛ pɔnnaa kɛɛ a nɛ́nɛ,
3 ben à a zɩ̀rinɔ zɩ̀ aɔ̃ o gbɛ̃ kɛ̀ à ń sísi aɔ̃ mɔ́ pɔ́ bleenɔnɛ aɔ̃ mɔ́, mɔde aɔ̃ yezi wà mɔ́ro.
4 Ben à ɛ̀ara à zɩ̀ri pãndenɔ zɩ̀ à bèńnɛ: À gá à o gbɛ̃ kɛ̀ ma ń sísinɔnɛ ma sorumi mà, ma
zùswareenɔ kɔ̃n pɔ́kãde mɛ̀kpananɔ dɛ̀ má kɛ̀kɛ kɔ̀. Aɔ̃ mɔ́ nɔsɛpɔblekiia.
5 Ben aɔ̃e làakari dɔ yã pìaro, aɔ̃ baade gàa a bɔkɔ̃tɛ kɛ̀. Gbɛ̃kenɔ gàa ń bura, gbɛ̃kenɔ gàa laa
tá.
6 Gbɛ̃ kpaaanɔ zɩ̀ri pìnɔ kũ̀kũ, aɔ̃ wí dàḿma, aɔ̃ ń dɛ́dɛ.
7 Ben kína pì pɔ fɛ̃̀ à a sozanɔ gbàrɛ, aɔ̃ gàa wà gbɛ̃dɛri pìnɔ dɛ̀dɛ, ben aɔ̃ tɛ́ sɔ̃̀ ń wɛ́tɛa.
8 Ben kína pì bè a zɩ̀rinɔnɛ: Nɔsɛpɔblee mà, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ ma ń sísinɔɔ e kɔ̃ síoro.
9 À gá zɛ́ɔ̃nkpakɔ̃anɔ guu, à gbɛ̃ kɛ̀ á è píngi sísi nɔsɛpɔbleea.
10 Ben zɩ̀ri pìnɔ fɛ̀ɛ wà gàa zɛ́nɔ guu, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń énɔ kàkɔ̃a, gbɛ̃ zaaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ maaanɔ ń
píngi. Lɛn nɔsɛ pɔnnakɛrinɔ guu pà lɛ.
11 Kɛ̀ kína pì gɛ̃ à pɔnnakɛri pìnɔ gwa, à gɔ̃gbɛ̃ ke è gwe, à nɔsɛ pɔnna uta danaro,
12 ben à bènɛ: Ma gbɛ̃, à kɛ̀ dia n gɛ̃ kɛ̀ nɔsɛ pɔnna uta dasaii? Ben à yĩtɛna kítikiti.

13 Ben kína bè a dogarinɔnɛ: À à ɔɔnɔ yi kɔ̃n à gbánɔ, à à zu bàazi gusiaan. Gwen weé ɔ́ɔ dɔn
wà ɔ di ń musu.
14 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sísinɔɔ pari, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́nɔɔ pariro.

Bɛ'ɔɔkpana Sizaa yã
(Maa 12:13-17, Luk 20:20-26)

15 Beee gbɛran Farisinɔ bɔ̀ wà gàa wà yã gɔ̃gɔ̃ lán aɔ̃é kɛ nà aɔ̃ Yesu kũ a yã'ona guu.
16 Ben aɔ̃ ń ìbanɔ zɩ̃a kɔ̃n Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ aɔ̃ bè: Dannɛri, wá dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ yãpuradeen n ũ. Nɛɛ̀
Luda zɛ́ dańnɛ súusu, nɛɛ̀ gbɛ̃ wɛ́ɛ gwaro, nɛɛ̀ gbɛ̃ gwena gwaro.
17 Lán ń è nà ǹ owe. À zɛ́ vĩ wà bɛ'ɔɔ kpá Sizaaɔ́, ke à zɛ́ vĩro?
18 Yesu ń nɔ̀sɛ zaaa dɔ̃ḿma, ben à bè: Mɔnafikideenɔ! Bɔ́yãnzin ée ma yɔ̃ɔ ée gwaazi?
19 À ɔɔ kɛ̀ wè bɛ'ɔɔ kpáo ɔdɔamɛ. Ben aɔ̃ ɔɔ pì doo kpàa.
20 Ben à ń lá à bè: Dé mì wɛ̃zãn yɛ̀ kɔ̃n à tɔ́o?
21 Aɔ̃ wèàla wà bè: Siza pɔ́mɛ. Ben à bèńnɛ: Ɛndɛ̃ à pɔ́ kɛ̀ dɛ Siza pɔ́ ũ kpá Sizaa, é pɔ́ kɛ̀ dɛ
Luda pɔ́ ũ kpá Ludaa.
22 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, à bɔ̀ ń saɛ, ben aɔ̃ tà wà à tò gwe.

Gɛ̀nɔ fɛɛna yã
(Maa 12:18-27, Luk 20:27-40)

23 Gurɔ dɔ̃nkɔ̃ pì zĩ Sadusi kɛ̀ aɔ̃è be gɛ̀nɔ è fɛɛroonɔ mɔ̀ Yesu kiia, ben aɔ̃ à gbèka wà bè:
24 Dannɛri, Musa òwe tó gɔ̃gbɛ̃ gà nɛ́'isai, à dãaro a vĩ̀i gyaanɔɔ sɛ́, lɛ à nɛ́ borii dato a vĩ̀inɛ.
25 Tɔ̀. Dedɔ̃nkɔ̃deenɔɔ kú wa tɛ́ yã gɔ̃ɔn swɛɛplaa. Woru nɔɔ sɛ̀, ben à gà à nɔɔ pì tò nɛ́'isai,
ben gyaanɔɔ gɔ̃̀ Sabinɛ.
26 À kɛ̀ Sabinɛ lɛ dɔ kɔ̃n Biɔo ai à gàa pɛ́ ń swɛɛplaadeea.
27 Aɔ̃ píngi gbɛran nɔɔ pì gà se.
28 Tɔ̀! Gɛ̀nɔ fɛɛgurɔɔ zĩ aɔ̃ gɔ̃ɔn swɛɛplaaa pìnɔ tɛ́, dé bé eégɔ̃ nɔɔ pì vĩi? Zaakɛ ń píngi aɔ̃ à dɔ̃̀
nɔɔ ũ.
29 Ben Yesu wèńla à bè: A sãsã a Luda takada kɔ̃n à gbãaao dɔ̃sai yãnzi.
30 Tó gɛ̀nɔ fɛ̃ɛ, aɔ̃é nɔɔ sɛ́ro, aɔ̃é zã kɛro, weégɔ̃ kuu lán malaikanɔɔ kuu nà ludambɛmɛ.
31 Gɛ̀nɔ fɛɛna yã musu ée yã kɛ̀ Ludaa òare kyó kɛroo? À bè,
32 ambe Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo Luda ũ. Luda è kɛ gɛ̀nɔ Luda ũro, gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ
Ludamɛ.
33 Kɛ̀ gbɛ̃nɔ yã pì mà, à yãdannɛna bɔ̀ ń saɛ.

Dokayã kɛ̀ dɛńlaa
(Maa 12:28-34, Luk 10:25-28)

34 Kɛ̀ Farisinɔɔ mà Yesu Sadusinɔ fù, aɔ̃ kàkɔ̃a.
35 Ben aɔ̃ dokadɔ̃rinɔ doke à yɔ̃̀ à gwa, à à là à bè:
36 Dannɛri, dokayã kparee bé à dɛ a kpaaanɔlaa?
37 Yesu wèàla à bè: Ǹgɔ̃ ye Dii n Ludazi kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n n niniio píngi kɔ̃n n laasuuo píngi.
38 Dokayã kɛ̀ à bɛɛ vĩ dɛ a kpaaanɔlaan gwe.
39 À plaadee kɛ̀ bɔ̀kɔ̃baon yɛ̀: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃daaazi lán n zĩnda wɛ̃̀ndi bà.
40 Musa doka píngi kɔ̃n annabinɔ yão logona dokayã mɛ̀n plaaa kɛ̀nɔamɛ.

Mɛsaya bori yã
(Maa 12:35-37, Luk 20:41-44)

41 Lán Farisinɔ kakɔ̃ana nà, Yesu ń lá à bè:
42 Á è dia Mɛsaya yã musuu? Dé boriin à ũu? Aɔ̃ wèàla wà bè: Dauda boriimɛ.
43 Ben Yesu bèńnɛ: À kɛ̀ dia Luda Nini dìdi Daudaa, ben Dauda Mɛsaya sìsi Diii? À bè,
44 Dii bè ma diinɛ à vɛ̃ɛ a ɔplaazi
ai àgɔ̃ à ibɛɛnɔ káɛnɛ a gbá gĩzĩ.
45 Kɛ̀ Dauda bènɛ Dii, à kɛ̀ dia eégɔ̃ dɛ à borii ũ dɔɔ?
46 Gbɛ̃kee e fɔ̃ à wèàlaro. Zaa gurɔ beeea gbɛ̃kee e gà à yãke laa dɔro.

23

Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ mɔnafiki
(Maa 12:38-39, Luk 11:43, 46, 20:45-46)

1 Beee gbɛra Yesu yã ò gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n a ìbanɔ
2 à bè: Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ bé wà gɔ̃̀ Musa gɛ̃ɛ ũ.
3 Beee yãnzi à yã kɛ̀ aɔ̃è oareenɔ kɛ píngi àgɔ̃ kũna. Mɔde àton ń yãkɛna kɛro, zaakɛ aɔ̃è yã
kɛ̀ aɔ̃è oo kɛro.
4 Aɔ̃è aso tìisi yiyi wà di gbɛ̃nɔnɛ ń gɛ̃̀n bensɔ̃ baa ɔnɛtee do aɔ̃ègɔ̃ yezi wà káziro.

[5] Aɔ̃è ń yã píngi kɛ lɛ gbɛ̃nɔ ń e yãnzimɛ. Lɛn aɔ̃è Luda yã ɛ̃zɛ̃ba gbɛ̃̀ntɛ̃ da lɛ, aɔ̃è bàkɔɔ gbã̀a
da ń pɔ́kãsãanɔzi.
[6] Aɔ̃ègɔ̃ yezi wavɛ̃ɛ̀ pɔnna pɔ́ble vɛ̃ɛki maaanɔn kɔ̃n aduakɛkpɛ vɛ̃ɛki maaanɔo.
[7] Aɔ̃ègɔ̃ yezi wàgɔ̃ ì kpákpaaḿma yàranɔa, wàgɔ̃ ń sísi Rabi.
[8] Àton tó wà a sísi Rabiro, zaakɛ a píngi vl̃̀inɔ kɔ̃n dãaronɔmɛ a ũ, a Dannɛri mɛ̀n domɛ.
[9] Àton gbɛ̃ke sísi a de tɔɔtɛ kɛ̀ro, zaakɛ a De mɛ̀n domɛ, àmbe à kú musu.
[10] Àton tó wà a sísi aɛdero, zaakɛ a Aɛdee mɛ̀n domɛ, àmbe Mɛsaya ũ.
[11] A zl̃̀rin gbɛ̃nsi ũ a tɛ́.
[12] Gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda kaara, Luda é à busa. Gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda busa, Luda é à kaara.

Yesu kpãkɛ̃na ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔzi
(Luk 11:39-42, 44, 52)

[13] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Eè kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia zɛ́ tata
gbɛ̃nɔnɛ. Eè gɛ̃ à guuro, bensɔ̃ eè wezi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà gɛ̃ à guunɔ gɛ̃n sero.
[14] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Eè adua gbã̀a kɛ lɛ gbɛ̃nɔ a e yãnzi,
ben eè gyaanɔɔnɔ kpɛ́ sífima. Beee yãnzi a wɛ́ɛtãmma égɔ̃ pãsĩ dɛ gbɛ̃ píngi pɔ́la.
[15] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Eè lili o tɔɔtɛ kɔ̃n ísiaao ìba mɛ̀n do
ena yãnzi. Tó a à è sɔ̃, eè à kɛ tɛ́ pɔ́ ũ dɛala lɛo plaa.
[16] Wãiyoo a vl̃̀a dɔn'aɛdeenɔ! Eè be, tó wà sì kɔ̃n Luda kpɛ́o, à yãke vĩro, mɔde tó wà sì kɔ̃n
Luda kpɛ́ vurao, beee bé à yã vĩ.
[17] Vl̃̀a mìsaideenɔ! À kparee bé à bítaa? Vuran yɔ́, ke Luda kpɛ́ kɛ̀ è tó vura gɔ̃ à pɔ́ ũu?
[18] Eè be dɔ, tó wà sì kɔ̃n sa'okiio, a yãke vĩro, mɔde tó wà sì kɔ̃n sa'obɔ kɛ̀ kú gweeo, beee
bé à yã vĩ.
[19] Vl̃̀anɔ! À kparee bé à bítaa? Sa'obɔn yɔ́, ke sa'okii kɛ̀ è tó sa'obɔ gɔ̃ Luda pɔ́ ũu?
[20] Gbɛ̃ kɛ̀ yã sì kɔ̃n sa'okiio sì kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú gweenɔo píngimɛ dɔ.
[21] Gbɛ̃ kɛ̀ yã sì kɔ̃n Luda kpɛ́o sì kɔ̃n Luda kɛ̀ kú à guuomɛ dɔ.
[22] Gbɛ̃ kɛ̀ yã sì kɔ̃n ludambɛɛo sì kɔ̃n Luda kíblekitao kɔ̃n Luda kɛ̀ vɛ̃ɛnaaomɛ.
[23] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Eè tofeenɔ tɔɔtɛdo kɔ̃n kpee'ãao
kɔ̃n dã̀ láo kuridee kpá Ludaa, ben eè dokayã tl̀isinɔ tɔ́n, yãzɛde kɔ̃n sùuo kɔ̃n náanɛo. Yã
beeenɔ bé à dɛ àgɔ̃ kũna à kpaaa tona sai.
[24] Vl̃̀a dɔn'aɛdeenɔ! Eè mɔ́sɔ nɛ́ bɔ a íminan, ben eè lakumi mɔ́.
[25] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Eè gbãsĩ bɔ togoonɔ kpɛɛ kɔ̃n taanɔ,
mɔde wãkũ kɔ̃n zĩndakũnadɔ̃saio bé à a nɔ̀sɛ pà.
[26] N Farisi vl̃̀a! Ǹ gbãsĩ bɔ togo guunɛ gĩa, à kpɛɛ é gɔ̃ gbãsĩ sai.
[27] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Á dɛ lán mira kɛ̀ wà aali puraa
lɛ̀anɔ bàmɛ. Aɔ̃ kpɛɛ maa wɛ́ɛnɛ, mɔde gɛ̀wanɔ kɔ̃n gbãsĩ píngio bé à ń guu pà.
[28] Lɛmɛ apinɔ se dɔ, a kuuna maa gbɛ̃nɔ wɛ́ɛnɛ, mɔde mɔnafiki kɔ̃n yã zaaao bé à a guu pà.
[29] Wãiyoo a yãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ! Mɔnafikideenɔ! Eè pɔ́ bo annabinɔ miranɔa, eè zã
ble Luda gbɛ̃nɔ pɔ́a
[30] eè be: Tó wá kuu yã wa dezinɔ gurɔ, wa bà égɔ̃ kúńyo annabinɔ dɛdɛna guuro.
[31] Lɛmɛ á sì kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ annabinɔ dɛ̀dɛnɔ boriinɔn a ũ.
[32] À aĩa kɛ, à a dezinɔ kãndagbɛ ba à à mì dɛ sa!
[33] Mlɛ̃̀nɔ! Gbɛ̃ntee pitigoonɔ! É kɛ dia à bɔ tɛ́ yã kɛ̀ danaalaa guuu?
[34] Beee yãnzi mɛ́ annabinɔ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃rinɔ kɔ̃n yãdannɛrinɔ zĩawa. É ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛ, é ń
gbɛ̃kenɔ pá lía, é ń gbɛ̃kenɔ gbɛ̃ flã̀o a aduakɛkpɛnɔ guu, é pɛ́ḿma wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo.
[35] Lɛmɛ Luda gbɛ̃ kɛ̀ wà ń dɛdɛnɔ yã é wí a musu lɛ, sɛna zaa gbɛ̃ maa Abila dɛnaa ai à gàa
pɛ́ Bɛrɛkia nɛ́ Zakari kɛ̀ a à dɛ̀ Luda kpɛ́ kɔ̃n sa'okiio daguraa.
[36] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, yã beeenɔ píngi é wí tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ musumɛ.

Yerusalɛmu yã
(Luk 13:34-35)

[37] Yerusalɛmudeenɔ, Yerusalɛmudeenɔ! Eè annabinɔ dɛdɛ, eè gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń zĩawaanɔ papa
gbɛ̀o à ń dɛdɛ. Mɛɛ̀gɔ̃ yezi mà a kakɔ̃amazi gɛ̃̀n baaagɔ̃, lán koo è a dɛ̀bɛ kú a nɛ́nɔla nà, mɔde
ée weziro.
[38] Luda é a kpɛ́ tɔ́are bɛzĩ ũmɛ sa.
[39] Mɛ́ɛ ooare, é ma e dɔro ai à be, aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ kɔ̃n Dii tɔ́o ũ.

24

Yerusalɛmu yakana kɔ̃n andunayãagurɔ sèedanɔ
(Maa 13:1-20, Luk 21:5-24)

1 Yesu bɔ̀ Luda ua guu èe taa, ben à ìbanɔ sɔ̃̀zi wà lɛ́zukii kɛ̀nɛ à kpɛ́nɔa.
2 Ben Yesu bèńnɛ: A beee è píngiɔ́? Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, weé gbɛ̀ ke tó dikɔ̃aro, weé gboro
píngimɛ.
3 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu vɛ̃ɛna Kùkpɛ sɪ̃̀sɪ̃gɛɛzi, à ìbanɔ mɔ̀ à kiia gusaɛ, aɔ̃ à là wà bè: Ǹ owe, bɔrɛn
yã kɛ̀nɔ é kɛɛ? Bɔ́ bé eégɔ̃ dɛ n suna kɔ̃n andunayãagurɔɔo sèeda ũu?
4 Yesu wèńla à bè: À làakari kɛ, àton tó wà a sãsãro.
5 Zaakɛ weé mɔ́ pari ma tɔ́o, aɔ̃égɔ̃ bee Mɛsayan ń ũ, aɔ̃é gbɛ̃nɔ sãsã pari.
6 É zɪ̃̀nɔ baaru ma kɔ̃n à wàpeo. Àton bídi kɛro. Sé beeenɔ kɛ, mɔde gurɔ yãana kpɛ́.
7 Bori kɔ̃n boriio é fɛɛkɔ̃zi, lɛmɛ dɔ bùsu kɔ̃n bùsuo. Nɔa kɔ̃n tɔɔtɛ nigãnigãnao égɔ̃ kú
gukenɔn.
8 Yã beeenɔ píngi nɔ̀wãwã naana ũ.
9 Beee gbɛra weé a kũkũ wà a kpáḿma, wà wɛ́ɛ tãawa wà a dɛ, bori píngi é zaagu ma yãnzi.
10 Gbɛ̃nɔ é fuma pari, aɔ̃é bɔ kɔ̃ kpɛɛ, aɔ̃é zakɔ̃n.
11 Annabi ɛgɛɛnɔ é mɔ́ pari wà gbɛ̃nɔ sãsã pari,
12 yã zaaa é kɔ̃, gbɛ̃ parideenɔ yenzi é busa.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ zɛna gbãa ai à gurɔ lɛ́a bé eé mìsina e.
14 Weé kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia pì baaru kpá anduna baama píngia sèeda ũ bori píngimɛ, gbasa
pɔ́ píngi é mì dɛ.
15 Tó a tɛ̃̀ guyakari kɛ̀ annabi Daniɛli à yã ò è Luda ua, kyókɛri gɔ̃ dɔ̃,
16 gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yudeanɔ bàa sí wà mì pɛ́ kpiiinɔa.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ kú a kpɛ́ musu tón pita à gɛ̃ kpɛ́ guu à pɔ́ke sɛ́ à bɔoro.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ kú buraa tón liara bɛ à a uta sɛ́ro.
19 Wãiyoo nɔ̀sindadeenɔ kɔ̃n nɛ́dandeenɔ gurɔ beeea.
20 À adua kɛ lɛ bàasina pì tón kɛ buusiɛ ke kámmabogurɔɔ zɪ̃ro.
21 Zaakɛ gurɔɔ pì wɛ́ɛtãmma égɔ̃ bíta. Zaa gurɔɔ kɛ̀ Luda anduna kɛ̀ ai gbã̀a, à taka e kɛro,
bensɔ̃ eé kɛ zikiro.
22 Tó Ludaa e gurɔɔ pìnɔ lagoro, lɛ gbɛ̃ke é bɔro. Mɔde eé gurɔɔ pìnɔ lago a gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́nɔ
yãnzimɛ.

Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna
(Maa 13:21-37, Luk 17:20-37, 21:25-33)

23 Gurɔ beeea tó gbɛ̃ke bèare, à Mɛsaya gwa kɛ̀ kesɔ̃ à Mɛsaya gwa kãa, àton síro.
24 Zaakɛ Mɛsaya ɛgɛɛnɔ kɔ̃n annabi ɛgɛɛnɔ é mɔ́ wà sèeda bítanɔ kɔ̃n dabuyãnɔ kɛ, lɛ wà baa
gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sɛ́nɔ sãsão, tó eé sí kɛ.
25 À ma, ma gĩakɛ má ɔ̀are zaa káaku kɔ̀.
26 Tó wà bèare à gwa, à kú sɛ̃̀n, àton gáro. Ke tó wà bèare à gwa, à kú kpɛ́tu, àton síro.
27 Zaakɛ lán lou è pí à ludambɛɛ pura kũ zaa ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa ai à gɛ̃kpɛn kpa nà, lɛn Gbɛ̃ntee
Nɛ́ suna égɔ̃ dɛ lɛ.
28 Guu kɛ̀ gɛ̀ kún, gwen yeberekunɔ é kɔ̃ kakɔ̃an.
29 Gurɔ pìnɔ wɛ́ɛtãmma gbɛra gɔ̃ɔ ɔfãntɛ̃ é sia kũ, mɔvura é í kɛro, sɔsɔnɛnɔ é woro ludambɛ,
gbãaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú musunɔ é nigã.
30 Gbɛ̃ntee Nɛ́ sèeda é gbasa à bɔ ludambɛ, borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú anduna guunɔ é ń zɪ̃nda gbɛ̃gbɛ̃
ń píngi, aɔ̃é Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna e ludambɛ luguun kɔ̃n gbãaao kɔ̃n gakui bítao.
31 Eé a malaikanɔ zɪ̃ kɔ̃n kãkãki'ɔ gbãaao, aɔ̃é a gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́nɔ kakɔ̃a anduna gooda siigɔ̃ɔa
zaa ludambɛ lɛ́ gura kɛ̀ kɔ̃n à lɛ́ kãao.
32 À yã dada kãkã lía. Tó à gã̀nɔ í kpàkpa, èe lá bɔ̀rɔ paa, á dɔ̃ guwãagurɔɔ kà kɪ̃i.
33 Lɛmɛ sɔ̃, tó a yã pìnɔ è píngi lɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ à suna kà kɪ̃i, à kú kpɛɛlɛa.
34 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gurɔɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔ é gɛ̃tɛro ai yã pìnɔ gá kɛo píngi.
35 Musu kɔ̃n tɔɔtɛo é gɛ̃tɛ, mɔde ma yãnɔɔ gɛ̃tɛna vɪ̃ro.
36 Gbɛ̃kee à gurɔɔ ke à gurɔ zaka dɔ̃ro, baa malaika kɛ̀ aɔ̃ɔ kú musunɔ ke Luda Nɛ́, sé De
Luda.
37 Lán à dɛ nà Nuu gurɔ, lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ se Gbɛ̃ntee Nɛ́ sugurɔ.
38 Gurɔɔ kɛ̀ í e da andunalaro, wèe pɔ́ blee wèe í mii, wèe nɔɔ sɛɛ wèe zã kɛɛ ai Nuu gàa à gɛ̃̀
góro'itɛ guu.
39 Aɔ̃ɔe dɔ̃ro, ben í mɔ̀ à ń sɛ́ɛ ń píngi. Lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ se Gbɛ̃ntee Nɛ́ sugurɔ.
40 Gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ égɔ̃ kú bura, weé gbɛ̃ doo sɛ́ wà gbɛ̃ doo tón.
41 Nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ égɔ̃ pɔ́ lɔlɔɔ gbɛ̀n, weé gbɛ̃ doo sɛ́ wà gbɛ̃ doo tón.
42 Beee yãnzi a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ, zaakɛ á dɔ̃ gurɔɔ kɛ̀ a Dii é suro.
43 Àgɔ̃ kɛ̀kii dɔ̃. Tó bɛdee gurɔ zaka kɛ̀ kpãi é mɔ́a dɔ̃̀ yã, lɛ a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ, eé tó à a kpɛ́ fɔ̃ro.
44 Beee yãnzi apinɔ sɔ̃, àgɔ̃ kú soruo, zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ é su gurɔ zaka kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔzirooamɛ.

Zĩkɛri náanɛde làakaridee
(Luk 12:41-48)
45 Dén zĩkɛri náanɛde làakaridee kɛ̀ à dii a zĩkɛrinɔ nànɛ a ɔzĩ lɛ à pɔ́blee kpáḿma à gurɔɔa
ũu?
46 Aubarikadeen zĩkɛri kɛ̀ à dii à lè èe kɛɛ lɛ a sugurɔɔa ũ.
47 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, eé a auziki píngi nanɛ a ɔzĩmɛ.
48 Mɔde tó zĩkɛri pì pãsĩ, ben à bè a nɔ̀sɛ guu a dii e gì kɛɛ,
49 ben à nà a zĩkɛri daanɔ gbɛ̃gbɛ̃naa, èe pɔ́ blee èe í mii kɔ̃n wɛ̃dɛrinɔ,
50 à dii é su gurɔɔ kɛ̀ à wɛ́ɛ dɔzirooamɛ, gurɔ zaka kɛ̀ à dɔ̃rooa,
51 eé à zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ, à à baka da kɔ̃n mɔnafikideenɔ. Gwen weé ɔ́ɔ dɔn wà ɔ di ń musu.

25

Nɔkparɛ gɔ̃ɔn kurinɔ
1 Gurɔ beeea kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia égɔ̃ dɛ lán nɔkparɛ gɔ̃ɔn kuri kɛ̀ aɔ̃ ń fitianɔ sɛ̀ wà bɔ̀o,
aɔ̃ɔe gaa da nɔsɛrilɛ bàmɛ.
2 Aɔ̃ gɔ̃ɔn sɔɔroonɔ nɛ́ mìsaideenɔmɛ. Aɔ̃ gɔ̃ɔn sɔɔroonɔ sɔ̃ɔ làakarideenɔmɛ.
3 À mìsaideenɔ ń fitianɔ sɛ̀ nɔ́si kũsãɛ sai,
4 à làakarideenɔ sɔ̃ ń fitianɔ sɛ̀ kɔ̃n nɔ́si kũsãɛo.
5 Nɔsɛri e mɔ́ kpaaro, ben i ń lɛ́ ń píngi, aɔ̃ɔe ii oo.
6 Lezãndo wà wii lɛ̀: Nɔsɛri e mɔɔ! À fɛɛ à gá daàlɛ.
7 Ben nɔkparɛ pìnɔ vù ń píngi, aɔ̃ ń fitianɔ kɛ̀kɛ.
8 Ben mìsaideenɔ bè làakarideenɔnɛ: À wa gba nɔ́si féteroo! Wa fitia e gaa nɛ́!
9 Ben làakaridee pìnɔ wèńla wà bè: Eé mɔ́wa kɔ̃n apinɔ píngiro. À gá à a pɔ́ lú à yàrinɔ kiia.
10 Kɛ̀ aɔ̃ gàa lú, ben nɔsɛri kà. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ soru kɛ̀nɔ gɛ̃̀o nɔsɛ guu, ben wà gbà tàta.
11 Zãazãa nɔkparɛ kpaaa pìnɔ sù, aɔ̃ɔe lɛ́ zuu: Dii, Dii! Ǹ zɛ wɛ̃we!
12 Ben à wèńla à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, má a dɔ̃ro.
13 Beee yãnzi a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ, zaakɛ á à gurɔɔ ke à gurɔ zaka dɔ̃ro.

Ɔɔdakɛna zĩ̀rinɔnɛ
(Luk 19:11-27)
14 Kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ èe gaa wɛ́tɛa bà, ben à a zĩkɛrinɔ sìsi, à a auziki nàńnɛ
ń ɔzĩ.
15 À ɔɔdaa kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ doonɛ zika sɔɔro, gbɛ̃ plaadee zika plaa, gbɛ̃ aagɔ̃dee zika do, aɔ̃ baade
gbãa lɛ́n, ben à gàa wɛ́tɛa.
16 Zikasɔɔrodee gàa à laa tà kɔ̃n ɔɔ pìo gɔ̃ɔ, ben à àre è zika sɔɔro.
17 Zikaplaadee kɛ̀ lɛ dɔ, ben à àre è zika plaa.
18 Zikadodee sɔ̃ gàa à wɛ̀ɛ yɔ̃̀, ben à a dii ɔɔ pì ùtɛn.
19 Gurɔ plaaa gbɛra zĩkɛri pìnɔ dii sù, ben èe a ɔɔ yã gɔ̃gɔ̃ɔńyo.
20 Zikasɔɔrodee mɔ̀ kɔ̃n zika sɔɔro pãnde kɛ̀ à èo à bè: Dii, ǹ zika sɔɔroo kɛ̀ ń kpàmaa gwa,
à àre kàaramɛ zika sɔɔro dɔ.
21 Ben à dii bènɛ: Ń kɛ̀ zĩkɛri maa náanɛde! Lán ń náanɛ vĩ kɔ̃n à féteo nà, mɛ́ à bíta nannɛ
n ɔzĩ sa. Ǹ gɛ̃ ma pɔnnakɛna guu.
22 Zikaplaadee mɔ̀ dɔ à bè: Dii, ǹ zika plaaa kɛ̀ ń kpàmaa gwa, à àre kàaramɛ zika plaa dɔ.
23 Ben à dii bènɛ: Ń kɛ̀ zĩkɛri maa náanɛde! Lán ń náanɛ vĩ kɔ̃n à féteo nà, mɛ́ à bíta nannɛ
n ɔzĩ sa. Ǹ gɛ̃ ma pɔnnakɛna guu.
24 Ben zikadodee mɔ̀ sa à bè: Dii, má dɔ̃ kɛ̀ n yãnɔɔ zĩ'ũ. Nɛɛ̀ pɔ́ kɛ̃ guu kɛ̀ nɛ́ɛ tɔ̃nlo. Nɛɛ̀ pɔ́
kakɔ̃a guu kɛ̀ nɛ́ɛ gbɛ̃nlo.
25 Ben vĩa ma kũ, ma gaa ma n ɔɔ ùtɛ wɛ̀ɛn. N pɔ́ɛ kɛ̀.
26 Ben à dii bènɛ: Zĩkɛri zaa mɛade! Ń dɔ̃ kɛ̀ mɛɛ̀ pɔ́ kɛ̃ guu kɛ̀ mɛ́ɛ tɔ̃nlo, mɛɛ̀ pɔ́ kakɔ̃a guu
kɛ̀ mɛ́ɛ gbɛ̃nloo?
27 À maa yã n ɔɔdaa kɛ̀o gbɛ̃kenɛ, lɛ tó ma su, mà a pɔ́ sí kɔ̃n à àreo.
28 À zika doo pì sía à kpá zikasɔɔrodeea.
29 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ vĩin Luda é kaaranɛ ai à dizi. Gbɛ̃ kɛ̀ vĩroo sɔ̃, baa kɛ̀ à vĩi Luda é síamɛ.
30 Zĩkɛri pãa kɛ̀kii sɔ̃, à à zu bàazi gusiaan. Gwen weé ɔ́ɔ dɔn wà ɔ di ń musu.

Ziakpɛɛ zĩ yãkpaɛkɛna
31 Tó Gbɛ̃ntee Nɛ́ mɔ̀ a gakui guu kɔ̃n a malaikanɔ ń píngi, eé vɛ̃ɛ a kíblekita gakuideea.
32 Anduna boriinɔ é kakɔ̃a à aɛ ń píngi, eé ń kɛ̃kɔ̃a, lán pɔ́dãri è sãanɔ kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n blènɔ nà.
33 Eé sãanɔ kpá a ɔplaazi, blènɔ ɔzɛɛzi.
34 Beee gbɛra Kína pì é be gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a ɔplaazinɔnɛ: Amɔa kɛ̀ ma De aubarika dàaguunɔ,
à mɔ́ à kpata kɛ̀ à à soru kɛ̀are zaa andunakaɛgurɔɔ ble.

[35] Zaakɛ kɛ̀ nɔaa e ma dɛɛ, a pɔ́blee kpàma. Kɛ̀ ímii e ma dɛɛ, a í kpàma. Kɛ̀ má kuu nibɔ ũ, a ma si.
[36] Kɛ̀ má kú bũu, a asii tàmɛ. Kɛ̀ mɛ́ɛ gyãa kɛɛ, a ma gwa. Kɛ̀ wà ma da kpɛ́siaan, a mɔ wɛ́ɛ kpàɛmazi.
[37] Gbɛ̃ maaanɔ é benɛ: Dii, bɔrɛn wá è nɔaa e n dɛɛ wa pɔ́blee kpàmma ke ímii e n dɛɛ wa í kpàmmaa?
[38] Bɔrɛn wa n e nibɔ ũ wa n si, ke ń kú bũu wa asii tànnɛɛ?
[39] Bɔrɛn wa n e nɛ́ɛ gyãa kɛɛ, ke wà n da kpɛ́siaan wa gaa wɛ́ɛ kpàɛnzii?
[40] Kína pì é weńla à be: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, yã kɛ̀ á kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̃sãnanɛ ma gbɛ̃ kɛ̀nɔ tɛ́, mámbe á kɛ̀mɛ.
[41] Beee gbɛra eé be gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú a ɔzɛɛzinɔnɛ: À gumɛ gwe amɔa kɛ̀ Luda lɛ́ kɛ̀areenɔ! À tá tɛ́ kɛ̀ eé garoo kɛ̀ Ludaa kɛ̀kɛ Ibilisinɛ kɔ̃n a ìbanɔ guu.
[42] Zaakɛ nɔaa e ma dɛɛ, ée pɔ́blee kpámaro. Ímii e ma dɛɛ, ée í kpámaro.
[43] Má dɛ nibɔ ũ, ée ma síro. Má kú bũu, ée asii támɛro. Mɛ́ɛ gyãa kɛɛ ke wà ma da kpɛ́siaan, ée mɔ́ à wɛ́ɛ kpáɛmaziro.
[44] Aɔ̃é gbasa wà à la wà be: Dii, bɔrɛn wa n e kɔ̃n nɔaao ke ímiio ke nibɔ ũ ke bũu ke gyãree ke pisina ũ, ben wée n ĩan károo?
[45] Kína é weńla à be: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, lán ée kɛ gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃sãnanɛ gbɛ̃ kɛ̀nɔ tɛ́ro nà, mámbe ée kɛmɛro.
[46] Gbɛ̃ beeenɔ é tá wɛ́ɛtãmma kɛ̀ è yãaroo guumɛ, gbɛ̃ maaanɔ sɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo guu.

26

Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Yesuzi
(Maa 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53)
[1] Kɛ̀ Yesu yã beeenɔ ò píngi à yɑ̀a, ben à bè a ìbanɔnɛ:
[2] Á dɔ̃ kɛ̀ Banla zĩbaa gɔ̃ gurɔ plaa, weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpáḿma wà à pá lía.
[3] Beee gbɛra sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda gbɛ̃nsinɔ kàkɔ̃a sa'oriki ìsi kɛ̀ wè be Kayafa bɛ.
[4] Aɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔo lán aɔ̃é Yesu kũ wà à dɛ nà
[5] wà bè: Wàton kɛ zĩbaa zĩro, lɛ gbɛ̃nɔ tón zɔka káro yãnzi.

Nɔ́si gũ nna kuna Yesu mìa
(Maa 14:3-9, Yoh 12:1-8)
[6-7] Kɛ̀ Yesu kú Bɛtani, Simɔ Kusu bɛ, èe pɔ́ blee gɛɛkɛsɛkɛna, ben nɔgbɛ̃ ke sɔ̃zi, à gbaaa nɛ́ngo kɛ̀ nɔ́si gũ nna ɔɔdee kú à guu kũna, ben à kù Yesu mìa.
[8] Kɛ̀ à ìbanɔɔ è lɛ, ben aɔ̃ pɔɔ fɛ̃ɛ wà bè: Bɔ́n pɔ́ laalaakɛna kɛ̀ ũu?
[9] Lɛ wà nɔ́si pì yà yã kɔ̃n ɔɔ bítao wà kpà takaasideenɔa.
[10] Yesu dɔ̃ḿma, ben à bèńnɛ: Bɔ́yãnzi ée ĩa daa nɔgbɛ̃ pìazi? À zĩ maaa kɛ̀mɛmɛ.
[11] Takaasideenɔ égɔ̃ kúao gurɔ píngi, mapi sɔ̃ mégɔ̃ kúao gurɔ píngiro.
[12] Kɛ̀ à nɔ́si pì kù ma mɛ̀a, à kɛ̀ lɛ lɛ à ma gɛ̀ kɛomɛ.
[13] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, guu kɛ̀ wèe ma baaru nna waazi kɛɛn anduna guu píngi, weégɔ̃ yã kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì kɛ̀ oo à dɔngu yãnzi.

Yudasi bɔna Yesu kpɛɛ
(Maa 14:10-11, Luk 22:3-6)
[14] Beee gbɛra gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ doke kɛ̀ wè benɛ Yudasi Isikariɔti gàa sa'orikinɔ kiia
[15] à bè: Tó ma Yesu kpàawa, bɔ́n á yezi à kpámaa? Ben aɔ̃ kondogi ɔɔ mɛ̀n baaakuri nàro wà kpàa.
[16] Zaa gurɔ beeean èe zɛ́ wɛtɛɛ à Yesu kpáḿma.

Banla pɔ́ble kɛkɛna
(Maa 14:12-21, Luk 22:7-14, Yoh 13:21-38)
[17] Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa gurɔ káakudee zĩ Yesu ìbanɔ mɔ̀ wà à là wà bè: Mán ń yezi wà gá kɛkɛnnɛ ǹ Banla pɔ́ blen?
[18] À wèńla à bè: À gá wɛ́tɛn gɔ̃gbɛ̃ke kiia à benɛ, Dannɛri bè a gurɔɔ kà kĩi. À bɛn é Banla pɔ́ blen kɔ̃n a ìbanɔ.
[19] Yesu ìbanɔɔ kɛ̀ lán à dàńnɛ nà, aɔ̃ Banla pɔ́bleyã kɛ̀kɛ.
[20] Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, Yesu gɛɛkɛsɛkɛna teebuzi kɔ̃n a gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa pìnɔ.
[21] Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ blee à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, a gbɛ̃ mɛ̀n doo é ma kpáḿma.
[22] Aɔ̃ nɔ̀sɛ yàka maamaa, ben aɔ̃ɔe à laa doodo: Asa mámbeeroo, Dii?
[23] Yesu wèńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ wée ɔ kaakɔ̃a taa guu lɛdoo bé eé ma kpáḿma.
[24] Gbɛ̃ntee Nɛ́ é kpá guuzi lán à kɛ̃na à yã musu nà, mɔde wãiyoo gbɛ̃ kɛ̀ eé Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpáḿma pì. Eé kɛ sɑ̃ɔ adeenɛ tó wèe à i yãro.

25 Ben Yudasi kɛ̀ eé à kpáḿma pì bè: Asa mámbeeroo, Rabi? Yesu bènɛ: Ḿbe ń ò gwe.

Dii pɔ́blee
(Maa 14:22-26, Luk 22:14-20, 1Kɔ 11:23-25)

26 Kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ blee, Yesu burɛdi sɛ̀ à aubarika dàn, ben à lìkɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa à bè: À sí à só,
ma mɛ̀n yɛ̀.
27 Ben à togoo sɛ̀ à aubarika dàn, à kpàḿma à bè: À mi a píngi.
28 Ma arun yɛ̀, Luda bà kuuna kɔ̃n gbɛ̃ pariinɔ aru ũ, kɛ̀ eé bɔɛma aɔ̃ durunkɛ̃nnɛna yãnzi.
29 Mɛ́ɛ ooare, zaa gbɑ̃̀a mɛ́ geepi'i kɛ̀ mi dɔro ai kpata kɛ̀ bɔ̀ ma De kiia gá bɔo gupuraaa,
gbasa mà à dufu miao sa.
30 Kɛ̀ aɔ̃ lɛ̀ sì, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ wà gàa Kùkpɛ sɩ̃̀sɩ̃gɛɛzi.

Yesu gɩ̃akɛ à dɔ̃ yɑ̃ kɛ̀ Pita é kɛ
(Maa 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38)

31 Ben Yesu bèńnɛ: A píngi é fuma gwɑ̃avɩ̃a, zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yɑ̃n wà bè: Mɛ́ sɑ̃dɑ̃ri lɛ́,
sɑ̃anɔ é fɑ̃akɔ̃a.
32 Mɔde ma fɛɛna gbɛra mɛ́ dɔare aɛ gana Galili.
33 Ben Pita bènɛ: Baa tó aɔ̃ fùmma ń píngi, mɛ́ fumma zikiro.
34 Ben Yesu bènɛ: Yɑ̃puraan mɛ́ɛ oonnɛ, gwɑ̃avɩ̃a ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu, nɛ́ lɛ́ sɛ́mazi gɛ̃̀n aagɔ̃.
35 Pita bènɛ: Baa tó mɛ́ gà mà ganyo, mɛ́ lɛ́ sɛ́nzi zikiro. Ben à ìbanɔɔ ò lɛ se ń píngi.

Yesu aduakɛna zaa Gɛtɛsɛmani
(Maa 14:32-42, Luk 22:39-46)

36 Ben Yesu kɔ̃n a ìbanɔ kà guu kɛ̀ wè be Gɛtɛsɛmani, ben à bèńnɛ: À vɛ̃ɛ kɛ̀ ai mà gá adua
kɛ kɑ̃aa.
37 À Pita kɔ̃n Zebedi nɛ́ gɔ̃ɔn plaaanɔ sɛ̀ à gàańyo. À pɔɔ sia kṹ à nɔ̀sɛyɔgɔ sì.
38 Ben à bèńnɛ: Ma pɔɔ sia kṹ maamaa ai gaa lɛ́zɩ̃. À zɛ kɛ̀ à itɛ̃ kɛmao.
39 Kɛ̀ à gàa aɛ féte, ben à kùɛ tɔɔtɛ à adua kɛ̀ à bè: Baa, tó eé sí kɛ, ǹ tó togo'i kɛ̀ gɛ̃tɛmala.
Mɔde èe kɛ lán má yezi nànlo, séde lán ń yezi nà.
40 Ben a lìara à sù à a ìbanɔ lè, aɔ̃ɔe ii oo. Ben à bè Pitanɛ: Lɛn yɔ́? Ée fɔ̃ a itɛ̃ kɛ̀mao baa awa
doroo?
41 À itɛ̃ kɛ àgɔ̃ adua kɛɛ, lɛ àton fu yɔ̃agwanaaro yɑ̃nzi. Ninii yezi, mɔde mɛ̀ busɛ.
42 À kɛ̃̀ḿma à gɛ̃̀n plaade, à adua kɛ̀ à bè: Baa, tó togoo kɛ̀ é gɛ̃tɛmala a í mi sairo, ǹ tó n
pɔyezi kɛ.
43 Kɛ̀ à lìara à sù à ń lé, aɔ̃ɔe ii oo dɔ, zaakɛ aɔ̃ɔe imioo dɛdɛɛ.
44 Ben à ń tón dɔ, à gàa à wɛ́ɛ kɛ̀ à gɛ̃̀n aagɔ̃de, à yɑ̃ dɔ̃nkɔ̃ pì ò dɔ.
45 Ben à lìara à sù a ìbanɔ kiia à bèńnɛ: Ée ii oo, ée kámma boo ai tian yɔ́? À gwa! Gurɔɔ kà
kɩ̃i. Wà Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpà durunkɛrinɔa.
46 À fɛɛ wà tá. Gbɛ̃ kɛ̀ ma nańnɛ ń ɔzɩ̃ e mɔɔ.

Yesu kũna
(Maa 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12)

47 Kɛ̀ à kpɛ́ èe yɑ̃ pì oo, ben Yudasi, à ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ doke mɔ̀ kɔ̃n pariio, aɔ̃ɔ
fɛ̃ɛdaanɔ kũna kɔ̃n gònɔ, aɔ̃ bɔ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda gbɛ̃nsinɔ kiia.
48 Bɔnkpɛɛdee pì sɔ̃ sèeda òńnɛ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ mɛ́ lɛ́ pɛ́a, àmbe gwe. À à kũ.
49 Ben à mì pɛ̀ Yesua gɔ̃ɔ à bè: Fɔɔ, Rabi! Ben à lɛ́ pɛ̀a.
50 Yesu bènɛ: Ma gbɛ̃, ǹ n kɛna kɛ! Ben wà mɔ̀ wà ɔ pɛ̀ɛ Yesua wà à kṹ.
51 Ben Yesu gbɛ̃nɔ doke a fɛ̃ɛdaa wòto, à sa'oriki ìsi zɩ̃̀ri lɛ̀o à à swɑ̃ gò.
52 Ben Yesu bènɛ: Ǹ n fɛ̃ɛdaa sɔto a kpɛ́ɛn. Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao, fɛ̃ɛdaa bé eé à dɛ.
53 Tó má yezi ma De malaika zɩ̃̀kpɛɛnɔ gbarɛmɛ gɔ̃ɔ dɛ gɑ̃li kuri awɛɛplaaanɔla, ń dɔ̃ mɛ́ fua
mà a wɛ́ɛ kɛan yɔ́?
54 Tó má kɛ̀ lɛ sɔ̃, dian yɑ̃ kɛ̀ wà kɛ̃̀ Luda yɑ̃n wà bè eé kɛ lɛɛ é kɛɛ?
55 Ben Yesu bè pariinɛ: Kpɑ̃i wɛ́ɛdewɛn ma ũ kɛ̀ a mɔ à ma kũ kɔ̃n fɛ̃ɛdaanɔ kɔ̃n gònɔɔ́?
Mɛɛ̀gɔ̃ vɛ̃ɛɛ Luda ua lán guu e dɔɔ nà mɛɛ̀gɔ̃ yɑ̃ daaare, ée ma kũro.
56 Mɔde yɑ̃ pì kɛ̀ píngi, lɛ yɑ̃ kɛ̀ annabinɔɔ kɛ̃̀ Luda yɑ̃n kɛ yɑ̃nzi. Ben à ìbanɔ bàa lɛ̀ ń píngi
aɔ̃ à tòn.

Yuda gbɑ̃adeenɔ yɑ̃kpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Maa 14:53-65, Luk 22:54-55, 63-71, Yoh 18:13-14, 19-24)

57 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Yesu kṹnɔ gàao sa'oriki ìsi Kayafa bɛ. Ludayɑ̃dannɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kakɔ̃ana
gwe.
58 Pita tɛ́ à kpɛɛ kɑ̃aa ai sa'oriki ìsi pì bɛ. À gɛ̃̀ ua guu, à vɛ̃̀ɛ kɔ̃n dogarinɔ lɛ à yɑ̃ pì mìdɛna e.

59 Sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda yãkpaɛkɛrinɔ ń píngi e sèeda wɛtɛɛ Yesuzi wà à dɛ.
60 Baa kɛ̀ gbɛ̃nɔ mɔ̀ wà ɛgɛyã dìdia pari, èe kɛro. Zãazãa gɔ̃ɔn plaa kenɔ mɔ̀
61 aɔ̃ bè: Gbɛ̃ pì bè é fɔ̃ à Luda kpɛ́ wí à ɛara à bo gurɔ aagɔ̃ɔ dagura sɛ́!
62 Ben sa'oriki ìsi fɛ̀ɛ à zɛ̀ à bè Yesunɛ: Ń yãke vĩ ǹ weńlaroo? Yã kɛ̀ wèe didiimmaa kɛ̀ dɛ diaa?
63 Yesu yĩtɛ kpɛ̃, ben sa'oriki ìsi pì bènɛ: Ma nannɛ Luda Wɛ̃̀ndidezi, ǹ owe tó Luda Nɛ́ Mɛsayan n ũ.
64 Yesu wèàla à bè: Lɛn ń ò lɛ. Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare, zaa gbȁa é Gbɛ̃ntee Nɛ́ e vɛ̃ɛna Gbãapingide ɔplaazi, bensɔ̃ é à suna e ludambɛ luguun.
65 Ben sa'oriki ìsi pì a utanɔ gà à kɛ̃̀ à bè: A dɔkɛ̀ Ludao! À kɛ̀ dia wée sèedade pãnde kenɔ wɛtɛɛ dɔee? Á mà lán à dɔkɛ̀ Ludao nà.
66 Yã kpareen a zɛo tiaa? Ben aɔ̃ wèàla wà bè: À taari kà wà à dɛ.
67 Ben wà lóu sù à uua, wà à lɛ̀lɛ ɔkũo. Gbɛ̃kenɔ à swãn kɛ̀kɛ
68 aɔ̃ bè: Mɛsaya, ǹ annabikɛyã o ǹ gbɛ̃ kɛ̀ n lɛɛ owe.

Pita lɛ́sɛna Yesuzi
(Maa 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18, 25-27)
69 Pita vɛ̃ɛna ua, ben zɔ̀nɔkparɛ ke mɔ̀ à bènɛ: Mpi sɔ̃ nɛɛ̀gɔ̃ kú lɛdo kɔ̃n Galili gbɛ̃ Yesu pìomɛ.
70 Ben à lɛ́ sɛ̀ ń píngi wáa à bè: Mɛ́ɛ yã kɛ̀ nɛ́ɛ oo dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
71 Ben à fɛ̀ɛ à gɛ̃̀ gãnun. Nɔgbɛ̃ pãnde à è, ben à bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀kii lɛdo kɔ̃n Yesu Nazarɛtiomɛ.
72 Pita ɛ̀ara à lɛ́ sɛ̀ à la dà à bè: Má gbɛ̃ pì dɔ̃ro.
73 Kɛ̀ à kɛ̀ saa féte, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna gweenɔ sɔ̃̀ Pitazi aɔ̃ bè: Yãpuramɛ, aɔ̃ gbɛ̃ doon n ũ, zaakɛ wá n dɔ̃ n yã'onaamɛ.
74 Ben à fɛ̀ɛ à a zĩnda kà à la dà à bè: Má gbɛ̃ pì dɔ̃ro. Zaa gwe gɔ̃ɔn koo lɛ́ zù.
75 Ben yã kɛ̀ Yesu ò dɔ̀ Pitan kɛ̀ à bè, ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu, eé lɛ́ sɛ́azi gɛ̃̀n aagɔ̃. Ben Pita bɔ̀ bàazi à pɔsia ɔ́ɔ dɔ̀.

27

Yudasi gana
(Zĩr 1:18-19)
1 Kɛ̀ guu dɔ̀ kɔngɔ idɛ'idɛ sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda gbɛ̃nsinɔ ń píngi yã gɔ̃̀gɔ̃ Yesuzi lɛ wà à dɛ.
2 Aɔ̃ à yì, ben aɔ̃ gàa wà à nà bùsu gbɛ̃nsi Pilatinɛ a ɔzĩ.
3 Kɛ̀ Yudasi kɛ̀ bɔ̀ à kpɛɛ è yã dàala, à gɔ̃̀ tómadɔ̃yãa guu, ben à gàa kondogi ɔɔ mɛ̀n baaakuri pì sɔkpa sa'orikinɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ
4 à bèńnɛ: Ma durun kɛ̀, ma taarisaidee kpà gaazi. Ben aɔ̃ bènɛ: Wa bà ũgbaa? N yãn gwe.
5 Ben Yudasi ɔɔ pì zù Luda kpɛ́n, ben à tà à gàa à a zĩnda lògo.
6 Ben sa'orikinɔ ɔɔ pì sɛ̀ɛ aɔ̃ bè: Ɔɔ pì kana Luda kpɛ́ ɔɔdakii guu zɛ́ vĩro, zaakɛ gbɛ̃dɛ'ɔɔmɛ.
7 Kɛ̀ aɔ̃ yã gɔ̃̀gɔ̃, ben aɔ̃ orobori gṹtɔkii lù kɔ̃n ɔɔ pìo nibɔnɔ vĩikii ũ.
8 Beee yãnzi ai kɔ̃n a gbȁao wè be tɔɔtɛ pìnɛ Tɔɔtɛ Arudeezi.
9 Ben yã kɛ̀ annabi Yɛrɛmaya ò kɛ̀ à bè: Wà kondogi ɔɔ mɛ̀n baaakuri pì sɛ̀ɛ, ɔɔ kɛ̀ Isarailinɔ zɛ̀o wà kpà à yã musu pì,
10 ben wà orobori gṹtɔkii lùo lán Dii dìɛmɛ nà.

Pilati yãkpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Maa 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38)
11 Yesu zɛna bùsu gbɛ̃nsi aɛzĩ. Ben gbɛ̃nsi pì à là à bè: Ḿbe Yudanɔ kína ũɔ́? Yesu wèàla à bè: Lɛn ń ò lɛ.
12 Gurɔɔ kɛ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔɔ e yã didiia, èe yãke weńlaro.
13 Ben Pilati bènɛ: Nɛ́ɛ yã parii kɛ̀ wèe didiimmaa maroo?
14 Mɔde Yesu e yãke o yã pìnɔ doke musuro, ben yã pì bɔ̀ bùsu gbɛ̃nsi pì saɛ maamaa.

Yãdana Yesula
(Maa 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39-19:16)
15 Banla zĩbaa zĩ píngi bùsu gbɛ̃nsi pì è pisinanɔ doke kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ yezi gbarɛńnɛ.
16 Gurɔɔ mɔ̀a sɔ̃ pisina tɔ́dee kú gwe wè be Baraba.
17 Kɛ̀ parii kàkɔ̃a, ben Pilati ń lá à bè: Dén á yezi mà gbarɛaree? Baraban yɔ́, ke Yesu kɛ̀ wè be Mɛsaya?
18 Zaakɛ à dɔ̃ kɛ̀ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ vĩna kɔ̃n Yesuo yãnzin wà à kpàawazi.
19 Gurɔɔ kɛ̀ Pilati vɛ̃ɛna a tintia, à naɔ̃ gbɛ̃ zɩ̃̀a à bè: Ǹton yãke kɛ gbɛ̃ maaa pìnɛro, zaakɛ nanaa kɛ̀ má ò à yã musu gĩa gwãavĩ ĩa dàma maamaa.

20 Sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ nàkɔ̃rɛ gbɛ̃nɔa aɔ̃ Baraba gbeka, aɔ̃ be wà Yesu dɛ.
21 Ben bùsu gbɛ̃nsi pì ń lá à bè: Gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ guu, dén á yezi mà gbarɛaree? Ben aɔ̃ bè,
Barabamɛ.
22 Ben Pilati ń lá à bè: Bɔ́n mɛ́ kɛ kɔ̃n Yesu kɛ̀ wè be Mɛsayao? Baade píngi bè: Ǹ à pá lía.
23 Ben à ń lá à bè: Bɔ́ dàn à kɛ̀? Ben aɔ̃ wii lɛ̀ wà kàara wà bè: Ǹ à pá lía.
24 Kɛ̀ Pilati è é fɔ̃ à yãke kɛro, zɔka e kaara, ben à í tɔ̀, à a ɔɔ pìpi gbɛ̃nɔ wáa à bè: Ma ɔ bɔ̀ɛ
gbɛ̃ pì gana yãn. A yãmɛ.
25 Ben gbɛ̃ pìnɔ bè: À dɛna yã wí wa musu kɔ̃n wa nɛ́nɔ.
26 Ben à Baraba gbàrɛńnɛ, à bè wà Yesu gbɛ̃ flã̀o wà à pá lía.

Sozanɔ Yesu fabona
(Maa 15:16-20, Yoh 19:2-3)
27 Ben Pilati sozanɔ gɛ̃̀ Yesuo bùsu gbɛ̃nsi pì bɛ, ben aɔ̃ ń gãli kàkɔ̃a ń píngi aɔ̃ lìgazi.
28 Aɔ̃ à pɔ́nɔ bɔ̀ɛa aɔ̃ gumusu tɛ̃aa dànɛ,
29 ben aɔ̃ lɛ̀ fùra tã̀ aɔ̃ kùnɛ, aɔ̃ kàba nànɛ a ɔplaan gò ũ. Ben aɔ̃ɔe kúɛkuɛɛnɛ, aɔ̃ɔe à faboo
wèe bee: Fɔɔ, Yudanɔ kína!
30 Aɔ̃ lóu sùa, aɔ̃ kàba pì sɛ̀ aɔ̃ à lɛ̀o a mìa.
31 Kɛ̀ aɔ̃ à fabò wà yã̀a, ben aɔ̃ gumusu pì gòàla aɔ̃ à zĩnda pɔ́kãsãanɔ dànɛ, ben aɔ̃ɔe gaa à
pá lía.

Yesu pana lía
(Maa 15:21-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27)
32 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ aɔ̃ɔe gaa, aɔ̃ dàkɔ̃rɛ kɔ̃n Sirɛni gbɛ̃ kɛ̀ wè be Simɔo, ben aɔ̃ gã nàa à Yesu
líkpangbãroo sɛ́.
33 Ben aɔ̃ kà guu kɛ̀ wè be Gɔgɔta kɛ̀ bè mìwatorokii.
34 Ben aɔ̃ geepiwɛ̃ɛ kɛ̀ wà yã̀kɔ̃tɛ kɔ̃n ɛ̃zɛ̃o dɔ̀nɛ à mi. Kɛ̀ à í kɛ̀, ben à gì mizi.
35 Kɛ̀ aɔ̃ à pà lía, ben aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀ wà à pɔ́kãsãanɔ kpàatɛtɛkɔ̃nɛ.
36 Ben aɔ̃ vɛ̀ɛ aɔ̃ɔe à dãkpaa gwe.
37 Wà yã kɛ̀ wà dìa kɛ̃̀ wà nà à mìla wà bè:
Yudanɔ kína Yesun yɛ̀.
38 Ben wà kpãi wɛ́ɛdewɛnɔ pà lía à saɛ gɔ̃ɔn plaa, gbɛ̃ doo à ɔplaazi, gbɛ̃ doo à ɔzɛɛzi.
39 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃ɛ zɛ́la gweenɔɔ e ń mì kɛɛ degũdegũ, aɔ̃ɔe à sɔ̃sɔ̃ɔ
40 wà bè: Mmɔn kɛ̀ n bè nɛ́ Luda kpɛ́ wí ǹ ɛara ǹ bo gurɔ aagɔ̃ɔ daguran gweroo? Tó ḿbe
Luda Nɛ́ ũ, ǹ n zĩnda mì sí ǹ pita lía.
41 Lɛmɛ dɔ sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔɔ e à faboo lɛ wà bè:
42 À gbɛ̃ pãndenɔ mì sì, mɔde eé fɔ̃ à a zĩnda mì síro. Isarailinɔ kínanloo? À pita lía tia, wé à
náanɛ kɛ.
43 À Luda náanɛ vĩ. Tó Ludaa yezi, ɛ̃ndɛ̃ à à bɔ sa, zaakɛ à bè ambe Luda Nɛ́ ũ.
44 Baa kpãi kɛ̀ wà ń pá lía lɛdoonɔɔ e à sɔ̃sɔ̃ɔ lɛ dɔ.

Yesu gana
(Maa 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30)
45 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, ben gusiaa dà bùsu pìla píngi ai fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃.
46 Fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃n Yesu wii lɛ̀ gbãngbãn à bè: Ɛloi, Ɛloi, lɛma sabatani! Beee bè, ma Luda,
ma Luda, à kɛ̀ dia n ma ton?
47 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna gwe kenɔ yã pì mà, ben aɔ̃ bè: Daaa e Ilia sísii.
48 Zaa gwe gɔ̃ɔ aɔ̃ gbɛ̃ doo bàa lɛ̀ à gàa à sabo sɛ̀ à dà geepiwɛ̃ kpã̀kpã guu, à fĩ̀fĩ kapaa, ben
à dɔ̀ Yesunɛ à mi.
49 Ben gbɛ̃ kpaaanɔ bè: À zɛ gĩa wà gwa tó Ilia é mɔ́ à à mì sí.
50 Yesu ɛ̀ara à wii gbãaa lɛ̀ dɔ, ben à a wɛ̃̀ndi gbàrɛ.
51 Ben Luda kpɛ́ lábure kɛ̃̀kɔ̃rɛ plaa bɔna musu suna gĩzĩ. Tɔɔtɛ nìgãnigã, gbɛ̀nɔ pàrapara,
52 miranɔ wɛ̃̀wɛ̃, ben Luda gbɛ̃nɔ fɛɛ bɔna gaan pari.
53 Yesu fɛɛ bɔna gaan gbɛra aɔ̃ bɔ̀ɛ miran, aɔ̃ gɛ̃̀ Luda wɛ́tɛn, gbɛ̃nɔ ń é pari.
54 Kɛ̀ sozanɔ gbɛ̃nsi kɔ̃n a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe Yesu dãkpaanɔ tɔɔtɛ nigãnigãna pì è kɔ̃n yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀nɔ
píngi, vĩa ń kũ maamaa aɔ̃ bè: Yãpuramɛ Luda Nɛ́n gbɛ̃ kɛ̀ ũ.
55 Nɔgbɛ̃nɔɔ kú gwe pari, aɔ̃ɔe guu gwaa kãaa. Aɔ̃ɔ tɛ́ Yesuzi bɔna Galilimɛ, aɔ̃ègɔ̃ pɔ́blee
kɛɛnɛ.
56 Ń tɛ́n Mariama Magadalɛni kún kɔ̃n Mariamao Yemisi kɔ̃n Yusufuo da kɔ̃n Zebedi nɛ́nɔ
dao.

Yesu vĩina
(Maa 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42)

57 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, Arimatea gbɛ̃ ɔɔdee kɛ̀ wè benɛ Yusufu mɔ̀. Yesu ìbamɛ dɔ.
58 À gàa à Yesu gɛ̀ gbèka Pilatia, ben Pilati bè wà kpáa.
59 Kɛ̀ Yusufu gɛ̀ pì sɛ̀, a táaru bisa dufu ĩ̂fĩa,
60 à à dà a zĩnda gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ wà sɔ̀ mira ũu guu. Ben à gbɛ̀ bíta gbegere pà à tà wɛ̀ɛ pìlɛ à tà.
61 Mariama Magadalɛni kɔ̃n Mariama pãnde pìo vɛ̃ɛna gwe, aɔ̃ɔ aɛdɔna miraa.
62 Kɛ̀ gurɔɔ lìɛ, kámmaboguгɔɔ zĩ kà, ben sa'orikinɔ kɔ̃n Farisinɔ gàa Pilati kiia lɛdo
63 aɔ̃ bè: Yã kɛ̀ gbɛ̃kɛkɛri pì ò a bɛ̃ɛ zĩ dɔwagu à bè, gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra é fɛɛ.
64 Ǹ tó wàgɔ̃ mira pì dãkpaa ai à gurɔ aagɔ̃dee zĩ. Tó lɛnlo, à ìbanɔ é mɔ́ wà à gɛ̀ sɛ́ kpãi, aɔ̃é
o gbɛ̃nɔnɛ à fɛ̀ɛ bɔna gaan. Ɛgɛ zãa beee égɔ̃ dɛ à káakupɔla.
65 Ben Pilati bèńnɛ: À sozanɔ sí à gá à mira pì dãkpa lán é fɔ̃ nà.
66 Ben aɔ̃ gàa wà sèeda kɛ̀ mira lɛ́ gbɛ̀a, aɔ̃ sozanɔ tò gwe aɔ̃gɔ̃ dãkpaa.

28

Yesu fɛɛ à bɔna gaan
(Maa 16:1-11, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10)
1 Kámmaboguгɔɔ gbɛra Azumanɛngo zĩ kɔngɔ idɛ'idɛ Mariama Magadalɛni kɔ̃n Mariama
pãnde pìo bɔ̀ wà gàa mira gwa.
2 Ben tɔɔtɛ nìgãnigã gbãngbãn, zaakɛ Dii malaika ke bɔ̀ musu, à mɔ̀ à gbɛ̀ pì gbegere pà à
gùo mira lɛ́amɛ, ben à vɛ̀ɛa.
3 À uu dɛ lán loupina bà, à uta dɛ pú fénfen lán buu bà.
4 Vĩa gudãkparinɔ kṹ, aɔ̃ɔe lugalugaa, ben aɔ̃ gɔ̃̀ sâii.
5 Ben malaika pì bè nɔgbɛ̃ pìnɔnɛ: Àton tó vĩa a kũro. Má dɔ̃ kɛ̀ Yesu kɛ̀ wà pà lían ée wɛtɛɛ.
6 À kú kɛ̀ro, à fɛ̀ɛ lán à ò nà. À mɔ́ à guu kɛ̀ wà à dàɛn gwa,
7 é gá à o à ìbanɔnɛ kpakpaa à fɛ̀ɛ bɔna gaan. Eé dɔ́ńnɛ aɛ gana Galili. Gwen é à en. Má
òaren gwe.
8 Ben aɔ̃ bɔ̀ miran kpakpaa kɔ̃n vĩao, mɔde aɔ̃ pɔɔ nna bíta. Aɔ̃ bàa lɛ̀ aɔ̃ɔe gaa à baaru kpá
à ìbanɔnɛ.
9 Ben Yesu dàńlɛ gɔ̃ɔ, à ì kpàḿma. Kɛ̀ aɔ̃ sɔ̃̀zi, aɔ̃ dɔnzi kɛ̀nɛ, ben aɔ̃ ɔ kɛ̀ a kɛ̀sɛkpɛɛa.
10 Ben Yesu bèńnɛ: Àton tó vĩa a kũro. À gá à o ma gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ gá Galili. Gwen aɔ̃é ma en.

Soza gudãkparinɔ yãgbãnnɛna
11 Kɛ̀ nɔgbɛ̃nɔ tà, ben soza gudãkpari kenɔ gɛ̀ wɛ́tɛ guu, aɔ̃ yã kɛ̀ kɛ̀nɔ ò sa'orikinɔnɛ píngi.
12 Ben sa'oriki pìnɔ gbɛ̃nsinɔ sìsi, aɔ̃ yã gɔ̃̀gɔ̃, ben aɔ̃ ɔɔ bíta kpà soza pìnɔa gusaɛ
13 aɔ̃ bè: À be à ìbanɔ bé wà mɔ̀ gwãavĩ, aɔ̃ à gɛ̀ sɛ̀ kpãi gurɔɔ kɛ̀ ée ii oo.
14 Tó bùsu gbɛ̃nsi yã pì mà, wé agbaa kpánɛ, é bɔ yãketen.
15 Sozanɔ ɔɔ pì sì, ben aɔ̃ɔ kɛ̀ lán wà dàńnɛ nà. Ben yã pì gɔ̃̀ Yudanɔnɛ baaru ũ ai kɔ̃n a gbầao.

Yesu zĩ nana a ìbanɔnɛ ń ɔzĩ
(Maa 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Zĩr 1:6-8)
16 Yesu ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛdoonɔ gàa Galili kpiii kɛ̀ à à kii gɔ̃̀gɔ̃ńnɛ yãa musu.
17 Kɛ̀ aɔ̃ à è, aɔ̃ dɔnzi kɛ̀nɛ, mɔde aɔ̃ gbɛ̃kenɔ e seka kɛɛ.
18 Ben Yesu sɔ̃̀ńzi à bèńnɛ: Luda musu kɔ̃n tɔɔtɛo iko píngi kpàma.
19 Beee yãnzi à gá à bori píngi kɛ ma ìbanɔ ũ, à ń batisi kɛ kɔ̃n De Luda tɔ́o kɔ̃n à Nɛ́ tɔ́o kɔ̃n
à Ninii tɔ́o,
20 à yã kɛ̀ má dìɛareenɔ dańnɛ aɔ̃gɔ̃ kũna píngi. À ma, mɛ́gɔ̃ kúao gurɔ píngi ai anduna gá
yãao.

MAAKU
Baaru nnaa kɛ̀ Maaku kɛ̃̀

Yesu batisikɛna 1:1-1:13
Yesu yãdannɛna Galili 1:14-9:50
Zaa Galili ai Yerusalɛmu 10:1-10:52
Yesu kuuna Yerusalɛmu 11:1-14:9
Yesu gana kɔ̃n à fɛɛnao 14:10-16:20

Yaaya Batisikɛri waazikɛna
(Mat 3:1-12, Luk 3:1-18, Yoh 1:19-28)
1 Luda Nɛ́ Yesu Kirisi baarun yɛ̀.
2 À nàa lán à kú annabi Isaya takada guu nà, à bè:
Mɛ́ ma zɪ̃̀ri gbarɛ n ã
à zɛ́ kɛkɛnnɛ.
3 À kpàakpakɛri kòto ma dɔ gbáan à bè:
À zɛ́ kɛkɛ Diinɛ,
à zɛ́ wɛ́wɛnɔ poronɛ súusu.
4 Lɛn Yaaya Batisikɛri kú gbáan lɛ, èe waazi kɛɛ, à ò gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ nɔ̀sɛ liɛ aɔ̃ batisi kɛ, Luda é ń
durun kɛ̃ńnɛ.
5 Yudea bùsudeenɔ kɔ̃n Yerusalɛmudeenɔ gàa à kiia ń píngi, aɔ̃ ń durunnɔ ò gupuraaa, ben à
ń batisi kɛ̀ Yodazi.
6 Yaaya ègɔ̃ uta kɛ̀ wà tã̀ kɔ̃n lakumi kão dana, à báa asaa dɔ̀ a pii. Sutɛ̃ kɔ̃n zɔ́'ion à pɔ́blee ũ.
7 À waazi kɛ̀ à bè: Gbɛ̃ke é mɔ́ ma gbɛra à gbãaa dɛmala. Mɛ́ɛ ká mà kúɛ mà à kyatee bɔbɔnɛro.
8 Mɛɛ̀ a batisi kɛ kɔ̃n íomɛ, gbɛ̃ pì sɔ̃ eé a batisi kɛ kɔ̃n Luda Ninio.

Yesu batisikɛna
(Mat 3:13-17, Luk 3:21-22)
9 Gurɔ beeea Yesu bɔ̀ Nazarɛti, Galili bùsun, à mɔ̀, ben Yaaya à batisi kɛ̀ Yodazi.
10 Kɛ̀ Yesu bikũ̀ gɔ̃ɔ, à è ludambɛɛ e wɛ̃ɛkɔ̃a, Luda Ninii e suuawa lán pɔ̃tɛ̃ɛ bà.
11 Ben à kòto mà bɔna ludambɛ à bè: Ḿbe ma nɛ́ mɛ̀n do léle yenzidee ũ, kɛ̀ ma pɔɔ
nnamma.

Yesu yɔ̃agwana
(Mat 4:1-11, Luk 4:1-13)
12 Ben Luda Nini à gbàrɛ gbáan gɔ̃ɔ,
13 ben à kú gwe kɔ̃n nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ ai gurɔ baplaa, Setãn e à yɔ̃ɔ à gwa. Ben malaikanɔ mɔ̀ wà
dɔ̀alɛ.

Yesu ìba káakunɔ sisina
(Mat 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11)
14 Yaaya kũna gbɛran Yesu tà Galili, èe baaru nnaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kpaa
15 à bè: À gurɔɔ kà, kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kà kĩi. À nɔ̀sɛ liɛ à baaru nnaa pì sí.
16 Kɛ̀ Yesu e dɔɔ Galili sɛ̀bɛzi, à Simɔ kɔ̃n a dãaro Anduruo è, aɔ̃ɔe táaru kpaa sɛ̀bɛ pìn, zaakɛ
sɔrɔkɔnɔmɛ.
17 Ben Yesu bèńnɛ: À mɔ́ à tɛ́mazi, mɛ́ a kɛ gbɛ̃wɛtɛrinɔ ũ.
18 Zaa gwe gɔ̃ɔ aɔ̃ ń táarunɔ tòn aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ̀zi.
19 Kɛ̀ à gàa aɛ féte, à Zebedi nɛ́ Yemisi è kɔ̃n a dãaro Yohanao. Aɔ̃ɔ kú góro'itɛ guu, aɔ̃ɔe ń
táarunɔ kɛkɛɛ.
20 À ń sísi gɔ̃ɔ, ben aɔ̃ ń de Zebedi kɔ̃n ayazĩkɛrinɔ tò góro guu gwe aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ̀zi.

Yesu zĩnde kɛ̃kɔ̃ana Kapɛnamu
(Luk 4:31-37)
21 Aɔ̃ gàa Kapɛnamu. Kɛ̀ kámmabogurɔɔ kà, Yesu gàa aduakɛkpɛn, èe yã daańnɛ.
22 À yãdannɛna bɔ̀ ń saɛ, zaakɛ è dańnɛ ikoomɛ, èe kɛ lán ludayãdannɛrinɔ pɔ́ bànlo.
23 Zĩ beeea gɔ̃gbɛ̃ zĩnde kee kú aduakɛkpɛn gwe. À wii lɛ̀ à bè:
24 Bɔ́n wá vĩ kɔ̃ ɔzĩi, Yesu Nazarɛti? N mɔ ǹ wa kaatɛn yɔ́? Má dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ ń dɛ a ũ, ḿbe Luda
gbɛ̃ kɛ̀ kú adona ũ.
25 Ben Yesu gì zĩn pìnɛ à bè: Ǹ yĩtɛ! Ǹ go gbɛ̃ pìa.
26 Ben zĩn pì à nìgãnigã à wii gbãaa lɛ̀, ben à gòa.

27 Bídi gbɛ̃nɔ kṹ ń píngi, aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa: Bɔ́ taka bori yãn gwee? Yãdannɛna dufun yɔ́? È yã
daŕńɛ ikoo fá! Baa kɔ̃n zĩnnɔ, tó à yã òńnɛ, aɔ̃è à yã mamɛ.
28 Ben kãndo à tɔ́ dà Galili bùsula píngi.

Yesu gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃ana pari
(Mat 8:14-17, Luk 4:38-41)
29 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ aduakɛkpɛn, ben à tà Simɔ kɔ̃n Anduruo bɛ gɔ̃ɔ kɔ̃n Yemisio kɔ̃n Yohanao.
30 Simɔ naɔ̃ daa daɛna, èe mɛ̀wãaa kɛɛ, ben wà à yã ò Yesunɛ gɔ̃ɔ.
31 À gàa à kiia à à kṹ a ɔɔa à à fɛ̃ɛ. Ben à mɛ̀ yĩi kṹ ai à pɔ́blee kɛ̀ńnɛ.
32 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, ɔfãntɛ̃ e gɛ̃ɛ kpɛ́n, wà mɔ̀nɛ kɔ̃n gyãreenɔ kɔ̃n zĩndeenɔ ń píngi.
33 Wɛ́tɛdeenɔ kàkɔ̃a à kpɛ́ kpɛɛlɛa ń píngi.
34 À gbɛ̃nɔ kɛ̀kɔ̃a pari kɔ̃n gyã bori sãnda píngio, à zĩnnɔ gò gbɛ̃nɔa paripari. È zĩnnɔ gba zɛ́
aɔ̃ yã oro, zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ à dɛ a ũ.

Yesu waazikɛna zaa Galili
(Luk 4:42-44)
35 Kɔngɔ idɛ'idɛ Yesu fɛ̀ɛ à bɔ̀ à gàa sɛ̃̀n gusaɛ, èe adua kɛɛ gwe.
36 Ben Simɔ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ pɛ̀ɛzi.
37 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀a, aɔ̃ bɛ̀nɛ: Baade píngi e n gbekaa.
38 Ben à bɛ̀ńnɛ: Wà gá gu pãndea lakutu kɛ̀ kú wa saɛnɔ guu, mɛ́ waazi kɛ gwe dɔ, zaakɛ
beee yãnzin ma mɔzi.
39 Lɛmɛ ègɔ̃ lili oo Galili bùsun lɛ, ègɔ̃ waazi kɛɛ aɔ̃ aduakɛkpɛnɔ guu, ègɔ̃ zĩnnɔ gogooḿma.

Kusu kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 8:1-4, Luk 5:12-16)
40 Ben kusu ke mɔ̀ à kiia à kùɛ à wɛ́ɛ kɛ̀a à bè: Tó ń yezi, nɛ́ fɔ̃ ǹ ma kɛ̃kɔ̃a wásawasa.
41 À kɛ̀ Yesunɛ wɛ̃nda, ben à ɔ bɔ̀ à kɛ̀a à bè: Má yezi, ǹ gɔ̃ wásawasa.
42 Zaa gwe gɔ̃ɔ à kusu yɛ̃̀a à kɛ̀kɔ̃a wásawasa.
43 Ben Yesu à gbàrɛ gɔ̃ɔ à gìnɛ à bè:
44 Ǹton o gbɛ̃ke maro. Ǹ gá ǹ n zĩnda ɔdɔa sa'orinɛ ǹ sa'opɔ kɛ̀ Musa dìɛ kpá n kɛ̃kɔ̃ana sèeda
ũ gbɛ̃nɔnɛ.
45 Kɛ̀ à bɔ̀, à gàa èe yã pì o'oońnɛ. Yã pì dàgula, ben Yesu è fɔ̃ à gɛ̃ wɛ́tɛn gupuraaa dɔro. Ègɔ̃
kú sɛ̃̀n gusaɛmɛ, ben wègɔ̃ bɔɔ baama píngi wàgɔ̃ mɔɔ à kiia.

2

Gbɛ̃ kaɛna kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 9:1-8, Luk 5:17-26)
1 Gurɔ plaaa gbɛra Yesu lìara à tà Kapɛnamu. Kɛ̀ wà mà à kú bɛ,
2 ben wà pàzi paripari, gɛ̃kii kuu dɔro baa kpɛɛlɛa, èe Luda yã oońnɛ.
3 Ben wà mɔ̀nɛ gbɛ̃ kaɛnao, gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ bé wà à sɛna.
4 Kɛ̀ aɔ̃ɔe e wà sɔ̃̀o Yesuziro parii yãnzi, ben aɔ̃ dìo kpɛ́ musu, aɔ̃ kpɛ́ fɔ̃̀ guu kɛ̀ Yesu kún. Kɛ̀
aɔ̃ɔ fɔ̃̀, ben aɔ̃ gyãree pì pìta kɔ̃n à daɛbɔo.
5 Kɛ̀ Yesu è aɔ̃ɔ a náanɛ vĩ, a bè gbɛ̃ kaɛna pìnɛ: Ma gbɛ̃, n durunnɔ kɛ̀mma.
6 Ludayãdannɛri kenɔ vɛ̃ɛna gwe aɔ̃ɔe oo ń nɔ̀sɛ guu:
7 Bɔ́yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ e oo lɛzi? Èe dɔkɛɛ Ludaomɛee! Dé bé eé fɔ̃ à durunnɔ kɛ̃ńnɛ, tó èe kɛ Luda
ado baasiroo?
8 Gwe gɔ̃ɔ Yesu dɔ̃̀ a nɔ̀sɛ guu laasuu kɛ̀ aɔ̃ɔe lɛɛ, ben à ń lá à bè: Bɔ́yãnzi ée laasuu beee taka
lɛɛ a nɔ̀sɛ guuzi?
9 Tó ma bè gbɛ̃ kaɛna pìnɛ à durunnɔ kɛ̃a, ke tó ma bè à fɛɛ à a daɛbɔ sɛ́ à táa o, à kparee bé
à aagaa?
10 Má ò lɛ lɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Gbɛ̃ntee Nɛ́ durunkɛ̃nnɛna iko vĩ tɔɔtɛ kɛ̀. Ben à bè gbɛ̃ kaɛna pìnɛ:
11 Ma bènnɛ ǹ fɛɛ ǹ n daɛbɔ sɛ́ ǹ tá bɛ.
12 Ben à fɛ̀ɛ gɔ̃ɔ à a daɛbɔ pì sɛ̀ à bɔ̀o gbɛ̃nɔ wáa ń píngi. Yã pì bɔ̀ ń saɛ, ben aɔ̃ Luda tɔ́ bɔ̀ wà
bè: Wée yã kɛ̀ taka e yãro.

Levi sisina
(Mat 9:9-13, Luk 5:27-32)
13 Yesu lìara à bɔ̀ à gàa sɛ̀bɛ lɛ́a. Wèe mɔɔ à kiia paripari, ben èe yã daańnɛ.
14 Gurɔɔ kɛ̀ èe gɛ̃tɛɛ, ben à Alafeu nɛ́ Levi è vɛ̃ɛna a bɛ'ɔɔsikpɛn. À bènɛ: Ǹ mɔ́ ǹ tɛ́mazi. Ben
à fɛ̀ɛ à tɛ̀zi.
15 Zĩkea kɛ̀ Yesu e pɔ́ blee à bɛ, bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n durunkɛrinɔɔ e pɔ́ bleeo pari kɔ̃n à ìbanɔ lɛdo.
Zaakɛ gbɛ̃ beee takanɔɔ tɛ́zi pari.

16 Farisi kɛ̀ aɔ̃è Luda yã dańnɛnɔɔ kú gwe. Kɛ̀ aɔ̃ɔ è Yesu e pɔ́ blee lɛdo kɔ̃n bɛ'ɔɔsirinɔ
kɔ̃n durunkɛrinɔ, ben aɔ̃ à ìbanɔ là wà bè: Bɔ́yãnzin èe pɔ́ blee lɛdo kɔ̃n bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n
durunkɛrinɔozi?
17 Kɛ̀ Yesu yã pì mà, à bèńnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ aafia vĩi bà kú likita yãoro, sé gyãree. Mɛ́ɛ mɔ́ gbɛ̃
maaanɔ sísiro, sé durunkɛrinɔ.

Lɛ́yina
(Mat 9:14-17, Luk 5:33-39)
18 Yaaya Batisikɛri ìbanɔ kɔ̃n Farisinɔɔ e lɛ́ yii, ben wà mɔ̀ wà Yesu là wà bè: Yaaya ìbanɔ
kɔ̃n Farisi ìbanɔ è lɛ́ yi, ben n ìbanɔ è yi sero nɛ́?
19 Ben Yesu bèńnɛ: Nɔsɛri gbɛ̃nɔ é lɛ́ yi gurɔɔ kɛ̀ à kúńyo nɔsɛ guun yɔ́? Gurɔɔ kɛ̀ nɔsɛri kúńyo,
aɔ̃é lɛ́ yiro.
20 À gurɔɔ é mɔ́ kɛ̀ weé nɔsɛri bɔ ń tɛ́, gbasa aɔ̃é lɛ́ yi sa.
21 Gbɛ̃ke è uta zii nambata na kɔ̃n pɔ́lɛ dufuoro. Tó wà kɛ̀ lɛ, uta dufu é sɔ̃kɔ̃zi à kɛ̃kɔ̃rɛ, à
zii fɔ̃na é kaara.
22 Wè geepiwɛ̃ dufu ká tùu zii guuro. Tó wà kɛ̀ lɛ, wɛ̃ɛ pì é tùu pũtã, wɛ̃ kɔ̃n tùuo é yaka ń
píngi. Auo, wè geepiwɛ̃ dufu ká tùu dufu guumɛ.

Kámmaborgurɔ yã
(Mat 12:1-21, Luk 6:1-11)
23 Kámmaboɡurɔɔ zĩkea Yesu e pãa buraanɔla. Lán èe gaa nà à ìbanɔ pɔ́wɛɛ wòro, aɔ̃ɔe soo.
24 Ben Farisinɔ bènɛ: Ǹ gwa! Bɔ́yãnzin aɔ̃ɔe yã kɛ̀ wè kɛ kámmaboɡurɔɔ zĩroo kɛɛzi?
25 Ben Yesu wèńla à bè: Ée à kyó kɛ ziki á è lán Dauda kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ àpi kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ e takaasi
kɛɛ, kɛ̀ nɔaa e ń dɛɛroo?
26 Sa'oriki Abiata gurɔɔa à gɛ̀ Luda ua guu, à burɛdi kɛ̀ wà kàɛ Ludanɛ sò, kɛ̀ gbɛ̃kee à sona
zɛ́ vĩro, sé sa'orinɔ, ben à kpà a gbɛ̃nɔa.
27 Yesu ɛ̀ara à bèńnɛ dɔ: Luda kámmaboɡurɔɔ dìɛ gbɛ̃ntee aafia yãnzimɛ. Èe kɛ kámmaboɡurɔɔ
yãnzin à gbɛ̃ntee kɛ̀ziro.
28 Beee yãnzi Gbɛ̃ntee Nɛ́ iko vĩ kámmaboɡurɔɔa se.

3

1 Yesu ɛ̀ara à gàa aduakɛkpɛn. Gɔ̃gbɛ̃ kee kú gwe à ɔ doo fɛ̃fɛ̃na.
2 Gbɛ̃kenɔ e Yesu tàasi kɛɛ, tó eé à kɛ̃kɔ̃a kámmaboɡurɔɔ zĩ, lɛ wà yã e wà dia.
3 Ben Yesu bè gbɛ̃ kɛ̀ à ɔɔ fɛ̃fɛ̃na pìnɛ: Ǹ fɛɛ ǹ zɛ zà guu.
4 Ben à ń lá à bè: Kámmaboɡurɔɔ zĩ à zɛ́ vĩ wà à maaa kɛn yɔ́ɔ, ke à zaaa? Wà gbɛ̃ mì sín yɔ́,
ke wà dɛmɛ? Ben aɔ̃ɔe yãke oro.
5 Yesu ń gwá pɔfɛ̃o à lìgazi, zaakɛ à pɔɔ yàka ń swãgbãa yãnzi. Ben à bè gɔ̃gbɛ̃ pìnɛ: Ǹ n ɔɔ
pì poro. Kɛ̀ à pòro, ben à ɔɔ pì kɛ̀ a gbɛ̀n.
6 Ben Farisinɔ bɔ̀ɛ wà gàa wà yã gɔ̃gɔ̃ kɔ̃n kí Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ gɔ̃ɔ, dian aɔ̃é kɛ nà wà Yesu dɛ.

Pari kɔ̃kakɔ̃aa sɛ̀bɛ lɛ́a
7 Yesu kɔ̃n a ìbanɔ ń zĩnda gàńnɛ gwe, aɔ̃ gàa sɛ̀bɛ lɛ́a. Ben parii bɔ̀ Galili wà tɛ̀zi.
8 Gbɛ̃kenɔ bɔ̀ Yudea dɔ kɔ̃n Yerusalɛmuo kɔ̃n Ɛdɔmunɔ bùsuo kɔ̃n Yoda baa kãa kpaao kɔ̃n
Tayao kɔ̃n Sidɔ̃o wà mɔ̀ à kiia paripari, kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀ èe kɛɛnɔ baaru mà yãnzi.
9 Parii yãnzi Yesu ò a ìbanɔnɛ aɔ̃ góro'itɛ soru kɛare, lɛ wàton nakɔ̃rɛaro yãnzi.
10 Zaakɛ Yesu gbɛ̃nɔ kɛ̀kɔ̃a pari, ben gyãreenɔɔ e nakɔ̃rɛɛa pari lɛ wà ɔ kɛa.
11 Zĩndeenɔ sɔ̃, tó aɔ̃ à wɛ́ɛ è, aɔ̃è mɔ́ wà daɛ à aɛmɛ, aɔ̃è wii lɛ́ wà be: Ḿbe Luda Nɛ́ ũ.
12 Ben Yesu è gíńnɛ aɔ̃ o gbɛ̃ kɛ̀ á dɛ à ũ.

Yesu zɛ̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ diɛna
(Mat 10:1-4, Luk 6:12-16)
13 Kɛ̀ Yesu dìdi kpiiia, à gbɛ̃ kɛ̀ à yezinɔ sìsiazi, ben aɔ̃ mɔ̀ à kiia.
14 Ben à gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ dìɛ aɔ̃gɔ̃ kúao, lɛ àgɔ̃ ń zĩ waazi kɛ,
15 aɔ̃gɔ̃ iko vĩ aɔ̃ zĩnnɔ gońma. À tɔ́ kpàńnɛ zɛ̀rinɔ.
16 Aɔ̃ tɔ́n yɛ̀: Simɔ kɛ̀ à tɔ́ kpànɛ Pita.
17 Zebedi nɛ́ Yemisi kɔ̃n a dãaro Yohanao. À tɔ́ kpàńnɛ Bɔanɛgɛ. Tɔ́ pì bè lapatammarinɔ.
18 Beee gbɛra Anduru, Filipi, Batɔlɔmiu, Matiu, Tomasi, Alafeu nɛ́ Yemisi, Tadeu, Simɔ
Aĩade
19 kɔ̃n Yudasi Isikariɔti kɛ̀ bɔ̀ à kpɛɛo.

Zĩngona gbɛ̃nɔa
(Mat 12:22-32, Luk 11:14-23, 12:10)

[20] Kɛ̀ Yesu tà bɛ, ben gbɛ̃nɔ ɛ̀ara wà kàkɔ̃a dɔ pari, ben Yesu kɔ̃n a ìbanɔɔ e zɛ́ e wà pɔ́ blè sero.
[21] Kɛ̀ à bɛdeenɔ yã pì mà, aɔ̃ dà zɛ́n wà à gbɛsɛ, zaakɛ aɔ̃ɔe bee ĩa kàamɛ.
[22] Ludayãdannɛri kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Yerusalɛmu wà mɔ̀nɔ bè: À Bɛlɛzɛbubu vĩ, zĩnnɔ kína pì gbãaan è zĩn goḿma.
[23] Ben Yesu ń sisiazi à yãlɛkɔ̃zina òńnɛ à bè: Setãn é fɔ̃ à a zĩnda goḿmaɔ́?
[24] Tó kpata gbɛ̃nɔ íbɛtɛ kpà kɔ̃o, kpata pì é gì kɛɔ́?
[25] Tó uadeenɔ íbɛtɛ kpà kɔ̃o, ua pì é gì kɛɔ́?
[26] Tó Setãn íbɛtɛ kpà kɔ̃n a zĩnda gbɛ̃nɔ aɔ̃ kɛ̀kɔ̃a, eé gì kɛro, eé mì dɛmɛ.
[27] Gbɛ̃ke é fɔ̃ à gɛ̃ gɔ̃sagbãaa kpɛ́n à à pɔ́nɔ sɛ́ɛro, séto à à yì gĩa, gbasa à à kpɛ́ kpokɛ.
[28] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, Luda é gbɛ̃nɔ durunnɔ kɛ̃ńnɛ kɔ̃n a tɔ́ zaaa kɛ̀ aɔ̃è sísinɔ píngi,
[29] mɔde tó gbɛ̃ Luda Nini tɔ́ zaaa sìsi, eé kɛ̃nɛro, zaakɛ adee durun kɛ̀ è sí kɛ̃ńnɛroo kɛ̀mɛ.
[30] Yesu ò lɛ kɛ̀ aɔ̃ bè à zĩn vĩ yãnzimɛ.

Yesu danɛnɔ
(Mat 12:46-50, Luk 8:19-21)
[31] Kɛ̀ à da kɔ̃n à dãaronɔ kà, aɔ̃ zɛ̀ bàazi, ben aɔ̃ gbɛ̃ zɩ̀ wà à sísi.
[32] Gbɛ̃nɔɔ vɛ̃ɛna wà ligazi pari, ben wà bènɛ: Ǹ gwa! N da kɔ̃n n dãaronɔ zɛ bàazi aɔ̃ɔe n gbekaa.
[33] Ben à wèńla à bè: Dén ma da kɔ̃n ma dãaronɔ ũu?
[34] Ben à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛzinɔ gwà à bè: Ma da kɔ̃n ma dãaronɔn yɛ̀.
[35] Gbɛ̃ kɛ̀ è Luda pɔyezi kɛɛn ma dãaro kɔ̃n ma dãreo kɔ̃n ma dao ũ.

4

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n pɔ́wɛɛfãrio
(Mat 13:1-23, Luk 8:4-15)
[1] Yesu ɛ̀ara èe yã daańnɛ sɛ̀bɛ saɛ. Wà pàzi paripari, ben à gɛ̃ à vɛ̃ɛ góro'itɛn íla, gbɛ̃nɔ gɔ̃ kaɛna sɩ̃sĩ baa sɛ̀bɛ lɛ́a ń píngi.
[2] À yã dàńnɛ kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinanɔ pari. Lán èe daańnɛ nà à bè:
[3] À swã kpá! Búbari ke bé à kuu à bɔ̀ à gàa pɔ́wɛɛ fã.
[4] Lán èe fãa nà, ben à kenɔ lɛ̀ɛ zɛ́ guu, bãanɔ mɔ̀ wà blè.
[5] À kenɔ lɛ̀ɛ gbè sàra musu, gura kɛ̀ bùsu vĩ bítaro, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ gɔ̃ɔ, kɛ̀ bùsu bíta gwero yãnzi.
[6] Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ fɛ̀ɛ, ben aɔ̃ tɛ́ kṹ wà gàga, kɛ̀ aɔ̃ɔ kãsãa vĩro yãnzi.
[7] À kenɔ lɛ̀ɛ lɛ̀nɔ guu, ben lɛ̀ fɛ̀ɛ à nàkɔ̃rɛḿma aɔ̃ɔe nɛ́ iro.
[8] À kenɔ sɔ̃ lɛ̀ɛ tɔɔtɛ maaa guu. Aɔ̃ bɔ̀ɛ wà fɛ̀ɛ aɔ̃ nɛ́ ì, à kenɔ kaarana kɛ̀ baaakurikuri, kenɔ baaagɔ̃gɔ̃, kenɔ basɔsɔɔro.
[9] Ben Yesu bè: Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à ma.
[10] Kɛ̀ Yesu gùńnɛ gwe à kú ado, ben à gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúzinɔ mɔ̀ wà yã pìnɔ mì gbèkaa.
[11] Ben à bèńnɛ: Luda kpata kɛ̀ bɔ̀ à kiia asii kpàawa àgɔ̃ dɔ̃, mɔde mɛɛ̀ yã píngi o gbɛ̃ kpaaanɔnɛ kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinanɔmɛ,
[12] lɛ aɔ̃gɔ̃ guu gwaa pɔ́ke'ena sai,
aɔ̃gɔ̃ swã kpakpaa à dɔ̀rɔ dɔ̃na sai,
lɛ aɔ̃ton aɛ dɔ Ludaa,
à ń durunnɔ kɛ̃ńnɛro yãnzi.
[13] Ben Yesu ń lá à bè: Á yã pì dɔ̃roo? É kɛ dia à yãlɛkɔ̃zina ke dɔ̃ɔ?
[14] À ma! Búbari pì Luda yãn èe fãa.
[15] Gbɛ̃kenɔ dɛ lán zɛ́ guu pɔ́wɛɛ bà, guu kɛ̀ wà Luda yã fɛ̃n. Tó aɔ̃ɔ mà, ben Setãn è mɔ́ à Luda yã kɛ̀ wà fɛ̃ ń tɛ́ pì síḿma gɔ̃ɔ.
[16] Gbɛ̃kenɔ dɛ lán pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ gbè sàra musu bà. Tó aɔ̃ Luda yã mà, aɔ̃è sí gɔ̃ɔ kɔ̃n pɔnnaao.
[17] Zaakɛ aɔ̃ɔ kãsãa vĩro, aɔ̃è kɛ gurɔ plaaro. Tó yã'ɔ̃amma ń lé ke tó wà wɛ́ɛ tãḿma yã pì yãnzi, aɔ̃è fumɛ gɔ̃ɔ.
[18] Gbɛ̃kenɔ dɛ lán pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ lɛ̀nɔ guu bà. Aɔ̃ Luda yã mà,
[19] mɔde anduna yã kɛ̃hãnkɛna kɔ̃n yena auzikizio kɔ̃n pɔ́ kpaaanɔ nidɛnao è nakɔ̃rɛḿma, ben yã pì è gɔ̃ àre sai.
[20] Gbɛ̃kenɔ dɛ lán pɔ́wɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ tɔɔtɛ maaaanɔ bà. Aɔ̃è Luda yã ma wà sí, ben aɔ̃è kɛ kaarana pɔ́ ũ, aɔ̃ kenɔ baaakurikuri, kenɔ baaagɔ̃gɔ̃, kenɔ basɔsɔɔro.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n fitiao
(Luk 8:16-18)

21 Yesu bèńnɛ: Wè fitia na wà gbaka kúɛa ke wà diɛ gádo gbáruɔ́? Dabu musun wè dinloo?
22 Asiiyã kee kuu kɛ̀ weé gí bɔaziro. Pɔ́kee kuu utɛna kɛ̀ eé bɔ gupuraaro.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à ma.
24 À bèńnɛ dɔ: À làakari kɛ yã kɛ̀ ée maaa. Zaka kɛ̀ eè yɔ̃̀ońnɛn Luda é yɔ̃oare eé ɛara à
kaaraare dɔ.
25 Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ vĩin Luda é kaaranɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ke vĩroo sɔ̃, baa à nɛ́ngo kɛ̀ à vĩi Luda é sía.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n pɔ́wɛɛbɔɛnao

26 À bè dɔ: Kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ lán pɔ́wɛɛ kɛ̀ gbɛ̃ fã̀ buraa bà.
27 Gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o baa tó èe ii oo ke à bɛ̃ɛ, pɔ́wɛɛ pì è bɔrɛ à ìsi kũ, gbɛ̃ pì ègɔ̃ dɔ̃ lán è kɛ
nàro.
28 Tɔɔtɛ bé è pɔ́wɛɛ i a zĩnda. È kà pá gĩa, gbasa à nɔ̀ sí, à gbɛran è pia.
29 Tó à mà, ben wè kɛ̃ kontoo, zaakɛ à kɛkɛgurɔɔ bé à kà.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n musadi wɛ́ɛo
(Mat 13:31-32, 34, Luk 13:18-19)

30 À bè dɔ: Bɔ́n kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia bɔ̀kɔ̃bao? Bɔ́n wé e wà lɛ́kɔ̃zio?
31 À dɛ lán musadi wɛ́ɛ bà, kɛ̀ à wɛ́ɛ kete dɛ pɔ́wɛɛ kɛ̀ wè tɔ̃nɔla píngi,
32 mɔde tó wà tɔ̃̀, è bɔɛ à kɛ bíta dɛ dò pɔ́nɔla píngi. È gã̀ gègetenɔ kɛ ai bãanɔ è mɔ́ wà zɔ̃zɔ̃ à
lá ɔran.
33 Yesu Luda yã òńnɛ pari kɔ̃n yãlɛkɔ̃zina beee takanɔ aɔ̃ mana lɛ́n.
34 Èe yãke ońnɛ yãlɛkɔ̃zina sairo. Tó à kú kɔ̃n a ìbanɔ ńtɛ̃ɛ, ben è yã píngi bɔkɔ̃tɛńnɛ.

Yesu zàga'ĩa zɛna
(Mat 8:23-27, Luk 8:22-25)

35 Kɛ̀ uusiɛ e kɛɛ, à bè a ìbanɔnɛ: Wà bikũ baa kãa kpa.
36 Zaakɛ Yesu kú góro guu, ben aɔ̃ gɛ̃̀o lɛdo aɔ̃ dà zɛ́n lɛ wà parii tò gwe. Góro pãndenɔ
gàańyo.
37 Ben zàga'ĩa gbãaa fɛ̃ɛ. Í e góro yĩpayĩpaa èe kaa à guu ai à yezi à pa.
38 Yesu kú góro kpɛɛ kpa, èe ii oo à mì di mìbɔkɔa. Ben à ìbanɔ à vù aɔ̃ bènɛ: Dannɛri! Kɛ̀
wée kaatɛɛ, nɛ́ɛ bídi kɛroo?
39 Ben à fɛ̃ɛ à gì ĩanɛ à bè ínɛ: Ǹ yĩtɛ! Ǹ zɛ tɛɛɛ! Ben ĩa kpàɛ, guu yɩ̃̀ kítikiti.
40 Ben à ń lá à bè: À kɛ̀ dia á seka vĩ lɛee? Ase á ma náanɛ vĩro ai tiaɔ́?
41 Ben aɔ̃ gɔ̃̀ bídi guu, aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa wà bè: Dén gbɛ̃ kɛ̀ ũee? Baa ĩa kɔ̃n ío è à yã mamɛ.

5

Zĩnnɔ gbarɛna alɛdɛnɔa
(Mat 8:28-34, Luk 8:26-39)

1 Aɔ̃ kà Gadara bùsun sɛ̀bɛ baa kãa kpa.
2 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ góro guu gɔ̃ɔ, zĩnde ke bɔ̀ mirakpɛtɛa à mɔ̀ à dààlɛ.
3 Ègɔ̃ kú gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ dɛ mira ũunɔ guu. Baa mɔ̀kyakoo è fɔ̃ à à yì dɔro.
4 Zaakɛ wè à yi kɔ̃n mɔ̀kyakooomɛ wè à da lín baabɔrɛ, mɔde è mɔ̀ pìnɔ kɛ̃kɛ̃ è lí pìnɔ
gborogboro. Gbɛ̃ke è à gbãaa fɔ̃ro.
5 Gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o píngi ègɔ̃ táa oo mirakpɛtɛa kɔ̃n sɩ̃̀sĩgɛɛzinɔ, ègɔ̃ wii lɛɛ ègɔ̃ a zĩnda lilii
gbɛ̀o.
6 Kɛ̀ à Yesu è kãa, ben à bàa lɛ̀ à mɔ̀ à kùɛ à aɛ.
7-8 Kɛ̀ Yesu bè zĩn pì goa, ben à wii gbãaa lɛ̀ à bè: Yesu, Luda Musude Nɛ́, bɔ́n wá vĩ kɔ̃ ɔzĩi?
Ma nannɛ Ludazi ǹton wɛ́ɛ tãmaro.
9 Ben Yesu à là à bè: N tɔ́n diaa? Ben à wèàla à bè: Ma tɔ́n Pari, zaakɛ wá pari.
10 Ben aɔ̃ agbaa kpà Yesunɛ maamaa wà bè àton pɛ́ḿma bùsu pì guuro.
11 Alɛdɛ kpàsa bíta kú gwe, aɔ̃ɔe pɔ́ blee sɩ̃̀sĩgɛɛzi.
12 Ben zĩn pìnɔ wɛ́ɛ kɛ̀ Yesua wà bè: Ǹ wa gbarɛ alɛdɛnɔ tɛ́ wà gɛ̃ ń guu.
13 Yesu ń gbá zɛ́, ben zĩn pìnɔ gòa wà gɛ̃̀ alɛdɛ pìnɔ guu. Ben alɛdɛ kpàsa kɛ̀ kà bɔrɔ plaa taka
pìnɔ wì bào aɔ̃ sòro sɩ̃̀sĩgɛɛzi aɔ̃ sì sɛ̀bɛn, ben aɔ̃ gàga gwe.
14 Ben alɛdɛdãrinɔ bàa lɛ̀ wà gàa yã pì tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ wɛ́tɛ guu kɔ̃n buraanɔ. Ben gbɛ̃nɔ bɔ̀ɛ wà gàa
yã kɛ̀ kɛ̀ pì gwa.
15 Kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ Yesu kiia, aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ zĩn kú à guu pari yãa pì è vɛ̃ɛna gwe, à uta dana à bã̀n pì
wèrea, ben vĩa ń kũ.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã pì è wɛ́ɛonɔ yã kɛ̀ zĩndee pì lè tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ kɔ̃n alɛdɛnɔ yão.
17 Ben aɔ̃ agbaa kpà Yesunɛ kɛ̀ à bɔńnɛ ń bùsun.
18 Kɛ̀ Yesu e gɛ̃ɛ góro'itɛ guu, gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ zĩnnɔ vĩ yãa pì wɛ́ɛ kɛ̀a lɛ à táo.

19 Yesu e wero à bènɛ: Ǹ tá n bɛ n gbɛ̃nɔ kiia, ǹ yã kɛ̀ Dii kɛ̀nnɛɛ oń́nɛ píngi, dia à n wɛ̃nda
bò nà.
20 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì tà, èe yã kɛ̀ Yesu kɛ̀nɛ kpàakpa kɛɛ Wɛ́tɛmɛnkuri bùsun, ben yã pì bɔ̀ gbɛ̃ píngi
saɛ.

Yairu nɛ́ fɛɛna kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ ɔ kɛ̀ Yesu utaao
(Mat 9:18-26, Luk 8:40-56)
21 Yesu lìara à bikũ̀ sɛ̀bɛ baa kãa kpa kɔ̃n góroo, ben parii kàkɔ̃azi sɛ̀bɛ lɛ́a.
22 Aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi kɛ̀ wè benɛ Yairu mɔ̀ gwe. Kɛ̀ à Yesu è, à dàɛ a puua à gbá saɛ,
23 ben à kúɛ kɛ̀nɛ maamaa à bè: Ma nénɔgbɛ̃ kú gaa lɛ́zĩ. Ǹ mɔ́ ǹ ɔ kɛa, lɛ à gbãa kũ àgɔ̃ kú
wɛ̃̀ndio.
24 Ben Yesu dào zɛ́n. Parii tɛ́zi aɔ̃e nakɔ̃rɛɛa.
25 Nɔgbɛ̃ kee kú gwe aru è bɔɛa à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa.
26 Ɛzɛ̃deenɔ à kɛ̀ takaasidee ũ maamaa, à a ɔɔ blè píngi. Èe aafia ero, è kɛkɛ àgɔ̃ kaaramɛ.
27 Kɛ̀ à Yesu baaru mà, ben à sɔ̃̀ Yesuzi parii guu kpɛɛ kpa. Ben à ɔ kɛ̀ à utaa,
28 zaakɛ à bè: Baa tó ma ɔ kɛ̀ à utaa dé, mɛ́ kɛ̃kɔ̃a.
29 Ben à arubɔɛna pì zɛ̀ gɔ̃ɔ. À dɔ̃̀ a mɛ̀ guu kɛ̀ à kɛ̃̀kɔ̃a kɔ̃n a gyãa pìo.
30 Zaa gwe gɔ̃ɔ Yesu dɔ̃̀ a mɛ̀ guu kɛ̀ gbãa ke bɔ̀agu, ben à lìɛ parii guu à bè: Dé bé à ɔ kɛ̀ ma
utaa?
31 Ben à ìbanɔ bènɛ: Ń è lán gbɛ̃nɔɔ e nakɔ̃rɛɛmma nà, ben n bè dé bé à ɔ kɛ̀mmaɔ́?
32 Ben Yesu gbɛ̃nɔ gwà à lìgazi lɛ à gbɛ̃ kɛ̀ yã pì kɛ̀ e.
33 Vĩa nɔgbɛ̃ pì kũ̀ èe lugalugaa, zaakɛ à dɔ̃ yã kɛ̀ à à lè a mɛ̀ guu, ben à mɔ̀ à dàɛ a puua à
gbá saɛ à à yãpuraa ònɛ píngi.
34 Ben Yesu bènɛ: Nɔgbɛ̃, ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n kɛ̃kɔ̃a. Ǹ tá bɛ aafia, n gyãa pì kɛ̃̀mman
gwe.
35 Kɛ̀ Yesu kpɛ́ èe yã oo, wà bɔ̀ aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi pì bɛ wà mɔ̀ wà bènɛ: N nɛ́ pì kɛ̀ sai, ǹton
ĩa da dannɛria dɔro.
36 Yesu e swã kpá ń yãnziro, ben à bè gbɛ̃nsi pìnɛ: Ǹton tó swɛ̃̀ kɛ̃nguro, ǹ ma náanɛ kɛ dé.
37 Èe we gbɛ̃ke gá zɛarero, sé Pita kɔ̃n Yemisio kɔ̃n Yemisi dãaro Yohanao.
38 Kɛ̀ aɔ̃ kà gbɛ̃nsi pì bɛ, Yesu è wèe ɔ́ɔ dɔɔ wèe wii gbãaa lɛɛ wèe kpãngeda kɛɛ maamaa.
39 Kɛ̀ à gɛ̃̀ kpɛ́n, à ń lá à bè: Bɔ́yãnzi ée kpãngeda kɛɛ ée ɔ́ɔ dɔɔzi? Nɛ́ pì e garo, èe ii oomɛ.
40 Kɛ̀ aɔ̃ɔe à lalandi kɛɛ, ben à pɛ̀ḿma aɔ̃ bɔ̀ɛ bàazi ń píngi. Sé nɛ́ pì de kɔ̃n à dao kɔ̃n à ìba kɛ̀
aɔ̃ɔ kúonɔ, aɔ̃mbe à ń sɛ́ à gɛ̃̀ńyo guu kɛ̀ nɛ́ pì kún.
41 Ben à nɛ́ pì kũ̀ a ɔɔa à bènɛ: Talita kum! Yã pì bè, nénɔkparɛ, ǹ fɛɛ.
42 Zaa gwe gɔ̃ɔ nɛ́ pì fɛ̃ɛ à táa ò. Nɛ́ pì sɔ̃ kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa. Yã pì bɔ̀ ń saɛ maamaa.
43 Ben Yesu gìńnɛ pátipati aɔ̃ton o gbɛ̃ke maro. Ben à bè wà pɔ́blee kpáa à ble.

6

Nazarɛtideenɔ gina Yesuzi
(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)
1 Yesu bɔ̀ gwe à gàa a bɛ wɛ́tɛ, à ìbanɔɔ tɛ́zi.
2 Kɛ̀ kámmaboguгɔɔ kà, ben èe yã daańnɛ aduakɛkpɛn. Ben parii kɛ̀ aɔ̃ à yã mànɔ bídi kɛ̀ wà
bè: Mákpan gɔ̃gbɛ̃ pì yã kɛ̀nɔ èn? Ɔndɔ̃ kpareen wà kpàa, ben èe dabuyã kɛ̀ takanɔ kɛɛ?
3 Àmbe lí'ari ũroo? Mariama nɛ́nloo? Yemisi kɔ̃n Yusufuo kɔ̃n Yudao kɔ̃n Simɔnɔ vĩ̀in
gweroo? À dãrenɔ bé wà kúwao kɛ̀roo? Ben aɔ̃ gìzi.
4 Ben Yesu bèńnɛ: Annabi ègɔ̃ bɛɛ sairo, sé à bɛ wɛ́tɛ kɔ̃n à danɛnɔ kiiao kɔ̃n à uao baasiro.
5 Yesu e fɔ̃ à dabuyã ke kɛ̀ gwero, sé gyãree kɛ̀ à ɔ kɛ̀ḿma à ń kɛ̃kɔ̃a kenɔ baasiro.
6 Kɛ̀ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛro, aɔ̃ yã bɔ̀ à saɛ maamaa.

Yesu zĩ̀rinɔ zĩna
(Mat 10:5-15, Luk 9:1-6)
Ben à gàa lakutu kɔ̃n lakutuo, èe yã daańnɛ.
7 Ben à a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sìsiazi, ben à ń zĩ gɔ̃ɔn plaplaa, à ń gbá iko aɔ̃ zĩnnɔ
gom̀ma.
8 À bèńnɛ: Àton pɔ́ke sé à gáoro, kũsãɛ ke bɔ̀kɔlogomma ke ɔɔ, sé gò.
9 À kyatee kpá, mɔde àton uta da mɛ̀n plaaro.
10 Ua kɛ̀ a pitan, àgɔ̃ kú gwe ai à gá bɔo wɛ́tɛ pì guu.
11 Guu kɛ̀ wèe a sín ke wèe swã kpá a yãziro, tó ée taa, à lutɛ̃ gogo a gbánɔa ń tona kɔ̃n
Ludao sèeda ũ.
12 Ben aɔ̃ dà zɛ́n. Aɔ̃ nɔ̀sɛliɛna waazi kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ

13 aɔ̃ zĩnnɔ gòḿma pari, aɔ̃ nɔ́si màma gyãreenɔa pari aɔ̃ ń kɛ̃kɔ̃a.

Yaaya Batisikɛri gana
(Mat 14:1-12, Luk 9:7-9)

14 Kí Hɛrɔdu yã pìnɔ mà, zaakɛ Yesu tɔ́ kà gu píngia. Gbɛ̃kenɔ e bee Yaaya Batisikɛri bé à fɛ̀ɛ
bɔna gaan, beee yãnzin à gbãaa è èe dabuyãnɔ kɛɛzi.
15 Gbɛ̃kenɔ bè Iliamɛ, gbɛ̃kenɔ bè annabimɛ lán annabi yãanɔ doke bà.
16 Kɛ̀ Hɛrɔdu mà à bè: Yaaya kɛ̀ ma à mì zɔ̃̀ bé à fɛ̀ɛ bɔna gaan.
17-18 Zaakɛ Hɛrɔdu dɔ̃nkɔ̃ pì bé à a vĩ̀i Filipi naɔ̃ Hɛrɔdia sìa à sɛ̀. Kɛ̀ Yaaya ègɔ̃ oonɛ à vĩ̀i nɔ
sinaa maaro, ben Hɛrɔdu tò wà Yaaya kũ̀ wà mɔ̀ kàa wà à dà kpɛ́siaan.
19 Hɛrɔdia sɔ̃ɔ Yaaya pɛ̃tɛ̃ kũna à yezi à à dɛ, mɔde èe zɛ́ ero,
20 zaakɛ Hɛrɔdu dɔ̃̀ kɛ̀ Yaaya nɛ́ Luda gbɛ̃ súusumɛ, ben è vĩa kɛnɛ è tó wà ĩa daaro. Tó à gàa
à à yã ma, laasuu è gɛ̃mmɛ. Baa kɔ̃n beeeo ègɔ̃ ye à fàadibonazi.
21 Hɛrɔdia zɛ́ è Hɛrɔdu igurɔ làa kɔ̃kɔ̃ zĩ. Hɛrɔdu gbãadeenɔ kɔ̃n soza gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n Galili
gbɛ̃ gírimadeenɔ kàkɔ̃a pɔ́blekiia.
22 Ben Hɛrɔdia nɛ́nɔkparɛ gɛ̃̀ à ɔ̃ wã̀. À kɛ̀ Hɛrɔdunɛ nna kɔ̃n a nibɔnɔ ń píngi, ben kína bè
nɛ́ pìnɛ: Pɔ́ kɛ̀ ń yezi ǹ à wɛ́ɛ kɛma, mɛ́ n gba.
23 Ben à ɛ̀ara à bènɛ: Ma la dànnɛ pɔ́ kɛ̀ n à wɛ́ɛ kɛ̀ma píngi, mɛ́ n gbamɛ, baa ma kpata
kpaatɛ.
24 Ben nɛ́nɔkparɛ pì bɔ̀ à gàa à a da gbèka à bè: Bɔ́n mɛ́ wɛ́ɛ kɛa? Ben à da bènɛ, Yaaya
Batisikɛri mì.
25 Gwe gɔ̃ɔ à lìara à sù kpakpaa à gàa à ò kínanɛ: Má yezi ǹ ma gba Yaaya Batisikɛri mì dana
pɛrɛnti guu kɛ̀ tia.
26 Ben kína pɔɔ yàka maamaa, mɔde kɛ̀ à la dà nibɔnɔ wáa yãnzin èe fɔ̃ à gì dɔro.
27 Ben kína pì a dogari ke zĩ̀ gɔ̃ɔ, à bènɛ à gá à à mì zɔ̃ à mɔ́o. Ben à gàa à à mì zɔ̃̀ kpɛ́siaan
28 à dà pɛrɛnti guu à mɔ̀ à kpà nɛ́ pìa, ben à kpà a daa.
29 Kɛ̀ Yaaya ìbanɔ yã pì mà, ben aɔ̃ mɔ̀ wà à gɛ̀ sɛ̀ wà vĩ̀i.

Pɔ́blekpana gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroonɔa
(Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-15)

30 Yesu zĩ̀ri pìnɔ sù à kiia, ben aɔ̃ yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀nɔ kɔ̃n yã kɛ̀ aɔ̃ɔ dàńnɛnɔ ònɛ píngi.
31 Wèe gaa wèe suu, ben Yesu kɔ̃n a zĩ̀rinɔɔ e zɛ́ e aɔ̃ pɔ́ blè sero parii yãnzi. Ben à bèńnɛ: À
mɔ́ wà gá gusaɛ watɛ̃ɛ wà kámma bo féte.
32 Ben aɔ̃ dà zɛ́n góro'itɛ guu aɔ̃ɔe gaa gusaɛ ńtɛ̃ɛ.
33 Kɛ̀ gbɛ̃nɔ ń gana è, aɔ̃ ń dɔ̃, ben aɔ̃ bɔ̀ wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo pari wà bàa lɛ̀ kɛ̀sɛ wà kà gwe ń ã.
34 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ góro guu, à gbɛ̃nɔ è paripari, ben aɔ̃ kɛ̀nɛ wɛ̃nda, zaakɛ aɔ̃ɔ dɛ lán sãa kɛ̀ aɔ̃ɔ
dã̀ri vĩroonɔ bàmɛ. Ben èe yã daańnɛ maamaa.
35 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ bùsa, ben à ìbanɔ sɔ̃̀zi aɔ̃ bè: Gura kɛ̀kii nɛ́ sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtumɛ, bensɔ̃ guu e sii.
36 Ǹ gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ tá bura kɔ̃n lakutu kɛ̀ kú kĩinɔa, aɔ̃ pɔ́ wɛtɛ wà lú wà ble.
37 Ben Yesu wèńla à bè: À pɔ́ kpáḿma aɔ̃ ble. Ben aɔ̃ bènɛ: Ń yezi wà gá burɛdi lú kondogi
ɔɔ wàa do wà kpáḿma aɔ̃ blen yɔ́?
38 Ben Yesu ń lá à bè: Burɛdi mɛ̀n ũgban á vĩi? À gá gwa. Kɛ̀ aɔ̃ kà, aɔ̃ bè: Burɛdi kuu mɛ̀n
sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀o mɛ̀n plaa.
39 Ben à bèńnɛ: À gbɛ̃nɔ vɛ̃ɛvɛ̃ɛ sɛ̃̀la bɔ̀rɔa gãliagãlia.
40 Ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛvɛ̃ɛ gãli kɔ̃n gãlio, gãli kenɔ gɔ̃ɔn basɔɔro, gãli kenɔ gɔ̃ɔn baplaa akuri.
41 Ben Yesu burɛdi mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀o mɛ̀n plaaa pìo sɛ̀ à wɛ́ɛ sɛ̀ musu à aubarika dàn. Ben
à burɛdi pì lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa, aɔ̃ɔ kpàatɛtɛ gbɛ̃nɔnɛ. Ben à kpɔ̀ mɛ̀n plaaa pìnɔ kpàatɛtɛńnɛ
ń píngi.
42 Aɔ̃ pɔ́ blè wà kã̀ ń píngi.
43 Ben wà burɛdi kpaa kɔ̃n kpɔ̀ kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀nɔ sɛ̀ɛ gbíi kuri awɛɛplaaa pà.
44 Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blènɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔro.

Yesu táa'ona sɛ̀bɛla
(Mat 14:22-33, Yoh 6:16-21)

45 Yesu gã nà a ìbanɔa gɔ̃ɔ aɔ̃ gɛ̃ góro'itɛn, lɛ aɔ̃ dɔnɛ aɛ gana Bɛtɛsaida ai àgɔ̃ parii gbarɛ.
46 Kɛ̀ à lɛ́ zàḿma, ben à dìdi kpiii musu à gàa adua kɛ.
47 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀ góro'itɛ kú sɛ̀bɛ dagura, Yesu sɔ̃ɔ kú í baa ado.
48 Ben à è górofĩna e ĩa daaḿma, kɛ̀ ĩa gbãaa e kakaańzi yãnzi. Gudɔnao à gàa ń kiia èe táa
oo íla, ben à kɛ̀ dian á yezi à gɛ̃ńlaa bà.
49 Kɛ̀ aɔ̃ à è èe táa oo íla, aɔ̃ɔe daa gɛ̀wãadeemɛ, ben aɔ̃ wii lɛ̀.

50 Zaakɛ aɔ̃ à è ń píngi, ben swɛ̃̀ kɛ̃́ngu. Ben Yesu yã̀ bèńnɛ gɔ̃ɔ: À a làakari kpáɛ, mámbee!
Àton tó vĩ̀a a kũro.
51 Kɛ̀ à gɛ̃̀ góro guu, ben ĩa zɛ̀, ben yã̀ pì bɔ̀ ń saɛ maamaa,
52 zaakɛ aɔ̃ wɛ́ɛ e kɛ̃ burɛdi yã̀aro kɛ̀ laasuu kɛ̃̀sã̀ḿma yã̀nzi.

Yesu gyã̀reenɔ kɛ̃kɔ̃ana zaa Gɛnɛsarɛti
(Mat 14:34-36)

53 Kɛ̀ aɔ̃ bikũ̀ baa, aɔ̃ kà Gɛnɛsarɛti, ben aɔ̃ ń góro bà dɔ̀ gwe.
54 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ góro guu, wà Yesu dɔ̃̀ gɔ̃ɔ,
55 ben aɔ̃ bàa lɛ̀ wà gàa bùsu pì lakutu píngia, wà gyã̀reenɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n ń daɛbɔnɔ, guu kɛ̀ wà mà
à kún píngi wègɔ̃ mɔ́ńyo à kiia.
56 Guu kɛ̀ à gàan píngi, lakutunɔ ke wɛ́tɛnɔ ke buraanɔ, wègɔ̃ mɔɔnɛ gyã̀reenɔ ai wà ń káɛ
yàranɔa, ben wè wɛ́ɛ kɛa lɛ wà ɔ kɛ baa à uta lɛ́a. Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ɔ kɛ̀anɔ kɛ̃̀kɔ̃a ń píngi.

7

Fɛɛakaarayã̀
(Mat 15:1-9)

1 Farisinɔ kɔ̃n ludayã̀dannɛri kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Yerusalɛmu kenɔ mɔ̀ Yesu kiia,
2 ben aɔ̃ɔ è à ìba kenɔ e pɔ́ blee ɔpipisai.
3 Zaakɛ Farisinɔ kɔ̃n Yudanɔ ń píngi ń dezinɔ fɛɛakaarayã̀ kũnamɛ, aɔ̃è pɔ́ ble ɔpipi a zɛ́a
sairo.
4 Tó aɔ̃ bɔ̀ yàra wà sù, aɔ̃è pɔ́ ble zú'osairo. Aɔ̃ɔ fɛɛakaarayã̀ pã̀ndenɔ kũna pari. Lɛmɛ aɔ̃è
togoonɔ kɔ̃n loonɔ kɔ̃n butanɔ pípi lɛ.
5 Ben Farisinɔ kɔ̃n ludayã̀dannɛri pìnɔ Yesu là wà bè: Bɔ́yã̀nzi n ìbanɔ ègɔ̃ wa dezinɔ
fɛɛakaarayã̀ kũnaziroo? Aɔ̃è pɔ́ ble ɔpipisai.
6 Yesu wèńla à bè: A mɔnafikideenɔ, Isaya annabikɛyã̀ ò a mɔnafikideenɔ yã̀ musu
wásawasa lán à kɛ̃̀ Luda yã̀n nà à bè:
Bori beee è bɛ̀ɛ limɛ kɔ̃n lɛ́omɛ,
aɔ̃ swɛ̃̀ kúmaro.
7 Aɔ̃ègɔ̃ dɔnzi kɛɛmɛ pã̀mɛ,
gbɛ̃ntee yã̀zɛkparɛɛn aɔ̃è dańnɛ.
8 A pã̀ kpà Luda yã̀dannɛnazi, ben á gbɛ̃ntee fɛɛakaarayã̀ kũna.
9 Ben à bèńnɛ dɔ: A pã̀ Luda yã̀nɛ lɛ à e àgɔ̃ a fɛɛakaarayã̀ kũna maan yɔ́?
10 Musa bè, àgae bɛ̀ɛ lí a de kɔ̃n a daonɛ. À bè dɔ, gbɛ̃ kɛ̀ à a de ke a da kpɛ bɔ̀, wà adee dɛ.
11 Apinɔ sɔ̃, eè be tó gbɛ̃ bè a de ke a danɛ, pɔ́ kɛ̀ á vĩ à ń kpe dao nɛ́ Kɔbanimɛ,
12 à zɛ́ vĩ à a de kɔ̃n a dao kpe dao dɔro. Kɔbanin pɔ́ kɛ̀ wè kpá Ludaa ũ.
13 Lɛmɛ eè Luda yã̀ kɛ famma a fɛɛakaarayã̀ kɛ̀ eè dańnɛ yã̀nzi. Yã̀ beee takanɔn eè kɛ pari.

Yã̀ kɛ̀ è tó wàgɔ̃ gbã̀sĩ
(Mat 15:10-20)

14 Ben Yesu ɛ̀ara à parii sìsiazi à bè: À swã̀ kpá à ma yã̀ ma a píngi.
15 Pɔ́kee kuu kɛ̀ è gɛ̃ gbɛ̃ guu kɛ̀ è à kɛ gbã̀sĩro. Pɔ́ kɛ̀ è bɔ gbɛ̃ guu bé è tó àgɔ̃ gbã̀sĩ.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ swã̀ vĩ à ma.
17 Kɛ̀ à parii tò gwe à tà bɛ, ben à ìbanɔ à gbèka yã̀ pì mìzi.
18 À bèńnɛ: A laasuu kpɛ́ yĩ̀i seɔ́? Kɛ̀ pɔ́kee kuu kɛ̀ è gɛ̃ gbɛ̃ guu à tó àgɔ̃ gbã̀sĩro, á dɔ̃roo?
19 Pɔ́ pì è gɛ̃ a swɛ̃̀ guuro, sé à gbɛɛɛn, gbasa à bɔ mɛ̀n. Lɛn Yesu pɔ́ble píngi kɛ̀ blena pɔ́ ũ lɛ
tɛ̃̀ sai.
20 Ben à bè: Yã̀ kɛ̀ è bɔ gbɛ̃ guu bé è tó àgɔ̃ gbã̀sĩ.
21 Zaakɛ zaa gbɛ̃ntee swɛ̃̀ guun laasuu zaaa è bɔn: Pã̀pã̀kɛna, kpã̀i'ona, gbɛ̃dɛna, zinakɛna,
22 wã̀kũ, nɔ̀sɛzaaa, mɔnafiki, wísaiyã̀, sã̀nkara, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃na, wada kɔ̃n mìsaiyã̀o.
23 Yã̀ zaaa pìnɔ è bɔ swɛ̃̀ guu píngi, àmbe è tó gbɛ̃ gɔ̃ gbã̀sĩ.

Nɔgbɛ̃ zĩ̀tɔ Yesu náanɛkɛna
(Mat 15:21-28)

24 Yesu bɔ̀ gwe à gàa Taya bùsun, ben à pìta ua kea. À yezi wà a dɔ̃ro, mɔde èe e à a zĩnda
ùtɛro.
25 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ à nɛ́nɔkparɛ zĩn vĩi Yesu baaru mà, ben à mɔ̀ à dàɛ à aɛ gɔ̃ɔ.
26 Nɔgbɛ̃ pì sɔ̃ Giriki gbɛ̃mɛ wà à ì Siria Fenisia bùsun. À wɛ́ɛ kɛ̀ Yesua lɛ à zĩn goare a nɛ́a.
27 Ben Yesu bènɛ: Ǹ tó wà pɔ́blee kpá nɛ́nɔa gĩ̀a, zaakɛ à maa wà nɛ́nɔ pɔ́blee sɛ́ wà zu
gbɛ̃ɛnɔnɛro.
28 Ben nɔgbɛ̃ pì wèàla à bè: Dii, baa gbɛ̃ɛ kɛ̀ aɔ̃è daɛńzinɔ è nɛ́nɔ pɔ́ble buru sɛ́sɛ.

29 Yesu bènɛ: Kɛ̀ n yãwenlana maa yãnzi, ǹ tá, n nɛ́ zĩn gòa.
30 Kɛ̀ à kà bɛ, à a nɛ́ è daɛna pɛ̀a, zĩn pì gòa.

Swãdo kɛ̃kɔ̃ana

31 Ben Yesu fɛ̃ɛ Taya bùsun à gàa Sidɔ̃, ben à bɔ̀ɛ kɔ̃n Wɛ́tɛmɛnkuri bùsuo ai à gàa à kà Galili
sɛ̀bɛzi.
32 Ben wà mɔ̀nɛ kɔ̃n swãdo bebekario, wà wɛ́ɛ kɛ̀a lɛ à ɔ kɛa.
33 Yesu bɔ̀ parii guu kɔ̃n swãdoo pìo à a ɔnɛtee pɛ̀pɛ à swãn. Kɛ̀ à lóu sù, ben à ɔ kɛ̀ à nɛ́nɛa.
34 À wɛ́ɛ sɛ̀ musu à wesaa kàkɔ̃a à bò, ben à bènɛ: Ɛfata. Yã pì bè ǹ wɛ̃.
35 Zaa gwe gɔ̃ɔ gɔ̃gbɛ̃ pì swã wɛ̃̀ à nɛ́nɛ gùɛ, ben à yã ò wásawasa.
36 Yesu bèńnɛ aɔ̃ton o gbɛ̃ke maro, mɔde dian èe giińnɛ nà, lɛmɛ aɔ̃ɔe à kpàakpa kɛɛńnɛ lɛ.
37 Yã pì bɔ̀ ń saɛ maamaa à gɛ̃̀ onala, ben aɔ̃ bè: À yã píngi kɛna ègɔ̃ maamɛ. È tó baa
swãdoonɔ yã ma, ben è tó bebekarinɔ yã o.

8

Pɔ́blekpana gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃ɔnɔa
(Mat 15:32-39)

1 Gurɔɔ mɔ̀nɔ guu dɔ gbɛ̃nɔ pàzi pari. Aɔ̃ pɔ́blee vĩ wà blero, ben Yesu a ìbanɔ sìsiazi à bèńnɛ:
2 Gbɛ̃ kɛ̀nɔ kɛ̀mɛ wɛ̃nda, zaakɛ aɔ̃ gĩakɛ wà kúmao gurɔ aagɔ̃, ben aɔ̃ɔ pɔ́ke vĩ wà blero.
3 Tó ma ń gbáɛ aɔ̃ tá bɛ kɔ̃n nɔaao, guu é liḿma zɛ́ guu, zaakɛ ń gbɛ̃kenɔ bɔkii zã̀.
4 Ben à ìbanɔ à là wà bè: Mákpan wé pɔ́blee en sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtu kɛ̀ kɛ̀ eé gbɛ̃ pìnɔ kãa?
5 Ben Yesu ń lá à bè: Burɛdi mɛ̀n ũgban á vĩi? Aɔ̃ bè: Mɛ̀n swɛɛplaamɛ.
6 Ben à bè parii vɛ̃ɛ tɔɔtɛ. Ben à burɛdi mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ sɛ̀ à sáabu kɛ̀, ben à lìlikɔ̃rɛ à kpà
a ìbanɔa aɔ̃ kpaatɛtɛ pariinɛ, ben aɔ̃ɔ kpàatɛtɛńnɛ.
7 Aɔ̃ɔ kpɔ̀ nɛ́ngonɔ vĩ féte dɔ. Kɛ̀ à aubarika dàn, à bèńnɛ aɔ̃ ɛara wà beee kpaatɛtɛńnɛ dɔ.
8 Ben aɔ̃ɔ blè wà kã̀, ben wà à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀nɔ sɛ̀ɛ gbíi swɛɛplaa.
9 Gbɛ̃ pìnɔ kà bɔrɔ siigɔ̃. Kɛ̀ Yesu ń gbáɛ,
10 ben à gɛ̃̀ góro'itɛ guu kɔ̃n a ìbanɔ, aɔ̃ gàa Dalamanuta bùsun.

Farisinɔ mɔnafiki
(Mat 16:1-12)

11 Ben Farisinɔ mɔ̀ aɔ̃ɔe lɛokpakɔ̃a kɛɛo aɔ̃ɔe lí pɛɛɛa, aɔ̃ɔe wɛtɛɛ à sèeda ke kɛńnɛ kɔ̃n Luda
gbãaao.
12 Ben à wesaa kàkɔ̃a à bò à bè: Bɔ́yãnzi tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ è sèeda gbekamazi? Yãpuraan mɛ́ɛ
ooare, mɛ́ sèeda ke kɛńnɛro.
13 Ben à ń tó gwe à ɛ̀ara à gɛ̃̀ góro'itɛ guu à tà baa kãa kpa.
14 À ìbanɔ sã̀n aɔ̃ burɛdi kũsãɛ sɛ́. Burɛdi mɛ̀n doo bé à gɔ̃̀ńnɛ góro guu.
15 Ben Yesu lɛ́ dàḿma à bè: Àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃. À làakari kɛ Farisinɔ kɔ̃n Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ
burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃zi.
16 Ben aɔ̃ɔe beekɔ̃nɛ: Kɛ̀ wá burɛdi vĩro yãnzin à ò lɛzi.
17 Yesu dɔ̃̀ḿma, ben à ń lá à bè: Bɔ́yãnzi ée bee kɛ̀ á burɛdi vĩro yãnzimɛzi? Ai tia a wɛ́ɛ e kɛ̃
à dɔ̃roo? Á laasuu vĩroo?
18 Á wɛ́ɛ vĩ à guu eoroo? Á swã vĩ à yã maoroo? Yãke è dɔaguroo?
19 Kɛ̀ ma burɛdi mɛ̀n sɔɔroo lìlikɔ̃rɛ má kpà gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroonɔa, a à kpaaa sɛ̀ɛ gbíi ũgbamɛ?
Aɔ̃ wèàla wà bè: Mɛ̀n kuri awɛɛplaamɛ.
20 Ben à ɛ̀ara à ń lá à bè: Kɛ̀ ma burɛdi mɛ̀n swɛɛplaaa lìlikɔ̃rɛ má kpà gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃ɔnɔa,
a à kusu sɛ̀ɛ gbíin ũgbamɛ? Aɔ̃ wèàla wà bè: Mɛ̀n swɛɛplaa.
21 Ben à bèńnɛ: Ai tia a dɔ̃roo?

Bɛtɛsaida vĩ̀a wɛ́ɛwɛ̃na

22 Kɛ̀ aɔ̃ kà Bɛtɛsaida, ben wà mɔ̀nɛ vĩ̀ao wà wɛ́ɛ kɛ̀a à ɔ kɛa.
23 Ben à vĩ̀a pì kũ̀ a ɔɔa à bɔ̀o wɛ́tɛ kpɛɛ. À lóu sù à wɛ́ɛa à ɔ kɛ̀a, ben à à là à bè: Nɛ́ɛ guu eeɔ́?
24 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì a wɛ́ɛ sɛ̀ musu à bè: Mɛ́ɛ gbɛ̃nɔ ee lán línɔ bà aɔ̃ɔe táa oo.
25 Ben Yesu ɛ̀ara à ɔ kɛ̀ à wɛ́ɛa dɔ. Kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì wɛ́ɛ kɛ̀ biibii, ben à wɛ́ɛ wɛ̃̀ èe pɔ́ píngi ee sa
wásawasa.
26 Ben Yesu à gbàrɛ à tá bɛ à bè: Ǹton bɔɛ lakutu guuro.

Yesu mɛsayakɛ ona
(Mat 16:13-20, Luk 9:18-21)

27 Kɛ̀ Yesu e gaa kɔ̃n a ìbanɔ Sizarea Filipi lakutunɔ guu, ben à a ìbanɔ là zɛ́ guu à bè: Dén
gbɛ̃nɔ è be má dɛ à ũu?

28 Aɔ̃ wèàla wà bè: Gbɛ̃kenɔ è be Yaaya Batisikɛrimɛ, gbɛ̃kenɔ è be Ilia, gbɛ̃kenɔ è be dɔ
annabi yãanɔ doken n ũ.
29 Ben à ń lá à bè: Apinɔ sɔ̃, dén eè be má dɛ à ũu? Pita wèàla à bè: Mɛsayan n ũ.
30 Ben Yesu ń swã sùkãńnɛ lɛ aɔ̃ton yã pì o gbɛ̃ke maro.

Yesu a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Mat 16:21-28, Luk 9:22-27)

31 Ben à nà yãdannɛnaa à bè: Séde Gbɛ̃ntee Nɛ́ wɛ́ɛtãmma e maamaa, gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n
sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ é gízi, weé à dɛ, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.
32 À yã pì òńnɛ wásawasa, ben Pita gàao kpado, èe giinɛ.
33 Kɛ̀ Yesu lìɛ à a ìbanɔ gwà, ben à pàta Pitaa à bè: Ǹ gumɛ gwe Setãn! N laasuu nɛ́ Luda
pɔ́nlo, gbɛ̃ntee pɔ́mɛ.
34 Beee gbɛra Yesu parii sìsiazi kɔ̃n a ìbanɔ à bèńnɛ: Tó gbɛ̃ yezi à kɛ ma ìba ũ, séde à gí a
zĩnda wɛ̃̀ndizi à a líkpansɛ́ à tɛ́omazi.
35 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi àgɔ̃ a wɛ̃̀ndi kũna é korazi. Gbɛ̃ kɛ̀ gì a wɛ̃̀ndizi ma yãnzi kɔ̃n ma baaru yão
sɔ̃, adee égɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ.
36 Tó gbɛ̃ gɔ̃̀ anduna vĩ píngi, tó à kòra a wɛ̃̀ndizi, bɔ́ àren à vĩi?
37 Bɔ́n gbɛ̃ntee é e à a wɛ̃̀ndi lendee kpáo?
38 Tó gbɛ̃ mapi kɔ̃n ma yãnɔ wí dɛ̀ tɔ̃ɔrigbɛ̃ durunde ludanaanɛkɛrisaideenɔ tɛ́, Gbɛ̃ntee Nɛ́
é adee wí dɛ gurɔɔ kɛ̀ eé su a De gakui guu kɔ̃n à malaikanɔ.

9

1 Ben à bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃kenɔ kú gura kɛ̀ aɔ̃é garo ai aɔ̃ kí kɛ̀ Ludaa kà e, èe
suu kɔ̃n gbãaao.

Yesu lina
(Mat 17:1-13, Luk 9:28-36)

2 Gurɔ swɛɛdoo gbɛra Yesu Pita kɔ̃n Yemisio kɔ̃n Yohanao sɛ̀ à dìńyo kpii lezĩa ńtɛ̃ɛ. Ben à lì
ń wáa,
3 à pɔ́kãsãanɔɔ e tɛ́ kɛɛ pú fénfen. Gbɛ̃kee kú anduna guu kɛ̀ eé fɔ̃ à à pura kũ lɛro.
4 Ben Ilia kɔ̃n Musao bɔ̀ wà mɔ̀ńzi, aɔ̃ɔe yã oo kɔ̃n Yesuo.
5 Ben Pita bè Yesunɛ: Dannɛri, à maa kɛ̀ wá kú kɛ̀. Wà kutaa dɔ mɛ̀n aagɔ̃, n pɔ́ mɛ̀n do,
Musa pɔ́ mɛ̀n do, Ilia pɔ́ mɛ̀n do.
6 À dɔ̃ yã kɛ̀ ée ooro, zaakɛ vĩa ń kũ maamaa.
7 Ludambɛ luguu pìta à dàńla, ben aɔ̃ kòto mà à guu à bè: Àmbe ma Nɛ́ mɛ̀n do léle yenzidee
ũ. À à yã ma.
8 Kãndo kɛ̀ aɔ̃ guu gwàgwa, aɔ̃ɔe gbɛ̃ke e dɔro, sé Yesu ado.
9 Kɛ̀ aɔ̃ɔe pitaa kpiii pìa, ben Yesu bèńnɛ aɔ̃ton yã kɛ̀ aɔ̃ɔ è pì o gbɛ̃ke maro ai Gbɛ̃ntee Nɛ́ fɛɛ
bɔna gaan.
10 Aɔ̃ yã pì kũna, mɔde aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa wèe bee: Fɛɛ bɔna gaan yã beee dɛ diamɛ?
11 Ben aɔ̃ à là wà bè: Bɔ́yãnzin ludayãdannɛrinɔ è be Ilia bé eé mɔ́ káakuzi?
12 À wèńla à bè: Ilia é mɔ́ káaku yãpuramɛ, eé yã píngi kɛkɛ à gbɛ̀n, mɔde à kɛ̀ dia wà kɛ̃̀
Luda yãn wà bè, Gbɛ̃ntee Nɛ́ é wɛ́ɛtãmma e maamaa ai wà gízi?
13 Mɔde mɛ́ɛ ooare Ilia mɔ̀ kɔ̀, ben aɔ̃ ń pɔyezi kɛ̀nɛ, lán wà à yã ò Luda yãn nà.

Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ zĩnde kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 17:14-21, Luk 9:37-42)

14 Kɛ̀ aɔ̃ sù ń gbɛ̃ kpaaanɔ kiia, aɔ̃ɔ è parii ligańzi, ben ludayãdannɛrinɔɔ e lɛokpakɔ̃a kɛɛńyo.
15 Kɛ̀ parii Yesu è, à yã bɔ̀ ń saɛ, ben aɔ̃ bàa lɛ̀ wà gàa wà ì kpàa gɔ̃ɔ ń píngi.
16 Ben à a ìbanɔ là à bè: Bɔ́ lɛokpakɔ̃an ée kɛɛńyo lɛee?
17 Ben gɔ̃gbɛ̃ ke wèàla zà guu à bè: Dannɛri, ma mɔnnɛ ma nɛ́omɛ, zĩn bé à à nɛ́nɛ nàɛ.
18 Tó à dìdia, è à pãɛ tɔɔtɛ, ègɔ̃ lóufuta bɔɛɛ, ègɔ̃ swaa soo, è gbãgbã sɔ̀rɔrɔ. Ma bè n ìbanɔnɛ
aɔ̃ pɛ́ zĩn pìa à bɔ, ben aɔ̃ fùa.
19 Ben Yesu bèńnɛ: Tɔ̃ɔrigbɛ̃ ludanaanɛkɛrisaideenɔ! Mɛ́gɔ̃ kúao ai bɔrɛmɛ? Mɛ́gɔ̃ mɛnaaao
ai bɔrɛmɛ? À mɔ́mɛ nɛ́ pìo kɛ̀.
20 Kɛ̀ wà mɔ̀onɛ, kɛ̀ zĩn pì Yesu è gɔ̃ɔ, ben à nɛ́ pì nìgãnigã à à pɛ̃̀ɛ tɔɔtɛ. Ben èe gbegere paa
èe lóufuta bɔɛɛ.
21 Yesu nɛ́ pì de là à bè: Zaa bɔrɛmɛ à kúo lɛɛ? À wèàla à bè: Zaa à nɛ́ féte zĩmɛ.
22 Ègɔ̃ à zuu tɛ́ kɔ̃n ío guu baabɔrɛ, ègɔ̃ yezi à à dɛ. Tó nɛ́ fɔ̃ ǹ pɔ́ke kɛ, ǹ wa wɛ̃nda gwa ǹ wa
faaba kɛ.
23 Yesu bènɛ: N bè, tó mɛ́ fɔ̃ɔ́? Baabɔ píngi è sí kɛ gbɛ̃ kɛ̀ ma náanɛ vĩinɛ.

24 Ben nɛ́ pì de wii lɛ̀ gɔ̃ɔ à bè: Má n náanɛ vĩ. Ǹ n náanɛ kɛ̀ èe kɛ̃sãama kaaramɛ.
25 Kɛ̀ Yesu è zà e nakɔ̃rɛɛḿma, à gì zĩn pìnɛ à bè: Zĩn swãdo kpadugu, má ònnɛ ǹ go nɛ́ pìa.
Ǹton gɛ̃ à guu dɔro.
26 Ben zĩn pì wii lɛ̀ à à nìgã pãsĩpãsĩ, ben à gòa. Nɛ́ pì gɔ̃̀ daɛna lán gɛ̀ bà ai paridee bè à gàmɛ.
27 Ben Yesu à kũ̀ a ɔɔa, à à fɛ̃ɛ à zɛ̀.
28 Kɛ̀ Yesu gɛ̃̀ ua guu, ben à ìbanɔ à gbèka gusaɛ wà bè: À kɛ̀ dia wée fɔ̃ wà pɛ́ zĩn pìa à bɔroo?
29 Ben à wèńla à bè: Kɛ̀ taka è sí bɔro, sé kɔ̃n aduakɛnao.

Yesu ɛara à a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Mat 17:22-23, Luk 43-45)
30 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ gwe, ben aɔ̃ pã̀ Galilinɛ. Yesu yezi wàgɔ̃ a kúkii dɔ̃ro,
31 zaakɛ èe yã daa a ìbanɔnɛmɛ. À bèńnɛ: Weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ na gbɛ̃nɔnɛ ń ɔzĩ wà à dɛ, à gurɔ
aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.
32 Aɔ̃ɔe à yã pì dɔ̀rɔ dɔ̃ro, ben vĩa ń kũ aɔ̃ yã pì gbekaa.

Tɛna Yesuzi lán nɛ́ féte bà
(Mat 18:1-5, Luk 9:46-48)
33 Ben aɔ̃ kà Kapɛnamu. Gurɔɔ kɛ̀ à kú bɛ, à a ìbanɔ là à bè: Bɔ́ lɛokpakɔ̃an ée kɛɛ zɛ́ guuu?
34 Ben aɔ̃ yĩtɛna, zaakɛ aɔ̃ɔe lɛokpakɔ̃a kɛɛ zɛ́ guu dɛnlaa yã musumɛ.
35 Ben à vɛ̃̀ɛ à gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa pìnɔ sìsiazi à bè: Tó gbɛ̃ yezi à kɛ gbɛ̃ káaku ũ, adee gɔ̃
kpɛɛdee ũ, à gɔ̃ baade píngine zɩ̃̀ri ũ.
36 À nɛ́ féte sɛ̀ à à zɛ̀ ń aɛzĩ, ben à à sɛ̀ à à kpà a kùla à bèńnɛ:
37 Gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ kènɔ doke sì ma ìbakɛɛ yãnzi, mámbe à ma si. Gbɛ̃ kɛ̀ ma si sɔ̃, mámbe à ma si
madoro, gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩin á sì.

Gbɛ̃ kɛ̀ èe íbɛtɛ kpáwaoroo nɛ́ wa baakpɛɛmɛ
(Luk 9:49-50)
38 Ben Yohana bènɛ: Dannɛri, wa gbɛ̃ke è, èe zĩnnɔ gooḿma kɔ̃n n tɔ́o, ben wa ginɛ, zaakɛ
wa gbɛ̃nlo.
39 Ben Yesu bè: Àton gínɛro, zaakɛ gbɛ̃ke é fɔ̃ à dabuyã kɛ kɔ̃n ma tɔ́o à ɛara à ma tɔ́ zaaa sí
dɔro.
40 Gbɛ̃ kɛ̀ èe íbɛtɛ kpáwaoroo nɛ́ wa gbɛ̃mɛ.
41 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ à a gba ímina kɛ̀ á kuu Kirisi pɔ́ ũ yãnzi, adee é kora a
láadaziro.
42 Tó gbɛ̃ tò nɛ́ kɛ̀ ma náanɛ vĩi kɛ̀kiinɔ doke sã̀sã, eégɔ̃ sã̀ɔ adeenɛ wà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀ntɛ̃ dɔ à
waalɛ wà à zu sɛ̀bɛ guu.
43-44 Tó n ɔɔ bé è tó ǹ fu, ǹ zɔ̃ ǹ zĩnna. À sã̀ɔnnɛ ǹ gɛ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo guu kɔ̃n ɔ kusuo dɛ n
gɔ̃ kɔ̃n ɔ mɛ̀n plaaaola ǹ gɛ̃ tɛ́ kɛ̀ è garoo guu gɛ̀wãan.
45-46 Tó n gbá bé è tó ǹ fu, ǹ zɔ̃ ǹ zĩnna. À sã̀ɔnnɛ ǹ gɛ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo guu ɛrɛ ũ dɛ n gɔ̃
kɔ̃n gbá mɛ̀n plaaaola wà n zu tɛ́n.
47 Tó n wɛ́ɛ bé è tó ǹ fu, ǹ bɔ. À sã̀ɔnnɛ ǹ gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu kɔ̃n wɛ́ɛ dooo dɛ n gɔ̃
kɔ̃n wɛ́ɛ mɛ̀n plaaaola wà n zu tɛ́n,
48 gura kɛ̀ aɔ̃ kɔ̀kɔbii è yãaro, tɛ́ pì è garo.
49 Tɛ́ é mɛ̀ ɔ̃ baade píngia lán wè pɔ́ kɛkɛ kɔ̃n wisio nà.
50 Wisi nɛ́ pɔ́ maaamɛ, mɔde tó à nnaa tà, dian weé kɛ nà à gɔ̃ wisi ũ dɔɔ? À tó wisi gɔ̃ kú a
guu, égɔ̃ nna kɔ̃o.

10

Gina nɔɔzi yã
(Mat 19:1-12)
1 Ben Yesu bɔ̀ gwe à gàa Yudea bùsun ai Yoda baa kãa kpa. Parii ɛ̀ara wà kàkɔ̃azi gwe, ben
à yã dàńnɛ lán è kɛ nà.
2 Farisi kenɔ mɔ̀ wà à yɔ̃ wà gwa, ben aɔ̃ à là wà bè: Gɔ̃gbɛ̃ zɛ́ vĩ à gí a naɔ̃ziɔ́?
3 À wèńla à bè: Musa dàare diaa?
4 Aɔ̃ bè: Musa gɔ̃gbɛ̃ gbà zɛ́ à yìgidɛtakada kɛ̃ à a naɔ̃ gbarɛo.
5 Ben Yesu bèńnɛ: A swãgbãa yãnzin Musa doka beee dàarezi.
6 Zaa káaku kɛ̀ Luda anduna kɛ̀, à gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ kɔ̃n nɔgbɛ̃omɛ.
7 Beee yãnzi gɔ̃gbɛ̃ é a de kɔ̃n a dao tó, aɔ̃é nakɔ̃a kɔ̃n a naɔ̃o,
8 aɔ̃ gɔ̃ɔn plaaa é gɔ̃ mɛ̀ doo ũ. Aɔ̃ɔ kuu plaa dɔro, sé do.
9 Beee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń nakɔ̃anɔ, gbɛ̃tee tón ń kɛ̃kɔ̃aro.
10 Kɛ̀ Yesu tà bɛ, à ìbanɔ à là yã pì mìzi.

[11] Ben à bèńnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ gì a naɔ̃zi à nɔ pãnde sɛ̀, adee zina kɛ̀ a nɔ káakunɛ.
[12] Nɔgbɛ̃ kɛ̀ gì a zãzi à gɔ̃ pãnde sɛ̀ sɔ̃, à zina kɛ̀n gwe.

Yesu aubarikadana nɛ́nɔn
(Mat 19:13-15, Luk 18:15-17)

[13] Wèe mɔɔ Yesunɛ kɔ̃n nɛ́nɔ lɛ à ɔ kɛḿma, ben à ìbanɔ gìńnɛ.
[14] Kɛ̀ Yesu è lɛ, à pɔ fɛ̃̀ à bèńnɛ: À tó nɛ́nɔ mɔ́ ma kiia, àton gíńnɛro, zaakɛ aɔ̃ takanɔ pɔ́n kpata
kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia ũ.
[15] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ èe kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia sí lán nɛ́ féte bàroo é gɛ̃nlo.
[16] Ben à nɛ́nɔ sɛ̀ à ń kpákpa a kùla, à ɔ kɛ̀kɛḿma à aubarika dàńgu.

Auzikidee
(Mat 19:16-30, Luk 18:18-30)

[17] Kɛ̀ Yesu dà zɛ́n èe gaa, ben gɔ̃gbɛ̃ ke bàa lɛ̀ à mɔ̀ à kùɛ à aɛ à à là à bè: Dannɛri maa, dian
mɛ́ kɛ nà mà wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo ee?
[18] Ben Yesu bènɛ: À kɛ̀ dia n bè má maaa? Gbɛ̃kee maaro, sé Luda ado.
[19] Ń dokanɔ dɔ̃: Ǹton gbɛ̃ dɛro, ǹton zina kɛro, ǹton kpãi oro, ǹton yã di n gbɛ̃daaaaro, ǹton
gbɛ̃ blero, ǹgae bɛ̀ɛ lí n de kɔ̃n n daonɛ.
[20] Ben à bè: Dannɛri, zaa ma nɛ́ngo zĩ má yã beeenɔ kũna píngi.
[21] Ben Yesu à gwà yenzi wɛ́ɛo à bènɛ: Yã mɛ̀n doo bé à gɔ̃̀nnɛ. Ǹ gá ǹ pɔ́ kɛ̀ ń vĩinɔ yá píngi
ǹ à ɔɔ kpá takaasideenɔa, ǹ mɔ́ ǹ tɛ́mazi, nɛ́gɔ̃ auziki vĩ ludambɛ.
[22] Ben gɔ̃gbɛ̃ pì uu sìsi yã pì yãnzi, à tà pɔsiaao kɛ̀ à auzikinɔ vĩ bíta yãnzi.
[23] Ben Yesu a ìbanɔ gwàgwa à bèńnɛ: À zĩ'ũ maamaa auzikideenɛ à gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia
guu.
[24] À yã pì bɔ̀ à ìbanɔ saɛ, ben Yesu ɛ̀ara à bèńnɛ: Gbɛ̃nɔ, à zĩ'ũ gbɛ̃nɛ maamaa à gɛ̃ kpata kɛ̀
bɔ̀ Luda kiia guu!
[25] Lakumi gɛ̃na pɔrɔyĩn aaga dɛ auzikide gɛ̃na kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guula.
[26] Ben yã pì bɔ̀ à ìbanɔ saɛ maamaa, aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Tó lɛmɛ, dé bé eé fɔ̃ à mìsina ee?
[27] Yesu ń gwá à bè: Gbɛ̃ntee é fɔ̃ro, sé Luda. Luda kiia baabɔ píngi è sí kɛ.
[28] Ben Pita bènɛ: Wa baabɔ píngi tò wa tɛnzi.
[29] Yesu bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ à a bɛɛ tò ke a vĩ̀inɔ ke a dãaronɔ ke a da ke a de ke
a nɛ́nɔ ke a buraa ma yãnzi kɔ̃n ma baarukpannɛna yão,
[30] adee é ɛara à bɛɛnɔ kɔ̃n vĩ̀inɔ kɔ̃n dãaronɔ kɔ̃n danɔ kɔ̃n nɛ́nɔ kɔ̃n buraanɔ e lɛo basɔɔro
anduna kɛ̀ guu, mɔde kɔ̃n wɛ́ɛtãmmaomɛ, eé wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo e anduna kɛ̀ èe mɔɔ guu.
[31] Gbɛ̃ káakunɔ égɔ̃ kpɛɛdeenɔ ũ pari, kpɛɛdeenɔ égɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ.

Yesu ɛara à a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Mat 20:17-19, Luk 18:31-34)

[32] Aɔ̃ ɛ̀ara wà dà zɛ́n aɔ̃ɔe gaa Yerusalɛmu. Yesu dɔ a ìbanɔnɛ aɛ, ben yã pì bɔ̀ ń saɛ, vĩa gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ à kpɛɛnɔ kũ̀. Ben Yesu a gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sɛ̀ɛ ńdona, à ɛ̀ara à yã kɛ̀ weé kɛaree
òńnɛ dɔ
[33] à bè: À ma! Wée gaa Yerusalɛmumɛ. Weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpá sa'orikinɔ kɔ̃n lu-
dayãdannɛrinɔa, aɔ̃é yã daàla à ga, aɔ̃é à kpá bori pãndenɔa.
[34] Aɔ̃é à fabo aɔ̃é lóu sua aɔ̃é à gbɛ̃ flào aɔ̃é à dɛ, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.

Yemisi kɔ̃n Yohanao wɛ́ɛkɛna
(Mat 20:20-28)

[35] Ben Zebedi nɛ́nɔ Yemisi kɔ̃n Yohanao sɔ̃̀ Yesuzi aɔ̃ bènɛ: Dannɛri, wá yezi ǹ yã kɛ̀ wée
wɛ́ɛ kɛɛmmaa kɛwe.
[36] Ben à ń lá à bè: Bɔ́n á yezi mà kɛaree?
[37] Aɔ̃ wèàla wà bè: Ǹ tó wà vɛ̃ɛnyo n kpata guu, gbɛ̃ doo n ɔplaazi gbɛ̃ doo ɔzɛɛzi.
[38] Yesu bèńnɛ: Á yã kɛ̀ ée à wɛ́ɛ kɛɛmaa dɔ̃ro. Togo'i kɛ̀ mɛ́ mi, é fɔ̃ à miɔ́? Wɛ́ɛtãmma kɛ̀ mɛ́
gɛ̃n é fɔ̃ à gɛ̃ à guuɔ́?
[39] Aɔ̃ wèàla wà bè: Wé fɔ̃. Ben Yesu bèńnɛ: Togo'i kɛ̀ mɛ́ mii é mi, wɛ́ɛtãmma kɛ̀ mɛ́ gɛ̃n é
gɛ̃n,
[40] mɔde vɛ̃ɛna ma ɔplaazi ke ma ɔzɛɛzi nɛ́ ma yãnlo. Gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa kɛ̀kɛńnɛnɔ pɔ́mɛ.
[41] Kɛ̀ à ìba gɔ̃ɔn kuri kpaaanɔ yã pì mà, aɔ̃ pɔ fɛ̃̀ Yemisi kɔ̃n Yohanaozi.
[42] Ben Yesu ń kákɔ̃a à bèńnɛ: Á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ wèe ń gwaa bori pãnde kínanɔ ũunɔ è gbãaa
ble ń gbɛ̃nɔa, gbãadeenɔ sɔ̃ è iko mɔ́ńnɛ,
[43] mɔde à dɛ lɛ a kiiaro. A tɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ yezi à gɔ̃ gbɛ̃nsi ũ, sé adee kɛ a zɛ̃̀ri ũ.
[44] Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kɛ̀ yezi à gɔ̃ gbɛ̃ káaku ũ, sé adee kɛ a píngi zɔ̀ ũ.

45 Zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ e mɔ́ lɛ wà zĩi kɛnɛro, à mɔ̀ lɛ à zĩi kɛńnɛmɛ, à a zĩnda wɛ̃̀ndi kpá lɛ à
gbɛ̃nɔ bo pari yãnzi.

Batimɛu wɛ́ɛwɛ̃na
(Mat 20:29-34, Luk 18:35-43)

46 Aɔ̃ kà Yɛriko. Kɛ̀ Yesu e bɔɔ gwe kɔ̃n a ìbanɔ kɔ̃n pariio, vĩ̀a Timɛu nɛ́ Batimɛu vɛ̃ɛna zɛ́
lɛ́a, èe baa kɛɛ.
47 Kɛ̀ à mà wà bè Yesu Nazarɛti bé èe gɛ̃tɛɛ, ben à nà lɛ́ gbãa zunaa à bè: Yesu, Dauda Bori,
ǹ ma wɛ̃nda gwa!
48 Ben parii e giinɛ wèe bee à yĩtɛ. Ben à lɛ́ gbãa zuna kàara èe bee: Dauda Bori, ǹ ma
wɛ̃nda gwa.
49 Yesu zɛ̀ à bè: À à sísi. Ben wà vĩ̀a pì sìsi wà bènɛ: Ǹ n làakari kpáɛ ǹ fɛɛ. Èe n sísii.
50 Ben vĩ̀a pì a uta bɔ̀ à vĩ̀ à fɛ̀ɛ à mɔ̀ Yesu kiia.
51 Ben Yesu à là à bè: Bɔ́n ń yezi mà kɛnnɛɛ? Vĩ̀a pì wèàla à bè: Rabi, má yezi ma wɛ́ɛ guu
emɛ.
52 Ben Yesu bènɛ: Ǹ gá, ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n kɛ̃kɔ̃a. Zaa gwe gɔ̃ɔ à wɛ́ɛ guu è, ben à dào
zɛ́n.

11

Gbãakɛkpana Yesuzi Yerusalɛmu
(Mat 21:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19)

1 Kɛ̀ aɔ̃ kà kĩi kɔ̃n Yerusalɛmuo, aɔ̃ kà Bɛtɛfage kɔ̃n Bɛtani kɛ̀ kú Kùkpɛ sĩ̀sĩgɛɛzio, ben Yesu
a ìbanɔ zĩ̀ gɔ̃ɔn plaa
2 à bèńnɛ: À gá lakutu kɛ̀ káɛ a aɛ kɛ̀kãa guu. Tó a gɛ̃ gɔ̃ɔ, é zaakinɛ bɔ̀rɔ e bàdɔna gwe,
gbɛ̃kee e dia zikiro. À poro à suo.
3 Tó wà a la wà bè, bɔ́n ée kɛɛ gwe, à be Dii bé à yezi, eé ɛara à suo tia.
4 Ben aɔ̃ gàa aɔ̃ zaaki è bà dɔna kpɛɛlɛa bàazi. Kɛ̀ aɔ̃ɔe poroo,
5 ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ gweenɔ ń lá wà bè: Bɔ́n ée kɛɛ zaaki pìo kɛ̀ ée poroo?
6 Aɔ̃ wèńla lán Yesu òńnɛ nà, ben wà ń tó aɔ̃ táo.
7 Aɔ̃ sù zaaki pìo Yesunɛ, aɔ̃ ń utanɔ kpàɛa, ben Yesu dìa.
8 Gbɛ̃nɔɔ e ń utanɔ kpaɛɛ zɛ́ guu pari, gbɛ̃kenɔ e lánɔ zɔ̃ɔ sɛ̃̀n aɔ̃ɔe kpaɛɛ dɔ.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tɛ́ aɛzĩnɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tɛ́ kpɛɛnɔɔ e wii lɛɛ wèe bee:

Ǹ gbãaa kɛ!
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ kɔ̃n Dii tɔ́o ũ.
10 Luda aubarika da wa dezi Dauda kpata kɛ̀ èe bɔɔ gupuraaan.
Wà gbãakɛ kpázi ai ludambɛ.
11 Kɛ̀ Yesu kà Yerusalɛmu, à gɛ̃̀ Luda ua, ben à baabɔ píngi gwà à lìgazi. Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ e gɛ̃ɛ kpɛ́n
yãnzi, ben à bɔ̀ à gàa Bɛtani kɔ̃n a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ.

Kãkã lí kana kɔ̃n Yesu kuuna Luda uao
(Mat 21:12-22, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22)

12 Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ bɔ̀ Bɛtani, ben nɔaa e Yesu dɛɛ.
13 À kãkã lí è kãaa à lá kù. Ben à gàa gwa ke tó à bɛɛ vĩ. Kɛ̀ à kà gwe, èe pɔ́ke ero, sé à lánɔ,
zaakɛ kãkã magurɔɔ e ká kɔ̀ro.
14 Ben à bè lí pìnɛ: Gbɛ̃ke é n bɛɛ ble ziki dɔro. À ìbanɔ yã pì mà.
15 Kɛ̀ aɔ̃ kà Yerusalɛmu, Yesu gɛ̃̀ Luda ua guu, ben à pɛ̀ laayarinɔa kɔ̃n laalurinɔ à ń bɔɛ. À
ɔɔlendekɛrinɔ teebunɔ kɔ̃n pɔ̃tɛ̃ɛyarinɔ kìtanɔ yĩ̀pa à kwɛ̀ńnɛ.
16 Èe we gbɛ̃ke a asoo sɛ̀ à gɛ̃̀tɛo Luda ua guuro.
17 Ben à yã dà gbɛ̃nɔnɛ à bè: Wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè: Ma kpɛ́ égɔ̃ dɛ aduakɛkpɛ ũ bori píngine,
ben á kɛ̀ gbɛ̃blerinɔ tò ũ.
18 Sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ yã pì mà, ben aɔ̃ɔe zɛ́ wɛtɛɛ wà à dɛ. Aɔ̃ɔe vĩa kɛɛnɛ, zaakɛ
à yãdannɛna bɔ̀ baade píngi saɛ.
19 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, ben Yesu kɔ̃n a ìbanɔ bɔ̀ɛ wɛ́tɛ pì guu.
20 Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ɔe gɛ̃tɛɛ, ben aɔ̃ kãkã lí pì è à gàga kɔ̃n a kãsãao.
21 Ben à yã dɔ̀ Pitan, ben à bè Yesunɛ: Rabi, ǹ kãkã lí kɛ̀ ń kà gwa, à kori kũ̀.
22 Yesu wèńla à bè: Àgɔ̃ Luda náanɛ vĩ.
23 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, tó gbɛ̃ ò kpiii kènɛ à fɛɛ à a zĩnda sɛ́ à zu sɛ̀bɛn, tó èe seka kɛ a nɔ̀sɛ
guuro, tó à náanɛ vĩ kɛ̀ yã kɛ̀ à ò pì é kɛ, eé kɛnɛmɛ.
24 Beee yãnzi mɛ́ɛ ooare, tó ée adua kɛɛ, yã kɛ̀ a à wɛ́ɛ kɛ̀ píngi, à diɛ à gĩakɛ á è kɔ̀, é sɔ̃ e.

25 Tó a fɛɛ ée adua kɛɛ, tó á nɔ̀sɛ zaaa vĩ gbɛ̃keo, à kɛ̃nɛ, lɛ a De kɛ̀ kú musu a durunnɔ kɛ̃are
dɔ.
26 Tó ée gbɛ̃nɔ kɛ̃ sɔ̃ro, a De kɛ̀ kú musu é a taarinɔ kɛ̃are sero.

Yesu gbekana a ikozi
(Mat 21:23-27, Luk 20:1-8)

27 Ben aɔ̃ kà Yerusalɛmu. Lán Yesu e lili oo Luda ua guu nà, sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ
kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ mɔ̀
28 wà à là wà bè: Iko kpareen nɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ kɛɛo? Dé bé à n gba yã pì kɛna iko?
29 Ben Yesu wɛ̀ńla à bè: Yã mɛ̀n doon mɛ́ gbekaawa. À wemala, mɛ́ iko kɛ̀ mɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ kɛɛo
oare.
30 À omɛ. Yaaya gbɛ̃nɔ batisikɛna bɔ̀ Luda kiian yɔ́, ke gbɛ̃ntee kiiamɛ?
31 Ben aɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ wà bè: Tó wa bè Luda kiiamɛ, eé wa la bɔ́yãnzin wée Yaaya yã sírozi.
32 Tó wa bè gbɛ̃ntee kiiamɛ sɔ̃, tɔ̀! Aɔ̃ gbɛ̃nɔ vĩa vĩ, zaakɛ gbɛ̃ píngi Yaaya annabikɛɛ sì.
33 Ben aɔ̃ wè Yesula wà bè: Wá dɔ̃ro. Ben Yesu bɛ̀ńnɛ: Ɛndɛ̃ mapi se, mɛ́ iko kɛ̀ mɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ
kɛɛo oarero.

12

Geepi líkpɛ ayakɛrinɔ
(Mat 21:33-46, Luk 20:9-19)

1 Ben Yesu fɛ̀ɛ èe yãlɛɛkɔ̃zińnɛ à bè: Gbɛ̃ke bé à geepi líkpɛ bà à kara lìgazi, à wɛ̀ɛ yɔ̃̀
geepi'ifɛ̃kii ũ à búdãkpagba dà, ben à bú pì nà ayakɛrinɔnɛ ń ɔzĩ, ben à fɛ̀ɛ táo.
2 Kɛ̀ geepizɔ̃gurɔɔ kà, ben à a zɩ̃̀ri zɩ̃̀ ayakɛri pìnɔa, lɛ à a geepi bɛɛ pì sí.
3 Ben ayakɛri pìnɔ à kṹ wà à gbɛ̃̀, aɔ̃ à gbàrɛ ɔkori.
4 Ben à ɛ̀ara à zɩ̃̀ri pãnde zɩ̃̀ dɔ. Ben aɔ̃ gbɛ̃ beee lɛ̀ a mìa aɔ̃ wí dàa.
5 A ɛ̀ara à gbɛ̃ pãnde zɩ̃̀ dɔ, ben aɔ̃ gbɛ̃ beee dɛ̀. Lɛn à gbɛ̃ pãndenɔ zɩ̃̀ lɛ pari, wà ń gbɛ̃kenɔ
gbɛ̃̀ wà ń gbɛ̃kenɔ dɛ̀.
6 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n do yenzidee bé à gɔ̃̀nɛ sa, ben à à zɩ̃̀ zãa à bè: Aɔ̃é ma nɛ́ yã da.
7 Ben ayakɛri pìnɔ bɛ̀kɔ̃nɛ: Túbiblerin yɛ̀. À tó wà à dɛ, à túbi é gɔ̃ wa pɔ́ ũ.
8 Ben aɔ̃ à kṹ aɔ̃ à dɛ̀, ben aɔ̃ à gɛ̀ sɛ̀ wà bɔ̀o buraa guu.
9 Tɔ̀! Bɔ́n buradee pì é kɛɛ? Eé mɔ́ à ayakɛri pìnɔ dɛdɛ à buraa pì na gbɛ̃ pãndenɔnɛ ń ɔzĩ.
10 Ée Luda yã kɛ̀ kyó kɛroo?
Gbɛ̀ kɛ̀ kpɛ́borinɔ pã kpàzi
bé à gɔ̃̀ kpɛ́ gooda gbɛ̀ mìdee ũ.
11 Dii bé à beee kɛ̀,
ben à kɛ̀we yãbɔnsaɛ ũ.
12 Ben aɔ̃ zɛ́ wɛ̀tɛ wà à kũ, zaakɛ aɔ̃ dɔ̃̀ kɛ̀ ń yãnzin à yãlɛkɔ̃zina pì òzi, mɔde aɔ̃ vĩa kɛ̀ pariinɛ,
ben aɔ̃ à tò gwe aɔ̃ tà.

Bɛ'ɔɔkpana Sizaa yã
(Mat 22:15-22, Luk 20:20-26)

13 Ben wà Farisi kenɔ kɔ̃n Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Yesu kiia ɔ̃ndɔ̃ɔo, lɛ wà à kũ a yã'ona guu.
14 Kɛ̀ aɔ̃ kà, ben aɔ̃ bɛ̀nɛ: Dannɛri, wá dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ yãpuradeen n ũ. Nɛ̀ɛ gbɛ̃ wɛ́ɛ gwaro, nɛ̀ɛ gbɛ̃
gwena gwaro, nɛ̀ɛ Luda zɛ́ dańnɛ súusu. À zɛ́ vĩ wà bɛ'ɔɔ kpá Sizaaɔ́, ke à zɛ́ vĩro? Wà kpáan
yɔ́, ke wàton kpáaro?
15 Yesu ń mɔnafikikɛɛ dɔ̃̀ḿma, ben à bɛ̀ńnɛ: Bɔ́yãnzin ée ma yɔ̃ɔ ée gwaazi? À mɔ́ ɔɔ pì dooo
mà gwa.
16 Kɛ̀ aɔ̃ɔ kpàa, ben à bɛ̀ńnɛ: Dé mì wɛ̃zãn yɛ̀ kɔ̃n à tɔ́o? Aɔ̃ wɛ̀àla wà bè: Siza pɔ́mɛ.
17 Ben Yesu bɛ̀ńnɛ: À pɔ́ kɛ̀ dɛ Siza pɔ́ ũ kpá Sizaa, à pɔ́ kɛ̀ dɛ Luda pɔ́ ũ kpá Ludaa. À yã bɔ̀
ń saɛ.

Gɛ̀nɔ fɛɛna yã
(Mat 22:23-33, Luk 20:27-40)

18 Ben Sadusi kɛ̀ aɔ̃è be gɛ̀nɔ è fɛɛroonɔ mɔ̀ Yesu kiia, aɔ̃ à gbèka wà bè:
19 Dannɛri, Musa òwe a takada guu à bè, tó gbɛ̃ gà à a naɔ̃ tòn nɛ́'isai, à dãaro gyaanɔɔ pì sɛ́,
lɛ à nɛ́ borii dato a vɩ̃̀inɛ.
20 Tɔ̀! Dedɔ̃nkɔ́deenɔɔ kuu gɔ̃ɔn swɛɛplaa. Woru nɔɔ sɛ̀, ben à gà nɛ́'isai.
21 Ben Sabi nɔɔ pì sɛ̀ dɔ, ben à gà à nɔɔ pì tò nɛ́'isai. Ben Biɔ kɛ̀ lɛ dɔ
22 ai à gàa pɛ́ ń swɛɛplaadeea. Aɔ̃ píngi gà nɛ́'isai. Aɔ̃ píngi gbɛran nɔɔ pì gà se.
23 Gɛ̀nɔ fɛɛgurɔɔ zĩ aɔ̃ dé bé eégɔ̃ nɔɔ pì vĩi? Zaakɛ aɔ̃ gɔ̃ɔn swɛɛplaaa ń píngi aɔ̃ à dɔ̃̀ nɔɔ ũmɛ.
24 Ben Yesu wɛ̀ńla à bè: A Luda yã kɔ̃n a gbãaao dɔ̃sai yãnzin a sãsãziroo?

25 Tó gɛ̀nɔ fɛ̀ɛ, aɔ̃é nɔɔ sɛ́ro, aɔ̃é zã kɛro, weégɔ̃ kuu lán malaikanɔɔ kuu nà ludambɛmɛ.
26 Gɛ̀nɔ fɛɛna yã musu, ée Musa takada kyó kɛroo? Gura kɛ̀ à gyanto yã òn Luda bènɛ ambe
Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo Luda ũ.
27 Luda è kɛ gɛ̀nɔ Luda ũro, gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ Ludamɛ. A sãsã à kɛ̀ bíta.

Dokayã kɛ̀ dɛńlaa
(Mat 22:34-40, Luk 10:25-28)

28 Ludayãdannɛri kee kú gwe, à lɛokpakɔ̃a kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛɛ mà. Kɛ̀ à è Yesu yã wèńla maamaa,
ben à sɔ̃̀zi à à là à bè: Dokayã kparee bé à dɛ à kpaaanɔla píngii?
29 Yesu wèàla à bè: Yã kɛ̀ dɛńlaan yɛ̀: Isarailinɔ à swã kpá. Dii wa Ludan Dii ũ ado.
30 Ǹgɔ̃ ye Dii n Ludazi kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n n niniio píngi kɔ̃n n laasuuo píngi n gbãa lɛ́n.
31 À plaadeen yɛ̀: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃daaazi lán n zĩnda wɛ̃̀ndi bà. Dokayã kee dɛ beeenɔlaro.
32 Ben ludayãdannɛri pì bènɛ: Yã maamɛ, dannɛri. N yãpuraa ò, n bè Luda mɛ̀n domɛ, à
pãndee kuuro, sé àpi.
33 Yena Ludazi kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n n laasuuo píngi n gbãa lɛ́n kɔ̃n yena n gbɛ̃daaazi lán n
zĩnda wɛ̃̀ndi bào dɛ sa'opɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũla kɔ̃n sa'ona bori sãnda píngio.
34 Kɛ̀ Yesu è à yã wèala kɔ̃n làakario, à bènɛ: Gɛ̃na kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu zɑ̃̀nyoro. Zaa
gurɔ beeea gbɛ̃kee e gà à yãke laa dɔro.

Mɛsaya bori yã
(Mat 22:41-46, Luk 20:41-44)

35 Yesu ɛ̀ara èe yã daańnɛ Luda ua guu, ben à gbɛ̃nɔ là à bè: À kɛ̀ dia ludayãdannɛrinɔ è be
Dauda boriin Mɛsaya ũu?
36 Kɛ̀ Luda Nini dìdi Daudaa, à bè:
Dii bè ma diinɛ à vɛ̃ɛ a ɔplaazi
ai àgɔ̃ à ibɛɛnɔ káɛnɛ a gbá gĩzĩ.
37 Kɛ̀ Dauda bènɛ Dii, à kɛ̀ dia eégɔ̃ dɛ à borii ũ dɔɔ?

Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ mɔnafiki
(Mat 23:1-36, Luk 20:45-47)

Ben parii e à yã maa pɔnnaao.
38 À yãdannɛna guu à bè: À làakari kɛ ludayãdannɛrinɔzi. Aɔ̃ègɔ̃ ye tɛtɛnazi kɔ̃n uta ìsinɔ
dana, lɛ wàgɔ̃ ì kpákpaamma yàranɔa.
39 Aɔ̃ègɔ̃ wɛtɛɛ wà vɛ̃ɛ aduakɛkpɛ vɛ̃ɛki maaanɔ guu kɔ̃n zĩbaa vɛ̃ɛki maaanɔ.
40 Aɔ̃è adua gbɑ̃̀a kɛ lɛ gbɛ̃nɔ ń e yãnzi, ben aɔ̃è gyaanɔnɔ kpɛ́ símma. Aɔ̃ wɛ́ɛtãmma égɔ̃
pãsĩpãsĩ dɛ gbɛ̃ píngi pɔ́la.

Gyaanɔ takaasidee gbaa
(Luk 21:1-4)

41 Ben Yesu vɛ̃̀ɛ Luda ua guu ɔɔdakii aɛ, èe gbɛ̃nɔ gwaa lán aɔ̃ɔe ɔɔ daan nà. Ɔɔde sànɔɔ e ɔɔ
bíta daan.
42 Ben gyaanɔ takaasidee mɔ̀ à kɔbɔ plaaa dàn, èe ká sue doro.
43 Ben Yesu a ìbanɔ kàkɔ̃a à bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gyaanɔ takaasidee kɛ̀ ɔɔ dà ɔɔdakii
guu dɛ gbɛ̃ píngila.
44 Zaakɛ aɔ̃ ɔɔ sà guun aɔ̃ bɔ̀n wà kàn ń píngi. Nɔgbɛ̃ kɛ̀ sɔ̃, à takaasikɛɛ guun pɔ́ kɛ̀ à vĩ à pɔ́
bleon à dàn píngi.

13

Yerusalɛmu yakana kɔ̃n andunayãagurɔ sèedanɔ
(Mat 24:1-22, Luk 21:5-24)

1 Kɛ̀ Yesu e bɔɔ Luda ua guu, à ìbanɔ doke bènɛ: Dannɛri, ǹ gwa lán wà kpɛ́ maaa kɛ̀ takanɔ
bò nà kɔ̃n gbɛ̀ maaa kɛ̀ takanɔ.
2 Ben Yesu bènɛ: N kpɛ́ ìsi kɛ̀nɔ è píngiɔ́? Gbɛ̀ kee kú guu kɛ̀ kɛ̀ weé tó dikɔ̃aro, weé gboro
píngimɛ.
3 Yesu vɛ̃ɛna Kùkpɛ sɪ̃̀sĩgɛɛzi aɛdɔkɔ̃ana kɔ̃n Luda uao, ben Pita kɔ̃n Yemisio kɔ̃n Yohanao
kɔ̃n Anduruo à gbèka gusaɛ wà bè:
4 Ǹ owe, bɔrɛn yã kɛ̀nɔ é kɛɛ? Bɔ́ bé eégɔ̃ dɛ à píngi kɛgurɔ sèeda ũu?
5 Ben Yesu bèńnɛ: À làakari kɛ, àton tó wà a sãsãro.
6 Weé mɔ́ pari ma tɔ́o, aɔ̃égɔ̃ bee Mɛsayan ń ũ aɔ̃é gbɛ̃nɔ sãsã pari.
7 Tó a zɪ̃̀nɔ baaru mà kɔ̃n à wàpeo, àton bídi kɛro. Sé beeenɔ kɛ, mɔde anduna yãana kpɛ́.
8 Bori kɔ̃n boriio é fɛɛkɔ̃zi, lɛmɛ dɔ bùsu kɔ̃n bùsuo. Tɔɔtɛ nigãnigãna égɔ̃ kú gukenɔn kɔ̃n
nɔaao. Yã beeenɔn nɔ̀wãwã naana ũ.

9 À làakari kɛ. Weé a kũkũ wà a na yãkpaɛkɛrinɔnɛ ń ɔzĩ, weé a gbɛ̃gbɛ̃ aduakɛkpɛnɔ guu.
Weé a zɛ bùsu gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n kínanɔ aɛ ma yãnzi, lɛ àgɔ̃ dɛńnɛ ma sèedadeenɔ ũ.
10 Sé wà ma baaru nna waazi kɛ bori píngi ma gĩa.
11 Tó wà gàaao yãkpaɛkɛkiia, àton gĩakɛ à yã kè é o damu kɛro. Yã kè Ludaa dàare a lɛ́n gurɔɔ
mɔ̀an à o, zaakɛ ámbe é yã oro, Luda Ninimɛ.
12 Vì̃i kɔ̃n dãaronɔ é kɔ̃ kpáḿma wà dɛ. Denɔ é bɔ ń nɛ́nɔ kpɛɛ. Nɛ́nɔ é bɔ ń denɔ kɔ̃n ń danɔ
kpɛɛ wà ń dɛ.
13 Gbɛ̃ píngi é zaagu ma yãnzi, mɔde gbɛ̃ kè zɛna gbãa ai à gurɔ lɛ́a é mìsina e.
14 Tó a tɛ̀̃ guyakari è guu kè dɛ àgɔ̃ kúnlo, kyókɛri gɔ̃ dɔ̃, gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kú Yudeanɔ bàa sí wà mì
pɛ́ kpiiinɔa.
15 Gbɛ̃ kè kú a kpɛ́ musu tón pita à gɛ̃ kpɛ́ guu à pɔ́ke sɛ́ à bɔoro.
16 Gbɛ̃ kè kú buraa tón liara bɛ à a uta sɛ́ro.
17 Wãiyoo nɔ̀sindadeenɔ kɔ̃n nɛ́dandeenɔ gurɔ beeea.
18 À adua kɛ lɛ yã pì tón kɛ buusiɛ gurɔro,
19 zaakɛ wɛ́ɛtãmma égɔ̃ kuu gurɔɔ pìnɔa. Zaa gurɔɔ kè Luda anduna kè ai gbằa à taka e
kɛro, eé sɔ̃ kɛ zikiro.
20 Tó Dii e gurɔɔ pìnɔ lagoro, lɛ gbɛ̃ke é bɔro. Mɔde à gurɔɔ pìnɔ làgo a gbɛ̃ kè à ń sɛ́nɔ
yãnzimɛ.

Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna
(Mat 24:23-44, Luk 21:25-38)

21 Gurɔ beeea tó gbɛ̃ke bèare, à Mɛsaya gwa kè kesɔ̃ à Mɛsaya gwa kãaa, àton síro.
22 Zaakɛ Mɛsaya ɛgɛɛnɔ kɔ̃n annabi ɛgɛɛnɔ é mɔ́ wà sèedanɔ kɔ̃n dabudabuyãnɔ kɛ, lɛ wà
gbɛ̃ kè Luda ń sɛ́nɔ sãsão, tó eé sí kɛ.
23 À làakari kɛ. Ma gĩakɛ ma yã píngi òare zaa káaku kɔ̀.
24 Gurɔɔ pìnɔ wɛ́ɛtãmma gbɛra ɔfãntɛ̃ é sia kũ, mɔvura é í kɛro,
25 sɔsɔnɛnɔ é woro ludambɛ, gbãaa kè aɔ̃ɔ kú musunɔ é nigã,
26 gbasa wà Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna e ludambɛ luguun kɔ̃n gbãa bítao kɔ̃n gakuio.
27 Eé a malaikanɔ zĩ, lɛ aɔ̃ gbɛ̃ kè à ń sɛ́nɔ kakɔ̃a anduna gooda siigɔ̃ɔa, zaa anduna lɛ́a ai
ludambɛ lɛ́a.
28 À yã dada kãkã lía. Tó à gằnɔ í kpàkpa èe lá bɔ̀rɔ paa, á dɔ̃ kè guwãagurɔɔ kà kĩi.
29 Lɛmɛ sɔ̃, tó á è yã pìnɔɔ e kɛɛ lɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kè à suna kà kĩi, à kú kpɛɛlɛa.
30 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare gurɔɔ kè gbɛ̃nɔ é gɛ̃tɛro ai yã pìnɔ gá kɛo píngi.
31 Musu kɔ̃n tɔɔtɛo é gɛ̃tɛ, mɔde ma yãnɔɔ gɛ̃tɛna vĩro.
32 Gbɛ̃kee à gurɔɔ ke à gurɔ zaka dɔ̃ro, baa malaika kè aɔ̃ɔ kú musunɔ ke Luda Nɛ́, sé De
Luda.
33 À làakari kɛ, a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ, zaakɛ á dɔ̃ gurɔɔ kè eé suro.
34 À dɛ lán gbɛ̃ kè èe gaa wɛ́tɛa bà. À a bɛɛ tò a zĩkɛrinɔnɛ baade kɔ̃n a zĩio, ben à bè a
gudãkparinɛ a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ.
35 Apinɔ sɔ̃, á dɔ̃ gurɔɔ kè bɛdee é suro, uusiɛn yoo, lezãndon yoo, kolɛzuon yoo, ke
gudɔnao. Beee yãnzi a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ,
36 lɛ àton su kãndo à a le, ée ii ooro yãnzi.
37 Yã kè mɛ́ɛ ooare mɛ́ɛ oo baade pínginɛmɛ, a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ.

14

Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Yesuzi
(Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53)

1 Banla zĩbaa kɔ̃n Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaao gɔ̀̃ gurɔ plaa, ben sa'orikinɔ kɔ̃n lu-
dayãdannɛrinɔɔ e zɛ́ wɛtɛɛ ɔ̃ndɔ̃ɔo wà Yesu kũ wà dɛ.
2 Zaakɛ aɔ̃ bè: Wàton kɛ zĩbaa zĩro, lɛ gbɛ̃nɔ tón zɔka káro yãnzi.

Nɔ́si gũ nna kuna Yesu mìa
(Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8)

3 Gurɔɔ kè Yesu kú Bɛtani, Simɔ kusu bɛ, èe pɔ́ blee gɛɛkɛsɛkɛna, ben nɔgbɛ̃ ke sɔ̀̃zi à gbaaa
nɛ́ngo kè nɔ́si gũ nna bori maa ɔɔdee kú à guu kũna. Ben à gbaaa pì waa ɛ̀, à nɔ́si pì kù Yesu
mìa.
4 Gbɛ̃kenɔ kú gwe, aɔ̃ pɔɔ fɛ̀ɛ wà bè: Bɔ́n nɔ́si pì laalaakɛna ũu?
5 Weé fɔ̃ wà yá dɛ kondogi wàa do kpɛ́ basɔɔroola wà à ɔɔ kpá takaasideenɔa. Ben aɔ̃ lɛ́fɔtɔɔ
kà nɔgbɛ̃ pìzi.
6 Ben Yesu bè: À à tó gwe. Bɔ́yãnzin ée ĩa daaazi? À zĩ maaa kɛmɛmɛ.

7 Takaasideenɔ égɔ̃ kúao gurɔ píngi, gurɔɔ kɛ̀ á yezi, é fɔ̃ à kɛńnɛ. Mapi sɔ̃ mɛ́gɔ̃ kúao gurɔ
píngiro.
8 À kɛ̀ a gbãa lɛ́mmɛ, à gĩakɛ à nɔ́si kù ma mɛ̀a lɛ à ma gɛ̀ kɛomɛ.
9 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, guu kɛ̀ wèe ma baaru nna waazi kɛɛn anduna guu píngi, weégɔ̃ yã
kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì kɛ̀ oo à dɔngu yãnzi.

Yudasi bɔna Yesu kpɛɛ
(Mat 26:14-16, Luk 22:3-6)

10 Beee gbɛra gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ doke kɛ̀ wè benɛ Yudasi Isikariɔti gàa sa'orikinɔ kiia,
lɛ à Yesu kpáḿma.
11 Kɛ̀ aɔ̃ à yã mà, ben aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna, ben aɔ̃ lɛ́ gbɛ̃̀nɛ kɛ̀ weé ɔɔ kpáa. Ben èe zɛ́ wɛtɛɛ à Yesu
kpáḿma.

Banla pɔ́ble kɛkɛna
(Mat 26:17-25, Luk 22:7-14, 21-23, Yoh 13:21-30)

12 Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa gurɔ káakudee zĩ kɛ̀ wè Banla sãnɛ bɔ̀rɔ kòto kpá, Yesu ìbanɔ à là
wà bènɛ: Mán ń yezi wà gá kɛkɛnnɛ ǹ Banla pɔ́ blen?
13 Yesu gɔ̃ɔn plaaa zɩ̀ a ìbanɔ tɛ́ à bèńnɛ: À gá wɛ́tɛ guu. Gɔ̃gbɛ̃ ke é daalɛ à í sɛna kɔ̃n looo. À
tɛ́zi
14 ai ua kɛ̀ eé gɛ̃n. À o ua pì bɛdeenɛ, dannɛri bè mán a pitakii kún, guu kɛ̀ é Banla pɔ́ blen
kɔ̃n a ìbanɔo?
15 Eé kpɛ́ musu bíta kɛ̀ wà kɛ̀kɛ ɔdɔaare. À pɔ́bleyã kɛkɛwe gwe.
16 Yesu ìba pìnɔ dà zɛ́n, aɔ̃ gɔ̃̀ wɛ́tɛ pì guu, ben aɔ̃ɔ è lán à ònńɛ nà. Ben aɔ̃ Banla pɔ́bleyã kɛ̀kɛ
gwe.
17 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, ben Yesu gàa gwe kɔ̃n a gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa pìnɔ.
18 Kɛ̀ aɔ̃ vɛ̃̀ɛ wèe pɔ́ blee, ben à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, a gbɛ̃ mɛ̀n doo kɛ̀ wée pɔ́ blee lɛdoo
é ma kpáḿma.
19 Aɔ̃ nɔ̀sɛ yàka, ben aɔ̃e à laa doodo: Asa mámbeeroo?
20 Ben à bèńnɛ: A gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ doke kɛ̀ wée pɔ́ blee taa guu lɛdomɛ.
21 Gbɛ̃ntee Nɛ́ é kpá guuzi lán à kɛ̃na a yã musu nà, mɔde wãiyoo gbɛ̃ kɛ̀ eé bɔ Gbɛ̃ntee Nɛ́
kpɛɛ pì. Eé kɛ sɑ̃̀ɔ adeenɛ tó wèe à i yãro.

Dii pɔ́blee
(Mat 26:26-30, Luk 22:14-20, 1Kɔ 11:23-25)

22 Kɛ̀ aɔ̃e pɔ́ blee, Yesu burɛdi sɛ̀ à aubarika dàn, ben à lìkɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa à bè: À sí, ma
mɛ̀n yɛ̀.
23 Ben à togoo sɛ̀ à aubarika dàn à kpàḿma, ben aɔ̃ɔ mì ń píngi.
24 Ben à bèńnɛ: Ma arun yɛ̀, Luda bà kuuna kɔ̃n gbɛ̃ pariinɔ aru ũ, kɛ̀ eé bɔɛmaa.
25 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, mɛ́ geepi'i mi gĩa dɔro ai kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gá bɔo gupuraaa,
gbasa mà à dufu mi sa.
26 Kɛ̀ aɔ̃ lɛ̀ sì, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ wà gàa Kùkpɛ sɩ̃̀sɩ̃gɛɛzi.

Yesu gĩakɛ à dɔ̃ yã kɛ̀ Pita é kɛ
(Mat 26:31-35, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38)

27 Ben Yesu bèńnɛ: A píngi é fuma, zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè: Mɛ́ sãdãri lɛ́, sãanɔ é
fãakɔ̃a.
28 Mɔde ma fɛɛna gbɛra mɛ́ dɔare aɛ gana Galili.
29 Ben Pita bènɛ: Baa tó aɔ̃ fù ń píngi, mɛ́ furo.
30 Ben Yesu bènɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, gwãavĩa ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu gɛ̃̀n plaa, nɛ́ lɛ́ sɛ́mazi
gɛ̃̀n aagɔ̃.
31 Ben Pita bè mámmam: Baa tó mɛ́ gà mà ganyo, mɛ́ lɛ́ sɛ́nzi zikiro. Ben aɔ̃ɔ ò lɛ se ń píngi.

Yesu aduakɛna zaa Gɛtɛsɛmani
(Mat 26:36-46, Luk 22:39-46)

32 Aɔ̃ kà guu kɛ̀ wè be Gɛtɛsɛmani, ben Yesu bè a ìbanɔnɛ: À vɛ̃ɛ kɛ̀ ai mà gá adua kɛ.
33 À Pita kɔ̃n Yemisio kɔ̃n Yohanao sɛ̀ à gàańyo. Sósobi à kṹ̀ à nɔ̀sɛyɔgɔ sì.
34 Ben à bèńnɛ: Ma pɔɔ sia kṹ̀ maamaa ai gaa lɛ́zĩ. À zɛ kɛ̀ à itɛ̃ kɛ.
35 Kɛ̀ à gàa aɛ féte, ben à kùɛ tɔɔtɛ à adua kɛ̀ tó eé sí kɛ, gurɔ zaka pì gɛ̃tɛala.
36 À bè: Baa, ma De, baabɔ píngi è sí kɛnnɛ. Ǹ togo'i kɛ̀ síma, mɔde èe kɛ yã kɛ̀ má yezinlo,
sé kɛ̀ ń yezi.
37 Ben à lìara à sù à a ìbanɔ lè, aɔ̃e ii oo. Ben à bè Pitanɛ: Simɔ, nɛ́ɛ ii oon yɔ́? Nɛ́ɛ fɔ̃ n itɛ̃ kɛ̀
baa awa doroo?
38 À itɛ̃ kɛ àgɔ̃ adua kɛɛ lɛ àton fu yɔ̃agwanaaro yãnzi. Ninii yezi, mɔde mɛ̀ busɛ.

39 À lìara à gàa adua kɛ, ben à yã dɔ̃nkɔ̃ pì ò dɔ.
40 Kɛ̀ à lìara à sù à ń lé, aɔ̃ɔe ii oo, zaakɛ aɔ̃ɔe imioo dɛdɛɛ. Aɔ̃ dɔ̃ dian weé yã onɛ nàro.
41 À suna gɛ̃̀n aagɔ̃deeo à bèńnɛ: Ée ii oo, ée kámma boo ai tian yɔ́? À mɔ̀ lɛ. Gurɔɔ kà sa. À
gwa, wà Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpà durunkɛrinɔa.
42 À fɛɛ wà gá. Gbɛ̃ kɛ̀ ma kpańma pì e mɔɔ fá.

Yesu kũ̀na
(Mat 26:47-56, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12)

43 Kɛ̀ à kpɛ́ èe yã pì oo, ben Yudasi à gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ doke mɔ̀ kɔ̃n pariio, aɔ̃ɔ fɛ̃ɛdaanɔ
kũkũna kɔ̃n gònɔ. Aɔ̃ bɔ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kiia.
44 Bɔnkpɛɛdee pì sɔ̃ sèeda òńnɛ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ mɛ́ lɛ́ pɛ́a, àmbe gwe. À à kũ gbãa à táo.
45 Ben à mì pɛ̀ Yesua gɔ̃ɔ à bènɛ: Rabi! Ben à lɛ́ pɛ̀a.
46 Ben wà ɔ pɛɛ Yesua wà à kṹ gíngin.
47 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna gweenɔ doke a fɛ̃ɛdaa wòto à sa'oriki ìsi zĩ̀ri ke lɛ̀o à à swã gò.
48 Ben Yesu bèńnɛ: Kpãi wɛ́ɛdewɛn ma ũ, kɛ̀ a mɔ à ma kũ kɔ̃n fɛ̃ɛdaanɔ kɔ̃n gònɔɔɔ́?
49 Mɛɛ̀gɔ̃ kúao Luda ua lán guu e dɔɔ nà, mɛɛ̀gɔ̃ yã daaare, ée ma kũro. Mɔde sé yã kɛ̀ wà kɛ̃̀
Luda yãn papa.
50 Ben à ìbanɔ bàa lɛ̀ ń píngi aɔ̃ à tòn.
51 Gɔ̃kparɛ kee tɛ́zi à pɔ́ke danaro, táaru bisan à kùala. Kɛ̀ wà à kṹ,
52 ben à bɔ̀ ń ɔzĩ à a bisa tòńnɛ gwe à bàa sì à tà bũu.

Yuda gbãadeenɔ yãkpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Mat 26:57-68, Luk 22:54-55, 63-71, Yoh 18:13-14, 19-24)

53 Ben aɔ̃ gàa Yesuo sa'oriki ìsi bɛ. Sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ kàkɔ̃a gwe
ń píngi.
54 Pita tɛ́ à kpɛɛ kãaa ai à gàa à gɛ̃̀ sa'oriki ìsi bɛ ua guu. À vɛ̃̀ɛ gwe, èe tɛ́ kpákpaa kɔ̃n dogarinɔ
lɛdo.
55 Sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda yãkpaɛkɛrinɔ ń píngi e sèeda wɛtɛɛ Yesuzi wà à dɛ, ben aɔ̃ɔe ero.
56 Wà ɛgɛyã dìdia pari, mɔde aɔ̃ yãkee e kɔ̃ sɛ́ro.
57 Ben gbɛ̃kenɔ fɛ̀ɛ wà ɛgɛyã dìdia wà bè:
58 Wá mà à bè é Luda kpɛ́ kɛ̀ gbɛ̃ntee bò wí é à pãnde bo gurɔ aagɔ̃ɔ dagura kɛ̀ gbɛ̃ntee e
boro.
59 Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ yã e kɔ̃ sɛ́ro.
60 Ben sa'oriki ìsi fɛ̀ɛ à zɛ̀ ń aɛ à Yesu gbèka: Ń yãke vĩ ǹ weńlaroo? Yã kɛ̀ wèe didiimmaa kɛ̀
dɛ diaa?
61 Yesu yĩtɛ kpɛ̃ èe yãke weàlaro, ben sa'oriki ìsi pì ɛ̀ara à à gbèka: Ḿbe Mɛsaya, Luda
Aubarikade Nɛ́ ũɔ́?
62 Ben Yesu bè: Mámbe à ũ. É Gbɛ̃ntee Nɛ́ e vɛ̃ɛna Gbãapingide ɔplaazi, bensɔ̃ é à suna e
ludambɛ luguun.
63 Ben sa'oriki ìsi pì a utanɔ gà à kɛ̃̀ à bè: À kɛ̀ dia wée sèedade pãnde kenɔ wɛtɛɛ dɔee?
64 Á mà lán à dɔkɛ̀ Ludao nà. Yã kpareen a zɛo tiaa? Ben aɔ̃ yã dààla ń píngi aɔ̃ bè wà à dɛ.
65 Ben gbɛ̃kenɔ fɛɛ wà lóu sùa. Ben wà pɔ́ yìnɛ à uua, wèe à lɛ́lɛɛ ɔkũo wèe beenɛ: Ǹ
annabikɛyã o ǹ gbɛ̃ kɛ̀ n lɛɛ o. Ben dogarinɔ à kṹ aɔ̃ à swãn kɛ̀kɛ.

Pita lɛ́sɛna Yesuzi
(Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18, 25-27)

66 Pita kú ua guu gĩzĩ, ben sa'oriki ìsi zɔ̀nɔkparɛnɔ doke mɔ̀ gwe.
67 Kɛ̀ à Pita è èe tɛ́ kpákpaa, ben à wɛ́ɛ pɛa à bènɛ: Mpi sɔ̃ nɛɛ̀gɔ̃ kú lɛdo kɔ̃n Yesu Nazarɛtiomɛ.
68 Ben à lɛ́ sɛ̀ à bè: Má à dɔ̃ro, mɛ́ɛ yã kɛ̀ nɛ́ɛ oo dɔ̀rɔ dɔ̃ro. Ben à fɛɛ à gɛ̃̀ gãnun.
69 Kɛ̀ zɔ̀nɔkparɛ pì à è gwe dɔ, ben à ò gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna gweenɔnɛ à bè: Aɔ̃ gbɛ̃ mɛ̀n doon yɛ̀.
70 Ben Pita lɛ́ sɛ̀ dɔ. Kɛ̀ à kɛ̀ saa féte, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna gweenɔ bè Pitanɛ: Yãpuramɛ aɔ̃ gbɛ̃
doon n ũ, zaakɛ Galili gbɛ̃n n ũ.
71 Ben à fɛ̀ɛ à e a zĩnda kà à la dà à bè: Má gbɛ̃ kɛ̀ ée à yã oo pì dɔ̃ro.
72 Zaa gwe gɔ̃ɔn koo lɛ́ gɛ̃̀n plaadee zù, ben yã kɛ̀ Yesu ò dɔ̀ Pitan, kɛ̀ à bè, ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu
gɛ̃̀n plaa, eé lɛ́ sɛ́azi gɛ̃̀n aagɔ̃. Ben à nà ɔ́ɔdɔnaa.

15

Pilati yãkpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Mat 27:1-2, Luk 23:1-5, Yoh 18:28-38)

1 Kɛ̀ guu dɔ̀ gɔ̃ɔ sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ ń píngi yã gɔ̃̀gɔ̃,
ben aɔ̃ Yesu yì aɔ̃ gàa wà à nà Pilatinɛ a ɔzĩ.

2 Ben Pilati à là à bè: Ḿbe Yudanɔ kína ũɔ́? Yesu wèàla à bè: Lɛn ń ò lɛ.
3 Sa'orikinɔɔ e yã didiia,
4 ben Pilati à là dɔ: Nɛ́ yãke oroo? Yã kɛ̀ wèe didiimmaa ma fá!
5 Mɔde Yesu e yãke weńlaro, ben yã pì bɔ̀ Pilati saɛ.

Yãdana Yesula
(Mat 27:15-26, Luk 23:13-25, Yoh 18:39-19:16)
6 Banla zĩ̀baa zĩ wè pisinanɔ doke kɛ̀ gbɛ̃nɔ à wɛ́ɛ kɛ̀ gbarɛńnɛ.
7 Gurɔɔ mɔ̀a sɔ̃ gbɛ̃kee kú kpɛ́siaan wè be Baraba. À kú kɔ̃n gbɛ̃ gaabudee kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ dɛ̀nɔo.
8 Ben parii sɔ̃̀ Pilatizi aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a à kɛ lán è kɛńnɛ nà.
9 Ben Pilati ń lá à bè: Á yezi mà Yudanɔ kína gbarɛaren yɔ́?
10 Zaakɛ à dɔ̃ kɛ̀ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kɛ̀ sa'orikinɔɔ vĩ kɔ̃n Yesuo yãnzin wà à kpàawazi.
11 Ben sa'orikinɔ gbɛ̃nɔ làakari fɛ̀ɛ, lɛ aɔ̃ o Pilatinɛ à Baraba gbarɛńnɛ.
12 Ben Pilati ń lá à bè: Bɔ́n á yezi mà kɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ eè be Yudanɔ kínao tiaa?
13 Ben aɔ̃ wii lɛ̀ wà bè: Ǹ à pá lía!
14 Ben Pilati bèńnɛ: À kɛ̀ diaa? Bɔ́ dàn à kɛ̀? Ben aɔ̃ wii lɛ̀ wà kàara wà bè: Ǹ à pá lía!
15 Pilati yezi à gbɛ̃nɔ pɔnnaa wɛtɛ, ben à Baraba gbàrɛńnɛ. À Yesu kpà sozanɔa aɔ̃ à gbɛ̃ flào
aɔ̃ à pá lía.

Yesu fabona
(Mat 27:27-31, Yoh 19:2-3)
16 Ben soza pìnɔ gàao bùsu gbɛ̃nsi pì bɛ, ben aɔ̃ ń gãli kàkɔ̃a píngi.
17 Aɔ̃ gumusu tɛ̃aa dànɛ, ben aɔ̃ lɛ̀ fùra tã̀ aɔ̃ɔ kùnɛ.
18 Ben aɔ̃e ì kpaaa wà bè: Fɔɔ Yudanɔ kína!
19 Aɔ̃e à lɛɛ gòo a mìa aɔ̃e lóu suua, aɔ̃e kuɛɛ ń kosooa wèe mì síɛɛnɛ.
20 Kɛ̀ aɔ̃ à fabò wà yã̀a, ben aɔ̃ gumusu tɛ̃aa pì gòàla aɔ̃ à zĩnda pɔ́kãsãa dànɛ. Ben aɔ̃ bɔ̀o
wèe gaa à pá lía.

Yesu pana lía
(Mat 27:32-44, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27)
21 Kɛ̀ aɔ̃e gaa, Sirɛni gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Simɔ bɔ̀ lakutu kea èe suu wɛ́tɛ guu, ben aɔ̃ gã nàa à
Yesu líkpansɛ́. Àmbe Alɛsanda kɔ̃n Rufuo de ũ.
22 Ben aɔ̃ gàa Yesuo guu kɛ̀ wè be Gɔgɔta kɛ̀ bè mìwatorokii.
23 Ben aɔ̃ geepiwɛ̃ɛ kɛ̀ wà yã̀kɔ̃tɛ kɔ̃n ɛ̃zɛ̃o dɔ̀nɛ, mɔde èe miro.
24 Kɛ̀ aɔ̃ à pà lía, ben aɔ̃ à pɔ́kãsãanɔ kpàatɛtɛ wà kàɛ, ben aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀ lán aɔ̃ baade é sɛ́
nà.
25 Aɔ̃ à pà lía mɔ̀ kɛ̃ndomɛ.
26 Wà yã kɛ̀ wà dìa kɛ̃̀ wà nà lía à mìla wà bè:
Yudanɔ kína.
27 Wà kpãi wɛ́ɛdewɛnɔ pà lía à saɛ gwe dɔ gɔ̃on plaa, gbɛ̃ doo à ɔplaazi, gbɛ̃ doo à ɔzɛɛzi.
28 Lɛn yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ Luda yãn pàpa lɛ kɛ̀ wà bè: Wà à kàkɔ̃a kɔ̃n dàkɛrinɔ.
29 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e gɛ̃ɛ zɛ́la gweenɔɔ e ń mì kɛɛ degũdegũ, aɔ̃e à sɔ̃sɔ̃ɔ wà bè: Ɛhɛ̃! Mmɔn kɛ̀ n
bè nɛ́ Luda kpɛ́ wí ǹ ɛara ǹ bo gurɔ aagɔ̃ɔ daguran gweroo?
30 Ǹ n zĩnda mì sí ǹ pita lía!
31 Lɛmɛ dɔ sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔɔ e à faboo lɛ wà bè: À gbɛ̃ pãndenɔ mì sì, mɔde
eé fɔ̃ à a zĩnda mì síro.
32 Tó Mɛsaya, Isarailinɔ kína pìta lía tia wà e, wé à náanɛ kɛ. Ben gbɛ̃ kɛ̀ wà ń pá lía lɛdoonɔɔ
e à sɔ̃sɔ̃ɔ dɔ.

Yesu gana
(Mat 27:45-46, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30)
33 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, ben gusiaa dà bùsu pìla píngi ai fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃.
34 Fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃n Yesu wii lɛ̀ gbãngbãn à bè: Ɛloi, Ɛloi, lɛma sabatani! Beee bè: Ma Luda,
ma Luda, à kɛ̀ dia n ma ton?
35 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛna gwe kenɔ yã pì mà, ben aɔ̃ bè: À ma, èe Ilia sísii.
36 Ben gbɛ̃ke bàa lɛ̀ à gàa à sabo sɛ̀ à dà geepiwɛ̃ kpã̀kpã guu, à fĩ̀fĩ kapaa, ben à dɔ̀ Yesunɛ
à mi. Ben à bè: À zɛ gĩa wà gwa tó Ilia é mɔ́ à à pita.
37 Yesu wii gbãaa lɛ̀ à wɛ̃̀ndi tà.
38 Ben Luda kpɛ́ lábure kɛ̃̀kɔ̃rɛ plaa bɔna musu suna gĩzĩ.
39 Kɛ̀ sozanɔ gbɛ̃nsi kɛ̀ zɛ Yesu aɛ gwee è lán à gà nà, ben à bè: Yãpuramɛ Luda Nɛ́n gbɛ̃ kɛ̀
ũ.

40 Nɔgbɛ̃ kenɔ kú gwe dɔ aɔ̃ɔe guu gwaa kãaa. Ń tɛ́n Mariama Magadalɛni kún kɔ̃n
Mariamao Yemisi Nɛ́ngo kɔ̃n Yusufuo da kɔ̃n Salomɛo.
41 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu kú Galili, aɔ̃mbe aɔ̃ègɔ̃ tɛ́zi wàgɔ̃ à ĩan ká. Nɔgbɛ̃ pãndenɔ kú gwe dɔ pari
kɛ̀ aɔ̃ gàao Yerusalɛmu lɛdo.

Yesu vĩina
(Mat 27:57-61, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42)
42 Azuma zĩ uusiɛ. Kɛ̀ wèe kámmaboguro soru kɛɛ,
43 Yusufu Arimatea gbɛ̃ mɔ̀. Gbɛ̃ tɔ́deemɛ Yuda gbãadeenɔ tɛ́. Àmɔ sɔ̃ɔ e kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda
kiia dãa. À kùgbãaa kɛ̀ à gàa Pilati kiia à Yesu gɛ̀ gbèkaa.
44 Kɛ̀ Pilati mà Yesu gĩakɛ à gà kɔ̀, à bɔ̀ à saɛ. Ben à sozanɔ gbɛ̃nsi sìsi à à là tó Yesu gà kɔ̀.
45 Kɛ̀ Pilati gbɛ̃nsi yã pì mà, ben à Yusufu gbà zɛ́ à gɛ̀ pì sɛ́.
46 Ben Yusufu gàa à táaru bisa lù, ben à gàa à à gɛ̀ pìta lía à bisa pì ȋ̀fĩa. À à dà gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ wà
sɔ̀ mira ũu guu, ben à gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ gbegere pà à tàta wɛ̀ɛ pìlɛ.
47 Mariama Magadalɛni kɔ̃n Mariama Yusufu dao è gura kɛ̀ wà Yesu gɛ̀ pì dàɛn.

16

Yesu fɛɛna gaan
(Mat 28:1-8, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10)
1 Kámmaboguro yãanao uusiɛ Mariama Magadalɛni kɔ̃n Mariama Yemisi dao kɔ̃n Salomɛo
nɔ́si gũ nnaa lù, lɛ wà gá wà kú Yesu mɛ̀a.
2 Azumanɛngo zĩ kɔngɔ idɛ'idɛ aɔ̃ bɔ̀ wèe gaa mira pì kiia.
3 Aɔ̃ kɔ̃ là zɛ́n wà bè: Dé bé eé gbɛ̀ mɔ̀ gbegere pá à guowe mira lɛ́a sɔ̃ɔ?
4 Zaakɛ gbɛ̀ pì bíta maamaa. Kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ sɛ̀ wà gwà, ben aɔ̃ɔ è wà gbɛ̀ pì gbegere pà wà gùo
mira pì lɛ́a.
5 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ mirawɛɛ pì guu, ben aɔ̃ gɔ̃kparɛ ke è vɛ̃ɛna ɔplazi à utagyaba puraa dana. Ben aɔ̃
kɛ̀ gìri.
6 À bèńnɛ: Àton kɛ gìriro, Yesu Nazarɛti kɛ̀ wà pà lían ée wɛtɛɛroo? À fɛ̀ɛ, à kú kɛ̀ro. À guu kɛ̀
wà à dàɛn gwa,
7 é gá à o à ìbanɔnɛ kɔ̃n Pitao kɛ̀ èe dɔɔ́ńnɛ aɛ gana Galili. Gwen aɔ̃é à en lán à ɔ̀ńnɛ nà.
8 Aɔ̃ɔe lugalugaa yã pì bɔ̀ ń saɛ, ben aɔ̃ bɔ̀ miran aɔ̃ bàa lɛ̀. Aɔ̃ɔe yãke o gbɛ̃kenɛro kɛ̀ vĩa ń
kũ yãnzi.

Yesu bɔ à mɔna a ìbanɔzi
(Mat 28:9-20, Luk 24:13-49, Yoh 20:11-23, Zĩr 1:6-8)
9 Kɛ̀ Yesu fɛ̀ɛ Azumanɛngo zĩ kɔngɔ idɛ'idɛ, à a zĩnda ɔ̀dɔa Mariama Magadalɛninɛ káaku.
Nɔgbɛ̃ pì guun Yesu pɛ̀ zĩn mɛ̀n swɛɛplaaanɔa.
10 Ben nɔgbɛ̃ pì gàa à ò gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo yãanɔnɛ. Aɔ̃ nɔ̀sɛ yakana wèe ɔ́ɔ dɔɔ.
11 Kɛ̀ aɔ̃ɔ mà kɛ̀ Yesu kú wɛ̃̀ndio ai nɔgbɛ̃ pì à è wɛ́ɛo, aɔ̃ɔe síro.
12 Beee gbɛra gurɔɔ kɛ̀ ń gɔ̃ɔn plaaanɔɔ tɛ́ zɛ́ guu aɔ̃ɔe gaa wɛ́tɛ guu, à bɔ̀ à mɔ̀ńzi lán gbɛ̃
pãnde bà.
13 Kɛ̀ aɔ̃ lìara wà sù, aɔ̃ɔ ò gbɛ̃ kpaaanɔnɛ, mɔde aɔ̃ɔe ń yã síro.
14 Zãazãa à bɔ̀ à mɔ̀ a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛdoonɔzi kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ blee. Ben à kpã̀kɛ̃ńzi ń swãgbãa
yãnzi, zaakɛ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛro bensɔ̃ aɔ̃ɔe gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à è kɛ̀ à fɛ̀ɛnɔ yã síro.
15 Ben à bèńnɛ: À gá anduna gu píngia à ma baaru nnaa kpá gbɛ̃nɔnɛ ń píngi.
16 Gbɛ̃ kɛ̀ sì ben à batisi kɛ̀ bé eé mìsina e. Gbɛ̃ kɛ̀ èe sí sɔ̃ro, yã é vɛ̃ɛ adeea.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ baaru pì sìnɔ yãkɛnanɔn yɛ̀: Aɔ̃égae zĩnnɔ gońmma kɔ̃n ma tɔ́o, aɔ̃égae yãke borii
o.
18 Aɔ̃é mlɛ̃̀ sɛ́ kɔ̃n ɔɔo. Baa tó aɔ̃ sɛwɛɛ mì, pɔ́ke é ń lero. Aɔ̃égae ɔ kɛ gyãreenɔa aɔ̃ gbãa kũ.

Tana Yesuo ludambɛ
(Luk 24:50-53, Zĩr 1:9-11)
19 Kɛ̀ Dii Yesu yã ɔ̀ńnɛ à yã̀a, ben Luda à sɛ̀ à tào musu, ben à vɛ̃̀ɛ Luda ɔplaazi.
20 Ben à ìba pìnɔ gàa wà waazi kɛ̀ gu píngia. Dii zĩi kɛ̀ńyo à a yã kãsãa pɛ̀ɛ kɔ̃n dabuyã kɛ̀
tɛ́zinɔ.

LUKU
Baaru nnaa kɛ̀ Luku kɛ̃̀

Yesu Kirisi ina 1:5-2:52
Yaaya Batisikɛri waazikɛna 3:1-3:20
Yesu batisikɛna 3:21-4:13
Yesu yãdannɛna Galili 4:14-9:50
Zaa Galili ai Yerusalɛmu 9:51-19:27
Yesu kuuna Yerusalɛmu 19:28-22:46
Yesu gana kɔ̃n à fɛɛnao 22:47-24:53

1 Gbɛ̃ paridee ɔ kpà, lɛ wà yã kɛ̀ kɛ̀ wa tɛ́ tɔ̃kɛ̃ takada guu zɛ́azɛa,
2 lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ yã pì sèedadeenɔ ũ kɔ̃n a baarukparinɔɔ òwe nà zaa káaku.
3 Tia sa mapi sɔ̃, lán ma wɛ́ɛ tè yã pìnɔzi nà doodo zaa a daɛna, má è à maa mà kɛ̃nnɛ zɛ́azɛa,
ma gbɛ̃ bɛ̀ɛde Tiofilu,
4 lɛ ǹ yã kɛ̀ wà dànnɛɛ sãnsãn dɔ̃.

Malaika gĩakɛ à Yaaya Batisikɛri ina yã ò

5 Yudea bùsu kí Hɛrɔdu gurɔ sa'ori kee kuu, à tɔ́n Zakari. À kú Abia sa'orinɔ gãli guumɛ. À
naɔ̃ tɔ́n Ɛlizabɛti, Aruna boriimɛ dɔ.
6 Aɔ̃ plaaa ń píngi maa Ludanɛ. Aɔ̃ègɔ̃ kuu taari sai, aɔ̃ɔ Dii doka kɔ̃n yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna.
7 Mɔde aɔ̃ nɛ́ vĩro, zaakɛ Ɛlizabɛti nɛ́ pãaamɛ, ben aɔ̃ gɔ̃ɔn plaaa ń píngi zi kṹ.
8 Gurɔɔ kɛ̀ sa'ona kà ń gãlia, Zakari bé èe sa'ona Ludaa zĩi kɛɛ.
9 Lán sa'ori pìnɔ è kɛ nà, aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀, ben kàbankpɛ Zakari kṹ, lɛ à gá tuaetiti kpata Dii
kpɛ́n.
10 Tuaetitikpatagurɔ parii kàkɔ̃a kpɛɛlɛa píngi aɔ̃ɔe adua kɛɛ.
11 Ben Dii malaika bɔ̀ à mɔ̀zi à zɛ̀ tuaetitikpataki ɔplazi.
12 Kɛ̀ Zakari à è, à kɛ̀ gìri, vĩa à kṹ.
13 Ben malaika pì bènɛ: Ǹton tó vĩa n kũro Zakari. Luda n wɛ́ɛkɛɛ sì, n naɔ̃ Ɛlizabɛti é nɛ́ i
gɔ̃gbɛ̃ ũ, nɛ́ tɔ́ kpánɛ Yaaya.
14 N pɔɔ é kɛ nna, nɛ́ yáa dɔ, gbɛ̃nɔ é pɔnnaa kɛ à ina yã musu pari,
15 zaakɛ eégɔ̃ dɛ Diinɛ gbɛ̃nsi ũmɛ. Eé wɛ̃ɛ ke í gbãa ke miro, Luda Nini égɔ̃ kúa zaa à da
gbɛɛɛmmɛ.
16 Eé tó Isarailinɔ aɛ dɔ Dii ń Ludaa pari,
17 eé dɔ Diinɛ aɛ kɔ̃n Luda Nini gbãaa kɛ̀ Ilia vĩ yãao. Eé tó denɔ lɛ́ kɛ do kɔ̃n ń nɛ́nɔ, eé tó
swãyãmarisaideenɔ gbɛ̃ maaanɔ ɔ̃ndɔ̃ɔ sɛ́. Eé tó gbɛ̃nɔ gɔ̃ kú soru guu Diinɛ.
18 Ben Zakari bè malaika pìnɛ: Mɛ́ yã pì sãnsãn dɔ̃ diamɛ? Zaakɛ mare zikũnan ma ũ, ben
ma naɔ̃ zi kṹ dɔ.
19 Ben malaika pì wèàla à bè: Mámbe Gabliɛli ũ, mɛɛ̀gɔ̃ zɛna Luda aɛzĩ. Àmbe à ma zĩ mà
yã pì onnɛ mà baaru nnaa pì kpánnɛ.
20 Ǹ ma, n nɛ́nɛ é naɛ, nɛ́ fɔ̃ ǹ yã oro ai yã pì gá kɛo, kɛ̀ nɛ́ɛ ma yã kɛ̀ eé kɛ a gurɔɔa síro yãnzi.
21 Gurɔɔ mɔ̀a sɔ̃ wèe Zakari dãa. À gìkɛna Luda kpɛ́n bɔ̀ ń saɛ.
22 Kɛ̀ à bɔ̀, èe fɔ̃ à yã òńyoro, ben wà dɔ̃̀ kɛ̀ à wɛ́ɛgupu è Luda kpɛ́mmɛ. Lán à nɛ́nɛ nàɛ nà,
ben èe yã oońnɛ kɔ̃n ɔɔo.
23 Kɛ̀ Zakari sa'ogurɔɔ pàpa, ben à tà bɛ.
24 Beee gbɛra à naɔ̃ Ɛlizabɛti nɔ̀ sì, ben à a zĩnda ùtɛ ai mɔ sɔɔro à bè:
25 Dii yã kɛ̀ kɛ̀mɛ, à ma wɛ̃nda gwà, à ma bɔ wín.

Malaika gĩakɛ à Yesu ina yã ò

26 À mɔ swɛɛdodee guu Luda malaika Gabliɛli zì Galili lakutu kɛ̀ wè be Nazarɛti guu.
27 À gàa nɔkparɛ lɛzii kɛ̀ à tɔ́n Mariama kiia. À gɔ̃kpamma vĩ Dauda borii ũ. À tɔ́n Yusufu.
28 Kɛ̀ malaika pì gɛ̃̀ à kiia, à bènɛ: Fɔɔ aubarikade! Dii kúnyo.
29 Mariama bídi kɛ̀ maamaa yã pìa, à laasuu lɛ̀ à bè: Ì beee mì dɛ diamɛ?
30 Ben malaika pì bènɛ:
Mariama, ǹton tó vĩa n kũro,
zaakɛ Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀nnɛmɛ.
31 Ǹ ma! Nɛ́ nɔ̀ sí ǹ nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ,
nɛ́ tɔ́ kpánɛ Yesu.
32 Eégɔ̃ dɛ gbɛ̃nsi ũ,
weé à sísi Luda Musude Nɛ́.

Dii Luda é à kpá
à dezi Dauda kpatan,
33 eégɔ̃ kí blee Yakubu boriinɔnɛ gurɔ píngi,
à kíblena égɔ̃ yãana vĩro.
34 Ben Mariama bè malaika pìnɛ: Kè má gɔ̃gbɛ̃ dɔ̃ zikiro, beee é sí kɛ diamɛ?
35 Malaika wèàla à bè:
Luda Nini é summa,
Luda Musude gbãaa é danla.
Beee yãnzi nɛ́ kè nɛ́ ii pì kuuna égɔ̃ adona,
weé à sísi Luda Nɛ́.
36 N danɛ Ɛlizabɛti nɛ́gɔ̃gbɛ̃ nɔ̀sina se a zikũ guu. Nɔgbɛ̃ kè wà dìɛ pãaa ũu pì kú kɔ̃n nɔ̀ mɔ
swɛɛdooo tia.
37 Zaakɛ Luda kiian baabɔ píngi è sí kɛn.
38 Ben Mariama bè: Dii zɔ̀blerin ma ũ. À kɛmɛ lán ń ò nà. Ben malaika pì tà à à tòn.

Mariama gana Ɛlizabɛti gwa

39 Gurɔɔ mɔ̀a Mariama fɛ̀ɛ à gàa lakutu kè kú Yudea bùsu gusĩsĩdeen gɔ̃ɔ.

40 À gàa Zakari bɛ, ben à ì kpà Ɛlizabɛtia.

41 Kè Ɛlizabɛti Mariama ì pì mà, à nɛ́ vɩ̃̀ à gbɛɛɛ guu, ben Luda Nini sù Ɛlizabɛtia,

42 à wii gbãaa lɛ̀ à bè: Aubarikadeen n ũ dɛ nɔgbɛ̃ píngila. Aubarikadeen nɛ́ kè kú n gbɛɛɛn ũ dɔ.

43 Bɔ́n ma ũ kè ma Dii da mɔ̀ ma gwaa?

44 Gurɔɔ kè ma n ì mà dé, nɛ́ kè kú ma gbɛɛɛn vɩ̃̀ kɔ̃n pɔnnaao.

45 Aubarikadeen n ũ, mmɔn kè n yã kè Dii ònnɛɛ sì, kè eé kɛ.

Mariama Dii tɔ́ sɛna lezĩ

46 Ben Mariama bè:
Mɛ́ɛ Dii tɔ́ sɛɛ lezĩ ma swɛ̃̀ guu,
47 ma pɔɔ e kɛɛ nna Luda ma Mìsiria,
48 zaakɛ à ma yã dà,
mamɔma à zɔ̀bleri kè mɛ́ɛ ká pɔ́ke lɛ́zĩroo.
Zaa tia ai gurɔ píngi weé bemɛ aubarikadeemɛ,
49 zaakɛ Luda gbãade yã bíta kèmɛ.
À tɔ́ kú adona.
50 È wɛ̃nda dɔ̃ gbɛ̃ kè aɔ̃è a vĩa kɛɛnɔnɛ
ai ń boriia.
51 À a gɛ̃̀sã pòro à a gbãaa ɔ̀dɔańnɛ,
à ĩadãrinɔ fãakɔ̃a kɔ̃n ń laasuunɔ.
52 À gbãadeenɔ bɔ̀ kpatan,
à talakanɔ sɛ̀ lezĩ.
53 À pɔ́ maaanɔ kpà nɔadɛrinɔa aɔ̃ kɛ̃̀,
mɔde à ɔɔdeenɔ gbàrɛ ɔkori.
54 À a zɔ̀bleri Isarailinɔ ĩan ká,
aɔ̃ yã e sãnlo.
55 À wɛ̃nda dɔ̃̀ Ibraĩnɛ kɔ̃n a borii pìnɔ
lán à ò wa dezinɔnɛ nà.
56 Mariama vɛ̃̀ɛ kɔ̃n Ɛlizabɛtio lán mɔ aagɔ̃ɔ bà, ben à tà bɛ.

Yaaya Batisikɛri ina

57 Ɛlizabɛti nɛ́'igurɔɔ kà, ben à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ.

58 Kè à fáandideenɔ kɔ̃n à danɛnɔɔ mà lán Dii wɛ̃nda dɔ̃̀nɛ nà, aɔ̃ pɔnnaa kèo.

59 À gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ aɔ̃ mɔ̀ bɛ̃̀ngu kɛ nɛ́ pìnɛ, lɛ wà à de Zakari tɔ́ kpánɛ,

60 ben à da bè: Auo! Weé à sísi Yaayamɛ.

61 Aɔ̃ bènɛ: Gbɛ̃kee kú n danɛnɔ tɛ́ kè à tɔ́ beee vĩro.

62 Ben aɔ̃ yã ò à denɛ kɔ̃n ɔɔɔ, lɛ wà dɔ̃ dian à yezi wà tɔ́ kpánɛ nà.

63 Zakari walaa gbèka, ben à kɛ̃̀a: À tɔ́n Yaaya. Yã pì bɔ̀ ń saɛ ń píngi.

64 Gwe gɔ̃ɔ à nɛ́nɛ gùɛ, à lɛ́ bɔ̀ èe yã oo èe Luda sáabu kpaa.

65 Ben vĩa ń fáandideenɔ kũ̀ ń píngi, ben Yudea bùsu gusĩsĩde gbɛ̃nɔɔ e yã pì tɔ̃kɛ̃ɛ ń píngi.

66 Ben gbɛ̃ kè aɔ̃ yã pì mànɔ kũna ń nɔ̀sɛ guu wà bè: Bɔ́n nɛ́ pì égɔ̃ dɛ a ũ ziaa? Zaakɛ Dii ɔɔ
ligazimɛ.

Zakari annabikɛyã'ona

67 Luda Nini sù à de Zakaria, ben à annabikɛyã ò à bè:
68 Wà Dii Isarailinɔ Luda sáabu kpá!
À mɔ̀ à a gbɛ̃nɔ bò.
69 À Mìsiri gbãadee bɔ̀we
a zɔ̀bleri Dauda bori tɛ́,
70 lán à ò a annabinɔ gãzĩ nà zaa gìkɛna.
71 Aɔ̃ bè eé wa sí wa ibɛɛnɔa,
eé wa bɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zàwaguu pìnɔ ɔzĩ.
72 Lɛmɛ à wa dezinɔ wɛ̃nda gwà lɛ,
à bà kuunańyo yã e sãnlo.
73 À la dà wa dezi Ibraĩnɛ
74 à bè é wa bɔ wa ibɛɛnɔ ɔzĩ,
é wa gba zɛ́ wà dɔazi vĩa sai,
75 lɛ wa kuuna gɔ̃nɛ adona gbɛ̃ maaanɔ ũ
ai wa wɛ̃̀ndi lɛ́n.
76 Mpi sɔ̃ ma nɛ́,
weé n sísi Luda Musude annabi,
zaakɛ ḿbe nɛ́ dɔ Diinɛ aɛ ǹ zɛ́ kɛkɛnɛ.
77 Nɛ́ tó à gbɛ̃nɔ dɔ̃ lán eé ń mì sí nà,
lán eé ń durunnɔ kɛ̃ńnɛ nà.
78 Zaakɛ wa Ludaa sùu vĩ,
bɔna musu eé mɔ́ wa gwa lán gudɔna bà,
79 lɛ à guu pu gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú gusiaa guunɔnɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú gaa lɛ́zĩnɔ,
lɛ à wa gbá da aafia zɛ́n.
80 Nɛ́ pì bíta kũ̀ à gɔ̃̀ kãgbãadee ũ. A kú gbáan ai gurɔɔ kɛ̀ à bɔ̀ Isarailinɔnɛ gupuraaa.

2

Yesu Kirisi ina
(Mat 1:18-25)

1 Gurɔɔ mɔ̀a Siza Ogɔsutu bɔ̀ kɔ̃n yão à bè wà a bùsu gbɛ̃nɔ naro ń píngi.
2 Narona káaku kɛ̀ wà kɛ̀n gwe gurɔɔ kɛ̀ Kiriniu dɛ Siria bùsu gbɛ̃nsi ũ.
3 Baade píngi gàa a bɛ wɛ́tɛ lɛ wà à tɔ́ da takadan.
4 Yusufu sɔ̃ bɔ̀ Nazarɛti, Galili bùsun à gàa Dauda bɛ lakutu Bɛtɛlɛmu, Yudea bùsun, kɛ à dɛ Dauda borii ũ yãnzi.
5 À gàa lɛ wà à tɔ́ da takadan gwe kɔ̃n a nɔkpamma Mariama kɛ̀ nɔ̀sinao,
6 ben gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ kú gwe, à nɛ́'igurɔɔ kà,
7 ben à a nɛ́ daudu ì. À bisa fĩ̀fĩa à à dàɛ pɔ́kãdeenɔ pɔ́blebɔn, kɛ̀ aɔ̃e guu e nibɔnɔ pitakiiaro yãnzi.
8 Sãdãrinɔɔ kú bùsu dɔ̃nkɔ̃ pì guu, aɔ̃e ii sɛ̃̀tɛ aɔ̃e ń sãanɔ dãkpaa gwãavĩ.
9 Ben Dii malaika bɔ̀ à mɔ̀ńzi, Dii gakui guu pù à lìgańzi, ben vĩa ń kũ maamaa.
10 Malaika pì bèńnɛ: Àton tó vĩa a kũro, zaakɛ ma mɔ mà baaru nnaa kpáaremɛ, gbɛ̃ píngi pɔɔ é kɛ nna maamaa.
11 Wà Mìsiri ìare Dauda wɛ́tɛn gwãavĩa, àmbe Mɛsaya ũ Dii ũ.
12 Sèeda kɛ̀ eé tó à à dɔ̃ɔn yɛ̀: É nɛ́kpãntɛ̃ e daɛna pɔ́kãdeenɔ pɔ́blebɔn, bisa fĩfĩa.
13 Kãndo ludambɛ zĩ̀kpɛɛnɔɔ kú kɔ̃n malaika pìo lɛdo paripari, aɔ̃e Luda sáabu kpaa wà bè:
14 Wà Luda tɔ́ bɔ zaa musu,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀nɛ nnaanɔ aafia e tɔɔtɛa.
15 Kɛ̀ malaika pìnɔ gùńla aɔ̃ tà ludambɛ, ben sãdãrinɔɔ bèkɔ̃nɛ: Wà gá Bɛtɛlɛmu, lɛ wà yã kɛ̀ kɛ̀ pì e, yã kɛ̀ Dii tò wá dɔ̃̀.
16 Ben aɔ̃ fɛɛ wà gàa kpakpaa aɔ̃ bɔ̀ Mariama kɔ̃n Yusufuoa kɔ̃n nɛ́kpãntɛ̃ pìo daɛna pɔ́kãdeenɔ pɔ́blebɔn.
17 Kɛ̀ aɔ̃ à è, aɔ̃ yã kɛ̀ wà òńnɛ nɛ́ pì musu ò.
18 Ben yã kɛ̀ sãdãrinɔɔ ò pì bɔ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mànɔ saɛ ń píngi.
19 Mariama yã pì kũna a nɔ̀sɛ guu píngi èe laasuu lɛɛa.
20 Sãdãrinɔ lìara wà tà, aɔ̃e Luda tɔ́ sɛɛ lezĩ aɔ̃e à sáabu kpaa yã kɛ̀ aɔ̃ mà ben aɔ̃ è yãnzi, zaakɛ à kɛ̀ lán wà òńnɛ nà.

Tɔ́kpana Yesunɛ

[21] À gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ nɛ́ bằngukɛgurɔɔ kà, ben wà tɔ́ kpànɛ Yesu, tɔ́ kɛ̀ malaika ò zaalɛ
wèe à nɔ̀ síroo.

Yesu ɔdɔana Diinɛ

[22] Kɛ̀ aɔ̃ gbãsĩbɔgurɔɔ kà, aɔ̃ à sɛ̀ wà gàa à ɔdɔa Diinɛ Yerusalɛmu lán Musa doka ò nà.
[23] Zaakɛ à kú Dii doka takadan wà bè, wà daudunɔ kpá Diia.
[24] Aɔ̃ sa'opɔ kɛ̀ wà dìɛ Dii doka takadan kpà, wà bè pɔ̃tɛ̃ɛ mɛ̀n plaaa ke lukulukunɛ bɔ̀rɔ
mɛ̀n plaa.
[25] Gbɛ̃kee kú Yerusalɛmu à tɔ́n Simɛɔ. Gbɛ̃ maaamɛ, à Luda vĩa vĩ à wɛ́ɛ dɔ Isarailinɔ
mìsinazi. Luda Ninii kúa,
[26] ben à bènɛ eé ga Dii gbɛ̃ kɛ̀ wè be Mɛsaya ena sairo.
[27] Luda Nini dɔ̀nɛ aɛ, ben à gɛ̃̀ Luda ua guu. Kɛ̀ Mariama kɔ̃n Yusufuo mɔ̀ kɔ̃n ń nɛ́ Yesuo
yã kɛ̀ wà dìɛ doka takadan kɛna yãnzi,
[28] ben Simɛɔ à sì a ɔzĩ à Luda sáabu kpà à bè:
[29] Ǹ mamɔma n zɔ̀bleri gbarɛ aafia guu sa
lán ń òmɛ nà Dii,
[30] zaakɛ ma wɛ́ɛ sì Mìsiri kɛ̀ ń dìɛlɛ,
[31] kɛ̀ n à yã kɛ̀kɛ bori píngi wáa.
[32] Eégɔ̃ dɛ gupuraa ũ lɛ à guu pu bori pãndenɔnɛ
à n gbɛ̃ Isarailinɔ tɔ́ sɛ́ lezĩ.
[33] Yã kɛ̀ à ò nɛ́ pì musu bɔ̀ à de kɔ̃n à dao saɛ.
[34-35] Simɛɔ sa maaa òńnɛ, ben à bè nɛ́ pì da Mariamanɛ:
Àmbe eégɔ̃ dɛ sèeda kɛ̀ Isarailinɔ é gízi ũ,
pɔsiaa é n swɛ̃̀ zɔ̃ lán fɛ̃ɛdaa bà.
Isaraili kenɔ é kaatɛ aɔ̃ kenɔ é mìsina e à gãzĩ,
aɔ̃ nɔ̀sɛ guu yã é bɔ gupuraaa.
[36] Nɔgbɛ̃ annabi kee kú gwe à tɔ́n Ana, Fanuɛli nɛ́, Asa boriimɛ. Nɔgbɛ̃ pì zi kṹ kótokoto. À
zã kɛ̀ kɔ̃n a gɔ̃kpammao wɛ̃̀ swɛɛplaa,
[37] ben à gɔ̃̀ gyaanɔɔ ũ ai wɛ̃̀ basiigɔ̃ awɛɛsiigɔ̃. È bɔ Luda uaro, ègɔ̃ dɔɔ Ludazi fãantɛ̃ kɔ̃n
gwãavĩo kɔ̃n lɛ́yinao kɔ̃n aduakɛnao.
[38] Zĩ beeea gɔ̃ɔ à sɔ̃̀ńzi, à Luda sáabu kpà, èe nɛ́ pì yã oo gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔ Yerusalɛmu
bɔnazinɔnɛ ń píngi.

Liara tana Nazarɛti

[39] Kɛ̀ Yusufu kɔ̃n Mariamao kɛ̀ lán à kú Dii doka takadan nà píngi wà yằa, aɔ̃ lìara wà tà ń
bɛ wɛ́tɛ Nazarɛti, Galili bùsun.
[40] Nɛ́ pì fɛ̃ɛ à gbãa kṹ. Ɔndɔ̃ɔ mɔ̀a, ègɔ̃ kú kɔ̃n Luda aubarikao.

Yesu gana Luda ua a nɛ́ngo zĩ

[41] Wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o Yesu de kɔ̃n à dao è gá Banla zĩbaa kɛ Yerusalɛmumɛ.
[42] Kɛ̀ Yesu kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa, aɔ̃ lìara wà gàa zĩbaa kɛ lán aɔ̃è kɛ nà.
[43] Kɛ̀ zĩbaa yằa, aɔ̃e taa, ben aɔ̃ nɛ́ Yesu gɔ̃̀ Yerusalɛmu, aɔ̃ à yã dɔ̃ro.
[44] Aɔ̃e daa à kú ń gbɛ̃nɔ tɛ́mɛ. Kɛ̀ aɔ̃ táa ò gurɔ do, ben aɔ̃e à wɛtɛɛ ń danɛnɔ kɔ̃n ń gbɛ̃
dɔ̃nanɔ tɛ́.
[45] Kɛ̀ aɔ̃e à ero, aɔ̃ lìara wà gàa à wɛtɛ Yerusalɛmu.
[46] À gurɔ aagɔ̃dee zĩ aɔ̃ à è Luda ua guu vɛ̃ɛna yãdannɛrinɔ tɛ́, èe swã kpaa ń yãzi, èe yã
lalaaḿma.
[47] À yã dɔ̃na kɔ̃n à yãwenlanao bɔ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e à yã maanɔ saɛ ń píngi.
[48] Kɛ̀ à de kɔ̃n à dao à è, à bɔ̀ ń saɛ, ben à da bènɛ: Bɔ́yãnzi ń kɛ̀we lɛzi? N de kɔ̃n mapio bídi
kɛ̀ n wɛtɛna yãnzi.
[49] À wèńla à bè: À kɛ̀ dia ée ma wɛtɛɛ? Á dɔ̃ kɛ̀ à kɔ̃ sìo mà a De bɔkɔ̃tɛ kɛnloo?
[50] Mɔde aɔ̃e yã kɛ̀ à òńnɛ pì dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
[51] Yesu lìara à tàńyo Nazarɛti à ń yã mà. À da yã pìnɔ kũna a nɔ̀sɛ guu píngi.
[52] Yesu bíta kṹ, à ɔ̃ndɔ̃ɔ kàara à nna kɔ̃n Ludao kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ.

3

Yaaya Batisikɛri waazikɛna
(Mat 3:1-12, Maa 1:1-8, Yoh 1:19-28)

[1] Siza Tiberia kíblena wɛ̃̀ gɛ̃rodee guu Pɔntiu Pilatin Yudea bùsu gbɛ̃nsi ũ, Hɛrɔdu e kí blee
Galili, à vĩ̀i Filipi e kí blee Iturea bùsun kɔ̃n Tarakɔniti bùsuo, Lisania sɔ̃ɔ e kí blee Abilɛnɛ
bùsun.

2 Anasa kɔ̃n Kayafaon sa'orikinɔ ũ. Gurɔɔ mɔ̀a Luda yã ò Zakari nɛ́ Yaayanɛ gbáan.

3 Ben à fɛ̃ɛ èe ligaa Yoda baa kãa kpa kɔ̃n baa kɛ̀ kpaaozi píngi, èe waazi kɛɛ gbɛ̃nɔnɛ. À òńnɛ aɔ̃ ń nɔ̀sɛ liɛ aɔ̃ batisi kɛ, Luda é ń durunnɔ kɛ̃ńnɛ.

4 Lán à kú annabi Isaya takada guu nà à bè:

À baarukpari kòto ma dɔ gbáan,
èe bee à zɛ́ kɛkɛ Diinɛ,
à zɛ́ wɛ́wɛnɔ poronɛ súusu.
5 Guzurɛ píngi é tata,
kpiiinɔ kɔ̃n sɪ̃̀sĩnɔ é daɛ píngi.
Zɛ́ kotinanɔ é poro súusu,
zɛ́ wokũwokũnɔ é kpakɔ̃sɔ̃,
6 gbɛ̃ sãnda píngi é e lán Luda è ń mì sí nà.

7 Gbɛ̃nɔ ègɔ̃ mɔɔ à kiia pari aɔ̃ batisi kɛ, ben è beńnɛ: Gbɛ̃ntee pitigoonɔ! Dé bé à lɛ́ dàawa à bàa sí pɔfɛ̃ kɛ̀ Luda é pitam̀manɛ?

8 À nɔ̀sɛliɛna yã kɛ, weégɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ a liɛ. Kɛ̀ Ibraĩ dɛ a dezi ũ, àtongɔ̃ daa kɛ̀ beee bé eé a bɔro. Mɛ́ɛ ooare, Luda é fɔ̃ à gbɛ̀ kɛ̀nɔ kɛ Ibraĩ boriinɔ ũ.

9 Kpása diɛna línɔzi kɔ̀. Luda é lí kɛ̀ è nɛ́ maaa iroo zɔ̃ à zu tɛ́ guu.

10 Gbɛ̃nɔ à là wà bè: Tó lɛmɛ, wé kɛ diamɛ?

11 À wɛ̀ńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ uta vĩ mɛ̀n plaaa à à doo kpá gbɛ̃ kɛ̀ vĩrooa. Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́blee vĩ à kɛ lɛ dɔ.

12 Bɛ'ɔɔsirinɔ mɔ̀ batisi kɛ, ben aɔ̃ à là wà bè: Dannɛri, wé kɛ diamɛ?

13 À wɛ̀ńla à bè: Àton bɛ'ɔɔ sím̀ma dɛ lán wà dìɛ nàlaro.

14 Sozanɔ à là: Wapinɔ sɔ̃, wé kɛ diamɛ? À bɛ̀ńnɛ: Àton gbãaa mɔ gbɛ̃nɔnɛ à ń blero. À zɛ kɔ̃n fĩa kɛ̀ wè boareeo.

15 Gbɛ̃nɔ tãmaa e kaara. Baade píngi e laasuu lɛɛ a nɔ̀sɛ guu Yaaya yãa, tó àmbe Mɛsaya ũ.

16 Yaaya bɛ̀ńnɛ ń píngi: Mɛ̀ɛ a batisi kɛ kɔ̃n íomɛ, mɔde gbɛ̃ke é mɔ́ à gbãaa dɛmala, mɛ́ɛ ká mà à kyatee bɔbɔnɛro. Àmbe eé a batisi kɛ kɔ̃n Luda Ninio kɔ̃n tɛ́o.

17 À gbaka kũna kɛ̀ eé pɔ́ fãa. Eé pɔ́wɛɛ ká a dɔ̃̀n, eé à sàko ká tɛ́ kɛ̀ è garoo guu.

18 Yaaya baaru nna kpannɛna guu à nàkɔ̃rɛḿma kɔ̃n yã pãndenɔo pari.

19 Ben à kpɛ̀̃kɛ̃ kí Hɛrɔduzi a vɪ̃̀i naɔ̃ Hɛrɔdia yã musu kɔ̃n yã zaa pãnde kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi,

20 ben Hɛrɔdu ɛ̀ara à yã zaaa kɛ̀ dɔ, à Yaaya dà kpɛ́siaan.

Yesu batisikɛna
(Mat 3:13-17, Maa 1:9-11)

21 Kɛ̀ Yaaya e gbɛ̃nɔ batisi kɛɛ ń píngi, à Yesu batisi kɛ̀ se. Gurɔɔ kɛ̀ Yesu e adua kɛɛ, ludambɛɛ wɛ̃̀kɔ̃a,

22 ben Luda Nini sùa, à dɛ lán pɔ̃tɛ̃ɛ bà. Ben à kòto mà bɔna ludambɛ à bè: Ḿbe ma Nɛ́ mɛ̀n do léle yenzidee ũ, kɛ̀ ma pɔɔ nnamma maamaa.

Yesu bori bɔzia
(Mat 1:1-17)

23 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu nà a zĩia, à kà wɛ̃̀ baaakuri taka. Wèe daa Yusufu nɛ́'inamɛ.
Yusufu sɔ̃ Eli nɛ́mɛ,
24 Eli sɔ̃ Matata nɛ́mɛ,
Matata sɔ̃ Levi nɛ́mɛ,
Levi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́mɛ,
Mɛlɛki sɔ̃ Yanai nɛ́mɛ,
25 Yanai sɔ̃ Yusufu nɛ́mɛ,
Yusufu sɔ̃ Matatia nɛ́mɛ,
Matatia sɔ̃ Amɔsi nɛ́mɛ,
Amɔsi sɔ̃ Naumu nɛ́mɛ,
Naumu sɔ̃ Ɛsɛli nɛ́mɛ,
Ɛsɛli sɔ̃ Nagai nɛ́mɛ,
26 Nagai sɔ̃ Maata nɛ́mɛ,
Maata sɔ̃ Matatia nɛ́mɛ,
Matatia sɔ̃ Sɛmɛi nɛ́mɛ,
Sɛmɛi sɔ̃ Yosɛki nɛ́mɛ,
Yosɛki sɔ̃ Yoda nɛ́mɛ,
Yoda sɔ̃ Yoanana nɛ́mɛ,
27 Yoanana sɔ̃ Resa nɛ́mɛ,
Resa sɔ̃ Zɛrubabɛli nɛ́mɛ,
Zɛrubabɛli sɔ̃ Sealatiɛli nɛ́mɛ,

Sealatiɛli sɔ̃ Nɛri nɛ́mɛ,
Nɛri sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́mɛ,
28 Mɛlɛki sɔ̃ Adi nɛ́mɛ,
Adi sɔ̃ Kosamu nɛ́mɛ,
Kosamu sɔ̃ Ɛlɛmadamu nɛ́mɛ,
Ɛlɛmadamu sɔ̃ Ɛɛ nɛ́mɛ,
Ɛɛ sɔ̃ Yɔsua nɛ́mɛ,
29 Yɔsua sɔ̃ Ɛliɛza nɛ́mɛ,
Ɛliɛza sɔ̃ Yorimu nɛ́mɛ,
Yorimu sɔ̃ Matata nɛ́mɛ,
Matata sɔ̃ Levi nɛ́mɛ,
Levi sɔ̃ Simɛɔ nɛ́mɛ,
30 Simɛɔ sɔ̃ Yuda nɛ́mɛ,
Yuda sɔ̃ Yusufu nɛ́mɛ,
Yusufu sɔ̃ Yonamu nɛ́mɛ,
Yonamu sɔ̃ Ɛliakimu nɛ́mɛ,
Ɛliakimu sɔ̃ Mɛlɛa nɛ́mɛ,
31 Mɛlɛa sɔ̃ Mɛna nɛ́mɛ,
Mɛna sɔ̃ Matata nɛ́mɛ,
Matata sɔ̃ Natã nɛ́mɛ,
Natã sɔ̃ Dauda nɛ́mɛ,
Dauda sɔ̃ Yɛsɛ nɛ́mɛ,
32 Yɛsɛ sɔ̃ Ɔbɛdi nɛ́mɛ,
Ɔbɛdi sɔ̃ Bɔaza nɛ́mɛ,
Bɔaza sɔ̃ Salamɔ nɛ́mɛ,
Salamɔ sɔ̃ Nasɔ̃ nɛ́mɛ,
Nasɔ̃ sɔ̃ Aminadabu nɛ́mɛ,
33 Aminadabu sɔ̃ Ramu nɛ́mɛ,
Ramu sɔ̃ Ɛzɛrɔnu nɛ́mɛ,
Ɛzɛrɔnu sɔ̃ Pɛrɛzi nɛ́mɛ,
Pɛrɛzi sɔ̃ Yuda nɛ́mɛ,
Yuda sɔ̃ Yakubu nɛ́mɛ,
34 Yakubu sɔ̃ Isaaku nɛ́mɛ,
Isaaku sɔ̃ Ibraĩ nɛ́mɛ,
Ibraĩ sɔ̃ Tera nɛ́mɛ,
Tera sɔ̃ Nao nɛ́mɛ,
Nao sɔ̃ Serugu nɛ́mɛ,
35 Serugu sɔ̃ Rɛu nɛ́mɛ,
Rɛu sɔ̃ Pɛlɛgi nɛ́mɛ,
Pɛlɛgi sɔ̃ Eberu nɛ́mɛ,
Eberu sɔ̃ Sela nɛ́mɛ,
Sela sɔ̃ Kaina nɛ́mɛ,
36 Kaina sɔ̃ Apasada nɛ́mɛ,
Apasada sɔ̃ Sɛmu nɛ́mɛ,
Sɛmu sɔ̃ Nuu nɛ́mɛ,
Nuu sɔ̃ Lamɛki nɛ́mɛ,
Lamɛki sɔ̃ Mɛtusela nɛ́mɛ,
37 Mɛtusela sɔ̃ Ɛnɔku nɛ́mɛ,
Ɛnɔku sɔ̃ Yarɛdi nɛ́mɛ,
Yarɛdi sɔ̃ Malalɛli nɛ́mɛ,
Malalɛli sɔ̃ Kenana nɛ́mɛ,
Kenana sɔ̃ Ɛnɔsu nɛ́mɛ,
38 Ɛnɔsu sɔ̃ Sɛti nɛ́mɛ,
Sɛti sɔ̃ Adamu nɛ́mɛ,
Adamu sɔ̃ Luda nɛ́mɛ.

4

Yesu yɔ̃agwana
(Mat 4:1-11, Maa 1:12-13)

1 Yesu bɔ̀ Yoda èe suu pana kɔ̃n Luda Ninio, ben Ninii pì gàao gbáan.

2 Ibilisi à yɔ̃ à gwà gwe ai gurɔ baplaa. Gurɔɔ mɔ̀a èe pɔ́ke blero. Kɛ̀ gurɔ baplaaa pì pàpa,
nɔaa e à dɛɛ.
3 Ben Ibilisi bènɛ: Tó Luda Nɛ́n n ũ, ǹ be gbɛ̀ kɛ̀ li burɛdi ũ.
4 Yesu wèàla à bè: À kú Luda yãn wà bè: Pɔ́bleen gbɛ̃ntee ègɔ̃ kúo adoro.
5 Ben Ibilisi gàao gu lezĩn, ben à anduna kpatanɔ ɔ̀dɔanɛ píngi a zɛki gbɛ̀n gɔ̃ɔ
6 à bè: Mɛ́ n gba beeenɔ iko píngi kɔ̃n a gakuio, zaakɛ à kú ma ɔzĩmɛ, gbɛ̃ kɛ̀ má yezin mɛ́
kpáa.
7 Tó n dɔnzi kɛ̀mɛ, eé gɔ̃ n pɔ́ ũ píngimɛ.
8 Yesu wèàla à bè: Wà kɛ̃̀ wà bè, ǹ dɔnzi kɛ Dii n Ludanɛ ǹgɔ̃ dɔɔzi ado.
9 Ben Ibilisi gàao Yerusalɛmu à à zɛ̀ Luda kpɛ́ mìsɔ̃ntɛ̃a à bè: Tó Luda Nɛ́n n ũ, ǹ ɔ kpá n
zĩndazi kɛ̀,
10 zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Eé n yã o a malaikanɔnɛ aɔ̃ n dãkpa.
11 Aɔ̃é n sɛ́ ń ɔzĩ lɛ ǹton gɛ̃̀n sí gbɛ̀aro yãnzi.
12 Yesu wèàla à bè: Wà bè ǹton Dii n Luda lɛ́ ǹ gwaro.
13 Kɛ̀ Ibilisi Yesu yɔ̃ à gwà kɔ̃n yã píngio à yɑ̃̀a, ben à à tòn ai zĩkea dɔ.

Yesu nana a zĩia Galili
(Mat 4:12-17, Maa 1:14-15)

14 Yesu lìara à tà Galili kɔ̃n Luda Nini gbãaao, ben à tɔ́ dà bùsu pìla píngi.
15 È yã dańnɛ ń aduakɛkpɛnɔ guu, baade píngi è à sáabu kpá.

Nazarɛtideenɔ gina Yesuzi
(Mat 13:53-58, Maa 6:1-6)

16 Ben à gàa Nazarɛti, guu kɛ̀ à nɛ́ blèn. Kámmaboguroɔ zĩ à gàa aduakɛkpɛn lán è kɛ nà. À
fɛ̀ɛ à zɛ̀ lɛ à kyó kɛ,
17 ben wà annabi Isaya takada kpàa. Kɛ̀ à pòro, à bɔ̀ guu kɛ̀ wà yã kɛ̀kii kɛ̃n-a wà bè:
18 Dii Ninii kúma,
à ma diɛ mà baaru nnaa kpá takaasideenɔnɛ,
à ma zĩ mà gɔ̃ńzĩndanɛ kpàakpa kɛ
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń zĩnda vĩroonɔnɛ,
mà wɛ́ɛwɛ̃na kpàakpa kɛ vɩ̃̀anɔnɛ,
mà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yinanɔ poro,
19 mà Dii gbɛ̃kɛkɛnnɛgurɔɔ kpàakpa kɛ.
20 Ben à takada pì kòko à kpà dɔnlɛria à vɛ̃̀ɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kpɛ́ guunɔ wɛ́ɛ fĩa ń píngi.
21 Ben à nà yã'onnɛnaa à bè: Luda yã kɛ̀ pàpa gbɑ̃̀a lán ée maa nà.
22 Yã maaa kɛ̀ da à lɛ́n bɔ̀ ń saɛ ń píngi, aɔ̃ɔe à tɔ́ nnaa sii wà bè: Yusufu nɛ́n yɛ̀roo?
23 Ben à bèńnɛ: Má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ é yáasi kɛ̀ zumɛ. Tó ḿbe likita ũ, ǹ n zĩnda kɛ̃kɔ̃a. É bemɛ
mà yã kɛ̀ á mà má kɛ̀ zaa Kapɛnamu kɛ ma bɛ wɛ́tɛ guu kɛ̀ dɔ.
24 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, annabi ègɔ̃ bɛ̀ɛ vĩ a bɛ wɛ́tɛ guuro.
25 Mɛ́ɛ ooare yãpura, kɛ̀ ludambɛ zɛ́ tàta Ilia gurɔ, gyaanɔnɔɔ pari. Lou e maro ai wɛ̃̀ aagɔ̃
kɔ̃n mɔ swɛɛdoo, ben dekaa bíta kà Isarailinɔ bùsun píngi,
26 mɔde Luda e Ilia zĩ ń gbɛ̃kearo, sé gyaanɔɔ kɛ̀ kú Zarɛfa, Sidɔ̃ saɛ.
27 Annabi Ɛlisa gurɔ sɔ̃, Isarailinɔ bùsun kusunɔɔ dimmɛ, mɔde èe ń gbɛ̃ke kɛ̃kɔ̃aro, sé Siria
bùsu gbɛ̃ Naama.
28 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú aduakɛkpɛ guunɔ yã pì mà, aɔ̃ fɛ̃̀ maamaa ń píngi.
29 Ben aɔ̃ bɔ̀ kɔ̃n Yesuo wɛ́tɛ kpɛɛ aɔ̃ gàao sɩ̃̀sĩ kɛ̀ ń wɛ́tɛ káɛa gòroa, lɛ wà ɔ sɔ̃zi à lɛ́ɛ à sín
yãnzi.
30 Ben à bɔ̀ ń tɛ́ à tà.

Yesu zĩnde kɛ̃kɔ̃ana Kapɛnamu
(Maa 1:21-28)

31 Yesu tà Kapɛnamu, Galili bùsun, ben èe yã daańnɛ kámmaboguroɔ zĩ.
32 À yãdannɛna bɔ̀ ń saɛ, zaakɛ à yã iko vĩ.
33 Gɔ̃gbɛ̃ zĩnde kee kú aduakɛkpɛn gwe, ben à wii gbãaa lɛ̀ à bè:
34 Á'a! Bɔ́n wá vĩ kɔ̃ ɔzĩi, Yesu Nazarɛti? N mɔ ǹ wa kaatɛn yɔ́? Má dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ ń dɛ a ũ, ḿbe
Luda gbɛ̃ kɛ̀ kú adona ũ.
35 Ben Yesu gì zĩn pìnɛ à bè: Ǹ yĩtɛ! Ǹ go gɔ̃gbɛ̃ pìa. Ben zĩn pì gɔ̃gbɛ̃ pì pɑ̃̀ɛ gbɛ̃nɔ tɛ́ à gòa, èe
à kɛ̃nnaro.
36 Gbɛ̃nɔ bídi kɛ̀ ń píngi, aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa: Bɔ́ taka bori yãn gwee? È yã da zĩnnɔnɛ kɔ̃n iko
gbãaao, ben aɔ̃è goḿma.

37 Ben à tɔ́ dà bùsu pìla píngi.

Gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃ana pari
(Mat 8:14-17, Maa 1:29-34)

38 Kɛ̀ à bɔ̀ aduakɛkpɛn, ben à tà Simɔ bɛ. Simɔ naɔ̃ daa e mɛ̀wãaa kɛɛ maamaa, ben wà à
yã ònɛ.
39 Yesu zɛ̀àla à gì mɛ̀wãaa pìnɛ, ben à mɛ̀ yĩi kṹ. Zaa gwe gɔ̃ɔ à fɛ̀ɛ à pɔ́blee kɛ̀ńnɛ.
40 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ gyãree vĩinɔ mɔ̀ńyo Yesu kiia, ben à ɔ kɛ̀kɛ ń baadea à ń kɛ̃kɔ̃a
kɔ̃n ń gyã bori sãnda píngio.
41 Zĩnnɔ sɔ̃ɔ e bɔɔ gbɛ̃nɔ guu kɔ̃n wiiio pari wà bè: Ḿbe Luda Nɛ́ ũ. Mɔde è gíńnɛ aɔ̃ yã o, kɛ̀
aɔ̃ à dɔ̃̀ Mɛsaya ũ yãnzi.

Yesu waazikɛna Galili
(Maa 1:35-39)

42 Gukɛ̃kɔ̃ana Yesu bɔ̀ wɛ́tɛ guu à gàa gusaɛ, ben gbɛ̃nɔɔ e à wɛtɛɛ. Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀a, aɔ̃ɔ yezi à ń
tóro.
43 Ben à bèńnɛ: Sé mà kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia baaru kpá wɛ́tɛ kpaaanɔnɛ dɔ, zaakɛ beee
yãnzin Luda ma zĩzi.
44 Ben à gàa èe waazi kɛɛ Yudea bùsu aduakɛkpɛnɔ guu.

5

Yesu ìba káakunɔ sisina
(Mat 4:18-22, Maa 1:16-20)

1 Zĩkea Yesu zɛna Gɛnɛsarɛti sɛ̀bɛ baa, ben gbɛ̃nɔ kàkɔ̃azi pari lɛ wà Luda yã ma yãnzi, aɔ̃ɔe
nakɔ̃rɛɛa.
2 Ben à góro'itɛ è kaɛna baa mɛ̀n plaa, sɔrɔkɔnɔ bɔ̀ɛn aɔ̃ɔe ń táarunɔ pipii.
3 Ben à gɛ̃̀ góro pìnɔ doke guu kɛ̀ dɛ Simɔ pɔ́ ũ, à wɛ́ɛ kɛ̀a à góro pì yĩpa féte à gɛ̃o ín. Ben à
vɛ̃̀ɛ góro pì guu à yã dà gbɛ̃nɔnɛ.
4 Kɛ̀ à yã ò à yã̀a, ben à bè Simɔnɛ: Ǹ gá kɔ̃n góroo í lɔ̀n, à táaru zu, é kpɔ̀ kṹ.
5 Simɔ wèàla à bè: Dannɛri, wa zĩi kɛ̀ ai guu gàa dɔo wée pɔ́ke kũro, mɔde lán ń ò nà, mɛ́ zu.
6 Kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ, aɔ̃ kpɔ̀ kàkɔ̃a gídigidi ai aɔ̃ táarunɔ yezi à kɛ̃.
7 Ben aɔ̃ ɔ kɛ̀ yáku ń górode daanɔnɛ aɔ̃ mɔ́ wà ń ĩan ká. Kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀, aɔ̃ kpɔ̀ kà góro mɛ̀n plaaa
pìnɔ guu à pà ai aɔ̃ɔ yezi wà vlɛ̃ɛ.
8 Kɛ̀ Simɔ Pita è lɛ, à kùɛ Yesu gbá saɛ à bè: Ǹ gu ma saɛ Dii, zaakɛ durunkɛrin ma ũ.
9 Simɔ bídi kɛ̀ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú lɛdoonɔ ń píngi kpɔ̀ parii kɛ̀ aɔ̃ɔ kṹ pì yãnzi.
10 Lɛmɛ dɔ Yemisi kɔ̃n Yohanao, Zebedi nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ kɔ̃ gbɛ̃ ũ kɔ̃n Simɔo bídi kɛ̀ se. Ben Yesu
bè Simɔnɛ: Ǹton tó vĩa n kũro. Zaa gbã̀a gbɛ̃nteen nɛ́gɔ̃ wɛɛ.
11 Kɛ̀ aɔ̃ kà kɔ̃n ń góroo baa, ben aɔ̃ pɔ́ píngi tòn wà tɛ̀zi.

Kusu kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 8:1-4, Maa 1:40-45)

12 Zĩkea Yesu kú wɛ́tɛ ke guu, ben gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ kusu dààlaa mɔ̀. Kɛ̀ à Yesu è, à dàɛ a puua à wɛ́ɛ
kɛ̀a à bè: Dii, tó ń yezi, nɛ́ fɔ̃ ǹ ma kɛ̃kɔ̃a wásawasa.
13 Ben Yesu ɔ bɔ̀ à kɛ̀a à bè: Má yezi, ǹ gɔ̃ wásawasa. Zaa gwe gɔ̃ɔ à kusu yã̀a.
14 Ben Yesu bènɛ: Ǹton o gbɛ̃ke maro. Ǹ gá ǹ n zĩnda ɔdɔa sa'orinɛ ǹ sa'opɔ kɛ̀ Musa dìɛ kpá
n kɛ̃kɔ̃ana sèeda ũ gbɛ̃nɔnɛ.
15 Yesu baaru dàgula dɛ yãala. Gbɛ̃nɔ è kakɔ̃a pari wà à yã ma, lɛ à ń kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n ń gyãanɔ
dɔ.
16 Ben Yesu è bɔ ń tɛ́ à gá adua kɛ gusaɛ.

Gbɛ̃ kaɛna kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 9:1-8, Maa 2:1-12)

17 Zĩkea Yesu e yã daańnɛ. Farisi kenɔ kɔ̃n ludayãdannɛri kenɔ vɛ̃ɛna gwe. Aɔ̃ bɔ̀ Galili kɔ̃n
Yudea wɛ́tɛnɔ guu píngi kɔ̃n Yerusalɛmuo. Luda gbãaa kúo, ben èe gyãreenɔ kɛ̃ɛkɔ̃a.
18 Ben gbɛ̃kenɔ mɔ̀, aɔ̃ɔ gbɛ̃ kaɛna sɛna kɔ̃n daɛbɔo, aɔ̃ɔe zɛ́ wɛtɛɛ wà gɛ̃o wà à diɛ Yesu aɛ.
19 Kɛ̀ aɔ̃ɔe gɛ̃kii ero parii yãnzi, ben aɔ̃ dìdio kpɛ́ musu, aɔ̃ kpɛ́ fɔ̃̀, ben aɔ̃ à pìta kɔ̃n à daɛbɔo
zà guu Yesu aɛ.
20 Kɛ̀ Yesu è aɔ̃ɔ a náanɛ vĩ, à bè: Ma gbɛ̃, n durunnɔ kɛ̃̀mma.
21 Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisi pìnɔɔ ò ń nɔ̀sɛ guu: Dén gbɛ̃ kɛ̀ èe dɔkɛɛ Ludao kɛ̀ ũ sɛɛ? Dé
bé eé fɔ̃ à durun kɛ̃ńnɛ, tó èe kɛ Luda ado baasiroo?
22 Yesu ń laasuu dɔ̃̀, ben à ń lá à bè: Bɔ́yãnzi ée laasuu beee taka lɛɛ a nɔ̀sɛ guuzi?
23 Tó ma bè à durunnɔ kɛ̃̀a, ke tó ma bè à fɛɛ à táa o, à kparee bé à aagaa?

24 Má ò lɛ lɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Gbɛ̃ntee Nɛ́ durunkɛ̃nnɛna iko vĩ tɔɔtɛ kɛ̀mɛ. Ben à bè gbɛ̃ kaɛna pìnɛ:
Ma bènnɛ, ǹ fɛɛ ǹ n daɛbɔ sɛ́ ǹ tá bɛ.
25 Gwe gɔ̃ɔ à fɛ̀ɛ à zɛ̀ ń wáa, à a daɛbɔ pì sɛ̀ à tà bɛ, èe Luda sáabu kpaa.
26 Baade píngi lɛ́ àɛ, ben aɔ̃ Luda tɔ́ bɔ̀. Vĩa guu aɔ̃ bè: Wa dabuyã è gbã̀a.

Levi sisina
(Mat 9:9-13, Maa 2:13-17)
27 Beee gbɛra Yesu bɔ̀, ben à bɛ'ɔɔsiri kɛ̀ wè benɛ Levi è vɛ̃ɛna a bɛ'ɔɔsikpɛn. À bènɛ: Ǹ mɔ́
ǹ tɛ́mazi.
28 Ben à fɛ̀ɛ à pɔ́ píngi tòn à tɛ̀zi.
29 Ben à pɔ́ble bíta kɛ̀ a bɛ à Yesu sìsia, bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n gbɛ̃ pãndenɔ e pɔ́ bleeńyo pari.
30 Ben Farisinɔ kɔ̃n ń ludayãdannɛrinɔ yãkete kà a ìbanɔzi wà bè: Bɔ́yãnzi ée pɔ́ blee ée í
mii kɔ̃n bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n durunkɛrinɔozi?
31 Ben Yesu wèńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ aafia vĩi bà kú likita yãoro, sé gyãree.
32 Mɛ́ɛ mɔ́ gbɛ̃ maaanɔ sísi aɔ̃ ń nɔ̀sɛ liɛro, sé durunkɛrinɔ.

Lɛ́yina yã
(Mat 9:14-17, Maa 2:18-22)
33 Ben wà bènɛ: Yaaya ìbanɔ ègɔ̃ lɛ́ yii aɔ̃ègɔ̃ adua kɛɛ baabɔɛ. Lɛmɛ kɔ̃n Farisi ìbanɔ dɔ, mɔde
n gbɛ̃nɔ ègɔ̃ pɔ́ blee aɔ̃ègɔ̃ í miimɛ.
34 Ben Yesu wèńla à bè: É fɔ̃ à be nɔsɛri gbɛ̃nɔ lɛ́ yi gurɔɔ kɛ̀ à kúńyoɔ́?
35 À gurɔɔ é mɔ́ kɛ̀ weé nɔsɛri pì bɔ ń tɛ́, gbasa aɔ̃é lɛ́ yi sa.
36 Yesu yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ dɔ à bè: Gbɛ̃ke è uta dufu li wà dì a ziilaro. Tó wà kɛ̀ lɛ, uta dufu é
yakamɛ, à zii é kɔ̃ sí kɔ̃n uta dufu nambata pìoro.
37 Wè geepiwɛ̃ dufu ká tùu zii guuro. Tó wà kɛ̀ lɛ, wɛ̃ dufu pì é tùu pũtãmɛ, eé kwɛ́ɛ, tùu é
yaka.
38 Auo, wè geepiwɛ̃ dufu ká tùu dufu guumɛ.
39 Gbɛ̃ kɛ̀ kɔ̃ dɔ̃ kɔ̃n wɛ̃ zi minao è à dufu sáabu kpáro, è be à zii bé à nna.

6

Kámmaboguru yã
(Mat 12:1-14, Maa 2:23-3:6)
1 Kámmaboguru zĩkea Yesu e pãa buraanɔla, ben à ìbanɔ pɔ́wɛɛ wòro aɔ̃ suguu pà ń ɔɔn, aɔ̃e
soo.
2 Ben Farisi kenɔ bèńnɛ: Bɔ́yãnzin ée yã kɛ̀ dɛ wè kɛ kámmaboguru zĩroo kɛɛzi?
3 Yesu wèńla à bè: Ée à kyó kɛ á è lán Dauda kɔ̃n a gbɛ̃nɔɔ kɛ̀ nà gurɔɔ kɛ̀ nɔaa e ń dɛɛroo?
4 À gɛ̃ Luda ua guu à burɛdi kɛ̀ wà kàɛ Ludanɛ sɛ̀ à sò, à kpà a gbɛ̃nɔa, burɛdi kɛ̀ gbɛ̃kee à
sona zɛ́ vĩro, sé sa'orinɔ.
5 Ben Yesu bèńnɛ: Gbɛ̃ntee Nɛ́ bé à iko vĩ kámmaboguruɔa.
6 Kámmaboguru pãnde zĩ dɔ Yesu gɛ̃ aduakɛkpɛn èe yã daańnɛ. Gɔ̃gbɛ̃ kee kú gwe à ɔplaa
fɛ̃fɛ̃na.
7 Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔɔ e Yesu tàasi kɛɛ, tó eé à kɛ̃kɔ̃a kámmaboguru zĩ, lɛ wà yã e
wà dia.
8 À ń laasuu dɔ̃, ben à bè gbɛ̃ kɛ̀ à ɔɔ fɛ̃fɛ̃na pìnɛ: Ǹ fɛɛ ǹ zɛ zà guu. Kɛ̀ à fɛ̀ɛ à zɛ̀ gwe,
9 ben Yesu bèńnɛ: Mɛ́ɛ a laamɛ. À zɛ́ vĩ wà yã maaa kɛ kámmaboguru zĩɔ́, ke à zaaa? Wà gbɛ̃
mì sín yɔ́, ke wà dɛmɛ?
10 Yesu ń gwá à lìgańzi ń píngi, ben à bè gɔ̃gbɛ̃ pìnɛ: Ǹ n ɔɔ pì poro. Kɛ̀ à pòro, ben à ɔɔ kɛ̀ a
gbɛ̀n.
11 Farisinɔ pɔ fɛ̃ maamaa, ben aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ Yesuzi, dian aɔ̃é kɛnɛ nà.

Zĩ̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ diɛna
(Mat 10:1-4, Maa 3:13-19)
12 Gurɔ beeea Yesu bɔ̀ à gàa adua kɛ sĩ̀sĩgɛɛzi, ben à wɛ́ɛ kɛ̀ Ludaa gwãavĩ ai guu gàa dɔo.
13 Kɛ̀ guu dɔ̀, ben à a ìbanɔ sìsiazi, à gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ bɔ̀ ń tɛ́, à ń díɛ zĩ̀rinɔ ũ.
14 Gbɛ̃ pìnɔ tɔ́n yɛ̀: Simɔ kɛ̀ à tɔ́ kpànɛ Pita, à dãaro Anduru, Yemisi, Yohana, Filipi,
Batɔlɔmiu,
15 Matiu, Tomasi, Alafeu nɛ́ Yemisi, Simɔ kɛ̀ wè benɛ Aĩade,
16 Yemisi nɛ́ Yudasi kɔ̃n Yudasi Isikariɔti kɛ̀ gɔ̃ bɔnkpɛɛdee ũuo.

Yesu yãdannɛna Galili
(Mat 4:23-25)

17 Yesu pìtańyo à zɛ̀ gusararaaa, guu kɛ̀ à ìba kpaaanɔ kɔ̃n pariio kún. Aɔ̃ bɔ̀ Yerusalɛmu
kɔ̃n Yudea bùsuo píngi kɔ̃n ísialɛa wɛ́tɛ kɛ̀ kú Taya kɔ̃n Sidɔ̃o saɛnɔ.
18 Aɔ̃ mɔ̀ à yã ma, lɛ à ń kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n ń gyãanɔ dɔ. Gbɛ̃ kɛ̀ zĩn e ĩa daamḿmanɔ kɛ̃̀kɔ̃a dɔ.
19 Baade píngi e wɛtɛɛ à ɔ kɛa, zaakɛ gbãaa e bɔɔ à guu, èe gbɛ̃ píngi kɛ̃ɛkɔ̃amɛ.

Aubarikadeenɔn Yesu ìbanɔ ũ
(Mat 5:1-12)

20 Ben à wɛ́ɛ sɛ̀ à a ìbanɔ gwà à bè:
Aubarikadeenɔn amɔa takaasideenɔ ũ,
zaakɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɛ a pɔ́ ũ.
21 Aubarikadeenɔn amɔa kɛ̀ nɔaa e a dɛɛ tiaanɔ ũ,
zaakɛ é kã.
Aubarikadeenɔn amɔa kɛ̀ ée ɔ́ɔ dɔɔ tiaanɔ ũ,
zaakɛ é yáa dɔ.
22 Aubarikadeenɔn a ũ,
tó wà zàagu, tó wà gìazi, tó wà a sɔ̃sɔ̃,
tó wà a tɔ́ zaaa sì Gbɛ̃ntee Nɛ́ yãnzi.
23 Gurɔɔ kɛ̀ yã beeenɔ a le, à pɔnnaa kɛ à vĩvĩ kɔ̃n pɔnnaao, zaakɛ a láada bíta ludambɛ. Lɛn
aɔ̃ dezinɔ kɛ̀ annabinɔnɛ lɛ.
24 Wãiyoo amɔa ɔɔdeenɔ,
a gĩakɛ a a mɛ̀ nnaa mà kɔ̀.
25 Wãiyoo amɔa kɛ̀ á kãna tiaanɔ,
nɔaa é a dɛ.
Wãiyoo amɔa kɛ̀ ée yáa dɔɔ tiaanɔ,
é sósobi kɛ à ɔ́ɔ dɔ.
26 Wãiyoo apinɔ, tó baade píngi e a tɔ́ nnaa sii,
zaakɛ lɛn aɔ̃ dezinɔ kɛ̀ annabi ɛgɛdeenɔnɛ lɛ.

Yena ibɛɛzi
(Mat 5:38-48)

27 Mɛ́ɛ oo amɔa kɛ̀ ée ma yã maanɔnɛ, àgɔ̃ ye a ibɛɛnɔzi à à maaa kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zàaguunɔnɛ.
28 À sa maaa o gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è sa zaaa oareenɔnɛ. À adua kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è ĩa daawaanɔnɛ.
29 Tó gbɛ̃ n swãn kɛ̀ n gasu dooa, ǹ à doo dɔnɛ dɔ. Tó gbɛ̃ n utadaa sìmma, ǹton gínɛ kɔ̃n n
dansikioro.
30 Tó gbɛ̃ pɔ́ wɛ́ɛ kɛ̀mma, ǹ kpáa. Tó gbɛ̃ n pɔ́ sìmma, ǹton gbekaaro.
31 À kɛ gbɛ̃nɔnɛ lán á yezi aɔ̃ kɛare nà.
32 Tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yeaziinɔn á yeńzi, bɔ́ sáabun á vĩi? Baa durunkɛrinɔ ègɔ̃ ye gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
yeńzinɔzi se.
33 Tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è à maaa kɛareenɔn eè à maaa kɛńnɛ, bɔ́ sáabun á vĩi? Baa durunkɛrinɔ è kɛ
lɛ se.
34 Tó gbɛ̃ kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔzi à pɔ́ emḿmanɔn eè pɔ́ sɛ̃kãńnɛ, bɔ́ sáabun á vĩi? Zaakɛ durunkɛrinɔ è
pɔ́ sɛ̃kãkɔ̃nɛ, lɛ aɔ̃ e wà à gɛ̃ɛ sí yãnzimɛ.
35 Àgɔ̃ ye a ibɛɛnɔzi à à maaa kɛńnɛ. À pɔ́ sɛ̃kãńnɛ wɛ́ɛdɔzisai, é láada bíta e, égɔ̃ dɛ Luda
Musude nɛ́nɔ ũ, zaakɛ è à maaa kɛ guturunɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ.
36 Àgɔ̃ wɛ̃nda vĩ lán a De wɛ̃nda vĩ nà.

Kɔ̃ taari'ena
(Mat 7:1-6)

37 Àton gbɛ̃ taari ero, Luda é a taari e sero. Àton yã vɛ̃ɛ gbɛ̃aro, Luda é yã vɛ̃ɛawaro. À sùu
kɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔ, Luda é sùu kɛao.
38 À gbɛ̃ gba pɔ́, Luda é a gba se. Eé zaka maaa kɛ̀ à gbɛ̃̀gbɛ̃ à wɛ̃̀ à pà yɛ́lɛlɛ káare a utalɛn.
Zaakɛ zaka kɛ̀ eè yɔ̃ońnɛn Luda é yɔ̃onnɛ se.
39 Ben à yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Vĩ̀a é fɔ̃ à gò kũ vĩ̀anɛɔ́? Aɔ̃ plaa ń píngi é si wɛ̀ɛnloo?
40 Ìba ègɔ̃ dɛ a dànnɛrilaro, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ yã dàda à bɔ̀ɛzi dɛ lán a dànnɛri bàmɛ.
41 Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ sɛ̃̀buru kɛ̀ da n gbɛ̃daaa wɛ́ɛn eezi, bensɔ̃ nɛ́ɛ lí kɛ̀ da n wɛ́ɛn yã daaroo?
42 Mmɔn kɛ̀ nɛ́ɛ líkusu kɛ̀ da n wɛ́ɛn eero, nɛ́ kɛ dia ǹ be n gbɛ̃daaanɛ, à tó ǹ sɛ̃̀buru kɛ̀ da
à wɛ́ɛn bɔnɛ? Mɔnafikide! Ǹ líkusu kɛ̀ da n wɛ́ɛn bɔ gĩa, nɛ́ gbasa ǹ guu e wásawasa, lɛ ǹ e ǹ
sɛ̃̀buru kɛ̀ kú n gbɛ̃daa wɛ́ɛn bɔnɛ.

Gbɛ̃ dɔ̃na a yãkɛnaa
(Mat 7:16-20, 12:33-36)

43 Lí maaa è nɛ́ zaaa iro, lí zaaa è nɛ́ maaa iro.

44 Wè lí píngi dɔ̃ a nɛ́amɛ. Wè kãkãa bo lɛ̀ líaro, wè geepi e gyantoaro.
45 Gbɛ̃ maaa è à maaa bɔ à maaa kɛ̀ kaɛna a guumɛ. Gbɛ̃ zaaa sɔ̃ è à zaaa bɔ à zaaa kɛ̀ kaɛna
a guumɛ. Zaakɛ yã kɛ̀ swɛ̃ pàn lɛ́ è o.

Kpɛ́bori gɔ̃ɔn plaaanɔ
(Mat 7:24-27)

46 Bɔ́yãnzin eègɔ̃ ma sísii Dii, Diizi, ben eè yã kɛ̀ má ò kɛroo?
47 Gbɛ̃ kɛ̀ mɔ̀ ma kiia, à ma yã mà ben à zĩi kɛ̀a, mɛ́ ɔdɔaare lán adee dɛ nà.
48 À dɛ lán ɛ̃bori kɛ̀ wɛ̀ɛ yɔ̃̀ zããzã à ɛ̃ɛ kpàɛ gbɛ̀a bàmɛ. Kɛ̀ swaa pà, í dàgula à kà kpɛ́ pìzi, èe
nigãro kɛ̀ wà bò maa yãnzi.
49 Gbɛ̃ kɛ̀ à ma yã mà ben èe zĩi kɛaroo dɛ lán ɛ̃bori kɛ̀ ɛ̃ɛ kpàɛ tɔɔtɛla pã wɛ̀ɛyɔ̃sai bàmɛ. Kɛ̀
swa'i kàzi, ben à kwɛ̀ bìtim gɔ̃ɔ. Kpɛ́ pì yakana kɛ̀ bíta.

7

Sozanɔ gbɛ̃nsi zĩkɛri kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 8:5-13)

1 Kɛ̀ Yesu yã beeenɔ ò gbɛ̃nɔnɛ píngi à yɑ̃̀a, ben à gàa Kapɛnamu.
2 Romu sozanɔ gbɛ̃nsi kee kú gwe, à zĩkɛri vĩ kɛ̀ à bɛ̀ɛ vĩnɛ maamaa, ben èe gyãa kɛɛ ai à kà
gana.
3 Kɛ̀ gbɛ̃nsi pì Yesu baaru mà, à Yuda gbɛ̃nsinɔ zɑ̃̀a wà wɛ́ɛ kɛa à mɔ́ à a zĩkɛri pì mì sí.
4 Kɛ̀ aɔ̃ kà Yesu kiia, aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a gbãngbãn wà bè: Gbɛ̃ pì kɔ̃ sìo ǹ à ĩan ká.
5 À ye wa boriizi, àmbe à aduakɛkpɛ dɔ̀we.
6 Ben Yesu gàańyo. Kɛ̀ à kà kĩi kɔ̃n à bɛɛo, ben gbɛ̃nsi pì a gbɛ̃nnanɔ zɑ̃̀ wà yã kɛ̀kii onɛ: Dii,
ǹton ĩa da n zĩndaaro, mɛ́ɛ ká ǹ gɛ̃ ma bɛro.
7 Beee yãnzin má dìɛ kɛ̀ mɛ́ɛ ká mà mɔ́ n kiia ma zĩndaro. Ǹ yã o, ma zĩkɛri é kɛ̃kɔ̃a.
8 Zaakɛ mapi se wà iko vĩmamɛ, má iko vĩ sozanɔa. Mɛɛ̀ o aɔ̃ gbɛ̃ doonɛ à gá, è sɔ̃ gá. Mɛɛ̀ o
à pãndenɛ à mɔ́, è sɔ̃ mɔ́. Mɛɛ̀ o ma zĩkɛrinɛ à kɛ̀ kɛ, è sɔ̃ kɛ.
9 Kɛ̀ Yesu yã pì mà, à bɔ̀ à saɛ. Ben à lìɛ à bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́azinɔnɛ: Mɛ́ɛ ooare, mɛ́ɛ e gbɛ̃ke
ma náanɛ kɛ̀ lɛ Isarailinɔ tɛ́ro.
10 Kɛ̀ zɛ̃̀ri pìnɔ lìara wà sù, aɔ̃ɔ è zĩkɛri pì kɛ̃̀kɔ̃a.

Gyaanɔ nɛ́ mɛ̀n do lɛ́le fɛɛna gaan

11 Beee gbɛra Yesu gàa wɛ́tɛ kɛ̀ wè be Naini guu. À ìbanɔ kɔ̃n gbɛ̃ pãndenɔ gàao paripari.
12 Kɛ̀ à kà kĩi kɔ̃n wɛ́tɛ pì bĩilɛo, à è wà gɛ̀ sɛna wèe bɔɔo. Gyaanɔ nɛ́ mɛ̀n do lɛ́lemɛ.
Wɛ́tɛpideenɔɔ kú kɔ̃n nɔgbɛ̃ pìo pari.
13 Kɛ̀ Dii à è, ben à kɛ̀nɛ wɛ̃nda à bɛ̀nɛ: Ǹton ɔ́ɔ dɔro.
14 Ben à sɔ̃̀ gɛ̀ pìzi à ɔ kɛ̀ à àkpatia. Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sɛnanɔ zɛ̀, ben à bè: Gɔ̃kparɛ, má ònnɛ ǹ fɛɛ!
15 Ben gɛ̀ pì fɛ̀ɛ à vɛ̃̀ɛ à nà yã'onaa. Ben Yesu à kpà à daa.
16 Vĩa gbɛ̃nɔ kṹ ń píngi, aɔ̃ Luda sáabu kpà wà bè: Wa annabi ìsi è wa tɛ́. Aɔ̃ bè dɔ: Luda mɔ̀
a gbɛ̃nɔ gwa.
17 Ben Yesu baaru dà Yudea bùsula kɔ̃n bùsu kɛ̀ ligazinɔ píngi.

Yaaya Batisikɛri zɛ̃̀rinɔ
(Mat 11:2-19)

18 Yaaya ìbanɔ yã pìnɔ tɔ̃kɛ̃̀nɛ píngi. Ben Yaaya ń gɔ̃ɔn plaaanɔ sìsi
19 à ń zĩ Diia aɔ̃ à la, àmbe gbɛ̃ kɛ̀ eé mɔ́ ũɔ́, ke wàgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ gbɛ̃ pãndezimɛ?
20 Kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔ kà Yesu kiia, aɔ̃ bɛ̀nɛ: Yaaya Batisikɛri bé à wa zĩ wà n la, ḿbe gbɛ̃ kɛ̀ eé mɔ́
ũɔ́, ke wàgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ gbɛ̃ pãndezimɛ?
21 Zaa gwe gɔ̃ɔ Yesu gbɛ̃nɔ kɛ̀kɔ̃a pari kɔ̃n ń gyãanɔ kɔ̃n ń wãwãanɔ kɔ̃n ń zĩnnɔ. À tò vɛ̃̀anɔ
guu è pari dɔ.
22 Ben à bè Yaaya zɛ̃̀rinɔnɛ: À gá à yã kɛ̀ á è bensɔ̃ á mànɔ gbãnɛ. À onɛ vɛ̃̀anɔɔ e guu ee,
ɛrɛnɔɔ e táa oo, kusunɔɔ e kɛ̃ɛkɔ̃a, swãdoonɔɔ e yã maa, gɛ̀nɔɔ e fɛɛɛ, takaasideenɔɔ e baaru
nna waazi maa.
23 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ è fu ma yãaroo ũ.
24 Kɛ̀ Yaaya zɛ̃̀rinɔ tà, Yesu Yaaya yã ò pariinɛ à bè: Bɔ́n a gaa gwa gbáan? Kàba kɛ̀ ĩa e nigãan
yɔ́?
25 Bɔ́n a gaa gwa saa? Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́kãsã zãɛ danan yɔ́? Nnamari kɛ̀ aɔ̃è pɔ́kãsã maaa daanɔ
ègɔ̃ kú kíbɛmɛ.
26 Bɔ́n a gaa gwa saa? Annabin yɔ́? Lɛmɛ! Mɛ́ɛ ooare à dɛ annabila se.
27 Zaakɛ Yaayan wà à yã kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Mɛ́ ma zɛ̃̀ri gbarɛ n ã

à zɛ́ kɛkɛnnɛ.
28 Mɛ́ɛ ooare, nɔgbɛ̃ nɛ́'ina guu gbɛ̃kee e ká Yaaya ũro. Baa kɔ̃n beeeo gbɛ̃ kɛ̀ dɛ gbɛ̃ kpɛɛdee
ũ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu dɛàla.
29 Kɛ̀ baade píngi à yã mà, ai kɔ̃n bɛ'ɔɔsirinɔ sé, aɔ̃ yã nnaa kpà Ludaa, zaakɛ Yaaya ń batisi
kɛ̀.
30 Farisinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ sɔ̃ gì yã kɛ̀ Ludaa dìɛ à kɛńnɛzi, ben aɔ̃ɔe we Yaaya ń batisi
kɛ̀ro.
31 Ben Yesu bè: Bɔ́n mɛ́ tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ lɛ́kɔ̃zio? Bɔ́n aɔ̃ɔ bɔ̀kɔ̃bao?
32 Aɔ̃ɔ dɛ lán nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú yàra guu, aɔ̃ɔe lɛ́ zuukɔ̃zinɔ bà wèe bee:
Wa kure pɛ̀are, ée ɔ̃ wãro.
Wa wɛ̃nda lɛ̀ sìare, ée ɔ́ɔ dɔro.
33 Zaakɛ Yaaya Batisikɛri mɔ̀, èe burɛdi sóro, èe wɛ̃ɛ miro, ben a bè zĩndeemɛ.
34 Gbɛ̃ntee Nɛ́ mɔ̀, è pɔ́ ble è í mi, ben a bè: Guturu wɛ̃mirimɛ, bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n durunkɛrinɔ
gbɛ̃nnamɛ.
35 Mɔde wè ɔ̃ndɔ̃ɔ dɔ̃ a yãkɛnaamɛ.

Nɔ́si gũnnade kuna Yesu gbáa

36 Farisi ke Yesu sìsi à mɔ́ à pɔ́ bleao. Yesu gàa à bɛ, ben èe pɔ́ blee gɛɛkɛsɛkɛna.
37 Nɔgbɛ̃ dàzaade kee kú wɛ́tɛ pì guu. Kɛ̀ à mà Yesu e pɔ́ blee Farisi pì bɛ, ben à mɔ̀ gwe
gbaaa néngoo kɛ̀ nɔ́si gũ nnaao kú à guu.
38 À zɛ̀ à kpɛɛ à gbá saɛ, èe ɔ́ɔ dɔɔ. À wɛ́ɛ'i e tɔ̃ɔ à kɛ̀sɛkpɛɛa, ben èe gogoo kɔ̃n a mìkão, à lɛ́
pɛ̀pɛ à gbáa, ben à nɔ́si gũ nnaa pì kùa.
39 Kɛ̀ Farisi kɛ̀ à à sìsi pì è lɛ, ben à ò a swɛ̃̀n: Tó gbɛ̃ pì nɛ́ annabimɛ, lɛ à nɔgbɛ̃ kɛ̀ èe ɔ kɛɛa
kɛ̀ taka dɔ̃̀, kɛ̀ dàzaadeemɛ.
40 Ben Yesu bè Farisi pìnɛ: Simɔ, má yãke vĩ mà onnɛ. Simɔ bè: Ǹ o, Dannɛri.
41 Yesu bè: Ɔɔdakɛri ke bé à kuu, gɔ̃ɔn plaaanɔ à fĩa kũna, gbɛ̃ doo kondogi ɔɔ mɛ̀n wàa plaa
kpɛ́ basɔɔro, gbɛ̃ doo sɔ̃ mɛ̀n baplaa akuri.
42 Kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ke vĩ wà fĩa booro, ben à ń kɛ̃ aɔ̃ plaa ń píngi. Aɔ̃ tɛ́, dé bé eégɔ̃ yezi dɛ a daalaa?
43 Simɔ wèàla à bè: Mɛ́ɛ daa gbɛ̃ kɛ̀ wà à kɛ̃̀ kɔ̃n ɔɔ bítaomɛ. Yesu bènɛ: N we maa.
44 Ben Yesu aɛ dɔ̀ nɔgbɛ̃ pìa, à bè Simɔnɛ: N nɔgbɛ̃ pì èɔ́? Kɛ̀ ma gɛ̃ n bɛ, nɛ́ɛ í kpáma ma gbá
pìpiro, nɔgbɛ̃ pì sɔ̃ ma gbá pìpi kɔ̃n a wɛ́ɛ'io à gògo kɔ̃n a mìkão.
45 Nɛ́ɛ lɛ́ pɛ́maro, nɔgbɛ̃ pì sɔ̃, zaa gurɔɔ kɛ̀ ma gɛ̃ kɛ̀, èe kámma bo kɔ̃n lɛ́pɛna ma gbáaoro.
46 Nɛ́ɛ nɔ́si kɛ ma mìaro, nɔgbɛ̃ pì sɔ̃ nɔ́si gũnnadee kù ma gbánɔa.
47 Beee yãnzi mɛ́ɛ oonnɛ, à yemazi maamaa kɛ̀ à durun bíta kɛ̃̀a yãnzimɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ wà à kɛ̃̀
kɔ̃n à néngoo sɔ̃, yenzi néngon ègɔ̃ vĩ.
48 Ben à bè nɔgbɛ̃ pìnɛ: N durunnɔ kɛ̃̀mma.
49 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ blee lɛdoonɔ bèkɔ̃nɛ: Dén gbɛ̃ pì ũ, kɛ̀ èe durunnɔ kɛ̃ɛńnɛɛ?
50 Ben Yesu bè nɔgbɛ̃ pìnɛ: Ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n mì sì. Ǹ tá bɛ aafia.

8

Nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ tɛ́ Yesuzinɔ

1 Beee gbɛra Yesu lìga wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo, lakutu kɔ̃n lakutuo, èe waazi kɛɛ èe kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda
kiia baaru nnaa kpaańnɛ. À zɛ̃̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ gàao
2 kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ à zĩnnɔ bɔ̀ ń guu à ń kɛ̃kɔ̃a kɔ̃n ń gyãanɔo. Mariama kɛ̀ wè benɛ dɔ Mariama
Magadalɛni kɛ̀ Yesu zĩn mɛ̀n swɛɛplaaanɔ bɔ̀ɛ à guu kú ń tɛ́
3 kɔ̃n Hɛrɔdu bɛgwari Kuza naɔ̃ Yoanao kɔ̃n Suzanao kɔ̃n nɔgbɛ̃ pãndenɔ pari. Aɔ̃ègɔ̃ Yesu
kɔ̃n a zɛ̃̀rinɔ gwaa kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩio.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n pɔ́wɛɛfãrio
(Mat 13:1-23, Maa 4:1-20)

4 Wà bɔ̀ wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo wà kàkɔ̃a Yesuzi, ben à yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè:
5 Búbari ke bé à bɔ̀ à gàa pɔ́wɛɛ fã. Lán èe fãa nà, à kenɔ lɛ̀ɛ zɛ́ guu wà táa ɔ̀a, ben bãanɔ mɔ̀
wà blè.
6 À kenɔ lɛ̀ɛ gbɛ̀ sàra musu. Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ, ben aɔ̃ gàga, kɛ̀ aɔ̃ɔe mɔdɔ ero yãnzi.
7 À kenɔ lɛ̀ɛ lɛ̀nɔ guu, ben lɛ̀ fɛ̃ɛńyo lɛdo à nàkɔ̃rɛḿma.
8 À kenɔ sɔ̃ lɛ̀ɛ tɔɔtɛ maaa guu, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ wà nɛ́ ì lɛo basɔɔro. Kɛ̀ à ò lɛ, à pṹtã à bè: Gbɛ̃ kɛ̀
swã vĩ à ma.
9 À ìbanɔ à là yã pì bɔkɔ̃tɛnazi.
10 Ben à bè: Luda a gba zɛ́ à kpata kɛ̀ bɔ̀ à kiia asiinɔ dɔ̃, mɔde mɛɛ̀ o gbɛ̃ kpaaanɔnɛ kɔ̃n
yãlɛkɔ̃zinaomɛ, lɛ aɔ̃ guu gwa pɔ́ke'ena sai, aɔ̃ yã ma à dɔ̀rɔ dɔ̃na sai.
11 Yã pì bɔkɔ̃tɛnan yɛ̀: Pɔ́wɛɛ pì nɛ́ Luda yãmɛ.

12 Zɛ́ guu pɔ́nɔɔ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Luda yã maanɔ bà, ben Ibilisi è mɔ́ à yã pì bɔ ń swɛ̃̀ guu, lɛ
aɔ̃ton Luda náanɛ kɛ à ń mì síro yãnzi.
13 Gbɛ̀ sàra musu pɔ́nɔɔ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Luda yã ma wà sí kɔ̃n pɔnnaaonɔ bà, mɔde aɔ̃ɔ
kãsãa vĩro. Aɔ̃è Luda náanɛ kɛ gurɔ plaa, mɔde tó wà ń yɔ̃ wà gwà, aɔ̃è fumɛ.
14 Pɔwɛɛ kɛ̀ lɛ̀ɛ lɛ̀nɔ guunɔɔ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Luda yã maanɔ bà, mɔde anduna kɛ̀hãnkɛna
kɔ̃n auziki yão kɔ̃n pɔnnakɛnao è nakɔ̃rɛḿma, aɔ̃è fɔ̃ wà nɛ́ i à màro.
15 Tɔɔtɛ maaa pɔ́nɔɔ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Luda yã ma kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao aɔ̃è sí kɔ̃n nɔ̀sɛmaaaonɔ
bà, ben aɔ̃è mɛna fɔ̃ ai aɔ̃ kɛo kaarana pɔ́ ũ.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n fitiao
(Maa 4:21-25)

16 Wè fitia na wà taa kúɛa ke wà diɛ daɛbɔ gbáruro. Wè di dabu musumɛ, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e
gɛ̃ɛnɔ gupuraa e yãnzi.
17 Pɔ́kee kú utɛna kɛ̀ weé gí bɔo gupuraaziro. Asiiyã kee kuu kɛ̀ weé ma wà gí o
gupuraaziro.
18 Beee yãnzi à yã ma kɔ̃n làakario. Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ vĩin Luda é kaaranɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ke vĩroo sɔ̃, baa
pɔ́ kɛ̀ èe daa á vĩi Luda é sía.

Yesu danɛnɔ
(Mat 12:46-50, Maa 3:31-35)

19 Yesu da kɔ̃n à dãaronɔ mɔ̀ à kiia, ben aɔ̃e e wà sɔ̃̀ziro parii yãnzi.
20 Ben wà bènɛ: N da kɔ̃n n dãaronɔ kú bàazi, aɔ̃ɔ ye n kɔ̃'enazi.
21 Ben à wèńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Luda yã ma aɔ̃ zĩi kɛanɔn ma da kɔ̃n ma dãaronɔ ũ.

Yesu zàga'ĩa zɛna
(Mat 8:23-27, Maa 4:35-41)

22 Zĩkea Yesu gɛ̃̀ góro'itɛ guu kɔ̃n a ìbanɔ, ben à bèńnɛ: Wà bikũ sɛ̀bɛ baa. Ben aɔ̃ dà zɛ́n.
23 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃e gaa, ii Yesu lɛ̀. Ben zàga'ĩa fɛ̀ɛ sɛ̀bɛla, í e kaa góro guu, aɔ̃ɔ kú kari lɛ́zĩ.
24 Ben à ìbanɔ sɔ̃̀zi aɔ̃ à vù wà bè: Dannɛri! Dannɛri! Wée kaatɛɛ! Ben à fɛ̀ɛ à gì ĩanɛ kɔ̃n í kɛ̀
èe ń góro yĩpayĩpaao, ben à zɛ̀, guu kɛ̀ kítikiti.
25 Ben à bèńnɛ: Á ma náanɛ vĩroo? Ben yã pì bɔ̀ ń saɛ, vĩa ń kũ, ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Dén gbɛ̃ kɛ̀ ũ
sɛɛ? Baa ĩa kɔ̃n ío, è yã diɛńnɛ, ben aɔ̃è à yã mamɛ.

Ĩade kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 8:28-34, Maa 5:1-20)

26 Ben aɔ̃ kà Gadara bùsun sɛ̀bɛ baa Galili bùsu ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa.
27 Kɛ̀ Yesu bikũ̀ í baa, à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n wɛ́tɛ gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ zĩn vĩio. À gurɔplaa kɛ̀ èe pɔ́kãsãa naawaro.
Ègɔ̃ kú bɛro, sé mirakpɛtɛa.
28-29 Wè à yi kɔ̃n mɔ̀kyakoonɔ wè à da lín à kũna yãnzi, mɔde è mɔ̀kyakoo pìnɔ kɛ̃kɛ̃mɛ, zĩn
pì è à si sɛ̃̀n. Kɛ̀ à Yesu è, ben à wii lɛ̀ à mɔ̀ à kùɛ à aɛzĩ, ben à pũ̀tã à bè: Yesu, Luda Musude Nɛ́,
bɔ́n wá vĩ kɔ̃ ɔzĩi? N yã nna! Ǹton wɛ́ɛ tãmaro. À ò lɛ kɛ̀ Yesu bè zĩn pãsĩ pì bɔ à guu yãnzimɛ.
30 Ben Yesu à là à bè: N tɔ́n diaa? Ben à wèàla à bè: Ma tɔ́n Pari. Zaakɛ zĩnnɔɔ kú à guu
parimɛ.
31 Ben zĩn pìnɔ agbaa kpà Yesunɛ maamaa wà bè àton ń gbarɛ aɔ̃ si gɛ̀wãa wɛɛ zòoto guuro.
32 Alɛdɛ kpàsa bíta kú gwe, aɔ̃e pɔ́ blee sɛ̃̀sĩgɛɛzi. Ben zĩn pìnɔ wɛ́ɛ kɛ̀ Yesua à ń gba zɛ́ aɔ̃ gɛ̃
ń guu. Yesu ń gbá zɛ́,
33 ben zĩnnɔ gò gbɛ̃ pìa wà gɛ̃̀ alɛdɛ pìnɔ guu. Ben alɛdɛ kpàsa pì wì bào aɔ̃ sòro sɛ̃̀sĩgɛɛzi wà
sì sɛ̀bɛn wà gàga gwe.
34 Kɛ̀ aɔ̃ alɛdɛdãrinɔɔ è lɛ, aɔ̃ bàa lɛ̀ wà gàa wà yã pì tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ wɛ́tɛ guu kɔ̃n buraanɔ.
35 Ben wà bɔ̀ɛ lɛ wà yã kɛ̀ kɛ̀ pì gwa. Kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ Yesu kiia, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ zĩnnɔ gòa pì è vɛ̃ɛna Yesu
gbá saɛ pɔ́kãsãao dana, à kú a làakaria. Ben vĩa ń kũ.
36 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã pì è wɛ́ɛnɔɔ òńnɛ dian wà zĩndee pì kɛ̃̀kɔ̃a nà,
37 ben Gadara bùsu gbɛ̃nɔ píngi wɛ́ɛ kɛ̀ Yesua à bɔ ń bùsun, zaakɛ vĩa ń kũ maamaa. Ben à
gɛ̃̀ góro'itɛ guu èe taa.
38 Gbɛ̃ kɛ̀ zĩnnɔ gòa pì agbaa kpànɛ lɛ à táo, mɔde Yesu gìnɛ à bè:
39 Ǹ ɛara ǹ tá n bɛ ǹ yã kɛ̀ Ludaa kɛ̀nnɛɛ ońnɛ píngi. Ben à tà à yã kɛ̀ Yesu kɛ̀aree kpàakpa
kɛ̀ wɛ́tɛ pì guu píngi.

Yairu nɛ́ fɛɛna gaan kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ ɔ kɛ̀ Yesu utaao
(Mat 9:18-26, Maa 5:21-43)

40 Kɛ̀ Yesu ɛ̀ara à sù, ben gbɛ̃nɔ gbãakɛ kpàzi, zaakɛ baade píngi e à dãamɛ.
41 Ben gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ dɛ aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi ũu kɛ̀ wè benɛ Yairu mɔ̀ à dàɛ a puua Yesu gbá saɛ, à
kúɛ kɛ̀nɛ lɛ à gá a bɛ,

42 kɛ̀ à nɛ́ mɛ̀n do léle e gaa yãnzi. Nɛ́nɔgbɛ̃ pì kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa. Kɛ̀ Yesu e gaa, ben parii
e nakɔ̃rɛɛa.
43 Nɔgbɛ̃ kee kú gwe, aru è bɔɛa à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛplaa. Pɔ́ kɛ̀ à vĩ píngi à dɛ̀ ɛ̃zɛ̃deenɔ kiia,
mɔde gbɛ̃kee e fɔ̃ à à kɛ̃̀kɔ̃aro.
44 Kɛ̀ à sɔ̃̀ Yesuzi kpɛɛ kpa, ben à ɔ kɛ̀ à uta lɛ́a. Zaa gwe gɔ̃ɔ à arubɔɛna zɛ̀.
45 Ben Yesu bè: Dé bé à ɔ kɛ̀maa? Ben baade píngi bè á à yã dɔ̃ro. Ben Pita bè: Dannɛri,
gbɛ̃nɔɔ liganzi aɔ̃ɔe nakɔ̃rɛɛmma.
46 Ben Yesu bè: Gbɛ̃ke ɔ kɛ̀ma, zaakɛ má dɔ̃ kɛ̀ gbãaa bɔ̀ ma mɛ̀ guu.
47 Kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì è wà a yã dɔ̃̀, ben à mɔ̀ èe lugalugaa à dàɛ a puua à gbá saɛ, ben à yã kɛ̀ tò à
ɔ kɛ̀a ò baade píngi wáa kɔ̃n dian à aafia è nào gɔ̃ɔ.
48 Yesu bènɛ: Nɔgbɛ̃, ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n kɛ̃kɔ̃a. Ǹ tá bɛ aafia.
49 Kɛ̀ Yesu kpɛ́ èe yã oo, wà bɔ̀ aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi pì bɛ, wà mɔ̀ wà bènɛ: N nɛ́ pì kɛ̀ sai, ǹton
ĩa da dannɛria dɔro.
50 Yesu yã pì mà, ben à bè Yairunɛ: Ǹton tó swɛ̃̀ kɛ̃nguro. Ǹ ma náanɛ kɛ dé, eé kɛ̃kɔ̃a.
51 Kɛ̀ à kà à bɛ, èe we gbɛ̃ke gɛ̃̀aoro, sé Pita kɔ̃n Yohanao kɔ̃n Yemisio kɔ̃n nɛ́ pì de kɔ̃n à dao.
52 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔɔ e ɔ́ɔ dɔɔ ń píngi aɔ̃ɔe kpãngeda kɛɛ. Ben Yesu bè: Àton ɔ́ɔ dɔro. Èe
garo èe ii oomɛ.
53 Ben aɔ̃ à lalandi kɛ̀, zaakɛ aɔ̃ dɔ̃̀ kɛ̀ nɛ́ pì gà kɔ̀.
54 Yesu à kũ̀ a ɔɔa, ben à pũ̀tã à bè: Nɛ́nɔkparɛ, ǹ fɛɛ!
55 Ben à wɛ̃̀ndi sù, à fɛ̀ɛ gɔ̃ɔ. Yesu bè wà pɔ́blee kpáa.
56 Yã pì bɔ̀ nɛ́ pì de kɔ̃n à dao saɛ, ben Yesu bèńnɛ aɔ̃ton yã kɛ̀ kɛ̀ pì o gbɛ̃ke maro.

9

Yesu zɩ̃̀rinɔ zĩna
(Mat 10:5-15, Maa 6:7-13)
1 Yesu a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sìsiazi, ben à ń gbá gbãa kɔ̃n ikoo aɔ̃ zĩn bori píngi gońma,
aɔ̃ gyãanɔ kɛ̃ḿma.
2 Ben à ń zĩ aɔ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã waazi kɛ, aɔ̃ gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃a.
3 À bèńnɛ: Àton pɔ́ke sé à gáoro, gò ke bɔ̀kɔlogomma ke kũsãɛ ke ɔɔ ke uta mɛ̀n plaa.
4 Ua kɛ̀ a pitan, àgɔ̃ kú gwe ai à gá bɔo wɛ́tɛ pì guu.
5 Wɛ́tɛ kɛ̀ wèe a sínlo, à bɔn à lutɛ̃ gogo a gbánɔa ń tona kɔ̃n Ludao sèeda ũ.
6 Ben aɔ̃ dà zɛ́n, aɔ̃ lìga wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo, aɔ̃ baaru nnaa kpàńnɛ, aɔ̃ gyãanɔ kɛ̃̀ḿma baama
píngi.

Hɛrɔdu bídikɛna
(Mat 14:1-12, Maa 6:14-29)
7 Kɛ̀ kí Hɛrɔdu yã beeenɔ mà píngi, ben à bídi kɛ̀, zaakɛ gbɛ̃kenɔ e be Yaaya Batisikɛri bé à
fɛ̀ɛ bɔna gaan.
8 Gbɛ̃kenɔ bè Ilia bé à bɔ̀ à mɔ̀ńzi, gbɛ̃kenɔ bè dɔ annabi yãanɔ doke bé à fɛ̀ɛ.
9 Hɛrɔdu bè: Ma Yaaya mì zɔ̃̀. Dén gbɛ̃ kɛ̀ ma à baaru mà pì ũ sɛɛ? Ben èe wɛtɛɛ à wɛ́ɛ sialɛ.

Yesu pɔ́blekpana gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroonɔa
(Mat 14:13-21, Maa 6:30-44, Yoh 6:1-14)
10 Kɛ̀ zɩ̃̀ri pìnɔ sù, ben aɔ̃ yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kènɔ gbã̀ Yesunɛ. Ben à ń sɛ́ ńtɛ̃ɛ à gàańyo wɛ́tɛ kɛ̀ wè be
Bɛtɛsaida.
11 Kɛ̀ parii dɔ̃̀, ben wà pɛ̀ɛzi. À gbãakɛ kpàńzi, à kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã òńnɛ, ben à gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ɔ yezi wà ń kɛ̃kɔ̃anɔ kɛ̃̀kɔ̃a.
12 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ bùsa, zɩ̃̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ sɔ̃̀zi aɔ̃ bènɛ: Ǹ gbɛ̃nɔ gbarɛ aɔ̃ gá pitaki kɔ̃n
pɔ́bleeo wɛtɛ lakutu kɔ̃n buraa kɛ̀ kú kĩinɔ guu, zaakɛ sɛ̃̀tɛ pɔ̀rɔtun wá kún kɛ̀.
13 À bèńnɛ: Apinɔ à pɔ́ kpáḿma aɔ̃ ble. Ben aɔ̃ bè: Burɛdi mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀ mɛ̀n plaaaon
wá vĩ. Séde wà gá pɔ́blee lú gbɛ̃ kènɔnɛ ń píngi.
14 Gɔ̃gbɛ̃nɔɔ kú gwe gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroo taka. Ben à bè a ìbanɔnɛ: À tó aɔ̃ vɛ̃ɛvɛ̃ɛ gãli kɔ̃n gãlio
gɔ̃ɔn baplaa akurikuri.
15 Ben aɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ, aɔ̃ ń vɛ̃ɛvɛ̃ɛ ń píngi.
16 Ben à burɛdi mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀ mɛ̀n plaaa pìnɔ sɛ̀ à a wɛ́ɛ sɛ̀ musu à aubarika dàn. Ben
à lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa, aɔ̃ɔ kpàatɛtɛ gbɛ̃nɔnɛ.
17 Aɔ̃ pɔ́ blè wà kã̀ ń píngi, ben wà à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀nɔ sɛ̀ɛ gbíi kuri awɛɛplaaa pà.

Yesu mɛsayakɛ ona
(Mat 16:13-19, Maa 8:27-29)

18 Zĩkea kɛ̀ Yesu e adua kɛɛ ado, à ìbanɔ mɔ̀ wà à lè, ben à ń lá à bè: Dén gbɛ̃nɔ è be má dɛ à
ũu?
19 Aɔ̃ wèàla wà bè: Gbɛ̃kenɔ è be Yaaya Batisikɛrimɛ, gbɛ̃kenɔ è be Ilia, gbɛ̃kenɔ è be dɔ
annabi yãanɔ doke bé à fɛ̀ɛ.
20 Ben à ń lá à bè: Apinɔ sɔ̃, dén eè be má dɛ a ũu? Pita wèàla à bè: Luda gbɛ̃ Mɛsayan n ũ.

Yesu a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Mat 16:21-28, Maa 8:31-9:1)
21 Ben à gìńnɛ aɔ̃ton yã pì o gbɛ̃ke maro.
22 Ben à bè dɔ: Séde Gbɛ̃ntee Nɛ́ wɛ́ɛtãmma e maamaa, gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n sa'orikinɔ kɔ̃n
ludayãdannɛrinɔ é gízi, weé à dɛ, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.
23 Ben à bèńnɛ ń píngi: Tó gbɛ̃ yezi à kɛ ma ìba ũ, séde à gí a zĩnda wɛ̀ndizi, àgɔ̃ a líkpangbãroo
sɛɛ lán guu e dɔɔ nà àgɔ̃ tɛ́omazi.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi àgɔ̃ a wɛ̀ndi kũna é korazi. Gbɛ̃ kɛ̀ gì a wɛ̀ndizi ma yãnzi sɔ̃, adee égɔ̃ wɛ̀ndi
vĩ.
25 Tó gbɛ̃ gɔ̃̀ anduna vĩ píngi, tó à a zĩnda kpà à gɛ̃ɛ ũ à kòra a wɛ̀ndizi, bɔ́ àren à vĩi?
26 Tó gbɛ̃ mapi kɔ̃n ma yão wí dɛ̀, Gbɛ̃ntee Nɛ́ é adee wí dɛ gurɔɔ kɛ̀ eé su a gakui guu kɔ̃n a
De gakuio kɔ̃n a malaikanɔ gakuio.
27 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃kenɔ kú gura kɛ̀ aɔ̃é garo ai aɔ̃ kí kɛ̀ Ludaa kà e.

Yesu lina
(Mat 17:1-8, Maa 9:2-8)
28 Yã pì ona gbɛra à kà azuma do taka, ben à Pita kɔ̃n Yohanao kɔ̃n Yemisio sɛ̀ à dìńyo kpiiia
lɛ à adua kɛ.
29 Kɛ̀ èe adua kɛɛ, à uu lìɛ à pɔ́kãsãanɔ kɛ̀ pú fénfen.
30 Kãndo gɔ̃ɔn plaaanɔɔ kúo, Musa kɔ̃n Iliao, aɔ̃e yã kɔ̃n Yesuo.
31 Aɔ̃ bɔ̀ wà mɔ̀ńzi gakui guu, aɔ̃e anduna kɛ̀ eé tó zaa Yerusalɛmu yã ooo.
32 Ii Pita kɔ̃n a gbɛ̃nɔo sɛ̀. Kɛ̀ aɔ̃ vù, aɔ̃ Yesu gakui è kɔ̃n gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ zɛna à saɛnɔ.
33 Kɛ̀ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔɔ e kɛ̃ɛ Yesua, Pita bènɛ: Dii, à maa kɛ̀ wá kú kɛ̀. Wà kutaa dɔ mɛ̀n aagɔ̃,
n pɔ́ mɛ̀n do, Musa pɔ́ mɛ̀n do, Ilia pɔ́ mɛ̀n do. À dɔ̃ yã kɛ̀ ée ooro.
34 Kɛ̀ èe oo lɛ, ludambɛ luguu pìta à dàńla. Kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à guu, vĩa ń kũ,
35 ben aɔ̃ kòto mà à guu à bè: Ma Nɛ́ kɛ̀ ma à sɛ̀n yɛ̀. À à yã ma.
36 Kòto pì mana gbɛra aɔ̃ɔ è Yesu gɔ̃̀ gwe ado. Aɔ̃ ń lɛ́ kũ̀ aɔ̃e yã kɛ̀ aɔ̃ɔ è o gbɛ̃ke ma gurɔɔ
mɔ̀aro.

Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ zĩnde kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 17:14-18, Maa 9:14-27)
37 Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ pìta kpiii pì musu, ben gbɛ̃nɔ mɔ̀ da Yesulɛ pari.
38 Zà guu gɔ̃gbɛ̃ ke pũ̀tã à bè: Dannɛri, n yã nna! Ǹ ma nɛ́ gwa, zaakɛ nɛ́ mɛ̀n doo kɛ̀ má
vĩin gwe.
39 Zĩn è fɛɛa, ben è wii lɛ́ kãndo. È à pãɛ àgɔ̃ petee boo àgɔ̃ lóu futa bɔɛɛ, è ĩa daa è goa
kpakpaaro.
40 Ma wɛ́ɛ kɛ̀ n ìbanɔa aɔ̃ pɛ́ zĩn pìa à bɔ, ben aɔ̃ fùa.
41 Yesu bè: Tɔ̃ɔrigbɛ̃ yakana ludanaanɛkɛrisaideenɔ! Mɛ́gɔ̃ kúao ai bɔrɛmɛ? Mɛ́gɔ̃ mɛnaaao
ai bɔrɛmɛ? Ǹ mɔ kɔ̃n n nɛ́ pìo kɛ̀.
42 Ai nɛ́ pì gɔ̃ gá sɔ̃zi, ben zĩn pì à pɛ̃̀ɛ, èe petee boo. Ben Yesu gì zĩn pìnɛ à nɛ́ pì kɛ̃̀kɔ̃a, ben
à à kpà à dea.
43 Luda gbãa bíta yã pì bɔ̀ ń saɛ ń píngi.

Yesu ɛara à a ga yã'ona
(Mat 17:22-23, Maa 9:30-32)
Gbɛ̃nɔ lɛ́ àɛ Yesu yãkɛnaa píngi, ben à bè a ìbanɔnɛ:
44 Àgɔ̃ yã kɛ̀kii kũna a nɔ̀sɛ guu. Weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ na gbɛ̃nɔnɛ ń ɔzĩ tia.
45 Aɔ̃e yã pì dɔ̀rɔ dɔ̃ro, à mì utɛnańnɛ, aɔ̃ fùa, ben vĩa ń kũ aɔ̃ yã pì gbekaa.

Dɛnlaa yã
(Mat 18:1-5, Maa 9:33-37)
46 Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ kɔ̃n lɛokpakɔ̃ao dɛnlaa yã musu.
47 Yesu laasuu kɛ̀ kú ń nɔ̀sɛ guu dɔ̃̀, ben à nɛ́ féte sɛ̀ à à zɛ̀ a saɛ,
48 à bèńnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ nɛ́ kɛ̀ taka sì ma ìbakɛɛ yãnzi, mámbe à ma si. Gbɛ̃ kɛ̀ ma si sɔ̃, adee gbɛ̃
kɛ̀ ma zĩi sìmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ a zĩnda dìɛ kɛ̃sãna a tɛ́ bé à gbɛ̃nsi ũ.

Gbɛ̃ kɛ̀ èe íbɛtɛ kpáaoroo a baakpɛɛmɛ
(Maa 9:38-40)

49 Ben Yohana bè: Dii, wa gbɛ̃ke è, èe zĩnnɔa goom̀ma kɔ̃n n tɔ́o, ben wa ginɛ zaakɛ wa
gbɛ̃nlo.
50 Ben Yesu bè: Àton gínɛro, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ èe íbɛtɛ kpáaoroo nɛ́ a baakpɛɛmɛ.

Samaria bùsu lakutu gina Yesuzi
51 Kɛ̀ Yesu tana ludambɛ gurɔɔ kà kĩi, à mì pɛ̀ Yerusalɛmua.
52 Ben à gbɛ̃nɔ gbàrɛ aɔ̃ dɔ̀are aɛ, ben aɔ̃ gàa wà gɛ̃̀ Samaria bùsu lakutu ke guu lɛ wà soru
kɛnɛ.
53 Ben lakutu pì deenɔ gì à sízi kɛ̀ à mì pɛ̀ Yerusalɛmua yãnzi.
54 Kɛ̀ à ìba kenɔ Yemisi kɔ̃n Yohanao è lɛ, aɔ̃ bè: Dii, ń yezi wà be tɛ́ bɔ ludambɛ à mɔ́ à ń
kaatɛn yɔ́?
55 Ben Yesu lìɛ à kpɛ̃̀kɛ̃ńzi.
56 Ben aɔ̃ɔe gaa lakutu pãndea.

Tɛna Yesuzi
(Mat 8:19-22)
57 Kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ zɛ́n, gɔ̃gbɛ̃ ke mɔ̀ à bè Yesunɛ: Guu kɛ̀ nɛ́ɛ gaan píngi, mɛ́gɔ̃ tɛ́nzi.
58 Yesu bènɛ: Gbɛ̃ngboonɔn ń tò vĩ, bãanɔn ń sà vĩ, Gbɛ̃ntee Nɛ́ sɔ̃ ĩampakii vĩro.
59 Yesu bè gbɛ̃ pãndenɛ: Ǹ mɔ́ ǹ tɛ́mazi. Ben gbɛ̃ pì bè: Dii, ǹ tó ai ma de kpá guuzi gĩa.
60 Yesu bènɛ: Ǹ tó gènɔ ń gènɔ vĩi. Mpi sɔ̃, ǹ gá kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã waazi kɛ.
61 Gbɛ̃ pãnde bè dɔ: Mɛ́gɔ̃ tɛ́nzi Dii, mɔde ǹ tó mà gá lɛ́ za ma bɛdeenɔa gĩa.
62 Yesu bènɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ swaaro na a ɔzĩ, tó èe kpɛɛ gwaa, adee e kɔ̃ sí kɔ̃n kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda
kiiaoro.

10

Gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri awɛɛplaanɔ zĩna
(Mat 11:20-27, 13:16-17)
1 Beee gbɛra Dii gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri awɛɛplaa pãndenɔ dìɛ, ben à ń zĩ gɔ̃ɔn plaplaa aɔ̃ dɔare
aɛ wɛ́tɛ kɔ̃n guu kɛ̀ á yezi à gánnɔo píngi.
2 À bèńnɛ: Pɔ́kɛkɛna bíta, mɔde à zĩkɛrinɔɔ pariro. À wɛ́ɛ kɛ Buradeea, lɛ à zĩkɛrinɔ gbarɛ aɔ̃
a pɔ́ kɛkɛ.
3 À da zɛ́n. Mɛ́ɛ a zĩi lán sãnɛ bɔ̀rɔnɔ bà lɛwannɔ tɛ́mɛ!
4 Àton ɔɔsɔ sɛ́ro ke bɔ̀kɔlogomma ke kyateenɔ. Àton zɛ zɛ́n à ì kpá gbɛ̃kearo.
5 Ua kɛ̀ a gɛ̃n píngi à be gĩa Luda ua pì gba aafia.
6 Tó aafiadee kú gwe, a ì aafiadee é gɔ̃nɛ. Tó à kú gwe sɔ̃ro, eé liara à suawamɛ.
7 Àgɔ̃ kú ua pì guu, à pɔ́ kɛ̀ wà kpàawaa mi à ble, zaakɛ zĩkɛri kà à a asaia e. Àtongɔ̃ pitakii
lendee kpákpaaro.
8 Wɛ́tɛ kɛ̀ a gɛ̃n ben wà a si, à pɔ́ kɛ̀ wà mɔ̀oaree ble.
9 À wɛ́tɛ pì gyãreenɔ kɛ̃kɔ̃a, à o gbɛ̃nɔnɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kàńyo kĩi.
10 Tó a gɛ̃ wɛ́tɛ guu, tó wèe a si sɔ̃ro, à bɔɛ gãalɛ à be:
11 Baa a wɛ́tɛ lutɛ̃ kɛ̀ kpà wa gbála, wa gògo a tona kɔ̃n Ludao sèeda ũ. Àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀
kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kà kĩi.
12 Mɛ́ɛ ooare, yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ wɛ́ɛtãmma kɛ̀ Sɔdɔmudeenɔ é ee égɔ̃ sɛ̃̀ɔ dɛ wɛ́tɛ pì deenɔ
pɔ́la.
13 Wãiyoo Kɔrazĩdeenɔ! Wãiyoo Bɛtɛsaidadeenɔ! Tó ma dabuyã kɛ̀ má kɛ̀ a tɛ́nɔ kɛ̀ Taya
kɔ̃n Sidɔ̃o yã, lɛ wɛ́tɛ pì deenɔ pɔ́kãsãnɔ dàdańla, aɔ̃ vɛ̃̀ɛ tubura à gì kɛ̀ nɔ̀sɛliɛna sèeda ũ.
14 Yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ a wɛ́ɛtãmma égɔ̃ dɛ Tayadeenɔ kɔ̃n Sidɔ̃deenɔ pɔ́la.
15 A Kapɛnamudeenɔ sɔ̃ é gbã à zɔ̃ Ludaan yɔ́? Weé ɔ sɔ̃azi ai gèwãan.
16 Ben Yesu bè a ìbanɔnɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ à a yã mà ma yã màmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ gìazi gìmazimɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ gìmazi
sɔ̃, adee gì gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩizimɛ.
17 Gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri awɛɛplaaa pìnɔ gàa, ben aɔ̃ lìara wà sù kɔ̃n pɔnnaao aɔ̃ bè: Dii, baa
zĩnnɔ mì sìɛwe n tɔ́ yãnzi.
18 Yesu bèńnɛ: Ma Setãn è à lɛ̀ɛ bɔna ludambɛ lán loupina bà.
19 Ma a gba zɛ́ à táa o mlɛ̃̀nɔ kɔ̃n swínɔ kɔ̃n a ibɛɛ gbãa pínginɔa, pɔ́ke é a kɛ̃nnaro.
20 Baa kɔ̃n beeeo àton pɔnnaa kɛ kɔ̃n mì kɛ̀ zĩnnɔ è siɛareeoro. À pɔnnaa kɛ kɛ̀ a tɔ́ kú
takadan ludambɛ yãnzi.
21 Zĩ beeea Luda Nini Yesu pɔɔ kɛ̀ nna maamaa à bè: Baa, musu kɔ̃n tɔɔtɛo Dii, ma n sáabu
kɛ̀, kɛ̀ n yã beeenɔ ùtɛ yãdɔ̃rinɔnɛ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃rinɔ n bɔo kyódɔ̃risainɔnɛ. Lɛmɛ, Baa, zaakɛ n
pɔyezinamɛ.
22 Ma De pɔ́ píngi nàmɛ ma ɔzĩ. Gbɛ̃kee Luda Nɛ́ dɔ̃ro, tó èe kɛ De Luda baasiro. Gbɛ̃kee De
Luda dɔ̃ro, tó èe kɛ à Nɛ́ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ Nɛ́ pì yezi à ɔdɔańnɛnɔ baasiro.

23 Ben Yesu aɛ dɔ̀ a ìbanɔa ńtɛ̃ɛ, à bèńnɛ: Aubarikadeenɔn a ũ pɔ́ kɛ̀ ée ee wɛ́ɛo yãnzi.
24 Mɛ́ɛ ooare, annabinɔ kɔ̃n kínanɔɔ kuu yã pari aɔ̃ɔ yezi wà pɔ́ kɛ̀ ée eenɔ e, aɔ̃ɔe ero, aɔ̃ɔ
yezi wà yã kɛ̀ ée maanɔ ma, aɔ̃ɔe maro.

Samaria bùsu gbɛ̃ maaa

25 Dokadɔ̃ri ke fɛ̀ɛ lɛ à Yesu yɔ̃ à gwa à bè: Dannɛri, dian mɛ́ kɛ nà mà wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo
ee?
26 Yesu bènɛ: Dian wà kɛ̃̀ doka takadan nà? N kyó kɛ̀ ń dɔ̀rɔ dɔ̃ diamɛ?
27 Gbɛ̃ pì wèàla à bè: Ǹgɔ̃ ye Dii n Ludazi kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n n niniio píngi kɔ̃n n laasuuo píngi
n gbãa lɛ́n, beee gbɛra ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃daaazi lán n zĩnda wɛ̃̀ndi bà.
28 Yesu bènɛ: N we maa. Ǹgae kɛ lɛ, nɛ́gɔ̃ kuu.
29 Gbɛ̃ pì yezi à yã nnaa kpá a zĩndaa, ben à Yesu là à bè: Dén ma gbɛ̃daaa ũu?
30 Ben Yesu bènɛ: Gbɛ̃ke bé à bɔ̀ Yerusalɛmu èe gaa Yɛriko, ben kpãi kàsaranɔ zɛ́ zɔ̃̀nɛ. Aɔ̃ à
pɔ́kãsãanɔ sìa aɔ̃ à gbɛ̃̀ búgubugu ai à kà gana. Ben aɔ̃ à tòn aɔ̃ gɛ̃̀ zɛ́la.
31 À mɔ̀ à lè sa'ori ke zɛ́ dɔ̃nkɔ̃ pì sɛ̀. Kɛ̀ à à è, ben à pɛ̃̀nɛ à gɛ̃̀tɛ.
32 Lɛmɛ dɔ kɛ̀ Levi bori ke kà guu pìn à à è, ben à pɛ̃̀nɛ à gɛ̃̀tɛ.
33 Mɔde Samaria bùsu gbɛ̃kee tɛ́ zɛ́ pìn. Kɛ̀ à mɔ̀ à à è, ben à kènɛ wɛ̃nda.
34 À sɔ̃̀zi à ɛ̃zɛ̃ màma guu kɛ̀ kɛ̃̀nnaanɔa kɔ̃n nɔ́sio kɔ̃n geepiwɛ̃ɛo, à pɔ́ yìyia. Ben à à sɛ̀ à dì
a zaaki kpɛɛ à gàao nibɔnɔ pitakiia, gura kɛ̀ à à gwàn.
35 Kɛ̀ guu dɔ̀, ben à kondogi ɔɔ bɔ̀ mɛ̀n plaa à kpà pitakidee pìa à bè: Ǹ à gwamɛ. Tó n ɔɔ blè
dɛ kɛ̀la à musu, mɛ́ fĩa bonnɛ, tó ma su.
36 Tɔ̀! Gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ pìnɔ tɛ́ dén nɛ́ɛ daa gbɛ̃ kɛ̀ kpãinɔ lɛ̀ɛa pì gbɛ̃daaa ũu?
37 Dokadɔ̃ri pì wèàla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ à à wɛ̃nda dɔ̃̀mɛ. Ben Yesu bènɛ: Ǹ gá ǹ kɛ lɛ se.

Yesu kuuna Maata kɔ̃n Mariamao bɛ

38 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu kɔ̃n a ìbanɔɔ tɛ́ zɛ́n, aɔ̃ kà wɛ́tɛ guu, ben nɔgbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Maata Yesu sì a
bɛ.
39 À dãaro vĩ wè à sísi Mariama, à vɛ̃̀ɛ Dii gbá saɛ èe à yã maa.
40 Kĩi zĩi kɛ̀ Maataa bíta, ben à mɔ̀ Yesu kiia à bè: Dii, kɛ̀ ma dãaro ma to zĩila mado, èe kɛnnɛ
yãke ũroo? Ǹ onɛ à ma ĩan ká.
41 Ben Dii wèàla à bè: Maata, Maata, nɛ́ɛ damu kɛɛ bíta, nɛ́ɛ ĩa daa n zĩndaa kɔ̃n yãnɔo pari.
42 Yã mɛ̀n doo bé à zɛ́ vĩ. Mariama baka maaa sɛ̀, weé síaro.

11

Aduakɛna
(Mat 6:9-13, 7:7-11)

1 Zĩkea Yesu e adua kɛɛ gukea. Kɛ̀ à yɛ̃̀a, à ìba ke bènɛ: Dii, ǹ aduakɛna dadawe lán Yaaya
dà a ìbanɔnɛ nà.
2 Ben à bèńnɛ: Tó ée adua kɛɛ, àgae be:
Baa, ǹ tó wàgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ n tɔ́ adona.
Ǹ tó kpata kɛ̀ bɔ̀ n kiia bɔ gupuraaa.
3 Ǹ wa gba pɔ́ kɛ̀ wé ble lán guu e dɔɔ nà.
4 Ǹ wa durunnɔ kɛ̃we,
zaakɛ weè kɛ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ taari kɛ̀weenɔnɛ ń píngi.
Ǹton tó wà fu yɔ̃agwanaaro.
5 Ben à bèńnɛ: Wà be a gbɛ̃ke bé à gbɛ̃nna vĩ, ben à gàa à kiia lezãndo à bènɛ: Ma mɔ n kiiamɛ,
ǹ burɛdi sɛ̃kãmɛ mɛ̀n aagɔ̃.
6 Nibɔ pìtama tiamɛ, má pɔ́ke vĩ mà kpáaro.
7 Ben à gbɛ̃nna pì wèàla zaa kpɛ́ guu à bè: Ǹton ĩa damaro, ma zɛ́ tàta kɔ̀. Ma gɛ̃ kpɛ́n kɔ̃n ma
nɛ́nɔ, mɛ́ fɔ̃ mà fɛɛ mà pɔ́ke kpámmaro.
8 Mɛ́ɛ ooare, baa tó èe fɛɛ à kpàa gbɛ̃nnakɛ yãnziro, eé fɛɛ à pɔ́ kɛ̀ à yezi kpáa, kɛ̀ à zɛ̀zi dãndãn
yãnzi.
9 Mapi sɔ̃ mɛ́ɛ ooare, à wɛ́ɛ kɛ, Luda é kpáawa. À wɛtɛ, é e. À gbà lɛ́, Luda é wɛ̃are.
10 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛ kèn wè kpáa, gbɛ̃ kɛ̀ wɛ̀tɛ sɔ̃ è e, gbɛ̃ kɛ̀ gbà lɛ̀n, weé wɛ̃nɛ.
11 Amɔa kɛ̀ á nɛ́nɔ vĩ, tó a nɛ́ kpɔ̀ wɛ́ɛ kèawa, a dé bé eé mlɛ̃̀ sɛ́ à kpáa?
12 Ke tó à nɛ́ konɛgbee wɛ́ɛ kèawa, a dé bé eé swí sɛ́ à kpáa?
13 Baa kɔ̃n a zaakɛɛo, á pɔ́ maa kpana a nɛ́nɔa dɔ̃. Weé a De kɛ̀ kú musu Nini kpana gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃
wɛ́ɛ kèanɔa pɔ́ o dɔɔ̃?

Zĩngona gbɛ̃nɔa
(Mat 12:22-30, 43-45, Maa 3:20-27)
14 Yesu e zĩn swãdo kpadugu goo gbɛ̃a. Kɛ̀ zĩn pì gòa, swãdoo pì nà yã'onaa, ben yã pì bɔ̀
parii saɛ.
15 Ben aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: È zĩn gońma kɔ̃n zĩnnɔ kí Bɛlɛzɛbubu gbãaaomɛ.
16 Ben gbɛ̃ pãndenɔ à yɔ̃̀ wà gwà, aɔ̃ à gbèka à sèeda ke kɛ́ńnɛ kɔ̃n Luda gbãaao.
17 Kɛ̀ Yesu ń laasuu dɔ̃̀, ben à bèńnɛ: Kpata kɛ̀ à gbɛ̃nɔ íbɛtɛ kpà kɔ̃o é kaatɛ. Ua kɛ̀ à gbɛ̃nɔ
íbɛtɛ kpà kɔ̃o é gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ.
18 Tó Setãn íbɛtɛ kpà kɔ̃n a gbɛ̃nɔo, à kpata é gì kɛɔ́? Má ò lɛ kɛ̀ ée bee mɛɛ̀ zĩn gońma kɔ̃n
Bɛlɛzɛbubu gbãaao yãnzimɛ.
19 Tó Bɛlɛzɛbubu gbãaan mɛɛ̀ zĩnnɔ gooḿma, a gbɛ̃nɔ è gońma kɔ̃n dé gbãaaomɛ? Lɛmɛ a
zĩnda gbɛ̃nɔ a ɛgɛ bò lɛ.
20 Tó ma zĩngommana nɛ́ Luda ɔgbɛmɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ kí kɛ̀ Ludaa kà mɔ̀ à a len gwe.
21 Tó gɔ̃sagbãaa gɔ̃kɛbɔnɔ kũna èe a ua dãkpaao, à auzikinɔ ègɔ̃ aafiamɛ.
22 Mɔde tó gbɛ̃ kɛ̀ à gbãaa dɛalaa mɔ̀ à gɛ̃̀zi à gbãaa mɔ̀nɛ, eé à gɔ̃kɛbɔ kɛ̀ à náanɛ kɛnanɔ sɛ́ɛ
eé à auziki kpaatɛtɛ́ńnɛ.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ kúmaoroo bɔ̀ ma kpɛɛmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ kakɔ̃amaoroo è fãakɔ̃amɛ.
24 Tó wà zĩn gò gbɛ̃a, ègɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃ɔ gukorin àgɔ̃ vɛ̃ɛkii wɛtɛɛ. Tó èe ero, ben è be: Mɛ́ liara
mà tá ma bɛ ziiamɛ.
25 Tó à kà gwe, è e à waana wásawasa zɛ́azɛa,
26 ben è gá zĩn kɛ̀ aɔ̃ pãsĩ dɛalaanɔ sɛ́ɛ mɛ̀n swɛɛplaa à suńyo, aɔ̃è gɛ̃ wà vɛ̃ɛn. Lɛmɛ adee
gwena zãa zaaa ègɔ̃ dɛ à káakupɔla.

Aubarika yã
27 Kɛ̀ Yesu e oo lɛ, nɔgbɛ̃ ke pũ̀tã zà guu à bè: Aubarikadeen nɔgbɛ̃ kɛ̀ n i à yɔ̃ kpàmmaa ũ.
28 Ben Yesu bè: Auo! Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Luda yã mà aɔ̃ kũnanɔ ũ.

Sèeda gbekana Yesua
(Mat 12:38-42)
29 Kɛ̀ parii e kaara, ben Yesu bè: Tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔɔ zaa. Aɔ̃è sèeda gbekama, mɔde mɛ́ sèeda ke
kɛ́ńnɛro, sé Yona pɔ́.
30 Lán Yunusa dɛ sèeda ũ Ninɛvadeenɔnɛ nà, lɛn Gbɛ̃ntee Nɛ́ égɔ̃ dɛ sèeda ũ tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔnɛ lɛ.
31 Yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ sɔɔmɛtɛ kpa nɔgbɛ̃ kína é fɛɛ à yã da tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔla, zaakɛ à bɔ̀ zaa anduna
lɛ́a à mɔ̀ Sulemanu ɔ̃ndɔ̃yã ma, ben gbɛ̃ kɛ̀ dɛ Sulemanulaa kú kɛ̀ sa.
32 Yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ Ninɛvadeenɔ é fɛɛ wà yã da tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔla, zaakɛ kɛ̀ Ninɛvadeenɔ
Yunusa waazi mà, aɔ̃ ń nɔ̀sɛ lìɛ, ben gbɛ̃ kɛ̀ bíta dɛ Yunusalaa kú kɛ̀ sa.

Wɛ́ɛn mɛ̀ fitia ũ
(Mat 5:15, 6:22-23)
33 Wè fitia na wà diɛ gukpadozi ke wà gbaka kúɛaro. Wè di dabu musumɛ, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e
gɛ̃ɛnɔ gupuraa e yãnzi.
34 N wɛ́ɛn n mɛ̀ fitia ũ. Tó n wɛ́ɛ aafia, n mɛ̀ píngi égɔ̃ gupuraa ũ. Tó n wɛ́ɛ gbãaro sɔ̃, n mɛ̀
píngi égɔ̃ gusiaa ũ.
35 Beee yãnzi ǹ làakari kɛ lɛ gupuraa kɛ̀ nɛ́ɛ daa ń vĩi tóngɔ̃ dɛ gusiaa ũro.
36 Tó n mɛ̀ píngi gupuraa vĩ à kee kú gusiaa guuro, eégɔ̃ guu puu wásawasa lán fitia'i
dɔmmaa bàmɛ.

Yesu ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ bɔbɔna ń dàn
(Mat 23:1-36, Maa 12:38-40, Luk 20:45-47)
37 Kɛ̀ Dii yã ò à yã̀a, ben Farisi ke à sìsi à mɔ́ à gá pɔ́ bleao, ben à gɛ̃̀ à vɛ̃̀ɛ.
38 Kɛ̀ Farisi pì è èe ɔ da ín gbasa wà pɔ́ blero, à bɔ̀ à saɛ.
39 Ben Dii bènɛ: A Farisinɔ eè gbãsĩ bɔ togoonɔ kpɛɛ kɔ̃n taanɔ, mɔde wãkũ kɔ̃n yã zaaao
bé à a nɔ̀sɛ pà.
40 Yɔ̃nkɔɔnɔ! Luda kɛ̀ pɔ́ kpɛɛ kɛ̀ bé à à guu kɛ̀ seroo?
41 À pɔ́ kɛ̀ kú a taanɔ guu dã wɛ̃ndadeenɔnɛ, a taa pìnɔ é gɔ̃are gbãsĩ sai.
42 Wãiyoo a Farisinɔ! Eè tofeenɔ tɔɔtɛdo kɔ̃n kpèe'ãao kɔ̃n dò pɔ́nɔ píngi kuridee kpá Ludaa,
ben eè pã kpá yãzɛde kɔ̃n yena Ludazio. Yã beeenɔ bé à dɛ àgɔ̃ kũna pãkpana à kpaaanɔzi
sai.
43 Wãiyoo a Farisinɔ! Eègɔ̃ yezi à vɛ̃ɛ aduakɛkpɛ vɛ̃ɛki maaanɔn, eègɔ̃ yezi wàgɔ̃ ì
kpákpaaawa yàranɔa.
44 Wãiyoo amɔanɔ! Á dɛ lán mira kɛ̀ wègɔ̃ táa ooa a yãdɔ̃na sai bàmɛ.
45 Ben dokadɔ̃ri ke bènɛ: Dannɛri, tó ń ò lɛ, nɛ́ɛ wa sɔ̃sɔ̃ɔmɛ se.

46 Yesu bè: Wãiyoo a dokadɔ̃rinɔ sɔ̃! Eè gbɛ̃nɔ da asosɛna zĩ'ũun, ben eè ɔ daḿma kɔ̃n à
sɛnaoro, baa ɔnɛtee. Wãiyoo amɔanɔ!
47 Eè pɔ́ bo annabi kɛ̀ a dezinɔ ń dɛ́dɛnɔ miranɔa dɔngu yãnzi.
48 Lɛmɛ á sì kɛ̀ a zɛ kɔ̃n a dezinɔ yãkɛnanɔomɛ. Aɔ̃ annabinɔ dɛ̀dɛ, ben eè pɔ́ bo ń miranɔa.
49 Beee yãnzi Luda wɛ́ɛzɛ̃ɛ guu à bè, é annabinɔ kɔ̃n zɛ̃̀rinɔ zĩawa. É ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛ, é wɛ́ɛ
tã ń gbɛ̃kenɔa.
50 Lɛmɛ annabi kɛ̀ wà ń dɛdɛ zaa anduna daɛgurɔ ai gbã̀anɔ yã wí tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ musu lɛ,
51 sɛna zaa Abila dɛnaa ai à gàa pɛ́ Zakari kɛ̀ wà à dɛ̀ sa'oki kɔ̃n Luda kpɛ́o daguraa. Eè,
mɛ́ɛ ooare, yã beeenɔ píngi é wí tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ musumɛ.
52 Wãiyoo a dokadɔ̃rinɔ! A dɔ̃na gbà mɔ̀nɛ wòto. Ée gɛ̃ à guuro, ben a kpa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi
wà gɛ̃ à guunɔnɛ.
53 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ gwe, ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ nàkɔ̃rɛa gbãngbãn, aɔ̃ɔe yã lalaaa pari,
54 aɔ̃ɔe à kpákpaa lɛ wà à kũ yã kɛ̀ èe oo guu.

12

Làakarikana Farisinɔ mɔnafikizi
(Mat 10:26-27)
1 Gurɔ beeea gbɛ̃nɔ kàkɔ̃azi, wà ń lɛ́ dɔ̃ro, ai aɔ̃ɔe kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛɛkɔ̃a, ben à yã ò a ìbanɔnɛ gĩa à
bè: À làakari kɛ Farisinɔ burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃zi. Àmbe ń mɔnafiki ũ.
2 Pɔ́kee kuu utɛna kɛ̀ é bɔ gupuraaaro. Asiiyã kee kuu kɛ̀ weé gí dɔ̃ziro.
3 Lɛmɛ dɔ yã kɛ̀ á ò gusiaan weé ma gupuraaa, asiiyã kɛ̀ á ò kɔ̃ swãn kpɛ́tu weé à kpàakpa
kɛ gãalɛ.

Zɛna kɔ̃n Yesuo gbɛ̃nɔ aɛ
(Mat 10:19-20, 28-33, 12:32)
4 Ma gbɛ̃nnanɔ, mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é mɛ̀baa kaatɛ à gbɛra aɔ̃é fɔ̃ wà yãke kɛare dɔroonɔ,
àton vĩa kɛńnɛro.
5 Mɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ dɛ à vĩa kɛnɛ oare. À vĩa kɛ Ludanɛ kɛ̀ gbãa vĩ à a zu tɛ́ guu mɛ̀kaatɛna gbɛra.
Eè, mɛ́ɛ ooare, à vĩa kɛnɛ.
6 Wè sãtɛ̃ mɛ̀n sɔɔro yá kɔbɔ plaaroo? Mɔde aɔ̃ ke yã è sã Ludanlo.
7 Baa a mìkãnɔ, à à lɛ́ dɔ̃. Àton vĩa kɛro, a bɛ̀ɛ dɛ sãtɛ̃ pariinɔla.
8 Mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀mao gbɛ̃nɔ aɛ, Gbɛ̃ntee Nɛ́ é zɛo Luda malaikanɔ aɛ.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ lɛ́ sɛ̀mazi gbɛ̃nɔ aɛ sɔ̃, mɛ́ lɛ́ sɛ́zi Luda malaikanɔ aɛ.
10 Tó gbɛ̃ Gbɛ̃ntee Nɛ́ zaa bò, Luda é kɛ̃nɛ. Mɔde tó gbɛ̃ Luda Nini tɔ́ zaaa sì, eé kɛ̃nɛro.
11 Tó wèe gaaao yãkpaɛkɛkiia aduakɛkpɛn ke kínanɔ kɔ̃n gbãadeenɔ aɛ, àton a zĩnda bɔna
ke yã kɛ̀ é o damu kɛro,
12 zaakɛ Luda Nini bé eé yã kɛ̀ dɛ à oo daare zĩ beeea.

Yɔ̃nkɔ ɔɔdee
(Mat 6:19-34)
13 Zà guu gbɛ̃ke bè Yesunɛ: Dannɛri, ǹ o ma vɛ̃̀inɛ à ma baka kpáma wa túbi guu.
14 Ben à wèàla à bè: Ma gbɛ̃, dé bé à ma diɛ a yãkpaɛkɛri ke a yãgɔ̃gɔ̃ri ũu?
15 Ben à bè gbɛ̃nɔnɛ: Àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃. À làakari kɛ pɔ́ píngi aĩapãsĩkɛnazi, zaakɛ auziki
nɛ́ gbɛ̃ntee wɛ̃̀ndinlo, baa tó à fɔ̃̀ àgɔ̃ dikɔ̃a dia.
16 Ben à yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Ɔɔdee bé à kuu à buraa blɛɛ kɛ̀nɛ maamaa,
17 ben à laasuu lɛ̀ à bè: Bɔ́n mɛ́ kɛɛ? Má blɛwɛɛkakii vĩro.
18 Ben à bè: Pɔ́ kɛ̀ mɛ́ kɛɛn yɛ̀: Mɛ́ ma pɔ́kaɛkiinɔ gboro, mɛ́ à bítanɔ bo, mɛ́ ma blɛwɛɛ kán
píngi kɔ̃n ma auzikinɔ.
19 Mɛ́ be ma zĩndanɛ: Gbɛ̃, n gĩakɛ ń pɔ́ maaa vĩ bíta kɛ̀ eé kányo wɛ̃̀ ũgbangba? Ǹ kámma bo
ǹ pɔ́ ble ǹ í mi ǹ pɔnnaa kɛ.
20 Ben Luda bènɛ: Yɔ̃nkɔ, gwãavĩa mɛ́ n wɛ̃̀ndi gbekamma. Soru kɛ̀ ń kɛ̀ é gɔ̃ dé pɔ́ ũmɛ?
21 Lɛmɛ gbɛ̃ kɛ̀ auziki tɔ̃̀kɔ̃azi, mɔde à dɛ ɔɔdee ũ Luda kiiaro yã dɛ lɛ.

Ludanaanɛkɛna
(Mat 6:19-21, 25-34)
22 Ben à bè a ìbanɔnɛ: Beee yãnzi mɛ́ɛ ooare, àton a wɛ̃̀ndi kã̀hãn kɛ à be bɔ́n wé blero, àton
a mɛ̀ kã̀hãn kɛ à be bɔ́n wé daro.
23 Wɛ̃̀ndi dɛ pɔ́bleela. Mɛ̀ dɛ pɔ́kãsãala.
24 À gbáa kãnkãnanɔ gwa. Aɔ̃è pɔ́ tɔ̃ro aɔ̃è pɔ́ kɛ̃ro, aɔ̃ɔ dɔ̃̀ ke gbàsɔ vĩro, baa kɔ̃n beeeo Luda
è ń gwa. Á bɛ̀ɛ vĩ maamaa dɛ bãanɔla fá!
25 A tɛ́, dé bé eé fɔ̃ à a wɛ̃̀ndi gbã̀a kaara, baa gurɔ do, a kã̀hãnkɛna guuu?

26 Tó é yã nɛ́ngo kɛ̀ fɔ̃ro, bɔ́yãnzi ée yã kpaaanɔ kɛ̀hãn kɛɛzi?
27 À lá vúdeenɔ gwa sɛ̃n lán aɔ̃ɔ dɛ nà. Aɔ̃è zĩi kɛro aɔ̃è buu tãro, mɔde mɛ́ɛ ooare baa
Sulemanu kɔ̃n a auzikio, èe uta da à maaa kà aɔ̃ ke ũro.
28 Sɛ̃la kɛ̀ kuu gbɛ̃a eé tɛ́ kũ zia, lán Luda è pɔ́ nazi lɛ nà, amɔa ludanaanɛkɛ̃sãnadeenɔ, weé
a pɔ́ o dɔɔ́?
29 Àton tó pɔ́ kɛ̀ é ble ke pɔ́ kɛ̀ é mi yã dɔare aɛro. Àton à damu kɛro.
30 Pɔ́ pìnɔ píngi yã è dɔ anduna kɛ̀ kifiinɔnɛ aɛ, a De sɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ pɔ́ pìnɔ kɔ̃ sìao.
31 À tó kpata kɛ̀ bɔ̀ à kiia yã dɔare aɛ, eé pɔ́ pìnɔ kaaraare.
32 Ma kpàsa nɛ́ngo gbɛ̃nɔ, àton vĩa kɛro, zaakɛ a De pɔyezimɛ à a kpá kpata pìn.
33 À pɔ́ kɛ̀ á vĩinɔ yá à takaasideenɔ gba à ɔɔ. À ɔɔsɔ kɛ̀ è zi kũroo zɔ̃, ludambɛ auziki kɛ̀ è
yãaro kákii ũ, kɛ̀ kpãi è sɔ̃ziro, kɔ̀kɔ sɔ̃ è à yakaro.
34 Zaakɛ guu kɛ̀ a auziki kún, gwen a làakari égɔ̃ kún se.

Zĩkɛri náanɛde làakaridee
(Mat 24:45-51)
35 Àgɔ̃ kú soru guu, à tó a fitia gɔ̃ nana.
36 Àgɔ̃ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ń dii suna dãa à su kɔ̃n nɔsɛ pɔnnakɛnao bà, lɛ gurɔɔ kɛ̀ à mɔ̀ à gbà
lɛ̀, weé zɛ́ wɛ̃nɛ gɔ̃ɔ.
37 Aubarikadeenɔn zĩkɛri kɛ̀ ń dii é ń le bɛ̃ɛ a sugurɔɔa pìnɔ ũ. Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, dii pì
é a pɔ́nɔ kɛkɛ à yi, eé ń vɛ̃ɛ, eé pɔ́blee kakɔ̃ańnɛ.
38 Baa tó à mɔ̀ lezãndo ke kɔngɔ idɛ'idɛ, tó à ń lé lɛ, aubarikadeenɔn ń ũ.
39 Àgɔ̃ yã kɛ̀kii dɔ̃. Tó bɛdee gurɔ zaka kɛ̀ kpãi é mɔ́a dɔ̃ yã, lɛ eé tó à a kpɛ́ fɔ̃ro.
40 Apinɔ sɔ̃, àgɔ̃ kú soruo, zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ é su gurɔ zaka kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔzirooamɛ.
41 Pita bè: Dii, wa yãnzin n yã pì lɛ̀kɔ̃ziziɔ́, ke baade píngi yãnzimɛ?
42 Dii bè: Dén bɛgwari náanɛde làakaridee kɛ̀ à dii è a zĩkɛrinɔ nanɛ a ɔzĩ lɛ à pɔ́blee kpáḿma
à gurɔɔa ũu?
43 Aubarikadeen zĩkɛri kɛ̀ à dii à lè èe kɛɛ lɛɛ a sugurɔɔa ũ.
44 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, eé a auziki píngi nanɛ a ɔzĩmɛ.
45 Mɔde tó zĩkɛri pì bè a nɔ̀sɛ guu a dii suna e gì kɛɛ sɔ̃, ben à nà a zĩkɛri daanɔ gbɛ̃gbɛ̃naa,
gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ, èe sãnkara pɔ́ blee èe wɛ̃dɛɛ kɛɛ,
46 à dii é su gurɔɔ kɛ̀ à wɛ́ɛ dɔzirooamɛ, gurɔ zaka kɛ̀ à dɔ̃rooa, eé à zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ à à baka da kɔ̃n
kifiinɔ.
47 Zĩkɛri kɛ̀ à a dii pɔyezi dɔ̃, ben èe soru kɛ à à pɔyeziyã kɛ̀ro, weé à gbɛ̃ búgubugu.
48 Zĩkɛri kɛ̀ à a dii pɔyezi dɔ̃ro, ben à yã kɛ̀ dɛ wà à gbɛ̃zi kɛ̀ sɔ̃, weé à gbɛ̃ fétemɛ. Gbɛ̃ kɛ̀
Luda à gbà bítan Luda é wɛtɛa bíta. Gbɛ̃ kɛ̀ Luda pɔ́ nànɛ a ɔzĩ bítan, eé gbekaa dɛńla.

Kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãnzi
(Mat 10:34-36)
49 Tɛ́n ma mɔ na andunaa, mɛ́ɛ gizi tɛ́ pì gɔ̃ kũu se tiaro.
50 Má wɛ́ɛtãmma vĩ kɛ̀ mɛ́ gɛ̃n, má kú laasuu bíta guu ai à gá yãao.
51 Ée daa ma mɔ lɛ gbɛ̃nɔ gɔ̃ nna kɔ̃o anduna guun yɔ́? Auo! Mɛ́ɛ ooare, kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana yãnzin
ma mɔzi.
52 Zaa tia ua kɛ̀ gɔ̃ɔn sɔɔroonɔɔ kún, aɔ̃é kɔ̃ kpaatɛtɛ. Gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ é bɔ gɔ̃ɔn plaaanɔ kpɛɛ,
gɔ̃ɔn plaaanɔ é bɔ gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔ kpɛɛ.
53 De é bɔ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kpɛɛ, nɛ́gɔ̃gbɛ̃ é bɔ a de kpɛɛ. Da é bɔ a nɛ́nɔgbɛ̃ kpɛɛ, nɛ́nɔgbɛ̃ é bɔ a da
kpɛɛ. Zã da é bɔ nɔzãree kpɛɛ, nɔzãree é bɔ a zã da kpɛɛ.

Gurɔɔ kɛ̀ki yáasi dɔ̃na
(Mat 16:2-3)
54 Yesu bè pariinɛ: Tó á è lou e sisii ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, é be gɔ̃ɔ lou é ma, ben è kɛ lɛ.
55 Tó á è ĩa e bɔɔ sɔɔmɛtɛ kpa, é be guu é wã, bensɔ̃ è wã.
56 Mɔnafikideenɔ! Á tɔɔtɛ kɔ̃n ludambɛɛo wɛ́ɛ dɔ̃kɔ̃zi, ben á gurɔɔ kɛ̀ki yáasi dɔ̃ sɔ̃ro nɛ́?

Gaafaa wɛtɛna
(Mat 5:25-26)
57 Bɔ́yãnzin á yãkɛna a zɛ́a dɔ̃ a zĩndaaroo?
58 Tó n ibɛɛ e gaanyo yãkpaɛkɛkiia, ǹ aĩa kɛ lɛ à gaafaa kɛnnɛ zaa zɛ́n, lɛ àton n gáɛ à gányo
yãkpaɛkɛri kiiaro yãnzi. Tó nɛ́ɛ kɛ lɛro, yãkpaɛkɛri pì é n kpá dogaria, dogari é n da kpɛ́siaan.
59 Mɛ́ɛ oonnɛ, nɛ́ bɔ gwero ai ǹ gá fĩa boo píngi. Baa kɔbɔ é gɔ̃ tɛ́nziro.

13

Nɔ̀sɛliɛna ke gaa

1 Gurɔ beeea gbɛ̃kenɔ mɔ̀ wà Galili gbɛ̃ kɛ̀ Pilati ń déɗɛ à ń aru yɑ̀kɔ̃tɛ kɔ̃n ń sa'obɔ aruonɔ
yã ò Yesunɛ.
2 Ben Yesu bèńnɛ: Kɛ̀ Galili gbɛ̃ pìnɔ gaa dɛ lɛ, ée daa aɔ̃ durun dɛ Galili gbɛ̃ kpaaanɔ pɔ́lan
yɔ́?
3 Auo! Mɛ́ɛ ooare, tó ée nɔ̀sɛ liɛro, a píngi é ga lán ń bàmɛ.
4 Gɔ̃ɔn baro plaasai kɛ̀ Siloamu kpɛ́didikɔ̃ana gbòro à sìḿma aɔ̃ gàganɔ sɔ̃, ée daa aɔ̃ taari dɛ
gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmunɔ pɔ́lan yɔ́?
5 Auo! Mɛ́ɛ ooare, tó ée nɔ̀sɛ liɛro, a píngi é ga lán ń bàmɛ.
6 Ben à yã kɛ̀kii lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Gbɛ̃ke bé à kãkã lí bà a swadako guu, ben à gàa a bɛɛ wɛtɛ
èe ero.
7 Ben à bè a zĩkɛrinɛ: Ǹ gwa, à wɛ̃̀ aagɔ̃deen yɛ̀, kɛ̀ ma mɔ bɛɛ wɛtɛ kãkã lí pìa mɛ́ɛ ero. Ǹ zɔ̃,
wé tó à guu sí pãn yɔ́?
8 Ben zĩkɛri pì bènɛ: Baa, ǹ tó ai zii dɔ. Mɛ́ guu bi mà ligazi mà taaki kánɛ.
9 Eé gí nɛ́ i ziiziro. Tó èe nɛ́ iro sa, ɛ̃ndɛ̃ ǹ zɔ̃ ǹ nɛ.

Nɔgbɛ̃ kɔ̃ɔkũna kɛ̃kɔ̃ana

10 Kámmabogurɔɔ zĩ Yesu e yã daańnɛ aduakɛkpɛn.
11 Nɔgbɛ̃ kee kú gwe, zĩn à kɔ̃ɔ kũ̀ à kà wɛ̃̀ baro plaasai. Ɛ̀gɔ̃ kokonamɛ è fɔ̃ à a zĩnda poro
baa fétero.
12 Kɛ̀ Yesu à è, ben à à sìsi à bè: Nɔgbɛ̃, n kɔ̃ɔkɛɛ gòmma.
13 Ben à ɔ kɛ̀a. Zaa gwe gɔ̃ɔ à pòro, ben à Luda sáabu kpà.
14 Ben aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi pɔ fɛ̃̀ kɛ̀ Yesu à kɛ̃̀kɔ̃a kámmabogurɔɔ zĩ yãnzi, ben à fɛ̀ɛ à bè gbɛ̃nɔnɛ:
Gurɔ swɛɛdoo bé à kuu kɛ̀ wè zĩi kɛn. Àgae mɔ́ wà a kɛ̃kɔ̃a gurɔ beeenɔa, mɔde kámmabogurɔɔ
zĩ baasi.
15 Ben Dii wèàla à bè: Mɔnafikideenɔ! Kámmabogurɔɔ zĩ a baade è a zù ke zaaki poro a
bàdɔkiia à gá í kpáaroo?
16 Ibraĩ bori nɔgbɛ̃ kɛ̀kii sɔ̃, Setãn à yì wɛ̃̀ baro plaasaimɛ. À bà pì poronaa kámmabogurɔɔ
zĩ zɛ́ vĩroo?
17 Kɛ̀ à ò lɛ, ben wí à ibɛɛnɔ kũ̀ ń píngi, mɔde gbɛ̃nɔ pɔɔ kɛ̀ nna dabuyã kɛ̀ èe kɛɛnɔa píngi.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n musadi wɛ́ɛo
(Mat 13:31-32, Maa 4:30-32)

18 Ben Yesu bè: Bɔ́n kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia bɔ̀kɔ̃bao? Bɔ́n mɛ́ lɛ́kɔ̃zio?
19 À dɛ lán musadi wɛ́ɛ kɛ̀ gbɛ̃ sɛ̀ à tɔ̃̀ a kara guu bà. Kɛ̀ à bɔ̀ɛ, à kɛ̀ lí ũ, ben bãanɔ mɔ̀ wà zɔ̃̀zɔ̃
à gɑ̃̀nɔa.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃o
(Mat 13:33)

20 Ben à bè dɔ: Bɔ́n mɛ́ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia lɛ́kɔ̃zio?
21 À dɛ lán burɛdisɛsɛ'ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ nɔgbɛ̃ sɛ̀ à kà flawa zaka lɛ́ aagɔ̃ɔ guu à yɑ̀kɔ̃tɛ píngi bà.

Zɛ́lɛ kpaatoo
(Mat 7:13-14, 21-23)

22 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu e gaa Yerusalɛmu, èe gɛ̃ɛ wɛ́tɛnɔ kɔ̃n lakutunɔla èe yã daańnɛ,
23 ben gbɛ̃ke à là wà bè: Baa, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é mìsina e ziaa zĩnɔɔ pariroo? Ben Yesu bè gbɛ̃nɔnɛ:
24 À aĩa kɛ à gɛ̃ zɛ́lɛ kpaatoo guu. Mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ parideenɔ é wɛtɛ wà gɛ̃n, mɔde aɔ̃é fɔ̃ro.
25 Tó bɛdee fɛ̀ɛ à zɛ́ tàta, tó a gɔ̃ bàazi, ben ée gbà lɛɛ ée bee: Baa, ǹ zɛ́ wɛ̃we, eé beare á a dɔ̃
gukearo.
26 Beee gbɛra tó a bènɛ à pɔ́ blèao, à í mìao, à yã dàńnɛ a bɛ gãalɛ,
27 eé beare á a dɔ̃ gukearo. À guala a zaakɛrinɔ a píngi.
28 Tó a Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo kɔ̃n annabinɔ è píngi kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu, ben
wà a zu bàazi, gwen é ɔ́ɔ dɔn à ɔ di a musu.
29 Gbɛ̃nɔ é bɔ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa kɔ̃n ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpaao kɔ̃n gu'igbãroo kpaao kɔ̃n sɔɔmɛtɛ
kpaao, aɔ̃é mɔ́ pɔ́ ble kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu.
30 Lɛn kpɛɛdeenɔ égɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ lɛ, gbɛ̃ káakunɔ égɔ̃ kpɛɛdeenɔ ũ.

Yerusalɛmu yã
(Mat 23:37-39)

31 Gurɔ beeea gɔ̃ɔ Farisi kenɔ mɔ̀ Yesu kiia aɔ̃ bènɛ: Ǹ fɛɛ gura kɛ̀, zaakɛ Hɛrɔdu yezi à n
dɛmɛ.
32 Ben à bèńnɛ: À gá o flɛ̃ngo pìnɛ, mɛ́ɛ zĩnnɔ gooḿma mɛ́ɛ gyãreenɔ kɛ̃ɛkɔ̃a gbɑ̃̀a kɔ̃n ziaao,
à gurɔ aagɔ̃dee zĩ sɔ̃ mɛ́ ma zĩi papa.

[33] Baa kɔ̃n beeeo séto mà gá aɛ gbȁa kɔ̃n ziaao kɔ̃n ziandooo, zaakɛ èe kɔ̃ síо annabi ga gukearo, sé Yerusalɛmu.
[34] Yerusalɛmudeenɔ, Yerusalɛmudeenɔ! Eè annabinɔ dɛdɛ, eè gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń zĩawaanɔ pápa gbɛ̀o à ń dɛdɛ. Mɛɛ̀gɔ̃ yezi mà a kakɔ̃amazi gɛ̃̀n baaagɔ̃, lán koo è dɛ̀bɛ kú a nɛ́nɔla nà, mɔde eè weziro.
[35] Luda é a kpɛ́ tóare bɛzĩ ũmɛ sa. Mɛ́ɛ ooare, é ma e dɔro ai à be, aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ Dii tɔ́o ũ.

14

Yesu kuuna Farisi ke bɛ

[1] Kámmaboguro͡ɔ zĩkea Yesu gàa pɔ́ ble Farisinɔ gbɛ̃nsi ke bɛ, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔɔ e à kpákpaa.
[2] Kakagyãkɛri kee kú Yesu aɛ gwe.
[3] Ben Yesu dokadɔ̃rinɔ kɔ̃n Farisinɔ là à bè: Wè gbɛ̃ kɛ̃kɔ̃a kámmaboguroɔ zĩɔ́ ke wè kɛ̃kɔ̃aro?
[4] Ben aɔ̃ gɔ̃̀ yĩtɛna kítikiti. Ben Yesu gyãree pì kṹ à à kɛ̃̀kɔ̃a à à gbàrɛ.
[5] Ben à ń lá à bè: Tó a gbɛ̃kee nɛ́ ke zù vĩ à zù lɔ̀gɔn kámmaboguroɔ zĩ, eé à bɔ gɔ̃ɔroo?
[6] Aɔ̃ɔe fɔ̃ wà wèàlaro.
[7] Yesu è dian gbɛ̃ kɛ̀ wà ń sísinɔɔ e vɛ̃ɛki maaa kũu nà, ben à yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè:
[8] Tó wà n sisi nɔsɛ pɔ́bleea, ǹton vɛ̃ɛ vɛ̃ɛki maaa guuro. Tó wà gbɛ̃ kɛ̀ bɛ̀ɛ vĩ dɛnlaa sìsi nɛ́!
[9] Tó a sìsiri mɔ̀ à bènnɛ: Ǹ fɛɛ ǹ vɛ̃ɛki kpá gbɛ̃ pìa, nɛ́ fɛɛ ǹ gá vɛ̃ɛ kpɛɛ kpa kɔ̃n wíomɛ.
[10] Tó wà n sisi, ǹgae vɛ̃ɛ kpɛɛ kpa, lɛ tó n sìsiri mɔ̀, eé bennɛ: Ma gbɛ̃nna, ǹ fɛɛ ǹ mɔ aɛ kɛ̀. Beee é n kɛ bɛ̀ɛ vĩ gbɛ̃ kɛ̀ á kú lɛdoonɔ aɛ.
[11] Gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda sɛ́ lezĩn Luda é à busa. Gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda busa sɔ̃, Luda é à sɛ́ lezĩ.
[12] Ben Yesu bè a sìsiri pìnɛ: Tó nɛ́ɛ gbɛ̃nɔ sísii pɔ́ble fãantɛ̃ blenaa ke uusiɛ pɔ́, ǹton n gbɛ̃nnanɔ sísiro ke n vɩ̃̀inɔ kɔ̃n n dãaronɔ ke n danɛnɔ ke n ɔɔde daanɔ. Tó ń kɛ̀ lɛ, aɔ̃é ɛara wà n sísimɛ se aɔ̃ fĩa bonnɛ.
[13] Tó nɛ́ɛ gbɛ̃nɔ sísii pɔ́bleea, ǹ takaasideenɔ sísi kɔ̃n gbɛ̃ kɔ̃̀ɔkũnanɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ kɔ̃n vɩ̃̀anɔ,
[14] nɛ́ gɔ̃ aubarikadee ũ, zaakɛ aɔ̃ pɔ́ke vĩ wà fĩa boonnɛro. Luda bé eé fĩa bonnɛ gbɛ̃ maaanɔ fɛɛguroɔ zĩ.

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n pɔ́ble bítao
(Mat 22:1-10)

[15] Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú lɛdoonɔ doke yã pì mà, ben à bè Yesunɛ: Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ eé pɔ́ ble kɔ̃n kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gbɛ̃nɔo ũ.
[16] Yesu bènɛ: Gbɛ̃ke bé à yezi à pɔ́blee kɛ, ben à gbɛ̃nɔ sìsi paripari.
[17] Pɔ́bleguroɔ zĩ à a zĩkɛri zɩ̃̀ à o gbɛ̃ kɛ̀ à ń sísinɔnɛ aɔ̃ mɔ́, wà pɔ́ píngi soru kɛ̀ wà yȁa sa.
[18] Ben aɔ̃ baade e wɛtɛɛ wà ń kɛ̃. Gbɛ̃ káaku bènɛ: Ma bú lù, mɛ́ gá gwa. N yã nna, ǹ ma kɛ̃.
[19] Gbɛ̃ pãnde bè: Ma zù zĩkɛbɔnɔ lù mɛ̀n kuri, mɛ́ gá ń gwa. N yã nna, ǹ ma kɛ̃.
[20] Gbɛ̃ pãnde bè: Ma nɔɔ sɛ̀ dufumɛ. Beee yãnzi mɛ́ e mà mɔ́ro.
[21] Ben zĩkɛri pì lìara à tà à ń lɛ́gbɛ ò a diinɛ. Ben bɛdee pì pɔ fɛ̃̀ à bè a zĩkɛrinɛ: Ǹ gá wɛ́tɛ guu kpakpaa gãalɛnɔ kɔ̃n zɛ́daanɔ, ǹ takaasideenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɔ̃̀ɔkũnanɔ kɔ̃n vɩ̃̀anɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ kakɔ̃a ǹ suńyo kɛ̀.
[22] Beee gbɛra zĩkɛri pì mɔ̀ à bènɛ: Dii, ma yã kɛ̀ ń ò kɛ̀, mɔde vɛ̃ɛki kpɛ́ kuu.
[23] Ben dii pì bè zĩkɛri pìnɛ: Ǹ gá zɛ́nɔ guu kɔ̃n zɛ́ wɛ́wɛnɔ píngi, ǹ gã na gbɛ̃nɔa aɔ̃ gɛ̃ lɛ ma ua pa.
[24] Mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ ma ń sísi pìnɔ ke é lɛ́ zɔ̃ ma pɔ́blee pìaro.

Gɔ̃na Yesu ìba ũ
(Mat 10:37-38)

[25] Wà tɛ́ zɛ́n kɔ̃n Yesuo paripari, ben à lìara à bèńnɛ:
[26] Tó gbɛ̃ mɔ̀ ma kiia, ben à ye a dezi dɛmala ke a da ke a naɔ̃ ke a nɛ́nɔ ke a vɩ̃̀inɔ ke a dãaronɔ ke api zĩnda, eé fɔ̃ à kɛ ma ìba ũro.
[27] Gbɛ̃ kɛ̀ èe a líkpangbãroo sɛ́ àgɔ̃ tɛ́omaziro, adee é fɔ̃ à kɛ ma ìba ũro.
[28] Tó a gbɛ̃kee yezi à kpɛ́didikɔ̃ana bo, eé vɛ̃ɛ gĩa à à ɔɔ dɔdɔ à gwa, tó eé fɔ̃ à zĩi pì kɛroo?
[29] Tó èe kɛ lɛro, ben à ɛ̃ɛ kpàɛ, tó èe fɔ̃ à à yȁaro, gbɛ̃ kɛ̀ è píngi é à lalandi kɛ
[30] wà be: Gbɛ̃ kɛ̀kii nà kpɛ́bonaa à fùa à à mì dɛ.
[31] Ke tó kína yezi à gá zɩ̃̀ ká kɔ̃n kína pãndeo, eé vɛ̃ɛ gĩa à a laasuu lɛ́ à gwa, tó a soza gãli kurinɔ é fɔ̃ wà kù kpá soza gãli baroo kɛ̀ aɔ̃ɔe suunɔaroo?
[32] Tó à è é fɔ̃ro, eé zɩ̃̀rinɔ zĩ lɛ aɔ̃ lɛdolɛkɛna zɛ́ wɛtɛa zaalɛ èe ká kĩiro.
[33] Lɛmɛ dɔ, tó a gbɛ̃kee e ɔ kpá pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔzi píngiro, eé fɔ̃ à kɛ ma ìba ũro.
[34] Wisi nɛ́ pɔ́ nnaamɛ, mɔde tó à í nnaa tà, dian weé kɛ nà à gɔ̃ nna dɔɔ?

35 À maa tɔɔtɛ kesɔ̃ zùgbɔ̃kaɛkiinɛro, wè kwɛ́ɛmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à ma.

15

Pɔ́ kɛ̀ sàsãnɔ
(Mat 18:12-14)
1 Bɛ'ɔɔsirinɔ kɔ̃n durunkɛrinɔɔ e sɔ̃ɔ Yesuzi lɛ wà à yã ma ń píngi.
2 Ben Farisinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔɔ e yãkete kaazi aɔ̃ bè: Gbɛ̃ kɛ̀kii è durunkɛrinɔ sí è se
pɔ́ bleńyo lɛdo.
3 Ben Yesu yã kɛ̀kii lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè:
4 Wà be a gbɛ̃kee sãa vĩ mɛ̀n basɔɔro, ben à doo sàsã, è à basɔɔro dosai tó sɛ̀n à pɛ́ɛ sãa kɛ̀
sàsã pìzi ai à gá eroo?
5 Tó à bɔ̀a, è à sɛ́ à da a gɛ̀n kɔ̃n pɔnnaao
6 à táo bɛ à a gbɛ̃nnanɔ kɔ̃n a fáandideenɔ sísi à beńnɛ: À pɔnnaa kɛmao. Ma a sãa kɛ̀ sàsã è.
7 Lɛmɛ dɔ mɛ́ɛ ooare, weé pɔnnaa kɛ ludambɛ durunkɛri mɛ̀n doo kɛ̀ nɔ̀sɛ lìɛ yã musu dɛ
gbɛ̃ maa gɔ̃ɔn basɔɔro dosai kɛ̀ aɔ̃ɔ nɔ̀sɛliɛna nii vĩroonɔla.
8 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ kondogi ɔɔ vĩ mɛ̀n kuri sɔ̃ nɛ́? Tó à mɛ̀n doo sàsã, è fitia na à kpɛ́ waa à wɛtɛ
busɛbusɛ ai à gá eroo?
9 Tó à bɔ̀a, è a gbɛ̃nnanɔ kɔ̃n a fáandideenɔ sísi à beńnɛ: À pɔnnaa kɛmao. Ma kondogi ɔɔ kɛ̀
sàsã pì è.
10 Lɛmɛ dɔ mɛ́ɛ ooare, Luda malaikanɔ è pɔnnaa kɛ durunkɛri mɛ̀n doo kɛ̀ nɔ̀sɛ lìɛ yã musu.

Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ sàsã
11 Yesu bè dɔ: Gbɛ̃ke bé à kuu à nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gɔ̃ɔn plaa.
12 Ben Sabi bè a denɛ: Baa, ǹ ma asaia kɛ̀ mɛ́gɔ̃ vĩ túbi guu kpáma. Ben de pì a auziki
kpàatɛtɛńnɛ.
13 Èe kɛ gurɔ plaaro, ben Sabi a pɔ́nɔ nàkɔ̃a píngi à tà bùsu pãnden zàazã. Gwen à a auziki
kàatɛn pãpãkɛna guu.
14 Kɛ̀ à pɔ́ kɛ̀ à vĩinɔ dɛ̀ píngi, ben dekaa gbãaa kà bùsu pìn, ben à gɔ̀ takaasio.
15 À gàa à nà bùsu pì gbɛ̃kezi ayazĩkɛri ũ, ben gbɛ̃ pì à gbàrɛ a bura à pɔ́blee kpá alɛdɛnɔa.
16 Ègɔ̃ yezi à pɔ́ tɛ̀ɛ kɛ̀ alɛdɛnɔɔ e blee ble à kã, mɔde wè pɔ́ke kpáaro.
17 Kɛ̀ à làakari sù à bè: Ma de ayazĩkɛrinɔ pɔ́blee vĩ dińzi, ben mɛ́ɛ gaa kɔ̃n nɔaao kɛ̀.
18 Mɛ́ fɛɛ mà tá ma de kiia, mɛ́ benɛ: Baa, ma durun kɛ̀ Ludanɛ kɔ̃n mpio se,
19 mɛ́ɛ kɔ̃ sío wà ma sísi n nɛ́ ũ dɔro. Ǹ ma diɛ n ayazĩkɛrinɔ doke ũ.
20 Ben à fɛ̀ɛ èe taa a de kiia. Kɛ̀ à tɛ́ kãaa èe suu, à de pì à è, ben à kɛ̀nɛ wɛ̃nda. À bàa sì à
gàa à kùsia, à lɛ́ pɛ̀a.
21 Ben nɛ́ pì bɛ̀nɛ: Baa, ma durun kɛ̀ Ludanɛ kɔ̃n mpio, mɛ́ɛ kɔ̃ sío wà ma sísi n nɛ́ ũ dɔro.
22 Ben de pì bè a zĩkɛrinɔnɛ: À gá kpakpaa, à utada maaa kɛ̀ dɛ à kpaaanɔla sɛ́ à mɔ́ à danɛ,
à tãnga danɛ à kyatee kpánɛ.
23 À zùswarenɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpana kũ à dɛ, wà só pɔnnakɛna guu,
24 zaakɛ ma nɛ́ pì gà à fɛɛmɛ. À sàsãmɛ, ben ma à è. Ben aɔ̃ nà pɔnnakɛnaa.
25 Woru sɔ̃ kpɛ́ bura. Kɛ̀ èe suu à kà kĩi kɔ̃n bɛɛo, ben à bata ɔ́ mà dɔ kɔ̃n kɔ̃kɔ̃ kĩio.
26 Ben à zĩkɛrinɔ doke sìsi à à là bɔ́n wèe kɛɛ.
27 Ben à wèàla à bè: N dãaro bé à sù, ben n de zùswarenɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpana dɛ̀, kɛ̀ à à è aafia
yãnzi.
28 Ben Woru pɔ fɛ̀, à gì gɛ̃ ua guuzi. Kɛ̀ à de bɔ̀ à agbaa kpànɛ,
29 ben Woru bè a denɛ: É'e, à kà wɛ̃ ũgbangba kɛ̀ mɛ́ɛ zĩi kɛɛnnɛ, mɛ́ɛ gí n yãzi zikiro, ben
baa blèkofĩi gina nɛ́ɛ kpáma mà pɔnnaa kɛo kɔ̃n ma gbɛ̃nnanɔoro.
30 Kɛ̀ n nɛ́ kɛ̀ à n auziki kàatɛ kaaruanɔnɛ pì sù, n zùswarenɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpana dɛ̀nɛ.
31 Ben à de bɛ̀nɛ: Ma nɛ́, ń kúmao gurɔ píngi. Pɔ́ kɛ̀ má vĩ píngi n pɔ́mɛ.
32 À kɔ̃ sìo wà pɔ́ ble kɔ̃n pɔnnaaomɛ, zaakɛ n dãaro pì gà à fɛɛmɛ. À sàsãmɛ, ben wà à è.

16

Auziki náanɛsai
1 Yesu bè a ìbanɔnɛ: Ɔɔde ke bé à kuu à bɛgwari dìɛ a zĩkɛrinɔnɛ. Ben wà mɔ̀ wà kɔmɔtɔ kɛ̀nɛ
wà bè, èe à auziki kaatɛɛ.
2 Ben à à sìsi à bɛ̀nɛ: Yã kɛ̀ má mà n musu dɛ diamɛ? Ǹ yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ n bɛgwana guu tɔ̃kɛ̃mɛ.
Nɛ́ fɔ̃ ǹgɔ̃ dɛ ma bɛgwari ũ dɔro.
3 Ben bɛgwari pì ò a swɛ̃ guu: Ma dii e ma bɔɔ zĩi guu, mɛ́ kɛ diamɛ? Àɛ kɛ̀ mɛ́ fɔ̃ mà sɛ̃ waro,
ben baakɛna dɛmɛ wíyã ũ.

4 Má dɔ̃ yã kɛ̀ mɛ́ kɛ lɛ gbɛ̃nɔ ma diɛ ń bɛ, tó à ma bɔ zĩin.
5 Ben à a dii fĩadeenɔ sìsi doodo à gbɛ̃ káaku là à bè: Ń ma dii fĩa kũna ũgbamɛ?
6 À bè: Nɔ́si gaawa lɛ́ basɔɔro. Ben bɛgwari pì bènɛ: N fĩa takadan yɛ̀. Ǹ vɛ̃ɛ ǹ kɛ̃ baplaa
akuri kpakpaa.
7 Ben à bè gbɛ̃ pãndenɛ: Mpi sɔ̃, n fĩa ũgbamɛ? Ben à bè: Ése sàki basɔɔro. Ben bɛgwari pì
bènɛ: N fĩa takadan yɛ̀, ǹ kɛ̃ basiigɔ̃.
8 Ben dii pì bɛgwari náanɛsaidee pì sáabu kpà wɛ́ɛzɛ̃ɛ kɛ̀ à kɛ̀ yã musu. Zaakɛ anduna kɛ̀ki
gbɛ̃nɔ wɛ́ɛ zɛ̃na dɛ gupuradeenɔla ń kɔ̃ tɛ̃ɛ yãkɛna guu.
9 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ ooare à gbɛ̃nnanɔ wɛtɛ kɔ̃n ɔɔ náanɛsaio, lɛ gurɔɔ kɛ̀ à yȁaawa, Luda é a diɛ
bɛɛ kɛ̀ è yãaroonɔ guu.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ náanɛ vĩ kɔ̃n à féteo égɔ̃ náanɛ vĩ kɔ̃n à bítaomɛ se. Gbɛ̃ kɛ̀ náanɛ vĩ kɔ̃n à féteoroo
égɔ̃ náanɛ vĩ kɔ̃n à bítao sero.
11 Tó ée kɛ á náanɛ vĩ kɔ̃n ɔɔ náanɛsaioro, Luda é a náanɛ kɛ kɔ̃n à yãpuradeeoɔ́?
12 Tó ée kɛ á náanɛ vĩ kɔ̃n gbɛ̃ pãnde pɔ́nɔro, Luda é a zĩnda pɔ́ kpáawaɔ́?
13 Zĩkɛri è fɔ̃ à dɔ dii mɛ̀n plaaaziro, zaakɛ eé za gbɛ̃ doon àgɔ̃ ye gbɛ̃ doozi, kesɔ̃ eé na gbɛ̃
dooa à kya ká gbɛ̃ doon. É fɔ̃ àgɔ̃ dɔ Ludazi kɔ̃n ɔɔo lɛdoro.
14 Farisinɔɔ ye ɔɔzi. Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà píngi, ben aɔ̃ɔe lɛ́zukii kɛɛ Yesua.
15 Yesu bèńnɛ: Eè yã nnaa kpá a zĩndaa gbɛ̃nteenɔ kiiamɛ, mɔde Ludaa a swɛ̃̀ dɔ̃. Yã kɛ̀ bíta
gbɛ̃nteenɔnɛn Luda è kya kán.

Ɔɔde kɔ̃n Lazaruo
(Mat 5:31-32, 11:12-13, Maa 10:11-12)

16 Musa doka kɔ̃n annabinɔ takadanɔɔ kuu ai Yaaya gurɔɔa. Zaa gurɔ beeean wèɛ kpata
kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia baaru kpaa, ben gbɛ̃ píngi e wɛtɛɛ à gɛ̃n kɔ̃n gbãaao.
17 Ludambɛ kɔ̃n tɔɔtɛo gɛ̃tɛna aaga dɛ doka pì wɛ̃zã féte gogonala.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ gì a naɔ̃zi à nɔ pãnde sɛ̀, adee zina kɛ̀mɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ nɔɔ kɛ̀ wà gìzi sɛ̀ sɔ̃ zina kɛ̀n gwe.
19 Gɔ̃gbɛ̃ ɔɔde kee kuu è pɔ́kãsã maa ɔɔdeenɔ da, ègɔ̃ pɔnnaa kɛɛ nnamana guu gurɔ píngi.
20 Baakɛri kɛ̀ wè benɛ Lazaru ègɔ̃ daɛna à bɛ gãnu, bɔ̀nɔ dɔdɔ à mɛ̀a.
21 Ègɔ̃ pɔ́blee kɛ̀ è lɛ́ɛ ɔɔdee pì teebu gĩzĩ blena ni dɛɛ. Gbɛ̃ɛnɔ bé wègɔ̃ à bɔ̀ pìnɔ sãsãa.
22 Baakɛri pì gà, ben malaikanɔ à sɛ̀ wà tào Ibraĩ kuu. Ɔɔdee pì gà se, ben wà à vȉi.
23 Kuuna wɛ́ɛtãmma guu gɛ̀wãan, kɛ̀ à wɛ́ɛ sɛ̀ musu, ben à Ibraĩ è kãaa, Lazaru kú à saɛ.
24 Ben à lɛ́ zùzi à bè: Baa Ibraĩ, ǹ ma wɛ̃nda gwa, ǹ Lazaru zĩ à a ɔnɛtee zɔ̃ ía, à mɔ́ à tɔ̃mɛ
ma nɛ́nɛa, zaakɛ mɛ́ɛ wãwãa maa tɛ́vura kɛ̀kii guumɛ.
25 Ben Ibraĩ bè: Ma nɛ́, ǹ tó nnamana kɛ̀ lìganzi n wɛ̃̀ndigurɔ yã dɔngu kɔ̃n takaasi bíta kɛ̀
Lazaru kɛ̀o. À làakari kpaɛna gura kɛ̀ sa, ben ń kú wãwãa guu.
26 Beee gbɛra wɛ̀ɛ zòoto kú wa dagura. Tó gbɛ̃ yezi à bɔ kɛ̀ à gá a kiia, eé fɔ̃ro, gbɛ̃ke é fɔ̃ à
bɔ gwe à mɔ́ wa kiia sɔ̃ro.
27 Ben ɔɔdee pì bè: N yã nna Baa, tó lɛmɛ, ǹ à zĩ ma de bɛ,
28 zaakɛ má dãaronɔ vĩ gɔ̃ɔn sɔɔro. À gá lɛ́ dańma, lɛ aɔ̃ton mɔ́ gu wãwãdee kɛ̀ guuro.
29 Ben Ibraĩ bè: Aɔ̃ Musa kɔ̃n annabinɔ takadanɔ vĩ, aɔ̃ ń yã ma.
30 Ben ɔɔdee pì bè: Auo, Baa Ibraĩ! Tó gbɛ̃ke bɔ̀ gaan à gàa ń kiia, aɔ̃é ń nɔ̀sɛ liɛ.
31 Ben Ibraĩ bènɛ: Tó aɔ̃ɔe Musa kɔ̃n annabinɔ yã maro, baa tó gbɛ̃ke bɔ̀ gaan, aɔ̃é à yã síro.

17

Yesu yãkenɔ
(Mat 18:6-7, 21-22, Maa 9:42)

1 Yesu bè a ìbanɔnɛ: Yã kɛ̀ è tó gbɛ̃nɔ fuu ègɔ̃ sairo, mɔde wãiyoo gbɛ̃ kɛ̀ è bɔ à kiia.
2 Eégɔ̃ sȁɔ adeenɛ wà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀ntɛ̃ dɔ a waalɛ wà à zu sɛ̀bɛ guu dɛ à tó nɛ́ kɛ̀kiinɔ doke
fula.
3 Àgɔ̃ kú kɔ̃n làakario. Tó n gbɛ̃ndoo durun kɛ̀, ǹ gá ǹ à le. Tó à a nɔ̀sɛ lìɛ, ǹ kɛ̃nɛ.
4 Tó à durun kɛ̀nnɛ gurɔ do gɛ̃̀n swɛɛplaa, ben à ɛ̀ara à bènnɛ gɛ̃̀n swɛɛplaa a nɔ̀sɛ lìɛ, ǹ kɛ̃nɛ.
5 Dii zȉrinɔ bènɛ: Ǹ wa ludanaanɛkɛna kaarawe.
6 Dii bè: Tó á Luda náanɛ vĩ féte lán ɛfɔ wɛ́ɛ bà, é o síi lí kɛ̀kiinɛ à a zĩnda wo à gá pɛ́ sɛ̀bɛ guu,
eé a yã ma.
7 Tó a gbɛ̃kee zɔ̀ vĩ èe sɛ̃̀ waa ke èe sãanɔ dãa, tó à sù buraao, à dii é benɛ à mɔ́ à pɔ́ ble gɔ̃ɔn
yɔ́?
8 Auo, eé benɛ à pɔ́blee kɛare, à a uta liɛ à mɔ́are pɔ́bleeo kɔ̃n íminao, àpi é gbasa à pɔ́ ble à
í mi.
9 Wè zɔ̀ sáabu kpá kɛ̀ à yã kɛ̀ wà dànɛ kɛ̀ yãnzin yɔ́?
10 Lɛmɛ apinɔ sɔ̃, tó a yã kɛ̀ Ludaa dàaree kɛ̀ píngi, à be: Zɔ̀nɔn wa ũ, wa zĩin wá kɛ̀.

Kusu gɔ̃ɔn kurinɔ kɛ̃kɔ̃ana
11 Kɛ̀ Yesu e gaa Yerusalɛmu, èe ligaa Samaria bùsu lɛ́zɛkiizi kɔ̃n Galilio.
12 Kɛ̀ èe gɛ̃ɛ lakutu ken, ben gɔ̃gbɛ̃ kusu gɔ̃ɔn kurinɔ dààlɛ. Aɔ̃ɔ zɛ kãaa,
13 aɔ̃ lɛ́ zùzi wà bè: Dii Yesu, ǹ wa wɛ̃nda gwa.
14 Kɛ̀ à ń é, ben à bèńnɛ: À gá à a zĩnda ɔdɔa sa'orinɔnɛ. Kɛ̀ aɔ̃ɔe gaa, ben aɔ̃ kɛ̃̀kɔ̃a.
15 Kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ doo è a kɛ̃kɔ̃a, ben à lìara à sù, èe Luda sáabu kpaa kɔ̃n kòto gbãaao.
16 À dàɛ a puua Yesu aɛ à ì kpàa. Gbɛ̃ pì nɛ́ Samaria gbɛ̃mɛ.
17 Ben Yesu bè: Gɔ̃ɔn kurinɔ bé wà kɛ̃̀kɔ̃aroo? Gɔ̃ɔn kɛ̃ndoonɔɔ kú mámɛ?
18 Aɔ̃ gbɛ̃kee e liara à mɔ̀ Luda sáabu kpáro, sé gbɛ̃ zĩ̀tɔ kɛ̀ɔ́?
19 Ben Yesu bènɛ: Ǹ fɛɛ ǹ tá, ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n kɛ̃kɔ̃a.

Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna
(Mat 24:23-28, 37-41)
20 Farisinɔ Yesu là kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia bɔna gupuraaazi, ben à wèńla à bè: Kpata kɛ̀ bɔ̀
Luda kiia è bɔ gupuraaa wà e kɔ̃n wɛ́ɛoro.
21 Weé be à kú kɛ̀ ke à kú kãaro. Kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia pì kú a tɛ́ kɛ̀mɛ.
22 Ben à bè a ìbanɔnɛ: À gurɔɔ e mɔɔ kɛ̀ é Gbɛ̃ntee Nɛ́ sugurɔɔ pìnɔ doke ena ni dɛ, é ero.
23 Weé beare à kú kãa ke à kú kɛ̀, mɔde àton gáro, àton tɛ́ńziro.
24 Lán loupina è guu pu ludambɛ lɛ́ gura kɛ̀ kɔ̃n à lɛ́ kãao nà, lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́
sugurɔɔa.
25 Séto à wɛ́ɛtãmma è maamaa gĩa, tɔ̃ɔrigbɛ̃nɔ é gízi.
26 Lán à dɛ nà Nuu gurɔ, lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ se Gbɛ̃ntee Nɛ́ sugurɔ.
27 Gbɛ̃nɔɔ e pɔ́ blee wèe í mii, wèe nɔɔ sɛɛ wèe zã kɛɛ ai Nuu gàa à gɛ̃̀ góro'itɛ guu, ben í dà
andunala, wà gàga píngi.
28 Lɛmɛ dɔ Lutu gurɔ, wèe pɔ́ blee wèe í mii, wèe pɔ́ luu wèe pɔ́ yaa, wèe pɔ́ tɔ̃ɔ wèe kpɛ́
boboo.
29 Gurɔɔ kɛ̀ Lutu bɔ̀ Sɔdɔmu, tɛ́ kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o kwɛ̀ bɔna ludambɛ, ben wà gàga píngi.
30 Lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ gurɔɔ kɛ̀ Gbɛ̃ntee Nɛ́ é bɔ gupuraaa.
31 Gurɔ beeea gbɛ̃ kɛ̀ kú a kpɛ́ musu tón pita à gɛ̃ kpɛ́ guu à pɔ́nɔ sɛ́ɛ à bɔoro. Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kɛ̀
kpɛ́ buraa tón liara à pɔ́ sɛ́ bɛro.
32 À tó Lutu naɔ̃ yã dɔagu.
33 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi àgɔ̃ a wɛ̃̀ndi kũna é korazi. Gbɛ̃ kɛ̀ gì a wɛ̃̀ndizi sɔ̃, adee égɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ.
34 Mɛ́ɛ ooare, gwãavĩ beeea gɔ̃ɔn plaaanɔ égɔ̃ daɛna kɔ̃ saɛ, weé gbɛ̃ doo sɛ́ wà gbɛ̃ doo tón.
35 Nɔgbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ égɔ̃ pɔ́ lɔlɔɔ gu dɔ̃nkɔ̃n, weé gbɛ̃ doo sɛ́ wà gbɛ̃ doo tó.
36 Gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔ égɔ̃ kú bura, Luda é gbɛ̃ doo sɛ́, eé gbɛ̃ doo tó.
37 Ben aɔ̃ à là wà bè: Dii, má kpaa? À wèńla à bè: Guu kɛ̀ gɛ̀ kún, gwen yeberekunɔ é kɔ̃
kakɔ̃an.

18

Gyaanɔɔ kɛ̀ zɛ̀ yãkpaɛkɛrila
1 Yesu yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ lɛ à ɔdɔańnɛ aɔ̃gɔ̃ adua kɛɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃ aɔ̃ton kpasaro.
2 À bè: Yãkpaɛkɛri ke bé à kú wɛ́tɛ kea, à Luda vĩa vĩro è gbɛ̃ke yã daro.
3 Gyaanɔ kee kú wɛ́tɛ pì guu, ègɔ̃ mɔɔ à kiia gɛ̃̀n baaagɔ̃ è be: Ǹ zɛmao ma ibɛɛ yã musu.
4 Èe wero ai gurɔ plaa. Beee gbɛra à bè a zĩndanɛ: Baa tó má Luda vĩa vĩro, bensɔ̃ mɛɛ̀ gbɛ̃ke
yã daro,
5 lán gyaanɔɔ pì e ĩa daama nà, mɛ́ zɛo. Tó mɛ́ɛ kɛ lɛro, à zɛmalana yãana sai é ma ã'ãmɛ.
6 Ben Dii bè: À yãkpaɛkɛri zaaa yã'ona ma.
7 Luda é zɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ à ń sɛ́ aɔ̃ɔe wii lɛɛa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩnɔoroo? Eé kɛ kɔkɔkɔ kɔ̃n
weńlanaon yɔ́?
8 Mɛ́ɛ ooare, eé zɛńyomɛ gɔ̃ɔ. Baa kɔ̃n beeeo tó Gbɛ̃ntee Nɛ́ sù, eé a náanɛkɛri e anduna
guuɔ́?

Farisi kɔ̃n bɛ'ɔɔsirio
9 Ben à ɛ̀ara à yã kɛ̀kii lɛ̀kɔ̃zi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è ń zĩnda diɛ maa aɔ̃ kya kágunɔnɛ.
10 Gɔ̃ɔn plaa kenɔ bé wà gàa adua kɛ Luda ua guu, gbɛ̃ doo nɛ́ Farisimɛ, gbɛ̃ doo sɔ̃ bɛ'ɔɔsiri.
11 Farisi pì zɛna èe adua kɛɛ. À bè a swɛ̃̀ guu: Luda, ma n sáabu kɛ̀ kɛ̀ má dɛ lán gbɛ̃ kpaaanɔ
bàro, dibidibikɛrinɔ, náanɛsaideenɔ, zinakɛrinɔ ke lán bɛ'ɔɔsiri kɛ̀ bà.
12 Mɛɛ̀gɔ̃ lɛ́ yii gurɔ plaplaa azuma kɔ̃n azumao. Pɔ́ kɛ̀ má è píngi mɛɛ̀ à kuridee bɔnnɛ.
13 Bɛ'ɔɔsiri pì sɔ̃ɔ zɛ kãaa, èe fɔ̃ à wɛ́ɛ sɛ̀ à musu gwà sero. À kpãngeda kɛ̀ à bè: Luda, ǹ sùu
kɛmao, durunkɛrin ma ũ.

[14] Mɛ́ɛ ooare, gɔ̃gbɛ̃ pì tà a bɛ Luda yãsiona guumɛ, èe kɛ Farisi pìnlo. Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda
sɛ́ lezĩ Luda é à busa. Gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda busa sɔ̃ Luda é à sɛ́ lezĩ.

Aubarikadana nɛ́nɔn
(Mat 19:13-15, Maa 10:13-16)

[15] Wèe mɔɔ Yesunɛ kɔ̃n ń nɛ́ fétenɔ lɛ à ɔ kɛḿma. Kɛ̀ à ìbanɔɔ è lɛ, ben aɔ̃ gìńnɛ.
[16] Ben Yesu nɛ́nɔ sìsi à bè: À tó nɛ́nɔ mɔ́ ma kiia, àton gíńnɛro, zaakɛ aɔ̃ takanɔ pɔ́n kpata kɛ̀
bɔ̀ Luda kiia ũ.
[17] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ eé kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia sí lán nɛ́ féte bàroo é gɛ̃nlo.

Auzikidee
(Mat 19:16-30, Maa 10:17-31)

[18] Gbãade ke mɔ̀ à Yesu là à bè: Dannɛri maa, dian mɛ́ kɛ mà wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo ee?
[19] Yesu bènɛ: À kɛ̀ dia n bè má maaa? Gbɛ̃kee maaro, sé Luda ado.
[20] Ń dokanɔ dɔ̃: Ǹton zina kɛro, ǹton gbɛ̃ dɛro, ǹton kpãi oro, ǹton yã di n gbɛ̃daaaaro, ǹgae
bɛ̀ɛ lí n de kɔ̃n n daonɛ.
[21] Ben à bènɛ: Zaa ma nɛ́ngo zĩn má yã beeenɔ kũna píngi.
[22] Kɛ̀ Yesu yã pì mà, à bènɛ: Yã mɛ̀n doo bé à gɔ̃̀nnɛ. Ǹ pɔ́ kɛ̀ ń vĩinɔ yá píngi ǹ à ɔɔ kpá
takaasideenɔa, nɛ́gɔ̃ auziki vĩ ludambɛ. Beee gbɛra ǹ mɔ́ ǹ tɛ́mazi.
[23] Kɛ̀ à yã pì mà, à nɔ̀sɛ yàka, zaakɛ auzikibitadeemɛ.
[24] Kɛ̀ Yesu à gwà, ben à bè: À zĩ'ũ maamaa auzikideenɛ à gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu.
[25] Lakumi gɛ̃na pɔrɔyĩn aaga dɛ auzikide gɛ̃na kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guula.
[26] Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã pì mànɔ bè: Dé bé eé fɔ̃ à mìsina ee?
[27] Yesu wèńla à bè: Yã kɛ̀ gbɛ̃ntee fùa à kɛ, Luda kiia è sí kɛ.
[28] Ben Pita bè: Wa baabɔ píngi tò wa tɛnzi.
[29] Ben Yesu bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ à a bɛɛ tò ke a naɔ̃ ke a vĩ̀inɔ ke a dãaronɔ
ke a de ke a da ke a nɛ́nɔ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yãnzi,
[30] adee é ɛara à beee taka e dɛ yãala paripari anduna kɛ̀ guu, eé wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo e
anduna kɛ̀ èe mɔɔ guu.

Yesu ɛara à a ga kɔ̃n a fɛɛnao yã'ona
(Mat 20:17-19, Maa 10:32-34)

[31] Yesu a gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ kàkɔ̃aazi, ben à bèńnɛ: Wée gaa Yerusalɛmu. Gwen yã kɛ̀
annabinɔɔ kɛ̃̀ Luda yãn Gbɛ̃ntee Nɛ́ musu é papan píngi sa.
[32] Weé à kpá bori pãnde gbɛ̃nɔa, aɔ̃é à fabo, aɔ̃é à sɔ̃sɔ̃, aɔ̃é lóu sua, aɔ̃é à gbɛ̃ flɑ̃̀o, aɔ̃é à dɛ,
[33] à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.
[34] Mɔde à ìba pìnɔɔ e à ke mì dɔ̃ro, zaakɛ yã pì mì utɛnańnɛ, aɔ̃ɔ dɔ̃ yã kɛ̀ èe ooro.

Vĩ̀a baakɛri kɛ̃kɔ̃ana
(Mat 20:29-34, Maa 10:46-52)

[35] Kɛ̀ Yesu kà kĩi kɔ̃n Yɛrikoo, vĩ̀a kee vɛ̃ɛna zɛ́ lɛ́a, èe baa kɛɛ.
[36] Kɛ̀ à mà gbɛ̃nɔɔ e gɛ̃tɛɛ pari, ben à ń lá à bè, bɔ́n wèe kɛɛ.
[37] Ben wà bènɛ, Yesu Nazarɛti bé èe gɛ̃tɛɛ gwe.
[38] Ben à lɛ́ zùzi à bè: Yesu, Dauda bori, ǹ ma wɛ̃nda gwa.
[39] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ aɛzĩnɔ gìnɛ wà bè à yĩtɛ, ben à lɛ́ gbãa zuna kàara èe bee: Dauda bori, ǹ ma
wɛ̃nda gwa.
[40] Yesu zɛ̀ à bè wà mɔ́o. Kɛ̀ à mɔ̀, ben Yesu à là à bè:
[41] Bɔ́n ń yezi mà kɛnnɛɛ? À wèàla à bè: Dii, má yezi ma wɛ́ɛ guu emɛ.
[42] Ben Yesu bènɛ: Ǹ guu e. Ma náanɛ kɛ̀ ń kɛ̀ bé à n kɛ̃kɔ̃a.
[43] Zaa gwe gɔ̃ɔ à wɛ́ɛ guu è, ben à tɛ̀zi, èe Luda sáabu kpaa. Kɛ̀ baade píngi è lɛ, ben wà Luda
tɔ́ bɔ̀.

19

Zakeusi

[1] Kɛ̀ Yesu kà Yɛriko, èe gɛ̃tɛɛ à guu.
[2] Gbɛ̃kee kú gwe à tɔ́n Zakeusi. Bɛ'ɔɔsirinɔ gbɛ̃nsimɛ, bensɔ̃ auzikideemɛ.
[3] Èe wɛtɛɛ à e gbɛ̃ kɛ̀ Yesu dɛ a ũ, mɔde gbɛ̃ gbootoomɛ, èe fɔ̃ à à èro parii yãnzi.
[4] Ben à bàa lɛ̀ à gàa aɛ à dì síi lía lɛ à Yesu e, zaakɛ eé bɔɛ gwe kpamɛ.
[5] Kɛ̀ Yesu kà gwe, ben à wɛ́ɛ sɛ̀ musu à bènɛ: Zakeusi, ǹ pita kpakpaa. Séde mà pita n bɛ
gbɑ̃̀a.
[6] Ben Zakeusi pìta kpakpaa à à sì kɔ̃n pɔnnaao.
[7] Kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ è lɛ, ben aɔ̃ɔe wisɔ̃ɔ kaa wà bè: À gàa pita durunkɛri bɛ.

8 Ben Zakeusi fɛ̀ɛ à zɛ̀ à bè Diinɛ: Dii, mɛ́ ma auziki kpadoo kpaatɛ takaasideenɔnɛ. Tó ma
gbɛ̃ke takii kɛ̀ sɔ̃, mɛ́ ɛara mà à gɛ̃ɛ kpáa lɛo siigɔ̃mɛ.
9 Ben Yesu bènɛ: Ua kɛ̀ deenɔ mìsina è gbȁa. Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀kii se nɛ́ Ibraĩ boriimɛ.
10 Gbɛ̃ntee Nɛ́ mɔ̀ lɛ à gbɛ̃ kɛ̀ sȁsã wɛtɛ à à mì símɛ.

Ɔɔdakɛna zĩkɛrinɔnɛ
(Mat 25:14-30)

11 Gurɔɔ kɛ̀ wèe à yã pì maa, ben à ɛ̀ara à yã kàaraɅ́nɛ dɔ. Lán à kà kĩi kɔ̃n Yerusalɛmuo nà,
wèe daa kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia é bɔ gupuraaa gɔ̃ɔmɛ, ben à yã lɛ̀kɔ̃ziɅ́nɛ
12 à bè: Kína bori ke bé èe gaa bùsu zȁazãn lɛ wà à kpá kpatan, eé liara à su.
13 Ben à a zĩkɛrinɔ sìsi gɔ̃ɔn kuri, à kondogi ɔɔ kpà ń baadea mɛ̀n basɔsɔɔro, à bèɅ́nɛ: Àgɔ̃
laa taao ai màgɔ̃ gá su.
14 À bùsudeenɔ sɔ̃ zàn, ben aɔ̃ zȉrinɔ zȉ à kpɛɛ aɔ̃ bè: Wé we gbɛ̃ pì kí blewero.
15 Kɛ̀ wà à kpà kpatan à sù, à bè wà zĩkɛri kɛ̀ a ɔɔ kpàḿma pìnɔ sísi, lɛ à e à dɔ̃ lán aɔ̃ àre è nà.
16 Gbɛ̃ káaku mɔ̀ à bè: Dii, n ɔɔ pì àre kàaramɛ lɛo kuri.
17 Ben à bènɛ: Ń kɛ̀, zĩkɛri maa. Lán ń náanɛ vĩ kɔ̃n à féteo nà, nɛ́gɔ̃ iko vĩ wɛ́tɛ mɛ̀n kurinɔa.
18 Gbɛ̃ plaadee mɔ̀ à bè: Dii, n ɔɔ pì àre kɛ̀ lɛo sɔɔro.
19 Ben à bènɛ: Mmɔn sɔ̃, nɛ́gɔ̃ iko vĩ wɛ́tɛ mɛ̀n sɔɔroonɔa.
20 Ben gbɛ̃ pãnde mɔ̀ à bè: Dii, n ɔɔɛ kɛ̀. Má ùtɛ kokona bisa kãsãa guu.
21 Má n vĩa vĩ, zaakɛ n yãnɔɔ zĩ'ũ. Nɛɛ̀ pɔ́ kɛ̀ nɛ́ɛ diɛro sɛ́, nɛɛ̀ pɔ́ kɛ̀ nɛ́ɛ tɔ̃ro kɛ̃.
22 Ben à bènɛ: Zĩkɛri zaa, n lɛ́ bé à n kari kɛ̀. Ń dɔ̃ kɛ̀ ma yãnɔɔ zĩ'ũ, mɛɛ̀ pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ diɛro sɛ́,
mɛɛ̀ pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ tɔ̃ro kɛ̃.
23 Kɛ̀ ń dɔ̃ lɛ, bɔ́yãnzin nɛ́ɛ ɔɔdaa kɛoɅ́nɛ, lɛ tó ma su, mà a pɔ́ sí kɔ̃n à àreoroo?
24 Ben à bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔnɛ: À à ɔɔ pì sía à kpá gbɛ̃ kɛ̀ àre è lɛo kuria.
25 Ben wà bènɛ: Dii, à àre lɛo kuri kũna kɔ̀.
26 Ben à wèɅ́la à bè: Mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ vĩin Luda é kaaranɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ vĩroo sɔ̃, baa kɛ̀ à vĩi
Luda é síamɛ.
27 Ma ibɛɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi mà kí bleɅ́nɛroonɔ sɔ̃, à mɔ́Ʌ́yo kɛ̀ à ń dɛdɛ ma aɛ.

Gbãakɛkpana Yesuzi Yerusalɛmu
(Mat 21:1-11, Maa 11:1-11, Yoh 12:12-19)

28 Kɛ̀ Yesu yã pì ò à yȁa, ben à dà zɛ́n, èe gaa Yerusalɛmu.
29 Kɛ̀ à kà kĩi kɔ̃n Bɛtɛfageo kɔ̃n Bɛtanio sȉsĩ kɛ̀ wè be Kùkpɛ gɛɛzi, ben à a ìba zȉ gɔ̃ɔn plaa
30 à bèɅ́nɛ: À gá lakutu kɛ̀ kú a aɛ kɛ̀kãa guu. Tó a gɛ̃, é zaakinɛ bɔ̀rɔ e bàdɔna gwe, gbɛ̃kee
e dia zikiro. À poro à suo.
31 Tó wà a la wà be, à kɛ̀ dia ée poroo, à be Dii bé à yezi.
32 Ben zȉrinɔ gàa, aɔ̃ è lán à òɅ́nɛ nà.
33 Kɛ̀ aɔ̃ɔe zaaki pì poroo, ben à diinɔ ń lá wà bè: À kɛ̀ dia ée zaaki pì poroo?
34 Aɔ̃ wèɅ́la wà bè: Dii bé à yezi.
35 Ben aɔ̃ sù zaaki pìo Yesunɛ, aɔ̃ ń utanɔ kpàɛa, ben aɔ̃ Yesu dìa.
36 Lán èe gaa nà, gbɛ̃nɔɔ e ń utanɔ kpaɛɛ zɛ́n.
37 Kɛ̀ à kà kĩi kɔ̃n guu kɛ̀ zɛ́ pì mì pɛ̀ Kùkpɛ sȉsĩ guzurɛao, ben pɔnnaa guu à ìba kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́zinɔ
ń píngi nà Luda sáabukpanaa kɔ̃n kòto gbãaao dabuyã kɛ̀ aɔ̃ ènɔ musu píngi
38 wà bè:
Aubarikadeen kína kɛ̀ èe mɔɔ Dii tɔ́o ũ.
Aafia kú ludambɛ, gakui kú musu.
39 Farisi kɛ̀ aɔ̃ɔ kú zà guu kenɔ bènɛ: Dannɛri, ǹ kpãkɛ̃ n ìbanɔzi.
40 Ben à wèɅ́la à bè: Mɛ́ɛ ooare, tó aɔ̃ yȉtɛ, gbènɔ bé weé wii pì lɛ́.

Yesu ɔ́ɔdɔna Yerusalɛmudeenɔnɛ

41 Kɛ̀ à sɔ̃ Yerusalɛmuzi, à gwà, ben à ɔ́ɔ dɔ̀ à musu
42 à bè: Tó n yã kɛ̀ eé mɔ́nnɛ kɔ̃n aafiao dɔ̃ gbȁa yã dé, lɛ à kɛ nna. Mɔde tia sa à utɛnannɛmɛ.
43 À gurɔɔ é mɔ́ kɛ̀ n ibɛɛnɔ é gbà lezĩnɔ dɔ wà liganzi wà n kagura kɛ
44 aɔ̃é n gboro aɔ̃é n gbɛ̃nɔ dúgu zɔ̃. Baa gbɛ̀ ke aɔ̃é tó didikɔ̃aro, kɛ̀ nɛ́ɛ gurɔɔ kɛ̀ Luda wɛ́ɛ
kpàɛnzii dɔ̃ro yãnzi.

Yesu kuuna Luda ua
(Mat 21:12-17, Maa 11:15-19, Yoh 2:13-22)

45 Kɛ̀ Yesu gɛ̃ Luda ua guu, ben à pɛ̀ laayarinɔa.
46 À bèɅ́nɛ: Wà kɛ̃ Luda yãn wà bè: Ma kpɛ́ égɔ̃ dɛ aduakɛkpɛ ũmɛ, ben á kɛ̀ gbɛ̃blerinɔ tò
ũ.

47 Lán guu e dɔɔ nà Yesu ègɔ̃ yã daańnɛ Luda ua guu. Ben sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ
kɔ̃n gbɛ̃nsinɔɔ e zɛ́ wɛtɛɛ wà à dɛ,
48 mɔde aɔ̃ɔe à kɛna zɛ́ ero, kɛ̀ baade píngi swã kpá wèe à yã maa yãnzi.

20

Yesu gbekana a ikozi
(Mat 21:23-27, Maa 11:27-33)

1 Zĩkea Yesu e yã daa gbɛ̃nɔnɛ Luda ua guu, èe baaru nnaa kpaańnɛ, ben sa'orikinɔ kɔ̃n
ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ mɔ̀
2 wà bènɛ: Ǹ owe, iko kpareen nɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ kɛɛo? Dé bé à n gba iko pì?
3 Ben à wèńla à bè: Mapi se mɛ́ yã gbekaawa. À omɛ,
4 Yaaya gbɛ̃nɔ batisikɛna bɔ̀ Luda kiian yɔ́ɔ, ke gbɛ̃ntee kiiamɛ?
5 Ben aɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ wà bè: Tó wa bè Luda kiiamɛ, eé wa la, bɔ́yãnzin wée Yaaya yã sírozi?
6 Tó wa bè gbɛ̃ntee kiiamɛ sɔ̃, gbɛ̃ píngi é wa pápa gbèo aɔ̃ wa dɛdɛ, zaakɛ aɔ̃ Yaaya annabikɛɛ
sì.
7 Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Wá dɔ̃ tó mán à bɔ̀nlo.
8 Ben Yesu bèńnɛ: Ɛndɛ̃ mapi se mɛ́ iko kɛ̀ mɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ kɛɛo oarero.

Geepi líkpɛ ayakɛrinɔ
(Mat 21:33-46, Maa 12:1-12)

9 Ben Yesu yã kɛ̀kii lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: Gbɛ̃ke bé à geepi líkpɛ bà, ben à nà ayakɛrinɔnɛ ń ɔzĩ à
fɛ̀ɛ táo à gurɔplaa kɛ̀ gwe.
10 Kɛ̀ geepizɔ̃gurɔɔ kà, ben à a zɛ̃̀ri zɛ̃̀ ayakɛri pìnɔa, lɛ aɔ̃ a geepi bɛɛ pì kpáa, ben ayakɛri
pìnɔ à gbɛ̃̀, aɔ̃ à gbàrɛ ɔkori.
11 Ben à ɛ̀ara à zɛ̃̀ri pãnde zɛ̃̀ dɔ, ben aɔ̃ à gbɛ̃̀ aɔ̃ wí dàa aɔ̃ à gbàrɛ ɔkori.
12 Ben à ɛ̀ara à gbɛ̃ aagɔ̃dee zɛ̃̀ dɔ, ben aɔ̃ à kɛ̃̀nna aɔ̃ pɛ̀a.
13 Ben buradee pì bè: Mɛ́ kɛ diamɛ saa? Mɛ́ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mèn do yenzidee zĩḿma. Ke aɔ̃é à
yã da gwɛɛ?
14 Kɛ̀ ayakɛri pìnɔ à è, aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Túbiblerin yɛ̀, wà à dɛ, à túbi é gɔ̃ wa pɔ́ ũ.
15 Ben aɔ̃ bɔ̀o buraa guu, aɔ̃ à dɛ̀.
Tɔ̀! Bɔ́n buradee pì é kɛńyo?
16 Eé mɔ́ à ayakɛri pìnɔ dɛdɛ à buraa pì na gbɛ̃ pãndenɔnɛ ń ɔzĩ. Kɛ̀ gbɛ̃nɔ yã pì mà aɔ̃ bè:
Wàton ero!
17 Ben Yesu ń gwa tíii à bè: Yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ Luda yãn kɛ̀kii dɛ diamɛ?
Gbɛ̀ kɛ̀ kpɛ́borinɔ pã kpàzi
bé à gɔ̃̀ kpɛ́ gooda gbɛ̀ mìdee ũ.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ lɛ̀ɛ gbɛ̀ pìa é wíwimɛ,
tó à lɛ̀ɛ à sì gbɛ̃a sɔ̃, eé à ú lɔ́mɛ.

Bɛ'ɔɔkpana Sizaa yã
(Mat 22:15-22, Maa 12:13-17)

19 Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n sa'orikinɔɔ dɔ̃̀ kɛ̀ ń yãnzin à yãlɛkɔ̃zina pì òzi, ben aɔ̃ zɛ́ wɛ̀tɛ wà à
kũ gɔ̃ɔ, mɔde aɔ̃ vĩa kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ.
20 Aɔ̃ɔe à kpákpaa, ben aɔ̃ zãmbadee kɛ̀ aɔ̃e ń zĩnda diɛɛ gbɛ̃ maaa ũunɔ zɛ̃̀a, lɛ wà e wà à kũ
a yã'ona guu, wà à kpá ń bùsu gbãadeea à gbãaa mɔ́nɛ.
21 Ben zãmbadee pìnɔ à là wà bè: Dannɛri, wá dɔ̃ kɛ̀ nɛɛ̀ yã o ǹ yã dańnɛ a zɛ́a. Nɛɛ̀ gbɛ̃ wɛ́ɛ
gwaro, nɛɛ̀ Luda zɛ́ dańnɛ kɔ̃n yãpuraao.
22 À zɛ́ vĩ wà bɛ'ɔɔ kpá Sizaaɔ́ ke wàton kpáaro?
23 Yesu ń mɔnafikikɛɛ dɔ̃̀ḿma, ben à bèńnɛ:
24 À ɔɔ pì doo ɔdɔamɛ mà gwa. Dé mì wɛ̃zãn yɛ̀ kɔ̃n à tɔ́o? Aɔ̃ wèà la wà bè: Siza pɔ́mɛ.
25 Ben à bèńnɛ: Tɔ̀, à pɔ́ kɛ̀ dɛ Siza pɔ́ ũ kpá Sizaa, à pɔ́ kɛ̀ dɛ Luda pɔ́ ũ kpá Ludaa.
26 Ben aɔ̃ fùa wà à kũ à yã'ona guu gbɛ̃nɔ wáa. À yãwenlana bɔ̀ ń saɛ, ben aɔ̃ ń lɛ́ yɛ̃̀tɛ.

Gɛ̀nɔ fɛɛna yã
(Mat 22:23-33, Maa 12:18-27)

27 Ben Sadusi kɛ̀ aɔ̃è be gɛ̀nɔ è fɛɛroonɔ mɔ̀ Yesu kiia, aɔ̃ à gbèka
28 wà bè: Dannɛri, Musa òwe a takada guu à bè: Tó gbɛ̃ gà à a naɔ̃ tò nɛ́'isai, à dãaro gyaanɔɔ
pì sɛ́, lɛ à nɛ́ borii dato a vɛ̃̀inɛ.
29 Lɛmɛ dedɔ̃nkɔ̃deenɔɔ kuu gɔ̃ɔn swɛɛplaa. Woru nɔɔ sɛ̀, ben à gà nɛ́'isai.
30 Ben Sabi nɔɔ pì sɛ̀ dɔ.
31 Sabi gbɛra Biɔ sɛ̀ dɔ. Aɔ̃ kɛ̀ lɛ ń gɔ̃ɔn swɛɛplaa ń píngi, aɔ̃ gàga nɛ́'isai.

32 Aɔ̃ píngi gbɛran nɔɔ pì gà se.
33 Tɔ̀! Gɛ̀nɔ fɛɛgurɔɔ zĩ aɔ̃ dé bé eégɔ̃ nɔɔ pì vĩi? Zaakɛ aɔ̃ gɔ̃ɔn swɛɛplaa ń píngi aɔ̃ à dɔ̃̀ nɔɔ
ũ̃mɛ.
34 Ben Yesu wɛ̀ńla à bè: Anduna kɛ̀ gbɛ̃nɔ è nɔɔ sɛ́ aɔ̃è zã kɛ,
35 mɔde gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa dìɛ kɛ̀ aɔ̃ kɔ̃ sìo wà bɔ gaan aɔ̃ anduna dufu leenɔ é nɔɔ sɛ́ro, aɔ̃é zã
kɛro.
36 Weégɔ̃ kuu lán malaikanɔɔ kuu nàmɛ, weé ga dɔro. Weégɔ̃ dɛ Luda nɛ́nɔ ũ̃mɛ, gàafɛɛnɔ
ũ.
37 Baa Musa à gɛ̀nɔ fɛɛna yã pìtiańnɛ gura kɛ̀ à gyanto yã ɔ̀n à bè, Diin Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo
kɔ̃n Yakubuo Luda ũ.
38 Dii è kɛ gɛ̀nɔ Luda ũro, gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ Ludamɛ, zaakɛ gbɛ̃ píngi bɛ̃ɛ Ludanɛ.
39 Ben ludayãdannɛri kenɔ fɛ̀ɛ wà yã ò wà bè: Dannɛri, n yã maaa ò.
40 Ben aɔ̃ɔe gà wà yãke làa dɔro.

Mɛsaya bori yã
(Mat 22:41-46, Maa 12:35-37)
41 Yesu ń lá à bè: À kɛ̀ dia wè be Dauda boriin Mɛsaya ũu?
42 Zaakɛ Dauda bè Saamu takada guu:
Dii bè ma diinɛ à vɛ̃ɛ a ɔplaazi
43 ai àgɔ̃ à ibɛɛnɔ kɛnɛ tinti ũ.
44 Kɛ̀ Dauda bɛ̀nɛ Dii, à kɛ̀ dia eégɔ̃ dɛ à borii ũ dɔɔ?

Ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ mɔnafiki
(Mat 23:1-36, Maa 12:38-40)
45 Kɛ̀ baade píngi e à yã maa, ben à bè a ìbanɔnɛ:
46 À làakari kɛ ludayãdannɛrinɔzi. Aɔ̃ègɔ̃ yezi wàgɔ̃ tɛtɛnazi kɔ̃n uta gbɛ̃̀anɔo dana, lɛ wàgɔ̃
ì kpaamma yàranɔa. Aɔ̃ègɔ̃ yezi wà vɛ̃ɛ aduakɛkpɛ vɛ̃ɛki maaanɔn kɔ̃n pɔnna pɔ́ble vɛ̃ɛki
maaanɔo.
47 Aɔ̃è adua gbɛ̃̀a kɛ lɛ gbɛ̃nɔ ń e yãnzi, ben aɔ̃è gyaanɔnɔ kpɛ́ símma. Aɔ̃ wɛ́ɛtãmma égɔ̃ pãsĩ
dɛ gbɛ̃ píngi pɔ́la.

21

Gyaanɔ takaaside ɔɔdana
(Maa 12:41-44)
1 Kɛ̀ Yesu wɛ́ɛ sɛ̀ musu, ben à è ɔɔdeenɔɔ e ń gbaanɔ daa ɔɔdakii guu.
2 Ben à gyaanɔ takaaside ke è gwe, à kɔbɔ plaaa dàn.
3 Ben à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gyaanɔ takaasidee pì ɔɔ dàn dɛ gbɛ̃ píngila.
4 Zaakɛ aɔ̃ ɔɔ sà guun aɔ̃ bɔ̀n wà kàn ń píngi. Nɔgbɛ̃ pì sɔ̃, à takaasikɛɛ guu pɔ́ kɛ̀ à vĩ à pɔ́
bleon à dàn píngi.

Yerusalɛmu kaatɛna kɔ̃n andunayãagurɔ sɛ̀edanɔ
(Mat 24:1-21, Maa 13:1-19)
5 Gbɛ̃kenɔ e Luda ua yã oo, aɔ̃ bè wà à kpɛ́nɔ kɛ̀kɛ maa kɔ̃n gbɛ̀ maaanɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ wà Luda
gbànɔ, ben Yesu bè:
6 Gurɔke é su kɛ̀ pɔ́ kɛ̀ á è kɛ̀nɔ, baa gbɛ̀ ke weé tó dikɔ̃aro, weé gboro píngimɛ.
7 Ben aɔ̃ à là wà bè: Dannɛri, bɔrɛn yã kɛ̀nɔ é kɛɛ? Bɔ́ bé eégɔ̃ dɛ à kɛgurɔ sɛ̀eda ũu?
8 Ben à wɛ̀ńla à bè: À làakari kɛ, àton tó wà a sãsãro, zaakɛ weé mɔ́ pari kɔ̃n ma tɔ́o, aɔ̃égɔ̃
bee Mɛsayan ń ũ, gurɔɔ pì sɔ̃ kà kĩi. Àton tɛ́ńziro.
9 Tó a zĩ̀nɔ baaru mà ke tó á mà wà fɛɛkɔ̃zi yãnɔ, àton tó vĩa a kũro. Sé beeenɔ kɛ káaku gĩa,
mɔde anduna é yãa gɔ̃ɔro.
10 Ben à bɛ̀ńnɛ: Bori kɔ̃n boriio é fɛɛkɔ̃zi, lɛmɛ dɔ bùsu kɔ̃n bùsuo.
11 Tɔɔtɛ nigãnigãna pãsĩnɔ kɔ̃n nɔaao kɔ̃n gagyãanɔ égɔ̃ kú gukenɔa. Àisi zaa vĩa yãnɔ é bɔ
ludambɛ.
12 Lɛ yã pìnɔɔ kpɛ́ à su píngi weé a kũkũ wà wɛ́ɛ tãawa. Weé a na aduakɛkpɛdeenɔnɛ ń ɔzĩ,
weé a ká kpɛ́siaan, weé gáao kínanɔ kɔ̃n bùsu gbɛ̃nsinɔ aɛ ma tɔ́ yãnzi,
13 égɔ̃ dɛńnɛ ma sɛ̀edadeenɔ ũ.
14 À a làakari kpáɛ, àton yã kɛ̀ é o damu kɛ káakuro,
15 zaakɛ mámbe mɛ́ yã daare a lɛ́n, mɛ́ a gba ɔ̃ndɔ̃ɔ, lɛ a ibɛɛ ke tón gí à yãzi ke à a ɛgɛ boro.
16 Baa a de kɔ̃n a dao kɔ̃n a vĩ̀inɔ kɔ̃n a dãaronɔ kɔ̃n a danɛnɔ kɔ̃n a gbɛ̃nnanɔ é a kpámma,
wà a gbɛ̃kenɔ dɛ.
17 Baade píngi é zaagu ma yãnzi,
18 mɔde baa a mìkã wɛ́n doo é zĩnnaro.

19 Zɛna gbãaa guu é wɛ̃ndi e.
20 Tó á è zɛ̀kpɛɛnɔ liga Yerusalɛmuzi, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ à kaatɛna zɛ̀ dɔro.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yudeanɔ bàa sí wà mì pɛ́ kpiiinɔa, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmunɔ fãakɔ̃a.
Lakutudeenɔ tón gɛ̃ à guuro.
22 Zaakɛ gurɔɔ pì nɛ́ wɛ́ɛtãmmagurɔɔmɛ, lɛ yã kɛ̀ wà kɛ̃ Luda yãn papa píngi yãnzi.
23 Wãiyoo nɔ̀sindadeenɔ kɔ̃n nɛ́dandeenɔ gurɔ beeea, zaakɛ bùsu pì nawɛ̃a égɔ̃ bíta, Luda
pɔfɛ̃ é pita gbɛ̃ pìnɔa.
24 Weé ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛ fɛ̃ɛdaao, weé ń gbɛ̃kenɔ kũkũ wà táńyo bùsu píngi guu zɛ̀zɔnɔ ũ, bori
pãndenɔ é kìti pá Yerusalɛmua ai aɔ̃ gurɔɔ papa.

Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna
(Mat 24:29-35, Maa 13:24-31)
25 Sèedanɔ égɔ̃ kú ɔfãntɛ̃a kɔ̃n mɔvurao kɔ̃n sɔsɔnɛnɔ, bori píngi égɔ̃ kú pɔsiaa guu tɔɔtɛ.
Aɔ̃égɔ̃ kú bídi guu ísia kĩi kɔ̃n à zuzunao yãnzi.
26 Vĩakɛna yã kɛ̀ èe mɔɔ andunaa yãnzi gídi é tó gbɛ̃nɔ gbãsĩ lɛ́, zaakɛ pɔ́ kɛ̀ kú ludambɛɛnɔ
é sãsã ń kúkiia,
27 weé gbasa wà Gbɛ̃ntee Nɛ́ suna e ludambɛ luguun kɔ̃n gbãaao kɔ̃n gakui bítao.
28 Tó yã beeenɔ nà kɛnaa, à fɛɛ à zɛ à a mì sɛ́ musu, zaakɛ a mìsina bé à kà kĩi.
29 Yesu yã lɛ̀kɔ̃zińnɛ à bè: À kãkã lí gwa kɔ̃n lí kpaaanɔ.
30 Tó á è aɔ̃ lá bɔ̀rɔ pà, eè dɔ̃ a zĩnda kɛ̀ guwãagurɔɔ kà kĩi.
31 Lɛmɛ sɔ̃, tó á è yã pìnɔɔ e kɛɛ lɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ kína kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia suna kà kĩi.
32 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gurɔɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔ é gɛ̃tɛro ai yã pìnɔ gá kɛo píngi.
33 Musu kɔ̃n tɔɔtɛo é gɛ̃tɛ, mɔde ma yãnɔɔ gɛ̃tɛna vĩro.
34 À làakari kɛ. Àton tó mìsaiyã kɔ̃n wɛ̃dɛkɛnao kɔ̃n wɛ̃ndi kɛ̀hãnkɛnao a làakari síawaro, lɛ à
sugurɔɔ tón a kũ kãndo lán takutɛɛ bàro yãnzi.
35 Zaakɛ eé kúɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛnɔa baama píngi.
36 À itɛ̃ kɛ, àgɔ̃ adua kɛɛ baabɔrɛ, lɛ à fɔ̃ à piti yã kɛ̀ èe mɔɔa píngi à zɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ aɛ.
37 Lán guu e dɔɔ nà Yesu ègɔ̃ yã daańnɛ Luda ua. Tó uusiɛ kɛ̀, è bɔ à gá i Kùkpɛ sɛ̀sĩgɛɛzi.
38 Kɔngɔ idɛ'idɛn baade píngi è fɛɛ à gá à yã ma Luda ua guu.

22

Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Yesuzi
(Mat 26:1-5, Maa 14:1-2, Yoh 11:45-53)
1 Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa kɛ̀ wè be Banlaa kà kĩi.
2 Sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔɔ e zɛ́ wɛtɛɛ wà Yesu dɛ, zaakɛ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ gbɛ̃nɔnɛ.

Yudasi bɔna Yesu kpɛɛ
(Mat 26:14-16, Maa 14:10-11)
3 Ben Setãn gɛ̀ Yudasi kɛ̀ wè benɛ Isikariɔti guu, gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ dokemɛ.
4 Ben Yudasi gàa à lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃n sa'orikinɔ kɔ̃n Luda ua dãkpari gbɛ̃nsinɔ dian é kɛ nà à
Yesu kpáḿma.
5 Aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna, ben aɔ̃ lɛdolɛ kɛ̀ wà ɔɔ kpáa.
6 À zɛ̀o, ben èe zɛ́ wɛtɛɛ à Yesu kpáḿma parii mìkpɛɛ.

Banla pɔ́ble kɛkɛna
(Mat 26:17-25, Maa 14:12-21, Yoh 13:21-30)
7 Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa gurɔɔ kà, gurɔɔ kɛ̀ wè Banla sãnɛ bɔ̀rɔ kòto kpá.
8 Ben Yesu Pita kɔ̃n Yohanao zɛ̀ à bè: À gá Banla pɔ́bleyã kɛkɛwe.
9 Ben aɔ̃ à là wà bè: Ń yezi wà kɛkɛ mámɛ?
10 Ben à wèńla à bè: Tó a gaa wɛ́tɛ guu, gɔ̃gbɛ̃ ke é daalɛ à í sɛna looo. À tɛ́zi ai ua kɛ̀ eé gɛ̃n.
11 À o ua pì bɛdeenɛ, Dannɛri bè mán pitakii kún, guu kɛ̀ é Banla pɔ́ blen kɔ̃n a ìbanɔo?
12 Eé kpɛ́ musu bíta kɛ̀ wà kɛ̀kɛ ɔdɔaare. À pɔ́bleyã kɛkɛ gwe.
13 Kɛ̀ aɔ̃ gàa, aɔ̃ɔ è lán Yesu òńnɛ nà, ben aɔ̃ Banla pɔ́bleyã kɛ̀kɛ gwe.

Dii pɔ́blee
(Mat 26:26-30, Maa 14:22-26, 1Kɔ 11:23-25)
14 Kɛ̀ à gurɔɔ kà, Yesu mɔ̀ à vɛ̃ɛ gwe kɔ̃n a zɛ̀rinɔ lɛdo.
15 Ben à bèńnɛ: Banla pɔ́blee kɛ̀ blenaao nii e ma dɛɛ maamaa ai màgɔ̃ gá nawɛ̃a kɛ,
16 zaakɛ mɛ́ɛ ooare, mɛ́ ble dɔro ai kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gá bɔo gupuraaa, gbasa zĩbaa
yãpura gá mɔ́.
17 Kɛ̀ à togoo sɛ̀, à Luda sáabu kpà, ben à bè: À sí à dɔdɔkɔ̃nɛ,
18 zaakɛ mɛ́ɛ ooare, mɛ́ geepi'i mi dɔro ai kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia gá bɔo gupuraaa.

19 Kɛ̀ à burɛdi sɛ̀, ben à aubarika dàn à lìkɔ̃rɛ à kpàḿma à bè: Ma mɛ̀ kɛ má kpà a yãnzin yɛ̀,
àgaegɔ̃ beee kɛɛ ma yã dɔnaagu yãnzi.
20 Kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blè wà yȁa, à togoo pì sɛ̀ lɛ dɔ à bè: Ma aru kɛ̀ eé bɔɛareen yɛ̀, Luda bà kuuna
kɔ̃n gbɛ̃nɔo dufu aru ũ.
21 Ma bɔnkpɛɛdee ɔɔ kúmao taaguu,
22 zaakɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ é kpá guuzi lán Ludaa dìɛnɛ nàmɛ. Wãiyoo gbɛ̃ kɛ̀ eé à kpáḿma pì.
23 Ben aɔ̃ nà kɔ̃ lalanaa wà bè: Wa dé bé eé yã beee kɛɛ?

Dɛnla yã

24 Ben lɛokpakɔ̃a fɛ̀ɛ ń tɛ́, kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà dɔ̃ ń gbɛ̃ kɛ̀ dɛ a daala.
25 Ben Yesu bèńnɛ: Bori pãnde kínanɔ è gbãaa ble ń gbɛ̃nɔa, gbãadeenɔ sɔ̃ è ń zĩnda sísi
yãmaakɛrinɔ.
26 Mɔde àton kɛ lɛro. Séde gbɛ̃ kɛ̀ híta a tɛ́ gɔ̃ dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃sãazii bà. Séde a dɔn'aɛdee gɔ̃ dɛ
lán gbɛ̃ kɛ̀ èe zĩi kɛɛaree bà.
27 Pɔ́bleri kɔ̃n zȉrio, aɔ̃ dé bé à bítaa? Pɔ́blerinloo? Mapi sɔ̃ má kú a tɛ́ lán zȉri bàmɛ.
28 Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀mao ma nawɛ̃akɛna guunɔn a ũ.
29 Lán ma De ma kpa kpatan nà, lɛn mɛ́ a kpá kpatan lɛ se,
30 é pɔ́ blemao ma kpatan, é vɛ̃ɛ kíblekitan àgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ɔ kɔ̃n Isaraili bori mɛ̀n kuri
awɛɛplaaanɔnɛ.

Yesu gĩakɛ à dɔ̃ yã kɛ́ Pita é kɛ
(Mat 26:31-35, Maa 14:27-31, Yoh 13:36-38)

31 Simɔ, Simɔ, ǹ ma. Setãn zɛ́ wɛ̀tɛ à a fãfã lán wè pɔ́wɛɛ fãfã nà.
32 Ben ma adua kɛ̀nnɛ lɛ ma náanɛ kɛ̀ ń vĩi tón kɛ̃sãmmaro. Tó n liara n suma, ǹ n gbɛ̃nɔ
gba gbãaa.
33 Pita bènɛ: Dii, má sì wà ma da kpɛ́siaan mà ganyo.
34 Yesu bè: Pita, mɛ́ɛ oonnɛ, ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu gbȁa, nɛ́ lɛ́ sɛ́mazi gȅn aagɔ̃.
35 Ben à ń lá à bè: Kɛ̀ ma a zĩ ɔɔsɔ kɔ̃n bɔ̀kɔlogommao kɔ̃n kyateenɔ sai, pɔ́ke kɛ̃̀sãawaɔ́?
Ben aɔ̃ bè: Auo.
36 Ben à bèńnɛ: Tia sa gbɛ̃ kɛ̀ ɔɔsɔ vĩ, à sɛ́. Lɛmɛ dɔ kɔ̃n bɔ̀kɔlogommao. Gbɛ̃ kɛ̀ fɛ̃ɛdaa vĩ sɔ̃ro,
à a uta yá à lú.
37 Mɛ́ɛ ooare, séto yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ Luda yãn ma musu papa kɛ̀ wà bè: Wà à dìɛ dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n
taarikɛrinɔ. Yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ ma musu pì bé èe kɛɛ sa.
38 Aɔ̃ bè: Dii, fɛ̃ɛda mɛ̀n plaan yɛ̀. Ben à bèńnɛ: Beee mɔ̀.

Yesu aduakɛna zaa Kùkpɛ sȉsĩgɛɛzi
(Mat 26:36-46, Maa 14:32-42)

39 Yesu bɔ̀ à gàa Kùkpɛ sȉsĩgɛɛzi lán è kɛ nà. À ìbanɔɔ tɛ́zi.
40 Kɛ̀ à kà guu kɛ̀ èe gaan, à bèńnɛ: À adua kɛ lɛ àton fu yɔ̃agwanaaro.
41 Ben à kɛ̃̀ḿma à kà lán wè gbɛ̀ zu à lɛ́ɛ zaka bà. Ben à kùɛ à adua kɛ̀
42 à bè: Baa, tó ń yezi, ǹ togo'i kɛ̀ síma, mɔde èe kɛ ma pɔyeziyãnlo, séde n pɔ́.
43 Ben malaika bɔ̀ ludambɛ à mɔ̀zi à à gbà gbãaa.
44 Kuuna wɛ́ɛtãmma guu èe adua kɛɛ kɔ̃n aĩao. Ben à ísimma e tɔ̃ɔ tɔɔtɛa lán arutɔ̃na bà.
45 Kɛ̀ à adua kɛ̀, à fɛ̀ɛ à lìara à sù à a ìbanɔ lè, aɔ̃e ii oo kɔ̃n pɔsiaao.
46 Ben à bèńnɛ: À kɛ̀ dia ée ii oo? À fɛɛ à adua kɛ lɛ àton fu yɔ̃agwanaaro.

Yesu kũna
(Mat 26:47-56, Maa 14:43-50, Yoh 18:3-11)

47 Kɛ̀ à kpɛ́ èe yã oo, ben wà kà paripari. Gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Yudasi, à ìba gɔ̃ɔn kuri
awɛɛplaaanɔ doke bé à dɔ̀ńnɛ aɛ. Kɛ̀ à sɔ̃̀zi lɛ à lɛ́ pɛ́a,
48 ben Yesu bènɛ: Yudasi, lɛ́pɛnaan nɛ́ Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpáoḿmaɔ́?
49 Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɔ̃n Yesuonɔ yã kɛ̀ èe mɔɔ è aɔ̃ bè: Dii, wà ń lɛ́lɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaaon yɔ́?
50 Ben aɔ̃ gbɛ̃ doo sa'oriki ìsi zȉri lɛ̀ à à swã ɔplakpapɔ gò.
51 Ben Yesu bè: À beee tó. Kɛ̀ à ɔ kɛ̀ à swãa, ben à kɛ̀ a gbɛ̀n.
52 Ben à bè sa'orikinɔ kɔ̃n Luda ua dãkparinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsi kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀zinɔnɛ: A mɔmazi kɔ̃n
fɛ̃ɛdaanɔ kɔ̃n gònɔ lán kpãi wɛ́ɛdewɛn ma ũu bàɔ́?
53 Lán guu e dɔɔ nà mɛɛ̀gɔ̃ kúao Luda ua, ben ée ɔ kɛmaro. Mɔde gurɔɔ kɛ̀ dɛ a pɔ́ ũmɛ, gusia
kíblena gurɔɔmɛ.

Pita lɛ́sɛna Yesuzi
(Mat 26:57-58, 69-75, Maa 14:53-54, 66-72, Yoh 18:12-18, 25-27)

54 Kɛ̀ aɔ̃ Yesu kȕ wà sùo, aɔ̃ gàao sa'oriki ìsi bɛ. Pita tɛ́ ń kpɛɛ kãaa.
55 Kɛ̀ wà tɛ́ lè ua gura, wà kàɛ wà lìgazi, ben Pita mɔ̀ à sɔ̀tɔ ń tɛ́.

56 Zɔ̀nɔkpare ke à è, ben à wɛ́ɛ pɛ̀a à bè: Gbɛ̃ kɛ̀kii kúo sɔ̃ nɛ́.
57 Ben à lɛ́ sɛ̀zi à bè: Nɔgbɛ̃, má à dɔ̃ro.
58 Kɛ̀ à kɛ̀ saa féte gbɛ̃ pãnde à è, ben à bè: Mpi se, aɔ̃ gbɛ̃ doon n ũ. Ben Pita bè gɔ̃gbɛ̃ pìnɛ:
Mámbeero!
59 Kɛ̀ gurɔ zaka gɛ̃̀tɛ lán awa doo bà, gbɛ̃ pãnde nàkɔ̃rɛa à bè: Yãpura gbɛ̃ kɛ̀kii kúomɛ, zaakɛ
Galili gbɛ̃mɛ.
60 Ben Pita bè: Má dɔ̃ yã kɛ̀ ń tɛ́aro. Zaa gwe gɔ̃ɔ kɛ̀ èe yã oo, ben koo lɛ́ zù.
61 Dii lìɛ à wɛ́ɛ pɛ̀ Pitaa, ben yã kɛ̀ à ò dɔ̀ Pitan kɛ̀ à bè, ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu gbã̀a, eé lɛ́ sɛ́azi gɛ̃̀n
aagɔ̃.
62 Ben Pita bɔ̀ bàazi à pɔsia ɔ́ɔ dɔ̀.

Yesu fabona
(Mat 26:67-68, Maa 14:65)

63 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e Yesu dãkpaanɔ à fabò aɔ̃ à gbɛ̃̀.
64 Aɔ̃ pɔ́ yìnɛ a uua, ben aɔ̃e à lalaa wà bè: Ǹ annabikɛyã o, dé bé à n lɛɛ?
65 Dɔkɛona guu aɔ̃ yã pari pãndenɔ ònɛ dɔ.

Yuda gbɛ̃nsinɔ yãkpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Mat 26:59-66, Maa 14:55-64, Yoh 18:19-24)

66 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yuda gbɛ̃nsinɔ kɔ̃ kàkɔ̃a, sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ ń píngi, ben aɔ̃ Yesu
sɛ̀ wà gàao ń yãkpaɛkɛkiia.
67 Ben aɔ̃ à là wà bè: Mɛsayan n ũɔ́? Ǹ owe. À wèńla à bè: Tó má òare, é síro.
68 Tó ma yãke làawa sɔ̃, é wero.
69 Zaa tia la Gbɛ̃ntee Nɛ́ égɔ̃ vɛ̃ɛna Luda Gbãade ɔplaazi.
70 Ben baade píngi bè: Ase Luda Nɛ́n n ũɔ́? Ben à wèńla à bè: Lán á ò nà, mámbe à ũ.
71 Ben aɔ̃ bè: Wa bà ũgba kɔ̃n sèedadeeo dɔɔ? Wá mà à lɛ́zĩ kɔ̀.

23

Pilati yãkpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Mat 27:1-2, 11-14, Maa 15:1-5, Yoh 18:28-38)

1 Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ ń píngi aɔ̃ gàao Pilati kiia.
2 Aɔ̃e yã diia wà bè: Wa gbɛ̃ kɛ̀ è èe gudɛɛ kɛɛ wa bùsun, è gíńnɛ wà bɛ'ɔɔ kpá Sizaa, ben à
a zĩnda dìɛ Mɛsaya ũ, kí ũ.
3 Ben Pilati à là à bè: Ḿbe Yudanɔ kína ũɔ́? À wèàla à bè: Lɛn ń ò lɛ.
4 Ben Pilati bè sa'orikinɔ kɔ̃n parii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔnɛ: Mɛ́ɛ taari e gɔ̃gbɛ̃ pìaro.
5 Ben aɔ̃ nàkɔ̃rɛa wà bè: Ɛ̀gɔ̃ tɛ́ kaa gbɛ̃nɔn a yãdannɛna guu Yudea bùsun píngi. À nàa
Galilimɛ ai à gàa à kào kɛ̀ sa.
6 Kɛ̀ Pilati mà lɛ, ben à gbèka tó Galili gbɛ̃n à ũ.
7 Kɛ̀ à dɔ̃ kɛ̀ à bɔ̀ Hɛrɔdu bùsummɛ, ben Hɛrɔdu pì sɔ̃ɔ kú Yerusalɛmu zĩ beeea, ben à à gbàrɛ
à kiia.
8 Kɛ̀ Hɛrɔdu Yesu è, ben à pɔɔ kɛ̀ nna maamaa. À à baaru mà, ben à yezi ń wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ zaa
gìkɛna. À wɛ́ɛ dɔzi à Yesu dabuyãkɛna e.
9 À yãnɔ làlaa pari, ben Yesu e à ke weàlaro.
10 Sa'orikinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔɔ zɛna gwe aɔ̃e yã didiia pãsĩpãsĩ.
11 Hɛrɔdu kɔ̃n a sozanɔ kya kà Yesun aɔ̃ à fabò aɔ̃ uta wɛ́ɛdee dànɛ, ben à ɛ̀ara à à gbàrɛ
Pilati kiia.
12 Zĩ beeean Hɛrɔdu kɔ̃n Pilatio gɔ̃̀ kɔ̃ gbɛ̃ ũ, zaakɛ aɔ̃ íbɛtɛ kpà kɔ̃omɛ yã.

Yãdana Yesula
(Mat 27:15-26, Maa 15:6-15, Yoh 18:39-19:16)

13 Pilati sa'orikinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ kàkɔ̃a
14 à bèńnɛ: A mɔ́mɛ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ a bè gudɛrimɛo. Ma à làla a wáa yã kɛ̀ á dìdianɔ musu, mɛ́ɛ
e à taari ke kɛ̀ro.
15 Lɛn Hɛrɔdu e ero lɛ se, zaakɛ à ɛ̀ara à à gbàrɛwamɛ. À gwa, èe yãke kɛ kɛ̀ à kà wà à dɛro.
16-17 Mɛ́ tó wà mɛ̀ ɔ̃a, gbasa mà à gbarɛ.
18 Ben aɔ̃ wii lɛ̀ ń píngi lɛdo wà bè: Ǹ gɔ̃gbɛ̃ pì dɛ! Ǹ Baraba gbarɛwe!
19 Baraba pì sɔ̃ wà à dà kpɛ́siaan yã bɔna gbãadeenɔ kpɛɛ kɔ̃n gbɛ̃dɛnao yãnzimɛ.
20 Pilati yezi à Yesu gbarɛ, ben à gbɛ̃nɔ làakari gàɛ à sùoawa.
21 Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà wii lɛ̀ wà bè: Ǹ à pá lía! Ǹ à pá lía!
22 À gɛ̃̀n aagɔ̃deeo Pilati bèńnɛ: Bɔ́ dàn à kɛ̀? Mɛ́ɛ taari kɛ̀ kà wà à dɛɛ earo. Mɛ́ tó wà mɛ̀ ɔ̃a,
gbasa mà à gbarɛ.
23 Ben aɔ̃ zɛ̀zi aɔ̃e gbekaaa kɔ̃n wii gbãaao à à pá lía. Ben aɔ̃ zɔkakana tò aɔ̃ yã blè.

24 Ben Pilati dìɛ kɛ̀ wà kɛ lán aɔ̃ɔ gbèkaawa nà.
25 Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà dà kpɛ́siaan bɔna gbãadeenɔ kpɛɛ kɔ̃n gbɛ̃dɛnao yãnzi kɛ̀ aɔ̃ɔ gbèka pìn à
gbàrɛńnɛ, ben à Yesu kpà gaazi lán aɔ̃ɔ yezi nà.

Yesu pana lía
(Mat 27:32-44, Maa 15:21-32, Yoh 19:17-27)
26 Kɛ̀ wèe gaao, ben Sirɛni gbɛ̃ Simɔ e suu kɔ̃n buraao, ben wà à kṹ wà líkpangbãroo dìnɛ
àgɔ̃ tɛ́o Yesuzi.
27 Parii bɔ̀ wà tɛ́zi kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ɔ́ɔ dɔɔ aɔ̃ɔe sósobi kɛɛnɛnɔ.
28 Yesu lìɛ à aɛ dɔ̀ḿma à bè: Yerusalɛmu nɔgbɛ̃nɔ, àton ɔ́ɔ dɔ ma yãnziro. À ɔ́ɔ dɔ a zĩnda
yãnzi kɔ̃n a nɛ́nɔ.
29 Zaakɛ à gurɔɔ e mɔɔ kɛ̀ weé be: Aubarikadeenɔn pãaa kɛ̀ aɔ̃ɔe nɛ́ iro, nɛ́ e yɔ̃ miḿmaroonɔ
ũ.
30 Gurɔ beeea weé be
kpiiinɔ lɛ́ɛ à siḿma,
sɩ̀sĩnɔ lɛ́ɛ à dańla.
31 Kɛ̀ wèe yã kɛ̀ taka kɛɛ kɔ̃n lí búsuo, lí kori pɔ́ égɔ̃ dɛ diamɛ?
32 Wèe gaa kɔ̃n dàpãsĩkɛri gɔ̃ɔn plaa kenɔ dɔ, lɛ wà ń dɛdɛ kɔ̃n Yesuo lɛdo.
33 Kɛ̀ aɔ̃ kà guu kɛ̀ wè be Mìwatorokiia, ben aɔ̃ à pà lía gwe kɔ̃n dàpãsĩkɛri pìnɔ, gbɛ̃ doo à
ɔplaazi, gbɛ̃ doo à ɔzɛɛzi.
34 Ben Yesu bè: Baa, ǹ ń kɛ̃, zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃ pɔ́ kɛ̀ wèe kɛɛro. Ben aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀ wà à pɔ́kãsãanɔ
kpàatɛtɛkɔ̃nɛ.
35 Gbɛ̃nɔɔ zɛna gwe wà wɛ́ɛ kà wèe à gwaa, ben Yuda gbãadeenɔɔ e lɛ́zukii kɛɛa wà bè: A
gbɛ̃ pãndenɔ mì sì. Tó Mɛsaya kɛ̀ Ludaa dìɛn à ũ, à a zĩnda mì símɛɛ!
36 Sozanɔɔ e à faboo dɔ. Ben aɔ̃ sɔ̃̀zi aɔ̃ geepiwɛ̃ kpã̀kpã dɔ̀nɛ
37 aɔ̃ bè: Tó Yudanɔ kínan n ũ, ǹ n zĩnda mì sí.
38 Sèeda kee na à mìla wà kɛ̃a:

Yudanɔ kínan yɛ̀!

39 Dàkɛri kɛ̀ aɔ̃ɔ logona lía pìnɔ doke dɔkɛna yã ònɛ à bè: Mɛsayan n ũroo? Ǹ n zĩnda mì sí kɔ̃n
wapinɔo lɛdo.
40 Ben à gbɛ̃ndoo kpã̀kɛ̃zi à bè: Nɛ́ɛ vĩa kɛɛ Ludanɛroo? Yã dɔ̃nkɔ̃ bé à vɛ̃ɛwa.
41 Wapinɔ, wa pɔ́ kú a zɛ́amɛ. Pɔ́ kɛ̀ wá tɔ̃̀ bé à bɔ̀ɛwe, mɔde gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ daa e yã zaa ke kɛro.
42 Ben à bè: Yesu, tó n mɔ kpata ble, ǹ dɔ ma yãn.
43 Ben à wèàla à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, gbã̀a nɛ́gɔ̃ kúmao auzɛnna.

Yesu gana
(Mat 27:45-56, Maa 15:33-41, Yoh 19:28-30)
44 Kɛ̀ ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, ben gusiaa dà bùsu pìla píngi ai fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃.
45 Luda kpɛ́ lábure kɛ̃̀kɔ̃rɛ plaa.
46 Yesu wii gbãaa lɛ̀ à bè: Baa, ma a wɛ̃̀ndi nànnɛ n ɔzĩ. Kɛ̀ à ò lɛ, ben à wɛ̃̀ndi tà.
47 Kɛ̀ sozanɔ gbɛ̃nsi yã kɛ̀ kɛ̀ pì è, à Luda sáabu kpà à bè: Yãpuramɛ gbɛ̃ maaan à ũ.
48 Parii kɛ̀ aɔ̃ kàkɔ̃a wà mɔ̀ guu gwaanɔ, kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀ kɛ̀nɔ è, aɔ̃ lìara wà tà aɔ̃ɔe kpãngeda kɛɛ.
49 Yesu gbɛ̃ dɔ̃nanɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́zi bɔna Galilinɔ píngi zɛna kãaa aɔ̃ɔe guu gwaa.

Yesu vĩina
(Mat 27:57-61, Maa 15:42-47, Yoh 19:38-42)
50 Gɔ̃gbɛ̃ kee kuu à tɔ́n Yusufu. Yuda gbãadeenɔ dokemɛ. Gbɛ̃ maaamɛ, bensɔ̃ à bɛ̀ɛ vĩ.
51 Èe lɛ́ da yã kɛ̀ à gbɛ̃nɔ zɛ̀ kɔ̃n a kɛnao pìnlo. Yuda lakutu Arimatea gbɛ̃mɛ, à wɛ́ɛ dɔ kpata
kɛ̀ bɔ̀ Luda kiiazi.
52 À gàa Pilati kiia à Yesu gɛ̀ gbèkaa.
53 Ben à gɛ̀ pì pìta à táaru bisa ɦ̃fĩa à dà gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ wà sɔ̀ mira ũu guu, wèe gbɛ̃ke dan zikiro.
54 Gurɔɔ pì nɛ́ Azuma zĩmɛ, kámmabogurɔɔ e kaa.
55 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ Yesuzi bɔna Galilinɔɔ tɛ́ Yusufu pì kpɛɛ, aɔ̃ mirawɛɛ pì è dian à Yesu gɛ̀
dàɛ à guu nà.
56 Ben aɔ̃ tà wà gàa nɔ́si gũ nna kɔ̃n ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ è tó gɛ̀ vãroo soru kɛ. Kámmabogurɔɔ zĩ aɔ̃ kámma
bò lán Ludaa dìɛ nà.

24

Yesu fɛɛ bɔna gaan
(Mat 28:1-10, Maa 16:1-8, Yoh 20:1-10)
1 Azumanɛngo zĩ kɔngɔ idɛ'idɛ nɔgbɛ̃ pìnɔ bɔ̀ wà gàa mira pì kiia kɔ̃n nɔ́si gũ nnaa kɛ̀ aɔ̃ à
soru kɛ̀o.

2 Aɔ̃ɔ lè wà gbɛ̀ gò mira lɛ́a.
3 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀, aɔ̃ɔe Dii Yesu gɛ̀ ero.
4 Aɔ̃ɔ kú bídi guu, ben gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn plaa kenɔ bɔ̀ wà mɔ̀ńzi kɔ̃n pɔ́kãsãa kɛ̀ èe tɛ́ kɛɛnɔo dana.
5 Vĩa ń kũ aɔ̃ ń mì nàɛ, ben gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ bèńnɛ: À kɛ̀ dia ée gbɛ̃ bɛ̃ɛ wɛtɛɛ gènɔ tɛ́ɛ?
6 À kú kɛ̀ro, à fɛ̀ɛ. À tó yã kɛ̀ à òare gurɔɔ kɛ̀ à kú Galili dɔagu
7 à bè, séde wà Gbɛ̃ntee Nɛ́ kpá durunkɛrinɔa aɔ̃ à pá lía, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ.
8 Ben à yã pì dɔ̀ńgu.
9 Bɔna mira kiia, aɔ̃ gàa wà yã pì baaru kpà zɛ̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛdoonɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ.
10 Mariama Magadalɛni kɔ̃n Yoanao kɔ̃n Yemisi da Mariamao kɔ̃n nɔgbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ
kúńyonɔ bé wà yã pì ò zɛ̀ri pìnɔnɛ.
11 Ben nɔgbɛ̃ pìnɔ yã pì kɛ̀ńnɛ lán fàadi yã bà, aɔ̃ɔe síro.
12 Ben Pita fɛ̀ɛ à bàa sì à gàa mira pì kiia. Kɛ̀ à wɛ́ɛ kpàɛ mira pìn, èe pɔ́ke ero, sé táaru bisanɔ,
ben à lìara à tà laasuu guu, yã pì à kṹ gbãa.

Zaa Ɛmausi zɛ́n
(Maa 16:12-13)

13 Gurɔ dɔ̃nkɔ̃ pì zĩ Yesu ìba gɔ̃ɔn plaa kenɔ e gaa lakutu kɛ̀ wè be Ɛmausi. À zã̀ kɔ̃n
Yerusalɛmuo lán kiloo kuri awɛɛdoo bà.
14 Aɔ̃ɔe yã kɛ̀ kɛ̀ píngi fàadi bookɔ̃nɛ,
15 ben gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe à fàadi boo aɔ̃ɔe à laasuu lɛɛ, Yesu ń lé zɛ́n, ben aɔ̃ɔe táa oo lɛdo.
16 Ben ń wɛ́ɛ sìsi aɔ̃ɔe à dɔ̃ro.
17 Ben à ń lá à bè: Bɔ́ yãn á tɛ́ ée oo kɔ̃o? Ben aɔ̃ zɛ̀ uuo sisina.
18 Aɔ̃ gbɛ̃ doo kɛ̀ wè benɛ Keleopa wèàla à bè: Mmɔn nibɔn n ũ ndo Yerusalɛmu gwɛɛ, kɛ̀
nɛ́ɛ yã kɛ̀ kɛ̀ gurɔplaa kɛ̀a dɔ̃roo?
19 Ben à ń lá à bè: Yã kparemɛ? Aɔ̃ wèàla wà bè: Yesu Nazarɛti yãmɛ. Annabi ìsimɛ. Baade
píngi dɔ̃ kɛ̀ à yãkɛna kɔ̃n à yã'onao bɔ̀ Luda kiiamɛ.
20 Ben sa'orikinɔ kɔ̃n wa gbãadeenɔ daa kpàḿma, lɛ wà yã daàla yãnzi, ben wà à pà lía wà
à dɛ̀.
21 Wapinɔ sɔ̃, daan wée daa eé Isarailinɔ mì sí. Beee gbɛra yã pì kɛna gurɔ aagɔ̃deen gbã̀a.
22 Ben yã kɛ̀ wa nɔgbɛ̃ kenɔ ò bɔ̀ wa saɛ. Kɛ̀ aɔ̃ gàa à mira kiia kɔngɔa idɛ'idɛ,
23 aɔ̃ɔe à gɛ̀ ero. Aɔ̃ sù aɔ̃ bè malaikanɔ bɔ̀ wà mɔ̀ńzi aɔ̃ bèńnɛ à kú wɛ̃̀ndio.
24 Ben wa gbɛ̃kenɔ gàa wà mira pì gwà, aɔ̃ɔ è lán nɔgbɛ̃ pìnɔɔ òńnɛ nà, à kú gwero.
25 Ben Yesu bèńnɛ: Laasuusaideenɔ, eè yã kɛ̀ annabinɔɔ ò sí kpakpaaro.
26 Ludaa e diɛ Mɛsaya wɛ́ɛtãmma e lán kɛ̀ bà gbasa à gɛ̃ a gakui guuroo?
27 Naana zaa Musa takadaa ai à gàa pɛ́ annabinɔ pɔ́a píngi, Yesu yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn a
musu bɔ̀kɔ̃tɛńnɛ píngi.
28 Kɛ̀ aɔ̃ kà kĩi kɔ̃n lakutu kɛ̀ aɔ̃ɔe gaan-o, Yesu kɛ̀ lán é gɛ̃ zɛ́laa bà.
29 Ben aɔ̃ à kṹkũ aɔ̃ bè: Ǹ gɔ̃wao kɛ̀. Uusiɛ kɛ̀, guu e mɔɔ si. Ben à gɛ̃̀ ua guu à gɔ̃̀ńyo.
30 Gurɔɔ kɛ̀ èe pɔ́ bleéńyo, ben à burɛdi sɛ̀ à aubarika dàn, ben à lìkɔ̃rɛ à kpàḿma.
31 Ben aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̃̀ aɔ̃ à dɔ̃̀ sa, ben aɔ̃ à wɛ̀tɛ wà kòrazi.
32 Ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Kɛ̀ èe yã oowe zɛ́n èe Luda yã bɔkɔ̃tɛɛwe, wa nɔ̀sɛ guu e puuroo?
33 Ben aɔ̃ fɛ̀ɛ gwe gɔ̃ɔ aɔ̃ lìara wà gàa Yerusalɛmu. Aɔ̃ à zɛ̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛdoonɔ è kakɔ̃ana
gwe kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ nàḿmanɔo
34 aɔ̃ɔe bee: Dii fɛ̀ɛ yãpuramɛ, à bɔ̀ à mɔ̀ Simɔzi.
35 Ben gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ zɛ́ guu yã tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ kɔ̃n dian aɔ̃ à dɔ̃̀ nà burɛdi likɔ̃rɛna guuo.

Yesu bɔ à mɔna a ìbanɔzi
(Mat 28:16-20, Maa 16:14-18, Yoh 20:19-23, Zĩr 1:6-8)

36 Kɛ̀ aɔ̃ɔe yã pì oo lɛ, kãndo aɔ̃ à è zɛna ń tɛ́, ben à bèńnɛ: Àgɔ̃ kú aafiao!
37 Ben swɛ̃̀ kɛ̃̀ńgu aɔ̃ kɛ̀ gìri, aɔ̃ɔe daa gɛ̀wãadeen wà è.
38 Ben à bèńnɛ: À kɛ̀ dia a nɔ̀sɛ fɛɛɛ? À kɛ̀ dia á kú kɔ̃n nɔ̀sɛplaaao?
39 À ma ɔɔnɔ kɔ̃n ma gbánɔ gwa, kɛ̀ mámbee! À ɔ kɛma à gwa. Gɛ̀wãadee ègɔ̃ mɛ̀ kɔ̃n wáo vĩ
lán á è má vĩ nàro.
40 Kɛ̀ à ò lɛ, ben à a ɔɔnɔ kɔ̃n a gbánɔ ɔ̀dɔańnɛ.
41 Pɔnnaa guu aɔ̃ɔe à yã síro, kɛ̀ à bɔ̀ ń saɛ yãnzi. Ben à ń lá à bè: Pɔ́ble kee kuuɔ́?
42 Ben aɔ̃ kpɔ̀ kpátɛa kɔ̃̀ɔ kpàa,
43 ben à sì à sò ń wáa.
44 Ben à bèńnɛ: Yã kɛ̀ má òare gurɔɔ kɛ̀ má kúao bé à kɛ̀. Ma bè séde yã kɛ̀ wà ò ma musu
Musa doka takadan kɔ̃n annabinɔ takadao kɔ̃n Saamu takadao papa píngi.
45 Ben à ń nɔ̀sɛ wɛ̃̀ńnɛ lɛ aɔ̃ yã kɛ̀ kú takada pìnɔ guu dɔrɔ dɔ̃.

46 À bèńnɛ: Wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè Mɛsaya é wɛ́ɛtãmma e, à gurɔ aagɔ̃dee zĩ eé fɛɛ bɔna
gaan,
47 weé waazi kɛ bori píngínɛ kɔ̃n à tɔ́o naana zaa Yerusalɛmu, lɛ aɔ̃ nɔ̀sɛ liɛ aɔ̃ durunnɔ
kɛ̃ḿma.
48 Ámbe yã pì sèedadeenɔ ũ.
49 Mapi sɔ̃, mɛ́ gbaa kɛ̀ ma De à lɛ́ gbɛ̃̀ kpãsãare. Àgɔ̃ kú wɛ́tɛ guu kɛ̀ ai gbãaa bɔ ludambɛ à
daala.

Yesu tana ludambɛ
(Maa 16:19-20, Zĩr 1:9-11)
50 Kɛ̀ Yesu bɔ̀ńyo wɛ́tɛ kpɛɛ ai Bɛtani saɛ, ben à a ɔɔnɔ sɛ̀ lezĩ à aubarika dàńgu.
51 Kɛ̀ èe aubarika daańgu lɛ, ben à kɛ̃̀ḿma, Luda à sɛ̀ à tào a kiia.
52 Ben aɔ̃ dɔnzi kɛ̀nɛ aɔ̃ lìara wà tà Yerusalɛmu kɔ̃n pɔnna bítao.
53 Aɔ̃ègɔ̃ kú Luda ua guu gurɔ píngi aɔ̃gɔ̃ Luda sáabu kpaa.

YOHANA
Baaru nnaa kɛ̀ Yohana kɛ̃̀

Yaaya Batisikɛri kɔ̃n Yesu ìba káakunɔ 1:1-1:51
Yesu yãdannɛna 2:1-12:50
Yesu kuuna Yerusalɛmu 13:1-17:26
Yesu gana kɔ̃n à fɛɛnao 18:1-20:31
Yesu bɔ à mɔna a ìbanɔzi 21:1-21:35

Yesu Kirisi mɔna anduna guu

1 Zaa káaku Yã kuu, Yã pì kú kɔ̃n Ludao, Yã pìn Luda ũ.
2 À kú kɔ̃n Ludao zaa káaku.
3 Luda pɔ́ píngi kɛ̀ à gãzĩmɛ, pɔ́kee kuu kɛ̀ à kɛ̀ à sairo.
4 À guun wɛ̃̀ndi kún, ben wɛ̃̀ndi pì dɛ gupuraa ũ gbɛ̃nɔnɛ.
5 Gupuraa pì è pu gusiaan, ben gusiaa pì é e à daàlaro.
6 Luda gbɛ̃ke zì̃ à tɔ́n Yaaya.
7 À mɔ̀ gupuraa pì sèedadee ũmɛ, à gupuraa pì yã ò gbɛ̃nɔnɛ, lɛ baade píngi à náanɛ kɛ à gãzĩ.
8 Àmbe gupuraa pì ũro, à mɔ̀ gupuraa pì sèedadee ũmɛ.
9 Gupura yãpuradee kɛ̀ è guu pu baade píngine bé èe mɔɔ anduna guu.
10 Yã pì kú anduna guu. Baa kɛ̀ Luda anduna kɛ̀ à gãzĩ, anduna e à dɔ̃ro.
11 À mɔ̀ a bɛ, ben à gbɛ̃nɔɔ e à síro.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀o wà à náanɛ kɛ̀nɔ sɔ̃, à ń gbá zɛ́ aɔ̃ gɔ̃̀ Luda nɛ́nɔ ũ.
13 Aɔ̃ ina pì e bɔ gbɛ̃ke aru guuro, èe bɔ mɛ̀fɛɛna ke gɔ̃gbɛ̃ pɔyezi kiiaro, Luda bé à ń í.
14 Yã pì kɛ̀ gbɛ̃ntee ũ, à gurɔplaa kɛ̀wao, ben wa à gakui è, De Luda Nɛ́ mɛ̀n do léle gakuimɛ, à gbɛ̃kɛ kɔ̃n yãpuraao papana.
15 Yaaya à sèeda kɛ̀ à pũ̀tã à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ ma à yã òn yɛ̀, ma bè gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ ma gbɛraa dɛmala kɛ̀ à kuu ma ã yãnzi.
16 À gbɛ̃kɛ papana guu à gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ wa baadenɛ, ben wa aubarika è didikɔ̃a.
17 Luda a doka kpàwa Musa gãzĩ, à gbɛ̃kɛ kɔ̃n yãpuraao kɛ̀we Yesu Kirisi gãzĩmɛ.
18 Gbɛ̃kee e wɛ́ɛ si Ludalɛ zikiro. Luda Nɛ́ mɛ̀n do léle kɛ̀ kú a De kuu pì bé à tò wà à dɔ̃.

Yaaya Batisikɛri sèedakɛna Yesu yã musu
(Mat 3:1-12, Maa 1:1-8, Luk 3:1-18)

19 Yuda gbãadee kɛ̀ aɔ̃ kú Yerusalɛmunɔ sa'ori kenɔ kɔ̃n Levi bori kenɔ zì̃ Yaayaa, ben aɔ̃
à là wà bè: Dén n ũu? Yã kɛ̀ à òńnɛn yɛ̀.
20 À òńnɛ wásawasa, èe yãke utɛńnɛro à bè: Mɛsayan ma ũro.
21 Ben aɔ̃ à là wà bè: Dén n ũ sɛɛ? Iliamɛn ũɔ́? À wèńla à bè: Auo! Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà à là dɔ:
Annabi ìsin n ũɔ́? À wèńla à bè: Auo!
22 Ben aɔ̃ bènɛ dɔ: Dén n ũ sɔ̃ɔ? Ǹ owe lɛ wà gá wà o gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wa zĩinɔnɛ. Dian nɛ́ɛ oo nà
zĩnda yã musuu?
23 Ben à bè lán annabi Isaya ò nà:
Gbɛ̃ kɛ̀ a kòto dɔ gbáann ma ũ,
kɛ̀ èe bee wà zɛ́ poro Diinɛ.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ wà ń zĩ pìnɔ sɔ̃ bɔ̀ Farisinɔ kiiamɛ.
25 Ben aɔ̃ à là wà bè: Zaakɛ Mɛsayan n ũro ke Ilia ke annabi ìsi, bɔ́yãnzi nɛ́ɛ gbɛ̃nɔ batisi kɛɛzi?
26 Yaaya wèńla à bè: Mɛɛ̀ gbɛ̃nɔ batisi kɛ kɔ̃n ío, mɔde gbɛ̃kee kú a tɛ́ á à dɔ̃ro.
27 Àmbe é mɔ́ ma gbɛra, mɛ́ɛ ká mà à kyatee bɔbɔnɛro.
28 Yã pìnɔ kɛ̀ Bɛtani kɛ̀ kú Yoda baamɛ, guu kɛ̀ Yaaya e gbɛ̃nɔ batisi kɛɛn.

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɛ̀ Ludaa kpà

29 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yaaya Yesu è èe mɔɔ a kiia, ben à bè: Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɛ̀ Ludaa kpà à anduna durun
goon yɛ̀.
30 Gbɛ̃ pì yãn má ò yã ma bè, gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ ma gbɛraa dɛmala, kɛ̀ à kuu ma ã yãnzi.
31 Má à dɔ̃ yãro, mɔde ma mɔ, mɛ́ɛ gbɛ̃nɔ batisi kɛɛ lɛ Isarailinɔ à dɔ̃ yãnzimɛ.
32 Yaaya à sèeda kɛ̀ à bè: Má è Luda Nini bɔ̀ ludambɛ lán pɔ̃tɛ̃ɛ bà à mɔ̀ à zɔ̃̀a.
33 Mɛ́ɛ à dɔ̃ yãro. Kɛ̀ Luda ma zĩ gbɛ̃nɔ batisi kɛ, à bèmɛ gbɛ̃ kɛ̀ má è a Ninii mɔ̀ à pìtaa, àmbe
eé gbɛ̃nɔ batisi kɛ kɔ̃n Ninii pìo.
34 Ma beee è, ma sɔ̃ɔ sèeda kɛ̀ kɛ̀ àmbe Luda Nɛ́ ũ.

Yesu ìba káakunɔ

35 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yaaya ɛ̀ara à kú gwe dɔ kɔ̃n a ìba gɔ̃ɔn plaaanɔ.
36 Kɛ̀ à Yesu è èe gɛ̃tɛɛ, à bè: Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɛ̀ Ludaa kpàn gwe!
37 Kɛ̀ ìba gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ yã pì mà, aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ̀ Yesuzi.
38 Yesu lìɛ à è aɔ̃ɔ tɛ́azi, ben à ń lá à bè: Bɔ́n á yezi? Aɔ̃ bènɛ: N bɛɛ kú mámɛ Rabi? Tɔ́ pì bè
Dannɛri.
39 À wèńla à bè: À mɔ́ à gwa. Ben aɔ̃ gàa wà guu kɛ̀ à kún è, ben aɔ̃ gɔ̃̀o zĩ beeea. Uusiɛ mɔ̀
siigɔ̃ taka.
40 Gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀ aɔ̃ Yaaya yã mà aɔ̃ bɔ̀ wà tɛ́ Yesuzi pìnɔ, aɔ̃ gbɛ̃ doo nɛ́ Simɔ Pita dãaro
Andurumɛ.
41 À gàa à a vɛ̃̀i Simɔ lè gĩa, ben à bènɛ: Wa Mɛsaya è. Tɔ́ pìn wè be dɔ Kirisi.
42 Ben à gàao Yesu kiia. Yesu à gwà tíii à bè: Yohana nɛ́ Simɔn n ũ. Weé bennɛ Pitamɛ sa.
Tɔ́ pì bè gbɛ̀.
43 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yesu yezi à tá Galili bùsun, ben à dà Filipilɛ à bènɛ: Ǹ tɛ́mazi.
44 Filipi pì nɛ́ Anduru kɔ̃n Pitao bɛ wɛ́tɛ Bɛtɛsaida gbɛ̃mɛ.
45 Ben Filipi gàa à Natanaɛli lè à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ Musa a yã ò a doka guu, bensɔ̃ annabinɔ a yã ò
dɔ, wa à è. Yusufu nɛ́ Yesumɛ. Nazarɛti gbɛ̃mɛ.
46 Natanaɛli bènɛ: Gbɛ̃ maaa é bɔ Nazarɛtiɔ́? Filipi bènɛ: Ǹ mɔ́ ǹ gwa.
47 Kɛ̀ Yesu Natanaɛli è èe mɔɔ a kiia, à à yã ò à bè: Isaraili yãpuradeen yɛ̀, à nɔ̀sɛ mɔnafiki
vĩro.
48 Ben Natanaɛli bènɛ: Ń ma dɔ̃ mámɛ? Ben Yesu wèàla à bè: Ai Filipi gɔ̃ gá n sísi, ma n e
kãkã lí gbáru.
49 Ben Natanaɛli bènɛ: Rabi, Luda Nɛ́n n ũ, Isarailinɔ Kínan n ũ.
50 Yesu bènɛ: Kɛ̀ má ònnɛ ma n e kãkã lí gbáru bé à tò n ma náanɛ kɛ̀ɔ́? Nɛ́ yã bíta e dɛ kɛ̀la.
51 À ɛ̀ara à bènɛ dɔ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, é ludambɛɛ e wɛ̃kɔ̃ana, Luda malaikanɔ égɔ̃ didii
Gbɛ̃ntee Nɛ́a aɔ̃gɔ̃ pitaaa.

2

Nɔsɛna zaa Kana

1 À gurɔ aagɔ̃dee zĩ wèe nɔɔ sɛɛ zaa Kana, Galili bùsun. Yesu da kú gwe,
2 ben wà Yesu kɔ̃n a ìbanɔ sìsi nɔsɛ kiia dɔ.
3 Kɛ̀ geepiwɛ̃ɛ kɛ̃̀sã, Yesu da bènɛ: Aɔ̃ɔ wɛ̃ɛ vĩ dɔro nɛ́.
4 Ben Yesu wèàla à bè: À kɛ̀ dia n ma le beeeoee? À gurɔɔ e kámɛ kɔ̀ro.
5 Ben à da bè zĩkɛrinɔnɛ: Lán eé oare nà, à kɛ lɛ.
6 Gbɛ̀ orozãnɔɔ kú gwe mɛ̀n swɛɛdo Yudanɔ gbãsĩbɔ'ikabɔnɔ ũ. À kenɔ è í sí lita basiigɔ̃mɛ,
à kenɔ sɔ̃ baswɛɛdo.
7 Ben Yesu bè zĩkɛrinɔnɛ: À í káka orozã kɛ̀nɔn à pa. Ben aɔ̃ í kàkan à pà yɛ́lɛlɛ.
8 Ben à bèńnɛ: À tɔ́ à gáo kɔ̃kɔ̃'orinɔ gbɛ̃nsinɛ sa. Ben aɔ̃ɔ tɔ̀ wà gàaonɛ.
9 Kɛ̀ gbɛ̃nsi pì í liɛna wɛ̃ɛ ũu pì dɛ̃̀, èe dɔ̃ guu kɛ̀ à bɔ̀nlo, mɔde zĩkɛri kɛ̀ aɔ̃ í pì tɔ̀nɔɔ dɔ̃. Ben
gbɛ̃nsi pì nɔzã sìsi
10 à bènɛ: Wɛ̃ nnaan wè kpáḿma gĩa. Gurɔɔ kɛ̀ í ń kũ, ben wè mɔ́ kɔ̃n gɛbuo sa. Mpi sɔ̃, n wɛ̃
nnaa tò zãa.
11 Yesu dabuyãkɛna káakupɔn gwe, kɛ̀ à kɛ̀ zaa Kana, Galili bùsun. À tɔ́ bɔ̀, ben à ìbanɔ à
náanɛ kɛ̀.
12 Beee gbɛra Yesu gàa Kapɛnamu kɔ̃n a dao kɔ̃n a dãaronɔ kɔ̃n a ìbanɔo, mɔde aɔ̃ɔe
gurɔplaa kɛ gwero.

Yesu kuuna Luda ua
(Mat 21:12-13, Maa 11:15-17, Luk 19:45-46)

13 Kɛ̀ Yudanɔ Banla zĩbaa kà kĩi, ben Yesu gàa Yerusalɛmu.
14 À è wèe zùnɔ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n lukulukunɔ yaa Luda ua guu, ɔɔlendekɛrinɔɔ vɛ̃ɛna gwe.
15 Ben à bàflã tɛ̃̀ à pɛ̀ḿma aɔ̃ bɔɛ kɔ̃n sãanɔ kɔ̃n zùnɔ píngi. À ɔɔlendekɛri pìnɔ ɔɔ fɛ̃̀akɔ̃a, à ń
teebunɔ yɛ̃̀pa à kwɛ̀ńnɛ.
16 Ben à bè lukulukuyari pìnɔnɛ: À pɔ́ pìnɔ sɛ́ɛ à bɔo píngi. Àton ma De ua kɛ yàra ũro.
17 Ben yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn kɛ̀kii dɔ̀ à ìbanɔn kɛ̀ à bè: N ua yã ma kũ gbãa maamaa.
18 Ben Yuda gbãadeenɔ à là wà bè: Dabuyã kpareen nɛ́ kɛwe lɛ wà dɔ̃ kɛ̀ ń yã beee kɛna
iko vĩi?
19 Yesu wèńla à bè: À Luda kpɛ́ kɛ̀ wí, mɛ́ ɛara mà kpɛ́ pì fɛɛ gurɔ aagɔ̃ɔ dagura.
20 Ben gbãadee pìnɔ bènɛ: Wɛ̃̀ baplaa awɛɛswɛɛdon wà kpɛ́ pì bò, ben mmɔn nɛ́ fɛɛ gurɔ
aagɔ̃ɔ guuɔ́?
21 Mɔde Luda kpɛ́ kɛ̀ à tɛ́a pì, à mɛ̀ yãn èe oo.

22 Kɛ̀ Yesu fɛ̀ɛ bɔna gaan, yã kɛ̀ à ò pì dɔ̀ à ìbanɔn, ben aɔ̃ yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn sì kɔ̃n yã kɛ̀
Yesu ò pìo.

Yesu baade píngi nɔ̀sɛ dɔ̃

23 Kɛ̀ Yesu kú Yerusalɛmu Banla zĩbaa zĩ wà à náanɛ kɛ̀ pari, kɛ̀ wà dabuyã kɛ̀ à kɛ̀nɔ è yãnzi.
24 Yesu e ń náanɛ kɛro, zaakɛ à baade píngi nɔ̀sɛ dɔ̃.
25 Èe kɛ séto gbɛ̃ke gbɛ̃ yã ònɛro, zaakɛ à yã kɛ̀ kú baade nɔ̀sɛ guu dɔ̃.

3

Yesu kɔ̃n Nikodɛmuo

1 Farisi kee kuu kɛ̀ wè benɛ Nikodɛmu. Yuda gbãadeenɔ dokemɛ.
2 À mɔ̀ Yesu kiia gwãavĩ à bènɛ: Rabi, wá dɔ̃ kɛ̀ ḿbe dannɛri kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia ũ, zaakɛ gbɛ̃ke
é fɔ̃ à dabuyã kɛ̀ nɛɛ̀ kɛɛnɔ kɛro, sé Ludaa kúo.
3 Ben Yesu bènɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, tó èe kɛ wà gbɛ̃ kɛ̀kɛ wà à ì dɔ baasiro, eé fɔ̃ àgɔ̃
kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia dɔ̃ro.
4 Ben Nikodɛmu Yesu là à bè: Weé gbɛ̃ kɛ̀ zi kṹ i diamɛ? Eé ɛara à gɛ̃ a da gbɛɛɛn lɛ wà kɛkɛ
wà à i dɔn yɔ́?
5 Ben Yesu wèàla à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, tó èe kɛ wà gbɛ̃ ì kɔ̃n ío kɔ̃n Luda Ninio baasiro,
eé fɔ̃ à gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guuro.
6 Gbɛ̃ntee nɛ́'ina nɛ́ mɛ̀ yãmɛ, Luda Nini nɛ́'ina nɛ́ nini yãmɛ.
7 Ǹton tó yã kɛ̀ má ònnɛɛ bɔ n saɛro, séto wà kɛkɛ wà a i dɔ.
8 Ĩa è káka guu kɛ̀ à yezin. Nɛɛ̀ à kĩi ma, ń dɔ̃ guu kɛ̀ à bɔ̀n ke guu kɛ̀ èe gaanlo. Lɛn ègɔ̃ dɛ lɛ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ Luda Nini à ìo.
9 Ben Nikodɛmu à là à bè: Yã beee é sí kɛ sɔ̃ɔ́?
10 Yesu wèàla à bè: N Isarailinɔ yãdannɛri ina ben ń beee dɔ̃roo?
11 Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, yã kɛ̀ wá dɔ̃ɔn wée oo. Yã kɛ̀ wá è sèedan wée kpaa, ben ée gii wa
yã sízi.
12 Lán ma anduna yã òare nà, ben a gi sízi, tó ma ludambɛ yã òare, é síɔ́?
13 Gbɛ̃kee e gá ludambɛ zikiro, sé Gbɛ̃ntee Nɛ́ kɛ̀ bɔ̀ gwee baasiro.
14 Lán Musa mlɛ̃̀ sɛ̀ à dɔ̀ musu gbáan nà, lɛn weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ sɛ́ wà dɔ musu lɛ,
15 lɛ gbɛ̃ kɛ̀ èe à náanɛ kɛɛ gɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ.
16 Zaakɛ Ludaa ye andunazi à kɛ̀ bíta, ben à a Nɛ́ mɛ̀n do léle kpà, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ èe à náanɛ kɛɛ
tón garo, sé àgɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ.
17 Ludaa e a Nɛ́ zĩ anduna guu lɛ à yã vɛ̃ɛ andunaa yãnzinlo, lɛ anduna mìsina e à gãzĩ
yãnzimɛ.
18 Yã é vɛ̃ɛ à náanɛkɛriaro. Yã gĩakɛ à vɛ̃̀ɛ à náanɛkɛrisaia kɔ̀, kɛ̀ èe Luda Nɛ́ mɛ̀n do léle pì
náanɛ kɛro yãnzi.
19 Pɔ́ kɛ̀ tò yã vɛ̃̀ɛ gbɛ̃nɔan yɛ̀: Gupuraa mɔ̀ anduna guu, mɔde gbɛ̃nɔɔ ye gusiaazi dɛ
gupuraa pìla, kɛ̀ aɔ̃ yãkɛnanɔɔ zaa yãnzi.
20 Zaakɛ zaakɛri píngi è za gupuraammɛ, è mɔ́ gupuraa kiiaro, lɛ à yãkɛnanɔ tón bɔ
gupuraaaro yãnzi.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ è zĩi kɛ yãpuraaa, àmbe è mɔ́ gupura kiia, lɛ wàgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ kuuna Luda guun à yã
pìnɔ kɛ̀n.

Yaaya Batisikɛri sèedakɛna Yesu yã musu

22 Beee gbɛra Yesu gàa Yudea bùsun kɔ̃n a ìbanɔ. À gurɔplaa kɛ̀ńyo gwe, èe gbɛ̃nɔ batisi kɛɛ.
23 Yaaya e gbɛ̃nɔ batisi kɛɛ se zaa Ainɔ, Salimu saɛ, zaakɛ í di gwe. Wègɔ̃ mɔɔ à kiia, ben è
ń batisi kɛ.
24 Zaakɛ wèe Yaaya da kpɛ́siaan kɔ̀ro.
25 Gurɔ beeea Yaaya ìba kenɔ nà lɛokpakɔ̃akɛnaa kɔ̃n Yuda gbãade keo gbãsĩbɔna yã musu.
26 Ben aɔ̃ sɔ̃̀ Yaayazi wà bè: Rabi, gbɛ̃ kɛ̀ kúnyo yã Yoda baa kãa kpa, kɛ̀ n à yã òwee bé èe
gbɛ̃nɔ batisi kɛɛ tia, baade píngi e gaa à kiia.
27 Yaaya bèńnɛ: Gbɛ̃ke è fɔ̃ à pɔ́ke e à síro, tó èe kɛ Luda à gbà baasiro.
28 Ámbe ma sèedadeenɔ ũ kɛ̀ ma bè mámbe Mɛsaya ũro. Ma bè Luda ma zĩ mà dɔnɛ aɛmɛ.
29 Nɔsɛri bé à nɔɔ vĩ. Nɔsɛri gbɛ̃nna sɔ̃ ègɔ̃ zɛ à saɛ è swã kpá à yãzi, nɔsɛri kòto è à pɔɔ kɛ
nna. Lɛn sɔ̃ ma pɔnnaa kɛ̀ bíta lɛ.
30 Séde àpi gɔ̃ kaara mapi sɔ̃ màgɔ̃ lagoo.

Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ musu

31 Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ musu dɛ baade píngila. Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ tɔɔtɛ nɛ́ anduna gbɛ̃mɛ, anduna yãn è o. Gbɛ̃
kɛ̀ bɔ̀ ludambɛ sɔ̃ɔ dɛ baade píngila,

[32] ègɔ̃ pɔ́ kɛ̀ à è kɔ̃n yã kɛ̀ à mào sèeda kɛɛ, ben gbɛ̃kee e à yã siiro.
[33] Gbɛ̃ kɛ̀ à à yã sì zɛ̀o kɛ̀ Luda nɛ́ yãpuradeemɛ.
[34] Gbɛ̃ kɛ̀ Luda à zɩ̃̀ pì è Luda yã o, zaakɛ Luda a Ninii kpàa papanamɛ.
[35] De Ludaa ye a Nɛ́zi, ben à pɔ́ píngi nànɛ a ɔzĩ.
[36] Gbɛ̃ kɛ̀ èe Nɛ́ pì náanɛ kɛɛ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ. Gbɛ̃ kɛ̀ èe gii à yã mazi é wɛ̃̀ndi pì ero,
Luda pɔfɛ̃ kpɛ́ kúamɛ.

4

Yesu kɔ̃n Samaria nɔgbɛ̃o

[1] Farisinɔɔ mà kɛ̀ Yesu e gbɛ̃nɔ batisi kɛɛ èe ìbanɔ ee dɛ Yaayala.
[2] Èe kɛ Yesu bé è ń batisi kɛ a zĩndaro, à ìbanɔ bé wè kɛ.
[3] Kɛ̀ Yesu yã pì mà, à fɛ̀ɛ Yudea à ɛ̀ara èe taa Galili.
[4] Kɛ̀ èe gaa sɔ̃, à kṹ̀ à bɔɛ Samaria bùsun.
[5] Ben à kà Samaria wɛ́tɛ kɛ̀ wè be Sika. À zã̀ kɔ̃n tɔɔtɛ kɛ̀ Yakubu kpà a nɛ́ Yusufuaoro.
[6] Yakubu lɔ̀gɔ kú gwe. Yesu táa ò à kpàsa, ben a vɛ̃̀ɛ lɔ̀gɔ pì saɛ. Ɔfãntɛ̃ kà mìdangura.
[7] Samaria nɔgbɛ̃ ke mɔ̀ í tɔ́, ben Yesu bènɛ: Ǹ ma gba í mà mi.
[8] À ìbanɔ sɔ̃ gàa pɔ́blee lú wɛ́tɛ guu.
[9] Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Yudan n ũ, Samaria nɔgbɛ̃n ma ũ, ben nɛ́ɛ ímina wɛ́ɛ kɛɛmaa? Zaakɛ
Yudanɔ kɔ̃n Samariadeenɔ yã è kɔ̃ sɛ́ro.
[10] Ben Yesu bènɛ: Tó ń gbaa kɛ̀ Luda è dańnɛ dɔ̃ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ èe í wɛ́ɛ kɛɛmmaao, lɛ ḿbe nɛ́
wɛ́ɛ kɛa à n gba í wɛ̃̀ndidee.
[11] Nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Baa, ń googa vĩro. Lɔ̀gɔ kɛ̀ sɔ̃ wɛ̀ɛ zã̀. Nɛ́ í wɛ̃̀ndidee pì e mámɛ?
[12] Ń dɛ wa dezi káaku Yakubula gwɛɛ? Àmbe à lɔ̀gɔ pì tòwe. Àpi à í mì kɔ̃n a nɛ́nɔ kɔ̃n a
pɔ́kãdeenɔ.
[13] Ben Yesu bènɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ í kɛ̀ mì, ímii é ɛara à à dɛmɛ dɔ.
[14] Gbɛ̃ kɛ̀ eé í kɛ̀ mɛ́ kpáa mi sɔ̃, ímii é à dɛ ziki dɔro. Zaakɛ í kɛ̀ mɛ́ kpáa é gɔ̃ à nɔ̀sɛ guu íbɔki
í kɛ̀ eé bɔɛnɛ wɛ̃̀ndi kɛ̀ eé yãaroo ũmɛ.
[15] Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Baa, ǹ ma gba í pì, lɛ ímii tón ma dɛ mà mɔ í tɔ́ kɛ̀ dɔro.
[16] Yesu bènɛ: Ǹ gá n zã sísi à mɔ́ lɛdo.
[17] Nɔgbɛ̃ pì wèàla à bè: Má gɔ̃ɔ vĩro. Ben Yesu bènɛ: Kɛ̀ n bè, ń gɔ̃ɔ vĩro, n yã ò a zɛ́amɛ.
[18] N zã kɛ̀ gɛ̃̀n sɔɔro, ben gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ ń kúo tiaa nɛ́ n zãnlo. N yãpuraa ò.
[19] Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Baa, má dɔ̃̀ sa kɛ̀ annabin n ũ.
[20] Wa dezinɔ dɔnzi kɛ̀ Ludanɛ kpiii kɛ̀ musu, apinɔ sɔ̃ eè be Yerusalɛmu bé guu kɛ̀ wà dɔnzi
kɛnnɛ ũ.
[21] Yesu bènɛ: Nɔgbɛ̃, ǹ ma yã sí. Gurɔkee e suu kɛ̀ é dɔnzi kɛ De Ludanɛ kpiii kɛ̀ musu ke
Yerusalɛmu dɔro.
[22] Apinɔ, eè dɔnzi kɛ Ludanɛ, mɔde á à dɔ̃ro, wapinɔ sɔ̃, weè dɔnzi kɛnɛ, bensɔ̃ wá à dɔ̃,
zaakɛ mìsina è bɔ wa Yudanɔ kiiamɛ.
[23] Gurɔɔ e suu à kà kɔ̀, kɛ̀ dɔnziri yãpuradeenɔ é dɔnzi kɛ De Ludanɛ kɔ̃n yãpuraao kɔ̃n à
Ninii gbãaao. Gbɛ̃ beee takanɔn De Luda e wɛtɛɛ aɔ̃ dɔnzi kɛare.
[24] Luda nɛ́ niniimɛ, séde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è dɔnzi kɛnɛnɔ dɔnzi kɛnɛ kɔ̃n yãpuraao kɔ̃n à Ninii
gbãaao.
[25] Ben nɔgbɛ̃ pì bènɛ: Má dɔ̃ kɛ̀ Mɛsaya kɛ̀ wè benɛ Kirisi é mɔ́. Tó à mɔ̀, eé yã píngi bɔkɔ̃tɛwe.
[26] Ben Yesu bènɛ: Mamɔma kɛ̀ mɛ́ɛ yã oonnɛɛ, mámbe à ũ.
[27] Gurɔ beeea Yesu ìbanɔ sù, aɔ̃ à lè èe yã oo kɔ̃n nɔgbɛ̃o. À bɔ̀ ń saɛ, mɔde aɔ̃ gbɛ̃kee e à la
bɔ́n à yeziro ke bɔ́yãnzi èe yã oo kɔ̃n nɔgbɛ̃ pìoziro.
[28] Ben nɔgbɛ̃ pì a loo tò gwe, à gɛ̃̀ wɛ́tɛ guu à bè gbɛ̃nɔnɛ:
[29] À mɔ́ à gɔ̃gbɛ̃ ke gwa. À yã kɛ̀ má kɛ̀nɔ òmɛ píngi. Ke Mɛsaya pìmɛ gwɛɛ?
[30] Ben aɔ̃ bɔ̀ɛ wɛ́tɛ guu, aɔ̃ɔ gaa Yesu kiia.
[31] Gurɔ beeea sɔ̃ Yesu ìbanɔ bènɛ: Rabi, nɛ́ pɔ́ bleroo?
[32] Ben à bèńnɛ: Má pɔ́ble ke vĩ kɛ̀ á dɔ̃ro.
[33] Ben à ìbanɔ kɔ̃ làla wà bè: Gbɛ̃ke mɔ̀nɛ pɔ́bleeon yɔ́?
[34] Ben Yesu bèńnɛ: Ma pɔ́bleen gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi pɔyezikɛna ũ ai mà zĩi kɛ̀ à dàmɛɛ mì dɛ.
[35] Apinɔ eè be mɔ siigɔ̃ɔ bé à gɔ̃̀ kɛ̀ pɔ́kɛ̃gurɔɔ é ká. Mɛ́ɛ ooare, à wɛ́ɛ sɛ́ à buraanɔ gwa, zaakɛ
pɔ́nɔ mà aɔ̃ kà kɛ̃na.
[36] Pɔ́kɛ̃ri e a asaia ee kɔ̀, èe gbɛ̃nɔ kaakɔ̃a wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro pɔ́ ũ, lɛ pɔ́tɔ̃ri kɔ̃n pɔ́kɛ̃rio pɔnnaa
kɛ lɛdo.
[37] Zaakɛ yã kɛ̀kii nɛ́ yãpuraamɛ: Gbɛ̃ke bé è pɔ́ tɔ̃, gbɛ̃ke kɛ̃.

38 Ma a zĩ pɔ́ kɛ̃ gura kɛ̀ ée zĩi kɛɛnlo. Gbɛ̃ pãndenɔ bé wà zĩi kɛ̀ gwe, ben ée ń zĩi àre blee.
39 Samaria gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú wɛ́tɛ pì guunɔ Yesu náanɛ kɛ̀ pari yã kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì òńnɛ yãnzi, kɛ̀ à
bè à yã kɛ̀ á kɛ̀nɔ òare píngi.
40 Beee yãnzi kɛ̀ aɔ̃ kà Yesu kiia, aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a à gɔ̃ńyo, ben à kɛ̀ńyo gurɔ plaa.
41 Kɛ̀ Yesu yã òńnɛ, gbɛ̃ pãndenɔ a náanɛ kɛ̀ paripari.
42 Ben aɔ̃ bè nɔgbɛ̃ pìnɛ: Èe kɛ yã kɛ̀ ń òwe yãnzin wa à náanɛ kɛ̀zi adoro. Wa à yã mà wa
zĩndamɛ, ben wá dɔ̃̀ sa kɛ̀ anduna Mìsirin à ũ yãpura.

Gbãadee nɛ́ kɛ̃kɔ̃ana

43 Kɛ̀ à gurɔplaa kɛ̀ńyo, à gbɛran à tà Galili,
44 zaakɛ à bè annabi ègɔ̃ bɛ̀ɛ vĩ a zĩnda bùsunlo.
45 Kɛ̀ à kà Galili, Galilideenɔ gbãakɛ kpàzi, zaakɛ aɔ̃ gàa wà Banla zĩbaa kɛ̀ Yerusalɛmumɛ,
ben aɔ̃ yã kɛ̀ à kɛ̀ zĩbaa pì zĩnɔ è píngi.
46 Ben Yesu ɛ̀ara à gàa Kana, gura kɛ̀ à í lìɛn geepiwɛ̃ɛ ũ. Bùsu gbãade kee kú gwe, à nɛ́gɔ̃gbɛ̃
e gyãa kɛɛ zaa Kapɛnamu.
47 Kɛ̀ à mà Yesu bɔ̀ Yudea à sù Galili, ben à gàa à kiia à wɛ́ɛ kɛ̀a à gá a nɛ́ kɛ̃kɔ̃a, zaakɛ à kú
gaa lɛ́zĩ.
48 Ben Yesu bènɛ: Tó èe kɛ a dabuyãnɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ è baasiro, é ma náanɛ kɛro.
49 Ben gbãadee pì bènɛ: Baa, ǹ mɔ́ lɛ ma nɛ́ kpɛ́ à ga.
50 Yesu bènɛ: Ǹ tá bɛ. N nɛ́ é garo. Gɔ̃gbɛ̃ pì yã kɛ̀ Yesu ònɛ sì, ben à dà zɛ́n.
51 Kɛ̀ à tɛ́ zɛ́n, à dàkɔ̃rɛ kɔ̃n a zĩ̀rinɔ, ben aɔ̃ bènɛ à nɛ́ kuu.
52 Ben à ń lá à bè: Gurɔ zaka kparee takan à kɛ̀ sɔ̃̀? Ben aɔ̃ bènɛ: Gĩa fãantɛ̃ mɔ̀ do zakan
mɛ̀wãaa pì kɛ̃̀a.
53 Ben de pì dɔ̃̀ kɛ̀ gurɔ zaka kɛ̀ Yesu òare kɛ̀ a nɛ́ é garoon gwe. Ben aɔ̃ à náanɛ kɛ̀, àpi kɔ̃n a
bɛdeenɔ ń píngi.
54 Sèeda plaadee kɛ̀ Yesu kɛ̀ bɔna Yudea suna Galilin gwe.

5

Gyãre kɛ̃kɔ̃ana dada'okiia

1 Beee gbɛra Yudanɔ zĩbaa ke kà, ben Yesu ɛ̀ara à gàa Yerusalɛmu.
2 Dada'okii kú gwe Sã Gɛ̃kii saɛ kɛ̀ wè be Bɛtɛsɛda kɔ̃n Eberu yão. Dada'okii pì kámmabokii
vĩ lɛo sɔɔro,
3 gyãreenɔ ègɔ̃ daɛnan paripari, vĩ̀lanɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɛ̀guu fɛ̃fɛ̃nanɔ.
4-5 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú gwe èe gyãa kɛɛ à kà wɛ̃̀ baplaa plaasai.
6 Kɛ̀ Yesu à è daɛna gwe, à dɔ̃̀ kɛ̀ èe gyãa kɛɛ a gì kɛ̀ maamaa, ben à bènɛ: Ń yezi ǹgɔ̃ aafiaɔ́?
7 Ben gyãree pì wèàla à bè: Maree, má gbɛ̃ke vĩ à ma da í guu gurɔɔ kɛ̀ à dègero. Tó mɛ́ɛ gaa
gɛ̃n, gbɛ̃ pãnde è gĩakɛ à gɛ̃ ma ãmɛ.
8 Yesu bènɛ: Ǹ fɛɛ ǹ zɛ, ǹ n pɛ̀ sɛ́ ǹ táa o.
9 Gwe gɔ̃ɔ gɔ̃gbɛ̃ pì aafia è. À a pɛ̀ sɛ̀ à táa ò. Gurɔɔ pì nɛ́ kámmabogurɔɔ zĩmɛ,
10 ben Yuda gbãadeenɔ bè gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃̀kɔ̃a pìnɛ: Kámmabogurɔɔ zĩn gbɛ̃̀a. À zɛ́ vĩ ǹgɔ̃ n pɛ̀
sɛnaro.
11 À wèńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ ma gba aafia bé à òmɛ mà a pɛ̀ sɛ́ mà táa o.
12 Ben aɔ̃ à là wà bè: Dé bé à bènnɛ ǹ n pɛ̀ sɛ́ ǹ táa oo?
13 Gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃̀kɔ̃a pì dɔ̃ tó dénlo, zaakɛ Yesu gɛ̃̀tɛ parii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ tɛ́mɛ.
14 Beee gbɛra Yesu à è Luda ua guu, ben à bènɛ: Ǹ ma, n aafia è. Ǹton durun kɛ dɔro, lɛ yã
kɛ̀ zaa dɛ beeelaa tón n le dɔro yãnzi.
15 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì gàa à ò Yuda gbãadeenɔnɛ kɛ̀ Yesu bé à tò a aafia è.
16 Ben gbãadee pìnɔ wɛ́ɛ tã̀ Yesua, kɛ̀ è yã beee takanɔ kɛ kámmabogurɔɔ zĩ yãnzi.
17 Ben Yesu wèńla à bè: Ma De ègɔ̃ zĩi kɛɛ kámmabosaimɛ, lɛn mɛ́ɛ kɛɛ lɛ se.
18 Yã beee yãnzi gbãadee pìnɔɔ e Yesu wɛtɛɛ wà à dɛzi dɛ káakula. Èe kɛ kɛ̀ è kámmabogurɔɔ
zĩ yã daro ado yãnzinlo, kɛ̀ è be Ludan a De ũ, èe a zĩnda kɛɛ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Ludao yãnzimɛ.

Luda Nɛ́ iko

19 Yesu ɛ̀ara à wèńla à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, Luda Nɛ́ è fɔ̃ à yãke kɛ kɔ̃n a zĩnda gbãaaoro,
sé yã kɛ̀ à è a Dee e kɛɛ baasiro, zaakɛ yã kɛ̀ à De è kɛ píngi, àmbe à Nɛ́ pì è kɛ se.
20 Zaakɛ De Ludaa ye a Nɛ́zi, è yã kɛ̀ è kɛ píngi ɔdɔanɛ. Eé yã kɛ̀ bíta dɛ beeelaa ɔdɔanɛ, eé
bɔ a saɛ.
21 Lán De Luda è gɛ̀nɔ vu à wɛ̃̀ndi kpáḿma nà, lɛn à Nɛ́ è wɛ̃̀ndi kpá gbɛ̃ kɛ̀ à yezinɔa lɛ.
22 De Luda è yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃keoro, à yãkpaɛkɛna gbãa píngi kpà a Nɛ́a,

[23] lɛ baade píngi bɛ̀ɛ li a Nɛ́nɛ, lán aɔ̃è li De Ludanɛ nà. Gbɛ̃ kɛ̀ èe bɛ̀ɛ li Luda Nɛ́nɛro, adee e
bɛ̀ɛ lii à De kɛ̀ à à zɩ̃̀nɛro.
[24] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ èe ma yã maa, bensɔ̃ èe gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩ náanɛ kɛɛ, adee wɛ̃̀ndi
kɛ̀ è yãaroo vĩ. Yã é vɛ̃ɛaro, adee bɔ̀ gaan à gɛ̃̀ wɛ̃̀ndi guumɛ.
[25] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gurɔkee e suu à kà kɔ̀, kɛ̀ gɛ̀nɔ é Luda Nɛ́ kòto ma, aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
mànɔ é fɛɛ.
[26] Lán De Luda wɛ̃̀ndikpammana gbãa vĩ nà, lɛn à wɛ̃̀ndikpammana gbãaa kpà a Nɛ́a lɛ
dɔ.
[27] À yãkpaɛkɛna gbãaa kpàa dɔ, kɛ̀ à dɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ ũ yãnzi.
[28] Àton tó beee bɔ a saɛro, zaakɛ gurɔkee e suu kɛ̀ gɛ̀ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú mira guunɔ é à kòto ma
[29] wà bɔɛ ń píngi. Maakɛrinɔ é fɛɛ wà gɛ̃ wɛ̃̀ndi guu, zaakɛrinɔ sɔ̃ yãvɛ̃ɛmmana guu.
[30] Mɛɛ̀ fɔ̃ mà yãke kɛ kɔ̃n ma zĩnda gbãaaoro. Mɛɛ̀ yãkpaɛ kɛ lán à òmɛ nàmɛ, mɛɛ̀ yãkpaɛ kɛ
a zɛ́a, zaakɛ mɛɛ̀ ma zĩnda pɔyezi wɛtɛro, sé gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi pì pɔ́.

Yesu iko sèedadeenɔ

[31] Tó má dɛ ma zĩnda sèedadee ũ, lɛ ma yã náanɛ vĩro.
[32] Sèedade pãndee kuu kɛ̀ è ma yã o, má dɔ̃ kɛ̀ ma yã kɛ̀ è oo náanɛ vĩ.
[33] Baa apinɔ, a gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Yaayaa, ben à yãpuraa òare.
[34] Mɛ́ɛ mɛ̀ kpá gbɛ̃ntee sèedadekɛnaaro, mɛ́ɛ beee ooare lɛ à e à bɔ zia yãnzimɛ.
[35] Yaaya dɛ lán fitia kɛ̀ nana èe guu puu bà, ben a we à pɔnnaa kɛ̀ à gupuraazi gurɔ plaa.
[36] Yã kɛ̀ De Ludaa dàmɛ mà kɛɛnɔ, kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ pìnɔɔ dɛare sèeda ũ, kɛ̀ De Luda bé à ma zĩ.
Ma sèeda pì dɛ Yaaya pɔ́la.
[37] Ma De kɛ̀ ma zĩi ma yã ò dɔ. Ée à kòto ma zikiro, ée wɛ́ɛ siàlɛro,
[38] à yã e vɛ̃ɛkii e a swɛ̃̀ guuro, kɛ̀ ée gbɛ̃ kɛ̀ à à zɩ̃̀ náanɛ kɛro yãnzi.
[39] Eè Luda yã tàasi kɛ, zaakɛ eègɔ̃ daa gwen é wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo en. Ma yãn takada pì e oo
sɔ̃,
[40] mɔde ée gii mɔ́ ma kiiazi lɛ à wɛ̃̀ndi pì e.
[41] Mɛ́ɛ sáabu wɛtɛɛ gbɛ̃ntee kiiaro,
[42] mɔde má a dɔ̃, má dɔ̃ kɛ̀ á ye Ludaziro.
[43] Ma mɔ kɔ̃n ma De tɔ́o, ben ée ma síro. Tó gbɛ̃ pãnde mɔ̀ kɔ̃n a zĩnda tɔ́o, é à sí.
[44] Lán eè sáabu wɛtɛkɔ̃a nà, mɔde eè sáabu wɛtɛ Luda mɛ̀n do lélea lɛro, é kɛ dia à ma yã síi?
[45] Àtongɔ̃ daa mámbe mɛ́ gá kɔ̃n a yão ma De kiiaro, Musa kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔzi bé eé gá a yão.
[46] Tó a Musa yã sì, lɛ a ma yã sì se, zaakɛ ma yãn à kɛ̃̀ Luda yãn.
[47] Kɛ̀ ée yã kɛ̀ à kɛ̃̀ Luda yãnnɔ síro, é kɛ dia à ma yã síi?

6

Pɔ́blekpana gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔroonɔa
(Mat 14:13-21, Maa 6:30-44, Luk 9:10-17)

[1] Beee gbɛra Yesu bikṹ Galili sɛ̀bɛ kɛ̀ wè be dɔ Tiberia baa.
[2] Gbɛ̃nɔ gɔ̃ tɛ́zi paripari, kɛ̀ aɔ̃ à dabuyãnɔ è dian èe gyãreenɔ kɛ̃ɛkɔ̃ana yãnzi.
[3] Ben Yesu dìdi à vɛ̃̀ɛ sɩ̃̀sĩa kɔ̃n a ìbanɔ.
[4] Yudanɔ Banla zĩbaa kà kĩi.
[5] Kɛ̀ Yesu wɛ́ɛ sɛ̀ musu, à è gbɛ̃nɔɔ e mɔɔ a kiia paripari, ben à Filipi là à bè: Mákpan wé
pɔ́blee lún lɛ gbɛ̃nɔ blee?
[6] À beee ò lɛ à Filipi yɔ̃ à gwa yãnzimɛ, zaakɛ à dɔ̃ lán é kɛ nà.
[7] Ben Filipi wèàla à bè: Kondogi ɔɔ mɛ̀n wàa do burɛdi, baa tó wà lìli baadenɛ fétefete, eé
mɔ́ḿmaro.
[8] À ìbanɔ doke Anduru, Simɔ Pita dãaro bɛ̀nɛ:
[9] Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kee kú kɛ̀, à burɛdi aaga vĩ mɛ̀n sɔɔro kɔ̃n kpɔ̀ nɛ́ngonɔ mɛ̀n plaa. Bɔ́n beee é kɛ
parii kɛ̀nɔnɛ?
[10] Yesu bè: À gbɛ̃nɔ vɛ̃ɛvɛ̃ɛ. Sɛ̃̀ di guu pìn, ben aɔ̃ vɛ̃̀ɛvɛ̃ɛ. Gɔ̃gbɛ̃nɔ kà gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔro taka.
[11] Yesu burɛdi pìnɔ sɛ̀ à aubarika dàn, ben à kpàatɛtɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛna pìnɔnɛ lán aɔ̃ɔ yezi
nà. Lɛn à kpɔ̀ kpàḿma lɛ dɔ.
[12] Kɛ̀ aɔ̃ kɑ̃̀ ń píngi, à bè a ìbanɔnɛ: À à kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀ sɛ́ɛ píngi, lɛ à ke tón kɛ pãro.
[13] Ben aɔ̃ burɛdi mɛ̀n sɔɔroo kɛ̀ wà sò pì kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀nɔ sɛ̀ɛ gbíi kuri awɛɛplaaa pà.
[14] Kɛ̀ wà dabuyã kɛ̀ Yesu kɛ pì è wà bè: Gbɛ̃ pì nɛ́ annabi kɛ̀ èe mɔɔ anduna guumɛ yãpura.
[15] Yesu dɔ̃̀ kɛ̀ wà yezi wà mɔ́ wà a kũ wà a ká kí ũ kɔ̃n gbãaaomɛ, ben à gùńnɛ gwe à ɛ̀ara à
dìdi sɩ̃̀sĩ musu ado.

Yesu táa'ona sɛ̀bɛla
(Mat 14:22-33, Maa 6:45-52)
16 Kɛ̀ uusiɛ kɛ̀, à ìbanɔ gàa sɛ̀bɛ baa.
17 Ben aɔ̃ gɛ̃̀ góro'itɛ guu, aɔ̃ɔe bikũu sɛ̀bɛ pì baa kãa Kapɛnamu kpa. Guu gĩakɛ à sì Yesu e
ká ń kii kɔ̀ro.
18 Zàga'ĩa gbãaa kàka, ben í e fɛɛɛ.
19 Kɛ̀ à ìbanɔ góro lì wà kà kiloo sɔɔro ke swɛɛdo taka, ben aɔ̃ Yesu è èe táa oo íla, èe sɔ̃ɔ ń
górozi, ben vĩa ń kũ.
20 Ben à bèńnɛ: Mámbee! Àton tó vĩa a kũro.
21 Aɔ̃ wèzi à gɛ̃ góro guu, ben góro pì kà guu kɛ̀ aɔ̃ɔe gaan gɔ̃ɔ.

Gbɛ̃nɔ Yesu wɛtɛna
22 Kɛ̀ guu dɔ̀ parii kpɛ́ zɛna sɛ̀bɛ baa kãa. Aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ góro'itɛ kú gwe yã mɛ̀n domɛ, Yesu sɔ̃ èe
gɛ̃ góro pì guu kɔ̃n a ìbanɔro, aɔ̃ tà ńtɛ̃ɛmɛ.
23 Zãazãa góro'itɛ pãndenɔ bɔ̀ Tiberia, aɔ̃ mɔ̀ guu kɛ̀ kĩi kɔ̃n guu kɛ̀ wà burɛdi sòn-o, kɛ̀ Dii
sáabu kpà.
24 Kɛ̀ parii pì è àpi ke à ìbanɔɔ kú gwe dɔro, aɔ̃ gɛ̃̀ góro pìnɔ guu aɔ̃ gàa à wɛtɛ Kapɛnamu.

Yesu bé pɔ́blee kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndia ũ
25 Kɛ̀ aɔ̃ à è sɛ̀bɛ baa gwe, aɔ̃ bènɛ: Rabi, n ka kɛ̀ bɔrɛmɛ?
26 Yesu bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, ée ma wɛtɛɛ burɛdi kɛ̀ á sò a kã yãnzimɛ, èe kɛ dabuyã
kɛ̀ á ènɔ yãnzinlo.
27 Àton zĩi kɛ pɔ́blee kɛ̀ è yãa yãnziro, sé pɔ́blee kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãarooa. Gbɛ̃ntee Nɛ́
bé eé a gba pɔ́blee pì, zaakɛ àpin De Luda a sèeda kɛ̀a.
28 Ben aɔ̃ à là wà bè: Dian wé kɛ nà wà yã kɛ̀ Ludaa yezi wà kɛɛ kɛɛ?
29 Yesu wèńla à bè: Yã kɛ̀ Ludaa yezi à kɛɛn yɛ̀: À gbɛ̃ kɛ̀ à à zɛ̃̀ náanɛ kɛ.
30 Aɔ̃ bènɛ: Dabuyã kpareen nɛ́ kɛwe, lɛ wà e wà n náanɛ kɛɛ? Yã kpareen nɛ́ kɛɛ?
31 Wa dezinɔ mana blè gbáan lán wà kɛ̃̀ Luda yãn nà wà bè: A pɔ́blee kɛ̀ bɔ̀ musu kpàḿma
aɔ̃ blè.
32 Ben Yesu bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, èe kɛ Musa bé à pɔ́blee kɛ̀ bɔ̀ musu kpàawaro. Ma
De bé è pɔ́ble yãpuradee kɛ̀ bɔ̀ musu kpáawa.
33 Pɔ́blee kɛ̀ Ludaa kpà pìn gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ musu è wɛ̃̀ndi kpá andunaa ũ.
34 Aɔ̃ bènɛ: Mare, ǹgɔ̃ pɔ́ble beee taka kpaawa gurɔ píngi.
35 Ben Yesu bèńnɛ: Mámbe pɔ́blee kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndia ũ. Nɔaa é gbɛ̃ kɛ̀ mɔ̀ ma kiia dɛro, ímii é
ma náanɛkɛri dɛ zikiro.
36 Baa kɔ̃n beeeo lán má òare nà, baa kɛ̀ a ma e, ée ma náanɛ kɛro.
37 Gbɛ̃ kɛ̀ ma Dee kpàmaa é mɔ́ ma kiia, mɛ́ pɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ mɔ̀ ma kiiaa zikiro.
38 Èe kɛ ma zĩnda pɔyezi yãnzin ma bɔ musu ma mɔziro, sé gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩ pɔ́.
39 Pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi pì yezin yɛ̀: Màton tó gbɛ̃ kɛ̀ à kpàmaanɔ ke sãsãro. À yezi mà ń fɛɛ
ziaa zĩ.
40 Zaakɛ pɔ́ kɛ̀ ma Dee yezin yɛ̀: Gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛ pɛ̀ à Nɛ́a bensɔ̃ èe à náanɛ kɛɛ gɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è
yãaroo vĩ, mɛ́ à fɛɛ ziaa zĩ.
41 Ben Yuda gbãadeenɔ zɔka kàzi, kɛ̀ à bè ambe pɔ́blee kɛ̀ bɔ̀ musu ũ yãnzi.
42 Aɔ̃ bè: Gbɛ̃ pì nɛ́ Yesu Yusufu nɛ́nloo? Wá à de kɔ̃n à dao dɔ̃ nɛ́! Ben èe bee a bɔ musumɛ.
43 Yesu bèńnɛ: Àton zɔka káro.
44 Gbɛ̃ke é fɔ̃ à mɔ ma kiiaro, tó èe kɛ ma De kɛ̀ ma zĩi à sìsi baasiro, mɛ́ à fɛɛ ziaa zĩ.
45 À kɛ̃na annabinɔ takada guu wà bè: Luda bé eé yã da baadenɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ De Luda yã mà
bensɔ̃ à à yã dà, àmbe è mɔ́ ma kiia.
46 Èe kɛ gbɛ̃ke De Luda è kɔ̃n wɛ́ɛonlo. Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ à kiia bé à à è ado.
47 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, ma náanɛkɛri wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ.
48 Mámbe pɔ́blee kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndia ũ.
49 A dezinɔ mana blè gbáan, baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ gàga.
50 Pɔ́blee kɛ̀ è bɔ musu sɔ̃, tó gbɛ̃ blè, eé garo.
51 Mámbe pɔ́ble wɛ̃̀ndidee kɛ̀ bɔ̀ musu pì ũ. Tó gbɛ̃ à kɛ̀ blè, eégɔ̃ kuu gurɔ píngi. Pɔ́blee kɛ̀
mɛ́ kpáḿman ma mɛ̀baasi ũ, lɛ anduna gɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ yãnzi.
52 Ben gbãadee pìnɔɔ e lɛokpakɔ̃a kɛɛ kɔ̃o wà bè: Gbɛ̃ pì é fɔ̃ à a mɛ̀baasi kpáwa wà són yɔ́?
53 Ben Yesu bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, tó ée Gbɛ̃ntee Nɛ́ mɛ̀baasi só a à aru mìro, égɔ̃
wɛ̃̀ndi vĩro.
54 Gbɛ̃ kɛ̀ è ma mɛ̀baasi só à ma aru mii wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ. Mámbe mɛ́ à fɛɛ ziaa zĩ.
55 Zaakɛ ma mɛ̀baasi nɛ́ pɔ́ble yãpuraamɛ, ma aru nɛ́ ímina yãpuraamɛ.

56 Gbɛ̃ kɛ̀ è ma mɛ̀baasi só à ma aru mii kú ma guu, má sɔ̃ɔ kú à guu.
57 Lán De Luda Wɛ̃̀ndide ma zĩ bensɔ̃ má kuu à yãnzi nà, lɛn gbɛ̃ kɛ̀ è ma mɛ̀baasi só égɔ̃
kuu ma yãnzi lɛ.
58 Pɔ́blee kɛ̀ bɔ̀ musun gwe. À dɛ lán pɔ́blee kɛ̀ a dezinɔ blè aɔ̃ gà bàro. Pɔ́ble beee blèri égɔ̃
kuu gurɔ sãnda píngimɛ.
59 Yesu yã beeenɔ ò gurɔɔ kɛ̀ èe yã daańnɛ Kapɛnamu aduakɛkpɛmmɛ.

Yesu ìba kenɔ bɔrukpɛɛkɛna

60 Kɛ̀ à ìbanɔ yã pì mà, aɔ̃ paridee bè: Yã gbãaamɛ, dé bé eé beee fɔ̃ɔ?
61 Yesu dɔ̃̀ a swɛ̃̀ guu kɛ̀ a ìbanɔɔ e zɔka kaa yã pì musu, ben à bèńnɛ: Yã pì e a fuuɔ́?
62 Tó á è Gbɛ̃ntee Nɛ́ fɛ̀ɛ èe taa guu kɛ̀ à kún yã sɔ̃ nɛ́?
63 Luda Nini bé è wɛ̃̀ndi kpáḿma, mɛ̀baasi nɛ́ pɔ́kenlo. Yã kɛ̀ má òareenɔn Luda Nini kɛ̀ è ń
ká wɛ̃̀ndia yã ũ.
64 Mɔde a gbɛ̃kenɔ e ma náanɛ kɛro. Zaakɛ Yesu gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe a náanɛ kɛroonɔ dɔ̃ zaa káaku
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ eé a kpáḿmao.
65 Ben à bè dɔ: Beee yãnzin má òarezi, gbɛ̃ke é fɔ̃ à mɔ́ ma kiiaro, séto De Luda à gbà zɛ́.
66 Zaa gurɔ beeea à ìba kenɔ bɔ̀ru kpɛɛ paripari, aɔ̃ɔe tɛ́zi dɔro.
67 Ben Yesu a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ là à bè: Á yezi à tá sen yɔ́?
68 Simɔ Pita wèàla à bè: Dii, dé kiian wé gán? Ń wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro yã vĩ.
69 Wa n náanɛ kɛ̀, wá dɔ̃̀ kɛ Luda gbɛ̃ kɛ̀ à kú adonan n ũ.
70 Yesu bèńnɛ: A gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa kɛ̀nɔn má sɛ̀roo? Baa kɔ̃n beeeo a gbɛ̃ doo nɛ́
ibilisimɛ.
71 Yudasi, Simɔ Isikariɔti nɛ́n à tɛ́a. Àpin gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa pìnɔ doke kɛ̀ eé à kpáḿma ũ.

7

Yesu kɔ̃n a dãaronɔ

1 Beee gbɛra Yesu gàa Galili wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo, zaakɛ à yezi à lili o Yudearo, kɛ̀ Yuda
gbãadeenɔɔ e à wɛtɛɛ wà à dɛ yãnzi.
2 Yudanɔ Kutadɔna zĩbaa kà kĩi,
3 ben à dãaronɔ bènɛ: Ǹ fɛɛ gura kɛ̀ ǹ gá Yudea, lɛ n ìba kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛnɔ e
se.
4 Tó gbɛ̃ yezi à tɔ́ bɔ, è a yãnɔ kɛ utɛnaro. Lán nɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ taka kɛɛ nà, ǹ n zĩnda ɔdɔa
andunanɛ.
5 Baa à dãaro pìnɔ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛro.
6 Ben Yesu bèńnɛ: À gurɔɔ e kámɛ kɔ̀ro. Amɔanɔ sɔ̃ á zɛ́ vĩ gurɔ sãnda píngi.
7 Anduna é we à zaaguro, mɔde à zàmagu kɛ̀ mɛɛ̀ be à yãkɛna zaa yãnzi.
8 À gá zĩbaakɛkiia, mɛ́ɛ gaaro, zaakɛ à gurɔɔ e kámɛ kɔ̀ro.
9 Kɛ̀ à yã pì ò, ben à gɔ̃̀ Galili.

Yesu gana Kutadɔna zĩbaakɛkiia

10 Kɛ̀ à dãaro pìnɔ gàa zĩbaakɛkiia, gbasa àton gá. Èe gá gbɛ̃nɔ wáaro, à gàa asii guumɛ.
11 Yuda gbãadeenɔɔ e à wɛtɛɛ zĩbaakɛkiia aɔ̃ bè: Àpi kú máa?
12 Parii guu wèe yãbuu tãa maamaa à musu. Gbɛ̃kenɔ bè: Gbɛ̃ maaamɛ. Gbɛ̃kenɔ bè: Auo,
èe gbɛ̃nɔ sãsãamɛ.
13 Gbɛ̃kee e a yã o gupuraaaro, kɛ̀ wèe vĩa kɛɛ gbãadee pìnɔnɛ yãnzi.
14 Kɛ̀ zĩbaa kà a dagura, Yesu gàa Luda ua guu, èe yã daańnɛ.
15 À yã bɔ̀ gbãadee pìnɔ saɛ wà bè: Gbɛ̃ kɛ̀ èe kyó kɛroo bé à takada dɔ̃ lɛɔ́?
16 Ben Yesu bèńnɛ: Yã kɛ̀ mɛɛ̀ dańnɛ nɛ́ ma zĩnda yãnlo, gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi yãmɛ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi à zɛ kɔ̃n Luda pɔyezikɛnao égɔ̃ dɔ̃ tó ma yãdannɛna dɛ Luda pɔ́ ũ, kesɔ̃ ma
zĩnda yãn mɛ́ɛ oo.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda yã oo e wɛtɛɛ à tɔ́ bɔmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ è wɛtɛ à gbɛ̃ kɛ̀ a zĩi tɔ́ bɔɔ náanɛ vĩ, mɔnafiki
kú à guuro.
19 Musa e doka daareroo? A gbɛ̃ke yã pì kũna sɔ̃ro. Bɔ́yãnzin ée wɛtɛɛ à ma dɛzi?
20 Ben gbɛ̃nɔ bènɛ: Ń zĩn vĩmɛ. Dé bé èe wɛtɛɛ à n dɛɛ?
21 Yesu bèńnɛ: Dabuyã mɛ̀n don má kɛ̀, ben à bɔ̀ a píngi saɛ.
22 Musa bɛ̃̀ngukɛna yã dàare, ben eè bɛ̃̀ngu kɛ kámmabogurɔɔ zĩ. Ase èe kɛ Musa kiian à
nàanlo, à bɔ̀ a dezi káakunɔ kiiamɛ.
23 Lán wè bɛ̃̀ngu kɛ nɛ́nɛ kámmabogurɔɔ zĩ nà lɛ wàton bɔ Musa doka kpɛɛro yãnzi, à kɛ̀ dia
a pɔɔ fɛ̃namazi, kɛ̀ ma gbɛ̃ gbà aafia wásawasa kámmabogurɔɔ zĩi?
24 Àton yã gwa lán a wɛ́ɛ e ee nàro. À yã gwa a zɛ́a.

Yesun Mɛsaya ũɔ́?

25 Ben Yerusalɛmudeenɔ bè: Gbɛ̃ pì nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ wèe à wɛtɛɛ wà à dɛɛnloo?

26 À gwa, èe yã oo gupuraaa, ben gbɛ̃kee e yã liaro. Gbãadeenɔ à dɔ̃̀ Mɛsaya ũ yãpuraan
yɔ́?

27 Wá dɔ̃ guu kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀kii bɔ̀n. Tó Mɛsaya mɔ̀, weégɔ̃ dɔ̃ guu kɛ̀ à bɔ̀nlo.

28 Beee yãnzi gurɔɔ kɛ̀ Yesu e yã daańnɛ Luda ua guu, à pṹtã à bè: Á ma dɔ̃ bensɔ̃ á dɔ̃ guu
kɛ̀ ma bɔn. Ase mɛ́ɛ mɔ́ kɔ̃n ma zĩ̀ndaoro. Gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi nɛ́ yãpuradeemɛ, ben á à dɔ̃ro.

29 Má à dɔ̃, zaakɛ ma bɔ à kiiamɛ, àmbe à ma zĩ.

30 Ben aɔ̃ɔe à wɛtɛɛ wà à kũ, mɔde gbɛ̃kee e ɔ naaro, zaakɛ à gurɔɔ e papa kɔ̀ro.

31 Zà guu wà Yesu náanɛ kɛ̀ pari wà bè: Tó Mɛsaya mɔ̀, eé dabuyã kɛ pari dɛ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀kii
kɛ̀lan yɔ́?

Dogarinɔ zĩna aɔ̃ Yesu kũ

32 Kɛ̀ Farisinɔɔ mà wèe yãbuu tãa zà guu à yã musu, ben sa'orikinɔ kɔ̃n Farisi pìnɔ dogarinɔ
zĩ̀ wà à kũ.

33 Ben Yesu bè: Ma kuunaao gɔ̃̀ féte, gbasa mà tá gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi kiia.

34 É ma wɛtɛ à koramazi, zaakɛ é fɔ̃ à gá guu kɛ̀ má kúnlo.

35 Ben gbãadee pìnɔɔ e kɔ̃ lalaa: Mán à yezi à gán kɛ̀ wé korazi? À yezi à gá wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃
fȁakɔ̃a Giriki bùsunɔ guu kiia lɛ à yã da Giriki pìnɔnɛn yɔ́?

36 Yã kɛ̀ à ò pì mì dɛ diamɛ? Kɛ̀ à bè wé a wɛtɛ wà koraazi bensɔ̃ guu kɛ̀ á kún wé fɔ̃ wà gá
gwero nɛ́.

Í kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndia

37 Zĩbaa gurɔ zãa bíta zĩ Yesu fɛ̀ɛ à pṹtã à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ ímii e à dɛɛ à mɔ́ ma kiia à í mi,

38 gbɛ̃ kɛ̀ èe ma náanɛ kɛɛ sɔ̃, í kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndia égɔ̃ bàa lɛɛ zaa à nɔ̀sɛ guu lán wà kɛ̃̀ Luda
yãn nà.

39 À yã kɛ̀ ò Luda Nini kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe a náanɛ kɛɛnɔ é sí yã musumɛ. Aɔ̃ɔ Luda Nini pì vĩ
gĩaro, kɛ̀ Yesu e gĩakɛ à tɔ́ bɔ kɔ̀ro yãnzi.

Gbɛ̃nɔ kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãnzi

40 Kɛ̀ gbɛ̃nɔ yã pì mà, gbɛ̃kenɔ bè: Gbɛ̃ kɛ̀kii nɛ́ annabi pìmɛ yãpura.

41 Gbɛ̃kenɔ bè: Gbɛ̃ kɛ̀kii nɛ́ Mɛsayamɛ. Mɔde gbɛ̃kenɔ bè: Mɛsaya é bɔ Galili sɔ̃ɔ́?

42 Wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè, Mɛsaya nɛ́ Dauda boriimɛ, eé bɔ Dauda bɛ wɛ́tɛ Bɛtɛlɛmumɛ.

43 Ben gbɛ̃nɔ kɛ̃̀kɛ̃kɔ̃a Yesu yãnzi.

44 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ yezi wà à kũ, mɔde gbɛ̃kee e ɔ naaro.

Yuda gbãadeenɔ è Yesu náanɛ kɛro

45 Ben dogarinɔ ɛ̀ara wà tà sa'orikinɔa kɔ̃n Farisinɔ. Ben aɔ̃ ń lá wà bè: Bɔ́yãnzi ée à kũ a
suoziroo?

46 Dogari pìnɔ wèńla wà bè: Gbɛ̃kee e yã o lán gbɛ̃ kɛ̀kii bà zikiro.

47 Ben Farisinɔ bèńnɛ: À a likɔ̃a sen yɔ́?

48 Gbãadee ke Farisi ke à náanɛ kɛ̀n yɔ́?

49 Pari beee Luda yã dɔ̃ro, Luda lɛ́ kɛ̀ńnɛmɛ.

50 Nikodɛmu kɛ̀ gàa Yesu kiia yãa nɛ́ gbãadee pìnɔ dokemɛ. À bèńnɛ:

51 Wa doka guu wà bè, wàton yã da gbɛ̃la a yã mana sairo ke yã kɛ̀ à kɛ̀ dɔ̃na sairo.

52 Aɔ̃ bènɛ: Galili gbɛ̃n n ũ seɔ́? Ǹ tàasi kɛ ǹ gwa, nɛ́ e kɛ̀ annabi ke è bɔ Galiliro.

53 Ben baade tà a bɛ.

8

Nɔgbɛ̃ kɛ̀ wà kṹ zinakɛna guu

1 Yesu gàa Kùkpɛ sɩ̀sĩgɛɛzi.

2 Kɛ̀ guu dɔ̀ gɔ̃ɔ, à ɛ̀ara à gàa Luda ua guu. Baade píngi mɔ̀ à kiia, ben à vɛ̃̀ɛ èe yã daańnɛ.

3 Ben ludayãdannɛrinɔ kɔ̃n Farisinɔ mɔ̀ à kiia kɔ̃n nɔgbɛ̃ kɛ̀ wà kṹ zinakɛna guu, aɔ̃ à zɛ̀ zà
guu

4 aɔ̃ bè Yesunɛ: Dannɛri, wà nɔgbɛ̃ kɛ̀ kṹ kɔ̃n gɔ̃pɔsɛɛo wɛ́ɛdewɛ.

5 Wa doka guu Musa dìɛ wà nɔgbɛ̃ kɛ̀ taka pápa gbɛ̀o wà à dɛmɛ. Ń è dia sɔ̃ɔ?

6 Aɔ̃ beee ò lɛ aɔ̃ à yɔ̃ wà gwa wà e wà yã daàla yãnzimɛ. Ben Yesu nàɛ èe ɔgbɛ kɛ̃ɛ tɔɔtɛa.

7 Kɛ̀ aɔ̃ɔ kpɛ́ wèe à lalaa, ben à a mì sɛ̀ lezĩ à bèńnɛ: A gbɛ̃ kɛ̀ èe durun kɛ zikiroo à pá gbɛ̀o
káaku.

8 Ben à ɛ̀ara à nàɛ èe ɔgbɛ kɛ̃ɛ tɔɔtɛa dɔ.

9 Kɛ̀ aɔ̃ɔ mà lɛ, ben aɔ̃ fȁakɔ̃a doodo sɛna zaa gbɛ̃nsinɔa. Ben aɔ̃ Yesu tò ado kɔ̃n nɔgbɛ̃ pìo.

10 Ben à ɛ̀ara à a mì sɛ̀ lezĩ à bènɛ: Nɔgbɛ̃, aɔ̃ tà mámɛ? Wèe yã danla dɔroo?
11 Nɔgbɛ̃ pì wèàla à bè: Baa, aɔ̃ gbɛ̃kee kú kɛ̀ dɔro. Ben Yesu bènɛ: Mapi se, mɛ́ yã danlaro.
Ǹ gá. Zaa gbȁa ǹton durun kɛ dɔro.

Yesun gupuraa ũ andunanɛ

12 Ben Yesu yã ò gbɛ̃nɔnɛ dɔ à bè: Mámbe gupuraa ũ andunanɛ, gbɛ̃ kɛ̀ tɛ́mazii égɔ̃ kú
gusiaan dɔro, gupuraa kɛ̀ è ń ká wɛ̃̀ndian adee égɔ̃ vĩ.
13 Ben Farisinɔ bènɛ: Ń dɛ n zĩnda sèedadee ũ, n yã náanɛ vĩro.
14 Ben Yesu wèńla à bè: Baa tó mɛ́ɛ ma zĩnda yã oo, ma yã náanɛ vĩ, zaakɛ má dɔ̃ guu kɛ̀ ma
bɔn kɔ̃n guu kɛ̀ mɛ́ɛ taan-o. Amɔanɔ sɔ̃, á guu kɛ̀ ma bɔn kɔ̃n guu kɛ̀ mɛ́ɛ taan-o dɔ̃ro.
15 Ée ma taari ee gbɛ̃nteekɛɛmmɛ. Mɛ́ɛ gbɛ̃ke taari e sɔ̃ro.
16 Tó ma gbɛ̃ taari è sɔ̃, taari'ena pì égɔ̃ náanɛ vĩ, zaakɛ má kú madoro, ma De kɛ̀ ma zĩi
kúmao.
17 À kú a doka takadan wà bè, sèedade gɔ̃ɔn plaaanɔ yã bé à náanɛ vĩ.
18 Mámbe ma zĩnda sèedadee ũ. Ma De kɛ̀ ma zĩi nɛ́ ma sèedadeemɛ dɔ.
19 Ben aɔ̃ à là wà bè: N dee kú mámɛ? Yesu wèńla à bè: Á ma dɔ̃ro, bensɔ̃ á ma De dɔ̃ro. Tó
a ma dɔ̃, lɛ a ma De dɔ̃.
20 Yesu yã beee ò ɔɔsikiia, gurɔɔ kɛ̀ èe yã daańnɛ Luda ua guumɛ. Wèe à kũro, zaakɛ à gurɔɔ
e papa kɔ̀ro.

É fɔ̃ à gá guu kɛ̀ mɛ́ɛ taanlo

21 Ben Yesu bèńnɛ dɔ: Mɛ́ɛ taa, é ma wɛtɛ, mɔde é ga a durun guumɛ. É fɔ̃ à gá guu kɛ̀ mɛ́ɛ
taanlo.
22 Ben gbãadee pìnɔ bè: À bè wé fɔ̃ wà gá guu kɛ̀ ée taanlo. Eé a zĩnda dɛn yɔ́?
23 Ben Yesu bèńnɛ: Tɔɔtɛ kɛ̀ gbɛ̃nɔn a ũ, musu gbɛ̃n ma ũ. Anduna kɛ̀ki gbɛ̃nɔn a ũ, anduna
kɛ̀ki gbɛ̃n ma ũro.
24 Beee yãnzin ma bèare é ga a durun guumɛ. Tó ée sí kɛ̀ mámbe gbɛ̃ kɛ̀ má dɛ à ũu ũro, é
ga a durun guumɛ.
25 Ben aɔ̃ à là wà bè: Démɛ n ũu? Yesu wèńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ má òare zaa káakun ma ũ.
26 Má yã vĩ pari mà o a musu mà yã daoala. Gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi nɛ́ yãpuradeemɛ, yã kɛ̀ má mà
à kiian mɛɛ̀ o andunanɛ.
27 Aɔ̃ɔe dɔ̃ kɛ̀ De Ludan à tɛ́aro,
28 ben Yesu bèńnɛ: Tó a Gbɛ̃ntee Nɛ́ sɛ̀ á dɔ̀ musu, é gbasa à dɔ̃ kɛ̀ mámbe gbɛ̃ kɛ̀ má dɛ à ũu
ũ. Mɛɛ̀ yãke kɛ kɔ̃n ma zĩndaoro, yã kɛ̀ ma Dee dàmɛɛn mɛɛ̀ o.
29 Gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi kúmao, èe ma tó madoro, zaakɛ mɛɛ̀gɔ̃ yã kɛ̀ è kánɛ kɛɛ gurɔ píngi.
30 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu e yã pìnɔ oo, wà à náanɛ kɛ̀ pari.

Wɛ̃ɛnɛnɔ kɔ̃n zɔ̀nɔ

31 Ben Yesu bè Yuda gbãadee kɛ̀ aɔ̃ à yã sìnɔnɛ: Tó á ma yã kũna, égɔ̃ dɛ ma ìbanɔ ũ yãpura.
32 Égɔ̃ yãpuraa dɔ̃, yãpuraa pì é tó à gɔ̃ a zĩnda vĩ.
33 Ben aɔ̃ bènɛ: Ibraĩ boriin wa ũ, wée zɔ̀ ble gbɛ̃kenɛ zikiro. Ben nɛ́ɛ bee wé gɔ̃ wa zĩnda
vĩɔ́?
34 Yesu wèńla à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ è durun kɛɛ nɛ́ durun zɔ̀mɛ.
35 Zɔ̀ kuu ua gbɛ̃ ũ gurɔ píngiro, ua nɛ́n ua gbɛ̃ ũ gurɔ píngi.
36 Tó Luda Nɛ́ a bo zɔ̀bleen, é gɔ̃ a zĩnda vĩ yãpura.
37 Má dɔ̃ kɛ̀ Ibraĩ boriin a ũ, mɔde ée ma wɛtɛɛ à ma dɛ kɛ̀ ma yã kú a nɔ̀sɛ guuro yãnzi.
38 Yã kɛ̀ má è ma De kiian mɛ́ɛ oo, yã kɛ̀ á mà a de kiian ée kɛɛ.
39 Ben aɔ̃ bènɛ: Ibraĩn wa de ũ. Ben Yesu bèńnɛ: Tó Ibraĩ nɛ́nɔn a ũ, lɛ a Ibraĩ dà sɛ̀ɛ.
40 Tia sa ée ma wɛtɛɛ à ma dɛ, mamɔma kɛ̀ ma yãpuraa kɛ̀ má mà Luda kiia òaree. Ibraĩ e
yã beee taka kɛro.
41 Ée a de yãkɛna kɛɛmɛ. Ben aɔ̃ bènɛ: Gitasɔtɔnɛnɔn wa ũro. De mɛ̀n doon wá vĩ, àmbe
Luda ũ.
42 Yesu bèńnɛ: Tó a den Luda ũ, lɛ á yemazi, zaakɛ Luda kiian ma bɔn ma mɔ. Mɛ́ɛ mɔ́ kɔ̃n
ma zĩndaoro, àmbe à ma zĩ.
43 À kɛ̀ dia ée ma yã dɔ̀rɔ dɔ̃roo? Kɛ̀ eè fɔ̃ à ma yã dɔ̀rɔ dɔ̃ro yãnzimɛ.
44 A de Ibilisi pɔ́n a ũ, à pɔyezin á yezi à kɛ. Gbɛ̃dɛrin à ũ zaa káaku, è zɛ kɔ̃n yãpuraaoro,
kɛ̀ yãpuraa kú à nɔ̀sɛ guuro yãnzi. Tó à ɛgɛɛ tò, à zĩnda dàn gwe, zaakɛ ɛgɛdeen à ũ, ɛgɛ mìmɛ.
45 Mapi sɔ̃, mɛɛ̀ yãpuraa o. Beee yãnzi eè ma yã síro.
46 A tɛ́, dé bé eé be ma durun kɛ̀? Kɛ̀ yãpuraan mɛ́ɛ oo, à kɛ̀ dia ée ma yã siiroo?
47 Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ Luda pɔ́ ũu è yã kɛ̀ Ludaa e oo mamɛ. Á dɛ Luda pɔ́ ũro, beee yãnzin eè ma yã
maziro.

Yesu dɛna Ibraĩla

48 Ben gbãadee pìnɔ bènɛ: Samaria gbɛ̃n n ũ! Ń zĩn vĩmɛ! Ke yãpuranlo?
49 Ben Yesu bè: Má zĩn vĩro. Mɛɛ̀ bɛ̀ɛ li ma Denɛ, mɔde eè ma kpɛ bɔ.
50 Mɛɛ̀ wɛtɛ mà a zĩnda tɔ́ bɔro, gbɛ̃ke bé è wɛtɛmɛ, àmbe yãgɔ̃gɔ̃ri ũ.
51 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ è dɔ ma yãzi é ga zikiro.
52 Ben gbãadee pìnɔ bènɛ: Wá dɔ̃ sa kɛ̀ ń zĩn vĩ. Ibraĩ gà kɔ̃n annabinɔ píngi, ben nɛ́ɛ bee
gbɛ̃ kɛ̀ è dɔ n yãzi é ga zikirɔɔ́?
53 Ń dɛ wa dezi Ibraĩ kɛ̀ gàlan yɔ́? Annabinɔ gàga dɔ. Dén nɛ́ɛ n zĩnda diɛɛ à ũu?
54 Ben Yesu bè: Tó mɛ́ɛ ma zĩnda tɔ́ bɔɔmɛ, beee bɛ̀ɛ vĩro. Ma De kɛ̀ ée bee à dɛ a Luda ũ,
àmbe è ma tɔ́ bɔ.
55 Á à dɔ̃ro, mɔde má à dɔ̃. Tó ma bè má à dɔ̃ro, mɛ́gɔ̃ dɛ ɛgɛdee ũ lán a bàmɛ. Má à dɔ̃, ben
má à yã kũna.
56 A dezi káaku Ibraĩ pɔnnaa kɛ̀ ma gurɔ ena yã musu. À è, ben à pɔɔ kɛ̀ nna.
57 Ben gbãadee pìnɔ bènɛ: Nɛ́ɛ ká wɛ̃̀ baplaa akuri kɔ̀ro, ben n Ibraĩ èɔ́?
58 Yesu bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, lɛ wèe Ibraĩ i kɔ̀ro, má kuu.
59 Ben aɔ̃ gbɛ̀ sɛ̀ɛ lɛ wà à pápao. Ben a a zĩnda ùtɛ à bɔ̀ Luda ua guu.

9

Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ì vĩ̀a ũ kɛ̃kɔ̃ana

1 Kɛ̀ Yesu e lili oo, à gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wà ì vĩ̀a ũu è.
2 Ben à ìbanɔ à là wà bè: Rabi, dé durun yãnzin wà gbɛ̃ pì ì vĩ̀a ũzi? À zĩnda pɔ́ yãnzin yɔ́ɔ,
ke à de kɔ̃n à dao pɔ́mɛ?
3 Yesu wèńla à bè: Èe kɛ àpi ke à de kɔ̃n à dao durun yãnzinlo. Lɛ wà Luda yãkɛna ea
yãnzimɛ.
4 Séde wà gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi zĩi kɛ zaa gupura wɛ́ɛzĩ. Gusiaa e suu kɛ̀ gbɛ̃ke é zĩ ke e à kɛ dɔro.
5 Gurɔɔ kɛ̀ má kú anduna guu, má dɛ gupuraa ũ andunanɛ.
6 Kɛ̀ à ò lɛ, à lóu sù tɔɔtɛ, ben à yà à màma à wɛ́ɛnɔa.
7 À bènɛ: Ǹ gá ǹ uu pípi Siloamu í guu. Tɔ́ pì bè, í gbarɛna. Ben à gàa à uu pìpi, ben à sù
wɛ́ɛo wɛ̃na.
8 À fáandideenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ à dɔ̃ baakɛri ũunɔ bè: Gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ baa kɛɛ vɛ̃ɛna pìn gweroo?
9 Gbɛ̃kenɔ bè: Àpimɛ. Gbɛ̃kenɔ bè: Auo, adee bɔ̀kɔ̃baomɛ. Gɔ̃gbɛ̃ pì bè: Mámbee!
10 Ben aɔ̃ à là wà bè: À kɛ̀ dia n wɛ́ɛ wɛ̃̀?
11 À wèńla à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Yesu bé à bùsu yà à màma ma wɛ́ɛa, à bè mà gá uu pípi
Siloamu í guu. Kɛ̀ ma gaa ma uu pìpi, ben ma guu è.
12 Ben aɔ̃ à là wà bè: Àpi kú mámɛ? À bè: Má dɔ̃ro.

Farisinɔ yãlalana gbɛ̃ kɛ̀ dɛ vĩ̀a ũ yãaa

13 Ben aɔ̃ gàa Farisinɔ kiia kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ dɛ vĩ̀a ũ yãa pìo.
14 Bensɔ̃ kámmaboguгɔɔ zĩn Yesu bùsu yà à à wɛ́ɛ wɛ̃̀onɛ.
15 Ben Farisinɔ à là dɔ: Dian ń kɛ̀ nà n guu è? À wèńla à bè: À bɔtɔnga mà ma wɛ́ɛamɛ. Kɛ̀
má pìpi, ben ma guu è.
16 Ben Farisi kenɔ bè: Gbɛ̃ pì e bɔ Luda kiianlo, zaakɛ è kámmaboguгɔɔ zĩ yã daro. Aɔ̃
gbɛ̃kenɔ bè: Durunkɛri é fɔ̃ à dabuyã beeenɔ taka kɛɔ́? Ben aɔ̃ kɛ̀kɛ̃kɔ̃a.
17 Ben aɔ̃ à là dɔ: Mmɔn sɔ̃, gbɛ̃ kɛ̀ à n wɛ́ɛ wɛ̃̀nnɛɛ, nɛ́ɛ à yã daa diamɛ? À bè: Annabimɛ.
18 Baa kɔ̃n beeeo gbãadeenɔɔ e sí kɛ̀ vĩ̀an à ũ gbasa à wɛ́ɛ wɛ̃̀ro, ben aɔ̃ gàa wà à de kɔ̃n à
dao sìsi.
19 Aɔ̃ ń lá wà bè: A nɛ́n yɛ̀ɔ́? A à ì vĩ̀a ũn yɔ́? À kɛ̀ dia èe guu ee saa?
20 Ben à de kɔ̃n à dao wèńla wà bè: Wá dɔ̃ kɛ̀ wa nɛ́mɛ. Wa à ì vĩ̀a ũmɛ.
21 Mɔde lán à kɛ̀ nà èe guu ee sa, ke gbɛ̃ kɛ̀ à à wɛ́ɛ wɛ̃̀nɛ, wá dɔ̃ro. À à la gwe. Gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃namɛ,
eé fɔ̃ à a zĩnda yã o.
22 À de kɔ̃n à dao ò lɛ, kɛ̀ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ gbãadeenɔnɛ yãnzimɛ. Zaakɛ aɔ̃ zɛ̀o kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ bè Yesu
nɛ́ Mɛsayamɛ, wà aduakɛkpɛ zɛ́ zɔ̃nɛ.
23 Beee yãnzin à de kɔ̃n à dao bè, gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃namɛ, aɔ̃ à lazi.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ vĩ̀a ũ yãa pì sisina gɛ̃̀n plaadee guun aɔ̃ bènɛ: Ǹ yãpuraa o Luda yãnzi. Wá dɔ̃
kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ pì nɛ́ durunkɛrimɛ.
25 Ben à bè: Tó durunkɛrimɛ, má dɔ̃ro. Yã mɛ̀n don má dɔ̃. Vĩ̀an ma ũ yã, ben mɛ́ɛ guu ee
sa.
26 Ben aɔ̃ à là wà bè: Bɔ́n à kɛ̀nnɛɛ? Dian à kɛ̀ nà à n wɛ́ɛ wɛ̃̀nnɛɛ?
27 À wèńla à bè: Má ɔ̀are kɔ̀, ée swã kpáro. Bɔ́yãnzin á yezi à mazi dɔɔ? Á yezi à gɔ̃ à ìbanɔ ũ
sen yɔ́?

28 Ben aɔ̃ zɔka dɔ̀a wà bè: Ḿbe ń dɛ à ìba ũ gwe! Wamɔwa sɔ̃ Musa ìbanɔn wa ũ.
29 Wá dɔ̃ kɛ̀ Luda yã ò Musao. Àmɔ sɔ̃, wá dɔ̃ guu kɛ̀ à bɔ̀nlo.
30 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì bèńnɛ: À yãbɔnsaɛ ma gwe! À ma wɛ́ɛ wɛ̃̀mɛ, ben á dɔ̃ guu kɛ̀ à bɔ̀nloɔ́?
31 Wá dɔ̃ kɛ̀ Luda è swã kpá durunkɛrinɔ yãziro, mɔde è swã kpá a yãmari kɛ̀ aɔ̃è a pɔyezi
kɛɛnɔ yãzi.
32 Zaa lán Luda anduna kàɛ nà, wèe ma gbɛ̃ke gbɛ̃ kɛ̀ wà à ì vɪ̃̀a ũu wɛ́ɛ wɛ̃̀nɛ zikiro.
33 Tó èe kɛ gbɛ̃ pì bɔ̀ Luda kiiaro, eé fɔ̃ à pɔ́ke kɛro.
34 Ben aɔ̃ bènɛ: Wà n i durun guu míɔmiɔmɛ, ben nɛ́ɛ yã daaweɔ́? Ben aɔ̃ pɛ̀a.

Ludadɔ̃sai nɛ́ vɪ̃̀akũnamɛ
35 Yesu mà kɛ̀ wà pɛ̀a. Kɛ̀ à à è, à à là à bè: Nɛ́ɛ Gbɛ̃ntee Nɛ́ náanɛ kɛɛɔ́?
36 Gɔ̃gbɛ̃ pì wèàla à bè: Mare, dén à ũ lɛ mà e mà à náanɛ kɛɛ?
37 Yesu bènɛ: N à è, àmbe e yã oonyo.
38 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì bènɛ: Dii, mɛ́ɛ n náanɛ kɛɛ. Ben à dɔnzi kɛ̀nɛ.
39 Ben Yesu bè: Gbɛ̃nɔ kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana yãnzin ma mɔzi anduna guu kɛ̀, lɛ wɛ́ɛsiadeenɔ wɛ́ɛ kɛ̃,
wɛ́ɛkɛ̃rinɔ gɔ̃ wɛ́ɛsiadeenɔ ũ.
40 Farisi kenɔ kú gwe. Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, aɔ̃ bènɛ: Wapinɔ, vɪ̃̀anɔn wa ũ seɔ́?
41 Ben Yesu bèńnɛ: Tó vɪ̃̀anɔn a ũ, lɛ á durun vĩro. Mɔde kɛ̀ ée bee a wɛ́ɛ kɛ̃na yãnzi, a durun
kpɛ́ kúaomɛ.

10

Yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n sãdãrio
1 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ è gɛ̃ sã karalɛnlo, mɔde è vĩ karala gu pãnden, adee nɛ́
kpãimɛ, kpãi wɛ́ɛdewɛmɛ.
2 Gbɛ̃ kɛ̀ è gɛ̃ karalɛn sɔ̃, adeen sãdãri ũ.
3 Kara dãkpari è zɛ́ wɛ̃ adeenɛ, sãanɔ sɔ̃ɔ à kòto dɔ̃. È a sãanɔ sísi aɔ̃ baade tɔ́a à bɔɛńyo.
4 Tó à bɔ̀ɛńyo, è dɔńnɛ aɛ aɔ̃ègɔ̃ tɛ́zi kɛ̀ aɔ̃ɔ à kòto dɔ̃ yãnzi.
5 Aɔ̃è we wà tɛ́ gbɛ̃ pãndeziro. Aɔ̃è bàa lɛ́nɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ gbɛ̃ pãnde kòto dɔ̃ro yãnzi.
6 Yesu yã pì lɛ̀kɔ̃zińnɛ, ben aɔ̃ɔe dɔ̃ tó bɔ́ yãn èe oońnɛro.

Yesu nɛ́ sãdãri maaamɛ
7 Beee yãnzi Yesu ɛ̀ara à bèńnɛ: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, mámbe karalɛ ũ sãanɔnɛ.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɔ̀mɛ aɛnɔ nɛ́ kpãinɔmɛ, kpãi wɛ́ɛdewɛnɔmɛ ń píngi, ben sãanɔɔ e ń yã maro.
9 Mámbe karalɛ ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ gɛ̃̀ ma guu é aafia e. Éégɔ̃ gɛ̃ɛ àgɔ̃ bɔɔ eé pɔ́blekii e.
10 Kpãi'ona yãnzin kpãi è mɔ́zi è pɔ́ dɛ è pɔ́ kaatɛ. Ma mɔmɛ, lɛ gbɛ̃nɔ gɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ aɔ̃gɔ̃ vĩ
papana.
11 Mámbe sãdãri maaa ũ. Sãdãri maaa è gí a wɛ̃̀ndizi a sãanɔ yãnzi.
12 Ayazĩkɛri nɛ́ sãdãri maaanlo. Kɛ̀ sãanɔɔ dɛ à pɔ́ ũro yãnzi, tó à è lɛwan e mɔɔ, è sãanɔ tón
à bàa lɛ́mɛ, ben lɛwan è sí sãanɔ tɛ́ à ń fãakɔ̃a.
13 Gbɛ̃ pì bà ègɔ̃ kú kɔ̃n sãanɔoro, kɛ̀ à dɛ ayazĩkɛri ũ yãnzi.
14 Mámbe sãdãri maaa ũ. Má a sãanɔ dɔ̃, ma sãanɔ sɔ̃ɔ ma dɔ̃,
15 lán De Ludaa ma dɔ̃ bensɔ̃ má à dɔ̃ nà. Mɛɛ̀ gii ma wɛ̃̀ndizi aɔ̃ yãnzi.
16 Má sã pãndenɔ vĩ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kara kɛ̀ guuro. Sé mà suńyo se. Aɔ̃é ma kòto ma, kpàsa é gɔ̃
mɛ̀n do kɔ̃n dãrio mɛ̀n do. De Ludaa yemazi
17 kɛ̀ mɛ́ɛ gii ma wɛ̃̀ndizi yãnzi, lɛ mà ɛara mà sí dɔ.
18 Gbɛ̃ke é ma wɛ̃̀ndi símaro, mɛ́ gízi kɔ̃n ma zĩndaomɛ. Má à gizina zɛ́ vĩ, má à sina zɛ́ vĩ dɔ.
Yã kɛ̀ ma Dee dìɛmɛɛn gwe.
19 Yã pì yãnzi Yuda gbãadeenɔ kɛ̃̀kɛ̃kɔ̃a dɔ.
20 Aɔ̃ tɛ́ gbɛ̃ paridee bè: À zĩn vĩmɛ, à mì lìɛ. Bɔ́yãnzin ée swã kpaa à yãzizi?
21 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: Zĩnde yã'onan gwero. Zĩn é fɔ̃ à vɪ̃̀a wɛ́ɛ wɛ̃ɔ́?

Yesu a ludakɛ onnɛna
22 Luda kpɛ́ kyakɛna zĩbaa kà zaa Yerusalɛmu. Buusiɛ guumɛ,
23 ben Yesu e lili oo Luda ua guu, zaa guu kɛ̀ wè be Sulemanu gbaadaan.
24 Ben Yuda gbãadeenɔ lìgazi, aɔ̃ à là wà bè: Nɛ́ wa tó logona ai bɔrɛmɛ? Tó Mɛsayan n ũ, ǹ
owe wásawasa.
25 Ben Yesu wèńla à bè: Má ɔ̀are, ée síro. Yã kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ kɔ̃n ma De tɔ́o pìnɔn à sèeda ũ.
26 Amɔanɔ sɔ̃ ée síro, kɛ̀ á dɛ ma sãanɔ ũro yãnzimɛ.
27 Ma sãanɔ è ma kòto ma. Má ń dɔ̃, ben aɔ̃ègɔ̃ tɛ́mazi.
28 Mɛɛ̀ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro kpáḿma, aɔ̃é ga zikiro. Gbɛ̃ke é fɔ̃ à ń bɔ ma ɔzĩro.
29 Ma De kɛ̀ à ń kpámaa dɛ baade píngila. Gbɛ̃ke é fɔ̃ à ń bɔ à ɔzĩro.

30 Mapi kɔ̃n ma Deo wá dɔ̃nkɔ̃mɛ.
31 Gbãadee pìnɔ gbɛ̀ sɛ̀sɛ dɔ lɛ wà à pápao wà à dɛ.
32 Ben Yesu bɛ̀ńnɛ: Ma yã maaa kɛ̀ ma Dee dàmɛɛnɔ kɛ̀are pari. Yã maa kparee yãnzin á
yezi à ma pápa gbɛ̀ozi?
33 Ben gbãadee pìnɔ wɛ̀àla wà bɛ̀: Wá yezi wà n pápa gbɛ̀o yã maaa kɛ̀ ń kɛ̀ yãnzinlo. Kɛ̀ n
dɔkɛ̀ kɔ̃n Ludao yãnzimɛ. Gbɛ̃nteen n ũ, ben n n zĩnda dìɛ Luda ũ.
34 Ben Yesu wɛ̀ńla à bɛ̀: Ludaa ò a doka takadan à bɛ̀ Ludanɔn ń ũ.
35 Luda e gbɛ̃ kɛ̀ ɛ̀e yã oońnɛ pìnɔ sísi ludaanɔroo? À yã gogona vĩ sɔ̃ro.
36 Mamɔma kɛ̀ ma De ma diɛ adona à ma zĩ anduna guu sɔ̃, kɛ̀ ma bɛ̀ Luda Nɛ́n ma ũ,
bɔ́yãnzi a bɛ̀ ma dɔkɛ̀ kɔ̃n Ludaozi?
37 Tó mɛ́ɛ ma De kɛna kɛɛro, àton ma yã síro.
38 Tó mɛ́ɛ kɛɛ sɔ̃, baa tó ée ma yã síro, à ma náanɛ kɛ ma yãkɛnanɔ yãnzi, lɛ àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀
De Ludaa kú ma guu, ben má kú à guu sɔ̃.
39 Ben aɔ̃ ɛ̀ara wɛ̀e zɛ́ wɛtɛɛ wà à kũ, ben à pìtińgu.
40 Ben à ɛ̀ara à gàa Yoda baa kãa kpa, guu kɛ̀ Yaaya gbɛ̃nɔ batisi kɛ̀n káaku. À gurɔplaa kɛ̀
gwe,
41 ben wà mɔ̀ à kiia paripari wà bɛ̀: Baa kɛ̀ Yaaya e dabuyã ke kɛro, yã kɛ̀ à ò gbɛ̃ kɛ̀kiimusu
píngi nɛ́ yãpuraamɛ.
42 Ben wà à náanɛ kɛ̀ gwe pari.

11

Lazaru gana

1 Gbɛ̃ kɛ̀ wɛ̀ benɛ Lazaru e gyãa kɛɛ zaa Bɛtani wɛ́tɛ kɛ̀ Mariama kɔ̃n a vɛ̃̀i Maatao kún.
2 Mariaman nɔgbɛ̃ kɛ̀ nɔ́si gũnnadee kù Dii gbáa à gògo kɔ̃n a mìkão ũ.
3 Ben Lazaru dãre pìnɔ lɛ́kpãsã kɛ̀ Yesunɛ wà bɛ̀: Dii, n gbɛ̃nnaa e gyãa kɛɛ.
4 Kɛ̀ Yesu yã pì mà à bɛ̀: Gyãa pì é mì dɛ gaaoro. Lɛ wà Luda gakui e yãnzimɛ, lɛ Luda Nɛ́
sɔ̃ tɔ́ bɔ à musu.
5 Yesu ye Maata kɔ̃n à dãaroozi kɔ̃n Lazaruo.
6 Kɛ̀ à mà Lazaru e gyãa kɛɛ, ben à gɔ̃̀ guu kɛ̀ à kún gĩa gurɔ plaa.
7 Beee gbɛran à bɛ̀ a ìbanɔnɛ: Wà ɛara wà gá Yudea.
8 Ben à ìbanɔ bɛ̀nɛ: Rabi, gbãadeenɔɔ yezi wà n pápa gbɛ̀o ɛ̀e gì kɛro, ben ń yezi wà ɛara wà
gá gwe dɔɔ́?
9 Yesu bɛ̀: Fãantɛ̃ doo nɛ́ awa kuri awɛɛplaanloo? Gbɛ̃ kɛ̀ ɛ̀e táa oo fãantɛ̃ è gɛ̃̀n síro, kɛ̀ ɛ̀e
guu ee anduna kɛ̀kii gupuraazi yãnzi.
10 Tó ɛ̀e lili oo gwãavĩ, è gɛ̃̀n sí kɛ̀ à gupuraa pì vĩro yãnzi.
11 Yã pì ona gbɛran Yesu bɛ̀ńnɛ: Wa gbɛ̃nna Lazaru ii òmɛ. Mɛ́ ga mà à vu.
12 Ben à ìbanɔ bɛ̀nɛ: Dii, tó ɛ̀e ii oomɛ, eé aafia e.
13 Lazaru ga yãn Yesu e oońnɛ, ben aɔ̃ɔe daa i'onamɛ yãpura.
14 Ben Yesu òńnɛ wásawasa sa à bɛ̀: Lazaru gàmɛ.
15 Ma pɔɔ kɛ̀ nna kɛ̀ má kú gwero, lɛ à e à ma náanɛ kɛ yãnzi. Wà gá à kiia.
16 Ben Tomasi kɛ̀ wɛ̀ benɛ Sìka bɛ̀ a gbɛ̃nɔnɛ: Wà gá kɔ̃n Diio wà ga wa píngi.

Yesun gbɛ̃ kɛ́ è gɛ̀nɔ vu à wɛ̃̀ndi kpáḿma ũ

17 Kɛ̀ Yesu kà gwe, à mɔ̀ à lè wà Lazaru vɛ̃̀i à gĩakɛ à kɛ̀ gurɔ siigɔ̃ kɔ̀.
18 Bɛtani kú kĩi kɔ̃n Yerusalɛmuo lán kiloo aagɔ̃ɔ bà.
19 Yuda gbãadeenɔ bɔ̀ zaa gwe pari aɔ̃ mɔ̀ Maata kɔ̃n Mariamao kiia, lɛ wà sùu kpáńnɛ aɔ̃
dãgɔ̃ ga yã musu.
20 Kɛ̀ Maata mà Yesu e mɔɔ, à bɔ̀ à gàa daàlɛ, mɔde Mariama zɛ̀ bɛ.
21 Ben Maata bɛ̀ Yesunɛ: Dii, tó ń kú kɛ̀mɛ yã, lɛ ma dãgɔ̃ɔ e garo.
22 Baa tia má dɔ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ ń gbɛ̀ka Ludaa, eé kɛnnɛ.
23 Yesu bɛ̀nɛ: N dãgɔ̃ é fɛɛ.
24 Maata bɛ̀nɛ: Má dɔ̃ kɛ̀ eé fɛɛ zĩ kɛ̀ gɛ̀nɔ é fɛɛ ziaa zĩ.
25 Yesu bɛ̀nɛ: Mámbe gbɛ̃ kɛ̀ è gɛ̀nɔ fɛɛ à wɛ̃̀ndi kpáḿma ũ. Baa tó ma náanɛkɛri gà, eégɔ̃ kpɛɛ
kuu.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ kuu, ben ɛ̀e ma náanɛ kɛɛ é ga zikiro. N beee sìɔ́?
27 Maata bɛ̀nɛ: Eè, Dii, má sì kɛ̀ Mɛsayan n ũ, Luda Nɛ́ kɛ̀ wà bɛ̀ eé mɔ́ anduna guu.

Yesu wɛ́ɛ'i kàn

28 Kɛ̀ Maata ò lɛ, ben à gàa à a dãaro Mariama sìsi, ben à ònɛ asii guu à bɛ̀: Dannɛri mɔ̀ ɛ̀e
n gbekaa.
29 Kɛ̀ Mariama yã pì mà, à fɛ̀ɛ kpakpaa ɛ̀e gaa à le.

30 Yesu e gĩakɛ à gɛ̃ wɛ́tɛ guu kɔ̀ro, à kpɛ́ kú guu kɛ̀ Maata dàalɛn.
31 Gbãadee pìnɔɔ kú kpɛ́n kɔ̃n Mariamao, aɔ̃ɔe sùu kpaanɛ. Kɛ̀ aɔ̃ɔ è à fɛ̀ɛ kpakpaa à bɔ̀, aɔ̃
bɔ̀ wà tɛ̀zi, zaakɛ wèe daa èe gaa ɔ́ɔ dɔ miraamɛ.
32 Kɛ̀ Mariama kà guu kɛ̀ Yesu kún, kɛ̀ à à è, à kùɛ à gbá saɛ à bènɛ: Dii, tó ń kú kɛ̀mɛ yã, lɛ
ma dãgɔ̃ɔ e garo.
33 Yesu è èe ɔ́ɔ dɔɔ, ben gbãadee kɛ̀ aɔ̃ɔ kúo pìnɔɔ e ɔ́ɔ dɔɔ dɔ. Ben à nɔ̀sɛyɔgɔ sì à pɔɔ yàka.
34 Ben à bè: A à vɩ̃̀i mámɛ? Aɔ̃ wèàla wà bè: Maree, ǹ mɔ́ ǹ gwa.
35 Yesu wɛ́ɛ'i kàn.
36 Ben gbãadee pìnɔ bè: À gwa lán à yezi nà.
37 Ben aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: Àmɔ kɛ̀ vɩ̃̀a wɛ́ɛ wɛ̃̀, eé fɔ̃ à gì Lazarunɛ àton garoo?

Lazaru fɛɛna

38 Kɛ̀ Yesu e gaa mira pì kiia, ben à nɔ̀sɛyɔgɔ sì dɔ. Mira pì nɛ́ gbɛ̀wɛɛmɛ, gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ tataàlɛ.
39 Yesu bè: À gbɛ̀ pì go à lɛ́a. Ben gbɛ̃ kɛ̀ gà pì dãre Maata bènɛ: Dii, èe gũu sɔ̃ɔ, zaakɛ à kɛ̀
gurɔ siigɔ̃n yɛ̀.
40 Yesu bènɛ: Mɛ́ɛ onnɛ kɛ̀ tó n ma náanɛ kɛ̀, nɛ́ Luda gakui eroo?
41 Kɛ̀ wà gbɛ̀ pì gò, ben Yesu wɛ́ɛ sɛ̀ musu à bè: Baa, ma n sáabu kɛ̀ kɛ̀ n ma yã mà.
42 Má dɔ̃ kɛ̀ nɛɛ̀gɔ̃ ma yã maa gurɔ píngi, mɔde má ò lɛ parii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kènɔ yãnzimɛ, lɛ aɔ̃ e
wà sí kɛ̀ ḿbe n ma zĩ.
43 Kɛ̀ à ò lɛ, ben à pṹtã kɔ̃n kòto gbãaao à bè: Lazaru, ǹ bɔ.
44 Ben gbɛ̃ kɛ̀ gà pì bɔ̀, pɔ́lɛ fĩfĩ à mɛ̀a, bisa yina à mìa. Yesu bèńnɛ: À pɔ́ poroa à à gbarɛ.

Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Yesuzi
(Mat 26:1-5, Maa 14:1-2, Luk 22:1-2)

45 Yuda gbãadee kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ Mariama kiia pìnɔ, kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀ Yesu kɛ̀ pì è, aɔ̃ a náanɛ kɛ̀ pari.
46 Mɔde aɔ̃ gbɛ̃kenɔ gàa Farisinɔ kiia, aɔ̃ yã kɛ̀ Yesu kɛ̀ tɔ̃kɛ̀ńnɛ.
47 Ben sa'orikinɔ kɔ̃n Farisi pìnɔ gbãadeenɔ sìsi kakɔ̃anaa wà bè: Gbɛ̃ pì e dabuyã kɛɛ pari,
wée kɛɛ diamɛ?
48 Tó wá tò èe kɛɛ lɛ, baade é à náanɛ kɛ, Romudeenɔ é mɔ́ wà wa Luda kpɛ́ kɔ̃n wa boriio
kaatɛ píngi.
49 Ben Kayafa aɔ̃ gbɛ̃ mɛ̀n doo kɛ̀ dɛ sa'oriki ìsi ũ wɛ̃̀ beeea bèńnɛ: Á yãke dɔ̃ro.
50 Á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ mɛ̀n do gana wa píngi gɛ̃ɛ ũu maa dɛ wa bori kaatɛnalaroo?
51 Èe yã pì o a zĩnda pɔyezioro. Kɛ̀ à dɛ sa'oriki ìsi ũ wɛ̃̀ beeea yãnzin à annabikɛyã ò kɛ̀ Yesu
é ga Yudanɔ gɛ̃ɛ ũ.
52 Èe kɛ Yudanɔ ńtɛ̃ɛnlo, ai kɔ̃n Luda nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ fãakɔ̃ananɔ dɔ, lɛ à ń kɛ mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ.
53 Zaa zĩ beeean gbãadee pìnɔ zɛ̀ kɔ̃n Yesu dɛnao.
54 Beee yãnzi Yesu e bɔ gupuraaa ń tɛ́ dɔro. Ben à gàa lakutu kɛ̀ kú gbáa saɛ kɛ̀ wè be Ɛflaimu.
À gurɔplaa kɛ̀ gwe kɔ̃n a ìbanɔ.
55 Yudanɔ Banla zĩbaa kà kĩi. Wà bɔ̀ lakutunɔ guu paripari, wà gàa Yerusalɛmu gbãsĩbɔna
yãnzi ai zĩbaa pì gɔ̃ ká.
56 Aɔ̃ɔe Yesu wɛtɛɛ, aɔ̃ɔ zɛna Luda ua guu, aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa wèe bee: Ée daa diamɛ? Eé we à mɔ́
zĩbaa kɛ̀ kɛɔ́?
57 Sa'orikinɔ kɔ̃n Farisinɔɔ dìɛ kɛ̀ tó gbɛ̃ke Yesu kúkii dɔ̃, à ońnɛ lɛ aɔ̃ e wà à kũ.

12

Nɔ́si gũ nna kuna Yesu gbáa
(Mat 26:6-13, Maa 14:3-9)

1 Banla zĩbaa gɔ̃̀ gurɔ swɛɛdo, ben Yesu mɔ̀ Bɛtani, Lazaru kɛ̀ à à fɛ̀ɛ bɔna gaan bɛ wɛ́tɛ.
2 Wà pɔ́blee kɛ̀ Yesunɛ gwe. Maata bé èe pɔ́blee kpaatɛtɛɛ, Lazaru sɔ̃ɔ kú pɔ́blerinɔ tɛ́ kɔ̃n
Yesuo.
3 Ben Mariama nɔ́si bori maa ɔɔdee sɛ̀ à mɔ̀o, à kù Yesu gbáa, ben à à gbá gògo kɔ̃n a mìkão.
Nɔ́si gũu dàgula kpɛ́ pì guu.
4 Yesu ìbanɔ doke Yudasi Isikariɔti kɛ̀ eé Yesu kpáḿma bè:
5 Nɔ́si kɛ̀ ɔɔ kà kondogi wàa do kpɛ́ basɔɔro. Bɔ́yãnzi wèe yá wà à ɔɔ kpà
takaasideenɔaziroo?
6 Èe beee o takaasideenɔ wɛ̃ndagwana yãnzinlo, kɛ̀ à dɛ kpãi ũ yãnzimɛ. Àmbe ègɔ̃ ɔɔsɔ
kũna àgɔ̃ ɔɔ kokɛ̃ɛ.
7 Ben Yesu bè: Ǹ nɔgbɛ̃ daa tó. À beee dìɛ ai ma gɛ̀ kɛgurɔɔamɛ.
8 Takaasideenɔ égɔ̃ kúao gurɔ píngi, mapi sɔ̃ mɛ́gɔ̃ kúao gurɔ píngiro.

Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Lazaruzi

[9] Yuda gbãadeenɔɔ mà kɛ̀ Yesu kú Bɛtani, ben aɔ̃ gàa gwe paripari. Èe kɛ Yesu yãnzin aɔ̃
gàazi adoro, lɛ dɔ aɔ̃ Lazaru kɛ̀ Yesu à fɛ̀ɛ bɔna gaan e yãnzimɛ.
[10] Ben sa'orikinɔ zɛ̀o wà Lazaru dɛ se dɔ,
[11] zaakɛ beee yãnzin gbãadeenɔɔ e kɛ̃ɛḿma pari, aɔ̃ɔe Yesu náanɛ kɛɛzi.

Gbãakɛkpana Yesuzi zaa Yerusalɛmu
(Mat 21:1-11, Maa 11:1-11, Luk 19:28-40)
[12] Kɛ̀ guu dɔ̀, parii kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ zĩbaa kɛ Yerusalɛmunɔɔ mà kɛ̀ Yesu e mɔɔ,
[13] ben aɔ̃ kpakpa lánɔ zɔ̃̀zɔ̃ aɔ̃ gàa daàlɛo. Aɔ̃ɔe wii lɛɛ wèe bee:
Ǹ gbãaa kɛ!
Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ Dii tɔ́o ũ!
Aubarikadeen Isarailinɔ Kína ũ!
[14] Yesu zaaki è à dìa lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:
[15] Zayɔndeenɔ, àton vĩa kɛro.
A kína e mɔɔ à di zaakinɛ bɔ̀rɔ kpɛɛ.
[16] À ìbanɔɔ e yã pì mì dɔ̃ gĩaro. Yesu fɛɛ à tana gakui guu gbɛran aɔ̃ɔ dɔ̃̀ sa kɛ̀ wà yã pì kɛ̃̀ à
musumɛ, ben aɔ̃pinɔ bé wà à píngi kɛ̀nɛ.
[17] Kɛ̀ Yesu Lazaru sìsi à à fɛ̀ɛ bɔna miran, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúonɔ à baaru kpàkpańnɛ.
[18] Beee yãnzin parii gàa wà dàalɛzi, zaakɛ aɔ̃ɔ mà kɛ̀ à dabuyã pì kɛ̀.
[19] Ben Farisinɔ bèkɔ̃nɛ: Á èɔ́? Wé fɔ̃ wà pɔ́ke woaro. À gwa lán anduna bɔ̀ à tɛ́zi nà.
[20] Girikinɔɔ kú gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ dɔnzi kɛ zĩbaakɛkiianɔ tɛ́,
[21] ben aɔ̃ gàa Filipi kɛ̀ bɔ̀ Bɛtɛsaida, Galili bùsun kiia, aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a wà bè: Maree, wá ye Yesu
kɔ̃'enazi.
[22] Filipi gàa à ò Andurunɛ, ben aɔ̃ gàa wà ò Yesunɛ lɛdo.

Yesu a ga yã'ona
[23] Yesu bèńnɛ: Gbɛ̃ntee Nɛ́ tɔ́bɔgurɔɔ kà.
[24] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, tó pɔ́wɛɛ e gɛ̃ bùsu guu à fɔ̃̀mba bɔ̀ro, ègɔ̃ kuu adomɛ. Tó à fɔ̃̀mba
bɔ̀ sɔ̃, è nɛ́ i maamaa.
[25] Gbɛ̃ kɛ̀ ye a wɛ̃̀ndizi é korazi. Gbɛ̃ kɛ̀ gì a wɛ̃̀ndizi anduna kɛ̀kiin sɔ̃, adee égɔ̃ kũna ai gurɔ
píngi.
[26] Tó gbɛ̃ yezi à zĩi kɛmɛ, àgɔ̃ tɛ́mazi. Ma zĩkɛri égɔ̃ kú guu kɛ̀ má kún. Tó gbɛ̃ e zĩi kɛɛmɛ, ma
De é a kpe da.
[27] Tia sa ma pɔɔ yàka. Bɔ́n mɛ́ oo? Mɛ́ be, Baa, ǹ ma bɔ yã kɛ̀ èe mɔɔmaan yɔ́? Auo! Ma mɔ
yã kɛ̀ èe mɔɔmaa pì yãnzimɛ.
[28] Baa, ǹ tɔ́ bɔ. Ben kòto bɔ̀ ludambɛ à bè: Ma tɔ́ bɔ̀ kɔ̀, bensɔ̃ mɛ́ ɛara mà bɔ dɔ.
[29] Kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔɔ mà, aɔ̃ bè: Lou bé à pṹtã. Gbɛ̃kenɔ bè: Malaika bé à yã ònɛ.
[30] Ben Yesu bèńnɛ: Èe kɛ ma yãnzin kòto pì bɔ̀ziro, a yãnzimɛ.
[31] Yã é vɛ̃ɛ anduna kɛ̀kiia sa. Weé anduna kɛ̀ki kína bɔ kpatan sa.
[32] Mapi sɔ̃, tó wà ma sɛ wà ma dɔ musu, mɛ́ bori sãnda píngi gáɛ aɔ̃ su ma kiia.
[33] Kɛ̀ Yesu ò lɛ, à gaa kɛ̀ eé gaa takan à tɛ́a.
[34] Ben gbɛ̃nɔ bènɛ: Wá mà à kú doka takadan wà bè Mɛsaya égɔ̃ kuu gurɔ píngimɛ, ben n
bè weé Gbɛ̃ntee Nɛ́ sɛ́ wà dɔ musu sɔ̃ nɛ́? Dén Gbɛ̃ntee Nɛ́ pì ũu?
[35] Yesu wèńla à bè: Gupura kuunaao gɔ̃̀ fétemɛ. Gurɔɔ kɛ̀ gupuraa pì kúao, àgɔ̃ táa oon, lɛ
guu tón sia kũawaro yãnzi. Gbɛ̃ kɛ̀ èe táa oo gusiaan dɔ̃ guu kɛ̀ èe gaanlo.
[36] Gurɔɔ kɛ̀ á gupuraa pì vĩ, à gupuraa pì náanɛ kɛ, lɛ à gɔ̃ gupuradeenɔ ũ.
Kɛ̀ Yesu ò lɛ, ben à gàa à ùtɛńnɛ.

Gbɛ̃nɔɔ e Yesu náanɛ kɛro
[37] Baa kɔ̃n dabuyã parii kɛ̀ à kɛ̀ ń wáanɔ, aɔ̃ɔe à náanɛ kɛro,
[38] lɛ yã kɛ̀ annabi Isaya ò e à papa yãnzi kɛ̀ à bè:
Dii, gbɛ̃kee e baaru kɛ̀ wá kpà síro.
Wà n gbãaa è wèe dɔ̃ro.
[39] Aɔ̃ɔe we wà à náanɛ kɛ̀ro, zaakɛ Isaya bè dɔ:
[40] Luda ń wɛ́ɛ vɛ̃̀a kũ̀ńnɛ
lɛ aɔ̃ton guu ero.
À ń kù kɛńnɛ gbãa
lɛ aɔ̃ton yã ma aɔ̃ aɛ dɔa à ń kɛ̃kɔ̃aro.
[41] Isaya beee ò kɛ̀ à Yesu gakui è yãnzimɛ, ben à à yã ò.
[42] Baa kɔ̃n beeeo gbãadee pìnɔ Yesu náanɛ kɛ̀ pari. Farisinɔ yãnzin aɔ̃ègɔ̃ yezi wà dɔ̃ḿmaro,
lɛ wàton aduakɛkpɛ zɛ́ zɔ̃ńnɛro yãnzi.
[43] Zaakɛ aɔ̃ɔ yezi gbɛ̃nteenɔ ń sáabu kpá dɛ Luda ń sáabu kpála.

44 Ben Yesu pṹtã à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ èe ma náanɛ kɛɛ, èe kɛ mapin èe náanɛ kɛɛ adoro, èe gbɛ̃ kɛ̀
ma zĩ náanɛ kɛɛmɛ se dɔ.
45 Gbɛ̃ kɛ̀ èe ma ee e gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi eemɛ se.
46 Ma mɔ anduna guu gupuraa ũmɛ, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ èe ma náanɛ kɛɛ tón gɔ̃ gusiaan dɔro.
47 Gbɛ̃ kɛ̀ ma yã mà ben à kũnaro, èe kɛ mámbe mɛ́ yã vɛ̃ɛaro, zaakɛ mɛ́ɛ mɔ́ yã vɛ̃ɛ
andunaanlo, ma mɔ anduna mì símɛ.
48 Gbɛ̃ kɛ̀ gìmazi ben èe ma yã síro, yãkpaɛkɛna e à dãa. Yã kɛ̀ má ònɛ pì bé eé vɛ̃ɛa ziaa zĩ.
49 Zaakɛ mɛ́ɛ yãke o kɔ̃n ma zĩndaoro. Yã kɛ̀ má ò kɔ̃n yã kɛ̀ má dàńnɛo, ma De kɛ̀ ma zĩi bé
à dìɛmɛ.
50 Má dɔ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ à dìɛmɛɛ nɛ́ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro yãmɛ. Beee yãnzi yã kɛ̀ mɛ́ɛ oo, mɛ́ɛ oo lán
ma Dee dàmɛ nàmɛ.

13

Yesu a ìbanɔ gbá pipina

1 Lɛ Banla zĩbaa kpɛ́ à ká, Yesu dɔ̃̀ kɛ̀ a bɔna anduna kɛ̀kii guu tana a De kiia gurɔɔ kà. Lán
à ye a gbɛ̃nɔzi anduna guu nà, à yeńzi ai a wɛ̃̀ndi lɛ́mmɛ.
2 Kɛ̀ aɔ̃ɔe uusiɛ pɔ́ blee, Ibilisi gĩakɛ à yã dà Simɔ Isikariɔti nɛ́ Yudasi swɛ̃̀n kɔ̀, lɛ à Yesu
kpáḿma.
3 Yesu dɔ̃̀ kɛ̀ a De pɔ́ píngi nàare a ɔzĩ. À dɔ̃̀ kɛ̀ a bɔ Luda kiiamɛ, bensɔ̃ é ɛara à tá à kiiamɛ.
4 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ blee, Yesu fɛ̀ɛ à a uta bɔ̀ à kàɛ, ben à tawɛi sɛ̀ à dɔ̀ a pii.
5 Beee gbɛra à í kà taa guu, ben à nà a ìbanɔ gbá pipinaa, èe gogoo kɔ̃n tawɛi kɛ̀ à dɔ̀ a piiao.
6 Kɛ̀ à kà Simɔ Pita kiia, Pita bɛ̀nɛ: Dii, ḿbe nɛ́ ma gbá pípimɛɔ́?
7 Yesu wèàla à bè: Ń yã kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ dɔ̃ gĩaro, mɔde nɛ́ yãa ǹ dɔ̃.
8 Pita bɛ̀nɛ: Nɛ́ ma gbá pípimɛro fá! Yesu bɛ̀nɛ: Tó mɛ́ɛ n gbá pípiro, n bà kúmao dɔro.
9 Simɔ Pita bɛ̀nɛ: Dii, èe kɛ ma gbámɛ adoro, ma ɔ kɔ̃n ma mìomɛ dɔ.
10 Yesu bɛ̀nɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ zú ò bà kú kɔ̃n a mɛ̀gu ke pipinaoro, séde à gbá, zaakɛ à zɛ̃namɛ. Á
gbãsĩro, mɔde èe kɛ a pínginlo.
11 À gbɛ̃ kɛ̀ eé a kpáḿma dɔ̃. Beee yãnzin à bè aɔ̃ɔ gbãsĩsai ń píngiro.
12 Kɛ̀ à ń gbá pìpińnɛ à yɔ̃̀a, à a uta sɛ̀ à dà, ben à ɛ̀ara a gbɛ̀n. À bɛ̀ńnɛ: Á yã kɛ̀ má kɛ̀aree
dɔ̃ɔ́?
13 Eè ma sísi Dannɛri kesɔ̃ Dii. Ée oo a zɛ́amɛ, zaakɛ má dɛ à ũmɛ.
14 Lán mamɔma kɛ̀ má dɛ a dii kɔ̃n a dannɛrio ũu a gbá pìpiare nà, àgae kɔ̃ gbá pípii lɛ se.
15 Ma à taka kɛ̀are. Àgae kɛ lán má kɛ̀are nà.
16 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, zɔ̀bleri ègɔ̃ dɛ a diilaro, zɛ̃̀ri ègɔ̃ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ à à zɛ̃̀laro.
17 Lán a yã beee dɔ̃̀ nà, aubarikadeenɔn a ũ tó ée kɛɛ lɛ.
18 Èe kɛ a píngi yãn mɛ́ɛ ooro. Má gbɛ̃ kɛ̀ ma ń sɛ́nɔ dɔ̃. Séde yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn kɛ̀ papa kɛ̀
wà bè: Gbɛ̃ kɛ̀ weè ɔ kakɔ̃a ta dɔ̃nkɔ̃ guu bé à bɔ̀ ma kpɛɛ.
19 Mɛ́ɛ ooare tia lɛ à kpɛ́ à mɔ́, lɛ tó à mɔ̀, é sí kɛ̀ mámbe à ũ.
20 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ ma zɛ̃̀ri sì ma simɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ ma si sɔ̃, adee gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi sìmɛ.

Yesu gĩakɛ à dɔ̃ yã kɛ̀ Yudasi é kɛ
(Mat 26:20-25, Maa 14:17-21, Luk 22:21-23)

21 Kɛ̀ Yesu ò lɛ, à nɔ̀sɛyɔgɔ sì, ben à òńnɛ wásawasa à bè: Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, a gbɛ̃ mɛ̀n doo
bé eé ma kpáḿma.
22 Ben à ìbanɔ kɔ̃ gwàgwa kɔ̃ wɛ́ɛzĩ aɔ̃ bídi kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ à tɛ́a.
23 Ìba doo kɛ̀ Yesu yezi gɛɛkɛsɛkɛna à saɛ.
24 Ben Simɔ Pita lɛ́zukii kɛ̀nɛ à Yesu la tó dén à tɛ́a.
25 Ben ìba pì nà Yesuzi à à là à bè: Dii, démɛɛ?
26 Yesu wèàla à bè: Mɛ́ lɔma zɔ̃ dòa mà kpá adeea. Ben à lɔma zɔ̃̀ dòa à kpà Simɔ Isikariɔti
nɛ́ Yudasia.
27 Kɛ̀ Yudasi lɔma pì sì, Setãn gɛ̃̀n gɔ̃ɔ. Ben Yesu bɛ̀nɛ: Yã kɛ̀ nɛ́ kɛ ǹ kɛ kpakpaa.
28 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ bleenɔ kee e dɔ̃ tó bɔ́yãnzi Yesu ònɛ lɛziro.
29 Kɛ̀ Yudasi bé ègɔ̃ ɔɔsɔ kũna, ben gbɛ̃kenɔ e daa Yesu bɛ̀nɛ à gá zĩbaa pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ yezinɔ lúmɛ
ke à gá pɔ́ke kpá takaasideenɔa.
30 Kɛ̀ Yudasi lɔma pì sì, à bɔ̀ gɔ̃ɔ. Gwãavĩmɛ sɔ̃.

Yesu gĩakɛ à dɔ̃ yã kɛ̀ Pita é kɛ
(Mat 26:31-35, Maa 14:27-21, Luk 22:31-34)

31 Kɛ̀ Yudasi bɔ̀, ben Yesu bè: Tia sa Gbɛ̃ntee Nɛ́ é tɔ́ bɔ, Luda sɔ̃ é tɔ́ bɔ à yã musu.
32 Tó Luda tɔ́ bɔ̀ à musu sɔ̃, Luda é à tɔ́ bɔ a kiia, bensɔ̃ eé bɔ gɔ̃ɔmɛ.

33 Ma nɛ́nɔ, ma kuunaao gɔ̃̀ féteməɛ. É ma wɛtɛ, mɔde mɛ́ɛ ooare tia lán má ò gbãadeenɔnɛ
nà, é fɔ̃ à gá guu kɛ̀ mɛ́ɛ taanlo.
34 Mɛ́ɛ yã̄ dufu diɛɛare, àgae yekɔ̃zi. Lán má yeazi nà, apinɔ sɔ̃ àgae yekɔ̃zi lɛ dɔ.
35 Tó á yekɔ̃zi, baade píngi é a dɔ̃ ma ìbanɔ ũ.
36 Simɔ Pita à là à bè: Dii, nɛ́ɛ taa mámɛ? Yesu wèàla à bè: Guu kɛ̀ mɛ́ɛ taan, nɛ́ fɔ̃ ǹ tɛ́mazi
gĩaro, mɔde nɛ́ yãa ǹ mɔ́.
37 Pita bènɛ: Dii, bɔ́yãnzi mɛ́ fɔ̃ mà tɛ́nzi tiaroo? Mɛ́ gí ma wɛ̃̀ndizi n yãnzi.
38 Yesu bè: Nɛ́ gí n wɛ̃̀ndizi ma yãnzi sɔ̃ɔ́? Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, ai koo gɔ̃ gá lɛ́ zu, nɛ́ lɛ́
sɛ́mazi gɛ̃̀n aagɔ̃.

14

Yesun ludambɛ zɛ́ ũ
1 Àton tó a nɔ̀sɛ yakaro. À Luda náanɛ kɛ, à ma náanɛ kɛ dɔ.
2 Ma De bɛ kpɛ́nɛnɔ kuu pari, tó à dɛ lɛro, lɛ má òare. Mɛ́ɛ gaa guu kɛkɛare.
3 Lán mɛ́ɛ gaa guu kɛkɛare nà, mɛ́ ɛara mà mɔ́ mà a sɛ́ɛ mà táao ma kiia, lɛ apinɔ se àgɔ̃ kú
guu kɛ̀ má kún.
4 Á guu kɛ̀ mɛ́ɛ taan zɛ́ dɔ̃.
5 Ben Tomasi bènɛ: Dii, wá dɔ̃ guu kɛ̀ nɛ́ɛ taanlo. Wé fɔ̃ wà à zɛ́ dɔ̃ diamɛ?
6 Yesu wèàla à bè: Mámbe zɛ́ ũ, mámbe yãpuraa kɔ̃n wɛ̃̀ndio ũ. Gbɛ̃ke è e à gá ma De kiia
ma gbákũna sairo.
7 Tó á ma dɔ̃, lɛ á ma De dɔ̃. Zaa tia a à dɔ̃̀, bensɔ̃ a à è.
8 Ben Filipi bènɛ: Dii, ǹ n De ɔdɔawe. Bee é mɔ́wa.
9 Yesu bènɛ: Filipi, má kúao zaa gìkɛna, ben ń ma dɔ̃roo? Gbɛ̃ kɛ̀ ma ee ma De èmɛ. Bɔ́yãnzin
nɛ́ɛ bee mà a De ɔdɔaarezi?
10 Kɛ̀ má kú ma De guu, bensɔ̃ ma Dee kú ma guu, nɛ́ɛ síroo? Yã kɛ̀ mɛ́ɛ ooare mɛ́ɛ oo kɔ̃n
ma zĩndaoro. Ma De kɛ̀ kú ma guu bé è a yãkɛnanɔ kɛ.
11 Kɛ̀ ma bè má kú ma De guu, ma De sɔ̃ɔ kú ma guu, à ma yã sí. Tó lɛn sɔ̃ro, à sí dabuyãkɛna
pìnɔ yãnzi.
12 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, gbɛ̃ kɛ̀ èe ma náanɛ kɛɛ é yã kɛ̀ mɛɛ̀ kɛ pìnɔ kɛ. Baa kɛ̀ à dɛ beeenɔlaa
se, kɛ̀ mɛ́ɛ taa ma De kiia yãnzi.
13 Pɔ́ sãnda píngi kɛ̀ é wɛ́ɛ kɛ kɔ̃n ma tɔ́on mɛ́ kɛ lɛ ma De tɔ́ bɔ ma musu yãnzi.
14 Pɔ́ kɛ̀ é à wɛ́ɛ kɛma kɔ̃n ma tɔ́o píngi, mɛ́ kɛ.

Yesu lɛ́gbɛ̃na a Nini yã musu
15 Tó á yemazi, égɔ̃ yã kɛ̀ má dìɛnɔ kũna.
16 Mɛ́ wɛ́ɛ kɛ ma Dea, eé a gba Zɛnyode pãnde kɛ̀ eégɔ̃ kúao gurɔ píngi
17 Nini Yãpurademɛ. Anduna gbɛ̃nɔ é fɔ̃ wà à síro, zaakɛ aɔ̃ɔe a eero, bensɔ̃ aɔ̃ à dɔ̃ro. Mɔde
á à dɔ̃, zaakɛ à kúao, bensɔ̃ eégɔ̃ kú a guu.
18 Mɛ́ a tó adoro, mɛ́ ɛara mà mɔ́ a kiia.
19 À gɔ̃̀ féte kɛ̀ anduna é ma e dɔro, mɔde é ma e. Kɛ̀ má kuu yãnzi, égɔ̃ kuu se.
20 Zĩ pìan égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ má kú ma De guu, á kú ma guu, bensɔ̃ má kú a guu.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ ma yãdiɛnanɔ dà bensɔ̃ à kũna, adee bé à yemazi. Ma De égɔ̃ ye gbɛ̃ kɛ̀ yemaziizi,
mapi sɔ̃ mɛ́gɔ̃ yezi mɛ́ ma zĩnda ɔdɔanɛ.
22 Ben Yudasi à là, èe kɛ Yudasi Isikariɔtinlo, à bè: Dii, à kɛ̀ dia nɛ́ n zĩnda ɔdɔawe, ben
anduna sɔ̃ eé n eroo?
23 Ben Yesu wèàla à bè: Tó gbɛ̃ yemazi, eégɔ̃ ma yã kũna. Ma De égɔ̃ yezi, wé mɔ́ à kiia wà
vɛ̃ɛ lɛdo.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ yemaziroo ma yã kũnaro. Yã kɛ̀ ée maa pì e bɔ ma kiiaro, à bɔ̀ ma De kɛ̀ ma zĩi
kiiamɛ.
25 Ma yã pì òare gurɔɔ kɛ̀ má kpɛ́ kúao.
26 Ma De é a Ninii zĩ kɔ̃n ma tɔ́o Zɛnyodee ũ. Àmbe eé yã píngi dadaare, eé tó yã kɛ̀ má òaree
dɔagu píngi.
27 Mɛ́ɛ a too kɔ̃n aafiao, ma zĩnda aafian mɛ́ɛ a gbaa. Mɛ́ɛ a gbaa lán anduna è ń gba nàro.
Àton tó a nɔ̀sɛ yakaro, àton tó vĩaa a kũro.
28 Á mà má òare mɛ́ɛ taa mɛ́ ɛara mà mɔ a kiia. Tó á yemazimɛ, lɛ a pɔɔ nna kɛ̀ mɛ́ɛ taa ma
De kiia yãnzi, zaakɛ ma Dee dɛmala.
29 Má òare tia lɛ à kpɛ́ à kɛ, lɛ tó à kɛ̀, é ma náanɛ kɛ.
30 Mɛ́ e mà yã oao à gì kɛ̀ dɔro, zaakɛ anduna kɛ̀ki kína e mɔɔ. À gbãa vĩ ma musuro,
31 mɔde lán ma Dee dàmɛ nàn mɛ́ɛ kɛɛ, lɛ anduna e à dɔ̃ kɛ̀ má yezi. À fɛɛ wà gu gura kɛ̀.

15

Yesun geepi lí yãpuraa ũ
1 Mámbe geepi lí yãpuraa ũ, ma Den geepi lí búdee ũ.
2 È lígã kɛ̀ pɛ́ma nɛ́'ina sai píngi zɔ̃, bensɔ̃ è à nɛ́'iri píngi ɔnɛ kɛ̃ɛ lɛ à nɛ́'ina kaara yãnzi.
3 Apinɔ sɔ̃ á zɛ̃namɛ yã kɛ̀ má ɔ̀are yãnzi.
4 Àgɔ̃ kú ma guu lán má kú a guu nà. Lígã è fɔ̃ à nɛ́ kpá a zĩndaoro, séde àgɔ̃ kú lídaaa. Lɛmɛ
apinɔ é fɔ̃ à nɛ́ kpáro, séto àgɔ̃ kú ma guu baasiro.
5 Mámbe geepi lídaa ũ, ámbe à gɛ̃̀nɔ ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ kú ma guu, bensɔ̃ má kú à guu, àmbe eé nɛ́
kpá maamaa, zaakɛ é fɔ̃ à pɔ́ke kɛ ma sairo.
6 Tó gbɛ̃ kú ma guuro, weé à zĩnna, lán wè lígã zɔ̃ wà zĩnna à kori kũ wà sɛ́ɛ wà ká tɛ́n à tɛ́
kũ nà.
7 Tó á kú ma guu, bensɔ̃ ma yã kú a guu, à pɔ́ sãnda píngi kɛ̀ á yezi wɛ́ɛ kɛ, é e.
8 Tó a nɛ́ kpà maamaa, gbɛ̃nɔ égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ ma ìbanɔn a ũ yãpura, ma De tɔ́ é bɔ.
9 Má yeazi lán ma Dee yemazi nà. Àgɔ̃ kú ma yenzi guu.
10 Tó á yã kɛ̀ má dìɛnɔ kũna, égɔ̃ kú ma yenzi guu, lán má yã kɛ̀ ma Dee dìɛnɔ kũna nà,
bensɔ̃ má kú a yenzi guu.
11 Ma yã pìnɔ ɔ̀are, lɛ pɔnnaa kɛ̀ má vĩi gɔ̃ kú a guu yãnzimɛ, a pɔnnaa égɔ̃ papana.
12 Yã kɛ̀ má dìɛareen yɛ̀: Àgɔ̃ yekɔ̃zi lán má yeazi nà.
13 Tó gbɛ̃ gì a wɛ̃̀ndizi a gbɛ̃nnanɔ yãnzi, gbɛ̃kee yenzi vĩ dɛ beeelaro.
14 Tó ée yã kɛ̀ má dìɛaree kɛɛ, ma gbɛ̃nnanɔn a ũ.
15 Mɛɛ̀ a sísi zɔ̀blerinɔ dɔro, zaakɛ zɔ̀bleri ègɔ̃ a dii bɔkɔ̃tɛ dɔ̃ro. Ma a sisi ma gbɛ̃nnanɔmɛ,
zaakɛ yã kɛ̀ má mà ma De kiian má ɔ̀are píngi.
16 Ámbe a ma sɛro, mámbe ma a sɛ, ben ma a zĩ à gá nɛ́ ká, nɛ́kana kɛ̀ eé yãaroo, gbasa De
Luda a gba pɔ́ sãnda píngi kɛ̀ a wɛ́ɛ kɛ̀a kɔ̃n ma tɔ́o.
17 Yã kɛ̀ má dìɛareen yɛ̀: Àgɔ̃ yekɔ̃zi.

Anduna zana Yesun kɔ̃n a ìbanɔ
18 Tó anduna zàagu, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ à zàmagu a ã.
19 Tó anduna gbɛ̃nɔn a ũ, lɛ anduna yeazi. Lán ma a sɛ ma a bɔ anduna guu nà, á dɛ à gbɛ̃nɔ
ũro. Bee yãnzin anduna zàaguzi.
20 À tó yã kɛ̀ má ɔ̀aree gɔ̃ dɔagu. Zɔ̀bleri ègɔ̃ dɛ a diilaro. Lán aɔ̃ wɛ́ɛ tɛ̃̀ma nà, lɛn aɔ̃é tãawa
lɛ. Tó aɔ̃ɔ ma yã kũnamɛ, aɔ̃égɔ̃ a yã kũna se dɔ.
21 Aɔ̃é yã beeenɔ kɛare píngi ma tɔ́ yãnzi, zaakɛ aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi dɔ̃ro.
22 Tó mɛ́ɛ mɔ́ ma yã ɔ̀nnɛ yãro, lɛ aɔ̃ɔ taari vĩro. Mɔde tia la aɔ̃ taari agbaa vĩro.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ zàmaguu zà ma Demmɛ se.
24 Tó mɛ́ɛ yã kɛ̀ wèe kɛ yãroo kɛ aɔ̃ tɛ́ro, lɛ aɔ̃ɔ taari vĩro. Mɔde tia la aɔ̃ yã kɛ̀ má kɛ̀nɔ è, ben
aɔ̃ zàmagu kɔ̃n ma Deo wa píngi,
25 lɛ yã kɛ̀ kú aɔ̃ doka guu papa, kɛ̀ wà bè aɔ̃ zàmagu pãmɛ.
26 Tó Zɛnyodee kɛ̀ mɛ́ à gbarɛawaa bɔ̀ ma De kiia à mɔ̀, Nini Yãpurade kɛ̀ è bɔ à kiia pì, eé
ma sèeda kɛ.
27 Apinɔ sɔ̃ é ma sèeda kɛ, kɛ̀ á kúmao zaa káaku yãnzi.

16

1 Ma yã kɛ̀nɔ ɔ̀are lɛ àton furo yãnzimɛ.
2 Weé aduakɛkpɛ zɛ́ zɔ̃are. À gurɔɔ e suu se kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ eé a dɛ égɔ̃ daa Luda zĩin ée kɛɛ.
3 Aɔ̃é yã pìnɔ kɛare, kɛ̀ aɔ̃ɔ ma De kɔ̃n mapio dɔ̃ro yãnzi.
4 Ma yã kɛ̀nɔ ɔ̀are lɛ tó à gurɔɔ kà, égɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ má ɔ̀are kɔ̀.

Luda Nini zĩi
Mɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ oare zaa káakuro, kɛ̀ má kúao yãnzi.
5 Mɛ́ɛ taa gbɛ̃ kɛ̀ ma zĩi kiia sa, mɔde a gbɛ̃kee e ma la guu kɛ̀ mɛ́ɛ taanlo.
6 A nɔ̀sɛ yàka sa kɛ̀ ma yã kɛ̀nɔ ɔ̀are yãnzi.
7 Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, ma tana é àre kɛare, zaakɛ tó mɛ́ɛ táro, Zɛnyodee pì é mɔ́ a kiiaro.
Tó ma ta, mɛ́ à zĩawa.
8 Tó à sù, eé tó anduna a yã zɛ́ dɔ̃ durun kɔ̃n maakɛnao kɔ̃n yãvɛ̃ɛmmanao musu.
9 Aɔ̃é à yã zɛ́ dɔ̃ durun yã musu, kɛ̀ aɔ̃e ma náanɛ kɛro yãnzi.
10 Aɔ̃é à yã zɛ́ dɔ̃ maakɛna yã musu, kɛ̀ mɛ́ɛ taa ma De kiia, é ma e dɔro.
11 Aɔ̃é à yã zɛ́ dɔ̃ yãvɛ̃ɛmmana musu, kɛ̀ yã vɛ̃̀ɛ anduna kɛ̀ki kínaa yãnzi.
12 Má yã vĩ dɔ pari mà oare, mɔde é yã pìnɔ fɔ̃ gĩaro.
13 Tó Nini Yãpurade sù, eé dɔare aɛ yãpura píngi guu. Eé yã o a zĩnda dɔ̃naoro, yã kɛ̀ à màn
éegae o, eé yã kɛ̀ èe suunɔ baaru kpáare.

[14] Eé ma tɔ́ bɔ, zaakɛ eé ma yãnɔ sɛ́ɛ à tɔ̃kɛ̃are.
[15] Pɔ́ kɛ̀ ma Dee vĩ píngi nɛ́ ma pɔ́mɛ. Bee yãnzin ma bè eé ma yãnɔ sɛ́ɛ à tɔ̃kɛ̃arezi.

Pɔsia liɛna pɔnnaa ũ

[16] À gɔ̃̀ féte kɛ̀ é ma e dɔro, à gɔ̃̀ féte kɛ̀ é ma e dɔ.
[17] Ben à ìba kenɔ bèkɔ̃nɛ: Bɔ́ yãn èe oowe gwee? À bè à gɔ̃̀ féte kɛ̀
wé a e dɔro, à gɔ̃̀ féte kɛ̀ wé a e dɔ. À bè dɔ, ée taa a De kiiamɛ.
[18] Ben aɔ̃ bè: À gɔ̃̀ féte kɛ̀ à ò pì dɛ diamɛ? Wée yã kɛ̀ èe oo pì dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
[19] Yesu dɔ̃̀ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà a la, ben à bèńnɛ: Kɛ̀ ma bè à gɔ̃̀ féte kɛ̀ é ma e dɔro, bensɔ̃ à gɔ̃̀ féte
kɛ̀ é ma e dɔ, beeen ée kɔ̃ lalaaziɔ́?
[20] Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, é ɔ́ɔ dɔ à sósobi kɛ, mɔde anduna é pɔnnaa kɛ. Égɔ̃ kú pɔsiaa guu,
mɔde a pɔsiaa pì é liɛ pɔnnaa ũ.
[21] Tó nɔgbɛ̃ yezi à nɛ́ i, à pɔɔ è yaka kɛ̀ à wãwãkɛgurɔɔ kà yãnzi. Tó à nɛ́ ì sɔ̃, wãwãa kɛ̀ à kɛ̀
pì è dɔn dɔro. À pɔɔ è kɛ nna, kɛ̀ à nɛ́ dufu ì anduna guu yãnzi.
[22] Lɛn apinɔ sɔ̃ a nɔ̀sɛ yakana lɛ gĩa. Mɛ́ ɛara mà a e dɔ, a pɔɔ é kɛ nna, gbɛ̃ke sɔ̃ é fɔ̃ à a
pɔnnaa pì síawaro.
[23] Zĩ pìan é yãke lama dɔro. Yãpuraan mɛ́ɛ ooare, ma De é pɔ́ sãnda píngi kɛ̀ é wɛ́ɛ kɛa kɔ̃n
ma tɔ́o kpáawa.
[24] Ai tia ée pɔ́ke wɛ́ɛ kɛ kɔ̃n ma tɔ́oro. À wɛ́ɛ kɛ, é e lɛ a pɔnnaa gɔ̃ papana.

Yesu zɪ̃̀ blè andunaa

[25] Ma yã pìnɔ lɛ̀kɔ̃ziaremɛ. À gurɔɔ e suu kɛ̀ mɛ́ yã oare kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinao dɔro, mɛ́ ma De yã
oare wásawasa.
[26] Zĩ pìan é wɛ́ɛ kɛ kɔ̃n ma tɔ́o. Mɛ́ɛ oare kɛ̀ mámbe mɛ́ wɛ́ɛ kɛare ma Dearo,
[27] zaakɛ ma De a zĩndanɛ yeazi kɛ̀ á yemazi yãnzi, bensɔ̃ a ma bɔna à kiia sì.
[28] Ma bɔ ma De kiia ma mɔ anduna guu. Tia sa mɛ́ɛ anduna too mɛ́ɛ taa à kiia.
[29] Ben à ìbanɔ bènɛ: Tɔ̀, nɛ́ɛ yã oo kɔ̃n yãlɛkɔ̃zinao dɔro, nɛ́ɛ oo wásawasamɛ sa.
[30] Wá dɔ̃ sa kɛ̀ ń yã píngi dɔ̃, èe kɛ séto wà yãke gbekammaro. Bee yãnzin wa n bɔna Luda
kiia sìzi.
[31] Ben Yesu bèńnɛ: Ée ma náanɛ kɛɛ saɔ́?
[32] À gurɔɔ e suu à kà kɔ̀, kɛ̀ é fãakɔ̃a, a baade é tá a bɛ à ma tó mado. Baa kɔ̃n beeeo má kuu
madoro, zaakɛ ma Dee kúmao.
[33] Ma yã kɛ̀nɔ òare, lɛ a làakari gɔ̃ kpaɛna kuuna ma guu. É wɛ́ɛtãmma e anduna guu, mɔde
à nɔ̀sɛ kpáɛ, ma gĩakɛ ma zɪ̃̀ blè andunaa.

17

Yesu aduakɛna a ìbanɔnɛ

[1] Yesu yã pì ona gbɛra à wɛ́ɛ sè musu à bè: Baa, à gurɔɔ kà. Ǹ n Nɛ́ tɔ́ bɔ, lɛ n Nɛ́ n tɔ́ bɔ.
[2] Ń tò má iko vĩ gbɛ̃ sãnda píngi musu, lɛ mà wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro kpá gbɛ̃ kɛ̀ ń kpàmaanɔa.
[3] Mmɔn Luda mɛ̀n do léle yãpurade kɔ̃n mapi Yesu Kirisi kɛ̀ ń zɪ̃̀o dɔ̃nan wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo
pì ũ.
[4] Ma n tɔ́ bɔ̀ tɔɔtɛa. Zĩi kɛ̀ ń dàmɛ mà kɛ má kɛ̀ ma yãa.
[5] Baa, ǹ gakui kpáma n kiia tia sa, lán ń kpàma nà n kiia zaalɛ anduna kaɛnaro.
[6] Gbɛ̃ kɛ̀ n ń sɛ́ andunan n ń kpámaanɔ má tò aɔ̃ɔ n dɔ̃. N pɔ́nɔmɛ, ben n ń kpáma. Aɔ̃ɔ n yã
kũna,
[7] aɔ̃ɔ dɔ̃̀ sa kɛ̀ yã kɛ̀ ń dàmɛ píngi bɔ̀ n kiiamɛ.
[8] Ma yã kɛ̀ ń dàmɛɛ dàńnɛ. Aɔ̃ɔ sì, ben aɔ̃ɔ dɔ̃̀ kɛ̀ ma bɔ n kiiamɛ yãpura. Aɔ̃ɔ sì sɔ̃ kɛ̀ ḿbe n
ma zĩ.
[9] Mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛńnɛ, èe kɛ andunagbɛ̃nɔn mɛ́ɛ kɛɛńnɛro, séde gbɛ̃ kɛ̀ n ń kpámaa pìnɔ, zaakɛ n
pɔ́nɔmɛ.
[10] Ma gbɛ̃nɔ nɛ́ n gbɛ̃nɔmɛ ń píngi, n pɔ́nɔ nɛ́ ma pɔ́nɔmɛ píngi. Mɛ́ɛ tɔ́ bɔɔ ń gãzĩ.
[11] Mɛ́ɛ suu n kiia, mɛ́gɔ̃ kú anduna guu dɔro, mɔde aɔ̃pinɔ égɔ̃ kú anduna guu. Ma Baa
Kuadonade, ǹgɔ̃ ń kũna kɔ̃n n tɔ́ kɛ̀ ń kpàma gbãaao, lɛ aɔ̃gɔ̃ kuu mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ lán wa bà.
[12] Gurɔɔ kɛ̀ má kúńyo, má ń kũna kɔ̃n tɔ́ kɛ̀ ń kpàmaa pì gbãaao. Ma ń dãkpa, ben aɔ̃ gbɛ̃kee
e sãsãro, séde gbɛ̃ kɛ̀ mì pɛ̀ kaatɛnaa lɛ n yã e à papa yãnzi.
[13] Tia sa mɛ́ɛ suu n kiia. Ma yã kɛ̀nɔ ò anduna guu, lɛ aɔ̃gɔ̃ pɔnnaa kɛ̀ má vĩi vĩ àgɔ̃ papana
ń guu.
[14] Ma n yã dàńnɛ, ben anduna zàńgu, kɛ̀ anduna gbɛ̃nɔmɛ ń ũro yãnzi, lán mapi má dɛ
anduna gbɛ̃ ũro nà.
[15] Mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛemma, èe kɛ lɛ ǹ ń bɔ anduna guunlo, mɔde lɛ ǹ ń dãkpa zaaa yãnzimɛ.
[16] Anduna gbɛ̃nɔmɛ ń ũro, lán mapi má dɛ anduna gbɛ̃ ũro nà.

17 Ǹ tó aɔ̃ kuuna gɔ̃ adona kɔ̃n yãpura gbãaao. N yãn yãpuraa pì ũ.
18 Lán n ma zĩ anduna guu nà, lɛn mapi sɔ̃ ma ń zĩ anduna guu lɛ.
19 Mɛɛ̀ ma zĩnda kpaamma aɔ̃ yãnzi, lɛ aɔ̃gɔ̃ kuu n gbɛ̃nɔ ũ yãpura.
20 Èe kɛ mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛńnɛ ńdonlo, kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é ma náanɛ kɛ ń yã yãnzinɔmɛ dɔ,
21 lɛ aɔ̃ píngi gɔ̃ kuu mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ. Baa, lán ń kú ma guu nà bensɔ̃ má kú n guu, aɔ̃pinɔ sɔ̃ gɔ̃
kú wa guu lɛ, lɛ anduna e à sí kɛ̀ ḿbe n ma zĩ.
22 Gakui kɛ̀ ń kpàmaan má kpàḿma, lɛ aɔ̃gɔ̃ kuu mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ lán wa bà.
23 Má kú ń guu, bensɔ̃ ń kú ma guu, lɛ aɔ̃gɔ̃ kuu mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ mámmam, lɛ anduna gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀
ḿbe n ma zĩ, bensɔ̃ ń yeńzi lán ń yemazi nà.
24 Baa, gbɛ̃ kɛ̀ ń kpàmaanɔ, má yezi aɔ̃gɔ̃ kú guu kɛ̀ má kún, lɛ aɔ̃ wɛ́ɛ si ma gakuilɛ, gakui kɛ̀
ń kpàma kɛ̀ ń yemazi zaalɛ anduna kaɛnaroo.
25 Baa Maa, anduna n dɔ̃ro, mɔde má n dɔ̃, ben gbɛ̃ kɛ̀nɔɔ dɔ̃ kɛ̀ ḿbe n ma zĩ.
26 Má tò aɔ̃ɔ n dɔ̃, mɛ́gae tó aɔ̃gɔ̃ n dɔ̃, lɛ yenzi kɛ̀ ń vĩmao gɔ̃ kú ń guu, lɛ mapi sɔ̃ màgɔ̃ kú ń
guu.

18

Yesu kũna
(Mat 26:47-56, Maa 14:43-50, Luk 22:47-53)

1 Yesu yã pì ona gbɛra à bɔ̀ kɔ̃n a ìbanɔ, ben aɔ̃ bikũ̀ Kidironu baa kãa kpa. Swadako kú
gwe, ben à gɛ̃̀n kɔ̃n a ìbanɔ.
2 Yudasi bɔnkpɛɛdee sɔ̃ɔ guu pì dɔ̃, zaakɛ Yesu kɔ̃n a ìbanɔ ègɔ̃ kaakɔ̃a gwe baabɔrɛ.
3 Ben Yudasi gàa gwe kɔ̃n soza gãli dooo kɔ̃n dogari kɛ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n Farisinɔ ń zĩnɔ. Aɔ̃ɔ
fitianɔ kũna kɔ̃n sɛ̃̀tɛnɔ kɔ̃n gɔ̃kɛbɔnɔ.
4 Yesu yã kɛ̀ eé a lee dɔ̃ píngi, ben à bɔ̀ à dàńlɛ à ń lá à bè: Dén ée wɛtɛɛ?
5 Aɔ̃ wèàla wà bè: Yesu Nazarɛtimɛ. À bèńnɛ: Mámbe à ũ. Yudasi bɔnkpɛɛdee pì kúńyo.
6 Kɛ̀ Yesu bèńnɛ, mámbe à ũ, ben aɔ̃ tatakpɛɛ kɛ̀, aɔ̃ bɔ̀ wà lɛ̀ɛ.
7 Yesu ń lá dɔ: Dén ée wɛtɛɛ? Ben aɔ̃ bè: Yesu Nazarɛtimɛ.
8 Yesu wèńla dɔ à bè: Má òare kɛ̀ mámbe à ũ. Tó mámbe ée ma wɛtɛɛ, à tó gbɛ̃ kɛ̀nɔ tá.
9 À ò lɛ lɛ yã kɛ̀ à ò yãa e à papa yãnzimɛ, kɛ̀ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀ n ń kpámaanɔ, aɔ̃ gbɛ̃kee e sãsãro.
10 Simɔ Pita fɛ̃ɛdaa logona, ben à wòto à sa'oriki ìsi zĩ̀ri lɛ̀o à à swã ɔplaa gò. Zĩ̀ri pì tɔ́n
Malaku.
11 Ben Yesu bè Pitanɛ: Ǹ n fɛ̃ɛdaa sɔtɔ a kpɛ́ɛn. Mɛ́ togo'i kɛ̀ ma Dee dìɛmɛ í miroo?
12 Ben sozanɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nsio kɔ̃n Yuda dogarinɔ Yesu kũ̀ aɔ̃ à yì.
13 Ben aɔ̃ gàao Anasa kiia gĩa. Anasa nɛ́ Kayafa kɛ̀ dɛ sa'oriki ìsi ũ wɛ̃̀ beeea anzuremɛ.
14 Kayafa bé à lɛ́ dà Yuda gbãadeenɔa yã à bè: À maa gbɛ̃ mɛ̀n doo ga baade píngi gɛ̃ɛ ũmɛ.

Pita lɛ́sɛna Yesuzi
(Mat 26:69-70, Maa 14:66-68, Luk 22:55-57)

15 Simɔ Pita kɔ̃n ìba pãndeo tɛ́ Yesu kpɛɛ. Sa'oriki ìsi ìba pãnde pì dɔ̃, ben ìba pì tɛ́ Yesuzi à
gɛ̃̀ sa'oriki ìsi pì bɛ ua,
16 mɔde Pita gɔ̃̀ zɛ kpɛɛlɛa gãarɛ. Ben ìba kɛ̀ sa'oriki ìsi dɔ̃ɔ pì gàa à yã ò nɔgbɛ̃ kɛ̀ èe zɛ́ pì
dãkpaanɛ, ben à tò Pita gɛ̃̀.
17 Ben nɔgbɛ̃ zɛ́dãkpari pì Pita là à bè: Gɔ̃gbɛ̃ pì ìbanɔ dokemɛ n ũroo? Pita wèàla à bè:
Mámbeero!
18 Zĩ̀rinɔ kɔ̃n dogarinɔɔ e tɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ lè kpákpaa kɛ̀ ĩa kuu yãnzi. Pita kúńyo gwe, èe tɛ́ kpákpaa
se.

Sa'oriki yãlalana Yesua
(Mat 26:59-66, Maa 14:55-64, Luk 22:66-71)

19 Ben sa'oriki ìsi e Yesu lalaa à ìbanɔ yãzi kɔ̃n à yãdannɛnao.
20 Yesu wèàla à bè: Ma yã ò baade píngine gupuraaa. Ma yã dàdańnɛ aduakɛkpɛnɔ guu kɔ̃n
Luda uao, guu kɛ̀ Yudanɔ è kɔ̃ kakɔ̃an ń píngi. Mɛ́ɛ yãke o asii guuro.
21 Bɔ́yãnzi nɛ́ɛ ma lalaazi? Ǹ ma yãmarinɔ la, aɔ̃ yã kɛ̀ má òńnɛ dɔ̃.
22 Kɛ̀ Yesu yã ò lɛ, dogari kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ doke à swãn kɛ̀ à bè: Wè yã we sa'oriki ìsila lɛro.
23 Yesu wèàla à bè: Tó yã zaaan má ò, ǹ o wà ma. Tó yãpuraan má ò sɔ̃, bɔ́yãnzin n ma
lɛzi?
24 Ben Anasa Yesu gbàrɛ sa'oriki ìsi Kayafa kiia yina.

Pita ɛara à lɛ́sɛna Yesuzi dɔ
(Mat 26:71-75, Maa 14:69-72, Luk 22:58-62)

[25] Pita kpɛ́ zɛ gwe èe tɛ́ kpákpaa. Ben wà à là wà bè: À ìbanɔ doken n ũroo? Pita lɛ́ sɛ̀ à bè:
Mámbeero!
[26] Sa'oriki ìsi zɛ̃̀rinɔ doke nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ Pita à à swã gò danɛmɛ, ben à bè: Mɛ́ɛ a e lɛdo swadako
guuroo?
[27] Ben Pita lɛ́ sɛ̀ dɔ. Zaa gwe gɔ̃ɔ koo lɛ́ zù.

Pilati yãkpaɛkɛna kɔ̃n Yesuo
(Mat 27:1-2, 11-14, Maa 15:1-5, Luk 23:1-5)

[28] Gukɛ̃̀kɔ̃anao ben Yuda gbãadeenɔ bɔ̀ kɔ̃n Yesuo Kayafa bɛ, aɔ̃ gàao bùsu gbɛ̃nsi bɛ. Aɔ̃ɔe
gɛ̃ à bɛro, lɛ aɔ̃tongɔ̃ gbãsĩro yãnzi, zaakɛ aɔ̃ɔ yezi wà Banla zĩbaa kɛmɛ.
[29] Bee yãnzi Pilati bɔ̀ à mɔ̀ ń kiia à bè: Bɔ́ yãn a be gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̀?
[30] Aɔ̃ wèàla wà bè: Tó zaakɛrinlo, lɛ wée mɔ́ wà à kpámmaro.
[31] Ben Pilati bèńnɛ: À à sɛ́ à gá yãkpaɛ kɛo a zĩnda dokaa. Ben gbãadee pìnɔ bènɛ: Wá
gbɛ̃dɛna zɛ́ vĩro.
[32] Beee kɛ̀ lɛ yã kɛ̀ Yesu ò e à papa yãnzimɛ, kɛ̀ à a ga yã taka ò.
[33] Ben Pilati ɛ̀ara à gɛ̃̀ ua. À Yesu sìsi, ben à à là à bè: Ḿbe Yudanɔ kína ũɔ́?
[34] Yesu wèàla à bè: Nɛ́ɛ oo lɛ kɔ̃n n zĩndaon yɔ́, ke wà ma yã ònnɛmɛ?
[35] Pilati bè: Yudan ma ũɔ́? N boriinɔ kɔ̃n n sa'orikinɔ bé wà n kpama. Bɔ́n ń kɛ̀?
[36] Yesu bè: Ma kpata nɛ́ anduna kɛ̀ki pɔ́nlo. Tó ma kpata nɛ́ anduna kɛ̀ki pɔ́mɛ, lɛ ma ìbanɔ
zɛ̃̀ kà lɛ wàton ma kpá Yuda gbãadeenɔaro. Ma kpata nɛ́ anduna kɛ̀ki pɔ́nlo.
[37] Ben Pilati bènɛ: Ase kínamɛ n ũu? Yesu wèàla à bè: Ń ò a zɛ́a kɛ̀ kínan ma ũ. Wà ma i, ben
ma mɔ anduna guu yãpura sèedadee ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ yãpura pɔ́ ũu è ma yã ma.
[38] Pilati bè: Bɔ́n yãpuraa ũu?

Yãdana Yesula
(Mat 27:15-31, Maa 15:6-20, Luk 23:13-25)

Kɛ̀ à ò lɛ, à ɛ̀ara à bɔ̀ à gàa Yuda gbãadeenɔ kiia à bèńnɛ: Mɛ́ɛ taari ke e gbɛ̃ kɛ̀aro.
[39] Á fɛɛakaarayã vĩ kɛ̀ mɛɛ̀ pisinanɔ doke gbarɛare Banla zĩbaa zĩ. Á yezi mà Yudanɔ kína
gbarɛaren yɔ́?
[40] Ben aɔ̃ wii lɛ̀ dɔ wà bè: Àmbeero, Barabamɛ! Baraba pì sɔ̃ nɛ́ kpãi wɛ́ɛdewɛmɛ.

19

[1] Ben Pilati bè, wà Yesu kũ wà à gbɛ̃ flɑ̃̀o.
[2] Ben sozanɔ lɛ̀ fùra tɑ̃̀ aɔ̃ kùnɛ aɔ̃ gumusu tɛ̃aa dànɛ.
[3] Aɔ̃ɔe sɔ̃ɔzi doodo aɔ̃ɔe bee: Fɔɔ, Yudanɔ kína! Ben aɔ̃ɔe à swãn kɛkɛɛ.
[4] Pilati ɛ̀ara à bɔ̀ dɔ, ben à bè gbɛ̃nɔnɛ: À gwa, mɛ́ɛ bɔɔoare bàazi kɛ̀, lɛ à e à dɔ̃ kɛ̀ mɛ́ɛ yãke
earo.
[5] Yesu bɔ̀ bàazi, à lɛ̀ fùra pì kuna à gumusu wɛ́ɛdee pì dana. Ben Pilati bèńnɛ: Gɔ̃gbɛ̃ pìn yɛ̀!
[6] Kɛ̀ sa'orikinɔ kɔ̃n dogarinɔ à è, aɔ̃ wii lɛ̀ wà bè: Ǹ à pá lía! Ǹ à pá lía! Ben Pilati bèńnɛ: À à
kũ à pá lía a zĩnda, zaakɛ mɛ́ɛ taari ke earo.
[7] Yuda gbãadee pìnɔ wèàla wà bè: Wá doka vĩ, bensɔ̃ doka pì bè séde à ga, kɛ̀ à a zĩnda dìɛ
Luda Nɛ́ ũ yãnzi.
[8] Kɛ̀ Pilati yã pì mà, ben vĩa kɛ̀kɛ à à kũ̀.
[9] À ɛ̀ara à gɛ̃̀ kɔ̃n Yesuo ua dɔ, ben à à là à bè: N bɔ mámɛ? Yesu e weàlaro,
[10] ben Pilati bènɛ: Nɛ́ yã o maoroo? Ń dɔ̃ kɛ̀ má n gbarɛna iko vĩ, bensɔ̃ má n pana lía iko
vĩroo?
[11] Yesu wèàla à bè: Ń iko ke vĩ ma musuro, sé kɛ̀ Ludaa kpàmmaa. Bee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ ma
kpammaa durun bé à bíta.
[12] Zaa gurɔ beeea Pilati e zɛ́ wɛtɛɛ à à gbarɛ, mɔde Yuda gbãadeenɔ wii lɛ̀ wà bè: Tó n gbɛ̃
pì gbàrɛ, Siza gbɛ̃nnamɛ n ũro. Gbɛ̃ kɛ̀ à a zĩnda dìɛ kína ũ íbɛtɛ kpà kɔ̃n Sizaomɛ.
[13] Kɛ̀ Pilati yã beee mà, à bè wà bɔ kɔ̃n Yesuo bàazi. Ben à vɛ̃̀ɛ a tintia guu kɛ̀ wè be gbɛ̀
gusararaan, kɔ̃n Eberu yão sɔ̃, Gabata.
[14] Banla zĩbaa sorukɛgurɔɔ zĩmɛ, ɔfãntɛ̃ kà mìdangura. Ben Pilati bè Yuda gbãadee pìnɔnɛ:
A kínan yɛ̀.
[15] Ben aɔ̃ɔe wii lɛɛ wèe bee: Ǹ à dɛ. Ǹ à dɛ. Ǹ à pá lía. Pilati bèńnɛ: Mɛ́ a kína pá líaɔ́?
Sa'orikinɔ bè: Siza baasiro, wá kína ke vĩro.
[16] Ben Pilati Yesu kpàḿma aɔ̃ à pá lía.

Yesu pana lía
(Mat 27:32-44, Maa 15:21-32, Luk 23:26-43)

Ben aɔ̃ à sɛ̀ wà tào.

17 Yesu bɔ̀ wɛ́tɛ guu à a zĩnda líkpangbãroo sɛna, à gàa guu kɛ̀ wè be Mìwatorokiia, kɔ̃n Eberu
yão sɔ̃ Gɔgɔta.
18 Gwen wà à pà lía kɔ̃n gɔ̃ɔn plaa pãndenɔ, gbɛ̃ doo à ɔplaazi gbɛ̃ doo à ɔzɛɛzi, ben Yesu kú
ń dagura.
19 Pilati takada kɛ̃̀ à nà Yesu líkpangbãroo pìa. Yã kɛ̀ à kɛ̃̀ pìn yɛ̀:
Yesu Nazarɛti, Yudanɔ kína.
20 Yudanɔ takada kɛ̀ à kɛ̃̀ pì kyó kɛ̀ pari, zaakɛ guu kɛ̀ wà Yesu pà lían pì zã̀ kɔ̃n wɛ́tɛoro. Wà
lá pì kɛ̃̀ kɔ̃n Eberu yão kɔ̃n Romudeenɔ yão kɔ̃n Giriki yãomɛ.
21 Ben Yuda sa'orikinɔ bè Pilatinɛ: Ǹton kɛ̃ ǹ be Yudanɔ kínaro, mɔde ǹ kɛ̃ kɛ̀ àmbe à bè Yudanɔ
kínan a ũ.
22 Pilati bè: Yã kɛ̀ má kɛ̃̀n má kɛ̃̀.
23 Kɛ̀ sozanɔ Yesu pà lía wà yã̀a, ben aɔ̃ à pɔ́kãsãanɔ sɛ̀ɛ wà kpàatɛtɛ lɛo siigɔ̃ baade mìa. Aɔ̃ à
utagyaba kɛ̀ wà tã̀ nabina sai zaa musu ai gĩzĩ sɛ̀ dɔ,
24 ben aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Wàton uta pì kɛ̃kɛ̃kɔ̃rɛro. Wà kàbankpɛ kɛ lɛ wàgɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ eé gɔ̃nɛ. Aɔ̃ɔ kɛ̀
lɛ, lɛ yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ Luda yãn e à papamɛ, kɛ̀ wà bè:
Aɔ̃ ma pɔ́kãsãanɔ kpàatɛtɛkɔ̃nɛ,
aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀ ma uta yãnzi.
Bee yãnzin sozanɔɔ kɛ̀ lɛzi.
25 Yesu da kɔ̃n à da dãaroo kɔ̃n Kolopa naɔ̃ Mariamao kɔ̃n Mariama Magadalɛnio kú lí kɛ̀ wà
Yesu pàa saɛ.
26 Kɛ̀ Yesu a da kɔ̃n a ìba kɛ̀ à yezio è zɛna kɔ̃ saɛ, à bè a danɛ: Nɔgbɛ̃, n nɛ́n yɛ̀!
27 Ben à bè ìba pìnɛ: N dan yɛ̀! Zaa zĩ beeean ìba pì à sɛ̀ à tào a bɛ.

Yesu gana
(Mat 27:45-56, Maa 15:33-41, Luk 23:44-49)
28 Beee gbɛra Yesu dɔ̃ kɛ̀ à píngi pàpa. Lɛ yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn e à papa ben à bè: Ímii e ma
dɛɛ.
29 Loo kú gwe, geepiwɛ̃ kpã̀kpã kán pana. Ben wà sabo kpàɛ wɛ̃ɛ pì guu wà pɛ̀ sɛ̃̀lia wà dɔ̀
Yesunɛ a lɛ́a.
30 Kɛ̀ à wɛ̃ɛ pì mì à bè: Yã yã̀a. Ben à a mì pɛ̀ɛ à a wɛ̃̀ndi gbàrɛ.

Yesu zɔ̃na kɔ̃n sário
31 Kámmaboğurɔ sorukɛgurɔɔ zĩmɛ. Yuda gbãadeenɔɔ yezi gɛ̀nɔ gɔ̃ lía ai kámmaboğurɔɔ zĩro,
zaakɛ kámmaboğurɔɔ zĩ pì nɛ́ gurɔ ìsimɛ. Ben aɔ̃ gàa wà wɛ́ɛ kɛ̀ Pilatia wà ń gbá ɛ́'ɛ wà ń pita.
32 Ben sozanɔ gàa wà gbɛ̃ káaku kɛ̀ wà pà lía lɛdo kɔ̃n Yesuo gbá ɛ̀'ɛ kɔ̃n à plaade pɔ́o dɔ.
33 Kɛ̀ aɔ̃ kà Yesu kiia, aɔ̃ɔ è à gĩakɛ à gà kɔ̀, ben aɔ̃ɔe à gbá ɛ́'ɛro.
34 Ben sozanɔ doke Yesu zɔ̃̀ kɔ̃n sário a gbã̀ntɛ̃a. Gwe gɔ̃ɔ aru kɔ̃n ío bɔ̀ɛ.
35 Gbɛ̃ kɛ̀ yã pì è wɛ́ɛo bé à ò. À sèedakɛna yãpuraa vĩ, à dɔ̃ kɛ̀ yãpuraan ée oo, lɛ apinɔ sɔ̃ à
e à Yesu náanɛ kɛ.
36 Yã beeenɔ kɛ̀ lɛ yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn kɛ̀kii papamɛ, wà bè: Weé à wá ke ɛ́ro.
37 À kɛ̃na Luda yãn dɔ wà bè: Aɔ̃é gbɛ̃ kɛ̀ wà à zɔ̃̀ gwa.

Yesu vĩina
(Mat 27:57-61, Maa 15:42-47, Luk 23:50-56)
38 Beee gbɛra Yusufu Arimatea gàa à wɛ́ɛ kɛ̀ Pilatia, lɛ à a gba zɛ́ à Yesu gɛ̀ pita. Yesu ìbamɛ
asii guu, kɛ̀ èe vĩa kɛɛ Yuda gbãadeenɔnɛ yãnzi. Pilati wènɛ, ben à gàa à à gɛ̀ sɛ̀ à tào.
39 Nikodɛmu kɛ̀ gàa Yesu kiia gwãavĩ gàa se kɔ̃n lí'ɔɔo yãkɔ̃tɛna kɔ̃n ɛ̃zɛ̃ kɛ̀ è tó gɛ̀ vãrooo à
kà kiloo baaakuri taka.
40 Ben aɔ̃ Yesu gɛ̀ sɛ̀ aɔ̃ táaru bisanɔ ĩ̀fĩa kɔ̃n ɛ̃zɛ̃ pìo, lán Yudanɔ è gɛ̀ kpe da nà ń fɛɛakaarayã
guu.
41 Kara kú guu kɛ̀ wà Yesu pà lía pìn. Gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ wà sɔ̀ mira ũ dufu kú kara pì guu, wèe
gbɛ̃ke dan zikiro.
42 Gwen aɔ̃ Yesu dàɛn, kɛ̀ à zã̀ńyoro, kɛ̀ dɔ Yudanɔ kámmaboğurɔɔ e kaa yãnzi.

20

Yesu fɛɛ à bɔna gaan
(Mat 28:1-8, Maa 16:1-8, Luk 24:1-12)
1 Azumanɛngo zĩ kɔngɔ idɛ-idɛ Mariama Magadalɛni bɔ̀ à gàa mira kiia, ben à lè gbɛ̀ gona
mira lɛ́a.
2 Ben à bàa lɛ̀ à gàa Simɔ Pita kiia kɔ̃n ìba pãnde kɛ̀ Yesu yezi pìo à bɛ̀ńnɛ: Wà Dii bɔ̀ miran,
wá dɔ̃ guu kɛ̀ wà à dànlo.
3 Ben Pita kɔ̃n ìba pãnde pìo fɛ̃ɛ wà gàa mira kiia.

[4] Aɔ̃ gɔ̃ɔn plaa ń píngi e bàa lɛɛ lɛdo, ben ìba pãnde pì bà nna dɛ Pitala, à kà mira kiia káaku.
[5] Kɛ̀ à wɛ́ɛ kpàɛn, ben à táaru bisanɔ è kaɛna, mɔde èe gɛ̃ à guuro.
[6] Kɛ̀ Simɔ Pita kà à gbɛra, ben à gɛ̃̀ miran. À táaru bisa pì è kaɛna
[7] kɔ̃n bisa kɛ̀ wà ĩ̀fĩ à mìao. Bisa pì pɛkɔ̃rɛna kɔ̃n pɔ́lɛ pìnɔoro, à kokona diɛna adomɛ.
[8] Ben ìba kɛ̀ kà mira kiia káaku pì gɛ̃̀ se. À è, ben à sì.
[9] Ai tia aɔ̃ɔe yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn dɔ̀rɔ dɔ̃ro kɛ̀ wà bè, eé fɛɛ bɔna gaan.
[10] Ben ìba gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ ɛ̀ara wà tà bɛ.

Yesu bɔ à mɔna Mariama Magadalɛnizi
(Mat 28:9-10, Maa 16:9-11)
[11] Mariama zɛna mirawɛɛ lɛ́a, èe ɔ́ɔ dɔɔ. Lán èe ɔ́ɔ dɔɔ nà lɛ, ben à wɛ́ɛ kpàɛ mirawɛɛn.
[12] Ben à malaika gɔ̃ɔn plaaanɔ è vɛ̃ɛna guu kɛ̀ wà Yesu gɛ̀ dàɛn yãa. À doo kú mìzi kpa, à
doo sɔ̃ gbá kpa. Aɔ̃ɔ uta puraa dana.
[13] Ben aɔ̃ à là wà bè: Nɔgbɛ̃, bɔ́ bé à n le nɛ́ɛ ɔ́ɔ dɔɔ? À wèńla à bè: Wà ma Dii sɛ̀ wà tàomɛ,
má dɔ̃ guu kɛ̀ wà à dàɛnlo.
[14] Kɛ̀ à ò lɛ, ben à lìɛ à Yesu è zɛna, mɔde èe dɔ̃ kɛ̀ Yesunlo.
[15] Yesu à là à bè: Nɔgbɛ̃, bɔ́yãnzin nɛ́ɛ ɔ́ɔ dɔɔzi? Dén nɛ́ɛ wɛtɛɛ? Mariama e daa karadeemɛ,
ben à bènɛ: Maree, tó ḿbe n à sɛ̀ n bɔo, ǹ omɛ guu kɛ̀ n à dàɛn lɛ mà gá mà à sɛ́.
[16] Yesu bènɛ: Mariama! Ben à aɛ dɔ̀a à bènɛ kɔ̃n Eberu yão: Rabi! Tɔ́ pì bè Dannɛri.
[17] Yesu bènɛ: Ǹton ɔ kɛmaro, mɛ́ɛ tá ma De kiia kɔ̀ro. Ǹ gá ǹ o ma gbɛ̃nɔnɛ mɛ́ɛ taa ma De
kɔ̃n ń Deo kiia, ma Luda kɔ̃n ń Ludao kiia.
[18] Ben Mariama Magadalɛni gàa à à baaru kpà à ìbanɔnɛ à bè: Ma Dii è. Ben à yã kɛ̀ à ònɛ
tɔ̃kɛ̃̀ńnɛ.

Yesu bɔ à mɔna a ìbanɔzi
(Mat 28:16-20, Maa 16:14-18, Luk 24:36-49)
[19] Azumanɛngo beeea uusiɛ à ìbanɔ kakɔ̃ana kpɛ́n, aɔ̃ gbà tàtańlɛ aɔ̃ mɔ̀nɛ kã̀, kɛ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ
Yuda gbãadeenɔnɛ yãnzi. Ben Yesu mɔ̀ à zɛ̀ ń tɛ́ à bèńnɛ: Àgɔ̃ kú aafiao!
[20] Kɛ̀ à ò lɛ, ben à a ɔɔnɔ ɔ̀dɔańnɛ kɔ̃n a gbã̀ntɛ̃o. Kɛ̀ ìba pìnɔ Dii è, aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna maamaa.
[21] Yesu ɛ̀ara à bèńnɛ: Àgɔ̃ kuu aafiao! Lán ma De ma zĩ nà, lɛn mɛ́ɛ a zĩi lɛ.
[22] Kɛ̀ à ò lɛ, ben à ĩa vùḿma kɔ̃n lɛ́o à bè: À Luda Nini sí.
[23] Gbɛ̃ kɛ̀ a ń kɛ̃ kɔ̃n ń durunnɔ, à kɛ̃̀ḿman gwe. Gbɛ̃ kɛ̀ ée ń kɛ̃nɛro sɔ̃, eé kɛ̃ḿmaro.

Yesu kɔ̃n Tomasio
[24] Gurɔɔ kɛ̀ Yesu mɔ̀, Tomasi, à ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ doke kɛ̀ wè benɛ Sìka kúńyoro.
[25] Ben à ìba kpaaanɔ bènɛ: Wa Dii è. Ben à bèńnɛ: Tó mɛ́ɛ kuusa gbɛ̀ e à ɔɔnɔ guu ma ɔnɛtee
pɛ̀nlo, bensɔ̃ mɛ́ɛ ɔ zɔ̃ à gbã̀ntɛ̃aro, mɛ́ síro.
[26] À gurɔ làa à ìbanɔɔ kú kpɛ́n dɔ, Tomasi kúńyo sa. Aɔ̃ gbà tàtańlɛ aɔ̃ mɔ̀nɛ kã̀, ben Yesu mɔ̀
à zɛ̀ ń tɛ́ à bè: Àgɔ̃ kuu aafiao!
[27] Ben à bè Tomasinɛ: Ǹ n ɔnɛtee pɛ́ ma ɔɔ guu kɛ̀ ǹ gwa, ǹ n ɔɔ zɔ̃ ma gbã̀ntɛ̃a. Ǹton seka
kɛ dɔro. Ǹ ma náanɛ kɛ.
[28] Tomasi wèàla à bè: Ma Dii, ma Luda.
[29] Yesu bènɛ: Kɛ̀ n ma e yãnzin n ma náanɛ kɛ̀zi. Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ma náanɛ kɛ̀
ma ena sainɔ ũ.
[30] Yesu dabuyã pãndenɔ kɛ̀ pari a ìbanɔ wɛ́ɛ wáa kɛ̀ wèe kɛ̃ takada kɛ̀ guuro.
[31] Mɔde wà yã kɛ̀nɔ kɛ̃̀, lɛ à e à Yesu sí Luda Nɛ́ Mɛsaya ũ à wɛ̃̀ndi e à náanɛkɛna guu yãnzimɛ.

21

Yesu a zĩnda ɔ̀dɔa a ìbanɔnɛ sɛ̀bɛ lɛ́a
[1] Beee gbɛra Yesu ɛ̀ara à a zĩnda ɔ̀dɔa a ìbanɔnɛ dɔ Tiberia sɛ̀bɛ lɛ́a. Lán kɛ̀ bàn à a zĩnda
ɔ̀dɔańnɛ.
[2] Simɔ Pita kú lɛdo kɔ̃n Tomasi kɛ̀ wè benɛ Sìkao kɔ̃n Natanaɛli kɛ̀ bɔ̀ Kana, Galili bùsuo kɔ̃n
Zebedi nɛ́nɔ kɔ̃n Yesu ìba gɔ̃ɔn plaa pãndenɔ.
[3] Simɔ Pita bèńnɛ: Mɛ́ɛ gaa kpɔ̀ wɛ. Ben aɔ̃ bènɛ: Wapinɔ se wé gányo. Ben aɔ̃ gàa wà gɛ̃̀
góro'itɛ guu, mɔde aɔ̃ɔe pɔ́ke kũ gwãavĩ beeearo.
[4] Kɛ̀ guu e mɔɔ dɔ, Yesu zɛna baa, mɔde a ìbanɔɔ e dɔ̃ kɛ̀ àmbeeero.
[5] Ben à lɛ́ zùńzi à bè: Gbɛ̃nɔ, ée pɔ́ke e á kũ̀roo? Aɔ̃ bè: Auo!
[6] Ben à bèńnɛ: À kã̀mbɛɛ táaru zu góro ɔplazi é pɔ́ kũ. Kɛ̀ aɔ̃ɔ zù, aɔ̃ kpɔ̀ kũ̀ paripari aɔ̃ fùa
wà sɛ́.

7 Ben ìba kɛ̀ Yesu yezi pì bè Simɔ Pitanɛ: Diimɛ. Pita uta danaro. Kɛ̀ à mà wà bè Diimɛ, ben
à a uta sɛ̀ à dà à kùsi ía.
8 Ìba kpaaanɔɔ e kǎmbɛɛ táaru gáɛɛ pana kɔ̃n kpɔ̀o aɔ̃ɔe suuo kɔ̃n góroo, zaakɛ aɔ̃ɔ zǎ kɔ̃n
baaoro, à dɛ mita basɔɔro takalaro.
9 Kɛ̀ aɔ̃ bikǔ baa, aɔ̃ burɛdi è kaɛna gwe kɔ̃n kpɔ̀o kpákpatɛana.
10 Yesu bèńnɛ: À mɔ́ kɔ̃n kpɔ̀ kɛ̀ á kǔ tiaao kenɔ.
11 Ben Simɔ Pita gɛ̃̀ góro guu à kǎmbɛɛ táaru gàɛ à bikǔo baa. À pana kɔ̃n kpɔ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ mɛ̀n
baswɛɛplaa akuri awɛɛ'aagɔ̃. Baa kɛ̀ à pari lɛ, táaru pì e kɛ̃ro.
12 Yesu bèńnɛ: À mɔ́ à pɔ́ ble. À ìba kee e fɔ̃ à lɛ́ bɔ̀ à à là dén à ũro, zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ Diimɛ.
13 Yesu gàa à burɛdi sɛ̀ à kpàḿma. Lɛn à kɛ̀ lɛ kɔ̃n kpɔ̀o dɔ.
14 Yesu a zĩnda ɔdɔana a ìbanɔnɛ gɛ̃̀n aagɔ̃deen gwe à fɛɛna bɔna gaan gbɛra.

Yesu kɔ̃n Pitao

15 Kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blè wà yǎa, Yesu Simɔ Pita là à bè: Yohana nɛ́ Simɔ, ń yemazi dɛ gbɛ̃ kɛ̀nɔlaɔ́? À
wèàla à bè: Eè Dii, ń dɔ̃ kɛ̀ má yenzi. Yesu bènɛ: Ǹ pɔ́blee kpá ma sãnɛ bɔ̀rɔnɔa.
16 À gɛ̃̀n plaade Yesu ɛ̀ara à à là dɔ à bè: Yohana nɛ́ Simɔ, ń yemaziɔ́? À wèàla à bè: Eè Dii,
ń dɔ̃ kɛ̀ má yenzi. Yesu bènɛ: Ǹ ma sãanɔ dãmɛ.
17 À à là à gɛ̃̀n aagɔ̃de à bè: Yohana nɛ́ Simɔ, ń yemaziɔ́? Kɛ̀ Yesu Pita là à gɛ̃̀n aagɔ̃de tó à
yeazi, à pɔɔ yàka, ben à bènɛ: Dii, ń yã píngi dɔ̃. Ń dɔ̃ kɛ̀ má yenzi. Yesu bènɛ: Ǹ pɔ́blee kpá
ma sãanɔa.
18 Yãpuraan mɛ́ɛ oonnɛ, kɛ̀ ń dɛ gɔ̃kparɛ ũ, nɛɛ̀ pɔ́ da n zĩnda ǹ gá guu kɛ̀ ń yezin, mɔde tó n
zi kǔ, nɛ́ n ɔɔnɔ poro, gbɛ̃ pãnde é dannɛ à gányo guu kɛ̀ ń yeziroon.
19 Kɛ̀ Yesu ò lɛ, Pita gaa kɛ̀ eé Luda tɔ́ bɔɔn à tɛ́a. Beee gbɛra Yesu bènɛ: Ǹ tɛ́mazi.

Yesu kɔ̃n ìba kɛ̀ Yesu yezio

20 Pita lìɛ à ìba kɛ̀ Yesu yezi pì è tɛ́ńzi. Gbɛ̃ pì bé à nà Diizi gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe pɔ́ blee, à à là gbɛ̃ kɛ̀
eé à kpáḿmazi.
21 Kɛ̀ Pita à è, à bè Yesunɛ: Dii, gbɛ̃ kɛ̀ sɔ̃ nɛ́?
22 Yesu bènɛ: Tó má yezi àgɔ̃ kú wɛ̃̀ndio ai màgɔ̃ gá su, à yã n e mámɛ? Ǹgɔ̃ tɛ́mazi dé.
23 Ben yã pì dàgula Yesudeenɔ tɛ́ kɛ̀ ìba pì é garo. Mɔde Yesu e onɛ kɛ̀ eé gí gazinlo. À bè, tó
á yezi àgɔ̃ kuu ai àgɔ̃ gá su, à yã à e mámɛ?
24 Ìba pì bé à yã kɛ̀nɔ sèeda kɛ̀. Àmbe à takada kɛ̀ kɛ̃̀, ben wá dɔ̃ kɛ̀ à sèedakɛna náanɛ vĩ.

Mìdɛna

25 Yesu yã pãndenɔ kɛ̀ paripari dɔ. Tó wà kɛ̃̀ takada guu doodo píngi, mɛ́ɛ daa anduna a
zĩndanɛ é fɔ̃ à takada kɛ̀ wà kɛ̃̀ pìnɔ síro.

ZĨRINƆ YÃKƐNANƆ

Yesu tana ludambɛ 1:1-1:26
Luda Nini pitana 2:1-2:47
Yudanɔ Yesu yã sìna 3:1-12:25
Pɔlu wɛ́tɛgana káakudee 13:1-14:28
Pɔlu wɛ́tɛgana gɛ̃̀n plaadee 15:1-18:22
Pɔlu wɛ́tɛgana gɛ̃̀n aagɔ̃dee 18:23-21:16
Pɔlu gana Romu 21:17-28:31

Lɛ́gbɛ̃na Luda Nini yã musu

1 Tiofilu, má ònnɛ ma takada káaku guu lán Yesu kɛ̀ nà kɔ̃n yã kɛ̀ à dàńnɛnɔ píngi zaa à
naana gurɔ
2 ai gurɔɔ kɛ̀ à yã dìɛ a zɪ̃̀rinɔnɛ kɔ̃n Luda Nini gbãaao, ben Luda à sɛ̀ à tào a kiia.
3 Zaakɛ à gana gbɛra à a zĩnda ɔ̀dɔańnɛ à sèeda yãnɔ kɛ̀ńnɛ pari kɛ̀ tò aɔ̃ dɔ̃̀ seka sai kɛ̀ à bɛ̃ɛ.
À a zĩnda ɔ̀dɔańnɛ ai gurɔ baplaa à kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã ònnɛ.
4 Kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana, ben à bèńnɛ: Àton bɔ Yerusalɛmuro. Àgɔ̃ lɛ́ kɛ̀ ma Dee gbɛ̃̀are dãa, lán ma
à yã òare nà.
5 Zaakɛ Yaaya gbɛ̃nɔ batisi kɛ̀ í guumɛ, mɔde gurɔ plaa kɛ̀a mɛ́ a batisi kɛ Luda Nini guu.

Tana Yesuo ludambɛ
(Maa 16:19-20, Luk 24:50-53)

6 Kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana lɛ, ben aɔ̃ à là wà bè: Dii, gurɔ kɛ̀ guun nɛ́ Isarailinɔ kpata sukpańnɛɔ́?
7 À wèńla à bè: Á zɛ́ vĩ àgɔ̃ gurɔɔ kesɔ̃ gurɔ zaka kɛ̀ ma Dee dìɛ kɔ̃n a zĩnda ikoo dɔ̃ro.
8 Tó Luda Nini pìtaawa, é gbãaa e àgɔ̃ dɛ ma sèedadeenɔ ũ Yerusalɛmu kɔ̃n Yudea bùsu gu
píngio kɔ̃n Samaria bùsuo ai à gá pɛ́ anduna lɛ́a.
9 Yã bee ona gbɛra Luda à sɛ̀ ń wáa ai à gàa à sɛ̃̀sã ń wɛ́ɛn à gɛ̃̀ ludambɛ luguun.
10 À tana guu lán aɔ̃ wɛ́ɛ pɛ́ ludambɛɛa nà, ben gɔ̃ɔn plaa kenɔ bɔ̀ wà zɛ̀ ń saɛ aɔ̃ pɔ́kãsã
puraanɔ dana.
11 Aɔ̃ bè: Galili bùsudeenɔ, à kɛ̀ dia á zɛna ée ludambɛɛ gwaa? Yesu kɛ̀ Luda à bɔ̀ a tɛ́ à tào a
kiia pì, eé ɛara à mɔ́ lán á è èe taa gwe nà.

Yudasi gɛ̃ɛkana

12 Ben aɔ̃ pìta Kùkpɛ sɪ̃̀sĩa aɔ̃ sù Yerusalɛmu. Sɪ̃̀sĩ pì zã̀ kɔ̃n Yerusalɛmuo à kà lán kiloo do
taka bà.
13 Kɛ̀ aɔ̃ kà, ben aɔ̃ dìdi kpɛ́ musu, guu kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ kún. Pita kú gwe kɔ̃n Yohanao kɔ̃n Yemisio
kɔ̃n Anduruo kɔ̃n Filipio kɔ̃n Tomasio kɔ̃n Batɔlɔmiuo kɔ̃n Matiuo kɔ̃n Alafeu nɛ́ Yemisio kɔ̃n
Simɔ Aĩadeeo kɔ̃n Yemisi nɛ́ Yudasio.
14 Aɔ̃ píngi ń zĩnda kpà aduakɛnaa lɛdo kɔ̃n Mariama Yesu dao kɔ̃n Yesu dãaronɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃
kpaaanɔ.
15 Gurɔ beeea Pita fɛ̃ɛ à zɛ̀ Yesu ìba kɛ̀ aɔ̃ kà gɔ̃ɔn baswɛɛdo takanɔ tɛ́ à bè:
16 Ma gbɛ̃nɔ, yã kɛ̀ Dauda ò kɔ̃n Luda Nini gbãaao Yudasi kɛ̀ dɔ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Yesu kũ̀nɔnɛ aɛ yã
musu, tiasimɛ Luda yã pì papa.
17 Wa gbɛ̃ndoomɛ yã à baka kú wa zĩi kɛ̀kii guu.
18 À tɔɔtɛ lù kɔ̃n ɔɔ kɛ̀ à è a zaakɛna guuo. Gwen à bàkɛ̃ à lɛ̀ɛn, à gbɛɛɛ pũ̀tã à nɔaɛnɔ bɔ̀ɛ
píngi.
19 Yerusalɛmudeenɔ píngi yã pì mà, ben aɔ̃ tɔ́ kpà guu pìnɛ Akɛlɛdama kɔ̃n ń bori yãa. Tɔ́
pì bè gbɛ̃̀dɛri tɔɔtɛ.
20 Wà à yã ò Saamu takada guu wà bè:
À bɛɛ gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ,
gbɛ̃ke tóngɔ̃ kuu lɛ à vɛ̃ɛ à guu dɔro.
Wà bè dɔ:
Gbɛ̃ pãnde gɔ̃ à gɛ̃ɛ ũ.
21-22 Bee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ tɛ́wazi gurɔɔ kɛ̀ wá lɛdo kɔ̃n Dii Yesuo zaa Yaaya gbɛ̃nɔ
batisikɛgurɔ ai gurɔɔ kɛ̀ Luda à bɔ̀ wa tɛ́nɔ, wà ń gbɛ̃n doo bɔ àgɔ̃ dɛ à fɛɛna gaan sèedadee
ũwao.
23 Ben wà gɔ̃ɔn plaaanɔ bɔ̀, Yusufu kɛ̀ wè benɛ Basaba wè benɛ dɔ Yusutu kɔ̃n Matiao.
24 Ben aɔ̃ adua kɛ̀ wà bè: Dii, ń baade píngi nɔ̀sɛ dɔ̃. Gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀nɔ tɛ́ ǹ gbɛ̃ kɛ̀ ń bɔ̀ ɔdɔawe,
25 lɛ à bà gɔ̃ kú wamɔwa zɪ̃̀rinɔ zĩi kɛ̀kii guu yãnzi, zĩi kɛ̀ Yudasi bɔ̀n à gàa guu kɛ̀ kɔ̃ sìo guu.

26 Ben aɔ̃ kàbankpɛ kɛ̀ gɔ̃ɔn plaaa pìnɔ yã musu. Ben kàbankpɛ Matia kṹ, ben aɔ̃ à dà zı̃̀ri gɔ̃ɔn
kuri awɛɛdoonɔ tɛ́.

2

Luda Nini pitana

1 Kɛ̀ Pɛntikɔsi zĩbaa gurɔɔ kà, aɔ̃ɔ kú gu dɔ̃nkɔ̃a ń píngi.
2 Kãndo aɔ̃ kĩi mà bɔna ludambɛ lán zàga'ĩa gbãaa bà, ben kpɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛn wã̀.
3 Aɔ̃ pɔ́ è lán tɛ́nɛnɛnɔ bà à fã̀akɔ̃a à zɔ̃̀ ń baadea.
4 Ben Luda Nini pìtaḿma ń píngi, ben aɔ̃ nà yãkebori'onaa lán Ninii pì ń gbá lɛ́ nà.
5 Yuda kenɔ kú Yerusalɛmu gwe, ludayãdari kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ anduna bùsu píngi guunɔ ũ.
6 Kɛ̀ aɔ̃ ń zɔka pì mà, aɔ̃ kàkɔ̃ańzi paripari, ben aɔ̃ bídi kɛ̀, kɛ̀ aɔ̃ɔ mà wèe ń baade píngi bori
yã oo.
7 Yã pì ń kũ gbãa à bɔ̀ ń saɛ aɔ̃ bè: Yã'ori pìnɔ nɛ́ Galilideenɔmɛ ń píngiroo?
8 À kɛ̀ dia wá mà aɔ̃ɔe wa baade bùsu yã oo?
9 Paatianɔ kɔ̃n Midianɔ kɔ̃n Elamunɔn wa ũ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Mɛsɔpɔtamianɔ kɔ̃n Yudeao
kɔ̃n Kapadosiao kɔ̃n Pɔntuo kɔ̃n Asiao
10 kɔ̃n Firigiao kɔ̃n Pamfiliao kɔ̃n Igipitio kɔ̃n Libia bùsu kɛ̀ kú Sirɛni saɛo kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀
Romunɔ.
11 Yudanɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń dɔnzi zɛ́ sɛ̀nɔn wa ũ kɔ̃n Kɛrɛtinɔ kɔ̃n Larubunɔ, ben wée maa
aɔ̃ɔe Luda yãbɔnsaɛ kɛnanɔ oo kɔ̃n wa baade boriyãnɔ.
12 Yã pì ń kũ gbãa aɔ̃ bídi kɛ̀, aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa wèe bee: Yã kpare takan gwee?
13 Gbɛ̃kenɔ sɔ̃ɔ e ń lalandi kɛɛ wà bè: Aɔ̃ í sɛ̀ wà kã̀mɛ.

Pita waazikɛna

14 Ben Pita fɛ̀ɛ à zɛ̀ kɔ̃n a gbɛ̃ kpaa gɔ̃ɔn kuri awɛɛdoonɔ, à yã ò gbãngbãn à bè: Amɔa Yudanɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ á kú Yerusalɛmunɔ píngi, à swã kpá à tó mà yã pì oare.
15 Í e gbɛ̃ pìnɔ kũ lán ée daa nàro, zaakɛ kɔngɔ mɔ̀ kɛ̃ndoon tia.
16 Yã kɛ̀ annabi Yoɛli òn yɛ̀:
17 Luda bè:
Ziaa zĩ mɛ́ ma Ninii pisi gbɛ̃ píngia,
a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ é annabikɛyã o,
a gɔ̃kparɛnɔ é wɛ́ɛgupu e,
a mare ìsinɔ é nanaa o.
18 Gurɔ beeenɔa
mɛ́ ma Ninii pisi ma zɔ̀blerinɔa
gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ ń píngi
aɔ̃é annabikɛyã o.
19 Mɛ́ sèedanɔ kɛ musu,
mɛ́ yãbɔnsaɛnɔ kɛ anduna guu,
aru kɔ̃n tɛ́o kɔ̃n tɛ́sukpɛ siaao égɔ̃ kuu.
20 Ɔfãntɛ̃ é sia kũ,
mɔvura é tã lán aru bà
ai Dii sugurɔ ìsi gakuidee gɔ̃ gá ká,
21 gbɛ̃ sãnda píngi kɛ̀ aɔ̃è Dii sísinɔ é bɔ.
22 Isarailinɔ, à yã kɛ̀ ma. Lán á dɔ̃ a zĩndanɛ nà, Luda Yesu Nazarɛti ɔ̀dɔaare a gbɛ̃ ũ kɔ̃n
dabuyãnɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɔ̃n sèeda kɛ̀ à kɛ̀ à gãzĩ a tɛ́nɔ.
23 Luda zɛ̀o a pɔyezi kɔ̃n a dɔ̃nao guu wà à kpàawa, ben á tò bori pãndenɔ à pà lía wà à dɛ̀.
24 Ben Luda ga bà pòtoa à à fɛ̀ɛ, zaakɛ à zɛ́ kuu kɛ̀ ga é fɔ̃ àgɔ̃ à kũnaro.
25 Zaakɛ Dauda à yã ò à bè:
Mɛ̀ɛgɔ̃ Dii ee ma wɛ́ɛn gurɔ píngi,
lán à kú ma ɔplaazi nà
pɔ́ke é ma degero.
26 Bee yãnzin ma pɔɔ ègɔ̃ nnazi,
ma nɔ̀sɛguu pù.
Má tãmaa vĩ kɛ̀ ma mɛ̀ égɔ̃ kuu,
27 zaakɛ nɛ́ ma tó mira guuro,
nɛ́ we man gbɛ̃ kɛ̀ kú adona yai kũro.
28 N ma da wɛ̃̀ndi zɛ́a,
ma pɔnnaa égɔ̃ pana n kiia.
29 Ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ fɔ̃ mà wa dezi káaku Dauda yã oare wásawasa. À gà wà à vı̃̀i à mira kú wɛ́tɛ
kɛ̀n ai kɔ̃n a gbã̀ao.

30 À annabikɛɛ guu à dɔ̃ kɛ̀ Luda lù sɛ̀are à bè, é a boriinɔ doke ká à kpatan.
31 Dauda gĩakɛ à Mɛsaya fɛɛna gaan è, ben à à yã ò à bè: Luda é à tó mira guuro, eé we à mɛ̀
yai kũro.
32 Yesu pìn Luda à fɛ̀ɛ gaan. À sèedadeenɔn wa ũ wa píngi.
33 Vɛ̃ɛna Luda ɔplaazi à à Ninii kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀wee sì a Dea. Yã kɛ̀ ée ee bensɔ̃ ée maa tiaa dɛ
Luda Nini kɛ̀ à pìsiwaa ũmɛ.
34 Zaakɛ èe kɛ Dauda bé à fɛ̀ɛ à gàa ludambɛro, à bè:
Dii ò ma diinɛ à vɛ̃ɛ a ɔplaazi
35 ai àgɔ̃ à ibɛɛnɔ kɛnɛ a tinti ũ.
36 Isarailinɔ, àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ Yesu kɛ̀ a à pà lían Ludaa dìɛ Dii ũ, Mɛsaya ũ dɔ.
37 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, à ń swɛ̃̀ zɔ̃̀, ben aɔ̃ Pita kɔ̃n zĩ̀ri kpaaanɔ là wà bè: Gbɛ̃nɔ, wé kɛ diamɛ?
38 Ben Pita bèńnɛ: A baade nɔ̀sɛ liɛ à batisi kɛ kɔ̃n Yesu Kirisi tɔ́o, a durunnɔ é kɛ̃awa é Luda
Nini sí gbaa ũ.
39 Zaakɛ lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ pì dɛ a pɔ́ ũmɛ kɔ̃n a nɛ́nɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú zã̀nɔ, gbɛ̃ kɛ̀ Dii wa
Luda é ń sísi pìnɔ ń píngi.
40 À yã pãndenɔ òńnɛ pari à nàkɔ̃rɛḿma à bè: À a zĩnda bɔ tɔ̃ɔrigbɛ̃ zaaa kɛ̀nɔ tɛ́.
41 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à yã pì sìnɔ batisi kɛ̀. Zĩ beeean wà kàara ń tɛ́ gɔ̃ɔn bɔrɔ aagɔ̃.
42 Aɔ̃ làakari dɔ̀ zĩ̀rinɔ yãdannɛnaa kɔ̃n kɔ̃gbɛ̃kɛnao kɔ̃n Dii pɔ́blenao kɔ̃n aduakɛnao.

Yesudeenɔ kuuna kɔ̃o

43 Zĩ̀ri pìnɔɔ e sèeda kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɛɛ, ben vĩa baade píngi kũ̀.
44 Dii náanɛkɛrinɔ píngi gãli dɔ̃nkɔ̃mɛ. Pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩinɔ gɔ̃̀ aɔ̃ píngi pɔ́ ũ.
45 Tó aɔ̃ ń pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ vĩinɔ yà, aɔ̃è à ɔɔ kpaatɛtɛkɔ̃nɛ lán baade bɔkɔ̃tɛ dɛ nà.
46 Lán guu e dɔɔ nà aɔ̃ègɔ̃ kɔ̃ kaakɔ̃a Luda ua, aɔ̃ègɔ̃ pɔ́ blee kɔ̃ bɛ kɔ̃n pɔnnaao kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
47 Aɔ̃ègɔ̃ Luda tɔ́ kpaa, bensɔ̃ aɔ̃ègɔ̃ nna kɔ̃n baade píngio. Dii ègɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ ée ń mì siinɔ kaara
ń tɛ́ lán guu e dɔɔ nà.

3

Gɔ̃gbɛ̃ ɛrɛ kɛ̃kɔ̃ana

1 Zĩkea Pita kɔ̃n Yohanao gàa Luda ua fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃ aduakɛgurɔ.
2 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú gwe wà à ì ɛrɛ ũmɛ. Lán guu e dɔɔ nà wè à sɛ́ wà mɔ́ wà à diɛ Luda ua gãnu
kɛ̀ wè be Gãnu Maaa guu. Gwen ègɔ̃ baa kɛɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e gɛ̃ɛ ua pì guunɔa.
3 Kɛ̀ à Pita kɔ̃n Yohanao è, aɔ̃e mɔɔ gɛ̃ Luda ua, ben à baa kɛ̀ḿma.
4 Aɔ̃ wɛ́ɛ pɛ̀a, ben Pita bènɛ: Ǹ wa gwa kɛ̀.
5 Ben à wɛ́ɛ pɛ̀ḿma èe ń gba dãa.
6 Ben Pita bènɛ: Má ɔɔ vĩro, mɔde pɔ́ kɛ̀ má vĩin mɛ́ n gba. Kɔ̃n Yesu Kirisi Nazarɛti tɔ́o ǹ fɛɛ
ǹ táa o.
7 Ben Pita à kũ̀ a ɔplaaa à à fɛ̀ɛ à zɛ̀. Gwe gɔ̃ɔ à gbálanɔ kɔ̃n à kɛ̀sɛwaazĩnɔ gbãa kũ̀.
8 À vĩ̀ à zɛ̀, ben à nà táa'onaa. À gɛ̃̀ńyo Luda ua, èe táa oo èe vĩvĩi èe Luda sáabu kpaa.
9 Baade píngi à è èe táa oo èe Luda sáabu kpaa,
10 ben aɔ̃ à dɔ̃̀ baakɛri kɛ̀ ègɔ̃ vɛ̃ɛ Luda ua Gãnu Maaan ũ, ben yã kɛ̀ à à lè ń kũ gbãa à bɔ̀ ń
saɛ.

Pita waazikɛna Luda ua

11 Lán à na Pita kɔ̃n Yohanaoa nà guu kɛ̀ wè be Sulemanu gbàdaan, ben baade píngi e gɛ̃ɛ
ń kiia, zaakɛ yã pì bɔ̀ ń saɛmɛ.
12 Kɛ̀ Pita gbɛ̃nɔ è, à bèńnɛ: Isarailinɔ, bɔ́yãnzin yã pì bɔ̀ a saɛzi? Bɔ́yãnzin a wɛ́ɛ fĩ̀fĩwa lɛzi?
Ée daa wa zĩnda gbãaa kesɔ̃ wa ludayãdana bé à tò gbɛ̃ kɛ̀ táa ò gwɛɛ?
13 Wa dezi káakunɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo Luda gwena kpà a zĩkɛri Yesua. Apinɔ
sɔ̃ a à kpà gbãadeenɔa a bɔ à kpɛɛ Pilati kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n à gbarɛnao aɛ.
14 A bɔ Luda gbɛ̃ maaa kɛ̀ à kú adona pì kpɛɛ, ben a wɛ́ɛ kɛ̀ Pilatia à gbɛ̃dɛri gbarɛare.
15 A Wɛ̃̀ndikpammari dɛ̀, ben Luda à fɛ̀ɛ bɔna gaan. À sèedadeenɔn wa ũ.
16 Yesunaanɛkɛna bé à tò gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ á à dɔ̃ ée à gwaa kɛ̀ kɛ̃̀kɔ̃a Yesu tɔ́ gbãa yãnzi.
Yesunaanɛkɛna bé à à gbà aafia a píngi wáa.
17 Tia ma gbɛ̃nɔ, má dɔ̃ kɛ̀ apinɔ kɔ̃n a gbãadeenɔ yã kɛ̀ á kɛ̀ nɛ́ wɛ́ɛsia yãmɛ.
18 Luda dɔ̀ annabinɔnɛ aɛ, ben aɔ̃ gĩakɛ wà ò ń píngi kɛ̀ Mɛsaya é wɛ́ɛtãmma e, bensɔ̃ à kɛ̀ lɛ.
19 Bee yãnzi à nɔ̀sɛ liɛ à aɛ dɔ Ludaa, a durunnɔ é kɛ̃awa, lɛ à mɔ́are nɔ̀sɛkpaɛnao
20 à Yesu kɛ̀ à gĩakɛ à à dìɛare Mɛsaya ũu pì zĩawa.
21 Séde àgɔ̃ kú musu gĩa ai gurɔɔ kɛ̀ Luda é pɔ́ píngi kɛkɛ à kɛ dufu, lán à dà a annabinɔnɛ nà
aɔ̃ɔ ò zaa káaku.

22 Musa bè, Dii a Luda é a gbɛ̃ke sɛ́ annabi ũ lán a bà. À yã kɛ̀ eé oaree ma píngi.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ èe annabi pì yã ma sɔ̃ro, Luda é adee bɔ a tɛ́ à à dɛ.
24 Annabi kɛ̀ aɔ̃ Luda yã ònɔ píngi naana Samuɛlia gurɔɔ kɛ̀ki baaru kpà.
25 Yã kɛ̀ annabi pìnɔɔ ò kɔ̃n Luda bà kɛ̀ kú kɔ̃n a dezi káakunɔo gɔ̃ a pɔ́ ũ, lán à ò Ibraĩnɛ nà
à bè é aubarika da anduna bori píngin à borii gãzĩ.
26 Kɛ̀ Luda a zĩkɛri pì dìɛ, à à zl̀awa káaku, lɛ à aubarika daagu, à a baade kpɛɛ li a
yãzaakɛnanɔnɛ.

4

Yãkpaɛkɛna kɔ̃n Pitao kɔ̃n Yohanao

1 Kɛ̀ Pita kɔ̃n Yohanao e yã oo gbɛ̃nɔnɛ, sa'orinɔ kɔ̃n Luda kpɛ́ dogari gbɛ̃nsio kɔ̃n Sadusinɔ
gɛ̀ńzi.
2 Aɔ̃ pɔ fɛ̃, kɛ̀ aɔ̃ɔe yã daa gbɛ̃nɔnɛ yãnzi, aɔ̃ɔe gènɔ fɛɛna Yesu guu kpàakpa kɛɛ.
3 Ben aɔ̃ ń kũ aɔ̃ ń dá kpɛ́siaan ai guu dɔ̀, zaakɛ guu gĩakɛ à sì kɔ̀.
4 Mɔde gbɛ̃ pari kɛ̀ aɔ̃ ń yã mànɔ Yesu náanɛ kɛ̀ ai aɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ pari kũ̀ à kà gɔ̃ɔn bɔrɔ sɔɔro
taka.
5 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yuda gbãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ kàkɔ̃a Yerusalɛmu.
6 Sa'oriki Anasa kú gwe kɔ̃n Kayafao kɔ̃n Yohanao kɔ̃n Alɛsandao kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ sa'oriki
pì danɛ ũunɔ ń píngi.
7 Wà mɔ̀ kɔ̃n Pitao kɔ̃n Yohanao gbãadee pìnɔ aɛ, ben wà ń lá wà bè: Bɔ́ gbãaa ke dé tɔ́n a
beee kɛ̀o?
8 Ben Luda Nini sù Pitaa à bèńnɛ: Gbãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ,
9 lán ée wa lalaa gbɛ̃̀a nà yã maaa kɛ̀ wá kɛ̀ ɛrɛnɛ yãnzi, dian wá kɛ̀ à kɛ̃̀kɔ̃a nà,
10 amɔanɔ kɔ̃n Isarailinɔ píngi àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ zɛna a aɛ kɛ̀ aafia è kɔ̃n Yesu Kirisi Nazarɛti
kɛ̀ a à pà lía Luda à fɛ̀ɛ bɔna gaan tɔ́omɛ.
11 Lɛmɛ gbɛ̀ kɛ̀ amɔa kpɛ́borinɔ a pã kpàzi bé à gɔ̃ kpɛ́ gooda gbɛ̀ mìdee ũ.
12 Gbɛ̃ pãnde kee kuu kɛ̀ eé gbɛ̃ mì síro, zaakɛ anduna guu píngi Ludaa e gbɛ̃ke diɛ
gbɛ̃nteenɔnɛ à ń mì síro, séde àpi.
13 Kɛ̀ aɔ̃ Pita kɔ̃n Yohanao kùgbãakɛɛ è, bensɔ̃ aɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ talaka wɛ́ɛsiadeenɔmɛ ń ũ, à bɔ̀ ń
saɛ, ben aɔ̃ dɔ̃ sa kɛ̀ aɔ̃ gĩakɛ wà kú kɔ̃n Yesuomɛ yã.
14 Lán aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̃kɔ̃ana pì è zɛ nà ń saɛ, aɔ̃ɔe fɔ̃ wà yãke ò dɔro.
15 Aɔ̃ bèńnɛ aɔ̃ bɔɛ, ben aɔ̃ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃
16 wà bè: Wé kɛ dia kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔo? Zaakɛ Yerusalɛmudeenɔɔ dɔ̃ píngi kɛ̀ aɔ̃ dabuyã bíta kɛ̀,
wé fɔ̃ wà gí beeeziro.
17 Lɛ yã pì tón dagula dɛ kɛ̀laro, wà kpãkɛ̃ńzi pãsĩpãsĩ aɔ̃ton yã o gbɛ̃kenɛ kɔ̃n tɔ́ pìo dɔro.
18 Ben aɔ̃ ń sísi aɔ̃ yã dìɛńnɛ kɛ̀ aɔ̃ton yã o kesɔ̃ aɔ̃ yã dańnɛ kɔ̃n Yesu tɔ́oro pátipati.
19 Ben Pita kɔ̃n Yohanao wèńla wà bè: À gwa a zĩndanɛ. A yãn wé maɔ́, ke Luda pɔ́? À
kparee bé à maa Ludanɛ?
20 Zaakɛ wé fɔ̃ wà gí wà yã kɛ̀ wá mà bensɔ̃ wá è oziro.
21 Gbãadee pìnɔ ɛ̀ara wà vĩa dàdańzi, ben aɔ̃ ń gbáɛ. Aɔ̃ɔe wɛ́ɛtãmmana zɛ́ ero, zaakɛ baade
píngi e Luda sáabu kpaa yã kɛ̀ kɛ̀ pì yãnzi.
22 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kɛ̃kɔ̃ana dabuyã beee kɛ̀nɛ pì zii dɛ wɛ̃̀ baplaala.

Yesudeenɔ kùgbãa wɛ́ɛkɛna

23 Kɛ̀ wà ń gbáɛ, ben aɔ̃ tà ń gbɛ̃nɔ kiia, aɔ̃ɔ òńnɛ lán sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔɔ òńnɛ nà.
24 Kɛ̀ aɔ̃ɔ mà, aɔ̃ wii pɛ̀ Ludazi lɛdolɛ wà bè: Dii, ḿbe n musu kɛ̀ kɔ̃n tɔɔtɛo kɔ̃n ísiaao kɔ̃n pɔ́
kɛ̀ kú ń guunɔ píngi.
25 Ń dà n zĩkɛri wa dezi Daudanɛ kɔ̃n n Ninii gbãaao, ben à bè:
Bɔ́yãnzin boriinɔɔ e zɔka kaazi?
À kɛ̀ dia wèe lɛ́ pãa kpaakɔ̃sɔ̃ɔ?
26 Anduna kínanɔɔ e zl̀ soru kɛɛ,
kpatablerinɔɔ e kaakɔ̃a Diizi
kɔ̃n Kí kɛ̀ à kào.
27 Yãpuraamɛ, Hɛrɔdu kɔ̃n Pɔntiu Pilatio kɔ̃ kàkɔ̃a wɛ́tɛ kɛ̀ guu kɔ̃n Isarailinɔ kɔ̃n bori pãndenɔ
n zĩkɛri kɛ̀ kú adona Yesu kɛ̀ ń kà kí ũu pìzi.
28 Aɔ̃ɔ kɛ̀ lán n gĩakɛ n zɛo nà n gbãaa kɔ̃n n pɔyezinao guu.
29 Tia sa Dii, ǹ yã pãsĩ kɛ̀ aɔ̃ɔ ò ma gwe. Wamɔwa n zɔ̀blerinɔ, ǹ wa gba lɛ́ wà n yã o kɔ̃n
kùgbãaao maamaa.
30 Ǹ ɔ dawa lɛ wà gbɛ̃nɔ kɛ̃kɔ̃a wà dabuyãnɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɛ kɔ̃n n zĩkɛri kɛ̀ kú adona Yesu
tɔ́o.

31 Kɛ̀ aɔ̃ adua kɛ̀ wà yȁa, guu kɛ̀ aɔ̃ɔ kɔ̃kakɔ̃an nìgã, Luda Nini sùḿma ń píngi, ben aɔ̃ gàa wèe
Luda yã oońnɛ kɔ̃n kùgbãaao.

Yesudeenɔ nɔ̀sɛdɔ̃nkɔ̃kɛna kɔ̃o

32 Yesu náanɛkɛrinɔ laasuu dɔ̃nkɔ̃ vĩ kɔ̃n lɛdolɛo. Aɔ̃ gbɛ̃ke è be a pɔ́ kɛ̀ á vĩinɔ nɛ́ a pɔ́mɛ
adoro. Aɔ̃ pɔ́ píngi nɛ́ aɔ̃ píngi pɔ́mɛ.
33 Luda zȉrinɔɔ e Dii Yesu fɛɛna gaan yã oo gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n gbãa bítao. Aɔ̃ Luda gbɛ̃kɛ bíta è ń
píngi.
34 Pɔ́kee e kɛ̃sã ń gbɛ̃kearo, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bú ke kpɛ́ vĩinɔ è yá wà mɔ́ kɔ̃n a ɔɔo
35 wà kpá zȉrinɔa, lɛ aɔ̃ kpá baadea lán à à bɔkɔ̃tɛ dɛ nà.
36 Levi bori Yusufu kɛ̀ bɔ̀ Sipiru bùsun kú ń tɛ́. Luda zȉrinɔ tɔ́ kpànɛ Banaba. Tɔ́ pì bè
Làakarikpaɛri.
37 À bú kɛ̀ à vĩi yà, ben à mɔ̀ à a ɔɔ kpà zȉrinɔa.

5

Anania kɔ̃n Safirao

1 Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Anania kuu dɔ kɔ̃n a naɔ̃ Safirao. A tɔɔtɛ yà,
2 à à ɔɔ kokɛ̀ kɔ̃n a naɔ̃ dɔ̃nao, ben à gàa à à kpaaa kpà zȉrinɔa.
3 Ben Pita bènɛ: Anania, bɔ́yãnzin ń tò Setãn dɔ̀nnɛ aɛ lɛ sɛɛ? N n tɔɔtɛ ɔɔ kokɛ̀, ben n ɛgɛɛ
tò Luda Nininɛ.
4 Gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ɛ tɔɔtɛ pì yáro, n pɔ́nloo? Kɛ̀ ń yà sɔ̃, lán ń yezi nà, nɛ́ kɛ kɔ̃n à ɔɔoroo? À kɛ̀ dia
n yã beee kɛna laasuu dànguu? Èe kɛ gbɛ̃nteen n ɛgɛɛ tònɛro, Ludan ń tònɛ.
5 Kɛ̀ Anania yã pì mà, à lɛ̀ɛ à gà. Ben vĩa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã pì mànɔ kȗ maamaa.
6 Gɔ̃kparɛnɔ gɛ̀ aɔ̃ bisa dàala, ben aɔ̃ à sɛ̀ wà gàa wà à vȉi.
7 Kɛ̀ à kà lán awa aagɔ̃ɔ bà, yãke mana sai à naɔ̃ mɔ̀ à gɛ̀.
8 Ben Pita à là à bè: Ǹ omɛ, a tɔɔtɛ pì yà lán kɛ̀ bàn yɔ́? À wèàla à bè: Eè, lɛmɛ.
9 Ben Pita bènɛ: Bɔ́yãnzin a Luda Nini lɛ̀ á gwàzi? Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ n zã vȉinɔ kú kpɛɛlɛ, aɔ̃é n sɛ́
wà bɔnyo se.
10 Gwe gɔ̃ɔ à lɛ̀ɛ à aɛ, à gà. Kɛ̀ gɔ̃kparɛnɔ gɛ̀, aɔ̃ɔ è à gà, ben aɔ̃ à sɛ̀ wà gàa wà à vȉi a zã saɛ.
11 Ben vĩa sɔsi gbɛ̃nɔ kȗ maamaa ń píngi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã pì mànɔ ń píngi.

Dabuyãnɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ

12 Luda zȉrinɔɔ e dabuyã kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɛɛ pari gbɛ̃nɔ tɛ́. Yesudeenɔ è kɔ̃kakɔ̃aa kɛ lɛdolɛ
Sulemanu gbàdaan.
13 Gbɛ̃ pãndenɔ è we wà nàḿmaro, mɔde baade píngi è ń tɔ́ nnaa sí,
14 mɔde gbɛ̃ parii kɛ̀ aɔ̃e Dii Yesu náanɛ kɛɛnɔ, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ ń píngi, aɔ̃ègɔ̃ kaara ń
tɛ́.
15 Ben wà gyãreenɔ sɛ̀ɛ kɔ̃n daɛbɔnɔ kɔ̃n gyãresɛbɔnɔ wà ń káɛ zɛ́n, lɛ tɔ́ Pita e gɛ̃tɛɛ, à ninii
e à da ń gbɛ̃kenɔla yãnzi.
16 Parii bɔ̀ wɛ́tɛ kɛ̀ kú Yerusalɛmu saɛnɔn wà mɔ̀ kɔ̃n gyãreenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ zĩnnɔɔ e ĩa
daaḿmanɔ, ben aɔ̃ kɛ̀kɔ̃a ń píngi.

Wɛ́ɛtãmma mɔna zȉrinɔnɛ

17 Ben sa'oriki kɔ̃n Sadusi gãli gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ à gbɛ̃ ũunɔ fɛ̀ɛ wà nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpàńyo.
18 Aɔ̃ zȉrinɔ kȗkũ aɔ̃ ń ká kpɛ́siaan,
19 ben Dii malaika mɔ̀ à kpɛ́ pì zɛ́ wɛ̃̀ńnɛ gwãavĩ à ń bɔ́ɛ à bè:
20 À gá àgɔ̃ kú Luda ua, à wɛ̃̀ndi dufu pì yã o baade píngine.
21 Zȉrinɔ yã pì mà, ben aɔ̃ gàa Luda ua kɔngɔ idɛ'idɛ aɔ̃e yã daańnɛ.
Kɛ̀ sa'oriki kɔ̃n a gbɛ̃nɔ fɛ̀ɛ, aɔ̃ Isaraili gbãadeenɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nsinɔ kàkɔ̃a, ben aɔ̃ dogarinɔ zȉ
aɔ̃ gá zȉrinɔ bɔɛ kpɛ́siaan aɔ̃ mɔ́ńyo.
22 Kɛ̀ dogari pìnɔ kà gwe, aɔ̃e ń e kpɛ́nlo. Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà wà bèńnɛ:
23 Kɛ̀ wa ka kpɛ́ pì kiia, wá è gbànɔɔ tatana gíngin a dãkparinɔɔ kú kpɛɛlɛ, mɔde kɛ̀ wá wɛ̃̀,
wée gbɛ̃ke enlo.
24 Kɛ̀ Luda ua dãkparinɔ gbɛ̃nsi kɔ̃n sa'orikinɔ yã pì mà, aɔ̃ bídi kɛ̀ lán yã pì dɛ nà.
25 Ben gbɛ̃ke mɔ̀ à bèńnɛ: À ma! Gbɛ̃ kɛ̀ a ń ká kpɛ́siaa guunɔɔ kú Luda ua aɔ̃e yã daańnɛ.
26 Ben Luda ua dãkparinɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nsio gàa wà ń kȗkũ wà sùńyo yãkete sai, zaakɛ aɔ̃e
vĩa kɛɛ gbɛ̃nɔnɛ, lɛ aɔ̃ton ń pápa gbɛ̀oro yãnzi.
27 Kɛ̀ aɔ̃ sùńyo, aɔ̃ ń zɛ́ gbãadeenɔ aɛ, ben sa'oriki ń lála yãzi à bè:
28 Wa giare pátipati à yã dańnɛ kɔ̃n tɔ́ pìo, ben á tò yã pì kpɛ́ e daa Yerusalɛmula píngi, bensɔ̃
á yezi à gbɛ̃ pì ga yã diwaɔ́?

29 Ben Pita kɔ̃n zɪ̀ri kpaaanɔ wèńla wà bè: Luda yã bé à kɔ̃ sìo wà ma dɛ gbɛ̃ntee pɔ́la.
30 Wa dezinɔ Luda bé à Yesu kɛ̀ a à lògo lía á dɛ̀ pì fɛ̀ɛ.
31 Luda à sɛ̀ à vɛ̃̀ɛ a ɔplaazi Kínɛ Mìsiri ũ, lɛ à Isarailinɔ gba zɛ́ aɔ̃ nɔ̀sɛ liɛ, à ń durunnɔ kɛ̃ńnɛ.
32 Yã pìnɔ sèedadeenɔn wa ũ, wapinɔ kɔ̃n Luda Nini kɛ̀ Luda è kpá gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è a yã maanɔao.
33 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, aɔ̃ pɔ fɛ̃̀ maamaa, ben aɔ̃ɔ yezi wà ń dɛdɛ.
34 Farisi kɛ̀ wè benɛ Gamaliɛli kú ń tɛ́. Ludayãdannɛrimɛ, baade píngi è à tɔ́ nnaa sí. À fɛ̀ɛ
à zɛ̀ à bè wà bɔ kɔ̃n gbɛ̃ pìnɔo gĩa.
35 Ben à bèńnɛ: Isarailinɔ, à làakari kɛ yã kɛ̀ á yezi à kɛ gbɛ̃ pìnɔnɛa.
36 À gurɔɔ e gì kɛro kɛ̀ Tuda fɛ̀ɛ èe a zĩnda diɛɛ a ka. Wà tɛ̀zi lán gɔ̃ɔn wàa plaaa bà. Kɛ̀ wà à
dɛ̀, ben à ìbanɔ fã̀akɔ̃a, ben yã yã̀a.
37 À gbɛra Galili gbɛ̃ Yudasi fɛ̀ɛ gbɛ̃narogurɔ à gbɛ̃nɔ gàɛ à nàawa pari. À gà se, ben à ìbanɔ
fã̀akɔ̃a ń píngi.
38 Mɛ́ɛ ooare tia, àton gbɛ̃ pìnɔ yã daro, à ń tó. Tó aɔ̃ pɔyezi kɔ̃n ń yãkɛnanɔ bɔ̀ gbɛ̃ntee
kiiamɛ, eé mì dɛ.
39 Tó à bɔ̀ Luda kiiamɛ sɔ̃, é fɔ̃ à kpáńnɛro. À làakari kɛ zɪ̀kana kɔ̃n Ludaozi.
40 Aɔ̃ à yã mà, ben aɔ̃ zɪ̀rinɔ sìsi aɔ̃ ń gbɛ̃. Aɔ̃ gìńnɛ aɔ̃ yã o kɔ̃n Yesu tɔ́o, ben wà ń gbáɛ.
41 Zɪ̀rinɔ bɔ̀ gbã̀adeenɔ kiia kɔ̃n pɔnnaao, zaakɛ aɔ̃ɔ è wà kà kɛ̀ wà wí dańma Yesu tɔ́ yãnzi.
42 Lán guu e dɔɔ nà aɔ̃ègɔ̃ yã daańnɛ Luda ua guu kɔ̃n ń bɛɛnɔo, aɔ̃ègɔ̃ Yesu baaru nnaa
kpaańnɛ kámmabosai, aɔ̃è be àmbe Mɛsaya ũ.

6

Dɔnlɛri gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ diɛna

1 Gurɔ beeea kɛ̀ Yesu ìbanɔɔ e kaara, aɔ̃ Girikiyãmarinɔɔ e yãkete kaa aɔ̃ Eberuyãmarinɔzi
wà bè, tó wèe pɔ́blee kpaatɛtɛ lán guu e dɔɔ nà, wè pã kpá ń gyaanɔnɔzimɛ.
2 Ben zɪ̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ Yesudeenɔ sìsi ń píngi wà bè: À zɛ́ vĩ wà pã kpá Luda yãzi
wà làakari dɔ pɔ́ble kpaatɛtɛnaaro.
3 À gɔ̃gbɛ̃nɔ bɔ a tɛ́ gɔ̃ɔn swɛɛplaa, gbɛ̃ maaa kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ pɛ̀kɔ̃rɛḿma kɔ̃n Luda Ninionɔ, lɛ wà
ń diɛ zĩi pì gbɛ̃nsinɔ ũ,
4 wé làakari dɔ aduakɛnaa kɔ̃n Luda yã'onnɛnao.
5 Yã pì kɛ̀ńnɛ ń píngi, ben aɔ̃ Sitivĩ kɛ̀ Luda Nini pɛ̀kɔ̃rɛa kɔ̃n ludanaanɛkɛnao sɛ̀ kɔ̃n Filipio
kɔ̃n Porokoruo kɔ̃n Nikanɔo kɔ̃n Timɔo kɔ̃n Pamɛnao kɔ̃n Antiɔku gbɛ̃ Nikola kɛ̀ Yudanɔ
dɔnzizɛ sɛ̀ yãao.
6 Wà gàańyo zɪ̀rinɔ kiia, ben aɔ̃ adua kɛ̀ńnɛ aɔ̃ ɔ kɛ̀ḿma.
7 Luda yã e daagula, Yesu ìbanɔɔ e kaara Yerusalɛmu maamaa, ben sa'orinɔ Yesu yã sì
paripari.

Sitivĩ kũna

8 Luda aubarika kɔ̃n gbã̀aao pɛ̀kɔ̃rɛ Sitivĩa, ben èe dabuyã kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɛɛ gbɛ̃nɔ tɛ́.
9 Aduakɛkpɛ kee kuu kɛ̀ wè be wɛ̃ɛnɛnɔ aduakɛkpɛ. Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bɔ̀ Sirɛni kɔ̃n Alɛsandariao
kɔ̃n Silisia bùsuo kɔ̃n Asia bùsuo. Ben aɔ̃ íbɛtɛ kpà kɔ̃n Sitivĩo aɔ̃ lɛokpakɔ̃a kɛ̀o.
10 Mɔde aɔ̃e à fɔ̃ro ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀ Luda Nini à gbà yãnzi.
11 Aɔ̃ tɛ́ kà gbɛ̃nɔn, ben gbɛ̃ pìnɔ bè: Wá mà à bɔ̀ Musa kɔ̃n Ludao yã kpɛɛ.
12 Aɔ̃ Yudanɔ kɔ̃n ń gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ludayãdannɛrinɔ làakari fɛ̀ɛ, ben aɔ̃ gàa wà Sitivĩ kũ̀, aɔ̃
gàao ń gbã̀adeenɔ kiia.
13 Ben aɔ̃ mɔ̀ kɔ̃n sèedade ɛgɛɛnɔ aɔ̃ bè: Gbɛ̃ kɛ̀ bé ègɔ̃ Luda kpɛ́ kɔ̃n à dokao zaa boo yãana
sai.
14 Zaakɛ wá mà à bè Yesu Nazarɛti é kpɛ́ pì kaatɛ à wa fɛɛakaarayã kɛ̀ Musa dàwee liɛ sɛ́.
15 Ben gbã̀adee kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛna gweenɔ wɛ́ɛ pɛ̀ Sitivĩa ń píngi, aɔ̃ɔ è à uu dɛ lán malaika uu bà.

7

Sitivĩ yã'ona gbã̀adeenɔnɛ

1 Ben sa'oriki Sitivĩ là à bè: N yã pìnɔ ò yãpuran yɔ́?
2 Ben à bè: Ma gbɛ̃nɔ kɔ̃n ma denɔ, à ma! Luda Gakuide bɔ̀ à mɔ̀ wa dezi káaku Ibraĩzi gurɔɔ
kɛ̀ à kú Mɛsɔpɔtamia bùsun, zaalɛ à kpɛ́ à gá vɛ̃ɛ Arana.
3 À bènɛ: Ǹ bɔ n bùsun n danɛnɔ tɛ́ ǹ tá bùsu kɛ̀ mɛ́ ɔdɔannɛɛn.
4 Ben à bɔ̀ Kaladia bùsu pì guu à gàa à vɛ̀ɛ Arana. À de gaa gbɛra Luda sùo bùsu kɛ̀ á kún
tiaa kɛ̀ pìn.
5 Ludaa e bùsu pì tɔɔtɛ ke kpáa baa kɛ̀sɛ doro, mɔde à à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ à bè eé gɔ̃ à pɔ́ ũ kɔ̃n à
boriinɔ. Gurɔ beeea sɔ̃ Ibraĩ nɛ́ vĩro.

6 Luda bènɛ lán kɛ̀ bà: N boriinɔ é nibɔ ble bùsu pãnden. Gwen aɔ̃é zɔ̀ blen, weé wɛ́ɛ tãḿma
ai wɛ̃̀ wàa plaa.
7 Luda bè é ĩa da borii kɛ̀ aɔ̃é zɔ̀ bleńnɛnɔa, Ibraĩ borii pìnɔ é bɔɛ wà mɔ́ wà dɔnzi kɛare gura
kɛ̀ pìn.
8 Ben Luda bɛ̃̀ngukɛna yã dà Ibraĩnɛ a bà kuunao sèeda ũ. Kɛ̀ à Isaaku ì, à bɛ̃̀ngu kɛ̀nɛ à
gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ. Lɛn Isaaku kɛ̀ Yakubunɛ lɛ dɔ, ben Yakubu kɛ̀ wa dezi káaku gɔ̃ɔn kuri
awɛɛplaaanɔnɛ lɛ se dɔ.
9 Ben wa dezi káaku pìnɔ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpà kɔ̃n ń gbɛ̃ndo Yusufuo, aɔ̃ à yà wà tào Igipiti.
Ludaa kúo
10 à à bɔ̀ à nawɛ̃a píngi guu. Luda Yusufu pì gbà ɔ̃ndɔ̃ɔ à tò à nna kɔ̃n Igipiti kí Fili'aunao,
ben à à dìɛ Igipiti bùsu gbɛ̃nsi ũ kɔ̃n a bɛ uao.
11 Ben dekaa kà Igipiti kɔ̃n Kanaa bùsuo píngi. Nawɛ̃a kɛ̀ bíta, wa dezi pìnɔɔ e pɔ́ke e wà
blèro.
12 Kɛ̀ Yakubu mà pɔ́wɛɛ kú Igipiti, à wa dezi pìnɔ zɛ̃̀ gwe. Aɔ̃ gana káakudeen gwe.
13 À gɛ̃̀n plaadeen Yusufu a zĩnda ɔ̀dɔa a vɛ̃̀inɔnɛ, ben Fili'auna Yusufu danɛnɔ dɔ̃̀.
14 Ben Yusufu gbɛ̃ zɛ̃̀ a de Yakubua à mɔ́ kɔ̃n a danɛnɔ ń píngi. Aɔ̃ píngi gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akuri
asɔɔromɛ.
15 Ben Yakubu gàa Igipiti. Gwen à gàn kɔ̃n wa dezi pìnɔ ń píngi.
16 Wà sù kɔ̃n ń gɛ̀nɔo Sɛkɛmu, ben wà ń vĩi gbɛ̀wɛɛ kɛ̀ Ibraĩ lù mira ũ guu Amɔ nɛ́nɔa à fĩa
bòńnɛ kɔ̃n kondogio.
17 Kɛ̀ lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ Ibraĩnɛ gurɔɔ kà kĩi à papa, wa borii pari kũ̀ à kàara Igipiti maamaa.
18 Ben kí dufu kɛ̀ Yusufu dɔ̃roo kpata blè Igipiti.
19 À pãsĩ kɔ̃n wa boriio à wɛ́ɛ tã̀ wa dezinɔa, à tò aɔ̃ ń nɛ́nɔ kwɛ̀ aɔ̃ gàga.
20 Gurɔ beeean wà Musa ì à àisi maa. Wà à gwà a de bɛ mɔ aagɔ̃mɛ.
21 Kɛ̀ wà à zɛ̃̀nna, ben Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ à sɛ̀ à à gwà a zĩnda nɛ́ ũ.
22 Wà Igipitinɔ ɔ̃ndɔ̃ɔ dà Musanɛ píngi, à gɔ̃̀ gbɛ̃nsi ũ yã'ona guu kɔ̃n yãkɛnao.
23 Kɛ̀ à kà wɛ̃̀ baplaa, à dà a nɔ̀sɛ guu à gá a Isaraili daanɔ gwa.
24 Kɛ̀ à è Igipiti gbɛ̃ e ĩa daa a gbɛ̃ mɛ̀n dooa, ben à yã sì kɔ̃n a gbɛ̃o à gɛ̃ɛ bòa à à dɛ̀.
25 Kɛ̀ Ludaa yezi à a gbɛ̃nɔ mì sí à gãzĩ, èe daa aɔ̃ɔ dɔ̃mɛ, mɔde aɔ̃ɔ dɔ̃ro.
26 Kɛ̀ guu dɔ̀, Isaraili gɔ̃ɔn plaaanɔɔ e swèe kɛɛ, ben a mɔ̀ à ń yókɔ̃a à agbaa kpàńnɛ à bè: Ma
gbɛ̃nɔ, à kɛ̀ dia ée ĩa daakɔ̃a kɔ̃ tɛ̃ɛɛ?
27 Ben gbɛ̃ kɛ̀ èe ĩa daa a gbɛ̃ndooa ɔ yɛ̃̀pa Musazi à bè: Dé bé à n kɛ kí yãgɔ̃gɔ̃ri ũwee?
28 Ń yezi ǹ ma dɛ lán n Igipiti gbɛ̃ dɛ̀ nà gĩan yɔ́?
29 Kɛ̀ Musa yã pì mà, à bàa lɛ̀ à tà Midiã bùsun. Gwen à nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ìn gɔ̃ɔn plaa.
30 Wɛ̃̀ baplaaa gbɛran malaika bɔ̀ à mɔ̀zi gbáan Sinai kpiii saɛ gyanto tɛ́ guu.
31 Kɛ̀ Musa dabuyã beee è, à bɔ̀ à saɛ. Kɛ̀ à sɔ̃̀zi à gwa, à Dii kòto mà à bè:
32 Mámbe n dezinɔ Ibraĩ kɔ̃n Isaakuo kɔ̃n Yakubuo Luda ũ. Vĩa Musa kũ̀ èe lugalugaa, èe
fɔ̃ à wɛ́ɛ sɛ̀ à gwàro.
33 Ben Dii bènɛ: Ǹ n kyatee bɔbɔ, zaakɛ guu kɛ̀ ń zɛn kú adonamɛ.
34 Ma wɛ́ɛtãmma kɛ̀ wèe mɔɔ ma gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Igipitinɔnɛ è sãnsãn ma ń m̀bona mà, ben
ma mɔ mà ń mì sí. Mɛ́ n zĩ Igipiti sa.
35 Musa kɛ̀ aɔ̃ gìnɛ yã wà bè, dé bé à à kɛ̀ kí yãgɔ̃gɔ̃ri ũńnɛ pìn Luda yã ònɛ malaika kɛ̀ bɔ̀ à
mɔ̀zi gyanto guu gãzĩ, à à zɛ̃̀ kína kɛ̀ eé ń gbarɛ ũ.
36 Àmbe à bɔ̀ńyo à yãbɔnsaɛnɔ kɔ̃n dabuyãnɔ kɛ̀ Igipiti kɔ̃n Isia Tɛ̃aao kɔ̃n gbáa guuo wɛ̃̀
baplaa.
37 Musa pì bé à bè Isarailinɔnɛ, Luda é ń gbɛ̃ke sɛ́ annabi ũ lán a bà.
38 Musa pì kú kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana pìnɔo gbáan, à kú gwe kɔ̃n wa dezinɔ kɔ̃n malaika kɛ̀
yã ònɛ Sinai kpiii musuo. Àmbe à yã wɛ̃̀ndideenɔ sì à kpáwa.
39 Wa dezinɔɔ e à yã maro, ben aɔ̃ gìzi aɔ̃ laasuu ɛ̀ara à tà Igipiti.
40 Aɔ̃ bè Arunanɛ: Ǹ tãa kenɔ kɛwe aɔ̃ dɔwe aɛ, zaakɛ Musa kɛ̀ wa bɔɛ Igipiti, wá dɔ̃ yã kɛ̀ à
à lèro.
41 Gurɔ beeean aɔ̃ tãa pì lán zùswarenɛ bɔ̀rɔ bà, ben aɔ̃ saa òa aɔ̃ zĩbaa kɛ̀ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ ń zĩndanɛ
pì yã musu.
42 Ben Luda kpɛɛ lìńnɛ à tò aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ ludambɛ pɔ́nɔnɛ lán wà kɛ̃̀ annabinɔ takada guu nà
wà bè:
Isarailinɔ, èe kɛ mámbe a saa òma gbáan wɛ̃̀ baplaaro.
43 Tãa Mɔlɛki bisa kutaan á sɛna
kɔ̃n sɔsɔnɛ tãa Rɛfã kɛ̀ a zɛo takao.
Dii kɛ̀ á pì a dɔnzi kɛ̀ńnɛnɔ yãnzin

mɛ́ tó wà táao Babilɔnu kãa kpa.
44 Wa dezinɔ Luda bà kuunańyo kutaa vĩ gbáan. Luda à taka ɔ̀dɔa Musanɛ, ben wà kɛ̀ lán
Ludaa ònɛ nà.
45 Kutaa pì gɔ̃̀ Yɔsuanɛ kɔ̃n wa dezinɔ, ben aɔ̃ mɔ̀ wà bori pãnde kɛ̀ Luda pɛ̀ḿmańnɛnɔ bùsu
sìḿma. Kutaa pì kú gwe ai Dauda gurɔ.
46 Dauda pì nna kɔ̃n Ludao, ben à wɛ́ɛ kɛ̀a lɛ à e à kpɛ́ bo Yakubu Ludanɛ.
47 Sulemanu bé à kpɛ́ pì bònɛ.
48 Mɔde Luda Musude ègɔ̃ kú kpɛ́ kɛ̀ gbɛ̃nteenɔɔ bò guuro, lán annabi ò nà:
49 Dii bè:
Musu nɛ́ ma kíblekitamɛ,
tɔɔtɛ nɛ́ ma tintimɛ.
Kpɛ́ kparee takan é bomɛɛ?
Mákpan ma pitakii kún?
50 Mámbe ma pɔ́ píngi kɛ̀roo?
51 Ludayãdarisainɔn a ũ! A nɔ̀sɛ wɛ̃naro! A swã gbãamɛ! Eègɔ̃ gii Luda Ninizi, eègɔ̃ kɛɛ lán a
dezinɔ bà.
52 Annabi kpareen a dezinɔ gì wɛ́ɛ tãazi? Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gĩakɛ wà Gbɛ̃ Maa mɔna yã ò pìnɔ dɛ̀dɛ.
Adee pìn a bɔ à kpɛɛ a à dɛ̀ sa.
53 A doka kɛ̀ malaikanɔ sùo sì, mɔde ée zĩi kɛ à yãaro.

Sitivĩ papana gbɛ̀o

54 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà aɔ̃ pɔ fɛ̃̀zi, aɔ̃ swaa sòzi.
55 Ben Luda Nini dì Sitivĩa à wɛ́ɛ pɛ̀ ludambɛɛa, ben à Luda gakui è kɔ̃n Yesuo zɛna à
ɔplaazi.
56 Ben à bè: À ma! Ma ludambɛɛ è wɛ̃na, Gbɛ̃ntee Nɛ́ zɛna Luda ɔplaazi.
57 Ben aɔ̃ ɔ tàta ń swãlɛ aɔ̃ wii gbãaa lɛ̀, ben aɔ̃ kùsia lɛdolɛ.
58 Aɔ̃ à gàɛ wà bɔ̀o wɛ́tɛ kpɛɛ, ben aɔ̃ɔe à pápaa gbɛ̀o lɛ wà à dɛ. Aɔ̃ ń uta ìsinɔ bɔ̀ wà kàɛ ɔ̀wazi
kɛ̀ wè benɛ Solu saɛ.
59 Kɛ̀ aɔ̃ɔe Sitivĩ pápaa gbɛ̀o lɛ, à adua kɛ̀ à bè: Dii Yesu, ǹ ma ninii sí.
60 Ben à kùɛ à wii gbãaa lɛ̀ à bè: Dii, ǹton ń durun kɛ̀kii daro. Yã beee ona gbɛran à gà.

8

1 Solu kú gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Sitivĩ dɛ̀nɔ kpɛɛ.

Solu wɛ́ɛtãmma mɔna Yesudeenɔnɛ

Zĩ beeean wà nà wɛ́ɛtãna sɔsi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yerusalɛmunɔa maamaa. Zĩ̀rinɔ baasi, aɔ̃
fã̀akɔ̃a ń píngi Yudea kɔ̃n Samaria bùsunɔ guu.
2 Ludayãdari kenɔ Sitivĩ vĩ̀i aɔ̃ à gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ kɔ̃n wii gbãaao.
3 Ben Solu aĩa kɛ̀ kɔ̃n sɔsi gbɛ̃nɔ kaatɛnao. Ègɔ̃ gɛ̃ɛ ua kɔ̃n uao àgɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ
kũkũu àgɔ̃ ń gáɛɛ à gá à ń ká kpɛ́siaan.

Baarunnakpana Samaria bùsun

4 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fã̀akɔ̃aanɔ gàa wà Yesu baaru kpà gu sãnda píngin.
5 Filipi gàa Samaria bùsu wɛ́tɛ ken, ben à Mɛsaya waazi kɛ̀ńnɛ.
6 Kɛ̀ gbɛ̃nɔ Filipi yã mà, bensɔ̃ aɔ̃ dabuyã kɛ̀ à kɛ̀nɔ è, aɔ̃ làakari dɔ̀ yã kɛ̀ èe ooa kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
7 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zĩnnɔ gòḿma kɔ̃n wii gbãaaonɔɔ pari, bensɔ̃ gbɛ̃ kɔ̃̀ɔkũnanɔ kɔ̃n ɛrɛnɔ kɛ̀kɔ̃a
pari.
8 Ben wà pɔnnaa kɛ̀ maamaa wɛ́tɛ pì guu.
9 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú gwe zaa zi wè benɛ Simɔ. Ègɔ̃ dabuyã kɛɛ à bɔ̀ Samariadeenɔ saɛ, ben à a
zĩnda dìɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛdee ũ.
10 Nɛ́ féte gbɛ̃nsi píngi è làakari dɔ à yãa aɔ̃ be: Gbɛ̃ pì nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Luda
Gbãabitadeemɛ.
11 Dabuyã kɛ̀ ègɔ̃ kɛɛ ń tɛ́ zaa gìkɛna ń kũ gbãa.
12 Mɔde kɛ̀ aɔ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia baaru kɛ̀ Filipi kpàńnɛ kɔ̃n Yesu Kirisi tɔ́o mà, aɔ̃ɔ sì,
ben aɔ̃ batisi kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ ń píngi.
13 Baa Simɔ yã pì sì à batisi kɛ̀, ben à nà Filipia. Kɛ̀ à dabuyã kɔ̃n gbãa yã bíta kɛ̀ Filipi e
kɛɛnɔ è, yã pìnɔ bɔ̀ à saɛ.
14 Kɛ̀ zĩ̀rinɔɔ mà zaa Yerusalɛmu Samariadeenɔ Luda yã sì, aɔ̃ Pita kɔ̃n Yohanao zĩ̀ḿma.
15 Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe, aɔ̃ adua kɛ̀ńnɛ lɛ aɔ̃ Luda Nini e yãnzi.
16 Wà ń batisi kɛ̀ yã kɔ̃n Dii Yesu tɔ́o, mɔde Luda Ninii e di aɔ̃ gbɛ̃keearo.
17 Kɛ̀ aɔ̃ ɔ kɛ̀ḿma, ben aɔ̃ Luda Nini è sa.
18 Kɛ̀ Simɔ è aɔ̃ Luda Nini è kɔ̃n zĩ̀rinɔ ɔnammanao, ben à mɔ̀ńnɛ ɔɔo

19 à bè: À ma gba gbãaa pì se, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ ma ɔ kɛ̀a é Luda Nini e.
20 Ben Pita bènɛ: N ɔɔ kaatɛnyo, zaakɛ nɛ́ɛ daa nɛ́ ludangbaa lú kɔ̃n ɔɔomɛ.
21 N ɔɔ kú zĩi pì guuro, n baka kú à guuro, zaakɛ n nɔ̀sɛ maa Ludanɛro.
22 Ǹ kpɛɛ li n yã zaaa pìnɛ ǹ adua kɛ Diia, ke eé sùu kɛnyo kɔ̃n n laasuu beee takao gwɛɛ?
23 Zaakɛ má è kɛ̀ sɛwɛɛ kãsãa kú n guu, durun bà kànnɛ.
24 Ben Simɔ bè: À adua kɛmɛ Diia lɛ yã kɛ̀ á ò ke tón ma lero yãnzi.
25 Kɛ̀ Pita kɔ̃n Yohanao Dii sèeda kɛ̀ aɔ̃ à yã dàńnɛ, ben aɔ̃ ɛ̀ara aɔ̃ɔe taa Yerusalɛmu, aɔ̃ɔe
baaru nnaa kpaa Samaria lakutunɔ guu pari.

Filipi kɔ̃n Etiopia gbãade keo

26 Dii malaika yã ò Filipinɛ à bè: Ǹ fɛɛ ǹ gá sɔɔmɛtɛ kpa. Ǹ zɛ́ kɛ̀ bɔ̀ Yerusalɛmu à gàa Gaza
sɛ́, zɛ́ kɛ̀ bɔ̀ɛ gbáan.
27 Ben à dà zɛ́n. Etiopia gbɛ̃kee tɛ́ zɛ́ pìn. Etiopia bùsu kína kɛ̀ dɛ nɔgbɛ̃ ũu kɛ̀ wè benɛ
Kandase bɛgwarimɛ, à auziki dãkparinɔ gbɛ̃nsimɛ. À mɔ̀ à dɔnzi kɛ̀ Yerusalɛmu,
28 ben à lìara èe taa vɛ̃ɛna a sɔ̃goro guu, èe annabi Isaya takada kyó kɛɛ.
29 Ben Luda Nini bè Filipinɛ: Ǹ gá ǹ sɔ̃ sɔ̃goro kɛ̀kãazi.
30 Ben Filipi bàa lɛ̀ à gàa. À mà èe annabi Isaya takada kyó kɛɛ, ben à à là à bè: Ń kyó kɛ̀
nɛ́ɛ kɛɛ bɔkɔ̃tɛ dɔ̃́ɔ?
31 À wèàla à bè: Tó gbɛ̃kee e à bɔkɔ̃tɛmɛro, mɛ́ fɔ̃ mà à dɔ̀rɔ dɔ̃́ɔ? Ben à Filipi sìsi à gɛ̃̀ à vɛ̃̀ɛ à
saɛ.
32 Yã kɛ̀ èe à kyó kɛɛ pìn yɛ̀:
Lán sãa kɛ̀ wèe gaa à kòto kpá bà,
lán sãnɛ bɔ̀rɔ kɛ̀ wèe à kã kɛ̃ɛ bà,
à yĩtɛ kpɛ̃ èe lɛ́ wɛ̃kɔ̃aro.
33 Wà wí dàa,
wèe yãkpaɛ kɛo a zɛ́aro.
Dé bé eé fɔ̃ à à gurɔ gbɛ̃nɔ yã oo?
Zaakɛ wà à wɛ̃̀ndi bɔ̀ anduna guu.
34 Ben gɔ̃gbɛ̃ pì bè Filipinɛ: Ǹ omɛ, dé musun annabi yã beee ò sɔ̃ɔ? À zĩndan yɔ́ ke gbɛ̃
pãndemɛ?
35 Naana Luda yã pìa Filipi Yesu baaru nnaa kpànɛ.
36 Kɛ̀ aɔ̃ɔe gaa aɛ, aɔ̃ kà í kiia, ben gɔ̃gbɛ̃ pì bè: Ǹ í gwa kɛ̀. Bɔ́ bé eé kpámɛ mà batisi kɛɛ?
37 Ben Filipi bènɛ: Tó n yã pì sì kɔ̃n nɔ̀sɛo do, nɛ́ fɔ̃. À wèàla à bè: Má sì kɛ̀ Yesu Kirisi nɛ́ Luda
Nɛ́mɛ.
38 Ben à bè wà góro zɛ. Ben aɔ̃ plaa ń píngi aɔ̃ pìta wà gɛ̃̀ ín. Ben à à batisi kɛ̀.
39 Kɛ̀ aɔ̃ bikũ̀ baa, ben Dii Nini Filipi kpà guuzi, gɔ̃gbɛ̃ pì e à e dɔro, ben pɔnnaa guu à gɛ̃̀ zɛ́la.
40 Filipi a zĩnda è zɛ Azotu, ben à gàa à Yesu baaru nnaa kpà wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo ai à gàa à kào
Sizarea.

9

Yesu bɔ à mɔna Soluzi
(Zĩr 22:6-16, 26:12-18)

1 Gurɔ beeea sɔ̃ Solu e pɔ́ bɔɔ a yĩn, èe yã pãsĩ oo Dii ìbanɔ dɛdɛna yã musu. À gàa sa'oriki
kiia,
2 à gbèkaa à takada kɛ̃ Damasiku aduakɛkpɛdeenɔnɛ à kpáawa, lɛ tó à zɛ́ pì deenɔ è gwe,
gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ ń píngi, eé ń kũkũ à suńyo Yerusalɛmu.
3 Kɛ̀ à dà zɛ́n, èe gaa à kà kĩi kɔ̃n Damasikuo, ben kãndo gupuraa bɔ̀ ludambɛ à damala.
4 À bɔ̀ à lɛ̀ɛ, ben à kòto mà à bènɛ: Solu, Solu, bɔ́ bé à tò nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãamaa?
5 Ben à bè: Dén n ũu, Dii? Ben à wèàla à bè: Mámbe Yesu kɛ̀ nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãaa ũ.
6 Ǹ fɛɛ ǹ gɛ̃ wɛ́tɛ guu, weé onnɛ yã kɛ̀ nɛ́ kɛ.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gaa lɛdoonɔ gɔ̃ sãii. Aɔ̃ kòto pì mà, mɔde aɔ̃ɔe gbɛ̃ke ero.
8 Kɛ̀ Solu fɛ̀ɛ, à a wɛ́ɛ wɛ̃̀, ben èe guu ero. Ben wà à kũ̀ a ɔɔa wà gàao Damasiku.
9 À kɛ̀ gurɔ aagɔ̃ gu'ena sai, èe pɔ́ blero èe í miro.
10 Yesude kee kú Damasiku kɛ̀ wè benɛ Anania. Dii yã ònɛ wɛ́ɛgupu'ena guu à bè: Anania.
Ben à wèàla à bè: Maɛ kɛ̀, Dii.
11 Ben Dii bènɛ: Ǹ fɛɛ ǹ da zɛ́ kɛ̀ wè be Súusun ai Yudasi bɛ ua ǹ Taasu gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Solu
gbeka. Èe adua kɛɛ gwe.
12 Wɛ́ɛgupu'ena guu à n e, n mɔ n ɔ kɛ̀a lɛ à guu e.
13 Ben Anania bènɛ: Dii, má mà wà gbɛ̃ pì yã ò pari, lán à yã zaaa kɛ̀ n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
Yerusalɛmunɔnɛ nà.

14 Sa'orikinɔ à gbà zɛ́ à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe n sisii gura kɛ̀nɔ kũkũ. Beee yãnzin à mɔ̀zi.
15 Ben Dii bɛ̀nɛ: Ǹ gá, zaakɛ ma gbɛ̃ pì sɛ̀ à gá ma tɔ́ bɔ bori pãndenɔnɛ kɔ̃n ń kínanɔ kɔ̃n
Isarailinɔomɛ.
16 Lán eé wɛ́ɛtãmma e ma tɔ́ yãnzi nà mɛ́ ɔdɔanɛ.
17 Ben Anania bɔ̀ à gàa à gɛ̃̀ ua pìn, à ɔ kɛ̀ Solua à bè: Solu ma gbɛ̃, Dii Yesu kɛ̀ bɔ̀ à mɔ̀nzi
zɛ́n gurɔɔ kɛ̀ nɛ́ɛ mɔɔ kɛ̀, àmbe à ma zĩ lɛ ǹ guu e Luda Nini summa yãnzi.
18 Gwe gɔ̃ɔ pɔ́ bɔ̀ɛ à wɛ́ɛn lán kpɔ̀tɛɛ bà aɔ̃ lɛ̀ɛ, ben à guu è. Ben à fɛ̀ɛ à batisi kɛ̀.
19 Kɛ̀ à pɔ́ blè, à gbãaa è.

Solu waazikɛna zaa Damasiku

Solu gurɔplaa kɛ̀ kɔ̃n Damasiku Yesudeenɔ,
20 ben à nà Yesu yã waazikɛnaa gɔ̃ɔ Yudanɔ aduakɛkpɛnɔ guu, à bè Yesu nɛ́ Luda Nɛ́mɛ.
21 Yã pì bɔ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ mànɔ saɛ aɔ̃ bè: Gbɛ̃ beee bé èe gbɛ̃ pì sìsirinɔ ásaru kɛ Yerusalɛmuroo?
Àmbe èe mɔ́ kɛ̀ à ń kũkũ à táńyo sa'orikinɔ kiiaroo?
22 Solu sɔ̃ gbãaa ègɔ̃ kaara, ben à yã Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Damasikunɔ fù à ɔ̀dɔańnɛ kɛ̀ Yesu nɛ́
Mɛsayamɛ.
23 Gurɔ plaaa gbɛra Yudanɔ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi aɔ̃ à dɛ,
24 ben à ń lɛ́kpakɔ̃sɔ̃naazii pì mà. Aɔ̃ɔe wɛ́tɛ bĩilɛnɔ dãkpaa fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo lɛ wà à dɛ
yãnzi.
25 Gwãavĩn Solu gbɛ̃nɔ à dà gbíin wà à gbàrɛ kɔ̃n bào bàazi bɔna bĩi musu.

Solu waazikɛna zaa Yerusalɛmu

26 Kɛ̀ à kà Yerusalɛmu, à wɛ̀tɛ à na Yesudeenɔa, ben aɔ̃ vĩa kɛ̀nɛ ń píngi, aɔ̃ɔe à Yesudekɛ wɛ́ɛ
síro.
27 Ben Banaba à sɛ̀ à gàao zĩ̀rinɔ kiia, à gbãńnɛ lán Solu Dii è zɛ́n nà kɔ̃n yã kɛ̀ Dii ònɛo kɔ̃n
lán à Yesu yã ò gupuraaa nà zaa Damasikuo.
28 Ben Solu gɛ̃̀ ń tɛ́ à lìgańyo Yerusalɛmu à yã ò gbɛ̃nɔnɛ kɔ̃n Dii tɔ́o gupuraan.
29 Kɛ̀ à yã ò Yuda Girikiyãmarinɔnɛ à lɛokpakɔ̃a kɛ̀ńyo, ben aɔ̃ɔe wɛtɛɛ wà à dɛ.
30 Kɛ̀ à gbɛ̃nɔɔ dɔ̃̀, aɔ̃ gàa wà zɛ̀nɛ Sizarea, ben à tà Taasu.
31 Beee gbɛra sɔsi kɛ̀ kú Yudea kɔ̃n Galilio kɔ̃n Samaria bùsuo kuu aafia píngi. Aɔ̃ɔe gbãa
kũu wèe gaa aɛ vĩakɛna Diinɛ guu, aɔ̃ɔe kaara kɛ̀ Luda Nini ń làakari kpàɛńnɛ yãnzi.

Ainɛa kɛ̃kɔ̃ana

32 Pita è lili o wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo píngi, ben à gàa Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Lidanɔ gwa.
33 À gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Ainɛa è gwe, à kɔ̃̀ɔ kũ̀ kaɛna wɛ̃̀ sɔraagɔ̃.
34 Ben Pita bɛ̀nɛ: Ainɛa, Yesu Kirisi n kɛ̃kɔ̃a. Ǹ fɛɛ ǹ n pɛ̀ koko. Ben à fɛ̀ɛ gɔ̃ɔ.
35 Lidadeenɔ kɔ̃n Sarɔnudeenɔ à è, ben aɔ̃ lìɛ wà aɛ dɔ̀ Diia.

Tabita fɛɛna gaan

36 Nɔgbɛ̃ Yesude kee kú Yɔpa à tɔ́n Tabita, kɔ̃n Giriki yão sɔ̃ Dɔkasi. Tɔ́ pì bè zɔ̃. Yã maa kɛna
pɛ̀kɔ̃rɛa, bensɔ̃ à takaasideenɔ wɛ̃nda dɔ̃.
37 Gurɔ beeean à gyãa kɛ̀ à gà. Kɛ̀ wà à zú ò, wà à sɛ̀ wà dàɛ kpɛ́ musu guu.
38 Yɔpa sɔ̃ɔ zɛ̃̀ kɔ̃n Lidaoro. Kɛ̀ Yesudeenɔɔ mà Pita kú gwe, aɔ̃ ń gɔ̃ɔn plaaanɔ zĩ̀a aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a
wà bè: Ǹ mɔ́ wa kiia kpakpaa.
39 Ben Pita fɛ̀ɛ à gàańyo. Kɛ̀ à kà, wà dìdio kpɛ́ pì musu. Ben gyaanɔnɔ sɔ̃̀zi ń píngi kɔ̃n ɔ́ɔ
dɔɔo, aɔ̃ uta kɔ̃n pɔ́kãsãa kɛ̀ Tabita kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ à kpɛ́ kúńyonɔ ɔ̀dɔanɛ.
40 Pita pɛ̀ḿma à ń bɔ́ɛ bàazi. À kùɛ à adua kɛ̀, ben à aɛ dɔ̀ gɛ̀ pìa à bè: Tabita, ǹ fɛɛ. Kɛ̀ à wɛ́ɛ
wɛ̃̀, à Pita è, ben à fɛ̀ɛ à vɛ̀ɛ.
41 Pita à kũ̀ a ɔɔa à à fɛ̀ɛ à à zɛ̀. Ben à Luda gbɛ̃ pìnɔ sìsi kɔ̃n gyaanɔnɔ, ben à à kpàḿma bɛ̃ɛ.
42 Yã pì dà Yɔpala píngi, ben wà Dii náanɛ kɛ̀ gwe pari.
43 Pita gurɔplaa kɛ̀ gwe zaa Simɔ Ãa bɛ.

10

Pita kɔ̃n Kɔnɛliuo

1 Gbɛ̃kee kú Sizarea à tɔ́n Kɔnɛliu. Àmbe soza gãli kɛ̀ wè be Itali gãli gbɛ̃nsi ũ.
2 Gbɛ̃ pì nɛ́ ludayãdarimɛ, ègɔ̃ Luda vĩa vĩ, àpi kɔ̃n a bɛdeenɔ ń píngi. È gba da maamaa,
bensɔ̃ ègɔ̃ adua kɛɛ gɛ̃̀n baaagɔ̃.
3 Zĩkea fãantɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃ à Luda malaika è tɛ̃tɛ̃ntɛ̃ wɛ́ɛgupu guu, à gɛ̃̀ a bɛ à bɛ̀nɛ: Kɔnɛliu.
4 Ben Kɔnɛliu wɛ́ɛ bìia kɔ̃n vĩao, ben à bè: Bɔ́mɛɛ, Dii? À wèàla à bè: N aduakɛna kɔ̃n n
gbadana gbɛ̃nɔnɛo kà Luda kiia, ben à sì.
5 Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ Yɔpa sa, lɛ aɔ̃ Simɔ kɛ̀ wè benɛ Pita sísi.

6 À pìta gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Simɔ Ãa bɛ. À bɛɛ kú ísia lɛ́a.

7 Kɛ̀ malaika pì tà, Kɔnɛliu a zĩkɛri gɔ̃ɔn plaa kenɔ sìsi kɔ̃n soza ludayãdari kɛ̀ nazio.

8 Kɛ̀ à yã pì tɔ̃kɛ̃́nɛ píngi, ben à ń zĩ Yɔpa.

9 Kɛ̀ guu dɔ̀, ben aɔ̃ dà zɛ́n aɔ̃ kà kĩi kɔ̃n wɛ́tɛ pìo. Gurɔ beeea kɛ̀ ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, Pita dì kpɛ́ musu lɛ à adua kɛ.

10 Nɔaa e a dɛɛ à yezi à pɔ́ ble, ben gurɔɔ kɛ̀ wèe pɔ́blee kɛɛ à wɛ́ɛgupu è.

11 À ludambɛɛ è wɛ̃kɔ̃ana, pɔ́kee e pitaa lán bisa bíta bà. Bà dɔdɔna a gɛ̃tɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔa píngi, èe suu gĩzĩ.

12 Pɔ́ bori píngi kú à guu, nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n bãanɔ.

13 Ben wà bènɛ: Pita, ǹ fɛɛ ǹ dɛ ǹ só.

14 Ben Pita bè: Agya Dii. Mɛ́ɛ tɛ̃̀ pɔ́ ke pɔ́ gbãsĩ ble zikiro.

15 Ben à kòto pì mà à gɛ̃̀n plaadeeo dɔ wà bè: Pɔ́ kɛ̀ Luda bè à zɛ̃na, ǹton à tɛ̃̀ boro.

16 À kɛ̀ lɛ gɛ̃̀n aagɔ̃, ben kãndo wà pɔ́ pì gà wà tào ludambɛ.

17 Pita e bídi kɛɛ wɛ́ɛgupu kɛ̀ à è pìa, ben Kɔnɛliu zɩ̃̀ri kɛ̀ aɔ̃ Simɔ bɛɛ gbèkanɔ kà gɔ̃ɔ, aɔ̃ɔ zɛna gãnulɛa.

18 Aɔ̃ lɛ́ zù wà gbèka tó gwen Simɔ kɛ̀ wè benɛ Pita pìtan.

19 Ai tia Pita e laasuu lɛɛ wɛ́ɛgupu kɛ̀ à èa, ben Luda Nini bènɛ: Gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔnɔɔ e n gbekaa.

20 Ǹ pita ǹ gáńyo seka sai, zaakɛ mámbe ma ń zĩmma.

21 Ben Pita pìta à gàa gbɛ̃ pìnɔ kiia à bè: Mámbe gbɛ̃ kɛ̀ ée gbekaa ũ. Bɔ́yãnzin a mɔ kɛ̀zi?

22 Aɔ̃ bè: Sozanɔ gbɛ̃nsi Kɔnɛliu bé à wa zĩ. Gbɛ̃ maaamɛ, à Luda vĩa vĩ. Yudanɔ píngi è à tɔ́ nnaa sí. Luda malaika bènɛ à n sísi ǹ mɔ́ a bɛ lɛ à n yã ma.

23 Ben Pita gɛ̃̀ńyo ua à ń yàari kɛ̀.

Kɛ̀ guu dɔ̀, à fɛ̃ɛ à dàńyo zɛ́n. Yɔpa Yesude kenɔ gàao lɛdo.

24 À gurɔ aagɔ̃deen aɔ̃ kà Sizarea. Kɔnɛliu a danɛnɔ kɔ̃n a gbɛ̃nna fɛ̃̀fɛ̃nɔ kàkɔ̃a èe ń dãa.

25 Kɛ̀ Pita gɛ̃̀ ua, ben Kɔnɛliu gàa à dààlɛ à kùɛ à aɛzĩ.

26 Ben Pita à fɛ̃ɛ à bè: Ǹ fɛɛ ǹ zɛ. Gbɛ̃nteen ma ũ se.

27 Èe yã ooo ai aɔ̃ gàa wà gɛ̃̀o kpɛ́n, ben à gbɛ̃nɔ lè kakɔ̃ana gwe paripari.

28 À bèńnɛ: Á dɔ̃ kɛ̀ Yudanɔ zɛ́ vĩ aɔ̃ yãkɔ̃tɛ kɔ̃n bori pãndeo ai aɔ̃ gɛ̃ ń uaro. Mɔde Ludaa ɔ̀dɔamɛ màton gbɛ̃ke gbãsĩ gwa ke mà à tɛ̃̀ boro.

29 Beee yãnzi kɛ̀ wà ma sisi, ma mɔ seka sai. Má yezi mà yã kɛ̀ a ma sisia ma sa.

30 Ben Kɔnɛliu bè: À gurɔ siigɔ̃deen yɛ̀, kɛ̀ mɛ́ɛ adua kɛɛ ma bɛ ɔfãntɛ̃ mɔ̀ aagɔ̃ mɔndaa'i. Ben kãndo ma gbɛ̃ke è zɛna ma aɛ à pɔ́kãsãa kɛ̀ èe tɛ́ kɛɛ dana

31 à bè: Kɔnɛliu, Luda n aduakɛna sì, n gbadana kànɛ.

32 Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ Yɔpa Simɔ kɛ̀ wè benɛ Pita sísi. À pìta Simɔ Ãa bɛ zaa ísia lɛ́a.

33 Ben ma gbɛ̃nɔ zɩ̃̀mma gɔ̃ɔ. Lán n mɔ nà à kɛ̀ maa. Tia sa wa píngi wá kú kɛ̀ Luda dɔ̃na guu, lɛ wà yã kɛ̀ Dii ònnɛ ǹ owee ma yãnzi.

Pita yã'onaa

34 Pita nà yã'onaa à bè: Má sì yãpura sa kɛ̀ Luda è gbɛ̃ke wɛɛ gwaro.

35 Bori sãnda píngi tɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ èe vĩa kɛɛnɛ, bensɔ̃ è yã maaa kɛɛ, adee yã bé è kánɛ.

36 Ń lɛ́kpãsã kɛ̀ Ludaa kɛ̀ Isarailinɔnɛ dɔ̃, à kɛnaao nna Yesu Kirisi gãzĩ baaru nnaa kpàńnɛ. Àmbe bori sãnda píngi Dii ũ.

37 Á yã kɛ̀ kɛ̀ Yudea gu sãnda píngi dɔ̃, lán à nàa nà zaa Galili Yaaya waazikɛna batisikɛna yã musu gbɛra.

38 Á dɔ̃ lán Luda a Ninii pìsi Yesu Nazarɛtia nà, ben à kú kɔ̃n gbãaao à gàa wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo, à yã maaa kɛ̀ńnɛ à gbɛ̃ kɛ̀ Ibilisi ń gɛ̃̀sã fɩ̃̀ńnɛ ń kpɛɛnɔ kɛ̀kɔ̃a, zaakɛ Ludaa kúo.

39 Wámbe yã kɛ̀ kɛ̀ Yudea bùsun kɔ̃n Yerusalɛmuo píngi sèedadeenɔ ũ. Wà à lògo lía wà à dɛ̀,

40 ben Luda à fɛ̃ɛ bɔna gaan à gurɔ aagɔ̃dee zĩ à tò à a zĩnda ɔ̀dɔawe.

41 Èe kɛ gbɛ̃ sãnda píngi bé à à èro, sé wamɔwa kɛ̀ Luda gĩakɛ à wa sɛ à sèedadee ũunɔ. À fɛɛna gaan gbɛra wa pɔ́ blè wa í mìo.

42 Ben à dìɛwe wà waazi kɛ gbɛ̃nɔnɛ wà ońnɛ kɛ̀ ambe gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa dìɛ gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ kɔ̃n gɛ̀wãadeenɔ píngi yãkpaɛkɛri ũ.

43 Annabinɔ píngi à yã ò aɔ̃ bè gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à náanɛ kɛ̀nɔ durunnɔ é kɛ̃ḿma à tɔ́ gãzĩ.

Luda Nini pitana bori pãndenɔa

44 Gurɔɔ kɛ̀ Pita kpɛ́ èe yã pì oońnɛ, Luda Nini pìta gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e yã pì maanɔa ń píngi.

45 Yã pì bɔ̀ Yuda Yesudee kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ kɔ̃n Pitaonɔ saɛ, kɛ̀ baa bori pãndenɔn Luda a Ninii pìsiḿma gbaa ũ yãnzi.

46 Zaakɛ aɔ̃ɔ mà aɔ̃e yãke borii oo aɔ̃e Luda yãbɔnsaɛ kɛnanɔ oo. Ben Pita bè:

47 Gbɛ̃ pìnɔ Luda Nini è lán wa bà. Dé bé é fɔ̃ à gíńnɛ ń batisikɛnazi?

48 Ben à bè wà batisi kɛńnɛ kɔ̃n Yesu Kirisi tɔ́o. Ben aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a à gurɔplaa kɛńyo.

11

Pita bori pãndenɔ yã gbãna Yuda Yesudeenɔnɛ

1 Zɔ̃̀rinɔ kɔ̃n Yesudee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yudeanɔɔ mà lán bori pãndenɔ Luda yã sì nà se.
2 Kɛ̀ Pita sù Yerusalɛmu, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n bãngukɛyãonɔ à taari è
3 aɔ̃ bè: N gɛ̃ gɛfɔɔdeenɔ bɛ n pɔ́ blèńyo.
4 Ben Pita fɛ̀ɛ èe yã pì bɔkɔ̃tɛɛńnɛ zɛ́azɛa à bè:
5 Má kú Yɔpamɛ, mɛ́ɛ adua kɛɛ, ben ma wɛ́ɛgupu è. Ma pɔ́ke è lán bisa bíta bà, bà dɔdɔna à
gɛ̃tɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔa, à bɔ̀ ludambɛ èe pitaa ma kiia.
6 Ma wɛ́ɛ pɛ̀a tíii, ma nɔ̀bɔnɔ è à guu, sɛ̃̀tɛpɔnɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n bãanɔ.
7 Ben ma kòto mà wà bèmɛ: Pita, ǹ fɛɛ ǹ dɛ ǹ só.
8 Ben ma bè, agya Dii, tɛ̃̀ pɔ́ kesɔ̃ pɔ́ gbãsĩ kee e gɛ̃ ma lɛ́n zikiro.
9 Kòto pì bɔna ludambɛ gɛ̃̀n plaadee bè dɔ, pɔ́ kɛ̀ Ludaa kɛ̀kɛ à gɔ̃̀ wásawasa, màton à tɛ̃̀ boro.
10 À kɛ̀ lɛ gɛ̃̀n aagɔ̃, ben wà ɛ̀ara wà gà píngi wà tào ludambɛ.
11 Gurɔ beee zakan gɔ̃ɔn aagɔ̃ kɛ̀ wà ń zĩma bɔna Sizareanɔ mɔ̀ ua kɛ̀ má kún.
12 Ben Luda Nini bèmɛ mà gáńyo seka sai. Wa gbɛ̃ gɔ̃ɔn swɛɛdoo kɛ̀kiinɔ gàamao lɛdo se,
ben wa gɛ̃ gbɛ̃ kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔ zɔ̃̀maa bɛ.
13 Ben à òwe lán a malaika è nà, à bɔ̀ à mɔ̀azi a kpɛ́n à òare à gbɛ̃ zĩ Yɔpa à ma sísi,
14 lɛ mà yã kɛ̀ eé a mì sí oare, api kɔ̃n a bɛdeenɔ ń píngi.
15 Kɛ̀ ma na yã'onaa, Luda Nini pìtańma lán à pìtawa káaku nà.
16 Ben yã kɛ̀ Dii ò kɛ̀ dɔ̀magu kɛ̀ à bè, Yaaya gbɛ̃nɔ batisi kɛ̀ kɔ̃n ío, api sɔ̃ é wa batisi kɛ kɔ̃n
Luda Ninio.
17 Kɛ̀ Luda gba dɔ̃nkɔ̃ kɛ̀ńnɛ kɔ̃n wamɔwa kɛ̀ wa Dii Yesu Kirisi náanɛ kɛ̀nɔ, dén ma ũ mà fɔ̃
mà gí Ludanɛ?
18 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, aɔ̃e yãke o dɔro, ben aɔ̃ Luda tɔ́ bɔ̀ wà bè: Wá è Luda ɛ̀ara à bori pãndenɔ
gbà zɛ́ dɔ aɔ̃ nɔ̀sɛ liɛ aɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo e.

Antiɔkudeenɔ zɛna kɔ̃n Yesuo

19 Wɛ́ɛtãmmana kɛ̀ fɛ̀ɛ Sitivĩ gaa gbɛra bé à tò gbɛ̃nɔ fãakɔ̃a wà tà Fenisia bùsun kɔ̃n Sipiru
bùsuo kɔ̃n Antiɔkuo, aɔ̃e Luda yã oo Yudanɔnɛ ńtɛ̃ɛ.
20 Mɔde aɔ̃ gbɛ̃ kenɔ nɛ́ Sipiru bùsu kɔ̃n Sirɛni bùsuo gbɛ̃nɔnɛ, ben aɔ̃ gàa Antiɔku aɔ̃e yã oo
bori pãndenɔnɛ se dɔ, aɔ̃e Dii Yesu baaru nnaa kpaańnɛ.
21 Dii e ɔ daamma, ben gbɛ̃nɔ yã pì sì pari aɔ̃ aɛ dɔ̀ Diia.
22 Ben yã pì baaru kà Yerusalɛmu sɔsi gbɛ̃nɔ kiia, ben aɔ̃ Banaba zɔ̃̀ Antiɔku.
23 Kɛ̀ à kà gwe, à è lán Luda aubarika kɛ̀ńnɛ nà, ben à pɔɔ kɛ̀ nna. À lɛ́ dàmma ń píngi aɔ̃ zɛ
kɔ̃n Diio kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
24 Banaba nɛ́ gbɛ̃ maaamɛ, Luda Nini kɔ̃n ludanaanɛkɛnao pɛ̀kɔ̃rɛa, ben wà kàara Dii gbɛ̃nɔ
guu pari.
25 Ben Banaba gàa Taasu lɛ à Solu wɛtɛ.
26 Kɛ̀ à à è, ben à sùo Antiɔku. Aɔ̃ègɔ̃ kaakɔ̃a kɔ̃n sɔsi gbɛ̃nɔ paripari aɔ̃gɔ̃ yã daańnɛ ai wɛ̃̀
do papana. Antiɔku gwen wà Yesu ìbanɔ sìsin Yesudeenɔ ũ káaku.
27 Gurɔ beeean annabinɔ bɔ̀ Yerusalɛmu aɔ̃ mɔ̀ Antiɔku.
28 Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Agabu fɛ̀ɛ à zɛ̀ à gĩakɛ à dekaa bíta kɛ̀ eé ká anduna guu píngi yã òńnɛ
kɔ̃n Luda Nini gbãaao. Kalaudiu kíblena gurɔn dekaa pì kà.
29 Ben Yesudeenɔ zɛ̀o wà ń gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yudeanɔ kámasa kɛ lán baade gbãaa kà nà wà
kpãsãńnɛ.
30 Ben aɔ̃ɔ kɛ̀ lɛ aɔ̃ Banaba kɔ̃n Soluo zɔ̃̀o aɔ̃ kpá ń gbɛ̃nsinɔa.

12

Yemisi dɛna kɔ̃n Pita dana kpɛ́siaan-o

1 Gurɔ beeean kí Hɛrɔdu ɔ pɛ̀ɛ Yesude kenɔa pãsĩpãsĩ.
2 À Yohana vɔ̃̀i Yemisi dɛ̀ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao.
3 Kɛ̀ à è yã beee kɛ̀ Yudanɔnɛ nna, ben à ɛ̀ara à Pita kũ̀ dɔ. À beee kɛ̀ Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa
zĩmɛ.
4 Kɛ̀ à Pita kũ̀, à à dà kpɛ́siaan à à nà sozanɔnɛ ń ɔzĩ aɔ̃ à dãkpa. Soza pìnɔ gãli doo nɛ́ gɔ̃ɔn
siisiigɔ̃mɛ lɛo siigɔ̃. À dìɛ à yãkpaɛ kɛo gbɛ̃nɔ wáa Banla zĩbaa gbɛra.
5 Ben wà Pita kũna kpɛ́siaan, mɔde sɔsi gbɛ̃nɔɔ e adua kɛɛnɛ zɛna sai.

Pita bɔna kpɛ́siaan

6 Zĩ kɛ̀ tó guu dɔ̀ kɛ̀ Hɛrɔdu é bɔo, zĩ beeea gwãavĩn Pita e ii oo soza gɔ̃ɔn plaaanɔ dagura
yina kɔ̃n mɔ̀kyakooo mɛ̀n plaa, bensɔ̃ gɔ̃ɔn plaaanɔɔ kú kpɛɛlɛa aɔ̃ɔe kpɛ́ pì dãkpaa.
7 Kãndo gɔ̃ɔ Dii malaika gɛ̃̀ gwe, ben kpɛ́ pì pù. À Pita lɛ̀ a gbã̀ntɛ̃a à à vù à bè: Ǹ fɛɛ kpakpaa.
Ben mɔ̀kyakoo pìnɔ bɔ̀ɛ à ɔɔa.
8 Ben malaika pì bènɛ: Ǹ n uta da ǹ n kyatee kpá. Pita kɛ̀ lɛ, ben malaika pì bè: Ǹ n uta
kakɔ̃a ǹ kũ ǹ tɛ́mazi.
9 Ben Pita bɔ̀ à tɛ̀zi. Ѐe yã kɛ̀ malaika e kɛɛnɛ dɔ̃ yãpuraa ũro, èe daa nanaan ée oo.
10 Aɔ̃ gɛ̃̀tɛ gudãkpari káakula kɔ̃n à plaadeeo, ben aɔ̃ kà bĩilɛa. Bĩilɛ pì gbà nɛ́ mɔ̀mɛ, ben à
wɛ̃̀ńnɛ kɔ̃n a zĩndao. Aɔ̃ bɔ̀ɛ aɔ̃ɔe gɛ̃ɛ wɛ́tɛn, ben gwe gɔ̃ɔ malaika pì Pita tò zɛ́daa guu.
11 Kɛ̀ Pita wɛ́ɛ kɛ̃̀kɔ̃a à bè: Má dɔ̃ sãnsãn sa kɛ̀ Dii a malaika zĩ̀, lɛ à ma bɔ Hɛrɔdu ɔzĩ kɔ̃n yã
kɛ̀ Yudanɔ wɛ́ɛ dɔzi wà kɛmɛɛo píngi.
12 Kɛ̀ à làakari sù, à gàa Yohana kɛ̀ wè benɛ dɔ Maaku da Mariama bɛ. Wà kakɔ̃ana gwe pari
wèe adua kɛɛ.
13 Kɛ̀ à gãnu gbà lɛ̀, ben nɔgbɛ̃ zĩkɛri kɛ̀ wè benɛ Roda gàa gwa.
14 Kɛ̀ à Pita kòto dɔ̃̀, pɔnnaa guu èe zɛ́ wɛ̃ro, à bàa lɛ̀ à ɛ̀ara à gàa à bèńnɛ Pita zɛ kpɛɛlɛa.
15 Wà bènɛ: Ĩa e kaamman yɔ́? Ben à zɛ̀o kɛ̀ yãpuramɛ. Ben wà bè: À malaikamɛ.
16 Pita kpɛ́ èe gbà lɛɛ. Kɛ̀ aɔ̃ɔ wɛ̃̀, aɔ̃ à è, ben yã pì bɔ̀ ń saɛ.
17 Ben à ɔ kèńnɛ yáku aɔ̃ yĩtɛ, ben à tɔ̃̀kɛ̃ńnɛ lán Dii a bɔ kpɛ́siaan nà. Ben à bè: À gá à o
Yemisinɛ kɔ̃n wa gbɛ̃ kpaaanɔ. Ben à bɔ̀ à gàa gu pãndea dɔ.
18 Kɛ̀ guu dɔ̀, zɔka gbãaa gɛ̃̀ sozanɔ dagura aɔ̃ɔe kɔ̃ lalaa: Bɔ́ bé à Pita lè?
19 Hɛrɔdu bè wà à wɛtɛ. Kɛ̀ wèe à ero, ben à yã làla gudãkpari pìnɔa, ben à bè wà ń dɛdɛ.

Hɛrɔdu gana

Beee gbɛra Hɛrɔdu bɔ̀ Yudea à gàa à gurɔplaa kɛ̀ Sizarea.
20 À pɔ fɛ̃̀ Tayadeenɔ kɔ̃n Sidɔ̃deenɔzi maamaa, ben gbɛ̃ beeenɔ lɛdolɛ kɛ̀ aɔ̃ mɔ̀ à gwa lɛdo.
Aɔ̃ gàa kína pì bɛgwari Blasatu kiia. Kɛ̀ Blasatu ń yãzɛ è, aɔ̃ gàa lɛdolɛ kɛ kɔ̃n Hɛrɔduo, zaakɛ
aɔ̃ bùsu pɔ́blee è bɔ à bùsummɛ.
21 Kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ wà dìɛ kà, Hɛrɔdu a kíble'utanɔ dà à gàa à vɛ̃̀ɛ a tintia, ben à yã ò gbɛ̃nɔnɛ.
22 Gbɛ̃nɔ wii lɛ̀ wà bè: Luda ke bé èe yã oo, èe kɛ gbɛ̃nteenlo.
23 Gwe gɔ̃ɔ Dii malaika à lɛ̀ à à nɛ̀, kɛ̀ èe bítakɛɛ dɔ̃ Ludanɛro yãnzi, ben à mɛ̀ kɔ̀kɔ kà à gà.
24 Luda yã gɔ̃̀ dagula èe kaara.
25 Banaba kɔ̃n Soluo sɔ̃, kɛ̀ aɔ̃ ń kámasa yã kɛ̀kɛ wà yã̀a, aɔ̃ bɔ̀ Yerusalɛmu aɔ̃ Yohana kɛ̀ wè
benɛ Maaku sɛ̀ wà tào.

13

Banaba kɔ̃n Soluo zĩna

1 Annabinɔ kɔ̃n yãdannɛrinɔɔ kú Antiɔku sɔsi gbɛ̃nɔ tɛ́, aɔ̃ tɔ́n Banaba kɔ̃n Simɛɔ kɛ̀ wè benɛ
Báasiaao kɔ̃n Sirɛni bùsu gbɛ̃ Lusiuo kɔ̃n Manaɛ kɛ̀ nɛ́ blè kɔ̃n kí Hɛrɔduo lɛdooo kɔ̃n Soluo.
2 Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe dɔnzi kɛɛ Diinɛ kɔ̃n lɛ́yinao, Luda Nini bè: À Banaba kɔ̃n Soluo diɛ ńdona zĩi
kɛ̀ ma ń sɛ́a yãnzi.
3 Kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ yì aɔ̃ adua kɛ, ben aɔ̃ ɔ dìdiḿma aɔ̃ ń gbáɛ, aɔ̃ dà zɛ́n.

Kuuna Sipiru bùsun

4 Kɛ̀ Luda Nini Banaba kɔ̃n Soluo zĩ̀ lɛ, aɔ̃ gàa Sɛlusia. Zaa gwe aɔ̃ gɛ̃̀ góro'itɛn aɔ̃ gàa Sipiru
bùsun.
5 Kɛ̀ aɔ̃ kà Salami, aɔ̃ Luda yã waazi kɛ̀ Yudanɔ aduakɛkpɛnɔ guu. Yohana Maaku kúńyo
dɔnlɛri ũ.
6 Aɔ̃ bɔ̀ɛ luan pìn ai Pafɔ, ben aɔ̃ kpàkɔ̃a kɔ̃n Yuda dabukɛri kɛ̀ dɛ annabi ɛgɛɛ ũuo gwe. À
tɔ́n Yesunɛ.
7 Ѐgɔ̃ kú kɔ̃n bùsu pì gbɛ̃nsi Sɛgiu Pɔluo. Gbɛ̃nsi pì nɛ́ ɔ̃ndɔ̃rimɛ, ben à Banaba kɔ̃n Soluo sìsi
kɛ̀ à yezi à Luda yã ma yãnzi.
8 Dabukɛri pì tɔ́n Ɛlima kɔ̃n Giriki yão. À íbɛtɛ kpàńyo, èe wɛtɛɛ à gbɛ̃nsi pì swã gbãgbã lɛ
àton Yesu náanɛ kɛro yãnzi.
9 Ben Solu kɛ̀ wè be dɔ Pɔlu, Luda Nini dìa, ben a wɛ́ɛ pɛ̀ Ɛlimaa à bè:
10 Ibilisi nɛ́nɔ doken n ũ! Maa píngi kpaaside! Gbɛ̃ntee kɛ̀ yã zaa píngi pɛ̀kɔ̃rɛa! Wɛɛzɛ̃ri
pãsĩ! Nɛ́ Dii zɛ́ súusu liɛna kpɛɛgãnda tóroo?
11 Tia sa Dii é ɔ kúɛmma lɛ ǹ vĩ̀a kũ. Nɛ́ gurɔplaa kɛ ɔfãntɛ̃'esai. Gwe gɔ̃ɔ Ɛlima wɛ́ɛ gɔ̃̀
dãadãa, gusiaa kùɛa. Ben èe ɔ máɛmaɛɛ à gbɛ̃ wɛtɛ à a ɔ kũ.
12 Kɛ̀ gbɛ̃nsi pì yã kɛ̀ kɛ̀ pì è, à Dii náanɛ kɛ̀, zaakɛ Dii yã kɛ̀ Pɔlu dànɛ à kṹ gbãa.

Kuuna Antiɔku kɛ̀ kú Pisidia bùsun

13 Ben Pɔlu gɛ̃ góro'itɛn kɔ̃n a gbɛ̃nɔ aɔ̃ bɔ̀ Pafɔ wà gàa Pɛga, Pamfilia bùsun. Gwen Yohana
Maaku ń tón à ɛ̀ara à tà Yerusalɛmu.
14 Bɔna Pɛga aɔ̃ gàa Antiɔku kɛ̀ kú Pisidia bùsun. Kámmaboguroɔ zĩ aɔ̃ gàa wà vɛ̃̀ɛ
aduakɛkpɛn.
15 Doka kɔ̃n annabinɔ takadanɔ kyókɛna gbɛra aduakɛkpɛ gbɛ̃nsinɔ gbɛ̃ zɩ̃̀ à bèńnɛ: Gbɛ̃nɔ,
tó á kaarana yãke vĩ à o gbɛ̃nɔnɛ, à o.
16 Ben Pɔlu fɛ̀ɛ à ɔ zùńnɛ à bè: Isarailinɔ kɔ̃n bori pãnde dɔnzirinɔ, à ma yã ma.
17 Isarailinɔ Luda wa dezinɔ sɛ̀, ben à ń borii kàara kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Igipiti bùsun. Ben à bɔ̀ńyo gwe
kɔ̃n a gbãa bítao.
18 À ń gwa gbáan lán wɛ̃̀ baplaaa bà.
19 À gbãaa blè Kanaa bùsu bori mɛ̀n swɛɛplaaanɔa, ben à ń bùsu pì kpàḿma.
20 À píngi kà wɛ̃̀ wàa plaa kpɛ́ baplaa akuri taka. Beee gbɛra à yãgɔ̃gɔ̃rinɔ dìɛńnɛ ai à gàa pɛ́
annabi Samuɛlia.
21 Kɛ̀ aɔ̃ kína gbèka, ben Luda Kisi nɛ́ Solu, Bɛyãmi borii dìɛńnɛ. À kpata blè wɛ̃̀ baplaa,
22 ben Luda à bɔ̀ kpatan à Dauda kà à gɛ̃ɛ ũ. Luda Dauda yã ò à bè á è Yɛsɛ nɛ́ Dauda pɔɔ
kɛ̀are, eé a pɔyezi píngi yã kɛmɛ.
23 À borii guu à Yesu bɔ̀n Isarailinɔnɛ Mìsiri ũ lán à à lɛ́ gbɛ̃̀ nà.
24 Ai Yesu pì gɔ̃ gá mɔ́ Yaaya gĩakɛ à waazi kɛ̀ Isarailinɔnɛ ń píngi, à òńnɛ aɔ̃ ń nɔ̀sɛ liɛ aɔ̃
batisi kɛ.
25 Kɛ̀ Yaaya zĩi kà yãana à bè: Dén ée daa má dɛ a ũu? Gbɛ̃ kɛ̀ á wɛ́ɛ dɔzin ma ũro. À ma!
Adee e mɔɔ ma gbɛra, mɛ́ɛ ká mà à kyatee bɔbɔnɛro.
26 Ma gbɛ̃nɔ, Ibraĩ boriinɔ kɔ̃n bori pãnde dɔnzirinɔ, wapinɔn Luda mìsina yã kɛ̀kii
kpɑ̃̀sãwe.
27 Yerusalɛmudeenɔ kɔ̃n ń gbãadeenɔɔ e Yesu dɔ̃ro, aɔ̃ɔe annabinɔ takada kɛ̀ wègɔ̃ à kyó
kɛɛ kámmaboguroɔ zĩ píngi zɛ́ dɔ̃ro, ben aɔ̃ɔ tò annabi pìnɔ yã pàpa aɔ̃ yã vɛ̃̀ɛa.
28 Aɔ̃ɔe yãke ea kɛ̀ à kà wà à dɛro, ben aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀ Pilatia wà à dɛ.
29 Kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ à yã musu kɛ̀ píngi, wà à pìta lía wà à dàɛ mirawɛɛn.
30 Mɔde Luda à fɛ̃ɛ bɔna gaan.
31 Gurɔ pariinɔ guu à bɔ̀ à mɔ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Galili aɔ̃ gàao Yerusalɛmunɔzi. Aɔ̃mbe à
sèedadeenɔ ũ gbɛ̃nɔnɛ.
32 Wapinɔ sɔ̃, wa mɔ à baaru nnaa kpáare. Lán Luda lɛ́ gbɛ̃̀ wa dezinɔnɛ nà
33 à kɛ̀ wamɔwa kɛ̀ wá dɛ aɔ̃ borii ũunɔnɛ, à Yesu fɛ̃ɛ lán wà ò Saamu plaadee guu nà. Luda
bè:
Ma nɛ́n n ũ,
gbɑ̃̀an ma n i.
34 Èe yai kũro, mɔde Luda à fɛ̃ɛ bɔna gaan lán Ludaa ò nà yã à bè:
Mɛ́ kúadona aubarika kɛare yãpura
lán má ò Daudanɛ nà.
35 Ben wà ò gukea dɔ wà bè:
Nɛ́ we n gbɛ̃ kɛ̀ kú adona yai kũro.
36 Dauda sɔ̃ Luda pɔyezi kɛ̀ a gurɔɔa, à gà wà à mira kpàkɔ̃zi kɔ̃n à dezinɔ pɔ́o, ben à yai kũ̀.
37 Gbɛ̃ kɛ̀ Luda à fɛ̃ɛ bɔna gaan pì e yai kũro.
38 Ma gbɛ̃nɔ, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ durunnɔ kɛ̃nnɛna waazi kɛ̀ wée kɛɛaree bɔ̀ Yesu gãzĩmɛ.
39 Musa doka è fɔ̃ à tò yã bɔńyo nnaro, mɔde Luda è tó yã bɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe Yesu náanɛ kɛɛnɔ
nna à píngi guu.
40 À làakari kɛ, lɛ yã kɛ̀ annabinɔɔ ò tón a lero
41 aɔ̃ bè:
À ma, a faborinɔ,
à kɛ gìri à kaatɛ,
zaakɛ mɛ́ yãke kɛ a gurɔɔa.
Baa tó wà òare, é síro.
42 Kɛ̀ Pɔlu kɔ̃n Banabao e bɔɛɛ aduakɛkpɛn, wà kùɛńnɛ aɔ̃ ɛara wà mɔ́ yã pì ońnɛ
kámmaboguroɔ làa dɔ.
43 Kɛ̀ wèe fãakɔ̃a, Yudanɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è dɔnzi kɛńyonɔ bɔ̀ wà tɛ̀ Pɔlu kɔ̃n Banabaozi pari.
Aɔ̃ yã òńnɛ aɔ̃ lɛ́ dàḿma, lɛ aɔ̃gɔ̃ gaa aɛ kɔ̃n gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Ludaa kɛ̀ńnɛo.
44 Kámmaboguroɔ làa wɛ́tɛdeenɔ kàkɔ̃a ń píngi wà mɔ̀ Dii yã ma.
45 Kɛ̀ Yudanɔ parii è lɛ, aɔ̃ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpà maamaa, ben aɔ̃ɔe Pɔlu yã ɛgɛ boo wèe à sɔ̃sɔ̃ɔ.
46 Ben Pɔlu kɔ̃n Banabao yã òńnɛ kɔ̃n kùgbãaao wà bè: Ámbe à kɔ̃ sìo wà Luda yã oare gĩa
káaku. Zaakɛ a gizi ée daa ée ká à wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo ero, wé ɛara wà aɛ dɔ bori pãndenɔa sa.
47 Zaakɛ Dii yã kɛ̀ dìɛwe à bè:

Ma n diɛ gupuraa ũ bori pãndenɔnɛ,
lɛ ǹ gá kɔ̃n mìsina yão ai tɔɔtɛ lɛ́ zɛkiia.
48 Kɛ̀ bori pãndenɔ yã pì mà, aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna aɔ̃ bɛ̀ɛ lì Dii yãnɛ, ben gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń díɛ wɛ̀ndi
kɛ̀ è yãaro pɔ́ ũunɔ Yesu náanɛ kɛ̀.
49 Ben Dii yã dà bùsu pìla píngi.
50 Yudanɔ ɔ sɔ̃̀ bori pãnde nɔgbɛ̃ dɔnziri bɛ̀ɛdeenɔzi kɔ̃n wɛ́tɛ gbãadeenɔo, ben aɔ̃ wɛ́ɛ tã̀
Pɔlu kɔ̃n Banabaoa aɔ̃ pɛ̀ḿma ń bùsun.
51 Aɔ̃ lutɛ̃ gògo ń gbánɔa aɔ̃ tona kɔ̃n Ludao sèeda ũ, ben aɔ̃ gàa Ikɔniu.
52 Yesudeenɔ sɔ̃, Luda Nini pɛ̀kɔ̃rɛḿma kɔ̃n pɔnnaao.

14

Kuuna Ikɔniu

1 Aɔ̃ɔ kɛ̀ Ikɔniu lán aɔ̃ɔ kɔ̃ dɔ̃o nà, aɔ̃ gɛ̃̀ Yudanɔ aduakɛkpɛn aɔ̃ yã ò ai Yudanɔ kɔ̃n bori
pãndenɔ Dii náanɛ kɛ̀ paripari.
2 Ben Yuda kɛ̀ aɔ̃ gì yã pì sízinɔ bori pãndenɔ swã gbã̀gbã Yesudeenɔnɛ aɔ̃ íbɛtɛ kpàńyo.
3 Baa kɔ̃n beeeo Pɔlu kɔ̃n Banabao gurɔplaa kɛ̀ gwe aɔ̃ Dii yã ò kɔ̃n kùgbãaao, ben Dii ń gbá
zɛ́ aɔ̃ sèedanɔ kɔ̃n dabuyãnɔ kɛ̀, kɛ̀ yãpuraa kpà a gbɛ̃kɛyã kɛ̀ aɔ̃ɔe ooa.
4 Ben wɛ́tɛdeenɔ kɛ̃̀kɛ̃kɔ̃a, gbɛ̃kenɔ zɛ̀ kɔ̃n Yudanɔ, gbɛ̃kenɔ sɔ̃ kɔ̃n zĩ̀rinɔ.
5 Ben Yudanɔ kɔ̃n bori pãndenɔ kɔ̃n ń gbãadeenɔ zɛ̀o wà wɛ́ɛ tãḿma wà ń pápa gbɛ̀o.
6 Kɛ̀ Pɔlu kɔ̃n Banabao ń yã dɔ̃̀, ben aɔ̃ bàa sì wà tà Likaonia bùsu wɛ́tɛnɔ guu, Lisitira kɔ̃n
Dɛbio kɔ̃n ń lakutunɔ.
7 Ben aɔ̃ɔ kpɛ́ wèe baaru nnaa pì kpaańnɛ gwe.

Kuuna Lisitira

8 Gɔ̃gbɛ̃ kee kú Lisitira à gbánɔɔ fɛ̃fɛ̃na. Zaa lán wà à ì nà ɛrɛmɛ, èe táa o zikiro.
9 Èe swã kpaa Pɔlu yãzi, ben Pɔlu wɛ́ɛ pɛ̀a tíii, à è à ludanaanɛkɛna kà à à kɛ̃kɔ̃a,
10 ben à bènɛ kɔ̃n kòto gbãaao: Ǹ fɛɛ ǹ zɛ n gbáa. Ben à vĩ̀ à zɛ̀ à nà táa'onaa.
11 Kɛ̀ gbɛ̃nɔɔ è lán Pɔlu kɛ̀ nà, ben aɔ̃ wiii kàkũn kɔ̃n Likaonia yão wà bè: Tãanɔ lì gbɛ̃nteenɔ
ũ aɔ̃ pìtawa.
12 Aɔ̃ tɔ́ kpà Banabanɛ Zusu, Pɔlu sɔ̃ Ɛmɛsi kɛ̀ àmbe è dɔńnɛ aɛ kɔ̃n yã'onao yãnzi.
13 Zusu pì kpɛ́ kú wɛ́tɛ kpɛɛ, ben à gbã̀gbãri mɔ̀ kɔ̃n zùswaree kɛ̀ wà lávu zãblebɔ kɛ̀ńnɛnɔo
wɛ́tɛ bĩilɛa. À yezi gbɛ̃nɔ saa oo zĩ̀rinɔa.
14 Kɛ̀ Banaba kɔ̃n Pɔluo yã pì mà, aɔ̃ ń utanɔ gà wà kɛ̃̀kɛ̃, ben aɔ̃ sì gbɛ̃nɔ tɛ́ kɔ̃n wiiio
15 wà bè: Gbɛ̃nɔ, bɔ́yãnzi ée kɛɛ lɛzi? Gbɛ̃nteenɔn wa ũ se lán a bà. Baaru nnaan wée
kpaaare, lɛ à kpɛɛ li pɔ́ gina kènɔnɛ à aɛ dɔ Luda Wɛ̃̀ndidea. Àmbe à musu kɛ̀ kɔ̃n tɔɔtɛo kɔ̃n
ísiaao kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ píngi.
16 À bori píngi tò yã aɔ̃ ń zĩnda zɛ́ sɛ̀.
17 Baa kɔ̃n beeeo à a zĩnda ɔ̀dɔaare maakɛna guu. È tó lou maare lɛ à pɔ́ kɛ̃ a gurɔɔa. È a
gba pɔ́ble bíta lɛ àgɔ̃ kú pɔnnaa guu.
18 Baa kɔ̃n yãbee'onao, ɔsi kɔ̃n ɔsiio aɔ̃ gbasa wà gì gbɛ̃nɔnɛ wà saa oḿma.
19 Ben Yudanɔ bɔ̀ Antiɔku kɔ̃n Ikɔniuo aɔ̃ mɔ̀ wà gbɛ̃nɔ swã gbã̀gbã. Ben aɔ̃ Pɔlu pàpa gbɛ̀o
aɔ̃ à gàɛ wà bɔ̀o wɛ́tɛ kpɛɛ, aɔ̃ɔe daa à gàmɛ.
20 Kɛ̀ Yesudeenɔ kàkɔ̃azi, ben à fɛɛ à gɛ̃̀ wɛ́tɛ guu. Kɛ̀ guu dɔ̀, àpi kɔ̃n Banabao gàa Dɛbi.

Zĩ̀rinɔ tana Antiɔku

21 Kɛ̀ aɔ̃ baaru nnaa kpàńnɛ wɛ́tɛ pì guu, aɔ̃ gbɛ̃nɔ è pari. Ben aɔ̃ ɛ̀ara wà gàa Lisitira kɔ̃n
Ikɔniuo kɔ̃n Antiɔkuo,
22 aɔ̃ɔe Yesudeenɔ gbaa gbãaa, aɔ̃ɔe lɛ́ daaḿma aɔ̃ zɛ gbãa Yesu náanɛkɛna guu wà bè: Séde
wà nawɛ̃a kɛ maamaa gĩa, gbasa wà gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu.
23 Aɔ̃ gbɛ̃nsinɔ dìɛńnɛ sɔsi kɔ̃n sɔsio, ben aɔ̃ adua kɛ̀ńnɛ kɔ̃n lɛ́yinao aɔ̃ ń ná Dii kɛ̀ aɔ̃ à náanɛ
kɛ̀ ɔzĩ.
24 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ Pisidia bùsu kpa, ben aɔ̃ kà Pamfilia bùsun.
25 Aɔ̃ Luda yã ò Pɛga, ben aɔ̃ gàa Atalia.
26 Gwen aɔ̃ gɛ̃̀ góro'itɛn, aɔ̃ tà Antiɔku, guu kɛ̀ wà ń ná Ludanɛ a ɔzĩ yã, lɛ à gbɛ̃kɛɛ kɛńnɛ zĩi
kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ wà yã̀a tia yã musu.
27 Kɛ̀ aɔ̃ kà, aɔ̃ sɔsi gbɛ̃nɔ kàkɔ̃a aɔ̃ yã kɛ̀ Ludaa kɛ̀ńnɛ gbã̀ńnɛ píngi, lán à bori pãndenɔ gbà
zɛ́ aɔ̃ a náanɛ kɛ̀ nà.
28 Ben aɔ̃ gurɔplaa kɛ̀ńyo gwe.

15

Yãgɔ̃gɔ̃na Yerusalɛmu

1 Gbɛ̃kenɔ bɔ̀ Yudea aɔ̃ mɔ̀ Antiɔku, ben aɔ̃ yã dà Yesudeenɔnɛ wà bè: Tó ée bɜ̀ngu kɛ lán
Musa dìɛ nàro, é mìsina ero.
2 Pɔlu kɔ̃n Banabao zɔka kàńzi aɔ̃ lɛokpakɔ̃a kɛ̀ńyo maamaa yã pì musu. Ben Yesudeenɔ
zɛ̀o Pɔlu kɔ̃n Banabao kɔ̃n ń gbɛ̃kenɔ gá Yerusalɛmu lɛ aɔ̃ yã pì gɔ̃gɔ̃ kɔ̃n zɛ̀̃rinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ.
3 Aɔ̃ gàa wà zɛ̀ńnɛ, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ Fenisia kɔ̃n Samariao bùsu kpaao. Aɔ̃ bori pãndenɔ nɔ̀sɛliɛna
yã tɔ̃kɛ̃ ń gbɛ̃nɔnɛ gwe, ben aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna maamaa.
4 Kɛ̀ aɔ̃ kà Yerusalɛmu, sɔsi gbɛ̃nɔ kɔ̃n zɛ̀̃rinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ gbãakɛ kpàńzi, ben aɔ̃ yã kɛ̀ Ludaa
kɛ̀ńnɛ píngi baaru kpàńnɛ.
5 Ben Farisi Yesude kenɔ fɛ̀ɛ wà bè: Séde bori pãndenɔ bɜ̀ngu kɛ, wà ońnɛ aɔ̃gɔ̃ Musa doka
kũna.
6 Ben zɛ̀̃rinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃ kàkɔ̃a aɔ̃ɔe yã pì gwaa.
7 Kɛ̀ yãgɔ̃gɔ̃na gbɜ̀a kṹ, Pita fɛ̀ɛ à bèńnɛ: Ma gbɛ̃nɔ, á dɔ̃ kɛ̀ Luda ma diɛ a tɛ́ à gì kɛ̀, lɛ bori
pãndenɔ Yesu baaru nnaa ma ma lɛ́n aɔ̃ à náanɛ kɛ.
8 Luda baade píngi nɔ̀sɛ dɔ̃, ben à ń gbá a Ninii ń sina sèeda ũ lán à wa gba nà.
9 Ludaa e ń diɛ doodo kɔ̃n wapinɔro. À ń nɔ̀sɛ pìpińnɛ kɛ̀ aɔ̃ Yesu náanɛ kɛ̀ yãnzi.
10 Bɔ́yãnzi ée Luda lɛɛ ée gwaa tiazi? Asoo kɛ̀ wa dezinɔ fùa wà sɛ́ kɔ̃n wapinɔ, àmbe á yezi
à dińnɛɔ́?
11 Lɛnlo! Wá sì kɛ̀ wé mìsina e Dii Yesu gbɛ̃kɛ yãnzi lán aɔ̃pinɔ bà se.
12 Gbɛ̃nɔ kɛ̀ kítikiti ń píngi, ben aɔ̃ swã kpà Banaba kɔ̃n Pɔluozi, aɔ̃ɔe sèedanɔ kɔ̃n dabuyã kɛ̀
Ludaa kɛ̀ ń gãzĩ bori pãndenɔ tɛ́nɔ oońnɛ.
13 Kɛ̀ aɔ̃ yã ò wà yɜ̀a, Yemisi fɛ̀ɛ à yã ò à bè: Ma gbɛ̃nɔ, à ma yã ma.
14 Simɔ ò lán Luda wɛ́ɛ pɜ̀ bori pãndenɔla káaku nà à gbɛ̃nɔ sɛ̀ ń tɛ́ a pɔ́ ũ.
15 Annabinɔ yãnɔ kɔ̃ sɛ̀ kɔ̃n beeeo, zaakɛ aɔ̃ bè:
16 Beee gbɛra mɛ́ ɛara mà mɔ́ mà Dauda bɛzĩ bo,
mɛ́ à guforonɔ kɛkɛ mà tata mà à fɛɛ,
17 lɛ gbɛ̃ntee kpaaanɔ ma kii wɛtɛ,
bori pãnde gbɛ̃ kɛ̀ ma tɔ́ kúḿma pìnɔ ń píngi.
Dii kɛ̀ èe yã pì kɛɛ bé à ò,
18 àmbe à tò wà yã pì dɔ̃ zaa káaku.
19 Beee yãnzi má è à maa wà yã kɛ̀ zĩ'ũu diɛ bori pãnde kɛ̀ aɔ̃ɔe aɛ dɔɔ Ludaanɔnɛro.
20 Wà takada kɛ̃ńnɛ aɔ̃ mì kɛ̃ tãa pɔ́bleea kɔ̃n pãpãkɛnao kɔ̃n nɔ̀bɔ kòtokpasaio kɔ̃n aruo.
21 Zaakɛ à gì kɛ̀ kɛ̀ wègɔ̃ Musa takada kyó kɛɛ aduakɛkpɛnɔ guu kámmaboguroɔ zĩ píngi wègɔ̃
à doka waazi kɛɛ wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo.

Gbɛ̃nɔ zĩna bori pãnde Yesudeenɔa

22 Ben zɛ̀̃rinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n sɔsi gbɛ̃nɔ píngi zɛ̀o wà gbɛ̃nɔ bɔ ń tɛ́ wà ń zĩ Antiɔku kɔ̃n
Pɔluo kɔ̃n Banabao. Ben aɔ̃ ń aɛde kenɔ bɔ̀, Yudasi kɛ̀ wè benɛ Basaba kɔ̃n Silasio.
23 Wà ń zĩ láo, yã kɛ̀ wà kɛ̃ à guun yɛ̀:
Wamɔwa zɛ̀̃rinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ wa ì kpà amɔa wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɛ bori pãnde ũunɔa zaa
Antiɔku kɔ̃n Siria bùsuo kɔ̃n Silisia bùsuo.
24 Wá mà wa gbɛ̃kenɔ gàa a kiia wa lɛ́ saɛ, aɔ̃ a nɔ̀sɛ yàkaare aɔ̃ a da bídin ń yã'ona guu.
25 Ben wa lɛdolɛ kɛ̀ wa zɛo kɛ̀ wà gbɛ̃nɔ bɔ wà ń zĩawa kɔ̃n wa gbɛ̃ yenzideenɔ Banaba kɔ̃n
Pɔluo
26 kɛ̀ aɔ̃ gì ń wɛ̃ndizi wa Dii Yesu Kirisi tɔ́bɔna yãnzi.
27 Beee yãnzi wée Yudasi kɔ̃n Silasio zĩiawa, lɛ aɔ̃ yã kɛ̀ wá kɛ̃ lán oare kɔ̃n lɛ́o.
28 Zaakɛ Luda Nini kɔ̃n wapinɔ wa zɛo wàton aso ke diarero, séde pɔ́ kɛ̀ zɛ́ vĩi kɛ̀kiinɔ.
29 À mì kɛ̃ nɔ̀bɔ kɛ̀ wà saa ɔ̀o tãaaa kɔ̃n aruo kɔ̃n nɔ̀bɔ kòtokpasaio kɔ̃n pãpãkɛnao. À maa
à mì kɛ̃ beeenɔa. Wà kɔ̃ e aafia!
30 Ben wà ń gbáɛ aɔ̃ gàa Antiɔku. Aɔ̃ sɔsi gbɛ̃nɔ kàkɔ̃a ń píngi, ben aɔ̃ lá pì kpàḿma.
31 Kɛ̀ aɔ̃ à kyó kɛ̀, ben aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna maamaa kɔ̃n nɔ̀sɛyĩikũyã pìo.
32 Yudasi kɔ̃n Silasio nɛ́ annabinɔmɛ, ben aɔ̃ lɛ́ dà ń gbɛ̃ pìnɔa maamaa aɔ̃ ń gbá gbãaa.
33 Kɛ̀ aɔ̃ gurɔplaa kɛ̀ gwe, Yesudeenɔ lɛ́ zàḿma, ben aɔ̃ tà ń zɛ̀̃rinɔ kiia aafia.
34-35 Pɔlu kɔ̃n Banabao gɔ̃̀ Antiɔku. Kɔ̃n gbɛ̃ pari pãndenɔ aɔ̃ Dii yã dàńnɛ, aɔ̃ baaru nnaa
kpàńnɛ.

Pɔlu kɔ̃n Banabao kɛ̃kɔ̃ana

36 Gurɔ plaaa gbɛra Pɔlu bè Banabanɛ: Wà ɛara wà gá wa gbɛ̃nɔ gwa wɛ́tɛ kɛ̀ wa Dii yã
waazi kɛ̀n yãanɔ guu, wàgɔ̃ dɔ̃ lán aɔ̃ɔ kuu nà.

37 Banaba yezi à Yohana Maaku sɛ́ à gáńyo,
38 ben Pɔlu e daa à maa aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ kɛ̀ḿma Pamfilia à gì tɛ́ńzi ń zĩi guu sɛ́ dɔro.
39 Kɛ̀ aɔ̃ɔe kɔ̃ yã maro, ben aɔ̃ kɛ̀kɔ̃a. Banaba Maaku sɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ góro'itɛn aɔ̃ gàa Sipiru.
40 Ben Pɔlu Silasi sɛ̀. Yesudeenɔ ń ná Diinɛ a ɔzĩ lɛ à gbɛ̃kɛɛ kɛńnɛ, ben aɔ̃ dà zɛ́n,
41 aɔ̃ bɔ̀ɛ Siria kɔ̃n Silisiao aɔ̃ sɔsi gbɛ̃nɔ gbà gbãaa.

16

Pɔlu wɛ́tɛgana kɔ̃n Timɔtio kɔ̃n Silasio

1 Pɔlu kà Dɛbi kɔ̃n Lisitirao. Gwen Yesude kee kún à tɔ́n Timɔti. À da nɛ́ Yuda Yesudeemɛ,
à de sɔ̃ nɛ́ Girikimɛ.
2 À tɔ́ nna Yesudee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Lisitira kɔ̃n Ikɔniuonɔ kiia.
3 Pɔlu yezi à gáao, ben a bãngu kɛ̀nɛ Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú wɛ́tɛ pìnɔ guunɔ yãnzi, zaakɛ aɔ̃ píngi
dɔ̃ kɛ̀ à de nɛ́ Girikimɛ.
4 Wɛ́tɛ kɛ̀ aɔ̃ gàan píngi, aɔ̃ yã kɛ̀ zĩ̀rinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔɔ dìɛ Yerusalɛmu ò sɔsi gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃gɔ̃
kũna.
5 Ben aɔ̃ɔe gbãa kũu ń ludanaanɛkɛna guu aɔ̃ɔe pari kũu lán guu e dɔɔ nà.

Pɔlu wɛ́ɛgupu'ena Toroasi

6 Luda Nini gìńnɛ aɔ̃ gá Luda yã o Asia bùsun, ben aɔ̃ bɔ̀ɛ Firigia kɔ̃n Galatia bùsunɔo.
7 Kɛ̀ aɔ̃ kà Misia bùsu lɛ́n, aɔ̃ yɔ̃̀a wà gɛ̃ Bitinia bùsun, ben Yesu Ninii e weńnɛro.
8 Kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀ Misia bùsula, ben aɔ̃ kà Toroasi.
9 Gwãavĩ Pɔlu Masedonia bùsu gbɛ̃ke è zɛala wɛ́ɛgupu'ena guu, èe agbaa kpaanɛ à bè: Ǹ
bikũ ǹ mɔ́ wa kiia Masedonia ǹ dɔwalɛ.
10 Kɛ̀ à wɛ́ɛgupu è lɛ, ben wa Masedonia soru kɛ̀ gɔ̃ɔ, zaakɛ wá dɔ̃̀ sa kɛ̀ Luda bé èe wa sísi
wà gá baaru nnaa kpáńnɛ.

Lidia Yesu zɛ́ sɛna

11 Ben wa gɛ̃ góro'itɛn Toroasi wa mì pɛ̀ Samɔtarasia. Kɛ̀ guu dɔ̀ wa ka Nɛapɔli.
12 Bɔna gwe wa gaa Filipi. Àmbe Masedonia bùsu kpadoo pì wɛ́tɛdaa ũ kɛ̀ Romudeenɔɔ vĩ.
Ben wa gurɔplaa kɛ̀ wɛ́tɛ pì guu.
13 Kámmaboguroo zĩ wa bɔ wɛ́tɛ kpɛɛ, wa gaa swaa saɛ, guu kɛ̀ wá mà aduakɛkii kún. Ben
wa vɛ̃ɛ wa yã ò nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana gweenɔnɛ.
14 Nɔgbɛ̃ kee kú gwe wè benɛ Lidia. Tiatira gbɛ̃mɛ, bisa wɛ́ɛ tɛ̃a búgu yàrimɛ, bensɔ̃ Luda
dɔnzirimɛ. Ɛ̀e yã kɛ̀ Pɔlu e oo maa, ben Dii a swɛ̃̀ wɛ̃̀nɛ à yã pì sì.
15 À batisi kɛ̀ kɔ̃n a bɛdeenɔ, ben à wɛ́ɛ kɛ̀wa à bè: Tó a ma Dii náanɛkɛna sì, à mɔ́ à pita ma
bɛ. Ben wa à yãzɛ è.

Pɔlu kɔ̃n Silasio dana kpɛ́siaan Filipi

16 Zĩkea kɛ̀ wée gaa aduakɛkiia, wa dakɔ̃rɛ kɔ̃n zɔ̀nɔgbɛ̃ kɛ̀ mlɛ̃̀ tãa vĩio. À diinɔ è ɔɔ e maamaa
à ziayã'onnɛna musu.
17 Ben à bɔ̀ à tɛ́wazi, wapinɔ kɔ̃n Pɔluo, èe wii lɛɛ à bè: Gbɛ̃ kɛ̀nɔ nɛ́ Luda Musude
zɔ̀blerinɔmɛ, aɔ̃ɔe mìsina zɛ́ kpàakpa kɛɛare.
18 Ɛ̀gɔ̃ kɛɛ lɛ lán guu e dɔɔ nà, ben yã pì Pɔlu ã̀'ã. À lìɛ à bè zĩn pìnɛ: Má ònnɛ kɔ̃n Yesu Kirisi
tɔ́o ǹ goa. Ben à gòa gɔ̃ɔ.
19 Kɛ̀ à diinɔ dɔ̃ ń àre'ena à yã musu tãmaa yã̀a, ben aɔ̃ Pɔlu kɔ̃n Silasio kũ̀ aɔ̃ ń gáɛ wà gàańyo
gbãadeenɔ kiia yàra guu.
20 Aɔ̃ gàańyo yãkpaɛkɛrinɔ kiia aɔ̃ bè: Gbɛ̃ kɛ̀nɔ nɛ́ Yudanɔmɛ, aɔ̃ɔe wa wɛ́tɛ yakaawe.
21 Fɛɛakaarayã kɛ̀ wa Romudeenɔ doka gì wà sí ke wà kɛɛn aɔ̃ɔe daańnɛ.
22 Parii fɛ̀ɛńzi, ben yãkpaɛkɛri pìnɔ bè wà ń pɔ́nɔ pitiḿma wà ń lɛ́lɛ gòo.
23 Kɛ̀ wà gbɛ̃na maaa kɛ̀ńnɛ, ben wà ń dá kpɛ́siaan wà bè kpɛ́ pì dãkparinɛ à ń dãkpa
maamaa.
24 Kɛ̀ wà ònɛ lɛ, ben à ń dá kpɛ́tu à ń gbánɔ dà lín gíngin.
25 Lezãndo Pɔlu kɔ̃n Silasio e adua kɛɛ aɔ̃ɔe lɛ̀ sii Ludanɛ, gbɛ̃ kpaaanɔɔ e swã kpaa ń yãzi.
26 Kãndo tɔɔtɛ nìgãnigã kɔ̃n gbãaao ai kpɛ́ pì gũ̀nɔ dège. Gwe gɔ̃ɔ à gbànɔ wɛ̃̀wɛ̃ píngi, ben
pisinanɔ mɔ̀kyakoonɔ bɔɛḿma píngi.
27 Kɛ̀ kpɛ́ dãkpari pì vù, à gbànɔ è wɛ̃wɛ̃na píngi, ben à a fɛ̃ɛdaa wòto à yezi à a zĩnda dɛ,
zaakɛ èe daa pisinanɔ bàa sìmɛ.
28 Ben Pɔlu pũ̀tã kɔ̃n kòto gbãaao à bè: Ǹton n zĩnda kari kɛro. Wá kú kɛ̀ wa píngi.
29 Kpɛ́ dãkpari pì bè wà mɔ́ fitiao, ben à sì ń tɛ́ kɔ̃n bào à kùɛ Pɔlu kɔ̃n Silasio aɛ èe lugalugaa.
30 À bɔ̀ńyo bàazi, ben à bè: Mareenɔ, dian mɛ́ kɛ mà mìsina ee?
31 Aɔ̃ bènɛ: Ǹ Dii Yesu náanɛ kɛ, nɛ́ mìsina e, mpi kɔ̃n n bɛdeenɔ a píngi.

[32] Ben aɔ̃ Dii yã ònɛ kɔ̃n a bɛdeenɔ ń píngi.
[33] Lezãndo beeean kpɛ́ dãkpari pì ń sɛ́ à gàa à ń bɔ̀nɔ pìpińnɛ, ben à batisi kɛ̀ gɔ̃ɔ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń píngi.
[34] Ben à gɛ̃̀ńyo a bɛ à pɔ́blee kɛ̀ńnɛ. Àpi kɔ̃n a bɛdeenɔ pɔɔ kɛ̀ nna maamaa kɛ̀ aɔ̃ Luda náanɛ kɛ̀ yãnzi.
[35] Kɛ̀ guu dɔ̀, yãkpaɛkɛrinɔ dogarinɔ zɩ̃̀ aɔ̃ gá onɛ à gbɛ̃ pìnɔ gbarɛ.
[36] Ben kpɛ́ dãkpari pì bè Pɔlunɛ: Yãkpaɛkɛrinɔ gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ma lɛ mà a gbarɛ. À bɔɛ à tá aafia.
[37] Ben Pɔlu bè dogari pìnɔnɛ: Aɔ̃ wa gbɛ̃ gbɛ̃nɔ wáa yãkpaɛkɛnawao sai aɔ̃ wa da kpɛ́siaan, wamɔwa kɛ̀ Romudeenɔn wa ũ. Tia sa aɔ̃ɔ yezi wà wa bɔɛ asii guuɔ́? O'o! Auo! Séde aɔ̃ mɔ́ wà wa bɔɛ ń zĩnda.
[38] Dogari pìnɔ yã pì gbã̀ yãkpaɛkɛrinɔnɛ. Kɛ̀ aɔ̃ɔ mà Romudeenɔn ń ũ, ben vĩa ń kũ.
[39] Ben aɔ̃ mɔ̀ wà agbaa kpàńnɛ wà ń bɔ́ɛ kpɛ́siaan, ben wà wɛ́ɛ kɛ̀ḿma aɔ̃ bɔńnɛ ń wɛ́tɛ guu.
[40] Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ kpɛ́siaan, aɔ̃ gàa Lidia bɛ. Aɔ̃ Yesudeenɔ lè gwe, ben aɔ̃ ń nɔ̀sɛ yĩi kũ̀ńnɛ aɔ̃ gɛ̃̀ zɛ́la.

17

Pɔlu kuuna Tɛsalonika

[1] Aɔ̃ bɔ̀ɛ kɔ̃n Amfipɔlio kɔ̃n Apɔlɔniao, ben aɔ̃ kà Tɛsalonika, guu kɛ̀ Yudanɔ aduakɛkpɛ kún.
[2] Ben Pɔlu gɛ̃̀ aduakɛkpɛn lán à kɔ̃ dɔ̃o nà, à waazi kɛ̀ńnɛ yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn musu kámmaboguɾɔ gɛ̃̀n aagɔ̃.
[3] Èe bɔkɔ̃tɛɛńnɛ lán à kɔ̃ sìo Mɛsaya wɛ́ɛtãmma e nà à fɛɛ bɔna gaan à bè: Yesu kɛ̀ mɛ́ɛ à yã ooaree bé à Mɛsaya pì ũ.
[4] Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ yã pì zɛ́ è, ben aɔ̃ nà Pɔlu kɔ̃n Silasioa. Lɛn Giriki dɔnzirinɔ nàḿma lɛ pari se ai kɔ̃n nɔgbɛ̃ tɔ́deenɔ pari dɔ.
[5] Ben Yudanɔ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpàńyo, aɔ̃ lilipãpã'orinɔ kàkɔ̃a aɔ̃ pari kũ̀, ben aɔ̃ wɛ́tɛ lògo. Aɔ̃ gàa wà lìga Yasɔ̃ bɛɛzi, aɔ̃ɔe Pɔlu kɔ̃n Silasio wɛtɛɛ lɛ wà ń kũ wà bɔńyo gupuraaa.
[6] Kɛ̀ wèe ń ero, aɔ̃ Yasɔ̃ kɔ̃n Yesude pãndenɔ gàɛ wà bɔ̀ńyo wɛ́tɛ gbãadeenɔ kiia, aɔ̃ɔe wii lɛɛ wèe bee: Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́ anduna gudɛrinɔmɛ. Aɔ̃ mɔ̀ kɛ̀,
[7] ben Yasɔ̃ ń díɛ a bɛ. Gbɛ̃ pìnɔɔ e pãa Siza dokanɛ ń píngi, aɔ̃è be kína pãndee kuu wè benɛ Yesu.
[8] Yã pì zɔ̃̀ gbɛ̃nɔ pɔɔa kɔ̃n wɛ́tɛ gbãadeenɔ.
[9] Ben aɔ̃ ɔɔ sì Yasɔ̃a kɔ̃n a gbɛ̃ kpaaanɔ aɔ̃ ń gbáɛ.

Pɔlu kuuna Bɛrea

[10] Gwãavĩ beeea gɔ̃ɔ Yesudeenɔ Pɔlu kɔ̃n Silasio gbàrɛ Bɛrea. Kɛ̀ aɔ̃ kà gwe, ben aɔ̃ gɛ̃̀ Yudanɔ aduakɛkpɛn.
[11] Gbɛ̃ beeenɔ nɔ̀sɛ maaa dɛ Tɛsalonikadeenɔla aɔ̃ Luda yã sì ɔplaplaa. Lán guu e dɔɔ nà aɔ̃ègɔ̃ Luda yã gwagwaa lɛ wà dɔ̃ tó Pɔlu yã pìnɔ yãpuraa vĩ.
[12] Aɔ̃ gbɛ̃nɔ Dii náanɛ kɛ̀ pari kɔ̃n Giriki nɔgbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ kɔ̃n Giriki gɔ̃gbɛ̃nɔo pari dɔ.
[13] Kɛ̀ Tɛsalonika Yudanɔɔ mà Pɔlu e Luda yã waazi kɛɛ Bɛrea dɔ, ben aɔ̃ mɔ̀ gwe aɔ̃ yãkete dà gbɛ̃nɔ tɛ́ aɔ̃ ń pɔɔ fɛ̀ɛ.
[14] Ben Yesudeenɔ Pɔlu gbàrɛ gɔ̃ɔ ísiaa kpa, mɔde Silasi kɔ̃n Timɔtio gɔ̃̀ gwe.
[15] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa zɛ Pɔlunɛnɔ gàao Atɛni, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà tà Silasi kɔ̃n Timɔtio kiia kɔ̃n Pɔlu lɛ́gbɛo, à bè aɔ̃ mɔ́ wà a le kpakpaa.

Pɔlu kuuna Atɛni

[16] Kɛ̀ Pɔlu e ń dãa Atɛni, à nɔ̀sɛ yàka kɛ̀ à è tãa di wɛ́tɛ pì guu yãnzi.
[17] Ben à waazi kɛ̀ Yudanɔnɛ kɔ̃n bori pãnde dɔnzirinɔ aduakɛkpɛn kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ ń lee yàra guunɔ lán guu e dɔɔ nà.
[18] Pɔlu e yã lɛɛkɔ̃zi kɔ̃n yãwaaripari kɛ̀ wè ń sísi Ɛpikurenɔ kɔ̃n Sotoikinɔ. Ben aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: Bɔ́ yãn titimako kɛ̀ e bɔɛɛ? Gbɛ̃kenɔ bè: Wée daa tãa dufunɔ yã kpàakpan èe kɛɛ. Aɔ̃ɔ ò lɛ kɛ̀ èe Yesu yã kɔ̃n à fɛɛna gaan-o baaru nnaa kpaańnɛ yãnzimɛ.
[19] Ben aɔ̃ Pɔlu sɛ̀ wà gàao gbɛ̃nsinɔ kiia Areopagu aɔ̃ bè: Nɛ́ yã dufu kɛ̀ nɛɛ̀ dańnɛ oweroo?
[20] Wa yãbɔnsaɛ mà n lɛ́zĩ, wá yezi wà à bɔkɔ̃tɛ dɔ̃.
[21] Atɛnideenɔ píngi kɔ̃n nibɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gweenɔ aɔ̃ègɔ̃ ye yã pãndeziro, séde yã dufu mana kɔ̃n à wàaripanao.
[22] Ben Pɔlu fɛ̀ɛ à zɛ̀ Areopagudee pìnɔ tɛ́ à bè: Atɛnideenɔ, má è á mìsiɛna tãanɔnɛ aĩa vĩ maamaa yã píngi guu.
[23] Kɛ̀ mɛ́ɛ lili oo a wɛ́tɛ guu, mɛ́ɛ pɔ́ kɛ̀ eè dɔnzi kɛńnɛnɔ tàasi kɛɛ, ben ma sa'oki ke è, wà pɔ́ kɛ̃̀a wà bè: Luda kɛ̀ wá dɔ̃ro pɔ́. Luda kɛ̀ á à dɔ̃roo ée dɔnzi kɛɛnɛ, à baarun mɛ́ɛ kpaaare.

24 Luda anduna kɛ̀ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ píngi. Àmbe musu kɔ̃n tɔɔtɛo Dii ũ, ègɔ̃ kú kpɛ́ kɛ̀
gbɛ̃nteenɔ bònɛnɔ guuro.
25 À bà kú kɔ̃n gbɛ̃ntee ɔdamma keoro. Àmbe è wɛ̃̀ndi kɔ̃n wesabonao kpá baade píngia
kɔ̃n pɔ́ píngio.
26 À bori píngi bɔ̀ gbɛ̃ mɛ̀n do kiiamɛ, ben aɔ̃ɔ kú anduna gooda siigɔ̃ píngia. A gĩakɛ à gurɔɔ
dìɛdiɛ bori píngine kɔ̃n guu kɛ̀ aɔ̃égɔ̃ kún lɛ́o.
27 À ń kɛ́ lɛ aɔ̃gɔ̃ à wɛtɛɛ aɔ̃ ɔ máɛmaɛ ai aɔ̃ gá bɔa. Baa kɔ̃n beeeo à zɑ̃̀ kɔ̃n wa gbɛ̃keoro.
28 Zaakɛ àmbe è tó wàgɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ wà wa mɛ̀ sɛ́ wàgɔ̃ kuu. Lán a kɛɛ kenɔ ò nà: À boriinɔn
wa ũ se.
29 Lán Luda boriinɔn wa ũ nà, wàtongɔ̃ daa Ludaa dɛ lán tãa bàro kɛ̀ gbɛ̃ntee kɛ̀ kɔ̃n vurao
ke kondogi ke gbɛ̀ kɛ̀ à à ɔzĩi kɛ̀a a laasuua.
30 Luda mìkpɛɛ zù wa wɛ́ɛsiagurɔ yãnɛ, mɔde èe yã diɛɛ gbɛ̃nɔa gu sãnda píngia tia lɛ aɔ̃ nɔ̀sɛ
liɛ.
31 Zaakɛ à gurɔɔ dìɛ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ à à sɛ̀ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunao a zɛ́a. À gbɛ̃ kɛ̀ à à sɛ̀ pì fɛ̀ɛ bɔna
gaan sèeda ũ baade píngine.
32 Kɛ̀ aɔ̃ fɛɛ bɔna gaan yã pì mà, aɔ̃ gbɛ̃kenɔ à fabò, mɔde aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bè: Wé n yã pì ma zĩkea
dɔ.
33 Ben Pɔlu bɔ̀ ń kiia.
34 Gbɛ̃kenɔ nàa, ben aɔ̃ Yesu náanɛ kɛ̀. Areopagu gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Diɔnisiu kú ń tɛ́ kɔ̃n nɔgbɛ̃
kɛ̀ wè benɛ Damario kɔ̃n gbɛ̃kenɔ dɔ.

18

Pɔlu gurɔplaakɛna Kɔrinti
1 Beee gbɛra Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gàa Kɔrinti.
2 À kpàkɔ̃a kɔ̃n Yuda keo gwe, Pɔntu bùsu gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Akila kɔ̃n a naɔ̃ Pirisilao. Aɔ̃ sù
kɔ̃n Itali bùsuo dufumɛ, kɛ̀ Siza Kalaudiu dìɛ Yudanɔnɛ aɔ̃ bɔɛ Romu yãnzi. Pɔlu gàa ń kiia,
3 ben à pìtam̋ma, èe zĩi kɛɛńyo kɛ̀ ɔzĩdɔ̃nkɔ̃kɛrinɔn ń ũ yãnzi. Zaakɛ bisakutakɛrinɔn ń ũ ń
píngi.
4 Kámmabogurɔɔ zĩ píngi è waazi kɛ aduakɛkpɛn èe wɛtɛɛ Yudanɔ kɔ̃n Girikinɔ a yãzɛ e.
5 Kɛ̀ Silasi kɔ̃n Timɔtio bɔ̀ Masedonia bùsun aɔ̃ sù, Pɔlu zɛ̀ kɔ̃n waazikɛnao èe oo Yudanɔnɛ
wásawasa kɛ̀ Yesun Mɛsaya ũ.
6 Kɛ̀ Yudanɔ íbɛtɛ kpào aɔ̃ à sɔ̃̀sɔ̃, ben à a pɔ́kãsãanɔ kpòkɛńla à bè: Yã kɛ̀ á kɛ̀ wí a musu, ma
yãn dɔro. Zaa tia mɛ́ gá bori pãndenɔ kiiamɛ.
7 Kɛ̀ à bɔ̀ gwe, à gàa à pìta bori pãnde dɔnziri kɛ̀ wè benɛ Titiu Yusutu bɛ aduakɛkpɛ pì saɛ.
8 Aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi Kirisipu Dii náanɛ kɛ̀ kɔ̃n a bɛdeenɔ ń píngi. Kɔrintidee kɛ̀ aɔ̃ Pɔlu yã
mànɔ Yesu náanɛ kɛ̀ pari, ben aɔ̃ batisi kɛ̀.
9 Gwãavĩ kea Dii ò Pɔlunɛ wɛ́ɛgupu'ena guu à bè: Ǹton tó vĩa n kũro, ǹton kámma bo kɔ̃n
yã'onnɛnaoro,
10 zaakɛ gbɛ̃nɔɔ kú ma pɔ́ ũ pari wɛ́tɛ kɛ̀ guu. Má kúnyo, gbɛ̃ke é n kũ à ĩa dammaro.
11 Ben Pɔlu wɛ̃̀ do kɔ̃n mɔ swɛɛdooo kɛ̀ gwe ègɔ̃ Luda yã daa gbɛ̃nɔnɛ.
12 Gurɔɔ kɛ̀ Romu gbɛ̃ Galio dɛ Girisi bùsu gbɛ̃nsi ũ, Yudanɔ lɛdolɛ kɛ̀, aɔ̃ fɛ̀ɛ Pɔluzi, aɔ̃ gàao
yãkpaɛkɛkiia
13 aɔ̃ bè: Àmbe e tɛ́ kaa gbɛ̃nɔn aɔ̃gɔ̃ dɔnziyã kɛ̀ pɑ̃̀ wa dokanɛ kũna.
14 Kɛ̀ Pɔlu yezi à yã o, ben Galio bè Yudanɔnɛ: Yudanɔ, tó dà ke taari bíta kemɛ yã, à kɔ̃ sìo
mà mɛnaao.
15 Lán ée yãkete kaa gbɛ̃nɔ tɔ́ yã musu nà kɔ̃n a zĩnda dokao, beee gɔ̃̀ a yã ũmɛ. Ma gi yã
beee taka kɛkɛnazi.
16 Ben à pɛ̀m̋ma à ń bɔ́ɛ yãkpaɛkɛkpɛn.
17 Ben parii aduakɛkpɛ gbɛ̃nsi Sɔsɔtɛnɛ kũ̀ aɔ̃ à gbɛ̃̀gbɛ̃ yãkpaɛkɛkpɛ kpɛɛlɛa. Mɔde èe kɛ
Galionɛ yãke ũro.

Pɔlu tana Antiɔku
18 Pɔlu gurɔplaa kɛ̀ Kɔrinti dɔ, ben à lɛ́ zà Yesudeenɔa à gɛ̃̀ góro'itɛn èe taa Siria bùsun.
Pirisila kɔ̃n Akilao gàao. À mì bɔ̀ Kɛnkɛrɛa lu kɛ̀ à sɛ̀ Ludanɛ yãnzi.
19 Kɛ̀ aɔ̃ kà Ɛfesu, Pɔlu Pirisila kɔ̃n Akilao tò gwe. A gàa aduakɛkpɛn aɔ̃ yã lɛ̀kɔ̃zi kɔ̃n Yudanɔ,
20 ben aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a à gurɔplaa kɛńyo. Ben à gì,
21 mɔde kɛ̀ èe lɛ́ zaam̋ma à bè: Tó Ludaa wè, mɛ́ ɛara mà mɔ́ a gwa. Ben à gɛ̃̀ góro'itɛn zaa
Ɛfesu.
22 Kɛ̀ à kà Sizarea, à gàa à ì kpà sɔsi gbɛ̃nɔa zaa Yerusalɛmu, ben à tà Antiɔku.

23 Kɛ̀ à gurɔplaa kɛ̀ gwe à ɛ̀ara à dà zɛ́n à gàa wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo Galatia bùsun kɔ̃n Firigia bùsuo
à Yesudeenɔ gbà gbãaa ń píngi.

Apolo waazikɛna Ɛfesu

24 Yuda kee kuu à tɔ́n Apolo, Alɛsandaria gbɛ̃mɛ. À lɛ́ nna, bensɔ̃ à Luda yã dɔ̃ maamaa.
25 Wà Dii zɛ́ yã dànɛ, ben Yesu yãdannɛna à swɛ̃̀ blè. È dańnɛ a zɛ́a, mɔde Yaaya batisikɛna
yãn à dɔ̃. À mɔ̀ Ɛfesu,
26 ben à nà yã'onaa aduakɛkpɛn kɔ̃n kùgbãaao. Kɛ̀ Pirisila kɔ̃n Akilao à yã mà, ben aɔ̃ à sìsi
aɔ̃ Luda zɛ́ yã bɔ̀kɔ̃tɛnɛ sãnsãn.
27 Kɛ̀ Apolo yezi à gá Girisi bùsun, Yesudeenɔ à gbà swɛ̃̀, ben aɔ̃ takada kɛ̃̀ Yesudee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
gweenɔnɛ lɛ aɔ̃ à kũ ɔplaplaa. Kɛ̀ à kà gwe, à ɔ dà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Yesu náanɛ kɛ̀ Luda gbɛ̃kɛɛ gãzĩnɔa
maamaa.
28 Zaakɛ à yã Yudanɔ fù parii guu mámmam, à ɔ̀dɔańnɛ Luda yã guu kɛ̀ Yesun Mɛsaya ũ.

19

Pɔlu kuuna Ɛfesu

1 Gurɔɔ kɛ̀ Apolo kú Kɔrinti, Pɔlu gɛ̃̀ Asia bùsu gura. Kɛ̀ à kà Ɛfesu, à Yesude kenɔ lè gwe,
2 ben à ń lá à bè: Kɛ̀ a Dii náanɛ kɛ̀, a à Ninii èɔ́? Ben aɔ̃ wèàla wà bè: Auo, wée à Nini kuuna
yã ma sero.
3 Ben à ń lá à bè: Batisi kpareen á kɛ̀? Aɔ̃ wèàla wà bè: Yaaya pɔ́mɛ.
4 Ben Pɔlu bèńnɛ: Yaaya gbɛ̃nɔ batisi kɛ̀ aɔ̃ nɔ̀sɛliɛna sèeda ũmɛ. À ò gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ eé mɔ́
a kpɛɛ náanɛ kɛ. Yesun à tɛ́a gwe.
5 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, aɔ̃ batisi kɛ̀ kɔ̃n Dii Yesu tɔ́o.
6 Kɛ̀ Pɔlu ɔ kèḿma, Luda Nini dìḿma, ben aɔ̃ yãke borii ò aɔ̃ annabikɛyã ò.
7 Gbɛ̃ pìnɔ ń píngi kà lán gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaa bà.
8 Pɔlu ègɔ̃ gaa aduakɛkpɛn ai mɔ aagɔ̃. À yã òńnɛ kɔ̃n kùgbãaao, èe yã gágaańyo lɛ aɔ̃ a yãzɛ
e kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia musu.
9 Mɔde aɔ̃ gbɛ̃kenɔ swãgbãaa kɛ̀ aɔ̃e Luda yã síro, ben aɔ̃ zɛ́ pì zaa bò parii guu. Ben Pɔlu
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Yesu náanɛ kɛ̀nɔ sɛ̀ɛ aɔ̃ bɔ̀ ń tɛ́. Ben ègɔ̃ yã gágaańyo Tiranu kyókpɛn lán guu e dɔɔ nà.
10 À kɛ̀ lɛ ai wɛ̃̀ plaa, ben Asia bùsudeenɔ Dii yã mà Yudanɔ kɔ̃n Girikinɔ ń píngi.

Seva nɛ́nɔ

11 Luda Pɔlu gbà zɛ́ à dabuyã bɔnsaɛnɔ kɛ̀.
12 Lɛn baa tó wà ísimmagogobɔnɔ ke fùranɔ kɛ̀ Pɔlu mɛ̀a wà gàa wà kɛ̀ gyãreenɔa, aɔ̃è
kɛ̃kɔ̃amɛ aɔ̃ zĩnnɔ è goḿma.
13 Yuda zĩngommari kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ lili oo kenɔ wɛ̀tɛ wà zĩn go kɔ̃n Dii Yesu tɔ́o aɔ̃ bè: Wá òare kɔ̃n
Yesu kɛ̀ Pɔlu è à yã waazi kɛ tɔ́o, à goḿma.
14 Yudanɔ sa'oriki kɛ̀ wè benɛ Seva nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔ bé wè kɛ lɛ.
15 Ben zĩn bèńnɛ: Má Yesu dɔ̃, bensɔ̃ ma Pɔlu baaru mà. Apinɔ sɔ̃, dén a ũu?
16 Ben zĩndee pì kùsiḿma à gbãaa mɔ̀ńnɛ, à ń nɛ́ ń píngi à ń kɛ̃nna, ben aɔ̃ bàa lɛ̀ wà bɔ̀ɛ ua
pì guu bũu.
17 Kɛ̀ Ɛfesudeenɔ yã pì mà Yudanɔ kɔ̃n Girikinɔ ń píngi, vĩa ń kũ, ben wà Dii Yesu tɔ́ sɛ̀ lezĩ.
18 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Yesu náanɛ kɛ̀nɔ mɔ̀ aɔ̃e ń yãkɛnanɔ oo gupuraaa pari.
19 Pɔdammari kenɔ ń takadanɔ nàkɔ̃a aɔ̃ mɔ̀ wà kà tɛ́n parii wáa. Kɛ̀ wà takada pìnɔ ɔɔ dɔ̀dɔ,
wà è à kà kondogi ɔɔ mɛ̀n bɔrɔ baplaa akuri.
20 Lɛn Dii yã e daagula lɛ èe gbãa kũu.

Yãkete fɛɛna Ɛfesu

21 Yã beeenɔ kɛna gbɛra Pɔlu zɛ̀o a nɔ̀sɛ guu kɛ̀ eé bɔɛ kɔ̃n Masedonia bùsuo kɔ̃n Girisi bùsuo
à gá Yerusalɛmu à bè tó a gaa gwe, séde mà gá Romu.
22 Ben à a dɔnlɛri gɔ̃ɔn plaa kenɔ zĩ̀ Masedonia, Timɔti kɔ̃n Erasatuo. Àmɔ sɔ̃ gɔ̃̀ Asia bùsun
gĩa.
23 Gurɔ beeean yãkete fɛ̀ɛ maamaa Dii zɛ́ yã musu.
24 Kondogipiri kee kuu à tɔ́n Dɛmɛtɛriu, è Atɛmi tãakpɛ taka pi kɔ̃n kondogio. À pìri daanɔ
è àre bíta e zĩi pìa.
25 Ben à ń kákɔ̃a kɔ̃n ń gbɛ̃daaa kɛ̀ aɔ̃è zĩ beee taka kɛɛnɔ à bèńnɛ: Gbɛ̃nɔ, á dɔ̃ kɛ̀ ɔzĩi kɛ̀n wa
blekii ũ.
26 Ée ee bensɔ̃ ée maa lán Pɔlu e kɛɛ nà, kɛ̀ à bè tãa kɛ̀ wà ń pínɔ nɛ́ diinɔnlo. À gbɛ̃nɔ mì liɛ
pari, aɔ̃ à yãzɛ è. Èe kɛ Ɛfesu kɛ̀n adoro ai kɔ̃n Asia bùsu gu parideeomɛ.
27 Yã kɛ̀ é fɔ̃ à mɔ́nzi iwe fá. Èe kɛ wa ɔzĩ lɛɛna adonlo, à yã é tó tãa nɔgbɛ̃ bíta Atɛmi kpɛ́ kɛ
pã, tãa kɛ̀ Asia bùsudeenɔ kɔ̃n anduna gbɛ̃nɔ píngi è dɔnzi kɛnɛ pì gakui kɔ̀ é ɛ́.

28 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, aɔ̃ pɔ fɛ̃̀, ben aɔ̃ nà wiilɛnaa wà bè: Ɛfesudeenɔ Atɛmi bíta.
29 Wɛ́tɛ lògo, gbɛ̃nɔ bàa lɛ̀ aɔ̃ɔe sii kɔ̃kakɔ̃akɛkiin, ben wà Masedonia bùsu gɔ̃ɔn plaa Gayusi
kɔ̃n Arisitaku kɛ̀ aɔ̃è gá wɛ́tɛn kɔ̃n Pɔluonɔ kũ̀ wà gàańyo gwe.
30 Pɔlu yezi à gɛ̃ zà pì guu, ben Yesudeenɔɔ e wenɛro.
31 Asia bùsu gbɛ̃nsi kenɔ nɛ́ à gbɛ̃nnanɔmɛ, ben aɔ̃ gbɛ̃nɔ zĩ̀a wà lɛ dàa àton gɛ̃ zànlo.
32 Kakɔ̃ana yàka, gbɛ̃nɔɔ e wii lɛɛ aɔ̃ɔe kɔ̃ yã maaro, zaakɛ aɔ̃ paridee dɔ̃ tó bɔ́yãnzin wà
kàkɔ̃aziro.
33 Yudanɔ ɔ sɔ̃̀ Alɛsandazi à yã o, ben zà guu gbɛ̃kenɔ e lɛ́ dɔɔa. Ben Alɛsanda ɔ gbɛ̃̀kɛńnɛ lɛ
aɔ̃ yĩtɛ, à yezi à Yudanɔ bà bɔ yãn gbɛ̃nɔ wáa.
34 Kɛ̀ wà à dɔ̃̀ Yuda ũ, ben aɔ̃ píngi wiii sìkɔ̃n lán awa plaaa bà aɔ̃ bè: Ɛfesudeenɔ Atɛmi bíta.
35 Ben wɛ́tɛ gbɛ̃nsi ń zɔka zɛ̀ à bè: Ɛfesudeenɔ, baade píngi dɔ̃ kɛ̀ á dɛ tãa bíta Atɛmi kpɛ́
dãkpari ũ kɔ̃n à lakpasagbɛo.
36 Lán gbɛ̃ke é fɔ̃ à bɔ beee kpɛɛro nà, à a zĩnda kũ tɛɛɛ. Àton yãke kɛ kɔ̃n nɔ̀sɛ wãaoro.
37 A mɔ kɔ̃n gbɛ̃ kènɔ gura kɛ̀, aɔ̃ɔe ɔ kɛ wa tãakpɛ pɔ́kearo aɔ̃ɔe wa tãa tɔ́ zaaa síro.
38 Beee yãnzi, tó Dɛmɛtɛriu kɔ̃n a pìri daanɔ yã vĩ kɔ̃n gbɛ̃keo, yãkpaɛkɛgurɔɔ kuu kɔ̃n
yãkɛkɛrinɔ. Aɔ̃ gá kɔ̃ káara kɛ gwe.
39 Tó á yã pãnde vĩ dɔ, weé gɔ̃gɔ̃are kakɔ̃ana kɛ̀ gbãadeenɔɔ sìsi guu.
40 Zaakɛ weé fɔ̃ wà wa taari e zɔka kɛ̀ wà kà gbãa kɛ̀kii yãnzi. Wé yãzɛdee e wà o zɔka pì
musuro, zaakɛ à gbázɛ vĩro.
41 Yãbee'ona gbɛran à gbɛ̃nɔ gbàrɛ.

20

Pɔlu gana Masedonia bùsun kɔ̃n Girisio

1 Kɛ̀ zɔka yãa, Pɔlu Yesudeenɔ kàkɔ̃a à ń gbá swɛ̃̀ à lɛ́ zàḿma, ben à gàa Masedonia.
2 Kɛ̀ èe gɛ̃tɛɛ bùsu beeela, à gbɛ̃nɔ gbà swɛ̃̀ kɔ̃n yãnɔ pari ai à gàa à kào Girisi,
3 ben à mɔ aagɔ̃ɔ kɛ̀ gwe. Kɛ̀ èe gaa gɛ̃ góro'itɛn lɛ à tá Siria bùsun, à mà Yudanɔ lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃azi,
ben à zɛ̀o à ɛara à tá kɔ̃n Masedonia kpaao.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gàa zɛnɛnɔ tɔ́n yɛ̀: Bɛrea gbɛ̃ Piru nɛ́ Sopata kɔ̃n Tɛsalonika gbɛ̃ Arisitaku kɔ̃n
Sɛkunduo kɔ̃n Dɛbi gbɛ̃ Gayusio kɔ̃n Timɔtio kɔ̃n Asia bùsu gbɛ̃ Tikiku kɔ̃n Torofimuo.
5 Gbɛ̃ beeenɔ dɔ̀we aɛ wà gàa, aɔ̃ɔe wa dãa Toroasi.
6 Wapinɔ sɔ̃ Burɛdi Sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaa gbɛra wa gɛ̃ góro'itɛn Filipi, ben gurɔ sɔɔroo gbɛra wa
ń lé Toroasi. Gwen wa azuma doo dɛ̀n.

Yutiku lɛɛna bɔna windon

7 Azumanɛngo zĩ wa kɔ̃ kàkɔ̃a, lɛ wà burɛdi só lɛdo. Pɔlu e waazi kɛɛńnɛ. Kɛ̀ à yezi à tá tó
guu dɔ̀, ben à dà yãla ai lezãndo.
8 Fitia parii kú kpɛ́ musu guu kɛ̀ wá kɔ̃kakɔ̃an.
9 Gɔ̃kparɛ kee vɛ̃ɛna windo guu kɛ̀ wè benɛ Yutiku, èe igoba paa. Kɛ̀ Pɔlu waazikɛna kɛ̀
gbãa, ii à lɛ̀, ben à bɔ̀ zaa kpɛ́ musu pì lɛo aagɔ̃de windo guu à lɛ̀ɛ, ben wà à sɛ̀ gɛ̀ ũ.
10 Ben Pɔlu pìta à kùsia, ben à à sɛ̀ à kpà a kùla à bè: Àton tó swɛ̃̀ kɛ̃aguro, à kú wɛ̃̀ndio.
11 Kɛ̀ à ɛ̀ara à dìdi musu, à burɛdi lìlikɔ̃rɛ a sò, ben à yã ò maamaa ai guu dɔ̀o, ben à dà zɛ́n.
12 Ben wà tà kɔ̃n gɔ̃kparɛ pìo bɛ̃ɛ, gbɛ̃nɔ nɔ̀sɛ yĩi kũ̀ maamaa.

Zaa Toroasi ai Milɛtu

13 Wapinɔ sɔ̃ wa gaa wa gɛ̃ góro'itɛn, wa dɔ Pɔlunɛ aɛ wa ta Aso, wɛ́tɛ kɛ̀ wé à sɛ́n. Lɛn à zɛ̀o
lɛ, zaakɛ à yezi à gá gwe kɛ̀sɛmɛ.
14 Kɛ̀ à wa le Aso, ben wa à sɛ̀ wa gaa Mitilɛni.
15 Kɛ̀ guu dɔ̀, wa bɔ gwe kɔ̃n góro'itɛo wa gaa Kio. Gu sìa dɔnao wa gaa Samɔ, ben à gurɔ
aagɔ̃dee zĩn wa ka Milɛtu.
16 Pɔlu zɛ̀o yã à dɔ Ɛfesuzi lɛ gurɔɔ tón gɛ̃a Asia bùsunlo yãnzi, zaakɛ èe wãa lɛ à e à ká
Yerusalɛmu ai Pɛntikɔsi zĩbaa gɔ̃ kámɛ, tó eé sí kɛ.

Pɔlu lɛ́zana Ɛfesu gbɛ̃nsinɔa

17 Pɔlu gbɛ̃nɔ zĩ̀ sɔsi gbɛ̃nsinɔa Ɛfesu à bè aɔ̃ mɔ́ Milɛtu.
18 Kɛ̀ aɔ̃ kà, ben à bèńnɛ: Á dɔ̃ lán mɛɛ̀ kɛ nà gurɔɔ kɛ̀ má kúao zaa zĩ kɛ̀ ma gbá pɛɛ Asia
bùsun kɛ̀.
19 Ma zĩi kɛ̀ Diinɛ zĩndabusana guu kɔ̃n wɛ́ɛ'io. Ma nawɛ̃a kɛ̀ Yudanɔ lɛ́kpakɔ̃sɔ̃namazi yãnzi.
20 Mɛ́ɛ kaarana yãke utɛarero, ma waazi kɛ̀are má dàare gupuraaa kɔ̃n a bɛɛnɔ.
21 Ma lɛ́ dà Yudanɔa kɔ̃n Girikinɔ ń píngi aɔ̃ aɛ dɔ Ludaa aɔ̃ wa Dii Yesu náanɛ kɛ.
22 Tia sa mɛ́ɛ gaa Yerusalɛmu lán Luda Nini ma dan nà, yã kɛ̀ eé ma le gwe má dɔ̃ro.
23 Wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo Luda Ninii e oomɛ kpɛ́sia kɔ̃n wɛ́ɛtãmmanao e ma dãa.

24 Mɔde ma wɛ̃ndi bɛɛ vĩmɛ dɔro, séde mà yã kɛ̀ mɛ́ɛ pɛɛa le mà zĩi kɛ̀ Dii Yesu dàmɛɛ kɛ mà
à mì dɛ. Àmbe Luda gbɛ̃kɛ baarunnakpana gbɛ̃nɔnɛ ũ.
25 Amɔa kɛ̀ ma lili ò a tɛ́ ma kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia waazi kɛ̀areenɔ, má dɔ̃ tia sa kɛ̀ wé wɛ́ɛ
sikɔ̃lɛ dɔro.
26 Beee yãnzi má òare gbȁa, tó a gbɛ̃ke sȁsã, ma yãn beee ũ dɔro.
27 Ma Luda pɔyezi píngi òare, mɛ́ɛ à ke utɛarero.
28 À làakari dɔ a zĩndaa kɔ̃n sãa kɛ̀ Luda Nini a diɛ ń gbɛ̃nsi ũunɔ ń píngi. À Luda sɔsi gbɛ̃ kɛ̀
à ń lú kɔ̃n a zĩnda aruo pìnɔ gwa.
29 Má dɔ̃ kɛ̀ ma tana gbɛra lɛwan pãsĩ kɛ̀ aɔ̃ɔ sãanɔ wɛ̃nda vĩroonɔ é si a tɛ́.
30 Baa a gbɛ̃kenɔ é fɛɛ wà yãlɛkpɛɛ dańnɛ, lɛ wà gbɛ̃nɔ gá wà nańma.
31 Beee yãnzi àgɔ̃ kú a làakaria. Lán ma lɛ́ dà a baadea kɔ̃n wɛ́ɛ'io nà fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo wɛ̃̀
aagɔ̃ɔ dagura kámmabosai, à tó à yã gɔ̃ dɔagu.
32 Tia sa mɛ́ɛ a naa Ludanɛ a ɔzĩ kɔ̃n à gbɛ̃kɛ yã kɛ̀ eé fɔ̃ à gbãaa kaaraareeo, à a gba zɛ́ lɛ a
baka gɔ̃ kú kɔ̃n à gbɛ̃nɔ ń píngi.
33 Mɛ́ɛ gbɛ̃ke ɔɔ ke à pɔ́kãsã ke ni dɛro.
34 Á dɔ̃ a zĩndanɛ kɛ̀ ma zĩi kɛ̀ kɔ̃n ma zĩnda ɔɔomɛ, ben ma pɔ́ kɛ̀ wá à nii vĩ kɔ̃n ma gbɛ̃nɔo
è.
35 Má ɔ̀dɔaare à píngi guu à zĩi kɛ lán kɛ̀ bà à gbãasaideenɔ ĩan ká. Yã kɛ̀ Dii Yesu ò gɔ̃ dɔagu
kɛ̀ à bè gbadana pɔnnaa vĩ dɛ gbasinala.
36 Yãbee'ona gbɛra à kùɛ a kosooa kɔ̃n ń baade píngio à adua kɛ̀.
37 Aɔ̃ wɛ́ɛ'i kàn ń píngi aɔ̃ mlɛ̃̀mlɛ̃ Pɔlua aɔ̃ lɛ́ pɛ̀pɛa.
38 Yã kɛ̀ tò aɔ̃ pɔɔ sia kũ̀ bíta bé à dɛ kɛ̀ à bè ń wɛ́ɛ é sikɔ̃lɛ dɔroo ũ. Ben aɔ̃ zɛ̀nɛ ai góro'itɛ
kiia.

21

Pɔlu tana Yerusalɛmu

1 Wa kɛ̃nańma gbɛra wa gɛ̃ góro'itɛn wa da zɛ́n wa mì pɛ̀ Kosua. Gu làa dɔnao wa ka Rode,
ben bɔna gwe wa gaa Patara.
2 Gwen wa góro'itɛ kɛ̀ èe gaa Fenisia bùsun è, ben wa gɛ̃n wa da zɛ́n.
3 Kɛ̀ wa Sipiru è kãaa, wa pãnɛ ɔzɛɛzi wée gaa Siria bùsun, ben wa ka Taya, guu kɛ̀ wà
góro'itɛ asoo bɔ̀ɛn.
4 Wa Yesudeenɔ wɛ̀tɛ, ben wa azuma doo kɛ̀ńyo. Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ ò Pɔlunɛ kɔ̃n Luda Nini gbãaao
kɛ̀ àton gá Yerusalɛmuro.
5 Mɔde kɛ̀ wa gurɔ beeenɔ lɛ́ pà, wa fɛɛ wée taa. Aɔ̃ gàa zɛwe ń píngi kɔ̃n ń nɔɔnɔ kɔ̃n ń nɛ́nɔ
wɛ́tɛ kpɛɛ ai ísia lɛ́a. Ben wa kuɛ wa kosooa wa adua kɛ̀.
6 Kɛ̀ wa lɛ́ zàkɔ̃a, wa gɛ̃ góro'itɛn. Aɔ̃mɔnnɔ sɔ̃ ɛ̀ara ń bɛ.
7 Bɔna Taya wa ɛara wa da zɛ́n ai wa ka Tɔlɛmai. Wa ì kpà Yesudeenɔa wa kɛńyo gurɔ do.
8 Kɛ̀ guu dɔ̀, wa fɛɛ wa gaa Sizarea. Wa gaa wa pita baarunnakpari Filipi bɛ. Gɔ̃ɔn
swɛɛplaaa kɛ̀ wà ń sɛ́ yãanɔ dokemɛ.
9 À nɛ́nɔgbɛ̃ annabinɔ vĩ gɔ̃ɔn siigɔ̃ aɔ̃ɛ zã kɛ kɔ̀ro.
10 Wa gurɔplaakɛna gwee guu annabi kɛ̀ wè benɛ Agabu bɔ̀ Yudea bùsun à mɔ̀.
11 Kɛ̀ à mɔ̀ wa kiia, à Pɔlu utaba sɛ̀ à a zĩnda gbánɔ kɔ̃n a ɔɔnɔ yìo à bè: Lán Luda Ninii ò nàn
yɛ̀: Gbɛ̃ kɛ̀ bà kɛ̀ vĩi, lɛn Yudanɔ é à yi Yerusalɛmu aɔ̃ à kpá bori pãndenɔa lɛ.
12 Kɛ̀ wa yã pì mà, wapinɔ kɔ̃n wɛ́tɛ pì deenɔ wa agbaa kpà Pɔlunɛ àton gá Yerusalɛmuro.
13 Ben à bè: Bɔ́yãnzi ée ɔ́ɔ dɔɔ ée ma nɔ̀sɛ yakaamɛzi? Àtongɔ̃ yina ũ sero. Baa tó mɛ́ ga
Yerusalɛmu Dii Yesu tɔ́ yãnzi, ma sorumi mà.
14 Kɛ̀ wèe fɔ̃ wà milɛ blèro, wa kámma bò wa bè: Dii pɔyezi kɛ.
15 Beee gbɛra wa soru kɛ̀, ben wa gaa Yerusalɛmu.
16 Yesudee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Sizarea kenɔ gàa wà pìtawao Sipiru gbɛ̃ Nasɔ̃ bɛ. Yesudeen à ũ zaa zi.

Pɔlu gana Yemisi gwa

17 Kɛ̀ wa ka Yerusalɛmu, Yesudeenɔ wa si kɔ̃n pɔnnaao.
18 Kɛ̀ guu dɔ̀, Pɔlu gàawao Yemisi bɛ. Gbɛ̃nsinɔ kakɔ̃ana gwe ń píngi.
19 Pɔlu ì kpàńma, ben à yã kɛ̀ Ludaa kɛ̀ a zĩi gãzĩ bori pãndenɔ tɛ́ tɔ̃̀kɛ̃ńnɛ mámmam zɛ́azɛa.
20 Kɛ̀ aɔ̃ yã pì mà, aɔ̃ Luda sáabu kpà. Ben aɔ̃ bɛ̀nɛ: Ǹ yã pì gwa, wa gbɛ̃. Yudanɔ Yesu náanɛ
kɛ̀ bɔrɔ ũgbangba, ben aɔ̃ píngi aĩa vĩ Musa doka musu.
21 Aɔ̃ɔ mà kɛ̀ nɛ́ɛ yã daa Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú bori pãndenɔ tɛ́nɔnɛ aɔ̃ kpɛɛ li Musa dokanɛ, aɔ̃ton
bȁngu kɛ ń nɛ́nɔnɛro aɔ̃tongɔ̃ ń fɛɛakaarayãnɔ kũnaro.
22 Wé kɛ diaa? Zaakɛ aɔ̃é gí n mɔna maziro.
23 Ǹ kɛ lán wé onnɛ nà. Wa tɛ́ gɔ̃ɔn siigɔ̃ kenɔ lù sɛ̀ Ludanɛ.

24 Ǹ ń sɛ́ à gá gbãsĩ bɔ a zĩndan, ǹ ń fĩa bo lɛ aɔ̃ e wà mì bo, baade píngi gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ aɔ̃ɔ mà
n musu nɛ́ yãpuranlo. Aɔ̃é e kɛ̀ mpi sɔ̃ ń tɛ́ Musa dokazi.
25 Bori pãnde Yesudeenɔ sɔ̃, wa takada kɛ̃̀ wá òńnɛ wa zɛo aɔ̃ mì kɛ̃ nɔ̀bɔ kɛ̀ wà saa òo tãaa
kɔ̃n aruo kɔ̃n nɔ̀bɔ kòtokpasaio kɔ̃n pãpãkɛnao.
26 Ben Pɔlu gbɛ̃ pìnɔ sɛ̀ à tàńyo. Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ gbãsĩ bɔ̀ ń zĩndan, ben à gɛ̃̀ Luda ua lɛ à
gbãsĩbɔgurɔ lɛ́ dìɛ kɔ̃n saa kɛ̀ weé o ń baadenɛo.

Pɔlu kũna Luda ua

27 Kɛ̀ gbãsĩbɔna gurɔ swɛɛplaa beee kà yãana, Asia bùsu Yuda kenɔ Pɔlu è Luda ua. Aɔ̃ tɛ́
kà pariin, ben aɔ̃ à kũ̀.
28 Aɔ̃ɔe wii lɛɛ wà bè: Isarailinɔ, à wa faaba kɛ. Gbɛ̃ kɛ̀kii bé ègɔ̃ yã daa baade pínginɛ gu
píngia, kɛ̀ bɔ̀ wa gbɛ̃nɔ yã kpɛɛ kɔ̃n wa dokao kɔ̃n gura kɛ̀o. Beee gbɛra à dɔkɛ̀ Luda uao dɔ à
gɛ̃̀n kɔ̃n Girikinɔ.
29 Aɔ̃ɔ ò lɛ kɛ̀ aɔ̃ Ɛfesu gbɛ̃ Torofimu è kɔ̃n Pɔluo wɛ́tɛ guu yã yãnzimɛ, ben aɔ̃ɔe daa Pɔlu gɛ̃̀o
Luda uamɛ.
30 Wɛ́tɛ lògo, gbɛ̃nɔ wì kɔ̃n bào zaa gu píngia aɔ̃ mɔ̀ wà Pɔlu kũ̀ Luda ua aɔ̃ à gàɛ wà bɔ̀o. Gwe
gɔ̃ɔ wà Luda ua pì gbànɔ tàta.
31 Kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà à dɛ, yã pì baaru Romu sozanɔ gbɛ̃nsi kii lè, à mà Yerusalɛmu lògo.
32 Gwe gɔ̃ɔ à soza bàdeenɔ sɛ̀ kɔ̃n à bàsaideenɔ, ben aɔ̃ gɛ̃̀ńla kɔ̃n bào. Kɛ̀ gbɛ̃nɔ sozanɔ gbɛ̃nsi
pì è kɔ̃n sozanɔ lɛdo, aɔ̃ Pɔlu gbɛ̃na tò.
33 Ben gbɛ̃nsi pì sɔ̃̀ Pɔluzi à à kũ̀ à bè wà à yi kɔ̃n mɔ̀kyakoonɔ mɛ̀n plaa. À ń lá à bè: Dén
gbɛ̃ pì ũu? Bɔ́ yãn à kɛ̀?
34 Ben zà guu gbɛ̃nɔɔ e wii lɛɛ aɔ̃ɔe yã dɔ̃nkɔ̃ ooro. Kɛ̀ zɔka e tó gbɛ̃nsi pì fɔ̃̀ à yã pì sãnsãn
maro, à bè wà gáo sozanɔ bɛ.
35 Kɛ̀ wà kào didikiia, sozanɔ bé wà à sɛ̀ gbɛ̃nɔ nanakɔ̃ana yãnzi.
36 Zaakɛ baade píngi tɛ́zi kɔ̃n wiiio aɔ̃ɔe bee: À à dɛ.

Pɔlu gina kɔ̃n a zĩndao

37 Kɛ̀ wà yezi wà gɛ̃ kɔ̃n Pɔluo sozanɔ bɛ, ben à gbɛ̃nsi pì là à bè: Nɛ́ we mà yã ońnɛɔ́? Ben
à à là à bè: Nɛɛ̀ Giriki yã maɔ́?
38 Igipiti gbɛ̃ kɛ̀ fɛ̃̀ gbãadeenɔzi zĩna à gàa gbáan kɔ̃n bùsudɛri gɔ̃ɔn bɔrɔ siigɔ̃ɔnɔn n ũroo?
39 Pɔlu wèàla à bè: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu, Silisia bùsummɛ. Wɛ́tɛ tɔ́saideenlo. Ma
wɛ́ɛ kɛ̀mma ǹ ma gba zɛ́ mà yã o gbɛ̃nɔnɛ.
40 À à gbà zɛ́, ben Pɔlu zɛ̀ didikiia à ɔ kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ yáku. Kɛ̀ aɔ̃ yĩ̀tɛ kítikiti, à yã òńnɛ kɔ̃n Eberu
yão à bè:

22

1 Ma gbɛ̃nɔ kɔ̃n ma mareenɔ, à swã kpá à ma yãzɛ ma tia.
2 Kɛ̀ aɔ̃ɔ mà èe yã oońnɛ kɔ̃n Eberu yão, aɔ̃ zɛ̀ kítikiti. Ben Pɔlu bè:
3 Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisia bùsummɛ, ben ma nɛ́ blè wɛ́tɛ guu kɛ̀. Gamaliɛli kiian
ma doka kɛ̀ wa dezinɔ kũna dàdan a zɛ́a. Má aĩa vĩ Ludanɛ lán á kuu nà gbã̀a a píngi.
4 Ma wɛ́ɛ tã̀ dɔnzizɛ pì sɛ̀rinɔa ai aɔ̃ gbɛ̃kenɔ gàga, ma gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔ kũ̀kũ ma ń ká
kpɛ́siaan.
5 Sa'oriki kɔ̃n gbɛ̃nsinɔɔ dɛ ma sèedadeenɔ ũ ń píngi. Ma takada kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̃̀ Damasiku
Yudanɔnɛ sì ń ɔzĩ, mɛ́ɛ gaa gwe mà gbɛ̃ pìnɔ kũkũ mà suńyo Yerusalɛmu wà wɛ́ɛ tãḿma.

Pɔlu a Yesu zɛ́ sɛna tɔ̃kɛ̃nnɛna

(Zĩr 9:1-19, 26:12-18)

6 Kɛ̀ má tɛ́ zɛ́n, ma ka kĩi kɔ̃n Damasikuo ɔfãntɛ̃ kà mìdangura, ben kãndo gupura bíta bɔ̀
ludambɛ à dàmala.
7 Ma bɔ ma lɛɛ tɔɔtɛ, ben ma kòto mà wà bèmɛ: Solu, Solu, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãamaa?
8 Ben ma bè: Dén n ũu, Dii? Ben à bèmɛ: Mámbe Yesu Nazarɛti kɛ̀ nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãaa ũ.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúmaonɔ gupuraa pì è, mɔde aɔ̃ɔe gbɛ̃ kɛ̀ èe yã oomao kòto maro.
10 Ben ma à là: Bɔ́n mɛ́ kɛɛ, Dii? Ben à bèmɛ mà fɛɛ mà gɛ̃ Damasiku. Gwen weé yã kɛ̀ a
dìɛmɛ mà kɛɛ omɛ píngi.
11 Gupuraa pì í gbãaa tò ma wɛ́ɛ e guu e dɔro, ben ma gbɛ̃nɔ ma kũ ma ɔɔa aɔ̃ gɛ̃̀mao
Damasiku.
12 Dɔnziri kee kú gwe kɛ̀ wè benɛ Anania. È mì siɛ Luda dokanɛ, bensɔ̃ Damasiku Yudanɔ
píngi è à tɔ́ nnaa sí.
13 À mɔ̀ ma kiia à zɛ̀ ma saɛ, ben à bèmɛ: Solu ma gbɛ̃, ǹ ɛara ǹ guu e. Gwe gɔ̃ɔ ma wɛ́ɛ wɛ̃̀,
ben ma à è.

14 À bè wa dezinɔ Luda bé à ma sɛ lɛ mà wɛ́ɛ si Gbɛ̃ Maalɛ mà yã ma à lɛ́n mà à pɔyezi dɔ̃.
15 À bè mɛ́gɔ̃ dɛ à sèedadee ũ màgɔ̃ yã kɛ̀ má è kɔ̃n yã kɛ̀ má mào oo baade pínginɛ.
16 Ben à bè bɔ́n mɛ́ɛ dãa dɔɔ, mà fɛɛ mà batisi kɛ ma durunnɔ é kɛ̃ma kɔ̃n à sísinao.

Pɔlu zĩna bori pãndenɔ kiia

17 Kɛ̀ ma ɛara Yerusalɛmu, mɛ́ɛ adua kɛɛ Luda ua, ben ma wɛ́ɛgupu è.
18 Ma Dii è, à òmɛ mà kɛ kpakpaa mà bɔ Yerusalɛmu, zaakɛ gbɛ̃nɔ é yã kɛ̀ mɛ́ɛ oo a musu
síro.
19 Ben ma bè Diinɛ, aɔ̃ɔ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ mɛɛ̀gɔ̃ gɛ̃ɛ aduakɛkpɛ kɔ̃n aduakɛkpɛn-o lɛ màgɔ̃ à
náanɛkɛrinɔ kaa kpɛ́siaan wàgɔ̃ ń gbɛ̃ɛ.
20 Kɛ̀ wèe à sèedade Sitivĩ dɛɛ sɔ̃, mapi má kú gwe ma zɛ kɔ̃n à dɛ̀rinɔ, má ń utanɔ kũnańnɛ.
21 Ben Dii bèmɛ mà gá, é ma zĩ ai bori pãndenɔ kiia zàazã.

Pɔlu nɛ́ Romu gbɛ̃mɛ

22 Aɔ̃ swã kpà à yãzi ai à gàa à kà bori pãndenɔ yã pìa, ben aɔ̃ nà wiiia wà bè: À à dɛ! Gbɛ̃
kɛ̀ taka kuuna zɛ́ vĩro!
23 Aɔ̃ɔe wii lɛɛ aɔ̃ɔe ń utanɔ gbãkɛɛ aɔ̃ɔe bùsuti fãa musu.
24 Ben Romu sozanɔ gbɛ̃nsi bè wà gɛ̃ kɔ̃n Pɔluo ń bɛ, wà à gbɛ̃ kɔ̃n flào ai à yãpuraa o wà e
wà yã kɛ̀ wèe wiii dɔɔa à yãnzi ma.
25 Kɛ̀ wèe Pɔlu ɔɔnɔ poroo lɛ wà à yi, à bè soza bàdee kɛ̀ kú gweenɛ: A à zɛ́ vĩ à Romu gbɛ̃
gbɛ̃ yãkpaɛkɛsaiɔ́?
26 Kɛ̀ soza pì yã pì mà, à gàa à bè ń gbɛ̃nsinɛ: Bɔ́n nɛ́ kɛɛ? Gbɛ̃ pì nɛ́ Romu gbɛ̃mɛ.
27 Ben gbɛ̃nsi pì mɔ̀ à Pɔlu là à bè: Ǹ omɛ, Romu gbɛ̃n n ũɔ́? À wèàla à bè: Eè.
28 Ben gbɛ̃nsi pì bènɛ: Ma ɔɔ bíta kpàmɛ, ben ma gɔ̃ Romu gbɛ̃ ũ. Ben Pɔlu bènɛ: Mapi sɔ̃ wà
ma i à ũmɛ.
29 Ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà yã lalaa yãanɔ bɔ̀ru kpɛɛ gɔ̃ɔ. Kɛ̀ gbɛ̃nsi pì dɔ̃̀ kɛ̀ Pɔlu nɛ́ Romu
gbɛ̃mɛ, vĩa à kũ̀ kɛ̀ à tò wà mɔ̀ kàa yãnzi.

Yuda gbãadeenɔ yãkpaɛkɛna kɔ̃n Pɔluo

30 À guu dɔ̀ kɛ̀ gbɛ̃nsi pì yezi à yã kɛ̀ Yudanɔ mɔ̀o sãnsãn ma, à mɔ̀ pòroa, ben à sa'orikinɔ
kɔ̃n Yuda gbãadeenɔ kàkɔ̃a à mɔ̀ kɔ̃n Pɔluo ń aɛ.

23

1 Pɔlu wɛ́ɛ pɛ̀ gbãadeenɔa à bè: Ma gbɛ̃nɔ, yãkee e ma swɛ̃̀ vĩ Luda aɛro ai kɔ̃n a gbàao.
2 Ben sa'oriki Anania ò a dogarinɔnɛ aɔ̃ à lɛ́ a lɛ́a.
3 Ben Pɔlu bènɛ: Luda n lɛ́ se, gbɛ̃ntee kãkã bɛ. Ń vɛ̃ɛna nɛ́ɛ yãkpaɛ kɛɛmao doka musu,
ben mpi sɔ̃ n bɔ à kpɛɛ, n bè wà ma lɛ́.
4 Ben dogari pìnɔ bè: Ḿbe nɛ́ɛ Luda sa'oriki sɔ̃sɔ̃ɔ lɛɔ́?
5 Pɔlu bè: Gbɛ̃nɔ, má dɔ̃ sa'orikinlo, zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè wàton wa bùsu gbãadee
tɔ́ zaaa síro.
6 Pɔlu dɔ̃ kɛ̀ gbãadee pìnɔ gbɛ̃kenɔ nɛ́ Sadusinɔmɛ, aɔ̃ gbɛ̃kenɔ sɔ̃ Farisinɔ, ben à òńnɛ
gbãngbãn: Ma gbɛ̃nɔ, Farisin ma ũ, Farisinɔ nɛ́n ma ũ. Gɛ̀nɔ fɛɛna tãmaa kɛ̀ má vĩ yãnzin ée
yãkpaɛ kɛɛmaozi.
7 Kɛ̀ à yã pì ò, Farisinɔ kɔ̃n Sadusinɔ fɛ̃ɛ kɔ̃o kɔ̃n lɛokpakɔ̃ao, ben kakɔ̃ana kpàatɛ lɛo plaa.
8 Sadusinɔ è be gɛ̀nɔ è fɛɛro, bensɔ̃ malaikanɔ kɔ̃n niniinɔɔ kuuro. Farisinɔ sɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n yã
pìnɔo píngi.
9 Zɔka gbãaa gɛ̃̀ ń tɛ́, ben Farisi kɛ̀ aɔ̃è doka dańnɛ kenɔ fɛ̃ɛ kɔ̃n lɛokpakɔ̃a gbãaao aɔ̃ bè:
Wée yã zaa ke e gbɛ̃ kɛ̀aro. Tó ninii ke malaika bé à yã ònɛ sɔ̃ nɛ́?
10 Kɛ̀ lɛokpakɔ̃a gbãa kũ̀, sozanɔ gbɛ̃nsi e vĩa kɛɛ lɛ gbɛ̃nɔ tón Pɔlu kɛ gyáigyairo yãnzi, ben
à ò a sozanɔnɛ aɔ̃ pita wà gɛ̃ ń tɛ́ aɔ̃ à kũ wà gáo ń bɛ.
11 Zĩ beeea gwãavĩ Dii bɔ̀ à mɔ̀ Pɔluzi à bè: Ǹ làakari kpáɛ! Lán n ma yã ò Yerusalɛmu kɛ̀ nà,
séde ǹ o Romu dɔ.

Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃na Pɔluzi

12 Kɛ̀ guu dɔ̀, Yuda kenɔ kàkɔ̃a asii guu aɔ̃ la dà wà bè weé pɔ́ blero weé í miro ai wà gá Pɔlu
dɛo.
13 Lɛ́kpakɔ̃sɔ̃ri pìnɔɔ dɛ gɔ̃on baplaaala.
14 Aɔ̃ gàa sa'orikinɔ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kiia aɔ̃ bèńnɛ: Wá sì kɔ̃n Ludao wa bè tó wée Pɔlu dɛro, tó
wa pɔ́ blè, Luda láari kɛwa.
15 Apinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ a píngi à gá à o sozanɔ gbɛ̃nsinɛ à mɔ́are kɔ̃n Pɔluo lán wà be á yezi
à à yãnɔ tàasi kɛ tia dɛ à káakupɔlaa bà. Wapinɔ sɔ̃ wégɔ̃ kú soru guu wà à dɛ zɛ́n ai àgɔ̃ gá ká
kɛ̀.

16 Kɛ̀ Pɔlu dãre nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ń yã kɛ̀ aɔ̃ɔ gɔ̃̀gɔ̃ pì mà, ben à gàa à gɛ̃̀ sozanɔ bɛ à ò Pɔlunɛ.
17 Ben Pɔlu soza bàdee sìsi à bènɛ: Ǹ gá kɔ̃n gɔ̃kparɛ kɛ̀o a gbɛ̃nsi kiia, zaakɛ à yezi à baaru
ke kpánɛmɛ.
18 Ben à à sɛ̀ à gàao ń gbɛ̃nsi kiia à bè: Pɔlu kɛ̀ wà à dà kpɛ́n ma sisi à kùɛmɛ mà mɔ́ n kiia
kɔ̃n gɔ̃kparɛ kɛ̀o. À yãke vĩ à yezi à onnɛ.
19 Ben gbɛ̃nsi pì gɔ̃kparɛ pì kũ̀ a ɔɔa à gàao gusaɛ ń gɔ̃ɔn plaa, ben à à là à bè: Bɔ́ yãn ń vĩ ǹ
omɛɛ?
20 Ben à bè: Yudanɔ bé wà lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃, aɔ̃ɔ yezi wà kúɛnnɛ ǹ mɔ́ kɔ̃n Pɔluo ń gbãadeenɔnɛ
zia, lán wà be aɔ̃ɔ yezi wà à yã gwa tia dɛ à káakupɔlaa bà.
21 Ǹton weńnɛro, zaakɛ aɔ̃ gbɛ̃nɔɔ e à dãa zɛ́n wà dɛ gɔ̃ɔn baplaaala. Aɔ̃ la dà wà bè weé pɔ́
blero weé í miro ai wà gá à dɛo. Aɔ̃ sorumi mà kɔ̀, n yãn aɔ̃ swã dɔzi.
22 Gbɛ̃nsi pì bè gɔ̃kparɛ pìnɛ: Ǹton tó gbɛ̃ke dɔ̃ kɛ̀ ń òmɛro. Ben à à gbàrɛ.

Pɔlu gbarɛna Sizarea

23 Ben à soza bàde gɔ̃ɔn plaaanɔ sìsi à bèńnɛ: À o soza fɛ̃ɛdade gɔ̃ɔn wàa doonɔnɛ aɔ̃ soru kɛ
wà gá Sizarea uusiɛ úbleguro kɔ̃n sɔ̃de gɔ̃ɔn baaagɔ̃ akurinɔ kɔ̃n sáride gɔ̃ɔn wàa doonɔ.
24 À sɔ̃ yã kɛkɛ Pɔlunɛ à dia lɛ wà gáo bùsu gbɛ̃nsi Felisi kiia aafia.
25 Ben à takada kɛ̃̀nɛ à bè:
26 Bùsu gbɛ̃nsi Felisi, mamɔma Kalaudiu Lisia ma takada kɛ̀ kɛ̃̀nnɛ ma ì kpàmma.
27 Yudanɔ bé wà gbɛ̃ kɛ̀kii kũ̀ aɔ̃ɔ yezi wà à dɛ. Kɛ̀ ma à dɔ̃̀ Romu gbɛ̃ ũ, ben ma gaa kɔ̃n
sozanɔ ma à sìḿma.
28 Kɛ̀ má yezi mà à taari kɛ̀ aɔ̃ɔ èa ma, ma à sɛ̀ ma gaao aɔ̃ yãkpaɛkɛrinɔ kiia.
29 Gwen má dɔ̃̀n kɛ̀ taari kɛ̀ aɔ̃ɔ èa nɛ́ ń doka yãmɛ, èe yã kɛ̀ kà wà à dɛ ke wà à da kpɛ́siaan
kɛro.
30 Kɛ̀ wà lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃zi, wà à kpãi kɛ̀mɛ, ben ma à gbàrɛmma gɔ̃ɔ má ò yãdeenɔnɛ aɔ̃ gá kɔ̃n
à yão n kiia gwe.
31 Ben sozanɔɔ kɛ̀ lán wà òńnɛ nà aɔ̃ Pɔlu sɛ̀ wà gàao Antipatari gwãavĩ.
32 Kɛ̀ guu dɔ̀, soza kɛ̀ aɔ̃ɔe táa oo kɛ̀sɛ pìnɔ Pɔlu nà sɔ̃deenɔnɛ ń ɔzĩ aɔ̃ dɔo aɛ, ben aɔ̃ ɛ̀ara wà
tà ń bɛ.
33 Kɛ̀ sɔ̃deenɔ kà Sizarea, aɔ̃ takada pì kpà bùsu gbɛ̃nsi pìa, ben aɔ̃ Pɔlu nànɛ à ɔzĩ.
34 Bùsu gbɛ̃nsi pì takada pì kyó kɛ̀, ben à Pɔlu là bùsu kɛ̀ à bɔ̀n. À mà kɛ̀ Silisia bùsun à bɔ̀n,
35 ben à bènɛ: Tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã vĩnyonɔ mɔ̀, mɛ́ ma lán aɔ̃é o nà. Ben à bè wàgɔ̃ à dãkpaa
Hɛrɔdu pitakiia.

24

Yudanɔ Pɔlu káarakpana

1 Gurɔ sɔɔroo gbɛra sa'oriki Anania mɔ̀ Sizarea kɔ̃n gbɛ̃nsi kenɔ kɔ̃n dokadɔ̃ri kɛ̀ wè benɛ
Tɛtuluo. Aɔ̃ mɔ̀ Pɔlu káara kpá bùsu gbɛ̃nsi kiia.
2 Kɛ̀ wà Pɔlu sìsi, Tɛtulu fɛ̀ɛ èe yã daaàla à bè: Felisi, kɔ̃n n aubarikao wa bùsu kaɛna aafia.
N zia laasuulɛna bé à wa bùsu kɛ maa.
3 Wè n tɔ́ nnaa sí wàgɔ̃ n sáabu kpaa gu píngia gurɔ píngi.
4 Kɛ̀ má yezi mà n yã gágaro, mɛ́ wɛ́ɛ kɛmma ǹ sùu kɛwao ǹ wa yã nɛ́ngo kɛ̀kii ma.
5 Wá è kɛ̀ gbɛ̃ pì nɛ́ gudɛrimɛ. È yãkete da Yudanɔ tɛ́ anduna guu píngi, à dɛ dɔnziɛ ɛgɛɛ kɛ̀
wè ń sísi Nazarɛtideenɔ dɔn'aɛdee ũ.
6 Baa se à yezi à Luda ua gbãsĩ lɛ́, ben wa à kũ̀.
7-8 Tó n à làla n zĩnda, nɛ́ taari kɛ̀ wá èa yãpuraa dɔ̃.
9 Ben Yudanɔ yã'i kàara wà bè lɛn yã pìnɔɔ dɛ lɛ.

Pɔlu gina kɔ̃n a zĩndao Felisi aɛ

10 Ben bùsu gbɛ̃nsi pì mì kɛ̀ degũ Pɔlunɛ lɛ à yã o. Ben Pɔlu bè: Lán má n dɔ̃ yãkpaɛkɛri ũ
bùsu kɛ̀ guu à wɛ̃̀ gì kɛ̀ nà, beee yãnzi mɛ́ɛ ma mìbɔna yã oo ma làakariazi.
11 Tó ń gbèka, weé onnɛ kɛ̀ ma gana Yerusalɛmu mà dɔnzi kɛɛ dɛ gurɔ kuri awɛɛplaalaro.
12 Wèe ma e mɛ́ɛ lɛokpakɔ̃a kɛɛ kɔ̃n gbɛ̃keo Luda uaro. Wèe ma e mɛ́ɛ yãkete daa
aduakɛkpɛnɔ guu ke wɛ́tɛ guuro.
13 Gbɛ̃ pìnɔ é fɔ̃ wà taari kɛ̀ aɔ̃ɔ èmaa sèedadee ennɛro.
14 Má sì kɛ̀ zɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔe sísii dɔnziɛ ɛgɛɛ pì guun mɛ́ɛ dɔɔ wa dezinɔ Ludazi. Má yã kɛ̀ wà kɛ̃̀
Musa doka guu kɔ̃n annabinɔ takadanɔ náanɛkɛna píngi.
15 Ma wɛ́ɛ dɔ Ludazi lán aɔ̃pinɔ bà kɛ̀ gbɛ̃ maaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ zaaanɔ é fɛɛ bɔna gaan ń píngi.
16 Beee yãnzi mɛɛ̀gɔ̃ ma zĩnda totoo gurɔ píngi lɛ ma swɛ̃̀ tóngɔ̃ vĩi Luda aɛ ke gbɛ̃ntee aɛro.
17 Ma wɛ̃̀kɛna kɔ̃n ma bùsuo gbɛra ma ɛara ma su ma ɔ dàḿma ma saa ò

18 Luda ua. Kɛ̀ mɛ́ɛ saa oo ma gbãsĩbɔna gbɛra, ben wà ma le gwe. Mɛ́ɛ gbɛ̃nɔ kákɔ̃aro,
yãkete kuuro.
19 Asia bùsu Yuda kenɔn yãdeenɔ ũ. Séde aɔ̃ mɔ́ wà yã bɔ kɔ̃ lɛ́n n kiia.
20 Tó lɛnlo, ǹ tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú kɛ̀nɔ dà kɛ̀ aɔ̃ɔ èma gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ yãkpaɛ kɛ̀mao o.
21 Sé yã mɛ̀n doo kɛ̀ má òńnɛ kɔ̃n kòto gbãaao, gɛ̀nɔ fɛɛna yã musun aɔ̃ɔe yãkpaɛ kɛɛmaozi.
22 Felisi Yesu zɛ́ bɔkɔ̃tɛ dɔ̃, ben à lá kà Yudanɔ yãla à bè: Tó sozanɔ gbɛ̃nsi Lisia mɔ̀, mɛ́ a yã
mì dɛare.
23 À ò soza bàdeenɛ àgɔ̃ Pɔlu dãkpaa, mɔde à à gba zɛ́ à ĩam pá, à tó à gbɛ̃nɔ à ĩan ká.

Pɔlu kuuna kpɛ́siaan Sizarea

24 Gurɔ plaaa gbɛra Felisi mɔ̀ kɔ̃n a Yuda naɔ̃ kɛ̀ wè benɛ Durusilao. À Pɔlu sìsi, ben à Kirisi
Yesu náanɛkɛna yã mà̀a.
25 Pɔlu e yã oo maakɛna musu kɔ̃n zĩndakũnadɔ̃ɔo kɔ̃n yãkpaɛkɛna kɛ̀ èe mɔɔo, ben vĩa Felisi
kṹ à bè: Ǹ fɛɛ ǹ tá gĩa. Gurɔɔ kɛ̀ ma ɔ lè mɛ́ ɛara mà n sísi.
26 À wɛ́ɛ dɔ Pɔluzi kɛ̀ eé ɔdɔnkpɛɛgbaa daaremɛ, ben ègɔ̃ à sisii gɛ̃n baaagɔ̃ à mɔ́ fàadi boao.
27 Kɛ̀ à kɛ̀ wɛ̃ plaa, Pɔsiu Fɛsutu vɛ̃ɛ Felisi gɛ̃ɛ ũ. Kɛ̀ Felisi yezi àgɔ̃ nna kɔ̃n Yudanɔ yãnzi,
ben à Pɔlu tò da kpɛ́siaan.

25

Pɔlu zɛ̀ kɔ̃n gana Siza kiiao

1 Fɛsutu vɛ̃ɛna kpatan gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra à fɛ̃ɛ Sizarea à gàa Yerusalɛmu.
2 Gwen sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda gbãadeenɔ mɔ̀ à kiia aɔ̃ fɛ̃ɛ kɔ̃n Pɔlu yão. Aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀a
3 à sùu kɛ à tó Pɔlu mɔ Yerusalɛmu. Zaakɛ aɔ̃ zɛ̀o wà takutɛɛ kpákpanɛ zɛ́n wà à dɛmɛ.
4 Ben Fɛsutu bèńnɛ: Pɔlu kú kpɛ́siaan Sizarea, mapi sɔ̃ mɛ́ tá gwe tia.
5 A gbãade kenɔ mɔ́ wà gámao. Tó à yã zaaa kɛ̀mɛ, é o.
6 Fɛsutu kɛ̀ńyo lán gurɔ sɔraagɔ̃ ke gurɔ kuri taka bà, ben à ɛ̀ara à tà Sizarea. Kɛ̀ guu dɔ̀, à
vɛ̃ɛ a tintia à bè wà mɔ́ kɔ̃n Pɔluo.
7 Kɛ̀ wà mɔ̀o, Yuda kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Yerusalɛmunɔ lìgazi, ben aɔ̃ yã bíta kɛ̀ wèe fɔ̃ wà à sèedadee èroonɔ
dìa paripari.
8 Pɔlu yã sìńla à bè: Mɛ́ɛ taari kɛ Yudanɔ doka ke Luda uanɛro, ke Siza.
9 Fɛsutu e wɛtɛɛ àgɔ̃ nna kɔ̃n Yudanɔ, ben à Pɔlu là à bè: Nɛ́ we ǹ gá Yerusalɛmu lɛ mà
yãkpaɛ kɛnyo gwe yã kɛ̀nɔ musuɔ́?
10 Pɔlu bè: Siza doka kɛ̀ kɔ̃ sì wà yãkpaɛ kɛomɛɛ aɛzĩn má zɛn kɛ̀. Mɛ́ɛ taari kɛ Yuda kenɛro
lán mpi ń dɔ̃ sãnsãn nà.
11 Tó ma taari kɛ̀ à kà wà ma dɛɛ kɛ̀, mɛ́ɛ gízi mà garo. Mɔde lán mɛ́ɛ yã kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀nɔɔ e oo
ma musu ke kɛ nàro, gbɛ̃ke zɛ́ vĩ à ma kpáḿmaro. Gana Siza kiian ma zɛo.
12 Kɛ̀ Fɛsutu lɛ́ kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ à bè: Kɛ̀ Sizan n zɛo, à kiian nɛ́ gán.

Gana kɔ̃n Pɔluo kí Agaripa kɔ̃n Benisio aɛ

13 Gurɔ plaaa gbɛra kí Agaripa kɔ̃n Benisio mɔ̀ Sizarea lɛ wà ì kpá Fɛsutua.
14 Kɛ̀ aɔ̃ɔe gurɔplaa kɛɛ gwe yãnzi, Fɛsutu bɔ̀ kɔ̃n Pɔlu yão kína pìnɛ à bè: Gɔ̃gbɛ̃ kee kú kɛ̀
kɛ̀ Felisi à tò da kpɛ́siaan.
15 Kɛ̀ ma gaa Yerusalɛmu, sa'orikinɔ kɔ̃n Yuda gbɛ̃nsinɔ mɔ̀mɛ kɔ̃n à yão wà bè mà sùu kɛ
mà yã daà̀la.
16 Ma bèńnɛ tó gbɛ̃ kɛ̀ wà mɔ̀ kɔ̃n à yão e zɛ́ e à kɔ̃ e kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã vĩ lɛdoonɔ à yã sìńlaro,
wa Romudeenɔ weè à kpáḿmaro.
17 Kɛ̀ wa su kɛ̀ lɛdo, mɛ́ɛ yã gágaro. Kɛ̀ guu dɔ̀ gɔ̃ɔ, ben ma vɛ̃ɛ ma tintia ma bè wà mɔ́mɛ kɔ̃n
adeeo.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ taari èa pìnɔ yã ò, aɔ̃ɔe yã zaaa kɛ̀ mɛ́ɛ kpákpaa o à musuro.
19 Aɔ̃ yãkete vĩo ń dɔnzizɛ yã musu kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ wè benɛ Yesu yão. À gà, ben Pɔlu zɛ̀ kɔ̃n à
kuuna wɛ̃ndio yão.
20 Ma bídi kɛ̀ yã pì zɛ́ dɔ̃naa, ben ma à là tó à yezi à gá Yerusalɛmu wà yã pì gɔ̃gɔ̃nɛ gwe.
21 Ben Pɔlu bè Romu kínan a zɛo wàgɔ̃ a kũna. Ben ma bè wàgɔ̃ à dãkpaa ai màgɔ̃ gá à gbarɛ
Sizaa.
22 Ben Agaripa bè Fɛsutunɛ: Má yezi mà gbɛ̃ pì yã ma ma zĩnda. Ben Fɛsutu bè: Nɛ́ yã ma
à lɛ́n zia.
23 Kɛ̀ guu dɔ̀ Agaripa kɔ̃n Benisio mɔ̀ kɔ̃n gakui bítao, ben aɔ̃ gɛ̃ kɔ̃kakɔ̃akɛkpɛn kɔ̃n sozanɔ
gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n wɛ́tɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ. Kɛ̀ Fɛsutu yã ò, wà mɔ̀ kɔ̃n Pɔluo.
24 Ben Fɛsutu bè: Kí Agaripa kɔ̃n amɔa kɛ̀ á kúwao kɛ̀nɔ píngi, a gbɛ̃ kɛ̀kii èɔ́? Yuda kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
Yerusalɛmunɔ kɔ̃n gura kɛ̀nɔ ń píngi gbɛ̃ pì yã sɛ̀ wà mɔ̀oma, aɔ̃ɔe wii lɛɛma aɔ̃ bè à maa àgɔ̃
kuu dɔro.

25 Mapi sɔ̃, mɛ́ɛ e à yãke kɛ̀ kɛ̀ kà wà à dɛro, ben lán à zɛ̀ kɔ̃n Sizao nà, ma zɛo mà à gbarɛa.
26 Mɛ́ɛ yã pì gbá dɔ̃ gbasa mà takada kɛ̃ kínanɛ à yã musuro. Beee yãnzi ma mɔo a aɛ, atɛ̃nsa
mpi kí Agaripa, lɛ yãlalanaa gbɛra mà yã e mà kɛ̃.
27 Zaakɛ pisina gbarɛḿmana taari kɛ̀ wà èa sãnsãn ona sai zɛ́ vĩ ma kiiaro.

26

Pɔlu a zĩnda yã bɔkɔ̃tɛna kí Agaripa aɛ

1 Ben Agaripa bè Pɔlunɛ: Ń zɛ́ vĩ ǹ n yã o. Ben Pɔlu ɔ sɛ̀ à a zĩnda yã bɔ̀kɔ̃tɛ à bè:
2 Kí Agaripa, má è ma mìnnaa kɛ̀, kɛ̀ má è mɛ́ɛ ma zĩnda yã bɔkɔ̃tɛɛ n aɛ gbȁa taari kɛ̀ Yudanɔɔ
dìma píngi yã musu.
3 Atɛ̃nsa kɛ̀ ń Yudanɔ fɛɛakaarayã dɔ̃ píngi kɔ̃n ń yãketenɔ. Beee yãnzi ma wɛ́ɛ kɛ̀mma ǹ
ma yã kɛ̀ mamɛ.
4 Yudanɔ ma kuuna dɔ̃ ń píngi zaa ma nɛ́ féte zĩ naana zaa ma bùsun ai Yerusalɛmu.
5 Aɔ̃ɔ ma dɔ̃ à gì kɛ̀. Tó aɔ̃ɔ yezi, aɔ̃é fɔ̃ wà o kɛ̀ má kú wa dɔnzirinɔ gãli kɛ̀ gbãa kɔ̃n Luda
yão kɛ̀ wè be Farisinɔ tɛ́.
6 Tia sa wèe yãkpaɛ kɛɛmao kɛ̀ ma wɛ́ɛ dɔ lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ wa dezinɔnɛzi yãnzi.
7 Wa bori mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔ ègɔ̃ dɔɔ Ludazi fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo wɛ́ɛdɔna lɛ́gbɛ̃na dɔ̃nkɔ̃
pìzi. Kí, tãmaa pì yãnzin Yudanɔ fɛ̀ɛmazizi.
8 Bɔ́yãnzin Luda gɛ̀nɔ fɛɛna kɛ̀are yã zɛ́saidee ũzi sɛɛ?
9 Mapi sɔ̃ yã, ma zɛo kɛ̀ yã kɛ̀ eé bɔ Yesu Nazarɛti kpɛɛ píngin mɛ́gɔ̃ kɛɛ.
10 Lɛn má kɛ̀ lɛ Yerusalɛmu. Sa'orikinɔ ma gba zɛ́, ben ma Luda gbɛ̃nɔ kà kpɛ́siaan pari. Tó
wèe ń dɛdɛɛ sɔ̃, ma lɛ́ ègɔ̃ kú à guumɛ.
11 Mɛɛ̀gɔ̃ gaa aduakɛkpɛ kɔ̃n aduakɛkpɛo gɛ̀n baaagɔ̃ màgɔ̃ wɛ́ɛ tãaḿma mà gã naḿma lɛ aɔ̃
lɛ́ sɛ́ Yesuzi. Ma pɔɔ fɛ̃nańzi, ben mɛɛ̀ gá ĩa daḿma wɛ́tɛ swabaaanɔa.

Pɔlu a Yesu zɛ́ sɛna yã'ona
(Zĩr 9:1-19, 22:6-16)

12 Beee yãnzi mɛ́ɛ gaa Damasiku kɔ̃n iko kɛ̀ sa'orikinɔ ma gbarɛoozi.
13 Kí, kɛ̀ má tɛ́ zɛ́n kɔ̃n ɔfãntɛ̃o di mìdangura, ma gupuraa è à bɔ̀ ludambɛ à dàmala kɔ̃n ma
gbɛ̃nɔ, à pãsĩ dɛ ɔfãntɛ̃la.
14 Wa lɛɛ tɔɔtɛ wa píngi, ben ma kòto mà wà bèmɛ kɔ̃n Eberu yão: Solu, Solu, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ
wɛ́ɛ tãamaa? Lɛ̀zɔ̃na kɔ̃n gbáo kyatee sai e ĩa daamma fá!
15 Ma bè: Dén n ũu, Dii? Ben Dii bè: Mámbe Yesu kɛ̀ nɛ́ɛ wɛ́ɛ tãaa ũ.
16 Ǹ fɛɛ ǹ zɛ. Ma bɔ ma mɔnzi lɛ mà n sɛ́ ma zĩkɛri ũmɛ, ǹgɔ̃ dɛ yã kɛ̀ ń è kɔ̃n yã kɛ̀ mɛ́
ɔdɔannɛɛo sèedadee ũ.
17 Mɛ́ n mì sí Yudanɔ ɔzĩ kɔ̃n bori pãndenɔ. Mɛ́ n zĩiḿma
18 lɛ ǹ ń wɛ́ɛ kɛ̃ńnɛ, aɔ̃ kpɛɛ li gusiaanɛ wà aɛ dɔ gupuraaa, aɔ̃ bɔ Setãn gbãaan wà gɛ̃ Luda
pɔ́n, lɛ aɔ̃ durunnɔ e à kɛ̃ḿma, aɔ̃ baka gɔ̃ kú kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ ma náanɛkɛna yãnzi.

Pɔlu zĩkɛna Yesunɛ

19 Kí Agaripa, àmbe à tò mɛ́ɛ gí ludambɛ gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ à mɔ̀mazi yãziro.
20 Ma waazi kɛ̀ Damasiku gĩa kɔ̃n Yerusalɛmuo, ben má kɛ̀ Yudea bùsu gu píngia kɔ̃n bori
pãndenɔ kiiao. Má ɔ̀ńnɛ aɔ̃ nɔ̀sɛ liɛ wà aɛ dɔ Ludaa, aɔ̃ yã kɛ̀ eé tó wà dɔ̃ kɛ̀ aɔ̃ nɔ̀sɛ lìɛ kɛ.
21 Beee yãnzin Yudanɔ ma kũ Luda uazi, aɔ̃ɔ yezi wà ma dɛ.
22 Luda dɔnlɛn má kuuo ai kɔ̃n a gbȁao, ben má zɛna à sèedadee ũ nɛ́ féte kɔ̃n gbɛ̃nsinɔnɛ
ń píngi. Mɛɛ̀ yã pãnde oro, sé yã kɛ̀ annabinɔ kɔ̃n Musao ò à kɛɛ baasiro.
23 Aɔ̃ bè Mɛsaya é mɛ̀'ɔ̃amma e, àmbe eé fɛɛ bɔna gaan káaku à gupura yã o Yudanɔnɛ kɔ̃n
bori pãndenɔ.
24 Kɛ̀ Pɔlu e a zĩnda yã bɔkɔ̃tɛɛ lɛ, Fɛsutu wiii dɔ̀a à bè: Ĩa kàmman yɔ́ Pɔlu? N dɔ̃na bíta bé èe
n mì liɛɛ.
25 Ben Pɔlu bè: Ĩa e kámaro, gbɛ̃ bɛ̀ɛde Fɛsutu. Yãzɛdeen mɛ́ɛ oo, bensɔ̃ yãpuraamɛ.
26 Kí, lán ń yã beeenɔ dɔ̃ nà mɛ́ fɔ̃ mà yã onnɛ súusu vĩa sai. Má dɔ̃ kɛ̀ à kee e kɛ n mì kpɛɛro,
zaakɛ yã pì nɛ́ gusaɛ yãnlo.
27 Kí Agaripa, n yã kɛ̀ annabinɔɔ ò sìɔ́? Má dɔ̃ kɛ̀ ń sì.
28 Ben Agaripa bè Pɔlunɛ: Gurɔ zaka nɛ́ngo kɛ̀ guu nɛ́ɛ daa nɛ́ fɔ̃ ǹ ma liɛ mà gɔ̃ Yesudee ũn
yɔ́?
29 Pɔlu bè: Baa tia ke gìkɛna má yezi, tó Ludaa wè. Èe kɛ ndonlo, kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ma yã
maa gbȁanɔ ń píngi, aɔ̃ gɔ̃ lán má dɛ nà mɔ̀kyakoo kɛ̀nɔ baasi.
30 Ben kína pì kɔ̃n bùsu gbɛ̃nsio kɔ̃n Benisio fɛ̀ɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana gweenɔ.
31 Kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ɛ, aɔ̃ɔe o'ookɔ̃nɛ: Gbɛ̃ pì e yã kɛ̀ kà wà à dɛ ke wà à da kpɛ́siaan kɛro.
32 Ben Agaripa bè Fɛsutunɛ: Tó gbɛ̃ pì e zɛ kɔ̃n gana Siza kiiao yãro, lɛ wɛ́ fɔ̃ wà à gbarɛ.

27

Gana kɔ̃n Pɔluo Romu góro'itɛ guu

[1] Kɛ̀ wà zɛ̀o wà da Itali zɛ́n, ben wà Pɔlu kɔ̃n pisina kpaa kenɔ nà soza bàdee kɛ̀ wè benɛ
Yuliunɛ a ɔzĩ. À dɛ soza gãli kɛ̀ wè be Siza sozanɔ dɔn'aɛdeenɔ doke ũ.
[2] Wa gɛ̃ góro'itɛ kɛ̀ bɔ̀ Adaramitiumu guu, èe bɔɛɛ kɔ̃n Asia bùsu wɛ́tɛnɔ, ben wa da zɛ́n.
Masedonia bùsu gbɛ̃ Arisitaku Tɛsalonika kúwao.
[3] Kɛ̀ guu dɔ̀ wa ka Sidɔ̃. Yuliu Pɔlu kũna kɔ̃n nɔ̀sɛo do, ben à à gbà zɛ́ à gá a gbɛ̃nɔ gwa lɛ aɔ̃
dɔnlɛ kɛnɛ.
[4] Kɛ̀ wa bɔ gwe, wa ka í dagura. Kɛ̀ ĩa e daawalɛ yãnzi, ben wa dɔ Sipiru bùsuzi kpɛɛ kpa.
[5] Táa'ona ísiaa dagura wa dɔ Silisia kɔ̃n Pamfilia bùsunɔzi, ben wa ka Mira, Lisia bùsun.
[6] Gwen soza bàdee pì Alɛsandaria góro'itɛ kɛ̀ èe gaa Itali èn, ben à wa kan.
[7] Gurɔ kenɔ guu wa tá bùsa. Ɔsi kɔ̃n ɔsiion wa ka Sinidu lɛ́a. Kɛ̀ ĩa e wewe wà gá súusuro,
wa pãnɛ wa bɔ Kɛrɛti bùsu kpɛɛ kpa Salamɔnɛ saɛ.
[8] Ɔsi kɔ̃n ɔsiio wée dɔɔ Kɛrɛtizi, ben wa ka guu kɛ̀ wè be Górodɔki Maaan. À kĩi kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀
wè be Laseao.
[9] Lán wa gì kɛ̀ zɛ́n nà, wa gana aɛ gɔ̃̀ kari ũ, zaakɛ Yudanɔ lɛ́yigurɔɔ gɛ̃̀ kɔ̀. Beee yãnzi Pɔlu
lɛ́ dàḿma
[10] à bè: Gbɛ̃nɔ, má è tá kɛ̀kii é mɔ́ kɔ̃n ásaru bítao kɔ̃n mɔ́nzio. Èe kɛ góro pì kɔ̃n à asoonɔ
adonlo, kɔ̃n wapinɔmɛ se.
[11] Mɔde soza bàde górofĩri kɔ̃n górodeeo yã sì dɛ Pɔlu yãla.
[12] Gu pì maa wà góro dɔn wà buusiɛ ble gwero, ben gbɛ̃ paridee zɛ̀ kɔ̃n dana zɛ́n-o. Aɔ̃ɔ
yezi wà ká Fenisi, wɛ́tɛ kɛ̀ kú Kɛrɛti ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa, tó eé sí kɛ wà buusiɛ ble gwe.

Zàga'ĩa fɛɛna ísiaala

[13] Kɛ̀ ĩa busɛ fɛ̀ɛ sɔɔmɛtɛ kpa, aɔ̃ɔe daa aɔ̃é fɔ̃ wà ń pɔyezi kɛmɛ. Ben aɔ̃ ń góro pòro wà dà
zɛ́n aɔ̃ɔe dɔɔ Kɛrɛtizi kĩikĩi.
[14] Èe gì kɛro zàga'ĩa gbãaa kɛ̀ wè be ĩa pãsĩ bɔ̀ Kɛrɛti kpiii kpa.
[15] À góro lìɛ, wée fɔ̃ wà mì dɔa dɔro, ben wa gɔ̃ tɛ́zi.
[16] Kɛ̀ à wa kpa luan nɛ́ngo kɛ̀ wè be Kodazi, à kɛ̀wa sɔ̃̀ féte. Ɔsi kɔ̃n ɔsiion wa wa góronɛ
mìsibɔ è wá kṹ gwe.
[17] Kɛ̀ aɔ̃ɔ sɛ̀ wà gɛ̃̀o góro ìsi guu, ben aɔ̃ɔ kɛ̀kɛ aɔ̃ bà kã̀ góro ìsi pìnɛ. Kɛ̀ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ Libia bùsu
ísararaa gɛ̃nanɛ yãnzi, ben aɔ̃ góro kúra pɛ̀ɛ ín aɔ̃ gɔ̃̀ tɛ́ ĩazi.
[18] Kɛ̀ guu dɔ̀, lán zàga'ĩa gì e wa góro yĩpayĩpaa gbãngbãn nà, ben aɔ̃ nà asoonɔ zuzunaa í
guu.
[19] À gurɔ aagɔ̃dee zĩ aɔ̃ ń góro zĩkɛbɔnɔ bɔ̀ɛ aɔ̃ɔ kwɛ̀ɛ ń zĩnda.
[20] À kà gurɔ ũgbangba ɔfãntɛ̃ kɔ̃n sɔsɔnɛnɔɔ e bɔro, ĩa pãsĩ pì kɔ̃n louo e kpáɛro. Mìsina
tãmaa kɛ̀ wá vĩ yãa yã̀awa píngi.
[21] Wa gurɔplaa kɛ̀ wée e wa pɔ́ blèro, ben Pɔlu fɛ̀ɛ à bèńnɛ: Gbɛ̃nɔ, tó a ma yã màmɛ yã, lɛ
wée fɛɛ Kɛrɛti, mɔ́nzi kɔ̃n ásaruo kɛ̀ borii gbasa à wa lero.
[22] Ai tia mɛ́ɛ lɛ́ daaawa à a làakari kpáɛ! A gbɛ̃ke é garo, séde góro pì yaka.
[23] Gĩa gwãavĩ Luda kɛ̀ má dɛ à pɔ́ ũ mɛ́ɛ dɔɔzi malaika bɔ̀ à mɔ̀mazi
[24] à bè: Ǹton vĩa kɛro, Pɔlu. Séde ǹ Siza aɛ le. Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kúńyo góro guunɔ bɔ̀nnɛ aafia
ń píngi.
[25] Beee yãnzi gbɛ̃nɔ, à a làakari kpáɛ! Má Luda náanɛ vĩ kɛ̀ eé kɛ lán à òmɛ nà.
[26] Séde wà ká luan ke ísararaan.
[27] À gurɔ gɛ̃ro dosaidee zĩ gwãavĩ ĩa pãsĩ pì e wa gáɛɛ Adariatiki íla ai tia. Ben lezãndo góro
gbɛ̃nɔɔ e daa wa ka kĩi kɔ̃n í baaomɛ.
[28] Ben aɔ̃ bà ílɔgwabɔ gbàrɛ ín, aɔ̃ɔ è gã̀sãsuu basiigɔ̃. Kɛ̀ à kɛ̀ saa féte aɔ̃ɔ gbàrɛ dɔ, aɔ̃ɔ è à
zã̀ kà gã̀sãsuu baaagɔ̃.
[29] Aɔ̃ɔe kpana gbɛ̀laa vĩa kɛɛ, ben aɔ̃ kúra mɛ̀n siigɔ̃ gbàrɛ góro pɔ̀rɔ kpɛɛ, ben aɔ̃ɔe adua kɛɛ
lɛ guu dɔḿma.
[30] Góro gbɛ̃nɔɔ e zɛ́ wɛtɛɛ aɔ̃ bɔɛ góro guu aɔ̃ bàa lɛ́, ben aɔ̃ɔe góro mìsibɔ pì pitaa aɔ̃ da íla,
aɔ̃ɔe kɛɛ lán wà be wà yezi wà kúranɔ gbarɛ góro aɛ bà.
[31] Ben Pɔlu bè soza bàdeenɛ kɔ̃n à bàsaideenɔ: Tó gbɛ̃ beeenɔɔ e gɔ̃ góro guuro, é fɔ̃ à bɔro.
[32] Ben sozanɔ góro mìsibɔ bànɔ zɔ̃̀zɔ̃ aɔ̃ɔ tò à lɛ̀ɛ ín.
[33] Kɛ̀ guu yezi à dɔ, Pɔlu agbaa kpàńnɛ ń píngi aɔ̃ pɔ́ ble à bè: À gurɔ gɛ̃ro dosain gbã̀a a gɔ̃
logona pɔ́blee sai.
[34] Mɛ́ɛ agbaa kpaaare à pɔ́ ble, lɛ à gbãaa e à bɔ aafia. Baa a mìkã mɛ̀n do eé lɛ́ɛro.
[35] Pɔlu yãbee'ona gbɛra à burɛdi sɛ̀ à Luda sáabu kpà baade píngi wáa, ben à lì èe soo.
[36] Aɔ̃ baade píngi làakari kpàɛ, ben aɔ̃ pɔ́ blè sa.

[37] Wamɔwa kɛ̀ wá kú góro guunɔ wa píngi wa ka gɔ̃ɔn wàa do kpɛ́ baaagɔ̃ akuri awɛɛswɛɛdo.
[38] Kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blè wà kɑ̃̀, aɔ̃ pɔ́wɛɛ bɔ̀ɛ wà kà ín, lɛ góro e à futa kũ yãnzi.

Góro'itɛ yakana

[39] Kɛ̀ guu dɔ̀, aɔ̃ sɪ̃̀sĩaa è aɔ̃ɔe dɔ̃ro. Kɛ̀ aɔ̃ ígukoto è kɔ̃n bùsu'ãatɛ̃o sarara, ben aɔ̃ zɛ̀o wà gá
kɔ̃n góroo ígɛɛzi, tó weé fɔ̃.
[40] Aɔ̃ kúranɔ pòro aɔ̃ɔ dà í guu, ben aɔ̃ górolibɔnɔ bà pòro gɔ̃ɔ. Aɔ̃ góro aɛ bisa pòro ĩanɛ, ben
aɔ̃ mì pɛ̀ ígɛɛ pìa.
[41] Ben aɔ̃ sì bùsu'ãatɛ̃n dɔ̃na sai, ben góro zɛ̀ gwe. Bùsu'ãatɛ̃ pì góro aɛ kũ̀ gíngin èe fɔ̃ à nigãro,
ben ísɔ̃kana kɛ̀ e kakaa kɔ̃n gbãaao e góro pɔ̀rɔ kpɛɛ yakaa.
[42] Sozanɔ zɛ̀o wà pisinanɔ dɛdɛ, lɛ aɔ̃ gbɛ̃ke tón í kpá wà pitińguro yãnzi.
[43] Mɔde soza bàdee yezi à Pɔlu mì sí, ben à gìńnɛ aɔ̃ ń pɔyezi kɛ. À bè íkparinɔ dɔ́ńnɛ aɛ aɔ̃
kusi ía aɔ̃ bikũ,
[44] gbɛ̃ kpaaanɔ gɔ̃ tɛ́ ń kpɛɛ lí lɛ̀ɛtɛgɛɛnɔ ke góro kasonɔ musu. Lɛn baade píngi í baaa lè
aafia lɛ.

28

Pɔlu kuuna Malata luan

[1] Kɛ̀ wa í baaa lè aafia, wá mà luan pì tɔ́n Malata.
[2] Bɛdeenɔ wa si kɔ̃n yenzio maamaa. Aɔ̃ gbãakɛ kpàwazi, aɔ̃ tɛ́ sà lèwe, zaakɛ lou nà manaa,
ben ĩa bɔ̀ɛ.
[3] Pɔlu yàka kete kàkɔ̃a à mɔ̀ èe kaa tɛ́n, pitigoo kú à guu. Kɛ̀ tɛ́ puusu à pà, à bɔ̀ à Pɔlu sò a
ɔɔa.
[4] Kɛ̀ bɛdeenɔ mlɛ̃̀ pì è dɔ à ɔɔa, aɔ̃ bèkɔ̃nɛ: Gbɛ̃ beee nɛ́ gbɛ̃dɛrimɛ yãpura. Baa kɛ̀ à bikũ̀ íla
aafia, yãpuraa e wenɛ àgɔ̃ kuuro.
[5] Mɔde Pɔlu mlɛ̃̀ pì gbɑ̃̀kɛ à dà tɛ́n, èe pɔ́ke kɛnɛro.
[6] Gbɛ̃nɔ wɛ́ɛ dɔzi kɛ̀ à ɔɔ é ká à lɛ́ɛ à ga gwe gɔ̃ɔmɛ. Kɛ̀ à gì kɛ̀, aɔ̃ɔ è pɔ́kee e à lero, ben aɔ̃ lɛ́
lìɛ aɔ̃ bè, gbɛ̃ pì nɛ́ tãa ìsi kemɛ.
[7] Guu pì saɛn luan gbɛ̃nsi kɛ̀ wè benɛ Publiu bɛɛ kún. À wa diɛ gurɔ aagɔ̃ à nibɔkɛɛ kɛ̀we
kɔ̃n yenzio.
[8] Publiu dee daɛna kɔ̃n mɛ̀wãao èe bãndubãndu kɛɛ. Ben Pɔlu gɛ̃̀ à kiia à adua kɛ̀nɛ, à ɔ kɛ̀a
à à kɛ̃̀kɔ̃a.
[9] Kɛ̀ à kɛ̀ lɛ, luan pì gyãre kpaaanɔ mɔ̀ à kiia, ben aɔ̃ kɛ̃̀kɔ̃a se.
[10] Aɔ̃ wa kpe dà maamaa. Kɛ̀ wée taa, aɔ̃ kũsãɛ kɛ̀we dɔ.

Pɔlu kana Romu

[11] Wa kuuna luan pì guu mɔ aagɔ̃ɔ gbɛra wa gɛ̃ góro'itɛ kɛ̀ buusiɛ blè gween wa da zɛ́n. Góro
pì bɔ̀ Alɛsandaria wà sìka tãanɔ sèeda kɛ̀a.
[12] Kɛ̀ wa ka Sirakusi, wa gurɔ aagɔ̃ɔ kɛ̀ gwe.
[13] Bɔna gwe wa dɔ ígɛɛzi ai wa gaa káo Rɛgiumu. Kɛ̀ guu dɔ̀ ĩa bɔ̀ sɔɔmɛtɛ kpa, à gurɔ
plaadeen wa ka Putɛɔli.
[14] Wɛ́tɛ pì guun wa Yesudeenɔ lèn. Aɔ̃ bè wà sùu kɛ wà azuma doo kɛńyo. Wá kɛ̀ lɛ, ben wa
da Romu zɛ́n.
[15] Romu Yesudeenɔ wa baaru mà, ben aɔ̃ mɔ̀ dawalɛ. Gbɛ̃kenɔ wa le Apiu Yàran, gbɛ̃kenɔ
sɔ̃ guu kɛ̀ wè be Pitakimɛn'aagɔ̃n. Kɛ̀ Pɔlu ń é, à Luda sáabu kpà à a làakari kpàɛ.

Pɔlu waazikɛna Romu

[16] Kɛ̀ wa ka Romu, wà Pɔlu gbà zɛ́ àgɔ̃ kuu adona kɔ̃n soza kɛ̀ eégɔ̃ à dãkpaao.
[17] Gurɔ aagɔ̃ɔ gbɛra Pɔlu Yuda gbɛ̃nsinɔ sìsi. Kɛ̀ aɔ̃ kàkɔ̃a, à bèńnɛ: Ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ɛ zã
Yudanɔnɛ yãkearo. Mɛ́ɛ bɔ wa dezinɔ fɛɛakaarayãke kpɛɛro, ben wà ma kũ Yerusalɛmu wà
ma kpa Romudeenɔa.
[18] Aɔ̃ ma lala yãzi aɔ̃ɔe yãke e ma musu kɛ̀ kà wà ma dɛro, ben aɔ̃ɔ yezi wà ma gbarɛ.
[19] Ben Yudanɔ bɔ̀ ma kpɛɛ. Tiasi ma zɛ kɔ̃n gana Siza kiiao, èe kɛ má yã vĩ kɔ̃n ma bùsu
gbɛ̃nɔonlo.
[20] Beee yãnzi ma a gbeka, lɛ wà kɔ̃ e mà yã oao, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ Isarailinɔ wɛ́ɛ dɔzi yãnzin wà
mɔ̀ kɛ̀ kàmazi.
[21] Ben aɔ̃ bènɛ: Wée takada ke e à bɔ̀ Yudea bùsun n yã musuro. Wa gbɛ̃ke sɔ̃ɔ e bɔ gwe à
sùwe kɔ̃n n baaru zaaaoro.
[22] Wá è à maa wà yã kɛ̀ ń vĩi ma n lɛ́zĩ, zaakɛ wá mà kɛ̀ wè dɔnzizɛ pì zaa bo gu píngiamɛ.
[23] Aɔ̃ gurɔɔ dìɛkɔ̃nɛ kɔ̃n Pɔluo, ben aɔ̃ mɔ̀ à kiia ua kɛ̀ à pìtan paripari. À yezi aɔ̃ɔ a yãzɛ dɔ̃
Yesu yã musu, ben à nà Musa dokaa kɔ̃n annabinɔ yãnɔ, à kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã òńnɛ à
bɔ̀kɔ̃tɛńnɛ zaa kɔngɔ ai uusiɛ.

[24] Gbɛ̃kenɔ yã kɛ̀ èe oonɔ zɛ́ è, mɔde gbɛ̃kenɔ gìzi.
[25] Kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛ̃ɛkɔ̃a kɔ̃n lɛokpakɔ̃ao, Pɔlu yã mɛ̀n doo kàarańnɛ à bè: Yã kɛ̀ Luda Ninii dà
annabi Isayanɛ à ò a dezinɔnɛ nɛ́ yãpuraamɛ, kɛ̀ à bè:
[26] Ǹ gá ǹ o gbɛ̃ mɔ̀nɔnɛ,
aɔ̃égɔ̃ swã kpaa yãkemana sai,
aɔ̃égɔ̃ guu gwaa yãke'ena sai.
[27] Aɔ̃ɔ nɔ̀sɛ vĩro lɛ wàton ɔ̃ndɔ̃ kũro yãnzi,
aɔ̃ swã gbãa lɛ aɔ̃ton yã maro yãnzi,
aɔ̃ wɛ́ɛ kpakɔ̃rɛna lɛ aɔ̃ton guu ero yãnzi,
zaakɛ aɔ̃ɔ yezi wà aɛ dɔma mà ń gba aafiaro.
[28-29] Beee yãnzi, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Luda gbɛ̃nɔ zì kɔ̃n mìsina yão bori pãndenɔa. Aɔ̃mbe weé sí.
[30] Pɔlu kɛ̀ kpɛ́ kɛ̀ èe à fĩa boo guu wɛ̃̀ plaa mámmam. Ègɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è mɔ́ fàadi boonɔ kũu
ɔplaplaa ń píngi.
[31] À kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia yã waazi kɛ̀ńnɛ à Dii Yesu Kirisi yã dàńnɛ kɔ̃n làakario kpaɛna,
gbɛ̃kee e kpánɛro.

ROMUDEENƆ

Baade píngi nɛ́ durunkɛrimɛ 1:1-3:20
Lán Luda è tó yã bɔńyo nna nà 3:21-4:25
Kuuna gbɛ̃ dufunɔ ũ Kirisi guu 5:1-8:39
Yã kɛ̀ Ludaa e wɛtɛɛ Isarailinɔ musu 9:1-11:36
Yesudeenɔ yãkɛna 12:1-15:13
Pɔlu ìkpammana 15:14-16:27

Pɔlu ìkpana Romudeenɔa

1 Mamɔma Pɔlu, Kirisi Yesu zɔ̀bleri, Luda ma sisi à ma diɛ a zɪ̃̀ri ũ, baaru nnaa
2 kɛ̀ à gĩakɛ à à lɛ́ gbɛ̃̀ a annabinɔnɛ aɔ̃ɔ kɛ̃̀ à yãn kpàri ũ.
3-4 À Nɛ́ Yesu Kirisi wa Dii yãn baaru nnaa pì ũ. À gbɛ̃nteekɛɛ guu à bɔ̀ Dauda borii guumɛ.
À ludaninikɛɛ guu à fɛɛna gaan ɔ̀dɔawe kɔ̃n gbãaao kɛ̀ Luda Nɛ́n à ũ.
5 Kirisi ma gba zɛ́ màgɔ̃ dɛ a zɪ̃̀ri ũ bori píngineɛ, lɛ aɔ̃ e wà à náanɛ kɛ aɔ̃ gɔ̃ à yãmarinɔ ũ lɛ à
tó bɔ.
6 Á kú gbɛ̃ kɛ̀ Yesu Kirisi ń sísi à ń sɛ́nɔ tɛ́ se.
7 Ma takada kɛ̀kii kɛ̃̀are, a Romudee kɛ̀ Ludaa yeazi à a sisi a gɔ̃ à gbɛ̃nɔ ũ píngi. Luda wa
De kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare à a gba aafia.
8 Káaku gĩa ma Luda sáabu kɛ̀ Yesu Kirisi gãzĩ a píngi yã musu, kɛ̀ a ludanaanɛkɛna dà
andunala píngi yãnzi.
9 Tó mɛ́ɛ adua kɛɛ gurɔ píngi, a yã è sãmaguro. Ludan ma sèedadee ũ. Àpin mɛ́ɛ dɔɔzi kɔ̃n
nɔ̀sɛo do mɛ́ɛ à Nɛ́ yã baaru kpaa.
10 Mɛɛ̀gɔ̃ wɛ́ɛ kɛa à zɛ́ kɛkɛmɛ lán à yezi nà, lɛ mà e mà mɔ́ a gwa sa.
11 Ma wɛ́ɛsialɛna nii e ma dɛɛ maamaa, lɛ mà e mà Luda Nini gba ke daagu a kãsãpɛɛna
yãnzi,
12 lɛ a ludanaanɛkɛna kɔ̃n ma pɔ́o e à wa baade gba swɛ̃̀.
13 Ma gbɛ̃nɔ, má yezi àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ mɛɛ̀gɔ̃ gurɔɔ diɛɛ gɛ̃̀n baaagɔ̃ mà mɔ́ a gwa, lɛ mà a zĩi gbɛ̀ e
a tɛ́ lán má è bori pãndenɔ tɛ́ nà, mɔde ai tia mɛ́ɛ zɛ́ ero.
14 Girikiyãmarinɔ kɔ̃n Girikiyãmarisaideenɔ ń píngi, dɔ̃̀rinɔ kɔ̃n dɔ̃̀risaideenɔ ń píngi, ń yã
gɔ̃̀ ma yã ũ.
15 Beee yãnzi ma mɛ̀ wɛ̃̀ mà baaru nnaa pì kpá a Romudeenɔnɛ se.
16 Mɛɛ̀ wí dɛ kɔ̃n baaru nnaa pì yãoro, àmbe gbãaa kɛ̀ Luda è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛɛnɔ mì
sío ũ, atɛ̃nsa Yudanɔ, ń gbɛra bori pãndenɔ.
17 Baaru nnaa pì è owe lán Luda è tó yã bɔńyo nna nà. À dɛ ludanaanɛkɛna yã ũ adomɛ,
lán wà kɛ̃̀ Luda yãn nà wà bè: Gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa tò yã bɔ̀o nna à náanɛ kɛ̀ èe kɛɛ yãnzi égɔ̃ kuu.

Gbɛ̃nteenɔ nɛ́ taarideenɔmɛ Luda kiia

18 Zaa musu Luda è a pɔfɛ̃ pita gbɛ̃ntee kɛ̀ ń zaakɛna è zɛ́ zɔ̃ yãpuraanɛnɔa ń pãkpazina
kɔ̃n ń zaakɛnao yãnzi.
19 Yã kɛ̀ weé fɔ̃ wà dɔ̃ Luda yã musu utɛnańnɛro, Luda bé à yã pì bɔ̀ńnɛ gupuraaa.
20 Zaa gurɔɔ kɛ̀ à anduna kàɛ, à gbãaa kɛ̀ è yãaro kɔ̃n à ludakɛɛ kɛ̀ wè e kɔ̃n wɛ́ɛoroo bɔ̀
gupuraaa à zĩinɔ guu wásawasa. Beee yãnzi gbɛ̃nteenɔ agbaakpana vĩro.
21 Aɔ̃ɔ Luda dɔ̃, mɔde aɔ̃è bɛɛ línɛ a zɛ́a wà à sáabu kpáro. Ń laasuunɔ kɛ̀ pã, ben aɔ̃ gɔ̃̀ gusiaan
ń mìsai yãnzi.
22 Aɔ̃ ń zĩnda dìɛ ɔ̃ndɔ̃rinɔ ũ, ben aɔ̃ gɔ̃̀ mìsaideenɔ ũ.
23 Aɔ̃è dɔnzi kɛ gbɛ̃ntee kɛ̀ aɔ̃è gaanɔ kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n nɔ̀bɔnɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ takanɛ
Luda kɛ̀ è garoo gɛ̃ɛ ũ.
24 Àmbe à tò Luda ń kpá gbãsĩ̀kɛnazi, lɛ aɔ̃ wísaiyã kɛ kɔ̃o, lán aɔ̃è à ni dɛ ń nɔ̀sɛ guu nà.
25 Aɔ̃ Luda yãpuradee lendee kpà kɔ̃n ɛgɛɛo. Aɔ̃è dɔnzi kɛ Luda pɔ́kɛnanɔnɛ wà dɔńzi Luda
kɛ̀ pɔ́ píngi kɛ̀ gɛ̃ɛ ũ. Aubarikadeen à ũ gurɔ píngi! Aami.
26 Beee yãnzi Luda ń kpá wísaiyã nidɛnaa. Baa ń nɔgbɛ̃nɔ yã kɛ̀ wè kɛɛ lendee kpà kɔ̃n yã
kɛ̀ wè kɛrooo.
27 Lɛmɛ se gɔ̃gbɛ̃nɔ yã kɛ̀ wè kɛ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔo tò, aɔ̃è lugakɔ̃zi. Gɔ̃gbɛ̃ kɔ̃n gɔ̃gbɛ̃o è wísaiyã
kɛ kɔ̃o aɔ̃è à gbɛ̀ e ń zĩndaa ń sãsãna lɛ́n.
28 Zaakɛ aɔ̃ɔe we wà zɛ̀ kɔ̃n Luda dɔ̃naoro, ben à ń laasuu kɛ̀ lɛkpɛɛ, lɛ aɔ̃ yã kɛ̀ dɛ wà kɛroonɔ
kɛ.
29 Yã zaa píngi pɛ̀kɔ̃rɛḿma: Nɔ̀sɛ pãsĩ, wɛ́ɛkaka, kɛna kɔ̃o ĩi, nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ, gbɛ̃dɛna, swèe,
gbɛ̃blena kɔ̃n mɔnafikikɛnao. Kɔmɔtɔdeenɔn ń ũ,

30 gbɛ̃yakarinɔ, Luda ibɛɛnɔ, gbɛ̃ takiikɛrinɔ, yɔ̃̀kɔ̃deenɔ, ĩadãrinɔ, zaa laasuulɛrinɔ, de kɔ̃n
dao yãmarisaideenɔ,
31 mìsaideenɔ, náanɛsaideenɔ, gbɛ̃yãkɛrisaideenɔ, sósobisaideenɔ.
32 Aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ Ludaa dìɛ kɛ̀ yã beee taka kɛ̀rinɔ kà wà ń dɛdɛ, mɔde aɔ̃è zɛ kɔ̃n à kɛnanɔ adoro,
aɔ̃è tɛ́ ká à kɛ̀rinɔmmɛ dɔ.

2

Luda é yãkpaɛ kɛ a zɛ́a

1 Beee yãnzi mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ gbɛ̃ pãnde taari ee, ń agbaa vĩ ǹ kpáro. Tó n gbɛ̃ pãnde taari è,
n n zĩnda dà yãmmɛ, zaakɛ n gbɛ̃taari'eri nɛɛ̀ kɛ lɛ se dɔ.
2 Wá dɔ̃ kɛ̀ Luda yãkpaɛkɛna kɔ̃n yã beee taka kɛ̀rinɔɔ kuu a zɛ́amɛ.
3 Mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ yã beee taka kɛ̀rinɔ taari e, ben nɛɛ̀ kɛ lɛ se, nɛ́ɛ daa nɛ́ bɔ Luda yãkpaɛkɛnan
yɔ́?
4 Ke nɛ́ɛ dɔkɛɛ kɔ̃n Luda nnakɛnnɛna bítao kɔ̃n à mɛnao kɔ̃n à sùuomɛ? Ń dɔ̃ kɛ̀ Ludaa e à
nnaa kɛɛnnɛ lɛ ǹ n nɔ̀sɛ liɛ yãnzinloo?
5 N swãgbãaa kɛ̀, nɛ́ɛ nɔ̀sɛ liɛro, nɛ́ɛ pɔfɛ̃ kaakɔ̃anzi ai Luda pɔfɛ̃pitammagurɔɔ zĩ, tó Luda
yãkpaɛkɛna kɔ̃n gbɛ̃nɔ a zɛ́a bɔ̀ gupuraaa.
6 Eé fĩa bo baadenɛ a yãkɛnaa.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe gakui kɔ̃n bɛ̀ɛo kɔ̃n mɛ̀vãsaio wɛtɛɛ bensɔ̃ aɔ̃ɔe à maaa kɛɛ kɔ̃n mɛnaonɔ é
wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo e.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ ń zĩnda pɔyeziyã e dɔɔ́ńɛ aɛ aɔ̃ gì yãpuraazi aɔ̃ɔ tɛ́ à zaaazinɔ sɔ̃, Luda é pɔfɛ̃ kɔ̃n
pɛ̃tɛ̃o pitaḿma.
9 Wɛ́ɛtãmma kɔ̃n wãwãao é zaakɛri píngi le, atɛ̃nsa Yudanɔ, ń gbɛra bori pãndenɔ.
10 Luda é maakɛri píngi gba gakui kɔ̃n bɛ̀ɛo kɔ̃n aafiao, atɛ̃nsa Yudanɔ, ń gbɛra bori
pãndenɔ.
11 Zaakɛ Luda è gbɛ̃ke wɛ́ɛ gwaro.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ durun kɛ̀ Musa doka dɔ̃sai é kaatɛ lɛ doka pì sai. Gbɛ̃ kɛ̀ durun kɛ̀ nana doka pì
ɔzĩ sɔ̃, Luda é yãkpaɛ kɛo doka pì musumɛ.
13 Ɛ̀e kɛ gbɛ̃ kɛ̀ èe doka maa kɔ̃n swão bé à maa Luda kiiaro. Gbɛ̃ kɛ̀ èe zĩi kɛɛa bé eé bɔ maa.
14 Tó borii kɛ̀ aɔ̃ Musa doka dɔ̃roonɔ yã kɛ̀ kɔ̃ sìo kɛ̀ kɔ̃n ń zĩndao, aɔ̃ɔ doka vĩ ń zĩndaamɛ.
15 Aɔ̃ɔe ɔdɔɔawe kɛ̀ yã kɛ̀ kú doka pì guu kú ń nɔ̀sɛmmɛ. Aɔ̃ laasuu e yãpura kpaaa dɔ, zaakɛ
aɔ̃ laasuu mɛ̀n doro, à kenɔ è ń da yãn, à kenɔ è ń bɔn.
16 Lɛmɛ yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ Luda é yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ yã kɛ̀ utɛna aɔ̃ nɔ̀sɛn musu Kirisi
Yesu gãzĩ, lán baaru nnaa kɛ̀ mɛ́ɛ kpaa ò nà.

Yudanɔ nɛ́ dokadarisaideenɔmɛ

17 N Yuda ina, n zɛ kɔ̃n n Yudakɛɛo, ń Musa doka náanɛ vĩ, nɛ́ɛ yɔ̃̀kɔ̃ kɛɛ Ludao.
18 Ń Luda pɔyezi dɔ̃ kɔ̃n yã kɛ̀ zɛ́ vĩo, kɛ̀ wà doka pì dàdannɛ yãnzi.
19 Nɛ́ɛ daa ń dɛ vĩ̀anɔ wɛ́ɛdee ũ, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú gusiaa guunɔ fitia ũ,
20 wɛ́ɛsiadeenɔ yãdannɛri ũ, gbɛ̃ dufunɔ aufaa ũ. Nɛ́ɛ daa Luda dokan dɔ̃na kɔ̃n yãpuraao
mì ũ.
21 Mmɔn kɛ̀ nɛɛ̀ yã da gbɛ̃ pãndenɔnɛ, bɔ́yãnzi nɛɛ̀ da n zĩndanɛziroo? N bè wàton kpãi oro,
mpi nɛɛ̀ o sɔ̃ɔ́?
22 Nɛɛ̀ be wàton zina kɛro, nɛɛ̀ zina kɛ sɔ̃ɔ́? Nɛɛ̀ kya ká tãanɔn, nɛɛ̀ ń kpɛ́ pɔ́nɔ kpãi o sɔ̃ɔ́?
23 Nɛɛ̀ yɔ̃̀kɔ̃ kɛ Luda doka musu, ben n doka pì danasai è Luda tɔ́ yaka.
24 Zaakɛ a yãnzin bori pãndenɔ ègɔ̃ Luda tɔ́ zaaa siizi lán wà kɛ̃̀ à yãn nà.
25 Tó ń Luda doka kũna, ben bɛ̃̀ngukɛna àre vĩnnɛ. Tó nɛ́ɛ à yã da sɔ̃ro, ń sáa kɔ̃n
gɛfɔɔdeenɔmɛ.
26 Tó gɛfɔɔdee Luda dokanɔ kũna, Luda é gɛfɔɔdee pì gwa sáa kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ bɛ̃̀ngu kɛ̀oroo?
27 Baa tó ń doka takada pì kũna bensɔ̃ n bɛ̃̀ngu kɛ̀, tó nɛ́ɛ doka pì daro, bɛ̃̀ngukɛrisaidee
kɛ̀ kũna é tó yã danla.
28 Kuuna Yuda ũ yãpuraa nɛ́ mɛ̀baayãnlo, lɛmɛ bɛ̃̀ngukɛna yãpuraa nɛ́ mɛ̀baayãnlo se.
29 Kuuna Yuda ũ yãpuraa nɛ́ nɔ̀sguuɛyãmɛ, lɛmɛ dɔ bɛ̃̀ngukɛna yãpuraa nɛ́ nɔ̀sɛguuyãmɛ
se. Luda Nini zĩimɛ, èe kɛ doka takada yãnlo. Luda bé è gbɛ̃ beee taka sáabu kpá, èe kɛ
gbɛ̃nteenlo.

3

1 Kaarana kpareen Yudakɛɛ vĩi? Àre kpareen bɛ̃̀ngukɛna vĩi?
2 À kaarana vĩ bíta yã píngi guu. Káaku gĩa Luda a yã nàńnɛ ń ɔzĩmɛ.
3 Kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃kenɔ náanɛ vĩro, bɔ́n beee vĩi? Aɔ̃ kuuna náanɛ sai é Luda náanɛ gborɔɔ́?

[4] Auo! Lɛnlo! À tó Luda gɔ̃ yãpuraa vĩ, baa kè gbɛ̃ píngi nɛ́ ɛgɛdeemɛ, lán wà kɛ̃̀ Luda yãn
nà wà bè:
Tó n yã ò, n yã égɔ̃ zɛ́ vĩ,
tó n yãkpaɛ kèńyo, n yã é ble.
[5] Tó wa zaakɛɛ è Luda maakɛɛ bɔ gupuraaa, bɔ́ yãn wé oo? Wé be Ludaa maaro kè è pɔfɛ̃
pitawa yãnzin yɔ́? Mɛ́ɛ oo lán gbɛ̃ntee ona bàmɛ.
[6] Auo! Lɛnlo! Tó Luda yãzɛ vĩro, à kè dia eé fɔ̃ à yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunao?
[7] Gbɛ̃ke é be, tó a ɛgɛdekɛɛ e Luda náanɛ kaara bensɔ̃ èe à tɔ́ bɔɔ, bɔ́yãnzin eé yã daala lán
durunkɛri bàzi?
[8] Tó ń ò lɛ nɛ́ɛ bee wà yã zaaa kɛ, yã maaa é bɔn. Gbɛ̃kenɔ ma tɔ́ zaaa sì wà bè lɛn mɛè o lɛ.
Luda yãdanlana kɔ̃ sìńyo.

Gbɛ̃kee maaro

[9] Tɔ̀! Wa Yudanɔ wá sɔ̃̀n yɔ́? Lɛnlo fá! Zaakɛ ma Yudanɔ kɔ̃n bori pãndenɔ bòbɔ ń dàn ń
píngi kɔ̀, aɔ̃ píngi nɛ́ durun zɔ̀nɔmɛ.
[10] Wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Gbɛ̃kee maaro, baa mèn do.
[11] Làakaride kee kuuro, Luda kii wɛtɛri kee kuuro.
[12] Aɔ̃ sɛ̃̀sã ń píngi aɔ̃ gɔ̃̀ dɔ̀rɔ sai,
yãmaakɛri kee kuuro, baa mèn do.
[13] Aɔ̃ kòto dɛ lán mira wɛ̃na bàmɛ,
aɔ̃è lɛ́nnaa kásańnɛ,
aɔ̃ lɛ́gbɛ nɛ́ pitigoo sɛwɛɛmɛ,
[14] yã ĩi kɔ̃n gbɛ̃kanao ń lɛ́ pà.
[15] Aɔ̃ɔ wãa kɔ̃n gbɛ̃dɛnao,
[16] aɔ̃è kisia kɔ̃n pɔsiaao kpáńzi,
[17] aɔ̃ɔ aafia zɛ́ dɔ̃ro,
[18] aɔ̃ wɛ́ɛ ègɔ̃ Luda wí vĩro.
[19] Wá dɔ̃ kè Luda doka píngi dɛ gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ na doka pì ɔzĩnɔ pɔ́ ũmɛ, lɛ gbɛ̃ píngi lɛ́ gɔ̃ nakɔ̃ana,
anduna gbɛ̃ píngi gɔ̃ taaridee ũ Luda kiia.
[20] Zaakɛ gbɛ̃ke é bɔ maa Luda kiia doka pì kũna yãnziro. Luda doka bé è tó wà durun dɔ̃.

Dian Luda è tó yã bɔńyo nna nà

[21] Dian Luda è tó yã bɔńyo nna nà bɔ̀ gupuraaa sa, lán à yã kɛ̃na Musa doka kɔ̃n annabinɔ
takadanɔ guu nà. Èe kɛ à doka kũna yãnlo.
[22] Luda è tó yã bɔńyo nna Yesu Kirisi náanɛkɛna yãnzimɛ. Gbɛ̃ kè èe à náanɛ kɛɛ píngi pɔ́mɛ.
Gbɛ̃kee bɔna adoro,
[23] zaakɛ baade píngi durun kè, aɔ̃ kɛ̃̀sã Luda gakuizi.
[24] Luda è tó yã bɔńyo nna gbaa ũ a gbɛ̃kɛ yãnzi Kirisi Yesu kè à ń bó gãzĩ.
[25] Àpin Ludaa kpà durun agbaakpabɔ ũ gbɛ̃ kè aɔ̃e à aru náanɛ kɛɛnɔnɛ, lɛ à ɔdɔa baade
píngínɛ kè eè yã kɛ a zɛ́amɛ. À mɛna yã, èe durun ziinɔ yã daro,
[26] ben à ɔ̀dɔańnɛ tia kè eè yã kɛ a zɛ́a. Dian Luda è yã kɛ a zɛ́a nàn gwe, bensɔ̃ è tó yã bɔ kɔ̃n
Yesu náanɛkɛrinɔo nna.
[27] Gbɛ̃nteenɔ é fɔ̃ wà ĩa dã dɔɔ́? Beee é sí kɛro. Bɔ́yãnzii? Zaakɛ à dɛ zĩkɛna dokaa yã ũro,
ludanaanɛkɛna yãmɛ.
[28] Zaakɛ má è yã è bɔ gbɛ̃o nna Yesu náanɛkɛna yãnzimɛ, zĩkɛna dokaa baasi.
[29] Luda nɛ́ Yudanɔ Ludamɛ ńtɛ̃ɛɔ́? Bori pãndenɔ Ludan seroo? Eè, bori pãndenɔ Ludamɛ
dɔ.
[30] Zaakɛ Luda mèn domɛ. Eé tó yã bɔ kɔ̃n gbɛ̃ kè bɛ̃̀ngu kèo nna a náanɛ kè èe kɛɛ yãnzimɛ,
bensɔ̃ eé tó yã bɔ kɔ̃n gɛfɔɔdeeo nna a náanɛ dɔ̃nkɔ̃ pì musu.
[31] Wée doka daa pɔ́ke ũro ludanaanɛkɛna yãnzin yɔ́? Lɛnlo, wée gbãaa kpaaamɛ.

4

Yã bɔna Ibraĩo nna ludanaanɛkɛna yãnzi

[1] Wa Yudanɔ, wé be diamɛ wa dezi káaku Ibraĩ yã musuu?
[2] Tó Ludaa tò yã bɔ̀o nna yã kè à kè yãnzi, lɛ à ĩadãyã è, mɔde èe fɔ̃ à dɛ̃̀ Luda aɛzĩro.
[3] Dian wà ò nà Luda yãn? Wà bè Ibraĩ Luda náanɛ kè, ben Ludaa tò yã bɔ̀o nna a náanɛ kè
à kè yãnzi.
[4] Fĩabona zĩkɛrinɛ nɛ́ gbɛ̃kɛkɛnnɛnanlo, à asaiapɔmɛ.
[5] Baa tó gbɛ̃ e yãke kɛro, tó èe Luda kè è tó yã bɔ kɔ̃n taarideenɔ nna náanɛ kɛɛ, Luda é tó
yã bɔo nna a náanɛ kè èe kɛɛ yãnzi.
[6] Dauda gbɛ̃ kè Ludaa tò yã bɔ̀o nna yãkekɛsai aubarika'ena yã ò à bè:

7 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ Luda pɔ́ kù ń taarinɔla à ń durunnɔ kɛ̀ḿmanɔ ũ.
8 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ Dii é à durun yã daroo ũ.
9 Aubarika beee nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ bãngu kɛ̀ pɔ́mɛ adoɔ́, ke gɛfɔɔde pɔ́mɛ dɔ? Wà bè Ludaa tò yã bɔ̀
kɔ̃n Ibraĩo nna, kɛ̀ à à náanɛ kɛ̀ yãnzi.
10 Ibraĩ dɛ diamɛ gurɔɔ kɛ̀ Ludaa tò yã bɔ̀o nnaa? À bãngukɛnaɔ́ ke gɛfɔɔdeemɛ? Èe bãngu
kɛro, gɛfɔɔdeemɛ.
11 Ben à bãngu kɛ̀ sèeda ũ kɛ̀ Ludaa tò yã bɔ̀o nna à gɛfɔɔdekɛgurɔ yãnzi. Lɛn à dɛ gɛfɔɔdee kɛ̀
Ludaa tò yã bɔ̀ńyo nnaanɔ dezi ũ lɛ ń píngi ń ludanaanɛkɛna yãnzi.
12 À dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bãngu kɛ̀nɔ dezi ũmɛ dɔ. Èe kɛ aɔ̃ bãngukɛna yãnzinlo, kɛ̀ aɔ̃ɔ tɛ́ wa dezi Ibraĩ
kɛ̀sɛgbɛzi yãnzimɛ kɛ̀ à Luda náanɛ kɛ̀ a gɛfɔɔdekɛgurɔ.

Dian Ibraĩ Luda náanɛ kɛ̀ nà

13 Luda lɛ́ gbɛ̀̃ Ibraĩnɛ kɔ̃n à boriinɔ à bè anduna é gɔ̃ ń pɔ́ ũ. Èe kɛ à doka kũna yãnzinlo,
kɛ̀ Ludaa tò yã bɔ̀o nna a náanɛ kɛ̀ à kɛ̀ yãnzimɛ.
14 Tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ doka kũnanɔ bé weé kí ble, ɛ̃ndɛ̃ ludanaanɛkɛna àre vĩro bensɔ̃ Luda
lɛ́gbɛ̃na kɛ̀ famma,
15 zaakɛ doka è mɔ́ kɔ̃n Luda pɔfɛ̃omɛ. Guu kɛ̀ doka kúnlo, taari ègɔ̃ kuuro.
16 Beee yãnzi pɔ́ kɛ̀ Luda a lɛ́ gbɛ̀̃ ena nɛ́ à náanɛkɛna yãmɛ, lɛ àgɔ̃ dɛ à gbɛ̃kɛ yã ũ. Lɛ́gbɛ̃na
pì sɔ̃ nɛ́ Ibraĩ bori pìnɔ pɔ́mɛ ń píngi, èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Musa doka kũna ńtɛ̃ɛnɔnlo, kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ɔe Luda náanɛ kɛɛ lán Ibraĩ bànɔomɛ dɔ. Ibraĩ nɛ́ wa píngi dezimɛ.
17 À dɛ wa dezi ũ Luda kiia, lán wà kɛ̀̃ Luda yãn nà. Luda bè a à dìɛ bori pariinɔ dezi ũ.
Ibraĩ Luda kɛ̀ è wɛ̀ndi kpá gɛ̀nɔa à tó pɔ́ kɛ̀ kuu yãroonɔ gɔ̃ kuu náanɛ kɛ̀.
18 À Luda náanɛ kɛ̀ à wɛ́ɛ dɔ̀ pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ke wɛ́ɛ dɔziroozi, ben à gɔ̀̃ bori pariinɔ dezi ũ lán Ludaa
ònɛ nà à bè, lɛmɛ à boriinɔ égɔ̃ dɛ lɛ.
19 Ibraĩ kà lán wɛ̀̃ basɔɔroo taka bà. Baa tó à laasuu lɛ̀ a gɔ̃gbɛ̃kɛbɔsaia kɔ̃n Sara nɛ́'isɔ
tatanao, à ludanaanɛkɛna e busaro.
20 Èe seka kɛ lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̀̃nɛaro, èe gí Luda náanɛ kɛziro, ben à gbãa è a ludanaanɛkɛnaa
à Luda tɔ́ bɔ̀,
21 zaakɛ à dɔ̃ kɛ̀ à yã fɛɛna vĩro, Luda é fɔ̃ à lɛ́ kɛ̀ à gbɛ̀̃ pì kɛ.
22 Beee yãnzin Ludaa tò yã bɔ̀o nnazi.
23 Wèe yã bɔnao nnaa pì kɛ̃ à mɛ̀n doo yãnziro,
24 wà kɛ̀̃ wamɔwa kɛ̀ Luda é tó yã bɔwao nnaanɔ yãnzimɛ dɔ, wamɔwa kɛ̀ wée Luda kɛ̀ à
wa Dii Yesu fɛ̀ɛ bɔna gaan náanɛ kɛɛnɔ.
25 Luda à kpàḿma lɛ à e à wa taarinɔ kɛ̃we yãnzimɛ, ben à à fɛ̀ɛ wɛ̀ndio lɛ yã e à bɔwao nna
yãnzi.

5

Kɛna nna kɔ̃n Ludao

1 Lán Ludaa tò yã bɔ̀wao nna nà à náanɛ kɛ̀ wée kɛɛ yãnzi, wá nnao sa wa Dii Yesu Kirisi
gãzĩ.
2 À náanɛkɛna guu wa zɛ́ è à gãzĩ wa gɛ̃ Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ wá kúo pì guu, ben wée pɔnnaa kɛɛ
kɔ̃n Luda gakui kɛ̀ wá wɛ́ɛ dɔzio.
3 Èe kɛ beee adoro, wée pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n wa nawɛ̃akɛnao dɔ, zaakɛ wá dɔ̃ kɛ̀ nawɛ̃a è mɔ́ kɔ̃n
mɛnao,
4 mɛna è mɔ́ kɔ̃n dà maaao, dà maaa è mɔ́ kɔ̃n tãmaao,
5 tãmaa sɔ̃ è wa nɛ́ro, zaakɛ Luda a yenzi dà wa nɔ̀sɛn a Ninii kɛ̀ à wa gbaa gãzĩ.
6 Wa gbãasai guu Kirisi gà wamɔwa zaakɛrinɔ gɛ̃ɛ ũ gurɔɔ kɛ̀ Ludaa dìɛa.
7 Gana gbɛ̃ maaa gɛ̃ɛ ũu aagaro. Ke gbɛ̃ke é we à ga gbɛ̃ maaa gɛ̃ɛ ũ gwɛɛ,
8 ben Ludaa ɔ̀dɔawe dian á yewazi nà, zaakɛ wa durundekɛɛ guun Kirisi gà wa gɛ̃ɛ ũ.
9 Lán yã bɔ̀wao nna nà sa à aru yãnzi, wa wa sina Luda pɔfɛ̃a à gãzĩ yã o dɔɔ́?
10 Yã wá ĩi kɔ̃n Ludaomɛ, ben wa kɛo nna à Nɛ́ gana yãnzi. Lán wa kɛ Ludao nna nà sa, wa
wa mìsina à kuuna wɛ̀ndio yãnzi yã o dɔɔ́?
11 Èe kɛ kɛ̀kiimɛ adoro, wée pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n Ludao dɔ wa Dii Yesu Kirisi kɛ̀ tò wa kɛo nnaa
gãzĩ.

Kirisi yãlɛkɔ̃zina kɔ̃n Adamuo

12 Gbɛ̃ mɛ̀n doo yãnzin durun gɛ̀̃ anduna guu, ben durun gaa ì. Lɛmɛ dɔ gaa kú baade
píngia, kɛ̀ baade píngi durun kɛ̀ yãnzi.
13 Durun kú anduna guu lɛ Musa doka kpɛ́ à mɔ́. Gurɔɔ kɛ̀ doka kuuro, Ludaa e durun yã
daro,

14 mɔde sɛna zaa Adamua ai à gàa pɛ́ Musaa ga kí blè baade píngia, baa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe durun
kɛ lán Adamu sãsãna bàroonɔ. Adamu nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ eé mɔ́ takamɛ.
15 Mɔde ludangbaa é sí lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n Adamu taarioro, zaakɛ lán gbɛ̃nɔ gà nà pari Adamu
ado sãsãna yãnzi, Luda gbɛ̃kɛ kɔ̃n à gbaao kɛ̀ kà gbɛ̃nɔa pari Yesu Kirisi ado gbɛ̃kɛ yãnzi
dɛ beeela.
16 Ludangbaa é sí lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n gbɛ̃ mɛ̀n do durun pìoro. Taari mɛ̀n doo pì bé à mɔ̀ kɔ̃n
yãkpaɛkɛnao, ben yã vɛ̀ɛ gbɛ̃nteenɔa. Taarinɔ mɔ̀ kɔ̃n ludangbaao, ben yã bɔ̀ kɔ̃n gbɛ̃nɔ nna.
17 Lán Adamu ado taari bé à tò gaa mɔ̀ à kí blè nà, Yesu Kirisi ado yã kɛ̀ à mɔ̀o bíta dɛ
beeela. Beee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ńnɛ, kɛ̀ à tò yã bɔ̀ńyo nna gbaa ũunɔ é kí ble wɛ̃̀ndi
kɛ̀ è yãaroo guu.
18 Beee yãnzi lán taari mɛ̀n doo pì tò yã vɛ̀ɛ bori píngia nà, lɛmɛ dɔ maakɛna mɛ̀n doo pì è
tó bori píngi bɔ maa lɛ aɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo e.
19 Lán gbɛ̃ mɛ̀n do swãgbãaa bé à tò gbɛ̃nɔ gɔ̃̀ durundeenɔ ũ parii nà, lɛmɛ dɔ gbɛ̃ mɛ̀n do
yãmana é tó gbɛ̃nɔ bɔ maa pari lɛ.
20 Doka mɔ̀ lɛ taari e àgɔ̃ kaara yãnzimɛ, mɔde kɛ̀ durun kàara, Luda gbɛ̃kɛɛ kàara dɛ beeela.
21 Lán durun kíblena mɔ̀ kɔ̃n gaao nà, lɛn dɔ Luda gbɛ̃kɛ kíblena è tó wà bɔ maa lɛ, wà wɛ̃̀ndi
kɛ̀ è yãaroo e wa Dii Yesu Kirisi gãzĩ.

6

Kuuna Kirisi guu

1 Wé be diamɛ? Wé gí wàgɔ̃ durun kɛɛ lɛ Luda gbɛ̃kɛɛ e àgɔ̃ kaaran yɔ́?
2 Auo! Lɛnlo! Wamɔwa kɛ̀ wá dɛ gɛ̀nɔ ũ durun yã musu, à kɛ̀ dia wégɔ̃ kpɛɛ wàgɔ̃ durun
kɛɛ dɔɔ?
3 Wamɔwa kɛ̀ wa batisi kɛ̀ Kirisi Yesu pɔ́ ũunɔ, á dɔ̃ kɛ̀ wá kúo à gaa guuroo?
4 Wa gao batisikɛna guu, wà wa vĩio lɛ wàgɔ̃ kú kɔ̃n wɛ̃̀ndi dufuo, lán Kirisi fɛ̀ɛ gaan kɔ̃n a
De gbãa gakuio à kuu nà.
5 Lán wa gɔ̃o mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ à gaa guu nà, lɛn wé gɔ̃o lɛ à fɛɛna guu se.
6 Wá dɔ̃ kɛ̀ wa dà zii gào lía, lɛ wa mɛ̀ durundee kaatɛ wàton zɔ̀ ble durunnɛ dɔro,
7 zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ gà bɔ̀ durun yãmmɛ.
8 Lán wa ga kɔ̃n Kirisio nà, wá à náanɛ vĩ kɛ̀ wégɔ̃ kuuo dɔ.
9 Wá dɔ̃ lán Kirisi fɛ̀ɛ gaan nà, eé ga dɔro, gaa gbãa vĩa dɔro.
10 Zaakɛ gana kɛ̀ à gà, à gà durun yã musu gɛ̃̀n domɛ, kuuna kɛ̀ à kuu tia sɔ̃, à kuu Luda pɔ́
ũmɛ.
11 Lɛn apinɔ se, à a zĩnda diɛ gɛ̀nɔ ũ durun yã musu lɛ, égɔ̃ kuu Luda pɔ́ ũ Kirisi Yesu guu.
12 Beee yãnzi àton tó durun kí ble a mɛ̀ kɛ̀ eé gaaa a dà zaaa dɔare aɛ dɔro.
13 Àton a mɛ̀gu ke kpá durun-a yãzaakɛbɔ ũro. À a zĩnda kpá Ludaa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fɛ̀ɛ gaan wà
kuunɔ ũ, à a mɛ̀guunɔ kpáa yãmaakɛbɔnɔ ũ.
14 Àton tó durun gɔ̃ gbãa vĩawa dɔro, zaakɛ á na doka ɔzĩro, sé Luda gbɛ̃kɛɛ.

Maakɛna zɔ̀nɔ

15 Dian gwee? Lán wá kú doka ɔzĩ dɔro nà, sé Luda gbɛ̃kɛɛ ɔzĩ, wégɔ̃ kpɛɛ wàgɔ̃ durun kɛɛn
yɔ́? Auo! Lɛnlo!
16 Á dɔ̃ kɛ̀ tó a a zĩnda kpà gbɛ̃a ée mì siɛɛnɛ, á dɛ adee zɔ̀ ũnloo? Tó durunn a a zĩnda kpàa,
é gamɛ. Tó a mì sìɛ Ludanɛ sɔ̃, é bɔ maa.
17 Wa sáabu kɛ̀ kɔ̃n Ludao, zaakɛ durun zɔ̀nɔn a ũ yã, ben a mì sìɛ yã kɛ̀ wà dàare zɛ́azɛanɛ
kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
18 A bɔ durun yãn a gɔ̃ maakɛna zɔ̀nɔ ũ.
19 Mɛ́ɛ yã pì oo lán gbɛ̃ntee yã'ona bà a gbãasai yãnzimɛ. Lán a a mɛ̀guunɔ kpà yã pãpãkɛna
kɔ̃n yã zaaao zɔ̀nɔ ũ a yã zaaa kɛ̀ nà, lɛn tia dɔ à a mɛ̀guunɔ kpá maakɛna zɔ̀nɔ ũ lɛ a kuuna
gɔ̃ adona.
20 Kɛ̀ á dɛ durun zɔ̀nɔ ũ yã, a bà kú kɔ̃n maakɛnaoro.
21 Àre kpareen á è yã kɛ̀ á kɛ̀ yã kɛ̀ à kɛ̀are wíyã ũ tiaanɔ musuu? Yã pìnɔ mìdɛna nɛ́ gaamɛ.
22 Tia sa lán a bɔ durun yãn nà ée dɔɔ Ludazi, a àren kuuna adona ũ, à mìdɛna sɔ̃ nɛ́ wɛ̃̀ndi
kɛ̀ è yãaroomɛ.
23 Durun asaia nɛ́ gaamɛ, mɔde gbaa kɛ̀ Ludaa dàwe wa Dii Kirisi Yesu guun wɛ̃̀ndi kɛ̀ è
yãaroo ũ.

7

Wá kú Musa doka ɔzĩ dɔro

1 Ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ɛ yã ooare lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Musa doka dɔ̃ɔnɔ bà. Á dɔ̃ kɛ̀ doka iko vĩ gbɛ̃a gurɔɔ
kɛ̀ à kú wɛ̃̀ndionloo?
2 Lɛn doka pì nɔzãree yì a zãa lɛ gurɔɔ kɛ̀ à kú wɛ̃̀ndio. Tó à zã gà, ben doka pì è à gbarɛ.
3 Gurɔɔ kɛ̀ à zã kuu, tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãnde pɔ́ ũ, weé benɛ zinakɛrimɛ. Tó à zã gàmɛ sɔ̃, doka pì à
gbàrɛn gwe. Tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãnde pɔ́ ũ sa, beee nɛ́ zina yãmɛ dɔro.
4 Lɛn apinɔ se ma gbɛ̃nɔ, a ga doka musu Kirisi mɛ̀ gãzĩ, ben a gɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ fɛ̀ɛ bɔna gaan pì pɔ́
ũ, lɛ wà e wà kaarana e Luda pɔ́ ũ.
5 Kɛ̀ wa dà dɔ̀we aɛ yã, doka bé à tò durun nii wa dɛ wa mɛ̀ guu, ben wa kaarana è ga pɔ́ ũ.
6 Tia sɔ̃ wa ga pɔ́ kɛ̀ wa kũ zɔ̀ ũu pì yã musu, wa bɔ dokan, ben wée dɔɔ Ludazi à Ninii zɛ́
dufu guu, èe kɛ doka takada zɛ́ ziinlo.

Doka kɔ̃n durun-o

7 Wé be diamɛ? Luda doka nɛ́ durunn yɔ́? Lɛnlo fá! Doka pì bé à tò ma durun dɔ̃̀. Tó doka
e be wàton pɔ́ ni dɛroro, lɛ má dɔ̃ dian pɔ́nidɛna ègɔ̃ dɛ nàro.
8 Durun zɛkii è Luda yãdiɛna pì gãzĩ, ben à tò pɔ́ píngi nii ma dɛ. Zaakɛ kɛ̀ má doka dɔ̃ro,
durun dɛmɛ yãke ũro.
9 Má kuu yã doka sai, mɔde kɛ̀ ma yãdiɛna pì mà, durun vù iin,
10 ben ma ga. Yãdiɛna kɛ̀ dɛ à wɛ̃̀ndi kpámaa pì mɔ̀mɛ kɔ̃n gaao.
11 Durun zɛkii è yãdiɛna pì gãzĩ, ben à kɛ̀kɛ à ma dɛ yã pì gãzĩ.
12 Lɛmɛ doka pì kuuna adona, bensɔ̃ Luda yãdiɛna pì kuuna adona, à zɛ́ vĩ bensɔ̃ à maa.
13 Yã maaa bé à tò ma gaɔ́? Lɛnlo fá! Lɛ durun e à bɔ gupuraaa, à gaa ìmɛ yã maaa gãzĩ, lɛ
wà durun dɔ̃ durun ũ yãdiɛna pì gãzĩ.

Zɛ̃̀kana kɔ̃n durun-o

14 Wá dɔ̃ kɛ̀ doka pì bɔ̀ Luda kiiamɛ. Mapi sɔ̃, dàdeen ma ũ, má na durun ɔzĩ.
15 Mɛ̀ɛgɔ̃ yã kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ gbá dɔ̃ro, zaakɛ mɛɛ̀ yã kɛ̀ má yezi mà kɛɛ kɛro, yã kɛ̀ má yezi mà
kɛroon mɛɛ̀ kɛ.
16 Tó yã kɛ̀ má kɛ̀ e kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n ma pɔyeziyãoro, ma we kɛ̀ doka pì maa.
17 Èe kɛ mámbe mɛ́ɛ kɛɛro, durun kɛ̀ kú ma guumɛ.
18 Má dɔ̃ kɛ̀ yã maaa kú ma guuro, ma dà maaro. Mɛɛ̀gɔ̃ yezi mà yã maaa kɛ, mɔde mɛɛ̀ fɔ̃
mà kɛro.
19 Yã maaa kɛ̀ má yezi mà kɛ, mɛɛ̀ kɛro. Yã zaaa kɛ̀ má yeziroon mɛɛ̀ kɛ.
20 Tó yã kɛ̀ má yeziroon mɛ́ɛ kɛɛ, èe kɛ mámbe mɛ́ɛ kɛɛro, durun kɛ̀ kú ma guumɛ.
21 Má è tó má yezi mà à maaa kɛ, à zaaa bé è dɔmɛ aɛ.
22 Luda doka bé è kɛmɛ nna ma swɛ̃̀ guu,
23 mɔde má è iko pãndee kú ma mɛ̀ guu, ègɔ̃ zɛ̃̀ kaa kɔ̃n iko kɛ̀ kú ma laasuu guuo, ben má
na durun iko kɛ̀ kú ma mɛ̀ guu pì ɔzĩ.
24 Mamɔma wɛ̃ndade ina, dé bé eé ma sí ma mɛ̀ kɛ̀ ma kpa gaazi kɛ̀ ɔzĩi?
25 Ma sáabu kɛ̀ kɔ̃n Ludao! Kɔ̃n wa Dii Yesu Kirisi gbãaao. Lɛn má dɛ zɔ̀ ũ Luda dokanɛ ma
laasuu guu lɛ, bensɔ̃ má dɛ zɔ̀ ũ durun ikonɛ ma dà guu.

8

Zɛ̃̀blena kɔ̃n Luda Nini gbãaao

1 Yã é vɛ̃ɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Kirisi Yesu guunɔa dɔro,
2 zaakɛ kuuna Kirisi Yesu guu Luda Nini kɛ̀ è wɛ̃̀ndi kpáḿma gbãaa ma bɔ durun kɔ̃n gaao
ikon.
3 Yã kɛ̀ Musa doka e fɔ̃ à kɛ̀ro gbɛ̃ntee gbãasaikɛ yãnzi, Ludaa kɛ̀. À a zĩnda Nɛ́ zɛ̃̀ gbɛ̃ntee ũ
lán wamɔwa durundeenɔ bà durun kɛ̃nnɛna yãnzi, ben à wí dà durun-a a Nɛ́ mɛ̀ pì gãzĩ,
4 lɛ yã kɛ̀ doka e wɛtɛɛ yãpuraa kɛwa, wamɔwa kɛ̀ wa dà è dɔwe aɛ dɔro, sé Luda Nini.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dà è dɔ́ńɛ aɛnɔ è làakari dɔ ń dà yãa, gbɛ̃ kɛ̀ Luda Nini è dɔ́ńɛ aɛnɔ è làakari dɔ
Luda Nini yãa.
6 Dà dɔnnɛna aɛ nɛ́ gaamɛ. Luda Nini dɔnnɛna aɛ nɛ́ wɛ̃̀ndi kɔ̃n aafiaomɛ.
7 Dà dɔnnɛna aɛ nɛ́ íbɛtɛkpana kɔ̃n Ludaomɛ. Adee è mì siɛ Luda dokanɛro, eé fɔ̃ sero.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dà è dɔ́ńɛ aɛnɔ yã è ká Ludanɛro.
9 Apinɔ sɔ̃, a dà è dɔare aɛro, sé Luda Nini, tó à kú a guu yãpura. Tó gbɛ̃ Kirisi Ninii vĩ sɔ̃ro,
à dɛ Kirisi pɔ́ ũro.
10 Tó Kirisi kú a guu, baa tó a mɛ̀ gà durun yãnzi, Luda Ninii dɛare wɛ̃̀ndi ũmɛ, kɛ̀ Ludaa
tò yã bɔ̀ao nna yãnzi.
11 Tó Luda kɛ̀ Yesu fɛ̀ɛ gaan Ninii kú a guu, Luda kɛ̀ Kirisi pì fɛ̀ɛ gaan é wɛ̃̀ndi kpá a mɛ̀ kɛ̀
gà pìa à Ninii kɛ̀ kú a guu gãzĩ.
12 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, tɛna wa dàzi nɛ́ tiasinlo, pɔyezimɛ.

13 Tó á tɛ́ a dàzi, é gamɛ. Tó a a yãzaakɛnanɔ mì dɛ̀ kɔ̃n Luda Nini gbãaao sɔ̃, égɔ̃ kuu.
14 Gbɛ̃ kɛ̀ Luda Nini è dɔńnɛ aɛnɔ bé wà Luda nɛ́nɔ ũ.
15 Zaakɛ ninii kɛ̀ è tó wà zɔ̀ ble kɔ̃n vl̀aon á èro, Luda Nini kɛ̀ tò a gɔ̃ Luda nɛ́nɔ ũun á vĩ,
ben weè wii lɛ́ Ludaa kɔ̃n à gbãaao wà be: Baa, wa De.
16 Ninii pì è o wa niniinɛ kɛ̀ Luda nɛ́nɔn wa ũ.
17 Lán à nɛ́nɔn wa ũ nà, à túbiblerinɔn wa ũ. Luda túbiblerinɔn wa ũ, wé ble lɛdo kɔ̃n
Kirisiomɛ. Tó wa nawɛ̃a kɛ̀o, wégɔ̃ kúo à gakui guu.

Wɛ́ɛdɔna Luda gakuizi

18 Má è wé fɔ̃ wà gurɔɔ kɛ̀kii nawɛ̃a lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n gakui kɛ̀ Luda é bɔowe gupuraaaro.
19 Luda pɔ́kɛnanɔ píngi wɛ́ɛ dɔ à nɛ́nɔ bɔna gupuraaazi yãana sai.
20 Zaakɛ Ludaa tò a pɔ́kɛnanɔ gɛ̀ pãpãkɛɛ guu píngi. Èe kɛ aɔ̃ pɔyezinlo, Luda bé à kɛ̀ lɛ, lɛ ń
wɛ́ɛdɔzina guu
21 anduna bɔ yakana kɛ̀ èe zɔ̀ bleenɛ guu, gbasa àgɔ̃ a zĩnda vĩ Luda nɛ́nɔ gakui guu.
22 Wá dɔ̃ kɛ̀ Luda pɔ́kɛnanɔ píngi e mboo kɔ̃n wãwãao lán nɛ́'i pɔ́ bà ai tia.
23 Èe kɛ beeemɛ adoro, wamɔwa kɛ̀ wá Luda Nini vĩ kpɛ́gaau ũunɔ, wée mboo kpãi se ai
Luda gɔ̃ gá wa mɛ̀ liɛ à wa sí a nɛ́nɔ ũ.
24 Luda wa mì sì lɛ wà wɛ́ɛ dɔ beeezi. Pɔ́ kɛ̀ wà è kɔ̃n wɛ́ɛo nɛ́ wɛ́ɛdɔzina yãn dɔro. Dé bé è
wɛ́ɛ dɔ pɔ́ kɛ̀ à gĩakɛ à èzi?
25 Tó wa wɛ́ɛ dɔ pɔ́ kɛ̀ wée eroozi sɔ̃, weègɔ̃ dãa kɔ̃n mɛnaomɛ.
26 Lɛmɛ sɔ̃ Luda Nini è dɔwalɛ wa gbãasai guu, zaakɛ wá aduakɛna dɔ̃ a zɛ́aro, ben Luda
Nini è kúɛ kɛwe Ludanɛ kɔ̃n mbona kɛ̀ à yã gɛ̀ onalaao.
27 Luda è nɔ̀sɛ guu e bensɔ̃ à a Ninii laasuu dɔ̃, zaakɛ Luda Nini è kúɛ kɛ Luda gbɛ̃nɔnɛ lán
Ludaa yezi nàmɛ.
28 Wá dɔ̃ kɛ̀ yã píngi è bɔ maa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye Ludazinɔnɛ, gbɛ̃ kɛ̀ à ń sísi à ń sɛ́ lán èe wɛtɛɛ
nànɔ.
29 Zaakɛ Ludaa dìɛ zaa káaku kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ à gĩakɛ à ń dɔ̃nɔ bɔkɔ̃ba kɔ̃n a Nɛ́o, lɛ àgɔ̃ dɛ daudu ũ
dãaro pariinɔ tɛ́.
30 Gbɛ̃ kɛ̀ à ń díɛ zaa káaku pìnɔn à ń sísi, ben à tò yã bɔ̀ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ à ń sísi pìnɔo nna, ben à
tò gbɛ̃ kɛ̀ yã bɔ̀ńyo nnaa pìnɔ gɔ̃ gakui vĩ.

Yenzi kɛ̀ Ludaa vĩwao Kirisi Yesu guu

31 Wé o diamɛ yã beeenɔ musuu? Lán Luda zɛ̀wao nà, dé bé eé fɔ̃ à kpáwee?
32 Lán èe gí kɔ̃n a zĩnda Nɛ́oro nà à à kpà wa píngi yãnzi, eé gí pɔ́ píngi naawe gbaa ũ sɔ̃ziɔ́?
33 Dé bé eé gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sɛ́nɔ káara kɛɛ? Luda bé è tò yã bɔ̀ńyo nna.
34 Dé bé eé yã dawalaa? Kirisi Yesu gà, kɛ̀ dɛ beeelaa à ɛ̀ara à fɛ̀ɛ à kú Luda ɔplaazi, èe kúɛ
kɛɛnɛwe.
35 Bɔ́ bé eé wa kɛ̃ Kirisi yenzia? Nawɛ̃a ke ĩadamma ke wɛ́ɛtãmma ke nɔaa ke takaasi ke
kari ke fɛ̃ɛdaa, aɔ̃ ke é fɔ̃ɔ́?
36 À kɛ̃na Luda yãn wà bè:
N yãnzi wá kú gaa lɛ́zĩzi zaa kɔngɔ ai uusiɛ,
wè wa diɛ lán sãa kɛ̀ weé ń kòto kpánɔ bà.
37 Yã beeenɔ guu píngi wá dɛ zl̀blerila gbɛ̃ kɛ̀ yewazi gãzĩ.
38 Zaakɛ má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ gaa ke wɛ̀ndi ke malaikanɔ ke zĩnnɔ ke tia yã ke zia yã ke gbãadeenɔ
39 ke musu pɔ́nɔ ke tɔɔtɛ pɔ́nɔ ke Luda pɔ́kɛna pãndenɔ, aɔ̃ ke é fɔ̃ à wa kɛ̃ yenzi kɛ̀ Ludaa
vĩwaoaro wa Dii Kirisi Yesu guu.

9

Luda Isarailinɔ sɛna a gbɛ̃nɔ ũ

1 Mɛ́ɛ yãpuraa oo Kirisi guumɛ, mɛ́ɛ ɛgɛɛ toro. Ma laasuu è wezi kɔ̃n Luda Ninio se.
2 Ma pɔsiaa kɛ̀ bíta, ma nɔ̀sɛ ègɔ̃ yakana gurɔ píngi.
3 Mɛ́ fɔ̃ mà wɛ́ɛ kɛ Ludaa à ma kɛ̃ Kirisia, à láari kɛma ma Isaraili daanɔ gɛ̃ɛ ũ.
4 Aɔ̃mɔnnɔn Luda ń sɛ́ a nɛ́nɔ ũ, à a gakui ɔ̀dɔańnɛ, à bà kúńyo, à a doka kpàḿma, à
dɔnzikɛna dàńnɛ, à lɛ́ gbɛ̀ńnɛ.
5 Aɔ̃ɔ dɛ Luda gbɛ̃ káakunɔ boriinɔ ũ, bensɔ̃ aɔ̃ borii guun Kirisi kɛ̀ dɛ gbɛ̃ píngilaa bɔ̀n gbɛ̃ntee
ũ. Àmbe Luda kɛ̀ dɛ wàgɔ̃ à sáabu kpaa gurɔ píngi ũ. Aami.
6 Èe kɛ yã kɛ̀ Ludaa ò lɛ̀ɛ pãnlo, zaakɛ Isaraili gbɛ̃ píngin Isaraili yãpuraa ũro.
7 Èe kɛ Ibraĩ boriinɔ píngi bé Ibraĩ pì nɛ́nɔ ũ Luda kiiaro, zaakɛ Ludaa bè Ibraĩnɛ, Isaaku
boriinɔn weégae beńnɛ à boriinɔ ũ.
8 Lɛmɛ èe kɛ nɛ́ kɛ̀ à ń í pɔyezionɔn Luda nɛ́nɔ ũro, nɛ́ kɛ̀ à ń í Luda lɛ́gbɛ̃na musunɔn borii
pìnɔ ũ.

9 Zaakɛ Luda lɛ́ gbɛ̃̀ à bè: Mɛ́ ɛara mà mɔ́ zii mɔndaa'i, Sara é nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ.
10-12 Èe kɛ beee adoro. Luda è gbɛ̃nɔ sɛ́ lán èe wɛtɛɛ nàmɛ, èe kɛ aɔ̃ yãkɛna yãnzinlo, kɛ̀ à ń
sísi yãnzimɛ. Lɛmɛ kɛ̀ Rɛbɛka sìkanɔ nɔ̀ sì kɔ̃n wa dezi Isaakuo, ai àgɔ̃ gá ń i, ai aɔ̃gɔ̃ gá à maaa
ke à zaaa kɛ, Luda bè Rɛbɛkanɛ, à kɛ̀ bɔ̀ káaku égɔ̃ nɛ́ ũ gbɛ̃ zãanɛ.
13 Lán wà kɛ̃̀ Luda yãn nà wà bè:
Má ye Yakubuzi,
Isau sɔ̃, ma gizi.
14 Wé be diamɛ? Yã zaaa kú Luda kiian yɔ́? Lɛnlo fá!
15 Zaakɛ à bè Musanɛ,
gbɛ̃ kɛ̀ á yezi à sùu kɛon é kɛo,
bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ á yezi à wɛ̃nda dɔ̃nɛn é dɔ̃nɛ.
16 Beee yãnzi Luda gbɛ̃nɔ sɛna e bɔ gbɛ̃nteenɔ pɔyezi gãzĩro ke aɔ̃ aĩakɛnan, à bɔ̀ Luda sùu
guumɛ.
17 Zaakɛ Ludaa ò Fili'aunanɛ a yãn à bè: Ma n ka kpatan lɛ mà a gbãaa ɔdɔa gbɛ̃nɔnɛ n
musumɛ, wà ma tɔ́ kpá anduna guu píngi.
18 Lɛmɛ gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à sùu kɛon è kɛo lɛ, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ à yezi à à swã gbãgbãn è gbãgbã.

Luda pɔfɛ̃ kɔ̃n à sùuo

19 A gbɛ̃ke é ma la, bɔ́yãnzi Ludaa e gbɛ̃nɔ taari eezi dɔɔ? Dé bé eé fɔ̃ à gí Luda pɔyezizi?
20 N gbɛ̃ntee ina, dén n ũ gbasa ǹ yã sí Ludalaa? Oroo é a bòri la à be: Bɔ́yãnzi n ma bo lán
kɛ̀ bàziɔ́?
21 Orobori zɛ́ vĩ à oro swãde kɔ̃n à swãsaio bo kɔ̃n gũ̀ dɔ̃nkɔ̃ kɛ̀ à tòtooroo?
22 Tó Ludaa yezi à a pɔfɛ̃ ɔdɔańnɛ lɛ aɔ̃ɔ a gbãaa dɔ̃, ben à mɛna bíta kɛ̀ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ à
pɔfɛ̃ pitańma à ń kaatɛnɔ sɔ̃ nɛ́!
23 Tó à beee pì kɛ̀, lɛ wamɔwa kɛ̀ à sùu kɛ̀waonɔ a gakui bíta dɔ̃ sɔ̃ nɛ́, wamɔwa kɛ̀ à gĩakɛ à
wa kɛkɛ lɛ wà gɛ̃ a gakui pì guunɔ!
24 Gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sísi à ń sɛ́ pìnɔn wa ũ. Èe kɛ Yudanɔmɛ ńtɛ̃ɛro, kɔ̃n bori pãndenɔomɛ se.
25 Lán Ludaa bè annabi Osea takadan nà
Borii kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ ma gbɛ̃nɔ ũroonɔn mɛ́ beńnɛ ma gbɛ̃nɔ.
Borii kɛ̀ má yeńziroonɔn mɛ́gɔ̃ yeńzi.
26 Gura kɛ̀ Luda bèńnɛ aɔ̃ɔ dɛ a gbɛ̃nɔ ũro,
gwen weé ń sísi Luda Wɛ̃̀ndide pì nɛ́nɔ.
27 Isaya wii lɛ̀ Isarailinɔ yã musu à bè:
Baa tó Isarailinɔɔ pari
lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà,
aɔ̃ kpaaa kɛ̀ gɔ̃̀ bé eé bɔ.
28 Zaakɛ Dii é yã kɛ̀ à ò kɛ anduna guu,
bensɔ̃ eé à mì dɛ zɛna saimɛ.
29 Lán Isaya gĩakɛ à bè nà:
Tó Dii Zĩ̀kpɛdee e wa bori kenɔ tó yãro,
lɛ wa gɔ̃ lán Sɔdɔmudeenɔ bà,
lɛ wa kɛ lán Gɔmɔradeenɔ bà.

Isarailinɔ gina Kirisi baaruzi

30 Wé be diamɛ saa? Bori pãndenɔ e wɛtɛ Luda tó yã bɔńyo nnaro, ben à tò à bɔ̀ńyo nna. À
tò yã bɔ̀ńyo nna a náanɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ yãnzi.
31 Isarailinɔ sɔ̃ɔ e wɛtɛɛ Luda tó yã bɔńyo nna doka musu, ben èe bɔńyo nnaro.
32 Bɔ́yãnzii? Kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi Luda tó yã bɔńyo nna ń yãkɛnaa yãnzimɛ, èe kɛ à náanɛkɛna
yãnzinlo. Aɔ̃ gɛ̃̀n sì gbɛ̀ kɛ̀ è ń pãɛa
33 lán wà kɛ̃̀ Luda yãn nà:
Ǹ gwa, mɛ́ɛ gbɛ̀ kɛ̀ è tó wà gɛ̃̀n sí diɛ Zayɔn,
gbɛ̀si kɛ̀ è tó wà fuu.
Wí é gbɛ̃ kɛ̀ à à náanɛ kɛ̀ kũro.

10

1 Ma gbɛ̃nɔ, yã kɛ̀ má yezi ma swɛ̃̀ guu mɛ́ɛ a wɛ́ɛ kɛɛ Ludaan Isarailinɔ mìsina ũ.
2 Mɛ́ fɔ̃ mà ń sèeda kɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ aĩa vĩ kɔ̃n Luda yão, mɔde aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̃naro.
3 Zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃ dian Luda è tó yã bɔńyo nna nàro, ben aɔ̃ègɔ̃ wɛtɛɛ yã bɔńyo nna kɔ̃n ń zĩnda
gbãaao. Dian Luda è tó yã bɔńyo nna nà, aɔ̃ɔe síro.
4 Zaakɛ Kirisi Musa doka lɛ́ pàpa, lɛ yã bɔ kɔ̃n gbɛ̃ sãnda píngi kɛ̀ à à náanɛ kɛ̀o nnamɛ.

Mìsina nɛ́ gbɛ̃ píngi pɔ́mɛ

[5] Dian doka è tó yã bɔńyo nna nàn Musa ò a takadan à bè, gbɛ̃ kɛ̀ yã pì kɛ̀ bé é wɛ̃̀ndi e à
guu.
[6] Dian ludanaanɛkɛna è tó yã bɔńyo nna nà kɛ̃na à yãn à bè:
Ǹton o n nɔ̀sɛn ǹ be,
dé bé eé gá ludambɛ à Kirisi pitaro,
[7] ke dé bé eé gá gɛ̀wãan à Kirisi bɔ gaanlo.
[8] Yã kɛ̀ à òn yɛ̀:
Yã pì kúnyo kĩi,
à kú n lɛ́n kɔ̃n n nɔ̀sɛo.
Ludanaanɛkɛna yã kɛ̀ weè à waazi kɛɛn yã pì ũ.
[9] Tó ń ò kɔ̃n lɛ́o gupuraaa kɛ̀ Yesun Dii ũ bensɔ̃ ń sì n swɛ̃̀n kɛ̀ Luda à bɔ̀ gaan, eé n mì sí.
[10] Zaakɛ yã pì sina n swɛ̃̀n bé è tó yã bɔnyo nna bensɔ̃ yã pì ona kɔ̃n n lɛ́o bé è n mì sí.
[11] À kɛ̃na Luda yãn wà bè, wí é gbɛ̃ kɛ̀ èe à náanɛ kɛɛ kũ zikiro.
[12] Yudanɔ kɔ̃n bori pãndenɔ e bɔ doodo kɔ̃oro, zaakɛ aɔ̃ píngi Dii dɔ̃nkɔ̃mɛ, è kaarana kɛ
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è à sísinɔnɛ ń píngi.
[13] Zaakɛ Dii sìsirinɔ é bɔ ń píngi.
[14] Dian gbɛ̃nɔ é à sísi à náanɛkɛna saii? Dian aɔ̃é à náanɛ kɛ à yãmana saii? Dian aɔ̃é à yã
ma waazikɛri saii?
[15] Tó wèe waazikɛrinɔ zĩḿmaro, dian aɔ̃é waazi kɛńnɛ nà? À kɛ̃na Luda yãn wà bè:
Baarunnakparinɔ mɔna è kɛńnɛ nna fá!
[16] Mɔde èe kɛ baade píngi bé à baaru nnaa pì sìro. Ben Isaya bè: Dii, dé bé à wa yã sì?
[17] Lɛmɛ ludanaanɛkɛna è bɔ à yãmana kiiamɛ, yã pì sɔ̃ nɛ́ Kirisi yãmɛ.
[18] Ma bè yɔ́ɔ! Aɔ̃ɔe manloo? Aɔ̃ɔ mà.
Aɔ̃ kòto dà andunala píngi,
aɔ̃ yã'ona gàa ai tɔɔtɛ lɛ́zɛkiia.
[19] Ma bè yɔ́ɔ! Isarailinɔɔ e dɔ̃rɔ́? Káaku gĩa Musa bè:
Mɛ́ tó aɔ̃ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpá kɔ̃n borii kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ ma gbɛ̃ ũroonɔo,
mɛ́ tó aɔ̃ pɔ fɛ̃ gbɛ̃ntee wɛ́ɛsiadeenɔ yã musu.
[20] Ben Isaya Luda yã ò kɔ̃n kù gbãaao à bè:
Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ma kii wɛtɛroonɔ bé wà ma e,
ma a zĩnda ɔ̀dɔa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ma gbekaroonɔnɛ.
[21] Isarailinɔ yã musu à bè:
Zaa kɔngɔ ai uusiɛ ma ɔ dɔ̀
bori swãgbãadee kɛ̀ aɔ̃ fɛ̃̀maonɔnɛ.

11

Ludaa e Isarailinɔ zĩnnaro
[1] Ma bè yɔ́ɔ! Luda a zĩnda gbɛ̃nɔ zɛ̃̀nnan yɔ́? Lɛnlo fá! Mapi, Isarailin ma ũ. Ibraĩ boriin ma
ũ Bɛyãmi borii guu.
[2] Ludaa e a gbɛ̃ kɛ̀ à gĩakɛ à ń dɔ̃nɔ zĩnnaro. Á Ilia yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn kɛ̀kii dɔ̃roo? Kɛ̀ à gàa
kɔ̃n Isarailinɔ yão Luda kiia, à bè:
[3] Dii, aɔ̃ n annabinɔ dɛ̀dɛ aɔ̃ n gbãgbãkiinɔ gbòro. Mámbe ma gɔ̃ mado, ben aɔ̃ɔe ma wɛɛ.
[4] Luda bè Ilianɛ diamɛ? À bè, á gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe kúɛ Baalinɛroonɔ kũna a pɔ́ ũ gɔ̃ɔn bɔrɔ
swɛɛplaa.
[5] Lɛmɛ dɔ aɔ̃ gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ Luda ń sɛ́ a gbɛ̃kɛɛ guunɔɔ kpɛ́ kuu ai gbȁa.
[6] Lán à ń sɛ́ a gbɛ̃kɛɛ guu nà, èe kɛ aɔ̃ yãkɛna yãnzinlo. Tó lɛnlo, ɛ̃ndɛ̃ Luda gbɛ̃kɛɛ égɔ̃ gbɛ̃kɛɛ
ũro.
[7] Dian gwee? Isarailinɔɔ e yã kɛ̀ wèe wɛtɛɛ ero, mɔde aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sɛ́nɔɔ è. Aɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃
gɔ̃̀nɔ nɔ̀sɛ tàta,
[8] lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:
Luda iwesaa kpàńzi,
ben aɔ̃ wɛ́ɛ e guu ero,
aɔ̃ swã e yã maro ai kɔ̃n a gbȁao.
[9] Dauda bè dɔ:
Aɔ̃ zĩbaakɛna gɔ̃ńnɛ takutɛɛ ũ à ń kũ,
à gɔ̃ńnɛ gɛ̃̀nsikii ũ lɛ à yã lúńnɛ.
[10] Aɔ̃ wɛ́ɛ sisi lɛ aɔ̃ton guu ero,
aɔ̃ wó gɔ̃ kokona gurɔ píngi.
[11] Ma bè yɔ́ɔ! Kɛ̀ Isarailinɔ gɛ̃n sì, aɔ̃ lɛ̀ɛ mámmann yɔ́? Lɛnlo fá! Aɔ̃ taarinɔ yãnzin Luda
bori pãndenɔ mì sìzi, lɛ Isarailinɔ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpáńyo yãnzi.

12 Lán aɔ̃ taarinɔ bé à tò anduna kaarana è nà, bensɔ̃ aɔ̃ funa bé à tò bori pãndenɔ kaarana
è, weé ń lɛ́ papana yã o dɔɔ́?

Bori pãndenɔ mìsina

13 Mɛ́ɛ yã oo a bori pãndenɔnɛ sa. Lán má dɛ zȉri ũ bori pãndenɔ kiia nà, mɛɛ̀ ĩa dã ma
zȉrikɛ yã musu,
14 lɛ mà a zĩnda boriinɔ nɔ̀sɛ fɛɛ aɔ̃ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpá mà ń gbẽ̀kenɔ mì sí.
15 Zaakɛ Luda gina Isarailinɔzi bé à tò anduna kèo nna, tó à ɛ̀ara à ń sí dɔ, beee égɔ̃ dɛ
diamɛ? Beee égɔ̃ dɛ wẽ̀ndi ũ gènɔnɛ.
16 Tó wà pɔ́ dufu dàɛ, à kpaaa gɔ̃̀ aubarika pɔ́ ũmɛ. Tó lí kãsãa dɛ Luda pɔ́ ũ, à gɔ̃̀nɔɔ dɛ à pɔ́
ũmɛ se.
17 Luda kù lí yãpura gã̀ kenɔ zɔ̃̀zɔ̃, ben à mmɔn kɛ̀ ń dɛ kùtɛ̃ lí ũu pɛ̀ à gbɛ̀n, lɛ ǹgɔ̃ kuu kɔ̃n
kù lí maaa kãsã gbãaao.
18 Ǹton kya ká kù lí yãpura gã̀ kɛ̀ à zɔ̃̀zɔ̃nɔnlo. N kɛ dia nɛ́ɛ ĩa dãa? Ń kuu lí kãsãa yãnzimɛ,
èe kɛ lí kãsãa bé à kuu n yãnziro.
19 Nɛ́ be, à lígã pìnɔ zɔ̃̀zɔ̃ lɛ à n pɛ́ ń gbɛ̀n yãnzimɛ.
20 Lɛmɛ, mɔde à ń zɔ̃zɔ̃ kɛ̀ aɔ̃e a náanɛ kɛro yãnzi. Mmɔn sɔ̃, n zɛkii è kɛ̀ nɛ́ɛ Luda náanɛ kɛɛ
yãnzi. Ǹton wada kɛro. Ǹ làakari kɛ!
21 Lán Ludaa e gí kù lí yãpura gã̀nɔ zɔ̃zɔ̃ziro nà, eé gí n zɔ̃zi sero.
22 Ǹ gwa lán Ludaa maa nà bensɔ̃ à pãsĩ. À pãsĩ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ fùanɔ, ben à maannɛ, tó n zɛ
kɔ̃n à maakɛnao. Tó lɛnlo, eé n zɔ̃mɛ se.
23 Tó Isarailinɔ ń ludanaanɛkɛsai tò, eé ɛara à ń pɛ́ ń gbɛ̀mmɛ, zaakɛ à ń pɛna ń gbɛ̀n gbãa
vĩ.
24 Tó Luda n zɔ̃ kùtɛ̃ lía à n pɛ kù lí yãpuraa lán wè kɛro nà, kù lí gã̀ yãpuraanɔ ɛara à pɛna
ń zĩnda lía zɛ́ vĩ dɛ beeelaroo?

Isarailinɔ mìsina zãa

25 Ma gbɛ̃nɔ, má yezi àgɔ̃ asiiyã kɛ̀kii dɔ̃, lɛ a wɛ́ɛ tóngɔ̃ sia à a zĩnda diɛ ĩadãrinɔ ũro yãnzi.
Isaraili kpaaanɔ swãgbãa kȕ gĩa ai bori pãndenɔ gɛ̃na kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guu lɛ́ gɔ̃ ká.
26 Beee gbɛra Luda é Isarailinɔ mì sí ń píngi lán à kɛ̃na Luda yãn nà kɛ̀ wà bè:
Mìsiri é bɔ Zayɔn,
eé Yakubu boriinɔ kɛ̃ ludadɔ̃saia.
27 Ma bà kuunańyo yãn gwe
gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ ń durunnɔ kɛ̃ńnɛ.
28 Baaru nnaa pì yã musu aɔ̃ dɛ Luda ibɛɛnɔ ũ a yãnzi. Luda gbɛ̃nɔ sɛna yã musu aɔ̃ dɛ Luda
yenzideenɔ ũ aɔ̃ dezinɔ yãnzi.
29 Zaakɛ ludangbaanɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ à ń sísi à ń sɛ́nɔ è sí liɛro.
30 A bori pãndenɔ ée Luda yã ma yãro. Tia sa Luda sùu kɛ̀ao kɛ̀ Isarailinɔɔ e à yã maro yãnzi.
31 Lɛn Isarailinɔ gì Luda yã mazi lɛ tia, lɛ Luda e à sùu kɛao, gbasa à sùu kɛńyo.
32 Luda yãmasai kpà gbɛ̃ sãnda píngizi, lɛ à e à sùu kɛńyo ń píngi yãnzimɛ.

Luda sáabukpana

33 Luda ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n a dɔ̃nao bítakɛɛ kà zã̀ fá.
Gbɛ̃ke é fɔ̃ à bɔ yã kɛ̀ à zɛ̀o asiiaro,
weé fɔ̃ wà à dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
34 Dé bé à Dii nɔ̀sɛ dɔ̃ɔ?
Dé bé à yã dànɛ à lɛ́dammari ũu?
35 Dé fĩa bé à dɔ Ludaa kɛ̀ eé bonɛ?
36 Pɔ́ píngi bɔ̀ à kiiamɛ,
aɔ̃ɔ kuu kɔ̃n à gbãaao,
bensɔ̃ aɔ̃ɔ kuu à pɔ́ ũ.
Wàgɔ̃ à tɔ́ bɔɔ gurɔ píngi. Aami.

12

Zĩkɛna Ludanɛ

1 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, lán Luda wa wɛ̃nda dɔ̃̀ lɛ nà, ma wɛ́ɛ kɛ̀awa à a zĩnda kpáa sa'opɔ
bɛ̃ɛ seesai kɛ̀ è kánɛ ũ. Àmbe a dɔnzikɛna a zɛ́a ũ.
2 Àton tɛ́ anduna tiaa kɛ̀ tuubaziro. À tó Luda a dà liɛ, a làakari e à gɔ̃ dufu, lɛ à e à pɔyezi
dɔ̃, yã kɛ̀ maa, ben à nna, ben à papana.
3 Gbaa kɛ̀ Ludaa dàmɛ yãnzin mɛ́ɛ oo a pínginɛzi, àton a zĩnda maa bo dɛ a maa lɛ́laro. A
baade a zĩnda diɛ a yãpura lɛ́n lán Luda à gbà zɛ́ à a náanɛ kɛ nà.

4 Gbɛ̃ntee mɛ̀ mɛ̀n doo guunɔ vĩ pari, aɔ̃ baade kɔ̃n a zĩiomɛ.
5 Lɛmɛ, baa kɔ̃n wa parikɛɛo, wa mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ Kirisi guumɛ, mɛ̀gu daanɔn wa ũ.
6 Wa gbaa bɔ̀ doodo kɔ̃nɛ lán Ludaa dàwe nà a gbɛ̃kɛɛ guu. Tó annabikɛyã'ona gbaan ń vĩ,
ǹ kɛ n ludanaanɛkɛna lɛ́n.
7 Tó zɪ̃̀rikɛɛmɛ, ǹ kɛ. Tó yãdannɛnamɛ, ǹ dańnɛ.
8 Tó lɛ́dammanamɛ, ǹ dam̍ma. Tó gbadanamɛ, ǹ da aaga. Tó dɔn'aɛdekɛɛmɛ, ǹ kɛ kɔ̃n aĩao.
Tó wɛ̃ndadɔ̃nnɛnamɛ, ǹ dɔ̃ńnɛ kɔ̃n pɔnnaao.
9 À kɔ̃ sìo yenzi gɔ̃ mɔnafiki sai. À kpɛɛ li à zaaanɛ, à zɛ kɔ̃n à maaao.
10 Àgɔ̃ nna kɔ̃o kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ. Àgɔ̃ wãa kɔ̃n bɛ̀ɛlikɔ̃nɛnao.
11 Àgɔ̃ aĩa vĩ mɛa sai, a mɛ̀ gɔ̃ wãa Dii zĩi guu.
12 À pɔnnaa kɛ yã kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔzi yã musu. À mɛna fɔ̃ nawɛ̃akɛna guu. À mɛ̀ kpá aduakɛnaa.
13 À dɔnlɛ kɛ Luda gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ e kɛ̃sãam̍manɔnɛ. Àgae nibɔ kɛ.
14 À sa maaa o a wɛ́ɛtãmmarinɔnɛ. À sa maaa ońnɛ, àton ń káro.
15 À pɔnnaa kɛ kɔ̃n pɔnnakɛrinɔ. À ɔ́ɔ dɔ kɔ̃n ɔ́ɔdɔrinɔ.
16 Àgɔ̃ kú kɔ̃o nna. Àton a zĩnda sɛ́ lezĩro. À gbɛ̃nna kpá kɔ̃n takaasideenɔ. Àton a zĩnda diɛ
yãdɔ̃rinɔ ũro.
17 Àton yã zaaa fĩa bo kɔ̃n à zaaaoro. Àgae yã kɛ̀ maa baade píngiɛ kɛ.
18 Tó eé sí kɛ, tó á à zɛ́ vĩ, àgɔ̃ nna kɔ̃n gbɛ̃ sãnda píngio.
19 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, àton gɛ̃ɛ bo gbɛ̃aro, à à tó kɔ̃n Ludao. À kɛ̃na Luda yãn wà bè:
Dii bè, ambe é gɛ̃ɛ bom̍ma,
ambe é fĩa bom̍ma.
20 Tó nɔaa e n ibɛɛ dɛɛ, ǹ pɔ́blee kpáa. Tó ímiimɛ sɔ̃, ǹ à gba í. Tó ń kɛ̀ lɛ, nɛ́ɛ à ɔɔ kaanɛ a lɛ́mmɛ.
21 Ǹton tó yã zaaa zɪ̃̀ blemmaro. Ǹ zɪ̃̀ blea kɔ̃n à maaao.

13

Mìsiɛna bùsu gbãadeenɔnɛ
1 Baade píngi mì siɛ bùsu gbãadeenɔnɛ, zaakɛ iko kee kuu Luda lɛ́ saɛro. Luda bé à gbãadee
kɛ̀ aɔ̃ɔ kuunɔ dìɛ ń píngi.
2 Beee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ gbãade yã kpɛɛ, adee bɔ̀ Luda yãdiɛna kpɛɛmɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ ń kpɛɛnɔ ń
zĩnda dà yãmmɛ.
3 Èe kɛ maakɛrinɔ bé wè vĩa kɛ kpatablerinɔnɛro, sé zaakɛrinɔ. Tó ń yezi gbãadeenɔ vĩa
dadanziro, ǹ yã maaa kɛ, eé n sáabu kpá.
4 Gbãadee nɛ́ Luda zĩkɛrimɛ n aafia yãnzi. Tó n yã zaaa kɛ̀ sɔ̃, ǹ vĩa kɛnɛ, zaakɛ à fɛ̃ɛdaa
logona pãnlo. Luda zĩkɛrimɛ, è gɛ̃ɛ bonɛ zaakɛria.
5 Beee yãnzi à maa à mì siɛńnɛ. Èe kɛ wɛ́ɛtãmma yãnzi adonlo, a laasuu yãnzimɛ dɔ.
6 Beee yãnzin eè bɛ'ɔɔ kpázi dɔ, zaakɛ gbãadeenɔ nɛ́ Luda zĩkɛrinɔmɛ, aɔ̃e zĩi pì kɛɛnɛmɛ.
7 À baade fĩa bońnɛ píngi. À bɛ'ɔɔ kpá à sìria, à a laaanɔ takada sí dɔ. À mì siɛ gbɛ̃ kɛ̀ dɛ à mì
siɛnɛnɛ. À gbɛ̃ kɛ̀ dɛ à à yã da yã da.

Gurɔɔ kà kĩi, wàgɔ̃ yekɔ̃zi
8 Àton gbɛ̃ke fĩa sɛ́ro, sé yekɔ̃zina fĩa baasiro. Gbɛ̃ kɛ̀ ye a gbɛ̃daaazi, Luda doka pɛ̀kɔ̃rɛamɛ.
9 Wà bè ǹton zina kɛro, ǹton gbɛ̃ dɛro, ǹton kpãi oro, ǹton gbɛ̃ pɔ́ ni dɛro. Yã pìnɔ kɔ̃n yãdiɛna
pãnde kɛ̀ aɔ̃ɔ kuunɔ píngi kú yã kɛ̀kii guumɛ wà bè: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃daaazi lán n zĩnda wɛ̃̀ndi bà.
10 Yenzi è tó gbɛ̃ yã zaaa kɛ̀ a gbɛ̃daaanɛro. Yenzin Luda doka papana ũ.
11 À kɛ lɛ, zaakɛ á gurɔɔ kɛ̀ wá kúa kɛ̀ dɔ̃. A vuna iin gurɔɔ kà, zaakɛ wa mìsina kĩi tia dɛ
gurɔɔ kɛ̀ wa Yesu náanɛ kɛ̀la.
12 Guu sì à kà zɑ̃̀, gudɔna kà kĩi. Wà mì kɛ̃ gusia yãnɔa wà gupura gɔ̃kɛbɔnɔ sɛ́ɛ.
13 Wàgɔ̃ kú wa dɔ̀rɔa fãantɛ̃ gbɛ̃nɔ ũ faasai kɔ̃kɔ̃ kɔ̃n wɛ̃dɛnao sai, pãpãkɛna kɔ̃n wísaiyão
sai, lɛokpakɔ̃a kɔ̃n zanguo sai.
14 À Dii Yesu Kirisi zɛ́kpaɛ sɛ́. Àton tó a dà zii dɔare aɛ à à nidɛna kɛro.

14

Kɔ̃ taari'ena
1 À gbɛ̃ kɛ̀ busɛ ludanaanɛkɛna guu diɛ yãkete sai.
2 Gbɛ̃kenɔ ludanaanɛkɛna è pɔ́ke tɛ̃ boro, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ludanaanɛkɛna busananɔ è nɔ̀bɔ
sóro.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ píngi ble tón kya ká gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ píngi bleroonlo, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ píngi bleroo
tón gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ píngi blee taari ero, zaakɛ Luda à sìmɛ.

4 Dén n ũ kɛ̀ nɛ́ɛ danɔ zĩkɛri taari ee? Tó à fɔ̃̀ ke à fùan yoo, à Dii yãn gwe. Eé fɔ̃, zaakɛ Dii
gbãaa é tó à fɔ̃.
5 Gbɛ̃kenɔ sì kɛ̀ gurɔ kenɔ nna dɛ à kenɔla, gbɛ̃ pãndenɔ sì kɛ̀ gurɔ píngi sáamɛ. Baade laasuu
gɔ̃ dɔ̃nkɔ̃ kɔ̃n yã kɛ̀ à zɛ̀oo.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ è gurɔɔ bɔɔ è bɔ Dii yãnzimɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ píngi blee è ble kɔ̃n Dii gbãaaomɛ à Luda
sáabu kpá. Gbɛ̃ kɛ̀ è pɔ́ tɛ̃ è tɛ̃ Dii yãnzimɛ à Luda sáabu kpá.
7 Gbɛ̃ke ègɔ̃ kuu a zĩnda yãnziro, gbɛ̃ke è ga a zĩnda yãnziro.
8 Tó wá kuu, wá kuu Dii pɔ́ ũmɛ, tó wa ga, wa ga Dii pɔ́ ũmɛ. Wá kuun yoo, wa gan yoo, wá
dɛ Dii pɔ́ ũmɛ.
9 Zaakɛ Kirisi gà à fɛ̀ɛ, lɛ àgɔ̃ dɛ gɛ̀wãadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ Dii ũmɛ.
10 Kɛ̀ nɛ́ɛ n gbɛ̃ndoo taari ee sɔ̃ nɛ́? Mmɔn sɔ̃, à kɛ̀ dia nɛ́ɛ kya kaa n gbɛ̃ndoon sɔ̃ɔ? Luda
égɔ̃ vɛ̃ɛna a tintia, wa píngi wé bɔ wà zɛ à aɛ,
11 lán à kɛ̃na Luda yãn nà Dii bè:
Kɔ̃n ma kuunao, baade píngi é kúɛmɛ,
gbɛ̃ sãnda píngi é ma ludakɛɛ dɔ̃.
12 Lɛn baade é a zĩnda yã tɔ̃kɛ̃ Ludanɛ lɛ.

Àton yã kɛ̀ eé tó a gbɛ̃ndoo fuu kɛro

13 Beee yãnzi wàton kɔ̃ taari e dɔro. Kɛ̀ dɛ à kɔ̃ taari e, à zɛo kɛ̀ é yã kɛ̀ eé tó a gbɛ̃ndoo fuu
kɛro.
14 Dii Yesu guu má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ pɔ́ble ke ègɔ̃ gbãsĩ a zĩndaro. Mɔde tó gbɛ̃ dìɛ kɛ̀ pɔ́ gbãsĩ,
ben ègɔ̃ gbãsĩnɛ.
15 Tó n n gbɛ̃ndoo nɔ̀sɛ yàkanɛ pɔ́ kɛ̀ ń blè yãnzi, ń yenzi vĩnɛro. Pɔ́blee kɛ̀ ń blè yãnzi ǹton
gbɛ̃ kɛ̀ Kirisi gà à yãnzi kaatɛro.
16 Àton tó wà kya káare pɔ́ kɛ̀ á è à maanlo,
17 zaakɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia nɛ́ pɔ́blena kɔ̃n íminao yãnlo. Yãkɛna a zɛ́a kɔ̃n aafiao kɔ̃n
pɔnnaa kɛ̀ Luda Nini è ińnɛo yãmɛ.
18 Gbɛ̃ kɛ̀ èe dɔɔ Kirisizi lán beee bà yã è ká Ludanɛ, bensɔ̃ gbɛ̃ntee è à sáabu kpá.
19 Beee yãnzi wàgae kɔ̃ aafia wɛtɛ wàgɔ̃ kɔ̃ sɛɛ lezĩ.
20 Ǹton Luda zĩi yaka pɔ́blee yãnziro. Pɔ́ble píngi maamɛ, mɔde pɔ́ kɛ̀ eé tó n gbɛ̃ndoo fuu
blena maaro.
21 Nɔ̀bɔsonan yoo, wɛ̃minan yoo, yã kɛ̀ eé tó n gbɛ̃ndoo fu píngi, à maa ǹ tɛ̃mɛ.
22 Pɔ́ kɛ̀ ń náanɛ kɛ̀, ǹ tó à gɔ̃nnɛ kɔ̃n Ludao. Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ èe a zĩnda taari e kɔ̃n pɔ́
kɛ̀ à zɛ̀oroo ũ.
23 Tó gbɛ̃ e seka kɛɛ pɔ́blee kɛ̀ èe bleea sɔ̃, à a zĩnda dà yãmmɛ, kɛ̀ èe kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n à
ludanaanɛkɛnaoro yãnzi. Yã kɛ̀ èe kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n gbɛ̃ ludanaanɛkɛnaoroo nɛ́ durummɛ.

15

Wàgɔ̃ yekɔ̃zi wɛ́ɛdɔna Ludazi guu

1 Wamɔwa kɛ̀ wá gbãa ludanaanɛkɛna guunɔ, séde wà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gbãaroonɔ sɛ́ lezĩ aɔ̃
gbãasaikɛɛ guu. Wàtongae wa pɔyezi kɛro.
2 Wa baade gae yã kɛ̀ eé kɛ a gbɛ̃daaanɛ nnaa kɛ à bɔna maaa yãnzi kɔ̃n à kãsãpɛɛnao.
3 Zaakɛ Kirisi e a zĩnda pɔyezi kɛro. À kɛ̃na Luda yãn wà bè, gbɛ̃nɔ dɔkɛna Ludao gɔ̃̀nɛ.
4 Yã kɛ̀ wà kɛ̃̀ yã píngi, wà kɛ̃̀ lɛ́danawaa yãnzimɛ. Luda yã pì è wa gba mɛna, è wa gba swɛ̃̀
lɛ wàgɔ̃ tãmaa vĩ.
5 Luda kɛ̀ è ń gba mɛna à ń gba swɛ̃̀ tó àgɔ̃ nɔ̀sɛdɔ̃nkɔ̃ vĩ kɔ̃o lán Kirisi Yesu pɔ́ bà,
6 lɛ à Luda wa Dii Yesu Kirisi De tɔ́ bɔ kɔ̃n nɔ̀sɛ dɔ̃nkɔ̃o kɔ̃n lɛdolɛo.
7 À kɔ̃ sí lán Kirisi a si nà Luda tɔ́bɔna yãnzi.
8 Mɛ́ɛ ooare, Kirisi gɔ̃̀ zĩ̀ri ũ Yudanɔnɛ, lɛ à lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ aɔ̃ dezinɔnɛ papa, aɔ̃gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Luda
náanɛ vĩ,
9 lɛ bori pãndenɔ Luda tɔ́ bɔ à sùu yãnzi lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:
Beee yãnzi mɛ́ n sáabu kpá boriinɔ tɛ́,
mɛ́ n tɔ́ kpá.
10 Wà bè dɔ:
Boriinɔ, à pɔnnaa kɛ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ.
11 Wà bè dɔ:
Amɔa bori píngi à Dii tɔ́ kpá,
amɔa bùsu píngi gbɛ̃nɔ à à táaki lɛ́.
12 Isaya bè dɔ:
Yɛsɛ kãsãa é pìto pá,
eé fɛɛ à kí ble bori pãndenɔnɛ,

aɔ̃égɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔzi.
[13] Luda kɛ̀ gbɛ̃ píngi wɛ́ɛ dɔzi tó pɔnnaa pɛkɔ̃rɛawa kɔ̃n aafiao a náanɛ kɛ̀ ée kɛɛ yãnzi, lɛ a wɛ́ɛdɔzina kaara kɔ̃n à Ninii gbãaao.

Pɔlu zĩkɛna Ludanɛ

[14] Ma gbɛ̃nɔ, má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ maakɛɛ pɛ̀kɔ̃rɛawa, á yã píngi dɔ̃ wásawasa, é fɔ̃ à lɛ́ dakɔ̃a.
[15] Ma takada kɛ̀ kɛ̃na guu ma yãkenɔ kɛ̀ kɔ̃n kùgbãaao diɛna, lɛ àgɔ̃ dɔagu yãnzi, zaakɛ Luda ma gba zɛ́
[16] ma gɔ̃ Kirisi Yesu zĩkɛri ũ bori pãndenɔnɛ. Mɛ́ɛ baaru nnaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kpaańnɛ, lɛ aɔ̃ kuuna gɔ̃ adona Luda Nini gãzĩ, aɔ̃ gɔ̃ Ludanɛ sa'obɔ kɛ̀ è kɛnɛ ũ.
[17] Kuuna Kirisi Yesu guu mɛ́ɛ ĩa dãa zĩi kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ Ludanɛ yã musu.
[18] Zaakɛ má yãke ona vĩro, tó èe kɛ yã kɛ̀ Kirisi kɛ̀ ma kiia baasiro. À tò bori pãndenɔ Luda yã mà ma yã'ona kɔ̃n ma yãkɛnao gãzĩ
[19] kɔ̃n sèedanɔ kɔ̃n dabudabuyãnɔ gbãaao kɔ̃n Luda Nini gbãaao. Bɔna Yerusalɛmu ma liga wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo ai Ilirikumu bùsun, ma Kirisi baaru kpàakpa kɛ̀ papana.
[20] Mɛɛ̀gɔ̃ yezi mà baaru nnaa pì kpá guu kɛ̀ wèe Kirisi yã man zikiro, lɛ màton bú ba gbɛ̃ pãnde pɔ́ gbɛ̀nlo yãnzi.
[21] Lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:
Gbɛ̃ kɛ̀ wèe à yã ońnɛ yãroonɔ wɛ́ɛ é kɛ̃,
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e à baaru ma yãroonɔ é dɔ̀rɔ dɔ̃.
[22] Yã kɛ̀ ègɔ̃ kpaa ma mɔna a kiianɛ gɛ̃n baaagɔ̃n gwe.
[23] À kà wɛ̃ ũgbangba kɛ̀ mɛɛ̀gɔ̃ yezi mà mɔ́ a gwa. Tia sa lán yãkee e gɔ̃mɛ bùsu kɛ̀kiinɔ guu dɔro nà,
[24] má tãmaa vĩ wà wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ sa ma gana Sapaini bùsun guu. Tó ma gurɔplaa kɛ̀ao kɔ̃n pɔnnaao, é zɛ́ kɛmɛ gana gwe.
[25] Tia la mɛ́ɛ gaa kɔ̃n dɔnlɛo Luda gbɛ̃nɔnɛ Yerusalɛmu,
[26] zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú Masedonia kɔ̃n Girisinɔ zɛ̀o wà Luda gbɛ̃ takaasidee kɛ̀ aɔ̃ kú Yerusalɛmunɔ kámasa kɛ.
[27] Aɔ̃ zɛ̀o, mɔde tiasimɛ, zaakɛ lán Yudanɔ Luda auziki lì bori pãndenɔzi nà, à maa bori pãndenɔ ń anduna auziki li Yudanɔzi se.
[28] Tó ma gbaa pì nàńnɛ ń ɔzĩ ma yãa, ma gana Sapaini guu mɛ́ bɔɛ a kiia.
[29] Má dɔ̃ kɛ̀ tó mɛ́ mɔ́ a kiia, mɛ́ mɔ́are Kirisi aubarikao papanamɛ.
[30] Ma gbɛ̃nɔ, ma naare wa Dii Yesu Kirisizi kɔ̃n yenzi kɛ̀ Luda Nini è kpáḿmao, à fɛɛ à zɛ à Luda wɛ́ɛ kɛmao,
[31] lɛ à ma bɔ Yudea Yesusaideenɔ ɔzĩ, lɛ zĩi kɛ̀ mɛ́ kɛ Yerusalɛmu Luda gbɛ̃nɔ tɛ́ kɛńnɛ nna,
[32] gbasa mà a le kɔ̃n pɔnnaao, tó Ludaa wè, mɛ́ mɔ́ kámma bo a kiia.
[33] Luda Aafiade gɔ̃ kúao a píngi. Aami!

16

Ìkpammana

[1] Mɛ́ɛ wa dãre Febe, Kɛnkɛrɛa sɔsi dɔnlɛri naaare a ɔzĩ.
[2] À à sí Dii guu, lán à maa Luda gbɛ̃nɔ kɛ kɔ̃o nà. À dɔàlɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à yezi a kiiao píngi, zaakɛ à dɔ̀ gbɛ̃nɔlɛ pari kɔ̃n mapio se.
[3] À ì kpá Pirisila kɔ̃n Akilaoa. Ma zĩkɛri daanɔmɛ Kirisi Yesu zĩi guu.
[4] Aɔ̃ sì wà ń zĩnda da kari guu ma yãnzi. Èe kɛ mámbe madoro, bori pãnde sɔsinɔ gbɛ̃nɔɔ e ń sáabu kpaa píngi dɔ.
[5] À ì kpá sɔsi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ kɔ̃ kaakɔ̃a aɔ̃ bɛɛ guunɔa.
À ì kpá ma gbɛ̃ yenzide Ɛpɛnɛtua, àmɔ kɛ̀ à Kirisi náanɛ kɛ̀ Asia bùsun káaku.
[6] À ì kpá Mariamaa, àmɔ kɛ̀ zĩi kɛ̀are maamaa.
[7] À ì kpá Andarɔnikua kɔ̃n Yuniao. Ma bori daa kɛ̀ wà wa da kpɛ́siaan lɛdoonɔmɛ. Aɔ̃ tó bɔ̀ Luda zɛ̀rinɔ tɛ́ bensɔ̃ aɔ̃ kú Kirisi guu ma ã.
[8] À ì kpá Ampliatu kɛ̀ dɛ ma gbɛ̃ yenzidee ũ Dii guua.
[9] À ì kpá Ubanu kɛ̀ dɛ wa zĩkɛri daa ũ Kirisi zĩi guua kɔ̃n ma gbɛ̃ yenzide Satakio.
[10] À ì kpá Apɛlɛ kɛ̀ à zɛna gbãa Kirisi guua.
À ì kpá Arisitɔbulu bɛdeenɔa.
[11] À ì kpá ma Yuda daa Hɛrɔdiɔ̃a.
À ì kpá Nasisu bɛdee kɛ̀ aɔ̃ kú Dii guunɔa.
[12] À ì kpá Tirifɛnaa kɔ̃n Tirifosao. Nɔgbɛ̃ pìnɔ è zĩi kɛ Diinɛ maamaa.
À ì kpá Pɛsia. Nɔgbɛ̃ yenzidee pì zĩi kɛ̀ Diinɛ maamaa.

13 À ì kpá Rufu kɛ̀ bɔ̀ ado Dii zĩi guua kɔ̃n à da kɛ̀ mɛ́ɛ gwaa ma da ũuo.
14 À ì kpá Asinkiritua kɔ̃n Flɛgɔ̃o kɔ̃n Ɛmɛsio kɔ̃n Patarobao kɔ̃n Ɛmasio kɔ̃n ń Yesude daa
kɛ̀ aɔ̃ɔ kú lɛdoonɔ ń píngi.
15 À ì kpá Filɔlɔgua kɔ̃n Yuliao kɔ̃n Nɛrɛuo kɔ̃n à dãreo kɔ̃n Ɔlimpao kɔ̃n Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
lɛdoonɔ ń píngi.
16 À ì kpákɔ̃a kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanao. Kirisi sɔsinɔ ì kpàawa ń píngi.

Lɛ́zamma

17 Ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ɛ ooare à làakari kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ yã kɛ̀ á dàda kpɛɛnɔzi. Aɔ̃è gbɛ̃nɔ kɛ̃kɔ̃a wà
gbɛ̃nɔ sãsã. À kɛ̃ḿma,
18 zaakɛ gbɛ̃ beee takanɔ è dɔ wa Dii Kirisiziro, sé ń gbɛɛ yã. Aɔ̃è taarisaideenɔ sãsã kɔ̃n
lɛ́nnaao kɔ̃n yãdɔ̃ɔo.
19 Baade píngi a mìsiɛna Diinɛ baaru mà. Mɛ́ɛ pɔnnaa kɛɛ a yã musu. Má yezi àgɔ̃ à maa
ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ àgɔ̃ taarisaideenɔ ũ à zaaa musu.
20 Luda Aafiade é Setãn dúgu zɔ̃ a gbá gĩzĩ tia. Wa Dii Yesu gbɛ̃kɛɛ kɛare.
21 Ma zĩkɛri daa Timɔti kɔ̃n ma bori daanɔ Lusiu kɔ̃n Yasɔ̃o kɔ̃n Sosipatao ì kpàawa.
22 Mamɔma Tɛtiu kɛ̀ ma takada kɛ̀ kɛ̃̀ ì kpàawa Dii guu.
23-24 Ma bɛdee Gayusi kɛ̀ sɔsi gbɛ̃nɔ è kakɔ̃a à bɛɛ ì kpàawa. Wɛ́tɛ ɔɔ'utɛri Erasatu ì kpàawa
kɔ̃n wa gbɛ̃ndo Kaatuo.

Luda tɔ́bɔna

25 Tia sa Luda é fɔ̃ à a gba gbãa kɔ̃n Yesu Kirisi baaru nnaa kɛ̀ mɛ́ɛ kpaao, lán asiiyã kɛ̀
utɛna zaa tontori kɛ̀ wà bìiamɛɛo dɛ nà.
26 Luda kɛ̀ ègɔ̃ kuu gurɔ píngi dìɛ wà yã kɛ̀ kɛ̃na annabinɔ takadanɔ guu pì bɔ gupuraaa sa,
lɛ bori píngi e à dɔ̃ aɔ̃ Luda náanɛ kɛ aɔ̃ gɔ̃ à yãmarinɔ ũ.
27 Wà Luda mɛ̀n do ɔ̃ndɔ̃de tɔ́ bɔ Yesu Kirisi gãzĩ ai gurɔ píngi! Aami.

KƆRINTIDEENƆ TAKADA KAAKU

Kɔrinti sɔsi gbɛ̃nɔ kɔ̃kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana 1:1-4:21
Kɔrinti sɔsi gbɛ̃nɔ durunkɛna 5:1-7:40
Wàgɔ̃ kú kɔ̃n làakario gɔ̃na ń zĩndanɛ yã musu 8:1-11:1
Dɔnzikɛna 11:2-14:40
Gɛ̀nɔ fɛɛna 15:1-15:58
Pɔlu ìkpammana 16:1-16:24

Pɔlu ìkpana Kɔrintideenɔa

1 Mamɔma Pɔlu kɛ̀ Luda ma sisi à ma sɛ lán à yezi nà, ma gɔ̃ Kirisi Yesu zɩ̀ri ũ. Mapi kɔ̃n
wa gbɛ̃ndo Sɔsɔtɛnɛo,
2 wámbe wa takada kɛ̀ kɛ̃ sɔsi kɛ̀ kú Kɔrintinɛ. Luda a sisi a gbɛ̃nɔ ũ, a kuuna adona
Kirisi Yesu guu lɛdo kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɛ̀gɔ̃ wa Dii Yesu Kirisi pì sisii gu píngianɔo, mɔwa kɛ̀ wa
Dii dɔ̃nkɔ̃nɔ.
3 Luda wa De kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
4 Mɛɛ̀gɔ̃ Luda sáabu kɛɛ gurɔ sãnda píngi a yã musu gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ à kɛ̀are a kuuna Kirisi Yesu
guu yãnzi.
5 Kuuna à guu pɔ́ píngi kàaraare, yã'ona píngi kɔ̃n dɔ̃na píngio,
6 zaakɛ wa Kirisi yã'onaaree kãsãa pɛ̀ɛ a guu,
7 ben Luda Nini gba kee e kɛ̃sãawaro, gurɔɔ kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔ wa Dii Yesu Kirisi a zĩnda ɔdɔanazi.
8 Wa Dii Yesu Kirisi é tó à zɛ gbãa ai gurɔ lɛ́ ká, lɛ àgɔ̃ kuu taari sai à mɔ́gurɔ.
9 Luda náanɛ vĩ. Àmbe à a sisi, a gɔ̃ kɔ̃ gbɛ̃ ũ kɔ̃n à Nɛ́ Yesu Kirisi wa Diio.

Kɔrinti sɔsi gbɛ̃nɔ kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana

10 Ma gbɛ̃nɔ, ma naare wa Dii Yesu Kirisizi, àgɔ̃ lɛ́dolɛ vĩ kɔ̃o a píngi, lɛ kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana e à yãa a
tɛ́, à kɔ̃ kũ kɔ̃n laasuu dɔ̃nkɔ̃o kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
11 Má mà Koloe bɛdeenɔ lɛ́zĩ kɛ̀ yãkete kú a tɛ́.
12 Lán má mà nàn yɛ̀: A gbɛ̃kenɔ bè, wà zɛ̀ kɔ̃n Pɔluo. Gbɛ̃kenɔ bè, wà zɛ̀ kɔ̃n Apoloo.
Gbɛ̃kenɔ bè, wà zɛ̀ kɔ̃n Pitao. Gbɛ̃kenɔ bè dɔ, wà zɛ̀ kɔ̃n Kirisio.
13 Kirisi kɛ̃kɛ̃kɔ̃anan yɔ́? Wà Pɔlu pà lía a yãnzin yɔ́? A batisi kɛ̀ kɔ̃n Pɔlu tɔ́on yɔ́?
14 Ma Luda sáabu kɛ̀, kɛ̀ mɛ́ɛ a gbɛ̃ke batisi kɛro, séde Kirisipu kɔ̃n Gayusio baasiro.
15 Lán à dɛ nà lɛ gbɛ̃ke é e à be a batisi kɛ̀, a gɔ̃ ma ìba ũro.
16 Eè, ma Sɛtɛfana bɛdeenɔ batisi kɛ̀ dɔ. Beee baasiro, tó ma gbɛ̃ pãnde batisi kɛ̀, mɛ́ɛ dɔn
dɔro.
17 Kirisi e ma zĩ gbɛ̃ batisikɛna yãnziro, séde à baaru nna kpana. Èe kɛ kɔ̃n yãdɔ̃ɔonlo, lɛ à
gana lía tón kɛ pãro yãnzimɛ.

Kirisi nɛ́ Luda ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n à gbãaaomɛ

18 Kirisi gana lía nɛ́ mìsaiyãmɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe sãsãanɔnɛ. Wamɔwa kɛ̀ Ludaa e wa mì sínɔ sɔ̃, à
dɛwe à gbãaa ũ.
19 À kɛ̃na Luda yãn wà bè:
Mɛ́ ɔ̃ndɔ̃rinɔ ɔ̃ndɔ̃ɔ mì dɛ,
mɛ́ wɛ́ɛzɛ̃rinɔ wɛ́ɛzɛ̃ɛ kɛ pã.
20 Ɔndɔ̃ri kú mámɛ? Takadadɔ̃ri kú mámɛ? Anduna tiaa kɛ̀ki yãpingidɔ̃ri kú mámɛ? Ludaa
e anduna ɔ̃ndɔ̃ɔ diɛ mìsaiyã ũroo?
21 Luda ɔ̃ndɔ̃ɔ guu, èe tó anduna gbɛ̃nɔ a dɔ̃ kɔ̃n ń zĩnda ɔ̃ndɔ̃ɔoro. À kɛ̀nɛ à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe a náanɛ
kɛɛnɔ mì sí waazi kɛ̀ wà dìɛ mìsaiyã ũu pì gãzĩ.
22 Yudanɔɔ ye dabudabuzi, Girikinɔ è ɔ̃ndɔ̃ɔ wɛtɛ.
23 Wamɔwa sɔ̃, Kirisi gana lía kpàakpaan wée kɛɛ, ben è tó Yudanɔ kpagula, bori pãndenɔ è
be mìsaiyãmɛ,
24 mɔde gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sísi à ń sɛ́nɔ, Yudanɔ kɔ̃n Girikinɔ ń píngi, Kirisi dɛńnɛ Luda gbãaa kɔ̃n
à ɔ̃ndɔ̃ɔo ũ.
25 Luda mìsaiyã pì dɛ gbɛ̃ntee ɔ̃ndɔ̃ɔla. Luda gbãasaikɛɛ pì dɛ gbɛ̃ntee gbãaala.
26 Ma gbɛ̃nɔ, à gwa dian á dɛ nà gurɔɔ kɛ̀ Luda a sisi. Danɔ kiia a paridee ɔ̃ndɔ̃ro, a paridee
gbãadee ũro, a paridee kínɛ ũro.
27 Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ anduna mìsaidee ũunɔ sɛ̀, lɛ à wí dao ɔ̃ndɔ̃rinɔa. À gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ anduna
gbãasaidee ũunɔ sɛ̀, lɛ à wí da gbãadeenɔa.
28 À gbɛ̃ kɛ̀ anduna ń díɛ kpɛɛdeenɔ ũ, kɛ̀ wè kyakańgu bensɔ̃ aɔ̃ yã ègɔ̃ kuuroonɔ sɛ̀, lɛ à gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ yã ègɔ̃ kuunɔ kɛ kpɛɛdeenɔ ũ,
29 lɛ gbɛ̃ke tón e à ĩa dã Luda aɛro.

30 Apinɔ sɔ̃, Ludaa tò á kú Kirisi Yesu guu, ben à gɔ̀̃ wa ɔ̃ndɔ̃ɔ ũ. Kuuna Kirisi pì guu Ludaa
tò yã bɔ̀wao nna, wa kuuna adona, bensɔ̃ à wa mì sì.
31 Bee yãnzi lán à kɛ̃na Luda yãn nà, tó gbɛ̃ yezi à ĩa dã, à dã Dii yã musu.

2

Kirisi kɔ̃n a gana lía yão
1 Ma gbɛ̃nɔ, kɛ̀ ma mɔ a kiia, ma mɔ Luda yã kpàakpaa kɛaremɛ, èe kɛ ma mɔ ɔ̃ndɔ̃ gbãaa ke
lɛ́nnaa kɛarenlo.
2 Ma zɛo kɛ̀ mɛ́ yãke oarero, séde Yesu Kirisi yã baasiro, atɛ̃nsa à gana lía yã.
3 Ma mɔna a kiia guu ma mɔ kɔ̃n kùvĩio kɔ̃n vĩao kɔ̃n lugaluganao.
4 Ma waazikɛna guu mɛ́ɛ yã o kɔ̃n lɛ́nnaao ke ɔ̃ndɔ̃ɔoro. Má ò kɔ̃n Luda Nini gbãaa
ɔdɔanaomɛ,
5 lɛ a ludanaanɛkɛna tón bɔ gbɛ̃ntee ɔ̃ndɔ̃ɔ guuro, sé Luda gbãaa guu.

Ɔndɔ̃ɔ kɛ̀ Luda Nini è dańnɛ
6 Baa kɔ̃n beeeo weè ɔ̃ndɔ̃yã o gbɛ̃ kàsaanɔnɛ. Èe kɛ anduna tiaa kɛ̀ki ɔ̃ndɔ̃ɔ ke à gbãadee kɛ̀
aɔ̃ gbãaa e yãaanɔ pɔ́nlo.
7 Luda ɔ̃ndɔ̃ɔn wée oo, à pɔyezi kɛ̀ utɛna yãa pì. À gĩakɛ à dìɛ wa gakui ena yãnzi zaalɛ èe
anduna káɛro.
8 Anduna tiaa kɛ̀ki gbãadee ke ɔ̃ndɔ̃ɔ pì dɔ̃ro. Tó aɔ̃ɔ dɔ̃mɛ yã, lɛ aɔ̃ɔe Dii gakuide pá líaro.
9 Lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:
Pɔ́ kɛ̀ wɛ́ɛ e ero bensɔ̃ swã e maro,
à laasuu e gɛ̃ gbɛ̃ke swɛ̃̀ guuro,
àmbe Luda à soru kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezinɔnɛ.
10 Ludaa ɔ̀dɔawe kɔ̃n a Nini gbãaao, zaakɛ à Ninii pì yã píngi tàasikɛna, baa kɔ̃n Luda asii
bítanɔ.
11 Gbɛ̃kee a daa nɔ̀sɛ guu yã dɔ̃ro, tó èe kɛ à ninii kɛ̀ kú à guu baasiro. Lɛmɛ dɔ gbɛ̃kee Luda
nɔ̀sɛ guu yã dɔ̃ro, tó èe kɛ Luda pì Ninii baasiro.
12 Anduna kɛ̀ niniin wá èro, Ninii kɛ̀ bɔ̀ Luda kiian wá è, lɛ wà gbaa kɛ̀ Ludaa dàwee dɔ̃.
13 Yã kɛ̀ wée oon gwe, èe kɛ yã kɛ̀ gbɛ̃ntee ɔ̃ndɔ̃ɔ è dańnɛnlo, yã kɛ̀ Luda Nini è dańnɛmɛ.
Lɛn weè Luda Nini yã bɔkɔ̃tɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Luda Nini vĩinɔnɛ lɛ.
14 Anduna gbɛ̃ è Luda Nini yãnɔ síro, zaakɛ à dɛnɛ mìsaiyã ũmɛ. Eé fɔ̃ à à mì dɔ̃ sero, zaakɛ
Luda Nini pì gbãaan wè à yã zɛ́ dɔ̃o.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ Luda Nini è dɔnɛ aɛzĩ è yã píngi zɛ́ dɔ̃, gbɛ̃ke sɔ̃ zɛ́ vĩ à à zaa boro.
16 À kɛ̃na Luda yãn wà bè: Dé bé à Dii nɔ̀sɛ dɔ̃ gbasa à lɛ́ daa? Mɔde wapinɔ wá Kirisi nɔ̀sɛ
vĩ.

3

Zĩkɛna Ludanɛ
1 Ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ɛ fɔ̃ mà yã òare lán mɛɛ̀ o gbɛ̃ kɛ̀ Luda Ninii dɔ́nɛ aɛnɔnɛ bàro, ben má òare
lán anduna gbɛ̃nɔ bà, zaakɛ nɛ́kpãntɛ̃nɔn a ũ Kirisi guu.
2 Zwiin má kpàawa, èe kɛ pɔ́ lɔmadeenlo, zaakɛ ée ká kɔ̀ro. Baa ai tia ée káro,
3 zaakɛ dàdeenɔn a ũ ai tia. Lán á zakɔ̃n nà, bensɔ̃ á yãkete vĩ, dàdeenɔn a ũroo? A dà bé à
dɔare aɛ.
4 Kɛ̀ a gbɛ̃ke bè a zɛ kɔ̃n Pɔluo, ben gbɛ̃ pãnde bè a zɛ kɔ̃n Apoloo, á kú kɔ̃n a dàon gweroo?
5 Dén Apoloo ũu? Dén Pɔlu ũu? Zĩkɛrinɔn wa ũ, ben a Kirisi náanɛ kɛ̀ wa gãzĩ. Wa baade e
zĩi kɛ̀ Dii dànɛ kɛɛmɛ.
6 Ma pɔ́ tɔ̃̀, Apolo í kànɛ, ben Ludaa tò à gbã̀.
7 Lɛmɛ pɔ́tɔ̃ri kɔ̃n íkario dɛ pɔ́ke ũro, sé Luda kɛ̀ è tó à gbã.
8 Pɔ́tɔ̃ri kɔ̃n íkario sáamɛ. Aɔ̃ baade é a àre e a zĩ lɛ́mmɛ.
9 Luda zĩkɛri daanɔn wa ũ. Luda búgbɛn a ũ, Luda kpɛ́n a ũ.
10 Gbaa kɛ̀ Ludaa dàmɛ bé à tò ma ɛ̃ɛ kpàɛ lán ɛ̃bori gonidee bà, ben gbɛ̃ pãnde mɔ̀ èe kpɛ́
pì boo. Baade làakari kɛ a kpɛ́bonaa,
11 zaakɛ gbɛ̃ke é fɔ̃ à ɛ̃ɛ ke kpáɛ dɔro, sé ɛ̃ɛ kɛ̀ kpaɛna Yesu Kirisi ũu baasiro.
12 Tó gbɛ̃ kpɛ́ pì dɔ̀ kɔ̃n vurao ke kondogi ke gbɛ̀ bɛ̀ɛdee ke tó à dɔ̀ kɔ̃n lío ke lá ke sɛ̃̀,
13 baade zĩ yãpura é bɔ gupuraaa. Weé e yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ, zaakɛ gu é dɔ kɔ̃n tɛ́omɛ, weé
baade zĩ taka gwa tɛ́ pì guu.
14 Tó gbɛ̃ zĩi kɛ̀ à kɛ̀ bɔ̀ tɛ́n aafia, adee é àre e.
15 Tó gbɛ̃ zĩ tɛ́ kũ̀, eé mɔ́nzi e, adee é bɔ ɔkori lán wè bɔ tɛ́n nà.
16 Á dɔ̃ kɛ̀ Luda kpɛ́n a ũ, Luda Ninii kú a guuroo?

17 Tó gbẽ Luda kpɛ́ pì yàka, Luda é adee kaatɛ, zaakɛ kpɛ́ pì kuuna adonamɛ, bensɔ̃ ámbe kpɛ́ pì ũ.
18 Gbẽke tón a zĩnda sãsãro. Tó a gbẽkee e a zĩnda diɛɛ anduna kɛ̀ki ɔ̃ndɔ̃ri ũ, à gɔ̃ńnɛ mìsaidee ũ lɛ à e à ɔ̃ndɔ̃ kũ.
19 Zaakɛ anduna kɛ̀ki ɔ̃ndɔ̃ɔ dɛ Ludanɛ mìsaiyã ũmɛ. À kẽna Luda yãn wà bè: È ɔ̃ndɔ̃rinɔ kũ ń wɛ́ɛzɛ̃ɛ guu.
20 À kẽna dɔ: Dii dɔ̃ kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃rinɔ laasuu pã.
21 Bee yãnzi gbẽke tón ĩa dã gbẽntee yã musuro. Pɔ́ píngi nɛ́ a pɔ́mɛ:
22 Pɔlu, Apolo, Pita, anduna, wɛ̃ndi, gaa, tia pɔ́nɔ, zia pɔ́nɔn yoo, à píngi nɛ́ a pɔ́mɛ.
23 Apinɔ sɔ̃, Kirisi pɔ́n a ũ, Kirisi sɔ̃ nɛ́ Luda pɔ́mɛ.

4

Kirisi zı̀rinɔ

1 Bee yãnzi à wa gwa Kirisi zĩkɛrinɔ ũ, Luda asiiyã gwàrinɔ ũ.
2 À kɔ̃sìo gwàrinɔ gɔ̃ náanɛ vĩ.
3 Tó apinɔ ke gbẽntee yãkpaɛkɛrinɔ ma taari è, yã pãamɛ ma kiia. Mɛɛ̀ ma zĩnda maakɛɛ ke zaakɛɛ ero.
4 Yãkee e ma kù vĩro, mɔde bee é ma bɔro, Diin ma yãkpaɛkɛri ũ.
5 Bee yãnzi àton gĩakɛ à gbẽke taari e Dii mɔ́gurɔɔ ãro. Àmbe eé guu pu pɔ́ kɛ̀ utɛna gusiaan-a à nɔ̀sɛ yã bɔ gupuraaa. Zĩ beeean baade é ma, dian Luda é a sáabu kpá nà.
6 Yã kɛ̀ má òaree kɛ̀nɔ, má ò mapi kɔ̃n Apoloo yã musumɛ, lɛ àgɔ̃ yã kɛ̀kii dɔ̃: Wàton vĩ Luda yãlaro. A gbẽke tón ĩa dã, à zɛ kɔ̃n gbẽ dooo, à bɔ gbẽ doo kpɛɛro.
7 Bɔ́ ń dɛońlaa? Ń pɔ́ke vĩ n zĩndanɛ, kɛ̀ wèe n gbaroɔ́? Wà n gba, ben nɛ́ɛ ĩa dãa lán wèe n gbaroo bàɔ́?
8 A kãn gwe kɔ̀ɔ́? A kɛ ɔɔdeenɔ ũn gwe kɔ̀ɔ́? Ée kí blee wa sain gweɔ́? Má yezi àgɔ̃ kí blee, wàgɔ̃ lɛdo.
9 Zaakɛ má è wamɔwa Luda zı̀rinɔ, Luda wa diɛ zãa lán gbẽ kɛ̀ wè ń dɛ pari wáanɔ bàmɛ. Gu sãnda píngi gbẽnɔ wɛ́ɛ ı̃wa, malaikanɔ kɔ̃n gbẽnteenɔ ń píngi.
10 Wa gɔ̃ mìsaideenɔ ũ Kirisi yãnzi, ben kuuna Kirisi pì guu á dɛ ɔ̃ndɔ̃rinɔ ũroo? Wá busana ben á gbãa vĩroo? Wá kpɛbɔna ben á kpedanaroo?
11 Ai tia nɔaa kɔ̃n ímiio e wa dɛɛ, wá tɛ́ bũu, wa gɔ̃ pɔ́gbẽnanɔ ũ, bɛsaideenɔ ũ.
12 Weè zĩ gbãaa kɛ ai wà kpasa. Tó wà wa ka, weè sa maaa ońnɛmɛ. Tó wà ĩa dàwa, weè mɛna fɔ̃.
13 Tó wà wa sɔ̃sɔ̃, weè agbaa kpáńnɛmɛ. Ai tia wèe wa diɛɛ anduna bɔtɔ pɔ́nɔ ũ, baade píngi bùsa ũ.
14 Mɛ́ɛ yã kɛ̀kii oare wídanaawaa yãnzinlo. Mɛ́ɛ a gbaa làakari ma nɛ́ yenzideenɔ ũmɛ.
15 Baa tó Kirisi guu a gwàrinɔ kà gɔ̃ɔn ũgbangba, a de'ina pariro. Mámbe ma a i kɔ̃n Kirisi Yesu baarunnakpanaareeo, ben á kú à guu.
16 Bee yãnzi mɛ́ɛ agbaa kpaaare, àgɔ̃ tɛ́ ma zɛ́kpaɛzi.
17 Bee yãnzin ma a nɛ́ yenzide Timɔti zı̀awazi. Àpi nɛ́ náanɛdeemɛ Dii guu, àmbe eé ma kuuna Kirisi guu yãkɛna dɔagu. Yã kɛ̀ mɛɛ̀ dańnɛ sɔsinɔ guun gwe.
18 A gbẽkenɔ e ĩa dãa, lán mɛ́ mɔ́ a gwaroo bà.
19 Tó Dii wè, mɛ́ mɔ́ a gwa tia, mɛ́ ĩadãri pìnɔ gbãa lɛ́ e, èe kɛ aɔ̃ yã'ona adonlo.
20 Zaakɛ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia nɛ́ yã'ona yãnlo, gbãaamɛ.
21 Á yezi diamɛ? Mà mɔ́azi kɔ̃n gòon yɔ́, ke mà mɔ́ kɔ̃n yenzio kɔ̃n nɔ̀sɛyĩiomɛ?

5

Pãpãkɛna sɔsi gbẽnɔ tɛ́

1 Má mà pãpãkɛna gɛ̃ a tɛ́, yã kɛ̀ à taka kú baa kifiinɔ tɛ́ sero. Wà bè, a gbẽnɔ doke a de nɔɔ sì.
2 Ben ée ĩa dãaɔ́? À kɔ̃sìo a nɔ̀sɛ yakamɛ, à gbẽ kɛ̀ yã pì kɛ̀ bɔ a tɛ́.
3 Baa tó má kúaoro, ma ninii kúao, ben ma yãkpaɛ kɛ̀ kɔ̃n gbẽ kɛ̀ yã pì kɛ̀o gɔ̃ɔ lán wà be má kú gwee bà.
4-5 Tó a kɔ̃ kàkɔ̃a, tó wa Dii Yesu gbãa kúao, tó ma ninii kúao, à gbẽ pì kpá Setãn-a kɔ̃n wa Dii Yesu tɔ́o, lɛ à dà kaatɛ, à ninii e à bɔ aafia Dii mɔ́gurɔɔ zĩ.
6 A ĩadãna maaro. Á dɔ̃ kɛ̀ burɛdi ɛ̃zɛ̃ féte è flawadɛna bíta sɛ́sɛroo?
7 À burɛdi ɛ̃zɛ̃ zi kwɛ́ɛ, é gɔ̃ flawa dufu ũ a sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃ sai, lán à kɔ̃sìo àgɔ̃ dɛ nà, zaakɛ Kirisi gà wa Banla sãnɛ bɔ̀rɔ ũmɛ.

8 Bee yãnzi wàgɔ̃ kuu burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃sai zĩbaakɛrinɔ ũ yãpuraa guu kɔ̃n nɔ̀sɛ puraao.
Wàtongɔ̃ kuu burɛdi sɛ́sɛ'ɛ̃zɛ̃ zi zĩbaakɛrinɔ ũ mɔnafiki kɔ̃n zaakɛnao guuro.
9 Takada kɛ̀ má kɛ̃̀are guu ma bè, àton kakɔ̃a kɔ̃n pãpãkɛrinɔoro.
10 Èe kɛ anduna kɛ̀ pãpãkɛrinɔ ke wãkũdeenɔ kɔ̃n gbɛ̃blerinɔ ke tãagbãgbãrinɔnlo, zaakɛ
tó gbɛ̃ beeenɔmɛ, séde é bɔ anduna guu.
11 Auo, má òare gbɛ̃ kɛ̀ wà bè wa gbɛ̃mɛ, bensɔ̃ à dɛ pãpãkɛri ke wãkũdee ke tãagbãgbãri
ke gbɛ̃yakari ke wɛ̃dɛri ke gbɛ̃bleri ũ, àton kakɔ̃aoro, àton ɔ kakɔ̃ao sero.
12 Ma bà ũgba kɔ̃n yãgɔ̃gɔ̃na kɔ̃n Yesusaideenɔo? A zĩnda gbɛ̃nɔ bé à kɔ̃sìo à yã gɔ̃gɔ̃ńyoroo?
13 Luda bé eé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n Yesusaideenɔo. À gbɛ̃ zaaa pì bɔ a tɛ́.

6

Yãkpaɛkɛna kɔ̃o
1 Tó a gbɛ̃ke yã vĩ kɔ̃n a Yesude daaao, bɔ́yãnzi è gá yãkpaɛ kɛ kɔ̃n adeeo Luda gbɛ̃nɔ
kiiaziroo, sé ludadɔ̃risainɔ kiia?
2 Á dɔ̃ kɛ̀ Luda gbɛ̃nɔ bé weé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n andunaoroo? Lán ámbe é yãkpaɛ kɛ kɔ̃n
andunao nà, ée ká à yãketenɔ gɔ̃gɔ̃roo?
3 Á dɔ̃ kɛ̀ wámbe wé yãkpaɛ kɛ kɔ̃n malaikanɔoroo? Weé anduna kɛ̀ki pɔ́ o dɔɔ́?
4 Tó á yã beee taka gɔ̃gɔ̃na vĩ, é gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ sɔsi gbɛ̃nɔnɛ pɔ́ke ũroonɔ sɛ́ yãgɔ̃gɔ̃rinɔ ũɔ́?
5 Ma beee ò lɛ mà wí daawa yãnzimɛ. Á gbɛ̃ke vĩ a tɛ́ kɛ̀ à ɔ̃ndɔ̃ɔ kà à a gbɛ̃nɔ yã gɔ̃gɔ̃ńnɛroo?
6 Séto a gbɛ̃ doo a gbɛ̃daaa sísi yãkpaɛa Yesusaideenɔ kiiaɔ́?
7 Lán á yã vĩ kɔ̃n kɔ̃o nà, a sãsã yãa kɔ̀ mámmam. Bɔ́yãnzin é we wà a takii kɛroo? Bɔ́yãnzin
é tó wà a bleroo?
8 Apinɔ eè gbɛ̃ takii kɛ, eè gbɛ̃ ble, baa a kɔ̃ tɛ̃ɛ.
9 Á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ zaaanɔ é gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guuroo? Àton a zĩnda sãsãro, pãpãkɛrinɔ ke
tãagbãgbãrinɔ ke zinakɛrinɔ ke gɔ̃gbɛ̃ kaaruanɔ ke gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è daɛ kɔ̃n ń gɔ̃gbɛ̃ daaaonɔ
10 ke kpãinɔ ke wãkũdeenɔ ke wɛ̃dɛrinɔ ke gbɛ̃yakarinɔ ke gbɛ̃blerinɔ, aɔ̃ gbɛ̃ke é gɛ̃ kpata
kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia guuro.
11 A gbɛ̃kenɔ dɛ lɛmɛ yã, ben a zú ò, a gɔ̃ Luda pɔ́ ũ, Ludaa tò yã bɔ̀ao nna kɔ̃n Dii Yesu Kirisi
tɔ́o kɔ̃n wa Luda Nini gbãaao.

Wà pãpãkɛna tó
12 Eè be, á yã píngi kɛna zɛ́ vĩmɛ. Mɔde yãkenɔ àre vĩro. Eè be, á yã píngi kɛna zɛ́ vĩmɛ. Mɔde
àton tó yãke bà káare a yĩnlo.
13 Eè be dɔ, pɔ́blee nɛ́ nɔ̀sɛ pɔ́mɛ, bensɔ̃ nɔ̀sɛ nɛ́ pɔ́ble pɔ́mɛ. Baa kɔ̃n beeeo Luda é ń píngi
kaatɛ. Mɛ̀ nɛ́ pãpãkɛbɔnlo, Dii pɔ́mɛ, bensɔ̃ Dii bé mɛ̀ pì gwàri ũ.
14 Luda wa Dii bɔ̀ gaan, bensɔ̃ eé wa bɔ gaan kɔ̃n a gbãaao.
15 Á dɔ̃ kɛ̀ a mɛ̀ bé Kirisi mɛ̀guunɔ ũroo? Weé Kirisi mɛ̀gu sɛ́ wà kɛ kaarua mɛ̀guu ũn yɔ́?
Wàton ero!
16 Á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ kàkɔ̃a kɔ̃n kaaruao kɛ̀o mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃nloo? À kɛ̃na Luda yãn wà bè, aɔ̃ gɔ̃ɔn
plaaa é gɔ̃ mɛ̀ doo ũ.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ kàkɔ̃a kɔ̃n Diio kɛ̀o mɛ̀n do Ninii guu.
18 À kɛ̃ pãpãkɛnaa. Durun pãnde kɛ̀ gbɛ̃ è kɛ píngi bà kú à mɛ̀oro. Pãpãkɛri sɔ̃ è durun kɛ a
mɛ̀nɛmɛ.
19 Á dɔ̃ kɛ̀ a mɛ̀ bé Ninii kɛ̀ Luda a gba, kɛ̀ kú a guu kpɛ́ ũroo? Ámbe á a zĩnda vĩro,
20 Luda a lu, à fĩa bò. Bee yãnzi à Luda tɔ́ bɔ kɔ̃n a mɛ̀o.

7

Nɔsɛna
1 Takada kɛ̀ á kɛ̃̀ yã musu, à maamɛ gɔ̃gbɛ̃ gɔ̃ kuu nɔgbɛ̃ sai.
2 Mɔde kɛ̀ pãpãkɛna dàgula yãnzi, gɔ̃gbɛ̃ píngi gɔ̃ a zĩnda nɔɔ vĩ, nɔgbɛ̃ píngi gɔ̃ a zĩnda gɔ̃ɔ vĩ.
3 Gɔ̃gbɛ̃ gae pɔ́ kɛ̀ kɔ̃sìo kɛ a naɔ̃nɛ. Nɔgbɛ̃ gae kɛ a zãnɛ lɛ se dɔ.
4 Nɔgbɛ̃ mɛ̀ kuu a zĩnda pɔ́ ũro, sé à zã pɔ́ ũ. Lɛmɛ dɔ gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀ kuu a zĩnda pɔ́ ũro, sé à naɔ̃
pɔ́ ũ.
5 Àton gíkɔ̃nɛro, séde á màkɔ̃nɛ, lɛ à làakari dɔ aduakɛnaa gĩa, gbasa à a kɛna kɛ, lɛ Setãn tón
ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛare, à fu mɛnaaro yãnzi.
6 Lɛ́n má dàawa, èe kɛ tiasinlo.
7 Má yezi baade píngi gɔ̃ dɛ lán ma bà, mɔde baade kɔ̃n a gbaa kɛ̀ Ludaa dànɛomɛ, gbɛ̃ kɛ̀
kɔ̃n a pɔ́o, gbɛ̃ kɛ̀kãa kɔ̃n a pɔ́o.
8 Mɛ́ɛ yã kɛ̀kii oo pɔsɛɛnɔnɛ kɔ̃n gyaanɔnɔ. À maa aɔ̃gɔ̃ kuu ńdo lán ma bà,
9 mɔde tó aɔ̃é fɔ̃ wà ń zĩnda kũro, aɔ̃ nɔɔ sɛ́, aɔ̃ zã kɛ, zaakɛ kɔ̃sɛna maa dɛ lugana kɔ̃zila.

10 Mɛ́ɛ yã diɛɛ nɔdeenɔnɛ kɔ̃n gɔ̃deenɔ, èe kɛ mapinlo, Diimɛ. Nɔgbɛ̃ tón gí a zãziro,
11 gɔ̃gbɛ̃ tón pɛ́ a naɔ̃aro. Tó nɔgbɛ̃ gà à gì a zãzi, à gɔ̃ pɔsɛ kesɔ̃ à ɛara a zãzi.
12 Mɛ́ɛ oo gbɛ̃ kpaaanɔnɛ, èe kɛ Dii bé à òro. Tó a gbɛ̃kee nɔ Yesusaidee vĩ, ben nɔɔ pì yezi
àgɔ̃ kúo lɛdo, àton pɛ́aro.
13 Lɛmɛ dɔ tó nɔgbɛ̃ gɔ̃ Yesusaidee vĩ, ben gɔ̃ɔ pì yezi àgɔ̃ kúo lɛdo, àton gíziro.
14 Zaakɛ Luda è gɔ̃ Yesusaide sí a naɔ̃ yãnzi, bensɔ̃ è nɔ Yesusaide sí a zã yãnzi. Tó lɛnlo, aɔ̃
nɛ́nɔ égɔ̃ gbãsĩmɛ. Mɔde tia aɔ̃ kuuna adona.
15 Tó Yesusaidee pì gìzi, à gízi. Yã beee taka guu aɔ̃ kuuna kɔ̃n kɔ̃o nɛ́ tiasinlo. Luda a sisi,
à a sɛ àgɔ̃ kuu aafiamɛ.
16 Nɔgbɛ̃, ke nɛ́ n zã mì sí, ń dɔ̃ɔ́? Gɔ̃gbɛ̃, ke nɛ́ n naɔ̃ mì sí, ń dɔ̃ɔ́?

À zɛ kɔ̃n a gwenao

17 Baade zɛ kɔ̃n a gwena kɛ̀ Luda à dìɛn-o gurɔɔ kɛ̀ Dii à sìsi. Lɛn mɛɛ̀ dańnɛ lɛ sɔsinɔ guu
píngi.
18 Luda gbɛ̃ sìsi bɛ̃ngukɛnan yoo, àton wɛtɛ à kɛ gɛfɔɔdee ũro. Luda gbɛ̃ sìsi gɛfɔɔdeen yoo,
àton bɛ̃ngu kɛro.
19 Bɛ̃ngukɛna yãke vĩro, bensɔ̃ gɛfɔɔ yãke vĩro, sé àgɔ̃ yã kɛ̀ Ludaa dìɛnɔ kũna.
20 Lán baade kuu nà gurɔɔ kɛ̀ Luda à sìsi, à zɛo lɛ.
21 Luda n sisi zɔ̀ ũun yoo? Ǹton bídi kɛro. Mɔde tó n ga n gɔ̃na wɛ̃ɛnɛ ũ zɛ́ è, ǹ bɔ zɔ̀bleen.
22 Zɔ̀ kɛ̀ Dii à sìsi gɔ̃̀ wɛ̃ɛnɛ ũ Dii pì guumɛ. Lɛmɛ dɔ wɛ̃ɛnɛ kɛ̀ Dii à sìsi gɔ̃̀ zɔ̀ ũ Kirisi guu.
23 Luda a lu, à fĩa bò. Àton gɔ̃ gbɛ̃ntee zɔ̀ ũro.
24 Ma gbɛ̃nɔ, lán baade kuu nà gurɔɔ kɛ̀ Luda à sìsi, à zɛ kɔ̃n Ludao lɛ.

Pɔsɛɛnɔ kɔ̃n gyaanɔɔnɔ

25 Pɔsɛɛnɔ yã musu mɛ́ɛ yãke ma Dii kiiaro, mɔde lán má náanɛ vĩ Dii sùu guu nà, lán ma
laasuu dɛ nàn mɛ́ oare.
26 Nawɛ̃a kɛ̀ kuu tia bé à tò, mɛ́ɛ daa à maa kɛ̀ gbɛ̃ zɛ kɔ̃n a kuunao.
27 Tó ń nɔɔ vĩ, ǹton be nɛ́ à gbarɛro. Tó ń vĩ sɔ̃ro, ǹton wɛtɛ ǹ sɛ́ro.
28 Tó ń sɛ̀ sɔ̃, nɛ́ɛ durun kɛro. Tó nɔkparɛ zã kɛ̀ sɔ̃, èe durun kɛro. Gbɛ̃ beeenɔ é yã e andunan,
ben má yezi beee taka a lero.
29 Ma gbɛ̃nɔ, yã kɛ̀ mɛ́ɛ oon yɛ̀: Gurɔɔ e gɔ̃ zɛ̀ro. Zaa tia nɔdeenɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ vĩroonɔ bà.
30 Ɔ̃ɔdɔrinɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ɔ́ɔ dɔɔroonɔ bà. Pɔnnadeenɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔɔ nnaroonɔ bà.
Pɔ́lurinɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ke vĩroonɔ bà.
31 Andunablerinɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe bleeroonɔ bà, zaakɛ lán anduna kɛ̀ kuu nà tiaa e
gɛ̃tɛɛmɛ.
32 Má yezi àgɔ̃ kuu kɛ̀hãn saimɛ. Pɔsɛɛ è lɛ̀aakari dɔ Dii yãnɔa, yã kɛ̀ kɛ̀ Diinɛn è kɛ.
33 Nɔdee è lɛ̀aakari dɔ anduna yãnɔa, yã kɛ̀ kɛ̀ a naɔ̃nɛn è kɛ,
34 à laasuu ègɔ̃ kpàatɛna. Nɔgbɛ̃ pɔsɛɛ ke nɔkparɛ è lɛ̀aakari dɔ Dii yãnɔa, è a mɛ̀ kɔ̃n a niniio
kpáa. Nɔzãree sɔ̃ è lɛ̀aakari dɔ anduna yãnɔa, yã kɛ̀ kɛ̀ a zãnɛn è kɛ.
35 Èe kɛ mɛ́ɛ gata kpaaarenlo. Ma beee ò a aafia yãnzimɛ, lɛ à yã kɛ a zɛ́a, à a zĩnda kpá Diia
gu pãnde gwana sai.
36 Tó gbɛ̃ nɔkpamma vĩ, tó à sɛ́gurɔɔ e gɛ̃ɛ, ben à kɛ̀nɛ wíyã ũ, tó à à kàka lán kɛ̀ bà, à à sɛ́ lán
à kɛ̀nɛ nà, èe kɛ durun ũro. Aɔ̃ kɔ̃ sɛ́.
37 Mɔde tó à yã pì bɔ̀ a nɔ̀sɛmmɛ, ben tiasi e à kákaro, ben à a zĩnda kũna dɔ̃, tó à dà a swɛ̃̀n
kɛ̀ é a nɔkparɛ pì sɛ́ro, à kɛ̀ maamɛ.
38 Lɛmɛ gbɛ̃ kɛ̀ a pɔ́ sɛ̀ kɛ̀ maa, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ èe a pɔ́ sɛ́roo kɛ̀ maa dɛ beeela.
39 Nɔgbɛ̃ nɛ́ a zã pɔ́mɛ gurɔɔ kɛ̀ à zã kú kɔ̃n wɛ̃̀ndio. Tó à zã gà à anduna tò, à zɛ́ vĩ à zã kɛ
kɔ̃n gɔ̃ɔ kɛ̀ à yezio, mɔde gɔ̃ɔ pì gɔ̃ kuu Dii pɔ́ ũ.
40 Baa kɔ̃n beeeo tó à gɔ̃̀ pɔsɛ, mɛ́ɛ daa à pɔɔ égɔ̃ nna dɛ tó à zã kɛ̀la. Mɛ́ɛ daa mapi, má Luda
Nini vĩ se.

8

Sa'opɔblee

1 Sa'opɔble yã musu, wá dɔ̃ kɛ̀ wa píngi wa dɔ̃na vĩ. Dɔ̃na sɔ̃ɔ yɔ̃̀kɔ̃ vĩ, yenzi bé à kaarana vĩ.
2 Tó gbɛ̃ e daa á yã dɔ̃, èe dɔ̃ dian à kɔ̃ sìo à dɔ̃ nà gĩaro.
3 Tó gbɛ̃ ye Ludazi, Ludaa à dɔ̃.
4 Tɔ̀, sa'opɔblena yã musu wá dɔ̃ kɛ̀ tãa nɛ́ pɔ́kemɛ anduna guuro, zaakɛ Luda mɛ̀n do
kuunan wá dɔ̃.
5 Baa tó pɔ́ kɛ̀ wè beńnɛ tãanɔɔ kú musu kɔ̃n tɔɔtɛo, ben danɔ kiia tãanɔɔ dimmɛ, diinɔɔ
dimmɛ,

6 wa kiia Luda mɛ̀n domɛ, àmbe wa De ũ, kɛ̀ pɔ́ píngi bɔ̀ à kiia bensɔ̃ wá kuu à yãnzi. Dii
mɛ̀n domɛ dɔ, àmbe Yesu Kirisi ũ, kɛ̀ pɔ́ píngi kɛ̀, bensɔ̃ wá kuu à gãzĩ.
7 Mɔde baade píngi dɔ̃ lɛro. Gbɛ̃kenɔ kɔ̃ dɔ̃̀ kɔ̃n tãa yão ai tia, ben aɔ̃è pɔ́ kɛ̀ wèe blee diɛ
sa'opɔblee ũ, aɔ̃ yãke dɔ̃kɔ̃ziro, ben aɔ̃ laasuu kú zɛ́a dɔro.
8 Pɔ́blee bé eé wa na Ludaaro. Tó wée blero, kɛ̃sãnanlo. Tó wá blè, kaarananlo.
9 À làakari kɛ a kuuna wɛ̃ɛnɛnɔ ũuzi, lɛ àton kɛ gɛ̃̀nsikii ũ gbɛ̃ kɛ̀ ludanaanɛkɛna
kɛ̃̀sãḿmanɔnɛro.
10 Mmɔn kɛ̀ ń dɔ̃na vĩ, tó gbɛ̃ kɛ̀ yãke dɔ̃kɔ̃ziroo n e, nɛ́ɛ pɔ́ blee tãa kuu, eé à gba swɛ̃̀ à sa'opɔ
ble seroo?
11 Tó ń kɛ̀ lɛ, n dɔ̃na n gbɛ̃daaa kɛ̀ ludanaanɛkɛna kɛ̃sãna kɛ̀ Kirisi gà à yãnzi kàatɛn gwe.
12 Tó a durun kɛ̀ a Yesude daanɔnɛ a gbɛ̃ kɛ̀ yãke dɔ̃kɔ̃ziroo kari kɛ̀n gwe, bensɔ̃ Kirisin a
durun kɛ̀nɛ.
13 Beee yãnzi tó ma nɔ̀bɔsona bé eé tó ma Yesude daa fu, mɛ́ só ziki dɔro, lɛ ma Yesude
daaa tón furo yãnzi.

9

Zɩ̃̀rinɔ ń zĩnda busana Kirisi baaru nna yãnzi

1 Má a zĩnda vĩnloo? Zɩ̃̀rin ma ũroo? Mɛ́ɛ wɛ́ɛ si wa Dii Yesulɛroo? Ámbe á dɛ ma zĩi gbɛ̀ ũ
Dii guu fá?
2 Baa tó má dɛ zɩ̃̀ri ũ gbɛ̃ pãndenɔnɛro, má dɛare à ũ fá. Kuuna Dii guu ma zɩ̃̀rikɛɛ sèedan a
ũ.
3 Yã kɛ̀ mɛɛ̀ o ma zaaborinɔnɛn yɛ̀:
4 Má pɔ́blena kɔ̃n íminao zɛ́ vĩ ma zĩi guuroo?
5 Má à zɛ́ vĩ màgɔ̃ tɛ́ kɔ̃n nɔ Yesudeeo guu kɛ̀ mɛ́ɛ gaan lán zɩ̃̀ri kpaaanɔ kɔ̃n Dii dãaronɔ kɔ̃n
Pitao bàroo?
6 Mamɔma kɔ̃n Banabao wa gɔ̃ɔn plaa, wámbe wá zɛ́ vĩ wà wa ɔzĩi tónloo?
7 Dé bé è soza ble a zĩnda bɔ̀kɔ ɔɔo? Dé bé è lí ba, ben è à bɛɛ bleroo? Dé bé ègɔ̃ zù dãa, ben
è à zwii miroo?
8 Baa kɛ̀ gbɛ̃ntee yãkɛnanɔn má lɛ̀kɔ̃zioare, à kú Musa doka guu lɛroo?
9 À kɛ̃na Musa doka takadan wà bɛ̀, àton lɛ́sɔ da zùnɛ gurɔɔ kɛ̀ èe pɔ́wɛɛ gbɛ̃ɛro. Zùn Luda
è làakari dɔaɔ́?
10 Wa yãnzi à yã pì ɔ̀ziroo? Eè, wa yãnzin wà yã pì kɛ̃̀zi, lɛ búbari gae sɛ̃̀ wa kɔ̃n tãmaao,
pɔ́wɛɛgbɛ̃ri gae pɔ́ gbɛ̃ kɔ̃n tãmaao, eé a baka e à guu.
11 Tó wa Luda yã tɔ̃̀ a tɛ́, ben wa wa baka èawa, yãken yɔ́?
12 Tó danɔ zɛ́ beee vĩawa, wé wa pɔ́ o dɔɔ́? Wée sɛ́ɛ zɛ́ beee guuro, wa yã píngi fɔ̃̀, lɛ wàton zɛ́
zɔ̃ Kirisi baaru nnaanɛro yãnzi.
13 Á dɔ̃ kɛ̀ Luda ua zĩkɛrinɔ è Luda ua pɔ́ bleroo? Luda gbãgbãkii sa'orinɔ è ń baka le
gbãgbãkii pì guuroo?
14 Lɛn Dii dìɛ a baarunnakparinɔ gɔ̃ pɔ́ blee baaru pì kpana yã musu lɛ.
15 Baa kɔ̃n beeeo mɛ́ɛ zɛ́ pìnɔ ke sɛ́ro, bensɔ̃ mɛ́ɛ beee oo lɛ wà kɛmɛ yãnzinlo. Gaa maamɛ
dɛ beeela. Gbɛ̃ke é e à kpá ma ĩadãna kɛ̀nɛro.
16 Kirisi baarunnakpana dɛmɛ ĩadãna yã ũro, tiasi bé à ɔ tɔ̃̀ma. Wãiyoo mapi, tó mɛ́ɛ baaru
nnaa pì kpaaro.
17 Tó mɛ́ɛ zĩi pì kɛɛ kɔ̃n ma zĩnda pɔyeziomɛ, ma wɛ́ɛ dɔ asaiazimɛ. Lán Luda bé à nàmɛ ma
ɔzĩ nà, à kɔ̃ sìo mà kɛmɛ.
18 Bɔ́mɛ ma asaia ũu? Tó ma baaru nnaa pì kpà ɔsãsãna sai, tó mɛ́ɛ iko kɛ̀ má vĩ baaru
nnaa pì kpana guu kɛḿmaro, ma asaian gwe.
19 Baa kɛ̀ gbɛ̃kee ma vĩro, ma a zĩnda dìɛ zɔ̀ ũ gbɛ̃ píngìnɛ, lɛ mà gbɛ̃nɔ e pari yãnzi.
20 Kɛ̀ má kú kɔ̃n Yudanɔ, ma gɔ̃ lán ń bà, lɛ aɔ̃ ma yãzɛ e yãnzi. Kɛ̀ má kú kɔ̃n Musa
dokadarinɔ, ma gɔ̃ à dàri ũ, baa kɛ̀ à iko vĩmaro, lɛ à dàrinɔ ma yãzɛ e yãnzimɛ.
21 Kɛ̀ má kú kɔ̃n doka pì dàrisaideenɔ, ma gɔ̃ lán ń bà, lɛ aɔ̃ ma yãzɛ e yãnzi. Èe kɛ ma bɔ
Luda doka zɛ́nnlo, Kirisi bé à iko vĩma.
22 Kɛ̀ má kú kɔ̃n gbɛ̃ busananɔ, ma busa, lɛ aɔ̃ ma yãzɛ e yãnzi. Mɛɛ̀ gɔ̃ pɔ́ píngi ũ gbɛ̃ píngìnɛ,
baa dia, lɛ mà e mà ń gbɛ̃kenɔ mì sí.
23 Yã kɛ̀ mɛɛ̀ kɛ píngi, mɛɛ̀ kɛ Kirisi baaru nna yãnzimɛ, lɛ mà a baka e à aubarika guu.
24 Bàkpakɔ̃sɔ̃na guu, gbɛ̃ píngi bé è bàa lɛ́, mɔde á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ mɛ̀n doo bé è bleroo? À bàa lɛ́ lɛ
se, à e à ble.
25 Kɔ̃kɔ̃'ori píngi è a zĩnda tòto kɛ, è a zĩnda foru kɛ yã píngi musu. È kɛ lɛ fùra kɛ̀ è yaka ena
yãnzi. Wamɔwa sɔ̃, à kɛ̀ è yakaro yãnzimɛ.
26 Beee yãnzi bà kɛ̀ mɛ́ɛ lɛɛ, má dɔ̃ pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ pɛɛa, èe kɛ mɛ́ɛ ɔsi kaa gukorianlo.

[27] Auo, mɛɛ̀ ĩa da ma mɛ̀a, mɛɛ̀ ma mɛ̀ takii kɛ, lɛ ma waazikɛna danɔnɛ gbɛra, màton bɔ
pãro yãnzi.

10

Làakarikɛna tãagbãgbãnazi
[1] Ma gbɛ̃nɔ, má yezi wa dezinɔ yã kɛ̀kii dɔagu. Aɔ̃ tɛ̀ tɛ́luguuzi ń píngi, aɔ̃ táa ò wà bɔ̀ɛ Isia
Tɛ̃aan ń píngi.
[2] Luda ń batisi kɛ̀ tɛ́luguu pì guu kɔ̃n ísiaa pìo ń píngi Musa ìbanɔ ũ.
[3] Aɔ̃ Luda pɔ́ble dɔ̃nkɔ̃ blè ń píngi,
[4] aɔ̃ Luda í dɔ̃nkɔ̃ mì ń píngi, zaakɛ aɔ̃ Luda kpiii kɛ̀ kúńyo í mì. Kpiii pì sɔ̃ bé Kirisi ũ.
[5] Baa kɔ̃n beeeo aɔ̃ paridee yã e ká Ludanɛro, ben aɔ̃ gɛ̀ gɔ̃̀ kpáɛ gbáan.
[6] Yã pì dɛwe sèeda ũ, lɛ wàton yã zaaa ni dɛ, lán aɔ̃ à ni dɛ̀ nàro.
[7] Àtongɔ̃ dɛ tãagbãgbãrinɔ ũ lán aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bàro. À kɛ̃na Luda yãn wà bè: Gbɛ̃nɔ vɛ̀ɛ wèe
pɔ́ blee, wèe í mii, ben aɔ̃ fɛ̀ɛ wèe pãpãa kɛɛ.
[8] Wàtongɔ̃ dɛ pãpãkɛrinɔ ũ lán aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bàro. Aɔ̃ pãpãa kɛ̀, ben aɔ̃ gàga gurɔ dɔ̃nkɔ̃ zĩ gɔ̃ɔn
bɔrɔ baro awɛɛ'aagɔ̃.
[9] Wàton Dii yɔ̃ wà gwa lán aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bàro. Aɔ̃ à yɔ̃̀ wà gwà, ben mlɛ̃̀nɔ ń sóso aɔ̃ gàga.
[10] Àton wisɔ̃ɔ ká lán aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bàro. Aɔ̃ wisɔ̃ɔ kà, ben ga malaika ń dɛ́dɛ.
[11] Yã pì ń lé sèeda ũ wamɔwa kɛ̀ wá kú gurɔ zãannɔnɛ, ben wà kɛ̃̀ takadan lɛ wà wa gbao
làakari yãnzi.
[12] Gbɛ̃ kɛ̀ èe daa á zɛna gbãa, à làakari kɛ lɛɛnazi.
[13] Yɔ̃agwana kee e a lero, séde kɛ̀ è baade píngi lee baasiro. Luda náanɛ vĩ, eé tó wà a yɔ̃ wà
gwa dɛ a gbãa lɛ́laro. Yɔ̃agwana guu eé a gba zɛ́ à mɛna fɔ̃ à bɔn.
[14] Beee yãnzi ma gbɛ̃ yenzideenɔ, à mì kɛ̃ tãagbãgbãnaa.
[15] Mɛ́ɛ yã ooare làakarideenɔ ũ. À yã kɛ̀ mɛ́ɛ ooaree laasuu lɛ́ a zĩnda à gwa.
[16] Togo aubarikadee kɛ̀ weè sáabu kpáo, tó wá mì, wa bà kú Kirisi aruoroo? Burɛdi kɛ̀ weè
lílikɔ̃rɛ, tó wá sò, wa bà kú Kirisi mɛ̀oroo?
[17] Zaakɛ burɛdi kɔ̃̀ɔ domɛ, baa kɔ̃n wa parikɛɛo wa mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃mɛ, wa baade a baka vĩ kɔ̃̀ɔ
dɔ̃nkɔ̃ pì guumɛ.
[18] À gwa Isarailinɔa. Gbɛ̃ kɛ̀ sa'opɔ blè bà kú kɔ̃n Luda gbãgbãkiioroo?
[19] Ma bè diamɛ? Mɛ́ɛ bee tãa sa'opɔblee nɛ́ pɔ́ken yɔ́? Ke aɔ̃ tãanɔ nɛ́ pɔ́kemɛ?
[20] Lɛnlo, ma bè pɔ́ kɛ̀ wà saa òo, wà ò tãaamɛ, èe kɛ Ludaanlo. Má yezi a bà gɔ̃ kú kɔ̃n
tãaoro.
[21] É fɔ̃ à Dii togo í mi kɔ̃n tãa pɔ́oro. É fɔ̃ à Dii pɔ́ ble kɔ̃n tãa pɔ́oro.
[22] Ke wá yezi wà Dii nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ fɛɛmɛ? Wa gbãaa kà à ũn yɔ́?
[23] Eè be, yã píngi zɛ́ vĩ. Lɛmɛ, mɔde yã píngi àre vĩro. Eè be, yã píngi zɛ́ vĩ. Lɛmɛ, mɔde yã
píngi kaarana vĩro.
[24] Gbɛ̃ke zĩnda yã tón dɔnɛ aɛro, sé à gbɛ̃daaa yã.
[25] À nɔ̀bɔ kɛ̀ wèe yaa yàran só yãke gbekana sai a laasuu yãnzi,
[26] zaakɛ tɔɔtɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kúnnɔ píngi nɛ́ Dii pɔ́mɛ.
[27] Tó Yesusaidee a sisi pɔ́bleea, tó à kɛ̀are, tó a gaa, à pɔ́ kɛ̀ wà kpàawaa ble yãke gbekana
sai a laasuu yãnzi.
[28] Tó wà gà wà bèare sa'opɔbleemɛ, àton blero laasuu yãnzi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ òare yãnzio.
[29] Mɛ́ɛ beee oo adee laasuu yãnzimɛ, èe kɛ a pɔ́nlo.
Gbɛ̃ pãnde laasuu yãnzin mɛ́gɔ̃ ma zĩnda vĩziroɔ́?
[30] Tó ma pɔ́ blè kɔ̃n sáabukɛnao, bɔ́yãnzin wè ma zaa bo pɔ́ kɛ̀ ma sáabu kɛ̀zi pì yã musuu?
[31] Yã kɛ̀ ée kɛɛ píngi, ée pɔ́ bleen yoo, ée í miin yoo, àgɔ̃ à píngi kɛɛ Luda tɔ́bɔna yãnzi.
[32] Àton tó Yudanɔ ke Girikinɔ ke Luda sɔsi gbɛ̃nɔ fu a yãkɛna yãnziro.
[33] Lɛn mɛɛ̀ kɛ lɛ. Yã píngi guu mɛɛ̀ aĩa kɛ, lɛ ma yã ká baade pínginɛmɛ. Mɛɛ̀ ma zĩnda pɔnnaa
wɛtɛro, sé parii pɔ́, lɛ aɔ̃ e wà bɔ yãnzi.

11

[1] Àgɔ̃ ma yãkɛna dadaa, lán mɛɛ̀ Kirisi pɔ́ dada nà.

Nɔgbɛ̃nɔ pɔ́kuna ń mìa yã
[2] Ma a sáabu kpà kɛ̀ ma yã ègɔ̃ dɔɔagu yã píngi guu, bensɔ̃ á kɛatokɔ̃nɛpɔ kɛ̀ má dàareenɔ
kũna.
[3] Má yezi àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Kirisi bé gɔ̃gbɛ̃ píngi mì ũ, gɔ̃gbɛ̃ bé nɔgbɛ̃ mì ũ, bensɔ̃ Luda bé Kirisi mì
ũ.
[4] Gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ èe adua kɛɛ ke èe annabikɛyã oo kɔ̃n pɔ́o kuna a mìa e a mì kpɛ bɔɔmɛ.

5 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ èe adua kɛɛ ke èe annabikɛyã oo mìgbã e a mì kpɛ bɔɔmɛ, à dɛ lán à mì potoopo
bàmɛ.
6 Tó nɔgbɛ̃ e pɔ́ kú a mìaro, à a mìkã kɛ̃ɛ. Zaakɛ mìkãkɛ̃ɛna ke mìbona dɛ nɔgbɛ̃nɛ wíyã ũ, à pɔ́
kú a mìa.
7 Èe kɔ̃ sío gɔ̃gbɛ̃ pɔ́ kú a mìaro, kɛ̀ à dɛ Luda taka kɔ̃n à gakuio ũ yãnzi. Nɔgbɛ̃ sɔ̃ bé gɔ̃gbɛ̃
gakui ũ.
8 Zaakɛ Luda e gɔ̃gbɛ̃ bɔ nɔgbɛ̃ guuro, nɔgbɛ̃n à bɔ̀ gɔ̃gbɛ̃ guu.
9 Èe gɔ̃gbɛ̃ kɛ nɔgbɛ̃ yãnziro, nɔgbɛ̃n à kɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ yãnzi.
10 Beee yãnzi kɔ̃n malaikanɔ yão dɔ, séde nɔgbɛ̃ gae pɔ́ kú a mìa a zã iko sèeda ũ.
11 Dii guu nɔgbɛ̃ kuu a zĩndanɛ gɔ̃gbɛ̃ sairo, gɔ̃gbɛ̃ sɔ̃ kuu a zĩndanɛ nɔgbɛ̃ sairo.
12 Zaakɛ lán nɔgbɛ̃ bɔ̀ gɔ̃gbɛ̃ guu nà, lɛn dɔ gɔ̃gbɛ̃ è bɔ nɔgbɛ̃ guu lɛ, bensɔ̃ pɔ́ píngi è bɔ Luda
kiiamɛ.
13 À yã pì laasuu lɛ́ à gwa. Nɔgbɛ̃ aduakɛna mìgbã maaɔ́?
14 Á dɔ̃ a zĩndanɛ kɛ̀ mìkã gbȁa dɛ gɔ̃gbɛ̃nɛ wíyã ũroo?
15 Mɔde tó nɔgbɛ̃ vĩ, à dɛnɛ gakui ũmɛ, zaakɛ Luda nɔgbɛ̃ gbà mìkã à kúalamɛ.
16 Tó gbɛ̃ke yezi à lɛokpakɔ̃a kɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ wapinɔ kɔ̃n Luda sɔsinɔ, wá yã pãnde kũnaro, sé
beee.

Dii pɔ́blee
(Mat 26:26-29, Maa 14:22-25, Luk 22:14-20)
17 Yã kɛ̀ má yezi mà daare tiaa guu, mɛ́ a sáabu kpáro, zaakɛ a kakɔ̃ana è zaaa iare dɛ à
maaala.
18 Káaku gĩa má mà, tó a kɔ̃ kàkɔ̃a, eè bɔ kɔ̃ kpɛɛ gãli kɔ̃n gãliomɛ. Ma yã pì sì kpado.
19 Séde kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana gɔ̃ kú a tɛ́, lɛ wà yãpuradeenɔ dɔ̃ a tɛ́.
20 Tó a kɔ̃ kàkɔ̃a, èe kɛ Dii pɔ́bleen eè blero,
21 zaakɛ a baade è wã a pɔ́bleezimɛ. Nɔaa è gbɛ̃kenɔ dɛ, wɛ̃ɛ è gbɛ̃kenɔ dɛ.
22 Á bɛɛ vĩ à pɔ́ ble, à í minloo? Ke eè kya ká Luda sɔsin à wí da pɔ́saideenɔamɛ? Mɛ́ oare
diamɛ? Mɛ́ a sáabu kpán yɔ́? Kài! Mɛ́ a sáabu kpá yã beee musuro.
23 Yã kɛ̀ má sì Dii kiia, má dàareen yɛ̀: Zĩ kɛ̀ wà Dii Yesu kpàḿma, à gwãavĩ pìa à burɛdi sɛ̀,
24 ben à aubarika dàn à lìlikɔ̃rɛ, ben à bè, a mɛ̀ kɛ̀ à kpà a yãnzin yɛ̀, àgaegɔ̃ beee kɛɛ a yã
dɔnaagu yãnzi.
25 Lɛmɛ dɔ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ blè wà yȁa, à togoo sɛ̀ à bè, Luda bà kuuna kɔ̃n gbɛ̃nɔ dufu a aru gãzĩn
yɛ̀. Tó ée mii, àgaegɔ̃ mii à yã dɔnaagu yãnzi.
26 Zaakɛ tó a burɛdi pì sò, tó a í pì mì, ée Dii gaa baaru kpaa ai àgɔ̃ gá mɔ́mɛ.
27 Beee yãnzi tó gbɛ̃ burɛdi pì sò, tó à Dii í pì mì, burɛdi kɔ̃n í pìo yãdasai, à taari kɛ̀ Diinɛ à
mɛ̀ kɔ̃n à aruo yã musumɛ.
28 Baade a zĩnda yã gwa, gbasa à burɛdi pì só, à í pì mi,
29 zaakɛ tó gbɛ̃ sò, tó à mì Dii mɛ̀ gbádɔ̃sai, à yã dà a zĩndalamɛ.
30 Beee yãnzi gyãreenɔ kɔ̃n aafiasaideenɔɔ pari a tɛ́zi, bensɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀ sainɔɔ kɛ̃sãnaro.
31 Tó wé wa zĩnda yã gwa, Dii é wa taari ero.
32 Tó à wa taari è, èe wa totoomɛ, lɛ yã tón vɛ̃ɛwa kɔ̃n andunaoro yãnzi.
33 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, tó a kɔ̃ kàkɔ̃a, ée Dii pɔ́ blee, àgae kɔ̃ dã.
34 Tó nɔaa e gbɛ̃ dɛɛ, à pɔ́ ble a bɛ, lɛ a kakɔ̃ana tón yã iarero yãnzi. Mɛ́ yã kɛ̀ gɔ̃̀nɔ bɔkɔ̃tɛare,
tó ma mɔ.

12

Luda Nini gbaanɔ
1 Ma gbɛ̃nɔ, Luda Nini gbaanɔ yã musu, má yezi àgɔ̃ dɔ̃na sairo.
2 Á dɔ̃ kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ á dɛ kifiinɔ ũ, tãa kɛ̀ aɔ̃è yã oroonɔ bé wègɔ̃ a gáɛɛ, wàgɔ̃ dɔɔare aɛ.
3 Beee yãnzi má yezi àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Luda Nini è di gbɛ̃a à Yesu láari kɛro, bensɔ̃ gbɛ̃ke é fɔ̃ à be
Yesun Dii ũro, séto Luda Ninii dɔnɛ aɛ.
4 Gba borii pari, mɔde Luda Nini mɛ̀n doo pìmɛ.
5 Zĩ borii pari, mɔde Dii mɛ̀n doo pìmɛ.
6 Gbãa sèedanɔ borii pari, mɔde Luda mɛ̀n doo pìmɛ, àmbe è à píngi kɛ baadenɛ.
7 Luda Nini è didi baadea gbɛ̃ píngi kaarana yãnzimɛ.
8 Luda Nini è gbɛ̃ke gba zɛ́ à ɔ̃ndɔ̃ yã o, ben Nini mɛ̀n doo pì è gbɛ̃ pãnde gba zɛ́ à dɔ̃na yã
o.
9 Nini mɛ̀n doo pì è gbɛ̃ pãnde gba ludanaanɛkɛna zɛ́, gbɛ̃ pãnde sɔ̃ gbɛ̃kɛ̃kɔ̃ana zɛ́.
10 È gbɛ̃ gba dabuyãkɛna zɛ́, gbɛ̃ pãnde sɔ̃ annabikɛyã'ona zɛ́. È gbɛ̃ gba zɛ́ à niniinɔ dɔ̃kɔ̃zi.
È gbɛ̃ gba zɛ́ à yãke borii o, è gbɛ̃ gba yãke borii pì bɔkɔ̃tɛna zɛ́.
11 Nini dɔ̃nkɔ̃ mɛ̀n doo pì bé è à píngi kɛ, è gbaa pì da baadenɛ lán à yezi nà.

Mɛ̀ kɔ̃n a guunɔ

12 Mɛ̀ mɛ̀n do guunɔɔ pari. Baa kɔ̃n à parikɛɛo, mɛ̀ mɛ̀n doomɛ píngi. Lɛn wa kuuna Kirisi
guu dɛ lɛ se.
13 Wapinɔ píngi, Yudanɔ ke bori pãndenɔ, zɔ̀nɔ ke wɛ̃ɛnɛnɔ, Luda wa kɛ mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ kɔ̃n a
Nini mɛ̀n doo pì gbãaaomɛ, à wa gba a Nini mɛ̀n doo pì, ben wá mì wa píngi.
14 Mɛ̀guunɔɔ pari, èe kɛ mɛ̀n donlo.
15 Tó gbá bè, lán ɔɔn a ũro nà, á dɛ mɛ̀ pɔ́ ũro, beee yãnzi eégɔ̃ dɛ mɛ̀ pɔ́ ũroziɔ́?
16 Tó swã bè, lán wɛ́ɛn a ũro nà, á dɛ mɛ̀ pɔ́ ũro, beee yãnzi eégɔ̃ dɛ mɛ̀ pɔ́ ũroziɔ́?
17 Tó mɛ̀ bũnu dɛ wɛ́ɛ ũ, bɔ́n weé yã mao? Tó mɛ̀ bũnu dɛ swã ũ, bɔ́n weé pɔ́ gũu mao?
18 Lán à dɛ nà, Luda mɛ̀guunɔ pɛ̀pɛkɔ̃rɛ aɔ̃ píngi, lán à yezi nà.
19 Tó aɔ̃ píngi dɛ mɛ̀gu bori dɔ̃nkɔ̃ ũ, mɛ̀ égɔ̃ kú mámɛ?
20 Tia la mɛ̀guunɔɔ pari, mɛ̀ mɛ̀n domɛ.
21 Wɛ́ɛ é fɔ̃ à be ɔɔnɛ a bà kúororo. Lɛmɛ dɔ mì é fɔ̃ à be gbánɛ a bà kúororo.
22 Mɛ̀guu kɛ̀ wèe daa à kɛ̃sãna, mɛ̀ é fɔ̃ à kɛ à sairo.
23 Mɛ̀guu kɛ̀ wèe daa à gakui vĩro, wè à kpe da dɛ mɛ̀gu kpaaanɔla. À guu kɛ̀ wèe à ena diɛɛ
wíyã ũ, wè pɔ́ nazi dɛ mɛ̀gu kpaaanɔla,
24 mɔde à kɛ̀ maaa bà kú kɔ̃n beeeoro. Kɛ̀ Luda mɛ̀ kàkɔ̃a, à gakui kàara pɔ́ kɛ̀ gakui e
kɛ̃sãam̀manɔnɛ dɛ mɛ̀gu kpaaanɔla.
25 Lɛ mɛ̀ tóngɔ̃ kpaatɛtɛnaro, à guunɔɔ kɔ̃ yã dɔ̃.
26 Tó mɛ̀guunɔ dokee e nawɛ̃a kɛɛ, à mɛ̀gu kpaaanɔ píngi è kɛomɛ. Tó wà mɛ̀gunɔ doke kpe
dà, à mɛ̀gu kpaaanɔ píngi è pɔnnaa kɛomɛ.
27 Ámbe Kirisi mɛ̀ ũ, bensɔ̃ a baade dɛ mɛ̀ pì guu ũ.
28 Káaku gĩa Luda zɩ̃̀rinɔ dìɛ sɔsi guu, à plaadee annabinɔ, à aagɔ̃de yãdannɛrinɔ, beee
gbɛra dabudabukɛrinɔ, beee gbɛra gbɛ̃ kɛ̀ à ń gbá gbɛ̃kɛ̃kɔ̃ana zɛ́nɔ kɔ̃n dɔnlɛrinɔ kɔ̃n
yãgɔ̃gɔ̃rinɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è yãke borii oonɔ.
29 Zɩ̃̀rinɔn ń ũ ń píngiɔ́? Annabinɔn ń ũ ń píngiɔ́? Yãdannɛrinɔn ń ũ ń píngiɔ́? Dabud-
abukɛrinɔn ń ũ ń píngiɔ́?
30 Luda gbɛ̃kɛ̃kɔ̃ana gba dàńnɛ ń píngin yɔ́? Aɔ̃è yãke borii o ń píngin yɔ́? Aɔ̃è yãke borii
bɔkɔ̃tɛ ń píngin yɔ́?
31 À wɛ́ɛ pɛ́ gbaa kɛ̀ dɛńlaanɔa.
Tia sa mɛ́ zɛ́ kɛ̀ maa dɛńlaa ɔdɔaare.

13

Yenzi

1 Tó ma yãke borii ò, gbɛ̃ntee ke malaika pɔ́, tó má yenzi vĩro, ma kĩi kɛ̀ lán mɔ̀lɛna ke
sɛ̃̀gɛ̃pana bàmɛ.
2 Tó ma annabikɛyã'ona gbaa è, tó ma yã píngi asii mà, bensɔ̃ má dɔ̃na píngi vĩ, tó ma
ludanaanɛkɛna kà mà kpiii sɔ̃ki kpá, tó má yenzi vĩro, pɔ́ken ma ũro.
3 Tó ma pɔ́ kɛ̀ má vĩinɔ kpàatɛ takaasideenɔnɛ píngi, tó má tò wà tɛ́ sɔ̃̀ma, tó má yenzi vĩro,
à àre vĩmɛro.
4 Yenzi mɛna vĩ, à gbɛ̃kɛɛ vĩ. Yenzi è nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpáńyoro, è a zĩnda sɛ́ lezĩro, è ĩa dãro.
5 È wí dam̀maro, è a zĩnda maaa wɛtɛro, è fɛ̃ńzi kpaaro, è yã da a nɔ̀sɛ guuro.
6 È yáa dɔ à zaaaro, è pɔnnaa kɛ kɔ̃n yãpuraaomɛ.
7 Yenzi è yã píngi fɔ̃, è yã píngi náanɛ kɛ, ègɔ̃ yã píngi tãmaa vĩ, è mɛna kɔ̃n yã píngio.
8 Yenzi yãana vĩro. Mɔde tó annabikɛyã'onamɛ eé yãa, tó sɔ̃ yãkebori'onamɛ à lɛ́ é zɛ, tó
dɔ̃namɛ, eé gɛ̃ zɛ́la.
9 Zaakɛ wa dɔ̃na kɔ̃n wa annabikɛyã'onao e paparo.
10 Tó yã papana gurɔɔ mɔ̀, à kɛ̀ èe paparoo é gɛ̃ zɛ́la.
11 Kɛ̀ má dɛ nɛ́ féte ũ, mɛɛ nɛ́ féte yã o, mɛɛ nɛ́ féte laasuu lɛ́, mɛɛ̀ yã gwa lán nɛ́ féte bà. Kɛ̀
ma kɛ gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃na ũ, ma ɔ kpà nɛ́fetekɛyãzi.
12 Tia la wée guu ee dígi guu dãadãa, zĩ beeea sɔ̃ wé wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ. Tia la ma dɔ̃na e paparo, zĩ
beeea sɔ̃ mɛ́ yã dɔ̃ wásawasa lán Ludaa ma dɔ̃ nà.
13 Tia sa yã mɛ̀n aagɔ̃ɔ kɛ̀nɔ bé wà gɔ̃̀: Ludanaanɛkɛna kɔ̃n tãmaao kɔ̃n yenzio, mɔde yenzi
bé à dɛńla.

14

Yãkebori'ona kɔ̃n annabikɛyã'onao

1 À tó yenzi dɔare aɛ, à wɛ́ɛ pɛ́ Luda Nini gbaanɔa, atɛ̃nsa annabikɛyã'ona.
2 Gbɛ̃ kɛ̀ èe yãke borii oo e yã oo gbɛ̃nɔonlo, sé Luda, zaakɛ gbɛ̃kee e maaro, èe asiiyã oo
kɔ̃n Luda Nini gbãaaomɛ.

3 Gbɛ̃ kɛ̀ èe annabikɛyã oo e yã oo gbɛ̃nɔomɛ, èe ń gbaa gbãaa, èe lɛ́ daaḿmamɛ, èe ń làakari
kpáɛɛńnɛmɛ.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ èe yãke borii oo e a zĩnda kaaramɛ, gbɛ̃ kɛ̀ èe annabikɛyã oo e sɔsi gbɛ̃nɔ kaaramɛ.
5 Má yezi à yãke borii o a píngi, mɔde má yezi à annabikɛyã o dɛ beeela. Annabikɛyã'ori
dɛ yãkebori'orila, séto wèe bɔkɔ̃tɛɛ lɛ sɔsi gbɛ̃nɔ e wà kaara.
6 Ma gbɛ̃nɔ, tó ma mɔazi, ben ma yãke borii òao, bɔ́ àren à vĩaree? Séde ma yã'ona gɔ̃ dɛ
yãwɛɛwɛ̃na ũ ke dɔ̃na ke annabikɛyã'ona ke yãdannɛna.
7 Lɛn à dɛ lɛ kɔ̃n pɔ́'ɔbɔrinɔ dɔ. Kure ke mɔrɔ, tó èe ɔ́ bɔ súusuro, weé fɔ̃ wà dɔ̃ dian èe oo nàɔ́?
8 Tó kuu ɔ́ e bɔ súusuro, sozanɔ é zɩ̃̀ soru kɛro.
9 Lɛmɛ apinɔ se, tó ée yãke borii oo, ben wèe maaro, dian weé yã kɛ̀ ée oo gbázɛ dɔ̃ nà? A
yã é gɛ̃ ĩamɛ.
10 Yãnɔ borii pari anduna guu, aɔ̃ kee bɔkɔ̃tɛnasai sɔ̃ro.
11 Tó wèe borii kɛ̀ mɛɛ̀ à yã maroo oo, mɛ́gɔ̃ dɛ à òrinɛ gbɛ̃ zɩ̃̀tɔ ũmɛ, bensɔ̃ eégɔ̃ dɛmɛ gbɛ̃ zɩ̃̀tɔ
ũ se.
12 Lɛmɛ apinɔ sɔ̃, lán á aĩa vĩ kɔ̃n Luda Nini gbaanɔ nà, à aĩa kɛ àgɔ̃ gáo aɛ lɛ sɔsi gbɛ̃nɔ e wà
kãsãa pɛ́ɛ.
13 Beee yãnzi yãkebori'ori wɛ́ɛ kɛ, lɛ à e à yã kɛ̀ èe oo bɔkɔ̃tɛ.
14 Tó ma adua kɛ̀ kɔ̃n yãkebori'onao, ma ninii bé à kɛ̀, ma laasuu e dɔmɛ aɛro.
15 Tɔ̀, yã pì dɛ diamɛ? Mɛ́ adua kɛ kɔ̃n niniio, mɛ́ kɛ kɔ̃n làakario dɔ. Mɛ́ lɛ̀ sí kɔ̃n niniio, mɛ́
sí kɔ̃n làakario dɔ.
16 Tó n Luda tɔ́ nnaa sì kɔ̃n niniio, dian gbɛ̃ dufu kɛ̀ kú gwee é be, aami, sáabu kɛ̀ ń kpà yã
musuu? Zaakɛ èe yã kɛ̀ ń ò dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
17 Baa tó n sáabu kpà a zɛ́a, èe n Yesude daa gbãaa kaararo.
18 Ma Luda sáabu kɛ̀, kɛ̀ mɛɛ̀ yãke borii o dɛala a píngi,
19 mɔde kakɔ̃ana guu tó ma yã mɛ̀n sɔɔroo ò kɔ̃n làakario, ma yã dàońnɛ, à maamɛ dɛ mà
yã mɛ̀n ũgbangba o kɔ̃n yãkebori'onaola.
20 Ma gbɛ̃nɔ, a laasuu tɔ́ngɔ̃ dɛ lán nɛ́nɔ pɔ́ bàro. Àgɔ̃ dɛ lán nɛ́ fétenɔ bà yãzaakɛna musu,
mɔde a laasuu gɔ̃ dɛ gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃nanɔ pɔ́ ũ.
21 À kɛ̃na Luda yãn wà bè:
Mɛ́ boriyã pãnde o gbɛ̃ kɛ̀kiinɔnɛ gbɛ̃ zɩ̃̀tɔnɔ lɛ́n,
baa kɔ̃n beeeo aɔ̃é swã kpá ma yãziro.
22 Beee yãnzi yãkebori'ona dɛ sèeda ũ Yesudeenɔnɛro, sé Yesusaideenɔ. Lɛn dɔ
annabikɛyã'ona e kɛ Yesusaideenɔ pɔ́ke ũro, sé Yesudeenɔ.
23 Tó sɔsi gbɛ̃nɔ kɔ̃ kàkɔ̃a ń píngi, ben aɔ̃ɔ yãke borii oo ń píngi, tó gbɛ̃ dufunɔ ke Yesusaideenɔ
mɔ̀ gwe, aɔ̃é be ĩa kàḿmanloo?
24 Tó baade píngi e annabikɛyã oo sɔ̃, ben Yesusaidee ke gbɛ̃ dufu mɔ̀ gwe, eé ń píngi yãzɛ dɔ̃
à a taari e,
25 asiiyã kɛ̀ kú à nɔ̀sɛn é bɔ gupuraaa, eé daɛ a puua à mì siɛ Ludanɛ, gbasa à be, Ludaa kú a
tɛ́ yãpura.

Dɔnzikɛna zɛ́kpaɛ

26 Wé be diamɛ ma gbɛ̃nɔ? Tó a kɔ̃ kàkɔ̃a, a baade gaegɔ̃ lɛ̀ vĩ ke yãdannɛna ke yãwɛɛwɛ̃na
ke yãkebori'ona ke yãke borii pì bɔkɔ̃tɛna. À à píngi kɛ, lɛ gbɛ̃nɔ e wà kãsãa pɛ́ɛ.
27 Tó wèe yãke borii oo, gɔ̃ɔn plaa ke aagɔ̃, àton dɛ beeelaro. Aɔ̃ kɔ̃ gba zɛ́, gbɛ̃ mɛ̀n doo
bɔkɔ̃tɛ.
28 Tó à bɔkɔ̃tɛri kuuro, à lɛ́ nakɔ̃a kakɔ̃ana guu, à a pɔ́ o ado kɔ̃n Ludao.
29 Annabikɛyã'orinɔ gɔ̃ɔn plaa ke aagɔ̃ɔnɔ yã o, gbɛ̃ kpaaanɔ laasuu lɛ́ aɔ̃ yãa.
30 Tó Luda yã sù gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛnaa, gbɛ̃ kɛ̀ èe yã oo yĩtɛ.
31 A píngi é fɔ̃ à annabikɛyã o doodo, à yã dadakɔ̃nɛ a píngi, à kɔ̃ sɛ́ lezĩ.
32 Sé annabikɛyã'orinɔ gɔ̃ ń lɛ́ kũna dɔ̃,
33 zaakɛ Ludaa ye yã yàaaziro, sé à zɛ́dee.
Lán wè kɛ sɔsinɔ guu nà píngi,
34 nɔgbɛ̃nɔ lɛ́ gɔ̃ yĩtɛna kakɔ̃ana guu, zaakɛ aɔ̃ yã'ona zɛ́ vĩro. Aɔ̃ mì siɛ, lán wà ò Musa doka
guu nà.
35 Tó aɔ̃ɔ yezi wà yãke dɔ̃, aɔ̃ ń zã gbekazi bɛ, zaakɛ nɔgbɛ̃ yã'ona kakɔ̃ana guu nɛ́ wíyãmɛ.
36 A kiian Luda yã bɔ̀n yɔ́? Ke a mɛ̀n do yãnzin à mɔ̀zi?
37 Tó gbɛ̃ e daa annabikɛyã'orin à ũ ke gbɛ̃ kɛ̀ Luda Ninii dɔnɛ aɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ má kɛ̃̀aree
pì nɛ́ Dii yãdiɛnamɛ.
38 Tó gbɛ̃ pã kpàzi, weé pã kpázi se.
39 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, à wɛ́ɛ pɛ́ annabikɛyã'onaa, mɔde àton gí yãkebori'onaziro.
40 À yã píngi kɛ a zɛ́kpaɛa súusu.

15

Kirisi fɛɛna gaan

[1] Ma gbɛ̃nɔ, baaru nnaa kɛ̀ má kpàare, kɛ̀ á sì a zɛon, má yezi mà ɛara mà dɔagu.
[2] Baaru nnaa pì bé eé a mì sí, tó á waazi kɛ̀ má kɛ̀aree pì kũna. Tó lɛnlo, a Yesunaanɛkɛna
kɛ̀ pãmɛ.
[3] Yã kɛ̀ dɛ́ńlaa kɛ̀ má sì, má dàareen yɛ̀: Kirisi gà wa durun yãnzi, lán à kɛ̃na Luda yãn nà.
[4] Wà à vì̃, ben à fɛ̀ɛ à gurɔ aagɔ̃dee zĩ, lán à kɛ̃na Luda yãn nà.
[5] À a zĩnda ɔ̀dɔa Pitanɛ, ben à a zĩnda ɔ̀dɔa a ìba gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔnɛ dɔ.
[6] Beee gbɛra à a zĩnda ɔ̀dɔa wa gbɛ̃nɔnɛ kɛ̀ aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a gu dɔ̃nkɔ̃n, aɔ̃ɔ dɛ gɔ̃ɔn wàa plaa kpɛ́
basɔɔroola. Aɔ̃ paridee kuu ai tia, mɔde aɔ̃ gbɛ̃kenɔ anduna tò.
[7] Beee gbɛra à a zĩnda ɔ̀dɔa Yemisinɛ, ben à a zĩnda ɔ̀dɔa zı̃̀rinɔnɛ ń píngi.
[8] Aɔ̃ píngi gbɛra à bɔ̀ à mɔ̀mazi, ben ma gɔ̃ lán nɛ́ kpàalaa'ii bà.
[9] Zaakɛ Luda zı̃̀rinɔ tɛ́ mámbe kpɛɛ, mɛ́ɛ ká wà bemɛ zı̃̀riro, zaakɛ ma ĩa dà Luda sɔsia.
[10] Gbaa kɛ̀ Ludaa dàmɛ yãnzi má dɛ gbɛ̃ kɛ̀ má dɛ à ũu ũzi, bensɔ̃ gbaa kɛ̀ à dàmɛɛ pì ginaro,
zaakɛ ma ɔsi kà dɛ́ńla ń píngi. Mámbe má kɛ̀ro, gbaa kɛ̀ Ludaa dàmɛɛ bé à tò má kɛ̀.
[11] Tɔ̀, à bɔ̀ ma kiian yoo ke aɔ̃ kiia, yã kɛ̀ wée à waazi kɛɛ á sìn gwe.

Gɛ̀nɔ fɛɛna gaan

[12] Zaakɛ wée Kirisi fɛɛna gaan waazi kɛɛ, à kɛ̀ dia a gbɛ̃kenɔ è be gɛ̀nɔ é fɛɛroo?
[13] Tó gɛ̀nɔ é fɛɛro, ɛ̃ndɛ̃ Kirisi e fɛɛro.
[14] Tó Kirisi e fɛɛro sɔ̃, ɛ̃ndɛ̃ wa waazikɛna kɛ̀ pã, bensɔ̃ a Kirisi náanɛkɛna kɛ̀ pã,
[15] wa gɔ̃ Luda sèeda ɛgɛdeenɔ ũ, kɛ̀ wá bè à Kirisi fɛ̀ɛ yãnzi. Zaakɛ tó gɛ̀nɔ è fɛɛro, ɛ̃ndɛ̃
Ludaa e à fɛɛro.
[16] Tó Luda è gɛ̀nɔ fɛɛro, ɛ̃ndɛ̃ Kirisi e fɛɛro.
[17] Tó Kirisi e fɛɛro, a Kirisi náanɛkɛna kɛ̀ pã, ben á kú a durun guu ai tia,
[18] gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ anduna tò Kirisi guunɔ sɔ̃ sɛ̀sã.
[19] Tó wa kuuna wɛ̃̀ndio kɛ̀ yãnzin wa wɛ́ɛ dɔ Kirisizi ado, lɛ wɛ̃ndadeenɔn wa ũ dɛ baade
píngila.
[20] Yãpuraa guu Kirisi fɛ̀ɛ bɔna gaan, àmbe gàafɛɛ káaku ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dàɛ wà ii ònɔ tɛ́.
[21] Lán gaa bɔ̀ gbɛ̃ntee gãzĩ nà, lɛn gɛ̀nɔ fɛɛna bɔ̀ gbɛ̃ntee gãzĩ lɛ.
[22] Kuuna Adamu borii ũu tò gaa dà baade píngila. Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Kirisi guunɔ é
wɛ̃̀ndi e ń píngi.
[23] Baade kɔ̃n a gurɔɔomɛ. Kirisi bé gàafɛɛ káaku ũ, à gbɛra à gbɛ̃nɔ é fɛɛ à mɔ́gurɔ.
[24] Gbasa gurɔ lɛ́ ká, Kirisi é kíkɛɛ mì dɛ píngi kɔ̃n ikonɔ kɔ̃n gbãaanɔ, eé a kpata tó De
Ludanɛ.
[25] Séde Kirisi gɔ̃ kí blee ai Luda gɔ̃ à ibɛɛnɔ kɛ à tinti ũ.
[26] Ibɛɛ kɛ̀ eé à mì dɛ zãan gaa ũ,
[27] zaakɛ Luda pɔ́ píngi nà Kirisinɛ a ɔzĩ. Kɛ̀ à bè, pɔ́ píngi kú à ɔzĩ, wá dɔ̃ kɛ̀ Luda kɛ̀ pɔ́ píngi
nànɛ a ɔzĩ pì baasimɛ.
[28] Tó à pɔ́ píngi nànɛ a ɔzĩ, àpin à Nɛ́ kɛ̀ à pɔ́ píngi nànɛ a ɔzĩ pì é mì siɛnɛ, Luda pì égɔ̃ dɛ à
píngi ũ pɔ́ píngine.
[29] Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è batisi kɛ gɛ̀nɔ gɛ̃ɛ ũ sɔ̃ nɛ́? Tó gɛ̀nɔ è fɛɛ yãpuraro, bɔ́yãnzi wè batisi kɛ aɔ̃ gɛ̃ɛ
ũzi?
[30] Wapinɔ sɔ̃, bɔ́yãnzi weègɔ̃ wa zĩnda da kari guu gurɔ píngizi?
[31] Kɔ̃n ĩa kɛ̀ mɛɛ̀ dã a yã musu kuuna Kirisi Yesu wa Dii guuo, mɛɛ̀gɔ̃ kú gaa lɛ́zĩmɛ lán guu
e dɔɔ nà.
[32] Tó ma zĩnda yãnzin ma ɔsi kàzi kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩnɔ zaa Ɛfesu, bɔ́ àren à vĩmɛɛ? Tó gɛ̀nɔ é fɛɛro,
wà pɔ́ ble, wà í mi,
zaakɛ wé ga ziamɛ.
[33] Àton tó wà a sãsãro, gbɛ̃nna zaaa è dà maaa yakamɛ.
[34] À su a làakaria súusu, àton durun kɛ dɔro, zaakɛ a gbɛ̃kenɔ Luda dɔ̃ro. Ma beee ò lɛ à a wíyã
dɔ̃ yãnzimɛ.

Gàafɛɛnɔ mɛ̀

[35] Gbɛ̃kenɔ é be, gɛ̀nɔ é fɛɛ diamɛ? Mɛ̀ kparee takan aɔ̃égɔ̃ vĩi?
[36] Yɔ̃nkɔyãmɛ! Weè pɔ́ tɔ̃ à bɔ̀ɛ fɔ̃̀mbabɔna sairo.
[37] Tó wà pɔ́ tɔ̃̀, gbadon yoo ke pɔ́wɛɛ pãnde, è bɔɛ pɔ́wɛɛ pì ũro.
[38] Luda è tó à bɔɛ lán à dìɛ nàmɛ, baade kɔ̃n a boriio.
[39] Pɔ́ wɛ̃̀ndideenɔ píngi mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ro. Gbɛ̃ntee pɔ́ ado, nɔ̀bɔnɔ pɔ́ ado, bãanɔ pɔ́ ado, kpɔ̀nɔ pɔ́
ado.

40 Ludambɛ pɔ́nɔɔ kuu, anduna pɔ́nɔɔ kuu. Ludambɛ pɔ́nɔ gakui ado, anduna pɔ́nɔ gakui ado.
41 Ɔfãntɛ̃ gakui ado, mɔvura pɔ́ ado, sɔsɔnɛnɔ pɔ́ ado. Baa sɔsɔnɛ pìnɔ gakui bɔ̀kɔ̃o doodo.
42 Lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ gɛ̀nɔ fɛɛgurɔɔ zĩ. Wè gɛ̀ vĩi à vã, eé fɛɛ vãna sai.
43 Wè gɛ̀ vĩi bɛ̀ɛ sai, mɔde eé fɛɛ kɔ̃n gakuio. Wè gɛ̀ vĩi gbãaa sai, mɔde eé fɛɛ kɔ̃n gbãaao.
44 Wè gɛ̀ vĩi anduna mɛ̀ ũ, mɔde eé fɛɛ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro mɛ̀ ũ. Lán anduna kɛ̀ mɛ̀ kuu nà, lɛmɛ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro mɛ̀ kuu lɛ dɔ.
45 À kɛ̃na Luda yãn wà bè, gbɛ̃ káaku Adamu gɔ̃̀ gbɛ̃ bɛ̃ɛ ũ, mɔde Adamu zãa gɔ̃̀ nini wɛ̃̀ndikpammari ũ.
46 Èe kɛ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro mɛ̀ bé è dɔ aɛro, anduna mɛ̀ bé è dɔ aɛ, à gbɛra sa wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro mɛ̀.
47 Gbɛ̃ntee káaku bɔ̀ bùsuti guumɛ, à plaadee bɔ̀ ludambɛmɛ.
48 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ tɔɔtɛ pɔ́ ũunɔɔ bɔ̀kɔ̃ba kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ tɔɔtɛn-o. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ ludambɛ pɔ́ ũunɔɔ bɔ̀kɔ̃ba kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ ludambɛɛo.
49 Lán wá dɛ gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ tɔɔtɛn taka ũ nà, lɛn wégɔ̃ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ ludambɛɛ taka ũ lɛ se.
50 Yã kɛ̀ má òn yɛ̀ ma gbɛ̃nɔ. Tó kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia bɔ̀ gupuraaa, wé e wà ble kɔ̃n wa mɛ̀oro. Wé e wàgɔ̃ kú gu kɛ̀ è vãroo guu kɔ̃n wa mɛ̀ kɛ̀ è vãaoro.
51 À ma, mɛ́ asiiyã oare. Wé ga wa píngiro, mɔde wé li wa píngi
52 kãndo lán wɛ́ɛ'ibakɛna bà kãkãki zãade pɛ́gurɔɔ zĩ. Zaakɛ kãkãki é ɔ́ bɔ, gɛ̀nɔ é fɛɛ yaikũsai, wapinɔ sɔ̃ wé li.
53 Séde wa mɛ̀ kɛ̀ è vãa gɛ̃ à kɛ̀ è vãroo guu. Séde wa mɛ̀ kɛ̀ è gaa kɛ̀ gɛ̃ à kɛ̀ è garoo guu.
54 Tó wa mɛ̀ kɛ̀ è vãa gɛ̃̀ à kɛ̀ è vãroo guu, bensɔ̃ wa mɛ̀ kɛ̀ è gaa gɛ̃̀ à kɛ̀ è garoo guu, ben yã kɛ̀ kɛ̃na Luda yãn kɛ̀ é papa wà bè:
Wà zɩ̃̀ blè gaaa, à mì dɛ̀.
55 Ga, n zɩ̃̀blena tɔ́n diaa?
Ga, n sɛwɛɛ kú mámɛ?
56 Durun bé ga sɛwɛɛ ũ, durun gbãaa sɔ̃ è bɔ doka guumɛ.
57 Wà Luda sáabu kɛ, kɛ̀ è tó wà zɩ̃̀ ble wa Dii Yesu Kirisi gãzĩ.
58 Beee yãnzi ma gbɛ̃ yenzideenɔ, à zɛ gbãa gíngin bɔru kpɛɛ sai. À wɛ́ɛ tã Dii zĩizi gurɔ píngi, zaakɛ á dɔ̃ kɛ̀ zĩi kɛ̀ ée kɛɛ Diinɛ pãro.

16

Pɔlu wɛ́tɛgasorukɛna

1 Luda gbɛ̃nɔ kámasakɛna yã musu, lán má ò Galatia bùsu sɔsinɔnɛ nà, à kɛ lɛ se.
2 Azumanɛngo kɔ̃n Azumanɛngoo a baade gae ɔɔ kɛ̀ à è a gbãa lɛ́n bɔ adona, àgɔ̃ kaakɔ̃a, lɛ àton kámasa pì wɛtɛ gurɔɔ kɛ̀ ma mɔro yãnzi.
3 Tó ma mɔ, mɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ a ń díɛ aɔ̃ gánɔ zĩ Yerusalɛmu kɔ̃n takadao kɔ̃n kámasa kɛ̀ á kàkɔ̃aa pìo.
4 Tó à kɔ̃ sìo mà gámɛ sɔ̃, aɔ̃é gá zɛmɛ.

Yã kɛ̀ Pɔlu kpàkpa à kɛɛnɔ

5 Tó ma bɔɛ kɔ̃n Masedonia bùsuo, mɛ́ mɔ́ a kiia, zaakɛ mɛ́ pã Masedonialamɛ.
6 Mɛ́ɛ kpákpaa mà gurɔplaa kɛao. Baa buusiɛ se mɛ́gɔ̃ yezi mà bleao, é gá zɛmɛ guu kɛ̀ mɛ́ gán.
7 Tia la má yezi mà gɛ̃ala bàrararo, mɛ́ɛ kpákpaa mà gurɔplaa kɛao, tó Dii wè.
8 Mɛ́ gɔ̃ Ɛfesu ai Pɛntikɔsi zĩbaa zĩmɛ,
9 zaakɛ Luda zɛ́ bɔ̀mɛ maamaa mà zĩ maaa kɛ, bensɔ̃ ibɛɛnɔɔ pari.
10 Tó Timɔti gà à mɔ̀, àton yã kɛnɛ búgubugu à vĩa kɛarero, zaakɛ èe zĩi kɛɛ Diinɛ lán ma bàmɛ.
11 A gbɛ̃ke tón kya kánlo. À kũsãɛ kɛnɛ, lɛ à e à ká ma kiia aafia, zaakɛ mapi kɔ̃n ma gbɛ̃nɔ wa wɛ́ɛ dɔzi.
12 Wa gbɛ̃ndo Apolo sɔ̃, mɛɛ̀gɔ̃ nakɔ̃rɛɛa gɛ̃̀n baaagɔ̃ à mɔ́ à a gwa kɔ̃n wa gbɛ̃ kpaaanɔ. À ye mɔnazi gĩaro. Tó à zɛ́ è, eé mɔ́.

Lɛ́damma zãa

13 Àgɔ̃ kú a làakaria, àgɔ̃ zɛna Yesunaanɛkɛna guu. Àgɔ̃ wɔ́rɔngɔ vĩ, àgɔ̃ gbãa.
14 À yã píngi kɛ kɔ̃n yenzio.
15 Á Sɛtɛfana bɛdeenɔ dɔ̃, kɛ̀ aɔ̃mbe Yesude káakunɔ ũ Girisi bùsun, ben aɔ̃ ń zĩnda kpà wàgɔ̃ dɔɔ Luda gbɛ̃nɔ lɛ́. Ma gbɛ̃nɔ, ma wɛ́ɛ kɛ̀awa,
16 à mì siɛ gbɛ̃ beee takanɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe aĩa kɛɛ lɛdo zĩ dɔ̃nkɔ̃ pì guunɔ ń píngi.
17 Ma pɔɔ kɛ̀ nna Sɛtɛfana kɔ̃n Fɔtunatuo kɔ̃n Akaikuo mɔnaa, zaakɛ aɔ̃ gɔ̃̀mɛ a gɛ̃ɛ ũmɛ.

18 Aɔ̃ɔ tò ma lààkari kpàɛ kɔ̃n a pɔ́o. À bɛ̀ɛ lí gbɛ̃ beee takanɔnɛ.
19 Asia bùsu sɔsinɔ ì kpàawa. Akila kɔ̃n Pirisilao kɔ̃n sɔsi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è kɔ̃ kakɔ̃a ń bɛɛnɔ ì kpàawa
maamaa Dii guu.
20 Wa gbɛ̃ kɛ̀ wá lɛdoonɔ ì kpàawa a píngi. À ì kpákɔ̃a kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanao.
21 Mamɔma Pɔlu, ma ɔgbɛn yɛ̀. Ma ì kpàawa.
22 Tó gbɛ̃kee ye Diiziro, Luda lááari kɛa. Wa Dii e mɔɔ.
23 Dii Yesu gbɛ̃kɛɛ kɛare.
24 Má yeazi a píngi kuuna Kirisi Yesu guu.

KƆRINTIDEENƆ TAKADA PLAADEE

Pɔlu kɔ̃n Kɔrinti sɔsi gbɛ̃nɔ 1:1-7:16
Yudea Yesudeenɔ kámasakɛna 8:1-9:15
Pɔlu gina kɔ̃n a zĩndao 10:1-13:14

Làakarikpaɛna

1 Mamɔma Pɔlu, Kirisi Yesu zi̇̀ri Luda pɔyezi guu kɔ̃n wa gbɛ̃ Timɔtio, wámbe wa takada kɛ̀
kɛ̃̀ sɔsi kɛ̀ kú Kɔrintinɛ kɔ̃n Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Girisi bùsunnɔ ń píngi.
2 Luda wa De kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
3 Wà Luda wa Dii Yesu Kirisi De sáabu kpá, De Luda wɛ̃ndadɔ̃nnɛri nɔ̀sɛkpaɛri pì.
4 È wa làakari kpáɛwe wa wahaa píngi guu, lɛ wà e wà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú baa wahaa kparee taka
guunɔ làakari kpáɛńnɛ se kɔ̃n làakarikpaɛbɔ kɛ̀ Luda wa làakari kpàɛoweeo.
5 Lán nawɛ̃a kɛ̀ Kirisi kɛ̀ è liwazi nà, lɛmɛ dɔ wa làakari è kpáɛ maamaa Kirisi yãnzi.
6 Tó wée nawɛ̃a kɛɛ, a làakari kpaɛna kɔ̃n a mìsinao yãnzimɛ. Tó Luda wa làakari kpàɛ, a
làakari kpaɛna yãnzimɛ, lɛ à e à nawɛ̃a dɔ̃nkɔ̃ kɛ̀ wée kɛɛ fɔ̃.
7 Wá tãmaa vĩ a yã musu seka sai, zaakɛ wá dɔ̃ lán a bà kúwao nawɛ̃akɛna guu nà, lɛn a bà
kú kɔ̃n wa làakari kpaɛnao lɛ dɔ.
8 Wa gbɛ̃nɔ, wá yezi àgɔ̃ dɔ̃ lán wà wɛ́ɛ tàwa Asia bùsun nà. Wà mɛ̀ ɔ̃̀wa maamaa dɛ wa gbãa
lɛ́la, baa wa wɛ̃̀ndi wá wɛ́ɛ dɔzi sero.
9 Yã dàwala, wée daa wa gamɛ. Beee wa le, lɛ wàton zɛ kɔ̃n wa zĩnda gbãaaoro, séde kɔ̃n
Luda kɛ̀ è gɛ̀nɔ fɛɛ gbãaao.
10 À wa bɔ kari bíta guu, bensɔ̃ eé wa bɔn. Àpin wá wɛ́ɛ dɔzi à wa bɔn dɔ
11 adua kɛ̀ ée kɛɛwee gãzĩ. Lɛmɛ gbɛ̃nɔ é sáabu kɛnɛ pari wa yã musu gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ à kɛ̀we yãnzi
gbɛ̃ pariinɔ aduakɛna sàabu.

Pɔlu tá gborona

12 Yã kɛ̀ weè à ĩa dãan yɛ̀: Wa laasuu e oowe kɛ̀ kɔ̃n Luda gbãaao wá kú kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao
mɔnafiki sai anduna guu, atɛ̃nsa a kiia. Anduna ɔ̃ndɔ̃ɔn wá kúoro, séde Luda gbɛ̃kɛɛ.
13 Weè lá ke kɛ̃arero, séde kɛ̀ é à kyó kɛ à dɔ̃ɔ baasiro.
14 Lán á wa dɔ̃ nà féte tia, má yezi à wa dɔ̃ sãnsãn, lɛ à ĩa dã wa yã musu Dii Yesu mɔ́gurɔɔ
zĩ, lán wé dã a yã musu nà.
15-16 Bee náanɛkɛna guu má dìɛ yã kɛ̀ tó mɛ́ɛ gaa Masedonia, mà bɔɛ a kiia mà a gwa káaku,
mà ɛara mà su kɔ̃n a kiio, lɛ à aubarika e gɛ̃̀n plaa, gbasa à dɔnlɛ kɛmɛ ma Yudea gana guu.
17 Kɛ̀ ma tá beee dìɛ, ma yã fɛɛ kɛ̀n yɔ́? Tó má dìɛ mà yã kɛ, anduna yã è dɔmɛ aɛ mà be,
lɛmɛ, lɛmɛ ke auo, auon yɔ́?
18 Lán Luda náanɛ vĩ nà, yã kɛ̀ wá òare nɛ́ lɛmɛ, èe kɛ auonlo.
19 Luda Nɛ́ Yesu Kirisi kɛ̀ mapi kɔ̃n Silasio kɔ̃n Timɔtio wa à yã waazi kɛ̀are nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ è be
lɛmɛ, èe kɛ auonlo, àmbe Luda eè ũ.
20 Zaakɛ lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ píngi yãpuraa è kɛ à guumɛ. Beee yãnzi kɔ̃n Yesu Kirisi tɔ́on wè
be, aami, Luda tɔ́bɔna yãnzi.
21 Luda bé à wa kãsãa pɛ̀ɛ Kirisi guu kɔ̃n apinɔ, à wa diɛ a pɔ́ ũ,
22 à a sèeda kɛ̀wa, à a Ninii dà wa swɛ̃̀n pɔ́ kɛ̀ wé e kpɛ́gaau ũ.
23 Ludaa ma nɔ̀sɛ dɔ̃, àmbe ma sèedadee ũ. Kɛ̀ má yezi mà a bɔbɔ a dànlo yãnzin mɛ́ɛ gá
Kɔrintizi dɔro.
24 Èe kɛ wée gbãa mɔɔare a ludanaanɛkɛna musunlo, zaakɛ a kãsãa pɛ̀ɛ kɔ̀, wée zĩi kɛɛao a
pɔnnaa yãnzimɛ.

2

1 Ben ma zɛo kɛ̀ mɛ́ mɔ́ a kiia kɔ̃n nɔ̀sɛyakanao dɔro.
2 Tó má tò a nɔ̀sɛ yàka, dé bé eé ma pɔɔ kɛ nnaa, tó èe kɛ amɔa kɛ̀ ma a nɔ̀sɛ yàkaareenɔ
baasiroo?
3 Ma takada kɛ̃̀are lɛ, lɛ tó ma mɔ a gwa, amɔa kɛ̀ á dɛ à ma pɔɔ kɛ nnaanɔ tón ma nɔ̀sɛ
yakaro yãnzimɛ. Má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ ma pɔnnaa nɛ́ a píngi pɔnnaamɛ.
4 Ma takada pì kɛ̃̀are nawɛ̃a guu kɔ̃n pɔsia bítao kɔ̃n wɛ́ɛ'io plɛ̀plɛ, èe kɛ lɛ a pɔɔ yaka
yãnzinlo, lɛ àgɔ̃ dɔ̃ lán má yeazi nà yãnzimɛ.

Sùukɛna kɔ̃n taarideeo

5 Tɔ̀, tó gbɛ̃ke nɔ̀sɛyakana yã kɛ̀, èe kɛ ma nɔ̀sɛn à yàkaro, a píngi pɔ́n à yàka, ke a gbɛ̃kenɔ, lɛ
màton o à gɛ̃ ɔlaro.
6 Ĩaa kɛ̀ a paridee dà adee pìa mɔ̀a.

7 Beee yãnzi à sùu kɛo tia, à à làakari kpáɛnɛ, lɛ à pɔsia bíta tón à kaatɛro yãnzi.
8 Beee yãnzi ma agbaa kpàare, à ɔdɔanɛ tɛ̃tɛ̃ntɛ̃ kɛ̀ á yezi.
9 Àmbe à tò ma takada kɛ̀kãa kɛ̃̀are, ma lí pɛ̀ɛoawa, lɛ mà e mà dɔ̃ tó a yã kɛ̀ má òare kũna
píngi.
10 Tó a gbɛ̃ kɛ̃̀ kɔ̃n à taario, mɛɛ̀ adee kɛ̃ se. Zaakɛ tó ma gbɛ̃ yã kɛ̃̀nɛ, tó yãkee gàa gɔ̃ kuu,
mɛɛ̀ kɛ a yãnzi Kirisi aɛzĩ,
11 lɛ Setãn tón ɔ̃ndɔ̃ɔ daɛwaziro yãnzi, zaakɛ wá à mɔnafikinɔ dɔ̃.

Luda zĩkɛrinɔ

12 Kɛ̀ ma ka Toroasi lɛ mà Kirisi baaru nnaa kpá, Dii zɛ́ bɔ̀mɛ,
13 mɔde ma làakari kpaɛnaro, kɛ̀ mɛ́ɛ ma gbɛ̃ndo Titu ero yãnzi. Ben ma lɛ́ zàḿma gwe, ma
da Masedonia zɛ́n.
14 Ma sáabu kɛ̀ Ludanɛ, zaakɛ ègɔ̃ dɔɔwe aɛ gurɔ píngi, weègɔ̃ zɪ̃̀blerinɔ ũ Kirisi guu, weè à
dɔ̃na gũu dagula gu sãnda píngia.
15 Zaakɛ wá dɛ tuaetiti gũnnadee kɛ̀ Kirisi kpàta Ludanɛ ũ gbɛ̃ kɛ̀ èe ń mì siinɔ tɛ́ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ɔe kaatɛɛnɔ.
16 Wá dɛ gɛ̀ gũu ũ gbɛ̃kenɔnɛ, ben è gaa ińnɛ. Wá dɛ wɛ̃̀ndi gũu ũ gbɛ̃ kpaaanɔnɛ, ben è
wɛ̃̀ndi ińnɛ. Wa dé bé à kà à zĩ beee kɛɛ?
17 Wá dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ laa taa kɔ̃n Luda yãonɔ bàro. Kirisi guu weè yã o kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao
kɔ̃n Luda dɔ̃nao à zɪ̃̀rinɔ ũ.

3

1 Wa ɛara wée wa zĩnda sáabu kpaan yɔ́? Wa bà kú kɔ̃n sèeda takada kɛ̀ wà kɛ̃̀aree ke kɛ̀ á
kɛ̃̀ńnɛo lán gbɛ̃kenɔ bàn yɔ́?
2 Ámbe wa takada pì ũ kɛ̀ kɛ̃na wa swɛ̃̀a. Baade píngi é fɔ̃ à dɔ̃ à à kyó kɛ.
3 Ée ɔdɔɔa gupuraaa kɛ̀ ámbe takada kɛ̀ Kirisi kɛ̃̀ à nàwe wa ɔzĩ ũ. Èe takada pì kɛ̃ kɔ̃n
ãntu'ioro, à kɛ̃̀ kɔ̃n Luda Wɛ̃̀ndide Niniiomɛ. Èe kɛ̃ gbɛ̀ walaaaro, à kɛ̃̀ a swɛ̃̀amɛ.
4 Yã kɛ̀ wá à náanɛ vĩin gwe Luda aɛzĩ Kirisi gãzĩ.
5 Èe kɛ wa ka wa zĩndanɛ wà be, yã pì bɔ̀ wa kiianlo, Ludan wa gbãaa ũ.
6 Àmbe à wa kaa, ben wá dɛ à bà kuuna kɔ̃n gbɛ̃nɔo dufu zĩkɛrinɔ ũ. Èe kɛ doka kɛ̀ kɛ̃nanlo,
Luda Nini yãmɛ. Zaakɛ doka è gaa ińnɛ, Ninii pì sɔ̃, è wɛ̃̀ndi ińnɛ.
7 Kɛ̀ Luda doka kɛ̃̀ gbɛ̀ walaaa, à gakui bɔ̀ Musa uua. Baa kɛ̀ à tɛ́kɛna e gì kɛro, Isarailinɔɔ
e fɔ̃ wà gwàro. Tó zɛ́ kɛ̀ è gaa ińnɛ pì bɔ̀ kɔ̃n gakui beee takao,
8 weé Ninii pì zɛ́ gakui yã o dɔɔ́?
9 Tó zɛ́ kɛ̀ è yã dańlaa gakui vĩ, ɛ̃ndɛ̃ zɛ́ kɛ̀ è tó yã bɔńyo nnaa gakui dɛàla zɛ̃̀.
10 Pɔ́ kɛ̀ gakui vĩ yãa gakui vĩ dɔro, gakui kɛ̀ dɛàlaa pì yãnzi.
11 Tó pɔ́ kɛ̀ èe gì kɛroo bɔ̀ kɔ̃n gakuio, pɔ́ kɛ̀ ègɔ̃ kuu gakui dɛàla zɛ̃̀.
12 Zaakɛ wá tãmaa beee taka vĩ, weè yã o kɔ̃n kùgbãaao,
13 èe kɛ lán Musa bàro, kɛ̀ à sáta kù a uua lɛ Isarailinɔ tón à uu tɛ́kɛna kɛ̀ è gì kɛroo yãana
ero yãnzi.
14 Mɔde aɔ̃ swã gbãa, zaakɛ ai gbɛ̃̀a tó aɔ̃ɔe Luda bà kuunańyo takada kyó kɛɛ, sáta dɔ̃nkɔ̃
pì ègɔ̃ da ń laasuulamɛ. È goro, séto gbɛ̃ kú Kirisi guu baasiro.
15 Ai gbɛ̃̀a tó aɔ̃ɔe Musa takada kyó kɛɛ, sáta pì ègɔ̃ da ń laasuulamɛ.
16 Mɔde tó gbɛ̃ aɛ dɔ̀ Diia, sáta pì è goa.
17 Dii pìn Luda Nini ũ, bensɔ̃ guu kɛ̀ Dii Nini pì kún, è tó wà gɔ̃ ń zĩndanɛ.
18 Wamɔwa kɛ̀ pɔ́ gò wa uuanɔ, wée Dii gakui ɔdɔɔańnɛ lán dígi bà, weègɔ̃ lii lán à bà gakui
gɔ̃ kaa gakuila. Dii kɛ̀ dɛ Luda Nini ũu pì kɛnan gwe.

4

Luda zɪ̃̀rinɔ zĩi

1 Beee yãnzi lán Luda zĩ beee dàwe a sùu guu nà, weè kpasaoro.
2 Wa ɔ kpà asii wísaiyãnɔzi, weè yã kɛ kɔ̃n mɔnafikioro, bensɔ̃ weè Luda yã liɛ kpɛɛgãndaro.
Weè yãpuraa ońnɛ súusu, lɛ wà wa zĩnda ɔdɔa baade pínginɛ Luda aɛzĩ.
3 Tó baaru nnaa kɛ̀ wée kpaa utɛnamɛ, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe kaatɛɛnɔn à utɛnańnɛ.
4 Zaakɛ anduna kɛ̀kii dii Yesusaideenɔ wɛ́ɛ vɪ̃̀a kũ̀ńnɛ, lɛ aɔ̃ton baaru nnaa sí, Kirisi kɛ̀ dɛ
Luda taka ũu gakui guu puńnɛro yãnzimɛ.
5 Wa zĩnda kpàakpan wée kɛɛro, Yesu Kirisi diikɛɛ kpàakpan wée kɛɛ, bensɔ̃ wée zĩi kɛɛare à
yãnzi.
6 Luda bè, guu pu gusiaan, ben à guu pù wa swɛ̃̀n lɛ dɔ. Gupuraa pì dɛ à gakui kɛ̀ èe tɛ́ kɛɛ
Kirisi uua dɔ̃na ũ.

7 Wá auziki beee vĩ wa mɛ̀ kɛ̀ dɛ lán gɯ̃ oroo bànɔ guu, lɛ wà e wà dɔ̃ kɛ̀ gbãa bíta pì bɔ̀ Luda
kiiamɛ, èe kɛ wa kiianlo.
8 Wègɔ̃ ĩa daawa kpa sãnda píngia, baa kɔ̃n beeeo weè furo. Wè bídi kɛ, mɔde wa tãmaa è
yãaro.
9 Wè wɛ́ɛ tãwa, mɔde Luda è wa tónlo. Wè wa pãɛ, mɔde weè garo.
10 Gurɔ píngi wá kú Yesu gaa taka bori lɛ́zĩ, lɛ à kuuna e à ɔdɔa wa mɛ̀a yãnzi.
11 Zaakɛ wamɔwa kɛ̀ wá bɛ̃ɛnɔ weègɔ̃ kú gaa lɛ́zĩ Yesu yãnzi, lɛ à kuuna e à ɔdɔa wa mɛ̀ kɛ̀
eé gaaa.
12 Lɛn gaa pì e zĩi kɛɛ wa guu lɛ, bensɔ̃ wɛ̃̀ndi e zĩi kɛɛ a guu.
13 À kɛ̃na Luda yãn wà bè: Má Luda náanɛ vĩ, ben ma yã ò. Wapinɔ sɔ̃ wa Luda náanɛ dɔ̃nkɔ̃
pì kɛ̀, ben wée yã oo à yãnzi.
14 Zaakɛ wá dɔ̃ kɛ̀ lán Luda Dii Yesu fɛ̀ɛ gaan nà, eé wa fɛɛo gaan se, eé wa káɛ a aɛzĩ lɛdo
kɔ̃n apinɔ.
15 Yã kɛ̀nɔ píngi e wa lee a yãnzi, lɛ Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ èe lii gbɛ̃nɔzi pari e à sáabukpana kaara
à tɔ́bɔna yãnzi.

Wɛ́ɛdɔna mɛ̀ dufuzi

16 Beee yãnzi weè kpasaro. Baa tó wa mɛ̀baa e kaatɛɛ, wa ninii ègɔ̃ dufu kũu lán guu e dɔɔ
nà.
17 Wa wɛ́ɛtãmma nɛ́ngo kɛ̀ eé gɛ̃tɛ kɛ̀kii e gakui bíta kɛ̀ è yãaroo iiwe, kɛ̀ èe sí lɛ́kɔ̃ziro.
18 Wa wɛ́ɛ pé pɔ́ kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛaro, sé pɔ́ kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛroo. Zaakɛ pɔ́ kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛ nɛ́
gurɔplaapɔmɛ. Pɔ́ kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛroo sɔ̃, ègɔ̃ kuu gurɔ píngi.

5

1 Wá dɔ̃ kɛ̀ tó wa sɔ̀ kɛ̀ wá kún kpɛ́ ũ anduna kɛ̀ guu yàka, Luda é kpɛ́ kɛ̀ wèe dɔ kɔ̃n ɔoro
kpáwa a bɛ ai gurɔ píngi.
2 Tia sɔ̃ weè mbo sɔ̀ pì guu, wá yezi wà ludambɛ pɔ́ pì da,
3 zaakɛ tó wa bɔ sɔ̀n, wégɔ̃ kuu mɛ̀ sairo.
4 Gurɔɔ kɛ̀ wá kú sɔ̀ kɛ̀kii guu, weè mbo lán wá aso sɛna bà. Èe kɛ wá yezi wà bɔ à guunlo,
wá yezi wà ludambɛ pɔ́ damɛ, lɛ wɛ̃̀ndi wa sɔ̀ kɛ̀ eé gaa pì mɔ́.
5 Beee yãnzin Luda wa soru kɛzi, ben à a Ninii kpàwa pɔ́ kɛ̀ wé e kpɛ́gaau ũ.
6 Beee yãnzi wa kù ègɔ̃ gbãa. Wá dɔ̃ kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ wá kú mɛ̀ kɛ̀kii guu, wá kú Dii kiiaro.
7 Zaakɛ ludanaanɛkɛnan wá kúo, èe kɛ wɛ́ɛsinaàlɛ yãnlo.
8 Wa swɛ̃̀ ègɔ̃ kpaɛna. Bɔna sɔ̀ pìn gana Dii kiian wá yezi.
9 Kuuna mɛ̀ guun yoo, bɔna à guun yoo, weègɔ̃ wɛtɛɛ wa yã kánɛ.
10 Zaakɛ Kirisi égɔ̃ vɛ̃ɛna a tintia, wa píngi wé bɔ wà zɛ à aɛ, eé fĩa bo wa baadenɛ à kuuna
mɛ̀ guu yãkɛnaa, à maaa ke à zaaa.

Gbɛ̃nteenɔ kɛna nna kɔ̃n Ludao zĩi

11 Lán wée vĩa kɛɛ Diinɛ lɛ nà, weè wɛtɛ gbɛ̃nɔ yã pì zɛ́ e. Ludaa wa dɔ̃ sãnsãn, bensɔ̃ wá
yezi à wa dɔ̃ a swɛ̃̀n lɛ dɔ.
12 Wée wa zĩnda sáabu kpaa a kiia dɔnlo, wée a gbaa zɛ́ à ĩa dã wa yã musumɛ, lɛ à e à yã
we gbɛ̃ kɛ̀ è ĩa dã kɔ̃n mɛ̀baayão, èe kɛ swɛ̃̀ yãnloola.
13 Tó ée daa wa mì lìɛ, Luda yãnzimɛ. Tó wá kú wa dɔ̀rɔa, a yãnzimɛ.
14 Zaakɛ Kirisi yenzi bé èe tɛ́ kaawagu. Wá è tó gbɛ̃ mɛ̀n doo gà gbɛ̃ píngi yãnzi, aɔ̃ gà ń
píngin gwe.
15 À gà gbɛ̃ píngi yãnzi, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nɔ tóngɔ̃ kuu ń zĩnda pɔ́ ũ dɔro, sé gbɛ̃ kɛ̀ gà ń yãnzi à
vù pɔ́ ũ.
16 Beee yãnzi weè gbɛ̃ke gwa lán anduna gbɛ̃nɔ è gwa nà tia dɔro. Baa kɛ̀ wá Kirisi dɔ̃ lán
anduna gbɛ̃nɔ à dɔ̃ nà yã, wá à dɔ̃ lɛ tia dɔro.
17 Zaakɛ tó gbɛ̃ kú Kirisi guu, à gɔ̃̀ gbɛ̃ dufu ũ. À kuuna zii gɛ̃̀tɛ, kuuna dufu bé à gɔ̃̀nɛ.
18 Beee bɔ̀ Luda kiiamɛ píngi. À wa kɛao nna Kirisi gãzĩ, ben à gbɛ̃nɔ kɛnaao nna zĩi dàwe.
19 Kirisi guu Luda anduna kɛ̀ a zĩndao nna gbɛ̃nɔ taarinɔ yã dana sai, ben à gbɛ̃nɔ kɛnaao
nnaa pì yã nàwe wa ɔzĩ.
20 Beee yãnzi Kirisi gɛ̃ɛnɔn wa ũ. Ludaa e gbɛ̃nɔ sisii wa gãzĩ. Wa agbaa kpàare Kirisi gbɛ̀n,
à kɛ nna kɔ̃n Ludao.
21 Ludaa tò durunsaidee gɔ̃̀ durun agbaakpabɔ ũ wa yãnzi, lɛ kuuna à guu Luda tó yã
bɔwao nna.

6

1 Zaakɛ Luda zĩkɛri daanɔn wa ũ, wa agbaa kpàare, àton Luda gbɛ̃kɛɛ sí à à kɛ pãro.
2 Luda bè:

Ma yã màmma a gurɔɔa,
ma dɔnlɛ mìsina gurɔ.
Gurɔɔ kà sa, gbɑ̃̀an mìsina gurɔɔ pì ũ.
3 Weè yã kɛ̀ eé tó gbɛ̃ fuu kɛro, lɛ wàton wa zĩi taari ero yãnzi.
4 Weè wa zĩnda ɔdɔa gbɛ̃nɔnɛ zɛ́ sãnda píngi guu kɛ̀ Luda zĩkɛrinɔn wa ũ. Weè mɛna fɔ̃
maamaa kɔ̃n ĩadammao kɔ̃n nawɛ̃ao kɔ̃n wɛ́ɛtãmmanao.
5 Wà wa gbɛ̃, wà wa ka kpɛ́siaan, wà fɛ̀ɛwazi. Wa zĩ gbãaa kɛ̀, wée e wà ii òro, nɔaa wa dɛ.
6 Wá ɔ̀dɔańnɛ kɔ̃n nɔ̀sɛ puraao kɔ̃n dɔ̃nao kɔ̃n sùuo kɔ̃n maakɛnao kɔ̃n Luda Ninio kɔ̃n yenzi
mɔnafiki saio
7 kɔ̃n yãpura'onao kɔ̃n Luda gbãaao. Wá yãmaakɛbɔnɔ kũna wa ɔplaan kɔ̃n wa ɔzɛɛo.
8 Wè wa kpe da, wè wa kpɛ bɔ. Wè wa tɔ́ zaaa sí, wè wa tɔ́ nnaa sí. Yãpuradeenɔn wa ũ,
ben wè wa diɛ mɔnafikideenɔ ũ.
9 Tɔ́deenɔn wa ũ, ben wè wa diɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ wà ń dɔ̃roonɔ bà. Wá bɛ̃ɛ fá, ben wè wa diɛ gɛ̀nɔ
ũ. Wè wa diɛ pɔ́gbɛ̃nanɔ ũ, mɔde wè wa dɛro.
10 Wa pɔɔ ègɔ̃ nnamɛ, ben wègɔ̃ wa diɛɛ pɔsiadeenɔ ũ. Weè gbɛ̃nɔ kɛ auzikideenɔ ũ pari,
ben wègɔ̃ wa diɛɛ takaasideenɔ ũ. Wá pɔ́ píngi vĩ, ben wègɔ̃ wa diɛɛ pɔ́saideenɔ ũ.
11 Kɔrintideenɔ, wa yã òare súusu, wa wa nɔ̀sɛ wɛ̃̀are.
12 Wée wa nɔ̀sɛguuyã utɛarero, mɔde a a pɔ́ ùtɛwe.
13 Ma yã òare lán ma nɛ́nɔ bà. Lán wa wa nɔ̀sɛ wɛ̃̀are nà, à a nɔ̀sɛ wɛ̃we lɛ se.

Àton kɛ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Yesusaideenɔoro

14 Àton kɛ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Yesusaideenɔoro. Yã maaa bàa ũgba kɔ̃n à zaaao? Bɔ́n gupura kɔ̃n
gusiaao vĩ kɔ̃n kɔ̃o?
15 Kirisi yã é kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Setãn pɔ́o diamɛ? Dian Yesudee bà égɔ̃ kú kɔ̃n Yesusaideeo?
16 Luda kpɛ́ è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n tãanɔɔ́? Zaakɛ Luda Wɛ̃̀ndide kpɛ́n wa ũ, lán à ò nà:
Mɛ́gɔ̃ kúńyo, mɛ́gɔ̃ tɛ́ ń tɛ́,
mɛ́gɔ̃ dɛ ń Luda ũ,
aɔ̃égɔ̃ dɛ ma gbɛ̃nɔ ũ.
17 Beee yãnzi Dii bè:
À kɛ̃ḿma, àgɔ̃ kú adona,
àton ɔ kɛ pɔ́ gbɑ̃̀sĩaro,
mɛ́ a sí,
18 mɛ́gɔ̃ dɛnɛ De ũ,
égɔ̃ dɛ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ kɔ̃n ma nɛ́nɔgbɛ̃nɔ.
Dii Gbãapingide bé à ò.

7

1 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, lán Luda lɛ́ gbɛ̃̀we lɛ nà, wà mì kɛ̃ yã kɛ̀ è mɛ̀ kɔ̃n niniio gbɑ̃̀sĩ lɛ́a
mámmam, wà wa kuuna adona lɛ́ papa vĩakɛna Ludanɛ guu.

Pɔlu pɔɔ kɛ̀ Kɔrintideenɔa nna

2 À tó wa yã gɔ̃ kú a swɛ̃̀n. Wée taari kɛ gbɛ̃kenɛro, wée gbɛ̃ke sãsãro, wée gbɛ̃ke takii kɛro.
3 Mɛ́ɛ beee o mà yã daoalanlo. Má ò yã kɛ̀ a yã kú wa swɛ̃̀n wà ga lɛdo ke wàgɔ̃ kuu lɛdomɛ.
4 Má a náanɛkɛna maamaa, mɛɛ̀ lɛ́ gbɛ̃ɛ a yã musu maamaa. Wa nawɛ̃akɛna guu píngi ma
làakari kpaɛna mɛ́tɛmɛtɛ, ma pɔɔ kɛ̀ nna à gɛ̃̀ ɔla.
5 Baa kɛ̀ wa ka Masedonia bùsun, wa mɛ̀ kpaɛnaro. Nawɛ̃a lìgawazi kpa sãnda píngia, wà
fɛ̀ɛwazi kɔ̃n swèeo, vĩa gɛ̃̀wagu.
6 Ben Luda kɛ̀ è yɛ̃̀ɛsaideenɔ sɛ́ lezĩ wa sɛ lezĩ Titu mɔna guu.
7 Èe kɛ à mɔnan adoro, kɛ̀ a à sɛ̀ lezĩ yãnzimɛ dɔ. À bèwe ée ma bɛgɛ kɛɛ, á kú tómadɔ̃yãa
guu, ma yã a kũna gbãa sa, ben ma pɔnnaa kàara.
8 Baa kɛ̀ takada kɛ̀ má kɛ̃̀aree a nɔ̀sɛ yàka, mɛ́ɛ ma nɔ̀sɛ liɛro. Kɛ̀ má è takada pì a nɔ̀sɛ yàka
gurɔ plaa, lɛ ma nɔ̀sɛ lìɛ yã,
9 mɔde ma pɔɔ kɛ̀ nna sa. Èe kɛ kɛ̀ ma a pɔɔ yàkaare yãnzinlo, kɛ̀ a pɔsiaa tò a nɔ̀sɛ lìɛ
yãnzimɛ. A nɔ̀sɛyakana pì bɔ̀ Luda kiiamɛ. Beee yãnzi wée ásaru kɛarero.
10 Pɔsiaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia, è tó gbɛ̃ nɔ̀sɛ liɛ à mìsina e, eé tómadɔ̃yãa kɛro. Anduna pɔsiaa bé
è gaa ińnɛ.
11 À gwa pɔ́ kɛ̀ pɔsiaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia pì ìare. A mɛ̀ wɑ̃̀ sa, a gi kɔ̃n a zĩndao, a làakari fɛ̀ɛ, vĩa
a kũ, a bɛgɛ kɛ̀, a wɛ́ɛ tɑ̃̀, a ń swã gà. Yã pì guu píngi a a zĩnda ɔ̀dɔa kɛ̀ á taari vĩ yã pì guuro.
12 Baa kɛ̀ ma takada pì kɛ̃̀are, èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ taari kɛ̀ ke gbɛ̃ kɛ̀ wà taari kɛ̀nɛ yãnzinlo, má kɛ̃̀
Luda dɔ̃na guumɛ, lɛ a yewazina e à bɔare gupuraaa.

13 Beee yãnzi wa làakari kpaɛna. Wa làakari kpaɛna pì gbɛra, wa pɔnnaa kàara maamaa
Titu pɔnna yã musu, kɛ̀ a píngi á tò à ninii sù yãnzi.
14 Ma lɛ́ gbɛ̃̀nɛ kɔ̃n a yão yã, ée tó wí ma kũro. Lán wa yãpuraa òare yã píngi guu nà, lɛn wa
lɛ́gbɛ̃na Titunɛ kɛ̀ yãpuraa ũ lɛ.
15 Lán a bɛ̀ɛ lìnɛ nà, a à kpe dà, bensɔ̃ a à yã mà a píngi, tó à dɔ̀ a yã pìn, à yenaazii è kaaramɛ.
16 Ma pɔɔ ègɔ̃ nna, kɛ̀ má a náanɛkɛna yã píngi guu yãnzi.

8

Kɔ̃kamasakɛna
1 Wa gbɛ̃nɔ, wá yezi àgɔ̃ gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Ludaa kɛ̀ Masedonia bùsu sɔsinɔnɛ dɔ̃.
2 Aɔ̃ yɔ̃agwana kɔ̃n wɛ́ɛtãmma pãsĩo guu, aɔ̃ pɔɔ kɛ̀ nna maamaa, ben baa kɔ̃n ń takaaside
búgubugukɛɛo aɔ̃ gba dà à gɛ̃̀ ɔla.
3 Má òare aɔ̃ gba dà kɔ̃n nɔ̀sɛo do ń gbãa lɛ́n, à dɛ ń gbãaala se.
4 Aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̀wa ń zĩnda kúɛ kɔ̃n kúɛo, wà ń gba zɛ́ ń ɔɔ e àgɔ̃ kú Luda gbɛ̃nɔ kámasakɛna guu.
5 Aɔ̃ kɛ̀ dɛ pɔ́ kɛ̀ wa wɛ́ɛ dɔzila, aɔ̃ ń zĩnda kpà Diia gĩa kɔ̃n wapinɔ dɔ Luda pɔyezi guu.
6 Beee yãnzi wa wɛ́ɛ kɛ̀ Titua à gá kámasa yã kɛ̀ à nàa a tɛ́ mì dɛ.
7 Zaakɛ á gbãa yã píngi guu, ludanaanɛkɛna kɔ̃n yã'onao kɔ̃n dɔ̃nao kɔ̃n yã píngi aĩao kɔ̃n
yenzi kɛ̀ á vĩwaoo, àgɔ̃ gbãa kámasa pì kɛna guu dɔ.
8 Èe kɛ mɛ́ɛ yã diɛɛarenlo, aĩa kɛ̀ gbɛ̃ pãndenɔ kɛ̀n mɛ́ɛ ooare, lɛ mà a yenzi yãpuraa dɔ̃.
9 Á wa Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ dɔ̃. Pɔ́dee ina gɔ̃̀ pɔ́saidee ũ a yãnzi, ben à pɔ́saidekɛɛ guu à a
kɛ pɔ́deenɔ ũ.
10 Lán má è nà yã pì musun yɛ̀: À kɔ̃ sìo amɔa kɛ̀ a zɛ kɔ̃n yã pìo zaa muyã bensɔ̃ ée kɛɛnɔ,
11 à yã pì mì dɛ sa. Zaakɛ a sorumi mà kɔ̃n à kɛnao, à kɛ a gbãa lɛ́n.
12 Tó gbɛ̃ gba dà kɔ̃n nɔ̀sɛo do pɔ́ kɛ̀ à vĩ lɛ́n, èe kɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩrooonlo, beee bé è ká.
13 Èe kɛ mɛ́ɛ asoo lagoo gbɛ̃ pãndenɔnɛ, mɛ́ɛ diiarenlo, lɛ à kɛ sɛ̃nkpɛmɛ.
14 Tia lán kɛ̀ bà zaakɛ pɔ́ dìazi, à kpá gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́ è kɛ̃sãmmanɔa, lɛ zĩkea tó pɔ́ dìńzi, bensɔ̃ pɔ́
kɛ̃sãawa, aɔ̃é kpáawa. Lán beee bà égɔ̃ sɛ̃nkpɛ.
15 Lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:
Gbɛ̃ kɛ̀ sɛ̀ɛ bíta pɔ́ e diziro,
gbɛ̃ kɛ̀ sɛ̀ɛ féte pɔ́ e kɛ̃sãro.

Titunɔ yã
16 Ma sáabu kɛ̀ kɔ̃n Ludao, kɛ̀ à tò a yã kú Titu swɛ̃̀n lán à kú ma swɛ̃̀n nà se.
17 À wa yã mà, à mɛ̀ wɔ̃̀ à mɔ́ a gwa, lán à pɔɔ yezi nà.
18 Wa gbɛ̃ doo kɛ̀ à tɔ́ dàgula sɔsinɔ tɛ́ ń píngi baarunnakpana musun wá dànɛ.
19 Beee gbɛra dɔ sɔsinɔ à dà à gáwao kámasa zĩi kɛ̀ wée kɛɛ kɛ. Wée zĩi pì kɛɛ Dii tɔ́bɔna
yãnzimɛ kɔ̃n aĩa kɛ̀ wá vĩio.
20 Wá yezi gbɛ̃ke wa taari e lán wée kɛɛ nà kɔ̃n gba bíta kɛ̀ na wa ɔzĩ yãoro.
21 Èe kɛ yã kɛ̀ maa Diinɛn wée pɛɛa adoro, yã kɛ̀ maa gbɛ̃nteenɔnɛmɛ se.
22 Wa wa gbɛ̃ndo pãnde dàńnɛ dɔ. Wa à làakari gwà à gɛ̃̀n lɛ́ vĩro, wá è à aĩa vĩ yã píngi guu,
bensɔ̃ à aĩa ɛ̀ara à kàara tia, kɛ̀ à a náanɛkɛna yãnzi.
23 Titu daa sɔ̃, ma zĩkɛri daa kɛ̀ weè a maaa wɛtɛ lɛdoon à ũ. Wa gbɛ̃ kpaaanɔ sɔ̃, sɔsinɔ
zɛ̃̀rinɔmɛ, aɔ̃mbe Kirisi tɔ́bɔrinɔ ũ.
24 Beee yãnzi à ɔdɔańnɛ kɛ̀ á yeńzi, lɛ sɔsi pì gbɛ̃nɔ dɔ̃ kɛ̀ lɛ́ kɛ̀ wée gbɛ̃ɛ a yã musu nɛ́
yãpuraamɛ.

9

1 Èe kɔ̃ sío mà takada kɛ̃are Luda gbɛ̃nɔ kɔ̃ kámasa kɛna pì yã musuro,
2 zaakɛ má dɔ̃ kɛ̀ a nɔ̀sɛ maaa dà, ben ma lɛ́ gbɛ̃̀ Masedonia gbɛ̃nɔnɛ ma bè, Girisi gbɛ̃nɔ
sorumi mà zaa muyã. A aĩakɛna pì ń gbɛ̃ parideenɔ mɛ̀ fɛ̀ɛ.
3 Ben ma wa gbɛ̃ pìnɔ zɛ̃̀awa, lɛ àgɔ̃ kú soru guu lán ma ò nà, lɛ lɛ́ kɛ̀ wá gbɛ̃̀ yã pì musu tón
kɛ pãro.
4 Tó Masedonia gbɛ̃kenɔ tɛ̀mazi, tó aɔ̃ mɔ̀ wà è kɛ̀ a sorumi e maro, wí é wa kũ, kɛ̀ wa a
náanɛkɛna yãnzi. Weé a pɔ́ o dɔ́ɔ?
5 Beee yãnzi má dìɛ kɛ̀ à maa mà o gbɛ̃ pìnɔnɛ aɔ̃ dɔmɛ aɛ, aɔ̃ gbaa kɛ̀ a gĩakɛ a à lɛ́ gbɛ̃̀ yã
kɛkɛ káaku, lɛ a sorumi ma, àgɔ̃ dɛ nɔ̀sɛdo gbaa ũ, èe kɛ gba tiasinlo.

Gbadana kɔ̃n nɔ̀sɛo do
6 Àgɔ̃ yã kɛ̀kii dɔ̃:
Tó ń tɔ̃̀ féte, nɛ́ kɛ̃ féte,

tó ń tɔ̃̀ bíta, nɛ́ kɛ̃ bíta.
7 Baade kpá lán à dà a swɛ̃̀ guu nà uusisina sai tiasi sai. Ludaa ye gbɛ̃ kɛ̀ è gba da kɔ̃n
pɔnnaaozi.
8 Luda é fɔ̃ à tó aubarika píngi gɔ̃ diazi, lɛ gurɔ píngi pɔ́ píngi mɔ́awa yã píngi guu ai à gɔ̃̀ dìazi
à yã maa píngi kɛo.
9 Lán à kɛ̃na Luda yãn nà wà bè:

È gba da takaasideenɔnɛ maamaa,
à yãmaakɛna yãana vĩro.

10 Lán Luda è pɔ́borii kpá pɔ́tɔ̃ria nà kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ wè bleeo, eé pɔ́borii kpáawa, à kaaraare, lɛ a
maakɛna ɔgbɛ e à ɔ tá.
11 Eé a kɛ pɔ́deenɔ ũ yã píngi guu, lɛ àgɔ̃ gba daa bítabita gurɔ píngi, gbɛ̃nɔ Luda sáabu kpá gbaa
kɛ̀ á dàńnɛ wa gãzĩ yãnzi.
12 Zaakɛ Luda gbɛ̃nɔ pɔ́kɛ̃sãmma bɔkɔ̃tɛn kámasa zĩi pì e kɛɛ adoro, eé tó Luda sáabukpana
dagula maamaamɛ dɔ.
13 Gbɛ̃nɔ é Luda tɔ́ bɔ, zaakɛ kámasa kɛ̀ á kɛ̀ pì é ɔdɔańnɛ, kɛ̀ a mì sìɛ Kirisi baaru nnaa kɛ̀ a
zɛonɛ, bensɔ̃ a gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ńnɛ kɔ̃n gbɛ̃ píngio kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
14 Aɔ̃é adua kɛare kɔ̃n a yão dana ń swɛ̃̀n Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ pìsiawa yãnzi.
15 À Luda sáabu kpá à gbaa kɛ̀ gɛ̃̀ onala yãnzi.

10

Pɔlu gina kɔ̃n a zĩndao a zĩ yã musu

1 Mamɔma Pɔlu, ma agbaa kpàare kɔ̃n Kirisi nɔ̀sɛyĩio kɔ̃n à busɛkɛɛo, mamɔma kɛ̀ wè be,
tó má kúao má busɛ, tó má kúaoro sɔ̃, mɛɛ̀gɔ̃ pãsĩ.
2 Ma wɛ́ɛ kɛ̀awa, tó ma mɔ, àton tó màgɔ̃ pãsĩaoro, zaakɛ mɛ́ fɔ̃ màgɔ̃ pãsĩ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è be
anduna yã bé èe dɔɔwe aɛnɔo.
3 Wá kú anduna guumɛ, mɔde weè zĩ̀ ká lán anduna gbɛ̃nɔ bàro.
4 Wa gɔ̃kɛbɔnɔ nɛ́ anduna pɔ́nlo, Luda gɔ̃kɛbɔ gbãaa kɛ̀ weè zɛki gbãaanɔ gboroonɔmɛ. Weè
ɛgɛ lɛokpakɔ̃anɔ gboroo
5 kɔ̃n wada yã kɛ̀ è gíńnɛ wà Luda dɔ̃ɔ píngi. Weè laasuu píngi milɛ ble, lɛ aɔ̃ mì siɛ Kirisinɛ.
6 Tó a mì sìɛwe mámmam, wa yãa kɛ̀ wà wɛ́ɛ tã swãyãmarisaideenɔa.
7 Eè yã gwa musumɛ. Tó gbɛ̃ a zĩnda náanɛkɛna kɛ̀ Kirisi pɔ́n a ũ, adee gɔ̃ dɔn kɛ̀ Kirisi pɔ́n
wa ũ lán à bà se.
8 Baa tó ma lɛ́ gbɛ̃̀ à kɛ̀ bíta iko kɛ̀ Dii kpàwa yã musu, wí é ma kũro, zaakɛ a kãsãpɛɛna
yãnzimɛ, èe kɛ a lɛɛna yãnzinlo.
9 Àton kɛ lándɔ̃ má yezi mà vĩa dadaazi kɔ̃n ma takadakɛ̃nao bàro.
10 Wè be ma takadanɔɔ bɛ̀ɛ vĩ, bensɔ̃ aɔ̃ gbãa, mɔde tó wà wɛ́ɛ sìmalɛ, è ń kũ gbãaro, ma yã
è ká pɔ́ke lɛ́zĩro.
11 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e oo lɛɛnɔ gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ lán wa yãnɔɔ dɛ nà takadanɔ guu tó wá kúaoro, lɛn wé kɛ lɛ,
tó wa kɔ̃ è.
12 Dén kɛ̀we wà wa zĩnda kɛ sɛ̃nkpɛ kesɔ̃ wà wa zĩnda lɛ́kɔ̃zi kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e ń zĩnda sáabu
kpaanɔo. Tó aɔ̃ ń zĩnda kpàkɔ̃sɔ̃ kɔ̃o kesɔ̃ aɔ̃ ń zĩnda lɛ̀kɔ̃zi kɔ̃o, aɔ̃ègɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ro.
13 Wamɔwa sɔ̃, wé lɛ́ gbɛ̃ à gɛ̃ ɔlaro. Wé lɛ́ gbɛ̃ ikokɛkii kɛ̀ Ludaa dìɛwe lɛ́mmɛ, kɛ̀ à kà a kiia
se.
14 Lán wa ka a kiia nà, wée vĩi wa ikokɛki lɛ́laro, zaakɛ wa mɔ kɔ̃n Kirisi baaru nnaao ai a
kiia káaku.
15 Weè lɛ́ gbɛ̃ à gɛ̃̀ ɔla wà gbɛ̃ pãndenɔ zĩ ká wa pɔ́laro. Zaakɛ a ludanaanɛkɛna e kaara, wá
yezi zĩi kɛ̀ wée kɛɛ a tɛ́ ɔ tá maamaa ai à ká ikokɛkii kɛ̀ Ludaa dìɛwe lɛ́n,
16 lɛ wà gá wà baaru nnaa pì kpá bùsu kɛ̀ kú a aɛnɔ guu, lɛ́gbɛ̃na kɔ̃n gbɛ̃ pãndenɔ
kãndagbɛbanao sai.
17 Tó gbɛ̃ yezi à lɛ́ gbɛ̃, à gbɛ̃ Dii yã musu.
18 Èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda sáabu kpá bé à maaro, sé gbɛ̃ kɛ̀ Dii è à sáabu kpá.

11

Pɔlu kɔ̃n zĩ̀ri ɛgɛɛnɔ

1 À mɛnamao kɔ̃n ma yɔ̃nkɔkɛɛo féte. Mɔde ée mɛnaa kɔ̀.
2 Lán Luda è nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpá nà, lɛn mɛ́ɛ kpaa lɛ se a yã musu. Ma a kpa gɔ̃ mɛ̀n dooa, àmbe
Kirisi ũ, lɛ mà a kpãsãa nɔkparɛ lɛzii ũ.
3 Lán mlɛ̃̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀ Awauzi nà à à sȁsã, vĩa e ma kũu kɛ̀ eé a laasuu likɔ̃aare lɛ se, lɛ à a nana
Kirisia gbãsĩ sai kɔ̃n nɔ̀sɛo do tó.

4 Tó gbẽke mɔ̀ à Yesu yã kɛ̀ bɔ̀ ado kɔ̃n wa pɔ́o waazi kɛ̀are, eè wezi aaga. Eè ninii kɛ̀ bɔ̀ ado
kɔ̃n kɛ̀ á sìo sí, eè baaru nnaa kɛ̀ bɔ̀ ado kɔ̃n kɛ̀ á mào ma.
5 Mɛ́ɛ daa má kɛ̃sãna zɛ̃̀ri kɛ̀ a ń díɛ bíta mɔ̀nɔzi yãke guuro.
6 Baa tó ma lɛ́ nnaro, má dɔ̃na vĩ. Wá ɔ̀dɔaare a píngi tɛ̃tɛ̃ntɛ̃ yã píngi guu.
7 Kɛ̀ ma baaru nnaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia waazi kɛ̀are pɔ́sinaawaa sai, ben ma a zĩnda bùsa a
kaarana yãnzi, ma taari kɛ̀n yɔ́?
8 Ma sɔsi pãndenɔ takii kɛ̀, ma a asaia èḿma, lɛ mà e mà zĩi kɛo a tɛ́ yãnzi.
9 Gurɔɔ kɛ̀ má kúao, tó pɔ́ e kɛ̃sãama, mɛɛ̀ ĩa da gbɛ̃kearo. Wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ Masedonia
bùsunnɔ mɔ̀mɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ èe kɛ̃sãamaao. Mɛ́ɛ we mà kɛ a gbɛ̃kenɛ asoo ũro, bensɔ̃ mɛ́ we
mà kɛ a gbɛ̃kenɛ asoo ũro.
10 Kɔ̃n Kirisi yãpuraa kɛ̀ kú ma guuo, gbɛ̃ke é kpámɛ mà lɛ́ pì gbɛ̃ Girisi bùsunlo.
11 Bɔ́yãnzin má ò lɛzi? Ludaa dɔ̃ kɛ̀ má yeazi.
12 Yã kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ, mɛ́gɔ̃ kɛɛmɛ, lɛ mà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ń zĩ lɛɛkɔ̃zi kɔ̃n wa pɔ́onɔ kãsãa kɛ̃ɛ kɔ̃n ń
lɛ́gbɛ̃nanɔ.
13 Gbɛ̃ beee takanɔ nɛ́ zɛ̃̀ri ɛgɛɛnɔmɛ! Zĩkɛri mɔnafikideenɔmɛ! Aɔ̃è li Kirisi zɛ̃̀rinɔ ũ.
14 Yãbɔnsaɛnlo. Baa Setãn pì è li gupura malaika ũ se.
15 Zaakɛ lɛmɛ, tó à zĩkɛrinɔ lì yã maaa zĩkɛrinɔ ũ, yãbɔnsaɛnlo. Zãazãa aɔ̃é ń yãkɛna gbɛ̀ e.

Pɔlu nawɛ̃akɛna a zɛ̃̀rikɛɛ guu

16 Ma ɛara mɛ́ɛ oo dɔ, gbɛ̃ke tón ma gwa yɔ̃nkɔɔ ũro. Tó lɛn sɔ̃ro, àgɔ̃ ma diɛɛ lán yɔ̃nkɔɔ bà,
lɛ mà e mà lɛ́ gbɛ̃ féte.
17 Yã kɛ̀ mɛ́ɛ oo, Dii bé à ma danlo. Lɛ́ kɛ̀ mɛ́ɛ gbɛ̃ɛ ma zĩnda náanɛkɛna guu, mɛ́ɛ gbɛ̃ɛ mìsaikɛɛ
guumɛ.
18 Zaakɛ gbɛ̃nɔɔ e lɛ́ gbɛ̃ɛ ń zĩnda yã musu pari, mapi se mɛ́ gbɛ̃.
19 Zaakɛ a ɔ̃ndɔ̃rinɔ eè mɛna fɔ̃ kɔ̃n mìsaideenɔ kɔ̃n pɔnnaao.
20 Tó wèe a kɛɛ zɔ̀nɔ ũ, tó wèe a aru mii, tó wèe a takii kɛɛ, tó wèe dɛnlaa ɔdɔɔaare, tó wèe a
swãn kɛɛ, eè mɛna fɔ̃.
21 Yãpuramɛ, wá busɛ kɔ̃n yã beeenɔ kɛnao! Beee kɛ̀mɛ wíyã ũ! Mɔde pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ náanɛkɛna,
èe à lɛ́ gbɛ̃ɛ, má à náanɛkɛna se. Mɛ́ɛ beee oo yɔ̃nkɔkɛɛ guumɛ.
22 Eberunɔn ń ũɔ́? Àmbe ma ũ se. Isarailinɔn ń ũɔ́? Àmbe ma ũ se. Ibraĩ boriinɔn ń ũɔ́?
Àmbe ma ũ se.
23 Kirisi zĩkɛrinɔn ń ũɔ́? Má à zĩkɛri ũ dɛńla. Mɛ́ɛ oo lán ĩadee bàmɛ. Ma zĩi kɛ̀ dɛńla, wà ma
da kpɛ́siaan dɛńla, má a gbɛ̃na gɛ̃̀n lɛ́ dɔ̃ro, ma kuuna gaa lɛ́zĩ gɛ̃̀n lɛ́ vĩro.
24 Yudanɔ ma gbɛ̃ kɔ̃n flào lɛ́ baplaa mɛ̀n dosai ai gɛ̃̀n sɔɔro.
25 Wà ma lɛlɛ kɔ̃n gòo gɛ̃̀n aagɔ̃. Wà ma papa kɔ̃n gbɛ̀o gɛ̃̀n do. Góro'itɛ lɛ́ kùɛmao gɛ̃̀n aagɔ̃,
ma kɛ gurɔ do ísiaa guu fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
26 Ma wɛ́tɛgana paridee guu mɛɛ̀gɔ̃ kú kari guu: Swa kari, kpãi wɛ́ɛdewɛnɔ kari, Yudanɔ
kari, bori pãndenɔ kari, wɛ́tɛ guu kari, sɛ̃̀tɛ kari, ísia kari, Yesude ɛgɛɛnɔ kari.
27 Ma zĩ gbãaa kɛ̀ kɔ̃n wãwãao, ma itɛ̃ kɛ̀ à gɛ̃̀n lɛ́ vĩro, nɔaa ma dɛ, ímii ma dɛ, mɛɛ̀gɔ̃ kuu
pɔ́blee sai gɛ̃̀n baaagɔ̃, má tɛ́ bũu ĩa guu.
28 À kpaaanɔ ona baasi sɔsinɔ píngi laasuu è ĩa dama lán guu e dɔɔ nà.
29 Dé bé eé busa, mà gí busazii? Dén weé kɛ̃ zɛ́a à gí ɔ̃mazii?
30 Tó à kɔ̃ sìo mà lɛ́ gbɛ̃, mɛ́ gbɛ̃ ma gbãasaikɛɛ musumɛ.
31 Luda wa Dii Yesu Kirisi Dee dɔ̃ kɛ̀ mɛ́ɛ ɛgɛɛ tooro. Wàgɔ̃ à sáabu kpaa gurɔ píngi!
32 Gurɔɔ kɛ̀ má kú Damasiku, ben kí Areta asakpaa bè wà wɛ́tɛ pì bĩilɛnɔ dãkpa, lɛ wà e wà
ma kũ yãnzi,
33 ben wà ma bɔ windo guu, wà ma pita kɔ̃n bào gbíi guu bĩi kpɛɛ, ben ma bàa sì.

12

Pɔlu wɛ́ɛgupu'ena

1 À kṹ tiasi mà lɛ́ gbɛ̃. Baa kɛ̀ à àre vĩro, mɛ́ lɛ́ pá wɛ́ɛgupu'enanɔa kɔ̃n yã kɛ̀ Dii ɔ̀dɔamɛɛnɔo
sa.
2 Má gbɛ̃ke dɔ̃ Kirisi guu, wà à sɛ̀ wà gàao ai ludambɛ aagɔ̃deen, à wɛ̃̀ gɛ̃ro dosain yɛ̀. À gàa
kɔ̃n mɛ̀on yɔ́, mɛ̀ sain yɔ́, má dɔ̃ro, sé Luda.
3 Má dɔ̃ kɛ̀ wà adee pì sɛ̀ wà gàao ai auzɛnnammɛ. À gàa kɔ̃n mɛ̀on yɔ́, mɛ̀ sain yɔ́, Luda bé
à dɔ̃.
4 À yã kɛ̀ è sí oroo mà, kɛ̀ gbɛ̃ntee é fɔ̃ à tɔ̃kɛ̃roo.
5 Mɛ́ lɛ́ gbɛ̃ adee yã musu, mɛ́ gbɛ̃ ma zĩnda yã musuro, sé ma gbãasaikɛɛ yã.
6 Baa tó mɛ́ lɛ́ gbɛ̃, èe kɛ má yɔ̃nkɔnlo, zaakɛ yãpuraan mɛ́ o. Mɔde mɛ́ lɛ́ gbɛ̃ro, lɛ gbɛ̃ke tón
ma diɛ dɛ pɔ́ kɛ̀ à èma ke yã kɛ̀ à mà ma lɛ́nlaro.

7 Lɛ màton ĩa dã yã bíta kɛ̀ Ludaa ɔ̀dɔamɛɛnɔ musuro yãnzi, à pɔ́ sɔ̀tɔ ma mɛ̀ guu Setãn zɪ̃̀ri ũ, àgɔ̃ wɛ́ɛ tãama, lɛ màton ĩa dãro yãnzi.

8 Ma wɛ́ɛ kɛ̀ Diia gɛ̃̀n aagɔ̃ yã pì musu, lɛ à pɔ́ pì bɔ ma mɛ̀n,

9 ben à bèmɛ, a gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ eè kɛmɛɛ mɔ̀ma. Gbãasaikɛɛ guun a gbãa papana è bɔn. Beee yãnzi mɛ́ lɛ́ gbɛ̃ kɔ̃n pɔnnaao ma gbãasaikɛɛ musu, lɛ Kirisi gbãaa gɔ̃ kú ma guu.

10 Àmbe à tò mɛɛ̀ pɔnnaa kɛ kɔ̃n gbãasaikɛɛo kɔ̃n wídammao kɔ̃n nawɛ̃ao kɔ̃n ĩadammao kɔ̃n wɛ́ɛtãmmao Kirisi yãnzi, zaakɛ gurɔɔ kɛ̀ ma gbãaa kɛ̃̀sãman mɛɛ̀gɔ̃ gbãa.

Kɔrintideenɔ yã Pɔlu kũna gbãa

11 Ma yɔ̃nkɔyã kɛ̀, ámbe a ma dan. Ámbe à dɛ yã à ma sáabu kpá. Baa tó má kuu pɔ́ke ũro, má kɛ̃sãna zɪ̃̀ri kɛ̀ a ń díɛ bíta mɔ̀nɔzi yãke guuro.

12 Ma a zɪ̃̀rikɛɛ ɔ̀dɔaare kɔ̃n mɛnao maamaa sèedakɛnanɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɔ̃n dabuyãnɔ guu.

13 Bɔ́ bé à a kɛ̃sã sɔsi kpaaanɔa? Ke kɛ̀ mɛ́ɛ gɔ̃ a gbɛ̃kenɛ asoo ũro yãnzimɛ? À sùu kɛmao kɔ̃n taari beeeo!

14 Tia sa ma soru kɛ̀ mà mɔ́ a kiia à gɛ̃̀n aagɔ̃deeo, mɛ́ sɔ̃ gɔ̃ a gbɛ̃kenɛ asoo ũro. Ámbe mɛ́ɛ a wɛtɛɛ, èe kɛ a pɔ́nɔn mɛ́ɛ wɛtɛɛro. Zaakɛ denɔ bé wè auziki diɛ ń nɛ́nɔnɛ, èe kɛ nɛ́nɔ bé wè diɛńnɛro.

15 Mɛ́ fɔ̃ mà pɔ́ kɛ̀ má vĩi dɛare píngi, mà a zĩnda kpáawa kɔ̃n pɔnnaao. Tó ma yeazina e kaara, a yemazina é lagon yɔ́?

16 Baa kɛ̀ a wezi kɛ̀ mɛ́ɛ gɔ̃are asoo ũro, gbɛ̃nɔ è be wɛ́ɛzɛ̃rin ma ũ, ma pɔ́ sìawa kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo.

17 Ma a ble gbɛ̃ kɛ̀ ma ń zĩawaanɔ ke gãzĩɔ́?

18 Ma kúɛ kɛ̀ Titunɛ à gá a kiia, ben ma wa gbɛ̃ndoo dànɛ. Titu a blen yɔ́? Wa nɔ̀sɛ dɔ̃nkɔ̃nloo? Wa tuuba dɔ̃nkɔ̃nloo?

19 Ée daa yã wée bɔkii wɛtɛɛn yɔ́? Lɛnlo! Wée yã oo kɔ̃n Luda dɔ̃nao kuuna Kirisi guumɛ. Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, ma beee òare píngi a kãsãpɛɛna yãnzimɛ.

20 Vĩa e ma kũu kɛ̀ tó ma mɔ a kiia, mɛ́ a le lán má yezi nàro, bensɔ̃ é ma e lán ée kpákpaa nàro. Mɛ́ɛ vĩa kɛɛ swèenɛ kɔ̃n nɔ̀sɛgɔ̃aanɔo kɔ̃n pɔfɛ̃o kɔ̃n aĩa pãsĩo kɔ̃n kɔ̃yakanao kɔ̃n kɔ̃penao kɔ̃n ĩadãnao kɔ̃n zɔkakanao.

21 Vĩa e ma kũu kɛ̀ tó ma ɛara ma mɔ a kiia, ma Luda é tó wí ma kũ a aɛzĩ. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀ yã, aɔ̃ gbãsĩ kɛ̀, aɔ̃ pãpãa kɛ̀, aɔ̃ wísaiyã kɛ̀nɔ, tó aɔ̃ɔe nɔ̀sɛ liɛ wà mì kɛ̃̀ yã pìnɔaro, mɛ́ pɔsiaa kɛńyo.

13

Lɛ́dammana zãa

1 À gɛ̃̀n aagɔ̃deen yɛ̀ kɛ̀ mɛ́ mɔ́ a gwa. Wè yã píngi yãpuraa ma sèedade gɔ̃ɔn plaaa ke gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ lɛ́zĩ.

2 Ma gĩakɛ ma lɛ́ dà gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀nɔa yã kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔ dɔ ma mɔna a kiia gɛ̃̀n plaadeeo, tia ma ɛara mɛ́ɛ lɛ́ daam̀ma dɔ baa kɛ̀ má kúaoro, tó ma ɛara ma mɔ dɔ, mɛ́ ń gbɛ̃ke tóro yoo.

3 Ée sèeda wɛtɛɛ kɛ̀ Kirisi e yã oo ma gãzĩn yɔ́? Tɔ̀! Èe kɛ Kirisi gbãaa sainlo, à gbãa a tɛ́.

4 Baa kɛ̀ à gà lía gbãasaikɛɛ guu, à kuu tia kɔ̃n Luda gbãaaomɛ. Lɛmɛ kuuna à guu wá kú kɔ̃n gbãasaikɛɛo lɛ se, mɔde wégɔ̃ kúo a tɛ́ kɔ̃n Luda gbãaao.

5 À a zĩnda tàasi kɛ à gwa, tó á kú Yesu Kirisi náanɛkɛna guu. À kɛkɛ à a zĩnda gwa. Á dɔ̃ kɛ̀ Kirisi kú a guuroo? Tó lɛnlo, a funamɛ.

6 Má dɔ̃ kɛ̀ é e kɛ̀ wée furo.

7 Wée wɛ́ɛ kɛɛ Ludaa, lɛ àton à zaa ke kɛro. Èe kɛ lɛ gbɛ̃nɔ wa zĩ sáabu kpá yãnzinlo, lɛ à à maaa kɛ yãnzimɛ, baa tó wèe wa gwaa gbɛ̃ funanɔ ũ.

8 Wé fɔ̃ wà bɔ yãpuraa kpɛɛro, sé wà zɛ́o.

9 Tó wá gbãa vĩro bensɔ̃ á gbãa, wa pɔɔ ègɔ̃ nnamɛ. Weè adua kɛare, lɛ à kɛkɛ à bɔ maa.

10 Ma yã beeenɔ kɛ̃are kɛ̀ má kúaoro, lɛ tó ma mɔ, màton kɛare pãsĩ kɔ̃n iko kɛ̀ Dii kpàmaaoro. À kpàma a kãsãpɛɛna yãnzimɛ, èe kɛ a lɛɛna yãnzinlo.

11 Tɔ̀, ma gbɛ̃nɔ, à pɔnnaa kɛ. À yã kɛkɛ à bɔ maa. À ma lɛ́damma ma. À lɛ́dolɛ kɛ àgɔ̃ nna kɔ̃o, Luda yenzide aafiadee gɔ̃ kúao.

12 À ì kpákɔ̃a kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanao. Luda gbɛ̃nɔ ì kpàawa ń píngi.

13 Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛare, Luda gɔ̃ yeazi, kɔ̃gbɛ̃kɛɛ gɔ̃ kú a tɛ́ kɔ̃n Luda Ninio a píngi.

GALATIANƆ

Baaru nna pãndee kuuro

1-2 Mamɔma Pɔlu Luda zɪ̃ri kɔ̃n ma Yesude daa kɛ̀ wá lɛdoonɔ píngi, wámbe wa takada kɛ̀
kɛ̃̀ sɔsi kɛ̀ kú Galatia bùsu guunɔ deenɔnɛ. Ma zɪ̃̀rikɛɛ e bɔ gbɛ̃nɔ kiia ke gbɛ̃ntee gãzĩro, Yesu
Kirisi kɔ̃n De Luda kɛ̀ à à fɛ̀ɛ bɔna gaan-o bé à ma zĩ.
3 Wa De Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
4 Kirisi gì a wɛ̃̀ndizi wa De Luda pɔyezia, à wa durun kɛ̃̀we, lɛ à wa bɔ anduna tia zaaa
kɛ̀kiin.
5 Luda bé à gakui vĩ gurɔ píngi! Aami.
6 Kɛ̀ ée kpɛɛ lii Luda kɛ̀ à a sisi a gbɛ̃kɛɛ guunɛ kpakpaa lɛ, à aɛ dɔ̀ zɛ́ pãndea, yã pì bɔ̀ ma
saɛ maamaa.
7 Baaru nna pãnde kee kuuro. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà Kirisi baaru pì liɛnɔɔ e a liikɔ̃amɛ.
8 Baa tó wapinɔ ke malaika kɛ̀ bɔ̀ ludambɛ baaru nnaa kɛ̀ èe kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n kɛ̀ wá òareeoro waazi
kɛ̀are, Luda láari kɛa.
9 Wá òare yã bensɔ̃ mɛ́ɛ ooare dɔ, tó gbɛ̃ke baaru nnaa kɛ̀ èe kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n kɛ̀ á màoro waazi
kɛ̀are, Luda láari kɛa.
10 Mɛ́ɛ sáabu wɛtɛɛ gbɛ̃nteean yɔ́, ke Luda? Mɛ́ɛ wɛtɛɛ ma yã ká gbɛ̃nteenɛn yɔ́? Tó gbɛ̃nteen
má yezi à káńnɛ ai tia, ɛ̃ndɛ̃ Kirisi zɔ̀blerin ma ũro.

Yesu Pɔlu sɛna a zɪ̃̀ri ũ

11 Ma gbɛ̃nɔ, má yezi à dɔ̃ kɛ̀ baaru nnaa kɛ̀ mɛɛ̀ kpáaree e bɔ gbɛ̃ntee kiiaro.
12 Mɛ́ɛ ma gbɛ̃ntee kiiaro, gbɛ̃ke bé à dàmɛro, Yesu Kirisi bé à bɔ̀ à mɔ̀omɛ.
13 Á mà lán má kuu nà yã Yudanɔ dɔnzizɛn. Ma wɛ́ɛ tà̃ Luda sɔsi gbɛ̃nɔa pãsĩpãsĩ, má wɛ̀tɛ
mà ń kaatɛ.
14 Ma Yudanɔ dɔnzizɛ pì yã kṹ ɔplaplaa dɛ ma sáanɔla pari, ma aĩa dɛ́ńla wa dezinɔ
fɛɛakaarayã pì guu.
15 Mɔde Luda ma diɛ a pó ũ zaa ma da gbɛɛɛn. Kɛ̀ ma sisina a gbɛ̃kɛɛ guu gurɔɔ kàmɛ,
16 ben à a Nɛ́ gbàrɛma, lɛ mà à baaru nnaa kpá bori pãndenɔnɛ. Mɛ́ɛ gá dada gbɛ̃ke gãzĩro,
17 mɛ́ɛ gá Yerusalɛmu gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu zɪ̃̀rinɔ ũ ma ãanɔ kiiaro, ma gaa Larubunɔ bùsun
gɔ̃ɔmɛ, ben ma ɛara ma su Damasiku.
18 Wɛ̃̀ aagɔ̃ɔ gbɛran ma gaa Yerusalɛmu, lɛ wà kɔ̃ dɔ̃ kɔ̃n Pitao, ben ma kɛo gurɔ gɛ̃ro.
19 Mɛ́ɛ zɪ̃̀ri pãnde ero, sé Dii dãaro Yemisi.
20 Yã kɛ̀ má kɛ̃̀aree pì, má sì kɔ̃n Ludao kɛ̀ ɛgɛɛn má tòro.
21 Beee gbɛran ma gaa Siria bùsun kɔ̃n Silisia bùsuo.
22 Gurɔ beeea Kirisi sɔsi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Yudeanɔɔ e wɛ́ɛ simalɛro,
23 mɔde aɔ̃ɔ mà wà bè, gbɛ̃ kɛ̀ èe wɛ́ɛ tãaḿma yã bé èe dɔnzizɛ kɛ̀ à wɛ̀tɛ à kaatɛ pì waazi kɛ
tia sa,
24 ben aɔ̃ Luda tɔ́ bɔ̀ ma yã musu.

2

Pɔlu kɔ̃yãmana kɔ̃n zɪ̃̀ri kpaaanɔ

1 Wɛ̃̀ gɛ̃ro dosai gbɛra ma ɛara ma gaa Yerusalɛmu kɔ̃n Banabao. Ma Titu sɛ̀, à gàawao se.
2 Ma gaa gwe, kɛ̀ Luda bé à bɔ̀ à mɔ̀mazi à bè mà gá yãnzimɛ. Ben ma baaru nnaa kɛ̀ mɛɛ̀
kpá bori pãndenɔnɛ bɔ̀kɔ̃tɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃nsi ũunɔnɛ ńtɛ̃ɛ, lɛ zĩi kɛ̀ má kɛ̀ kɔ̃n kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛo
tón kɛ pãro.
3 Titu kɛ̀ wá lɛdo, baa kɔ̃n a Girikikɛɛo, aɔ̃ɔe gã naa à bà̃ngu kɛro.
4 Yã pì fɛ̀ɛ Yesude ɛgɛɛ kɛ̀ aɔ̃ gɛ̃̀wazi kpãinɔ musumɛ. Aɔ̃ gɛ̃̀wazi lɛ wà wa wɛ̃ɛnɛkɛna Kirisi
Yesu guu asii gwa aɔ̃ wa da zɔ̀blenammɛ,
5 ben weè we wà mì sìɛ́ńnɛro baa féte, lɛ à e àgɔ̃ baaru nnaa pì yãpura kũna yãnzi.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ wèe ń gwaa gbɛ̃nsi ũunɔɔ e yãke kaaramɛro. Lán aɔ̃ɔ dɛ nà e kɛmɛ yãke ũro, zaakɛ
Luda è gbɛ̃ke wɛ́ɛ gwaro.
7 Aɔ̃ɔ è Luda baaru nna kpana bori pãndenɔnɛ nàmɛ ma ɔzĩ, lán à à kpana Yudanɔnɛ nà
Pitanɛ a ɔzĩ nà.
8 Zaakɛ lán Luda zĩi kɛ̀ Pita gãzĩ nà a zɪ̃̀rikɛ yã musu Yudanɔ tɛ́, lɛn à zĩi kɛ̀ ma gãzĩ bori
pãndenɔ tɛ́ lɛ.

[9] Yemisi kɔ̃n Pitao kɔ̃n Yohana kɛ̀ wèe ń gwaa Luda sɔsi wesagba ũunɔ gbaa kɛ̀ Ludaa
dàmɛɛ dɔ̃̀, ben aɔ̃ ɔ kpàwa, wamɔwa kɔ̃n Banabao kɔ̃gbɛ̃kɛɛ sèeda ũ. Aɔ̃ɔ sì wà gá bori pãndenɔ
kiia, aɔ̃mɔnnɔ sɔ̃ Yudanɔ kiia.
[10] Yã kɛ̀ aɔ̃ɔ yezin yɛ̀, ń takaasideenɔ yã gɔ̃ dɔwagu. Gurɔ beeea sɔ̃ wa mɛ̀ wã̀ kɔ̃n à kɛnao
kɔ̀.

Yesu náanɛkɛna bé è wa mì sí
[11] Kɛ̀ Pita mɔ̀ Antiɔku, ma ginɛ tɛ̃tɛ̃ntɛ̃, kɛ̀ à zã̀ yãa yãnzi.
[12] Zaakɛ ai Yemisi zĩ̀rinɔ gɔ̃ gá ká, è pɔ́ ble kɔ̃n bori pãndenɔomɛ. Kɛ̀ aɔ̃ kà, ben à bɔ̀ru kpɛɛ
à kɛ̃̀ḿma, kɛ̀ èe vĩa kɛɛ Yuda kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n bã̀ngukɛna yãonɔnɛ yãnzi.
[13] Yuda kpaaanɔ nàa mɔnafikikɛna pì guu. Baa Banaba se aɔ̃ à gà wà nàḿma.
[14] Kɛ̀ má è aɔ̃ baaru nna yãpura kũna a zɛ́aro, má ò Pitanɛ aɔ̃ píngi wáa: N Yuda ina ń kuu
lán bori pãnde bà, èe kɛ lán Yuda bànlo. À kɛ̀ dia nɛɛ̀ gã na bori pãndenɔa, lɛ aɔ̃gɔ̃ Yudanɔ yã
kũna?
[15] Yudanɔn wa ũ ina guu, bori pãnde durunkɛrinɔn wa ũro.
[16] Mɔde wá dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ke è bɔ maa doka pì kɛna yãnziro, séde Yesu Kirisi náanɛkɛna ado.
Baa wapinɔ, wa Kirisi Yesu náanɛ kɛ̀, lɛ wà e wà bɔ maa wa Kirisi náanɛkɛna pì yãnzimɛ, èe
kɛ doka pì kɛna yãnzinlo, zaakɛ gbɛ̃ke è bɔ maa dokakũna yãnziro.
[17] Gurɔɔ kɛ̀ wée wɛtɛɛ wà bɔ maa Kirisi guu, tó wá è durunkɛrinɔn wa ũ se, beee bè Kirisi
e durun gbaa zɛ́n yɔ́? Auo!
[18] Tó ma ɛara mɛ́ɛ doka kɛ̀ má gbòro kɛkɛɛ, doka pì taarideen ma ũ gwe.
[19] Zaakɛ ma gɔ̃ gɛ̀ ũ doka pì musu, ben ma kpɛɛ lìnɛ, lɛ màgɔ̃ kuu Luda pɔ́ ũ yãnzi. Ma ga
lía kɔ̃n Kirisio.
[20] Mámbe má kuu dɔro, Kirisi bé à kú ma guu. Tia sa ma gbɛ̃nteekɛɛ guu má kú Luda Nɛ́
kɛ̀ yemazi à gì a wɛ̃̀ndizi ma yãnzi náanɛkɛna guumɛ.
[21] Mɛ́ɛ Luda gbɛ̃kɛɛ da pãro. Tó gbɛ̃ è bɔ maa doka pì yãnzimɛ, ɛ̃ndɛ̃ Kirisi gà pãmɛ.

3

Musa doka kɔ̃n ludanaanɛkɛnao
[1] A Galatia mìsaideenɔ! Wà pɔ́ dàawan yɔ́? Wa Yesu Kirisi gana lía ɔ̀dɔaare à è sãnsãn.
[2] Má yezi mà yã mɛ̀n doo gbekaawa. A Luda Nini è dokakũna yãnzin yɔ́, ke yã kɛ̀ á mà pì
náanɛkɛna yãnzimɛ?
[3] À kɛ̀ dia a gɔ̃ mìsaideenɔ ũ lán kɛ̀ bà? A naa kɔ̃n Luda Nini gbãaao, ben ée mì dɛɛ kɔ̃n a
zĩnda gbãaaoɔ́?
[4] A nawɛ̃a bíta kɛ pãn yɔ́? Auo, èe kɛ pãro.
[5] Luda a Ninii kpàawa, à dabuyãnɔ kɛ̀ a tɛ́ a dokakũna yãnzin yɔ́, ke yã kɛ̀ á mà pì náanɛkɛna
yãnzimɛ?
[6] À gwa Ibraĩa. À Luda náanɛ kɛ̀, ben Ludaa tò yã bɔ̀o nna a náanɛ kɛ̀ à kɛ̀ yãnzi.
[7] Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e Luda náanɛ kɛɛnɔ bé Ibraĩ boriinɔ ũ.
[8] Luda yã takada gĩakɛ à à baaru kpà Ibraĩnɛ à bè, Luda é aubarika da bori píngin à gãzĩ,
zaakɛ Luda yã takada pì gĩakɛ à dɔ̃ kɛ̀ Luda é tó yã bɔ nna kɔ̃n bori pãndenɔ a náanɛ kɛ̀ aɔ̃é kɛ
yãnzi.
[9] Lɛn Luda è aubarika da gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e à náanɛ kɛɛnɔn lɛ, lán à kɛ̀ a náanɛkɛri Ibraĩnɛ nà.
[10] Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n dokakũnao gɔ̃̀ láari pɔ́ ũmɛ, zaakɛ à kɛ̃na Luda yãn wà bè, gbɛ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ aɔ̃ɔ
kú doka takada guunɔ kũna píngi a zɛ́aroo nɛ́ láari pɔ́mɛ.
[11] Wá dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ Luda è tó yã bɔ̀ńyo nna dokakũna yãnziro, zaakɛ wà bè, gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa
tò yã bɔ̀o nna a náanɛ kɛ̀ èe kɛɛ yãnzi bé eégɔ̃ kuu.
[12] Doka e kɔ̃ e kɔ̃n ludanaanɛkɛnaoro, zaakɛ wà bè, gbɛ̃ kɛ̀ yã pì kɛ̀, adee é wɛ̃̀ndi e à guu.
[13] Kirisi gɔ̃̀ láari pɔ́ ũ wa gɛ̃ɛ ũ, à wa bɔ doka láari guu, zaakɛ à kɛ̃na Luda yãn wà bè, gbɛ̃ kɛ̀
wà lògo lía nɛ́ láari pɔ́mɛ.
[14] Beee kɛ̀ lɛ lɛ aubarika kɛ̀ Ludaa dà Ibraĩn e à gɔ̃ bori pãndenɔnɛ Kirisi Yesu gãzĩmɛ, lɛ wà
Ninii kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ e à náanɛkɛna yãnzi.

Musa doka kɔ̃n Luda lɛ́gbɛ̃nao
[15] Ma gbɛ̃nɔ, gbɛ̃ntee yãkɛna takan mɛ́ɛ ooare. Tó gbɛ̃ lɛ́gbɛ dìɛ, bensɔ̃ à sèedadeenɔ vĩ, weé
fɔ̃ wà gbororo, weé fɔ̃ wà yãke kaaranlo.
[16] Lɛn Luda lɛ́ gbɛ̃̀ Ibraĩnɛ lɛ kɔ̃n à boriio. Luda yã takada e be kɔ̃n à boriinɔ lán gbɛ̃ pariinɔn
à tɛ́ḿma bàro, à bè kɔ̃n à boriiomɛ. Gbɛ̃ mɛ̀n don à tɛ́a, àmbe Kirisi ũ.
[17] Yã kɛ̀ má yezi mà oon yɛ̀: Luda gĩakɛ à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ yã à bè a bà égɔ̃ kúo. Wɛ̃̀ wàa plaa kɔ̃n
mɛ̀n baaakurio gbɛran doka mɔ̀. Doka pì é fɔ̃ à lɛ́gbɛ̃na pì gbororo, eé fɔ̃ à à kɛ pãro.

18 Tó wè Luda aubarika e dokakũna guu, ɛ̃ndɛ̃ èe bɔ à lɛ́gbɛ̃na guu dɔro. Mɔde Luda gbɛ̃kɛɛ
kɛ̀ Ibraĩnɛ, kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ yãnzimɛ.
19 Bɔ́yãnzi à doka dìɛzi dɔɔ? À doka kàara ai Ibraĩ borii kɛ̀ Luda lɛ́ gbɛ̃̀ à yã musu gɔ̃ mɔ́mɛ,
lɛ gbɛ̃nɔ e wà dɔ̃ kɛ̀ wà dɛ taarideenɔ ũ Luda kiia yãnzi. Luda a doka pì kpà malaikanɔa, aɔ̃
nà yãkɛkɛrinɛ a ɔzĩ, à diɛ gbɛ̃nɔnɛ.
20 Luda lɛ́gbɛ̃na sɔ̃, à yãmɛ ado, à bà kú kɔ̃n yãkɛkɛrioro.
21 Tɔ̀, doka pì bɔ̀ Luda lɛ́gbɛ̃na kpɛɛn yɔ́? Lɛnlo! Tó doka kɛ̀ è wɛ̃̀ndi kpáḿma kuu yã, lɛ wa
bɔ maa doka pì yãnzi.
22 À kɛ̃na Luda yãn wà bè, durun gbɛ̃ sãnda píngi kà kpɛ́n, lɛ aubarika kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ pì
e à gɔ̃ Yesu Kirisi náanɛkɛrinɔ pɔ́ ũ à náanɛ kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛɛ pì yãnzi.
23 Zaalɛ Yesunaanɛkɛna e mɔ́ro, doka wa ka kpɛ́n, à wa kũna pisinanɔ ũ ai Yesunaanɛkɛna
kɛ̀ èe mɔɔ gàa à bɔ̀o gupuraaa.
24 Lɛn doka pì dɛ wa gwàri ũ lɛ yã ai Kirisi gɔ̃ mɔ́, lɛ yã bɔwao nna à náanɛkɛna yãnzi.
25 Lán Yesunaanɛkɛna sù nà sa, wa bɔ wa gwàri yãn.
26 Kuuna Kirisi Yesu guu á dɛ Luda nɛ́nɔ ũ a píngi à náanɛ kɛ̀ ée kɛɛ yãnzi,
27 zaakɛ amɔa kɛ̀ a batisi kɛ̀ Kirisi pɔ́ ũunɔ, a Kirisi dà sɛ̀ɛ.
28 Yudanɔ kɔ̃n bori pãndenɔ, zɔ̀nɔ kɔ̃n wɛ̃ɛnɛnɔ, gɔ̃gbɛ̃nɔ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔɔ doodona kɔ̃nɛro,
zaakɛ a píngi pɔ́ dɔ̃nkɔ̃n a ũ kuuna Kirisi Yesu guu.
29 Tó á dɛ Kirisi pɔ́ ũ, á dɛ Ibraĩ boriinɔ ũmɛ, bensɔ̃ á dɛ aubarika kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ blèrinɔ
ũ.

4

1 Mɛ́ɛ ooare, gurɔɔ kɛ̀ túbibleri dɛ nɛ́ ũ, baa tó à de auzikinɔɔ dɛ à pɔ́ ũ píngi, à dɛ zɔ̀laro.
2 È mì siɛ gwàrinɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ ai gurɔɔ kɛ̀ à dee dìɛa.
3 Lɛn wapinɔ se, gurɔɔ kɛ̀ wée kàsa kũro, weè zɔ̀ ble anduna pɔ́ kɛ̀ wè mì siɛ́nnɛnɔnɛ.
4 Kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ Ludaa dìɛ kà, à a Nɛ́ zɪ̃̀, wà à ì gbɛ̃ntee ina ũ Musa doka guu,
5 lɛ à wamɔwa kɛ̀ wée zɔ̀ blee Musa dokanɛnɔ bo, wà gɔ̃ à nɛ́nɔ ũ.
6 Luda a Nɛ́ Ninii dà wa swɛ̃̀ guu, kɛ̀ wá dɛ à nɛ́nɔ ũ yãnzi. Ninii pì è wii lɛ́ à be: Baa, ma
De!
7 Beee yãnzi zɔ̀n n ũ dɔro, nɛ́n n ũ. Lán Luda nɛ́n n ũ nà, à n kɛ a túbibleri ũmɛ.

Pɔlu bídikɛna Galatianɔ yãa

8 Gurɔɔ kɛ̀ á Luda dɔ̃ro, eè dɔ pɔ́ kɛ̀ dɛ Luda ũroonɔzi.
9 Lán á Luda dɔ̃ nà tia sa, atɛ̃nsa kɛ̀ Ludaa a dɔ̃, bɔ́yãnzi a ɛara ée aɛ dɔɔ pɔ́ gina futa gbãasai
pìnɔazi dɔɔ? Bɔ́yãnzin a ɛara á yezi à dɔ́nzi dɔzi?
10 Eè gurɔ kenɔ kɔ̃n mɔ kenɔ kɔ̃n zĩbaa kenɔ kɔ̃n wɛ̃̀ kenɔ tɛ̃̀ bo.
11 Vĩa ma kũ a yã musu. Ase zĩ pãan má kɛ̀ a tɛ́ɔ́?
12 Ma gbɛ̃nɔ, ma wɛ́ɛ kɛ̀awa, à gɔ̃ lán ma bà, zaakɛ ma gɔ̃ lán a bà. Ée taari kɛmɛ yãro.
13 Á dɔ̃ kɛ̀ gyãkɛna guun ma baaru nnaa kpàare káaku.
14 Baa kɛ̀ ma gyãkɛna kɛ̀are yɔ̃agwana ũ, ée kya kámaguro, ée lóu sumaro, a ma si lán Luda
malaika kesɔ̃ Kirisi Yesu bàmɛ.
15 Aubarika kɛ̀ ée kɛɛmɛ yãa kɛ̀ diaa? Mɛ́ fɔ̃ mà o a yã musu mà be, tó eé sí kɛ yã, lɛ a a wɛ́ɛ
bɔ̀bɔ á kpàma.
16 Kɛ̀ ma yãpuraa ɔ̀are yãnzin ma gɔ̃ a zanguri ũzi saɔ́?
17 Gbɛ̃ mɔ̀nɔ mɛ̀ wã̀ kɔ̃n a yão, mɔde à maaa yãnzinlo. Aɔ̃ɔ yezi à kɛ̃wamɛ, lɛ à naḿma.
18 Mɛ̀wãna kɔ̃n gbɛ̃ yão à maaa yãnzi bé à nna. Ma mɛ̀ wã̀ kɔ̃n a yão gurɔ píngimɛ, èe kɛ
gurɔɔ kɛ̀ má kúao adonlo.
19 Ma nɛ́ yenzideenɔ, mɛ́ɛ a ina wãwãa kɛɛ dɔ ai Kirisi gɔ̃ sɔ̀ kɛ a guu.
20 Má yezi màgɔ̃ kúao tia, lɛ mà a yã'ona liɛ, zaakɛ ma bídi kɛ̀ a yãamɛ.

Agyara kɔ̃n Sarao

21 À omɛ, amɔa kɛ̀ á yezi doka gɔ̃ iko vĩawaanɔ, ée yã kɛ̀ à kɛ̃na Musa doka takada guu
maroo?
22 Wà bè Ibraĩ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gɔ̃ɔn plaa. À à doo ì kɔ̃n zɔ̀omɛ, ben à à doo ì kɔ̃n wɛ̃ɛnɛo.
23 Zɔ̀ pì nɛ́ ì gbɛ̃nteekɛɛ guumɛ, ben wɛ̃ɛnɛ a pɔ́ ì Luda lɛ́gbɛ̃na yãnzi.
24 Nɔgbɛ̃ pìnɔ yã dɛwe yáasi taka ũ, Luda bà kuunaḿyo yã lɛo plaaa ũ. À doo bɔ̀ Sinai kpii
kiiamɛ, è zɔ̀kɛɛ iɲ́nɛ. Àmbe Agyara ũ.
25 À dɛ Sinai kpiii kɛ̀ kú Larubunɔ bùsun yáasi taka ũ. Yerusalɛmu tiaa dɛ à ũ dɔ, zaakɛ èe
zɔ̀ blee kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń píngimɛ.
26 Yerusalɛmu kɛ̀ kú musun wɛ̃ɛnɛ ũ. Àmbe wa da ũ.
27 Zaakɛ à kɛ̃na Luda yãn wà bè:

Ǹ pɔnnaa kɛ, n pãaa kɛ̀ nɛ́ɛ nɛ́ iro!
Ǹ guda kɛ, mmɔn kɛ̀ nɛ́ɛ nɔ̀wãwãa kɛro!
Zaakɛ mmɔn kɛ̀ n zã pã kpànzi,
n nɛ́ parii dɛ nɔgbɛ̃ kɛ̀ a zã aɛ dɔ̀a pɔ́la.
28 Amɔanɔ sɔ̃ ma gbɛ̃nɔ, Luda lɛ́gbɛ̃na nɛ́nɔn a ũ lán Isaaku bà.
29 Nɛ́ kɛ̀ wà ì gbɛ̃nteekɛɛ guu ĩa dà nɛ́ kɛ̀ wà ì kɔ̃n Luda Nini gbãaaoa. Lɛn à dɛ lɛ kɔ̃n à tiaao.
30 À kɛ̃na Luda yãn diamɛ? Wà bè: Ǹ pɛ́ zɔ̀ pìa kɔ̃n a nɛ́o, zaakɛ zɔ̀ nɛ́ é túbi ble kɔ̃n wɛ̃ɛnɛ
nɛ́oro.
31 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, zɔ̀ nɛ́nɔn wa ũro, wɛ̃ɛnɛ nɛ́nɔn wa ũ.

5

Gɔ̃na wɛ̃ɛnɛnɔ ũ Kirisi guu

1 Gɔ̃na wɛ̃ɛnɛnɔ ũ yãnzin Kirisi wa bozi. À zɛo gíngin, àton tó wà ɛara wà bà káare a yĩn zɔ̀nɔ
ũ dɔro.
2 Mamɔma Pɔlu mɛ́ɛ ooare, tó á tò wà bɛ̀ngu kɛ̀are, Kirisi é kaarana kɛarero.
3 Ma ɛara má ò, ma kaaraare, gbɛ̃ kɛ̀ tò wà bɛ̀ngu kɛ̀are, séto à mì siɛ Musa dokanɛ píngi.
4 Amɔa kɛ̀ ée wɛtɛɛ à bɔ maa doka guunɔ, a a zĩnda kɛ̃ Kirisia, a kɛ̃ Luda gbɛ̃kɛɛa.
5 Yesu náanɛkɛna guu wá bɔna maaa tãmaa vĩ, wa wɛ́ɛ dɔzi kɔ̃n à Ninii gbãaao.
6 Kirisi Yesu guu bɛ̀ngukɛna ke bɛ̀ngukɛnasai yãke vĩro, séde Yesu náanɛkɛna kɛ̀ è yenzi
iń́nɛ.
7 Ée gaa aɛ yã maamaa. Dé bé à tɛna yãpuraazi zɛ́ zɔ̃̀aree?
8 Yã kɛ̀ a à zɛ́ è e bɔ Luda kɛ̀ à a sisi à a sɛɛ kiiaro.
9 Burɛdi ɛ̃zɛ̃ néngo è flawadɛna sɛ́sɛ píngi.
10 Má a náanɛ vĩ Dii guu, kɛ̀ é nɔ̀sɛ pãnde daro. Gbɛ̃ kɛ̀ èe a liikɔ̃a sɔ̃ é a zĩ gbɛ̀ e, baa démɛ.
11 Mapi sɔ̃ ma gbɛ̃nɔ, tó bɛ̀ngukɛna waazin mɛ́ɛ kɛɛ ai gbɛ̀a, bɔ́yãnzin wèe wɛ́ɛ tãamazi
dɔɔ? Tó lɛmɛ, lɛ Kirisi gana lía yã é ɔ̃ gbɛ̃kearo.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e a liikɔ̃a kɔ̃n bɛ̀ngukɛyãonɔ gá wà ń zĩnda fɛ̀ɛ kɛ se.
13 Amɔanɔ sɔ̃ ma gbɛ̃nɔ, Luda a sisi à gɔ̃ wɛ̃ɛnɛnɔ ũmɛ, mɔde àton tó a gɔ̃na wɛ̃ɛnɛnɔ ũu pì
gɔ̃are pɔyezikɛna zɛ́ ũro. Àgɔ̃ mì siɛkɔ̃nɛ kɔ̃n yenzio,
14 zaakɛ yã mɛ̀n doo kɛ̀kiin Musa doka píngi mì ũ: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃daaazi lán n zĩnda wɛ̀ndi
bà.
15 Tó ée swaa tɛ̃tɛ̃ɛkɔ̃a ée kɔ̃ sósoo, à làakari kɛ kɔ̃kaatɛnazi.

Luda Nini dɔnnɛna aɛ

16 Mɛ́ɛ ooare, à tó Luda Ninii dɔare aɛ, a gbɛ̃nteekɛpɔyezi é mì dɛ.
17 A gbɛ̃nteekɛpɔyezi è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Luda Nini pɔ́oro, bensɔ̃ Luda Nini pɔyezi è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n a
gbɛ̃nteekɛpɔoro. Aɔ̃è gíkɔ̃zimɛ, beee yãnzi eè fɔ̃ à yã kɛ̀ á yezi kɛro.
18 Tó Luda Ninii e dɔɔare aɛ, doka iko vĩawaro.
19 Wá wa gbɛ̃nteekɛdanɔ dɔ̃ sãnsãn: Pãpãkɛna, gbãsĩkɛna, wísaiyã,
20 tãagbãgbãna, ɛ̃zɛ̃dekɛɛ, zangu, swɛ̀e, nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ, nɔ̀sɛwãaa, dɛnlawɛtɛna, kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana,
kɔ̃kpaatɛtɛna,
21 kɛna kɔ̃o ĩi, wɛ̃dɛna, kɔ̃kɔ̃pãpã'ona kɔ̃n yã beee takanɔ. Ma à lɛ́ dàawa lán má dàawa nà
yã, yã beee taka kɛ̀rinɔ é kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia blero.
22 Luda Nini sɔ̃ è yenzi iń́nɛ kɔ̃n pɔnnaao kɔ̃n aafiao kɔ̃n mɛnao kɔ̃n gbɛ̃kɛɛo kɔ̃n maakɛnao
kɔ̃n náanɛo
23 kɔ̃n busɛkɛɛo kɔ̃n zĩndakũnadɔ̃ɔo. Doka ke è gí yã beeenɔ takaziro.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɛ Kirisi Yesu pɔ́ ũunɔ ń gbɛ̃nteekɛda pà lía kɔ̃n a pɔ́nidɛnanɔ kɔ̃n a pɔyezinɔ
lɛdo.
25 Lán wá kú Luda Nini gãzĩ nà, wà à dɔ̀rɔ sɛ́.
26 Wàtongɔ̃ wada vĩro, wàton kɔ̃ dɔkɔ̃aro, wàton nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kpá kɔ̃oro.

6

Ɔdana kɔ̃a

1 Ma gbɛ̃nɔ, tó a gbɛ̃ke gà à sɛ̀sã à durun kɛ̀, amɔa kɛ̀ Luda Ninii e dɔɔare aɛnɔ à gɔ̃gɔ̃o
busɛbusɛ, à làakari kɛ lɛ wàton a yɔ̃ wà gwa sero.
2 Àgae kɔ̃ aso sɛ́. Ée Kirisi doka papaan gwe.
3 Tó gbɛ̃kee e a zĩnda gwaa pɔ́ke ũ, bensɔ̃ à kuu pɔ́ke ũro, èe a zĩnda sãsãamɛ.
4 Baade a yãkɛna tàasi kɛ, gbasa à ĩa dã. Àton a yã lɛkɔ̃zi kɔ̃n gbɛ̃ pãnde pɔ́oro,
5 zaakɛ baade é a zĩnda aso sɛ́mɛ.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ wèe Luda yã daanɛ, à a auziki li a dannɛrinɛ.

7 Àton a zĩnda kɛkɛro, Ludaa e sí faboro. Pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ tɔ̃̀n è kɛ̃.
8 Tó gbɛ̃ tɔ̃̀ a gbɛ̃nteekɛdaa, eé kaatɛna inɛ. Tó gbɛ̃ tɔ̃̀ Luda Nini dɔnɛna aɛ guu sɔ̃, eé wɛ̃̀ndi
kɛ̀ è yãaroo inɛ.
9 Wàton kpasa kɔ̃n maakɛnaoro, zaakɛ tó wée kámma booro, wé àre e a gurɔɔa.
10 Beee yãnzi tó wa zɛ́ è, wàgae à maaa kɛ baade píngìnɛ, atɛ̃nsa wa Yesu náanɛkɛri daanɔ.

Lɛ́zamma

11 À wɛ̃zã gbèregbere kɛ̀ má kɛ̃̀ kɔ̃n ma zĩnda ɔɔo gwa sa.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe yã kɛɛ gbɛ̃nɔ wɛ́ɛ yãnzinɔ bé wèe gã naaawa kɔ̃n bɛ̃̀ngukɛyão, lɛ wàton wɛ́ɛ
tãḿma zɛna kɔ̃n Kirisi gana lía yãoro yãnzi.
13 Baa bɛ̃̀ngukɛri pìnɔ see doka kũnaro. Aɔ̃ɔ yezi à bɛ̃̀ngu kɛ, lɛ wà e wà ĩa dã a sèeda pì yã
musu yãnzimɛ.
14 Mɛ́ ĩa dã pɔ́ke yã musuro, séde wa Dii Yesu Kirisi gana lía yã baasiro, zaakɛ beee yãnzi
anduna gɔ̃̀mɛ gɛ̀ ũzi bensɔ̃ ma gɔ̃ gɛ̀ ũ andunanɛ.
15 Bɛ̃̀ngukɛna ke bɛ̃̀ngukɛnasai yãke vĩro, séde gɔ̃na gbɛ̃ dufu ũu.
16 Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã pì kũnanɔnɛ, à ń gba aafia. Aɔ̃mbe Isaraili yãpuraanɔ ũ.
17 Zaa gbɛ̃̀a gbɛ̃ke tón wɛ́ɛ tãma dɔro. Ĩaa kɛ̀ wà dàma Yesu yãnzi bɔ̀gbɛ kpɛ́ kú ma mɛ̀a.
18 Ma gbɛ̃nɔ, wa Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛare! Aami.

ƐFESUDEENƆ

Gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Ludaa kɛ̀we Kirisi guu

1 Mamɔma Pɔlu, Kirisi Yesu zı̃̀ri Luda pɔyezina guu, mámbe ma takada kɛ̀ kɛ̃̀ Luda gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ɔe Kirisi Yesu náanɛ kɛɛ zaa Ɛfesunɔnɛ.
2 Wa De Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
3 Wà Luda wa Dii Yesu Kirisi De sáabu kpá! Wa kuuna Kirisi guu Luda a Ninii aubarika
píngi dàwagu zaa musu.
4 À wa sɛ a guu anduna kaɛna ã, lɛ wa kuuna gɔ̃ dɛnɛ adona see sai. Yenzi guu
5 à gĩakɛ à wa diɛ a nɛ́nɔ ũ Yesu Kirisi gãzĩ lán èe wɛtɛɛ a pɔyezi guu nà,
6 lɛ à tɔ́ bɔ a gbɛ̃kɛ gakuidee kɛ̀ à kɛ̀we a Nɛ́ yenzidee guu yãnzi.
7 À guu à wa bo kɔ̃n a aruo. À wa taarinɔ kɛ̃̀we a gbɛ̃kɛ bíta
8 kɛ̀ à kɛ̀we à gɛ̃̀ ɔla yãnzi. Ɔndɔ̃ píngi kɔ̃n wɛ́ɛzɛ̃ píngio guu
9 à tò wa a pɔyezi asii dɔ̃̀ lán à zɛ̀o à kɛ Kirisi gãzĩ nà.
10 Tó à pɔyezi pì kɛgurɔɔ kà, eé pɔ́ píngi kakɔ̃a Kirisi ń Mìdeenɛ, pɔ́ kɛ̀ kú musu kɔ̃n tɔɔtɛo
píngi.
11 Luda kɛ̀ è yã píngi kɛ lán à zɛ̀o a pɔyezi guu nà gĩakɛ à wa diɛ lán èe wɛtɛɛ nà, à wa sɛ a pɔ́
ũ Kirisi guu,
12 lɛ wamɔwa kɛ̀ wa wɛ́ɛ dɔ Kirisizi zaa káakunɔ wàgɔ̃ dɛ à tɔ́ gakuide bɔ̀rinɔ ũ.
13 Apinɔ sɔ̃, a yãpura yã mà, a baaru nnaa kɛ̀ à a mì sì pì sì. À guu Luda a zĩnda sèeda kɛ̀awa
à Ninii kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ ũ.
14 Àmbe túbi kɛ̀ wé e kpɛ́gaau ũ ai Luda gɔ̃ gá a gbɛ̃nɔ bo, lɛ aɔ̃ à tɔ́ gakuidee bɔ yãnzi.

Pɔlu aduakɛna Ɛfesudeenɔnɛ

15 Beee yãnzi zaa gurɔɔ kɛ̀ ma a Dii Yesu náanɛkɛna mà kɔ̃n yenzi kɛ̀ á vĩ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ ń
píngi,
16 mɛ́ɛ kámma bo kɔ̃n Luda sáabukpanao a yã musuro. A yã ègɔ̃ dɔmagu ma aduakɛna guu.
17 Mɛɛ̀ wɛ́ɛ kɛ kɛ̀ De gakuide, wa Dii Yesu Kirisi Luda à a gba ɔ̃ndɔ̃ɔ à a wɛ́ɛ kɛ̃are kɔ̃n a Ninii
gbãaao, lɛ à e à à dɔ̃ wásawasa.
18 Mɛɛ̀ wɛ́ɛ kɛa à a nɔ̀sɛ wɛ̃are, lɛ à e à tãmaa kɛ̀ à a sisia dɔ̃, à túbi gakuidee auziki kɛ̀ à dìɛ
a gbɛ̃nɔnɛ
19 kɔ̃n a gbãa bíta bɔnsaɛ kɛ̀ èe zĩi kɛɛ wamɔwa kɛ̀ weè à náanɛ kɛɛnɔ guuo. Gbãa bíta pì zĩi
kɛ̀ Kirisi guu
20 gurɔɔ kɛ̀ Luda à fɛ̀ɛ gaan à à vɛ̃̀ɛ a ɔplaazi zaa musu.
21 Gwen Kirisi dɛn kpatablerinɔ kɔ̃n ikodeenɔ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n diinɔla ń píngi kɔ̃n tɔ́ kɛ̀
wè mì siɛ́nnɛnɔ píngi. Èe kɛ anduna tiaa kɛ̀kii adonlo, kɔ̃n à kɛ̀ eé mɔ́omɛ dɔ.
22 Ludaa tò à iko vĩ pɔ́ píngia, ben à à dìɛ baabɔ píngi mìdee ũ sɔsinɛ.
23 Sɔsi pìn Kirisi mɛ̀ ũ, à dɛ Kirisi kɛ̀ è pɔ́ píngi papa gu píngia papana ũ.

2

Fɛɛ bɔna gaan gɛ̃na wɛ̃̀ndin

1 Á dɛ yã gɛ̀nɔ ũ Ludanɛ a taarinɔ kɔ̃n a durunnɔ yãnzi.
2 Á tɛ́ anduna kɛ̀ki tuubazi, a mì sìɛ ĩa gbãadeenɔ kínanɛ, Setãn kɛ̀ kpɛ́ dɔna lu-
dayãmarisaideenɔnɛ aɛ pì.
3 Wa píngi wá dɛ lán ń bà yã se. Weè pɔ́ kɛ̀ wa mɛ̀ yezi kɔ̃n yã kɛ̀ wa pɔɔ gbào kɛ. Wa ina
guu wá dɛ gbɛ̃ kɛ̀ Luda é pɔfɛ̃ pitaḿmanɔ ũ lán danɔ bà,
4 mɔde Luda sùu bíta, à yenzi vĩwe maamaa.
5 Gurɔɔ kɛ̀ wá dɛ gɛ̀nɔ ũ wa taarinɔ yãnzi, à wa fɛɛ kɔ̃n Kirisio lɛdo. À a mì sì a gbɛ̃kɛɛ guu.
6 Kirisi Yesu guu à wa sɛ à wa vɛ̃ɛo zaa musu,
7 lɛ à e à a gbɛ̃kɛ bíta bɔnsaɛ ɔdɔańnɛ anduna kɛ̀ eé mɔ́ guu yãnzi yã maaa kɛ̀ à kɛ̀we kuuna
Kirisi Yesu guu musu.
8 Luda a mì sì a gbɛ̃kɛɛ guu Yesu náanɛ kɛ̀ á kɛ̀ yãnzi. Beee e bɔ a kiianlo, Luda bé à a gba.
9 A mìsina e bɔ a yãkɛna gãzĩnlo, lɛ gbɛ̃ke tón ĩa dãoro yãnzi.
10 Luda ɔgbɛn wa ũ. Kirisi Yesu guu à wa kɛ lɛ wàgɔ̃ kú kɔ̃n yã maaa kɛ̀ à gĩakɛ à dìɛwee
kɛnao.

Gɔ̃na mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ Kirisi guu

11 Amɔa kɛ̀ á dɛ bori pãndenɔ ũ ina guu, à laasuu lɛ́ a kuuna ziia. Bã̀ngudeenɔ è beare
gɛfɔɔdeenɔ, mɔde aɔ̃ bã̀ngukɛna dɛ gbɛ̃ntee ɔgbɛ ũmɛ.
12 Gurɔ beeea á kuu Kirisi sai, á dɛ gbɛ̃ zĩ̀tɔnɔ ũ Isarailinɔnɛ. A baka kú Luda bà kuunańyo
kɔ̃n à lɛ́gbɛ̃ńnɛnao guuro. Á kú anduna guu tãmaa sai ludadɔ̃sai.
13 Kirisi Yesu guu tia, amɔa kɛ̀ á zã̀ kɔ̃n Ludao yãanɔ a sɔ̃zi kĩi kɔ̃n Kirisi aru gbãaao.
14 Àmbe wa kuuna kɔ̃o nnaa ũ, à tò Yudanɔ kɔ̃n bori pãndenɔ gɔ̃̀ mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ ũ. À mɛ̀ guu à
íbɛtɛ kɛ̀ da ń dagura bĩi ũu gbòro,
15 à Musa doka kpà guuzi kɔ̃n à yãdiɛnanɔ, lɛ à tó aɔ̃ plaa ń píngi gɔ̃ao gbɛ̃ dufu mɛ̀n doo ũ.
Lɛn à ń kɛ́ kɔ̃o nna lɛ.
16 À íbɛtɛ yã̀a, à ń plaa ń píngi kɛ̀ nna kɔ̃n Ludao mɛ̀ dɔ̃nkɔ̃ pì guu a gana lía yãnzi.
17 À mɔ̀ à kɛna nna kɔ̃n Ludao baaru kpà amɔa kɛ̀ á zã̀ kɔ̃n Ludaonɔnɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kĩionɔ
dɔ.
18 Kirisi yãnzi wa píngi wá zɛ́ vĩ wà sɔ̃ De Ludazi kɔ̃n à Nini dɔ̃nkɔ̃ gbãaao.
19 Beee yãnzi á dɛ gbɛ̃ zĩ̀tɔnɔ ke bɔ̀amɔnɔ ũ dɔro, a gɔ̃ bɛdeenɔ ũ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ, à uadeenɔ.
20 Ámbe kpɛ́ kɛ̀ Ludaa bò ɛ̃ɛ kɛ̀ zĩ̀rinɔ kɔ̃n annabinɔɔ dàɛa ũ, bensɔ̃ Kirisi Yesun à ɛ̃daɛgbɛ ũ.
21 À guun kpɛ́ pɔ́ píngi è kɔ̃ kũn, ègɔ̃ gbãa Luda kpɛ́ ũ Dii guu.
22 À guu apinɔ se, á dɛ kpɛ́ pì bobɔnɔ ũ, ámbe Luda Nini kúkii ũ.

3

Pɔlu zĩkɛna bori pãndenɔ tɛ́

1 Beee bé à tò mamɔma Pɔlu má dɛ pisina ũ Kirisi Yesunɛ a bori pãndenɔ yãnzi.
2 Ée ma lán Luda a gbɛ̃kɛkɛnnɛna zĩi dàmɛ mà kɛ a tɛ́roo?
3 Luda a asiiyã ɔ̀dɔamɛ, má kɛ̃̀are féte kɔ̀.
4 Tó a à kyó kɛ̀, é fɔ̃ à dɔ̃ lán ma wɛ́ɛ kɛ̃̀ nà Kirisi asiiyã musu.
5 Luda e yã pì o gbɛ̃kenɛ yãro, ben tia sa à ɔ̀dɔa a zĩ̀rinɔ kɔ̃n a annabinɔnɛ kɔ̃n a Ninii
gbãaao.
6 Yã kɛ̀ utɛna yãa pìn yɛ̀: Kirisi Yesu guu baaru nna mana yãnzi bori pãndenɔ gɔ̃̀ Luda
túbiblerinɔ ũ lɛdo kɔ̃n Yudanɔ, aɔ̃ gɔ̃̀ńyo mɛ̀dɔ̃nkɔ̃deenɔ ũ. Aɔ̃ baka kú lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ guu.
7 Ma gɔ̃ baaru nnaa pì kpàri ũ gbaa kɛ̀ Ludaa dàmɛ yãnzi kɔ̃n à gbãaa kɛ̀ èe zĩi kɛɛ ma guuo.
8 Mamɔma kɛ̀ má kɛ̃sãna Luda gbɛ̃nɔ tɛ́, Luda gbaa pì dàmɛ, ben mɛ́ɛ Kirisi auziki yãanasai
baaru kpaa bori pãndenɔnɛ,
9 mɛ́ɛ asiiyã kɛ̀ Ludaa e wɛtɛɛ gbɛ̃ sãnda píngine bɔɔńnɛ gupuraaa. Asiiyã pì utɛna Luda kɛ̀
pɔ́ píngi kɛ̀ kiia zaa káaku,
10 ben tia sa à tò kpatablerinɔ kɔ̃n ikodee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú musunɔ a ɔ̃ndɔ̃ bori pariinɔ dɔ̃̀ sɔsi gãzĩ.
11 Luda pɔyezi kɛ̀ kuu zaa gurɔ píngi pì lɛ́ pàpa Kirisi Yesu wa Dii gãzĩ.
12 À guu wá zɛ́ vĩ wà sɔ̃ Ludazi kɔ̃n swɛ̃̀o kpaɛna à náanɛkɛna yãnzi.
13 Beee yãnzi ma wɛ́ɛ kɛ̀awa àton tó a nɔ̀sɛ yaka nawɛ̃a kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ a musu yãnziro. A bɔna
maaa yãnzimɛ.

Kirisi yenzi

14 Beee yãnzi mɛɛ̀ kúɛ De Ludanɛ.
15 À kiian à bɛdee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú musu kɔ̃n tɔɔtɛonɔ ń tɔ́ èn ń píngi.
16 Mɛɛ̀ wɛ́ɛ kɛa à a gba gbãaa a nɔ̀sɛ guu kɔ̃n a Ninii gbãaao a auziki gakuide lɛ́n,
17 lɛ Kirisi vɛ̃ɛ a swɛ̃̀n a náanɛ kɛ̀ ée kɛɛ yãnzi, a kãsãpɛɛna gɔ̃ gbãa yenzi guu,
18 lɛ à e à à yenzi yàasa kɔ̃n à gbã̀ao kɔ̃n à lezĩo kɔ̃n à lɔ̀o gbázɛ dɔ̃ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ píngi,
19 lɛ à e à à yenzi kɛ̀ weé fɔ̃ wà à lɛ́ dɔ̃ píngiroo dɔ̃, Luda papana píngi pɛkɔ̃rɛawa.
20 Luda bíta! Eé fɔ̃ à kɛwe dɛ lán weè à wɛ́ɛ kɛ ke weè à laasuu lɛ́ nàla maamaa kɔ̃n gbãaa
kɛ̀ èe zĩi kɛɛ wa guuo.
21 Wàgɔ̃ à tɔ́ bɔɔ sɔsi kɔ̃n Kirisi Yesuo guu ai wa boriia gurɔ sãnda píngi! Aami.

4

Mɛ̀dɔ̃nkɔ̃kɛna

1 Mamɔma kɛ̀ má dɛ pisina ũ Diinɛ, ma wɛ́ɛ kɛ̀awa a kuuna gɔ̃ dɛ lán Luda a sisi àgɔ̃ dɛ nà.
2 À kɔ̃ fɔ̃ àgɔ̃ yekɔ̃zi zĩndabusana guu kɔ̃n nɔ̀sɛyĩio kɔ̃n mɛnao.
3 À wɛ́ɛ tã àgɔ̃ lɛ́dolɛ kɛ̀ bɔ̀ Luda Nini kiia vĩ bà kɛ̀ è a dɔkɔ̃a ũ.
4 Mɛ̀ mɛ̀n domɛ, bensɔ̃ Ninii pì mɛ̀n domɛ. Lɛn tãmaa kɛ̀ Luda a sisia mɛ̀n do lɛ se.
5 Dii mɛ̀n do bensɔ̃ dɔnzizɛ mɛ̀n do kɔ̃n batisi mɛ̀n dooo.

6 Luda mɛ̀n domɛ wa píngi De ũ. Àmbe à iko vĩ wa baadea, ègɔ̃ zĩi kɛɛ wa baade píngi guu,
à kú kɔ̃n wa baade píngio.
7 Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ wa baadenɛ, lán à gba dàwe nà lɛ́n.
8 Beee yãnzi à kɛ̃na Luda yãn wà bè:

Kɛ̀ à fɛ̀ɛ à tà musu, à dɔ̀ zĩ̀zɔnɔnɛ aɛ,
à gba dà gbɛ̃nɔnɛ.

9 À fɛɛ à tana musu beee dɛ diamɛ? Beee bè à pìta ai tɔɔtɛ gĩzĩ gĩa.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ pìta pìmɛ gbɛ̃ kɛ̀ fɛ̀ɛ à tà ludambɛ musumusu ũ, lɛ à gu sãnda píngi pa.
11 Àmbe à gbɛ̃kenɔ gbà zɛ́ aɔ̃gɔ̃ dɛ zĩ̀rinɔ ũ, gbɛ̃kenɔ annabinɔ, gbɛ̃kenɔ baarunnakparinɔ,
gbɛ̃kenɔ pasitɔnɔ ke yãdannɛrinɔ,
12 lɛ Luda gbɛ̃nɔ gɔ̃ kú à zĩ soru guu, lɛ Kirisi mɛ̀ gbãa kũ,
13 ai wa píngi wàgɔ̃ gá ká Luda Nɛ́ náanɛ dɔ̃nkɔ̃ kɛnaa à dɔ̃na dɔ̃nkɔ̃ guu, lɛ wà gɔ̃ gbɛ̃ papananɔ
ũ Kirisi kɛ̀ pɔ́ píngi pɛ̀kɔ̃rɛa bíta lɛ́n.
14 Tó lɛmɛ wégɔ̃ dɛ né féte kɛ̀ wè ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n mɔnafikio kɛńzi wà ń sãsãnɔ ũ dɔro, kɛ̀ yã dufu
dannɛna è ń sɛ́ lán ĩa ke ísɔ̃ bà.
15 Auo, wé yãpuraa o kɔ̃n yenzio wà gbã yã píngi musu Kirisi kɛ̀ dɛ à mì ũu guu.
16 À guun mɛ̀gu píngi è kɔ̃ kũn aɔ̃ nakɔ̃a kɔ̃n tĩinɔ gbãaao, ben mɛ̀guunɔ è zĩi kɛ a zɛ́a, mɛ̀ ègɔ̃
gbãa àgɔ̃ kaara kɔ̃n yenzio.

Kuuna zi kɔ̃n kuuna dufuo

17 Beee yãnzin mɛ́ɛ yã ooare kɔ̃n Dii tɔ́o, mɛ́ɛ a gbaao làakari. Àtongɔ̃ kuu lán kifii kɛ̀ aɔ̃
nɔ̀sɛfutakɛɛ dɔńnɛ aɛnɔ bàro.
18 Aɔ̃ laasuu ń kɛ́ yɔ̃nkɔ, aɔ̃ɔ zɑ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀ndi kɛ̀ Luda è kpáḿmao, kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ sia, bensɔ̃ aɔ̃ swã
gbãaa yãnzi.
19 Aɔ̃ɔ nɔ̀sɛ vĩro, aɔ̃ ń zĩnda kpà wísaiyãa, aɔ̃ɔ dà zaa bori píngi kɛna nii vĩ.
20 Amɔanɔ sɔ̃, ée Kirisi yã dada lɛro.
21 A à yã mà, ben Yesu guu a yãpuraa kɛ̀ à vĩi dàda.
22 Wà òare à ɔ kpá a dà zii kɛ̀ dɔare aɛzi, kɛ̀ yàka a pɔ́nidɛna zaaanɔ yãnzi.
23 Wà òare à a nɔ̀sɛ liɛ a laasuu gɔ̃ dufu,
24 é dà dufu kɛ̀ Ludaa kɛ̀ lán a pɔ́ bà sɛ́, a kuuna égɔ̃ adona kuuna yãpuradee ũ yãzɛdekɛna
guu.
25 Beee yãnzi à ɔ kpá mɔnafiki yãzi, a baade gae yãpuraa o a gbɛ̃daaanɛ, zaakɛ
mɛ̀dɔ̃nkɔ̃deenɔn wa ũ.
26 Tó a pɔ fɛ̃̀, àton durun kɛro. Àton tó ɔfãntɛ̃ gɛ̃ kpɛ́n àgɔ̃ kpɛɛ pɔfɛ̃naro,
27 lɛ àton Ibilisi gba zɛ́ro yãnzi.
28 Gbɛ̃ kɛ̀ è kpãi o yã kpãi tó. À wɛ́ɛ tã à zĩ maaa kɛ kɔ̃n a ɔɔo, lɛ à pɔ́ e à takaasideenɔ gba.
29 Àton tó yã zaa ke bɔ a lɛ́nlo, séde à zɛ́dee kɛ̀ eé gbɛ̃ kaara, à kɛ àre ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e maanɔnɛ.
30 Àton Luda Nini kɛ̀ kú adona da pɔsiaanlo. À dɛ sèeda kɛ̀ Ludaa kɛ̀awa ai a bogurɔzĩ ũ.
31 Àton kɛ ĩi kɔ̃n gbɛ̃keoro. À pɔfɛ̃ tó kɔ̃n pɛ̃tɛ̃o kɔ̃n patana gbãaao kɔ̃n gbɛ̃sɔ̃sɔ̃nao kɔ̃n pãsĩ
bori sãnda píngio.
32 Àgɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃o. Àgɔ̃ kɔ̃ wɛ̃nda vĩ. À sùu kɛ kɔ̃o lán Luda sùu kɛ̀ao nà Kirisi guu.

5

Kuuna gupuraan

1 Lán á dɛ Luda nɛ́ yenzideenɔ ũ nà, à à zɛ́kpaɛ sɛ́.
2 Lán Kirisi yewazi nà à gì a wɛ̃̀ndizi wa yãnzi sa'obɔ kɛ̀ à gũ nna Ludanɛ ũ, à tó yekɔ̃zina
dɔare aɛ lɛ se.
3 Lán á dɛ Luda gbɛ̃nɔ ũ nà, èe kɔ̃ sío wà pãpãkɛna ke dà zaa bori píngi ke wãkũ yã ma a tɛ́
sero.
4 Wísaiyã'ona kɔ̃n yã dɔ̀rɔsai onao kɔ̃n fàadi zaa bonao e kɔ̃ síaoro dɔ, sé sáabukpana yã.
5 Àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ pãpãkɛri ke dàzaade ke wãkũde ke é kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia ble lɛdo kɔ̃n
Kirisioro. Pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ è à wãkũ kɛɛ gɔ̃̀ à dii ũmɛ.
6 Àton tó gbɛ̃ke a sãsã kɔ̃n yã pã korioro. Yã beee takanɔ bé eé tó Luda pɔfɛ̃ pita a
yãmarisaideenɔa.
7 Àton tó a bà gɔ̃ kúńyoro.
8 Á kú gusiaan yã, tia sa Dii guu á kú gupuraan. Àgɔ̃ kuu gupura gbɛ̃nɔ ũ,
9 zaakɛ gupuraa è maa bori sãnda píngi ińnɛ kɔ̃n yãzɛdeeo kɔ̃n yãpuraao.
10 À yã kɛ̀ è ká Diinɛ dada.
11 A bà tóngɔ̃ kú kɔ̃n gusia yãkɛna kɛ̀ à kaarana vĩroooro. À yã beeenɔ bɔbɔ gupuraaa.

12 Baa yã kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔ è kɛ asii guu ona nɛ́ wíyãmɛ.
13 Tó wà bɔ̀ kɔ̃n yão gupuraaa, wè à sãnsãn dɔ̃,
14 zaakɛ gupuraa è tó wà pɔ́ píngi e. Beee yãnzi wè be:
I'ori ǹ vu ǹ fɛɛ bɔna gɛ̀nɔ tɛ́,
Kirisi é guu punnɛ.
15 Àgɔ̃ a táa'ona dɔ̃ maamaa. Àtongɔ̃ dɛ yɔ̃nkɔɔnɔ ũro, sé ɔ̃ndɔ̃rinɔ.
16 Àgae yã kɛ̀ Luda à zɛ́ bɔ̀aree kɛ, zaakɛ gurɔɔ kɛ̀kiinɔɔ zaa.
17 Beee yãnzi àtongɔ̃ mìsaideenɔ ũro, àgɔ̃ dɔ̃ lán Dii pɔyezi dɛ nà.
18 Àtongɔ̃ kú kɔ̃n wɛ̃dɛnaoro, è pãpãa zĩḿmamɛ, mɔde à tó Luda Nini gɔ̃ zĩi kɛ a guu papana,
19 gbasa à fàadi bo kɔ̃o kɔ̃n saamuo kɔ̃n Luda tɔ́kpanao kɔ̃n lɛ̀ kɛ̀ Luda Nini è daareeo. À lɛ̀
sí à Dii tɔ́ kpá a swɛ̃̀ guu,
20 àgɔ̃ De Luda sáabu kɛɛ gurɔ píngi yã píngi guu kɔ̃n wa Dii Yesu Kirisi tɔ́o.
21 À mì siɛkɔ̃nɛ Kirisi vĩa kɛ̀ á vĩ yãnzi.

Gɔ̃gbɛ̃ kuuna kɔ̃n a naɔ̃o
22 A nɔgbɛ̃nɔ, a baade gae mì siɛ a zãnɛ lán Diin ée kɛɛnɛ bà.
23 Zaakɛ gɔ̃gbɛ̃n nɔgbɛ̃ mì ũ, lán Kirisi dɛ sɔsi kɛ̀ dɛ à mɛ̀ ũu mì ũ nà kɔ̃n à Mìsirio.
24 Lán sɔsi è mì siɛ Kirisinɛ nà, lɛmɛ se nɔgbɛ̃nɔ gae mì siɛ ń zãnɔnɛ lɛ yã píngi guu.
25 A gɔ̃gbɛ̃nɔ sɔ̃, a baade gɔ̃ ye a naɔ̃zi lán Kirisi ye sɔsizi nà, à gì a wɛ̃̀ndizi à yãnzi.
26 À à gbãsĩ bɔ̀n kɔ̃n ío a yã gãzĩ lɛ àgɔ̃ de a pɔ́ ũ,
27 lɛ à à kpan'aɛ kɛ kɔ̃n gakuio pɔ́gbɛ sai yitookũna sai see sai gbãsĩ sai taari sai.
28 Lɛn à kɔ̃ sìo gɔ̃gbɛ̃ píngi gɔ̃ ye a naɔ̃zi lɛ lán a zĩnda mɛ̀ bà. Gbɛ̃ kɛ̀ ye a naɔ̃zi ye a zĩndazimɛ.
29 Gbɛ̃ke è gí a zĩnda mɛ̀ziro. È pɔ́blee kpáa è làakari dɔa lán Kirisi è kɛ sɔsinɛ nà,
30 kɛ̀ wá dɛ à mɛ̀guunɔ ũ yãnzi.
31 Beee yãnzi gɔ̃gbɛ̃ é a de kɔ̃n a dao tó, aɔ̃é nakɔ̃a kɔ̃n a naɔ̃o, aɔ̃ gɔ̃ɔn plaaa é gɔ̃ mɛ̀ doo ũ.
32 Asii bíta kú yã pì guu, má è à dɛ lɛ Kirisi dagura kɔ̃n a sɔsio.
33 Baa kɔ̃n beeeo à dɛ a yã ũ se dɔ. A baade gɔ̃ ye a naɔ̃zi lán a zĩnda bà. Nɔgbɛ̃ sɔ̃ a zã yã da.

6

Nɛ́nɔ yã
1 A nɛ́nɔ, Dii guu àgae a de kɔ̃n a dao yã ma, zaakɛ beee bé à maa.
2-3 À bɛ̀ɛ lí a de kɔ̃n a daonɛ, lɛ àgɔ̃ aafia à gì kɛ anduna guu. Yã kɛ̀ Ludaa dìɛ káaku kɔ̃n
lɛ́gbɛ̃naon gwe.
4 A denɔ sɔ̃, àton a nɛ́nɔ nɔ̀sɛ yakaro. À ń toto à lɛ́ daḿma Yesude nɛ́gwana ũ.

Zɔ̀nɔ yã
5 A zɔ̀nɔ, àgae a anduna kɛ̀ diinɔ yã ma kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n vĩao kɔ̃n luganao, lán Kirisin ée
kɛɛnɛ bà.
6 Àton zĩi kɛńnɛ ń wɛ́ɛ yãnziro. Àgae Luda pɔyezi kɛ kɔ̃n yãpuraao kɛ̀ ámbe Kirisi zɔ̀nɔ ũ
yãnzi.
7 Àgae zĩi kɛ kɔ̃n aĩao lán Diin ée kɛɛnɛ bà, èe kɛ gbɛ̃nteenlo.
8 Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ Dii é baade maakɛna fĩa bonɛ, zɔ̀ kesɔ̃ wɛɛnɛ.
9 A diinɔ sɔ̃, àgae kɛńnɛ lɛ se. À yã pãsĩ ońnɛna tó. Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ aɔ̃pinɔ kɔ̃n apinɔo píngi, a Dii
kú musu, è yã kɛ gbɛ̃ke wɛ́ɛ yãnziro.

Gɔ̃kɛbɔ kɛ̀ Ludaa kpàwaanɔ
10 Yã kɛ̀ gɔ̃n yɛ̀: Àgɔ̃ gbãa Dii guu kɔ̃n à iko gbãa bítao.
11 À gɔ̃kɛbɔ kɛ̀ Ludaa kpàawaanɔ da píngi, lɛ à e à zɛ gíngin à Ibilisi ɔ̃ndɔ̃ɔ fɔ̃.
12 Zaakɛ èe kɛ gbɛ̃nteenɔn wée ɔsi kaańyoro, séde nini zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú musunɔ. Aɔ̃ɔ dɛ
anduna kɛ̀kii gusia kíblerinɔ ũ kɔ̃n ń mìdeenɔ kɔ̃n ń ikodeenɔ.
13 Beee yãnzi à gɔ̃kɛbɔ pìnɔ sɛ́ɛ à da píngi, lɛ à fɔ̃ à zɛ à gí gurɔ zaa zĩ, gbasa à gɔ̃ zɛna gíngin
à píngi kɛna gbɛra.
14 Àgɔ̃ zɛna gbãa, à yãpuraa dɔ a pii asaa ũ, à yãzɛdee da mɔ̀ uta ũ.
15 À kɛna nna kɔ̃n Ludao baaru nnaa kpá kyatee ũ, lɛ àgɔ̃ kú kɔ̃n soruo.
16 Àgɔ̃ ludanaanɛkɛna kũna sɛngbango ũ gurɔ píngi, lɛ à fɔ̃ à Setãn kà tɛ́deenɔ dɛ píngi.
17 À mìsina sɛ́ à kú mɔ̀fura ũ, àgɔ̃ Luda yã kɛ̀ dɛ à Ninii fɛ̃ɛdaa ũ kũna.
18 Àgaegɔ̃ adua kɛɛ gurɔ píngi, àgɔ̃ Luda dɔnlɛ gbekaa yã píngi guu kɔ̃n à Ninii dɔnnɛ'aɛo.
Àgae itɛ̃ kɛ kɔ̃n mɛna bítao, àgɔ̃ adua kɛɛ Luda gbɛ̃nɔnɛ ń píngi.
19 À adua kɛmɛ dɔ, lɛ tó mɛ́ɛ yã oo, Luda ma gba lɛ́ mà a baaru nnaa asii ońnɛ vĩa sai.

20 Baaru nnaa pì yãnzi má dɛ Luda wɛ́ɛdee kɛ̀ wà dà kpɛ́siaan ũ. Àgɔ̃ adua kɛɛmɛ, lɛ mà
baaru nnaa kpá vĩa sai lán à kɔ̃ sìo mà kpá nà.

Lɛ́zammana

21 Wa gbɛ̃ndo yenzide Tikiku, Dii zĩkɛri náanɛdee é ma baaru kpáare píngi, lɛ à e àgɔ̃ ma
kuuna dɔ̃ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛo.
22 Ma à zi̋awa, lɛ à wa kuuna oaremɛ, a nɔ̀sɛ e à yĩi kũ.
23 Wa gbɛ̃nɔ, De Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisio a gba aafia, à a yekɔ̃zina kaaraare kɔ̃n a
ludanaanɛkɛnao.
24 Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye wa Dii Yesu Kirisizi yãana sainɔnɛ ń píngi.

FILIPIDEENƆ

Pɔlu aduakɛna Filipideenɔnɛ

1 Mamɔma Pɔlu kɔ̃n Timɔtio Kirisi Yesu zɔ̀blerinɔ wámbe wa takada kɛ̀ kɛ̃̀ Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
kú Filipinɔnɛ kuuna Kirisi Yesu guu kɔ̃n ń gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n ń dɔnlɛrinɔ.
2 Luda wa De kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
3 Gurɔɔ kɛ̀ a yã dɔ̀magu píngi, mɛɛ̀gɔ̃ ma Luda sáabu kpaamɛ.
4 Ma aduakɛna guu píngi mɛɛ̀gɔ̃ adua kɛɛare a píngi kɔ̃n pɔnnaao,
5 kɛ̀ a ɔ kàkɔ̃amao baaru nna kpana guu zaa gurɔɔ kɛ̀ á mà ai kɔ̃n a gbɑ̃̀ao yɑ̃nzi.
6 Má dɔ̃ sɑ̃nsɑ̃n, lán Luda zĩ maaa dàɛ a tɛ́ nà, eégɔ̃ kɛɛ ai à gá mì dɛo Kirisi Yesu mɔ́gurɔzĩ.
7 À maa kɛ̀ má a yã kũna a píngi lɛ, zaakɛ a yã kú ma swɛ̃̀n. Má da kpɛ́siaann yoo, má zɛ
kɔ̃n baaru nnaa pìo a yɑ̃pura ona yɑ̃nzin yoo, a píngi á baka vĩ zɛ́ kɛ̀ Luda ma gbaa guu.
8 Ludaa dɔ̃ kɛ̀ mɛ́ɛ a bɛgɛɛ kɛɛ a píngi kɔ̃n Kirisi Yesu yenzi boriio.
9 Mɛɛ̀ adua kɛɛare, lɛ a yenzi gɔ̃ kaara àgɔ̃ gaa dɔ̃na guu kɔ̃n wɛ́ɛkɛ̃nao súusu,
10 lɛ à yã kɛ̀ kɔ̃ sìo à kɛɛ dɔ̃, àgɔ̃ kuu nɔ̀sɛpuradeenɔ ũ taari sai Kirisi mɔ́gurɔzĩ.
11 Àgɔ̃ pana kɔ̃n yã maaa kɛ̀ è bɔ Yesu Kirisi kiianɔo, lɛ wà Luda tɔ́ bɔ wà à sáabu kpá.

Kirisin Pɔlu wɛ̃̀ndi ũ

12 Ma gbɛ̃nɔ, má yezi àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ ma le tɛ́ kà baaru nna gana aɛmmɛ,
13 ben soza kíbɛ dogarinɔ píngi kɔ̃n gbɛ̃ kpaaanɔɔ dɔ̃̀ kɛ̀ Kirisi yɑ̃nzin wà ma dà kpɛ́siaanzi.
14 Ma dana kpɛ́siaan yɑ̃nzi wa gbɛ̃ parideenɔ Dii náanɛ kɛ̀ dɛ yɑ̃ala, ben aɔ̃ kùgbɑ̃aa kàara,
aɔ̃ɔe Luda yã oo gbɛ̃nɔnɛ vĩa sai.
15 Yɑ̃puramɛ, aɔ̃ gbɛ̃kenɔ è Kirisi yã waazi kɛ dɛnlana yɑ̃nzi kɔ̃n nɔ̀sɛgɔ̃aanɔo, gbɛ̃kenɔ sɔ̃
kɔ̃n nɔ̀sɛ maaao.
16 Gbɛ̃ kɛ̀kiinɔ è kɛ kɔ̃n yenziomɛ, zaakɛ aɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ̀ má zɛna kɔ̃n Yesu baarunnakpanao
yɑ̃nzin má yina kɛ̀zi.
17 Nɔ̀sɛgɔ̃aanɔdee pìnɔ sɔ̃ è Kirisi yã waazi kɛ dɛnla'ɔdɔannɛna yɑ̃nzimɛ, èe kɛ kɔ̃n nɔ̀sɛ
puraaonlo. Aɔ̃ɔe daa wèe ma kuuna kpɛ́siaan nawɛ̃a kaaramɛ.
18 Yɑ̃ken yɔ́? Mɔnafiki guun yoo, yɑ̃puraa guun yoo, à píngi dé, wèe Kirisi yã waazi kɛɛmɛ.
Ma pɔɔ nna kɔ̃n beeeo, bensɔ̃ eé ɛara à kɛ nna dɔ,
19 zaakɛ má dɔ̃ kɛ̀ adua kɛ̀ ée kɛɛmɛ kɔ̃n Yesu Kirisi Ninii dɔnlɛo é tó mà bɔ.
20 Ma wɛ́ɛ dɔzi, bensɔ̃ má à náanɛ vĩ maamaa, kɛ̀ wí é ma kũ yɑ̃ke guuro. Tia sa lán a zii bà
kɔ̃n kùgbɑ̃aao mɛ́ Kirisi tɔ́ bɔ ma mɛ̀ guu, má kuun yoo kesɔ̃ ma gan yoo.
21 Zaakɛ Kirisi yɑ̃nzin má kuuzi, gaa dɛmɛ àre ũ.
22 Tó ma kuuna wɛ̃̀ndio dɛmɛ zĩ àredee ũ, má dɔ̃ à kɛ̀ mɛ́ sɛ́ro,
23 ma laasuu kpaatɛnamɛ. Má yezi mà tá, lɛ màgɔ̃ kú kɔ̃n Kirisio. Gwee maamɛ dɛ gura
kɛ̀la zɑ̃̀.
24 Mɔde à maa màgɔ̃ kú wɛ̃̀ndio a yɑ̃nzi.
25 Beee yã fɛɛna vĩro. Má dɔ̃ kɛ̀ mɛ́ gɔ̃ kɛ̀ màgɔ̃ kúao a píngi, lɛ à e à gá aɛ kɔ̃n pɔnnaao
ludanaanɛkɛna guu.
26 Lɛn gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ ɛara mà mɔ́ a gwa lɛ, é zɛ́ e à ĩa dɑ̃ Kirisi Yesu guu maamaa ma yɑ̃nzi.
27 À píngi dé, tó ma mɔ a gwa ke mɛ́ɛ mɔ́ro yoo, à tó a kuuna kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Kirisi baaru nnaao, lɛ
tó mɛ́ɛ a baaru maa, mà ma kɛ̀ á zɛna gíngin kɔ̃n lɛ́dolɛo, ée ɔsi kaa kɔ̃n nɔ̀sɛo do baaru nnaa
pì zɛ́ yɑ̃nzi.
28 Àton tó a ibɛɛnɔ yɑ̃ke vĩa a kũro. Beee égɔ̃ dɛńnɛ sèeda ũ kɛ̀ aɔ̃ mì pɛ̀ kaatɛnaa, amɔanɔ sɔ̃
é bɔ maa. Luda kɛnan gwe.
29 Zaakɛ Luda a gba zɛ́ à nawɛ̃a kɛ Kirisinɛ, èe kɛ à náanɛkɛna adonlo.
30 Ɔsii kɛ̀ á è mɛ́ɛ kaa yã, bensɔ̃ á mà mɛ́ɛ kaa ai tia, apinɔ á kú ɔsi dɔ̃nkɔ̃ pì guumɛ.

2

Zĩndabusana

1 Tó a kuuna Kirisi guu lɛ́damma vĩ, tó à yenzi e tɛ́ kaaagu, tó á lɛ́dolɛ vĩ kɔ̃n à Niniio, tó á
kɔ̃ wɛ̃nda vĩ kɔ̃n sùuo,
2 à laasuu dɔ̃nkɔ̃ kɛ, àgɔ̃ yenzi dɔ̃nkɔ̃ vĩ lɛ́dɔ̃nkɔ̃deenɔ ũ, pɔyeziyɑ̃dɔ̃nkɔ̃deenɔ ũ, lɛ ma
pɔnnaa gɔ̃ papana.
3 Àton yɑ̃ke kɛ dɛnlana ke yɔ̃̀kɔ̃kɛna yɑ̃nziro. Zĩndabusana guu à a gbɛ̃daaa diɛ bɛ̀ɛ vĩ dɛ a
zĩndala.
4 Gbɛ̃ke tón laasuu lɛ́ a zĩnda mɛ̀n do yɑ̃aro, à gbɛ̃ pɑ̃ndenɔ pɔ́ lɛ́ dɔ.

5 Àgɔ̃ nɔ̀sɛ kɛ̀ Kirisi Yesu vĩi vĩ se.
6 À ludakɛɛ guu èe a zĩnda kɛna sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Ludao yã daro,
7 ben à a zĩnda gwena tòn, à zĩ̀rikɛɛ sɛ̀,
à gɔ̃̀ gbɛ̃ntee ũ, à gbɛ̃nteekɛɛ sɛ̀.
8 À a zĩnda bùsa,
à mì sìɛ ai à gàa à gào,
ai líkpangbãroo gaaa.
9 Beee yãnzi Luda à sɛ̀ lezĩ,
à tɔ́ kɛ̀ dɛ tɔ́ píngilaa kpànɛ,
10 lɛ tó wà Yesu tɔ́ sì,
gbɛ̃ sãnda píngi é kúɛnɛ
ludambɛ kɔ̃n tɔɔtɛo kɔ̃n tɔɔtɛ gĩzĩo,
11 gbɛ̃ sãnda píngi é o a lɛ́o
kɛ̀ Yesu Kirisi bé Dii ũ
De Luda tɔ́bɔna yãnzi.

À guu puńnɛ anduna guu

12 Beee yãnzi ma gbɛ̃ yenzideenɔ, lán eè ma yã ma gurɔɔ kɛ̀ má kúao nà, atɛ̃nsa kɛ̀ má kúao
tia dɔro, àgɔ̃ a bɔna maa lɛ́ paazi kɔ̃n vĩao kɔ̃n luganao.
13 Zaakɛ Luda bé èe zĩi kɛɛ a guu, lɛ àgɔ̃ ye à pɔyezizi gbasa à kɛ.
14 À yã píngi kɛ wisɔ̃ kɔ̃n lɛokpaakɔ̃ao sai,
15 lɛ àgɔ̃ taari sai, gbãsĩ sai, Luda nɛ́ seesaideenɔ ũ tɔ̃ɔrigbɛ̃ sãsãna nɔ̀sɛpãsĩdeenɔ tɛ́, kɛ̀ ée
guu puńnɛ anduna guu lán sɔsɔnɛnɔ bà,
16 àgɔ̃ wɛ̃̀ndi yã kũna, lɛ mà e mà ĩa dãao Kirisi mɔ́gurɔzĩ yãnzi. Tó ée kɛɛ lɛ, lɛ mɛ́ɛ bà pã
lɛ́ro bensɔ̃ mɛ́ɛ zĩ pãa kɛro.
17 Baa tó ma aru é kwɛ́ɛ a ludanaanɛkɛna sa'o'i ũ, ma pɔɔ égɔ̃ nna, mɛ́ɛ pɔnnaa kɛɛao a píngi.
18 Apinɔ sɔ̃, à pɔnnaa kɛ lɛ, wà kɛ lɛdo.

Timɔti kɔ̃n Ɛpafarɔdituo

19 Kɔ̃n Dii Yesu aubarikao mɛ́ Timɔti zĩawa tia, lɛ mà e mà a baaru ma, ma làakari kpáɛ.
20 Má gbɛ̃ke vĩ kɛ̀ à ye a yãzi kɔ̃n yãpuraao lán à bàro.
21 Baade píngi zĩnda yã bé è dɔnɛ aɛ, èe kɛ Yesu Kirisi yãnlo.
22 Á dɔ̃ lán Timɔti aĩa kɛ̀ nà, à baaru nna zĩi kɛ̀mao lán nɛ́ kɔ̃n a deo bà.
23 Tó má a zɛna dɔ̃ súusu, má yezi mà à zĩawa gɔ̃ɔ.
24 Má Dii náanɛ vĩ kɛ̀ mɛ́ mɔ́ tia ma zĩnda.
25 Ma gbɛ̃ Ɛpafarɔditu, ma zĩkɛri daa, ma kɔ̃dɛkɛri daa kɛ̀ a à zĩ̀ à dɔmalɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ à ni
dɛɛnɔ, má è à maa mà à gbarɛawamɛ.
26 Èe a bɛgɛ kɛɛ a píngi, bensɔ̃ à nɔ̀sɛ yàka, kɛ̀ a à gyãkɛna baaru mà yãnzi.
27 À gyãa kɛ̀ yãpura ai à kà gana, ben Luda à wɛ̃nda gwà. Èe kɛ àpi adonlo, kɔ̃n mapiomɛ
se, lɛ ma pɔsiaa tón kaararo yãnzi.
28 Beee yãnzin mɛ́ɛ wãa mà à gbarɛawazi, lɛ a wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ, a pɔɔ kɛ nna, ma làakari kpáɛ.
29 À gbãakɛ kpázi Dii guu kɔ̃n pɔnna bítao. À bɛ̀ɛ lí gbɛ̃ beee takanɛ.
30 À gɔ̃̀ féte kɛ̀ eé ga Kirisi zĩ yãnzi. À a zĩnda kpà gaaa, lɛ à e à dɔnlɛ kɛ̀ é fɔ̃ à kɛmɛroo kɛmɛ
yãnzi.

3

Kirisi dɔ̃na

1 Ma gbɛ̃nɔ, yã kɛ̀ gɔ̃̀n yɛ̀: À pɔnnaa kɛ Dii guu. Mɛ́ gí yã kɛ̀ má òare yãa gbɛ̀ sisiziro. Àmbe
aafia ũare.
2 À làakari kɛ lɛwan mɔ̀nɔzi, zaakɛri kɛ̀ aɔ̃è ń kɛ gyáigyai pìnɔ!
3 Wamɔwa kɛ̀ weè dɔnzi kɛ Ludanɛ kɔ̃n à Ninii gbãaao, weè ĩa dã Kirisi Yesu guu, weè
náanɛ kpá wa zĩnda yãaro wámbe bɛ̃̀ngude yãpuraanɔ ũ.
4 Mapi, má zɛ́ vĩ mà náanɛ kpá ma zĩndaa. Tó gbɛ̃ e daa á a zĩnda náanɛkɛna, ma pɔ́ dɛàla.
5 Ma bɛ̃̀ngu kɛ̀ ma gurɔ sɔraagɔ̃dee zĩ. Isarailin ma ũ ina guu, Bɛyãmi borii, Eberu bori
yãpuraa. Musa doka musu má kú Farisinɔ gãli guu.
6 Ma aĩa kɛ̀, ma wɛ́ɛ tã̀ sɔsi gbɛ̃nɔa. Yãkɛna a zɛ́a Musa doka guu, gbɛ̃kee e fɔ̃ à ma taari èro.
7 Mɔde yã kɛ̀ má kũna àre ũ yãa pìnɔ gɔ̃̀mɛ àre sai tia Kirisi yãnzi.
8 À kɛ̀ dɛńlaa ma yã píngi dìɛ àre sai ma Dii Kirisi Yesu dɔ̃na kɛ̀ dɛ à píngila yãnzi. Kirisi pì
yãnzin ma ɔ gbàrɛ yã píngizi bùsa ũzi, lɛ màgɔ̃ à vĩ,

9 màgɔ̃ kú à guu kɔ̃n yã kɛ̀ è tó wà kɛ nna kɔ̃n Ludao a náanɛkɛna yãnzio. Luda è tó yã bɔńyo
nna dokakũna yãnzinlo, è tó yã bɔńyo nna Kirisi náanɛkɛna yãnzimɛ.
10 Yã kɛ̀ má yezi bé à dɛ mà Kirisi dɔ̃ kɔ̃n gbãaa kɛ̀ à fɛ̃ɛo bɔna gaan-o, lɛ ma bà gɔ̃ kú à
nawẽakɛna guu, mà gɔ̃ lán à bà à gaa guu
11 gbasa mà gɔ̃ gàafɛɛ ũ.

Pɔ́ kɛ̀ nɛ́ɛ pɛɛa lena

12 Èe kɛ má lè pínginlo bensɔ̃ má papana gĩaro. Mɛ́ɛ pɛɛamɛ, lɛ mà yã kɛ̀ Kirisi Yesu ma sɛ a
pɔ́ ũ yãnzi sí ma pɔ́ ũ.
13 Ma gbɛ̃nɔ, mɛ́ɛ sɛ́ kɛ̀ má lè má kũ̀ kɔ̀ro. Yã mɛ̀n doon mɛ́ɛ kɛɛ, mɛɛ̀ nɔnɔ pɔ́ kɛ̀ kú ma aɛzi,
pɔ́ kɛ̀ kú ma kpɛɛ laasuulɛna sai.
14 Mɛ́ɛ pɛɛ pɔ́ kɛ̀ ma wɛ́ɛ dɔzia, lɛ mà àre kɛ̀ Luda wa sisia gana musu e Kirisi Yesu gãzĩ.
15 Wamɔwa gbɛ̃ papananɔ, wàgɔ̃ laasuu beee vĩ. Tó á laasuu pãnde vĩ, Luda é a wɛ́ɛ kɛ̃are
yã beee musu.
16 À píngi dé, guu kɛ̀ wa kan kɛ̀, wà gá aɛ zɛ́ dɔ̃nkɔ̃ pì guu.
17 Ma gbɛ̃nɔ, à ma zɛ́kpaɛ sɛ́, lán wa à taka kɛ̀are nà, a wɛ́ɛ gɔ̃ tɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kuuna kɔ̃ sìonɔzi.
18 Mɛɛ̀gɔ̃ ooare yã gɛ̃̀n baaagɔ̃, bensɔ̃ ma ɛara mɛ́ɛ ooare tia dɔ kɔ̃n wɛ́ɛ'io, gbɛ̃nɔɔ kuu pari
kɛ̀ aɔ̃ yãkɛna ń kɛ́ Kirisi gana lía ibɛɛnɔ ũ.
19 Aɔ̃ mì pɛ̀ kaatɛnaa. Aɔ̃ gbɛɛɛn ń dii ũ, wíyãn ń ĩadãbɔ ũ, anduna yãn aɔ̃ laasuu ègɔ̃ kúa.
20 Wapinɔ sɔ̃, ludambɛ gbɛ̃nɔn wa ũ, wa wɛ́ɛ dɔ Mìsiri kɛ̀ eé bɔ gweezi, àmbe Dii Yesu Kirisi
ũ.
21 Eé wa mɛ̀ gbãasainɔ li lán a mɛ̀ gakuidee bà kɔ̃n a gbãaa kɛ̀ eé fɔ̃ à tó pɔ́ píngi mì siɛareeo.

4

Lɛ́dammana

1 Beee yãnzi ma gbɛ̃ yenzidee kɛ̀ mɛ́ɛ a bɛgɛ kɛɛnɔ, amɔa kɛ̀ á dɛ ma ĩadãbɔ kɛ̀ mɛɛ̀ pɔnnaa
kɛo ũunɔ, àgɔ̃ zɛna gíngin Dii guu lɛ, ma gbɛ̃nɔ.
2 Ma agbaa kpà Yuodianɛ kɔ̃n Sintisio aɔ̃gɔ̃ lɛ́dolɛ vĩ Dii guu.
3 Mmɔn sɔ̃ ma gbɛ̃ndo náanɛde, ma wɛ́ɛ kɛ̀mma, ǹ dɔ nɔgbɛ̃ pìnɔlɛ, zaakɛ aɔ̃ ɔsi kàmao baaru
nna kpana guu kɔ̃n Kɛlɛmɛntio kɔ̃n ma zĩkɛri daanɔ. Aɔ̃ tɔ́ kú wɛ̃̀ndi takadan.
4 Àgɔ̃ pɔnnaa kɛɛ Dii guu gurɔ píngi. Má òare dɔ, à pɔnnaa kɛ.
5 À a zĩnda busa baade pínginɛ. Dii mɔna kà kĩi.
6 Àton yãke kã̀hãn kɛro. Yã píngi guu à adua kɛ à yã gbeka Ludaa kɔ̃n sáabukɛnao, à a
yã'ɔ̃ammanɔ onɛ,
7 eé a nɔ̀sɛ kɔ̃n a làakario kpáɛare Kirisi Yesu guu. Nɔ̀sɛkpaɛna pì bíta, à dɛ gbɛ̃ntee dɔ̃nala.
8 Ma gbɛ̃nɔ, yã kɛ̀ gɔ̃̀aren yɛ̀: Yã kɛ̀ yãpuraa vĩ bensɔ̃ à bɛ̀ɛ vĩ, yã kɛ̀ zɛ́ vĩ bensɔ̃ à gbãsĩ vĩro,
yã kɛ̀ nna bensɔ̃ à aubarika vĩ, yã kɛ̀ maa bensɔ̃ wè à sáabu kpá, àgae laasuu lɛ́ yã beeenɔ
musu.
9 Yã kɛ̀ má dàare á sì, yã kɛ̀ á mà ma lɛ́zĩ bensɔ̃ á èma, à yã beeenɔ kɛ, Luda Aafiade égɔ̃ kúao.

Pɔlu Filipideenɔ sáabukpana

10 Ma pɔɔ nna bíta Dii guu, zaakɛ a laasuu ɛ̀ara à sù ma yãa sa. A bà kúmao zaa zi, mɔde
zɛ́n ée ero.
11 Mɛ́ɛ o lɛ kɛ̀ mɛ́ɛ takaasi kɛɛ yãnzinlo, zaakɛ má dà ma zĩndanɛ màgɔ̃ sáabu vĩ gwena píngi
guu.
12 Má takaasikɛna dɔ̃ bensɔ̃ má nnamana dɔ̃. Gurɔ píngi gu píngia kãna ke nɔaa, pɔ́dinzi ke
pɔ́kɛ̃sãmmana yãke vĩmɛ dɔro.
13 Mɛ́ pɔ́ píngi fɔ̃ Kirisi kɛ̀ è ma gba gbãaa yãnzi.
14 Baa kɔ̃n beeeo kɛ̀ a bà kú kɔ̃n ma takaasikɛnao, a yã maaa kɛ̀.
15 Filipideenɔ, á dɔ̃ a zĩndanɛ, ma baaru nna kpanaare káaku guu, kɛ̀ ma bɔ Masedonia
bùsun, sɔsi kee kuu kɛ̀ ɔ dàma kɔ̃n ɔɔ bɔkɔ̃tɛoro, sé apinɔ.
16 Baa gurɔɔ kɛ̀ má kú Tɛsalonika, a pɔ́ kɛ̀ mɛ́ɛ à ni dɛɛnɔ kpã̀sãmɛ dɛ gɛ̃̀n doola.
17 Èe kɛ gbaan mɛ́ɛ wɛtɛɛro, a àre kaarana Luda kiian mɛ́ɛ wɛtɛɛ.
18 Ma pɔ́ kɛ̀ á kpã̀sãmɛɛ è, à pàpa ai à dìzi. Ɛpafarɔditu a gbaanɔ kpàma, pɔ́ mɔ̀ma sa. À dɛ
sa'obɔ kɛ̀ à gũ nna Ludanɛ bensɔ̃ è kánɛ à sí ũ.
19 Ma Luda é pɔ́ kɛ̀ á à nii vĩinɔ kpáawa Kirisi Yesu guu à auziki gakuide lɛ́n.
20 Wàgɔ̃ wa Luda wa De tɔ́ bɔɔ gurɔ píngi! Aami.

Lɛ́zammana

21 À ì kpá Luda gbɛ̃nɔa ń píngi kuuna Kirisi Yesu guu. Ma gbɛ̃ kɛ̀ wá kú lɛdoonɔ ì kpàawa.
22 Luda gbɛ̃nɔ ì kpàawa ń píngi, atɛ̃nsa gbɛ̃ kɛ̀ aɔɔ kú Siza bɛɛnɔ.

23 Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛare a niniin.

KƆLƆSEDEENƆ

Sáabukpana kɔ̃n aduakɛnao

1 Mamɔma Pɔlu, Kirisi Yesu zɩ̀ri Luda pɔyezi guu kɔ̃n wa gbɛ̃ Timɔtio, wámbe wa takada kɛ̀
kɛ̃̀
2 wa gbɛ̃ náanɛdee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú adona Kirisi guu zaa Kɔlɔsenɔnɛ. Luda wa De gbɛ̃kɛɛ kɛare, à
a gba aafia.
3 Gurɔ píngi tó wée adua kɛɛare, weègɔ̃ Luda wa Dii Yesu Kirisi De sáabu kpaamɛ,
4 zaakɛ wa a Kirisi Yesu náanɛkɛna baaru mà kɔ̃n yenzi kɛ̀ á vĩ wa gbɛ̃nɔnɛo ń píngi,
5 kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔ pɔ́ kɛ̀ diɛnaare ludambɛɛzi yãnzi. A yãpura yã mà zaa zi baaru nnaa kɛ̀ wá
kpàaree guu.
6 Baaru nnaa pì e nɛ́ ii èe daagula anduna guu píngi, lán à kɛ̀ a tɛ́ nà zaa gurɔɔ kɛ̀ á mà, ben
a Luda gbɛ̃̀kɛ sãnsãn dɔ̃̀.
7 Wa gbɛ̃ yenzide wa zĩkɛri daa Ɛpafara bé à yã pì dàare wa gɛ̃ɛ ũ. Kirisi zĩkɛri náanɛdeemɛ,
8 àmbe à yenzi kɛ̀ Luda Nini a kaa òwe.
9 Beee yãnzi zaa gurɔɔ kɛ̀ wa a baaru mà, weègɔ̃ wɛ́ɛ kɛɛare Ludaa yãana sai, lɛ à tó à a
pɔyezi dɔ̃ wásawasa, à Ninii a gba ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n wɛɛzɛ̃ɛo píngi,
10 lɛ àgɔ̃ kuu lán Dii yezi nà, a yã píngi kánɛ, lɛ a yã maa píngi kɛna gɔ̃ daagula, a Luda dɔ̃na
gɔ̃ kaara,
11 lɛ àgɔ̃ gbãa yã píngi guu à gbãa gakuide lɛ́n, lɛ à pɔ́ píngi fɔ̃ kɔ̃n mɛnao kɔ̃n pɔnnaao,
12 lɛ àgɔ̃ De Luda sáabu kpaa, zaakɛ à wa ka baka kɛ̀ à dìɛ a gbɛ̃nɔnɛ gupuraan-a.
13 À wa bɔ gusia ikon, à wa kpa a Nɛ́ mɛ̀n do yenzide kpatan.
14 À gãzĩn wa gɔ̃ wɛ̃ɛnɛnɔ ũ, wa durun kɛ̃̀wa.

Kirisi dɛ pɔ́ píngila

15 Kirisi nɛ́ Luda kɛ̀ wè e kɔ̃n wɛ́ɛoroo takamɛ,
àmbe daudu ũ Luda pɔ́kɛnanɔ tɛ́ píngi.
16 Luda pɔ́ kɛ̀ kú musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɛ̀ píngi à gãzĩ,
pɔ́ kɛ̀ wè eenɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ wè eroonɔ,
kpatablerinɔn yoo ke diinɔ
ke gbãadeenɔ ke ikodeenɔ.
Pɔ́ píngi bɔ̀ à kiiamɛ,
bensɔ̃ aɔ̃ɔ kuu à pɔ́ ũ.
17 À kuu pɔ́ píngi ã,
pɔ́ píngi kuu à gãzĩmɛ.
18 Àmbe sɔsi kɛ̀ dɛ à mɛ̀ ũu mì ũ.
Àmbe naana ũ, gàafɛɛ káaku ũ,
lɛ à gɔ̃ pɔ́ píngi mìdee ũ.
19 Zaakɛ à kà Ludanɛ a kíkɛ píngi pɛ́kɔ̃rɛa.
20 À tò pɔ́ píngi kɛ̀ao nna à gãzĩ, pɔ́ kɛ̀ kú tɔɔtɛ ke musunɔn yoo. À aru kɛ̀ kwɛ̀ɛ lía bé à mɔ̀
kɔ̃n kɛna nnaa pìo.
21 A kɛ̃ Ludaa yã. À ibɛɛnɔn a ũ a laasuu kɔ̃n a zaakɛnanɔ yãnzi,
22 ben Ludaa tò a kɛao nna Kirisi gana a gbɛ̃nteekɛmɛ guu yãnzi sa, lɛ à a kpan'aɛ kɛ gbãsĩ
sai, see sai, taari sai,
23 tó á zɛna gbãa a ludanaanɛkɛna guu degena sai gíngin, tó ée kɛ̃ tãmaa kɛ̀ á vĩ baaru nnaa
kɛ̀ á mà guuaro. Wà baaru nnaa pì kpà gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa kɛ̀ tɔɔtɛ kɛ̀nɔnɛ píngi kɛ̀ mamɔma Pɔlu,
ma gɔ̃ à kpàri ũ.

Pɔlu sɔsi zĩkɛna

24 Tia sa mɛ́ɛ pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n nawɛ̃a kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛ a yãnzio. Nawɛ̃a kɛ̀ Kirisi kɛ̀ sɔsi kɛ̀ dɛ à mɛ̀
ũ yãnzi, mɛ́ɛ pɔ́ kɛ̀ gɔ̃̀ papaa ma mɛ̀ guu.
25 Luda zĩi dàmɛ, ben ma gɔ̃ sɔsi dɔnlɛri ũ. À ma zĩ mà a yã oare papana.
26 Asiiyã kɛ̀ utɛna gbɛ̃nɔnɛ zaa káaku zaalɛ Ludaa e anduna káɛroo bé à bɔ̀ Luda gbɛ̃nɔnɛ
gupuraaa sa.
27 Ludaa yezi aɔ̃ɔ dɔ̃ lán asiiyã pì gakui bíta nà bori pãndenɔ kiia. Asii pìn yɛ̀: Kirisi kú a
guu, ben a wɛ́ɛ dɔ gakuizi.
28 À waazin weè kɛ gbɛ̃ píngine, weè lɛ́ daoḿma, weè yã dao baade píngine kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ píngio,
lɛ wà gá kɔ̃n baadeo papana Luda aɛzĩ Kirisi guu.
29 Beee yãnzi mɛ́ɛ zĩi kɛɛ, mɛ́ɛ aĩa kɛɛ kɔ̃n à gbãaa kɛ̀ èe zĩi kɛɛ ma guuo gbãngbãn.

2

1 Má yezi àgɔ̃ aĩa bíta kɛ̀ mɛ́ɛ kɛɛaree dɔ̃, apinɔ kɔ̃n Laodiseadeenɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wée wɛ́ɛ sikɔ̃lɛroonɔ píngi,
2 lɛ aɔ̃ swɛ̃̀ e à kpáɛ, aɔ̃ lɛdolɛ kɛ kɔ̃n yenzio, lɛ aɔ̃ wɛ́ɛ kɛ̃ wásawasa, aɔ̃gɔ̃ Luda asiiyã kɛ̀ dɛ Kirisi pì ũu dɔ̃.
3 À kiian ɔ̃ndɔ̃ kɔ̃n dɔ̃nao auziki píngi utɛn.
4 Mɛ́ɛ beee ooare, lɛ gbɛ̃ke tón a sãsã kɔ̃n lɛ́nna lɛokpakɔ̃aoro yãnzi.
5 Baa tó má kúaoro, ma ninii kúao, má è ée yã kɛɛ a zɛ́a, bensɔ̃ a Kirisi náanɛkɛna gbãa, ben ma pɔɔ kɛ̀ nna.

Pɔ́ píngi papammana Kirisi guu

6 Lán a Kirisi Yesu sì a Dii ũ nà, àgɔ̃ kú à guu lɛ,
7 a kãsãa gɔ̃ pɛɛna à guu. À kaara à guu, àgɔ̃ gbãa à náanɛkɛna guu lán wà dàare nà. Àgɔ̃ kú kɔ̃n sáabukpanao maamaa.
8 À làakari kɛ lɛ gbɛ̃ke tón dɔ̃na gbãaa kásaare à a sãsã kɔ̃n gbɛ̃ntee ɔ̃ndɔ̃ pã korioro. Yã beeenɔ è bɔ fɛɛakaarayãnɔ kɔ̃n anduna yãkɛnanɔ kiiamɛ, èe kɛ Kirisi kiianlo.
9 Zaakɛ Luda kíkɛ píngi pɛ̀kɔ̃rɛ Kirisia a gbɛ̃nteekɛmɛ guu.
10 Kuuna gbɛ̃ kɛ̀ dɛ gbãa píngi kɔ̃n iko píngio mìdee ũu pì guu, à píngi pɛ̀kɔ̃rɛawa.
11 À guun a bɛ̃̀ngu kɛ̀n à bɔ̀ a dà ziin ũ. Èe kɛ bɛ̃̀ngu kɛ̀ gbɛ̃ntee è kɛ́ńnɛnlo, bɛ̃̀ngu kɛ̀ Kirisi è kɛ́ńnɛmɛ.
12 Zaakɛ batisikɛna guu wà a vĩio, ben a fɛɛo, kɛ̀ a gbãaa kɛ̀ Luda à fɛ̀ɛo bɔna gaan náanɛ kɛ̀ yãnzi.
13 Á dɛ gɛ̀nɔ ũ yã Luda kiia a taarinɔ kɔ̃n a dà ziinɔ yãnzi, ben Luda a gba wɛ̃̀ndi dufu lɛdo kɔ̃n Kirisio, à sùu kɛ̀wao kɔ̃n wa taarinɔ píngi.
14 Luda wa taari takada kɛ̀ wa da yãn gògo, à sɛ̀ à pà lía.
15 Kirisi gana lía gbãaa sì diinɔ kɔ̃n gbãadeenɔa, à bɔ̀ńyo gupuraaa à ń kpɛ bɔ̀, à ń kpan'aɛ kɛ̀ zĩ̀zɔnɔ ũ.
16 Beee yãnzi àton tó gbɛ̃ke a taari e pɔ́blena ke ímina ke zĩbaa ke mɔ dufu bɔna ke kámmaboguroɔzĩ yã musuro.
17 Yã beeenɔ píngi nɛ́ yã kɛ̀ wà bè eé mɔ́ takamɛ, yã pìnɔ yãpuraan Kirisi ũ.
18 Àton tó gbɛ̃ kɛ̀ è a zĩnda busa ɛgɛ pɔ́ ũ kɛ̀ è dɔnzi kɛ malaikanɔnɛ a sãsã à a kɛ̃ pɔ́ kɛ̀ a wɛ́ɛ pɛ́aaro. Wɛ́ɛgupu'ena yã bé ègɔ̃ gbãa gbɛ̃ beee takanɛ, ben è a zĩnda sɛ́ lezĩ pã a gbɛ̃nteekɛda laasuunɔ yãnzi.
19 À pɛna Kirisi kɛ̀ dɛ mì ũuaro. Kirisi guun mɛ̀gu píngi è kɔ̃ kũn, aɔ̃ nakɔ̃a kɔ̃n tĩinɔ gbãaao, mɛ̀ pì ègɔ̃ gbãa lán Ludaa yezi à gbã nà.
20 Zaakɛ a ga kɔ̃n Kirisio anduna yãkɛnanɔ musu, bɔ́yãnzin eè ń yãdiɛnnɛnanɔ ma lán anduna gbɛ̃nɔ bàzi?
21 Wè be, ǹton kɛ̀kii na n ɔzĩro, ǹton kɛ̀kii dãro, ǹton ɔ kɛ kɛ̀aro.
22 Pɔ́ beeenɔ píngi è yãa kɔ̃n ń aufãnikɛnaomɛ. Gbɛ̃ntee yãdannɛnan beeenɔ ũ.
23 Yã beeenɔɔ dɛ lán ɔ̃ndɔ̃ yã bàmɛ, zaakɛ aɔ̃è dɔnzi yã tiasi dańnɛ kɔ̃n zĩndabusanao kɔ̃n ĩadana ń zĩnda mɛ̀ao. Baa kɔ̃n beeeo è kpá wa dànɔnɛro.

3

Kuuna wɛ̃̀ndi dufu guu

1 Lán a fɛɛ kɔ̃n Kirisio nà, à tó ludambɛ yã dɔare aɛ, zaakɛ gwen Kirisi vɛ̃ɛn Luda ɔplaazi.
2 À tó a laasuu gɔ̃ kú ludambɛ yãnɔa, àtongɔ̃ kú anduna pɔ́aro.
3 Zaakɛ a ga, a wɛ̃̀ndi utɛna kɔ̃n Kirisio Luda guu.
4 Lán Kirisi dɛ a wɛ̃̀ndi ũ nà, tó à bɔ̀ gupuraaa, apinɔ se é bɔo kɔ̃n gakuio sa.
5 Beee yãnzi à anduna yã kɛ̀ aɔ̃ kú a nɔ̀sɛ guunɔ dɛ: Pãpãkɛna, wíyã, mɛ̀fɛɛna, yã zaa nidɛna kɔ̃n wãkũo. Pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃ è à wãkũ kɛɛ gɔ̃̀nɛ à dii ũmɛ.
6 Yã beeenɔ yãnzin Luda é pɔfɛ̃ pita a yãmarisaideenɔa.
7 Apinɔ se, á kú yã pìnɔ guu yã, aɔ̃ dɔ̀are aɛ.
8 À ɔ kpá yã kɛ̀ takanɔzi sa: Pɔfɛ̃na, zɔkakana, nɔ̀sɛ pãsĩ, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃na kɔ̃n yãpãpã'onao.
9 Àtongae ɛgɛɛ tokɔ̃nɛro, zaakɛ a a dà zii kɔ̃n à yãkɛnanɔ gòala,
10 a à dufu sɛ̀ kɛ̀ à kɛ̀kɛ èe dufu kũu dɔ̃na guu lɛ à gɔ̃ lán a Kɛ̀ri pɔ́ bà.
11 Gwe Yudanɔ kɔ̃n bori pãndenɔ dɔ̃nkɔ̃mɛ kɔ̃n bɛ̃̀ngudeenɔ kɔ̃n gɛfɔɔdeenɔ kɔ̃n sɛ̃̀tɛ gbɛ̃nɔ kɔ̃n wɛ́ɛsiadeenɔ kɔ̃n zɔ̀nɔ kɔ̃n wɛ̃ɛnɛnɔ. Kirisin ń píngi ũ, à kú ń guu ń píngi.
12 Beee yãnzi, lán Luda a sɛ a gbɛ̃ yenzideenɔ ũ nà, dà kɛ̀ aɔ̃ dɛ à daalaanɔn yɛ̀: Wɛ̃ndaa, gbɛ̃kɛɛ, zĩndabusana, busɛkɛɛ kɔ̃n mɛnao.

13 À kɔ̃ fɔ̃. Tó yãke gà à a ka kɔ̃o, à sùu kɛ kɔ̃o. Lán Dii sùu kèao nà, à kɛ kɔ̃o lɛ se.

14 À píngi musu à yenzi kɛ̀ è yã pìnɔ kakɔ̃a wásawasa daala.

15 À tó aafia kɛ̀ bɔ̀ Kirisi kiia kí ble a swɛ̃̀ guu, zaakɛ kuuna kɔ̃o aafian Luda a sisi mɛ̀dɔ̃nkɔ̃deenɔ ũzi. Àgɔ̃ Luda sáabu kpaa.

16 À tó Kirisi yã vɛ̃ɛkii e a nɔ̀sɛn maamaa. À yã dakɔ̃nɛ, à lɛ́ dakɔ̃a kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ píngio. Sáabukpana guu à lɛ̀ sí Ludanɛ a swɛ̃̀ guu kɔ̃n saamuo kɔ̃n tɔ́kpanao kɔ̃n dɔnzi lɛ̀nɔ.

17 Pɔ́ kɛ̀ ée kɛɛ ke kɛ̀ ée oo píngi, à kɛ kɔ̃n Dii Yesu tɔ́o, à De Luda sáabu kpá à gãzĩ.

Luda gbɛ̃nɔ kuuna kɔ̃o

18 A nɔgbɛ̃nɔ, a baade gae mì siɛ a zãnɛ. Lɛn à kɔ̃ sìo à kɛ Dii guu lɛ.

19 Gɔ̃gbɛ̃nɔ, a baade gaegɔ̃ ye a naɔ̃zi. Àtongɔ̃ pãsĩńyoro.

20 Nɛ́nɔ, à a de kɔ̃n a dao yã ma yã píngi guu, zaakɛ beee bé è ká Diinɛ.

21 Denɔ, àton a nɛ́nɔ nɔ̀sɛ fɛɛ à ń pɔɔ yakaro.

22 Zɔ̀nɔ sɔ̃ à a anduna diinɔ yã ma yã píngi guu. Àton zĩi kɛńnɛ ń wɛ́ɛ yãnziro. À zĩi kɛńnɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo do, zaakɛ Dii vĩakɛrinɔn a ũ.

23 Yã kɛ̀ ée kɛɛ píngi, àgae kɛ kɔ̃n yãpuraao, lándɔ̃ Diin ée kɛɛnɛ bà, èe kɛ gbɛ̃nteenlo.

24 Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ é Dii láada e a baka ũ. Dii Kirisin ée dɔɔzi.

25 Zaakɛri é a zaaa gbɛ̀ e. Luda è gbɛ̃ke wɛ́ɛ gwaro.

4

1 A diinɔ, à a zɔ̀nɔ gwa a zɛ́a súusu. Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ apinɔ se á Dii vĩ musu.

2 À a zĩnda kpá aduakɛnaa kɔ̃n itɛ̃kɛnao kɔ̃n sáabukpanao.

3 À wɛ́ɛ kɛwe Ludaa dɔ, à zɛ́ bɔwe wà à yã waazi kɛ, wà Kirisi asiiyã ońnɛ. Beee yãnzin wà ma da kpɛ́siaanzi.

4 À wɛ́ɛ kɛmɛ mà yã pì o wásawasa, lán à kɔ̃ sìo mà o nà.

5 Àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃ Yesusaideenɔ tɛ́ kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo. Àgae yã kɛ̀ Luda à zɛ́ bɔ̀aree kɛ a gurɔɔa.

6 À tó a lɛ́gbɛ gɔ̃ nna àgɔ̃ kaarana vĩ, lɛ àgɔ̃ dɔ̃ lán é yã lí baadea nà.

Lɛ́zammana

7 Wa gbɛ̃ yenzide Tikiku é ma baaru kpáare píngi. Àmbe zĩkɛri náanɛdee ũ, wa zɔ̀bleri daamɛ Dii zĩi guu.

8 Beee yãnzin mɛ́ɛ à zĩiawa, lɛ à wa kuuna oare, à làakari e à kpáɛ.

9 A gbɛ̃ndo Ɔnɛsimu, wa gbɛ̃ yenzide náanɛdee e mɔɔo. Aɔ̃é pɔ́ kɛ̀ wá kú à guu gura kɛ̀ oare píngi.

10 Arisitaku kɛ̀ wá kú lɛdo kpɛ́siaan ì kpàawa kɔ̃n Banaba dãaro Maakuo. Wà Maaku yã ɔ̀are kɔ̀. Tó à mɔ̀ a kiia, à gbãakɛ kpázi.

11 Yesu kɛ̀ wè benɛ Yusutu ì kpàawa dɔ. Yuda kɛ̀ wée kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia zĩi kɛɛ lɛdoonɔ lɛ́n gwe. Ma làakari kpaɛnańyo.

12 A gbɛ̃ndo Ɛpafara, Kirisi Yesu zɔ̀bleri ì kpàawa. Ègɔ̃ aĩa kɛɛ kɔ̃n aduakɛnaareeo gurɔ píngi, lɛ à e à kàsara kũ àgɔ̃ papana Luda pɔyezi guu.

13 Mɛ́ fɔ̃ mà à sèeda kɛ kɛ̀ èe zĩi kɛɛare maamaa, amɔanɔ kɔ̃n Laodiseadeenɔ kɔ̃n Iɛrapɔlideenɔ.

14 Wa likita yenzide Luku kɔ̃n Demasio ì kpàawa.

15 À ì kpá wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú Laodiseanɔa kɔ̃n Nimfao kɔ̃n sɔsi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è kɔ̃ kakɔ̃a à bɛɛnɔ.

16 Tó a takada kɛ̀ kyó kɛ̀, à kpá Laodisea sɔsi gbɛ̃nɔa aɔ̃ à kyó kɛ, gbasa à ń pɔ́ kyó kɛ se.

17 À o Akipunɛ, à làakari dɔ Dii zĩi kɛ̀ wà dànɛa, à à mì dɛ.

18 Mamɔma Pɔlu mámbe ma yã kɛ̀ kɛ̃̀ kɔ̃n ma zĩnda ɔɔo, ma ì kpàawa. À tó ma kuuna kpɛ́siaan yã gɔ̃ dɔagu. Luda gbɛ̃kɛɛ kɛare.

TƐSALONIKADEENƆ TAKADA KAAKU

Tɛsalonikadeenɔ zɛ́'ɔdɔannɛna

1 Mamɔma Pɔlu kɔ̃n Silasio kɔ̃n Timɔtio, wámbe wa takada kɛ̀kii kɛ̃̀ Tɛsalonika sɔsi gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ɔ kú De Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisio guunɔnɛ. Luda gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
2 Wa aduakɛna guu a yã ègɔ̃ dɔwagu gurɔ píngi, weègɔ̃ Luda sáabu kpaa a píngi yã musu.
3 Lán èe zĩi kɛɛ a ludanaanɛkɛnaa nà, èe aĩa kɛɛ yenzi guu, bensɔ̃ èe mɛna kɛɛ wɛ́ɛdɔna wa
Dii Yesu Kirisizi yãnzi, yã pìnɔ ègɔ̃ dɔwagu Luda wa De aɛzĩ.
4 Wa gbɛ̃ Luda yenzideenɔ, wá dɔ̃ kɛ̀ Luda a sɛ,
5 zaakɛ kɛ̀ wa baaru nnaa kpàare, wée mɔ́ kɔ̃n yã'onao adoro, wa mɔ kɔ̃n Luda Nini
gbãaaomɛ, yã pì wa kũna gbãa maamaa. Á dɔ̃ lán wá kú a tɛ́ nà a aafia yãnzi,
6 ben a gɔ̃ wapinɔ kɔ̃n Diio dàdarinɔ ũ. Nawɛ̃a bíta guu a yã pì sì kɔ̃n pɔnnaa kɛ̀ Luda Nini
dàaguuo,
7 ben a zɛ́ ɔ̀dɔa Yesudee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Masedonia bùsu guunɔnɛ kɔ̃n Girisi bùsuo píngi.
8 Dii yã bɔ̀ a kiia, èe zɛ Masedonia kɔ̃n Girisio adoro, a Yesu náanɛkɛna yã dàgula píngi, à
baarukpana vĩ dɔro.
9 Wèe oo lán wa zɛ́ è a kiia nà, lán a kpɛɛ lì tãanɔnɛ, a aɛ dɔ̀ Ludaa nà, ben ée dɔɔ Luda
Wɛ̃̀ndide yãpuradeezi,
10 ée à Nɛ́ Yesu kɛ̀ à à fɛ̃ɛ bɔna gaan dãa ai à bɔ ludambɛ, à mɔ́ wa sí pɔfɛ̃ kɛ̀ Luda é bɔbɔḿmaa.

2

Pɔlu zĩkɛna Tɛsalonika

1 Ma gbɛ̃nɔ, á dɔ̃ a zĩndanɛ, kɛ̀ wa zɛ́ ena a kiia e kɛ pãro.
2 Á dɔ̃ lán wà wɛ́ɛ tã̀wa nà, wa nawɛ̃a kɛ̀ káaku zaa Filipi, ben Luda wa gba kùgbãaa, wa à
baaru nnaa kpàare ɔsi kɔ̃n ɔsiio.
3 Wa nakɔ̃rɛnaawaa dɛ ɛgɛ zɛ́ yã ũro. Wée kɛɛ laasuu zaaa ke a takiikɛna yãnzinlo.
4 Lán Luda wa ka a baaru nna kpanaa nà, lɛn weè kpáńnɛ lɛ, èe kɛ gbɛ̃ntee pɔyezin wée
wɛtɛɛro, sé Luda wa laasuu tàasikɛri pɔ́.
5 Á dɔ̃ kɛ̀ wée yã nnannaa o gbɛ̃kenɛro, bensɔ̃ wée yãke kɛ kɔ̃n mɔnafikio wãkũ yãnziro.
Ludan wa sèedadee ũ.
6 Wée sáabu wɛtɛ gbɛ̃ntee kiiaro, apinɔ ke gbɛ̃ pãndenɔ.
7 Baa kɛ̀ wá à zɛ́ vĩ wà gɔ̃are asoo ũ wa Kirisi zɛ̃̀rikɛ yãnzi, wá kɛ̀ao busɛbusɛ, lán nɔgbɛ̃
nɛ́dandee è làakari dɔ a nɛ́a nà.
8 Kɛ̀ wá yeazi maamaa yãnzi, wée zɛo wà baaru nnaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia kpáare adoro, kɔ̃n
wa zĩnda kpanaawaaomɛ dɔ, zaakɛ a gɔ̃ wa gbɛ̃ yenzideenɔ ũ.
9 Ma gbɛ̃nɔ, à tó wa zĩkɛna kɔ̃n nawɛ̃ao yã dɔagu. Gurɔɔ kɛ̀ wée baaru nnaa kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia
pì kpaaare, weègɔ̃ zĩi kɛɛ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo, lɛ wàton gɔ̃ a gbɛ̃kenɛ asoo ũro yãnzi.
10 Ámbe wa sèedadeenɔ ũ, kɔ̃n Ludao dɔ, kɛ̀ wá kú amɔa kɛ̀ a Yesu náanɛ kɛ̀nɔ tɛ́ a zɛ́a
nɔ̀sɛpuradeenɔ ũ taari sai.
11 Á dɔ̃ kɛ̀ wa yã kɛ̀ a baadenɛ lán de è kɛ a nɛ́nɔnɛ nà.
12 Wa lɛ́ dàawa, wa a nɔ̀sɛ kpàɛare, wa nakɔ̃rɛawa, lɛ a kuuna kɛ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń
ká kpata gakuidee kɛ̀ bɔ̀ à kiiannɔo.
13 Kɛ̀ a Luda yã kɛ̀ wá ɔ̀aree pì mà, ée diɛ gbɛ̃ntee pɔ́ ũro, á sì lán à dɛ nà, Luda yã yãpuraa
ũ. Àmbe e zĩi kɛɛ amɔa kɛ̀ ée à náanɛ kɛɛnɔ guu. Bee yãnzi dɔ weègɔ̃ Luda sáabu kpaa yãana
sai.
14 Wa gbɛ̃nɔ, a yã kɛ̀ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Kirisi Yesu guu zaa Yudeanɔo, zaakɛ a
bùsudeenɔ wɛ́ɛ tã̀awa se lán Yudanɔɔ tã̀ḿma nà.
15 Yudanɔ Dii Yesu dɛ̀ kɔ̃n annabinɔ dɔ, bensɔ̃ aɔ̃ pɛ̀wa. Aɔ̃ yã è ká Ludanɛro, aɔ̃ íbɛtɛ kpà
kɔ̃n gbɛ̃ sãnda píngio.
16 Aɔ̃è kpáwe wà yã kɛ̀ Luda è gbɛ̃ mì sío o bori pãndenɔnɛ. Lɛn durun kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ kɛɛ gurɔ
píngi ègɔ̃ diiàlɛ lɛ. Luda pɔfɛ̃ pìtaḿma sa.

Timɔti zĩna Tɛsalonika

17 Wa gbɛ̃nɔ, kɛ̀ wa kɛ̃kɔ̃a gurɔ plaa, wɛ́ɛ bé èe kɔ̃ ero, mɔde wa laasuu kúawa. Wa a bɛgɛɛ
kɛ̀ maamaa, wa mɛ̀ wã̀ wà wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ.
18 Wá yezi wà mɔ́ a gwa dɔ. Mamɔma Pɔlu ma mɔna zɛ́ wɛ̀tɛ à dɛ gɛ̃̀n do ke gɛ̃̀n plaaala, ben
Setãn kpàwe.

19 Tó wa Dii Yesu mɔ̀, dé bé eégɔ̃ dɛ wa tãmaa kɔ̃n wa pɔnnaao kɔ̃n wa gȁsazubɔo ũ à aɛ a
baasii?
20 Zaakɛ ámbe wa gakui kɔ̃n wa pɔnnaao ũ.

3

1 Kɛ̀ wée fɔ̃ wà mɛna dɔro, wa zɛo wà gɔ̃ Atɛni wa tɛ̃ɛ,
2 wa wa gbɛ̃ndo Timɔti, Luda zĩkɛri daa Kirisi baarunnakpana guu zȉawa, lɛ à a gba gbãaa,
à a nɔ̀sɛ kpáɛare a ludanaanɛkɛna guu,
3 lɛ a gbɛ̃ke làakari tón fɛɛ wɛ́ɛtãmmana pì yãnziro. Á dɔ̃ a zĩndanɛ kɛ̀ Luda beee taka dìɛwe.
4 Gurɔɔ kɛ̀ wá kú a kiia, wa gĩakɛ wá òare kɛ̀ weé wɛ́ɛ tãwa, ben à kɛ̀ lɛ lán á dɔ̃ nà.
5 Bee yãnzi kɛ̀ mɛ́ fɔ̃ mà mɛna dɔro, ma à zȉ à a ludanaanɛkɛna gwa. Ke Ibilisi a lɛ à a gwa,
wa zĩi kɛ̀ pãn yoo, wá dɔ̃ro.
6 Kɛ̀ Timɔti sù sa, à a ludanaanɛkɛna kɔ̃n a yenzio baaru kpàwe. À bè wa yã ègɔ̃ dɔagu kɔ̃n
laasuu maaao, bensɔ̃ ée wa bɛgɛ kɛɛ lán wée a bɛgɛ kɛɛ nà.
7 Ma gbɛ̃nɔ, a ludanaanɛkɛna yã bé à tò wa làakari kpaɛna a yã musu wa wɛ́ɛtãmmana kɔ̃n
wa nawɛ̃ao guu píngi.
8 Zaakɛ á zɛna gíngin Dii guu, tia wa ĩampà sa.
9 Wé fɔ̃ wà Luda sáabu kpá a yã musu. Wa wa Luda sáabu kpà maamaa kɔ̃n pɔnna bíta kɛ̀
weè kɛ à aɛ a yãnzio.
10 Gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o weègɔ̃ wɛ́ɛ kɛɛ maamaa, lɛ wà e wà wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ, wà pɔ́ kɛ̀ kɛ̀sã a
ludanaanɛkɛna guu papaare.
11 Luda wa De kɔ̃n wa Dii Yesuo zɛ́ bɔwe wà mɔ́ wà a gwa.
12 Dii yenzi kɛ̀ á vĩ kɔ̃o kɔ̃n baade píngio kaaraare, à dadaala lán yenzi kɛ̀ wá vĩao bà,
13 à a swɛ̃̀ gba gbãaa lɛ àgɔ̃ kuu gbãsĩ sai taarisaideenɔ ũ Luda wa De aɛ wa Dii Yesu kɔ̃n a
gbɛ̃nɔ píngi mɔ́gurɔɔ zĩ.

4

Kuuna lán Ludaa yezi nà

1 Yã kɛ̀ gɔ̃n yɛ̀, ma gbɛ̃nɔ, á mà wa lɛ́n lán à maa a kuuna ká Ludanɛ nà. Á kuuna dɛ lɛ kɔ̀,
mɔde wée wɛ́ɛ kɛɛawa, wée agbaa kpaaare wa Dii Yesu guu, àgɔ̃ kuu lɛ àgɔ̃ gaao.
2 Á yã kɛ̀ wá dàare kɔ̃n Dii Yesu tɔ́o dɔ̃.
3 Ludaa yezi a kuuna gɔ̃ adona, à mì kɛ̃ pãpãkɛnaa.
4 A baade gɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃ kɔ̃n bɛ̀ɛo gbãsĩ sai,
5 èe kɛ kɔ̃n dà zaa nidɛnao lán kifii kɛ̀ aɔ̃ Luda dɔ̃roonɔ bànlo.
6 Yã pì musu gbɛ̃ke tón a gbɛ̃daaa takii kɛ ke à taari kɛnɛro, zaakɛ Dii é wɛ́ɛ tã yã beee taka
kɛ̀rinɔa lán wa gĩakɛ wá òare nà, wa a swã gào.
7 Ludaa e wa sísi wàgɔ̃ kú kɔ̃n gbãsĩoro, séde wa kuuna gɔ̃ adona.
8 Bee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ gì yãdannɛna kɛ̀zi, èe kɛ gbɛ̃nteen à gìziro, Luda kɛ̀ è a Ninii kɛ̀ kú adona
dawaguun à gìzi.
9 Wé e wà yekɔ̃zina yã oarero, zaakɛ a zĩndanɛ Luda yekɔ̃zina dàare.
10 Á kuuna dɛ lɛ kɔ̀, á ye wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kú Masedonia bùsu guunɔzi ń píngi. Ma gbɛ̃nɔ, wa
lɛ́ dàawa, àgɔ̃ kɛɛ lɛ àgɔ̃ gaao,
11 à zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ kuu yãkete sai, à a zĩnda yã kɛ à a zĩnda zĩi kɛ, lán wá dìɛare nà,
12 lɛ a kuuna e à ká bàazideenɔnɛ, lɛ àton fu a zĩndaa à da gbɛ̃keziro.

Dii mɔna

13 Ma gbɛ̃nɔ, wá yezi àgɔ̃ yãpuraa dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ anduna tònɔ yã musu, lɛ a pɔɔ tóngɔ̃ sia lán
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ tãmaa vĩroonɔ bàro yãnzi.
14 Zaakɛ wá sì kɛ̀ Yesu gà à fɛ̀ɛ, lɛn dɔ Luda é tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ anduna tò Yesu guunɔ ɛara wà
mɔ́o lɛdo.
15 Yã kɛ̀ wée ooaree kɛ̀ki nɛ́ Dii yãdannɛnamɛ. Wamɔwa gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ wégɔ̃ kuu ai Dii
mɔ́gurɔɔ zĩnɔ, wé dɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ anduna tò pìnɔnɛ aɛro.
16 Dii bé eé bɔ ludambɛ, à pita kɔ̃n yãdiɛnnɛnao kɔ̃n malaika gbɛ̃nsi kòtoo kɔ̃n Luda kãkãki
ɔ́o, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gà Kirisi guunɔ é fɛɛ bɔna gaan káaku,
17 beee gbɛra wamɔwa gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ wá kuunɔ, weé wa sɛ́ɛńyo lɛdo ai ludambɛ luguun wà
da Diilɛ ĩa guu, gbasa wàgɔ̃ kúo ari gurɔ píngi.
18 Bee yãnzi à kɔ̃ làakari kpáɛ kɔ̃n yã pìo.

5

1 Ma gbɛ̃nɔ, yã pì kɛna ke à kɛgurɔɔ onaare zɛ́ vĩro,
2 zaakɛ á dɔ̃ sãnsãn lán kpãi è mɔ́ gwãavĩ nà. Lɛn eégɔ̃ dɛ lɛ Dii mɔ́gurɔɔ zĩ.

[3] Tó gbɛ̃nɔɔ e bee, wá aafia, wá kú wa làakaria, kaatɛna é mɔ́ḿma kãndo lán nɛ́'iwãwãa è
mɔ́ nɔ̀sindadeea nà, aɔ̃é bɔro.
[4] Apinɔ sɔ̃ wa gbɛ̃nɔ, á kú gusiaanlo, gurɔɔ pì é suawa lán kpãi bàro,
[5] zaakɛ gupura gbɛ̃nɔn a ũ, fãantɛ̃ gbɛ̃nɔn a ũ a píngi. Gwãavĩ ke gusia gbɛ̃nɔn wa ũro.
[6] Beee yãnzi wàton ii o lán danɔ bàro. Wà itɛ̃ kɛ wàgɔ̃ kú wa làakaria.
[7] I'orinɔ è ii o gwãavĩ, wɛ̃dɛrinɔ sɔ̃ è wɛ̃dɛɛ kɛ gwãavĩ.
[8] Wapinɔ sɔ̃, zaakɛ fãantɛ̃ gbɛ̃nɔn wa ũ, wàgɔ̃ kú kɔ̃n làakario, wà ludanaanɛkɛna kɔ̃n yenzio
da mɔ̀ uta ũ, wà mìsina tãmaa kú mɔ̀fura ũ.
[9] Zaakɛ Ludaa e wa diɛ à pɔfɛ̃ pitawaro. À wa diɛ à wa mì sí wa Dii Yesu Kirisi gãzĩmɛ.
[10] Àmbe à gà wa yãnzi lɛ wàgɔ̃ kúo, tó wá bɛ̃ɛ ke wa anduna tòn yoo.
[11] Beee yãnzi à lɛ́ dakɔ̃a, à kɔ̃ gba gbãaa, lán ée kɛɛ nà.

Pɔlu yãdiɛna Tɛsalonikadeenɔnɛ

[12] Ma gbɛ̃nɔ, wa wɛ́ɛ kɛ̀awa, à bɛ̀ɛ lí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è zĩi kɛ a tɛ́nɔnɛ, kɛ̀ aɔ̃ iko vĩawa Dii guu, aɔ̃ɔe a
daa zɛ́anɔ.
[13] À ń gakui dɔ̃ńnɛ maamaa yenzi guu zĩi kɛ̀ aɔ̃ɔe kɛɛ yãnzi. Àgɔ̃ nna kɔ̃o.
[14] Ma gbɛ̃nɔ, wa lɛ́ dàawa, à faasaideenɔ da zɛ́a, à gbɛ̃ yĩinɔ gba swɛ̃̀, à làakari dɔ
gbãasaideenɔa, à mɛna kɔ̃n baade píngio.
[15] À làakari kɛ, a gbɛ̃ke tón à zaaa fĩa bo kɔ̃n à zaaaoro. À zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ à maaa kɛɛkɔ̃nɛ kɔ̃n
gbɛ̃ píngio gurɔ píngi.
[16] Àgɔ̃ kú pɔnnaa guu gurɔ píngi.
[17] Àgɔ̃ adua kɛɛ yãana sai.
[18] Àgɔ̃ Luda sáabu kpaa yã píngi musu. Beee bé à dɛare à pɔyezi ũ Kirisi Yesu guu.
[19] Àton Luda Nini tɛ́ kɛ̀ è káńgu dɛdɛro,
[20] àton kya ká annabikɛyãnlo.
[21] À yã píngi tàasi kɛ, àgɔ̃ à maaa kũna,
[22] à mì kɛ̃ zaakɛna bori píngia.
[23] Luda Aafiade tó a kuuna gɔ̃ kú adona yã sãnda píngi guu, à a nini kɔ̃n a wɛ̃̀ndio kɔ̃n a
mɛ̀o dãkpaare aafia taari sai ai wa Dii Yesu Kirisi mɔ́gurɔɔ zĩ.
[24] Luda kɛ̀ à a sisi à a sɛ náanɛ vĩ, eé yã pì kɛare.
[25] Ma gbɛ̃nɔ, à adua kɛwe.
[26] À ì kpá wa gbɛ̃nɔa ń píngi kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanao.
[27] Ma naare Diizi, à takada kɛ̀ kyó kɛ wa gbɛ̃nɔnɛ ń píngi.
[28] Wa Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛare.

TƐSALONIKADEENƆ TAKADA PLAADEE

Yãkpaɛkɛna Kirisi mɔ́gurɔɔ zĩ

1 Mamɔma Pɔlu kɔ̃n Silasio kɔ̃n Timɔtio, wámbe wa takada kɛ̀kii kɛ̃ Tɛsalonika sɔsi gbɛ̃ kɛ̀
aɔ̃ɔ kú Luda wa De kɔ̃n Dii Yesu Kirisio guunɔnɛ.
2 De Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare, à a gba aafia.
3 Wa gbɛ̃nɔ, à kɔ̃ sìo wàgɔ̃ Luda sáabu kpaa a yã musu gurɔ píngi, lán à maa nà, zaakɛ a
ludanaanɛkɛna e gaa aɛ maamaa, bensɔ̃ yenzi kɛ̀ a baade vĩ kɔ̃o e kaara.
4 Beee yãnzi weè lɛ́ gbɛ̃ a yã musu Luda sɔsi kɔ̃n sɔsio guu, lán ée wɛ́ɛtãmma kɔ̃n nawɛ̃a
píngio fɔ̃ɔ nà kɔ̃n mɛnao kɔ̃n ludanaanɛkɛnao.
5 Beee ɔ̀dɔa kɛ̀ Luda è yã gɔ̃gɔ̃ kɔ̃n gbɛ̃nɔ a zɛ́amɛ. Beee yãnzi a ka à gɛ̃ kpata kɛ̀ bɔ̀ Luda kiia
guu kɛ̀ ée nawɛ̃a kɛɛ à yãnzi.
6 Luda è yã kɛ a zɛ́amɛ. Eé wɛ́ɛ tã gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe wɛ́ɛ tãaawaanɔa,
7 eé amɔa kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãaawaanɔ gba ĩampakii kɔ̃n wapinɔ, tó Dii Yesu bɔ̀ ludambɛ kɔ̃n a
malaika gbãaanɔ
8 kɔ̃n tɛ́vurao. Eé wɛ́ɛ tã ludadɔ̃risai kɛ̀ aɔ̃ɔe wa Dii Yesu baaru nnaa síroonɔa.
9 Kaatɛna yãana sain Luda é wɛ́ɛ tãoḿma. Weé ń kpakɛ Dii aɛzĩ kɔ̃n à gbãa gakuideeo.
10 Tó à mɔ̀ gurɔɔ pì zĩ, eé tɔ́ bɔ a gbɛ̃nɔ yã musu, gbasa à náanɛkɛri pìnɔ é à maa bo ń píngi.
Égɔ̃ kú ń tɛ́, zaakɛ a yã kɛ̀ wá ɔ̀aree sì.
11 Beee yãnzin weègɔ̃ adua kɛɛare kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃zi, lɛ wa Luda tó a kuuna ká gwena kɛ̀ à a sisia,
à yã maaa kɛ̀ a zɛ kɔ̃n à kɛnaonɔ kɔ̃n zĩi kɛ̀ ée kɛɛ à náanɛkɛna guunɔ píngi papaare kɔ̃n a
gbãaao.
12 Dii Yesu é tɔ́ bɔ a musu, apinɔ sɔ̃ é tɔ́ bɔ à musu wa Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisi pìo gbɛ̃kɛ
yãnzi.

2

Ludayãdarisai

1 Wa gbɛ̃nɔ, Yesu Kirisi mɔna kɔ̃n wa kakɔ̃anao lɛ wà daàlɛ yã musu, wa wɛ́ɛ kɛ̀awa,
2 àton tó a làakari fɛɛ aagaro. Tó annabi yã ke waazi ke takada kɛ̀ wà bè à bɔ̀ wa kiia bè, Dii
mɔ́gurɔɔ kà kɔ̀, àton bídi kɛro.
3 Àton tó gbɛ̃ke a sãsã kɔ̃n yã beee takaoro, zaakɛ gurɔ beee é mɔ́ro, séto gbɛ̃nɔ bɔna Luda
kpɛɛ gurɔɔ kà gĩa kɔ̃n ludayãdarisai kɛ̀ mì pɛ̀ kaatɛzɛa bɔna gupuraaao.
4 Eé gí pɔ́ kɛ̀ wè ń diɛ dii ũunɔzi kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ wè dɔnzi kɛńnɛnɔ píngi, eé a zĩnda sɛ́ lezĩ dɛńla, eé
gá à vɛ̃ɛ Luda kpɛ́n, à a zĩnda diɛ Luda ũ se.
5 Gurɔɔ kɛ̀ má kúao ma yã pì ɔ̀are. Ée dɔnloo?
6 Á dɔ̃ pɔ́ kɛ̀ èe à dãdãa, lɛ àton bɔ a gurɔɔ ãroɔ́?
7 Zaakɛ ludayãdasai e ɔ taa asii guu kɔ̀. Eé bɔro, séto gbɛ̃ kɛ̀ èe kpaanɛ gù zɛ́n baasiro,
8 ludayãdarisai pì é gbasa à bɔ sa. Dii Yesu é à dɛ kɔ̃n a lɛ́'ĩao, à à kaatɛ kɔ̃n a mɔna gakuio.
9 Ludayãdarisai pì é mɔ́ kɔ̃n Setãn gbãaao à dabuyãnɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɛ kɔ̃n sèeda ɛgɛ
bori píngio.
10 Eé mɔnafiki bori píngi kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ mì pɛ̀ kaatɛzɛanɔnɛ, kɛ̀ aɔ̃ gì yãpuraa kɛ̀ eé ń mì sízi
yãnzi.
11 Beee yãnzi Luda é likɔ̃a pãsĩ zĩḿma lɛ aɔ̃ ɛgɛɛ náanɛ kɛ.
12 Yã é gbasa à vɛ̃ɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe yãpura síroo kɛ̀ aɔ̃è pɔnnaa kɛ kɔ̃n à zaaaonɔa ń píngi.

Luda a sɛ lɛ à a mì sí

13 Wa gbɛ̃ Dii yenzideenɔ, à maa wàgɔ̃ Luda sáabu kpaa gurɔ píngi a yã musu, zaakɛ Luda
a sɛ zaa káaku, lɛ à bɔ kɔ̃n à Ninii kɛ̀ tò wa gɔ̃ a pɔ́ ũ gbãaao a yãpura sina yãnzi.
14 Luda a sisi à a sɛ baaru nnaa kɛ̀ wá kpàare yãnzi, lɛ a baka gɔ̃ kú wa Dii Yesu Kirisi gakui
guu.
15 Beee yãnzi wa gbɛ̃nɔ, à zɛ gbãa, àgɔ̃ yã kɛ̀ wá dàare kɔ̃n lɛ́o ke takada guu kũna.
16 Wa Dii Yesu Kirisi kɔ̃n Luda wa Deo yewazi, à gbɛ̃kɛɛ guu à wa làakari kpàɛwe ai gurɔ
píngi, à tãmaa maaa dàwagu.
17 À a làakari kpáɛare, à a gba gbãaa yãmaakɛna kɔ̃n yãmaa'onao guu píngi.

3

À adua kɛwe

1 Yã kɛ̀ gɔ̀n yɛ̀, wa gbɛ̃nɔ, à adua kɛwe, lɛ Dii yã e à dagula kpakpaa, àgɔ̃ bɛ̀ɛ vĩńnɛ lán à vĩ a
kiia nà.

2 À adua kɛwe, lɛ à wa bɔ gbɛ̃ zaa mìsaideenɔ ɔzĩ, zaakɛ èe kɛ gbɛ̃ sãnda píngi bé à Luda yã
sìro.
3 Dii náanɛ vĩ, eé a gba gbãaa, eé a sí à zaaaa.
4 Wa a náanɛ kɛ̀ Dii guu kɛ̀ ée yã kɛ̀ wá òareenɔ kɛɛ, bensɔ̃ égɔ̃ kɛɛ.
5 Dii tó à Luda yenzi kɔ̃n Kirisi mɛnao gbázɛ dɔ̃ a swɛ̃̀n.

Wàton mɛa kɛro

6 Wa gbɛ̃nɔ, wa naare Dii Yesu Kirisizi, à kɛ̃ wa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ mɛa vĩinɔa, kɛ̀ aɔ̃è zĩi kɛ kɔ̃n yã kɛ̀
wá dàńnɛoroonɔ.
7 Á dɔ̃ a zĩndanɛ, kɛ̀ à maa àgɔ̃ tɛ́ wa zɛ́kpaɛzi, zaakɛ wée mɛa kɛ gurɔɔ kɛ̀ wá kú a tɛ́ro.
8 Wée gbɛ̃ke pɔ́blee sí wá blè fĩabona sairo, wa zĩi kɛ̀ gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o, wa nawɛ̃a kɛ̀ ai í
sìwa, lɛ wàton gɔ̃ a gbɛ̃kenɛ asoo ũro yãnzi.
9 Wá à zɛ́ vĩ à dɔwalɛ, mɔde wá kɛ̀ lɛ, lɛ à wa zɛ́kpaɛ sɛ́ yãnzimɛ.
10 Gurɔɔ kɛ̀ wá kúao, wá dìɛ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ ye zĩkɛnaziroo é pɔ́ blero.
11 Wá mà kɛ̀ a gbɛ̃kenɔ mɛa vĩ, aɔ̃è pɔ́ke kobiro, sé gudɛɛ.
12 Wá dìɛ gbɛ̃ beee takanɔnɛ, wa nańnɛ Dii Yesu Kirisizi, aɔ̃ vɛ̃ɛki kũ wà zĩi kɛ wà ń zĩnda
gwao.
13 Apinɔ sɔ̃ wa gbɛ̃nɔ, àton kpasa kɔ̃n yãmaakɛnaoro.
14 Tó gbɛ̃kee e yã kɛ̀ wá òare takada kɛ̀ guu daro, à à yã bɔ à diɛ. Àton kakɔ̃a kɔ̃n adeeoro,
lɛ wí e à à kũ yãnzi.
15 Mɔde àton íbɛtɛ kpáoro, à lɛ́ daa a gbɛ̃ndoo ũ.
16 Dii Aafiade a gba aafia gurɔ píngi yã píngi guu. Dii gɔ̃ kúao a píngi.
17 Mamɔma Pɔlu mámbe ma ìkpammana kɛ̀kii kɛ̃̀ kɔ̃n ma zĩnda ɔɔo. Beeen ma takada píngi
sèeda ũ, lɛn mɛɛ̀ kɛ̃ lɛ.
18 Wa Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛare a píngi.

TIMƆTI TAKADA KAAKU

Yãdannɛrinɔ gbana làakari

1 Mamɔma Pɔlu, Kirisi Yesu zl̃ri, lán Luda wa Mìsiri kɔ̃n Kirisi Yesu kɛ̀ wa wɛ́ɛ dɔzio dìɛmɛ
nà,
2 ma takada kɛ̀ kɛ̃̀nnɛ Timɔti, ma nɛ́'inaa Yesu zɛ́ guu. De Luda kɔ̃n wa Dii Kirisi Yesuo
gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ kɔ̃n sùuo, à n gba aafia.
3 Lán ma nakɔ̃rɛmma nà gurɔɔ kɛ̀ mɛ́ɛ gaa Masedonia bùsun, ǹ gɔ̃ Ɛfesu, ǹ o gbɛ̃kenɔnɛ aɔ̃ton
yã kɛ̀ è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Luda yãoroo dańnɛ dɔro.
4 Aɔ̃ton làakari dɔ gara kɔ̃n dezinɔ tɔ́ kɔ̃ɔwɛna kɛ̀ lɛ́ vĩroooa dɔro. Beee è mɔ́ kɔ̃n
lɛokpakɔ̃aomɛ. È tó Luda zĩi kɛ̀ è bɔ à náanɛkɛna guu gá aɛro.
5 Ma yã pì dìɛ lɛ aɔ̃gɔ̃ yenzi vĩ yãnzimɛ, yenzi kɛ̀ è bɔ nɔ̀sɛpura kɔ̃n laasuu kɛna dɔ̃nkɔ̃o kɔ̃n
ludanaanɛkɛna mɔnafiki saio guu.
6 Gbɛ̃kenɔ pã̀ yã pìnɔnɛ, aɔ̃ gɛ̃̀ yãpãpã'onan.
7 Aɔ̃ɔ yezi wàgɔ̃ dɛ Musa doka yãdannɛrinɔ ũ, mɔde aɔ̃ yã kɛ̀ aɔ̃e oo gbázɛ dɔ̃ro ke yã kɛ̀ aɔ̃
zɛ̀anɔ.
8 Wá dɔ̃ kɛ̀ doka pì maa, tó gbɛ̃ e zĩi kɛɛa a zɛ́a,
9 zaakɛ wá dɔ̃ kɛ̀ Ludaa e doka diɛ gbɛ̃ maaanɔ yãnziro, séde dokadarisaideenɔnɛ
kɔ̃n swãgbãadeenɔ kɔ̃n ludawɛɛkɛrisainɔ kɔ̃n durunkɛrinɔ kɔ̃n ludadɔ̃risainɔ kɔ̃n
dɔnzikɛrisaideenɔ kɔ̃n de kɔ̃n dao dɛ̀rinɔ kɔ̃n gbɛ̃dɛrinɔ
10 kɔ̃n zinakɛrinɔ kɔ̃n pãpãbɛ̃̀ɛkɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃sɛrikpãinɔ kɔ̃n ɛgɛdeenɔ kɔ̃n yãdɔmmarinɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è bɔ yãdannɛna zɛ́dee kpɛɛnɔo ń píngi.
11 Yãzɛdee pì kɔ̃ sɛ̀ kɔ̃n baaru nnaa gakuidee kɛ̀ Luda aubarikadee à kpana nàmɛ ma ɔzĩo.

Lán Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Pɔlunɛ nà

12 Ma Kirisi Yesu wa Dii kɛ̀ ma gba gbãaa sáabu kɛ̀, zaakɛ à ma náanɛ kɛ̀, à ma sɛ mà zĩi
kɛare.
13 Ma à tɔ́ zaaa sì yã, ma wɛ́ɛ tã̀ à gbɛ̃nɔa, ma gbãaa mɔ̀ńnɛ. Baa kɔ̃n beeeo à sùu kɛ̀mao,
zaakɛ má kɛ̀ wɛ́ɛsiakɛ kɔ̃n à náanɛkɛnasaio guumɛ.
14 Ben wa Dii gbɛ̃kɛ bíta kɛ̀mɛ, à tò ma a náanɛ kɛ̀, ben má yenzi kɛ̀ dɛ wa pɔ́ ũ kuuna Kirisi
Yesu guu vĩ.
15 Yã kɛ̀kii nɛ́ yãpuraamɛ, à kɔ̃ sìo wà sí ɔplaplaa. Kirisi Yesu mɔ̀ anduna guu durunkɛrinɔ
mìsina yãnzi. Mapi, ma durun bé à dɛ danɔ pɔ́la,
16 ben Luda ma wɛ̃nda gwà, lɛ mɛna bíta kɛ̀ Kirisi Yesu kɛ̀ kɔ̃n mamɔma durunkɛri kàsarao
bɔ gupuraaa, lɛ àgɔ̃ dɛ sèeda ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é à náanɛ kɛ, aɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo eenɔnɛ.
17 Luda mɛ̀n do léle, gurɔ píngi Kína kɛ̀ è garo bensɔ̃ wè à e wɛ́ɛoroo gɔ̃ bɛ̀ɛ vĩ kɔ̃n gakuio
gurɔ píngi, aami.
18 Ma nɛ́ Timɔti, lán wà gĩakɛ wà annabikɛyã ò n yã musu nà, mɛ́ɛ yã pì daannɛ, lɛ ǹgɔ̃ kũna,
ǹ zl̃ maaa káo
19 ludanaanɛkɛna guu kɔ̃n nɔ̀sɛkpaɛnao. Gbɛ̃kenɔ yã pìnɔ kpà swãkoto, ben aɔ̃ lu-
danaanɛkɛna è lɛ́ kúɛ.
20 Imɛnɛu kɔ̃n Alɛsandao kú ń tɛ́. Ma ń kpá Setãn-a, lɛ aɔ̃gɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ wè dɔkɛ kɔ̃n Ludaoro.

2

Dɔnzikɛna

1 Káaku gĩa ma lɛ́ dàmma, à adua kɛ baade píngimɛ, à zɛ́ gbekańnɛ, à kúɛ kɛ Ludanɛ ń yãnzi
kɔ̃n sáabukpanao.
2 À adua kɛ kínanɔnɛ kɔ̃n gbãadeenɔ ń píngi, lɛ wà e wàgɔ̃ kuu aafia yãkete sai ludayãdarinɔ
ũ, wa kuuna gɔ̃ bɛ̀ɛ vĩ.
3 Beee bé à maa, è ká Luda wa Mìsirinɛ
4 kɛ̀ à yezi baade píngi mìsina e, aɔ̃gɔ̃ yãpuraa dɔ̃.
5 Zaakɛ Luda mɛ̀n domɛ,
bensɔ̃ yãkɛkɛri kuu mɛ̀n do
Luda kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ dagura,
àmbe gbɛ̃ntee Kirisi Yesu ũ.
6 À a zĩnda kpà à baade píngi bò,
ben wà à sèeda kɛ̀ a gurɔɔa.
7 Beee yãnzin Luda ma diɛ à kpàakpakɛri kɔ̃n à zl̃rio ũzi, lɛ mà à dɔnzi zɛ́ yãpuradee da bori
pãndenɔnɛ. Yãpuraan mɛ́ɛ oo, èe kɛ ɛgɛɛnlo.

8 Má yezi gɔ̃gbɛ̃nɔ adua kɛ gu sãnda píngi, aɔ̃ ɔ sɛ́ musu gbãsĩ sai, pɔfɛ̃ kɔ̃n lɛokpakɔ̃aoo sai.
9 Má yezi dɔ nɔgbɛ̃nɔ ń zĩnda kɛkɛ a zɛ́a yɔ̀kɔ̃kɛna sai, zĩndamɔnnɛna baasi. Èe kɛ kɔ̃n mì
yɔ̀kɔ̃de tãnao ke vura kɔ̃n òso nɔmaablebɔnɔ ke bisa ɔɔdeenɔonlo.
10 Aɔ̃ ń zĩnda kɛkɛ kɔ̃n maakɛnao, lán à kɔ̃ sìo nɔgbɛ̃ dɔnzirinɔ kɛ nà.
11 Nɔgbɛ̃nɔ yã dada wàgɔ̃ yĩtɛna, aɔ̃ mì siɛ yã píngi guu.
12 Mɛɛ̀ wezi nɔgbɛ̃nɔ yã dada gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ ke aɔ̃gɔ̃ iko vĩḿmaro, séde aɔ̃gɔ̃ yĩtɛna kítikiti.
13 Zaakɛ Adamun Ludaa kɛ̀ káaku, à gbɛra Awau.
14 Èe kɛ Adamun wà sȁsãro, nɔgbɛ̃n wà sȁsã à gɔ̏ taaride ũ.
15 Mɔde tó à mɛna fɔ̏ kɔ̃n ludanaanɛkɛnao kɔ̃n yenzio kɔ̃n kúadonao zĩndamɔnnɛna baasi,
eé nɛ́ i aafia.

3

Sɔsi gbɛ̃nsinɔ

1 Yã kɛ̀kii nɛ́ yãpuraamɛ: Tó gbɛ̃ yezi à kɛ gbɛ̃nsi ũ, èe zĩ maaa nii dɛɛ.
2 Gbɛ̃nsi gɔ̃ kuu taari sai, nɔmɛndodee ũ, làakaridee ũ. Àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃ gbɛ̃ dɔ̀rɔdee ũ,
nibɔfɔ̃ri ũ, gbɛ̃ kɛ̀ eé fɔ̃ à yã daḿnɛ ũ.
3 Àtongɔ̃ dɛ wɛ̃dɛri ke gbɛ̃ pãsĩ ũro. Àgɔ̃ dɛ nɔ̀sɛdode yãketesaidee ũ. Ɔɔ tón dɔnɛ aɛro.
4 Àgɔ̃ a ua kũna dɔ̃, à nɛ́nɔ gae mì siɛnɛ, aɔ̃gae à ɔdɔkii gwa.
5 Zaakɛ tó gbɛ̃ a ua kũna dɔ̃ro, eé kɛ dia à fɔ̃ à Luda sɔsi gbɛ̃nɔ gwaa?
6 Àtongɔ̃ dɛ Yesude dufu ũro, lɛ àton ĩa dã, à a zĩnda da yãn lán Ibilisi bàro yãnzi.
7 Àgɔ̃ tɔ́ nnaa vĩ Yesusaideenɔ kiia dɔ, lɛ wàton à tɔ́ zaaa sí, à gɛ̃ Ibilisi takutɛɛnlo yãnzi.

Sɔsi dɔnlɛrinɔ

8 Lɛmɛ dɔ dɔnlɛrinɔ gɔ̃ dɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ ũ. Aɔ̃tongɔ̃ dɛ lɛ́plaadeenɔ ũro. Wɛ̃ yã tón dɔńnɛ
aɛro. Aɔ̃tongɔ̃ dɛ ɔɔzaawɛtɛrinɔ ũro.
9 Aɔ̃gɔ̃ Yesu yã asiinɔ kũna kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao.
10 Wà ń yã gwa gĩa, tó wèe yãke eḿmaro, gbasa wà ń diɛ dɔnlɛrinɔ ũ.
11 Lɛmɛ dɔ ń nɔɔnɔ gɔ̃ dɛ nɔgbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ ũ, làakarideenɔ ũ, aɔ̃gɔ̃ náanɛ vĩ yã píngi guu. Aɔ̃tongɔ̃
dɛ kɔmɔtɔdeenɔ ũro.
12 Dɔnlɛri gɔ̃ dɛ nɔmɛndodee ũ, àgɔ̃ a ua kɔ̃n a nɛ́nɔ kũna dɔ̃.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń zĩi kɛ̀ a zɛ́anɔ gwena égɔ̃ maaa, ń làakari égɔ̃ kpaɛna ń Kirisi Yesu náanɛkɛna
guu maamaa.

Wa dɔnzizɛ asii bíta

14 Baa kɛ̀ mɛ́ɛ yã kɛ̀nɔ oonnɛ, má dìɛ mɛ́ mɔ́ n gwa saa.
15 Tó ma mɔna gà à gì kɛ̀, má yezi ǹgɔ̃ dɔ̃ lán à kɔ̃ sìo wàgɔ̃ kuu Luda uadeenɔ ũ nà. Wámbe
Luda Wɛ̃̀ndide sɔsi gbɛ̃nɔ ũ, yãpurapɛɛkii ũ kɔ̃n à gbãa'ekiio.
16 Wa dɔnzizɛ asii kɛ̀ bɔ̀ gupuraaa bíta yãpuramɛ:

À bɔ̀ à mɔ̀ gbɛ̃ntee ũ,
Luda Nini yãpuraa kpàa,
malaikanɔ à è.
Wà à yã waazi kɛ̀ boriinɔ tɛ́,
wà à náanɛ kɛ̀ anduna guu,
Luda à sɛ̀ à tào gakui guu.

4

Tɛ̃̀ yã

1 Luda Ninii ò wásawasa kɛ̀ gurɔ zãanɔ gbɛ̃kenɔ é pã kpá Yesu zɛ́zi, aɔɔ tɛ́ yã kɛ̀ zĩnnɔ è
ɛgɛdeenɔ da à onanzi, aɔ̃ ń sãsã.
2 Mɔnafikidee pìnɔɔ à maaa dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n à zaaaoro, aɔ̃ nɔ̀sɛ gana lán wà be gɛ̃ wãaan wà kɛ̃̀o
bà.
3 Aɔ̃è gbɛ̃nɔ dãdã nɔsɛnazi kɔ̃n zãkɛnao, bensɔ̃ aɔ̃è pɔ́ble tɛ̃̀bona da gbɛ̃nɔnɛ, pɔ́blee kɛ̀
Ludaa kɛ̀ a náanɛkɛri kɛ̀ aɔ̃ yãpuraa dɔ̃ɔnɔ yãnzi, kɛ̀ dɛ aɔ̃ ble kɔ̃n sáabukpanao.
4 Pɔ́ kɛ̀ Ludaa kɛ̀ píngi maamɛ. Wàton à ke tɛ̃̀ boro, wà ble kɔ̃n sáabukpanao,
5 zaakɛ Luda yã kɔ̃n wa aduakɛnao gbãsĩ bɔ̀n.

Kirisi Yesu zĩkɛri maaa

6 Tó n yã pìnɔ dà n gbɛ̃nɔnɛ, nɛ́gɔ̃ dɛ Kirisi Yesu zĩkɛri maaa ũ kɛ̀ wà gwà kɔ̃n wa dɔnzizɛ
yãnɔ kɔ̃n yãdannɛ maaa kɛ̀ ń tɛ́zio.
7 Ǹ mì kɛ̃ fɛɛakaara gara kɛ̀ è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Luda yãorooa. Ǹ n zĩnda tòto kɛ, lɛ ǹgɔ̃ dɛ ludayãdari
ũ.

8 Mɛ̀totona àre vĩ féte, mɔde dɛna ludayãdari ũu àre vĩ yã píngi guu, zaakɛ beee è mɔ́ kɔ̃n
wɛ̃̀ndio gbã̀a kɔ̃n ziaao.
9 Yã kɛ̀kii nɛ́ yãpuraamɛ, à kà wà sí ɔplaplaa.
10 Weè zĩi kɛ, weè ɔsi ká à musu, zaakɛ wa wɛ́ɛ dɔ Luda Wɛ̃̀ndidezi. Àmbe gbɛ̃ sãnda píngi
Mìsiri ũ, atɛ̃nsa à náanɛkɛrinɔ.
11 Ǹ yã pìnɔ diɛńnɛ ǹ dadańnɛ.
12 Ǹton tó wà dɔkɛnyo kɛ̀ ń dɛ gɔ̃kparɛ ũ yãnziro. Ǹ tó n kuuna zɛ́ ɔdɔa Yesudeenɔnɛ yã'ona
guu kɔ̃n yãkɛnao kɔ̃n yenzio kɔ̃n ludanaanɛkɛnao kɔ̃n kuuna gbãsĩ saio.
13 Ai màgɔ̃ mɔ́, ǹ aĩa kɛ ǹ Luda yã kyó kɛ gbɛ̃nɔnɛ, ǹ dańnɛ ǹ lɛ́ daońma.
14 Gbaa kɛ̀ Ludaa dànnɛ gurɔɔ kɛ̀ wà annabikɛɛ kɛ̀ n yã musu, bensɔ̃ gbɛ̃nsinɔ ɔ dìdimma,
ǹton pã kpáziro.
15 Ǹ làakari dɔ yã pìnɔa ǹ mɛ̀ kpáa, lɛ baade píngi n gana aɛ e.
16 Ǹ n zĩnda yã kɔ̃n n yãdannɛnao tàasi kɛ. Ǹgɔ̃ gaa aɛ kɔ̃n yã pìnɔ. Tó ń kɛ̀ lɛ, nɛ́ n zĩnda mì
sí kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e swã kpaa n yãzinɔomɛ.

5

Gyaanɔɔnɔ kɔ̃n dɔn'aɛdeenɔ yã

1 Ǹton kpãkɛ̃ mare ìsiziro. Ǹ lɛ́ daa lán n de bà. Ǹ lɛ́ da gɔ̃kparɛnɔa lán n vĩ̀i kɔ̃n n dãaronɔ
bà.
2 Ǹ lɛ́ da nɔgbɛ̃ ìsia lán n da bà, ǹ lɛ́ da nɔ gbãaaa lán n dãre bà kɔ̃n nɔ̀sɛ puraao.
3 Ǹ dɔ gyaanɔɔ kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ke vĩroonɔ lɛ.
4 Tó gyaanɔɔ nɛ́nɔ ke dionɔ vĩ, aɔ̃ ń danɛnɔ gwana dada gĩa ń dɔnzikɛna guu, aɔ̃ fĩa bo ń
denɔnɛ kɔ̃n ń danɔ, zaakɛ beee è ká Ludanɛ.
5 Gyaanɔɔ kɛ̀ gbɛ̃ke vĩro wɛ́ɛ dɔ Ludazi, àgɔ̃ adua kɛɛ àgɔ̃ dɔnlɛ gbekaaa gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o.
6 Gyaanɔɔ kɛ̀ à zĩnda pɔyezi è dɔnɛ aɛ nɛ́ gɛ̀mɛ, baa tó à bɛ̃ɛ.
7 Ǹ yã pìnɔ dańnɛ lɛ gbɛ̃ke tón ń taari ero.
8 Tó gbɛ̃ e a danɛnɔ gwaaro, atɛ̃nsa à uadeenɔ, à bɔ̀ Luda yã kpɛɛmɛ, Yesusaidee dɛàla.
9 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ dɛ wà da gyaanɔnɔ tɛ́n yɛ̀: Nɔgbɛ̃ kɛ̀ kà wɛ̃ baaagɔ̃, bensɔ̃ à zã kɛ̀ gɛ̃̀n do,
10 wà à dɔ̃ maakɛri ũ, nɛ́gwari maaa ũ, nibɔfɔ̃ri Luda gbɛ̃nɔ gbá pìpiri ũ, takaasidee dɔnlɛri
ũ, nɔgbɛ̃ kɛ̀ mɛ̀ kpà yãmaakɛna píngia ũ.
11 Ǹton gyaanɔ nɔ gbãaanɔ danlo, zaakɛ tó aɔ̃ gɔ̃ nidɛna fɛ̀ɛ, aɔ̃ nana Kirisia é busamɛ, aɔ̃égɔ̃
yezi wà zã kɛ,
12 aɔ̃ ń zĩnda da yãn, kɛ̀ aɔ̃ lɛ́ kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃̀nɛ yã gbòro yãnzi.
13 Beee gbɛra aɔ̃è mɛ̀a dada, aɔ̃ègɔ̃ dɔdɔɔ ualɛzi. Èe kɛ mɛadeenɔn ń ũ adoro, aɔ̃è gɔ̃ gbɛ̃peri
gudɛrinɔ ũmɛ dɔ, aɔ̃è yã kɛ̀ dɛ wà oroo o.
14 Beee yãnzi má yezi gyaanɔ nɔ gbãaanɔ zã kɛ, aɔ̃ nɛ́ i, aɔ̃ làakari dɔ bɛɛa, lɛ wàton wa ibɛɛnɔ
gba zɛ́ aɔ̃ wa tɔ́ zaaa síro yãnzi.
15 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ bɔ̀ wà tɛ̀ Setãnzi kɔ̀.
16 Tó Yesude nɔgbɛ̃ ke gyaanɔnɔ vĩ a bɛ, àgae dɔńlɛ. Àton tó aɔ̃ gɔ̃ sɔsi gbɛ̃nɔnɛ asoo ũro, lɛ aɔ̃
e wà dɔ gyaanɔɔ kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃ke vĩroonɔ lɛ́ yãnzi.
17 Gbɛ̃nsi kɛ̀ è dɔńnɛ aɛ a zɛ́a kà wà fĩa bonɛ lɛo plaa, atɛ̃nsa gbɛ̃ kɛ̀ waazikɛna kɔ̃n
yãdannɛnao aĩa vĩi.
18 Luda yã bè: Àton lɛ́sɔ da zù kɛ̀ èe pɔ́ gbɛ̃ɛnɛro. À bè dɔ: Zĩkɛri kà à a asaia e.
19 Ǹton gbɛ̃ kɛ̀ mɔ̀ kɔ̃n gbɛ̃nsi káarao yã síro, séto sèedadeenɔ kà gɔ̃ɔn plaa ke aagɔ̃ baasiro.
20 Ǹ kpãkɛ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀nɔzi baade píngi wáa, lɛ vĩa e à gbɛ̃ kpaaanɔ kũ.
21 Ma nannɛ Luda kɔ̃n Kirisi Yesuozi kɔ̃n malaika kɛ̀ à ń sɛ́nɔ, ǹgɔ̃ yã pìnɔ kũna, ǹton gbɛ̃ke
bà bɔro. Ǹton yãke kɛ gbɛ̃kenɛ úblembɛ yãnziro.
22 Ǹton wã ǹ ɔ di gbɛ̃a ǹ à da Luda zĩinlo. Ǹton tó n ɔɔ gɔ̃ kú gbɛ̃ke durun guuro. Ǹgɔ̃ n zĩnda
kũna gbãsĩ sai.
23 Ǹton í pãa mi atɛ̃ɛro. Ǹgae geepiwɛ̃ gá féte n nɔ̀sɛ yãnzi kɔ̃n n gyãkɛna gɛ̃̀n baaagɔ̃ɔo.
24 Gbɛ̃kenɔ durun è bɔ gupuraaa ai wàgɔ̃ gá à yã gɔ̃gɔ̃ńyo, gbɛ̃kenɔ sɔ̃ ń pɔ́ è bɔ kpakpaaro.
25 Lɛmɛ dɔ yãmaakɛna è bɔ gupuraaa, baa à kɛ̀ wèe ero eé e à gɔ̃ utɛnaro.

6

1 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɛ zɔ̀ ũunɔ ń diinɔ diɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ ũ aɔ̃ mì siɛńnɛ à píngi guu, lɛ wàton Luda tɔ́
kɔ̃n yã kɛ̀ weè dańnɛo zaa boro yãnzi.

2 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ diinɔ dɛ Yesudee ũunɔ tón dɔkɛńyo kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ yãnziro. Aɔ̃ zĩi kɛńnɛ
maamaa, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe ń zĩ àre bleenɔ nɛ́ Yesudeenɔmɛ, aɔ̃ gbɛ̃ yenzideenɔmɛ. Ǹ yã pìnɔ
dańnɛ, ǹ lɛ́ daoḿma.

Yena ɔɔzi

3 Tó gbɛ̃kee e yã pãnde daańnɛ, bensɔ̃ èe zɛ kɔ̃n wa Dii Yesu Kirisi yãzɛdeeo kɔ̃n wa zɛ́
yãdannɛnaoro,
4 wadadeemɛ, à yãke dɔ̃ro, lɛokpakɔ̃a kori kɔ̃n yãgwana yãanasaio à kṹ gyãa ũ. Yã beeenɔ
è tó gbɛ̃nɔ wɛ́ɛ dɔkɔ̃nɛ, aɔ̃ swèe kɛ, aɔ̃ kɔ̃ sɔ̃sɔ̃, aɔ̃ laasuu zaaa lɛ́kɔ̃zi,
5 aɔ̃gɔ̃ ĩi kɔ̃o. Gbɛ̃ pìnɔ laasuu kotina, yãpura ń kɛ̃, aɔ̃ègɔ̃ daa dɔnzizɛ nɛ́ ɔɔwɛtɛzɛmɛ.
6 Dɔnzikɛna àre bíta yãpura, tó gbɛ̃ zɛ̀ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à vĩio.
7 Zaakɛ wée mɔ́ kɔ̃n pɔ́keo anduna guu kɛ̀ro, wé sɔ̃ tá kɔ̃n pɔ́keoro.
8 Tó wá pɔ́ble kɔ̃n pɔ́kãsãanɔo vĩ, beee mɔ̀.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà gɔ̃ auzikidee ũunɔ è ń zĩnda da yɔ̃agwana takutɛɛn. Pɔ́nidɛna mìsai
kari è gɛ̃ńgu à ń kpá mɔ́nzi kɔ̃n kaatɛnaozi.
10 Yena ɔɔzi bé à dɛ yã zaa píngi kãsãa ũ. Gbɛ̃kenɔ à kɔ̃dɛɛ kɛ̀ ai wà kɛ̃̀ wa dɔnzizɛa aɔ̃ wãwã
bíta kpà ń zĩndazi.

Ǹ ɔsi maaa ká

11 Zaakɛ Luda gbɛ̃n n ũ, ǹ bàa sí yã pìnɔnɛ, ǹ tó yã maaa gaegɔ̃ dɔɔnnɛ aɛ kɔ̃n yãkɛna a zɛ́ao
kɔ̃n ludanaanɛkɛnao kɔ̃n yenzio kɔ̃n mɛnao kɔ̃n busɛkɛɛo.
12 Ǹ wa dɔnzizɛ ɔsi maaa ká, ǹ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro sí, zaakɛ beeen Luda n sisia gurɔɔ kɛ̀ n lɛ́
maaa gbɛ̃̀nɛ parii wáa.
13 Ma nannɛ Luda kɛ̀ è wɛ̃̀ndi kpá pɔ́ píngiazi kɔ̃n Kirisi Yesu kɛ̀ yã maaa ò Pɔntiu Pilatinɛo,
14 ǹgɔ̃ yã kɛ̀ wà dìɛnnɛ kũna gbãsĩ sai taari sai ai wa Dii Yesu Kirisi mɔ́gurɔɔ zĩ.
15 Gbãade mɛ̀n do Aubarikade, kínanɔ Kína, diinɔ Dii bé eé Kirisi pì bɔ gupuraaa a gurɔɔa.
16 À mɛ̀n doo bé è garo, ègɔ̃ kú gupuraa kɛ̀ wè fɔ̃ wà sɔ̃ziroo guu. Gbɛ̃kee e wɛ́ɛ siàlɛro, weé
fɔ̃ sero. Àmbe à gakui kɔ̃n gbãaao vĩ gurɔ píngi, aami.
17 Ǹ o anduna tiaa kɛ̀kii auzikideenɔnɛ, aɔ̃ton ĩa dãro. Aɔ̃ton gbãa e ɔɔda náanɛsaiaro, aɔ̃
gbãa e Luda kɛ̀ è pɔ́ píngi kpáwa bíta wà pɔnnaa kɛoa.
18 Ǹ ońnɛ aɔ̃ à maaa kɛ, aɔ̃ nnaa kɛńnɛ, aɔ̃ ɔ poronnɛ, aɔ̃gɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ.
19 Lán beee bà aɔ̃é kũsãɛ maaa di ń zĩndanɛ auzɛnna pɔ́ ũ, aɔ̃é wɛ̃̀ndi kɛ̀ dɛ wɛ̃̀ndi ũ yãpuraa
e.
20 Timɔti, ǹ yã kɛ̀ Ludaa nànnɛ n ɔzĩ kũ gbãa. Ǹ mì kɛ̃ ludadɔ̃sai yã pãpã'onaa kɔ̃n
yãlɛkpɛɛ'ona kɛ̀ wè be dɔ̃nao.
21 Gbɛ̃kenɔ zɛ̀o, ben aɔ̃ pã̀ wa dɔnzizɛnɛ.

Luda gbɛ̃kɛɛ kɛare.

TIMƆTI TAKADA PLAADEE

Pɔlu tɛ́kana Timɔtin

1 Mamɔma Pɔlu, Kirisi Yesu zɪ̀ri Luda pɔyezi guu wɛ̃̀ndi kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ Kirisi Yesu guu yã
musu,
2 mámbe ma takada kɛ̀ kɛ̃̀nnɛ, ma nɛ́ yenzide Timɔti. De Luda kɔ̃n wa Dii Kirisi Yesuo
gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ kɔ̃n sùuo, à n gba aafia.
3 Ma sáabu kɛ̀ ma dezinɔ Ludanɛ kɛ̀ mɛɛ̀ dɔzi kɔ̃n nɔ̀sɛ puraao, zaakɛ n yã ègɔ̃ dɔɔmagu
yãana sai ma aduakɛna gwãavĩ kɔ̃n fãantɛ̃o guu.
4 Tó wɛ́ɛ'i kɛ̀ bɔ̀mma yã dɔ̀magu, mɛɛ̀ n bɛgɛ kɛmɛ, mɛɛ̀gɔ̃ yezi wà wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ, lɛ ma pɔnnaa
kɛ bíta.
5 N ludanaanɛkɛna kɔ̃n nɔ̀sɛo do yã dɔmagu. N dazi Loisi kɔ̃n n da Yunisio Luda náanɛ kɛ̀
lɛ se, bensɔ̃ má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ lɛ se.
6 Beee yãnzi mɛ́ɛ dɔɔngu, ǹ tɛ́ ká gbaa kɛ̀ Ludaa dànnɛɛn gurɔɔ kɛ̀ ma ɔ dìmma,
7 zaakɛ Ninii kɛ̀ è wa gba gbãa kɔ̃n yenzio kɔ̃n zĩndakũnadɔ̃ɔon Ludaa kpàwa, èe kɛ nini
vĩapɔnlo.
8 Beee yãnzi ǹton wí dɛ kɔ̃n wa Dii yã onnɛnaoro. Ǹton wí dɛ ma yãoro, mamɔma kɛ̀ wà
ma da kpɛ́siaan Kirisi yãnzi. Ǹ nawɛ̃a kɛ̀ wè kɛ à baaru nna kpana yãnzi kɛmao kɔ̃n Luda
gbãaao.
9 Àmbe à wa mì sì, à wa sisi wa gɔ̃ a pɔ́ ũ. Èe kɛ yã kɛ̀ wá kɛ̀ yãnzinlo, à zĩnda pɔyezi yãnzimɛ
kɔ̃n gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ à kɛ̀weeo zaalɛ gurɔɔ e naaro.
10 Gbɛ̃kɛɛ pì bɔ̀ gupuraaa wa Mìsiri Kirisi Yesu pì mɔna guu sa. À ga gbãaa kàatɛ, à wɛ̃̀ndi
kɔ̃n kuuna gurɔ píngio bɔ̀we gupuraaa a baaru nnaa kɛ̀ wè kpá guu.
11 Luda ma diɛ a zɪ̀ri ũ, lɛ mà baaru pì kpàakpa kɛ mà à yã dańnɛ.
12 Beee yãnzin mɛ́ɛ nawɛ̃a kɛɛzi, mɔde wí è ma kũro, zaakɛ má gbɛ̃ kɛ̀ ma à náanɛ kɛ̀ dɔ̃,
bensɔ̃ má dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ eé fɔ̃ à yã kɛ̀ à nàmɛ ma ɔzĩ dãkpa ai a mɔ́gurɔɔ zĩ.
13 Ǹgɔ̃ yã kɛ̀ ń mà ma lɛ́zĩ ai a lɔ̀n pì kũna yãzɛdedannɛna zɛ́kpaɛ ũ kɔ̃n ludanaanɛkɛnao
kɔ̃n yenzi kɛ̀ wá vĩ Kirisi Yesu guuo.
14 Ǹ yã maaa kɛ̀ Ludaa nànnɛ n ɔzĩ kũ gbãa kɔ̃n à Ninii kɛ̀ kú wa guu gbãaao.
15 Ń dɔ̃ kɛ̀ Asia bùsudeenɔ ma zĩnna ń píngi. Figɛlu kɔ̃n Ɛmɔgɛnɛo kú ń tɛ́.
16 Dii wɛ̃nda dɔ̃ Ɔnɛsifɔru bɛdeenɔnɛ! Zaakɛ à mɔ̀ à ma nɔ̀sɛ kpàɛmɛ à gɛ̃̀n lɛ́ vĩro, èe wí dɛ
kɔ̃n ma dana kpɛ́siaan yãoro.
17 Kɛ̀ à mɔ̀ Romu gɔ̃ɔ, à ma wɛtɛ ai à gàa à bɔ̀ma.
18 Dii wɛ̃nda dɔ̃nɛ yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ. Ń dɔnlɛ bíta kɛ̀ à kɛ̀mɛ zaa Ɛfesu yã dɔ̃ sãnsãn.

2

Kirisi Yesu zɪ̀kari maaa

1 Mpi sɔ̃ ma nɛ́, ǹgɔ̃ gbãa kɔ̃n gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Ludaa vĩwao Kirisi Yesu guuo.
2 Yã kɛ̀ ń mà má ò parii wáa, ǹ na gbɛ̃ náanɛdeenɔnɛ ń ɔzĩ, kɛ̀ aɔ̃é fɔ̃ wà dada gbɛ̃ pãndenɔnɛ.
3 Ǹ nawɛ̃a fɔ̃wao Kirisi Yesu zɪ̀kari maaa ũ.
4 Anduna yã bɔkɔ̃tɛ è dɔ zɪ̀kari kɛ̀ kú zɪ̀lannɛ aɛro, lɛ à yã ká à diinɛ yãnzi.
5 Bàkpakɔ̃sɔ̃ri sɔ̃, tó èe bàa lɛ́ a zɛ́aro, eé zɪ̀blena fùra ero.
6 À kɔ̃ sìo búbari kɛ̀ zĩ gbãaa kɛ̀ a baka sɛ́ káaku.
7 Ǹ laasuu lɛ́ yã kɛ̀ má ò pìnɔzi, zaakɛ Dii é n gba ɔ̃ndɔ̃ɔ à píngi guu.
8 Ǹ dɔn kɛ̀ Yesu Kirisi nɛ́ Dauda boriimɛ, bensɔ̃ à fɛ̀ɛ bɔna gaan. Baaru nnaa kɛ̀ mɛɛ̀ kpán
gwe.
9 Beee yãnzin mɛ́ɛ nawɛ̃a kɛɛzi. Wà mɔ̀ kàma lán dàkɛri bà, mɔde Luda yã e sí mɔ̀ káaro.
10 Beee yãnzi mɛɛ̀ yã píngi fɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sɛ́nɔ yãnzi, lɛ aɔ̃pinɔ se Luda ń mì sí, aɔ̃ gakui
kɛ̀ è yãaroo e kuuna Kirisi Yesu guu.
11 Yã kɛ̀kii nɛ́ yãpuraamɛ:
Tó wa gao, wégɔ̃ kúo.
12 Tó wa mɛna fɔ̃, wé kí bleo.
Tó wa lɛ́ sɛ̀zi, eé sɛ́wazi se.
13 Tó wá náanɛ vĩro, à kpɛ́ náanɛ vĩ,
zaakɛ eé we à lɛ́ sɛ́ a zĩndaziro.

Dii zĩkɛri maa kɔ̃n lɛokpakɔ̃aoro

14 Ǹ yã pìnɔ dɔ n gbɛ̃nɔn, ǹ nańnɛ Ludazi aɔ̃ton lɛokpakɔ̃a kɛ yãnɔ musuro. À àre vĩro, è gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e maanɔ yakamɛ.
15 Ǹ aĩa kɛ lɛ Luda n sáabu kpá, zĩkɛri kɛ̀ è yã yãpuraa wɛ̃kɔ̃ańnɛ súusu ũ, kɛ̀ wí è à kũ à zĩ yã musuro.
16 Ǹ pã yãbɔɛna pãa kɛ̀ è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Luda yãoroonɛ. È gbɛ̃nɔ ludayãdasai kaarańnɛmɛ,
17 ben yã kɛ̀ aɔ̃è dańnɛ è dańla lán fɔ̃̀ bà. Imɛnɛu kɔ̃n Filɛtuo kú ń tɛ́.
18 Aɔ̃ kɛ̃̀ yãpuraaa, aɔ̃è be wà fɛ̀ɛ bɔna gaan kɔ̀, aɔ̃è gbɛ̃kenɔ ludanaanɛkɛna yakańnɛ.
19 Baa kɔ̃n beeeo ɛ̃ɛ kɛ̀ Ludaa dàɛ zɛna gbãa, wà yã kɛ̀kii kɛ̃̀a: Dii gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ a pɔ́ ũunɔ dɔ̃. Gbɛ̃ kɛ̀ è Dii sísi mì kɛ̃ yã zaaaa.
20 Ua daa ègɔ̃ pɔ́nɔ vĩ pari. Wà à kenɔ kɛ̀ kɔ̃n vurao kɔ̃n kondogio yãtiisikɛbɔ ũ, bensɔ̃ wà à kenɔ kɛ̀ kɔ̃n lío kɔ̃n gũ̀o yãnɛngokɛbɔ ũ.
21 Tó gbɛ̃ ɔ bɔ̀ɛ yã bɛ̀ɛsaidee guu, eé gɔ̃ yãtiisikɛbɔ ũ, eégɔ̃ aufãni vĩ Diinɛ, eégɔ̃ kú adona maakɛna píngi soru guu.
22 Ǹ bàa sí gɔ̃kparɛ pɔ́nidɛnanɔnɛ, ǹ tó maakɛna kɔ̃n ludanaanɛkɛnao kɔ̃n yenzio kɔ̃n kuuna kɔ̃o nnaao dɔnnɛ aɛ lɛdo kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è Dii sísi kɔ̃n nɔ̀sɛ puraaonɔ.
23 Ǹ ɔ bɔɛ mìsai lɛokpakɔ̃a kɛ̀ dɔ̃na ke vĩroon. Ń dɔ̃ kɛ̀ è swɛ̀e da.
24 À maa Dii zɔ̀bleri gɔ̃ swɛ̀e vĩro. À nɔ̀sɛ gɔ̃ do kɔ̃n baade píngio, yãdannɛri maaa kɛ̀ è gbɛ̃ fɔ̃ ũ,
25 à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è à yã síroonɔ gba làakari busɛbusɛ. Wègɔ̃ dɔ̃ro ke Luda é fɔ̃ à ń gba zɛ́ aɔ̃ nɔ̀sɛ liɛ wà yãpura sí,
26 aɔ̃ bɔ Ibilisi kɛ̀ à ń kũ à ń dá a pɔyezi guu bàn, ń làakari suḿma.

3

Gbɛ̃nteenɔ yãkɛna gurɔ zãanɔa

1 Ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gurɔ zãanɔ égɔ̃ pãsĩ.
2 Gbɛ̃nɔ zĩnda yã é dɔ́ńnɛ aɛ, ɔɔ é ń swɛ̃̀ ble. Aɔ̃égɔ̃ dɛ wadadeenɔ ũ, ĩadãrinɔ, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃rinɔ, de kɔ̃n dao yãmarisaideenɔ, guturunɔ, ludayãdarisainɔ,
3 nɔ̀sɛsaideenɔ, agbaawerisaideenɔ, gbɛ̃yakarinɔ, faasaideenɔ, aĩapãsĩdeenɔ, yã maa ibɛɛnɔ,
4 bɔnkpɛɛdeenɔ, laasuusaideenɔ, yɔ̃̀kɔ̃deenɔ. Aɔ̃égɔ̃ ye pɔnnakɛnazi dɛ Luda yãla.
5 Aɔ̃è dɔnzi kɛ, mɔde aɔ̃ɔ ye à gbãaaziro. Ǹ kɛ̃ gbɛ̃ beee takanɔa.
6 Aɔ̃ gbɛ̃kenɔ è gɛ̃ nɔgbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è mì gbãkɛnnɛroonɔzi, aɔ̃ ń fu kɔ̃n lɛ́o. Durun sɔ̀ kɛ̀ nɔgbɛ̃ pìnɔn, dà zaaa bé à gɔ̃̀ńnɛ,
7 aɔ̃ègɔ̃ yã dadaa gurɔ píngi, mɔde aɔ̃è fu yãpura kũnaa.
8 Lán Yanɛ kɔ̃n Yambɛrɛsio bɔ̀ Musa kpɛɛ nà, lɛn gbɛ̃ pìnɔ è bɔ yãpuraa kpɛɛ lɛ. Aɔ̃ laasuu lɛkpɛɛmɛ, wa dɔnzizɛ guu pɔ́ ginzinanɔmɛ.
9 Aɔ̃ɔ gana aɛ vĩ dɔro, zaakɛ baade píngi ń mìsaikɛɛ dɔ̃, lán wà Yanɛ kɔ̃n Yambɛrɛsio pɔ́ dɔ̃̀ nà.

Luda yã àre

10 Mpi sɔ̃, ń tɛ́mazi. Ń ma kuuna dɔ̃ kɔ̃n ma yãdannɛnao kɔ̃n yã kɛ̀ mɛ́ɛ pɛɛao kɔ̃n ma ludanaanɛkɛnao kɔ̃n ma mɛnakɛɛo kɔ̃n ma yenzio kɔ̃n ma zɛna gbãaao
11 kɔ̃n wɛ́ɛ kɛ̀ wà tãmaao kɔ̃n nawɛ̃a kɛ̀ má kɛ̀o. Ń yã kɛ̀ ma le Antiɔku kɔ̃n Ikɔniuo kɔ̃n Lisitirao dɔ̃ kɔ̃n wɛ́ɛtãmmana bíta kɛ̀ má fɔ̃̀o. Mɔde Dii ma bɔ à píngi guu.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wàgɔ̃ kuu ludayãdarinɔ ũ Kirisi Yesu guunɔ é wɛ́ɛtãmma e.
13 Gbɛ̃ zaaanɔ kɔ̃n mɔnafikideenɔ zaakɛ égɔ̃ kaaramɛ. Aɔ̃é gbɛ̃nɔ sãsã, aɔ̃pinɔ égɔ̃ sãsãna.
14 Mpi sɔ̃, ǹ zɛ kɔ̃n yã kɛ̀ ń dàda ń sì yãpuraa ũuo. Ń gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dàdannɛɛnɔ dɔ̃,
15 zaakɛ ń Luda yã dɔ̃ zaa n nɛ́ngo zĩ. Eé fɔ̃ à n gba ɔ̃ndɔ̃ɔ à n ká Kirisi Yesu náanɛkɛna kɛ̀ è ń mì sía.
16 Yã kɛ̀ kú Luda yãn bɔ̀ Luda kiia píngimɛ. À àre vĩ, zaakɛ è yãpuraa dańnɛ, è ń ɛgɛɛ káńnɛ ń ɔzĩ, è ń gba làakari, è lɛ́ dańma yãkɛna a zɛ́a guu,
17 lɛ Luda gbɛ̃ sorumi ma yãmaakɛna píngi zɛ́ guu.

4

1 Ma nannɛ Ludazi kɔ̃n Kirisi Yesu kɛ̀ eé ɛara à mɔ́ à kpata ble à yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ kɔ̃n gɛ̀wãadeenɔo,
2 ǹ Luda yã waazi kɛ. Tó à zɛ́ kɛ̀ kesɔ̃ èe zɛ́ kɛro, ǹgɔ̃ kúo. Ǹ yã diɛńnɛ, ǹ kpãkɛ̃ńzi, ǹ lɛ́ dańma, ǹ yã dańnɛ kɔ̃n mɛna bítao.

[3] Zaakɛ gurɔke é mɔ́ kɛ̀ gbɛ̃nɔ é we wà swã kpá yãzɛdedannɛnaziro. Aɔ̃é yãdannɛrinɔ
kakɔ̃aŕzi ŕ zĩnda pɔyeziamɛ, lɛ aɔ̃ yã kɛ̀ kàńnɛ dańnɛ.
[4] Aɔ̃é ŕ mìkpɛɛ zu yãpuraanɛ wà aɛ dɔ garanɔa.
[5] Mpi sɔ̃, ǹgɔ̃ làakari vĩ yã píngi musu. Ǹ nawɛ̃a fɔ̃, ǹ baarunnakpari kɛna kɛ, ǹ n zĩ lɛ́ papa.

Pɔlu kuuna gaa lɛ́zĩ zaa Romu
[6] Ma gurɔɔ pàpa kɔ̀, weé ma aru kwɛ́ɛ sa'o'i ũ tia.
[7] Ma ɔsi maaa kà, ma bàa lɛ̀ ma bɔɛzi. Má Yesu yã kũna ma à lɛ́ pàpa.
[8] Kuuna maa fùra diɛna, èe ma dãa sa. Dii yãkpaɛkɛri maaa bé eé kúmɛ yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ.
Èe kɛ mámbee madoro, kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ ye à mɔnazinɔ ŕ píngimɛ.
[9] Ǹ zɛ́ wɛtɛ ǹ mɔ́ ma kiia kpakpaa.
[10] Demasi ma ton à tà Tɛsalonika, kɛ̀ à ye andunazi yãnzi. Kɛrɛsɛni tà Galatia bùsun, bensɔ̃
Titu tà Dalamatia bùsun.
[11] Luku bé à gɔ̃̀mao ado. Ǹ Maaku sɛ́ à mɔ́ lɛdo, zaakɛ è dɔmalɛ zĩi guu maamaa.
[12] Ma Tikiku gbàrɛ Ɛfesu.
[13] Tó nɛ́ɛ mɔɔ, ǹ ma utagyaba kɛ̀ má tò Kaapu bɛ zaa Toroasi sɛ́ ǹ mɔ́omɛ kɔ̃n ma takadanɔ,
atɛ̃nsa à kɛ̀ wà kɛ̀ kɔ̃n báaonɔ.
[14] Alɛsanda sia yã zaaa kɛ̀mɛ maamaa. Dii é yã kɛ̀ à kɛ̀ pì fĩa bonɛ.
[15] Ǹ làakari kɛzi, zaakɛ à bɔ̀ wa yã kpɛɛ pãsĩpãsĩ.
[16] Yãkpaɛkɛnamao káakupɔ guu gbɛ̃kee e zɛmaoro, aɔ̃ ma ton ŕ píngi. Luda tón ŕ yã pì daro.
[17] Dii zɛ̀mao à ma gba gbãaa, ben ma zɛ́ è ma waazi kɛ̀ ma à lɛ́ pàpa, bori pãndenɔ mà ŕ
píngi. À ma bɔ músu lɛ́zĩ.
[18] Dii é ma bɔ yã zaaa guu píngi, eé ma mì sí ai mà gá káo à kpatan musu. Àmbe à gakui vĩ
gurɔ píngi, aami.

Lɛ́zammana
[19] Ǹ ì kpá Pirisila kɔ̃n Akilaoa kɔ̃n Ɔnɛsifɔru bɛdeenɔ.
[20] Erasatu gɔ̃̀ Kɔrinti. Ma Torofimu tò kɔ̃n gyãao Milɛtu.
[21] Ǹ zɛ́ wɛtɛ ǹ mɔ́ ai buusiɛ gɔ̃ ká. Yubulu kɔ̃n Pudɛnio kɔ̃n Linuo kɔ̃n Kalaudiao kɔ̃n wa
gbɛ̃nɔ píngi ì kpàmma.
[22] Dii gɔ̃ kúnyo. À gbɛ̃kɛɛ kɛare.

TITU

Titu zĩkɛna Kɛrɛti bùsun
1 Mamɔma Pɔlu, Luda zɔ̀bleri, Yesu Kirisi zɩ̀rin ma ũ. À ma zĩ mà gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sɛ́nɔ kaara
a náanɛkɛnan mà tó aɔ̃ à dɔnzizɛ yãpuraa dɔ̃,
2 lɛ aɔ̃ wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroozi, kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ zaalɛ anduna e káɛro. Eè ɛgɛɛ to sɔ̃ro.
3 Ben yã pì bɔ̀ gupuraaa a gurɔɔa waazi kɛ̀ Luda wa Mìsiri dàmɛ ma kɛɛ guu lán à dìɛ nà.
4 Mámbe ma takada kɛ̀ kɛ̃̀nnɛ Titu, ma nɛ́ yãpuraa Yesu zɛ́ kɛ̀ wá kún lɛdoo guu. De Luda
kɔ̃n Kirisi Yesu wa Mìsirio gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ, à n gba aafia.
5 Ma n to Kɛrɛti, lɛ ǹ yã kɛ̀ gɔ̃̀ gweenɔ gɔ̃gɔ̃, ǹ gbɛ̃nsinɔ diɛ wɛ́tɛ kɔ̃n wɛ́tɛo lán má ònnɛ nà.
6 À maa gbɛ̃nsi gɔ̃ kuu taari sai nɔmɛndodee ũ. À nɛ́nɔ gɔ̃ dɛ ludanaanɛkɛrinɔ ũ, wàtongɔ̃ ń
dɔ̃ nɛ́ zàzari swãgbãadeenɔ ũro.
7 Zaakɛ gbɛ̃nsi nɛ́ Luda zĩ gwàrimɛ, àtongɔ̃ dɛ taaridee ke wadadee ke pɔfɛ̃ri ke wɛ̃dɛri ke
gbɛ̃ pãsĩ ke ɔɔzaawɛtɛri ũro.
8 Sé àgɔ̃ dɛ nibɔfɔ̃ri ũ, làakaridee kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n maakɛnao ũ, gbɛ̃ súusu kɛ̀ kú adona bensɔ̃ à a
zĩnda kũna dɔ̃ɔ ũ,
9 gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ gbãngbãn kɔ̃n yã náanɛdee kɛ̀ wè dańnɛo ũ, lɛ à e à lɛ́ da gbɛ̃ pãndenɔa kɔ̃n
yãzɛdedannɛna pìo, à gbɛ̃ kɛ̀ bɔ̀ à yã kpɛɛnɔ ɛgɛɛ káńnɛ ń ɔzĩ.
10 Zaakɛ swãyãmarisaidee kɛ̀ aɔ̃è gbɛ̃nɔ likɔ̃a kɔ̃n ń yã'onaonɔɔ pari, atɛ̃nsa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀ kɔ̃n
bɛ̃̀ngukɛna yãonɔ.
11 Aɔ̃è ua lɛzii yaka. À maa wà lɛ́sɔ dańnɛ. Aɔ̃è yã kɛ̀ dɛ wà dańnɛroo dańnɛ ɔɔ zaa ena
yãnzi.
12 Kɛrɛti bùsu annabi ke bè, Kɛrɛtinɔ nɛ́ ɛgɛdeenɔmɛ, nɔ̀bɔ pãsĩnɔmɛ, ye'uzi mɛadeenɔmɛ.
13 Yã pì nɛ́ yãpuraamɛ. Beee yãnzi ǹ kpãkɛ̃ńzi maamaa, lɛ aɔ̃gɔ̃ dɔnzizɛ kũna gbãa.
14 Aɔ̃ton làakari dɔ Yudanɔ garaaro ke gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ kɛ̃̀ yãpuraaa yãdiɛnanɔ.
15 Pɔ́ke ègɔ̃ gbãsĩ gbãsĩsaideenɔnɛro, bensɔ̃ pɔ́ke ègɔ̃ gbãsĩsai ludayãdarisai gbãsĩdeenɔnɛro,
kɛ̀ aɔ̃ laasuu kɔ̃n ń nɔ̀sɛo zaa yãnzi.
16 Aɔ̃è be wà Luda dɔ̃, ben aɔ̃ yãkɛna è ń ɛgɛ bo. Bɛgizinɔmɛ, aɔ̃è yã maro, aɔ̃è fɔ̃ wà yã maa
ke kɛro.

2

Yãdannɛna zɛ́dee
1 Mmɔn sɔ̃, ǹ yã kɛ̀ è kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n yãzɛdedannɛnao dańnɛ.
2 Ǹ da mare ìsinɔnɛ aɔ̃gɔ̃ ń zĩnda kũna dɔ̃ gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ ũ làakarideenɔ ũ. Aɔ̃gɔ̃ dɔnzizɛ kũna
gbãa kɔ̃n yenzio kɔ̃n mɛnao.
3 Ǹ da nɔgbɛ̃nsinɔnɛ dɔ aɔ̃ kuuna gɔ̃ dɛ dɔnziri maaanɔ kuuna ũ. Aɔ̃tongɔ̃ dɛ gudɛri ke wɛ̃
zɔ̀nɔ ũro. Aɔ̃ yã maaa dańnɛ,
4 lɛ aɔ̃ lɛ́ da nɔzãreenɔa aɔ̃ baade gɔ̃ ye a zãzi kɔ̃n a nɛ́nɔ,
5 aɔ̃gɔ̃ dɛ làakarideenɔ ũ gbãsĩ sai, aɔ̃ làakari dɔ ń ua zĩia, aɔ̃ baade mì siɛ a zãnɛ lɛ wàton Luda
yã zaa boro yãnzi.
6 Ǹ lɛ́ da gɔ̃kparɛnɔa dɔ aɔ̃gɔ̃ làakari vĩ.
7 Ǹ yãmaakɛna zɛ́ ɔdɔańnɛ à píngi guu. N yãdannɛna gɔ̃ bɛ̀ɛ vĩ à kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n n yãkɛnao
8 kɔ̃n yãzɛdee kɛ̀ weé fɔ̃ wà à ɛgɛ borooo, lɛ wí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ n kpɛɛnɔ kũ, aɔ̃ton yã zaaa e wà
o wa yã musuro yãnzi.
9 Ǹ lɛ́ da zɔ̀nɔa aɔ̃ mì siɛ ń diinɔnɛ yã píngi guu, aɔ̃ yã kɛ̀ eé káńnɛ kɛ. Aɔ̃ton yã síńlaro.
10 Aɔ̃ton kpãi ońmaro. Aɔ̃ tó wàgɔ̃ ń dɔ̃ gbɛ̃ náanɛdeenɔ ũ maamaa, lɛ Luda wa Mìsiri yã kɛ̀
weè dańnɛ wɛ́ɛ bɔ yã píngi guu.
11 Zaakɛ Luda gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ mɔ̀ kɔ̃n mìsinao baade píngine bɔ̀ gupuraaa.
12 Gbɛ̃kɛɛ pì e daawe wà kpɛɛ li yã kɛ̀ èe kɔ̃ sɛ́ kɔ̃n Luda yãoroonɛ kɔ̃n anduna pɔ́nidɛnanɔ,
lɛ wàgɔ̃ wa zĩnda kũna dɔ̃ gbɛ̃ maaanɔ ũ, ludayãdarinɔ ũ anduna tiaa kɛ̀kii guu,
13 wa wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ gurɔ aubarikadee kɛ̀ wée dãazi. Àmbe wa Luda bíta wa Mìsiri Yesu Kirisi
mɔ́gurɔ gakuidee ũ.
14 À a zĩnda kpà wa yãnzi, à wa bɔ zaa píngi guu, à wa gbãsĩ gògo, lɛ wà gɔ̃ a zĩnda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
maakɛna aĩa vĩinɔ ũ.
15 Ǹ yã pìnɔ dańnɛ ǹ lɛ́ daońma. Ǹ kpãkɛ̃ńzi kɔ̃n iko kɛ̀ ń vĩio píngi. Ǹton tó gbɛ̃ke kya
káguro.

3

Wà làakari dɔ maakɛnaa
1 Ǹ dɔ n gbɛ̃nɔn aɔ̃ mì siɛ gbãadeenɔnɛ kɔ̃n ikodeenɔ, aɔ̃ ń yã ma, aɔ̃gɔ̃ kú kɔ̃n maakɛna píngi
soruo.
2 Aɔ̃ton gbɛ̃ke tɔ́ zaaa síro. Aɔ̃gɔ̃ dɛ nɔ̀sɛdode yãketesaideenɔ ũ kɛ̀ aɔ̃ɔ busana baade pínginɛ.
3 Zaakɛ wapinɔ se, wá faa vĩ yãro, ludayãdarisainɔn wa ũ. Wa sãsã, wá dɛ pɔnnakɛna kɔ̃n
dà zaa píngio zɔ̀nɔ ũ. Weègɔ̃ kú kɔ̃n nɔ̀sɛ zaaao kɔ̃n nɔ̀sɛgɔ̃aanɔo. Wá dɛ bɛgizinɔ ũ, wa zakɔ̃n.
4 Baa kɔ̃n beeeo kɛ̀ Luda wa Mìsiri gbɛ̃kɛ kɔ̃n à yenzio bɔ̀ gupuraaa,
5 ben à wa mì sì. Èe kɛ wa maakɛna yãnzinlo, kɛ̀ à wɛ̃nda dɔ̃we yãnzimɛ. À wa zú ò à wa i
dufu, à tò wa gɔ̃ gbɛ̃ dufunɔ ũ kɔ̃n a Ninii
6 kɛ̀ à pìsiwa gbãaao Yesu Kirisi wa Mìsiri gãzĩ.
7 Beee yãnzi yã bɔ̀wao nna à gbɛ̃kɛ yãnzi, wa gɔ̃ túbiblerinɔ ũ, wá wɛ́ɛ dɔ auzɛnnazi.
8 Yã pì nɛ́ yãpuramɛ.
Má yezi ǹ gã na yã pìnɔ onaa maamaa, lɛ ludanaanɛkɛrinɔ e wà mɛ̀ kpá maakɛnaa. Beee
maa, à kaarana vĩ gbɛ̃nɔnɛ.
9 Ǹ bàa lɛ́ mìsai yãgagananɛ kɔ̃n dezinɔ tɔ́ kɔ̃ɔwɛnao kɔ̃n swèeo kɔ̃n lɛokpakɔ̃akɛna Musa
doka yã musuo, zaakɛ yã pãanɔmɛ, aɔ̃ɔ kaarana vĩro.
10 Ǹ kpãkɛ̃ gbɛ̃ kɛ̀ è tó wà kɛ̃kɔ̃azi baa gɛ̀n plaa, gbasa ǹ pɛ́a.
11 Ǹgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ beee taka sɛ̀sã. Durunkɛrimɛ, à a zĩnda bɔ̀bɔ.

Lɛ́zammana
12 Tó ma Atema ke Tikiku zɛ̀mma, ǹ zɛ́ wɛtɛ ǹ mɔ́ ǹ ma le Nikɔpɔli, zaakɛ ma zɛo mà buusiɛ
dɛ gwe.
13 Ǹ aĩa kɛ ǹ kũsãɛ kɛ bùsu dokadɔ̃ri Zenasinɛ kɔ̃n Apoloo lɛ pɔ́ke tón kɛ̃sãḿmaro ń tá guu.
14 À maa wa gbɛ̃nɔ maakɛna dada aɔ̃ ń zĩnda kpáa, aɔ̃ yã kɛ̀ kɔ̃ sìonɔ bɔkɔ̃tɛ lɛ wàtongɔ̃ kuu
pãro.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ wá kú lɛdoonɔ ì kpàmma ń píngi. Ǹ ì kpá gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yewazi Yesu zɛ́ guunɔa. Luda
gbɛ̃kɛɛ kɛare a píngi.

FILIMƆ

Pɔlu Filimɔ sáabukpana
1 Mamɔma Pɔlu kɛ̀ wà ma da kpɛ́siaan Kirisi Yesu yãnzi kɔ̃n wa Yesude daa Timɔtio, wámbe
wa takada kɛ̀kii kɛ̃̀nnɛ, wa zĩkɛri daa yenzide Filimɔ
2 kɔ̃n sɔsi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è kɔ̃ kakɔ̃a n bɛɛnɔ kɔ̃n wa nɔgbɛ̃ yenzide Afiao kɔ̃n wa zĩ̀kari daa Akipuo.
3 Luda wa De kɔ̃n Dii Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛnnɛ, à n gba aafia.
4 N yã ègɔ̃ dɔmagu gurɔ píngi ma aduakɛna guu, mɛɛ̀gɔ̃ ma Luda sáabu kpaa,
5 zaakɛ ma Dii Yesu náanɛ kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ baaru mà kɔ̃n yenzi kɛ̀ ń vĩ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔo ń píngi.
6 Mɛɛ̀gɔ̃ wɛ́ɛ kɛɛ, lɛ wa kuuna kɔ̃o Yesu zɛ́n tó n wɛ́ɛ kɛ̃ à maaa kɛ̀ wá vĩ kuuna Kirisi guu
píngi musu.
7 Ma gbɛ̃, n yena Luda gbɛ̃nɔzi ma pɔɔ kɛ̀ nna maamaa, à ma làakari kpàɛmɛ, zaakɛ n ń
làakari kpàɛńnɛ.

Pɔlu agbaakpana Filimɔnɛ Ɔnɛsimu yã musu
8 Beee yãnzi, baa kɛ̀ ma zɛ́ kà Kirisi guu mà yã kɛ̀ maa ǹ kɛɛ diɛnnɛ,
9 baa kɔ̃n beeeo ma agbaa kpànnɛ kɔ̃n yenzio. Mamɔma Pɔlu, mare ìsi ina kɔ̃n ma kuuna
kpɛ́siaan tia Kirisi Yesu yãnzio,
10 ma agbaa kpànnɛ Ɔnɛsimu yã musu kɛ̀ à gɔ̃̀ ma nɛ́ ũ Yesu zɛ́ guu kpɛ́siaan kɛ̀ yãnzi.
11 À aufãni vĩnnɛ yãro, mɔde tia à aufãni vĩ mapi kɔ̃n mpionɛ.
12 Ma à gbàrɛmma, àmbe ma swɛ̃̀ ũ.
13 Ma kuuna kpɛ́siaan baaru nna kpana yãnzi, má yezi àgɔ̃ kú ma saɛ, lɛ àgɔ̃ dɔɔmalɛ n gɛ̃ɛ
ũ,
14 mɔde má yezi mà yãke kɛ n lɛ́ saɛro, lɛ ǹton yã maaa kɛmɛ tiasioro, séde kɔ̃n pɔyezinao.
15 Eégɔ̃ Ɔnɛsimu kɛ̃mma yã gurɔ plaa lɛ à ɛara à summa àgɔ̃ kúnyo gurɔ píngi yãnzimɛ.
16 À kuu lán zɔ̀ bà dɔro, zaakɛ à dɛ zɔ̀la, à dɛ n gbɛ̃ yenzidee ũ kuuna Kirisi guu. Ma gbɛ̃
yenzideemɛ. Weé mmɔn kɛ̀ à dɛ n zɔ̀ ũ, bensɔ̃ à gɔ̃̀ n gbɛ̃ ũ Dii guu pɔ́ o dɔɔ́?
17 Beee yãnzi tó n ma diɛ n gbɛ̃ndoo ũ, ǹ gbãakɛ kpázi lán nɛ́ kpámazi nà.
18 Tó à zɛ̃̀nnɛ yãkea ke tó à n fĩa kũna, beee gɔ̃̀ ma yã ũ.
19 Ma Pɔlu mámbe ma yã kɛ̀kii kɛ̃̀ kɔ̃n ma zĩnda ɔɔo, mɛ́ n fĩa bonnɛ. Kɛ̀ ń ma fĩa kũna n zĩnda
wɛ̃̀ndi ũ, mɛ́ lɛ́ páaro.
20 Tɔ̀, ma gbɛ̃, kuuna Dii guu ǹ à maaa kɛmɛ, ǹ ma làakari kpáɛmɛ wa kuuna Kirisi guu
yãnzi.
21 Ma takada kɛ̀ kɛ̃̀nnɛ, kɛ̀ má dɔ̃ kɛ̀ nɛ́ ma yã ma, bensɔ̃ nɛ́ kɛ dɛ yã kɛ̀ má ònnɛɛla.
22 Beee gbɛra ǹ pitakii kɛkɛmɛ dɔ, zaakɛ má wɛ́ɛ dɔzi Luda é ma bɔare wɛ́ɛkɛɛ kɛ̀ ée kɛɛa
yãnzi.

Lɛ́zammana
23 Ɛpafara kɛ̀ wá kú lɛdo kpɛ́siaan Kirisi Yesu yãnzi ì kpàmma
24 kɔ̃n ma zĩkɛri daanɔ Maaku kɔ̃n Arisitakuo kɔ̃n Demasio kɔ̃n Lukuo.
25 Dii Yesu Kirisi gbɛ̃kɛɛ kɛare.

EBERUNƆ

Kirisi dɛ malaikanɔla 1:1-2:18
Kirisi dɛ Musala 3:1-4:13
Kirisi dɛ Aruna bori sa'orinɔla 4:14-7:28
Kirisi sa'orikɛɛ dɛńla 8:1-10:39
Wà Luda náanɛ kɛ 11:1-12:25
Lɛ́dammana 13:1-13:25

Luda Nɛ́ dɛ malaikanɔla
[1] Luda yã̀ ò wa dezinɔnɛ yã̀ káaku annabinɔ gãzĩ gɛ̃̀n baaagɔ̃ zɛ́nɔn pari,
[2] mɔde à yã̀ òwe a Nɛ́ gãzĩ gurɔ zãa kènɔn sa. Nɛ́ pì gãzĩn Luda anduna kɛ̀, à dìɛ kɛ̀ àmbe
eégɔ̃ pɔ́ sãnda píngi vĩ.
[3] Àmbe Luda gakui tɛ́kɛna ũ, à dɛ à kuuna sãnsãn ũ. Àmbe à pɔ́ sãnda píngi kũna kɔ̃n a
yã'ona gbãaao. Gbɛ̃nɔ durunkɛ̃nnɛna gbɛra à vɛ̃̀ɛ musu Luda bíta ɔplaazi.
[4] Lán tɔ́ kɛ̀ à blè pì dɛ malaikanɔ pɔ́la nà, lɛn à bíta dɛńla lɛ.
[5] Luda yã kɛ̀kii ò malaika kenɛ yãɔ́?
Ma Nɛ́n n ũ, gbã̀an ma n i,
Kesɔ̃:
Mɛ́gɔ̃ dɛnɛ De ũ,
eégɔ̃ dɛ ma Nɛ́ ũ.
[6] Kɛ̀ Ludaa tò a daudu mɔ̀ anduna guu à bè:
A malaikanɔ dɔnzi kɛnɛ ń píngi.
[7] Malaikanɔ yã̀ musu à bè:
Eè a zĩ̀rinɔ li ĩa ũ,
a zĩkɛrinɔ sɔ̃ɔ tɛ́vura ũ.
[8] À Nɛ́ yã̀ musu sɔ̃ à bè:
Luda, nɛ́gɔ̃ vɛ̃ɛna kíblekitaa ai gurɔ píngimɛ,
nɛɛ̀gɔ̃ n kíkɛgo kũna yãzɛdee ũ.
[9] Ń ye maakɛnazi, n za zaakɛnan.
Beee yãnzi Luda, n Luda, n ka kpatan,
à pɔnnaa pìsimma dɛ n gbɛ̃nɔla.
[10] Wà bè dɔ:
Dii, n anduna kãsãa pɛ̀ɛ zaa káaku,
musu nɛ́ n ɔzĩimɛ.
[11] Aɔ̃ píngi é gɛ̃tɛ, mɔde nɛ́gɔ̃ kuu.
Aɔ̃é zi kũ lán pɔ́kãsãa bà,
[12] nɛ́ ń koko lán uta bà,
nɛ́ ń liɛ lán pɔ́kãsãa bà.
Mpi sɔ̃, n kuuna ègɔ̃ dɔ̃nkɔ̃,
n gurɔɔ yãana vĩro.
[13] À yã kɛ̀kii ò malaika kenɛ yãɔ́?
Ǹ vɛ̃ɛ ma ɔplaazi
ai màgɔ̃ n ibɛɛnɔ kɛnnɛ n tinti ũ.
[14] Malaikanɔ nɛ́ nini zĩkɛrinɔmɛ ń píngi. Luda è ń zĩ lɛ aɔ̃ dɔ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é mìsina enɔlɛmɛ.

2

Mìsina bíta
[1] Beee yãnzi wà yãpuraa kɛ̀ wá mà kũ ɔplaplaa gínginzi, lɛ wàton kɛ̃ zɛ́aro yãnzi.
[2] Zaakɛ yã̀ kɛ̀ Ludaa dìɛ malaikanɔ gãzĩ nɛ́ tiasimɛ, ben wà fĩa bò gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gì mazi aɔ̃ mìkpɛɛ
zùnɛnɔnɛ a zɛ́a,
[3] tó wée mìsina bíta pì yã da sɔ̃ro, wé bɔɔ́? Mìsina yã pì bɔ̀ Dii kiiamɛ, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ mànɔ
yãpuraa kpàa.
[4] Luda ɛ̀ara à yãpuraa kpà yã pìa kɔ̃n sèedanɔ kɔ̃n yãbɔnsaɛnɔ kɔ̃n dabuyã pari kɛnanɔ kɔ̃n
a Ninii gbaa kɛ̀ à kpàatɛtɛńnɛnɔ a pɔyezia.

Yesu gɔ̃na gbɛ̃ntee ũ lán wa bà
[5] Èe kɛ malaikanɔn Luda anduna ziaa kɛ̀ wée à yã oo nàńnɛ ń ɔzĩro.
[6] À kú Luda yãn gukea wà bè:
Bɔ́n gbɛ̃ntee ũ kɛ̀ à yã ègɔ̃ dɔnguu?

Bɔ́n à ũ kɛ̀ nɛɛ̀ làakari dɔa?
7 N à kɛ̀ kɛ̃sãna malaikanɔzi féte,
n à kpà kín kɔ̃n gakuio kɔ̃n bɛ̀ɛo,
8 ń tò pɔ́ sãnda píngi mì sìɛnɛ.
Kɛ̀ Ludaa tò pɔ́ sãnda píngi mì sìɛnɛ, èe à ke tó mìsiɛnanɛ sairo. Tia la, wée e kɛ̀ pɔ́ sãnda píngi
mì sìɛnɛ gĩaro,
9 mɔde wá è kɛ̀ Yesun wà tɛ́a. Luda à kɛ̃̀sã malaikanɔzi ai gurɔ plaa, lɛ Luda gbɛ̃kɛɛ guu à ga
gbɛ̃ píngi gɛ̃ɛ ũ, ben à à kpà kpatan kɔ̃n gakuio kɔ̃n bɛ̀ɛo ga nawɛ̃a kɛ̀ à kɛ̀ yãnzi.
10 Lán pɔ́ sãnda píngi bɔ̀ Luda kiia nà, bensɔ̃ pɔ́ sãnda píngi dɛ à pɔ́ ũ, kɛ̀ à yezi à gɛ̃ kɔ̃n gbɛ̃nɔ
pari a gakui guu a nɛ́nɔ ũ, à kɔ̃ sìo à gbɛ̃ kɛ̀ mìsina zɛ́ bɔ̀ńnɛ kɛ papana nawɛ̃akɛna guu.
11 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ Luda gbɛ̃nɔ ũ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ è ń kɛ Luda gbɛ̃nɔ ũuo, ń píngi de dɔ̃nkɔ̃mɛ. Beee
yãnzi ń sisina a gbɛ̃nɔ ũu è à wí kũro.
12 À bè:
Mɛ́ n tɔ́ bɔ ma gbɛ̃nɔ tɛ́,
mɛ́ n sáabu kpá kakɔ̃ana guu.
13 À bè dɔ:
Mɛ́ à náanɛ kɛ.
À bè dɔ:
Máɛ kɛ̀ kɔ̃n nɛ́ kɛ̀ Ludaa kpàmaanɔ.
14 Zaakɛ nɛ́ pìnɔ nɛ́ gbɛ̃nteenɔmɛ, àpi se gɔ̃̀ gbɛ̃ntee ũ lán ń bà, lɛ à ga à Ibilisi kɛ̀ è mɔ́ gaao
kaatɛ,
15 à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe vĩa kɛɛ gaanɛ wèe zɔ̀ blee ai ń wɛ̃̀ndi lɛ́nnɔ bo.
16 Yãpuraa guu malaikanɔn èe ɔ daaḿmaro, Ibraĩ boriinɔmɛ.
17 À kɔ̃ sìo à gɔ̃ lán a dãaronɔ bà yã sãnda píngi guu, lɛ à gɔ̃ Sa'oriki sùude náanɛdee ũ Luda
zĩi guu, gbɛ̃nɔ durun agbaakpabɔ ũ dɔ.
18 Zaakɛ à nawɛ̃a kɛ̀ à yɔ̃agwana fɔ̃̀, eé fɔ̃ à gbɛ̃ kɛ̀ wèe ń lɛɛ wà ń gwaanɔ faaba kɛ.

3

Yesu dɛ Musala
1 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, amɔa kɛ̀ Luda a sisi a mɔ a kiianɔ, à laasuu lɛ́ Yesu kɛ̀ Luda à zɩ̃̀
Sa'oriki kɛ̀ wa zɛo ũua.
2 Náanɛdeemɛ Luda kɛ̀ à à dìɛnɛ lán Musa dɛ nà Luda ua guu.
3 Lán uakaɛri bɛ̀ɛ ègɔ̃ dɛ uala nà, lɛn Yesu gakui bíta dɛ Musa pɔ́la lɛ.
4 Ua sãnda píngi a kaɛri vĩ, bensɔ̃ pɔ́ sãnda píngi Kaɛrin Luda ũ.
5 Luda ua zĩkɛri náanɛdeen Musa ũ, yã kɛ̀ Luda é oo sèedadeemɛ.
6 Kirisi sɔ̃ bɛdee pì nɛ́mɛ. Luda a ua nànɛ à ɔzĩ. Wámbe ua pì ũ, tó wá kpɛ́ wée tãmaa kɛ̀ wá
vĩ lɛ́ gbɛ̃ɛ kɔ̃n swɛ̃̀o kpáɛna.

Luda gbɛ̃nɔ kámmabokii
7 Beee yãnzi lán Luda Ninii ò nà:
Tó a Luda kòto mà gbã̀a,
8 àton swãgbãaa kɛ lán a dezinɔ kɛ̀ nàro,
kɛ̀ aɔ̃ ma lɛ wà ma gwa gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ ma kpɛɛ gbáan.
9 Baa kɛ̀ aɔ̃ ma yãkɛnanɔ è wɛ̃̀ baplaa,
aɔ̃ ma lɛ wà ma gwa gwe, aɔ̃ ma gbãa lɛ́ gwà.
10 Ben ma pɔ fɛ̃̀ gbɛ̃ pìnɔzi,
ma bè gbɛ̃ sãsãnanɔn ń ũ,
aɔ̃ɔe ma zɛ́nɔ dɔ̃ro.
11 Ben ma la dà ma pɔfɛ̃ guu ma bè,
aɔ̃é gɛ̃ ma kámmabokiinlo fá.
12 Ma gbɛ̃nɔ, à làakari kɛ a gbɛ̃ke tóngɔ̃ swɛ̃̀ zaa ludanaanɛkɛsai vĩ ai à gá kɛ̃o Luda
Wɛ̃̀ndidearo.
13 Guu kɛ̀ è dɔ kɛ̀ eè be Gbã̀amɛ píngi, àgɔ̃ lɛ́ daakɔ̃a, lɛ durun tón a gbɛ̃ke sãsã à swãgbãa
kũro yãnzi.
14 Kirisi gbɛ̃nɔn wa ũ, tó wá náanɛ kɛ̀ wá vĩ zaa káaku kũna gbãngbãn ai à lɛ́a.
15 Lán wà ò nà:
Tó a à kòto mà gbã̀a,
àton swãgbãaa kɛ lán a dezinɔ kɛ̀ nà
gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ ma kpɛɛro.

16 Dénɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Luda kòto mà aɔ̃ bɔ̀ à kpɛɛnɔ ũ, tó èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ Musa ń bɔ́ɛ Igipitinɔ baasiroo?
17 Dénɔn Luda pɔ fɛ̃́ńzi ai wɛ̃̀ baplaa, tó èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀, aɔ̃ gɛ̀ gɔ̃̀ kaɛna gbáa guunɔ baasiroo?
18 Dénɔn à la dàńnɛ kɛ̀ aɔ̃é gɛ̃ a kámmabokiinlo, tó èe kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gì à yã mazinɔ baasiroo?
19 Wá è kɛ̀ aɔ̃ɔe e wà gɛ̃̀nlo aɔ̃ ludanaanɛkɛsai yãnzi.

4

1 Zaakɛ gɛ̃na kámmabokiin kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ kpɛ́ kuu, wà làakari kɛ, lɛ wa gbɛ̃ke tón koraziro.
2 Zaakɛ wa baaru nnaa mà lán ń bàmɛ, mɔde yã kɛ̀ aɔ̃ɔ mà pì àre vĩ̃ńnɛro, kɛ̀ aɔ̃ɔe ma kɔ̃n ludanaanɛkɛnaoro yãnzi.
3 Wamɔwa kɛ̀ wa yã pì sìnɔ, weè gɛ̃ kámmabokii pìn. Aɔ̃pinɔ sɔ̃ Luda bè:
Ma la dà kɔ̃n pɔfɛ̃o ma bè,
aɔ̃é gɛ̃ ma kámmabokiinlo.
À yã beee ò, baa kɛ̀ à a zĩi mì dɛ̀ zaa andunakaɛgurɔ,
4 zaakɛ wà gurɔ swɛɛplaade yã ò Luda yãn gukea wà bè, gurɔ swɛɛplaadee zĩ Luda kámma bò kɔ̃n zĩi kɛ̀ à kɛ̀nɔ píngi.
5 Wá mà tia à bè, aɔ̃é gɛ̃ a kámmabokiinlo.
6 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ baaru nnaa pì mà zaa káakunɔɔ e gɛ̃nlo, kɛ̀ aɔ̃ɔe síro yãnzi, ben à gɛ̃na gɔ̃̀ gbɛ̃ pãndenɔnɛ.
7 Ben Luda ɛ̀ara à gurɔ ke dìɛ dɔ wè be Gbȁa, beee gbɛra à gì kɛ̀ ben à Dauda gbà lɛ́, à ò lán wà ò nà tia:
Tó a à kòto mà gbȁa,
àton swãgbãaa kɛro.
8 Tó Yɔsua gɛ̃̀ńyo kámmabokii pìn yã, lɛ Ludaa e gurɔ pãnde yã o zãaro.
9 Àmbe à tò kámmabokii gɔ̃̀ Luda gbɛ̃nɔ pɔ́ ũ.
10 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ gɛ̃̀ Luda kámmabokiin kámma bò kɔ̃n a zĩiomɛ, lán Luda kámma bò kɔ̃n a zĩio nà.
11 Tó lɛmɛ, wà wɛ́ɛ tã wà gɛ̃ kámmabokii pìn, lɛ wa gbɛ̃ke tón gí Luda yã mazi, à fu lán ń bàro yãnzi.
12 Luda yã bɛ̃ɛ bensɔ̃ à gbãa, à lɛ́ nna dɛ fɛ̃ɛda kpa plaplaaala. È ń zɔ̃ à gɛ̃ nɔ̀sɛ guu ai niniin, è gɛ̃ mɛ̀pɛpɛkɔ̃rɛkiin ai wá ufun, è laasuu kɔ̃n nɔ̀sɛ yão gwagwa.
13 Luda pɔ́kɛna kee utɛnanɛro, à ke kpánɛ guuziro. Luda kɛ̀ wé wa yãnɔ sɛ́ɛ wà sinnɛ è pɔ́ sãnda píngi e ai a biia.

Yesu dɛ sa'orikinɔla

14 Zaakɛ wá sa'oriki ìsi kɛ̀ ludambɛɛ wɛ̃̀kɔ̃a ai Luda kiia vĩ Luda Nɛ́ Yesu ũ, wàgɔ̃ zɛ́ kɛ̀ wá sɛ̀ yã kũna gíngin.
15 Zaakɛ wá sa'oriki vĩ kɛ̀ eé fɔ̃ à wa wɛ̃nda dɔ̃ wa gbãasaikɛɛ guu. Wà à yɔ̃̀ wà gwà lán wa bà yã píngi guu, èe durun kɛro.
16 Beee yãnzi wà sɔ̃ Luda Gbɛ̃kɛkɛnnɛri kíblekitazi kɔ̃n swɛ̃̀o kpaɛna, lɛ à wa wɛ́ɛ gwa à gbɛ̃kɛɛ kɛwe à gurɔɔa.

5

1 Wè sa'oriki píngi sɛ́ gbɛ̃nɔ tɛ́mɛ, wè à diɛ ń wɛ́ɛdee ũ Luda kiia, àgɔ̃ gba kpáa, àgɔ̃ à gbãgbãańnɛ ń durunnɔ yãnzi.
2 Eé fɔ̃ à kɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ sȁsã aɔ̃ dɔ̃nasaikɛɛ guunɔo busɛbusɛ, zaakɛ àpi kú kɔ̃n gbãasaikɛɛomɛ se.
3 Beee yãnzi séde à saa o a zĩnda durun yã musu, lán è o gbɛ̃ kpaaanɔ pɔ́ musu nà se dɔ.
4 Gbɛ̃ke è a zĩnda ká kpata pìnlo. Luda bé è à kán, lán à Aruna kàn nà.
5 Lɛn se Kirisi e a zĩnda ká sa'oriki kpatanlo, Luda bé à à kàn à bè:
Ma Nɛ́n n ũ,
gbȁan ma n i.
6 À bè Luda yãn gukea dɔ:
Nɛ́gɔ̃ dɛ sa'ori ũ ai gurɔ píngi Mɛlɛkizɛdɛki zɛ́kpaɛa.
7 Gurɔɔ kɛ̀ Yesu kú anduna guu à adua kɛ̀ kɔ̃n wii gbãaao kɔ̃n wɛ́ɛ'io, à kúɛ kɛ̀ Luda kɛ̀ eé fɔ̃ à a sí gaaanɛ, ben Luda à yã mà, kɛ̀ è à yã da yãnzi.
8 Baa kɔ̃n à Ludanɛkɛɛo, à mìsiɛna Ludanɛ dàda a nawɛ̃akɛna guu.
9-10 Kɛ̀ maaa pɛ̀kɔ̃rɛa à yȁa, Luda à kà sa'oriki ũ Mɛlɛkizɛdɛki zɛ́kpaɛa, ben à gɔ̃̀ mìsina kɛ̀ è yãaroo bɔkii ũ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è à yã maanɔnɛ ń píngi.

Làakarikɛna funazi

11 Yã beee musu wá yã vĩ pari wà oare, mɔde à bɔkɔ̃tɛna zĩ'ũmɛ, zaakɛ eè yã dɔ̀rɔ dɔ̃ kpaaro.
12 Amɔa kɛ̀ a gì kɛn lán kɛ̀ bà, à maa àgɔ̃ dɛ yãdannɛrinɔ ũmɛ, mɔde ai tia á kpɛ́ dɛ wà ɛara
wà Luda yã kɛ̀ wè dada gbɛ̃ dufunɔnɛ dadaare dɔ. Yɔ̃'i bé à kɔ̃ sìao, ée ká à ú blero.
13 Zaakɛ yɔ̃miri píngi nɛ́ nɛ́mɛ, èe ká à ɔzɛɛ dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n ɔplaaoro.
14 Ú sɔ̃ nɛ́ gbɛ̃ kàsara kɛ̀ aɔ̃ kɔ̃ dɔ̃̀nɔ pɔ́mɛ. Aɔ̃ à maa kɔ̃n à zaaao dɔ̃kɔ̃zina dàda.

6

1 Beee yãnzi wà Kirisi yãdannɛna káakupɔnɔ kpá kpɛɛ, wà gá aɛ ai wà gɔ̃ gbɛ̃ papananɔ ũ.
Èe kɛ wé ɛara wàgɔ̃ yãtãkpaɛna kɛ̀nɔ gbɛ̀ sísi dɔnlo: Kpɛɛlina yã gɛ̀nɔnɛ, ludanaanɛkɛna,
2 batisi yãdadana, ɔnammana, gɛ̀nɔ fɛɛna ke zia yãkpaɛkɛna.
3 Tó Ludaa wè, wé yã beeenɔ kpá kpado wà gá aɛ.
4 Zaakɛ tó gbɛ̃ wɛ́ɛ kɛ̃̀, à ludangbaa è, à baka kú Luda Nini guumɛ,
5 tó à Luda yã kɔ̃n anduna kɛ̀ èe mɔɔ gbãaao dã̀ à gwà, à à nnaa dɔ̃̀
6 gbasa à fù, zɛ́ kuu kɛ̀ à ɛara à nɔ̀sɛ liɛ dɔro, zaakɛ èe Luda Nɛ́ paa lía dɔmɛ, èe wí daaa
gupuraaamɛ.
7 Tó lou e maa tɔɔtɛa gɛ̃̀n baaagɔ̃ èe mɔdɔ ee, ben à pɔ́ kɛ̀ àre vĩ búbarinɔnɛ bɔ̀ɛ, Luda è
aubarika dan.
8 Tó à lɛ̀ kɔ̃n lɛ̀karao bɔ̀ɛ sɔ̃, à ginamɛ, à zã̀ kɔ̃n lɛ́kɛnaoro. Eé mì dɛ kɔ̃n tɛ́omɛ.
9 Apinɔ sɔ̃ ma gbɛ̃ yenzideenɔ, baa kɛ̀ wá ò lɛ, wa làakari kpaɛna a yã musu kɛ̀ á kú kɔ̃n yã
maaa kɛ̀ bɔ̀ mìsina zɛ́ guunɔ.
10 Luda è yã kɛ a zɛ́a, a yãkɛnanɔ kɔ̃n yenzi kɛ̀ á vĩoo é sãnlo, zaakɛ a dɔnlɛ kɛ̀ à gbɛ̃nɔnɛ,
bensɔ̃ á kpɛ́ ée kɛɛ.
11 Wá yezi a baade gɔ̃ aĩa vĩ lɛ ai à lɛ́a, lɛ àton seka kɛ pɔ́ kɛ̀ a wɛ́ɛ dɔzi yã musuro.
12 Àton mɛa kɛro. À gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe Luda náanɛ kɛɛ kɔ̃n mɛnao aɔ̃ɔe pɔ́ kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ eenɔ
zɛ́kpaɛ sɛ́.

Lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ seka vĩro

13 Gurɔɔ kɛ̀ Ludaa e lɛ́ gbɛ̃ɛ Ibraĩnɛ, kɛ̀ gbɛ̃kee kuu dɛàla à síoro, beee yãnzin à sì kɔ̃n a
kuunaozi
14 à bènɛ, é aubarika dan yãpura à tó à borii kaaranɛ.
15 Ibraĩ mɛna fɔ̃̀, ben à pɔ́ kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ è.
16 Wè yã sí kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ dɛńla tɔ́omɛ. Ladana bé è tó wà yã yãpuraa dɔ̃, bensɔ̃ è lɛokpakɔ̃a
kɛ̃kɔ̃ańnɛ.
17 Ludaa yezi à ɔdɔa gbɛ̃ kɛ̀ à lɛ́gbɛ̃na é gɔ̃ ń pɔ́ ũunɔnɛ wásawasa kɛ̀ à lɛ́ liɛna vĩro, ben à sì
kɔ̃n a kuunao.
18 Lɛmɛ yã mɛ̀n plaaa kuu kɛ̀ liɛna vĩro, Luda é fɔ̃ à ɛgɛɛ to à musuro. Yã pìnɔɔ e wamɔwa
kɛ̀ wa nazinɔ gbaa swɛ̃̀ maamaa, lɛ wà tãmaa kɛ̀ wa wɛ́ɛ dɔzi da seka sai.
19 Wá tãmaa beee vĩ wa wɛ̃̀ndibadɔbɔ ũ. À náanɛ vĩ, bensɔ̃ à gbãa, è gɛ̃wao lábure kpɛɛ ai
Luda kúkiia,
20 guu kɛ̀ Yesu gĩakɛ à gɛ̃̀nwe à gɔ̃̀ sa'oriki ũ ai gurɔ píngi Mɛlɛkizɛdɛki zɛ́kpaɛa.

7

Sa'oriki Mɛlɛkizɛdɛki

1 Mɛlɛkizɛdɛkin Salɛmu kína ũ yã, Luda Musude sa'orimɛ. Gurɔɔ kɛ̀ Ibraĩ zɩ̃̀ blè kínanɔa èe
suu, ben Mɛlɛkizɛdɛki gàa à dàälɛ, à sa maaa ònɛ,
2 ben Ibraĩ auziki kɛ̀ èe suuo píngi kuridee kpàa. Mɛlɛkizɛdɛki tɔ́ kɛ̀ bè yãzɛde kí. Beee
gbɛra Salɛmu kína beee bè, aafia kí.
3 À de kɔ̃n dao kɔ̃n dezinɔ vĩro, à wɛ̃̀ndi naana ke mìdɛna vĩro. À bɔ̀ lán Luda Nɛ́ bàmɛ,
sa'orin à ũ ai gurɔ píngi.
4 À gwa lán à bíta dɛ nà. Wa dezi tontori Ibraĩ auziki kɛ̀ à sɛ̀ɛ zɩ̃̀lan kuridee kpàa.
5 Musa doka dìɛ Levi borii kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ sa'ori ũunɔnɛ, aɔ̃ pɔ́ kuridee sí ń Isaraili daanɔa, baa
kɔ̃n ń Ibraĩ borikɛɛo.
6 Mɛlɛkizɛdɛki nɛ́ Levi boriinlo. Baa kɔ̃n beeeo à Ibraĩ pɔ́nɔ kuridee sì, à sa maaa ò Ibraĩ
kɛ̀ Luda lɛ́ gbɛ̃̀nɛnɛ.
7 Seka sai gbɛ̃ kɛ̀ sa maaa ò gbɛ̃nɛ bíta dɛ gbɛ̃ kɛ̀ à sa maaa ònɛla.
8 Sa'ori kɛ̀ aɔ̃è pɔ́ kuridee sí pìnɔ nɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è gaanɔmɛ. Mɛlɛkizɛdɛki sɔ̃, gbɛ̃ kɛ̀ wà bè ègɔ̃
kuu ai gurɔ píngin à ũ.

9-10 Gurɔɔ kɛ̀ Mɛlɛkizɛdɛki gàa à dà Ibraĩlɛ, wèe Levi i kɔ̀ro, à kú a dezi de Ibraĩ plɛ̀mmɛ.
Beee yãnzi weé fɔ̃ wà be sé, gurɔɔ kɛ̀ Ibraĩ pɔ́ kuridee pì kpà, Levi borii kɛ̀ wè pɔ́ kuridee
kpáḿmanɔ bé wà kpà.

Yesu dɛ lán Mɛlɛkizɛdɛki bà

11 Levi bori sa'ori pìnɔn doka kɛ̀ Musa kpà Isarailinɔa kãsãa ũ. Tó aɔ̃é fɔ̃ wà tó gbɛ̃nɔ gɔ̃
papana, weégɔ̃ sa'ori pãnde nii vĩ lán Mɛlɛkizɛdɛki bà dɔro, sé Aruna bori sa'ori zɛ́kpaɛ.
12 Tó sa'orinɔ lìɛ, séde doka liɛ.
13 Gbɛ̃ kɛ̀ wà yã beeenɔ ò à musu nɛ́ Isaraili borii kɛ̀ à gbɛ̃kee e sa'ona zĩi kɛ zikiroomɛ.
14 Zaakɛ wá dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ wa Dii bɔ̀ Yuda borii guumɛ. Wèe ma kɛ̀ Musa sa'ona yã ò borii
pì musuro.
15 Yã kɛ̀ yã pì wɛ́ɛ bɔ̀n yɛ̀: Sa'ori pãnde bɔ̀ lán Mɛlɛkizɛdɛki bà.
16 À gɔ̃na sa'ori ũu nɛ́ doka ke borikɛ yãnlo. À wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaro gbãaa yãnzimɛ.
17 Zaakɛ wà bè:
Nɛ́gɔ̃ dɛ sa'ori ũ ai gurɔ píngi Mɛlɛkizɛdɛki zɛ́kpaɛn.
18 Wà doka kɛ̀ kuu yãa pì kpà kpado, kɛ̀ à gbãaro, bensɔ̃ à kuu pɔ́ke ũro.
19 Zaakɛ doka pì e tó gbɛ̃ke gɔ̃̀ papanaro. Ben tãmaa kɛ̀ sɔ̃̀ɔ zɛ́ bɔ̀we, kɛ̀ wa sɔ̃o Ludazi.
20 Beee gbɛra Luda e beee kɛ ladana sairo. Gbɛ̃ kpaaanɔ gɔ̃̀ sa'orinɔ ũ ladana saimɛ,
21 mɔde Yesu gɔ̃̀ sa'ori ũ kɔ̃n ladanao, kɛ̀ Luda bènɛ:
Dii la dà eé lɛ́ sɔkparo,
à bè eégɔ̃ dɛ sa'ori ũ ai gurɔ píngi.
22 Ladana pì yãnzi Yesun kpɛ́gaaudee ũ kɛ̀ tò Luda bà kuunańyo dufu dɛ a ziila.
23 Beee gbɛra sa'orinɔɔ pari yã, zaakɛ gaa è tó aɔ̃gɔ̃ kú ń zĩi guu gurɔ píngiro.
24 Mɔde kɛ̀ Yesu kuu ai gurɔ píngi yãnzi, à sa'orikɛɛ gɛ̃ɛblena vĩro.
25 Beee yãnzi eé fɔ̃ à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è sɔ̃ Ludazi à gãzĩnɔ mì sí mámmam, zaakɛ à kuu ai gurɔ píngimɛ,
ègɔ̃ kúɛ kɛɛ́ńɛ Ludanɛ.
26 Sa'oriki beee taka bé à kɔ̃ sìwao. À kuuna adona. À yã zaaa ke gbãsĩ vĩro. Luda à kɛ̃̀kɔ̃a
kɔ̃n durunkɛrinɔ, à à sɛ̀ à tào musu ai a kiia.
27 À bà kú kɔ̃n sa'ona lán guu e dɔɔ nào lán sa'oriki kpaaanɔ bàro. Gbɛ̃ pìnɔ è saa o ń zĩnda
durunnɔ yãnzi kɔ̃n ń gbɛ̃nɔ pɔ́nɔ dɔ. Àpi sɔ̃ɔ ò gɛ̃̀n domɛ, kɛ̀ à a zĩnda kpà.
28 Musa doka è gbɛ̃nɔ ká sa'orikinɔ ũ aɔ̃ gbãasaikɛɛ guumɛ, mɔde kɛ̀ Ludaa la dà doka pì
diɛna gbɛra, ben à a Nɛ́ kɛ̀ gɔ̃̀ papana ai gurɔ píngi kàn.

8

Yesun wa Sa'oriki ũ

1 Yã kɛ̀ wée oo mìn yɛ̀: Wá sa'oriki beee taka vĩ vɛ̃ɛna kíblekitaa musu Luda Bítadee ɔplaazi.
2 È zĩi kɛ Ludakukiia, bisakuta yãpuraa kɛ̀ Dii dɔ̀n, èe kɛ pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃nteenɔɔ dɔ̀nlo.
3 Zaakɛ gbadana kɔ̃n sa'onao yãnzin wè sa'oriki píngi kázi, à maa àpi gɔ̃ pɔ́ vĩ à kpá se.
4 Tó à kú anduna guu, eégɔ̃ dɛ sa'ori ũro, zaakɛ sa'ori kɛ̀ aɔ̃è gbaanɔ kpá lán doka dìɛ nànɔɔ
kuu kɔ̀.
5 Zĩi kɛ̀ aɔ̃e kɛɛ nɛ́ pɔ́ kɛ̀ kú musu takamɛ, à niniimɛ. Beee yãnzi kɛ̀ Musa yezi à bisakutaa
dɔ, Luda bènɛ à làakari kɛ à pɔ́ kɛ̀ a à taka ɔ̀dɔanɛ kpiii musu kɛ lán à dɛ nà píngi.
6 Yesu bé Luda bà kuunawao yãkɛkɛri ũ. Zaakɛ Luda bà kuunawao pì dɛ à bà kuunańyo
ziila, zĩi kɛ̀ wà dànɛ dɛ sa'oriki pìnɔ pɔ́la. Luda bà kuunawao pì lɛ́gbɛ̃na dɛ à ziila dɔ.
7 Tó Luda bà kuunańyo zii pì papanamɛ yã, lɛ à plaadee zɛ́ vĩro.
8 Kɛ̀ Dii Isarailinɔ taari è à bè:
À gurɔɔ e mɔɔ kɛ̀ mɛ́ ma bà kuuna
kɔ̃n Isarailinɔ kɔ̃n Yudanɔ dufu kɛ.
9 Eégɔ̃ dɛ lán ma bà kuuna kɔ̃n ń dezinɔo
gurɔɔ kɛ̀ ma ń kũ ń ɔɔa
ma ń bɔ́ɛ Igipiti bàro.
Zaakɛ aɔ̃e zɛ kɔ̃n ma bà kuunańyooro,
ben ma ń tón.
10 Ma bà kuuna kɔ̃n Isarailinɔ gurɔ beeenɔ gbɛra yãn yɛ̀:
Mɛ́ ma dokayãnɔ dańnɛ ń nɔ̀sɛ guu,
mɛ́ kɛ̃ ń swɛ̃a.
Mɛ́gɔ̃ dɛ ń Luda ũ,
aɔ̃égɔ̃ dɛ ma gbɛ̃nɔ ũ.
11 Aɔ̃ gbɛ̃ke é yã dada a daanɛro,
aɔ̃ gbɛ̃ke é ma dɔ̃na da a gbɛ̃nɛro,
zaakɛ aɔ̃ píngi égɔ̃ ma dɔ̃mɛ,

nɛ́ féte gbɛ̃nsi ń píngi.
12 Mɛ́ sùu kɛńyo kɔ̃n ń taarinɔ,
mɛ́ ń durunnɔ yã da dɔro.
13 Kɛ̀ Luda bà kuunańyo dufu pì yã ò, à à káakupɔ zi bò. Pɔ́ kɛ̀ zi kũ̀ à bùsa, à kpana guuzi zɛ̃̀ro.

9

Luda bà kuunańyo zi sa'ona

1 Luda bà kuunańyo káaku dɔnzi zɛ́kpaɛnɔ vĩ kɔ̃n Ludakukii kɛ̀ kú tɔɔtɛo.
2 Fitia kɔ̃n teebu kɛ̀ wè burɛdi káɛa Ludanɛo kú gãnu kɛ̀ wè be guu kɛ̀ kú adonan.
3 Kpɛ́nɛ kɛ̀ wè be Ludakukii pì kú lábure plaadee kpɛɛ.
4 À guun tuaetiti kpatakii kɛ̀ wà pì kɔ̃n vurao kún kɔ̃n Luda bà kuunańyo àkpati kɛ̀ vura
kúɛa mámmam-o. Vura loo kɛ̀ mana kú à guu kú àkpati pì guu kɔ̃n Aruna gò kɛ̀ lá bɔ̀rɔ kùo
kɔ̃n Luda yãdiɛna gbɛ̀ walaanɔ.
5 Àkpati pì musu kɛrubu gakuideenɔɔ kú durunkɛ̃nnɛkiila. Pɔ́ pìnɔ bɔkɔ̃tɛna doodo gurɔɔn
yɛ̀ro.
6 Lán aɔ̃ kaɛna lɛ, sa'orinɔ ègɔ̃ gɛ̃ɛ gãnun gɛ̃̀n baaagɔ̃ aɔ̃ ń sa'ona zĩi kɛ.
7 Sa'oriki bé è gɛ̃ kpɛ́tu gɛ̃̀n do wɛ̃̀ doo guu, bensɔ̃ è gɛ̃ aru sairo. È aru pì fãfã a zĩnda durun
yãnzi kɔ̃n a gbɛ̃nɔ pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀ dɔ̃nasaikɛɛ guuo.
8 Luda Ninii e ɔdɔɔawe, gurɔɔ kɛ̀ kpɛ́ káaku pì kuu, Ludakuki zɛ́ wɛ̃naro.
9 Beee e yã lɛɛkɔ̃ziwe kɔ̃n tia yão à bè, pɔ́ kɛ̀ dɔnziri è Luda gbaanɔ kɔ̃n sa'opɔ kɛ̀ è kpáanɔ è
fɔ̃ à à kù kɛ gbãa mámmamlo.
10 Yã diɛna pìnɔ nɛ́ mɛ̀baayãmɛ. Pɔ́ble kɔ̃n íminao kɔ̃n gbãsĩbɔna bori sãnda píngio yãmɛ.
Wà dìɛ ai zɛ́ dufu gurɔɔ gɔ̃ kámɛ.

Luda bà kuunańyo dufu sa'ona

11 Ben Kirisi mɔ̀ yã maaa kɛ̀ kà tiaa sa'oriki ũ. À gɛ̃̀ bisakutaa kɛ̀ bíta bensɔ̃ à papana dɛ à
káakupɔlaa guu, kɛ̀ gbɛ̃ntee bé à dɔ̀ro, anduna kɛ̀ki pɔ́n sɔ̃ro.
12 Èe gɛ̃ Ludakukiin kɔ̃n blè ke zù aruoro, à gɛ̃̀ kɔ̃n a zĩnda aruo gɛ̃̀n domɛ, à gbɛ̃nɔ bòo ai
gurɔ píngi.
13 Zaakɛ wè blè aru kɔ̃n zùsware aruo kɔ̃n zùnunu kɛ̀ wà kpàta túbuo fãfã gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gbãsĩnɔa
wà gbãsĩ bɔońgu,
14 weé Kirisi pɔ́ o dɔ́ɔ́? À a zĩnda kpà Ludaa see sai kɔ̃n Ninii kɛ̀ ègɔ̃ kuu ai gurɔ píngi gbãaao.
À aru è wa swɛ̃̀ pípiwe bɔna kɛkɛkɛna gɛ̀ pìnɔ guu, lɛ wà zĩi kɛ Luda Wɛ̃̀ndidenɛ.
15 Beee yãnzi Kirisi bé Luda bà kuunańyo dufu yãkɛkɛri ũ, lɛ gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sísinɔ auzɛnna
kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ e yãnzi. À gà lɛ à ń bo, à taari kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀ Luda bà kuunańyo zi yã musunɔ kɛ̃ńnɛ.
16 Tó wà yezi wà zĩi kɛ gbɛ̃ lɛ́gbɛdiɛnaa, sé wàgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kɛ̀ adee gà,
17 zaakɛ gaa gbɛran lɛ́gbɛ ègɔ̃ gbãaa vĩ. Tó lɛ́gbɛdiɛri kpɛ́ bɛ̃ɛ, lɛ́gbɛ ègɔ̃ gbãaro.
18 Beee yãnzin wèe Luda bà kuunańyo káakupɔ pì kya kɛ aru sairo.
19 Kɛ̀ Musa doka yãdiɛnanɔ ò baade píngi wáa, à sãkã tɛ̃a zónzon kɔ̃n sɛ̀sɔ̃vlãao sɛ̀ à zɔ̃̀
zùswarenɛ bɔ̀rɔ kɔ̃n blèkofĩi aru kɛ̀ wà yɛ̃̀kɔ̃tɛ kɔ̃n íoa, à fɛ̃̀fã Musa dokaa kɔ̃n gbɛ̃nɔo dɔ ń píngi
20 à bè, Luda bà kuunańyo arun gwe, kɛ̀ à dìɛare à kũna.
21 Lɛn Musa aru fɛ̃̀fã bisakutaaa kɔ̃n sa'ona zĩkɛbɔnɔo dɔ píngi.
22 Doka guu aru bé è gbãsĩ bɔ pɔ́ paride píngin. Arukwɛɛna sai durunnɔ kɛ̃nnɛna kuuro.

Kirisi a zĩnda kpà sa'opɔ ũ durun mìdɛna yãnzi

23 Zaakɛ à kɔ̃ sìo wà gbãsĩ bɔ pɔ́ kɛ̀ kú ludambɛɛ taka pìnɔn lán beee bà, sa'opɔ kɛ̀ dɛ beeelaa
kɔ̃ sì kɔ̃n ludambɛ pɔ́ pìnɔ.
24 Zaakɛ Kirisi e gɛ̃ Ludakukii taka kɛ̀ gbɛ̃ntee dɔ̀nlo, à gɛ̃̀ à yãpuradeen ludambɛmɛ, guu
kɛ̀ à kún tia wa Zɛnyodee ũ Luda aɛzĩ.
25 Sa'oriki è gɛ̃ Ludakukiin kɔ̃n pɔ́kãde aruo wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o, mɔde Kirisi e gɛ̃ lɛ à a zĩnda kpá
gɛ̃̀n baaagɔ̃ yãnziro.
26 Tó èe kɛ lɛro, lɛ èe nawɛ̃a kɛɛ gɛ̃̀n baaagɔ̃ zaa andunakaɛgurɔ. Yãpuraa guu à mɔ̀ gɛ̃̀n
domɛ gurɔɔ kɛ̀ anduna kà a kákiia sa, à a zĩnda kpà sa'opɔ ũ, lɛ à durun mì dɛ.
27 Ludaa dìɛ gbɛ̃nteenɛ à ga gɛ̃̀n do, gbasa à yãkpaɛ kɛo,
28 lɛn Kirisi a zĩnda kpà gɛ̃̀n do lɛ, à gbɛ̃ pariinɔ durun dì a mìa. Eé ɛara à mɔ́ à gɛ̃̀n plaadeeo,
èe kɛ durun yãnzin dɔro, lɛ à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔzinɔ mì sí yãnzimɛ.

10

1 Musa doka nɛ́ yã maaa kɛ̀ èe mɔɔ takamɛ, èe kɛ yã pìnlo. Beee yãnzi sa dɔ̃nkɔ̃ pì ona gɛ̃̀n
baaagɔ̃ wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o è fɔ̃ à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e sɔ̃ɔ Ludazinɔ kɛ papana zikiro.

2 Tó saa pì ona gbãsĩ bɔ̀ dɔnzirinɔn gɛ̃̀n do ai gurɔ píngimɛ yã, lɛ aɔ̃ kù kɛ̀ gbãa, wà à ona tò.
3 Yãpuraa guu sa'ona pì bé è gbɛ̃nɔ durun yã dɔ́ngu wɛ̃̀ kɔ̃n wɛ̃̀o.
4 Zaakɛ zùsware kɔ̃n blèkofĩio aru è fɔ̃ à durun kɛ̃ḿma zikiro.
5 Beee yãnzi kɛ̀ Kirisi e mɔɔ anduna guu, à bè Ludanɛ:
Ń ye sa'opɔ ke gbaaziro,
ben n gbɛ̃ntee mɛ̀ kɛ̀mɛ.
6 Sa'pɔ kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũ
kɔ̃n sa'opɔ kɛ̀ wè o durun yã musuo
è kɛ́nnɛro.
7 Ben ma bè: Maɛ̀ kɛ̀!
Lán wà kɛ̃̀ takadan ma yã musu nà,
ma mɔ n pɔyezi kɛmɛ, Luda.
8 Káaku gĩa à bè, sa'ona kɔ̃n gbaao kɔ̃n saa kɛ̀ wè ká tɛ́n à tɛ́ kũo kɔ̃n saa kɛ̀ wè o durun yã
musuo è ká Ludanɛro, à yeziro, baa kɛ̀ doka bé à dìɛ.
9 Ben à bè, áɛ kɛ̀, a mɔ à pɔyezi kɛmɛ. À à káakupɔ kpà kpadozi à plaade diɛna yãnzi.
10 Luda pɔyezi pì kɛna guu Yesu Kirisi a zĩnda kpà sa'opɔ ũ gɛ̃̀n do, à tò wá kú adona Luda
gbɛ̃nɔ ũ.
11 Gurɔ píngi sa'orinɔ ègɔ̃ kú ń zĩi guumɛ, aɔ̃gɔ̃ sa dɔ̃nkɔ̃ kɛ̀ è fɔ̃ à durun kɛ̃ńnɛ zikiroo oo gɛ̃̀n
baaagɔ̃.
12 Kirisi sɔ̃ saa ò durun yãnzi gɛ̃̀n domɛ ai gurɔ píngi, ben à gàa à vɛ̃̀ɛ Luda ɔplaazi.
13 Zaa gurɔ beeean à kú gwe, èe dãa Luda a ibɛɛnɔ kɛare a tinti ũ.
14 Zaakɛ sa'ona gɛ̃̀n doo pì guu, à tò gbɛ̃ kɛ̀ à gbãsĩ bɔ̀ńgunɔ gɔ̃̀ papana ai gurɔ píngi.
15 Luda Nini ɛ̀ara èe yã pì oowe dɔ à bè:
16 Ma bà kuunańyo gurɔ beeenɔ gbɛra yãn yɛ̀:
Mɛ́ ma dokayãnɔ dańnɛ ń nɔ̀sɛ guu,
mɛ́ kɛ̃ ń swɛ̃̀a.
17 Gbasa à bè:
Mɛ́ ń durun kɔ̃n ń taarinɔ yã da dɔro.
18 Lán à ń durun kɛ̃̀ńnɛ nà, sa'ona ń yãnzi zɛ́ vĩ dɔro.

Wà sɔ̃ Ludazi

19 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, kɔ̃n Yesu aru gbãaao wá gɛ̃na Ludakukiin zɛ́ vĩ kɔ̃n swɛ̃̀o kpaɛna,
20 zaakɛ à wɛ̃̀ndi zɛ́ dufu bɔ̀we a mɛ̀ gãzĩ à gɛ̃̀wao lábure kpɛɛ.
21 Lán wá sa'ori ìsi vĩ nà Luda uakũri ũ,
22 wà sɔ̃ Ludazi kɔ̃n nɔ̀sɛo do kɔ̃n à náanɛkɛna seka saio kɔ̃n swɛ̃̀ kɛ̀ wà pìpi wà taari laasuu
bɔ̀ à guuo kɔ̃n mɛ̀ kɛ̀ wà à zú ò kɔ̃n í wásawasao.
23 Wàgɔ̃ tãmaa kɛ̀ wa zɛo kũna gíngin, zaakɛ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀, bensɔ̃ à náanɛ vĩ.
24 Wà làakari dɔkɔ̃a, wà tɛ́ ká kɔ̃n yenzi kɔ̃n maakɛnao yã musu.
25 Wàton pã kpá wa kakɔ̃anazi lán gbɛ̃kenɔ è kɛ nàro. Wà lɛ́ dakɔ̃a, atɛ̃nsa lán á è Dii sugurɔɔ
e kaa kĩi nà.
26 Tó wa yãpuraa mà wá dɔ̃̀, tó wá kpɛ́ wée durun kɛɛ gĩanzi, sa'ona kɛ̀ eé durun kɛ̃wa kuu
dɔro.
27 Pɔ́ kɛ̀ gɔ̃̀wee bé à dɛ wàgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ yãkpaɛzi ũ kɔ̃n swɛ̃̀kɛ̃nguo kɔ̃n tɛ́ gbãaa kɛ̀ eé Luda
ibɛɛnɔ kaatɛo.
28 Wè gbɛ̃ kɛ̀ gì Musa doka dazi dɛ à wɛ́ɛ gwana sai gɔ̃ɔn plaa ke aagɔ̃ sèedakɛna musu.
29 Tó gbɛ̃ kɛ̀sɛ pɛ̀ɛ Luda Nɛ́a, ben à kya kà Luda bà kuunańyo aru kɛ̀ à gbãsĩ bɔ̀agun, ben à
Nini Gbɛ̃kɛkɛnnɛri sɔ̃̀sɔ̃, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ à wɛ́ɛtãmma égɔ̃ bíta dɛ beeela maamaa.
30 Zaakɛ wá yã kɛ̀kii òri dɔ̃ à bè, ámbe é gɛ̃ɛ bońma, ámbe é fĩa bońnɛ. Wà bè dɔ, Dii é yãkpaɛ
kɛ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ.
31 Yã pãsĩmɛ, tó n lɛɛ n da Luda Wɛ̃̀ndide ɔzĩ.
32 À laasuu lɛ́ a kuuna yãaa. A wɛ́ɛkɛ̃na gbɛra a nawɛ̃a fɔ̃̀ a ɔsi bíta kana guu.
33 Zĩkenɔa wè a sɔ̃sɔ̃, wè wɛ́ɛ tãawa parii guu. Zĩkenɔa eè zɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wèe wɛ́ɛ tãańma lán
beee bànɔo.
34 A pisinanɔ wɛ̃nda dɔ̃̀. Kɛ̀ wà a pɔ́nɔ sìawa, a wezi kɔ̃n pɔnnaao, zaakɛ á dɔ̃ kɛ̀ a auziki
maaa kɛ̀ eégɔ̃ kuu ai gurɔ píngi vĩ.
35 Beee yãnzi àton tó a wɔ́rɔngɔ kɛ̀ àre vĩare bíta kɛ̃awaro.
36 Séde àgɔ̃ mɛna vĩ, lɛ à pɔ́ kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀ e à pɔyezi kɛna gbɛra.
37 Zaakɛ à gɔ̃̀ féteme, eé gì kɛro,
kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ èe mɔɔ é pita.
38 Gbɛ̃ maaa égɔ̃ kuu ma náanɛ kɛ̀ èe kɛɛ yãnzi,

mɔde tó à sɔ̀kpa kpɛɛ, ma pɔɔ égɔ̃ nnaro.
39 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è bɔru kpɛɛ aɔ̃ ń zĩnda kaatɛnɔn wa ũro. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ Luda náanɛ kɛ̀ aɔ̃ mìsina ènɔn
wa ũ.

11

Gbɛ̃ káakunɔ ludanaanɛkɛna

1 Ludanaanɛkɛnan tãmaadɔnaa seka sai ũ, yã kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛro sina yãpuraa ũ.
2 Gbɛ̃ káakunɔ ludanaanɛkɛna bé à tò Luda ń sáabu kpà.
3 Wa ludanaanɛkɛna bé à tò wá dɔ̃ kɛ̀ à yã'ona bé à anduna kàɛ. Pɔ́ kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛroon à
pɔ́ kɛ̀ wè wɛ́ɛ siàlɛ kɛ̀o.
4 Abila ludanaanɛkɛna bé à tò à sa'ona Ludaa maaa dɛ̀ Kaini pɔ́la. À ludanaanɛkɛna
yãnzin Luda à sáabu kpàzi, à à dìɛ gbɛ̃ maaa ũ, ben à à gbaa sì. Baa kɛ̀ à gà, wá kpɛ́ wée à
yã maa Luda náanɛ kɛ̀ à kɛ̀ pì yãnzi.
5 Ɛnɔku ludanaanɛkɛna bé à tò Luda à sɛ̀, lɛ àton garo yãnzi. Wèe à e dɔro, kɛ̀ Luda à sɛ̀
bɔna anduna guu yãnzi. Ai Luda gɔ̃ gá à sɛ́, à à sáabu kpà, à bè à yã kàare.
6 Gbɛ̃ke yã è ká Ludanɛ à náanɛkɛna sairo. Séde gbɛ̃ kɛ̀ èe sɔ̃ɔzi sí kɛ̀ à kuu bensɔ̃ è fĩa bo a
kii wɛtɛrinɔnɛ.
7 Kɛ̀ Luda lɛ́ dà Nuua yã kɛ̀ wèe e yãroo musu, ben à Luda náanɛ kɛ̀, à à yã mà, à góro'itɛ kɛ̀,
à a uadeenɔ mì sìo. À ludanaanɛkɛna bé à tò yã vɛ̃ɛ andunaa, bensɔ̃ Ludaa tò yã bɔ̀o nna a
náanɛ kɛ̀ à kɛ̀ pì yãnzi.
8 Kɛ̀ Luda Ibraĩ sìsi lɛ à gá bùsu kɛ̀ é kpáa àgɔ̃ vĩi guu, ben Ibraĩ Luda náanɛ kɛ̀, à Luda yã pì
mà. À bɔ̀ bɛ, baa kɛ̀ à guu kɛ̀ èe gaan pì dɔ̃ro.
9 À Luda náanɛ kɛ̀, ben à bɛɛ pɛ̀ɛ bisakutaa ũ bùsu kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀nɛ pì guu nibɔ ũ. Lɛmɛ
dɔ Isaaku kɔ̃n Yakubuo, zaakɛ Luda lɛ́gbɛ̃na pì gɔ̃̀ ń pɔ́ ũmɛ.
10 Zaakɛ wɛ́tɛ kɛ̀ Ludaa kàɛ à bò à kãsãpɛɛnan Ibraĩ wɛ́ɛ dɔzi.
11 Sara ludanaanɛkɛna bé à tò à zɛ́ è à nɔ̀ sì, baa kɛ̀ pãaamɛ, bensɔ̃ à zi kũ̀, zaakɛ à dɔ̃ kɛ̀
Luda kɛ̀ lɛ́ gbɛ̃̀are náanɛ vĩ.
12 Baa kɛ̀ à zi kũ̀, gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n doo pì borii kɛ̀ pari lán sɔsɔnɛnɔ ke ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà, weé fɔ̃
wà à lɛ́ dɔ̃ro.
13 Gbɛ̃ pìnɔ gàga ń píngi ń ludanaanɛkɛna guu, pɔ́ kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ńnɛnɔ ena sai. Aɔ̃ɔ è kãaa wà
gbãakɛ kpàzi. Aɔ̃ bè, nibɔ kɔ̃n bɔ̀amɔnɔn ń ũ anduna guu kɛ̀.
14 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è o lɛɛnɔɔ e ɔdɔɔawe kɛ̀ wèe ń zĩnda bùsu nii dɛɛmɛ.
15 Tó bùsu kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀n bɛgɛn aɔ̃ɔe kɛɛ yã, lɛ aɔ̃ zɛ́ è aɔ̃ ɛ̀ara wà tà gwe.
16 Mɔde bùsu kɛ̀ maa dɛ beeelaan aɔ̃ɔe à nii dɛɛ, àmbe ludambɛ pɔ́ ũ. Beee yãnzi tó wà Luda
sìsi ń Luda ũ, è kɛnɛ wíyã ũro, zaakɛ à wɛ́tɛdaa kàɛ ń pɔ́ ũ.
17-18 Kɛ̀ Luda Ibraĩ yɔ̃̀ à gwà, ben Ibraĩ Luda náanɛ kɛ̀, à Isaaku kpà sa'opɔ ũ. Luda lɛ́ gbɛ̃̀nɛ
yã à bè, Isaaku boriinɔn weégae benɛ a boriinɔ ũ. Baa kɔ̃n beeeo à zɛ̀ kɔ̃n a nɛ́ mɛ̀n doo pì
kpanao.
19 À sì kɛ̀ Luda gbãaa é fɔ̃ à gɛ̀nɔ fɛɛ bɔna gaan, ben à dɛ lándɔ̃ wà be à ɛ̀ara à Isaaku è bɔna
gaan bà.
20 Isaaku Luda náanɛ kɛ̀, ben à sa'olɛ kɛ̀ Yakubu kɔ̃n Isauonɛ.
21 Kɛ̀ Yakubu kú gaa lɛ́zĩ, ben à Luda náanɛ kɛ̀, à sa'olɛ kɛ̀ Yusufu nɛ́nɔnɛ, ben à gbãa è a gòa
à dɔnzi kɛ̀.
22 Kɛ̀ Yusufu kà gana, ben à Luda náanɛ kɛ̀, à Isarailinɔ bɔna Igipiti yã ò kɔ̃n lán aɔ̃é kɛ kɔ̃n
à gɛ̀wao nà.
23 Musa de kɔ̃n à dao Luda náanɛ kɛ̀, ben aɔ̃ à ùtɛ ai mɔ aagɔ̃ à ina gbɛra, kɛ̀ aɔ̃ɔ è à àisi maa
yãnzi. Aɔ̃ɔe vĩa kɛ doka kɛ̀ Fili'auna dìnɛro.
24 Kɛ̀ Musa bíta kũ̀, ben à Luda náanɛ kɛ̀, à gìzi wà à sísi Fili'auna nɛ́nɔgbɛ̃ nɛ́ ũ.
25 À sì wà wɛ́ɛ tãawa kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ dɛ kuuna kɔ̃n pɔnnaao durun guu gurɔ plaaala.
26 À dìɛ kɛ̀ wí kɛ̀ wè daḿma Kirisi yãnzi dɛ Igipiti auzikila, zaakɛ ziaa zĩ láadan à wɛ́ɛ kúa.
27 À ludanaanɛkɛna bé à tò à bɔ̀ Igipiti, èe vĩa kɛ Fili'auna pɔfɛ̃nɛro, à zɛ̀ gíngin lándɔ̃ à Luda
kɛ̀ wè e kɔ̃n wɛ́ɛoroo è bà.
28 À ludanaanɛkɛna bé à tò à Banla zĩbaa dìɛ kɔ̃n aru mámana kpɛɛlɛ gũ̀ao, lɛ malaika
gbɛ̃dɛdɛri tón ɔ kɛ ń daudunɔaro yãnzi.
29 Isarailinɔ Luda náanɛ kɛ̀, aɔ̃ bikũ̀ Isia Tɛ̃aaa lán tɔɔtɛ kori bà. Kɛ̀ Igipitinɔ yɔ̃̀a lɛ, ben í
dàńla.
30 Isarailinɔ Luda náanɛ kɛ̀, aɔ̃ táa ò wà lìga Yɛrikozi ai gurɔ swɛɛplaa, ben à bĩi kwɛ̀.
31 Kaarua Rahabu Luda náanɛ kɛ̀, à gu'asiigwarinɔ dìɛ à ń gwá maamaa, ben èe kaatɛ kɔ̃n
ludayãdarisainɔoro.

32 Mɛ́ be dia dɔɔ? Mɛ́ zɛ́ e mà Gidiɔn yã oro ke Baraki ke Samusĩ ke Yɛfɛta ke Dauda ke Samuɛli ke annabinɔ.
33 Aɔ̃ Luda náanɛ kɛ̀, ben aɔ̃ zɩ̃̀ blè kínanɔa, aɔ̃ yã gɔ̃̀gɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a, aɔ̃ lɛ́ kɛ̀ Ludaa gbɛ̃̀ńnɛ gbɛ̀ è, aɔ̃ músunɔ lɛ́ nàkɔ̃a,
34 aɔ̃ tɛ́ pãsĩ dɛ̀, aɔ̃ bɔ̀ fɛ̃ɛdaa lɛ́zĩ, aɔ̃ gbãaa è ń gbãasaikɛɛ guu, aɔ̃ pãsĩ kṹ zɩ̃̀ guu, aɔ̃ pɛ̀ bori pãnde zɩ̃̀kpɛɛnɔa,
35 aɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ nɛ́ gɛ̀nɔ fɛ̀ɛ bɔna gaan aɔ̃ɔ kpàḿma. Wà mɛ̀ ɔ̃̀ ń gbɛ̃kenɔa, ben aɔ̃ gìzi wà ń gbarɛ, lɛ wà fɛɛ bɔna gaan wà bɔ maa yãnzi.
36 Wà ń gbɛ̃kenɔ fabò, wà ń gbɛ̃ kɔ̃n flàò. Wà mɔ̀ kà ń gbɛ̃kenɔa, wà ń ká kpɛ́siaan.
37 Wà ń pápa gbɛ̀o wà ń dɛ́dɛ, wà ń zɔ̃kɔ̃rɛ plaa kɔ̃n sagasigio, wà ń dɛ́dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaao. Aɔ̃ táa ò sã báa kɔ̃n blè báao dana. Aɔ̃ gɔ̃̀ kori, wà wɛ́ɛ tã̀ḿma, wà ĩa dàḿma.
38 Anduna kuuna e kɔ̃ síńyoro. Aɔ̃ likɔ̃aa zɔ̃̀ sɛ̃̀n kɔ̃n kpiii musunɔ, aɔ̃ɔ kú gbɛ̀wɛɛnɔ kɔ̃n kokotɛ̃wɛɛnɔ guu.
39 Baa kɛ̀ Luda gbɛ̃ pìnɔ sáabu kpà ń píngi a náanɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ yãnzi, aɔ̃ɔe pɔ́ kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ńnɛ ero,
40 Luda gĩakɛ à dìɛ, wà gwena maaa e dɛ ń pɔ́laa, lɛ aɔ̃tongɔ̃ papana wa sairo.

12

Luda a gbɛ̃nɔ totona

1 Beee yãnzi wapinɔ se, lán sèedadeenɔɔ diwazi nà lɛ, wà ɔ kpá pɔ́ kɛ̀ è kpáweenɔzi kɔ̃n durun kɛ̀ è wa kakũn aagao píngi, wà bàkpakɔ̃sɔ̃na kɛ̀ Ludaa dìɛwe lɛ́ kɔ̃n mɛnao.
2 Wà wɛ́ɛ pɛ́ Yesua kɛ̀ bɔ kɔ̃n wa ludanaanɛkɛna zɛ́o bensɔ̃ à zɛ́ pì kɛ̀ papana. À gana lía fɔ̃̀, èe à wíyã daro pɔnnaa kɛ̀ diɛnanɛ ena yãnzi, ben à gàa à vɛ̃̀ɛ Luda kíblekita ɔplazi.
3 À laasuu lɛ́ à yãa, lán à mɛna fɔ̃̀ kɔ̃n durunkɛri kɛ̀ aɔ̃ íbɛtɛ beee taka kpàonɔo, lɛ àton kpasa a kã garo yãnzi.
4 Zaakɛ a ɔsikana kɔ̃n durun-o guu, ée zɛ a gi ai a gaa a gaoro.
5 Nɔ̀sɛyĩikũyã kɛ̀ wà òare lán nɛ́nɔ bà sã̀agun yɔ́? Wà bè:
Ma nɛ́, tó Dii e n totoo, ǹton diɛ pãro.
Tó à kpã̀kɛ̃nzi, ǹton tó n kã garo.
6 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ Dii yezin è toto,
è wɛ́ɛ tã gbɛ̃ kɛ̀ à sì a nɛ́ ũua.
7 À wɛ́ɛtãmma diɛ totona ũ. Luda bé èe beee kɛare, kɛ̀ à nɛ́nɔn a ũ yãnzi. Nɛ́ kee kuu kɛ̀ à de gí à à totoziɔ́?
8 Tó èe a toto lán a nɛ́ kpaaanɔ bàro, ɛ̃ndɛ̃ à nɛ́nɔn a ũro, gitasɔtɔnɛnɔn a ũ.
9 Wá denɔ vĩ anduna kɛ̀ aɔ̃ wa toto, ben wa ń yã mà. Lán à dɛ lɛ nà, wà mì siɛ wa ninii Denɛ dɛ beeela wàgɔ̃ kuu.
10 Wa denɔ wa toto gurɔplaapɔ ũ aɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ lɛ́n. Luda è wa toto wa kaarana yãnzimɛ, lɛ wa kuuna e àgɔ̃ adona lán à bà.
11 Totona kee pɔnnaa vĩ a gurɔaɔro, sé pɔsiaa, mɔde gbɛ̃ kɛ̀ totona pì ń kɛ́kɛnɔ è à gbɛ̀ e zãa bɔna maa kɔ̃n aafiao ũ.
12 Beee yãnzi à a ɔɔ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ dɔazinɔ kɔ̃n a gbá kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ teeenɔ gba gbãaa,
13 à zɛ́ sɛ́ súusu, lɛ amɔa kɛ̀ ée tɔ̃ɔtɛɛnɔ tón kɔ̃̀ɔ kũro, aɔ̃ gɔ̃ kɔ̃n aafiao.
14 À wɛtɛ àgɔ̃ nna kɔ̃n baade píngio, a kuuna gɔ̃ adona, zaakɛ tó gbɛ̃ kuuna adonaro, eé Dii ero.
15 À làakari kɛ, a gbɛ̃ke tón kora Luda gbɛ̃kɛkɛnnɛnazi à gɔ̃ fĩndio'a ũ a tɛ́, à ĩa da gbɛ̃nɔa pari à ń yakaro.
16 A gbɛ̃ke tóngɔ̃ dɛ pãpãkɛri ke ludayãdarisai ũ lán Isau bàro. À a daudukɛzɛ yà pɔ́ gɛ̃̀n do blena yãnzi.
17 Á dɔ̃ kɛ̀ à sa'olɛ wɛ̀tɛ a dea zãa, ben Luda gìnɛ. Baa kɛ̀ à wɛ̀tɛ kɔ̃n wɛ́ɛ'io, èe zɛ́ e à yã kɛ̀ à kɛ̀ liɛro.

Luda bà kuunańyo zi kɔ̃n à dufuo

18 Èe kɛ Sinai kpiii kɛ̀ weé fɔ̃ wà ɔ kɛan a sɔ̃ziro, kɛ̀ èe tɛ́ kũu à gusiaa vĩ kɔ̃n gu bùgubuguo kɔ̃n zàga'ĩao
19 kɔ̃n kãkãki'ɔo kɔ̃n Luda kòto gbãaao. Kɛ̀ Isarailinɔ kòto pì mà, aɔ̃ agbaa kpànɛ wà bè àton yãke ońnɛ dɔro,
20 zaakɛ aɔ̃é yã kɛ̀ à dìɛńnɛ kɛ̀kii fɔ̃ro à bè: Baa pɔ́kãdee bé à nà kpiii pìa, wà pápa gbɛ̀o wà dɛ.
21 Luda pitana pì nɛ́ vĩa yãmɛ maamaa ai Musa bè, vĩa a kũ, ée lugalugaa.

22 Mɔde a sɔ̃ Zayɔn kpiiizi kɔ̃n Luda Wɛ̃ndide wɛ́tɛ Yerusalɛmu kɛ̀ kú musuo kɔ̃n à malaika
paripariі kɛ̀ aɔ̃ kakɔ̃ana gweenɔ
23 kɔ̃n daudu kɛ̀ aɔ̃ tɔ́ kɛ̃na gweenɔ kakɔ̃anao kɔ̃n Luda kɛ̀ dɛ gbɛ̃ sãnda píngi yãkpaɛkɛri
ũuo kɔ̃n gɛ̀wãa gbɛ̃ maaa kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ papananɔ
24 kɔ̃n Yesu kɛ̀ dɛ Luda bà kuunańyo dufu yãkɛkɛri ũuo kɔ̃n à aru fãfãna kɛ̀ èe yã maaa oo
dɛ Abila pɔ́laao.
25 À làakari kɛ àton gí yã'ori pì yã maziro. Lán gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gì Luda lɛ́damma mazi tɔɔtɛ kɛ̀nɔɔ
e bɔro nà, wapinɔ se, lán Ludaa e lɛ́ daawa zaa musu, tó wa kpɛɛ lìnɛ, weé wa pɔ́ o dɔɔ́?
26 À kòto tɔɔtɛ lùgaluga yã, ben à lɛ́ gbɛ̃̀ à bè, é guu lugaluga gɛ̃̀n do dɔ, èe kɛ tɔɔtɛ adonlo, kɔ̃n
musuomɛ sa.
27 Kɛ̀ à bè, gɛ̃̀n do dɔ, beee e beewe Luda pɔ́kɛna kɛ̀ eé lugalugaa pìnɔ é gɛ̃ zɛ́lamɛ, lɛ pɔ́ kɛ̀ è
lugaroonɔ e àgɔ̃ kuu.
28 Beee yãnzi lán wée kpata kɛ̀ è nigãroo blee nà, wà Luda sáabu kpá, wàgɔ̃ dɔnzi kɛɛnɛ lán
à yezi nà, wàgɔ̃ mì siɛɛnɛ vĩakɛnanɛ guu.
29 Zaakɛ wa Luda nɛ́ tɛ́ kɛ̀ è kũḿmamɛ.

13

Lɛ́dammana

1 À wɛ́ɛ tã àgɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃o.
2 À làakari dɔ nibɔyaarikɛnaa, zaakɛ lɛn gbɛ̃kenɔ malaikanɔ yàari kɛ̀ dɔ̃na sai lɛ.
3 À tó gbɛ̃ kɛ̀ wà ń ká kpɛ́siaa guunɔ yã dɔagu lán á kúńyo kpɛ́siaan bà, kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wèe wɛ́ɛ
tãaḿmanɔ, lán ámbe wèe wɛ́ɛ tãaawa bà.
4 Baade gae nɔsɛna da yã bɛ̀ɛdee ũ. Aɔ̃ton ń daɛkii gbãsĩ kpáro, zaakɛ Luda é yãkpaɛ kɛ kɔ̃n
zinakɛrinɔ kɔ̃n pãpãkɛrinɔo.
5 Yena ɔɔzi tón dɔare aɛro. À zɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ á vĩio, zaakɛ Luda bè:
Mɛ́ n tónlo,
mɛ́ pã kpanzi zikiro.
6 Beee yãnzi weè kùgbãaa kɛ wà be:
Diin ma dɔnlɛri ũ,
vĩa é ma kũro.
Bɔ́n gbɛ̃ntee é fɔ̃ à kɛmɛɛ?

Sa yãpura ona

7 À tó a dɔn'aɛdee kɛ̀ aɔ̃ Luda yã òareenɔ yã dɔagu. À ń kuuna tàasi kɛ ai à lɛ́a à Luda náanɛ
kɛ lán ń bà.
8 Yesu Kirisi dɔ̃nkɔ̃ gĩa kɔ̃n gbȁao ai gurɔ píngi.
9 Àton tó wà a sãsã kɔ̃n yã nibɔ pari dannɛnanɔoro. À maa wa swɛ̃̀gbãaa e Luda gbɛ̃kɛɛ
guu, èe kɛ sa'opɔble yã kɛ̀ è àre ke kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɛ̀onɔnɛronlo.
10 Bisakuta sa'orinɔ zɛ́ vĩ wà sa'okii kɛ̀ wá vĩ pɔ́blee blero.
11 Sa'oriki è gɛ̃ Ludakukiin kɔ̃n tubɔ aruo durunnɔ kɛ̃nnɛna yãnzi, ben wè à gɛ̀ kpata bùra
kpɛɛ.
12 Beee yãnzi Yesu gà wɛ́tɛ kpɛɛ se, à gbãsĩ bɔ̀ gbɛ̃nɔn kɔ̃n a zĩnda aruo.
13 Wà bɔ wà gá à kiia bùra kpɛɛ, wí wa kũo se.
14 Zaakɛ wá wɛ́tɛ kɛ̀ eégɔ̃ kuu vĩ kɛ̀ro, wɛ́tɛ kɛ̀ èe mɔɔn wa wɛ́ɛ dɔzi.
15 Beee yãnzi wàgɔ̃ Luda sáabu kpá yãana sai Yesu gãzĩ wa sa'ona ũ. Gbaa kɛ̀ à sìsirinɔ è
mɔ́on gwe.
16 À làakari dɔ maakɛna kɔ̃n kɔ̃gbɛ̃kɛnaoa. Sa beee taka ona bé è ká Ludanɛ.
17 À a dɔn'aɛdeenɔ yã ma à mì siɛńnɛ, lɛ aɔ̃ e wà zĩi kɛ kɔ̃n pɔnnaao, zaakɛ aɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é
ń zĩ yã tɔ̃kɛ̃ Ludanɛnɔ ũ. Tó aɔ̃ɔe zĩi kɛɛ kɔ̃n lɛ́suuo, eé àre kɛarero.

Lɛ́zammana

18 À adua kɛwe. Yãkee e wa swɛ̃̀ vĩro, weègɔ̃ yezi wàgɔ̃ kú wa dɔ̀rɔa yã píngi guu.
19 Má wɛ́ɛ kɛawa à adua kɛmɛ, atɛ̃nsa mà e mà mɔ́ a kiia kpakpaa.
20 Luda Aafiade kɛ̀ wa Dii Yesu fɛ̀ɛ bɔna gaan sãdãriki ũ a bà kuunawao gurɔ píngi aru
gãzĩ,
21 à a kɛkɛ kɔ̃n maa píngio, lɛ à à pɔyezi kɛ à yã kɛ̀ kànɛ kɛ wa guu Yesu Kirisi gãzĩ. Àmbe à
gakui vĩ gurɔ píngi, aami.
22 Ma gbɛ̃nɔ, ma wɛ́ɛ kɛ̀awa àgɔ̃ lɛ́damma yã pì kũna kɔ̃n mɛnao, zaakɛ takada kɛ̀ má kɛ̃̀aree
bítaro.
23 Àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ wà wa gbɛ̃ndo Timɔti gbàrɛ. Tó à kà kɛ̀ tia, wé mɔ́ a gwa lɛdo.
24 À ì kpá a dɔn'aɛdeenɔa ń píngi kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ píngi. Itali bùsudeenɔ ì kpàawa.

25 Luda gbɛ̃kɛɛ kɛare a píngi.

YEMISI

Yɔ̃agwana
1 Yemisi, Luda kɔ̃n Dii Yesu Kirisio zɔ̀bleri bé à ì kpà Isaraili bori kuri awɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ
fãakɔ̃ananɔa.
2 Ma gbɛ̃nɔ, nawɛ̃a borii pari. À pɔ́ kɛ̀ eé a lee diɛ pɔnna yã ũ,
3 zaakɛ á dɔ̃ kɛ̀ a ludanaanɛkɛna yɔ̃agwana é mɛna iare.
4 À tó mɛna papaawa, lɛ àgɔ̃ dɛ gbɛ̃ kàsaranɔ ũ wásawasa yãke kɛ̃sãnaawaa sai.
5 Tó ɔ̃ndɔ̃ɔ e kɛ̃sãa a gbɛ̃kea, à wɛ́ɛ kɛ Ludaa, eé à gba, zaakɛ è baade píngi gba pɔ́ nɔ̀sɛo do
taari'ena sai.
6 Tó à wɛ́ɛ kɛ̀a sɔ̃, à à náanɛ kɛ seka sai, zaakɛ sekadee dɛ lán ko vlãa bàmɛ. Guu kɛ̀ ĩa kàkan,
gwen è gbɛ̃ɛn.
7 Gbɛ̃ beee taka tóngɔ̃ daa é pɔ́ e Diiaro,
8 zaakɛ à nɔ̀sɛ kuu plaplaamɛ, ben ègɔ̃ seka kɛɛ yã kɛ̀ èe kɛɛ guu píngi.
9 Takaasidee kɛ̀ kú wa tɛ́ pɔnnaa kɛ, kɛ̀ Luda à sɛ̀ lezĩ yãnzi.
10 Auzikidee pɔnnaa kɛ, kɛ̀ Luda à bùsa yãnzi, zaakɛ auzikideenɔ é gɛ̃ zɛ́la lán lávu kwɛna
bàmɛ.
11 Ɔfãntɛ̃ è fɛɛ kɔ̃n à puusu gbãaao, à lá è kori kũ à vú è kwɛ́ à maakɛɛ è yãa. Lɛn auzikidee
é kpá guuzi a bɔkɔ̃tɛnanɔ guu lɛ.
12 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ è yɔ̃agwana fɔ̃ ũ, zaakɛ à bɔna maaa gbɛran Luda é auzɛnna kɛ̀ à
à lɛ́ gbɛ̃̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yeazinɔnɛ kɛnɛ yàari ũ.
13 Tó yɔ̃agwana gbɛ̃ lè, àton be Ludanlo, zaakɛ weé fɔ̃ wà Luda yɔ̃ wà gwa kɔ̃n à zaaaoro,
bensɔ̃ àpi è gbɛ̃ke yɔ̃ à gwa kɔ̃n à zaaaoro.
14 Baade yɔ̃agwana è bɔ à pɔ́nidɛna kiiamɛ, ben è à wɛ́ɛ ble à à gáɛ.
15 Ben pɔ́nidɛna pì è nɔ̀ sí à nɛ́ i durun ũ. Tó durun bíta kũ̀ sɔ̃, è gaa imɛ.
16 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, àton a zĩnda sãsãro.
17 Gba maa wásawasa píngi è bɔ musu De Luda pɔ́ gupurinɔ Kɛ̀ri kiiamɛ. È liɛro, à gupura'i
è lagoro.
18 À pɔyezi guu à wa i kɔ̃n a yã yãpuradeeo, lɛ wà e wàgɔ̃ aɛ à pɔ́kɛnanɔ tɛ́.

Yãmana kɔ̃n à kɛnao
19 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, à yã kɛ̀ ma. Àgae yã ma kpakpaa a píngi, mɔde àton yã o kpakpaaro,
àtongae pɔ fɛ̃ kpakpaaro.
20 Zaakɛ gbɛ̃ntee pɔfɛ̃ è mɔ́ kɔ̃n yã maaa kɛ̀ Ludaa yezioro.
21 Beee yãnzi à ɔ kpá dà zaaa kɔ̃n yã pãsĩ kɛ̀ dàgulaanɔzi píngi. À yã kɛ̀ wà tɔ̃̀ a swɛ̃̀n, kɛ̀ eé
fɔ̃ à a mì sí sí kɔ̃n zĩndabusanao.
22 Àton a zĩnda sãsãro, àton yã pì ma kɔ̃n swão pãro, à zĩi kɛa.
23 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ è yã ma, ben è zĩi kɛoroo dɛ lán gbɛ̃ kɛ̀ èe a zĩnda gwaa dígi guu bàmɛ.
24 À zĩnda gwana gbɛra, tó à gɛ̃̀ zɛ́la, lán à dɛ nà è sãn gɔ̃ɔmɛ.
25 Gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛ tɛ́ Luda doka papanazi kɛ̀ è tó wà gɔ̃ wɛ̃ɛnɛnɔ ũ, ben ègɔ̃ gaao aɛ, è ma à sãnlo,
è zĩi kɛamɛ, Luda é aubarika da adeen à yãkɛnan.
26 Tó gbɛ̃ a zĩnda dìɛ dɔnziri ũ, ben è a lɛ́ fɔ̃ro, èe a zĩnda kɛkɛɛmɛ, èe dɔnzi kɛɛ pãmɛ.
27 Dɔnzikɛna wásawasa kɛ̀ taari vĩ De Ludanɛroon yɛ̀: Wà tonɛnɔ kɔ̃n gyaanɔnɔ gwa aɔ̃
wɛ̃ndakɛɛ guu, wàgɔ̃ wa zĩnda kũna dɔ̃ gbãsĩ sai anduna yã musu.

2

Gbɛ̃ wɛ́ɛ gwana
1 Ma gbɛ̃nɔ, amɔa kɛ̀ ée wa Dii Gakuide Yesu Kirisi náanɛ kɛɛnɔ, àton gbɛ̃ wɛ́ɛ gwaro.
2 Tó gbɛ̃ gɛ̃̀ a kakɔ̃ana guu vura tãnga kɔ̃n pɔ́kãsã tɛ́kɛnao dana, tó takaasidee kɛ̀ bisa kãsã
gbãsĩ dana gɛ̃̀ se,
3 tó a wɛ́ɛ tɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ pɔ́kãsã tɛ́kɛna danazi, tó a bènɛ à mɔ́ à vɛ̃ɛ gumaaan, tó a bè takaasideenɛ
à gá à zɛ kãa, kesɔ̃ à mɔ́ à vɛ̃ɛ a gbá saɛ,
4 ée kɔ̃ tɛ̃̀ boomɛ, ée yã gwaa mɔnafikion gweroo?
5 À ma, ma gbɛ̃ yenzideenɔ. Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ gbãasaideenɔ ũ anduna gbɛ̃nɔnɛ sɛ̀ aɔ̃gɔ̃
gbãa à náanɛkɛna guu, lɛ wà kpata kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezinɔnɛ ble.
6 Apinɔ sɔ̃, ée gbãasaidee pìnɔ kpɛ bɔɔ. Auzikideenɔ bé wè gbãaa bleawaroo? Aɔ̃mbe aɔ̃è
a gáɛ wà gáao yãkpaɛkɛkiiaroo?
7 Aɔ̃mbe aɔ̃è tɔ́ nnaa kɛ̀ kúawaa yakaroo?

8 Luda doka mìdee bè àgɔ̃ ye a gbɛ̃daaazi lán a zĩnda wɛ̃̀ndi bà. Tó á yã pì kũna yãpura, ée
yã kɛɛ a zɛ́amɛ.
9 Tó ée kɔ̃ wɛ́ɛ gwaa sɔ̃, ée durun kɛɛmɛ. Doka pì vɛ̃̀ɛawa a gɔ̃ taarideenɔ ũn gwe.
10 Zaakɛ tó gbɛ̃ doka kũna píngi, tó à fù mɛ̀n dooa, à gɔ̃̀ taaridee ũ à píngi guumɛ.
11 Luda bè àton zina kɛro. À bè dɔ àton gbɛ̃ dɛro. Baa tó nɛ́ɛ zina kɛro, tó n gbɛ̃ dɛ̀, n gɔ̃
dokadarisaidee ũmɛ.
12 Amɔa kɛ̀ Luda é yã gɔ̃gɔ̃ao doka kɛ̀ è tó wà gɔ̃ wɛ̃ɛnɛnɔ ũu musu, àgae yã o àgae yã kɛ lán
à kɔ̃ sìao nà.
13 Luda é yãkpaɛ kɛ kɔ̃n sùusaideenɔ sùu sai, mɔde yã é bɔ kɔ̃n sùudeeo nna.

Ludanaanɛkɛna kɔ̃n maakɛnao

14 Ma gbɛ̃nɔ, tó gbɛ̃ bè ée Luda náanɛ kɛɛ, tó è pɔ́ke kɛro, bɔ́ yãn gwee? Ludanaanɛkɛna
beee taka é fɔ̃ à à mì síɔ́?
15 Tó a gbɛ̃ mɛ̀n do, gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ e pɔ́kãsãa kɔ̃n pɔ́bleeo takaasi kɛɛ,
16 tó a gbɛ̃ke bènɛ: Luda n gba aafia! Ǹton tó ĩa n dɛro! Ǹ pɔ́ ble ǹ kã! Tó èe wɛ̃̀ndibadɔbɔ
kpáaro, bɔ́n beee ũu?
17 Lɛmɛ se ludanaanɛkɛna ado pɔ́kekɛsai nɛ́ yã gɛ̀mɛ.
18 Tó gbɛ̃ n bè, nɛ́ɛ Luda náanɛ kɛɛ, bensɔ̃ mɛ́ɛ yã kɛɛ, mɛ́ bennɛ, ǹ n ludanaanɛkɛna
pɔ́kekɛsai ɔdɔamɛ, mɛ́ ma ludanaanɛkɛna ɔdɔannɛ ma yãkɛna guu.
19 Ń sì kɛ̀ Luda mɛ̀n domɛ. À maa. Baa tãanɔ se, aɔ̃ɔ dɔ̃ lɛ, ben aɔ̃ègɔ̃ lugalugaa.
20 Mìsaide! Pɔ́ kɛ̀ tò ludanaanɛkɛna pɔ́kekɛsai pã, ń yezi mà kánnɛ n ɔzĩɔ́?
21 Kɛ̀ wa dezi káaku Ibraĩ a nɛ́ Isaaku kpà sa'opɔ ũ, yã e bɔo nna à yãkɛna yãnziroo?
22 Ń èɔ́? À ludanaanɛkɛna kɔ̃n à yãkɛnao kpákɔ̃zimɛ. À yãkɛna bé à à ludanaanɛkɛna bɔ̀ɛzi.
23 Ben Luda yã kɛ̀kii pàpa kɛ̀ à bè, Ibraĩ Luda náanɛ kɛ̀, ben Ludaa tò yã bɔ̀o nna a náanɛ kɛ̀
à kɛ̀ yãnzi. Ben wà tɔ́ kpànɛ Luda gbɛ̃nna.
24 Á èɔ́? Yãkɛna bé è tó yã bɔ gbɛ̃o nna, èe kɛ ludanaanɛkɛna adonlo.
25 Lɛmɛ dɔ kaarua Rahabu kɛ̀ nna kɔ̃n Ludao a yãkɛna yãnzi, gurɔɔ kɛ̀ à gu'asiigwarinɔ dìɛ
à ń gbarɛ zɛ́ kpãi guu.
26 Lán mɛ̀ ninisai dɛ gɛ̀ ũ nà, lɛn ludanaanɛkɛna pɔ́kekɛsai dɛ gɛ̀ ũ lɛ se.

3

Lɛ́fɔ̃na

1 Ma gbɛ̃nɔ, àton kɛ yãdannɛrinɔ ũ pariro, zaakɛ á dɔ̃ kɛ̀ Luda é wɛ́ɛ piti wa yãdannɛrinɔa
yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ dɛ gbɛ̃ kpaaanɔla.
2 Wa píngi weègɔ̃ zãa yãa baabɔrɛmɛ. Tó gbɛ̃ lɛ́ è à ásaru kɛro, taarisaideemɛ, eé fɔ̃ à a mɛ̀
píngi gbãaa fɔ̃.
3 Weè aizi ká sɔ̃nɛ, lɛ à wa yã ma yãnzimɛ, ben weè à milɛ ble.
4 Kesɔ̃ à góro'itɛ gwa ísiaala. Baa kɔ̃n à bítakɛɛo kɔ̃n zàga'ĩa gbãaa kɛ̀ è vuao, à fĩbɔ nɛ́ngomɛ.
Àmbe è à milɛ ble, ben à fĩ̀ri è a pɔyezi danɛ.
5 Lɛmɛ sɔ̃, nɛ́nɛ nɛ́ mɛ̀gu nɛ́ngomɛ, ben è ĩa dã kɔ̃n yã bítao.
À gwa lán tɛ́ nɛ́ngo è sɛ̃̀ bíta kpáta nà.
6 Nɛ́nɛ dɛ lán tɛ́ bàmɛ, àmbe anduna zaaa ũ wa mɛ̀ guu. È tó gbãsĩ gɔ̃ kpá wa mɛ̀a píngi.
Gɛ̀wãatɛ bé è nakɔ̃rɛ nɛ́nɛa, ben nɛ́nɛ è tɛ́ kpá wa anduna kuunan.
7 Gbɛ̃ntee nɔ̀bɔsɛ̃tɛnɔ tòto kɛ̀ píngi kɔ̃n bãanɔ kɔ̃n pɔ́taa'onkusɛanɔ kɔ̃n kpɔ̀nɔ, à kpɛ́ èe kɛɛ
ai tia,
8 mɔde gbɛ̃ke è fɔ̃ à a nɛ́nɛ tòto kɛro. Àmbe pɔ́ zaaa kɛ̀ è zɛ tɛɛɛroo ũ. À pana sɛwɛɛtɛ̃o.
9 Nɛ́nɛn weè Dii wa De sáabu kpáo, ben weè ɛara wà gbɛ̃ntee kɛ̀ à kɛ̀ lán a bà káo dɔ.
10 Lɛ́ dɔ̃nkɔ̃ pìn sáabukpana kɔ̃n gbɛ̃kanao è bɔn. Ma gbɛ̃nɔ, àtongɔ̃ dɛ lɛro.
11 Íbɔkii è í nna kɔ̃n í kyã̀kyão bɔ wɛ̀ɛ dɔ̃nkɔ̃ guuɔ́?
12 Ma gbɛ̃nɔ, kãkã lí é nɛ́ i kù ũɔ́? Geepi lí é nɛ́ i kãkãa ũɔ́? Lɛmɛ dɔ íbɔki í sùkusukudee é í
nnaa bɔro.

Ɔndɔ̃ɔ kɛ̀ è bɔ musu

13 A tɛ́, dén yãdɔ̃ri ɔ̃ndɔ̃dee ũu? À ɔdɔańnɛ a kuuna maaa guu kɔ̃n a yãkɛnanɔ kɔ̃n
zĩndabusana kɛ̀ è bɔ ɔ̃ndɔ̃ɔ guuo.
14 Tó á nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ pãsĩ kɔ̃n dɛnlawɛtɛnao vĩ a swɛ̃̀ guu sɔ̃, àton ĩa dãro, àton gí yãpuraaziro.
15 Ɔndɔ̃ beee taka è bɔ musuro, anduna pɔ́mɛ, a dà pɔ́mɛ, Ibilisi pɔ́mɛ.
16 Zaakɛ guu kɛ̀ nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ kɔ̃n dɛnlawɛtɛnao kún, gwen kɔ̃yãmasai kɔ̃n yã zaa píngio ègɔ̃
kún.
17 Tó gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀ è bɔ musu vĩ, káaku ègɔ̃ gbãsĩ vĩro, à gbɛra ègɔ̃ yãkete vĩro, è a zĩnda
busańnɛ, è gbɛ̃ yã ma, à sùu papana kɔ̃n maakɛnao. È gbɛ̃ tɛ̃̀ boro, bensɔ̃ ègɔ̃ mɔnafiki vĩro.

[18] Íbɛtɛmidɛri è kɛna kɔ̃o nnaa tɔ̃, ben è yã maaa kɛ̃.

4

Gbɛ̃nnakpana kɔ̃n andunao

[1] Bɔ́ bé è swèe kɔ̃n lɛokpakɔ̃ao da a tɛ́ɛ? Aɔ̃è bɔ a pɔyezi kɛ̀ aɔ̃ɔe kɔ̃dɛɛ kɛɛ a mɛ̀guunɔ
kiianloo?
[2] Eègɔ̃ ye pɔ́zi, mɔde eè ero, ben eè gbɛ̃ dɛ. Eè pɔ́ ni dɛ, ben eè pɔ́ kɛ̀ ée pɛɛa lero. Ben eè
lɛokpakɔ̃a kɛ, eè swèe kɛ. Á vĩro, kɛ̀ eè wɛ́ɛ kɛ Ludaaro yãnzimɛ.
[3] Tó à wɛ́ɛ kɛ̀, eè ero, kɛ̀ eè wɛ́ɛ kɛ nɔ̀sɛ maaaoro yãnzimɛ, zaakɛ eègɔ̃ yezi à a bɔkɔ̃tɛ kɛ a
pɔ́nidɛnanɔ guumɛ.
[4] Náanɛsaideenɔ, á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃nnakpana kɔ̃n andunao nɛ́ íbɛtɛkpana kɔ̃n Ludaonloo? Gbɛ̃ kɛ̀
yezi à kɛ anduna gbɛ̃ ũu gɔ̃̀ Luda ibɛɛ ũmɛ.
[5] Kɛ̀ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè, Ninii kɛ̀ Ludaa dà wa guu nɔ̀sɛgɔ̃aanɔ vĩ, ée daa yã pãamɛɔ́?
[6] Mɔde gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Ludaa vĩwao dɛ beeela, zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Luda è íbɛtɛ kpá kɔ̃n ĩadãrinɔ,
mɔde à gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃n zĩndabusarinɔ.
[7] Beee yãnzi à mì siɛ Ludanɛ. À gí Ibilisinɛ, eé bàa síare.
[8] À sɔ̃ Ludazi, eé sɔ̃azi. Durunkɛrinɔ, à ɔ bɔ durunn. Nɔ̀sɛplaadeenɔ, à a swɛ̃̀ pípi.
[9] À ɔ́ɔ dɔ kɔ̃n pɔsiaao kɔ̃n wɛ̃ndaao. À a yáadɔna liɛ ɔ́ɔdɔna ũ, à a pɔnnaa liɛ nɔ̀sɛyakana ũ.
[10] À a zĩnda busa Dii aɛzĩ, eé a sɛ́ lezĩ.
[11] Ma gbɛ̃nɔ, àton kɔ̃ tɔ́ zaaa síro. Gbɛ̃ kɛ̀ à a Yesude daa tɔ́ zaaa sì ke à à zaa bò, à Luda doka
sèeda zaaa kɛ̀ à à zaa bò. Tó n Luda doka zaa bò sɔ̃, à màrin n ũro, à zaaborin n ũ.
[12] Ludan dokadiɛri ũ kɔ̃n yãkpaɛkɛrio. Àmbe à gbɛ̃ mìsina kɔ̃n à kaatɛnao gbãa vĩ. Mpi sɔ̃,
dén n ũ, kɛ nɛɛ̀ n gbɛ̃daaa zaa boo?

Luda bà bɔna

[13] À yã ma sa, amɔa kɛ̀ eè be, gbȁa ke zia é gá mɛɛwi, é vɛ̃ɛ gwe wɛ̃̀ do, é laa tá à àre e.
[14] Á yã kɛ̀ eé a le ziaa dɔ́ɔ́? Á dɔ̃ lán a wɛ̃̀ndi dɛ nàɔ́? Á dɛ lán sukaa bàmɛ. Tó à kpà féte, ben
è gɛ̃ zɛ́la gɔ̃ɔ.
[15] Yã kɛ̀ dɛ à oon yɛ̀: Tó Dii wè, ben wá aafia, wé kɛ lán kɛ̀ bà ke lán kɛ̀ bà.
[16] Tia sɔ̃ ée ĩa dãa, a Luda bà bɔ̀. Ĩadãna beee taka borii maaro.
[17] Gbɛ̃ kɛ̀ maakɛna dɔ̃ ben èe kɛroo durun kɛ̀.

5

Kpãkɛ̃na auzikideenɔzi

[1] Amɔa auzikideenɔ, à yã ma sa. À ɔ́ɔ dɔ à wii lɛ́ mɔ́nzi kɛ̀ eé a le yãnzi.
[2] A auzikinɔ yàka, kɔ̀kɔnɔ a pɔ́kãsãanɔ blè.
[3] A ɔɔ kɔ̃tɛ̃ kpà, ben à kɔ̃tɛ̃kpana pì é a da yãn, eé a mɛ̀ piti lán tɛ́ bà. A auziki zi dì gurɔ
zãanɔa.
[4] À ma! A kpasekɛ̃ri kɛ̀ aɔ̃ a bura pɔ́nɔ kɛ̃areenɔ blè, ben ɔɔ pì yã Luda kii lè. Pɔ́kɛ̃ri pìnɔ
wiipɛna gɛ̃̀ Dii Zĩ̀kpɛde swãn.
[5] A a mɛ̀ nnaa mà tɔɔtɛ kɛ̀ a pɔyeziyãkɛna guu. A mɛ̀ kpà kaatɛgurɔ pɔ́ ũ.
[6] A yã dà gbɛ̃ maaanɔla a ń dɛdɛ, aɔ̃ɔe gíarero.

Mɛna

[7] Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, àgɔ̃ mɛnaa ai Dii mɔ́gurɔɔ zĩ. À gwa lán búbari è a burapɔ bɛ̀ɛde
kɛ̃gurɔɔ dã nà. È mɛna fɔ̃ zaa pɔ́tɔ̃tɔ̃gurɔ ai kwɛɛ.
[8] Apinɔ sɔ̃, à mɛna fɔ̃ à zɛ gbãa, zaakɛ Dii mɔ́gurɔɔ kà kĩi.
[9] Ma gbɛ̃nɔ, àton yãkete kákɔ̃ziro, lɛ Luda tón yãkpaɛ kɛaoro yãnzi. Yãkpaɛkɛri pì zɛna
kpɛɛlɛ fá!
[10] Ma gbɛ̃nɔ, annabi kɛ̀ aɔ̃ yã ò yã kɔ̃n Dii tɔ́onɔ, à mɛna kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ nawɛ̃akɛna guu zɛ́kpaɛ sɛ́.
[11] Weè be aɔ̃ɔ aubarika vĩ, kɛ̀ aɔ̃ mɛna fɔ̃̀ yãnzimɛ. A Ayuba mɛnakɛna baaru mà, á mà lán
Dii kɛ̀nɛ nà zãa, zaakɛ wɛ̃nda kɔ̃n sùuo papana Diia.
[12] Atɛ̃nsa ma gbɛ̃nɔ, àton la daro. Àton be á sì kɔ̃n ludambɛɛo ke tɔɔtɛo kesɔ̃ pɔ́ pãndeoro. À
tó a eè gɔ̃ eè. À tó a auo gɔ̃ auo, lɛ yã tón vɛ̃ɛawaro yãnzi.

Aduakɛna ludanaanɛkɛna guu

[13] A gbɛ̃kee e nawɛ̃a kɛɛɔ́? À adua kɛ. A gbɛ̃ke pɔɔ nnaɔ́? À Luda sáabu kpá.
[14] A gbɛ̃kee e gyãa kɛɛɔ́? Adee sɔsi gbɛ̃nsinɔ sísi aɔ̃ adua kɛnɛ aɔ̃ nɔ́si kúa kɔ̃n Dii tɔ́o.
[15] Adua kɛ̀ wà kɛ̀ ludanaanɛkɛna guu é gyãree pì kɛ̃kɔ̃a. Dii é à gba aafia. Tó à durun kɛ̀ yã
sɔ̃, eé kɛ̃nɛ.

16 Beee yãnzi à a durunnɔ okɔ̃nɛ à adua kɛkɔ̃nɛ, lɛ à aafia e. Gbɛ̃ maaa aduakɛna gbãa, è
zĩi kɛ maamaa.
17 Ilia nɛ́ gbɛ̃nteemɛ lán wa bà. À adua kè maamaa, lɛ lou tón maro, ben lou e tɔ̃ tɔɔtɛaro ai
wɛ̃̀ aagɔ̃ kɔ̃n mɔ swɛɛdooo.
18 À ɛ̀ara à adua kɛ̀ dɔ, ben lou'i bɔ̀ maamaa, tɔɔtɛ pɔ́blee kɛ̀.
19 Ma gbɛ̃nɔ, tó a gbɛ̃ mɛ̀n doo kɛ̃̀ yãpura zɛ́a, ben a gbɛ̃ke ɛ̀ara à à dà zɛ́a,
20 àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ tò durunkɛri pì bɔ̀ sãsãzɛn à ɛ̀ara à sù, à à sì gaaamɛ, bensɔ̃ à lá kù
durunnɔla pari.

PITA TAKADA KAAKU

Tãmaa kɛ̀ è ń nɛroo
[1] Mamɔma Pita, Yesu Kirisi zɪ̃̀ri bé à takada kɛ̀ kɛ̃̀ Luda gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ dɛ nibɔnɔ ũ anduna kɛ̀
guu, kɛ̀ aɔ̃ɔ fãakɔ̃ana bùsu kɛ̀kiinɔ guunɔnɛ: Pɔntu, Galatia, Kapadosia, Asia kɔ̃n Bitiniao.
[2] De Luda gĩakɛ à a dɔ̃, ben à a sɛ, a gɔ̃ à pɔ́ ũ kɔ̃n à Ninii gbãaao, lɛ à mì siɛ Yesu Kirisinɛ, à
aru a gbãsĩ gogo. Luda gbɛ̃kɛ kɔ̃n aafiao kaaraare.
[3] Wà Luda wa Dii Yesu Kirisi De sáabu kpá! À sùu bíta guu à wa i dufu kɔ̃n Yesu Kirisi fɛɛna
gaan gbãaao, ben wá tãmaa kɛ̀ è ń nɛroo vĩ,
[4] zaakɛ túbi kɛ̀ diɛnaare ludambɛɛ pì è yakaro, è gbãsĩ kpáro, à maaa è yãaro.
[5] Luda sorumi mà, lɛ à a mì sí a náanɛ kɛ̀ ée kɛɛ yãnzi, ben èe a dãkpaa kɔ̃n a gbãaao ai à
gá bɔ mìsina pìo gupuraaa gurɔ zãanɔa.
[6] Ée pɔnnaa kɛɛ kɔ̃n yã pìo, baa kɛ̀ é nawɛ̃a kɛ gĩa féte yɔ̃agwana bori sãnda píngi yãnzi.
[7] Lán wè vura maaa dɔ̃ tɛ́ guu nà, lɛn yɔ̃agwana pìnɔɔ e a ludanaanɛkɛna yɔ̃ɔ à gwa lɛ, zaakɛ
a ludanaanɛkɛna pì bɛɛ vĩ dɛ vura kɛ̀ à gakui è yãala maamaa. Tó a bɔ maa, Luda é a sáabu
kpá Yesu Kirisi sugurɔɔ zĩ, eé a kpe da kɔ̃n gakuio.
[8] Baa kɛ̀ ée à ero, á yezi. Baa kɛ̀ ée wɛ́ɛ siàlɛ zikiro, ée à náanɛ kɛɛ, ben ée pɔnna bíta kɛ̀ gɛ̃̀
onalaa kɛɛ,
[9] kɛ̀ ée a ludanaanɛkɛna gbɛ̀ ee a mìsina ũ yãnzi.
[10] Annabinɔ gĩakɛ wà gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Luda é kɛao yã ò, aɔ̃ mìsina pì yã gwà, aɔ̃ à tàasi kɛ̀.
[11] Kirisi Ninii kɛ̀ kú ń guu gĩakɛ à nawɛ̃a kɛ̀ Kirisi pì é kɛɛ òńnɛ kɔ̃n gakui kɛ̀ eé e à gbɛraao,
ben aɔ̃ɔ wɛ̀tɛ wà yã pì zɛ́ dɔ̃ kɔ̃n à gurɔɔo.
[12] Ben Ludaa tò aɔ̃ dɔ̃̀ kɛ̀ yã kɛ̀ aɔ̃ɔe oo pì dɛ ń gurɔ pɔ́ ũro, a pɔ́mɛ. Tia sa baarunnakparinɔ
yã pì òare kɔ̃n Luda Nini kɛ̀ Luda pì zɪ̃̀ bɔna ludambɛɛ gbãaao. Baa malaikanɔɔ e ɔsi kaa yã
pì dɔ̃nazi.

Kuuna adona
[13] Beee yãnzi à a laasuu vu iin, àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃, a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ gbɛ̃kɛɛ kɛ̀ Luda é kɛare Yesu
Kirisi sugurɔɔ zĩzi seka sai.
[14] Lán á dɛ Luda nɛ́ kɛ̀ aɔ̃ɔe à yã maanɔ ũ nà, àton tó dà zaaa kɛ̀ á vĩ yã a wɛ́ɛsiagurɔɔ dɔare
aɛro.
[15] Ludaa kú adonamɛ. Lán à a sisi à a sɛ nà, àgɔ̃ kú adona a yãkɛna píngi guu.
[16] Zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Àgɔ̃ kú adona,
zaakɛ má kú adonamɛ.
[17] Zaakɛ Luda è yãkpaɛ kɛ kɔ̃n baadeo a yãkɛnaa ń wɛ́ɛ gwana sai, tó ée à sisii De, à vĩa
kɛnɛ a nibɔkɛɛ guu kɛ̀.
[18] Á dɔ̃ lán Luda a bɔ kuuna kori kɛ̀ dɛ a fɛɛakaarayã ũu guu nà. Ludaa e a bo kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ à
gakui è yãaoro lán vura ke kondogi bà,
[19] à a bo kɔ̃n Kirisi aru gakuideeomɛ, kɛ̀ dɛ lán sãnɛ bɔ̀rɔ kɛ̀ bɔ̀gbɛ vĩro à gbãsĩ vĩroo bà.
[20] Luda gĩakɛ à à dìɛ zaalɛ èe anduna káɛro, ben à bɔoare gupuraaa gurɔ zãa kɛ̀nɔ zĩ.
[21] Beee yãnzin ée Luda náanɛ kɛɛzi. Luda à bɔ̀ gaan à gakui kpàa, lɛ à e à a náanɛ kɛ, a wɛ́ɛ
gɔ̃ dɔzi.
[22] Lán mìsiɛna yãpuraanɛ a gbãsĩ gògo nà, ben á gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃o mɔnafiki sai, àgɔ̃ yekɔ̃zi kɔ̃n
nɔ̀sɛo do.
[23] Luda a i dufu kɔ̃n a yã wɛ̃̀ndidee kɛ̀ ègɔ̃ kuu gbãaao. Yã pì dɛ pɔ́borii kɛ̀ è gaa ũro, pɔ́borii
kɛ̀ è garoomɛ.
[24] Baade píngi dɛ lán sɛ̃̀ bàmɛ,
aɔ̃ gakui dɛ lán sɛ̃̀vu bàmɛ píngi.
Sɛ̃̀ è gaga, à vú è kwɛ́,
[25] mɔde Dii yã ègɔ̃ kuu gurɔ sãnda píngi.
Yã pì bé à dɛ baaru nnaa kɛ̀ wà kpàaree ũ.

2

Gbɛ̀ wɛ̃̀ndidee
[1] Beee yãnzi à yã zaa píngi tó kɔ̃n ɛgɛtona píngio kɔ̃n mɔnafikio kɔ̃n nɔ̀sɛgɔ̃aanɔo kɔ̃n
kɔ̃yakanao.

2 Lán nɛ́kpãntɛ̃nɔ ègɔ̃ yɔ̃'i ni dɛɛ nà, àgɔ̃ Luda yã kɛ̀ dɛ lán zwi'ipu wásawasa bà ni dɛɛ lɛ se,
lɛ à e à bíta kũ a mìsina zɛ́ guu,
3 tia sa kɛ̀ á dɔ̃̀ kɛ̀ Dii maa.
4 À sɔ̃zi, àmbe gbɛ̀ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ wà gìzi ũ, mɔde Luda à sɛ̀ bɛ̀ɛdee ũ.
5 Apinɔ sɔ̃, ámbe gbɛ̀ wɛ̃̀ndidee kɛ̀ Ludaa e a kpɛ́ ɛ̃ɛ booonɔ ũ. Ámbe à gbã̀gbãrinɔ ũ, eè saa
kɛ̀ è kánɛ o kɔ̃n à Ninii gbãaao Yesu Kirisi gãzĩ.
6 Zaakɛ wà kɛ̃̀ Luda yãn wà bè:
Ǹ gwa, mɛ́ɛ gbɛ̀ diɛɛ Zayɔn,
ɛ̃daɛgbɛ bɛ̀ɛdee kɛ̀ má sɛ̀ ũ.
Wí é gbɛ̃ kɛ̀ èe à náanɛ kɛɛ kũro.
7 À dɛ gbɛ̀ bɛ̀ɛdee ũ amɔa kɛ̀ ée à náanɛ kɛɛnɔnɛ, mɔde à dɛ lɛ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe à náanɛ kɛɛroonɔnɛro.
Gbɛ̀ kɛ̀ kpɛ́borinɔ pã kpàzi
bé à gɔ̃̀ kpɛ́ gooda gbɛ̀ mìdee ũ.
8 Lɛmɛ dɔ à dɛ:
Gbɛ̀ kɛ̀ wè gɛ̃̀n sía ũ,
gbɛ̀si kɛ̀ wè kpáàla wà lɛ́ɛ ũ.
Aɔ̃ gɛ̃̀n sìa, kɛ̀ aɔ̃ɔe Luda yã daro yãnzi. Lɛn Ludaa dìɛńnɛ lɛ.
9 Ámbe borii kɛ̀ Luda ń sɛ́nɔ ũ, kínanɔ kɔ̃n sa'orinɔ ũ, à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú adonanɔ ũ, lɛ àgae Luda
kɛ̀ à a sisi a bɔ gusiaan, à gɛ̃̀ao a gupura bɔnsaɛ guu sáabu kpá.
10 Á dɛ Luda gbɛ̃nɔ ũ yãro,
mɔde tia a gɔ̃ ń ũ.
Ludaa e sùu kɛao yãro,
mɔde tia à kɛ̀ao.

Kuuna ludanaanɛkɛrisainɔ tɛ́

11 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, lán á dɛ nibɔ kɔ̃n bɔ̀amɔnɔ ũ nà anduna kɛ̀ guu, mɛ́ɛ lɛ́ daaawamɛ, à
mì kɛ̃ a dà zaaa kɛ̀ aɔ̃è zɩ̃̀ káaonɔa.
12 Àgɔ̃ kuu gbɛ̃ bɛ̀ɛdeenɔ ũ kifiinɔ tɛ́. Lɛmɛ baa tó aɔ̃ a diɛ zaakɛrinɔ ũ, tó aɔ̃ yã maaa kɛ̀ ée
kɛɛnɔ è, aɔ̃é Luda sáabu kpá gurɔɔ kɛ̀ eé mɔ́ńzi.
13 À mì siɛ ikodee kɛ̀ gbɛ̃ntee dìɛnɔnɛ ń píngi Dii yãnzi, kína kɛ̀ gbãa vĩ dɛńlaan yoo,
14 ke gbãadee kɛ̀ à dìɛ à wɛ́ɛ tã zaakɛrinɔa à maakɛrinɔ sáabu kpá.
15 Luda pɔyezin yɛ̀: A yãmaakɛna sàabu é yɔ̃nkɔ wɛ́ɛsiadeenɔ lɛ́ yĩtɛńnɛ.
16 Àgɔ̃ wɛɛnɛnɔ ũ, mɔde àton tó a gɔ̃na wɛ̃ɛnɛnɔ ũu gɔ̃are zaakɛna zɛ́ ũro. Àgɔ̃ kuu Luda
zɔ̀blerinɔ ũ.
17 À bɛ̀ɛ li gbɛ̃ píngine. Àgɔ̃ ye a Yesude daanɔzi. À vĩa kɛ Ludanɛ. À bɛ̀ɛ lí kínanɛ.
18 Zĩkɛrinɔ, à mì siɛ a diinɔnɛ, à bítakɛɛ dɔ̃ńnɛ yã píngi guu. Èe kɛ dii maa nɔ̀sɛdodeenɔnɛ
ńtɛ̃ɛnlo, mɔde kɔ̃n ń gbɛ̃ pãsĩnɔomɛ se.
19 Tó wà wɛ́ɛ tã̀awa pã, tó a mɛna fɔ̃̀ Luda yãnzi, bee sáabu vĩare.
20 Tó wà a gbɛ̃ a taari yãnzi, tó a mɛna fɔ̃̀, bee tɔ́ nnaa vĩ máa? Mɔde tó a nawɛ̃a kɛ̀ yã maaa
kɛ̀ á kɛ̀ yãnzi, tó a mɛna fɔ̃̀, Luda é a sáabu kpá.
21 Beee yãnzin Luda a sisi à a sɛzi. Kirisi nawɛ̃a kɛ̀are, à zɛ́ ɔ̀dɔaare, lɛ àgɔ̃ tɛ́ à kɛ̀sɛgbɛzi
yãnzi.
22 Èe durun kɛro,
wèe ma à ɛgɛɛ tòro.
23 Kɛ̀ wà à sɔ̃̀sɔ̃, èe yã síńlaro. Kɛ̀ à nawɛ̃a kɛ̀, èe yã pãsĩ ke ońnɛro, à zɛ̀ kɔ̃n Luda yãkpaɛkɛri
maaaomɛ.
24 Àmbe à wa durunnɔ dì a mìa à gào lía, lɛ wa bà tóngɔ̃ kú kɔ̃n durunnɔ dɔro, wàgɔ̃ kú
maakɛna guu. À flã̀gbɛnɔ bé wà wa gba aafia.
25 Zaakɛ a sãsã lán sãanɔ bà yã, ben a aɛ dɔ̀ a Dã̀ri kɔ̃n a Dãkparioa tia sa.

3

Kuuna kɔ̃o

1 Nɔgbɛ̃nɔ sɔ̃, à a zĩnda kpá a zãnɔa. Tó aɔ̃ gbɛ̃kenɔ e Luda yã daaro, a kuuna é ń liɛ. Baa tó
ée yãke ońnɛro,
2 aɔ̃é e kɛ̀ á kuu gbãsĩ sai, bensɔ̃ a a zĩnda kpàḿma.
3 Àton tó a nɔmaakɛɛ gɔ̃ mɛ̀baa pɔ́ ũro, mìtãna ke nɔmaablebɔnɔ ke pɔ́kãsãdanan yoo.
4 Mɔde àgɔ̃ dɛ a nɔ̀sɛ guu yã kɛ̀ è yãaroo ũ, nɔ̀sɛyĩi kɔ̃n zĩndabusanao. Beee bé à bɛ̀ɛ vĩ Ludanɛ.
5 Zaakɛ lɛn nɔgbɛ̃ dɔnziri kɛ̀ aɔ̃ wɛ́ɛ dɔ Ludazi yãanɔ ń zĩnda kɛ̀kɛ lɛ, aɔ̃ ń zĩnda kpà ń zãnɔa.

6 Lɛn Sara dɛ lɛ, è Ibraĩ yã ma, è à sísi Baa. Tó ée yã maaa kɛɛ, tó ée pɔ́ kɛ̀ wè vĩa kɛnɛ yã
daaro, a Sara dà sɛ̀n gwe.
7 Gɔ̃gbɛ̃nɔ sɔ̃, àgɔ̃ kúńyo nɔgbɛ̃kɛɛ dɔ̃nańnɛ guu, àgae yã mańma, lɛ pɔ́ke tón kpáare a
aduakɛna guuro, zaakɛ á dɛ wɛ̃̀ndi gbablerinɔ ũ lɛdomɛ.
8 Beee gbɛra àgɔ̃ lɛdolɛ vĩ kɔo a píngi. Àgɔ̃ kɔ̃ wɛ̃nda dɔ̃, àgɔ̃ yekɔ̃zi, àgɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔo, à
busakɔ̃nɛ.
9 Àtongae à zaaa fĩa bo kɔ̃n à zaaaoro. Àtongae gbɛ̃ kɛ̀ à a sɔ̃sɔ̃ sɔ̃sɔ̃ro. À sa maaa onɛ, zaakɛ
Luda a sisi, lɛ à aubarika daagu yãnzimɛ.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ yezi a wɛ̃̀ndi gɔ̃ maa,
bensɔ̃ à yezi a kuuna gɔ̃ nna,
à a lɛ́ kũ kɔ̃n yãzaa'onao,
àton tó ɛgɛɛ bɔ a lɛ́nlo.
11 Adee kpɛɛ li à zaaanɛ, à à maaa kɛ,
à aafia zɛ́ wɛtɛ, àgɔ̃ tɛ́zi.
12 Zaakɛ Dii ègɔ̃ gbɛ̃ maaanɔ tàasi kɛ,
è swã kpá ń aduakɛnanɔzi,
mɔde è mìkpɛɛ zu zaakɛrinɔnɛ.

Nawɛ̃akɛna maakɛna yãnzi

13 Tó á aĩa vĩ kɔ̃n maakɛnao, dé bé eé wɛ́ɛ tãawaa?
14 Baa tó a nawɛ̃a kɛ̀ maakɛna yãnzi, á aubarika vĩ. Àtongae vĩa kɛ aɔ̃ wɛ́ɛtãmmananɛro,
àton tó a swɛ̃̀ degero.
15 À Kirisi dɔ̃ Dii ũ a swɛ̃̀ guu. Àgɔ̃ kú soru guu gurɔ píngi, lɛ à e à yã we gbɛ̃ kɛ̀ èe a laa yã
kɛ̀ á wɛ́ɛ dɔzi mìzila.
16 Àgae ońnɛ busɛbusɛ kɔ̃n bɛ̀ɛlinnɛnao. À ońnɛ kɔ̃n nɔ̀sɛpuraao dɔ, lɛ wí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe a sɔ̃sɔ̃ɔ
a yãmaakɛna Yesu zɛ́n yãnzinɔ kũ.
17 Nawɛ̃akɛna Luda pɔyezi guu yãmaakɛna yãnzi maa dɛ nawɛ̃akɛna yãzaakɛna yãnzila.
18 Kirisi gà gɛ̀n do durunkɛ̃nnɛna yãnzi. Taarisaidee gà wamɔwa taarideenɔ yãnzi, lɛ à e
à gáwao Luda kiia. Wà à dɛ̀ mɛ̀baa guu, ben Luda à vù ninikɛɛ guu.
19 À ninikɛɛ pì guu à gàa à waazi kɛ̀ gɛ̀wãadee kɛ̀ wà ń ká kpɛ́siaannɔnɛ.
20 Aɔ̃ bɔ̀ Luda yã kpɛɛmɛ yã, gurɔɔ kɛ̀ à mɛna ai Nuu gàa à góro'itɛ kɛ̀ à yã̀ao. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ ín
aafia góro pì gãzĩnɔɔ pariro, gɔ̃ɔn sɔraagɔ̃mɛ.
21 Í pì bé à dɛ a batisikɛna kɛ̀ è a mì sí tiaa taka ũ. Batisikɛna pì nɛ́ mɛ̀ gbãsĩgogona yãnlo,
lɛ́gbɛ̃na Ludanɛ kɔ̃n nɔ̀sɛpuraaomɛ. È ń mì sí, kɛ̀ Yesu Kirisi bɔ̀ gaan yãnzi.
22 À gbãaa blè malaikanɔa kɔ̃n tãanɔo kɔ̃n ń gbãadeenɔ kɔ̃n ń ikodeenɔ, ben à tà ludambɛ,
à kú Luda ɔplaazi.

4

Bɔna kuuna ziin

1 Lán Kirisi nawɛ̃a kɛ̀ a mɛ̀baan nà, apinɔ se à nɔ̀sɛ beee bori sɛ́, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ nawɛ̃a kɛ̀ a
mɛ̀baan, adee mì kɛ̃̀ durun-amɛ.
2 Gurɔɔ kɛ̀ gɔ̃̀are a kuuna guu, a dà zaaa tóngae dɔare aɛ dɔro, sɛ́ Luda pɔyezi.
3 A kuuna kifiinɔ yãkɛna guu yãa mɔ̀ lɛ. Yã á kú wísaiyãkɛna guu kɔ̃n mɛ̀baayã nidɛnao kɔ̃n
wɛ̃dɛkɛnao kɔ̃n pãpã kɔ̃kɔ̃o kɔ̃n wɛ̃mikɔ̃kɔ̃ bɛ̃̀ɛo kɔ̃n tãagbãgbãna kɛ̀ Luda zàn-o.
4 Kɛ̀ eè kakɔ̃ańyo aɔ̃ pãpã bíta pì kɛna guu dɔro, è kɛ́ńnɛ yãbɔnsaɛ ũ, ben aɔ̃è a tɔ́ zaaa sí.
5 Aɔ̃é ń yãkɛnanɔ tɔ̃kɛ̃ Ludanɛ, kɛ̀ à yãkpaɛkɛna kɔ̃n gbɛ̃ bɛ̃ɛnɔ kɔ̃n gɛ̀wãadeenɔ sorumi mà.
6 Wà baaru nnaa kpà baa gɛ̀wãadee pìnɔnɛ se, lɛ aɔ̃ e wàgɔ̃ kú ninikɛɛ guu lán Luda bà, baa
kɛ̀ yã vɛ̀ɛḿma mɛ̀baa guu lán gbɛ̃ píngi bà.

Ludayãdarinɔ

7 Pɔ́ píngi yãana kà kĩi. Beee yãnzi àgɔ̃ kuu làakarideenɔ ũ, àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃, lɛ àgɔ̃ adua
kɛɛ yãnzi.
8 Yã kɛ̀ dɛ à píngilaan yɛ̀: Àgɔ̃ yekɔ̃zi kɔ̃n nɔ̀sɛo do, zaakɛ yenzi è pɔ́ kúɛ durunnɔa pari.
9 À kɔ̃ yàari kɛ yãketekana sai.
10 Lán Luda gba dà a baadenɛ nà, à dɔokɔ̃lɛ ludangba bori doodo zĩkɛri maaanɔ ũ.
11 Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ waazikɛri ũ, à Luda yã ońnɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ dɔnlɛri ũ, à dɔ́ńlɛ kɔ̃n gbãaa kɛ̀ Luda à
gbào, lɛ à Luda tɔ́ kpá yã píngi guu Yesu Kirisi gãzĩ. Àmbe à gakui vĩ kɔ̃n gbãaao gurɔ píngi!
Aami.

Nawɛ̃akɛna tɛna Yesuzi yãnzi

12 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, àton tó yɔ̃agwana pãsĩ kɛ̀ èe a lee bɔ a saɛ lán yã dufu bé à a lee bàro.

13 Lán a bà kú Kirisi nawɛ̃akɛna guu nà, à pɔnnaa kɛo, lɛ à e àgɔ̃ pɔnna bíta vĩ gurɔɔ kɛ̀ Kirisi
pì é bɔ gupuraaa kɔ̃n gakuio.
14 Tó wà a sɔ̃sɔ̃ Kirisi tɔ́ kɛ̀ kúawa yãnzi, á aubarika vĩ, zaakɛ Luda Nini Gakuidee kúawa.
15 A gbɛ̃ke tón nawɛ̃a kɛ gbɛ̃dɛna ke kpãi'ona ke zaakɛna ke gudɛ yãnziro.
16 Tó a nawɛ̃a kɛ̀ a Yesudekɛ yãnzi, àton kɛare wíyã ũro. À Luda sáabu kpá kɛ Yesu tɔ́ kúawa
yãnzi.
17 Zaakɛ wɛ́ɛtãmmagurɔɔ kà, Luda gbɛ̃nɔn à nàańyo. Lán wámbe à nàawao káaku nà, eé mì
dɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gì Luda baaru nnaa mazinɔo diamɛ?
18 Zaakɛ gbɛ̃ maaanɔ mìsina kɛ̀ zĩ'ũ,
yã é bɔ kɔ̃n ludayãdarisainɔ kɔ̃n durunkɛrinɔo diamɛ?
19 Beee yãnzi gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e nawɛ̃a kɛɛ Luda pɔyezi guunɔ ń zĩnda na ń Kɛ̀ri náanɛdeenɛ a ɔzĩ,
aɔ̃ɔ kpɛ́ gɔ̃ yã maaa kɛɛ.

5

Luda sã kpàsa gwana
1 Mɛ́ɛ lɛ́ daa a gbɛ̃nsinɔa sa. Gbɛ̃nsin ma ũ se. Má dɛ nawɛ̃a kɛ̀ Kirisi kɛ̀ sèedadee ũ, bensɔ̃
ma bà kú kɔ̃n gakui kɛ̀ eé bɔ gupuraaao se.
2 Àgɔ̃ dɛ kpàsa kɛ̀ Ludaa kàɛaree dàrinɔ ũ. À ɔ ligazi kɔ̃n pɔyezinao, èe kɛ tiasinlo, lán Ludaa
yezi nà. Èe kɛ ɔɔwɛtɛna yãnzinlo. À kɛ kɔ̃n nɔ̀sɛo do.
3 Àtongae gbãaa ble gbɛ̃ kɛ̀ wà ń náare a ɔzĩ pìnɔaro. À tó a kuuna gɔ̃ a sãa pìnɔ daa zɛ́a,
4 é kífura kɛ̀ à gakui è yãaroo e gurɔɔ kɛ̀ Sãdãriki é mɔ́.
5 A gɔ̃kparɛnɔ sɔ̃, à a zĩnda kpá gbɛ̃nsinɔa. A píngi à a zĩnda busakɔ̃nɛ, zaakɛ:
Luda è íbɛtɛ kpá kɔ̃n ĩadãrinɔ,
mɔde à gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃n zĩndabusarinɔ.
6 Beee yãnzi à a zĩnda busa Luda gbãadeenɛ, eé a sɛ́ lezĩ gurɔɔ kɛ̀ à dìɛa.
7 À a yã'ɔ̃ammanɔ tónɛ píngi, zaakɛ è làakari dɔawa.
8 A wɛ́ɛ gɔ̃ dɔ, àgɔ̃ kú a làakaria. A ibɛɛ Ibilisi dɛ lán músu ɔ́ɔdɔri bàmɛ. Èe kpáɛ kɛɛazi, èe gbɛ̃
wɛtɛɛ à kũ.
9 À gínɛ, à zɛ gbãa ludanaanɛkɛna guu, zaakɛ á dɔ̃ kɛ̀ a Yesude daa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú anduna guunɔ
ń píngi e nawɛ̃a dɔ̃nkɔ̃ pì kɛɛmɛ se.
10 Luda Aubarikapingide a sisi a gakui kɛ̀ è yãarooa Kirisi guu. Tó a nawɛ̃a kɛ̀ féte, eé a bɔ
maa, eé a zɛ gíngin, eé a gba gbãaa, eé a kãsãa pɛ́ɛ.
11 Àmbe à gbãa vĩ ai gurɔ píngi! Aami.

Lɛ́zammana
12 Wa gbɛ̃ndo Silasi bé à lá nɛ́ngo kɛ̀ kɛ̀mɛare. À kuumɛ gbɛ̃ náanɛdee ũ. Ma lɛ́ dàawa, má
dɛ à sèedadee ũ kɛ̀ yã kɛ̀ má ò dɛ Luda gbɛ̃kɛ yãpuraa ũ. À zɛo gíngin.
13 Babilɔnu gbɛ̃ kɛ̀ Luda ń sɛ́ lán a bànɔ ì kpàawa. Ma nɛ́ Maaku ì kpàawa dɔ.
14 À ì kpákɔ̃a kɔ̃n lɛ́pɛkɔ̃anao yenzi guu. Luda amɔa kɛ̀ á kú Kirisi guunɔ gba aafia a píngi.

PITA TAKADA PLAADEE

Yãpurakpana sisina kɛ̀ Luda wa sisia

1 Ma Simɔ Pita, Yesu Kirisi zɔ̀bleri, à zĩ̀ri, mámbe ma takada kɛ̀ kɛ̃̀ gbɛ̃ kɛ̀ wa Luda wa Mìsiri
Yesu Kirisi ń gbá zɛ́ aɔ̃ a náanɛ kɛ̀ lán wa bà a maakɛɛ gãzĩnɔnɛ.
2 Gbɛ̃kɛ kɔ̃n aafiao gɔ̃ papanaawa Luda kɔ̃n wa Dii Yesuo dɔ̃na guu.
3 Luda wa sɛ wàgɔ̃ kú a gakui kɔ̃n a maakɛɛo guumɛ, à tò wá a dɔ̃, ben à ludakɛgbãaa wa
gba pɔ́ kɛ̀ kɔ̃ sìo wàgɔ̃ vĩi, lɛ wa kuuna e à kɛ sɛ̃nkpɛ kɔ̃n à yão.
4 Lɛn à yã bíta bɛɛdee kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀weenɔ kɛ̀we lɛ, lɛ à yãnzi wà bɔ anduna dà zaaa kɛ̀ è ń
yaka guu wà Luda kuuna taka sɛ́.
5 Yã beee yãnzi à aĩa kɛ maamaa, à Luda náanɛ kɛ maakɛna guu, à yã maaa kɛ dɔ̃na guu,
6 àgɔ̃ dɔ̃na vĩ a zĩnda kũna guu, àgɔ̃ a zĩnda kũna dɔ̃ mɛna guu, àgɔ̃ mɛna vĩ nana Ludazi
guu,
7 àgɔ̃ nana Ludazi kɔ̃gbɛ̃kɛɛ guu, àgɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃o yenzi guu.
8 Zaakɛ tó á yã beeenɔ kũna, ben aɔ̃ɔ kaara, égɔ̃ kuu pã kaarana sairo wa Dii Yesu Kirisi
dɔ̃na guu.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ yã beeenɔ kũna sɔ̃ro, à a wɛ́ɛ kpàkɔ̃rɛ, à gɔ̃̀ vĩ̀a ũmɛ. À sɛ̃̀n kɛ̀ Luda durun kɛ̀ à kɛ̀
yãanɔ kɛ̃̀are.
10 Beee yãnzi ma gbɛ̃nɔ, à aĩa kɛ à yãpura kpá sisina kɛ̀ Luda a sisi à a sɛɛa. Tó ée yã beeenɔ
kɛɛ, é fu zikiro.
11 Lɛn weé gbãakɛ kpáazi maamaa lɛ, égɔ̃ kú kɔ̃n wa Dii wa Mìsiri Yesu Kirisio à kpata kɛ̀ è
yãaroo guu.
12 Beee yãnzi, baa kɛ̀ á yã beeenɔ dɔ̃, bensɔ̃ a kãsãpɛɛna yãpuraa kɛ̀ á kũna guu, mɛ́gɔ̃ yã
pìnɔ dɔagumɛ.
13 Gurɔɔ kɛ̀ má kpɛ́ kú ma sɔ̀ guu, mɛ́ɛ daa à maa màgɔ̃ tɛ́ kaaagu yã pìnɔ dɔaguna yãnzi.
14 Má dɔ̃ kɛ̀ ma bɔna ma sɔ̀n gurɔɔ é ká tia, lán wa Dii Yesu Kirisi gĩakɛ à òmɛ nà.
15 Mɛ́ aĩa kɛ, lɛ yã pìnɔ e àgɔ̃ dɔagu gurɔ píngi ma gaa gbɛra.

Kirisi gakui sèedadeenɔ

16 Kɛ̀ wa wa Dii Yesu Kirisi suna kɔ̃n gbãaao òare, wée tɛ́ gara kɛ̀ wà dà kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔoziro. Wa
wɛ́ɛ sì à bítakɛɛlɛmɛ,
17 gurɔɔ kɛ̀ De Luda bɛɛ lìnɛ à à tɔ́ bɔ̀. À Luda bíta gakuide kòto mà à bè a Nɛ́ mɛ̀n do lélе
yenzideen à ũ, à yã è káare.
18 Wa kòto kɛ̀ bɔ̀ ludambɛɛ pì mà gurɔɔ kɛ̀ wá kúo kpiii kɛ̀ à kú adona musu.
19 Beee ɔ̀dɔawe kɛ̀ yã kɛ̀ annabinɔɔ ò nɛ́ yãpuramɛ. À maa à làakari dɔ yã pìa fitia kɛ̀ èe gu
bùgubugu puu ũ ai gudɔnao sɔsɔnɛ gɔ̃ gá fɛɛ a swɛ̃̀n, lɛ guu dɔawa.
20 À kɛ̀ dɛńlaa sa àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ke è fɔ̃ à yã kɛ̀ annabi kɛ̃̀ Luda yãn bɔkɔ̃tɛ a zĩndaro.
21 Annabinɔ yãke è bɔ gbɛ̃ntee pɔyezi guuro, aɔ̃ Luda yã ò lán à Ninii dɔ̀ńnɛ aɛ nàmɛ.

2

Ɛgɛyãdannɛrinɔ

1 Annabi ɛgɛɛnɔ bɔ̀ yã Isarailanɔ tɛ́. Lɛn ɛgɛyãdannɛrinɔ é bɔ a tɛ́ lɛ se. Aɔ̃é ɛgɛɛ kɛ̀ è tó wà
kaatɛ ká Luda yãdannɛn, aɔ̃ lɛ́ sɛ́ Dii kɛ̀ ń bózi, aɔ̃é ń zĩnda kaatɛ kãndo.
2 Weé tɛ́ńzi pari aɔ̃ wísai yãkɛna guu, weé yãpura zɛ́ zaa bo aɔ̃ yãnzi.
3 Aɔ̃ wãkũkɛna guu aɔ̃é a ble kɔ̃n ɛgɛɛ kɛ̀ aɔ̃è bleao. Yãkpaɛ vɛ̃̀ɛḿma à gì kɛ̀, ii è na ń Kaatɛri
wɛ́ɛnlo.
4 Zaakɛ Ludaa e malaika kɛ̀ aɔ̃ durun kɛ̀nɔ tóro, à ń ká kokotɛ̃wɛɛ siaa kɛ̀ kú gĩzĩgĩzĩ guu,
àgɔ̃ ń kũna ai yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ.
5 Èe anduna zi kɔ̃n a yãdarisaidee kɛ̀ aɔ̃ kú à guunɔ tóro, à tò í dàńla. Mɔde à Nuu kɛ̀ è
maakɛna waazi kɛɛ bɔ̀ kɔ̃n gɔ̃ɔn swɛɛplaa pãndenɔ.
6 À yã dà Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔraola à ń káatɛ aɔ̃ gɔ̃̀ túbu ũ, à ń kɛ́ lɛ yã kɛ̀ eé ludayãdarisainɔ
lee sèeda ũ.
7 Mɔde à Lutu bɔ̀, gbɛ̃ maaa kɛ̀ à nɔ̀sɛ yàka dokadarisaidee pìnɔ wísaiyãkɛna yãnzi.
8 Gbɛ̃ maaa pì kú ń tɛ́, yã zaaa kɛ̀ èe ee bensɔ̃ èe maa lán guu e dɔɔ nà ɔ̃̀a kɛ̀ à nɔ̀sɛ maa yãnzi.
9 Tó lɛmɛ, lɛ Dii gbɛ̃ kɛ̀ naaziinɔ bɔna yɔ̃agwana guu zɛ́ dɔ̃, bensɔ̃ à gbɛ̃ zaaa kũna dɔ̃ lɛ à wɛ́ɛ
tãa yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ.
10 À pãsĩn sa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è kya ká dokannɔ ũ, aɔ̃ mɛ̀ dà zaaanɔ bé è dɔ́ńnɛ aɛ gbãsĩkɛna guu.

Ɛgɛyãdannɛri pìnɔ nɛ́ kùgbãade wadadeenɔmɛ. Dɔkɛna kõn malaika gakuideenɔ è ń vĩa
kũro.
11 Malaika kɛ̀ aõ gbãa kõn ń ikoo dɛ ɛgɛyãdannɛri pìnɔlaanɔ è we wà ń tɔ́ zaaa sí aõ yã dim̀ma
Dii aɛro.
12 Gbɛ̃ pìnɔ è yã kɛ̀ aõɔ à gbá dõroo zaa bomɛ. Gbɛ̃ntee báa bé à dańla, aõɔ laasuu vĩro. Wà
ń í, lɛ wà ń kũkũ wà ń dɛdɛ yãnzimɛ. Aõé kaatɛ lán nɔ̀bɔnɔ bà,
13 weé à zaaa kɛ̀ aõɔ kɛ̀ fĩa bońnɛ. Dàzaakɛna fãantɛ̃ è kɛńnɛ nna. Gurɔɔ kɛ̀ aõɔe pɔ́ bleeao,
aõè pɔnnaa kɛ kõn ń pɔ́nidɛnanɔ. Aõ kuuna a tɛ́ nɛ́ seemɛ kõn gbãsĩo.
14 Zinakɛna kú ń wɛ́ɛa, durunkɛna è mɔ́m̀maro. Aõè mɔnafiki kɛ gbɛ̃ kɛ̀ Luda yã e kãsãa pɛ́ɛ
ń guuroonɔnɛ. Wãkũ ń swɛ̃̀ blè. Luda lɛ́ kɛ̀ńnɛmɛ.
15 Aõ sɑ̀sã, aõ kɛ̃̀ zɛ́ súusua, aõ zɛ́ dõnkõ sɛ̀ kõn Bɛɔ nɛ́ Balamu kɛ̀ ye ɔɔ zaaazio.
16 Zaaki pɔ́lɛgboo'ina yã ònɛ lán gbɛ̃ntee bà, à kpɑ̀kɛ̃zi à zaakɛna yã musu, à gìnɛ kõn à
mìsaiyãkɛnao.
17 Gbɛ̃ beeenɔɔ dɛ lán bia kɛ̀ aõ í bàbanɔ bàmɛ, lán lousisina kɛ̀ gɛ̃̀ zɛ́la kõn ĩao bà. Gusia
níginigin Ludaa dìɛńnɛ yàari ũ.
18 Aõè ĩa kori bíta dã, aõè ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ gbɛ̃ kɛ̀ aõ bɔ̀ sãsãzɛn dufunɔnɛ kõn dàzaayão kõn wísaiyão.
19 Yã kɛ̀ è ń yaka zɔ̀nɔn ń ũ, ben aõè gõna wɛ̃ɛnɛnɔ ũ lɛ́ gbɛ̃ńnɛ. Zaakɛ baade píngi nɛ́ yã kɛ̀ à
à swɛ̃̀ blè zɔ̀mɛ.
20 Tó aõ bɔ̀ anduna yãgbãsĩkɛnan wa Dii wa Mìsiri Yesu Kirisi dõna gãzĩ, ben aõɔ tò yã pì
ɛ̀ara à ń kagura kɛ̀, à ń swɛ̃̀ blè, aõ kuuna zãa zaa dɛ à káakupɔla.
21 Tó aõɔe yãpura zɛ́ dõ yãro, lɛ beee maańnɛ dɛ kɛ̀ aõɔ dɔ̃̀ gbasa wà kpɛɛ lì Luda yã kɛ̀ wà
dàńnɛnɛla.
22 Yáasi kɛ̀ wà kɛ̀ kɛ̀nɔ pàpa ń musu yãpura: Gbɛ̃ɛ è ɛara a pisizi. Lɛmɛ dɔ: Alɛdɛ kɛ̀ wà à zú
ò è ɛara à máɛmaɛ bɔtɔngammɛ.

3

Dii mɔ́gurɔɔ zĩ

1 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, lá plaadee kɛ̀ má kɛ̃̀areen yɛ̀. Lá mɛ̀n plaaa pìnɔ guu píngi ma yã
dɔ̀agu, lɛ à vu iin kõn laasuu maaaomɛ.
2 Má yezi yã kɛ̀ Luda annabinɔɔ ò yãanɔ dɔagu kõn yã kɛ̀ wa Dii wa Mìsiri dìɛ a zɩ̃̀rinɔnɛ aõɔ
òareeo.
3 Ɑ̀gõ dõ zaa káaku kɛ̀ gurɔ zãanɔa zĩndapɔyezikɛrinɔ é mɔ́ wà a lalandi kɛ
4 wà be: Ɛ̀e a mɔna lɛ́ gbɛ̃roo? À kú máa? Wa denɔ gà, mɔde pɔ́ píngi kú a gbɛ̀n zaa lán Luda
anduna kàɛ nàmɛ.
5 Kɛ̀ Luda yã ò yã à musu kõn andunao kɛ̀, aõ yã pì kpà swãkoto. À tɔɔtɛ bɔ̀ ín, à à kɛ̀ í pì
gãzĩ,
6 í pì bé à dà anduna káakupɔla, à à kàatɛ.
7 Luda yã'ona dõnkõ pì bé à tò musu kõn anduna tiaa kɛ̀o diɛna tɛ́ pɔ́ ũ ai gurɔɔ kɛ̀ eé yãkpaɛ
kɛ kõn a yãdarisaideenɔ, à ń kaatɛ.
8 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, àton tó yã kɛ̀ sãaguro: Gurɔ doo dɛ Diinɛ lán wɛ̃̀ wàa sɔɔroo bàmɛ, wɛ̃̀
wàa sɔɔro sõɔ dɛnɛ lán gurɔ doo bàmɛ.
9 Dii mɛ̀kpɛtɛ vĩ kõn yã kɛ̀ à à lɛ́ gbɛ̃̀ kɛnao lán gbɛ̃kenɔ e daa nàro, èe mɛna kɛɛaomɛ. À yezi
gbɛ̃ke kaatɛro, à yezi gbɛ̃ sãnda píngi nɔ̀sɛ liɛmɛ.
10 Dii mɔ́gurɔɔ zĩ égõ dɛ lán kpãi mɔna bàmɛ. Zĩ beeea musu é gɛ̃ zɛ́la bìoo, à pɔ́nɔ é tɛ́ kũ wà
pia, tɔɔtɛ kõn pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ égõ kuu dɔro.
11 Zaakɛ pɔ́ píngi é kaatɛ lɛ, gbɛ̃ kparee boriin égõ dɛ à ũu? À tó a kuuna gõ adona
ludayãdarinɔ ũ
12 wɛ́ɛdɔna à mɔ́gurɔɔzi, à aĩa kɛ gurɔɔ pì ká kpakpaa. Zĩ pìa musu é kaatɛ kõn tɛ́o, à puusu
wãaa é à pɔ́nɔ yɔ́.
13 Wapinɔ sõ, wa wɛ́ɛ dɔ ludambɛ dufu kõn tɔɔtɛ dufuozi kɛ̀ Luda à lɛ́ gbɛ̃̀wee. Gwen
maakɛna égõ kún.
14 Beee yãnzi ma gbɛ̃ yenzideenɔ, a wɛ́ɛdɔna gurɔɔ pìzi guu à aĩa kɛ àgõ kuu see sai taari
sai, àgõ nna kõn Ludao.
15 À wa Dii mɛnakɛna diɛ mìsina ũ, lán wa gbɛ̃ yenzide Pɔlu takada kɛ̃̀are nà kõn ɔ̃ndɔ̃ɔ kɛ̀
Luda à gbào.
16 Yã pìnɔn Pɔlu ò takada kɛ̀ à kɛ̃̀nɔ guu píngi. À lá pì gukenɔ dɔ̀rɔ dõna zĩ'ũ. Wɛ́ɛsiadeenɔ kõn
gbɛ̃ kɛ̀ aõ zɛna gbãaroonɔ è yã pìnɔ liɛ kpɛɛgãnda, lán aõè kɛ nà kõn Luda yã takada kpaaanɔ.
Lɛn aõè ń zĩnda da kaatɛnan lɛ.

17 Apinɔ sɔ̃ ma gbɛ̃ yenzideenɔ, lán á yã pì dɔ̃ nà kɔ̀, à làakari kɛ, lɛ dokadarisaideenɔ tón a
sãsã kɔ̃n ń ɛgɛɛoro. Àton bɔ a zɛna gbãaan à lɛ́ɛro.
18 Àgɔ̃ gbãa wa Dii wa Mìsiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ kɔ̃n à dɔ̃nao guu. Àmbe à gakui vĩ zaa tia ai
gurɔ píngi! Aami.

YOHANA TAKADA KAAKU

Yã wɛ̃ndidee

1 Yã kɛ̀ kuu zaa káaku, kɛ̀ wa à yã mà, ben wa à è kɔ̃n wɛ́ɛo, wa à gwà, wa ɔ kɛ̀a, Yã wɛ̃̀ndidee
pì baarun wée kpaaare.
2 Wɛ̃̀ndidee pì bɔ̀ gupuraaa, wa à è, wámbe à sèedadeenɔ ũ. Wɛ̃̀ndidee pì kú De Luda kiiamɛ
yã, ben à bɔ̀ à mɔ̀wazi. À baarun wée kpaaare.
3 Yã kɛ̀ wá mà bensɔ̃ wá èn wée ooare, lɛ apinɔ se à e àgɔ̃ kúwao kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ, zaakɛ wá kuu
kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ kɔ̃n De Ludaomɛ kɔ̃n à Nɛ́ Yesu Kirisi pìo.
4 Wée yã kɛ̀nɔ ooare lɛ wa pɔnnaa e àgɔ̃ papana.

Luda nɛ́ gupuraamɛ

5 Baaru kɛ̀ wá mà à kiia, wée kpaaareen yɛ̀: Luda nɛ́ gupuraamɛ, gusiaa kú à kiiaro, baa
féte.
6 Tó wa bè wá kúo kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ, ben wá kú gusiaan, ɛgɛɛn wée too, wée zĩi kɛ yãpuraaaro.
7 Tó wá kú gupuraan, lán Ludaa kú gupuraan nà, ɛ̃ndɛ̃ wá kuu kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ, à Nɛ́ Yesu aru è
wa durun píngi kɛ̃wa.
8 Tó wa bè wá durun vĩro, wée wa zĩnda kɛkɛɛmɛ, yãpuraa kúwaro.
9 Tó wa wa durunnɔ ò Ludanɛ, à náanɛ vĩ è yã kɛ a zɛ́a, eé wa durun pìnɔ kɛ̃wa, eé yã zaa
píngi worowa.
10 Tó wa bè wée durun kɛro, wa Luda dìɛ ɛgɛdee ũmɛ, à yã kú wa swɛ̃̀ guuro.

2

1 Ma nɛ́ yenzideenɔ, mɛ́ɛ yã beee ooare, lɛ àton durun kɛro yãnzimɛ. Mɔde tó a gbɛ̃ke durun
kɛ̀, wá zɛnyodee vĩ De Luda kiia, àmbe taarisaide Yesu Kirisi ũ.
2 Àmbe wa durunnɔ agbaakpabɔ ũ. Èe kɛ wa durunnɔn adoro, kɔ̃n anduna píngi gbɛ̃nɔ
pɔ́omɛ.
3 Tó wá yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna, beee ɔ̀dɔawe yãpura kɛ̀ wá à dɔ̃.
4 Tó gbɛ̃ bè á à dɔ̃, ben à à yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũnaro, ɛgɛdeemɛ, yãpuraa kú à swɛ̃̀ guuro.
5 Gbɛ̃ kɛ̀ à à yã kũna sɔ̃, Luda yenzi papana à guu yãpura. Pɔ́ kɛ̀ eé tó wà dɔ̃ kɛ̀ wá kú à
guun yɛ̀:
6 Gbɛ̃ kɛ̀ bè á kú à guu, séde àgɔ̃ kuu lán Kirisi kuu nà yã.

Yã dufu diɛna

7 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, èe kɛ yã dufun mɛ́ɛ ooarero, yã zii kɛ̀ wà dìɛare zaa káakumɛ. Yã zii
pìn yã kɛ̀ á mà ũ.
8 Baa kɔ̃n beeeo yã kɛ̀ mɛ́ɛ ooaree dufumɛ dɔ, wè à yãpuraa e à kiia kɔ̃n a kiiao, zaakɛ
gusiaa e gɛ̃tɛɛ, ben gupura yãpura e puu sa.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ bè á kú gupuraan, ben à za a gbɛ̃daaan, adee kú gusiaa guumɛ ai tia.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ ye a gbɛ̃daaazi kú gupuraan, à yãke è tó gbɛ̃ke furo.
11 Gbɛ̃ kɛ̀ za a gbɛ̃daaan kú gusiaan, à tɛ́ gusiaan, à dɔ̃ guu kɛ̀ èe gaanlo, kɛ̀ gusiaa à vɩ̃̀a kũ̀
yãnzi.
12 Ma nɛ́ yenzideenɔ, mɛ́ɛ beee ooare
kɛ̀ a durunnɔ kɛ̃̀awa à tɔ́ gãzĩ yãnzimɛ.
13 Mareenɔ, mɛ́ɛ beee ooare
kɛ̀ á gbɛ̃ kɛ̀ kuu zaa káaku dɔ̃ yãnzimɛ.
Gɔ̃kparɛnɔ, mɛ́ɛ beee ooare
kɛ̀ a zɩ̃̀ blè Setãn-a yãnzimɛ.
Ma nɛ́ yenzideenɔ, má òare
kɛ̀ á De Luda dɔ̃ yãnzimɛ.
14 Mareenɔ, má òare
kɛ̀ á gbɛ̃ kɛ̀ kuu zaa káaku dɔ̃ yãnzimɛ.
Gɔ̃kparɛnɔ, má òare
kɛ̀ á gbãa vĩ, Luda yã kú a swɛ̃̀ guu,
bensɔ̃ a zɩ̃̀ blè Setãn-a yãnzimɛ.

15 Àtongɔ̃ ye andunaziro ke pɔ́ kɛ̀ kú à guunɔ. Tó gbɛ̃ ye andunazi, à ye De Ludaziro.
16 Zaakɛ yã kɛ̀ kú anduna guu píngi, mɛ̀ pɔ́nidɛna kɔ̃n sãnkarawɛɛo kɔ̃n auziki ĩadãnao e bɔ
De Luda kiiaro, à bɔ̀ anduna kiiamɛ.
17 Anduna e gɛ̃tɛɛ kɔ̃n a pɔ́nidɛnao, mɔde ludapɔyezikɛri égɔ̃ kuu gurɔ píngimɛ.

Kirisi ibɛɛ

18 Ma nɛ́ yenzideenɔ, gurɔ zãan wá kún kɛ̀. Lán á mà kɛ̀ Kirisi ibɛɛ e mɔɔ nà, à ibɛɛnɔ gĩakɛ
wà kɛ̀ pari. Beee ɔ̀dɔawe kɛ̀ wá kú gurɔ zãanɔa.
19 Gbɛ̃ pìnɔ bɔ̀ wa kiiamɛ, mɔde wa gbɛ̃nɔnlo. Tó wa gbɛ̃nɔmɛ yã, lɛ aɔ̃ɔ kúwao. Aɔ̃ bɔ̀, lɛ wà
dɔ̃ kɛ̀ aɔ̃ gbɛ̃kee kuu wa gbɛ̃ ũro yãnzimɛ.
20 Apinɔ sɔ̃, Luda a Ninii dìare, ben á yãpuraa dɔ̃ a píngi.
21 Ma beee ɔ̀are, kɛ̀ á yãpura dɔ̃ yãnzimɛ, èe kɛ kɛ̀ á dɔ̃ro yãnzinlo. Á dɔ̃ kɛ̀ ɛgɛ ke è bɔ
yãpuraa guuro.
22 Dén ɛgɛdee ũu? Gbɛ̃ kɛ̀ gì Yesu mɛsayakɛɛzimɛ. Gbɛ̃ beeen Kirisi ibɛɛ ũ, à gì De Ludazi
kɔ̃n à Nɛ́omɛ.
23 Gbɛ̃ kɛ̀ gì Luda Nɛ́zi De Luda vĩro. Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n Luda Nɛ́o bé à De Luda vĩ.
24 À tó yã kɛ̀ á mà zaa káaku gɔ̃ kú a swɛ̃̀ guu. Tó yã kɛ̀ á mà zaa káaku pì kú a swɛ̃̀ guu, apinɔ
sɔ̃, ègɔ̃ kú Luda Nɛ́ guu kɔ̃n à Deo.
25 Pɔ́ kɛ̀ Kirisi à lɛ́ gbɛ̃̀ween wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo ũ.
26 Ma yã beee ɔ̀are gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e a sãsãanɔ yã musu.
27 Amɔanɔ sɔ̃, Ninii kɛ̀ á è Kirisia kú a guu. A bà kú kɔ̃n gbɛ̃ke yãdadanaareeoro, zaakɛ à
Ninii e yã píngi dadaaare, à yãpuraa vĩ, ɛgɛɛ kú à guuro. Lán èe dadaaare nà, àgɔ̃ kú Kirisi
guu lɛ.
28 Tia sa ma nɛ́ yenzideenɔ, àgɔ̃ kú à guu, lɛ gurɔɔ kɛ̀ à bɔ̀ gupuraaa, wa swɛ̃̀ gɔ̃ diɛna, wí
tón wa kũ à sugurɔro.
29 Zaakɛ á dɔ̃ kɛ̀ Ludaa maa, àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ yãmaakɛri píngi nɛ́ à nɛ́mɛ.

3

Luda nɛ́nɔ

1 À gwa lán De Ludaa yewazi à kɛ̀ bíta nà ai è wa sisi a nɛ́nɔ. Wá sɔ̃ɔ dɛ à ũ! Anduna wa
dɔ̃ro, kɛ̀ èe à dɔ̃ro yãnzi.
2 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, Luda nɛ́nɔn wa ũ tia, dian wégɔ̃ dɛ nà e bɔ gupuraaa kɔ̀ro. Wá dɔ̃ kɛ̀
gurɔɔ kɛ̀ eé bɔ gupuraaa, wégɔ̃ dɛ lán à bà, zaakɛ wé wɛ́ɛ siàlɛ wà e lán à dɛ nà.
3 Gbɛ̃ kɛ̀ wɛ́ɛ dɔzi lɛ è a swɛ̃̀ pípi, lán Kirisi swɛ̃̀ pipina nà.
4 Gbɛ̃ kɛ̀ durun kɛ̀ bɔ̀ doka kpɛɛmɛ, zaakɛ durunkɛna nɛ́ bɔna doka kpɛɛmɛ.
5 Á dɔ̃ kɛ̀ Kirisi mɔ̀ durunkɛ̃nnɛna yãnzimɛ, durun sɔ̃ɔ kú à swɛ̃̀ guuro.
6 Gbɛ̃ kɛ̀ kú à guu ègɔ̃ kpɛɛ gɔ̃ durun kɛɛro. Durunkɛri kee e à ero, èe à dɔ̃ro.
7 Ma nɛ́nɔ, àton tó gbɛ̃ke a sãsãro, yãmaakɛri bé à maa, lán Kirisi maa nà.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ è durun kɛɛ nɛ́ Ibilisi pɔ́mɛ, zaakɛ Ibilisi durun kɛ̀ zaa káakumɛ. Ibilisi yãnɔ kaatɛna
yãnzin Luda Nɛ́ mɔ̀zi.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa ì ègɔ̃ kpɛɛ gɔ̃ durun kɛɛro, zaakɛ Luda borii bé à kú à guu. Eé fɔ̃ àgɔ̃ kpɛɛ gɔ̃
durun kɛɛro, kɛ̀ Luda à ì yãnzi.
10 Dian wá Luda nɛ́nɔ dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n Ibilisi nɛ́nɔon yɛ̀: Gbɛ̃ kɛ̀ è yã maaa kɛro ke gbɛ̃ kɛ̀ ye a
gbɛ̃daaaziroo nɛ́ Luda nɛ́nlo.

Yekɔ̃zina

11 Yã kɛ̀ á mà zaa káakun yɛ̀: Wàgɔ̃ yekɔ̃zi.
12 Àtongɔ̃ dɛ lán Kaini bàro. À kuu Setãn pɔ́ ũmɛ, ben à a dãaro dɛ̀. Bɔ́yãnzin à à dɛ̀zi? Kɛ̀ à
yãkɛna zaa, bensɔ̃ à dãaro pɔ́ maa yãnzimɛ.
13 Ma gbɛ̃nɔ, tó anduna zàagu, àton tó à bɔ a saɛro.
14 Wá dɔ̃ kɛ̀ wa bɔ gaan wa gɛ̃ wɛ̃̀ndi guu, kɛ̀ wá ye wa Yesude daanɔzi yãnzi. Gbɛ̃ kɛ̀ ye
gbɛ̃ziroo nɛ́ gɛ̀mɛ ai tia.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ zà a gbɛ̃daaan nɛ́ gbɛ̃dɛrimɛ. Á dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃dɛri ke ègɔ̃ wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ a guuro.
16 Yã kɛ̀ wá yenzi pì dɔ̃̀an yɛ̀: Kirisi a zĩnda kpà wa yãnzi. Wapinɔ sɔ̃, séde wà wa zĩnda kpá
wa Yesude daanɔa.
17 Tó gbɛ̃ anduna pɔ́ vĩ, ben à è a Yesude daa kú pɔ́nidɛna guu, tó èe à wɛ̃nda dɔ̃ro, Luda
yenzi kú à swɛ̃̀ guuɔ́?
18 Ma nɛ́ yenzideenɔ, wàtongɔ̃ yekɔ̃zi kɔ̃n lɛ́oro. Wàgɔ̃ yekɔ̃zi yãpuraa guu kɔ̃n wa yãkɛnao.
19 Beee ɔ̀dɔawe kɛ̀ yãpura gbɛ̃nɔn wa ũ, gbasa wa swɛ̃̀ e àgɔ̃ diɛna Luda aɛ.
20 Tó wá laasuu e wa kù vĩi sɔ̃, wá dɔ̃ kɛ̀ Luda bíta dɛ wa laasuula, à yã píngi dɔ̃.
21 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, tó wá laasuu e wa kù vĩro, wa swɛ̃̀ égɔ̃ diɛna Luda aɛ,
22 kɛ̀ wá yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna, ben wée yã kɛ̀ è kánɛ kɛɛ yãnzi, wé pɔ́ kɛ̀ wá gbèkaa e.
23 Yã kɛ̀ à dìɛween yɛ̀: Wà à Nɛ́ Yesu Kirisi náanɛ kɛ, wégɔ̃ yekɔ̃zi lán à dìɛwe nà.
24 Gbɛ̃ kɛ̀ yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna kú à guu, Luda pì kú adee guu se. Wá dɔ̃ kɛ̀ à kú wa guu à Ninii
kɛ̀ à kpàwa yãnzi.

4

Niniinɔ dɔ̃kɔ̃zina

1 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, àton nini píngi náanɛ kɛro. À niniinɔ tàasi kɛ à gwa, tó aɔ̃ bɔ̀ Luda
kiiamɛ, zaakɛ annabi ɛgɛɛnɔ pari kũ̀ anduna guu.
2 Yã kɛ̀ eé tó à Luda Nini dɔ̃ɔn yɛ̀: Ninii kɛ̀ bè Yesu Kirisi mɔ̀ gbɛ̃ntee ũu bɔ̀ Luda kiiamɛ.
3 Ninii kɛ̀ Yesu dɔ̃ lɛroo e bɔ Luda kiiaro. Kirisi ibɛɛ kɛ̀ á mà èe mɔɔn gwe. À sɔ̃ɔ kú anduna
guu kɔ̀.
4 Ma nɛ́ yenzideenɔ, Luda gbɛ̃nɔn a ũ, a zɩ̃̀ blè annabi ɛgɛɛ pìnɔa, zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ kú a guu bíta
dɛ gbɛ̃ kɛ̀ kú anduna guula.
5 Anduna gbɛ̃nɔn ń ũ. Beee yãnzin aɔ̃è yã o anduna zɛ́kpaɛ guuzi, ben anduna gbɛ̃nɔ è ń
yã ma.
6 Luda gbɛ̃nɔn wa ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ Luda dɔ̃ɔ è wa yã ma, gbɛ̃ kɛ̀ kú Luda pɔ́ ũroo è wa yã maro.
Àmbe à tò wá Nini Yãpurade dɔ̃kɔ̃zi kɔ̃n nini ɛgɛdeeo.

Ludan yenzi ũ

7 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, wàgɔ̃ yekɔ̃zi, zaakɛ yenzi è bɔ Luda kiiamɛ. Gbɛ̃ kɛ̀ yenzi vĩ nɛ́ Luda
nɛ́mɛ, à Luda dɔ̃.
8 Gbɛ̃ kɛ̀ yenzi vĩroo Luda dɔ̃ro, zaakɛ Ludan yenzi ũ.
9 Dian Luda a yenzi ɔ̀dɔawe gupuraaa nàn yɛ̀: À a Nɛ́ mɛ̀n do léle zɩ̃̀ anduna guu, lɛ wà
wɛ̃̀ndi e kɔ̃n à gbãaao.
10 Yenzi pìn yɛ̀: Èe kɛ wámbe wá ye Ludaziro, Luda bé à yewazi, ben à a Nɛ́ zɩ̃̀ wa durunnɔ
agbaakpapɔ ũ.
11 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, lán Ludaa yewazi lɛ nà, séde wàgɔ̃ yekɔ̃zi.
12 Gbɛ̃kee e wɛ́ɛ si Ludalɛ zikiro, Mɔde tó wá yekɔ̃zi, Ludaa kú wa guu, ben à yenzi pì
papana wa guu.
13 Wá dɔ̃ kɛ̀ wá kú à guu bensɔ̃ à kú wa guu, kɛ̀ à a Ninii kpàwa yãnzi.
14 Wá è, ben à sèedadeenɔn wa ũ, kɛ̀ De Luda a Nɛ́ zɩ̃̀ anduna Mìsiri ũ.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ ò gupuraan kɛ̀ Yesu nɛ́ Luda Nɛ́mɛ, Ludaa kú à guu, bensɔ̃ à kú Luda guu.
16 Wá Luda yenawazii dɔ̃, ben wá à náanɛ vĩ.
Ludan yenzi ũ. Gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ yenzi vĩ kú Luda guu, ben Ludaa kú à guu.
17 Pɔ́ kɛ̀ tò yenzi pì papana wa guun yɛ̀: Wa swɛ̃̀ égɔ̃ diɛna yãkpaɛkɛgurɔɔ zĩ. Zaakɛ lán
Kirisi dɛ nà, wapinɔ se, lɛn wá dɛ lɛ anduna kɛ̀ guu.
18 Yenzi pì ègɔ̃ vĩa vĩro. Yenzi wásawasa è pɛ́ vĩaa, zaakɛ vĩa nɛ́ wɛ́ɛtãmma yãmɛ. Vĩadee yenzi
ègɔ̃ wásawasaro.
19 Wapinɔ, wá yenzi vĩ, kɛ̀ Luda gĩakɛ à yewazi yãnzimɛ.
20 Tó gbɛ̃ bè á ye Ludazi, ben à zà a Yesude daaan, ɛgɛdeemɛ. Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ ye a Yesude
daaa kɛ̀ èe eeziro, eé fɔ̃ àgɔ̃ ye Luda kɛ̀ èe à eroozìɔ́?
21 Yã kɛ̀ à dìɛween yɛ̀: Gbɛ̃ kɛ̀ ye Ludazi, séde àgɔ̃ ye a Yesude daaazi.

5

Luda Nɛ́ náanɛkɛna

1 Gbɛ̃ kɛ̀ è Yesu náanɛ kɛ Mɛsaya ũ, Luda bé à adee ì. Gbɛ̃ kɛ̀ ye dezi ye à nɛ́zimɛ se.
2 Tó wá ye Ludazi, ben wá yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna, beee bé à ɔ̀dɔawe kɛ̀ wá ye Luda nɛ́nɔzi.
3 Zaakɛ yena Ludazi bé à dɛ yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna ũ. Yã kɛ̀ à dìɛ pìnɔɔ kuu asoo ũ sɔ̃ro.
4 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa ì è zɩ̃̀ ble andunaamɛ. Wa ludanaanɛkɛna bé è tó wà zɩ̃̀ ble andunaa.
5 Dé bé è zɩ̃̀ ble andunaa? Sé gbɛ̃ kɛ̀ sì kɛ̀ Yesu nɛ́ Luda Nɛ́mɛ.

Yesu Kirisi sèedadeenɔ

6 Yesu Kirisi pìn gbɛ̃ kɛ̀ mɔ̀ à batisi kɛ̀ à a aru kwɛ̀ɛ ũ. Èe kɛ batisimɛ adoro, à batisi kɛ̀ à a
aru kwɛ̀ɛ se. Luda Ninin à sèedadee ũ, zaakɛ àmbe yãpuradee ũ.
7 Sèedadeenɔɔ kuu mɛ̀n aagɔ̃mɛ.
8 Luda Nini kɔ̃n í pìo kɔ̃n aru pìo. Pɔ́ mɛ̀n aagɔ̃ɔ pìnɔ píngi dɔ̃nkɔ̃mɛ.
9 Lán weè gbɛ̃ntee sèedadekɛna sí nà, Luda sèedadekɛna dɛ beeela, zaakɛ Luda yã pì ò a Nɛ́
yã musu.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ è Luda Nɛ́ náanɛ kɛɛ sèeda pì vĩ a swɛ̃̀ guu. Gbɛ̃ kɛ̀ èe Luda yã síroo Luda pì dìɛ
ɛgɛdee ũmɛ, zaakɛ èe yã kɛ̀ Ludaa ò a Nɛ́ musu síro.
11 Yã kɛ̀ à òn yɛ̀: Luda wa gba wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo, wɛ̃̀ndi pì sɔ̃ɔ kú à Nɛ́ kiiamɛ.
12 Gbɛ̃ kɛ̀ Luda Nɛ́ vĩi wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo vĩ. Gbɛ̃ kɛ̀ Nɛ́ pì vĩroo wɛ̃̀ndi pì vĩro.

Wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo

13 Mɛ́ɛ yã beeenɔ ooare, amɔa kɛ̀ ée Luda Nɛ́ náanɛ kɛɛnɔ, lɛ àgɔ̃ dɔ̃ kɛ̀ á wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo
vĩ.
14 Pɔ́ kɛ̀ tò wa swɛ̃̀ ègɔ̃ diɛna Luda aɛn yɛ̀: Tó wa pɔ́ wɛ́ɛ kɛ̀a lán à pɔɔ yezi nà, è síwe.
15 Lán wá dɔ̃ kɛ̀ è wa wɛ́ɛkɛɛ ma nà, wá dɔ̃ kɛ̀ pɔ́ kɛ̀ wa wɛ́ɛ kɛ̀a pì wa gĩakɛ wá è kɔ̀.
16 Tó gbɛ̃ a Yesude daaa è, èe durun kɛ̀ è ń kaatɛroo kɛɛ, à wɛ́ɛ kɛ lɛ Luda à gba wɛ̃̀ndi. Durun
kɛ̀ è ń kaatɛroon má tɛ́a. Durun kɛ̀ è ń kaatɛ kuu, èe kɛ beeen ma bè à wɛ́ɛ kɛ à musuro.
17 Yãzaakɛna píngi nɛ́ durummɛ, mɔde durun kɛ̀ è ń kaatɛroo kuu.
18 Wá dɔ̃ kɛ̀ gbɛ̃ kɛ̀ Ludaa ì ègɔ̃ kpɛɛ gɔ̃ durun kɛɛro, zaakɛ Luda Nɛ́ è à dãkpa, Setãn è fɔ̃ à ɔ
kɛaro.
19 Wá dɔ̃ kɛ̀ Luda gbɛ̃nɔn wa ũ, baa kɛ̀ anduna píngi kú Setãn ɔzĩmɛ.
20 Wá dɔ̃ kɛ̀ Luda Nɛ́ mɔ̀, ben à wa wɛ́ɛ kɛ̃̀, lɛ wà e wà Yãpuradee dɔ̃. Wá kú Yãpuradee pì
guu kɔ̃n à Nɛ́ Yesu Kirisio. Àmbe Luda yãpuradee pì ũ. Àmbe wɛ̃̀ndi kɛ̀ è yãaroo ũ.
21 Ma nɛ́ yenzideenɔ, à làakari kɛ tãanɔzi.

YOHANA TAKADA PLAADEE

Yãpura kɔ̃n yenzio

1-2 Mamɔma gbɛ̃nsi, mámbe ma takada kɛ̀ kɛ̃̀ nɔgbɛ̃ kɛ̀ Ludaa sɛ̀nɛ kɔ̃n a nɛ́nɔ. Má yeazi
yãpuraa guu, yãpuraa kɛ̀ kú wa guu, bensɔ̃ eégɔ̃ kúwao gurɔ píngi yãnzi. Mámbe madoro,
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yãpuraa pì dɔ̃ɔnɔmɛ ń píngi.
3 De Luda kɔ̃n a Nɛ́ Yesu Kirisio gbɛ̃kɛɛ kɛare kɔ̃n sùuo, aɔ̃ a tó aafiao yãpura kɔ̃n yenzio
guu.
4 Kɛ̀ má è a nɛ́ kenɔ kú yãpuraa guu lán De Ludaa dìɛwe nà, ma pɔɔ kɛ̀ nna maamaa.
5 Tia sa nɔgbɛ̃, mɛ́ɛ wɛ́ɛ kɛɛmma. Èe kɛ dokayã dufun mɛ́ɛ oonnɛro, yã kɛ̀ wá vĩ zaa káakumɛ.
Wàgɔ̃ yekɔ̃zi.
6 Yenzin yɛ̀: Wàgɔ̃ dokayã kɛ̀ Ludaa dìɛnɔ kũna. Yã kɛ̀ Ludaa dìɛ pìn yɛ̀: Wàgɔ̃ kú yenzi guu
lán á mà zaa káaku nà.
7 Gbɛ̃kɛkɛrinɔ dàgula anduna guu pari, aɔ̃è be Yesu Kirisi e mɔ́ gbɛ̃ntee ũro. Gbɛ̃ beee
takanɔ nɛ́ gbɛ̃kɛkɛrinɔmɛ, Kirisi ibɛɛnɔmɛ.
8 À làakari kɛ, àton tó zĩi kɛ̀ á kɛ̀ kɛ pãro. À tó à a láada e papana.
9 Gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃̀ Kirisi yãdannɛlaa Luda dɔ̃ro. Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̀ kɔ̃n yã pìo De Luda vĩ kɔ̃n à Nɛ́o ń píngi.
10 Tó gbɛ̃ mɔ̀ yã dadaare, tó à yã beee kũnaro, àton à síro. Àton gbãakɛ kpá adeezi sero.
11 Zaakɛ gbɛ̃ kɛ̀ gbãakɛ kpàzi bà kú kɔ̃n à zaakɛnanɔomɛ.

Lɛ́zammana

12 Má yã vĩ pari mà oare, mɔde má yezi mà kɛ̃are takada guuro. Má tãmaa vĩ mà mɔ́ wɛ́ɛ
kpáɛazi, wà yã o kɔ̃o wɛ́ɛdewɛ, lɛ wà pɔnnaa e àgɔ̃ papana.
13 N vɛ̃̀i kɛ̀ Ludaa sɛ̀ nɛ́nɔ ì kpàawa.

YOHANA TAKADA AAGƆDEE

Luda zĩĩkɛrinɔ sina
[1] Mamɔma gbɛ̃nsi, mámbe ma takada kɛ̀ kɛ̃̀ ma gbɛ̃ yenzide Gayusinɛ. Má yenzi yãpuraa guu.
[2] Ma gbɛ̃ yenzide, mɛɛ̀gɔ̃ adua kɛɛnnɛ, lɛ ǹgɔ̃ aafia, yã píngi e à bɔnyo nna lán n kuuna maa nà.
[3] Kɛ̀ wa gbɛ̃nɔ mɔ̀, aɔ̃ɔ òmɛ lán ń yãpura kũna nà, bensɔ̃ ń kú à guu, ma pɔɔ kɛ̀ nna maamaa.
[4] Gurɔɔ kɛ̀ má mà kɛ̀ ma nɛ́nɔɔ kú yãpuraa guu píngi, pɔnna kee dɛmɛ beeelaro.
[5] Ma gbɛ̃ yenzide, ń náanɛ vĩ zĩi kɛ̀ nɛɛ̀ kɛ wa gbɛ̃nɔnɛ guu, atɛ̃nsa nibɔnɔ.
[6] Aɔ̃ n yenzi yã ò wa sɔsi gbɛ̃nɔnɛ. Ǹ kũsãɛ kɛńnɛ, lán à maa wà kɛ Luda zĩi guu nà.
[7] Zaakɛ aɔ̃ dà zɛ́n kɔ̃n Kirisi tɔ́o, aɔ̃ɔe dɔnlɛ e Yesusaideenɔ kiiaro.
[8] À kɔ̃ sìo wàgɔ̃ gbɛ̃ beee takanɔ yàari kɛɛ, lɛ wàgɔ̃ dɛ aɔ̃ zĩĩkɛri daanɔ ũ yãpura baarukpana guu.
[9] Ma takada ke kɛ̃̀ n sɔsi gbɛ̃nɔnɛ, mɔde Diotɛrɛfɛ dɛnlawɛtɛri ye wa yãziro.
[10] Beee yãnzi tó ma mɔ, mɛ́ bɔ kɔ̃n yã kɛ̀ è kɛɛnɔ kɔ̃n yã zaaa kɛ̀ è diwaanɔ. Yã pì è kánɛ pɔ́ke ũro, è wa gbɛ̃nɔ síro, baa se è gí gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezi wà ń sínɔnɛ, è sɔsi zɛ́ zɔ̃ńnɛ.
[11] Ma gbɛ̃ yenzide, ǹton yã zaaa dadaro, sé yã maaa. Gbɛ̃ kɛ̀ è yã maaa kɛɛn Luda pɔ́ ũ, gbɛ̃ kɛ̀ è yã zaaa kɛɛ Luda dɔ̃ro.
[12] Baade píngi è Dɛmɛtɛriu tɔ́ nnaa sí. Baa yãpura a zĩndandaa è à sáabu kpá se. Wapinɔ weè à sáabu kpá dɔ, ben ń dɔ̃ kɛ̀ wa sèedadekɛ náanɛ vĩ.

Lɛ́zammana
[13] Má yã vĩ pari mà onnɛ, mɔde má yezi mà kɛ̃nnɛ takada guuro.
[14] Má tãmaa vĩ wà wɛ́ɛ sikɔ̃lɛ tia, wà yã o kɔ̃o wɛ́ɛdewɛ.
[15] Luda n tó aafiao. N gbɛ̃nnanɔ ì kpàmma. Ǹ ì kpá wa gbɛ̃nnanɔa doodo.

YUDA

Ɛgɛyãdannɛrinɔ
1 Ma Yuda, Yesu Kirisi zɔ̀bleri, Yemisi dãaro, bé à takada kɛ̀ kɛ̃̀ De Luda gbɛ̃ yenzidee kɛ̀ à
ń sísi, à ń kũna kuuna Yesu Kirisi guunɔnɛ.
2 Luda sùu kɔ̃n aafiao kɔ̃n yenzio kaaraare.
3 Ma gbɛ̃ yenzideenɔ, má yezi mà takada kɛ̃are yã wa píngi mìsina yã musu, ben má è à kɔ̃
sìo kɛ̀ tiasimɛ mà kɛ̃are, mà lɛ́ daoawa à gí kɔ̃n a zĩndao Yesu yã kɛ̀ Ludaa nàare a ɔzĩ gɛ̃̀n do
ai gurɔ píngi musu.
4 Zaakɛ ludayãdarisainɔ gɛ̃̀ wa tɛ́ kpãi, aɔ̃ègɔ̃ wa Luda gbɛ̃kɛɛ ee ń wísaiyãkɛna zɛ́ ũmɛ, aɔ̃è
lɛ́ sɛ́ wa Dii mɛ̀n do Yesu Kirisizi. Wɛ́ɛ kɛ̀ Luda é tãḿma kú Luda yãn zaa gìkɛna.
5 Kɛ̀ Dii Isarailinɔ bɔ̀ Igipiti, à gbɛran à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔe a náanɛ kɛroonɔ dɛ̀dɛ. Má yezi mà yã pì
dɔagu, baa kɛ̀ á dɔ̃ kɔ̀.
6 Malaika kɛ̀ aɔ̃ɔe zɛ kɔ̃n ń gwenaoro, ben aɔ̃ pã kpà ń kúkiizinɔ sɔ̃, Luda ń ká gusiaan yiyina
kɔ̃n mɔ̀kyakoo kɛ̀ dɔḿma gurɔ píngio ai a yãkpaɛkɛgurɔ bíta zĩ.
7 Lɛmɛ dɔ Sɔdɔmu kɔ̃n Gɔmɔrao kɔ̃n wɛ́tɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ ligańzi gbɛ̃nɔ yã beee taka kɛ̀ lɛ se, aɔ̃ ń zĩnda
kpà pãpãkɛnaa kɔ̃n yãdɔrɔsaikɛnao. Aɔ̃ kaatɛna nɛ́ wɛ́ɛtãmma kɔ̃n tɛ́ kɛ̀ è garooo sèedamɛ.
8 Ludayãdarisai nana'ori pìnɔ è kɛ lɛ se dɔ. Aɔ̃è ń zĩnda da yãgbãsĩkɛnan, aɔ̃è gí dokazi, aɔ̃è
dɔkɛ kɔ̃n malaika gakuideenɔ.
9 Baa malaikanɔ kína Mikaɛli, gurɔɔ kɛ̀ èe lɛokpakɔ̃a kɛɛ kɔ̃n Ibilisio Musa gɛ̀ yã musu, èe
we à à sɔ̃̀sɔ̃ à yã dààlaro, mɔde à bènɛ, ma n to Diinɛ.
10 Gbɛ̃ pìnɔ sɔ̃ è yã kɛ̀ aɔ̃ɔ à gbá dɔ̃roo zaa bo. Ɔndɔ̃ɔ kɛ̀ wà ń íon aɔ̃ɔ vĩ laasuu sai lán nɔ̀bɔnɔ
bà, ben è gɛ̃ńyo kaatɛnan.
11 Wãiyoo gbɛ̃ pìnɔ, aɔ̃ Kaini zɛ́ sɛ̀. Aɔ̃ sãsã lán Balamu bà ɔɔ yãnzi. Aɔ̃ bɔ̀ Luda kpɛɛ lán Kora
bà, ben aɔ̃ yàka lán à bà.
12 Aɔ̃ dɛ seedeenɔ ũ a kɔ̃gbɛ̃kɛ pɔ́blekiia. Aɔ̃è pɔ́ bleao, wí è ń kũro. Aɔ̃ zĩnda gbɛɛɛ yãn aɔ̃ɔ
dɔ̃. Aɔ̃ɔ dɛ lán lousisina kɛ̀ è gɛ̃tɛ kɔ̃n ĩao mana sai bà. Aɔ̃ gà gɛ̃̀n plaa lán lí nɛ́'isai kɛ̀ bìɛ bà.
13 Aɔ̃ɔ dɛ lán ísɔ̃pɛɛna pãsĩ bà, aɔ̃è futa zaaa bɔ aɔ̃ wísaiyãkɛnanɔ ũ. Aɔ̃ɔ dɛ lán sɔsɔnɛ lili'orinɔ
bà, gusia níginigin Ludaa dìɛ́nɛ yàari ũ gurɔ píngi.
14 Ɛnɔku kɛ̀ dɛ Adamu nasio dio ũu gĩakɛ à ń yã ò à bè, á è Dii e mɔɔ kɔ̃n a gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ parii lɛ́
vĩroonɔ
15 lɛ à yãkpaɛ kɛ kɔ̃n baade píngio, à yã da a yãdarisai durunkɛrinɔla ń píngi, yã kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ a
yãdasaikɛɛ guu yãnzi kɔ̃n a tɔ́ zaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ sìnɔ píngi.
16 Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́ yãketedeenɔmɛ, yãke è káńguro. Aɔ̃ pɔ́nidɛna bé è dɔńnɛ aɛ, aɔ̃è ń zĩnda sáabu
kpá bíta, aɔ̃è lɛ́nnaa kása gbɛ̃nɔnɛ àre'ena yãnzi.

Kɔ̃ gbana gbãaa
17 Apinɔ sɔ̃ ma gbɛ̃ yenzideenɔ, à tó yã kɛ̀ wa Dii Yesu Kirisi zɪ̃̀rinɔ gĩakɛ wà òaree dɔagu.
18 Aɔ̃ bèare, gurɔ zãanɔa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pɔ́ nidɛna ludayãdasai è dɔ́ńnɛ aɛnɔ é a lalandi kɛ.
19 Gbɛ̃ pìnɔ è tó à kɛ̃kɔ̃amɛ, aɔ̃ zĩnda pɔyezi bé è dɔ́ńnɛ aɛ, aɔ̃ɔ Luda Nini vĩro.
20 Apinɔ ma gbɛ̃ yenzideenɔ, à kɔ̃ gba gbãaa a dɔnzizɛ guu, àgɔ̃ adua kɛɛ kɔ̃n à Ninii gbãaao.
21 Àgɔ̃ zɛna Luda yenzi guu, àgɔ̃ wɛ́ɛ dɔɔ wa Dii Yesu Kirisi sùu kɛ̀ eé wa ká wɛ̃̀ndi kɛ̀ è
yãaroozi.
22 À wɛ̃nda dɔ̃ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kuu sekasekanɔnɛ.
23 À gbɛ̃kenɔ sí tɛ́a à ń mì sí. À wɛ̃nda dɔ̃ gbɛ̃ pãndenɔnɛ kɔ̃n làakario, baa aɔ̃ pɔ́kãsãa kɛ̀
gbãsĩ kpà aɔ̃ zaakɛna guunɔn, à zan.

Sáabukpana
24-25 Luda mɛ̀n do wa Mìsiri é fɔ̃ à a dãkpa lɛ àton furo. Eé a kpan'aɛ kɛ a gakui guu see sai
kɔ̃n pɔnnaao kɔ̃n wa Dii Yesu Kirisi gbãaao. Àmbe à gakui vĩ kɔ̃n bítakɛɛo kɔ̃n gbãaao kɔ̃n
ikoo zaalɛ gurɔɔ e naaro kɔ̃n à tiaao ai gurɔ píngi. Aami.

ZIA YÃ BIIANA YOHANANƐ

Kirisi ena wɛ́ɛgupu guu 1:1-1:20
Lákɛ̃na sɔsi mɛ̀n swɛɛplaaanɔnɛ 2:1-3:22
Takada kokona kɔ̃n à kãɛ'ɔ mɛ̀n swɛɛplaaanɔ gogonao 4:1-8:1
Kãkãki mɛ̀n swɛɛplaaanɔ pɛna 8:2-11:19
Kwã ìsi kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩ mɛ̀n plaaanɔ 12:1-14:20
Luda pɔfɛ̃ zubɔ mɛ̀n swɛɛplaaanɔ ɛɛna andunaa 15:1-19:5
Kirisi suna à kí ble andunaa 19:6-20:15
Musu dufu kɔ̃n tɔɔtɛ dufuo 21:1-22:21

Takada kɛ̀ bɔkii

1 Luda yã kɛ̀ èe mɔɔ kɛɛ dà Yesu Kirisinɛ, lɛ à biia a zɔ̀blerinɔnɛ, ben à a malaika zɩ̃̀ mamɔma
Yohana a zɔ̀bleria, à tò ma yã pì dɔ̃̀.
2 Luda yã kɛ̀ Yesu Kirisi à sèeda kɛ̀n má è, ben mɛ́ɛ oo.
3 Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ zia yã kɛ̀ki kyó kɛ̀ ũ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à yã mà aɔ̃ kũnanɔ, zaakɛ à gurɔɔ
kà kĩi.
4 Ma Yohana mámbe ma takada kɛ̀kii kɛ̃ sɔsi mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú Asia bùsu guunɔnɛ.
Luda kɛ̀ kuu yã, à kuu ai tia, bensɔ̃ èe suu kɔ̃n à Nini mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à kìta aɛnɔ
5 kɔ̃n Yesu Kirisi kɛ̀ dɛ sèeda yãpuradee ũuo gbɛ̃kɛɛ kɛare, aɔ̃ a gba aafia. Yesu pìn gàafɛɛ
káaku ũ, àmbe anduna kínanɔ gbãadee ũ. À yewazi à wa bɔ wa durunnɔn kɔ̃n à aru gbãaao
6 à wa ka kpatan Luda a De gbã̀gbãrinɔ ũ. Àmbe à gakui kɔ̃n gbãaao vĩ gurɔ píngi! Aami.
7 À gwa, èe mɔɔ ludambɛ luguun. Baade píngi é wɛ́ɛ siàlɛ, baa gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ à zɔ̃̀nɔ, anduna bori
píngi é sósobi ɔ́ɔ dɔ à yã musu. Lɛmɛ! Aami.
8 Dii Luda bè: Mámbe Alafa kɔ̃n Omɛgao ũ, Gbãapingide kɛ̀ má kuu yã, má kuu ai tia, bensɔ̃
mɛ́ɛ suu.

Yesu Kirisi bɔ à mɔna Yohanazi

9 Ma Yohana a gbɛ̃ndoo kuuna Yesu guu kɔ̃ gbɛ̃nɔn wá ũ nawɛ̃a guu, kíblena guu, mɛnakɛna
guu. Má kú yã ísia luan kɛ̀ wè be Patamɔ Luda yã kɛ̀ Yesu à sèeda kɛ̀ ona yãnzi.
10 Dii gurɔɔ zĩ Luda Nini sùma, ben ma kòto gbãaa mà ma kpɛɛ lán kãkãki'ɔ bà
11 à bè: Ǹ pɔ́ kɛ̀ ń è kɛ̃ takada guu ǹ kpãsã sɔsi mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kú wɛ́tɛ kɛ̀nɔ guunɔnɛ:
Ɛfesu, Simina, Pɛgamumu, Tiatira, Saadi, Filadɛlɛfia kɔ̃n Laodiseao.
12 Ben ma liɛ lɛ mà gbɛ̃ kɛ̀ èe yã oomao pì e. Kɛ̀ ma liɛ lɛ, ma vura dabu è mɛ̀n swɛɛplaa.
13 Ma gbɛ̃ke è dabu pìnɔ tɛ́ lán gbɛ̃ntee nɛ́ bà. À utagyaba dana, èe gáɛɛzi, vura asaa dɔ à
kùsɛa.
14 À mìkã dɛ pú fénfen lán sãkã ke buu bà, à wɛ́ɛ dɛ lán tɛ́nɛnɛ bà.
15 À gbá e tɛ́ kɛɛ lán mɔ̀gotɛ̃ kɛ̀ wèe baasaa tɛ́vura guu bà. À kòto dɛ lán ísɔ̃kana kĩi bà.
16 À sɔsɔnɛnɔ kũna a ɔplaan mɛ̀n swɛɛplaa, fɛ̃ɛda lɛ́ nna kpaplaplaaa e bɔɔ à lɛ́n. À uu e tɛ́
kɛɛ lán ɔfãntɛ̃ gbãaa bà.
17 Kɛ̀ ma à è, ma lɛɛ à gbá saɛ ma gɔ̃ sã̀ii. Ben à a ɔplaa nàma à bè: Ǹton tó vĩa n kũro. Mámbe
Aɛde kɔ̃n Zãadeeo ũ,
18 gbɛ̃ kɛ̀ ègɔ̃ kuu ũ. Ma ga, má kuu, bensɔ̃ mɛ́gɔ̃ kuu ai gurɔ píngi. Má ga kɔ̃n gɛ̀wãao mɔ̀nɛnɔ
kũna.
19 Ǹ pɔ́ kɛ̀ ń è kɛ̃, pɔ́ kɛ̀ kuunɔ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ eé mɔ́ à kpɛɛnɔ píngi.
20 Sɔsɔnɛ mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ ń è ma ɔplaan pìnɔ kɔ̃n vura dabu mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ asiin yɛ̀:
Sɔsɔnɛ mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ nɛ́ sɔsi mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ zɩ̃̀rinɔmɛ, dabu mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ
nɛ́ sɔsi mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔmɛ.

2

Ɛfesudeenɔ yã

1 Ǹ kɛ̃ Ɛfesu sɔsi zɩ̃̀rinɛ: Mamɔma kɛ̀ má sɔsɔnɛ mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kũna ma ɔplaan, kɛ̀ mɛ́ɛ
táa oo vura dabu mɛ̀n swɛɛplaaanɔ tɛ́, mámbe ma yã kɛ̀kii ò.
2 Má n yãkɛnanɔ dɔ̃ kɔ̃n zĩi kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛo kɔ̃n n mɛnakɛnao. Nɛɛ̀ we ǹ gbɛ̃ zaaanɔ diɛro. Gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃è ń zĩnda diɛ Luda zɩ̃̀rinɔ ũ, bensɔ̃ aɔ̃ɔ dɛ à ũro, n ń yɔ̃ ń gwà ń è ɛgɛdeenɔn ń ũ.
3 N mɛna fɔ̃̀, n nawɛ̃a kɛ̀ ma tɔ́ yãnzi, nɛ́ɛ kpasaro.
4 Mɔde má yã vĩnyo. Yenzi kɛ̀ ń vĩmɛ káaku bùsa.

5 Ǹ tó n kuuna zi zaalɛ nɛ́ɛ busaro yã dɔngu. Ǹ nɔ̀sɛ liɛ ǹgɔ̃ yã kɛ̀ nɛɛ̀ kɛ yãanɔ kɛɛ. Tó nɛ́ɛ kɛ
lɛro, mɛ́ mɔ́nzi mà n dabu sɔ̃ki kpá.
6 Baa kɔ̃n beeeo ń yã kɛ̀kii vĩ, ń za Nikolaitãnɔ yãkɛnan lán ma zàn nà.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma: Mɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ zɩ̀ blè gba zɛ́ à lí wɛ̃̀ndidee
kɛ̀ kú Luda swadako guu bɛɛ ble.

Siminadeenɔ yã

8 Ǹ kɛ̃ Simina sɔsi zɩ̃̀rinɛ: Mamɔma kɛ̀ má dɛ Aɛde kɔ̃n Zãadeeo ũ kɛ̀ ma ga ma ɛara ma fɛɛ,
mámbe ma yã kɛ̀kii ò.
9 Má wɛ́ɛtãmma kɛ̀ wèe mɔɔnnɛɛ dɔ̃ kɔ̃n n takaasikɛɛo. Baa kɔ̃n beeeo auzikideen n ũ. Gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃è be Yudanɔn ń ũ bensɔ̃ aɔ̃ dɛ à ũroonɔ, kɛ̀ aɔ̃ aduakɛkpɛ dɛ Setãn pɔ́ ũ, má dɔ̃ dian aɔ̃è
yã dimma nà.
10 Ǹton vĩa kɛ nawɛ̃a kɛ̀ nɛ́ kɛɛnɛro. Ǹ ma, Ibilisi é a gbɛ̃kenɔ ká kpɛ́siaan, lɛ à a yɔ̃ à gwa,
eé wɛ́ɛ tãawa ai gurɔ kuri. Ǹgɔ̃ náanɛ vĩ ai ǹ gá gao, mɛ́ auzɛnna kɛnnɛ yàari ũ.
11 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma: Ga plaade é ĩa da gbɛ̃ kɛ̀ zɩ̀ blèaro.

Pɛgamumudeenɔ yã

12 Ǹ kɛ̃ Pɛgamumu sɔsi zɩ̃̀rinɛ: Mamɔma kɛ̀ má fɛ̃ɛda lɛ́ nna kpaplaplaaa vĩ, mámbe ma yã
kɛ̀kii ò.
13 Má n kúkii dɔ̃, guu kɛ̀ Setãn kíblekita kúmmɛ. Ń ma yã kũna, nɛ́ɛ lɛ́ sɛ́maziro, baa gurɔɔ
kɛ̀ wà ma sèeda yãpurade Antipa dɛ̀ n wɛ́tɛn, guu kɛ̀ Setãn kún pì.
14 Mɔde má yã vĩnyo féte. Ń gbɛ̃nɔ vĩ gwe kɛ̀ aɔ̃ Balamu yã kũna. Balamu pì bé à dà
Balakinɛ à Isarailinɔ gàɛ à ń dá tãa pɔ́bleen kɔ̃n pãpãkɛnao.
15 Lɛmɛ dɔ ń gbɛ̃nɔ vĩ gwe, aɔ̃ Nikolaitãnɔ yã kũna.
16 Beee yãnzi ǹ nɔ̀sɛ liɛ. Tó nɛ́ɛ kɛ lɛro, mɛ́ mɔ́nzi tia mà zɩ̀ káńyo kɔ̃n fɛ̃ɛdaa kɛ̀ kú ma lɛ́n-o.
17 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma. Mɛ́ gbɛ̃ kɛ̀ zɩ̀ blè gba mana kɛ̀ utɛna,
mɛ́ à gba gbɛ̀ puraa kɛ̀ wà tɔ́ dufu kɛ̃̀a dɔ. Gbɛ̃ke tɔ́ pì dɔ̃ro, séde gbɛ̃ kɛ̀ má kpàa pì.

Tiatiradeenɔ yã

18 Ǹ kɛ̃ Tiatira sɔsi zɩ̃̀rinɛ: Ma Luda Nɛ́ kɛ̀ ma wɛ́ɛ dɛ lán tɛ́nɛnɛ bà bensɔ̃ ma gbá dɛ lán
mɔ̀gotɛ̃ bà, mámbe ma yã kɛ̀kii ò.
19 Má n yãkɛnanɔ dɔ̃, n yenzi, n ludanaanɛkɛna, n zĩkɛna kɔ̃n n mɛnakɛnao. Má dɔ̃ dɔ kɛ̀
yã kɛ̀ nɛ́ɛ kɛɛ zãa maa dɛ à káakupɔla.
20 Mɔde má yã vĩnyo. N nɔgbɛ̀ Yɛzɛbɛli kɛ̀ à a zĩnda dìɛ annabi ũu gbà zɛ́. Èe ma zɔ̀blerinɔ
sãsãa èe daańnɛ aɔ̃ pãpãa kɛ aɔ̃ tãa pɔ́ ble.
21 Ma à gbà zɛ́ à nɔ̀sɛ liɛ, mɔde à yezi à a nɔ̀sɛ liɛ à pãpãkɛna tóro.
22 Ǹ ma, mɛ́ kpázi mɛ́ tó gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ pãpãa kɛ̀onɔ nawɛ̃a bíta e, tó aɔ̃e nɔ̀sɛ liɛ wà à yã tòro.
23 Mɛ́ à ìbanɔ dɛdɛ gagyãao, sɔsinɔ píngi é dɔ̃ kɛ mámbe mɛɛ̀ gbɛ̃nɔ laasuu kɔ̃n ń swɛ̃̀o tàasi
kɛ, mɛ́ fĩa bo a baadenɛ a yãkɛnaa.
24 A Tiatira gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ á yã pì kũnaro bensɔ̃ á yã kɛ̀ wè be Setãn asii bíta dɔ̃roonɔ, mɛ́
aso pãnde diarero.
25 À ɔ didi yã kɛ̀ á kũnaa ai màgɔ̃ gá su.
26 Gbɛ̃ kɛ̀ zɩ̀ blè bensɔ̃ à yã kɛ̀ má yezinɔ kũna ai a lɛ́a, mɛ́ à gba zɛ́ à iko vĩ boriinɔa.
27 Eé kí blemma kɔ̃n mɔ̀ gòo à ń wíwi lán wè gũ̀ oroo wíwi nà, lán ma De ma gba zɛ́ nà.
28 Mɛ́ à gba gudɔna sɔsɔnɛ dɔ.
29 Gbɛ̃ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma.

3

Saadideenɔ yã

1 Ǹ kɛ̃ Saadi sɔsi zɩ̃̀rinɛ: Mamɔma kɛ̀ má Luda Nini mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kũna kɔ̃n sɔsɔnɛ mɛ̀n
swɛɛplaaanɔ, mámbe ma yã kɛ̀kii ò. Má n yãkɛnanɔ dɔ̃. Kuuna bɛ̃ɛ tɔ́ bé à dɔmma, mɔde gɛ̀n
n ũ.
2 Ǹ itɛ̃ kɛ ǹ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀nnɛɛnɔ gba gbãaa ai aɔ̃gɔ̃ gá ga, zaakɛ má è n yãkee bɔɛzina ma
Ludanɛro.
3 Beee yãnzi yã kɛ̀ ń mà ben ń sì ǹ tó àgɔ̃ dɔngu, ǹgɔ̃ kũna ǹ nɔ̀sɛ liɛ. Tó nɛ́ɛ itɛ̃ kɛro, mɛ́
mɔ́nzi lán kpãi bà, nɛ́gɔ̃ gurɔ zaka kɛ̀ mɛ́ mɔ́ dɔ̃ro.
4 Baa kɔ̃n beeeo ń gbɛ̃nɔ vĩ Saadi gwe féte kɛ̀ aɔ̃e ń pɔ́kãsãanɔ gbãsĩ kpáro. Wé táa o lɛdo
kɔ̃n pɔ́ puraao dana, zaakɛ aɔ̃ kà à lɛ́zĩ.
5 Lɛn gbɛ̃ kɛ̀ zɩ̀ blè égɔ̃ pɔ́kãsã puraa dana lɛ. Mɛ́ à tɔ́ dɛdɛ wɛ̃̀ndi takadan zikiro. Mɛ́ zɛo ma
De kɔ̃n a malaikanɔ aɛ.

6 Gbẽ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma.

Filadɛlɛfiadeenɔ yã

7 Ǹ kẽ Filadɛlɛfia sɔsi zɪ̀rinɛ: Mamɔma kɛ̀ má kú madona yãpuradee ũ, kɛ̀ má Dauda mɔ̀nɛ
kũna, kɛ̀ mɛɛ̀ zɛ́ wẽ gbẽke è fɔ̃ à tataro, kɛ̀ mɛɛ̀ zɛ́ tata gbẽke è fɔ̃ à wẽro, mámbe ma yã kɛ̀kii ò.
8 Má n yãkɛnanɔ dɔ̃. Ǹ ma, ma zɛ́ wɛ̃nnɛ n aɛ, gbẽke é fɔ̃ à tataro. Baa kɛ̀ n gbãa bítaro, ń
ma yã kũna nɛ́ɛ lɛ́ sɛ́maziro.
9 Setãn aduakɛkpɛ gbẽ kɛ̀ aɔ̃è ń zĩnda diɛ Yudanɔ ũ bensɔ̃ aɔ̃ɔ dɛ à ũroonɔ, mɛ́ tó ɛgɛdee pìnɔ
mɔ́ wà kúɛnnɛ, aɔ̃é dɔ̃ kɛ̀ má yenzi.
10 Zaakɛ ń yã kɛ̀ má dìɛnnɛ kũna n fɔ̃ n mɛna, mɛ́ n bɔ nawẽa kɛ̀ èe mɔɔ anduna píngia guu
lɛ à gbẽ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛanɔ lɛ́ à ń gwa.
11 Mɛ́ mɔ́ tia. Ǹgɔ̃ pɔ́ kɛ̀ ń vĩ kũna gbãa, lɛ gbẽke tón n láada símmaro yãnzi.
12 Mɛ́ gbẽ kɛ̀ zɪ̀ blè kɛ ma Luda kpɛ́ wesagba ũ. Eé bɔ zikiro. Mɛ́ ma Luda tɔ́ kẽa kɔ̃n ma
Luda wɛ́tɛ Yerusalɛmu dufu kɛ̀ eé pita bɔna à kiia zaa musu tɔ́o kɔ̃n ma tɔ́ dufuo.
13 Gbẽ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma.

Laodiseadeenɔ yã

14 Ǹ kẽ Laodisea sɔsi zɪ̀rinɛ: Mamɔma Aami, sèeda náanɛde yãpuraa kɛ̀ má dɛ pɔ́ kɛ̀ Ludaa
kɛ̀nɔ mìdee ũ, mámbe ma yã kɛ̀kii ò.
15 Má n yãkɛnanɔ dɔ̃. Ń yĩiro bensɔ̃ ń wãaro. Má yezi ǹgɔ̃ yĩi kesɔ̃ wãa.
16 Lán ń lɔ́gɔlɔgɔ nà, ń wãaro, bensɔ̃ ń yĩiro, mɛ́ n pisimɛ.
17 Nɛɛ̀ be ɔɔde auzikidee kɛ̀ pɔ́ke nii vĩroon n ũ. Ń dɔ̃ kɛ̀ gbẽ pã bũu baakɛri wẽndade
takaaside vɪ̃an n ũro.
18 Mɛ́ɛ lɛ́ daamma ǹ vura baasana lú ma kiia, lɛ ǹ kɛ ɔɔdee ũ. Ǹ pɔ́kãsã puraa lú ǹ da, lɛ ǹ
n bũukɛɛ utɛ ǹ bɔ wín. Ǹ wɛ́ɛ ẽzẽ lú ǹ ká n wɛ́ɛn lɛ ǹ guu e.
19 Mɛɛ̀ kpãkẽ gbẽ kɛ̀ má yeńzinɔzi mà ń tòto kɛ. Beee yãnzi, ǹ aĩa kɛ ǹ nɔ̀sɛ liɛ.
20 À gwa, má zɛna kpɛɛlɛ mɛ́ɛ gbá lɛɛ. Tó gbẽ ma kòto mà, ben à zɛ́ wɛ̃mɛ, mɛ́ gẽ mà pɔ́ bleo
eé blemao.
21 Mɛ́ gbẽ kɛ̀ zɪ̀ blè gba zɛ́ à vɛ̃ɛmao ma kìtaa, lán mapi ma zɪ̀ blè ma vɛ̃ɛ kɔ̃n ma Deo a kìtaa
nà.
22 Gbẽ kɛ̀ swã vĩ à yã kɛ̀ Luda Ninii e oo sɔsinɔnɛ ma.

4

Dɔnzikɛna Ludanɛ zaa musu

1 Beee gbɛra ma zɛ́ è wẽna ludambɛ. Ben ma kòto kɛ̀ má mà káaku lán kãkãki'ɔ bà mà dɔ à
bè: Ǹ mɔ́ kɛ̀, mɛ́ yã kɛ̀ eé mɔ́ beee gbɛraa ɔdɔannɛ.
2 Gwe gɔ̃ɔ Luda Nini mɔ̀ma, ben ma kíblekita è ludambɛ gwe, gbẽkee vɛ̃ɛa.
3 Gbẽ kɛ̀ vɛ̃ɛna pì e tɛ́ kɛɛ lán gbɛ̀ bɛ̀ɛdee kɛ̀ wè be dayamɔ bà kesɔ̃ kaanɛlia. Ludambɛfɛ̃ɛdaa
liga kìta pìzi, à í dɛ lán lá'i taka bà lán ɛmɛradi bà.
4 Kíblekita mɛ̀n baro awɛɛsiigɔ̃ɔnɔɔ ligazi, gbẽnsi gɔ̃ɔn baro awɛɛsiigɔ̃ɔnɔɔ vɛ̃ɛvɛ̃ɛna báa
pìnɔa. Aɔ̃ pɔ́ puraa dadana, aɔ̃ vura fùra kukuna.
5 Lou e pii èe bɔɔ kìta pì kiia, èe pũtãa èe vĩi. Fitia nana kìta pì aɛ mɛ̀n swɛɛplaa, aɔ̃mbe
Luda Nini mɛ̀n swɛɛplaaanɔ ũ.
6 Dígi kú kìta pì aɛ lán ísiaa bà, èe tɛ́ kɛɛ lán gbɛ̀digi bà.
Pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔɔ liga kìta pìzi kĩikĩi. Wɛ́ɛ fĩfĩḿma kpɛɛ kɔ̃n aɛo.
7 Pɔ́ bɛ̃ɛ pìnɔ káakupɔ dɛ lán músu bà, à plaadee dɛ lán zùswaree bà, à aagɔ̃dee uu dɛ lán
gbẽntee uu bà, à siigɔ̃dee dɛ lán kúu kɛ̀ èe vĩaa bà.
8 Pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ baade dɛ̀bɛ vĩ mɛ̀n swɛɛdodo. Wɛ́ɛ fĩfĩ ń dɛ̀bɛ pìnɔa à guu kɔ̃n à
kpɛɛo. Fãantẽ kɔ̃n gwãavĩo aɔ̃ègɔ̃ bee yãana sai:
Kúadona, kúadona, kúadona,
Dii Luda Gbãapingide.
Ń kuu yã, ń kuu tia, bensɔ̃ nɛ́ɛ suu.
9 Gurɔɔ kɛ̀ pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ gbẽ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaa kɛ̀ ègɔ̃ kuu gurɔ píngi pì tɔ́ kpà, aɔ̃ bɛ̀ɛ lìnɛ
aɔ̃ à sáabu kpà,
10 gbẽnsi gɔ̃ɔn baro awɛɛsiigɔ̃ɔ pìnɔ è daɛdaɛ à aɛ wà dɔnzi kɛnɛ, aɔ̃è ń fùra gogo wà káɛ kìta
pì aɛ aɔ̃ be:
11 Dii wa Luda, n ka wà n tɔ́ kpá,
wà bɛ̀ɛ kɔ̃n gbãaao dɔ̃nnɛ,
zaakɛ n pɔ́ píngi kɛ̀,
aɔ̃ kɛna kɔ̃n ń kuunao nɛ́ n pɔyezinamɛ.

5

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɔ̃n takada kokonao

1 Ben ma takada kokona è na gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaa pì ɔplaan, wà yã kɛ̃a aɛ kɔ̃n kpɛɛo píngi, wà
à lɛ́ kũkũ kɔ̃n kãɛ'ɔ lɛo swɛɛplaaao.
2 Ben ma malaika gbãadee è, èe kpàakpa kɛɛ kɔ̃n kòto gbãaao à bè: Dé bé à kà à kãɛ'ɔ kènɔ
gogo à takada kɛ̀ poroo?
3 Mɔde gbɛ̃kee kú ludambɛ ke tɔɔtɛa ke tɔɔtɛ gĩzĩ kɛ̀ eé fɔ̃ à takada pì poro à gwaro.
4 Ma ɔ́ɔ dɔ̀ maamaa, zaakɛ wèe gbɛ̃ke e kɛ̀ kà à takada pì poro à gwaro.
5 Ben gbɛ̃nsi pìnɔ doke bèmɛ: Ǹton ɔ́ɔ dɔro. Ǹ gwa, Yuda bori Músu kɛ̀ dɛ Dauda kpata kɛ̀
pìto pà Kína ũu zɩ̀ blè. Àmbe eé fɔ̃ à kãɛ'ɔ mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ gogo à takada pì poro.
6 Ben ma Sãnɛ Bɔ̀rɔ è zɛna kìta pì saɛ kĩikĩi pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ kɔ̃n gbɛ̃nsi pìnɔ tɛ́. À dɛ lán
wà à kòto kpà bà. À koba vĩ mɛ̀n swɛɛplaa kɔ̃n wɛ́ɛo mɛ̀n swɛɛplaa. Luda Nini mɛ̀n swɛɛplaaa
kɛ̀ à ń zĩ anduna gu píngianɔon gwe.
7 À gàa à takada pì sì gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaa pì ɔzĩ.
8 Kɛ̀ à takada pì sì, ben pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ kɔ̃n gbɛ̃nsi gɔ̃ɔn baro awɛɛsiigɔ̃ɔ pìnɔ kùɛkuɛ
Sãnɛ Bɔ̀rɔ pì aɛ. Aɔ̃ baade mɔrɔ kũna kɔ̃n vura zubɔ kɛ̀ tuaetiti kán à pào. Tuaetiti pì nɛ́ Luda
gbɛ̃nɔ aduakɛnanɔmɛ.
9 Aɔ̃ lɛ̀ dufu sì wèe bee:
N ka ǹ takada pì sí ǹ kãɛ'ɔ pìnɔ gogo,
zaakɛ wà n dɛ,
n gbɛ̃nɔ bò Ludanɛ kɔ̃n n aruo
bori píngi guu, boriyã píngi guu,
gbɛ̃ píngi guu, bùsu píngi guu.
10 N ń kpá kpatan,
aɔ̃ gɔ̀ wa Luda gbãgbãrinɔ ũ,
aɔ̃égɔ̃ kí blee tɔɔtɛa.
11 Ben ma malaikanɔ è ligana kìta pìzi kɔ̃n pɔ́ bɛ̃ɛ pìnɔ kɔ̃n gbɛ̃nsi pìnɔ paripari, aɔ̃ parii kà
bɔrɔ ũgbangba, weé fɔ̃ wà ń lɛ́ dɔ̃ro. Ma ń kĩi mà,
12 aɔ̃ bè kɔ̃n kòto gbãaao:
Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɛ̀ wà dɛ̀ kà
wà iko dɔ̃nɛ kɔ̃n auzikio
kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo kɔ̃n gbãaao kɔ̃n bɛ̀ɛo,
wà à sáabu kpá, wà à tɔ́ kpá.
13 Ben pɔ́ kɛ̀ Ludaa kɛ̀ musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɔ̃n tɔɔtɛ gĩzĩo kɔ̃n ísiaa guuo píngi, pɔ́ kɛ̀ kú baama
pínginɔ, má mà aɔ̃ bè:
Wàgɔ̃ bɛ̀ɛ kɔ̃n gbãaao dɔ̃
gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaanɛ
kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo,
wɛ́gɔ̃ ń sáabu kpaa,
wàgɔ̃ ń tɔ́ kpaa gurɔ píngi.
14 Pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ bè, aami. Ben gbɛ̃nsi pìnɔ dàɛdaɛ wà dɔnzi kɛ̀nɛ.

6

Kãɛ'ɔgogona

1 Má è Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãɛ'ɔ mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ káakupɔ gò. Ben má mà pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ
doke yã ò lán lapatana bà à bè: Ǹ mɔ́!
2 Ben ma sɔ̃ puraa è, gbɛ̃ kɛ̀ dia sá kũna. Wà kífura kùnɛ, ben à bɔ̀ zɩ̀bleri ũ, lɛ à gá zɩ̀ ble.
3 Kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãɛ'ɔ plaadee gò, má mà pɔ́ bɛ̃ɛ plaadee bè: Ǹ mɔ́!
4 Sɔ̃ pãnde bɔ̀ dɔ, à dɛ tɛ̃ɛ zónzon. Wà gbɛ̃ kɛ̀ dia gbà zɛ́ à aafia sí andunaa, lɛ gbɛ̃nɔ kɔ̃ dɛdɛ.
Wà fɛ̃ɛda ìsi kpàa.
5 Kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãɛ'ɔ aagɔ̃dee gò, má mà pɔ́ bɛ̃ɛ aagɔ̃dee bè: Ǹ mɔ́! Ben ma sɔ̃ siaa è, gbɛ̃ kɛ̀
dia zaka kũna.
6 Ma kĩi mà lán gbɛ̃ntee kòto bà, à bɔ̀ pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔ pìnɔ tɛ́ à bè: Ése zaka lɛ́ don gurɔ do
zĩ ɔɔ ũ. Gbado zaka lɛ́ aagɔ̃n gurɔ do zĩ ɔɔ ũ. Ǹton tó kù línɔ kɔ̃n geepi línɔ yakaro.
7 Kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãɛ'ɔ siigɔ̃dee gò, ma pɔ́ bɛ̃ɛ siigɔ̃dee kòto mà à bè: Ǹ mɔ́!
8 Ben ma sɔ̃ pufau è, gbɛ̃ kɛ̀ dia tɔ́n Gaa, Gɛ̀wãa tɛ́zi. Wà ń gbá zɛ́ aɔ̃gɔ̃ iko vĩ anduna gbɛ̃nɔ
lɛo siigɔ̃deea, aɔ̃ ń dɛdɛ kɔ̃n zɩ̀o kɔ̃n dekaao kɔ̃n gagyãao kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩnɔ.
9 Kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãɛ'ɔ sɔɔrodee gò, ma gbɛ̃ kɛ̀ wà ń dɛ́dɛ Luda yã ona kɔ̃n Yesu sèedakɛnao
yãnzi gɛ̀wãadeenɔ è tuaetitikpatakii gĩzĩ.

10 Aɔ̃ wii gbãaa lɛ̀ wà bè: Dii kɛ̀ kú adona yãpurade, bɔrɛn nɛ́ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú
tɔɔtɛanɔ ǹ wa dɛna gɛ̃ɛ boḿmaa?
11 Ben wà utagyaba puraa dàda ń baadenɛ, wà bèńnɛ aɔ̃ mɛna féte ai ń Yesu zɔ̀bleri daaa
kɛ̀ weé ń dɛdɛ lán ń bànɔ lɛ́ gá káo.
12 Kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãɛ'ɔ swɛɛdodee gò, má è tɔɔtɛ nìgãnigã pãsĩpãsĩ, ɔfãntɛ̃ sia kṹ níginigi lán
bisa kɛ̀ wà dà òsin bà, mɔvura tɛ̃a kṹ lán aru bà mámmam.
13 Sɔsɔnɛnɔ bɔ̀ ludambɛ aɔ̃ kwɛ̀ tɔɔtɛ lán zàga'ĩa è líbɛ ísi woro nà.
14 Ludambɛɛ kɛ̃̀kɔ̃a à kòkokoko lán pɛ̀ bà. Kpiiinɔ kɔ̃n ísia luannɔ sɔ̃ki kpà píngi.
15 Anduna kínanɔ kɔ̃n kpatablerinɔ kɔ̃n soza gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n auzikideenɔ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n
gbɛ̃ píngio zɔ̀nɔ ke wɛ̃ɛnɛnɔ ùtɛ gbɛ̀wɛɛnɔn kɔ̃n gbɛ̀kotoonɔo.
16 Aɔ̃ wiii gɔ̃̀ dɔ:
Kpiiinɔ kɔ̃n gbɛ̀nɔ à dawala,
à wa utɛ gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaanɛ,
à wa sí Sãnɛ Bɔ̀rɔ pɔfɛ̃a.
17 Zaakɛ aɔ̃ pɔfɛ̃pitammagurɔ ìsi kà. Dé bé eé fɔ̃ à bɔn?

7

Sèedakɛna Luda zɔ̀blerinɔa

1 Beee gbɛra ma malaika gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔnɔ è zɛzɛ anduna gooda siigɔ̃ɔnɔa, aɔ̃ baade a gooda ĩa
kũna, lɛ ĩa tón vu tɔɔtɛ ke ísiaa ke lí kearo yãnzi.
2 Ben ma malaika pãnde è, à bɔ̀ à fɛ̀ɛ ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, à Luda Wɛ̃̀ndide sèedakɛbɔ kũna. À lɛ́
gbãaa zù malaika gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ kɛ̀ wà ń gbá zɛ́ aɔ̃ tɔɔtɛ kɔ̃n ísiaao yaka pìnɔzi
3 à bè: Àton tɔɔtɛ ke ísiaa ke línɔ yakaro ai wà sèeda kɛ wa Luda zɔ̀blerinɔ mì'aɛnɔa.
4 Ben wà gbɛ̃ kɛ̀ wà sèeda pì kɛ̀ḿmanɔ lɛ́ òmɛ, aɔ̃ gɔ̃ɔn bɔrɔ baswɛɛplaa awɛɛsiigɔ̃mɛ. Aɔ̃ bɔ̀
Isaraili bori píngi guu:
5 Yuda boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Rubɛni boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Gada boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
6 Asa boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Nafatali boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Manase boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
7 Simɛɔ boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Levi boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Isaka boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
8 Zɛbuluni boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Yusufu boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa,
Bɛyãmi boriinɔ gɔ̃ɔn bɔrɔ kuri awɛɛplaa.

Bori píngi kakɔ̃ana ludambɛ

9 Beee gbɛra ma gbɛ̃nɔ è paripari, weé fɔ̃ wà ń lɛ́ dɔ̃ro. Aɔ̃ bɔ̀ bùsu píngi guu, bori píngi guu,
gbɛ̃ píngi guu, boriyã píngi guu. Aɔ̃ɔ zɛzɛna kíblekita kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo aɛ. Aɔ̃ɔ utagyaba puraa
dadana, kpakpa lánɔɔ nana ń ɔzĩ.
10 Aɔ̃ɔe wii gbãaa lɛɛ wèe bee:
Mìsina è bɔ wa Luda kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaa
kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo kiiamɛ.

11 Malaikanɔɔ zɛzɛna wà lìga kìta kɔ̃n gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔzi ń píngi, ben aɔ̃
kùɛkuɛ kìta pì aɛ wà dɔnzi kɛ̀ Ludanɛ
12 wà bè:
Aami! Wa Luda bé à tɔ́ vĩ kɔ̃n gakuio
kɔ̃n ɔ̃ndɔ̃ɔo kɔ̃n sáabuo kɔ̃n bɛ̀ɛo
kɔ̃n ikoo kɔ̃n gbãaao gurɔ píngi. Aami!

13 Ben gbɛ̃nsi pìnɔ doke ma la à bè: Dénɔn gyabapuradari kɛ̀nɔ ũu? Aɔ̃ bɔ̀ mámɛ?
14 Ma bènɛ: Baa, ḿbe ń dɔ̃. Ben à bèmɛ: Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ bɔ̀ wɛ́ɛtãmma bíta guunɔmɛ. Aɔ̃ ń
utagyaba pìnɔ pìpi Sãnɛ Bɔ̀rɔ aru guu à pura kṹ.
15 Beee yãnzin aɔ̃ɔ kú Luda kìta aɛzĩzi,
aɔ̃ɔe dɔɔzi a kpɛ́n fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
Gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaa pì é a kuta kúńla.
16 Nɔaa ke ímii é ń dɛ zikiro,
ɔfãntɛ̃ é ń lɛ́ro, guu é wãḿmaro,

17 zaakɛ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɛ̀ kú kìta pì gura súusu é kɛ ń Dɑ̀ri ũ,
eé dɔ́ńnɛ aɛ ai í wɛ̃̀ndide bɔkiia,
Luda é gbasa à ń wɛ́ɛ'i gogońnɛ píngi.

8

Kɑ̃ɛ'ɔ swɛɛplaade gona

1 Kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɑ̃ɛ'ɔ swɛɛplaadee gò, ludambɛɛ kɛ̀ kítikiti lán minti baaakuri taka bà.
2 Ben ma malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ègɔ̃ zɛzɛna Luda aɛnɔ è, wà kɑ̃kɑ̃ki kpàḿma mɛ̀n
swɛɛplaa.
3 Ben malaika pɑ̃nde mɔ̀ à zɛ̀ tuaetitikpatakii kɛ̀ wà pì kɔ̃n vurao saɛ, à tɛ́sibɔ kɛ̀ wà pì kɔ̃n
vurao kũna. Wà tuaetiti kpàa bítabita, lɛ à kakɔ̃a kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ píngi aduakɛnanɔ à kpata,
ben à kpàta kíblekita aɛ tuaetitikpatakii pìa.
4 Ben tuaetiti tɛ́sukpɛ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ aduakɛnanɔo fɛ̀ɛ malaika ɔzĩ Luda aɛ.
5 Ben malaika pì tɛ́sibɔ sɛ̀, à tɛ́ sìo tuaetitikpatakiia à pà, ben à zù tɔɔtɛ. Lou e vĩi, èe pũtãa
èe pii, ben tɔɔtɛ nìgɑ̃nigɑ̃.

Kɑ̃kɑ̃ki mɛ̀n swɛɛplaaanɔ pɛna

6 Malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kɑ̃kɑ̃ki mɛ̀n swɛɛplaa kũna pìnɔ à pɛna soru kɛ̀.
7 À káakudee a kɑ̃kɑ̃ki pɛ̀, ben wà lougbɛ kɔ̃n tɛ́o kakɔ̃ana kɔ̃n aruo kù tɔɔtɛa. Tɔɔtɛ lɛo
aagɔ̃dee tɛ́ kṹ, línɔ lɛo aagɔ̃dee tɛ́ kṹ, sɛ̃̀ ísi tɛ́ kṹ míɔmiɔ.
8 Malaika plaadee a kɑ̃kɑ̃ki pɛ̀, ben pɔ́ tɛ́dee bɔ̀ à sì ísiaan lán kpii bíta bà. Ísia lɛo aagɔ̃dee lì
aru ũ,
9 ben ísia pɔ́ bɛ̃ɛnɔ lɛo aagɔ̃dee gàga, góro'itɛnɔ lɛo aagɔ̃dee yàka.
10 Malaika aagɔ̃dee a kɑ̃kɑ̃ki pɛ̀, ben sɔsɔnɛ bíta kɛ̀ èe tɛ́ kũu lán sɛ̃̀tɛ bà bɔ̀ ludambɛ à lɛ̀ɛ à
dà swaanɔ kɔ̃n bianɔ lɛo aagɔ̃deela.
11 Sɔsɔnɛ pì tɔ́n Sɛwɛɛ. Í lɛo aagɔ̃dee lì sɛwɛɛ ũ, ben gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ í pì mìnɔ gàga pari à kyɑ̃̀kyɑ̃
yɑ̃nzi.
12 Malaika siigɔ̃dee a kɑ̃kɑ̃ki pɛ̀, ben wà ɔfɑ̃ntɛ̃ lɛo aagɔ̃dee lɛ̀ kɔ̃n mɔvura lɛo aagɔ̃deeo kɔ̃n
sɔsɔnɛnɔ lɛo aagɔ̃deeo, lɛ aɔ̃ lɛo aagɔ̃de sia kũ yɑ̃nzi. Ben fɑ̃antɛ̃ lɛo aagɔ̃dee gɔ̃̀ gupuraa sai,
lɛn à dɛ lɛ gwɑ̃avĩ dɔ.
13 Ben ma kúu è èe vĩaa musumusu. Má mà à wii gbɑ̃aa lɛ̀ à bè: Wɑ̃iyoo, wɑ̃iyoo, wɑ̃iyoo
gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛnɔ malaika gɔ̃ɔn aagɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃ gɔ̃̀ pìnɔ kɑ̃kɑ̃ki'ɔ kɛ̀ eé bɔ yɑ̃nzi.

9

1 Malaika sɔɔrodee a kɑ̃kɑ̃ki pɛ̀, ben ma sɔsɔnɛ è à bɔ̀ ludambɛ à lɛ̀ɛ tɔɔtɛ. Ben wà gɛ̀wɑ̃a
wɛ̀ɛ zòoto mɔ̀nɛ kpàa,
2 ben sɔsɔnɛ pì Gɛ̀wɑ̃a wɛ̀ɛ zòoto pì zɛ́ wɛ̃̀. Tɛ́sukpɛ bɔ̀n lán mɔ̀datɛ bíta tɛ́sukpɛ bà, ben
gɛ̀wɑ̃a wɛ̀ɛ pì tɛ́sukpɛ ɔfɑ̃ntɛ̃ sia kṹ, guu kɛ̀ sí níginigi.
3 Sutɛ̃nɔ bɔ̀ɛ tɛ́sukpɛ pì guu aɔ̃ dà tɔɔtɛla. Wà ń gbá gbɑ̃aa lán anduna swínɔ gbɑ̃aa bà.
4 Wà bèńnɛ aɔ̃ton ĩa da sɛ̃̀aro ke lá ke lí ke, séde gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ Luda sèeda vĩ ń mì'aɛaroonɔ.
5 Wèe ń gba zɛ́ aɔ̃ gbɛ̃nɔ dɛdɛro, mɔde aɔ̃é wɑ̃wɑ̃ kpáńzi ai mɔ sɔɔromɛ. Aɔ̃ wɑ̃wɑ̃a dɛ lán
swí gbɛ̃pana wɑ̃wɑ̃a bàmɛ.
6 Gurɔ beeenɔa gbɛ̃nɔ é gaa wɛtɛ, aɔ̃é ero. Ga nii é ń dɛ, mɔde gaa é bàa lɛ́ńnɛ.
7 Sutɛ̃ pìnɔɔ dɛ lán sɔ̃ kɛ̀ ń sorumi mà kɔ̃n zɔ̃̀onɔ bà. Aɔ̃ pɔ́ke kukuna lán vura fùra bà, aɔ̃ uu
dɛ lán gbɛ̃ntee uu bà.
8 Aɔ̃ɔ mìkɑ̃ vĩ gbɑ̃̀agbɑ̃a lán nɔgbɛ̃ mìkɑ̃ bà, aɔ̃ɔ swaanɔɔ vĩ lán músu swaa bà.
9 Aɔ̃ kùsɛ dɛ lándɔ̃ aɔ̃ɔ mɔ̀ uta dadana bà, aɔ̃ dèbɛ kĩi dɔ lán góro parii kɛ̀ sɔ̃nɔɔ e gáɛɛ zɩ̃̀ guu
kĩi bà.
10 Aɔ̃ vlɑ̃a vĩ kɔ̃n kào lán swí pɔ́ bà. Aɔ̃ gbɑ̃aa kú ń vlɑ̃a pìnɔa, lɛ aɔ̃ ĩa dao gbɛ̃nɔa ai mɔ sɔɔro.
11 Gɛ̀wɑ̃a wɛ̀ɛ zòoto malaika pìn ń kína ũ. Kɔ̃n Eberu yão à tɔ́n Abadɔ̃. Kɔ̃n Giriki yão sɔ̃
Apɔliɔ̃.
12 Wɑ̃iyoo káakupɔ gɛ̃̀tɛ, mɛ̀n plaaanɔɔ e mɔɔ à kpɛɛ dɔ.
13 Malaika swɛɛdodee a kɑ̃kɑ̃ki pɛ̀. Ma kòto mà à bɔ̀ Luda aɛ tuaetitikpatakii kɛ̀ wà pì kɔ̃n
vurao koba siigɔ̃ɔnɔ kpa.
14 À bè malaika swɛɛdodee kɛ̀ kɑ̃kɑ̃ki kũnanɛ: Ǹ malaika gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ yiyina swadaa
kɛ̀ wè be Yuflati saɛnɔ poro.
15 Ben à malaika gɔ̃ɔn siigɔ̃ɔ kɛ̀ wà ń soru kɛ̀ wɛ̃̀ beeea mɔ beeea gurɔ beeea gurɔ zaka beee
yɑ̃nzinɔ pòro, lɛ aɔ̃ gbɛ̃nteenɔ lɛo aagɔ̃dee dɛdɛ yɑ̃nzi.
16 Wà soza sɔ̃deenɔ pari lɛ́ òmɛ, aɔ̃ɔ gɔ̃ɔn miliɔ̃ wàa domɛ.

17 Wɛ́ɛgupu'ena pì guu lán ma sɔ̃ pìnɔ kɔ̃n ń dìrinɔ è nàn yɛ̀: Aɔ̃ɔ mɔ̀ utanɔ dadana tɛ̃ɛ lán tɛ́
bà, búgu lán bulu bà, kpà'ikpa'i lán ɔfãntɛ̃gbɔ̃ bà. Sɔ̃ pìnɔ mì dɛ lán músu mì bà. Tɛ́ kɔ̃n tɛ́sukpɛo
kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o e bɔɔ ń lɛ́n.
18 Kisia mɛ̀n aagɔ̃ɔ kɛ̀nɔ, tɛ́ kɔ̃n tɛ́sukpɛo kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃ kɛ̀ èe bɔɔ ń lɛ́ guuo bé à gbɛ̃nteenɔ
lɛo aagɔ̃dee dɛ̀dɛ.
19 Zaakɛ sɔ̃ pìnɔ gbãaa kú ń lɛ́ guu kɔ̃n ń vlãao dɔ. Aɔ̃ vlãa dɛ lán mlɛ̃̀ bà, aɔ̃ɔ mì vĩ kɛ̀ aɔ̃è ĩa
dao gbɛ̃nɔa.
20 Gbɛ̃ kpaaa kɛ̀ aɔ̃ɔe gaga kisia pìnɔ musuroonɔ e nɔ̀sɛ liɛ wà pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ yãa tòro. Aɔ̃ɔ kpɛ́
wèe kuɛɛ tãanɔnɛ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ aɔ̃ɔ kɛ̀ kɔ̃n vurao kɔ̃n kondogio kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃o kɔ̃n gbɛ̀o kɔ̃n lío. Pɔ́
pìnɔ è guu ero, aɔ̃è yã maro, aɔ̃è táa o sɔ̃ro.
21 Aɔ̃ɔe nɔ̀sɛ liɛ wà ń gbɛ̃dɛna tòro ke aɔ̃ pɔ́dammana ke aɔ̃ pãpãkɛna ke aɔ̃ kpãi'ona.

10

Malaika kɔ̃n takada porona nɛ́ngoo

1 Ben ma malaika gbãade pãnde è, à bɔ̀ ludambɛ èe pitaa. Ludambɛ luguu ligazi,
ludambɛfɛ̃ɛdaa kú à mìla. À uu dɛ lán ɔfãntɛ̃ bà, à gbánɔɔ dɛ lán tɛ́nɛnɛ bà.
2 À takada nɛ́ngo kɛ̀ porona kũna. À a gbá ɔplaa zɛ̀ ísiaaa, à a gbá ɔzɛɛ zɛ̀ tɔɔtɛa.
3 À wii gbãaa lɛ̀ lán músu pũtãna bà. Kɛ̀ à wii lɛ̀, lapatana mɛ̀n swɛɛplaaanɔ yã ò.
4 Kɛ̀ lapatana mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ yã ò lɛ, má yezi mà kɛ̃ takada guu, ben ma kòto mà, à bɔ̀
ludambɛ à bè: Ǹgɔ̃ yã kɛ̀ lapatana mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔɔ ò kũna asii guu, ǹton kɛ̃ro.
5 Malaika kɛ̀ má è zɛna ísia kɔ̃n tɔɔtɛoa pì a ɔplaa sɛ̀ à dɔ̀ musu,
6 ben à sì kɔ̃n Luda kɛ̀ kuu gurɔ píngio kɛ̀ musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɔ̃n ísiaao kɛ̀ kɔ̃n pɔ́ kɛ̀ kú ń guunɔ
píngi à bè: Eé gì kɛ dɔro.
7 Malaika swɛɛplaade kãkãki pɛ́gurɔɔ zĩ, tó èe mɔɔ pɛ́, Luda pɔyezi kɛ̀ utɛna é kɛ, lán à à
baaru kpà a zɔ̀bleri annabinɔnɛ nà.
8 Ben ma kòto kɛ̀ má mà à bɔ̀ ludambɛɛ pì mà dɔ à bè: Ǹ gá ǹ takada kɛ̀ porona à na malaika
kɛ̀ zɛna ísia kɔ̃n tɔɔtɛoa ɔzĩ sí.
9 Ben ma gaa malaika pì kiia ma bènɛ à takada nɛ́ngo pì kpáma, ben à bèmɛ: Ǹ sí ǹ só. Eégɔ̃
nna n lɛ́n lán zɔ́ bà, mɔde eé gí n sɔrɔɔzi.
10 Ben ma takada nɛ́ngo pì sì malaika pì ɔzĩ má sò. À kɛ̀ nna ma lɛ́n lán zɔ́ bà. Kɛ̀ má mɔ̀, à
gì ma sɔrɔɔzi.
11 Ben wà bèmɛ mà annabikɛyã o dɔ maamaa boriinɔ kɔ̃n bùsunɔ kɔ̃n boriyãnɔ kɔ̃n kínanɔ
yã musu.

11

Sèedade gɔ̃ɔn plaaanɔ

1 Ben wà kàba kpàma pɔ́yɔ̃bɔ ũ wà bèmɛ: Ǹ fɛɛ ǹ Luda kpɛ́ yɔ̃ kɔ̃n à gbãgbãkiio, ǹ dɔnziri kɛ̀
aɔ̃ɔ kú gweenɔ naro.
2 Ǹ à ua tó, ǹton yɔ̃ro, zaakɛ wà kpà boriinɔamɛ. Aɔ̃é kɛ̀sɛ pɛ́ɛpɛɛ Luda wɛ́tɛdaaa ai mɔ
baplaa awɛɛplaa.
3 Mɛ́ ma sèedade gɔ̃ɔn plaaanɔ gba zɛ́ aɔ̃ annabikɛyã o gurɔ wàa swɛɛdo kɔ̃n baaagɔ̃ɔo pì
guu pɔsia utanɔo dadana.
4 Gbɛ̃ pìnɔn kù lí mɛ̀n plaa kɔ̃n dabu mɛ̀n plaaa kɛ̀ zɛna anduna Dii aɛnɔ ũ.
5 Tó gbɛ̃ e wɛtɛɛ à ĩa dańma, tɛ́ é bɔ ń lɛ́n à ń ibɛɛ pìnɔ kpáta. Lɛn gbɛ̃ kɛ̀ èe wɛtɛɛ à ĩa dańma
é ga lɛ.
6 Aɔ̃ɔ ludambɛ zɛ́ tatana gbãa vĩ, lɛ lou tón ma gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔe annabikɛyã ooro yãnzi. Aɔ̃ í
liɛna aru ũ gbãa vĩ dɔ. Aɔ̃é kisia bori sãnda píngi kpá andunazi gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ yezia.
7 Tó aɔ̃ ń sèedadekɛna yã̀a, nɔ̀bɔ pãsĩ kɛ̀ è bɔ gɛ̀wãa wɛ̀ɛ zòoto guu é zɩ̃̀ káńyo à zɩ̃̀ bleḿma à ń
dɛdɛ.
8 Aɔ̃ gɛ̀nɔ égɔ̃ kaɛna wɛ́tɛdaa kɛ̀ wà ń Dii pà lía zɛ́daa guu. Yáasi guu wè wɛ́tɛdaa pì sísi
Sɔdɔmu ke Igipiti.
9 Gbɛ̃ píngi kɔ̃n bori píngio kɔ̃n boriyã píngio kɔ̃n bùsu píngi gbɛ̃nɔ é ń gɛ̀nɔ gwagwa ai gurɔ
aagɔ̃ kɔ̃n a kusuo, aɔ̃é we wà ń vĩiro.
10 Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛanɔ é pɔnnaa kɛ aɔ̃é zĩbaa kɛ aɔ̃é gba dakɔ̃nɛ, kɛ̀ annabi gɔ̃ɔn plaaa kɛ̀
wãwãa kpàńzi pìnɔ gàga yãnzi.
11 Gurɔ aagɔ̃ kɔ̃n a kusuo pì gbɛra Ludaa tò wesa wɛ̃̀ndidee gɛ̃̀ńgu, ben aɔ̃ fɛ̃ɛ wà zɛ̀. Vĩa gbɛ̃
kɛ̀ aɔ̃ ń énɔ kũ̀ maamaa.
12 Ben annabi pìnɔ kòto gbãaa mà à bɔ̀ ludambɛ à bèńnɛ: À fɛɛ à mɔ́ kɛ̀. Gurɔɔ kɛ̀ aɔ̃ ibɛɛnɔ
wɛ́ɛ fĩḿma, ben aɔ̃ fɛ̃ɛ wà tà musu ludambɛ luguu guu.

13 Zĩ beeea tɔɔtɛ nìgãnigã pãsĩpãsĩ, wɛ́tɛdaa pì lɛo kuridee gbòro, ben gɔ̃ɔn bɔrɔ swɛɛplaaanɔ
gàga tɔɔtɛnigãnigãna pì guu. Vĩa gbɛ̃ kpaaanɔ kȕ, ben aɔ̃ bɛ̀ɛ lì Luda Musudenɛ.
14 Wãiyoo plaadee gɛ̃̀tɛ, à aagɔ̃dee e kaa sa.

Kãkãki swɛɛplaade pɛna

15 Malaika swɛɛplaadee a kãkãki pɛ̀. Kòto gbãaanɔ bɔ̀ ludambɛ wà bè:
Anduna kpata gɔ̃̀ wa Dii pɔ́ ũ
kɔ̃n kína kɛ̀ à kào,
eégɔ̃ kí blee gurɔ píngi.
16 Gbɛ̃nsi gɔ̃ɔn baro awɛɛsiigɔ̃ɔ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛvɛ̃ɛna ń kìtaa Luda aɛ pìnɔ kùɛkuɛ aɔ̃ dɔnzi kɛ̀nɛ
17 wà bè:
Dii Luda Gbãapingide
kɛ̀ ń kuu yã bensɔ̃ ń kuu ai tia,
wa n sáabu kɛ̀,
zaakɛ n bɔ kɔ̃n n gbãa bítaomɛ,
gbasa n na kíblenaa.
18 Boriinɔ pɔ fɛ̃̀,
ben n pɔfɛ̃ pìtam̀ma.
N yãkpaɛkɛna kɔ̃n gɛ̀wãadeenɔ gurɔɔ kà.
Nɛ́ fĩa bo n zɔ̀bleri annabinɔnɛ
kɔ̃n n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃e vĩa kɛɛnnɛɛnɔ,
nɛ́ féte gbɛ̃nsi,
nɛ́ andunadɛrinɔ dɛdɛ.
19 Ben wà Luda kpɛ́ kɛ̀ kú musu wɛ̃̀, ben wà Luda bà kuunańyo àkpati è à guu. Lou e pii, èe
vĩi, èe pũtãa. Tɔɔtɛ nìgãnigã, lougbɛ pãsĩ kwɛ̀.

12

Nɔgbɛ̃ kɔ̃n kwã ìsio

1 Ben ma wɛ́ɛ sì sèeda bíta bɔnsaɛlɛ ludambɛ. Nɔgbɛ̃ kee ɔfãntɛ̃ yina bisa ũ, mɔvura kú à
gbá gĩzĩ, à sɔsɔnɛ mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔ kuna kífura ũ.
2 À nɔ̀sina, ben nɔ̀wãwãa fɛ̀ɛa, èe nɛ́'iwãwã wii lɛɛ.
3 Ben ma wɛ́ɛ sì pɔ́ pãndelɛ ludambɛ sèeda ũ. Kwã ìsi tɛ̃a zónzon kú gwe, à mì mɛ̀n swɛɛplaa,
à koba mɛ̀n kuri. À kífura mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kukuna.
4 À sɔsɔnɛnɔ lɛo aagɔ̃dee wòro ludambɛ kɔ̃n a vlãao à kwɛ̀ɛ tɔɔtɛ, ben à mɔ̀ à zɛ̀ nɔgbɛ̃ kɛ̀ yezi
à nɛ́ ii pì aɛ, lɛ à e à nɛ́ kɛ̀ eé ii pì só yãnzi.
5 Ben nɔgbɛ̃ pì nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ eé kí ble bori píngia kɔ̃n mɔ̀ gòo ì. Ben wà nɛ́ pì sɛ̀ wà tào Luda
kɔ̃n a kìtao kiia.
6 Nɔgbɛ̃ pì bàa lɛ̀ à tà sɛ̃̀n, guu kɛ̀ Ludaa kɛ̀kɛnɛ, lɛ wà à gwa gurɔ wàa swɛɛdo kɔ̃n baaagɔ̃ɔo
guu.
7 Ben zɛ̃̀ fɛ̀ɛ ludambɛ, Mikaɛli kɔ̃n a malaikanɔ zɛ̃̀ kà kɔ̃n kwã pìo, kwã kɔ̃n a ìbanɔ zɛ̃̀ kàńyo.
8 Ben aɔ̃ gbãaa kɛ̃̀sã, aɔ̃e vɛ̃ɛkii e ludambɛ dɔro.
9 Wà pɛ̀ kwã ìsi pìa wà à bɔ̀. Àmbe mlɛ̃̀ zii kɛ̀ wè be Ibilisi ke Setãn, anduna píngi sã̀sãri ũ.
Wà à bɔ̀ wà zù tɔɔtɛ kɔ̃n a ìbanɔ lɛdo.
10 Ben ma kòto gbãaa mà ludambɛ à bè:
Wa Luda zɛ̃̀ blè sa,
à gbãa kɔ̃n à kpatao bɔ̀ gupuraaa,
à iko kpà kí kɛ̀ à kàa.
Zaakɛ wà pɛ̀ yãdimmaria wà à bɔ̀.
Àmbe ègɔ̃ wa gbɛ̃nɔ yakaa wa Ludanɛ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
11 Wa gbɛ̃nɔ zɛ̃̀ blèa kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔ aru gbãaao
kɔ̃n ń sèedadekɛyão.
Aɔ̃ gì ń wɛ̃̀ndizi ai aɔ̃ gàa gào.
12 Beee yãnzi amɔa kɛ̀ á kú ludambɛɛnɔ à pɔnnaa kɛ.
Wãiyoo tɔɔtɛ kɔ̃n ísiaao,
zaakɛ Ibilisi pìtaawa kɔ̃n pɔfɛ̃ bítaomɛ,
kɛ̀ à dɔ̃ kɛ̀ gurɔɔ kɛ̀ gɔ̃̀are kpáaro yãnzi.
13 Kɛ̀ kwã è wà a zu tɔɔtɛa, ben à pɛ̀ɛ nɔgbɛ̃ kɛ̀ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì pìzi.
14 Ben wà kúu bíta dɛ̀bɛ mɛ̀n plaaa kpà nɔgbɛ̃ pìa, lɛ à vĩa à kɛ zã̀ kɔ̃n mlɛ̃̀ pìo, à tá guu kɛ̀ wà
kɛ̀kɛnɛ sɛ̃̀n, lɛ wà à gwa gwe wɛ̃̀ aagɔ̃ kɔ̃n a kusuo.

15 Mlɛ̃ pì í pìsi nɔgbɛ̃ pì kpɛɛ lán swaa bà, lɛ ísɔ̃ e à à sɛ́,
16 ben tɔɔtɛ nɔgbɛ̃ pì mì sì, à a lɛ́ wɛ̃ à í kè bɔ̀ kwã lɛ́n pì mì.
17 Ben kwã pì fɛ̃ nɔgbɛ̃ pìzi, à gàa zɪ̃ ká kɔ̃n à borii kè aɔ̃ gɔ̃nɔ, gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ Luda yã kè Yesu à
sèeda kè kũnanɔ.
18 Kwã pì zɛna ísia lɛ́a.

13

Nɔ̀bɔ pãsĩ mɛ̀n plaaanɔ

1 Ben ma nɔ̀bɔ pãsĩ è èe bɔɔ ísiaa pì guu, à mì mɛ̀n swɛɛplaa à koba mɛ̀n kuri. Koba mɛ̀n
kuri pìnɔ kífura kukuna. Dɔkɛna kɔ̃n Ludao tɔ́ kɛ̃na à mì pìnɔa.
2 Nɔ̀bɔ pãsĩ kè má è pì bɔ̀ lán gbèka bà, à ɔɔ pãsĩ maamaa. À lɛ́ dɛ lán músu lɛ́ bà. Kwã a
gbãaa kpàa kɔ̃n a kíblekitao kɔ̃n a iko bítao.
3 À mì pìnɔ doke dɛ lán wà à kari kè ai à kà gana bà, ben à bɔ̀ pì yɑ̃̀a. À yã bɔ̀ anduna gbɛ̃
píngi saɛ, ben aɔ̃ tɛ̀zi.
4 Ben aɔ̃ dɔnzi kè kwã pìnɛ, kè à a iko kpà nɔ̀bɔ pãsĩ pìa yãnzi. Aɔ̃ dɔnzi kè nɔ̀bɔ pãsĩ pìnɛ dɔ
aɔ̃ bè: Dé bé à kà nɔ̀bɔ pãsĩ pì ũu? Dé bé eé fɔ̃ à zɪ̃ káo?
5 Wà wada yã'ona lɛ́ kpà nɔ̀bɔ pãsĩ pìa à Luda tɔ́ zaaa sío, ben wà à gbà zɛ́ à iko kɛ ai mɔ
baplaa awɛɛplaa.
6 Ben à nà dɔkɛnaa kɔ̃n Ludao à à tɔ́ zaaa sì kɔ̃n à kúkiio kɔ̃n gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kú gweenɔ.
7 Wà à gbà zɛ́ à zɪ̃ ká kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ à zɪ̃ blemma. Wà à gbà zɛ́ dɔ àgɔ̃ iko vĩ bori píngia kɔ̃n
gbɛ̃ píngio kɔ̃n boriyã píngio kɔ̃n bùsu píngio.
8 Gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛnɔ é dɔnzi kɛ nɔ̀bɔ pãsĩ pìnɛ ń píngi, gbɛ̃ kè aɔ̃ tɔ́ kú wɛ̃ndi takadanloonɔ.
Takada pì nɛ́ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kè wà dè lɛ Ludaa kpɛ́ à anduna káɛ pɔ́mɛ.
9 Gbɛ̃ kè swã vĩ à ma.
10 Gbɛ̃ kè Ludaa dìɛ wà à kũ zɪ̃zɔ ũu weé à kũmɛ.
Gbɛ̃ kè Ludaa dìɛ wà à dɛ fɛ̃ɛdaao fɛ̃ɛdaan weé à dɛo.
Beee e oo Luda gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃gɔ̃ mɛna vĩ, aɔ̃gɔ̃ náanɛ vĩ.
11 Ben ma nɔ̀bɔ pãsĩ pãnde è èe bɔɔ tɔɔtɛn. À koba vĩ mɛ̀n plaa lán sãnɛ bɔ̀rɔ pɔ́ bà, mɔde à
yã ò lán kwã bàmɛ.
12 À nɔ̀bɔ pãsĩ káakupɔ pì iko píngi kè à wáa. À tò tɔɔtɛ kɔ̃n gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kúnnɔ dɔnzi kɛ nɔ̀bɔ
pãsĩ káakupɔ kè wà à kari kè ai à kà gana à bɔ̀ yɑ̃̀a pìnɛ.
13 À dabuyã bítanɔ kè, baa se à tò tɛ́ bɔ̀ ludambɛ à lɛ̀ɛ tɔɔtɛa gbɛ̃nɔ wáa.
14 À gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛanɔ sɑ̃̀sã kɔ̃n dabuyã kè wà à gbà zɛ́ à kè nɔ̀bɔ pãsĩ káaku pì wáanɔ. À
bèńnɛ aɔ̃ nɔ̀bɔ pãsĩ kè wà à kari kè kɔ̃n fɛ̃ɛdaao, ben à kpɛ́ bɛ̃ɛ taka kɛ.
15 Wà à gbà zɛ́ à wɛ̃̀ndi kpà nɔ̀bɔ pãsĩ taka pìa, ben nɔ̀bɔ pãsĩ taka pì yã ò à tò wà gbɛ̃ kè aɔ̃
gì dɔnzi kɛnɛzinɔ dɛ̀dɛ.
16 À tò wà sèeda kè ń baade píngi ɔplaaa ke ń mì'aɛ, nɛ́ féte gbɛ̃nsi, auzikideenɔ kɔ̃n
takaasideenɔ, zɔ̀nɔ kɔ̃n wɛ̃ɛnɛnɔ.
17 Gbɛ̃ kè nɔ̀bɔ pãsĩ pì tɔ́ sèeda vĩro kesɔ̃ à tɔ́ lamba, adee é fɔ̃ à pɔ́ yá kesɔ̃ à lúro.
18 Ɔndɔ̃yãn yɛ̀. Gbɛ̃ kè wɛ́ɛzɛ̃ɛ vĩ, à nɔ̀bɔ pãsĩ pì lamba dɔdɔ, zaakɛ gbɛ̃ntee tɔ́ lambamɛ. À
lamba nɛ́ wàa aagɔ̃ kɔ̃n baaagɔ̃ awɛɛswɛɛdomɛ. (666)

14

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kɔ̃n gbɛ̃ kè à ń bónɔ

1 Ben ma Sãnɛ Bɔ̀rɔ pì è zɛna Zayɔn kpiiia. Gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa swɛɛplaa awɛɛaagɔ̃ɔ kúo. À tɔ́ kɔ̃n
à De tɔ́o kɛ̃na ń mì'aɛnɔa.
2 Ma kĩi mà à bɔ̀ ludambɛ lán ísɔ̃kana kĩi bà, lán lapatana gbãaa bà. Kĩi kè má mà pì dɛ lán
mɔrɔlɛrinɔ mɔrɔ'ɔ bà.
3 Gɔ̃ɔn bɔrɔ wàa swɛɛplaa awɛɛsiigɔ̃ɔ pìnɔɔ e lè dufu sii kìta kɔ̃n pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔ kɔ̃n
gbɛ̃nsinɔ aɛ. Gbɛ̃kee e fɔ̃ à lè pì dàdaro, sé gbɛ̃ kè wà ń bó anduna guu pìnɔ.
4 Aɔ̃mbe gbɛ̃ kè aɔ̃ɔe gbãsĩ kɛ kɔ̃n nɔgbɛ̃nɔroonɔ ũ, kè aɔ̃ɔ kuu lɛzi. Aɔ̃ègɔ̃ tɛ́ Sãnɛ Bɔ̀rɔzi guu
kè è gán píngi. Wà ń bó gbɛ̃ káakunɔ ũ Ludanɛ kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔ pìo.
5 Wèe ma ziki kè aɔ̃ ɛgɛɛ tòro, aɔ̃ɔ taari vĩro.

Yãkpaɛkɛgurɔ baarukpana

6 Ben ma malaika pãnde è èe vĩaa musumusu. À baaru nnaa kè kuu gurɔ píngi kũna lɛ à
kpá gbɛ̃ kè aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛnɔnɛ, bùsu píngi, bori píngi, boriyã píngi kɔ̃n gbɛ̃ píngio.
7 À ò gbãngbãn à bè: À vĩa kɛ Ludanɛ à bɛ̀ɛ línɛ, zaakɛ à yãkpaɛkɛna kɔ̃n gbɛ̃nɔo gurɔɔ kà.
À dɔnzi kɛ Luda kè musu kɔ̃n tɔɔtɛo kɔ̃n ísiaao kɔ̃n bianɔ kènɛ.

8 Malaika plaadee tɛ́ à kpɛɛ à bè: Babilɔnu gbòro! Wɛ́tɛda bíta pì gbòro! À tò bori píngi a
pãpãkɛna wɛ̃ɛ kɛ̀ è mɔ́ Luda pɔfɛ̃o mì.
9 Malaika aagɔ̃dee tɛ́ ń kpɛɛ, à ò gbãngbãn à bè: Tó gbɛ̃ dɔnzi kɛ̀ nɔ̀bɔ pãsĩ pìnɛ kɔ̃n à takao
à à sèeda sì a mì'aɛa kesɔ̃ a ɔɔ,
10 àmbe eé Luda pɛ̃tɛ̃ wɛ̃ɛ kɛ̀ wà kà à pɔfɛ̃ togoon atɛ̃ɛ mi, eé wãwãa ma tɛ́ kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o
guu zaa Luda malaikanɔ kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo aɛzĩ.
11 Aɔ̃ wɛ́ɛtãmma tɛ́sukpɛ égɔ̃ dɔ gurɔ píngi. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ nɔ̀bɔ pãsĩ pìnɛ kɔ̃n à takao aɔ̃
à tɔ́ sèeda kɛ̀nɔ ĩampana vĩro fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo.
12 Beee e oo Luda gbɛ̃nɔnɛ aɔ̃gɔ̃ mɛna vĩ, gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀ à dìɛnɔ kũna aɔ̃ɔe Yesu náanɛ kɛɛnɔ.
13 Ben ma kòto mà à bɔ̀ ludambɛ à bè: Ǹ kɛ̀kii kɛ̃. Aubarikadenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃é ga Dii guu zaa
tiaanɔ ũ. Luda Nini bè: Lɛmɛ! Aɔ̃é kámma bo kɔ̃n ń zĩio, zaakɛ aɔ̃ maakɛna gbɛ̀ tɛ́ńzi.

Tɔɔtɛ pɔ́nɔ kɛ̃kɛ̃na

14 Ben ma ludambɛ lugu puraa è, pɔ́kee vɛ̃ɛa lán gbɛ̃ntee bà. À vura fùra kuna, à konto
lɛ́nna kũna.
15 Ben malaika pãnde bɔ̀ Luda kpɛ́n à lɛ́ gbãaa zù gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna ludambɛ luguuazi à bè: Ǹ
konto ká pɔ́zi ǹ kɛ̃, zaakɛ tɔɔtɛ pɔ́nɔ mà, à kà kɛ̃na.
16 Ben gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna ludambɛ luguua a konto màɛ tɔɔtɛ à tɔɔtɛ pɔ́nɔ kɛ̃̀kɛ̃.
17 Malaika pãnde bɔ̀ musu Luda kpɛ́n, à konto lɛ́nna kũna dɔ.
18 Ben malaika pãnde kɛ̀ tɛ́ iko vĩi bɔ̀ sa'okiia. À lɛ́ gbãaa zù gbɛ̃ kɛ̀ konto lɛ́ nna kũna pìzi à
bè: Ǹ n konto lɛ́nnaa ká geepi kɔ̀ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛanɔzi ǹ zɔ̃zɔ̃, zaakɛ à bɛɛ mà.
19 Ben malaika pì a konto màɛ tɔɔtɛ à geepi kɔ̀nɔ zɔ̃̀zɔ̃ à kà geepi'ifɛ̃ki bíta kɛ̀ dɛ Luda
pɔfɛ̃pitabɔ ũu guu.
20 Wà kɛ̀sɛ pɛ̀ɛpɛɛ geepi kɔ̀ pìnɔa wɛ́tɛ kpɛɛ, ben aru bɔ̀ɛ geepi'ifɛ̃kii guu à dàgula ai kiloo
wàa do kpɛ́ basɔɔro, à lezĩ kà sɔ̃ aizi lɛ́n.

15

Kisia zãade mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kpánzina

1 Ben ma sèeda pãnde è ludambɛ, à bíta à bɔ̀ ma saɛ. Malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔɔ kisia
zãade mɛ̀n swɛɛplaaanɔ kũna. Beeen Luda é a pɔfɛ̃pitammana mì dɛo.
2 Ben ma pɔ́ke è lán sɛ̀bɛ bà, à dɛ lán dígi bà kakɔ̃ana kɔ̃n tɛ́o. Ma gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ zɨ̀ blè nɔ̀bɔ pãsĩ pìa
kɔ̃n à takao kɔ̃n à tɔ́ lambaonɔ è zɛna sɛ̀bɛ kɛ̀ dɛ lán dígi bà pì saɛ, aɔ̃ mɔrɔ kɛ̀ Ludaa kpàḿmanɔ
kũkũna.
3 Aɔ̃ɔe Luda zɔ̀bleri Musa lɛ̀ sii kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔ lɛ̀o wà bè:
Dii Luda Gbãapingide,
n yãkɛnanɔ bíta, aɔ̃ bɔ̀ wa saɛ.
Bori píngi Kína,
nɛɛ̀ yã kɛ a zɛ́a kɔ̃n yãpuraao.
4 Dii, dé bé à n vĩa vĩroo?
Dé bé eé gí n tɔ́ kpázii?
Zaakɛ n mɛ̀n do, ḿbe ń kú adona.
Bori píngi é mɔ́ dɔnzi kɛnnɛ,
zaakɛ n maakɛnanɔ bɔ̀ gupuraaa.
5 Beee gbɛra ma Luda kpɛ́ è wɛ̃na musu, àmbe bisakutaa kɛ̀ à doka kún ũ.
6 Ben malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ kisia mɛ̀n swɛɛplaa kũnanɔ bɔ̀ɛ kpɛ́ pì guu. Aɔ̃ táaru
bisa pura fénfen kɛ̀ èe tɛ́ kɛɛ kùńla, vura asaa dɔdɔ ń kùsɛa.
7 Ben pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔ doke vura zubɔ kpà malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa pìnɔ baadea, Luda
kɛ̀ ègɔ̃ kuu gurɔ píngi pɔfɛ̃ kán à pà.
8 Luda gakui kɔ̃n a gbãaao tɛ́sukpɛ kpɛ́ pì pà. Gbɛ̃ke é fɔ̃ à gɛ̃nlo ai malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa
kisia mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ gàa à mì dɛ̀o.

16

Luda pɔfɛ̃ pitana andunazi

1 Ben ma kòto gbãaa mà bɔna Luda kpɛ́n, à bè malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa pìnɔnɛ: À gá à Luda
pɔfɛ̃ kɛ̀ kú zubɔ mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ guu ɛɛ andunaa.
2 À káakudee gàa à a zubɔ ɛ̀ɛ andunaa. Ben bɔ̀gĩi zaa pãsĩnɔ bɔ̀ gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ nɔ̀bɔ pãsĩ sèeda vĩ,
kɛ̀ aɔ̃è dɔnzi kɛ à takanɛnɔa.
3 À plaadee a zubɔ ɛ̀ɛ ísiaaa. Ben ísia'i gɔ̃̀ lán gɛ̀ aru bà, pɔ́ bɛ̃ɛ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú à guunɔ gàga píngi.
4 À aagɔ̃dee a zubɔ ɛ̀ɛ swaanɔ kɔ̃n bianɔa, ben í pìnɔ lì aru ũ.
5 Ben má mà malaika kɛ̀ í iko vĩi bè:

Kuadonade, mmɔn kɛ̀ ń kuu yãa,
bensɔ̃ ń kuu kɔ̃n a tiaao,
n yãkpaɛ kɛ̀ńyo a zɛ́amɛ.
6 Aɔ̃ n gbɛ̃nɔ kɔ̃n n annabinɔ aru kwɛ̀ɛ,
ben n aru kpàḿma aɔ̃ɔ mì.
À kɔ̃ sìńyo lɛ.
7 Ben ma kòto mà bɔna sa'okiia à bè:
Lɛmɛ, Dii Luda Gbãapingide,
n yãkpaɛ kɛ̀ńyo a zɛ́amɛ,
bensɔ̃ ń yãpuraa vĩ.
8 À siigɔ̃dee a zubɔ ɛ̀ɛ ɔfãntɛ̃a, à tò à tɛ́ gbɛ̃nteenɔ kpàta.
9 À puusu gbãaa ń pá, ben aɔ̃ Luda kɛ̀ kisia beeenɔ iko vĩ tɔ́ zaaa sì. Aɔ̃ɔe nɔ̀sɛ liɛ wà bɛ̀ɛ
línɛro.
10 À sɔɔrodee a zubɔ ɛ̀ɛ nɔ̀bɔ pãsĩ kíblekitaa, ben gusiaa dà à kpatala. Gbɛ̃nɔɔ e ń lɛ́ yãakɔ̃tɛ
wãwãa guu,
11 ben aɔ̃ Luda Musude tɔ́ zaaa sì aɔ̃ wãwã kɔ̃n ń bɔ̀gĩio yãnzi. Aɔ̃ɔe nɔ̀sɛ liɛ wà kpɛɛ lì ń
yãkɛnanɔnɛro.
12 À swɛɛdodee a zubɔ ɛ̀ɛ swadaa kɛ̀ wè be Yuflatia, ben swaa pì í bàba, ben zɛ́ bɔ̀ ɔfãntɛ̃bɔɛ
kpa kínanɔnɛ.
13 Ben ma zĩnnɔ è mɛ̀n aagɔ̃ lán blɔ̀nɔ bà aɔ̃ɔe bɔɔ kwã kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩo kɔ̃n annabi ɛgɛɛo lɛ́n.
14 Zĩn dabuyãkɛrinɔmɛ. Aɔ̃ɔe gaa anduna píngi kínanɔ kiia, lɛ wà ń kakɔ̃a aɔ̃ zɛ̀ ká Luda
Gbãapingide gurɔ bíta zĩ yãnzi.
15 À ma! Mɛ́ mɔ́ lán kpãi bàmɛ. Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ a wɛ́ɛ gɔ̃ dɔɔ ũ, à a pɔ́kãsãanɔ dana, lɛ
àton bɔ bũu wà à bũukɛɛ ero yãnzi.
16 Ben zĩn pìnɔ kína pìnɔ kàkɔ̃a guu kɛ̀ wè be kɔ̃n Eberu yão Amagɛdɔ̃.
17 À swɛɛplaadee a zubɔ ɛ̀ɛ ĩaa. Ben kòto gbãaa bɔ̀ kìta kiia Luda kpɛ́n à bè: À kɛ̀n gwe.
18 Lou e pii, èe vĩi èe pũtãa. Tɔɔtɛ nìgãnigã pãsĩpãsĩ. Zaa lán wà gbɛ̃ntee kàɛ tɔɔtɛ nà, à taka
borii e kɛ zikiro, à pãsĩ kɛ̀ bíta.
19 Wɛ́tɛda tɔ́dee kpàatɛkɔ̃rɛ lɛo aagɔ̃, ben bori píngi wɛ́tɛdaanɔ gbòro. Wɛ́tɛda tɔ́de Babilɔnu
yã dɔ̀ Ludan, ben à a pɔfɛ̃ pãsĩ wɛ̃ togoo kpàa à mì.
20 Ísia luannɔ gɛ̃ zɛ́la píngi, wèe wɛ́ɛ si kpiiinɔlɛ dɔro.
21 Lougbɛ bítanɔ bɔ̀ ludambɛ, aɔ̃ kà kiloo baplaa. Aɔ̃ sìsi gbɛ̃nteenɔa, ben aɔ̃ Luda tɔ́ zaaa sì
lougbɛ kisiadee pì yãnzi, zaakɛ kisia pì pãsĩ maamaa.

17

Kaarua kɛ̀ di nɔ̀bɔ pãsĩa

1 Malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ zubɔ mɛ̀n swɛɛplaa kũna pìnɔ doke bèmɛ: Ǹ mɔ́ mà yã kɛ̀
eé wí kaarua tɔ́dee kɛ̀ vɛ̃ɛna swaa pariinɔa ɔdɔannɛ.
2 Anduna kínanɔ pãpãa kɛ̀o, anduna gbɛ̃nɔ à pãpãkɛna wɛ̃ɛ mì wà kɛ̃.
3 Luda Nini mɔnama guu malaika pì gàamao gbáan. Ben ma nɔgbɛ̃ ke è dina nɔ̀bɔ pãsĩ
tɛ̃aaa. Dɔkɛna kɔ̃n Ludao tɔ́nɔ fĩfĩa, à mì mɛ̀n swɛɛplaa, à koba mɛ̀n kuri.
4 Nɔgbɛ̃ pì bisa gaarura'ide kɔ̃n à wɛ́ɛ tɛ̃adeeo yina, à zãblebɔ kɛ̀ wà pì kɔ̃n vuraonɔ dana
kɔ̃n gbɛ̀ bɛ̀ɛdeenɔ kɔ̃n òsonɔ. À vura togo kũna, tɛ̃ pɔ́nɔ kɔ̃n à pãpãkɛna gbãsĩnɔ kán à pà.
5 Wà tɔ́ asiidee kɛ̃ à mì'aɛa wà bè:

Wɛ́tɛda tɔ́de Babilɔnu,
kaaruanɔ kɔ̃n anduna tɛ̃ pɔ́nɔ da.

6 Má è nɔgbɛ̃ pì Luda gbɛ̃ kɛ̀ wà ń dɛ́dɛ Yesu sèedakɛna yãnzinɔ aru mì à kɛ̃ èe à dɛɛ.
Kɛ̀ ma à è, à yã bɔ̀ ma saɛ maamaa.
7 Ben malaika pì ma la à bè: Bɔ́yãnzin à yã bɔ̀ n saɛzi? Mɛ́ nɔgbɛ̃ pì asii onnɛ kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩ
kɛ̀ à à sɛna asiio, kɛ̀ à mì mɛ̀n swɛɛplaa à koba mɛ̀n kuri pì.
8 Nɔ̀bɔ pãsĩ kɛ̀ ń è pì kuu yã, ben à kuu tia dɔro, bensɔ̃ eé bɔ gɛ̀wãa wɛ̀ɛ zòoto guu à mì pɛ́
kaatɛnaa. Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ kú tɔɔtɛa, kɛ̀ aɔ̃ tɔ́ kú wɛ̃ndi takadan zaa anduna daɛgurɔɔaroonɔ, tó aɔ̃
nɔ̀bɔ pãsĩ kɛ̀ kuu yã, ben à kuu tia dɔro, mɔde eé ɛara à mɔ́ pì è, à yã é bɔ ń saɛ.
9 Laasuudee kɛ̀ ɔ̃ndɔ̃ɔ vĩ yãn yɛ̀. Mì mɛ̀n swɛɛplaaa pìnɔ nɛ́ sɛ̃sĩ mɛ̀n swɛɛplaaa kɛ̀ nɔgbɛ̃ pì
vɛ̃ɛnaanɔmɛ. Kí gɔ̃ɔn swɛɛplaaanɔmɛ dɔ.
10 Aɔ̃ gɔ̃ɔn sɔɔroo lɛ̀ɛ, gbɛ̃ doo kuu, gbɛ̃ doo kpɛ́. Tó à mɔ̀, eé gì kɛro.
11 Nɔ̀bɔ pãsĩ kɛ̀ kuu yã, ben à kuu tia dɔroo pì nɛ́ kína sɔraagɔ̃deemɛ. Gɔ̃ɔn swɛɛplaaa pìnɔ
dokemɛ dɔ. Èe mì pɛɛ kaatɛnaa.

12 Koba mɛ̀n kuri kɛ̀ ń è pìnɔ nɛ́ kí gɔ̃ɔn kuri kɛ̀ aɔ̃ɔe kpata ble kɔ̀roonɔmɛ. Mɔde aɔ̃é kí ble
gurɔ zaka féte guu kɔ̃n nɔ̀bɔ pãsĩo lɛdo.
13 Aɔ̃ gɔ̃ɔn kuri pìnɔ lɛ́ dɔ̃nkɔ̃mɛ. Aɔ̃é ń gbãa kɔ̃n ń ikoo kpá nɔ̀bɔ pãsĩ pìa.
14 Aɔ̃é zɛ̃̀ ká kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo, mɔde eé zɛ̃̀ blemma, zaakɛ diinɔ Diimɛ, kínanɔ Kínamɛ. À gbɛ̃
náanɛdee kɛ̀ à ń sísi à ń sɛ́nɔɔ kúo.
15 Ben malaika pì bèmɛ: Swaa kɛ̀ ń è kaarua vɛ̃ɛnamḿmanɔ nɛ́ gbɛ̃nɔ kɔ̃n pariinɔ kɔ̃n boriinɔ
kɔ̃n boriyãnɔmɛ.
16 Nɔ̀bɔ pãsĩ kɔ̃n koba mɛ̀n kuri kɛ̀ ń è pìnɔ é za kaarua pìn. Aɔ̃é à kaatɛ aɔ̃ à tó bũu. Aɔ̃é à
só aɔ̃é tɛ́ sɔ̃a.
17 Zaakɛ Luda a pɔyezi dàńnɛ ń swɛ̃̀n aɔ̃ lɛdolɛ kɛmɛ. Aɔ̃é ń kpata kpá nɔ̀bɔ pãsĩ pìa ai Luda
yã gá papao.
18 Nɔgbɛ̃ kɛ̀ ń è pì nɛ́ wɛ́tɛda tɔ́dee kɛ̀ iko vĩ anduna kínanɔamɛ.

18

Babilɔnu lɛɛna

1 Beee gbɛra ma malaika pãnde è bɔna ludambɛ. À iko bíta vĩ, à gakui anduna pù.
2 À wii gbãaa lɛ̀ à bè:
Babilɔnu lɛ̀ɛ, wɛ́tɛda tɔ́dee pì lɛ̀ɛ.
À gɔ̃̀ zĩnnɔ kúkii ũ, tãa bori píngi tò ũ,
bãa kɛ̀ wè ń tɛ̃̀ bo wà zańgunɔ bɛɛ ũ.
3 Zaakɛ bori píngi à pãpãkɛna wɛ̃ɛ
kɛ̀ è mɔ́ Luda pɔfɛ̃o mì.
Anduna kínanɔ pãpãa kɛ̀o,
ben anduna laatarinɔ kɛ̀ auzikideenɔ ũ
à nnamana bíta guu.
4 Ben ma kòto pãnde mà bɔna ludambɛ à bè:
À bɔɛ à guu ma gbɛ̃nɔ,
lɛ a ɔɔ tóngɔ̃ kú à durunnɔ guu
yã kɛ̀ weé mɔ́nɛnɔ tón a lero yãnzi.
5 Zaakɛ à durunnɔ gbã̀ à zɔ̃̀ ludambɛɛa,
ben à dàkɛnanɔ dɔ̀ Ludan.
6 À fĩa bonɛ yã kɛ̀ à kɛ̀ńnɛa,
à kɛnɛ à yãkɛnaa lɛo plaa.
À pɔfɛ̃ wɛ̃ kánɛ a togoon
dɛ pɔ́ kɛ̀ à kàńnɛla lɛo plaa.
7 À wãwã kɔ̃n wɛ̃ndaao kpázi,
lán à tɔ́ kɛ̀ nnamana guu lɛ́n nà.
Zaakɛ è be a swɛ̃̀ guu,
kínan a ũ vɛ̃ɛna a kìtaa,
gyaanɔ takaasideen a ũro,
é sósobi kɛ zikiro.
8 Beee yãnzi kisia kɛ̀kiinɔ é à le gurɔ dozi,
gagyã kɔ̃n wɛ̃ndaao kɔ̃n nɔaao.
Tɛ́ bé eé à kpáta,
zaakɛ Dii Luda à yãkpaɛkɛri gbãa.
9 Anduna kína kɛ̀ aɔ̃ pãpãa kɛ̀o aɔ̃ nnaa mà̀onɔ, tó aɔ̃ à tɛ́kũna luguu è, aɔ̃é ɔ́ɔ dɔ aɔ̃é
kpãngeda kɛ.
10 Aɔ̃é zɛ kãa vĩa guu wãwãa kɛ̀ wà kpàzi yãnzi aɔ̃ be:
Wãiyoo, wãiyoo, wɛ́tɛda bíta!
Wɛ́tɛda ikode Babilɔnu!
Yã mɔ̀ à vɛ̃̀ɛmma gurɔ do gɔ̃ɔ́ɔ́?
11 Anduna laatarinɔ é ɔ́ɔ dɔ se, aɔ̃é sósobi kɛnɛ, kɛ̀ gbɛ̃ke é ń laa kɛ̀kiinɔ lúḿma dɔro yãnzi:
12 Vura, kondogi, gbɛ̀ bɛ̀ɛdeenɔ, òsonɔ, bisa ɔɔdeenɔ, bisa tɛ̃a kɔ̃n à gaarura'ideenɔ, siliki,
lí maa bori pínginɔ, pɔ́ kɛ̀ wè kɛ kɔ̃n wesaswaaonɔ kɔ̃n lí bɛ̀ɛdeenɔ kɔ̃n mɔ̀gotɛ̃nɔ kɔ̃n mɔ̀sinɔ
kɔ̃n gbɛ̀ puraanɔ píngi,
13 lítɛɛ gũ nnannaanɔ, dò pɔ́nɔ, tuaetitinɔ, lí'ɔ gũ nnannaanɔ, geepiwɛ̃ɛ, nɔ́si, flawa,
pɔ́wɛɛnɔ, zùnɔ, sãanɔ, sɔ̃nɔ kɔ̃n ń góronɔ, zɔ̀nɔ kɔ̃n gbɛ̃ntee wɛ̃̀ndinɔ.
14 Weé benɛ: Pɔ́ maaa kɛ̀ nɛɛ̀ à ni dɛɛnɔ yã̀amma píngi. N nnamana kɔ̃n n gakuio pìtingu
píngi, nɛ́ e ziki dɔro.

15 Laatari kɛ̀ aɔ̃ kɛ̀ auzikideenɔ ũ wɛ́tɛdaa pì gãzĩnɔ é zɛ kãa vĩa guu wãwãa kɛ̀ wà kpàzi
yãnzi. Aɔ̃é ɔ́ɔ dɔ wà sósobi kɛ
16 aɔ̃ be:
Wãiyoo, wãiyoo wɛ́tɛda tɔ́de!
À táaru bisa yì yã
kɔ̃n bisa gaarura'ideeo kɔ̃n à wɛ́ɛ tɛ̃adeeo.
À zãblebɔ kɛ̀ wà pì kɔ̃n vuraonɔ dà yã
kɔ̃n gbɛ̀ bɛ̀ɛdeenɔ kɔ̃n òsonɔ.
17 À auziki píngi kàatɛ gurɔ do gɔ̃ɔ.
Góro'itɛ diinɔ kɔ̃n táa'orinɔ kɔ̃n góro gbɛ̃nɔ kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃è zĩi kɛ ísiaalaanɔ é zɛ zã̀azã ń píngi.
18 Tó aɔ̃ wɛ́tɛdaa pì tɛ́kũna luguu è, aɔ̃é wii lɛ́ wà be: Wɛ́tɛda kee kuu yã kɛ̀ à bíta kà wɛ́tɛdaa
kɛ̀kii ũro.
19 Aɔ̃é ɔ́ɔ dɔ aɔ̃é kpãngeda kɛ, aɔ̃é sósobi kɛ aɔ̃é wii lɛ́ wà be:
Wãiyoo, wãiyoo wɛ́tɛda tɔ́de!
Gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ góro'itɛ vĩ ísiaalaanɔ píngi
kɛ̀ auzikideenɔ ũ wɛ́tɛdaa pì auziki kɛ̀ dìn sàabu,
ben à gɔ̃̀ bɛzĩ ũ gurɔ do gɔ̃ɔ.
20 À pɔnnaa kɛ à yã musu ludambɛdeenɔ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ kɔ̃n à zĩ̀rinɔ kɔ̃n à annabinɔ, zaakɛ
Luda bé à gɛ̃ɛ bòaare.
21 Ben malaika gbãadee gbɛ̀ kɛ̀ kà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀ntɛ̃ ũu sɛ̀ à zù ísiaa guu à bè:
Lɛn weé wɛ́tɛda tɔ́de Babilɔnu zun lɛ kɔ̃n gbãaao,
weé wɛ́tɛdaa pì e ziki dɔro.
22 Weé mɔrɔ ke gã̀gã'ɔ
ke kure ke kãkãki'ɔ ma n guu ziki dɔro.
Weé ɔzĩkɛri ke e n guu ziki dɔro.
Weé wísilɔgbɛ kĩi ma n guu ziki dɔro.
23 Weé fitia gupuraa e n guu ziki dɔro.
Weé nɔsɛkĩi ma n guu ziki dɔro.
N laatarinɔ nɛ́ anduna gbɛ̃nsinɔmɛ yã,
n pɔ́ dà bori píngia n ń mì lìɛ.
24 Wà annabinɔ kɔ̃n Luda gbɛ̃nɔ aru è à guu kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ wà ń dɛ́dɛ anduna guunɔ ń píngi.

19

Pɔnnakɛna ludambɛ

1 Beee gbɛra ma kòto gbãaa mà ludambɛ lán parii yã'ona bà à bè:
Aleluya!
Wa Luda bé à zĩ̀ blè!
Àmbe gakui kɔ̃n gbãaao vĩ ado,
2 zaakɛ è yãkpaɛ kɛ a zɛ́a kɔ̃n yãpuraaomɛ.
À yãkpaɛ kɛ̀ kɔ̃n kaarua tɔ́dee
kɛ̀ anduna yàka kɔ̃n a pãpãkɛnao.
À a zɔ̀blerinɔ dɛdɛna gɛ̃ɛ bòa.
3 Aɔ̃ bè dɔ:
Aleluya!
À tɛ́sukpɛ égɔ̃ dɔ gurɔ píngimɛ.
4 Gbɛ̃nsi gɔ̃ɔn baro awɛɛsiigɔ̃ɔnɔ kɔ̃n pɔ́ bɛ̃ɛ mɛ̀n siigɔ̃ɔnɔ dàɛdaɛ wà dɔnzi kɛ̀ Luda kɛ̀ vɛ̃ɛna a
kìtaanɛ aɔ̃ bè:
Aami! Aleluya!

Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔsɛpɔblee

5 Ben ma kòto mà bɔna kìta pì kiia à bè:
À wa Luda tɔ́ kpá amɔa à zɔ̀blerinɔ a píngi,
amɔa kɛ̀ á à vĩa vĩinɔ nɛ́ féte gbɛ̃nsi.
6 Ben ma kòto mà lán pari yã'ona bà, lán ísɔ̃kana kĩi bà, lán lapatana gbãaa bà à bè:
Aleluya!
Dii wa Luda Gbãapingide nà kíblenaa.
7 Wà pɔnnaa kɛ wà yáa dɔ wà à tɔ́ kpá,
zaakɛ Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔsɛgurɔɔ kà,
à nɔɔ sorumi mà.
8 Wà táaru bisa pura fénfen kɛ̀ èe tɛ́ kɛɛ kpàa à yi.

Táaru bisa pì nɛ́ Luda gbɛ̃nɔ yãmaaakɛnanɔmɛ.
9 Malaika bèmɛ: Ǹ kɛ̃. Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ wà ń sísi Sãnɛ Bɔ̀rɔ pì nɔsɛpɔbleeanɔ ũ. À
bèmɛ dɔ: Luda yã yãpuraan gwe.
10 Ma daɛ à aɛzĩ lɛ mà dɔnzi kɛnɛ, ben à bèmɛ: Ǹ beee tó. Ǹ dɔnzi kɛ Ludanɛ. N zɔ̀bleri
daan ma ũ kɔ̃n n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ yã kɛ̀ Yesu à sèeda kɛ̀ kũnanɔ. Zaakɛ yã kɛ̀ Yesu à sèeda kɛ̀n
annabikɛyã'ona mì ũ.

Kirisi mɔna dina sɔ̃ puraaa

11 Ben ma ludambɛɛ è wɛ̃kɔ̃ana, ben sɔ̃ puraa bɔ̀, gbɛ̃ kɛ̀ dia tɔ́n Náanɛde Yãpurade. È
yãkpaɛ kɛ́nyo, è zɩ̀ kányo a zɛ́a.
12 À wɛ́ɛ dɛ lán tɛ́vura bà, à kífura kukuna pari. Tɔ́ ke kɛ̃na à mì'aɛa, gbɛ̃ke tɔ́ pì yáasi dɔ̃ro,
séde àpi.
13 À uta kɛ̀ wà dà aru guu dana. À tɔ́n Luda Yã.
14 Ludambɛ zɩ̀kpɛɛnɔɔ tɛ́zi, aɔ̃ɔ didi sɔ̃ puraanɔa kɔ̃n táaru bisa pura fénfen-o dadana.
15 Fɛ̃ɛda lɛ́ nnaa e bɔɔ à lɛ́n, lɛ à boriinɔ lɛ́o. Eé kí blem̃ma kɔ̃n mɔ̀ gòo eé kɛ̀sɛ pɛ́ɛ geepi
bɛɛnɔa geepi'ifɛ̃kii guu, àmbe Luda Gbãapingide pɔfɛ̃ pãsĩ ũ.
16 Wà tɔ́ kɛ̀kii kɛ̃̀ à utaa kɔ̃n à gbádaao:

Kínanɔ Kína, diinɔ Dii.

17 Ben ma malaika è à zɛna ɔfãntɛ̃n. À lɛ́ gbãaa zù bãa kɛ̀ aɔ̃ɔe vĩaa musumusunɔzi píngi à
bè: À mɔ́ à kakɔ̃a à pɔ́ble bíta kɛ̀ Ludaa kɛ̀aree ble,
18 lɛ à e à kínanɔ gɛ̀ só kɔ̃n soza gbɛ̃nsinɔ kɔ̃n gbãadeenɔ kɔ̃n sɔ̃nɔ kɔ̃n ń dìrinɔ kɔ̃n gbɛ̃ píngio,
wɛ̃ɛnɛnɔ kɔ̃n zɔ̀nɔ, nɛ́ féte gbɛ̃nsi.
19 Ben ma nɔ̀bɔ pãsĩ è kɔ̃n anduna kínanɔ kɔ̃n ń zɩ̀kpɛɛnɔ, aɔ̃ kɔ̃ kàkɔ̃a wà zɩ̀ ká kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ di
sɔ̃a pìo kɔ̃n à zɩ̀kpɛɛnɔ.
20 Wà nɔ̀bɔ pãsĩ pì kṹ lɛdo kɔ̃n annabi ɛgɛɛ kɛ̀ dabuyãnɔ kɛ̀ à aɛo. Dabuyã pìnɔn à gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ
nɔ̀bɔ pãsĩ sèeda vĩ aɔ̃ dɔnzi kɛ̀ à takanɛnɔ sɑ̃̀são. Wà ń zú tɛ́ sɛ̀bɛ kɛ̀ è kũ kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o guu
bɛ̃ɛ aɔ̃ plaa ń píngi.
21 Gbɛ̃ kɛ̀ di sɔ̃a gbɛ̃ kpaaanɔ dɛ̀dɛ kɔ̃n fɛ̃ɛdaa kɛ̀ bɔ̀ à lɛ́ guuo, ben bãanɔ ń gɛ̀nɔ blè aɔ̃ kɑ̃̀
píngi.

20

Kirisi kíblena anduna guu wɛ̃̀ wàa sɔɔro

1 Ben ma malaika è bɔna ludambɛ à gɛ̀wãa wɛ̀ɛ zòoto mɔ̀nɛ kũna kɔ̃n mɔ̀kyako gbèreo.
2 À kwã kɛ̀ dɛ mlɛ̃̀ zii ũu kɛ̀ wè be Ibilisi ke Setãn kṹ, ben à mɔ̀ kàa ai wɛ̃̀ wàa sɔɔro.
3 Malaika pì à zù gɛ̀wãa wɛ̀ɛ zòoto pì guu, à gbà tàtaàlɛ à kwado sìkɔ̃rɛa, lɛ àton boriinɔ
sɑ̃sãro ai wɛ̃̀ wàa sɔɔroo pì gá papao. Beee gbɛra weé à gbarɛ féte.
4 Ben ma kìtanɔ è kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ɔ vɛ̃ɛnaanɔ. Wà ń gbá zɛ́ aɔ̃ yãkpaɛ kɛ kɔ̃n gbɛ̃nɔo. Ma gbɛ̃ kɛ̀
wà ń mì zɔ̃̀ Luda yã kɛ̀ Yesu a sèeda kɛ̀ ona yãnzinɔ è. Aɔ̃ɔe dɔnzi kɛ nɔ̀bɔ pãsĩ ke à takanɛro.
Aɔ̃ɔe à sèeda kɛ ń mì'aɛ ke ń ɔɔaro. Aɔ̃ fɛ̀ɛ bɔna gaan aɔ̃ kí blè kɔ̃n Kirisio wɛ̃̀ wàa sɔɔro.
5 Gɛ̀nɔ fɛɛna káakupɔn gwe. Gɛ̀ kpaaanɔɔ e fɛɛro ai wɛ̃̀ wàa sɔɔroo pì gàa à pàpao.
6 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ baka kú gɛ̀nɔ fɛɛna káakupɔ guunɔ ũ, aɔ̃ɔ kú adona. Ga plaade
iko vĩm̃maro. Aɔ̃égɔ̃ dɛ Luda kɔ̃n Kirisio gbɑ̃̀gbãrinɔ ũmɛ, aɔ̃égɔ̃ kí bleeo ai wɛ̃̀ wàa sɔɔro.

Setãn zuna tɛ́n

7 Tó wɛ̃̀ wàa sɔɔroo pì pàpa, weé Setãn bɔ wà à gbarɛ.
8 Eé gá borii kɛ̀ aɔ̃ɔ kú anduna gooda siigɔ̃ɔanɔ sãsa, Gɔgu kɔ̃n Magɔguo, eé ń kakɔ̃a lɛ aɔ̃ zɩ̀
ká. Aɔ̃ɔ pari lán ísialɛ bùsu'ãatɛ̃ bà.
9 Aɔ̃ dà andunala aɔ̃ lìga Luda gbɛ̃nɔ bùrazi kɔ̃n wɛ́tɛdaa kɛ̀ Ludaa yezio, mɔde tɛ́ bɔ̀ ludambɛ
à ń kpáta.
10 Wà Ibilisi kɛ̀ ń sãsã sɛ̀ wà zù tɛ́ sɛ̀bɛ kɛ̀ è kũ kɔ̃n ɔfãntɛ̃gbɔ̃o guu, guu kɛ̀ wà nɔ̀bɔ pãsĩ kɔ̃n
annabi ɛgɛɛo zùn. Aɔ̃égɔ̃ wãwãa kɛɛ fãantɛ̃ kɔ̃n gwãavĩo gurɔ píngi.

Yãkpaɛ zãade kɛna

11 Ben ma kíblekita pura bíta è kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛao. Tɔɔtɛ kɔ̃n musuo gusii lɛ̀ à aɛ, guu kúńnɛ
dɔro.
12 Ben ma gɛ̀wãadeenɔ è, nɛ́ féte gbɛ̃nsi, aɔ̃ɔ zɛna kìta pì aɛ. Wà takadanɔ wɛ̃̀wɛ̃, ben wà
takada pãnde wɛ̃̀ dɔ wɛ̃̀ndi takada ũ. Wà yãkpaɛ kɛ̀ kɔ̃n gɛ̀wãadeenɔ aɔ̃ yãkɛnaa lán à kɛ̃na
takada pìnɔ guu nà.

13 Ísiaa gɛ̀wãadee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú a guunɔ kpà. Ga kɔ̃n gɛ̀wãao gɛ̀wãadee kɛ̀ aɔ̃ɔ kú ń guunɔ kpà
se. Ben wà yãkpaɛ kɛ̀ kɔ̃n baadeo a yãkɛnaa.
14 Wà ga kɔ̃n gɛ̀wãao zù tɛ́ sɛ̀bɛ guu. Tɛ́ sɛ̀bɛ pì nɛ́ ga plaadeemɛ.
15 Gbɛ̃ kɛ̀ wèe ń tɔ́ e wɛ̃̀ndi takada guuroonɔn wà ń zú tɛ́ sɛ̀bɛ pì guu.

21

Tɔɔtɛ dufu kɔ̃n musu dufuo

1 Ben ma tɔɔtɛ dufu kɔ̃n musu dufuo è, zaakɛ tɔɔtɛ káakupɔ kɔ̃n musu káakupɔo gɛ̃̀tɛ, bensɔ̃
ísiaa kuu dɔro.
2 Ben ma Luda wɛ́tɛda Yerusalɛmu dufu è bɔna musu Luda kiia èe pitaa. Wà kɛ̀kɛ lán nɔgbɛ̃
kɛ̀ à zãkɛna sorumi mà bà.
3 Ben ma kòto gbãaa mà bɔna kíblekita kiia à bè: Luda vɛ̃̀ɛ kɔ̃n gbɛ̃nteenɔ sa, eégɔ̃ kúńyo,
aɔ̃égɔ̃ dɛ à gbɛ̃nɔ ũ. Luda pì égɔ̃ kúńyo a zĩnda ń Luda ũ.
4 Eé ń wɛ́ɛ'i gogońnɛ píngi. Gaa égɔ̃ kuu dɔro ke sósobi ke ɔ́ɔdɔna ke wãwãa, zaakɛ yã ziinɔ
gɛ̃̀tɛ.
5 Ben gbɛ̃ kɛ̀ vɛ̃ɛna kìtaa bè: Ǹ ma! Mɛ́ɛ pɔ́ píngi kɛɛ dufu. Ben à bèmɛ: Ǹ kɛ̃, zaakɛ yã kɛ̀nɔ
náanɛ vĩ, bensɔ̃ yãpuraamɛ.
6 Ben à bèmɛ: À kɛ̀n gwe. Mámbe Alafa kɔ̃n Omɛgao ũ, Naana kɔ̃n Mìdɛnao. Gbɛ̃ kɛ̀ ímii e à
dɛɛ, mɛ́ à gba bia í wɛ̃̀ndidee.
7 Gbɛ̃ kɛ̀ zɛ̃̀ blè bé eégɔ̃ pɔ́ kɛ̀nɔ vĩ píngi. Mɛ́gɔ̃ dɛ à Luda ũ, eégɔ̃ dɛ ma nɛ́ ũ.
8 Mɔde vĩadeenɔ kɔ̃n náanɛsaideenɔ kɔ̃n zaakɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃dɛrinɔ kɔ̃n zinakɛrinɔ kɔ̃n
ɛ̃zɛ̃deenɔ kɔ̃n tãagbãgbãrinɔ kɔ̃n mɔnafikideenɔ píngi, aɔ̃ baka égɔ̃ dɛ tɛ́ sɛ̀bɛ kɛ̀ è kũ kɔ̃n
ɔfãntɛ̃gbɔ̃o ũmɛ. Ga plaadeen gwe.

Yerusalɛmu dufu

9 Malaika gɔ̃ɔn swɛɛplaaa kɛ̀ aɔ̃ɔ zubɔ mɛ̀n swɛɛplaa kũna, kisia zãade mɛ̀n swɛɛplaaa kán
à pà pìnɔ doke mɔ̀ à bèmɛ: Ǹ mɔ́ mà Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔ dufu ɔdɔannɛ.
10 Luda Nini mɔnama guu malaika pì ma sɛ à gàamao kpii bíta lezĩa. À Luda wɛ́tɛda
Yerusalɛmu ɔ̀dɔamɛ bɔna musu Luda kiia, èe pitaa.
11 Èe tɛ́ kɛɛ kɔ̃n Luda gakuio èe pii lán gbɛ̀ bɛ̀ɛdee bà, lán dayamɔ bà.
12 À bĩi bíta lezĩ vĩ. À gãnu mɛ̀n kuri awɛɛplaamɛ, malaika gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔɔ zɛzɛnan.
Isaraili bori mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔ tɔ́ kɛ̃na gãnu pìnɔa.
13 Gãnu mɛ̀n aagɔ̃ɔ kú ɔfãntɛ̃bɔɛ kpa, mɛ̀n aagɔ̃ɔ kú gu'igbãroo kpa, mɛ̀n aagɔ̃ɔ kú sɔɔmɛtɛ
kpa, mɛ̀n aagɔ̃ɔ kú ɔfãntɛ̃gɛ̃kpɛn kpa.
14 Wà bĩi pì ɛ̃ɛ dàɛ gbɛ̀ mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔa. Sãnɛ Bɔ̀rɔ zɛ̃̀ri gɔ̃ɔn kuri awɛɛplaaanɔ tɔ́
kɛ̃na gbɛ̀ pìnɔa.
15 Malaika kɛ̀ èe yã oomɛ pɔ́yɔ̃bɔ kɛ̀ wà pì kɔ̃n vurao kũna, lɛ à wɛ́tɛdaa pì yɔ̃o kɔ̃n à gãnunɔ
kɔ̃n à bĩio.
16 Wɛ́tɛdaa pì gooda siigɔ̃mɛ, à gbɛ̃̀a kɔ̃n à yàasao sáamɛ. Ben à wɛ́tɛdaa pì yɔ̃̀ kɔ̃n pɔ́yɔ̃bɔ
pìo. À gbɛ̃̀a nɛ́ kiloo wàa kuri awɛɛplaamɛ. À gbɛ̃̀a kɔ̃n à yàasao kɔ̃n à lezĩo píngi sáamɛ.
17 À à bĩi yɔ̃̀ dɔ, à lezĩ gɛ̃̀sãsuu baswɛɛplaa awɛɛsiigɔ̃. Malaika pì yɔ̃̀ gbɛ̃ntee gɛ̃̀sãsuu gbɛ̃̀a
lɛ́mmɛ.
18 Wà bĩi pì kɛ̀ kɔ̃n dayamɔo. Wɛ́tɛdaa pì nɛ́ vuramɛ atɛ̃ɛ wásawasa lán dígi bà.
19 Wà gbɛ̀ kɛ̀ wà wɛ́tɛdaa pì bĩi dàɛa kɛ̀kɛ kɔ̃n gbɛ̀ bɛ̀ɛde bori sãnda píngio.
Wà gbɛ̀ káakupɔ kɛ̀kɛ kɔ̃n dayamɔo,
à plaadee kɔ̃n safiao,
à aagɔ̃dee kɔ̃n agatao,
à siigɔ̃dee kɔ̃n ɛmɛradio,
20 à sɔɔrodee kɔ̃n onisio,
à swɛɛdodee kɔ̃n kaanɛliao,
à swɛɛplaadee kɔ̃n kisolitio,
à sɔraagɔ̃dee kɔ̃n bɛrilio,
à kɛ̃ndodee kɔ̃n topazao,
à kuridee kɔ̃n kisopazao,
à kuri awɛɛdodee kɔ̃n yasintio,
à kuri awɛɛplaadee kɔ̃n amɛtisio.
21 Gãnu mɛ̀n kuri awɛɛplaaa pìnɔ nɛ́ òso mɛ̀n kuri awɛɛplaaanɔmɛ. Wà ń píngi kɛ̀ kɔ̃n òsoo
mɛ̀n doodo. Wɛ́tɛdaa pì zɛ́da nɛ́ vuramɛ atɛ̃ɛ, wè guu en lán dígi bà.
22 Mɛ́ɛ Luda kpɛ́ e wɛ́tɛdaa pì guuro, zaakɛ Dii Luda Gbãapingide kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔon kpɛ́ pì
ũ.

23 Wɛ́tɛdaa pì bà kú kɔ̃n ɔfãntɛ̃ ke mɔvura gupunaoro. Luda gakui bé è wɛ́tɛdaa pì pu,
bensɔ̃ Sãnɛ Bɔ̀rɔ dɛ à fitia ũ.
24 Boriinɔ é táa o à gupuraazi, anduna kínanɔ é gɛ̃n kɔ̃n ń auzikinɔ.
25 À gãnunɔ égɔ̃ tatana fãantɛ̃ zikiro, gwãavĩ égɔ̃ kú gwe sɔ̃ro.
26 Weé gɛ̃n kɔ̃n boriinɔ auzikinɔ kɔ̃n ń pɔ́ ɔɔdeenɔ.
27 Mɔde pɔ́ gbãsĩ ke é gɛ̃nlo ke wíyãkɛri ke mɔnafikidee, séde gbɛ̃ kɛ̀ Sãnɛ Bɔ̀rɔ ń tɔ́ kɛ̃̀ wɛ̃̀ndi
takada guunɔ.

22

1 Ben malaika pì swa'i wɛ̃̀ndidee kɛ̀ èe bɔɔ Luda kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo kìta kiia ɔ̀dɔamɛ, èe tɛ́ kɛɛ
lán gbɛ̀digi bà.
2 Èe bàa lɛɛ wɛ́tɛda zɛ́daa gura súusu. Lí wɛ̃̀ndide kú à baa kãa kpa kɔ̃n à baa kɛ̀ kpaao, è
nɛ́ i wɛ̃̀ do gɛ̃̀n kuri awɛɛplaa, mɔ kɔ̃n mɔɔɔ gɛ̃̀n doodo. Lí pì lánɔ nɛ́ boriinɔ aafia'ekiimɛ.
3 Pɔ́ kɛ̀ Luda lɛ́ kɛ̀nɛ ke égɔ̃ kuu dɔro. Luda kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔo kìta égɔ̃ kú wɛ́tɛdaa pì guu, à
zɔ̀blerinɔ sɔ̃ é dɔzi.
4 Aɔ̃é à e wɛ́ɛdewɛ, bensɔ̃ à tɔ́ égɔ̃ kú ń mì'aɛa.
5 Gwãavĩ égɔ̃ kuu dɔro, gbɛ̃ke bà égɔ̃ kú kɔ̃n fitia ke ɔfãntɛ̃ gupuraaoro, kɛ̀ Dii Luda é guu
puńnɛ yãnzi. Aɔ̃égɔ̃ kí blee ai gurɔ píngi.
6 Ben à bèmɛ: Yã beeenɔ náanɛ vĩ bensɔ̃ yãpuraamɛ. Dii Luda kɛ̀ è dɔ annabinɔnɛ aɛ bé à a
malaika zɩ̃̀, lɛ à zɔ̀blerinɔ yã kɛ̀ eé mɔ́ tiaa dɔ̃.

Yesu é mɔ́ tia

7 Ǹ gwa, mɛ́ mɔ́ tia. Aubarikadeen gbɛ̃ kɛ̀ takada kɛ̀ annabikɛyãnɔ kũna ũ.
8 Ma Yohana mámbe ma yã beeenɔ mà má è. Kɛ̀ má mà bensɔ̃ má è, ma kuɛ malaika kɛ̀ yã
pìnɔ ɔ̀dɔamɛɛ aɛzĩ mà dɔnzi kɛnɛ.
9 Ben à bèmɛ: Ǹ beee tó. Ǹ dɔnzi kɛ Ludanɛ. N zɔ̀bleri daan ma ũ kɔ̃n n annabi gbɛ̃daaanɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ takada kɛ̀ yãnɔ kũnanɔ.
10 Ben à bèmɛ: Ǹton pɔ́ kúɛ takada kɛ̀ annabikɛyãnɔaro, zaakɛ à gurɔɔ kà kĩi.
11 Gbɛ̃ zaaa aĩa kɛ àgɔ̃ à zaaa kɛɛ. Gbãsĩdee aĩa kɛ àgɔ̃ gbãsĩ. Gbɛ̃ maaa aĩa kɛ àgɔ̃ à maaa kɛɛ.
Gbɛ̃ kɛ̀ kú adona aĩa kɛ àgɔ̃ kú adona.
12 Ǹ gwa, mɛ́ mɔ́ tia, mɛ́gɔ̃ láada kũna, lɛ mà fĩa boo baadenɛ a yãkɛnaa.
13 Alafa kɔ̃n Omɛgaon ma ũ, Aɛde kɔ̃n Zãadeeo, Naana kɔ̃n Mìdɛnao.
14 Aubarikadeenɔn gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ń utagyaba pìpinɔ ũ. Aɔ̃égɔ̃ zɛ́ vĩ aɔ̃ gɛ̃ wɛ́tɛdaa pì gãnunɔ guu,
aɔ̃ lí wɛ̃̀ndide bɛɛ ble.
15 Mɔde lɛwannɔ égɔ̃ kú gwero, ɛ̃zɛ̃deenɔ kɔ̃n pãpãkɛrinɔ kɔ̃n gbɛ̃dɛrinɔ kɔ̃n tãagbãgbãrinɔ
kɔ̃n gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ ye mɔnafiki yãkɛnazinɔ.
16 Ma Yesu ma a malaika zɩ̃̀ àgɔ̃ dɛare yã pìnɔ sèedadee ũ sɔsinɔnɛ. Mámbe Dauda borii ũ, à
kpata kɛ̀ pìto pà kína ũ, gudɔna sɔsɔnɛ i nnaa ũ.
17 Luda Nini kɔ̃n Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔ dufuo è be, ǹ mɔ́. Gbɛ̃ kɛ̀ yã pì mà sɔ̃, à be, ǹ mɔ́. Gbɛ̃ kɛ̀ ímii
e à dɛɛ, à mɔ́. Gbɛ̃ kɛ̀ ye í wɛ̃̀ndideezi, à sí gbaa ũ.
18 Mɛ́ɛ bee gbɛ̃ kɛ̀ aɔ̃ takada kɛ̀ annabikɛyã mànɔnɛ ń píngi, tó gbɛ̃ yãke kàara à guu, Luda é
kisia kɛ̀ à yã kú takada kɛ̀ guunɔ kaara adeenɛ.
19 Tó gbɛ̃ yãke bɔ̀ takada kɛ̀ guu sɔ̃, Luda é adee baka bɔ a wɛ́tɛdaan kɔ̃n lí wɛ̃̀ndidee kɛ̀ à
yã kú takada kɛ̀ guuo.
20 Gbɛ̃ kɛ̀ dɛ yã pìnɔ sèedadee ũu bè: Yãpuramɛ, mɛ́ mɔ́ tia.
Aami! Dii Yesu, ǹ mɔ́!
21 Dii Yesu gɔ̃ gbɛ̃kɛɛ vĩ kɔ̃n a gbɛ̃nɔ ń píngi. Aami!